

ŠVENTASIS RAŠTAS **SENOJO IR NAUJOJO** **ISTATYMO arba TESTAMENTO**

Su Vulgatos tekstu

Vertė ir Komentorių pridėjo

Kauno Arkivyskupas-Metropolitas
Juozapas Skvireckas

Teologijos Doktoras.

K e t v i r t a s T o m a s .

K A U N A S

„Šviesos“ spaustuvė, Jakšto gatvė, Nr 2. Tel. Nr. 20-95

1 9 3 2

ŠVENTASIS RAŠTAS

SENOJO ĮSTATYMO

IV.

Jeremijo Pranašystė. Raudos. Baruko pranašystė.
Ezeikiėliaus Pranašystė. Daniėliaus Pranašystė.
Dvylika Mažųjų Pranašų. Makabiejų knygos.

Vertė ir Komentorių pridėjo

**Kauno Arkivyskupas-Metropolitas
Juozapas Skvireckas**

Teologijos Daktaras

K A U N A S

„Šviesos“ spaustuvė, Jakšto g-vė, Nr. 2 Tel. Nr. 20-95

1932

Ill.me ac Rev.me Domine,

Volumina illa, quae Tuam Bibliorum in Lithuanam linguam translationem cum adiectis commentariis continent, periucundo quidem animo Summus Pontifex accepit. Opus enim, quod summa cum diligentia tu es aggressus, et aptissimum est ad fructuosam divinarum sententiarum intelligentiam, et doctrinam, ingenium pietatemque tuam praeclare testatur.

Quapropter Augustus Pontifex tibi valde gratulatur de huiusmodi labore, quo animarum non minus incolumitati quam emolumento consulitur, cum prohibeatur ne in lectione Scripturarum, quales ab heterodoxis diffundi solent, imperiti homines perniciem pro salute inveniant. Tu vero meritis Suae Sanctitatis laudibus fruaris; ex eisque porro animum sume, ut in sacris doctrinis uberiores in dies fructus afferre, Deo iuvante, pergas.

Interea Beatissimus Pater debitas pro tuo obsequii officio grates persolvens, laetissima quaeque a Domino tibi precatur; quorum caelestium donorum auspicem et Suae benevolentiae testem Apostolicam tibi Benedictionem peramanter impertit.

Ego autem, haec tibi referens, sensus existimationis maximae erga te meae profiteor, quibus sum et permanere gaudeo

Ill.mo ac Rev.mo Domino
D.no Joseph Skvireckas
Archiepiscopo Kaunensi.

Amplitudiis Tuae addictissimus
(sig.) *P. Card. Gasparri.*

Šv. Tėvo Popiežiaus Pijaus XI laiškas Šv. Rašto lietuvių kalbon Vertėjui.

(Vertimas)

JO ŠVENTENYBĖS
V. SEKRETORIATAS
76733 N-ris

IŠ VATIKANO Sausio 19 d. 1929 m.

Šviesiausias ir Garbingiausias Pone,

Tamstos lietuviškai verstas Šv. Rašto knygas su pridėtais komentoriais Šv. Tėvas yra malonia širdimi priėmęs. Nes šis veikalas, kurio Tamsta su dideliu darbštumu ėmėsi, ne tik padės Dievo žodžius vaisingiau suprasti, bet ir liudys apie Tamstos mokslą, gabumą ir dievobaimingumą.

Tatai Aukščiausias Ganytojas labai sveikina Tamstą dėl šio darbo, kuris patarnaus ne vien sielų sveikatai, bet ir jų naudai, nes sukliudys, kad neapšviesti žmonės, nekatalikų platinamasias Biblijas skaitydami, vietoj išganymo nesusilauktų pražūties.

Tamsta gi, laimėjęs užsipelnnytų Šv. Tėvo pagyrimų, stenkis, Dievo padedamas ir toliau semtis iš šventojo mokslo kuogausiausių vaisių.

Tuo gi tarpu Šventasis Tėvas, dėkodamas už Tamstos pasidarbavimą, linki Sveikam iš Viešpaties viso, kas yr geriausia, ir kaipo tų dangiškų malonių ir savo palankumo laidą, mielai suteikia Tamstai Apaštališkąjį palaiminimą.

Pranešdamas Tamstai apie tai, aš reiškiu Sveikam aukščiausios pagarbos, su kuria mielai ir pasilieku Tamstai palankiausias.

Švies-iam ir Garb-iam P-nui (Pas). *P. Kard. Gasparri.*

Juozapui Skvireckui

Kauno Arkivyskupui

JEREMIJO PRANAŠYSTĖ.

[VADA.

1. Jeremijas pats savo pranašysčių knygoje duoda gana daug žinių apie save. Jis buvo kunigo Helkijo sūnus, gimė kunigų mieste Anatote Benjamino giminės plo'e karaliaus Manaso viešpatavimo (696—641) pabaigoje. Dar negimęs Dievo pašvęstas ir išrinktas į pranašus, Jeremijas maža teturėjo noro eiti pranašo pareigas, kuomet, turėdamas apie dvidešimt metų, gavo iš Dievo paliepimą. Sunkūs tuomet buvo pranašui laikai Izraėlyje. Stabmeldystė sujungta su visokiais kitais nusikaltimais įsivyravusi žydų tarpe, viešpataujant karaliui Manasui taip, kad jis pats savo gyvenimo gale nebeįstengė jos sustabdyti, uoliai palaikyta jo sūnaus Amono (641—639), negalėjo rasti tikro pasipriešinimo ir pirmais Jozijo karaliavimo (639—608) metais, nes jis, kone kūdikiu tebebūdamas (aštuonerių metų), paveldėjo savo tėvo sostą. Taigi, Jeremijas augo di-

džiausio stabmeldystės, išigalėjimo laiku, ir nestebėtina, kad, pašauktas 13. Jozijo viešpatavimo metais stoti į kovą prieš ją, bijojo per daug didžio vargo ir teisinosi Viešpačiui savo jaunyste ir silpnumu.

Bet Dievo pagalbos pažadėjimu sustiprintas, sykį pradėjęs sau skirtą tarnystę, uoliai nešė jos sunkenybes iki savo gyvenimo galui, nežiūrėdamas jokių kliūčių ir pasipriešinimų. Nemažą gavo Jeremijas iškentėti persekiojimų nuo nedorų savo vietaučių dar prie gyvos dievobaimingo Jozijo galvos. Tam karaliui žinvus, tautos išrinktas karaliumi antras jo sūnus Joakazas, nors labai neilgai teviešpatavo (tris mėnesius), bet darė tai kas pikta Viešpaties akivaizdoje. Jo įpėdinis vyriausias Jozijo sūnus Joakimas, Aigipto Paraono Nechao paskirtas karaliumi (608—597), lygiai kaip ir jo brolis, darė pikta ir nuožmiai persekiojo prana-

šus. Nepataisė jo kieta Dievo bausmė, tuomet ištikusi žydų tautą. Než ūrėdamas to, kad jo karalystė buvo Nabukodonosoro užkariauta ir apiplėšta, daug jaunuomenės išgabenta į Kaldėją. Joakimas ir toliau vargino Jeremiją, neklausė jo įspėjimų, iki pats nežuvo. Po labai trumpo viešpatavimo (trių mėnesių) Joakimo sūnaus Jekonijo (Joakino), kurs buvo išvestas į Babilono nelaisvę, paskirtas karaliumi trečias Jozijo sūnus Sedekijas (597—586), žmogus silpno ir nepastovaus būdo, nenorėjo naudotis išmintingais Jeremijo patarimais ir atvedė savo karalystę į galutiną žuvimą; kada Jeruzalė po dvejų apgulimo metų buvo kaldėjiečių paimta ir draug su bažnyčia sunaikinta, Jeremijas buvo atrastas uždarytas karaliaus paliepinu kalėjime, iš kurio jį išleido kaldėjiečiai.

Gavęs leidimą pasirinkti savo noru tolesnio gyvenimo vietą, Jeremijas velijo pasilikti Palestinoje draug su likusiais čia neturtingais vientaučiais, kad juos guostų ir stiprintų. Bet kada Nabukodonosoro vietininkas Palestinoje Godolijas buvo užmuštas ir žydai, bijodami keršto ir išvedimo į Kaldėją, pabėgo į Aigiptą, jie prievarta išsivedė su savim ir Jeremiją. Būdamas Aigipte jis nesiliovė kovojęs su tebeplintančia žydų tarpe stabmeldyste ir dėl to gavo nemažą kentėti. Anot vieno žydų padavimo tie Aigiptan pabėgusieji žydai galų gale užmušę uolų pranašą akmenimis Tafnies mieste. Anot kito padavimo Jeremijas buvęs Nabukodonosoro, kada jis užkariavo Aigiptą, nuvestas į Kaldėją ir čia miręs. Pra-

našo pareigas Jeremijas ėjo apie penkias dešimtis metų.

Pranašas Jeremijas, kaip pasirodo iš jo knygos, prigimtimi buvo labai ramus, net bailus, jautrios širdies ir pilnas meilės, skirta gi jam buvo atlikti viena baisiausių pasiuntinysčių, kokios kada nors buvo Dievo pavestos žmogui, nes jis turėjo būti „Dievo teisybės pranašu“. Nedaug jam teteko paskelbti linksminančių žinių; kone nuolat turėjo grumoti, be paliovos barti savo tautą dėl jos nusikaltimų, pirštu rodyti jau nebeišvengiamą bausmę ir vis labiau besiartinantį žuvimą. Tų sunkių pareigų ėjimo pasėka buvo išjuokimai, paniekinimas, neapykanta, nuožmūs persekiojimai, kuriais jam bemažko nuolat stengėsi atsilyginti visi. Tačiau pranašas pasiliko per visą savo gyvenimą stebėtinai drąsus visose savo net ir sunkiausiose pareigose. Jis ištikrųjų pasirodė esąs tvirtas lyg „sustiprintas miestas, kaip geležinis šulas ir kaip skaistvarinis mūras prieš Jūdo karalius, prieš jo viršininkus, prieš jo kunigus ir prieš šalies tautą“ (1, 18).

2. Jeremijo sudėtų veikalų šv. Rašte yra trys: „Pranašystė“, „Raudos“ apie Jeruzalės ir bažnyčios sunaikinimą ir „Laiškas“ (Bar. 6) nuvestiesiems į Kaldėją apie stabmeldystę. Jeremijo Raudos apie karaliaus Jozijo mirtį (vz. 2 Kron. 35, 25) senai žuvo.

Jeremijo Pranašystė susideda iš daugelio pamokslų ir atskirų pranašysčių, kokias jis paskelbė įvairiais laikais, taip pat iš kelių istorinių straipsnių, kuriais paaikškinamos pranašystės arba jos patvirtinamos. Visų pamokslų, pranašysčių ir pasakojimų, nors

labai nevienodų savo turiniu, vyriausia juos vienijanti idėja tai Dievo teisybė, kurios skelbėjas turėjo būti Jeremijas, nes jis buvo „pastatytas ant tautų rauti ir griauti, ir naikinti ir sklaidyti, ir statyti ir veisti“ (1, 10).

Turinio žvilgsniu Jeremijo knygą taip galima padalinti: Ji prasideda antrašu (1, 1—3) ir įžanga (1, 4—19), kurioje aprašoma pranašo pašaukimas ir pasiuntinystė ir nurodoma jo pareigų būdas. Pirmoje dalyje (2, 1—33, 26) be paliovos kartojama, kad Viešpats neatmainomai nutaręs padaryti galą žydų karalystei. Ta dalis susideda iš dešimties skyrių, arba iš tiek pat pranašinių pamokslių, kurių turinys toks: 1. Viešpaties ištikimybė, žydų neištikimumas ir nedėkinumas (2, 1—3, 5); 2. Nedaranti atgailos tauta kentės daug prispaudimų ir galų gale bus atmesta (3, 6—6, 30); 3. Tuščias žydų pasitikėjimas bažnyčia, aukomis, apipjaustymu ir tikrās kelias į išganyką (7, 1—10, 25); 4. Žydai kalti sulaužę šventą sandorą (11, 1—13, 27); 5. Viešpats nedovanos savo tautai (14, 1—17, 27); 6. Atmetimas Izraelio patvirtinamas simboliais (18, 1—20, 18); Dievo teismai piktiems ganytojams (21, 1—24, 10); 8. Aiškus paskelbimas septynių dešimtų metų nelaisvės (25, 1—29, 32); 9. Busimas Dievo tautos atvadavimas ir atstatymas (30, 1—31, 40); 10. Kiti paguodos žodžiai apie laimingą Izraelio ateitį (32, 1—33, 26). Antroje knygos dalyje (34, 1—45, 5) pasakojama istoriškai ir pranašų būdu apie paskutinius žydų karalystės atsitikimus. Joje du skyrių: 1. Jere-

mijas veltui stengiasi pataisyti žydus, dar neįvykus pilnam sunaikinimui (34, 1—38, 28); 2. Jeremijo pranašysčių pilnas įvykimas (39, 1—45, 5). Trečioji knygos dalis (46, 1—51, 64) visa paskirta pranašystėms prieš pagonis: prieš Aigiptą (46, 2—28), prieš Filistinus (47, 1—7), prieš Moabą (48, 1—47), Amonitus, Idumėjiečius, Damaską, Kedarėnus ir Asoro karalystes (49, 1—39), prieš Babiloną ir Kaldėjiečius (50, 1—51, 64). Knygos pabaigoje (52, 1—34) pasakojama apie liudną karaliaus Sedekijo, Jeruzalės ir žydų tautos likimą.

3. Jeremijo pranašystės turi taip aiškiai išspausť savyje autoriaus asmens žymę, kad kone visi tyrinėtojai laiko jas visas autentiškomis. Pačioje knygoje randame šiek tiek žinių apie tai, kaip ji buvo sudėta. Anot 36,1.,, ketvirtais karaliaus Joakimo metais Jeremijas gavo iš Dievo paliepimą surašyti pranašystes, jam apreikštas nuo pat jo tarnystės pradžios. Jis tuojau jas padiktavo savo raštininkui Barukui. Bet supykęs karalius rankraštį sudraskė ir sudegino. Tuomet Jeremijas padarė kitą rankraštį, pilnesnį, nekaip kad buvo pirmas. Toks buvo pagrindas Jeremijo knygos, kurią turime dabar. Iš kitur (30,2) žinoma, kad Viešpats liepė Jeremijui parašyti taip pat jam apreikštus pažadėjimus apie atstatymą Izraelio ir jo garbingą ateitį. Pranašystės ir atsitikimai, vėlesni už ketvirtus karaliaus Joakimo metus, buvo, be abejo, paties pranašo pridėti, kada knyga liko galutinai sutvarkyta.—Jeremijo pranašystės surašytos nesilaikant kronologijos eilios. Tai

aišku iš sutinkamų knygoje laiko nurodymų. Tvarkant knygos turinį, žiūrėta labiau tikslo, kurs norėta pasiekti.

Dabar esanti Jeremijo pranašysčių knyga turi dvejopą išvaizdą, vieną ebraiskame tekste, kurį seka Vulgata, kitą graikiškame Aleksandrijiečių tekste. Veikalo esmė abiejuose tekstuose ta

Ebr. ir Vulg. t.	Aleksandr. t.
1,1—25,13	=1,1—25,13
25,14—38	=32,1—24
26,1—43,13	=33,1—50,13
44,1—30	=5,1—30
45,1—5	=51,31—35
46,1—28	=26,1—28 (Aigiptas)
47,1—7	=29,1—7 (Pilistimai)
48,1—47	=31,1—44 (Moabas)
49,1—5	=30,1—5 (Amonas)
49,7—22	=29,8—23 Edomas)
49,23—27	=30,12—16 (Damask.)
49,28—33	=30,6—11 (Arabai)
49,34—39	=25,14—18 (Elamas)
50,1—51,64	=27,1—28,64 (Babilon)
52,1—34	=52,1—34.

Be tų skirtumų, liečiančių tvarką, Aleksandrijiečių tekste trūksta kai kurių eilučių ir straipsnelių, esančių ebr. t. ir Vulgatoje. Jame apleista du ilgesniu straipsneliu, būtent 33, 14—26 ir 39, 4—13. Kiti žymesni apleidimai: 8, 10—12; 10, 5—8. 10; 11, 7, 8; 17, 1—4; 27, 13. 14. 19—22; 29, 16—20; 30, 10. 11; 34, 11; 51, 44—4; 52, 2. 3. 15. 28—30. Be to daugelyje vietų išleista kai kurie labai trumpi sakiniai, arba tik vienas—kitas žodis. Sutinkama taip pat Aleksandr. vertime kai kurie labai maži priešdai; bet jų visai nedaug.

Nurodytų skirtumų tarp dabartinio ebr. t. (Vulg.) ir LXX atsiradimas vienių aiškinamas tuo, kad jau žiloje senovėje buvęs dvejopas ebr. Jeremijo pranašysčių tekstas, vienas vartojamas Babilone ir Palestinoje, kitas Aigipte; tą antrąjį išsivertę graikų

pati, bet skirtumai tarp jų dviejų daug didesni kaip kurioje nors kitoje Sen. Testamento knygoje. Visųdidžiausias skirtumas tas, kad pranašystės prieš pagonis, t. y. 46—51 ebr. ir Vulg. perskyr. aleksandrijiečių tekste padėta tuojuo po 25,13 ir tai kitokioje eilėje. Taigi, palyginant abudų tekstus, pasirodo, kad

Aleksandr. t.	Ebr. ir Vulg. t.
1,1—25,13	=1,1—25,13
25,14—18	=49,34—39 (Elamas)
26,1—28	=46,1—28 (Aigiptas)
27,1—28,64	=50,1—51,64 Babilonas)
29,1—7	=47,1—7 (Pilistimai)
29,8—23	=49,8—23 (Edomas)
30,1—5	=49,1—5 (Amonas)
30,6—11	=49,28—33 (Arabai)
30,12—16	=49,23—27 (Damaskas)
31,1—44	=49,1—47 (Moabas)
32,1—24	=25,14—38
33,1—50,13	=26,1—43,13
51,1—30	=40,1—40
51,31—35	=45,1—5
52,1—34	=52,1—34.

kalbon Aleksandrijiečių vertėjai. Anot kitų aiškintojų, visokių aukščiau paminėtų skirtumų kaltininkai buvę vien vertėjai, kurie pasielgę su ebr. t. gana laisvai. Tos antrosios nuomonės laikėsi šv. jeronimas.

Kadangi vienas ir kitas tekstas savo esme yra tas pats, nes jos nekeičia nurodytieji skirtumai, kadangi toliau pasirodo, kad abiem tekstais naudojosi N. Test. rašytojai, todėl juodu abudu reikia laikyti autentiškais, nors ebr. t. reikia pripažinti didesnę vertybę.

4. Jeremijo pranašystė buvo visuomet Bažnyčios laikoma Dievo įkvėptu veikalu; yra ji ir žydų kanone. Gana dažnai ji minima jau Sen. Testamente. Apie ją kalbama ir jos autoriumi vadinamas Jeremijas Ekli. 49, 8...; Ezdras sako (1 Ezdr. 1, 1; pig. 2 Kron. 36, 32), kad Dievas pa-

žadinęs Kyrą Jeremijo pranašystės įvykdyti; pranašas Daniėlis sakosi supratęs iš knygų metų skaičių, apreikštą Jeremijo (Dan. 9, 2; plg. Jer. 25, 11...; 29, 10). Rečiau sutinkame pranašystės žodžius pakartotus N. Test. Iš ganytojas, išvarydamas pirklius iš bažnyčios, priminė jo pranašystę (Mt. 21, 13; plg. Jer. 7, 11). Šv. Matas sako, kad Jeremijo žodžiai įvykę nekaltų kūdikių nužudyme (Mt. 2, 17...; plg. Jer. 31, 15) ir puodžiaus dirvos pirkime (Mt. 27, 9; plg. Jer. 18, 2. 3; 32, 6—15; Luk. 9, 9). Kelis sykius šaukiasi jų šv. Povilas (Rom. 11, 27; Žyd. 10, 16...; 8, 8...).

Jeremijo pranašysčių knyga gana svarbi istorijos atžvilgiu, nes duoda nemaža naujų žinių apie paskutinius žydų karalystės metus ir taip papildė 4. karalių ir 2. Kronikų knygas. Joje randame įdomių nurodymų, koks ištikrųjų buvo dorinis to laiko žydų tautos ir jos viršininkų stovis. Bet ypač svarbi ji savo mokslu apie Mesiją, nes ne tik aprašo jo dienų laimę (3, 14—18; 23, 3—8; 30, 8...), naują sandorą tarp Dievo ir jo tautos (31, 31...), bet ir paties Mesijo, Dovo sūnaus, asmenį (23, 5; 33, 14. 15 ir k.).

PROPHETIA IEREMIAE. JEREMIO PRANAŠYSTĖ.

Knygos antrašas.

Caput I. ¹ Verba Ieremiae filii Helciae, de sacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in Terra Beniamin. ² Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Iosiae filii Amon regis Iuda, in tertio-decimo anno regni eius ³ Et factum est in diebus Ioachim filii Iosiae regis Iuda, usque ad consummationem undecimi anni Sedeciae filii Iosiae regis Iuda, usque ad transmigrationem Ierusalem in mense quinto.

1 perskyrimas. ¹ Žodžiai Jeremijo, sūnaus Helkijo, vieno iš kunigų, buvusių Anatote, Benjamins šalyje. ² Viešpaties žodis, kurs buvo jam suteiktas Jūdo karaliaus Amono sūnaus Jozijo dienose, tryliktais jo karaliavimo metais, ³ ir kurs buvo suteiktas Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Joachimo dienose iki vienuolikų Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Sedekijo metų galui, iki išvedimui Jeruzalės penktame mėnesyje.

1. 1—3. Knygos antrašė pasakoja, kas buvo jos autorius ir kokiuo laiku Jeremijas ėjo pranašo pareigas.

(1. 1) Žodžiai: pranašystės. — Jeremijo. Ebr. t. *Jerme Jahu* ir sutrumpintas *Irm^e jah*, anot vienu, padarytas iš žodžio *ramah*, griauti ir Dievo vardo ir reiškias: Viešpats griauja (savo tautą), anot kitų rasi teisingiau iš žodžio *rum*, aukštam būti ir todėl reiškias: Viešpats aukštas, arba: Viešpats išaukština. Vz. įvadą 3 p. — (2) Viešpaties žodis... anot ebr. t.: jam buvo suteiktas Viešpaties žodis... Nors knygoje surašytos Jeremijo pranašystės, bet jų kilmė dieviška, nes pats Viešpats jas suteikė Jeremijui. — Tryliktais... Jozijas, kurs paveldėjo sostą, būdamas aštuonerių metų, dabar turėjo dvidešimt pir-

mus. Jis tik nesenai buvo pradėjęs rūpintis religijiniu tautos atgimdimu (vz. 2 Kron. 34. 1—7). — (3) Vienuolikų... metų galui. Nabuzardanai sudegino paimtą Jeruzalę ir bažnyčią penktame vienuoliktą Sedekijo metų mėnesyje. Kadangi tačiau jau tuomet pasibaigė Sedekijo viešpatavimas, todėl tie vienuoliktai metai laikomi pabaigtais, nors jie nebuvo pilni. — Jeremijas ėjo pranašo pareigas nuo savo pašaukimo iki paėmimo Jeruzalės per keturias dešimtis vienerius metus: viešpataujant Jozijui devynioliką, viešpataujant Joachimui vienuoliką ir viešpataujant Sedekijui iki penktam jo vienuolikų metų mėnesiui. Tarpiniu karaliu Joakazo ir Jekonijo jis neįvardija, nes kiekvienas judviečių karaliavo tik po tris mėnesius. — Antrašas rodo, nes visa apimtis, kas da-

Ižanga: Pašaukimas Jeremijo pranašo pareigų eiti.

⁴ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ⁵ Priusquam te formarem in utero, novi te: et antequam exires de vulva, sanctificavi te, et prophetam in Gentibus dedi te. ⁶ Et dixi, A a a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum. ⁷ Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer sum: quoniam ad omnia, quae mittam te, ibis: et universa, quaecumque mandaverō tibi, lo-

⁴ Viešpaties žodis buvo man suteiktas ir pasakyta: ⁵ Pirmą negu padariau tave motinos viduriuose, aš pažinau tave, ir pirmą negu išėjai iš motinos iščios, aš pašventinau tave ir paskyriau tave pranašu tarp tautų. ⁶ Tuomet aš tariau: Ai, ai, ai, Viešpatie Dieve, štai aš nemoku kalbėti, nes aš vaikas. ⁷ Bet Viešpats man tarė: Nesakyk: Aš vaikas; nes visur, kur tave siųsiu, tu eisi, ir

bar yra Jeremijo knygoje, nes jis ėjo dar savo pareigas ir po Jeruzalės žuvimo (vz. 40—44 perskyr.). Reikia tat spėti, kad Jeremijo knyga pradžioje buvo trumpesnė, paskui gi buvo papildyta vėlesnėmis jo pranašystėmis, nekeičiant knygos antrašo, nes vėlesnioji Jeremijo tarnystė palietė tik mažą tautos dalį ir buvo lyg priedas prie jo vyriausios pasiuntinystės, pasibaigusios su Jeruzalės ir bažnyčios žuvimu.

1, 4—19. Knygos įžangoje Jeremijas aprašo savo pašaukimą ir pašventinimą į Viešpaties pranašus (4—10), taip pat primena regėjimus ir žodžius, kuriais buvo trumpai nurodytos jo pareigos (11—19).

(4) Viešpaties žodis... Viešpats iškilmingai apreiškia Jeremijui išrinkimą, kurį jis yra padaręs labai senai, kad Jeremijas būtų jo pranašas. Kaip tas apreiškimas buvo suteiktas, Jeremijas nepaaiškina. —

(5) Pirmą negu padariau... Išrinkimas buvo padarytas tarsi laipsniais. Pirmas laipsnis tai amžinas paskyrimas. — Pažinau tave: ypatingu pažinimu. — Pašventinau tave. Antras laipsnis tai pašventinimas, tiesioginis priren-gimas. Jis buvo tikras, vidujinis (Tom.). Kaip mano Bažnyčios mokytojai Jeremijas buvęs jau savo motinos iščioje paliuosuotas nuo pradinės nuodėmės, taip pat kaip pa-

skui šv. Jonas Krikštytojas. Pašventinimas Jeremijui buvo juo reikalingesnis, kad jo laukė kieti persekiojimai, kad jis, priešingai Sen. Test. papročiiui turėjo pasilikti nevedęs (16, 2) ir gyventi atsiskyręs nuo žmonių (16, 5). — Paskyriau tave. Trečias laipsnis tai uždėjimas pareigos, kurią jis turi tuoju pradėti eiti (10 e.). — Tarp tautų. Jeremijas siunčiamas ne tik pas savo tautą, bet taip pat pas pagonis; jiems jis skelbs baisią Dievo rūstybę (25, 15.), bet taip pat skaisčią ir paguodos pilną ateitį (48, 47; 49, 39 ir k.). — (6) Tuomet aš tariau. Ka šv. Povilas sako apie kunigų garbę (Žyd.), tai tinka ir pranašų pareigoms. Pranašas nieiško garbės, bet priima ją tik priverstas. — Aš nemoku... Pranašas nurodo panašią priežastį kaip Mozė, tačiau jis tarsi bijo taip pat tarnystės sunkenybių ir pavojų, kokiuos jam rodė Elijo. Amoso istorija ir Manaso nuožmu-mas (4 Kar. 21, 16; 24, 4; plg. 20, 7). — Vaikas. ebr. na'ar jaunikaitis. Tas išsireiškimas gana liamas. Jaunikaitis gali būti dvidešimties metų ir vyresnis, bet taip pat ir jaunesnis. — (7) Nesakyk... Dievas padrašina savo pasiuntinį. Jam nereikės nieko kita daryti kaip tik vykinti savo Viešpaties įsakymus. Tasai gi, pavesdamas atlikti kokį nors darbą, suteikia taip pat malonių, reikalingų

queris. ⁸ Ne timeas a facie eorum: quia tecum ego sum ut eruam te, dicit Dominus.

⁹ Et misit Dominus manum suam, et tetigit os meum: et dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo: ¹⁰ ecce constitui te hodie super Gentes, et super regna ut evellas, et destruas, et disperdas, et dissipēs, et aedificēs, et plantes.

¹¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video. ¹² Et dixit Dominus ad me: Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud. ¹³ Et factum

visa, ką tau liepsiu, kalbėsi.⁸ Nebijok jų, nes aš esu su tavim, kad gelbėčiau tave, sako Viešpats.

⁹ Po to Viešpats ištiesė savo ranką ir palietė mano burną, ir Viešpats man tarė: Štai, aš dedu savo žodžius į tavo burną; ¹⁰ štai, aš statau tave šiandien ant tautų ir ant karalysčių, kad rautumėi ir ardytumėi, kad naikintumėi ir sklaidytumėi, kad statytumėi ir veistumėi.

¹¹ Ir buvo man suteiktas Viešpaties žodis ir sakytą: Ką tu matai, Jeremijau? Aš tariau: Matau budinčią lazda. ¹² Tuomet Viešpats man tarė: Gera! matei; nes aš budėsiu ant savo žodžio, kad jį įvykdyčiau.

tam darbui padaryti. — (8) Nebijok jų... Eidamas savo pareigas pranašas, tiesa, turės neprietelių, bet jo gynėjas bus Viešpats, kurs jį apsaugos nuo visokio pavojaus.

(9) Viešpats ištiesė... regėjime. Jeremijo pašventimas į pranašus susideda taip pat kaip ir Izaio iš simbolinio veiksmo (9a e.) ir jį paaiškinančių žodžių (9b, 10, e.). — Aš dedu savo žodžius... Ką kalba įkvėptas pranašas, tai paties Dievo žodžiai. — (10) Ant tautų ir...: kaip savo pasiuntinį, kad mano vardu duotumei joms įsakymų. Taigi, pranašinė Jeremijo valdžia siekia toli už Izraelio ribų; bet ir žydai yra tarp tų tautų, kurioms jis neš Dievo paliepimus. — Kad rautumėi ir... Jeremijo tarnystė susideda iš griovimo ir statymo. Dėlei laiko aplinkybių griovimo bus daugiau, todėl jis aprašomas keturiais sinonimais, tuo tarpu, kad statymui skiriama tik du. Visa, kas toliau knygoje sakoma, tik paaiškina šituos žodžius. Abejonės nėra, kad ne pats Jeremijas griaus ir paskui atstatys, bet pranašams pasavinama tai, ką jie skelbia. Plg. Iz. 6, 10; Ez. 43, 3 ir k.

(11) Budinčią lazda. Ebr. t.: migdolų medžio lazda. Vulgatos vertimas „budinčią“ atsirado dėlto, kad ebr. t. pavartoja ne paprastas migdolų medžio vardas, bet poėzinis šaqed, kurs, griežtai imant, reiškia: pažadintasai (iš miego). Vadinama gi taip tas medis dėlto, kad jis žymiai anksčiau už kitus medžius pabunda iš žiemos miego; todėl ir čionai imamas kaipo budrumo ir veiklumo emblema. — (12) Aš budėsiu: Ebr. šo qed. Dievas pames savo ramybę ir kantrybę; jis greitai įvykdys savo žodį ir baus nusikaltusius žydus be pasigailėjimo. Paminėtas čia budrumas nurodo įvykdymo tikrumą: įvykdys gi taip greitai, kaip greitai pražysta migdolų medis.

(13) Antrą kartą. Antras regėjimas papildo pirmąjį ir visai aiškiai skelbia nelaimės, skirtas išrinktajai tautai. — Puodą ugnyje. Ebr. t.: puoda, į kurį pučiama. Ištikrųjų, pučiama ugnis, kad karščiau šildytų. Taigi, čia turima omenyje labai įkaitintas, verdantis puodas. — Jo priešakį palenkta... Tas puodas pakrypes pietų linkon, todėl yra pavojus, kad tai, ko puodas pilnas, greitai išsilies. Puodas turi

est verbum Domini secundo ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego video, et faciem eius a facie Aquilonis.

¹⁴ Et dixit Dominus ad me: Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terrae. ¹⁵ quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: et venient et ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Ierusalem, et super omnes muros eius in circuitu, et super universas urbes Iuda. ¹⁶ Et loquar iudicia mea cum eis super omnem malitiam eorum, qui dereliquerunt me, et libaverunt diis alienis, et adoraverunt opus manuum suarum.

¹⁷ Tu ergo accinge lumbos tuos, et surge, et loquere ad eos omnia quae ego praecipio tibi. Ne formides a facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum. ¹⁸ Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, et

¹³ Ir buvo man antrą kartą suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: Ką tu matai? Aš tariau: Matau puodą ugnyje ir jo priešą: palenką iš šiaurės pusės. ¹⁴ Tuomet Viešpats man tarė: Iš šiaurės bus išlieta nelaimė ant visų šalies gyventojų; ¹⁵ nes štai aš pašauksiu visas šiaurės karalysčių tautas, sako Viešpats; ir jie ateis, ir kiekvienas pastatys savo krasę Jeruzalės vartų angijoje, ir ties visomis jos sienomis aplinkui, ir ties visais Judo miestais; ¹⁶ ir aš ištarsiu savo pasmerkimus prieš juos dėl viso jų pikto, kad jie apleido mane, darė liejamųjų aukų svetimiems dievams ir garbino savo rankų darbą.

¹⁷ Taigi, tu susijuosk savo strėnas, kelkis ir kalbėk jiems visa, ką aš tau įsakau. Nebijok jų, nes aš padarysiu, kad tu neišsigąstumei jų veido. ¹⁸ Aš juk darau šiandien iš tavęs sustiprintą miestą, geležinį šulą ir vari-

jaizdinti Kaldėją, iš kurios pasipils nelaimių į Judo karalystę. — (14) Iš šiaurės bus... Duodama regėjimo paaiškinimas. — (15) Tautos: Kaldėjiečiai. Nors kaldėjiečiai ištikrųjų gyveno į rytos nuo Palestinos, bet kad pasiektų Jūdėją ir Jeruzalę, jie turėdavo pirma pulti į šiaurę nuo Jūdėjos esantį kraštą ir iš čia jau eiti į pietus. — Jie ateis, ir kiekvienas... Viršininkai tautų, iš kurių susideda Kaldėjos kariuomenė, elgsis kaip nugalėtojai; jie darys teisną, ims grobį; niekas negalės nuo jų išbėgti, nes jie sėdės visuose vartuose ir aplink visas sienas. — (16) Ir aš ištarsiu... Siųsdamas nelaimių Dievas atkeršys savo tautai už jos stabmeldystę. — Mane: Dievą, su kuriuo buvo padaryta sandora, ir kurs buvo teikęs tiek geradarystę. — Darė liejamųjų aukų. Ebr. t.: ankojo smil-

kalų. — Savo rankų darbą. Garbinti savo rankų darbą buvo tikra beprotybė.

(17) Susijuosk...: kad laisvai ir be kliūčių galėtumei elgtis. Rytų kraštų gyventojai, rengdamiesi kelionėn ir pradėdami darbą, turi paprotį susijosti, kad ilgi ir platus jų drabužiai jiems nekliudytų. Plg. Iš. 12. 11; Jobo 38, 3; Lk. 12, 35 ir k. — Nes aš padarysiu, kad... Pats Dievas gins savo pasiuntinį. Ebr. t.: kad aš nepadaryčiau, kad tu drebtumei jų akivaizdoje. — Jei pranašas mustotų drąsos savo tarnystės ėjime ir nebepasitikėtų Dievo pagalba, Dievas apleistų jį pačiame pavojuje (Jer.). — (18) Darau iš tavęs šiandien... Jeremijui bus suteikia dieviškos stiprybės, kuri padarys jį nenugalimą. — Prieš Judo karalius... Jam pavedama pareiga pilna pavojaus, visi luomai

in columnam ferream, et in murum aereum, super omnem terram, regibus luda, principibus eius, et sacerdotibus, et populo terrae. ¹⁹ Et bellabunt adversum te, et non praevalerunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.

nę sieną visai šaliai, prieš Jūdo karalius, jo kunigaikščius ir kunigus ir žemės tautą. ¹⁹ Jie kovos prieš tave, bet nenugalės, nes aš esu su tavim, sako Viešpats, kad tave išliuosuočiau.

I. Viešpats neatmainomai nutarė padaryti galą žydų karalystei.

1. Viešpaties ištikimybė, žydų neištikimumas ir nedėkingumas.

Caput II. ¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

² Vade, et clama in auribus Ierusalem, dicens: Haec dicit Dominus: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, et charitatem desponsationis tuae, suando secuta es me in deserto, in terra, quae non semi-

2 perskyrimas. ¹ Ir buvo man suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta:

² Eik ir šauk, Jeruzalei girdint, tardamas: Štai, ką Viešpats sako. Aš atsiminiau tave, gailėdamas tavo jaunystės ir tavo meilės kaip sužieduotinės, kuomet tu mane sekei tyrumoje, žemėje, kur nesėjama. ³ Izraelis buvo pašven-

bus jam nepalankūs. visiems jis vienas gaus priešintis. Tačiau jo jėgų jie visi neįstengs nugalėti, to sustiprinto miesto užkovoti; tas geležinis šulas pakels kiekvieną naštą, ant tos skaishtarvinės sienos iširs visi kariški puolimai. — (19) Nenugalės, nes... Taip draug su kova Dievas skelbia pranašui tikrą laimėjimą. plg. auk. 8, e.

Pirmoje Jeremijo Pranašysčių dalyje (2, 1—33, 26) nuolat kartoja, kad Dievas nutaręs būtinai sugriauti žydų karalystę.

2, 1—3, 5. Ji prasideda pranašiniu pamokslu, kuriame Viešpaties ištikimybė statoma prieš žydų tautos neištikimumą ir nedėkingumą. Čia visų pirma primenama tas laikas, kai tauta mylėjo Viešpatį (2, 1—3); bet paskui ji be priežasties atsiitraukė nuo jo, nežiūrėdama į jo geradarysčių (2, 4—8); tas atsiitraukimas buvo negirdėtas tarp žmonių dalykas (2, 9—13) ir todėl teisingai nubaustas (2, 14—19). Toliau įrodinėjamas žydų stambeldystės būdumas (2, 20—28) ir kad ji niekaip

negali būti pateistinta (2, 29—3, 5).

(2, 1) Ir buvo man suteikta... Tokia įžanga pradedami visi Dievo suteikti pranašai apreiškimai ir pamokymai. Plg. auk. 1, 4; 3, 6; 7, 1 ir k.

(2) Eik. Tas įsakymas gal buvo duotas Jeremijui Anatote, Vž. auk. 1, 1. — Aš atsiminiau... Geriau ebr. t.: aš tau neužmiršau tavo jaunystės meilės... Taigi, buvo laikas, kad žydų tauta mylėjo Viešpatį ir buvo jo mylima. Aigipte ji buvo tarsi Viešpaties sužieduotinė, kurią jis pakvietė palikti tą šalį ir sekti jį per tyrumą į Sinajaus kalną, kame buvo padaryta šventa (moterystės) sandora. Su girtimu pasiryžimu ji paklausė Viešpaties pasiuntinio Mozės ir ėjo paskui jį. —

(3) Buvo pašventintas: anuo laimingų laikų žydai buvo šventa ir tobula tauta. Plg. Iš. 28, 36. — Vaisių pirmonės. Izraelis buvo lyg kad vaisių pirmonės, kurias Dievas sau išrinko iš nupuolusios žmonių giminės; tai tautai jis nori įsteigti karalystę, kuri turi išsiplėsti ir apim-

natur. ³Sanctus Israel Domino, primitiae frugum eius: omnes. qui devorant eum, delinquent: mala venient supereos, dicit Dominus.

⁴Audite verbum Domini domus Iacob, et omnes cognationes domus Israel: ⁵haec dicit Dominus: Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt? ⁶Et non dixerunt: Ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de Terra Aegypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem et inviam, per terram sitis, et imaginem mortis, per terram, in qua non ambulavit vir neque habitavit homo? ⁷Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructum eius. et optima illius: et ingressi contaminastis terram meam, et hereditatem meam possuistis in abominationem. ⁸Sa-

tintas Viešpačiui, jo vaisių pirmonės; visi, kurie jį ryja, nusikalsta; ant jų ateis nelaimių, sako Viešpats.

⁴Klausykite, Jokūbo namai ir visos Izraelio namų giminės, Viešpaties žodžio. ⁵Štai, ką Viešpats sako: Kokią neteisybę rado manyje jūsų tėvai, kad jie atsitolino nuo manęs ir vaikščiojo paskui tuštybę ir pasidarė tušti? ⁶Jie nesakė: Kame Viešpats, kurs mus išvedė iš Aigipto žemės, kurs pervedė mus per tyrumą, per negyvenamą ir nepereinamą žemę, per troškulio žemę ir mirties vaizdą, per žemę, per kurią niekas neperėjo ir kurioje negyveno žmogus? ⁷Aš jus įvedžiau į derlingą žemę, kad valgytumėte jos vaisių ir jos gėrybių; jūs gi įėjė sutepėte mano žemę ir iš mano tėvainystės padarėte pasibaurėjimą. ⁸Kunigai nesakė: Ka-

ti visas tautas. Bet kaip niekam neleista valgyti pirmonių, kas nekumių giminės, taip turi taip pat kęsti hausmę, kas sauvališkai puola Dievui pašventintą Izraelio tautą, taip kaip buvo Dievo žadėta. Prad. 12, 3.

(4) Klausykite, Jokūbo... Jokūbo ir Izraelio vardai primena tautos išrinkimą; bet draug juose yra išpėjimas, kad tauta sektų protėvio dievobaimingumą ir paklusnumą ir taptų jam suteikto palaiminimo (Prad. 32, 24...) dalininke. — (5) Kokią neteisybę... Dievas reikalauja, kad Izraelitai apsvarstytų, ar buvo jis neištikimas savo pažadėjimams. O kadangi žmonės lengviau pasmerkia kitų nusikaltimus, kaip savo, jis visupirma duoda jiems tą klausimą apie seniau buvusias kartas. Jei jie ras jas esant kaltas, tai jie negalės ir patys dėtis nekaltais. Kad čia Dievas iš pradžios lyg kad pats save gina, tai jo gerumo ženklas (Teod.). — Tuštybė. Labai dažnai šv. Rašte taip vadinama

pagonių dievaičius. — Tušti: panašūs į status, todėl verti pasibaurėjimo. Plg. Ps. 113; Rom. 1, 21—23. — (6) Kame Viešpats, kurs... Jei žydai būtų atsiminę didžiausias Dievo geradarystes, jo suteiktas išeinant iš Aigipto, keliaujant per baisius tyrus ir apsigyvenant žadėtoje žemėje, jie būtų turėję pasilikti jam ištikimi. — Per negyvenamą... Parano tyruma aprašoma primenant visą jos nejaukumą, kad aiškiau pasirodytų Dievo palankumas ir galybė. Plg. Atk. 8, 15; 32, 10 ir k. — Mirties vaizdą... Anot ebr. t.: mirties ūksmę. — (7) Jūs gi įėjė sutepėte... Gavę apsigyventi gražiausioje ir geriausioje šalyje, žydai tuojau ją sutepė savo stabmeldyste (plg. Teis. 2, 17—21; Ps. 77, 52—58 ir k.). Ju nusikaltimas buvo juo didesnis, kad ta šalis buvo Dievo žemė, jo tėvainystė. Plg. Iz. 8, 8 ir k. — (8) Kunigai... ir kurie laiko... Tie, kuriems buvo pavesta mokyti žmo-

cerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus? et tenentes legem nescierunt me, et pastores praevaricati sunt in me, et prophetae prophetaverunt in Baal, et idola secuti sunt.

⁹ Propterea adhuc iudicio contendam vobiscum, ait Dominus, et cum filiis vestris disceptabo. ¹⁰ Transite ad insulas Cethim, et videte: et in Cedar mitite, et considerate vehementer: et videte si factum est huiusce modi. ¹¹ Si mutavit gens deos suos, et certe ipsi non sunt dii: populus vero meus mutavit gloriam suam in idolum. ¹² Obstupescite caeli super hoc, et portae eius desolamini vehementer, dicit Dominus. ¹³ Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquae vivae, et

me Viešpats? Ir kurie laiko įstatymą, nežinojo manęs, ir ganytojai nebuvo man ištikimi; pranašai pranašavo Baalo vardu ir sekė stabus.

⁹ Todėl aš dar eisiu su jumis į teismą, sako Viešpats, ir bylinėsiuos su jūsų vaikais. ¹⁰ Nu-eikite į Ketiečių salas ir veizdėkite, siųskite į Kedarą ir gerai įsižiūrėkite, ir matykite, ar yra ivykę tokių dalykų; ¹¹ ar yra pakeitusi tauta savo dievus? o juk jie ne dievai; mano gi tauta pakeitė savo garbę stabu. ¹² Nustebk, dangau, dėl to dalyko, ir smarkiai nuliūskite dangaus vartai, sako Viešpats. ¹³ Nes mano tauta dvejopai nusikalto Jie ap-leido mane, gyvojo vandens šaltinį, ir išsikasė sau šulinių, kiau-

nes įstatymo, jį jiems aiškinti, kurie turėjo imti įstatymą kaip poasielgimo santiesinį, neklausė, kokį Dievo valia, bet jį niekino. — Ganytojai: karaliai ir kunigaikščiai (Teod.), kurie yra Viešpaties bandos viršininkai ir turėjo būti geriausio ganytojo, Viešpaties, atvaizdas, atpuolė mo Dievo. — Pranašai... Buvo atsiradę be galo daug netikrų pranašų, kurie savinasi tikrų Dievo pasiuntinių reikšmę. Plg. 3 Kar. 18, 19; 22, 6 ir k. Baalas buvo žymiausias penikijiečių dievaitis. Plg. Teis. 2, 11, 13 ir k. — Sekė stabus. Ebr. t.:ėjo paskui tuos, kurie nieko negali, t. y., kurie negalėjo būti jiems naudingi. Taip pat vadinami stabai ir 11, 2.

(9) Todėl aš dar... Aukščiau paminėtos kaltybės neatgailėtos, bet dar pranašo laiko žydų padaugintos, todėl Dievas bylinėsis su jais ir net su jų vaikais, kaip tai yra daręs su jų tėvais. — (10) Nu-eikite... Kaip labai jie verti bausmės, parodo palyginimas jų poasielgimo su pagonių. Tą palyginimą jie patys kviečiami padaryti. — Ketiečiais (ebr.

Kittim) vadinosi Kypro ir pietinių Europos pussalių gyventojai, taigi tie, kurie gyvena į vakarus nuo Palestinos: gyvenančius gi į rytus atstovauja Kedaras, arba Kedarėnų tauta. Plg. Ps. 119, 5; Prad. 25, 11. Taip pat veltui kas nors ieškotų vakaruose ir rytuose panašaus į žydų atpuolimo. — (11) Juk jie ne dievai: todėl nebuvo ko labai jų branginti. — Savo garbę: Dievą, kurs taip garbingai apsireiškė ir apdovanojo savo tautą visokiomis gėrybėmis, kurs pats nori būti garbė ir šviesa, taip pat gyrius ir laimė visų, kurie jį garbina. Plg. Ps. 105, 20; Rom. 1, 13. — Stabu. Anot ebr. t.: tuo, kas nenaudinga. — (12) Nustebk... Pranašas poetiškai kviečia dangų išreikšti savo pasibjaurėjimą nedornų žydų poasielgimu. Plg. Atk. 32, 1; Iz. 1, 2 ir k. Ebr. t. galima taip verst: Bo-dėkis, dangau, to dalyko, baisėkis ir džiūk. — (13) Jie ap-leido... Tai pirmą kaltybę. Gyvojo vandens šaltinis vadinasi nuolat tekas tyras upelio vanduo. Jis yra vaizdas Dievo, to pirmojo visokio gerumo šaltinio, neišseksiančio viso-

foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas.

¹⁴ Numquid servus est Israel, aut vernaculus? quare ergo factus est in praedam? ¹⁵ Super eum rugierunt leones, et dederunt vocem suam, posuerunt terram eius in solitudinem: civitates eius exustae sunt, et non est qui habitet in eis. ¹⁶ Filii quoque Mempheos et Taphnes constupraverunt te usque ad verticem. ¹⁷ Numquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per viam? ¹⁸ Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, ut bibas aquam turbidam?

ry šulinių, kurie negali laikyti savyje vandens.

¹⁴ Argi Izraelis vergas, arba vergės vaikas? tai kodėl gi iš jo padaryta grobis? ¹⁵ Prieš jį krikė liūtai ir paleido savo balsą, padarė iš jo žemės tyrumą; jos miestai nudeginti, ir nėra, kas juose gyventų. ¹⁶ Taip pat Memfio ir Tafnės sūnūs subjaurino tave iki viršugalviui. ¹⁷ Argi ne dėlto tai tau atsitiko, kad tu apleidai Viešpatį, savo Dievą, tuo laiku, kada jis tave vedė keliu? ¹⁸ Ir dabar ko tu nori ant kelio į Aigiptą, kad gertumei Drumžlino vandens? ir kas tau darbo su Asyrijiečių keliu, kad gertu-

kių gėrybių išdo, viso gyvenimo šaltinio. — Ir išsikasė... Antra kaltybė. Iškastuose šuliniuose buvo laikomas lietaus vanduo, kurs greitai gėsdavo, ir, jei šulinys negana rūpestingai buvo taisomas, neretai visai ištekėdavo per atsiradusius plyšius ir skylės. Tokie šuliniai čia vaizdas netikrų dievų.

(14) Argi... Pranašas su širdgėla klausia, kaip galėjo atsitikti, kad su Izraelių pagonys elgiasi kaip su vergu. Juk jis nebuvo vergas, ebr. *ēbed*, kurį nusiperkama, nė vergės vaikas, t. y. namie gimęs iš vergu tėvų, bet Viešpaties pirmgimis, namų sūnus (plg. Iš. 4. 22); tai kodėl gi jį pažeminta, paniekinta? Žinoma jau paniekinimo priežastį pranašas primena žem. 17, e. — (14) Liūtai: galingi Izraelio neprieteliai, ypač asirijiečiai, kurių emblėma buvo liūtas. Plg. Iz. 5. 29; Mik. 5. 7 ir k. — Miestai nudeginti... Atskilusi dešimties giminių karalystė buvo jau visai sunaikinta: Jūdo karalystė buvo kelis kartus užpulta ir apiplėšta. — (16) Memfio ir Tafnės. Tuodu žymių senovės miestu čia atstovauja visą Aigiptą. Ebr. t. *Nof* ir *Tachpanes*. Pirmas vardas sutrumpintas aig. *Men-*

Nofer (geras miestas), iš kurio graikai padarė Memtį; tas miestas buvo ant vakario Nilo kranto, ten, kur prasideda jo delta. Antras miestas gr. vadinosi Dahnė: jis buvo į šiaurę nuo pirmojo, netoli jūros, bet į vakarus nuo dabartinio Suėco kanalo: dabar jo vieta vadinasi *Tell Defenne*. — Subjaurino... Ebr. t.: nuganus tavo kaukolę (viršugalvį). Taip sujungiamą du vaizdu. Izraelitų neprieteliai palyginami su piemenimis, kurie sunaikins visą šalį, visur gandydami savo bandas: neprietelių pasielgimas bus lygus nuskutimui galvos; tai gi buvo laikoma didžiausiu paniekinimu. Plg. 47. 5; Iz. 3. 17 ir k. — (17) Kad tu apleidai... Tai tikra Izraelio neiaimių priežastis. — Tuo laiku, kada... Atiuzija į tai, kad Izraelis jau keliaudamas per tyrumą į Žadėtają žemę buvo kelis kartus sunkiai užrūstinęs Dievą; arba apskritai patėmijimas, kad žydai dažnai neėjo jiems paskirtu ir į tikslą vedančiu keliu, tikru keliu, kurį Dievas rodė. — (18) Ir dabar ko... Be senų kaltybių Dievas mini ir dabartines. Žydai nori susiartinti su pagonimis, aigiptiečiais ir asirijiečiais; tai gi buvo priešinga teokratijos dvasiai. Plg.

et quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis? ¹⁹ Arguet te malitia tua, et aversio tua increpabit te. Scito, et vide quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

²⁰ A saeculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea, et dixisti: Non serviam. In omni enim colle sublimi, et sub omni ligno frondoso tu prostenebaris meretrix. ²¹ Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversa es mihi in pravam vinea aliena? ²² Si laveris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram

mei Upės vandens? ¹⁹ Tavo piktumas kaltins tave, ir tavo atpuolimas baus tave. Žinok ir matyk, jog negera ir kartu, kad tu apleidai Viešpatį savo Dievą ir kad pas tave nėra mano baimės, saiko Viešpats, kareivijų Dievas.

²⁰ Nuo amžių tu sulaužei mano jungą, sutraukei mano pančius ir sakei: Netarnaui. Nes ant kiekvieno aukšto kauburio ir po kiekvienu šakotu medžiu tu pasiduodavai paleistuvystei. ²¹ Aš gi buvau tave įsodinęs kaipo rinktinį vynuogyną iš visai tikrų želmenų; tai kaip gi tu man pavirtai išgama, tu, svetimasis vynuogyne? ²² Nors tu mazgotumeis šarmu ir imtumei sau daug

4 Kar. 15, 19, 20; 16, 7, 8; Iz. 30, 1–3 ir k. — Drumžlino vandens. Ebr. t.: Šichoro vandens. Taip vadinasi rasi upelis Rinokolura, anot kitų gi Nilas, kurio vanduo potvinio metu ypač drumžlinas. — Upės vandens, t. y. Euprato, kurs asir. vadinasi Paratu, upė. Gerti Šichoro arba Euprato vandens reiškia ieškoti pagalbos Aigipte arba Asirijoje, lyg kad žydams nebūtų buvę gana gyvojo vandens šaltinio Jeruzalėje (13, e.). — (19) Tavo piktumas... Sutartys su svetimaisiais apvils Izraelį ir duos jam tik kartumo. Ebr. t.: tavo piktumas plaks tave, ir tavo atpuolimai baus tave. — Negera ir kartu... Nuo dėmė pikta savyje, nes priešinga vyriausiai šventumo ir tvarkos taisyklei: — karti, nes atskiria nuo Dievo, ir kaip pasėka, turi turėti visokio kartumo. Taigi, žydai turi mokintis iš savo liūdno prityrimo ir imti į širdį pranašo gąsdinimus.

(20) Nuo amžių: visupirma tyrumoje, paskui teisėjų laikais. Taigi, Izraelis labai senai pradėjo būti neištikimas Dievui. — Tu sulaužei mano jungą, sutraukei... Dievo įsakymų jungą ir pančius.

Ebr. masorėtų tekstas reiktų versti kitaip: aš sulaužiau tavo jungą, sutraukiau tavo pančius. — Taip Dievas primena išliuosavimo iš vergijos geradarybę. Bet tas masorėtų skaitymas laikomas netikru. — Tu pasiduodavai paleistuvystei. Žydų tauta, pasiduodama stabmeldystei, darėsi paleistuvė, nes Dievo sandora su jąja buvo laikoma tarsi moterystės ryšiu; be to kananiečių tarnavimas stabams buvo sujungtas su begėdyste. Plg. Atk. 12, 2; Ez. 6, 13 ir k. — (21) Kaip rinktinį vynuogyną...: taip kad iš jo reikėjo laukti tik geriausių vaisių. Plg. Prad. 49, 11; Iz. 5, 2. — Pavirtai išgama... Anot ebr. t.: pavirtai išsigimusiomis svetimo vynuogyno atžalomis. — Augalas laikosi nustatytos tvarkos, žmonės nuo jos ir nuo savo paskyrimo begėdiškai pasitraukia. Taip palyginimais parodoma, kaip labai Izraelis susibaurino. — (22) Nors tu... Izraelis taip suteptas, kad niekaip nebegali apsivalyti. — Šarmu. Ebr. t. minima visupirma mineralinis alkali, paskui gi iš augalų gaunamas (borith). — Tu pasilieki suteptą... Ebr. t.: tavo neteisybė bauri mano akivaizdoje.

me, dicit Dominus Deus. ²³ Quomodo dicit: Non sum polluta, post Baalim non ambulavi? vide vias tuas in convalle, scito quid feceris: cursor levis explicans vias suas. ²⁴ Onager assuetus in solitudine, in desiderio animae suae attraxit ventum amoris sui: nullus avertet eam: omnes, qui quaerunt eam, non deficient: in menstruis eius inveniet eam.

²⁵ Prohibe pedem tuum a nuditate, et guttur tuum a siti. Et dixisti: Desperavi, nequaquam faciam: adamavi quippe alienos, et post eos ambulabo. ²⁶ Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi et reges eorum, principes; et sacerdotes, et prophetae eorum, ²⁷ dicentes ligno:

muilo, tu pasilieki sutepta neteisybe mano akivaizdoje, sako Viešpats Dievas. ²³ Kaip tu gali sakyti: Aš nesutepta, aš nevaikščiojau paskui Baalus? Pažvelk į savo kelius slėnyje, pažink, ką esi padariusi. Tu buvai kaip lengvas bėgėjas, kurs bėgioja šen ir ten savo keliais. ²⁴ Laukinė asilė, pripratus prie tyrumos, kuri savo geidulyje traukia į save savo gašlumo kvapą; niekas jos nesustabdydys; visi, kurie jos ieško, neprivalo vargti; jie ras ją jos mėnesinėje.

²⁵ Saugok savo koją nuo plikumo ir savo gerklių nuo troškulio. Bet tu sakai: aš nustojau vilties, anaip tol tai nedarysiu, nes aš myliu svetimuosius ir paskui juos vaikščiosiu. ²⁶ Kaip sugėdinamas vagis, kuomet jis nutvertas, taip sugėdinti Izraelio namai, jie ir jų karaliai, kunigaikščiai, kunigai ir jų pranašai, ²⁷ jie, ku-

(23) Kaip gali... Izraelio tauta taip sugedus ir taip nebejautri tiesai, kad net drįsta sakyti, jog ji nieko pikta nedariusi. Baalo garbinimu buvo susitepę Atalija, Akazas, Manasas, net Jozijo sūnūs (vz. 2 Kron. 24, 7; 28, 21; 33, 3 ir k.). Penikijiečių dievaitis Baalas buvo vadinamas ir garbinamas visokiais vardais, todėl dažnai kalbama apie Baalus, neretai sujungiant su deive Astarte. — Savo kelius: savo pasielgimą. — Slėnyje: Hinnomo slėnyje, kamie žydai aukodavo ir degindavo Molochui savo vaikus. Plg. žem. 7, 30... 19, 2, 6; 4 Kar. 23, 10 ir k. — Lengvas bėgėjas. Ebr. t.: jauna, lengva kupranugarė. Kupranugarė rujos metu bėginėja šen ir ten, kad patenkintų savo geidulį. — (24) Laukinė asilė... Kitas pavyzdys karštų, nesusekamų geidulių. — Kuri savo geidulyje... Ebr. t.: kuri savo sielos geidulyje gaudo orą; kas gali sulaukyti jos karštį (rują)?

— Tauta jaučiasi patraukta į stabmeldystę su panašiu smarkumu. — Jos mėnesinėje: jos porinėji mosi laikui. — (25) Saugok savo koją... nebėk su tokiuo smarkumu paskui dievaičius, kad nusišdėvėtų tavo korpės ir tavo liežuvis liptų iš troškulio tau prie gomurio. Išsižadėk kelio į Asiriją ir į Aigiptą. Kiti aiškina šituos žodžius kitaip. — Aš nustojau vilties. Geriau: nėra vilties. — Izraelis neklausys išmintingo patarimo, ir toliau jis eis paskui savo užgaidas. — (26) Kaip sugėdinamas... Nutvertas vagis turi atiduoti, ką norėjo pasisavinti, stovi sugėdintas ir gauna bausmės. Taip ir Izraeliui nieko daugiau nedavė stabmeldystė kaip tik kentėjimų. — (27) Medžiui: mediniams dievaičių paveikslui. Tai buvo didžiausias pažeminimas Viešpaties tautai ir tikra paikybe. Savo prispaudimo dieną... Kuomet nelaimė jiems rodo, kad dievaičių sta-

Pater meus es tu: et lapidi: Tu me genuisti. Verterunt ad me tergum, et non faciem, et in tempore afflictionis suae dicent: Surge, et libera nos. ²⁸ Ubi sunt dii tui, quos fecisti tibi? surgant et liberent te in tempore afflictionis tuae: secundum numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui Iuda.

²⁹ Quid vultis mecum iudicio contendere? omnes dereliquistis me, dicit Dominus. ³⁰ Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt: devoravit gladius vester propheta vestros, quasi leo vastator ³¹ generatio vestra. Videte verbum Domini: Numquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? quare ergo dixit populus meus: Recessimus, non veniemus ultra ad te? ³² Numquid obliviscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciae pectoralis suae? populus vero meus oblitus est mei diebus innumeris.

³³ Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad quaerendam dilectionem, quae insuper et malitias tuas docuisti vias tuas, ³⁴

rie sako medžiui: Tu mano tėvas, ir akmeniui: Tu mane pagim-dei. Jie atgrėžė man nugarą ir ne veidą; bet savo prispaudimo dieną jie sako: Kelkis ir gelbėk mus. ²⁸ Kame gi tavo dievai, kuriuos sau pasidarei? Tėgul jie keliasi ir tave gelbi tavo prispaudimo metu; juk kiek buvo tavo, Jūde, miestų, tiek buvo tavo dievų.

²⁹ Kam jūs dar norite bylinėtis su manim? jūs visi apleidote mane, sako Viešpats. ³⁰ Veltui aš užgavau jūsų vaikus, jie nepriėmė drausmės; jūsų kalavijas rijo jūsų pranašus; kaip naikintojas liūtas ³¹ jūsų giminė. Tėmykite Viešpaties žodi: Argi aš buvau Izraeliui tyruma arba vėlyva žemė? kodėl tat mano tauta sako: Mes atsitraukėme ir daugiau nebeateisime pas tave. ³² Argi mergaitė užmiršta savo papuošalą arba sužieduotinė savo krūtinės juostą? mano gi tauta užmiršo mane per nesuskaitomas dienas.

³³ Kam tu stengiesi pagražinti savo pasielgimą, kad įgytumei meilės, tu, kuri savus kelius išmokei savo piktumo? ³⁴ Net ir ant tavo

bai nieko negali padaryti, jie šaukiasi į Dievą, ne kad jį pagarbintų, bet kad jiems vėl geriau klotusi. Plg. žem. 32, 33. — (28) Kame gi tavo dievai... Tais žodžiais Izraeliui primenama Mozės giesmė, jo palikta tautai lyg koki tėvainystė. Plg. Atk. 32, 37.

(29) Kam jūs dar norite... jūs neturite jokios teisės bylinėtis su manim dėl jūsų nelaimės. Nelaimėmis aš norėjau jus sugrąžinti pas save, bet veltui. — (30) Rijo jūsų pranašus. Plg. 3 Kar. 18, 4, 13; 4 Kar. 21, 16; Mt. 25, 33 ir k. — (31) Vėlyva žemė: vėlai duodanti vaisių dirva. Ebr. t.: tamsybės žemė. — Dievas davė tautai gėrybių

ne pamažu, nesivėlindamas. — Mes atsitraukėme. Anot. ebr. t.: mes patys savo valdovai. — (32) Krūtinės juosta. Ebr. qiš-šurim reiškia brangią juostą. Plg. Iz. 3, 10. Dievas išsirinko Izraelio tautą iš visų kaipo sužieduotinę ir ją gražiai papuošė, ir tačiau ji, ko paprastai neatsitinka, ji užmiršo, ir tai ne vieną dieną, bet per nesuskaitomas dienas. — (33) Kam tu stengiesi... Aiškiau ebr. t.: kaip tinkamai tu rengi savo kelią, kad gaudytumei meilę, t. y. su kokių didelių karščių tu būgi paskui dievaikius. — Tu, kuri savus kelius... Anot. ebr. t.: todėl ir savo sielą pripratinau į piktus dalykus. — (34)

et in alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum et innocentum? non in fossis inveni eos, sed in omnibus, quae supra memoravi. ³⁵ Et dixisti: Absque peccato et innocens ego sum: et propterea avertatur furor tuus a me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccavi. ³⁶ Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas! et ab Aegypto confunderis, sicut confusa es ab Assur. ³⁷ Nam et ab ista egredieris, et manus tuae erunt super caput tuum: quoniam obtrivit Dominus confidentiam tuam, et nihil habebis prosperum in ea.

Caput III. ¹ Vulgo dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, et recedens ab eo, duxerit virum alte-

siūlių randasi neturtingų ir nekal-
tų sielų kraujo? Ne duobėse aš
juos radau, bet visose vietose, ku-
rias aukščiau minėjau. ³⁵ O tu sa-
kai: Aš be nuodėmės ir nekalta, ir
todėl tegul nusigrėžia nuo manęs
tavo narsas. Stai aš bylinėsiuos su
tavim, nes tu sakai: Aš nenusi-
dėjau. ³⁶ Kaip labai niekinga tu
pasidarei, vis grįždama į savo
kelius; taip pat Aigipto tu būsi
sugėdinta, kaip esi Asuro sugė-
dinta. ³⁷ Nes ir iš jo tu išeisi, su-
dėjus rankas ant savo galvos.
nes Viešpats sulaužo tavo pasi-
tikėjimo ramstį, ir nieko tu jame
nelaimėsi.

3 perskyrimas. ¹ Paprastai
sakoma: Jei vyras paleidžia savo
žmoną, ir ji atsitraukus išteka už

Ant tavo siūlių: ant tavo dra-
bužio kraštų. LXX vertime: ant ta-
vo rankų. — Ne duobėse... Vi-
sai nekalto aukos buvo užmušamos
ne slapčia, bet atvirai dėlei stab-
meldystės. Ebr. t. rasi: tu radai juos
ne įsilaužimą darant. — Įstatymas
leido užmušti, jei ką nutverdavo įsi-
laužusį į namus vogti (plg. Iš. 22,
2). Taigi, Viešpats sako, kad žydu
stabmeldystės aukos anaipol nebu-
vo kaltos tokio įsilaužimo. Žydai
pasmerkė juos mirti be priežasties,
niekam nepadariusius prievartos ar
skriaudos, bet dėlei savo stab-
meldystės. — Bet visose vie-
tose... Nevisai aiškūs žodžiai. Ebr.
t. nėra žodžių: kurias aukščiau
minėjau. Rasi geriau tos eil. pa-
baigą sujungti su kitos pradžia: ir
su visu tuo tu sakai: Aš... — (35)
Ir todėl tegul nusigrėžia...
Ebr. t.: tikrai tavo rūstybė nusigrė-
žė nuo manęs. — Bet veltui nusi-
kaltusi tauta užginčija savo kalty-
bę, tikėdamasi tuo būdu atitolinti
bausmę. Dievas dar labiau ją baus:
Aš bylinėsiuos... — (36) Kaip
labai niekinga... Anot ebr. t.:
Ko tu taip uoliai skubini esi mainyti

savo kelią? t. y. kam tu bėgi ieškoti
pagalbos tai Aigipte, tai Asirijoje?
— Aigipto būsi sugėdinta.
Pranašas rasi čia turi omenyje su-
tartį Sedekijo su aigiptiečiais, kurie,
tiesa, ėjo jam pagalbon, bet, nieko
nepadarę, sugryžo. Vz. žem. 37, 1...
— Kaip esi Asuro sugėdin-
ta. Tai įvyko karaliaus Akazo lai-
kais. Plg. 2 Kron. 28, 21. — (37) Su-
dėjus rankas... Didelio nuliūdi-
mo ženklas. Plg. 2 Kar. 13, 19. —
Tavo pasitikėjimo ramstį:
tuos, kuriais tu pasitiki.

(3, 1) Paprastai. Ebr. t. to ž.
nėra. — Argi anas begriš pas
ją. Moteriškai, kuri, gavusi iš savo
vyro atsiskyrimo raštą, ištekdavo
už kito ir paskui su juo persiskirda-
vo, įstatymas griežtai draudė grįžti
pas pirmąjį vyrą. Plg. Atk. 24, 1 —
4. Nors Izraelio pasielgimas buvo
panašus į tokios moteriškės pasiel-
gimą, tačiau Dievo pasigailėjimas ir
gerumas taip didelis, kad jis sutinka
priimti savo neištikimą sužieduotinę,
kad tik ji sugrįžtu. Argi ta mote-
riškė... Ebr. t.: argi ta žemė ne-
bus sutepta? Ir tu, tu paleistuvavai
su daugeliu mylimųjų, ir tu grįžtu-

rum: numquid revertetur ad eam ultra? numquid non polluta, et contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, et ego suscipiam te. ²Leva oculos tuos in directum, et vide ubi non prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: et polluisti terram in fornicationibus tuis, et in malitiis tuis. ³Quam ob rem prohibita sunt stillae pluviarum, et serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. ⁴Ergo saltem amodo voca me: Pater meus, dux virginitatis meae tu es: ⁵Numquid iraseris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, et fecisti mala, et potuisti.

kito vyro, argi anas begriš pas ją? argi ta moteriškė nebus sutepta ir subjaurinta? Tu gi paleistuvavai su daugeliu mylimųjų, tačiau grišk pas mane, sako Viešpats, ir aš priimsiu tave. ²Pakelk savo akis ties savim ir veizdėk, kame tu neesi kekšavusi. Tu sėdėjai vieškeliuose, laukdama jų kaip galvažudis tyrumoje, ir su tepei žemę savo paleistuvystėmis ir savo piktenybėmis. ³Todėlei buvo sulaikyti lietaus lašai, ir nebuvo vėlyvojo lietaus. Tu igijai moteriškės kekšės kaktą ir nenorėjai gėdėtis. ⁴Taigi, bent nuo dabar šauk mane: Tu mano tėvas, mano mergystės vadas. ⁵Ar gi tu pyksi per amžius ir pasiliksi visuomet užsirūstinęs? Štai, taip tu kalbėjai ir darei pikta ir įstengei.

mei pas mane! — Taigi ebr. t. išreikšta kitokia mintis. Paleistosios moters sugrįžimas pas pirmąjį vyrą suteptą šventąją žemę, nes toks sugrįžimas įstatymo uždraustas; juo gi sunkiau sugrįžti Izraeliui pas Viešpatį po tiek daug nusikaltimų. Bet ta ebr. t. mintis nėra visai priešiniga išreikštajai Vulgatos tekste. Vulgata ypač kelia aikštėn begalinį Dievo malonumą, kuriuo Izraeliui reikia pasinaudoti, grįžtant į Dievą; ebr. t. išreiškiama nustebimas, kad Izraelis mano, būk visai lengva esą grįžti pas Dievą, ir šaukiasi į jį tikrai žodžiais, iš tikrųjų gi pasilieka savo piktoje (plg. žem. 4. 5. eil.); taigi reikalaujama iš nusikaltusios tautos atgailos, tikro grįžimo, nes tik tuomet galima tikėtis maloningo priėmimo. — Ir aš priimsiu tave. Tų ž. nėra ebr. t.; nebuvo jų ir šv. Hieronimo vertime. — (2) Pakelk... Kaip labai reikalinga tautai tikra atgaila, parodo jos sunkūs nusikaltimai stabmeldystėje ir nedorumu. Pirmas žingsnis, grįžtant į Dievą, tai

pažinti savo kaltybes. — Ties saviu. Ebr. t.: į aukštumas, — ant kurių buvo tarnaujama stabams. — Tu sėdėjai...: kad suvadžiotumei praeinančius. — Kaip galvažudis. Ebr. t.: kaip arabas. Mintis ta pati, nes tyrumos arabai visuomet daugiau ar mažiau užsiimdavo plėšimais. Žydų linkimas garbinti svetimus dievus buvo lygus arabų papročini užpildinėti keleivius. — (3) Todėlei buvo sulaikyti... Toki bausmė buvo skirta įstatyme (Atk. 11, 17; 28, 23) ir neretai siunčiama. Vėlyvuosiu lietuviu vadinosi tas, kurs lyja pavasarį ir padeda geriau bręsti javams. — (4) Taigi, bent nuo dabar... Ebr. t.: argi ne tik dabar tu šauki mane: Mano Tėve, tu mano jaunystės vedėjau! Plg. auk. 1. eil. — (5) Štai, taip tu kalbėjai... Viešpats negali pasitenkinti vien nusikaltusios tautos atsiliepimu ir trumpu meldimu pasigailėti, nes ji darė ir daro pikta, kiek tik įstengia. Nėra, dovanojimo be atgailos, be tikro grįžimo į Dievą. Plg. 10. e.

2. Nedaranti atgailos tauta kentės daug prispaudimų ir galų gale bus atmesta. a) Nusidejęliams primenamos jų kaltės ir rodomas atgailos kelias.

⁶ Et dixit Dominus ad me in diebus losiae regis: Numquid vidisti quae fecerit aversatrix Israel? abiit sibimet super omnem montem excelsum, et sub omni ligno frondoso, et fornicata est ibi. ⁷ Et dixi, cum fecisset haec omnia: Ad me revertere: et non est reversa. Et vidit praevaricatrix soror eius luda, ⁸ quia pro eo, quod moechata esset aversatrix Israel, dimissem eam, et dedissem ei libellum repudi: et non timuit praevaricatrix luda soror eius, sed abiit, et fornicata est etiam ipsa. ⁹ Et facilitate fornicationis suae contaminavit terram, et moechata est cum lapide et ligno. ¹⁰ Et in omnibus his non est reversa ad me praevaricatrix soror eius luda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.

⁶ Viešpats man tarė karaliaus Jozijo dienose: Ar tu matei, ką darė maištininkė, Izraelio tauta? Ji ėjo sau į kiekvieną aukštą kalną ir po kiekvienu žaliuojančiu medžiu ir paleistuvavo tenai. ⁷ Jai visa tai padarius, aš tariau: Grįšk pas mane, ir ji negrįžo. Ir neištikima jos sesuo Jūdo tauta matė, ⁸ jog už tatai, kad maištininkė Izraelis svetimoteriavo, aš buvau ją paleidęs ir jai davęs atsiskyrimo raštą; bet neištikima jos sesuo Jūda nepabijojo; ji nuėjo ir taip pat paleistuvavo. ⁹ Didžiu savo paleistuvavimo greitumu ji subjaurino šalį ir svetimoteriavo su akmenimi ir medžiu. ¹⁰ Ir po viso to jos neištikima sesuo Jūda negrįžo pas mane visa savo širdimi, bet melagingai, sako Viešpats.

3, 6 — 4, 4. Jūdo karalystė nebijojo sekti pikta Izraelio pavyzdį (3, 6 — 10). Nors dešimts giminių didžiai nusikalto, bet jos ras pasigailėjimo, jei darys atgailą (3, 11 — 17). Plačiau paaiškinama, koki turės būti Izraelio ir Jūdo atgaila ir kokio reikalaujama iš jų pasitaikymo (3, 18 — 4, 4).

(6) Jozijo dienose. Vž. auk. 1, 2. Kuomet Jeremijas pradėjo eiti pranašo pareigas, buvo praėję jau 94 metai, kaip Izraelio karalystė liko ištvirta ir didžiausia išrinktosios tautos dalis vargo Asirijos nelaisvėje. Taip tai Jūdo karalystė turėjo galingą išpėjimą, kur veda atpuolimas nuo Dievo sandoros. — Maištininkė... Ebr. t.: atpuolimas (apostazija) Izraelis, — tarsi Izraelio tauta būtų isikūnijusi apostazija. — (7) Jai visa tai... Ebr. t.: aš tariau: Visa tai padarius ji sugrįš pas

mane, t. y. pames savo nuodėmes ir jų visai išsižadės. — (8) Neištikima jos sesuo... Jūdo karalystė vadinama neištikima, nes nors ji turėjo bažnyčią, įstatymą ir karalystės bei religijos sostinę, tačiau palaikė tik višutinę ištikimybės išvaizdą, tuo tarpu kad Izraelis buvo atpuoles atsiskyrimu nuo Dovo do namų ir buvo išvartas iš Viešpaties tėvainystės, Palestinos. Kadangi tačiau Dievas buvo atmetęs tautą ne visai, bet nori ją atvesti atgal, tai jis sako pas pranašą Izaiją 50, 1, kad jai nedavęs atsiskyrimo rašto. — (9) Didžiu... Ebr. t.: ir atsitiko, kad jos paleistuvystės šauksmu buvo subjaurinta šalis. — Su akmenimi...: iš kurių paprastai buvo padaromi stabai. — (10) Bet melagingai...: nežūrint visų pranašų išpėjimų ir geresnio pažini-

¹¹ Et dixit Dominus ad me: iustificavit animam suam aversa-
trix Israel, comparatione prae-
varicatricis Iudae. ¹² Vade, et cla-
ma sermones istos contra Aquil-
lonem, et dices: Revertere aver-
satrix Israel, ait Dominus, et non
avertam faciem meam a vobis:
quia sanctus ego sum, dicit Do-
minus, et non irascar in perpetu-
um. ¹³ Verumtamen scito ini-
quitatem tuam, quia in Domi-
num Deum tuum praevaricata es:
et dispersisti vias tuas alienis
sub omni ligno frondoso, et vo-
cem meam non audisti, ait Do-
minus: ¹⁴ Convertimini filij re-
vertentes, dicit Dominus: quia
ego vir vester: et assumam
vos unum de civitate, et duos
de cognatione, et introducam
vos in Sion. ¹⁵ Et dabo vo-
bis pastores iuxta cor meum,

¹¹ Ir Viešpats man tarė: Mai-
štininkė Izraelis nekalta, palygi-
nant ją su neištikimąja Jūda. ¹² Eik
ir šauk šituos žodžius šiaurės
linkon ir sakyk: Grįšk maištinin-
ke, Izraeli! sako Viešpats, ir aš
nenugrėšiu nuo jūsų savo veido;
nes aš šventas, sako Viešpats, ir
nesirūstinsiu per amžius. ¹³ Ta-
čiau pripažink savo nusikaltimą,
kad tu buvai neištikima Viešpa-
čiui, tavo Dievui, bėginėjai šen
ir ten pas svetimuosius po kiek-
vienu žaliuojančiu medžiu ir ne-
klausei mano balso, sako Vieš-
pats. ¹⁴ Apsigrėžkite, jūs, vaikai
maištininkai, sako Viešpats, nes
aš jūsų sužieduotinis; aš imsiu
jūs po vieną iš miesto ir po du
iš giminės ir jus įvesiu į Sioną.
¹⁵ Aš jums duosiu ganytojų, ko-
kie tinka mano širdžiai, ir jie jus
ganyt su išmintimi ir mokslu.

mo Dievo per siūstas ant Izraelio
bausmes (Teod. Tom.). Jozijo dra-
siai pradėta religijinė reforma netu-
rėjo gilesnių pasėku. Plg. 2 Kron.
34, 3...

(11) Nekalta, palyginant...
Kai kuriais atžvilgiais Izraelis buvo
mažiau nusikaltęs už Jūdą. — (12)
Šiaurės linkon...: Asirijos lin-
kon, kame buvo nelaisvėn išvestieji
izraelitai. Šauksmas turi parodyti
begalinį Dievo gailestingumą, kurs
po tiek daug nusikaltimų dar nori
suteikti dovanojimą, ispėti Jūdo gi-
minę, kad apsigrėžtų į Viešpatį, idant
jam nereikėtų jos apleisti ir priimti
vien Izraelį, pagaliau nori rodyti ke-
lią tikrą į atgailą. Dievas nori jos
pasigailėti, nes vyriausias viso, kas
teisinga, santiesinis, jo šventumas,
turi vėl šviesti žemėje ir pasiro-
dyti jo išrinktojoje tautoje. Juk tik
tam jis juos nubaudė, kad jie dary-
tų atgailą ir jis vėl galėtų juos pri-
imti. — (13) Pas svetimuosius:
pas pagonių dievačius. — (14) Apsig-
grėžkite. Anot ebr. t.: sugrįž-

kite. Tais žodžiais kreipiamasi į Iz-
raelį; bet kadangi juos turi išgirsti
Jūdo tauta, todėl jų tikslas visu-
pirma pataisyti tą tautą. — Su žie-
duotinis. Izraelio tauta Viešpaties
vaikai, bet taip pat ir jo sužieduoti-
nė: ir vienu ir kitu atžvilgiu jis turi
ant jos pilniausią teisę; jei ji sugrįš
pas jį, tai jis jai suteiks visa, ko ji
teisingai gali laukti iš jo kaip iš sa-
vo Viešpaties ir savo sužieduotinio.
— Po vieną iš...: nors grįžtų ir
ne visi ir rastų tik vienas — kitas
mieste arba ir platesnėje apylinkė-
je. — Į Sioną: į Dievo karalystės
vidurį, kame yra amžinas Dovo-
do sostas ir ypatingu būdu pasilieka
Dievas. — (15) Ganytojų...: ge-
rų ir šventų karalių, tokių koks bu-
vo Dovidas. Plg. auk. 2, 8; 1 Kar.
13, 14; Iz. 1, 26 ir k. — Su išmin-
timi ir mokslu. Ebr. t.: su ži-
nojimu ir išmone. Plg. 2 Kron. 1, 10.
Pranašas skelbia atnaujinimą, api-
mantį labai plačias sritis; jis prasi-
dėjo po Babilono nelaisvės su Zo-
robabėliu, vyriausiu kunigu Jozue.

et pascent vos scientia et doctrina. ¹⁶ Cumque multiplicati fueritis, et creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultra: Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius: nec visitabitur, nec fiet ultra. ¹⁷ In tempore illo vocabunt Ierusalem Solium Domini: et congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Ierusalem, et non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.

¹⁸ In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israel, et venient simul de terra Aquilonis ad terram, quam dedi patribus vestris.

¹⁹ Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, et tribuam tibi terram desiderabilem, hereditatem praeclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, et post me ingredi non ces-

¹⁶ Kuomet jūs būsite pasidauginę ir anose dienose užaugę šalyje, sako Viešpats, daugiau nebebus sakoma: Viešpaties sandoros skrynja; ji nebeateis į mintį, ir nebeatsimins apie ją; ji nebebus laikoma, nei bebus kita daroma. ¹⁷ Anuo metu Jeruzalę vadins Viešpaties sostu, ir visos tautos susirinks į ją vardan Viešpaties Jeruzalėje ir nebevaikščios paskui savo piktos širdies nelabumą.

¹⁸ Anose dienose Jūdo namai eis pas Izraelio namus, ir jie ateis draug iš šiaurės krašto į žemę, kurią aš esu davęs jūsų tėvams.

¹⁹ Aš gi kalbėjau: Kaip gi aš statysiu tave tarp vaikų ir tau suteiksiu pageidaujamą žemę, puikią tautų kariuomenės tėvainystę? Ir tariau: Tu vadinsi mane tėvu ir nesiliausi vaikščiojus

Ezdrui, Neemijui, ir buvo pabaigtas Kristaus mesijinėje karalystėje (Efr. Jieron. Tom.). — (16) Anose dienose. Taip nurodoma visų pirma nelaisvės pabaiga, bet taip pat, kaip paaiškėja iš konteksto, Mesijo laikai, nes tik tuomet įvyko pilniausioje prasmėje visi čia padaryti pažadėjimai. — Nebebus sakoma: Viešpaties... Mesijo laikais Izraelio gyrius, sandoros skrynja, bus visai užmiršta, niekas apie ją nebekalbės, nebemanys ir nebesiklaus; taigi viešpataus kitoks Dievo garbinimo būdas, nekaip kad buvo Mozės įstatyme paskirtas. Dievas nebebus daugiau permaldaujamas aukų gyvulių krauju, prisiartinant vyriausiam kunigui vieną sykį metuose prie sandoros skrynios arba kitomis dienomis pašlakstant aukų krauju ties švenč. bažnyčios dalies uždanga (Kun. 4, 6, 17), nes bus pašalinta pati aaroniškoji kunigystė (Žyd. 7, 12). Tuomet Dievui bus atnašaujama tobulesnė auka, kurios

tik figūros ir vaizdai buvo Sen. Test. aukos. — Nebebus laikoma. Ebr. t.: jos nebeapsigės. — (17) Viešpaties sostu. Anksčiau sandoros skrynja buvo Viešpaties sostas, toliau visa Jeruzalė turės būti Viešpaties garbingumo sostas. Uždanga bus atimta, priėjimas Dievo bus visiems atviras (plg. Iz. 4, 5, 6). Kaip pas Iz. 2, 2... ir Mik. 4, 1... visos tautos plaukia pas Dievo kalną, taip čia jos ateina pas Dievo vardą Jeruzalę, pas garbingą Dievo didenybės apsimėšimą, per kurį jis pasirodo esąs sandoros Dievas ir visiems teikia išganymą.

(18) Anose dienose... Jūdo karalystė bus išgriauta, ir žydai bus ištremti iš savo šalies, kaip buvo ištremti anksčiau Izraelio gyventojai. Bet pasibaigus nelaisvės laikui, jie grįš atgal, ir bus pašalintas skirtumas tarp dviejų karalysčių piliėčių. — (19) Kaip gi...: kaip gi daug garbės aš jums suteiksiu. — Tarp vaikų: tarp kitų žmonių, kurie vi-

sabis. ²⁰ Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus. ²¹ Vox in viis audita est, ploratus et ululatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui. ²² Convertimini filli revertentes, et sanabo aver-siones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster. ²³ Vere mendaces erant colles, et multitudo montium: vere in Domino Deo nostro salus Israel. ²⁴ Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, et armenta eorum, filios eorum, et filias eorum. ²⁵ Dormiemus in confusione nostra, et operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccavimus nos, et patres nostri ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: et non audivimus vocem Domini Dei nostri.

Caput IV. ¹ Si reverteris Israel, ait Dominus, ad me conver-

paskui mane. ²⁰ Bet kaip moteriškė paniekina tą, kurs ją myli, taip paniekino mane Izraelio namai, sako Viešpats. ²¹ Balsas girdisi keliuose, Izraelio namų verksmas ir klyksmas, nes jie iškreipė savo kelią ir užmiršo Viešpatį, savo Dievą. ²² Apsigrežkite, jūs, vaikai maištininkai, ir aš pagydysiu jūsų maištingumą. Štai mes ateiname pas tave, nes tu Viešpats, mūsų Dievas. ²³ Iš tikrųjų, kauburiai ir kalnų daugybė buvo melagiai; iš tikrųjų Izraelio išganymas Viešpatyje, mūsų Dievuje. ²⁴ Nuo pat mūsų jaunystės gėda suėdė mūsų tėvų darbą, jų avių būrius ir jų galvijų bandas, jų sūnus ir jų dukteris. ²⁵ Mes miegosime savo negarbėje, ir mūsų gėda apdengs mus, nes mes ir mūsų tėvai nusidėjome Viešpačiui, mūsų Dievui, nuo pat mūsų jaunystės iki šiai dienai, ir mes neklausėme Viešpaties, mūsų Dievo balso.

4 perskyrimas. ¹ Jei tu grįžti, Izraeli, sako Viešpats, tai

si sutvėrimu Dievo vaikai. — Pūkiau... Ebr. t.: tautų grožybių grožybės tėvainystė. — Ir tariau: teisingai laukiau. Taip čia trumpai primenama žydų pareigos. — (20) Taip paniekino mane: dėlėi svetimų dievų. — (21) Keliuose. Ebr. t.: ant laukų aukštumų. — Kame žydai nusidėjo, ten jie daro atgailą. Verksmas ir klyksmas parodo sutikusios juos bausmės kietumą (2, 13); bet tas skausmas gali patarnauti jų išsigelbėjimui (22, e.). — (22) Mes ateiname... Žydai su dėkingumu priims dovanojimą. — (23) Iš tikrųjų... Nuodėnės vaisius pasirodė esąs kartus. Jau ir leva yra kitados išpažinusi: Žaltys mane apgavo. Todėl teisingai nuodėmė vadinasi šv. Rašte melu. Tas žydų išpažinimas yra pirmas žings-

nis į tikrą apsigrežimą. — Kalnų daugybė. Ebr. t. rasi: trukšmas (darant stabams aukas) kalnuose. — (24) Gėda. Ebr. bošeth. Taip šv. Rašte vadinama Baalas; rasi ir čia jis turėta omenyje. Plg. Rom. 6, 21. — Jų sūnus ir... Jie žuvo Dievo siųstose dėl stabmeldystės nelaimėse, bausmėse ir karuose. — (25) Mes miegosime. Geriau: mes atsigulsime (ant žemės). Tas atsigulimas ant žemės yra atgailos sukulto skausmo ženklas. Pasakymų gi: mūsų gėda apdengs mus. išreiškia pasiryžimas priimti net ir kiekiausia bausmę.

(4, 1) Grežkis į mane: visa savo širdimi. Pirmutinis to apsigrežimo ženklas bus pašalinimas iš po Viešpaties akių dievaičių. Tuomet tauta galės nuolat pasilikti savo

tere: si abstuleris offendiculā tuā a facie mea non commoveberis.

² Et iurabis: Vivit Dominus in veritate, et in iudicio, et in iustitia: et benedicient eum Gentes, ipsumque laudabunt.

³ Haec enim dicit Dominus viro Iuda, et Jerusalem: Novate vobis novale, et nolite serere super spinas: ⁴ circumcidimini Dominus, et auferte praeputia cordium vestrorum viri Iuda, et habitatores Ierusalem: ne forte egredia- tur ut ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit qui extinguat, propter malitiam cogitationum vestrarum.

grėžkis į mane; jei pašalinsi iš po mano akių savo nuobodas, tu nesvyruosi ir tiesoje, teisėtai ir teisybėje tu prisieksi: Kaip Viešpats gyvas! ² ir visos tautos laimins jį ir jį girs.

³ Nes štai ką sako Viešpats Jūdo ir Jeruzalės vyrams: Išplėškite sau dirvoną ir nesėkite tarp erškėčių. ⁴ Apsipjaustykite Viešpačiui ir meskite šalin savo širdžių plėvelę, Jūdo vyrai ir Jeruzalės gyventojai, kad kartais mano užsidegimas neišeitų kaip ugnis ir kad neužsidegtų ir nebūtų, kas užgesytų dėlei jūsų minčių piktumo.

b) Sukietėjusius nuodėmėse žydus tuojau sutiks visokios nelaimės.

⁵ Annunciate in Iuda, et in Ierusalem auditum facite: loquimini, et canite tuba in terra: clamate fortiter, et dicite: congregamini, et ingrediamur civitates munitas, ⁶ levate signum in Sion.

⁵ Skelbkite Jūde ir duokite išgirsti Jeruzalėje; kalbėkite ir trimituokite trimitu šalyje; garsiai šaukite ir sakykite: Susirinkite į jėikime į sustiprintus miestus. ⁶ Pakelkite vėliavą Sione. Būkite

tėvynėje. — (2) Tiesoje... Nurodoma sąlygos geros priesaikos, kad ji būtų pagarbinimas ir išpažinimas Dievo. — Laimins... Ebr. t.: tautos bus per jį (Jahvę) palaimintos ir juo didžiūsis. — Jos ieškos Dievuje visokio laimės šaltinio ir juo vienu girsis. — (3) Nes štai... Po Izraelio duodama dar rimtesnis įspėjimas Jūdo karalystės gyventojams, nes ir jų laukia toki pat bausmė, jei jie tuojau nepradės daryti atgailos. — Išplėškite... Tokį pat įspėjimą veltui buvo davęs Izraeliui Ozė 10, 12. Visų pirma reikia dirva paliusuoti nuo gausiai augančių joje erškėčių, kad būtų galima sėti joje geros sėklos. Taip turi būti skausmu ir atgaila išnaikinti geiduliai, pirma ne kaip bus priimtas su nauda Dievo žodis. — (4) Apsipjaustykite... Tas pat įspėjimas kitokioje iš-

vaizdoje. — Plėvelę. Ji yra vaizdas susitepimo, kurs atskiria nuo Dievo, taip kaip apipjaustymas yra žymė tikėjimo, apeiga, per kurią žmogus įdievo sandorą ir žadėdavo Dievui ištikimybę ir paklusnumą. — Kad kartais... Jei jie neapsigres, ateis ant jų baisi Dievo bausmė ir žuvinimas. — Dėlei jūsų... Ebr. t.: dėlei jūsų netikusių darbų piktumo (plg. Atk. 28, 20).

4, 5 — 31. Trimis simboliais, liūto, karšto vėjo ir sargų aprašomas sunaikinimas Jūdo (5 — 18); pranašas visa savo siela apraudo tėvynės žuvimą (19 — 31).

(5) Skelbkite... Paliepimo kartojimas sinonimais turi parodyti pavojaus didumą. — Į sustiprintus miestus. Šalies gyventojai turi gelbėtis greitai bėgdami į vietas, kur lengviau galės gintis. — (6)

Confortamini, nolite stare, quia malum ego adduco ab Aquilone, et contritionem magnam.

⁷ Ascendit leo de cubili suo, et praedo Gentium se levavit: egressus est de loco suo ut ponat terram tuam in solitudinem: civitates tuae vastabuntur, remanentes absque habitatore. ⁸ Super hoc accingite vos ciliciis, plangite et ululate: quia non est aversa ira furoris Domini a nobis. ⁹ Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, et cor principum: et obstupescunt sacerdotes, et prophetae consternabuntur. ¹⁰ Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergone decepisti populum istum et Ierusalem, dicens: Pax erit vobis: et ecce pervenit gladius usque ad animam?

¹¹ In tempore illo dicetur populo huic et Ierusalem: Ventus urens in viis, quae sunt in deserto viae filiae populi mei, non ad ventilandum et ad purgandum. ¹² Spiritus plenus ex his veniet mihi: et nunc

drąsųs, nesustokite, nes aš atvedu iš šiaurės nelaimę ir didį sunaikinimą.

⁷ Liūtas išėjo iš savo guolio ir tautų smaugėjas atsikėlė; jis išėjo iš savo vietos, kad iš tavo žemės padarytų tyrumą; tavo miestai bus sunaikinti ir pasiliks be gyventojo. ⁸ Todėl susijuoskite ašutinėmis, raudokite ir klykite, nes Viešpaties narsinga rūstybė nenusigrėžė nuo mūsų. ⁹ Ir aną dieną, sako Viešpats, tirpte tirps karaliaus širdis ir kunigaikščių širdis, ir kunigai išsigąs, ir pranašai pastirs iš baimės. ¹⁰ Tuomet aš tariau: Deja, deja, deja! Viešpatie, Dieve! Taigi, tu apgavai šitą tautą ir Jeruzalę, sakydamas: Jums bus ramybė; nes štai kalavijas siekia net sielą.

¹¹ Anuo metu bus sakoma šitai tautai ir Jeruzalei: Karštas vėjas pučia nuo tyrumos kelių mano tautos dukters kelio linkon, bet ne vėtyti ir valyti. ¹² Smarkus vėjas man iš ten ateina, ir dabar aš pasakysiu savo nutarimus prieš juos.

Sione. Ebr. t.: Siono linkon. — Būkite drąsūs. Ebr. t.: bėkite. — Iš šiaurės: per kaldėjiečius. — Nors nelaimė Dievo siunčiama, tačiau jis naudojasi neprieteliais kaip įrankiu.

(7) Iš savo guolio. Ebr. t.: iš savo tankumyno. Karo baismams aprašyti naudojamas visupirma vaizdu liūto einančio grobio ieškoti. — (9) Tirps... Kaip baisi bus nelaimė, parodo karaliaus ir kunigaikščių nusiminimas. — Pranašai... Jie pagaliau pažins, kokią pragaištį atnešė šaliai stabmeldystė, tačiau baimės apimti jie nemokės duoti jokios pagalbos. — Pranašai... Netikri pranašai nebežinos ką patarti, nes visa įvyko netaip, kaip jie sakė. — (10) Deja, deja, deja. Ebr. t.

tik vienas žodis 'a h a h. Pranašas su šventa laisve dejuoja Dievui dėl jo nutarimo kietumo, kurs rodėsi priešingas anksčiau pažadėtam išganymui. — Siekia net sielą: todėl žaizda mirtinga.

(11) Anuo metu: kuomet liūtas išeis iš savo tankumyno (7. e.). — Karštas vėjas... Tas pats Jūdo sunaikinimas aprašomas svilinančio vėjo simboliu. Ebr. t. galima taip versti: svilinas aukštumų vėjas yra kelyje pas mano tautos dukterį. — Mano tautos dukters. Vž. Iz. 22, 4. — Valyti: javams nuo pelų ir dulkių. Karštas tyrumos vėjas metinka net javams vėtyti; jis tik naikina. — (12) Smarkus vėjas...: smarkus vėjas kilsta iš ten, man paliepus, kad

ego loquar iudicia mea cum eis. ¹³ Ecce quasi nubes ascendet, et quasi tempestas currus eius: velociore aquilis equi illius: vae nobis quoniam vastati sumus.

¹⁴ Lava a malitia cor tuum Ierusalem, ut salva fias: usquequo morabuntur in te cogitationes noxiae? ¹⁵ Vox enim annunciantis a Dan, et notum facientis idolum de monte Ephraim. ¹⁶ Dicite gentibus: Ecce auditum est in Ierusalem custodes venire de terra longinqua, et dare super civitates Iuda vocem suam. ¹⁷ Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam provocavit, dicit Dominus. ¹⁸ Viae tuae, et cogitationes tuae fecerunt haec tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tum.

¹⁹ Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo, quoniam vocem buccinae audivit anima mea, clamorem praelii.

²⁰ Contritio super contritionem vocata est, et vastata est

¹³ Štai jis kilsta aukštyn lyg debes, ir jo vežimai lyg audra, jo arkliai greitesni už arus. Deja mums, nes mes sunaikinti!

¹⁴ Nuplauk piktumą nuo savo širdies, Jeruzale, kad būtumėi išgelbėta. Iki kolei pasiliks tavyje kenksmingos mintys? ¹⁵ Nes balsas nuo Dano skelbia ir duoda žinią apie stabą nuo Efraimo kalno. ¹⁶ Sakykite tautoms: Štai patirta Jeruzalėje, kad ateina sargų iš tolimos šalies, ir jie pakels savo balsą prieš Jūdo miestus. ¹⁷ Kaip laukų sargai jie apstoja ją aplinkui, nes ji mane įpykino, sako Viešpats. ¹⁸ Tavo keliai ir tavo mintys tau tai padarė; tai tavo piktumas, nes jis kartus, nes palietė tavo širdį.

¹⁹ Mano viduriai, skauda mano viduriai, mano širdies jausmai susijudinę manyje; aš negaliu tylėti, nes mano siela išgirdo trimto garsą, kovos šauksmą.

²⁰ Skelbiama išgriovimas ant išgriovimo, visa šalis sunaikinta,

atneštų viesulą ir sunaikinimą kaip bausmę. — (13) Jis: neprietelis. — Lyg debes. Kadangi debes grumuoja kruša ir potviniu, todėl jis yra ženklas nelaimės. Plg. Atk. 28, 49. — Deja mums. Taip išanksto pranašas išreiškia tautos jausmus būsiančios nelaimės metu.

(14) Išgelbėta. Atgaila gali pašalinti nelaimę arba bent ją atitolinti; taigi, dar yra išsigelbėjimo kelias. — (15) Nuo Dano... Nelaimė artinasi greitai: čia ji ant šiaurinės Palestinos ribos (Dane), čia pačioje Jūdo karalystės pašonėje, Efraimo kalnuose. — Stabą. Ebr. t.: nelaimę. Kaikada ebr. ž. 'aven vadinama taip pat stabas. — (16) Patirta. Ebr. t.: duokite žinią. — Sargų: neprietelių, kurie apguls

miestą ir sergės kaip kokie sargai, kad kartais jis neištruktų. — Savo balsą: karišką šauksmą. — (17) Laukų sargai. Plg. Joho 27, 18; Iz. 1, 8. — Nes ji mane...: Ebr. t.: nes ji pakėlė prieš mane maištą. — Naujas priminimas, koki bausmės priežastis. — (18) Tavo piktumas: tokie tavo piktumo išdaviniai ir pasėkos.

(19) Mano viduriai... Pranašas parodo savo užuojautą tautai dėlei laukiančios jai nelaimės ir rasi taip nori ją pažadinti iš jos nuodėmingo miego, kad darytų atgailą. Ebr. t.: mano viduriai! mano viduriai! Aš klykiu iš skausmo. Mano širdies sienos! Manyje plakasi mano širdis. — (20) Mano pastogės...: butai, gyvenami namai. —

omnis terra: repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles meae.

²¹ Usuqueqno videbo fugientem, audiam vocem buccinae?

²² Quia stultus populus meus me non cognovit: filii insipientes sunt, et vecordes: sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.

²³ Aspexi terram, et ecce vacua erat, et nihili: et caelos, et non erat lux in eis.

²⁴ Vidi montes, et ecce movebantur: et omnes colles conturbati sunt.

²⁵ Intuitus sum, et non erat homo: et omne volatile caeli recessit.

²⁶ Aspexi, et ecce Carmelus desertus: et omnes urbes eius destructae sunt a facie Domini, et a facie irae furoris eius.

²⁷ Haec enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam.

²⁸ Lugebit terra, et moerebunt caeli desuper: eo quod locutus sum, cogitavi, et non poenituit me, nec aversus sum ab eo.

²⁹ A voce equitis, et mittentis

staigu sunaikintos mano pastogės, umai mano padangtės.

²¹ Iki kolei aš matysiu bėgančių, girdėsiu trimito garsą?

²² Nes mano tauta paika ir manės nepažįsta. Jie neišmintingi vaikai ir be išmonės; jie gudrūs daryti pikta, gera gi daryti nemoka.

²³ Aš pažvelgiau į žemę, ir štai ji buvo tuščia ir kaip niekas, ir į dangų, ir nebuvo jame šviesos.

²⁴ Pasižiūrėjau į kalnus, ir štai jie svyravo, ir visi kauburiai drebėjo.

²⁵ Aš žvalgiaus, ir nebuvo ten nė vieno žmogaus, ir visi dangaus paukščiai buvo šalin nuskridę.

²⁶ Aš pažvelgiau, ir štai Karmėlis buvo apleistas, ir visi jo miestai sugriauti Viešpaties veido ir jo narsingos rūstybės.

²⁷ Nes štai ką sako Viešpats: Visa žemė bus apleista, tačiau aš nedarysiu visiško sunaikinimo.

²⁸ Žemė gedės ir liūdės dangus aukštybėje, nes aš kalbėjau, nutariau ir nesigailiu ir nuo to neatstosiu. ²⁹ Nuo raitelių ir šaulių užimo bėga visas miestas; jie

(21) Bėgantį. Tikriau ebr. t.: vėliavą. — Pranašui skaudu regėti savo tėviškėje ištietą neprietelių vėliavą ir girdėti jų trimitų garsą. — (22) Nes mano tauta paika. Dejuojančiam pranašui Dievas nurodo vieno po kitų einančių bausmių priežastį. Kas paniekina Dievą ir jo įsakymus, tas vadinasi šv. Rašte paikas; nuodėmė yra paikybė, nes ji atitolina nuo tikros laimės ir įstumia į nelaimę. Išminties pradžia yra bijoti Dievo, nes kadangi Dievas yra išmintis, tai juo žmogus išmintingesnis, juo geriau jis jį pažįsta. — (23) Tuščia ir... Ebr. t.: tyra ir tuščia, t. y. taip sunaikinta, kad pasidarė panaši į žemę kūrimo pradžioje. Vz. Prad. 1. 1. 2. — (24)

Svyravo... Aprašymo yperbolė, — (26) Karmėlis... Net ir derlingiausias Karmėlio kalnas buvo pavirtęs tyruma.

(27) Nedarysiu visiško... Liekanos turi pasilikti. Iš griuvėsių, kuriuos daro teisingas (Dievo) teismas, turi eiti išganymas. — (28) Liūdės dangus. Ebr. t.: dangus bus juodas. — Tamsūs dangų dengiantys debesys bus tarsi jo nuliūdimo ženklas. — (29) Įstačias: i nepricinamas. — (30) Tu gi sunaikintoji... Visos šalies nelaimė parodoma ypač Siono dukterijei, karalystės sostinėje. — Išsiptumei... Plg. 4 Kar. 9, 30. — Tavo mylimieji: svietimos tautos, su kuriomis tu stengeis pada-

sagittam fugit omnis civitas: ingressi sunt ardua, et ascenderunt rupes: universae urbes de relictas sunt, et non habitat in eis homo. ³⁰ Tu autem vastata quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, et pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris: contempserunt te amatores tui, animam tuam quaerent. ³¹ Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerperae: Vox filiae Sion intermorientis, expandentisque manus suas: vae mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

traukiasi į stačias vietas ir lipa ant uolų; visi miestai palikti, ir joks žmogus juose negyvena. ³⁰ Tu gi, sunaikintoji, ką tu darysi? Nors tu apsivilkiumei purpura, pasipuošiumei auksine antkakle ir išsiteptumei savo akis juodais dažais, veltui tu gražintumeis; tavo mylimieji paniekino tave, jie tykoja tavo gyvybės. ³¹ Nes aš girdžiu tarsi gimdančios balsą, kaip gimdyvės klyksmą: tai balsas merdėjančios Siono dukters ir sumetančios savo rankas. Deja man, nes mano siela alpsta dėl užmuštųjų.

c) Didžiausias Jūdo karalystės sugedimas.

Caput V. ¹ Circuite vias Ierusalem, et aspice, et considerate, et quaerite in plateis eius, an inveniat virum facientem iudicium, et quaerentem fidem: et propitius ero ei. ² Quodsi etiam Vivit Dominus,

5 perskyrimas. ¹ Eikite Jeruzalės gatvėmis, pažvelkite ir įsižiūrėkite, ir ieškokite prekyvietėse, ar rasite žmogų, darantį teisybę ir ieškanį ištikimybės, tai aš jos pasigailėsiu. ² Nes nors

ryti sutarčių. — (31) Gimdyvės. Ebr. t.: pirmą kartą gimdančios. — Jos skausmai paprastai didesni. — Merdėjančios. Ebr. t.: vaitojančios. — Dėl užmuštųjų. Ebr. t.: prieš žudytojus. — Taip tai atsitiks, kuo buvo auk. gąsdinama (4, 4), jei žydai nepasitaisys. Pranašas turi omenyje Nebukadnecarą, kaip jis pats sako 25, 9. Tai sutinka taip pat su Izaijo 36, 6 ir Mikėjo 4, 10 pranašystėmis.

5, 1 — 31. Visokeriopas nedorumas viešpatauja Jeruzalėje tarp liaudies ir tarp didžiūnų (1—9); Jūdo gyventojai už netikėjimą Dievui ir pranašams bus sunaikinti galingos ir nuožmios tautos (10—18); už paniekinimą Dievo, visokią sugedimą ir sukietėjimą piktime juos visai tikrai sutiks paskelbtosios nelaimės (19—31).

(5, 1) Eikite... Dievas žada pasigailėti visų žydų, jei nors vienas tikrai teisingas atsiras Jeruzalėje:

tačiau veltui tokio ieškoma. Žmogaus, kurs su nepajudnama ištverme ir tobula ištikimybe laikytųsi teisingumo ir įstatymo santiesinio, joje nėra. Dievas reikalauja iš Jeruzalės mažiau kaip kitados reikalavo iš nuodėmingiausios Sodomos. Todėl kaip gi didi gėda, kad išrinktojo miesto gyventojai nedoresni už anos nusidėjėlės gyventojus ir kad Dievas veltui jiems teikia gausiausia pasigailėjimo saiką! Kalbama čionai su šiokiuo tokiuo padidininimu, kad aiškiau pasirodytų, kaip visai mažas skaičius teisiųjų liko Jeruzalėje, kad atskyrus Jeremiją, Baruką, Joziją, kitų kaip ir nebuvo. Plg. Prad. 18, 22... Pranašas čia kaip ir kitur kalba tai Dievo, tai savo vardu. — (2) Nes nors... Net ir tie, kurie pripažįsta savo Dievu Jaltvę, ne tiesa kalbiai, šaukia Viešpatį į liudytojus, tačiau nesilaiko savo priesaikos. Šaukdami į Gyvąjį daro jį lygu niekingiems dievaičiams, lyg kad jis

dixerint: et hoc falso iurabunt. ³ Domine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, et non doluerunt: attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, et noluerunt reverti. ⁴ Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt et stulti, ignorantes viam Domini, iudicium Dei sui. ⁵ Ibo igitur ad optimates, et loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, iudicium Dei sui, et ecce magis hi simul confregerunt iugum: ruperunt vincula. ⁶ Idcirco percussit eos leo de silva, lupus ad vesperam vastavit eos, pardus vigilans super civitates eorum: omnis, qui egressus fuerit ex eis, capietur: quia multiplicatae sunt praevaricationes eorum, confortatae sunt aversiones eorum. ⁷ Super quo propitius tibi esse potero? filii tui dereliquerunt me, et iurant in his, qui non sunt dii: saturavi eos, et moechati sunt, et in domo metreticis luxuriabantur. ⁸ Equi amatores, et emissarii facti sunt: Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. ⁹ Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? et in gente tali non ulciscetur anima mea?

jie irsako: Kaip Viešpats gyvas, taip jie neteisingai prisiekia. ³ Viešpatie, tavo akys žiūri į ištikimybę; tu juos užgavai, bet jie nejautė; tu juos sutrynei, bet jie nesutiko priimti drausmės; jie padarė savo veidus kietesnius už uolą ir nenorėjo grįžti. ⁴ Aš gi tariau: Rasi tai tik beturčiai ir paiki, kurie nežino Viešpaties kelio, savo Dievo įstatymo. ⁵ Taigi, aš eisiu pas didžiūnus ir jiems kalbėsiu; nes jie žino Viešpaties kelią, savo Dievo įstatymą; bet štai tie dar labiau visi draug laužė jungą, traukė pančius. ⁶ Todėl liūtas iš miško juos suplėšys, vilkas pavakarėje juos sunaikins, leopardas tykoja prie jų miestų; kiekvienas, kurs iš jų išeina, bus sugautas; nes jų nusikaltimai daugiopio ir jų neištikimybės įsigalėjo. ⁷ Kodėl gi aš galėčiau tavęs pasigailėti? Tavo vaikai apleidė mane ir prisiekia tais, kurie ne dievai. Aš juos pasotinau, o jie svetimoteriavo ir kekšės namuose paleistuvavo. ⁸ Jie pasidarė kaip gašlūs arkliai ir erzilai; kiekvienas žvengė savo artimo pačios. ⁹ Argi dėlei to aš nelenkysiu, sako Viešpats, ir ar mano siela nekeršys tokiai tautai?

negalėtų už padarytą sau įžeidimą keršyti. — (3) Tavo akys... Ebr. t. klausimas: argi tavo akys netėmija ištikimybės? — Tu juos užgavai. Nors Dievas davė pažinti savo nepasitenkinimą plakimais, tačiau tie neatnešė vaisių; nusikaltėliuose nesimato jokios susigėdino ir atgailos žymės. — (4) Aš gi... Jie taip elgėsi ne iš nežinių, bet iš pikto. Pranašas tai pabrėžia išreikšdamas savo viltį. Ebr. t.: aš gi maniau: Tai tik mažutėliai, tie elgiasi paikai, nes jie nežino Viešpaties kelio ir t. t. — (5) Junga... Dievo įstatymo jungą ir pančius. —

(6) Todėl liūtas... Plg. auk. 4, 7. Daug jie jau turėjo kentėti nuo neprietelių, tačiau ateityje jų laukia dar didesnių nelaimių. Vilkas pavakarėje tas, kurs per dieną alkęs išeina grobio ieškoti. Anot ebr. t. geriau: tyrumos vilkas. — (7) Tavo vaikai... jie garbina dievaičius ir paleistuvauja, taip pat kaip pagonys sujungdami tiedvi kaltybi. Plg. Rom. 1, 24... — Aš juos pasotinau. Plg. Atk. 32, 15. — (8) Kaip gašlūs... Ebr. t.: kaip gerai šeriami erzilai jie švaistosi šen ir ten. Plg. Ez. 22, 11. — (9) Nelenkysiu: nesiųsiu ant jų savo

¹⁰ Ascendite muros eius, et dissipate, consummationem autem nolite facere: auferte propaggines eius, quia non sunt Domini.

¹¹ Praevaricatione enim praevaricata est in me domus Israel, et domus Iuda, ait Dominus. ¹² Negaverunt Dominum, et dixerunt: Non est ipse: neque veniet super nos malum: gladium et famem non videbimus. ¹³ Prophetæ fuerunt in ventum locuti, et responsum non fuit in eis: hæc ergo evenient illis. ¹⁴ Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, et populum istum in ligna, et vorabit eos. ¹⁵ Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo domus Israel, ait Dominus: gentem robustam, gentem antiquam, gentem, cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur. ¹⁶ Pharetra eius quasi sepulchrum patens, universi fortes. ¹⁷ Et comedet segetes tuas, et panem tuum: devorabit filios tuos, et filias tuas: comedet gregem tuum, et armenta tua: comedet vineam tuam et ficum tuam: et conteret urbes munitas tuas, in

¹⁰ Užkopkite ant jos sienų ir ardykite, bet nesugriaukite iki galui; atimkite šalin jos atžalas, nes jos ne Viešpaties. ¹¹ Nes labai neištikimai pasielgė link manęs Izraelio namai ir Judo namai, sako Viešpats. ¹² Jie išsigynė Viešpaties ir sakė: Tai ne jisai, ir neateis, ant mūsų nelaimės; mes nematysime kalavijo ir bado. ¹³ Pranašai kalbėjo į vėją ir nebuvo gavę Dievo atsakymo. Tai gi, tai jiems atsitiks. ¹⁴ Štai ką sako Viešpats, kareivijų Dievas: Kadangi jūs taip kalbėjote, štai aš padarysiu tavo burnoje iš savo žodžių ugnies ir iš šitos tautos malkų, ir ugnis juos rys. ¹⁵ Štai aš atvesiu ant jūsų, Izraelio namai, tautą iš toli, sako Viešpats, galingą tautą, seną tautą, kurios kalbos tu nežinosi, ir nesuprasi, ką ji kalbės. ¹⁶ Jos saidokai kaip atviras kapas; jie visi karžygiai. ¹⁷ Ji suvalgys tavo javus ir tavo duoną, prarys tavo sūnus ir tavo dukteris, suvalgys tavo avių būrius ir tavo galvijus, suės tavo vynuogynus ir tavo figų medžius ir kalaviju sunaikins tavo sustiprintus miestus, kuriais tu pasi-

būs mės. Dievo teisybė ir šventumas reikalauja atmonijimo.

(10) Užkopkite... Šalis, kurioje neprieteliai kviečiami greitai įvykdyti Dievo kerštą, palyginama su vynuogynu; iš pradžių turi būti išgriauta jo siena, paskui gi išrauti vynuoginiai, nes tarp jų atsirado svetimos veislės. Plg. Iz. 5, 1—7. — (12) Tai ne jisai: tai ne Viešpats, kurs kalba pranašuose, kurs turėtų mus taip nubauti, kaip pranašai sako. Tokiais žodžiais atsiliepią piktžodžiojanti tauta, kuri atmeta Dievo pasiuntinius ir per tatai ji patį (Atk. 18, 15). — (13) Jie nebuvo gavę... Anot ebr. t. niekas

juose nekalba, t. y. jie patys prasi-mano, ką jie skelbia. — Tai jie ms atsitiks: nelaimės, kuriomis jie mus gsdina, teateina ant jų pačių. Tai gi, dar ir šitie žodžiai piktžodžiojanti tautos. — (14) Tavo burnoje: tavo, o pranaše, burnoje. Aprašoma Dievo žodžio veiklumas, taip kaip buvo paskelbta istyme Atk. 18, 19. — (15) Aš atvesiu... Plg. Atk. 28, 49. — Kurios kalbos... Kaip veltui kalbama kurčiam, nes jis negirdi, taip pat ir tam, kurs nesupranta kalbos. Joks maldavimas negali anos tautos sulai-kyti, joks pasigailėjimas jos širdies paliesti. — (16) Kapas: pasiry-

quibus tu habes fiduciam, gladio.
¹⁸ Verumtamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in conuolutionem.

¹⁹ Quod si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster haec omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, et servistis Deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra. ²⁰ Annunciate hoc domui Iacob, et auditum facite in Iuda, dicentes: ²¹ Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos non videtis: et aures, et non auditis. ²² Me ergo non timebitis, ait Dominus: et a facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, praeceptum semipiternum, quod non praeteribit: et commovebuntur, et non poterunt: et intumescunt fluctus eius, et non transibunt illud: ²³ populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans, recesserunt et abierunt. ²⁴ Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneam et serotinam in tempore suo: plenitudinem annuae messis custodientem nobis. ²⁵ Iniquitates ves-

tigi. ¹⁸ Tačiau anose dienose, sako Viešpats, aš jūsų nesunaikinsiu iki galui.

¹⁹ Jei jūs sakytumėte: Kodėl Viešpats, mūsų Dievas, visa tai mums padarė? tu jiems sakysi: Kaip jūs mane palikote ir tarnavote svetimam dievui savo šalyje, taip tarnausite svetimiems ne savo šalyje. ²⁰ Tai apskelbkite Jokūbo namams ir duokite žinią Jūde, sakydami: ²¹ Klausyk, paika tauta, kuri neturi širdies; jūs, kurie turėdami akis nematote, ir ausis, ir negirdite. ²² Argi jūs manęs nebijosite, sako Viešpats, ir nejausite skausmo mano aki-vaizdoje? manęs, kurs padariau jūrai iš smilčių ribą, amžiną įsakymą, kurio ji neperžengs; ir nors bangos sujunda, jos neįstengia, ir nors siaučia, jos neperžengia? ²³ Bet šitos tautos širdis pasidūrė netikinti ir maištininkė; jie pasitraukė ir sau nuėjo ²⁴ ir nesaikė savo širdyje: Bijokime Viešpaties, mūsų Dievo, kurs mums savo metu duoda ankstyvojo ir vėlyvojo lietaus ir mums sergi metinės pjūties pilnumą. ²⁵ Jūsų neteisybės nukreipė tuos dalykus

žes visa praryti. — (17) Prarys... užmuš... Plg. Atk. 28, 32... — (18) Tačiau anose... taip kaip buvo žadėta Atk. 30, 2...

(19) Jei jūs... Žydai tariasi esą nekalti ir labai stebisi, kad jų Dievas jiems siunčia tokių dalykų. — (20) Kaip jūs... Plg. žem. 16, 10... — (21) Kurie turėdami... Žydai turi visa, kas jiems gali padėti įgyti pažinimą tikrojo Dievo; jie turi jį pažinti iš sutvertų dalykų, iš savo tautos likimo, turi tą savo pažinimą pagilinti iš Dievo pasiuntinių įspėjimų ir pamokymų. — (22) Nejausite skausmo. Ebr. t.: nedrebėsite. — Iš smilčių ri-

bą... Smarkiai užiančią jūrą Dievas sulaiko jos ribose vien smiltimis: tai didžiausias Viešpaties visagalybės stebuklas. — (23) Netikinti. Ebr. t.: atkakli. — (24) Kurs mums savo... Tautai reikėjo garbinti Dievas bent žiūrint savo naujos. — Ankstyvojo ir... Vž. auk. 3, 12. — Mums sergi... Ebr. t.: mums laiko pjūčiai paskirtas savaitės, t. y. septynias savaites tarp Velykų ir Sekminių, kuriose atliekama didžioji pjūties dalis. — (25) Nukreipė tuos...: jūsų nusi-kaltimai buvo priežastis svyravimo Dievo paskirtoje tvarkoje; trūkstant lietaus pjūtis buvo suvėlinta ir der-

trae declinaverunt haec: et peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis: ²⁶ Quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes, et pedicas ad capiendos viros. ²⁷ Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenae dolo: ideo magnificati sunt et ditati. ²⁸ In crassati sunt et impinguati: et praeterierunt sermones meos pessime. Causam viduae non iudicaverunt, causam pupilli non dixerunt, et iudicium pauperum non iudicaverunt. ²⁹ Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem huiusmodi non ulciscetur anima mea? ³⁰ Stupor et mirabilia facta sunt in terra: ³¹ prophetae prophetabant mendacium, et sacerdotes applaudebant manibus suis: et populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo eius?

ir jūsų nuodėmės atitolino nuo jūsų gėrybes. ²⁶ Nes mano tautoje radosi bedievių tykojančių kaip paukštininkai statančių kilpų ir žabangų žmonėms sugauti. ²⁷ Kaip tinklas pilnas paukščių, taip jų namai pilni vylių; todėl jie pasidarė dideli ir pralobę; ²⁸ jie nutuko ir suriebėjo ir pikčiausiai peržengia mano žodžius. Jie negina našlės bylos, netvarko našlaičio bylos ir nedaro teisybės beturčiams. ²⁹ Argi dėlėi to aš nelankysiu, sako Viešpats, arba ar mano siela nekeršys tokiai tautai? ³⁰ Baisių ir stebėtinų dalykų darėsi šalyje: ³¹ pranašai pranašavo melą, ir kunigai plojo rankomis, ir mano tauta tai mėgo. Kas gi tat galų gale jai atsitiks?

d) Jeruzalė bus apgulta ir sunaikinta.

Caput VI. ¹ Confortamini filii Benjamin in medio Ierusalem, et in Thecua clangite buccina, et super Bethacarem levate vexillum:

6 perskyrimas. ¹ Pasidrauskite, Benjaminiečiai, Jeruzalės viduryje ir trimituokite trimitu Tekuoje ir pakelkite vėliavą

lius menkas. — (26) Tykojančių... Kaip paukštininkai stato savo žabangus, taip gauda jie žmones lyg beteisius paukščius. — (27) Taip jų namai... Jų namai kaip paukščių narvelis pilni gėrybių, kurių jie išigijo vylumi. — (28) Pikčiausiai peržengia... Ebr. t. rasi: jie peržengia visas ribas piktume. — Jie negina... Plg. Iz. 1, 23; Zak. 7, 10. — (29) Argi dėlėi... Vž. auk. 9. e. Kadangi jie taip piktai mane niekina (22. e.), nuo manęs atpuolė ir man atkaklūs (23. e.), vylumi ir apgavimu (26. 27. e.), pui-kybe ir visų teisų paniekinimu (28.

e.) peržengė visoki saiką. Dievo paskirtų ribų, kurias net jūra pripažįsta, jie nežiūri. — (30) Pranašai... Tauta nusigrėžia nuo pranašų, kuriuos Dievas siunčia, ir tiki netikriems pranašams, kurie žada jai gėrybių ir nepeikia jos nusikaltimų. Kunigai pasilieka sutartyje su netikrais pranašais (ebr. t.: viešpatauja po jų rankomis). Taip jie džiaugiasi vieni kitus apgaudinėdami (plg. Mik. 2, 11).

6, 1–30. Pranašas skelbia veikiai įvykstantį Jeruzalės sunaikinimą (1–8), vėl primena tos baismės priežastis (9–21) ir aprašo

quia malum visum est ab Aquilone, et contritio magna. ² Speciosae et delicatae assimilavi filiam Sion. ³ Ad eam venient pastores, et greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt. ⁴ Sanctificate super eam bellum: consurgite, et ascendamus in meridie: vae nobis, quia declinavit dies, quia longiores factae sunt umbrae vesperi. ⁵ Surgite, et ascendamus in nocte et dissipemus domos eius. ⁶ Quia haec dicit Dominus exercituum: Caedite lignum eius, et fundite circa Ierusalem aggerem: haec est civitas visitationis, omnis calumnia in medio eius. ⁷ Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas et vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas

Bethakarème, nes iš šiaurės rodosi nelaimė ir didelis sunaikinimas. ² Aš laikau Siono dukterį lygia gražiai ir išlepintai moteriškai. ³ Pas ją ateis piemenų su savo bandomis; jie ties aplink ją savo padangtes; kiekvienas ganyt tuos, kurie po jo ranka. ⁴ Pasišventinkite į kovą prieš ją! Kelkitės ir eikime aukštyn vidudienį! Deja mums, nes diena baigiasi, eina ilgyn vakaro šešėliai. ⁵ Kelkitės ir eikime aukštyn nakčia ir sugriaukime jos namus. ⁶ Nes štai ką sako karių Viešpats: Kirskite jos medžius ir pilkite aplink Jeruzalę pylimą. Tai aplankymo miestas, visokios skriaudos yra jame. ⁷ Kaip šulinys laiko savo vandenį šaltą, taip jis laiko šaltą savo piktumą; jame girdisi kalbant tik apie neteisybę ir sunaikinimą; silpnu-

patį neprietelių užpuolimą (22 — 30).

(6, 1) Pasiidrasinkite. Anot ebr. t.: renkitės bėgti iš Jeruzalės. — Benjamino sūnūs. Taip čia vadinama Jeruzalės gyventojai, nes pats Jeruzalės miestas buvo Benjamino giminės plote. Kadangi neprietelis artinasi iš šiaurės, jiems reikia bėgti į pietus. — Tekuoje. Anot šv. Jeronimo, tas miestelis buvęs į pietus nuo Jeruzalės, netoli nuo Betliejaus, Bethakarėmas gi buvęs tarp Jeruzalės ir Tekuos. — (2) Aš laikau... todėl Jeruzalė negalės priešintis stipriam neprieteliui. Ebr. t.: gražią ir išlepintą, aš sunaikinu Siono dukterį. — (3) Piemenų... Piemenimis čia pavadinti kaldėjiečiai. — Ganyt tuos... Tikriausiai anot ebr. t.: nuganyt tai, kas po jo ranka. — (4) Pasišventinkite... Jie turi įvykinti Dievo kerštą. Paliepimą duoda pats Dievas arba jo pasiuntiniai. Neprieteliai pasiryžę kuogreičiausiai gauti paliepimą vykinti. — Vidudienį... Jie tikisi paimti miestą tą pačią dieną, kuria

ji apgultė. Kadangi tai jiems nepavyksta, jie nori kovoti ir nakčia, kad tik greičiau galėtų sunaikinti miestą. Vartojami čia vaizdai nurodo neprietelių baisumą. — (6) Kirskite jos medžius. Medžiais būdavo sustiprinamas pylimas. Nuo sustiprinto pylimo lengviau buvo galima pasiekti miesto sienų viršus ir per jas įsiveržti į apgultą miestą (plg. 2. Kar. 20, 15). Asirijiečių ir babiloniečių kariuomenė buvo senovėje žinoma kaip miškų naikintoja. — Aplankymo miestas: miestas, kurį turi aplankyti Dievo bausmė. — (7) Kaip šulinys... Kaip vanduo pasilieka šaltas įmūrytame šulinyje, taip pasilieka visuomet neapersimainęs piktumas Jeruzalėje; ji visuomet pasiryžus daryti pikta. — Silpnumas ir žaizdos. Ebr. t.: skausmas ir kirčiai. — Kirčiai, kuriais neteisūs prispaudėjai kankina teisiuosius ir tų paskutiniųjų skausmas. — Mano akių vaizdoje: Dievui ypatingu būdu esant pas juos savo bažnyčioje. —

et plaga. ⁸ Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam terram inhabitabilem.

⁹ Haec dicit Dominus exercituum: Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israel: converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum. ¹⁰ Cui loquar? et quem contestabor ut audiat? ecce incircumcisae aures eorum, et audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium: et non suscipient illud. ¹¹ Idcirco furore Domini plenus sum, laboravi sustinens: effunde super parvulum foris, et super consilium juvenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. ¹² Et transibunt domus eorum ad alteros, agri et uxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus. ¹³ A minore quippe usque ad maiorem omnes avaritiae student:

mas ir žaizdos visuomet mano akivaizdoje. ⁸ Priimk pamokinimą, Jeruzale, kad kartais mano siela nenusigręžtų nuo tavęs, kad kartais nepadaryčiau iš tavęs tyrumos, negyvenamos žemės.

⁹ Štai ką sako kareivijų Viešpats: Kaip vynuogyne nuskinama iki paskutinei uogai, taip nurinks Izraelio liekanas. Dėk ir dėk kaip vynuogių skynėjas savo ranką į pintinę. ¹⁰ Kam aš kalbėsiu? ir ką prisiektinai melsiu, kad manęs klausytų? Štai, jų ausys neapijauštos ir negali girdėti; štai Viešpaties žodis jiems pasidarė apjuoka, ir jie jo nepriima. ¹¹ Todėl aš pilnas Viešpaties narso ir nebeįstengiu jo sulaukyti. Išliek ji ant kūdikio gatvėje ir draug ant jaunikačių būrio; nes bus sugauta vyras su moterimi, senis su žmogumi pilnaamžiu. ¹² Jų namai teks kitiems, taip pat laukai ir pačios; nes aš ištiesiu savo ranką ant šalies gyventojų, sako Viešpats. ¹³ Nes visi, nuo mažiausio iki didžiausiam, užsiima

(8) Priimk... Bausmė dar gali būti atitolinta atgaila. Dievas vis dar nesiliauja mylėjęs maištą keliančią Jeruzalę.

(9) Kaip vynuogyne... Niekas nebus atleistas nuo bausmės. Kadangi Izraelio karalystė buvo jau sugriauta, tai Izraelio liekanomis čia pavadinta Jūdo gyventojai. — Dėk ir dėk... Tas įsakymas duodamas neprieteliams. — (10) Kam aš kalbėsiu... Jeremijas norėtų dar syki įspėti savo viengenčius apie laukiantį jų likimą, bet jis žino, kad jie atmes jo įspėjimą su pasityčiojimu. — Jie jo nepriima. Anot ebr. t.: jie jo nemėgia. Žydams čia daroma du priekaištai: jie nenori klausyti; negana to, jie dar net paniekina Dievo žodžius, kuriuos jis jiems skelbia per savo pranašą. —

(11) Todėl aš pilnas... Žydu nedorumas sužadina pranašo širdyje šventą rūstybę; jis nebegali sulaukyti savo uolumo ir pats ragina Viešpatį bausti visus be skirtumo amžiaus toje nepataisomoje tautoje. — Ant kūdikio gatvėje: ant vaikų žaidžiančių gatvėje. — (12) Jų namai...: taip kaip buvo paskelbta Atk. 28, 30. Kitados Dievas buvo ištiesęs ranką ant išrinktosios tautos neprietelių, dabar ant jos pačios. Kitados įstatyme buvo paskirta, kad kiekviena nuosavybė turėjo pasilikti toje giminėje, kuriai ji buvo iš pat pradžių tekusi, dabar godumas, nepaklusnumas (16. e.) ir paniekinimas šventų dalykų (20. e.) atveda žuvimą. — (13) Užsiima a godumu. Anot ebr. t.: apgaudinėja (kad greičiau pralobtu).

et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. ¹⁴ Et curabant contritionem filiae populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: et non erat pax. ¹⁵ Confusi sunt, quia abominacionem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suae corruent, dicit Dominus.

¹⁶ Haec dicit Dominus: State super vias, et videte, et interrogate de semitis antiquis, quae sit via bona, et ambulate in ea: et invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus. ¹⁷ Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubae. Et dixerunt: Non audiemus. ¹⁸ Ideo audite Gentes, et cognosce congregatio, quanta ego faciam eis. ¹⁹ Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius: quia verba mea non audierunt, et legem meam proiecerunt. ²⁰ Ut quid mihi thus de Saba affertis,

godumu, ir visi, nuo pranašo iki kunigui, daro klastas. ¹⁴ Jie norėjo begėdiškai išgydyti mano tautos dukters žaizdą, sakydami: Ramybė, ramybė, ir nebuvo ramybės. ¹⁵ Jie buvo sugėdinti, nes darė nuobodą; tikriau sakant, jie ir gėdėtis nesigėdė ir nemokėjo parausti; todėl jie kris tarp parpuolančiųjų, ir savo aplankymo metu jie sukniubs, sako Viešpats.

¹⁶ Štai ką Viešpats sako: Atsistokite ant kelių, veizdėkite ir klauskitės apie senovės rakus, koks kelias geras, ir juo vaikščiokite, ir jūs rasite atsigavimo savo sieloms. Bet jie tarė: Mes nevaikščiosime. ¹⁷ Aš pastačiau prieš jus žvalgų: klausykite trimto garso. Jie gi tarė: Mes neklausysime. ¹⁸ Todėl išgirskite, tautos, ir pažink, susirinkime, kaip didžiųjų dalykų aš jiems darysiu. ¹⁹ Klausyk, žeme! Štai aš atvesiu ant šitos tautos nelaimių, jų minčių vaisiaus, nes jie neklausė mano žodžių ir numetė šalin mano įstatymą. ²⁰ Kam man nešate

Plg. Iz. 56, 11; žem. 8, 10. — (14) Jie norėjo begėdiškai... Ebr. t.: jie lengvai lopo mano tautos plyšį. — Užuoat griebtis sekmingų ir smarkiųjų priemonių, jie begėdiškai ir meluodami žada tautai ramybės. — (15) Jie buvo sugėdinti...: juos turėjo sutikti gėda, nors jie ir nebemokės gėdėtis. Kaip melagystėje sugauti įpratę melagiai, taip neberausta netikri pranašai. Tačiau Dievas visųpirma įrodys, kad jie melagiai. — (16) Atsistokite... Atkartojama Mozės žodžiai. Vž. Atk. 32, 7. Žydu kaltybė juo didesnė, kad jie atkakliai priešinasi Dievo įspėjimams. — Apie senovės takus... Jie turi peržiūrėti visus kelius, kokiais iki tam laikui tauta vaikščiojo, ir ištirti, ir jei patys negana gerai gali pažinti, kas

teisinga, klausius Dievo pasiuntinių, kurių tautai niekuomet nestigo. — Atsigavimo. Ebr. t.: atilsio. — (17) Žvalgų: pranašų, kurie pakeldavo savo balsą kaip trimto (Iz. 58, 1), taip kad Dievo įstatymas niekuomet negalėjo būti užmirštas. Trimtas primena karą ir neprietaisius, kurių apsilankymu pranašai gąsdino tautą ir kurie panašiai buvo paskelbti jau Atk. 29, 24 ir 3 Kar. 9, 8. — (18) Susirinkime: Izraeli (Efrėmas). Anot kitų: visos tautos draug. — (19) Klausyk, žeme...: jūs, visos tautos, kurios auk. paminėtos, ir tu, žeme, būk liudytoja teismo, nes tu žmonių nuodėmėmis sutepta ir pavergta. — Jų minčių vaisiaus. Žydai bus patys pirmieji ir svarbiausieji savo nelaimių kaltininkai. — (20) Kam

et calamum suave olentem de terra longinqua? holocaustomata vestra non sunt accepta, et victimae vestrae non placuerunt mihi. ²¹Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, et ruent in eis patres et filii simul, vicinus, et proximus peribunt.

²²Haec dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, et gens magna consurget a finibus terrae. ²³Sagittam et scutum arripiet: crudelis est, et non miserebitur. vox eius quasi mare sonabit: et super equos ascendent, praeparati quasi vir ad praelium, adversum te filia Sion. ²⁴Audivimus famam eius, dissolutae sunt manus nostrae: tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientem. ²⁵Nolite exire ad agros, et in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pavor in circuitu. ²⁶Filia populi mei accingere cilicio, et conspergere cinere: luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repente veniet vastator super nos.

²⁷Probatores dedi te in populo meo robustum: et scies, et

smilkalų iš Sabos ir skaniai kvepinčios nendrės iš tolimos šalies? Jūsų deginamosios aukos man nemielos ir jūsų pjaunamosios aukos man nepatinka. ²¹Todėl štai ką Viešpats sako: Štai aš padarysiu šitai tautai griuvėsių, ir ant jų parpuls tėvai draug su vaikais, pražūs kaimynas ir artimas.

²²Štai ką Viešpats sako: Štai tauta ateina iš šiaurės šalies ir didelė giminė keliai nuo žemės pakraščių. ²³Ji ima vilyčią ir skydą; ji nuožmi ir nepasigailės; jos trukšmas kaip jūros užimas; jie sės ant arklių, prisirengę kaip vyrai į kovą prieš tave, Siono dukte. ²⁴Mes išgirdome jos gaudą, ir mūsų rankos nusileido; sielvartas mus apėmė, skausmai kaip gimdančią. ²⁵Neeikite į laukus ir nevaikščiokite keliu, nes neprietelio kalavijas neša baimą aplinkui. ²⁶Mano tautos dukte, apsivilk ašutine ir apsiberk pelenais; gedėk kaip dėlei vienturčio sūnaus, karčiai raudok, nes ūmai ateis ant mūsų naikintojas.

²⁷Aš paskyriau tave stipriu mėgintoju mano tautoje, ir tu pa-

ma n... Kaltininkai veltui mėgina nuraminti užrūstintą Viešpatį vien viršujine pagarba. Plg. Ps. 49, 8...; Iz. 1, 11; Am. 5, 21 ir k. — Smilkalų. Jie buvo aukojami Dievui atskirai ir su duonine auka. Labiausiai branginami smilkalai buvo gabenami iš Laimingosios Arabijos, iš Sabos, ebr. *šē bā'* dabartinio Jemeno. — Nendrės... Ji buvo vartojama šventam tepamajam aliejui padaryti (Iš. 30, 23) ir gabenama iš Indijos. — Man nemielos... Geresnis paklusnumas už riebiausias aukas (1 Kar. 15, 22). — (21) Griuvėsių. Ebr. *šē*: suklupimo akmenų. — (22) Iš šiaurės... Plg. auk. 1. e.; 1, 14 ir k. — (23) Vilyčią ir

skydą. Ebr. t.: kilpinį ir saidoką. Plg. auk. 5, 16. — (24) Mes išgirdome... Jeremijas savo vientaučių vardu išreiškia skausmą ir išgastį, kokį jie jaus, užpuolant neprieteliams. — (25) Neeikite. Ebr. t.: neeik. Atsiliepiama į Siono dukterį. — (26) Apsiberk pelenais. Anot ebr. t.: gulkis į pelenus. Plg. 25, 34; Ez. 27, 30 ir k. Žuvimas taip tikras, kad Jeremijas kviečia Jeruzalę jau dabar parodyti savo didžiausią gedulį. — Vienturčio: su kuriuo miršta šeimyna. Raudojimas dėlei vienturčio mirties laikomas didžiausiu. Plg. Am. 8, 10; Zak. 12, 10 ir k. — (27) Aš paskyriau... Toliau praaiškinama, kodėl visai tikrai

probabis viam eorum. ²⁸ Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulentē, aes et ferrum: universi corrupti sunt. ²⁹ Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflavit conflator: malitiae enim eorum non sunt consumptae. ³⁰ Argentum reprobū vocate eos, quia Dominus proiecit illos.

žinsi ir išmėginsi jų kelią. ²⁸ Visi tie kunigaikščiai maištininkai, elgiasi apgaulingai; jie skaistvaris ir geležis, visi sugedę. ²⁹ Dumlės sugedo, švinas išnyko ugnyje, veltui liejėjas tirpina, nes jų piktenybės nesunaikintos. ³⁰ Vadinkite juos atmestinu sidabru, nes Viešpats juos atmetė.

3. Tuščias žydų pasitikėjimas bažnyčia, aukomis, apipjauštymu ir tikras išganymo kelias. a) Bedieviškas maišymas garbinimo Dievo su tarnavimu dievaičiams.

Caput VII. ¹ Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens: ² Sta in porta domus Domini, et praedica ibi verbum istud, et dic: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum. ³ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bonas facite vias vestras, et studia vestra: et habitabo vobiscum in loco isto. ⁴ Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Do-

7 pėrskyrimas. ¹ Žodis Viešpaties suteiktas Jeremijui ir jam pasakytas: ² Atsistok Viešpaties namų vartuose, ir skelbk tenai šitą žodį ir sakyk: Išgirskite Viešpaties žodį, visi Jūdo gyventojai, kurie įeinate pro šituos vartus Viešpaties garbinti. ³ Štai ką sako kareivių Viešpats, Izraelio Dievas: Darykite gerus savo kelius ir savo pastangas, ir aš gyvensiu su jumis šitoje vietoje. ⁴ Nepasitikėkite melo žodžiais,

ateis nelaimė. Dievas atsiliepia i Jeremiją; jis palygina jį su darbininku, kuriam pavesta ištirti brangios naugės ir pažinti tikrą jų vertybę. — Stipriu mėgintoju. Ebr. t. rasi: mėgintoju kaip tvirtovė. — (28) Visi tie... Ebr. t. jie visi maištininkų maištininkai. — Jie skaistvaris ir geležis: paprastos naugės, ne brangios kaip auksas ir sidabras. — (29) Sugedo. Ebr. t.: švankštė, t. y. liejėjas labai uoliai mynė dumplės. — Švinas išnyko ugnyje. Kad greičiau išskyrus liejykloje nešvarumą iš sidabro ir aukso, imaišydavo i juos švino; bet šitame atsitikime tai nieko nepadėjo; švinas sugedę ir brangios naugės negauta, nes žyduose nebėra nieko gera. — Nesunaikintos... Anot ebr. t.: neatsiskyrė.

7, 1—8. 3. Kas teisingai gali pasitikėti Jeruzalės bažnyčia (7, 1—7) ir kieno pasitikėjimas ta bažnyčia yra neprotingas (8—15). Jeremijas tenemėgina savo maldomis gauti dovanojimą taip dideliems kaltininkams (16—20). Tuščias žydų pasitikėjimas jų aukomis (21—28). Greitai apsireikšias baisy Viešpaties kerštas (7, 29—8, 3).

(7, 1) Žodis... Plg. auk. 2, 1; 3, 6. — (2) Vartuose: pro kuriuos buvo įeinama i bažnyčios šventorių. Spėjama, kad šitas įsakymas buvo Dievo duotas Jeremijui kurioje nors didžioje iškilmėje, kai rinkdavosi bažnyčion visa tauta. — (3) Aš gyvensiu... Ebr. t.: (tik ta sąlyga) aš duosiu jums gyventi šitoje vietoje. Mik. 3, 11 labiau priartaria Vulgatos tekstui. — (4) Tai

mini, templum Domini, templum Domini est. ⁵ Quoniam si bene direxeritis vias vestras, et studia vestra: si feceritis iudicium inter virum et proximum eius, ⁶ advenae, et pupillo, et viduae non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, et post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis: ⁷ habitabo vobiscum in loco isto: in terra, quam dedi patribus vestris a saeculo et usque in saeculum.

⁸ Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis: ⁹ furari, occidere, adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, et ire post deos alienos, quos ignoratis. ¹⁰ Et venistis, et stetistis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum, et dixistis: Liberati sumus eo quod fecerimus omnes abominationes istas. ¹¹ Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? ego, ego sum: ego vidi, dicit Dominus. ¹² Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum a principio: et videte quae fecerim

sakydami: Tai Viešpaties bažnyčia, Viešpaties bažnyčia! ⁵ Nes jei gerai vesite savo kelius ir savo pastangas, jei darysite teisybę tarp žmogaus ir jo artimo, ⁶ ateiviui, našlaičiui ir našlei nedarysite skriaudos, neišliesite šitoje vietoje nekalto kraujo ir nevaikšiosite savo nelaimei paskui svetimus dievus, ⁷ aš gyvensiu su jumis šitoje vietoje, žemėje, kurią daviau jūsų tėvams, nuo amžių ir per amžius.

⁸ Štai jūs sau pasitikite melo žodžiais, kurie jums nebus naudingi. ⁹ Vogti, užmušti, svetimotariauti, melagingai prisiekti, aukoti Baalamis ir eiti paskui svetimus dievus, kurių nežinote; ¹⁰ po to jūs ateinate ir stojatės mano akivaizdon šituose namuose, kuriuose šaukiamasi mano vardo, ir sakote: Mes išvaduoti, nes darėme visas tas nuobodas. ¹¹ Argi tat iš šitų namų, kuriuose šaukiamasi mano vardo, pasidarė jūsų akyse galvažudžių lindynė? Aš, aš esu, aš mačiau, sako Viešpats. ¹² Eikite į mano vietą Sile, kame mano vardas gyveno nuo pat pradžių, ir matykite, ką aš

Viešpaties s... To paties žodžio pakartojimu aiškiau išreiškiama, kad žydų pasitikėjimas bažnyčia ir religijinėmis apeigomis nepamatuotas ir lygus prietarui. — (5. 6) Nes jei... Sąlygos, kuriomis Dievas bus gailstingas savo tautai. Ateiviai, našlės ir našlaičiai buvo ypatingoje ištaymo globoje. Plg. Iš. 22, 20... ir k. Apie nekalto kraujo išliejimą. Plg. Atk. 27, 25. — (7) Aš gyvensiu... Ebr. t.: aš duosiu jums gyventi... (vz. 3. e.).

(8) Jūs sau... Negana ateiti į šventyklą, kad gautumėt savo nuodėmių atleidimą. Toliau kai kurios tu nuodėmių įvardijamos. — (10)

Mes išvaduoti: mes apsaugoti nuo nusipelnyto teismo; atėjimas į bažnyčią visa atitaisė. — Nes darėme... Ebr. t. rasi: kad darytumėm..., t. y. taip kad mes vėl galime grįžti prie piktų mūsų geismų. — (11) Argi tat...: ar jūs ateinate pasislėpti juose kaip galvažudžių lindynėje? Išganytojas pasinaudojo šitais žodžiais iškilmingoje aplinkybėje, kad prikištų taip pat savo laiko žydams sutepimą bažnyčios. Vz. Mt. 21, 13. — (12) Eikite... Taip sutepama bažnyčia bus sugriauta kaip Silo šventykla (Joz. 18, 1; 1 Kar. 1, 3; 4, 3 ir k.). Per sandoros skrynią Dievas apsireišk-

ei propter malitiam populi mei Israel: ¹³ et nunc, quia fecistis omnia opera haec, dicit Dominus: et locutus sum ad vos mane consurgens, et loquens, et non audistis: et vocavi vos, et non respondistis: ¹⁴ Faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam: et loco, quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci Silo. ¹⁵ Et proiciam vos a facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros, universum semen Ephraim.

¹⁶ Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem et orationem, et non obstitas mihi: quia non exaudiam te. ¹⁷ Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Iuda, et in plateis Ierusalem? ¹⁸ Filii colligunt ligna, et patres succendunt ignem, et mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginae caeli, et libent diis alienis, et me ad iracundiam provocent. ¹⁹ Numquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? nonne

esu jai padaręs dėlei mano Izraelio tautos piktumo. ¹³ Ir dabar kadangi jūs darėte visus tuos dalykus, sako Viešpats, ir aš jums kalbėjau rytą atsikėlęs ir nuolat, o jūs neklausėte, aš jus šaukiau, o jūs neatsiliepiote, ¹⁴ tai aš padarysiu šitiems namams, kuriuose šaukiamasi mano vardo ir kuriais jūs pasitikite, ir vietai, kurią aš jums ir jūsų tėvams daviau, taip kaip esu padaręs Silui, ¹⁵ ir atmesiu jus nuo savo veido, kaip atmečiau visus jūsų brolius, visą Efraimo ainiją.

¹⁶ Taigi, tu nesimelsk už šitą tautą, neatnašauk už ją gyriaus giesmės ir prašymo ir neužstok jų prieš mane, nes aš tavęs neišklausysiu. ¹⁷ Argi tu nematai, ką šitie daro Jūdo miestuose ir Jeruzalės gatvėse? ¹⁸ Vaikai renka malkų, tėvai kuria ugnį, moterys šildo taukų, kad keptų dangaus karalienei papločių, darytų liejamųjų aukų svetimiems dievams ir vestų mane į rūstybę. ¹⁹ Argi jie mane veda į rūstybę? sako Viešpats; ar ne patys save

davo kaip sadoros Dievas, todėl Silas taip pat buvo šventas kaip ir bažnyčia. Tegul žydai eina į Silą ir patys savo akimis įsitikina, kad vietos šventumas (plg. Teis. 18, 31; 19, 18) nieko negali padaryti. — (13) Rytą atsikėlęs... Atsiliepiama apie Dievą žmonių būdu: kaip žmogus, kurs anksti keliasi pasiryžęs atlikti nelaukiantį atidėlio jimo darbą. Plg. Pat. 1, 24; Iz. 65, 12. — (14) Plg. 1 Kar. 4, 2. 10. — (15) Efraimo ainiją: dešimties giminių karalystės gyventojus. Izraelio karalystė žymiai perviršijo jūsų karalystę giminių skaičiumi, tai nesigirkite, kad jūs išrinktoji tauta, Dievo tėvainystė. Efraimas buvo galingiausia Izraelio giminė, kuri ilgai turėjo viešpatavimą ir kurios plote kitados buvo

Dievo šventykla. Tačiau ir jis buvo Dievo atmetas ir išskirstytas tarp pagonių.

(16) Gyriaus giesmės. Anot ebr. t.: klyksmo. Dievas įsakdamas pranašui nesimelsti už tautą, nedarantią atgailos, nori ji apsaugoti nuo to, kad nesirodytų, būk jis negalįs laimėti tai, ko prašo. Taip Viešpats parodo, kad jis nieko negali atsakyti šventųjų maldai. Plg. Iš. 32, 10; Ps. 105, 30. Kaip gi didelė turėjo būti Dievo rūstybė tautai, kad kitoje vietoje jis net ieško, kas ją užtartų. Plg. Ez. 22, 30. — (18) Šildo taukų. Ebr. t.: minko tešlą. — Visi atsidavę stabmeldystei, kiekvienas nori šiuo tuo prie jos prisidėti. — Danguaus karalienei: mėnuliui, kuriam buvo senovės tautų duodama

semetipšos in confusionem vultus sui? ²⁰ Ideo haec dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, et indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, et super iumenta, et super lignum regionis, et super fruges terrae, et succendetur, et non extinguetur.

²¹ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Holocaustum vestra addite victimis vestris, et comedite carnes. ²² Quia non sum locutus cum patribus vestris, et non praecepi eis in die, qua eduxi eos de Terra Aegypti, de verbo holocaustum, et victimarum. ²³ Sed hoc verbum praecepi eis, dicens: Audite vocem meam, et ero vobis Deus, et vos eritis mihi populus: et ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut bene sit vobis. ²⁴ Et non audierunt, nec inclinaverunt aures suam: sed abierunt in voluntatibus, et in pravitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum et non in ante, ²⁵ a die qua egressi sunt patres eorum de terra Aegypti, usque ad diem hanc. Et

savo veidui sugėdinti? ²⁰ Todėl štai ką sako Viešpats Dievas: Štai mano narsas ir mano užsidegimas liepsnoja ant šitos vietos, ant žmonių ir ant galvijų, ant šalies medžių ir ant žemės vaisių; ir jis degs ir neužges.

²¹ Štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Sudėkite savo deginamąsias aukas su savo pjaunamosiomis aukomis ir valgykite jų mėsą; ²² nes aš nekalbėjau su jūsų tėvais ir nedaviau jiems įsakymo tą dieną, kurią juos išvedžiau iš Aigipto žemės, apie deginamąsias ir pjaunamąsias aukas, ²³ bet tai aš jiems įsakiau, tardamas: Klausykite mano balso, ir aš jums būsiu Dievas, ir jūs man būsite tauta, ir vaikščiokite kiekvienu keliu, kurį jums paliepiu, kad jums būtų gera. ²⁴ Jie gi neklausė ir nepalenkė savo ausies, betėjo paskui savo norus ir savo piktos širdies nelabumą; jie traukėsi atgal ir neėjo priešakin ²⁵ nuo tos dienos, kurioje jų tėvai

dieviška garbė. — (20) Liepsnoja. Ebr. t.: bus išlieta. — Ant šalies medžių... Kaip už dorybes buvo pažadėta Sen. Test. gausinga šeimyna ir žemės derlingumas, taip už nuodėmės dažnai žadama bausmių kaip šitoje vietoje. Dievas, tiesa, žiūrint savo prigimties, nesirūstina, tačiau anie visa daro, kad sužadintų jo rūstybę; taigi jie turi pajusti, ką jie savo elgesiu iššaukia (Jieron.).

(21) Sudėkite... Kad žydai negalėtų teisintis, jog jie atnašauja Dievui aukų ir todėl jis negalys atmesti taip uolių garbintojų, Dievas atsako taip pat kaip pas Iz. 1, 10; 66, 36. Jūs ieškote savo aukose ne manęs, bet vien patys savęs. Atna-

šaukite, kiek jūs norite aukų, jos visos tik mėsa, viršujinė apeiga, kuriai trūksta to, ką reikšti ji buvo skirta, jos tik melagingas ženklas. Ką Dievui reiškia mėsa? Paklusnumas ir dievotumas buvo sandoros sąlygos. (22. e.). — Valgykite... Vž. Kun. 6, 11... — (22. 23) Nes aš nekalbėjau... Nuo pat teokratijos pradžios Dievas reikalavo visokių aukų, kaip tai pasirodo iš daugelio Penkiaknygio vietų, bet visų pirma jis reikalavo dorinio tobulumo, ir be jo viršujinės aukos buvo niekai (1 Kar. 15, 22; Iz. 1, 11...). Žydai gi tuščiomis viršujinėmis apeigomis tikėjosi atsi-pirksią nuo bausmės už nusikaltimus. — Klausykite mano balso... Plg. Iš. 14, 11...; 15, 24; 16, 2...

misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem, consurgens diluculo, et mittens. ²⁶ Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam: et peius operati sunt, quam patres eorum. ²⁷ Et loqueris ad eos omnia verba haec, et non audient te: et vocabis eos, et non respondebunt tibi. ²⁸ Et dices ad eos: Haec est gens, quae non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: periit fides, et ablata est de ore eorum.

²⁹ Tonde capillum tuum, et proice, et sume in directum planctum: quia proiecit Dominus, et reliquit generationem furoris sui, ³⁰ quia fecerunt filii Iuda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam: ³¹ et aedificaverunt excelsa Topheth, quae est in valle filii Ennom: ut incenderent filios suos, et filias suas igni: quae non praecepi, nec cogitavi in corde meo. ³² Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, et non dicetur amplius, Topheth, et Vallis filii Ennom: sed Vallis interfectionis: et sepelient in Topheth, eo quod non sit locus. ³³ Et erit mortici-

išėjo iš Aigipto žemės, iki šiai dienai. Aš vis siuntinėčiau pas jus visus mano tarnus pranašus, atsikeldamas auštant ir siųsdamas; ²⁶ jie gi manęs neklausė ir nepalenkė savo ausies; bet sukietino savo sprandą ir darė pikčiau už savo tėvus. ²⁷ Tu jiems kalbėsi visus šituos žodžius, ir jie neklausys tavęs; tu šauksi juos, ir jie tau neatsakys. ²⁸ Tuomet tu jiems sakysi: Štai tauta, kuri neklausė Viešpaties, savo Dievo, balso ir nepriėmė drausmės; žuvo iš-tikimybė ir panaikinta iš jų burnos.

²⁹ Nusikirpk savo plaukus ir mesk šalin, ir pradėk raudą aukštumose, nes Viešpats atmetė ir paliko sužadinsią jo narsą kartą; ³⁰ nes Jūdo vaikai darė kas pikta mano akyse, sako Viešpats. Jie padėjo savo nuobodas namuose, kuriuose šaukiamasi mano vardo, kad juos suteptų, ³¹ ir padarė aukštumų Tofete, Ennomo sūnaus slėnyje, kad degintų savo sūnus ir savo dukteris ugnyje, ko aš neįsakiau savo širdyje. ³² Todėl štai ateis dienų, sako Viešpats, ir nebesakys daugiau Tofetas ir Ennomo sūnaus slėnis, bet užmušimo slėnis; ir laidos Tofete, nes kitur nebebus vietos. ³³ Ir šitos tautos lavonai bus maistas dangaus paukščiams

ir k. — (26) Pikčiau už... Plg. žem. 16, 12.

(29) Nusikirpk... Ebr. t. tas žodis turi moter. gymės galūnę; todėl įsakymas duodamas Siono dukteriai, Jeruzalei. Ji išanksto turi liūdėti. — Aukštumose: kurios buvo tavo nuodėmių vieta. — (30) Nuobodas: dievaičius. Plg. 4 Kar. 21, 4...; 2 Kron. 28, 2; 33, 4, 5. — (31) Aukštumų. Tai buvo supilti nedideli kalneliai, ant kurių statydavo stabmeldystei skirtus al-

torius. — Tofete. Taip vadinosi vieta Ennomo slėnio gale, kurs atkreiptas į rytus. Plg. Joz. 15, 8; Iz. 30, 33. — Kad degintų... Plg. 4 Kar. 21, 6; 2 Kron. 33, 6. Dievaičiams jie aukojo, ką turėjo brangiausia, lengvą gi Dievo jungą jie stumia šalin nuo savęs. — (32) Nes kitur... Ebr. t. rasi: taip, kad nebebus daugiau vietos, — todėl taip daug bus tenai palaidota, toks bailsus jų žudymas bus neprietelių padarytas. — (33) Iš šitos tau-

num populi huius in cibos volucibus caeli, et bestiis terrae, et non erit qui abigat. ³⁴ Et quiescere faciam de urbibus luda, et de plateis Ierusalem vocem gaudii, et vocem laetitiae, vocem sponsi, et vocem sponsae: in desolationem enim erit terra.

Caput VIII. ¹ In illo tempore, ait Dominus: Eiciēt ossa regum luda, et ossa principum eius, et ossa sacerdotum, et ossa prophetarum, et ossa eorum, qui habitaverunt Ierusalem, de sepulchris suis: ² et expandent ea ad solem, et lunam, et omnem militiam caeli, quae dilexerunt, et quibus servierunt, et post quae ambulaverunt, et quae quaesierunt, et adoraverunt: non colligentur, et non sepelientur: in sterquilinum super faciem terrae erunt. ³ Et eligent magis mortem quam vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis, quae derelicta sunt, ad quae eieci eos, dicit Dominus exercituum.

ir žemės žvėrimis, ir nebus kam jų nuvaryti. ³⁴ Aš nutildysiu Jūdo miestuose ir Jeruzalės gatvėse džiaugsmo balsą ir linksmybės balsą, jaunikio balsą ir jauniosios balsą; nes šalis pavirs į tyrumą.

8 perskyrimas. ¹ Anuo metu, sako Viešpats, išmes Jūdo karalių kaulus ir jo kunigaikščių kaulus, ir kunigų kaulus ir pranašų kaulus ir Jeruzalės gyventojų kaulus iš jųjų kapų ² ir išbarstys juos po saule, po mėnuliu ir visa dangaus kariuomene, kuriuos jie mėgo, kuriems tarnavo, paskui kuriuos vaikščiojo, kurių ieškojo ir kuriuos garbino. Jie nebus surinkti ir palaidoti, bet bus mėšlas žemės paviršiuje. ³ Ir visi, kurie bus likę iš šitos pikčiausios giminės visose likusiųjų vietose, į kurias aš juos išmečiau, vels mirti nekaip gyvi būti, sako kareivijų Viešpats.

tos...: taip kaip buvo Mozės paskelbta Atk. 28, 26. Atidavimas lavono dangaus paukščiams buvo didžiausias jo paniekinimas. Plg. 1 Kar. 17. p. — (34) Jaunikio balsą... Niekas nebekels vestuvių, nes šalyje liks tik kur ne kur vienas kitas neturtingas gyventojas. Tačiau tuo dar nebus pabaigtas Dievo kerštas; bus kariaujama net su mirusiais (8, 1).

(8, 1) Anuo metu: kuomet įvyks visos minėtos nelaimės, t. y. kuomet kaldėjiečiai paims Jeruzalę. — Išmes...: ieškodami brangių dalykų, kuriais būdavo puošiami lavonai. — (2) Po saule... Bausmė daro gėdos lygiai dievams, kurie negalėjo apsaugoti savo garbintojų nuo to paniekinimo, kaip ir tiems jų

garbintojams. Dabar jie nebesiunčia aukštyn dangaus kariuomenės linkon kvepalų, bet smarvę, o saulė mėnulis ir žvaigždės lyg kad rodo savo šviesą, kaip daug nešvarumo yra menkuose lavonuose. Plg. Bar. 2, 24. — (3) Velys mirti... Mirusiųjų likimas palygintas su likimu pasilikusiųjų gyvais rodysis dar geras.

8, 4 — 9, 22. Žydų sukietėjimas piktume tiesiog negirdėtas (8, 4—13). Jų laukia nebeišvengiamas žuvinimas (8, 14—17); pranašas karčiai aprauda savo tautos likimą (8, 18—22), aprašo kai kurias jos kaltybes (9, 1—9) ir smulkiau nurodo, kaip apsiereiškė Viešpaties kerštas jo tautai maištininkei (9, 10—22).

b) Stėbėtinās žydy užsispyrimas daryti pikta.

⁴ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: Numquid qui cadit, non resurget? et qui aversus est, non revertetur? ⁵ Quare ergo aversus est populus iste in Ierusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, et noluerunt reverti. ⁶ Attendi, et auscultavi: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat poenitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad praelium. ⁷ Milvus in caelo cognovit tempus suum: turtur, et hirundo, et ciconia custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit iudicium Domini. ⁸ Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, et lex Domini nobiscum est? vere mendacium operatus est stylus mendax Scribarum. ⁹ Confusi sunt sapientes, perterriti et capti sunt: verbum enim Domini

⁴ Tu jiems sakysi: Štai ką Viešpats sako: Argi tas, kurs krinta, nebeatsikels? ir kurs nusigrėžė, ar nebeatsigrėš? ⁵ Tai kodėl gi šita tauta Jeruzalėje nusigrėžė ir atkakliai pasilieka nusigrėžus? Jie nusitvėrė už melo ir nebenori grėžtiis. ⁶ Aš tėmijau ir klausiaus: nė vienas nekalba, kas gera; nėra nė vieno, kurs darytų atgailą dėl savo nuodėmės sakydamas: Ką aš padariau? Jie visi nusigrėžė į savo bėgi, kaip arklys smarkiai puoląs į kovą. ⁷ Geršė padangėje žino savo laiką, purplelis, kregždė ir gandras laikosi savo atėjimo meto, mano gi tauta nežino Viešpaties teismo. ⁸ Kaip gi jūs galite sakyti: Mes išmintingi, ir Viešpaties įstatymas su mumis? Tikrai melą darė melaginga raštininkų plunksna. ⁹ Išmintingieji sugėdinti, nugąsdinti ir sugauti; nes jie atmetė Viešpaties žodį, ir nėra juose jokios išminties.

(4) Ar gi tas... Kas į duobę įkrinta, stengiasi išlipti, ir kas išklydo iš tikrojo kelio, rūpinasi sugrįžti į jį; tai kodėl gi jie nenori atsikelti iš savo puolimo ir nesistengia atitolinti nuo savęs baisius Dievo ištarmės gąsdinimus? — (5) Už melo: už dievaikių. — (6) Aš tėmijau ir... Dievas tarsį klausėsi, ar kas nors bent tyliai ir bailiai balsu nepasakys gera, bet veltui. Priešingai, jie su nesulaikomu smarkumu skubinasi į visa, kas pikta. — (7) Geršė... Ebr. t.: ir gandras padangėje žino savo laiką, ir purplelis, kregždė, ir gervė laikosi savo grįžimo meto. — Gyvuliai klausos savo įgimto instinkto ir todėl elgiasi, kaip reikalauja jų prigimtis, mano gi tauta nepripažįsta jai duoto ir paskelbto įstatymo. Neprotingos esybės cinga paskui savo linkimą, protu gi ap-

dovanotosios stumia nuo savęs Dievo raginimą ir niekina jo įstatymą. — (8) Kaip gi jūs... Jie nesilaiko įstatymo ir rodosi kone visai jo nežina. tačiau ir jie giria jo išmintį ir didžiujosi gavę iš Dievo įstatymą ir pasidarę jo ypatingos apveizdos dalykas. Jie laiko save laisvais nuo pavojaus po įstatymo globa, lyg kad ne jame Dievas būtų paskelbęs atkakliesiems baisiausių bausmių. Kaip paikas jų pasitikėjimas bažnyčia, taip iškreiptas jų tikrumas, kurį jie remia įstatymu. — Melą darė. Jie skelbė dėsnius, kurie neturi nieko bendra su Dievo įstatymu ir taip jį iškreipė (9. e.). Čionai pasirodo pirmos pėdsakos tų žmonių padavimų, kuriais parisiejai ir Rašto žinovai Kristaus laikais iškreipdavo įstatymą (Mk. 7, 8 — 13). Kaip netikri pranašai ir mokytojai raštu pa-

proiecerunt, et sapientia nulla est in eis. ¹⁰ Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus: quia a minimo usque ad maximum omnes avaritiam sequuntur: a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. ¹¹ Et sanabant contritionem filiae populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cum non esset pax. ¹² Confusi sunt quia abominationem fecerunt: quoniam confusione non sunt confusi, et erubescere nesciunt: idcirco cadent inter corruentes, in tempore visitationis suae corruent, dicit Dominus. ¹³ Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est uva in vitibus, et non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: et dedi eis quae praeteregressa sunt.

¹⁴ Quare sedemus? convenite, et ingrediamur civitatem munitam, et sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, et potum dedit nobis aquam felis: peccavimus enim Domino. ¹⁵ Expectavimus pacem, et non erat bonum: tempus medelae et ecce formido. ¹⁶ A Dan auditus est fremitus equorum eius, avoce hinnituum pugnatorum eius

¹⁰ Todėl aš duosiu jų moteris svetimiems, jų dirvas kitiems tėvainiams, nes visi, nuo mažiausio iki didžiausiam, seka godumu nuo pranašo iki kunigui visi daro melą. ¹¹ Jie norėjo begėdiškai pagydyti mano tautos dukters žaizdą, sakydami: Ramybė, ramybė, nors nebuvo ramybės, ¹² jie sugėdinti, nes daro nuobodą: tikriau sakant, jie ir gėdėtis nesigėdė ir nemokėjo prausti; todėl jie kris tarp parpuolančiųjų, savo aplankymo metu jie sukniubs, sako Viešpats. ¹³ Aš juos rinkte surinksiu, sako Viešpats; nėra vynuogių ant vynmedžių ir nėra figų ant figmedžių, lapai nubirėjo, ir ką aš jums buvau davęs, praėjo.

¹⁴ Kodėl mes sėdime? Susirinkite ir įeikime į sustiprintą miestą ir tylėkime tenai, nes Viešpats, mūsų Dievas, mus nutildė ir davė mums gerti tulžies vandens; nes mes nusidėjome Viešpačiui. ¹⁵ Mes laukėme ramybės, ir nebuvo gerumo, — gydymo meto, ir štai baisumas. ¹⁶ Nuo Dano girdisi jo arklių prunkštimas; visa žemė dreba nuo jo karo arklių

duodavo savo mokslą, taip buvo rašomas ir Dievo istatymas. — Ebr. t.: apgaulingai darbuojasi rašomasai Rašto žinovų virbalas. — (10—12) Todėl aš duosiu... Čia kone žodis į žodį pakartota 6, 12 — 15. — (13) Aš juos rinkte... Kaltininkai veikiai ir tikrai žūs, nes jie panašūs į nevaisingus medžius, kurie ne tik neneša vaisių, bet kurių ir lapai nubyrėjo, kurie visai veltui užima vietą ir todėl bus išrauti ir į ugnį įmesti. — Ir ką aš jiems... Ebr. t.: aš siunčiu jiems tokių, kurie ant jų ateina. — Taip gi vėl skelbiama kaldėjiečių užpuolimas.

(14) Kodėl... Nusiminę Jūdo gyventojai norėtų bėgti nuo pavojaus; jie patys save ragina: Nelaukime čionai neprietelių užpuolimo, bet bėkime į sustiprintus miestus (plg. auk. 4, 5). Tačiau ir sustiprintuose miestuose jie nesitiki išliksią gyvi. — Tylėkime tenai: mirties tylėjimu. Ebr. t.: kad tenai pražūtumėm. — Nutildė. Ebr. t.: pražudė. — Tulžies. Ebr. ž. roš reiškia nuodinga žolyną. Plg. žem. 9, 15. Atk. 29, 18. — (15) Laukėme ramybės...: suklaidinti netikrų pranašų žadėjimais. Plg. žem. 14, 19. — (16) Nuo Dano:

commota est omnis terra, et venerunt, et devoraverunt terram, et plenitudinem eius: urbem et habitatores eius. ¹⁷ Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: et mordebunt vos, ait Dominus.

¹⁸ Dolor meus super dolorem, in me cor meum moerens. ¹⁹ Ecce vox clamoris filiae populi mei de terra longinqua: Numquid Dominus non est in Sion, aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculptilibus suis, et in vanitatibus alienis? ²⁰ Transiit messis, finita est aestas, et nos salvati non sumus. ²¹ Super contritione filiae populi mei contritus sum, et contristatus, stupor obtinuit me. ²² Numquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiae populi mei?

žvengimo; jie ateina ir ryja žemę ir tai, ko ji pilna, miestą ir jo gyventojus. ¹⁷ Nes štai aš jums siųsiu žalčių baziliskų, prieš kuriuos nėra užžavėjimo, ir jie jus gels, sako Viešpats.

¹⁸ Mano skausmas ant skausmo, mano širdis manyje nuliūdusi. ¹⁹ Štai mano tautos dukters šaukšmo balsas iš tolimos šalies: Argi nėra Viešpaties Sion? arba ar nėra jame jo karaliaus? Tai kam gi jie mane vedė į rūstybę savo drožiniais ir svetimomis tuštybėmis? ²⁰ Praėjo pjūtis, pasibaigė vasara, ir mes neišgelbėti. ²¹ Aš susigriaužęs ir nuliūdęs dėlėi mano tautos dukters slogos; didis išgastis apėmė mane. ²² Argi nebėra balsimo Galaade? arba ar nebėra tenai gydytojo? Tai kodėl gi mano tautos dukters žaizda neperrišta?

ant šiaurinės Palestinos sienos. Nelaimė ateina nuo Dano, nes ta giminė suvadžiojo kitas veršių garbinimu (Efr.). — Jo: neprietelių. — Jie ateina ir... nėra jokio būdo atitolinti neprietelių užpuolimą ir jų nuožmumą. — (17) Baziliskų... Kaip baziliskas (sprindžio ilgumo gyvatė) nesiduoda užžavėti, taip nepermaldujami neprieteliai. Plg. Pam. 10, 11 ir k.

(18) Mano skausmas... Tai pranašo žodžiai (Efr. Tom.). Ebr. t.: O, kad gi aš turėčiau kuo palengvinti savo skausmą. — (19) Balsas iš tolimos... Pranašas mato tautą jau ištremtą, Dievo atmetą ir atiduotą neprieteliams, lyg kad Jahvė nebebūtų jos karalius ir niekuomet nebūtų sau įsitaisęs buveinės ir sosto Sione. Kaip galėjo tokių dalykų atsitikti Dievo išrinktajai tautai, dabar ji pati su nustebimu klausia (plg. 7, 4). — Tai kam gi...

Dievas atstumia tautos nustebimą ir parodo, kaip labai jos dejavimas nepamatuotas. — (20) Praėjo... Kitas tautos dejavimas iš ištremimo šalies. Žydai nebeturi vilties išsigelbėti, lygiai kaip nebegalima tikėtis javų iš dirvos, kai jau pasibaigė pjūtis ir vasara jau praėjo. — (21) Aš susigriaužęs ir... Pranašui labai skaudu dėlėi tokio liūdno jo tautos likimo. Anot ebr. t.: aš sulaužytas dėlėi mano tautos dukters sulūžimo. — (22) Argi nebėra... Patarlinis išsireiškimas. Anot kurių aiškintojų užnot „Galaade“ čia reiktu skaityti „Sione“. Dievas nieko neapleido, kad išgydytų Sioną; jis davė gydyklų ir siuntė tokių, kurie turėjo juos pritaikinti; bet žydai užkimšo savo ausis pamokslams (Efr.). Pranašas turi omenyje laiką ištremimo, kurio žydai nenorėjo nuo savęs atitolinti.

Caput IX. ¹ Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum? et plorabo die ac nocte interfectos filiae populi mei. ² Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum, et derelinquam populum meum, et recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, coetus praevaricatorum. ³ Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii et non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, et me non cognoverunt, dicit Dominus. ⁴ Unusquisque se a proximo suo custodiat, et in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, et omnis amicus fraudulenter incedet. ⁵ Et vir fratrem suum deridebit, et veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: ut inique agerent, laboraverunt. ⁶ Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus. ⁷ Propterea haec dicit Dominus exercituum: Ecce ego conflabo, et probabo eos: quid enim aliud faciam a facie filiae populi mei? ⁸ Sagitta vulnerans lingua

9 perskyrimas. ¹ Kas duos mano galvai vandens ir mano akims ašarų šaltinį? ir aš verk-siu dieną ir naktį mano tautos dukters užmuštųjų. ² Kad gi aš turėčiau tyrumoje keleivių užėigą, tai aš palikčiau savo tautą ir at-sitraukčiau nuo jų! Nes jie visi svetimoteriai, neištikimųjų gauja. ³ Jie įtempė savo liežuvį kaip kilpinį, kad šaudytų melu ir ne-tiesa. Jie įsigalėjo šalyje, nes jie eina iš nelabumo į nelabumą ir manęs nepažįsta, sako Viešpats. ⁴ Tegul kiekvienas saugosi savo artimo ir tenepasitiki nė vienu savo broliu, nes kiekvienas bro-lis minte pamina ir kiekvienas prietelis elgiasi apgaulingai. ⁵ Kiek-vienas juokiasi iš savo brolio, ir jie nekalba tiesos; nes jie moki-na savo liežuvį kalbėti melą ir vargsta besielgdami melagingai. ⁶ Tavo buveinė tarp klastos; dė-lei vyliaus jie atsisakė pažinti mane, sako Viešpats. ⁷ Todėl štai ką sako kareivijų Viešpats: Štai, aš juos tirpinsiu ir mėginsiu; nes ką gi kita aš galėčiau daryti ma-no tautos dukteriai? ⁸ Jų liežuvius žeidžianti vilyčia, jis kalba vilių; savo burna jie kalba taikiai su

(9, 1) Kas duos mano... Ebr. t.: kad gi mano galva būtų vanduo ir mano akys ašarų šaltinis! — Pranašas išreiškia linkėjimą, kad jis visas tarsi paplūstų ašaromis. Tačiau kuomet jis pažvelgia į nelaimės priežastis, jame kilsta kitoks jausmas. — (2) Kad gi aš turėčiau... Pranašas velytų gyventi tyrumoje nekaip matyti tautos nedorybes, velytų bėgti nuo savo tautos, kad apsaugotų savo akis nuo prasikaltimų reginio. — Svetimoteriai. Vz. auk. 5, 7, 8. — Neištikimųjų. Apie tautos neištikimumą pranašas tuojuo kalbės plačiau. — (3) Jie įtempia... Anot ebr. t.: jie

įtempia savo liežuvį, melą (šmeižtais ir melu jie perveria kitus kaip vilyčiomis), ir nedorai naudojasi savo valdžia šalyje. — (4) Mintė pamina. Ebr. t.: ja'e qob (tykoja kulnies). Taip daroma aliuizija į patriarko Jokūbo istoriją. Plg. Iš. 25, 26; 27, 36 ir k. — (6) Tavo buveinė... Dievas, kreipdamos į Jeremiją, vėl primena, kad apsileidimas garbinime Dievo yra nelaimiu priežastis. — (7) Aš juos tirpinsiu... Plg. Iz. 1, 25; Jer. 6, 25. Tirpinanti ir mėginanti ugnis, tai visos nelaimės, kurios ant jų ateina. — (8) Žeidžianti. Ebr. t.: mirtin-ga. — Slapčia... Ebr. t.: savo šir-

eorum, dolum locuta est: in ore suo pacem cum amico loquitur, et occulte ponit ei insidias. ⁹ Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gente huiusmodi non ulciscetur anima mea?

¹⁰ Super montes assumam fletum ac lamentum, et super speciosos deserti planctum: quoniam incensa sunt, eo quod non sit vir pertransiens: et non audierunt vocem possidentis: a volucre caeli usque ad pecora transmigraverunt et recesserunt. ¹¹ Et dabo Ierusalem in acervos arenae, et cubilia draconum: et civitates Iuda dabo in desolationem, eo quod non sit habitator. ¹² Quis est vir sapiens, qui intelligat hoc, et ad quem verbum oris Domini fiat ut annunciet istud, quare perierit terra, et exusta sit quasi desertum, eo quod non sit qui pertranseat? ¹³ Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam, quam dedi eis, et non audierunt vocem meam, et non ambulaverunt in ea: ¹⁴ et abierunt post pravitatem cordis sui, et post Baalim: quod didicerunt a patribus suis. ¹⁵ Idcirco

savo prieteliu, slapčia gi stato jam žabangų. ⁹ Ar gi dėlei tų dalykų aš nelankysiu, sako Viešpats, arba ar mano siela nekeršys tokiai tautai?

¹⁰ Aš imsiu verkti ir dejuoti kalnuose ir raudoti tyrumos gražumų, kad nudeginta, kad nėra praeinančio žmogaus ir nesigirdi savininko balso; visi išsigabeno ir pasitraukė, pradedant dangaus paukščiais ir baigiant gyvuliais. ¹¹ Aš padarysiu iš Jeruzalės smilčių krūvas ir slibinų guolius, ir Jūdo miestus aš paversiu tyrais, taip kad niekas juose negyvens, ¹² Kas yra išmintingas žmogus, kurs tai suprastų ir kuriam būtų suteikta Viešpaties burnos žodis, kad jis tai paskelbtų, kodėl šalis žuvo ir nudeginta kaip tyruma, taip kad nėra, kas per ją eitų? ¹³ Ir Viešpats tarė: Nes jie pametė mano įstatymą, kurį aš esu jiems davęs, ir neklusė mano balso ir neėjo paskui jį; ¹⁴ nuėjo gi paskui savo širdies nedorumą, paskui Baalus, taip kaip buvo išmokę iš savo tėvų. ¹⁵ Todėl štai ką sako kareivijų Vieš-

dyje. Plg. Ps. 27, 3.

(10) Kalnuose, t. y. dėlei neprietelių sunaikintų ganyklų kalnuose. — Tyrumos gražumų. — Anot ebr. t.: tyrumos ganyklų. — Tokia tyruma buvo žymi pietinės Jūdėjos dalis, negyvenama, bet pavasari apželianti žole. — Savininko balso. — Ebr. t.: bandos balso. — Turima omenyje ganomų galvijų baubimas ir avių bliovimas. — Pradedant dangaus... Yperbolė sunaikinimo didumui išreikšti. — (11) Slibinų guolius. Ebr. t.: šakalų liūdynes. — (12) Kas yra išmintingas... Tauta visai nenori pažinti savo nelaimių priežasčių, taip kad pranašas išmin-

tingu vadina tą, kurs įs išmano ir drįsta išpažinti, nesekdamas kitų, kurie galutinos priežasties ieško neprietelių daugybėje ir priepuolinėse aplinkybėse. Kaip pavojainga buvo kalbėti apie įvyksiantį žuvimą, tai turėjo patirti pats Jeremijas 26, 8. — (13) Aš esu jiems davęs. Ebr. t.: esu pastatęs priešė akis, — taip kad jie negali teisintis jo nežinojimu. Dievas jiems primena iškilmingą žadėjimą Iš. 19, 5–8, kurį jie taip begėdiškai peržengė. Jų nusigrįžimo nuo Dievo aukščiausias laipsnis yra tarnavimas stabams, kuri jie darė karta iš kartos. — (15) Metėlėmis. Metėlėmis simbo-

haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego cibabo populum istum absinthio, et potum dabo eis aquam fellis. ¹⁶ Et dispergam eos in Gentibus, quas non noverunt ipsi et patres eorum: et mittam post eos gladium, donec consumantur.

¹⁷ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contemplamini, et vocate lamentatrices et veniant: et ad eas, quae sapientes sunt, mitlite, et properent: ¹⁸ festinent, et assumant super nos lamentum: deducant oculi nostri lacrymas, et palpebrae nostrae defluant aquis. ¹⁹ Quia vox lamentationis audita est de Sion: Quomodo vastati sumus et confusi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra. ²⁰ Audite ergo mulieres verbum Domini: et assumant aures vestrae sermonem oris eius: et docete filias vestras lamentum: et unaquaeque proximam suam planctum. ²¹ quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere parvulos deforis, iuvenes de plateis. ²² Loquere: Haec dicit Dominus: Et cadet morticinium hominis quasi stercus super faciem regionis, et quasi foe-

pats, Izraelio Dievas: Štai aš valgydinsiu šita tautą metėlėmis ir duosiu jiems gerti tulžies vandens.

¹⁶ Aš juos išsklaidysiu tarp tautų, kurių nepažino nei jie, nei jų tėvai, ir siųsiu paskui juos kalviją, kolei jie nebus sunaikinti.

¹⁷ Štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Tėmykite ir pasišaukite raudotojų, ir teateina; siųskite pas tas, kurios mokytos, ir tegul jos atbėga; ¹⁸ tesiskubina ir tegul ima mūsų raudoti; tegul iš mūsų akių byra ašaros ir mūsų akių vokai tepaplūsta vandenimi. ¹⁹ Nes iš Siono girdisi raudojimo balsas: Kaip gi mes sunaikinti ir labai sugėdinti: nes mes turime palikti šalį, nes mūsų pastogės sugriautos. ²⁰ Taigi, klausykitės, moterys, Viešpaties žodžio, ir tegul jūsų ausys išgirsta jo burnos žodžius, ir mokykite savo dukteris raudoti ir kiekviena savo artimąją dejuoti, ²¹ nes mirtis įžengė pro mūsų langus, įėjo į mūsų namus, kūdikių išžudyti gatvėse, jaunikaičių priekyvietėse. ²² Kalbėk: Štai ką Viešpats sako. Žmonių lavonai kris kaip mėšlas ant žemės paviršiaus ir kaip žolė paskui pjovėją ir nėra, kas surinktų.

liškai pavadinta karčiausias širdies skausmas. — Tulžies vandens. Anot. ebr. t.: užnuodyto vandens. Plg. auk. 8, 14. — (16) Kolei jie nebus sunaikinti. Ir čia paminėti gąsdinimai ne visai absoliutiški, plg. 18, 8. Kuomet iš didelio skaičiaus beveik nieko nelieka, šventajame Rašte paprastai sakoma: nieko neliko. — (17) Raudotojų. Ką pranašas paskelbs, tai visai tinka, kad būtų išreikšta mokytų moterų raudotojų žodžiais. Raudotojomis vadinosi moterys samdomos numirėliams apraudoti. — (18) Mū-

sų: visos tautos. — (20) Klausykitės, moterys... Nelaimė taip didelė, kad jos pačios negali įs gana apraudoti, bet turi pasišaukti daug raudotojų. Tačiau dar ir to negana; rauda turi eiti iš vienos kartos į kitą, raudos aidas turi girdėtis daugelyje kartų. — (21) Mirtis... Plg. Joėlio 2, 9. — Pro mūsų langus: neprietelis ten įsiveržė, kur mes jo visumažiausiai laukėme. — Gatvėse... Viduje ir lauke siaučia mirtis, niekas negali nuo jos ištrūkti. — (22) Kris kaip mėšlas... Žuvusių bus begal daug.

num post tergum metentis, et non est qui colligat.

c) Išsigelbėjimo kelias.

²³ Haec dicit Dominus: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, et non gloriatur fortis in fortitudine sua, et non gloriatur dives in divitiis suis: ²⁴ sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire et nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam, et iudicium, et iustitiam in terra: haec enim placent mihi, ait Dominus.

²⁵ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et visitabo super omnem, qui circumcisum habet praeputium. ²⁶ super Aegyptum, et super Iudam, et super Edom, et super filios Ammon, et super Moab, et super omnes qui attonsi sunt

²³ Štai ką Viešpats sako: Tegul išmintingasis nesigiria savo išmintimi ir stiprusis tenesigiria savo stiprybe, ir turtingasis tenesigiria savo turtais; ²⁴ bet kas giriasi, tegul giriasi žinąs ir pažįstąs mane, kad aš Viešpats, kurs darau pasigailėjimą, teismą ir teisybę žemeje; nes tai man patinka, sako Viešpats.

²⁵ Štai ateina dienų, sako Viešpats, ir aš lankysiu visus, kurie apipjaustyti, ²⁶ Aigiptą, Jūdą, Edomą, Amono vaikus, Moabą ir visus, kurių plaukai apkarpyti, gyvenančius tyrumoje; nes visos tautos neapipjaustytos,

Jų mirimas dar bus sujungtas su didžiausiu paniekinimu, nes lavonai pasiliks nepalaidoti.

9, 23–10, 25. Tikra žmogaus garbė yra pažinti Viešpatį; vien gi apipjaustymas negali išgelbėti žydų (9, 23–26). Jiems reikia saugotis sekti pagonių papročiais ir garbinti jų niekingi dievaičiai, kurių visiška tuštybė ypač apsireiškia, palyginant juos su tikruoju Dievu (10, 1–16). Tautą neištikimą savo Dievui sunaikins neprieteliai, atėję iš šiaurės (10, 17–25).

(23) Viešpats sako. Kuomet visa žmonių didybė pavirsta niekais, tuomet juo aiškiau pasirodo, kad išsigelbėjimas ir garbė tiktai Viešpatyje. Toliau skaitomi žodžiai tai lyg koks kapinis antrašas ant karalystės griuvėsių ir ant nugalėtųjų lavonų. Žmogus gali turėti trejopos rūšies gėrybių, sielos gėrybių, kaip išmintis, visų kitų vedėja ir šviesa; kūno gėrybių, — stiprybės; galop iš sutvertųjų dalykų igytųjų gėrybių, — turtų. Visomis jomis žmogui nevalia girtis, nes lavonai išrinkto-

sios tautos, kurią Dievas buvo apdovanojęs anomis gėrybėmis, guli išmėtyti kaip mėšlas, lygiai kaip pražuvo ir išmintis, kurią jie gyrėsi (8, 8). Nėra nieko žemeje stipraus, nieko pastovaus, nieko verto. juo girtis, kaip tik pažinti Dievą. Ką gi tai reiškia, pasakoma 24. eil. Plg. 1 Kor. 1, 31; 2 Kor. 10, 17. — (24) Nes tai man patinka...: tai, kas sutinka su tiesa ir įvyksta teisėtai; tik tokie veikalai atneša laimės ir garbės. Žydai tai pažins iš savo nelaimės, jei savo laikų nesigres (plg. Iz. 2, 11–17). — (25) Lankysiu: bausmėmis. — Kurie apipjaustyti. Ebr. t.: kas tik apipjaustytas neapipjaustyme. Prasmė rasi toki: žydus, kurie kad ir turi apipjaustymo žymę, bet ne daugiau verti kaip neapipjaustyti pagonys (plg. Rom. 2, 25–29). — (26) Kurių plaukai...: kurie skuta sau smilkinius. Tas pagonių (čia turima amenyje kedarėnai; vz. 49, 28) paprotys buvo uždraustas žydams. Kun. 19, 27. — Nes visos tautos... Pagonys ir izraelitai su-

in comam, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent praeputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde.

Caput X. ¹ Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos domus Israel. ² Haec dicit Dominus: iuxta vias Gentium nolite discere: et a signis caeli nolite metuere, quae timent Gentes: ³ quia leges populorum vanae sunt: quia lignum de saltu praecidit opus manus artificis in ascia. ⁴ Argento, et auro decoravit illud: clavis et malleis compegit, ut non dissolvatur. ⁵ In similitudinem palmae fabricata sunt, et non loquentur: portata tollentur, quia incedere non valent, nolite ergo timere ea, quia nec male possunt facere, nec bene. ⁶ Non est similis tui Domine: magnus es tu, et magnum nomen tuum in fortitudine. ⁷ Quis non timebit te o rex Gentium?

visi gi Izraelio namai turi neapi-pjaustyta širdį.

10 perskyrimas. ¹ Išgirskite žodį, kurį Viešpats kalbėjo apie jus, Izraelio namai. ² Štai ką Viešpats sako: Nesimokykite pagonių kelių ir nebijokite dangaus ženklų, kurių bijo pagonys; ³ nes tautų įstatai tušti; nes nusikertama medis iš miško, ir amatninko ranka kirviu padaro iš jo dalyką; ⁴ jis pagražina jį sidabru ir auksu, sukala vinimis ir plaktukais, kad neiširtų. ⁵ Jie padaryti panašūs į palmės liemenį ir negali kalbėti; jie reikia pakelti ir nešti, nes patys nejstengia paeiti. Todėl nebijokite jų, nes jie negali padaryti nei pikta, nei gera. ⁶ Nėra tau lygaus, Viešpatie; tu didis ir tavo vardas galybė. ⁷ Kas tavęs nebijos, o tautų karaliau! nes grožė tavo; tarp visų

tepti Dievo akivaizdoje ir jam nepaklusnūs, todėl Dievo bausmė ateis ant visų.

(10, 2) Pagonių kelių: jų religijos ir įpročių. — Dangaus ženklų: nepaprastų dangaus apreiškimų, dangaus žiburių aptemimo, komėtų pasirodymo ir tt. Ebr. t.: dangaus ženklų neišsigąskite, nes pagonys jų išsigąsta. — Svarbiausias kiekvieno prietaro pagrindas tai baimė. Izraelitai gi žino, kad Dievas kaip visa yra sutvėręs, taip visa jis ir veda. — (3) Įstatai. Dangaus žiburių garbinimas buvo paremtas tam tikrais apskaitymais jų judėjimo. — Nes nusikertama... Aprašoma atsiradimas medinio stabo. Plg. Iz. 40, 18 — 20; 44, 12... — Kirviu. Ebr. t. čia paminėta mažesnis įrankis, rasi kaltas ar skaptas. — (4) Pagražina jį... Medinis stabas būdavo apraukiamas sidabrinėmis ir auksinėmis skardomis. — Kad neiširtų. Ebr. t.: kad

neklebėtų. Kad vargšas dievaitis negriūtų, reikia jis gerai sukalti. — (5) Jie padaryti... Ebr. t.: kaip nutekinti šulai anie dievaičiai, — patys savaime jie visai negali pasijudinti ir ką nors veikti. — Jie reikia pakelti... Ebr. t.: jie reikia net nešti, nes jie negali paeiti; jūs nebijokite, nes jie nedaro nieko pikta; ir gera daryti jie nejstengia. — (6) Nėra tau... Prieš tuščius dievaičius statoma Dievo didenybė, galybė stiprybė ir išmintis, kokias Viešpats apie save apreiškia. Ebr. t.: nėra nė vieno kaip tu, Jahve. — Kame rastusi žmogus, ar angelas, kurs būtų tobūlai panašus į tave? Visa, ką žmogus žino arba gali sau isivaizdinti, tu neapsakomai ir nesuprantamai perviršiji. — Galybė. Tuo jis labiausiai skiriasi nuo stabų. Plg. Mik. 7, 18. — (7) Plg. Apr. 15, 4. — Nes grožė tavo. Ebr. t.: nes (tai) tau priklauso. —

tuum est enim decus: inter cunctos sapientes Gentium, et in universis regnis eorum nullus est similis tui. ⁸ Pariter insipientes et fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est. ⁹ Argentum involutum de Tharsis affertur, et aurum de Ophaz: opus artificis, et manus aerarii: hyacinthus et purpura indumentum eorum, opus artificum universa haec.

¹⁰ Dominus autem Deus verus est: ipse Deus vivens, et rex sempiternus ab indignatione eius commovebitur terra: et non sustinebunt Gentes comminationem eius. ¹¹ Sic ergo dicetis eis: Dii, qui caelos et terram non fecerunt, pereant de terra, et de his, quae sub caelo sunt. ¹² Qui facit terram in fortitudine sua, prae-parat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit caelos. ¹³ Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in caelo, et elevat nebulas ab extremitatibus terrae: fulgura in pluviam facit, et educit ventum de thesauris suis. ¹⁴ Stul-

tautų išmintingųjų ir visose jų karalystėse nėra nė vieno tau lygaus. ⁸ Jie pasirodys visi draug esą neišmintingi ir paiki; jų tuštybės mokslas medis. ⁹ Atgabename sidabro skardos iš Tarsies ir aukso iš Ofazo, amatninkų padarytų ir variakalių prirengtų; mėlyna ir raudona purpura jų apvalkalas; visa tai amatninkų darbas.

¹⁰ Viešpats gi yra tikras Dievas, jis gyvasai Dievas ir amžinasai karalius; nuo jo užsidegimo sudreba žemė ir jo gąsdinimo nepakenčia tautos. ¹¹ Taigi, sakykite jiems taip: Dievai, kurie nepadarė dangaus ir žemės, tepražūna nuo žemės ir iš po dangaus. ¹² Kurs padarė žemę savo galybe, pataisė pasaulį savo išmintimi ir savo išmanymu ištiesia dangų, ¹³ paleisdamas savo balsą jis duoda vandens daugybę padangėje ir pakelia debesis nuo žemės pakraščių; daro iš žaibų lietaus ir išveda vėją iš savo sandėlių. ¹⁴ Kiek-

(8) Neišmintingi ir...: nes negarbina taip didžio Dievo. — Jų tuštybės mokslas...: visa, kas sakoma apie dievaičius ir ko iš jų laukiama, vien tuštybė, kadangi jie medžio rąstai, tai ir jų mokslas visai niekai. — (9) Atgabename... Toliau pranašas aprašo atskiras dievaičių statų dalis. — Tarsies. Vardas Tarteso miesto Ispanijoje. Plg. Jon. 1, 3. — Ofazo. Rasi taip čia pavadinta kitur minima šalis: Ofyras. Tačiau plg. Dan. 10, 5. — Amatninkų... Ebr. t.: tai amatninkų ir tirpintojų rankų padaras. — (10) Gyvasai Dievas: ne toks kaip auk. 5. eil. aprašyti dievaičiai. — Amžinasai karalius: iš kurio niekas per amžius negali išplėsti nė mažiausios jo viešpatavi-

mo dalies. — (11) Jiems: pagonims, tarp kurių žydai bus išblaškyti. Jeremijas iš anksto pamoko, kaip žydai turi atsakyti, kada pagonys juos kvies dievaičių garbinti. Tas pamokymas ebr. biblijoje parašytas aramaiškai, tai yra, ta kalba, kurią asirijiečiai naudojosi prekybos santykiuose su tautomis, gyvenusiomis į vakarus nuo jų. — (12) Kurs padarė... Plg. žem. 51, 15. — (13) Balsą: griausmų. Plg. žem. 51, 16; Ps. 28, 3... ir k. — Daro iš žaibų... Žaibai perplėšia debesis ir taip pradeda lyti lietus. Dievas turi sandėlių vėjams, taip pat kaip pas Jobą 38, 22... sniegui ir krušai; tai gi reiškia, kad jis turi jų apščiui. — (14) Tai netiesa... Jie daro sau tokią dievą, kurs visas susideda iš

tus factus est omnis homo a scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflavit, et non est spiritus in eis. ¹⁵ Vana sunt, et opus risu dignum: in tempore visitationis suae peribunt. ¹⁶ Non est his similis pars Iacob: qui enim formavit omnia, ipse est: et Israel virga hereditatis eius: Dominus exercituum nomen illi.

¹⁷ Congrega de terra confusionem tuam, quae habitas in obsidione. ¹⁸ quia haec dicit Dominus: Ecce ego longe proiciam habitatores terrae in hac vice: et tribulabo eos ita ut inveniantur. ¹⁹ Vae mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Plane haec infirmitas mea est, et portabo illam. ²⁰ Tabernaculum meum vastatum est omnes funiculi mei disrupti sunt, filii mei exierunt a me, et non subsistunt: non est qui extendat ultra tentorium meum, et erigat pelles meas. ²¹ Quia stulte egerunt pastores, et Do-

vienas žmogus darosi paikas savo žinojimu, kiekvienas amatninkas sugėdinamas savo drožiniu; nes ką jis nuliejo, tai netiesa ir nėra juose dvasios. ¹⁵ Tai tuščias ir juoko vertas dalykas; savo aplankymo metu jie pražus. ¹⁶ Nepanašus į juos tas, kurs Jokūbo dalis, nes jis yra, kurs visa padarė, ir Izraelis jo tėvainystės lazda; jo vardas karėvijų Viešpats.

¹⁷ Šurink nuo žemės savo gėdą, tu, kuri gyveni apgulta. ¹⁸ Nes štai ką Viešpats sako: Štai aš šiuo žygiu toli išmesiu šalies gyventojus ir taip juos varginsiu, kad nė vienas neištruks. ¹⁹ Deja man dėl mano sužeidimo; mano sloga pikčiausia. Aš gi tariau: Ta sloga tikrai mano, ir aš ją nešiu. ²⁰ Mano padangtė sunaikinta, visos mano virvės sutrauktos; mano vaikai išėjo nuo manęs, ir jų nebėra. Nebėra, kas daugiau ištemptų mano padangtę ir ištietų mano kailius. ²¹ Nes ganytojai paikai elgėsi ir neieškojo Viešpaties; to dėlei jie - neišmanė, ir

apgaulės ir melo, nes jis turi buvimą tik per žmonių klaidą ir jų nuodėmę ir yra nuodėmių priežastis. Jis melas, nes savo išvaizda turi įvaizdinti dievystę, tačiau neturi savyje jokios jėgos ir gyvybės, taigi jis niekingas, paniekintinas ir vertas žūti. — (16) Jokūbo dalis. Gyvasai Dievas, visų dalykų Sutvėrėjas yra Izraelio dalis. Izraelis tai ta tauta, kurią, jis sau išsirinko kaip ypatingą tėvainystę. Tas Dievas dangaus ir žemės Viešpats. — Lazda. Anot ebr. t.: tauta.

(17) Savo gėdą. Ebr. t.: savo rišulį. — Atsiltėpiama į Judo gyventojus, į Jeruzalę ir kviečiama pasimti keletą reikalingiausių dalykų paskutinėje ištrėmimo valandoje. —

Gyveni... Ebr. t.: sėdi..., t. y., tu, kuri esi priešų apgultas miestas. — (18) Aš šiuo žygiu...: tas karas nepasibaigs kaip kiti; prie jo nelaimių prisidės dar ištrėmimas, taip kad karalystė bus visai sugriauta. — (19) Deja man... Rauda išvestų į nelaisvę Jeruzalės gyventojų, jau supratusių savo kaltes. — Tikrai mano: kurią pilnai užsipelniau savo nusikaltimais. — (20) Mano padangtė... Sunaikinta gyventojų, čia įvaizdinama kaip padangtė. — Virvės: kuriomis padangtė ištempiama ir pririšama prie baslelių. Jos čia reiškia visokius karalystės ramsčius. — (21) Ganytojai: kunigaikščiai. — Jie neišmanė: ir neklausė įsakymų, kurie Viešpaties

minum non quaesierunt: propterea non intellexerunt, et omnis grex eorum dispersus est. ²² Vox auditionis ecce venit, et commotio magna de terra Aquilonis: ut ponat civitates Iuda solitudinem, et habitaculum draconum. ²³ Scio Domine quia non est hominis via eius: nec viri est ut ambulet, et dirigat gressus suos. ²⁴ Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, et non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. ²⁵ Effunde indignationem tuam super Gentes, quae non cognoverunt te, et super provincias, quae nomen tuum non invocaverunt: quia comederunt Iacob, et devoraverunt eum, et consumpserunt illum, et decus eius dissipaverunt.

visa jų banda išskirstyta. ²² Štai ateina garsas ir didis sujudimas iš šiaurės žemės, kad padarytų iš Jūdo miestų tyrumą ir slibinų buveinę. ²³ Aš žinau, Viešpatie, kad ne žmogaus valdžioje jo kelias ir ne nuo žmogaus pareina vaikščioti ir vesti savo žingsnius. ²⁴ Plak mane, Viešpatie, tačiau teisme ir ne savo narse, kad kartais nepavertumei manęs niekais. ²⁵ Išpilk savo užsidegimą ant tautų, kurios tavęs nepažįsta, ir ant kraštų, kurie nesišaukia tavo vardo, nes jie suėdė Jokubą ir prarijo jį, sunaikino jį ir suardė jo grožį.

4. Žydai peržengė šventąją sandorą. a) Prakeiktas, kas Dievo sandorai neištikimas.

Caput XI. ¹ Verbum, quod factum est a Domino ad Iere-

11 perskyrimas. ¹ Viešpaties suteiktas Jeremijui, žodis ir pa-

duoti įstatyme. Ebr. t.: jie netarpo. — (22) Štai, ateina... Anot ebr. t.: klausyk, kas girdisi: Štai, ateina! ir didis triukšmas iš šiaurinės šalies, kad sunaikintų Jūdo miestus ir paverstų į šakalų buveinę. — (23) Aš žinau... Nuolankus išpažinimas vardu Jeruzalės, meldžiančios Dievo pasigailėjimo. Pamaldieji turi visai pasiduoti Dievui, kurio rankoje yra jų likimas. Žmogus neįstengia tiesiai vesti savo žingsnių, t. y., niekuomet nesvyruoti, niekuomet neišklysti iš tikrojo kelio. Be Dievo valios ir pagalbos žmogus negali nieko atvesti iki laimingai pabaigai, nors jis ir labai įtemptų savo išmonę ir savo jėgas. Todėl ir Izraelitai veltui mėgino pašalinti savo karalystės žuvimą, veltui taip pat mėgino ją atstatyti; vien Dievas gali jiems padėti. — (24) Plak mane... Kadangi dievobaimingieji turi pa-

likti Dievo apveizdai nutarti, kuomet ir kaip įvyks jų išgelbėjimas, tvirtai jo tikėtis, taip kaip pranašas yra apskelbęs, tai jis meldžia Viešpatį tik vieno dalyko: kad jis, žiūrėdamas savo gailestingumo, sumažintų pasmerkimą ir bausmę. — Tačiau teisme...: kaip reikalauja tiesos ir teisingumo santiesinis, taip kad mus pagerintumei, netaip bausdumėi, kaip užsipelnėme mūsų nuodėmėmis, ir tik kad būtų padarytas teisingas kerštas. — Manęs: kai po tautos. Ebr. t.: kad manęs nesumažintumei. — (25) Išpilk... Plg. Ps. 78, 6. 7. Dievas atitaisys savo tautą. Tam dalykui tačiau reikia, kad jis draug darytų teisną tautoms: Jos negarbina Dievo ir ieško sunaikinti Dievo tautos, kurios šali jau sunaikino.

11, 1 — 17. Žydai, kitados prisiekę laikytis sandoros, padarytos

miam, dicens: ² Audite verba pacti huius, et loquimini ad viros Iuda, et habitatores Ierusalem, ³ et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus Israel. Maledictus vir, qui non audierit verba pacti huius, ⁴ quod praecepi patribus vestris in die, qua eduxi eos de Terra Aegypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, et facite omnia, quae precipio vobis, et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum: ⁵ ut suscitem iuramentum, quod iuravi patribus vestris daturum me eis terram fluentem lacte, et melle, sicut est dies haec. Et respondi, et dixi: Amen Domine. ⁶ Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba haec in civitatibus Iuda, et foris Ierusalem, dicens: Audite verba pacti huius, et facite illa: ⁷ quia contestans contestatus sum patres vestros in die, qua eduxi eos de Terra Aegypti usque ad diem hanc: mane consurgens contestatus sum, et dixi: Audite vocem meam: ⁸ et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt unusquisque in pravitate cordis sui mali: et induxi super eos omnia verba pacti

sakytas. ² Išgirskite šitos sando-ros žodžius ir kalbėkite Jūdo vyrams ir Jeruzalės gyventojams, ³ ir tu jiems sakyk: Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Prakeik-tas žmogus, kurs neklausys žo-džių šitos sandoros, ⁴ kurios lai-kytis aš įsakiau jūsų tėvams tą dieną, kurioje juos išvedžiau iš Aigipto žemės, iš geležinės kros-nies, tardamas: Klausykite mano balso ir darykite visa, ką aš jums įsakau, ir jūs būsite man tauta, aš gi jums būsiu Dievas; ⁵ kad atitesėčiau priesaiką, kurią esu prisiekęs jūsų tėvams, jog aš jiems duosiu žemę, plūstančią pienu ir medumi, kaip kad šian-dien yra. Aš atsakiau ir tariau: Taip iš tikrųjų, Viešpatie. ⁶ Vieš-pats man tarė: Garsiai skelbk visus šituos žodžius Jūdo mies-tuose ir Jeruzalės prekyvietėse, sakydamas: Išgirskite šitos san-doros žodžius ir juos darykite, ⁷ nes aš prisiektinai meldžiau jū-sų tėvus tą dieną, kurioje juos išvedžiau iš Aigipto žemės iki šiai dienai; rytą atsikėlęs aš juos prisaikinau ir tariau: Klausykite mano balso. ⁸ Jie gi neklausė ir nepalenkė savo ausies, bet kiek-

su Viešpačiu, ją sulaužė (1 — 8); dabartiniai Jūdo gyventojai ne la-biau ištikimi tai sandorai, todėl ir jie bus nubauti (9—17).

(11, 2) Išgirskite šitos... Da-roma aliūzija į Sinajaus sandoros atnaujinimą, įvykusi Jeruzalėje aš-tonioliktais Jozijo karaliavimo me-tais. Tuomet karalius Jozijas buvo sušaukęs žydų vyresniusius Jeru-zalėn, atnaujiną sandorą Viešpaties akivaizdoje, ir visi su priesaika pa-sižadėjo jos laikytis. (plg. 4 Kar. 23, 1 — 3; 2 Kron. 34, 29...). — Kalbė-kite. Paliepimas duodamas Jeremi-jui ir kitiems pranašams. Gr. ir syr.

t.: kalbėk. — (3) Prakeiktas... Plg. Atk. 27, 26; 29, 1. 9. — (4) Ku-rios laikytis... Jeremijas kalba apie sandorą, kuri buvo padaryta, išėjus iš Aigipto, taip pat kaip Mo-zės knygose (Iš. 19, 5; Kun. 26, 12; Atk. 4, 20; 27, 9. 26; 28, 15...). San-doros tikslas buvo ne kad izraelitai darytų aukas, bet kad būtų paklu-sūs. Geležinės krosnies vaizdas mi-nimas taip pat Atk. 4, 20. — (5) Taip ištikrųjų: taip, tu atite-sėjai, ką esi žadėjęs. Anot kitų: taip tebūnie, Viešpatie: kas tavo įsaky-mu nesilaiko, tas tebūnie prakeik-tas. — (7) Rytą atsikėlęs. Taip

huius, quod praecepi ut facerent, et non fecerunt.

⁹ Et dixit Dominus ad me: Inventa est coniuratio in viris Iuda, et in habitatoribus Ierusalem. ¹⁰ Reversi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea: et hi ergo abierunt post deos alienos, ut servirent eis: irritum fecerunt domus Israel, et domus Iuda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum. ¹¹ Quam ob rem haec dicit Dominus: Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: et clamabunt ad me, et non exaudiam eos. ¹² Et ibunt civitates Iuda, et habitatores Ierusalem, et clamabunt ad deos, quibus libant, et non salvabunt eos in tempore afflictionis eorum. ¹³ Secundum numerum enim civitatum tuarum erant dii tui Iuda: et secundum numerum viarum Ierusalem posuisti aras confusio- nis, aras ad libandum Baalim. ¹⁴ Tu ergo noli orare pro popu-

vienas nuėjo paskui savo piktos širdies nedorumą; ir aš užvedžiau ant jų visus žodžius šitos sandoros, kurios buvau įsakęs laikytis, o jie nesilaikė.

⁹ Viešpats man tarė: Rasta suokalbis Jūdo žmonėse ir Jeruzalės gyventojuose. ¹⁰ Jie sugrįžo į senąsias neteisybes savo tėvų, kurie nenorėjo klausyti mano žodžių; ir jie eina paskui svetimus dievus jiems tarnauti. Izraelio namai ir Jūdo namai sulaužė mano sandorą, kurią aš esu padaręs su jų tėvais. ¹¹ Todėl štai ką Viešpats sako: Štai aš užvesiu ant jų nelaimę, iš kurios jie negalės išeiti; jei ir šauksis manęs, aš jų neišklausysiu. ¹² Jūdo miestai ir Jeruzalės gyventojai eis ir šauks dievus, kuriems jie daro liejamųjų aukų, ir tie jų neišgelbės jų prispaudimo metu. ¹³ Nes kiek tavo miestų, tiek tavo dievų, Jūde, ir kiek gatvių Jeruzalėje, tiek tu pastatei begėdystės altorių aukonis daryti Baalams. ¹⁴ Taigi, tu nesimelsk už šitą tautą ir neatnašauk už juos gyriaus giesmės ir prašymo, nes aš ne- klausysiu, kuomet jie šauksis ma-

išreiškiama, kad Dievas niekuomet nesiliovė raginę, kad žydai būtų paklusnūs padarytajai su juo sandorai.

(9) Rasta suokalbis: jie visi nusideda, lyg kad būtų prisiektinai susitarę taip daryti (Tom.). — (10) Jie sugrįžo. Pranašui ispėjant buvo įvykęs pasitaizymas, bet tik trumpam laikui. Plg. 2 Kron. 34, 33. — Į senąsias... Anot ebr. t.: į neteisybes senųjų savo tėvų. — Jiems tarnautų: palikdami savo tikrąjį Dievą. Pranašas kalba apie Izraelio namus. Plg. 4 Kar. 13, 15 — 20. — (11) Negalės išeiti. Pasigailėjimo metas praeina, ir ateina laikas, kuomet joks maldavi-

mas nebegalės atitolinti bausmės. — (12) Daro liejamųjų aukų. Ebr. t.: paprastai degina smilkalus. — (13) Plg. auk. 2, 28. Kiek miestų, tiek dievų, bet visus perviršija tas miestas, kuriame yra Dievo bažnyčia ir teokratijos vidurys. — Pastatei begėdystės... Ebr. t.: pastatei altorių begėdystei, altorių smilkalams deginti Baalui. — (14) Tu nesimelsk... Žydų laukia laikinė nelaimė, kurios Dievas nenori pašalinti, nes jų piktumas pasiekė savo aukščiausią laipsnį. Kitoje vietoje (Ez. 13, 5) Dievas liepia pranašui melstis už tautą. Uždraudimo būdas parodo, kad Dievas ji laiko išimtimi ir nori, kad vieni už kitus

lo hoc, et ne assumas pro eis laudem et orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum. ¹⁵ Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? numquid carnes sanctae auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es? ¹⁶ Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelae, grandis exarsit ignis in ea, et combusta sunt fruteta eius. ¹⁷ Et Dominus exercituum qui plantavit te, locutus est super te malum: pro malis domus Israel et domus Iuda, quae fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim.

nęs savo prispaudimo metu. ¹⁵ Kas yra, kad mano mylimasai padarė mano namuose daug piktadarysčių? argi pašvęsta aukų mėsa atims nuo tavęs tavo piktumus, kuriais tu gyrei? ¹⁶ Viešpats vadino tave gausiu, gražiu, vaisingu, dailiu alyvmedžiu; bet štai su didžiu ūžimu užsidegė jame ugnis, ir jo šakos nudegė. ¹⁷ Nes kareivijų Viešpats, kurs tave įveisė, grasė tau nelaime dėlei Izraelio namų ir Jūdo namų piktenybių, kurias jie sau darė, kad mane erzintų, aukodami Baalams.

b) Suokaltis prieš Jeremiją ir prieš Viešpatį.

¹⁸ Tu autem Domine demonstasti mihi, et cognovi: tunc ostendisti mihi studia eorum. ¹⁹ Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: et non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus

¹⁸ Tu gi, Viešpatie, man apreiškei, ir aš patyriau; tuomet tu man parodei jų sumanymus. ¹⁹ Aš buvau kaip lėtas avinėlis, nešamas pjauti, ir nežinojau, kad jie darė prieš mane sumanymų, sakydami: Dėkime medžio ant jo

melstųsi. Plg. auk. 7, 16; žem. 14, 11. — (15) Mano mylimasai. Skausmo pilnoje meilėje taip čia pavadinti žydai; panašiai pavartojo Išganytojas žodį „prieteliai“ Mt. 26, 50. — Argi pašvęsta... Aukų mėsa pašventinta, nes ji Dievui padarytu atnašavimu išimta iš paprasto vartojimo ir paskirta Dievui. Ebr. t.: ko gi nori mano mylimasai mano namuose? ar įvykinti nelemta sumanymą? Nejaugi maldavimai ir pašvęsta mėsa atims nuo tavęs tavo piktadarystę? Tomet iš tikrųjų tu galėtumei džiaugtis. — (16) Vadino tave: padarė, kad tu teisingai galėtumei vadintis. Alyvmedis naudingiausias medis Palestinoje. — Gausiu. Ebr. t.: žaliuojančiu. —

Užsidegė ugnis...: ateina iš šiaurės neprieteliai ir sunaikina alyvų medį, Izraelį. — (17) Kurias jie sau darė: savo nelaimei; tuo jie iššaukdavo Dievo bausmę, kaip jie patys galėjo ir turėjo žinoti.

11, 18 — 12, 17. Jeremijas gauna iš Viešpaties žinią apie Anatoto gyventojų padarytą prieš jį suokalbį, skelbia Dievo jiems skirtą bausmę (11, 18—23) ir dejuoja dėl bedievių laimingumo (12, 1—6), kurie tačiau susilauks teisingos bausmės (12, 7—13). Dievas pasigailės savo tautos ir sunaikins jos neprietelius (12, 14 — 17).

(18) Jų sumanymus: jų tykojimus mano gyvybės. — (19) Lėtas. Ebr. t. turima omenyje namie

lignum in panem eius, et eradamus eum de terra viventium, et nomen eius non memoretur amplius. ²⁰ Tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas iuste, et probas renes et corda, videam ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

²¹ Propterea haec dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quae-runt animam tuam, et dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, et non morieris in manibus nostris. ²² Propterea haec dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo super eos: iuvenes mo-

duonos ir išdildykime jį iš gyvųjų žemės, ir tegul jo vardas nebūna daugiau minimas. ²⁰ Tu gi, kareivijų Viešpatie, kurs teisingai teisi ir tyrinėji inkstus ir širdis, duok man matyti tavo jiems padarytą kerštą; nes tau aš pavedžiau savo bylą.

²¹ Todėl štai ką Viešpats sako Anatoto žmonėms, kurie tykoja mano gyvybės ir sako: Nepranašauk Viešpaties vardu, arba tu mirsi mūsų rankose. ²² To dėlei štai ką sako kareivijų Viešpats: Štai aš juos lankysiu: jaunikačiai mirs nuo

užaugintas avinėlis. — Dėkime... Ebr. t.: pagadinkime¹ medį draug su jo duona (vaisiais) ir išdildykime jį iš gyvųjų šalies. — Pirmoji sakinio dalis tikriausiai patarlė. Ją daroma aliūzija į 16. eil. žodžius. Medžio nešamas vaisius (duona), tai Jeremio gąsdinimai, kuriuos jie nori sustabdyti. — Tegul jo vardas... Jie taip nekenčia pranašo, jog norėtų, kad net jo vardas nepalikėtų žmonių atmintyje. — Vulgatos vertimas čia paremtas gr. t., koks buvo vartojamas didžiausioje Bažnyčios dalyje. Jo laikydamiiesi aiškintojai mano, kad čia kalbama apie nuodiningą medį, taip vadinamą takso medį (Tom.). Kitoki aiškinimą duoda šv. Efrėmas, laikydamos syr. vertimo: duokime jam medžio kaip maisto, t. y., muškime jį medžiu, pakabinkime jį ant kryžiaus. To žiūrėdami daugelis šv. tėvų pritaiko tuos žodžius Kristui. Dėkime medžio ant jo duonos, t. y., ant Išganytojo kūno, kurį jis pats vadino duona (Just. Tertul. Laktanc. Ambr. Ruf. Jieron. Teod. Grig.). Pats tekstas kalba tik apie Jeremiją (Jier.). Kadangi tačiau pranašų cilė turėjo baigtis vyriausiuoju pranašu Mesiju, tai ir pranašų pareiga lygiai kaip kunigų ir karalių turėjo rasti savo vyriausią išstobulinimą Kristuje, kitaip sakant, pranašų pareiga turėjo būti

figūrinė. Tai nurodo keletą sykių pats Išganytojas, vienydamas savo mirtį su pranašų mirtimi (Mt. 23, 31; Lk. 13, 33, 34), sakydamas pats esąs pranašas (Mt. 13, 57) ir palikdamas savo mokytiniais stoti į pranašų tėvainystę, persekiojimus (Mt. 5, 12). Nėkędami tiesos ir pilni apkartimo dėl pranašo išpėjimų žydai nori sunaikinti jį ir jo darbą (vaisių), taigi taip ypatingu būdu Jeremijas yra vaizdas Išganytojo. — (20) Tu gi... Plg. žem. 17, 10; 20, 12. — Inkstus ir...: giliausiai paslėptas mintis ir troškimas. — Duok... Plg. Atk. 33, 35. Auk. paminėto žydu nusikaltimo Dievas negali palikti nenubausto, nes jis paliečia jo paties garbę, kuri ižeista jo pasiuntinyje. Tai ne piktumo, bet gerumo ženklas, kuomet teisusis trokšta, kad nusidėjėliai būtų nubausti, nes jis trokšta ne jų žuvimo, bet pasitaisymo ir apsiereikimo baudžiančios Dievo teisybės, kuria daugelis pamokoma (Auk). — Tau aš pavedžiau... Ebr. t.: ant tavęs aš užritinau. — (22) Lankysiu: bausmėmis. Anatoto gyventojai manė padaryti Jeremijui tris dalykus: jį pražudyti, jo paduotą mokslą (vaisių) sunaikinti, išdildyti jo atsiminimą. Dabar visa tai turi jiems patiemis atsitikti: jie pražus, jų vaikus sunaikins badas, jų vardas ir atsi-

rientur in gladio, filii eorum, et filiae eorum morientur in fame. ²³ Et reliquiae non erunt ex eis: Inducam enim malum super viros Anathoth annum visitationis eorum.

Caput XII. ¹ Iustus quidem tu es Domine, si disputem tecum: verumtamen iusta loquar ad te: Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus, qui praevaricantur, et inique agunt?

² Plantasti eos, et radicem miserunt: proficiunt et faciunt fructum: prope es tu ori eorum, et longe a renibus eorum. ³ Et tu Domine nosti me, vidisti me, et probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregem ad victimam, et sanctifica eos in die occisionis. ⁴ Usquequo lugebit terra, et herba omnis regionis siccabitur propter malitiam habitantium in ea? consumptum est animal, et volucre, quoniam dixerunt: Non videbit novissima nostra.

⁵ Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere

kalavijo, jų sūnūs ir jų dukters mirs badu. ²³ Ir nieko iš jų neliks, nes aš užvesiu ant Anatoto žmonių nelaimę, jų lankymo metus.

12 perskyrimas. ¹ Juk tu teisus, Viešpatie, jei aš ir ginčysiuos su tavim; tačiau aš tau sakysiu teisingų dalykų: Kodėl bedieviams sekasi gyvenime? gera visiems, kurie neištikimi ir kurie neteisingai elgiasi? ² Tu juos įsodinai, ir jie įleido šaknis; jie auga ir neša vaisiaus; tu arti jų burnos ir toli nuo jų inkstų. ³ Tu, Viešpatie, pažįsti mane, matai mane ir išmėginai, koki mano širdis dėl Tavęs. Surink juos kaip bandą skirtą pjauti ir pašvesk juos užmušimo dienai. ⁴ Iki kolei liūdės žemė ir visos šalies žolė džius dėlėi jos gyventojų pikto? gyvuliai ir paukščiai žuvo, nes anie sakė: Jis nematys mūsų galo.

⁵ Jei tu pailsti bėgdamas su pėstininkais, kaip galėsi eiti len

minimas bus išdildytas. — (23) Iš tų: iš tarpo tu, kurie buvo nusikaltę, nes iš kitur (Ezdr. 2, 23; Neem. 7, 27) žinoma, kad šimtas su viršum Anatoto žmonių sugrižo iš Babilono, pasibaigus nelaisvei.

(12, 1) Juk tu teisus...: nors aš žinau, kad tu pasirodysi esąs teisingas, jei aš su tavim ginčysiuos, tačiau aš negaliu suprasti, kaip galima suderinti piktųjų pasisekimai su tavo teisingumu. Plg. Abak. 1, 13. — (2) Tu juos...: tu juos pastatei į tą laimingą stovį, jie jame leidžia šaknis, kaip stiprūs medžiai, auga ir neša vaisių (renka sau turtą). O tačiau kokie jie žmonės! Tiesa, savo burna jie dažnai mini Dievą, bet jų širdis ir jų vidujiniai jausmai toli nuo jo. Jie tokie, kaip aprašyta auk. 7, 4. — (3) Tu... Kadangi pranašo ištikimybė ir dievotumas jau daug sykių mėginami, tai jis meldžia Die-

vą parodyti savo nepajudinamą teisybę, pažaboti piktuosius haismėmis. — Surink... Ebr. t.: atskirk (ištrauk) juos kaip avis pjauti ir pašvesk (paskirk) juos skerdynių dienai. — (4) Iki kolei liūdės...: kaip dar ilgai tu, Viešpatie, tai kentėsi, kad dėl bedievių kaltybių ir mes turėtumėm kęsti šalies sudžiovimą? Pasitūrį bedieviai gali sau padėti taip pat tuo vargo metu. — Jis: pranašas. Bet jei čia turėta omenyje Dievas, tai žodis matys reiškia tą pat, ką ir baus. — (5) Jei... Viešpats atsako pranašui, kad toks dalykų stovis dar kokį laiką pasiliks. Atsakymas duodama patarlių būdu. Prasmė: kas tave iki šiam laikui sutiko, tai maži dalykai; vietoje nustoti drąsos, renkis susitikti su dar didesne neprietelyste. — Buves be pavojaus... Antras vaizdas: dabar tu gyveni dar ramioje

poteris cum equis? cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Iordanis? ⁶ Nam et fratres tui, et domus patris tui, etiam ipsi pugnaverunt adversum te, et clamaverunt post te plena voce: ne credas eis cum locuti fuerint tibi bona.

⁷ Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum eius. ⁸ Facta est mihi hereditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideo odivi eam. ⁹ Numquid avis discolor hereditas mea mihi? numquid avis tinctoria per totum? venite, congregamini omnes bestiae terrae, properate ad devorandum. ¹⁰ Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. ¹¹ Posuerunt

ktynių su arkliais? buvęs be pavojaus ramybės žemėje, ką darysi Jordano puikybėje? ⁶ Nes ir tavo broliai, ir tavo tėvo namai, ir jie kovos prieš tave ir šauks paskui tave pilnu balsu. Netikėk jiems, kuomet jie kalbės tau geruoju.

⁷ Aš palikau savo namus, pamėčiau savo tėvainystę, padaviau savo mylimąją sielą į jos neprietelių rankas. ⁸ Mano tėvainystė pasidarė man kaip liūtas miške; jie kėlė prieš mane balsą, todėl aš jos nekenčiau. ⁹ Argi mano tėvainystė man margas paukštis? Argi ji iš visų pusių nudažytas paukštis? Ateikite, susirinkite visi lauko žvėrys, skubinkitės įyti. ¹⁰ Daug piemenų naikino mano vynuogyną, mindžiojo mano dalį, padarė iš mano pageidaujamios tėvainystės tuščią tyrumą. ¹¹ Jie pavertė ją tyrais, ir ji liūdi

šalyje, bet ką tu darysi (kadangi tu jau dabar nusimeni), kuomet tu turėsi būti Jordano tankumynuose, kame gyvena liūtai? (49, 19; 50, 44). Tikrą abiejų palyginimų prasmę duoda 6. e. — (6) Jie kovos. Ebr. t.: darosi tau neištikimi. — Ir šauks...: tau nusigręžus jie šmeižia tave ir reikalauja tavo mirties.

(7) Aš palikau. Dievas ramina pranašą tuo, kad taip pat jis savo tautos apleistas, ir pažadėjimu teismo užkerta kelią dejavimams. — Savo namus: savo bažnyčią (Tom.). Tai matė Ezekielis 10, 18. Kiti, žiūrėdami toliau paminėtos tėvainystės, aiškina: mano tautą. — Savo mylimąją sielą. Geriau ebr. t.: mylimiausią mano sielos dalyką, t. y., mano mylimąją tautą. — (8) Kaip liūtas... Tauta sukilo prieš Dievą kaip laukinis ir plėšrus žvėris. — Ji kėlė... Taigi, ar gali pranašas skustis, kad jis kaipo Dievo pasiuntinys taip pat turi pritirti neapykantos, kurios anie pilni

Dievui? — (9) Argi... Ebr. t.: argi mano tėvainystė tik margas plėšrus paukštis? argi plėšrus paukščiai aplink jį? — Tarsi nustebęs Dievas klausia: argi mano tauta taip visai nustojo savo vertybės, kad ji atiduota visokiam pasityčiojimui ir persekiojimui, kaip paukštis, kurį visi kiti, matydami jį esant margsenį už save, persekioja, arba kaip sugautas paukštis, aplink kurį kiti renkasi. — Ateikite... Anot ebr. t.: kelkitės, surinkite visus lauko žvėris. veskite juos čionai esti. — Lauko žvėrimis čia vadinamos pagonių tautos. — (10) Daug piemenų: pagonių karaliai. Apie sunaikinimą išrinktosios tautos kalbama su didžiu skausmu. — (11) Liūdi manęs. Šalis dūsauja dėlėi žmonių piktoumo tarsi sugedimo vergystėje (Rom. 8, 22) ir dejuoja Dievo akivaizdoje dėlėi jam padarytos neteisybės. — Imtų tai: ką Dievas davė pažinti iš visokeriopų atsitikimų ir reikalanja per savo pa-

eam in dissipationem, luxitque super me: desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde. ¹² Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini devorabit ab extremo terrae usque ad extremum eius: non est pax universae carni. ¹³ Seminaverunt triticum, et spinas messuerunt: hereditatem acceperunt, et non eis proderit: confundemini a fructibus vestris, propter iram furoris Domini.

¹⁴ Haec dicit Dominus adversum omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hereditatem, quam distribui populo meo Israel: Ecce ego evellam eos de terra sua, et domum Iuda evellam de medio eorum. ¹⁵ Et cum evulsero eos, convertar, et miserebor eorum: et reducam eos, virum ad hereditatem suam, et virum in terram suam. ¹⁶ Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, ut iurent in nomine meo: Vivit Do-

manęs; teriote nuteriota visa žemė, nes nėra nė vieno, kurs imtų tai į širdį. ¹² Visais tyrumos keliais ateina naikintojai, nes Viešpaties kalavijas ryja nuo vieno žemės krašto iki kitam; nėra ramybės niekam, kas gyva. ¹³ Jie sėjo kviečių ir pjovė usnių; jie gavo tėvainystę; bet ji jiems nebus naudinga; jūs tūsitate savo vaisių sugėdinti dėlei narsingos Viešpaties rūstybės.

¹⁴ Štai ką Viešpats sako prieš visus mano pikčiausius kaimynus, kurie paliečia tėvainystę, mano padalintą mano tautai Izraeliui. Štai aš juos išrausiu iš jų žemės ir Jūdo namus išrausiu iš jų tarpo. ¹⁵ Išrovęs gi juos aš atsigrėšiu ir jų pasigailėsiu ir juos atvesiu atgal, kiekvieną į savo tėviškę ir kiekvieną į savo šalį. ¹⁶ Ir atsitiks: jei jie taip rūpestingai mokinsis mano tautos kelių, kad prisieks mano vardu: kaip Vieš-

siuntinius (plg. auk. 5, 3; Iz. 5, 12). Jie nesvarsto, kodėl tos nelaimės juos sutiko, kaip jos reikia pašalinti, kokią svarbą turi pranašų pranašystės. — (12) Visais tyrumos keliais. Ebr. t.: ant visų ganyklų aukštumu. — Kamburiai ir kalnai buvo stambeldystės liudytojai. — Viešpaties kalavijas... Viešpats leidžia neprieteliams ateiti. Joki vieta neapsaugota nuo neprietelio, nieko jis nesigaili. — (13) Jie sėjo... Patarlė. — Jie gavo... Ebr. t.: jie vargsta, bet tai jiems neatneša jokios naudos. — Jūs būsite... Taip pranašas pažįsta Dievo teisybę iš nusidėjėlių likimo ir galo.

(14) Mano. Dievas kalba apie save. Edomiečiai, moabitai, amonitai, pilistimai ir syrijiečiai buvo Dievo buveinės kaimynai, kurie ne

vieną kartą užpuldinėjo Jūdo ir Izraelio šalį. — Paliečia. Kaltvėbė taip išreiškta, kad ją galima suprasti apie visus Dievo karalystės neprietelius, taip pat apie kaldėjiečius. Bet aukščiau įvardintieji turi būti nubausti pirmi; Nabukodonosoras ir kiti nugalėtojai išvarė juos iš jų vietų; tai paliečia taip pat žydus, kurie sulaužė sandorą ir todėl taip pat išvaromi iš sandoros šalies. — (15) Jų pasigailėsiu... Per plakimą einama į atnaujinimą. Toks buvo nuolatinis pranašų skelbimas. — (16) Jie bus statomi... Jei anos tautos priims garbinimą Dievo ir laisvai jį išpažins, jos bus laimingos, turtingos gėrybėmis ir ainiiais, bus laikomos lygiomis Izraelio tautai, bus kaip ir ji tikrai teokratinės tautos. Taip pat jos gaus savo dalį Dievo karalystėje, kurios kaip moabitai ir

minus, sicut docuerunt populum meum iurare in Baal: aedificabuntur in medio populi mei.¹⁷ Quod si non audierint, evelam gentem illam evulsione et perditione, ait Dominus.

pats gyvas! taip kaip jie išmokė mano tautą prisiekti Baalu, tai jie bus statomi mano tautos viduryje.¹⁷ O jei jie nepaklausys, aš raute išrausiu tą tautą ir sunaikinsiu, sako Viešpats.

c) Jūdo puikybė bus pažeminta.

Caput XIII. ¹ Haec dicit Dominus ad me: Vade, et posside tibi lumbare lineum, et pones illud super lumbos tuos, et in aquam non inferes illud. ² Et possedi lumbare iuxta verbum Domini, et posui circa lumbos meos. ³ Et factus est sermo Domini ad me, secundo, dicens: ⁴ Tolle lumbare, quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, et surgens vade ad Euphraten, et absconde ibi illud

13 perskyrimas. ¹ Štai ką Viešpats man sako: Eik, įgyk sau drobinę juostą ir apsijuosk ją savo strėnas, bet į vandenį jos nenešk. ² Aš įgijau juostą, kaip Viešpats buvo pasakęs, ir apsijuosiau ją savo strėnas. ³ Tuomet man buvo suteiktas antrą kartą Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁴ Imk juostą, kurią nusipirkai ir kuri yra aplink tavo strėnas, atsikėlęs eik pas Eupratą ir paslėpk ją tenai

amonitai buvo išskirti iš Mozės įstatymų padarytosios bendrijos (Atk. 23, 3). Prisiekimas Dievo vardu yra išpažinimas to, kurį jie laiko visagalinčiu ir keršintoju. Kadangi kalbama apie daug tautų, jų negalima sau įsivaizdinti kaip apsigyvenusius Palestinoje, bet žodžius „mano tautos viduryje“ reikia suprasti apie prasiplatiniančią po visą žemę Dievo karalystę, prie kurios turi prisidėti visos tautos, vistiek kurioje vietoje jos rastųsi. Šv. Povilo žodžiai Rom. 11, 17... nušviečia tinkamą palyginimą šitą išsireikimą. — (17) Aš raute...: nes išganymas tik Dievo karalystėje.

13, 1—27. Pūnančios juostos simbolis (1—11). Tauta bus sunaikinta, jei ji nepames savo puikybės, nes Dievas darys teisimą nepasitaisantiems (12—27).

(13, 1) Eik, įgyk sau... Simbolinis veiksmas su juosta buvo pranašo iš tikrųjų atliktas ir ne tik reģetas; tai aišku iš viso pasakojimo (Efr. Teod. Tom.). Ką reiškia juosta, pasakyta toliau 11. e. Ji simbolis žy-

dų tautos, ir pranašas įvaizdina tai, ką Dievas yra tautai davęs arba greitai laiku turėjo duoti. Juosta prie jo prisiliečia, taip pat Dievas iš pradžios įgijo sau tautą visokiais stebuklais, paskui per sandorą sujungė su savim didžiausioje meilėje. Juosta: papuošalas; taip pat Dievas norėjo, kad tauta būtų jam gyrius ir garbė. Juosta lininė, nes kunigų drabužiai buvo lininiai; taip ji pažymi tautą kaip kunigišką karalystę (Iš. 19, 6). Kaip pranašas turi niekuomet nenusiimti juostos, net mazgodamos, taip Dievas niekuomet neapleido tautos. Jis turi nenusiimti juostos mazgodamos, nors ji jau susitepus, ji turi pasilikti sutepta ir dar labiau susitepti kaip vaizdas nuodėmių, kurios prikibo prie išrinktosios tautos. Nors Dievas siuntė pranašą ir davė įspėjimų bausmėmis, bet ilgiau pasiliekančio pasitaisymo nebuvo; priešingai, tautos piktumas vis ėjo didyn. — Į vandenį jos nenešk: nemazgok, nors ji jau susitepus. — (4) Paslėpk ją... Juostą, kurios purvinumas niekuomet

in foramine petrae. ⁵ Et abii, et abscondi illud in Euphrate, sicut praeceperat mihi Dominus. ⁶ Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphraten: et tolle inde lumbare, quod praecepi tibi ut absconderes illud ibi. ⁷ Et abii ad Euphraten, et fodi, tuli lumbare de loco, ubi absconderam illud; et ecce computruerat lumbare, ita ut nulli usui aptum esset. ⁸ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ⁹ Haec dicit Dominus: Sic putrescere faciam superbiam luda, et superbiam Ierusalem multam. ¹⁰ Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, et ambulans in pravitate cordis sui: abieruntque post deos alienos ut servirent eis, et adorarent eos: et erunt sicut lumbare istud, quod nulli usui aptum est. ¹¹ Sicut enim adhaeret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi omnem domum Israel, et omnem domum luda, dicit Dominus: ut essent mihi in populum, et in nomen, et in laudem, et in gloriam: et non audierunt.

¹² Dices ergo ad eos sermonem istum: Haec dicit Dominus Deus Israel: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Numquid ignoramus quia omnis

uolos plyšyje. ⁵ Aš nuėjau ir ją paslėpiau prie Euprato, kaip man Viešpats buvo įsakęs. ⁶ Po daugelio dienų atsitiko, kad Viešpats man tarė: Kelkis, eik pas Eupratą ir pasiimk iš ten juostą, kurią aš tau buvau liepęs tenai paslėpti. ⁷ Aš nuėjau pas Eupratą, iškasiau ir pasiėmiau juostą iš tos vietos, kame buvau ją paslėpęs; ir štai juosta buvo supuvusi, taip kad ji niekam daugiau nebetiko. ⁸ Tuomet man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁹ Štai ką Viešpats sako: Taip aš supūdinsiu Jūdų puikybę ir didžią Jeruzalės puikybę. ¹⁰ Šitą pikčiausią tautą, kuri nenori klausyti mano žodžių, vaikščioja savo širdies sugedime ir seka svetimus dievus, kad jiems tarnautų ir juos garbintų; jie bus kaip šita juosta, kuri niekam nebetinka. ¹¹ Nes kaip juosta prisiglaudžia prie vyro strėnų, taip aš būvau prie savęs priglaudęs visus Izraelio namus ir visus Jūdo namus, sako Viešpats, kad jie man būtų tauta, vardas, gyrius ir garbė; bet jie neklausė.

¹² Taigi, tu jiems sakysi šituos žodžius: Štai ką kalba Viešpats, Izraelio Dievas: Kiekvienas puodelis bus pripiltas vyno. Jei jie tau sakys: Argi mes nežinome,

nepašalinamas, yra vaizdas nuodėmingos tautos, kurią Viešpats duoda išvesti nelaisvėn pas Eupratą į Asiriją ir Babiloniją. Plg. Iz. 42, 22. — (6) Po daugelio dienų. Nelaisvė turėjo būti ilga. — (7) Juosta buvo supuvusi. Tie, kurių net toki bausmė nepataisė, pražus. Kas kitiems turėjo atsitikti, skelbia pranašai Ezekiėlis (37, 1) ir Amosas (9, 9). — (9) Jūdo puikybė. Taigi, ne pati tauta, bet jos puiky-

bė turi žūti. — (10) Nenori klausyti... Taip trumpai pasakoma, kokios yra bausmės priežastys. — (11) Gyrius ir garbė. Kaip Viešpaties tauta, žydai turėjo būti jo gyrius, jis gi jų gyrius. Taip kiekvienas teisusis yra Dievo juosta (Jeron.).

(12) Kiekvienas puodelis... Dalykas taip aiškus, kad jo pasakymas sukels tik juoką, bet tuo aiškumu bus pridengta baisi paslap-

laguncula implebitur vino? ¹³ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: Ecce ego implebo omnes habitatores terrae huius, et reges, qui sedent de stirpe David super thronum eius, et sacerdotes, et prophetas, et omnes habitatores Ierusalem, ebrietate: ¹⁴ et dispergam eos virum a fratre suo, et patres et filios pariter, ait Dominus: non parcam, et non concedam: neque miserebor ut non disperdam eos

¹⁵ Audite, et auribus percipite. Nolite elevari, quia Dominus locutus est. ¹⁶ Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat, et antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, et ponet eam in umbram mortis, et in caliginem. ¹⁷ Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit

kad kiekvienas puodelis bus pripiltas vyno? ¹³ tai tu jiems kalbėsi: Štai ką Viešpats sako: Štai aš pripilsiu girtuoklystės visus šios žemės gyventojus ir karalius iš Dovidų dinastijos, sėdinčius jo soste, ir kunigus, ir pranašus, ir visus Jeruzalės gyventojus. ¹⁴ Aš juos išblaškyčiau, atskirdamas brolių nuo jo brolio, taip pat vaikus nuo tėvų, sako Viešpats. Aš nesigailėsiu, neaplenksiu ir nebūsiu gailestingas, kad aš jų nepraužu yčiau.

¹⁵ Klausykite ir išgirskite ausimis. Nesiaukštinkite, nes Viešpats kalbėjo. ¹⁶ Duokite Viešpačiui, savo Dievui, garbę, kolei dar nesutemę ir kolei dar jūsų kojos neužsigauna į tamsiuosius kalnus. Jūs lauksite šviesos, jis gi pavers ją į mirties ūksmę ir į tamsą. ¹⁷ Jeigu gi jūs tai neklausysite, mano siela verks slap-

tis. — (13) Aš pripilsiu... Kaip jūs sakote, kad puodeliai tam skirti, kad būtų pripilti vyno, taip ir jūs tik tam tetinkate, kad būtumėte pripilti Dievo rūstybės ir Viešpaties keršto. Dievo rūstybė čia pavadinta girtuoklyste, t. y., nugirdančiu vynu, kurio visi turi gerti. Plg. žem. 25, 15. — Karalius iš Dovidų... Ebr. t.: karalius, kurie sėdi Dovidui jo soste, t. y., kurie dėlei Dovidui gavo viešpatavimą ir jame pavirtinti, kurie toli nuo jo būdami turi sekti jo pavyzdį. Daugskaitlis parodo, kad čia turima omenyje visa karališkoji šeimyna ir keletas labai neilgai viešpatavusių karalių. — (14) Juos išblaškyčiau... Ebr. t.: juos sudaužysiu vieną į kitą... Kas kitados, Dievui paliepus, buvo atsitiekę madianitams, tai dabar turi kitokių būdų atsitikti išrinktajai tautai. — Aš nesigailėsiu... Visomet pasilieka neatmainoma sąlyga: jei jie praleis nepasinaudoję

laiką, suteiktą atgailai ir grįžimui, kaip tai pasirodo iš tolesnio išpėjimo.

(15) Nesiaukštinkite...: tai ir Dievui nebus reikalo laužyti jūsų puikybę. — Duokite...: skelbdami jo didenybę ir turėdami jame vilties. — Kolei dar nesutemę. Ebr. t.: kolei Viešpats nepadarys tamsybės. Tamsybė bus taip didelė, kad jų kojos užsigauna ne tik į akmenis, bet taip pat ir į tamsybės (ebr. t.) kalnus, kurios jie negalės išvengti. Jie klaidžios aukštų kalnų apsuptame slėnyje, nežinodami, kur kreiptis ir ką pradėti daryti. Kalno vaizdas sutinkama taip pat pas Zak. 4, 7 didelei nelaimėi ir kliūčiai nurodyti. — Ir kolei... Malonės ir pasigailėjimo laikas, kuriame jūs dar galite išvengti nelaimės, jau baigiasi. — Į mirties ūksmę: tirsta tamsybė, kuri yra lyg kad mirties atvaizdas. — (17) Verks slaptoje: kame jis laisvai gali pasi-

anima mea a facie superbiae: plorans plorabit, et deducet oculus meus lacrymam, quia captus est grex Domini.

¹⁸ Dic regi, et dominatrici: Humiliamini, sedete: quoniam descendit de capite vestro corona gloriae vestrae. ¹⁹ Civitates Austri clausae sunt, et non est qui aperiat: translata est omnis luda transmigratione perfecta. ²⁰ Levate oculos vestros, et videte qui venitis ab Aquilone: ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? ²¹ Quid dicēs cum visitaverit te? tu enim docuisti eos adversum te, et erudisti in caput tuum: numquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem? ²² Quod si dixeris in corde tuo: Quare venerunt mihi haec? Propter multitudinem iniquitatis tuae revelata sunt verecundiora tua, pollutae sunt plantae tuae.

²³ Si mutare potest aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas: et vos poteritis bene-

toje dėlei jūsų puikybės; mano akys verkė verks ir paplūs ašaromis, nes Viešpaties kaimenė sugauta.

¹⁸ Sakyk karaliui ir valdovei: Nusizeminkite, sėskitės ant žemės, nes jūsų garbės vainikas nuslinko nuo jūsų galvos. ¹⁹ Pietų miestai užrakinti, ir nėra kas atidarytų. Visas Jūdas šalin išvestas, tobulai iškeltas. ²⁰ Pakelkite savo akis ir pasižiūrėkite, jūs, kurie ateinate iš šiaurės: Kame kaimenė, kuri tau buvo duota, tavo gražiosios avys? ²¹ Ką sakysi, kai ji, tave lankys? Nes tu juos mokei prieš save ir išmokinai ant savo galvos. Argi nesuims tavęs skausmai, kaip gimdančios moteriškės? ²² Jeigu gi tu sakytumėi savo širdyje: Kodėl man tai atsitiko? Dėlei tavo neteisrybių daugybės atidengta tavo gėda, sutepti tavo kojų padai.

²³ Jei aitiopietis gali permainyti savo odą arba leopardas savo margumą, tai ir jūs galėsite

duoti savo skausmui dėlei piktumo tautos, kuri nenori išsižadėti savo puikybės. — (18) Valdovei. Taip dažniau vadinama Karalių kn. karaliaus motina, rečiau karalienė (1 Kar. 11, 19). Čia turima omenyje ne kurie atskiri karaliaus šeimos nariai, bet apskritai karališkoji giminė. — Vainikas nuslinko... Kaip tai įvyko, aiškiau pasakoma 19. e. — (19) Užrakinti ir...: apieisti ir negyvenami. Minimi pietų miestai, nes jų sugriovimas yra ženklas, kad jau visa šalis sumaikinta iš šiaurės ateinančio neprietelio. — (20) Pakelkite savo... Ebr. t.: pakelk savo akis (Siono duktė) ir matyk tuos, kurie iš šiaurės ateina. — Tavo gražiosios avys: tau atsidavusieji miestai arba Jūdo gyventojai. — (21) Ką sa-

kysi... Tu susidėjai su svetimaisiais; kuo tu nusidėjai, tuo turi būti nubaustas. — Nes tu juos mokei...: tu kitados šaukei juos į pagalbą ir parodei jiems kelią, kuriuo jie gali išiveržti į tavo šalį (Jier.). Ebr. t.: ką tu sakysi, kai jis pastatys viršininku tuos, kuriuos tu pripratinau prie savęs kaip savo sėbrus? — Kaip gimdančios...: didžiausi skausmai. — (22) Atidengta... Siono duktė išvedama nelaisvėn, paduodama neprietelių pasityčiojimui ir paniekinimui. Nežiūrima jos drovumo, kaip vergės turi ji citi plikomis kojomis, kentėti net mušimus. Plg. žem. 30, 14. — (23) Išmoke piktą. Tai tarsi pasidarė jūsų prigimtis. Tačiau kada aitiopiečiui juoda odos spalva yra tikta prigimtis, nuodėmė randasi iš

facere, cum didiceritis malum.
²⁴ Et disseminabo eos quasi stipulam, quae vento raptatur in deserto. ²⁵ Haec sors tua, parsi-
 que mensurae tuae a me, dicit Dominus, quia oblita es mei, et confisa es in inendacio. ²⁶ unde et ego nudavi femora tua contra faciem tuam, et apparuit ignominia tua, ²⁷ adulteria tua, et hinnitus tuus scelus fornicationis tuae: super colles in agro vidi abominationes tuas. Vae tibi Ierusalem, non mundaberis post me: usquequo adhuc?

gera daryti, išmokę pikto. ²⁴ Aš juos išsklaidysiu kaip šiaudus, kurie vėjo pagaunami tyrumoje. ²⁵ Tai tavo likimas ir tavo dalis, kurią aš tau atseikėjau, sako Viešpats, nes tu užmiršai mane ir pasitikėjai melu. ²⁶ Todėl ir aš atidengsiu tavo šlaunis tavo akyse, ir pasirodys tavo gėda, ²⁷ tavo svetimoterystės ir tavo žvengimas, tavo paleistuvavimo kaltybės; ant kauburių lauke aš mačiau tavo nuobodas. Deja tau, Jeruzale! Ar tu neapsivalysi, sekdamas mane? iki koki dar?

5. Viešpats nedovanos savo nedėkingai tautai. a) Dievas du sykiu atmėta Jeremijo maldą už žydus.

Caput XIV. ¹ Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam de sermonibus siccitatis. ² Luxit Iudaea, et portae eius corruerunt, et obscuratae sunt in terra et

14 perskyrimas. ¹ Viešpaties suteiktas Jeremijui žodis dėl sausmečio. ² Jūdėja liūdi, jos vartai sugriuvo ir pajuodėjo ant žemės, ir Jeruzalės šauksmas kil-

savo valios. Kas žmonėms negalima, galima pas Dievą. — (24) Vėjo... tyrumoje: smarkiausio vėjo. Taip pigu Dievui padaryti galą žydų karalystei. Ne žmonės ją griaua, bet Dievas atiduoda ją sunaikinti, darydamas teisingą teismą. — (25) Tai tavo likimas... Dievas buvo skyręs saviesiems kitokį likimą, kitokią dalį ir tėvainystę, tačiau tauta tai paniekino. Kadangi jie nenorėjo Dievo kaip savo dalios, jie turi pajusti, kaip būna kartu apleidus gyvenimo ir laimės šaltinį. — Melu: niekingais netikrų pranašų žadėjimais, dievaičiais ir su dievaičių tarnais padaryta sąjunga. — (26) Atidengsiu... Ebr. t.: pakelsiu tavo drabužių apačią (siūles) ant tavo veido, kad matytų tavo gėdą. — (27) Tavo žvengimas: gašlumas paleistuvavime. Jis buvo sujungtas su tarnavimu stabams. — Ar tu neap-

sivalysi... Anot ebr. t.: argi tu nepasidarysi nesutepta, po kaip ilgo dar laiko?

14, 1—16, 9. Pirmoji Jeremijo malda sausmetyje labai varginusiame šalį (14, 1—9); Dievas nesutinka išklausti tos maldos (14, 10—18). Kita pranašo malda už žydus (14, 19—22); Dievas antrą kartą atmėta Jeremijo maldą (16, 1—9).

(14, 1) Dėl sausmečio. Ta sloga žydai buvo užsipelnę, kaip pasirodo iš konteksto, savo piktdarystėmis. Tuo laiku tautos ir Jeruzalės žuvimas buvo matomai jau visai arti. — (2) Jūdėja. Ebr. t.: Jūdas. — Liūdi. Plg. Raud. 1, 4. — Vartai. Taip poetiškai vadinama miestai, kurių vartuose paprastai buvo daromi vieši susirinkimai. — Pajuodėjo... Anot ebr. t.: juodi iki žemei. Įsmeninti vartai guli ant žemės gedulio drabužiuo-

clamor ierusalem ascendit. ³ Maiores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non invenerunt aquam, reportaverunt vasa suavacua: confusi sunt et afflicti et operuerunt capita sua. ⁴ Propter terrae vastitatem, quia non venit pluvia in terram, confusi sunt agricolae, operuerunt capita sua. ⁵ Nam et cerva in agro peperit, et reliquit: quia non erat herba. ⁶ Et onagri stererunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.

⁷ Si iniquitates nostrae responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multae sunt aversiones nostrae, tibi peccavimus. ⁸ Expectatio Israel, salvator eius in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, et quasi viator declinans ad manendum? ⁹ Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis qui non potest salvare? tu autem in nobis es Domine, et nomen tu-

sta aukštyn. ³ Didžiūnai siunčia savo mažesnius vandens; tie ateina semtis, neranda vandens, parsineša atgal savo indus tuščius; jie sugėdinti ir prispausti ir apsidengia sau galvas. ⁴ Kadangi žemė guli pudymu, nes nelyja ant žemės lietus, artojai gėdžiasi, apsidengia sau galvas. ⁵ Net ir stirna atsivedus lauke palieka savo jauniklį, nes nėra žolės. ⁶ Laukiniai asilai stovi ant uolų, gaudo orą kaip slibinai; jų akys alpsta, nes nėra žolės.

⁷ Jei mūsų neteisybės liudija prieš mus, tu, Viešpatie, elkis dėlei savo vardo; nes daug mūsų atpuolimų; mes tau nusidėjome. ⁸ Izraelio laukime, jo gelbėtoju sielvarto metu, kam tu nori būti kaip svečias šalyje ir kaip keleivis, kurs tik užsuka nakvoti? ⁹ Kam tu nori būti lyg žmogus klajūnas, lyg karžygis, kurs negali išgelbėti? Tu juk, Viešpatie, esi mūsų tarpe,

se. — (3) Mažesnius: tarnus. — Semtis. Ebr. t.: pas šulinius. — Sugėdinti...: nes neparneša taip jų valdovams pageidaujamo vandens. — Apsidengia... Didelio nuliūdimo ženklas. Plg. 2 Kar. 15, 30; 19, 5. — (4) Kadangi... Anot. ebr. t.: dėlei supleišėjusios žemės, nes nėra lietaus šalyje. — (5) Palieka savo... Senovės nuomone stirnos ypač mylinčios savo jauniklius, labiau ne kaip kiti gyvuliai savuosius. Baisus sausmetis priverčia jas jų išsižadėti ir palikti žūti badu. — (6) Ant uolų. Ebr. t.: ant uolų aukštumų. — Slibinai. Ebr. t.: šakalai. — (7) Jei mūsų... Pranašas tautos vardu išpažįsta, kad bausmė užsipelnyta visokiais nusikaltimais. — Dėlei savo vardo: dėlei savo apreiški-

mo, per kurį tu davei save pažinti esant ištikimą sandoros Dieva, sušvelnink savo gailestingumą plakimą ir dėlei savo ištikimybės suteik sandoros gėrybių, kad taip pasirodytų, jog tavo vardas tebeturi tą pačią galią, kaip kitados (Iš. 34, 6). kuomet Mozė skelbė tavo gailestingumą, kantrumą ir romumą. — (8) Izraelio laukime. Visa Izraelio viltis paremta Dievu, ir Dievo garbę paliečia vargingas jo tautos likimas. — Lyg svečias... Keleiviui maža terūpi šalies gyventojų likimas. Taip Dievui negali nerūpėti tauta; juk pagonys tyčiotusi iš jo nepastovumo, jei jis panorėtų pamesti savo vynuogyną, kaip artojas palieka svetimą dirvą. — (9) Klajūnas. Anot. ebr. t.: nustebęs, arba iš išgąščio negalis nutar-

um invocatum est super nos, ne derelinquas nos.

¹⁰ Haec dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, et non quievit, et Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata eorum. ¹¹ Et dixit Dominus ad me: Noli orare pro populo isto in bonum.

¹² Cum ieiunaverint, non exaudiam preces eorum: et si obtulerint holocaustum, et victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, et fame, et peste consumam eos.

¹³ Et dixi, A a a, Domine Deus: Prophetæ dicunt eis: Non videbitis gladium, et fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. ¹⁴ Et dixit Dominus ad me: Falso prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, et non praecepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, et divinationem, et fraudulentiam, et seductionem cordis sui prophetant vobis. ¹⁵ Idcirco haec

ir tavo vardas šaukiamas ant mūsų; neapleisk mūsų.

¹⁰ Štai ką Viešpats sako šitai tautai, kuri pamėgo judinti savo kojas ir nesiilsi, todėl ir Viešpačiui nepatinka: Dabar jis atsimins jų neteisybes ir lankys jų nuodėmes. ¹¹ Viešpats man tarė: Tu nesimelsk už tą tautą, kad jai būtų gera. ¹² Kuomet jie pasninkaus, aš neišklausysiu jų maldų; ir jei jie atnašaus deginamųjų aukų ir pjaunamųjų aukų, aš jų nepriimsiu, nes aš juos naikinsiu kalaviju, badu ir maru.

¹³ Tuomet aš tariau: Ai, ai, ai, Viešpatie, Dieve! pranašai jiems sako: Jūs nematysite kalavijo, ir nebus jūsų tarpe bado; bet jis jums duos šitoje vietoje tikros ramybės. ¹⁴ Viešpats gi man tarė: Pranašai melagingai pranašauja mano vardu; aš jų nesiunčiau ir nedaviau jiems įsakymų ir jiems nekalbėjau. Jie jums skelbia prasimanytus regėjimus, žiniavimus, apgaulę ir savo širdies suvedžiojimą. ¹⁵ Todėl štai ką Vieš-

ti, kur jis turi ir gali kreiptis. — Mūsų tarpe. Tu turi mūsų tarpe bažnyčia, kurioje tu gyveni, mes vadinamės tavo tauta, ir visi žino, kad taip yra.

(10) Viešpats sako. Nuodėmių saikas pilnas. Nors pranašas išpažįsta tautos vardu jos nuodėmes, bet ji pati toli nuo geresnių jausmų. — Kuri. Jieron.: quia, nes. — Pamėgo judinti...: kad bėgiotų paskui svetimus dievus. Ebr. t.: taigi jie pamėgo šen ir ten bastytis, nesuvaržė savo kojų, todėl Viešpats jų nemėgsta. — Nesiilsi. Nepastovumo apimti, neramūs jie eina iš vienos piktenybės į kitą dar didesnę, ypač skubinasi pas svetimuosius, kad darytų su jais sanderų. — (11) Tu nesimelsk... Plg. auk.

7, 16; 11, 14. Toks paliepimas išimtis. Paprastai malda už kitus naudinga ir Dievo priimama. Plg. Iš. 32, 10. — Kad jai būtų gera: norėdamas jai gauti išgelbėjimą iš nelaimės, nes aš laikinės bausmės jai nedovanosiu. — (13) Pranašai. Pvd. žem. išvardintas Ananijas (28, 2). — (14) Viešpats gi man tarė... Dievas nepriima pasiteisinimo, nes, kaip pasakyta įstatyme Atk. 18, 15..., jis pasirūpino, kad, kas tik nori, galėtų atskirti tikrus Dievo siųstus pranašus nuo netikrų: tame gi atsitikime ramino tautą netikri pranašai. Plg. auk. 5, 12; žem. 28, 8... — Prasimanytus regėjimus... Taip Dievas paaiškina, kad netikri pranašai neturi nieko su juo bendra ir keturiais vardais ap-

dicīt Dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes: Gladius, et fames non erit in terra hac: In gladio et fame consumentur prophetae illi. ¹⁶ Et populi, quibus prophetant, erunt proiecti in viis Ierusalem prae fame et gladio, et non erit qui sepeliat eos; ipsi et uxores eorum, filii et filiae eorum, et effundam super eos malum suum. ¹⁷ Et dices ad eos verbum istud: Deducant oculi mei lacrymam per noctem et diem, et non taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer. ¹⁸ Si egressus fuero ad agros, ecce occisi gladio: et si introiero in civitatem, ecce attenuati fame. Propheta quoque et sacerdos abierunt in terram, quam ignorabant.

¹⁹ Numquid proiciens abiecisti ludam? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percus-

špats sako apie pranašus, kurie pranašauja mano vardu, kurių aš nesiunčiau ir kurie sako: nebus šitoje šalyje kalavijo ir bado: Tie pranašai bus sunaikinti kalaviju ir bado. ¹⁶ Ir žmonės, kuriems jie pranašauja, gulės bado ir kalavijo ištieti Jeruzalės gatvėse; jie ir jų žmonos, jų sūnūs ir dukterys; ir nebus, kas juos palaidotų; ir aš išpilsiu ant jų jų piktenybę. ¹⁷ Tu jiems sakysi šitą žodį: Tegul mano akys plūsta ašaromis naktį ir dieną ir tenepaliauja, nes mano tautos duktė, mergaitė, bus ištikta didžio sunaikinimo, sunkiai sužeista nepagydomos slogos. ¹⁸ Jei aš išeinu į lauką, štai užmušti kalaviju, ir jei įeinu į miestą, štai alpstantys iš bado. Taip pat pranašas ir kunigas turi eiti į šalį, kurios jie nežino.

¹⁹ Nejaugi tu meste atmetei Jūdą? arba argi tavo siela boddės Siono? Tai kamgi taip mus

taria ir vadina jų atmestinus žodžius. -- (16) Bado ir kalavijo. Tu dviejų dalykų anot netikrų pranašų pasakymo neturėjo būti. Vietoje ramybės, kurią jiems netikri pranašai žadėjo, jiems net nebus suteikta kapo ramybė. — Aš išpyliau ant jų. Jų pačių piktas pasielgimas turi būti jiems bausmė. Jie netikrų pranašų suklaidinami, nes patys nori būti suklaidinti (5, 29). Todėl suklaidintuosius sutinka toki pat bausmė kaip ir klaidintuosius. — (17) Tegul mano akys... Jei jie netiki pranašo žodžiams, tegul bent jo ašaros juos įtikina, kad iš Dievo pamokintas apie būsimą žuvimą. — Mano tautos duktė, mergaitė: dar nepavergtas neprieteliui tautos būrys. Plg. Raud. I, 16; 2, 18. Jeremijas turi be paliaubos verkti būsiانčios tautos nelaimės, kad parodytu, jog gąsdinimai tikri ir kad jiems reikia tikė-

ti. — (18) Jei aš išeinu... Miestas po ilgesnio apgulimo paimtas. Viduje miesto daug užmuštų, už miesto daug žuvo nuo neprietelių kalavijo, didžiūnai išvesti į svetimas šalis. Apie badą plg. 4 Kar. 25, 9, apie paliktuosius šalyje beturčius tp. 25, 12. — Taip pat pranašas ir kunigas: visos tautos atstovai, jos dvasios vadai. Jų likimas labiausiai sujudina pranašą, taip kad jis vėl meldžia Dievą pasigailėti.

(19) Siono: tos vietos, kurioje tavo širdis turėjo amžinai pasilikti (3 Kar. 9, 3). — Tai kamgi... Jeigu gi netaip yra, jei tu nori atitesėti savo pažadėjimus, kam tu mus muši taip, kad karalystė ir miestas griūna be vilties atsikelti? — Mes laukėme... Vz. auk. 8, 15. Tu padarei amžiną sadorą ir pažadėjai amžiną sostą, tai mes drįstame, jei mus kuomet nors sutinka

sisti nos, ita ut nulla sit sanitas? expectavimus pacem, et non est bonum: et tempus curationis, et ecce turbatio. ²⁰ Cognovimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia peccavimus tibi. ²¹ Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solii gloriae tuae: recordare, ne irritum facias foedus tuum nobiscum. ²² Numquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant? aut caeli possunt dare imbres? nonne tu es Dominus Deus noster, quem expectavimus? tu enim fecisti omnia haec.

Caput XV. ¹ Et dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses, et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eiice illos a facie mea, et egrediantur. ² Quod si dixerint ad te: Quo egredie-

užgavai, kad nebėra jokio pagijimo? Mes laukėme ramybės, ir nėra gerumo; – ir gydymo meto, ir štai sumišimas. ²⁰ Viešpatie, mes išpažįstame mūsų bedievytes, mūsų tėvų neteisybes, nes mes tau nusidėjome. ²¹ Neduok mūsų apjuokai dėl savo vardo ir nedaryk negarbės mums, tavo garbės sostui; atsimink ir nepanaikink savo sandorų sumumis. ²² Argi yra tarp pagonių drožinių, kurie lydintų? arba ar gali dangus duoti lietaus? argi ne tu Viešpats, mūsų Dievas, kurio laukiame? Nes tu visa tai padarei.

15 perskyrimas. ¹ Tuomet Viešpats man tarė: Jei atsistotų mano akivaizdoje Mozė ir Samuelis, mano siela nepalinktų į šią tautą. Išvaryk juos nuo mano veido ir tegul jie išeina. ² Jei

pragaištis, tikėtis bent jos pagydomo. Argi viskas žuvo? — (20) Mes išpažįstame... Yra dar keletas dievobaimingų, kurie verkia dėl tautos kaltybės; taigi tegul Dievas bent į juos atsižvelgia ir dėl jų pasigaili (plg. Bar. 1. 15; Dan. 9, 2). — (21) Neduok... Ebr. t.: nepaniekink (savo tautos). — Dėl savo vardo: tu, kurs esi ištikimas ir galingas. — Tavo garbės sostui. Plg. 1 Kar. 4, 4; Iš. 25, 22. Jei karalystė žus, bažnyčia su tavo sostu pateks į rankas neprietelių, kurie manys, kad tu negalėjai savęs apsiginti. — Atsimink... Pranašas stato prieš kerštą darančį Viešpatį Dievo ištikimybę ir jo tiesakalbystę. — (22) Argi yra... Žydai neturi nieko kito, kurs galėtų jiems padėti, kaip tik Viešpatį, todėl jis turi galų gale jų pasigailėti. Nes tu...: tu vienas visa sutvėrei, taigi tu taip pat visa myli, nes kitaip tu nebūtumei sutvėręs.

(15, 1) Mozė ir Samuelis. Juodu statė save priešais Dievo rūstybei ir atitolino tautos žuvimą.

Taigi, atsistoti Dievo akivaizdoje reiškia užtarti tautą, už ją melstis. Jei Dievas nesutinka priimti net tu dviejų vyrų užtarimo, pranašas negali jaustis užgautas, jei Viešpats nepriima taip pat jo užtarimo. — Mano siela... Net ir tuodur negalėtų gauti iš Dievo, kad jis teiktų tautai savo gėrybių, nes jei jie kitados gavo iš Viešpaties, kad jis pasigailėjo tautos, tai tuomet bendra tautos kaltybė dar nebuvo taip didelė, sukietėjimas nuodėmėje ne taip baisus, nebuvo dar taip daug vaistų suvartota veltui (plg., Ez. 14, 14). Tik sukietėjimas tautos piktybėje yra priežastis, kad Dievui patinkančių žmonių užtarimas nieko nepadeda. Iš šitos vietos pasirodo, kad Mozės ir Samuelio, taip pat ir visų šventųjų užtarimas pas Dievą daug gali, nors Dievas būtinai nori tautos sukietėjimą sulaužyti laikine bausme ir taip ją pagydyti. — (2) Tau sakys: tyčiodamiesi. — Kas į mirtį...: kas skirtas mirti arba marui, teina į mirtį... Dievo rūstybės didumas apsireiškia

mur? dices ad eos: Haec dicit Dominus: Qui ad mortem; ad mortem: et qui ad gladium, ad gladium: et qui ad famem, ad famem: et qui ad captivitatem, ad captivitatem.³ Et visitabo super eos quattuor species, dicit Dominus: Gladium ad occisionem, et canes ad lacerandum, et volatilia caeli et bestias terrae ad devorandum et dissipandum.⁴ Et dabo eos in fervorem universis regnis terrae: propter Manassem filium Ezechiae regis Iuda, super omnibus quae fecit in Ierusalem.⁵ Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua?⁶ Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum abiisti: et extendam manum meam super te, et interficiam te: laboravi rogans.⁷ Et dispergam eos ventilabro in portis terrae: interfeci et disperdidi populum meum, et tamen a viis suis non sunt reversi.⁸ Multiplicatae sunt mihi viduae eius super arenam maris: induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: misi super civitates repente terrorem.⁹ Infir-

jie tau sakys: Kur mes eisime? tu jiems tark: Štai ką Viešpats sako: Kas į mirtį--į mirtį, ir kas į kalaviją--į kalaviją, ir kas į badą--badą, ir kas į nelaisvę--į nelaisvę.³ Aš juos lankysiu ketveriopa sioga, sako Viešpats: kalaviju, kad būtų užmušti, ir šunimis, kad juos draskytų, ir dangaus paukščiais ir žemės žvėrimis, kad rytų ir naikintų.⁴ Aš juos paduosiu visų žemės karalysčių narsui dėl Jūdo karaliaus Ezeikio sūnaus Manaso už visa, ką jis yra padaręs Jeruzalėje.⁵ Nes kas pasigailės tavęs, Jeruzale? arba kas tavęs liūdės? arba kas eis melsti tau ramybės? ⁶ Tu palikai mane, sako Viešpats, tu traukei atgal; todėl aš ištiesiu ant tavęs savo ranką ir užmušiu tave; aš pailsau bemelsdamas.⁷ Aš juos išskirstysiu vėtykle šalies vartuose; aš užmušiau ir sunaikinau savo tautą, ir tačiau jie nesigrėžė nuo savo kelių.⁸ Man pasidarė jos našlių daugiau kaip jūros smilčių; aš jiems užvedžiau ant jaunimo motinos naikintoją vidudienį, ūmai siunčiau ant miestų išgąščio.⁹ Susilpnėjo, kuri buvo pagimdžiusi septynis,

tuo, kad minima daug žuvimo būdų ir jokio kelio išsigelbėti. — (3) Aš juos lankysiu... Anot ebr. t.: aš pastatysiu ant jūsų keturias (tautas), — kad jus sunaikintų ir išniekintų. — (4) Aš juos paduosiu... Anot ebr. t.: aš iš jų padarysiu išgąščio dalyką. Plg. Atk. 28, 25. — Manaso. Plg. 4 Kar. 21, 3 — 7; 10 — 16; 23, 26. — (5) Ar kas tavęs... Ebr. t.: arba kas rodys tau užuojautą ir kas užeis pasiklausti apie tavo sveikatą (kaip kad daroma lankant ligoni)? — (6) Bemelsdamas. Ebr. t.: besigailėdamas. Aš jau taip daug sykių tavęs pasigailėjau; bet dabar aš jau

pailsau, kad galėčiau dar tave šaukti atgalios daryti. — (7) Vartuose. Pro vartus įeinama į šalį; juse Viešpats vėtytys savo tautą, kad vėjas neštų juos kaip pelenus į sveitimus kraštus. — Aš užmušiau...: leisdamas, kad tautos jaunuomenė kristų kovoje. — (8) Vidudienį: atvirai. Jam nereikia slapčia tykoti ir dengtis nakties tamsybe. — Ūmai siunčiau... Anot ebr. t.: ūmai siunčiau ant jos (motinos, arba ant jų: ant jaunimo) išgąstį ir baisumą. — (9) Septynis. Skaitmuo septyni buvo laikoma šventu. Motina, kuri buvo palaiminta gausinga ainija ir galėjo rodytis ypač patin-

mata est quae peperit septem, deficit anima eius: occidit ei sol, cum adhuc esset dies: confusa est, et erubuit: et residuos eius in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus.

jos siela apalpo; nusileido jai saulė, dar dienai tebesant; ji sugėdinta ir paraudo, ir jos likusius aš atidaviau kalavijui jų neprietelių akivaizdoje, sako Viešpats.

b) Dvejopas pranašo dejavimas ir Viešpaties jam suteikta paguoda.

¹⁰ Vae mihi mater mea: quare genuisti me virum rixae, virum discordiae in universa terra? non foeneravi, nec foeneravit mihi quisquam: omnes maledicunt mihi. ¹¹ Dicit Dominus: Si non reliquiae tuae in bonum, si non occurri tibi in tempore afflictionis, et in tempore tribulationis adversus inimicum. ¹² Numquid foederabitur ferrum ferro ab Aquilone, et aes? ¹³ Divitias tuas et thesauros tuos in direptione-

¹⁰ Deja man, mano motina! kam pagimdei mane, vaido vyrą, nesutikimo žmogų visoje šalyje? Aš neskolinau už palūkanas ir niekas man neskolino; tačiau visi mane keikia. ¹¹ Viešpats sako: Iš tikrųjų, kas tau lieka, aš tai atvesiu į gerą galą, aš pasitikiu tave suspaudimo metu ir sielvarto laiku prieš tavo neprietelį. ¹² Argi geležis ir varis padarys sandorą su geležimi iš šiaurės? ¹³ Aš duosiu veltui iš-

kanti Dievui, neturi jokios naudos iš taip daugelio sūnų. — Jos siela... Motina draug su sūnumis tarsi nustoję savo gyvybės, saulės šviestos, kuri jai netikėtai, dar tebesant dienai, nusileido. Ji sunaikinta pačioje savo esmėje; ją sutiko netikėtai bevaikystė. Plg. 1 Kar. 2, 5; Rut. 4, 15; Am. 8, 9. — Jos likusius: kitus vaikus. Bet šventoji ainią sergima ir Dievo karalystė vėl bus atstatyta, kaip tai pasakyta kitose pranašystėse.

15, 10 — 21. Pirma pranašo dejonė ir Dievo paguoda (10 — 14); antra dejonė ir paguoda (15 — 21).

(10) Kam pagimdei... Jeremijui rodo, kad geriau būtų buvę, jei jis nebūtų gimęs; taip sunki jam Dievo pavesta pareiga tautiečiams. — Aš neskolinau... Santykiai tarp skolintojų ir skolininkų senovėje buvo neišsenkas šaltinis barnių ir bylų. Išsireiškimo prasmė: aš nedaviau jokios progos vaidams. — (11) Iš tikrųjų... Viešpats pa-

tvirtina savo žodžius priesaika. Anot ebr. t.: iš tikrųjų aš patvirtinau tave gerumui; iš tikrųjų, aš padarysiu, kad neprietelis eitų pas tave meldamas (tavo užtarimo) nelaimės dieną ir vargo metu. — Dievas žada du dalykus: Jis nori taip padėti Jeremijui, kad tasai matytų, jog jam visa išeina į gera, ir neprieteliai (jam priešingi žydai), kurie jį dabar vargina šmeižtais, mels jo patarimų ir pagalbos. Kad taip įvyko, pasirodo iš 21, 2 ir 42, 2. — (12) Argi geležis... Ebr. t.: rasi: nejaugi kas nors sulaužys geležį, šiaurės geležį ir skaistvarį? — Aš iš tavęs padarysiu geležinį šulą ir varinę sieną, taigi nebijok, kad kas nors galėtų tave sulaužyti. — Šiaurės geležis buvo laikoma geriausia ir kietčiausia. — Vulgatos tekstą, kaikurie aiškina taip: argi gali būti tikra sutartis tarp šiaurės geležies, kaldėjiečių, ir skaistvario, žydu? — (13) Aš... Dievas kreipiasi į tautą. Dievas nereikalaus sau iš užkovo-

nem dabo gratis in omnibus peccatis tuis, et in omnibus terminis tuis. ¹⁴ Et adducam inimicos tuos de terra, quam nescis: quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit.

¹⁵ Tu scis Domine, recordare mei, et visita me, et tuere me ab his, qui persequuntur me, noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te opprobrium. ¹⁶ Inventi sunt sermones tui, et comedi eos, et factum est mihi verbum tuum in gaudium et in laetitiam cordis mei: quoniam invocatum est nomen tuum super me Domine Deus exercituum. ¹⁷ Non sedi in concilio ludentium, et gloriatus sum a facie manus tuae: solus sedebam, quoniam comminatione replesti me. ¹⁸ Quare factus est dolor meus perpetuus, et plaga mea desperabilis renuit curari? facta est

plėsti tavo lobį ir tavo turtus dėl visų tavo nuodėmių visose tavo ribose. ¹⁴ Aš atvesiu tavo neprietelius iš šalies, kurios nežinai, nes ugnis užsidegė mano narše ir degs ant jūsų.

¹⁵ Tu, Viešpatie, žinai; atsimink mane ir aplankyk mane ir gink mane nuo tų, kurie mane persekioja; tu man nepadėk laikydamos savo kantrybės, žinok, kad aš dėl tavęs kenčiu apjuoką. ¹⁶ Atsirado tavo žodžiai, tai aš juos valgiau, ir iš tavo žodžio man pasidarė mano širdies džiaugsmas ir pasigerėjimas, nes tavo, Viešpatie, kareivių Dieve, vardas šaukiamas ant manęs. ¹⁷ Aš nesėdėjau žaidžiančiųjų sueigoje ir gyriaus tavo rankos darbais; sėdėjau pats vienas, nes tu pripildei mane gąsdinimų. ¹⁸ Kodėl mano skausmas pasidarė nuolatinis ir mano žaizda be vilties nesiduoda pagydyti? ji man pa-

tojų atsilyginimo, t. y., neprieteliai nugalės žydis be vargo ir pavojaus. — (14) Aš atvesiu... Ebr. t., kurs nevisai tikras: ir aš išgabensiu juos (turtus arba tave) į šalį, kurios nežinai. Plg. 17, 4. LXX ir kald.: ir aš padarysiu, kad tu tarnautumei savo neprieteliams.

(15) Tu... Kadangi pranašas turi skelbti nelaimę (13, 14. c.), jam reikia bijoti tautos neprietelystės, todėl jis toliau meldžia Dievą pagalbos ir tarsi sako: Tu žinai, koki neapykanta ir kokie pavojai stovi prieš mane, jei aš skelbsiu žuvimą. — Atsimink mane. Kam Dievas padeda, apie tą jis lyg kad atsimena. — Gink mane... Ebr. t.: atkeršyk už mane tiems, kurie... — Tu man nepadėk... Dievas pasirodė begal kantrus bedieviams žydoms, kurie norėjo nužudyti pranašą; dabar jis meldžia Dievą nebesilaikyti tos kantrybės, greitai nubauti neprietelius, tuojau ji nuo jų

išvaduoti. — (16) Atsirado... Savo meldimą sustiprindamas Jeremijas primena savo paklusnumą ir savo uolumą. Jis gerėjos Dievo suteikiamu žodžiu kaip skaniausiu valgiu. — Vardas šaukiamas ant manęs: aš žinojau, kad aš tau priklausau ypatingu būdu (plg. auk. 14, 9; Iz. 4, 1). — (17) Aš nesėdėjau... Ebr. t.: aš nesėdėjau susirinkime tų, kurie tyčiojasi, ir nesilinksminau; dėlei tavo rankos aš sėdėjau vienas, tu pripildei mane narso. Plg. Ps. 1, 1; 25, 4. — Kas turi skelbti skaudžių ir kietų dalykų, tas jau visu savo pasieligimu turi rodyti kietą atgailą. — (18) Mano skausmas. Plg. auk. 11, 18...; 12, 1. — Ji man pasidarė... Ebr. t.: argi tu man būtumei lyg apgaulingas vanduo, kuriuo negalima pasitikėti? — Metafora paimta iš Palestinos upelių, kurie pilni vandens žiemą ir pavasarį, visai išdžiūsta vasarą, kuomet rodosi rei-

mihi quasi mendacium aquarum infidelium. ¹⁹ Propter hoc haec dicit Dominus: Si converteris, convertam te, et ante faciem meam stabis: et si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad te, et tu non converteris ad eos. ²⁰ Et dabo te populo huic in murum aereum, fortem: et bellabunt adversum te, et non praevallebunt: quia ego tecum sum ut salvem te, et eruum te, dicit Dominus. ²¹ Et liberabo te de manu pessimorum, et redimam te de manu fortium.

sidarė kaip apgaulingo vandens melas. ¹⁹ Todėl štai ką Viešpats sako: Jei apsigrėši, aš tave apgrėšiu, ir tu stovėsi ties mano veidu; ir, jei atskirsi, kas brangu nuo to, kas menka, tu būsi kaip mano burna; jie grėšis į tave, ir tu į juos nesigrėši. ²⁰ Aš padarysiu iš tavęs šitai tautai varinę stiprią sieną; jie kovos prieš tave ir nenugalės, nes aš esu su tavim, kad tave gelbėčiau ir išvaduočiau tave, sako Viešpats. ²¹ Aš tave išgelbėsiu iš nelabųjų rankos ir išvaduosiu tave iš galingųjų rankos.

c) Dievo paliepimas Jeremijui apreikšti pasielgimu ir žodžiais žydams skirtų nelaimių didumą.

Caput XVI. ¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ² Non accipies uxorem, et non erunt tibi filii, et filiae in loco isto ³ Quia haec dicit Dominus super filios et filias, qui generantur in loco

16 perskyrimas. ¹ Ir buvo man suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Tu nevesi žmonos ir nebus tau sūnų ir dukterų šitoje vietoje. ³ Nes štai ką Viešpats sako apie sūnus ir dukteris,

kalingiausi (plg. Jobo 6, 15). Taip pranašas lyg kad klausia: argi tu paliksi mane be pagalbos tuomet, kada ji man reikalingiausia? Plg. žem. 30, 15. — (19) Todėl... Viešpats įspėja pranašą, kad pagalba bus jam suteikta, bet ne taip jau greitai. — Jei apsigrėšiu...: jei tu nuo savo bailumo ir savo nekantrumo grėšies į stiprų pasitikėjimą manimi, aš tau duosiu vėl sugrįžti, kad tu stovėtumei mano akivaizdoje, ir tu turi būti vėl mano ištvėrimingas pranašas ir mano prietelis. — Kaip mano burna: tikras pranašas, kokio aš noriu (plg. Iš. 7, 1), kurs laiko toli nuo savęs nepasitikėjimą ir murmėjimą. Tuomet pranašas tikrai bus neprietelių nugalėtojas, ir jie turės artintis į jį su maldavimais, jis gi nereikalaus ieškoti nekieno palankumo. Atsitiks, kas pažadėta 11. e (ebr. t.). — (20) Aš

padarysiu... Plg. auk. 1, 18. 19. — (21) Aš tave išgelbėsiu...: tuo metu, kurį pats Dievas pasiskirs. Pranašas turi laukti kantriai ir su viltimi.

16, 1 — 17, 4. Pranašas gauna iš Dievo paliepimą savo gyvenimu skelbti netrukus įvyksiantį žydų tautos žuvimą (16, 1 — 9) ir turi jiems pasakyti nelaimių priežastį (16, 10 — 15). Daug žvejų ir medžiotojų ateis tykoti nelaimingų žydų (16, 16—21). Jų užsispyrimas garbinti netikrus dievus jiems užpelnys didžią bausmę (17, 1 — 4).

(16, 2) Tu nevesi žmonos... Sen. Test., kuriame gausinga aiניja buvo vienas didžiausių Dievo palaiminimų, nevaisingumas gi buvo laikomas net prakeikimu (plg. Atk. 17, 14), toks isakymas buvo gana kietas. Pranašas turi būti pravaizdas tų, kurie Viešpaties sumanymu dėl

isto, et super matres eorum, quae genuerunt eos: et super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac: ⁴ Mortibus aegrotationum morientur: non plangentur, et non sepelientur, in sterquilinum super faciem terrae erunt: et gladio, et fame consumentur: et erit cadaver eorum in escam volatilibus caeli, et bestiis terrae. ⁵ Haec enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam et miserationes. ⁶ Et morientur grandes, et parvi in terra ista: non sepelientur neque plangentur, et non se incident, neque calvitium fiet pro eis. ⁷ Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: et non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo et matre. ⁸ Et domum convivii non ingrediaris, ut sedeas cum eis, et comedas et bibas: ⁹ quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel:

gimstančius šitoje vietoje, ir apie jų motinas, kurios juos pagimdė, ir apie jų tėvus, iš kurių jie gimė šitoje šalyje: ⁴ Jie mirs sunkiomis ligomis, jų neraudos, ir jie nebus palaidoti; jie bus mėšlas žemės paviršiuje, bus sunaikinti kalaviju ir badu, ir jų lavonai bus maistas dargaus paukščiams ir žemės žvėrimis. ⁵ Nes štai ką Viešpats sako: Tu neeik į pokilio namus, neeik raudoti ir neramink jų, nes aš atėmiau iš šitos tautos savo ramybę, malonę ir pasigailėjimus, sako Viešpats. ⁶ Dideli ir maži mirs šitoje šalyje; jie nebus palaidoti, nė apraudoti; nedarys sau įsipjovimų ir nesiskus dėl jų. ⁷ Nelauš duonos jų tarpe tam, kurs rauda mirusiojo, kad jį paguostų, ir neduos jiems gerti taurės, kad paguostų dėl jų tėvo ir motinos. ⁸ Neeik į pokilio namus, kad su jais sėdėtumei, valygtumei ir gertumei. ⁹ Nes štai ką sako kareivių Viešpats, Izraelio Dievas: Štai, aš atimsiu iš šitos vietos jų akyse ir jųsų dienose džiaugsmo balsą ir linksmybės balsą,

Evangelijos pasilieka nevedę. Paminėjimas sūnų, dukterų geriau parodo pranašui, ko jis turi netekti. Pranašui statoma į akis Abraomo auka, kurios Dievas iš jo reikalauja (Prad. 12, 1). — (4) Mirs sunkiomis ligomis... Juos turi atimti mirtis be laiko, nelaiminga, ir nebus jiems suteikta laidotuvių. Tokį likimą lyg kad stato prieš akis savimi Jeremias, gyvendamas jų tarpe nevedęs, be vaikų. Dėl tos pačios priežasties jis turi toli laikytis nuo artimesnių su jais santykių (5. e.). — (5) Į pokilio namus. Ebr. t.: į gedulio namus. — Gedinčius lankydavo, atnešdavo jiems valgių ir rengdavo jiems pokilį. — Neramink jų. Ebr. t.: nerodyk jiems užuojautos.

— Savo ramybę: laimingą sto-
vį, kuriame turima visokių gėrybių pilnybė. — (6) Dideli ir...: didžiūnai ir žmonės iš liaudies. — Nebus palaidoti... Jų bus per daug, kad tai būtų galima su jais visais padaryti. — Nedarys sau įsipjovimų... Minimi du įpročiai pagoniškos kilmės, uždrausti įstatymu (Kun. 19, 28; Atk. 14, 1), tačiau gana prasiplatinę žydų tarpe pranašų laikais. Tų įpročių laikėsi babiloniečiai, armėnai, skytai, romėnai ir kiti. — (7) Nelauš duonos... Esantys gedulyje pasninkaudavo (1 Kar. 20, 34 ir k.), todėl juos priversdavo pertraukti gedulį atsiunčiant valgių, reikalingų jų jėgoms palai-
kyti. — (9) Aš atimsiu... Turi pa-

Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, et in diebus vestris vocem gaudii, et vocem laetitiae, vocem sponsi, et vocem sponsae.

¹⁰ Et cum annuntiaveris populo huic omnia verba haec, et dixerint tibi: Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quae iniquitas nostra? et quod peccatum nostrum, quod peccavimus Domino Deo nostro? ¹¹ Dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus: et abierunt post deos alienos, et servierunt eis, et adoraverunt eos: et me dereliquerunt, et legem meam non custodierunt. ¹² Sed et vos peius operati estis, quam patres vestri: ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali, ut me non audiat. ¹³ Et eiiciam vos de terra hac in terram, quam ignoratis, vos, et patres vestri: et servietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. ¹⁴ Propterea ecce dies veniunt dicit Dominus, et non dicetur ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aegypti, ¹⁵ sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios

jaunikio balsą ir jaunosios balsą.

¹⁰ Kuomet tu būsi apskelbęs tai tautai visus šituos žodžius ir jie tau tars: Kodėl Viešpats kalbėjo prieš mus visą šitą didelę piktenybę? koki mūsų neteisybė? ir koki mūsų nuodėmė, kuria mes nusidėjome Viešpačiui, mūsų Dievui? ¹¹ tu jiems sakysi: Nes jūsų tėvai paliko mane, sako Viešpats, ir nuėjo paskui svetimų dievus, jiems tarnavo ir juos garbino; jie paliko ir nesergėjo mano įstatymo. ¹² Bet ir jūs blogiau darėte už jūsų tėvus, nes štai kiekvienas vaikščioja paskui savo piktos širdies sugedimą, kad manęs neklausytų. ¹³ Aš jus išmesiu iš šitos šalies į šalį, kurios nežinote jūs ir jūsų tėvai; jūs tarnausite tenai dieną ir naktį svetimiems dievams kurie neduos jums atilsio. ¹⁴ Todėl štai ateina dienų, sako Viešpats, ir nebebus daugiau sakoma: Kaip gyvas Viešpats, kurs išvedė Izraelio vaikus iš Aigipto žemės, ¹⁵ bet: Kaip gyvas Viešpats, kurs išvedė Izraelio vaikus iš šiaurės šalies

liauti visoki linksmybė. Atsitiks gi taip dar prie jų gyvos galvos (plg. auk. 7, 34; Raud. 5, 15).

(10) Kodėl Viešpats... Tautos sukietėjimas parodomas trejopu klausimu. Po taip daugelio išpėjimų ir grumojų jie neatėjo net iki pradžiai apsigrėžimo, prie šio kio pripažinimo savo kaltybės. Plg. auk. 5, 19. — (11) Jūsų tėvai... Minimi tėvai, kad parodytų, kaip giliai isidė piktenybė ir kaip maža išpūdžio padarė vaikams siūstosios jų tėvams bausmės. — (13) Į šalį, kurios nežinote. Kad ta šalis turėjo bū-

ti Babilonas, buvo paskelbęs jau pranašas Mikėas (4, 10); tą pat skelbė Izaijas 39, 9 ir pats Jeremijas 3, 18; savo prityrimu žydai to krašto nežinojo. — Svetimiesiems dievams. Žydai tarnaus svetimiesiems dievaičiams toje prasmėje, kad bus po valdžia tautos, kuri tuos dievaičius garbina. — Kurie neduos jums atilsio. Ebr. t.: nes aš jums nesuteiksiu pasigailėjimo. — (15) Aš sugrąžinsiu... Pažadėjimas išvadavimo duoda pajusti teismo sunkumą: išgelbėjimui bus reikalingas taip galingas Dievo

Israel de Terra Aquilonis, et de universis terris, ad quas eieci eos: et reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum.

¹⁶ Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos: et post haec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte, et de omni colle, et de cavernis petrarum. ¹⁷ Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt absconditae a facie mea, et non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis. ¹⁸ Et reddam primum duplices iniquitates et peccata eorum: quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum et abominationibus suis impleverunt hereditatem meam. ¹⁹ Domine fortitudo mea, et robur meum, et refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terrae, et dicent: Vere mendacium possederunt patres nostri, vanitatem, quae eis non profuit. ²⁰ Numquid faciet sibi homo deos, et ipsi non sunt dii? ²¹ Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, et virtutem meam: et scient quia nomen mihi Dominus.

ir iš visų kraštų, į kuriuos aš juos išmečiau; nes aš sugrąžinsiu juos atgal į jų žemę, kurią esu davęs jų tėvams.

¹⁶ Štai, aš siųsiu daug žvejų, sako Viešpats, ir jie sužvejos juos, ir po to aš jiems siųsiu daug medžiotojų, ir tie sumedžios juos nuo kiekvieno kalno, ir nuo kiekvieno kauburio, ir iš uolų lindynių. ¹⁷ Nes mano akys visuose jų keliuose; jie nepaslėpti nuo mano veido, ir jų neteisybė nepaslėpta nuo mano akių. ¹⁸ Pirmiausiai aš dvigubai atsilyginsiu už jų neteisybes ir nuodėmes, nes jie sutepė mano žemę savo stabų maita ir pripildė mano tėvainystę savo nuobodu. ¹⁹ Viešpatie, mano stipriybė, mano jėga ir mano prieglauda sielvarto dieną! pas tave ateis tautos nuo žemės pakraščių ir sakys: Iš tikrųjų, mūsų tėvai turėjo melą, tuštybę, kuri jiems nebuvo naudinga. ²⁰ Argi gali sau žmogus pasidaryti dievų? juk jie ne dievai! ²¹ Todėl štai aš jiems parodysiu šį kartą, parodysiu jiems savo ranką ir savo galybę, ir jie žinios, kad mano vardas Viešpats.

veiksmas kaip kitados Aigipte, net dar daug galingesnis.

(16) Aš siųsiu daug... Tikrai ir neišvengtinai ateina nelaimė. Neprieteliai apsups visus savo tinklais ir paims savo valdžion net ir tuos, kurie stengiasi pasislėpti uolų plyšiuose (plg. Am. 4, 2; Abak. 1, 15). Kaip žvejai gaudė kaldėjiečiai žydus Jeruzalėje, kaip medinčiai jie vijosi Sedekiją ir kunigaikščius, kurie norėjo nakčia bėgti į kalnus. — (18) Dvigubai: kietai ir ištvermingai. — Mano žemė: kuria Viešpats buvo išsirinkęs kaipo ypa-

tingą savo buveinę ir ją davęs žydams apsigyventi. — Stabų maita. Ebr. t.: nuobodu (dievaičių) lavonais. — (19) Viešpatie, mano... Lauktina iš žydų nelaisvės nauda turi būti pranašo paguoda. Jis meldžia, kad nelaisvė iš tikrųjų jos duotu. — Mūsų tėvai turėjo... Ką auk. 3, 23 sako bausinėmis pamokinti izraelitai, tai dabar kartoja tautos; ir jos Dievo pamokintose. Kad tai bus išvedimo į nelaisvę pasėka, ypač dažnai pranašavo Izaijas (Iz. 2, 2). — (21) Kad mano vardas Viešpats. Jie turi

Caput XVII. ¹Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino. exaratum super latitudinem cordis eorum, et in cornibus ararum eorum. ²Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum, et lucorum suorum, lignorumque frondentium in montibus excelsis, ³sacrificantes in agro: fortitudinem tuam, et omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis. ⁴Et relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi: et servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in aeternum ardebit.

17 perskyrimas. ¹Jūdo nuodėmė parašyta geležine rašykle ir smailiu deimantu įrėžta jų širdies plokštyje ir jų altorių raguose. ²Kadangi jų sūnūs atsimena savo altorius ir savo girias ir savo šakotus medžius aukštuose kalnuose, ³aukodami laukuose, tai aš duosiu išplėsti tavo stiprybę ir visus tavo turtus, tavo aukštumas dėl tavo nuodėmių visose tavo ribose. ⁴Tu pasiliksi viena be savo tėvainystės, kurią tau daviau, ir aš padarysiu, kad tu tarnautumei savo neprieteliams šalyje, kurios nežinai, nes tu sukūrei ugnį mano narse, ir ji degs per amžius.

d) Ištrėmimo ir išgelbėjimo priežastys.

⁵Haec dicit Dominus: Maledictus homo, qui confidit in homine, et ponit carnem bra-

⁵Štai ką Viešpats sako: Prakeiktas žmogus, kurs pasitiki žmogumi ir iš kūno daro sau

patirti, kad mano vardas Jahve nurodo mano esmę, kad aš visa, kuo gąsdinu arba ką žadu, įvykdysiu.

(17, 1) Jų altorių raguose. Stabų aukomis sutepti altoriai liudija apie nuodėmę. Garbindami dievaičius laikydavosi panašių apeigų kaip Viešpačiui daromosiose aukose, būtent krauju patepdavo keturiuose deginamųjų aukų ir smulkųjų altorių kampuose buvusius ragus. — (2) Kadangi jų sūnūs... Ebr. t.: kaip jie atsimena savo vaikus, (su tokiuo pat meilumu jie atsimena) savo altorius ir savo medinius stabus po kiekvienu žaliuojančiu medžiu ir visuose aukštuose kalnuose. — Girias. Ebr. 'ašerim. Taip vadinosi mediniai Astartės stabai. Plg. Teis. 2, 13 ir k. — (3) Auкодami laukuose... Ebr. t. čia prasideda naujas sakiny: mano kalną lauke, tavo lobį ir visus tavo turtus aš duosiu išplėsti. tavo aukš-

tumas dėl nuodėmių visose tavo ribose. — Kadangi visa sutepta, tai visa turi būti palikta neprieteliams. — (4) Tu pasiliksi... Ebr. t.: tu turėsi palikti savo tėvainystę, kurią aš esu tau davęs. — Per amžius: ilgą laiką, būtent taip ilgai iki bus sunaikinti bedieviai. Plg. Atk. 32, 22.

17, 5 — 27. Pasitikėjimas žmonėmis ir žmonių įrankiais vietoje vieno Viešpaties tikra žuvimo priežastis (5 — 13). Jeremijas meldžia sau Dievo pagalbos prieš netikinčius žydus (14 — 18). Paklusnumu Dievo įstatymui būtų dar galima gauti išgelbėjimas (19 — 27).

(5) Prakeiktas... Pirma sunaikinimo priežastis stabmeldystė, antra pasitikėjimas žmonėmis, kuriuo vaduodamiesi žydai stumia šalin nuo savęs Dievo pagalbą ir skubina pas svetimas tautas. — Iš kūno daro sau petį: iš žmogaus silpnumo daro sau ramstį. Plg.

chium suum, et a Domino recedit cor eius. ⁶ Erit enim quasi myricae in deserto, et non videbit cum venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis, et inhabitabili. ⁷ Benedictus vir, qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia eius. ⁸ Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: et non timebit cum venerit aestus. Et erit folium eius viride, et in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. ⁹ Pravam est cor omnium, et inscrutabile: quis cognoscet illud? ¹⁰ Ego Dominus scrutans cor, et probans renes: qui do unicuique iuxta viam suam, et iuxta fructum adinventionum suarum. ¹¹ Perdix fovit quae non peperit: fecit divitias, et non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, et in novissimo suo erit insipiens. ¹² Solium gloriae altitudinis a principio, locus sanctificationis nostrae: ¹³ Expectatio

petį, ir kurio širdis traukiasi nuo Viešpaties. ⁶ Nes jis bus kaip tamariskas tyrumoje ir nematys ateinant gerumo, bet gyvens sausumoje, tyruose, druskos ir negyvenamoje šalyje. ⁷ Palaimintas žmogus, kurs pasitiki Viešpačiu ir kurio pasitikėjimas Viešpats. ⁸ Jis bus kaip medis, kurs persodintas prie vandens, kurs išleidžia savo šaknis į drėgmę ir nebijo, kai ateina karštis. Jo lapai bus žali, sausmečiu jis neturės rūpesčio ir niekuomet nesiliaus nešęs vaisių. ⁹ Širdis už visa nedoresnė ir neištiriama; kas ją pažins? ¹⁰ Aš Viešpats, kurs tyrinėju širdį ir mėginu inkstus, kurs duodu kiekvienam, ko verti jo kelias ir jo pastangų vaisiai. ¹¹ Jėrubė peri, ko nepadėjo, taip ir tas, kurs įgijo turtų, bet neteisybės keliu; savo dienų pusėje jis juos paliks ir savo gale bus neišmintingas. ¹² Aukštas garbės soste nuo pat pradžios, mūsų šventumo vieta; ¹³ Izraelio laukime, Viešpatie! visi, kurie tave

Iz. 31, 3. — (6) Tamariskas. Ka iš tikrųjų reiškia ebr. ž. 'ar'ar, nežinoma; spėjama, kad kurį nors nevaisingą medį. Plg. žem. 48, 6. — Druskos ir...: kaip šalis Sodomos apylinkėje. — (8) Jis bus kaip medis... Plg. Ps. 1, 3. Teisusis turi savo jėgą iš Dievo, taip kaip augalas čiulpia iš upės vandeni, kurs duoda jam gyvybės ir padeda brandinti vaisius. Kadgi žmonės taip tikrai ieškotų Dievo ir ne tik dengtų savo piktus pageidimus religijos skraiste! Bet Dievui nieko negali pasilikti uždengta, jis žiūri į širdį. — Sausmečiu... Ebr. t.: jis nematys, kuomet ateis sausumas. — (9) Širdis... Ebr. t.: širdis už vis klastingesnė ir sugedusi, kas gali ją ištirti? — Atsakymą duoda Viešpats 10. e. — (10) Ir mėgi-

nu inkstus... Širdis ir inkstai laikomi buveine visų minčių ir pageidimų: Teisingajam teisėjui atviri labiausiai paslėpti dalykai, jis savo nutarimą (5. 8. e.) įvykdys kiekvienam (plg. Apr. 2, 23). Toliau 11 e. duodama tokio įvykdymo pavyzdys. (11) Jėrubė... Neteisingai įgyti dalykai žūna be naudos, taip kaip jėrubė neturi jokio pelno iš vargo su kokiuo ji pasivagia kitos jėrubės kiaušinius ir juos peri, nes ką tik išsiperėjusieji jaunikliai tuojau skrenda šalin (palyginimas paremtas liaudies prietarų. Jieron.). — (12) Aukštas garbės... Anot ebr. t.: garbės soste, kilnume nuo pat pradžios, mūsų šventyklos vieta, Izraelio laukime. — Jei tat Viešpats taip garbingas, tai kas gi laukia tu, kurie jį palieka. — (13) Parašyti žė-

Israel Domine: omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes a te, in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum:

¹⁴ Sana me Domine, et sanabor: salvum me fac, et salvus ero: quoniam laus mea tu es.

¹⁵ Ecce ipsi dicunt ad me: Ubi est verbum Domini? veniat.

¹⁶ Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: et diem hominis non desideravi, tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit. ¹⁷ Non sis tu mihi formidini spes mea tu in die afflictionis. ¹⁸ Confundantur qui me persequuntur, et non confundar ego: paveant illi, et non paveam ego: induc super eos diem afflictionis, et duplici contritione confitere eos.

pameta, bus sugėdinti; atstojantys nuo tavęs bus parašyti žemėje; nes jie paliko gyvojo vandens gyslą, Viešpatį.

¹⁴ Gydyk mane, Viešpatie, ir pagysiu; gelbėk mane, ir būsiu išgelbėtas, nes tu mano gyrius.

¹⁵ Štai jie man sako: Kame Viešpaties žodis? teateina. ¹⁶ Bet aš nenusigandau eidamas paskui tave, mano ganytoją, ir netroškau žmogaus dienos; tu žinai. Kas išėjo iš mano lūpu, buvo tiesu tavo akivaizdoje. ¹⁷ Nebūk man baidyklė, tu, mano viltie, suspaudimo dieną. ¹⁸ Tebūna sugėdinti, kurie mane persekioja, ir tegul aš nebūsiu sugėdintas; tegul jie išsigąsta ir tegul aš nebijosiu; užvesk ant jų suspaudimo dieną ir sutrink juos dvigubų sutrynimu.

mėje. Parašytą žemėje, smiltyse vardą pigiai ištrina praeivio koja, užneša vėjas. Palyginimas reiškia žuvimą, pilną paniekinimo, atmetimą nuo Dievo. — Kaikurie, žiūrėdami šitų žodžių, mano, kad Jėzus Kristus rašydamas žemėje (Jono 8, 6, 8) norėjo nurodyti, kas laukia tų, kurie gundo Mesiją, kad galėtų jį apkaltinti.

(14) Gydyk mane... Kadangi palaimintas tas, kurs pasitiki Dievu (7. e.) tai ir pranašas kreipiasi su savo malda į tą, kurs yra Izraelio laukimas: Suteik taip pat man pasitikintiems pažadėtą malonę! — Mano gyrius, Dievas turi padėti, jei pranašo pasigyrimas Dievu neturi pasirodyti niekingas. — (15) Teateina. Plg. Iz. 5, 19. Jau senai pranašas skelbia karalystės žuvimą, kodėl gi tie gąsdinimai neįvyksta? — (16) Aš nenusigandau... LXX: nepailsau. Ebr. t.: aš gi neatsisakiau būti ganytoju paskui tave. — Būti ganytoju reiškia ganyti, vesti. Kitur tai sakoma apie karalius ir kunigaikščius, čia ta pati

pareiga pasavinama pranašui ta prasme, kad jis yra Dievo burna, kurs tautą mokiina ir taip ją veda. Nors Jeremijas žino, kaip daug skausmo jam padarys jo pareiga, bet jis paklusnus Dievo pašaukimui. Jis mini savo nuopelnią taip pat kaip 15, 16, 17, kad su juo didesniu pasitikėjimu melstų Dievą pagalbos. Ir neprieteliai neranda, ką galėtų jame peikti. — Netroškau žmogaus dienos. Ebr. t.: nelaimės dienos. Pranašas skelbė liūdnas pranašystes, nesidžiaugdamas tautos nelaimė; jis skelbė tik tai, ką turėjo sau Dievo pavesta kaip jo pasiuntinys. — (17) Nebūk man baidyklė: kuria mane gąsdinai, jei aš norėčiau pasitraukti nuo tavo šaukimo (1, 17), nepalik manęs mano neprieteliams, bet įvykdyk, ką tu per mane apskelbei, kad aš pasirodyčiau esąs tikras pranašas (Atk. 18, 21; Jer. 28, 9). — (18) Tebūna sugėdinti... Visa tai sutiks neprietelius, įvykstant pranašystėms: sugėdinimas, kad jie iš jo tyčiojosi ir pasitikėjo netikromis pranašystėmis; iš-

¹⁹ Haec dicit Dominus ad me: Vade, et sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Iuda, egrediuntur, et in cunctis portis Ierusalem: ²⁰ et dices ad eos: Audite verbum Domini reges Iuda, et omnis Iuda, cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini per portas istas. ²¹ Haec dicit Dominus: Custodite animas vestras, et nolite portare in die sabbati: nec inferatis per portas Ierusalem. ²² Et nolite eiicere onera de domibus vestris in die sabbati, et omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut praecepi patribus vestris. ²³ Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam, sed induraverunt cervicem suam ne audirent me, et ne acciperent disciplinam. ²⁴ Et erit: Si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis huius in die sabbati: et si sanctificaveritis diem sabbati, ne faciat in eo omne

¹⁹ Štai ką Viešpats man sako: Eik ir stovėk tautos vaikų vartuose, pro kuriuos Jūdo karaliai įeina ir išeina, ir visuose Jeruzalės vartuose ²⁰ ir jiems sakyk: Išgirskite Viešpaties žodį, Jūdo karaliai ir visas Jūde ir visi Jeruzalės gyventojai, kurie įeinate pro šituos vartus. ²¹ Štai ką Viešpats sako: Sergėkite savo sielas ir nenešiokite našų subatos dieną, ir neįneškite jų pro Jeruzalės vartus. ²² Neišneškite taip pat našų iš savo namų subatos dieną ir nedirbkite jokio darbo; švęskite subatos dieną, kaip aš esu įsakęs jūsų tėvams. ²³ Bet jie neklausė ir nepalenkė savo ausies; jie sukietino savo sprandą, kad neklausytų manęs ir nepriimtų mano drausmės. ²⁴ Jei jūs manęs paklausysite, sako Viešpats, ir negabensite našų pro šito miesto vartus subatos dieną ir jei švęsite subatos dieną, nedirbdami joje jokio darbo, ²⁵ tai atsitiks, kad pro šito miesto

gastis, kuomet užeis pranašo paskelbtos nelaimės. Pranašas meldžia Dievą parodyti save esant teisina ir tiesakalbį, nes po to, kaip Dievas pagrasė kietsprandžiams piktdariams anomis bausmėmis, jie turėjo arba grėžtis, liaudamies persekioti pranašą, arba išvysti ateinančią ant savęs bausmę. Taigi ta savo malda pranašas užstoja Dievo garbę ir neieško padaryti keršto savo neprieteliams. — Dvigubą sutrynimą rasi reiškia bada ir kalaviją (Jieron.).

(19) Tautos vaikų vartuose. Rasi turima omenyje vartai, pro kuriuos eidavo į bažnyčios šventorių visa žmonių daugybė, čia atskirtina nuo kunigų ir levitų. Plg. 2 Kron. 35, 5. — (20) Jūdo karaliai. Daugskaitliu rasi nurodoma, kad turima omenyje visa kara-

liškoji Dovo do šeima, arba kad tas pats išėjimas buvo duotas ne vienam, bet keliems karaliams. Po Joakimo ėjo Joakinas, kurs karaliavo tik tris mėnesius, po to Sedekijas. Jei pranašystė buvo duota paskutiniu Joakino laiku, tai pranašas kreipė savo išėjimą prieš tris karalius. — (21) Sergėkite savo sielas. Už subatos atilsio peržengimą buvo skirta mirties bausmė (Iš. 31. 14. 15). — Nenešiokite... Plg. Iš. 20, 10; Atk. 5, 14. Jei subata buvo sergima, tai buvo viešas parodymas garbinimo Dievo ir paklusnumo Dievui, už kurio valią žmogus žemiau stato savo patogumą. — (23) Bet jie neklausė... Senuolių kaltybė parodo, kad visa tauta buvo nepaklusni; bet jos paminėjimas kelia aiškėn Dievo gailėstingumą, kurs visuomet laukia. — (25) Tai atsitiks... Jei Dievo die-

opus: ²⁵ Ingredientur per portas civitatis huius reges et principes, sedentes super solium David, et ascendentes in curribus et equis, ipsi et principes eorum, viri luda, et habitatores Ierusalem: et habitabitur civitas haec in sempiternum. ²⁶ Et venient de civitatibus luda, et de circuitu Ierusalem, et de terra Benjamin, et de campestribus, et de montuosis, et ab Austro, portantes holocaustum, et victimam, et sacrificium, et thus, et inferent oblationem in domum Domini. ²⁷ Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati, et ne portetis onus, et ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbati: succendam ignem in portis eius, et devorabit domos Ierusalem, et non extinguetur.

vartus įeis karaliai ir kunigaikščiai, Jūdo žmonės ir Jeruzalės gyventojai, ir šitame mieste bus gyvenama per amžius. ²⁶ Jie ateis iš Jūdo miestų ir iš Jeruzalės apylinkės, ir iš Benjamino šalies ir iš lygumų, iš kalnuotų vietų ir iš pietų, nešdami deginamųjų aukų, pjaunamųjų aukų ir duoninių atnašų ir smilkalų ir įneš dovanų į Viešpaties namus. ²⁷ Jeigu gi neklausysite manęs ir nešvęsite subatos dienos, nenešiodami naštų ir neįnešdami pro Jeruzalės vartus subatos dieną, tai aš sukursiu ugnį jos vartuose; ji prarys Jeruzalės vartus ir neužges.

6. Izraelio atmetimas patvirtinamas simboliais. a) Molis puodžiaus rankose.

Caput XVIII. ¹ Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens: ² Surge, et descendi in domum figuli, et ibi au-

18 perskyrimas. ¹ Viešpaties suteiktas Jeremijui žodis ir pasakytas: ² Kelkis ir eik į puodžiaus namus; tenai tu išgirsi

nai bus duodama jai skirta pagarba, tai Dievas žada atskiriems luomams ir Dovidui miestui neliečiamybę. Kodėl pranašas mini sėdinčius (karalius) Dovidu soste, vž. 13, 13. Nors Dovidui žadėta amžinas Viešpatavimas, bet tik ta sąlyga, kad jo ainiai laikysis Dievo įsakymu. — (²⁶) Iš lygumų. Ebr. שׁוֹפְלָהּ kalnų derlinga lyguma pajūryje nuo Joppės lig Gazai. Paminėjimu kalnuoto krašto ir pietų šalies (ebr. נֶגֶב) nurodoma visas Jūdo karalystės plotas. — Dovanų. Ebr. t.: gyriaus atnašą. Tos kruvinos ir nekruvinos atnašos turi būti atneštos į bažnyčią kaip dėkojimas. — (²⁷) Jeigu gi neklausysite... Jei žydai paklausys, tai jis jiems

žada tris dalykus, kurie turi puošti jų karališkąjį miestą: karalių, didelį gyventojų skaičių, gerbimą bažnyčios; bet jei garbinimas Dievo bus tarsi valdiškai apleistas, net ir paniekintas, tai teisingai ir pati karalystė teks ugniai ir dar labiau žus teokratija. To žuvimo negali pašalinti žmonių gudrumas ir pagalba ir nebegali jo atitaisyti. Šią pagadinimą ir jo įvykinimą turėjo omenyje Neem. 13, 17, 18.

18, 1 — 23. Žydai Viešpaties rankoje kaip molis puodžiaus rankoje (1—10). Jie žus dėl savo atkaklaus piktumo (11 — 17). Naujas suokaltis prieš Jeremiją, kurs meldžia sau Viešpaties globos prieš neprietelius (18 — 23).

dies verba mea. ³ Et descendi in domum figuli, et ecce ipse faciebat opus super rotam. ⁴ Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis: conversusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus ut faceret. ⁵ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ⁶ Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli sic vos in manu mea, domus Israel. ⁷ Repente loquar adversum gentem et adversus regnum, ut eradicem, et destruiam, et disperdam illud. ⁸ Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam: agam et ego poenitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei. ⁹ Et subito loquar de gente et de regno. ut aedificem et plantem illud. ¹⁰ Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: poenitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei

¹¹ Nunc ergo dico viro Iuda, et habitatoribus Ierusalem, dicens:

mano žodžius. ³ Aš nuėjau į puodžiaus namus, ir štai jis dirbo darbą ant savo tekinio. ⁴ Indas, kurį jis dirbo savo rankomis iš molio, iširo, ir jis vėl padarė iš jo kitą indą, kaip patiko jo akyse padaryti. ⁵ Ir buvo man suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁶ Nejaugi aš negalėsiu padaryti su jumis, Izraelio namai, kaip šitas puodžius? sako Viešpats. Štai kaip molis puodžiaus rankoje, taip ir jūs, Izraelio namai, mano rankoje. ⁷ Ūmai aš kalbu prieš tautą ir prieš karalystę, kad ją išraučiau, išardyčiau ir sunaikinčiau; ⁸ Jei ta tauta apsigrėžia nuo savo piktenybės, dėl kurios aš prieš ją kalbėjau, gailėsiuos ir aš piktenybės, kurią ketinau jai daryti. ⁹ Ir ūmai aš žadu tautai ir karalystei statyti ir veisti ją; ¹⁰ bet jei ji daro pikta mano akyse, neklausydama mano balso, tai ir aš gailėsiuos gerumo, kurį ketinau jai daryti.

¹¹ Taigi, tu dabar sakyk Jūdo žmonėms ir Jeruzalės gyvento-

(18, 2) Ir eik...: kurs gyveno viename iš miesto slėnių, rasi Enmo slėnyje. — (3) Ant savo tekinio. Tikriau anot ebr. t.: ant dviejų tekinių. — Kalbama apie prietaisą, kuriuo naudojasi puodžius, dirbdamas savo darbą. Jis susideda iš dviejų skričių, vienos užmautos ant lazdos, kurios galas sujungtas su kita skritimi. Sukant apatinę skritį kojomis, sukasi ir viršutinė su padėtu ant jos moliu. Dešinė ranka lygina daromą iš molio indą iš viršaus, kairioji spausdama molį iš viršaus daro jame duobę ir pamažu taiso ir lygina indo vidų. — (6) Nejaugi aš negaliu...: kaip puodžius gali duoti moliiui kokią nori išvaizdą, taip pat pigiai galiu ir aš atiduoti juos sunaikinti arba siųsti iš-

gelbėjimą. Plg. Iz. 45, 9; Rom. 9, 20. — (7) Ūmai aš kalbu... Plg. auk. 1, 10. — (8) Jei ta tauta... Pavyzdžiu patvirtinama Dievo visagalybė žydams. Tauta pasmerkta žūti, jei daro atgailą, gauna dovanojimą. Taip buvo davanota Ninivei. — Gailėsiuos. Išsireiškiamą apie Dievą žmonių būdu: aš atšauksiu savo nutarimą (Tom.). Dievo atsinešimas į tvarinius yra visokeriopas savo veiksmuose. žiūrint to, koks yra atsinešimas tų tvarinių į Dievą, nors pačiame Dievui neįvyksta jokios permainos. — (10) Tai ir aš gailėsiuos... Ta pati Dievo pasielgimo taisyklė statoma taip pat atskiriems žmonėms. Ez. 33, 13...

(11) Rengiu: kaip puodžius indą. — Tegul kiekvienas...

Haec dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum, et cogito contra vos cogitationem: revertatur unusquisque a via sua mala, et dirigite vias vestras et studia vestra. ¹² Qui dixerunt: Desperavimus: post cogitationes enim nostras ibimus, et unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus. ¹³ Ideo haec dicit Dominus: Interrogate Gentes: Quis audivit talia horribilia, quae fecit nimis virgo Israel? ¹⁴ Numquid deficiet de petra nix Libani? aut evelli possunt aquae erumpentes frigidae, et defluentes? ¹⁵ Quia oblitus est mei populus meus, frus ra libantes, et impingentes in viis suis, in semitis saeculi, ut ambularent per eas in itinere non trito: ¹⁶ ut fieret terra eorum in desolationem, et in sibi-lum sempiternum: omnis qui praeterierit per eam obstupescet,

jams tuos žodžius: Štai ką Viešpats kalba: Štai aš rengiu prieš jus pikta ir darau prieš jus sumanymą; tegul kiekvienas grįžta nuo savo kelio ir darykite tiesius savo kelius ir savo pastangas. ¹² Tačiau jie sako: Mes nustojome vilties; mes eisime paskui savo mintis ir darysime kiekvienas, kaip tinka jo iškrypusios širdies piktumui. ¹³ Todėl štai ką Viešpats sako: Klausitės tautų; kas girdėjo tokių baisenybių, kokių begal daug padarė mergaitė Izraelis? ¹⁴ Argi dings Libano sniegas nuo lauko uolų? arba ar galima padaryti, kad išsektų ištrykštąs, šaltas ir nutekąs vanduo? ¹⁵ Tačiau mano tauta užmiršo mane; jei aukoja tuštybei ir klupčioja savo keliuose, amžiaus takuose, ir eina nemintu keliu, ¹⁶ kad jų šalis pavirstų į tyrumą ir į amžiną apjuoką; kiek-

Molis dar tebėra ant skrities, dar jis tebėra minkštas ir be tam tikros išvaizdos; kas toje valandoje turi būti tik menkas indas, dar gali pigiai gauti tobulėsnę išvaizdą, jei tik jįs gailėsitės dabartinio savo pikto pasielgimo. Tačiau Dievas veltui duoda išėjimų, tos širdys kietesnės už akmenį. Plg. 4 Kar. 17, 5; žem. 25, 5; 35, 15; Jonos 3, 8. — (12) Mes nustojome vilties... Plg. 2, 25. Jie pasilieka sukietėję. Tokių žodžių bedieviai, tiesa, netaria, bet jais išreiškiamą jų vidujiniai jausmai. Iš tikrųjų jie juk nenori matyti, kad jie kaip nors yra užsipelnę Dievo rūstybės. — (13) Kas girdėjo... Ebr. t.: kas tai girdėjo? tikrai baisių dalykų padarė mergaitė, Izraelis. — (14) Argi dings... Kai kuriose Libano kalnų vietose niekuomet nesutirpsta visas sniegas. — Kaip pranašas vadino Izraelio kaltę didelę palyginant su pagonimis, taip dabar jis parodo jos didumą palyginimu su negyvais dalykais, ku-

rie visuomet laikosi Dievo jiems paskirtos tvarkos (Tom.). Visuomet ištrykšta šaltiniai, visuomet Libanas turi sniego, teka žemyn uždamas vanduo savo paprastu keliu; aniegi Dievo apdovanoti protu ir aprūpinti malonėmis pametė įstatymo kelią. — (15) Jie aukoja... Anot ebr. t.: tuštybei aukoja smilkalus mano tauta, (kuriai aš esu suteikęs taip daug geradarysčių). Jie (dievačiai) atvedė juos į puolimą jų keliuose, amžinuose takuose, kad vaikščiotų takais, nemintais keliais. — Dievačiai nukreipė juos nuo tikrojo kelio, nuo neatmainomo teisybės ir tiesos kelio ir atvedė į nepraeinamus takus, kuriais jie keliauja į prapultį. Taip jie daro iš savo šalies tyrumą ir amžiną apjuoką kaimynystėje esančioms tautoms. — (16) Kad jų šalis... Taip turi būti nurodytas nepertraukiamas sąryšis tarp nuodėmės ir bausmės. Nusidėjėliai žino, koki būtina nuodėmės paseka. Taigi, jei jie nori nuodėmės, tuo pačiu

et movebit caput suum. ¹⁷ Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

¹⁸ Et dixerunt: Venite, et cogitemus contra Ieremiam cogitationes: non enim peribit lex a sacerdote, neque consilium a sapiente, nec sermo a propheta: venite, et percutiamus eum lingua, et non attendamus ad universos sermones eius. ¹⁹ Attende Domine ad me, et audi vocem adversariorum meorum. ²⁰ Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animae meae? Recordare quod steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, et averterem in-

vienas, kurs per ją eis, baisėsis ir kraipys savo galvą. ¹⁷ Kaip svilinas vėjas aš juos išskirstysiu neprietelio akivaizdoje; nugarą ir ne veidą aš jiems rodysiu jų žuvimo dieną.

¹⁸ Tuomet jie kalbėjo: Ateikite ir pasitarkime apie Jeremiją, nes kunigas negali netekti įstatymo, nei išmintingasis patarties, nei pranašas žodžio; ateikite, užgaukime jį liežuviu ir nežiūrėkime visų jo šnekų. ¹⁹ Pažvelk, Viešpatie, į mane ir išgirsik mano priešų balsą. ²⁰ Argi atsilyginama už gera piktu, kad jie iškasė mano gyvybei duobę? Atsimink, kad aš stovėjau tavo akivaizdoje, kad juos užtarčiau ir nukreipčiau nuo jų tavo užsidedimą. ²¹ Todėl duok jų vaikams

nori ir jos pasėkos. Plg. žem. 19, 8; 49, 13; 50, 13. — (17) Svilinas vėjas: rytų vėjas (plg. Jobo 27, 21). Kadangi jie paliko Dievą, tai ir jis išves juos su didžiu smarkumu į svetimas šalis. — Nugarą ir... Tai ženklas paniekinimo ir rūstybės. Dievas jiems nepadės, bet paliks juos žūti. Susirinkime jie veltui maldaus Viešpatį: pasigailėjimo laikas bus praėjęs.

(18) Ateikite ir... Jų kietsprandystė pasirodo iš to, kad jie persekioja tikrus Dievo pranašus, net ieško užmušti tų, kurie jiems linki tik gera. Jau auk. 11, 18 Dievas apreiškė pranašui jų slaptus sumanymus. Dabar jie pasidarė dar drąsesni ir viešai padarė prieš jį suokalbi. — Nes kunigas negali... Savo piktus sumanymus žydai moka pridengti pasiteisinimais, kurie turi išvaizdą teisingų. Jeremijas jiems paskelbė žuvimo dieną, kurioje Dievas atgres tautai nugarą; jie laiko negalimu dalyku, kad taip galėtų įvykti, ir kaltina Jeremiją, būk jis užginčijas sandomos amžinumą; nes Dievo žadėjimu remiantis, niekuomet nepristigsia mokslo ir įstatymo, kurie

pavesti kunigams, niekuomet jai nepritrūksią išmintingų žmonių, kurie sunkiose valandose suteikia išganingų patarimų, niekuomet pagaliau Dievas nebūsiąs neištikimas savo žadėjimams siusti, visuomet tautai pranašų ir padėti savo karalystei. Kadangi Jeremijas visa tai ginčijęs, jie nutarė mušti jį liežuviu, t. y., skundžiant jį statyti prieš jį tokią liudijimą, kad jis rodytusi užsipelnęs mirties bausmę (plg. 26, 8...), tuo tarpu gi jie nori visai nežiūrėti jo žodžių. — (20) Argi atsilyginama...: argi gali nerūpėti tavo. Viešpatie, teisingumui, kad už gera, kurį aš jiems padariau, jie tykoja mano gyvybės ir ieško manęs sugauti ir užmušti kaip laukinio žvėries? — Kad juos užtarčiau...: eidamas pranašą pareigas. Toks jis pasirodė net po savo mirties (2 Mak. 15, 14). Dievas atsimena apie žmogų, kuomet jis pasigailėjimu arba bausme duoda ženklą, kad jis jam maloningas arba ant jo užsirūstinęs. Jeremijas vėl patiria pats ant savęs, kad žydai apakinti nepagydomai. Todėl jis nebedaro daugiau pastangų sulaikyti baudžiančią Dievo ran-

dignationem tuam ab eis, ²¹ Propterea da filios eorum in famem, et deduc eos in manus gladii: fiant uxores eorum absque liberis, et viduae: et viri earum interficiantur morte: iuvenes eorum confodiantur gladio in praelio. ²² Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repente: quia foderunt foveam ut caperent me, et laqueos absconderunt pedibus meis. ²³ Tu autem Domine scis omne consilium eorum adversum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, et peccatum eorum a facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

badą kęsti ir atiduok juos į kalavijo valdžią; tebūna jų žmonos be vaikų ir našlės, ir jų vyrai tebūna mirties ištikti, jų jauni-kaičiai tebūna nudurti kalaviju kovoje! ²² Tepasigirsta šauksmas iš jų namų; nes tu ūmai atvesi ant jų galvažudį, nes jie iškasė duobę, kad sugautų mane, ir paslėpė žabangus mano kojoms. ²³ Tu gi, Viešpatie, žinai visus jų mirties sumanymus prieš mane; nedovanok jų neteisybės, ir jų nuodėmė teneišdilsta tavo akivaizdoje, tegul jie sukniumba tavo akivaizdoje, savo narso metu pasielk su jais kietai.

b) Sudaužyto indo simbolis.

Caput XIX. ¹ Haec dicit Dominus: Vade, et accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi, et a senioribus sacerdotum: ² et egredere ad vallem filii Ennom, quae est iuxta

19 perskyrimas. ¹ Štai ką Viešpats sako: Eik ir imk iš tautos vyresniųjų ir iš vyresniųjų kunigų puodžiaus padarytą molinį indą, ² išeiik į Ennomo sūnaus slėnį, kurs yra ties Šukių

ka, tik meldžia Dievą apreikšti savo teisingumą, siunčiant paskelbtąsias bausmes. — (21) Mirties: maro (plg. 15, 2). — (22) Tepasigirsta... Tos bausmės buvo aukščiau paskelbtos 16, 5... Pranašas meldžia, kad Dievas savo bausmėmis parodytų, jog jo gąsdinimai buvo tiesa ir jog jam nestinga galios jiems įvykdyti. — (23) Nedovanok... Taip gi atsitiktų, jei Dievas dovano-tų jiems teisingą bausmę, kuria juos gąsdino. — Pasielk... Ebr. t.: įvykdyk tai prieš juos, t. y., duok jiems užmokesnį, kaip yra užsipel-nę, koks tinka jų darbams ir tavo sumanymams. — Jei jie praleis pasigailėjimo laiką juo nepasinaudoję, tai parodyk jiems savo teisingumą! Toks pranašo troškimas. Jis tikrai linki jiems bausmės (Tom.), bet da-

ro tai panašia prasme, kaip tai daroma N. Testamente (Apr. 8, 20; 23, 3; Gal. 1, 9; 5, 12; 2 Tim. 4, 14).

19, 1 — 20, 18. Dievas duoda Jeremijui įsakymą, pasiėmus molinį indą, skelbti skirtas tautai nelaimes ir indo sudaužymu išreikšti, kaip labai bus ji sunaikinta (19, 1—13). Jeremijo susirėmimas su kunigu Pasuru (19, 14—20, 6) ir jo kartus dejavimas dėl jam pavestų pareigų sunkumo (20, 7—18).

(19, 1) Eik ir imk... Anot ebr. t.: eik ir įgyk sau iš puodžiaus molinį indą, imk su savim tautos vyresniųjų ir vyresniųjų kunigų. — Kas ne tik girdima, bet ir matoma. tai giliau įeina į žmogaus širdį. Tautos vadai iš abiejų luomų, pasaulinių žmonių ir kunigų, turi būti liudytojai apskelbimo nelaimės. — (2)

introitum portae fictilis: et prae-
dicabis ibi verba, quae ego lo-
quar ad te. ³ Et dices: Audite ver-
bum Domini reges Iuda, et habi-
tatores Ierusalem: haec dicit Domi-
nus exercituum Deus Israel: Ecce
ego inducam afflictionem super
locum istum, ita ut omnis, qui au-
dierit illic, tinniant aures eius: ⁴ eo
quod dereliquerint me, et alienum
fecerint locum istum: et libave-
runt in eo diis alienis, quos
nescierunt ipsi, et patres eorum,
et reges Iuda: et repleverunt
locum istum sanguine innocen-
tum. ⁵ Et aedificaverunt excelsa
Baalim ad comburendos filios
suos igni in holocaustum Ba-
alim: quae non praecepi, nec
locutus sum, nec ascenderunt in
cor meum. ⁶ Propterea ecce dies
veniunt, dicit Dominus: et non
vocabitur amplius locus iste,
Topheth, et Vallis filii Ennom:
sed Vallis occisionis. ⁷ Et dis-
sipabo consilium Iuda et Ieru-
salem in loco isto: et subvertam
eos gladio in conspectu inimi-
corum suorum, et in manu quae-

vartų įėjimu, skelbk tenai žo-
džius, kuriuos aš tau kalbėsiu,
³ ir sakyk: Išgirskite Viešpaties
žodį, jūs, Jūdo karaliai ir Jeru-
salės gyventojai; štai ką sako,
kareivių Viešpats Izraelio Dievas:
Štai aš užvesiu ant šitos vietos
tokį suspaudimą, kad kiekvie-
nam, kurs apie jį girdės, spengs
jo ausys, ⁴ nes jie paliko mane
ir padarė šitą vietą man svetimą
ir auk jo joje svetimiems die-
vams, kurių nežinojo nei jie, nei
jų tėvai, nei Jūdo karaliai, ir jie
pripildė šitą vietą nekaltųjų krau-
jo, ⁵ darė aukštų vietų Baalams,
kad degintų ugnyje savo vaikus
kaipo deginamąją auką Baalams;
ko aš nebuvau įsakęs, nei kal-
bėjęs, ir kas nebuvo atėję man
į mintį. ⁶ Todėl štai ateina dienų,
sako Viešpats, ir šita vieta ne-
besivadins daugiau Tofetas ir
Ennomo slėnis, bet Užmušimo
slėnis. ⁷ Aš nieku paversiu šitoje
vietoje Jūdo ir Jeruzalės suma-
nymą, išžudysiu juos kalaviju jų
neprietielių akivaizdoje ir ranka
tų, kurie tykoja jų gyvybės, ir

Ennomo sūnaus slėnį. Vž.
auk. 7, 31. Išrenkama vieta, kurio-
je buvo daroma aukos Molochui,
kad taip joje atliekamu simboliniu
veiksmu būtų nurodyta viena iš
svarbiausių priežasčių žuvimo, ku-
riuo grąsoma. — Šukių vartų.
Taip buvo praminti vartai rasi dėl-
to, kad arti jų buvo supilama su-
daužytų indų šukės. Spėjama, kad
pro tuos vartus buvo išeinama iš vi-
daus miesto į Ennomo slėnį. Plg.
Neem. 3, 14, 15. — (3) Karaliai.
Vž. auk. 17, 20. — Spengs jo
ausys. Tai didžiausio pasibaisė-
jimo ženklas. Plg. 1 Kar. 3, 11; 3
Kar. 21, 12. — (4) Jie paliko
mane... Įvardijama ypač karaliaus
Manaso nusikaltimai (plg. 4 Kar. 21,
2. 7. 16). Žydai atėmė iš bažnyčios

jos vertybę, aukoję dievaičiams, iš
kurių jie nėra niekuomet gavę gera-
darystės, kurie nėra niekuomet pa-
rodę savo galios ženklų. — Nekal-
tųjų kraujo. Plg. auk. 21, 30. 34;
7, 6; žem. 22, 3. 17; Ps. 105, 36. 37.
— (5) Ko aš nebuvau... Jie savo
valia darė Molochui tokių baisių
dalykų, kokių Dievas niekuomet iš
jų nereikalavo. Dieva, kurs už di-
džiausias geradarystes reikalauja tik
nedaug, jie paliko; Molochui gi, iš
kurio jie nieko negauna, jie daro
baisią kruviną auką iš savo vaikų.
— (6) Nebesivadins... Plg.
auk. 7, 32. — (7) Nieku paver-
siu. Ebr. t.: ištuštinsiu. — Rasi taip
daroma aliūzija į indą, kurį buvo
pasiėmęs su savim Jeremijas. —
Duosiu juos... Likusieji gyvi ne-

rentium animas eorum: et dabo cadavera eorum escam volatilibus caeli, et bestiis terrae. ⁸ Et ponam civitatem hanc in stuporem, et in sibilum: omnis, qui praeterierit per eam, obstupescet, et sibilabit super universa plaga eius. ⁹ Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, et carnibus filiarum suarum: et unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, et in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, et qui quaerunt animas eorum. ¹⁰ Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum. ¹¹ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum et civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari: et in Topheth sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum. ¹² Sic faciam loco huic, ait Dominus, et habitatoribus eius: et ponam civitatem istam sicut Topheth. ¹³ Et erunt domus Ierusalem, et domus regum Iuda sicut locus Topheth, immundae: omnes domus, in quarum domatibus sacrificaverunt omni militiae caeli, et libaverunt libamina diis alienis.

duosiu jų lavonus ęsti dangaus paukščiams ir žemės žvėrimis. ⁸ Aš padarysiu iš šito miesto nustebimo ir apjuokos dalyką: kiekvienas, kurs pro jį eis, stebėsis ir švilps dėl visų jo slogų. ⁹ Aš duosiu jiems valgyti jų vaikų kūnus ir jų dukterų kūnus, ir kiekvienas valgys savo prietelio kūną apgulime ir suspaudime, kuriuo juos prislęgs jų neprieteliai ir kurie tykoja jų gyvybės. ¹⁰ Po to tu sudaužysi indą akyse žmonių, kurie eis su tavim, ¹¹ ir jiems tarsi: Štai ką sako kareivių Viešpats: Aš sudaužysiu šitą tautą ir šitą miestą taip, kaip sudaužoma puodžiaus indas, kurio nebegalima vėl pataisyti; ir jie bus palaidoti Tofete, nes kitur laidoti nebebus vietos. ¹² Taip aš padarysiu šitai vietai, sako Viešpats, ir jos gyventojams ir padarysiu šitą miestą panašų į Tofetą. ¹³ Jeruzalės namai ir Jūdo karalių namai bus sutepti kaipo Tofeto vieta, visi tie namai, ant kurių stogų jie aukojo visai dangaus kariuomenei ir darė liejamųjų aukų svetimiems dievams.

įstengs palaidoti visų žuvusiųjų. — (8) Aš padarysiu...: kaip kad buvo paskelbta Mozės įstatyme Atk. 29, 22; plg. 3 Kar. 9, 8; auk. 18, 16; žem. 49, 17—50, 13. — (9) Aš duosiu jiems valgyti...: taip kaip jie juos aukojo dievaičiams. Plg. Kun. 26, 29; Atk. 28, 53; Bar. 2, 3; Raud. 4, 10. Iš pradžių jie sius prieš savo vaikus, paskui ęs vienas kitą. Panašių dalykų pasakojama apie Samarijos apgulimą. 4 Kar. 6, 28, 29. — (11) Kurios nebegalima... Tautą sutikusios nelaimės nebebus galima pataisyti žmonių priemonė-

mis. Ji sulaužė sandorą su Dievu, tai ji nebegali savo jėgomis vėl išgyti jo malonės. Tapat reikia pasakyti apie žmogų, kurs mirtingai nusidėjo. — Ir jie bus palaidoti... Tie žodžiai rasi atkelti į čia iš 7, 32; jų nėra šitoje vietoje LXX. — (12) Panašią į Tofetą: i suteptą pilną pasibaisėjimo ir pasibaurėjimo vietą. Plg. 4 Kar. 23, 10; Iz. 30, 33. — (13) Ant kurių stogų. Palestinoje stogai buvo visai gulsti. Ir ant jų žydai darė aukų dievaičiams. Plg. 4 Kar. 23, 12; Sof. 1, 5 ir k.

¹⁴ Venit autem Ieremias de Topheth, quo miserat eum Dominus ad prophetandum, et stetit in atrio domus Domini, et dixit ad omnem populum. ¹⁵ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam super civitatem hanc, et super omnes urbes eius universa mala, quae locutus sum adversum eam quoniam induraverunt cervicem suam ut non audirent sermones meos.

Caput XX. ¹ Et audivit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Ieremiam prophetantem sermones istos. ² Et percussit Phassur Ieremiam prophetam, et misit eum in nervum, quod erat in porta Beniamin superiori, in domo Domini. ³ Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Ieremiam de nervo. et dixit ad eum Ieremias: Non Phassur vocavit Dominus nomen tuum, sed

¹⁴ Jeremijas, parėjęs iš Toteto, kur Viešpats buvo jį siuntęs pranašauti, atsistojo Viešpaties namų prieangyje ir tarė visai tautai: ¹⁵ Štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Štai aš užvesiu ant šito miesto ir ant visų jų miestų visas nelaimės, apie kurias esu prieš jį kalbėjęs, nes jie sukietino savo sprandą, kad neklausytų mano žodžių.

20 perskyrimas. ¹ Kuomet kunigas Emerio sūnus Pasuras, kurs buvo pastatytas kunigaikščiu Viešpaties namuose, išgirdo Jeremiją pranašaujant šituos žodžius, ² Pasuras mušė pranašą Jeremiją ir jį įdėjo į jiekštą, buvusį aukštesniuosiuose Benjamins vartuose, Viešpaties namuose. ³ Rytdienai išaušus Pasuras išėmė Jeremiją iš jiekšto. Tuomet Jeremijas jam tarė: Viešpats nėbevadina tavęs Pasuras,

(14) Prieangyje: viename iš buvusių aplink bažnyčią šventorių. Pranašas skelbia Dievo teismą visiems luomams. Tauta dar dalyvavo viešoje tarnystėje Dievui, bet dalyvavimo būdas buvo peiktinas. Plg. 7, 10, 21. — (15) Jie sukietino... Įspėti po daugelio nusikaltimų jie nenorėjo gręžtis į Dievą.

(20, 1) Emerio sūnus... Pasuras rasi buvo tik ainis Imerio. Imeris gi buvo viršininkas vienos iš dvidešimt keturių kunigų skyrių, kuriems Dovidui buvo pavesta tarnystė bažnyčioje. Vž. 1 Kron. 24, 14; Ezdr. 2, 38. Pasurai matomai buvo pavesta vyriausia priežiūra bažnyčioje, panašiai kaip ir valdininkui, paminėtam Apd. 4, 1; 5, 24. — (2) Mušė... Pasurai Jeremijas rodėsi nusikaltes tuo, būk jis tinkamai negerbęs bažnyčios ir norįs sukelti tautą. Tačiau Jeremijas jau visų akivaizdoje pasirodė esąs tikras pranašas, kurio, žiūrint Atk. 18,

15..., reikia klausyti, ir kurs reikia gerbti. Bet Pasuras nenorėjo jo laikyti tikru pranašu ir nuplakdino, skirdamas jam įstatyme paminėtas 40 rykščių (Atk. 18, 15...). — Į jiekštą. Buvo tai prietaisas kaltininkams kankinti, į kurį įdėdavo žmogų iškreiptais variais: todėl jis anot ebr. t. ir vadinosi iškreipimas. — Benjamins vartuose Vž. 4 Kar. 15, 35; plg. žem. 37, 13. — (3) Pasuras išėmė...: rasi gailėdamos savo pasielgimo, arba, tikriau, tikėdamos, kad nubaustas pranašas nebedrįs daugiau atsiliepti. Panašiai elgėsi vyriausieji kunigai su apaštalais Apd. 5, 40. — Tuomet Jeremijas... Įmestas į kalėjimą Jeremijas tyli ir tylėjimu nugali neteisybę; tačiau išleistas jis neslepia, kas turi ateiti, kad netikrasai pranašas bent daugiau nebenusidėtų ir melstų sau Dievo pasigailėjimo. — Baismus iš visur. Tas vardas reiškia užėjimą juo nurody-

pavorem undique. ⁴ Quia haec dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te et omnes amicos tuos: et corruent gladio inimicorum suorum, et oculi tui videbunt: et omnem ludam dabo in manum regis Babylonis: et traducet eos in Babylonem, et percutiet eos gladio. ⁵ Et dabo universam substantiam civitatis huius, et omnem laborem eius, omneque pretium, et cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorum: et diripient eos, et tollent, et ducent in Babylonem. ⁶ Tu autem Phasur, et omnes habitatores domus tuae ibitis in captivitatem: et in Babylonem venies, et ibi morieris, ibique sepelietur tu, et omnes amici tui, quibus prophetaisti mendacium.

⁷ Seduxisti me Domine, et seductus sum: fortior me fuisti, et invaluisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me. ⁸ Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, et vastitatem clamito: et factus est mihi sermo Domini in opprobrium, et in derisum tota die.

bet, baisumas iš visur. ⁴ Nes štai ką Viešpats sako: Štai aš tave paduosiu baimei, tave ir visus tavo prietelius; jie kris po savo neprietelių kalaviju, ir tavo akys matys; visą Jūdą aš paduosiu į Babilono karaliaus ranką; jis juos nuves į Babiloną ir juos užmuš kalaviju. ⁵ Aš atiduosiu visą šito miesto lobį, ir visą jo darbų vaisių, ir visas įrangenybes, ir visus Jūdo karalių turtus aš duosiu į jų neprietelių rankas; jie juos išplėš, pasiims ir išgabens į Babiloną. ⁶ Tu gi, Pasurai, ir visi tavo namų gyventojai eisite į nelaisvę; tu nueisi į Babiloną, tenai mirsi ir tenai būsi palaidotas draug su visais savo prieteliais, kuriems tu pranašavai melą.

⁷ Tu, Viešpatie, patraukei mane, ir aš esu patrauktas; tu buvai galingesnis už mane ir nugalėjai mane; iš manęs pasidarė juoko dalykas per visą dieną, visi tyčiojasi iš manęs. ⁸ Nes jau senai aš kalbu šaukdamas: Neteisybė! ir šūkauju: Sunaikinimas! bet iš Viešpaties žodžio pasidarė man

to dalyko. Koks bus tas dalykas, plačiau pasakoma 4. e. — (4) Aš tave paduosiu... Ebr. t.: aš padarysiu iš tavęs baisumą tau pačiam ir visiems tavo prieteliams. — (6) Tu gi, Pasurai... Kadangi čia Pasurai prikišama pranašavimas melo, tai darosi aišku, kodėl jis buvo įmetęs Jeremiją į kalėjimą. Kuomet Jeremijo žodžiai apie Pasuro likimą įvyko, visai tikrai negalima pasakyti. Kadangi tačiau, karaliaujant Sedekijui, Pasuro pareigas ėjo jau kas kitas, būtent Sofonijas (vz. žem. 29, 25. 26), tai galima spėti, kad pranašystė įvyko, kai Jeronijas ir kiti didžiūnai liko išvesti

į nelaisvę (plg. žem. 29, 2; 4 Kar. 24, 14—16).

(7) Patraukei mane... Dievo šaukimui būti pranašu Jeremijas pradžioje priešinosi (1, 6), bet pasidavė Dievo išpėjimui ir pažadėjimui, nes Dievas lyg verste vertė jį priimti pareigas. Pasitikėjęs gi Dievo globa ir priėmęs pareigas, jis ne tik ne laisvas nuo savo neprietelių, bet dar turi nuolat klausyti jų pasityčiojimų iš savęs. Pranašo žodžiuose galima rasti tiek nusiminimo ir bailumo. — (8) Nes jau senai... Ebr. t.: nes kiek sykių aš kalbu, aš turiu šaukti: Prievarta ir prispaudimas! — Žmonės tyčiojosi

⁹ Et dixi: Non recordabor eius, neque loquar ultra in nomine illius: et factus est in corde meo quasi ignis exaestuans, claususque in ossibus meis: et defeci, ferre non sustinens. ¹⁰ Audiui enim contumelias multorum, et terrorem in circuitu: Persequimini, et persequamur eum: ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, et custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, et praeualeamus adversus eum, et consequamur ultionem ex eo. ¹¹ Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, et infirmi erunt: confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium semperiternum, quod numquam deletur. ¹² Et tu Domine exercituum probator iusti, qui vides renes et cor: videam quaeso ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam. ¹³ Cantate Domino, laudate Dominum:

apjuoka ir pasityčiojimo dalykas per visą dieną. ⁹ Ir tariau: Aš jo nebeatsiminsiu ir daugiau nebekalbėsiu jo vardu; bet mano širdyje pasidarė tarsi karšta ugnis, uždaryta mano kauluose; aš alpau negalėdamas iškėsti. ¹⁰ Nes aš girdėjau daugelio šmeižtus ir baismus aplinkui: Persekiokite ir persekiokime jį! Tai aš girdėjau iš visų žmonių, kurie gyveno taikoje su manim; jie tykojo mano šono: Ar nesiduos jis ko kiuo nors būdu apgauti, kad mes jį nugalėtumėm ir jam atkeršintumėm. ¹¹ Bet Viešpats yra su manim lyg drąsus kovotojas; todėl, kurie mane persekioja, sukniubs ir susilpnės; jie bus smarkiai sugėdinti, nes nesuprato amžinosios apjuokos, kuri niekuomet nebus išdildyta. ¹² Taigi, tu, kareivių Viešpatie, teišiojo mėgintojau, kurs matai inkstus ir širdį, duok, meldžiamasis, man išvysti tavo jiems padarytą kerštą;

iš pranašo, nes manė, kad tai, kas ne tuojau įvyksta, visai nebeįvyks. — (9) Aš jo nebeatsiminsiu... Anot ebr. t.: aš jo (Viešpaties) nebeaminėsiu. — Tokį nutarimą buvo įkvėpę žmogaus slipnumui tie baisūs kentėjimai. — Bet mano širdyje... Dievo žodis ugnis; Jeremias negali jo sulaikyti savo širdyje, ugnis išsiveržia ir stengiasi liepsnoti; taip jis Dievo spiriamas turi vėl ir vėl pradėti skelbti nelaimes. Taip pat ir iš šitų žodžių pasirodo šioks toks pranašo svyravimas ir nusiminimas. — Aš alpau... Anot ebr. t.: aš stengiausi jį sulaikyti, bet negalėjau. — (10) Nes aš... Anot ebr. t.: aš girdėjau daugelį — baismus aplinkui (mane): skųskite ir mes jį skųsime (vyriausybei kaipo maišto vada). Visi, kurie buvo su manim taikoje, tykoja manęs: ar... — (11) Bet Viešpats... Pranašas vienu sykiu atgauna savo drąsumą, atsi-

mindamas Dievą. Ir iš tikrųjų, jei Dievas su mumis, kas prieš mus? Neprieteliai tikrosios išminties apieisti, nes kitaip jie būtų pripažinę tikrąjį pranašą, koks buvo Jeremias, ir jo skelbimus, ir būtų išvengę žuvimo pranašo nurodytu keliu. Dabar gi jų laukia sugėdinimas ir sumišimas, kai įvyks tai, ką Jeremias paskelbė. Ir kad tas sugėdinimas juos sutiks, jei jie pasiliks atkaklūs. Jeremias tai žino iš Dievo tiesakalbystės. Plg. žem. 23, 40. — Jie bus smarkiai... Anot ebr. t.: jie bus visai sugėdinti, nes jiems nepavyks: tai bus amžina gėda, kuri nebus užmiršta. — (12) Taigi tu... Plg. auk. 11, 20; 17, 10. Dievas pažįsta pranašo širdį ir žino, kaip ištikimai ir sąžiningai jis skelbia jam suteiktą žodį. Dievo, o ne savo reikalų gindamas, jis teisėtai gali laukti, kad Viešpats kelsis savos bylos keršyti. — (13) Giedokite... Kadangi jis

quia liberavit animam pauperis de manu malorum. ¹⁴ Maledicta dies in qua natus sum: dies, in qua peperit me mater mea, non sit benedicta, ¹⁵ Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: et quasi gaudio laetificavit eum. ¹⁶ Sit homo ille ut sunt civitates, quas subvertit Dominus, et non poenituit eum: audiat clamorem mane, et ululatum in tempore meridiano: ¹⁷ qui non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea sepulchrum, et vulva eius conceptus aeternus. ¹⁸ Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem et dolorem, et consumerentur in confusione dies mei?

tau aš pavedžiau savo bylą. ¹³ Giedokite Viešpačiui, girkite Viešpatį, nes jis atvadavo beturčio sielą iš piktųjų rankos. ¹⁴ Prakeikta teesie diena, kurioje gimiau! diena, kurioje mano motina mane pagimdė, tenebūna palaiminta! ¹⁵ Tebūna prakeiktas žmogus, kurs paskelbė mano tėvui, sakydamas: Tau gimė kūdikis berniukas, ir tarėsi padaręs jam didelio džiaugsmo. ¹⁶ Tebūna tas žmogus kaip miestai, kuriuos Viešpats sugriovė ir to nesigailėjo; tegul jis girdi šauksmą rytą ir klyksmą vidudienį, ¹⁷ nes neužmušė manęs iščioje, kad mano motina būtų man buvusi kapas ir jos iščia būtų amžinai nėščia pasilikusi! ¹⁸ Kam aš išėjau iš iščios, kad matyčiau vargą ir skausmą ir mano dienos nyktų sugėdinime?

7. Dievo teismai piktiems ganytojams. a) Jeruzalė bus kaldėjiečių paimta.

Caput XXI. ¹ Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiae,

21 perskyrimas. ¹ Viešpaties suteiktas Jeremijui žodis, kai karalius Sedekijas siuntė pas jį Melkijo sūnų Pasurą ir

jau ne vieną sykį yra prityręs Dievo pagalbos (plg. 11, 18), tai jis pasako žodžius, kokiais jis garbino Viešpatį. — (14) Prakeikta... Pasikėlęs ant vilties sparnų, pranašas vėl krinta, matydamas savo tarnystės sunkumą. Jis ne stipresnis už Eliją panašiose aplinkybėse (3 Kar. 19, 4). išreiškia savo nuliūdimą kone tais pačiais žodžiais, kaip ir Jobas, parodydamas savo skausmą hiperboliniais išsirciškimais (Efrem.). — (16) Kaip miestai: Sodoma, Gomora ir kiti Pentapolies miestai. — (18) Kad matyčiau... Pranašo skausmą padidina jo tautos nelaimė. Plg. 1 Mak. 2, 7. Nėra abejo-

nės, kad pas S. Testamento žmones negalima ieškoti N. Test. tobūlumo, kokį galėjo suteikti apaštalams Kristaus pavyzdys ir jo malonė. Kad skausmas yra išreiškiamas smarkesniais žodžiais, tai toks rytiečių paprotys (Efr.), taip pat kaip perplėšimas drabužių, barstymas sau dulkių ant galvos ir panašūs dalykai sutinka su didesniu rytų kraštų gyvumu.

21. 1–14. Karaliaus Sedekijo paklaustas Jeremijas (1. 2) Viešpaties vardu skelbia, kad Dievas ne tik nepadės žydams, bet dar pats kovos prieš juos draug su kaldėjiečiais (3–8). tačiau duoda tautai ir

et Sophoniam filium Maasiae sacerdotem, dicens: ² Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis praeliatur adversum nos: si forte faciat Dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, et recedat a nobis. ³ Et dixit Ieremias ad eos: Sic dicetis Sedeciae: ⁴ Haec dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego convertam vasa belli, quae in manibus vestris sunt, et quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis, et Chaldaeos, qui obsident vos in circuitu murorum: et congregabo ea in medio civitatis huius. ⁵ Et debellabo ego vos in manu extenta, et in brachio forti, et in furore, et in indignatione, et in ira grandi. ⁶ Et percutiam habitatores civitatis huius, homines et bestiae pestilentia magna morientur. ⁷ Et post haec ait Dominus: dabo Sedeciam regem luda, et servos eius, et populum eius, et qui derelicti sunt in civitate hac a peste et gladio, et fama, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manu inimicorum eorum, et in manu quaerentium animam eorum, et

kunigą Maasijo sūnų Sofoniją ir sakydino: ² Pasiklausk už mus Viešpatį, nes Babilono karalius Nabukodonosoras kariauja prieš mus; rasi Viešpats padarys mums, laikydamos visų savo stebuklų, kad anas atsitrauktų nuo mūsų. ³ Jeremijas jiems tarė: Sakyskite Sedekijui taip: ⁴ Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Štai aš apgrėšiu karo ginklus, kurie jūsų rankose ir kuriais jūs kariaujate prieš Babilono karalių ir kaldėjiečius, jus apgulančius aplinkui sienas; ir aš juos surinksiu šito miesto viduryje. ⁵ Aš kovosiu prieš jus ištiesta ranka ir stipriu petimi su narsu, užsidegimu ir didžia rūstybe. ⁶ Aš užgausiu šito miesto gyventojus, žmonės ir gyvuliai mirs didžiu maru. ⁷ Po to, sako Viešpats, aš paduosiu Jūdo karalių Sedekiją, jo tarnus, jo tautą ir kurie bus likę šitame mieste nuo maro, kalavijo ir bado; į Babilono karaliaus Nabukodonosoro rankas, į jų neprietelių rankas ir į rankas tų, kurie ieško jų sielų; jis juos užgaus kalavijo ašmenimis ir nesi-duos permaldauti, nedovanos ir nepasigailės.

karalini naudingų patarimų, kaip jie galėtų gelbėtis (9—14).

(21, 1) Siuntė. Panaši pasiuntinybė paminėta žem. 37, 3. — Melkijo sūnų Pasurą. Tai ne tas pats Pasuras, kurs paminėtas auk. 20, 1. Jis rasi buvo ne sūnus, bet tik tolimas ainis Melkijo, kurs Dovidio laikais buvo naskirtas penktojo kunigų skyriaus viršininku. Plg. 1 Kron. 24, 9. — Sofonija... Jis minimas kelis sykius žem. 29, 25; 37, 3; 52, 24. — (2) Nabukodonosoras. Ebr. Nebukadre'ccar, kald. Nebo-kudurri-urur, (dievas) Nebo laiko globoje vainika. Jis tuo laiku buvo antrą sykį apgules Jeruzalę. 4

Kar. 25, 1. — Savo stebuklų: stebuklingai išgelbėdamas, kaip kad buvo išgelbėjęs Ezekijo laikais, 4 Kar. 19, 6. 7. 35. 36. Pranašo atsakymas parodo, kad pasigailėjimo laikas buvo jau praėjęs ir kad daugiausiai bausmė gali būti tik sumažinta, jei jie iš tikrųjų norės daryti atgailą (12. e.).

(4) Aš apgrėšiu... Jei žydu kariuomenė mėgins užpulti apgulančius kaldėjiečius, ji bus priversta trauktis atgal ir bėgti į patį miestą. — Aplink sienas. Ebr. t.: už sienų. — (5) Ištiesta ranka... Tai ženklas galybės, kuriai negalima pasipriešinti. — Su narsu...

percutiet eos in ore gladii, et non flectetur, neque parces, nec miserebitur.

⁸ Et ad populum hunc dices: Haec dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitae, et viam mortis. ⁹ Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, et fame, et peste: qui autem egressus fuerit, et transfugerit ad Chaldaeos, qui obsident vos, vivet, et erit ei anima sua, quasi spoliū. ¹⁰ Posui enim faciem meam super civitatem hanc, in malum, et non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, et exuret eam igni. ¹¹ Et domui regis Iuda: Audite verbum Domini, ¹² domus David, haec dicit Dominus: Iudicate mane iudicium, et eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, et succendatur: et non sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum. ¹³ Ecce ego ad te habitatricem vallis solidae atque campestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis

⁸ Šitai tautai tų tarsi: Štai ką Viešpats sako: Štai aš duodu jūsų akivaizdoje gyvenimo kelią ir mirties kelią. ⁹ Kas pasiliks šitame mieste, mirs nuo kalavijo, bado ir maro; kas gi išeis ir nubėgs pas kaldėjiečius, kurie jus apgula, bus gyvas ir bus jam jo gyvybė lyg grobis. ¹⁰ Nes aš atgrėžiau savo veidą prieš šitą miestą, kad daryčiau pikta ir ne gera, sako Viešpats; jis bus atiduotas į Babilono karaliaus rankas ir tasai sudegins jį ugnimi. ¹¹ Ir Jūdo karaliaus namams sakyk: Klausykite Viešpaties žodžio, ¹² Dovidu namai. Štai ką Viešpats sako: Darykite teismą nuo pat ryto ir gelbėkite prievarta prislėgtą iš skriaudėjo rankos, kad kartais neišeitų kaip ugnis mano užsidegimas ir neužsidegtų, ir nebūtų kam užgesyti dėl jūsų pastangų piktumo. ¹³ Štai, aš ateinu pas tave, stipraus ir lygaus slėnio gyventoją, sako Viešpats, pas

Plg. Atk. 29, 28. Kovotojai žus nuo kalavijo. miesto gyventojai nuo maro.

(8) Aš duodu... Plg. Atk. 11, 26; 30, 15. — (9) Kas gi išeis... Jeremijas kelis sykų davė žydams patartį ramiai pasiduoti kaldėjiečiams. Plg. 27, 11; 38, 1... Žydai tik su didžiu vargu galėtų dar išgelbėti savo gyvybę; ji reiktų varu išplėsti, kaip kad atimamas grobis. — (10) Nes aš atgrėžiau... Veltui mėgintų kas nors priešintis, nes pats Viešpats yra nutaręs nubausti Jeruzalę ir atiduoti ją kaldėjiečiams. Sudegins...: taip kaip patys žydai turėjo sudeginti prakeikimui skirtus miestus. Atk. 13, 16. — (11) Karaliaus namams. Kaip tau-ta taip ir karaliaus namai turi žino-

ti būdą, kuriuo Dievo ištarmė kad ir nepašalinama, bet vis gi gali būti palengvinta. Tas palengvinimas teikiamas karaliaus namams dėlei Dovidu ir tai lengviausia sąlyga. — (12) Nuo pat ryto: uoliai, neatidėliojant. — Kad kartais neišeitų... Taip žuvinimas turi pasirodyti atėjęs ne nežinant ateities, bet atvestas savo valios (Jieron.). Kaip baisi bausmė atėjo ant Sedekijo, pasirodo iš 4 Kar. 25, 7. — (13) Stipraus ir lygaus... Anot ebr. t.: slėnio gyventoją, lygumės uolą. — Tai vadinama kalneliais apsupta, vargiai prieinama, todėl sunki pa-imti Jeruzalė. Plg. Ps. 124, 2; Iz. 22, 1; Sof. 1, 11. — Kas mus užgaus. Ebr. t.: kas galės nusileisti ant mūsų? — Prieš tą pasitikėjimą savimi

percutiet nos? et quis ingredietur domos nostras? ¹⁴ Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum dicit Dominus: et succendam ignem in saltu eius: et devorabit omnia in circuitu eius.

jus, kurie sakote: Kas mus užgaus? ir kas įeis į mūsų namus? ¹⁴ Aš jus aplankysiu, žiūrėdamas jūsų pastangų vaisių, sako Viešpats, ir sukursiu ugnį jos girioje, ir ji prarys visa aplinkui ją.

b) Prakeikimai piktiems Jūdo karaliams.

Caput XXII. ¹ Haec dicit Dominus: Descende in domum regis Iuda, et loqueris ibi verbum hoc, ² et dices: Audi verbum Domini rex Iuda, qui sedes super solium David: tu et servi tui, et populus tuus, qui ingredimini per portas istas. ³ Haec dicit Dominus: Facite iudicium et iustitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris: et advenam, et pupillum, et viduum nolite contristare, neque opprimatis inique: et sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. ⁴ Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus huius reges sedentes de genere David super thronum eius, et ascendentes currus et equos, ipsi et servi, et populus

22 perskyrimas. ¹ Štai ką sako Viešpats: Nueik į Jūdo karaliaus namus, kalbėk tenai šitą žodį, ² ir sakyk: Klausykis Viešpaties žodžio, Jūdo karaliau, kurs sėdi Dovidio soste, tu ir tavo tarnai, ir tavo tauta, kurie įeinatė pro šituos vartus. ³ Štai ką Viešpats sako: Darykite teisumą ir teisybę ir išvaduokite prievartą prislėgtą iš skriaudėjo rankos; neliūdinkite ateivio, našlaičio ir našlės, neslėkite neteisingai ir neišliekite šitoje vietoje nekalto kraujo. ⁴ Nes jei jūs iš tikrųjų tai darysite, tai pro šitų namų vartus įeis karaliai iš Dovidio giminės, kurie sėdi jo soste, važiuoti ir raiti, jie, ir jų tarnai, ir jų tauta. ⁵ Jeigu gi neklausysite šitų žodžių, aš prisiekiu

Viešpats stato savo visagalybę. — (14) Jos girioje. Taip vadinama Jeruzalės namai, ypač Dovidio, Saliamono ir kitų karalių iš Libano kėdrujų pastatyti rūmai. Pranašystės įvykimą vz. 4 Kar. 25. 9; 2 Kron. 39. 19; Jer. 52, 13.

22, 1—23, 8. Jeremijas Dievo vardu duoda įspėjimų karaliaus namams (22, 1—9), skelbia nelaimę karaliui Selumui (22, 10—12), karaliui Joakimui (22, 13—23), karaliui Jekonijui (22, 24—30) ir piktiems ganytojams, kuriuos turi pavaduoti geri ganytojai ir geriausias Ganytojas (23, 1—8).

(22, 1) Į Jūdo karaliaus namus. Kadangi šitas įspėjimas duodamas apskritai karaliui, jo neivardijant, tai reikia spėti, kad jis pranašo buvo ne viena sykį pakartotas. — (2) Kurs sėdi Dovidio soste. Atsiliepinimas turi prīminti karaliui Dovidui duotuosius pažadėjimus, bet taip pat ir sujungtas su juo sąlygas (2 Kar. 7, 14). — Pro šituos vartus: pro karaliaus rūmų vartus. — (3) Ateivio... Jiems labiausiai reikia globos ir ta globa paliepta Dievo istatyme. Iš. 22, 21 ir k. Plg. auk. 21, 12. — (4) Iš Dovidio giminės, kurie... Ebr. t.: kurie Do-

eorum. ⁵ Quod si non audieritis verba haec: in memetipso iuravi, dicit Dominus, quia in solitudine erit domus haec. ⁶ Quia haec dicit Dominus super domum regis Iuda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, urbes inhabitabiles. ⁷ Et sanctificabo super te interficientem virum et arma eius: et succident electas cedros tuas, et praecipitabunt in ignem. ⁸ Et pertransibunt gentes multae per civitatem hanc: et dicet unusquisque proximo suo: Quare fecit Dominus sic civitati huic grandi? ⁹ Et respondebunt: Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui, et adoraverint deos alienos, et servierint eis.

¹⁰ Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia non revertetur ultra, nec videbit terram nativitatis suae. ¹¹ Quia haec dicit Dominus ad Sellum filium Iosiae regem Iuda, qui regnavit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto. Non revertetur huc amplius: ¹² sed in

savimi, sako Viešpats, kad šitie namai pavirs tyruma. ⁶ Nes štai ką Viešpats sako apie Jūdo karaliaus namus: Jūs man kaip Galaadas, Libano viršūnė, bet iš tikrųjų aš padarysiu iš jūsų tyrumą, negyvenamus miestus. ⁷ Aš pašventinsiu prieš tave užmušantį žmogų ir jo ginklus; jie nukirs rinkinius tavo kėdrus ir įmes į ugnį. ⁸ Daug tautų pereis per šitą miestą, ir kiekvienas sakys savo artimui: Kodėl Viešpats taip padarė šitam dideliam miestui? ⁹ Ir bus atsakyta: Dėl to, kad jie pametė Viešpaties, savo Dievo, sandorą, garbino svetimus dievus ir jiems tarnavo.

¹⁰ Neverkite mirusiojo ir neraudokite su ašaromis; verkite to, kurs išeina, nes jis daugiau nebepargrįš ir nebematys savo gimtosios šalies. ¹¹ Nes štai ką sako Viešpats Jūdo karaliui Jozijo sūnui Selumui, karaliavusiam savo tėvo Jozijo vietoje, išėjusiam iš šitos vietos: Jis daugiau čionai nebepargrįš, ¹² bet tenai toje vie-

vidui sėdi jo soste. — Karalystė pasiliks stovėti savo grožybėje; bet tas jos pasilikimas pareina nuo sąlygų išpildymo, 2 Kar. 7, 14... Plg. auk. 17, 25. — (6) Kaip Galaadas. Galaado kraštas žymus buvo savo gražumu. — Libano viršūnė: kilnus kaip Libano miškai, iš kurių kėdrų buvo pastatyti tie rūmai. Tačiau rūmų kilnumas Dievui nieko nereikš, jei karalius nevaldys teokratiškosios karalystės, taip kaip reikalauja jo pašaukimas. — (7) Užmušanti... Ebr. t.: griovėjus, kiekvieną su jo ginklais. — Tai bus Dievui šventas karas. Plg. auk. 6, 4; Iz. 13, 3... — (8, 9) Pareis per šitą miestą... Plg. Atk. 29, 24; 3 Kar. 9, 8.

(10) Neverkite mirusiojo... Joakazo likimą reikia labiau apraudoti ne kaip mirtį karaliaus Jozijo, kurs krito kovoje prie Magėdo (4 Kar. 23, 29...). Po Jozijo viešpatavo jo sūnus Joakazas, kuriam tuomet buvo sukažė trisdešimt dveji metai. Tačiau jis darė, kas buvo pikta Viešpaties akivaizdoje. Vos tris mėnesius karaliavęs, jis buvo Aigipto karaliaus Nechao nugalėtas prie Reblo ir nuvestas į Aigiptą (kame jis ir mirė). Pranašystė buvo suteikta neilgai trukus po to atsitikimo, kadangi skausmas dėl Jozijo mirties dar tebebuvo gyvas. Kaip gi labai raudota dėlei jo mirties. v. 2 Kron. 35, 24, 25; Zak. 12, 11. — (11) Selumui. Kalbama

loco, ad quem transtuli eum, ibi morietur, et terram istam non videbit amplius.

¹³ Vae qui aedificat domum suam in iniustitia, et coenacula sua non in iudicio: amicum suum opprimit frustra, et mercedem eius non reddet ei. ¹⁴ Qui dicit: Aedificabo mihi domum latam, et coenacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, et facit laquearia cedrina, pingitque sinopide. ¹⁵ Numquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit et bibit, et fecit iudicium et iustitiam tunc cum bene erat ei? ¹⁶ Indicavit causam pauperis et egeni in bonum suum: numquid non ideo quia cognovit me, dicit Dominus? ¹⁷ Tui vero oculi et cor ad avaritiam, et ad sanguinem innocentem fundendum, et ad calumniam, et ad cursum mali operis. ¹⁸ Propterea haec dicit Dominus ad ioakim filium io-

toje, i kurią aš jį perkėliau, mirs ir daugiau nebematys šitos šalies.

¹³ Deja, kas stato savo namus neteisybe ir savo kambarius neteisumu, veltui slėgia savo prietelį ir jam neatiduoda jo užmokėsnio, ¹⁴ kurs sako: Pasistatysiu sau plačius namus ir ertus kambarius, kurs išsikerta sau langų, iškloja kėdro lentomis ir ištepa raudonai. ¹⁵ Argi tu karaliausi, kad lyginies su kėdru? Argi tavo tėvas nevalgė ir negėrė, ir ar jam nebuvo gera, kuomet jis darė teismą ir teisybę? ¹⁶ Jis darė teisybę beturčiui ir stokojančiam savo laimei; argi ne dėlto, kad jis mane pažino? sako Viešpats. ¹⁷ Tavo gi akys ir širdis linkusios į godumą ir nekalto kraujo išlieti, skriaudos daryti ir bėgti paskui piktą darbą. ¹⁸ Todėl štai ką Viešpats sako Jūdo karaliui Jozijo sūnui Joakimui: Jo neverks: Deja broli! ir deja sesuo!

apie tą patį Joakazą, nes jis buvo paskirtas karaliumi Jozijo vietoje, išvestas į Aigiptą ir tenai mirė. Kad jis turi du vardus, tai tas dalykas anuo laiku buvo gana paprastas, nes ir karalius Joakimas anksčiau vadinosi Eliakimas, taip pat karalius Sedekijas pirma vadinosi Matanijas; Joakazas rasi gavo antrą vardą apindamas sostą.

(13) Savo kambarius. Ebr. t.: savo ankšto kambarius. — Čia prasideda įspėjimas karaliui Joakimui. — Veltui slėgia... Ebr. t.: verčia tarnauti be atsilyginimo, t. y. reikalauja, kad žmonės eitų į baudžiavos darbus. — (14) Kambarius: ankšto kambarius. — Išsikerta... Dideli langai, išklojimas lentomis, nudažymas raudonai buvo ženklas didelio turtingumo ir gražumo. — (15) Kad lyginies... Ebr. t.: kad kovoji kėdrais. — Jis stengiasi perviršinti kitus ne dorybėmis.

bet rūmais iš kėdro medžių, lyg kad nuo to pareitų jo karaliavimo ilgumas. — Argi tavo... Ebr. t.: argi tavo tėvas nevalgė ir negėrė ir nedarė teismo ir teisybės? Tuomet buvo jam gera. — Tavo tėvas neisileido į tokius nereikalingus ir visą kraštą varginančius darbus, bet ramiai ir su pasigėrėjimu naudojosi tuo, ką jam Dievas buvo suteikęs, ir darė teismą ir teisybę; tuomet tai ir buvo jam gera. — (16) Argi ne dėlto, kad... Ebr. t.: argi ne tai yra manė pažinti? — Tikras Dievo pažinimas paragina žmogų daryti teisybę, ir kas laikosi dorybės, tas pažįsta ir garbina Dievo darbais. — (17) Tavo gi akys...: savo pastangomis ir darbais tu nori paminti po kojų kitų teises; tu išlieji nekalto kraują, kaip Akabas (3 Kar. 21), kad pasisavintumei svetimą gėrybę. Kaip gi jis tai darė. pasirodo iš 13. e. — (18) Jozijo sūnui... Jozijo

siae regem luda: Non plangent eum: Vae frater et vae soror: non concrepabunt ei: Vae Domine, et vae inclyte. ¹⁹ Sepultura asini sepelietur, putrefactus et projectus extra portas Ierusalem.

²⁰ Ascende Libanum, et clama: et in Basan da vocem tuam, et clama ad trauseunt, quia contriti sunt amatores tui. ²¹ Locutus sum ad te in a undantia tua; et dixisti: Non audiam: haec est via tua a adolescentia tua, quia non audisti vocem meam: ²² Omnes pastores tuos pascet ventus, et amatores tui in captivitatem ibunt: et tunc confunderis, et erubescas ab omni malitia tua. ²³ Quae sedes in Libano, et nidificas in cedris, quomodo congemuisti cum venis sent tibi dolores, quasi dolores parturientis?

Neraudos jo: Deja, valdove! ir deja, šviesiausias! ¹⁹ Jis bus palaidotas, kaip laidojama asilas, supuvęs ir išmestas už Jeruzalės vartų.

²⁰ Užeik ant Libano ir šauk, ir Basane paleisk savo balsą ir šauk praeinantiems, nes visi tavo mylėtojai sutrinti. ²¹ Aš tau kalbėjau tavo apstybėje, tu gi tarei: Neklausysiu; toks tavo kelias nuo pat tavo jaunystės, nes tu neklausėi mano balso. ²² Visus tavo ganytojus ganys vėjas, ir tavo mylėtojai eis nelaisvėn; tuomet tu būsi sugėdinta ir parausi dėl visos savo piktenybės. ²³ Kuri sėdi Libane ir turi lizdą kėdruose, kaip tu vaitosi, kuomet bus atėję ant tavęs skausmų, tokių kaip gimdyvės skausmai.

mirtį lydėjo didžiausias gedulys; ji buvo visos tautos apraudota: netaip atsitiks, mirus jo nevertam sūnui; karaliaus namų kunigaikščiai nešauks: Deja, broli! nesakys pavaldiniai: Deja valdove, deja, šviesiausias! — Deja sesuo. Tie žodžiai arba reikia išleisti, kaip tai padaryta LXX, nes jie čia netinka, arba rasi žodžiais: Deja, broli, ir deja sesuo, prasidėdavo paprastai raudų giesmė. — (19) Kaip laidojama asilas. Nepalaidotas jis turi būti pamestas laukiniams žvėrims ėsti. Plg. 36, 30. — Supuvęs... Anot ebr. t.: valkiojamas ir pamestas toli nuo Jeruzalės vartų. Joakimas tikriausiai krito kovoje prieš kaldėjiečius, nors apie tai nieko nepasakojama istorijos knygoje. 4 Kar. 24, 5, tiesa pasakyta, kad jis užmigęs su savo tėvais, bet tai nerciškia būtinai, kad jis miręs ramia mirtimi, kaip tai pasirodo iš 3 Kar. 22, 40; taip pat nieko ten nesakoma apie jo laidotuves, tuo tarpu, kad kitose vietose aiškiai minima karalių palaidojimas. — (20) Užeik... Ebr. t.: įsakymas duodama moter. gymėje (plg.

23. e.), nes įsivaizdinama Jūdo tauta kaip moteriškė, kuri kviečiama užkopti su šauksmu ant kalnų, pro kuriuos turėjo eiti kaldėjiečiai. — Praeinantiems Ebr. t.: nuo Abarimo. Abarimo kalnai rypiečiuose nuo Palestinos, Moabe. Nuo tų kalnų (tarp kurių yra taip pat Nėbo kalnas, Atk. 32, 49) galima matyti žydų ir jų kaimynų šalis. — Mylėtojai: tautos, kurių draugystės tu ieškojai. — Sutrinti. Dejavimo šauksmas turi pasklsti toli, ir tautos turi suprasti, kaip praeinanti buvo Dievo tautai palikti savo Dievą ir iš „kūno“ daryti sau ramstį. Jūdo gyventojų bausmė yra įspėjimas tautoms. — (21) Nuo pat tavo jaunystės: tuo metu, kada tu išėjai iš Aigipto ir keliavai per tyrus. — (22) Ganytojus: karalius ir kunigaikščius. — Ganys. Nelaimių vėjas nugins juos į nelaisvę. — Mylėtojai: tie, kurie padarė su tavim sandorą. — (23) Kuri sėdi... Ebr. t.: gyvenanti Libane. — Simboliniais išsireiškimais aprašoma, kaip labai pasitikėjo savimi Jūdo tauta ir nebijojo nelaimės.

²⁴ Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit lechonias filius Ioa-
kim regis Iuda, annulus in manu
dextera mea, inde evellam eum.
²⁵ Et dabo te in manu Nabu-
chodonosor regis Babylonis, et
in manu Chaldaeorum. ²⁶ Et mit-
tam te, et matrem tuam, quae
genuit te, in terram alienam, in
qua nati non estis, ibique mori-
emini; ²⁷ et in terram, ad quam
ipsi levant animam suam ut re-
vertantur illuc: non revertentur.
²⁸ Numquid vas fictile atque con-
tritum vir iste lechonias? num-
quid vas absque omni voluptate?
quare abiecti sunt ipse et semen
eius, et projecti in terram, quam
ignoraverunt? ²⁹ Terra, terra, terra,
audi sermonem Domini. ³⁰ Haec
dicit Dominus: Scribe virum istum
sterilem, virum, qui in diebus
suis non prosperabitur: nec enim
erit de semine eius vir, qui se-
deat super solium David, et po-
testatem habeat ultra in Iuda.

²⁴ Kaip aš gyvas, sako Viešpats,
jei Jūdo karaliaus Joakimo sūnus
Jekonijas būtų žiedas ant mano
dešinės rankos, aš ir nuo tenai
jį nutrauksiu. ²⁵ Aš paduosiu
tave į ieškančiųjų tavo gyvybės
ranką, ir į ranką tų, kurių veido
tu bijai, ir į Babilono karaliaus
Nabukodonosoro ranką, ir į kal-
dėjiečių ranką. ²⁶ Aš siųsiu tave
ir tavo motiną, kuri tave pagim-
dė, į svetimą šalį, kurioje nee-
sate gimę, ir tenai jūs mirsite.
²⁷ Į šalį gi, į kurią jie kelia savo
sielą, kad ten sugrįžtų, jie ne-
pargrįš. ²⁸ Argi tas žmogus Jeko-
nijas molinis ir sudaužytas in-
das? argi jis indas, kuriuo nie-
kas nesigėri? Kodėl atmesti jis
ir jo ainija ir išmesti į šalį, ku-
rios jie nežinojo? ²⁹ Žeme, žeme,
žeme, klausykis Viešpaties žo-
džių. ³⁰ Štai ką Viešpats sako:
Rašyk, kad tas žmogus bus be
vaikų, kad jis žmogus, kuriam jo
dienose nesiseks, nes iš jo aini-
jos nebus žmogaus, kurs sėdėtų
Dovido soste ir dar turėtų val-
džios Jūde.

(24) Jekonijas. Ebr. t.: Kon-
jahu. Tas vardas rasi sutrumpintas
iš Jekonjahu. — Būtų žiedas...
Žiedas su antspaudu gražus ir bran-
gus papuošalas; jis tarsi artimiausiai
sujungtas su jo savininku. Kadangi jo
prispaudimu patvirtinama karaliaus
vardu leidžiami paliepimai, tai jis
draug parodo vertybę ir didelę rei-
kšmę, kokią teokratinis karalius
turi pas Dievą. Tačiau Dievas per-
siskirs su juo ir mes jį šalin nuo sa-
vęs. — (26) Tavo motiną. Jos var-
das buvo Noesta, 4 Kar. 28, 9. Ji čia
paminėta tikriausiai dėlto, kad kaip
karaliaus motina turėjo didelės įta-
kos savo sūnui. — (27) Į šalį gi...
Pranašystės įvykimą vz. 4 Kar. 24.
9–16; 2 Kron. 36, 10. — (28) Argi...
Kaip išmetama sudaužytas molinis
indas, taip buvo Jekonijas išmestas

iš Viešpaties namų ir šalies į svetimą
šalį, nes jis darė pikta ir vedė tautą
į nuodingas ganyklas, jis, kurs Die-
vo namuose, Dievo rankoje turėjo
būti įrankis išganymui ir teokratinės
karalystės papuošalas. Jis sudaužy-
tas ta prasme, kad nė vienas iš
jo ainių nebeturėjo būti karaliumi
(Jeron. Teod.). — (29) Žeme... 28. eil.
draug su skausmu buvo išreikšta ir
meldimas, kad Dievas neduotų taip
įvykti; čia atsakymas į tą meldimą:
reikia visai išsižadėti vilties. Trejo-
pas žodžio pakartojimas parodo svar-
bą dalyko, kurs turi būti paskelbtas
visai tautai. — (30) Rašyk. Ebr. t.:
rašykite. — Atsiminimas apie tą da-
lyką turi būti nuolatinis, taip pat turi
būti pažymėta, kad Dievo nutarimas
neatmainomas. — Bus be vaikų:
Jekonijas turėjo vaikų (1 Kron. 3, 17),

Caput XXIII. ¹Vae pasto-
ribus, qui disperdunt et dilace-
rant gregem pascuae meae, dicit
Dominus. ²Ideo haec dicit Do-
minus Deus Israel ad pastores,
qui pascunt populum meum: Vos
dispersistis gregem meum, et
eiecistis eos, et non visitastis
eos: ecce ego visitabo super
vos malitiam studiorum vestro-
rum. ait Dominus. ³Et ego con-
gregabo reliquias gregis mei de
omnibus terris, ad quas eiecero
eos illuc: et convertam eos ad
rura sua: et crescent et multi-
plicabuntur. ⁴Et suscitabo super
eos pastores, et pascent eos:
non formidabunt ultra et non
pavebunt: et nullus quaeretur ex
numero, dicit Dominus. ⁵Ecce
dies veniunt, dicit Dominus: et
suscitabo David germen iustum:
et regnabit rex, et sapiens erit:

23 perskyrimas. ¹Deja
ganytojams, kurie naikina ir dras-
ko mano ganyklos kaimenę, sako
Viešpats. ²Todėl štai ką sako
Viešpats, Izraelio Dievas, pie-
menims, kurie gano mano tautą:
Jūs išvaikėte mano bandą, juos
išvarėte ir jų neaplinkėte; štai aš
aplinkysiu jus dėl jūsų pastangų
piktenybės, sako Viešpats. ³Aš
surinksiu mano būrio liekanas iš
visų šalių, į kurias būsiu juos
išmetęs, sugrąžinsiu juos į jų
dirvas, ir jie augs ir dauginsis.
⁴Aš paskirsiu jiems ganytojų,
ir tie ganys juos; jie daugiau
nebebijos ir nebeišsigąs, ir nė
vienas iš jų skaičiaus nežus,
sako Viešpats. ⁵Štai ateina die-
nų, sako Viešpats, ir aš paža-
dinsiu Dovidui teisią atžalą; ka-
ralius karaliaus ir bus išmintin-
gas, darys šalyje teisumą ir tei-

bet čia norima pasakyti, kad jis ne-
turės tokio sūnaus, kuriam tektų jo
sostas. Taip ir įvyko, nes po Jekonijo
dar buvo karaliumi tik Sedekijas, ne
jo sūnus, bet dėdė.

(23, 1) *Deja ganytojams.* Po
ispėjimų atskiriems karaliams duoda-
ma bendras ispėjimas visiems tautos
vadams. Plg. Ezek. 1, 3; 34, 2. — *Dras-*
ko. Ebr. t.: išvaiko. — Jie gadina
ir kankina tautą, negerindami jos
ipročių ir platindami stabmeldystę,
taip užvesdami ant jos Dievo teism-
us ir būdami priežastimi išvedimo
tautos nelaisvėn. Taip jie elgiasi prieš
Dievo bandos avis, kuriomis Dievas
ypatingu būdu rūpinasi, kurioms jis
davė įstatymų ir kurių karaliumi jis
pats nori būti — (2). Aš aplanky-
siu...: jūs nelankėte mano tautos (rū-
pesniu), tai aš jus aplankysiu (bausmė-
mis). — (3) Aš surinksiu... Argi Die-
vas užmirš savo pažadėjimą Abrao-
mui, Sinajaus sandorą, ir visus savo
žadėjimus? Anaipatoli, pats Dievas
atnaujins, ką jo atstovai, karaliai, pa-
gadino. Atstatymas apsireišk visų
pirma tuo, kad izraėlitai sugriš į Pa-

lestiną, kadangi ta šalis lyg kad lai-
das sandoros su Dievu, ir vėl įkurs
jų karalystę. Tačiau tai tik pradžia
atstatymo, nuo kurio pranašai dažnai
pereina jo pabaigon Mesijuje, per
kurį tas atnaujinimas bus suteiktas
ne nedaugeliui, ne vienai tautai, bet
visam pasauliui. — (4) Paskirsiu
jiems ganytojų... Dievas
pripildys ganytojus, kuriuos jis pa-
skirs, savo dvasios, ir taip jie gerai
ganys Dievo bandą ir teiks jai išga-
ningos ganyklos. Tikro ganytojo žy-
mės nebaimingumas ir ramybė, ku-
riose dalyvauja banda, nes jų Dievas
suteikia tik tai tautai, kuri jį ištikimai
garbina ir laikosi jo įsakymų. Kuomet
tie žodžiai turi įvykti, pasakoma 5. c.
— (5) Atžala... Ebr. cema h. Tuo
žodžiu jau pas Iz. 4, 2 aptariamas Mes-
ijas: juo vadinamas Mesijas taip pat Zak.
3, 8 ir 6, 12. Tas, kurs čia vadinamas
atžala, toliau 30, 9 pavadintas kara-
liumi Dovidu, pas Ez. 34, 23 ganyto-
jų, mano tarnu Dovidu; taip pat Ez.
37, 24. Kadangi Mesijas turi viešpa-
tauti kaipo karalius, tai teokratija bus
atgaivinta, bet kilnesniu būdu, taip

et faciet iudicium et iustitiam in terra. ⁶ In diebus illis salvabitur Iuda, et Israel habitabit confidenter: et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. ⁷ Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicent ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aegypti: ⁸ Sed: Vivit Dominus, qui eduxit et adduxit semen domus Israel de Terra Aquilonis, et de cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc: et habitabunt in terra sua.

sybę. ⁶ Anose dienose Jūdas bus išgelbėtas ir Izraelis gyvens su pasitikėjimu; ir štai vardas, kuriuo jis bus vadinamas: Viešpats, mūsų teisusis. ⁷ Todėl štai ateina dienų, sako Viešpats, ir nebesakys daugiau: Kaip gyvas Viešpats, kurs išvedė Izraelio vaikus iš Aigipto žemės, ⁸ i et: kaip gyvas Viešpats, kurs išvedė ir atvedė Izraelio namų ainiją iš šiaurės šalies ir iš visų kraštų, į kuriuos aš buvau juos išmetęs, kad jie gyventų savo žemėje.

c) Pranašystė prieš netikrus pranašus.

⁹ Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, et quasi homo madidus a vino a facie Domini, et a facie verborum

⁹Pranašams. Mano širdis sutrinta viduje manęs, visi mano kaulai dreba; aš pasidariau kaip girtas žmogus ir kaip žmogus primirkęs vyno Viešpaties akivaizdoje ir nuo jo šventų žodžių. ¹⁰ Nes šalis pilna

kaip ji pritinka tokiam karaliui, kurs viešpatauja per amžius. — Bus išmintingas: ir todėl jam visame seksis (ebr. t.). — D a r y s š a l y j e... Plg. 2 Kar. 8, 15; žem. 33, 14. Ez. 34, 23; Dan. 9, 24; Jono 1, 45. — (6) A n o s e d i e n o s e. Ebr. t.: jo dienose. — B u s i š g e l b ė t a s... Žadamasai karalius labai skirs nuo karalių bedievių, per kuriuos Dievo banda žuvo. Kadangi bedievytė ir tarnavimas dievaičiams atvedė žuvimą, tai išgelbėjimas turi ateiti per maldingumą ir dievobaimingumą. Jūdai nebereikės bijoti savo neprietelių, nebereikės taip pat bijoti bedievių suvadžiotojų. Per Mesiją ateis visokių gėrybių. — V i e š p a t s, m ū š ū t e i s u s i s. Ebr. t.: mūsų teisybė. Pasakymas, kad žadamasai Mesijas bus taip vadinamas, nereiškia, kad kas nors iš tikrųjų jam tokį vardą duotų (plg. Iz. 7, 14), bet tuo vardu išreiškiama jo giliausioji esmė: tai turi būti ir pasireikšti darbu, kas vardu pasakoma. Ta prasme gauna tą vardą Jeru-

salė (žem. 33, 16 ebr. t.). Taigi Mesijo dienose ir per Mesiją bus mums suteikta, kad Viešpats bus mūsų teisybė. Geras ganytojas ves mus išmintingai, suteikdamas saugumo ir ramybės ir vykindamas teisybę ir šventumą. — (7) N e s a k y s... taip didelė rodysis naujoji geradarystė, net palyginta su ana senąja (plg. Iz. 43, 18. 19). — (8) B e t: k a i p... Plg. Atk. 33, 28; auk. 16, 14. 15.

23, 9—40. Jeremijas aprašo nedoriausią netikrų pranašų pasiėgimą (9-15). Dievo vardu įspėja, kaip labai reikia saugotis tų piktų žmonių (16-22), keliai aikštėn jų veidmainystę (23-32) ir paaiškina, kas yra Viešpaties našta (33-40).

(9) P r a n a š a m s. Ebr. t.: gali reikšti taip pat: apie pranašus. Tokių antrašų kaip šitas Jeremijo knygoje yra daugiau. Plg. 21, 11; 46, 2; 48; 1; 49, 1. 7. 23. 28. — M a n o š i r d i s... Dievas apreiškė pranašui savo didžiausią rūstybę žodžiais, ženklais ir dalykais. Kodėl Dievas pasirodė jam regėjime taip baisioje išvaizdoje,

sanctorum eius. ¹⁰ Quia adulteris repleta est terra, quia a facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti: factus est cursus eorum malus, et fortitudo eorum dissimilis. ¹¹ Propheta namque et sacerdos polluti sunt: et in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus. ¹² Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, et corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus. ¹³ Et in prophetis Samariae vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, et decipiebant populum meum Israel. ¹⁴ Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, et iter mendacii: et confortaverunt manus pessimorum ut non converteretur unusquisque a malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, et habitatores eius quasi Gomorrha. ¹⁵ Propterea haec dicit Dominus exercituum ad prophetas: Ecce ego cibabo eos absinthio, et potabo eos felle: a prophetis enim Ierusalem egressa est pollutio super omnem terram.

¹⁶ Haec dicit Dominus exercituum: Nolite audire verba pro-

phetotierių, nes šalis liūdi nuo prakeikimo, sudžiūvo tyrumos dirvos, jų bėgimas krypta į piktą ir jų stiprybė nebe ta pati. ¹¹ Nes pranašas ir kunigas sutepti, ir savo namuose aš radau jų piktenybę, sako Viešpats. ¹² Todėl jų kelias bus kaip sliduma tamsybėje; nes jie bus varomi: ant jos sukniūbs; nes aš atvesiu ant jų nelaimių, jų aplankymo metus, sako Viešpats. ¹³ Taip pat Samarijos pranašuose aš mačiau paikybę; jie pranašavo Baalo vardu ir apgaudinėjo mano tautą Izraelį. ¹⁴ Jeruzalės gi pranašuose aš mačiau pamėgdžiojimą svetimoteriaujančiųjų ir melo taką; jie sustiprino pikčiausiųjų rankas, kad nė vienas nesigrežtų nuo savo piktumo; visi pasidarė man kaip Sodoma ir jos gyventojai kaip Gomora. ¹⁵ Todėl štai ką kareivijų Viešpats sako pranašams: Štai aš juos valgydinsiu metėlėmis ir juos girdysiu tulžimi, nes iš Jeruzalės pranašų išėjo sutepimas į visą žemę.

¹⁶ Štai ką sako kareivijų Viešpats: Neklausykite žodžių pra-

pasakoma 10. e. — (10) Prakeikimo: kurį Dievas ant jos metė dėl tautos nusikaltimų (plg. Atk. 28, 22...). — Jų bėgimas. Jie stačiai bėgte bėgo paskui visokią piktumą. — Jų stiprybė...: savo jėgas jie sunaudoja ne geriems darbams, bet piktenybei daryti. — (11) Sutepti. Anot ebr. t.: piktadariai. — Radau jų piktenybę: nes jie Dievo namuose tarnauja dievaičiams arba pasiduoda paleistuvystei prie jų pastatytuose butuose (14. e.). — (12) Nes jie bus varomi... Jie visai tikrai turi susilaukti žuvimo, ir niekas negalės jų apsaugoti nuo Dievo bausmės. — (13) Baalo vardu: vardu dievaičio,

kurs iš tikrųjų yra visai niekas. Kitaip elgėsi netikri pranašai Jeruzalėje, kurie piktai naudojo si Viešpaties vardą, kad prieštarautų Dievo pranašų paskelbtai tiesai ir žadėtų nusikaltimui saugumą nuo bausmės. — (14) Jeruzalės... Ebr. t.: Jeruzalės pranašuose aš mačiau baisių dalykų: nuolatinį svetimoteriavimą ir pasilikimą melagystėje. — Jie sustiprino...: padrąsino piktadarius laikyti savo darbų. — Aš juos valgydinsiu... Plg. auk. 9, 15.

(16) Jie sako savo...: netikri pranašai skelbia, ką patys prasimano. taigi anaipol ne Dievo suteiktus žodžius, todėl nereikia jiems tikėti. Plg.

phetarum, qui prophetant vobis, et decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini. ¹⁷ Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: Pax erit vobis, et omni, qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum. ¹⁸ Quis enim affuit in consilio Domini, et vidit et audivit sermonem eius? quis consideravit verbum illius et audivit? ¹⁹ Ecce turbo Dominicae indignationis egredietur, et tempestas erumpens: super caput impiorum veniet. ²⁰ Non revertetur furor Domini usque dum faciat, et usque dum compleat cogitationem cordis sui: in novissimis diebus intelligetis consilium eius. ²¹ Non mittebam prophetas, et ipsi currebant: non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant. ²² Si stetissent in consilio meo, et nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos a via sua mala, et a cogitationibus suis pessimis.

našų, kurie jums pranašauja ir jus apgaudinėja; jie sako savo širdies regėjimą ir ne iš Viešpaties burnos. ¹⁷ Jie sako tiems, kurie man piktžodžiauja: Viešpats taip kalbėjo: jums bus ramybė; ir kiekvienam, kurs vaikščioja savo širdies nedorume jie sako: Neateis ant jūsų nelaimė. ¹⁸ Nes kas gi buvo Viešpaties taryboje, matė ir girdėjo jo žodžius? kas klausėsi jo žodžio ir išgirdo? ¹⁹ Štai išeis Viešpaties užsidedimo viesulas ir išsiveržianti audra ateis ant bedievių galvos. ²⁰ Viešpaties narsas nepasiliaus, kolei neįvykdys ir nepabaigs savo širdies minties; paskutinėse dienose jūs suprasite jo sumanymą. ²¹ Aš nesiunčiau pranašų, jie patys bėgo; aš jiems nekalbėjau, jie patys pranašavo. ²² Jei jie būtų stovėję mano taryboje ir būtų skelbę mano žodžius mano tautai, aš juk būčiau juos atitraukęs nuo jų pikto kelio ir nuo jų pikčiausių minčių.

27, 9; 29, 8. — (17) Jie sako... Jeremijas duoda pavyzdžius melagingų netikrų pranašų šnekų. Plg. auk. 5, 12; 14, 13. — Tiems, kurie man... Ebr. t.: mano niekintojams. — (18) Nes kas gi... Dievas per įstatymą ir per daugelį savo pranašų apreiškė, kad jo valia kitoki, ne kaip kad skelbia netikri pranašai; taigi jie turėtų įrodyti, kad jie dalyvavo Dievo taryboje ir neabejotiniais ženklais patvirtinti, kad Dievas ūmai pakeitė savo nutarimus. Priešingai gi, savo tikriems pranašams jis duoda pažinti savo sumanymus (plg. Am. 3, 7). — (19) Štai, išeis... Anot ebr. t.: štai Viešpaties umaras, rūstybės karštis išeina, ir audra su viesulu. — Audra vaizdas baisaus Dievo teismo. Kaip Dievo žodis ne veltui išeina, bet daro, ko Dievas nori, taip Viešpaties rūstybė nepaliaus, kolei

neįvyks, ką Dievas nori pasiekti. Plg. 30, 14. — (20) Paskutinėse dienose: Mesijo metu. Jo širdies mintis yra įkurti naują ir visą apimančią Dievo karalystę. Tik kai ji bus įsteigta, pilnai supras, kaip Dievas savo išmintingu vedimu taip sutvarkė, kad tai praverė jo karalystės įkūrimui tarp žmonių ir kaip jo gerumas draug su jo išmintimi paskyrė piktiems bausmių ir žuvimą. — (21) Aš nesiunčiau... Du dalyku reikalingu pranašui: jis turi būti Dievo siustas ir tik tai kalbėti, ką Dievas jam įkvepia (Atk. 18, 18). Netikriems pranašams trūksta vieno ir kito. — (22) Ir būtų skelbę... Anot ebr. t.: tai jie būtų skelbę mano tautai mano žodžius ir būtų juos atitraukę nuo jų pikto kelio ir nuo jų darbų pikto. — Taigi tai ir parodo (Atk. 13, 2), kad jie buvo netikri pranašai.

²³ Putasne Deus e vicino ego sum, dicit Dominus? et non Deus de longe? ²⁴ Si occultabitur vir in absconditis: et ego non videbo eum, dicit Dominus? numquid non caelum et terram ego impleo, dicit Dominus? ²⁵ Audivi quae dixerunt prophetae, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniavi, somniavi. ²⁶ Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, et prophetantium seductiones cordis sui? ²⁷ Qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quae narrat unusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal. ²⁸ Propheta, qui habet somnium, narret somnium: et qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere: quid paleis ad triticum, dicit Dominus? ²⁹ Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: et quasi malleus conterens petram? ³⁰ Propterea ecce

²³ Argi aš esu Dievas tik arti, sako Viešpats, ir iš tolo nebe Dievas? ²⁴ Argi gali žmogus taip pasislėpti, kad aš jo nematyčiau? sako Viešpats. Argi aš nepripildau dangaus ir žemės? sako Viešpats. ²⁵ Aš girdėjau, ką sako pranašai, kurie pranašauja mano vardu melą ir kalba: Aš regėjau sapne, aš regėjau sapne. ²⁶ Iki kolei bus tokių dalykų širdyje pranašų, kurie pranašauja melą ir skelbia savo širdies apgaule. ²⁷ Jie nori padaryti, kad mano tauta užmirštų mano vardą dėl jų sapnų, kuriuos jie vienas kitam pasakoja, kaip jų tėvai yra užmiršę mano vardą dėl Baalo. ²⁸ Pranašas, kurs turi sapną, tepasakoja, sapną, ir kurs turi mano žodžių, tegul tikrai kalba mano žodžius. Bet kas darbo kviečiams su pelais? sako Viešpats. ²⁹ Argi mano žodžiai ne kaip ugnis, sako Viešpats, ir ne kaip plaktukas, sutrupinąs uolą? ³⁰ Todėl štai aš einu prieš pranašus, sako Viešpats, kurie vagia mano žodžius vienas iš kito. ³¹ Štai aš

(23) Argi aš esu...: nejaugi aš esu Dievas, kurs užsidaręs danguje tik tai mato, kas tenai yra, ir ne tas, kurs visa pripildo savo čia buvimo ir todėl visa žino? Argi aš nesirūpinčiau žmonių dalykais? — (25) Aš regėjau sapne... Netikri pranašai patraukdavo žmones pasakui save sakydamiems gavę Dievo jiems suteiktą regėjimą sapne. — (26) Iki kolei bus tokių dalykų...: iki kolei jie riš mano vardą su melu ir su savo širdies iškrypimu? — (28) Pranašas, kurs... Tikras pranašas turi skelbti Dievo žodį, vistiek kaip Viešpats jį jam suteikia. Kiekvienas apreiškimo būdas vertas tikėjimo. — Bet kas darbo...: Dievo žodis lyg kviečiai, maistas sielai. Pelai gi negali kaip penas palaikyti gyvybės ir nutildyti alkio. — (29)

Argi mano žodžiai... Trys palyginimai parodo Dievo žodžio stiprybę ir kilnumą: kviečiai maistas žmonėms, ugnis visa praryja, geležis visa nugali. Be to, juose yra gąsdinimas. Jei netikri pranašai atneša savo pelus, jiems gresia Dievo ugnis: jei jie pranašauja Viešpaties vardu, jiems gresia uolas trupinąs plaktukas. Ivaizdinama taip pat Dievo žodžio veikimai: jis ugningas ir uždega širdis; jis dega, kai skelbia gąsytimus; jis kietas ir stiprus, taip kad lyg plaktukas akmenis jis sutrupina širdis. Taip jis parodo ir savo veikimuose savo dievišką kilmę. — (30) Vienas iš kito: netikras pranašas iš tikrojo. Kad įgytų reikšmės, netikri pranašai skelbia tikras kitų pranašų pranašystes kaip pavas, kad taip rastų tikėjimo savo melui,

ego ad prophetas, ait Dominus: qui furantur verba mea unusquisque a proximo suo. ³¹ Ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui assumunt linguas suas, et aiunt: Dicit Dominus. ³² Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus: qui narraverunt ea, et seduxerunt populum meum in mendacio suo. et in miraculis suis: cum ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

³³ Si igitur interrogaverit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus. proiciam quippe vos, dicit Dominus. ³⁴ Et propheta, et sacerdos, et populus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, et super domum eius. ³⁵ Haec dicetis unusquisque ad proximum, et ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? et quid locutus est Dominus? ³⁶ Et onus Domini ultra non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: et pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri. ³⁷ Haec dices ad prophetam: Quod respondit tibi Dominus? et quid locutus est Dominus? ³⁸ Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc haec dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini: et misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus

einu prieš pranašus, kurie naudojasi savo liežuviais ir sako: Taip Viešpats kalba. ³² Štai aš prieš pranašus, prasimanančius sapnų, sako Viešpats, kurie juos pasakoja ir suvadžioja mano tautą savo melu ir savo stebalais tuo tarpu, kad aš jų neesu siuntęs ir neesu jiems liepęs, jų, kurie visai nebuvo naudingi šitai tautai, sako Viešpats.

³³ Taigi, jei šita tauta, ar pranašas, ar kunigas paklaus tave, sakydamas: Koki Viešpaties našta? tu jiems tark: jūs esate našta, nes aš jus mesiu šalin, sako Viešpats. ³⁴ Ir jei pranašas, ar kunigas, ar tauta sakytų: Viešpaties našta, tą žmogų ir jo namus aš lankysiu. ³⁵ Jūs sakykite vienas kitam ir savo broliui taip: Ką Viešpats atsakė? ir ką Viešpats kalbėjo? ³⁶ Ir nebebus daugiau minima Viešpaties našta, nes kiekvienam jo paties žodis bus našta, nes jūs iškreipėte gyvojo Dievo, kareivių Viešpaties, mūsų Dievo, žodžius. ³⁷ Pranašui tu sakysi tai: Ką tau Viešpats atsakė? ir ką Viešpats kalbėjo? ³⁸ Jeigu gi jūs sakysite: Viešpaties našta, to dėlei štai ką Viešpats sako: Kadangi jūs sakėte tą žodį: Viešpaties našta, aš gi siunčiau pas jus, tardamas: Nesakykite: Viešpaties našta, ³⁹ todėl aš jus imtė atimsiu ir

savo prasimanytiems dalykams. — (31) Kurie naudojasi... kaip jiems patiems patinka. — (32) Stebalais. Anot ebr. t.: pasigyrinas.

(34) Aš lankysiu: bausmėmis. Nei prieš pranašą, nei prieš ka-

kitą jiems nevalia naudotis tuo žodžiu: Viešpaties našta (ebr. mas-sa'), nes jei jiems jis rodosi juokingas, tai tuose, kurie jį girdi, taip bus sunaikinta pagarba Dievui. Jeigu gi kas ištars tą žodį, tai iš jo turi jam pačiam pasidaryti našta ir apsunki-

Domini: ³⁹ Propterea ecce ego tollam vos portans, et derelinquam vos, et civitatem, quam dedi vobis, et patribus vestris a facie mea. ⁴⁰ Et dabo vos in opprobrium sempiternum, et in ignominiam aeternam, quae nunquam oblivione delebitur.

paliksiu toli nuo savo veido jus ir miestą, kurį daviau jums ir jūsų tėvams. ⁴⁰ Aš dėsiu ant jūsų amžiną apjuoką ir amžiną sugėdinimą, kurs niekuomet nebus išdildytas užmiršimu.

d) Trumpu laiku įvyksiančių atsitikimų simboliai.

Caput XXIV. ¹ Ostendit mihi Dominus: et ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis lechonium filium ioakim regem ludā, et principes eius, et fabrum, et inclusorem de Jerusalem, et adduxit eos in Babylonem. ² Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: et calathus unus ficus habebat malas nimis, quae comedi non poterant, eo quod essent malae. ³ Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valde: et malas, malas valde: quae comedi non possunt, eo quod sint malae.

24 perskyrimas. ¹ Viešpats man parodė, ir štai buvo dvi pintinės pilnos figų, padėtos ties Viešpaties bažnyčia, po to kai Babilono karalius Nabukodonosoras išvedė iš Jeruzalės Jūdo karalių Joakimo sūnų Joniją, jo kunigaikščius, amatininkus ir šaltakalius ir nugabeno juos į Babiloną. ² Vienoje pinti-
nėje buvo labai gerų figų, kaip paprastai esti pirmosios išnokusios figos, kitoje gi pinti-
nėje buvo labai menkų figų, kurių nebuvo galima valgyti, nes buvo netikusios. ³ Tuomet Viešpats man tarė: Ką tu matai, Jeremijau? Aš atsakiau: Figų, gerų figų, labai gerų, ir netikusių, labai netikusių, kurių negalima valgyti, nes netikusios.

pinas. — (39) Imte atimsiu... Ebr. t.: užmiršiu. — Jei jie tame dalyke nepaklausys Dievo, tai jie atvirai patvirtins, kad jų širdis visai nutolo nuo Dievo, ir kaipo bausmė už jų atpuolimą ir paniekinimą Dievo turi ateiti jiems išsivedimas į nelaisvę. Kadangi žodis našta nekartą pasikartoja pas vėlesnius pranašus Ezekielį, Malakiją ir Zakariją, tai čia Dievo uždraudimas buvo padarytas tikriausiai dėl ypatingų priežasčių ir tam tikrose aplinkybėse, tolei kolie jį išstardavo su pasityčiojimu.

24, 1-10. Gerų ir blogų figų simboliais (1-3) skelbiamas likimas žydų iš-

tremtų į Babiloną, pasilikusių Jeruzalėje, taip pat ir buvusių Aigipte (4-10).

(24, 1) Viešpats man... Tais regėjimais suteikiama paguoda ką tik ištremtiesiems žydams į Babiloną ir pamokymas kitiems, kad Dievas bausdamas turi gerų sumanymų. Plg. Am. 8, 1-3. — Po to kai: neilgai trukus po ištrėmimo, pačioje Sedekijo karaliavimo pradžioje. Plg. 4 Kar. 24, 14-17; 2 Kron. 36, 10; Est. 2, 6; 11, 4. — (2) Labai gerų figų... Kaip paprastai skinamasi tokių figų su pasigerėjimu, taip Dievas priėmė išrinktąją tautą ir laukė iš jos gerų darbų vaisių. — (3) Ką

⁴ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ⁵ Haec dicit Dominus Deus Israel: Sicut ficus hae bonae: sic cognoscam transmigrationem Iuda, quam emisi de loco isto in Terram Chaldaeorum, in bonum. ⁶ Et ponam oculos meos super eos ad placandum, et reducam eos in terram hanc: et aedificabo eos, et non destruam: et plantabo eos, et non evellam. ⁷ Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus: et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum: quia revertentur ad me in toto corde suo. ⁸ Et sicut ficus pessimae, quae comedi non possunt, eo quod sint malae: haec dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Iuda, et principes eius et reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in urbe hac, et qui habitant in Terra Aegypti. ⁹ Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terrae: in opprobrium, et in parabolam, et in proverbium, et in maledictionem in universis

⁴ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁵ Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Kaip šitos figos geros, taip aš pažvelgsiu, kad gera daryčiau Jūdo belaisviams, kuriuos aš išsiunčiau iš šitos vietos į kaldėjiečių šalį. ⁶ Aš maloningai atkreipsiu į juos savo akis ir atvesiu juos atgal į šitą žemę; aš juos statysiu ir negriausiu, juos veisiu ir nerausiu. ⁷ Aš duosiu jiems širdies, kad žinotų mane, jog aš Viešpats; jie bus man tauta, ir aš jiems būsiu Dievas, nes jie sugrįš pas mane visa savo širdimi. ⁸ Ir kaip tos blogiausios figos, kurių negalima valgyti dėlto, kad jos blogos, taip sako Viešpats, aš padarysiu su Jūdo karaliumi Sedekiju, su jo kunigaikščiais ir su likusiais iš Jeruzalės, kurie pasiliko šitame mieste, ir su tais, kurie gyvena Aigipte žemėje. ⁹ Aš duosiu juos varginti ir slėgti visoms žemės karalystėms, padarysiu iš jų apjuoką, prilyginimą ir patarlę ir prakeikimą visose vietose, į ku-

tu matai... Pranašas turi išreikšti norą patirti, ką reiškia figos.

(5) Kaip šitos figos... Kaip kas gėrisi geromis figomis, taip ir Dievas sergės išvestuosius į Babiloną ir lydės juos savo maloningumu. — (6) Maloningai. Anot ebr. t.: jų labui. Dievas saugos juos su ypatingu rūpestingumu, kad jiems neatsitiktų kokios nelaimės ir pargražins juos atgal. — Statysiu ir... Plg. auk. 1, 10. Treminiai bus Dievo laimintini, nes bus kentėjimuose pasidarę geresni. — (7) Kad žinotų... Plg. auk. 7, 23. Karalystė išardyta dėl tautos nuodėmių, taigi reikia, kad nedorumo šaltinis būtų užkimštas, jei atnaujinta teokratija turi pasilikti stovėti nepaliesta. Čia kalbama apie praktišką pažinimą: jie turi patirti, kaip Dievas savyje to-

būlas, taip pat tvariniams yra ištikimas teikėjas visokio gerumo; Jahve bus jų globėjas ir jų labai didis užmokesnis. Iš tikrųjų žydai po sugrįžimo iš nelaisvės tolimi nuo visokios stabmeldystės, uoliau ne kaip pirma stengėsi laikytis įstatymo, laikais gi sakysim, Makabejų, buvo begalo maldingi. Pranašystė skelbiama ne apie atskirus asmenis, bet apie visą tautą draug. — (8) Likusiais iš Jeruzalės. Dievas nori, kad jie pasiduotų kaldėjiečiams; jei jie neklausys jo paliepimo, jie turi būti kaip blogosios figos, kurias metama šalin. — Gyvena Aigipte... Su aukščiau paminėtais Dievas atmes ir tuos, kurie išpėti neeiti į Aigiptą, to išpėjimo nepaklausė. — (9. 10) Aš duosiu juos... pakartojamos baurnės. paskelbtos Atk. 28, 37.

locis, ad quae eieci eos. ¹⁰ Et mittam in eis gladium, et famem, et pestem: donec consumantur de terra, quam dedi eis, et patribus eorum.

rias aš juos išmečiau. ¹⁰ Aš siųsiu prieš juos kalaviją, badą ir marą, koliai jie nebus išnaikinti iš žemės, kurią daviau jiems ir jų tėvams.

8. Septynios dešimtys nelaisvės metų. 3) Dievo teismai žydams ir pagonims.

Caput XXV. ¹ Verbum, quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iuda in anno quarto Iosai filii Iosiae regis Iuda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis). ² Quod locutus est Ieremias propheta ad omnem populum Iuda, et ad universos habitatores Ierusalem, dicens:

³ A tertio decimo anno Iosai filii Amon regis Iuda usque ad diem hanc; iste tertius et vigesimus annus, factum est verbum Domini ad me et locutus sum ad vos de nocte consurgens et loquens: et non audistis.

25 perskyrimas. ¹ Žodis, suteiktas Jeremijui apie visą Jūdo tautą ketvirtais Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Joakimo metais, (tai buvo pirmi Babilono karaliaus Nabukodonosoro metai), ² kurį pranašas Jeremijas kalbėjo visai Jūdo tautai ir visiems Jeruzalės gyventojams, tardamas:

³ Nuo trylikto Jūdo karaliaus Amono sūnaus Jozijo metų iki šiai dienai, per tuos dvidešimt trejus metus Viešpaties žodis buvo man suteikiamas, ir aš jums skelbiau, keldamos iš nakties ir kalbėdamas, bet jūs neklusėte.

25, 1-38. Gavęs iš Dievo apreiškimą ketvirtais karaliaus Joakimo metais (1. 2) Jeremijas skelbia žydams septynių dešimtų metų nelaisvę (3—11), paskui gi bausmę patiems kalbėtojams, kurie buvo Dievo keršto įrankis (12—14), Viešpaties liepiamas duoda gerti iš Dievo rūstybės taurės visoms tautoms (15—29) ir pranašauja apie Dievo teisną visai žemei (30—38).

(25, 1) Ketvirtais Jūdo karaliaus... Tais metais įvyko kova pas Karkamį Euprato krante, kurioje Aigipto faraonas Necho buvo nužalėtas vyriausio Babilono karaliaus Nabonasaro kariuomenės vado, jo sūnaus Nabukodonosoro, sustiprintas Babilono viešpatavimas Azijoje ir prirengtas paties Aigipto pavergimas. Nabukodonosoras buvo jau arti Aigipto ribų, gavo žinią, kad jo tėvas Nabonasaras mirė, ir kad jis pats liko karaliumi. Tos kovos metai

laikomi pirmaisiais Nabukodonosoro metais; jie buvo ketvirti Joakimo (46, 2). Pranašas griežtai nurodo čia metus, nes tais metais prasidėjo septynios dešimtys Babilono nelaisvės metų (606 m. pirm Kr. gim.). Nabukodonosoras vydamas aigiptiečius tuomet pirmą kartą buvo užpuolęs Jeruzalę ir privertė karalių Joakimą pripažinti Babilono valdžią. — (2) Visai Jūdo tautai: ir ne tik karaliams ir kunigaikščiams, kaip kad darė kitais atvejais. Ka jis čia skelbia, tai jis kalbėjo tautai gana dažnai visokiose aplinkybėse.

(3) Nuo trylikto... Tais metais Jeremijas pradėjo eiti pranašo pareigas (1, 2). — Dvidešimt trejus. Jozijos viešpatavo 31 metus. Prie jo gyvos galvos Jeremijas ėjo pranašo pareigas per 19 metų; prie jų reikia pridėti trys Joakazo mėnesiai ir ketveri Joakimo metai; taip

⁴ Et misit Dominus ad vos omnes servos suos prophetas, consurgens diluculo, mittensque et non audistis, neque inclinastis aures vestras ut audiretis. ⁵ cum diceret: Revertimini unusquisque a via sua mala, et a pessimis cogitationibus vestris: et habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis, et patribus vestris a saeculo et usque in saeculum. ⁶ Et nolite ire post deos alienos ut servatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, et non affligam vos. ⁷ Et non audistis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum in malum vestrum. ⁸ Propterea haec dicit Dominus exercituum: Pro eo quod non audistis verba mea: "ecce ego mittam, et assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, et Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: et adducam eos super terram istam, et super habitato-

⁴ Viešpats siuntė pas jus visus savo tarnus pranašus, atsikeldamas auštant ir siųsdamas, bet jūs neklausėte ir nepalenkėte savo ausų, kad išgirstumėte, ⁵ kai jis sakė: Sugrįžkite kiekvienas nuo savo pikto kelio ir nuo pikčiausių savo minčių, ir jūs gyvensite nuo amžio į amžį šalyje, kurią Viešpats davė jums ir jūsų tėvams. ⁶ Neeikite paskui svetimus dievus jiems tarnauti ir jų garbinti ir neveskite manęs į rūstybę savo rankų darbais jūsų nelaimėi. ⁸ Todėl štai ką sako kareivijų Viešpats: Už tatai, kad jūs neklausėte mano žodžių, ⁹ štai aš siųsiu ir imsiu visas šiaurės tautas, sako Viešpats, ir mano tarną Babilono karalių Nabukodonosorą, ir juos atvesiu ant šitos šalies, ant jos gyventojų ir ant visų jos apylinkėje esančių tautų; aš juos užmušiu ir padarysiu iš jų pasibaisėjimo ir švilpavimo dalyką ir amžinų tyrumų. ¹⁰ Aš pašalinsiu iš jų tarpo džiaugsmo balsą ir links-

ir pasidaro 23 metai. — (4) Atsikeldamas auštant.: rūpestingai ir be paliovos. Ne vien Jeremijas tuomet ėjo pranašos pareigas; buvo ir kitu. Jozijo laikais pranašavo Sofonijas; Barukas buvo taip pat pranašas, Holda buvo pranašė (4 Kar. 22, 14), minimi dar 4 Kar. 23, 2 kiti to laiko pranašai. Jeremijas tačiau turi omenyje ilgą eilį pranašų, kuriuos Dievas siuntė vienai po kitos einančioms žydu kartoms. — (5) Minčių... Anot ebr. t.: veikalu. Plg. 4 Kar. 17, 13; aug. 18, 11. — (7) Jūs manęs.: jūsų dauguma buvo atkakli. — Ir vedėte... Kas nori priežasties, tas būtinai nori su ja sujungtos jam gerai žinomos pasėkos; jūs norėjote nuodėmės ir atpuolimo, taigi jūs norėjote taip pat vesti mane į rūstybę. — (9) Visas šiaurės tautos... Tas tautas pranašas

buvo jau nekartą minėjęs. Kadangi tačiau dabar tauta ir karalius vadinami jų vardais, tai visiems turi būti aišku, kad nelaimė jau visai arti. — Mano tarną. Jis Dievo tarnas ta prasme, kad jis Dievo išrinktas ir siunčiamas Dievo sumanymo įvykinti. (Panašiai pašventinami mėdai (Iz. 13, 3) Babilonui nubauti). — Visų jos apylinkėje esančių tautų. Jos meldė žydas pagalbos ir sandoros. Kadangi jos patenka į nelaimę, tai visai žūna viltis išsigelbėti. — Amžinų tyrumų: tyrumų ilgam, neribotam laikui, taip kad ir jų atitaisymas žmonių įrankiais bus negalimas. — (10) Aš pašalinsiu... Plg. auk. 7, 34. — Girnų užimą ir... Tuodu dalyku naminio gyvenimo ženklas, kuriuos galima matyti ir girdėti visuose gyvenamuose namuose. Jų nebuvimas aiškus

res eius, et super omnes nationes, quae in circuitu illius sunt: et interficiam eos, et ponam eos in stuporem et sibilum, et in solitudines sempiternas. ¹⁰ Perdamque ex eis vocem gaudii et vocem laetitiae, vocem sponsi, et vocem sponsae, vocem molae, et lumen lucernae. ¹¹ Et erit universa terra haec in solitudinem, et in stuporem: et servient omnes gentes istae regi Babylonis septuaginta annis.

¹² Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visĭtabo super regem Babylonis, et super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, et super terram Chaldaeorum: et ponam illam in solitudines sempiternas. ¹³ Et adducam super terram illam, omnia verba mea, quae locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quaecumque prophetavit Ieremias adversum omnes gentes: ¹⁴ Quia servierunt eis cum essent gentes multae, et reges magni: et reddam eis secundum opera eorum, et secundum facta manuum suarum.

¹⁵ Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume

mybės balsą, jaunikio ir jaunosios balsa, girnų ĩžimą ir žiburio šviesą. ¹¹ Visa šita šalis bus tyruma ir pasibaisėjimo dalykas, ir visos tos tautos tarnaus Babilono karaliui septynias dešimtį metų.

¹² Pasibaigus septynioms dešimtims metų, aš lankysiu Babilono karalių ir aną tautą, sako Viešpats, jų neteisybę ir kaldėjiečių šalį ir padarysiu iš jos amžinų tyrumų. ¹³ Aš įvykinsiu anai šaliai visus mano žodžius, kuriuos prieš ją kalbėjau, visa kas parašyta šitoje knygoje, ką tik pranašavo Jeremijas prieš visas tautas. ¹⁴ Nes jie joms tarnaus, kadangi tai gausingos tautos ir dideli karaliai; aš jiems atsilyginsiu, žiūrėdamas jų darbų ir jų rankų veikalų.

¹⁵ Nes kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Imk iš

ženklas, kad šalis nebegyvena. — (11) Visa šita šalis: Jūdo žemė. — Septynias dešimtis... Skaitant nuo to laiko Babilono karalystė turėjo dar stovėti 70 metų. Plg. 2 Kron. 36, 22; Ezdr. 1, 1; žem. 26, 6; Dan. 9, 2.

(12) Aplankysiu: baismėmis. Plg. Iz. 10, 5. — Padarysiu iš jos... Pranašas regi savo akivaizdoje galutiną atsitikimą, neaptardamas eilios metų, kurie reikalingi, kad tas atsitikimas įvyktų. — (13) Kas parašyta... Šiuos žodžiuos pranašas turėjo parašyti po to, kai jis buvo surinkęs savo pranašystes į

knygą ir padaręs nutarimą prijungti prie jos dar ir tai, kas kartojama 50. ir 51. perskyrimuose. Įvykimas pranašystės apie Babiloną turi būti patvirtinimas visų kitų pranašysčių. — (14) Nes jie joms tarnaus... Prie patvirtinimo priduriama būdas, kaip pranašystės turi įvykti. Skriaudėjai turi būti teisingam atsilyginimui patys kitų prislėgti. Anot ebr. t.: nes ir ant jų uždės vergystę gausingos tautos su dideliais karaliais.

(15) Vyno taure. Didelė nelaimė dažnai palyginama su girtumu, nes jausmai dėl didžio baisumo atbunka ir kojos svyruoja (plg. žem.

calicem vini furoris huius de manu mea: et propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te. ¹⁶ Et bibent, et turbabuntur, et insanient a facie gladii, quem ego mittam inter eos. ¹⁷ Et accepi calicem de manu Domini, et propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus: ¹⁸ Ierusalem, et civitatibus Iuda, et regibus eius, et principibus eius: ut darem eos in solitudinem, et in stuporem, et in sibilum, et in maledictionem, sicut est dies ista: ¹⁹ Pharaoni regi Aegypti, et servis eius, et principibus eius, et omni populo eius, ²⁰ et universis generaliter: cunctis regibus terrae Ausitidis, et cunctis regibus terrae Philistiim, et Ascaloni, et Gazae, et Accaron, et reliquiis Azoti, ²¹ et Idumaeae, et Moab, et filiis Ammon: ²² et cunctis regibus Tyri, et universis regibus Sidonis: et regibus terrae insularum, qui sunt trans mare. ²³ Et Dedan, et Thema, et Buz, et uni-

mano rankos šito narso vyno taureį ir duok jo gerti visoms tautoms, pas kurias aš tave siųsiu. ¹⁶ Jos gers, pasidarys neramios ir dūks akivaizdoje kalavijo, kurį aš siųsiu į jų tarpą. ¹⁷ Aš ėmiau iš Viešpaties rankos taureį ir daviau gerti visoms tautoms, pas kurias Viešpats mane siuntė: ¹⁸ Jeruzalei ir Jūdo miestams, jos karaliams ir jos kunigaikščiams, kad padaryčiau iš jų tyrumą, pasibaisėjimo, švilpavimo ir prakeikimo dalyką, kaip kad yra šiandien; ¹⁹ Aigipto karaliui Paraonui, jo tarnams, jo kunigaikščiams ir visai jo tautai, ²⁰ ir visiems apskritai: visiems Ausies šalies karaliams ir visiems Pilistimų žemės karaliams, Askalonui, Gazai, Akaronui ir Azoto liekanoms, ²¹ Idumėjai, Moabui, Amono vaikams, ²² visiems Tyro karaliams, visiems Sidono karaliams ir karaliams šalies salų, esančių anapus jūros, ²³ Dedanui, Tėmai, Buzui ir visiems, kurie kerpa sau plaukus, ²⁴ visiems

49, 12; 51, 7; Jobo 21, 20; Ps. 60, 5; 74, 9; Iz. 51, 17; Ez. 23, 31; Abak. 2, 15; Apr. 14, 8 ir k.). Ne iš žmonių einanti priežastis, bet pats Dievas siunčia bausmę ir kerštą babiloniešiams. — (16) Pasidarys neramios. Ebr. t.: svyruos — (18) Jeruzalei ir... Pirmoje vietoje minima Dievo tauta. Taurė yra paskelbimas pačios nelaimės. — Kaip kad yra šiandien. To priedo nėra LXX. Kadangi juo sakoma, jog paskelbtas atsitikimas jau įvykęs, tai jis negalėjo būti pridėtas tuomet, kai pati pranašystė buvo duota. — (19) Aigipto...: kurio pagalba taip dažnai pasitikėjo žydai. — (20) Visiems apskritai. Anot ebr. t. visam mišiniui, — Turima omenyje daugybė visokių ateivių, svetimtųjų, gyvenusių žemajame Aigipte. — Ausies. Arabijos kraštas, kurs

dar vadinosi Uso (ebr. 'Uc) žemė; jame gyveno Jobas. Plg. Jobo 1, 1. — Pilistimų žemės: kurios miestai tuojau įvardijami. — Azoto liekanoms. Žymi to miesto dalis buvo sugriauta, kai ji laikė ilgą laiką apgulęs Aigipto karalius Psametikas ir galų gale paėmė. — (21) Idumėjai, Moabui... Kraštai ir pietryčiai ir į rytus nuo Palestinos. — (22) Tyro karaliams. Įvardijant kraštus pakilstama į šiaurę, kur gyveno penikijiečiai. Bausmės laikas tęsis ilgai, todėl minima nevienas karalius, bet karaliai. — Esančių. Ebr. t.: esančios. Šv. Rašte panašiuose atsitikimuose salomis vadinama labai išraižyti pietinės Europos krantai. — (23) Dedanui. Ainiai Abraomo ir Keturos, gyvenusieji Arabijos šiaurvakariuose. Plg. Prad. 25, 3; Iz. 21, 13. — Tėmai. Tėmos kraštas buvo

versis qui attonsi sunt in comam. ²⁴ Et cunctis regibus Arabiae, et cunctis regibus Occidentis qui habitant in deserto. ²⁵ Et cunctis regibus Zambri, et cunctis regibus Elam, et cunctis regibus Medorum: ²⁶ cunctis quoque regibus Aquilonis de prope et de longe, unicuique contra fratrem suum: et omnibus regnis terrae, quae super faciem eius sunt: et rex Sesach bibet post eos. ²⁷ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bibite, et inebriamini, et vomite: et cadite, neque surgatis a facie gladii, quem ego mittam inter vos. ²⁸ Cumque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis: ²⁹ quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, et vos

Arabijos karaliams, visiems Vakarų karaliams, gyvenantiems tyrumoje, ²⁵ visiems Zambrio karaliams, visiems Elamo karaliams, visiems mėtų karaliams, ²⁶ taip pat visiems šiaurės karaliams arti ir toli, lygiai vieniems kaip ir kitiems, ir visoms žemės karalystėms, kurios yra jos paviršiuje; ir po jų gers Sesako karalius. ²⁷ Tu jiems sakysi: Štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Gerkite ir pasigerkite, ir vemkite; parpulkite ir nesikelkite, pamatę kalaviją, kurį aš siųsiu į jūsų tarpą. ²⁸ Jeigu gi jie nenorės priimti taurės iš tavo rankos kad gertų, tu jiems sakysi: Štai ką sako kareivijų Viešpats: jūs gerte gersite; ²⁹ nes štai mieste, kuriame šaukiamasi mano vardo, aš pradėsiu bausti, ir jūs būtumėte laisvi nuo bausmės lyg nekalti? jūs nebūsate laisvi nuo bausmės, nes aš šaukiu ka-

prie kelio iš Damasko į Mėkka, tarp Tabuko ir Wadi—el—Kora (kitas Haurano rytuose). — Buzui: Arabijoje. Plg. Prad. 22, 21; 25, 15. — Kurie kerpaa... Vz. auk. 9, 26. — (24) Visiems Vakarų... Anot ebr. t.: visiems mišinio karaliams, kurie gyvena tyrumoje. — Turima omenyje tyruma į rytus nuo Palestinos ir daug nedidelių tenai gyvenusių tautelių. — (25) Zambrio. Apie tą vardą negalima pasakyti nieko tikro. Elamas rasi kalnuotas kraštas į rytus nuo Tigrio, anapus Babilonijos, šiaurėje siekias mėtų krašta ir Asiriją, pietuose persiškąją įlanką. — Mėtų. Mėtų kraštas į rytus nuo Zagro kalnų, šiaurėje siekia Kaspijos jūrą, rytuose partų šalį ir Irkaniją. — (26) Sesako. Taip žydai rašydavo kaipda žodį Babel (žem. 51, 4). Taigi nuo visuotinio pasaulio teismo neatleidžiamas ir Babilonas. Po pirmojo veiksmo, kuriame jis pasirodo esąs keršintojas, eina antras.

kuriame jis pats turi pasiduoti Dievo teismui, kaip pirm jo kiti. Kaip jis kitados buvo regykla pirmojo visuotinio maišto prieš Dievą (Prad. 11, 9), taip jis turi sukniubti kaip pasuktinis Dievo neprietelis. Kadangi jis įvardintas pabaigoje, tai iš to paaiškėja simbolinis vardo vartojimas pas Izaiją ir šv. Jono Apreiškime. — (27) Pulkite ir... Dievas ir jo karalystė nugalės jus. Dievas taip ilgai persekios savo neprietelius, kol nei nugalėjimas nebus pilnas. Kaip ilgai ir kaip daugiopai Dievas juos lankys, pasakys keturiais lapšniavimo žodžiais. Kaip tas teismas neišvengiamas, pasakys kitoje eil. — (28) Jūs gerte gersite; jūs turite būtinai ir daug gerti. — (29) Kuriame šaukiamasi... todėl tai Jahvės miestas. Jei Dievas net jį baudžia (pagonių nuomone miesto laimė esanti draug ir jo Dievo garbė), tai dar be palyginimo mažiau Dievas gailės kitų.

quasi innocentes et immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitatores terrae, dicit Dominus exercituum.

³⁰ Et tu prophetabis ad eos omnia verba haec, et dices ad illos: Dominus de excelso rugiet, et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeuma quasi calcantium concinetur adversus omnes habitatores terrae.

³¹ Pervenit sonitus usque ad extrema terrae: quia iudicium Domino cum gentibus: iudicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

³² Haec dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: et turbo magnus egredietur a summitatibus terrae.

³³ Et erunt interfecti Domini in die illa a summo terrae usque ad summum eius: non plangentur, et non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinum super faciem terrae iacebunt.

³⁴ Ululate pastores, et clamate: et aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri ut interficiamini: et dissipationes vestrae, et cadetis quasi vasa pretiosa. ³⁵ Et peribit fuga a pastoribus, et sal-

laviją visiems žemės gyventojams, sako kareivijų Viešpats.

³⁰ Tu jiems pranašausi visus šituos žodžius ir jiems sakysi: Viešpats iš aukštybių sukrioks ir iš savo šventos buveinės paleis savo balsą; jis kriohte krioiks prieš savo grožę; bus giedoma prieš visus žemės gyventojus garsi lyg vynuoges minančiųjų daina. ³¹ Jos garsas pasieks žemės pakraščius, nes Viešpats daro teisną tautoms; jis bylinėjasi su kiekvienu kūnu. Bedievis aš atiduodu kalavijui, sako Viešpats.

³² Kareivijų Viešpats sako taip: Štai išeis nelaimė iš tautos į tautą ir didelė audra išeis nuo žemės pakraščių. ³³ Viešpaties užmuštų bus tą dieną nuo vieno žemės krašto iki kitam jos kraštui; jų neraudos, nesurinks ir nelaidos; jie gulės kaip mėšlas žemės paviršiuje.

³⁴ Klykite, ganytojai, ir šaukite; apsiberkite pelenais, jūs, bandos didžiūnai, nes atėjo jūsų dienos, kad būtumėte užmušti, jūsų išskirstymo metas, ir jūs krisite kaip brangūs indai.

³⁵ Nebebus galima bėgti ganytojams ir išsigelbėti bandos didžiūnams. ³⁶ Štai

(30) Viešpats iš aukštybių... Plg. Joel. 3, 16; Am. 1, 2, Viešpats, turįs savo buveinę danguje, čia palyginimas su liūtu, puolančiu iš savo lindynės ir išgašdinančiu kaip piemenis taip ir jų bandą, nuo kurio negalima ištrūkti. — Prieš savo grožę. Ebr. t.: prieš savo buveinę, t. y. prieš Jeruzalę. — Daina. Ebr. heda d. Taip vadinosi linksma daina, kurią dainuodavo išspausdami iš vynuogių vyną. Plg. Iz. 16, 9. Čionai vynuogių vietoje bus tautos. Plg. Iz. 63, 1-6. — (33) Jų neraudos...

Plg. auk. 8, 1-3. — (34) Klykite... Norėdamas paženklinti, kad niekas neišvengs nelaimės, pranašas kreipiasi ypatingu būdu į karalius ir į didžiūnus, kad jie patys pradėtų raudos giesmę, nes jiems mirus nebėbus kam tai padaryti. — Apsiberkite... Ebr. t.: gulėkite pelenuose. — Jūsų išskirstymo... Kurie nebėbus užmušti, tie turės būti išvaidyti ir kaip gražūs indai (kurių žuvinimas kitus pripildo išgaščio) sudaužyti. — (35) Nebėbus galima... Pakartojimu patvirtinama žuvimo ti-

vatio ab optimatibus gregis.
³⁶ Vox clamoris pastorum, et ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.
³⁷ Et conticuerunt arva pacis a facie irae furoris Domini.
³⁸ Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem a facie irae columbae, et a facie irae furoris Domini.

ganytojų šauksmo balsas ir bandos didžiūnų klyksmas, nes Viešpats sunaikino jų ganyklas.
³⁷ Ramybės dirvos nutilo Viešpaties narsingos rūstybės akivaizdoje.
³⁸ Jis paliko kaip liūtas savo lindyne, nes iš jų šalies pasidarė tyruma nuo karvelio rūstybės ir nuo narsingos Viešpaties rūstybės.

b) Jeremijo kova prieš nedorus kunigus ir netikrus pranašus žyduose.

Caput XXVI. ¹ In principio regni Ioachim filii Iosiae regis Iuda, factum est verbum istud a Domino, dicens: ² Haec dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, et loqueris ad omnes civitates Iuda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum, ³ si forte audiant et con-

26 perskyrimas. ¹ Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Joakimo karaliavimo pradžioje buvo Viešpaties suteiktas toks žodis ir pasakyta: ² Štai ką Viešpats sako: Stovėk Viešpaties namų šventoriuje ir kalbėk visiems Jūdo miestams, iš kurių ateinama pagarbinti Viešpaties namuose, visus žodžius, kuriuos aš tau liepiau jiems kalbėti; neapleisk nė žodžio. ³ Rasi jie išgirs ir

krumas. — (37) Ramybės dirvos... Ebr. t.: ramios ganyklos, t. y. ganyklos, kuriose anksčiau ramiai ganydėsi banda. Jos nebeduos jokio derliaus, bus žmonių ir gyvulių paliktos. — (38) Jis: Dievas (Jer. Tom.). — Nuo karvelio... Ebr. t.: rasi nuo smarkiausio kalavijo ir nuo Viešpaties rūstybės karščio.

26, 1-24. Jeremijas skelbia Jeruzalės žuvimą (1-6); kunigų ir pranašų sulaukymas paduodamas į kunigaikščių teismą ir vėl paleidžiamas. (7-19). Užmušimas pranašo Urijo (20-24).

(26,1) Karaliavimo pradžioje. Reikia manyti, kad aprašomi čia atsitikimai įvyko anksčiau, nekaip anksčiau paskelbta pranašystė. — Pačios laiko aplinkybės turėjo labiau sujudinti Jūdo gyventojų širdis. Aigipto karalius Nechao buvo išvedęs grandinėse į Aigiptą karalių Joaka-

zą, kurs darė pikta Viešpaties akivaizdoje, ir uždėjęs piniginę pabauda visai tautai (4 Kar. 23, 32...). Argi neturėjo žydai visa daryti, kad atitolintų tolesnę bausmę? — (2) Miestams, iš kurių... Taigi, vienoje iš didesnių metinių švenčių, kurios sutraukdavo į Jeruzalę daugybę žmonių iš viso krašto. Iš čia taip pat pasirodo, kad viršujinis garbinimas Dievo nebuvo visai apleistas. Jeremijas turi taip vadinamame liaudies šventoriuje kaipo Viešpaties pasiuntinys kalbėti tautai. — Neapleisk nė žodžio: nepasiduok baimei, kuri galėtų tau kliudyti pasakyti visa, kas reikia. — (3) Rasi jie išgirs... Dar ir dabar Dievas pasiryžęs dovanoti. Rasi reiškia ne Dievo žinojimo netikruma, bet žmogaus valios laisvę, kuriai Dievo pramatymas neuždeda prievartos. — (6) Šituos

vertantur unusquisque a via sua mala: et poeniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum. ⁴ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: Si non audieritis me ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis, ⁵ ut audiat sermone servorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens, et dirigens, et non audistis: ⁶ dabo domum istam sicut Silo, et urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terrae.

⁷ Et audierunt sacerdotes, et prophetae, et omnis populus Ieremiam loquentem verba haec in domo Domini. ⁸ Cumque compleret Ieremias loquens omnia, quae praeceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, et prophetae, et omnis populus, dicens: Morte moriatur. ⁹ Quare prophetavit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus haec: et urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Ieremiam in domo Domini.

¹⁰ Et audierunt principes Iuda verba haec: et ascenderunt de domo regis in domum Domini, et sederunt in introitu portae

gręšis kiekvienas nuo savo pikto kelio, ir aš gailėsiuos piktenybės, kurią ketinu jiems daryti dėl jų pastangų pikto. ⁴ Tu jiems sakysi: Štai ką Viešpats sako: Jei neklausysite manęs, kad vaikščiotumėte mano įstatyme, kurį jums daviau, ⁵ kad klausytumėte žodžių mano tarnų pranašų. kuriuos aš jums siunčiau, iš nakties atsikeldamas ir siųsdamas, kurių jūs neklausėte, ⁶ aš padarysiu šituos namus kaip Silą, ir iš šito miesto padarysiu praeikimą visoms žemės tautoms.

⁷ Kunigai, pranašai ir visa tauta girdėjo Jeremiją kalbantį šituos žodžius Viešpaties namuose. ⁸ Pabaigus Jeremijui kalbėti visa, ką Viešpats buvo jam liepęs pasakyti visai tautai, kunigai, pranašai ir visa tauta nutvėrė jį sakydami: Tegul jis mirte numiršta. ⁹ Kam jis pranašavo sakydamas: Kaip Silas bus šitie namai, ir šitas miestas bus sunaikintas, taip kad nebebus jame gyventojų? Ir visa tauta susibūrė prieš Jeremiją Viešpaties namuose.

¹⁰ Išgirdę apie šituos dalykus Jūdo kunigaikščiai atėjo iš karaliaus namų į Viešpaties namus ir atsisėdo naujųjų Viešpaties

namus... bažnyčią ir Jeruzalę. Plg. 12; 1 Kar. 4, 2. 10.

(8) Kunigai. Jie, kurie turėjo mokinti įstatymo ir kaip pirmieji jo laikytis ir būti šventi Viešpaties akivaizdoje, stovi pranašo neprietelių priešakyje. — Pranašai: netikri pranašai. — Visa tauta: tautos dauguma. — Tegul jis... Ebr. t.: tu mirte mirsi. Kam tu pranašavai Viešpaties vardu? — Jie nežiūri, kad

žuvimu jie gasdinami tik tame atsikime, jei pasiliks savo nuodėmėse. Beprotiška nuomonė apie jų tautos kilnumą mato net sąlyginiam pažėdėjime baudmės jau nusikaltimą. — (10) Kunigaikščiai: rasi žymiausiai žydų šeimynų viršininkai. — Naujųjų... vartų. Spėjama, kad kalbama apie vartus, kurie buvo pastatyti karaliaus Joatano. Vž. 4 Kar. 15, 35; Plg. žem. 36. 10. Vartai

domus Domini novae. ¹¹ Et locuti sunt sacerdotes et prophetae ad principes, et ad omnem populum, dicentes: Iudicium mortis est viro huic: quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris. ¹² Et ait Ieremias ad omnes principes, et ad universum populum, dicens: Dominus misit me ut prophetarem ad domum istam, et ad civitatem hanc omnia verba quae audistis. ¹³ Nunc ergo bonas facite vias vestras, et studia vestra, et audite vocem Domini Dei vestri: et poenitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos. ¹⁴ Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum et rectum est in oculis vestris. ¹⁵ Verumtamen scitote et cognoscite quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, et contra civitatem istam, et habitatores eius. in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba haec. ¹⁶ Et dixerunt principes, et omnis populus ad sacerdotes et ad prophetas: Non est viro huic iu-

namų vartų angoje. ¹¹ Kunigai ir pranašai kalbėjo kunigaikščiams ir visai tautai tardami: Šitas žmogus vertas mirti, nes pranašavo prieš šitą miestą, kaip jūs savo ausimis girdėjote. ¹² Tuomet Jeremijas kalbėjo visiems kunigaikščiams ir visai tautai taip: Viešpats mane siuntė pranašauti prieš šituos namus ir prieš šitą miestą visų žodžių, kuriuos jūs girdėjote. ¹³ Taigi pataisykite dabar savo kelius ir savo pastangas ir klausykite Viešpaties, jūsų Dievo, balso, tai Viešpats gailėsis piktenybės, kurią prieš jus kalbėjo. ¹⁴ Aš gi štai jūsų rankose; darykite su manim, kas gera ir teisinga jūsų akyse. ¹⁵ Tačiau žinokite ir supraskite, kad, jei mane užmušite, jūs išduosite nekaltą kraują patys prieš save, prieš šitą miestą ir prieš jo gyventojus: nes Viešpats iš tikrųjų mane siuntė pas jus kalbėti, jums girdint, visų šitų žodžių. ¹⁶ Tuomet kunigaikščiai ir visa tauta tarė kunigams ir pranašams: Tas žmogus neužsipelnė mirties, nes jis mums kalbėjo Viešpaties, mūsų Dievo, vardu.

pas žyklus dažnai buvo teismo vieta. — (11) Pranašavo prieš... Dievas žadėjo amžinai gyventi tuose namuose (3 Kar. 9, 3). Jeremijo žodžiai, jei nežiūrėti sąlygų ir aplinkybių kuriose pasakyta, rodo, prieštaraują Dievo pažadėjimui, taigi jis reikia nubasti mirtimi kaipo netikras pranašas (Atk. 18, 20). — Kaip jūs savo... Tais žodžiais atsiliepiama į tautą. — (12) Visiems kunigaikščiams...: kunigaikščiams kaipo teisėjams, tautai kaipo pasidavusiai suvadžiujimui. Skundėjams Jeremijas nesako nė žodžio; jis tik priduria, ką anie nutylėjo: Nuo jūsų pareina, ar nutarimas apie žu-

vimą įvyks, ar ne. — Viešpats mane siuntė... Su didžiu išmanyimu Jeremijas nurodo, kad jį yra siuntęs Viešpats ir kad jis pakeis, nevykins savo nutarimo, jei jie darys atgailą. Taigi, jis anaipol nesivaiduoja neapykanta arba noru paniekindi, tik jis pilnas rūpesčio apie jų išganymą. — (13) Pataisykite... Plg. auk. 7, 3. — (14) Aš gi štai... Savo kuklumu pranašas pelnosi kunigaikščių palankumą; priminimas teisybės turi juos ispėti. — (15) Tačiau žinokite... Ne aš, bet jūs patys dedate ant savęs nelaimę. Jei jūs iš tikrųjų mylite miestą ir bažnyčią, tai nebedauginkite savo nuo-

dicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

¹⁷ Surrexerunt ergo viri de senioribus terrae: et dixerunt ad omnem coetum populi, loquentes: ¹⁸ Michaeas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiae regis Iuda, et ait ad omnem populum Iuda, dicens: Haec dicit Dominus exercituum: Sion quasi ager arabitur: et Ierusalem in acervum lapidum erit: et mons domus in excelsa silvarum. ¹⁹ Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Iuda, et omnis Iuda? numquid non timuerunt Dominum, et deprecati sunt faciem Domini: et poenituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

²⁰ Fuit quoque vir propheta in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: et prophetavit adversus civitatem istam, et adversus terram hanc iuxta omnia verba Ieremiae. ²¹ Et audivit rex Ioachim, et omnes potentes, et principes eius verba haec: et quaesivit rex interficere

¹⁷ Po to žmonės iš šalies vyresniųjų tarpo atsikėlė ir tarė visam tautos susirinkimui taip: ¹⁸ Mikėas morastietis buvo pranašas Jūdo karaliaus Ezekijo dienose ir taip kalbėjo visai Jūdo tautai: Štai ką sako kareivių Viešpats: Sionas bus ariamas kaip dirva, Jeruzalė pavirs į akmenų kruvą ir Namų kalnas į miškuotą aukštumą. ¹⁹ Argi Jūdo karalius Ezekijas ir visas Jūdas pasmerkė jį mirti? Argi jie nebijojo Viešpaties ir nemaldavo Viešpaties veido? ir ar Viešpats nesigailėjo piktenybės, kurią buvo prieš juos kalbėjęs? Taigi mes darome didelę piktenybę prieš mūsų sielas.

²⁰ Buvo taip pat žmogus, kurs pranašavo Viešpaties vardu, Semėjo sūnus Urijas iš Karjathiarimo; jis pranašavo prieš šitą miestą ir prieš šitą šalį, visai taip pat kaip buvo kalbėjęs Jeremijas. ²¹ Kuomet karalius Joakimas, visi jo galiūnai ir kuni- gaikščiai išgirdo tuos žodžius,

dėmių ir nedarykite savęs kaltais mano kraujo išliejimo. Jeremijo pastovumas ir paaiškėjusi nekaltybė padaro, kad pasitarę kunigaikščiai jį paleidžia. — (17) Iš šalies vyresniųjų... Jų tarpe ypač žymus buvo Ahikamas, kaip tai pasirodo iš 24. eil. — (18) Mikėas morastietis. Ebr.: iš Morešeth. Kalbama apie vieną iš mažesniųjų pranašų, Mikėą, kurs buvo kilęs iš nedidelio sodžiaus Morasties (jis buvęs anot Euz. ir Jier. į rytus nuo Eleutropolies). Mikėas ėjo pranašo pareigas, karaliaujant Joatamui, Akazui ir Ezekijui. — Sionas bus ariamas...: kaip kad darydavo senovėje

nugalėtojai, kurie paimto ir sugriauto miesto vietą net išardavo. Tą pranašystę skaitome Mik. 3, 12. — (19) Argi jie... Ebr. t.: argi jis ir tt. — Taigi mes darome... Anot ebr. t.: argi mes turėtumėm daryti...

(20) Buvo taip pat... Jeremijas pasakoja šitą pavyzdį, kad dar aiškiau parodytu, kaip dideliuose pavojuose jis buvo, karaliaujant Joakimui. — Karjathiarimo. Miestelis garsus tuo, kad jame kokią laiką buvo sandoros skrynja. 1 Kar. 6, 20... Jo vieta ant ribos tarp Jūdo ir Benjamino giminių, rasi, ten, kame dabar Kuriel—el—Enab, tarp Jeruzalės ir Joppės. — (21) Galiūnai. Ebr. t.: karžy-

eum. Et audivit Urias, et timuit, fugitque et ingressus est Aegyptum. ²² Et misit rex Ioakim viros in Aegyptum, Elnathar filium Achobor, et viros cum eo in Aegyptum. ²³ Et eduxerunt Uriam de Aegypto: et adduxerunt eum ad regem Ioakim, et percussit eum gladio: et proiecit cadaver eius in sepulchris vulgi ignobilis.

²⁴ Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Ieremia, ut non traderetur in manus populi, et interficerent eum.

karalius ieškojo jo užmušti. Tai patyręs ir nusigandęs Urijas pabėgo ir nuvyko į Aigiptą. ²² Karalius Joakimas siuntė žmonių į Aigiptą, Akoboro sūnų Elnataną ir kitus draug su juo į Aigiptą. ²³ Jie išvedė Uriją iš Aigipto ir atvedė jį pas karalių Joakimą, kurs jį užmušė kalaviju ir pametė jo lavoną paskutinės liaudies kapinėse.

²⁴ Tačiau Safano sūnaus Ahikamo ranka buvo su Jeremiju, kad jis nebūtų išduotas į tautos rankas ir kad jie o neužmuštų.

c) Kitas Jeremijo susirėmimas su netikrais Jeruzalės pranašais.

Caput XXVII. ¹ In principio regni Ioakim filii Iosiae regis Iuda, factum est verbum istud ad Ieremiam a Domino, dicens: ² Haec dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, et catenas: et

27 perskyrimas. ¹ Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Joakimo karaliavimo pradžioje buvo Viešpaties suteikta Jeremijui toks žodis ir pasakyta: ² Štai ką Viešpats man sako: Pasidaryk sau

giai. —Urijas pabėgo... Tas pabėgimas nebuvo ženklas nepasitikėjimo Dievu, bet atsargumo (plg. Mt. 10, 23). — (22) Joakimas... Keršto troškimas jame buvo taip didelis, kad jis stengiasi net svetimoje šalyje užmušti pranašą, kurio jam nebereikėjo bijoti. Plg. 36, 12, 25. — Elnataną. Tas pats vardas sutinkamas taip pat 4 Kar. 22, 12, 14, tik nežinia, ar ten kalbama apie tą patį žmogų. — (23) Jie išvedė... Karalius Joakimas tuomet buvo priverstas mokėti mokesčius Aigipto karaliui, tai tas nesi-priešino išvedimui atbėgusio Urijo. — (24) Paskutinės liaudies... Ebr. t.: liaudies sūnų kapinėse. — Karalius ir užmuštą pranašą dar norėjo paniekti. Jeruzalėje buvo ir tebėra liaudies kapai išilgai Kedrono. — (25) Tačiau... Kadangi Joakimas buvo toks kerštininkas, taigi turėjo pasirodyti ypatingai Dievo veiksmas, kad Jeremijas ištrūktų iš rankų. — Ahikamo. Plg. 4 Kar. 22, 12. —

— Ranka: globa, įtaka. — Kad jis nebuvo išduotas. Ahikamas, rasi, turėjo nuraminti kilusį tautoje maištą.

27, 1–28, 17. Jeremijas gauna paliepinimą paskelbti, kad visos žydu apylinkėje esančios tautos bus pavergtos Babilono karaliui (27, 1–11); ypatingą išpėjimą apie tai gauna karalius Sedekijas (27, 12–15), žydu kunigai ir visa tauta (27, 16–22). Visai ką kita skelbia melnuodamas Ananijas (28, 1–4), kuriam drašiai priešinasi Jeremijas ir jam paskelbia, neilgai trukus jį mirsiant (28, 5–17).

(27, 1) Joakimo. Tikriausiai čia reikia skaityti Sedekijo vardas, kaip tai pasirodo iš 3. eil. ir 28, 1. — (2) Grandinių. Ebr. t.: jungų. — Užsidėk sau... Taip pranašas turėjo pasirodyti turįs išvaizdą belaisvio ir vergo. — (3) Tujasių... Jeremijas turi įteikti jungus pasiuntiniams, kad jais būtų išreikšta Babilono nelaisvė. Karalius Sedeki-

pones eas in collo tuo. ³ Et mit-
tes eas ad regem Edom, et ad
regem Moab, et ad regem filio-
rum Ammon, et ad regem Tyri,
et ad regem Sidonis: in manu
nunciorum, qui venerunt Ierusa-
lem ad Sedeciam regem Iuda.
⁴ Et praecipies eis ut ad domi-
nos suos loquantur: Haec dicit
Dominus exercituum Deus Israel:
Haec dicetis ad dominos ves-
tros: ⁵ Ego feci terram, et homi-
nes, et iumenta, quae sunt su-
per faciem terrae, in fortitudine
mea magna, et in brachio meo
extento: et dedi eam ei, qui pla-
cuit in oculis meis. ⁶ Et nunc
itaque ego dedi omnes terras
istas in manu Nabuchodonosor
regis Babylonis servi mei: insu-
per et bestias agri dedi ei ut
serviant illi. ⁷ Et servient ei om-
nes gentes, et filio eius, et filio
filii eius: donec veniat tempus
terrae eius et ipsius: et servient
ei gentes multae, et reges magni.
⁸ Gens autem et regnum, quod
non servierit Nabuchodonosor
regi Babylonis, et quicumque
non curvaverit collum suum sub
ugo regis Babylonis: in gladio,

pančių ir grandinių ir užsidėk-
jas sau ant kaklo; ³ tu jas siųsi
pas Edomo karalių, pas Moabo
karalių, pas Amono vaikų kara-
lių, pas Tyro karalių ir pas Si-
dono karalių per pasiuntinius,
kurie atvyko į Jeruzalę pas Judo
karalių Sedekiją, ⁴ ir tu jiems
liepsi kalbėti savo valdovams
taip: Štai ką sako kareivijų Vieš-
pats, Izraelio Dievas: Jūs saky-
site savo valdovams taip: ⁵ Aš
padariau žemę, žmones ir galvi-
jus, esančius žemės paviršiuje,
ir ją duodu tam, kas patiko mano
akyse. ⁶ Taigi ir dabar aš duodu
visas šitas šalis į mano tarno
Babilono karaliaus Nabukodono-
soro rankas; be to aš jam duodu
ir lauko gyvulius, kad jam tar-
nautų. ⁷ Visos tautos tarnaus jam
ir jo sūnui ir jo sūnaus sūnui, kolei
neateis jo šalies ir jo paties me-
tas; jam tarnaus daug tautų ir
dideli karaliai. ⁸ Jeigu gi kuri
tauta ir karalystė nenorėtų tar-
nauti Babilono karaliui Nabu-
kodonosorui ir kas nors nepa-
lenktų savo sprando po Babi-
lono karaliaus jungu, tą tautą
aš aplankysiu kalaviju, badu ir

jas buvo atsisakęs pripažinti savo priklausomybę nuo Babilono karaliaus ir norėjo padaryti su kitomis tauto-
mis sąjungą prieš kaldėjiečius. Pra-
našas jiems parodo žodžiais ir sim-
boliais, kuo jų sumanymai turi pasi-
baigti, ir iškilmingai apreiškia Vieš-
paties valią. — (5) Aš pa da-
ria u... Taip pat svetimoms tautoms
turi būti apreiškta Viešpaties dide-
nybė ir kilnumas, taip kad jiems da-
rosi aišku, jog jis ne vienos tautos
Dievas, bet pasaulio Dievas ir Sutvė-
rėjas, kurs visa veda, kaip jam patin-
ka. Kad ir nebuvo senajai sinagogai
pavesta skelbti pagonims tikrąją re-
ligiją, tačiau jiems buvo kai kada pra-
našų teikiama šviesa ir tiesa. — (6)
Mano tarną. Vž. auk. 25, 9. —

— Jam duodu ir lauko... Draug
su žmonėmis Dievas paduoda ir tai,
kas žmonėms pavergta, draug su
šalimi nuosavybės teisė gyvuliams.
— (7) Jam ir jo sūnui... Dar apie
60 metų turi pasilikti Babilono kar-
lystė. Kadangi po Nabukodonosoro jo
sūnus Evilmerodachas karaliavo tik
dvejus metus, to įpėdinis Neriglase-
ras ketverius metus, toliau jaunas
Loborosoarchodas mirė jau po devy-
nių mėnesių, ir iš jo įpėdinio Naboni-
do po septyniolikos viešpatavimo metų
atėmė sostą Kyras, tai žodis sūnus
ir sūnaus sūnus čia reikia imti pra-
smėje įpėdinis, kaip tai dažnai atsi-
tinka senoviniuose Babilono doku-
mentuose. — (8) Jeigu gi... Taip
Dievas atmeta visoki maištą prieš

et in fame, et in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec consumam eos in manu eius. ⁹ Vos ergo nolite audire prophetas vestros, et divinos, et somniatores, et augures, et maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis. ¹⁰ Quia mendacium prophetant vobis: ut longe vos faciant de terra vestra, et eiciant vos, et pereatis. ¹¹ Porro gens, quae subiecerit cervicem suam sub iugo regis Babylonis, et servierit ei: dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: et colet eam, et habitabit in ea.

¹² Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sum secundum omnia verba haec, dicens: Subiicite colla vestra sub iugo regis Babylonis, et servite ei, et populo eius, et vivetis. ¹³ Quare moriemini tu et populus tuus gladio, et fame, et peste, sicut locutus est Dominus ad gentem, quae servire noluerit regi Babylonis? ¹⁴ Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis. ¹⁵ Quia non misi eos, ait Dominus: et ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut eiciant vos, et pereatis tam vos, quam prophetae, qui vaticinantur vobis.

¹⁶ Et ad sacerdotes, et ad populum istum locutus sum, dicens:

maru, sako Viešpats, kolei aš jų nesunaikinsiu jojo ranka. ⁹ Jūs tat neklausykite savo pranašų, žynių, sapnininkų, burtininkų ir žavėtojų, kurie jums sako: Jūs netarnausite Babilono karaliui, ¹⁰ nes jie jums pranašauja melą, kad jus atitolintų iš jūsų šalies ir išmestų jus, kad jūs pražūtumėte. ¹¹ Kuri gi tauta palenks savo sprandą po Babilono karaliaus jungu ir jam tarnaus, tą aš paliksiu jos žemėje, sako Viešpats, ir ji ją igyvens ir gyvens joje.

¹² Taip pat Jūdo karaliui Sedekijui aš kalbėjau visai taip pat sakydamas: Palenkite savo kaklus po Babilono karaliaus jungu, tarnaukite jam ir jo tautai, ir būsite gyvi. ¹³ Kam gi mirtumėte tu ir tavo tauta nuo kalavijo, bado ir maro, kaip Viešpats kalbėjo tautai, kuri nenorėtų tarnauti Babilono karaliui? ¹⁴ Neklausykite žodžių pranašų, kurie jums sako: jūs netarnausite Babilono karaliui, nes jie jums kalba melą. ¹⁵ Nes aš jų nesiunčiau, sako Viešpats, ir jie melagingai pranašauja mano vardu, kad jūs išmestų, ir kad jūs pražūtumėte, kaip jūs, taip ir pranašai, kurie jums pranašauja.

¹⁶ Aš kalbėjau kunigams ir tai tautai taip: Štai ką Viešpats

Babilono karalių. — (9) Savo pranašų. Pranašais tie vadinasi, kurie sakosi gavę betarpinį apreiškimą iš dievystės, taip kad ji per juos kalbanti. Visi kiti toliau įvardintieji negali pasakyti tiesos, nes jie patys jos nežino. Plg. auk. 23, 16; žem. 29, 8. — (11) Tą aš paliksiu... Dievas apsiereiškia esąs visagalis Viešpats, kai jis naudojasi babiloniečiais kaip savo įrankiais.

(12) Karaliui Sedekijui... Sedekijas gauna tokių pat nurodymų kaip ir svetimos tautos. Ir jam sakoma: Kam tu nori pražudyti save ir savo tautą? Taip gi atsitiks, jei tu būsi atkaklus. — (15) Kad jus išmestų. Ebr. t.: kad aš jus išmesčiau. Plg. 14, 14; 23, 21; 29, 9.

(16) Savo pranašų: ne Dievo, nes jie kalba, kas jiems patinka; Dievas gi jiems nieko neapreiškia.

Haec dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc cito, mendacium prophetant vobis.¹⁷ Nolite ergo audire eos, sed servite regis Babylonis, ut vivatis. quare datur haec civitas in solitudine? ¹⁸ Et si prophetae sunt, et est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, ut non veniant vasa, quae derelicta fuerant in domo Domini, et in domo regis Iuda, et in Ierusalem, in Babylonem. ¹⁹ Quia haec dicit Dominus exercituum ad columnas, et ad mare, et ad bases, et ad reliqua vasorum, quae remanserunt in civitate hac: ²⁰ quae non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Ichoniam filium Ioachim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem, et omnes optimates Iuda et Ierusalem. ²¹ Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quae derelicta sunt in domo Domini, et in domo regis Iuda et Ierusalem: ²² In Babylonem transferentur, et ibi erunt usque ad diem visitationis suae, dicit Dominus, et afferri faciam ea, et restitui in loco isto.

sako: Neklausykite žodžių savo pranašų, kurie jums pranašauja sakydami: Štai Viešpaties rykai dabar greitai sugrįš iš Babilono; nes jie jums pranašauja melą.¹⁷ Taigi jūs neklausykite jų, bet tarnaukite Babilono karaliui, kad būtumėte gyvi. Kamgi šitas miestas pavirstų į tyrumą? ¹⁸ Jeigu jie pranašai, ir juose yra Viešpaties žodis, tegul jie stoja kareivijų Viešpaties akivaizdon, kad rykai dar užsilikusiai Viešpaties namuose ir Jūdo karaliaus namuose ir Jeruzalėje nebūtų nugabenti į Babiloną. ¹⁹ Nes štai ką sako kareivijų Viešpats apie šulų, apie jūrą, apie papėdes ir apie kitus rykus, likusius šitame mieste, ²⁰ kurių nepasiėmė Babilono karalius Nabukodonosoras, perkeldamas Jūdo karalių Joakimo sūnų Jekoniją iš Jeruzalės į Babiloną ir visus Jūdo ir Jeruzalės didžiūnus; ²¹ nes štai ką sako kareivijų Viešpats Izraelio Dievas apie rykus, likusius Viešpaties namuose, Jūdo karaliaus namuose ir Jeruzalėje. ²² Jie bus nugabenti į Babiloną ir bus tenai iki jų aplankymo dienos, sako Viešpats, ir aš jus atgabendinsiu ir sugrąžinsiu į šią vietą.

Vienas iš tokių netikrų pranašų buvo Ananijas, 28, 3. — Dabar greitai: ir ne septynioms dešimtims metų praslinkus, kaip kad sakė Jeremijas pirmais Nabukodonosoro karaliavimo metais (25, 11). Nabukodonosoras buvo išgabenęs bažnyčios turtus aštuntais savo viešpatavimo metais, po to kai buvo nugalėjęs karalių Joakiną (vz. 4 Kar. 24, 13). — (17) Kamgi šitas miestas... Plg. 13. e. — (18) Tegul jie stoja... Toki pranašų pareiga melstis už tau-

ta ir pasirodyti jai lyg koki siena. Jei jie iš tikrųjų pranašai, tai tegul jie nugręžia nuo tautos Dievo rūstybę, tegul atgauna išplėstus bažnyčios turtus ir palaiko savo vietoje dar likusius. — (19) Apie šulų: apie du varinių šulų, Jachiną ir Boozą, stovėjusių ties bažnyčios durimis (3 Kar. 7, 15—22). — Apie jūrą... Vz. 3 Kar. 7, 23. — Papėdes. Vz. 3 Kar. 7, 27. — (22) Jie bus nugabenti... Vz. žem. 52, 17; 4 Kar. 25, 13; 2 Kron. 36, 18; 1, 7; 6, 5.

Caput XXVIII. ¹ Et factum est in anno illo, in principio regni Sedeciae regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini coram sacerdotibus et omni populo, dicens: ² Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contrivi iugum regis Babylonis. ³ Adhuc duo anni dierum, et ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quae tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, et transtulit ea in Babylonem. ⁴ Et Iechoniam filium Ioaquim regem Iuda, et omnem transmigrationem Iuda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego convertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim iugum regis Babylonis.

⁵ Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam in oculis sacerdotum, et in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini. ⁶ Et ait Ieremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua quae prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, et omnis transmigrationis de Babylone ad locum istum. ⁷ Verumtamen audi verbum hoc, quod

28 perskyrimas. ¹ Tais pačiais metais Jūdo karaliaus Sedekijo karaliavimo pradžioje, ketvirtais metais penktame mėnesyje atsitiko, kad pranašas iš Gabaono Azuro sūnus Ananijas man tarė Viešpaties namuose kunigų ir visos tautos akivaizdoje taip: ² Štai ką sako karėvijų Viešpats, Izraelio Dievas: Aš sulaužiau Babilono karaliaus jungą. ³ Dar dveji metai laiko, ir aš atgabendinsiu į šitą vietą visus Viešpaties namų rykus, kuriuos paėmė iš šitos vietos Babilono karalius Nabukodonosoras ir juos nugabeno į Babiloną. ⁴ Taip pat Jūdo karalių Iokimo sūnų Jekoniją ir visus Jūdo tremtinius, kurie įėjo į Babiloną, aš sugrąžinsiu į šitą vietą, sako Viešpats; nes aš sulaužysiu Babilono karaliaus jungą.

⁵ Pranašas Jeremijas atsakė pranašui Ananijui kunigų akyse ir akyse visos tautos, stovėjusios Viešpaties namuose, ⁶ ir pranašas Jeremijas tarė: Tebūnie, tegul Viešpats taip padaro, tegul Viešpats įvykdo tavo žodžius, kuriuose pranašavai, kad rykai būtų sugrąžinti į Viešpaties namus ir visi tremtiniai iš Babilono į šitą vietą. ⁷ Tačiau išgirska ta žodį, kurį aš kalbu, tau gir-

(28, 1) Tais pačiais... LXX pasakyta trumpai: Atsitiko ketvirtais Sedekijo metais. — Taip pašalinama neaiškumas, kokį daro ebr. t. dvejopas laiko aptarimas. — Gabaono. Tai buvo kunigų miestas į šiaurvakarius nuo Jeruzalės. Vž. Joz. 21, 17. Galėjo būti, kad Ananijas buvo kunigas. — Man tarė... Vien prieštaravimas tikro pranašo skelbimui dar nedarė Ananijo žodžių silpnų, nes jis galėjo būti sąlyginis. Jei Ananijas buvo kunigas, tai ta aplm-

kybė galėjo suteikti jo žodžiams daug reikšmės. Jo draša eina didyn, kadangi jis mato Jeruzalėje pasiuntinius taip didelių karalių, susivienijusių prieš Babilono karalių. — (3) Dar dveji... Ananijas drąsiai meluoja, bet jo žodžiai gali uždegti kovai klausytojų širdis. — (4) Jekonija... Jeremijas buvo paskelbęs, kad Jekonijas mirsias svetimoje šalyje. Plg. 4 Kar. 24, 12.

(6) Tebūnie... Jeremijas savo nuolankiu ir romiu atsakymu parodo,

ego loquor in auribus tuis, et in auribus universi populi: ⁸ Prophetæ, qui fuerunt ante me et ante te ab initio, et prophetaverunt super terras multas, et super regna magna de praelio, et de afflictione, et de fame. ⁹ Prophetæ, qui vaticinatus est pacem: cum venerit verbum eius, sciatur prophetæ, quem misit Dominus in veritate. ¹⁰ Et tulit Hananias prophetæ catenam de collo Ieremieæ prophetæ, et confregit eam. ¹¹ Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Haec dicit Dominus: Sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium. ¹² Et abiit Ieremias prophetæ in viam suam. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, postquam confregit Hananias prophetæ catenam de collo Ieremieæ prophetæ, dicens: ¹³ Vade, et dices Hananiae: Haec dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti: et facies pro eis catenas ferreas. ¹⁴ Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Iugum ferreum posui super colulum cunctarum Gentium ista-

dint ir visai tautai girdint: ⁸ Pranašai, kurie buvo pirm manęs ir pirm tavęs, nuo pat pradžios, ir jie pranašavo daugeliui šalių ir didžioms karalystėms apie karą, prispaidimą ir badą. ⁹ Pranašas, kurs pranašauja ramybę, bus pripažintas iš tikrųjų Viešpaties siųstu pranašu, jei jo žodžiai įvyks. ¹⁰ Tuomet pranašas Ananijas ėmė grandinę nuo pranašo Jeremijo kaklo ir ją sulaužė. ¹¹ Ir Ananijas tarė visos tautos aki-vaizdoje taip: Štai ką Viešpats sako: Taip aš sulaužysiu dvejiems metams laiko praslinkus Babilono karaliaus Nabukodonosoro jungą nuo visų tautų kaklo. ¹² Pranašas gi Jeremijas nuėjo savo keliu. Po to kai pranašas Ananijas sulaužė grandinę nuo pranašo Jeremijo kaklo, buvo suteiktas Viešpaties žodis Jeremijui ir pasakyta: ¹³ Eik ir sakyk Ananijui: Štai ką Viešpats sako: Tu sulaužei medinę grandinę, bet jos vietoje tu darai geležinę grandinę. ¹⁴ Nes štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Aš dedu geležinį jungą ant visų šitų tautų kaklo, kad tarnautų Babilono karaliui Nabu-

kad jis tikrai trokšta tautos laimės. Bet kad tauta neapsiviltų per daug greitu pasitikėjimu, jis priduria, jog jam dar neaišku, ar Ananijas pranašas, jog tikriausiai gali būti visai kitaip. — (8) Bada. Ebr. t.: mara. — (9) Pranašas... Pranašystės dovana tai ne nuolatinis apšvietimas (tai pasirodo taip pat iš Natano pavyzdžio 2 Kar. 7, 3...), todėl Jeremijas nurodo tik savo priežastis, kodėl jis pats abejojo apie Ananijo žodžių tikrumą. — (10) Grandinę. Ebr. t.: jungą. — Ją sulaužė. Taip jis nori panaikinti Jeremijo žodžių reikšmę. — (11) Taip aš sulaužysiu...: po dvejų metų ne tik sugriš

indai, bet ir mes ir visi kiti nusikratysime kaldėjiečių jungo. Taip buvo Jeremijas tautos ir kunigų akivaizdoje pažemintas; Dievas norėjo leisti, kad jis tą valandą neštų sugėdinimą. — (12) Nuėjo savo keliu: pasidavęs Dievo valiai ir laukdamas jo šviesos. Tai turėjo būti sunkus mėginimas Jeremijui, kurs jau ne vieną sykį dejavo dėl savo pareigų sunkumo. Ir tame atsitikime jis turėjo maldauti sau šviesos kaip 33, 3 ir 42, 4. — (13) Geležinę grandinę. Tikriau: jungą. Geležinio jungo negalima sulaužyti, kaip Ananijas buvo sulaužęs medinį. Jeremijas atsako tuo pačiu iškilmingu išsireiški-

rum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, et servient ei: insuper et bestias terrae dedi ei. ¹⁵ Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: non misit te Dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacio. ¹⁶ Idcirco haec dicit Dominus: Ecce ego mittam te a facie terrae: hoc anno morieris: adversum enim Dominum locutus es. ¹⁷ Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

kodonosorui, ir jos jam tarnaus; be to aš jam duodu ir lauko gyvulius. ¹⁵ Tuomet pranašas Jeremijas tarė pranašui Ananijui: Klausyk, Ananijau, Viešpats tavęs nesiuntė, ir tu padarei, kad šita tauta pasitikėtų melu. ¹⁶ Todėl štai ką Viešpats sako: Štai aš atimsiu tave nuo žemės paviršiaus, šiais metais tu mirsi, nes tu kalbėjai prieš Viešpatį. ¹⁷ Ir pranašas Ananijas mirė tais pačiais metais septintame mėnesyje.

d) Jeremijo kova prieš netikrus žydų pranašus, gyvenusius Babilone.

Caput XXIX. ¹ Et haec sunt verba libri, quem misit Ieremias propheta de Ierusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, et ad sacerdotes, et ad prophetas, et ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Ierusalem in Babylonem: ² postquam egressus est Iechonias rex, et domina, et eunuchi, et principes Iuda, et Ierusalem, et faber, et inclusor de Ierusalem: ³ in manu Elasa filii Saphan, et Gamariae filii Helciae, quos misit

29 perskyrimas. ¹ Štai žodžiai rašto, kurį pranašas Jeremijas siuntė iš Jeruzalės į vyresniųjų liekanas nelaisvėje, į kunigus, į pranašus ir į visą tautą, kurią Nabukodonosoras buvo nusivedęs iš Jeruzalės į Babiloną, ² po to kai karalius Jeronijas, valdovė, kamarponiai, Jūdo ir Jeruzalės kunigaikščiai, amatininkai ir šaltakaliai buvo išėję iš Jeruzalės. ³ per rankas Safano sūnaus Elaso ir Helkijo sūnaus Gamarijo, kuriuodu Jūdo kara-

mu, koki neteisėtai pavartojo Ananijas. 2. e. — (15) Tu padarei.: savo melu tu norėjai sutvirtinti tautą piktenybėje ir sulaukyti Viešpaties veikimą. Kadangi tačiau kunigaikščiai ir tauta nevykdo įstatyme paskirtos bausmės, tai pats Dievas tave nuplaks. — (16) Tu kalbėjai prieš Viešpatį. Ebr. t.: nes tu skelbei prieš Viešpatį atpuolimą, t. y. tu sustiprinai savo melagingu pranašavimu tautą nuodėmėje. — (17) Ir pranaša s... Taip Dievas atitesėjo savo pažadėjimą 1, 19. Plg. Atk. 13, 5; 18, 20.

29, 1–32. Raštu į išvestus Babilonai žydus (1–3) Jeremijas ragina juos rengtis ilgai nelaisvei, skelbia nelaimių nepaklusniesiems, ypač gi netikriems Babilone esantiems pranašams (4–23), ir atskirai žuvimą netikram pranašui Semėjui (24–32).

(29, 1) Į vyresniųjų liekanas: kurių neužmušė kelionės ir nelaisvės vargai. Pranašystė 23, 3 buvo įvykusi. Kad žydai taip pat nelaisvėje turėjo savo vyresniųjų, paaiškėja iš Dan. 13, 5. — Į pranašus. Anot gr. t.: į netikrus pranašus. — (2) Valdovė: karaliaus Jeronijo mo-

Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

⁴ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel omni transmigrationi, quam transtuli de Ierusalem in Babylonem: ⁵ Aedificate domos, et habitate: et plantate hortos, et comedite fructum eorum. ⁶ Accipite uxores, et generate filios et filias: et date filii vestris uxores, et filias vestras date viris, et pariant filios et filias: et multiplicamini ibi, et nolite esse pauci numero. ⁷ Et quaerite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: et orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis. ⁸ Haec enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non vos seducant prophetae vestri, qui sunt in medio vestrum, et divini vestri: et ne attendatis ad somnia vestra, quae vos somniiatis: ⁹ quia falso ipsi prophetant vobis in nomine meo: et non misi eos, dicit Dominus.

¹⁰ Quia haec dicit Dominus: Cum coeperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: et suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam

lius Sedekijas siuntė pas Babilono karalių Nabukodonosorą, tokio turinio:

⁴ Štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, visiems tremtiniam, kuriuos aš perkėliau iš Jeruzalės į Babiloną: ⁵ Statykitės namų ir gyvenkite juose, veiskitės sodnų ir valgykite jų vaisius. ⁶ Veskite pačias ir gimdykite sūnų ir dukterų; duokite savo sūnums pačių ir savo dukteris duokite vyrams, ir tegul jos gimdo sūnų ir dukterų; dauginkitės tenai ir nebūkite negausingi. ⁷ Ieškokite ramybės miestui, į kurį aš jus atvedinau, ir melskitės už jį Viešpačiui, nes jo ramybėje bus jūsų ramybė. ⁸ Nes štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Nesiduokite suvadžioti savo pranašams, kurie yra jūsų tarpe, nė savo žyniams, ir nežiūrėkite savo sapnų, kuriuos jūs sapnuojate; ⁹ nes jie melagingai jums pranašauja mano vardu; aš neesu jų siuntęs, sako Viešpats. ¹⁰ Nes Viešpats sako taip: Kai pradės baigtis septynios dešimtys metų Babilone, aš aplankysiu jus, įvykinsiu savo gerą žodį apie jus ir atvesiu jus atgal į šitą vietą.

tina. Plg. 13, 18; 22, 26; 4 Kar. 24, 12. — Amatninkai... Plg. auk. 24, 1. Naoukodonosoras buvo jau trečiais Joakimo metais išvedęs belaisvių iš Jeruzalės (Dan. 1, 1...) — (3) Per rankas... Pasakoma, kam buvo pavesta nunešti Jeremijo laiškas į Babiloną. Elasa, rasi, buvo brolis Jeremijo užtarėjo Ahikamo. Plg. 26, 24.

(5) Statykitės...: nes jums reikės ilgai pasilikti Babilone. — (6) Dauginkitės...: taip pat svietimoje šalyje jūs dalyvausite Abraomo palaiminime, ir iš jūsų darysis didelė tauta. — (7) Aš jus atvedsiu

nau. Ne karaliaus galybė buvo jūsų išvedimo priežastis, bet mano valia. — Melskitės... Tokį pat pamokymą randame pas pranašą Baruką (1, 11) ir pas šv. Povilą (2 Tim. 2, 1, 2). Taigi, pavergtiesiems nevalia mesti nuo savęs jungą prievarta, bet jie net turi melsis už neprietelišką karalystę, kolei Dievas jų nepaleis iš jų stovio. — (8) Nes... Plg. auk. 14, 14; 23, 16. — Kuriuos jūs sapnuojate. Ebr. t.: kuriuos jūs leidžiate sau sapnuoti. — Jūs leidžiate aniems tai jums skelbti, ko jūs trokštate. — (10) Babilone. Ebr. t.: Babeli. Plg. 25, 11, 12. Metai skai-

vos ad locum istum. ¹¹Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, et non afflictionis, ut dem vobis finem et patientiam, ¹²Et invocabitis me, et ibitis: et orabitis me, et ego exaudiam vos. ¹³Quaeritis me, et invenietis: cum quaesieritis me in toto corde vestro. ¹⁴Et inveniar a vobis, ait Dominus: et reducam captivitatem vestram, et congregabo vos de universis gentibus, et de cunctis locis, ad quae expuli vos, dicit Dominus: et reverti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci. ¹⁵Quia dixistis: Suscitavit nobis Dominus Prophetas in Babylone: ¹⁶Quia haec dicit Dominus ad regem, qui sedet super solium David, et ad omnem populum habitatorem urbis huius, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem. ¹⁷Haec dicit Dominus exercituum: Ecce mittam in eos gladium, et famem, et pestem: et ponam: eos quasi ficus malas, quae comedi non possunt, eo quod pessimae sint. ¹⁸Et persequar eos in gladio, et in fame, et in pestilentia: et dabo eos in vexationem universis regnis terrae: in maledictionem, et in stuporem, et in sibilum, et in op-

¹¹Nes aš žinau mintis, kurias turiu apie jus, sako Viešpats, ramybės ir ne prispaudimo mintis, kad jums duočiau pabaigą ir kantrybės. ¹²Jūs šauksitės manęs ir eisite, melsite mane, ir aš jus išklausysiu. ¹³Jūs ieškosite manęs ir rasite, kai ieškosite manęs visa savo širdimi. ¹⁴Aš būsiu jūsų atrastas, sako Viešpats, sugrąžinsiu jūsų belaisvius, jus surinksiu iš visų tautų ir iš visų vietų, į kurias esu jus išvaręs, sako Viešpats, ir pargrąžinsiu jus iš vietos, į kurią jus perkeldinau. ¹⁵Jūs, tiesa, sakote: Viešpats pažadino mums pranašų Babilone. ¹⁶tačiau štai ką Viešpats sako karaliui, kurs sėdi Dovidu soste, ir visai tautai, šito miesto gyventojai, jūsų broliams, kurie neišėjo draug su jumis į nelaisvę, ¹⁷karėvijų Viešpats sako taip: Štai aš siųsiu prieš juos kalaviją, badą ir marą; aš juos padarysiu panašius į blogas figas, kurių negalima valgyti, nes jos labai blogos; ¹⁸aš persekiosiu juos kalavijų, badu ir maru, duosiu juos kankinti visoms žemės karalystėms ir padarysiu iš jų prakeikimo, pasibaisėjimo, švilpimo ir pajuokos dalyką visoms tautoms, pas kurias aš juos išmečiau, ¹⁹už tatai, kad jie neklausė mano žodžių, sako Vieš-

tomi nuo kovos prie Karkamio. — (11) Nes aš žinau.: aš niekuomet neužmiršiu savo jums palankių pasiketinių ir visa atvesiu į tikslą, kuri aš jums išrinkau. — (12) Eisite: į maldos vietą. — (13) Jūs ieškosite... Plg. Atk. 4, 29. 30. — (14) Sugrąžinsiu... Tokios tai ramybės mintys, toks tikslas, toki viltis (11. e.). Sugrąžinsiu į Palestiną pradžią atstatymo teokratijos. — (15) Pranašų Babilone. Ką Ananijas skelbė Jeruzalėje, tai anie platino Babilone.

Todėl Jeremijas aprašo būsiantį Sedekiją ir pasilikusias Judėjoje tautos likimą. Ir kad tremtiniai nemanytų, Dievas permainęs savo pasiketimą (18, 8), jis tuojuo griaua nuomone, būk anie pranašai kalbėję tiesą. — (16) Karaliui, kurs sėdi... Netikri pranašai rasi nurodinėjo Dovidui duotą pažadėjimą amžino sosto, kad juo paremtų savo pranašavimus; jo nežiūrint karalius ir karalystė turi žūti. — (17, 18) Figas..., Plg. 24, 8—10. — (19) Jie neklausė ma-

probrum cunctis Gentibus, ad quas ego eieci eos: ¹⁹ eo quod non audierint verba mea, dicit Dominus: quae misi ad eos per servos meos prophetas de nocte consurgens, et mittens: et non audistis, dicit Dominus. ²⁰ Vos ergo audite verbum Domini omnis transmigratio, quam emisi de Ierusalem in Babylonem. ²¹ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliae, et ad Sedeciam filium Maasiae, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: et percutiet eos in oculis vestris. ²² Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iuda, quae est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, et sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne: ²³ pro eo quod fecerint stultitiam in Israel, et moechati sunt in uxores amicorum suorum, et locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: ego sum iudex et testis, dicit Dominus.

²⁴ Et ad Semeian Nehelamiten dices: ²⁵ Haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo quod misisti in nomine tuo liberos ad omnem populum, qui est in Ierusalem, et ad Sophoniam filium Maasiae sacerdotem, et

pats, kuriuos aš jiems siunčiau per savo tarnus pranašus, iš nakties atsikeldamas ir siųsdamas, ir jūs neklausėte, sako Viešpats. ²⁰ Jūs tat visi, ištremitieji, kuriuos aš išsiunčiau iš Jeruzalės į Babiloną, klausykite Viešpaties žodžio. ²¹ Kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, Kolijo sūnui Akabui ir Maasijo sūnui Sedekijui, kuriuodu jums melagingai pranašauja mano vardu, sako taip: Štai aš paduosiu juos į Babilono karaliaus Nabukodonosoro rankas, ir jis juos užmuš jūsų akyse. ²² Visi Jūdo tremtiniai, kurie yra Babilone, naudosis jais keiksmui, sakydami: Tepadaro tave Viešpats lygų Sedekijui ir Akabui, kuriuos Babilono karalius iškepė ugnyje ²³ to dėlei, kad jie darė paikybę Izraelyje, svetimoteriavo su savo prietelių pačiomis ir melagingai kalbėjo mano vardu žodį, kurio jiems neliepiu; aš teisėjas ir liudytojas, sako Viešpats.

²⁴ Semėjui neelamiečiui tu sakysi: ²⁵ Štai ką sako kareivijų Viešpats Izraelio Dievas: Už tatai, kad tu savo vardu siuntei raštų visai tautai, esančiai Jeruzalėje, kunigui Maasijo sūnui Sofonijui ir visiems kunigams sakydamas:

no... Ispėjimai visų pirma duodami tremtinijams, kad jie išsižadėtų tuščios vilties. — (22) Jais keiksmui... Tie, kurie gyrėsi esą Dievo siūsti, susilauks to, kad jų vardais bus naudojamosi keiksmui. — Iškepė. Plg. bausmę skirtą Sidrakui ir jo draugams, Dan. 3, 20; taip pat 2 Kar. 12, 31. — (23) Darė paikybę: biauriausias kūno nuodėmės. Jie nenorėjo klausyti Dievo,

todėl Dievas juos padavė jų pikčiausių geidulių valdžion. — Aš teisėjas... Taigi, tegul kiti gėdžiasi, kad jie davėsi apsigauti tokiems žmonėms.

(24) Tu sakysi: tikriausiai kitame laiške, kurs tačiau turi artimą sąryšį su auk. paskelbtuoju. — (25) Savo vardu. Jeremijas siuntė savo raštą Viešpaties vardu ir jo liepiamas. Semėjas gi rašė Jeruzalės gyventojams ir Sofonijui savo valia

ad universos sacerdotes, dicens: ²⁶ Dominus dedit te sacerdotem pro Ioiade sacerdote, ut sis dux in domo Domini super omnem virum arreptitium et prophetantem, ut mittas eum in nervum et in carcerem. ²⁷ Et nunc quare non increpasti Ieremiam Anathothiten, qui prophetat vobis? ²⁸ Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: aedificate domos, et habitate, et plantate hortos, et comedite fructus eorum. ²⁹ Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Ieremiae prophetae. ³⁰ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: ³¹ Mitte ad omnem transmigratorem, dicens: Haec dicit Dominus ad Semeian Nehelamiten: Pro eo quod prophetavit vobis Semeias, et ego non misi eum: et fecit vos confidere in mendacio: ³² idcirco haec dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehelamiten, et super semen eius: non erit ei vir sedens in medio populi huius, et non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia praevaricationem locutus est adversus Dominum.

²⁶ Viešpats paskyrė tave kunigų kunigo Jojado vieton, kad būtų-
mei vadas Viešpaties namuose
kiekvienam dūkstančiam ir pranašaujančiam žmogui, kad įmes-
tumei jį į jiekštą ir į kalėjimą;
²⁷ tai kodėl gi tu nesudraudei
anatotiečio Jeremijo, kurs jums
pranašauja? ²⁸ Nes jis net atsiuntė
pas mus į Babiloną, sakydamas:
Ilgai tęsis; statykitės sau namų ir
juose gyvenkite; veiskitės sodnų
ir valgykite jų vaisius. ²⁹ Taigi
kunigas Sofonijas perskaitė šią
rašą, girdint pranašui Jeremijui.
³⁰ Ir buvo suteiktas Viešpaties
žodis Jeremijui; ir pasakyta: ³¹ Siųsk
sakyti visiems tremtiniams: Štai
ką sako Viešpats neelamiečiui
Semėjui: Už tatau, kad Semėjas
jums pranašavo, aš gi neesų jo
siuntęs, ir jis darė, kad jūs pa-
sitikėtumėt melu, ³² to dėlei Vieš-
pats sako taip: Štai aš lankysiu
neelamietį Semėją ir jo ainiją;
nebus jam žmogaus, kurs sėdėtų
šitos tautos tarpe, ir jie nema-
tys gerumo, kurį aš padarysiu
savo tautai, sako Viešpats, nes
jis kalbėjo maištą prieš Vieš-
patį.

Jis, gavęs žinią apie Jeremijo atsiųs-
tą laišką tremtiniams, pasipiktinęs
pats parašė laišką Jeruzalėn, reika-
laudamas Jeremijui bausmės. — (26)
Kunigo Jojado. Joadas po Pa-
suro turėjo bažnyčios viršininko vie-
tą. — Pranašaujančiam: lyg
kad jis būtų Dievo dvasios pagautas.
— (27) Nesudraudei: neįdėjai
jo į jiekštą ir neįmetei į kalėjimą.
— (28) Nes jis net... Anot ebr. t.:
nes todėl jis..., t. y. neradęs pasiprie-
šinimo pas save jis drįsta mums ra-
šyti tokių dalykų. — Statykitės...
Taip rašė Jeremijas savo laiške. Vz.

5. e. — (30) Buvo suteiktas...
Vz. 25 e. — (32) Gerumo, kuri-
sugrąžinimo iš nelaisvės ir atstaty-
mo karalystės. — Kalbėjo mai-
štą: savo melu atitolindamas tautą
nuo garbinimo Dievo ir patvirtindamas ją nuodėmėse.

30, 1—22. Graži žydams pažadėta
būsimoji laimė neateis, nepakėlus
pirma didelių skausmų (1—11). Nors
dabartinė Izraelio padėtis labai liūd-
na, tačiau Viešpats girdi savo tau-
tos dejavimus; jis nori pagydyti jos
žaislas ir atstatys teokratinę kara-
lystę (12—22).

9. Atvadavimas ir atstatymas Izraelio. a) Nelaisvės pabaiga; žydų laimė ir garbė.

Caput XXX. ¹ Hoc verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens: ² Haec dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quae locutus sum ad te, in libro. ³ Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: et convertam conversionem populi mei Israel et Iuda, ait Dominus: et convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: et possidebunt eam.

⁴ Et haec verba, quae locutus est Dominus ad Israel et ad Iudam: ⁵ Quoniam haec dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido, et non est pax. ⁶ Interrogate, et videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis, et conversae sunt universae facies in auruginem? ⁷ Vae, quia magna dies illa, nec est similis eius: tempusque tribulationis est Iacob, et ex ipso salvabitur. ⁸ Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram iugum eius de collo tuo, et vincula eius

30 perskyrimas. ¹ Štai žodis, kurs buvo Viešpaties suteiktas Jeremijui ir pasakytas: ² Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Rašyk sau į knygą visus žodžius, kuriuos aš tau kalbėjau. ³ Nes štai ateina dienos, sako Viešpats, kuriose aš sugrąžinsiu mano tautos Izraelio ir Jūdo išvestuosius, sako Viešpats; aš sugrąžinsiu juos į žemę, kurią esu davęs jų tėvams, ir jie paveldės ją.

⁴ Štai žodžiai, kuriuos Viešpats kalbėjo Izraeliui ir Jūdui: ⁵ Nes Viešpats sako taip: Mes girdėjome išgąščio balsą; tai baimė ir nėra ramybės. ⁶ Pasiklauskite ir matykite, ar vyras gimdo; tai kodėl gi aš matau kiekvieną vyrą laikant ranką ant savo šlaunų kaip gimdyvės, ir visi veidai pasidarė išblyškę? ⁷ Deja! nes ta diena yra didelė ir nėra jai lygios; tai sielvarto metai Jokūbui; tačiau jis bus iš jo išgelbėtas. ⁸ Tą dieną, sako kareivijų Viešpats, aš sulaužysiu jungą nuo jo kaklo, sutraukysiu jo pančius, ir svetimieji daugiau jam

(30, 2) Rašyk sau į knygą. Taip kreipiama daugiau dėmesio į tai, kas labai svarbu ar turi pasilikti atmintyje ilgesniam kartų laikotarpyje. Tolesnieji žodžiai turi suteikti išvestiesiems į nelaisvę paguodos, vėlesnėms gi kartoms tai bus atsiminimas. — (3) Izraelio ir Jūdo. Taip nė viena tautos dalis nebus visiškai atvesta.

(5) Išgąščio balsas... Pranašas aprašo poetiškais vaizdais išgąstį ir kentėjimus, kokius turėjo pakelti žydai. — (6) Ar vyras gimdo... Gimdančios moteriškos skausmai yra didžiausi, ir paprastai žmogus deda

ranką prie tos savo kūno dalies, kuri yra labiausiai paliesta. Jei vyrai, kurių uždavinys yra kovoti su priešais, rodosi, jaučią tokių pat skausmų ir išgąščio, kaip gimdyvės, tai tik patvirtina, kaip labai didelė yra nelaimė — (7) Ta diena yra... Paminėtoji nelaimė yra teismo diena. Jame piktieji bus nubausti, visa bus griežtai ištrinta, gerieji nuo piktųjų atskirti, bedieviai atvesti. Tai ir bus babiloniečių įvykintinas prispaudimas (Efr. Teod. Tom.). Plg. Joël. 2, 11; Amos 5, 18; Sof. 1, 15. — (8) Tą dieną... Plačiau išdėstoma tai, kas trumpai išreikšta 7. e. galė. Visų pirma tauta

dirumpam, et non dominabuntur ei amplius alieni: ⁹ sed servient Domino Deo suo, et David regi suo, quem suscitabo eis. ¹⁰ Tu ergo ne timeas serve meus Iacob, ait Dominus, neque paveas Israel: quia ecce ego salvabo te de terra longinqua, et semen tuum de terra captivitatis eorum: et revertetur Iacob, et quiescet, et cunctis affluet bonis, et non erit quem formidet: ¹¹ quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te: faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in iudicio, ut non videaris tibi innoxius.

¹² Quia haec dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. ¹³ Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum: curationum utilitas non est tibi. ¹⁴ Omnes amatores tui

nebevišpataus; ⁹ bet jie tarnaus Viešpačiui savo Dievui ir savo karaliui Dovidui, kurį aš pažadinsiu. ¹⁰ Taigi tu, mano tarne, Jokūbe, nebijok ir nenusigąsk, Izraeli, nes štai aš tave išgelbėsiu iš tolimos šalies, Jokūbas sugrįš, turės ramybės, bus pertekęs visokių gėrybių ir jam nebus ko bijoti, nes aš esu su tavim, kad gelbėčiau tave. Aš padarysiu galą visoms tautoms, tarp kurių aš tave išskirsčiau; tau gi aš nedarysiu galo, bet nuplaksiu tave sulig teisybe, kad nesitartumei esąs nekaltas.

¹² Nes štai ką Viešpats sako: Tavo žaizda nepagydoma, tavo sloga labai pikta; ¹³ nėra kam daryti tau teisybės, kad perrištų tave; nėra tau naudingų gydyklų. ¹⁴ Visi tavo mylėtojai užmiršo

bus laisva. Atstatymas bus toks, kad Dievo karalystė nebevirs grobiu svetimiesiems, nauja tauta tarnaus savo Dievui ir Mesijui, todėl nebegalės būti paduota jokiai vergijai. — (9) Savo karaliui Dovidui. „Dovidas“, kurį Viešpats jiems pažadins, bus tas Dovidas sūnus, kurs Dovidas sostą padarys pilna žodžio prasme amžina (2 Kar. 7, 14), bus ta atžala, kuri aprašyta auk. 23, 5, bus Mesijas (Oz. 3, 5), kurs išėjęs iš Jėsės šaknies sėdės Dovidas soste (Iz. 11, 1; 9, 7). Nors tautos atstatymas atskirtas nuo mesijinės karalystės ilgesnių laikotarpių, tačiau tas atstatymas yra mesijinės karalystės prirėngimas ir laidas, nes pažadėjimai turi būti įvykinti Mesijui atėjus. Taip pranašas mato sąryšį tarp dalykų, kaip Dievo apveizda juos vienus su kitais riša ir nuo figūros pereina prie to, kas ją įvaizdinama. — (10) Tu gi... Plg. Iz. 43, 1; Lk. 1, 70. — (11) Aš esu... Pranašas čia parodo, kaip tau-

ta gali suspaudimo metu padaryti sau naudingą ir išganingą tą pamokimą apie mesijinį atnaujinimą: jie turi stengtis suprasti išganingus Dievo sumanymus, kurs ištyrimu apvalo savo tautą, nepalikdamas jos nenubaustos, tik prispaudimu vesdamas į lamingą likimą. Paguodos žodžiai čia primena Iz. 43, 1; 44, 2. — Kad nesitartumei... Ebr. t.: aš nepaliksiu tavęs nenubauto.

(12) Tavo žaizda... Ebr. t.: tavo žaizda pikta, tavo ilūžimas nepagydomas. — Savomis jėgomis tu negali rasti jokio atnaujinimo, atitaisyti sandoros, kurią tu sulaužei, taip pat kaip ir nusidėjėlis pats neįstengia pakilti iš nuodėmių bedugnės. Plg. auk. 19, 11. — (14) Tavo mylėtojai: pagonių tautos. Ir kas gi galėtų padėti nelaimingai tautai? Kaimynai, su kuriais ji buvo padariusi sutarčių, ja nebesirūpina; o jei jie rūpintusi, ką jie gali padaryti prieš Dievą, jei jis pla-

obliti sunt tui, teque non quarent; plaga enim inimici percussit te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuae dura facta sunt peccata tua. ¹⁵ Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuae, et propter dura peccata tua feci haec tibi. ¹⁶ Propterea omnes, qui comedunt te, devorabuntur: et universi hostes tui in captivitatem ducentur: et qui te vastant, vastabuntur, cunctosque praedatores tuos dabo in praedam. ¹⁷ Obducam enim cicatricem tibi, et a vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia electam vocaverunt te Sion: Haec est, quae non habebat requirentem.

¹⁸ Haec dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Iacob, et tectis eius miserebor, et aedificabitur civitas in excelso suo, et templum iuxta ordinem suum fundabitur. ¹⁹ Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: et multiplicabo eos, et non minuentur: et glorificabo eos, et non attenuabuntur.

tave ir nebeieško tavęs, nes aš užgavau tave neprietelio kirčiais, nuožmiu plakimu dėl tavo neteisybės daugumo; tavo nuodėmės pasidarė piktos. ¹⁵ Ko tu šauki apie savo sutrynimą, kad tavo skausmas nepagydomas?! Dėl tavo neteisybės daugumo ir dėl piktų tavo nuodėmių aš tau tai padariau. ¹⁶ Todėl visi, kurie tave ryja, bus praryti; visi tavo neprieteliai bus išvesti nelaisvėn; kurie tave naikina, bus sunaikinti; visus tavo plėšikus as duosiu plėšti. ¹⁷ Nes aš perišiu tau tavo sužeidimus ir išgydysiu tau tavo žaizdas, sako Viešpats. Nes jie vadina tave, o Sione, atmesta. Tai yra ta, kurios niekas neieško!

¹⁸ Viešpats sako taip: Štai aš sugrąžinsiu Jokūbo padangčių išvestuosius ir pasigailėsiu jų stogų; miestas bus pastatytas ant savo kalnelių, ir bažnyčia bus pagrįsta, taip kaip ji buvo; ¹⁹ iš jų eis gyrius ir žaidžiančiųjų balsas. Aš juos padauginsiu, ir jie neeis mažyn; aš padarysiu juos garbingus, ir jie ne-

ka? Tik jis tegali pagydyti, bet kaip tik jis pats ir yra irūstintas (Jier.). — Dėl tavo neteisybės... Primenama nuodėmių gausybė ir sunkumas. Dėl jų Viešpats baudžia tautą. Plg. auk. 23, 19. — (15) Aš tau... Kitaip tauta negali būti pagydyta iš tų savo nuodėmių. — (16) Todėl: kad tu pažintumei, jog aš tau darau tau apvalyti ir sunaikinu tavo priešus, kurie visai kitaip mano. Kai tauta iškentės Dievo bausmę, ateis išgelbėjimas, nes turi žūti ne tauta, bet velyk tie jos persekiotojai. — (17) Nes aš... Didžiausias tautos skurdas sužadina Dievo gailėstingumą, ir pasityčiojimai, kurių pagonyis neskundžia jo tautai, sukelia jo uolumą jojo

tėvainystei (Iš. 19, 5). — Atmesta. Jie palygina tautą su išvaryta iš namų moteriške, sako Dievas apleidęs savo tautą ir nebesilaikęs savo žadėjimų. Taip jie įžeidžia Dievo garbę.

(18) Išvestuosius: atskiras šeimynas. — Taip kaip buvo. Kaip buvo pirm sugriovimo, taip bus atstatyti namai, miestas savo vietoje ir ant savo kalnelių, be to, ir jos rūmai (Vulg. bažnyčia) visoje savo senovinėje grožėje. — (19) Iš jų: iš viso, kas bus atstatyta. Gyventojų laimė pasireikš Dievo garbinimu, dėkojimu, muzika ir giedojimu. Nebus nė pėdsako to, kuo buvo gąsdinama auk. 4, 25; 5, 10... 7, 32—34; 28, 22 ir k. Girdami Dievą jie jį mylės ir

²⁰ Et erunt filii eius sicut a principio, et coetus eius coram me permanebit: et visitabo adversum omnes qui tribulant eum. ²¹ Et erit dux eius ex eo: et princeps de medio eius producet: et applicabo eum, et accedet ad me: quis enim iste est, qui applicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Dominus? ²² Et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum.

sumenkės. ²⁰ Jo vaikai bus kaip nuo pat pradžios, ir jo susirinkimas pasiliks mano akivaizdoje; aš lankysiu bausmėmis visus, kurie jį vargina. ²¹ Jo vadas rasis iš jojo ir jo kunigaikštis išeis iš jo tarpo; aš patrauksiu jį prie savęs, ir jis artinsis į mane. Nes kas yra tasai, kurs turėtų savo širdyje drąsos artintis į mane? sako Viešpats. ²² Jūs būsite mano tauta ir aš būsiu jums Dievas.

b) Viešpaties audra bedieviams ir būsimoji Izraelio laimė. Nauja Viešpaties sandora su jojo tauta.

²³ Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquiescet. ²⁴ Non avertet iram indignationis Domini, donec faciat et compleat

²³ Štai Viešpaties viesulas, pakilęs narsas, puolanti audra nusileis ant bedievių galvos. ²⁴ Viešpats nenugręš savo užsidegimo rūstybės, kol neišpadarys ir neįvy-

jam tarnaus; Dievas juos aukštins teikdamas savo palaiminimų pilnybę. — (20) Kaip nuo pat pradžios: Dievo mylimi jie žydės kaip Dovidą ir Saliamono laikais. Plg. Mik. 4, 4; 7, 14. — Susirinkimas pasiliks...: niekuomet nebebus atmetas, nes bus visuomet šventas. — Aš lankysiu... Bus dar ir užsipuolimų, tačiau Dievas bus jų gynėjas ir keršintojas. Taip čia daroma aliuzija į Bažnyčios šventumą ir pastovumą; išreiškiama Sen. Testamento būdu N. Test. pažadėjimas: Ir pragarą vartai jos nenugalės. — (21) Jo vadas. Ebr. t.: jo kilnysis. — Patrauksiu jį. Ebr. t.: leisiu jam prieiti, kad jis būtų arti manęs. Kas bus tas valdovas, galima numanyti iš 23, 5. Tas valdovas aprašomas podraug kaipo Dievo pašvęstasis ir išrinktasis kunigas, nes leisti prisiartinėti (Vulg. patrauksiu jį) reiškia dieviškąjį išrinkimą į kunigystę (Sk. 16, 5). Tokiuo pat būdu pasavinama Ps. 109, 4 ir Zak. 6, 13 Mesijui kunigystė. — Kurs turėtų drąsos... Ebr. t.: kurs užstatytų savo širdį, kad artintųsi prie manęs? — Kas gali išdrįsti ar pasavinti sau giliai artintis prie manęs kaipo kuni-

gas ir tarpininkas? kadangi tai niekas negali padaryti, tai pats Dievas duoda savo tautai tokį karalių ir kunigą. — (22) Jūs būsite... Kadangi toks pat pažadėjimas buvo duotas kitados Sinajaus kalne (plg. 7, 23), tai čia iš naujo ir ypatingu būdu pareiškama, kad tarpininkaujant minėtajam karaliui ir kunigui Senoji sandora ir pažadėjimas pasieks aukščiausią tobulumo laipsnį arba tikriau sakant dėl dalyko svarbos bus padaryta nauja ir daug garbingesnė sandora. Ta sandora su Dievu atneš tautai visokių gėrybių ir tai tarpininkaujant anam karaliui ir kunigui.

30, 23—31, 40. Viešpaties viesulas, tiesa, pašalins visus bedievius, bet Izraelio giminėms prisiartins išgelbėjimas (30, 23—31, 14). Nors dabartinė padėtis apverktina, tačiau Izraelis sugrįš iš nelaisvės ir džiaugsis Jokūbo palaiminimu (31, 15—26). Pasidarys iš Jūdo ir Izraelio viena išgelbėtųjų giminė, kuri vėl žydės, ir Viešpats padarys su ja naują sandorą, kuri nebebus sulaužyta (31, 27—40).

(23) Viešpaties viesulas. Bedieviška Jūdo karalystė turi būti

cogitationem cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

Caput XXXI. ¹In tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis cognationibus Israel, et ipsi erunt mihi in populum. ²Haec dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat a gladio: vadet ad requiem suam Israel. ³Longe Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans. ⁴Rursumque aedificabo te, et aedificaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, et egredieris in choro ludentium. ⁵Adhuc plantabis vineas in montibus Samariae: plantabunt plantantes, et donec tem-

kins savo širdies minties; paskutinėje dienoje jūs tai suprasite.

31 perskyrimas. ¹Anuo metu, sako Viešpats, aš būsiu. Dievas visoms Izraelio giminėms, ir jie bus man tauta. ²Štai ką Viešpats sako: Tauta, išlikusi nuo kalavijo, rado malonės tyruose, Izraelis eis į savo atilsį. ³Ištolo Viešpats man pasirodė. Aš mylėjau tave amžina meile, todėl aš pasigailėdamas pritraukiau tave prie savęs. ⁴Aš vėl statysiu tave, ir tu būsi statoma, Izraelio mergeitė; dar tu būsi puošiamą savo žvangučiais, ir tu išeisi žaidžiančiųjų šokiuose. ⁵Tu dar veisi vynuogynus Samarijos kalnuose; jie veiste veis ir nerinks

viesulo sunaikinta. — (24) Jūs tai suprasite: jūs, kurie iki šiam laikui nenorėjote turėti išmanymo.

(31, 1). Visoms Izraelio giminėms: taip kaip auk. 30, 18 buvo pažadėta Jokūbo ainiams. Visos tautos centras pasiliks Sionas (30, 17; 31, 6). — (2) Izraelis eis į savo atilsį. Ebr. t.: aš eisiu suteikti jai ramybės, o Izraeli! — Dievas tarsi pats save ragina ir išreiškia savo sumanymą gelbėti Izraelį. Tauta yra tyruose, t. y. ištėrime, svetimoje šalyje, nes ir Ozė (taip pat Ezek. 30, 35) tyrais arba vienuva vadina ištėrimą. Tokiuo pavadinimu daroma aliuizija, i tyrus, per kuriuos tautaėjo iš Aigipto į Palestiną. Kaip ji tyruose buvo rengiama prie įėjimo į Žadėtąją žemę, taip ir ištėrime, kad paskui vėl gautų tą Žadėtąją žemę ir pasidarytų Dievo tauta. Dievas randa, kad tauta ištėrime pasitaisė, ir jis lyg kad skatina save vesti ją į Žadėtąją žemę. Tauta džiaugsmu atsako į tą Dievo pasiryžimą (3. e.). — (3) Iš tolo... Iš Siono Dievas kviečia tautą grįžti prie jo ir iš ten teikia jai pagalbos. Sionas yra arba žemiškasis, kuriam Dievas buvo palikęs (plg. Iz. 52, 2; 66, 6), arba dangaus šventykla. Čia yra ir karšta malda Dievui, kad jis sugrąžintų tau-

lą prie savęs. Dievas atsako: Aš mylėjau tave amžina meile, todėl aš išlaikiau tau maloningumą (ebr. t.), niekuomet neatitraukiau nuo tavęs savo gailestingumo. Nuo pat patriarchų laikų, nuo pat išvedimo iš Aigipto aš mylėjau tave. Tie dalykai dažnai minimi, kaip jau senais laikais įvykusieji. — (4) Aš vėl statysiu... Dabar tiksliau išdėstoma, koki turi būti suteikta malonė ir atnaujinimas. Pats Dievas tai suteiks tikrai, greitai, gražiai. Todėl viešpataus džiaugsmas ir skambės giesmės, kaip kitados perėjus Raudonąją jūrą (Iš. 15, 1. 20). — (5) Tu dar... Prisilaukiant S. Test pobūdžio ramybės, saugumo ir šventumo, laikas taip aprašomas, kad jie dar valgys, ką jie bus įveisę. Taigi jiems nereikės bijoti priešu, ir šalies derlingumas yra įrodymas, kad tauta yra šventa. — Jie veiste veis... Ebr. t.: veis veisėjai ir valgys, t. y. sunaudos vaisius paprastiems savo reikalams (Atk. 28, 30). Anot Kun. 19, 25 pirmųjų ketverių metų vaisiai buvo pašvesti Dievui. Minima Samarija, kuri buvo turtinga vynuogynais, kad paaiškėtų, jog ir dešimts giminių gali turėti vilties sugrįžti, jei tik jos panorės pasinaudoti sau teikiama malone; be to nė vienas priešas negalės atimti iš jų

pus veniat, non vindemiabunt: ⁶quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: Surgite, et ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum. ⁷Quia haec dicit Dominus: Exultate in laetitia Iacob, et hincite contra caput Gentium: personate, et canite, et dicite: Salva Domine populum tuum reliquias Israel. ⁸Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, et congregabo eos ab extremis terrae: inter quos erunt caecus et claudus, praegnans et pariens simul, coetus magnus revertentium huc. ⁹In fletu venient; et in misericordia reducam eos: et adducam eos per torrentes aquarum in via recta, et non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater, et Ephraim primogenitus meus est. ¹⁰Audite verbum Do

uogų, kolei neateis laikas. ⁶Nes ateis diena, kurioje sargai Efraimo kalne šauks: Kelkitės ir ženkime į Sioną pas Viešpatį, mūsų Dievą. ⁷Nes štai ką Viešpats sako: Džiaugte džiaukitės dėl Jokūbo ir linksmai šukaukite dėl tautų galvos; užkite, giedokite ir sakykite: Gelbėk Viešpatie, savo tautą, Izraelio liekanas. ⁸Štai aš atvesiu juos iš šiaurės šalies ir surinksiu juos nuo žemės pakraščių; jų tarpe bus aklas ir rašas, nėščia ir taip pat ta, kuri gimdo, didelis burys tų, kurie grįš į čia. ⁹Jie ateis verkdami, ir aš pasigailėdamas atvesiu juos atgal; aš pervesiu juos per vandens upelius tiesiu keliu, ir jie nesuklups jame, nes aš pasidariau Izraeliui tėvas, ir Efraimas yra mano pirmgimis. ¹⁰Klausykitės Viešpaties žodžio, tautos

jų darbo vaisių. — (6) Žengkime... Daugelio nelaimių priežastis, persiskyrimas Jūdo su Izraeliu liausis. Plg. auk. 3, 18; Iz. 2, 3; Mik. 4, 2; 5, 3; Ez. 37, 16. 17. Susivienijimo būdas aprašomas toks, koks numatytas istatyme: jie keliaus su dideliu pasiryžimu į tą vietą, kurioje Dievas buvo sau pasirinkęs buveinę. Anksčiau žvalgai Efraimo kalnuose skelbė priešų atvykimą (4, 15), dabar skelbs iškilmingas švenčių dienas. Tas vaizdas primena tam tyčia pas žydus statomą sargybą, kuri turėdavo budriai žiūrėti jaunačio pasirodymo. — (7) Viešpats sako. Kad toks atnaujinimas įvyks, patvirtinama Viešpaties žodžiais. — Dėl tautų galvos. Izraelis yra pirmoji tauta dėl savo teokratinės vertybės; prie tos tautos, kuriai priklauso Dievo pranašavimai ir pažadėjimai, prisidės kitos tautos, kad dalyvautų mesijiniame išganyme. — Gelbėk... Tu suteikie išgelbėjimą, teik jo daugiau! Tai džiaugsmo šauksmas ir linkėjimas. — (8) Iš šiaurės šalies: iš ten, kame randasi žydų tremtinių dauguma. — Bus aklas ir... Visiems bus

Dievo rūpestingai patikrintas grįžimas ir visos kliūtys pašalintos. — Kurie grįš. Kokiuo būdu, vz. Iz. 40, 11; 49, 22; 66, 20. — (9) Verkdami: su atgailos (3, 21) ir džiaugsmo ašaromis. Taip nurodoma, kokių jausmų bus pilnos grįžtančiųjų širdys, bet taip pat kaip dabar tauta turi prisirengti, kad būtų verta palaiminto grąžinimo. — Pasigailėdamas. Anot ebr. t.: jiems karštai besimeldžiant. — Parvesiu juos... Dievas net yra pasiryžęs grįžtantiems daryti naujų stebuklų, kokiais jis vedė kitados savo tautą per tyrus. Panašiai aprašo grįžimą Iz. 43, 2, 20; 48, 21; Mik. 7, 15; Zak. 10, 11. — Pirmgimis. Kaip Izraelio tauta yra pirmgimis tarp visų tautų, taip Efraimas vadinamas pirmgimių tarp dvylikos Izraelio giminių kaip galingiausias. Gal čia daroma aliuzija į Jokūbo palaiminimą (Prad. 48, 14... 1 Kron. 5, 1), arba rasi Efraimas čia atstovauja visą tautą. Pirmajai sandorai priklausan tieji vardai parodo, kad ir atnaujinimas įvyksta, remiantis ana sandora ir Izraelio išrinkimu tyruose. — (10) Toliesančiose salose.

mini Gentes, et annunciate in insulis, quae procul sunt, et dicite. Qui dispersit Israel, congregabit eum: et custodiet eum sicut pastor gregem suum. ¹¹ Redemit enim Dominus Iacob, et liberavit eum de manu potentioris. ¹² Et venient, et laudabunt in monte Sion: et confluent ad bona Domini super frumento, et vino, et oleo, et foetu pecorum et armentorum: eritque anima eorum quasi hortus irriguus, et ultra non esurient. ¹³ Tunc laetabitur virgo in choro, iuvenes et senes simul: et convertam luctum eorum in gaudium, et consolabor eos, et laetificabo a dolore suo. ¹⁴ Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: et populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.

¹⁵ Haec dicit Dominus: Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, et fletus Rachel plorantis filios suos, et nolentis

skelbkite toli esančiose salose ir sakykite: Kurs išskirstė Izraelį, surinks jį ir sergės jį kaip pie-muo savo bandą. ¹¹ Nes Viešpats atvadavo Jokubą ir išgelbėjo jį iš galingesniojo rankos. ¹² Jie ateis ir girs Siono kalne, ir suplauks prie Viešpaties gėrybių, prie javų, vyno, aliejaus, gyvulių ir galvijų vaisių; jų siela bus kaip laistomas sodas, ir jie daugiau nebetrokš. ¹³ Tuomet linksminsis mergaitė šokiuose, jauni-kaičiai ir seniai draug; aš paver-siu jų gedulį džiaugsmu, paguo-siu juos ir palinksminsiu po jų skausmo. ¹⁴ Aš nugirdysiu ku-nigų sielą riebalais, ir mano tauta bus pripildyta mano gėrybių, sako Viešpats.

¹⁵ Štai ką Viešpats sako: Aukš-tumoje girdisi balsas: rauda, de-javimas ir verksmas; Rakėlė ver-kia savo vaikų ir nenori duotis

Grįžimas ir atnaujinimas turi reikšmės ne tik Izraeliui; tas išgelbėjimas reikia skelbti ir tolimiausioms tautoms. Joms nevalia manyti, būk Dievo tauta dėlto esanti prislėgta, kad Dievas nebesąs galingas ir nebeistengias jos apginti; jos turi patirti, kad Viešpaties tautos pakėlimas visiems turi svarbos (plg. Iz. 41, 1...).

— (12) Prie Viešpaties gėrybių... Kaip sugriovimas atnešė su savim sunaikinimą ir skurdą, taip atstatymas bus sujungtas su pertekliu. Gėrybės, kurias Dievas suteikia tautai, aprašomos tokios, kokios pažadėtos įstatyme (Kun. 28; Atk. 28). — Kaip laistomas sodas. Labai ryškus ir dailus palyginimas. Plg. Giesm. 4, 15; Iz. 58, 11. — Nebetrokš. Ebr. t.: nebealps.

— (14) Riebalais. Tūkai laikomi geriausia Dievui skiriamos aukos dalimi; čia jie turi nurodyti tarp gerų geriausią dalyką. Kunigai kaippo tarpininkai tarp Dievo ir žmonių gaus sulig savo vertybe geriausią

dalyką, nes jie yra artimiausiuose santykiuose su Dievu.

(15) Aukštumoje. Paprastai ebr. ž. ramah reiškia aukštumą; bet šioje vietoje jis yra vietos vardas. Ramah buvo miestelis (apie 10 kilom. į šiaurę nuo Jeruzalės) Benjamino giminės plove (plg. 1 Kar. 1, 19; 25, 1), dabar Er-Ram. Į Ramą buvo surinkti Jiudo karalystės gyventojai, kad iš čia būtų išgabenti į nelaisvę. Čia karalystė, kurios sunaikinimas buvo pradėtas asirijiečiams išvedus Izraelį į nelaisvę, visai jau laidojama į kapą. Iš šalies atimama jos teokratinė vertybė, ir tautos išvedimas lyg kad sako, jog žydų tauta nebėra Dievo tauta, jog ji jo atmesta. Todėl tai Rakėlės skausmas yra nenumalšinamas. Jos tautos čia nebėra, ji nebe Dievo tauta. Kodėl Rakėlė, Benjamino motina, verkia Ramoje, pasakoma 40, 1. Rakėlė priklausė abiem karalystėm; kadangi ji yra ir Juozapo motina, tai jos širdis pri-

consolari super eis, quia non sunt. ¹⁶ Haec dicit Dominus: Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus: et revertentur de terra inimici. ¹⁷ Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: et revertentur filii ad terminos suos. ¹⁸ Audiens audivi Ephraim transmigrantem: Castigasti me, et eruditus sum, quasi iuenculus indomitus: converte me, et convertar: quia tu Dominus Deus meus. ¹⁹ Postquam enim convertisti me, egi poenitentiam: et postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, et erubui quoniam sustinui opprobrium adolescentiae meae. ²⁰ Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum: miserans miserebor eius, ait Dominus.

nuraminti, nes jų nebėra. ¹⁶ Štai ką Viešpats sako: Tegul nutilsta tavo veiksmo balsas, ir tegul tavo akys nebeašaroja, nes yra užmokesnio tavo vargui; jie sugrįš iš neprietelio šalies. ¹⁷ Yra vilties tavo ateičiai, sako Viešpats, ir tavo vaikai sugrįš į savo ribas. ¹⁸ Aš girdėte girdėjau Efraimą, kai jis buvo ištremiamas: Tu plakei mane, ir aš asu pamokintas, kaip nesuvaldomas jaunas veršis; gražink mane, ir aš grėšiuos, nes tu Viešpats, mano Dievas. ¹⁹ Nes kai tu apgrėžei mane, aš dariau atgailą, ir kaip tik tu mane pamokinai, aš sudaviau sau per šlaunį. Aš esu sugėdintas ir raustu, nes nešu savo jaunystės apjuoką. ²⁰ Argi Efraimas yra gerbtinas mano sūnus, ar jis lepus vaikas, kad po to kai aš kalbėjau prieš jį, aš vis dar jį atsimenu. Todėl mano viduriai susijudino dėl jojo; aš gailėte pasigailėsiu jo, sako Viešpats.

klauso abiem, ir su skausmu ji mato, kad Jūdo gyventojų išvedimu baigiamas visos tautos sunaikinimas. Situose žodžiuose evangel. Matas mato įvykusią pranašystę apie karaliaus Erodo įsakytą Betliejaus kūdikių išžudymą. Vz. Mat. 2, 18. — (16) Yra užmokesnio... Motina turi skausmo ir vargo, gimdydama vaikus ir juos augindama. Užmokesnis gaunamas, jei vaikai pasiekia tikslą, dėl kurio anie skausmai ir vargai pakeliami. Rūpesnis vaikais yra vargas, prie kurio pas Rakėlę dar prisideda garsus veiksmas. Už tą vargą jai žadamas grįžimas kaipo atlyginimas; gimusi Rakėlei tauta turi sugrįžti į savąją šalį, į tą šalį, kuri yra sandoros laidas, todėl grįžti ir prie savo vertybės kaipo Dievo tautos. — (17) Sako Viešpats. Dievo žodis yra stipriausias vilties ramstis. — (18) Kai jis bu-

vo ištremiamas. Ebr. t.: dejuojantis. — Pamokintas. Ebr. t.: nuplaktas. — Tai atgailos skausmas, kurio pilnas Efraimas. Jis prisipažįsta norėjęs išsiveržti iš po Dievo jungo, todėl yra teisingai nubaustas. — Grėšiuos: į tavo ir grįšiu į savo šalį, kurios valdymas yra sandoros laidas su tavimi. — (19) Nes kai... Ebr. t.: nes nusi-grėžęs aš jaučiu gailėsį... Suduoti sau per šlaunį yra didžiausio sugėdinimo ir nuliūdimo ženklas. — Nes nešu... Nubastieji sakosi esą pasiryžę kentėti nusipelnytą bausmę ir gėdą, kurios jie pasirodė verti dėl savo pirmų elgesio. Tokio širdies nusistatymo reikalauja iš tremtinių Jeremijas 3, 25 ir nori juose sužadinti pranašas Mikėas (7, 9). — (20) Argi Efraimas... Dievas pats lyg kad stebisi, kad jis taip labai myli Efraimą, kad

²¹ Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere virgo Israel, revertere ad civitates tuas istas. ²² Usquequo deliciis dissolveris filia vaga? quia creavit Dominus novum super terram: FEMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

²³ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Iuda, et in urbibus eius, cum convertero

²¹ Padaryk sau sargyklą, pasiduok apkartimui; kreipk savo širdį į tiesų kelią, kuriuo esi vaikščiojęs; grįžk, Izraelio mergaitė, grįžk į šituos savo miestus. ²² Iki kolei tu duosies naikinti save gėriais, duktė klajūnė? nes Viešpats sutveria naują dalyką žemėje: MOTERIŠKĖ APSUPS VYRĄ.

²³ Štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Dar tebesakys šitą žodį. Jūdo žemėje ir jo miestuose, kai aš būsiu su-

jojo atsiminimas niekuomet neišina iš jojo širdies, ir jis nuolat turi jam meilės ir pasigailėjimo jausmų. — Susijūdino, iš pasigailėjimo. — (21) Padaryk sau sargyklą. Ebr. t.: pastatyk sau keliarodžių, įsibesk stiebų. — Izraelis turi pasidaryti sau ženklų, t. y. keliarodžių, kad jie visiems išskirstytiems vaikams rodytų tikrą kelią. Tokie keliarodžiai (žmonės ir karavanams) buvo akmeniniai šulai, mediniai stiebai ir tiesiog sumestos akmenų krūvos. — (22) Iki kolei... Kaip ilgai dar tu klydinėsi šen ir ten, paklydusi duktė? Kad ji pagaliau gręžtusi, Dievas stato prieš ją didžiausią geradarystę, kilnų stebuklą, kurį jis nori padaryti Jūdo šalyje. — Viešpats sutveria naują dalyką žemėje: dalyką iki tam laikui nebuvusį; jį sutveria, kuria (ebr. ž. bara', vz. Prad. 1, 1) Viešpats nuosavu aktu. Tas dalykas turi būti nepaprastas ženklas, galintis ne tik sudominti, bet ir paveikti paklydusią Izraelio dukterį, žydu tautą, kad ji gręžtusi į Dievą. Pats gi Dievo kūriamasis dalykas išreiškiamas žodžiais: Moteriškė apsups vyrą. Taip šis sakinyss turi skambėti, verčiant ebr. t. žodis žodin. LXX vertimas: žmonės vaikščios išganyme, yra visiškai nukrypimas nuo originalo ir todėl jo nežiūrėjo net tie šv. tėvai, kurie paprastai naudojami vien LXX tekstui. Taip pat ir kald. targumas nesilaikė originalo: ir tauta, Izraelio namai, prisiglaus prie įstatymo. Visi gi šv. tėvai

aiškina šitą vietą apie Kristaus pradžimą iš Mergaitės. Nors patys žodžiai neaiškūs, tačiau yra aišku, kad čia turima omenyje Mesijo laikai (kaip rodo 30, 9. 21; 31, 1...), ir kad posakis reikia aiškinti, laikantis jau anksčiau duotų pranašysčių, nes Jeremijas gana dažnai prie jų grįžta. Taigi 30, 9. 21 yra pažadėta, kad žydai sugrįžę tarnaus karaliui Dovidui, ir kad ateis kunigaikštis ir kunigas. Jei tai panašiam kontekste kalbama apie karžygį (stiprų vyrą), tai galima tik apie jį ir manyti, juo labiau, kad Izaijas tą patį jau pavadino panašiu vardu (9, 6). Todėl sakinyss: „Moteriškė apsups vyrą“ atitinka kitą: „Štai mergaitė pradedanti“ ir gimdanti Emanueli, nes savo iščioje nešiojanti Mesiją mergaitė yra tikra prasme apsupanti vyrą moteriškė. Kad šita paslaptis, gražiausia Dievo geradarystė, turi būti galingas akstinas susijungti sandoroje su Dievu, savaimė aišku. Plg. taip pat Mik. 5, 3..., kame Mesijo pasirodymas kaip valdovo Izraelyje nurodomas kaip nelaimių pabaiga. Taip pat pas Jeremiją tie, kurie nori pasiekti išganymą, raginami artintis visi širdimi prie to valdovo ir bėgti prie jo motinos. Jei pas Mikėą nelaimių pabaiga yra tas laikas, kuriame gimdyvė gimdo, tai Jeremijas pasako iš anksto tą laiką ir ragina tremtinius grįžti į tą šalį, kurioje Dievas nori suteikti ta Kristaus isikūnijimo geradarystę (Atanaz. Jieron. Tomas).

captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiae, mons sanctus: ²⁴ et habitabunt in eo Iudas, et omnes civitates eius simul: agricolae et minantes greges. ²⁵ Quia inebriavi animam lassam, et omnem animam esurientem saturavi. ²⁶ Ideo quasi de somno suscitatus sum: et vidi, et somnus meus dulcis mihi.

²⁷ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et seminabo domum Israel et domum Iuda semine hominum, et semine iumentorum. ²⁸ Et sicut vigilavi super eos ut evellerem, et demolirer, et dissiparem, et disperderem, et affligerem: sic vigilabo super eos ut aedificem, et plantem, ait Dominus. ²⁹ In diebus illis non dicent ultra: Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt. ³⁰ Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo, qui comederit uvam acerbam, obstupescet dentes eius.

³¹ Ecce dies venient, dicit Dominus: et feriam domui Israel et domui Iuda foedus novum: ³² non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Aegypti: pactum, quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum

gražinęs jų belaisvius: Viešpats tepalaiminie tave, tu, teisybės grožė, šventasis kalne! ²⁴ Ir jame gyvens Jūdas ir visi jo miestai draug, žemdirbiai ir bandų piemenys. ²⁵ Nes aš pagirdysiu pailsusią sielą ir pasotinsiu kiekvieną alkstančią sielą. ²⁶ Todėl aš pabudau lyg iš miego; aš pažvelgiau, ir mano miegas buvo man salduš.

²⁷ Stai ateis dienų, sako Viešpats, ir aš apsiėsiu Izraelio namus ir Jūdo namus žmonių sėkla ir galvijų sėkla. ²⁸ Ir kaip aš budėjau ant jų, kad išraučiau, griaučiau, sklaidyčiau, naikinačiau ir varginčiau, taip budėsiu ant jų, kad statyčiau ir veisčiau, sako Viešpats. ²⁹ Anose dienose nebesakys daugiau: Tėvai valgė rūgščių vynuogių, ir vaikams atšipo dantys. ³⁰ Bet kiekvienas mirs dėl savo neteisybės; kiekvienam žmogui, kurs valgys rūgščių vynuogių, atšips jo paties dantys.

³¹ Stai ateis dienų, sako Viešpats, ir aš padarysiu su Izraelio namais ir su Jūdo namais naują sandorą, ³² netokią sandorą, kokią esu padaręs su jų tėvais tą dieną, kurioje aš nutvėriau jų ranką, kad išvesčiau juos iš Aigipto žemės, sandorą, kurią jie sulaužė, aš gi buvau jų valdovas, sako Vieš-

(23) Jūdo žemėje. Čia turi pasirodyti Mesijas, kurs kils iš Davido namų. — Grožė. Ebr. t.: buveinė. — Šventasis kalne. Kaip kitados Jeruzalėje gyveno teisybė (Iz. 1, 21), taip turi puošti tą miestą ir šventumas. Taip pabrėžiama šventas atnaujinimo pobūdis. Šventasis kalnas yra Sionas; iš jo viešpatauja Mesijas (plg. 2,6). — (25) Nes aš pagirdysiu... Plg. Lk. 1, 53. 23—25 eil. galima matyti nurodymų, ką turėjo suteikti įsikūnijimas. — (26)

Todėl aš... Gavęs šitą pagavimo (ekstazės) regėjimą, aš grįžau į paprastąjį savo stovį.

(27) Apsiėsiu... Jūdas ir Izraelis palyginami su lauku. Svarbiausias turtas anais laikais susidėdavo iš galvijų. — (29) Tėvai valgė... Nauja Dievo karalystė nebežs dėl tautos kalčios ir nuodėmės, kaip kad senoji karalystė dėl savo nusikaltimų, kurie ėjo nuo tėvų ant sūnų ir nuolat daugėjo (plg. 15, 4). — (3) Naują sandorą. Plg. Žyd. 8, 8.

eorum, dicit Dominus. ³³ Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel: post dies illos dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam: et ero eis in Deum et ipsi erunt mihi in populum. ³⁴ Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, et peccati eorum non memorabor amplius.

³⁵ Haec dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunae et stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, et sonant fluctus eius, Dominus exercituum nomen illi. ³⁶ Si defecerint leges istae coram me, dicit Dominus: tunc et semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus. ³⁷ Haec dicit Dominus: Si mensurari potuerint caeli sursum, et investigari

pats. ³³ Bet štai koki bus sandora, kurią aš padarysiu su Izraelio namais po anų dienų, sako Viešpats: Aš duosiu savo įstatymą į jų vidurius ir įrašysiu į jį jų širdį; aš būsiu jiems Dievas, ir jie bus man tauta; ³⁴ nėvienas nebemokins daugiau savo artimo ir brolio savo brolio, sakydamos: Pažink savo Viešpatį; nes visi pažins mane nuo jų mažiausio iki didžiausio, sako Viešpats; nes aš dovanosiu jų neteisybę ir nebeatsiminsiu daugiau jų nuodėmės.

³⁵ Štai ką sako Viešpats, kurs duoda saulę, kad būtų šviesos diena, mėnulio ir žvaigždžių tvarką, kad būtų šviesos naktį, kurs sujudina jūrą, taip kad jos bangos užia; jo vardas kareivijų Viešpats. ³⁶ Jei šitie įstatymai liausis mano akivaizdoje, sako Viešpats, tuomet ir Izraelio ainija liausis buvus tauta mano akivaizdoje per visas dienas. ³⁷ Štai ką Viešpats sako: Jei ga-

— (33) Aš duosiu... Kaip Sinajuje padarytoji sandora davė akmenyse parašytą įstatymą, taip turi naujoji sandora įrašyti Dievo įstatymą į širdis (plg. Žyd. 10, 16). Naujoji sandora bus panaši į senąją, bet taip pat labai nuo jos skirsis. Abiejose sandorose Viešpats galėjo sakyti: Aš būsiu jiems Dievas ir..., bet naujojoje santykiai tarp Dievo ir žmonių turėjo būti daug artesni. Abiejose sandorose duodama įsakymų, kurie reikia laikyti, ir nemažą jų įsakymų yra tie patys; tiksliai naujojoje sandoroje pareigos supratimas yra gyvesnis. — (34) Nėvienas... Naujoje sandoroje taip pat kaip ir senoje bus mokytojų, nes minioms visuomet reikės, kad kas jas pamokintų apie jų pareigas Dievui; bet naujoje Dievas susisieks su asmenimis labiau tiesioginiu būdu ir

paskleis jų sielose gilesnio pažinimo, išliedamas į jas savo šventąją Dvasią. — Nes aš dovanosiu... Pagaliau naujoji sandora pasižymės ir tuo, kad nusidėjėliai galės lengviau gauti nuodėmių atleidimą. Plg. Apd. 10, 43. Todėl įvairiais atžvilgiais naujoji sandora bus viršesnė už senąją. — (36) Jei šitie... Dievas nurodo savo galybę ir nekontingumą, kurs atsispindi gamtos tvarkoje ir jos pastovume, kaip laidą ir įrodymą to, kad jis lygia galybe ir pastovumu nori atitesėti vieną sykį duotuosius pažadėjimus. Jis įvardija tai, kas danguje ir žemėje yra kilniausia. Kolei tas pasaulis ir ta dalykų tvarka pasiliks, tolei Dievo tauta pasiliks Viešpaties akivaizdoje, Dievui tarnaudama. Šventa, jam patinkanti. — (37) Jei galima... Žmogus giliai jaučia, kad jis negali išmatuoti begalinių dan-

fundamenta terrae deorsum: et ego abiciam universum semen Israel propter omnia, quae fecerunt dicit Dominus.

³⁸ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et aedificabitur civitas Domino a turre Hananeel usque ad portam anguli. ³⁹ Et exhibit ultra norma mensurae in conspectu eius super collem Gareb: et circumdabit Goatha, ⁴⁰ et omnem vallem cadaverum, et cineris, et universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, et usque ad angulum portae equorum Orientalis, Sanctum Domini: non evelletur, et non destruetur ultra in perpetuum.

lima išmatuoti dangus aukštai ir iširti žemės pagrindai žemai, tai aš atmesiu visą Izraelio ainią dėl viso to, ką jie yra padarę, sako Viešpats.

³⁸ Štai ateina dienų, sako Viešpats, kuomet bus statomas miestas Viešpačiui nuo Ananeelio bokšto iki Kampo vartų. ³⁶ Matuojamoji virvė eis toliau per Garėbo kauburį ir apeis aplink Goatą, ⁴⁰ visą lavonų ir pelenų slėnį ir visą mirties šalį iki Kedrono upeliui ir iki Žirgų vartų kampui rytuose; tai bus šventa Viešpačiui; nebebus daugiau griunama ir ardoma per amžius.

10. Duotųjų mesijinių pažadėjimų sustiprinimas. a) Pasakojimas apie dirvos pirkimą.

Caput XXXII. ¹ Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino in anno decimo Sedeciae regis Iuda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodono-

32 perskrymas. ¹ Viešpaties suteiktas Jeremijui žodis dešimtais Jūdo karaliaus Sedekijo metais; tai buvo aštuoniolikti Nabukodonosoro metai.

gaus plotų, nė iširti žemės gilybių ir jos pagrindų. Lygiai giliai turi tikėti Izraelis, kad jis nebus atmetas dėl savo senesnių nuodėmių. — (38) Viešpačiui. Atstatytas miestas bus pašvestas Viešpačiui. — Nuo Ananeelio... Taip nurodoma šiaurinė miesto riba. — (39) Matuojamoji virvė. Ebr. gav, matininkų vartojama virvė, grandinė. Riba nuo kampinių vartų eis tiesiai per Garėbo kauburį (miesto vakarų šone) ir iš čia pasisuks (ebr. t.) į Goatą (ebr. Goah). — (40) Visą lavonų... Ebr. t. bent kiek kitoki sakinio konstrukcija. Lavonų (žmonių ir gyvulių) ir pelenų slėniu čia pavadintas Innomo slėnis. Taip jis vadinamas dėlto, kad nuo Jozijo laikų jis buvo suteptas stambeldystė (4 Kar. 23, 10) ir į jį buvo sumetama visokios miesto šiukšlės ir nešvaru-

mai. Miestas sulig šiuo aprašymu išplečiamas į pietus ir į rytus, nes į jo ribas įtraukiamos vietos, kurios anksčiau einant įstatymu (Raupsuotųjų kauburys) ar dėl stambeldystės (Innomo slėnis) buvo laikomos suteptomis, dabar gi laikomos nesuteptomis, dabar gi laikomos nesuteptomis ir Dievui pašvestomis.

32, 1—44. Aukščiau išdėstyti mesijiniai pažadėjimai patvirtinami visų pirma pasakojimu apie Jeremijo atliktą dirvos pirkimą (1—15), toliau Jeremijas maldoje kreipiasi į Viešpatį, prašydamas paaiškinimo apie tautos ir šalies ateitį (16—25) ir gauna Viešpaties atsakymą (26—44).

(32, 1) Dešimtais... Neilgai trukus Jeruzalė turėjo būti paimta. Sedekijas viešpatavo viso arti vie-nuolikos metų. Kaldėjiečiai buvo pradėję daryti apkasus aplink Jeruzalę ir rengti puolimą devintais jo vieš-

sor. ² Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem: et Ieremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda. ³ Clauserat enim eum Sedecias rex Iuda, dicens: Quare vaticinarius, dicens: Haec dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, et capiet eam? ⁴ Et Sedecias rex Iuda non effugiet de manu Chaldaeorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: et loquetur os eius cum ore illius, et oculi eius oculos illius videbunt. ⁵ Et in Babylonem ducet Sedeciam: et ibi erit donec visitem eum, ait Dominus: si autem dimicaveritis adversum Chaldaeos, nihil prosperum habebitis.

⁶ Et dixit Ieremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens: ⁷ Ecce Hanameel filius Selum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas. ⁸ Et venit ad me Hanameel filius patruui mei secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, et ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathoth in terra Beniamin: quia tibi

² Tuomet Babilono karaliaus kariuomenė buvo apgulus Jeruzalę, ir pranašas Jeremijas buvo uždarytas prieangyje kalėjimo, kurs buvo Jūdo karaliaus namuose. ³ Nes Jūdo karalius Sedekijas buvo uždaręs jį sakydamas: Kam tu pranašauji tar-damas: Viešpats sako taip: Štai aš atiduosiu šitą miestą į Babilono karaliaus rankas, ir jis jį paims, ⁴ ir Jūdo karalius Sedekijas neištruks iš kaldėjiečių rankų, bet bus paduotas į Babilono karaliaus rankas; jis kalbės su juo burna į burną, ir jo akys matys ano akis; ⁵ Sedekijas bus nuvestas į Babiloną ir bus tenai, kolei aš jo neaplankysiu, sako Viešpats; ir jei jūs kovosite prieš kaldėjiečius, neturėsite jokio pasisekimo.

⁶ Jeremijas kalbėjo: Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁷ Štai tavo brolėnas Selumo sūnus Anameelis ateis pas tave ir sakys: Pirk sau mano dirvą, kuri yra Anatote, nes tu turi teisės ją pirkti kaip artimiausias giminaitis. ⁸ Ir mano dėdės sūnus Anameelis atėjo pas mane, kaip buvo Viešpaties pasakyta, prie kalėjimo prieangio ir man tarė: Įsigyk mano dirvą, kuri yra Anatote Benjamino žė-

patavimo metais, dešimtą devintojo mėnesio dieną (4 Kar. 25, 1). Nurodomi čia taip pat Babilono karaliaus viešpatavimo metai. Plg. auk. 25, 1 ir paaišk. — (2) Prieangyje kalėjimo. Ebr. t.: sargybos kieme. — (5) Sedekijas bus... Pranašas pranašavimas Sedekijui yra jau 21, 3... ir 34, 2... — Kolei aš jo neaplankysiu. Aplankymas gali reikšti paguodą, bet ir bausmę. Sedekijas mirė kalėjime. Plg. žem. 52, 11. Tačiau šitų žodžių nėra Aleksandr. tekste.

(6) Jeremijas kalbėjo. Šitie žodžiai išleistini; jų nėra LXX vertime. Jeremijas čia nekalba į žmones, tik pasakoja, ką jam Dievas buvo liepęs daryti. — (7) Selumas. Jis buvo Jeremijo tėvo brolis. — (8) Turi teisės ją įsigyti: einant įstatymu, Kun. 25, 25. Kad dirva nepatektų į visai svetimos šeimos rankas, artimiausias parduodančiojo giminaitis, turėjo teisę ir drauge pareigą ją pirkti. Anot ebr. t.: tau priklauso paveldėjimo teisė ir išpirkimo pareiga; pirk ją

competit hereditas, et tu propinquus es ut possideas. Intellexi autem quod verbum Domini esset. ⁹ Et emi agrum ab Hana-meel filio patrui mei, qui est in Anathoth: et appendi ei argentum septem stateres, et decem argenteos. ¹⁰ Et scripsi in libro, et signavi et adhibui testes: et appendi argentum in statera. ¹¹ Et accepi librum possessionis signatum, et stipulationes, et rata, et signa forinsecus. ¹² Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasiae in oculis Hanameel patrueis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, et in oculis omnium Iudaeorum, qui sedebant in atrio carceris. ¹³ Et praecepi Baruch coram eis, dicens: ¹⁴ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, et librum hunc, qui apertus est: et pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis. ¹⁵ Haec enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebun-

mėje, nes tau priklauso pavel-dėjimo teisė, ir tu kaipo mano giminaitis turi teisės ją įsigyti. Taigi aš supratau, kad tai buvo Viešpaties žodis. ⁹ Aš pirkau iš mano dėdės sūnaus Anameelio dirvą, esančią Anatote, ir atsėvėriau jam sidabro septynis staterus ir dešimtį sidabrinių. ¹⁰ Aš parašiau sutartį ir uždėjau antspaudą, ėmiau liudytojus ir atsėvėriau sidabrą ant svarstyklės. ¹¹ Po to aš ėmiau antspauduotą pirkimo raštą su sutartimi, sąlygomis, taip pat su atvirais paliudijimais ¹² ir padaviau pirkimo raštą Maasijo sūnaus Nėrio sūnui Barukui, matant mano bro-lėnui Anameeliui, matant liudy-tojams, kurie buvo surašyti pir-kimo rašte, ir matant visiems žydams, sėdėjusiems kalėjimo prieangyje. ¹³ Aš daviau Barukui įsakymą jų akyse, tardamas: ¹⁴ Štai ką sako kareivijų Viešpats, Izra-ėlio Dievas: Imk šituos raštus, šitą antspauduotą pirkimo raštą ir šitą atvirą raštą ir įdėk juos į molinį indą, kad galėtų išlikti

sau. — (9) Septynis state-rus... Ebr. t.: septynis siklius ir dešimtį. Jei čia kalbama tik apie siklius, tai kaina labai nedidelė, ne daugiau 90 litų. Bet dirvos, ar tik-riau sakant ganyklos, didumas čia nežinomas, gal buvo likę nebedaug lai-ko iki jubiliejaus metų, kuriais par-duotos dirvos turėjo būti gražinamos pirmiesiems savininkams visai be at-lyginimo, be to, karo metu sunai-kintame krašte žemė negalėjo turėti didelės vertės. — (11) Aš ėmiau... Ebr. t. minimi du dokumentai, kurių vienas buvo antspaudais uždarytas, kitas gi atviras. Antspaudais užda-rytasis gal turėjo apsaugoti antrąjį nuo suklastojimų, kurių galejo atsi-rasti atvirajame. Vienas ir kitas bu-vo liudytojų pasirašytas. Anot gr. t. gal tik viena dokumento dalis buvo

antspaudais uždaryta, kitą gi buvo galima skaityti. — (12) Ma-tant visiems... Jeremijas visa čia atlieka iškilmingai, tuo kreipdamas visų dėmesį į simbolinę pirkimo reikšmę. — (14) Į molinį indą... Taip pirkimo raštas turėjo būti ap-saugotas nuo supuvimo, nes jis tu-rėjo ilgai tarnauti. Tas susirūpini-mas ilgu dokumento išsaugojimu turi parodyti, kad pirktosios dirvos ne-bus galima pradėti valdyti tuojau ir kad ilgam laikui praslinkus reikės įrodinėti savo teises į ją. — (15) Dar bus valdoma... Tuo tarpu Dievas atiduoda šalį svetimiesiems, bet ne nuosavybėn. Kadangi žem. 25 eil. pranašas prašo Dievą paaiš-kinimų, kam jis turėjo pirkti dirvą, tai čia pasakojime matomai nesilai-kyta laiko eilios. Jeremijas maldavo

tur domus, et agri, et vineae in terra ista.

¹⁶ Et oravi ad Dominum, postquam tradidi liorum possessionis Baruch filio Neri, dicens: ¹⁷ Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti caelum et terram in fortitudine tua magna, et in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum: ¹⁸ Qui facis misericordiam in milibus, et reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, et potens, Dominus exercituum nomen tibi. ¹⁹ Magnus consilio, et incomprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam ut reddas unicuique secundum vias suas, et secundum fructum adinventionum eius. ²⁰ Qui posuisti signa et portenta in Terra Aegypti usque ad diem hanc, et in Israel, et in hominibus, et fecisti tibi nomen sicut est dies haec. ²¹ Et eduxisti populum tuum Israel de Terra Aegypti, in signis, et in portentis, et in manu robusta, et in brachio extento, et in terrore magno. ²² Et dedisti eis ter-

per daugelį dienų; ¹⁵ nes štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Dar bus valdomi šitoje šalyje namai, dirvos ir vynuogynai.

¹⁶ Atidavęs pirkimo raštą Nėrio sūnui Barukui aš meldžiaus Viešpačiui, tardamas: ¹⁷ Deja, deja, deja! Viešpatie, Dieve! Štai tu padarei dangų ir žemę didžia savo galybe ir ištiestu petimi; tau joks dalykas nebus sunkus; ¹⁸ kurs rodai pasigailėjimo tūkstančiams ir už tėvų neteisybę atsilygini po jų į jų vaikų prieglobstį; Stipriausias, Didis ir Galingasis; tavo vardas kareivijų Viešpats. ¹⁹ Tu didis išmanymų, neapimamas mintimi, kurio akys atviros ant visų Adomo vaikų kelių, kad atiduotumei kiekvienam, žiūrėdamas jo kelių ir jo darbų vaisiaus. ²⁰ Tu darei ženklų ir stebuklų Aigipto žemėje iki šiai dienai, ir Izraelyje ir žmonėse, ir padarei sau vardą, kaip kad šiandien yra. ²¹ Tu išvedei savo tautą, Izraėlį, iš Aigipto žemės ženklais ir stebuklais, galinga ranka, ištiestu petimi ir su didžiu baisumu. ²² Tu davei jiems šitą žemę, kurią esi jų tėvams prisiekęs duoti jiems, žemę plūstančią pienu ir medum. ²³ Jie įėjo

Dievą anksčiau, nekaip jis paaiškino pirkimo reikšmę Barukui ir kitiems, tuojau po to, kas papasakota 12 eil. Paskui jau pats Dievo apšviestas (13 eil.) galėjo duoti paaiškinimų kitiems.

(16) Atidavęs... Tas atidavimas paminėtas 12 eil. — Meldžiaus... Ko Jeremijas norėjo išmelsti, paaiškėja iš 25 eil. Jis norėjo žinoti, kam jis turėjo pirkti dirvą, matant liudytojams, kad kaldėjiečiai greitai laiku turėjo visa sau pasiimti. Todėl visos Jeremijo maldos vieta turi būti aukščiau 15 eil. — (17) De-

ja... Ebr. t. vieną kartą: 'a h a h. — Tu padarei... Plg. auk. 27, 5. — (18) Į jų vaikų prieglobstį: į drabužio lenktes. Tokių lenkčių, drabužiams esant platiems, susidaro ypač daug ant krūtinių. Plg. Iš. 34, 7. Atk. 5, 9... — (19) Didis... Ebr. t.: didis patarimais ir galingas veikimu. Be šitų savybių Dievas negalėtų vykinti tobilai teisingumo (Tom.). — (20) Aigipto...: tu, kurs darei stebuklų Aigipte ir nesiliauji juos daręs Izraelyje ir kitų žmonių tarpe. — (21) Tu išvedei... Plg. 5 Moz. 26, 8. — (24) Pastatyta...

ram hanc, quam iurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte et melle. ²⁵ Et ingressi sunt, et possederunt eam: et non obediunt voci tuae, et in lege tua non ambulaverunt: omnia quae mandasti eis ut facerent, non fecerunt: et evenerunt eis omnia mala haec. ²⁴ Ecce munitiones exstructae sunt adversum civitatem ut capiatur: et urbs data est in manus Chaldaeorum, qui praeliantur adversus eam a facie gladii, et famis, et pestilentiae: et quaecumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis. ²⁵ Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, et adhibe testes: cum urbs data sit in manus Chaldaeorum?

²⁶ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: ²⁷ Ecce ego Dominus Deus universae carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum? ²⁸ Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldaeorum, et in manus regis Babylonis, et capient eam. ²⁹ Et venient Chaldaei praeliantes adversum urbem hanc, et succendent eam igni, et comburent eam, et domus, in quarum domatibus sacrificabant Baal, et libabant diis alienis libamina ad irritandum me. ³⁰ Erant enim filii Israel, et filii Iuda iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel qui

ir paveldėjo ją, bet neklausė tavo balso ir nesielgė sulig tavo įstatymu; visa, ką tu jiems liepei daryti, jie nedarė, ir atėjo jiems visos šitos nelaimės. ²⁴ Štai pastatyta sustiprinimų prieš miestą, kad jis būtų paimtas, ir dėl kavalijo, bado ir maro miestas atiduotas į kaldėjiečių rankas, kurie kovoja prieš mus, ir visa, ką tu kalbėjai, įvyko, kaip tu pats matai. ²⁵ Ir tu, Viešpatie Dieve, man sakai: Pirkis dirvą už pini-gus ir imk liudytojus, tuotarpu kad miestas atiduotas į kaldėjiečių rankas?

²⁶ Tuomet buvo suteiktas Viešpaties žodis Jeremijui ir pasakyta: ²⁷ Štai aš Viešpats, kiekvieno kūno Dievas; argi man bus sunkus bet koks dalykas? ²⁸ Todėl štai ką sako Viešpats: Štai aš atiduosiu šitą miestą į kaldėjiečių rankas ir į Babilono karaliaus rankas, ir jie paims jį. ²⁹ Kaldėjiečiai kovodami prieš šitą miestą įeis į jį, padegs jį ir sudegins jį ir namus, ant kurių aukštų buvo daroma aukų Baalui ir buvo liejama liejamųjų aukų svetimiems dievams, kad mane erzintų. ³⁰ Nes Izraelio vaikai ir Jūdo vaikai nuolat darė pikta mano akyse nuo pat savo jaunystės, Izraelio vaikai, kurie

Ebr. t.: apkasai priėjo prie pat miesto. — (25) Man sakai... Taip išreiškęs savo nustebimą pranašas gavo iš Viešpaties atsakymą ir juo naudodamas davė (15 cil.) paaiškinimų kitiems.

(26) Kiekvieno kūno: visu žmonių, viso kas gyva. — (29) Kaldėjiečiai... Dievas, primindamas

savo visagalybę, dar sykį pakartoja gąsdinimus, kad parodytu, jog jie greitai bus įvykinti. — (30) Izraelio... Dievui buvo nusidėjusios abi žydų karalystės. — Nuo pat savo jaunystės: išėję iš Aigipto tyruose ir Teisėjų laikais. — Savo rankų darbų: dievaičių stabais. — (31) Nuo tos dienos... visa,

usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus. ³¹ Quia in furore et in indignatione mea facta est mihi civitas haec, a die qua aedificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo. ³² Propter malitiam filiorum Israel, et filiorum Iuda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi et reges eorum, principes eorum, et sacerdotes eorum, et prophetae eorum, viri Iuda et habitatores Ierusalem. ³³ Et verterunt ad me terga et non facies: cum docerem eos diluculo, et erudirem, et nollent audire ut acciperent disciplinam. ³⁴ Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam. ³⁵ Et aedificaverunt excelsa Baal, quae sunt in valle filii Ennom ut initiarent filios suos et filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, et in peccatum deducerent Iudam.

³⁶ Et nunc propter ista, haec dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quod tradetur in manus regis Babylonis in gladio, et in fame, et in peste. ³⁷ Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas eieci eos in furore

iki dabar erzina mane savo rankų darbu, sako Viešpats. ³¹ Nes šitas miestas virto man narso ir užsidegimo priežastimi nuo tos dienos, kurioje jie jį pastatė, iki šitai dienai, kurioje jis bus atimtas iš po mano akių. ³² Dėlei Izraelio vaikų ir Jūdo vaikų pik-tumo, kurį jie rodė vesdami mane į rūstybę jie ir jų karaliai, jų kunigaikščiai, jų kunigai ir jų pranašai, Jūdo žmonės ir Jeru-zalės gyventojai. ³³ Jie atgręžė man nugaras, ne veidą, nors aš juos mokinau nuo pat aušros ir auklėjau, ir jie nenorėjo klausyti, kad priimtų drausmę. ³⁴ Jie pa-statė savo status namuose, ku-riuose šaukiamas mano vardas, kad juos suteptų. ³⁵ Jie pastatė Baalui aukštumų, esančių Enno-mo sūnaus slėnyje, kad pa-švęstų savo sūnus ir savo duk-teris Molokui; to aš jiems nelie-piau ir neatėjo man į mintį, kad jie darytų tokią nuobodą ir vestų Jūdą į nuodėmę.

³⁶ To dėlei dabar štai ką Vieš-pats, Izraelio Dievas, sako šitam miestui, apie kurį jūs sakote, kad jis bus paduotas kalaviju, badu ir maru į Babilono kara-liaus rankas: ³⁷ Štai aš juos su-rinksiu iš visų šalių, į kurias aš juos išmečiau savo narse, savo

kas gera buvo įvykę viešpataujant Dovidui, Saliamonui, Jozapatui ir kitiems, lyg kad paskendo nusikal-timų daugybėje; be to ir gerųjų ka-ralių laikais buvo įvykę nemaža pikta. — (33) Jie atgręžė... Ka-dangi jie buvo nuolat įspėjami ir rūpestingai mokinami, tai jų sąmo-ningas nuodėmingumas ir sukietė-jimas yra tikrai didelis nusikaltimas. — Kas meldžiasi, lenkiasi prie žė-

mės; kas atgręžia nugarą, tie rodo grasančiajam savo paniekinimą (Jier.). — (34, 35) Jie pastatė... Vž. 4 Kar. 16, 3; 21, 4-8. — (36) To dėlei. To ž. nėra LXX tekste.—A pie kuri jų sakote. Nebėra reikalo nuro-dinėti pranašystes: dalykas jau taip aiškus, kad priverčia pamatyti ne-laimę ir tuos, kurie netikėjo prana-šams. — (37) Aš juos surink-siu... Tokioje liūdnoje padėtyje

meo, et in ira mea, et in indignatione grandi: et reducam eos ad locum istum, et habitare eos faciam confidenter. ³⁸ Et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum. ³⁹ Et dabo eis cor unum, et viam unam, ut timeant me universis diebus: et bene sit eis, et filiis eorum post eos. ⁴⁰ Et feriam eis pactum sempiternum, et non desinam eis benefacere; et timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant a me. ⁴¹ Et laetabor super eis, cum bene eis fecero: et plantabo eos in terra ista in veritate in toto corde meo et in tota anima mea. ⁴² Quia haec dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos. ⁴³ Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit, eo quod non remanserit homo et iumentum, et data sit in manus Chaldaeorum. ⁴⁴ Agri ementur pecunia, et scribentur in libro, et imprimetur signum, et testis adhibebitur: in terra Benjamin, et in circuitu Ierusalem, in civitatibus Iuda, et in civitatibus montanis, et in civitatibus cam-

rūstybėje ir savo didžiame užsi-
degime, ir atvesiu juos atgal į
šitą vietą, ir padarysiu, kad jie
gyventų saugiai. ³⁸ Jie bus man
tauta ir aš būsiu jiems Dievas.
³⁹ Aš jiems duosiu vieną širdį ir
vieną kelią, kad jie bijotų manęs
per visas dienas ir kad būtų gera
jiems ir jų vaikams po jų. ⁴⁰ Aš
padarysiu su jais amžiną sandorą
ir nesiliausiu jiems gera daręs;
aš duosiu savo baimės į jų
širdį, kad neatstotų nuo manęs.
⁴¹ Aš džiaugsiuos jais, kai jiems
gera darysiu; aš veisiu juos šitoje
šalyje iš tikrųjų visa savo širdi-
mi ir visa savo siela. ⁴² Nes štai
ką Viešpats sako: Kaip aš atve-
džiau ant šitos tautos visą tą
didžią nelaimę, taip aš atvesiu
ant jų visą gerumą, kurį aš jiems
žadu; ⁴³ ir bus įsigijama dirvų
šitoje šalyje, apie kurią jūs sa-
kote, kad ji apleista, nes nepa-
siliko žmogaus ir galvijo, ir ji
atiduotą į kaldėjiečių rankas. ⁴⁴ Bus
perkama dirvų už pinigus ir su-
rašoma pirkimų knygoje, bus
dedama antspaudų ir imama liu-
dytojų, Benjamins žemėje ir Je-
ruzalės apylinkėje, jūdo mies-
tuose, kalnų miestuose, lygumų
miestuose ir miestuose esan-
čiuose į pietus, nes aš sugrą-

esant, nemaža yra paguodos išgirsti
bent geresnių pažadėjimų ateičiai.
— (39) Vieną širdį... Daugelio
blogybių priežastis buvo tautos skil-
mas į dvi karalysti, Jūdo ir Izraelio.
Kai įvyks atstatymas, visi tarnaus ka-
raliui Dovidui (Oz. 3, 5; Jer. 23, 5),
Jūdas ir Izraelis. Vieniems ir kitiems
Dievas rašys savo įstatymą į širdis;
to įstatymo suglaustas turinys yra
garbinti Viešpatį; tai yra vienintelis
išganymo kelias. — (40) Aš pa-
da-
rysiu... tokiais pamatais pasiremus
Dievo karalystė pasiliks amžinai;
ta gi karalystė bus dvasinė. Ebr. t.:

aš padarysiu su jais amžiną sandorą.
taip kad aš niekuomet nuo jų nenu-
sigrėšiu, kad nebedaryčiau gera.
Taip pat ir jie patys nebeapleis Die-
vo. — (41) Aš džiaugsiuos...
Dabartinei kartai Dievas rūstinasi,
nes ji nuodėminga; jei jis džiaugiasi
ana būsimąja, tai ženklas, kad ji bus
šventa. — Iš tikrųjų. Anot ebr.
t.: ištikimai. Nuolatinė gyvenamoji
vieta suteikia jiems pastovumo, kuri
nurodo taip pat žodis „veisiu“.
— (44) Bus perkama... Nors da-
bar visa atiduodama svetimųjų va-
liai, tačiau žydų tauta grįš į senas sa-

pestribus, et in civitatibus, quae ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

žinsiu jų tremtinius, sako Viešpats.

b) Maloningų pažadėjimų Izraėliui panaujinimas.

Caput XXXIII. ¹ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam secundo, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens: ² Haec dicit Dominus qui factururus est, et formaturus illud, et paraturus, Dominus nomen eius. ³ Clama ad me, et exaudiam te: et annuncio tibi grandia, et firma quae nescis.

⁴ Quia haec dicit Dominus Deus Israel ad domos urbis huius, et ad domos regis Iuda, quae destructae sunt, et ad munitiones, et ad gladium, ⁵ venientium ut dimicent cum Chaldaeis, et impleant eas. cadaveribus hominum, quos percussi in furore meo et in indignatione mea, abscondens faciem meam a civitate hac propter omnem

33 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodis buvo suteiktas Jeremijai antrą kartą, kai jis dar tebebuvo uždarytas kalėjimo prieangyje, ir buvo pasakyta. ² Štai ką sako Viešpats, kurs tai darys, tvarkys ir prirengs; jo vardas Viešpats: ³ Šaukis manęs, ir aš tave išklausysiu; aš tau paskelbsiu didžių ir tikrų dalykų, kurių tu nežinai.

⁴ Nes štai ką sako Viešpats, Izraėlio Dievas apie šito miesto namus ir jūdo karaliaus namus, kurie sugriauti, ir apie tvirtovių apkasus ir kalaviją tų, ⁵ kurie ateina kovoti prieš kaldėjiečius ir padaryti juos pilnus lavonų tų žmonių, kuriuos aš užmušiau savo narse ir savo užsidegime, paslėpdamas savo veidą nuo

vo vietas, atgaus nuosavybę ir čia gyvens sulig įstatymais ir teisėtai. Kas auk. 31, 24 pasakyta bendrai, dabar pabrėžiama, minint atskirus dalykus. 43 ir 44 eil. išreikšta plačiau, kas buvo trumpai pasakyta 15 eil. Plg. 25 e.

33, 1—26. Dar sykių skelbiamas garbingas Jeruzalės ir tautos atstatymas (1—13), toliau gi aprašomas aukščiausias būsimos laimės laipsnis, pasiekimas teisiosios Atžalos pažadinių ir amžinajį pasiliksiančios karalystės bei kunigystės įsteigimu (14—26).

(33,2) Viešpats, kurs... Ebr. t.: Jahve, kurs tai daro, Jahve, kurs tai sumano, kad įvyktų, Jahve jo vardas. Tai: tautos gelbėjimą ir Jeruzalės atnaujinimą. — (3) Šaukis... Nors Viešpats ir yra pasiryžęs teikti gėrybių, tačiau jis nori būti prašo-

mas, kad širdys juo geriau prisirengtų jų priimti. — Didžių ir tikrų... Anot ebr. t.: didžių ir neprieinamų dalykų, — kurių pradžia ir priežastys yra ne paprastoje dalykų tvarkoje, bet randasi ypatingais Dievo apvaizdos keliais ir todėl gali būti pažintos tik iš apreiškimo. Toks yra tautos atnaujinimo būdas, amžina Dovidio karalystė ir amžina Dievo karalystėje pasiliekanti kunigystė.

(4) Kurie sugriauti, ir apie tvirtovių... Ebr. t.: kurie nugriaujami prieš apkasus ir kalaviją. — Miesto namai, net ir karaliaus namai nugriaujami, kad jų medžiaga užtaisyty priešu išardytas ar pramuštas miesto sienas. Lot. tekste kalbama apie namus, pylimus ir kalavijus tų, kurie kovoja prieš kal-

malitiam eorum. ⁶ Ecce ego obducam eis cicatricem et sanitatem, et curabo eos: et revelabo illis deprecationem pacis et veritatis. ⁷ Et convertam conversionem Iuda, et conversionem Ierusalem: et aedificabo eos sicut a principio. ⁸ Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccaverunt mihi: et propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, et spreverunt me. ⁹ Et erit mihi in nomen, et in gaudium, et in laudem, et in exultationem cunctis gentibus terrae, quae audierint omnia bona, quae ego facturum sum eis: et pavebunt, et turbabuntur in universis bonis, et in omni pace, quam ego faciam eis.

¹⁰ Haec dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eo quod non sit homo nec iumentum: in civitatibus Iuda, et foris Ierusalem, quae desolatae sunt absque homine, et absque habitatore, et absque pecore) ¹¹ vox gaudii et vox laetitiae, vox sponsi et vox sponsae, vox dicentium. Confitemini Domino exercituum, quoniam

šito miesto dėl viso jų piktumo: ⁶ Štai aš uždengsiu jų žaizdą ir tiesiu sveikatos, pagydysiu juos ir atidengsiu jiems jų prašomąją ramybę ir tiesą. ⁷ Aš sugrąžinsiu Jūdo belaisvius ir Izraelio belaisvius ir statysiu juos kaip pradžioje. ⁸ Aš apkuopsiu juos nuo visos jų neteisybės, kuria jie man nusidėjo, ir dovanosiu visas jų neteisybes, kuriomis jie man nusikalto ir paniekino mane. ⁹ Iš to bus man vardas, džiaugsmas ir gyrius ir linksmybė visose žemės tautose, kurios išgirs apie visus gerumus, kuriuos aš jiems padarysiu; jos nusigąs ir drebės dėl visų gerumų ir visos ramybės, kurią aš jiems padarysiu.

¹⁰ Viešpats sako taip: Šitoje vietoje, (kurią jūs sakote esant apleistą, nes nėra žmogaus, nė galvijo, Jūdo miestuose ir Jeruzalės gatvėse, kurios tuščios, be žmogaus, be gyventojų ir be gyvulių), dar bus girdėtas ¹¹ džiaugsmo balsas, ir linksmybės balsas, jaunikio balsas ir jaunosios balsas, balsas tų, kurie sako: Girkite kareivių Viešpatį, nes Viešpats geras, nes jo gailestingum-

dėjiečius. — (6) Aš uždengsiu... Ebr. t.: aš uždedu ant jo (miesto) gydomąjį lopą ir palengvinimą ir gydau juos, ir atidengiu jiems ramybės ir tiesos turtus. — Viešpats nori sugriautą miestą atstatyti, gyventojams atidengti ramybės pilnybę ir sustiprinti juos tiesoje, įstatyme, kurs įrašytas į jų širdis, ir ištikimai atitesėti pažadėjimus. Pagydytas ir dieviškų gėrybių pilnybė aprašoma toliau 7 eil. — (8) Aš apkuopsiu... Atstatymas atneš dvasinių gėrybių, kaip nurodoma jau 6 eil.: nuodėmė bus atimta, bus suteiktas tikras šventumas; jis yra nepajudinamas ramy-

bės ir laimės pamatas. Tuomet Jeruzalė, Dievo karalystės centras, platinis visose tautose Dievo šlovė. — (9) Iš to bus... Ebr. t.: ir iš jos bus man pasigėrėjimo vardas, gyrius ir pasididžiavimas visų žemės tautų akivaizdoje. — Iš atstatymo visi puikiausiu būdu pažins Dievo kilnumą. — Nusigąs ir drebės. Tai bus šventas išgąstis, išgąstis ir drebėjimas iš didžio džiaugsmo.

(11) Džiaugsmo balsas... Plg. auk. 7, 34; 16, 9 ir k. — Viešpats geras. Plg. 2 Kron. 5, 13; 7, 3; Ps. 115, 1 ir k. — Apžadus. Ebr. t.: gyriaus auką, t. y. dėkojimo auką.

in aeternum misericordia eius: et portantium vota in domum Domini: reducam enim conversionem terrae sicut a principio, dicit Dominus. ¹² Haec dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, et absque iumento, et in cunctis civitatibus eius, habitaculum pastorum accubantium gregum. ¹³ In civitatibus montuosis, et in civitatibus campatribus, et in civitatibus, quae ad Austrum sunt: et in terra Benjamin, et in circuitu Ierusalem, et in civitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

¹⁴ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel et ad domum Iuda. ¹⁵ In diebus illis, et in tempore illo germinare faciam David germen iustitiae: et faciet iudicium et iustitiam in terra. ¹⁶ In diebus illis salvabitur Iuda, et Ierusalem habitabit confidenter: et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. ¹⁷ Quia haec dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super throno-

mas amžinas, ir tą, kurie neša apžadus į Viešpaties namus; nes aš sugrąžinsiu šalies belaisvius, kaip pradžioje, sako Viešpats. ¹² Štai ką sako kareivijų Viešpats: Šitoje apkeistoje vietoje be žmogaus ir be galvijo ir visuose jos miestuose dar bus bakužių piemenų sustabdančių pasiilsėti savo bandas. ¹³ Kalnų miestuose ir lygumose miestuose ir miestuose esančiuose į pietus, ir Benjamin žemėje ir Jeruzalės apylinkėje ir Jūdo miestuose dar eis bardos po ranka to, kurs jas suskaito, sako Viešpats.

¹⁴ Štai ateina dienų, sako Viešpats, ir aš įvykinsiu gerą žodį, kurį esu kalbėjęs Izraelio namams ir Jūdo namams. ¹⁵ Anose dienose ir anuo laiku aš išželdinsiu Dovidui teisybės želmenį, ir jis darys teisną ir teisybę šalyje. ¹⁶ Anose dienose Jūdas bus išgelbėtas ir Jeruzalė gyvens saugiai, ir tas yra vardas, kuriuo ją vadins: Viešpats, mūsų Teisusis. ¹⁷ Nes Viešpats sako taip: Nestigs Dovidui žmogaus, kurs sėdėtų Izraelio namų soste. ¹⁸ Ir

Tik dėkojimo aukų paminėjimas nurodo laimės ir visokių gėrybių pilnybę. — (12) Bakužių. Anot ebr. t.: ganyklų. Piemenų gyvenimo vaizdas primena tuos gerus piemenis, kuriuos Dievas buvo pažadėjęs 23, 4. — (13) Po ranka to... Bus rūpestingų piemenų, kurie rūpinsis kiekviena avimi. (14) Ateina dienų... Vz. auk. 23, 5. — Izraelio... Izraelis minimas pirmas, nes jis jau seniau buvo patekęs į nelaisvę. Dievas, kurs ištikimai laiko savo sandorą su visa tauta, kviečia visą tautą, nieko neišskirdamas ir vėl sujungia Izraelį ir Jūdą į vieną karalystę. — (16) Ji vadins. Anot ebr. t. ir kai kurių

Vulg. rankr. čia kalbama ne apie Mesijo vardą, bet apie Jeruzalės: ir tas yra vardas, kuriuo ją vadins: Viešpats mūsų teisybė. Todėl iš pareigos padarytas vardas duodamas miestui, kuriame gyvena ir turi sostą Teisybės Atžala, teikdamas jam saugios ramybės. Tuo būdu Jeruzalė yra figūra ir pradžia Nauj. Sandoros Bažnyčios, ta gi kaipo Viešpaties sužadėtinė, yra padėjėja ir tarpininke nuteisinimo ir pašventinimo iki laikų pabaigai. — (17) Nestigs... Tai papildymas 22, 30 duotosios pranašystės, rodas būdą, kaip 2 Kar. 7, 14 pažadėjimas bus įvykintas. Mesijas, Dovid sūnus, ima karaliauti

num domus Israel. ¹⁸ Et de Sacerdotibus et de Levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocausta, et incendat sacrificium, et caedat victimas omnibus diebus.

¹⁹ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: ²⁰ Haec dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, et pactum meum cum nocte, ut non sit dies et nox in tempore suo: ²¹ et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, et Levitae et Sacerdotes ministri mei. ²² Sicuti enumerari non possunt stellae caeli, et metiri arena maris: sic multiplicabo semen David servi mei, et Levitas ministros meos. ²³ Et factum est verbum Do-

kunigams bei lėvıtams nestıgs mano akivaızdoje žmogaus, kurs atnašautų deginamąsias aukas, degintų duonines atnašas ir pjautų aukų gyvulius per visas dienas.

¹⁹ Viešpaties žodis buvo suteiktas Jeremijui ir pasakyta: ²⁰ Jei gali būti panaikinta mano sandora su diena ir mano sandora su naktimi, kad nebebūtų dienos ir nakties savo metu, ²¹ tai galės būti panaikinta ir mano sandora su mano tarnu Dovidu, kad nebebūtų iš jo sūnaus, kurs karaliautų jo soste, ir kad nebebūtų mano tarnų lėvıtų ir kunigų. ²² Kaip gi negalima suskaičiuoti dangaus žvaigždžių ir išmatuoti jūros smilčių, taip aš padauginsiu mano tarno Dovidą ainią ir mano tarnus lėvıtus. ²³ Viešpa-

Sione ir jis sėdės Dovidą soste per amžius (Lk. 1, 32). — (18) Ir kunigams bei lėvıtams. Ebr. t.: ir lėvıtiškiems kunigams t. y. kunigams iš Lėvio giminės. Su karaliumi Mesijū turi būti ir kunigų, kurie nuolat daro auką Viešpaties akivaızdoje. Aukojimo būdas čia, tiesa, aprašomas, minint Sen. sandoros kruvinas ir nekruvinas aukas; iš to tačiau nereikia daryti išvados, būk pranašas skelbęs amžiną tų aukų pasilikimą; juk jis pats auk. 3, 16 jau išdėstė, kad Dievo garbinimas Mesijo karalystėje bus visai nutolęs nuo Mozės įstatymo apeigų. Sen. sandoroje sandoros skrynias buvo centras tarnavimo aukomis, kaip tai ypač rodo didžiojo permaldavimo diena, Nauj. gi niekas jos nebeieškos. Jei tat dabar pranašas kalba apie mesijinio laiko aukas, tai jis gali tik norėti pasakyti, kad joms tai yra nuosava, kas kiekvienoje aukoje sudaro esmę, nepasavindamas joms ypatingų Mozės įstatymo nustatytų savybių. Iš abiejų vietų, 3, 16 ir šitos, išeina, kad Mesijo laikais pasiliks tikra kunigystė ir jai nestigs vyriausio kunigystės uždavinio, būtent tar-

nauti Dievui aukomis, nors jos neturės nieko bendra su Mozės įstatymo apeigomis. Kokios rūšies bus aukos. Jeremijas nepasako; pasako gi Malakijas 1, 10... Jei aukos bus aukojamos ne Mozės įstatymo apeigomis, tai neturima taip pat omenyje ir kunigų, kurie savo kūniška kilme priklausytų Lėvio giminei.

(20) Jei gali būti panaikinta... Ebr. t.: Jei jūs galite panaikinti mano sandorą... — (21) Lėvıtų ir kunigų. Ebr. t.: lėvıtinų kunigų. — (22) Kaip negalima... Kaip plati visa apimanti turi būti būsimą Dievo karalystę, reikia spręsti iš skaičiaus kunigaikščių ir kunigų, kuriuos Viešpats nori joje pažadinti. Be to vieno, kurs aukštesne teise vadinasi Dovidą atžala, žadama ir kitų piemėnų, kurie turi ganyti Dievo tautą (23, 4). Plg. Mik. 5, 5 ir Ps. 44, 17; taip pat auk. 3, 15. — Kaip Nauj. Sandoros, padarytosios ne Senosios būdu (31, 32) ir nebelaikančios sandoros skrynios savo centru (3, 16), kunigai nėra Lėvio giminės ainiai, taip anie piemėnys ir kunigaikščiai vadinasi Dovidą ainiais ne dėlto,

mini ad Ieremiam, dicens: ²⁴Numquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duae cognationes, quas elegerat Dominus, abiectae sunt: et populum meum despexerunt, eo quod non sit ultra gens coram eis? ²⁵Haec dicit Dominus: Si pactum meum inter diem et noctem, et leges caelo et terrae non posui: ²⁶equidem et semen Iacob et David servi mei proiciam, ut non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac, et Iacob: reducam enim conversionem eorum, et miserebor eis.

ties žodis buvo suteiktas Jeremijui ir pasakyta: ²⁴Ar tu nematai, ką šita tauta kalba, sakydama: Abidvi gimini, kurias Viešpats buvo išsirinkęs, atmesta? Taip jie niekina mano tautą, nes ji jų akyse nebesanti tauta. ²⁵Viešpats sako taip: Jei aš nepadariau savo sandoros su diena ir naktimi ir nedaviau įstatymų dangui ir žemei, ²⁶tai aš atmesiu ir Jokūbo ir mano tarno Dovidą ainiją ir nebeimsiu iš jo giminės kunigaikščių Abraomo, Izaoko ir Jokūbo ainijai; nes aš sugrąžinsiu jų išvestuosius ir pasigailėsiu jų.

II. Pranašo Jeremijo veikimas ir vargai Jeruzalės paėmimo metu. 1. Jeremijas veltui mėgina gražinti į Dievą savo tautiečius, kolai Jeruzalė dar nebuvo paimita. a) Grasyo žodžiai karaliui Sedekijui ir žydų vyresniesiems.

Caput XXXIV. ¹ Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, et omnis exercitus eius, universaque regna terrae, quae erant sub potestate

34 perskyrimas. ¹ Viešpaties suteiktas ir pasakytas Jeremijui žodis, kai Babilono karalius Nabukodonosoras ir visa jo kariuomenė ir visos žemės karalystės, buvusios po jo rankos

kad jie būtų kilę iš Dovidų šeimos, bet dėlto, kad jie dalyvauja Dovidų Sūniui pažadėtame viešpatavime. — (24) Šita tauta: ne kaldėjiečiai ar kiti svetimšaliai, bet nutolę nuo Dievo, vilties nustoję žydai. — Abidvi giminės: Jūdas ir Izraelis. — Mano tautą: tą, kuriai Dievas buvo davęs pažadų, kuri pasiliks jam ištikima. — (25) Jei aš nepadariau... Plg. auk. 20 eil. ir Prad. 8, 22. — (26) Aš atmesiu... Tauta tikrai nebus atmesta, kitaip niekais virstų Dovidui ir Patriarkams duotieji pažadai, kas būtų priešinga Iš. 3, 15. Valdovai iš Dovidų giminės yra 23, 4 paminėtieji pie-menys. Plg. auk. 22 eil. ir paaišk.

— LXX vertime nėra 14-26 eil., bet jos yra pas Teodotijoną. Kontekstui jos reikalingos.

II. Antrojoje Jeremijo pranašysčių dalyje (34, 1—45, 5) matome visų pirma pranašo padėtas pastangas padaryti įtakos savo tautiečiams, kad jie tikru grįžimu į Dievą pašalintų gresiantį jų tautai visiško sunaikinimo pavojų (34, 1—38, 28).

34, 1—22. Pirmoje šitos dalies pranašystėje Jeremijas skelbia karaliui Sedekijui, kad pasipriešinimas kaldėjiečiams neturės pasisekimo (1—7), pasmerkia priesaikos sulaužymą, atimant iš žydų vergų jiems pažadėtą laisvę, ir nurodo nuspelnytą tuo pasielgimų Dievo bausmę (8—22).

manus eius, et omnes populi bellabant contra Ierusalem, et contra omnes urbes eius, dicens: ² Haec dicit Dominus Deus Israel: Vade, et loquere ad Sedeciam regem Iuda: et dices ad eum: Haec dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, et succendet eam igni. ³ Et tu non effugies de manu eius: sed comprehensione capieris, et in manu eius traderis: et oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, et os eius cum ore tuo loquetur, et Babylonem introibis. ⁴ Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Iuda: Haec dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio, ⁵ sed in pace morieris, et secundum combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: et vae Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus. ⁶ Et locutus est Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iuda universa verba haec in Ierusalem. ⁷ Et exercitus regis Babylonis pugnat contra Ierusalem, et contra omnes civitates Iuda, quae reliquae erant contra Lachis, et contra Azecha: hae enim supererant de civitatibus Iuda, urbes munitae.

⁸ Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, postquam percussit rex Sedecias foe-

valdžia, ir visos tautos kariavo prieš Jeruzalę ir prieš visus jo miestus. ² Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Eik ir kalbėk Jūdo karaliui Sedekijui ir jam sakyk: Viešpats sako taip: Štai aš atiduosiu šitą miestą į Babilono karaliaus rankas, ir jie sudegins jį ugnimi; ³ tu neištrūksi iš jo rankos, bet būsi gautė sugautas ir būsi paduotas į jo rankas, ir tavo akys matys Babilono karaliaus akis, jo burna kalbės su tavo burna, ir tu įeisi į Babiloną. ⁴ Tačiau išgirsk Viešpaties žodį, Jūdo karaliau Sedekijau. Viešpats tau sako taip: Tu nemirsi nuo kalavijo, ⁵ bet mirsi ramybėje, ir kaip buvo daroma deginimų tavo tėvams, senesniesiems pirm tavęs buvusiems karaliams, taip degins ir tau ir raudos tavęs: Deja, valdove! nes aš esu ištaręs tą žodį, sako Viešpats. ⁶ Pranašas Jeremijas pasakė Jūdo karaliui Sedekijui visus šituos žodžius Jeruzalėje. ⁷ Tuo tarpu gi Babilono karaliaus kariuomenė kovojo prieš Jeruzalę ir prieš visus Jūdo miestus, kurie buvo likę, prieš Lakį ir Azėką; nes tuodu sustiprintu miestu buvo likusiu iš Jūdo miestų.

⁸ Viešpaties suteiktas Jeremijui žodis po to, kai karalius Sedekijas padarė sutartį su visa tauta Jeru-

(34, 1) Visus jo miestus: ypač gi Lakį ir Azėką (7 e.). — (2) Aš atiduosiu... Pranašus žodžiai yra 32, 3—5. Iš 8 eil. paaiškėja, kad pranašus grasymus pranašui teko pakartoti kelius sykius (plg. 21. 22 eil.). Todėl čia minimas įvykis yra ne tas pat, ką ir 32 persk.; be to anot 37, 4. 12 Jeremijas dar nebuvo įmestas į kalėjimą. Taigi šitoje vietoje pasakojai-

ma, kas atsitiko, kai Jeremijas pirmą kartą paskelbė grasymus, dėl kurių pakartojimo jis paskui susilaukė paminėtosios bausmės. — (5) Deginimų: karalių laidotuvių deginamųjų smilkalų. Plg. 2 Kron. 16, 14; 21, 19. — (7) Lakį ir Azėką. Tuodu miestu, į vakarus nuo Jeruzalės, buvo sustiprinęs karalius Roboamas (2 Kron. 11, 9). Jais būtų galėję pa-

duš cum omni populo in Ierusalem, praedicans: ⁹ Ut dimitteret unusquisque servum suum, et unusquisque ancillam suam, Hebraeum et Hebraeam liberos: et nequaquam dominarentur eis, id est in Iudaeo et fratre suo. ¹⁰ Audierunt ergo omnes principes et universus populus, qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servum suum, et unusquisque ancillam suam liberos, et ultra non dominarentur eis: audierunt igitur, et dimiserunt. ¹¹ Et conversi sunt deinceps: et retraxerunt servos et ancillas suas, quos dimiserant liberos, et subiugaverunt in famulos et famulas.

¹² Et factum est verbum Domini ad Ieremiam a Domino, dicens: ¹³ Haec dicit Dominus Deus Israel: Ego percussi foedus cum patribus vestris in die, qua eduxi eos de Terra Aegypti de domo servitutis, dicens. ¹⁴ Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebraeum, qui venditus est ei, et serviet tibi sex annis: et dimittes eum a te liberum: et non audierunt patres vestri me, nec inclinaverunt aurem suam. ¹⁵ Et conversi estis vos hodie,

žalėje ir paskelbė, ⁹ kad kiekvienas paleistų laisvus savo vergą ir savo vergę, žydą ir žydę ir kad daugiau nebepavergtų jų, kaip žydų ir savo brolių. ¹⁰ Tuomet visi kunigaikščiai ir visa tauta, kurie buvo padarę sutartį, kad kiekvienas turi paleisti laisvus savo vergą ir kiekvienas savo vergę ir kad daugiau jų nebepavergs, paklausė. Jie paklausė ir paleido. ¹¹ Bet paskui jie atsimetė, sugrąžino sau savo vergus ir verges, kuriuos buvo paleidę laisvus, ir privertė juos vėl būti vergais ir vergėmis.

¹² Tuomet buvo Viešpaties suteiktas Jeremijui Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹³ Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Aš padariau sandorą su jūsų tėvais tą dieną, kurioje juos išvedžiau iš Aigipto žemės, iš vergijos namų, sakydamas: ¹⁴ Kai bus sukakę septyneri metai, tegul kiekvienas paleidžia savo brolių žydą, kurs jam parduotas; jei jis yra tau tarnavęs šešerius metus, tu turi paleisti jį nuo savęs laisvą. Bet jūsų tėvai neklausė manęs ir nepalenkė savo ausies. ¹⁵ Šian-

sinaudoti aigiptiečiai prieš kaldėjiečius; be to jie dengė šiek tiek ir Jeruzalę.

(9) Paleistų...: taip kaip reikalingo įstatymas, Iš. 21, 1–4; Kun. 25, 39–43; Atk. 15, 12–15. Karalius Sedekijas nori duoti gerą pavyzdį, bet kartu parodo savo silpną būdą (plg. 38, 5) ir nesudraudžia tų, kurie padarytą su tauta sutartį ima tuoju lauzyti. — (10) Paleido. Norėdami pelnytis sau Dievo gailėstingumą, kad patys nepatektų į kaldėjiečių vergiją, žydų didžiūnai paleidžia savo vergus žydus, kurie buvo jiems

vergavę daugiau kaip šešerius metus (14 e.); bet kaip tik jiems pradeda rodytis, jog nebėra pavojaus iš kaldėjiečių pusės, jie gailisi savo gero darbo ir vėl varu grąžina pas save paleistuosius vergus (9 e.).

(13) Aš padariau... Vz. Atk. 15, 12–15. Įstatymas paleisti vergus, išleistas žydams išėjus iš Aigipto, turėjo būti visiems žinomas. — (14) Sukakę septyneri... Tikriausiai septintiems metams prasidedant. — (15) Šiandien: šiuo metu. — — Skelbdami... Plg. Kun. 25, 10. — Mano akivaizdoje... todėl su-

et fecistis quod rectum est in oculis meis, ut praedicaretis libertatem unusquisque ad amicum suum: et in istis pactum in conspectu meo in domo, in qua invocatum est nomen meum super eam. ¹⁶ Et reversi estis, et commaculastis nomen meum: et reductistis unusquisque servum suum, et unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis ut essent liberi et suae potestatis: et subiugastis eos ut sint vobis servi et ancillae. ¹⁷ Propterea haec dicit Dominus: Vos non audistis me, ut praedicaretis libertatem unusquisque fratri suo, et unusquisque amico suo: ecce ego praedico vobis libertatem, ait Dominus ad gladium, ad pestem, et ad famem: et dabo vos in commotionem cunctis regnis terrae. ¹⁸ Et dabo viros, qui praevaricantur foedus meum, et non observaverunt verba foederis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, et transierunt inter divisiones eius: ¹⁹ Principes Iuda et principes Ierusalem, eunuchi et sacerdotes, et omnis populus terrae, qui transierunt inter divisiones vituli: ²⁰ et dabo eos in manus inimicorum suorum, et in manus quaerentium animam eorum: et erit morticinum eorum in escam volatilibus caeli, et bestiis terrae. ²¹ Et Sedeciam regem Iuda, et principes eius dabo in manus inimicorum suorum, et in manus

dien jūs buvote apsigrėžę ir darėte, kas tiesu mano akyse, skelbdami laisvę kiekvienas savo artimui; jūs buvote padarę sutartį mano akivaizdoje, namuose, ant kurių šaukiamas mano vardas; ¹⁶ bet jūs atsimetėte, suteptėte mano vardą, sugrąžinote sau kiekvienas savo vergą ir kiekvienas savo vergę, kuriuos buvote paleidę, kad būtų laisvi ir patys save valdytų, ir priverstėte juos būti jums vergais ir vergėmis. ¹⁷ Todėl Viešpats sako taip: Jūs neklausėte manęs, kad paskelbtumėte laisvę kiekvienas savo broliui ir kiekvienas savo artimui; štai aš skelbiu jums laisvę, sako Viešpats, būti sunaikintais kalaviju, maru ir badu, ir duodu jaus išniekinti visoms žemės karalystėms. ¹⁸ Žmones, kurie peržengia mano sandorą ir kurie nesilaikė sandoros žodžių, kuriems buvo pritarę mano akivaizdoje, aš padarysiu lygius veršiui, kurį jie perkirto į dvi dali ir praėjo tarp padalintųjų pusių: ¹⁹ Jūdo kunigaikščius ir Jeruzalės kunigaikščius, kamaronius ir kunigus ir visą žemės tautą, kurie praėjo tarp veršio dalių: ²⁰ juos aš duosiu į jų neprietelių rankas ir į rankas tų, kurie ieško jų gyvybės, ir jų lavonai bus maistas dangaus paukščiams ir žemės žvėrimis. ²¹ Taip pat Jūdo karalių Sedekiją ir jo kunigaikščius aš duosiu į jų neprietelių rankas, į rankas tų, kurie ieško jų gyvybės, ir į ran-

tartis buvo patvirtinta priesaika. — (17) Aš skelbiu jums laisvę. Jie bus laisvi nuo Dievo globos ir turės pilną laisvę žūti nuo kalavijo, badu ir maru. Todėl ta laisvė bus skaudžiausia bausmė. Ji aprašoma toliau

ir 18 eil. — (18) Praėjo tarp... Tai senovinės sandoros padarymo apeigos. Plg. Prad. 15, 10. 17. — (21) Karalių Sedekiją. Bausmės susilauks ir karalius, nes jis nors gerai pradėjo, bet greitai vėl leido

quaerentium animas eorum, et in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt a vobis. ²² Ecce ego praecipio, dicit Dominus, et reducam eos in civitatem hanc, et praeliabuntur adversus eam, et capient eam, et incendent igni: et civitates Iuda dabo in solitudinem, eo quod non sit habitator.

kas Babilono karaliaus kariuomenės, kuri pasitraukė nuo jūsų. ²² Štai aš duodu įsakymą, sako Viešpats, ir sugrąžinsiu juos prie šito miesto; jie kovos prieš jį, paims jį ir sudegins (ugnimi); ir Jūdo miestus aš paversiu tyrais, taip kad čia nebebus gyventojų.

b) Stėbėtinas Rekabaičių paklusnumas.

Caput XXXV. ¹ Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino in diebus Ioachim filii Iosiae regis Iuda, dicens: ² Vade ad domum Rechabitarum: et loquere eis, et introduces eos in domum Domini in unam exedram thesaurorum, et dabis eis bibere vinum.

³ Et assumpsi Iezoniam filium Ieremiae filii Habsaniae, et fratres eius, et omnes filios eius, et universam domum Rechabitarum: ⁴ et introduxi eos

35 perskyrimas. ¹ Viešpaties suteiktas Jeremijui žodis Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Joakimo dienose buvo toks: ² Eik į Rekabaičių namus ir jiems kalbėk, įsivesk juos į Viešpaties namus, į vieną iš išdinės kambarių ir duok jiems gerti vyno.

³ Tuomet aš ėmiau Absanijo sūnaus Jeremijo sūnų Jezoniją, jo brolius, visus jo sūnus ir visus Rekabaičių namus ⁴ ir juos įsivedžiau į Viešpaties namus į

laužyti įstatymą. — (22) Sugrąžinsiu... Aigiptiečiams pradėjus artintis, kaldėjiečiai buvo pasitraukę nuo Jeruzalės irėjo prieš aigiptiečius (37, 5—8); tačiau tikros naudos Jūdo gyventojai iš šio pasitraukimo neturėjo, nes kaldėjiečiai greitai sugrįžo ir paėmė Jeruzalę. Todėl begalo buvo paika rūstinti Dievą sutarties laužymu ir manyti, kad jie liks nenubausti.

35, 1—19. Primenama gražus ištikimybės pasižadėjimas pavyzdys, kokį davė Rekabaičiai (1—11), ir lyginama su juo žydų neištikimybė (12—19).

(35, 1) Joakimo... Kad Jeremijo knygoje negriežtai laikomasi kronologinės eilios, aiškiai parodo čia duodamas pavyzdys. Pasakojimas apie Rekabaičius savo turiniu priklauso karaliaus Joakimo laikams,

kada tas pat Babilono karalius buvo užpuolęs žydų kraštą; dedamas jis čia dėl pamokinimo, kokį pranašas nori duoti vėlesnio laiko žydams ir jų karaliui Sedekijui. — (2) Rekabaičių. Jie buvo kilę iš Rekabo sūnaus Jonadabo, kurs buvo su Jėhu, kai tasai užmušinėjo Baalo kunigus (4 Kar. 10, 15—23). Jie priklausė prie kinitų (1 Kron. 2, 55) ir gyveno į pietus nuo Arado Jūdo giminės plokštė. Šičia kalbama tikriausiai apie vieną didesnę šeimyną, ne apie visą rekabaičių gimine.

(3) Aš ėmiau... Jeremijas vykina sau duotą Dievo įsakymą taip, kad žmonės matytų, ką jis daro. — (4) Dievo žmogaus. Tai buvo garbingas pranašų pavadinimas. Jo sūnumis gali būti čia vadinami pranašo mokiniai, kuriuos jis auklėjo ir mokė Dievo baimės. Mi-

in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Iegedeliae hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasiae filii Sellum, qui erat custos vestibuli. ⁵ Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, et calices: et dixi ad eos: Bibite vinum. ⁶ Qui responderunt: Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noster, praecepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, et filii vestri usque in sempiternum: ⁷ Et domum non aedificabitis, et sementem non seretis, et vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super faciem terrae, in qua vos peregrinamini. ⁸ Obedivimus ergo voci Ionadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus, quae praecepit nobis, ita ut non bibere-mus vinum cunctis diebus nostris nos et mulieres nostrae, filii et filiae nostrae: ⁹ et non aedificaremus domus ad habitandum: et vineam, et agrum, et sementem non habuimus: ¹⁰ sed habitavimus in tabernaculis, et obedientes fuimus iuxta omnia, quae praecepit nobis Ionadab pater noster. ¹¹ Cum autem as-

Dievo žmogaus Jegedelijo sūnaus Anano sūnų išdo kambarį, kurs yra greta kunigaikščių išdo kambario viršuje išdo kambario Maasijo sūnaus Selumo, prieangio sargo; ⁵ aš pastačiau Reka-baičio namų sūnams vyno pilnus puodus ir taures ir jiems tariau: Gerkite vyno. ⁶ Jie atsakė: Mes negersime vyno, nes mūsų tėvas Rekabo sūnas Jonadabas mums įsakė, tardamas: Negersite vyno jūs ir jūsų vaikai per amžius; jūs nesistatysite namų, nesėsite sėklos, neveisite vynuogynų ir jų neturėsite, bet gyvensite padangtėse per visas savo dienas, kad gyventumėte daug dienų šalyje, kurioje jūs esate svetimšaliai. ⁸ Taigi mes buvome paklusnūs mūsų tėvo Rekabo sūnaus Jonadabo balsui visame, ką jis yra mums įsakęs, taip kad negeriamo vyno per visas mūsų dienas, mes ir mūsų moterys, sūnūs ir mūsų dukterys, ⁹ ir nesistatome namų gyventi, neturime vynuogyno, lauko ir sėklų, ¹⁰ bet gyvename padangtėse ir visame esame paklusnūs, ką mums yra įsakęs mūsų tėvas Jonadabas. ¹¹ Bet kai Babilono karalius Nabukodonosoras pakilo į mūsų šalį, mes tarėme: Ateikite ir įeikime į Jeruzalę iš kaldėjiečių kariuomenės akių ir iš Syri-

nimas čia kambarys galėjo būti jų susirinkimų vieta. Kurioje gi vietoje tas kambarys iš tikrųjų buvo, galėjo suprasti žydai Jeremijo laikais, bet dabar nebesusekamas dalykas. — (5) Taures: mažesnius indus. — Gerkite vyno. Bandymas rekabaičiams turėjo būti nelengvas: pranašas duoda vyno, visa prirengia, liepia gerti, paliepiamą duoda šventoje vietoje arti Viešpaties namų; argi jis galėtų liepti daryti tai, kas Dievui nepatiktų? Ką jis liepia, taip

nesunku padaryti; kiti žmonės neturėtų nė mažiausios abejonės. — (6) Mūsų tėvas... Vž. 4 Kar. 10, 15, 23. — (7) Gyvensite padangtėse... Jie visame turi laikytis savo tėvų įpročių ir nesiduoti savęs išleptinti. — (10) Jonadabas. Nuo Jonadabo (karaliaus Jėhaus laikais, 847 ar 883 m.) iki čia aprašomam įvykiui (604 m.) buvo praeiti apie 250 m.; per visa tą laiką rekabaičiai ištikimai laikėsi savo protėvio įsakymų. — (11) Taip

cendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite, et ingrediamur Ierusalem a facie exercitus Chaldaeorum, et a facie exercitus Syriae: et mansimus in Ierusalem.

¹² Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: ¹³ Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vade, et dic viris Iuda, et habitatoribus Ierusalem: Numquid non recipietis disciplinam ut obediat is verbis meis, dicit Dominus? ¹⁴ Praevaluerunt sermones Ionadab filii Rechab, quos praecepit filiis suis ut non biberent vinum: et non biberunt usque ad diem hanc, quia obedierunt praecepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de mane consurgens et loquens, et non obedistis mihi. ¹⁵ Misique ad vos omnes servos meos prophetas, consurgens diluculo, mittensque et dicens: Convertimini unusquisque a via sua pessima, et bona facite studia vestra: et nolite sequi deos alienos, neque colatis eos: et habitabitis in terra, quam dedi vobis et patribus vestris: et non inclinastis aurem vestram, neque audistis me. ¹⁶ Firmaverunt igitur filii Ionadab filii Rechab praeceptum patris sui, quod praeceperat eis: populus autem iste non obedivit mihi.

¹⁷ Idcirco haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego adducam super Iudam, et super omnes habitatores Ierusalem

jos kariuomenės akių; ir taip mes pasilikome Jeruzalėje.

¹² Tuomet Jeremijui buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹³ Štai ką sako. Viešpats, Izraelio Dievas: Eik ir sakyk Jūdo žmonėms ir Jeruzalės gyventojams: Argi jūs nepriimsite pamokinimo, kad būtumėte paklusnūs mano žodžiams? sako Viešpats.

¹⁴ Rekabo sūnaus Jonadabo žodžiai, kuriais jis įsakė savo vaikams negerti vyno, tvirtai laikomi, ir jie negeria iki šiai dienai, nes jie paklusnūs savo tėvo įsakymui; aš gi jums kalbėjau anksčiau rytą atsikeldamas ir kalbėdamas, ir jūs nepaklausėte manęs.

¹⁵ Aš siunčiau pas jus visus savo tarnus pranašus, auštant atsikeldamas ir siųsdamas ir sakydamas: Gręžkitės kiekvienas nuo savo blogiausio kelio, ir tepagerėja jūsų pastangos; neskite svetimų dievų ir jų negarbinkite, tai jūs gyvensite šalyje, kurią esu davęs jums ir jūsų tėvams; bet jūs nepalenkėte savo ausies ir neklusėte manęs. ¹⁶ Taigi Rekabo sūnaus Jonadabo sūnūs tvirtai laikėsi savo tėvo įsakymo, kurį buvo jiems davęs; šita gi tauta neklusė manęs.

¹⁷ Todėl kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Štai aš atvesiu ant Jūdo ir ant visų Jeruzalės gyventojų visą nelai-

mes pasilikome... Tik gyvo reikalo spiriami jie dabar pasilieka mieste.

(14) Jums kalbėjau... Reka-
baičių protėvis kalbėjo vieną kartą,
ir jo ainiai pasiliko jam paklusnūs

ištisus šimtmečius. Dievas kalba savo tautai nesiliaudamas, nuolat duoda jiems įspėjimų ir įsakymų, bet tauta nesiduoda pripratinti prie paklusnumo. — (15) Jūs gyvensite... Viešpats buvo parėmęs savo pa-

universam afflictionem, quam locutus sum adversum illos, eo quod locutus sum ad illos, et non audierunt: vocavi illos, et non responderunt mihi.

¹⁸ Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Pro eo quod obedistis praecepto Ionadab patris vestri, et custodistis omnia mandata eius, et fecistis universa, quae praecepit vobis: ¹⁹ propterea haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

mę, apie kurią esu prieš juos kalbėjęs, nes aš jiems kalbėjau ir jie neklausė; šaukiau juos, ir jie man neatsakė.

¹⁸ Rekabaičių gi namams Jeremijas tarė: Štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Kadangi jūs buvote paklusnūs savo tėvo Jonadabo įsakymui, sergėjote visus jo paliepimus ir darėte visa, ką jis yra jums įsakęs, ¹⁹ to dėlei štai ką sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas: Iš Rekabo sūnaus Jonadabo giminės nepristigs žmogaus, kurs stovėtų mano akivaizdoje per visas dienas.

c) Jeremijo pranašysčių knygos sudėginimas.

Caput XXXVI. ¹ Et factum est in anno quarto Ioachim filii Iosiae regis Iuda: factum est verum hoc ad Ieremiam a Domino, dicens: ² Tolle volumen libri, et scribes in eo omnia verba, quae locutus sum tibi adversum Israel et Iudam, et adversum omnes gentes: a die, qua locutus sum ad te ex diebus Iosiae

36 perskyrimas. ¹ Ketvirtais Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Joakimo metais atsitiko, kad Viešpaties buvo suteiktas Jeremijui šitas žodis ir buvo pasakyta: ² Imk knygos rietimą ir rašyk joje visus žodžius, kuriuos aš tau kalbėjau prieš Izraelį ir Jūdą ir prieš visas tautas, pradedant nuo tos dienos, kurioje

raginimus gerais pažadais, bet viskas buvo veltui. Plg. auk. 18, 11; 25, 5.

(19) Nepristigs... Stovėti Dievo akivaizdoje reiškia būti visuomet pasiryžusiais jam tarnauti, arba pagaliau eiti kunigų ir lėvitų pareigas šventykloje. Kadangi rekabaičiai nepriklausė lėvitų giminai, tai kunigais bei lėvitais jie tapti negalėjo; todėl čia jiems žadama, kad jų giminė pasiliks visuomet ir kad jos nariai bus visuomet atsidavę Dievui ir jam patiks.

36, 1-32. Ketvirtais karaliaus Joakimo metais Jeremijas gauna iš Viešpaties įsakymą surašyti savo pranašystes į knygą. Barukas su-

rašo Jeremijo žodžius ir juos perskaito žydų didžiūnams (1-19). Taip pat karalius reikalauja, kad knyga būtų perskaityta jam, bet truputį pasiklausęs knygą supiausto ir sudegina; Jeremijas gi gauna naują įsakymą iš Dievo vėl surašyti pranašystes, pridėdant ypatingų grasymų (20-32).

(36, 1) Ketvirtais... Jau 25, 1... tais pačiais ketvirtais metais Jeremijas minėjo savo išėjimus duotus tautai 23 metų laikotarpyje: čia kalbama apie dar vieną mėginimą nugalėti tautos sukietėjimą. — (2) Knygos rietimą: sukabintus pergaminus ar kitos medžiagos

usque ad diem hanc: ³ si forte audiente domo Iuda universa mala, quae ego cogito facere eis, revertatur unusquisque a via sua pessima: et propitius ero iniquitati, et peccato eorum ⁴ Vocavit ergo Ieremias Baruch filium Neriae: et scripsit Baruch ex ore Ieremiae omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum in volumine libri:

⁵ Et praecepit Ieremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Domini. ⁶ Ingredere ergo tu, et lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo verba Domini audiente populo in domo Domini in die ieiunii: insuper et audiente universo Iuda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis: ⁷ Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, et revertatur unusquisque a via sua pessima: quoniam magnus furor et indignatio est, quam locutus est Dominus adversus populum hunc. ⁸ Et

aš tau kalbėjau, nuo Jozijo dienų, iki šiai dienai; ³ rasi Jūdo namams išgirdus apie visas blogybes, kurias aš manau jiems daryti, kiekvienas gręšis nuo savo pikčiausio kelio, ir aš dovanosiu jų neteisybę ir nuodėmę. ⁴ Jeremijas tuojau pasivadino Nerijo sūnų Baruką, ir Barukas surašė knygos rietiman iš Jeremijo lūpų visus Viešpaties žodžius, kuriuos jis buvo jam kalbėjęs.

⁵ Jeremijas davė Barukui įsakymą, tardamas: aš užrakintas ir negaliu eiti į Viešpaties namus. ⁶ Taigi nueik tu ir iš knygos, kurioje iš mano lūpų parašei, perskaityk Viešpaties žodžius, girdint tautai Viešpaties namuose pasninko dieną, be to girdint taip pat visam Jūdai, kurie ateina iš savo miestų, tu jiems skaitysi; ⁷ rasi jų malda pateks Viešpaties akivaizdon ir jie gręšis kiekvienas nuo savo blogiausio kelio, nes didelis yra narsas ir užsidegimas, apie kurį Viešpats kalbėjo prieš šitą tautą. ⁸ Ne-

lapus suvyniotus į rietimėlį. — Izraelį ir Jūdą. Geriau anot LXX: Jeruzalę ir Jūdą. Pranašystėse dažnai sujungiama abu vardų; pranašysčių gi nukreiptų prieš Izraelį visai nėra. Knygon visų pirma turi būti surašyta tai, ką Jeremijas kalbėjo per 23 metus. — Visas tautas: pranašystės prieš pagonių tautas, dabar esančias knygos gale. — Nuo Jozijo dienų: nuo 13 Jozijo metų. — (3) Rasi. Dievas nori tu gerų pasėkų, tačiau laisva žmogaus valia gali pasipriešinti. Čia dar parbrėžiama, kad, nors Dievas žino įvykius iš anksto, žmonių valia tačiau pasilieka laisva, ir nurodoma, jog jiems netruksta Dievo pagalbos, kad galėtų gręžtis. — (4) Baruką. Plg. auk. 32, 12. — Iš Jeremijo lūpų. Barukas rašė žodžius, ku-

riuos jam sakė Jeremijas; bet pats Jeremijas galėjo turėti užrašų, jo paties pasidarytų per ilgesnius metus. — (5) Užrakintas. Ebr. t.: sulaikomas, ar sutrukdytas. Kas trukdė Jeremiją, nėra žinoma. — (6) Viešpaties namuose: ten, kur pats Jeremijas buvo daug kartų kalbėjęs tautai, dabar turi būti perskaitytos jo pranašystės. — Pasninko diena. Pasninkas buvo žydamas įsakytas 10 septintojo mėnesio diena (Kun. 23, 27...); jį atlikdavo visi žydai susirinkę prie bažnyčios. Bet čia galėjo būti ir koks kitas pasninkas, įsakytas tautai dėl gresusio jai pavojaus.

(8) Skaitė... Po Karkamio kovos Nebukadnecaras paėmė šalį ir miestą, taip kad kas papasakota 4 Kar. 24, 1; Dan. 1, 1... 2 Kron. 36, 6

fecit Baruch filius Neriae iuxta omnia, quae praeceperat ei Ieremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.

⁹ Factum est autem in anno quinto Ioachim filii Iosiae regis Iuda, in mense nono: praedixerunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem, et universae multitudini, quae confluxerat de civitatibus Iuda in Ierusalem. ¹⁰ Legitque Baruch ex volumine sermones Ieremiae in domo Domini in gazophylacio Gamariae filii Saphan scribae, in vestibulo superiori, in introitu portae novae domus Domini audiente omni populo.

¹¹ Cumque audisset Michaeas filius Gamariae filii Saphan omnes sermones Domini ex libro: ¹² descendit in domum regis ad gazophylacium scribae: et ecce ibi omnes principes sedebant: Elisama scriba, et Dalaias filius Semeiae, et Elnathan filius Achobor, et Gamarias filius Saphan, et Sedecias filius Hananiae, et universi principes. ¹³ Et nuntiavit eis Michaeas omnia verba, quae audivit legente Baruch ex

rijo sūnus Barukas padarė visa taip, kaip jam buvo įsakęs pranašas Jeremijas, ir skaitė iš knygos Viešpaties žodžius Viešpaties namuose.

⁹ Taigi penktais Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Joakimo metais devintame mėnesyje atsitiko, kad buvo skelbiamas pasninkas Viešpaties akivaizdoje visai tautai Jeruzalėje ir visai daugybei, kuri buvo suplaukusi iš Jūdo miestų į Jeruzalę. ¹⁰ Tuomet Barukas perskaitė iš knygos Jeremijo žodžius Viešpaties namuose raštininko Sapano sūnaus Gamarijo izdo kambaryje, aukštesniajam prieangyje, naujųjų Viešpaties namų vartų angoje, girdint visai tautai.

¹¹ Kai Sapano sūnaus Gamarijo sūnus Mikėas išgirdo visus Viešpaties žodžius iš knygos, ¹² jis nuėjo į karaliaus namus į raštininko kambarį ir štai tenai sėdėjo visi kunigaikščiai: raštininkas Elisama, Semėjo sūnus Dalajas, Akoboro sūnus Elnatanas, Sapano sūnus Gamarijas, Ananijo sūnus Sedekijas ir visi kiti kunigaikščiai. ¹³ Mikėas jienis pranešė visus žodžius, kuriuose buvo girdėjęs, kai Baruch

yra įvykę čia nurodomu laiku, 4 Joakimo metais. — Skaitymas čia ne tas pat, kurs minimas žem. 9 e. Kaip rodo 3 ir 7 eil. skaitymas turėjo būti kartojamas visose šventėse. — (9) Pasninkas. Jis gal buvo įsakytas paminėti žydų pralaimėjimą, kad gyvas pasiliktu tautos pažeminimas ir kad būtų visuose žadinami keršto jausmai. Ebr. t.: devintame mėnesyje jie paskelbė pasninką Viešpaties akivaizdoje: visa tauta Jeruzalėje ir visa tauta, kuri buvo atvykusi iš Jūdo miestų į Jeruzalę. — (10) Gamarijo. Jis buvo karaliaus patarėjas ir jo kancleris, kurs skelbė karaliaus

atsiliepimus ir įsakymus; Ahikamas (26, 24) turėjo būti jo brolis. — Girdint visai... Barukas skaitė iš kunigų šventoriaus, iš kurio buvo reginys į žemiau buvusį tautos šventorių. Ką manė karalius Joakimas, galima suprasti iš 26, 20... Po pralaimėjimo jis buvo pasiryžęs slapčia nusikratyti kaldėjiečių; kadangi pranašystėse buvo reikalaujama velyk pasiduoti kaldėjiečiams, tai skaityti jos turėjo būti pavojinga. — (12) Elnatanas. 26, 22 jis minimas kaip ištikimas bedieviškojo karaliaus padėjėjas. — (13) Mikėas... Kaip mažai tepatiko didžiūnams pranašystės, galima suprasti iš to, kas

volumine in auribus populi. ¹⁴ Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, ludi filium Nathaniae filii Selemiae, filii Chusi dicentes: Volumen, ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, et veni. Tulit ergo Baruch filius Neriae volumen in manu sua, et venit ad eos. ¹⁵ Et dixerunt ad eum: Sede, et lege haec in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum. ¹⁶ Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum, et dixerunt ad Baruch: Nunciare debemus regi omnes sermones istos. ¹⁷ Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore eius. ¹⁸ Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos et ego scribebam in volumine atramento. ¹⁹ Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, et abscondere tu et Ieremias, et nemo sciat ubi sitis.

²⁰ Et ingressi sunt ad regem in atrium: porro volumen commendaverunt in gazophylacio Elisanae scribe. et nunciaverunt

kas skaitė iš knygos klausant tautai. ¹⁴ Taigi visi kunigaikščiai siuntė pas Baruką Chusio sūnaus Selemijo sūnaus Natanijo sūnų Jūdį, sakydami: Knygą, iš kurios skaitei, girdint tautai, pasiimk į savo ranką ir ateik. Tuomet Nerijo sūnus Barukas pasiėmė į savo ranką knygą ir atėjo pas juos. ¹⁵ Jie jam tarė: Sėskis ir skaityk tai mums girdint. Ir Barukas skaitė jiems klausant. ¹⁶ Taigi išgirdę visus žodžius jie žiūrėjo nusigandę vienas į kitą ir sakė Barukui: Mes turime pranešti visus šituos žodžius karaliui. ¹⁷ Jie dar paklausė jį tardami: Pasakyk mums, kaip tu parašei visus šituos žodžius iš jo lūpų. Barukas jiems atsakė: Jis kalbėjo savo burna lyg skaitydamas man visus šituos žodžius, o aš rašiau į rietimą rašalu. ¹⁹ Kunigaikščiai tarė Barukui: Eik ir pasislėpk, tu ir Jeremijas, ir tegul niekas nežino, kame judu esata.

²⁰ Jie įėjo pas karalių į kiemą, knygą gi paliko sergėti raštvedžio Elisano kambaryje, ir pranešė girdint karaliui apie visus

pasakyta 20, 1... ir 26, 8... Mikėas gal nori savo pranešimu pašalinti nuo savęs ir nuo savo tėvo bet koki karaliaus įtarimą. — (14) Jūdį: viena žemesnių valdininkų. Aiškintojai mano, kad tai nėra tikras asmens vardas, taip pat kaip ir jo prosenelio Kusio (Kuši). Prosenelis priklausęs ne žydų, bet kušitų tautai, jo ainis einant įstatymu (Atk. 23, 8) patapęs žydu — Jehudj. — Atėjo pas juos. Kadangi bent kai kurie didžiūnai buvo pasirodę palankūs Jeremijui (26, 16), tai Barukas eina pas juos, nors Jeremijas buvo sakęs skaityti jo pranašystes tik bažnyčioje. Ju nusistatymas paaiškėjo iš 19 e. — (16) Jie žiūrėjo nusigan-

dę. Didžiūnai bijo karaliaus rūstybės; jie supranta, kad pranašystės nepasiliks jam nežinomos. — (17) Pasakyk mums... Jie matomai nori žinoti, ar viskas, kas buvo knygoje, yra tikrai paties Jeremijo žodžiai ir ar su jo žinia parašyti. — (18) Lyg skaitydamas. Jeremijas matomai turėjo savo užrašus, iš kurių diktavo Barukui. — (19) Eik ir pasislėpk. Jie bijo karaliaus rūstybės abiem pranašam (plg. 26, 21) ir nori atimti iš jo galimybę judu persekioti; tačiau ir patys bijo pasakyti karaliui atvirai savo nuomonę. (20) Pranešė... Didžiūnai bijo supažindinti karalių su pačiomis pranašystėmis ir tikisi, kad jis pasiten-

audiente rege omnes sermones.
²¹ Misitque rex ludi ut sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamae scribae, legit audiente rege, et universis principibus, qui stabant circa regem. ²² Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono: et posita erat arula coram eo plena prunis. ²³ Cumque legisset ludi tres pagellas vel quattuor, scidit illud scalpello scribae, et proiecit in ignem, qui erat super arulam donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula. ²⁴ Et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua rex, et omnes servi eius, qui audierunt universos sermones istos. ²⁵ Verumtamen Elnathan, et Dalaia, et Gamarias contradixerunt regi ne combureret librum: et non audivit eos. ²⁶ Et praecepit rex Ieremiel filio Amelech, et Saraiae filio Ezriel, et Selemiae filio Abdeel ut comprehenderent Baruch scribam, et Ieremiam prophetam: absconderent autem eos Dominus.

²⁷ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen et sermones, quos scripserat Baruch ex ore Ieremiae, dicens: ²⁸ Rursum tolle volumen aliud: et scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Ioachim rex Iuda. ²⁹ Et

tuos dalykus. ²¹ Tuomet karalius pasiuntė Jūdį paimti knygos. Tasai paėmęs ją iš raštvedžio Elisamo kambario skaitė klausant karaliui ir visiems kunigaikščiams, kurie stovėjo aplink karalių. ²² Karalius gi sėdėjo žiemos namuose, devintame mėnesyje, ir ties juo buvo pastatytas židinyš pilnas žarijų. ²³ Jūdžiui perskaičius tris ar keturis lakštus, jis perpjovė ją raštininko peiliu ir įmetė į ugnį, buvusią židinyje, kolei nesudegė visa knyga židinio ugnyje. ²⁴ Karalius ir visi jo tarnai, kurie girdėjo visus tuos žodžius, neišsigando ir neperplėšė savo rūbų. ²⁵ Tačiau Elnatanas, Dalajas ir Gamarijas prieštaravo karaliui, kad nedegintų knygos, bet jis jų neklausė. ²⁶ Be to karalius liepė Ameleko sūnui Sarajai ir Abdeelio sūnui Selemijai sugauti raštininką Baruką ir pranašą Jeremiją; bet Viešpats buvo juodu paslėpęs.

²⁷ Karaliui sudeginus knygą ir žodžius, kuriuos Barukas buvo parašęs iš Jeremijo lūpų, buvo suteiktas Viešpaties žodis pranašui Jeremijui ir pasakyta: ²⁸ Vėl imk kitą rietimą ir rašyk į jį visus senesnius žodžius, buvusius pirmame rietime, kurį sudegino Jūdo karalius Joakimas. ²⁹ Jūdo

kins paties įvykio pasakojimu; bet karalius nepasitenkina. — (22) Devintame mėnesyje: gruodyje, kai ir Palestinoje būna gana šalta ir kai kada iškrinta sniego. — (23) Lakštus: tris rietimėlio skiltis (plg. 2 eil.). — Raštininko peiliu: peiliuku, kuriuo paprastai buvo smailinama rašomoji nendrė (plunksna). — (24) Karalius... Karalius tylėjimu parodo savo paniekinimą pranašystėms. Kitaip elgė-

si Joakimo tėvas Jozijas 4 Kar. 22, 11. Rubų perplėšimas buvo išgaščio ir nuliūdimo ženklas. (25) Prieštaravo... Anot ebr. t.: prašė karalių. — (26) Viešpats buvo... Viešpats saugojo pranašą ir jo ištikimą tarną nuo karaliaus pagiežos, taip kad jų pasislėpimo vieta nebuvo atnaujinama ir niekas jų neišdavė.

(29) Skubiai. Ebr. t.: tikrai — Kam parašė... Aukščiau nėra pasakyta, kad karalius būtų ištaręs

ad Joakim regem Iuda, dices: Haec dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuncians: Festinus veniet rex Babylonis, et vastabit terram hanc, et cessare faciet ex illa hominem, et iumentum? ³⁰ Propterea haec dicit Dominus contra Ioaquim regem Iuda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: et cadaver eius proicietur ad aestum per diem, et ad gelu per noctem. ³¹ Et visitabo contra eum, et contra semen eius, et contra servos eius iniquitates suas, et adducam super eos et super habitatores Ierusalem, et super viros Iuda omne malum, quod locutus sum ad eos, et non audierunt.

³² Jeremias autem tulit volumen aliud, et dedit illud Baruch filio Neriae scribae: qui scripsit in eo ex ore Ieremiae omnes sermones libri, quem combusserat Ioaquim rex Iuda igni: et insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant.

gi karaliui Ioaquimui sakyk: Štai ką Viešpats sako: Tu sudeginai šitą knygą, tardamas: Kam parašei joje skelbdamas: Skubiai ateis Babilono karalius, sunaikins šitą šalį ir pašalins iš jos žmones ir galvijus? ³⁰ Todėl štai ką Viešpats sako prieš Jūdo karalių Ioaquimą: Iš jo nebus kas sėdėtų Dovidų soste, ir jo lavonas bus išmestas kaitrai per dieną ir šalčiui per naktį. ³¹ Aš lankysiu jame, jo ainijoje ir jo tarnuose jų neteisybes, ir atvesiu ant jų, ant Jeruzalės gyventojų ir ant Jūdo žmonių visą piklą, apie ką esu jiems kalbėjęs, bet jie neklausė.

³² Taigi Jeremijas ėmė kitą rietimą ir jį padavė raštininkui Nerijai sūnui Barukui, kurs parašė jame iš Jeremijo lūpų visus žodžius tos knygos, kurią Jūdo karalius Ioaquimas buvo sudeginęs (ugnyje): be to buvo dar pridėta daug daugiau žodžių, nekaip kad buvo pirma.

d) Jeremijo likimas Jeruzalės apgulimo ir paėmimo metu.

Caput XXXVII. ¹Et regnavit rex Sedecias filius Iosia pro Iecho-

37 perskyrimas. ¹ Vieton Ioaquimo sūnaus Jekonijo kara-

šituos žodžius; tačiau pranašai neretai skelbdami nuodėmę peikia taip pat kaltininkų mintis ir nusistatymą. — (30) Nebus kas sėdėtų... Ankstyvesnieji grasymai (22, 18. 19) pakartojami ir padidinami. Nors po Ioaquimo buvo paėmus jo sostą jo sūnus Ioaquinas (4 Kar. 24, 6), bet jis trims mėnesiams praslinkus buvo suimtas ir išvestas nelaisvėn, ir tuo trumpu laiku jis nebebuvo lygus senesniems valdovams Dovidų soste. — (32) Buvo dar pridėta. Ebr.

t.: buvo pridėta dar daug panašių žodžių.

37, 1—38, 28. Įsidrąsinęs laikinu kaldėjiečių pasitraukimu nuo Jeruzalės prieš aigiptiečius ir norėdamas labiau priešintis kaldėjiečiams karalius Sedekijas tris kartus prašo Jeremiją patarimo tuo pavojingu metu: visų pirma siųsdamas iškilmingai pas jį pasiuntinių (37, 1-9), toliau slapčia, kada Jeremijas jau buvo kalėjime (37, 10-20) ir dar kai Jeremijas buvo išsigelbėjęs iš jo

nia filio Ioakim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in Terra Iuda: ² et non obedivit ipse, et servi eius, et populus terrae verbis Domini, quae locutus est in manu Ieremiae prophetae.

³ Et misit rex Sedecias Iuchal filium Selemiae, et Sophoniam filium Maasiae sacerdotes ad Ieremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum. ⁴ Ieremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Aegypto: et audientes Chaldaei, qui obsidebant Ierusalem, huiuscemodi nuncium recesserunt ab Ierusalem. ⁵ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, dicens: ⁶ Haec dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Iuda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Aegyptum: ⁷ et redient Chaldaei, et bellabunt contra

liumi pastoro Jozijo sūnus Sedekijas, kurį pastatė karaliumi Jūdo šalyje Babilono karalius Nabukodonosoras. ² Bet jis ir jo tarnai ir šalies tauta nebuvo paklusnūs Viešpaties žodžiams, kuriuos jis kalbėjo per pranašą Jeremiją.

³ Karalius Sedekijas siuntė Selemijo sūnų Jukalį ir kunigą Maasijo sūnų Sofoniją pas pranašą Jeremiją ir sakydino: Melsk už mus Viešpatį, mūsų Dievą. ⁴ Jeremijas tuo metu vaikščiojo laisvas tautos tarpe; nes dar nebuvo įmetę jo į kalėjimą. Tuo tarpu iš Aigipto buvo išėjusi Paraono kariuomenė, ir kaldėjiečiai, kurie buvo apgulę Jeruzalę, išgirdę tą žinią, pasitraukė nuo Jeruzalės. ⁵ Tuomet buvo suteiktas Viešpaties žodis pranašui Jeremijui ir pasakyta: ⁶ Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Jūdo karaliui, kurs siuntė jus manęs klausiti, jūs sakysite taip: Štai Paraono kariuomenė, kuri išėjo jums padėti, grįš į savo šalį, į Aigiptą; ⁷ kaldėjiečiai vėl ateis, kovos prieš šitą miestą, jį paims ir sudegins jį (ug-

gyvybei gresusio pavojaus (38, 1-13), bet prie pranašo patarimų visai nesitaiko (38, 14-28).

(37, 1) Jekonijo: Joakino. — Sedekijas. Jo pirmas vardas buvo Matanijas. Tą vardą pakeitė ir sostą jam davė Babilono karalius, kurs ir buvo tikru Palestinos valdovu. Ką pranašas skelbė ketvirtais karaliaus Joakimo metais, pasirodė esanti tikriausia tiesa. Vž. auk. 36, 30; plg. 4 Kar. 24, 17; 2 Kron. 36, 15 ir žem. 52, 1. — (2) Ne buvo paklusnūs. Nepaklusnumas pasireiškė ypač nenoru pasiduoti kaldėjiečių valdžiai.

(3) Siuntė. Kadėjiečiams laikant apgulus Jeruzalę, prieš juos buvo vedama Aigipto karaliaus Hof-

ros kariuomenė, todėl kaldėjiečiai pasitraukė nuo Jeruzalės irėjo prieš aigiptiečius. Sedekijas manė tai būsianti geriausia proga visai nusikratyti kaldėjiečiais; todėl jis kreipėsi į Jeremiją, kad tas prašytų užtarimo pas Viešpatį. — (4) Ne buvo jo įmetę... Daroma pastaba dėl 32, 2. Čia minima pasiuntinybė yra ankstyvesnė už ten papasakotus įvykius. — Paraono. To Aigipto karaliaus vardas buvo Chofra (ebr. t. 44, 30), Efen (Vulg.), Uafre (graik.) ir Uachabra (Aigipto paminkluose). — (6) Grįš... Ebr. t.: vėl grįžta į savo šalį. Ir iš tikrųjų Paraonas paskutinę valandą pabūgo stoti į kovą prieš galingą kaldėjiečių kariuo-

civitatem hanc: et capient eam, et succendent eam igni. ⁸ Haec dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, et recedent a nobis Chaldaei, quia non abibunt. ⁹ Sed et si percusseritis omnem exercitum Chaldaeorum, qui praeliantur adversum vos, et derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, et incendent civitatem hanc igni.

¹⁰ Ergo cum recessisset exercitus Chaldaeorum ab Ierusalem propter exercitum Pharaonis, ¹¹ egressus est Ieremias de Ierusalem ut iret in Terram Beniamin, et divideret ibi possessionem in conspectu civium. ¹² Cumque pervenisset ad portam Beniamin, erat ibi custos portae per vices, nomine Ierias, filius Selemiae filii Hananiae et apprehendit Ieremiam prophetam, dicens: Ad Chaldaeos profugis. ¹³ Et respondit Ieremias: Falsum est, non fugio ad Chaldaeos. Et non audivit eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam, et adduxit eum ad principes. ¹⁴ Quam ob rem irati principes contra Ieremiam, caesum eum miserunt in car-

nimi). ⁸ Viešpats sako taip: Neapgaudinėkite savęs sakydami: Eite nueis ir pasitrauks nuo mūsų kaldėjiečiai, nes jie nenueis. ⁹ Bet jei jūs ir sumuštumėte visą kariuomenę kaldėjiečių, kurie kovoja prieš jus, ir liktų iš jų tik kai kurie sužeisti, jie kelsis kiekvienas iš savo padangtės ir sudegins šitą miestą ugnimi.

¹⁰ Taigi pasitraukus kaldėjiečių kariuomenei nuo Jeruzalės dėlei Paraono kariuomenės, ¹¹ Jeremijas išvyko iš Jeruzalės, kad eitų į Benjamins žemę ir tenai padalintų nuosavybę piliečių akyse. ¹² Kai jis priėjo prie Benjamins vartų, tenai buvo eilinis vartų sargas, vardu Jerijas Ananijos sūnaus Selemijo sūnus; jis nutvėrė pranašą Jeremiją sakydamas: Tu bėgi pas kaldėjiečius. ¹³ Jeremijas atsakė: Tai netiesa, aš nebėgu pas kaldėjiečius. Jerijas tačiau neklausė jo, suėmė Jeremiją ir atvedė jį pas kunigaikščius. ¹⁴ Todėl kunigaikščiai supykę ant Jeremijo nuplakdinę jį įmetė į kalėjimą, buvusį raštininko Jonatano namuose; nes

menę ir pasitraukė atgal į Aigiptą. Todėl ir kaldėjiečiai vėl grįžo prie Jeruzalės. — (8) Eite nueis. Ebr. t. visai nueis. — (9) Jei jūs... Panašų grasymų buvo paskelbta jau Atk. 28, 25; čia jie dar padidinami.

(11) Padalintų. LXX: kad iš ten pirtusi. — Piliečių akyse. Ebr. t.: tautos tarpe. Pranašo kelionės tikslas visuose tekstuose neaiškiai išdėstyta. Gal jisėjo nusipirkti daugiau maisto (Teodor.), kad su juo paskui grįžtų į Jeruzalę, nes numatė būsimą maisto stoką apgulimo metu. — (12) Benjamins vartų: šiauriniame miesto šone. — Ei-

linis vartų sargas. Ebr. t.: sargybos viršininkas. — Tu bėgi... Išėjimas iš miesto galėjo rodytis sargybai įtartinas, nes pats Jeremijas nesenai buvo viešai kalbėjęs, kad tik tie išliks gyvi, kurie nueis pas kaldėjiečius (vz. auk. 21, 8. 9). — (13) Pas kunigaikščius. Tai buvo šalininkai sutarties su aigiptiečiais, todėl tuo pačiu nepalankūs Jeremijui. Joakimo laikais buvo Jeremijui palankių kunigaikščių (26, 16; 36, 25), tačiau jie buvo išvesti į nelaisvę draug su Joakinu (4 Kar. 24, 14). — (14) Nestasai buvo... Ebr. t.: nes juos (namus) jie buvo

cerem, qui erat in domo Ionathan scribae: ipse enim praepositus erat super carcerem. ¹⁵ Itaque ingressus est Ieremias in domum laci et in ergastulum: et sedit ibi Ieremias diebus multis.

¹⁶ Mittens autem Sedecias rex tulit eum: et interrogavit eum in domo sua abscondite, et dixit: Putasne est sermo a Domino? Et dixit Ieremias: Est. Et ait: in manus regis Babylonis traderis.

¹⁷ Et dixit Ieremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, et servis tuis, et populo tuo, quia misisti me in domum carceris?

¹⁸ Ubi sunt prophetae vestri, qui prophetabant vobis, et dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, et super terram hanc? ¹⁹ Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: et ne me remittas in domum Ionathan scribae, ne moriar ibi. ²⁰ Praecepit ergo rex Sedecias ut traderetur Ieremias in vestibulo carceris: et daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate: et mansit Ieremias in vestibulo carceris.

tasai buvo kalėjimo viršininkas. ¹⁵ Taigi Jeremijas pateko į duobės namus ir į kalėjimą, ir Jeremijas sėdėjo tenai daug dienų.

¹⁶ Tuo metu karalius Sedekijas siuntė ir paėmė jį iš ten, klausinėjo jį slapčia savo namuose ir sakė: Ar yra koks žodis nuo Viešpaties? Jeremijas atsakė: Yra; ir tarė: Tu būsi paduotas į Babilono karaliaus rankas. ¹⁷ Toliau Jeremijas sakė karaliui Sedekijui: Ką aš nusidėjau tau, tavo tarnams ir tavo tautai, kad tu įmėsdinai mane į kalėjimo namus? ¹⁸ Kame yra jūsų pranašai, kurie jums pranašavo ir sakė: Babilono karalius neateis ant jūsų ir ant šitos šalies?

¹⁹ Dabar gi, mano meldžiamasis valdove, karaliau, išgirsk; tegul mano meldimas turi vertybės tavo akyse ir nebesiūsk manęs atgal į raštvedžio Jonatano namus, kad tenai nenumirčiau.

²⁰ Tuomet karalius Sedekijas liepė nuvesti Jeremiją į kalėjimo prieangį ir duoti jam kasdien be kito maisto dar duonos riekę, kolei nebus suvalgyta visa duona mieste; ir taip Jeremijas pasiliko kalėjimo prieangyje.

pavertę kalėjimu. Jame buvo rūsių su skliautais.

(16) Paėmė jį... Karalius matomai buvo Jeremijo suėmimui priitaręs, bet paskui gailėjosi. — Koks žodis: naujas apreiškimas. Karalius tikriausiai pats bijo Jeremijo priešų kunigaikščių (plg. 38, 35). Jis iš vienos pusės nenustoja vilties, kad Dievas pasigailės, bet jo baimė Dievo netaip didelė, kad jis pradėtų daryti atgailą ir klausytų. — (17) Tu įmėsdinai. Anot ebr. t.: jūs įmetėte. — (18) Neateis... Iš Jeremijo žodžių čia ir 20 e. reikia suprasti, kad kaldėjiečiai jau buvo

sugrižę ir vėl laikę apgulę Jeruzalę. — (19) Nebesiūsk... Pranašas labai nuolankiai prašo karalių bent palengvinti jam kalėjimo sąlygas. — (20) Kalėjimo prieangį. Ebr. t.: į sargybos kiemą (32, 2). Čia įvyko simbolinis dirvos pirkimas. — Be kito maisto. Ebr. t.: iš Kepėjų gatvės. Tai vienatinė senos Jeruzalės gatvė, kurios vardas pasiliko žinomas. — Visa duona Plg. 38, 9; 52, 6.

(38, 1) Pasuro. Vz. 21, 1. — Ju-kalis. Vz. 37, 3. — Žodžius. Neapykantą sukelusieji žodžiai gal buvo pranašo pasakyti tuo laiku, kai

Caput XXXVIII. ¹ Audivit autem Saphatias filius Mathan, et Gedelias filius Phassur, et Iuchal filius Selemiae, et Phassur filius Melchiae, sermones, quos Ieremias loquebatur ad omnem populum, dicens: ² Haec dicit Dominus: Quicumque manserit in civitate hac, morietur gladio, et fame, et peste: qui autem profugerit ad Chaldaeos, vivet, et erit anima eius sospes et vivens. ³ Haec dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas haec in manu exercitus regis Babylonis, et capiet eam. ⁴ Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, et manus universi populi, loquens ad eos iuxta verba haec: siquidem homo iste non quaerit pacem populo huic, sed malum. ⁵ Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare. ⁶ Tulerunt ergo Ieremiam, et proiecerunt eum in lacum Melchiae filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris: et submiserunt Ieremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Ieremias in coenum.

⁷ Audivit autem Abdemelech Aethiops vir eunuchus, qui erat in domo regis quod misissent Ieremiam in lacum: porro rex sedebat in porta Benjamin. ⁸ Et egressus est Abdemelech de domo regis, et locutus est ad regem, dicens: ⁹ Domine mi rex, malefecerunt viri isti omnia quae-

38 perskyrimas. ¹ Bet Matano sūnus Sapatijas, Pasuro sūnus Gedelijas, Selemijo sūnus Jukalis ir Melkijo sūnus Pasuras girdėjo žodžius, kuriuos Jeremijas kalbėjo tautai sakydamas: ² Viešpats sako taip: Kas tik pasilikis šitame mieste, mirs nuo kalavijo, bado ir maro; kas gi nubėgs pas kaldėjiečius, bus gyvas ir jo siela bus išgelbėta ir gyva. ³ Viešpats sako taip: Šitas miestas bus tikrai atiduotas į Babilono karaliaus kariuomenės rankas, ir jis paims jį. ⁴ Todėl kunigaikščiai tarė karaliui: Mes prašome, kad tas žmogus būtų užmuštas; nes jis tyčia silpnina rankas kovojančiųjų vyrų, kurie pasiliko šitame mieste, ir visos tautos rankas, kalbėdamas jiems tokiuos žodžius; juk tas žmogus nieško tai tautai ramybės, bet nelaimės. ⁵ Karalius Sedekijas tarė: Štai jis jūsų rankose, nes karaliui nederą ką nors jums atsakyti. ⁶ Tuomet jie ėmė Jeremiją ir įmetė jį į Ameleko sūnaus Melkijo duobę, buvusią kalėjimo prieangyje; jie nuleido Jeremiją virvėmis į duobę, kurioje nebuvo vandens, tik dumblių; taigi Jeremijas įklimpo į dumblius.

⁷ Bet aitiopas Abdemelekas, kamarponis, kurs buvo karaliaus rūmuose, išgirdo, kad jie buvo įmetę Jeremiją į duobę. Kadangi karalius tuomet sėdėjo Benjamins vartuose, ⁸ tai Abdemelekas išėjo iš karaliaus namų ir kalbėjo karaliui sakydamas: ⁹ Mano valdove karaliau! negerai pasielgė tie

kaldėjiečiai apgulė Jeruzalę antrą sykį. — (2) Jo siela... Ebr. t.: gaus grobio savo gyvybę ir bus gyvas.

(4) Tyčia. Ebr. t.: todėl. — (5) Nederą... Ebr. t.: nes karalius nieko negali prieš jus. — (6) Įmetė...

cumque perpetrarunt contra Ieremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes ultra in civitate. ¹⁰ Praecepit itaque rex Abdemelech Aethiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, et leva Ieremiam prophetam de lacu antequam moriatur. ¹¹ Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quae erat sub cellario: et tulit inde veteres pannos et antiqua, quae computruerant, et submisit ea ad Ieremiam in lacum per funiculos. ¹² Dixitque Abdemelech Aethiops ad Ieremiam: Pone veteres pannos, et haec scissa et putrida sub cubito manuum tuarum: et super funes: fecit ergo Ieremias sic: ¹³ Et extraxerunt Ieremiam funibus, et eduxerunt eum de lacu: mansit autem Ieremias in vestibulo carceris.

¹⁴ Et misit rex Sedecias, et tulit ad se Ieremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: et dixit rex ad Ieremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscondas a me aliquid. ¹⁵ Dixit autem Ieremias ad Sedeciam: Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me? et si consilium dederō tibi, non me audies. ¹⁶ Iuravit ergo rex Sedecias Ieremiae clam, dicens:

žmonės visame, ką jie padarė prieš pranašą Jeremiją, įmesdami jį į duobę, kad jis ten mirtų badu, nes mieste nebėra daugiau duonos. ¹⁰ Tuomet karalius davė įsakymą aitiopui Abdemelekui ir tarė: Imk iš čia su savim trisdešimtis vyrų ir iškelk pranašą Jeremiją iš duobės, pirma negu numirs. ¹¹ Todėl Abdemelekas pasiėmęs su savim vyrus įėjo į karaliaus namų kambarį, buvusį po sandėliu, ėmė iš ten nudėvėtų skarmalų ir senų supuvusių rizgalių ir nuleido juos virvėmis pas Jeremiją į duobę. ¹² Po to aitiopas Abdemelekas tarė Jeremijui: Pasikišk senus skarmalus ir tuos sudraskytus ir supuvusius rizgalius po savo pažastų ir ant jų virves. Jeremijas taip ir padarė. ¹³ Jie ištraukė Jeremiją virvėmis ir iškėlė iš duobės, ir Jeremijas pasiliko kalėjimo prieangyje.

¹⁴ Karalius Sedekijas siuntė ir ėmė pas save pranašą Jeremiją pas trečiąją angą Viešpaties namuose. Tuomet karalius tarė Jeremijui: Aš noriu paklausti tave apie vieną dalyką; nieko nuo manęs neslėpk. ¹⁵ Bet Jeremijas tarė Sedekijui: Jei aš tau apskelbsiu, ar tu manęs neužmuši? ir jei aš tau patarsiu, tu manęs neklausysi. ¹⁶ Todėl karalius Sedekijas slapčia prisiekė

Užmušti pranašą jie nedrįsta, bet daro taip, kad jis žūtų. — Melkijo. Vz. 36, 26.

(10) Davė įsakymą... Karalius pats neturėdamas gana drąsos džiaugiasi, kad atsirado kas kitas, kuris nori gelbėti pranašą. — Trisdešimtis. Gavęs 30 vyrų Abdemelekas galės sulaužyti ir kuni-
gaikščių pasipriešinimą, jei jam tektu su juo susidurti. — (12) Ant jų

virves. Ebr. t.: po virve. Pranašas buvo įklimpęs į dumblus; ištraukti buvo nelengva, todėl gelbėtojas rūpinasi, kad virvės negalėtų traukiant veržtis į kūną. — (13) Kalėjimo prieangyje: kame jis jau anksčiau buvo, 37, 20.

(14) Pas trečiąją angą. Jos vieta dabar nežinoma. — Aš noriu... Sedekijas nori žinoti, ką sako Viešpats, bet jis yra linkęs tiktai

Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, et si tradidero te in manus virorum istorum, qui quaerunt animam tuam. ¹⁷ Et dixit Ieremias ad Sedeciam: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, et civitas haec non succendetur igni: et salvus eris tu, et domus tua. ¹⁸ Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas haec in manus Chaldaeorum, et succendent eam igni: et tu non effugies de manu eorum. ¹⁹ Et dixit rex Sedecias ad Ieremiam: Sollicitus sum propter Iudaeos, qui transfugerunt ad Chaldaeos: ne forte tradar in manus eorum, et illudant mihi. ²⁰ Respondit autem Ieremias: Non te tradent: audi quaeso vocem Domini, quam ego loquor ad te, et bene tibi erit, et vivet anima tua. ²¹ Quod si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus: ²² Ecce omnes mulieres, quae remanserunt in domo regis Iuda, educuntur ad principes regis Babylonis: et ipsae dicent: Seduxerunt te, et praevaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in coeno, et in lubrico pedes tuos, et recesserunt a te. ²³ Et omnes uxores tuae, et filii

Jeremijui sakydamas: Kaip Viešpats gyvas, kurs mums padarė šitą sielą, aš neužmušiu tavęs ir neatiduosiu tavęs į šitų žmonių rankas, kurie ieško tavo gyvybės. ¹⁷ Tuomet Jeremijas tarė Sedekijui: Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Jei tu išėjęs nueisi pas Babilono karaliaus kunigaikščius, tavo siela bus gyva ir šitas miestas nebus sudegintas ugnimi; išsigelbėsi tu ir tavo namai. ¹⁸ O jei tu neišeisi pas Babilono karaliaus kunigaikščius, šitas miestas bus atiduotas į kaldėjiečių rankas, ir jie sudegins jį ugnimi. ¹⁹ Tuomet karalius Sedekijas tarė Jeremijui: Aš esu neramus dėl žydų, kurie nubėgo pas kaldėjiečius, kad kar-tais nebūčiau paduotas į jų rankas ir jie nesityčiotų iš manęs. ²⁰ Jeremijas gi atsakė: Tavęs neišduos. Klausyk, meldžiamasis, Viešpaties balso, kurį aš tau skelbiu, ir bus tau gera, ir tavo siela bus gyva. ²¹ Bet jei tu nenorėsi išeiti, štai žodis, kurį Viešpats man parodė: ²² Štai visos moterys, kurios liko Jūdo karaliaus namuose, bus išvestos pas Babilono karaliaus kunigaikščius ir jos sakys: Visi tavo ramybės žmonės suvadžiojo tave ir nugalėjo tave; jie įklampino tavo kojas į purvą ir į dumblą ir atstojo nuo tavęs. ²³ Visos tavo

pykti, jei atsakymas neatatiks jo troškimų. (Panašiai atsitiko pranašui Mikėjui 3 Kar. 22, 8). — (20) Viešpaties balso. Ir paskutinę valandą, kai mieste pradeda stigti net maisto (38, 9), Dievas yra pasiryžęs parodyti savo gailėstingumą. Dievo pamokintas pranašas žino, kas įvyktų, jei susidarytų sąlygos, kurių tikrenybėje nebus. — (22) Visos moterys...: antraeilės buvusių Jūdo karalių žmonos (gulovės). —

Tavo ramybės žmonės: prieteliai iš kunigaikščių tarpo, kurie buvo davę karaliui nenaudingų patarimų. — Įklampino...: sudarė nenugalimų sunkenybių. — Karalius visa darė savo patarėjų įbaugintas; ir pranašas nori bauginimais priversti jį pasirinkti geresnį kelią. — (23) Tavo žmonos. Karalius bus išgabentas į Kaldėją su visa savo šeima ir turės klausyti jos priekaištų. — Jis sudegins... Ebr.

tui educantur ad Chaldaeos: et non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: et civitatem hanc comburent igni. ²⁴ Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam: Nullus sciat verba haec, et non morieris. ²⁵ Si autem audierint principes quia locutus sum tecum, et venerint ad te, et dixerint tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, et non te interficiamus, et quid locutus est tecum rex: ²⁶ Dices ad eos: Prostravi ego preces meas coram rege, ne me reduci iuberet in domum Ionathan, et ibi morerer. ²⁷ Venerunt ergo omnes principes ad Ieremiam, et interrogaverunt eum: et locutus est eis iuxta omnia verba, quae praeceperat ei rex, et cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum. ²⁸ Mansit vero Ieremias in vestibulo carceris usque ad diem, quo capta est Ierusalem: et factum est ut caperetur Ierusalem.

žmonos ir tavo vaikai bus išvesti pas kaldėjiečius, ir tu neištrūksi iš jų rankų, bet būsi sugautas Babilono karaliaus ranka, ir jis sudegins šitą miestą ugnimi. ²⁴ Tuomet Sedekijas tarė Jeremijui: Tegul niekas nežino šitų žodžių, ir tu nemirsi. ²⁵ O jei kunigaikščiai išgirs, kad aš kalbėjau su tavim, jie ateis ir tau sakys: Pasakyk mums, ką tu esi kalbėjęs su karaliumi, neslėpk nuo mūsų ir mes tavęs neužmušime, ir ką kalbėjo su tavim karalius, ²⁶ tu jiems atsakysi: Aš nuolankiai išdėsčiau savo meldimus karaliaus akyse, kad nelieptų vesti manęs atgal į Jonatano namus ir kad ten nemirčiau. ²⁷ Ir tikrai visi kunigaikščiai atėjo pas Jeremiją ir jį klausė; bet jis jiems atsakė visais tais žodžiais, kaip jam buvo įsakęs karalius. Jie paliko jį ramybėje, nes nebuvo nieko išgirsta. ²⁸ Taip Jeremijas pasiliko kalėjimo priangyje iki tai dienai, kurioje Jeruzalė buvo paimta. Ir atsitiko, kad Jeruzalė buvo paimta.

2. Jeremijo pranašysčių įvykimas. a) Paėmimas Jeruzalės ir paleidimas Jeremijo.

Caput XXXIX. ¹ Anno nono Sedeciae regis Iuda, mense de-

39 perskyrimas. ¹ Devintais Jūdo karaliaus Sedekijo me-

t.: tu sudeginsi..., t. y. tavo kalčia miestas bus sudegintas, tu jam rengi tokį likimą. — (24) Tegul niekas... Baimė patarėjų pasilieka didesnė, ir karalius neturi drąsos paklausti pranašo žodžių, bet jis taip pat bijo, kad nepasidarytų žinoma, jog miestas turi žūti dėl jo užsispyrimo. — (25) Kunigaikščiai... Ir kunigaikščiai bijojo, kad nepastovaus būdo karalius gali kartais paklausti pranašo patarimų ir pasiūduoti kaldėjiečiams. — (26) Atsaky si... Karalius pataria paskelbti

tik vieną pasikalbėjimo dalį, nutylint kitas. — (28) Ir atsitiko, kad... Šitie žodžiai priklauso jau 39 persk., kurio 1 ir 2 eil. yra jų paaiškinimas; 3 gi eil. prasideda pasakojimo tęsinys.

2. Po pranašysčių, kuriomis buvo išanksto skelbiamas Jeruzalės žuvinimas, Jeremijas pasakoja pilną jų įvykimą (39, 1—45, 5).

39, 1—18. Pasakojimas pradedamas karaliaus Sedikijo ir tautos likimo aprašymu po Jeruzalės paėmimo (1-10); nuo nelaimių išsigelbi Abde-

cimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, et omnis exercitus eius ad Ierusalem, et obsidebant eam. ² Undecimo autem anno Sedeciae, mense quarto, quinta mensis aperta est civitas. ³ Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, et sederunt in porta media: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, et omnes reliqui principes regis Babylonis.

⁴ Cumque vidisset eos Sedecias rex Iuda, et omnes viri bellatores, fugerunt: et egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, et per portam, quae erat inter duos muros, et egressi sunt ad viam deserti. ⁵ Persecutus est autem eos exercitus Chaldaeorum: et comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Ierichontinae, et captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblatha, quae est in Terra Emath: et locutus est ad eum iudicia. ⁶ Et occidit rex Babylonis filios Sedeciae in Reblatha, in oculis eius: et omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis. ⁷ Oculos quoque Sedeciae eruit: et vinxit eum

tais dešimtame mėnesyje Babilono karalius ir visa jo kariuomenė atėjo prie Jeruzalės ir apgulė ją. Vienuoliktais gi Sedekijo metais ketvirtame mėnesyje penktą to mėnesio dieną į miestą buvo įsilaužta. ³ Tuomet visi Babilono karaliaus kunigaikščiai įėjo ir sustojo viduriniuose vartuose: Neregelis - Sereseris, Semegarnabus, Sarsakimas, Rabsaras, Neregelis - Sereseris, Rebmagas ir visi kiti Babilono karaliaus kunigaikščiai.

⁴ Pamatę juos Jūdo karalius Sedekijas ir visi vyrai kovotojai pabėgo; jie išėjo nakčia iš miesto karaliaus sodo keliu ir pro vartus, buvusius tarp dviejų sienų, ir vyko į tyrumos kelią. ⁵ Bet kaldėjiečių kariuomenė vijosi juos ir sugavo Sedekiją Jeriko tyrumos lauke ir sugautą atvedė pas Babilono karalių Nabukodonosorą į Reblatą, Emato šalyje. Tas padarė jam teismą. ⁶ Babilono karalius liepė užmušti Sedekijo sūnus Reblatoje jo akyse; ir visus Jūdo didžiūnus Babilono karalius užmušė. ⁷ Taip pat jis išlupdino Sedekijui akis ir apkaldino jį pančiais, kad būtų nuvestas į Babiloną.

melekas, kuriam Jeremijas žada Viešpaties palaiminimą (11—18).

(39, 1) Devintais... Plg. 52, 4 ir 4 Kar. 25, 1. — (2) Penktą. Ebr. t.: devinta. Gal tas skirtumas yra atsiradęs dėl perrašinėtojų klaidos. — (3) Neregelis—Sereseris. Ebr. Nergal—Šarezer, asir. Nirgal-sar-usur reiškia: (dievaitis) Nergalis tesaugo karalių. Tokiuo pat vardu buvo ir kitas čia pat minimas asmuo. Gali būti, kad čia greta vardų dar nurodomos ir pareigos, taip kad, anot kai kurių aiškintojų, vardais pažymėtų kunigaikščių buvo tik trys: Nergal-Šarezer vyriausias vyrylis, Nabusersakim vyriausias ka-

marponis ir Nergal-Šarezer vyriausias žynius.

(4) Jie išėjo... Plg. 52, 7 ir 4 Kar. 25, 4. Karaliaus sodnas buvo ten, kur suseina Innomo slėnis, Tiropeonas ir Kedrono slėnis. Vartai tarp dviejų sienų buvo tarp sienosėjusios rytiniu Siono šlaitu ir sienos vakarėje Ofelio pakraštėje; jais buvo išeinama į Innomo slėnį. Bėgimo kryptis buvo į Jordano pusę. — (5) Reblata. Sedekijas norėjo persikelti per Jordaną ir bėgti į Galaado šalį; bet kaldėjiečiai jį paveja dar nesuskubusį pasiekti Jordano. Reblata buvo prie Oronto upės ant didelio kariuomenės kelio, kuriuo iš

compedibus ut duceretur in Babylonem.

⁸ Domum quoque regis, et domum vulgi succenderunt Chaldaei igni, et murum Ierusalem subverterunt. ⁹ Et reliquias populi, qui remanserant in civitate, et perfugas, qui transfugerant ad eum, et superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem. ¹⁰ Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in Terra Iuda: et dedit eis vineas, et cisternas in die illa.

¹¹ Praeceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan magistro militum, dicens: ¹² Tolle illum, et pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed, ut voluerit, sic facias ei. ¹³ Misit ergo Nabuzardan princeps militiae, et Nabusezban, et Rabsares, et Neregel, et Sereser, et Rebmag, et omnes optimates regis Babylonis ¹⁴ miserunt, et tulerunt Ieremiam de vestibulo carceris, et tradide-

⁸ Kaldėjiečiai sudegino ug-nimi taip pat karaliaus namus ir tautos namus ir nugriovė Jeruzalės sienas. ⁹ Tautos liekanas, kurios buvo likusios mieste, ir pabėgėlius, kurie buvo pas jį atbėgę, ir kitą likusią liaudį kareivių vadas Nabuzardanas perkėlė į Babiloną. ¹⁰ Kariuomenės vadas Nabuzardanas paliko Jūdo žemėje beturčių iš liaudies, kurie visai nieko neturėjo, ir davė jiems tą dieną vynuogynų ir šulinių.

¹¹ Babilono karalius Nabukodonosoras buvo davęs kareivių viršininkui Nabuzardanui apie Jeremiją tokį įsakymą: ¹² Imk jį, atkreipk į jį savo akis ir nieko pikto jam nedaryk; bet padaryk jam, kaip jis norės. ¹³ Tuomet kariuomenės vyresnysis Nabuzardanas, Nabusezbanas, Rabsaras, Neregelis Sereseris, Rebmagas ir visi Babilono karaliaus didžiūnai ¹⁴ nusiuntė ir paėmė Jeremiją iš kalėjimo prieangio ir padavė jį

Palestinos per Damaską ir kitus miestus einama į Tapsaką ir Karkamį. Čia įvyksta, kas buvo Jeremijo paskelbta 32, 4. — (7) Į Babiloną. Dabar Sedekijas su gailiesiu turėjo atsiminti Jeremijo žodžius 38, 17. Paskutinis dalykas, kurį matė jo akys, buvo nubaudimas jo sūnų ir patarėjų, kad jie nepaklausė Jeremijo išpėjimų. Karalius matomai buvo rastas mažiau kaltas.

(8) Sudegino...: vienam mėnesiui praslinskų po Jeruzalės paėmimo (52, 12... 4 Kar. 25, 8...). Tas sudeginimas minimas jau čia, kad parodžius, jog visi Jeremijo pranašavimai tikrai įvyko. — (9) Nabuzardanas. Babil. Nabu-zir-iddina, (dievaitis) Nabu davė ainiją. Jis buvo asmeninės karaliaus sargybos viršininkas. — (10) Kurie visai... Tie

nebuvo įtariami, kad būtų dalyvavę sukilime.

(11) Apie Jeremiją. Iš persimetėlių ir teisdamas Sedekiją karalius galėjo sužinoti, kokių patarimų Jeremijas buvo nekartą davęs saviešiams. — (12) Bet padaryk... Ebr. t.: bet kaip jis tau kalbės, taip tu jam padaryk. — (13) Rabsaras: kamarponių viršininkas. Plg. auk. 3 eil.; bet jo vardas čia kitoks. Karalius galėjo turėti tokių viršininkų ne vieną. — (14) Iš kalėjimo: kuriame jis buvo laikomas iki Jeruzalės paėmimui. Ar buvo jis iš jo tuoju paleistas, nepasakyta. Nabuzardanas atvyko į Jeruzalę mėnesiui praslinskų po jos paėmimo, septintą dešimtojo mėnesio dieną (52, 12; 4 Kar. 25, 8). — Godolijui. Godolijas buvo paskirtas paliktųjų žydu

runt eum Godoliae filio Ahicam filii Saphan ut intraret in domum, et habitaret in populo.

¹⁵ Ad Ieremiam autem factus fuerat sermo Domini cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens: ¹⁶ Vade, et dic Abdemelech Aethiopi, dicens: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum, et non in bonum: et erunt in conspectu tuo in die illa. ¹⁷ Et liberabo te in die illa, ait Dominus: et non traderis in manus virorum, quos tu formidas: ¹⁸ Sed eruens liberabo te, et gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

Safano sūnaus Ahikamo sūnui Godolijui, kad jis eitų į namus ir gyventų tautos tarpe.

¹⁵ Jeremijui gi, kai jis buvo užrakintas kalėjimo prieangyje, buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁶ Eik ir sakyk aitiopui Abdemelekui šiuos žodžius: Kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Štai aš atvesiu savo žodžius ant šito miesto jo nelaimei, o ne gerumui, ir jie bus įvykinti tą dieną tavo aki-vaizdoje. ¹⁷ Tą dieną aš išgelbėsiu tave, sako Viešpats, ir tu nebūsi atiduotas į rankas žmonių, kurių tu bijai; ¹⁸ aš išgelbėsiu ir išvaduosi tave, ir tu nepulsi po kalavijų; tavo gyvybė bus tau palikta, nes tu turėjai pasitikėjimo manimi, sako Viešpats.

b) Godolijas ir Jeremijas.

Caput XL. ¹ Sermo, qui factus est ad Ieremiam a Domino, postquam dimissus est a Nabuzardan magistro militiae de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Ierusalem et Iuda, et ducebantur in Babylonem.

² Tollens ergo princeps militiae Ieremiam, dixit ad eum: Do-

40 perskyrimas. ¹ Žodis, kurs buvo Viešpaties suteiktas Jeremijui, po to kai jis kariuomenės vado Nabuzardano buvo paleistas iš Ramos, kuomet tasai ėmė jį surišta grandinėmis iš tarpo visų, kurie keliavo iš Jeruzalės ir Jūdo ir buvo vedami į Babiloną.

² Taigi, kariuomenės vyresnysis ėmė Jeremiją ir jam tarė:

viršininku (40, 5); jo tėvas jau anksčiau buvo apgynęs pranašą nuo liaudies įtužimo. Jeremijas anot 40, 1 buvo draug su kitais belaisviais apkaltaas, atvestas į Romą ir tik iš čia paleistas Nabuzardano įsakymu. — Į namus: į Godolijo namus.

(16) Tavo aki-vaizdoje: jis matys kitų žuvimą, bet pats bus išgelbėtas. — (18) Bus tau palikta. Ebr. t.: bus tau grobis. Plg. 21, 9; 38, 2. Tas svetimšalis pasitikėjo Dievu ir nebijojo karaliaus nemalonės.

Dievas žiūrėjo ne asmens ar kilmės, bet širdies (Apd. 10, 34. 35).

40, 1–41, 18. Atgavęs laisvę Jeremijas apsigyvena pas Babilono karaliaus paskirtą vietininką Godoliją drauge su paliktais Palestinoje žydais (40, 1–16); bet vienas karališkos giminės kunigaikštis vardu Izmahėlis klusta nužudo Godoliją ir nemaža jo šalininkų, žydu gi likučius mėgina išvesti į amonitų kraštą; vedamuosius atima Johananas ir nori keliauti su jais į Aigiptą (41, 1–18).

minus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum, ³ et adduxit: et fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino, et non audistis vocem eius, et factus est vobis sermo hic. ⁴ Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quae sunt in manibus tuis: si placet tibi ut venias mecum in Babylonem, veni: et ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, et quo placuerit tibi ut vadas, illuc perge. ⁵ Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quem praeposuit rex Babylonis civitatibus Iuda: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiae cibaria, et munuscula, et dimisit eum. ⁶ Venit autem Ieremias ad Godoliam filium Ahicam in Maspath, et habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

⁷ Cumque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi et socii eorum, quod praefecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terrae, et quod commendasset ei viros, et mulieres, et parvulos, et de pauperibus terrae, qui non fuerant translati in Babylonem. ⁸ Venerunt ad

Viešpats, tavo Dievas, kalbėjo apie šitą nelaimę tai vietai ³ ir ją atvedė; Viešpats padarė, kaip buvo kalbėjęs, nes jūs nusidėjote Viešpačiui ir neklausėte jo balso; ir tas dalykas jums įvyko. ⁴ Taigi dabar, štai aš paleidžiu tave šiandien iš grandinių, kuriuos yra ant tavo rankų; jei tau patinka eiti draug su manim į Babiloną, eikš ir aš kreipsiu į tave savo akis; o jei tau nepatinka eiti draug su manim į Babiloną, pasilik; štai visa šalis tavo akivaizdoje; ką pasirinksi ir kur tau patiks eiti, ten ir eikt. ⁵ Tu gali neeiti su manim, begyvenk pas Safano sūnaus Ahikamo sūnų Godoliją, kurį Babilono karalius pastatė vyresniuojų Jūdo miestams; gyvenk tat su juo tautos tarpe; arba eik ten, kur tik tau patinka. Kariuomenės vadas davė jam taip pat maisto ir dovanų ir paleido jį. ⁶ Tuomet Jeremijas atėjo pas Ahikamo sūnų Godoliją į Maspatą ir gyveno pas jį tautos tarpe, kuri buvo palikta šalyje.

⁷ Visi kariuomenės vyresnieji, kurie buvo išsiskirstę šalyje, jie ir jų draugai, išgirdę, kad Babilono karalius buvo pastatęs šalies viršininku Ahikamo sūnų Godoliją ir kad buvo jam pavedęs vyrus, moteris, vaikus ir šalies beturčius, kurie nebuvo perkelti į Babiloną, ⁸ atėjo pas Godoliją į Maspatą: Natanijs sū-

(40, 2) Jam tarė... Nabuzardanas padaro, kaip jam buvo jo karaliaus įsakytu 39, 11. 12. — (3) Padarė... Pagonių vadas greitai išaiškina sau, kodėl žydų Dievas jiems rūstinasi, kad jojo tauta kreipėsi prie svetimų dievų, neklausė duodamų jai per pranašus įsakymų (plg. Jer. 18, 16) ir peržengė priesaiką

patvirtintą sandorą. — (5) Tu gali... Ebr. t.: Ir kadangi jis dar nebuvo atsakęs (Nabuzardanas) tarė: tai grįžk pas Godoliją... — (6) Maspath. Ebr. Micpah, Benjamino giminės plote netoli Ramos. Plg. 1 Kar. 7, 16.

(8) Jonatanas. To vardo nėra 4 Kar. 25, 23; gal ten perrašinėjant jis netyčia išleistas, ar čia be reika-

Godoliam in Masphath: et Ismahel filius Nathaniae, et Iohanan, et Ionathan filii Caree, et Sareas filius Thanehumeth, et filii Ophi, qui erant de Netophathi, et Iezonias filius Maachathi, ipsi et viri eorum. ⁹ Et iuravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, et comitibus eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldaeis, habitate in terra, et servite regi Babylonis, et bene erit vobis. ¹⁰ Ecce ego habito in Masphath ut respondeam praecepto Chaldaeorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, et messem, et oleum, et condite in vasis vestris, et manete in urbibus vestris, quas tenetis. ¹¹ Sed et omnes Iudaei qui erant in Moab, et in filiis Ammon, et in Idumaea, et in universis regionibus, audito quod dedisset rex Babylonis reliquias in Iudaea, et quod praeposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan: ¹² reversi sunt, inquam, omnes Iudaei de universis locis, ad quae profugerant, et venerunt in Terram Iuda ad Godoliam in Masphath: et collegerunt vinum, et messem multam nimis.

¹³ Iohanan autem filius Caree, et omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath. ¹⁴ Et dixerunt ei: Scito quod Baalis rex filiorum

nus Ismahélis, Karéés sūnu du Johananas ir Jonatanas, Tanehumėto sūnus Sarėas, Ofio sūnūs, kurie buvo iš Netopaties, ir Maachatiečio sūnus Jezonijas, jie ir jų žmonės. ⁹ Safano sūnaus Ahikamo sūnus Godolijas prisiekė jiems ir jų palydovams, tardamas: Nebijokite tarnauti kaldėjiečiams; gyvenkite šalyje ir tarnaukite Babilono karaliui, ir bus jums gerai. ¹⁰ Štai aš gyvenu Maspate, kad taikyčiaus prie įsakymo kaldėjiečių, kurie pas mus atsiunčiami; jūs suvalykite vynuoges, vaisius ir aliejų, supilkite į savo indus ir pasilikite savo miestuose, kuriuos turite paimtus. ¹¹ Taip pat ir visi žydai, kurie buvo Moabe, Amono vaikų tarpe, Idumiejoje ir visose šalyse, išgirdę, kad Babilono karalius paliko liekanas Judėjoje ir kad pastatė jiems viršininką Safano sūnaus Ahikamo sūnų Godoliją, ¹² sugrįžo, būtent, visi žydai iš visų vietų, į kurias buvo pabėgę, atėjo į Jūdo šalį pas Godoliją į Maspatą ir suvalė vyną ir labai daug vaisių.

¹³ Karėės gi sūnus Johananas ir visi kariuomenės vyresnieji, kurie buvo išsiskirstę šalyje, atėjo pas Godoliją į Maspatą ¹⁴ ir jam tarė: Žinok, kad Amono vaikų karalius Baalis atsiuntė

lo pridėtas. — Ofio... Ebr. t.: Netopatiečio Ofio sūnūs. Natopa buvo netoli Jeruzalės ir Betliejaus. — Maachatiečio. Maacha vadinosi šalis anapus Jordano prie pat Ermono. — (9) Nebijokite. Jie dalyvavo kovose prieš babiloniečius; todėl dabar turėjo baimės. Plg. 4 Kar. 25, 24. — (10) Taikyčiaus... Ebr. t.: kad stovėčiau kaldėjiečių

akyse. Taip jis pats žada užtarti visus, kurie bus su juo. — (11) Visi žydai: kurie nebuvo dalyvavę kovose prieš kaldėjiečius. — Labai daug. Kaldėjiečiai matomai nebuvo sunaikinę krašto, nes jiems patiems rūpėjo turėti didesnę maisto atsargą.

(14) Ismahélis. Kadangi jis buvo kilęs iš karališkos giminės, tai matomai pavydėjo, kam valdžia buvo

Ammon misit Ismahel filium Nathaniae percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam. ¹⁵ Iohanan autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens: Ibo et percutiam Ismahel filium Nathaniae nullo sciente, ne interficiat animam tuam, et dissipentur omnes Iudaei, qui congregati sunt ad te, et peribunt reliquiae Iuda. ¹⁶ Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

Caput XLI. ¹ Et factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniae, filii Elisama de semine regali, et optimates regis, et decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: et comederunt ibi panes simul in Masphath. ² Surrexit autem Ismahel filius Nathaniae, et decem viri, qui cum eo erant, et percusserunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio, et interfecerunt eum, quem prae-fecerat rex Babylonis terrae. ³ Omnes quoque Iudaeos, qui erant cum Godolia in Masphath, et Chaldaeos, qui reperti sunt ibi, et viros bellatores percussit Ismahel. ⁴ Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente, ⁵ venerunt

Natanijo sūnų Ismahėlj atimti tau gyvybės. Bet Ahikamo sūnus Godolijas jiems netikėjo. ¹⁵ Tuomet Karėės sūnus Johananas sakė slapčia Godolijui Maspate taip: Aš eisiu ir užmušiu Natanijo sūnų Ismahėlj, niekam nežinant, kad jis neatimtų tau gyvybės, ir kad neišsiskirstytų visi žydai, kurie susirinko pas tave, ir kad nežūtų Jūdo liekanos. ¹⁶ Bet Ahikamo sūnus Godolijas tarė Karėės sūnui Johananui: Nedaryk to dalyko, nes tai netiesa, ką tu kalbi apie Ismahėlj.

41 perskyrimas. ¹ Septintame mėnesyje atsitiko, kad Elisamos sūnaus Natanijo sūnus Ismahėlis iš karališkos giminės su karaliaus didžiūnais ir su dešimčia vyrų atėjo pas Ahikamo sūnų Godoliją į Maspatą ir valgė tenai draug Maspate. ² Tuomet Natanijo sūnus Ismahėlis ir draug su juo buvusieji dešimts vyrų pakilo, ištiko Safano sūnaus Ahikamo sūnų Godoliją kalaviju ir užmušė tą, kurį Babilono karalius buvo pastatęs šalies viršininku. ³ Ismahėlis užmušė taip pat visus žydus, kurie buvo su Godoliju Maspate, kaldėjiečius, kuriuos tenai atrado, ir vyrus kovotojus. ⁴ Kitą dieną, po to kai jis buvo užmušęs Godoliją, dar niekam nežinant, ⁵ atėjo žmonių

pavesta Godolijui, kuri, jo išmanymu, turėjo jam tekti. — (15) Johananas. Jis numatė Godolijo nužudymo pasekas, todėl norėdamas apsaugoti žydus nuo kaldėjiečių keršto yra pasiryžęs nugalabyti ramybės ardytoją, tuo tarpu pritariančiam Godolijui, kurs tačiau nesupranta pavojaus ir nėra gana atsargus.

(41, 1) Septintame: todėl trims mėnesiams praslinkus po Jeruzalės paėmimo (39, 2). — Elisama

mos. Iš kitur nežinomas asmuo. — Karaliaus: Amono karaliaus Babilio. — (2) Užmušė tą... Vėliau žydų tauta atgaila ir geduliui minėdavo Godolijo nužudymą kas met trečioje septintojo (Tišri) mėnesio dienoje. — (3) Ir vyrus. Anot ebr. t.: būtent vyrus kovotojus. Jie matomai buvo Nebukadnecaro palikti Godolijui kaip sargyba. — (4) Niekam nežinant: žinia dar nepasiekus užmiestės gyventojų. — (5) Iš Sa-

viri de Sichem, et de Silo, et de Samaria octoginta viri: rasi barba, et scissis vestibus, et squallentes: et munera, et thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini. ⁶ Egressus ergo Ismahel filius Nathaniae in occursum eorum de Masphath, incedens et plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam. ⁷ Qui cum venissent ad medium civitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniae circa medium laci, ipse et viri, qui erant cum eo. ⁸ Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro, frumenti et hordei, et olei, et mellis. Et cessavit: et non interfecit eos cum fratribus suis. ⁹ Lacus autem, in quem proiecerat Ismahel omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel: ipsum replevit Ismahel filius Nathaniae occisis.

iš Sikemo, iš Silo ir iš Samarijos aštuonios dešimtys vyrų, nuskustomis barzdomis, perplėštais drabužiais ir apstyrusių; rankose jie turėjo dovanų ir smilkalų, kad atnašautų Viešpaties namuose. ⁶ Taigi, Natanijo sūnus Ismahėlis išėjo jų pasitikti iš Maspato; eidamas jis nuolat verkė; juos gi sutikęs jis jiems tarė: Ateikite pas Ahikamo sūnų Godoliją. ⁷ Kai jie atėjo į miesto vidurį, tuomet Natanijo sūnus Ismahėlis užmušė juos prie duobės vidurio, jis ir vyrai, kurie buvo draug su juo. ⁸ Tačiau jų tarpe atsirado dešimts vyrų, kurie tarė Ismahėliui: Neužmušk mūsų, nes mes turime lauke paslėptų kviečių, miežių, aliejaus ir medaus išteklį. Tuomet jis liovėsi ir neužmušė jų su jų broliais. ⁹ Duobė gi, į kurią Ismahėlis sumetė visus užmuštųjų dėl Godolijo žmonių lavonus, yra ta pati, kurią karalius Asa padarė dėl Izraelio karaliaus Baasos; ją Natanijo sūnus Ismahėlis pripildė užmuštųjų.

marijos: iš sugriautos Izraelio karalystės ploto, kuriame Asirijos karalius buvo apgyvendinęs iš kitur atgabentų svetimšalių (4 Kar. 17, 24); šitie susimaišę su likusiais izraelitais sudarė naują pusiau pagonišką samarijiečių tautelę. Savo geduliui išreikšti tarp kita ko jie pagonių ipročiu buvo pasidarę isipjovimų veiduose. — Apstyrusių. Ebr. t.: pasidarę ipjovimų. — Kad atnašautų... Septintame mėnesyje buvo žydų švenčiama Padangčių šventė; gal dėlto jie atėjo kaip tik šituo laiku. Jie liūdi dėl nelaimių sutikusių Jeruzalę, jos bažnyčią ir visą išrinktąją tautą, ir nori daryti aukų bent Dievo namų vietoje. — (6) Išėjo jų pasitikti: gavęs be abejo žinią iš

pastatytos prie miesto vartų sargybos. Įtarimams išvengti jis apsimeta liūdinčiu draug su kitais dėl Jeruzalės likimo. — (7) Prie duobės vidurio. Anot ebr. t.: užmušė juos ir sumetė į duobę. Užmušimo tikslas, kaip galima suprasti iš 8 eil., buvo visųpirma pasiplėšti, bet taip pat sumažinti skaičių tų, kurie galėjo būti jam nepalankūs, ir įvartyti baimės višiams. — (8) Lauke paslėptų. Palestinos gyventojai neretai supilia savo javus į gerai pridengtas ir paslėptas iš viršaus duobes žemėse. — (9) Asa padarė... Vž. 3 Kar. 15, 22; 2 Kar. 16, 6. Duobė matomai buvo vidury miesto. Joje turėjo būti laikomas vanduo tais atvejais, kai miestui gresdavo apgūlimo pavojus.

¹⁰ Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath: filias regis, et universum populum, qui remanserant in Masphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiae Godoliae filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniae, et abiit ut transiret ad filios Ammon. ¹¹ Audivit autem Iohanan filius Caree, et omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum quod fecerat Ismahel filius Nathaniae. ¹² Et assumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent adversum Ismahel filium Nathaniae, et invenerunt eum ad aquas multas, quae sunt in Gabaone. ¹³ Cumque vidisset omnis populus qui erat cum Ismahel, Iohanan filium Caree, et universos principes bellatorum, qui erant cum eo, laetati sunt. ¹⁴ Et reversus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reversusque abiit ad Iohanan filium Caree. ¹⁵ Ismahel autem filius Nathaniae fugit cum octo viris a facie Iohanan, et abiit ad filios Ammon.

¹⁶ Tulit ergo Iohanan filius Caree, et omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathaniae de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahi-

¹⁰ Po to Ismahėlis išsivedė nelaisvėn visas tautos liekanas buvusias Maspate, karaliaus dukteris ir visą tautą, kuri buvo pasilikusi Maspate, kuriuos kariuomenės viršininkas Nabuzardanas buvo pavedęs Ahikamo sūnui Godolijui. Natanijo sūnus Ismahėlis juos paėmė ir ėjo sau, kad vyktų pas Amono sūnus.

¹¹ Bet Karėės sūnus Johananas ir visi su juo buvusieji kovotojų vadai išgirdo apie visą piklą, kuri buvo padaręs Natanijo sūnus Ismahėlis; ¹² pasiėmė visus savo žmones, jie išėjo kovoti prieš Natanijo sūnų Ismahėlį ir rado jį prie didžiųjų vandenų esančių Gabaone. ¹³ Visa tauta, buvusi su Ismahėliu, pamačius Karėės sūnų Johananą ir visus su juo buvusius kovotojų vadus, apsidžiaugė; ¹⁴ ir visa tauta, kurią Ismahėlis buvo paėmęs Maspate, pasuko atgal ir perėjo prie Karėės sūnaus Johanano. ¹⁵ Natanijo gi sūnus Ismahėlis pabėgo su aštuoniais vyrais nuo Johanano veido ir nuėjo pas Amono vaikus.

¹⁶ Tuomet Karėės sūnus Johananas ir visi su juo buvusieji kovotojų vadai pasiėmė visas tautos liekanas, kurias atvedė atgal nuo Natanijo sūnaus Ismahėlio, iš Maspato, po to, kai šitas buvo užmušęs Ahikamo sūnų

(10) Karaliaus: Sedekijo... — Juos paėmė. Be dešimties vyrų, su kuriais Ismahėlis užmušė Godoliją, jis turėjo turėti žymiai didesni būrį kitų kovotojų. — (12) Rado jį... Turėdamas su savim daug belaisvių, moterų ir mergaičių Ismahėlis negalėjo greitai keliauti ir turėdavo dažnai sustoti; todėl Johananiui ne-

sunku buvo jį pavyti. Apie Gabaono vandenį vz. 2 Kar. 2, 13. — (15) Pabėgo. Tas pabėgimas buvo Johananiui tikra nelaimė: negalėdamas kaltininko išduoti kaldėjiečiams jis pats darėsi įtartinas ir galėjo bijoti kaldėjiečių keršto.

(16) Iš Maspato. To žodžio nėra LXX ir jis čia nereikalingas.

cam: fortes viros ad praelium, et mulieres, et pueros, et eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

¹⁷ Et abierunt, et sederunt peregrinantes in Chamaam, quae est iuxta Bethlehem, ut pergerent, et introirent Aegyptum ¹⁸ a facie Chaldaeorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniae Godoliam filium Ahicam, quem praeposuerat rex Babylonis in Terra Iuda.

Godoliją, žmones drąsius kovai, moteris, vaikus ir eunukus, kuriuos atvedė atgal iš Gabaono.

¹⁷ Jie išėjo ir bekeldami sustojo Kamaame, kurs yra prie Betliejaus, kad eitų toliau ir įeitų į Aigiptą ¹⁸ nuo kaldėjiečių veido; jie jų bijojo, nes Natanijo sūnus Ismahėlis buvo užmušęs Ahikamo sūnų Godoliją, kurį Babilono karalius buvo pastatęs viršininku Jūdo žemėje.

c) Jeremijas priverstas eiti į Aigiptą.

Caput XLII. ¹ Et accesserunt omnes principes bellatorum, et Iohanan filius Caree, et Iezonias filius Osaiae, et reliquum vulgus a parvo usque ad magnum: ² dixeruntque ad Ieremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: et ora pro nobis ad Dominum Deum tuum pro universis reliquiis istis, quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur: ³ et annunciet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, et verbum, quod faciamus. ⁴ Dixit autem ad eos Jeremias propheta: Audivi: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra:

42 perskyrimas. ¹ Tuomet visi kovotojų vadai Karėės sūnus Johananas, Osajos sūnus Jezonijas ir likusi tauta, nuo mažo iki didelio, prisiartinę ² ir tarė pranašui Jeremijui: Tegul mūsų maldavimas puola po tavo akių ir melskis už mus Viešpačiui, tavo Dievui, už visas šitas liekanas, nes iš daugelio liko mūsų mažą, kaip tavo akys mus mato, ³ kad Viešpats, tavo Dievas, mums apreiškų kelią, kuriuo turime eiti, ir ką mes turime daryti. ⁴ Pranašas Jeremijas jiems atsakė: Aš girdėjau. Štai aš meldžiuos Viešpačiui, jūsų Dievui, taip kaip jūs kalbėjote; visa, ką tik jis man atsakys, aš jums pa-

— (17) K a m a a m e. Matomai Dovidoprieteliaus Barzilaijaus (2 Kar. 91, 37) sūnus Kimham buvo pastatydinęs tą užiegos vietą prie kelio iš Palestinos į Aigiptą. — (18) Nuo kaldėjiečių: bijodami nuolatiniais sukilimais įerzintų kaldėjiečių keršto.

42, 1—43, 13. Jeremijas, klausiamas, ką turi Johananas su žydais toliau daryti, skelbia išsigelbėjimą tiems, kurie pasiliks Jūdėjoje, žuvimągi visiems, kurie bus Aigipte (42, 1-18), nurodo taip pat pavojus, jiems

gresiančius dėl nepaklausymo (42, 19-22), bet žydai bėga į Aigiptą ir pasiima su savim taip pat Jeremiją (43, 1-7), kurs paskelbia, kad kaldėjiečiai sunaikins Aigiptą (43, 8-13).

(42, 1) Jezonijas. Vž. 40, 8. — (3) Mums apreiškų. Tas prašymas tikrai buvo nenuoširdus, nes per Jeremiją iš Dievo buvo laukiama tik pritarimo keliauti į Aigiptą. — (4) Aš girdėjau. Taip Jeremijas išreiškia savo sutikimą melsti iš Dievo nurodymų. — Jūsų Die-

omne verbum, quodcumque responderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quidquam. ⁵ Et illi dixerunt ad Ieremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis et fidei, si non iuxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus. ⁶ Sive bonum est, sive malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus. ut bene sit nobis cum audierimus vocem Domini Dei nostri.

⁷ Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam. ⁸ Vocavitque Iohanan filium Caree, et omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, et universum populum a minimo usque ad magnum. ⁹ Et dixit ad eos: Haec dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu eius: ¹⁰ Si quiescentes manseritis in terra hac, aedificabo vos, et non destruam; plantabo, et non evellam: iam enim placatus sum super malo quod feci vobis. ¹¹ Nolite timere a facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam, et eruam de manu eius. ¹² Et dabo vobis misericordias,

sakysiu ir nieko nuo jūsų neslėpsiu. ⁵ Jie tarė Jeremijui: Viešpats tebūna tarp mūsų tiesos ir įstikimybės liudytojas, jei mes tai nedarysime, kaip bus pasakyta kiekviename žodyje, su kuriuo Viešpats, tavo Dievas, tave siųs pas mus. ⁶ Ar bus gera, ar pikta, mes klausysime balso Viešpaties, mūsų Dievo, prie kurio tave siunčiame, kad mums gerai klotųsi, kai mes būsime paklausę Viešpaties, mūsų Dievo, balso.

⁷ Dešimčiai dienų praslinkus buvo suteiktas Viešpaties žodis Jeremijui. ⁸ Jis pasivadino Karėės sūnų Johaną, visus su juo buvusius kovotojų vadus ir visą tautą, nuo mažiausio iki didžiam, ⁹ ir jiems tarė: Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas, prie kurio jūs mane siuntėte sudėti jūsų maldų jo akivaizdoje: ¹⁰ Jei ramiiai pasiliksime šalyje, aš statysiu jus ir neardysiu, veisiu ir neraušiu; nes aš jau esu atsileidęs dėl piktenybės, kurią jums padariau. ¹¹ Nebijokite Babilono karaliaus, kurio jūs esate bailiai išsigandę; nebijokite jo, sako Viešpats, nes aš esu su jumis, kad jums padėčiau ir jus išgelbėčiau iš jo rankos. ¹² Aš duosiu jums rasti gailestingumo ir pasigailėsiu jūsų, ir padarysiu, kad jūs gyventumėte savo krašte.

vui. Jahve pasilieka kad ir sunaikintai tautai sandoros Dievas, kurs ją rūpinasi ir dabar. — (5) Viešpats tebūna... Pažadėjimas klausyti patvirtinamas priesaika. — Tarp mūsų. Ebr. t.: prieš mus.

(7) Dešimčiai... Ilgesnis Dievo atsakymo laukimas turėjo parodyti, kad pranašui nelengva buvo jis gauti. Jis beabejo turėjo visą laiką melstis. — (10) Jau esu atsileidęs... Ebr. t.: aš jau gailiuos dėl nelaimės,

kurią ant jūsų siunčiau; kitaip sakt: Aš noriu jūsų pasigailėti ir vėl atitaisyti žalą, kurią jūs iškentėjote. Dievas duoda tokį pat pažadą kaip išvestiesiems į nelaisvę 24, 6. — (11) Kad jums padėčiau. Žydai matė jau, kad Dievas buvo įvykines savo grasymą atiduoti tautą į kaldėjų rankas; todėl turi tikėti, kad jis gali atitesėti ir dabar duodama gerą pažadą. — (12) Ir pasigailėsiu jūsų... Anot ebr. t.: kad jis

et miserebor vestri, et habitare vos faciam in terra vestra. ¹³ Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri, ¹⁴ dicentes: Nequaquam, sed ad Terram Aegypti pergemus: ubi non videbimus bellum, et clangorem tubae non audiemus, et famem non sustinebimus et ibi habitabimus. ¹⁵ Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiae Iuda: Haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini Aegyptum, et intraveritis ut ibi habitetis: ¹⁶ gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in Terra Aegypti: et fames, pro qua estis solliciti, adhaerebit vobis in Aegypto, et ibi moriemini. ¹⁷ Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Aegyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, et fame, et peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet a facie mali, quod ego afferam super eos. ¹⁸ Quia haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, et indignatio mea super habitatores Ierusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Aegyptum, et eritis in iusiurandum, et in stuporem, et in maledictum, et in opprobrium: et nequaquam ultra videritis locum istum.

¹⁹ Verbum Domini super vos reliquiae Iuda: Nolite intrare

¹³ O jei jūs sakysite: Mes negyvensime šitame krašte ir neklausysime Viešpaties, mūsų Dievo, balso, ¹⁴ kalbėdami: Anaipol ne, bet mes eisime į Aigiptą šalį, kame mes nematysime karo, negirdėsime trimito garso, nekėsime bado ir tenai gyvensime, ¹⁵ todėl dabar išgirskite Viešpaties balsą, jūs, Judo liekanos: Jei jūs gręšite savo veidą, kad eitumėte į Aigiptą ir įeitisite tenai gyventi, ¹⁶ kalavijas, kurio jūs bijote, sugaus jus tenai Aigipto žemėje, ir badas, kuriuo jūs esate susirūpinę, prikibs prie jūsų Aigipte, ir tenai jūs mirsite. ¹⁷ Ir visi žmonės, kurie gręžia savo veidą, kad eitų į Aigiptą ir kad tenai gyventų, mirs nuo kalavijo, badu ir maru; nė vienas jų neliks ir neištruks nuo nelaimės, kurią aš ant jų atvesiu. ¹⁸ Nes kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Kaip mano narsas ir mano užsidegimas pasipylė ant Jeruzalės gyventojų, taip mano užsidegimas pasipils ant jūsų, kai jūs būsite įję į Aigiptą ir jūs virsite priesaikos, pasibai sėjimo, keiksmo ir apjuokos dalyku, ir jūs anaipol nebeišvysite daugiau šitos vietos.

¹⁹ Tai yra Viešpaties žodis apie jus, Judo liekanos; Neeikite

jūsų pasigailėtu ir paliktu gyventi jūsų šalyje. — (13) Ir neklausysime... Anot ebr. t.: ir tai nepaklausysite Jahvės, savo Dievo, balso. — (18) Kaip mano narsas... Čia pakartojami grąšymai, išreiškšti auk. 7, 20; 24, 9; 25, 18; 29, 18.

(19) Neeikite... Iš klausytojų tylėjimo Jeremijas supranta, kad jie užsispyrę nori eiti į Aigiptą; todėl primena jiems jų padarytą priesaiką klausyti Dievo nurodymų ir pakartotinai skelbia užsispyrėliams kietų bausmių. — (20) Apgaudinėja-

Aegyptum: scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie, ²⁰ quia decepistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, et iuxta omnia quaecumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuncia nobis, et faciemus. ²¹ Et annunciai vobis hodie, et non audistis vocem Domini Dei vestri super universis, pro quibus misit me ad vos. ²² Nunc ergo scientes scietis quia gladio, et fame, et peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

Caput XLIII. ¹ Factum es autem, cum complisset Ieremias loquens ad populum universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba haec: ² dixit Azarias filius Osaiae et Iohanan filius Caree, et omnes viri superbi, dicentes ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Aegyptum ut habitetis illic. ³ Sed Baruch filius Neriae incitat te adversum nos, ut tradat nos in manus Chaldaeorum, ut interficiat nos, et traduci faciat in Babylonem. ⁴ Et non audivit Iohanan filius Caree, et omnes principes bellatorum, et universus populus vocem Domini ut manerent in Terra Iuda.

į Aigiptą; žinote žinokite, nes aš jus šiandien įspėjau, ²⁰ kad jūs apgaudinėjate patys save. Jūs juk siuntėte mane pas Viešpatį, mūsų Dievą, sakydami: Melskis už mus Viešpačiui, mūsų Dievui, ir visa, kaip tik Viešpats, mūsų Dievas, tau pasakys, taip mums paskelbk, ir mes darysime. ²¹ Aš šiandien jums paskelbiau, bet jūs neklausėte Viešpaties, jūsų Dievo, balso visuose dalykuose, dėl kurių jis siuntė mane pas jus. ²² Taigi dabar žinote žinokite, kad jūs mirsite nuo kalavijo, badu ir maru vietoje, į kurią norite įeiti, kad tenai gyventumėte.

43 perskyrimas. ¹ Kai Jeremijas pabaigė kalbėti tautai visus Viešpaties, jų Dievo, žodžius, su kuriais Viešpats, jų Dievas, buvo jį siuntęs pas juos, visus šituos žodžius, atsitiko, kad ² Osaijo sūnus Azarijas, Karėės sūnus Johanas ir visi puikieji žmonės kalbėjo Jeremijui taip: Tu kalbi melą; Viešpats nesiuntė tavęs mums sakyti: Neeikite į Aigiptą tenai gyventi. ³ Bet Nerijo sūnus Barukas kursto tave prieš mus, kad paduotų mus į kaldėjiečių rankas, kad užmuštų mus ir išvesdintų mus į Babiloną. ⁴ Taip Karėės sūnus Johanas, visi kovotojų vadai ir visa tauta nepaklausė Viešpaties balso, kad pasiliktų Judo žemėje. ⁵ Bet Karėės sūnus Johanas ir visi kovotojų vadai, pasiėmė

te: jūs klystate. — (22) Mirsite... Plg. 43, 10; 44, 12. 27. LXX tekste paduodamas tik trumpai Jeremijo įspėjimų turinys.

(43, 2) Tu kalbi... Vadai, bijodami kaldėjiečių keršto ir dešimties dienų laikotarpyje visai patraukę į savo pusę liaudį, neturi gana tikėti-

mo, kad Dievo žadamą globą tinkamai įvertintų. Jie panašūs į savo protėvius, kurie prie Sinajaus buvo prisiekę Dievui ištikimybę ir greitai pasidavė stabmeldystei. — (3) Barukas. Jis, gavęs iš kaldėjiečių laisvę kartu su Jeremiju, matomai gerai apie juos atsiliepdavo ir gal

⁵ Sed tollens Iohanan filius Caree, et universi principes bellatorum universos reliquiarum Iuda, qui reversi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant ante dispersi, ut habitarent in Terra Iuda: ⁶ viros, et mulieres, et parvulos, et filias regis, et omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiae cum Godolia filio Ahicam, filii Saphan, et Ieremiam prophetam, et Baruch filium Neriae. ⁷ Et ingressi sunt Terram Aegypti, quia non obedierunt voci Domini: et venerunt usque ad Taphnis.

⁸ Et factus est sermo Domini ad Ieremiam in Taphnis, dicens: ⁹ Sume lapides grandes in manu tua, et abscondes eos in crypta, quae est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Iudaeis: ¹⁰ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam, et assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: et ponam thronum eius super lapides istos, quos abscondi, et statuet solium suum super eos. ¹¹ Veniensque percutiet Terram Aegypti: quos in mortem, in mortem: et quos in captivitatem, in captivitatem: et quos in gladium, in gladium. ¹² Et succendet ignem in delubris deorum Aegypti, et com-

visas Jūdo liekanas, sugrįžusias iš visų tautų, tarp kurių buvo anksčiau išskirstytos, gyventi Jūdo šalyje, ⁶ vyrus, moteris ir vaikus, karaliaus dukteris ir visus žmones, kuriuos kariuomenės viršininkas Nabuzardanas buvo palikęs su Safano sūnaus Ahikamo sūnumi Godolijū, taip pat pranašą Jeremiją ir Nerijo sūnų Baruką ⁷ ir įėjo į Aigipto žemę, nes neklusė Viešpaties balso, ir atėjo iki Tafnei.

⁸ Tafnėje buvo suteiktas Jeremijui Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁹ Imk į savo ranką didelių akmenų ir paslėpk juos skliausme, esančiame po plytų siena prie Paraono namų vartų Tafnėje, matant žydams, ¹⁰ ir jiems sakyk: Kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Štai aš siųsiu ir imsiu savo tarną Babilono karalių Nabukodonosorą ir dėsiu jo sostą ant šitų akmenų, kuriuos paslėpiau, ir jis pastatys ant jų savo krasę. ¹¹ Atėjęs jis ištiks Aigipto žemę; tuomet mirs, kam skirta mirti; eis į nelaisvę, kam skirta nelaisvę, ir žus nuo kalavijo, kam skirta žūti nuo kalavijo; ¹² jis sukurs Aigipto dievų šventyklose ugnį ir sudegins jas, ir ves juos nelaisvėn;

dabar ragino paklausti Dievo duotu nurodymų; todėl ant jo suverčiama kaltė čia, kad tie nurodymai ne tokie, kokių laukta. — (5) Liekanas... Vz. 40, 11. — (6) Karaliaus: Sedekijo, 41, 10. Plg. 39, 10; 40, 5. — (7) Tafnei. Vz. 2, 16 paaišk.

(9) Skliausme... Ebr. t.: molyje prie plytų krosnies, esančios prie Paraono namų angos Tachpanchėje... Tie Paraono rūmai Tafnėje nesenai buvo atkas-

ti. — (10) Savo tarną. Taip jis vadinamas dėlto, kad vykina Viešpaties nutarimus. — Akmenų. Ant akmenų pastatytas sostas yra stiprybės vaizdas. Tos stiprybės Viešpats nori suteikti Nebukadnecarui prieš Aigiptą: Minkštas molis, į kurį pranašas paslėpia akmenis, yra silpno Aigipto vaizdas ir išpėjimas, kad Aigipto pagalba nereikia pasitikėti. Plg. auk. 38, 22; Iz. 31, 3; 36, 6. — (11) Tu o-

buret ea, et captivos ducet illos: et amicietur Terra Aegypti, sicut amicitur pastor pallio suo: et egredietur inde in pace. ¹³ Et conteret statuas domus Solis, quae sunt in Terra Aegypti: et delubra deorum Aegypti comburet igni.

jis susisups Aigipto žeme, kaip piemuo susisupa savo apsiaustu, ir išeis iš ten ramybėje. ¹³ Jis sutrupins Saulės namų stovyklas Aigipte ir sudegins ugnimi Aigipto dievų šventyklas.

d) Įspėjimai žydams Aigipte dėl stabmeldystės.

Caput XLIV. ¹ Verbum, quod factum est per Ieremiam ad omnes Iudaeos, qui habitabant in Terra Aegypti, habitantes in Magdalo, et in Taphnis, et in Memphis et in Terra Phatures, dicens: ² Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vos vidistis omne malum istud quos adduxi super Ierusalem, et super omnes urbes Iuda: et ecce desertae sunt hodie, et non est in eis habitator: ³ propter malitiam, quam fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, et irent ut sacrificarent, et cohererent deos alienos, quos nescie-

44 pėrskyrimas. ¹ Žodis suteiktas per Jeremiją visiems Aigipto žemėje gyvenusiems žydams, tiems, kurie gyveno Magdale, Tafnėje, Memfyje ir Paturo šalyje. Buvo pasakyta: ² Kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Jūs matėte visą tą piklą, kurį aš atvedžiau ant Jeruzalės ir ant visų Jūdo miestų, ir štai jie šiandien apleisti ir nėra juose gyventojo, ³ dėl piktenybės, kurią jie darė, kad vestų mane į rūstybę ir eitų aukoti ir garbinti svetimų dievų, kurių nežinojo nei jie, nei jūs, nei jūsų tėvai.

met mirs...: visiems teks nukentėti ir net visai žūti. — (12) Jis sukurs... Ebr. t.: aš sukursiu Aigipto dievų šventyklose ugnį, kad jis juos sudegintų ir vestų į nelaisvę. — Aigipto dievaičiai turi būti vieni sudeginti, kiti išgabenti į Babiloną, kad būtų visiems aišku, jog jie nugalėti. Plg. Iz. 46, 1. — Jis susisups... Nebukadnecarui bus taip lengva paimiti Aigiptą, kaip piemeniui nesunku susisupti savo apsiaustu. — (13) Saulės namų. Tai nuosavas Heliopolio miesto vardas, ebr. Beth-šemeš. aig. Pe-Ra, dievaicio Ra buveinė; liaudis jį vadino On. Jame buvo labai daug obeliskų (stovylos), kurių neviena buvo vėliau atvežta į Romą. Sulig babiloniečių paminklų žiniomis Nebukadnecaras 37 savo viešpatavimo metais (568 m.) atėjęs į Aigiptą, nugalėjęs Paraoną (Hofra)

ir paėmęs daug grobio. To savo žygio metu jis pasiekė Siėnę.

44, 1-30. Žydams pasidavus Aigipte stabmeldystei, Jeremijas duoda jiems įspėjimų ir neklusniesiems skelbia visišką žuvimą (1-14). Susitikęs su atkakliu žydu pasipriešinimu pranašas pakartoja įspėjimus ir grasymus (15-30).

(44, 1) Magdale. Atvykę Aigiptan žydai išsiskirstė; vieni pasiliko arčiau sienos, Magdale (ebr. Migdol) ir Tafnėje, kiti apsigyveno toliau į pietus, Memfyje; vėl kiti pasiekė net tolimus Aigipto pietus, Paturo (ebr. Pathros) kraštą. Išsiskirsčiusiems pavojus pasiduoti Aigipto stabmeldystei buvo dar didesnis. — (2) Apleisti...: taip kaip buvo pranašauta 4, 7; 6, 19; 9, 11; 25, 13; 35, 17. — (3) Aukoti: atnašauti smilkalus. — Nežinojo: iš kurių

bant et illi, et vos, et patres vestri. ⁴ Et misi ad vos omnes servos meos prophetas de nocte consurgens, mittensque et dicens: Nolite facere verbum abominationis huiusmodi, quam odivi. ⁵ Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam ut converterentur a malis suis, et non sacrificarent diis alienis. ⁶ Et conflata est indignatio mea et furor meus, et succensa est in civitatibus Iuda, et in plateis Ierusalem: et versae sunt in solitudinem et vastitatem secundum diem hanc. ⁷ Et nunc haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras, ut increat ex vobis vir et mulier, parvulus et lactens de medio Iudae, nec relinquatur vobis quidquam residuum: ⁸ provocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in Terra Aegypti, in quam ingressi estis ut habitetis ibi: et dispereatis, et sitis in maledictionem, et in opprobrium cunctis gentibus terrae? ⁹ Numquid obliti estis mala patrum vestrorum, et mala regum Iuda, et mala uxorum eius, et mala vestra, et mala uxorum vestrarum, quae fecerunt in Terra Iuda, et in regionibus Ierusalem? ¹⁰ Non sunt mundati usque ad diem hanc: et non timuerunt, et non ambulaverunt in lege Domini,

⁴ Aš siunčiau pas jus visus savo tarnus pranašus iš nakties atsi-keldamas, siųsdamas ir sakydamas: Nedarykite to pasibjaurėtino dalyko, kurio aš nekenčiu. ⁵ Bet jie neklausė ir nepalenkė savo ausies, kad nusigręžtų nuo savo piktenybių ir neaukotų svetimiems dievams. ⁶ Mano užsi-degimas ir mano narsas pasipylė ir ėmė degti Jūdo miestuose ir Jeruzalės gatvėse, ir jie pavirto ty-ruma ir griuvėsiais, kaip yra šian-dien. ⁷ Dabar kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Kam jūs darote tą didelę piktenybę patys prieš save, kad žūtų iš jūsų vy-ras ir moteris, kūdikis ir tebe-žindąs iš Jūdo tarpo ir jums nieko daugiau nebeliktų? ⁸ Nes jūs erzinate mane savo rankų darbais aukodami svetimiems dievams Aigipto žemėje, į kurią jūs įėjote tenai gyventi, kad žūtumėte ir būtumėte prakeiki-mo ir apjuokos dalykas visoms žemės tautoms. ⁹ Argi jūs užmir-šote savo tėvų nedorybes, Jūdo karalių nedorybes, jo žmonių nedorybes, savo nedorybes ir savo žmonių nedorybes, kurias jie darė Jūdo žemėje ir Jeruzalės gatvėse? ¹⁰ Jie neapsivalė iki šiai dienai, nebijojo ir nevaikščiojo pagal Viešpaties įstatymą ir mano įsakymus, kuriuos aš daviau jūsų akivaizdoje ir jūsų tėvų akivaizdoje. ¹¹ Todėl kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Stai

nebuvo gavę jokių geradarysčių. — (4) Iš nakties: labai uoliai, visuo-met. — (5) Kad nusigręžtų... Plg. 7, 26; 11, 18; 25, 4; 34, 14; 35, 15. — (7) Patys prieš save: statydami į didžiausią pavojų net savo gyvybę. — (8) Aukodami: degindami smilkalus. — Kad žūtumėte... Jie apsigyveno Aigipte gerai

suprasdami, kad čia turės žūti. — (9) Jo žmonių. LXX jūsų kunigai-kščių žmonių. — (10) Jie neapsi-valė. Ebr. t.: jie, nenusižeminio. Nu-sižeminimo (širdies sutrynimo) vai-sius yra Viešpaties baimė, jo garbi-nimas, paklusnumas jo įstatymui ir įsakymams. — Jūsų tėvų... Daug įstatymų buvo duota jau senais lai-

et in praeceptis meis, quae dedi coram vobis et coram patribus vestris. ¹¹ Ideo haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: et disperdam omnem ludam. ¹² Et assumam reliquias Iudae, qui posuerunt facies suas ut ingrederentur Terram Aegypti, et habitarent ibi: et consumerentur omnes in Terra Aegypti: cadent in gladio et in fame: et consumerentur a minimo usque ad maximum in gladio, et in fame morientur: et erunt in iusiurandum, et in miraculum, et in maledictionem, et in opprobrium. ¹³ Et visitabo super habitatores Terrae Aegypti, sicut visitavi super Ierusalem in gladio, et fame, et peste. ¹⁴ Et non erit qui effugiat, et sit residuus de reliquiis Iudaeorum, qui vadunt ut peregrinentur in Terra Aegypti: et revertantur in Terram Iudae, ad quam ipsi elewant animas suas ut revertantur, et habitent ibi: non revertentur nisi qui fugerint.

¹⁵ Responderunt autem Ieremiae omnes viri scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis: et universae mulieres, quarum stabat multitudo grandis, et omnis populus habitantium in Terra Aegypti in Phatures, dicentes: ¹⁶ Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: ¹⁷ sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore nostro

aš atgrėšiu savo veidą prieš jus nelaimėi ir sunaikinsiu visą Jūdą. ¹² Aš imsiu Jūdo liekanas, kurie grėžė savo veidą, kad įeitų į Aigipto žemę ir tenai gyventų, ir visi bus sunaikinti Aigipto žemėje; jie puls po kalaviju ir nuo bado; bus sunaikinti nuo mažiausio iki didžiausiam, mirs nuo kalavijo ir bado, ir bus priesaikos, pasibaisėjimo, keiksmo ir apjuokos dalykas. ¹³ Aš lankysiu Aigipto šalies gyventojus kaip lankiau Jeruzalę kalaviju, badu ir maru. ¹⁴ Nebus kas ištrūktų ir liktų iš liekanų žydų, kurie eina, kad pabūtų Aigipto žemėje ir vėl grįžtų į Jūdo žemę, į kurią jų sielos trokšta grįžti ir tenai gyventi; nes jie nesugrįš, išskyrus tuos, kurie pabėgs.

¹⁵ Tuomet visi vyrai, kurie žinojo, kad jų žmonos aukoja svetimiems dievams, visos moterys, kurių stovėjo didelė daugybė, ir visa tauta gyvenusi Aigipto šalyje Pature atsakė Jeremijui taip: ¹⁶ Žodžių, kuriuos tu mums kalbėjai Viešpaties vardu, mes iš tavęs neklausysime, ¹⁷ bet daryte darysime kiekvieną dalyką, kurį pasako mūsų burna, kad aukotumėm dangaus karalienei

kais ir paskui jie buvo pranašų patvirtinti. Plg. 11, 2. — (12) Aš imsiu... Plg. auk. 42, 18. — (14) Išskyrus...: kurie savo laiku atsisks nuo tų, kurie priešinasi Dievo nurodymams.

(17) Dangaus karalienei. Vz. 7, 18. — Kaip darėme... Panašaus užsispyrimo ir atkaklumo nerandame paminėto niekur kitur Jeremijo knygoje. — Sotūs: senesniais, ypač Manaso laikais. Nelaimės pra-

ut sacrificemus reginae caeli, et libemus ei libamina, sicut fecimus nos, et patres nostri, reges nostri, et principes nostri in urbibus Iuda, et in plateis Ierusalem: et saturati sumus panibus, et bene nobis erat, malumque non vidimus. ¹⁸ Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginae caeli, et libare ei libamina, indigemus omnibus, et gladio, et fame consumpti sumus. ¹⁹ Quod si nos sacrificamus reginae caeli, et libamus ei libamina: numquid sine viris nostris fecimus ei placentas ad colendum eam, et libandum ei libamina?

²⁰ Et dixit Ieremias ad omnem populum adversum viros, et adversum mulieres, et adversum universam plebem, qui responderant ei verbum, dicens: ²¹ Numquid non sacrificium, quod sacrificastis in civitatibus Iuda, et in plateis Ierusalem vos et patres vestri, reges vestri, et principes vestri, et populus terrae, horum recordatus est Dominus, et ascendit super cor eius? ²² Et non poterat Dominus ultra portare propter malitiam studiorum vestrorum, et propter abominationes, quas fecistis, et facta est terra vestra in desolationem, et in stuporem, et in maledictum, eo quod non sit habitator, sicut est dies haec. ²³ Propterea quod sacrificaveritis idolis, et pecca-

ir darytumėm jai liejamųjų aukų, kaip darėme mes ir mūsų tėvai, mūsų karaliai ir mūsų kunigaikščiai Jūdo miestuose ir Jeruzalės gatvėse; nes tuomet mes buvome sotūs duonos ir buvo mums gera; mes nematėme pikta. ¹⁸ Nuo to gi meto kaip liovėmės aukoję dangaus karalienei ir darę jai liejamųjų aukų, visako mums trūksta ir esame naikinami kalaviju ir badu. ¹⁹ Jei mes aukojame dangaus karalienei ir darome jai liejamųjų aukų, argi mes be savo vyrų žinios gaminame jai papločių jai pagarbinti ir daryti jai liejamųjų aukų?

²⁰ Tuomet Jeremijas tarė visai tautai, vyrams ir moterims ir visai liaudžiai, kurie buvo jam davę tą atsakymą, sakydamas: ²¹ Argi ne tą auką, kurią aukojote Jūdo miestuose ir Jeruzalės gatvėse, jūs ir jūsų tėvai, jūsų karaliai, jūsų kunigaikščiai ir šalies tauta, atsiminė Viešpats, ir ar ne ji atėjo jam į mintį? ²² Viešpats nebegalėjo daugiau pakęsti dėlei jūsų veiksmų piktumo ir dėlei nuobodų, kurias jūs darėte, ir jūsų žemė pavirto tyruma, pasibaisėjimo ir keiksmo dalyku, be gyventojų, kaip kad yra šiandien. ²³ Už tatau kad jūs aukojote stabams ir nusidėjote Viešpačiui, neklausėte Viešpaties balso, nevaikščiojote pagal jo įstatymą, įsakymus ir liudijimus,

sidėjo, kai žydų tarpe tikrojo Dievo garbinimas buvo atnaujintas; jie dabar pareiškia nuomonę, kad nelaimių priežastis buvusi tas Dievo garbinimas. — (18) Aukoję: deginę smilkalus (ebr. t.) — (19) Jai pagarbinti. Ebr. t.: jai atvaizduoti. Papločiai buvo kepami tam tikros simboliinės formos. Vyrai žinojo tuos savo

moterų darbus ir jiems pritardavo; tai kaip gi drįsta jas peikti Jeremijas. — Gal čia visas atsakymas Jeremijui duodamas moterų, kalbėjusių visų vardu.

(21) Auką: stabams, ne Dievui. Dievas ilgai kentėjo žydų nusikaltimus stabmeldystė, duodamas jiems išpėjimų per savo pasiuntinius, bet

veritis Domino: et non audieritis vocem Domini, et in lege, et in praeceptis, et in testimoniis eius non ambulaveritis: idcirco evenerunt vobis mala haec, sicut est dies haec.

²⁴ Dixit autem Ieremias ad omnem populum, et ad universas mulieres: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui estis in Terra Aegypti: ²⁵ Haec inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens: Vos, et uxores vestrae locuti estis ore vestro, et manibus vestris implestis, dicentes: Faciamus vota nostra, quae vovimus, ut sacrificemus reginae caeli, et libemus ei libamina: implestis vota vestra, et opere perpetrastis ea. ²⁶ Ideo audite verbum Domini omnis Iuda, qui habitatis in Terra Aegypti: Ecce ego iuravi in nomine meo magno, ait Dominus: quia nequaquam ultra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Iudaei, dicentis: Vivit Dominus Deus in omni Terra Aegypti. ²⁷ Ecce ego vigilabo super eos in malum, et non in bonum: et consumentur omnes viri Iuda, qui sunt in Terra Aegypti, gladio, et fame donec penitus consumantur. ²⁸ Et qui fugerint gladium, revertentur de Terra Aegypti in Terram Iuda viri pauci: et scient omnes reliquiae Iuda ingredientium Terram Aegypti, ut habitent ibi, cuius sermo compleatur, meus, an illorum. ²⁹ Et hoc vobis signum,

todėl jums įvyko visos šitos nelaimės, kaip kad yra šiandien.

²⁴ Jeremijas dar tarė visai tautai ir visoms moterims: Išgirskite Viešpaties žodį, visas Jūde, kurie esate Aigipto šalyje. ²⁵ Kareivių Viešpats, Izraelio Dievas sako taip: Jūs ir jūsų žmonos kalbėjote savo burna ir jūs įvykinote savo rankomis, sakydami: Atitesėkime savo apžadus, kuriuos esame padarę, kad aukotumėm dangaus karalienei ir darytumėm jai liejamųjų aukų. Jūs atitesėjote savo apžadus ir darbu juos įvykinote. ²⁶ Todėl išgirskite Viešpaties žodį, visas Jūde, kurie gyvenate Aigipto žemėje: Štai aš prisiekiau savo didžiu vardu, sako Viešpats, kad mano vardas anaipatoli nebebus visoje Aigipto žemėje daugiau minimas nė vieno žmogaus žydo burna, kad jis sakytų: Kaip Viešpats Dievas gyvas. ²⁷ Štai aš budėsiu ant jų nelaimei ir ne gerumui, ir bus sunaikinami visi Jūdo žmonės, kurie yra Aigipto žemėje, kalaviju ir badu, kolei nebus visai sunaikinti. ²⁸ Tie, kurie bus išbėgę nuo kalavijo, sugrįš iš Aigipto žemės į Jūdo šalį nedideliame skaičiuje, ir visos Jūdo liekanos įėjusios į Aigipto žemę, kad čia gyventų, žinos, kieno

dabar tėvų ir jų vaikų nuodėmių saikas jau pilnas.

(26) Savo didžiu vardu. Dievas buvo apreiškęs žydams savo visagalybę stebuklais; jo vardas Jahve buvo padarytosios su jais sandoros laidas. To vardo šauktis jie dabar nustoja teisės ir Aigipte jo nebesi-

šauks, nes dauguma čia visai žus (27 e.), kiti gi labai negausingi iš Aigipto grįš Palestinon (28 e.). —

(28) Ir visos Jūdo liekanos... Įvairių Aigipto su Persija karų metu (525, 484, 460, 458, 373 m.) ir vėliau (320 m.) daug žydų buvo patekę į Aigiptą; bet pranašas kalba ne apie

ait Dominus, quod visitem ego super vos in loco isto: ut sciat quia vere complebuntur sermones mei contra vos in malum.

³⁰ Haec dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Aegypti in manu inimicorum eius, et in manu quaerentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, et quaerentis animam eius.

žodis įvyksta, mano ar jų. ²⁹ Ir štai jums ženklas, sako Viešpats, kad aš lankysiu jus šitoje vietoje, kad žinotumėte, jog tikrai įvyks mano žodžiai prieš jus jūsų nelaimei. ³⁰ Viešpats sako taip: Štai aš atiduosiu Aigipto karalių Paraoną Epreę į jo neprietelių rankas ir į rankas tų, kurie ieško jo gyvybės, kaip padaviau Judo karalių Sedekiją į jo neprietelio Babilono karaliaus Nabukodonosoro rankas, kurs ieškojo jo gyvybės.

e) Viešpaties žodis Barukui.

Caput XLV. ¹ Verbum, quod locutus est Ieremias propheta ad Baruch filium Neriae, cum scripsisset verba haec in libro ex ore Ieremiae, anno quarto Ioa-kim filii Iosiae regis Iuda, dicens: ² Haec dicit Dominus Deus Israel ad te Baruch: ³ Dixisti: Vae misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, et requiem non inveni. ⁴ Haec dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce quos aedificavi, ego destruo: et quos plantavi, ego evello, et universam terram hanc. ⁵ Et tu quaeris tibi grandia? noli quaerere: quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: et dabo tibi ani-

45 perskyrimas. ¹ Žodis, kurį pranašas Jeremijas kalbėjo Nerijo sūnui Barukui, kai jis parašė šituos žodžius iš Jeremijo lūpų ketvirtais Judo karaliaus Jozijo sūnaus Joakimo metais. Jis tarė: ² Viešpats, Izraelio Dievas, tau, Barukai, sako taip: ³ Tu sakei: Deja man nelaimingam, nes Viešpats dėjo skausmo ant mano skausmo; aš pavargau bevaitodamas ir nerandu atilsio. ⁴ Viešpats sako taip: Tu jam taip sakyk: Štai, kuriuos stačiau, aš arda, ir kuriuos veisčiau, aš raunu ir visą šitą kraštą. ⁵ Ir tu ieškai sau didžiųjų dalykų? Neieškok, nes štai aš užvesiu nelaimę ant kiekvieno kūno, sako Viešpats, tavo gi gyvybei teikiu

juos, tik apie tuos, kurie ten nuvyko pasipriešindami Dievo nurodymams. — (30) Epreę. Ebr. Chofra (37, 4).

45, 1-5. Jeremijo padėjėjui Barukui Viešpats maloningai žada visišką saugumą.

(45, 1) Parašė: gal tuo metu, kai Barukas rašė ir turėjo baimės dėl rašomų pranašysčių turinio. Vž. 36 persk. — (3) Dėjo...: nes Barukas

turėjo rašyti vis naujas grąsinančias pranašystes ir dėlto jam buvo labai skaudu, taip kaip ir pačiam Jeremijui. Plg. 4, 19; 6, 24; 18, 22 ir k. — (5) Tavo gi gyvybei... Ebr. t.: tau aš duodu tavo sielą kaip grobį. — Viešpats pasako Barukui savo skausmą, kad jis turi ardyti savo taip rūpestingai atliktą darbą; todėl ir Viešpaties tarnui nedera norėti

mam tuam in salutem in omnibus locis, ad quaecumque perrexeris.

saugumą visose vietose, į kurias tu eisi.

III. Pranašystės apie pagonių tautas. a) Dvi pranašysti prieš Aigiptą.

Caput XLVI. ¹ Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Gentes ² ad Aegyptum adversum exercitum Pharaonis Nechao regis Aegypti, qui erat iuxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno Ioachim filii Iosiae regis Iuda.

³ Praeparate scutum, et clypeum, et procedite ad bellum. ⁴ Iungite equos, et ascendite equites: state in galeis, polite lanceas, induite vos loriceis. ⁵ Quid igitur? vidi ipsos pavidos, et terga vertentes, fortes eorum caesos: fugerunt conciti, nec respexerunt: terror undique, ait Dominus. ⁶ Non fugiat velox, nec salvari se putet fortis: Ad Aquilionem iuxta flumen Euphraten victi sunt, et ruerunt.

46 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodis suteiktas pranašui Jeremijui prieš tautas: ² apie Aigiptą, prieš Aigipto karaliaus Pareaono Nekao kariuomenę, buvusią pas Euprato upę prie Karkamio, kurią Babilono karalius Nabukodonosoras sumušė ketvirtais Jūdo karaliaus Jozijo sūnaus Joakimo metais.

³ Renkite skydą ir dengtuvę ir eikite į karą. ⁴ Balnokite žirgus ir sėskite ant jų, raiteliai; stovėkite šalimuose, šveiskite jietis, apsvilkite šarvais. ⁵ Bet kas gi? Aš matau juos išsigandusius ir bėgančius atgal, jų karžygius užmuštus; jie bėga skubiai ir nepažvelgia atgal; visur baisumas, sako Viešpats. ⁶ Tegul nebėga greitas ir tenemano galėsiąs išsigelbėti drąsusis; šiaurėje prie Euprato upės jie nugalėti

gyvenimo be skausmų. Jei nelaimė yra bendra, tai kiekvienas turi pakelti savo dalį. Dideli dalykai, kurių Barukas trokšta, yra ramybė, saugumas, laimė. Nors jis nebus visai apsaugotas nuo visų nelaimių, tačiau jo gyvybei negres pavojus. Plg. 12, 7.

III. Trečioji Jeremijo knygos dalis susideda iš pranašysčių prieš atskiras pagonių tautas (46, 1—51, 64).

46, 1-28. Pirmoje pranašystėje prieš Aigiptą skelbiama, kad Aigipto kariuomenė bus nugalėta (1-12); antroje gi, kad Aigiptas bus Nebukadnecaro užkariautas (13-28).

(46, 1) Prieš tautas. Plg. 25, 17-26. Pranašystės prieš pagonių tautas turėjo parodyti, kad Dievas yra ne vien žydų, bet visų tautų Kūrėjas

ir valdovas. — (2) Nekao. Plg. 4 Kar. 23, 29... Jis buvo paskyręs Jūdo karaliumi Joakimą. Viešpatavo nuo 610 iki 594 m. — Karkamio. Vz. Iz. 10, 9. Karkamis buvo vyriausias Hetiečių miestas dešiniame Euprato krante. Plg. auk. 25, 1. Kova prie Karkamio turėjo didžiausios reikšmės, nes čia buvo sprendžiama klausimas, kas turi viešpatuoti Azijoje ir Afrikoje. Toje kovoje Aigipto jėgos buvo sutriuškintos.

(3) Renkite... Čia minimi mažesnis ir didesnis skydas; kovai jie buvo rengiami, ištepant jų odą ir ją šveičiant, kad blizgėtų. Įsakymai duodami visai kariuomenei. — (6) Tegul nebėga...: veltui jie mėgina pabėgti; Dievo nutarimu ir tie, kurie

⁷Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: et veluti fluviorum, intumescunt gurgites eius? ⁸Aegyptus, fluminis instar ascendit, et velut flumina movebuntur fluctus eius, et dicet: Ascendens operiam terram: perdam civitatem, et habitatores eius. ⁹Ascendite equos, et exultate in curribus, et procedant fortes, Aethiopia, et Libyes tenentes scutum, et Lydii arripientes, et iacentes sagittas. ¹⁰Dies autem ille Domini Dei exercituum dies ultionis, ut sumat vindictam de inimicis suis: devorabit gladius, et saturabitur, et inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in Terra Aquilonis iuxta flumen Euphraten. ¹¹Ascende in Galaad, et tolle resinam virgo filia Aegypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi. ¹²Audierunt Gentes ignominiam tuam, et ululatus tuus replevit terram: quia fortis impegit in fortem, et ambo pariter conciderunt.

¹³Verbum quod locutus est Dominus ad Ieremiam prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis et percussurus Terram Aegypti:

¹⁴Annunciate Aegypti, et auditum facite in Magdalo, et

ir krito. ⁷Kas yra tasai, kurs atplaukia lyg upė ir kaip upeliai kilsta jo bangos? ⁸Aigiptas atplaukai kaip upė ir kaip upeliai juda jo bangos; ir jis sako: Pakilęs apdengsiu žemę; sunaikinsiu miestą ir jo gyventojus. ⁹Sėskite ant žirgų ir džiugaukite vežimuose, ir karžygiai teina priekin, Aitiopija ir Lybija, kuriuos laiko skydą, ir Lydai, kurie pagauna vilyčias ir jomis šaudo. ¹⁰Tačiau ta diena Viešpaties, kareivių Dievo, pagiežos diena, kad jis keršytų savo nepriešams. Kalavijas rys ir bus sotus ir pasigers jų krauju. Nes tai auka Viešpaties, kareivių Dievo, šiaurės šalyje prie Euprato upės. ¹¹Pakilk į Galaadą ir pasiimk balsimo, mergaitė, Aigipto dukte; veltui tu daugini vaistus, nebus tau pagijimo. ¹²Tautos išgirdo apie tavo sugėdinimą, ir tavo klyksmo pilna žemė, nes karžygis susidūrė su karžygiu ir abudu draug krito.

¹³Žodis, kurį Viešpats kalbėjo pranašui Jeremijui apie tai, kad Babilono karalius Nabuchodonosoras ateisias ir sumušias Aigipto šalį.

¹⁴Skelbkite Aigiptui ir teisgirsta Magdale ir tegul skamba

nebus užmušti tuoju, neišvengs žuvimo vėliau. — (7) Lyg upė. Ebr. t. čia yra Nilo upės vardas; todėl Aigipto galybė palyginama su nesulaikoma Nilo srove. — (9) Sėskite... Paraginimo žodžiai eiti į karą; nurodomi taip pat kraštai, iš kurių Aigiptas rinko savo kariuomenę: Aitiopija pietų Aigipte, Lybija ir Lydija šiaurės Aigipte. — (10) Keršytų: įvykintų savo grasyumus. Plg. Iz. 34, 6. — (11) Pakilk... Paraginimas ironiškas: visa darai veltui; tu būsi taip sužeista, kad jo-

kie gydyklai tau nepadės. Plg. 8, 22. — (12) Susidūrė: bėgo netvarkingai, vieni kitiems keliai pastodami.

(13) Sumušias Aigipto... Plg. 43, 10. Kada Jeremijas gavo šį apreiškimą, nepasakytą. Tačiau tai turėjo įvykti po Karkamio kovos. Kadangi toliau 14 e. minimi tie patys miestai kaip ir 44, 1, be to Jūdo karalystė laikoma jau sunaikinta, tai pranašystė turėjo būti duota Jeremijui esant Aigipte.

(14) Magdale... Vz. 44, 1. — (15) Sugniuž o. Ebr. t.: apvirto.

resonet in Memphis, et in Taphnis, dicite: Sta, et praepara te: quia devorabit gladius ea, quae per circuitum tuum sunt. ¹⁵ Quare computruit fortis tuus? non stetit: quoniam Dominus subvertit eum. ¹⁶ Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum: et dicent: Surge, et revertamur ad populum nostrum, et ad terram nativitatis nostrae, a facie gladii columbae. ¹⁷ Vocate nomen Pharaonis regis Aegypti, tumultum adduxit, tempus. ¹⁸ Vivo ego (inquit rex Dominus exercituum nomen eius) quoniam sicut Thabor in montibus, et sicut Carmelus in mari, veniet. ¹⁹ Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Aegypti: quia Memphis in solitudinem erit, et deseretur, et inhabitabilis erit. ²⁰ Vitula elegans atque formosa Aegyptus: stimulator ab Aquilone veniet ei. ²¹ Mercenarii quoque eius, qui versabantur in medio eius, quasi vituli saginati versi sunt, et fugerunt simul, nec stare potuerunt: quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum. ²² Vox eius quasi aeris sonabit: quoniam cum

Memfyje ir Tafnėje; sakykite: Atsistok ir prisirenk, nes kalavijas prarys, kas yra aplink tave. ¹⁵ Kodėl sugniužo tavo karžygis? jis neišstovėjo, nes Viešpats jį parvertė. ¹⁶ Jis padaugino krįtančius, krito vienas ant kito, ir jie sako: Kelkitės ir grįžkime pas mūsų tautą ir į mūsų gimtinę šalį nuo karvelio kalavijo. ¹⁷ Vadininkite Aigipto karalių Paraoną šiuo vardu: Laikas atvedė sumišimą. ¹⁸ Kaip aš gyvas (sako karalius, kurs vardu Kareivijų Viešpats), kaip Taboras tarp kalnų ir kaip Karmėlis prie jūros, jis ateis. ¹⁹ Pasidaryk ko reikia ištrėmimui, tu gyventoja, Aigipto duktė, nes Memfis pavirs tyruma, bus apleistas ir negyvenamas. ²⁰ Daili ir graži karvaitė Aigiptas; ateis jai ragintojas iš šiaurės. ²¹ Taip pat jo samdininkai, kurie buvo jo tarpe kaip nupenėti veršiai, ir jie apsigrėžė ir draug pabėgo ir negalėjo išstovėti, nes atėjo jiems jų užmušimo diena, jų aplankymo metas. ²² Jo balsas skambės kaip varis; nes jie skubinsis su kariuomene ir ateis prieš jį su kirviais, kaip medžių kirtėjai. ²³ Jie iškerta, sako Viešpats, jo

— (16) Jie sako: Aigipto padėjęjai surinkti iš įvairių šalių. — Nuo karvelio. Ebr. t.: nuo naikintojo. Vž. 25, 38 paaišk. — (17) Laikas... Pats vardas turi pasakyti, kokioje padėtyje randasi šalis. Paraonas neįstengia padėti saviesiems, nors pats pasilieka savo krašto valdovu. Nebukadnecaras sunaikino tik jo šalį. — Anot ebr. t. (ir LXX): Aigipto karalių Paraoną vadinkite žuvimu, nes jis praleido laiką. — Taip atsiliepia pats pranašas. — (18) Jis ateis. Ateis kilnus ir pilnas dideybės, ir nė vienas neįstengs jam pasipriešinti. Kaip Taboras yra iškiles

aukščiau už kitus apylinkės kalnus, kaip Karmėlis nepajudinamai tvirtas laiko aukštyn iškėles savo viršūnė prie jūros, taip ateis su didžiausia galia babiloniečių karalius, ir Aigiptui nieko kito nelieta, kaip tik bėgti. — (19) Bus apleistas. Ebr. t.: bus liepsnos sunaikintas. — Nebukadnecaras ėjo nesulaikomas iki Sienei; tik tenai jam teko susidurti su Aigipto kariuomenės pasipriešinimu. — (20) Ragintojas. Ebr. t.: vapsva. Gražus jaunas veršiukas yra vaizdas Aigipto turtingumo, kurs sužadina kaldėjų godumą. — (22) Skambės kaip varis. Ebr. t.:

exercitu properabunt, et cum securibus venient ei, quasi caedentes ligna. ²³ Succiderunt salutum eius, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, et non est eis numerus. ²⁴ Confusa est filia Aegypti, et tradita in manu populi Aquilonis. ²⁵ Dixit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriae, et super Pharaonem, et super Aegyptum, et super deos eius, et super reges eius, et super Pharaonem, et super eos, qui confidunt in eo. ²⁶ Et dabo eos in manu quaerentium animam eorum, et in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manus servorum eius: et post haec habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dominus. ²⁷ Et tu ne timeas serve meus Iacob, et ne paveas Israel: quia ecce ego salvum te faciam de longinquo, et semen tuum de terra captivitatis tuae: et revertetur Iacob, et requiescet, et prosperebitur: et non erit qui exterreat eum. ²⁸ Et tu noli timere serve meus Iacob, ait Dominus: quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas gentes, ad quas eieci te: te vero non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocentem parcam tibi.

mišką, kurio kelmų negalima suskaičiuoti; jų daugiau kaip skėrių ir nėra jiems skaičiaus. Aigipto duktė sugėdinta ir atiduota į šiaurės tautos rankas. ²⁵ Kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako: Štai aš lankysiu Aleksandrijos sumišimą, ir Paraoną, ir Aigiptą, ir jo dievus, ir jo karalius; taip, ir Paraoną ir tuos kurie juo pasitiki. ²⁶ Aš duosiu juos į rankas tų, kurie ieško jų gyvybės, ir į Babilono karaliaus Nabukodonosoro rankas ir į jo tarnų rankas. Ir po to jis bus gyvenamas, kaip senesniais laikais, sako Viešpats. ²⁷ Tu mano tarne Jokūbe, nebijok ir neišsigąsk, Izraeli, nes štai aš tave išgelbėsiu iš tolo ir tavo ainiją iš tavo nelaisvės šalies; Jokūbas sugrįš, ir ilsėsis, ir bus laimingas, ir nebus kam jo gąsdinti. ²⁸ Tu, mano tarne Jokūbe, nebijok, sako Viešpats, nes aš esu su tavim, nes aš sunaikinsiu visas tautas, pas kurias aš tave išvariau; tavęs aš nesunaikinsiu, bet nuplaksiu tave pagal teisybę ir nedovanosiu tau lyg nekaltam.

kaip šalin šliaužiančios gyvatės. — (25) Aš lankysiu... Ebr. t.: aš darau apyskaitą su Amonu iš No, t. y. su dievaičiu Amonu, kurs turi savo buveinę No-Amone (aig. Nai Amun, saulės dievas), Tebuose. Smūgis dievaičiams yra smūgis ir tautai, kuri juos garbina, ir atbulai; taip pat ir karaliui, kurs jiems atstovauja. Babiloniečių puolimo metu Aigipte buvo du karaliai, Hofra ir Amazis. — (26) Į rankas... Plg. 43,

11. Būti atiduotam į kieno nors rankas, reiškia, būti nubaustam. — (27) Tu, mano... Nors Dievas ir plaka savo tautą, tačiau jos neatmeta; plakimu jis nori padaryti ją vertą išgelbėjimo. Kalbama čia apie tą tautos dalį, kuri grįš iš nelaisvės, taip kad pabėgusieji į Aigiptą negali tikėtis tos laimės, nes Babilono šalis, ne Aigiptas, yra žydų nelaisvės šalis. Plg. 31, 37; 32, 40; 33, 20; Iz. 43, 1; 44, 2.

b) Pranašystė prieš Pilistimus.

Caput XLVII. ¹ Quod factum est verbum Domini ad Iereiniam prophetam contra Palaesthinos, antequam percuteret Pharao Gazam: ² Haec dicit Dominus:

Ecce aquae ascendunt ab Aquilone, et erunt quasi torrens inundans, et operient terram, et plenitudinem eius, urbem et habitatores eius: clamabunt homines, et ululabunt omnes habitatores terrae ³ a strepitu pompae armorum, et bellatorum eius, a commotione quadrigarum eius, et multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis ⁴ pro adventu diei, in quo vastabuntur omnes Philistiim, et dissipabitur Tyrus, et Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis: depopulatus est enim Dominus Palaesthinos, reliquias insulae Cappadociae. ⁵ Venit calvitium super Gazam: conticuit Ascalon, et reliquiae vallis earum, usquequo concideris? ⁶ O mucro Domini usquequo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, et sile. ⁷ Quomodo quiescit cum Dominus praeceperit ei adversus Ascalonem, et adversus maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

47 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodis, suteiktas pranašui Jeremijui prieš Pilistimus, Paraonui dar nesumušus Gazos.

² Viešpats sako taip:

Štai vandenys kilsta iš šiaurės ir virsta tvinstančia upė; jie apdengia žemę ir tai, ko ji pilna, miestą ir gyventojus. Žmonės šaukia ir visi žemės gyventojai klykia ³ dėl žvilgančių ginklų žvangėjimo, jo kovotojų, dėl jo kariškų vežimų tarškėjimo ir jo tekinių daugybės. Tėvai nebepažvelgia į vaikus, taip jų rankos susilpnėjusios, ⁴ nes atėjo diena, kurioje bus sunaikinti visi pilistimai, bus sugriauti Tyras ir Sidonas su visais kitais savo padėjėjais; nes Viešpats naikina palestiniečius, Kapadokijos salos liekanas. ⁵ Plikė atėjo ant Gazos, nutilo Askalonas ir jų slėnio liekanos. Iki kolei tu darysi sau įsipjovimų? ⁶ O Viešpaties kalavijau, iki kolei tu nesiliausi? Įeik į savo makštį, ataušk ir nutilk. ⁷ Kaip jis ilsėsis, kad Viešpats davė jam įsakymų prieš Askaloną ir prieš jo pajūrio šalis, ir į ten jis jį pasiuntė?

47, 1-7. Pilistimų miestams skelbiama didelių nelaimių.

(47, 1) Suteiktas... Pranašystė gal buvo paskelbta, kai Paraonas rengėsi paimti Gazą. Tai turėjo įvykti anksčiau nekaip kova prie Karkamio, nes po jos Paraonas nebegalėjo paimti Gazos. — (2) Iš šiaurės: iš Babilono. Priešu kariuomenės užplūdimas ir jos daromas sunaikinimas aprašomas patvinstančios upės vaizdu. — (3) Dėl žvilgančių... Ebr. t.: dėl jos stipriųjų (žirgų) kanopų keliamo dundėjimo,

jo vežimų tarškėjimo, dėl jo tekinių ūžimo. — Nebepažvelgia... Priežastis: didžiausias visų pasibaisėjimas. — (4) Kapadokijos. Ebr. t.: Kaftoro. Plg. Atk. 2, 23; Amoso 9, 3. Salomis neretai šv. Rašte vadinami sausumos išsikišuliai į jūrą. Pilistimų dalis, ar gal ir visi buvo atvykę iš Kretos salos. — (5) Plikė. Savo plaukus nusikirpdavo ir skusdavo, o net ir raudavo gedului išreikšti. — Nutilo: sunaikintas. — Slėnio: miestų apylinkės, taip vadinamos Šefelos. — Įsi-

c) Pranašystė prieš Moabitus.

Caput XLVIII. ¹ Ad Moab haec dicit Dominus exercituum Deus Israel:

Vae super Nabo, quoniam vastata est, et confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, et tremuit. ² Non est ultra exultatio in Moab contra Hesebon: cogitaverunt malum. Venite, et disperdamus eam de gente, ergo silens conticesces, sequeturque te gladius. ³ Vox clamoris de Oronaim: vastitas, et contritio magna. ⁴ Contrita est Moab: annunciate clamorem parvulis eius. ⁵ Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt: ⁶ Fugite, salvate animas vestras: et eritis quasi myricae in deserto. ⁷ Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis, et in thesauris tuis, tu quoque capieris: et ibit Chamos in transmigrationem, sacerdotes eius,

48 perskyrimas. ¹ Karei-vijų Viešpats, Izraelio Dievas, taip sako Moabui:

Deja Nabui, nes jis sunaikintas ir sugėdintas. Karjataimas paimtas, tvirtovė sugėdinta ir dreba. ² Nebėra daugiau džiaugsmo Moabe prieš Heseboną; čia manoma piktai: Ateikite ir išnaukinkime jį iš tautų tarpo. Taigi, tu nutilsi, ir paskui tave eis kalavijas. ³ Šauksmo balsas iš Oronaimo, didis sunaikinimas ir sutriuškinimas. ⁴ Moabas sutrintas; skelbkite jo kūdikiams šauksmą. ⁵ Jis eina aukštyn Luito šlaitu verkdamas ir kukčiodamas, nes Oronaimo nuolaidume neprieteliai girdi klyksmą dėl sutriuškimo. ⁶ Bėkite, gelbėkite savo gyvybes, ir jūs būsite lyg tamariskai tyrumoje. ⁷ Nes dėlto, kad tu turėjai pasitikėjimo savo tvirtovėmis ir savo turtais, tu irgi būsi paimtas; ir eis Chamas į nelaisvę, jo kunigai ir kunigaik-

pjovimų. Tai taip pat nuliūdimo ir gedulio ženklai. — (6) Ataušk. Ebr. t.: nurimk. — Bet kaip gi galėtų nurimti baismės kalavijas, kad Dievas davė jam isakymą žudyti be pasigailėjimo.

48, 1-47. Pranašystė prieš Moabitus pradėdama sunaikinimo aprašymu ir paraginimu bėgti (1-15); toliau nurodomos nelaimės priežastys (16-30); dėl tų nelaimių didumo pranašas apraudo Moabo likimą, (31-39), kurio tačiau išvengti nebegalima (40-47).

(48, 1) Nabui. Tas miestas kitados priklausė Rubeno giminei. Vž. Sk. 32, 38; Iz. 15, 2. Kirjotas buvo netoli nuo Nabo. — Tvirtovė: gal stipriausia moabitų tvirtovė, kuria jie labiau pasitikėjo. — (2) Prieš Heseboną. Vž. Iz. 15, 5. Anot ebr. t.: Hesebone manoma piktai. — Priešai turėjo pirma paimti šalies pa-

kraštyje buvusį Heseboną ir čia sustoję rengėsi pulti kitus Moabo miestus. — Taigi, tu... Ebr. t.: ir tu Madmene, tilte nutilsi. — (3) Oronaimo. Vž. Iz. 15, 5. — (4) Skelbkite... Geriau LXX: šauksmas girdisi iki Zoarui (Segorui), pietiniame Moabo šalies pakraštyje. — (5) Eina aukštyn. Gyventojai traukiasi iš šiaurės, todėl pasiekia pietuose Luito šlaitus (vž. Iz. 15, 5). — Neprieteliai girdi. Anot LXX: girdisi klyksmas... — (6) Bėkite... Taip atsiliepia pranašas. — Tamariskai. Plg. auk. 17, 6. — (7) Tvirtovėmis. Ebr. t.: veikalais. Moabui prikišamas jo išdidumas. Jis išdidžiai pasitikėjo savo gudrumu ir savo turtais. — Chamas: moabitų (plg. Sk. 21, 29) ir amonitų (Teis. 11, 24) dievaitis; gal jame buvo garbinama saulė. Moabitai vadinosi Cha-

et principes eius simul. ⁸ Et veniet praedo ad omnem urbem, et urbs nulla salvabitur: et peribunt valles, et dissipabuntur campestria: quoniam dixit Dominus: ⁹ Date florem Moab, quia florens egredietur: et civitates eius desertae erunt, et inhabitabiles. ¹⁰ Maledictus, qui facit opus Domini fraudulentem: et maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine.

¹¹ Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, et requievit in foecibus suis: nec transfusus est de vase in vas, et in migrationem non abiit: idcirco permansit gustus eius in eo, et odor eius non est immutatus. ¹² Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: et mittam ei ordinatores, et stratores laguncularum, et sternent eum, et vasa eius exhaurient, et lagunculas eorum collident. ¹³ Et confundetur Moab a Chamos, sicut confusa est domus Israel a Bethel, in qua habebat fiduciam. ¹⁴ Quomodo dicitis: Fortes sumus, et viri robusti ad praelian-

ščiai drauge. ⁸ Ateis plėšikas į kiekvieną miestą ir nėvienas miestas neišsigelbės; žus slėniai ir bus sunaikintos lygumos, nes Viešpats kalbėjo. ⁹ Duokite Moabui žiedų, nes nors jis žydi, turės išeiti, ir jo miestai ištuštės ir bus negyvenami. ¹⁰ Prakeiktas, kas klastingai dirba Viešpaties darbą! ir prakeiktas, kas sulaiko savo kalaviją nuo kraujo!

¹¹ Moabas buvo derlingas nuo pat savo jaunystės ir ilsėjosi ant savo mielių, nebuvo perpiltas iš indo į indą ir neėjo į nelaisvę; todėl jame pasiliko jo skonis ir jo kvapas nepasikeitė. ¹² Todėl štai ateina dienos, sako Viešpats, ir aš jam siųsiu liejikų ir pilstytojų; jie perpils jį, ištuštins jo indus ir sudaužys jų asuočius. ¹³ Moabui bus gėdos iš Chamo, kaip Izraelio namams buvo gėdos iš Betėlio, kuriuo jie pasitikėjo. ¹⁴ Kaip jūs galite sakyti: Mes karžygiai ir drąsūs vyrai kovoti? ¹⁵ Moabas sunaikintas, jo miestai sugriuvo ir rinkliniai jo jaunikačiai eina žemyn, kad

mo tauta. Kadangi dievaičio stabas vedamas į nelaisvę, tai yra ženklas, kad Dievo teismas daromas dievaičio garbintojams. — (8) Slėniai: į pietus nuo Arnono upelio. — (9) Duokite... Ebr. t: duokite Moabui sparnus, nes jis turi trauktis labai greitai, t. y. jei ir sparnus turėtų, vargiai išvengtų nelaisvės. — (10) Klastingai, t. y. savo uolumo ir savo jėgų dalį skiria ne Viešpaties darbui, bet kam kitam.

(11) Derlingas. Ebr. t: neliečiamas. — Ant savo mielių. Moabas palyginamas su vynu, kurs ilgai laikomas statinėje ant savo mielių: stiprus vynas darosi kas kart geresnis, negeras gi vis aitiesnis; taip pat ir ramybė padaro, kad žmonės ja naudodamies

daro pažangos gerume ar pik-tume. Moabitai iki šiam laikui dar nėvieno priešo nebuvo išvesti nelaisvėn, naudodamies taika pasidarė išdidūs ir nelaimė neturėjo progos pamokinti juos tinkamo atsargumo. — Jo skonis ir... Skonis ir kvapas čia yra visųpirma Moabo neapykanta Dievo tautai. — (12) Jie perpils... Gyventojai bus išvesti, miestai sugriauti. — (13) Iš Betėlio. Izraelitai buvo išvesti nelaisvėn dėl stabmeldystės Betėlyje (plg. Oz. 4, 15; 3 Kar. 12, 29; 4 Kar. 17, 8). Kadangi čia minimi tik Izraelio namai ir Betėlis, tai visa šita pranašystė turėjo būti paskelbta pirm Jūdo karalystės sunaikinimo. Kitaip pranašas kalba 46. 27. 28 — (14) Kaip... Plg. Iz. 16, 6.

dum? ¹⁵ Vastata est Moab, et civitates illius succiderunt: et electi iuvenes eius descenderunt in occisionem: ait rex, Dominus exercituum nomen eius.

¹⁶ Prope est interitus Moab ut veniat: et malum eius velociter accurret nimis. ¹⁷ Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu eius, et universi, qui scitis nomen eius, dicite: Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus? ¹⁸ Descende de gloria, et sede in siti habitatio filiae Dibon: quoniam vastator Moab ascendit ad te, dissipavit munitiones tuas. ¹⁹ In via sta, et prospice habitatio Aroer: interroga fugientem: et ei, qui evasit, dic: Quid accidit? ²⁰ Confusus est Moab, quoniam victus est: ululate, et clamate, annunciate in Arnon, quoniam vastata est Moab. ²¹ Et iudicium venit ad terram campestem: super Helon, et super lasa, et super Mephaath, ²² et super Dibon, et super Nabo, et super domum Deblathaim, ²³ et super Cariathaim, et super Bethgamul, et super Bethmaon, ²⁴ et super Carioth, et super Bosra: et super omnes civitates terrae Moab, quae longe, et quae prope sunt. ²⁵ Abscisum est cornu Moab, et brachium eius contritum est, ait Dominus.

²⁶ Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: et

būtų užmušti, sako karalius, kurs vardu Kareivijų Viešpats.

¹⁶ Moabo žuvinimas artėja ir labai greitai atbėgo jo nelaimė. ¹⁷ Paguoskite jį jūs visi, kurie esate aplink jį, ir visi, kurie žinote jo vardą, sakykite: Kaip gi sulaužytas stiprusis skėptras, garbingoji lazda? ¹⁸ Eik žemyn iš garbės ir sėdėk troškulyje, Dibono dukters gyventoja, nes Moabo naikintojas eina prieš tave, griaua tavo tvirtoves. ¹⁹ Stok ant kelio ir žiūrėk, Aroerio gyventoja; klausk pabėgėlį ir ištrūkusiam sakyk. Kas atsitiko? ²⁰ Moabas sugėdintas, nes nugalėtas. Klykite ir šaukite, skelbkite Arnone, kad Moabas sunaikintas. ²¹ Teismas atėjo į lygumos šalį, Elonui, Jasai, Mefaatui, ²² Dibonui, Nabui, Deblatimo namams, ²³ Karjatimui, Betgamuliui, Betmaonui, ²⁴ Karjotui, Bosrai ir visiems Moabo žemės miestams, kurie yra toli ir kurie arti. ²⁵ Nukirstas Moabo ragas ir jo petys sutriuškintas, sako Viešpats.

²⁶ Nugirdykite jį, nes jis sukilo prieš Viešpatį; ir Moabas

(17) Paguoskite... Ebr. t.: raudokite jo, jūs jo kaimynai. — Kviesdamas Moabo kaimynus raudomis išreikšti savo nuliūdimą, pranašas nori pasakyti, kad smūgis Moabui bus labai didelis, ir tuojau sudeda jiems raudos giesmę. — (18) Dibono dukters. Ebr. t.: Dibono dukrė, t. y. šalies sostinės Dibono gyventojai. Dibone buvo daug vandens. — (19) Aroerio: šiaurinia-

me Arnono upelio krante, į pietus nuo Dibono. — (20) Moabas... Taip kalbės pabėgėliai. — (21) Elonui... Šitie miesteliai buvo į šiaurę nuo Arnono upelio. — (24) Karjotui. Plg. žem. 41 eil. ir Am. 2, 2. — (25) Ragas. Tai vaizdas jėgos, turtinumo, viešpatavimo.

(26) Nugirdykite: duokite jam dieviškos rūstybės taurę, svajinančią sunaikinimo taurę, kad jis

allidet manum Moab in vomitu suo, et erit in derisum etiam ipse: ²⁷ fuit enim in derisum tibi Israel: quasi inter fures reperisses eum: propter verba ergo tua, quae adversum illum locutus es, captivus duceris. ²⁸ Relinquite civitates, et habitate in petra habitatores Moab: et estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis. ²⁹ Audivimus superbiā Moab, superbus est valde: sublimitatem eius, et arrogantiam, et superbiā, et altitudinem cordis eius. ³⁰ Ego scio, ait Dominus, iactantiam eius: et quod non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat conata sit facere.

³¹ Ideo super Moab eiulabo, et ad Moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes. ³² De planctu lazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuae transierunt mare, usque ad mare lazer pervenerunt: super messē tuam, et vindemiam tuam praedo irruit. ³³ Ablata est laetitiae et exultatio de Carmelo, et de Terra Moab, et vinum de

užsigaus ranką savo vėmalu, taip pat ir pats bus išjuokiamas. ²⁷ Nes Izraelis buvo tau pajaukos dalykas, lyg kad būtumei jį radęs tarp vagių; taigi, dėl tavo žodžių, kuriuos prieš jį kalbėjai, tu būsi vedamas nelai svėn. ²⁸ Palikite miestus ir gyvenkite uolose, jūs, Moabo gyventojai, ir būkite kaip karvelis, kurs daro sau lizdą aukščiausioje plyšio skylėje. ²⁹ Mes girdėjome apie Moabo puikybę; jis labai puikus; apie jo didybę, akiplėšiskumą išdidumą ir jo širdies pasididžiavimą. ³⁰ Štai aš žinau, sako Viešpats, jo gyrypelnystę ir kad tam nelygi jo jėga, kad jis mėgino daryti ne tiek, kiek galėjo ištesėti.

³¹ Todėl aš dejuosiu dėl Moabo ir šauksiu dėl viso Moabo, dėl raudančių mūro sienos vyrų. ³² Kaip raudojau Jazerio, taip aš verksiu tavęs, Sabamos vynuogyne. Tavo atžalos perėjo jūrą, nuėjo iki Jazerio jūrai; tavo pjūtį ir tavo vynuogės puolė plėšikas. ³³ Atimta linksmybė ir džiaugsmas iš Karmelio ir iš Moabo žemės; aš pašalinau vyną iš

žūtų lyg apsvaigęs. — Užsigaus... Ebr. t.: tegul Moabas blaškosi savo vėmale. — (27) Izraelis buvo... Ebr. t.: ar Izraelis nebuvo tau... Moabui nėra ko skustis, kad jam tenka taip daug kentėti. Ar jis nesityčiojo iš Dievo tautos? Ir ar turėjo bent rimtą priežastį? Jis jokios neturėjo. Moabas buvo sau pasigrobęs Rubeno ir Gado giminės paskirtus plotus; ar buvo ką panašaus padaręs Izraelis ir ar jis buvo vertas pasityčiojimo kaip sugautas vagis? Tik iš sugauto vagies visi tyčiojasi, kaip pranašas sako 2, 26. — (28) Aukščiausioje... Ebr. t.: viršuje išsižiojusios bedugnės. — Pranašas nori pasakyti, kad Moabui nebėra jokios vilties iš-

sigelbėti, nors jie pasislėptų ir labiausiai neprieinamuose kalnuose ir olose. — (29) Puikybę... Plg. Iz. 16, 6. — (30) Jo gyrypelnystė... Ebr. t.: jo išdykumą (kerštingumą) ir jo pasigyrimų tuštumą: jie darė negerai.

(31) Dėl raudančių... Ebr. t.: dūsaujama dėl Kir-Chereso vyrų. — (32) Jazerio: kartu su Jazerio gyventojais (Iz. 16, 9). — Jūrą: Mirties jūrą. — Iki Jazerio jūrai. Geriau LXX: iki Jazeriui. — (33) Karmelio. Tas žodis čia ne vardas; jis reiškia derlingą vietą. — Vynuogių... Ebr. t.: nebeišspaudžiama vyno su krykštavimais; ir krykštavimas nebe krykštavimas

torcularibus sustuli: nequaquam calcator uvae solitum celeuma cantabit. ³⁴ De clamore Hesebon usque Eleale, et Iasa, dederunt vocem suam: a Segor usque ad Oronaim vitula conternante: aquae quoque Nemrim pessimae erunt. ³⁵ Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, et sacrificantem diis eius. ³⁶ Propterea cor meum ad Moab quasi tibiae resonabit: et cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiaram: quia plus fecit quam potuit, idcirco perierunt. ³⁷ Omne enim caput calvitium, et omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, et super omne dorsum cilicium. ³⁸ Super omnia tecta Moab, et in plateis eius omnis planctus: quoniam contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus.

³⁹ Quomodo victa est, et ululaverunt? quomodo deiecit cervicem Moab, et confusus est? eritque Moab in derisum, et in exemplum omnibus in circuitu suo. ⁴⁰ Haec dicit Dominus: Ecce quasi aquila volabit, et extendet alas suas ad Moab. ⁴¹ Capta est Carioth, et munitiones comprehensae sunt: et erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis. ⁴² Et cessabit

spaustuvų; vynuogių mynėjas anaipol nebedainuos savo paprastos džiūgsmo dainos. ³⁴ Nuo Hesebono šauksmo iki Elealei ir Jasai jie leidžia savo balsą, nuo Segoro iki Oronaimui, treigei karvaitei; taip pat Nemrimo vandenys bus blogiausi. ³⁵ Aš išdildysiu iš Moabo, sako Viešpats, aukojantį aukštumose ir smilkalus deginantį jo dievams. ³⁶ Todėl mano širdis skambės dėl Moabo kaip vamzdžiai, ir mano širdis duos vamzdžių garsą dėl mūro sienos vyrų, nes jie darė daugiau, kaip galėjo, todėl jie žuvo. ³⁷ Nes visos galvos nuplikusios ir visos barzdos nuskustos; visos rankos surištos ir ant kiekvienos nugaros yra ašutinė. ³⁸ Ant visų Moabo stogų ir jo gatvėse viskas rauda, nes aš sutriuškinau Moabą kaip nenaudingą indą, sako Viešpats.

³⁹ Kaip gi jis nugalėtas ir kaip jie klykia? kaip gi Moabas lenkia sprandą ir sugėdintas? Iš Moabo bus pajuokos dalykas ir pavyzdys visiems aplinkui. ⁴⁰ Viešpats sako taip: Štai jis skrenda kaip aras ir ištiesia savo sparnus prieš Moabą. ⁴¹ Karjotas paimtas ir jo tvirtovės užkovotos; Moabo karžygių širdis bus tą dieną kaip gimdyvės širdis. ⁴² Moabas liausis buvęs tauta, nes didžia-

(bet puolančiųjų ir grobio ieškančių priešų šūkavimas). — (34) Treigei... Vž. Iz. 15, 5. Palyginimu nurodoma, kad miestas buvo dailus ir stiprus. — (35) Aukojantį... Bausmė siunčiama, kad būtų nuplakti stabų garbintojai, taip pat kad būtų sunaikintas pats stabų garbinimas ir jo vieta. — (36) Mūro sienos: Kir-Chereso (31 e.). — Nes jie darė... nes (Moabo) išgytieji turtai dinga. — (37) Visos galvos... Plg. Iz. 15, 2; Ez. 7, 18; auk. 47, 5.

— Visos rankos... Ebr. t.: ant visų rankų yra įpjovimų (geduliui išreikšti) ir ant visų šlaunų ašutinės. — (38) Kaip nenaudinga... Ebr. t.: kaip inda, kurs nepatinka. t. y. prieš kurį veikia Dievo rūstybė.

(39) Pavyzdys. Ebr. t.: pasibaisėjimas. — (40) Kaip aras: kurs greitai skrisdamas puola savo grobį. Kaip arui nesunku ištiesti savo sparnus, taip nesunku bus priešams nugalėti Moabą. — (42) Moabas... Ebr. t.: Moabas sunaikintas;

Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriatus est. ⁴³ Pavor, et fovea, et laqueus super te o habitator Moab, dicit Dominus. ⁴⁴ Qui fugerit a facie pavoris, cadet in foveam: et qui conscenderit de fovea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus. ⁴⁵ In umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, et flamma de medio Seon, et devorabit partem Moab, et verticem filiorum tumultus. ⁴⁶ Vae tibi Moab, periisti popule Chamos: quia comprehensi sunt filii tui, et filiae tuae in captivitate. ⁴⁷ Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus.

Hucusque iudicia Moab.

vosi prieš Viešpatį. ⁴³ Baisumas, duobė ir kilpa ateina ant tavęs, o Moabo gyventojau, sako Viešpats. ⁴⁴ Kas pabėgs nuo baisumo, kris į duobę, ir kas išlips iš duobės, bus sugautas kilpa, nes aš atvesiu ant Moabo jų aplankymo metus, sako Viešpats. ⁴⁵ Hesebono ūksmėje sustoja tie, kurie ištrūko nuo kilpos; nes ugnis eina iš Hesebono ir liepsna iš Seono vidurio, ir ryja Moabo šoną ir sumišimo vaikų viršugalvį. ⁴⁶ Deja tau, Moabe! tu žuvai, Chamo tauta, nes išvedami tavo sūnūs ir tavo dukterys į nelaisvę. ⁴⁷ Bet aš sugrąžinsiu Moabo belaisvius paskučiausiose dienose, sako Viešpats.

Iki čia teismai prieš Moabą.

d) Pranašystės prieš įvairias rytų šalių tautas.

Caput XLIX. ¹ Ad filios Ammon. Haec dicit Dominus:

49 perskyrimas. ¹ Amono sūnums. Viešpats sako taip: Argi

jis nebe tauta. — (43) Baisumas, duobė ir kilpa. Ebraiškai kone tie patys žodžiai: pachad, pachath, pach. Plg. Iz. 24, 17-18. Baisumas dėl priešu artinimosi; kas nuo jų bėgs, tiems gresia įvairūs pavojai bėgant, duobės, kilpos. — (45) Tie, kurie ištrūko nuo kilpos. Ebr. t.: be-jėgiai pabėgėliai. — Ugnis eina... Plg. Sk. 21, 28. Kaip kitados Hesebono karalius Sehonas sunaikino lyg ugnis Moabo karalystę, taip kaldėjiečiai puls iš Hesebono ir paims visą šalį. — Vidurio. Teodot. ir syr. vertime: miesto. — Moabo šona...: Moabo kraštą ir jo sustiprintas aukštumas. Sumišimo laikais vadinami moabitai dėl jų didžiavimosi. — (46) Tu... Ebr. t.: žuvo Chamo tauta, nes tavo sūnūs išvesti į kalėjimą ir tavo dukterys į nelaisvę. — (47) Aš sugrąžinsiu... Taip paliekama

geresnės, bent tolimos ateities viltis, jei jie pasirodys jos verti. Viešpats yra visų žmonių Dievas, kurs pasi-gaili kiekvieno, kas jo šaukiasi. — Teismai: Dievo paskirtos bausmės skelbimas. Penkeriems metams praslinkus po Jeruzalės sugriovimo Nebukadnecaras pavergė sau Moabą ir Amoną (Jos. Fl.).

49, 1-39. Amonitai bus išvesti nelaisvėn, bet grįš (1-6). Idumėja pavirs amžina tyruma, nes ji aukštinosi; ji nebegalės išsigelbėti (7-22): džiaugsmo miestas Damaskas bus apleistas (23-27); kedarėnai ir Asoro gyventojai bus sumušti (28-33); Elamas bus vėtomas, bet vėl surinktas (34-39),

(49, 1) Amono... Teglatpalasaras iškėlė į svetimą šalį Rubeno, Gado ir pusę Manaso giminės, ir amonitai ėmė valdyti jų šalį, lyg kad visai

Numquid non filii sunt Israel? aut heres non est ei? Cur igitur hereditate possedit Melchom, Gad: et populus eius in urbibus eius habitavit? ² Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus: et auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum praelii, et erit in tumultum dissipata, filiaeque eius igni succendantur, et possidebit Israel possessores suos, ait Dominus. ³ Ulula Hesebon, quoniam vastata est Hai, clamate filiae Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite et circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes eius, et principes eius simul. ⁴ Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata, quae confidebas in thesauris tuis, et dicebas: Quis veniet ad me? ⁵ Ecce ego inducam super te terrorem, ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: et dispergemini singuli a conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes. ⁶ Et post haec reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus.

Izraėlis neturi vaikų, arba ar jis neturi tėvainio? Tai kam gi Melkomas paveldėjo Gadą ir jo tauta apsigyveno šito miestuose? ² Todėl štai ateina dienos, sako Viešpats, ir aš duosiu išgirsti kovos rėksmą prieš Amono sūnų Rabatą, ir jis pavirs griuvėsiais; jo dukterys bus sudegintos ugnimi, ir Izraėlis paveldės tuos, kurie jį valdė, sako Viešpats. ³ Klyk, Hesebone, nes Hasis sunaikintas; šaukite Rabato dukterys, apsivilkite ašutinėmis, raudokite ir vaikščiokite patvoriais, nes Melkomas bus vedamas į nelaisvę, jo kunigai ir draug jo kunigaikščiai. ⁴ Ko tu giriesi slėniais? Tavo slėnis dingo, tu, išlepintoji dukte, kuri pasitikėjai savo turtais ir sakei: Kas ateis prieš mane? ⁵ Štai aš užvesiu ant tavęs baisumą, sako Viešpats, kareivijų Dievas, iš visų tų, kurie yra aplink tave, ir jūs būsite išsklaidyti, kiekvienas sau, ir nebus kam rinkti bėgančių. ⁶ Bet po to aš sugrąžinsiu Amono sūnų belaisvius, sako Viešpats.

nebebūtų buvę Izraėlio vaikų. Iškelti gi buvo izraėlitai ne visi iki vienam. — Melkomas. Tautinis dievaitis minimas pačios tautos vietoje: pagonių dievaitis buvo paėmęs valdyti Dievo tėvainyste. — (2) Todėl... Jie geidė svetimos nuosavybės, todėl turi nustoti savosios. — Rabatą: amonitų sostinę. — Izraėlis paveldės: taigi, Izraėlis bus sugrąžintas. Kaip Izraėlio valdžia pasireiškė amonitams, vz. Iz. 14, 2; 54, 3. 15; Abd. 17. — (3) Hasis: iš kitur nežinomas amonitų miestas. — Dukterys: mažesni miesteliai ir jų gyventojai. — Patvoriais Ebr. t.: bėgiokite aptvėrimuose, t. y. ieškokite vietos pasislėpti tvoromis aptvėruose vynuogynuose. — Melko-

mas: pats dievaitis, taip kaip kitados buvo pilistimų sugauta ir vedama nelaisvės sandomos skrynja. Plg. 4 Kar. 24, 14; 25, 19-23. — (4) Slėniais: kurių žemė buvo derlinga, tikras amonitų turtas ir jų puikybės ramstis. — Išlepintoji. Ebr. t.: maištininkė. Nors amonitai, kilę iš Loto, buvo žydų giminės, tačiau jau senai buvo virtę pagonimis; jie ne tik buvo nutolę nuo Dievo, bet taip pat buvo labai nepalankūs žydams. — Kas ateis... Atsakymą duoda Viešpats tuojau. — (6) Aš sugrąžinsiu... Amonitai nebus visiškai sunaikinti. Plg. 48, 47. Anot Juoz. Flav. pasakojimo amonitų šalį buvo paėmęs Nebukadnecaras.

⁷ Ad Idumaeam. Haec dicit Dominus exercituum:

Numquid non ultra est sapientia in Theman? Perit consilium a filiis, inutilis facta est sapientia eorum. ⁸ Fugite et terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis eius.

⁹ Si vindemiautores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi. ¹⁰ Ego vero discooperui Esau, revelavi abscondita eius, et celari non poterit: vastatum est semen eius, et fratres eius, et vicini eius, et non erit.

¹¹ Relinque pupillos tuos: ego faciam eos vivere: et viduae tuae in me sperabunt. ¹² Quia haec dicit Dominus: Ecce quibus non erat iudicium ut biberent calicem, bibentes bibent: et tu quasi innocens relinqueris? non eris innocens, sed bibens bibes.

¹³ Quia per memetipsum iuravi, dicit Dominus, quod in solitudinem, et in opprobrium, et in desertum, et in maledictionem erit Bosra: et omnes civitates eius erunt in solitudines sempiternas.

⁷ Idumėjai. Kareivijų Viešpats sako taip:

Argi nebėra daugiau išminties Temane? Ar jų vaikų gudrumas žuvo, jų išmintis pasidarė nebetinkama? ⁸ Bėkite ir gręžkite nugara, leiskitės į daubą, Dedano gyventojai; nes aš atvedžiau ant jo Ezavo žuvimą, jo aplankymo metą. ⁹ Jei pas tave būtų atėję vynuogiautojai, ar jie nebūtų palikę keleto uogų? Jei vagys nakčia,—jie būtų pasigriebę, kiek jiems gana. ¹⁰ Aš gi atidengsiu Ezavą, atidengsiu jo slėpynes, ir jis nebegalės slėptis; bus sunaikinta jo ainija, ir jo broliai, ir jo kaimynai; ir jo nebebus.

¹¹ Palik savo našlaičius, aš padarysiu, kad jie išliktų gyvi; ir tavo našlės tikėsis mažimi. ¹² Nes Viešpats sako taip: Štai tie, kuriems nebuvo priteista gerti taurę, jie gerte gers, o tu būtumei paliktas lyg nekaltas? Ne, tu nebūsi nekaltas, bet gerte gersi. ¹³ Nes aš prisiečiau savimi, sako Viešpats, kad iš Bosros bus tyruma, pajuokos dalykas, apleista vieta ir praeikimas, ir visi jos miestai bus amžinos tyrumos.

(7) Idumėjai. Taip pat Idumėjiečiai buvo žydų neprieteliai, ypač kai Jeruzalė buvo jau sugriauta. Plg. Raud. 4, 21; Ps. 136, 7. — Temane: kurs buvo garsus savo išmintimi. Plg. Jobo 2, 11; Abd. 8; Bar. 3, 22. 23. — Nebetinkama. Ebr. t.: išlaistytą, t. y. dingę. — (8) Dedano. Vz. 25, 23. — (9) Ar jie nebūtų... Nežiūrint viso vymininkų rūpestingumo, lieka kur ne kur kere jų nepamątyta uoga; ne taip bus Edomui, kurį priešai apiplėš visai. — (10) Aš gi... Ebr. t.: nes aš. — Ezava. Jis buvo Idumėjiečių tėvas: vadinosi taip pat Edomas. —

Slėpynes: kurių Idumėjos krašte buvo daug. — BroLIAI: tautelės, su kuriomis Edomas buvo susigimniaaves moterystėmis ar sandoromis. — (11) Našlaičius. Šalyje nebebus kam jais rūpintis, nes visi žus; juos globos pats Viešpats, kurį idumėjiečiai buvo senai paniekinę. — (12) Lyg nekaltas. Ebr. t.: nenubaustas. Dievas davė gerti karčią taurę savo išrinktajai tautai, kuri sulig pažadais turėjo būti apsaugota nuo kentėjimu; tai kaip gi gali pasilikti nenubausti tie, kurie nuo pat pradžių gyveno savo nusikaltimais? — (13) Bosros. Plg. Iz. Plg. 34

¹⁴ Auditum audiui a Domino, et legatus ad Gentes missus est: Congregamini, et venite contra eam, et consurgamus in praelium: ¹⁵ Ecce enim parvulum dedi te in Gentibus contemptibilem inter homines. ¹⁶ Arrogantia tua decepit te, et superbia cordis tui: qui habitas in cavernis petrae, et apprehendere niteris altitudinem collis. cum exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. ¹⁷ Et erit Idumaea deserta: omnis qui transibit per eam, stupebit, et sibilabit super omnes plagas eius. ¹⁸ Sicut subversa est Sodoma, et Gomorrha, et vicinae eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis. ¹⁹ Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam: et quis erit electus, quem praeponam ei? quis enim similis mei? et quis sustinebit me? et quis est iste pastor, qui resistat vului meo? ²⁰ Propterea audite consilium Domini, quod iniit de Edom: et cogitationes eius, quas cogitavit de habitatoribus Theman: Si non deiecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint

¹⁴ Aš girdėte girdėjau iš Viešpaties ir yra siųstas pasiuntinys pas tautas: Susirinkite ir eikite prieš ją ir kelkimės į kovą. ¹⁵ Nes štai aš padariau tave mažutėlį tarp tautų, niekintiną žmonių tarpe. ¹⁶ Tavo akiplėšiškumas apgavo tave ir tavo širdies didybė, tu kuri gyveni uolos plyšiuose ir stengiesi pasiimti kaururio aukštumą. Nors tu pakeltumei savo lizdą taip aukštai kaip aras, iš ten aš nutrauksiu tave, sako Viešpats. ¹⁷ Ir bus Idumėja apleista; kiekvienas, kurs per ją eis, baisėsis ir švilps dėl visų jos slogų. ¹⁸ Kaip sugriauta Sodoma ir Gomora ir jos kaimynės, sako Viešpats, taip negyvens tenai žmogus ir nepasiliks joje žmogaus sūnus. ¹⁹ Štai kaip liūtas jis pakils iš Jordano puiybės prie galingos grožės, nes aš padarysiu, kad jis ūmai prieš ją bėgtų. Ir kas bus rinktinis, kurį aš ant jos statysiu? Nes kas yra man lygus? ir kas atsilaukys prieš mane? ir kas yra tas ganytojas, kurs galėtų priešinti mano veidui? ²⁰ Todėl išgirskite Viešpaties nutarimą, kokį jis padarė apie Edomą, ir jo mintis, kokias jis manė apie Temano gyventojus: Iš tikrųjų

6: Am. 1, 12. — (14) Aš girdėte... Pranašas yra gavęs svarbią žinią, kurią jis skubinasi paskelbti; jos paskelbimas Viešpaties vardu turi sukelti prieš Idumėją kitas tautas. — Kelkimės. Ebr. t.: kelkitės. Plg. šitą ir tol. eil. su Abd. 1–4. — (15) Mažutėlį. Didžiai daugumai žuvus kovoje, tauta pasidarys maža. Nustojus savo gėrybių bus visų niekinama. — (16) Tavo... Ebr. t.: baimė tavęs apgavo tave. — Kaururio aukštumą: kuri dar mažiau prieinama priešams. Plg. Abd. 4. — (18) Jos kaimynai: Adama

ir Seboimas, Prad. 19, 25; Atk. 29, 23. — (19) Kaip liūtas... Dievo skirtosios bausmės vykintojas aprašomas taip pat, kaip ir Izraelio priešas. — Prie galingos grožės: prie pilių ir kalnų saugomos Idumėjos. — Nes aš padarysiu... Ebr. t.: nes ūmai aš išvarysiu ją (Edomą) iš jos (galingos grožės), ir kas yra išrinktas, tą aš joje pastatysiu.—Kas yra tas ganytojas: idumėjiečių kunigaikštis ar vadas, kurs drįstų man priešintis. Jobo 41, 1. — (20) Juos nutremė... Gana bus ir mažiausiųjų Viešpaties kariuomenė,

cum eis habitaculum eorum. ²¹ A voce ruinae eorum commota est terra: clamor in Mari rubro auditus est vocis eius. ²² Ecce quasi aquila ascendet, et avolabit: et expandet alas suas super Bosran: et erit cor fortium Idu-maeae in die illa, quasi cor mulieris parturientis.

²³ Ad Damascum: Confusa est Emath, et Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: prae solitudine quiescere non potuit. ²⁴ Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia et dolores tenuerunt eam quasi parturientem. ²⁵ Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem laetitia! ²⁶ Ideo cadent iuvenes eius in plateis eius: et omnes viri praelii conticescent in die illa, ait Dominus exercituum. ²⁷ Et succendam ignem in muro Damasci, et devorabit moenia Benadad.

²⁸ Ad Cedar, et ad regna Asor, quae percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. Haec dicit Dominus:

juos nutrems bandos mažutėliai, sunaikins draug su jais jų buveinė. ²¹ Nuo jų griuvimo trenksmo dreba žemė, jo balso aidas girdisi Raudonojoje jūroje. ²² Štai jis keliai kaip aras ir atskrenda, ir ištiesia savo sparnus ant Bosros; ir Idumėjos karžygių širdis bus tą dieną kaip gimdyvės širdis.

²³ Damaskui. Amatas ir Arpadas sugėdintas, nes išgirdo blogiausią žinią; susirūpino prie jūros; dėlei neramumo nebegali ilsėtis. ²⁴ Damaskas nusiminęs, jis pabėga, jį apėmė šiurpas, baimė ir skausmai pagavo jį kaip gimdyvę. ²⁵ Kaip gi jie pametė girtinąjį miestą, linksmybės pilį! ²⁶ Tuomet jo jaunikaiciai kris jo gatvėse ir visi kovotojai nutils tą dieną, sako kareivijų Viešpats. ²⁷ Aš sukursiu ant Damasko sienų ugnį ir ji prarys Benadado rūmus.

²⁸ Kedarui ir Asoro karalystėms, kurias sumušė Babilono karalius Nabukodonosoras. Viešpats sako taip:

kad nugalėtų idumėjiečius, vis tiek ar tie mažiausieji bus imami iš kaldejiečių tarpo, ar kur kitur. Ebr. t.: iš tikrųjų juos velka šalin, bandos mažutėlius, iš tikrųjų dėl jų baisės jų lyguma. — (21) Raudonojoje. Ebr. t.: Švendrių. — (22) Bus tą dieną... Apie pranašystės įvykinimą vz. Mal. 1, 3.

(23) Damaskui. Vz. Iz. 17, 1... Am. 1, 3-5. — Ematas: prie Oronto upės; netoli nuo jo turėjo būti ir Arpadas. Plg. Iz. 10, 9. — Prie jūros. Gal čia norėta pasakyti, kad susirūpinus buvo visa šalis net iki jūrai. Anot kitų, čia kilęs neramumas palyginamas su banguojančia

jūra. — (25) Kaip gi jie... Ebr. t.: kaip gi jis nepaliktas tas gyriaus miestas, tas mano pasigėrėjimo miestas? Jeremijas liūdi, kad įbauginti gyventojai neįvykino savo sumanymo (plg. 24 e.) pabėgti; jie būtų išvengę nužudymo. — (26) Nutils. Ebr. t.: žus, bus sunaikinti. — (27) Benadado. Tuo vardu vadinosi nevienas Syrijos karalius. Plg. 3 Kar. 15, 18; 4 Kar. 4, 24 ir k.

(28) Kedarui... Vz. 2, 10. Asoru gal vadinosi nuolatinė kurios nors tautelės gyvenamoji vieta. — Saulėtekio vaikus. Taip vadinosi visos tautelės, gyvenusios tyrumoje ir rytus nuo Palestinos, todėl Arabi-

Surgite, et ascendite ad Cedar, et vastate filios Orientis.²⁹ Tabernacula eorum, et greges eorum capient: pelles eorum, et omnia vasa eorum, et camelos eorum tollent sibi: et vocabunt super eos formidinem in circuitu.

³⁰ Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus: iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, et cogitavit adversum vos cogitationes. ³¹ Consurgite, et ascendite ad gentem quietam, et habitantem confidenter, ait Dominus, non ostia, nec vectes eis: soli habitant. ³² Et erunt cameli eorum in direptionem, et multitudo iumentorum in praedam: et dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in coram: et ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus. ³³ Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta usque in aeternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

³⁴ Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam adversus Aelam in principio regni Sedeciae regis Iuda, dicens: ³⁵ Haec dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Aelam, et summam fortitudinem eorum. ³⁶ Et inducam super Aelam quatuor ventos a quattuor plagis

Kelkitės ir eikite aukštyn į Kedarą ir sunaikinkite saulėtekio vaikus. ²⁹ Jie atims jų padangtes ir jų bandas, pasiims sau jų dangalus, visus jų rykus ir jų kupranugarius ir šauks jiems baisumas aplinkui.

³⁰ Bėkite, labai skubėkite iš čia, slėpkitės daubose, jūs, kurie gyvenate Asore, sako Viešpats; nes Babilono karalius Nabukodonosoras yra padaręs prieš jus nutarimų ir turi prieš jus sumanymų. ³¹ Kelkitės ir eikite aukštyn pas ramią tautą ir gyvenančią be baimės, sako Viešpats; nėra pas juos nei durų, nei velkių; jie gyvena patys vieni. ³² Jų kupranugariai bus išplėšos ir galvijų daugybė — grobis: aš išsklaidysiu juos į visus vėjus, tuos, kurių plaukai paskusti; ir iš visų jų apylinkių aš atvesiu ant jų žuvimą, sako Viešpats. ³³ Asoras virs slibinų buveine, tyruma per amžius; neliks tenai žmogaus ir negyvens jame žmogaus sūnus.

³⁴ Viešpaties žodis, koks buvo suteiktas ir pasakytas pranašui Jeremijui prieš Elamą Jūdo karaliaus Sedekijo karaliavimo pradžioje: ³⁵ Kareivių Viešpats sako taip: Štai aš sulaužysiu Elamo kilpinį ir jo didžiausią stiprybę; ³⁶ aš užvesiu ant Elamo keturis vėjus nuo keturių dangaus kra-

joje ir toliau iki Eupratui. — (31) Pas ramią... Numatomas lengvas nugalėjimas turi paskatinti babiloniečius pradėti kovą. Tautos, prieš kurias jie eis, yra neprisirengusios kariauti. — (32) Plaukai... Vz. 9, 26. — (33) Slibinų: šakalų: — Per amžius: labai ilgai.

(34) Elamą: dabartinį Chusistaną. Kyliaraščiuose elamitai minimi kaipo babiloniečių sėbrai; gal jų dalis buvo šitų kariuomenėje, kai buvo išvesti nelaisvėn Joakinas ir kunigaikščiai. 4 Kar. 24, 10-16. — (35) Ir jo. Ebr. t.: jo. — (36) Vėjus. Vėjas yra smarkumo ir greitumo vaiz-

caeli: et ventilabo eos in omnes ventos istos: et non erit gens, ad quam non perveniant profugi Aelam. ³⁷ Et pavere faciam Aelam coram inimicis suis, et in conspectu quaerentium animam eorum: et adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: et mittam post eos gladium donec consumam eos. ³⁸ Et ponam solium meum in Aelam, et perdam inde reges et principes, ait Dominus. ³⁹ In novissimis autem diebus reverti faciam captivos Aelam, dicit Dominus.

štų ir juos vėtysiu į visus šituos vėjus, ir nebus tautos, pas kurią nenueitų Elamo pabėgėliai. ³⁷ Aš padarysiu, kad Elamas drebėtų prieš savo neprietelius ir akivaizdoje tų, kurie ieško jų gyvybės; aš atvesiu ant jų nelaimę, savo narso rūstybę, sako Viešpats, ir siųsiu paskui juos kalaviją, iki juos sunaikinsiu. ³⁸ Aš pastatysiu savo sostą Elame ir pražudysiu iš ten karalius ir kunigaikščius, sako Viešpats. ³⁹ Paskučiausiose gi dienose aš sugrąžinsiu Elamo belaisvius, sako Viešpats.

e) Pranašystė prieš Babiloną.

Caput L. ¹ Verbum, quod locutus est Dominus de Babylone, et de terra Chaldaeorum in manu Ieremiae prophetae.

² Annunciate in Gentibus, et auditum facite: levate signum, praedicate, et nolite celare: dicite: Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia eius, superata sunt idola eorum. ³ Quo-

50 perskyrimas. ¹ Žodis, kurį Viešpats kalbėjo per pranašą Jeremiją apie Babiloną ir apie kaldėjiečių šalį.

² Skelbkite tautose ir duokite išgirsti; pakelkite vėliavą, pasakokite ir neslėpkite; sakykite: Babilonas paimtas, Bėlis sugėdintas, Merodakas nugalėtas; sugėdinti jo drožti paveikslai, nugalėti jų stabai ³ Nes pakilo

das. Priešai puls elamitus iš visų pusių. — (37) Paskui juos: paskui tuos, kuriems pasiseks pabėgti. — (38) Aš pastatysiu... Pats Viešpats padarys, kad elamiečiai būtų nugalėti, nors jiems kaipo labai toli nuo Palestinos gyvenusiems Viešpaties galybė galėjo rodytis labai nedidelė. — (39) Aš sugrąžinsiu... Mesijo laikai atneš elamitams laisvės. Elamitai minimi Apd. 2, 9.

50, 1—51, 64. Babilonas bus paimtas, Izraelis gi ir Jūdas grįš į Viešpatį (50, 1-7); Babilonas bus sunaikintas, Izraelis gi ir Jūdas bus sugrąžinti į savo vietas (50, 8-20); Babilonas bus sutriuškintas, Izraelis ir Jūdas išvesti (50, 21-46). Sione bus

skelbiami darbai Viešpaties (51, 1-10), kurs mėdų pagalba nubaus Babiloną (51, 11-19) dėl pikto, padaryto Sione (51, 20-35) ir dėl Izraelio vaikų išžudymo (51, 36-58). Jeremijas liepia įmesti pranašystes prieš Babiloną į Eupratą (51, 59-64).

(50, 2) Skelbkite... Pirmą skelbimas nubaudymas kaip jau įvyktas, paskui aprašoma, kaip tai buvo padaryta; žinia apie nubaudimą taip svarbi, kad jos skelbimas įsakomas net penkiaais būdais. — Merodakas Babil. Marduk, kilnis valdovas, dievų dievas. Kaip buvo padarytas teismas kitų tautų dievams (46, 25; 48, 7.13.46; 49, 1), taip žūnant Babilonui ateina teismas ir jo dievui. — (3) Iš

niam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quae ponet terram eius in solitudinem: et non erit qui habitet in ea ab homine usque ad pecus: et moti sunt, et abierunt.

⁴ In diebus illis, et in tempore illo, ait Dominus: venient filii Israel, ipsi et filii Iuda simul: ambulantes et flentes properabunt, et Dominum Deum suum quaerent. ⁵ In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum. Venient, et apponentur ad Dominum foedere sempiterno, quod nulla oblivione delebitur. ⁶ Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt, oblitum sunt cubilis sui. ⁷ Omnes, qui invenerunt, comederunt eos: et hostes eorum dixerunt: Non peccavimus: pro eo quod peccaverunt Domino decori iustitiae, et expectationi patrum eorum Domino.

⁸ Recedite de medio Babylo-nis, et de terra Chaldaeorum egredimini: et estote quasi hoedi ante gregem. ⁹ Quoniam ecce ego suscito, et adducam in Ba-

prieš jį tauta iš šiaurės, kuri pavers jo žemę tyruma, ir nebus kam joje gyventi, pradedant žmogumi ir baigiant gyvuliais; jie pasijudino ir pabėgo.

⁴ Tose dienose anuo metu, sakę Viešpats, ateis Izraelio sūnūs, jie draug ir Judo sūnūs; eidami ir verkdami jie skubinsis ir ieškos Viešpaties, savo Dievo. ⁵ Jie klausis Siono kelio; į jį atgręžti jų veidai; jie ateis ir glausis prie Viešpaties amžina sandora, kuri nebus jokio užmiršimo išdildyta. ⁶ Mano tauta virto paklydusią bandą; jų piemenys suvadžiojo juos ir padarė, kad klaidžiotų kalnuose; jie ėjo nuo kalno į kauburį ir užmiršo savo guolio vietą. ⁷ Visi, kurie juos sutiko, rijo juos, ir jų neprieteliai sakė: Mes nenusidedame, nes jie yra nusidėję Viešpačiui, teisybės grožei, ir jų tėvų vilčiai, Viešpačiui.

⁸ Traukitės iš Babilono vidaus ir išeikite iš kaldėjiečių šalies, ir būkite kaip ožiai bandos priešakyje. ⁹ Nes štai aš pažadinu ir atvesiu prieš Babiloną iš šiau-

šiaurės. Tik žem. 51, 11 pasakomas mėdų vardas. Ir Izaijas pranašavo, kad nugalėtojai ateis iš šiaurės. Iz. 41, 25 ir k. Tiesa, persų ir mėdų puolimas nepadarė tokio sunaikinimo, kokį čia pranašas aprašo, bet tas nugalėjimas Dievo valia ivykęs buvo vėlesnio visiško žuvimo pradžia. — (4) Izraelio. ir Izaijas riša Izraelio grįžimą su Babilono nugalėjimu. — Verkdami. Plg. Oz. 3, 5. Jie grįžta atgal liūdėdami dėl savo senų nusikaltimų ir trokšdami garbinti Viešpatį Sione. — (5) Jie ateis... Ebr. t.: ateikite ir glauskimės prie Viešpaties amžina sandora, neužmirštinaja. — (6) Vir-

to: jos išvedimo nelaisvėn metu. — Piemenys: karaliai ir kunigaikščiai (2, 8; 23, 1. 2). — Jie ėjo... Priminimas svetimų tautų dievų garbinimo. — Guolio vietą: Viešpaties bažnyčią, kame jie galėjo rasti tikros ramybės. — (7) Nenusidedame: pasigrobdami paklydusias avis. — Teisybės grožei. Ebr. t.: teisybės buveinei (bažnyčiai). — Tėvų vilčiai. Jie nežiūrėjo savo sentėvių pavyzdžių ir nieku vertė Dievo žadėjimus.

(8) Kaip ožiai: kurie tvartą atidarius pirmi iš jo veržiasi. — (9) Jos prisirengs... Ebr. t.: jos rikiuojasi prieš jį. — Karžy-

bylonem congregationem Gentium magnarum de terra Aquilonis: et praeparabuntur adversus eam, et inde capietur: sagitta eius quasi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua. ¹⁰ Et erit Chaldaea in praedam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus. ¹¹ Quoniam exultatis, et magna loquimini, diripientes hereditatem meam: quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, et mugistis sicut tauri. ¹² Confusa est mater vestra nimis, et adaequata pulveri, quae genuit vos: ecce novissima erit in Gentibus, deserta, invia, et arens. ¹³ Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem: omnis, qui transibit per Babylonem, stupebit, et sibilabit super universis plagis eius. ¹⁴ Praeparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum; debellate eam, non parcatis iaculis: quia Domino peccavit. ¹⁵ Clamate adversus eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius, destructi sunt muri eius, quoniam ultio Domini est: ultionem accipite de ea, sicut fecit, facite ei. ¹⁶ Disperdit satorum de Babylone, et tenentem falcem in tempore messis: a facie gladii columbae unusquisque ad populum suum convertetur, et singuli ad terram suam fugient.

rės šalies didelių tautų daugybę; jos prisirengs prieš jį, ir iš ten jis bus paimtas; jo vilyčia kaip karžygio — užmušėjo negrįš tuščia. ¹⁰ Kaldėja virs grobiu; visi, kurie ją plėš, gaus gana, sako Viešpats. ¹¹ Taip, jūs džiaugiatės ir didžiuojatės plėšdami mano tėvainystę; taip, jūs pasipylėte lyg veršiai ant žolės ir baubėte kaip jaučiai. ¹² Labai sugėdinta bus jūsų motina ir sulyginta su dulkėmis jūsų gimdytoja; štai ji bus paskutinė tarp tautų, apleista, neprieinama ir sudžiūvusi. ¹³ Dėl Viešpaties rūstybės ji bus negyvenama, bet visa bus paversta į tyrumą; kiekvienas, kurs eis pro Babiloną, baisės ir švilps dėl visų jo slogų. ¹⁴ Prisirenkite prieš Babiloną visi aplinkui kilpininkai; kovokite prieš jį, nesigailėkite vilyčių, nes jis nusidėjo Viešpačiui. ¹⁵ Šaukite prieš jį; visur jis pasidavė; krito jo pamatai; sugriautos jo sienos, nes tai Viešpaties kerštas; keršykite jam; kaip jis darė, taip jam darykite. ¹⁶ Išnaikinkite iš Babilono sėją ir laikantį pjautuvą pjuties metu. Nuo karvelio kalavijo kiekvienas gręšis į savo tautą ir kiekvienas bėgs į savo šalį.

gio — užmušėjo. Ebr. t.: pri-tyrusio karžygio, t. y., kurs kovodamas iš tolo siunčia mirti bėgantiems, kurs nepaleidžia nė vienos vilyčios veltui. — (10) Gaus gana. Babilonija buvo labai turtinga; ji vertėsi prekyba su tolimiausiais kraštais. — (11) Jūs džiaugiatės... Ebr. t.: tu džiaugies, tu pilnas linksmumo, mano tėvainystės plėšike;

tu gali šokinėti kaip kulianti karvaitė ir žvengti kaip stiprūs eržilai. Tačiau tavo motina labai sugėdinta, tavo gimdytoja rausta. — (14) Nusidėjo. Bausmė turi būti juo didesnė, juo sunkiau buvo nusidėta. — (15) Prieš jį; visur... Ebr. t.: prieš jį visur; jis... — (16) Sėją... Turi žūti ne tik kovotojai, bet ir kiti gyventojai. — Nuo kar-

¹⁷ Grex dispersus Israel, leones eiecerunt eum: primus comedit eum rex Assur: iste novissimus exossavit eum Nabuchodonosor rex Babylonis. ¹⁸ Propterea haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo regem Babylonis, et terram eius, sicut visitavi regem Assur: ¹⁹ et reducam Israel ad habitaculum suum: et pascetur Carmelum, et Basan, et in monte Ephraim, et Galaad saturabitur anima eius. ²⁰ In diebus illis, et in tempore illo, ait Dominus: quaeretur iniquitas Israel, et non erit: et peccatum Iuda, et non invenietur: quoniam propitius ero eis, quos reliquero.

²¹ Super terram dominantium ascende, et super habitatores eius visita, dissipa, et interfice quae post eos sunt, ait Dominus: et fac iuxta omnia quae praecepi tibi. ²² Vox belli in terra, et contritio magna. ²³ Quomodo confractus est, et contritus malleus universae terrae? quomodo versa est in desertum Babylon in Gentibus? ²⁴ Illaqueavi te, et capta es Babylon, et nesciebas: inventa es et apprehensa: quoniam Dominum provocasti. ²⁵ Aperiuit Dominus thesaurum suum, et protulit vasa irae suae: quoniam opus est Domino Deo

¹⁷ Izraelis išvaikyta kaimenė: liūtai jį išbaidė. Pirmas ėdė jį Asuro karalius; tas paskutinis, Babilono karalius Nabukodonosoras sugriaužė jo kaulus. ¹⁸ Todėl kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, sako taip: Stai aš lankysiu Babilono karalių ir jo šalį, kaip lankiau Asuro karalių, ¹⁹ ir parvesiu Izraelį atgal į jo buveinę; jis ganysis Karmelyje ir Basane ir jo siela sotinsis Efraimo kalnuose ir Galaade. ²⁰ Anose dienose ir anuo metu, sako Viešpats, bus ieškoma Izraelio neteisybės, ir jos nebus,—ir Jūdo nuodėmės, ir nebus rasta, nes aš dovanosiu tiems, kuriuos būsiu palikęs.

²¹ Pakilk prieš valdovų šalį ir lankyk jo gyventojus; naikink ir užmušk, kas einapaskui juos, sako Viešpats, ir daryk visa taip, kaip tau įsakiau. ²² Kovos garsas šalyje ir didis sunaikinimas. ²³ Kaip gi sulaužytas ir sutrupintas visos žemės kūjis? kaip gi paverstas tyrumia Babilonas tautų tarpe? ²⁴ Aš pastačiau tau kilpą ir tu sugautas, Babilone, to nežinodamas; esi atrastas ir nuvertas, nes erzinau Viešpatį. ²⁵ Viešpats atidarė savo sandėlių ir išsiėmė savo rūstybės pabuklus, nes Viešpats, kareivijų Dievas, turi darbo kaldėjiečių šalyje.

velio. Ebr. t.: nuo smurtininko. — Bėgs į... Plg. Iz. 13, 14.

(17) Liūtas: Asuro ir Babelės karaliai. — Sugriaužė: taip, kad nieko nebeliko. — (19) Karmelyje... Vž. auk. 2, 7. Įvardijamos vietos šiapus ir anapus Jordano. — (20) Jos nebus... Dievas ją visai dovanojęs dėl atgailos.

(21) Valdovų. Ebr. t.: prieš Merathajimo (dvigubas atkaklumas) šalį — eik prieš ją ir prieš Pehodo

(bausmės, pagiežos) gyventojus. Maratim ir Pakuda (atskirų šalių vardai) čia tikriausiai reiškia tas pačias Kaldėją ir Babelę. — (23) Kūjis: Babelė. Vž. 25, 9. — Tyruma. Ebr. t.: pasibaisėjimu. — (24) Nes erzinau... Ebr. t.: pradėjai kovą prieš Viešpatį. — (26) Ebr. t.: ateiškite prieš ją iš visų galų, atidarykite jos sandėlius, kratykite ją kaip pėdus ir išvarkite ją, t. y., suneškite iš jo sandėlių visus turtus ir sumeskite

exercituum in terra Chaldaeorum. ²⁶ Venite ad eam ab extremis finibus, aperite ut exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, et redigite in acervos, et interficite eam: nec sit quidquam reliquum. ²⁷ Dissipate universos fortes eius, descendant in occisionem: vae eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum. ²⁸ Vox fugientium, et eorum, qui evaserunt de terra Babylonis, ut annuncient in Sion ultionem Domini Dei nostri, ultionem templi eius. ²⁹ Annunciate in Babylonem plurimis omnibus, qui tendunt arcum: consistite adversus eam per gyrum, et nullus evadat: reddite ei secundum opus suum: iuxta omnia quae fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, adversum sanctum Israel. ³⁰ Idcirco cadent iuvenes eius in plateis eius: et omnes viri bellatores eius conticescent in die illa, ait Dominus. ³¹ Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuae. ³² Et cadet superbus, et corruet, et non erit qui suscitet eum: et succendam ignem in urbibus eius, et devorabit omnia in circuitu eius.

³³ Haec dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filii Israel, et filii Iuda simul: omnes, qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos. ³⁴ Redem-

²⁶ Ateikite prieš ją iš tolimų pakraščių, atidarykite, kad išeitų tie, kurie ją mindžios; imkite nuo kelio akmenis ir kraukite į krūvas, ir užmuškite ją, ir tegul nieko neliaka. ²⁷ Sunaikinkite visus jos karžygius, tegul žengia į užmušimą; deja jiems, nes atėjo jų diena, jų lankymo metas. ²⁸ Štai balsas bėgančiųjų ir tų, kurie ištrūko iš Babilono šalies, kad skelbtų Sione Viešpaties, mūsų Dievo, pagiežą, jo bažnyčios kerštą. ²⁹ Šaukite prieš Babiloną daugelį, visus, kurie įtempia kilpinį; sustokite prieš jį aplinkui, kad nėvienas neištrūktų; atsilyginkite jam sulig jo darbais; visa, ką jis darė, jam darykite, nes jis didžiūojaši prieš Viešpatį, prieš Izraelio Šventąjį. ³⁰ Todėl jo jaunikačiai kris jo gatvėse, ir visi jo kovotojai nutilę tą dieną, sako Viešpats. ³¹ Štai aš tau, tu puikusias, sako Viešpats, kareivijų Dievas, nes atėjo tavo diena, tavo lankymo metas. ³² Ir parpuls puikusias ir sukniubs, ir nebus kam jo pakelti; aš sukursiu ugnį jo miestuose, ir ji surys visa aplink jį.

³³ Kareivijų Viešpats sako taip: Izraelio sūnūs ir draug Jūdo sūnūs kenčia skriaudą; visi, kurie juos paėmė, laiko, nenori jų paleisti. ³⁴ Jų vaduotojas ga-

juos kaip pėdus į krūvą, kad jie kaip koki prakeikta gėrybė būtų sudeginti. — (27) Ebr. t.: papjaukite visus jo jaučius: jie turi eiti į skerdyklą. — Taip pat pas Iz. 34, 7 didžiūnai vadinasi jaučiais. Jei net šitiems grėšia mirtis, tai ir visa tauta neišsigelbės nuo žuvimo. Tik nedaugeliui

pavyks ištrūkti. — (28) Kurie ištrūko: žydai, kurie išvengė bendro visiems likimo. — (29) Daugelį: kilpininkus (šaulius). — Neištrūktų: iš apgulto Babilono. — (31, 32) Puikusias. Ebr. t.: akiplėša. (34) Vaduotojas. Ebr. t.: go'el, keršintojas. Plg. Jobo, 19,

ptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen eius, iudicio defendet causam eorum, ut exterreat terram, et commoveat habitatores Babylonis. ³⁵ Gladius ad Chaldaeos, ait Dominus, et ad habitatores Babylonis, et ad principes, et ad sapientes eius. ³⁶ Gladius ad divinos eius, qui stulti erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt. ³⁷ Gladius ad equos eius, et ad currus eius, et ad omne vulgus, quod est in medio eius: et erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros eius, qui diripientur. ³⁸ Siccitas super aquas eius erit, et arescent; quia terra sculptilium est, et in portentis gloriantur. ³⁹ Propterea habitabunt dracones cum faunis ficariis: et habitabunt in ea struthiones: et non inhabitabitur ultra usque in sempiternum, nec extruetur usque ad generationem, et generationem. ⁴⁰ Sicut subvertit Dominus Sodomam et Gomorrham, et vicinas eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis. ⁴¹ Ecce populus venit ab Aquilone, et gens magna, et reges multi consurgent a finibus terrae. ⁴² Arcum et scutum apprehendent: crudeles sunt et immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit, et super equos ascendent: sicut vir paratus ad praelium contra te

lingas, jo vardas Kareivijų Viešpats; teismu jis apgins jų bylą, kad išgąsdintų žemę ir priverstų drebėti Babilono gyventojus. ³⁵ Kalavijas prieš kaldėjiečius, sako Viešpats, prieš Babilono gyventojus, prieš kunigaikščius ir prieš jo išminčius. ³⁶ Kalavijas prieš jo žynius, kurie paiki; kalavijas prieš jo karžygius, kurie bijos. ³⁷ Kalavijas prieš jo žirgus, prieš jo kariškus vežimus ir prieš visą tautą, kuri yra jame, ir jie bus kaip moterys; kalavijas prieš jo turtus, nes bus išplėšti. ³⁸ Sausmetis ateis jo vandenims, ir jie išdžius, nes tai drožinių šalis, ir jie giriasi baidyklėmis. ³⁹ Todėl ten gyvens slibinai su miškiniais kipšais, ir gyvens jame strausai; jis nebus daugiau gyvenamas per amžius ir nebus statomas per kartų kartas. ⁴⁰ Kaip Viešpats sugriovė Sodomą ir Gomorą ir jo kaimynes, sako Viešpats, taip nebegyvens tenai žmogus ir nepasiliks ten žmogaus sūnus. ⁴¹ Štai tauta ateina iš šiaurės ir didelė giminė; ir daug karalių kelias iš žemės pakraščių. ⁴² Jie laiko kilpinį ir skydą; jie nuožmūs ir negailestingi; jų balsas ūš kaip jūra; jie joja ant žirgų, kaip vyrai prisirengę kovai prieš tave, Babilono dukte. ⁴³ Babilono karalius išgirdo jų gandą, ir nusi-leido jam rankos; jį pagavo ne-

25; Iz. 44, 2. — Kad išgąsdintų... Ebr. t.: ir padarytų ramybę žemei. — (35) Kalavijas. Teismo ir baudimo vaizdas. — (36) Jo žynius. Jie pasirodo esą paiki, nes nenumatė nelaimės. — (38) Jie giriasi... Ebr. t.: su baidyklėmis jie eina iš proto, t. y. jie taip atsidavę dievai-čių stabams, kurių bijo, kad rodosi

išėję iš proto. — (39) Slibinai: šakalai. — Kipšais. Plg. Iz. 13, 21. Tai visiško sunaikinimo ir apleidimo žymės. — (42) Babilono dukte: išlepta, gėriuose gyvenanti moteriškė — (44) Jis pakils... Plg. auk. 49, 19. Kaip Dievas buvo aukščiausias kaldėjiečių vadas, kai reikėjo nugalėti ir nubausti edomitai, taip jis bus vadas,

filia Babylon. ⁴³ Audivit rex Babylonis famam eorum, et dissolutae sunt manus eius: angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem. ⁴⁴ Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam: et quis erit electus, quem praeponam ei? quis est enim similis mei? et quis sustinebit me? et quis est iste pastor, qui resistat vultui meo? ⁴⁵ Propterea audite consilium Domini, quod mente concepit adversum Babylonem: et cogitationes eius, quas cogitavit super terram Chaldaeorum: Nisi detraxerint eos parvuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum. ⁴⁶ A voce captivitatis Babylonis commota est terra, et clamor inter Gentes auditus est.

Caput LI. ¹ Haec dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem et super habitatores eius, qui cor suum levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem. ² Et mittam in Babylonem ventilatores, et ventilabunt eam et demolientur terram eius: quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis eius. ³ Non tendat qui tendit arcum suum, et non ascendat loricator, nolite parcere iuvenibus eius, interficite omnem militiam eius. ⁴ Et cadent inter-

rimas ir skausmas kaip gimdyvę. ⁴⁴ Štai jis kilsta kaip liūtas iš Jordano puikybės prie galingos grožės; nes aš padarysiu, kad jis ūmai prieš ją bėgtų. Ir kas bus rinktinis, kurį aš ant jos statysiu? Nes kas yra man lygus? Kas atsilauks prieš mane? ir kas yra tas ganytojas, kurs galėtų pasipriešinti mano veidui? ⁴⁵ Todėl išgirskite Viešpaties nutarimą, kokiį jis padarė apie Babiloną, ir jo mintis, kokias jis manė apie kaldėjiečių šalį. Iš tikrųjų, juos nutrems bandos mažutėlis, ir draug su jais bus sunaikinta jų buveinė. ⁴⁶ Nuo gando, kad Babilonas paimtas, dreba žemė ir girdisi šauksmas tarp tautų.

51 perskyrimas. ¹ Viešpats sako taip: Štai aš sukelsiu prieš Babiloną ir prieš jo gyventojus, kurie kėlė savo širdį prieš mane, tarsi maro vėją ² ir siųsiu į Babiloną vėtytojus; jie vėtys jį ir sunaikins jo šalį. Taip, jie ateina prieš jį iš visur jo prispaudimo dieną. ³ Tegul netempia kilpininkai savo kilpinio ir tegul nesikelia šarvotasis. Nesigailėkite jo jaunikaičių, užmuškite visą jo kariuomenę. ⁴ Tuomet parpuls užmušti kaldėjiečių šalyje ir sužeisti jo kraštuose. ⁵ Nes Izraelis

kai bus naikinami kaldėjiečiai. Pranašystė pritaikinta prie to, kas pasakyta auk. 25, 11. 12; tenai Viešpats žada kaldėjiečiams viešpatavimą ir skelbia jų pavergimą. — (46) Kad Babilonas... Ebr. t.: „Babilonas paimtas!“ Babilone buvo daug svetimšalių, kurie dabar bėga į visas puses.

(51, 1) Prieš jo gyventojus... Ebr. t.: prieš Leb qamai

(Kaldėjos) gyventojus. — Kėlė savo...: kurie savo širdyse sukilsta prieš mane. — (2) Sunaikins. Ebr. t.: ištuštins, — taip kaip vėjas šalin nupučia pelus. — (3) Tegul netempia... Ebr. t.: prieš tą, kurs įtempia, tegul kilpininkas įtempia savo kilpinį, ir prieš tą, kurs dengiasi savo šarvais. — (4) Ir sužeisti... Ebr. t.: parverti jo gat-

fecti in terra Chaldaeorum, et vulnerati in regionibus eius. ⁵ Quoniam non fuit viduatus Israel et Iuda a Deo suo Domino exercituum: terra autem eorum repleta est delicto a sancto Israel. ⁶ Fugite de medio Babylonis, et salvet unusquisque animam suam: nolite tacere super iniquitatem eius: quoniam tempus ultionis est a Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei. ⁷ Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino eius biberunt Gentes, et ideo commotae sunt. ⁸ Subito cecidit Babylon, et contrita est: ululate super eam, tollite resinam ad dolorem eius, si forte sanetur. ⁹ Curavimus Babylonem, et non est sanata: derelinquamus eam, et eamus unusquisque in terram suam: quoniam pervenit usque ad caelos iudicium eius, et elevatum est usque ad nubes. ¹⁰ Protulit Dominus iustitias nostras: venite, et narremus in Sion opus Domini Dei nostri.

¹¹ Acuite sagittas, implete pharetras: suscitavit Dominus spiritum regum Medorum: et contra Babylonem mens eius est ut perdat eam, quoniam ul-

ir Jūdās nebuvo savo Dievo, kareivijų Viešpaties apleista našlė; bet jų šalis pilna nusikaltimo Izraelio Šventajam. ⁶ Bėkite iš Babilono, ir tegul kiekvienas gelbi savo gyvybę. Nenutylėkite jo neteisybės, nes tai Viešpaties pagiežos metas; jis atsilygins tai, ką užsipelnė. ⁷ Babilonas buvo auksinė taurė Viešpaties rankoje, nugirdanti visą žemę; jos vyno gėrė tautos ir todėl sujudo. ⁸ Ūmai parpuolė Babilonas ir sutriuškintas. Klykite jo; imkite balsimo jo skausmui; gal kartais jis pagys. ⁹ Mes gydėme Babiloną, ir jis nepagijo; palikime jį ir eikime kiekvienas į savo šalį, nes jo teismas pasiekė dangų ir pakilo iki debesų. ¹⁰ Viešpats parodė mūsų teisingumą; atėkite ir pasakokime Sione Viešpaties, mūsų Dievo, darbą.

¹¹ Galaskite vilyčias, pripildykite saidokus. Viešpats sužadino mėdų karalių dvasią, ir jo mintis yra prieš Babiloną, kad jį pražudytų, nes tai Viešpaties

vėse. — (5) Apleista našlė. Dievas, Izraelio sužadėtinis (2,2), pasilieka ištikimas savo sandorai ir nepalieka savo tautos be globos. — Jų gi šalį... Kaldėjiečių šalis pilna jų padarytų nusikaltimų: dėl šių nusikaltimų Izraelio Šventasis turi juos nubausti. — (6) Nenutylėkite... Ebr. t.: kad jūs nežūtumėte dėl jų nusikaltimo. — (7) Auksinė taurė. Plg. 50, 38. Babilonas vadinasi auksinė taurė (taip kaip pas Daniėlį auksinė stovylos galva reiškia Babiloną) dėl jos galios spindėjimo. — (8) Ūmai... Plg. Iz.

21, 9; Apr. 14; 8. — Klykite: jūs, kurie matysite tą žuvimą. — (9) Mes gydėme... Tautos, kurios buvo Babilono valdžioje, paliudija, kad jis nebegali atgauti savo didybės ir turės visai žūti, nes jo nusikaltimas pasiekė Dievo sostą ir šaukia sau Viešpaties kerštą. — (10) Sione. Kitų tautų priešakyje yra izraelitai, kurie nori Dievo darbų skelbti ten, kam buvo jo pasirinktoji buveinė.

(11) Galaskite... Pranašas vėl grįžta prie kovos prieš Babiloną pradžios. — Saidokus. Ebr. t.:

tio Domini est, ultio templi sui.
¹² Super muros Babylonis levate signum, augete custodiam: levate custodes, praeparate insidias: quia cogitavit Dominus, et fecit quaecumque locutus est contra habitatores Babylonis. ¹³ Quae habitas super aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus pedalis praecisionis tuae. ¹⁴ Iuravit Dominus exercituum per animam suam: Quoniam replebo te hominibus quasi bruchis, et super te celeuma cantabitur. ¹⁵ Qui fecit terram in fortitudine sua, praeparavit orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit caelos. ¹⁶ Dante eo vocem, multiplicavit aquae in caelo: qui levat nubes ab extremo terrae, fulgura in pluviam fecit: et produxit ventum de thesauris suis. ¹⁷ Stultus factus est omnis homo a scientia: confusus est omnis conflator in sculptili, quia mendax est conflatio eorum, nec est spiritus in eis. ¹⁸ Vana sunt opera, et risu digna, in tempore visitationis suae peribunt. ¹⁹ Non sicut haec pars Iacob: quia qui fecit omnia ipse est, et Israel sceptrum hereditatis eius: Dominus exercituum nomen eius.

²⁰ Collidis tu mihi vasa belli, et ego collidam in te Gentes, et

kerštas, jo bažnyčios pagieža
¹² Pakelkite vėliavą prieš Babilono sienas, didinkite sargybą, pastatykite sargus, prirenkite sląstus, nes Viešpats manė ir padarė, ką tik jis yra kalbėjęs prieš Babilono gyventojus. ¹³ Tu, kuri gyveni ant daugelio vandenių, turi daug turtų; atėjo tavo galas, tavo nukirtimo metas. ¹⁴ Kareivijų Viešpats prisiekė savimi: Aš padarysiu tave pilną žmonių kaip skėrių ir ant tavęs bus dainuojama linksma daina. ¹⁵ Jis savo stiprybe padarė žemę, prirengė pasaulį savo išmintimi ir savo išmanymu ištiesė dangų. ¹⁶ Jam griaudžiant daugėja vandenys padangėje; jis pakelia debesį nuo žemės pakraščių, iš žaibų daro lietaus ir išveda vėjų iš savo sandėlių. ¹⁷ Kiekvienas žmogus yra paikas be išminties, kiekvienas liejėjas sugėdintas dėl savo stovylos, nes ką jie lieja yra melas, ir nėra ten dvasios. ¹⁸ Tai tušti darbai ir juoko verti; savo lankymo metu jie žus. ¹⁹ Ne toki yra Jokūbo dalia; nes jis yra tas, kurs visa padarė; Izraelis jo tėvainystės skėptas; jo vardas Kareivijų Viešpats.

²⁰ Tu man trupini karo įrankius ir aš sutrupinsiu tavimi

skydus, t. y. užsidenkite skydais. — Mėdū. Čia jau pasakomas vardas tautos, kurios karalius turėjo pulti Babiloną. Plg. 50, 3. — (12) Vėliavą prieš...: eikite su savo vėliavomis arčiau prie jo sienų, apsupkite miestą. — Prirenkite sląstus: gal taip kaip aprašyta Joz. 8, 14; Teis. 20, 33. — (13) Ant daugelio vandenių. — Babelė buvo abiejuose Euprato upės krantuose ir aplink buvo apvesta plačiu ir giliu grioviu; apylinkėse buvo kanalų, pylimai gi turėjo ap-

saugoti nuo potvynių. — Tavo nukirtimo metas. Tavo likimo mezginyje pasiekta ta vieta, kurioje siūlas turi būti nukirstas. Plg. Iz. 38; 12. Ebr. t.: tavo godumo saikas (pilnas). — (14) Plg. Am. 6, 8. — Aš padarysiu... Ebr. t.: jei aš ir padarysiu tave pilną žmonių, kaip skėrių... Plg. 25, 30. — (15) Padarė žemę... Vz. Prad. 1, 1. Ta pati Dievo išmintis pasireiškia ir pagonių nubaudime.

(20) Tu man... Babelė buvo Dievo įrankis (kūjis), kuriuo jis

disperdam in te regna: ²¹ et collidam in te equum, et equitem eius: et collidam in te currum, et ascensorem eius: ²² et collidam in te virum et mulierem: et collidam in te senem et puerum: et collidam in te iuvenem et virginem: ²³ et collidam in te pastorem et gregem eius: et collidam in te agricolam et iugales eius: et collidam in te duces et magistratus. ²⁴ Et reddam Babyloni, et cunctis habitatoribus Chaldaee omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus. ²⁵ Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corumpis universam terram: et extendam manum meam super te, et evolvam te de petris, et dabo te in montem combustionis. ²⁶ Et non tollent de te lapidem in angulum, et lapidem in fundamenta, sed perditus in aeternum eris, ait Dominus. ²⁷ Levate signum in terra: clangite bucina in Gentibus, sanctificate super eam Gentes: annunciate contra illam regibus Ararat, Menni, et Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum. ²⁸ Sanctificate contra eam Gentes, reges

tautas ir sunaikinsiu tavimi karalystes; ²¹ sudaužysiu tavimi žirgą ir jo raitelį; sutriuškinsiu tavimi kariškąjį vežimą ir sėdintįjį jame; ²² sudaužysiu tavimi vyrą ir moterį; sudaužysiu tavimi senį ir vaiką, sudaužysiu tavimi jaunikaitį ir mergaitę, ²³ sudaužysiu tavimi piemenį ir jo bandą, sudaužysiu tavimi artoją ir jo jaučių jungus, sudaužysiu tavimi vadus ir valdininkus, ²⁴ ir atsiųginsiu Babilonui ir visiems Kaldėjos gyventojams už visą jų piktenybę, kurią jie padarė Sione jūsų akyse, sako Viešpats. ²⁵ Štai aš tau, maro kalne, sako Viešpats, kurs gadini visą žemę; aš ištiesiu savo ranką ant tavęs ir nuritinsiu tave nuo uolų ir padarysiu iš tavęs sugedimo kalną; ²⁶ neims iš tavęs kampinio akmens ir akmens pamatams, bet busi sunaikintas per amžius, sako Viešpats. ²⁷ Pakelkite vėliavą šalyje, trimituokite trimitu tarp tautų, pašventinkite prieš jį tautas, pašaukite prieš jį Ararato, Mennio ir Askenezo karalius; surinkite prieš jį Tapsarą, atveskite žirgų kaip šeriuotų skėrių. ²⁸ Pašventinkite prieš jį tautas, Medijos karalius, jos vadus, visus jos valdininkus ir visą jos

trupino kitas tautas ir jų ginklus; vienos tų tautų buvo bastūnai, kitos žemdirbiai ir t. t.; bet visos turėjo susilaukti bausmės. — (24) Atlyginsi... Dievui panaudojus Babelę prieš įvairias tautas ateina teismo diena ir jai pačiai. Pirmoje vietoje minimas didžiausias jos nusikaltimas prieš Sioną, toliau nusikaltimai prieš tautas. — (25) Kalne. Kalnu vadinama arba visa Babelė dėl jos sustiprinimų, arba tik jos pilis... — (26) Neims... Babelė turi būti visai sunaikinta; sugriautų sienų ir namų akmenys nebebus sunaudoti

kitai statybai. Pranašas mato viename vaizde visą Babilono sunaikinimą, kurs buvo įvykintas dalimis daugelio metų laikotarpyje (Plg. Iz. 13). — (27) Vėliavą: sušaukti tautoms, kurių bus daug; jos visos klausys Viešpaties valios. — Mennio... Ypač šaukiami Didžiosios ir Vakarų Armenijos karaliai. — Tapsarą. Ebr. ž. tiphsar, sutinkamas dar Naumo 3, 17. Tikra jo prasmė nežinoma. Gal taip vadinosi ypatinga kariuomenės rūšis, bet gali būti taip pat, kad jis reiškia kariuomenės surašinėtojus. — Kaip še-

Mediae, duces eius, et universos magistratus eius, cunctamque terram potestatis eius. ²⁹ Et commovebitur terra, et conturbabitur: quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini ut ponat Terram Babylonis desertam et inhabitabilem. ³⁰ Cessaverunt fortes Babylonis a praelio, habitaverunt in praesidiis: devoratum est robur eorum, et facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula eius, contriti sunt vectes eius. ³¹ Currens obviam currenti veniet: et nuncius obvius nuncianti: ut annunciet regi Babylonis quia capta est civitas eius a summo usque ad summum: ³² et vada praeoccupata sunt, et paludes incensae sunt igni, et viri bellatores conturbati sunt. ³³ Quia haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tempus triturae eius: adhuc modicum, et veniet tempus messisionis eius. ³⁴ Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane, absorbit me quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea, et eiecit me. ³⁵ Iniquitas adversum me, et caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: et sanguis meus super habitatores Chaldaee, dicit Ierusalem.

³⁶ Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego iudicabo cau-

valdomąją šalį. ²⁹ Tuomet žemė pajudės ir drebės, nes prieš Babiloną bus vykinami Viešpaties sumanymai padaryti Babilono šalį tuščią ir negyvenamą. ³⁰ Babilono karžygiai liovėsi kovoje, laikosi apkasuose; jų stiprybė dingo, ir jie pasidarė kaip moterys; sudegintos jo padangtės, sutrupinti jo užkaiščiai. ³¹ Vienas bėgėjas pasitinka kitą ir pasiuntinys pasiuntinį skelbti Babilono karaliui, kad jo miestas paimtas nuo vieno krašto iki kitam, ³² kad brastos užimtos, balos išdegintos ugnimi ir vyrai kovotojai sumišę. ³³ Nes kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas sako taip: Babilono duktė kaip klijimas kūlimo metu; dar truputį ir ateis jai pjūties metas. ³⁴ Suėdė mane, surijo mane Babilono karalius Nabukodonosoras, padarė iš manęs lyg tuščią indą; iščiulpė mane kaip slibinas, pripildė savo pilvą mano skanumynų ir išmetė mane. ³⁵ Man padarytoji neteisybė ir mano kūnas tebūna ant Babilono, sako Siono gyventoja, ir mano kraujas ant Kaldėjos gyventojų, sako Jeruzalė.

³⁶ Todėl Viešpats sako taip: Štai aš vesiu tavo bylą ir vykin-

riuotų...: gausingą ir baisią raitariją. — (29) Pajudės ir...: dėl ateinančios kariuomenės daugybės. — (30) Liovėsi...: atviroje lauko kovoje...: — (31) Vienas bėgėjas... Iš viso miesto dalių siunčiamos karaliui žinios, kad miesto pakraščiai jau paimti ir nebėra vilties išsigelbėti. — (32) Brastos: perėjimai per kanalus. — (33) Kūlimo metu. Ebr. t.: kai jis

mindomas (plūkiamas). Klijimo vieta mindymu (ar plukimu) prirengiama kūlimui. — (34) Suėdė... Taip dejuoja Jeruzalė. — (35) Tebūna... Padarytas man smurtas, mano vaikų užmušimas, mano gėrybių išplėšimas, visi tie pikti darbai šaukiasi pagiežos. Nusikaltusiai Babėlei turi būti atkeršyta.

(36) Vesiu tavo... Padarytoji su-tauta sandora ir padarytieji jai

sam tuam, et ulciscar ultionem tuam, et desertum faciam mare eius, et siccabo venam eius. ³⁷ Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, et sibilus, eo quod non sit habitator. ³⁸ Simul ut leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum. ³⁹ In calore eorum ponam potus eorum, et inebriabo eos, ut sopiantur, et dormiant somnum sempiternum, et non consurgant, dicit Dominus. ⁴⁰ Deducam eos quasi agnos ad victimam, et quasi arietes cum hœdis. ⁴¹ Quomodo capta est Sesech, et comprehensa est incluta universae terrae? quomodo facta est in stuporem Babylon inter Gentes? ⁴² Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum eius operta est. ⁴³ Factae sunt civitates eius in stuporem, terra inhabitabilis et deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis. ⁴⁴ Et visitabo super Bel in Babylone, et eiiciam quod absorbuerat de ore eius, et non confluent ad eum ultra Gentes, siquidem et murus Babylonis corruet. ⁴⁵ Egredimini de medio eius populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini. ⁴⁶ Et ne forte

siu tavo kerštą, paversiu jo jūrą tyruma ir išdžiovinsiu jo vandenių šaltinį. ³⁷ Babilonas pavirs griuvėsių krūvomis, slibinų buveine, pasibaisėjimo ir švilpimo dalyku, nes nėra jame gyventojų. ³⁸ Jie krikia visi draug kaip liūtai, krato karčiais kaip jauni liūtai. ³⁹ Jų įkaitime aš juos girdysiu ir nugirdysiu juos, kad apsvaigtų ir miegotų amžinu miegu ir nebeatsikeltų, sako Viešpats. ⁴⁰ Aš nuvesiu juos kaip avinėlius į skerdyklą ir kaip avinų su ožiais. ⁴¹ Kaip gi paimtas Sesakas ir sugautas visos žemės garsusis? Kaip gi virto Babilonas pasibaisėjimu tautų tarpe? ⁴² Pakilo prieš Babiloną jūra, jis apdengtas jos bangų daugybės. ⁴³ Jo miestai virto pasibaisėjimu, negyvenama ir tuščia šalimi, šalimi, kurioje niekas negyvena ir per kurią neina žmogaus sūnus. ⁴⁴ Aš lankysiu Bėlį Babilone ir ištrauksiu iš jo narsų, ką jis prarijo; nebeplauks daugiau pas jį tautos, nes ir Babilono siena sugrius. ⁴⁵ Išeikite iš jojo, mano tauta, kad kiekvienas išgelbėtų savo gyvybę nuo narsingos Viešpaties rūstybės. ⁴⁶ Tegul nesuminkštėja kartais jūsų širdis ir nebijokite gando, kurs plis šalyje; vienais me-

pažadai reikalauja, kad Dievas jos nepaliktu jos neprietelių valdžioje. — Jo jūra. Plg. Iz. 21, 1. — (38) Jie krikia... Jie džiaugiasi dėl gausingo iš Babelės paimto grobio ir dėl jos susilpnėjimo. Plg. 48, 14. — Krato karčiais. Ebr. t.: urzgia. — (39) Jų įkaitime...: jų piktiems geiduliams pasiekus aukščiausią laipsnį, Dievas juos nugirdys. Ebr. t.: aš juos nugirdysiu, kad jie būtų linksmi ir užmigti... Dievo sutvarkymu pranašas parenka čia tokiuos žodžius ir pavyzdžius, ku-

riais tiksliausiai aprašoma, kas pasakui iš tikrųjų įvyko, nes Kyras užklupo Babiloną kaip tik tokiuo metu, kai žymiausi jo gyventojai girtuokliavo. — Nebeatsikeltų: negalėtų priešintis. — (41) Sesakas: Babelė. Plg. 25, 26. — (42) Jūra: karalius su nesuskaitomais kovotojais. — (44) Bėlį. Vz. 50, 1; Iz. 46, 1. — (45) Išeikite... Jei neišeitu, ir juos gali sutikti Dievo rūstybė. — (46) Nebijokite gando... Žydai neturi manyti, kad visakas baigsis vienu akimirksniu, ir nenustoti drąsos, jei

mollescat cor vestrum, et timeatis auditum, qui audietur in terra: et veniet in anno auditio, et post hunc annum auditio: et iniquitas in terra, et dominator super dominatorem. ⁴⁷ Propterea ecce dies veniunt, et visitabo super sculptilia Babylonis: et omnis terra eius confundetur, et universi interfecti eius cadent in medio eius. ⁴⁸ Et laudabunt super Babylonem caeli et terra, et omnia quae in eis sunt: quia ab Aquilone venient ei praedones, ait Dominus. ⁴⁹ Et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra. ⁵⁰ Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini procul Domini, et Ierusalem ascendat super cor vestrum. ⁵¹ Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini. ⁵² Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: et visitabo super sculptilia eius, et in omni terra eius mugiet vulneratus. ⁵³ Si ascenderit Babylon in caelum, et firmaverit in excelso robur suum: a me venient vastatores

tais ateis vienas gandas ir potų metų kitas gandas, ir bus šalyje neteisybė ir valdovas ant valdovo. ⁴⁷ Todėl štai ateina dienos, ir aš lankysiu Babilono drožinius; visa jo žemė bus sugėdinta ir visi jos užmuštieji kris jos viduryje. ⁴⁸ Tuomet džiaugsis dėl Babilono dangus ir žemė ir visa, kas juose yra, nes iš šiaurės ateis jam naikintojų, sako Viešpats. ⁴⁹ Ir kaip Babilonas darė, kad kristų užmušti Izraelyje, taip Babilono užmuštieji kris visoje šalyje. ⁵⁰ Jūs, kurie ištrūkote nuo kalavijo, atekite, nestovėkite; atsimekite toli būdami Viešpatį, ir Jeruzalė teatina jums į širdį. ⁵¹ Mes sugėdinti, nes išgirdome apjuoką; gėda apdengė mūsų veidus, nes svetimieji atėjo į Viešpaties namų šventovę. ⁵² Todėl štai ateina dienos, sako Viešpats, ir aš lankysiu jo drožinius, ir visoje jo šalyje vaitos sužiestieji. ⁵³ Jei Babilonas ir iki dangui pakiltų ir sustiprintų aukštybėje savo galybę, tačiau nuo manęs ateitų jo naikintojas, sako Viešpats. ⁵⁴ Sauksmo balsas iš Babilono ir didis sutriuškinimas iš kaldėjiečių šalies, ⁵⁵ nes Vieš-

kartais ateina žinių, jog vienoje ar kitoje vietoje kilsta karų, jog Babilonijoje įvyksta maištų, dėl kurių tenka kentėti nemaža vargo ir prispaudimo, ir kad vienas kariuomenės vadas sukilsta prieš kitą. Babilonas gali sudrebėti ne tik dėl priešu, kurie ateina iš svetur, bet ir dėl tų, kurie atsiranda jo viduje. Bet vis tiek, kas ten įvyktų, jie turi išlaikyti pasitikėjimą ir tikėti. — (47) Aš lankysiu... Anie sumišimai tai pirmutiniai ženklai, kad Babelė ir jos dievaičiai tikrai žus. Todėl nereikia nusiminti, nes dangus ir žemė džiaugsis Babilono žuvimu.

— (49) Taip Babilono... Anot ebr. t.: taip ir Babelėje kris visos žemės užmuštieji. — Tie, kurie iš visų šalių buvo atėję į Babiloną ir buvo jo nusikaltimų dalyviai, bus baudžiami draug su juo. — (50) Jeruzalė... Ir svetimoje šalyje esantiems žydams Jeruzalė turi būti nuolat Dievo karalystės vidurys. — (51) Mes sugėdinti... Tie skaudūs atsiminimai yra draug ir malda, kad Viešpats pasigailėtų. Viešpaties atsakymas duodamas tuojuo, 52 e. — (53) Ir sustiprintų... Ebr. t.: ir padarytų savo pilį neprieinamą. Plg. 49, 16; Iz. 14, 12. — (54) Bal-

eius, ait Dominus. ⁵⁴ Vox clamoris de Babylone, et contritio magna de Terra Chaldaeorum: ⁵⁵ quoniam vastavit Dominus Babylonem, et perdidit ex ea vocem magnam: et sonabunt fluctus eorum quasi aquae multae: dedit sonitum vox eorum: ⁵⁶ Quia venit super eam, id est super Babylonem praedo, et apprehensi sunt fortes eius, et emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuet. ⁵⁷ Et inebriabo principes eius, et sapientes eius, et duces eius, et magistratus eius, et fortes eius: et dormient somnum semperiternum, et non expergiscentur, ait rex, Dominus exercituum nomen eius. ⁵⁸ Haec dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, et portae eius excelsae igni comburentur, et labores populorum ad nihilum, et gentium in ignem erunt, et disperibunt.

⁵⁹ Verbum, quod praecepit Ieremias propheta, Saraiae filio Neriae filii Maasiae cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni eius: Saraiae autem erat princeps prophetiae. ⁶⁰ Et scripsit Ieremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem in libro uno: omnia verba haec, quae scripta sunt

pats naikina Babiloną ir gaišina iš jo garsų trukšmą; jo bangos ūžia kaip daug vandenų, garsiai skamba jų šauksmas, ⁵⁶ nes ateina prieš jį, tai yra prieš Babiloną naikintojas; jo karžygiai sugaunami, jo kilpinis sulaužomas, nes galingas keršintojas Viešpats lygintė atsilygins. ⁵⁷ Aš nugirdysiu jo kunigaikščius, jo išminčius, jo vadus, jo valdininkus ir jo karžygius; jie miegos amžinu miegu ir nepabus, sako karalius, kurs vardu Kareivijų Viešpats. ⁵⁸ Kareivijų Viešpats sako taip: Ana plačiausia Babilono siena bus kaste pakasta, jo aukšti vartai bus sudeginti ugnimi; tautų darbai nueis niekais, ir ką giminės padarė, bus atiduota ugniai ir žus.

⁵⁹ Žodis, kurį pranašas Jeremijas įsakė Maasijo sūnaus Nerijo sūnui Sarajai, kai jis ėjo su karaliumi Sedekiju į Babiloną ketvirtais jo karaliavimo metais; Sarajas gi buvo pranašystės kunigaikštis. ⁶⁰ Jeremijas aprašė vienoje knygoje visą nelaimę, kuri turėjo ateiti ant Babilono, visus šituos žodžius, kurie

sas... Vz. 50, 22. 40; plg. 48, 3. — (55) Garsų trukšmą: Babelės trukšmavimą prieš kitas tautas; šitą trukšmą pakeis kitas, kurį darys nugalėtojai priešai. — (56) Nes galingas... Ebr. t.: nes atsilyginimų Dievas yra Jahve, jis tikrai atsilygins. — (58) Babilono siena. Ta siena buvo garsus senovės stebalas. Pirmoji siena buvusi 200 mastų aukšta ir 50 mastų plati, taip kad ant jos galėjo laisvai

prasilenkti du ketvertų arklių pakinkyti vežimai. Skaistvarinių vartų joje buvęs visas šimtas. — Ir žūs. Ebr. t.: ir jos pailsio.

(59) Su karaliumi. Kokiuo reikalu Sedekijas keliavo į Babiloną, nepaaiškinta; tikriausiai jis, būdamas nuo Nebukadnecaro priklausomas, turi jam išreikšti pagarbą. — Pranašystės. Anot ebr. t.: atilsio vietos viršininkas. Galima manyti, kad jam buvo pavesta parūpin-

contra Babylonem. ⁶¹ Et dixit Ieremias ad Saraïam: Cum veneris in Babylonem, et videris, et legeris omnia verba haec, ⁶² dices: Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine usque ad pecus, et ut sit perpetua solitudo. ⁶³ Cumque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, et proicies illum in medium Euphraten: ⁶⁴ et dices: Sic submergetur Babylon, et non consurget a facie afflictionis, quam ego adduco super eam, et dissolvetur. Hucusque verba Ieremiae.

parašyti prieš Babiloną. ⁶¹ Ir tuomet Jeremijas tarė Sarajui: Kai ateisi į Babiloną, tai žiūrėk ir perskaityk visus šituos žodžius, ⁶² ir sakyk: Viešpatie, tu kalbėjai prieš šią vietą, kad ją sunaikinsi, taip kad nebebus kas joje gyventų, nei žmogaus nei gyvulio, ir kad ji turi būti amžina tyruma. ⁶³ Pabaigęs skaityti šią knygą, tu pririši prie jos akmenį ir ją įmesi į Euprato vidurį, ⁶⁴ ir tarsi: Taip bus nuskandintas Babilonas ir nebepakils iš smūgio, kurį aš ant jo atvedu, ir jis žus. Iki čia Jeremijo žodžiai.

Pabaiga: Įvykimas pranašystės apie Jeruzalę.

Caput LII. ¹ Filius viginti et unius anni erat Sedecias cum regnare coepisset: et undecim annis regnavit in Ierusalem, et nomen matris eius Amital, filia Ieremiae de Lobna. ² Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia quae fecerat Ioachim. ³ Quoniam furor Domini erat in Ierusalem et in Iuda usquequo proiiceret eos a facie sua: et recessit Sedecias a rege Babylonis.

52 perskyrimas. ¹ Sedekijui buvo dvidešimt vieneri metai, kai jis pradėjo karaliauti, ir jis karaliavo vienuoliką metų Jeruzalėje. Jo motina buvo vardu Amitalė Jeremijo duktė iš Lobnos. ² Jis darė pikta Viešpaties akyse visai taip pat, kaip buvo daręs Joakimas, ³ nes Viešpaties narsas buvo prieš Jeruzalę ir Jūdą, iki jis atmetė juos nuo savo veido. Sedekijas pakėlė

ti karaliui kelionėje sustojimo vietas. — (61) Ir perskaityk... Tas skaitymas turėjo būti būsimųjų Dievo skirtų bausmių paskelbimas. — (63) Akmenį. Prie knygos pririšamas akmuo, kad ji skėsdama būtų tikras Babelės žuvimo vaizdas. — (64) Jis žus. Ebr. t.: jis visai pails.

Iki čia... Prierašas padarytas tų, kurie surinko Jeremijo pranašystes. Jo nėra LXX.

52, 1-34. Istorinėje Jeremijo knygos pabaigoje trumpai pasakojama apie bėgusio iš Jeruzalės karaliaus

Sedekijo sugavimą (1-11), apie miesto ir bažnyčios sudeginimą, taip pat apie bažnyčios turtų išgabenimą į Babelę (12-27); nurodomas išgabentų žydų skaičius (28-30) ir baigiama paminėjimu nelaisvės buvusio karaliaus Joakino paaukštinimo (31-34).

(52, 1) Amitalė. Plg. Iz. 37, 8. Todėl Sedekijas buvo Joakazo brolis ir jėdviečių motina buvo ta pati (4 Kar. 23, 31). Trečiojo brolio Joakimo motina buvo kita (4 Kar. 23, 36). — (3) Pakėlė maištą. Plg. 4 Kar. 24, 19, 20; 2 Kron. 36, 12. Sedekijas buvo iškilmingai priesaika

⁴ Factum est autem in anno nono regni eius, in mense decimo, decima mensis: Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse et omnis exercitus eius adversus Ierusalem, et obsederunt eam, et aedificaverunt contra eam munitiones in circuitu. ⁵ Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sedeciae. ⁶ Mense autem quarto, nona mensis obtinuit fames civitatem: et non erant alimenta populo terrae. ⁷ Et dirupta est civitas, et omnes viri bellatores eius fugerunt, exieruntque de civitate nocte per viam portae, quae est inter duos muros, et ducit ad hortum regis (Chaldaeis obsidentibus urbem in gyro) et abierunt per viam, quae ducit in eremum. ⁸ Persecutus est autem Chaldaeorum exercitus regem: et apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est iuxta Iericho: et omnis comitatus eius diffugit ab eo. ⁹ Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quae est in terra Emath: et locutus est ad eum iudicia. ¹⁰ Et iugulavit rex Babylonis filios Sedeciae in oculis eius: sed et omnes principes Iuda occidit in Reblatha. ¹¹ Et oculos Sedeciae eruit, et vinxit eum compedibus, et adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, et posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis eius.

majštą prieš Babilono karalių. ⁴ Devintais jo karaliavimo metais dešimtame mėnesyje, dešimtoje mėnesio dienoje atsitiko, kad Babilono karalius Nabukodonosoras, pats ir visa jo kariuomenė, atėjo prieš Jeruzalę, apgulė ją ir pastatė prieš ją aplinkui sustiprinimų. ⁵ Miestas buvo apgultas iki vienuoliktų karaliaus Sedekijo metų. ⁶ Ketvirtame gi mėnesyje devintą dieną įsigalėjo badas mieste ir nebebuvo maisto šalies tautai. ⁷ Tuomet įsilaužta į miestą, ir visi jo žmonės kovotojai pabėgo; jie išėjo iš miesto nakčia pro vartus tarp dviejų sienų keliu vedančiu į karaliaus sodą, (kaldėjiečiams apgulus miestą aplinkui), ir ėjo toliau keliu į tyrumą. ⁸ Bet kaldėjiečių kariuomenė vijosi karalių ir sugavo Sedekiją tyrumoje arti Jeriko; visi gi jo palydovai pabėgo nuo jojo. ⁹ Sugavę karalių jie atvedė jį pas Babilono karalių į Reblatą Emato šalyje, ir jis padarė apie jį sprendimą. ¹⁰ Babilono karalius nugalbijo Sedekijo sūnus jo akyse, taip pat ir visus Jūdo kunigaikščius jis užmušė Reblate. ¹¹ Babilono karalius liepė išlupti Sedekijui akis, surišdino jį pančiais, atvedė jį į Babiloną ir įmetęs jį į kalėjimo namus laikė iki jo mirties dienai.

pažadėjęs Nebukadnecarui paklusnumą. — (4) Prieš Jeruzalę... Kad visi kiti Jūdo miestai buvo jau paimti, pasakyta auk. 34, 7. Tą pat dieną, kurioje prasidėjo Jeruzalės apgulimas, pranašas Ezekielis gavo iš Viešpaties apreiškimą. Ez. 24, 1. Ilgas apgulimo laikas buvo Dievo siūlomos malonės metas, jei žydai

būtų norėję pasiduoti kaldėjiečiams. — (7) Į tyrumą: norėdami pasiekti Jordaną. Plg. 39, 4; 4 Kar. 25, 4. — (10) Kunigaikščius... Plg. 39, 5. 6; 4 Kar. 25, 6. 7. Kunigaikščiai buvo tikriausiai sukurstę silpnabūdį karalių pakelti maištą. — (11) Kalėjimo namus... Taip įvyko, kas buvo paskelbta 34, 4.

¹² In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonusdecimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiae, qui stabat coram rege Babylonis in Ierusalem. ¹³ Et incendit domum Domini, et domum regis, et omnes domos Ierusalem, et omnem domum magnam igni combussit. ¹⁴ Et totum murum Ierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldaeorum, qui erat cum magistro militiae. ¹⁵ De pauperibus autem populi, et de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, et de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, et ceteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiae. ¹⁶ De pauperibus vero terrae reliquit Nabuzardan princeps militiae vinitores, et agricolas. ¹⁷ Columnas quoque aereas, quae erant in domo Domini, et bases, et mare aeneum, quod erat in domo Domini, confrangerunt Chaldaei, et tulerunt omne aes eorum in Babylonem. ¹⁸ Et lebetes, et creagras, et psalteria, et phialas, et mortariola, et omnia vasa aerea, quae in ministerio fuerant, tulerunt: et ¹⁹ hydrias, et thymiamateria, et urceos, et pelves, et cande-

¹² Penktame gi mėnesyje dešimtą dieną, tai buvo devyniolikti Babilono karaliaus Nabuchodonosoro metai, atėjo kariuomenės viršininkas Nabuzardanas, kurs stovėdavo ties Babilono karaliumi, į Jeruzalę, ¹³ sudegino Viešpaties namus, karaliaus namus ir visus Jeruzalės namus, ir nudegino ugnimi visus didelius namus. ¹⁴ Visą Jeruzalės sieną aplinkui išardė visa kaldėjiečių kariuomenė, buvusi su kariuomenės vadu. ¹⁵ Dalį gi iš tautos beturčių ir iš likusios liaudies, kuri buvo likusi mieste, ir iš pabėgėlių, kurie buvo nubėgę pas Babilono karalių, ir kitus iš daugybės kariuomenės viršininkas Nabuzardanas išgabeno. ¹⁶ Tačiau iš šalies beturčių tarpo vynininkus ir žemdirbius kariuomenės kunigaikštis Nabuzardanas paliko. ¹⁷ Kaldėjiečiai sulaužė taip pat skaistvarinius šulius, buvusius Viešpaties namuose, papėdes ir skaistvarinę jūrą, buvsią Viešpaties namuose, ir išgabeno visą jų skaistvarį į Babiloną. ¹⁸ Jie pasiėmė dar puodus ir šakutes, muzikos prietaisus, taures ir grūstuvus ir visus indus vartojamus Dievo tarnystėje; ¹⁹ be to ašuočius, smilkytuvus, taureles, praustuves, žibin-

(12) Dešimtą... 4 Kar. 27, 8 paminėta septinta diena; todėl gali būti, kad ar vienoje ar kitoje vietoje bus suklydę teksto perrašinėtojai. — Nabuzardanas. Plg. 39, 9. — (13) Didelių namus: mažesnieji pasiliko neliesti. — (15) Iš tautos beturčių. Jų nerandame paminėtų 4 Kar. 25, 11 ir gal visai teisingai, nes nepigu suprasti, kuo jie galėjo skirtis nuo čia pat minimos likusios liaudies. — (16) Vynininkus ir...: kad šalis neliktų neįgyvenama ir kad kaldėjie-

čiai turėtų iš ko imti mokesčius. — (17) Sulaužė... Taip įvyko, ką Jeremijas buvo pasakęs apie nepamatotą pasitikėjimą bažnyčia ir apie Viešpatystės kerštą 7, 4. 14 ir 27, 19-22. Apie šulius vz. 3 Kar. 7, 15, apie papėdes 3 Kar. 7, 27 ir tol., apie skaistvarinę jūrą 3 Kar. 7, 23. — (18) Muzikos prietaisus. Geriau ebr. t.: peilius. — Grūstuvus: indus pelenams supilti. — (19) Ašuočius: dubenis. Kaikurių dalykų pavadinimai čia pasikartoja; gal vieni buvo iš aukso, kiti iš si-

labra, et mortaria, et cyathos: quotquot aurea, aurea: et quotquot argentea, argentea tulit magister militiae: ²⁰ et columnas duas, et mare unum, et vitulos duodecim aereos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus aeris omnium horum vasorum. ²¹ De columnis autem, decem et octo cubiti altitudinis erant in columna una, et funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro grossitudo eius quatuor digitorum, et intrinsecus cava erat. ²² Et capitella super utramque aerea: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: et retiacula, et malogranata super coronam in circuitu, omnia aerea. Similiter columnae secundae, et malogranata. ²³ Et fuerunt malogranata nonagintasex dependentia: et omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur. ²⁴ Et tulit magister militiae Saraiam sacerdotem primum, et Sophoniam sacerdotem secundum: et tres custodes vestibuli. ²⁵ Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat praepositus super viros bellatores: et septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inventi sunt in civitate: et scribam principem militum, qui probabat tyrones: et sexaginta viros de populo terrae, qui inventi sunt in medio civitatis. ²⁶ Tulit autem eos Nabuzardan

tuvus, grūstuvus ir lėkštes, kiek tik buvo iš aukso ir kiek tik buvo iš sidabro, visus juos pasiėmė kariuomenės vadas, ²⁰ taip pat šuludų, vieną jūrą, dvyliką skaistvarinių veršių, buvusių po papėdėmis, kuriuos buvo padaręs karalius Saliamonas Viešpaties namams. Tų visų indų skaištario svoris buvo nepasvertinas. ²¹ Iš tų dviejų šulų kiekvienas buvo aštuoniolika mastų aukštas ir dvylikos mastų juostelė ėjo aplink jį; jų storumas buvo keturių pirštų, viduje gi buvo tušti. ²² Ant abiejų buvo skaistvarinės galvenos; viena galvena buvo penkiais mastais aukšta, tinkleliai ir granatiniai obuoliai buvo ant vainiko aplinkui, visa iš skaistvario. Taip pat buvo ir ant kito šulo ir granatiniai obuoliai. ²³ Buvo tenai devynios dešimtys šeši kabantys granatiniai obuoliai, ir išviso šimtas granatinių obuolių aplinkui ant tinklelio. ²⁴ Kariuomenės vadas paėmė pirmąjį kunigą Sarają, antrąjį kunigą Sofoniją ir tris prieangio sargus; ²⁵ iš miesto jie paėmė vieną eunuką, kurs buvo vyrų kovotojų viršininkas, septynis vyrus iš tų, kurie matydavo karaliaus veidą, kurie buvo atrasti mieste, vyriausią kariuomenės raštininką, kurs bandydavo naujokus, ir šešias dešimtis žmonių iš šalies tautos, kurie buvo rasti pačiame

dabro. — (21) Aštuoniolika. Plg. 3 Kar. 7, 15. Bet 2 Kron. 3, 15 jų aukštis nurodomas kitas, būtent 35 mastai; toks pat aukštis paminėtas LXX vertime ir šitai vietai. Katras gi buvo tikras, susekti negalima. — (22) Penkiais. Taip pat 3 Kar. 7, 16; anot 4 Kar. 25, 17

tik trimis. — Granatiniai obuoliai. Vz. 3 Kar. 7, 18... — (24) Sarają. Jo senelis buvo Helkijas. tėvas gi Azarijas, kurio ainijai priklausė Ezdras (1 Kron. 5, 40). — (25) Septynis. 4 Kar. 25, 19 paminėti penki. — (26) Reblatą. Plg. 39, 5.

magister militiae, et duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha. ²⁷ Et percussit eos rex Babylonis, et interfecit eos in Reblatha in terra Emath: et translatus est Iuda de terra sua.

²⁸ Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo Iudaeos tria millia et vigintitres: ²⁹ In anno octavodecimo Nabuchodonosor de Ierusalem animas octingentas triginta duas: ³⁰ In anno vigesimo tertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiae animas Iudaeorum septingentas quadraginta quinque omnes ergo animae, quattuor millia sexcentae.

³¹ Et factum est in trigesimo septimo anno transmigratio- nis Ioaichin regis Iuda, duodecimo mense, vigesimaquinta mensis, elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioaichin regis Iuda, et eduxit eum de domo carceris. ³² Et locutus est cum eo bona, et posuit thronum eius super thronos regum, qui erant post se in Babilone. ³³ Et mutavit vestimenta carceris eius, et comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitae suae: ³⁴ et cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei a re-

mieste. ²⁶ Kariuomenės vadas Nabuzardanas ėmė juos ir nuvedė juos pas Babilono karalių į Reblatą. ²⁷ Babilono gi karalius mušė juos ir nužudė juos Reblatoje Emato šalyje; ir Jūdas buvo iškeltas iš savo šalies.

²⁸ Šitie yra žmonės, kuriuos Nabukodonosoras išgabeno: septintais metais tris tūkstančius dvidešimt tris žydus, ²⁹ aštuonioliktais Nabukodonosoro metais aštuonis šimtus tris dešimtis du žmogų iš Jeruzalės; ³⁰ dvidešimt trečiais Nabukodonosoro metais kariuomenės vadas Nabuzardanas išgabeno septynis šimtus keturias dešimtis penkis žydus. Taigi viso, keturi tūkstančiai šeši šimtai žmonių.

³¹ Atsitiko, kad trisdešimt septintais Jūdo karaliaus Joakino metais dvyliktame mėnesyje dvidešimt penktą dieną Babilono karalius Evilmerodakas pirmais savo karaliavimo metais pakėlė Jūdo karaliaus Joakino galvą ir išvesdino jį iš kalėjimo namų. ³² Jis kalbėjosi su juo geruoju ir pastatė jo krasę aukščiau krasių kitų karalių, kurie buvo pas jį Babilone. ³³ Jis liepė pakeisti jo kalėjimo drabužius, ir tasai valgydavo visuomet jo akivaizdoje per visas savo gyvenimo dienas. ³⁴ Jo maistas, nuolatinis maistas

(28-30) Šitų eil. nėra LXX vertime nėra 4 Kar. 25; be to 29 e. Nebukadnecaro metai skaičiuojami kitaip kaip 12 e. Todėl žinios turėjo būti paimtos ne iš vieno šaltinio. Septintais (anot kitų aštuntais) karaliaus Nebukadnecaro metais, viešpataujant Joakimui, buvo išgabenta 10.000 žydų (4 Kar. 24, 14); prie šio tat skaičiaus reikia pridėti šičia minimuosius. Tik penktais metais po miesto paėmimo vėl buvo išvesta

daugelis; tie gal Ismahelio pavyzdžiu mėgino sukelti maištą (plg. Jer. 41, 1; 4 Kar. 25, 25...).

(31) Dvidešimt penktą. Anot 4 Kar. 25, 27 27 dieną, LXX 24 dieną. — Pakėlė...: labai paaukštino, rodydamas jam daug pagarbos. — (32) Kitų karalių. Babilone buvo nemaža svetimų karalių, todėl Babelės karalius ir vadinosi karalių karaliumi. Tarp šitų pirmoji vieta buvo atiduota Joakimui. — (34) Per

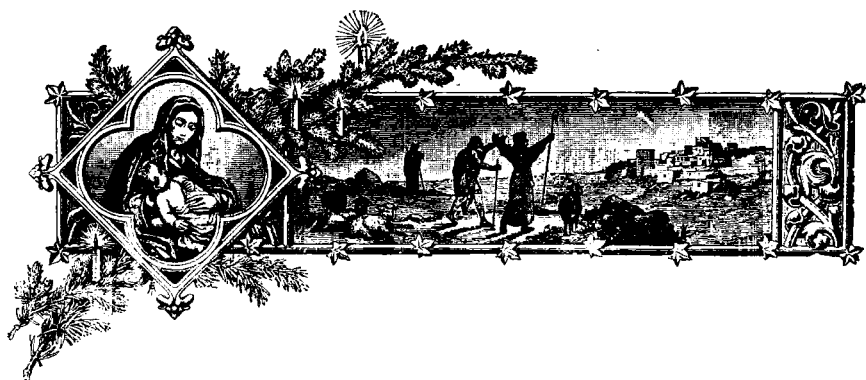
ge Babylonis statuta per singulos dies, usque ad diem mortis suae cunctis diebus vitae eius.

buvo jam Babilono karaliaus duodamas, paskirtas kiekvienai dienai, iki jo mirties dienai per visas jo gyvenimo dienas.

visa s... Joakinas ilgai pasilikdamas nelaisvėje (maž daug 597-560 m.) tikriausiai grėžėsi visa širdimi nuo savo piktų darbų (4 Kar. 24, 9) vėl prie savo tėvo Dovidio Dievo, todėl ir susilaukė jo pasigailėjimo (2 Kar.

7, 14. 15), kurs pasireiškė ypač teokratijos atstatymu ir palikimu amžinojo sosto Dovidio namuose (plg. Jer. 30-33 persk.) Joakino galvos pakėlimas buvo tų malonių ženklas ir laidas.

RAUDOS.

IVADA.

1. Raudų knyga ebraiškai vadinasi pirmuoju jų žodžiu 'ek-hah, kaip gi, vėlesnių gi žydų raštuose qinot, elegijos, raudos. Graikų vertime knygos vardas yra θρῆνοι, lotynų gi Lamentationes, kai kada taip pat threni.

Kone visi aiškintojai sutinka, kad visi penki „graudūs knygos verksmai“ rišasi su kaldėjiečių įvykintu Jeruzalės sugriovimu ir Jūdo karalystės sunaikinimu, ir kad jais apraudoma baisi nelaimė ir skurdas, sutikę tuomet išrinktąją tautą, taip pat paniekia, kurią turėjo kentėti nu puolusi Siono duktė.

Nors visose penkiose giesmėse bendrai imant apraudoma ta pati Jeruzalės nelaimė, tačiau kiekviena jų taip pat nemažai skiriasi nuo kitų ir turi savąjį turinį. Pirmoje raudoje (1,1—22) bendrai išreiškiamas skausmas dėl miestą ištikusio paniekinimo, antroje (2,1—22) miesto ir bažnyčios sugriovimą lydėjusieji

baisūs įvykiai; trečioje (3,1—66) dvasinės pamaldžių kančios dėl įvykintos bausmės, ketvirtoje (4,1—22) aprašomas liūdnas gyventojų likimas ir penktoje (5,1—22) yra maldavimas malonės pasigailėti.

2. Raudos priklauso taip vadinamai lyrinei poėzijai. Atskira jos rūšis gana mėgiama Izraelio tautoje buvo gedulio giesmės, raudos. Jau pas senesnius pranašus (Amosą, Izaiją, Mikėą) galima rasti kur ne kur jų ilgesnėse kalbose trumpučių raudų dėl apverktinų tėvynės smūgių; bet žymiausiomis visame šv. Rašte raudomis be abejo reikia laikyti Jeremijo Raudos. Jas dar galima teisingai laikyti lyriškai-eleginės poėzijos rūšimi, nes jose yra kilnus išreiškimas visokeriopo ūpo, kokį sudaro ar tai viešoji tėvynės ir sostinės padėtis, ar tai asmeninis poėto likimas ir prityrimai, ar tai gailestingumo ir gilaus religijinio jausmo sužadinti pergyvenimai.

Poėzinė Raudų išvaizda yra gana savotiška ir sudėtinga. Neįsileidžiant čia į nuodugnesnį jos aiškinimą, gana bus pasakius kad keturiose raudose yra po 22 eil., t. y. tiek kiek yra raidžių žydų abėcėlėje, trečioje gi raudoje tris kart tiek, t. y. 66 eil. Be to 1, 2 ir 4 raudos eilutės prasideda iš eilios einančiomis abėcėlės raidėmis, alėf, bėt, gimel ir tt.; trečiosios gi raudos kiekvienos trys eilutės prasideda ta pačia raide. Penktoje taip pat 22 eil. raudoje išsižadėta alfabeto raidžių eilios; čia rauda virsta malda; maldoje gi laisvas gyvesnių jausmų išreiškimas abėcėlės raidžių būtų buvęs tik varžomas.

3. Senovės tradicija ir dauguma šių dienų aiškintojų Raudų autoriumi laiko pranašą Jeremiją. Tas įsitikinimas remiasi visų pirma pačiomis Raudomis. Jų autorius piešia baisų teismą Jeruzalei ir Jūdai kaip žmogus, kurs visa savo akimis matė ir pats turėjo iškentėti sunkiausius smūgius, piešia visai ta pačia dvasia, būdu ir kalba, kaip tai darė pranašas Jeremijas savo pranašystėse, su kuriomis Raudos turi labai daug bendra. Aleksandriečių vertime prakalba, taip pat ir kiti senovės vertimai, žydų talmudas, Bažnyčios tėvai ir rašytojai ir vėlesni teologai sutartinai liudija, kad Raudos parašytos Jeremijo.

Raudos parašytos po Jeruzalės sugriovimo ir Jūdo karalystės žuvimo. Kai ilgai apgultas miestas ką tik buvo paimtas ir prasidėjo naikinimo ir plėšimo baisumai, Jeremijas vargu ar galėjo tuojau išreikšti savo sielos jausmus taip sąmojingai ir tvar-

kingai, kaip tai padaryta Raudose. Jose pačiose galima rasti žymių, kad pirmasis skausmas jau buvo bent kiek atslūgęs, bet vis tik dar labai gyvas, sakytumėm tik vos ne vos suvaldomas, tačiau jau nebetrukdąs žmogaus svarstyti ir rimtai įvertinti įvykius. Turint tai omenyje, galima manyti, kad Raudos buvo Jeremijo sudėtos dviem trims mėnesiams praslinkus po bažnyčios sugriovimo, pranašui dar tebesant Palestinoje, ar Aigipte, į kurį jis neilgai trukus buvo priverstas iškelti.

4. Begalinis neapsakomas turėjo būti Izraelio nusiminimas, kai jis pamatė, jog Jeruzalė jau griuvėsiuose, gyventojai išžudyti ir išvesti į nelaisvę, priversti bėgti slapstytis. Jeremijas iš anksto visas nelaimes skelbęs ir visa draug su kitais pergyvenęs, būdamas Viešpaties pranašas, negalėjo pasilikti nebyliu. Ką pranašas akimis matė, ką pats pergyveno, kai ties jo akimis jau gulėjo Jeruzalė griuvėsiuose, jis turėjo pakelti gaudų savo balsą ir Dievo įkvėptas išgiedojo tuos skausmus, kurių širdis buvo kupina.

Bet tiktai dejuoti dėl liūdny įvykių negalėjo būti galutinas Dievo pasiuntinio tikslas. Jis, kurs rodė išsigelbėjimo kelią anksčiau, negalėjo ir dabar apleisti skaudžiai ištiktų savo tautiečių širdžių ir turėjo bent pakelti jas ten, kur tikros paguodos buvo galima rasti. Bausmė buvo dėl nuodėmių; reikėjo pamokinti bent dabar jas suprasti, jų gailėtis, jas išpažinti ir prie Dievo grąžinti.

Bažnyčia pilnai pripažindama žodinę Raudų prasmę, kad jose pranašas Jeremijas išreiškia

Izraelio tautos dejavimus dėl savo likimo, savo praktika pareiškė įsitikinimą, kad tas pat pranašas išreiškė Raudose ir kitų tiesų ir ateityje pasireikšiančių įvykių. Todėl Bažnyčia priėmė

jas į savo liturgiją ir paskyrė tas stebėtinas giesmes Didžiajai Savaitei ir jomis primena ne tik jų kilmę, bet taip pat nuolatini nesiliaujantį jų paskyrimą.

THRENI,

idest Lamentationes Ieremieae prophetae.

LAMENTACIJOS,

tai yra pranašo Jeremijo Raudos.

Et factum est, postquam in captivitatem redactus est Israel, et Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, et planxit lamentatione hac in Ierusalem, et amaro animo suspirans, et eiulans dixit:

Atsitiko*, kad po to, kai Izraelis buvo išgabentas į nelaisvę ir Jeruzalė buvo apleista, pranašas Jeremijas atsisėdo ir verkdamas šitomis raudomis dejavo Jeruzalės; jis apkartusia siela dūšaudamas ir klykdamas sakė:

Pirmoji rauda: Raudojimas dėl Jeruzalės sunaikinimo.

ALEPH.

1. ¹ Quomodo sedet sola civitas plena populo:
facta est quasi vidua
domina Gentium:
princeps provinciarum
facta est sub tributo:

ALĖF.

1. ¹ Kaip gi sėdi pats vienas miestas kitados pilnas žmonių?
Pasidarė lyg našlė
tautų valdovė;
šalių kunigaikštienė
virto baudžiauninke.

*Šitos prakalbos nėra ebr. t., taip pat ko ne visuose senoviniuose vertimuose. Net ir lot. šv. Rašto leidiniuose nevisuomet ji būdavo. Nėra jos geresniuosiuose rankraščiuose ir ne šv. Jieronimo ji išversta. Daugelis nė nelaiko jos šv. Rašto dalimi. Ji gal parašyta LXX vertėjų, kurie tuo būdu norėjo surišti Jeremijo pranašystes su jo Raudomis, o taip pat duoti joms trumpą paaiškinamąją įvadą.

1,1-22. Pirmosios Raudos pirmoje dalyje (1-11) pranašas apverkia Jeruzalės sunaikinimą; antroje gi

pusėje (12-22) pati Jeruzalė graužčiai dejuoja dėl savo nelaimių.

Alėf. Tai pirmoji žydų alfabeto raidė; ja prasideda pirmas ebr. t. žodis. Antrosios eil. pirmas žodis tame pat ebr. t. prasideda antra alfabeto raide *bēt* ir tt. — (1, 1) *Kaip gi...* Pranašas nustebęs klausia, kodėl jo mylimoji Jeruzalė turi visai apleisto, liūdinčio miesto išvaizdą. — *Lyg našlė:* Viešpaties atmeta ir nebeturinti globos. — *Baudžiauninke:* turinčia atlikinėti sunkius baudžiaivos darbus. Trys dalykai sudaro karalystės garbę: gyventojų gausu-

BETH.

² Plorans ploravit in nocte,
et lacrymae eius in maxillis eius:
non est qui consoletur eam
ex omnibus charis eius:
omnes amici eius spreverunt eam,
et facti sunt ei inimici.

GHIMEL.

³ Migravit Iudas propter afflictionem,
et multitudinem servitutis:
habitavit inter gentes,
nec invenit requiem:
omnes persecutores eius apprehenderunt eam
inter angustias.

DALETH.

⁴ Viae Sion lugent
eo quod non sint qui veniant
ad sollemnitatem:
omnes portae eius destructae:
sacerdotes eius gementes:
virgines eius squalidae,
et ipsa oppressa amaritudine.

HE.

⁵ Facti sunt hostes eius in capite,
inimici eius locupletati sunt:

BÊT.

² Ji verkte verkia naktį,
ir jos ašaros ant jos skruostų;
visų jos mylimųjų tarpe
nėra kam jos paguosti;
visi prieteliai paniekino ją
ir virto jai neprieteliais.

GIMEL.

³ Jūdas iškeliavo dėl prispaudimo
ir vergijos sunkumo;
jis gyvena tarp tautų
ir neranda atilsio;
visi jo persekiotojai
sugavo jį angštumose.

DALÊT.

⁴ Siono keliai liūdi,
nes nėra kam ateiti į šventes;
visi jo vartai sugriauti,
jo kunigai vaitoja,
jo mergaitės susigriaužusios,
ir jis pats prislėgtas kartumo.

HÊ.

⁵ Jo neprieteliai gavo viršų,
jo priešai pralobo,

mas, jos geras vardas, jos turtai. Visų tų privalumų Jeruzalė yra netekusi. — (2) *Naktį*: kada žmonės paprastai bent truputį atsipalaidoja nuo savo sielvartų. Kentėti nakčia yra ypač skaudu (plg. Jobo 7, 13, 14). — *Jos ašaros...* Ką pranašas buvo išreiškęs kaipo linkėjimą (9, 1; plg. 13, 17), čia tikrai įvyko. — *Mylimųjų*. Tautos, kurios kitados ieškojo jos prietelystės ir sąjungos, dabar ją niekina ir tyčiojasi iš jos. — *Paniekino ją*. Ebr. t.: pasidarė jai neįstikimi. — (3) *Jūdas iškeliavo...* Kokį iškeliavimą pranašas turi čia omenyje, nevisai aišku; gal tuos žydus, kurie kad ir buvo likę Jūdėjoje, bet bijodami kaldėjiečių norėjo bėgti į Aigiptą ir iš tikrųjų pabėgo, kaip seniau (Jer. 40, 11), pas kaimynų tautas. Tačiau niekur jie ne-

randa saugumo ir laimės, taip kaip jau Mozės buvo paskelbta Atk. 28, 65. — *Angštumose*: vietose, iš kurių nebuvo kaip ištrūkti. Apie nelaimės Aigipte vz. Jer. 49, 22. Tautos likimas daro daug skausmo jos sostinei. — (4) *Keliai liūdi*. Linksmą turi išvaizdą keliai, kuomet jais eina būriais į šventes maldininkai; apileisti jie liūdi. Sionas yra tik aukščiausias Jeruzalės kalnelis, kuriame buvo taip vadinamas Dovidio miestas; tačiau pas pranašus ir kitur dažnai tuo vardu vadinama visa Jeruzalė. — *Jo vartai*. Miesto vartai buvo ir pagražinimas, ir apsigynimas nuo priešų, ir susirinkimų vieta. — *Kunigai...* Kunigai ir mergaitės giesmėmis ir muzika padidindavo švenčių iškilmingumą. — (5) *Gavo viršų*: iškilo aukštyrą ir jaučiasi esą

quia Dominus locutus est super eam
propter multitudinem iniquitatum eius:
parvuli eius ducti sunt in captivitatem
ante faciem tribulantis.

VAU.

⁶ Et egressus est a filia Sion
omnis decor eius:
facti sunt principes eius velut arietes
non invenientes pascua:
et abierunt absque fortitudine
ante faciem subsequentis.

ZAIN.

⁷ Recordata est Ierusalem
dierum afflictionis suae, et praevaricationis
omnium desiderabilium suorum,
quae habuerat a diebus antiquis,
cum caderet populus eius in manu hostili,
et non esset auxiliator:
viderunt eam hostes,
et deriserunt sabbata eius.

HETH.

⁸ Peccatum peccavit Ierusalem,
propterea instabilis facta est:

nes Viešpats kalbėjo prieš Jį
dėl jo neteisumo daugybės;
jo kūdikiai išvesti į nelaisvę
prispaudėjo priešakyje.

VAU.

⁶ Nuo Siono dukters atstojo
visa jos grožė;
jos kunigaikščiai pasidarė lyg
avinai,
kurie neranda ganyklos,
ir eina be jėgų
persekiotojo priešakyje.

ZAIN.

⁷ Jeruzalė atsimena
savo skurdo dienas ir dingimą
viso,
kas jai buvo miela,
ką buvo turėjusi nuo senų
dienų,
kaip jos tauta krito po neprietelio
ranka,
ir nebuvo padėjėjo.
Neprieteliai ją matė
ir išjuokė jos subatas.

CHĖT.

⁸ Jeruzalė sunkiai nusidėjo,
todėl pasidarė svyruojanti;

laimingi. Taip įvyko, ką jau Možė sakė Atk. 28, 43... Kaip Jeremijas buvo davęs išpėjimų apie besianti-nančias bausmes, taip dabar jis nurodo Dievo ranka, kuri jas yra jau siuntusi. — *Pralobo*. Anot ebr. t.: ramūs, džiaugiasi saugumu. — *Kalbėjo*... Anot ebr. t.: žemai jį nulenke. — *Kūdikiai*. Ir tų nepasigailėta. — (6) *Visa jos grožė*. Visa, kuo Siono duktė buvo graži ir visus stebino, dabar yra žuve, neliko jai nieko kaip tik sunaikinimas ir paniekinimas. — *Avinai*. Geriau ebr. t.: briedžiai. Šitie yra greito bėgimo vaizdas. — *Eina be jėgų*. Jei net kunigaikščiai taip yra suvargę iš bado, kad net

nebegali smarkiau bėgti nuo persekiotojo, tai koki yra padėtis visos likusios tautos! Pranašas rasi čia turi omenyje karaliaus Sedekijo likimą, paminėta 4 Kar. 25, 5; Jer. 39, 5; 52, 8. — (7) *Atsimena*... Ebr. t.: savo skurdo ir savo persekiojimo dienose atsimena visas savo brangenybes, kokių buvo turėjusi... — *Nuo senų dienų*. Dovidio ir Saliamono laikais. — *Jos subatas*. Prasmė anot ebr. t.: juokėsi iš jos nelaimių. Ebr. tik čia sutinkamo žodžio mišbatim rasi tikra prasmė būtų pasiliovimas, cessationes. Lietuviškai gal galima būtų pasakyti: juokėsi iš jos *nesubatos*. — (8) *Sunkiai nusidėjo*. Pra-

omnes, qui glorificabant eam,
spreverunt illum,
quia viderunt ignominiam eius:
ipsa autem gemens
conversa est retrorsum.

TETH.

⁹ Sordes eius in pedibus eius,
nec recordata est finis sui:
deposita est vehementer,
non habens consolatorem:
vide Domine afflictionem meam,
quoniam erectus est inimicus.

IOD.

¹⁰ Manum suam misit hostis
ad omnia desiderabilia eius:
quia vidit Gentes
ingressas sanctuarium suum,
de quibus praeceperas ne intra-
rent
in ecclesiam tuam.

CAPH.

¹¹ Omnis populus eius gemens,
et quaerens panem:
dederunt pretiosa quaeque pro
cibo

visi, kurie ją garbino, panie-
kino ją,
nes matė jos gėdą;
ji gi pati vaitodama
traukiasi atgal.

TĖT.

⁹ Jos purvai ant jos kojų,
ji neatsiminė savo galo;
ji smarkiai nutremta
ir neturi ramintojo.
Išvysk, Viešpatie, mano skurdą,
nes neprietelis keliasi puikybėn.

JOD.

¹⁰ Neprietelis ištiesė savo ranką
į visa, kas jai buvo miela;
ji juk matė įeinančius
į savo šventyklą pagonis,
apie kuriuos tu buvai įsakęs,
kad jiems nevalia
eiti į tavo susirinkimą.

KAF.

¹¹ Visa jos tauta vaitoja
ir ieško duonos;
jie duoda visas brangenybes
už maistą

našas aprauda nelaimę draug su visais. Tačiau negana liūdėti; reikia daryti atgaila, kurios pirmas laipsnis yra kaltės pažinimas ir išpažinimas. — *Pasidarė svyruojanti*: neturinti nuolatinės buveinės. Ebr. t. rasi: virto pasibjaurėjimu (kaip moteriškė, kuri sutepta bjauriu nešvarumu, — mėnesiniu krauju). — *Ją garbino*: ieškojo sandoros su Jeruzale (27, 3). — *Traukiasi atgal*: iš gėdos slėpia savo veidą. — (9) *Jos purvai*... Ebr. t.: Jos susitepimas limpa prie jos (drabužių) siūlių. — Jos bjauri nuodėmė pasidarė matoma. Ji neatsiminė, kokios bus nuodėmės pasekės (plg. Deut. 32, 29). — *Ji smarkiai nutremta*. Ebr. t.: taip ji nupuolė stebėtinai žemai. — Visi stebisi jos nupuolimu (Deut. 28, 59). — *Viešpatie*: Jahve, sandoros Dieve. Šitas vardas ir priešų puikybė duoda pranašui vilties, kad Viešpats

padės. — (10) *Miela*: brangiausia, nes ir į bažnyčios indus bei turtus (plg. Jer. 26, 6). Taip priešai parodė savo didelę puikybę. — *Įeinančius į savo*... Tai buvo didžiausia žydų tautai nelaimė. Tiems pagonims nevalia buvo įeiti į žydų tautos sąstatą, lankyti jų religijinių susirinkimų, ir štai dabar jie ėjo net į pačios bažnyčios vidų (plg. Deut. 23, 1-3; Neem. 13, 1... Ez. 44, 7-9). — (11) *Vaitoja ir ieško*... Visa tauta, nugalėta ir apiplėšta, pateko į didžiausią skurdą. — *Pažvelk*... Sionas maldauja, kad Dievas nors pažvelgtų į savo išrinktojo miesto vargus, tuomet jis jau ir padės. Tačiau Sionas draug išpažįsta toliau, kad jis yra Dievo plakamas. — Orig. Olimp. Hugo a. s. Vict. ir kiti šitą Jeruzalės dejavimą pritaiko žmogaus sielai. Pametęs Dievą ji pasidaro lyg našlaitė; ta, kuri kitados kaip kunigaikštienė

ad refocillandam animam.
Vide Domine et considera,
quoniam facta sum vilis.

LAMED.

¹² O vos omnes, qui transitis per
viam,
attendite, et videte
si est dolor sicut dolor meus:
quoniam vindemiavit me
ut locutus est Dominus
in die irae furoris sui.

MEM.

¹³ De excelso misit ignem in os-
ibus meis,
et erudit me:
expandit rete pedibus meis,
convertit me retrorsum:
posuit me desolatam,
tota die moerore confectam.

NUN.

¹⁴ Vigilavit iugum iniquitatum
mearum:
in manu eius
convolutae sunt, et impositae
collo meo:
infirmata est virtus mea:
dedit me Dominus in manu,
de qua non potero surgere.

savo gyvybei palaikyti.
Pažvelk, o Viešpatie, ir matyk,
kaip aš esu paniekinta.

LAMED.

¹² O jūs visi, kurie praeinate
keliu,
tėmykite ir matykite,
ar yra skausmas kaip mano
skausmas;
nes Viešpats nuogavo mane,
kaip jis yra kalbėjęs
savo narso dieną.

MEM.

¹³ Iš aukštybės jis siuntė ugnies
į mano kaulus
ir plakė mane;
ištiesė tinklą mano kojoms,
pastūmė mane atgal,
padarė, kad aš būčiau apleista,
visą dieną liūdesio griaužiama

NUN.

¹⁴ Mano neteisybių jungas slė-
gia mane nuolat;
jo ranka jos supintos
ir padėtos man ant kaklo;
susilpnėjo mano jėga;
Viešpats padavė mane į ranką,
iš po kurios aš negaliu atsi-
kelti.

viešpatavo savo kūno ir dvasios
pajėgoms, dabar virto šetono verge
(Jieron.).

(12) *O jūs visi...* Nuo Dievo Sio-
nas kreipiasi prie kitų. Pirmieji ebr.
t. žodžiai čia nesuprantami; mintis
rasi toki: o kad gi jus visus pasiek-
tų mano šauksmas. — *Nes Viešpats
nuogavo...* Nuogauti miestą, tautą
reiškia visai ją sunaikinti (plg. Jer.
49, 9). Ebr. t. tokio palyginimo nėra:
skausmas, kurs man buvo padary-
tas, man, kurią Viešpats žemai nu-
lenkė savo narso dieną. — (13) *Iš
aukštybės...* Apverktina Jeruzalės pa-
dėtis aprašoma dar kitais vaizdais:
ugnies, tikslo, jungo. Tuo tarpu, kad

iš aukštybės atsiųsta ugnis pripildė
kaulus, lyg norėdama sudeginti vi-
dujines esybės dalis, Dievas padėjo
po kojomis tinklą, kuriuo jos buvo
sugautos, taip kad nebegalėjo iš-
trukti iš Dievo teismo. Ugnis nai-
kino visas jėgas, tinklas kliudė bėgti
iš nelaisvės. — *Plakė mane.* Ebr. t.:
kad juos nugalėtų. — *Pastūmė...*:
taip, kad aš nebegalėjau eiti toliau
ir buvau laikoma sugauta. —
(14) *Mano neteisybių...* Vulgatos
mintis: lyg kad pabudo rūstybės
laikas, kurs rodėsi taip ilgai mie-
gojęs. Ebr. t.: mano nuodėmių jun-
gas uždėtas (pakinkytas) jojo ranka.
— Jis taip labai slėgia mane žemyn,

SAMECH.

¹⁵ Abstulit omnes magnificos meos
Dominus de medio mei:
vocavit adversum me tempus,
ut contereret electos meos:
torcular calcavit Dominus
virgini filiae Iuda.

AIN.

¹⁶ Idcirco ego plorans,
et oculus meus deducens aquas:
quia longe factus est a me
consolator,
convertens animam meam:
facti sunt filii mei perdiri,
quoniam invaluit inimicus.

PHE.

¹⁷ Expandit Sion manus suas,
non est qui consoletur eam:
mandavit Dominus adversum
Iacob
in circuitu eius hostes eius:
facta est Ierusalem
quasi polluta menstruis inter eos.

SADE.

¹⁸ Iustus est Dominus,
quia os eius ad iracundiam
provocavi.

SAMECH.

¹⁵ Viešpats atėmė iš mano tarpo
visus mano karžygius,
pašaukė prieš mane laiką
mano rinktiniams sunaikinti.
Viešpats mynė spaustuvą
mergaitei, Jūdo dukteriai.

AIN.

¹⁶ Todėl aš verkiu,
ir mano akys pasrūvusios van-
denimi,
nes toli nuo manęs yra mano
ramintojas,
kurs atgaivintų mano sielą.
Mano vaikai žuvo,
nes neprietelis įsigalėjo.

PHE.

¹⁷ Sionas išskėtė savo rankas,
bet nėra kam jo paguosti.
Viešpats davė įsakymą prieš Jūdą
aplink jį jo neprieteliams;
Jeruzalė pasidarė jų tarpe
kaip mėnesinio kraujo plūdimo
suteptoji

TSADĖ.

¹⁸ Viešpats teisus,
nes aš vedžiau jo burną į rū-
stybę.

kad aš be Dievo pagalbos nebegaliu pasikelti. — *Susilpnėjo...* Ebr. t.: jis (jungas) sulaužė mano jėgas. — (15) *Karžygius*. Ebr. t.: galinguosius. — *Pašaukė...* Geriau ebr. t.: paskelbė prieš mane šventę mano jaunikaičiams sutriuškinti, t. y. paskelbė lyg kokią iškilnę Jeruzalės žuvimui švesti ir pakviatė į ją tautas, kurias jis pašventė Jeruzalei sunaikinti (Jer. 22, 7). — *Mynė spaustuvą...* Kaip vynuogiavimo šventė buvo Izraeliui džiaugsmo diena, taip šita diena turi būti džiaugsmo šventė neprieteliams. Jeruzalės jaunikaičiai, tinkamiausi kovai vyrai buvo lyg vynuogės nuskinti ir įmesti į sunaikinimo spaustuvą, kurį mina pats Dievas. Panašus spaustuvo mynimo

vaizdas yra pas Iz. 63, 3. — (16) *Mano akys*. Ebr. t.: mano akis, mano akis. Plg. Jer. 14, 17. — *Vaikai žuvo*. Ebr. t.: mano vaikai pastyrę (iš išgaščio), t. y. taip nelaimingi, kad jie negali nuraminti verkiančios motinos. — (17) *Sionas išskėtė...* Kaip anksčiau Viešpats veltui skėtė savo rankas, šaukdamas tautą gręžtis (Iz. 65, 2; Jer. 25, 2), taip dabar veltui skečia savo rankas Sionas, maldaudamas pagalbos ir pasigailėjimo. — *Pasidarė jų tarpe...* Sionui ne tik nenešama paguodos, bet dar jo vengiama kaip pasibjaurėtinės moteriškės, nuo kurios palietimo reikia bėgti. — (18) *Viešpats teisus...* Bent kiek atsipeikėjus Jeruzalė pripažįsta Dievo teisingumą

audite obsecro universi populi,
et videte dolorem meum:
virgines meae, et iuvenes mei
abierunt in captivitatem.

COPH.

¹⁹ Vocavi amicos meos,
et ipsi deceperunt me:
sacerdotes mei, et senes mei
in urbe consumpti sunt:
quia quaesierunt cibum sibi
ut refocillarent animam suam.

RES.

²⁰ Vide Domine quoniam tribulor,
conturbatus est venter meus:
subversum est cor meum in
memetipsa,
quoniam amaritudine plena sum.
foris interficit gladius,
et domi mors similis est.

SIN.

²¹ Audierunt quia ingemisco ego,
et non est qui consoletur me:
omnes inimici mei audierunt
malum meum
laetati sunt, quoniam tu fecisti:
adduxisti diem consolationis,
et fient similes mei.

Išgirskite, meldžiamieji, visos
tautos
ir matykite mano skausmą;
mano mergaitės ir mano jauni-
kaičiai
išėjo į nelaisvę.

QOF.

¹⁹ Aš šaukiau savo prietelius,
tačiau jie apvylė mane;
mano kunigai ir mano seniai
mieste sunaikinti,
kai ieškojo sau maisto
savo gyvybei palaikyti.

RĖŠ.

²⁰ Matyk, o Viešpatie, kaip aš
varginama;
mano viduriai pasijudino,
mano širdis apsvirtė manyje,
nes aš pilna kartumo.
Lauke žudo kalavijas
ir namie panaši mirtis.

SIN.

²¹ Jie girdi, kaip aš vaitoju,
ir nėra kas mane paguostų;
visi mano neprieteliai girdi mano
nelaimę,
džiaugiasi, kad tu tai padarei;
tu atvesi paguodos dieną,
ir jie bus panašūs į mane.

ir išpažįsta, kad ji kenčia tik nusi-
pelnytą bausmę. Po to ji kreipiasi
į kitas tautas ieškodama užuojautos.
— *Nes aš vedžiau...* Ebr. t.: nes aš
buvau atkakli jo ištarmei (burnai).
— *Mano mergaitės...* Vėl minimos
svarbiausios skausmo priežastys:
Jeruzalės džiaugsmas ir pasididžia-
vimas, ateities viltis atimta (plg.
auk. 4. 5. 15 eil.), jos sąjungininkai
apvylė jos laukimą (19 e. plg. 2.
e.), kunigai tautos atstovai Dievo
akivaizdoje ir jo malonės tarpinin-
kai, vyresnieji, vadovai pilietiniuose
reikaluose sunaikinti. — (19) *Priete-
lius*. Ebr. t.: mylimuosius, t. y. tau-
tas, su kuriomis Izraelis buvo pada-
ręs sutarčių anksčiau ir prie kurių

stabų jis taip greitai bėgo. — *Apvy-
lė*: kaip aigiptiečiai. Jer. 37, 6. —
Sunaikinti... Visų Siono nelaimių pa-
sėka turi būti ta, kad jis nustojęs
visokios žemiškos pagalbos tikrai
ieškos prieglaudos pas Dievą. —
(20) *Pasijudino*. Ebr. t.: dega. — *Nes
aš pilna...* Ebr. t.: nes aš buvau at-
kakli. Lauke smaigia mano vaikus
kalavijas, viduje maras (lyg mirtis).
— (21) *Džiaugiasi...* Didžiausia skau-
smą Sionui daro tai, kad jo neprie-
teliai tyčiojasi iš jo. — *Paguodos
diena...* Ebr. t.: diena, kurią tu pa-
skelbei, kad jie bus kaip aš, t. y.
ateis tavo paskelbtoji bausmės diena
neprieteliams; tuomet jie kentės to-
kią pat bausmę, kokią dabar man

THAU.

²² Ingrediatum omne malum eorum coram te:
et vindemia eos
sicut vindemiasti me
propter omnes iniquitates meas:
multi enim gemitus mei,
et cor meum moerens.

THAU.

²² Teateina visas jų piktumas
tavo akivaizdon;
uogauk juos,
kaip tu nuuogavai mane
dėl visų mano neteisybių;
nes daug mano vaitojimų,
ir mano širdis nuliūdusi.

Antroji rauda. Baisus teismas buvo paties Dievo padarytas.

ALEPH.

II. ¹ Quomodo obtexit caligine
in furore suo Dominus
filium Sion:
projecit de caelo in terram
inclytam Israel,
et non est recordatus scabelli
pedum suorum
in die furoris sui.

BETH.

² Praecipitavit Dominus, nec perpercit,
omnia speciosa Iacob:
destruxit in furore suo
munitiones virginis Iuda,

ALĖF.

2. ¹ Kaip gi Viešpats apdengė
tamsybe savo narsę
Siono dukterį;
numetė iš dangaus į žemę
Izraelio kilniąją
ir savo narso dieną
neatsiiminė savo pakojo.

BĖT.

² Viešpats nutrėmė ir nepasigailėjo
viso, kas buvo dailu Jokūbe;
jis sugriovė savo narsę
Jūdo mergaitės tvirtoves

dar. Plg. Jer. 50, 27. — (22) *Uogauk...* Ebr. t.: daryk jiems taip, kaip man darei. — *Nes daug...* Taip pamatuojamas prašymas, kad Dievas pažvelgtų į skurdą ir suteiktų Sionui pasigailėjimo, kurio jis negauna iš žmonių.

2, 1-22. Antrojoje raudoje Jeremijas vėl dejuoja dėl Jeruzalės ir Jūdo žuvimo. bet čia dejavimas dar gilesnis. Visų pirma jis aprašo baisų Dievo įvykintą teismą Jeruzalei ir bažnyčiai (1-12), piešia nelaimės didumą, podraug nurodydamas tikrą kentėjimų priežastį (13-17) ir ragina miestą kreiptis su savo skunda į Dievą (18-22).

(2, 1) *Apdengė...* Siono duktė, t. y. Siono miestas čia palyginamas su žvaigžde, kuri kitados skaisčiai žibėjo, dabar gi apvilktą tamsiais de-

besimis, iš aukštybių numesta žemėn. Debesys yra nelaimės vaizdas. — *Savo pakojo.* Siauresne žodžio prasme tai buvo sandoros skrynia, ant kurios tarp kerubų buvo lyg Dievo sostas; platesne prasme: visa Dievo šventykla ir jos garbingumas Sione. Kitados Dievo garbingumas šviesiame debesyje dengė sandoros skrynią, dabar Dievas apsupė miestą tamsybe ir aplankė jį savo rūstybėje audra. — (2) *Viso, kas buvo dailu.* Anot ebr. t.: visų gražių Jokūbo ganyklų. Visos gyvenamos vietos buvo sunaikintos, taip kaip pranašavo Jeremijas 5, 17. — *Sutepė karalystę...* Kadangi Jūdo sostas buvo Jahvės (Viešpaties) karalystės sostas, tai ta karalystė buvo ypatingu būdu Dievui pašvęsta, ir jos

et deiecit in terram: polluit
regnum, et principes eius.

GHIMEL.

- ³ Confregit in ira furoris sui
omne cornu Israel:
avertit retrorsum dexteram
suam
a facie inimici:
et succendit in iacob quasi
ignem flammae
devorantis in gyro:

DALETH.

- ⁴ Tetendit arcum suum quasi
inimicus,
firmavit dexteram suam quasi
hostis:
et occidit omne, quod pulch-
rum erat visu
in tabernaculo filiae Sion,
effudit quasi ignem indigna-
tionem suam.

HE.

- ⁵ Factus est Dominus velut
inimicus:
praecipitavit Israel,
praecipitavit omnia moenia eius:
dissipavit munitiones eius,
et replevit in filia Iuda
humiliatum et humiliatam.

VAU.

- ⁶ Et dissipavit quasi hortum ten-
torium suum,

ir numetė žemėn, sutepė
karalystę ir jo kunigaikščius.

GIMĖL.

- ³ Savo narsingoje rūstybėje jis
sulaužė
kiekvieną Izraelio ragą,
atitraukė atgal savo dešinę
neprietelio akivaizdoje
ir uždegė Jokūbe lyg ugnį,
kurios liepsna ryja aplinkui.

DALĖT.

- ⁴ Jis įtempė savo kilpinį, kaip
neprietelis,
sustiprino savo dešinę kaip
priešas
ir užmušė visa, kas buvo gražu
matyti
Siono dukters padangtėje;
papylė savo užsidegimą kaip
ugnį.

HĖ.

- ⁵ Viešpats pasidarė lyg neprie-
telis;
nutrėmė Izraelį,
nutrėmė visas jo sienas,
sugriovė jo tvirtoves
ir padarė, kad pas Jūdo duk-
terį būtų pilna
nužemintų vyrų ir moterų.

VAU.

- ⁶ Jis sunaikino jo padangtę kaip
sodą,

karaliai tarsi pažymėti šventumo
žyme buvo Viešpaties pateptieji.
Dievas, paduodamas juos pagonims,
atėmė iš jų tą teokratinę žymę (Iz.
43, 28). — (3) *Izraelio raga*. Vieš-
pats sunaikino visas jėgas, atitrau-
kė savo dešinę, kuri iki tam laikui
palaikė svyruojančią tautą ir ją gy-
nė; net jis pats virto rūstybės pilnu
priešininku, kad savo galinga ranka
leistų mirtingas vilyčias, ar mojuotų
žudančiu kalaviju (Jer. 21, 5). —

(4) *Sustiprino...* Ebr. t.: čia stovėda-
mas su savo dešine kaip priešas ir
naikino... — *Papylė...* Papylimas tai
gausumo vaizdas, ugnis gi bausmės
sunkumo. — (5) *Nutrėmė Izraelį...*
Ebr. t.: sunaikino Izraelį, sunaikino
visus jo rūmus ir krovė Jūdo duk-
teryje dejavimą ant dejavimo. —
(6) *Jis sunaikino...* Dar labiau buvo
apgailėtinas dalykas, kad nepasigai-
lėta net šventyklos, kuria Izraelis
pasitikėdavo (Jer. 7, 4). Ji buvo su-

demolitus est tabernaculum
suum:
oblivioni tradidit Dominus in
Sion
festivitatem, et sabbatum:
et in opprobrium, et in indignationem furoris sui
regem, et sacerdotem.

ZAIN.

⁷ Repulit Dominus altare suum,
maledixit sanctificationi suae:
tradidit in manu inimici
muros turrium eius:
vocem dederunt in domo
Domini,
sicut in die sollemni.

HETH.

⁸ Cogitavit Dominus dissipare
murum filiae Sion:
tetendit funiculum suum, et
non avertit manum suam
a perditione:
luxitque antemurale, et murus
pariter dissipatus est.

TETH.

⁹ Defixae sunt in terra portae
eius:
perdidit, et contrivit vectes eius:
regem eius et principes eius in
Gentibus:

sugriovė jo būstinę.
Viešpats leido užmiršti Sione
iškilnę ir subatą;
jis padavė pajuokai ir savo nar-
so užsidegimui
karalių ir kunigą.

ZAIN.

⁷ Viešpats atmetė savo altorių,
prakeikė savo šventovę,
atidavė į neprietelių rankas
savo bokštų sienas;
šūkojimas girdėjosi Viešpaties
namuose
kaip iškilnių dieną.

CHĖT.

⁸ Viešpats nutarė sugriauti
Siono dukters sieną;
jis įtempė savo virvę ir neati-
traukė savo rankos
nuo sunaikinimo;
priešsienis liūdėjo ir siena
draug sugriuvo.

TĖT.

⁹ Įgrimzdo į žemes jos vartai;
jis pagadino ir sulaužė jos už-
kaiščius;
jos karalius ir jos kunigaikščiai
tarp tautų;

naikinta kaip sunaikinama nevaisin-
gas ir nebetikęs sodas. — *Jo būsti-
nė*. Ebr. t.: susirinkimą, t. y. tą vie-
tą, kurioje tauta susirinkdavo mels-
tis Viešpačiui. — *Jis padavė*... Ebr. t.:
jis atmetė savo rūstybės užsidegime
karalių ir kunigą. — Šventi teokra-
tijos asmenys ir tie neišvengė kerš-
to. — (7) *Prakeikė*. Ebr. t.: panieki-
no. — *Savo bokštų*. Ebr. t.: jų rūmų,
t. y. tų trobesių, kurie buvo sujungti
su bažnyčia. — *Šūkojimas girdė-
josi*... Iš džiaugsmingų priešų ko-
votojų šauksmų pačioje šventyk-
loje, t. y. šventoje ir šven-
čiausioje jos dalyje buvo galima
aiškiai suprasti, kad Viešpats tikrai

buvo atmetęs bažnyčią. — (8) *Siona*.
Draug su bažnyčia sugriauamas ir
sudeginamas šventasis miestas (4
Kar. 25, 9; Jer. 52, 13). — *Jis įtempė*...
Kad griovimas būtų pilnai įvyktas.
Viešpats įtempia naikinimo masta.
— *Priešsienis*... Ebr. t.: jis nuliūdino
pylimą ir sieną, draug jie guli rau-
dingai. — (9) *Įgrimzdo į žemes*, t. y.
vartai apipilti griuvėsiais. Prie var-
tų buvo daromi teismai ir susirin-
kimai. Nuo vartų stiprumo pareida-
vo miesto saugumas; todėl ypatin-
gu būdu apraudomas jų sugriovimas.
— *Jos karalius*... Kaip Dievas su-
griovė išorines karalystės sienas,
taip jis išvarė karalių ir kunigaikš-

non est lex,
et prophetae eius non invenerunt
visionem a Domino.

IOD.

¹⁰ Sederunt in terra, conticuerunt
senes filiae Sion:
consperserunt cinere capita sua,
accincti sunt ciliciis,
abiecerunt in terram capita sua
virgines Ierusalem

CAPH.

¹¹ Defecerunt prae lacrymis
oculi mei,
conturbata sunt viscera mea:
effusum est in terra iecur meum
super contritione filiae populi
mei,
cum deficeret parvulus, et lactens
in plateis oppidi.

LAMED.

¹² Matribus suis dixerunt:
Ubi est triticum et vinum?
cum deficerent quasi vulnerati
in plateis civitatis:
cum exhalarent animas suas
in sinu matrum suarum.

nebėra įstatymo
ir jos pranašai nebegauna
iš Viešpaties regėjimo.

JOD.

¹⁰ Siono dukters seniai
sėdi žemėje ir tyli;
jis apibarstė sau galvas pele-
nais,
susijuosė ašutinėmis;
Jeruzalės mergaitės
lenkia prie žemės savo galvas.

KAF.

¹¹ Mano akys susilpnėjo nuo
ašarų,
susijudino mano viduriai;
išsiliejo ant žemės mano ke-
penos
dėl mano tautos dukters sunai-
kinimo,
alpstant kūdikiui ir žindančiam
miesto gatvėse.

LAMĖD.

¹² Savo motinoms jie sakė:
Kame duona ir vynas?
kai jie alpo, kaip sužeisti,
miesto gatvėse
ir kai atiduodavo savo sielas
savo motinų prieglobstyje.

čius pas svetimas tautas. Buvo pa-
šalintos karaliaus pareigos, suar-
dyta pilietinė ir kunigystės tvarka.
Tam pažymėti ir Dievo rūstybei pa-
liudyti taip pat pranašai nebegauna
daugiau iš Dievo rešėjimų, kuriais
jie galėtų raminti nelaimingus trem-
tinius. Kadangi anksčiau jie nenorėjo
klausyti pranašų išpėjimų, todėl
dabar nebeteikiama jiems jų prana-
šavimų. Kad šitas nebeteikimas nėra
dar per daug senas, nurodo Jer. 42,
4, jau nebekalbant apie tai, kad tuo
pačiu laiku Babilone buvo pranašai
Ezekiėlis ir Daniėlis; bet kaip tik
liūdniausiu griovimo laiku Dievas
nedavė tautai jokio nurodymo per
pranašus. — (10) *Seniai*... Ypatingu

būdu pabrėžiama senių ir mergaičių
padėtis. Garbingų savo amžiumi
senių ir jaunystės žiedo mergaičių
skurdas labiau kaip kitų turi suža-
dinti pasigailėjimą. Kitados veltui
buvo baramos Siono dukters, kam
jos vaikščiojo pasikėlusios į puikybę
ir didžiavosi tuščiais papuošalais;
dabar joms atsitiko tai, kuo Vieš-
pats buvo jas gąsdinęs, Iz. 3, 16-4, 1.
— (11) *Kepenos*. Jos buvo laikomos
gyvybės jėgos būstine. Jų išsilieji-
mas tai gyvybės susilpnėjimas. —
Alpstant kūdikiams... Ko neturėtų su-
laudinti nekaltų kūdikių kentėjimai?
Šitas vaizdas paimtas iš paskutinių
apokalipto dienų (4 Kar. 25, 3;
Jer. 52, 6).

MEM.

¹³ Cui comparabo te? vel cui
assimilabo te
filia Ierusalem?
cui exaequabo te, et consolabor
te
virgo filia Sion?
magna est enim velut mare
contritio tua:
quis medebitur tui?

NUN.

¹⁴ Prophetæ tui viderunt tibi
falsa, et stulta,
nec aperiebant iniquitatem tuam,
ut te ad poenitentiam provocarent:
viderunt autem tibi assumptiones
falsas, et eiectiones.

SAMECH.

¹⁵ Plausuerunt super te manibus
omnes transeuntes per viam:
sibilaverunt, et moverunt caput
suum
super filiam Ierusalem:
Haecine est urbs, dicentes,
perfecti decoris,
gaudium universae terrae?

PHE.

¹⁶ Aperuerunt super te os suum
omnes inimici tui:

MEM.

¹³ Su kuo aš tave palyginsiu,
arba įką laikysiu tave panašią,
Jeruzalės dukte?
Su kuo aš tave lyginsiu, kad
paguosčiau tave,
mergaite, Siono dukte?
nes tavo sunaikinimas didis
kaip jūra;
kas pagydytave?

NUN.

¹⁴ Tavo pranašai matė tau
apgaule ir kas paika;
jie neatidengdavo tavo neteisybės,
kad ragintų tave į atgailą;
matė gi tau melagingų
priėmimų ir atstūmimų.

SAMĖCH.

¹⁵ Prieš tave ploja rankomis
visi, kurie praeina keliu;
jie švilpia ir kraipo savo galvas
prieš Jeruzalės dukterį.
Jie sako: Ar tai šitas tobulo
gražumo miestas,
visos žemės džiaugsmas?

PHE.

¹⁶ Visi tavo neprieteliai
išsižiojo prieš tave;

(13) Su kuo... Ebr. t.: koki aš duosiu apie tave liudijimą? t. y. ką aš galėčiau pasakyti apie tave tau pamokinti ir paguoti. — Tavo sunaikinimas... Jeruzalės skausmas begalo didelis, nes nėra kito į jį panašaus ir nėra vaistų jam pagydyti. — (14) Tavo pranašai: netikri pranašai Dievo nesiūti, kuriuos tauta savo pagyrimu, pritirimu ir dovanomis skatino pranašauti. — Kas paika. Anot ebr. t.: nesamones, t. y. dalykus, kuriuose nebuvo tiesos, kurie galėjo sužadinti tik pasibaurėjimą. Kodėl? Jie nepeikė tautos nuodėmių (plg. Jer. 23, 14. 17. 18). Jei jie būtų buvę tikri pranašai,

tai jie būtų darę pastangų atitraukti tautą nuo jos piktumo (Jer. 23, 22 ebr. t.) ir apsaugoti ją nuo nelaisvės. — Kad ragintų... Ebr. t.: kad nukreiptų tavo nelaisvę. — Melagingų... Ebr. t.: apgaule ir atstūmimo naštu. Netikri pranašai skelbė žydų priešams, kurie išdrisčių pulti Jeruzalę, visokių nelaimių; tu gi pranašavimų galas buvo tas, kad tauta buvo išvesta į nelaisvę. Plg. Jer. 27, 10-15; 28, 2. 11; 37, 18. — (15) Ant tavęs... Taip priešai išreiškia savo pasityčiojimus. Kaip pagonyt kitados pavydėjo Jeruzalei Dievo jai suteiktos laimės, taip dabar jie džiaugiasi jos žuvimu. — (16) Išsižiojo...: tyčioda-

sibilaverunt, et fremuerunt
dentibus,
et dixerunt: Devorabimus:
en ista est dies, quam expecta-
bamus:
invenimus, vidimus.

AIN.

17 Fecit Dominus quae cogitavit
complevit sermonem suum,
quem praeceperat a diebus
antiquis:
destruxit, et non pepercit,
et laetificavit super te ini-
micum,
et exaltavit cornu hostium
tuorum.

SADE.

18 Clamavit cor eorum ad Do-
minum
super muros filiae Sion:
Deduc quasi torrentem lacrymas
per diem, et noctem:
non des requiem tibi
neque taceat pupilla oculi tui.

COPH.

19 Consurge, lauda in nocte
in principio vigiliarum:
effunde sicut aquam cor tuum
ante conspectum Domini:
leva ad eum manus tuas
pro anima parvulorum tuorum,
qui defecerunt in fame
in capite omnium compitorum.

jie švilpė, griežė dantimis
ir sakė: Mes prarysime;
štai ta diena, kurios laukėme;
mes radome, mes ją matėme.

AIN.

17 Viešpats padarė, ką buvo nu-
taręs;
įvykino savo žodžius,
kuriuos jis buvo pasakęs jau
nuo senų dienų;
griovė ir nesigailėjo,
palinksmino tavimi neprietelį
ir išaukštino tavo neprietelių
ragą.

TSADĖ.

18 Jų širdis šaukė į Viešpatį
dėl Siono dukters sienų:
Liek ašaras kaip upelį
dieną ir naktį,
neduok sau atilsio
ir tenesiilsį tavo akies lėlėlė.

QOF.

19 Kelkis, girk nakčia
budynių pradžioje;
išliek kaip vandenį savo širdį
Viešpaties akivaizdoje;
pakelk į jį savo rankas
už savo kūdikių sielą,
kurie badu miršta
visų gatvių kampuose.

mies iš tavęs ir tave keikdami. — *Mes prarysime.* Ebr. t.: mes sunaikinome, prarijome. Priešai giriąsi visai sunaikinė Jeruzalės gražumą. Plg. 4 Kar. 24, 2. — (17) *Buvo pasakės...* Vz. Kun. 26, 14... Atk. 28, 36, 32, 24... Tą pat nelaisvę skelbė išanksto pranašai Ozė, Amosas, Izaijas ir Mikėas. Kadangi tačiau sunaikinimą ir plakimą buvo siuntęs pats Viešpats, tai yra taip pat vilties susilaukti iš jo pasigailėjimo, kaip kad buvo žadama pranašystėse.

(18) *Jų*: tų žydų, kurie buvo pergyvenę karo baisybes. — *Dėl Siono.* Ebr. t.: Siono dukters sienos: — Tai draši personifikacija. — *Liek ašaras...* Plg. Jer. 14, 17; auk. 1, 16. — *Lėlėlė.* Ebr. t.: duktė. Akies lėlėlė isivaizdinama taip, lyg ji būtų gimusi iš akies. — (19) *Girk*: maldauk. Ebr. t. šauk. — *Budynių pradžioje.* Raginama šauksmu maldauti Viešpatį nakčia, t. y. tuo metu, kada visi paprastai ilsisi. Maldavimas reikia pradėti iš pat vakaro, nuo pirmos

RES.

²⁰ Vide Domine, et considera
quem vindemiaveris ita:
ergone comedent mulieres fructum suum,
parvulos ad mensuram palmarum?
si occiditur in sanctuario
Domini
sacerdos, et propheta?

SIN.

²¹ Iacuerunt in terra foris
puer, et senex:
virgines meae, et iuvenes mei
ceciderunt in gladio:
interfecisti in die furoris tui:
percussisti, nec misertus es.

THAU.

²² Vocasti quasi ad diem sollemnem,
qui terrent me de circuitu,
et non fuit in die furoris
Domini
qui effugeret, et relinqueretur:
quos educavi, et enutrivī,
inimicus meus consumpsit eos.

RĖŠ.

²⁰ Pažvelk, o Viešpatie, ir įsi-
žiūrėk,
ką taip nuuogavai.
Nejaugi motinos turi valgyti
savo vaisių,
kūdikius sprindžio ilgumo?
Argi Viešpaties šventykloje
turi būti užmuštas
kunigas ir pranašas?

SIN.

²¹ Vaikas ir senis
guli ant žemės lauke;
mano mergaitės ir mano jauni-
kaičiai
krito po kalavijų;
Tu užmušei savo narso dieną,
užgavai ir nepasigailėjai.

THAU.

²² Tu sušaukei lyg į iškilmės dieną
tuos, kurie turėjo gąsdinti mane
iš visų pusių,
ir Viešpaties narso dieną ne-
buvo,
kas būtų ištrūkęs ir būtų bu-
vęs paliktas;
kuriuos aš išauklėjau ir užau-
ginau,
tuos sunaikino manoneprietelis.

budynės. Žydai dalindavo naktį į tris budynes: pirmą nuo saulėleidžio, iki 10 val.; antrą iki 2 val. nakties ir trečią nuo 2 val. iki išauštant. Padalinimą į keturias budynes (Mt. 14, 25; Mk. 6, 48) jie pasisavino tik iš romėnų. — *Už savo kūdikių...* Ebr. t.: dėl savo kūdikių...: kad Dievas, atsižvelgęs į didžius skausmus, kurie drasko gimdytojų širdis, pasigailėtų. — (20) *Pažvelk...* Sionas prisitaiko prie pranašo paragavimo (19 e.) ir išlieja savo širdį Viešpaties akivaizdoje. — *Ką tu taip...* Ebr. t.: kam tu taip piktai padarei? — Ne šventimies, bet savo išrinktajai tautai, savo tėvainystei, kuriai teikeisi duoti taip gražių pažadų. Plg. auk. 1, 22. —

Kūdikius sprindžio... Ebr. t.: jų rūpestingumo vaikelius. — Primenama, kas iš tikrųjų įvyko ir tai taip, lyg kad su skausmu būtų klausiamas Dievas, ar jis neperžengęs kietumo ribų, leisdamas savo tautai pritirti tokių nelaimių. Kad motinos valgyt savo iščios vaisių, buvo jau Mozės paskelbta kaip didžiausia bausmė, Atk. 28, 53... Kad taip iš tikrųjų įvyko, Jeruzalę apgulus kaldėjiečiams, pasirodo iš 4, 10; Bar. 2, 3. — (21) *Vaikas ir senis...*: nesigailint amžiaus ir lyties visi gyventojai buvo išžudomi. — (22) *Tuos sunaikino...* Sionas tikisi, kad aprašytas baisus reginys turi sužadinti Dievo gailestingumą.

3. Tamsi kentėjimų naktis ir skaisti paguodos diena maldingiesiems.

ALEPH.

III. ¹ Ego vir videns paupertatem
meam
in virga indignationis eius.

ALEPH.

² Me minavit, et adduxi
in tenebras, et non in lucem

ALEPH.

³ Tantum in me vertit et con-
vertit
manum suam tota die.

BETH.

⁴ Vetustam fecit pellem meam, et
carnem meam,
contrivit ossa mea.

BETH.

⁵ Aedificavit in gyro meo,
et circumdedit me felle, et
labore.

BETH.

⁶ In tenebrosis collocavit me,
quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL.

⁷ Circumaedificavit adversum me,
ut non egrediar
aggravavit compedem meum.

ALĒF.

3. ¹ Aš žmogus, kurs mačiau sa-
vo skurdą
po jo užsidegimo lazda.

ALĒF.

² Mane jis ginė ir atvedė
į tamsybes, ne į šviesą.

ALĒF.

³ Tik prieš mane jis kreipia ir
grėžia
savo ranką per visą dieną.

BĖT.

⁴ Jis pasendino mano odą ir
mano kūną,
sulaužė mano kaulus.

BĖT.

⁵ Jis apstatė mane aplinkui
ir apsupo mane tulžimi ir vargu.

BĖT.

⁶ Jis perkėlė mane į tamsias
vietas
kaip amžinai mirusius.

GIMĖL.

⁷ Jis apstatė mane aplinkui, kad
neištrūktčiau,
pasunkino mano grandines.

3, 1-66. Šitoje trečioje raudoje pranašas visų pirma vaizdžiai aprašo apgailėtiną teisiųjų padėtį (1-18), toliau apsvarstydamas Dievo gailestingumą ir apvaizdą igauna vilties (19-39), ragina rimtai pažinti save ir išpažinti kaltybę (40-54) ir gale kreipiasi maldaudamas su pasitikėjimu į teisųjį padėjėją (55-66).

(3,1) *Aš žmogus...* Autorius pradeda skausmo pilną raudą nurodymu pagrindo, kurs pateisina taip pat jo ir ypač jo dejavimą. Jis iuk matė

visas nelaimes savo akimis, jis pats visa pergyveno ir iškentėjo. — (2) *Mane*. Tas žodis čia pabrėžiamas, nes Jeremijas labiau kaip kiti jaučia plakančią Viešpaties ranką, kuri atvedė jį į tamsybę. — (3) *Jis pasendino...* Ebr. t.: sudildė. Dėl vargo, vidujinių sielos kančių visas kūnas, visos gyvybės jėgos sumenkėjo. — (5) *Tulžimi*. Tikriaus: kartumu. Dievas buvo pastatęs aplink pranašą lyg kokiį iš vargo ir kartumo padarytą kalėjimą. — (6) *I tamsias vie-*

GHIMEL.

⁸ Sed et cum clamavero, et
rogavero,
exclusit orationem meam.

GHIMEL.

⁹ Conclusit vias meas lapidibus
quadris,
semitas meas subvertit.

DALETH.

¹⁰ Ursus insidians factus est
mihi:
leo in absconditis.

DALETH.

¹¹ Semitas meas subvertit, et
confregit me:
posuit me desolatam.

DALETH.

¹² Tetendit arcum suum,
et posuit me quasi signum ad
sagittam.

HE.

¹³ Misit in renibus meis
filias pharetrae suae.

HE.

¹⁴ Factus sum in derisum omn
populo meo,
canticum eorum tota die.

GIMĒL.

⁸ Bet jei aš ir šaukiu ir meldžiu,
jis atstumia mano malda.

GIMĒL.

⁹ Jis uždare mano kelius ker-
tuotais akmenimis,
išardė mano takus.

DAĖT.

¹⁰ Jis pasidarė man tykojās lokys,
liūtas slėpynėse.

DAĖT.

¹¹ Jis pakniso mano takus ir su-
laužė mane,
padarė, kad aš būčiau apleistas.

DAĖT.

¹² Jis įtempė savo kilpinį
ir padarė iš manęs tarsi taikinį
vilyčiai.

HĖ.

¹³ Jis paleido į mano inkstus
savo saidoko dukteris.

HĖ.

¹⁴ Aš pavirtau pajuoka visai savo
tautai,
jų daina per visą dieną.

tas... Pranašas lyg palaidotas į tam-
sų kapa, ar į šėolį (plg. Ps. 87, 5-7);
jis panašus į tuos, kurių Dievas ne-
beatsimena. — (7) *Jis apstatė...* To-
kioje padėtyje būna žmogus įmestas
į kalėjimą. — (8) *Jis atstumia*. Ebr.
t.: užkimšo, t. y. nebeleidžia maldai
prieiti prie savo ausų. Todėl prana-
šui tenka koki laiką kentėti nelaimę
be jokio palengvinimo. — (9) *Jis už-
darė...* Iš aprašytos padėties nebe-
galima išeiti, nes keliai uždaryti di-
deliais kertuotais akmenimis arba visai
sugadinti. — (10) *Lokys...* Lokys yra
nuožnumo vaizdas, liūtai jį stipru-
mo. — (11) *Jis pakniso*. Ebr. t. su-
klaidino, t. y. padarė taip, kad iš-

klysciau iš tikro kelio. — *Apleistas*.
Vulg. desolatam, moter. g., todėl ši-
tas pasakymas tinka Sionui (Sionas
ebr. kalboje moter. g.). Bet origina-
liniame tekste kalbama apie patį
pranašą. — (12) *Jis įtempė...* Plg.
auk. 2, 4. — (13) *Inkstus*. Jautriausia
ir opiausia kūno dalis. — *Saidoko*
dukteris. Poetiškas vilyčių pavadi-
nimas (plg. Jobo 41, 20; Horat. Od.
2, 21). — (14) *Visai savo tautai*. Pra-
našas aprašo savo asmenyje visos
tautos bausmę; todėl pasakymas
„savo tautai“ čia nelabai tinka; jis
siūloma pakeisti žodžiais: visoms
tautoms, kaip kad yra syr. vertime.
Plg. Jer. 20, 7. — *Daina*: dalykas.

HE.

15 Replevit me amaritudinibus,
inebriavit me absynthio.

VAU.

16 Et fregit ad numerum dentes
meos,
cibavit me cinere.

VAU.

17 Et repulsa est a pace anima
mea,
oblitus sum bonorum.

VAU.

18 Et dixi: Periit finis meus,
et spes mea a Domino.

ZAIN.

19 Recordare paupertatis, et
transgressionis meae,
absynthii, et fellis.

ZAIN.

20 Memoria memor ero,
et tabescet in me anima mea.

ZAIN.

21 Haec recolens in corde meo,
ideo sperabo.

HETH.

22 Misericordiae Domini quia non
sumus consumpti:
quia non defecerunt miserati-
ones eius.

HE.

15 Jis pripildė mane kartybių,
nugirdė mane metėlėmis.

VAU.

16 Jis išlaužė mano dantis iki
vienam,
valgydino mane pelenais.

VAU.

17 Mano siela atstumta nuo
ramybės;
aš užmiršau laimę.

VAU.

18 Aš tariau: Mano tikslas žuvo,
ir nebėra man vilties Viešpatyje.

ZAIN.

19 Atsimink mano skurdą ir
mano atstūmimą,
metėles ir tulžį.

ZAIN.

20 Aš nuolat tai atsimenu,
ir mano siela alpsta manyje.

ZAIN.

21 Tai aš svarstau savo širdyje,
todėl turėsiu vilties.

CHET.

22 Tai Viešpaties gailestingumai,
kad neesame sunaikinti,
nes nestinga jo pasigailėjimų.

kurs išjuokiamas dainos žodžiais. — (15) *Kartybių...* Plg. Jer. 9, 15. — (16) *Jis išlaužė...* Ebr. t.: jis sutrupino mano dantis į akmenėlius, apipylė mane pelenais. Prasmė rasi toki: jis davė man valgyti kietos kaip akmuo duonos (plg. Ps. 101. 10). Apipylimas ar užpylimas pelenais, lyg palaidojimas į pelenus, yra didžiausio gedulio ženklas. — (17) *Atstumta...*: nebegali pasiekti, susilaukti, ramybės, todėl ir laimės. — (18) *Mano tikslas...* Aš nebeturiu ko tikėtis iš Viešpaties, nebėra vilties

susilaukti kentėjimų galo. Taip prašas pasiekia aukščiausią laipsnį nelaimių aprašyme. Toliau jo rauda virsta jau nuolankia ir pasitikėjimo pilna malda (plg. Ps. 72, 13).

(19) *Metėles ir tulžį*: kurios prašai yra lyg maistas ir gėrimas (15 e.). — (20) *Aš nuolat...* Anot ebr. t.: Tu juk tikrai atsiminsi, kad mano siela žemai nulenкта manyje. — (21) *Tai aš svarstau*: dalykus, kurie toliau išdėstomi. — (22) *Tai Viešpaties...* Viešpaties gailestingumas padarė, kad mes ne visai žuvome; ir

HETH.

²³ Novi diluculo,
multa est fides tua.

HETH.

²⁴ Pars mea Dominus, dixit
anima mea:
propterea expectabo eum.

TETH.

²⁵ Bonus est Dominus speranti-
bus in eum,
animae quaerenti illum.

TETH.

²⁶ Bonum est praestolari cū
silentio
salutare Dei.

TETH.

²⁷ Bonum est viro, cum portaverit
iugum ab adolescentia sua.

IOD.

²⁸ Sedebit solitarius, et tacebit:
quia levavit super se.

IOD.

²⁹ Ponet in pulvere os suum,
si forte sit spes.

CHĖT.

²³ Jie nauji kas rytmetį;
tavo ištikimybė didelė.

CHĖT.

²⁴ Mano dalia Viešpats, sako
mano siela,
todėl jo laukiau.

TĖT.

²⁵ Viešpats geras tiems, kurie
juo pasitiki,
sielai, kuri jo ieško.

TĖT.

²⁶ Gera yra tyliai laukti
Dievo išgelbėjimo.

TĖT.

²⁷ Gera žmogui, jei jis neša
jungą nuo pat savo jaunystės.

JOD.

²⁸ Jis sėdės vienas ir tylės,
nes tai jam uždėta.

JOD.

²⁹ Jis palies savo burna dulkes,
rasi dar yra vilties.

kad mes dar tebesame gyvi, tai jo pasigailėjimo laidas, kurs mums rodo, jog mes niekuomet neliksime be to pasigailėjimo (plg. Jer. 4, 27). — (23) *Jie nauji...* Kaip kasdien mums atnešama dienos šviesa, taip Dievo gailestingumas pasirodo kasdien naujas ir neišsemiamas, nes Dievo ištikimybė yra didelė ir gausinga; ji yra lyg kad šaltinis ir begalo didelis iždas, iš kurio mums visuomet teikiama naujų malonių. Naujais taip pat galima laikyti nelaiminguosius, kurie po ilgos liūdnos karčiausių kentėjimų nakties mato užtekančią raminančią išgelbėjimo aušrą ir tuo naujai pastiprinti džiaugiasi gyvenimu. — (25) *Viešpats...* Kas pasitiki Viešpačiu, jį maldauja pagalbos, tas susilauks jo pasigailėjimo. Šita mintis palaiko paties pranašo.

taip pat ir kitų viltį: (26) *Gera...* Kas Dievui pasitiki, tas laukia be nekantrumo ir murmėjimo išgelbėjimo iš nelaimės ir pilnai pasiduoda Dievo valiai, kad tas jam padėtų jam pačiam tinkamu metu. — (27) *Gera žmogui...* Kas Viešpaties jungą (Viešpaties baimės, paklusnumo jo įstatymui ir įsakymams, nelaimių jungą) yra įpratęs nešti nuo pat jaunystės ir suvaldyti visas savo širdies užgaidas, užtroškinant savyje piktus geidulius, auklėjant dorybes ir siekiant tobulumo, tas ir dabar kantriai pasiduos Dievo plakimams. — (28) *Jis sėdės...* Toksai palaiko širdies ramybės rūpesniuose, vengia minios ir laukia be nekantravimo, kad Dievas, kurs yra jam jungą uždėjęs, jį savo laiku nuims. — (29) *Jis palies...*: nusilenks iki žemei, pagerbdamas slap-

IOD.

³⁰ Dabit percutienti se maxillam,
saturabitur opprobriis.

CAPH.

³¹ Quia non repellet in sempiternum
Dominus.

CAPH.

³² Quia si abiecit, et miserebitur
secundum multitudinem misericordiarum suarum.

CAPH.

³³ Non enim humiliavit ex
corde suo,
et abiecit filios hominum,

LAMED.

³⁴ Ut contereret sub pedibus
suis
omnes vinctos terrae,

LAMED.

³⁵ Ut declinaret iudicium viri
in conspectu vultus Altissimi.

LAMED.

³⁶ Ut perverteret hominem in
iudicio suo,
Dominus ignoravit.

JOD.

³⁰ Tam, kurs jį muša, jis duos
skruostą,
leis pasisotinti savo pajuokomis.

KAF.

³¹ Nes neamžinai atstumia
Viešpats.

KAF.

³² Nes jei jis ir atmetė, jis pasigailės
sulig savo gailestingumų daugybe.

KAF.

³³ Nes ne savo pasimėgimu jis
žemina
ir atmeta žmonių vaikus

LAMED.

³⁴ sutrinti po savo kojomis
visus žemės belaisvius,

LAMED.

³⁵ nedaryti teisybės žmogui
Aukščiausiojo akivaizdoje,

LAMED.

³⁶ daryti žmogui skriaudą jo
byloje;
tų dalykų Viešpats nemoka.

tingus Dievo sumanymus. — (30) *Tam, kurs...* Jo viltis turi būti didelė ir kilni, kad galėtų kantriai pakelti išniekinimus. Taigi taip turi kentėti tauta paniekimus ir vargus, kuriuos teisingas Dievo teismas yra jai uždėjęs. Toki kantrybė atneš jai didžiausių gėrybių. — (31) *Nes neamžinai...* Kaip galima gyventi tikėjimu nelaimėje? visų pirma yra visai tikras dalykas, kad Dievas neatmeta amžinai tautos, kurią jis yra išsirinkęs; toliau, jei jis jai siunčia nelaimę, tai nėra abejonės, kad jis vėl pasigailės ir tai taip, kad jo pasigailėjimas bus didesnis už siųstąją nelaimę; juk

Dievas baudžia ir plaka ne iš malonumo, bet lyg priverstas ir prieš savo valią, kuriai įgimta gailėtis ir daryti gera (plg. Išm. 11, 24-27). Todėl, jei kas iš širdies gailisi, Dievas yra visuomet pasiryžęs daryti malonę. — (32) *Jei ir atmetė...* Ebr. t.: jei ir nuliūdino. — (33) *Atmeta.* Ebr. t.: nuliūdina. — *Sutrinti...* Ir tai yra paguoda nelaimėje, kad nieko negali įvykti kitaip, kaip tik Dievui leidžiant. — (36) *Tų dalykų Dievas nemoka.* Ebr. t.: argi Viešpats tų dalykų nemato? — Gal Dievas nežino, kad belaisviai kojomis mindomi, kai jo akyse nedaroma teisybės.

MEM.

37 Quis est iste, qui dixit ut fieret,
Domino non iubente?

MEM.

38 Ex ore Altissimi non egredientur
nec mala nec bona?

MEM.

39 Quid murmuravit homo vivens,
vir pro peccatis suis?

NUN.

40 Scrutemur vias nostras, et quaeramus,
et revertamur ad Dominum

NUN.

Levemus corda nostra cum manibus
ad Dominum in caelos.

NUN.

42 Nos inique egimus, et ad iracundiam provocavimus:
idcirco tu inexorabilis es.

SAMECH.

43 Operuisti in furore, et percussisti nos:
occidisti, nec pepercisti.

MEM.

37 Kas yra tasai, kurs liepė įvykti,
Viešpačiui neliepiant?

MEM.

38 Argi ne iš Viešpaties burnos išeina
ir kas pikta, ir kas gera?

MEM.

39 Tai ko murma žmogus, kolgyvas,
kiekvienas dėl savo nuodėmių?

NUN.

40 Tyrinėkime savo kelius, ieškokime
ir gręžkimės į Viešpatį.

NUN.

41 Kelkime savo širdis su rankomis
pas Viešpatį į dangų.

NUN.

42 Mes elgėmės neteisingai ir vedėme dėmę į rūstybę,
todėl tu nepermaldaujamas.

SAMECH.

43 Tu apsisupei narsu ir užgavai mus;
užmušei ir nepasigailėjai.

kai žmonės teisme apgaudinėjami ir slėgiami? Taip, jis žino; todėl jis leidžia tuos negerumus. — (37) *Kurs liepė...* Plg. Am. 3, 6. — (38) *Argi ne...* Teisusis teisėjas Dievas bausmėmis plaka nuodėmes. Jis leido sugriauti Jeruzalę, bet kaip tik tame, jog čia pats Dievas suteikė neprietaisiam galios, yra pagrindas paguodai, nes jis pakreipia visa, kas mums atsitinka, mūsų pačių išganymui. — (39) *Ko murma žmogus...* Kolei jis dar gali dalyvauti malonėje ir palankume, kokių Viešpats teikia gyviesiems, jam nevalia dejuoti, jei ne bent dėl savo nuodėmių, kurios yra tikra visų nelaimių priežastis

ir yra vienatinė piktenybė. Ebr. t.: ko dūsauja žmogus, kolei gyvas? (Tedūsauja) kiekvienas dėl savo nuodėmių.

(42) *Mes elgėmės...* Ebr. t.: mes, mes nusidėjome ir buvome maištininkai, ir tu nedovanojai. — Į ką Jeremijas, nelaimei dar neatėjus, taip dažnai kreipė dėmesį, tai jis primena ir dabar, kai žydai patyrė, kaip negerai ir kartu apieisti Viešpatį. Jiems reikia grįžti į Viešpatį! — (43) *Užgavai mus...* Ebr. t.: persekiojai mus, atėmei, nepasigailėjai. — Tuo metu kai Dievas norėjo dovanoti, jie nenorėjo jo ieškoti, todėl jis nebenori ir paskiau jų išklausyti (plg.

SAMECH.

⁴⁴ Opposuisti nubem tibi,
ne transeat oratio.

SAMECH.

⁴⁵ Eradicationem, et abiectionem
posuisti me
in medio populorum.

PHE.

⁴⁶ Aperuerunt super nos os
suum
omnes inimici.

PHE.

⁴⁷ Formido, et laqueus facta est
nobis
vaticinatio, et contritio.

PHE.

⁴⁸ Divisiones aquarum deduxit
oculus meus,
in contritione filiae populi mei

AIN.

⁴⁹ Oculus meus afflictus est, nec
tacuit,
eo quod non esset requies,

AIN.

⁵⁰ Donec respiceret et videret
Dominus de caelis.

AIN.

⁵¹ Oculus meus deprædatus est
animam meam
in cunctis filiabus urbis meae.

SADE.

⁵² Venatione ceperunt me (quasi
avem
inimici mei gratis.

SAMECH.

⁴⁴ Tu pastatei ties savim debesį,
kad nepraeitų malda.

SAMĖCH.

⁴⁵ Tu padarei iš manęs iššlavą
ir atmatą tautų tarpe.

PHĖ.

⁴⁶ Visi neprieteliai
išsižiojo prieš mus.

PHĖ.

⁴⁷ Baisumu ir kilpa virto mums
pranašystė ir sugriovimas.

PIĖ.

⁴⁸ Manoakis išliejo ašarų sroves
dėl mano tautos dukters sunai-
kinimo.

AIN.

⁴⁹ Mano akis nuliūdinta ir nesi-
liauja verkus,
nes nėra atilsio,

AIN.

⁵⁰ kolei nepažvelgs ir nepamatys
Viešpats iš dangaus.

AIN.

⁵¹ Mano akis apiplėšė mano
sielą
dėl visų mano miesto dukterų.

TSADĖ.

⁵² Medžiodami sugavo mane kaip
paukštį
mano neprieteliai be priežasties.

Jer. 2, 27, 28). — (45) *Tu padarei...* Kitados taip atsitiko priešams (Ps. 17, 43), dabar Dievo tautai. — (46) *Visi...* Plg. auk. 2, 16. — (47) *Pranašystė*: netikra pranašystė, atvedusi mums žuvimą. Ebr. t.: sunaikinimas. — (51) *Mano akis...* Ašaros nesustiprino sielos, bei dar atėmė iš

jos jėgas. Ebr. t.: mano akis daro mano sielai skausmo. — Ašaros skausmo nesumažino, kaip kad paprastai būna, bet dar jį padidino ir sustiprino. — *Dukterų*. Jeruzalės dukterų kentėjimai viena žymiausių nesiliaujančio skausmo priežasčių. — (52) *Neprieteliai be priežasties*.

SADE.

⁵³ Lapsa est in lacum vita mea,
et posuerunt lapidem super me.

SADE.

⁵⁴ Inundaverunt aquae super
caput meum:
dixi: Perii.

COPH.

⁵⁵ Invocavi nomen tuum Domine
de lacu novissimo.

COPH.

⁵⁶ Vocem meam audisti: ne
avertas aurem tuam
a singultu meo, et clamoribus.

COPH.

⁵⁷ Appropinquasti in die, quando
invocavi te:
dixisti: Ne timeas.

RES.

⁵⁸ Iudicasti Domine causam
animae meae,
redemptor vitae meae.

RES.

⁵⁹ Vidisti Domine iniquitatem
illorum adversum me:
iudica iudicium meum.

RES.

⁶⁰ Vidisti omnem furorem,
universas cogitationes eorum
adversum me.

TSADE.

⁵³ Mano gyvybė įpuolė į duobę,
ir jie užrito ant manęs akmenį.

TSADE.

⁵⁴ Vandenys tvino ant mano
galvos;
aš tariau: Esu žuvęs.

QOF.

⁵⁵ Aš šaukiu tavo, Viešpatie,
vardą
iš giliausios duobės.

QOF.

⁵⁶ Tu girdėjai mano balsą; ne-
nugrėžk savo ausies
nuo mano dūsavimo ir mano
šauksmų.

QOF.

⁵⁷ Tu prisiartinai tą dieną, ku-
rioje aš šaukiaus tavęs;
tu tarei: Nebijok.

REŠ.

⁵⁸ Viešpatie, tu darei teisybę
mano sielos byloje,
tu mano gyvybės atvaduotojas.

REŠ.

⁵⁹ Viešpatie, tu matei jų netei-
sybę prieš mane;
daryk man teisybę.

REŠ.

⁶⁰ Tu matei visą jų narsą,
visas jų mintis prieš mane.

Žuvinimas buvo Dievo siųstas žydams už jų nuodėmes. Kaldėjiečiams jie nebuvo padarę tokios neteisybės, dėl kurios šitie būtų turėję teisės taip pikta su jais pasielgti. Taip neprieteliai buvo labai perviršiję keršto saiką. — (53, 54) *Užrito ant manęs...*: kad aš nebegalėčiau ištrūkti. Taip aš ėrimzdau vis gilyn ir gilyn, iki vanduo pasiekė mano galvą, ją

užliejo ir aš tariaus būsiąs nutroš-
kintas (aliuzija į Jer. 38, 6). Tauta
randasi tokioje padėtyje, iš kurios
negali išgelbėti joki žmogaus ranka;
todėl reikia bėgti prie Dievo.

(57) *Tu tarei: Nebijok.* Vz. Jer.
30, 11; 46, 27. 28; Iz. 41, 10 ir k. —
(58) *Tu darei...* Ebr. t.: tu gynei ma-
no sielos bylą, išgelbėjai mano gy-
vybę. — (60) *Narsą.* Ebr. t.: pagie-

SIN.
 61 Audisti opprobrium eorum
 Domine,
 omnes cogitationes⁷⁷ eorum ad-
 versum me:

SIN.
 62 Labia insurgentium mihi;
 et meditationes eorum adversum
 me tota die.

SIN.
 63 Sessionem eorum, et resurrec-
 tionem eorum vide,
 ego sum psalmus eorum.

THAU.
 64 Reddes eis vicem Domine
 iuxta opera manuum suarum.

THAU.
 65 Dabis eis scutum cordis
 laborem tuum.

THAU.
 66 Persequeris in furore, et con-
 teres eos
 sub caelis Domine.

SIN.
 61 Tu, Viešpatie, girdėjai jų ap-
 juoką,
 visas jų mintis prieš mane,

SIN.
 62 lūpas kilstančiųjų prieš mane,
 ir jų mąstymus visą dieną
 prieš mane.

SIN.
 63 Pažvelk, ar jie sėdi, ar keliasi,
 aš jų daina.

THAU.
 64 Tu, Viešpatie, atsilyginsi jiems,
 žiūrėdamas jų rankų darbų.

THAU.
 65 Tu duosi jiems širdies skydą
 savo varginimą.

THAU.
 66 Tu persekiosi juos narsu ir
 sutrinsi juos
 po dangumi, o Viešpatie!

4. Sunaikinimo didumas ir priežastys.

ALEPH.
 IV. ¹ Quomodo obscuratum est
 aurum,
 mutatus est color optimus,

ALĖF.
 4. ¹ Kaip gi auksas pasidarė
 tamsus,
 pakitėjo geriausia spalva?

ža. — (63) *Pažvelk...*: atkreipk savo dėmesį į visus jų veiksmus, atilsį ir elgesį. — (65) *Širdies skyda*. Ebr. t.: dangtį jų širdžiai. — taip kad jie lyg akli eis į prapultį. — *Savo varginimą*. Ebr. t.: savo prakeikimą ant jų. — (66) *Sutrinsi...* Ebr. t.: sunaikinsi juos iš po Viešpaties dangaus, t. y. taip kad jie, kurie dabar yra po Viešpaties dangumi, bus iš tos vietos pašalinti. Tas linkėjimas reikia taip suprasti, kaip dabar meldžiamasi: savo šv. Bažnyčios neprietelius pa-

žeminti teikis! Plg. Jer. 18, 21... 4, 1-22. Palyginėdamas seniau buvusią laimę su dabartine nelaime pranašas dejuoja dėl baisaus sunaikinimo, palietusio visus gyventojų luomus (1-11), toliau paliečia baisios nelaimės priežastis iš pranašų, kunigų ir tautos pusės (12-22).

(4, 1) *Kaip gi auksas...* Kitados tauta buvo Dievo tėvainystė ir kunigiškoji karalystė (Iš. 19, 5. 6). Dievas buvo ją išaukštinęs (Jer. 3, 19; 13, 11). Bet kaip gi labai pakitėjo jos

dispersi sunt lapides sanctuarii
in capite omnium platearum?

BETH.

² Filii Sion inclyti,
et amicti auro primo:
quomodo reputati sunt in vasa
testea,
opus manuum figuli?

GHIMEL.

³ Sed et lamiae nudaverunt mam-
mam,
lactaverunt catulos suos:
filia populi mei crudelis,
quasi struthio in deserto.

DALETH.

⁴ Adhaesit lingua lactentis
ad palatum eius in siti:
parvuli petierunt panem,
et non erat qui frangeret eis.

HE.

⁵ Qui vescebantur voluptuose,
interierunt in viis:
qui nutriebantur in croceis,
amplexati sunt stercora.

VAU.

⁶ Et maior effecta est iniquitas
filiae populi mei

Išblaškyti šventyklos akmenys
visų gatvių kampuose

BĖT.

² Kilnūs Siono sūnūs,
kurie buvo apvilkti pirmuoju
auksu,
kaip gi jie laikomi moliniais
indais,
puodžiaus rankų darbu?

GIMĖL.

³ Net ir aitvarai atidengia savo
papą,
žindo savo jaunikius;
mano tautos duktė kietaširdė
kaip strausas tyrumoje.

DALET.

⁴ Žindomojo liežuvis prilipo
prie jo gomurio troškulyje;
kūdikiai prašė duonos
ir nebuvo kas jiems jos laužtų.

HĖ.

⁵ Tie, kurie valgydavo skaniau-
sius valgius,
žūna gatvėse;
kurie buvo auginami skarlate
apkabina mėšlą.

VAU.

⁶ Mano dukters neteisybė
pasidarė didesnė

padėtis dėl kaldėjiečių įvykinto ap-
gulimo ir nugalėjimo! (Efr. Teod.
Tom.). — *Geriausio spalva*. Ebr. t.:
tyriausias auksas. Kas čia vadinama
auksu, paaiškėja iš 2 e. — (2) *Kilnūs...*
Ebr. t.: Siono piliečiai taurieji, ver-
tinami kaip tyras auksas. — *Jie lai-
komi...*: atmetami kaip niekam tiku-
sios šukės. Plg. Jer. 18, 4. 6... 19,
10; 22, 28. — (3) *Aitvarai*. Ebr. than-
nin reiškia tikriausiai šakalus. —
Atidengia. Ebr. t.: duoda. Vietoj
seniau buvusio visų dalykų apstumo
buvo atėjęs badas; Sionas nebegali
išmaitinti savo vaikų, yra priverstas
būti jiems nuožmesnis už laukinius

žvėris, kurie tačiau maitina savo jau-
nikius. — *Kietaširdė*: priversta už-
miršti igimties balsa, nebeįstengia jo
klausyti. — *Strausas*. Tas paukštis
palieka savo sudėtus kiaušinius ty-
rumos smiltyse, kad čia juos išpe-
rėtų karšti saulės spinduliai. Išsipe-
rėję strausiukai toliau patys rūpinasi
savimi. Todėl strausas laikomas
paukščių kietaširdžiu. Plg. Jobo 39,
15. — (5) *Auginami*. Ebr. t.: nešioja-
mi. — *Apkabina...*: griebiasi men-
kiausių dalykų ir randa sau atilsio
puruose. — (6) *Mano tautos...* Ne-
laimei didumas yra Siono nusikalti-
mų didumo atvaizdas. — *Nepakėlus...*

peccato Sodomorum,
quae subversa est in momento,
et non ceperunt in ea manus.

ZAIN.

⁷ Candidiores Nazaraei eius nive,
nitidiores lacte,
rubicundiores ebore antiquo,
sapphiro pulchriores.

HETH.

⁸ Denigrata est super carbones
facies eorum,
et non sunt cogniti in plateis:
adhaesit cutis eorum ossibus:
aruit, et facta est quasi lignum.

TETH.

⁹ Melius fuit occisis gladio,
quam interfectis fame:
quoniam isti extabuerunt con-
sumpti
a sterilitate terrae.

IOD.

¹⁰ Manus mulierum misericordium
coxerunt filios suos:
facti sunt cibus earum
in contritione filiae populi mei.

CAPH.

¹¹ Complevit Dominus furorem
suum,

didesnė už nuodėmę Sodomos,
kuri sugriauta akimirksnyje,
nepakėlus prieš ją rankos.

ZAIN.

⁷ Jos Nazarėjai buvo skaistesni
už sniegą,
baltesni už pieną,
rausvesni už seną dramblio kaulą,
gražesni už sapyrą.

CHĖT.

⁸ Dabar jų veidas pasidarė
juodesnis už anglis,
ir jų nebepažįstama gatvėse;
jų oda prilipus prie kaulų;
ji sudžiūvusi ir pasidarius kaip
medis.

TĖT.

⁹ Geriau buvo užmuštiesiems
kalaviju,
kaip tiems, kurie mirė badu,
nes šitie žuvo pamažu sunaikinti
žemės nederlingumo.

JOD.

¹⁰ Gailestingų moterų rankos
virė savo vaikus;
jie virto jų maistu
mano tautos dukters sunaikini-
me.

KAF.

¹¹ Viešpats padarė savo narsą
pilną,

Vz. Prad. 19, 24. Geresnis buvo Sodomos likimas, nes jos ir nuodėmė buvo mažesnė. Ūmas žuvimas kaip ir netikėta mirtis sujungta su mažiau kentėjimu; bet ypač svarbu tai, kad ten nebuvo tokių baisenybių, kaip čia paminėtosios. Plg. Mt. 10, 15; 11, 24; Lk. 10, 12. Žydai turėjo įstatymą ir pranašai nuolat jiems primindavo, kad reikia laikytis Dievo ištikimai, arba į jį gręžtis. — (7) *Nazarėjai*: išrinktieji, ypatingos pagarbos vertieji, kunigaikščiai ir kunigai. —

Rausvesni... Ebr. t.: rausvesni kūnu už karolius, sapyras buvo jų išvaizda (tiksliau: išplovimas, tarsi, jie būtų buvę išdrožti iš sapyro). — (8) *Anglis*. Ebr. t.: juodyla, juodus dažus. — (9) *Nes šitie...* Ebr. t.: kurie žūna lauko vaisių stokos perverti. — Žuvusieji kovose mirė greičiau ir garbingiau, badas ilgai kankina ir pamažu atima gyvybę. — (11) *Sukūrė...* Kaip Dievo rūstybė padegė miestą, paaiškinama Ezekiėlio regėjime 10. 6. Čia minimą bausmę Dievas buvo

effudit iram indignationis suae:
et succendit ignem in Sion,
et devoravit fundamenta eius.

LAMED.

¹² Non crediderunt reges terrae
et universi habitatores orbis,
quoniam ingrederetur hostis et
inimicus
per portas Ierusalem:

MEM.

¹³ Propter peccata prophetarum
eius,
et iniquitates sacerdotum eius,
qui effuderunt in medio eius
sanguinem iustorum.

NUN.

¹⁴ Erraverunt caeci in plateis,
polluti sunt in sanguine:
cumque non possent,
tenuerunt lacinias suas.

SAMECH.

¹⁵ Recedite polluti, clamaverunt eis:
recedite, abite, nolite tangere:
iurgati quippe sunt, et commoti
dixerunt inter Gentes:
Non addet ultra ut habitet in eis.

išpylė savo užsidegimo rūstybę
ir sukūrė Sione ugnį,
kuri prarijo jo pamatus.

LAMED.

¹² Žemės karaliai
ir visi pasaulio gyventojai ne-
būtų tikėję,
kad priešas ir neprietelis įeis
pro Jeruzalės vartus:

MEM.

¹³ Dėl jos pranašų nuodėmių
ir neteisybių jos kunigų,
kurie išliejo jos viduryje
teisiųjų kraują.

NUN.

¹⁴ Akli jie klaidžiojo gatvėmis,
buvo sutepti krauju;
ir negalėdami (eiti)
jie laikė savo skvernus.

SAMECH.

¹⁵ Pasitraukite, suteptieji, buvo
jiems šaukiama,
pasitraukite, eikite šalin, nepa-
lieskite;
taip jie buvo ujami ir atstumiami,
ir buvo kalbama tarp pagonių:
Nėvienas nebegyvens jų tarpe.

paskelbęs iš anksto. Atk. 32, 22.

(12) *Nebūtų tikėję...*: nes Dievas norėjo visuomet per amžius kreipti savo širdį ir akis į Jeruzalę, 3 Kar. 9, 3. — (13) *Pranašų*: netikrų. Apie per daug didelį nepamatuotą žydų pasitikėjimą kalba Jer. 7, 4... ir k. Miestas buvo stiprus savo vieta (2 Kar. 5, 6...). Be to jis dar buvo karaliaus Ozijo, Joatamo ir Manaso sustiprintas Kron. 26, 5; 27, 3; 33, 14). Pagonys žinojo, kad Dievas nekarta stebuklingai gynė bažnyčią ir plakdavo neprietelius (4 Kar. 19, 35; 2 Kron. 20, 22... Ps. 45, 6, 7). — *Išliejo jos...* Netikri pranašai ir kunigai buvo tikriausiai nusikaltę žudynėmis

karaliaus Manaso laikais. — (14) *Akli...* Kalbama apie tuos pačius nusikaltėlius, ką ir 13 e. Jie savo piktumo apakinti klaidžioja gatvėse, sutepti krauju, kurį jie neteisingai ir nuožmiai buvo išlieję. Nebegalėdami gi toliau eiti, neibrėžė į kraujo lūnus. Jie sustodavo ir laikydavo pakėlę aukštyn savo ilgų rūbų skvernus. — *Ir negalėdami...* Ebr. t.: taip kad nebuvo galima paliesti jų drabužių, taip labai jie buvo sutepti krauju. — (15) *Pasitraukite...* Taip jiems šaukdavo praeiviai, bijodami patys susitepti, jei būtų buvę jų paliesti. Panašiai buvo įsakyta šaukti tik raupsuotiesiems (vz. Kun. 13, 45). —

PHE.

¹⁶ Facies Domini divisit eos,
non addet ut respiciat eos:
facies sacerdotum non erubu-
erunt,
neque senum miserti sunt.

AIN.

¹⁷ Cum adhuc subsisteremus,
defecerunt oculi nostri
ad auxilium nostrum vanum,
cum respiceremus attenti
ad gentem, quae salvare non
poterat.

SADE.

¹⁸ Lubricaverunt vestigia nostra
in itinere platearum nostrarum,
appropinquavit finis noster: com-
pleti sunt dies nostri,
quia venit finis noster.

COPH.

¹⁹ Velociores fuerunt persequen-
tores nostri
aquilis caeli:
super montes persecuti sunt nos,
in deserto insidiati sunt nobis.

RES.

²⁰ Spiritus oris nostri Christus
Dominus

PHE.

¹⁶ Viešpaties veidas išskirstė juos;
jis nebepažvelgs daugiau į juos.
Kunigų veido nepagerbta
ir nepasigailėta senių.

AIN.

¹⁷ Kai mes dar tebebuvoime, mūsų
akys pailso,
bežiūrėdamos mums tuščios
pagalbos;
mes atidžiai dairėmės
į tautą, kuri negalėjo išgelbėti.

TSADĖ.

¹⁸ Mūsų žingsniai slidinėjo,
einant mūsų gatvėmis;
mūsų galas arti; pasibaigė mūsų
dienos,
nes mūsų galas atėjo.

QOF.

¹⁹ Mūsų persekiotojai buvo grei-
tesni
už dangaus arus;
jie vijosi mus per kalnus,
tyrumoje tykojo mūsų.

RĖŠ.

²⁰ Mūsų burnos kvapas, patep-
tasis, valdovas,

Taip jie buvo... Ebr. t.: kai jie bėgo, jie klaidžiojo šen ir ten; buvo sakoma pagonių tarpe: jiems nevalia ilgiau pasilikti. — (16) *Viešpaties veidas...* Viešpats nebežiūri daugiau į juos maloningai; jis apleidžia ir atiduoda juos jų neprietelių siautimui, kurie negerbia nei kunigo vertybės, nei žilos senio galvos. — (17) *Mūsų akys...* Kaip 6 e. skundė tautos piktu-
ma, 13 e. kunigų ir netikrų pranašų nuodėmės, taip dabar jis peikia ža-
lingą pasitikėjimą žmonių pagalba. Taip jis nurodo tikras nelaimių priežastis; ta-
čiau tas tiesos pažinimas yra pirmas žingsnis į išsigelbėjimą. Pranašas jau taip daug kartų, koki Sionas dar nebuvo paimtas, buvo davęs savo tautai išpėjimų dėl sąjungų su sveti-

momis tautomis, ypač gi su aigiptie-
čiais. Bent dabar, kartaus prityrimo pamokinti, jie turėtų prisipažinti pa-
sielgę paikai! — (18) *Mūsų žingsniai...* Ebr. t.: jie tykojo mūsų žings-
nių, kad mes nevaikščiotu mėm savo gatvėmis. — Kaldėjiečiai, kurie laikė miestą apgultą, budriai saugojo, kad kartais karaliai ir kunigaikščiai ne-
pabėgtų. Dabar žydai suprato, kad jų karalystei atėjo galas. — (19) *Buvo greitesni...* Tai prisimini-
mas, kaip veltui Sedekijas ir kuni-
gaikščiai mėgino pabėgti. Kaldėjie-
čių greitumas pavijo juos. Šiais žo-
džiais dar primenami išpėjimai Atk. 28, 49; Jer. 4, 13. — Sedekijas bėgo Jeriko linkon, kelias ėjo per kau-
burius ir slėnius. Tyrumoje prie Je-

captus est in peccatis nostris:
cui diximus: In umbra tua
vivemus in Gentibus.

SIN.

²¹ Gaude, et laetare filia Edom,
quae habitas in Terra Hus:
ad te quoque perveniet calix,
inebriaberis, atque nudaberis.

THAU.

²² Completa est iniquitas tua
filia Sion,
nec addet ultra ut transmigret te:
visitavit iniquitatem tuam filia
Edom,
discooperuit peccata tua.

sugautas dėl mūsų nuodėmių,
jis, kuriam mes sakėme: Tavo
ūksmėje
mes gyvensime tarp tautų.

ŠIN.

²¹ Džiaukis ir linksminkis, Edomo
dukte,
kuri gyveni Huso šalyje;
ir pas tavo ateis taurė
tu būsi girta ir plika.

THAU.

²² Pasibaigė tavo nusikaltimas
Siono dukte;
jis daugiau nebeduos tavęs išvesti.
Jis lanko tavo neteisybę, Edomo
dukte,
atidengia tavo nuodėmes.

ORATIO IEREMIAE PROPHETHAE.

PRANAŠO JEREMIJŲ MALDA.

5. Pranašo Jeremijo malda už žydus.

V. ¹Recordare Domine quid
acciderit nobis:
intuere, et respice opprobrium
nostrum.

5. ¹Atsimink, Viešpatie, kas
mums atsitiko,
pažvelk ir matyk mūsų apjuoką.

riko karalius buvo sugautas. — (20) *Pateptasis, valdovas...* Ebr. t.: Viešpaties pateptasis buvo sugautas jų duobėse. — Karalius Sedekijas buvo tarsi tautos gyvybės kvapas. Jie tikėjosi, kad jis pabėgsias pas svečias tautas ir tenai jie jo globoje galėsia sau ramiai gyventi. — (21) *Džiaukis...* Ironijos pilnas pakvietimas. — *Huso šalyje*. Plg. Jer. 25, 20; Jobo 1, 1. — *Ir pas tavo ateis...*: ir tau ateis eilia gerti Dievo rūstybės taurę; ji tavo nugirdys (Jer. 25, 27), sugauta ir apiplėšta tu liūdėsi. Edomas imamas čia kaip pavyzdys to, kas turi atsitikti visiems Dievo ir jo karalystės neprieteliams. Šitiems žūnant Dievo tautai užteka viltis. — (22) *Pasibaigė...* Dievas nustatė pabaigą tavo kaltei ir bausmei. Plg. Jer.

Jer. 30, 3-31. Taip ir šita gaudi giesmė baigiama Dievo neprietelių žuvimo ir jojo tautos pakilimo paminėjimu.

Pranašo Jeremijo malda. Šitos antraštės nėra ebr. ir graik. tekstuose; yra tačiau syr. ir kituose. —

5, 1-22. Tautos vardu Jeremijas kreipiasi į Viešpatį, maldaudamas malonės ir pasigailėjimo; bet kad sužadintų jo gailingumą, jis nurodo didelį dejavimą visos tautos (1-10), atskirų luomų (11-18), primindamas Siono kalno apleidimą, dėl kurio pranašo maldavimas juo karščiau kyla į Dievo sostą, kad būtų gražintas seniau rodomas maloningumas (19-22).

(1, 1) *Atsimink*. Prašoma Viešpatį atsiminti, kad veikiai suteiktų pagalbą.

² Hereditas nostra versa est ad alienos:

domus nostrae ad extraneos.

³ Pupilli facti sumus absque patre, matres nostrae quasi viduae.

⁴ Aquam nostram pecuniabibimus: ligna nostra pretio comparavimus.

⁵ Cervicibus nostris minabamur, lassus non dabatur requies.

⁶ Aegyptio dedimus manum, et Assyrii ut saturaremur pane.

⁷ Patres nostri peccaverunt, et non sunt: et nos iniquitates eorum portavimus.

⁸ Servi dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum.

⁹ In animabus nostris afferebamur panem nobis, a facie gladii in deserto.

¹⁰ Pellis nostra, quasi clibanus exusta est a facie tempestatum famis.

² Mūsų tėvainystė teko svetimiams,

mūsų namai kitataučiams.

³ Mes esame našlaičiai be tėvo, mūsų motinos lyg našlės.

⁴ Mes gėrėme savo vandenį už pinigų, savo malkas pirkome už užmo-kesnį.

⁵ Mes buvome varomi su grandinėmis ant mūsų kaklo, pailsusiems nebuvo duodama atilsio.

⁶ Mes ištiesėme ranką Aigiptui ir asirijiečiams, kad pasisotintumėm bent duona.

⁷ Mūsų tėvai nusidėjo, ir jų nebėra, ir mes nešame jų nusikaltimus.

⁸ Vergai ėmė mums viešpatauti, nėra kas mus išvaduoja iš jų rankos.

⁹ Su pavojumi savo gyvybei mes atsinešame duonos tyrumos kalavijo akivaizdoje.

¹⁰ Mūsų oda nudegus kaip krosnis nuo bado audrų.

— *Apjuoka*. Kuo ji buvo pasireiškusi, išdėstoma toliau: (2) *Mūsų tėvainystė*... Pirmas dalykas buvo tas, kad žydų savastis buvo svetimųjų atimta. Plg. 4 Kar. 25, 9; Jer. 52, 13. Šalies dalį buvo paėmę edomiečiai. Vz. Ez. 35, 10... — (3) *Mes esame*... Prie apiplėšimo prisidėjo ir tai, kad jie neteko globos ir gynėjų. Jie yra lyg našlaičiai, kurie neturi globėjo. Jų motinos panašios į našles, nes nors jų vyrai dar tebėra gyvi, bet jie negali suteikti jokios globos, jokios pagalbos. — (4) *Mes gėrėme*... Net kitados visiems prieinamus ir reikalingiausius daiktus jie turi pirkę už pinigus. Sunkus jungas slėgia pečius tų, kuriems kaldėjiečiai leido pasilikti šalyje. — (5) *Mes buvome*... Ebr. t.: mes persekiojami ant savo sprando, t. y. mums daroma prievarta, priešas verčia mus dirbti sun-

ant mūsų. — (6) *Mes ištiesėme*... kius darbus, kietas jungas uždėtas Jiems nieko daugiau nelieka kaip vergovė: arba jie turi pasiduoti aigiptiečiams, jei palieka Palestiną, arba kaldėjiečiams, jei pasilieka savo šalyje. Kitaip jie neturi iš ko gyventi. — *Asirijiečiams*... Ebr. t. Asurui. — Asirijiečių ar Asuro vardas čia, kaip nekarta ir kitur, imamas platesnėje prasmėje ir reiškia taip pat kaldėjiečius, kurie buvo pavel-dėję senovinę Asiriją. — (7) *Nusidėjo*. Visos nelaimės randasi iš nuodėmės, nusidėjusi gi buvo visa tauta. Vz. Iš. 20, 5; Atk. 5, 9. — (8) *Vergai*... Aprašoma persekiotojų nevertybė: tie, kurie mus slėgia, yra vergai. Karaliaus gi vergais buvo vadinami ir aukščiausieji kaldėjiečių karaliaus valdininkai. — (9) *Su pavojumi*... Visur besibastantieji kaldėjiečiai per-

¹¹ Mulieres in Sion humiliaverunt,
et virgines in civitatibus Iuda.

¹² Principes manu suspensi sunt:
facies senum non erubuerunt.

¹³ Adolescentibus impudice abusi
sunt:

et pueri in ligno corruerunt.

¹⁴ Senes defecerunt de portis:
iuvenes de choro psallentium.

¹⁵ Defecit gaudium cordis nostri:
versus est in luctum chorus
noster.

¹⁶ Cecidit corona capitis nostri:
vae nobis, quia peccavimus.

¹⁷ Propterea moestum factum est
cor nostrum,

ideo contenebratis sunt oculi nostri.

¹⁸ Propter montem Sion quia
disperiit,

vulpes ambulaverunt in eo.

¹⁹ Tu autem Domine in aeternum
permanebis,

solium tuum in generationem
et generationem.

²⁰ Quare in perpetuum oblivisce-
ris nostri?

derelinques nos in longitudine
dierum?

¹¹ Jie išgėdino moteris Sione
ir mergaites Judo miestuose.

¹² Kunigaikščiai jų ranka pakarti
jie nepagerbė senių veido.

¹³ Jie begėdiškai elgėsi su jauni-
kaičiais,

ir vaikai sukniumba po malkų
našta.

¹⁴ Nebėra senių vartuose,
jaunikačių žaidžiančių būriuose.

¹⁵ Mūsų širdies džiaugsmas dingo,
geduliu pavirto mūsų šokiai.

¹⁶ Mūsų galvos vainikas nukrito;
deja mums, nes mes nusidėjome.

¹⁷ Todėl mūsų širdis pasidarė
labai nuliūdusi,

todėl mūsų akys aptemo,

¹⁸ dėl Siono kalno, nes jis guli
tuščias,

lapės vaikščioja jame.

¹⁹ Tu, gi Viešpatie, pasilieki
per amžius,

tavo sostas per kartų kartas.

²⁰ Kam tu nori užmiršti mus
amžinai?

pamesti mus ilgoms dienoms?

sekiuoja ir užmušinėja nekieno nesu-
draudžiami pasilikusius žydus. Ty-
rumos kalavijas buvo ginkluoti plė-
šikai (plg. Atk. 28, 48 gąsdinimus).
Tačiau tokio vargu gaunamos
duonos neužtenka.

(11) *Jie išgėdino...* Taip įvyksta,
kas buvo pasakyta Atk. 28, 30. 32.

— (12) *Jų ranka:* neprietelių ranka
(Efr.). Kadangi anot Atk. 21, 23 Die-
vo prakeiktas yra kiekvienas, kurs
kaba ant medžio, tai čia pranašas

ypatingu būdu liūdi dėl tokios kuni-
gaikščių mirties. — *Senių:* kunigaik-
ščių ir valdininkų. — (13) *Jie begė-*

diškai... Ebr. t.: jaunikačiai priversti
nešioti girnas, t. y. verčiami dirbti
labai sunkius darbus. Malti girnomis

buvo žemiausių vergų darbas. — *Po*

malkų: kurios jiems tekdavo nešioti.
— (14) *Jaunikačių...* Taip buvo įvy-
kę, ką pranašavo Jer. 16, 9; 25,

10 ir Atk. 28, 20. — (15) *Mūsų šir-*

dies... Taip kaip pranašavo Amosas
8, 10. — (16) *Vainikas:* garbė, laimė,
džiaugsmas. — (17) *Todėl...* Plg. 2,

11. — (18) *Dėl Siono.* Dievo kara-
lystės centras sunaikintas (plg. Mik.
3, 12). Lapės jaučiasi dabar čia namie.

Siono paminėjimas duoda pro-
gos pradėti maldavimą.

(19) *Per amžius.* Nors tik Dievo
sosto šešėlis yra pašlijęs, nes tik-
rasis Dievo sostas yra amžinas ir

jo ištikimybė nesikeičianti, tačiau jis
savo laiku ir tą pašlijusį sostą Sione

atnaujins ir amžinai sustiprins, kaip
kad yra žadėjęs Dovidui (2 Kar.
7, 14...).

Kadangi Dievo karalystė
amžina, tai pranašas prašo, kad Die-
vas neužmirštų čia žemėje savo kara-

lystės sosto tautos tarpe, kad nesi-
rodytų, jog jis ją apleidęs ilgam

laikui ir visai padavęs ją neprieteliu

²¹ Converte nos Domine ad te,
et convertemur:
innova dies nostros, sicut a
principio.

²² Sed proiciens repulisti nos,
iratus es contra nos vehementer.

²¹ Apgręžk mus, Viešpatie, į save,
ir mes apsigręšime;
atnaujink mūsų dienas kaip
pradžioje.

²² Bet tu meste atmetei mus,
esi smarkiai ant mūsų užsi-
rūstinęs.

galiai. Dievas „užmiršta“, kai jis nebepadeda. — (21) *Apgręžk...* Galėjo, tiesa, tauta savo jėgomis apleisti Dievą, bet savo jėgomis sugrįžti į jį negali. Reikia, kad Dievas savo malone žmogų pakviestų ir prie savęs patrauktų, jei tasai vėl turi grįžti į Dievą. — *Atnaujink...* Kaip tu kitados esi padaręs, kad pirmieji patriarchai Abraomas, Izaokas ir Jokūbas

buvo tau atsidavę tikejimu, viltimi ir meile, taip suteik ir mums, kad mes būtumėm tau ištikimi ir atsidavę. Atnaujink savo sandorą, kaip tu ją esi padaręs senais laikais. — (22) *Bet tu...* Ebr. t.: arba gal tu mus meste atmetei, smarkiai rūstinies ant mūsų? Plg. Jer. 14, 19. Laukiamas atsakymas: Ne, taip būti negali, todėl yra dar mums vilties.

BARUKO PRANAŠYSTĖ.

IVADA.

1. Jeremijo pranašysčių knygoje nekartą yra minimas Maasijo sūnaus Nerijo (Nerio) sūnus Barukas (Jer. 32, 12. 16 ir k.), to pranašo raštininkas, ištikimas jo padėjėjas ir vargų dalyvis. Jis turėjo surašyti Jeremijo pranašysčių žodžius ir skelbti jas viešai, net statydamas savo gyvybę į pavojų. Draug su Jeremiju Barukas turėjo pergyventi Jeruzalės paėmimą ir Jūdo karalystės sunaikinimą, taip pat draug su Jeremiju buvo išvestas į Aigiptą tų žydų, kurie po Godolijo nužudymo, bijodami kaldėjiečių keršto, pasitraukė iš Palestinos ir ieškojo sau saugesnės vietos Aigipte.

Kaip pasirodo iš pirmųjų Baruko knygos žodžių, ją parašęs taip pat Barukas (ebr. kalboje tas žodis reiškia: palaimintas), kurs buvęs Maasijo sūnaus Nerijo sūnus, nurodant dar ir senesnius jo protėvius. Iš palyginimo aišku, kad šitas Barukas buvo tas pat asmuo, ką ir Jeremijo raštininkas. Savo knygą jis

parašė Babilone penktais metais po Jeruzalės sugriovimo. Reikia manyti, kad į Babėlę jis atvyko iš Aigipto, gal jau mirus Jeremijui. Kur jis baigė savo gyvenimo dienas, tikrai pasakyti negalima, nes padavimo žinios skiriasi: anot vienų jis gyvenęs septynerius metus Babėlėje ir čia miręs, anot kitų gi miręs Aigipte, todėl jo atsilankymas į Babėlę tęsėsis ne labai ilgai.

2. Knyga, pavadinta Baruko pranašyste, iš tikrųjų susideda iš dviejų veikalėlių, kurių tik pirmas (1-5 persk.) priklauso Barukui, nes antras (6 p.), kaip pati jo antraštė rodo, yra pranašo Jeremijo laiškas, tuojau po Jeruzalės sugriovimo parašytas tiems žydams, kurie turėjo būti išvesti į nelaisvę.

Paties Baruko veikalėlis susideda iš dviejų dalių: pirmoje (1, 1-3, 8) jis ragina daryti atgailą tuos žydus, kurie po Jūdo karalystės sunaikinimo pasiliko Jeruzalėje; antroji dalis (3, 9-5, 9) tai pranašinis pamokslas, kuriame

žydų tautos likučiams, jei ji visa širdimi gręšis į Viešpatį, žadama nelaisvės pabaiga ir tautos atstatymas naujais pagrindais. Ragindamas daryti atgailą Barukas norėjo, kad skaudžiai nuplakta tauta nusilenktų Dievui ir prašytų sau išgelbėjimo; skelbiant gi skaisčią ateitį, jam rūpėjo palaikyti savo tautiečiuose drąsą ir ištvermę kentėjimuose.

Jeremijo laiške (6 persk.) aprašomas visiškas ir visais atžvilgiais pagonių dievaičių niekingumas ir nurodoma, kaip yra neprotinga juos garbinti.

3. Baruko knygos pirmutinė kalba turėjo būti, be abejo, ebraiška. Tai paliudija daugybė jos pėdsakų (ebraizmų) sutinkamų graikiškame LXX vertime, kuriame, senai žuvus ebr. tekstui, ji išliko. Kitas graik. jos vertimas yra padarytas Teodotijono. Vulgaton lotyniškas Baruko knygos vertimas pateko iš senosios Ila-lės, nes šv. Jieronimas sakosi jos nevertęs. Pigu tat suprasti, kodėl lotyn. Baruko knygos vertime labiau yra žymi graikų kalbos įtaka ir taip daug yra išsireiškimų ir atskirų žodžių, paimtų iš lotyn. liaudies kalbos.

4. Šiandien žydai, protestantai ir racionalistinė kritika nelaiko Baruko knygos autentišku veikalu ir Biblijos dalimi; jiems ji yra vienas iš senovės apokrifų. Visai kitaip į ją žiūri katalikai ir ne be pagrindo.

Tikroji Baruko knyga senovėje buvo pačių žydų kanone. Iš ten ją ėmė LXX vertėjai ir, dėdami ją tuojau po Jeremijo pranašystės, tuo pačiu parodė, kad ją laikė šv. knygų dalimi.

Taip pat vertino ją kitas vertėjas į graikų kalbą, Teodotijonas. Trečiame šimtetyje ji dar buvusi skaitoma žydų sinagogose (Const. Ap. 5, 20). Šv. Epifanijaus liudijimu ji buvusi žydų kanone, priimtame po Babilono nelaisvės. Katalikų Bažnyčioje ji buvo žinoma ir skaitoma kartu su kitomis šv. Rašto knygomis nuo pat seniausių laikų; jos žodžius mini jau popiežius šv. Klemensas kaipo paimtus iš dieviškųjų raštų. Kiti vėlesnieji daro taip pat. Ypač dažnai Bar. kn. žodžiai 3,38 tiktomi dieviškojo Žodžio įsikūnijimui. Jei kai kada pasitaiko, kad Baruko kn. žodžiai vadinami Jeremijo žodžiais, tai, anot šv. Augustino, taip daroma dėl artimesnių tarp tų dviejų asmenų santykių.

Knygos autorius pasako savo vardą pačioje antraštėje ir nėra rimtų pagrindų abejoti, kad ji tikrai buvo parašyta Jeremijo raštininko Baruko. Knygos turinys bendrai, liečiami istoriniai įvykiai, jų apystovos pilnai at-sako tam laikui, kuriame gyveno Barukas. Nemažas panašumas Jeremijo veikalui mintimis, išsireiškimais ir siekiamuoju tikslu tik patvirtina, kad veikalas parašytas labai artimo Jeremijui asmens.

Kas pasakyta apie Baruko knygos autentiškumą ir jos priklusimą šv. knygų kanonui, tenka tik pakartoti, kalbant apie Jeremijo laišką (Bar. 6 p.). Jo stilius, mintys, jų išreiškimo būdas yra tikrai Jeremijo. Įdomios smulkmenos apie kaldėjiečių stabmeldystę pilnai sutinka su panašiomis kitur randamomis žiniomis.

PROPHETIA BARUCH. BARUKO PRANAŠYSTĖ.

1. Baruko knyga 1. Istorinė įvada.

Caput 1. ¹ Et haec verba libri, quae scripsit Baruch filius Neriae, filii Maasiae, filii Sedeciae, filii Sedei, filii Helciae in Babilonia, ² in anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldaei Ierusalem, et succenderunt eam igni. ³ Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechoniae filii Ioachim regis Iuda, et ad aures universi populi venientis ad Ierusalem, ⁴ et ad aures potentium filiorum regum, et ad aures presbyterorum, et ad aures populi, a minimo usque ad ma-

1 perskyrimas. ¹ Štai knygos žodžiai, kuriuos parašė Babilonijoje Helkijo sūnaus Sedėjo sūnaus Sedekijo sūnaus Maasijo sūnaus Nerijo sūnus Barukas ² penktais metais septintą dieną, tuo laiku, kai kaldėjiečiai buvo paėmę Jeruzalę ir sudeginę ją ugnimi. ³ Barukas skaitė šitos knygos žodžius, girdint Judo karaliaus Joakimo sūnui Jekonijui, girdint visai tautai, kuri buvo atėjusi klausytis knygos, ⁴ girdint galiūnams, karalių sūnams, girdint vyresniesiems ir girdint

1, 1-14. Baruko knyga prasideda istorine įvada, kurioje minimas knygos autorius ir laikas, kuriuo anksčiau parašyta knyga buvo pirmą kartą perskaityta, ir nurodoma, kokios naudos tas skaitymas susilaukė iš klausytojų pusės (1-9). Toliau dėdama lydimasai raštas, kurį žydai iš nelaisvės siuntė Jeruzalėn draug su dovanomis ir ta pačia perskaitytąja Baruko knyga, išreikšdami savo linkėjimus (10-14).

(1, 1) *Knygos žodžiai...* Plg. Jer. 36, 22. — *Babilonijoje.* Gr. t.: Babilone. Taip nurodoma vieta geriau jungti su 2 e. nurodytu laiku, kuriuo knyga buvo perskaityta žydams ištremtiems į Kaldėją. — *Sedėjo.* LXX: Asadijo. — (2) *Buvo paėmę Jeruzalę...* Plg. 4 Kar. 25, 8. Anot Jeremijo tai buvusi dešimta penktojo mėnesio diena. Penkeriems metams po Jeru-

zalės paėmimo praslinkus, tą pačią dieną ir to pat mėnesio Barukas skaitė tremtiniais savo knyga. Dieną skaitymui tuo būdu buvo parinkta tinkamiausia, nes atsimintinos dienos sukaktuvėse žydų širdys turėjo būti ypač jautrios pamokiniams. — (3) *Jekonijui...* Skaitymo klausėsi karalius Jekonijas ir kiti buvusieji nelaisvėje žydų didžiūnai. Kad žydai ir nelaisvėje turėjo nevisai mažą laisvės, paaiškėja iš 2, 2; Jer. 29, 5; Dan. 13, 5. Karalius Jekonijas buvo pats savaime pasidavęs Nebukadnecarui. Kitas taip pat nelaisvės išvestas karalius Sedekijas čia neminimas; jis arba buvo laikomas uždaras mažiau prieinamame kalėjime, arba jau buvo miręs. — (4) *Karalių sūnūs:* tiems, kurie priklausė karaliaus šeimai. — *Tautai.* Gr. ir Vulg. tekste tauta minima du sykiu. Yra

ximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.

⁵ Qui audientes plorabant, et ieunabant, et orabant in conspectu Domini. ⁶ Et collegerunt pecuniam secundum quod potuit uniuscuiusque manus, ⁷ et miserunt in Ierusalem ad Ioakim filium Helciae filii Salom sacerdotem, et ad Sacerdotes, et ad omnem populum, qui inventi sunt cum eo in Ierusalem: ⁸ cum acciperet vasa templi Domini, quae ablata fuerant de templo, revocare in Terram Iuda decima die mensis Sivan, vasa argentea, quae fecit Sedecias filius Iosiae rex Iuda, ⁹ posteaquam cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis lechoniam, et principes, et cunctos potentes, et populum terrae ab Ierusalem, et duxit eos vincit in Babylonem.

¹⁰ Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite

tautai nuo mažiausio iki didžiausiam, visiems tiems, kurie gyveno Babilonijoje prie Sodies upės.

⁵ Pasiklausę jie verkė, pasninkojo ir meldėsi Viešpaties akivaizdoje. ⁶ Jie dar surinko pinigų, kiek kiekvieno ranka išsigalėjo, ⁷ ir siuntė į Jeruzalę pas kunigą Salomo sūnaus Helkijo sūnų Joakimą, pas kunigus ir pas visą tautą, kuri radosi su juo Jeruzalėje, ⁸ tuo laiku, kai jis buvo gavęs paimtus iš bažnyčios Viešpaties bažnyčios indus, kad juos pargabentų į Judo šalį, dešimtą sivano mėnesio dieną; tai buvo sidabriniai indai, kuriuos padarė Judo karalius Jozijo sūnus Sedekijas, ⁹ po to, kai Babilono karalius Nabukodonosoras buvo paėmęs Jekoniją, kunigaikščius, visus galiūnus ir šalies tautą iš Jeruzalės ir buvo juos sugautus išvedęs į Babiloną.

¹⁰ Jie kalbėjo: Štai mes jums siunčiame pinigų, už kuriuos nu-

dar toks tekstas: jis skaitė, girdint Judo karaliui Joakimo sūnui Sedekijui ir girdint galiūnams bei karaliaus sūnams ir vyresniesiems ir visai tautai, kurie gyvena Babilone prie Suto upės. — *Sodies*. Gr. *Σοδὶ* Kame buvo šita vieta, tikrai nežinoma. Spėjama tačiau, kad ne per daug atstu nuo pačios Babėlės.

(7) *Joakima*. Joakimas stovėjo matomai visų kitų kunigų priešakyje ir pavadavo išvestą į nelaisvę vyriausiąjį kunigą Jozedeką, iš kurio giminės jis tikriausiai pats buvo. — *Visą tautą, kuri...* Daugelis likusių Palestinoje žydų persikėlė gyventi prie pat bažnyčios (plg. Jer. 40, 7), kurios vietoje ir dabar buvo daromos aukos (Jer. 41, 5). — (8) *Jis*: ne Joakimas, nė Nebukadnecaras, bet svarbiausias aukščiau įvardintas asmuo, būtent Barukas, kurs tuo laiku buvo atvykęs į Babiloną. Kai kurie pirmuosius šitos eil. žodžius skaito taip: kad gautų Viešpaties

namų indus, kurie buvo išgabenti iš Judo šalies į Babiloniją, t. y., kuriuos buvo padirbinęs karalius Sedekijas, po to kai Nebukadnecaras buvo apiplėšęs bažnyčią ir išvedęs Jekoniją draug su kunigaikščiais. Šitie buvo paskutiniame Jeruzalės paėmimo taip pat išgabenti į Babiloną; kadangi tačiau sidabriniai indai buvo pigesni, tai gal žydams pavyko juos išpirkti, arba rasi pats karalius buvo juos vėl jiems dovanojęs, kaip kad reiktų manyti, žiūrint to, kas sakoma 11 ir 12 eil. Parvežti indus į Jeruzalę turėjo Barukas. — *Dešimtoje...* Sivanas trečias žydų metų mėnuo (nuo birželio jaunačio iki liepos jaunačio). Plg. Est. 8, 9. Todėl Barukas turėjo gauti indus dviem mėnesiais ankščiau, nekaip įvyko minėtasis 2-4 eil. žydų susirinkimas. — (9) *Po to...* Plg. 4 Kar. 24, 14; Jer. 24, 1. — *Kunigaikščius*: žymesnius karaliaus rūmų asmenis. — *Visus*. Tikriausiai surištus. — (10)

holocaustomata, et thus, et facite manna, et offerte pro peccato ad aram Domini Dei nostri: ¹¹ et orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, et pro vita Balthasar filii eius ut sint dies eorum sicut dies caeli super terram: ¹² et ut det Dominus virtutem nobis, et illuminet oculos nostros ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, et sub umbra Balthasar filii eius, et serviamus eis multis diebus, et inveniamus gratiam in conspectu eorum. ¹³ Et pro nobis ipsi orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccavimus Domino Deo nostro, et non est aversus furor eius a nobis usque in hunc diem. ¹⁴ Et legite librum istum, quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die sollemni, et in die opportuno: ¹⁵ et dicetis:

pirkite deginamųjų aukų ir smiikaly, padarykite duoninių atnašų ir atnašaukite už nuodėmę ant Viešpaties, mūsų Dievo, altoriaus, ¹¹ ir melskitės už Babilono karaliaus Nabukodonosoro gyvenimą ir už jo sūnaus Baltasaro gyvenimą, kad jų dienos būtų kaip dangaus dienos žemėje, ¹² taip pat, kad Viešpats duotų mums galios ir apšviestų mūsų akis, kad mes gyventumėm Babilono karaliaus Nabukodonosoro ūksmėje ir jo sūnaus Baltasaro ūksmėje, tarnautumėm jiems dviem daug dienų ir rastumėm malonės jų dviejų akivaizdoje. ¹³ Ir už mus pačius melskitės Viešpačiui, mūsų Dievui, nes mes nusidėjome Viešpačiui, mūsų Dievui, ir jo narsas nenusigrėžė nuo mūsų iki šiai dienai. ¹⁴ Perskaitykite šią knygą, kurią jums siunčiame perskaityti Viešpaties bažnyčioje iškilmigą dieną ir tinkamą dieną. ¹⁵ Jūs sakysite:

2. Atgailą darančios tautos malda.

Domino Deo nostro iustitia,
nobis autem confusio faciei no-

Teisybė Viešpačiui, mūsų
Dievui, mums gi mūsų veido su-

Jie kalbėjo: ir parašydino. Plg. 2 Kron. 2, 11. — *Deginamųjų aukų...*: gyvulių deginamosioms aukoms ir už nuodėmę. Tokios aukos valia buvo daryti tik Jeruzalėje. — (11) *Melskitės už...* Plg. Jer. 29, 7. — *Baltasaro*. Tai ne tas pat asmuo, kurį mini Dan. 5, 1. — *Kaip dangaus dienos*. Paprastas rytiečių linkėjimas karaliui vietoje: lai gyvuoja karalius ilgai ir laimingai. Plg. 3 Kar. 1, 31; Neem. 2, 3; Dan. 3, 9 ir k. — (12) *Taip pat kad...* Iš šitų žodžių pasirodo, kad jau buvo dingusios tuščios žydų viltys ir kad tai, ką Jeremijas taip dažnai jiems įkalbinėjo (28, 2; 29, 16, 21), buvo radę pas juos tikėjimo. Taigi, jie meldžia Dievą, kad jis suteiktų jiems jėgos pakelti bausmę ir apšviestų jų akis, t. y. stiprintų ir palaikytų juos jų

sielvarte (plg. 1 Kar. 14, 29), pagaliau, kad karalius, kolei jie turi jam tarnauti, būtų jiems maloningas ir kad velyk jis jiems viešpatautų, ne kiti smarkesni valdovai. — (13) *Ir už mus...* Tokio, kaip čia išreikštas, nusistatymo linkėjo jiems Jeremijas 3, 25, dar seniau mokino Mikėas 7, 9. — (14) *Perskaityti*. Atatinkamas gr. *ἐξαγορεύειν* prisipažinti, išpažinti nuodėmes, nurodo, kad skaitymas turėjo būti sujungtas su atgailos ir nuolankumo jausmais. Panašiai syr. vertime. — *Iškilmigą dieną*. Spėjama, kad taip čia pavadintos Padangčių šventės, kurių pirmoje ir aštuntoje dienoje buvo daromos šventos sueigos. Tose šventėse turėjo būti skaitomas istatymas (Atk. 31, 10-13). — *Tinkamą dieną*: rasi šiaip jau šventą dieną. — (15) *Jūs sakysite*.

strae: sicut est dies haec omni Iuda, et habitantibus in Ierusalem, ¹⁶ Regibus nostris, et principibus nostris, et sacerdotibus nostris, et prophetis nostris, et patribus nostris. ¹⁷ Peccavimus ante Dominum Deum nostrum, et non credidimus, diffidentes in eum: ¹⁸ et non fuimus subiectibiles illi, et non audivimus vocem Domini Dei nostri ut ambularemus in mandatis eius, quae dedit nobis. ¹⁹ A die, qua eduxit patres nostros de Terra Aegypti usque ad diem hanc, eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: et dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius. ²⁰ Et adhaeserunt nobis multa mala, et maledictiones, quae constituit Dominus Moysi servo suo: qui eduxit patres nostros de Terra Aegypti, dare nobis terram fluentem lac et mel, sicut hodierna die. ²¹ Et non audivimus vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum, quos misit ad nos: ²² et abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

gėdinimas, kaip rodo šita diena, visam Jūdai, Jeruzalės gyventojams, ¹⁶ mūsų karaliams, mūsų kunigaikščiams, mūsų kunigams, mūsų pranašams ir mūsų tėvams. ¹⁷ Mes nusidėjome Viešpaties, mūsų Dievo akivaizdoje ir netikėjome, nepasitikėdami juomi; ¹⁸ mes nebuvome jam pasidavę ir neklausėme Viešpaties, mūsų Dievo, balso, kad vaikščiotumėm jo įsakymais, kuriuos jis yra mums davęs. ¹⁹ Nuo tos dienos, kurioje jis išvedė mūsų tėvus iš Aigipto žemės iki šiai dienai, mes buvome netikintys Viešpačiui, mūsų Dievui; niekus manydami mes atsitraukėme, kad nebegirdėtumėm jo balso. ²⁰ Ir todėl prikibo prie mūsų daug nelaimių ir prakeikimų, kaip Viešpats buvo paskyręs per savo tarną Mozę, kurs išvedė mūsų tėvus iš Aigipto žemės, kad duotų mums šalį plūstančią pienu ir medumi, kaip kad yra šiandien. ²¹ Mes tačiau neklausėme Viešpaties, mūsų Dievo, balso, viso to, ką buvo kalbėję pranašai, kuriuos jis siuntė pas mus, ²² ir kiekvienas nuėjome paskui savo piktos širdies jausmus svetimiems dievams tarnauti, darydami pikta Viešpaties, mūsų Dievo, akyse.

Tai baigėsi lydimasis raštas, su kuriuo buvo siunčiama Baruko knyga. Toliau jau eina patys knygos žodžiai.

1, 15—3, 8. Pati Baruko knyga prasideda nuolankiu atgailą darančiųjų Izraelitų kalčių išpažinimu (1, 15—2, 10), po kurio eina prašymas Dievo pasigailėjimo (2, 11—35) ir maldavimas išvaduoti iš nelaisvės (3, 1—8).

Teisybė... Plg. žem. 2, 6. Tai nuolankus išpažinimas tobulo Viešpaties teisingumo. — *Kaip rodo...* Plg. Mik. 7, 9; Jer. 3, 25; žem. 1, 20; 2, 6... —

Visam Jūdai. Tikriausiai anot gr. t.: Jūdo žmonėms (taip pat 2, 1; plg. Jer. 11, 2. 9). Kaltė buvo visos tautos. — (17) *Netikėjome...* Tikriausiai: buvome atkaklūs, t. y. lengva širdimi laikydami nepaklusnumą mažų dalyku, niekais vertėme Dievo balso klausymą. — (20) *Buvo paskyręs...* Vž. Kun. 26; Atk. 28, 29. 32. Dabar žydai jau kenčia, kas buvo iš anksto paskelbta. — (21) *Neklausėme:* ne vieną sykį, bet dažnai ir ilgai. — (22) *Tarnauti:* svetimų dievų garbinti.

Caput 2. ¹ Propter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, et ad iudices nostros, qui iudicaverunt Israel, et ad reges nostros, et ad principes nostros, et ad omnem Israel, et Iuda: ² ut adduceret Dominus super nos mala magna, quae non sunt facta sub caelo, quemadmodum facta sunt in Ierusalem, secundum quae scripta sunt in lege Moysi, ³ ut manducaret homo carnes filii sui, et carnes filiae suae. ⁴ Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro in improperium, et in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus. ⁵ Et facti sumus subti, et non supra: quia peccavimus Domino Deo nostro. non obaudiendo voci ipsius. ⁶ Domino Deo nostro iustitia: nobis autem, et patribus nostris confusio faciei, sicut est dies haec. ⁷ Quia locutus est Dominus super nos omnia mala haec, quae venerunt super nos: ⁸ et non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrum a viis nostris pessimis. ⁹ Et vigilavit Dominus in malis, et adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in omnibus operibus suis, quae mandavit nobis: ¹⁰ et non audivimus vocem ipsius ut iremus in prae-

2 perskyrimas. ¹ Todėl Viešpats, mūsų Dievas, įvykino savo žodį, kurį yra kalbėjęs mums mūsų teisėjams, kurie teisė Izraelį, mūsų karaliams, mūsų kunigaikščiams ir visam Izraeliui ir Judai; ² taigi Viešpats atvedė ant mūsų didžiųjų nelaimių, kokių nėra buvę po dangumi, kaip kad įvyko Jeruzalėje, taip kaip parašyta Mozės įstatyme, ³ kad žmogus turėsiąs valgyti savo sūnaus kūną ir savo dukters kūną. ⁴ Jis padavė juos į rankas visų karalių, esančių aplink mus, paniekinti ir sunaikinti visose tautose, tarp kurių Viešpats mus išskirstė; ⁵ mes esame apačioje ir ne viršuje, nes nusidėjome Viešpačiui, mūsų Dievui, nepaklausydami jo balso. ⁶ Teisybė Viešpačiui, mūsų Dievui, mums gi ir mūsų tėvams veido sugėdinimas, kaip kad yra šiandien; ⁷ nes Viešpats yra paskelbęs prieš mus visas šitas nelaimes, kurios atėjo ant mūsų. ⁸ Mes nemaldavome Viešpaties, mūsų Dievo, veido, kad kiekvienas iš mūsų grėžtumėmės nuo mūsų blogiausių kelių. ⁹ Viešpats budėjo ant nelaimių ir atvedė jas ant mūsų, nes Viešpats yra teišus visuose savo darbuose, kuriuos mums įsakė. ¹⁰ Mes neklaušėme jo balso, kad vaikščiotumėm Viešpaties įsakymais kuriuos jis buvo pastatęs ties mūsų akimis.

(2,1) *Mums, mūsų...* Atskirų luomų įvardijimas primena, kad kiekvienas jų buvo pranašų išpėtas. — (2) *Parašyta*: Atk. 28, 53. — (3) *Kad žmogus...* Čia duodama tik vienas tenai paminėtų gąsdinimų pavyzdys. Plg. Jer. 19, 9; Ez. 5, 9. 10. Kad taip iš tikrųjų yra įvykę, paliudija Raud. 2, 20; 4, 10. Panašiai buvo atsitikę Samarijos apgulinė, 4 Kar. 6, 28.

29. — (4) *Jis padavė juos...* Jau Teisėjų laikais jie buvo pavergiami kitoms tautoms; pagaliau karalių laikais juos nugalėjo asirijiečiai, ai-giptiečiai ir kaldėjiečiai, laikinai gi sirijiečiai, moabitai ir amonitai. Atsitiko, ką Jeremijas dažnai pranašavo 18, 16; 19, 8. — (5) *Mes esame...* Aliuzija į Atk. 28, 13; plg. Jer. 7, 24. — (9) *Viešpats budėjo...* Plg.

ceptis Domini, quae dedit ante faciem nostram.

¹¹ Et nunc Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de Terra Aegypti in manu valida, et in signis, et in prodigiis, et in virtute tua magna, et in brachio excelso, et fecisti tibi nomen sicut est dies iste: ¹² peccavimus, impie egimus, inique gessimus Domine Deus noster, in omnibus iustitiis tuis. ¹³ Averatur ira tua a nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, ubi dispersisti nos. ¹⁴ Exaudi Domine preces nostras, et orationes nostras, et educ nos propter te: et da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt: ¹⁵ ut sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, et quia nomen tuum invocatum est super Israel, et super genus ipsius. ¹⁶ Respice Domine de domo sancta tua in nos, et inclina aurem tuam, et exaudi nos. ¹⁷ Aperi oculos tuos, et vide: quia non mortui, qui sunt in inferno, quo-

¹¹ Dabar, Viešpatie, Izraėlio Dieve, kurs išvedei savo tautą iš Aigipto žemės stipria ranka, ženklais ir stebuklais, savo didžia galybe ir pakeltu petini ir padarei sau vardą, kaip kad rodo šita diena, ¹² mes nusidėjome, bedieviškai elgėmės, darėme neteisingai, Viešpatie, mūsų Dieve, prieš visas tavo teisybes. ¹³ Tegul nusigrėžia tavo rūstybė nuomūsų, nes mūsų liko nedaug tarp tautų, kame tu mus išskirstei. ¹⁴ Išklausk, Viešpatie, mūsų prašymus ir mūsų maldas; išvesk mus dėl savęs ir duok mums rasti malonės akivaizdoje tų, kurie mus išvedė, ¹⁵ kad visa žemė žinotų, jog tu Viešpats, mūsų Dievas, ir jog tavo vardas šaukiamas ant Izraėlio ir ant jojo giminės. ¹⁶ Pažvelk, Viešpatie, iš savo šventų namų į mus, palenk savo ausį ir išklausk mus. ¹⁷ Atverk savo akis ir matyk, nes ne mirusieji, kurie yra mirusiųjų buveinėje,

Jer. 1, 12. Dievas leido ateiti visoms iki vienai nelaimėms, kurias jis buvo paskelbęs.

(11) *Izraėlio Dieve*. Dievas buvo pažadėjęs dovanoti Izraėliui, jei jis darys atgailą Atk. 30, 1... Jer. 3, 14... 4, 4; 30, 7; 31, 18 ir k. — *Kurs išvedei...* Plg. Jer. 32, 21. — *Padarei sau vardą*. Matydami pasireiškusius Viešpaties stebuklus, išvedant žydus iš Aigipto, aigiptiečiai ir kiti pagonys turėjo pripažinti jo visagalybę. Dabar yra lyg kad nauja proga parodyti tą visagalybę, gelbint pažemintus nebegausius žydus. Plg. Dan. 9, 15... — (14) *Išvesk mus...* kaip kad esi žadėjęs per pranašą Izaiją 48, 11. Panašiai meldėsi Jeremijas 14, 7. — *Duok mums rasti...* Dabar žydai jau pasiduoda savo sunkiam likimui ir tik prašo, kad Dievas dėl savo gailestingumo

padarytų jį švelnesnį. — (15) *Kad visa žemė...* Parodyk atvirai, kad tu esi savo tautos gynėjas, kurs gali net priešingą kitų jai nusistatymą pakeisti palankumu. Taip bus visiems aišku, kad Izraėlis ne be pagrindo vadinasi Viešpaties tauta. — (16) *Pažvelk...* Ir tai, kad Dievas turi savo buveinę Jeruzalėje (nors tauta jau buvo išvesta), yra dar vienas pagrindas pasigailėti. Ten juk jo akys atviros ir jo vardas ten pasilieka, kad išklaustų maldas. Plg. 3 Kar. 8, 29; Atk. 26, 15; Iz. 63, 15. Ir Daniėlis, būdamas Babilone, meldėsi atsigrėžęs Jeruzalės linkon. Dan. 6, 10. — (17) *Nemirusieji...* Kaip tik žmogus peržengė mirties slenkstį, liaujasi jo pilnas nuopelnų ir Dievo garbei tarp žmonių praverčias darbas; jis negali bendradarbiauti daugiau Die-

rum spiritus acceptus est a visceribus suis, dabunt honorem, et iustificationem Domino: ¹⁸ sed anima, quae tristis est super magnitudine mali, et incedit curva, et infirma, et oculi deficientes, et anima esuriens dat tibi gloriam et iustitiam Domino.

¹⁹ Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, et petimus misericordiam ante conspectum tuum Domine Deus noster: ²⁰ sed quia misisti iram tuam, et furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens: ²¹ Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, et cervicem vestram, et opera facite regi Babylonis: et sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris. ²² Quod si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniae: defectionem vestram faciam de civitatibus Iuda, et a foris Ierusalem, ²³ et auferam a vobis vocem iucunditatis, et vocem gaudii, et vocem sponsi, et vocem sponsae, et erit omnis terra sine vestigio abinhabitantibus eam. ²⁴ et non audierunt vocem tuam, ut operarentur regi Babylonis: et statuisti verba tua, quae locutus es in manibus pu-

kurių dvasia atimta iš jų kūno, duos garbės Viešpačiui ir išpažins jo teisybę, ¹⁸ bet siela, kuri nuliūdus dėl nelaimės daugybės, kuri eina susilenkusi ir silpna, ir suvargusios akys; siela alkstanti duoda tau garbės ir išpažįsta Viešpaties teisybę.

¹⁹ Nes ne mūsų tėvų teisybe remdames mes dauginame maldas ir prašome pasigailėjimo tavo, Viešpatie, mūsų Dieve, akivaizdoje, ²⁰ bet dėlto, kad tu siuntei ant mūsų savo rūstybės ir narso, taip kaip esi kalbėjęs per savo tarnus, pranašus, sakydamas: ²¹ Viešpats sako taip: Palenkite savo petį ir savo sprandą, darbuokitės Babilono karaliui, tai jūs pasiliksite šalyje, kurią aš esu davęs jūsų tėvams. ²² O jei jūs neklausysite Viešpaties, jūsų Dievo, balso darbuotis Babilonijos karaliui, aš padarysiu, kad jūs būtumėt ištumti iš Jūdo miestų ir iš Jeruzalės gatvių; ²³ aš atimsiu iš jūsų malonumo balsą ir džiaugsmo balsą, sužiedotinio balsą ir jaunuosios balsą, ir visoje šalyje nebelsis jo gyventojų pėdsakos. ²⁴ Tačiau jie neklausė tavo balso darbuotis Babilono karaliui, ir tu įvykinai savo žodžius, kuriuos esi kalbė-

vo sumanymų vykinime. Todėl gyvųjų dalykas yra girti Dievą. Taip kalbama, kiek kartų gyvieji palyginami su mirusiais. Plg. Iz. 38, 18. 19; Ps. 6, 6; 87, 11; 113, 17. (18) *Siela*: gyvas žmogus. Trumpai aprašomas tikrai daras atgaila žmogus; liūdėsiu dėl teokratinės tautos nelaimės didumo, tikrųjų gėrybių troškimu, pasninku ir tt. toksai skelbia Dievo garbę ir jo teisybę.

(19) *Nes ne mūsų...* Garbė Dievui bus juo didesnė, kad jis teikia malonės tiems, kurie negali nurodyti

nei savo, nei savo tėvų nuopelnų, turi gi daug nusikaltimų ir nuodėmių. -- (20) *Bet*. Šito žodžio nėra gr. t. Italėje ir syr. t. Todėl sakinio mintis yra toki: ne savo, ar mūsų tėvų nuopelnais pasitikėdami mes maldaujame; mes neverti laimės, nes nelaimė lanko mus teisingai; mes kenčiame tai, kuomet tu mus gąsdinai per savo pranašus. — *Per... pranašus*. Vž. Jer. 27, 12; 7, 34; 25, 10. — (24) *Mūsų karaliu...* Plg. Jer. 8, 1. 2; 4, 14; 10, 19; 14, 12. 17; 15, 18; 24, 10; 30, 12; 34, 17; 38,

erorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, et ossa patrum nostrorum de loco suo: ²⁵ et ecce projecta sunt in calore solis, et in gelu noctis: et mortui sunt in doloribus pessimis, in fame et in gladio, et in emissione. ²⁶ Et posuisti templum, in quo invocatum est nomen tuum in ipso, sicut haec dies, propter iniquitatem domus Israel, et domus Iuda. ²⁷ Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundum omnem bonitatem tuam, et secundum omnem miserationem tuam illam magnam: ²⁸ sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die, qua praecepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israel, ²⁹ dicens: Si non audieritis vocem meam, multitudo haec magna convertetur in minimam inter Gentes, quo ego eos dispergam: ³⁰ quia scio quod me non audiet populus, populus est enim dura cervice:

Et convertetur ad cor suum in terra captivitatis suae: ³¹ et scient quia ego sum Dominus Deus eorum, et dabo eis cor, et intelligent: aures, et audient. ³² Et laudabunt me in terra captivitatis suae, et memores erunt nominis mei. ³³ Et avertent se a dorso

jēš per savo tarnus pranašus, kad mūsų karalių kaulai ir mūsų tėvų kaulai būsią perkelti iš savo vietos; ²⁵ ir štai jie pamesti saulės karščiui ir nakties šalčiui; jie mirė didžiausiuose skausmuose: badu, nuo kalavijo ir dėl išvairymo. ²⁶ Ir bažnyčiai, kurioje buvo šaukiamasi tavo vardo, padarei tai, kas dabar yra, dėl Izraelio namų ir Jūdo namų neteisybės. ²⁷ Su mumis gi, Viešpatie, mūsų Dieve, tu pasiėlgei prisilaikydamas viso savo gerumo ir viso ano tavo taip didžio gailestingumo, ²⁸ kaip tu esi kalbėjęs per savo tarną Možę tą dieną, kurioje jam įsakei surašyti savo įstatymą Izraelio sūnų akivaizdoje, ²⁹ sakydamas: Jei neklausysite mano balso, šita didelė daugybė pavirs labai maža tautų tarpe, kame aš juos išskirstysiu. ³⁰ nes aš žinau, kad tauta neklausys manęs, nes tai tauta kietasprandė.

Bet savo nelaisvės šalyje ji paims tai į širdį, ³¹ ir jie žinos, kad aš Viešpats, jų Dievas; aš jiems duosiu širdies; ³² jie girs mane savo nelaisvės šalyje ir atsimins mano vardą, ³³ nusigręš nuo savo atkaklumo ir nuo savo piktų darbų, nes atsimins kelią

2. — (25) *Dėl išvairymo*. Tikriau: maru. — (26) *Tu padarei...* Ji sugriauta ir sudeginta. Jer. 7, 14; 26, 6. 9. — (27) *Su mumis...* Mes užsipelnėme būti visai sunaikinti, tačiau tu sušvelninai savo teisingumą gerumu, ir štai dar yra išlikusių, nors ir skurstančių kaldėjiečių vergijoje, ir tautai vėl kyla grįžimo viltis. Jie dabar mini su pagarba, kad Dievas tai įvykino, ką buvo pažadėjęs per Jeremiją (4, 27; 5, 10; plg. Raud. 3, 22). — (28) *Per savo tarną Možę*. Plg. Kun. 26, 32... Atk. 28, 62–64. Kaip savo ištrėmime jie mato įvy-

kintas per Možę duotąsias pranašystes, taip gali pasitikėti, kad įvyks ir tai, ką Viešpats yra pasakęs apie jų grįžimą tėvynėn. — *Daugybė*. Gr. *πομπή* — užėsęs, nuo žodžio *πομπή* — užti, sakomo apie jūrą, bičių spietį.

Bet savo nelaisvės... Plg. Iš. 32, 9; 33, 3, 5; 34, 9; Atk. 9, 6, 13; 31, 27. 29 ir Jer. 7, 26; 17, 23; 19, 15. Apie žydų tautos pasitaisymą pranašaujama Kun. 26, 40. 41; Atk. 4, 30; 31, 1. — (31) *Jie supras...* Plg. Kun. 26, 44; Atk. 4, 39; 30, 6; 29, 4; Jer. 5, 21; 24, 7. — (33)

suo duro, et a malignitatibus suis: quia reminiscuntur viam patrum suorum qui peccaverunt in me. ³⁴ Et revocabo illos in terram, quam iuravi patribus eorum Abraham, Isaac, et Iacob, et dominabuntur eis: et multiplicabo eos, et non minorabuntur. ³⁵ Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum: et non movebo amplius populum meum, filios Israel a terra, quam dedi illis.

Caput 3. ¹ Et nunc Domine omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis, et spiritus anxius clamat ad te: ² audi Domine, et miserere, quia Deus es misericors, et miserere nostri: quia peccavimus ante te. ³ Quia tu sedes in sempiternum, et nos peribimus in aevum? ⁴ Domine omnipotens, Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, et filiorum ipsorum, qui peccaverunt ante te, et non audierunt vocem Domini Dei sui, et agglutinata sunt nobis mala. ⁵ Noli meminisse ini-

suo tėvų, kurie man nusidėjo. ³⁴ Aš pašauksiu juos atgal į šalį, kurią esu prisiekęs jų tėvams Abraomui, Izaokui ir Jokūbui, ir jie viešpataus tenai; aš juos padauginsiu, ir jų skaičius neeis mažyn; ³⁵ aš padarysiu su jais kitą amžiną sandorą, kad būčiau jiems Dievas ir jie būtų man tauta, ir aš nebejudinsiu daugiau savo tautos, Izraelio vaikų, iš šalies, kurią esu jiems davęs.

3 perskyrimas. ¹ Dabar gi, Visagalis Viešpatie, Izraelio Dieve, suspausta siela ir susirūpinusi dvasia šaukia į tave: ² Išgirsk, Viešpatie, ir pasigailėk, nes tu Dievas gailestingas; pasigailėk mūsų, nes nusidėjome tavo akivaizdoje, ³ nes tu turi sostą per amžius, ir argi mes turime amžinai žūti? ⁴ Visagalis Viešpatie, Izraelio Dieve, išklausyk dabar maldą Izraelio mirusiųjų ir vaikų tų, kurie nusidėjo tavo akivaizdoje ir neklausė Viešpaties, savo Dievo, balso, ir dėl kurių prikibo

Kelią savo tėvų: pikta savo prosenelių pasielgima ir liūdnas jo pasėkas. — (34) *Aš pašauksiu...* Čia žadama grįžimas tėvynėn, ramus savo krašto valdymas ir Dievo tautos padaugėjimas. Plg. Atk. 30, 3. 5; Jer. 30, 3. — *Tenai.* Vietoje Vulgatos *eis* turi būti *eius* taip kaip graik. t. *Κυριεύουσιν αὐτῆς*. — (35) *Padarysiu kitą...* Aprašinėjama jau mesijinė karalystė, kuriai žydu grįžimas į Palestiną turėjo būti tarsi pirmas žingsnis ir prisirengimas.

(3,1) *Visagalis... Izraelio Dieve.* Šiais Viešpaties vardais išreiškiami motyvai, kodėl tikimasi, kad malda bus išklausyta: Jis yra Visagalis, Jis Izraelio Dievas. Tokių motyvų pasakoma ir daugiau: prašytojai labai suvargę (*suspausta siela*,

susirūpinusi dvasia). Viešpats gi yra (2) gailestingas. — (3) *Tu turi sostą.* Tai dar vienas motivas: tavo amžinas viešpatavimas ir galybė negali leisti, kad mes amžinai žūtumėm. Tu turi saugoti amžinąją sandorą, kurią esi padaręs su patriarchais, ir negali leisti pražūti tautai, kurią išsirinkai, kad būtų tavo nuosavybė ir kunigiškoji karalystė (Iš. 19, 5. 6). Plg. auk. 2, 11. 27. 35. — *Amžinai žūti.* Plg. auk. 2, 2. 4. 5. 9. 13. 17. — (4) *Izraelio mirusiųjų:* tų, kurie dėl didžio skurdo pasidarė panašūs į mirusius. Plg. žem. 11 eil. ir Raud. 3, 6. Gr. t.: mirusiųjų vaikų malda, malda vaikų tų, kurie nusidėjo. — (5) *Atsimink savo vardą...*: atsimink, kaip gailestingas tu esi ir kaip negalingu tave laiko pagonys, kai jie mato, kad tavo globojamoji

quitarum patrum nostrorum, sed memento manus tuae, et nominis tui in tempore isto: ⁶ quia tu es Dominus Deus noster, et laudabimus te Domine: ⁷ quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, et ut invocemus nomen tuum, et laudemus te in captivitate nostra, quia convertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccaverunt ante te. ⁸ Et ecce nos in captivitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, et in maledictum, et in peccatum, secundum omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt a te Domine Deus noster.

prie mūsų nelaimės. ⁵ Neatsimink mūsų tėvų neteisybių, bet atsimink savo ranką ir savo vardą šituo laiku, ⁶ nes tu Viešpats, mūsų Dievas, ir mes girsime tave, Viešpatie, ⁷ nes todėl tu davei savo baimės į mūsų širdis ir kad šauktumėmės tavo vardo ir girtumėm tave savo nelaisvėje, nes mes gręžiamės nuo neteisybės mūsų tėvų, kurie nusidėjo tavo akivaizdoje. ⁸ Štai mes esame šiandien savo nelaisvėje, kurioje tu mus išskirstei panieki nimui, prakeikimui ir bausmei už nuodėmę, dėl visų neteisybių mūsų tėvų, kurie atstojo nuo tavęs, Viešpatie, mūsų Dieve.

2. Pagyrimas išminties ir išsigelbėjimo kelias.

⁹ Audi Israel mandata vitae: auribus percipe, ut scias prudentiam. ¹⁰ Quid est Israel quod in terra inimicorum es? ¹¹ Inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descendentibus in infernum. ¹² De-

⁹ Išgirsk, Izraeli, gyvenimo įsakymus, tėmyk, kad išmoktumei išminties. ¹⁰ Kas atsitiko, Izraeli, kad tu neprietelių žemėje? ¹¹ Tu pasenai svetimoje šalyje, esi suteptas su mirusiais, paskaitytas su tais, kurie žengia į mirusiųjų

tauta skaudžiai ir begėdiškai varginama kiekvieno priešo. Atsimink taip pat savo vardą, kurio garbė tau rūpi ir kurs svetimų tautų niekinamas. — (6) *Tu Viešpats* (Jahveh): ištikimas sandoros Dievas. — (7) *Todėl*: dėlto kas aukščiau pasakyta mes tave girsime; juk garbės ir gyriaus reikalauti Dievas turia pilniausia teise, ir todėl jis davė į žmogaus širdį baimės, pagarbos ir meilės jausmus. — *Mes gręžiamės...* Tačiau ne vien lūpomis turia garbinti Dievas. Kad mes atitolinome nuo savo širdžių visą mūsų tėvų neteisybę, tai yra garbinimas darbai. — (8) *Bausmei už nuodėmę*. Gr. εἰς δόξαν — kad būtumėm skolininko padėtyje. Ebr. t. galėjo būti: sunaikinimui. Plg. Jer. 18. 16; 19, 8; 24, 9.

3, 9—5, 9. Pranašo Baruko pamokinimas ir paraginimas tremtiniais Babilone pradedamas paaiškinimu, kad dabartinė jų nelaimės priežastis yra apleidimas tikros išminties (3, 9-14), kuri tačiau esanti paslėptas žmogui savaimė neprieinamas turtas (3, 14-28). Toliau pranašas nurodo kelią į tą išmintį (3, 29-4, 4) ir pati Jeruzalė motiniškai prabilsta į Izraelio sūnūs (4, 5-29); į jos atsiliepinimą Barukas atsako laimės linkinčiais ir paguodos žodžiais (4, 30-5, 9).

(9) *Gyvenimo įsakymus*: įsakymus, kurie palaiko gyvybę. — (10) *Kas atsitiko...* Kaip labai reikia Izraeliui pranašo pamokinimų, parodo pati nelaimė, kurion tauta pateko. — (11) *Esi suteptas*: suteptas kaip numirėliai, kurių palietimas sutepa patį paliečiantį (plg.

reliquisti fontem sapientiae. ¹³nam si in via Dei ambulasses, habitaesses utique in pace sempiterna. ¹⁴Disce ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus: ut scias simul ubi sit longiturnitas vitae et victus, ubi sit lumen oculorum, et pax.

¹⁵Quis invenit locum eius? et quis intravit in thesauro eius?

¹⁶Ubi sunt principes Gentium, et qui dominantur super bestias, quae sunt super terram? ¹⁷qui in avibus caeli ludunt, ¹⁸qui argentum thesaurizant, et aurum, in quo confidunt homines, et non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant et solliciti sunt, nec est inventio operum illorum? ¹⁹exterminati sunt, et ad inferos descenderunt, et alii loco eorum surrexerunt. ²⁰luvenes viderunt lumen, et habitaverunt super terram: viam autem disciplinae ignoraverunt, ²¹neque intellexerunt semitas eius,

buveinė? ¹²Tu palikai išminties šaltinį. ¹³Nes jei būtumei vaikišiojęs Dievo keliu, tu juk būtumei gyvenęs amžinoje ramybėje. ¹⁴Išmok, kame yra išmintingumas, kame stiprybė, kame protas, kad draug žinotumei, kame gyvenimo ilgumas ir išsilaikymas, kame akių šviesa ir ramybė.

¹⁵Kas rado jos vietą? ir kas įėjo į jos išdines? ¹⁶Kame tautų kunigaikščiai ir tie, kurie viešpatuoja žvėrimis, esantiems žemėje, ¹⁷kurie žaidžia dangaus paukščiais, ¹⁸kurie krauna sidabrą ir auksą, kuriuo pasitiki žmonės ir kurių įsigijimui nėra galo? kurie apdirba sidabrą ir tuo susirūpinę, ir kurių pastangoms nėra galo? ¹⁹Jie sunaikinti ir nužengę į mirusiųjų buveinę, o jų vietoje kilo kiti. ²Jaunikačiai matė šviesą ir gyveno žemėje, drausmės gi kelio nepažino; ²¹jie nesuprato jos takų, nė jų vaikai nepagavo jos; ji atsitolino nuo jų veido. ²²Apie ją negirdėta Kanaano že-

Ez. 37, 3...). — (13) *Dievo keliu*. Vaikišioti Dievo keliu tai laikytis išminties. Ta išmintis, kuri kaip niekuomet neišsenka šaltinis per įstatymą ir pranašus buvo tautai visuomet arti, dabar jos apleista. Plg. Jer. 2, 13; Iz. 48, 18. — *Ramybėje*. Ramybė yra gerybių pilnumas ir viso, ko žmogus gali trokšti. — (14) *Išmintingumas...* Išmintis paaiškinama trimis aptarimais. Ji yra pažinimas to, kas reikia daryti ar vengti, yra jėga ir stiprybė daryti tai, kas pažinta, nugalint visas kliūtis, yra tikras supratimas, kurs pasiėmęs sau Dievo įstatymą kaip taisyklę sau jos rodomu keliu. — *Gyvenimo ilgumas*. Kame yra išmintis, ten yra įstatymo pažadėtos gėrybės, tarp jų ilgas gyvenimas. Plg. Iš. 20, 12; Pat; 3, 1; 2, 16; Ps. 20, 5 ir k. — *Išsilaikymas*: kas reikalinga gyvybei palaikyti. Gr. t. ζωή gyvybė — *Akių šviesa*: laimė:

Plg. auk. 1, 12. — *Ramybė*: visu gėrybių pilnumas.

(15) *Jos vieta*: išminties vieta. Pranašas norėdamas paaiškinti, kur išmintis randama, kelia aikštėn jos vertybę, nes išminties negalima įsigyti žmogaus pastangomis, nė už jokių pinigų. Būdama viršprigimtinė ji mums ateina Dievo laisvu ir mūsų nenusipelnytu apreiškimu. Plg. Jobo 28, 12 — (16) *Kame tautų...* Pranašas nori pavyzdžiais parodyti, kad be Dievo niekas neatrado išminties buveinės. Plg. Jer. 27, 6; 28, 14. — (18) *Kurie apdirba sidabrą*: menininkai, amatninkai. — (19) *Jie sunaikinti...*: visi mirę, neradę išminties. — (20) *Jaunikačiai...* Vieniems mirus, stoji kiti, bet ir tie nebuvo laimingesni ir išminties nerado. — *Drausmės gi kelio*: kelio vedančio į drausmę, į tikrąją išmintį. — (21) *Jos takų*: tako, kuriuo žmogus galėtų prieiti prie išminties.

neque filii eorum susceperunt eam, a facie ipsorum longe facta est: ²² non est audita in Terra Chanaan, neque visa est in Theman. ²³ Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam, quae de terra est, negotiatores Merrhae, et Theman, et fabulatores, et exquisitores prudentiae et intelligentiae: viam autem sapientiae nescierunt, neque commemorati sunt semitas eius.

²⁴ O Israel quam magna est domus Dei, et ingens locus possessionis eius! ²⁵ Magnus est, et non habet finem: excelsus et immensus. ²⁶ Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum. ²⁷ Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinae invenerunt: propterea perierunt. ²⁸ Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

²⁹ Quis ascendit in caelum, et accepit eam, et eduxit eam de

mėje ir jos nematyta Temane. ²³ Taip pat ir Agaros vaikai, kurie ieško žemiškos gudrybės, Meros ir Temano pirkliai, pasakininkai, gudrybės ir išmanymo tyrinėtojai, jie nepažino išminties kelio ir neatsiminė jos takų.

²⁴ O Izraeli, kaip dideli Dievo namai ir begalinė jo valdomoji vieta! ²⁵ Ji didelė ir neturi ribų, aukšta ir neišmatuojama. ²⁶ Tenai buvo anie garsūs milžinai, kurie gyveno pačioje pradžioje, aukšto ūgio, mokėjusieji kariauti. ²⁷ Ne juos Viešpats išrinko, ir jie nerado drausmės kelio, todėl jie žuvo. ²⁸ Kadangi neturėjo išminties, jie žuvo dėl savo paikumo.

²⁹ Kas užžengė į dangų, pasiėmė ją ir išsivedė ją iš debesų?

— *Ji atsitolino...* Anot gr. t.: jie pasiliko toli nuo jos kelio. (22) *Negirdėta Kanaane.* Nė viena tauta, net ir gabiausia, nemokėjo atrasti tikros išminties. Jos nerado penikiečiai (Kanaano gyventojai), kurie tolimas keliones atliko jūra (plg. 2 Kron. 2, 7; Ez. 28, 3. 5; Zak. 9, 2. 3), temaniečiai, gyvenusieji į pietryčius nuo Idumėjos, žinomi savo išmintimi (Jer. 49, 7; Abd. 8. 9), (23) *Agaros vaikai, izmaėlitai, Abraomo ainiai*, (Prad. 16, 15; 37, 25 ir k.), kurie vertėsi prekyba ir turėjo aukso, *Meros* gyventojai, rasi madianitai, taip pat Abraomo ainiai (Prad. 25, 2; 37, 36), *Temano pirkliai*, rasi Temos gyventojai šiaurinėje Arabijoje, kilę iš Ismaėlio (Prad. 25, 15). — *Pasakininkai*: išminčiai, kurie yra sudėję ir palikę prilyginimų ir patarlių. Plg. Ekl. 20, 19. 20. — *Gudrybės ir...*: visi kiti ieškojusieji visais būdais įgimtos išminties.

(24) *O Izraeli*: tu, kurs vienas turi išmintį, nes Dievas tau ją teikia. — *Dievo namai*: visas pasaulis, kuriame Dievas gyvena kaip vadovas ir šeimynos tėvas. — Pasaulio didumas rodo Dievo gerumą, nes iš visų tautų jis išsirinko Izraelį, kad jam suteiktų tikrąją išmintį. Plg. Atk. 7, 6-9; 10, 14. 15. — (26) *Milžinai*. Vz. Prad. 6, 4. Pranašas be abejo turėjo omenyje ir kitur minimus milžinus, mokėjusius kariauti, taip pat tuos, iš kurių Izraelis atėmė jų šalį. Plg. Sk. 13, 34; Atk. 2, 10. 11. 20; 3, 11; Joz. 12, 4; 13, 12. — (27) *Jie nerado...* Gr. t.: jiems jis nedavė pažinimo kelio, t. y. to kelio, kuriuo einama į tikrąją išmintį, nedavė jiems savo apsireiškimo, kurį suteikė izraėlitams.

(29) *Kas užžengė...* Be Dievo apreiškimo negalima tos išminties pasiekti, nors žmogus ištirtų dangų, žemę ir jūrą ir siūlytų už išmintį

nubibus? ³⁰ Quis transfretavit mare, et invenit illum? et attulit illum super aurum electum? ³¹ Non est qui possit scire vias eius, neque qui exquirat semitas eius: ³² sed qui scit universa, novit eam, et adinvenit eam prudentia sua: qui praeparavit terram in aeterno tempore, et replevit eam pedibus, et quadrupedibus: ³³ qui emittit lumen, et vadit: et vocavit illud, et obedit illi in tremore. ³⁴ Stellae autem dederunt lumen in custodiis suis, et laetatae sunt: ³⁵ vocatae sunt, et dixerunt: Adsumus: et luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. ³⁶ Hic est Deus noster, et non aestimabitur alius adversus eum. ³⁷ Hic adinvenit omnem viam disciplinae, et tradidit illam Iacob puero suo, et Israel dilecto suo. ³⁸ Post haec in terris visus est, et cum hominibus conversatus est.

Caput 4. ¹ Hic liber mandatorum Dei, et lex, quae est in

³⁰ Kas perplaukė jūrą ir atrado ją? Kas atsigabeno velyk ją kaip rinktinį auksą? ³¹ Nėra kas galėtų žinoti jos kelius, nė kas ištirtų jos takus. ³² Bet kursai visa žino, ją pažįsta ir ją rado savo gudrumu, jis, kursai įkūrė žemę amžiniems laikams ir pripildė ją gyvulių ir keturkojų, ³³ kurs išsiunčia šviesą, ir ji eina, ją pašaukia, ir ji jo klauso drebėdama. ³⁴ Žvaigždės davė šviesos savo sargybose ir linksminosi, ³⁵ buvo pašautos ir tarė: Mes čia; ir jos švietė su džiaugsmu tam, kurs jas padarė. ³⁶ Jisai mūsų Dievas ir kitas negali būti su juo palygintas. ³⁷ Jis atrado visus išminties kelius ir padavė ją savo tarnui Jokūbui ir savo mylimajam, Izraeliui. ³⁸ Po to jis buvo matomas žemėje ir vaikščiojo žmonių tarpe.

4 perskyrimas. ¹ Čia Dievo įsakymų knyga ir įstatymas, kurs

tikriausio aukso. — (32) *Bet kursai...* Tai atsakymas į 15 eil. paklausimą. Visąžinantis Dievas, visų dalykų Kurėjas ir vyriausias valdovas, kurio viskas klauso, turi tą tikrąją išmintį. Plg. Jobo 28, 23-27. — *Amžiniems laikams:* labai ilgam laikui. — (33) *Išsiunčia šviesą:* saulę ir kitas žvaigždes, taip pat žaibus. — *Drebėdama:* labai skubiai ir tiksliai. — (34) *Sargybose:* savo nuolatiniuose vietose. — (37) *Savo mylimajam...* Izraelio tautą Dievas išskyrė iš kitų sau tarnauti, rūpinosi ja su ypatinga meile, davė jai įstatymą ir apreiškimą, pavadė tą tikrąją išmintį, kurios joki žmonių gudrybė negali rasti. Plg. auk., 1, 1-4. — (38) *Buvo matomas...* Gr. t.: paskui (kai Dievas davė savo tautai įstatymą ir apreiškimą) buvo ji matoma žemėje ir susidurdavo su žmonėmis. — Suteikta Izraeliui išmintis buvo matoma ir žinoma visai jo ainijai. Kadangi dieviškasis apreiškimas pasiekė aukščiausią savo laip-

snį Dievo Sūnaus atsiuntime ir visa senoji sandora buvo prisirengimas prie šito kilniausio Dievo apsiereiškimo, be to ta išmintis, apie kurią kalbama Pat. 8, 12; Išm. 7, 22; Pam. 24, 5... buvo iš tikrųjų Dievo Sūnus, todėl lotyn. tekste teisingai nurodomas tas aukščiausias ir tobuliausias apsiereiškimas, kuriuo pagaliau pasirodė įsamenintas tas, kurs davė įstatymą Sinajaus kalne per angelus ir kurs per savo angelą vedė tautą per tyrus. Pats Dievas, išminties šaltinis, tam tikru būdu rodėsi išrinktajai tautai Sinajaus kalne, tyrumoje būdamas arti tautos per 40 metų, bažnyčioje, kame jo sostas buvo tarp kerubų (1 Kar. 4, 4; 2 Kar. 6, 2), bet visa tai buvo lyg preliudija prie aukščiausiojo Dievo apsiereiškimo įsikūnijime (Kypr. Lakt. Hilar. Ambr. August. Orig. Kyr. — Jeruz. Epif. Auk-sab.).

(4,1) Čia. Tikriau: ji, t. y. išmintis yra knyga, ji randasi Dievo

aeternum: omnes, qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem. ² Convertere Iacob, et apprehende eam, ambula per viam ad splendorem eius contra lumen eius. ³ Ne tradas alteri gloriam tuam, et dignitatem tuam genti alienae. ⁴ Beati sumus Israel: quia quae Deo placent, manifesta sunt nobis.

⁵ Animaequior esto populus Dei, memorabilis Israel: ⁶ venundati estis Gentibus non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis Deum, traditi estis adversariis. ⁷ Exacerbastis enim eum, qui fecit vos, Deum aeternum, immolantes daemoniis, et non Deo. ⁸ Obliti enim estis Deum, qui nutrit vos et contristastis nutricem vestram Ierusalem.

⁹ Vidit enim iracundiam a Deo venientem vobis, et dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum: ¹⁰ Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, et filiarum, quam superduxit illis aeternus. ¹¹ Nutrivi enim illos cum iucunditate: dimisi autem illos cum fletu et

pasilieka per amžius; visi, kurie ją laiko, ateis į gyvenimą, kurie gi ją paliko, — į mirtį. ² Gręžkis, Jokube, ir pagauk ją, vaikščiok keliu į jos blizgėjimą, spindintį iš jos šviesos. ³ Neduok savo garbės kitam ir savo vertybės svetimai tautai. ⁴ Mes laimingi, Izraeli, nes kas Dievui patinka, mums apreikšta.

⁵ Būk rami, Dievo tauta, atsimintinasai Izraeli. ⁶ Jūs parduoti tautoms ne žūti, bet todėl, kad rūstybėje vedėte į rūstybę Dievą, jūs esate paduoti priešininkams. ⁷ Nes jūs įpykinote tą, kurs jus padarė, amžinąjį Dievą, aukuodami velniams, o ne Dievui. ⁸ Nes jūs užmiršote Dievą, kurs jus auklėjo, ir nuliūdinate savo auklę Jeruzalę.

⁹ Nes ji matė ateinančią jums nuo Dievo rūstybę ir sakė: Klausykites, Siono apylinkės, nes Dievas man atvedė didelį gedulį. ¹⁰ Nes aš mačiau mano tautos, mano sūnų ir dukterų nelaisvę, kurią atvedė ant jų Amžinasis. ¹¹ Aš auklėjau juos su džiaugsmu, išleidžiau gi juos su verksmu ir

isakymų knygoje, įstatyme (Atk. 4, 6). — *Per amžius*. Dievo žodis pasilieka per amžius, ir kiek įstatyme yra išminties apsiareiškimo, tiek jis pasilieka ir turi vertės per amžius. Plg. Mt. 5, 17. 18; Lk. 16, 17. — *Ją*: išmintį, apie kurią kalbama 3, 12 ir tol. Kas laiko Dievo įstatymą, tas ją turi ir draug su ja turi gyvenimą ir išganymą, tuos gi, kurie ją niekina, sutinka mirtis ir prapultis. Jei tauta nori išsigelbėti iš nelaimės, ji turi išgyti tą išmintį. — (2) *Pagauk*: vėl ją išgyk (plg. Pat. 6, 23; Ps. 118, 105). — (3) *Savo vertybės*. Gr. t.: kas tau naudinga. Jei tauta stums nuo savęs tą Dievo malonę, tai Dievas

atims ją iš jos. Plg. Mt. 21, 43. — (4) *Mes...* Plg. Atk. 4, 8; 33, 29.

(5) *Atsimintinasai*: tu, kurs vadini esi Izraeliu. Plg. Iš. 3, 15; Atk. 32, 15-18. Viešpats padavė jus pagonims, ne kad jus ir jūsų atsiminimą sunaikintų, bet kad bausmėmis jus pataisytų. — (7) *Velniams*: stabams ir tuo pačiu piktosioms dvasioms. — (8) *Savo auklę*. Panašiai miesto gyventojai neretai vadinami miesto dukterimi. Plg. Iz. 3, 26 ir k.

(9) *Apylinkės*: aplinkui esantieji miestai. Plg. Jer. 22, 20. — (10) *Mano sūnų...* Juo labiau Dievo palaiminimas pasireiškėdavo Sen. Test. vaikų daugybe, juo didesnis motinos skausmas, kad jie iš jos atimami.

luctu. ¹² Nemo gaudeat super me viduam, et desolatam: a multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt a lege Dei. ¹³ Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis eius cum iustitia ingressi sunt. ¹⁴ Veniant confines Sion, et memorentur captivitatem filiorum, et filiarum mearum, quam superdixit illis aeternus. ¹⁵ Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, et alterius linguae: ¹⁶ qui non sunt reveriti senem, neque puerorum miserti sunt, et abduxerunt dilectos viduae, et a filiis unicam desolaverunt. ¹⁷ Ego autem quid possum adiuvere vos? ¹⁸ Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum. ¹⁹ Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola. ²⁰ Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, et clamabo ad Altissimum in diebus meis. ²¹ Animaequiores estote filii, clamate ad Dominum, et eripiet vos de manu principum inimicorum. ²² Ego enim speravi in aeternum salutem vestram: et venit mihi gaudium a sancto super misericordia, quae veniet vobis ab aeterno salutari nostro.

geduliu. ¹² Tenesidžiaugia nėvėnas, kad aš našlė ir apleista; aš daugelio palikta dėl mano sūnų nuodėmių, nes jie nusigrėžė nuo Dievo įstatymo. ¹³ Jie netėmijo jo įsakymų, nevaikščiojo Dievo paliepimų keliais ir neėjo su teisybe jo tiesos takais. ¹⁴ Teateina Siono apylinkės ir tegul mini mano sūnų ir dukterų nelaisvę, kurią ant jų atvedė Amžinasis. ¹⁵ Nes jis atvedė ant jų tautą iš tolo, piktą ir svetimos kalbos tautą, ¹⁶ kurie nepagerbė senio, nepasigailėjo vaikų, išvedė našlės mylimuosius ir iš apleistosios atėmė vaikus. ¹⁷ Ir ką gi aš galiu jums padėti? ¹⁸ Nes kurs atvedė ant jūsų nelaimės, jis pats išgelbės jus iš jūsų neprietelių rankų. ¹⁹ Eikite, mano vaikai, eikite, nes aš palikta pati viena. ²⁰ Aš nusivilkau ramybės apdarą, apsivilkau gi maldavimo ašutine ir šauksiuos į Aukščiausiąjį per visas savo dienas. ²¹ Nusiraminkite, vaikai, šaukitės į Viešpatį, ir jis išgelbės jus iš neprietelių kuni-gaikščių rankos. ²² Nes aš tikiuos iš Aukščiausiojo jūsų išgelbėjimo, ir man ; ateina džiaugsmas iš Šventojo dėl pasigailėjimo, kurį jums suteiks Amžinasis, mūsų Gelbėtojas. ²³ Nes aš išleidžiau jus su geduliu ir verksmu; Viešpats gi atves jus man atgal su

— (12) *Našlė*. Plg. Raud. 1, 1. Kaip labai tokie žodžiai sugriaudendavo dievobaimingų tremtinių širdis, parodo Ps. 136. — (14) *Teateina...* kaip kad paprastai daro tie, kurie gedi. Sionas dalinasi savo skausmu su apylinkės gyventojais ir šaukia juos dejuoti drauge dėl savo vaikų nelaimės. — (15) *Tautą iš tolo*. Plg. Atk. 28, 49, 50; Jer. 5, 15. — *Piktą...*: kuri be drovos elgiasi pikčiausiai, prie kurios negalima prieiti su jokių prašymu, nes ir kalbos ji nesupranta.

— (18) *Jis pats išgelbės*. Vienas tėra, kurs gali ir nori padėti, tai Dievas. Bet kad tremtiniai pasidarytų tos pagalbos verti, reikia, kad jie nuolankiai pasiduotų bausmei. Pasidavimo pavyzdį duoda Sionas (19 ir 20 eil.). — (20) *Ramybės...* Ramybė yra džiaugsmo ir laimės vaizdas. — *Apsivilkau...* Plg. 2 Kar. 12, 16-20: Judit. 9, 1; Est. 14, 2; Jonos 3, 6 ir k. — (22) *Nuo Šventojo...* Plg. Jobo 6, 10; Iz. 40, 25; Abak. 3, 3. — *Suteiks*. Gr. t.: greitai laiku suteiks.

²³ Emisi enim vos cum luctu et ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio et iucunditate in sempiternum. ²⁴ Sicut enim viderunt vicinae Sion captivitatem vestram a Deo, sic videbunt et in celeritate salutem vestram a Deo, quae superveniet vobis cum honore magno, et splendore aeterno. ²⁵ Filii patienter sustinete iram, quae supervenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius: et super cervices ipsius ascendes. ²⁶ Delicati mei ambulaverunt vias asperas: ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis. ²⁷ Animaequiores esto te filii, et proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo, qui duxit vos. ²⁸ Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis a Deo: decies tantum iterum convertentes requiretis eum. ²⁹ Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iucunditatem cum salute vestra.

³⁰ Animaequior esto Ierusalem, exhortatur enim te, qui te nominavit. ³¹ Nocentes peribunt, qui

džiaugsmu ir linksmybe visiems amžiams. ²⁴ Nes kaip Siono kaimynai matė Dievo siųstą jūsų nelaisvę, taip jie matys ir tai greitai Dievo duotą jūsų išgelbėjimą, kurs jums bus suteiktas su didele garbe ir amžinu spindėjimu. ²⁵ Vaikai, kantriai kęskite jus sutikusią rūstybę, nes tave persekiojo tavo neprietelis; bet greitai tu matysi jo žuvimą ir lipsi jam ant sprando. ²⁶ Mano išlepinti vaikeliai ėjo kietais keliais, nes buvo vedami kaip neprietielių išplėšta banda. ²⁷ Nusiraminkite, vaikai, ir šaukite Viešpačiui, nes tas, kurs jus išvesdino, atsimins jus. ²⁸ Nes kaip jūsų dvasia nuklydino jus nuo Dievo, taip vėl apsigręžę dešimtį kartų labiau jo ieškosite; ²⁹ nes kursai atvedė ant jūsų nelaimių, jis vėl padarys jums amžinos linksmybės su jūsų išgelbėjimu.

³⁰ Nusiramink, Jeruzale, nes tave drąsina tas, kurs davė tau vardą. ³¹ Pražus tie, kurie tau

Ištrėmimo laikas yra trumpas palygintas su atstatymu, kurs turi pasilikti visuomet. — (23) *Visiems amžiams*. Plg. Iz. 54, 1; 60, 1... 61, 10. Pranašas mato Dievo karalystės Mesijo pilnai įvykintą. — (24) *Siono kaimynai*. Plg. auk. 9 e. — (24) *Dievo siųstą*. Nėra gr. t. — *Su didele garbe*: kuri bus Dievo karalystės savybė. Kaip išrinktosios tautos sunaikinimas buvo kitoms pasityčiojimo proga, taip jos atstatymas bus visiems džiaugsmo ir palaiminimo priežastis. Todėl tas atstatymas reikia skelbti visiems, nes jis yra visu išganymo pradžia. — (25) *Matysi jo žuvimą*. Išrinktosios tautos neprietielių žuvimas pranašaujamas gana dažnai. Iz. 10, 1... 22, 1... 45, 1; Jer. 25, 12 ir k. — *Ant sprando*. Taip

buvo daroma su nugalėtais priešais Plg. Joz. 10, 24. Žadamas pilnas neprietielių nugalėjimas, nes jie ne tik negalės sutrukdyti Dievo karalystės atstatymo, bet dar patys pasiduos jos viešpatavimui. — (26) *Išlepinti*. Plg. Jer. 6, 2. — (27) *Nusiraminkite*: Dievas, kurs leido ant jūsų nelaimės, atsimins jus, kad vėl nuo jų išgelbėtų. — (28) *Nes kaip...* Išsigelbėjimo sąlyga yra pilnas grįžimas į Viešpatį.

(30) *Tave drąsina*... Nutilus Jeruzalei atsiliepia paguodos žodžiais pranašas: Tas, kurs tave pavadino savo miestu, Jahvės miestu, kurs norėjo, kad jo vardas pasiliktu tavyje gyventi, davė tau tikriausią laidą, kad jis vėl tave pakels. Savo garbės jis kitam neduos. Plg. Iz.

te vexaverunt: et qui gratulati sunt in tua ruina, punientur. ³² Civitates, quibus servierunt filii tui, punientur: et quae accepit filios tuos. ³³ Sicut enim gavisa est in tua ruina, et laetata est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione. ³⁴ Et amputabitur exultatio multitudinis eius, et gaudimonium eius erit in luctum. ³⁵ Ignis enim superveniet ei ab aeterno in longiturnis diebus, et habitabitur a daemoniis in multitudine temporis. ³⁶ Circumspice Ierusalem ad Orientem, et vide iucunditatem a Deo tibi venientem. ³⁷ Ecce enim veniunt filii tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

Caput 5. ¹ Exue te Ierusalem stola luctus, et vexationis tuae: et indue te decore, et honore eius, quae a Deo tibi est sempiternae gloriae. ² Circumdabit te Deus diploide iustitiae, et imponet mitram capiti honoris aeterni. ³ Deus enim ostendet splendorem suum in te omni, qui sub caelo est. ⁴ Nominabitur enim tibi nomen tuum a Deo in sempi-

kenkė ir tave kankino, ir bus nubausiti tie, kurie džiaugėsi tavo sunaikinimu. ³² Bus nubausiti miestai, kuriems tavo vaikai vergavo, ir tas, kurs paėmė tavo sūnus. ³³ Nes kaip jis džiaugėsi tavo griuvimu ir linksminosi tavo puolimu, taip liūdės savo sunaikinimu. ³⁴ Jo daugybės gyventojų džiaugsmas bus atimtas ir jo linksmybė pavirs geduliu. ³⁵ Nes ant jo ateis ugnis nuo Amžinojo per ilgas dienas ir jis bus gyvenamas velnių per ilgą laiką. ³⁶ Pažvelk į rytus, Jeruzale, ir matyk ateinančią tau iš Dievo linksmybę. ³⁷ Nes štai ateina tavo sūnūs, kuriuos tu išleidai, kad būtų išsklaidyti; jie ateina surinkti iš saulėtekių iki saulėleidžių Šventojo žodžiu, džiaugdames Dievo garbe.

5 perskyrimas. ¹ Nusivilk, Jeruzale, savo gedulio ir vargo apdarą ir apsivilk grožė ir skaištumu tos amžinos garbės, kurią tau teikia Dievas. ² Dievas apsups tave teisybės apsiaustu ir uždės tau ant galvos amžinos pagarbos vainiką. ³ Nes Dievas parodys tavyje savo spindėjimą visiems, kurie yra po dangumi. ⁴ Nes Dievo tau bus duotas amžinai tavo var-

48, 11. — (31) *Pražus tie...* Plg. Iz. 2, 12... — (23) *Ir tas:* Babilonas. Plg. Iz. 13, 1... 21, 1-9 ir k. — (33) *Taip liūdės...* Plg. Jer. 50, 11. 13. 23. 35... — (34) *Jo daugybės...* Anot gr. t. čia pradedama kalbėti Dievo vardu: aš atimsiu... — (35) *Gyvenamas velnių...* Vž. 13, 21. — (37) *Ateina...* Sulig savo pažadėjimais ir savo žodžiu šventasis Dievas sudarys sau šventą tautą.

(5,1) *Grožė ir skaistumu*, kurie bus duoti amžiniems laikams. Čia Jeruzalė jau imama kaip amžinos ir garbingos Dievo karalystės centras. — (2) *Dievas...* Anot gr. t.: ap-

sivilk teisybės apsiaustu, kurs yra iš Dievo, t. y. tikro šventumo, kurio Dievas nori, kad būtų žmonėse, ir kurį jiems teikia. Kaip gr. ž. *ἀπαλοῖς* rodo, čia minimas platus kūną dūsyk apsupantis apsiaustas. Prie to teisybės drabužio prisideda garbės nuometas, karūna, kurią duoda Amžinasis ir kuri dėlto išlaiko savo spindėjimą per amžius. Plg. Iz. 61, 3. 11. — (3) *Savo spindėjimą*. Gr. t.: tavo spindėjimą. — *Po dangumi*: žemėje. Plg. Iz. 60, 1. — (4) *Teisybės...*: tavyje viešpataus ramybė, kurią duoda teisingumas ir iš pamaldumo trykštąs garbingumas. Var-

ternum: Pax iustitiae, et honor pietatis. ⁵ Exurge Ierusalem, et sta in excelso: et circumspice ad Orientem, et vide collectos filios tuos ab Oriente sole usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria. ⁶ Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut filios regni. ⁷ Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, et rupes perennes, et convalles replere in aequalitate terrae: ut ambulet Israel diligenter in honorem Dei. ⁸ Obumbraverunt autem et silvae, et omne lignum suavitatis Israel ex mandato Dei. ⁹ Adducet enim Deus Israel cum iucunditate in lumine maiestatis suae, cum misericordia, et iustitia, quae est ex ipso.

das: Teisybės ramybė ir dievo-baimingumo šlovė. ⁵ Kelkis, Jeruzale, ir atsistok aukštumoje, pažvelk į rytus ir matyk surinktus savo sūnus nuo saulėteklių iki saulėleidžių Šventojo žodžių, besidžiaugiančius Dievo atsiminimu. ⁶ Nes jie išėjo iš tavęs pėsti, neprietelių vedami; Viešpats gi atves juos pas tave nešamus pagarboje kaip karalių vaikus. ⁷ Nes Dievas nutarė pažeminti kiekvieną aukštą kalną ir amžinas uolas, ir užpilti slėnius su lyginant su žeme, kad Izraelis eitų stropiai Dievo garbei. ⁸ Ir miškai ir visi kvepintys medžiai duos Dievo įsakymu Izraeliui užsmės. ⁹ Nes Dievas ves Izraelį atgal su linksmybe savo didenybės šviesoje su gailėstingumu ir teisybe, kurią jis teikia.

II. Jeremijo laiškas.

Caput 6. ¹ Exemplar epistolar, quam misit Ieremias ad abducendos captivos in Babylo-

6 perskyrimas. ¹ Nuorašas laiško, kokį Jeremijas siuntė belaisviams, kurie turėjo būti ba-

do pakeitimas šv. Rašte paprastai nurodo padėties pakitėjimą. Tautos sugrizimas iš nelaisvės buvo šitos pranašystės įvykimo pradžia, jo pabaigą duoda Kristaus Bažnyčia. — (5) *Kelkis*. Iki tam laikui ji sėdėjo geduliui pasidavus. Pažadėjimo didumas ir ta aplinkybė, kad jis siekia visą žemės skritulį, rodo, kad čia kalbama apie Mesijo laikus, todėl apie atstatymą Dievo karalystės, kuri visa savo esme yra šventa. — *Ant aukštumos*: iš kur tu galėsi matyti tolimą apylinke. — *Šventojo žodžių*: sulig pažadėjimu Dievo Šventojo. Plg. auk. 4, 36. 37. — *Atsiminimu*. Jie džiaugiasi, kad Dievas tėviškai juos atsiminęs suteikė jiems didelę malonę, leido grįžti į juų tėvų šalį. — (6) *Kaip karalių vaikus*. Gr. t.: kaip karaliaus sostas. Mintis

rasi toki: kaip karaliaus soste. — (7) *Amžinas uolas*: kurios ilgiausius amžius stovi nejudamos. — *Stropiai...* Gr. t.: saugiai. — (8) *Ir miškai...* Gražiomis metaforomis aprašomas šventas grįžimo iš nelaisvės džiaugsmas. Plg. Ezdr. 1, 7; Mik. 2, 12. 13; Iz. 52, 12. — (9) *Dievas ves...* Grįžimas iš Babilono nelaisvės yra vaizdas laisvės, kurią atneša Kristus. Dvasiniu būdu visas aprašytasis gerumas ateina sielai, kuri grįžta prie Dievo iš nuodėmės vergijos ar iš netikėjimo tamsybių, taip pat ir tai, kuri iš šios ašarų pakalnės įeina į dangų.

6. 1-72. Jeremijo laiške nelaisvėn vedami žydai išpėjami, kad nebijotų babiloniečių dievačių ir pasilikėtų ištikimi savo Dievui, nes stabai neturi jokios galios (1-15), jie yra neturi

niam a rege Babyloniorum, ut annuntiaret illis secundum quod praeceptum est illi a Deo.

¹ Propter peccata, quae peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi a Nabuchodonosor rege Babyloniorum. ² Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, et temporibus longis usque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace. ³ Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, et argenteos, et lapideos, et ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus. ⁴ Videte ergo ne et vos similes efficiamini factis alienis, et metuatis, et metus vos capiat in ipsis. ⁵ Visa itaque turba de retro, et ab ante, adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine. ⁶ Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.

⁷ Nam lingua ipsorum polita a fabro, ipsa etiam inaurata, et inargentata falsa sunt, et non possunt loqui. ⁸ Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto

biloniečių karaliaus išvesti į Babiloniją, kad jiems paskelbtų, kas jam buvo Dievo įsakyma.

¹ Dėl nuodėmių, kuriomis nusidėjote Dievo akivaizdoje jūs būsite babiloniečių karaliaus Nabukodonosoro išvesti kaipo belaisviai į Babiloniją. ² Taigi atėję į Babiloną jūs būsite tenai daug metų ir ilgus laikus iki septynių kartų; po to gi aš išvesiu jus iš ten su ramybe. ³ Dabar gi jūs matysite Babilonijoje auksinių, sidabrinių, akmeninių ir medinių dievų, nešamų ant pečių ir darančių pagonims baimės. ⁴ Žiūrėkite tat, kad ir jūs nepasidarytumėte tokiuo pat elgesiu panašūs į svetimuosius, nebijotumėte ir nesiduotumėte jiems įbauginti. ⁵ Pamatę tat, kaip minia iš paskos ir iš priešakio juos garbina, sakykite savo širdyse: Tave, Viešpatie, reikia garbinti. ⁶ Nes mano angelas yra su jumis, ir aš pats keršysiu už jūsų sielas.

⁷ Nes jų liežuvis nulygintas dailydės, taip pat jie patys paauskinti ir pasidabruoti, bet yra netikri ir kalbėti negali. ⁸ Ir kaip papuošalus mėgstančiai mergai-

judėjimo rasti (16-26), yra niekinami pačių savo garbintojų (27-44) padirbami žmonių rankomis ir jų palaikomi (45-58) ir nėra nieko labiau niekintino kaip tie dievaičių stabai (59-72).

*Jeremijas. Laiško autorius Jeremijas. Jis jį siunčia žydams, kurie buvo kaldėjiečių jau išvesti iš Jeruzalės, bet dar tebebuvo Palestinos ribose. Laiško tikslas — apsaugoti tremtinius nuo grėsiančių jiems pavojų. Plg. Jer. 29, 1. 2...

(6,2) *Iki septynių kartų.* Jeremijas yra aiškiai minėjęs (Jer. 25, 11) septynias dešimtis nelaisvės metų; todėl ką čia reiškia karta, neaišku, gal tam tikrą laikotarpį. — (3) *Darančių...* Pavyzdys karaliaus, didžiū-

nų ir visų pagonių, kurie net žydu nugalėjimą savino savo dievaičiams, gali suklaidinti tremtinius, kurie ir be to būdami savo tėvynėje buvo linke prie svetimų dievų garbinimo; todėl aiškaus išpėjimo jie reikalingi. Plg. Iz. 44, 10. — (5) *Savo širdyse:* jei neturėsite drąsos garbinti balsiai. — (6) *Angelas.* Viešpaties angelas (Mykolas. Dan. 10, 13. 21; 12, 1) yra su tremtiniais, taip kaip buvo su žydais einančiais iš Aigipto. — *Keršysiu...* Dievas nubaus tuos, kurie pasiduos stambeldystei. Anot kitų aiškintojų: Pats Dievas rūpinsis tremtinių sielomis ir baus jų suvadžiotojus. — (8) *Ir kaip...* Gr. t. 8 eil. sujungta su 9^a, kaip papuošalus mėgstančiai mergeitei, jie ima aukso ir

auro fabricati sunt. ⁹ Coronas certe aureas habent super capita sua dii illorum: unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, et argentum, et erogant illud in semetipsos. ¹⁰ Dant autem et ex ipso prostitutis, et meretrices ornant: et iterum cum receperint illud a meretricibus, ornant deos suos. ¹¹ Hi autem non liberantur ab aerugine, et tinea. ¹² Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos. ¹³ Sceptrum autem habet ut homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit. ¹⁴ Habet etiam in manu gladium, et securim, se autem de bello, et a latronibus non liberat. Unde vobis notum sit quia non sunt dii. ¹⁵ Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt et dii illorum: ¹⁶ Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere a pedibus introeuntium. ¹⁷ Et sicut alicui, qui regem offendit, circumseptae sunt ianuae: aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris, et seris, ne a latronibus expolientur. ¹⁸ Lucernas accendunt illis, et quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes

tei, taip paėmus aukso jie padirbti. ⁹ Jų dievai, tiesa, turi ant savo galvų auksinių vainikų, bet kunigai pasiima iš jų auksą ir sidabrą ir sunaudoja sau. ¹⁰ Taip pat iš to duoda paleistuvėms ir puošia kekšes, ir vėl gavę tai atgal iš kekšių, puošia savo dievus. ¹¹ Šitie gi neišsigelbi nuo rūdžių ir kandžių. ¹² Apdengę juos purpuros rūbu, šluosto jiems veidą dėl namų dulkių, kurių pas juos labai daug. ¹³ Jei kurs turi skėptrą kaip žmogus, kaip šalies teisėjas, jis negali užmušti to, kurs jam nusideda. ¹⁴ Arba jei turi rankoje kalaviją ir kirvį, jis negali apsaugoti savęs nei nuo karo, nei nuo galvažudžių. Iš to tebūna jums žinoma, kad jie ne dievai. ¹⁵ Todėl jūs jų nebijokite. Nes kaip žmogaus sudaužytas indas darosi nenaudingas, tokie jų dievai. ¹⁶ Kai jie pastatyti namuose, jų akys pilnos dulkių nuo įeinančiųjų kojų. ¹⁷ Ir kaip užrakinamos durys aplink, tą, kurs įžeidė karalių, arba aplink numirėlių, atlydėtą į kapą, taip kunigai apsaugo jų duris spynomis ir užkaišiais, kad nebūtų vagių apiplėšti. ¹⁸ Jiems uždega žiburių ir tai daug, kurių jie nėvieno negali matyti; yra gi jie kaip rąstas namuose. ¹⁹ Jų vidų, sako, griaužia iš žemės iššliaužę kirminai,

padaro vainikus, (kuriuos deda) ant savo dievų galvos. — (10) *Paleistuvėms...* Gr. t. toliau tokie žodžiai: kurios gyvena paleistuvių namuose, ir jie puošia drabužiais auksinius, sidabrinus ir medinius dievus, lyg kad tai būtų žmonės. — (12) *Purpuros rūbu*: kurs buvo labai brangus ir buvo dėvimas tik karalių ir didžiųjų. — (13) *Jei kurs turi...* Babiloniečių dievaitis Mardukas dažnai buvo įvaizdinamas su karališku

skėptu rankoje. — (14) *Kirvį*. Su karišku kirviu buvo įvaizdinamas dievaitis Bėlis. Dievaičiai turėjo gyvybės ir mirties valdovų išvaizdą, iš tikrųjų gi buvo silpnesni ir menkesni už bet kurį žmogų. — (16) *Namuose*: šventykloje. — (17) *Durys aplink tą*: kalėjimo durys. Gr. t.: vienas tėra palyginimas: Kaip tam, kurs nusikalto karaliui, kaip pasmerktajam mirti užrakinamos durys... — (18) *Ir tai daug*. Gr. t.: ir

in domo ¹⁹ Corda vero eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, et vestimentum ipsorum, et non sentiunt. ²⁰ Nigrae fiunt facies eorum a fumo, qui in domo fit. ²¹ Supra corpus eorum, et supra caput eorum volant noctuae, et hirundines, et aves etiam similiter et cattae. ²² Unde sciatis quia non sunt dii. Ne ergo timueritis eos. ²³ Aurum etiam, quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit aeruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant. ²⁴ Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis. ²⁵ Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea. ²⁶ Propterea si ceciderint in terram, a semetipsis non consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit, sed sicut mortuis munera eorum illis apponentur. ²⁷ Hostias illorum vendunt Sacerdotes ipsorum, et abutuntur: similiter et mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt, ²⁸ de sacrifi-

ir jie nejaučia, kai tie griaužia juos ir jų drabužius. ²⁰ Jų veidai pajuodėja nuo namuose esančių dūmų. ²¹ Ant jų kūno ir ant jų galvos skraido pelėdos, kregždės ir kiti paukščiai, taip pat bėgioja katės. ²² Iš to jūs žinosite, kad jie ne dievai. Todėl nebijokite jų. ²³ Taip pat auksas, kurį turi, yra papuošalui; jei niekas nenušluostys rūdžių, jie neblizga; nes ir kai buvo liejami, jie nejautė. ²⁴ Didele kaina juos nupirkta, nors juose nėra gyvybės. ²⁵ Neturėdami kojų jie nešami ant pečių, taip rodydami savo negarbingumą žmonėms; tebūna sugėdinti taip pat tie, kurie juos garbina. ²⁶ Todėl, jei jie nukrinta žemėn, patys savaime neatsikelia, ir jei kas nukritusį pastato stačią, jis savaime nestovi; jei padedama jiems dovanų, tai taip kaip numirėliams. ²⁷ Kas jiems aukojama, tai parodoja jų kunigai ir sau naudojami, taip pat ima sau ir jų moterys, bet nieko neduoda nei ligoniui, nei elgetai. ²⁸ Nėščios ir mėnesine liga sergančios moterys paliečia jų aukas. Taigi iš to žinodami, kad jie ne dievai, jūs jų nebijokite. ²⁹ Nes ir kodėl gi jie

tai daugiau (kaip sau). — (19) *Jų vidų...* Gr. t.: jų širdis, sako, griaužiama. Kai kirminai iš žemės griaužia juos ir jų drabužius, jie netemėja. Širdis tai medinės statulos vidus. — (20) *Namuose*: šventykloje, kame atsiranda daug dūmų iš daugelio žiburių. — (23) *Rūdžių*. Auksas nerūdija: rūdys čia minimos liaudies įpročiu. Plg. Jok. 5, 3. — *Nes ir...* Ir nestebėtina, kad patys jie negali palaikyti savo blizgėjimo, nes, kai buvo daromi, jie nejautė ir nežinojo, kad jie liejami iš naugės. — (25) *Tebūna sugėdinti...* Jų garbintojai turi jų gėdėtis dėl jų silpnumo. — (26) *Neatsikelia...* Plg. Iz. 40, 20; 41, 7; Jer. 10,

4. — (27) *Ima sau...* Gr. t.: jų žmonos sūdo sau jų kašnius, t. y. tiek daug pasigrobia, kad pasūdžius mėsa jos ištenka ilgesniam laikui. — *Nieko neduoda...* Einant Mozės įstatymu tam tikruose aukų pokyliuose turėjo teisės gauti dalį svetimšaliai, našlaičiai ir našlės, tarnai ir tarnaitės, ypač beturčiai (vz. Iš. 23, 11; Kun. 19, 10; 23, 22; Atk. 14, 29; 15, 11; 16, 11. 14 ir k.). Todėl toks pagonių kunigų elgesys su aukomis turėjo rodytis žydams ypač peiktinas ir nežmoniškas. — (28) *Nėščios...* Tokios moterys sulig Mozės įstatymu buvo laikomos suteptomis ir joms nevalia buvo valgyti aukų mėsos.

ciis eorum foetae, et menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos. ²⁹ Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, et aureis, et ligneis: ³⁰ et in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, et capita, et barbam rassam, quorum capita nuda sunt. ³¹ Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in coena mortui. ³² Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, et vestiunt uxores suas, et filios suos. ³³ Neque siquid mali patiuntur ab aliquo, neque siquid boni, poterunt retribuere: neque regem constituere possunt, neque auferre. ³⁴ Similiter neque dare divitias possunt, neque malum retribuere. Siquis illis votum voverit, et non reddiderit; neque hoc requirunt. ³⁵ Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potentiori eripiunt; ³⁶ Hominem caecum ad visum non restituunt, de necessitate hominem non liberabunt. ³⁷ Viduae non miserebuntur, neque orphanis beneficient. ³⁸ Lapidibus de monte similes sunt dii illorum, lignei, et lapidei, et aurei, et argentei. Qui autem colunt ea, confundentur. ³⁹ Quomodo ergo aestimandum est, aut dicendum, illos esse deos?

⁴⁰ Adhuc enim ipsis Chaldaeis non honorantibus ea; qui cum audierint mutum non posse lo-

vadinami dievais? Dėl to, kad moterys sudeda dovanų sidabriniams, auksiniams ir mediniams dievams, ³⁰ ir jų namuose sėdi kunigai su perplėstomis jupomis, su nuskustomis galvomis ir barzda, su atidengta galva. ³¹ Jie kriokia šaukdami savo dievų aki-vaizdoje kaip numirėlio pokilyje. ³² Jų drabužius nuima kunigai ir apvelka savo pačias ir savo vaikus. ³³ Ar jie pritiria iš ko nors ką pikta, ar ką gera, jie negali atsilyginti; jie negali pastatyti karalių ar jį atstatyti. ³⁴ Taip pat jie negali nei turtų duoti, nei atsilyginti piktui. Jei kas padaro jiems apžadą ir neatitesi, ir tai jie nebaudžia. ³⁵ Jie neišgelbi žmogaus nuo mirties ir neišvaduoja silpnojo nuo galingesnio. ³⁶ Aklam žmogui negražina regėjimo, neišvaduoja žmogaus iš sielvarto. ³⁷ Nepasigaili našlės ir nedaro gera našlaičiams. ³⁸ Jų dievai panašūs į akmenis iš kalno; jie mediniai, akmeniniai, auksiniai ir sidabriniai; kas juos garbina, tie bus sugėdinti. ³⁹ Kaip gi tat galima laikyti ar sakyti juos esant dievus?

⁴⁰ Be to ir patys kaldėjiečiai jų negerbia; jie išgirdę apie nebylį, kurs negali kalbėti, veda jį

Plg. Kun. 12, 4; 15, 19. — (29) *Dėlto kad moterys...* Stabai nėra dievai ir dėlto, kad jiems aukoja moterys, kurios pas žydus visai negalėjo dalyvauti kulto apeigose, ir dėlto, kad kunigai šventyklose daro tai, kas žydų kunigams buvo kietai draudžiama. — (30) *Su perplėstomis jupomis...* Mozės įstatymu žydų kunigams buvo uždrausta skusti galvą, kirpti barzdą, plėšyti gedulyje savo

drabužius (Kun. 19, 27; 21, 5). — (33) *Pastatyti karalių...* Netaip tikrasis Dievas. Plg. I Kar. 2, 6-8; Jobo 12, 18; Jer. 27, 5; Atk. 32, 35. — (34) *Nei atsilyginti...* Gr. t.: nei mažiausią pinigėli. — *Jie nebaudžia.* Netaip Dievas, Atk. 23, 21.

(40) *Veda jį...* Gr. t.: jie atgabena Bėlį ir prašo jį, kad nebylys gautų kalbos dovaną, lyg kad anas (Bėlis) galėtų ką jausti. Apie Bėlį

qui, offerunt illud ad Bel, postulant ab eo loqui: ⁴¹quasi possint sentire qui non habent motum, et ipsi cum intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum. ⁴²Mulieres autem circumdatae funibus in viis sedent, succedentes ossa olivarum. ⁴³Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transiente dormierit cum eo, proximae suae exprobrat quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis eius disruptus sit. ⁴⁴Omnia autem quae illis fiunt, falsa sunt. Quomodo aestimandum, aut dicendum est illos esse deos? ⁴⁵A fabris autem, et ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes. ⁴⁶Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt ea, quae fabricata sunt ab ipsis, esse dii? ⁴⁷Reliquerunt autem falsa, et opprobrium postea futuris. ⁴⁸Nam cum supervenerit illis praelium, et mala; cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis. ⁴⁹Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt? ⁵⁰Nam cum sint lignea, inaurata, et inargentata, scietur postea quia falsa sunt ab

pas Bēlj, reikalaudami, kad suteiktų jam kalbą, ⁴¹lyg kad tie, kurie neturi judėjimo, galėtų jausti. Jie patys tai supratę paliks juos, nes jų dievai neturi pajautimų. ⁴²Moterys gi aptiestos virvėmis sėdi prie kelių, degindamos alyvų kaulelius; ⁴³kai jų viena paimta bet kurio praeinančiojo su juo miega, ji daro priekaištų savo kaimynei, kad ta nebuvo įvertinta kaip ji ir kad jos virvė nepertraukta. ⁴⁴Visa, kas jiems daroma, yra apgaulė; kaip gi galima laikyti ar sakyti juos esant dievus? ⁴⁵Padaryti jie amatninkų ir auksakalių; jie negali būti niekas kitas kaip tik tai, ko nori kunigai. ⁴⁶Taip pat ir amatninkai, kurie juos daro, ilgai negyvena. Taigi ar tie, kurie jų padirbtį, gali būti dievai? ⁴⁷Jie palieka apgaulę ir gėdą savo ainiams. ⁴⁸Nes kai jiems ateina karas ir nelaimė, kunigai patys sau vieni galvoja, kur pasislėpti draug su jais. ⁴⁹Kaip gi tat galima manyti, kad jie dievai, jie, kurie neapsisaugo nuo karo ir neišsigelbi nuo nelaimių? ⁵⁰Kadangi jie mediniai, paausinti ir pasidabrinti, tai paslui visos tautos ir karaliai žinos,

Vz. Iz. 46, 1. — (41) *Jie patys tai...* Gr. t.: ir jie negali, nors jie tai mato (kad dievaičiai nieko nejaučia), nusistatyti juos pamesti, nes neturi išmanymo. — (42) *Moterys gi...* Babiloniečių deivė Bilit (Bėlio žmona) buvo garbinama paleistuvavimu. Herodotas su pasipiktinimu pasakoja apie nešvarų iprotį, kurio laikydamasi kiekviena moteriškė tos deivės garbei turėjo bent vieną kartą gyvenime paleistuvauti; tos, kurios norėdavo tai daryti, turėdavo su vainikais iš virvelių ant galvos sėdėti tam tikroje

deivei pašvęstoje vietoje ir laukti, kol kas iš praeinančiųjų jas pareikalaus. Nėgražiosioms tekdavę laukti ir girdėti kitų pasityčiojimus ilgai. — *Alyvų kaulelius.* Gr. t.: sėlenas. — (45) *Kunigai.* Gr. t.: amatninkai. — (46) *Taip pat ir...* Plg. Iz. 44, 14-20; Jer. 10, 9. — (49) *Kaip gi...* Anot gr. t.: tai kaip gi dar neaišku ir nesuprantama, kad jie ne dievai, t. y. kaip gi dar galima, kad kas nors nesuprastų dievaičių niekingumo? — (50) *Visos tautos...* Jau Jeremijas (10, 11) pranašauja pago-

universis Gentibus, et regibus: quae manifesta sunt quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, et nullum Dei opus cum illis. ⁵¹ Unde ergo notum est, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, et nullum Dei opus in ipsis est? ⁵² Regem regioni non suscitant, neque pluviam hominibus dabunt. ⁵³ Iudicium quoque non discernent, neque regiones liberabunt ab iniuria: quia nihil possunt, sicut corniculae inter medium caeli, et terrae. ⁵⁴ Etenim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, et aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, et liberabuntur: ipsi vero sicut frabes in medio comburentur. ⁵⁵ Regi autem, et bello non resistent. Quomodo ergo aestimandum est, aut recipiendum quia dii sunt? ⁵⁶ Non a furibus, neque a latronibus se liberabunt dii lignei, et lapidei, et inaurati et inargentati, quibus hi, qui fortiores sunt, ⁵⁷ aurum, et argentum, et vestimentum, quo operiti sunt, auferent illis, et abibunt, nec sibi auxilium ferent. ⁵⁸ Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam: aut vas in domo utile, in quo gloriabitur qui possidet illud: vel ostium in domo, quod custodit quae in ipsa sunt, quam falsi dii. ⁵⁹ Sol quidem, et luna, ac sidera cum sint splendida, et emissa ad uti-

kad jie netikri; bus aišku, kad jie ne dievai, bet žmonių rankų darbai, ir nėra juose jokio dieviško veiksmo. ⁵¹ Taigi iš ko žinoma, kad jie ne dievai, bet žmonių rankų darbai, ir juose nėra jokio dieviško veiksmo? ⁵² Jie nepastato karaliaus šaliai ir neduoda žmonėms lietaus. ⁵³ Taip pat jie nevykina teisybės teismoje ir negelbi šalių nuo skriaudų, nes nieko negali, kaip varnos tarp dangaus ir žemės. ⁵⁴ Nes ugniai apėmus medinių, sidabrinų ir auksinių dievų namus, jų kunigai, tiesa, bėga ir gelbisi, jie gi sudega viduje kaip rąstai. ⁵⁵ Karaliui ir karui jie negali pasipriešinti. Tai kaip gi galima laikyti ar priimti juos esant dievus? ⁵⁶ Mediniai, akmeniniai, paauksinti ir pasidabrinti dievai negali išsigelbėti nuo vagių ir plėšikų; šitie stipresni už juos, ⁵⁷ atima iš jų auksą, sidabrą ir drabužius, kuriais jie apdengti, ir nueina sau, o šitie negali sau padėti. ⁵⁸ Todėl geriau būti karaliumi, rodančiu savo galybę, ar naudingu namuose indu, kuriuo gali girtis, kas jį turi, ar durimis namuose, kurios saugo tai, kas juose yra, kaip netikrais dievais. ⁵⁹ Saulė, mėnulis ir žvaigždės, kai jos šviečia ir yra skirtos, kad iš jų būtų naudos, daro kas joms

nims, kad dievaičiai grius, tiesa nugalės, melas išnyks. — (51) *Taigi...* Gr. t.: kam gi dar gali būti nežinoma, kad jie ne dievai? — *Dieviško veiksmo*. Tai įrodoma toliau duodamais pavyzdžiais. Šventajame gi Rašte randama daug paminėtų atsitikimų, kuriuose tikrasis Dievas ne-

kartą yra parodęs žmonėms savo galia, ir karalius pastatydamas, ir duodamas lietaus ir tt. — (56) *Akmeniniai*. Tokių čia nėra paminėta gr. t. — (58) *Girtis*. Gr. t.: naudotis. — *Ar durimis...* Gr. t. yra dar vienas palyginimas: ar mediniu šulu karaliaus namuose. Bet ščia tekstas nė-

litates, obaudiunt. ⁶⁰ Similiter et fulgur cum apparuerit, perspicuum est: id ipsum autem et spiritus in omni regione spirat. ⁶¹ Et nubes, quibus cum imperatum fuerit a Deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis. ⁶² Ignis etiam missus desuper ut consumat montes, et silvas, facit quod praeceptum est ei. Haec autem neque speciebus, neque virtutibus uni eorum similia sunt. ⁶³ Unde neque existimandum est, neque dicendum, illos esse deos, quando non possunt neque iudicium iudicare, neque quidquam facere hominibus. ⁶⁴ Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos. ⁶⁵ Neque enim regibus maledicent, neque benedicent. ⁶⁶ Signa etiam in caelo Gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna. ⁶⁷ Bestiae meliores sunt illis, quae possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi. ⁶⁸ Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii: propter quod ne timeatis eos. ⁶⁹ Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorum lignei, et argentei, et inaurati. ⁷⁰ Eodem modo et in horto spina alba, supra quam omnis avis sedet. Similiter et mortuo proiecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei, et inaurati, et inargentati: ⁷¹ A purpura quoque et

paliepta; ⁶⁰ panašiai ir žaibas, kai jis pasirodo, yra gražus pasižiūrėti; taip pat gi ir vėjas pučia kiekvienoje šalyje. ⁶¹ Ir debesys, kai jiems Dievo įsakoma apėiti visą žemės skritulį, įvykina, kas jiems įsakyta. ⁶² Ugnis, kuri siunčiama iš aukštybės, kalnų ir miškų sunaikinti, daro kas jai įsakyta. Šitie gi nei gražumu, nei jėgomis nėra nėvienam iš anų lygūs. ⁶³ Todėl nereikia manyti, nė sakyti, kad jie dievai, nes neįstengia nei teismą daryti, nei bet ką žmonėms padaryti. ⁶⁴ Taigi žinodami, kad jie ne dievai, nebijokite jų. ⁶⁵ Nes ir karalių jie negali nei keikti, nei laiminti. ⁶⁶ Jie nerodo taip pat danguje ženklų tautoms, nes nespindi kaip saulė ir nešviečia kaip mėnulis. ⁶⁷ Žvėrys vertesni už juos, nes gali bėgti pastogėn ir pasisaugoti. ⁶⁸ Taigi jokių būdu mums nepaaiškėja, kad jie būtų dievai; todėl nebijokite jų. ⁶⁹ Nes kaip agurkyne baidyklė nieko nesergi, taip ir jų akmeniniai, sidabriniai ir paaukuotieji dievai. ⁷⁰ Taip pat ir sode baltasis erškėtis, ant kurio nutupia kiekvienas paukštis. Lygiai ir į numirėlį, pamestą tamsybėse, panašūs jų mediniai, paaukuotieji ir pasidabrintieji dievai. ⁷¹ Ir iš purpuros bei skarlato, kuriuos ėda ant jų kandys, jūs galite pažinti, kad

ra visai tikras. — (60) *Gražus pasižiūrėti*: sukelia nustebimą ir rodo Dievo galią. — (62) *Ugnis*... Vėjai pučia visur Dievo klausydami ir ugnis greitai įvykina jo kerštą. — (66) *Nerodo*... Plg. Jer. 10, 2. — (69) *Baidyklė*. Dievaičiai yra draug nenaudingos ir juokingos baidymo priemonės. Daugiausia ką jie gali padaryti,

tai įvaryti žmonėms kokiam laikui tam tikro išgąščio; tačiau gąsdina ne jie patys, tik neišmintingi žmonių prietariai, kokių jie patys sau pasidaro. — (70) *Erškėtis*...: jie kaip erškėčių tvora, kuri nieko nejaučia ir negali nuvaryti nuo savęs nutupiančių ant jos ir ją apteršiančių paukščių. — (71) *Virsta paukuoka*:

murice, quae supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi etiam postremo comeduntur, et erunt opprobrium in regione.
⁷² Melior est homo iustus, qui non habet simulacra: nam erit longe ab opprobriis.

jie ne dievai. Pagaliau net jie patys suėdami ir virsta pajuoka šalyje. ⁷² Geresnis yra žmogus teisus, kurs neturi stabų, nes jis bus toli nuo sugėdinimo.

kai pamato, kad jie netenka bet kurios savo dalies, nosies ar ausies.

— (72) *Bus toli...*: dargi laimės patį Dieva, aukščiausią ir begalinę gėrybę.

EZEKIĖLIO PRANAŠYSTĖ.

IVADA.

1. Ezeikielis (ebr. kalboje tas žodis reiškia: Dievas galingas arba Dievas stiprina), kaip jis pats pasisako, buvo (iš kitur nežinomo) Buzio sūnus ir priklausė kunigų giminei. Kada Jūdo karalius Joakinas turėjo pasiduoti Nebukadnecarui (597 m.), Ezeikielis, suimtas kartu su kitais žymesniais žydais, buvo išvestas nelaisvėn į Kaldėją. Iki Jeruzalės sugriovimui buvo dar likę apie vienuoliką metų. Kaldėjoje Ezeikieliui, kaip ir daugeliui kitų žydų, teko apsigyventi Tel-Abibe prie Kobaro upės. Atvestieji belaisviai čia nebuvo varžomi, galėjo ūkininkauti jiems paskirtuose plotuose, statėsi namų ir nevienas jų net pralobo. Taip pat Ezeikielis turėjo nuosavus namus. Jis buvo vedęs, bet jo žmona jau devintais nelaisvės metais ūmai pasimirė. Gali būti, kad Ezeikielis išgyveno Tel-Abibe iki savo mirčiai; bet kada ir kaip jis mirė, tikrų žinių nėra.

Ėjo penkti nelaisvės metai, kai Ezeikielis kilniu Dievo ap-

sireiškimu buvo pašauktas pranašo pareigų eiti; jie ėjo jas ne mažiau kaip 22 metus, nes jo paskutinė metais pažymėta pranašystė yra iš 27 nelaisvės metų (29, 17). Nežiūrint to, kad Jūdo karalystė buvo labai susilpnėjusi, kone visi žydai gyveno viltimi, jog Babilono karalystė greitai laiku žus ir tas žuvinimas padės jiems atgauti savo pirmąsias di-dybę ir garbę. Tą žydų viltį uoliai žadino ir palaikė netikri pranašai. Silpnabūdis karalius Sede-kijas, kurs buvo net priesaika pasižadėjęs būti ištikimas Babėlės karaliui, savo patarėjų įkalbinėjamas lengvai pasidavė pagundai mėginti numesti nuo savęs kaldėjiečių jungą ir tuo tikslu darė sutarčių su kaimynais, edomiečiais, moabiečiais, amoniečiais ir penikijiečiais. Panašios tuščios vilties buvo pilna ir iš-vestųjų jau į nelaisvę žydų širdis. Todėl tikrojo pranašo uždavinys buvo griauti tą nepama-tuotą viltį, rodyti, kad žydų karalystės sunaikinimas ir išvedi-

mas į nelaisvę yra nusipelnę ir reikalinga bausmė už tautos nusikaltimus ir kad tikrai prisiimant ją su atatinama atgaila galima vėl permaldauti Dievą, vėl susilaukti jo pasigailėjimo ir pagalbos. Taigi, kolei Jūdo karalystė dar nebuvo susilaukusi savo paskutinės dienos, Ezekielis jau iš jos ištremtas skelbė jos žuvimą, skelbė ne tik žodžiais, bet taip pat simboliniais ženklais, kad tremtiniai galėtų, sakytum, rankomis pajusti, kas buvo ištarta žodžiais. Šia savo pareigos dalyku Ezekielis buvo panašus į Jeremiją, kurs tuo pačiu laiku mokino savo tautiečius Jeruzalėje. Kai Jūdo karalystė buvo jau iš tikrųjų sugriauta ir taip buvo lyg kad patvirtinta, jog Ezekielis yra tikrai Dievo siųstas pranašas, jo žodis turėjo įsigyti ypatingos reikšmės ir rasti daugiau pasitikėjimo. Geresnės ateities, tiesa, buvo žadėta žydams jau senesniųjų pranašų, bet žuvus Jeruzalei, bažnyčiai, karališajam sostui galėjo nevienam rodytis, jog anie pažadai nebeįvykinami. Taigi Ezekielio pareiga dabar buvo, skelbiant Dievo ištikimybę žadėjimams, pripildyti savo klausytojų širdis naujos vilties. Jis turėjo parodyti, kad Dovidui namų atžala dar tebėra gyva ir ji išaugs, kad vietoje sugriautųjų bus naujas miestas, nauja bažnyčia, naujas Dievo garbinimas, naujas žadėtosios žemės padalinimas, kad Viešpats, kurs pasirodė ištikimas ir pastovus, kai reikėjo vykinti iš anksto paskelbtos bausmės, bus taip pat ištikimas teikėjas pažadėtųjų atgailą darančiai tautai gėrybių.

2. Ezekielio knyga susideda iš daugelio pranašysčių žodžiais, simboliniais veiksmais ir regėjimais.

Jos visos rišasi šiaip ar taip su žydų tautos likimu, nes vienos skelbiamas būsimas Jūdo karalystės žuvimas, kitose gi laimingas naujos karalystės atstatymas.

Turinio atžvilgiu knygą galima padalinti šiaip: Įžanga (1, 1—3, 21), iš kurios patiriame, kaip labai kilniu Dievo didenybės apsimušimu Ezekielis buvo pašauktas pranašo pareigų eiti. Pirmoji knygos dalis (3, 22—32, 32), kurioje skelbiami būsūs Dievo teismai. Tie teismai turi paliesti žydų tautą, jų karalių, netikrus pranašus, taip pat ir žydų sostinę Jeruzalę (3, 22—24, 27). Iš tų teismų paaiškėja, kad bausmės visiems bus skaudžiausios, nes visų nusikaltimai pasireiškė neištikimybe Viešpačiui, pasidavimu stambeldystei ir doriniu sugedimu, buvo labai dideli. Pranašo skelbiami Dievo teismai palies taip pat pagonių tautas (25, 1—32, 32) artimesnius ir tolimesnius žydų kaimynus, kurių nusikaltimai nemažiau yra verti Dievo keršto. Antroji dalis (33, 1—48, 35), kurioje žadama daug paguodos atgimusiam ir atnaujintam Izraeliui. Čia randame pranašysčių apie žydų tautos prisikėlimą ir Dievo karalystės neprietelių sunaikinimą (33, 1—39, 29), toliau pranašysčių apie naują tautos gyvenimą ir apie naujos teokratijos įsteigimą (40, 1—48, 35).

3. Jei ne dauguma, tai bent nemaža žydų tremtinių turėjo mielu noru klausytis Ezekielio pranašysčių, ir jos padarė jiems labai žymios įtakos. Pradžioje jų širdys nutolusios nuo Viešpaties buvo pilnos tik neapykantos pavergėjams ir didelio skaudimo dėl įvykusios nelaimės; pa-

mažu jie pradėjo susiprasti, kad patys buvo kalti, kad dabar reikia pasiduoti baudžiančiai Dievo rankai ir vėl prie jo grįžti. Jie išmoko tinkamai įvertinti savo kentėjimus ir priprato matyti juose tą kelią, kuriuo Dievas nori vesti juos į mesijinius laikus, ėmė maldauti jį, kad baigtųsi ištrėmimo laikas, kad bažnyčia būtų atstatyta, kad ateitų tie gesresni laikai. Labai linkę į stabmeldystę, kolei tebebuvo savo krašte, patekę į pagonių jūrą žydų tremtiniai joje nepaskendo, bet išlaikė ir savo tikėjimą ir savo tautinę vienybę. Čia tai ir buvo, šalia kitų, didžiausias nuopelnas Ezekiėlio ir jo žodžių.

Ezekiėlio pranašysčių stilius gana paprastas; jis gana toli atsilieka nuo Izaijo stiliaus; bet ir pas Ezekielį nestinga gilių minčių, gyvumo, išsireiškimų įvairumo ir vaizdingumo. Kai kurių išsireiškimų kone nuolatinis pasikartojimas, vaizduose ir prilyginimuose neretai pasitaikęs įsileidimas į nuobodžias smulkmenas Ezekiėliui tikriausiai yra tik reikalinga priemonė, kad labiau paveiktų atkaklias savo klausytojų širdis.

Ypatinga Ezekiėlio pranašysčių žymė ir jų savybė yra labai žymus regėjimų, simbolių veiksmų, prilyginimų ir vaizdų skaičius. Ezekiėlio regėjimai ne trumpučiai, kaip kur ne kur pas kitus pranašus, bet platūs, pilni smulkmenų aprašymo. Dideliu regėjimu knyga pradedama, toliau tas pat regėjimas vėl aprašomas (9 ir 10 p.); kitame regėjime (37 p.) pranašui parodomas mirusios tautos prisikėlimas; knyga baigiama ilgiausiu regėjimu (40—48 p.), kuriame aprašoma nauja bažnyčia ir atnaujintos šalies palai-

mos. — Taip pat savo simboliškais veiksmais Ezekiėlis perviršija visus pranašus, net ir Jeremiją, pas kurį jų yra bent kiek daugiau kaip pas kitus. Simbolių veiksmų aprašyme Ezekiėlis retai tenkinasi bendrais bruožais, dažnai įsileidžia net į mažiausias smulkmenas. Tokie yra jo aprašymai gulėjimo ties nupiešto miesto paveikslu (4 p.), jo suptepto maisto ir galvos plaukų skutimo (5 p.), bėgimo nakčia iš savo namų Sedekijo bėgimui iš Jeruzalės įvaizdinti (14 p.) ir nemaža kitų. — Prilyginimų ir vaizdų daug ir pas kitus pranašus, bet pas Ezekielį jie pasitaiko dar dažniau; lygaus šito pranašo realizmui nėra nė pas vieną. Pranašai ir kiti įkvėpti šv. knygų autoriai, minėdami žydų tautos neištikimybę Viešpačiui, sandošos sulaužymą, vadina ją ir lygina su svetimoteryste, kurios bjaurumui aprašyti nesigaili smarkių ir skaudžių žodžių, bet tokio tautos svetimoterystės aprašymo, siekiančio pačias kraštutines leistinumo ir padorumo ribas, kokį randame pas Ezekielį 16 ir 23 p., veltui ieškotumėm pas ką kitą.

Dėl šitos visokių vaizdų ir prilyginimų daugybės Ezekiėlio knygą ne visur lengva suprasti ir aiškinti. Jau šv. Jeronimas yra ypač apie jos paskutinius perskyrimus pasakęs, kad tai esą „slaptąja Raštų gėlmė ir paslapčių labirintas“. Ilguose ir smulkmeniškuose regėjimų ir vaizdų aprašymuose nelengva atskirti, kurie dalykai yra svarbesni ir tikrai turi išreikšti tam tikrą idėją ir kurie yra pridėti gal tik vaizdo pilnumui sudaryti ir jam pagrąžinti. Todėl gali pasitaikyti, kad ieškoma paslapčių ten, kur jų visai nėra, arba aplenkiami tariami

mažesni dalykai, kurie turi svarbos tikslesniam pačios idėjos aptarimui.

4. Ezeikielis savo pranašystes rašė pats, kaip tik jas gaudavo; jis dažnai tiksliai nurodo ne tik metus, kuriais pranašystė buvo jam suteikta, bet ir dieną. Kad jos buvo parašytos tikrai Ezeikielio, kurs knygoje neretai pasako savo vardą ir savo vardu kalba, šiandien labai mažai tekiama abejonių. Visoje knygoje nuo pradžios iki galui yra tas pat stilius, tas pat rašymo būdas, tie patys pasikartojantys išsireiškimai, taip kad nėra pa-

grindo abejoti, jog visa knyga parašyta to pat žmogaus.

Tačiau dabartinis ebraiškas Ezeikielio knygos tekstas amžių bėgyje yra daugiau nukentėjęs, kaip bet kurios kitos Sen. Test. knygos. Smulkesnių pakeitimų ir neesminių klaidų galėjo joje atsirasti daugiau dėl kai kur pasitaikančių neaiškumų pačios minties išreiškime. Aleksandriečių vertimas padeda kur ne kur atitaisyti dabartinio ebr. t. netikslumus, bet ne visur, nes ir pats ne visur yra tikslus ir vietomis yra perdaug laisvai atsitolinęs nuo originalo teksto.

PROPHETIA EZECHIELIS.

EZEKIĖLIO PRANAŠYSTĖ.

Ižanga: 1. Pranašo EzekiĖlio pašaukimas. 1) Viešpaties apsiŖeikimas EzekiĖliui.

Caput I. ¹ Et factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cum essem in medio captivorum iuxta fluvium Chobar, aperti sunt caeli, et vidi visiones Dei. ² In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachin, ³ factum est verbum Domini ad Ezechie-

1 perskyrimas. ¹ Tai atsitiko trisdešimtais metais penktą ketvirtą mėnesio dieną, man esant belaisvių tarpe prie Kobaro upės: atsivėrė dangus ir aš mačiau dieviškų regėjimų. ² Penktą mėnesio dieną, — tai buvo penkti karaliaus Joakino ištėrmimo metai, — ³ Viešpaties žodis buvo su-

EzekiĖlio pranašysčių knyga prasideda ižanga, kurioje pasakojama apie EzekiĖlio pašaukimą (1, 1—3, 21).

1, 1—2, 1 a. Čia visų pirma aprašomas Viešpaties garbės apsiŖeikimas EzekiĖliui, nurodžius pirmą jo laiką ir vietą.

(1, 1) *Tai atsitiko.* Toliau aprašomo įvykio reikšmė pabrėžiama, nurodant įvykio apystovas. Pranašas ne be nustebimo patiria, kad Dievas svetimoje, suteptoje šalyje, ištremtos tautos tarpe taip pasirodo, kaip jis paprastai apsiŖeikia tik savo šventykloje; tai turėjo būti ypatingas Dievo malonės ženklas. Dievas savo pasirodymu nori duoti pranašui tikrą žinią apie jo pašaukimą ir jo pareigas. Toks tikrumas buvo reikalingas, kad jis Viešpaties paguostas ir sustiprintas galėtų be svyravimo ir ištvermingai veikti visose savo tarnybos sunkenybėse. — *Trisdešimtais.* Anot kai kurių aiškintojų trisdešimtais paties EzekiĖlio amžiaus metais. Bet gali būti, kad EzekiĖlis, gyvendamas Babelės šalyje,

prisitaikė prie vietos papročio ir pažymėjo laiką taip, kad jis buvo žymimas šalyje; todėl trisdešimti metai galėjo būti nuo Nebukadnecaro tėvo karaliaus Nabopalasaro (kaldėjiečių dinastijos įkūrėjo) viešpatavimo pradžios (apie 625 m.). — *Prie Kobaro:* Babilonijoje, į kurią Nebukadnecaras buvo išvedęs žydus (1, 20; 43, 3). Plg. 4 Kar. 24, 15. 16. — *Atsivėrė dangus:* šviesiame etere susidarė vaizdas, lyg kad būtų prasi-vėręs dangus. Dangaus atidarymą galima imti ir netikra žodžio prasme: kas buvo iki tam laikui danguje paslėpta, jo atidarymu pasidarė atidengta. Plg. Mt. 3, 16; Lk. 3, 21; Apr. 19, 11. — *Dieviškų regėjimų:* kuriuose buvo rodoma dieviškų dalykų; Dievas apsiŖeikė žmogaus prigimčiai suprantamu vaizdu. Mini-mi regėjimai, (daugsk.), nes turėjo daug dalių. — (2) *Mėnesio:* gal to paties ketvirtą mėnesio, kurs paminėtas 1 eil. — (3) *Viešpaties ranka.* Ranka yra jėgos simbolis. Viešpaties ranka sustiprina EzekiĖlį ir padarė.

lem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldaeorum, secus flumen Chobar: et facta est super eum ibi manus Domini.

⁴ Et vidi, et ecce ventus turbulentus veniebat ab Aquilone: et nubes magna, et ignis involvens, et splendor in circuitu eius: et de medio eius quasi species electri, id est de medio ignis: ⁵ et in medio eius similitudo quattuor animalium: et hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis. ⁶ Quattuor facies uni, et quattuor pennae uni. ⁷ Pedes eorum pedes recti, et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, et scintillae quasi aspectus aeris candentis. ⁸ Et manus hominis sub pennis eorum in quattuor partibus: et facies, et pennas per quattuor partes habebant. ⁹ Iunctaeque erant pennae eorum alterius ad alterum. non revertebantur cum incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradebatur. ¹⁰ Similitudo autem

teiktas kunigui Buzio sūnui Ezeikieliui kaldėjiečių šalyje prie Ko baro upės; ten pat ant jo atėjo Viešpaties ranka.

⁴ Aš regėjau: štai iš šiaurėsėjo viesulas, didelis debes ir vyniojantisi ugnis; aplink jį buvo žibėjimas; iš jos vidurio, tai yra iš ugnies, švietė lyg žerįs skaitvaris. ⁵ Jos viduryje rodėsi esą keturi gyvūnai; jų išvaizda buvo toki: juose buvo žmogaus pavidalas. ⁶ Kiekvienas turėjo keturis veidus ir kiekvienas keturis sparnus. ⁷ Jų kojos buvo tiesios, o jų kojų padas buvo kaip veršio kojos padas; jos žibėjo, kaip žiba įkaitintas skaitvaris. ⁸ Po jų sparnais keturiuose šonuose buvo žmogaus rankos; veidus ir sparnus jie turėjo iš keturių pusių. ⁹ Jų sparnai jungėsi, vieno sparnas su kito sparnu; eidami jie nesigrėžė, bet kiekvienasėjo ties savo veidu; ¹⁰ Jų veido toks buvo

kad jis galėtų matyti ir pažinti viršgamtines tiesas. dieviškasias paslaptis.

(4) *Aplink jį...* Viduryje buvo tiršta liepsnos masė; ji buvo apšvietusi visą debesį aplinkui. — *Skaistvaris.* Liepsnos viduryje rodėsi esąs auksas ir sidabro mišinys, taip kad tenai liepsna dar skaisčiau žibėjo. — (5) *Jos viduryje.* Juo labiau reginys artėjo, juo geriau pranašas matė jo sudėtinąsias dalis. — (6) *Keturis veidus:* ne keturias atskiras galvas, bet tarsi keturias kaukes ant vienos galvos. Reginys buvo ne šio pasaulio, tai pranašas neturi visai tinkamų išsireiškimų jo dalims pavadinti; todėl jis pasinaudodamas kasdieninio gyvenimo žodžiais, ima juos netikra jų prasme. Šalyje, kurioje žydų tremtiniai gyveno, panašiai įvaizdintų figūrų buvo, ir Ezeikielio klausytojams, prisiminus matytus dalykus, nebuvo labai sunku jo žodžius

suprasti. — *Keturis sparnus.* Pas Iz. 6, 2 serafai turi po šešis sparnus, jie ten stovi viršum sosto ir dviem sparnais dengia savo veidus. Pas Ezek. kerubai yra po sostu, tai sparnų veidui pridengti jiems nereikia. — (7) *Tiesios:* be sulenkimo per kelius. — (8) *Rankos.* Jų visame reginyje buvo tikriausiai tik keturios. — *Veidus ir...* Ebr. t.: ir jų veidai ir sparnai buvo anuose keturiuose. Tai lyg antraštė toliau duodamam veidų ir sparnų aprašymui. Jos visai nėra LXX vertime. — (9) *Jų sparnai...* LXX vertime visų pirma duodamas veidų aprašymas, paskui sparnų. Gali būti, kad ta aprašymo tvarka tikresnė, nes ebr. t. ir Vulg. šitoje eil. paminėjus sparnus tuojau priduriama pastaba iš 12 eil. — (10) *Viršuje.* Tas žodis bereikalingas Vulgatos priedas. Pridėtas jis. matoma, dėl to, kad origin. tekste aro veido vieta aiškiau nenurodyta: ir

vultus eorum: facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quattuor: facies autem bovis, a sinisteris ipsorum quattuor, et facies aquilae desuper ipsorum quattuor. ¹¹ Facies eorum, et pennae eorum extentae desuper: duae pennae singulorum iungebantur, et duae tegebant corpora eorum: ¹² et unumquodque eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent. ¹³ Et similitudo animalium, aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum. Haec erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens. ¹⁴ Et animalia ibant, et revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.

¹⁵ Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram iuxta animalia, habens quattuor facies. ¹⁶ Et aspectus rotarum, et opus earum, quasi visio maris: et una similitudo ipsarum quattuor: et aspectus earum et opera, quasi sit rota in medio rotarum. ¹⁷ Per quattuor partes earum euntes ibant: et non revertantur cum ambularent. ¹⁸ Statura quoque erat rotis, et altitu-

panašumas: priešakyje žmogaus veidas, liūto veidas visų keturių dešinėje, veršio veidas visų keturių kairėje ir aro veidas visų keturių viršuje. ¹¹ Jų veidai buvo pakelti ir jų sparnai ištiesti aukštyn; dveji sparnai siekė kits kitą ir dveji dengė jų kūnus. ¹² Kiekvienas jų ėjo ties savo veidu. Kur dvasia stūmė, ten jie ėjo ir eidami nesigrėžė. ¹³ Gyvūnų panašumas buvo toks: žiūrint jie atrodė lyg žerinių anglių ugnis ir lyg degantys švyturiai. Gyvūnų tarpe matėsi šen ir ten bėgiojanti blizganti ugnis ir iš ugnies išeinąs žaibas. ¹⁴ Gyvūnai ėjo ir grįžo kaip žaibo švitravimas.

¹⁵ Man žiūrint į gyvūnus, pasirodė žemėje prie gyvūnų po vieną tekinį visuose keturiuose priešakiuose. ¹⁶ Tekinių išvaizda ir jų sudarymas buvo lyg jūros reginys; visų keturių buvo panaši išvaizda; jų išvaizda ir sudarymas buvo toks, lyg kad būtų buvęs tekinytė tekinyje. ¹⁷ Pasijudinę jie ėjo į keturias savo puses ir eidami nesigrėžė. ¹⁸ Tekinių didumas ir aukštumas buvo

aro veidas visuose keturiuose. — (11) *Jų veidai buvo pakelti.* Anot ebr. t.: tai jų veidai. — Gal šiais žodžiais reiktų baigti 10 e. LXX vertime jų visai nėra. Aukštyn buvo pakelti ne visi visų sparnai, bet tik kiekvieno dveji, nes kitais dvejais buvo pridengtas gyvūnų kūnas. — (12) *Dvasia:* Dievo įtaka, pasireiškianti gyvūnuose. — (13) *Jie atrodė lyg...* Ugnis, kuri iš tolo matoma atrodė lyg besivyniojanti ugnis (4 e.) ir viduryje švietė lyg žeris skaistvaris, arti pasireiškia kaipo blizgėjimas, kurs tarp gyvūnų leidžia

spindulius ir iš kurio eina žaibai; tuo būdu gyvūnų judesys įgaudavo degančių švyturių išvaizdą — (14) *Ėjo ir grįžo:* ėjo šen ir ten.

(15) *Pasirodė žemėje:* žemiau kiekvieno gyvūno. — (16) *Lyg jūros reginys,* t. y. melsvos jūros spalvos. Ebr. t. palyginama ne su jūra, bet su Tarsies akmenėliu (turkisu). — (17) *Jie ėjo:* galėjo judėti kiekviena kryptimi, nesigrėžiant. — (18) *Didumas.* Anot ebr. t.: skrytis (apvalumas). Srytys buvo tokios aukštos, kad net baisu buvo žiūrėti. Baisumo priežastis buvo gal ne tik pats skry-

do, et horribilis aspectus: et totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quattuor. ¹⁹Cumque ambulant pariter et rotae iuxta ea: et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotae. ²⁰Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, et rotae pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitae erat in rotis. ²¹Cum euntibus ibant, et cum stantibus stabant: et cum elevatis a terra, pariter elevabantur et rotae, sequentes ea: quia spiritus vitae erat in rotis.

²²Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, et extenti super capita eorum desuper. ²³Sub firmamento autem pennae eorum rectae alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur. ²⁴Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei: cum ambulant quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum. cumque starent, demittebantur pennae eorum. ²⁵Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, et submittebant alas suas. ²⁶Et super firmamentum, quod erat

baisūs pasižiūrėti; visa jų skrytis aplinkui buvo pilna akių ir tai visų keturių. ¹⁹Einant gyvūnams, ėjo taip pat greta jų ir tekiniai, ir pakilstant gyvūnams nuo žemės, pakildavo draug ir tekiniai. ²⁰Kur tik dvasiai, pakildavo ją sekdami taip pat ir tekiniai; nes gyvybės dvasia buvo tekiniuose. ²¹Gyvūnams einant, ėjo ir jie, ir sustojant sustodavo; aniems pakilstant nuo žemės juos sekdami pakildavo taip pat ir tekiniai; nes tekiniuose buvo gyvybės dvasia.

²²Viršuje gyvūnų galvų buvo lyg dangaus skliausmas, kurs atrodė kaip baisus žiūrėti kristolas ir buvo ištiestas viršuje jų galvų. ²³Po skliausmu buvo jų sparnai ištiesti, vieno sparnas į kito sparną; kiekvienas dengė savo kūną dviem sparnais; visi dengėsi taip pat. ²⁴Aš girdėjau sparnų ūžimą kaip daugelio vandenų ūžimą, lyg aukščiausiojo Dievo garsą. Kai jie ėjo, tai buvo didelės daugybės ūžimas, kaip karo stovyklos ūžimas: ir kai jie sustodavo, sparnai nusileisdavo. ²⁵Nes pasigirdus balsui viršuje skliausmo, kurs buvo viršuje jų galvos, jie sustodavo ir nuleisdavo savo sparnus. ²⁶Viršuje skliausmo, kurs buvo ištiestas

čią aukštumas, bet taip pat ir matomos skrytyse akys. Kai kurie aiškintojai mano, kad čia kalbama apie tokias akis, kaip žmogaus; anot kitų gi tai buvęs tik akių panašumas, toks koks, sakysim, galima pastebėti ištiestoje pavo uodegoje; nėra juk čia davinių, kad patys tekiniai būtų turėję savyje kokios gyvybės. — (20) *Nes gyvybės...* Anot ebr. t.: nes gyvūno (gyvūnų)... Kiekvienas tekinys buvo vedamas (stumiamas) arti jo buvusio gyvūno, taip kad atrodė,

jog tekinys ir gyvūnas judinamas tos pačios dieviškosios dvasios. Tikslus aprašymas parodo, kad visas reginys buvo matomas ilgesnį laiką. — (21) *Gyvybės: gyvūnų.*

(22) *Baisus žiūrėti:* žadino didelį nustebimą ir pagarbą. — (24) *Aukščiausiojo Dievo:* Ebr. t.: Visagalio. — *Nusileisdavo.* Tikriausiai liaudavosi judėję, bet pasilikdavo ištiesti, kad tuojuo vėl galėtų skristi. — (26) *Sa pyro akmuo.* Melsvas sapyras su aukso taškais yra Dievo Garbingumo

imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: et super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper. ²⁷ Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus eius per circuitum: a lumbis eius et desuper, et a lumbis eius usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu: ²⁸ Velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluviae. hic erat aspectus splendoris per gyrum.

Caput II. ¹ Haec visio similitudinis gloriae Domini.

aukščiau jų galvų, buvo matyti lyg sapyro akmuo, panašus į sostą ir ant to sosto panašumo matėsi lyg žmogaus pavidalas. ²⁷ Aš mačiau kažin ką žibantį kaip skaitstvaris, kaip ugnies išvaizdą viduje jo aplinkui; nuo jo šlaunų ir aukštyn ir nuo jo šlaunų iki apačiai aš mačiau lyg kad ugnį, blizgančią aplinkui, ²⁸ lyg vaivorykštės išvaizdą, kai ji pasirodo debesyje lietaus dieną; toki buvo blizgėjimo išvaizda aplinkui.

2 perskyrimas. ¹ Tai buvo Viešpaties garbės vaizdo pasirodymas.

simbolis. Plg. Iš. 34, 10. Panašiai žmogaus pavidale pasirodo Dievas Dan. 7, 9. — (27) Aš mačiau... Anot šv. Jeronimo viršutinė dalis blizgėjo, kaip blizga blizgas skaitstvaris, apačia atrodė kaip ugnis. Plg. 8, 2. Blizgėjimas nurodo paslėptą dieviškąją prigimtį. Jei akis negali žiūrėti į saulės šviesą dangaus skliausme, juo mažiau gali žmogus pažvelgti į neprieinamą Dievo šviesybę! (Teod.). — (28) Lietaus... Plg. Apr. 4, 3.

(2,1) *Viešpaties garbės vaizdo.* Pranašas matė ne pačią Viešpaties garbę, kurios negalima aprašyti žodžiais ir vaizdais, bet tik jos panašumą, vaizdą. — Viešpaties garbė vadinosi Dievo didenybės apsireiškimas viršuje sandoros skrynios tarp dviejų kerubų. Dabar panašų dalyką mato Ezekiėlis. Dievas, apsireiškdamas svetimoje šalyje, parodo, kad jis atmetė savo tautą ne visai, kad ir tremtinius tebepripažįsta savo tauta ir yra pasiryžęs tiekti jiems sandoros gėrybių. Taigi šitoje vietoje Dievo garbės pasireiškimas (nors jis ne toks kaip šventykloje) yra įrodymas, kad Dievas ištikimai laikosi savo sandoros. Simboliai, kuriais čia Dievas tarsi prisidengia, reikia aiškinti, žiūrint panašų dalykų Mozės įstatymo kultė ir įvykių išrinktosios tautos istorijoje. Tie simboliai pasirodo kitur vieni nuo

kitų atskirti, čia jie sutraukti į vieną vietą ir dar sustiprinti. Viesulas (1, 4) yra dieviškojo Teisėjo ir baismės atėjimo ženklas. Tokia prasme jis neretai minimas psalmėse ir pas pranašus. Jis eina iš šiaurės, taip pat kaip pas Jeremiją 1, 13. 14; 4, 6; 6, 1; 10, 22. Ugnis ir žibėjimas yra žymės dieviškosios Didenybės, kuri gyvena neprieinamoje šviesoje ir bedieviams yra kaip visa ryjanti ugnis (Atk. 4, 24). Ir Dievas yra nekartą apsireiškęs ugnyje; psalmėse gi, pas Izaiją ir Jeremiją ugnis dažnai minima kaipo teismo simbolis. Danguo skliausmą (1, 22) matė Mozė, Aaronas ir žydų vyresnieji (Iš. 24, 10). Sostas yra kilnios galios ženklas (Iz. 6, 1). Kad sostą neša kerubai, galima pilnai suprasti iš to, ką istorinės knygos sako apie Viešpaties garbę. Vaivorykštė yra anot Prad. 9, 9... Dievo gailėstingumo ir malonės ženklas. Kerubai yra, kaip rodo Prad. 3, 22. 24 ir k.; plg. Ez. 28, 14..., tikros esybės, angelai (Apr. 4, 6); pats žodis *kerub* asiriškai reiškia kilnus, palaimintas. Ebr. jie vadinami gyvomis esybėmis ir gal taip pažymimas jų ypatingas dalyvavimas gyvybėje, kuri yra pats Dievas. Jie stovi prie Dievo sosto, Dievas gi teikia gyvybę; jie, kaip parodo jų pastatymas prie rojaus vartų ir permaldavimo vietoje, turi tam tikrą ryšį su malonės gyvenimu,

2) Ezeikiėlio pašaukimas ir prirengimas pranašo pareigų eiti.

Et vidi, et cecidi in faciem meam, et audivi vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, et loquar tecum. ² Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, et statuit me supra pedes meos: et audivi loquentem ad me, ³ et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad Gentes apostatrices, quae recesserunt a me: ipsi et patres eorum praevaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc. ⁴ Et filii dura facie, et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te:

Tai pamatęs aš parpuoliau ant savo veido ir išgirdau kalbančiojo balsą. Jis man tarė: Žmogaus sūnau, stokis ant savo kojų, ir aš kalbėsiu su tavim. ² Tuomet įėjo į mane dvasia, po to kai jis buvo man kalbėjęs, ir pastatė mane stačią ant mano kojų. Aš girdėjau tą, kurs man kalbėjo ³ ir sakė: Žmogaus sūnau, aš siunčiu tave pas Izraelio vaikus, pas atpuolėles tautas, kurios atstojo nuo manęs. Jie ir jų tėvai sulaužė mano sandorą iki šiai dienai. ⁴ Sūnūs, pas kuriuos aš tave siunčiu, yra kieto veido ir nepa-

su žmogaus nemarumu ir pašlovinimu. Ta gyvybės pilnybė, kuri yra gyvūnuose, išreiškiama jų išvaizda jungiančia savyje visa, ką turi savyje kilniausios regimos esybės. Gyvūnai yra lyg kokie karaliai: žmogus visų matomų tvarinių karalius, liūtas laukinių žvėrių, veršis naminių gyvulių, aras paukščių. Taip kerubai turi didžiausią išmone, jėgą ir greitumą. Žydų šventykloje kerubai turėjo po du sparnu, čia po keturis; gal ir tu norėta nurodyti jų didesnis gyvumas. Pasirodo keturi tekiniai, nes kerubai sudaro tarsi Dievo vežimą, kurs paprastai Sione pasiliekančią Dievo garbę lyg kad veža į svetimą šalį. Taip pat sandoros skrynja Ps. 67, 18 ir 1 Kron. 28, 18 vadinasi Dievo vežimu. Keturi tekiniai atgręžti į keturias pasaulio šalis, kad taip būtų nurodytas Dievo viešpatavimas ir galia, kuri visa lygiai apima. Tekinių gražumas atitinka Dievo didenybę. Akys reiškia jo dvasinį gražumą. Kad Dievas pasirodo žmogaus pavidale, tai yra lyg kad tolimas išsikūnijimo skelbimas. Trumpai sakant: Dievas apsireiškia pranašui kaip sandoros Dievas, pilnas didenybės, pasiryžęs saugoti ir palaikyti tą gyvenimo ir malonės sandorą. Šitame regėjime yra duodamas lyg kad visas kny-

gos turinys. Pranašui jis yra pamokinimas, bet taip pat ir laidas jo išrinkimo ir pašaukimo eiti pranašo pareigas. — Kerubų vaizdai neretai pasavinami evangelistams, kurių Kristus lyg kad nešamas visam pasauliui.

2, 1b-3,21. Dievo dadenybės ir galybės apreiškimų prirengtas Ezeikielis siunčiamas eiti pranašo pareigas žydų tarpe (2, 1b-7) ir simboliniu veiksmu pašventinamas bei sustiprinamas (2, 8-3, 11); dvasios perkeltas į savo naujų pareigų vietą (3, 12-15) gauna įsakymą duoti išpėjimų nusidėjėliams ir teisiesiems (3, 16-21).

Parpuoliau: iš baimės kaip Abromas Prad. 17, 3 (plg. Iz. 6, 5; Dan. 7, 15; 10, 8), taip pat ir pagarbos. — *Žmogaus sūnau:* silpnas žmogau. Jo silpnumo priminimas turi padrausinti Ezeikielį remti savo aukštesniame pašaukime visą pasitikėjimą Dievu. — (2) *Dvasia:* Dievo siūsta. Ir čia pranašui parodoma, kad visa jo stiprybė yra iš Dievo. — (3) *Aš siunčiu.* Toks siuntimas pareina tikrai iš Dievo (Atk. 18, 15). — *Pas atpuolėles...* Ebr. t.: pas maištininkes tautas, kurios sukilo prieš mane. — (4) *Sūnūs.* Išrinkimu ir einant sandorą jie yra sūnūs, bet kaip gi labai netikę! — (5) *Gal kar-*

et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: ⁵Si forte vel ipsi audiant, etsi forte quiescant quoniam domus exasperans est: et scient quia propheta fuerit in medio eorum. ⁶Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli, et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas, verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est. ⁷Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, et quiescant: quoniam irritatores sunt.

⁸Tu autem fili hominis audi quaecumque loquor ad te: et noli esse exasperans sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum et comede quaecumque ego do tibi. ⁹Et vidi, et ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber: et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus, et foris: et scriptae erant in eo lamentationes, et carmen, et vae

Caput III. ¹Et dixit ad me: Fili hominis quodcumque inveneris comede: comede volumen istud, et vadens loquere ad filios Israel. ²Et aperui os meum, et cibavit me volumine illo: ³et dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet, et viscera tua com-

lenkiamos širdies. Tu jiems sakysi: Štai ką sako Viešpats Dievas. ⁵Gal kartais jie ir paklausys ir gal kartais liausis, nes tai yra atkaklūs namai; tačiau jie turi žinoti, kad pranašas yra buvęs jų tarpe. ⁶Taigi tu, žmogaus sūnau, nebijok jų ir neišsigąsk jų kalbų, nors šalia tavęs yra netikėlių ir maištininkų, ir tu gyveni su kurkliais. Nebijok jų žodžių ir neišsigąsk jų veido, nes tai atkaklūs namai. ⁷Taigi tu kalbėsi jiems mano žodžius; gal kartais jie paklausys ir liausis, nes jie yra erzintojai.

⁸Tu gi, žmogaus sūnau, klausyk, ką aš tau kalbu ir nebūk atkaklus, kaip yra šitie atkaklūs namai; išsižiok ir valgyk visa, ką tik aš tau duodu. ⁹Tuomet aš pažvelgiau, ir štai į mane buvo ištiesta ranka, kurioje buvo suvyniota knyga. Jis išvyniojo ją mano akyse; buvo gi ji prirašyta vienoje ir kitoje pusėje; joje buvo parašyta raudų, liūdnu giesmių ir dejavimų.

3 perskyrimas. ¹Jis man tarė: Žmogaus sūnau, valgyk, ką tik tu randi ties savim; suvalgyk šitą knygą, eik ir kalbėk Izraelio vaikams. ²Aš išsižiojau ir jis valgydino mane ta knygą, ³ir man tarė: Žmogaus sūnau, tavo pilvas tevalgo ir tavo vidu-

tais... Ebr. t. mintis: ar jie paklausys, ar nepaklausys. — *Liausis*: pikta darę. Nors jie ir nenorės klausyti, tu tačiau turi pas juos eiti, kad jie neturėtų jokio pasiteisinimo, kai aš būsiu visa padaręs, kas buvo darytina. — *Turi žinoti*: savo patyrimu. — (6) *Nebijok jų*: jei jie bus tau atkaklūs ir tau prieštaras; daugiau jie nieko negali padaryti. — *Jų veido*: jei jie tau ir grąsytu, nes tai bus tušti grąsytai. — (7) *Gal kartais...* Vž. 5 e.

(9) *Prirašyta*: abiejose lakštų pusėse, todėl pranašysčių buvo daug. — *Raudų...* Regėjime tai išreikšta viesulo, tamsaus debesies ir vyniojančiosios ugnies vaizdais, 1, 4; plg. Apr. 5, 1.

(3,1) *Valgyk*. Plg. Apr. 10, 9. — *Ir kalbėk...* Ką pranašas priima į savo širdį, tai jis turi iš širdies ir atvirai kalbėti — (3) *Buvo saldi...* Pranašas turi Dievo žodžius ne tik-tai išgirsti ir laikyti atmintyje; kadangi jis prisiima sunkią pasiuntit-

plebuntur volumine isto, quod ego do tibi. Et comedi illud; et factum es in ore meo sicut mel dulce.

⁴ Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israel, et loqueris verba mea ad eos. ⁵ Non enim ad populum profundi sermonis, et ignotae linguae tu mitteris ad domum Israel: ⁶ neque ad populos multos profundi sermonis, et ignotae linguae, quorum non possis audire sermones: et si ad illos mittereris, ipsi audirent te. ⁷ Domus autem Israel nolunt audire te: quia nolunt audire me, omnis quippe domus Israel attrita fronte est, et duro corde. ⁸ Ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebz eorum, et frontem tuam duriorem frontibus eorum. ⁹ Ut adamantem et ut silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas a facie eorum: quia domus exasperans est. ¹⁰ Et dixit ad me: Fili hominis omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, et auribus tuis audi: ¹¹ et vade ingredere ad transmigrationem, ad filios populi tui et loqueris ad eos, et dices eis: Haec dicit Dominus Deus: si, forte audiant, et quiescant.

¹² Et assumpsit me spiritus, et audivi post me vocem com-

riai tebūna pilni tos knygos, kurią aš tau duodu. Aš ją valgiau, ir mano burnoje ji buvo saldi kaip medus.

⁴ Jis man tarė: Žmogaus sūnau, eik pas Izraelio namus ir kalbėk jiems mano žodžius. ⁵ Nes tu juk siunčiamas ne pas nesuprantamos šnekos ir ne pas svetimos kalbos tautą, bet pas Izraelio namus; ⁶ ir ne pas daugelį nesuprantamos šnekos ir nežinomų kalbos tautų, kurių žodžių tu negalėtumei suprasti; bet jei ir pas tokiuos tu būtume siunčiamas, jie klausytų tavęs. ⁷ Izraelio gi namai nenori klausyti tavęs, nes jie nenori klausyti manęs; nes visi Izraelio namai turi apdilusią kaktą ir yra kietos širdies. ⁸ Bet štai aš padarysiu tavo veidą stipresnį už jų veidus ir tavo kaktą kietesnę už jų kaktas. ⁹ Aš padarysiu tavo veidą kaip deimantą ir kaip titnagą; nebijok jų ir neišsigąsk jų veido, nes jie yra atkaklūs namai. ¹⁰ Jis man dar sakė: Žmogaus sūnau, imk sau į širdį ir išgirsk savo ausimis visus mano žodžius, kuriuos aš tau kalbu; ¹¹ eik ir nuvyk pas tremtinius, pas mano tautos sūnus, kalbėk su jais ir jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip; gal jie paklausys ir liausis.

¹² Tuomet dvasia pakėlė mane, ir aš girdėjau paskui save dide-

nybę, jam suteikiama dieviškos paguodos. Plg. Jer. 15, 16.

(5) *Pas Izraelio...* Pranašas įspėjamas, kad jis nelaikytų iš anksto savo pastangų bevaisėmis. Izraelitai juk gali Dievo siunčiamą įspėjimą suprasti, nes jie žino Dievą ir savo vertybę, savo pašaukimą ir savo viltį; tačiau dabar jie yra blogesni už kitas tautas. — (7) *Kietos širdies.* Jie atsisako klausyti Dievo, todėl

jie nepaklausys taip pat jo pranašo. — (9) *Deimantą ir...* Ebr. t.: kietesnį už titnagą. Deimanto kietumas laikomas visų didžiausiu. Todėl pranašas gali drąsiai imtis savo pareigų. — (10) *I širdį.* Jis turi visų pirma priimti Viešpaties žodžius į širdį ir juos apsvarstyti.

(12) *Dvasia:* Dievo ar angelo jėga, kuri galėjo pasireikšti kaipo žmogų pakelias vėjas. — *Garsą:*

motionis magnae: Benedicta gloria Domini de loco suo, ¹³ et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, et vocem rotarum sequentium animalia, et vocem commotionis magnae. ¹⁴ Spiritus quoque levavit me, et assumpsit me: et abii amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me. ¹⁵ Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos, qui habitabant iuxta flumen Chobar, et sedi ubi illi sedebant: et mansi ibi septem diebus moerens in medio eorum.

¹⁶ Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens: ¹⁷ Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel: et audies de ore meo verbum, et annuntiabis eis ex me. ¹⁸ Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur a via sua impia, et vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. ¹⁹ Si autem tu annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab impietate sua, et a via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morie-

lio sujudio garsą: Pagirta tesie Viešpaties garbė iš jos vietos! ¹³ taip pat kits kitą paliečiančių gyvūnų sparnų šlamėjimą, bildėjimą tekinių, kurie ėjo paskui gyvūnus, ir didelio sujudio užimą. ¹⁴ Dvasia pakėlė taip pat mane ir nešė mane; aš vykau apkartęs, savo dvasios užsidegime, tačiau su manim buvo Viešpaties ranka ir stiprino mane. ¹⁵ Aš atvykau pas tremtinius, pas naujų vaisių krūvą, pas tuos, kurie gyveno prie Kobaro upės; aš atsisėdau, kame jie sėdėjo, ir pasilikau tenai septynias dienas, liūdėdamas jų tarpe.

¹⁶ Septynioms dienoms praslįnkus, man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁷ Žmogaus sūnau, aš padariau iš tavęs būdetoją Izraelio namams; kai tu išgirsi iš mano burnos žodį, tu paskelbsi jiems mano vardu. ¹⁸ Jei man sakant bedieviui: Mirte mirsi, tu jam nepaskelbsi ir nekalbėsi, kad jis gręžtųsi nuo savo bedieviško kelio ir būtų gyvas, tas bedievis mirs savo neteisybėje; tačiau jo kraujo aš paieškosiu iš tavo rankos. ¹⁹ O jei tu paskelbsi bedieviui, ir jis nesigręš nuo savo bedievytės ir nuo savo bedieviško kelio, jis,

kaipo dieviškosios jėgos ženklą. — Kame apsireiškia Dievo garbė, ten giedomas ir skleidžiamas jos gyrius. Kerubai džiaugiasi pranašo išrinkimu ir tuo, kad iš jo bus Dievui naujos šlovės. — (14) *Apkartęs...*: labai susijaudinęs ir nuliūdęs dėl tautos atkaklumo. — (15) *Aš atvykau*: ne regėjime, bet savo kūnu. — *Pas naujų vaisių krūva*. Ebr. t.: į Tel Abibą. Taip vadinosi ištremtųjų žydų gyvenamoji vieta. Šv. Jeron. vardą išvertė, norėdamas nurodyti, kad tarp tremtinių buvo šventa geresnės ateities sėkla. — *Liūdėdamas*.

Ebr. t.: baisėdamas, t. y. giliausiai persiėmęs tuo, kas buvo Viešpaties pasakyta. Taip pranašas lyg kad pašvenčiamas savo pareigoms.

(17) *Žmogaus sūnau...* Plg. žem. 33, 7. — *Būdetoja*. Todėl pranašas turi būti aukščiau kitų žmonių pastatytas, išgirsti Dievo žodžius ir juos skelbti. — (18) *Jei...* Plg. Prad. 9, 5; 42, 22. Šitie žodžiai aiškiausiai rodo, kaip šventa yra ganytojo pareiga būti ir darbuotis, taip pat kaip didelis yra Dievo gailestingumas nusidėjėliams, kurių mirtį jis nori lygiai atkeršyti, tarsi būtų iš-

tur, tu autem animam tuam liberasti. ²⁰ Sed et si conversus iustus a iustitia sua fuerit, et fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei: in peccato suo morietur, et non erunt in memoria iustitiae eius, quas fecit: sanguinem vero eius de manu tua requiram. ²¹ Si autem tu annuntiaveris iusto ut non peccet iustus, et ille non peccaverit: vivens vivet, quia annuntiasti ei, et tu animam tuam liberasti.

tiesa, mirs savo neteisybėje; bet tu būsi išgelbėjęs savo sielą. ²⁰ Jei ir teisusis bus nusigrežęs nuo savo teisybės, aš padėsiu ties juo, kuo jis užsigautų, ir jis mirs, nes tu jam nepaskelbei; jis mirs savo nuodėmėje ir nebus atsiminta jo teisybės, kurią jis yra daręs; bet jo kraujo aš paieškosiu iš tavo rankos. ²¹ O jei tu paskelbsi teisiamam, kad teisusis nenusidėtų, ir jis nenusidės, tai jis bus tikrai gyvas, nes tu jam paskelbei, ir tu būsi išgelbėjęs savo sielą.

I. Dievo teismų knyga. 1. Pranašystės prieš žydus. a) Simboliais išreikštos bausmės Jeruzalei.

²² Et facta est super me manus Domini, et dixit ad me: Surgens egredere in campum, et ibi loquar tecum. ²³ Et surgens egressus sum in campum: et ecce ibi gloria Domini stabat quasi gloria, quam vidi iuxta fluvium Chobar: et cecidi in faciem meam. ²⁴ Et ingressus est in me spiritus, et statuit me super pedes meos: et locutus est mihi, et dixit ad me: Ingredere, et includere in medio domus tuae. ²⁵ Et tu fili hominis,

²² Viešpaties ranka atėjo ant manęs ir jis man tarė: Atsikelk ir išeik į lygumą; tenai aš kalbėsiu su tavim. ²³ Atsikėlęs aš išėjau į lygumą. Štai tenai stovėjo Viešpaties garbė, kaip ta garbė, kurią buvau matęs prie Kobaro upės, ir aš parpuoliau ant savo veido. ²⁴ Į mane įėjo dvasia ir pastatė mane ant mano kojų; ji man kalbėjo ir tarė: Įeik ir užsirakink savo namų viduje. ²⁵ Ir tu, žmogaus sūnau! štai tau

lietas nekaltas kraujas. — (20) Aš padėsiu...: jei jis pames gerą kelią ir pradės eiti blogu (Teodor.). Tuomet jis eis ne tuo keliu, kurį yra jam skyrusi Dievo apvaizda, ir statys save į didžiausius pavojus.

I. Pirmoje savo pranašysčių dalyje (3, 22—32, 32) Ezeikielis skelbia Dievo teismus žydams ir pagonių tautoms. Žydų tremtinius jis turi pranašystėmis prirengti prie artimos visai tautai nelaimės, palenkti atkaklias jų širdis, kad pasiduotų teisingai Dievo bausmei, ir duoti nurodymų, kaip jie turi bausme pasinaudoti (3, 22—24, 27).

3, 22-5, 17. Simboliais išreikštu Jeruzalės apgulimu (3, 22-4, 3), gulėjimu ant vieno ir kito šono (4, 4-8), menku maistu (4, 9-17) ir savo plaukų padalinimu (5, 1-4) Ezeikielis turi paskelbti įvairias žydų nelaimes Jeruzalės apgulimo metu ir tuojau po Jeruzalės paėmimo (5, 5-17).

(22) *Viešpaties ranka*. Vž. auk. 1, 3. — *Į lygumą*. Ebr. t.: į slėnį. Tel Abiba buvo matomai aukštesnė vieta. Vientovėje pranašui vėl turi būti suteiktas dieviškas regėjimas. — (25) *Pančiai*...: Dievo siunčiama dorinė prievarta, kuri neeis Ezeikieliui išeiti iš namų, arba tikri pančiai,

ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis: et non egredieris de medio eorum. ²⁶ Et linguam tuam adhaerere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. ²⁷ Cum autem locutus fuero tibi, aperiā os tuum, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: et qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

Caput IV. ¹ Et tu fili hominis sume tibi laterem, et pones eum coram te: et describes in eo civitatem Ierusalem. ² Et ordinabis adversus eam obsidionem, et aedificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. ³ Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam in murum ferreum inter te, et inter civitatem: et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem, et circumdabis eam: signum est domui Israel.

⁴ Et tu dormies super latus tuum sinistrum, et pones iniquitates domus Israel super eo numero dierum, quibus dormies super illud, et assumes iniqui-

paskirti pančiai, tave suriś jais, ir tu neišeisi iš jų tarpo. ²⁶ Aš padarysiu, kad tavo liežuvį priliptų tau prie gomurio; tu būsi nebylys ir ne toks kaip žmogus, kurs bara, nes tai yra atkaklūs namai. ²⁷ Bet kai aš būsiu tau kalbėjęs, aš atversiu tavo burną, ir tu jiems tarsi: Viešpats Dievas sako taip: Kas klauso, tegul klauso, ir kas ilsisi, tesiils, nes tai atkaklūs namai.

4 perskyrimas. ¹ Tu, žmogaus sūnau, imk sau plytą, pasidėk ją ties savim ir nubraižyk ant jos Jeruzalės miestą. ² Tu sudarysi prieš ją apgulimą, pastatysi sustiprinimų, supilsi pylimą, išrikiuosi prieš ją stovyklas ir sustatysi aplinkui karo dalbas. ³ Pasiimk dar sau geležinę skardą ir pastatyk ją kaip geležinę sieną tarp savęs ir tarp to miesto; po to atgrėžk stačiai į jį savo veidą, ir tebūna jis apgultas; tu apgulsi jį. Tai yra ženklas Izraelio namams.

⁴ Paskui tu gulėsi ant savo kairio šono ir dėsi ant jo Izraelio namų neteisybes; tiek dienų, kiek tu ant jo gulėsi, tu neši jo neteisybę. ⁵ Aš gi duodu tau

kuriais paties pranašo įsakymu galėjo surišti jį jo namiškiai. — *Iš jų tarpo.* Ebr. t.: į jų (tremtinių) tarpa. Septynias dienas (15 e.) pasilikęs žydų tarpe ir juos sudominęs dabar savo ūmu užsidarymu namuose turi dar padidinti tą jų susidomėjimą. — (26) *Nes tai...* Jie yra taip atkaklūs, kad tik simboliniais veiksmais galima sužadinti jų susidomėjimą. Bet šituo metu pranašas jų dar nebars. — (27) *Kas ilsisi...*: kas neklauso... Plg. 2, 5. 7.

(4,1) *Jeruzalės miestą.* Jūdo karalius Sedekijas buvo paskirtas valdovu Babilono karaliaus; todėl Babilone buvusiems žydų tautos

tremtiniais galėjo rodytis netikėtinas dalykas, kad Babilonas turėtų sugriauti Jeruzalės miestą. Kaip asirijiečiai ir babiloniečiai paprastai rašydavo ant plytelių, taip pranašas ant panašios plytelės turi nubraižyti apgultą Jeruzalę. — (3) *Tarp savęs...*: taip tu atstovausi Dievą. Geležinė siena reiškia kieta, nepermdaujama Dievo rūstybę (Jieron.).

(4) *Kairio šono...* Tas šonas reiškia šiaurę, nes Izraelio karalystė buvo į šiaurę nuo Jūdo. — *Dėsi ant jo...* Tautos neteisybę, t. y. bausmę už nusikaltimus Dievas uždeda ant Ezeikielio; jis turi ją nešti; jam atsigulus ant kairio šono, ta neteisybė

tatem eorum. ⁵ Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos et nonaginta dies: et portabis iniquitatem domus Israel. ⁶ Et cum compleveris haec, dormies super latus tuum dexterum secundo: et assunies iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus, diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. ⁷ Et ad obsidionem Ierusalem convertes faciem tuam, et brachium tuum erit extentum: et prophetabis adversus eam. ⁸ Ecce circumdedi te vinculis: et non te convertes a latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuae.

⁹ Et tu sume tibi frumentum, et hordeum, et fabam, et lentem, et milium, et viciam: et mittes ea in vas unum, et facies tibi panes numero dierum, quibus dormies super latus tuum: trecentis et nonaginta diebus comedes illud.

ties dienų, kiek metų tęsiasi jų neteisybė, tris šimtus devynias dešimtis dienų, ir tu neši Izraelio namų neteisybę. ⁶ Kai tu būsi tai pabaigęs, tu gulėsi dar kartą ant savo dešinio šono ir neši Jūdo namų neteisybę keturias dešimtis dienų: dieną už metus; dieną, sakau, aš paskyriau tau metų vietoje. ⁷ Tu atgręši savo veidą į Jeruzalės apgulimą, tavo ranka bus ištiesta, ir tu pranašausi prieš ją. ⁸ Štai aš apsupiau tavę pančiais, kad tu neapsiverstumėi nuo vieno šono ant kito šono, iki būsi pabaigęs savo apgulimo dienas.

⁹ Pasiimk sau kviečių, miežių, pupų, laišių, sorų ir vikių; supilk juos į vieną indą ir pasidaryk sau duonos, žiūrėdamas skaičiaus dienų, kurias tu gulėsi ant savo šono; tai tu valgysi tris šimtus devynias dešimtis

kartu su pranašo kūnu turės slėgti kairį šoną. — (5) *Tris šimtus...* Pridėjus prie 390 dar 40 (iš 6 e.), gauname 430, t. y. tiek metų, kiek anot Iš. 12, 40 žydų tauta buvo Aigipte; dabar jie buvo tarsi nusipelnę antrą Aigipto vergiją (plg. 4 Moz. 14, 34; 5 Moz. 28, 68; Oz. 8, 13 ir 9, 3. 6). Šv. Jeronimas skaito 390 metų nuo Izraelio karalystės sugriovimo (Pakėės laikais) iki keturias dešimtų Artakserkso Mnemono (Asvero) metų, keturias gi dešimtis nuo pirmų Jekonių metų iki pirmų Kiro metų; bet tuomet pirmais Kiro metais reiktų laikyti 557 ar 556 m., tuo tarpu, kad Kiras Babilone viešpatauti pradėjo tik 539 m. (savo tėvo Kambizo sostą Ansane jis, tiesa, buvo paveldejęs jau 558 m.). Gal vietoje 390 reiktų čia skaityti su LXX vertimu 190; tuomet ir pagrindo šitam skaičiui reiktų ieškoti kur kitur. Bendrai sakant, šitas metų skaičiavimas sudaro nemaža sunkenybių ir aiškintojų nuomonės dėl jų labai nevienos.

dos. — (7) *Tavo ranka...* Ebr. t.: su plika ranka, t. y. atsiraičius rankove. Tai ženklas pasiryžimo mušti. — (8) *Kad tu neapsiverstumėi:* kad visą laiką gulėtumėi ant vieno šono. — Nėra tačiau reikalo manyti, kad pranašas būtų turėjęs gulėti nepasikrutindamas be jokios pertraukos. Gulėjo jis, be abejo, taip kaip jam buvo įsakyta, tik dienos metu ir tai atsikeldamas, kai reikėjo atlikti koks darbas namuose, pasigaminti sau maisto ir tt. Todėl tas simbolinis gulėjimo veiksmas galėjo būti tikrai įvykintas.

(9) *Pasiimk sau...* Jeruzalė buvo ne tik apgulta, bet joje greitai buvo pasireiškusi reikalingiausių dalykų, vandens ir maisto stoka. Ir tą stoką pranašas turi parodyti simboliniu veiksmu. Jis turi misti papločiais, iškeptais iš įvairių javų mišinio, net ir tokių, kurie paprastai žmogaus maistui nevartojami, nes bado metu imama, kas gaunama. Per 40 dienų, kai Ezekielis, gulėdamas ant savo

¹⁰ Cibus autem tuus, quo vesce-
ris, erit in pondere viginti sta-
teres in die: a tempore usque ad
tempus comedes illud. ¹¹ Et aquam
in mensura bibes, sextam par-
tem hin: a tempore usque ad
tempus bibes illud. ¹² Et quasi
subcinericiū hordeaceum co-
medes illud: et stercore, quod
egreditur de homine, operies il-
lud in oculis eorum. ¹³ Et dixit
Dominus: Sic comedent filii Israel
panem suum pollutum inter Gen-
tes, ad quas eiciam eos. ¹⁴ Et
dixi: A a a, Domine Deus, ecce
anima mea non est polluta, et
morticinum, et laceratum a be-
stiis non comedi ab infantia mea
usque nunc, et non est ingressa
in os meum omnis caro immun-
da. ¹⁵ Et dixit ad me: Ecce dedi
tibi fimum boum pro stercori-
bus humanis: et facies panem
tuum in eo. ¹⁶ Et dixit ad me:
Fili hominis: Ecce ego conteram
baculum panis in Ierusalem: et
comedent panem in pondere, et
in solitudine: et aquam in men-
sura, et in angustia bibent. ¹⁷ Ut
deficientibus pane et aqua, cor-

dienų. ¹⁰ Tavo valgis, kuriuo tu
misi, svers dvidešimt siklių die-
nai; tai tu valgysi laikas nuo
laiko. ¹¹ Ir vandens tu gersi sai-
ku, šeštą hino dalį; tu gersi jį
laikas nuo laiko. ¹² Tu tai valgysi
kaip pelenuose keptą miežienį
ragaišį, ir jų akyse pridengsi tai
iš žmogaus išeinančiu mėšlu.
¹³ Viešpats dar sakė: Taip valgys
Izraelio vaikai savo duoną su-
teptą tarp tautų, pas kurias aš
išvarysiu juos. ¹⁴ Tuomet aš ta-
riau: Ai, ai, ai, Viešpatie, Dieve,
štai mano siela nesutepta; nuo
savo kūdikystės iki dabar aš ne-
valgiau nei maitos, nei žvėrių
sudirskyto, ir į mano burną ne-
jėjo joki sutepta mėsa. ¹⁵ Jis man
tarė: Štai aš tau duodu galvijų
mėšlo vietoje žmonių mėšlo; juo
tu darysi savo duoną. ¹⁶ Jis dar
man kalbėjo: Žmogaus sūnau,
štai aš sutrinsiu duonos ramstį
Jeruzalėje; jie valgys duoną pa-
svėrę ir su rūpesniu, ir gers van-
denį saiku ir suspaudime, ¹⁷ kad,
pritrūkus duonos ir vandens, su-

dešinio šono, turėjo vaizduoti Jūdo
nuodėmes, jis mito tikriausiai jau
paprasta duona, kad, kaip sako šv.
Jieron., parodytų, jog bausmė tiems,
kurie visai atpuola nuo Dievo, kaip
kad buvo padarius Izraelio karalys-
tę, yra sunkesnė už bausmę tų, ku-
rie Dievo ir jo įstatymų pažinimą
išlaiko; toki gi buvo Jūdo karalystė.
— *Tris šimtus...* Ir čia LXX skaito-
me 190. — (10) *Dvidešimt siklių*:
apie 327 gramus (senovinis romėnų
svaras). Tiek maisto gana, kad
žmogus badu nenumirtų; bet ir Ara-
bijoje paprastai žmogus suvalgo
kasdien apie 800 gramų. — *Laikas
nuo laiko*: nustatytomis valando-
mis. — (11) *Hino*. Hinas lygus 6,
49 litr. Todėl per dieną Ezeikieliui
buvo leista išgerti truputį daugiau

kaip vieną litrą, t. y. pusę to, kas
paprastai suaugusiam žmogui reika-
linga. — (12) *Pridengsi*. Ebr. t.: kepsi.
Senovėje rytų kraštuose papločiai
iš miežių miltų buvo kepami ant
įkaitinto akmens, arba tiesiog karš-
tuose pelenuose. Neesant malkų, kai-
po kūras buvo vartojamas sudžiūvęs
galvijų ir kupranugarių mėšlas. Pra-
našui įsakoma vartoti kūrai sudžio-
vintą žmogaus mėšlą, kurio palietim-
as tačiau, einant įstatymu, duoną
turėjo sutepti (vz. 5 Moz. 23, 12).
Tremtiniai turi tai matyti, kad jie
pagaliau pamestų savo nepamatuotą
viltį. — (13) *Taip valgys...* Taip pri-
rengta, ne geriausią kvapą turinti
duona yra vaizdas žydų pasilikimo
pagonių tarpe. Plg. Oz. 9, 4. —
(16) *Duonos ramstį*: jėgas palai-

ruat unusquisque ad fratrem suum: et contabescant in iniquitatibus suis.

Caput V. ¹ Et tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: et assumes eum, et duces per caput tuum, et per barbam tuam: et assumes tibi stateram ponderis, et divides eos. ² Tertiam partem igni combures in medio civitatis, iuxta completionem dierum obsidionis: et assumes tertiam partem, et concides gladio in circuitu eius: tertiam vero aliam disperges in ventum, et gladium nudabo post eos. ³ Et sumes inde parvum numerum: et ligabis eos in summitate pallii tui. ⁴ Et ex eis rursum tolles, et proicies eos in medio ignis, et combures eos igni: et ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel.

⁵ Haec dicit Dominus Deus: Ista est Ierusalem, in medio Gentium posui eam, et in circuitu eius terras. ⁶ Et contempsit iudicia mea, ut plus esset impia quam Gentes: et praecepta mea ultra quam terrae, quae in circuitu eius sunt. iudicia enim mea proiecerunt, et in praeceptis meis non ambulaverunt. ⁷ Idcirco haec dicit Dominus Deus: Quia superastis Gentes, quae in circuitu vestro sunt, et in praeceptis meis

kniubtų kiekvienas ant savo brolio ir nualptų savo neteisybėse.

5 perskyrimas. ¹ Tu, žmogaus sūnau, pasiimk sau aštrų kalaviją, kaip plaukams skusti; imk jį ir vesk sau per savo galvą ir per savo barzdą; paskui pasiimk svarstyklę ir padalink plaukus. ² Vieną trečdalį sudegink ugnimi miesto viduryje, kai baigsis apgulimo dienos; kitą trečdalį paimek ir sukupok aplink jį kalavijų; paskutinį gi trečdalį išsklaidyk į vėją, ir aš ištrauksiu iš makščių paskui juos kalaviją. ³ Po to pasiimk jų mažą skaičių ir pririšk prie savo apsiausto kampo; ⁴ Iš šitų vėl pasiimk ir įmesk juos į ugnies vidurį ir sudegink juos ugnimi; o iš to išeis ugnis į visus Izraelio namus.

⁵ Viešpats Dievas sako taip: Tai yra Jeruzalė; aš pastačiau ją tarp tautų ir aplink ją šalis. ⁶ Bet ji paniekino mano teises, kad būtų labiau bedieviška kaip pagony, ir mano įsakymus, labiau kaip šalys, kurios yra aplink ją; nes jie atmetė mano nutarimus ir nevaikščiojo mano įsakymais. ⁷ Todėl štai ką sako Viešpats Dievas: Kadangi jūs perviršijote tautas, kurios yra aplink jus, nevaikščiojote mano įsakymais, ne-

kančia duona. Plg. žem. 5, 16; 14, 13.

(5,1) *Galvą...* Galvos ir barzdos plaukai buvo laikomi vyro papuošalu; ilgi galvos plaukai buvo laisvės ir aukštos kilmės (pvd. Absalomas) ženklas, barzdos gi plaukai vyriškumo žymė. — *Svarstyklę.* Svarstyklė Dievo teisingumo simbolis. — (2) *Trečdalį...* Vienas tautos trečdalis turės žūti Jeruzalės apgulimo metu, kitas — kai miestas bus priešų paimtas, trečias gi bus išsklaidytas tarp sveti-

mųjų (plg. Kun. 26, 33). — (3) *Mažą skatčių...* Iš išsklaidytųjų tarpo Dievas, vadovaudamos savo gerumu ir gailėstingumu, nori kaikuriuos išlaikyti ir paimti savo globon. Tačiau ir šitų tarpe bus tokių, kuriuos palies baudžianti Dievo rūstybės ugnis. — (4) *Išeis ugnis...* Aiškintojų dauguma mato šitame teisme bausmę, kuria dėl kunigų ir parisiejų sukulto maišto Titas paskyrė visai tautai.

(5) *Tarp tautų...*: kad tautos išmokyti iš jos tikro dievobaimingumo

non ambulastis, et iudicia mea non fecistis, et iuxta iudicia Gentium, quae in circuitu vestro sunt, non estis operati. ⁸ Ideo haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, et ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis Gentium, ⁹ et faciam in te quod non feci, et quibus similia ultra non faciam propter omnes abominationes tuas. ¹⁰ Ideo patres comedent filios in medio tui, et filii comedent patres suos, et faciam in te iudicia, et ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum. ¹¹ Idcirco vivo ego, dicit Dominus Deus: Nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, et in cunctis abominationibus tuis: ego quoque confringam, et non parceret oculus meus, et non miserebor. ¹² Tertia pars tui peste morietur, et fame consumetur in medio tui: et tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam, et gladium evaginabo post eos. ¹³ Et complebo furorem meum et requiescere faciam indignationem meam in eis, et consolabor: et scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum implevero indignationem meam in eis. ¹⁴ Et dabo te in desertum, et in opprobrium Gentibus, quae in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis praetereuntis. ¹⁵ Et eris opprobrium, et blasphemia, exemplum, et stupor in Gentibus,

vykinote mano nutarimų ir net nesielgėte sulig teisėmis pagonių, kurie yra aplink jus, ⁸ todėl Viešpats Dievas sako taip: Štai aš ateinu prie tavęs, aš pats darysiu tavo tarpe teisinus tautų akyse ⁹ ir darysiu tavyje, ko neesu daręs ir nieko panašaus daugiau nebedarysiu, dėl visų tavo nuobodų. ¹⁰ Todėl tavyje tėvaiės savo vaikus ir vaikaiės savo tėvus; aš darysiu tau teismų ir išvėtysiu visas tavo liekanas į visus vėjus. ¹¹ Todėl, kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, iš tikrųjų, kadangi tu sutepei visais savo nusikaltimais ir visomis savo nuobodomis mano šventyklą, tai ir aš naikinsiu; mano akis nepasigailės ir aš nebūsiu gailestingas. ¹² Vienas tavo trečdalis mirs maru ir bus sunaikintas tavyje baidu; kitas tavo trečdalis kris aplink tave nuo kalavijo; kitą gi tavo trečdalį aš išsklaidysiu į visus vėjus ir ištrauksiu iš makščių paskui juos kalaviją. ¹³ Taip aš pilnai įvykinsiu savo narsą, patenkinsiu jais savo užsidegimą, ir iš to bus man džiaugsmo; jie žinos, kad, aš Viešpats esu kalbėjęs savo rūstybėje, kai būsiu patenkinęs jais savo užsidegimą. ¹⁴ Aš paversiu tave tyruma ir padarysiu iš tavęs pasityčiojimą aplink tave esančioms tautoms ir kiekvieno praeivio akyse. ¹⁵ Tu būsi paniekos ir piktžodžiavimo dalykas, įspėjimas ir pasibaisėjimas visoms aplink tave esančioms tautoms, kai aš būsiu pa-

ir teisingo Dievo garbinimo (plg. 38, 12). — (9) *Darysiu tavyje...* Kadangi jie net įgimto įstatymo nesilaikė, kaip kad jo laikėsi ir pagonys (Jier.), ir taip jų piktumas peržengė visas ribas, tai taip pat ir bausmė turi būti lygi. Kaip ji pasireišk, pa-

sakyta 10 eil. Plg. Kun. 26, 29 ir Atk. 28, 53. — (12) *Mirs maru...* Plg. Plg. Jer. 14, 12 ir k. — (13) *Iš to:* iš keršto. — (14) *Tave:* Jeruzalę. — (15) *Įspėjimas...* Tautos turi išmokyti, kad Dievas nepalieka nusikaltimo nenubausto.

quae in circuitu tuo sunt, cum fecero in te iudicia in furore, et in indignatione, et in increpationibus irae. ¹⁶ Ego Dominus locutus sum: Quando misero sagittas famis pessimas in eos: quae erunt mortiferae, et quas mittam ut disperdam vos: et famem congregabo super vos, et conteram in vobis baculum panis. ¹⁷ Et immittam in vos famem, et bestias pessimas usque ad inter necionem: et pestilentia, et sanguis transibunt per te, et gladium inducam super te ego Dominus locutus sum.

dares tau teismą narse, užsidegime ir baudžiančioje rūstybėje. ¹⁶ Aš, Viešpats, tai kalbėjau. Kai aš siųsiu prieš juos pikčiausias bado vilyčias, kurios bus mirtingos ir kurias aš siųsiu jums išsklaidyti, kai aš sukrausiu ant jūsų bado, tai aš sulaužysiu jūmyse duonos ramstį. ¹⁷ Aš siųsiu prieš jus bado ir pikčiausius žvėris, iki jūs būsite sunaikinti; maras ir kraujas pereis per tavo, ir aš užvesiu ant tavęs kalaviją. Aš, Viešpats, tai kalbėjau.

b) Žodžiais paskelbtos pranašystės dėl žydų stabmeldystės.

Caput VI. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel, et prophetabis ad eos, ³ et dices: Montes Israel audite verbum Domini Dei: Haec dicit Dominus Deus montibus, et collibus, rupibus, et vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, et disperdam excelsa vestra, ⁴ et demoliar aras vestras, et confringentur simulachra vestra: et deiciam interfectos vestros ante idola vestra. ⁵ Et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulachrorum vestrorum: et dispergam ossa vestra circum aras vestras ⁶ in omnibus habitationibus vestris. Urbes desertae erunt, et excelsa demolientur, et dissipabuntur: et interibunt

6 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, atgręžk savo veidą prieš Izraelio kalnus, pranašauk prieš juos ³ ir sakyk: Izraelio kalnai, klausykitės Viešpaties žodžio: Štai ką Viešpats Dievas sako kalnams, kaučiams, uoloms ir slėniams. Štai aš užvesiu ant jūsų kalaviją, sunaikinsiu jūsų aukštumas, ⁴ nugriausiu jūsų altorius, ir jūsų stabai bus sutrupinti; aš pamesiu jūsų užmuštuosius ties jūsų dievaičiais. ⁵ Aš pamesiu Izraelio vaikų lavonus ties jūsų stabais ir išbarstysiu jūsų kaulus aplink jūsų aukurus ⁶ visose jūsų gyvenamose vietose. Miestai bus tušti, aukštumos išardytos ir sunaikintos; jūsų aukurai bus su-

6, 1—7, 27. Dėl gyventojų stabmeldystės Jūdo šalis bus visa sunaikinta (6, 1-14); tas sunaikinimas yra neišvengiamas dėl nusikaltimų daugybės (7, 1-27).

(6,2) *Izraelio kalnus.* Pranašas buvo Kaldėjos krašte, kurs yra žemas; su juo palyginta Palestina yra tikrai kalnų kraštas. — (3) *Ir sakyk...* Plg. 36, 2. 3. — (4) *Bus sutrupinti.*

arae vestrae, et confringentur: et cessabunt idola vestra, et conterentur delubra vestra, et debentur opera vestra. ⁷ Et cadet interfectus in medio vestri: et scietis quia ego sum Dominus.

⁸ Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cum dispersero vos in terris. ⁹ Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans, et recedens a me; et oculos eorum fornicantes post idola sua: et displicebunt sibi met super malis quae fecerunt in universis abominationibus suis. ¹⁰ Et scient quia ego Dominus non frustra locutus sum ut facerem eis malum hoc.

¹¹ Haec dicit Dominus Deus Percute manum tuam, et allide pedem tuum, et dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel: quia gladio, fame, et peste ruituri sunt. ¹² Qui longe est, peste morietur: qui autem prope, gladio corruet: et qui relictus fuerit, et obsessus, fame morietur: et complebo indignationem meam in eis. ¹³ Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso, et in cunctis summitatibus montium, et subtus omne lignum nemorosum, et subtus universam quercum frondosam, locum ubi accenderunt thura re-

naikinti ir sulaužyti; jūsų stabai žūs, jūsų šventyklos bus nugriautos ir jūsų padarai bus sunaikinti. ⁷ Užmuštieji kris jūsų tarpe, ir jūs žinosite, kad aš Viešpats.

⁸ Aš paliksiu tautų tarpe tulus iš jūsų, kurie ištruks nuo kalavijo, kai būsiu išsklaidęs jus šalyse. ⁹ Tuomet jūsų ištrūkusiieji atsimins mane tarp tautų, į kurias jie belaisviai yra nuvesti, nes aš būsiu sutrynęs jų paleistuvingą ir nuo manęs atstojuosią širdį ir jų akis, paleistuvingai sekusias savo stabus; jie patys sau nebeatiks dėl piktenybų, kurias jie yra padarę visais savo pasibjaurėtiniais darbais. ¹⁰ Jie pažins, kad aš, Viešpats, ne veltui esu kalbėjęs, padarysiąs jiems tą nelaimę.

¹¹ Štai ką sako Viešpats Dievas: Suduok sau į ranką ir tryptelėk savo koją ir sakyk: Deja visoms pasibjaurėtinoms Izraelio namų piktenybėms, nes jos turi žūti kalaviju, badu ir maru. ¹² Kas toli, tas maru numirs; kas gi arti, tas kris ištiktas kalavijo; kas bus išlikęs ir apgultas, mirs badu, nes aš pilnai įvykinsiu juose savo užsidegimą. ¹³ Jūs žinosite, kad aš Viešpats, kai jūsų užmuštieji bus tarp jūsų stabų aplink jūsų aukurus, kiekviename aukštame kauburyje, visose kalnų viršūnėse, po kiekvienu žaliuojančiu medžiu, po kiekvienu šakotu ažuolu, ten, kur jie degino visiems savo stabams kvepinčių smilkalų. ¹⁴ Aš ištiesiu ant jų sa-

Taip visiems paaiškės jų silpnumas.

(9) *Atsimins mane.* Toks bus Dievo siustųjų bausmių vaisius. — (10) *Ne veltui...* Anot šv. Jieron.: ir kad aš ne veltui esu grąšęs.

(11) *Suduok...*: parodyk šitais nustebimo ženklais, kaip didelė yra nuodėmė (Jier.). — (14) *Aš ištiesiu...*: kaip kitados prieš tautos neprietelius (Iš. 3, 20 ir k.). Dievas ypatingu

dolentia universis idolis suis.
¹⁴ Et extendam manum meam super eos: et faciam terram desolatam, et destitutam a deserto Deblatha in omnibus habitationibus eorum: et scient quia ego Dominus.

Caput VII. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Et tu fili hominis, haec dicit Dominus Deus terrae Israel: Finis venit finis super quattuor plagas terrae. ³ Nunc finis super te, et immittam furorem meum in te: et iudicabo te iuxta vias tuas: et ponam contra te omnes abominationes tuas. ⁴ Et non parceret culus meus super te, et non miserebor: sed vias tuas ponam super te, et abominationes tuae in medio tui erunt: et scietis quia ego Dominus. ⁵ Haec dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit. ⁶ finis venit venit finis, evigilavit adversum te: ecce venit. ⁷ Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus, prope est dies occisionis, et non gloriae montium. ⁸ Nunc de propinquo effundam iram meam super te, et complebo furorem meum in te: et iudicabo te iuxta vias tuas, et imponam tibi omnia scelera tua: ⁹ Et non parceret oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, et abominationes tuae in medio tui erunt: et scietis quia ego sum Dominus per-

vo ranką ir padarysiu, kad šalis būtų apleista ir tuščia, pradedant Deblatos tyruma, visose jų gyvenamose vietose; ir jie žinos, kad aš Viešpats.

7 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Tu, o žmogaus sūnau! Štai ką Viešpats Dievas sako Izraelio šaliai: Ateina galas, galas ateina keturiems šalies kraštams. ³ Dabar ateina galas tau, ir aš paleisiu prieš tave savo narsą; aš teisiu tave, žiūrėdamas tavo kelių, ir statysiu prieš tave visus tavo pasibjaurėtinius darbus. ⁴ Mano akis nepasigailės tavęs ir aš nebūsiu gailestingas; aš dėsiu ant tavęs tavo kelius, ir tavo nuobodos bus tavyje; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats. ⁵ Viešpats Dievas sako taip: Vienas plakimas, štai plakimas ateina. ⁶ Ateina galas, galas ateina; jis pabudo prieš tave, štai jis ateina. ⁷ Ateina sunaikinimas tau, šalies gyventojau; ateina metas, arti yra užmušimo diena, ne džiugavimo kalnuose. ⁸ Dabar greitu laiku aš išliesiu ant tavęs savo rūstybę ir pilnai įvykinsiu tavyje savo narsą; aš teisiu tave, žiūrėdamas tavo kelių ir uždėsiu tau visas tavo piktadarybes. ⁹ Mano akis nepasigailės ir aš nebūsiu gailestingas; bet aš dėsiu ant tavęs tavo kelius, ir tavo nuobodos bus ta-

būdu rodys savo baudžiančią jėgą. — *Pradedant...* Ebr. t.: nuo tyrumos iki Riblai, t. y. nuo pietų iki šiaurės (Jier.).

(7,2) *Izraelio.* Tai bendresnis žydų gyvenamo krašto pavadinimas, nors čia turima omenyje tik Jūdo šalis. — (5) *Vienas plakimas.* Tas

vienas plakimas yra taip didelis, jog kito nė nereikia, kad karalystė būtų sunaikinta (plg. 1 Kar. 26, 8).

— (7) *Ateina...* Plg. Jer. 3, 23.

(8) *Dabar...* Jei skaityti nuo penktu Jekonijo išvedimo metų iki devintu Sedekijo viešpatavimo metų, kuriais Nebukadnecaras apgulė Jeruzalę, tai

cutiens. ¹⁰ Ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia: ¹¹ Iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, et non ex populo, neque ex sonitu eorum: et non erit requies in eis. ¹² Venit tempus, appropinquavit dies: qui emit, non laetetur: et qui vendit, non lugeat: quia ira super omnem populum eius. ¹³ Quia qui vendit, ad id, quod vendidit, non revertetur, et adhuc in viventibus vita eorum. Visio enim ad omnem multitudinem eius non regredietur: et vir in iniquitate vitae suae non confortabitur.

¹⁴ Canite tuba, praeparentur omnes, et non est qui vadat ad praelium: ira enim mea super universum populum eius. ¹⁵ Gladius foris: et pestis, et fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: et qui in civitate, pestilentia, et fame devorabuntur. ¹⁶ Et salvabuntur qui fugerint ex eis: et erunt in montibus quasi columbae convallium omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua. ¹⁷ Omnes manus dissolventur, et omnia genua fluent

vyje; jūs žinosite, kad aš Viešpats, kurs plaku. ¹⁰ Štai diena, štai ji ateina; iškilo sunaikinimas, pražydo rykštė, puikybė išleido diegus. ¹¹ Neteisybė išaugo į bedievyستės rykštę. Nieko iš jų nelieka, nieko iš tautos, nieko iš jų užesio, ir nebus juose atilsio. ¹² Atėjo metas, diena prisiartino. Kas perka, tenesidžiaugia, ir kas parduoda, teneliūdi, nes rūstybė ateina visai jo tautai. ¹³ Nes pardavėjas nebegriš prie to, ką jis yra pardavęs, nors jų gyvybė dar ir tebebūtų tarp gyvųjų; nes ir pranašystė prieš visą jo daugybę nebus atgal atsiimta, ir žmogus neįsigys stiprybės savo gyvenimo neteisybe.

¹⁴ Trimituokite trimitu; tegul visi prisirengia; bet nėra, kas eitų į kovą, nes mano rūstybė visai jo tautai. ¹⁵ Kalavijas lauke, maras ir badas viduje. Kas yra laukuose mirs nuo kalavijo, ir kurie yra mieste, bus maro ir bado praryti. ¹⁶ Ir jei jų pabėgėliai išsigelbėtų, tai jie bus kalnuose lyg slėnių karveliai, visi drebėdami kiekvienas dėl savo neteisybės. ¹⁷ Visos rankos nusileis, ir visi keliai patiš kaip vanduo. ¹⁸ Jie susijuos ašutinėmis, ir iš-

tuodu įvykiu skiria vieną nuo kito pilni treji metai. — (10) *Iškilo...* Bausmė ir kerštas jau prirengti ir greitai ateina. Nelaimė pradžioje lyg kad dygsta ir kaip augalas kyla aukšty, paskui jau virsta žydinčia rykšte. Rykštė žydams turėjo būti kaldėjiečiai, kuriais Dievas naudojo savo tautai plakti. Gal tie patys kaldėjiečiai vadinami ir diegus išleidusia puikybė. — (11) *Neteisybė...* Babelės karalius buvo Dievo rykštė žydų bedievystei nubausti. — *Nieko iš jų...* Nė vienas jų nelieka be bausmės, nieko nelieka iš jų daugybės ir iš jų pasididžiavimų; jiems skiria-

ma amžina nelaisvė. — *Ir nebus...* Ebr. t.: ir nebėra juose nieko kilnaus. — (12) *Kas perka...* Pirkėjas paprastai džiaugiasi, pardavėjas jaučiasi nuliūdęs. Kadangi tačiau nelaisvė čiapat, tai pirkti ir parduoti lygiai tuščias dalykas (Jier.). Pirkimas čia turimas omenyje tas, kurs minimas Kun. 25, 25. — (13) *Nebegriš...*: 50 metų jubiliejui atėjus, kaip sakoma Kun. 25, 14... 27. 28. — *Nebus atgal atsiimta*. Priešingai, ji bus pilnai įvykinta.

(14) *Trimituokite...* Ironiškas paraginimas. — (15) *Kalavijas...* Vz. auk. 5, 12. — (17) *Kėliai...* Susilpnė-

aquis. ¹⁸ Et accingent se cili-
ciis, et operiet eos formido,
et in omni facie confusio, et in
universis capitibus eorum calvi-
tium. ¹⁹ Argentum eorum foras
proicietur, et aurum eorum in
sterquilinum erit. Argentum eo-
rum, et aurum eorum non vale-
bit liberare eos in die furoris
Domini. Animam suam non sa-
turabunt, et ventres eorum non
implebuntur: quia scandalum ini-
quitate eorum factum est. ²⁰ Et
ornamentum monilium suorum
in superbiam posuerunt, et ima-
gines abominationum suarum,
et simulachrorum fecerunt ex eo:
propter hoc dedi eis illud in
immunditiam: ²¹ et dabo illud in
manus alienorum ad diripiendum,
et impiis terrae in praedam, et
contaminabunt illud. ²² Et aver-
tam faciem meam ab eis, et vio-
labunt arcanum meum: et introi-
bunt in illud emissarii, et con-
taminabunt illud.

²³ Fac conclusionem: quoniam
terra plena est iudicio sangui-
num, et civitas plena iniquitate.
²⁴ Et adducam pessimos de Gen-
tibus, et possidebunt domos eo-
rum, et quiescere faciam super-
biam potentium, et possidebunt
sanctuarium eorum. ²⁵ Angustia su-
perveniente, requirent pacem, et
non erit. ²⁶ Conturbatio super con-
turbationem veniet, et auditus
super auditum: et quaerent visio-

gastis apsiaus juos; visuose vei-
duose bus sugėdinimo ir ant
visų jų galvų plikės. ¹⁹ Jų sida-
bras bus laukan išmestas, ir jų
auksas bus laikomas mėšlu; jų
sidabras ir jų auksas neįstengs
išgelbėti jų Viešpaties narso die-
nų. Jais jie negalės pasotinti savo
sielos ir pripildyti savo pilvų;
nes tai pasidarė jiems papiktini-
mas nusikaltimui. ²⁰ Savo perlų
papuošalu jie naudojosį puiky-
bei; iš jo jie darė savo nuobodų
ir stabų paveikslus; todėl aš pa-
verčiau ji jiems nešvarumų ²¹ ir
duosiu ji šventimųjų rankoms plė-
šti ir žemės beddievams grobti,
ir šitie suteps ji. ²² Aš nugrėšiu
nuo jų savo veidą, ir jie suteps
mano slėpyne; plėšikai įeis į ją
ir suteps ją.

²³ Daryk grandinę, nes žemė
pilna kruvino nusikaltimo ir mie-
stas pilnas neteisybės. ²⁴ Aš at-
vesiu pikčiausius iš tautų, ir tie
paveldės jų namus; aš sustab-
dysiu galiūnų puikybę, ir anie
paveldės jų šventyklas. ²⁵ Ateinant
suspaudimui, jie ieškos ramybės,
bet jos nebus. ²⁶ Ateis išgąstis
ant išgąscio ir gandas ant gando.
Jie reikalaus iš pranašų regėjimų,
tačiau kunigas bus netekęs įsta-

jimas pasireiškia kėlių linkimu, tarsi
jų patizimu. — (19) Išmestas. Anot
ebr. t.: jų pačių išmestas. — *Papikti-
nimas...*: priežastis nusikalsti. Plg.
Pat. 11 4; Ekl. 5, 10; Sof. 1, 18. —
(20) *Paverčiau ji...* Ką išrinktoji tau-
ta turi, tai yra iš tikrųjų Dievui pa-
švęsta, yra Dievo nuosavybė. Tų
dalykų atidavimas dievačiams tu-
rėjo sužadinti didžiausią Dievo rūš-

tybę. — (21) *Ir žemės beddievams*:
stabų tarnautojams. — (22) *Nugrė-
šiu*. Jie neverti, kad aš į juos pa-
žvelgčiau.

(23) *Grandinę*. Ji bus ženklas,
kad jie turi būti sugauti ir surišti,
nes miestas yra pilnas didžiausių
neteisybių. — (24) *Sustabdysiu...* Plg.
5 Moz. 28, 50. — *Jų šventyklas*: ku-
riomis jie veltui pasitikėjo. —

nem de propheta, et lex peribit a sacerdote, et consilium a senioribus. ²⁷ Rex lugebit, et princeps induetur moerore, et manus populi terrae conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, et secundum iudicia eorum iudicabo eos: et scient quia ego Dominus.

tymo ir vyresnieji patarimo. ²⁷ Karalius gedės, kunigaikštis apsilvils liūdesiu ir šalies tautos rankos drebės. Aš padarysiu jiems taip, kaip jie elgėsi, ir teisiu juos taip, kaip jie teisė; ir jie žinos, kad aš Viešpats.

e) Viešpats regėjimais aprėškia pranašui Jeruzalės gyventojų nusikaltimus ir bausmes.

Caput VII¹. ¹ Et factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, et senes Iuda sedebant coram me, et cecidit ibi super me manus Domini Dei. ² Et vidi, et ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum eius, et deorsum, ignis: et a lumbis eius, et sursum, quasi aspectus splendoris, ut visio electri. ³ Et emissa similitudo manus apprehendit me in cinctu capitis mei: et elevavit me Spiritus inter terram, et caelum: et adduxit me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem,

8 perskyrimas. ¹ Tai atsitiko šeštais metais šeštame mėnesyje penktą jo dieną. Aš sėdėjau savo namuose, ir Jūdo vyresnieji sėdėjo ties manim; tenai atėjo ant manęs Viešpaties Dievo ranka. ² Aš žiūrėjau, ir štai tarsi ugnies išvaizdos pavidalas; pradedant jo strėnomis ir žemyn buvo lyg kad ugnis, o nuo jo strėnų aukštyn buvo lyg žėrinčio skaitvario blizgėjimas. ³ Ištiesios rankos pavidalas nutvėrė mane už mano galvos plaukų, Dvasia pakėlė mane tarp žemės ir dangaus ir Dievo regėjime atnešė mane į Jeruzalę, prie vidaus vartų, kurie yra šiaurės šone, kame

(27) *Karalius...* Visi luomai nebežinos kaip gelbėtis. Visi bus nubausti, kaip kas užsipelnė.

8, 1—11, 25. Regėjime pranašas mato stabmeldystę sutepamą Jeruzalę (8, 1-18) ir jos nubaudimą išžudymu visų, kurie nepažymėti ženklų thau (9, 1-11), ir ugnies papylimu ant miesto (10, 1-7); toliau mato Dievo garbės pasitraukimą nuo bažnyčios slenkščio (10, 8-22), pranašauja ypatingą bausmę didžiūnams (11, 1-13) ir skelbia paguodos žodžius Izraelio liekanoms (11, 14-25).

(8,1) *Atsitiko šeštais...*: metams ir šešiams mėnesiams praslinkus po pašaukimo eiti pranašo pareigas. —

(2) *Pavidalas*: žmogaus pavidalas. — (3) *Nutvėrė mane*: regėjime (Efr. Jier. Teodor.). — *Prie vidaus vartų*. Aplink bažnyčią buvo platus kunigų šventorius; aplink jį bent kiek žemiau buvo kitas, izraelitų šventorius. Iš šito žemesniojo į aukštesnįjį šventorių buvo treji vartai, šiaurės, rytų ir pietų šonuose. Čia kalbama apie tuos vartus, kurie buvo šiaurės šone tarp abiejų šventorių. — *Paveldo stabas*. Aiškintojų dauguma su šv. Jeronimu mano, kad tai turėjo būti Baalo stabas, kurį karalius Manasas buvo pastatydinęs bažnyčioje (4 Kar. 21, 7; 2 Kron. 33, 7). Jozijai, tiesa, buvo jį sunaikinęs (2 Kron.

ubi erat statutum idolum zeli ad provocandam aemulationem. ⁴ Et ecce ibi gloria Dei Israel secundum visionem, quam videram in campo. ⁵ Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam Aquilonis: et ecce ab Aquilone portae altaris idolum zeli in ipso introitu. ⁶ Et dixit ad me: Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, ut procul recedam a sanctuario meo? et adhuc conversus videbis abominationes maiores.

⁷ Et introduxit me ad ostium atri: et vidi, et ecce foramen unum in pariete. ⁸ Et dixit ad me: Fili hominis fode parietem. Et cum fodissem parietem, apparuit ostium unum. ⁹ Et dixit ad me: Ingredere, et vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. ¹⁰ Et ingressus vidi, et ecce omnis similitudo reptilium, et animalium, abominatio, et universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. ¹¹ Et septuaginta viri de senioribus domus

buvo pastatytas pavydo stabas pavydai sužadinti. ⁴ Štai tenai buvo Izraelio Dievo garbė, visai kaip tas regėjimas, kurį aš buvau matęs lygumoje. ⁵ Jis man tarė: Žmogaus sūnau, pakelk savo akis į šiaurės kelią. Tuomet aš pakėliau savo akis į šiaurės kelią; ir štai į šiaurę nuo altoriaus durų prie pat angos buvo pavydo stabas. ⁶ Jis man kalbėjo: Žmogaus sūnau, tu juk matai, ką šitie daro, tas dideles nuobodas, kurias Izraelio namai čia daro, kad aš toli pasitraukčiau nuo savo šventyklos, bet toliau tu matysi dar didesnių nuobodų.

⁷ Tuomet jis atvedė mane prie prieangio durų; aš žiūrėjau, ir štai sienoje buvo skylė. ⁸ Jis man tarė: Žmogaus sūnau, laužk sieną. Man pralaužus sieną, pasirodė vienos durys. ⁹ Jis man tarė. Įeik ir matyk pikčiausias nuobodas, kurias šitie čia daro. ¹⁰ Įėjęs aš žiūrėjau, ir štai čia buvo visokių panašumų slankiojančių gyvių ir gyvulių, nuobodų ir visokių Izraelio namų statybų, nupieštų visur aplinkui ant sienos. ¹¹ O septynios dešimtys vyrų iš Izraelio namų vyresniųjų su Je-

34, 4), bet jo ipėdiniai buvo vėl jį pastatę. Plg. Dan. 14, 35. — (4) *Buvo Izraelio garbė*. Iš Dievo garbės pasirodymo bažnyčioje pranašas turi suprasti, kaip labai šita vieta yra šventa ir kaip labai ji dabar sutepta. — (5) *Nuo altoriaus durų*: tų pačių durų, kurios paminėtos 3 e.; pro jas buvo einama tiesiog prie deginamųjų aukų altoriaus; stabas stovėjo antrame šventoriuje, bet arti durų į pirmąjį, taip kad jį galėjo matyti visuomet kunigai ir šiaip jau žydai, kurie neleidavo į kunigų šventorių. — (6) *Kad aš toli...* Iš ištatymo žydai turėjo žinoti, kad jų atpuolimo nuo Dievo pasėka bus

jųjų apleidimas.

(7) *Prie prieangio durų*. Kalbama vėl apie tas pat duris; kadangi tačiau pranašas visa mato regėjime, tai čia yra daugiau vaizdų negu tikrenybės. Skylė minima tuo tikslu, kad Ezekielis žinotų, kurioje vietoje reikia laužti, kad pamatytų ir galėtų paskelbti slepiamus, ne visiems žinomus dalykus, nes daugelis žydų su savo stambeldystės apeigomis slėpėsi nuo kitų. — (10) *Slankiojančių ir gyvulių*. Tai buvo ypač Aigipto dievaičių vaizdai; juos garbino tie žydai, kurie laukė pagalbos iš Aigipto. — (11) *Septynios...*: kaipo visos tautos atstovai. Iš kitur neži-

Israel, et lezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: et unusquisque habebat thuribulum in manu sua: et vapor nebulae de thure conurgebat. ¹² Et dixit ad me: Certe vides fili hominis quae seniores domus Israel faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram. ¹³ Et dixit ad me: Adhuc conversus videbis abominationes maiores, quas isti faciunt.

¹⁴ Et introduxit me per ostium portae domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: et ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. ¹⁵ Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis: adhuc conversus videbis abominationes maiores his. ¹⁶ Et introduxit me in atrium domus Domini inter vestibulum et altare, quasi vigintiquinque viri dorsa habentes contra templum Domini, et facies ad Orientem: et adorabant ad ortum Solis. ¹⁷ Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis: numquid leve est hoc domui Iuda ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic:

zonijo sūnumi Safanu viduryje stovėjo ties piešiniais. Kiekvienas turėjo savo rankoje smilkytuvą, ir smilkalų debesėlio kvapas kilo aukštyn. ¹² Tuomet jis man tarė: Žmogaus sūnaui, tu juk matai, ką Izraelio namų vyresnieji daro tamsoje, kiekvienas savo kambario patamsyje; nes jie sako: Viešpats mūsų nemato; Viešpats paliko šalį. ¹³ Jis man tarė: Toliau tu matysi dar didesnių nuobodų, kurias šitie daro.

¹⁴ Jis įvedė mane pro Viešpaties namų vartų angą, kuri yra šiaurės šone, ir štai tenai sėdėjo moterys, raudančios Adonio. ¹⁵ Jis man tarė: Žmogaus sūnaui, tu juk matai; toliau tu matysi nuobodų dar didesnių už šitas. ¹⁶ Jis įvedė mane į Viešpaties namų vidaus šventorių, ir štai prie Viešpaties bažnyčios angos tarp prieangio ir altoriaus apie dvidešimt penkis vyrus buvo nugaromis atsigręžę į Viešpaties bažnyčią ir veidais į rytus; jie garbino saulėtekį linkon. ¹⁷ Jis man tarė: Tu juk matei, žmogaus sūnaui? argi Jūdo namams dar maža daryti šitas nuobodas, kurias jie čia daro, kad jie pripildė taip

nomas Jezonijas gal buvo Aigipto šalininkų vadas. — (12) *Kambario patamsyje*. Anot ebr. t.: paveikslų kambaryje. Viešai pasiduoti stabmeldystei nebuvo galima dėl gana griežto karaliaus Jozijo draudimo. — *Viešpats paliko...*: Jahve nebėgina šitos šalies, tai mes turime ieškoti pagalbos pas kitus dievus. Plg. 2 Kron. 28, 23.

(14) *Vartų*: pro kuriuos iš miesto buvo įeinama į pirmąjį, žemutinį šventorių. — *Adonio*. Ebr. ir syr. Tammus. Šv. Jieron. laikė jį lygiu penik. ir graikų dievaičiui Adoniui.

— (16) *Vidaus*: kunigų; tas šventorius buvo prie pat bažnyčios (3 Kar. 6, 3). — *Prie Viešpaties bažnyčios*: prie rūmo, kuriame buvo šventoji ir švenčiausioji bažnyčios dalis. Tas rūmas turėjo nedidelį prieangį. Netoli nuo jo šventoriuje buvo deginamųjų aukų altorius. Nugaras atgręžę bažnyčios rūmui 24 kunigų šeiminų vyresnieji ir vyriausias kunigas reiškė savo pagarbą užtekančiai saulei; taip drauge buvo garbinamas ir Baalas. Pas Joëlį 2, 17 toje pat vietoje kunigai dar atgaila. — (17) *Laiško šaka...* Apie kokių pagonių įprotį

quia replentes terram iniquitate conversi sunt ad irritandum me? et ecce applicant ramum ad nares suas. ¹⁸ Ergo et ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: et cum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

Caput IX. ¹ Et clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquaverunt visitationes urbis, et unusquisque vas interfectionis habet in manu sua. ² Et ecce sex viri veniebant de via portae superioris, quae respicit ad Aquilonem: et unusquisque vas interitus in manu eius: vir quoque unus in medio eorum vestitus erat lineis, et atramentarium scriptoris ad renes eius: et ingressi sunt, et steterunt iuxta altare aereum: ³ Et gloria Domini Israel assumpta est de cherub, quae erat super eum ad limen domus: et vocavit virum, qui indutus erat lineis, et atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. ⁴ Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem in medio Ierusalem: et signa thau super frontes viro- rum gementium, et dolentium super cunctis abominationibus, quae fiunt in medio eius. ⁵ Et illis dixit, audiente me: Transite per

pat šalį neteisybės ir vėl mane erzino? ir štai jie laiko šaką prie savo nosų. ¹⁸ Ir aš tat elgsiuos narsingai; mano akis nepasigailės ir aš nebūsiu gailestingas; nors jie dideliu balsu šauks į mano ausis, aš neišklausysiu jų.

9 perskyrimas. ¹ Po to jis šaukė man girdint dideliu balsu tardamas: Miesto lankymai artėja, ir kiekvienas laiko savo rankoje žudymo įrankį. ² Ir štai šeši vyrai ėjo keliu nuo aukštesniųjų vartų, kurie yra šiaurės šone, ir kiekvienas turėjo savo rankoje žudymo įrankį; jų viduryje vienas vyras buvo apsilvilkęs drobiniais, su rašomaisiais prietaisais pajuostyje; jie įėjo ir sustojo prie varinio altoriaus. ³ Izraelio Viešpaties garbė pakilo nuo kerubo, ant kurio ji buvo, prie namų slenkščio ir pašaukė vyrą apsilvilkusį drobiniais ir turėjusį pajuostyje rašomąjį prietaisą. ⁴ Viešpats jam tarė: Pereik miestą išilgai, Jeruzalės viduriu ir parašyk *Thau* kaktose tų vyrų, kurie dūsauja ir dejuoja dėl visų jame įvykstančių nuobodų. ⁵ Kitiems, man girdint, jis tarė: Ei-

pranašas kalba šitoje vietoje, susekti negalima. — (18) *Elgsiuos...*: kad bent skaudžiausios nelaimės privers tų juos suprasti piktus jų darbus.

(9, 1) *Jis*: Viešpats. — *Dideliu balsu*: taip parodydamas didelę rūstybę. — *Miesto lankymai...* Daugelis dabar ebr. t. verčia šiaip: eikite šen. Jūs, miesto sargai, ir tegul kiekvienas turi savo rankoje savo žudymo įrankį. — (2) *Šeši vyrai*: angelai. Jie šeši, nes 6 eil. užmuštinieji pavadinti šešiais vardais. Jie ateina iš šiaurės, nes visos nelaimės eina iš

šiaurės. Iš žemesniojo šventoriaus pro vartus šiaurės šone jie įeina į vidaus šventorių ir sustoja prie deginamųjų aukų altoriaus. — *Drobiniais*. Plg. Apr. 16, 5. — (3) *Pakilo*: lyg norėdama pasitraukti. — (4) *Thau*. Šita raidė senovėje pas penikijiečius, aramiečius ir kitas rytų tautas turėjo kryžiaus išvaizdą. Taigi Viešpaties išminties sumanymu žyme, kuri turėjo apsaugoti nuo nužudymo, buvo pasirinktas kryžiaus ženklas; jis tiko juo labiau, kad šitas Jeruzalės sugriovimas bu-

civitatem sequentes eum, et percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini. ⁶ Senem, adolescentulum, et virginem, parvulum, et mulieres interficite usque ad internecionem: omnem autem, super quem videritis thau, ne occidatis, et a sanctuario meo incipite. Coeperunt ergo a viris senioribus, qui erant ante faciem domus. ⁷ Et dixit ad eos: Contaminate domum, et implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, et percutebant eos, qui erant in civitate. ⁸ Et caede completa, remansi ego: ruique super faciem meam, et clamans aio: Heu, heu, heu Domine Deus: ergone disperdes omnes reliquias Israel, effundens furorem tuum super Ierusalem? ⁹ Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel, et Iuda, magna est nimis valde, et repleta est terra sanguinibus, et civitas repleta est aversione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, et Dominus non videt. ¹⁰ Igitur et meus non parcet oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam. ¹¹ Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso

kite per miestą paskui jį ir užmušinėkite; tegul jūsų akis nepasigaili ir nebūkite gailestingi. ⁶ Užmuškite ir nužudykite senį, jaunikaitį ir mergaitę, kūdikį ir moteris; visų gi tų, ant kurių matysite *Thau*, neužmuškite, ir pradėkite nuo mano šventyklos. Taigi jie pradėjo nuo vyresniųjų, kurie buvo ties namais. ⁷ Jis jiems dar tarė: Sutepkite namus ir padarykite šventorius pilnus užmuštųjų! Išeikite! Jie išėjo ir užmušinėjo tuos, kurie buvo mieste. ⁸ Žudymui pasibaigus, pasilikau aš vienas. Aš parpuoliau ant savo veido ir šaukdamas sakiau: Deja, deja, deja, Viešpatie Dieve, nejaugi tu sunaikinsi visas Izraelio liekanas, išliedamas savo narsą ant Jeruzalės? ⁹ Jis man tarė: Izraelio ir Jūdo namų neteisybė yra labai ir labai didelė, šalis yra pilna kraujų ir miestas pilnas atpuolimo, nes jie sako: Viešpats paliko šalį ir Viešpats nemato. ¹⁰ Taigi ir mano akis nepasigailės, ir aš nebūsiu gailestingas; jų elgesį aš gražinsiu ant jų galvų. ¹¹ Ir štai tas vyras, kurs buvo apsvilkęs drobiniais ir turėjo rąšomąjį prietaisą pajuostyje, pra-

vo figura kito jos sunaikinimo, kurį įvykino Titas ir iš kurio išsigelbėjo tik tie, kurie buvo pažymėti Kristaus kryžiaus ženklų. Plg. Iš. 12, 7; Apr. 7, 3. — (6) *Nuo mano šventyklos*. Plg. 8, 16. Teismas prasideda prie Dievo namų. Juo arčiau kas stovi Dievo, juo didesnės jis yra vertas bausmės, jei jis nuo jo nusigręžia ir pakrypsta į pikta. Šituo regėjimu griauamas taip pat klaidingas nusikaltusių žydų pasitikėjimas šventykla. — *Vyresniųjų...* Kunigai, kurie pirmi nusikalto, turi pirmi būti nubauti. Todėl jie nė nebevedinami kunigais, tik vyresniaisiais, nes nu-stoję savo teokratinės vertės, jie

neberanda sau prieglaudos net ir šventoje vietoje. — (7) *Sutepkite namus*. Savo bažnyčios Viešpats nebelaiko šventa, nes ji stabų daugybės sutepta. Lavono palietimas sutepdavo žmones, rakandus ir namus. — (8) *Aš vienas*. Kadangi šventoriuje buvo tik stabų garbintojai (8, 7-17), šitie gi visi buvo užmušti, tai pranašas yra vienas tarp užmuštųjų bedievių lavonų. Jis maldauja Dievą, kad pasigailėjimu sušvelnintų baudžiantį teismą. Taip pranašas užstoja Izraelio namus lyg siena ir Viešpaties dieną kovoja gera kovą (13, 5). — (9) *Jis man tarė*: Kadangi Viešpats mato pra-

suo, respondit verbum, dicens: Feci sicut praecepisti mihi.

Caput X. ¹ Et vidi, et ecce in firmamento, quod erat super caput cherubim, quasi lapis saphirus, quasi species similitudinis soli, apparuit super ea. ² Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, et ait: Ingredere in medio rotarum, quae sunt subtus cherubim, et imple manum tuam prunis ignis, quae sunt inter cherubim, et effunde super civitatem. Ingressusque est in conspectu meo: ³ cherubim autem stabant a dextris domus cum ingrederetur vir, et nubes implevit atrium interius. ⁴ Et elevata est gloria Domini desuper cherub ad limen domus: et repleta est domus nube, et atrium repletum est splendore gloriae Domini. ⁵ Et sonitus alarum cherubim audiebatur usque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis. ⁶ Cumque praecepisset viro, qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum, quae sunt inter cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotam. ⁷ Et extendit cherub manum de medio cherubim ad ignem, qui erat inter cherubim: et

nešė sakydamas: Padariau, kaip man įsakei.

10 pėrskyrimas. ¹ Aš žiūrėjau, ir štai skliausme, kurs buvo viršuje kerubų galvos, pasirodė ties jais lyg kad sapyro akmuo, lyg kad sosto pavidalas. ² Tuomet jis tarė drobiniais apsivilkusiam vyrui taip: Įeik tarp tekinių, esančių po kerubais, ir imk pilną saują žėrinčių anglių, esančių tarp kerubų, ir paberk ant miesto. Ir jis įėjo mano akyse. ³ Kerubai gi stovėjo dešiniame namų šone, kai vyras įėjo, ir debesis pripildė vidaus šventorių. ⁴ Viešpaties garbė pakilo nuo kerubo prie namų slenkščio; namai pasidarė pilni debesies, ir šventorius pasidarė pilnas Viešpaties garbės blizgėjimo. ⁵ Kerubų sparnų ūžimas girdėjosi net iki išoriniam šventoriui lyg kad visagalia Dievo balsas, kai jis kalba. ⁶ Taigi, kai jis buvo davęs įsakymą drobiniais apsivilkusiam vyrui, tardamas: Imk ugnies iš tarpo tekinių, esančių tarp kerubų, tasai įėjęs atsistojo prie tekinio. ⁷ Ir kerubas ištiesė savo ranką tarp kerubų prie ugnies, buvusios tarp kerubų, pasiėmė jos ir davė į rankas to, kurs buvo ap-

našą verkiantį savo tautos ir nustebusį Dievo rūstybės didumu, tai jis jam pasako savo teisingo nutarimo priežastis.

(10, 1) *Aš žiūrėjau.* Viešpaties garbė, kuri nuo bažnyčios šventoriaus buvo paskelbusi baudžiamąjį sprendimą, po to buvo sugrįžusi į savo sostą. Čia ji priima pranešimą apie sprendimo įvykinimą. — (2) *Paberk ant miesto.* Jeruzalė turėjo savo sienose Viešpaties garbės bažnyčioje; kadangi tas Dievo apsireiškimas buvo gyventojų paniekintas, tai Dievo garbės sostas virsta teismo krase, ir tas blizgėjimas, kuriuo buvo Die-

vo didenybė apsupta, duoda ugnies miestui sunaikinti. Taip nurodoma svarbiausia miesto sunaikinimo priežastis. — (3) *Dešiniame:* į pietus nuo bažnyčios rūmo. — (4) *Pilni debesies.* Debesis, kurs pripildo Dievo garbės apsireiškimo vietą, padaro tą apsireiškimą dar didingesnį ir sužadina matančiame daugiau pagarbos. — (6) *Esančių tarp kerubų.* Kerubai ant sadoros skrynios prie permaldavimo vietos buvo tarsi teikiamos malonės tarpininkai, čia jie, kaip po pirmųjų gimdytojų išvaymo iš rojaus, prisideda prie nubaudimo. Taip visos žydams suteiktosios ma-

sumpsit, et dedit in manus eius. qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus est.

⁸ Et apparuit in cherubim similitudo manus hominis subtus pennas eorum. ⁹ Et vidi, et ecce quattuor rotae iuxta cherubim: rota una iuxta cherub unum, et rota alia iuxta cherub unum: species autem rotarum erat quasi visio lapidis chrysolithi. ¹⁰ Et aspectus earum similitudo una quattuor: quasi sit rota in medio rotae. ¹¹ Cumque ambularent, in quattuor partes gradiebantur: et non revertebantur ambulantes, sed ad locum, ad quem ire declinabat quae prima erat, sequebantur et ceterae, nec convertebantur. ¹² Et omne corpus earum, et colla, et manus, et pennae, et circuli plena erant oculis, in circuitu quattuor rotarum. ¹³ Et rotas istas vocavit volubiles, audiente me. ¹⁴ Quattuor autem facies habebat unum: facies una, facies cherub: et facies secunda, facies hominis: et in tertio facies leonis: et in quarto facies aquilae. ¹⁵ Et elevata sunt cherubim: ipsum est animal, quod videram iuxta fluvium Chobar. ¹⁶ Cumque ambularent cherubim, ibant pariter et rotae iuxta ea: et cum elevarent cherubim alas suas ut exaltarentur de terra, non residebant rotae, sed et ipsae iuxta erant. ¹⁷ Stan-

sivilkęs drobiniais; šitas paėmęs išėjo.

⁸ Kerubuose po jų sparnais pasirodė rankos pavidalas. ⁹ Aš žiūrėjau, ir štai prie kerubų buvo keturi tekiniai: vienas tekinyis prie vieno kerubo, kitas tekinyis prie kito kerubo; tekinių gi išvaizda buvo lyg krizolito akmens reginys. ¹⁰ Visi keturi buvo visai panašūs kiti į kitą, lyg kad būtų buvęs vienas tekinyis kitame tekinyje. ¹¹ Kai jie eidavo, jie judėdavo į keturis šonus; eidami jie nesigrėždavo, bet į tą vietą, į kurią pakrypėdavo eiti tas, kurs buvo pirmas,ėjo paskui jį ir kiti, nesigrėždami. ¹² Visas jų kūnas, kaklas, rankos ir sparnai, taip pat skrytys aplinkui keturiuose tekiniuose buvo pilni akių. ¹³ Man girdint, jis pavadino tuos tekinius sukuriu. ¹⁴ Kiekvienas gyvūnas turėjo keturis veidus: pirmas veidas buvo kerubo veidas; antras veidas žmogaus veidas; trečias liūto veidas ir ketvirtas aro veidas. ¹⁵ Ir kerubai pasikėlė; tai buvo tie gyvūnai, kuriuos aš buvau matęs prie Kobar upės. ¹⁶ Kai kerubaiėjo,ėjo taip pat prie jų ir tekiniai; ir kai kerubai pakeldavo savo sparnus, kad pasikeltų nuo žemės, tekiniai nepasilikdavo, bet šalia jų ir jie būdavo. ¹⁷ Aniems sustojus, sustodavo ir jie; ir su

lonės dėl jų piktumo virsta nelaimėmis.

(8) *Rankos pavidalas*. Kaip skliausmas, sostas, taip ir ranka reikia suprasti kaipo šioks toks tų dalykų panašumas (Jier.), nes pranašas mato Dievo garbę ne veidu į veidą, bet tik vaizduose ir prilyginimuose. — (9) *Tekiniai*... Vz. auk. 1, 15... — (12) *Visas jų*: kerubų. — (13) *Sukuriu*. Ebr., galgal. Ebr. t. galima

suprasti taip, kad šituo žodžiu buvo duotas tekiniams įsakymas pradėti judėti, smarkiai suktis. — (14) *Kerubo veidas*. Plg. 1, 5. 10. Gyvūnų aprašyme čia nėra paminėta versio veido; matomai šitoje eil. yra perrašinėtojų klaida; anot kai kurių gi aiškintojų visa šita eil. yra išleistina, kaipo netyčia iš salies patekęs į tekstą prierasas. — (16) *Kai kerubai*... Ir čia aprašymas pakartojamas, kad

tibus illis, stabant: et cum elevatis elevabantur. spiritus enim vitae erat in eis.

¹⁸ Et egressa est gloria Domini a limine templi: et stetit super cherubim. ¹⁹ Et elevantia cherubim alas suas, exaltata sunt a terra coram me: et illis egredientibus, rotae quoque subsecutae sunt: et stetit ir introitu portae domus Domini orientalis: et gloria Dei Israel erat super ea. ²⁰ Ipsum est animal quod vidi subter Deum Israel iuxta fluvium Chobar: et intellexi quia cherubim essent. ²¹ Quattuor vultus uni, et quattuor alae uni: et similitudo manus hominis sub alis eorum. ²² Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram iuxta fluvium Chobar, et intuitus eorum, et impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

Caput XI. ¹ Et elevavit me spiritus, et introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quae respicit ad solis ortum: et ecce in introitu portae viginti quinque viri: et vidi in medio eorum lezoniam filium Azur, et

pakilstančiais pasikeldavo; nes juose buvo gyvybės dvasia.

¹⁸ Tuomet Viešpaties garbė išėjo nuo bažnyčios slenksčio ir sustojo ant kerubų. ¹⁹ Kerubai gi pakeldami savo sparnus pasikėlė nuo žemės mano akivaizdoje; jiems išeinant, ėjo paskui taip pat tekiniai. Jie sustojo prie šiaurinių Viešpaties namų vartų angos, o Izraelio Dievo garbė buvo ant jų. ²⁰ Tai buvo ta esybė, kurią aš buvau matęs po Izraelio Dievu prie Kobarų upės; ir aš supratau, kad tai buvo kerubai. ²¹ Kiekvienas turėjo po keturis veidus ir kiekvienas po keturis sparnus, o po jų sparnais buvo žmogaus rankos pavidalas. ²² Ir jų veidų išvaizda buvo toki pat kaip veidų, kuriuos buvau matęs prie Kobarų upės; taip pat ir jų pasižiūrėjimas ir kiekvieno jų judėjimas ties savim.

11 pėrskylimas. ¹ Tuomet dvasia pakėlė mane ir atvedė mane prie Viešpaties namų vartų rytų šone, kurie yra į saulėtekis; štai ten vartų angoje buvo dvidešimt penki vyrai; jų vidury aš mačiau tautos vyresniusius

visiems būtų aišku, jog dabar pranašas mato tą patį dalyką, kurs jam buvo parodytas jo pašaukime į pranašus. Vž. 1, 19-21; 10, 20.

(18) *Viešpaties garbė...* Kai buvo daromas teismas, Dievo garbė buvo sustojus ant šventyklos slenksčio (4 e.). Iš ten ji vis labiau traukiasi nuo suteptos šventyklos prie išorinių vartų rytų šone ir dar sustoja prie jų angos, kad, jai dar nevisai apleidus šventyklą, būtų padarytas kitas teismas (11, 1...) — *Prie Kobarų*. Auk. 1, 1. 3 tą patį apreiškimą pranašas buvo matęs ištrėmimo vietoje, nes Dievas pasilieka ištikimas savo sandorai ir neatmeta vieną sykį iš-

rinktos tautos; jis teikia ištremtiesiems savo malonės ir palankumo.

(11, 1) *Vartų rytų šone:* pro juos buvo įeinama į išorinį šventorių iš rytų pusės. — *Vartų angoje...* 9 ir 10 persk. pranašas matė visų Jeruzalės bedievių iššudymą ir miesto sudėginimą; bet tai buvo įvykinta tik regėjime; iš tikrųjų gi dar buvo likę 4 metai iki Jeruzalės sunaikinimui; todėl greta regėjimo, kuriame visi nužudomi, jis čia pat kitame regėjime gali matyti dar atskirą bendro sunaikinimo sceną. — *Dvidešimt...* Gr. t.: apie dvidešimt penkis. Tai ne tie patys, ką 8, 16. Jie matomai buvo sudarę politinę valsty-

Pheltiam filium Banaiae, principes populi. ² Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, et tractant consilium pessimum in urbe ista, ³ dicentes: Nonne dudum aedificatae sunt domus? haec est lebes, nos autem carnes. ⁴ Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis. ⁵ Et irruit in me spiritus Domini, et dixit ad me: Loquere: Haec dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israel, et cogitationes cordis vestri ego novi. ⁶ Plurimos occidistis in urbe hac, et implestis vias eius interfectis. ⁷ Propterea haec dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes, et haec est lebes: et educam vos de medio eius. ⁸ Gladium metuistis, et gladium inducam super vos, ait Dominus Deus. ⁹ Et eiiciam vos de medio eius, daboque vos in manu hostium, et faciam in vobis iudicia. ¹⁰ Gladio cadetis: in finibus Israel iudicabo vos, et scietis quia ego Dominus. ¹¹ Haec non erit vobis in lebetem, et vos non

Azuro sūnų Jezoniją ir Banajo sūnų Peltiją. ² Ir jis man tarė: Žmogaus sūnau, šitie yra žmonės, kurieturi nedorų minčių ir daro šitame mieste pikčiausią sumanymą, ³ sakdami: Argi namai tik nesenai pastatyti? Jis yra puodas, mesgi mėsa. ⁴ Todėl pranašauk apie juos, pranašauk, žmogaus sūnau! ⁵ Tuoju Viešpaties dvasia puolė mane ir man tarė: Kalbėk; štai ką sako Viešpats: Taip kalbėjote jūs, Izraelio namai, ir aš žinau jūsų širdies mintis. ⁶ Jūs užmušėte daugelį šitame mieste ir pripildėte jo gatves užmuštųjų. ⁷ Todėl štai ką sako Viešpats Dievas: Jūsų užmuštieji, kuriuos jūs ištiesėte jo viduryje, tai yra mėsa, ir jis yra puodas; jus gi aš išvesiu iš jojo. ⁸ Jūs bijojote kalavijo; kalaviją aš atvesiu ant jūsų, sako Viešpats Dievas. ⁹ Aš išmesiu jus iš jojo ir paduosiu jus į neprietelio ranką; jums aš padarysiu teismų. ¹⁰ Jūs sukniubsite po kalavijų; Izraelio ribose aš teisiu jus, ir jūs žinosite, kad aš Viešpats. ¹¹ Jis nebus jums puodas, ir jūs nebūsime jame mėsa;

bės tarybą ir laikė savo susirinkimus prie rytų vartų (1 Kron. 27 16... Jer. 26, 10). Dviejų vardai pasakomi; gal šitie buvo geriau žinomi tremtiniams kaipo įtakingi Aigipto šalininkų vardai. — (3) *Argi namai...* Šių žodžių mintis tikriausiai yra tokia: Jeruzalės namai seni ir tvirti. Kas Jekonijo laikais buvo kaldėjiečių apgriauta (4 Kar. 24, 11), dabar jau pataisyta, ir mes neturime jokio pagrindo bijoti Babilono. — *Jis yra:* Jeruzalės miestas. Kaip puodas saugo mėsą nuo sudegimo, taip naujai sustiprintas miestas turės juos apsaugoti nuo kaldėjiečių karo ugnies, kad jie galėtų pasilikti mieste, iki juos pašauks iš jo paprasta mirtis. — (6) *Jūs užmušėte...* Tai vienas jų nusikaltimų pavyzdys: savo piktus sumanymus vykindami jūs padarėte, kad, sukėlus

maištą prieš Babėlę, miestą apgulus ir paimant, daug žmonių užmušta, ir jie guli nepalaidoti miesto gatvėse. — (7) *Tai yra mėsa...* Su karčia ironija patarlė gražinama nusikaltėliams, bet visai kita prasme: Tik tie, kurie jau užmušti, pasiliks mieste ir čia savo kapuose turės atilsio, jūs gi iš savo tariamos tvirtovės ir saugios vietos būsite paimti ir išgabenti. — (8) *Kalavijo.* Jie bijojo kaldėjiečių kalavijo, nes anksčiau kaldėjiečiai visų pirma gaudydavo didžiūnus, sugautus gi žudydavo arba vesdavo nelaisvėn. — (9) *Aš padarysiu...* Jie kalti be reikalo žuvusiųjų kraujo; už tatai turės atsilginti savo kraują. — (10) *Izraelio ribose...* Nebukadnecaras teisė sugautus Izraelio didžiūnus ir karalių Sedekiją prie Palestinos šiaurės ribų Reblatoje (4

eritis in medio eius in carnes: in finibus Israel iudicabo vos. ¹² Et scietis quia ego Dominus: quia in praeceptis meis non ambulastis, ei iudicia mea non fecistis, sed iuxta iudicia Gentium, quae in circuitu vestro sunt, estis operati.

¹³ Et factum est, cum propheta-rem, Pheltias filius Banaiae mortuus est: et cecidi in faciem meam clamans voce magna, et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus: consummationem tu facis reliquiarum Israel? ¹⁴ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ¹⁵ Fili hominis, fratres tui fratres tui, viri propinqui tui, et omnis domus Israel, universi, quibus dixerunt habitatores Ierusalem: Longe recedite a Domino, nobis data est terra in possessionem. ¹⁶ Propterea haec dicit Dominus Deus, quia longe feci eos in Gentibus, et quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt. ¹⁷ Propterea loquere: Haec dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis, et adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel. ¹⁸ Et ingredientur illuc, et

Izraelio ribose aš teisiu jus. ¹² Ir jūs žinosite, kad aš Viešpats, nes jūs nesielgėte sulig mano įsakymais ir nesilaikėte mano teisių, bet elgėtės sulig teisėmis pagonių, kurie yra aplink jus.

¹³ Man pranašaujant atsitiko, kad Banajo sūnus Peltijas numirė; tai aš parpuoliau ant savo veido, šaukdamas dideliu balsu, ir tariau: Deja, deja, deja, Viešpatie Dieve! Ar tu nori padaryti galą Izraelio liekanoms? ¹⁴ Tuomet man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁵ Žmogaus sūnau, tavo broliai, tavo broliai, tavo giminaičiai ir visi Izraelio namai, tai yra visi tie, kuriems Jeruzalės gyventojai sakė: Toli pasitraukite nuo Viešpaties, mums yra duota žemė valdyti. ¹⁶ Todėl štai ką sako Viespats Dievas: Aš, tiesa, išsiunčiau jus toli tarp pagonių ir išsklaidžiau šalyse; bet aš būsiu jiems šventykla trumpam laikui tose šalyse, į kurias jie atėjo. ¹⁷ Todėl tu kalbėk: Viešpats Dievas sako taip: Aš surinksiu jus iš tautų ir sujungsiu iš šalių, kuriose jūs esate išsklaidyti, ir duosiu jums

Kar. 25, 18... Jer. 39, 6; 52, 9. 10. — (12) *Sulig teisėmis pagonių*: ypač pasidavėte pagonių stambeldystei. Kas susideda su pagonimis, tie turi kentėti bausmę pagonių krašte.

(13) *Peltijas numirė*... Staigi vieno mirtis buvo ženklas, bet ir laidas, kad visi turės žūti. — *Padaryti galą*...: nebežiūrint daug sykių duotų ir pakartotų pažadų (Jer. 4, 27; 5, 18; 30, 11) — (14) *Viešpaties žodis*. Dievas ramina pranašą, paaiškindamas jam, kame ir kokios yra liekanos, kurias jis nori išlaikyti: tie, kurie yra mieste ir nenori pasiduoti kaldėjėčiams, bus atmesti (Jer. 24, 8); ištremtiesiems gi tas jų išvedimas bus naudingas. — (15) *Mums*

yra duota...: savo žadėjimų šali Viešpats davė mums, jus gi jis atmetė toli nuo savęs; taip sako Jeruzalės gyventojai. Įvyks tačiau priešingai: jiems reikės žūti, anais gi Dievas rūpinsis. Ne Jeruzalės piliečiams, bet savo broliams, kurie atvyko draug su tavim į Babelę, eik tarpininko ir gelbėtojo pareigas (Joël.). Minimi čia visi Izraelio namai, nes Dievas neatstumia nė vieno nuo išgelbėjimo, kurį jis siūlo. — (16) *Jiems šventykla*. Dievas, kad ir neregimai, pasiliks su ištremtaisiais. — *Trumpam laikui*. Ištremimo laikas trumpas, palyginant su teokratijos ir Palestinos valdymo laikotarpiu — (18) *Pašalins iš ten*... Tauta sugrįš iš ištremi-

auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes eius de illa. ¹⁹ Et dabo eis cor unum, et spiritum novum tribuam in visceribus eorum: et auferam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum: ²⁰ Ut in praeceptis meis ambulent, et iudicia mea custodiant, faciantque ea: et sint mihi in populum, et ego sim eis in Deum. ²¹ Quorum cor post offendicula et abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.

²² Et elevaverunt cherubim alas suas, et rotae cum eis: et gloria Dei Israel erat super ea. ²³ Et ascendit gloria Domini de medio civitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem urbis. ²⁴ Et spiritus levavit me, adduxitque in Chaldaeam ad transmigrationem, in visione in spiritu Dei: et sublata est a me visio, quam videram. ²⁵ Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quae ostenderat mihi.

Izraelio žemę. ¹⁸ Jie įeis tenai ir pašalins iš ten visus jos papiktinimus ir visas jos nuobodas. ¹⁹ Aš duosiu jiems vieną širdį ir suteiksiu į jų vidų naują dvasią; aš atimsiu iš jų kūno akmeninę širdį ir duosiu jiems kūno širdį, ²⁰ kad jie elgtųsi pagal mano įsakymus, sergėtų mano teises ir jų laikytųsi, kad jie būtų man tauta ir aš būčiau jiems Dievas. ²¹ Kieno gi širdis vaikščioja paskui papiktinimus ir savo nuobodas, tą elgesį aš sukrausiu ant jų galvos, sako Viešpats Dievas.

²² Tuomet kerubai pakėlė savo sparnus ir tekiniai buvo su jais, o Izraelio Dievo garbė buvo ant jų. ²³ Viešpaties garbė pakilo iš vidurio miesto ir sustojo kalne, kurs yra į rytus nuo miesto. ²⁴ Dvasia gi pakėlė mane ir regėjime Dievo dvasioje atvedė mane į Kaldėją prie ištremtųjų; regėjimas, kurį aš buvau matęs, išnyko. ²⁵ Aš gi kalbėjau tremtiniams visus Viešpaties žodžius, kuriuos jis buvo man parodęs.

mo vietos; jos uždavinys bus pašalinti iš žadėtosios žemės su pasibaurėjimu savo senesnius nusikaltinimus ir net jų pėdsakas. Plg. Atk. 30, 3; Iz. 40, 1; Jer. 3, 14; Oz. 2, 14; 3, 5; Am. 9, 9. — (19) *Aš duosiu jiems...* Plg. Jer. 31, 33; žem. 36, 26. Dievas bus atnaujinimo ir atstatymo vykintojas; jis išlies į širdis savo dvasią, kuri pakeis jas ir padarys jas kitokias, tarsi naujas. — (20) *Mano tauta...* Vz. Iš. 6, 7; Kun. 25, 18; 26, 12; Atk. 4, 5, 6; plg. Rom. 8, 3, 4. — (21) *Papiktinimus ir...*: pasiduoda stabmeldystei ir ją lydintiems pasibaurėtiniams darbams.

(23) *Kalne, kurs yra...* Pranašui parodoma paskutinė teismo dalis; Viešpaties garbė palieka bažnyčią ir miestą, taip viena ir kitas skiriami tam tikram laikui žūti. Viešpaties garbė nusileidžia Alyvų kalne į ry-

tus nuo miesto (plg. Zak. 14, 4); iš ten ji žiūri į miesto ir bažnyčios žuvimą, kad galų gale (43, 3, 4) įeitu į naują bažnyčią. Nuo to pat kalno vėliau skelbė Kristus miesto ir tautos žuvimą (Lk. 24, 3; Mk. 13, 3) ir nuo jo jis įžengė į dangų, kad darytų jiems teisną (Lk. 24, 50; Apd. 1, 17). — (24) *Pakėlė mane...* Kaip pranašas buvo paimtas, kad gautų regėjimų, tuo pačiu būdu jis gražinamas į savo pirmąją padėtį. — (25) *Žodžius*: darbus.

12, 1–14, 23. Ezekielis gauna įsakymą savo išsikėlimu iš namų ivaizdinti karaliaus ir tautos nelaisvę (12, 1–16), paskelbti greitai įvyksianti Jeruzalės apgulimą ir paėmimą (12, 17–28), pranašauti stabmeldystei pasidavusių netikrų pranašų ir pranašų (13, 1–23), taip pat tautos vyresniųjų nubaudimą (14, 1–11), pa-

d) Pranašystės prieš karalių, tautą ir netikrus pranašus.

Caput XII. ¹Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ²Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, et non vident: et aures ad audiendum, et non audiunt: quia domus exasperans est. ³Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigratorum, et transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conspectu eorum, si forte aspiciant: quia domus exasperans est. ⁴Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans. ⁵Ante oculos eorum perfode tibi parietem: et egredieris per eum. ⁶In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine efferebis: faciem tuam velabis, et non videbis terram. quia portentum dedi te domui Israel. ⁷Feci ergo sicut praeceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem: et vespere perfodi mihi parietem manu: et in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eo-

12 perskyrimas. ¹Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: Žmogaus sūnau, tu gyveni atkakliųjų namų tarpe, kurie turi akis matyti ir nemato, ausis klausyti ir neklauso, nes tai atkaklūs namai. ³Taigi tu, žmogaus sūnau, pasidaryk sau kelionės reikmenes ir iškeliuok dienos metu jų akivaizdoje, keliuok gi iš savo vietos į kitą vietą jų akyse; gal jie tai patėmys; nes tai atkaklūs namai. ⁴Išnešk laukan savo reikmenes kaip reikmenes keliavimui dienos metu jų akyse; tu gi pats išeik vakare, jiems matant, taip kaip išeina keleivis. ⁵Jų akyse pralaužk sau sieną ir išeik pro ją. ⁶Jų akyse tu turi būti nešamas ant pečių, ir būsi išneštas sutemus; tu apsigausi savo veidą ir nematysi žemės; nes iš tavęs aš padarysiu Izraelio namams stebalą. ⁷Taigi aš padariau, kaip Viešpats man buvo įsakęs: aš išnešiau savo reikmenes kaip reikmenes iškeliavimui dienos metu; vakare ranka aš pralaužiau sau sieną ir sutemus išvykau nešamas ant pečių jų akivaizdoje. ⁸Rytmetį man buvo suteiktas Viešpaties

galiau mažą skaičių tų, kurie išsi-gelbės (14, 12-23).

(12, 1) *Viešpaties žodis:* pranašystė apie karaliaus Sedekijo likimą. — (2) *Tu gyven...* Jiems įtikinti reikia pavartoti visos priemonės. Iš-tremtieji turėjo vilties, kurią sten-gėsi palaikyti netikri pranašai, kad greitai vėl sugrįšią į tėvynę (Jer. 29, 20...). Dalykai, kuriuos žmogus mato, paprastai labiau jį paveikia negu žodžiai, kuriuos girdi. Atkaklūs žydai turi būti pamokinti simboli-niais veiksmais. — (3) *Reikmenes:* kas kelionei reikalingusia, lazda,

rišulį su maistu ir indais, truputį drabužių ir tt., visa, ką žmogus gali panešti ant pečių. Įsakomus čia veiksmus Ezekielis turėjo iš tikrųjų atlikti, taip kaip auk. 4, 12. — *Iške-liuok dienos...* Kai kurie aiškintojai mano, kad pranašui buvo įsakyta atlikti du iškeliavimu, vieną die-nos metu, kurs turėjo reikšti tau-tos iškeliavimą, kitą gi vakare su-temus, kuriuo turėjo būti įvaizdintas karaliaus Sedekijo pabėgimas iš Je-ruzalės. Plg. žem. 7. 10. 11 eil., kuriose taip pat rodosi turimas omenyje dvejetainis iškeliavimas. — (6) *Turi*

rum. ⁸ Et factus est sermo Domini mane ad me, dicens: ⁹ Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans: Quid tu facis? ¹⁰ Dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Ierusalem, et super omnem domum Israel, quae est in medio eorum. ¹¹ Dic: Ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis: in transmigrationem, et in captivitatem ibunt. ¹² Et dux, qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient ut educant eum: facies eius operietur ut non videat oculo terram. ¹³ Et extendam rete meum super eum, et capietur in sagena mea: et adducam eum in Babylonem in terram Chaldaeorum: et ipsam non videbit, ibique morietur. ¹⁴ Et omnes, qui circa eum sunt, praesidium eius, et agmina eius dispergam in omnem ventum: et gladium evaginabo post eos. ¹⁵ Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in Gentibus, et relinnavero eos in terris. ¹⁶ Et relinquam ex eis viros paucos a gladio, et fame, et pe-

žodis ir pasakyta: ⁹ Žmogaus sunau, ar Izraelio namai, tie atkaklieji namai, nesakė tau: Ką tu darai? ¹⁰ Tu jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Šita našta kunigaikščiui, kurs yra Jeruzalėje, ir visiems Izraelio namams, kurie yra jos viduje. ¹¹ Sakyk: Aš jums stebalas; kaip aš dariau, taip jiems atsitiks; jie eis į ištėmimą ir į nelaisvę. ¹² Kunigaikštis, kurs yra jų tarpe, bus nešamas ant pečių ir išeis sutemus; jam išvesti jie pralauš sieną; jo veidas bus apgaubtas, kad nė viena akimi nematyty šalies. ¹³ Tačiau aš ištiesiu ant jo savo tinklą, ir jis bus sugautas mano sląstais; aš atvesiu jį į Babiloną į kaldėjiečių šalį; bet jis jos nematys ir tenai mirs. ¹⁴ Visus gi, kurie yra aplink jį, jo sargybą ir jo būrius aš išsklaidysiu į visus vėjus ir ištrauksiu iš makščių paskui juos kalaviją. ¹⁵ Taip jie žinos, kad aš Viešpats, kai būsiu juos išsklaidęs tarp tautų ir išbarstęs juos šalyse. ¹⁶ Iš jų, kurie nežus nuo kalavijo, bado ir maro, aš paliksiu nedaugelį žmonių, kad jie pasakotų tautų tarpe, pas kurias

būti nešamas... Anot ebr. t.: užsidėk ant pečių ir sutemus išnešk. Taip pat ir 7 eil. Katras tūdvių skaitymų yra tikresnis, nepigu pasakyti. Ebr. t. skaitymas yra abejotinas dėlto, kad pats eidamas ir nešdamas savo rišulius pranašas vargu ar būtų galėjęs taip apsigauti savo veida, kad nematyty žemės, kaip tai jam čia pat įsakoma. — (9) *Nesakė tau...* Nepaprastas elgesys turėjo sudominti tuos, kurie matė. — (10) *Našta*: pranašavimas nelaimės sujungtos su grąšymais (Naumo 1, 1). — (11) *Stebalas*: stebuklingu būdu Dievo duotas ženklas tremtiniam, nes pranašo elgesiu ir pamokiniu jie turi būti sėkmingai paraginti išsižadėti

savo klaidingos vilties ir pasitikėjimo. — (12) *Bus nešamas*. Ebr. t. neš. Karalius Sedekijas, kai Jeruzalė jau buvo paimta, išbėgo nakčia pro vartus tarp dviejų sienų (vz. Jer. 39, 4; 52, 7; 4 Kar. 25, 4). — *Bus apgaubtas*: gal taip norėta apsisaugoti, kad bėgančio karaliaus nepažintų. — *Nematyty šalies*. Tai buvo draug ir ženklas, kad jis turėjo netekti akių šviesos. — (13) *Nemats*: apakintas atvyks į Babėlę, todėl jos nematys ir čia gyvens iki mirčiai. Plg. Jer. 52, 11; žem. 17, 20. — (15) *Taip jie žinos...*: kai šitos pranašystės bus įvykintos, jie supras, kad aš Viešpats, ir kad visa įvyko mano sutvarkymu (Jier.). — (16) *Kad*

stilentia: ut enarrent omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: et scient quia ego Dominus.

¹⁷ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ¹⁸ Fili hominis, panem tuum in conturbatione comedere: sed et aquam tuam in festinatione, et moerore bibe. ¹⁹ Et dices ad populum terrae: Haec dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Ierusalem in terra Israel: Panem suum in solitudine comedent, et aquam suam in desolatione bibent: ut desoletur terra a multitudine sua, propter iniquitatem omnium, qui habitant in ea. ²⁰ Et civitates, quae nunc habitantur, desolatae erunt, terraeque deserta: et scietis quia ego Dominus.

²¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ²² Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israel? dicentium: In longum differentur dies, et peribit omnis visio. ²³ Ideo dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud, neque vulgo dicetur ultra in Israel: et loquere ad eos quod appropinquaverint dies, et sermo omnis visionis. ²⁴ Non enim erit

jis, visus anų nusikaltimus; ir jie žinos, kad aš Viešpats.

¹⁷ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁸ Žmogaus sūnau, valgyk savo duoną drebėdamas, bet ir savo vandenį gerk skubėdamas ir liūdėdamas, ¹⁹ ir šalies tautai kalbėk: Viešpats Dievas tiems, kurie gyvena Jeruzalėje Izraelio šalyje, sako taip: Jie valgys savo duoną susirūpinę ir gers savo vandenį nusiminę, kad jų šalis, netekus savo daugybės, turi būti apleista dėl neteisybės visų, kurie joje gyvena. ²⁰ Ir miestai, kurie dabar gyvenami, bus apleisti, šalis bus tuščia, ir jūs žinosite, kad aš Viešpats.

²¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ²² Žmogaus sūnau, kokią jūs čia turite patarę Izraelio šalyje, kad sakoma: Dienos ilgai užtruks ir kiekvienas regėjimas virsta niekais? ²³ Todėl tu jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Aš padarysiu šitai patarlei galą, ir ji nebebūs daugiau vartojama Izraelio šalyje; tu vėlyk sakyk jiems: Arti yra dienos ir kiekvieno regėjimo

jie pasąkotų... Nedaugelis paliktųjų išsklaidyti tarp tautų bus Dievo teisingumo liudytojai, t. y. kad Dievas atidavė savo tautą jos neprieteilams ne dėl silpnumo ar nuožnumo; jie bus jų pačių bedievyستės ir piktumo kaltintojai ir paliudys, kad jie turi kentėti tokių bausmių dėl savo nuodėmių (Teod.).

(18) *Valgyk...* Kitu simboliniu veiksmu pranašas turi įvaizdinti nelaimę, kuri aplankys Jeruzalės gyventojus miesto apgulimo ir paėmimo metu; visas jo elgesys turi skelbti baisių dalykų. — (19) *Kad jų šalis...* Iš išvestųjų reikia atimti klai-

dingą viltis, būk žydų karalystė nežūsianti. Ir kad jie nemanytų, būk tai įvyksta be priežasties, pranašas turi jiems skelbti, jog dėl jų kaltubių visi Judo miestai turi būti apleisti ir visos dirvos sunaikintos. idant jie pažintų Dievo baudžiančią ranką, nes nenorėjo pažinti jo pasigailinčios rankos (Jier.).

(21) *Pasakyta.* Netikintys žydai tyčiojasi iš pranašysčių; vieni laikė jas visai nepamatuotomis, kiti gi jų įvykinimo laukė tik labai tolimoje ateityje. Pranašas atsakys į pasityčiojimus, nurodydamas pranašysčių galią ir tikrumą. — (22) *Dienos...*

ultra omnis visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israel. ²⁵ Quia ego Dominus loquar: et quodcumque locutus fuero verbum, fiet, et non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, et faciam illud, dicit Dominus Deus. ²⁶ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ²⁷ Fili hominis, ecce domus Israel dicentium: Visio, quam hic videt, in dies multos: et in tempora longa iste prophetat. ²⁸ Propterea dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultra omnis sermo meus: verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

Caput XIII. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant: et dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini: ³ Haec dicit Dominus Deus: Vae prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident. ⁴ Quasi vulpes in desertis, prophetae tui Israel erant. ⁵ Non ascendistis ex adverso,

turinys. ²⁴ Nes nei vienas regėjimas nebebus daugiau veltui, nei pranašavimas nebus abejotinas Izraelio vaikų tarpe. ²⁵ Nes aš, Viešpats, kalbėsiu ir koki tik žodi būsiu kalbėjęs, jis įvyks ir daugiau nebebus atidedamas; nes jūsų, atkaklieji namai, dienosė aš kalbėsiu žodi ir ji įvykinsiu, sako Viešpats Dievas. ²⁶ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ²⁷ Žmogaus sūnau, štai tie iš Izraelio namų sako: Regėjimas, kurį šitas mato, yra tolimoms dienoms, ir jis pranašauja tolimai ateičiai. ²⁸ Todėl tu jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Nėvienas mano žodis nebebus daugiau toli atidedamas; žodis, kurį būsiu pasakęs, įvyks, sako Viešpats Dievas.

13 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, pranašauk prieš Izraelio pranašus, kurie pranašauja, ir sakyk pranašaujantiems iš savo širdies: Išgirskite Viešpaties žodi: ³ Viešpats Dievas sako taip: Deja neišmintingiems pranašams, kurie eina paskui savo dvasią ir nieko nemato. ⁴ Tavo, Izraeli, pranašai buvo lyg lapės tyrumose. ⁵ Jūs ne-

laikas slenka, ir pranašystės virsta niekais. Panašiai kalba bedieviai pas Izaiją 5, 19; Jer. 17, 15; plg. 2 Petro 3, 4. — (25) *Koki tik žodi...* Arti yra dienos, kuriose kiekvienas pranašų skelbimas bus įvykintas. Dievo valia du dalyku pasirodys visai tikru: visos melagingos pranašystės, kuriomis pranašai viltaviliauja žmonėms, turi pasiliauti; ką Dievas yra kalbėjęs, turi trumpu laiku įvykti, kad jie patys būtų įvykimo liudytojai. Ką visų laikų patyrimas sako, randame ir čia patvirtinta: kaip tik tie žmonės, kurie nenori tikėti Dievui ir jo pasiuntiniams, mielų norų klausosi

apgaulių ir prietarų. — (28) *Įvyks: prie tavo gyvos galvos ir prie gyvos galvos tu, kurie girdi tavo žodi.*

(13, 3) *Paskui savo dvasią...* Plg. Jer. 23, 1; žem. 14, 9. Kad pranašas būtų tikras, reikia, kad Dievas jį siųstų ir dėtų savo žodžius į jo burną (Atk. 18, 18), toliau, kad jis kalbėtų tik tai, ką jam Dievas paveda. Iš savo širdies pranašauja tas, kurio Dievas nėra išrinkęs ir siuntęs, kurs tačiau kalba Dievo vardu tai, ką pats prasimano. Tokie yra paiki, nes juose nėra Dievo baimės (Ps. 13, 1). — (4) *Lapės tyrumose.* Ebr. t.: griuvėsiuose. Lapės mėgsta gy-

neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in praelio in die Domini. ⁶ Vident vana, et divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cum Dominus non miserit eos: et perseveraverunt confirmare sermonem. ⁷ Numquid non visionem cassam vidistis, et divinationem mendacem locuti estis? et dicitis, ait Dominus: cum ego non sim locutus. ⁸ Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, et vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus: ⁹ Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, et divinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, et in scriptura domus Israel non scribebuntur, nec in terram Israel ingredientur: et scietis quia ego Dominus Deus: ¹⁰ Eo quod deciperint populum meum, dicentes: Pax, et non est pax: et ipse aedificabat parietem, illi autem lineabant eum luto absque paleis.

sukilote priešintis ir nesudarėte sienos Izraelio namams, kad tvirtai laikytumėtės kovoje Viešpaties dieną. ⁶ Jie mato niekus ir pranašauja melą, sakydami: Viešpats kalba, tuo tarpu kad Viešpats jų nesiuntė, jie gi nesiliauja tvirtinę, ką buvo pasakę. ⁷ Argi ne tuščią regėjimą jūs matėte ir ar ne melagingą pranašystę kalbėjote, kai jūs sakėte: Viešpats kalba, tuo tarpu kad aš nekalbėjau? ⁸ Todėl štai ką sako Viešpats Dievas: Kadangi jūs kalbėjote niekus ir matėte melą, todėl štai aš jums, sako Viešpats Dievas: ⁹ mano ranka ateis ant pranašų, kurie mato niekus ir pranašauja melą; jie nebus mano tautos taryboje, nebus įrašyti į Izraelio namų sąrašus ir neįeis į Izraelio šalį; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats Dievas; ¹⁰ tai dėlto, kad jie apgavo mano tautą, sakydami: Ramybė, tuo tarpu kad nėra ramybės, ir kai jie statė sieną, jie ją tepė moliu be šiaudų

venti griuvėsiuose; bekasdamos sau naujus urvus, jos griaua ir griuvėsių likučius. — (5) *Jūs nesukilote...* Ebr. t.: Jūs nestojote į (sienų) plyšius ir nepastatėte sienos aplink Izraelio namus... Kai puolantis priešas pramuša miesto sieną, drąsūs gynėjai lenda į padarytą skylę ir čia sutinka ir stengiasi sulaukyti puolančius, tuo tarpu kad kiti mėgina padarytą plyšį užtaisyti. Panašiai pranašai turi rūpintis atitaistyti žalą, kuri daroma ar tai atskiriems asmenims, ar visai karalystei; taigi jie turi gerinti ipročius, drausti bedievystę, palaikyti dievobaimingumą. Dorybėmis apsupamas ir ginamas miestas lyg kokia stipria siena. Taip kitados Aaronas stojo lyg siena prieš ugnį, Jeremijas norėjo sustabdyti Dievo rūstybę, Mozė mėgino gelbėti tautą (Iš. 32, 11; Sk. 16, 48; Jer. 7, 16). — (7) *Argi ne...* Ezekielis kviečia pačius netikrus pranašus prisipažinti

ir pasisakyti, kad jie nebuvo Dievo siųsti ir kalbėjo savo prasimanytus dalykus. — (9) *Mano ranka:* baudžianti Dievo ranka. Tikruosius pranašus Dievo ranka palaikydavo jų pareigose ir jiems padėdavo (plg. 8, 1 ir k.). — *Jie nebus...* Ypatinga bausmė netikriems pranašams bus ta, kad tauta nebesiduos jiems savęs suvadžioti ir nebeįsileis jų į savo susirinkimą; jie net nebeįpraus Dievo tautai. Ženklas jiems bus tas, kad jie nebegrįš iš nelaisvės, nors greitą grįžimą jie patys taip uoliai skelbė (plg. Jer. 29, 32). — (10) *Ir kai ji:* tauta. — *Siena.* Kitur nesusitinkamas ebr. ž. *chajic* gal reiškia molio sieną. — *Jie ją tepė.* Netikri pranašai gyrė be atodairos visus tautos darbus. — *Moliu be šiaudų.* Ebr. t. čia ir žemiau vietoje molio su priemaiša minimas tinkas. Rytų kraštuose tinkas, kad jis geriau laikytųsi ir galėtų apsaugoti sieną nuo

¹¹ Dic ad eos, qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit: erit enim imber inundans, et dabo lapides praegrandes desuper irruentes, et ventum procellae dissipantem. ¹² Si quidem ecce cecidit paries: numquid non dicitur vobis: Ubi est litura, quam linistis? ¹³ Propterea haec dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, et imber inundans in furore meo erit: et lapides grandes in ira in consumptionem. ¹⁴ Et destruam parietem, quem linistis absque temperamento: et adaequabo eum terrae, et revelabitur fundamentum eius: et cadet, et consumetur in medio eius: et scietis quia ego sum Dominus. ¹⁵ Et complebo indignationem meam in pariete, et in his, qui liniunt eum absque temperamento, dicamque vobis: Non est paries, et non sunt qui liniunt eum. ¹⁶ Prophetae Israel, qui prophetant ad Ierusalem, et vident ei visionem pacis: et non est pax, ait Dominus Deus.

¹⁷ Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quae prophetant de corde

¹¹ Tiems, kurie tepa moliu be priemaišos, sakyk, kad ji sugrius; nes bus smarkaus lietaus, aš duosiu ant jos kristi labai dideliems krušos ledams ir siysiu draskantį audros vėją. ¹² Štai, kai siena bus sugriuvusi, argi nebus jums sakoma: Kame yra užtepimas, kurį jūs užtepėte? ¹³ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Aš padarysiu, kad mano užsidegime kiltų audros vėjas, ir mano narse bus smarkaus lietaus ir rūstybėje didelių krušos ledų sunaikinimui. ¹⁴ Aš sugriausiu sieną, kurią jūs ištepėte be priemaišos, ir sulyginysiu ją su žeme, taip kad jos pamatai bus atidengti; ji sugrius ir tauta bus sunaikinta draug su ja; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats. ¹⁵ Aš parodysiu savo užsidegimą pilną sienai ir tiems, kurie ją tepa be priemaišos, ir sakysiu jums: Nebėra sienos ir nebėra tų, kurie ją tepa, ¹⁶ Izraelio pranašų, kurie pranašauja Jeruzalei ir mato jai ramybės regėjimą, tuo tarpu kad nėra ramybės, sako Viešpats Dievas.

¹⁷ Ir tu, žmogaus sūnau, atgręžk savo veidą prieš tavo tautos dukteris, kurios pranašauja

audrų, buvo daromas iš kalkių sumaišytų su moliu ir sukapotais šiaudais. Moli be šiaudų priemaišos galėjo nuplauti kiekvienas lietus. Molinė (iš nedegtų plytų) siena negalėjo neapsaugota ilgai stovėti. — (11) *Smarkaus lietaus...* Šitais prilyginimais nurodomi pikti žydų tautos priešai (Jier.) ir visokios nelaimės, dėl kurių karalystė turėjo sudrebėti net iki pamatų. — (12) *Štai, kai...* Ebr. t.: ir štai siena griūna, t. y. kai siena sugriuvo, argi nesakys: Kame pagalba, kurią jūs pažadėjote? Ką padėjo, kad jūs gyrėte visa tai, kas tautai patiko? — (13) *Kiltų audros...* Plg. Mt. 7, 26. 27). — (14) *Ir*

tauta bus... Ebr. t.: ir jūs žūsitate jo viduje — mieste palaidoti jo griuvėsiuose. — (16) *Izraelio pranašų:* netikrų pranašų, kurių buvo kaip pačioje Jeruzalėje, taip ir ištremtųjų tarpe. Visi šitie priekaištai netikriems Ezeikielio laikų pranašams tinka visiems klaidžiamokliams, kurie Dievo nesiųsti kalba, ką patys prasimano, tačiau tuos savo prasimanymus vadina Dievo žodžiu; taip pat ir jų darbai žus teisingu Dievo kerštu.

(17) *Atgręžk...* rūščiu ir grąsančiu veidu pažvelk. — *Pranašauja iš...* Kadangi kai kada būdavo tikrų Dievo siųstų pranašų, tai žydų moterų tarpe buvo atsiradę tokių, kurios sa-

suo: et vaticinare super eas, ¹⁸ et dic: Haec dicit Dominus Deus: Vae quae consuunt pulvillos sub omni cubito manus: et faciunt cervicalia sub capite universae aetatis ad capiendas animas: et cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. ¹⁹ Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, et fragmen panis, ut interficerent animas, quae non moriuntur, et vivificarent animas, quae non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis. ²⁰ Propter hoc haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulvillos vestros, quibus vos capitis animas volantes: et dirumpam eos de brachiis vestris: et dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum. ²¹ Et dirumpam cervicalia vestra, et liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultra in manibus vestris ad praedandum: et scietis quia ego Dominus. ²² Pro eo quod

iš savo širdies, pranašauk apie jas ¹⁸ ir sakyk: Deja toms, kurios susiuva patiesalus po kiekvieno alkūne ir daro priegalvius po visokio amžiaus žmonių galva sieloms sugauti, ir kai sugauna mano tautos sielas, žada joms gyvybę. ¹⁹ Jos daro mane nešventą mano tautoje dėl miežių saujos ir duonos kąsnio, kad užmuštų sielas, kurios neturi mirti, ir paliktų gyvas sielas, kurios neturi gyventi, meluodamos mano tautai, kuri tiki melui. ²⁰ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Štai aš einu prieš jūsų patiesalus, kuriais jūs gaudote sielas kaip paukščius; aš atplėšiu juos nuo jūsų rankų ir paleisiu sielas, kurias jūs sugaunate, sielas, kad jos skraidžiotų. ²¹ Aš sudraskysiu jūsų priegalvius ir paleisiu mano tautą iš jūsų rankos, ir jie nebebus daugiau jūsų rankose grobis, ir jūs žinosite, kad aš Viešpats. ²² Kadangi jūs apgaulingai nuliūdinote teisiojo širdį, kurio

vo prasimanymais norėjo suvadžioti prietarams pasiduodančią tautą. — (18) *Priegalvius...* Pranašės darė didelių ir mažų galvoms sulig kiekvieno ūgiu, minkštus patiesalus ir priegalvius ta pat prasme, kuria pranašai tepė tinkų sieną: jos kalba taip, kad patiktų kiekvienam, i kurį savo žodžiais kreipiasi, sako malonių dalykų, kuriais kiekvienas jaučiasi nuramintas (Jier. Orig.). — *Kai sugauna...* Ebr. t.: gal jūs sugausite mano tautos sielas ir išlaikysite savo sielas gyvas? t. y. ar jūs manote, kad paliksiu tai be bausmės, jei jūs sugaunate mano tautos sielas lyg paukščius, pačios gi pasilikate gyvos? — (19) *Nešventa...*: daro mano vardą tautoje paniekintina, kadangi parduoda už menkiausius dalykus Dievo pranašystes, minėdamos Dievo vardą, pataikauja nusikaltėliams, drįsta žadėti laimės nusidėjėliams. Koks iš tikrųjų galėtų

būti didesnis nusikaltimas, kaip daryti iš paties Dievo žmonių akyse savo nusikaltimų dalyvį ir padėjėją? — *Kad užmuštu...* Jos sako: kas pasiduos Babilono karaliui, turės mirtį; kas pasipriešins, tas bus gyvas. Kadangi jos skelbia visai priešingai tam, ko Dievas nori, jos užmuša sielas, kurios Dievo nutarimu turi būti gyvos, ir atbulai žada gyvybę tiems, kuriuos dėl savo pasipriešinimo Dievui turi sutikti mirtis (plg. Jer. 29, 7...). — (20) *Paleisiu sielas...* Dievas hudi saviesiems; jis atitolins prapultį, kurią norėta prirengti jo tautai. Dievas sunaikins netikrų pranašų apgaulę ir išvaduos suklaidintus iš jų tykojimų. Tai jis darė, siųsdamas tikrų pranašų, kurie iškeldavo aiškų netikrųjų apgaulės ir melą, taip pat pats nubausdamas netikrus pranašus (vz. Jer. 28, 16; 29, 21). — (21) *Grobis*: karalystės ir miesto sugriovimu bus sunaikintos taip pat

moerere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristavi: et confortastis manus impii, ut non reverteretur a via sua mala, et viveret: ²³ propterea vana non videbitis, et divinationes non divinabitis amplius, et eruam populum meum de manu vestra: et scietis quia ego Dominus.

Caput XIV. ¹ Et venerunt ad me viri seniorum Israel, et sederunt coram me. ² Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ³ Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, et scandalum iniquitatis suae statuerunt contra faciem suam: numquid interrogatus respondebo eis? ⁴ Propter hoc loquere eis, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, et scandalum iniquitatis suae statuerit contra faciem suam, et venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum: ⁵ ut capiat domus Israel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis idolis suis. ⁶ Propterea dic ad domum Israel: Haec

aš nenorėjau nuliūdinti, ir sustiprinote bedievio ranką, kad nesi- gręžtų nuo savo pikto kelio ir būtų gyvas, ²³ todėl jūs nebe- matysite niekų ir nebeužiimsite daugiau žiniavimais; nes aš iš- gelbėsiu savo tautą iš jūsų ran- kos, ir jūs žinosite, kad aš Vieš- pats.

14 perskyrimas. ¹ Pas mane atėjo žmonių iš Izraelio vyre- sniųjų tarpo ir atsisėdo ties ma- nim. ² Tuomet man buvo suteik- tas Viešpaties žodis ir pasakyta: ³ Žmogaus sūnau, šitie žmonės įsidėjo į savo širdis savo susi- tepimus ir savo neteisybės pa- piktinimą pastatė ties savo veidu; argi klausiamas aš turėčiau jiems atsakyti? ⁴ Todėl kalbėk su jais ir jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Kiekvienas žmogus, kurs įsideda savo susitepimus į savo širdį ir stato savo netei- sybės papiktinimą ties savo vei- du, bet gi ateina pas pranašą, klausdamas per jį mane, aš, Vieš- pats, atsakysiu jam sulig jo su- sitepimų daugybe, ⁵ kad Izraelio namai būtų sugauti savo širdyje, kuria jie atstojo nuo manęs per visus savo stabus. ⁶ Todėl sakyk Izraelio namams: Viešpats Dievas

jūsų melagingos pranašystės. — (22) *Kurio aš nenorėjau...* Dievas labai vertina ne tik šventųjų mirtį, bet taip pat ašaras, dūsavimus ir liūde- sius; ne tik dėl gyvybės, bet ir dėl nuliūdimo, kurį bedieviai padaro tei- siajam be priežasties, Dievas reika- lauja iš anų apyskaitos. — (23) *Iš jū- sų rankos*: nubausdamas jus mirtimi.

(14,1) *Vyresniųjų*: buvusių trem- tinių tarpe. Pranašas čia nori paro- dyti, kaip labai buvo visur prasipla- tinus bedievyystė. — (3) *Susitepimus*: dievaičius, kurie čia pat vadinami ir neteisybės papiktinimu. Iš čia paaiš- kėja, kad ir ištremtųjų žydų, net jų

vyresniųjų tarpe palinkimas į stab- meldystę buvo didelis. Jei jie viešai ir negarbino dievaičių, tai šitie buvo labai artimi jų širdžiai; mintimis jie į juos kreipdavos, su pasimėgimu į juos žiūrėdavo. — *Atsakyti*. Atsaky- mo jie neverti, tačiau Dievas duos jiems atsakymą, bet ypatingu būdu. — (5) *Savo širdyje*. Siunčiamomis bausmėmis turės būti suvaldyta jų atkakli širdis; jie turi būti nubauti ne tik dėl visiems žinomų jų nuodė- mių, bet net ir dėl pikto savo širdies palinkimų. — (6) *Izraelio namams*. Įspėjimas duodamas ne tik vyresnie- siams, kurie buvo atėję pas Ezekielį,

dicīt Dominus Deus: Convertimini, et recedite ab idolis vestris, et ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras. ⁷ Quia homo homo de domo Israel, et de proselytis quicumque advena fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me, et posuerit idola sua in corde suo, et scandalum iniquitatis suae statuerit contra faciem suam, et venerit ad prophetam ut interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me. ⁸ Et ponam faciem meam super hominem illum, et faciam eum in exemplum, et in proverbium, et disperdam eum de medio populi mei: et scietis quia ego Dominus. ⁹ Et propheta cum erraverit, et locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum: et extendam manum meam super illum, et delebo eum de medio populi mei Israel. ¹⁰ Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetae erit: ¹¹ ut non erret ultra

sako taip: Gręžkitės ir atstokite nuo savo statų ir nukreipkite savo veidus nuo visų savo susitepimų. ⁷ Nes kiekvienam žmogui iš Izraelio namų ir iš svetimšalių, kurie yra ateiviai Izraelyje, jei atstos nuo manęs ir įsidės savo status į savo širdį ir pasistatys savo neteisybės papiktinimą ties savo veidu, bet gi ateis pas pranašą paklausti per jį manęs, aš, Viešpats, atsa kysiu jam paįsai. ⁸ Aš atgręšiu prieš tą žmogų savo veidą ir padarysiu iš jo pavyzdį ir patarlę ir išdildysiu jį iš savo tautos tarpo, ir jūs žinosite, kad aš Viešpats. ⁹ Ir jei pranašas duosis suvadžioti, kad kalbėtų koki žodį, aš, Viešpats būsiu suklaidinęs tą pranašą; aš ištiesiu ant jo savo ranką ir išdildysiu jį iš mano Izraelio tautos tarpo. ¹⁰ Jie neš savo neteisybę; koki bus klausiančiojo kaltė, toki bus pranašo kaltė, ¹¹ kad Izraelio namai daugiau nebeklaidžiotų nuo manęs ir nebesusiteptų visais savo nusižen-

bet visiems, kurie buvo pranašaus nusistatymo; tokių gi buvo ir tremtinių ir pasilikusių Jeruzalėje žydų tarpe. Duodama įspėjimas, kad visi pasitaisytų ir kad nereikėtų bausmių, Viešpats trokšta visų išsigelbėjimo. — *Nukreipkite...*: būkite stabmeldystei taip svetimi, kad net nenorėtumėte nė pažvelgti į status. — (7) *Svetimšalių, kurie...* Jei Dievas to reikalauja net iš svetimų, tai kaip gi labiau iš savųjų? Pranašas primena čia labai tiksliai Kun. 17, 8. 10. 13 nutarimus apie svetimtaučius, nors tokių Kaldėjoje žydų tarpe turėjo būti ne daugiausia. — (8) *Atsakysiu jam*: vietoje atsakymo jis patirs mano rūstybę ir bausmę ir tai taip, kad iš jo pasidarys visiems dieviško keršto pavyzdys ir įrodymas; jo likimas virs patarle; pagaliau jis turi būti išbrauktas iš Dievo tautos ir tuo pačiu iš gyvųjų

sąrašų knygos. Jau įstatyme Kun. 20, 3. 5. 6; Atk. 28, 37 tokios pat bausmės buvo numatytos bedieviams. — *Jūs žinosite...* Kad šitie grąšymai skelbiami ne veltui, jie patirs savo nenaudai. — (9) *Ir jei pranašas...*: nors ir pranašai sakytų jums laimės žadančius žodžius, jie sakys jums netiesą; Dievas leis jiems tai daryti, ir tai bus teisinga bausmė už jūsų bedievybę. — Kokia prasme Dievas suklaidina toki pranašą, paaiškėja iš 3 Kar. 22, 19–23. Dievas savo teisingo nutarimo leidžia, kad tikėjimo nustoјusi nuodėminga tauta labiau klausytųsi netikrų kaip tikrų pranašų, net duoda netikriems pranašams progos skelbti melagingus dalykus ir netrukdo jų laisvos valios elgtis netinkamai. — *Išdildysiu...* Plg. auk. 13, 3. — (11) *Kad Izraelio...* Bausmėmis siekiamas tikslas yra visos teo-

domus Israel a me, neque pol-
luatur in universis praevaricatio-
nibus suis: sed sint mihi in po-
pulum, et ego sim eis in Deum,
ait Dominus exercituum.

¹² Et factus est sermo Do-
mini ad me, dicens: ¹³ Fili ho-
minis, terra cum peccaverit mihi,
ut praevaricetur praevaricans, ex-
tendam manum meam super eam,
et conteram virgam panis eius:
et immittam in eam famem, et
interficiam de ea hominem, et
iumentum. ¹⁴ Et si fuerint tres
viri isti in medio eius, Noe, Da-
niel, et Iob: ipsi iustitia sua libe-
rabunt animas suas, ait Dominus
exercituum. ¹⁵ Quod si et be-
stias pessimas induxero super
terram ut vastem eam; et fuerit
in via, eo quod non sit pertrans-
iens propter bestias: ¹⁶ Tres viri
isti si fuerint in ea, vivo ego,
dicit Dominus Deus, quia nec
filios, nec filias liberabunt: sed
ipsi soli liberabuntur, terra au-
tem desolabitur. ¹⁷ Vel si gla-
dium induxero super terram illam,
et dixero gladio: Transi per ter-
ram: et interfecero de ea homi-
nem, et iumentum: ¹⁸ et tres viri

gimais, bet kad būtų man tauta
ir aš būčiau jiems Dievas, sako
kareivijų Viešpats.

¹² Man buvo suteiktas Vieš-
paties žodis ir pasakyta: ¹³ Žmo-
gaus sūnau, jei šalis man nusi-
dės, nusikalsdama neištikimybę,
aš ištiesiu ant jos savo ranką ir
sutrupsinsiu jos duonos lazda,
siųsiu jai badą ir išnaikinsiu iš
jos žmogų ir galviją, ¹⁴ ir jei jos
tarpe būtų šitie trys vyrai, Noė,
Daniėlis ir Jobas, jie savo tei-
sumu išgelbėtų savo gyvybes,
sako kareivijų Viešpats. ¹⁵ Jei
aš paleisčiau į šalį ir pikčiausių
žvėrių jai sunaikinti, ir ji pasi-
darytų nepereinama, nes niekas
nebeeitų per ją dėl žvėrių, ¹⁶ šitie
trys vyrai, jei jie būtų joje, kaip
aš gyvas, sako Viešpats Dievas,
neišgelbėtų nei sūnų, nei duk-
terų, bet būtų išgelbėti patys
vieni, šalis gi virstų tyruma.
¹⁷ Arba jei aš atvesčiau prieš aną
šalį kalaviją ir sakyčiau kalavijui:
pereik per šalį, ir taip užmuščiau
joje žmogų ir galviją, ¹⁸ ir josios

kratijos ir visos viršgamtinės apvaiz-
dos tikslas, būtent, kad Dievo tauta
galų gale būtų tobula, kad sandora
būtų pilnai vykinama ir kad būtų at-
vesta ta palaiminta padėtis, kuri su-
sidaro, kai tauta visai atsiduoda Die-
vui ir kai Dievo gėrybės vėl darosi
tautos nuosavybė.

(13) *Jos duonos...* Duona stiprina
žmogaus širdį, dėl alkio gi silpnėja
keliai (Ps. 10: 3, 15; 108, 24); iš to
aišku, kodėl kalbama apie duonos
ramstį, lazda (plg. Kun. 26, 26).
Draug su žmogumi tenka kentėti ir
kitiems tvariniams, taip kaip iš kitos
šalies mesijiniame atnaujinime kartu
su žmogumi, kurs patampa Dievo
prieteliu, matome neretai kitus tva-
rinius dalyvaujant garbėje. Plg. auk. 4,

16; 5, 16. — (14) *Noė...* Net šitie trys vy-
rai, kurių dorybės ir teisumas buvo
taip dideli sugedusios žmonijos tar-
pe, negalėtų pašalinti nelaimės nuo
savo tautiečių, net gi nuo savo sūnų ir
dukterų. Noė buvo žymus savo tei-
sumu, Jobas vengė kuolabiliausiai
nuodėmės, Daniėlis pasižymėjo savo
ištikimybę įstatymui Babelės kara-
liaus rūmuose. Nors Noė išgelbėjo iš
tvano savo šeimyną (Prad. 7, 1),
Jobas užtarė savo prietelius (Jobo
42, 8, 9), Daniėlis savo malda pasie-
kė to, kad jis kartu su savo draugais
ir kitais Babelės išminčiais nežuvo
(Dan. 2, 18), bet dabar žydų tautos
piktumas yra taip didelis ir Dievo
nutarimas taip tvirtas, kad net anie
trys vyrai negalėtų išgauti jiems iš-

isti fuerint in medio eius: vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi soli liberabuntur. ¹⁹ Si autem et pestilentiam immiserō super terram illam, et effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam ex ea hominem, et iumentum: ²⁰ Et Noe, et Daniel, et lob fuerint in medio eius: vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium, et filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. ²¹ Quoniam haec dicit Dominus Deus: Quod et si quattuor iudicia mea pessima, gladium, et famem, ac bestias malas, et pestilentiam immiserō in Ierusalem ut interficiam de ea hominem, et pecus: ²² tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios, et filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, et videbitis viam eorum, et adinventiones eorum, et consolabimini super malo, quod induxi in Ierusalem in omnibus, quae importavi super eam. ²³ Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum, et adinventiones eorum: et cognoscetis quod non frustra fecerim omnia, quae feci in ea, ait Dominus Deus.

viduje būtų šitie trys vyrai, kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, jie neišgelbėtų nei sūnų, nei dukterų, bet būtų išgelbėti patys vienį. ¹⁹ O jei siųsčiau į aną šalį marą ir išpilčiau ant jos savo užsidedimą krauju, kad išdildyčiau iš jos žmogų ir galviją, ²⁰ ir būtų jos viduje Noė, Daniėlis ir Jobas, kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, jie neišgelbėtų nei sūnaus, nei dukters, bet savo teisumu jie išgelbėtų tik savo sielas. ²¹ Nes Viešpats Dievas sako: taip: Jei aš siųsiu į Jeruzalę keturis savo pikčiausius teismus, kalaviją, badą, piktus žvėris ir marą, kad išnaikinau iš jos žmogų ir gyvulius, ²² tačiau liks joje išgelbėtų, kurie išves sūnus ir dukteris; štai šitie ateis pas jus, ir jūs matysite jų elgesį ir jų veiksmus, jūs turėsite paguodos dėl nelaimės, kurią aš atvedžiau į Jeruzalę, dėl viso, ką ant jos atsiunčiau. ²³ Jie bus jums paguoda, kai matysite jų elgesį ir jų veiksmus; jūs pripažinsite, kad aš ne veltui padariau visa, ką esu joje padaręs, sako Viešpats Dievas.

gelbėjimo. Šita išimtis tik patvirtina paprastą Dievo tvarką, kad teisiųjų užtarimas yra žmonėms naudingas ir jųjų malda už kitus daug gali pas Dievą. — (19) *Užsidedimą krauju*: tokia rūstybė, kurios pasėka būtų žudynės ir kraujo išliejimas. — (21) *Jei aš siųsiu...* Ankščiau paskelbta taisyklė (norma) pritaikoma Jeruzalei ypatingu būdu: visokios bausmės palies Jeruzalę ir ji bus tikrai sunaikinta, joje nieko neliks; tačiau bus ir skirtumas; kai kurie jos gyventojai nebus nužudyti, bet bus išvesti į nelaisvę, kad visiems paliudytų, jog žydų karalystė tikrai

sugriauta. — (22. 23) *Turėsite paguodos*. Ta paguoda bus ypatingos rūšies. Senesnieji žydų tremtiniai, pamatę naujai atvykusius belaisvius ir jų bedieviškumą, visą jų nedorą elgesį, kuriuo šitie užsipelnė baisią Dievo bausmę, patys supras, kad ta bausmė nebuvo per daug kieta, kad ji buvo teisinga, ir todėl jų skausmas dėl karalystės žuvimo turės sumazėti; tai ir bus jų paguoda. Tie nauji belaisviai tik dėl to nebus žuvę draug su kitais žydais tėvynėje ir bus atvesti į Kaldėją, kad juos pamatius būtų galima pilnai suprasti Dievo teisingumą (Jier. Teod.)

c) Prilyginimais įvaizdinamos žydų nelaimės.

Caput XV. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nedorum, quae sunt inter ligna silvarum? ³ Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas? ⁴ Ecce igni datum est in escam: utramque partem eius consumpsit ignis, et medietas eius reducta est in favillam: numquid utile erit ad opus? ⁵ Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis devoraverit, et combusserit, nihil ex eo fiet operis? ⁶ Propterea haec dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Ierusalem. ⁷ Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, et ignis consumet eos: et scietis quia ego Dominus, cum posuero faciem meam in eos,

15 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, ką padarys iš vynmedžio tarp visų kitų girios medžių, kurie yra miško medžių tarpe? ³ Gal bus imama iš jo medžio bet kokiam dalykui padirbti, ar gal padarys iš jo vagį, kad ant jo būtų pakabintas bet koks padargas? ⁴ Štai jis atiduodamas ugniai suėsti. Kai ugnis suėdė abu jo galus ir jo vidurys pavirto pelemais, gal tuomet jis dar kam tiks? ⁵ Net būdamas sveikas jis netiko jokiam darbui; juo gi labiau nieko nebus galima iš jo padaryti, kai jį prarys ir sudegins ugnis! ⁶ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Kaip vynmedį tarp miško medžių, kurį daviau ugniai praryti, taip aš atiduosiu Jeruzalės gyventojus. ⁷ Aš atgręšiu savo veidą prieš juos: jie išeis iš ugnies, ir kita ugnis sunaikins juos; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats, kai būsiu atgręžęs prieš juos savo

15, 1—19, 14. Kaip sudeginamas niekam netinkąs vynmedis, taip turi būti nubauti Jeruzalės gyventojai (15, 1-8). Nežiūrint didžiausių Viešpaties suteiktų išrinktajai tautai geradarysčių (16, 1-14), ji virto moteriške svetimotere (16, 15-34), todėl jos laukia sunkios bausmės (35-52); atgailą gi darančiai žadamas dovanojimas (53-63). Vynuogyno prilyginimu išaiškinama, kad tauta yra baustina dėl karaliaus Sedekijo su-laužyto priesaikos, kurią jis buvo padaręs Babelės karaliui (17, 24). Kiekvienas bus Dievo baudžiamas dėl savo, ne dėl svetimų nusikaltimų (18, 1-32). Liūtiinės ir jaunų liūtų, taip pat sunaikinto vynuogyno prilyginimais apraudojamos Judo kunigaikščių likimas (19, 1-14).

(15, 2) *Ką padarys...* Kai kas ebr. t. verčia truputį kitaip: kuo vertesnis

vynmedis už visus kitus miško medžius? Atsakymas: jis ne tik nėra vertesnis, bet daug menkesnis. Prilyginimas daromas čia tikriausiai miške augančio vynmedžio su kitais miško medžiais. Išrinktoji tauta Sen. Test. neretai palyginama su vynmedžiu ir vynuogynu. — (3) *Medžio*. Jei kiti medžiai yra nevaisingi ir todėl išskertami, tai iš jų vis gi būna daugiopos naudos. Gi vynmedis, jei jis neduoda vaisių, yra taip nenaudingas, kad iš jo negalima padirbti nė vagelio (Jier.) — (6) *Kaip vynmedis...* Nors tauta buvo Dievo išrinkta, ji tačiau yra labiau kaip visos kitos tautos atmestina, kaip tik liaujasi davus savo išrinkimą atatinkančius vaisius. — (7) *Jie išeis...* Ir tuos, kurie išvedami į nelaisvę, lydės Dievo rūstybė, jei jie toliau laikysis savo piktumo. Pirmas

⁸ et dederō terram inviam, et desolatam: eo quod praevaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

Caput XVI. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fil hominis notas fac Ierusalem abominationes suas: ³ et dices: Haec dicit Dominus Deus Ierusalem: Radix tua, et generatio tua de terra Chanaan: pater tuus Amorrhaeus, et mater tua Cethaea. ⁴ Et quando nata es in die ortus tui non est praecisus umbilicus tuus, et aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis. ⁵ Non percerit super te oculus ut faceret tibi unum de his, misertus tui: sed proiecta es super faciem terrae in abiectioe animae tuae, in die qua nata es. ⁶ Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, et dixi tibi cum

veidą ⁸ ir būsiu padaręs jų šalį nepraeinamą ir apleistą, nes jie buvo man neištikimi, sako Viešpats Dievas.

16 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, paskelbk Jeruzalei jos bjaurius darbus ³ ir tark: Jeruzalei Viešpats Dievas sako taip: Tavo kilmė ir tavo giminė iš Kanaano šalies: tavo tėvas Amorietis ir tavo motina Ketietė. ⁴ Kai tu gimėj, tavo gimimo dieną nebuvo atpjauta tavo bamba, tu nebuvai nuprausta vandenimi sveikatai, nei apibarstyta druska, nei suvyniota vystyklais. ⁵ Joki akis nepasigailėjo tavęs, kad iš pasigailėjimo būtų padariusi tau bent vieną šių dalykų; bet tu buvai pamesta ant žemės paviršio; taip buvo nieku laikoma tavo siela tą dieną, kurią tu gimėj. ⁶ Praeidamas gi pro tave aš pamačiau tave, kaip tu mindoma savo kraujuje, ir aš tariu

gaisras, kurs juos palietė, jų pirmoji bausmė, buvo miesto ir karalystės sugriovimas. — (8) *Neištikimi*. Dievas, vadindamas juos sulaužiusiais ištikimybę nusidėjėliais, tuo pačiu parodo, kad jie yra nenaudingas vynmedis.

(16, 3) *Tavo kilmė...* Jeruzalės tauta savo kilme nė kiek nebuvo geresnė už menkiausias tautas; ji vien Dievo gerumu ir be jokių savo nuopelnų igavo aukščiausią vertybę. Ta savo geradarystę Dievas dabar pranašo lūpomis Jeruzalei primena: Kolei aš tavęs neišrinkau, tu buvai be jokios grožės ir vertės, lyg kad būtumei gimusi kananiečių ir amoriečių tarpe; todėl tavo vieta tarp tautų buvo labai žema. Lyg kad tokio žemumo nebūtų gana, dar paaiškinama, kad jos tėvas buvęs amorietis, kurs anot Prad. 15, 16 buvęs tarp kitų giminių nedoriausias, ir kad motina buvusi ketietė, t. y. iš tokios giminės, kurios moterys buvo labiausiai ištvir-

kusios (Prad. 27, 46). Ezekielis, kurs gerai žinojo, kad Izraelitai buvo kilę iš Aramo (plg. 28, 25; 33, 24), nori čia pasakyti, kad izraelitų protėvis Abraomas buvo išrinktas iš stabmeldžių tarpo (Joz. 24, 2). Tačiau čia minimą tautos gimimą galima taip pat suprasti apie tą laiką, kai ji buvo Aigipto vergijoje. Plg. Oz. 2, 15; Jer. 2, 2. — (4) *Atpjauta...* Toks neatpjovimas yra pavojingas gimusio kūdikio gyvybei. — *Druska*. Senovėje manyta, kad druska apibarstytas naujagimis geriau tarpis ir kad jo oda pasidarys stipresnė. — (5) *Nepasigailėjo*. Niekas nepriėmė gimusio kūdikio geruoju; gimdytojai jį išmetė laukan. Gal čia taip daroma aliuzija į Aigipto Paraono isakymą mesti į vandenį visus gimusius žydu berniukus (Iš. 1, 22). — (6) *Pamačiau tave*. Kadangi joki žmogaus akis nenorėjo į naujagimį žiūrėti, Dievas maloningai pažvelgė į jį, kaip jis gulėjo pamestas gimimo

esses in sanguine tuo: Vive: dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo vive. ⁷ Multiplicatam quasi germen agri dedi te: et multiplicata es, et grandis effecta, et ingressa es, et pervenisti ad mundum muliebrem: ubera tua intumuerunt, et pilus tuus germinavit: et eras nuda, et confusione plena. ⁸ Et transivi per te, et vidi te: et ecce tempus tuum, tempus amantium: et expandi amictum meum super te, et operui ignominiam tuam. Et iuravi tibi, et ingressus sum pactum tecum: ait Dominus Deus: et facta es mihi. ⁹ Et lavi te aqua, et emundavi sanguinem tuum ex te: et unxi te oleo. ¹⁰ Et vestivi te discoloribus, et calceavi te ianthino: et cinxi te bysso, et indui te subtilibus. ¹¹ Et ornavi te ornameto, et dedi armillas in manibus tuis, et torquem circa collum tuum. ¹² Et dedi in aurem super os tuum, et circulos auribus tuis, et coronam decoris in capite tuo. ¹³ Et ornata es auro, et argento, et vestita es bysso, et polymito, et multicoloribus: similam, et mel, et oleum comedisti, et decora

tau, kai buvai savo kraujuje: Būk gyva; aš, sakau, tau tariau: Būk gyva savo kraujuje. ⁷ Aš padariau tave gausingą kaip lauko augalus; tu tarpai ir pasidarei didelė, subrendai ir pasiekei moteriškosios grožės amžių; tavo krūtys išaugo ir tavo plaukai žėlė, bet tu buvai plika ir pilna sugėdinimo. ⁸ Aš ėjau pro tave ir pamačiau tave; ir štai tai buvo tavo laikas, meilės metas; aš ištiesiau ant tavęs savo apsiaustą ir apdengiau tavo gėdingą plikumą. Aš prisiečiau tau ir padariau su tavim sandorą, sako Viešpats Dievas, ir tu pasidarei mano. ⁹ Aš nuprausiau tave vandenimi, nuploviau nuo tavęs tavo kraują ir patepiau tave aliejumi; ¹⁰ aš apvilkau tave marginiais ir apaviau tave mėlynomis korpėmis, sujuosiau tave plona drobe ir apgau biau tave šilko šydu. ¹¹ Aš papuošiau tave papuošalais, daviau apyrankes tavo rankoms ir grandinėlę tavo kaklui. ¹² Aš pakabinau žiedą ant tavo burnos, auskarus tavo ausyse ir daviau puikų vainiką ant tavo galvos. ¹³ Taip tu buvai papuošta auksu ir sidabru, apvilкта plona drobe, šilku ir daugspalviais audiniais; tu

kraujuose, nenupraustas, su neperrišta bamba, paliktas žvėrimis sudraskyti, ir savo visagalybės valia nutarė, kad kūdikis pasilikis gyvas, nežiūrint visų pavojų jo gyvybei. — (7) *Gausinga*. Aigipte mažas žydų būrelis padaugėjo ir virto didele tauta (plg. Iš. 1, 7). — *Moteriškosios...*: žydinčios jaunystės metas. — *Plika ir...* Taip neretai būna ir su jau užaugusiais bedujinių vaikais. Žydai Aigipte dar neturėjo visų sandoros su Dievu malonių. — (8) *Apsiausta...* Dievas padarė iš tos jaunos mergaitės savo sužadėtinę, ištiesdamas ant jos savo apsiausto skverną (plg. Rut.

3, 9) — *Sandora*. Dievo sandora su išrinktąja tauta dažnai vadinama moterystės ryšiu, taip kaip Nauj. Testam. dangiškoje Jeruzalėje švenčiamos vestuvės Avinėlio su Bažnyčia. Dievas patvirtino sandorą iš savo šalies kilniais pažadais, tauta prisiekė būti ištikima (Iš. 19, 8). — (10) *Apvilkau*. Dievo suteiktos tautai malonės įvaizdinamos kaip duodami jaunavedei gražiausi apdarai ir išlaikymas. — (12) *Puikų vainiką*. Kaip karaliaus sužadėtinė ji papuošiama karališkos garbės ženklais, grandinele ir vainiku. — (14) *Tavo vardas...*: mano geradaryste ir

facta es vehementer nimis: et profecisti in regnum. ¹⁴ Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus.

¹⁵ Et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo: et exposuisti fornicationem tuam omni transeunti ut eius fieres. ¹⁶ Et sumens de vestimentis tuis fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: et fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est. ¹⁷ Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quae dedi tibi: et fecisti tibi imagines masculinas, et fornicata es in eis. ¹⁸ Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, et operuisti illas: et oleum meum, et thymiana meum posuisti coram eis. ¹⁹ Et panem meum, quem dedi tibi, similam, et oleum, et mel, quibus enutrivisti te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis, et factum est, ait Dominus Deus. ²⁰ Et tulisti filios tuos, et filias tuas, quas generasti mihi: et immolasti eis ad devorandum. Numquid parva est fornicatio tua?

valgei kviečių miltus, medaus aliejaus, buvai pasidarius gražių gražiausia ir pasiekei karalių garbę. ¹⁴ Tavo vardas pasklido tarp tautų dėl tavo gražumo, nes tu buvai tobula mano grožėje, kurią aš buvau tau suteikęs, sako Viešpats Dievas.

¹⁵ Bet tu pasitikėdama savo grožybe paleistuvavai savo šlovei ir savo paleistuvavimą siūlei kiekvienam praeiviui, kad būtų mei jojo. Tu ėmei iš savo drabužių ir iš vieny su kitais susiūtų darei sau aukštumų, kuriose tu paleistuvavai, kaip niekuomet nėra buvę ir nebus. ¹⁷ Tu ėmei savo pasipuošimo dalykus iš mano aukso ir mano sidabro, kuriuos aš buvau tau davęs, ir darei sau vyrų paveikslus ir paleistuvavai su jais. ¹⁸ Tu ėmei savo daugspalvius apdarus ir apdengei juos; mano aliejų ir mano smilkalus tu dėjai ties jais. ¹⁹ Mano duoną, kurią aš tau daviau, kvietienius miltus, aliejų ir medų, kuriais aš tave maitinau, tu dėjai jų akivaizdoje saldžiam kvapui; taip tai įvyko, sako Viešpats Dievas. ²⁰ Tu ėmei savo sūnus ir savo dukteris, kurias man pagimdei, ir juos aukojai jiems praryti. Argi tat mažas dalykas

begaliniu duosnumu tu įsigijai karalienės vardą, taip kad apie tave kalbėjo visų tautų liežuviai ir tu buvai tobula ne savo galia, bet mano gerumu (Jier.).

(15) *Paleistuvavai...* Plg. Atk. 8, 11-15; 31, 20 ir k. — *Praeiviui*: tu pasidavei svetimų dievaičių garbinimui ir darei sandoras su svetimšaliais. — (16) *Aukštumų*. Taip vadinosi ne tik kalneliai ir kauburiai, kuriuose buvo garbinami pagonių dievaičiai, bet taip pat juose pastatytos šventyklos, kurios dažniausiai būdavo

paprastos padangtės. Padangtės gi būvo galima padaryti iš susiūtų apsiaustų. — (17) *Vyrų*. Minimi tik vyrų paveikslai, nes prilyginime tauta įvaizdinama kaip neištikima sužadėtinė; bet tai dar nereiškia, kad tarp garbinamų svetimų dievaičių nebūtų buvę deivių stabų. — (20) *Sūnus...* Sūnūs buvo jai Dievo duoti ir turėjo būti auginami Dievo garbei; ji gi atnašavo juos dievaičiams. Ir dar kuriuo tikslu? Kad būtų praryti. Taip daroma aliuzija į Moloko aukas. — *Argi tat...* Ebr. t.: argi tau dar maža

²¹ Immolasti filios meos, et destisti, illos consecrans, eis. ²² Et post omnes abominationes tuas, et fornicationes, non es recordata dierum adolescentiae tuae, quando eras nuda, et confusione plena, conculcata in sanguine tuo. ²³ Et accidit post omnem malitiam tuam (vae, vae tibi, ait Dominus Deus) ²⁴ et aedificasti tibi lupanar, et fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. ²⁵ Ad omne caput viae aedificasti signum prostitutionis tuae: et abominabilem fecisti decorem tuum: et divisisti pedes tuos omni transeunti, et multiplicasti fornicationes tuas. ²⁶ Et fornicata es cum filiis Aegypti vicinis tuis magnarum carniū: et multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me. ²⁷ Ecce ego extendam manum meam super te, et auferam iustificationem tuam: et dabo te in animas odientium te filiarum Palaestinarum, quae erubescunt in via tua scelerata. ²⁸ Et fornicata es in filiis Assyriorum, eo quod necdum fueris expleta: et postquam fornicata es, nec sic es satiata. ²⁹ Et multiplicasti for-

yra tavo paleistuvavimas? ²¹ Mano vaikus tu skerdei ir jiems davei, juos aukodama. ²² Ir po visų tavo bjauriausių darbų ir paleistuvavimų tu neatsiminei savo jaunystės dienų, kai tu buvai plika ir pilna sugėdinimo, mindoma savo kraujuje. ²³ Po viso tavo pikto atsitiko (deja, deja tau, sako Viešpats Dievas), ²⁴ kad tu pasistatei sau paleistuvavimo namų ir pasidarei sau kekšavimų vietų visose gatvėse. ²⁵ Kiekviename gatvės kampe tu pastatei savo paleistuvavimo ženklą ir padarei savo grožybę pasibjaurėtiną. Tu išsižergei savo kojomis kiekvienam praeiviui ir dauginai savo kekšavimus. ²⁶ Tu paleistuvavai su savo kaimynais didžiakūniais Aigipto sūnumis ir dauginai savo kekšavimą, kad erzintumei mane. ²⁷ Štai aš ištiesiau savo ranką ant tavęs, atėmiau tavo pasiteisinimą ir padaviau tave valiai tų, kurie nekenčia tavęs, palestiniečių dukterims, kurios gėdėjos tavo nuodėmingo kelio. ²⁸ Tu paleistuvavai ir su asirijiečių sūnumis, nes dar nebuvai patenkinta, ir kai buvai

buvo tavo paleistuvavimo, (21) kad tu ir mano vaikus skerdei...? (22) *Tu neatsiminei...* Tų dalykų užmiršimas galėjo būti tam tikrų būdų nusikaltimų priežastis: kaip savo skurdo, Dievo gailestingumo ir jo geradarysčių atsiminimas saugo ir gina pamaldumą, taip užmiršimas paleidžia pavadžius išdidumui ir leidžia sielai keltis į puikybę. — (24. 25) *Paleistuvavimo namų...*: tu statei statų aukurų daugybę kauriuiose, prie miesto vartų, net ir pačioje šventykloje. Plg. Jer. 2. 22; 11. 13. — (26) *Paleistuvavai...* Paleistuvavimas visur šitame prilyginime reikia suprasti apie svetimų dievų garbinimą (Jier. Teod.); tačiau

tas garbinimas dažnai nebuvo laisvas nuo ištvirtimo ir kūniško paleistuvavimo. — (27) *Atėmiau...* Ebr. t.: sumažinau, kas tau buvo skirta, t. y. žmonai priklausanti iš vyro duodama išlaikymą. Išlaikymo sumažinimas buvo vykinamas įvairių nelaimių siuntimu, sausmečiais ir bado metais. — *Palestiniečių dukterims*: pilistimų miestams, todėl pilistimams. Plg. Teis. 13, 2; 2 Kar. 4, 2. — *Gėdėjos...* Pilistimai laikėsi ištikimai ir tvirtai savo dievaičių ir todėl rauda iš gėdos, matydami kaip žydai apleidavo savo Dievą, kad eitų paskui svetimus (plg. Jer. 2, 10-12). — (28) *Su asirijiečių...* Plg. 4 Kar. 16, 7; Jer. 2, 36. — (29) *Kanaano. Čia*

nicationem tuam in Terra Chanaan cum Chaldaeis: et nec sic satiata es. ³⁰ In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus; cum facias omnia haec opera mulieris meretricis, et procacis? ³¹ Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viae, et excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium, ³² sed quasi mulier adultera, quae super virum suum inducit alienos. ³³ Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, et dona donabas eis ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum. ³⁴ Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, et post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, et mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.

³⁵ Propterea meretrix audi verbum Domini. ³⁶ Haec dicit Dominus Deus: Quia effusum est aes tuum, et revelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super

paleistuvavus, nė taip tu dar nebuvai soti. ²⁹ Tu dauginai savo paleistuvavimą Kanaano šalyje su kaldėjiečiais ir nė taip nebuvai soti. ³⁰ Kuo gi aš galėčiau apvalyti tavo širdį, sako Viešpats Dievas, kadangi tu darei visus šituos moteriškės paleistuvės ir begėdės darbus? ³¹ Nes tu statei savo paleistuvavimo namus kiekvienos gatvės kampe ir darei savo aukštumą kiekvienoje prekyvietėje; tačiau tu nebuvai kaip kekšė, kuri, kai nusibosta, kelia kainą, ³² bet kaip moteriškė svetimotė, kuri be savo vyro įsiveda svetimų. ³³ Visoms kekšėms duodamas užmokesnis, tu gi davei užmokesnio visiems savo meilužiams ir davinėjai jiems dovanų, kad įeitų pas tave iš visur paleistuvauti su tavim. ³⁴ Tau tavo paleistuvavimuose atsitiko priešingai moterų įpročiui, ir po tavęs nebus tokio paleistuvavimo; nes tuo, kad tu davei užmokesnį ir neėmei užmokesnio, pas tave įvyko priešingas elgesys.

³⁵ Todėl, kekšė, išgirsk Viešpaties žodį: ³⁶ Viešpats Dievas sako taip: Kadangi tavo pinigai išaikvoti ir tavo gėda atidengta tavo paleistuvavimuose su tavo

tas vardas ne nuosavas krašto vardas. Jis reiškia: prekybos kraštas (Jier. plg. 17, 4). Babelė iš tikrųjų buvo svarbiausia prekybos vieta Azijoje. Iš čia buvo ypač išvežami adiniai ir margi drabužiai. Jau Ezekijas buvo nubaustas dėl jo prietelystės su babiloniečiais (Iz. 39, 1-8; 4 Kar. 20, 12). — (30) *Kuo gi...* Ebr. t.: kaip gi silpna, t. y. sugedus buvo tavo širdis. Plg. Iz. 5, 4. — (31) *Tu nebuvai...*: kitos paleistuvės niekina mažą pelną ir reikalauja didesnio, tu gi siūlai savo grožybę už menkiausią užmokesnį, net dovanai. Anos, reikalauamos didesnio mokesnio, rodo,

kaip labai jos save vertina, tu gi savo vyro gėdai pati puoli į kitų rankas; jos ieško savo naudos, tu vien savo pikto geidimų patenkinimo; tave verčia paleistuvauti ne vargas, tu piktai panaudoji Dievo tau suteiktą gėrybių pilnybę. — (33) *Davinėjai jiems...* Plg. karaliaus Akazo pavyzdį 2 Kron. 28, 23. — (34) *Ir po tavęs nebus...* Anot ebr. t.: ir nebėgo pas-kui tave dėl nuodėmės, t. y. tu uoliai ieškojai kitų, kiti gi niekino bendravimą su tavimi.

(36) *Pinigai*. Geriau: išgėdinimas. — (37) *Meilužius...*: dėl tavo nusi-kaltimų Dievas surinks prieš tave

amatores tuos, et super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis: ³⁷ Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commista es, et omnes, quos dilexisti cum universis, quos oderas: et congregabo eos super te undique, et nudabo ignominiam tuam coram eis, et videbunt omnem turpitudinem tuam. ³⁸ Et iudicabo te iudiciis adulterarum, et effundentium sanguinem: et dabo te in sanguinem furoris et zeli. ³⁹ Et dabo te in manus eorum, et destruent lupanar tuum: et demolientur prostibulum tuum: et denudabunt te vestimentis tuis, et auferent vasa decoris tui: et derelinquent te nudam, plenamque ignominia: ⁴⁰ et adducent super te multitudinem, et lapidabunt te lapidibus, et trucidabunt te gladiis suis. ⁴¹ Et comburent domos tuas igni, et facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: et desines fornicari, et mercedes ultra non dabis. ⁴² Et requiescet indignatio mea in te: et auferetur zelus meus a te, et quiescam, nec irascar amplius. ⁴³ Eo quod non fueris recordata

meilūžiais ir tavo pasibjaurėtinais stabais ir dėl kraujo tavo vaikų, kuriuos tu jiems davei, ³⁷ štai aš surinksiu visus tavo meilūžius, su kuriais tu paleistuvavai, ir visus, kuriuos mylėjai, draug su visais, kurių tu nekentei; aš surinksiu juos prieš tave iš visur ir atidengsiu tavo gėdą jų akyse, ir jie matys visą tavo sugėdinimą. ³⁸ Aš teisiu tave svetimotėrių ir kraują išliejančiųjų teismais ir padarysiu iš tavęs narso ir pavydo kraują. ³⁹ Aš paduosiu tave į jų rankas; jie išardys tavo paleistuvavimo namus ir nugriaus tavo kekšavimo vietą, nuplės nuo tavęs tavo drabužius, atims tavo pasipuošimo dalykus ir paliks tave pliką ir pilną sugėdinimo. ⁴⁰ Jie atves ant tavęs susirinkimą, muš tave akmenimis ir sukapos tave savo kalavijais. ⁴¹ Jie sudegins tavo namus ugnimi ir įvykins tau teismą labai daugelio moterų akyse; tuomet tu liausies paleistuvavus ir nebedavinėsi daugiau užmokesnio. ⁴² Mano užsidedimas prieš tave liausis, mano pavydas bus atimtas nuo tavęs, aš paliausiu ir daugiau nebesirūstinsiu.

tautas, kaip tas, su kuriomis tu darei sanderų ir palaikei prietelystę, taip ir tas, kurių tu nekentei; visų pirma tu būsi labai išniekinta ir visi turės iš tavęs tyčiotis. — (38) *Aš teisiu...* Bausmės išreiškiamos tokiais žodžiais, kad jie labai primena praeikimus svetimotėrėms Sk. 5, 21. Svetimotėrės turėjo būti užmuštos akmenimis (plg. 40 e. ir Atk. 22, 42); už nužudymą turėjo būti išlietas kraujas (Prad. 9, 6; Iš. 21, 12; Kun. 24, 17). — *Padarysiu iš...* t. y. tu būsi visa sužeista, kaip būna, kai įtūžės ir moterystės pavydo sujaudintas vyras pradeda keršyti. Plg. 23, 10. — (39) *Jie išardys...* Priešai tai sugriaus, kas buvo pašvęsta stabams

garbinti, sunaikins ir apiplės miestą ir šalį, taip kad jie pavirs pasibjaurėjimo ir pasityčiojimo dalyku kaimynystėje esančioms tautoms. — (41) *Jie sudegins...* Plg. 4 Kar. 25, 9. — *Daugelio moterų...* Kadangi čia buvo nusidėjusi neištikima sužadėtinė, tai ji baudžiama labai daugelio moterų, t. y. tautų akyse. Ir iš tikrųjų Nebukadnecaro kariuomenė buvo sudaryta iš įvairiausių tautų ir tautelių (plg. Jer. 25, 9). — *Tuomet tu liausies...* Ebr. t.: padarysiu, kad tu liautumeis ir nebeduotumei... Taip bus gana padaryta Dievo teisingumui, bet drauge Viešpats yra pilnas pasigailėjimo. — (43) *Neatsiminėi...* Ji neatsiminė, iš kokio skurdo Die-

dierum adolescentiae tuae, et provocasti me in omnibus his: quapropter et ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, et non feci iuxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis. ⁴⁴ Ecce omnis, qui dicit vulgo proverbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita et filia eius. ⁴⁵ Filia matris tuae es tu, quae proiecit virum suum, et filios suos: et soror sororum tuarum es tu, quae proiecerunt viros suos, et filios suos mater vestra Cethaea, et pater vester Amorrhaeus. ⁴⁶ Et soror tua maior, Samaria, ipsa et filiae eius, quae habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quae habitat a dextris tuis, Sodoma, et filiae eius. ⁴⁷ Sed nec in viis earum ambulasti, neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: pene sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis. ⁴⁸ Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, et filiae eius, sicut fecisti tu, et filiae tuae. ⁴⁹ Ecce haec fuit iniquitas Sodoma: sororis tuae, superbia, saturitas panis et abundantia, et otium ipsius, et filiarum eius: et manum egeno, et pauperi non porrigebant. ⁵⁰ Et elevatae sunt,

⁴³ Nes tu neatsiminei savo jaunystės dienų ir erzinaį mane visais šitais dalykais; todėl ir aš suverčiau visą tavo elgesį ant tavo galvos, sako Viešpats Dievas, nors aš ir nedarau sulig visomis tavo kaltybėmis visose tavo nuobodose. ⁴⁴ Štai kiekvienas, kurs sakys patarlę, pritaikys ją tau, tardamas: Koki motina, toki ir duklė. ⁴⁵ Tu duklė savo motinos, kuri pametė savo vyrą ir savo vaikus; tu sesuo savo seserų, kurios pametė savo vyrus ir savo vaikus; jūsų motina ketietė ir jūsų tėvas amorietis. ⁴⁶ Tavo vyresnioji sesuo yra Samarija, ji ir jos dukterys, kurios gyvena tavo kairėje; tavo jaunesnioji sesuo, gyvenanti tavo dešinėje, yra Sodoma su savo dukterimis. ⁴⁷ Bet nė truputėlį mažiau tu nevaikščiojai jų keliais ir nesiėlgei sulig jų nusikaltimais; tu darei kone piktesnių dalykų už jas visuose savo keliuose. ⁴⁸ Kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, nė pati tavo sesuo Sodoma ir jos dukterys nedarė taip, kaip padarei tu su savo dukterimis. ⁴⁹ Štai šita buvo tavo sesers Sodomos kaltybė: puikybė, duonos perteklius ir apstybė, jos ir jos dukterų dykinėjimas; bet pavar-gėliui ir beturčiui jos neišties-

vas ją išgelbėjo savo gerumu, kaip aukštai buvo ją iškėles ir koki palklusumą ji buvo Dievui pasižadėjusi. — *Nors aš ir nedariau...* Anot ebr. t.: aš nepakėsiu ištvirkimo, kad palikčiau tave nenubausta dėl visų tavo bjaurių kaltybių. — (44) *Kurs sakys patarlę...* Kas mėgsta kalbėti patarlėmis, arba kas norės pritaikyti jai patarlę, sakys: kaip motina ketietė, (3. 45 eil.), taip duklė Jeruzalė. — (45) *Savo vyrą:* Dieva, kuri kitados pažino ir garbino visos tau-

tos. Kiekviena stabmeldystė yra atpuolimas nuo Dievo ir nuo sandoros. kurią Dievas pirmame žmogui buvo padaręs su visa žmonių gimine. — *Vaikus:* aukodama juos stabams. — *Kurios pametė...* Kaip anos moterys būdavo neištikimos savo vyrams, taip Jeruzalė atstūmė nuo savęs Dievą. — (46) *Vyresnioji.* Samarija su savo miestais priklausė didesnei karalystei. — *Kairėje:* šiaurėje. — (49) *Kaltybė:* ir jos širdies sukietėjimo priežastis. — (50) *Kaip tu matei.*

et fecerunt abominationes coram me: et abstuli eas sicut vidisti. ⁵¹ Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit: sed vicisti eas sceleribus tuis, et iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es. ⁵² Ergo et tu porta confusionem tuam, quae vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: iustificatae sunt enim a te: ergo et tu confundere, et porta ignominiam tuam, quae iustificasti sorores tuas. ⁵³ Et convertam restituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis, et conversione Samariae, et filiarum eius: et convertam reversionem tuam in medio earum, ⁵⁴ ut portes ignominiam tuam, et confundaris in omnibus, quae fecisti consolans eas. ⁵⁵ Et soror tua Sodoma, et filiae eius revertentur ad antiquitatem suam: et Samaria, et filiae eius revertentur ad anti-

davo rankos. ⁵⁰ Jos kėlėsi pui-kybėn ir darė nuobodų mano akyse, tai aš atėmiau jas, kaip tu matei. ⁵¹ Ir Samarija nenusidėjo nė pusės tavo nuodėmių; tu pralenkei jas savo kaltybėmis ir pateisinai savo seseris visomis savo nuobodomis, kurias tu darei. ⁵² Todėl ir tu, kuri nugalėjai savo seseris savo nuodėmėmis, elgdamasi pikčiau už jas, nešk savo sugėdinimą; nes jos buvo tavo pateisintos; taigi būk sugėdinta ir nešk savo gėdą ir tu, kuri pateisinai savo seseris. ⁵³ Tačiau aš sugrąžinsiu jas ir atstatysiu; grąžindamas Sodomą su jos dukterimis ir grąžindamas Samariją su jos dukterimis aš sugrąžinsiu jų tarpe ir tavo tremtinius, ⁵⁴ kad tu neštumei savo sugėdinimą ir turėtumei gėdėtis dėl viso to, ką tu esi padarius, jas paguosdama. ⁵⁵ Tavo sesuo Sodoma ir jos dukterys grįš į savo senąją būklę, Samarija ir jos dukterys grįš į

Ebr. t.: kaip aš mačiau. Plg. Prad. 18, 21; 19; 24. — (51) *Tu jas pralenkei*. Plg. Jer. 3, 11. Jūdo karalystė turėjo didesni pranašų skaičių, joje buvo Dievo bažnyčia, teisėta kunigija, teokratinis karalius; taip jos nusikaltimai buvo daug didesni, kai pvd. statė bažnyčioje stabų paveikslus (4 Kar. 21, 4). — *Pateisinai*. Sodoma ir Samarija buvo tik tiek nuteisintos, kiek jų nusikaltimai buvo mažesni, palyginus su didesniais Jūdo karalystės nusikaltimais (Jier.). Taigi jei anom reikia laukti Dievo teismo, tai dar labiau jis turi paliesti Jeruzalę. — (52) *Nugalėjai*. Geriau: tu, kuri savo nuodėmėmis užstojai savo seseris. — Dievas turi pasigailėti ir anų miestų, kadangi jis atstatys Jeruzalę, kuri nusidėjo labiau kaip anos. Šitaip Jeruzalė užstoja anas pas Dievą. — *Būk sugėdinta...*: nešk savo sugriovimo gėdą kaip anie miestai, kurie turėjo nešti savąją, ir tai juo

labiau, kad tu buvai kaltesnė už anuos, nes jie buvo teisingesni už tave. — (53) *Aš sugrąžinsiu...* Koks turės būti tas sugrąžinimas, paaiškėja iš Jeruzalei pažadėtojo atstatymo, kurs aprašytas 11, 19. 20. — *Jų tarpe*. Plg. Jer. 3, 21-25. Izraelis, kitados Dievo pirmimis ir šventoji tauta, kurią jis iš visų kitų tarpo buvo išsirinkęs, atstatyme pasirodo kitų tautų būryje, kaip viena iš jų. Tai yra jai sugėdinimas: (54) *Turėtumei gėdėtis...* Atstatymas yra Dievo pasigailėjimo ir malonės darbas, todėl atstatoma Jeruzalė turi su skausmu ir susigėdinimu atsiminti savo kalčią. Pripažindama begalinį gerumą, kurį Dievas jai suteikia, ji paguodžia savo seseris, kitas tautas, kurios dabar taip pat pritirs jo gailestingumo. — (55) *Būklę*: Dievo garbinimo ir ištikimybės būklę. Jeruzalė, kuri kitas tautas niekino, čia minima po kitų tautų ir ne be priežasties, kaip paro-

quitatem suam: et tu, et filiae tuae revertemini ad antiquitatem vestram. ⁵⁶ Non fuit autem Sodomā soror tua audita in ore tuo, in die superbiae tuae, ⁵⁷ antequam revelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriae, et cunctarum in circuitu tuo filiarum Palaestinarum, quae ambiunt te per gyrum. ⁵⁸ Scelus tuum, et ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus.

⁵⁹ Quia haec dicit Dominus Deus: Et faciam tibi sicut despexisti iuramentum, ut irritum faceres pactum: ⁶⁰ et recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiae tuae: et suscitabo tibi pactum sempiternum. ⁶¹ Et recordaberis viarum tuarum, et confunderis: cum receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis: et dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo. ⁶² Et suscitabo ego pactum meum tecum: et scies quia ego Dominus, ⁶³ ut recorderis, et confundaris, et non sit tibi ultra ape-

savo senąją būklę, tu ir tavo dukterys grįšite į savo senąją būklę. ⁵⁶ Tačiau apie tavo seserį Sodomą nieko nebuvo girdėti iš tavo burnos tavo puikybės dieną, ⁵⁷ kolei nebuvo atidengtas tavo piktumas, kaip dabartiniu metu, kai tu esi panieka Syrijos dukterims ir visoms palestiniečių dukterims, kurios apsupa tave aplinkui iš visų pusių. ⁵⁸ Tu turi nešti savo nusikaltimą ir savo sugėdinimą, sako Viešpats Dievas.

⁵⁹ Nes Viešpats Dievas sako taip: Aš padarysiu tau, kaip tu padarei paniekindama priesaiką, kad paniektumėi sadorą; ⁶⁰ tačiau aš atsiminsiu mano sadorą su tavim tavo jaunystės dienose ir padarysiu su tavim amžiną sadorą. ⁶¹ Tu atsiminsi savo kelius ir būsi sugėdinta, kai tu būsi gavusi pas save savo vyresniąsias seseris draug su savo jaunesniosiomis; aš tau duosiu jas kaipo dukteris, bet ne dėl tavo sadoros. ⁶² Aš padarysiu su tavim savo sadorą, ir tu žinosi, kad aš Viešpats, ⁶³ kad tu

do Rom. 11, 25. 26. — (56) *Iš tavo burnos*. Į puikybę pasikėlus Jeruzalė kitados nenorėjo nė Sodomos vardo minėti. — (57) *Kaip dabartiniu metu...* Ebr. t.: kaip sugėdinimo metu iš Aramo dukterų šalies ir iš visų, kurie yra aplink jas, ir iš pilistimų dukterų, kurios tave niekindavo iš visų pusių.

(59) *Aš padarysiu...* Vėl pabrėžiama, kad Jeruzalė sadoros sulaužymu padarė save lygią kitiems miestams; todėl tai ji turi visai pasi-duoti bausmei ir nuolankiai laukti Dievo malonės. Čia daroma aliuzija į Atk. 27, 6...: kadangi tu nepabijojai net praeikimų ir be drovos sulaužei mano sadorą, tai dabar rink vaisius to, ką pati pasėjai. — (60) *Aš atsiminsiu...*

Dievas laikosi to, ką yra Kun. 26. 42. 45 pažadėjęs. Dėl anos senosios sadoros jis nori padaryti naują, kuri nebegalės būti sulaužyta (11, 19. 20; Oz. 2, 19–24; Jer. 31, 33). — (61) *Tu atsiminsi...* Atgaila dėl nuodėmės ir sugėdinimas pasilieka ir taip yra įrodymas, kad Dievas suteikė savo naują geradarystę be nuopelnų. — *Seseris*: kitas tautas. — *Duosiu jas kaipo dukteris*: nes Sionas yra tautų motina (Ps. 86, 4–6), centras, į kurį visi skubinasi (Iz. 2, 3; Mik. 4, 2; plg. Iz. 51, 1... ir k.). — *Ne dėl tavo sadoros*: ne dėl Siono nuopelnų, ne sadoros galia, bet iš Dievo pasigailėjimo. Plg. Rom. 1, 16; 11, 17. — (63) *Kad tu atsimintumėi...* Jeruzalei nelieka nie-

rire os prae confusione tua, cum placatus tibi fuero in omnibus, quae fecisti, ait Dominus Deus.

Caput XVII. ¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ² Fili hominis propone aenigma, et narra parabolam ad domum Israel, ³ et dices: Haec dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membro ductu, plena plumis, et varietate, venit ad Libanum, et tulit medullam cedri. ⁴ Summitatem frondium eius avulsit: et transportavit eam in Terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit illam. ⁵ Et tulit de semine terrae, et posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas: in superficie posuit illud. ⁶ Cumque germinasset, crevit in vineam latior rem humili statura, respicientibus ramis eius ad eam: et radi-

atsimintumei ir susigėdintumei ir nebegalėtumei daugiau praverti burnos dėl savo susigėdinimo kai aš būsiu dovanojęs tau visa, ką tu padarei, sako Viešpats Dievas.

17 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, užmink mįslę ir papasakok prilygininį Izraelio namams, ³ ir kalbėk: Viešpats Dievas sako taip: Didelis aras dideliais sparnais, ilgomis pasparnėmis, pilnas įvairiaspalvių plunksnų atskrido į Libaną ir nusinešė kėdro viršūnę. ⁴ Jis nulaužė jo ūglių viršūnę ir perkėlė ją į Kanaano šalį, padėjo ją pirklių mieste. ⁵ Jis paėmė šalies sėklos ir padėjo ją į sėklos žemę, kad išleistų šaknis prie gausaus vandens; jis padėjo ją paviršiuje. ⁶ Išdygus ji išaugo į platų žemo ūgio vynmedį, kurio šakos vėl į jį lenkėsi, o jo šakos buvo po juo; taip tat pasidarė vynmedis, kurs turėjo ša-

ko kita, kaip tik nuolankiai išpažinti, kad visa jai suteikiama be jos nuopelnų, vien iš Dievo malonės.

(17, 2) *Izraelio namams.* Dievas buvo davęs įsakymą jau per pranašą Jeremiją, kad Jūdo karalystė turi pasiduoti Nebukadnecarui, tarp kita ko ketvirtais karaliaus Joakimo metais (Jer. 25, 11). Tik šita sąlyga miestas turėjo išlikti apsaugotas nuo sugriovimo (Jer. 38, 21, 8; 2. 17, 18). Jeremijo tačiau išpėjimai nuėjo niekais; karalius Sedekijas pasitikėjo Aigiptu. Bet sukilimas ir neišitikimybė Babelės karaliui buvo draug nepaklusnumas Dievui, kurs taip buvo vedamas į rūstybę. — (3) *Aras...* Taip čia aprašomas Nebukadnecaras (vz. 12 eil.): jis karalius, einas ieškoti grobio, be galo galingas, skrište skrendęs į Jeruzalę — į *Libaną*. Kodėl Jeruzalė vadinama čia Libanu, galima suprasti iš Jer. 22, 23. Karaliaus rūmai ir nemaža kitų joje buvo pa-

statyta iš Libano kėdrų medžio. — *Kėdro viršūnę.* Karališkasis kėdras yra Dovidio namai, jo viršūnė ar iškili šaka yra Dovidio ainis karalius Joakinas, kurį Nebukadnecaras išvedė į Babelę (4 Kar. 24, 15; 2 Kron. 30, 10). Dėl aro vaizdo vz. Iz. 46, 11; Jer. 48, 49, 22; Raud. 4, 19 — (4) *Kanaano šalį:* prekybos šalį. Vz. auk. 16, 29. — (5) *Sėklos.* Išsiūsto į neįlaisvę karaliaus Joakino vieton Nebukadnecaras paskyrė karaliumi Sedekiją. — Į *sėklos žemę:* į derlingą žemę. — *Paviršiuje,* t. y. negiliai, nes Babelės karalius nenorėjo, kad Sedekijo karalystė būtų labai galinga. — (6) Į *platu...* Kad vynmedis plėtėsi, tai reiškia, kad Nebukadnecaro valia Sedekijo karalystė turėjo būti gerai tvarkoma viduje, tačiau turėjo pasilikti silpna (*žemo ūgio*) ir visai priklausoma nuo kaldėjiečių (Jer.). Aras pasodino vynmedį, kad jo šakos į jį lenktųsi ir jo šaknys

ces eius sub illa erant. Facta est ergo vinea, et fructificavit in palmites, et emisit propagines. ⁷ Et facta est aquila altera grandis magnis alis, multisque plumis: et ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui. ⁸ In terra bona super aquas multas plantata est: ut faciat frondes, et portet fructum, ut sit in vineam grandem. ⁹ Dic: Haec dicit Dominus Deus: Ergone prosperabitur? nonne radices eius evellat, et fructus eius distringet, et siccabit omnes palmites germinis eius, et arescet: et non in brachio grandi, neque in populo multo, ut evelleret eam radicitus? ¹⁰ Ecce plantata est: ergone prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ventus urens siccabitur, et in areis germinis sui arescet?

¹¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ¹² Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significant? Dic: Ecce venit rex Babylonis in Ierusalem: et assumet regem, et principes eius, et adducet eos ad semetipsum in Babylonem. ¹³ Et tollet de semine regni, ferietque cum

kelių ir išleido atžalų. ⁷ Bet buvo kitas didelis aras dideliais sparnais ir su daugeliu plunksnų. Ir štai tas vynmedis, lyg tiesdamas į jį savo šaknis, išskėtė iš savo pasodinimo eželių į jį savo šakeles, kad tas jį laistytų. ⁸ Jis buvo pasodintas geroje žemėje prie daugelio vandenių, kad leistų šakas ir vestų vaisiaus, kad būtų didelis vynmedis. ⁹ Tu tark: Viešpaties Dievas sako taip: Argi jis tarps? ar anas neišraus jo šaknų, ar nenuskins visų jo vaisių, ar nesudžiovins visų jo šakų, kuriuos jam išaugo, taip kad jis visai sudžiūtų? Ir jam nereikės galingo peties, nė daugelio žmonių, kad išrautų jį iš šaknų. ¹⁰ Štai jis pasodintas, bet ar jis tarps? argi jis nepadžius, kai palies jį svilnantis vėjas ir nesudžius eželėse, kuriose išdygo?

¹¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹² Sakyk atkakliesiems namams: Ar jūs nežinote, ką tai reiškia? Sakyk: Štai atėjo Babilono karalius į Jeruzalę; jis paėmė karalių ir jo kunigaikščius ir nusivedė juos pas save į Babiloną. ¹³ Jis paėmė vieną iš karališkos ainijos,

po juo būtų, kad visa karalystė jo klausytų. Toki iš tikrųjų ir buvo Jūdo karalystė Sedekijo laikais. — (7) *Kitas didelis aras:* Aigiptas. — (8) *Jis buvo pasodintas...* Rimtos priežasties kelti maištą Sedekijas neturėjo. Jūdo karalystė, kad ir priklaudydama nuo Babėlės, galėjo tarpti. Sukilimas buvo priešingas Dievo valiai, kuri Sedekijui buvo pranašo Jeremijo paskelbta. — (9) *Ar anas neišraus...* Pakėlus maištą Nebukadnecaras turėjo sunaikinti Sedekijo viešpatavimą, jo sūnus nubausti mirtimi be laiko, išžudyti jo kunigaikščius ir gimines. — (10) *Svili-*

nantis: rytų vėjas. — *Ar jis nesudžius:* karalius draug su savo tauta savo šalyje turėjo būti sugautas kaldejiečių, kurie atėjo iš rytų krašto.

(12) *Atėjo Babilono...* Apie šituos įvykius pasakoja 4 Kar. 24, 11... Jer. 24, 1; 29, 2. Karaliaus Joakimo sūnus Joakinas (Jekonijas), karaliaus tris mėnesius, draug su savo motina, savo žmonomis ir su daugeliu kunigaikščių aštuntais Nebukadnecaro viešpatavimo metais buvo išvestas į Babėlę. Babėlės karalius išvestojo vieton pastatė jo dėdę Jozijo sūną Mataniją, kurį praminė Sedekiją. — (13) *Galiūnus...*, kad taip susilpnintų

eo foedus: et ab eo accipiet ius-
iurandum. sed et fortes terrae
tollet, ¹⁴ ut sit regnum humile, et
non elevetur, sed custodiat pac-
tum eius, et servet illud. ¹⁵ Qui
recedens ab eo misit nuncios ad
Aegyptum ut daret sibi equos,
et populum multum. Numquid
prosperabitur, vel consequetur sa-
lutem qui fecit haec? et qui dissol-
vit pactum, numquid effugiet?
¹⁶ Vivo ego, dicit Dominus Deus:
quoniam in loco regis, qui con-
stituit eum regem, cuius fecit
irritum iuramentum, et solvit pac-
tum, quod habebat cum eo, in
medio Babylonis morietur. ¹⁷ Et
non in exercitu grandi, neque
in populo multo faciet contra
eum Pharaon praelium: in iactu
aggeris, et in extructione vallo-
rum ut interficiat animas multas.
¹⁸ Spreverat enim iuramentum ut
solveret foedus, et ecce dedit
manum suam: et cum omnia haec
fecerit, non effugiet. ¹⁹ Propterea
haec dicit Dominus Deus: Vivo
ego, quoniam iuramentum, quod
sprevit, et foedus, quod praeva-
ricatus est, ponam in caput eius.
²⁰ Et expandam super eum rete
meum, et comprehendetur in sa-
gena mea: et adducam eum in
Babylonem, et iudicabo eum ibi
in praevericatione, qua despexit
me. ²¹ Et omnes profugi eius cum
universo agmine suo, gladio ca-
dent: residui autem in omnem

padarė su juo sandorą ir paėmė
iš jo priesaiką; bet ir šalies ga-
liūnus jis atsiėmė, ¹⁴ kad kara-
lystė būtų pažeminta ir nesikeltų
aukštyn, sergėtų gi jo sandorą
ir ją laikytų. ¹⁵ Bet šitas, pakėlęs
prieš jį maištą, siuntė pasiuntinių
į Aigiptą, kad tasai duotų jam
arklių ir daug žmonių. Nejaugi
turės pasisekimo ir ras išsigel-
bėjimą tas, kurs tai padarė? ir
kurs sulaužė sandorą, argi iš-
truks? ¹⁶ Kaip aš gyvas, sako
Viešpats Dievas, jis mirs viduje
Babilono, šalyje to karaliaus, kurs
pastatė jį karaliumi ir kurio prie-
saiką sulaužė ir išardė padary-
tą su juo sandorą. ¹⁷ Ne su di-
dele kariuomene, nė su žmonių
daugybe kariaus prieš aną Para-
onas, kai bus supiltas pylimas
ir bus padaryti apkasai daugė-
liui sielų nužudyti. ¹⁸ Nes jis pa-
niekino priesaiką ir suardė san-
dorą, ir štai jis buvo davęs savo
ranką; kadangi jis visa tai pa-
darė, jis neištruks. ¹⁹ Todėl Vieš-
pats Dievas sako taip: Kaip aš
gyvas, priesaiką, kurią jis panie-
kino, ir sandorą, kurią sulaužė,
aš dėsiu ant jo galvos. ²⁰ Aš
ištiesiau ant jo savo tinklą, jis
bus sugautas mano sląstais; aš
nuvesiu jį į Babiloną ir teisiu jį
tenai dėl priesaikos sulaužymo,
kuriuo jis mane paniekino. ²¹ Visi
jo pabėgėliai su visu jo būriu
kris po kalavijų, likusieji gi bus

karalystę. — (15) *Pakėlęs prieš jį maištą*: nepaklausęs pranašo Jeremi-
jo išpėjimų (Jer. 2, 18. 36. 37; plg.
4, Kar. 24, 20). — (17) *Prieš aną*:
prieš Babelės karalių. Ebr. t.: padės
jam (Sedekijui) karo metu, (kai Je-
ruzalė bus apgulta). Kad taip įvyko,
vz. Jer. 37, 5. — (18) *Jis buvo davęs*
ranką: kad jis ištikimai laikys san-
dora, ir savo pasižadėjimą buvo pa-

tvirtinęs priesaiką, kuriai tačiau ne-
buvo ištikimas. — (19) *Priesaiką...*
Ebr. t.: mano priesaiką... mano san-
dorą. Sedekijas Dievą šaukė liudy-
toju, kad bus ištikimas Babelės ka-
raliui, ir Dievas per pranašą Jeremi-
ją buvo įsakęs laikytis, padarytosios
sandoros. — (20) *Aš ištiesiau...* Plg.
auk. 12, 13; žem. 32, 3.

ventum dispergentur: et scietis quia ego Dominus locutus sum.

²² Haec dicit Dominus Deus: Et sumam ego de medulla cedri sublimis, et ponam: de vertice ramorum eius tenerum distringam, et plantabo super montem excelsum et eminentem. ²³ In monte sublimi Israel plantabo illud, et erumpet in germen, et faciet fructum, et erit in cedrum magnam: et habitabunt sub ea omnes volucres, et universum volatile sub umbra frondium eius nidificabit. ²⁴ Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, et exaltavi lignum humile: et siccavi lignum viride, et frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, et feci.

Caput XVIII. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Quid est quod inter vos parabolum vertitis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupescunt? ³ Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultra vobis parabola haec

išsklaidyti į visus vėjus; ir jūs žinosite, kad aš, Viešpats, esu kalbėjęs.

²² Viešpats Dievas sako taip: Aš imsiu iš aukšto kėdro viršūnės ir įdiegsiu; aš nulaušiu iš jo šakų viršūnės minkštąją ir pasodinsiu ją aukštame ir iškilusiam kalne. ²³ Aukštame Izraelio kalne aš pasodinsiu ją; jis išleis šakų, ves vaisių ir virs dideliu kėdru; po juo gyvens visokie paukščiai ir visi sparnuočiai turės lizdų jo šakų ūksmėje. ²⁴ Ir visi krašto medžiai žinos, kad aš, Viešpats, pažeminau aukštą medį ir paaukštinau žemą medį, sudžiovinau žaliuojantį medį ir padariau, kad išsprogtų sausas medis. Aš, Viešpats, kalbėjau ir padariau.

18 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Kas tai yra, kad jūs savo tarpe Izraelio šalyje prilyginimą paverčiate šia patarle ir sakote: Tėvai valgė rūgščių vynuogių, o vaikams dantys atšipo? ³ Kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, šitas prilyginimas nebe-

(22) Aš imsiu iš aukšto... Plg. auk. 3. 4. e. Nors Babelės valdovas išves Jūdo karalių ir sugriaus jo karalystę, Dievas tačiau ims iš aukščiausios jo šakos minkštą ūglį ir pasodins savo aukštajame kalne. Dovido namai nežūs; Dievas palaikys jų ainiją, nors jos būklė bus žema, iki bus duotas iš šitos ainijos tas, kurs įsteigs visa apimančią karalystę ir suvienys po savo skėptu visas tautas. Dovido namų pažeminimas yra karaliams bedieviams bausmė, palaikymas gi silpno ūglio, kurs virsta dideliu kėdru, yra pasigailėjimas, kurį Dievas parodo Dovido namams (2 Kar. 7, 14. 15). Plg. Lk. 1, 32. 33. Skėptras iš Jūdo neatimamas, iki paims jį tas, kurs turi

ateiti ir laikyti jį per amžius. Ūglio vaizdas ataitinka pranašavimus Amoso 9, 11; Iz. 4, 2; 11, 1; 53, 2. Čia taip pat yra aliuizija į Mesijo žemumą ir išaukštinimą. Išganytojas šita prilyginimą aiškino apie savo karalystę. Vz. Mt. 13, 31, ir k. — (24) *Aukštą medį*: karališkų Jūdo namų puikybė.

(18, 2) *Tėvai valgė...* Pranašas duoda savo laiko žydams pamokimą, kad Dievo siunčiamose nelaimėse nereikia matyti bausmės dėl senų jų tėvų nusikaltimų, bet kad jie turi prisipažinti patys esą nusidėjęliai ir verti bausmės. Iš. 20, 5; Atk. 4, 9 buvo Dievo paskelbta, kad jis dėl tėvų nuodėmių bausiąs ir vaikus, bet tik tuos, kurie jo nekenčia, to-

in proverbium in Israel. ⁴Ecce omnes animae, meae sunt: ut anima pater, ita et anima filius mea est: anima, quae peccaverit, ipsa morietur.

⁵Et vir si fuerit iustus, et fecerit iudicium, et iustitiam, ⁶in montibus non comederit, et oculos suos non levaverit ad idola domus Israel: et uxorem proximi sui non violaverit, et ad mulierem menstruatam non accesserit: ⁷et hominem non contristaverit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: panem suum esurienti dederit, et nudum operuerit vestimento: ⁸ad usuram non commodaverit, et amplius non acceperit: ab iniquitate averterit manum suam, et iudicium verum fecerit inter virum et virum: ⁹in praeceptis meis ambulaverit, et iudicia mea custodierit ut faciat veritatem: hic iustus est, vita vivet, ait Dominus Deus.

¹⁰Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, et fecerit unum de istis: ¹¹et haec quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, et uxorem proximi sui pollutentem: ¹²egenum, et

bus jums daugiau patarlė Izraėlyje. ⁴Štai visos sielos yra mano; kaip tėvo siela, taip ir sūnaus siela yra mano; siela, kuri nusidės, pati turės mirti.

⁵Taigi, jei žmogus yra teišsus, jis laikosi teisės ir teisybės, ⁶nevalgo kalnuose ir nekelia savo akių į Izraėlio namų stabus, neapgėdina savo artimo žmonos, neeina prie mėnesinė liga sergančios moters, ⁷nė vieno nenuliūdina, gražina skolininkui užstatą, nieko prievarta neišplėšia, duoda savo duonos alkstančiam ir apdengia pliką drabužiu, ⁸neskolina dėl palūkanų ir neima daugiau kaip buvo davęs, sulaiko savo ranką nuo neteisybės, daro teisingą teismą tarp vieno ir kito žmogaus, ⁹vaikščioja mano įsakymais, sergi mano teises, kad elgtųsi sulig tiesa, toksai yra teisus; jis tikrai bus gyvas, sako Viešpats Dievas.

¹⁰O jei jam gimsta sūnus galvažudis, kurs išlieja kraują, daro vieną tokių dalykų, ¹¹nors jis ir ne visus juos daro, bet valgo kalnuose, apgėdina savo artimo pačią, ¹²nuliūdina vargdienį ir beturtį, plėšia grobį, negražina užsato,

dėl kurie ir patys yra nusidėjėliai; taip pat Kun. 26, 39. 40 Dievas žada bausti nusidėjėlius dėl tėvų ir jų pačių nuodėmių, iki jie išpažins savas ir savo pranokėjų piktadarybes. — (4) *Visos sielos yra mano*. Dievas yra Sutvėrėjas ir Viešpats, Viešpats ir Tėvas visų, todėl jis neatstumia nuo savęs nė vieno ir yra teisingas visiems, nė vienam nėra šališkas. Panašiai kalbėjo pačiam Dievui Abraomas Prad. 18, 25; plg. Jobo 34, 13; Rom. 3, 5. 6. — *Mirti*. Mirtis yra tarsi krūva visų bausmių, kurios įstatyme paskirtos nusikaltėliams, taip kaip įstatymo ser-

gėtojams yra pažadėtas gyvenimas. Turima čia omenyje laikina mirtis ir laikinas gyvenimas, nes žydai dejuoja, kad juos lanko nelaimės ir mirtis dėl jų tėvų nuodėmių.

(5) *Nevalgo kalnuose*: nedalyvauja svetimų dievų garbinime prie aukštumose pastatytų aukurų. — (7) *Duoda savo duonos...* Plg. Iz. 58, 7; Mt. 25 35. — (9) *Bus gyvas*. Kadangi toksai sergi ištikimai visą įstatymą, tai jis turi naudotis visomis gėrybėmis, kurios yra pažadėtos įstatymą laikantiems. Gyvenimas apima visus pažadėjimus ir užmokesnius, taip kaip mirtis visas bausmes.

pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non red-
dentem, et ad idola levantem
oculos suos, abominationem fa-
cientem: ¹³ ad usuram dantem, et
amplius accipientem: numquid
vivet? non vivet, cum universa
haec detestanda fecerit, morte
moriatur, sanguis eius in ipso
erit.

¹⁴ Quod si genuerit filium,
qui videns omnia peccata patris
sui, quae fecit, timuerit, et non
fecerit simile eis: ¹⁵ super mon-
tes non comederit, et oculos
suos non levaverit ad idola do-
mus Israel, et uxorem proximi
sui non violaverit: ¹⁶ et virum
non contristaverit pignus non
retinuerit, et rapinam non rapu-
erit, panem suum esurienti de-
derit, et nudum operuerit vesti-
mento: ¹⁷ a pauperis iniuria aver-
terit manum suam, usuram et
superabundantiam non acceperit,
iudicia mea fecerit, in praeceptis
meis ambulaverit: hic non mori-
etur in iniquitate patris sui, sed
vita vivet. ¹⁸ Pater eius quia ca-
lumniatus est, et vim fecit fratri,
et malum operatus est in medio
populi sui, ecce mortuus est in
iniquitate sua.

¹⁹ Et dicitis: Quare non portavit
filius iniquitatem patris? quia fi-
lius videlicet, iudicium, et iustitiam
operatus est, omnia praecepta
mea custodivit, et fecit illa, vivet
vita. ²⁰ Anima, quae peccaverit,

kelia savo akis į stabus, daro pa-
sibjaurėtinų dalykų, ¹³ skolina
dėl palūkanų ir atsiima daugiau
kaip buvo davęs, argi jis bus
gyvas? Ne, jis negyvens; kadangi
jis daro visus tuos pasibjaurėti-
nus dalykus, jis mirte numirs;
jo kraujas bus ant jojo.

¹⁴ Bet jei jam gims sūnus,
kurs matydamas visas savo tėvo
nuodėmes, kurias tas darė, bijos
ir nedarys nieko panašaus į jas,
¹⁵ nevalgys kalnuose, nekels savo
akių į Izraelio namų stabus, ne-
apgėdins savo artimo žmonos,
¹⁶ nė vieno nenuliūdins, nesulai-
kys užstato, neplėš grobio, duos
savo duonos alkanam, pliką ap-
dengs drabužiu, ¹⁷ sulaikys savo
ranką nuo skriaudos beturčiui,
neims palūkanų, nė priedų, ser-
gės mano teisės, vaikščios mano
įsakymais, šitas nemirs dėl savo
tėvo neteisybės, bet tikrai bus
gyvas. ¹⁸ Jo tėvas, kadangi skriaudė
ir darė prievartą broliui, darė
piktą savo tautos tarpe, štai jis
mirs dėl savo neteisybės.

¹⁹ Jūs sakote: Kodėl sūnus
neneša savo tėvo neteisybės?
Todėl, kad sūnus laikėsi teisės ir
darė teisybę, sergėjo visus mano
įsakymus ir juos vykdė, jis bus
tikrai gyvas. ²⁰ Siela, kuri nusi-

(13) *Dėl palūkanų...* Žydams bu-
vo draudžiama imti palūkanas ar
nuošimčius, ar bendrai atsiimti da-
giau, kaip buvo paskolinta, bet tik
iš žydų (Atk. 23, 20); tačiau Neemi-
jo laikais šio draudimo jau nebe-
žiūrėta (Neem. 5, 7). Imti palūka-
nas iš svetimų, t. y. nežydų nebuvo
draudžiama. — *Jo kraujas...*: pats

bus savo mirties priežastis ir tik
save tegalės kaltinti.

(18) *Jis mirs*: tas pat, kurs piktą
darė. — (20) *Sūnus neneša...* Sūnui
nereikės kentėti bausmės dėl savo tėvo
nuodėmių, nes jis neėjo tėvo pėdo-
mis. Taip atpuola bet koks prie-
kaištas, kuriam daryti galėjo duoti
progos grąšymai, parašyti Iš. 20,

ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii: iustitia iusti super eum erit, impietas impii erit super eum.

²¹ Si autem impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, et custodierit omnia praecepta mea, et fecerit iudicium, et iustitiam: vita vivet, et non morietur. ²² Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, vivet. ²³ Numquid voluntatis meae est mors impii, dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a viis suis, et vivat?

²⁴ Si autem averterit se iustus a iustitia sua, et fecerit iniquitatem secundum omnes abominaciones, quas operari solet impius, numquid vivet? omnes iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur: in praevaricatione, qua praevaricatus est, et in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.

²⁵ Et dixistis: Non est aequa via Domini. Audite ergo domus Israel: Numquid via mea non est aequa, et non magis viae vestrae pravae sunt? ²⁶ Cum enim averterit

deda, ta turi mirti. Sūnus neneš savo tėvo neteisybės, ir tėvas neneš savo sūnaus neteisybės; teisiojo teisybė bus ant jo, ir bedievio bedievystė bus ant jojo.

²¹ Bet jei bedievis darys atgailą dėl visų savo nuodėmių, kurias jis padarė, ir sergės visus mano įsakymus, laikysis teisės ir teisybės, jis tikrai bus gyvas ir nemirs. ²² Aš nebeatsiminsiu visų jo neteisybių, kurias jis padarė, dėl savo teisybės, kurią darė, jis bus gyvas. ²³ Argi tai, ko aš noriu, yra bedievio mirtis? sako Viešpats Dievas; ar ne kad jis gręžtųsi nuo savo kelių ir būtų gyvas?

²⁴ O jei teisusis nusigręš nuo savo teisybės ir darys neteisybę, lygią visiems pasibjaurėtinėms darbams, kuriuos paprastai daro bedievis, nejaugi jis bus gyvas? Nebus atsiminta visos jo teisybės, kurią buvo daręs; dėl netikimybės, kuria nusikalto, ir dėl savo nuodėmės, kuria nusidėjo, dėl šitų jis mirs.

²⁵ Jūs sakote: Viešpaties kelias neteisis. Tačiau paklausykite, Izraelio namai: Argi mano kelias nėra teisis ir ar ne jūsų keliai yra iš tikrųjų nedori? ²⁶ Nes kai

5; 34, 7; 2 Kron. 25, 4; plg. Atk. 24, 16; 4 Kar. 14, 6.

(22) *Aš nebeatsiminsiu...* Ne tik kad sūnams nereikės atsakyti dėl tėvų nuodėmių, bet dar ir tas, kurs pats anksčiau buvo bedievis nusidėjęlis, jei jis darys atgailą, nebus pasmerkta dėl savo senų nusikaltimų; jam bus suteiktas pilnas dovanojimas. Mirtis ir gyvenimas, kaip visuomet Penkiaknygyje, jei kalbama apie bausmę ir užmokėsnį, reikia visų pirma suprasti apie šios žemės gyvenimo laiką. Tačiau tas pat istatymas turi pritaikymo ir pomirtiniam gyvenimui. Jeruzalės sugriovi-

me juk turi žūti ne vien nedorieji, iš kitos gi šalies, anot 14, 22. 23, daug nusikaltėlių, žūnant miestui, turėjo išlikti gyvi. Todėl čia nurodoma taisyklė apima taip pat ir tą atlyginimą, kurs nesibaigia šiuo gyvenimu. — (23) *Argi tai...* Plg. žem. 33, 8-19; 2 Petro 3, 9.

(24) *Nebus atsiminta...* Kaip teisiojo, kurs anksčiau buvo nusidėjęlis, nebeslėgia senosios nuodėmės, taip nusidėjęliui, kurs pirma buvo teisis, nebepadeda jo seniau vykintas teisingumas. Kiekvienas bus teisiamas, žiūrint tos būklės, kurioje jis bus rastas (Jier.). Tačiau

se iustus a iustitia sua, et fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia, quam operatus est, morietur. ²⁷ Et cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, et fecerit iudicium, et iustitiam: ipse animam suam vivificabit. ²⁸ Considerans enim, et avertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet, et non morietur. ²⁹ Et dicunt filii Israel: Non est aequa via Domini. Numquid viae meae non sunt aequae, domus Israel, et non magis viae vestrae pravae? ³⁰ Idcirco unumquemque iuxta vias suas iudicabo domus Israel, ait Dominus Deus.

Convertimini, et agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: et non erit vobis in ruinam iniquitas. ³¹ Projicite a vobis omnes praevaricationes vestras, in quibus praevaricati estis; et facite vobis cor novum, et spiritum novum: et quare moriemini domus Israel? ³² Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, revertimini, et vivite.

Caput XIX. ¹ Et tu assume planctum super principes Israel, ² et dices: Quare mater tua leae-

teisusis nukryps nuo savo teisybės ir darys neteisybę, jis mirs dėl jos; jis mirs dėl neteisybės, kurią darė. ²⁷ Bet kai bedievis nusigręš nuo savo bedievystės, kurią darė, ir vykins teisę ir teisybę, jis laimės savo sielai gyvybę. ²⁸ Nes jei jis susipranta ir nusigręžia nuo visų savo neteisybių, kurias darė, tai jis bus tikrai gyvas ir nemirs. ²⁹ Tačiau Izraelio sūnūs sako: Viešpaties kelias nėra teisus. Argi mano keliai nėra teisūs, Izraelio namai? ar ne jūsų keliai yra iš tikrųjų nedori? ³⁰ Todėl, Izraelio namai, aš teisiu kiekvieną, žiūrėdamas jo kelių, sako Viešpats Dievas.

Gręžkitės ir darykite atgailą dėl visų savo neteisybių, ir neteisybė neatves jums prapulties. ³¹ Meskite šalin nuo savęs visas savo neištikimybės, kuriomis nusikaltote, ir darykite sau naują širdį ir naują dvasią; nes kam gi jūs norite mirti, Izraelio namai? ³² Nes aš nenoriu miršančiojo mirties, sako Viešpats Dievas; gręžkitės ir būkite gyvi!

19 perskyrimas. ¹ Tu gi pradėk raudą apie Izraelio kunigaikščius ² ir sakyk: Kodėl tavo

jei ir teisusis nupuola, 23 e. išreikštoji tiesa pasilieka, jog Dievas nori, kad visi būtų išganyti; jei piktas pasilieka savo piktume, tai tik tuomet jau Dievas nori jo mirties, kai po jo sukietėjimo piktame pasėkos. — (29) *Viešpaties kelias...* Iš viso, kas aukščiau pasakyta, turi būti visiems aišku, jog toks žydu daromas Viešpaties kelio įvertinimas yra tikras piktžodžiavimas.

(30) *Gręžkitės ir...* Tai tikrai tėviškas išpėjimas. Todėl Dievo rūstybė nekreipiama prieš žmones, bet prieš nuodėmės, nes tuos, kuriuos jis yra nutaręs nubausti kaip nusidėjėlius, maloningai kviečia bjaurėtis savo

nuodėmėmis, kad jie nežūtų. Plg. Mt. 3, 2; Lk. 3, 3. — (31) *Meskite šalin...* Dievas rodo jiems išsigelbėjimo kelią ir ragina juo eiti: kodėl gi jūs norite būtinai žūti? Kodėl jūs nepriimate išgelbėjimo, kurį aš jums teikiu? Tik vienas dalykas daro jus vertus mirties, tai jūsų nenoras gręžtis į mane. — (32) *Nes aš nenoriu...* Plg. auk. 23 e.; žem. 33, 11; 2 Petr. 3, 9.

(19), 1) *Rauda.* Raudos žodžiais pranašas turi išreikšti, kaip labai jau buvo išniekinti Dovo giminės karaliai, ir parodyti, kad nieko nebegalima pataisyti, nes visa karalystė skirta žūti. — (2) *Kodėl tavo...*

na inter leones cubavit, in medio leunculorum enutrivit catulos suos?

³ Et eduxit unum de leunculis suis, et leo factus est: et didicit capere praedam, hominemque comedere. ⁴ Et audierunt de eo Gentes, et non absque vulneribus suis ceperunt eum: et adduxerunt eum in catenis in Terram Aegypti.

⁵ Quae cum vidisset quoniam infirmata est, et periit expectatio eius: tulit unum de leunculis suis, leonem constituit eum. ⁶ Qui incedebat inter leones, et factus est leo: et didicit praedam capere, et homines devorare. ⁷ Didicit viduas facere, et civitates eorum in desertum adducere: et desolata est terra, et plenitudo eius a voce rugitus illius. ⁸ Et convenerunt adversus eum Gentes undique de provinciis, et expanderunt super eum rete suum, in vulneribus earum captus est. ⁹ Et miserunt eum in caveam,

motina, liūtienė, gulėjo tarp liūtų, išaugino savo jauniklius tarp liūtukų?

³ Ji išaugino vieną iš savo liūtukų, ir iš jo pasidarė liūtas; jis išmoko griebti grobį ir ėsti žmones. ⁴ Apie jį išgirdo tautos, ne be savo žaizdų sugavo jį ir nuvedė jį grandinėse į Aigipto žemę.

⁵ Pamačius, kad ji pasidarė bejėgė ir kad jos laukimas apviltas, liūtienė ėmė vieną savo liūtukų ir pastatė jį liūtą. ⁶ Tasai vaikščiojo tarp liūtų ir pasidarė liūtas; jis išmoko griebti grobį ir ryti žmones, ⁷ išmoko daryti našles ir paversti jų miestus tyruma, taip kad šalis ir ko ji buvo pilna ištuštėjo dėl jo krikimo balso. ⁸ Tuomet tautos susirinko prieš jį iš visų kraštų ir ištiesė prieš jį savo tinklą; jis buvo sugautas ne be jų žaizdų. ⁹ Jie įmetė jį į ląstą, grandinėse nuvedė jį pas Babilono karalių ir

Ebr. t.: galima versti ir šiaip: Kas buvo tavo motina? Ji liūtienė ilsėjosi tarp liūtų. Tai reiškia: tauta savo karalystės garbingumu ir karvingumu norėjo būti lygi kitoms tautoms (1 Kar. 8, 20). Taigi liūtai čia yra tautos ir karalystės, kurių įpročius, išdidumą, gobšumą stengėsi pamėgzdžioti Dievo išrinktoji tauta. Motina yra žydų tauta, vaikams yra žydai (plg. Oz. 2, 2; Iz. 50, 1). Taip pat Jeruzalė, sostinė ir karalystės vidurys, vadinasi motina, nes kiti miestai laikomi jos dukterimis. Kitur (Prad. 49, 9; Sk. 23, 24; 24, 9) Jūdai ir bendrai Izraelio tautai pavadinimas liūtų yra garbingas; čia tuo pavadinimu išreiškiama išdidus ir tiesiog laukinis pagonišku karalysčių būdas. Į tas karalystes įsižiūrėjus motina, Izraelis, augino savo karališkąją ainiją ir padarė ją pilną išdidumo ir neribotos valdžios troškimo. Motina su pasididžiavimu

žiūri į tą ainiją ir ją paragina elgtis, kaip elgėsi pagonių karaliai.

(3) *Pasidarė liūtas.* Tai buvo karalius Joakazas. Kad jis siautė kaip laukinis žvėris, daugiau žinių randame 4 Kar. 23, 30-32. — (4) *Ne be savo žaizdų...* Ebr. t.: savo duobėje jie sugavo jį, — kaip kad sugaunama tikras liūtas. — *Grandinėse.* Anot ebr. t.: (į nosis) įvertomis grindimis. — *Į Aigiptą.* Joakazas buvo paraono Necho paimtas nelaisvėn Rebloje ir nuvestas į Aigiptą (4 Kar. 23, 34), kame jis ir mirė (plg. Jer. 22, 10, 11).

(5) *Pamačius...* Motinai, Jūdo karalystei, pamokinti negana vienos nelaimės; ji laukia veltui, kad sugrižtų iš nelaisvės išvestasis karalius; nebesulaukdama ir vis tiek norėdama būti lygi pagonių karalystėms ji išsiaugina kitą panašų karalių. — (8) *Ne be jų žaizdų.* Ebr. t. kaip 4 e.: savo duobėje. — (9) *Grandinėse.* Ebr. t.: įvertomis grin-

in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntque eum in carcerem, ne audiretur vox eius ultra super montes Israel.

¹⁰ Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus eius, et frondės eius creverunt ex aquis multis.

¹¹ Et factae sunt ei virgae solidae in scepra dominantium, et exaltata est statura eius inter frondės: et vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.

¹² Et evulsa est in ira, in terramque proiecta, et ventus urens siccavit fructum eius: marcuerunt, et arefactae sunt virgae roboris eius: ignis comedit eam.

¹³ Et nunc transplantata est in desertum, in terra invia, et sitiēti.

¹⁴ Et egressus est ignis de virga ramorum eius, qui fructum eius comedit: et non fuit in ea virga fortis, sceprum dominantium. Planctus est, et erit in planctum.

įmetė jį į kalėjimą, kad jo balso nebebūtų daugiau girdima Izraelio kalnuose.

¹⁰ Tavo motina buvo kaip vynmedis pasodintas tavo krauju prie vandens; jo vaisiai ir jo šakos augo iš daugelio vandenų.

¹¹ Jų stiprūs ūgliai virto valdovų skėptrais ir jos liemuo iškilo tarp šakų; jo aukštumas buvo matomas tarp jo šakelių daugybės.

¹² Tuomet jis buvo išrautas rūstybėje ir numestas žemėn; karštas vėjas sudžiovino jo vaisių; suvyto ir sudžiūvo jo stiprūs ūgliai; ugnis suėdė jį.

¹³ Dabar jis persodintas į tyrumą, į nepraeinamą šalį be vandens.

¹⁴ Ugnis išėjo iš vieno jo šakų ūglio ir prarijo jo vaisius, ir nebeliko jame stipraus ūglio, valdovų skėptro. Tai yra rauda ir bus rauda.

dimis (vz. 4 e.). — *Pas Babilono.* Čia negali būti kalbos nei apie karalių Sedekiją, nei apie Joakimą, kurs mirė savo šalyje; taigi lieka tik Joakinas (Jekonijas. Jier. Plg. 4 Kar. 25, 27; Jer. 52, 31). Jo tėvas buvo bedievis, toks pat buvo ir Joakinas (4 Kar. 24, 9). Pranašas pasirenka šituodu karaliu, nes jų pavyzdys geriausiai parodo karčius pažėminimus, kurių tauta prityrė iš aigiptiečių ir kaldėjiečių.

(10) *Tavo krauju.* Pasakymas neaiškus. Kai kurie aiškintojai ebr. t. verčia: tavo ramybėje, t. y. kai buvo suteikta ramybės, vynmedis pražydo; jis buvo gerai laistomas, todėl išleido daug ūglių; jo šakelės buvo net taip stiprios, kad iš jų buvo galima padaryti karališkas skėptras (11 e.).

(12) *Karštas vėjas:* rytų vėjas. Plg. auk. 17, 10; Oz. 13, 15. Ko ugnis nesunaikino (plg. 13, 4), tai buvo

išvesta. — (13) *Tyrumą.* Taip pat žem. 20, 35. Babėlė vadinama tyruma, atsižvelgiant į žydų tautos pasilikimą tyrumoje, kurioje ji prisirengė iėiti į žadėtąją žemę. Dievobaimingam žydūi Babėlė atrodė esanti tyruma, nes jo širdis buvo pasiilgus bažnyčios ir tėvynės, ir jis nuolat jautė, kad jo ištrėrimas yra Dievo siųsta bausmė. — (14) *Iš vieno jo šakų ūglio.* Galutinis žuvinimas išeina iš to, kurs laiko skėptrą, iš karaliaus Sedekijo, kurs duotos Nebukadnecarui priesaikos sulaužymu pasidarė kaltas miesto ir karalystės žuvimo. — *Nebeliko...*: nebėra karaliaus iš Dovidų giminės, kurs laikytų skėptrą. Kaip, to nežiūrint, skėptras neatimamas iš Jūdo, pranašas jau paminėjo 17, 22 ir paaiškina 21, 26. 27. Plg. 23, 5.

20, 1-44. Izraelio vyresniesiems atėjus pas Ezekielį klausitį Viešpaties, pranašas Dievo vardu pri-

e) Izraelio nedėkingumas, Viešpaties ištikimybė.

Caput XX. ¹ Et factum est in anno septimo, in quinto, in decima mensis: venerunt viri de senioribus Israel ut interrogarent Dominum, et sederunt coram me. ² Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ³ Fili hominis loquere senioribus Israel, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Numquid ad interrogandum me vos venistis? vivo ego quia non respondebo vobis, ait Dominus Deus.

⁴ Si iudicas eos, si iudicas fili hominis, abominationes patrum eorum ostende eis. ⁵ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: in die, qua elegi Israel, et levavi manum meam pro stirpe domus Iacob, et apparui eis in Terra Aegypti, et levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus vester: ⁶ in die illa levavi manum meam pro

20 perskyrimas. ¹ Septintais metais penktame mėnesyje dešimtą mėnesio dieną atsitiko, kad vyrai iš Izraelio vyresniųjų tarpo atėjo pasiklausti Viešpaties ir atsisėdo ties manim. ² Tuomet man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ³ Žmogaus sūnau, kalbėk Izraelio vyresniesiems ir jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Ar jūs atėjote manęs pasiklausti? Kaip aš gyvas aš jums neatsakysiu, sako Viešpats Dievas.

⁴ Ar tu juos teisi, ar tu teisi, žmogaus sūnau? tai parodyk jiems pasibjaurėtinus jų tėvų darbus ⁵ ir jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Tą dieną, kurioje aš išrinkau Izraelį ir pakėliau savo ranką dėl Jokūbo namų giminės, pasirodžiau jiems Aigipto šalyje ir pakėliau savo ranką dėl jų sakdamas: Aš Viešpats jūsų Dievas, ⁶ tą dieną aš pakė-

mena jiems žydų nusikaltimus Aigipte (1-9), tėvų nepaklusnumą tyruose (10-17) ir jų vaikų nusikaltimus (18-26), taip pat tėvų ir sūnų stabmeldystę Žadėtojoje žemėje (27-31); toliau skelbia, kad bausmėmis žydai bus priversti pasitaisyti (32-38) ir pasitaisiusiems žada Dievo malonių gražinimą (29-44).

(20,1) *Septintais metais.* Laikas skaitomas nuo karaliaus Joakino nelaisvės pradžios (4 Kar. 24, 15). Šita pranašystė buvo paskelbta, dvejiems metams vienam mėnesiui ir penkioms dienoms praslinkus po to, kai Ezekielis buvo pašauktas pranašo pareigų eiti (1,2); iki Jeruzalės apgulimo pradžiai buvo likę dar dveji metai ir penki mėnesiai (24, 16). Pas Ezekielį ateina žydų didžiūnai klausiti Viešpaties apreiškimo; iš to galima suprasti, jog Ezekielis jau buvo išgijęs tremtinių

tarpe didelės pagarbos. Tačiau Dievo atsakymas pasilieka toks pat, kaip ir 14, 3. — (3) *Aš jums neat-sakysiu.* Dievas duoda atsakymą dievobaimingiems, piktieji gi susilaukia tik smarkaus barimo dėl jų nuodėmių. Kad jo sudraudimas būtų dar kietesnis, Dievas priduria priesaikos žodį: Kaip aš gyvas (Jier.).

(4) *Ar tu juos teisi...* Anot ebr. t.: Dievas raginte ragina Ezekielį teisti, t. y. priminti klausiantiems jų tėvų nuodėmes: Teisk juos, kad jie gautų ne pranašo atsakymą, bet teisėjo ištarmę. Parodyk jiems, kad jie tą patį daro, ką ir jų tėvai, ir kad nuodėmė perėjo ant jų lyg koki tėvainystė (Jier.). — (5) *Pakėliau savo ranką...* Rankos pakėlimas yra priesaikos ženklas. Viešpats prisiekė Jokūbo giminei, kad jis bus jiems Jahve, jų Dievas, kurs ištikimai atitesi visus pažadus:

eis, ut educerem eos de Terra Aegypti, in Terram, quam provideram eis, fluentem lacte, et melle: quae est egregia inter omnes terras. ⁷ Et dixi ad eos: Unusquisque offensiones oculorum suorum abiiciat, et in idolis Aegypti nolite pollui: ego Dominus Deus vester. ⁸ Et irritaverunt me, nolueruntque me audire: unusquisque abominationes oculorum suorum non proiecit, nec idola Aegypti reliquerunt: et dixi ut effunderem indignationem meam super eos, 'et implerem iram meam in eis, in medio Terrae Aegypti. ⁹ Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, et inter quas apparui eis ut educerem eos de Terra Aegypti.

¹⁰ Eieci ergo eos de Terra Aegypti, et eduxi eos in desertum. ¹¹ Et dedi eis praecepta mea, et iudicia mea ostendi eis, quae faciens homo, vivit in eis. ¹² Insuper et sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me et eos: et scirent quia ego Dominus sanctificans eos. ¹³ Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in praeceptis meis non ambulaverunt, et iudicia mea pro-

liau savo ranką dėl jų, kad vesčiau juos iš Aigipto šalies į žemę, kurią buvau jiems numatęs, plūstančią pienu ir medumi, kuri yra geriausia tarp visų šalių. ⁷ Tuomet aš jiems tariau: Tegul kiekvienas meta šalin savo akių papiktinimus, ir nesusitepkite Aigipto stabais; aš Viešpats, jūsų Dievas. ⁸ Bet jie erzino mane ir nenorėjo manęs klausyti: nė vienas nemetė šalin savo akių papiktinimų ir nepaliko Aigipto statų. Tuomet aš maniau išlieti ant jų savo užsidegimą ir papilti ant jų visą savo rūstybę Aigipto šalies viduje. ⁹ Tačiau dėl savo vardo, kad jis nebūtų suteptas tautų akyse, tarp kurių jie buvo ir kurių tarpe aš jiems pasirodžiau aš išvesdinau juos iš Aigipto šalies.

¹⁰ Taigi aš išvesdinau juos iš Aigipto žemės ir atvedžiau juos į tyrumą. ¹¹ Aš daviau jiems savo įsakymus ir paskelbiau jiems savo teises, kuriomis žmogus, jei jas vykins, bus gyvas. ¹² Be to aš daviau jiems savo subatas, kad jos būtų ženklas tarp manęs ir jų, ir kad jie žinotų, jog aš esu Viešpats, kurs pašventinu juos. ¹³ Bet Izraelio namai erzino mane tyrumoje, nevaikščiojo ma-

— *Pasirodžiau:* apsireiškiau (vz. Iš. 6, 2). — (7) *Savo akių papiktinimus:* dievaičių paveikslus. — (8) *Erzino mane:* buvo atkaklus. — (9) *Pasirodžiau:* apsireiškiau.

(11) *Bus gyvas.* Gyvenimas yra santrauka visų pažadų ir viso, kas gera, taip kaip mirtis apima visus grąšymus ir bauses. Kun. 18, 5; Rom. 10, 5. — (12) *Subatas.* Atilsio diena, kurią Dievas suteikia, yra ypatingas jo gerumo įrodymas; ji yra atvaizdas dangiškojo atilsio, i kurių jie yra šaukiami (plg. Žyd. 4, 4-9), jos gi laikymas yra įrodymas

paklusnumo Dievui ir jo garbinimo žymė. — *Kurs pašventinu juos.* Subatos laikymu Dievas pašventina juos, pašvenčia juos sau ir pareiškia, kad jie yra jam pašvesti, riša su jos laikymu daug gėrybių, kad jie galų gale, pabaigę savo dienos darbą, taip pat įeitų į amžinąją subatą, kaip Dievas į savąjį atilsį po pasaulio ikūrimo (Plg. Iš 20, 8-11; 31, 13; Atk. 5, 12). — (13) *Erzino mane:* buvo atkaklus. Visokio atkaklumo pavyzdžius vz. Iš. 32, 1..Sk. 14, 1..: 16, 2; 21, 5; 25, 2; Iš. 16, 22 ir Sk. 15, 32. Kad Dievas norėjo juos su-

iecerunt, quae faciens homo vivet in eis: et sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, et consumerem eos. ¹⁴ Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus eieci eos in conspectu earum. ¹⁵ Ego igitur levavi manum meam super eos in deserto, ne inducerem eos in Terram, quam dedi eis fluentem lacte, et melle, praecipuam terrarum omnium: ¹⁶ Quia iudicia mea proiecerunt, et in praeceptis meis non ambulaverunt, et sabbata mea violaverunt: post idola enim cor eorum gradiebatur. ¹⁷ Et pepercit oculus meus super eos ut non interficerem eos: nec consumpsi eos in deserto.

¹⁸ Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In praeceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiat, nec in idolis eorum polluamini: ¹⁹ Ego Dominus Deus vester: in praeceptis meis ambulate, iudicia mea custodite, et facite ea: ²⁰ Et sabbata mea sanctificate ut sint signum inter me et vos, et sciat, quia ego sum Dominus Deus vester. ²¹ Et exacerbaverunt me filii, in praeceptis meis non ambulaverunt: et iudicia mea non custodierunt ut facerent ea: quae cum fecerit homo, vivet in eis: et sabbata mea violaverunt: et comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos, implerem iram meam in eis in deserto. ²² Averti autem manum meam, et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram

no įsakymais ir atmetė mano teises, kuriomis žmogus, jei jas vykina, yra gyvas; jie labai sutepė mano subatas; todėl aš maniau išlieti ant jų savo narsą tyrumoje ir juos sunaikinti. ¹⁴ Tačiau aš elgiaus dėl savo vardo, kad jis nebūtų suteptas tautų akyse, iš kurių tarpo ir kurioms mantant aš buvau juos išvedęs. ¹⁵ Taigi aš pakėliau savo ranką ant jų tyrumoje, kad neįvesčiau jų į šalį, kurią jiems daviau plūstančią pienu ir medumi, visų šalių žymiausią, ¹⁶ nes jie atmetė mano teises, nevaikščiojo mano įsakymais ir sutepė mano subatas; nes jų širdis ėjo paskui stabus. ¹⁷ Tačiau mano akis pasigailėjo jų, kad aš jų neužmušiau, ir aš nesunaikinau jų tyrumoje.

¹⁸ Jų gi vaikams aš sakiau tyrumoje: Nevaikščiokite savo tėvų įsakymais, nesilaikykite jų teisių ir nesusitepkite jų stabais. ¹⁹ Aš Viešpats, jūsų Dievas; vaikščiokite mano įsakymais, sergėkite mano teises ir vykinkite jas, ir švėskite mano subatas, kad jos būtų ženklas tarp manęs ir tarp jūsų, ir kad jūs žinotumėte, jog aš Viešpats, jūsų Dievas. ²¹ Bet ir sūnūs erzino mane, nevaikščiojo mano įsakymais, nesergėjo mano teisių, kad jas vykintų, kurias, jei žmogus vykins, bus jomis gyvas; jie sutepė mano subatas. Tuomet aš grasiau išliesias ant jų savo narsą ir parodysias jiems savo rūstybę pilną tyruose. ²² Tačiau aš vėl atitraukiau savo ranką ir dariau dėl savo vardo, kad jis nebūtų suteptas akyse tautų, iš kurių tar-

naikinti, vz. Iš. 32, 10; 33, 3; Sk. 14, 12; Atk. 9, 14. Tačiau jis susilaikė ir nesunaikino Izraelio, kad tautos

tyčiodamos nesakytų, būk jis negalėjęs įvesti jų į Žadėtąją žemę (Sk. 14, 16). — (21) Nesergėjo... Plg. Sk.

Gentibus, de quibus eieci eos in oculis earum. ²³ Iterum levavi manum meam in eos in solitudine, ut dispergerem illos in nationes, et ventilarem in terras: ²⁴ eo quod iudicia mea non fecissent, et praecepta mea reprobassent, et sabbata mea violassent, et post idola patrum suorum fuissent oculi eorum. ²⁵ Ergo et ego dedi eis praecepta non bona, et iudicia, in quibus non vivent: ²⁶ Et pollui eos in muneribus suis cum offerrent omne, quod aperit vulvam, propter delicta sua: et scient quia ego Dominus.

²⁷ Quamobrem loquere ad domum Israel, fili hominis: et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Adhuc et in hoc blasphemaverunt me patres vestri, cum sprevisset me contemnentes: ²⁸ et induxissem eos in Terram, super quam levavi manum meam ut darem eis: viderunt omnem collem excelsum, et omne lignum nemorosum, et immolaverunt ibi victimas suas: et dede-

po, joms matant, aš juos skubiai išvedžiau. ²³ Aš dar kartą pakėliau savo ranką prieš juos tyruose, kad išsklaidyčiau juos tarp tautų ir vėtyčiau į šalis, ²⁴ nes jie nesergėjo mano teisių, paniekino mano įsakymus, sutepė mano subatas, ir jų akys buvo nukreiptos į jų tėvų stabus. ²⁵ Taigi ir aš daviau jiems įsakymų, kurie nebuvo geri, ir teisių, kuriomis jie negalėjo būti gyvi. ²⁶ Aš sutepiau juos jų dovanomis, kai jie pašventindavo visus pirmgimius, dėl jų nusikaltimų, kad jie žinotų, jog aš Viešpats.

²⁷ Todėl, žmogaus sūnau, kalbėk Izraelio namams ir jiems tark: Viešpats Dievas sako taip: Dar ir tuo piktžodžiavo man jūsų tėvai, kad jie tyčiodamies paniekino mane. ²⁸ Kai aš įvedžiau juos į šalį, dėl kurios aš buvau pakėlęs savo ranką, kad ją jiems duosiu, jie žvalgėsi į kiekvieną aukštą kauburį ir į kiekvieną žaliuojantį medį, ir aukojo tenai savo aukas, ir darė

14, 41; 15, 32; 16, 1. 21. 41. 48. — (23) *Aš dar kartą...* Dievas prisiekina grąsė, kad jie turės būti išsklaidyti tarp tautų. Vz. Kun. 26, 33; Atk. 28, 33. 64 — Priesaika buvo patvirtinti grąšymai, sudarant sandorą; ji paminėta ir Atk. 29, 13... Grąšymai lietė visą tautą draug su visomis būsimomis kartomis, į kurias Mozė žiūrėjo kaip į vienetą; todėl jie turi reikšmės ir vėlesnių laikų žydams; grąšymai turėjo būti įvykinti, kai nuodėmių saikas bus pilnas. — (25) *Įsakymų, kurie nebuvo geri.* Apeiginiai įstatymai, kurių tarpe buvo ir subatos šventimas, nebuvo negeri įsakymai (vz. auk. 12. 29 e. plg. Rom. 7, 5). Negerų įsakymų buvo duota Izraeliui, kai žydai jau buvo įję į Žadėtąją žemę; todėl teisingai kaldaiškoji parafrasis su-

pranta juos apie pagonių įstatymus ir įpročius, kuriuos žydų priešai buvo jiems primetę arba kuriuos jie patys savo valia, pasiduodami stabmeldystei, buvo iš pagonių pasisavinę. Dievas nebuvo jų tiesioginis davėjas; bet jis nesulaikė piktos žydų valios ir taip leido tuos negerus įstatymus priimti (plg. auk. 14, 9; Apd. 7, 42; Rom. 1, 24). — (26) *Aš sutepiau...* Dievas, bausdamas už senesnes nuodėmes, leido žydams susitepti stabų garbinimu (Jer. 7, 31; 19, 5), ypač gi aukomis, kurias darė Molokui (žudydami kūdikius). — *Dėl jų nusikaltimų.* Ebr. t.: kad įkvėpčiau jiems pasibaisėjimo.

(28) *Jie žvalgėsi...* Plg. Atk. 12, 13. — *Savo aukas...* Tokias pat aukas, kuriomis žydai turėjo garbinti tikrąjį Dievą, jie darė stabams. Tai

runt ibi irritationem oblationis suae, et posuerunt ibi odorem suavitatis suae, et libaverunt libationes suas. ²⁹ Et dixi ad eos: Quid est excelsum, ad quod vos ingredimini? et vocatum est nomen eius Excelsum usque ad hanc diem.

³⁰ Propterea dic ad domum Israel: Haec dicit Dominus Deus: Certe in via patrum vestrorum vos polluimini, et post offendicula eorum vos fornicamini: ³¹ et in oblatione donorum vestrorum, cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris usque hodie: et ego respondebo vobis domus Israel? Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis.

³² Neque cogitatio mentis vestrae fiet, dicentium: Erimus sicut Gentes, et sicut cognationes terrae ut colamus ligna, et lapides.

³³ Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, et in brachio extento, et in furore ef-

tenai savo erzinančias atnašas, ir atnašavo tenai savo meilų aukų kvapą ir liejo savo liejamąsias aukas. ²⁹ Tuomet aš jiems tariau: Koki yra ta aukštuma, į kurią jūs einate? ir praminta jos vardas iki šiai dienai Aukštuma.

³⁰ Todėl tu Izraelio namams tark: Viešpats Dievas sako taip: Iš tikrųjų jūs susitepate, eidami jūsų tėvų keliu, ir jūs paleistuvaujate su tuo, kas buvo jų nuopulimo priežastis, ³¹ ir savo dovanų atnašavimu, kai jūs pervedate savo vaikus per ugnį, jūs susitepate visais savo stabais iki šiai dienai; ir argi aš turėčiau duoti atsakymą jums, Izraelio namai? Kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, aš jums neduosiu atsakymo.

³² Taip pat neįvyks ir tai, ką jūs manote, kai sakote: Mes būsime kaip pagonys ir kaip kitos žemės giminės, ir garbinsime medžius ir akmenis. ³³ Kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, aš jums karaliausiu stipria ranka,

buvo didžiausias Dievo paniekinimas ir jo įsakytų aukų apeigų sutepimas.

(29) *Koki yra...*: ko jūs einate į tą aukštumą? Dievas buvo daug sykių išpėjęs nedaryti to nusikaltimo (Atk. 12, 2). Ebr. t. yra žaidimas panašiais žodžiais: aukštuma ebr. *bamah*, pirmoji jo dalis *ba'* reiškia: jis ėjo, bet taip pat *coire*, kita gi *mah*, kas, niekas; taip išreiškiamas visiškas aukštumų niekingumas. — *Iki šiai dienai*: aukštumų vardas ir paleistuvybei lygus jų lankymas pasiliko iki žydų išvedimui į nelaisvę.

(31) *Argi aš turėčiau...*: kaip gi jūs, kurie darote tokių nuobodų, drįstate prašyti Dievą atsakymo, kad jis pažadėtų atsiimti jums grėšiančias nelaimes ir bausmes, arba neleisti joms ateiti? Kaip gi jau ilgai per kartų kartas Dievas kan-

triai kentėjo jūsų nusikaltimus? Ko jis nedarė, kad paskatintų jus pasitaisyti? Kadangi jis dabar pagrąsė bausmėmis (21 e.), kaip jūs galite reikalauti, kad nebūtumėte baudžiami, nors esate nusistatę nepasitaisyti?

(32) *Neįvyks...* Jūs sakote: mes nenorime pasiduoti Viešpačiui, nenorime vadintis jo tauta; tačiau nemanykite, kad jūsų troškimas galėtų įvykti (Jier.)

(33) *Stipria ranka...* Stipria ranka ir ištiestu petimi kitados Dievas buvo stebuklingai išvadavęs tautą iš Aigipto vergijos. Ir dabar jis nepais iš po savo akių, bet kaip pabėgusius vergus sugrąžins juos tarnauti kaip anksčiau ir viešpataus jiems, ir kadangi jie buvo paniekinę jo gerumą, jie turi patirti jo kietumą (Jier.). Sionas turi rasti išgelbėjimą teismu; tas Dievo apvaizdos nusta-

fuso regnabo super vos. ³⁴ Et educam vos de populis: et congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida, et in brachio extento, et in furore effuso regnabo super vos. ³⁵ Et adducam vos in desertum populorum, et iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem. ³⁶ Sicut iudicio contendi adversum patres vestros in deserto Terrae Aegypti, sic iudicabo vos, dicit Dominus Deus. ³⁷ Et subiiciam vos sceptro meo, et inducam vos in vinculis foederis. ³⁸ Et eligam de vobis transgressores, et impios et de terra incolatus eorum educam eos, et in terram Israel non ingredientur: et scietis quia ego Dominus.

³⁹ Et vos domus Israel, Haec dicit Dominus Deus: Singuli post idola vestra ambulate, et servite eis. Quod si et in hoc non audieritis me, et nomen meum sanctum pollueritis ultra in mu-

ištiestu petimi ir išlietu narsu. ³⁴ Aš išvesiu jus iš tautų ir surinksiu jus iš šalių, kuriose jūs esate išsklaidyti; aš karaliausiu jums stipria ranka, ištiestu petimi ir išlietu narsu; ³⁵ aš nuvesiu jus į tautų tyrumą ir ten bylinėsiuos su jumis veidu į veidą. ³⁶ Kaip aš dariau teisną jūsų tėvams Aigipto šalies tyrumoje, taip teisiu jus, sako Viešpats Dievas. ³⁷ Aš pavergsiu jus savo skėptrui ir įvesiu jus į sandoros ryšius. ³⁸ Ir išrinksiu iš jūsų tarpo atkakliuosius ir bedievius, išvesiu juos iš jų gyvenamosios šalies, ir jie neįeis į Izraelio šalį; taip jūs žinosite, kad aš Viešpats.

³⁹ Jūs gi, Izraelio namai, Viešpats Dievas sako taip: Vaikščiokite kiekvienas paskui savo status ir tarnaukite jiems. O jei ir čia jūs neklausysite manęs ir toliau sutepsite mano šventą

tytas kelias, apie kurį kalba visi pranašai (plg. Iz. 1, 27), ir šičia aiškiai nurodomas. — (34) *Aš išvesiu...* Jūs norite gyventi tarp tautų ir jų būdu, tačiau aš išvesiu jus iš jų tarpo. — (35) *Į tautų tyrumą.* Tyrumos paminėjimu primenama ta tyruma, kurioje tauta buvo priregta prie Žadėtosios žemės gavimo. Ir dabar jie būdami tarp tautų yra ištrėmimo, lyg kokioje tyrumoje. — (36) *Aš teisiu jus:* pataisyčiau jus plakimais, kaip kitados Arabijos tyrumoje ir tai taip, kad jūs negalėsite pripažinti Viešpaties rankos ir jo apvaizdos. — (37) *Aš pavergsiu...* Ebr. t.: aš praleisiu jus po (piemens) lazda, — kaip kad daro piemuo, kurs suskaito savo avis ir jomis rūpinasi. Plg. Kun. 27. 32. Bet Dievas, surinkdamas savo kaimenę, vėl sudarys su jais sandorą ir sustartį, kurią jie laikys ištikimais ir ištvėmingai. Plg. Oz. 2, 18–20; Jer. 31, 32. — (38) *Ir išrinksiu...* Tačiau

kaip kitados tyrumoje maištininkai turėjo mirti, taip ir dabar nevisi dalyvaus atnaujinime, bet tik tie, kurie duosis pataisyti ištrėmimo bandymais. — Maištininkai turi žūti įvairiose šalyse; taip jūs matydami nevienokių piktųjų ir gerųjų likimą pažinsite, kad aš esu Viešpats, kurs darau teisną (Jier.).

(39) *Vaikščiokite...* Ironiškas patarimas; juo labiau pabrėžiama, koks bausis bus galas tų, kurie nepasinaudos rimtais aukščiau duotais išpėjimais; Dievas paliks juos eiti paskui jų pamėgtus status, ir veikiai jie visi žus. — *O jei ir čia...* Tačiau jų nusikaltimai nesutrukdys likusiųjų žydų gręžtis į Dievą ir sudaryti naują tautą, kuri duos Viešpačiui tobulą garbę. Ebr. Syr. Kald. ir Jieron.: nors jūs dabar ir tarnaujate dievaičiams, tačiau paskui jūs iš tikrųjų turėsite klausyti manęs ir nebesutepsite daugiau mano švento vardo,

neribus vestris, et in idolis vestris: ⁴⁰ in monte sancto meo, in monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi serviet mihi omnis domus Israel; omnes, inquam, in terra, in qua placebunt mihi, et ibi quaeram primitias vestras, et initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris. ⁴¹ In odorem suavitatis suscipiam vos, cum eduxero vos de populis, et congregavero vos de terris, in quas dispersi estis, et sanctificabor in vobis in oculis nationum. ⁴² Et scietis quia ego Dominus, cum induxero vos ad terram Israel, in Terram, pro qua levavi manum meam, ut darem eam patribus vestris. ⁴³ Et recordabimini ibi viarum vestrarum, et omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: et displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris, quas fecistis. ⁴⁴ Et scietis quia ego Dominus, cum benefecero vobis propter nomen meum, et non secundum vias vestras malas, neque secundum scelera vestra pessima domus Israel, ait Dominus Deus.

vardą savo dovanomis ir savo stabais, ⁴⁰ tai mano šventajame kalne, aukštame Izraelio kalne, sako Viešpats Dievas, ten tar-naus man visi Izraelio namai; visi, sakau, toje šalyje, kurioje jie man įtiks, ir tenai aš pageidausiu jūsų pirmonių ir jūsų dešimtinių pradžios draug su visu tuo, ką jūs man pašvenčiate. ⁴¹ Aš priimsiu, jus kaip mielą kvapą, kai būsiu išvedęs jus iš tautų ir būsiu surinkęs jus iš šalių, kuriose jūs esate išsklaidyti, ir kai aš būsiu jumoje pašventintas tautų akyse. ⁴² Tuomet jūs žinosite, kad aš Viešpats, kai būsiu įvedęs jus į Izraelio šalį, į šalį, dėl kurios aš pakėliau savo ranką, kad ją duočiau jūsų tėvams. ⁴³ Ten jūs atsiminsite savo kelius ir visas savo piktadarybes, kuriomis jūs susitėpėte, ir jūs nebepatiksite patys sau savo akyse dėl visų savo piktumų, kuriuos esate padarę. ⁴⁴ Jūs žinosite, kad aš Viešpats, kai būsiu jums gera padaręs dėl savo vardo ir ne piktų jūsų kelių žiūrėdamas, nė blogiausių jūsų, Izraelio namai, piktadarybių žiūrėdamas, sako Viešpats Dievas.

savo aukojimais ir savo dievaičiais. — (40) *Kalne*. Sione. — *Pirmonių*. Ebr. *therumah* — tai, kas iš paaukotų dalykų buvo pašvenčiama Dievui (Kun. 21, 22); taip pat dovanos bažnyčiai. — *Jūsų dešimtinių pradžios draug su visu tuo*. Ebr. t.: jūsų dovanų pirmones iš viso to. — (41) *Kaip mielą kvapą*. Dievas nori priimti grįžtančią tautą kaip maloniausią jam auką, taigi didžiausiu prietelingumu ir gerumu, taip kad visos aplinkui gyvenančios tautos, kai pamatys jojo tautą išgelbėtą, šlovins Dievą (Jier.) kaip galingą, stebuklingą. — (42) *Pakėliau savo ranką*: prisiekiau. — (43)

Nebepatiksite...: gėdėsitės patys savęs. — (44) *Ne piktų...* Kaip tikrai Dievas yra Jahve, pasirodo ypač iš to, kad jis priima į malonę nusidėjėlius, nes jo ištikimybė ir malonė spindi juo skaisčiau, juo nevertesni yra pagalbos tie, į kuriuos jis kreipiasi.

20, 45 — 21, 32. Pranašas turi skelbti Jūdo karalystės žuvimą miško gaisro prilyginimu (20, 45-49) ir išgalasto ir nušveisto Viešpaties kalavijo siuntimu (21, 1-17); tuo kalaviju turi būti Babilono karalius, kurs sunaikins Jeruzalę, jos karalių ir Amono vaikus (21, 18-32).

f) Gaisru ir Viešpaties kalaviju sunaikintas Izraelis.

⁴⁵ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ⁴⁶ Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, et stilla ad Aphricum, et propheta ad saltum agri meridiani. ⁴⁷ Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: haec dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, et comburam in te omne lignum viride, et omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: et comburetur in ea omnis facies ab Austro usque ad Aquilonem. ⁴⁸ Et videbit universa caro quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur.

⁴⁹ Et dixi: A a a, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Numquid non per parabolas loquitur iste?

Caput XXI. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis pone faciem tuam ad Ierusalem, et stilla ad sanctuaria, et propheta contra humum Israel: ³ Et dices terrae Israel: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, et eiiciam gladium meum de vagina sua, et occidam in te iustum, et impium. ⁴ Pro eo autem quod occidi in te iustum, et impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab

⁴⁵ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁴⁶ Žmogaus sūnau, pakreipk savo veidą į pietų kelią, lašink savo žodžius į vidudienį ir pranašauk prieš pietų šalies girią. ⁴⁷ Sakyk pietų giriai: Išgirsk Viešpaties žodį: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš sukursiu tavyje ugnį ir sudeginsiu tavyje visus žaliuojančius medžius ir visus sausus medžius; gaisro liepsna nebus užgesyta, ir joje bus sudegintas visas paviršius nuo pietų iki šiaurės. ⁴⁸ Ir kiekvienas kūnas matys, kad aš, Viešpats, padegiau ją, ir ji neužges.

⁴⁹ Tuomet aš tariau: Ai, ai, ai, Viešpatie Dieve! Jie sako apie mane: Nejaugi šitas kalba ne prilyginimais?

21 perskyrimas. ¹ Tuomet man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, pakreipk savo veidą prieš Jeruzalę, lašink žodžius prieš šventyklą ir pranašauk prieš Izraelio žemę. ³ Izraelio šaliai tu tark: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš tau; aš ištrauksiu savo kalaviją iš jo makšties ir užmušiu tavyje teisųjį ir bedievi. ⁴ Bet kadangi aš turiu užmušti tavyje teisųjį ir bedievi, todėl mano kalavijas išeis iš savo makšties

(46) *Pakreipk...*: kalbėk drąsiai ir nesiliaudamas; tu turi kreiptis į visą tautą ir skelbti liūdną žinią (Jier.). — *Į pietų kelią*. Kadangi pranašas yra Babilone, tai Jeruzalė ir Judo karalystė yra į pietus nuo jo. — *Giria*: Ta giria yra ne kas kita, kaip tik žydų tauta, kurios kiekvienas narys buvo gyvas medis. — (47) *Gaisro liepsna...* Plg. Iz. 9, 17; Jer. 21, 14.

(49) Ai, ai, ai. Ebr. 'ahah (4, 14). — *Ne prilyginimais*: nepasako aiškiai visiems suprantamu būdu.

(21,1) *Pasakyta*. Kadangi žydai nekreipia daug dėmesio į prilyginimą dėl jo neaiškumo, tai dabar jo prasmė išdėstoma visai aiškiais žodžiais. — (3) *Teisųjį ir bedievi*. Karo vargų ir panašių nelaimių paliečiami lygiai teisieji kaip ir bedieviai; taigi ir iš šitos vietos pasirodo, kad ža-

Austro usque ad Aquilonem: ⁵ Ut sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem. ⁶ Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, et in amaritudinibus ingemisce coram eis. ⁷ Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, et tabescet omne cor, et dissolventur universae manus, et infirmabitur omnis spiritus, et per cuncta genua fluent aquae: ecce venit, et fiet, ait Dominus Deus.

⁸ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ⁹ Fili hominis propheta, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exacutus est, et limatus. ¹⁰ Ut caedat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est: qui moves sceptrum filii mei, succidisti omne lignum. ¹¹ Et dedi eum ad levigandum ut teneatur manu: iste exacutus est gladius, et iste limatus est ut sit in manu interficientis. ¹² Clama, et ulula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Isra-

prieš kiekvieną kūną nuo pietų iki šiaurės, ⁵ kad kiekvienas kūnas žinotų, jog aš, Viešpats, ištraukiau savo kalaviją iš jo makšties negražintinai. ⁶ Tu, žmogaus sūnau, dūsauk sutrintomis strėnomis ir dūsauk karčiame skausme jų akivaizdoje. ⁷ Kai jie tau sakys: Ko tu dūsauji? tark: Dėl gando: nes jis ateina, ir visos širdys džiūs, visos rankos nusvirs, kiekviena dvasia susilpnės, ir per visus kelis tekės vandenys; štai ateina ir įvyks, sako Viešpats Dievas.

⁸ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁹ Žmogaus sūnau, pranašauk ir sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Kalbėk: Kalavijas, kalavijas pagalaštas ir nušveistas. ¹⁰ Jis pagalaštas, kad pjautų aukas, nušveistas, kad blizgėtų. Tu, kurs judini mano sūnaus skėptrą, tu nukerti visus medžius. ¹¹ Aš daviau jį nušveisti, kad būtų laikomas ranka; tas kalavijas yra išgalastas, ir jis nušveistas, kad būtų užmušėjo rankoje. ¹² Šauk ir klyk žmogaus sūnau, nes jis prirengtas mano tautai, jis visiems Iz-

dėtasis 9, 4 ir 18, 9 gyvenimas netelpa tame trumpame laikotarpyje, kurį žmogus pasilieka šiame pasaulyje; dar ir po jo Dievas, laikydamos anksčiau nustatytos taisyklės, baus piktuosius ir duos užmokesnį geriesiems. — (5) *Negražintinai*: iki jis nebus atlikęs savo uždavinio. — (6) *Dūsauk*. Ką pranašas buvo pasakęs žodžiais, dabar jis turi patvirtinti savo skausmo parodymu, kad tie, kurie jį girdėjo, juo labiau susidomėtų ir gautų ženklą, kaip baisi bus nelaimė. — *Sutrintomis strėnomis*. Dūsauk taip labai, kad rodytusi, jog tais dūsavimais tarsi laužomos strėnos, kuriomis juk remiasi visas žmogaus stiprumas.

(10) *Pagalaštas...* Kalavijas prirengtas visais atžvilgiais. — *Judini mano sūnaus skėptrą*. Sakinio prasmė nevisai aiški. Sūnumi be abejo čia vadinama visa žydų tauta. Gal, atsiliepiant į kalaviją, norima pasakyti, kad Nebukadnecaras, kurs Dievui yra keršto įrankis (kalavijas), pargriauna Izraelio (karalystę) skėptrą (Iš. 4, 22; Oz. 11, 1) ir sunaikina visą tautą. Ebr. eil. tekstas irgi neaiškus, bet jo prasmė yra panaši į Vulgatos. — (11) *Užmušėjo rankoje*. Kaip baisiai kalavijas siaus jo rankoje, parodo išakymas šaukti ir klykti. — (12) *Kurie bėga*. Nėra ebr. t. — *Per slaunis*. Tai turi būti didžiausio nuliūdimo ženklas. —

el, qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcirco plaude super foemur, ¹³ quia probatus est: et hoc, cum sceptrum subverterit, et non erit, dicit Dominus Deus. ¹⁴ Tu ergo fili hominis propheta, et percute manu ad manum, et duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnae, qui obstupescere eos facit, ¹⁵ et corde tabescere, et multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, et limati ad fulgendum, amicti ad caedem. ¹⁶ Exacuere, vade ad dexteram, sive ad sinistram, quocumque faciei tuae est appetitus. ¹⁷ Quin et ego plaudam manu ad manum, et implebo indignationem meam ego Dominus locutus sum.

¹⁸ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ¹⁹ Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambae: et manu capiet coniecturam, in capite viae civitatis coniciet. ²⁰ Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, et ad ludam in Ierusalem minutissimam. ²¹ Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite dua-

raėlio vadams, kurie bėga; jie atiduotikalavijui draug su mano tau-ta, todėl plok sau per strėną; ¹³ nes jis išmėgintas, ir kai jis nutrems skėptrą, to nebebus, sako Vieš-pats Dievas. ¹⁴ Taigi tu, žmogaus sūnau, pranašauk ir plok ranka į ranką; užmušėjų kalavijas tebūna padvigubintas, ir tebūna kalavijas patrigubintas. Tai yra didelių žudynių kalavijas, kurs verčia juos baisėtis ¹⁵ ir jų širdis džiūti, ir kurs daugina sunaikinimą. Į visus jų vartus aš siunčiau sumišimą dėl aštraus kalavijo, nušveisto, kad blizgėtų, ir švitruojančio, kad žudytų. ¹⁶ Būk aštrus, eik į dešinę ar į kairę, kur tik patinka tavo ašmenims. ¹⁷ Tuomet ir aš plosiu ranka į ranką ir parodysiu savo užsidegimą pilną; aš, Viešpats, tai kalbėjau.

¹⁸ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: Tu, žmogaus sūnau, pažymėk sau du keliu, kuriais gali ateiti Babilono karaliaus kalavijas; abudu turi išeiti iš vienos šalies. Jis savo ranka trauks burtą; jis trauks jį kelio pradžioje į vieną miestą. ²⁰ Pažymėk kelią, kad kalavijas eitų į Amono sūnų Rabbatą ir į Jūdą prie stipriausios Jeruzalės. ²¹ Nes Babilono karalius

(13) *Išmėgintas*. Kalavijas yra jau parodęs savo aštrumą ir tinkamumą, užkariaudamas daugelį karalysčių; jis bus toksai ir dabar sugriaudamas Jūdo karalystę taip, kad jos nebebus. — (14) *Plok sau į ranką*. Vėl didelio skausmo ir nustebimo ženklas. — *Padvigubintas...* Anot ebr. t.: tebūna triskart padvigubintas, t. y. jo užmušimo jėga tebūna šešis kartus didesnė, nes jis turi padaryti labai didelį kraujo išliejimą. — (16) *Ašmenims*. Kalavijas yra dviašmenis, todėl jis turi siausti į

abu šonu. — (17) *Aš plosiu...* Tai bus įrodymas, kaip labai yra Viešpats užsirūstinęs nusikaltusiai tautai.

(19) *Pažymėk*: nubraižyk ant plytos (4, 1...). — *Jis savo ranka...* Vulg. jau čia kalbama apie būrimą, isidedant burtas į ranką. Ebr. t.: nubraižyk keliarodį (ranka, kuri rodo kelią), nubraižyk jį kelio pradžioje į vieną miestą. — (20) *Kad kalavijas...* Vienas kelias turi eiti į amonitų sostinę, kitas į sustiprintą Jeruzalės miestą. — (21) *Sustos kryžkelėje...* Ten, kur keliai skiriasi, Babelės karalius ima

rum viarum, divinationem quae-
rens, commiscens sagittas: inter-
rogavit idola, exta consuluit. ²² Ad
dexteram eius facta est divinatio
super Ierusalem ut ponat arietes,
ut aperiat os in caede, ut elevet
vocem in ululatu, ut ponat arie-
tes contra portas, ut comportet
aggerem, ut aedificet munitiones.
²³ Eritque quasi consulens frustra
oraculum in oculis eorum, et sab-
batorum otium imitans: ipse au-
tem recordabitur iniquitatis ad
capiendum.

²⁴ Idcirco haec dicit Dominus
Deus: Pro eo quod recordati
estis iniquitatis vestrae, et reve-
lastis praevaricationes vestras, et
apparuerunt peccata vestra in
omnibus cogitationibus vestris:
pro eo, inquam, quod recordati
estis, manu capiimini. ²⁵ Tu au-
tem profane, impie dux Israel,
cuius venit dies in tempore ini-
quitatis praefinita: ²⁶ Haec dicit

sustos kryžkelėje, dviejų kelių
pradžioje, ieškodamas žiniavimo
maišydamas vilyčias; jis klaus
stabus ir apžiūrės vidurius. ²² Į
jo dešinę pateko burta prieš Jeru-
salę, kad statytų sienlaužius, kad
įsakytų žudynes, kad pakeltų
balsą kariškam šauksmui, kad
vestų sienlaužius prieš vartus,
kad piltų pylimą, kad statytų
sustiprinimų. ²³ Jų akyse jis ro-
dysis veltui ieškojės žiniavimo
ir pamėgzdžiojās subatų atilsį,
bet jis atsimins neteisybę, kad
juos paimtų.

²⁴ Todėl Viešpats Dievas sako
taip: Kadangi jūs priminėte savo
neteisybę ir atidengėte savo per-
žengimus, ir jūsų nuodėmės pa-
sirodė visose jūsų mintyse, ka-
dangi, sakau, jūs priminėte, jūs
būsité sugauti jo ranka. ²⁵ Tu gi,
suteptas, bedievi, Izraelio kuni-
gaiškšti, kurio atėjo diena, iš
anksto paskirta neteisybės metu.
²⁶ Viešpats Dievas sako taip:

dvejoti, katruo iš dviejų kelių jis
turėtų eiti, ir jis „krato vilyčias,
klausiasi *therafim*, apžiūri kepenas“
(ebr. t.). Ant vilyčių parašydavo
vardus ar ženklus ir kratydavo jas
saidoke, kad pamatytų, kurs vardas
pirmas iššoks (Jier.). *Therafim* bu-
vo naminiai dievaičiai (plg. Prad.
31, 19; Oz. 3, 4). Aukų gyvulių ke-
penų apžiūrėjimas turėjo duoti nuro-
dymų apie laukiamą pasisekimą. —
(22) Į jo dešinę... Vilyčia su Jeruza-
lės žyme pateko į dešinę karaliaus
ranką; tai buvo jam laimėjimą žadas
ženklas ir todėl padrašinimas pradėti
prieš Jeruzalę kariškus žygius. —
(23) Jų akyse: žydams. Jiems ro-
dėsi, kad Nebukadnecaras tokiuo sa-
vo būrimu tik veltui gaišina laiką ir
užsiima visai nenaudingais dalykais,
kaip kad daro žmonės neturį ką
veikti. Jeruzalei gi jie nelaukia jokio
pavojaus. — *Subatų atilsį*. Ebr. t.
šitų žodžių prasmė visai neaiški;

juos galima versti taip: priesaikų
priesaika yra jiems, t. y. žydai turi
savo pusėje švenčiausią priesaiką,
bet keno? Dievo, ar karaliaus Sede-
kio padarytąją Babelės karaliui ir
paskui jo sulaužytą? — *Neteisybę*:
priesaikos sulaužymą.

(24) Jūs priminėte... Kadangi jie
nusideda be jokios drovos ir visiems
atidengia savo piktadarystę, juos tu-
ri aplankyti Dievo teismas, ir jų nu-
sikaltimais suteptas miestas turi būti
sugriautas. — *Būsité sugauti*: patek-
site į neprietelių rankas. — (25) *Su-
teptas*: nustojęs savo šventos verty-
bės, kurią turėjai kaip teokratinis
Jahvės vietoje viešpataujās Izraelio
karalius, ir Dievo atmestas. — *Iš
anksto paskirta*... Ebr. t.: tavo piktu-
mo pabaigos metu, t. y. tuo metu,
kai tavo piktumas turi rasti savo ga-
lą tavo žuvimu, arba: kai tavo pik-
tumas bus tavo žuvimo priežastis. —
(26) *Nuometa*... vainiką: tai karališ-

Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne haec est, quae humilem sublevavit, et sublimem humiliavit? ²⁷ Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: et hoc non factum est donec veniret cuius est iudicium, et tradam ei.

²⁸ Et tu fili hominis propheta, et dic: Haec dicit Dominus Deus ad filios Ammon, et ad opprobrium eorum, et dices: Mucro, mucro evagina te ad occidendum, lima te ut interficias, et fulgeas, ²⁹ cum tibi vederentur vana, et divinerentur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis praefinita. ³⁰ Revertere ad vaginam tuam in loco, in quo

Padėk į šalį nuometą, nusiimk vainiką; argi ne jis yra, kurs paaukština žemą ir nužemina aukštą? ²⁷ Kalčią, kalčią, kalčią aš padarysiu iš jo, tačiau tai neįvyks, iki ateis tas, kuriam priklausio teismas, ir aš jam jį atiduosiu.

²⁸ Ir tu, žmogaus sūnau, pranašauk ir sakyk: Taip sako Viešpats Dievas apie Amono sūnus ir apie jų pasityčiojimą; tu sakyk: Kalavijau, kalavijau, išėik iš makšties žudyti, būk nušveistas, kad užmuštumei ir blizgėtumei, ²⁹ tuo tarpu kad tau buvo matoma apgaulės ir pranašauta melo, jog tu dedamas ant sužeistų bedievių kaklų, kurių atėjo diena, išanksto paskirta neteisybės metu.

kos vertybės ženklai. Jie turi būti iš Sedekijo atimti. — *Argi ne jis yra...* Ebr. t.: tas bus ne tas (arba: kas buvo, to nebebus); kas žema, paaukštinama, ir kas aukšta, pažeminama. — Karališkoji vertybė (ir karalystė) nepasiliks dabartiniame savo stovyje; tas stovis bus visai pakeistas; kas dabar yra, Dievas pavers nieku, kad to nebebūtų. Teokratinis karalius turėjo būti lygus kitų tautų karaliams, kaip parodo 19, 2. 3. 6 prilyginimas. Dievas pažemins toki kėlimąsi puikybėn, kaip jis buvo nekarata grąšęs (Iz. 2, 12... Jer. 9, 24; Am. 9, 11; Mik. 5, 10). Mesijinė gi karalystė, kurios pradžia yra maža, turi būti paaukštinta, kaip jau nurodyta 17; 22 ir nekartą pranašauta kitur, Iz. 11, 1; Am. 9, 11; Mik. 5, 1. — (27) *Kalčią...* Tas vainikas turi atnešti karaliui visų didžiausią nelaimę, nes jis turės pakelti žuvimo bausmę, kuri bus bausmė už nusikaltimus; kaip ta bausmė tikra, parodo žodžio „kalčią“ pakartojimas. Ebr. t.: griuvėsius, griuvėsius, griuvėsius aš padarysiu iš jo; ir tai nepabiliks, iki ateis tas, kuriam priklausio teisė, ir aš jam tai suteiksiu. — Karalystė tikrai pavirs griuvėsiais ir jos nebebus,

iki ateis Mesijas (plg. Prad. 49, 10): Nė vienas iš Dovidio giminės nebelaikys skėptro iki Kristui, kurs yra tikrai karalius, kuriame įvyko Dovidui suteiktoji pranašystė apie amžiną viešpatavimą. — Vėlesni karaliai po Sedekijo nebuvo teisėti (Jer.).

(28) *Apie jų pasityčiojimą.* Amonitai, kuriuos Babilono karalius galėjo pulti, bet tuo tarpu burtos klausydamos puolė Jeruzalę (vz. auk. 20—22 eil.), piktų džiaugsmu sutiko žinią apie Jeruzalės sugriovimą (Sof. 2, 8; Ez. 25, 6); todėl čia pranašaujamas ir amonitams žuvmas. — *Išėik iš makšties...* Tikriau: ištrauktasis iš makšties, kad žudytumei, nušveistas, kad užmuštumei... Vulgatos „evagina te... lima te“ gal yra atsiradę netyčia vietoje: evaginate... liniate. — Čia atsiliepiama į amonitų, ne kaldėjiečių kalaviją. — (29) *Tau buvo matoma...* Amonitai melagingais pranašavimais buvo raginami pulti Jūdo karalystės gyventojus (Jer. 40, 14...). — *Jog tu:* amonitų kalavijas. — *Ant sužeistų bedievių kaklų:* Jeruzalės gyventojų (25 eil.). Gali būti, kad amonitai rengėsi nuožmiai pribaihti jau nugalėtus žydus ir jų sužeistuosius. — (30) *Grižk...* Ebr. t.:

creatus es, in terra nativitatis tuae iudicabo te, ³¹ et effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium, et fabricantium interitum. ³² Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terrae, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

³⁰ Grįžk į savo makštį. Toje vietoje, kur tu buvai padarytas, tavo gimtoje šalyje aš teisiu tave ³¹ ir išliesiu ant tavęs savo užsidegimą; aš papūsiu į tave mano narso ugnimi ir duosiu tave į neišmintingų žmonių rankas, kurie rengia žuvimą. ³² Tu būsi maistas ugniai, tavo kraujas bus šalies viduje, būsi užmirštas, nes aš, Viešpats, tai kalbėjau.

g) Jeruzalės sugėdinimas ir bausmė.

Caput XXII. ¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ² Et tu fili hominis nonne iudicas, nonne iudicas civitatem sanguinum? ³ et ostendes ei omnes abominationes suas, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui ut veniat tempus eius: et quae fecit idola contra semetipsam ut pollueretur. ⁴ In sanguine tuo, qui a te effusus est, deliquisti: et in idolis tuis, quae fecisti, polluta es: et appropinquare fecisti dies tuos, et addu-

22 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas, Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, argi tu neteisi, argi tu neteisi kraują miesto? ³ Parodyk jam visas jo nuobodas ir sakyk: Tai miestas, kurs išlieja savo viduje kraują, kad ateitų jo metas, ir kurs daro stabų prieš save, kad būtų suteptas. ⁴ Savo krauju, kurs buvo tavo išlietas, tu nusidėjai, ir savo stabais, kuriuos darei, tu susitepei; tu priartinai savo dienas ir atvedei savo metų laiką; todėl aš padarysiu iš tavęs pasityčiojimą

gražink jį į jo makštį. Įsakymas duodamas amonitams; jie turi pasilikti savo krašte; juos pačius turi sutikti nelaimė, ir jie negali pasipriešinti. — (31) *Į neišmintingų.* Ebr. t.: į žvėriškų. Taip nurodomas Babelės karaliaus kareivių nuožmumas. — (32) *Būsi užmirštas...* Neilgai trukus po Jeruzalės sugriovimo Nebukadnecaras puolė amonitų kraštą ir jį sunaikino, taip kad ilgai amonitų tauta visai liovėsi buvus. — Kai kurie aiškintojai (Jier. Teod.) 30–32 eil. mato pranašystę nebe prieš amonitus, bet prieš kaldėjiečius; tačiau tuomet labai sunku išaiškinti, kodėl tekste nėra jokio atatininkamo nurodymo.

22, 1–31. Jeruzalė yra kraują ir stabų miestas, suteptas įvairiais nusikaltimais (1–16), todėl kaip garga-

žiai bus įmestas į ugnies krosnį (17–22), nes jos pranašai, kunigai, kunigaikščiai ir tauta visi yra sugedę (23–31).

(22, 2) *Argi tu neteisi...* Ebr. t yra paraginamas teisti, barti, daryti priekaištų. — *Kraują miesto:* Jeruzalės. Nužudymai čia pavyzdys daugelio kitų nusikaltimų. Plg. Iz. 1, 15; 59, 3; Jer. 2, 30; 4 Kar. 22, 16. — (3) *Kurs išlieja...* Kraują išliejimas yra didžiausia neteisybė, daroma žmogui, stabų garbinimas sunkiausias Dievo įžeidimas. — (4) *Tu priartinai...* atvedei keršto laiką ir bausmių metus, metą, kuriame vykunami senai tau paskelbti grąšymai, kad tave turi sutikti panieka ir žuvinimas (Atk. 29, 33... Jer. 18, 16 ir k.). Tolimos ir artimos tautos tyčiosios iš Jeruzalės, kurios vardas buvo pa-

xisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium Gentibus, et irrisiōnem universis terris. ⁵ Quae iuxta sunt, et quae procul a te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.

⁶ Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem. ⁷ Patrem, et matrem contumeliis affecerunt in te, advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum et viduam contristaverunt apud te: ⁸ Sanctuaria mea sprevisti, et sabbata mea polluisti. ⁹ Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, et super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui. ¹⁰ Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatae humiliaverunt in te. ¹¹ Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, et socer nurum suam polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. ¹² Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram, et superabundantiam accepisti, et avare proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait

pagonims ir pajuoką visoms šalims. ⁵ Kurios yra arti ir kurios toli nuo tavęs, džiūgaus dėl tavęs, tu, suteptas, išgarsėjęs, didelis savo žuvimu.

⁶ Štai Izraelio kunigaikščiai, kiekvienas remiasi tavyje savo petimi kraujui išlieti. ⁷ Jie išniekino tavyje tėvą ir motiną, skriaudė tavo viduje ateivį, nuliūdino pas tave našlaitį ir našlę. ⁸ Tu paniekinai mano šventyklas ir sutepei mano subatas. ⁹ Tavyje buvo šmeižikų kraujui išlieti, pas tave buvo valgoma kalnuose, tavo viduje buvo daromas nusikaltimas. ¹⁰ Jie atidengė tavyje tėvo gėdą, darė prievartos tavyje mėnesine liga suteptosioms. ¹¹ Kiekvienas bjauriai elgėsi su artimo pačia, uošvis begėdiškai sutepė savo marčią, brolis darė prievartos savo seseriai, savo tėvo dukteriai tavyje. ¹² Pas tave ėmė dovanų kraujui išlieti; tu ėmei nuošimčius ir palūkanas ir godžiai skriaudėi savo artimus, mane gi užmiršai, sako Viešpats Dievas. ¹³ Štai aš ploju savo rankomis dėl tavo godumo, kurį tu darei, ir dėl kraujo, kurs išlietas tavo

sidaręs garsus ir suteptas jos nedoru elgesiu. — (5) *Didelis savo žuvimu*: juo aukščiau tu stovėjai, juo piktesnis bus dabar tavo nupuolimas (Jier.). Ebr. t.: pilnas sumišimo, t. y. įpročių sugedimo.

(6) *Remiasi tavyje...* Izraelio kunigaikščiai teisia ir išlieja tavyje nekaltą kraują ne teisybės žiūrėdami, bet tik to, kiek jiems leidžia jų jėgos (Jier.). — (7) *Tavyje. Tas* žodis šitame visame straipsnelyje ypač pabrėžiamas: tavyje, šventajame mieste, Dievo karalystės viduryje, mieste, kuriame yra Viešpaties bažnyčia. Minimi peržengimai tų įsakymų, kuriuos įstatymas laikė

ypač svarbiais. — Priekaištai daromi ne vien kunigaikščiams (Jier.). — (9) *Buvo šmeižikų*: kurie melagingai liudijo teisme. — *Nusikaltimas*: ypač paleistuvavimas. — (10) *Atidengė...*: vesdami į žmonas savo pamotes. Plg. Kun. 18, 7. 8. — *Darė prievartos...* Tai buvo uždrausta Kun. 18, 19. — (11) *Kiekvienas... uošvis... brolis*. Ebr. t.: vienas... kitas... kitas. Plg. Jer. 5, 8. — (12) *Ėmė dovanų...* Teisėjai duodavosi paperkami ir už pinigų pasmerkdamo nekaltus mirti. — *Nuosimčius ir...* Vz. auk. 18, 13. — *Mane gi užmiršai*. Viso pikto šaknis buvo Dievo užmiršimas; tik jo atsiminimas sulaiko žmogų nuo pik-

Dominus Deus. ¹³ Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti, et super sanguinem, qui effusus est in medio tui. ¹⁴ Numquid sustinebit cor tuum, aut praevallebunt manus tuae in diebus, quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, et faciam. ¹⁵ Et dispergam te in nationes, et ventilabo te in terras, et deficere faciam immunditiam tuam a te. ¹⁶ Et possidebo te in conspectu Gentium: et scies quia ego Dominus.

¹⁷ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ¹⁸ Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriā: omnes isti aes, et stannum, et ferrum, et plumbum in medio fornacis: scoria argenti facti sunt. ¹⁹ Propterea haec dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes in scoriā, propterea ecce ego congregabo vos in medio Ierusalem, ²⁰ congregatione argenti, et aeris, et stanni, et ferri, et plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum: sic congregabo in furore meo, et in ira mea, et requiescam: et conflabo vos. ²¹ Et congregabo vos, et succendam vos in igne furoris mei, et conflagimini in medio eius. ²² Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius: et scietis quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos.

viduje. ¹⁴ Argi tavo širdis išlaidys, arba ar tavo rankos bus gana stiprios tose dienose, kuriose aš veiksiu prieš tave? Aš, Viešpats, kalbėjau ir veiksiu. ¹⁵ Aš išsklaidysiu tave tarp tautų ir vėtysiu tave į šalis, ir padarysiu, kad tavo susitepimas būtų atimtas iš tavęs. ¹⁶ Aš paimsiu tave nuosavybėn tautų akivaizdoje, ir tu žinosi, kad aš Viešpats.

¹⁷ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁸ Žmogaus sūnau, Izraelio namai virto man gargažiais; visi šitie yra skaistvaris, cinas, geležis ir švinas krosnies viduje; jie pavirto sidabro gargažiais. ¹⁹ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Kadangi jūs visi pavirtote gargažiais, todėl štai aš surinksiu jus Jeruzalės viduje, ²⁰ kaip sumetama sidabras, skaistvaris, cinas, geležis ir švinas į krosnies vidų, kad sukurčiau joje ugnį ištirpinti; taip aš surinksiu savo narsę ir savo rūstybę, ten jus paliksiu ir sutirpinsiu jus. ²¹ Aš surinksiu jus ir sudeginsiu jus savo narso ugnyje, ir jūs būsite sutirpinti joje. ²² Kaip ištirpinamas sidabras krosnies viduje, taip jūs būsite jos viduje; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats, kai būsiu išpylęs ant jūsų savo užsidegimą.

to (Jer.). — (13) *Ploju...* Tai rūstybės ir skausmo ženklas. — (14) *Tose dienose...*: kuriose aš įvykinsiu tau paskelbtus grąšymus. Bet kaip gi žmogus, menkas ir silpnas kūnu ir siela, galėtų priešintis Dievui teisėjui? — (16) *Aš Viešpats*: kurs pasi-
lieka ištikimas savo sandorai.

(18) *Sidabro gargažiais*. Į sidabrą įsimašė kitų mažesnės vertės naugių. Izraelio vaikai pametė savo seniau buvusį pamaldumą ir pasidavė nusikaltimams, nuo kurių jie turi būti vėl apvalyti (plg. Jer. 6, 28-30). — (22) *Jūs būsite jos...* Šituo vaizdu išreiškiami apgūlimo vargai. Ką pa-

²³ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ²⁴ Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, et non compluta in die furoris. ²⁵ Coniuratio prophetarum in medio eius, sicut leo rugiens, rapiensque praedam, animas devoraverunt, opes et pretium acceperunt, viduas eius multiplicaverunt in medio illius. ²⁶ Sacerdotes eius contempserunt legem meam, et polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum et profanum non habuerunt distantiam: et inter pollutum et mundum non intellexerunt: et a sabbatis meis averterunt oculos suos, et coinquinabar in medio eorum. ²⁷ Principes eius in medio illius, quasi lupi rapientes praedam ad effundendum sanguinem, et ad perdendas animas, et avare ad secunda lucra. ²⁸ Prophetae autem eius lineabant eos absque temperamento, videntes vana, et divinantes eis mendacium, dicentes: Haec dicit Dominus Deus, cum Dominus non sit locutus. ²⁹ Populi terrae calumniabantur

²³ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ²⁴ Žmogaus sūnau, sakyk jai: Tu sutepta šalis ir neaplyjama narso diena. ²⁵ Jos viduje yra pranašų suokalbįs; kaip kriokias ir griebias grobį liūtas jie ryja sielas, ima sau turtus ir lobį, daugina jos viduje jos našlių skaičių. ²⁶ Jos kunigai paniekina mano įstatymą ir sutepa mano šventyklas; tarp švento ir sutepto ne daro skirtumo, nemoka atskirti, kas sutepta ir kas nesutepta, nukreipia savo akis nuo mano subatų, taip kad aš esu daromas nešventas jų tarpe. ²⁷ Jos kunigaikščiai jos viduje yra lyg vilkai griebiantys grobį kraujui išlieti ir sieloms pražudyti ir godžiai siekti pelno. ²⁸ Jos gi pranašai tepa juos be priemaišos, regėdami apgaulę, pranašaudami jiems melą, sakydami: Viešpats Dievas sako taip; tuo tarpu kad Viešpats nebuvo kalbėjęs. ²⁹ Šalies žmonės skriauste skriaudžia ir smarkiai plėšia, slėgia pavaręlj ir beturtį ir daro prievartą

daro ugnis tirpinamoje krosnyje, tai čia darys badas ir maras, taip kad mano bausmėms ant jūsų atėjus, jūs pažinsite, kad aš Viešpats, Teisėjas ir atlyginimo davėjas (Jier.).

(24) *Tu sutepta...* Jeruzalės miestas yra kaip sutepta šalis, kuriai Dievas teisingai užsirūstinęs neduoda lietaus, ir kuri dėlto išdžiūvus ir tuščia nebeturi jokio gražumo (plg. Atk. 11, 17; Am. 4, 7). — (25) *Pranašų*. LXX, pakeitus vieną ebr. ž. raide, teisingiau čia skaitė: kunigaikščių. Nuožmūs karaliai ir kunigaikščiai juk dažnai palyginami su liūtais (plg. 19, 2.; 32, 2; 38, 13; Jer. 2, 15; 4, 7 ir k.), niekuomet pranašai. Be to netikri pranašai nedaugina našlių skaičiaus, neužmušinėja žmonių; taip daro neretai neteisingi kunigaikščiai, teisėjai, valdininkai.

— (26) *Paniekina*. Anot. ebr. t.: panaikina (plg. Sof. 3, 4; auk. 8 eil.). Paniekinimas reiškėsi visų pirma nesilaikymu apeiginės įstatymo dalies, kuria tačiau buvo nustatytas Dievo garbinimo būdas. Kunigai nesirūpino taip pat tinkamu subatos šventimu ir pakėsdavo, kai ji sulyginama su kitomis savaitės dienomis (Teod.). Neįvertinimas ir paniekinimas Viešpaties kasdieniniame ir viešajame žmonių gyvenime buvo skaudus įžeidimas Aukščiausiojo garbės. — (27) *Kunigaikščiai*: ir teisėjai (kurie papirkti skirdavo nekaltiems mirties bausmę). Plg. Sof. 3, 3. — (28) *Tepa juos be priemaišos*: tinkuoja juos silpnu tinku (plg. auk. 13, 16-10). Netikri pranašai viltavilavo neteisingiems valdovams, pagražindami visa, ką anie darė. —

calumniā, et rapiebant violenter: egenum, et pauperem affligebant, et advenam opprimebant calumnia absque iudicio. ³⁰ Et quae-sivi de eis virum, qui interpo-neret sepem, et staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: et non inveni. ³¹ Et effudi super eos indignationem meam, in igne irae meae consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

ateiviui neteisėtai. ³⁰ Aš ieškojau jų tarpe žmogaus, kurs stotų į tarpą kaip tvora ir atsistotų prieš mane dėl šalies, kad jos nesunaikintiau, ir aš neradau. ³¹ Todėl aš išliesiu ant jų savo užsi-degimą, savo rūstybės ugnimi aš sunaikinsiu juos, aš sugrąžinsiu jų elgesį ant jų galvos, sako Viešpats Dievas.

h) Samarijos ir Jeruzalės stabmeldystė: Oolė ir Ooliba.

Caput XXIII. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis, duae mulieres filiae matris unius fuerunt, ³ et fornicatae sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae sunt: ibi subacta sunt ubera earum, et fractae sunt mammae pubertatis earum. ⁴ Nomina autem earum Oolla maior, et Ooliba soror eius minor: et habui eas, et pepere-runt filios, et filias. Porro earum nomina Samaria Oolla, et Ieru-salem Ooliba.

⁵ Fornicata est igitur super me Oolla, et insanivit in ama-

23 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, buvo dvi moteriškos, vienos motinos dukterys. ³ Jos paleistuvavo Aigipte, paleistuvavo savo jaunystėje; ten buvo jų krūtys čiupinėjamos ir jų mergystės papai spaudomi. ⁴ Jos vadinosi, didesnioji Oolė ir jos sesuo mažesnioji Ooliba; aš vedžiau jas, ir jos pagimdė sūnų ir dukterų. Jų vardai tokie: Oolė buvo Samarija, Ooliba gi Jeruzalė.

⁵ Taigi Oolė paleistuvavo prie manęs ir dūko iš meilės dėl savo

(29) *Skriaudžia:* ateivius. — (30) *Kurs stotų.* Teisieji paprastai užstoja kitus. Plg. Prad. 18, 32; Jer. 5, 1; 38, 17. Šita vieta aiškiai parodo, kaip daug gali padaryti teisųjų malda.

23, 1-49. Samarijos ir Jeruzalės stabmeldystė aprašoma dviejų seserų paleistuvių prilyginimu, kurių vyresnioji Oolė, paleistuvavusi su asirijiečiais ir aigiptiečiais, atiduodama asirijiečiams (1-10), mažesnioji gi Ooliba, paleistuvavusi su asirijiečiais, kaldėjiečiais ir aigiptiečiais (11-21), pavedama nubausti nusibodusiems meilužiams (22-35); abidvi turi žūti dėl tų pačių nusikaltimų (36-49).

(23, 2) *Vienos motinos.* Abidvi žydų karalystės, Izraelio ir Jūdo, buvo kilusios iš vienos šeimos. — (3) *Buvo jų krūtys...* Žydų stabmeldystė Aigipte palyginama su elgesiu ištvirtusių paleistuvių. — (4) *Didesnioji.* Izraelio karalystė buvo žymiai didesnė plotu ir gyventojų skaičiumi, Jūdo gi mažesnė; čia karalysčių vietoje minimos jų sostinės, Samarija ir Jeruzalė. — *Oolė.* Ebr. kalboje tas žodis reiškia: Jo buveinė (padangtė); *Ooliba* gi: mano buveinė (padangtė) joje. — Dievo bažnyčia buvo Jeruzalėje.

(5) *Prie manęs:* būdama mano žmona. — *Asirijiečių...* Bendravimą su asirijiečiais peikė jau Oz. 5, 13;

tores suos, in Assyrios propinquantes, ⁶vestitos hyacintho, principes, et magistratus, iuvenes cupidinis, universos equites, ascensores equorum. ⁷Et dedit fornicationes suas super eos electos, filios Assyriorum universos: et in omnibus, in quos insanivit, in immunditiis eorum polluta est. ⁸Insuper et fornicationes suas, quas habuerat in Aegypto, non reliquit: nam et illi dormierunt cum ea in adolescentia eius, et illi confreguerunt ubera pubertatis eius, et effuderunt fornicationem suam super eam. ⁹Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanivit libidine. ¹⁰Ipsi discooperuerunt ignominiam eius, filios, et filias eius tulerunt, et ipsam occiderunt gladio: et factae sunt famosae mulieres, et iudicia perpetraverunt in ea.

¹¹Quod cum vidisset soror eius Ooliba, plusquam illa insanivit libidine: et fornicationem suam super fornicationem soro-

meilužių, dėl ateinančių asirijiečių, ⁶vilkėjusių mėlyna purpura, dėl kunigaikščių ir vietininkų, mandagių jaunikaičių, visų raitelių, ant žirgų jojusių. ⁷Ji pasidavė savo paleistuvavimuose tiems rinktiniais, visiems asirijiečių sūnums, ir visiems, dėl kurių ji dūko iš meilės, ir susitėpė jų nešvarumais. ⁸Be to ji dar nepatė savo paleistuvavimų, kurių buvo turėjusi Aigipte; nes ir šitie miegojo su ja jos jaunystėje; jie spaudė jos mergystės krūtis ir išliejo ant jos paleistuvavimą. ⁹Todėl aš padaviau ją į jos meilužių rankas, į Asuro sūnų rankas, dėl kurių ji aistringai dūko. ¹⁰Jie atidengė jos gėdą, paėmė jos sūnus ir dukteris ir ją pačią užmušė kalaviju; taip jos pasidarė garsios moterys, anie gi įvykino jai teisną.

¹¹Tai pamačius jos sesuo Ooliba labiau kaip ana dūko galslumu ir savo paleistuvavimą, perviršijantį jos sesers paleistuvavimą,

8, 9; 12, 1. Plg. 4 Kar. 15, 19. —

(6) *Vilkėjusius mėlyna...* Turtingi asirijiečiai vilkėdavo labai gražiais drabužiais, kaip galima suprasti ir iki šiandien išlikusių asirijiečių paminklų. — *Kunigaikščių ir...* Ebr. *pachot* — provincijų ar apskričių viršininkai (plg. Ag. 1, 1), *seganim* — kunigaikščių vietininkai. — *Raitelių, ant žirgų...* Izraelitai, kurie savo žirgų ir raitarijos neturėjo ir turėjo tenkintis jodinėjimu ant asilų ir kupranugarių, su pavydu žiūrėjo į asirijiečių raitelius. — (7) *Nešvarumais:* stabmeldystė. Ebr. t.: jų dievaikštis. — (8) *Nepatė savo...* Pripratęs prie aigiptiečių stabmeldystės Aigipte Izraelis grįžo prie jos ir vėliau; žydai buvo pradėję garbinti nulieta veršį prie Sinajaus kalno; Jerobo-

amo gi įvestas veršių garbinimas buvo taip išsigalėjęs, kad buvo vadinamas ypatinga Izraelio nuodėme. — (10) *Jos pasidarė garsios...* Ebr. t.: iš jos pasidarė moterims vardas (išpėjamas pavyzdys), t. y. jos likimas buvo minimas moterų tarpe kaip patarlė. Moterys čia yra mies-tai.

(11) *Tai pamačius...* Ebr. t.: tai matė jos sesuo ir pasidavė dar nedoresniam išmylėjimui negu ana, ir paleistuvavo dar pikčiau, kaip buvo paleistuvavusi jos sesuo. — Panašių priekaištų žydams darė Jer. 3, 8-11; plg. Ez. 16, 47. 51. Taip karalius Akazas buvo padaręs sutartį su Teglatpalasaru (4 Kar. 16, 7), nors ji labai atkalbinėjo Izaijas (Iz. 7, 4...), kurs ir bausmę paskelbė dėl nepaklus-

ris suae ¹² ad filios Assyriorum praeuit impudenter, ducibus, et magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, et adolescentibus forma cunctis egregia. ¹³ Et vidi quod polluta esset via una ambarum. ¹⁴ Et auxit fornicationes suas: cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldaeorum expressas coloribus, ¹⁵ et accinctos balteis renes, et tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terraeque Chaldaeorum, in qua orti sunt, ¹⁶ insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum, et misit nuncios ad eos in Chaldaeam. ¹⁷ Cumque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammaram, polluerunt eam stupris suis, et polluta est ab eis, et saturata est anima eius ab illis. ¹⁸ Denudavit quoque fornicationes suas, et discooperuit ignominiam suam: et recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea a sorore eius. ¹⁹ Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiae suae, quibus fornicata

¹² ji begėdiškai siulė ateinantiems pas ją asirijiečių sūnums, kunigaikščiams ir vietininkams, vilkėjusiems margais drabužiais, raiteliams jojusiems ant žirgų, ir visiems dailios išvaizdos jaunikaičiams. ¹³ Ir aš mačiau, kad jų abiejų buvo vienas ir tas pat suteptas kelias. ¹⁴ Ji dar padidino savo paleistuvavimus: pamčius vyrus, nupieštus ant sienos, kaldėjiečių paveikslus dažytus spalvomis, ¹⁵ susijuosusius juostomis strėnas, ir spalvotus nuometus ant jų galvų, visus turėjusius kunigaikščių išvaizdą, panašumą Babilono sūnų ir kaldėjiečių šalies, kurioje jie buvo gimę, ¹⁶ ji dūko dėl jų savo akių gašlumu ir siuntė pas juos pasiuntinių į Kaldėją. ¹⁷ Atėję pas ją Babilono sūnūs į meilės guolį sutepė ją savo paleistuvavimais; ji buvo jų sutepta, taip kad jos sielai jie nusibodo. ¹⁸ O kadangi ji viešai rodė savo paleistuvavimus ir atidengė savo gėdą, mano siela nutolo nuo jos, kaip mano siela buvo nutolusi nuo jos sers. ¹⁹ Nes ji daugino savo paleistuvavimus, atsimindama savo jaunystės dienas, kuriose ji

numo. — (12) *Ji begėdiškai...* Ji degė degė dėl Asuro sūnų. — (14, 15) *Ji dar padidino...* Ebr. t.: ji pasidavė dar ir toliau paleistuvavimui; ji matė nupieštus ant sienos vyrus, kaldėjiečių paveikslus, nudažytus raudonais dažais, dailiai sujuostomis strėnomis, su išspūstusiais nuometais ant galvų, atrodančius kaip kariškų vežimų kovotojai, panašius į Babelės sūnus, kurių tėvynė yra Kaldėja. — (16) *Siuntė pas juos...* Viena tokią pasiuntinybę, kurią mini šv. Raštas, buvo pasiuntęs pas kaldėjiečius karalius Sedekijas (Jer. 29, 3; 51, 59); tačiau pirmas susiartinimas įvyko tikriausiai tuo metu, kai karalius Ezekijas priėmė prieteliškai babilo-

niečių pasiuntinius. — (17) *Babilono sūnūs...* Jie darė su žydais sutarčių; šitiegi bendravimu su kaldėjiečiais ir dalyvavimu jų stabų garbinime buvo sutepti. — *Jie nusibodo...* Kai Jūdo karalystė pajuto, kaip sunkus gali būti jai jungas kaldėjiečiai, prietelystė nutrūko; jų pradėta nekęsti. 4 Kar 24. 1. 2. — (18) *Kadangi ji viešai...* Kadangi Jūdo gyventojai taip bjauriai pasidavė stabmeldystei, tai ir Dievas pradėjo jų bodėtis ir stumti juos nuo savęs, taip kaip jis buvo atstūmęs Izraelį. Tačiau Dievo rūstybė jų nepataisė; jie veliavo dėtis su Aigiptu ir susitėpė tos šalies nuobodomis. — (19) *Ji daugino...* Kaip savo jaunystėje žydai buvo nusikalte

est in Terra Aegypti. ²⁰ Et insaniuit libidine super concubitu eorum, quorum carnes sunt ut carnes asinorum: et sicut fluxus equorum fluxus eorum. ²¹ Et visitasti scelus adolescentiae tuae, quando subacta sunt in Aegypto ubera tua, et concontractae sunt mammae pubertatis tuae.

²² Propterea Ooliba, haec dicit Dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua: et congregabo eos adversum te in circuitu, ²³ Filios Babylonis, et universos Chaldaeos, nobiles, tyrannosque et principes, omnes filios Assyriorum, iuvenes forma egregia, duces, et magistratus universos, principes principum, et nominatos ascensores equorum: ²⁴ et venient super te instructi curru, et rota, multitudo populorum: lorica, et clypeo, et galea armabuntur contra te undique: et dabo coram eis iudicium, et iudicabunt te iudiciis suis. ²⁵ Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum, et aures tuas praecedent: et quae remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos, et filias tuas capient, et novissimum tuum devorabitur igni. ²⁶ Et denu dabunt te vestimentis tuis, et

paleistuvavo Aigipto šalyje. ²⁰ Gašlume ji geiste geidė sugulim su tais, kurių kūnai kaip asilų kūnai ir kurių sėklos plūdimas kaip eržilų sėklos plūdimas. ²¹ Tu vėl ieškojai ištvirtimo savo jaunystės, kai tavo krūtys buvo čiupinėjamos Aigipte ir buvo spaudomi tavo mergystės papai.

²² Todėl, Ooliba, Viešpats Dievas sako taip: Štai aš sukelsiu visus tavo meilūžius prieš tave, kurie nusibodo tavo sielai; aš surinksiu juos prieš tave aplinkui, ²³ Babilono sūnus ir visus kaldėjiečius, kilmingus, valdovus ir kunigaikščius, visus asirijiečių sūnus, dailios išvaizdos jaunikačius, vadus ir visus vietininkus, kunigaikščių kunigaikščius ir garsius žirgų jojikus. ²⁴ Jie ateis prieš tave turėdami vežimų ir tekinių, tautų daugybę; šarvais, skydu ir šalmu jie apsiginkluos prieš tave iš visų pusių; aš pavėsiu jiems teismą, ir jie teis tave savo teismais. ²⁵ Aš atgrėšiu prieš tave savo kerštą, ir jie jį vykins tau narsingai; jie nupjaus tau nosį ir ausis, ir kas bus likę sukapos kalaviju; jie sugaus tavo sūnus ir dukteris, ir tavo likučiai bus ugnies praryti. ²⁶ Jie nuvilks nuo tavęs tavo drabužius ir paims tavo garbės papuošalus. ²⁷ Taip aš padarysiu

su Aigiptu, taip ir vėliau grįžo prie tokių pat nusikaltimų. — (20) *Gašlume...* Turima omenyje Aigipto didžiūnai, kurie ieškojo santykių su Izraeliu; bet ir dėl savo kūniško gašlumo jie palyginami su čia įvardijamais gyvuliais; asilas buvo laikomas ypač gašliu gyvuliu, taip pat ir eržilas.

(23) *Kilmingus, valdovus ir kunigaikščius*. Ebr. Pekod ir Soa ir Koa. Tai elamiečių giminių vardai; jos gyvenusios netoli nuo Babelės. Apie

Pekod vz. Jer. 50, 21. — *Asirijiečių*. Asirijos karalystės nebebuvo, bet asirijiečių tauta buvo likusi Babilono karalystėje. — (24) *Aš pavėsiu...* Dievo kerštas palies Jeruzalę taip, kad neprieteliai siaus prieš ją. — (25) *Jie nupjaus...* Nosies ir ausų nupjovimas buvo barbariškas karo įprotis, tačiau, kai kuriose tautose buvo tai taip pat svetimotėrių bausmė. Ką anos tautos darys, patenkindamos savo nuožmų pamėgimą, tai Dievo sutvarkymu bus nusipelnę bausmė

tollent vasa gloriae tuae. ²⁷ Et requiescere faciam scelus tuum de te, et fornicationem tuam de Terra Aegypti: nec levabis oculos tuos ad eos, et Aegypti non recordaberis amplius. ²⁸ Quia haec dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odisti, in manus, de quibus satiata est anima tua. ²⁹ Et agent tecum in odio, et tollent omnes labores tuos, et dimittent te nudam, et ignominia plenam, et revelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum, et fornicationes tuae. ³⁰ Fecerunt haec tibi quia fornicata es post Gentes, inter quas polluta es in idolis earum. ³¹ In via sororis tuae ambulasti, et dabo calicem eius in manu tua. ³² Haec dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuae bibes profundum, et latum: eris in derisum, et in subsanationem, quae est capacissima. ³³ Ebrietate, et dolore repleberis: calice moeroris, et tristitiae, calice sororis tuae Samariae. ³⁴ Et bibes illum, et epotabis usque ad faeces, et fragmenta eius devorabis, et ubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. ³⁵ Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, et projecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, et fornicationes tuas.

pas tavo galą tavo ištviirkimui ir tavo paleistuvavimui iš Aigipto šalies; tu nebeapakelsi į juos savo akių ir nebeatsiminsi daugiau Aigipto. ²⁸ Nes Viešpats Dievas sako taip: Štai aš paduosiu tave į rankas tų, kurių tu nekenti, į rankas tų, kurie tavo sielai nusibodo. ²⁹ Jie elgsis su tavim su neapykanta, atims visa, ką tu užsipelnei, ir paliks tave pliką ir pilną sugėdinimo; bus atidengta tavo paleistuvavimų gėda, tavo ištviirkimas ir tavo paleistuvavimai. ³⁰ Jie padarys tai tau, nes tu kekšavai su tautomis, tarp kurių tu susitepei jų stabais. ³¹ Tu vaikščiojai savo sesers keliais, ir aš duosiu tau į ranką jos taurę. ³² Viešpats Dievas sako taip: Tu gersi savo sesers taurę, giliai ir plačiai; tu būsi pajuokai ir pasityčiojimui; jis yra labai talpus. ³³ Tu būsi pilna girtumo ir skausmo iš sielvarto ir liūdesio taurės, iš savo sesers Samarijos taurės. ³⁴ Tu gersi ją ir išgersi iki mielių, rysi jos šukes ir sudraskysi savo krūtis, nes aš tai kalbėjau, sako Viešpats Dievas. ³⁵ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Kadangi tu užmiršai mane ir numetei mane į savo užpakalį, tai taip pat tu nešk savo ištviirkimą ir savo paleistuvavimus.

paleistuvei. — (27) Iš Aigipto... Paminėta bausmė Dievas tai atsieks, kad žydų tauta liausis paleistuvavus su Aigiptu. Plg. 17, 15... — (29) Jie elgsis... Taip čia nurodomas miesto ir karalystės sugriovimas, apiplėšimas ir grobio išgabenimas. Šita bausmė turi parodyti visoms tautoms, kaip labai Jeruzalė buvo užrūstinusi Dievą ir kaip baisių nusikaltimų našta ją slėgia. — (32) Taurė, gilia... Tau-

rė yra dalis, kurią kas gauna iš (tėviškės) padalinimo. Taurės gilumas ir platumas reiškia, kaip daug joje yra kartaus skausmo. — (33) Pilna girtumo... Smarkus skausmas, kurs atima iš žmogaus lygsvarą, palyginamas su girtybe. Taurėje duodama gerti girtumo ir sielvarto, drebėjimo ir šiurpulio (ebr. t.) — (34) Rysi jo šukes: gersi tokiuo smarkumu iki paskutiniam lašui, įsikandus taurės (moli-

³⁶ Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis numquid iudicas Oollam, et Oolibam, et annuncias eis scelera earum?

³⁷ Quia adulteratae sunt, et sanguis in manibus earum, et cum idolis suis fornicatae sunt: insuper et filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum. ³⁸ Sed et hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, et sabbata mea profanaverunt. ³⁹ Cumque immolarent filios suos idolis suis, et ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut polluerent illud: etiam haec fecerunt in medio domus meae. ⁴⁰ Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuncium miserant: itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, et circumlinisti stibio oculos tuos, et ornata es mundo muliebri. ⁴¹ Sedisti in lecto pulcherrimo, et mensa ornata est ante te: thymiana meum, et unguentum meum posuisti super eam. ⁴² Et vox multitudinis exultantis erat in ea: et in viris, qui de multitudine hominum adducebantur, et veniebant de deserto, po-

³⁶ Viešpats Dievas kalbėjo man ir sakė: Žmogaus sūnau, ar tu neteisi Oolės ir Oolibos ir nepaskelbsi joms jų nusikaltimų?

³⁷ Nes jos svetimoteriavo, ir ant jų rankų yra kraujo; jos svetimoteriavo su savo stabais; be to ir savo sūnus, kuriuos man pagimdė, jos atnašavo jiems praryti. ³⁸ Bet dar ir tai jos man padarė: Jos subjaurino tą dieną mano šventyklą ir sutepė mano subatas. ³⁹ Nes kai jos aukojo savo sūnus stabams, tą pačią dieną ėjo į mano šventyklą, kad ją suteptų, ir tai jos darė mano namų viduje. ⁴⁰ Jos siuntė ieškoti vyrų, kurie ateidavo iš tolo, pas kuriuos buvo nusiuntusios pasiuntinių. Ir štai kai jie atėjo, dėl jų tu nusiprausei, pasitopei dažais savo akis ir pasipuošei moterų papuošalais. ⁴¹ Tu atsisėdai gražiausiame guolyje, ir ties tavim buvo parengtas stalas; ant jo tu dėjai mano smilkalų ir mano tepalų. ⁴² Džiūgaujančios daugybės balsai girdėjosi tenai, ir vyrams, kurie buvo atvesti iš tos žmonių minios ir atėjo iš tyrumos, buvo dedama apyran-

nio indo) briauną, lyg kad norėtų ir patį indą praryti. — *Sudraskysi...* Tai bus iš skausmo ir girtumo kilusio pasiutimo ženklas.

(37) *Savo sūnus, kuriuos...* Kadangi išrinktoji tauta buvo Dievo sužadėtinė, tai jos vaikai priklausė Viešpačiui; tačiau ji aukojo juos Molokui. — (38) *Mano šventyklą*, Viešpaties šventyklos subjaurinimas anot 39 eil. pasireiškė tuo, kad jos ėjo į ją tą pačią dieną, kurioje vaikai buvo paaukoti Innomo slėnyje Molokui. Be to, pačioje bažnyčioje jos garbinimo pagonių paveikslus. — (40) *Jos: abi seserys.* — *Siuntė pasiuntinių.* Be svetimų dievačių garbinimo buvo dar daroma su svetimomis tautomis

sutarčių, kuriomis buvo pilnai įvykintas atpuolimas nuo Dievo. Tie svetimieji buvo asirijiečiai, babiloniečiai, aigiptiečiai. — *Nusiprausei, pasitopei...* Tai paleistuvių priemonės, kuriomis jos vilioja prie savęs žmones. Kad lengviau patrauktų svetimuosius prie sutarčių, jos gyrėsi savo galia ir savo turtais ir duodavo brangių dovanų. — (41) *Mano smilkalų ir...*: kurie priderėjo aukoti man (plg. Iz. 39, 3...). — (42) *Iš tos žmonių minios*: iš mažesnių tautų atstovų tarpo. — *Iš tyrumos*: sabiečiai, edomiečiai, moabiečiai ir k. *Dedama apyrankių...* Taip buvo papuošiami rinktiniai svečiai. Anot ebr. t. taip buvo atvykstančių svetimšalių

suerunt armillas in manibus eorum, et coronas speciosas in caputibus eorum. ⁴³ Et dixi ei, quae attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam haec. ⁴⁴ Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam, et Oolibam mulieres nefarias. ⁴⁵ Viri ergo iusti sunt: hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, et iudicio effundentium sanguinem: quia adulterae sunt, et sanguis in manibus earum. ⁴⁶ Haec enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, et trade eas in tumultum, et in rapinam: ⁴⁷ Et lapidentur lapidibus populorum, et confodiantur gladiis eorum: filios, et filias earum interficient, et domos earum igne succendent. ⁴⁸ Et auferam scelus de terra, et discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum. ⁴⁹ Et dabunt scelus vestrum super vos, et peccata idolorum vestrarum portabitis: et scietis quia ego Dominus Deus.

kių ant jų rankų ir puikių vainikų ant jų galvų. ⁴³ Tuomet aš tariau tai, kuri svetimoterystėmis buvo pasidariusi palaikė: Ir dabar šita dar paleistuvavus savo paleistuvavimais. ⁴⁴ Ir jie įėjo pas ją lyg pas moteriškę kekšę. Taip jie įeidavo pas Oolę ir Oolibą, nedoriausias moteriškes. ⁴⁵ Tačiau yra vyrų teisingų: šitie teis jas svetimoterių teismu ir kraują išliejančiųjų teismu, nes jos svetimotės, ir yra kraujo ant jų rankų. ⁴⁶ Nes Viešpats Dievas sako taip: Atvesk prieš jas daugybę ir paduok jas draskyti ir apiplėšti. ⁴⁷ Tegul jos bus užmuštos tautų akmenimis ir perdurtos jų kalavijais; težušuša jų sūnus ir dukteris ir jų namus tesudegina ugnimi. ⁴⁸ Taip aš atimsiu nusikaltimą iš šalies, ir visos moterys turi išmokti nedaryti taip, kaip anos nusikalto. ⁴⁹ Jūsų ištvirkimas bus padėtas ant jūsų, ir jūs nešite savo stabų nuodėmes, ir žinosite, kad aš Viešpats Dievas.

papuošiamos abi seserys; Jeruzalė ir Samarija iš tikrųjų turėdavo kai kada iš sutarčių daug pelno, ir prietelystę su svetimomis tautomis daugelio buvo branginama kaip karalystės pažiba. — (43) *Dar paleistuvavus...* Dievas iš anksto numato, kad to lankymosi ir svetingumo pasėkos bus blogiausios, būtent, svetimoterystė, t. y. sandoros su Dievu laužymas. — (45) *Yra vyrų teisingų.* Teisingi jie tik tiek, kad Dievo įsakymu įvykina bausmes svetimoterei; nors kaldėjiečiai gali būti pastatyti aukščiau už žydus ir tuo atžvilgiu, kad jie neturėjo taip aiškaus Dievo pažinimo ir nebuvo gavę taip gausingos jo pagalbos. — (46) *Atvesk...* Ebr. t.: tebūna atvesta... — Kokią daugybę Dievas atves, parodo Jer. 25, 9. Einant Mozės įstatymu, visa tauta

turi užmušti akmenimis stabų garbintoją, piktžodžiautoją, sužadėtinę paleistuvę. Todėl 47 eil. pasakyta: Tegul jos bus užmuštos tautų akmenimis. — (48) *Taip aš atimsiu...* Visa tai turi įvykti, kad piktenybė būtų pašalinta iš šalies, kad miestas ir apskritys išmoktų saugotis panašių nusikaltimų (Jer.).

24, 1-27. Jeruzalės sunaikinimas skelbiamas simboliu puodo pastatyto ant ugnies (1-14) ir simboliniu neapraudojimu ūmai mirusios paties pranašo žmonos (15-27).

(24, 1) *Devintais metais.* Devinti karaliaus Joakino ištremimo metai (1, 2) buvo taip pat devinti jo vieton stojusio Sedekijo karaliavimo metai. Ta pati diena yra paminėta 4 Kar. 25, 1; Jer. 39, 1; 52, 4. — (2) *Šitos dienos varda...* Ebr. t.: tos dienos,

i) Du Jeruzalės žuvimo simboliu.

Caput XXIV. ¹ Et factum est verbum Domini ad me in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens: ² Fili hominis scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis adversum Ierusalem hodie. ³ Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, et loqueris ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Pone ollam: pone, inquam, et mitte in eam aquam. ⁴ Congere frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur et armum, electa et ossibus plena. ⁵ Pinguissimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio eius, et discoccta sunt ossa illius in medio eius. ⁶ Propterea haec dicit Dominus Deus: Vae civitati sanguinum, ollae, cuius rubigo in ea est, et rubigo eius non exivit de ea: per partes et per partes suas eiice eam, non cecidit super eam sors. ⁷ Sanguis enim eius in

24 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis devintais metais, dešimtame mėnesyje, dešimtą mėnesio dieną, ir buvo pasakyta: ² Žmogaus sūnau, parašyk sau šitos dienos vardą, nes šiandien Babilono karalius sustiprėjo prieš Jeruzalę. ³ Sakyk atkakliems namams prilyginimą kaip patarlę ir kalbėk jiems: Viešpats Dievas sako taip: Kaisk puodą, kaisk, sakau, ir įpilk į jį vandens. ⁴ Sukrauk į jį gabalus, visas gerąsias dalis, šlaunį ir petį, rinkitinius ir pilnus kaulų. ⁵ Pasiimk riebiausią gyvulį, sukrauk taip pat po juo malkų krūvą kaulams; duok smarkiai virti, kad ir kaulai jo viduje suvirtų. ⁶ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Deja kraują miestui, puodui, kurs yra surūdijęs ir kurio rūdys iš jo neišėjo; išmesk iš jo gabalus, vieną po kito; burta ant jo tenekrinta. ⁷ Nes jo kraujas yra jo viduje; jis išliejo jį ant slidžiausios uolos; neiš

šitos, sakau, dienos vardą: Babelės karalius kaip tik šią dieną puolė Jeruzalę. — Tą dieną vėlesniais laikais žydai buvo paskyrę sau pasninką (Zak. 8, 19). — Pranašas paskelbė tą dieną iš anksto, kad Jeruzalės žuvimas nebūtų pasavinamas tiktai Babelės karaliaus įėjai, ir kad visi tikrai suprastų, jog Ezekielis buvo tikras Aukščiausiojo pranašas. — (4) *Visas gerąsias dalis...* Puodą turi būti sudėti rūpestingai parinkti geriausi mėsos gabalai, ugnis turi būti sukurta labai smarkiai; nes teismas turi būti padarytas žymiausiems Jeruzalės gyventojams. Didelė ugnis reiškia išgastį ir vargą. — (5) *Malkų krūva kaulams.* Vulg. žodžius *strues ossium* paprastai suprantama apie kaulus, kurie reikia dėti į puodą. Bet pakeitus ebr. t. žodį *'acamim*

bent kiek panašiu *'ecim* (malkos), taip kaip iš tikrųjų yra žem. 10 eil.; gaunama aiškesnė prasmė — (6) *Kurio rūdys...* Rūdys, kurios neišeina, yra nusikaltimai, kuriais Jeruzalė sutepta. Net ir ugnis nepašalina rūdžių, nes miesto gyventojai ir apgulimo metu neišsivadavo savo piktumo (plg. Jer. 37 ir 38 persk.), taip pat kaip ir anksčiau Dievo siųstosios bausmės nepataisydavo žydu. — *Vieną po kito.* Miestas nustoja savo gyventojų ne vienu sykiu: vieni miršta badu, kiti žūna kalaviju, vėl kiti eina nelaisvėn. — *Burta ant jo...* Ne burta turi išspręsti, kurs pirmas ir kurs paskutinis turi būti išimtas, arba kas turi būti paliktas ir kam reikės žūti; visiems skirtas toks pat likimas. — (7) *Jo viduje.* Nužudymas įvyko mieste, bet jis

medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram ut possit operiri pulvere. ⁸ Ut superinducerem indignationem meam, et vindicta ulciscerer: dedi sanguinem eius super petram limpidissimam ne operiretur. ⁹ Propterea haec dicit Dominus Deus: Vae civitati sanguinum, cuius ego grandem faciam pyram. ¹⁰ Congere ossa, quae igne succendam: consumerentur carnes, et coquetur universa compositio, et ossa tabescent. ¹¹ Pone quoque eam super prunas vacuum, ut incalescat, et liquefiat aes eius: et conflatur in medio eius inquinamentum eius, et consumatur rubigo eius: ¹² multo labore sudatum est, et non exivit de ea nimia rubigo eius, neque per ignem. ¹³ Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, et non es mundata a sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te. ¹⁴ Ego Dominus locutus sum: Veniet, et faciam:

liejo jo ant žemės, kad būtų buvę galima pridengti jį dulkėmis. ⁸ Kad užvesčiau savo užsidegimą ir keršyte atkeršyčiau, aš išliejau jo kraują ant slidžiausios uolos, kad nebūtų pridengtas. ⁹ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Deja kraują miestui, kuriam aš padarysiu didelį malkų laužą. ¹⁰ Sukrauk kaulus, kuriuos aš sudeginsiu ugnimi; teišnyksta mėsa, tesuverda visas mišinys ir tepasileidžia kaulai. ¹¹ Pastatyk taip pat jį ant žarijų tuščią, kad įkaištų ir tirptų jo skaistvaris, kad būtų sutirpintas jo viduje jo suteptimas ir būtų sunaikintos jo rūdys. ¹² Dideliu vargu prakaituota, bet jo rūdžių daugybė neišėjo iš jo, net ir per ugnį. ¹³ Tavo susiteptimas pasibjaurėtinas; nes aš norėjau apvalyti tave, ir tu nebuvai apvalytas nuo savo purvų, bet ir nebūsi apvalytas anksčiau, kaip aš numalšinsiu savo užsidegimą tavimi. ¹⁴ Aš, Viešpats, esu kalbėjęs: Tai ateis, ir aš padarysiu; aš nepraeisiu, nepasigailėsiu, nedovanosiu; žiu-

pasiliko neatkeršytas. — *Ant slidžiausios uolos.* Kieta plika uola negali sugerti kraujo, kurs pasilikdamas nepridengtas šaukiasi keršto. Kraujas buvo išlietas ne slapčia, bet visai atvirai, be jokios drovos; taip labai jau buvo išgalėjęs mieste neteisingumas. — (8) *Aš išliejau...* Dievas elgiasi prieš Jeruzalę taip, kaip ji užsipelnė. Gyventojai neatsiteisė dėl išlieto kraujo, Dievas palieka jų kalčią, jos nedovanoja; jis palieka išlietąjį kraują jo vietoje, kad jis nuolat šauktųsi keršto. — (9) *Kuriam aš...* Ebr. t.: ir aš padarysiu jam... Plg. Naumo 3, 1; Abak. 2, 12. — (10) *Kaulus.* Ebr. t.: prikrauk malkų (ebr. 'ecim, plg. 5 e.), pakurk ugnį. Ugnis turi būti taip didelė, kad puo- de ne tik viskas suvirs, bet ir su- degs. — (11) *Pastatyk...* Kai miesto

gyventojų dalis bus žuvus badu, maru ir kalaviju, kita gi išvesta į nelaisvę. taip pat pats miestas turi būti padegtas ir paverstas pelenais, kad ugnimi jo suteptimas būtų lyg kad išvirintas ir kraujingas miestas būtų nuvalytas nuo nusikaltimų purvų ir nuo išlietojo kraujo. Tautos nuodėmėmis suteptama ir šalis (Kun. 18, 25; Atk. 24, 4; Jer. 3, 2); todėl draug su nusidėjėliais dažnai sunaikinami namai, miestai, šalis, panašiai kaip dėl pirmųjų žmonių nuodėmės žemė buvo apkrauta Dievo prakeikimu (Prad. 3, 17; 6, 13; 19, 13). — (12) *Dideliu vargu...* Anot ebr. t.: daug vargo išaikvojo. — Nusikaltęs miestas padarė, kad Viešpaties pastangos pataisyti jį baudžiant nuėjo niekais; jo piktumas nenorėjo pasišalinti. — (14) *Nedovanosiu.*

non transeam, nec parcam, nec placabor: iuxta vias tuas, et iuxta adinventiones tuas iudicabo te, dicit Dominus.

¹⁵ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ¹⁶ Fili hominis, ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga: et non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymae tuae. ¹⁷ Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata sit tibi, et calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. ¹⁸ Locutus sum ergo ad populum mane, et mortua est uxor mea vespere: fecique mane sicut praeceperat mihi. ¹⁹ Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis quid ista significant, quae tu facis? ²⁰ Et dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, dicens: ²¹ Loquere domui Israel: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego polluoam sanctuarium meum, superbiam imperii vestri, et desiderabile oculorum vestrarum, et

rėdamas tavo kelių ir tavo prsimanymų aš teisiu tave, sako Viešpats.

¹⁵ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁶ Žmogaus sūnau, štai aš sloga atimsiu iš tavęs tavo akių pasigerėjimą; tu neraudok, neverk, ir tavo ašaros teneteka. ¹⁷ Dūsauk tylomis, nedaryk mirusiųjų gedulio; tavo nuometas tebūna suvyniotas aplink tavo galvą, ir tavo autuvas tebūna ant tavo kojų; negaubk savo burnos skepeta ir nevalgyk gedinčiųjų maisto. ¹⁸ Taigi rytmetį aš kalbėjau tautai, o vakare mirė mano žmona; kitą rytmetį aš dariau, kaip man buvo įsakytą. ¹⁹ Tuomet tauta man tarė: Kodėl mums nepasakai, ką tai reiškia, ką tu darai? ²⁰ Aš jiems atsakiau: Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ²¹ Kalbėk Izraelio namams: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš sutepsiu savo šventyklą, jūsų viešpatavimo puikybę ir jūsų akių pasigerėjimą, jūsų sielos rūpesnį;

Miestas jokių būdu nebegalės išvengti teismo. — *Aš teisiu tave.* Ebr. t.: teis tave. — Teis, kaip teisiama svetimotės ir galvažudžiai. Kaip gydytojas atpjauna be pasigailėjimo nari, kad išgelbėtų visą kūną, nežiūrėdamas to, kad ligoniui daro skausmą, taip Dievas nori atpjauti supuvusius narius, gelbint visą kūną (Jier.).

(16) *Pasigerėjimą:* tavo žmoną. Ta mirtis bus jūo skaudesnė, kad netikėta. — (17) *Tavo autuvas...* Vaikščiojimas plikomis kojomis buvo gedulio ženklas. Dovidas gedėdamas ėjo plikomis kojomis į Alyvų kalną, 2 Kar. 15, 30, ir Izaijas skelbdamas nelaimę turėjo nuslauti savo kurpes (Iz. 20, 2). — *Burnos.* Ebr. t.: barzdos. — *Gedinčiųjų maisto:* valgių, kurių paprastai atsiųsdavo ge-

dinčiam jo prieteliai reikšdami užuojautą. Plg. Pat. 31, 6. — (18) Aš kalbėjau: tai, kas parašyta auk. pradėdant 3 eil. — (19) *Tauta man tarė.* Kadangi pranašas nerodė kitą dieną jokie gedulio ženklo, tauta manė, kad toks elgesys turi ypatingą reikšmę. — *Kodėl...* Ebr. t.: ar tu mums nepasakysi, ką tai mums reiškia, kad tu taip darai, t. y., kad darai priešingai visų priimtam įpročiui. — (21) *Sutepsiu savo šventyklą.* Dievas atiduos bažnyčią neprieteliams sutepti ir sugriauti. Dėl bažnyčios gražumo ir turtingumo, kuri visi stebėdamies gyre, Dievas vadiną ją: „jūsų viešpatavimo puikybė ir jūsų akių pasigerėjimu ir jūsų sielos rūpesniu“. Iš čia paaiškėja, kodėl 16 eil. pranašo žmona parenkama kaip simbolis ir pažymima

super quo pavet anima vestra: filii vestri, et filiae vestrae, quas reliquistis, gladio cadent. ²² Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, et cibos lugentium non comedetis. ²³ Coronas habebitis in capitibus vestris, et calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, et unusquisque gemet ad fratrem suum. ²⁴ Eritque Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia, quae fecit, facietis cum venerit istud: et scietis quia ego Dominus Deus. ²⁵ Et tu fili hominis ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, et gaudium dignitatis, et desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animae eorum, filios, et filias eorum: ²⁶ In die illa cum venerit fugiens ad te, ut annunciet tibi: ²⁷ In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo, qui fugit: et loqueris, et non si ebis ultra: erisque eis in portentum, et scietis quia ego Dominus.

jūsų sūnūs ir jūsų dukterys, kuriuos palikote, žus kalaviju. ²² Tuomet jūs darysite, kaip aš dariau: jūs neapgausite savo burnos skepeta ir nevalgysite gedinčiųjų valgių. ²³ Jūs turėsite nuometus ant savo galvų ir autuvą ant kojų; neraudosite ir neverksite, bet džiūsute savo neteisybėse ir visi dūsausite vienas su kitu. ²⁴ Taip Ezekielis bus jums stebalas; visai taip, kaip jis darė, jūs darysite, kai tai bus atėję; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats. ²⁵ Tu gi, žmogaus sūnau, štai tą dieną, kurią aš atimsiu iš jų stiprybę, džiaugsmą dėl jų vertybės ir jų akių pasigerėjimą, kuriame jų sielos randa pasitenkinimo, jų sūnus ir dukteris, ²⁶ tą dieną, kai ateis pas tave pabėgėlis tau apskelbti, ²⁷ tą dieną, sakau, tavo burna atsivers draug su tuo, kurs bėga; tu kalbėsi ir daugiau nebetylėsi ir būsi jiems stebalas; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats.

2. Ezekielio pranašystės prieš pagonis. a) Pranašystės prieš artimus Jūdo kaimynus.

Caput XXV. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis pone faciem tuam

25 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, at-

meilės pilnu pavadinimu. — *Kuriuos palikote.* Daugelio ištremtųjų vaikai buvo pasilikę Jeruzalėje. — (22) *Burnos.* Ebr. t.: barzdos. — (23) *Visi dūsausite...* Nugalėtojai neleis jums gedėti ir bijodami kaldėjiečių jūs net nedrįsite, svetimiems matant, raudoti. — (24) *Jūs žinosite:* kai visą bus jau įvykę. — (26) *Pabėgėlis.* Iki tam laikui pranašas kalbėdavo tautai, kaip pasirodo iš 3, 26. 27, tik retkarčiais, gavęs ypatingą Dievo įsakymą; bet kai ateis anas pasiun-

tinys, jis kalbės laisvai. Apie pasiuntinio atvykimą vz. 33, 21.

25, 1-17. Ezekielio pranašystės prieš pagonis prasideda trumpomis pranašystėmis prieš artimus Izraelio kaimynus Amoną ir Moabą (1-11), Edomą ir Filistymus (12-17).

(25, 1) *Man buvo...* Pranašystėmis prieš kitas tautas (plg. Jer. 25, 15...) Dievas pasirodo esąs visų tautų Viešpats ir valdovas, kurs visus šaukia į išganymo karalystę. — (2) *Pranašauk apie juos.* Žydų kai-

contra filios Ammon, et prophetabis de eis. ³ Et dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei: Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixisti: Euge, euge super sanctuarium meum, quia pollutum est: et super terram Israel, quoniam desolata est: et super domum Iuda, quoniam ducti sunt in captivitatem: ⁴ Idcirco ego tradam te filiis orientalibus in hereditatem, et collocabunt caulas suas in te, et ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: et ipsi bibent lac tuum. ⁵ Daboque Rab-bath in habitaculum camelorum, et filios Ammon in cubile pecorum: et scietis quia ego Dominus. ⁶ Quia haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod plausisti manu, et percussisti pede, et gavisus es ex toto affectu super terram Israel: ⁷ idcirco ecce ego extendam manum meam super te, et tradam te in direptionem Gentium, et interficiam te de populis, et perdam de terris, et conteram: et scies quia ego Dominus.

⁸ Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixerunt Moab, et

gręžk savo veidą prieš Amono sūnus ir pranašauk apie juos. ³ Amono sūnams sakyk: Išgirs-kite Viešpaties Dievo žodį. Vieš-pats Dievas sako taip: Kadangi tu apie mano šventyklą sakei: šia tau, šia tau, kad ji sutepta, apie Izraelio šalį, kad ji sunaikinta, ir apie Jūdo namus, kad jie išvesti į nelaisvę, ⁴ todėl aš atiduosiu tavo rytų šalies sūnams nuosa-vybėn; jie pastatys tavyje savo gardus ir išties tavyje savo pa-dangtes; jie valgys tavo vaisius ir gers tavo pieną. ⁵ Aš pada-rysiu iš Rabato kupranugarių vietą ir iš Amono sūnų gyvulių stovyklą; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats. ⁶ Nes Viešpats Dievas sako taip: Kadangi tu plojai rankomis, trypei koja ir visa širdimi džiaugeis dėl Izraelio šalies, ⁷ todėl štai aš ištiesių savo ranką ant tavęs ir paduosiu tavo plėšį tautoms; aš išnaikinsiu tavo iš tautų tarpo, išdildysiu iš šalių tarpo ir sutrinsiu, ir tu žinosi, kad aš Viešpats.

⁸ Viešpats Dievas sako taip: Kadangi Moabas ir Seiras kal-

mynystėje gyvenusios tautos, ku-rrios Dievo galią matuodavo jo tautos galia, tyčiojosi iš Vieš-paties bejėgumo ir pralaimėjimo. Dievas, gindamas savo garbę, per-pranašą parodo jiems, kad jis turi valdžios ir tiems, kurie dabar tyčio-jasi, ir juos nubaus. — (3) *Kadangi tu apie mano šventyklą...*: nežiūrė-damas to, kad buvo aukšč. prana-šauta. Plg. 21, 28–32. — (4) *Rytų ša-lies sūnams*: Arabijos ir Euprato apylinkių gyventojams. — (5) *Iš Ra-bato...* „Didžiausias“ amonitų mies-tas turi virsti kupranugarių stovyk-la. — (6) *Kadangi tu plojai...* Kadan-gi tu džiaugeis, jog Dievo tauta iš-

sklaidyta tarp kitų tautų ir sunai-kinta, tai ir tau turi atsitikti, ko tu aniems linkėjai. — *Visa širdimi...* Ebr. t.: džiaugies pilna paniekinimo širdimi dėl Izraelio šalies. — (7) *Vieš-pats*: ne nenugalėtas, bet Visagalis.

(8) *Moabas ir Seiras*. Po prana-šystės prieš Amoną eina pranašystė prieš artimą jo kaimyną Moabą. Sei-ras arba Edomas čia be reikalo pa-minėtas; teisingai jo nėra LXX teks-te. — *Jūdo namai yra kaip...* Maty-dami žydų pralaimėjimą moabitai darė išvadą, kad žydu Dievas nėra galingesnis už visus dievus, kad žydu tauta neviršija kitų ir nėra ypatin-goje Dievo globoje, todėl džiaugėsi

Seir: Ecce sicut omnes Gentes, domus Iuda: ⁹ idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de civitatibus, de civitatibus, inquam, eius, et de finibus eius inclytas terrae Bethiesimoth, et Beelmeon, et Cariathaim, ¹⁰ filiis Orientis cum filiis Ammon, et dabo eam in hereditatem: ut non sit ultra memoria filiorum Ammon in Gentibus. ¹¹ Et in Moab faciam iudicia: et scient quia ego Dominus.

¹² Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit Idumaea ultionem ut se vindicaret de filiis Iuda, peccavitque delinquens, et vindictam expetivit de eis; ¹³ idcirco haec dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumaeam, et auferam de ea hominem, et iumentum, et faciam eam desertam ab Austro: et qui sunt in Dedan, gladio cadent. ¹⁴ Et dabo ultionem meam super Idumaeam per manum populi mei Israel: et facient in Edom iuxta iram meam, et furorem meum: et scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.

bėjo: Štai Jūdo namai yra kaip visos tautos; ⁹ todėl štai aš padarysiu atvirą priėjimą į Moabą iš miestų, iš jojo miestų, sakau, ir iš jo ribų, puikių šalies miestų, Betjesimoto, Beelmeono ir Karjataimo; ¹⁰ aš atiduosiu jį kartu su Amono sūnumis nuosavybėn rytų šalies sūnums, kad daugiau nebebūtų Amono sūnų atsiminimo tautose. ¹¹ Taip aš darysiu Moabui teismų, ir jie žinos, kad aš Viešpats.

¹² Viešpats Dievas sako taip: Kadangi Idumėja darė kerštą, kad atsikeršytų Jūdo sūnums, ir sunkiai nusidėjo stengdamasi jiems atkeršyti, ¹³ todėl Viešpats Dievas sako taip: Aš ištiesiu savo ranką ant Idumėjos ir atimsiu iš jos žmones ir galvijus; aš paversiu ją tyruma nuo pat pietų, ir tie, kurie yra Dedane, žus kalaviju. ¹⁴ Aš atsikeršysiu Idumėjai per mano tautą Izraelį; jie darys Edome, žiūrėdami mano rūstybės ir mano narso; ir jie pažins mano kerštą, sako Viešpats Dievas.

kad visos Izraelio viltys nuėjo niekais. — (9) *Todėl štai aš...* Kad nesirodytų, lyg kad Viešpats nestovėtų aukščiau visų dievaičių, jis turėjo parodyti savo galią. Petimis vadinasi ypač status kalnų šlaitai, kurie pridengia šalį, čia vainikas aukštumose pastatytų miestų, kurie buvo šalies tvirtovės. — *Betjesimoto...* Betjesimotas buvo prie Jordano ties Jeriku. Beelmeonas į pietryčius nuo Betjesimoto, visai arti Hesebono; Karjataimas (Kirjathajim) į vakarus nuo Medabos, dabar Kurėjat, priklausė kurį laiką Rubeno giminei. — (11) *Darysiu Moabui...* Teismas Moabui, einant Juozapo Flavijaus pasakojimu, įvykęs penkeriems metams prasklinkus po Jeruzalės sugriovimo. Babėlės karalius puolęs žemąją Syriją

ir nugalėjęs jos gyventojus.

(12) *Darė kerštą:* nuolat laikė neapykantoje Izraelį. Edomitai, kitados ginklais nugalėti, buvo kurį laiką pavergti žydams (2 Kar. 8, 14; 4 Kar. 14, 7, 22; 2 Kron. 25, 11). Paskiau jie padėjo kaldėjiečiams sugriauti Jeruzalę (Jer. 27, 3; Ps. 137, 7). — (13) *Atimsiu iš jos...* Baudžiami už neapykantą išrinktajai tautai edomitai turi nustoti to palaiminimo, kurį jų tėvas Ezavas buvo gavęs iš Jokūbo (Prad. 27, 39). — *Tyruma nuo...* Ebr. t.: tyruma nuo pat Tema no ir iki Dedanui jie turi žūti kalaviju. — Edomiečių kraštas Temanas buvęs anot vienu (Jier.) pietuse, anot kitų šiaurėje. Dedanas buvo atskira tautelė, gyvenusi į pietus nuo edomiečių. — (14) *Per mano tautą...*

¹⁵ Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecerunt Palaestini vindictam, et ulti se sunt toto animo, interficientes, et implentes inimicitias veteres: ¹⁶ propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palaestinos, et interficiam interfectores, et perdam reliquias maritimae regionis: ¹⁷ faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore: et scient quia ego Dominus, cum dederō vindictam meam super eos.

¹⁵ Viešpats Dievas sako taip: Kadangi palestiniečiai darė kerštą ir keršijo visa širdimi, užmušinėdami ir pilnai pasiduodami senoms neprietelystėms, ¹⁶ todėl Viešpats Dievas sako taip: Štai aš ištiesiu savo ranką ant palestiniečių, aš užmušiu užmušėjus ir sunaikinsiu pajūrio liekanas; ¹⁷ aš padarysiu jiems didelį kerštą plakdamas narse, ir jie žinos, kad aš Viešpats, kai būsiu jiems atkeršijęs.

b) Pranašystės prieš Tirą ir Sidoną.

Caput XXVI. ¹ Et factum est in undecimo anno, prima mensis, factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Ierusalem: Euge confractae sunt portae populorum, conversa est ad me: implebor, deserta est.

26 perskyrimas. ¹ Vienuoliktais metais pirmą mėnesio dieną man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, kadangi Tiras sakė apie Jeruzalę: „Šia tau, tautų vartai sulaužyti, ji grėžiasi į mane, aš būsiu pilnas, ji apleista“, ³ to-

Šiuo atveju kerštas idumėjiečiams bus įvykintas pasinaudojant pačiais žydais.

(15) *Ir keršijo visa...* Ebr. t.: ir su paniekinimu širdyje, kad sunaikintu, amžinoje neprietelystėje baisingai keršijo. — Istorinėse Sen. Testamento knygosė randame labai daug žinių apie tą palestiniečių arba, kaip jie paprastai vadinasi, pilistimų nepapokantą žydams. — (16) *Ištiesiu savo ranką...* Apie pilistimų nubaudimą plg. Abd. 17-19.. Bausmių dalis buvo įvykinta ypač makabėjų laikais (1 Mak. 5, 65; 10, 74.. 11, 61). — *Užmušėjus.* Ebr. t.: kretiečius. Taip vadinosi pietuse gyvenusi pilistimų dalis.

26, 1 — 28, 26. Pranašystėje prieš Tirą skelbiamas visiškas to miesto sunaikinimas (26, 1-14) ir aprašomas išgastis, koki tas sunaikinimas visur sukels (26, 15-21). Raudoje dėl Tiro sunaikinimo tas miestas ivaizdinamas kaip puikiausiai pastatytas laivas, kurio kroviny s-

sideda iš visų tautų turtų; žuvus jam jūroje, jo gedi ir rauda visi (27, 1-36). Toliau išdidžiam Tiro karaliui pranašaujamas giliausias pažemėjimas ir skelbiama apie jo žuvimą rauda (28, 1-19). Panašus likimas skelbiamas ir Sidonui, tuo tarpu kad Izraeliui Viešpats parodys visą savo gailestingumą (28, 20-26).

(26, 1) *Vienuoliktais.* Tai buvo vienuoliktą karaliaus Jekonijo nelaisvės metai. Tais pačiais metais buvo paimta ir sugriauta Jeruzalė. Mėnuo tekste nenurodytas. LXX minimas pirmas mėnuo. — (2) *Tiras.* Čia kalbama ne apie senąjį Tirą, kurs buvo sausumoje prie pat jūros kranto, bet apie naująjį Tirą, pastatytą ant dviejų (Dovido laikais karaliaus Hiramso sujungtų) salų, 1200 žingsnių atstu nuo kranto ir bent kiek į šiaurę nuo senojo. Tas salų Tiras buvo labai stipri tvirtovė, ir sausumos kariuomenė beveik visai negalėjo jo pulti. Jo ryšiai su senuoju sausumos Tiru tiek buvo ankšti, kad abudu ir drau-

³ Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Tyre, et ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans. ⁴ Et dissipabunt muros Tyri, et destruent turres eius: et radam pulverem eius de ea, et dabo eam in limpidissimum petram. ⁵ Siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: et erit in direptionem Gentibus. ⁶ Filiae quoque eius, quae sunt in agro, gladio interficientur: et scient quia ego Dominus.

⁷ Quia haec dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone regem regum, cum equis, et curribus, et equitibus, et coetu, populoque magno. ⁸ Filias tuas, quae sunt in agro, gladio interficiet: et circumdabit te munitionibus, et comportabit aggerem in gyro: et elevabit contra te clypeum. ⁹ Et vineas, et arietes temperabit in muros tuos, et turres tuas destruet in armatura sua. ¹⁰ Inundatione equorum eius operiet te pulvis eorum: a sonitu equitum, et rotarum, et curruum movebuntur

dėl Viešpats Dievas sako taip: Štai aš einu prieš tave, Tire, ir atvesdinsiu prieš tave daug tautų, taip kaip jūra sukelia savo bangas. ⁴ Jos išardys Tiro sienas ir sugriaus jo bokštus; aš nugrandysiu nuo jo jo dulkes ir padarysiu iš jo visai pliką uolą. ⁵ Jis bus tinklų džiovinimo vieta jūroje, nes aš tai kalbėjau, sako Viešpats Dievas; jis turi būti plėšiamas tautų. ⁶ Taip pat jo dukterys, esančios sausumoje, bus užmuštos kalaviju; ir jie žinos, kad aš Viešpats.

⁷ Nes Viešpats Dievas sako taip: Štai aš atvesiu prieš Tirą iš šiaurės Babilono karalių Nabukodonosorą, karalių karalių, su žirgais, su vežimais, su raiteliais, su minia ir su didele tauta. ⁸ Tavo dukteris, esančias sausumoje, užmuš kalaviju; aplink tave jis pastatys sustiprinimų, supils aplinkui pylimą ir pakels prieš tave skydą. ⁹ Dengtuves ir sienlaužius jis atgręs prieš tavo sienas, tavo bokštus jis sugriaus savo kariškais pabuklais. ¹⁰ Dėl jų žirgų daugumo apdengs tave jų dulkės; dėl raitelių, tekinių ir vežimų bildesio sudrebės tavo

ge paimtu buvo vadinamu vienu vardu (plg. žem. 27, 3 ir k.). — *Tautų vartai*. Anot vienu: prekybos miestai: anot kitų: klištis Tiro prekybai. Jeruzalė buvo lyg uždaryti vartai, kurie trukdė laisvą tautų prekybą su Tiru; dabar tos klišties nebėra, priėjimas visiems atviras. — *Ji grežiasi*: Jeruzalė dabar Tirui nebe klištis. — (3) *Daug tautų*. Tautos skubinsis eiti į Tirą, bet ne vien prekybos tikslais; jos ateis ir sugriauti Tiro. — (4) *Visai plika uola*. Kaip Babilonas ne tuoju, kaip tik buvo Kyro paimtas, virto ta tyruma, kurią aprašinėja Izaijas, taip pat ir Tiras ne tuoju virto plika uola, bet

tik praslinkus 1900 metų, apie 1300 m. po Kristaus gimimo. Taigi čia pranašystė nekalba apie tai, kiek turės praeiti laiko, iki ji pilnai įvyks, tik parodo įvykimo pabaigą, kad taip būtų padaryta didesnio išpūdžio. Plg. Iz. 23. — (6) *Jo dukterys*. Draug su salų miestu turės nukentėti ir priklausę nuo jo sausumos miestai ir miesteliai.

(7) *Aš atvesiu...* Čia Ezekielis visų pirma skelbia būdą, kaip Jeremijo pranašystė (25, 22 ir 27, 3) turi įvykti. — *Karalių karalių*. Plg. Dan. 2, 37; Iz. 10, 9. — (8) *Aplinkui*. Anot ebr. t.: prieš tave; nes salų Tiras per visą tryliką apgulimo metų nebuvo

muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipatae. ¹¹ Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio caedet, et statuæ tuæ nobiles in terram corruent. ¹² Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: et destruent muros tuos, et domos tuas praeclaras subvertent: et lapides tuos, et ligna tua, et pulverem tuum in medio aquarum ponent. ¹³ Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, et sonitus cithararum tuarum non audietur amplius. ¹⁴ Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sa-genarum eris, nec aedificaberis ultra: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

¹⁵ Haec dicit Dominus Deus Tyro: Numquid non a sonitu ruinae tuæ, et gemitu interfectorum tuorum cum occisi fuerint, in medio tui commovebuntur insulae? ¹⁶ Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: et auferent exuvias suas, et vestimenta sua varia abiicient, et induentur stupore: in terra sedebunt, et attoniti super repentino casu tuo admirabuntur. ¹⁷ Et assumptes super te lamentum, dicent tibi: Quomodo peristi, quæ habitas in mari, urbs

sienos, kai jis įeis pro tavo var-tus kaip pro išardyto miesto an-gą. ¹¹ Savo žirgų kanopomis jis sumindžios visas tavo gatves, tavo žmones užmuš kalaviju, ir tavo dailios stovylos grius ant žemės. ¹² Jis pasigrobs tavo turtus, išplės tavo prekes, išar-dys tavo sienas ir sugriaus pui-kius tavo namus; tavo gi akme-nis, tavo medžius ir tavo žemes jis sumes į vandenį. ¹³ Aš pa-darysiu galą tavo dainų skambė-jimui, ir tavo kanklių balso ne-bebus daugiau girdėta. ¹⁴ Aš padarysiu iš tavęs visai pliką uolą, tu būsi tinklų džiovinimo vieta ir nebebūsi daugiau atsta-tytas; nes aš tai kalbėjau, sako Viešpats Dievas.

¹⁵ Viešpats Dievas Tirui sako taip: Ar dėl tavo griuvimo trukšmo ir tavo užmuštųjų vaitoji-mo, kai jie bus užmušti tavo viduje, nesudrebės salos? ¹⁶ Visi jūros kunigaikščiai nužengs nuo savo sostų, nusivilks savo ap-siaustus, numes savo įvairiaspal-vius drabužius ir apsisiaus išgąs-čiu, jie sėdės žemėje ir dėl tavo ūmaus žuvimo stebėsis ir bai-sėsis. ¹⁷ Jie apraudos tave ir sakys tau: Kaip gi žuvai tu, kurs gyvenai jūroje, garsusis mieste; tu, kurs buvai galingas jūroje su

apsuptas pylimu. Pylimu tik jo sa-los buvo sujungtos su sausuma. — (11) *Tavo dailios stovylos.* Tikriau anot ebr. t.: tavo stiprybės šulai. Turima gi omenyje du šulai, vieną iš aukso, kitą iš smaragdo, pastatytu Baalo garbei. Kai tie šulai grius, ir tiriečių dievaitis bus nugulėtas. — (12-14) *Jie pasigrobs...* Plg. Jer. 7, 34. Ir čia viena pranašystė apimama tai, kas turėjo įvykti dalimis ir įvai-riais laikais. Anot 29, 18 Nebukadne-

caras, kurs buvo apgulęs Tira, gro-bio iš jo nepaėmė; tai padarė Alek-sandras Makedonietis. Tiras dar te-bebuvo šv. Jieronimo laikais, tik bu-vo svetimų pavergtas. Žuvo galuti-nai žymiai vėliau. Plg. auk. 4 eil.

(15) *Salos:* Tiro kolonijos ir Tarp-žemės jūros pakraščių gyventojai, kurie prekiaavo su Tiru. — (16) *Jū-ros kunigaikščiai:* aukščiau (15 e.) minėtų kraštų valdovai bus pilni bai-mės dėl baisaus Tiro likimo ir patys

inclyta, quae fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi? ¹⁸ Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: et turbabuntur insulae in mari, eo quod nullus egrediatur ex te.

¹⁹ Quia haec dicit Dominus Deus: Cum dederō te urbem desolatam sicut civitates, quae non habitantur: et adduxero super te abyssum, et operuerint te aquae multae: ²⁰ et detraxero te cum his, qui descendunt in lacum ad populum sempiternum et collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres cum his, qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porro cum dederō gloriam in terra viventium, ²¹ in nihilum redigam te, et non eris, et requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

Caput XXVII. ¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ² Tu ergo fili hominis assume super Tyrum lamentum: ³ et dices Tyro, quae habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Haec dicit Dominus Deus: O Tyre,

savo gyventojais, kurių visi bijojo? ¹⁸ Dabar laivai baisės tavo išgąščio dieną ir salos jūroje drebės, nes niekas nebeįeina iš tavęs.

¹⁹ Nes Viešpats Dievas sako taip: Kai aš būsiu padaręs iš tavęs ištuštėjusį miestą kaip miestai, kurie negyvenami, kai būsiu atvedęs ant tavęs gelmę, ir daug vandenų bus tave apdengę, ²⁰ aš nugramsinsiu tave draug su tais, kurie žengia į duobę, pas senų amžių tautą, ir apgyvendinsiu tave žemės gilumoje kaip senas tyrumas, draug su tais, kurie nulydėti į duobę, kad nebebūtumei gyvenamas; pagaliau kai būsiu padaręs garbingą dalyką gyvųjų šalyje, ²¹ aš paversiu tave nieku ir tavęs nebus; ir ieškomas tu nebebūsi daugiau atrastas per amžius, sako Viešpats Dievas.

27 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Taigi tu, žmogaus sūnau, pradėk prieš Tirą raudą ³ ir sakyk Tirui, kurs gyvena prie pat jūros, kurs prekiauja su tautomis daugelyje salų: Viešpats Dievas sako taip: O Tire,

rodys savo gedulį įvairiais būdais. — *Ir dėl tavo ūmaus...* Ebr. t.: jie dreba kiekvieną akimirksnį ir bailsi dėl tavęs. — (18) *Laivai baisės...* Anot ebr. t.: jūros pakraščiai dreba tavo nupuolimo dieną, ir salos jūroje bailsi dėl tavo išėjimo (išnykimo).

(19) *Gelmę:* jūros bangas, kurios užlies miesto griuvėsius. Tiras bus palaidotas po tomis bangomis kaip numirėlis žemėse, todėl jis lyginamas su tais, kurie žengia į kapa (duobę). — (20) *Pas senų amžių tautą:* pas tuos, kurie yra mirę jau seniausiais laikais (2 Petr. 2, 5; Iz. 14, 9...). — *Kaip senas tyrumas.* Ebr. t.: senų

laikų griuvėsius. — Taip čia vadinama daugybė senesniųjų kartų kapų ir jų garbingumo bei miestų griuvėsiai, kurie jau labai senai nuslinko į požemius ir ten sudaro baisią tyrumą. Visa, kas miršta ir dingsta, eina į mirusiųjų karalystę. — *Garbinga dalyką gyvųjų šalyje.* Tiras grius, bet savo tautoje Dievas darys savo stebėtiną galios dalyką, įvykins mesijinius pažadus. Tuo laiku, kai apaštalai skelbė Kristų, Tiras labai greitai artinosi prie savo galo. — (21) *Paversiu tave nieku.* Ebr. t.: padarysiu tau liūdną galą.

(27, 3) *Tirui, kurs...* Anot vienu aiškintojų čia turima visųpirma

tu dixisti: Perfecti decoris ego sum, ⁴ et in corde maris sita. Finitimi tui, qui te aedificaverunt, impleverunt decorem tuum: ⁵ abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum. ⁶ Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos: et transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, et praetoriola de insulis Italiae. ⁷ Byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo: hyacinthus, et purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum. ⁸ Habitatores Sidonis, et Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui. ⁹ Senes Giblii, et prudentes eius habuerunt nautas ad ministerium variae supellectilis tuae: omnes naves maris, et nautae earum fuerunt in populo negotiationis tuae. ¹⁰ Persae, et Lydii, et Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui:

tu tarei: aš esu tobulai gražus ⁴ ir gulių jūros širdyje. Tavo kaimynai, kurie tave statė, padarė tavo gražumą tobulą. ⁵ Iš Saniro eglių jie pastatė tave ir visus lentų padarinius jūrai; Libano kėdrų jie ėmė, kad padarytų tau stiebų. ⁶ Iš Basano ažuolų jie padirbo tau irklus, tavo suolus jie padarė tau iš Indijos dramblių kaulo ir padangtes iš Italijos salų medžiagos. ⁷ Plonos margai išadytos drobės iš Aigipto buvo tau audžiama būrėms, kad būtų pakabintos ant stiebo; mėlyna ir raudona purpura iš Elisos salų buvo tavo dangalai. ⁸ Sidono ir Arado gyventojai buvo tavo irklininkai; tavo, Tire, išmintingieji buvo tavo vairininkai. ⁹ Gebalio seniai ir jo išmintingieji turėjo jūrininkų aptarnauti įvairiems tavo pardargams; visi jūros laivai ir visi jų jūrininkai buvo tarp tavo prekybos žmonių. ¹⁰ Persai, lydijiečiai ir lybijiečiai buvo tavo

omenyje sausumos Tiras; bet kiti supranta ir šią pasakymą apie salų Tira, kurs reikėjo aplenkti, norint pasiekti tikrą atvirą jūrą. — (4) *Ir gulių jūros širdyje. Tavo kaimynai, kurie tave statė...* Ebr. t.: jūros širdyje yra tavo ribos. Tavo statytojai... Šiais paskutiniais žodžiais prasideda Tiro palyginimas su puikiu laivu. — (5) *Saniro*. Saniru vadinosi Ermono kalnai arba bent jų dalis. Jis buvo garsus kiparisų miškais, taip kaip Libanas kėdrais ir Basanas ažuolais. — *Jūrai*. To ž. nėra ebr. t. — (6) *Italijos salų*. Ebr. *Kitim*. Taip vadinosi Tarpžemės jūros pakraščiai ir salos, ypač Kipro sala. — (7) *Kad būtų pakabintos ant stiebo*. Anot ebr. t.: kad tai būtų tau vėliava. — Būrės su savo margais ženklais buvo senovėje ir laivo vėliava. — *Elisos*. Gal Peloponėso. Pats Tiras buvo garsus savo purpura.

Purpura iš kitų kraštų čia minima ne, kad ji būtų buvusi geresnė už Tiro, bet kad labiau paaiškėtų, jog visi, kuo kas galėjo, prekiaavo su Tiru. — *Dangalai*: nuo saulės, ar gal laivo kajutės buvo apdengtos ir išklotos purpura. — (8) *Sidono*. Dabar Saidā, apie 35 klm. į šiaurę nuo Tiro. Senovėje galingiausias Penikijos miestas; jis buvo laikomas paties Tiro ikūrėju. Vėliau pirmoji tarp Penikijos miestų vieta buvo tekusi Tirui: kitų miestų piliečiai Tiro laive turėjo įvairias antraeiles pareigas, tiriečiai gi vadovavo ir laikė irklą. — *Arado*. Salos vardas; ji buvo 20 varsnų nuo kranto į šiaurę nuo Tripolio. — (9) *Gebalio*. Miestelis apie 35 klm. į šiaurę nuo Beiruto. Plg. 3 Kar. 5, 18. — *Turėjo jūrininkų...* Ebr. t.: buvo tavyje tavo prakiurimams lopyti. — (10) *Lydijiečiai ir lybijiečiai*. Ebr. Lud. ir Put. Taip vadinosi dvi nedi-

clypeum, et galeam suspende-
runt in te pro ornatu tuo. ¹¹ Fi-
lii Aradii cum exercitu tuo erant
super muros tuos in circuitu:
sed et Pigmaei, qui erant in tur-
ribus tuis, pharetras suas su-
spenderunt in muris tuis per gy-
rum: ipsi compleverunt pulchri-
tudinem tuam. ¹² Chartaginenses
negotiatores tui, a multitudine
cunctarum divitiarum, argento;
ferro, stanno, plumboque reple-
verunt nundinas tuas. ¹³ Grae-
cia, Thubal, et Mosoch, ipsi in-
stitores tui: mancipia, et vasa ae-
rea advexerunt populo tuo. ¹⁴ De
domo Thogorma, equos, et equi-
tes, et mulos adduxerunt ad fo-
rum tuum. ¹⁵ Filii Dedan nego-
tiatores tui: insulae multae ne-
gotiatio manus tuae: dentes ebur-
neos, et hebeninos commutave-
runt in pretio tuo. ¹⁶ Syrus ne-
gotiator tuus propter multitudi-
nem operum tuorum, gemmam,
et purpuram, et scutulata, et bys-
sum, et sericum, et chodchod
proposuerunt in mercatu tuo.
¹⁷ Iuda et terra Israel ipsi insti-
tores tui in frumento primo,
balsamum, et mel, et oleum, et
resinam. proposuerunt in nundi-
dis tuis. ¹⁸ Damascenus nego-

kariuomenėje tavo kovotojais;
skydą ir šalmą jie pakabino ant
tavęs tau papuošti. ¹¹ Arado sū-
nūs buvo draug su tavo kariuo-
mene ant tavo sienų aplinkui;
taip pat ir pigmėjai, kurie buvo
tavo bokštuose, pakabino savo
saidokus ant tavo sienų aplin-
kui; jie padarė tavo gražumą
tobulą. ¹² Kartaginiečiai buvo
tavo pirkliai dėl visokių turtų
daugybės; sidabro, geležies, ci-
nos ir švino jie pripildė tavo
rinkas. ¹³ Graikija, Tubalis ir
Mosokas prekiaavo su tavimi; jie
gabeno tavo žmonėms vergų ir
skaistvarinių rykų. ¹⁴ Togormie-
čiai gabeno į tavo rinką arklius,
raitelius ir mulus. ¹⁵ Dedano sū-
nūs buvo tavo pirkliai, daugelis
salų buvo tavo prekybos tarpin-
inkai; dramblių dantis ir ebena
medį jie davė mainais už tavo
gėrybes. ¹⁶ Syrijiečiai buvo tavo
pardavėjai dėl tavo išdirbinių
daugybės; brangius akmenis,
purpurą, mezginius, ploną drobę,
šilką ir rubinus jie statė į tavo
rinkas. ¹⁷ Jūdas ir Izraelio šalis
prekiaavo su tavim geriausiais ja-
vais; jie siūlė tavo rinkose bal-
simą, medų, aliejų ir balsimo
sakus. ¹⁸ Damaskas prekiaavo su

delės Afrikos tautelės. Plg. Iz. 66, 19.
— *Skydą ir...* Plg. Giesm. 4, 4. — *Pig-
mėjai*: ne nykštukai, kurie kovoms
netinka, bet drąsūs kovotojai. Ebr.
ž. *Gammadim* gali būti ir tautelės
vardas. — (12) *Kartaginiečiai*. Tik-
riau: Tartesas, garsi, turtinga peni-
kijiečių kolonija Ispanijoje. — (13)
Graikija. Ebr. *Javan*, Mažosios Azi-
jos ir jos salų ioniečiai, bet neretai
ir visa Graikija. — *Tubalis ir Moso-
kas*. Graikai juos vadindavo Tibarė-
nais ir moschais. Jie gyveno į piet-
ryčius nuo Juodosios jūros, Armenijos
kaimynystėje. — (14) *Togormiečiai*:
Armenija. — *Raitelius*. Ebr. t.: ko-

vos žirgus. — (15) *Dedano*. Tuo
vardu vadinosi dvi tautelės; jų viena
gyveno rytų Arabijoje arti Persų
ilankos; ji tikriausiai čia ir minimą;
kita gyveno vakarų Arabijoje. —
(16) *Syrijiečiai*. Ebr. *Aram*, kraštas
tarp Palestinos ir Euprato. Ebr. t.
prekių pavadinimai ne visi atitinka
Vulgatos pavadinimus. — (17) *Ja-
vais*. Plg. 3 Kar. 5, 11. Ebr. t.: kvie-
čiais iš Minnith. Žydai statydavo Ti-
rui kviečius jų pirktus amonitų kraš-
te, nes čia buvo miestas Minnith,
arba bent sėklą kviečiams čia pirk-
davosi. — (18) *Stipraus vyno*. Ebr.
t.: Chelbono vyno. Chelbono miestas

tiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi. ¹⁹ Dan, et Graecia, et Mosel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: stacte, et calamus in negotiatione tua. ²⁰ Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum. ²¹ Arabia, et universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuae: cum agnis, et arietibus, et hoedis venerunt ad te negotiatores tui. ²² Venditores Saba, et Reema, ipsi negotiatores tui: cum universis primis aromatibus, et lapide pretioso, et auro, quod proposuerunt in mercatu tuo. ²³ Haran, et Chene, et Eden negotiatores tui: Saba, Assur, et Chelmad venditores tui. ²⁴ Ipsi negotiatores tui multifariam involucris hyacinthi, et polymitorum, gazarumque pretiosarum, quae obvolutae, et astrictae erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis. ²⁵ Naves maris, principes tui in negotiatione tua: et repleta es, et glorificata nimis in corde maris. ²⁶ In aquis multis adduxe-

tavim dėl tavo išdirbinių daugybės, dėl įvairaus lobio daugumo, gabendamas tau stipraus vyno ir geriausios spalvos vilnų. ¹⁹ Danas, Graikija ir Moselis siūlė tavo rinkose kalną geležį; miras sultys ir kvepinti nendrė buvo tarp tavo maino prekių. ²⁰ Dedanas prekiaavo su tavim sėdimais kilimais. ²¹ Arabija ir visi Kedaro kunigaikščiai buvo tau prekyboje tarpininkai; su eryčiais, aviniais ir ožiais jie ateidavo prekiauti su tavim. ²² Sabos ir Reemos pirkliai prekiaavo su tavim; visokių geriausių kvepalų, brangių akmenų ir aukso jie siūlė tavo rinkoje. ²³ Haranas, Chenė ir Edenas buvo tavo pirkliai; Saba, Asuras ir Chelmadas tavo padėjėjai. ²⁴ Jie prekiaavo su tavim visokeriopu būdu mėlynos purpuros apsiaustais, adiniais ir brangia plona medžiaga, kuri buvo suvyniota ir surišta virvėmis; jie turėjo taip pat kedro medžių, kad prekiautų su tavim. ²⁵ Jūros laivai buvo tavo vadai tavo prekyboje; taip tu pasidarei turtingas ir labai garbingas jūros širdyje. ²⁶ Tavo irklininkai

yra į šiaurę nuo Damasko prie Antilibano kalnų; jis buvo garsus savo vynu; Asyrijos ir vėliau persų karaliai mėgdavę jį gerti. — *Geriausios spalvos*. Aiškintojai mano, kad čia turi būti krašto pavadinimas, Sika-rija, kurs vėliau vadinosi Nabatėja. — (19) *Danas*... Anot ebr. t.: Vedan ir Javan iš Usal tiekė prie tavo gėrybių kalną geležį, kasija ir kalmus buvo tarp tavo prekių. — Javanas čia ne Graikija, bet kraštas pietų Arabijoje. — (21) *Kedaro*. Plg. Iz. 21, 17; 60, 7. — (22) *Sabos*: turtingas kraštas Laimingojoje Arabijoje, kurio gyventojai vertėsi karavanų prekyba. Plg. Jer. 6, 20 ir k. — Reema taip pat Regma, tauta gyve-

nusi tikriausiai prie Persų įlankos. — (23) *Haranas*: šiaurvakarėje Mezopotamijoje (Prad. 11, 31). Sabiečiai gabendavo savo prekes į Haraną. — *Chenė*. Ebr. t.: Kalne. Gal tas pat miestas, ką ir Chalfane (Am. 6, 2) arba Ktesifonas. — *Edenas*: ant vidurinio Euprato. Plg. 4 Kar. 19, 12. — *Chelmadas*. Spėjama, kad buvusi nedidelė karalystė greta Asyrijos. — (24) *Kuri buvo suvyniota*. Ebr. t.: pintomis ir kietai susuktomis virvėmis tavo rinkoje. — (25) *Jūros laivai*. Ebr. t.: Tarteso laivai, t. y. dideli prekybos laivai. Taip čia vėl grįžtama prie laivų, paminėtų 12 eil. — (26) *Pietų vėjas*. Ebr. t.: rytų vėjas. Audra iš rytų šalies turėjo būti kaldėjiečiai (26, 7).

runt te remiges tui: ventus auster contrivit te in corde maris. ²⁷ Divitiae tuae, et thesauri tui, et multiplex instrumentum tuum, nautae tui et gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, et populo tuo praerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te cum universa multitudine tua, quae est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinae tuae. ²⁸ A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes: ²⁹ Et descendent de navibus suis omnes, qui tenebant remum: nautae, et universi gubernatores maris in terra stabunt: ³⁰ et eiulabunt super te voce magna, et clamabunt amare: et superiacient pulverem capitibus suis, et cinere conspergentur. ³¹ Et radent super te calvitium, et accingentur ciliciis: et plorabunt te in amaritudine animae ploratu amarissimo. ³² Et assument super te carmen lugubre, et plangent te: Quae est ut Tyrus, quae obmutuit in medio maris? ³³ Quae in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos: in multitudine divitiarum tuarum, et populorum tuorum ditasti reges terrae. ³⁴ Nunc contrita es a mari, in profundis aquarum opes tuae, et omnis multitudo tua, quae erat in medio tui, ceciderunt. ³⁵ Universi habitatores insularum obstupuerunt super te: et reges earum omnes tempestate percul-

nuvezė tave ant gilių vandenų; pietų vėjas sutrupino tave jūros širdyje. ²⁷ Tavo turtai, tavo brangenybės ir daugerio pi tavo įrankiai, tavo jūrininkai ir tavo vairininkai, kurie saugojo tavo lobį ir vadovavo tavo žmonėms, taip pat tavo vyrai kovotojai, kurie buvo tavyje su visa tavo daugybe, buvusią tavo viduje, kris į jūros širdį tavo žuvimo dieną. ²⁸ Dėl garsaus tavo vairininkų šauksmo sudrebės laivynai. ²⁹ Visi irklininkai išlips iš tavo laivų; jūrininkai ir visi jūros vairininkai stovės sausumoje; ³⁰ jie klyks dėl tavęs dideliu balsu ir šauks karčiai; jie mes dulkes sau ant galvos ir apsibarstys pelenais. ³¹ Jie nusiskus dėl tavęs plikai, susijuos ašutinėmis ir apkartusia siela verks tavęs karčiausiu verksmu. ³² Jie pradės apie tave gedulio giesmę ir raudos tavęs: Kas yra kaip Tiras, kurs virto nebyliu jūros viduryje? ³³ Savo prekybos gėrybėmis ant jūros tu pralobdinai daugelį tautų; savo turtą ir savo žmonių daugybę tu padarei turtingus žemės karalius. ³⁴ Dabar tu esi jūros sutriuškintas, tavo lobis vandenų gilybėse, ir nuskendo visa tavo daugybė, kuri buvo tavyje. ³⁵ Visi salų gyventojai bailsis dėl tavęs, ir visų jų audros ištiktų karalių išblyško veidai. ³⁶ Tautų pirkliai švilpia dėl tavęs; tu paverstas

Tiras gyrėsi, kad jam priklausanti jūros širdis (4 e.); čia gi pabrėžiama, kad jis pats turi žūti jūros širdyje. — (28) *Laivynai*: kiti miestai, kuriuos Tiro žuvinas turi išgąsdinti. — (29) *Išlips...*: pabūgę išsisiūbavusių bangų gelbėsis sausumoje. —

(30) *Mes dulkes...* Nuliūdimo, gedulio, didelio skausmo ženklai. — (32) *Apie tavę*. Ebr. t.: savo širdgeloje. — (35) *Ir visų jų karalių*. Ebr. t.: jų karaliams eina smarkūs šiurpuliai per kūną, jų veidai dreba. — Tiro žuvinas aiškiai parodo, kaip netikra jų pačių daug

si mutaverunt vultus. ³⁶ Negotiatores populorum sibilaverunt super te: ad nihilum deducta es, et non eris usque in perpetuum.

Caput XXVIII. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis, dic principi Tyri: Haec dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, et non Deus, et dedisti cor tuum quasi cor Dei. ³ Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est absconditum a te. ⁴ In sapientia et prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: et acquisisti aurum, et argentum in thesauris tuis. ⁵ In multitudine sapientiae tuae, et in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: et elevatum est cor tuum in robore tuo. ⁶ Propterea haec dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum quasi cor Dei: ⁷ idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos Gentium: et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiae tuae et pollutent decorem tuum. ⁸ Interficiant, et detrahent te: et morieris in interitu occisorum in

niekais, ir tavęs nebebus per amžius.

28 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, kalbėk Tiro kunigaikščiui: Viešpats Dievas sako taip: Kadangi tavo širdis didžiavosi ir tu tarei: Aš Dievas ir sėdžiu Dievo soste jūros širdyje, nors tu esi žmogus, o ne Dievas, ir kadangi tu darei savo širdį lygią Dievo širdžiai, ³ štai tu buvai išmintingesnis už Daniëlį; joki paslaptis nebuvo tau uždengta; ⁴ savo išmintimi ir gudrumu tu įsigijai stiprybės, susikrovei aukso ir sidabro į savo iždines; ⁵ savo išminties daugybe ir savo prekyba tu padauginai savo stiprybę, ir tavo širdis didžiavosi dėl tavo jėgos; ⁶ todėl Viešpats Dievas sako taip: Kadangi tavo širdis didžiavosi lyg kad būtų Dievo širdis, ⁷ todėl štai aš atvesiu ant tavęs svetimų smarkiausių tautų tarpe; jie ištrauks iš makščių savo kalavijus prieš tavo išminties puikumą ir suteps tavo grožį. ⁸ Jie užmuš ir nutrems tave; tu mirsi užmuštųjų mirtimi jūros

mažesnė galybė. — (36) *Pirkliai švilpia...* Taip jie išreiškia savo nustebimą, bet ir pikta pavydo džiaugsmą, kaip kad džiaugėsi Tiras dėl Jeruzalės žuvimo. 26, 2 (plg. Jer. 9, 23. 19, 8; Raud. 2, 15).

(28, 2) *Kadangi tavo širdis...* Pasakoma tikroji priežastis, kodėl Dievas nutrems Tirą. Ji yra ta pati, kuri atvedė Ninivės ir Babilono žuvimą (Iz. 14, 13; 47, 7; Sof. 2, 15), būtent begalinė puikybė, savęs statymas Dievo vieton. — (3) *Daniëlį.* Daniėlis Dievo malonės padedamas nugalėjo visus magus ir žynius ir

dabar yra išmintingiausias Babilone (Jier.); Dievas buvo jam apreiškęs sapnų paslaptis. Tiro karalius, laikydamas save išmintingesniu net už Daniėlį, taip savinasi dievišką išmintį. Pranašas čia kalba, ką jis pats žinojo, ne ką žinojo Tiro karalius. Plg. auk. 14, 14. — (4) *Savo išmintimi...* Kolei triečius lydėjo laimė, jie savino visus pasisekimus tik savo išminčiai ir prityrimui. — (7) *Aš atvesiu...* Vž. panašų pranašavimą Babilonui. Iz. 47, 7. — (8) *Jie užmuš ir...* Ebr. t.: jie numes tave į duobę, ir tu mirsi, kaip miršta perdurtieji.

corde maris. ⁹ Numquid dicens loqueris: Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis homo, et non Deus, in manu occidentium te? ¹⁰ Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

¹¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leva planctum super regem Tyri: ¹² et dices ei: Haec dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, et perfectus decore, ¹³ in deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topasius, et iaspis, chrysolithus, et onyx, et berillus, sapphirus, et carbunculus, et smaragdus: aurum opus decoris tui: et foramina tua in die, qua conditus es, praeparata sunt. ¹⁴ Tu cherub extentus, et protegens, et posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. ¹⁵ Perfectus in viis tuis a die conditionis tuae, donec inventa est iniquitas in te. ¹⁶ In multitudine negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniquitate, et peccasti: et eieci te de monte Dei, et perdidisti te, o cherub pro-

širdyje. ⁹ Argi ir tuomet savo užmušėjų akyse tu sakyte sakysi: Aš Dievas, nors tu esi žmogus, o ne Dievas, savo žudytojų rankose? ¹⁰ Tu mirsi neapipjaustytųjų mirtimi iš svetimųjų rankos, nes aš esu kalbėjęs, sako Viešpats Dievas.

¹¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: Žmogaus sūnau, pradėk raudą prieš Tiro karalių ¹² ir kalbėk jam: Viešpats Dievas sako taip: Tu panašumo antspaudas, pilnas išminties ir tobulas grožiu. ¹³ Tu buvai Dievo rojaus gėriuose, buvai apdengtas visokiais brangiais akmenimis: sardžiu, topazu, jaspiau, kryzolitui, oniksu, beriliu, sapyrui, rubinu ir smaragdų; dailiai buvo padaryti iš aukso tavo papuošalai, ir tavo akutės buvo prirengtos tą dieną, kurioje tu buvai sutvertas. ¹⁴ Tu buvai kerubas ištiestais ir dengiančiais sparnais; aš pastačiau tave šventame Dievo kalne; tu vakščiojai tarp ugninių akmenų. ¹⁵ Tu buvai tobulas savo keliuose nuo pat savo sutvėrimo dienos, iki buvo atrasta tavje neteisybė. ¹⁶ Dėl tavo prekybos daugybės tavo vidus pasidarė pilnas netei-

jūros širdyje. — Tiro karalius turi mirti negarbingai paprasčiausių žmonių mirtimi, taip kaip miršta kiekvienas nugalėtas kareivis kovos lauke, be garbingų laidotuvių. — (10) *Neapipjaustytųjų...* Neapipjaustytą žydai laikė bedieviui lygiu, suteptam, pasibjaurėtinam, stabus garbinančiam žmogui. Tiro karalius turi mirti kaip koks nusikaltėlis.

(12) *Panašumo antspaudas*: paveikslas tobulai panašus į originalą, modelį, todėl: Tiro karalius yra laimingo kunigaikščio idealas. Anot ebr. t.: tobulumo antspaudas. Jo tobulumą ypač sudaro dvi žymės: jo iš-

mintis ir jo gražumas. — Pranašas čia mini tuos gyrius, dorybes, prievalumus, kuriuos Tiro karalius pats sau savinasi; tačiau išsireiškia taip, kaip tuos dalykus suprasdavo žydai. — (13) *Dievo rojaus gėriuose*. Ebr. t.: edene (rojuje), Dievo sode. Tiras dėl savo gražumo ir kaipo dievų buveinė (anot padavimo senovės laikais dievai buvę pasirinkę sau vietą gyventi Tire) galėjo būti lyginamas su rojumi ir vadinamas Elohimu sodu. Tiro gražumą paaiškinti turi tuojuo minimi brangūs akmenys, kuriais buvo papuošti karaliaus drabužiai. — *Sardžiu...* [vardijami devyni bran-

tegens, de medio lapidum ignitorum. ¹⁷ Et elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te: ante faciem regum dedi te ut cernerent te. ¹⁸ In multitudine iniquitatum tuarum, et iniquitate negotiationis tuae polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, et dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. ¹⁹ Omnes, qui viderint te in Gentibus, obstupescant super te: nihili factus es, et non eris in perpetuum.

²⁰ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ²¹ Fili hominis pone faciem tuam contra

sybės, ir tu nusidėjai; todėl aš numečiau tave nuo Dievo kalno ir išnaikinau tave, o kerube globėjau, iš ugningų akmenų tarpo. ¹⁷ Tavo širdis didžiavosi tavo grožiu, ir dėl savo grožio tu nustojai savo išminties; aš numečiau tave žemėn; aš padaviau tave karaliams, kad jie pasotintų tavimi savo akis. ¹⁸ Dėl savo neteisybių daugybės, dėl savo prekiavimo neteisybės tu sutepei savo šventovę; taigi aš pažadinsiu iš tavęs ugnį, kuri suės tave, ir aš paversiu tave pelenais ant žemės visų tave matančiųjų akivazdoje. ¹⁹ Visi, kurie matys tave tarp tautų, baisės tavęs; tu nieku pavirtai, ir tavęs nebebus per amžius.

²⁰ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ²¹ Žmogaus sūnau, atgręžk savo veidą

gūs akmenys, kurie buvo tarp dvilikos puošusių žydų vyriausiojo kunigo antpetį (Iš. 38, 17). Akmenų vardai ne visi tikri. — *Akutes*: į kurias įstatomi brangūs akmenys. — *Buvai sutvertas*. Papuošalai iš aukso, brangūs akmenys aptaisyti ir į tam tikras akutes sustatyti buvo duoti karaliui, kaip tik jis gavo sostą. — (14) *Kerubas...* Aliuzija į kerubus su ištiestais sparnais švenčiausioje žydų šventyklos dalyje. Anot ebr. t.: dengiantis patepimo kerubas. Todėl Tiro kunigaikštis vadinamas pateptu karaliumi, kurs kaip kerubas ant sandoros skrynios (Iš. 25, 20) pridengia Tirą lyg šventyklą. Šventas kalnas (aliuzija į Sioną) yra pats Tiras, kurs pastatytas ant dviejų salų, buvo laikomas senovės dievų buveine. — *Tarp ugningų akmenų*. Gal tarp aukščiau minėtų blizgančių kaip ugnis brangių akmenų; arba Tiras, būdamas dėl savo vietos jūroje neprieinamas, galėjo būti laikomas tarsi ugnies apsuptu (plg. Zak. 2, 5), kuri neleidžia prisartiinti prie jo nėvienam priešui. — Ezekielis matomai čia da-

ro aliuziją į kerubus prie rojaus vartų (Prad. 3, 24) ir ant sandoros skrynios Saliamono bažnyčioje. — (16) Tavo vidus: visas tavo dvasinis gyvenimas. — *Aš numečiau...* Praeteritum historicum vietoje futurum, nes numetimas turėjo įvykti vėlesniais laikais. Eil. prasmė: tas, kurs pirma vadinosi pateptuoju (ebr. t.) ir buvo šventumo srityje, bus suprofanuotas ir perkeltas į susitepimo sritį; kurs rodėsi globojās dievybės šventovę ir ugningos sienos buvo saugojamas nuo priešu, dabar, kai Dievas stoji keršintoju, yra skirtas žūti. — (17) *Nustojai...*: besikeldamas puikybėn tu pasidarei paikas. — Tiriečiai savo išdidumu patys sukėlė prieš save kaldėjiečių kerštą. — (18) *Savo šventovę*: dievų buveinę, kuria buvo laikomas Tiras. Ir pagonių išmanymu tas, kurs buvo dievų buveinėje, kurs buvo jos globėju, turėjo saugotis visokios neteisybės. Pats pasidavęs neteisybei karalius sutepė ir tą šventovę.

(21) *Prieš Sidoną*. Plg. auk. 27, 8. Sidonu kai kada vadinama visa Penikija, kurios vyriausiu miestu jis

Sidonem: et prophetabis de ea,
²² et dices: Haec dicit Dominus
 Deus: Ecce ego ad te Sidon, et
 glorificabor in medio tui: et scient
 quia ego Dominus, cum fecero
 in ea iudicia, et sanctificatus fu-
 ero in ea. ²³ Et immittam ei pes-
 tilentiam, et sanguinem in pla-
 teis eius: et corruent interfecti in
 medio eius gladio per circuitum:
 et scient quia ego Dominus.
²⁴ Et non erit ultra domui Israel
 offendiculum amaritudinis, et
 spina dolorem inferens undique
 per circuitum eorum, qui adver-
 santur eis: et scient quia ego
 Dominus Deus. ²⁵ Haec dicit
 Dominus Deus: Quando con-
 gregavero domum Israel de po-
 pulis, in quibus dispersi sunt,
 sanctificabor in eis coram Gen-
 tibus: et habitabunt in terra sua,
 quam dedi servo meo Iacob.
²⁶ Et habitabunt in ea securi: et
 aedificabunt domos, et planta-
 bunt vineas, et habitabunt con-
 fidenter, cum fecero iudicia in
 omnibus, qui adversantur eis per
 circuitum: et scient quia ego
 Dominus Deus eorum.

prieš Sidoną; pranašauk apie jį
²² ir sakyk: Viešpats Dievas sako
 taip: Štai aš einu prieš tave, Si-
 done, ir aš pasirodysiu tavyje
 garbingas; ir jie žinos, kad aš
 Viešpats, kai būsiu padaręs jame
 teismų ir būsiu pasirodęs jame
 šventas. ²³ Aš siųsiu jam marą
 ir kraują į jo gatves; užmuštieji
 kalaviju sukniubs jo viduje aplin-
 kui, ir jie žinos, kad aš Viešpats.
²⁴ Izraelio namams nebebus dau-
 giau kartumo priežasties ir skaus-
 mą darančio diego tarp visų ap-
 linkui, kurie jiems priešinasi, ir
 jie žinos, kad aš Viešpats Dievas.
²⁵ Viešpats Dievas sako taip: Kai aš
 būsiu surinkęs Izraelio namus,
 kuriuose jie išsklaidyti, aš jais
 pasirodysiu šventas tautų aki-
 vaizdoje; jie gyvens savo šalyje,
 kurią aš esu davęs savo tarnui
 Jokūbui. ²⁶ Jie gyvens joje sau-
 giai, statysis namų, veis vynuog-
 gynus ir gyvens be baimės, kai
 aš būsiu padaręs teismų visiems,
 kurie jiems priešinasi aplinkui;
 ir jie žinos, kad aš Viešpats jų
 Dievas.

kitados yra buvęs. Kai paveržusis
 iš jo tą garbę Tiras buvo Nebukad-
 necaro užkariautas, Sidonas bent
 trumpam laikui vėl buvo iškilęs.
 Nugalėjo jį 351 m. Artakserksas III
 Ochus. — (22) *Pasirodysiu tavyje*
garbingas: savo teismu sulaužyda-
 mas tavo puikybę. Dievas plakdamas
 savo teismu pikta pasirodo esąs
 šventas, nepakenčias piktumo ir jį
 naikinas (plg. Iz. 5, 16). — (23) *Aš*
siųsiu... Plg. auk. 5, 17. — (24) *Izraelio...*
 Ebr. t.: Ir daugiau nebebus Izraelio
 namams deginančio erškėčio ir skaus-
 mą darančio dagio tarp visų, kurie
 yra aplinkui, kurie juos niekina, ir
 jie patirs, kad aš Viešpats Dievas.
 — (25) *Aš jais pasirodysiu šventas...*

Dievas pasirodo šventas, nes jis ap-
 valo savo tautą ištrėmime nuo jų
 nuodėmių ir veda į didesnę šventumą,
 pašventintą gi vėl grąžina į patriar-
 kams pažadėtąją šalį.

29, 1—32, 32. Aigipto karaliaus pui-
 kybė bus pažeminta (29, 16); Babi-
 lono karalius kaip Dievo siųstas
 keršintojas eis prieš Aigiptą (29,
 17-21); Aigiptas bus nugalėtas, su-
 naikintas, pažemintas (30, 1-19);
 Paraono petys bus sulaužytas (30,
 20-26); puikus kėdras, Asyrija, bus
 be pasigailėjimo nukirstas ir pana-
 šaus likimo susilauks Aigiptas (31,
 1-18); pranašas raudos žodžiais turi
 skelbti Aigipto karaliaus (32, 1-16) ir
 Aigipto tautos žuvimą (32, 17-32).

c) Pranašystės prieš Aigiptą.

Caput XXIX. ¹In anno decimo, decimo mense, undecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: ²Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonem regem Aegypti, et prophetabis de eo, et de Aegypto universa: ³Loquere, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, et dices:

29 perskyrimas. ¹Dešimtais metais, dešimtame mėnesyje, vienuolikta mėnesio dieną man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ²Žmogaus sūnau, atgręžk savo veidą prieš Aigipto karalių Paraoną ir pranašauk apie jį ir apie visą Aigiptą. ³Kalbėk ir sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš einu prieš tave, Aigipto karaliau, Paraone, didysai slibine, kurs

(29, 1) *Dešimtais metais...* Pranašysčių prieš Aigiptą čia duodama septynios. Pirmoji, ketvirtoji ir penktoji buvo pranašo paskelbtos, kai Jeruzalės sugriovimas jau buvo arti; šeštoji ir septintoji tuojau po sugriovimo; antroji ir gal trečioji Nebukadnecarui dar nepradėjus savo žygio prieš Aigiptą, t. y. prieš 568 ar 567 metus. Kodėl pranašas skelbė taip daug pranašysčių prieš Aigiptą, paaiškina laiko aplinkybės. — Jeruzalės žydai, o draug su jais ir išvestieji į Babiloną tikėjosi, kad aigiptiečiai nugalėsia Asiriją, arba bent Judo karalystę su Aigipto pagalba nusikratysianti Babelės jungo (plg. 17, 7; Jer. 2, 36; 37, 6 ir k.). Ezekielis tas išpėja ištremtuosius, kad jie pasiduotų pilnai kaldėjiečių viešpatavimui, iki Dievas savo laiku atsįs jiems išvaduoja ir atstatys teokratiją (Mik. 7, 9). — Tolesnė Aigipto istorija trumpai suglaudus buvo toki: Aigipto Paroanas Efrėe mėgino eiti į pagalbą Jeruzalei, kai ją apgulė kaldėjiečiai. Bet kai tuo metu kilo vaidai tarp Kirėnės gyventojų ir lybijiečių, šitie šaukėsi Aigipto karaliaus pagalbos; tačiau Efrėe draug su savo kariuomene buvo sumuštas ir neramybės savo paties šalyje išvengti buvo priverstas pasidalinti karaliaus valdžia su savo giminaičiu Amasiu. Abudu karaliavo draug Aigipte maž daug nuo 570-564 m. Šituo pačiu laiku (apie 568 m.) Nebukadnecaras išiveržė į Aigiptą ir laimingai kovodamas buvo pasiekęs Syėnę. Vėliau

Amasis (564-526) kariavo prieš arabus, pavergė sau kuriam laikui Kipro salos miestus ir padarė sąjungą su Krezumi. Šitam pralaimėjus kovose jis nebedrįso nieko daryti prieš persus. Jam viešpataujant Aigipto ribose buvo tik Nilo slėnis nuo Tarpžemės jūros iki Asuano vandenkriui, taip kad tuo laiku Aigipto plotas nebuvo didesnis už pirmojo Aigipto karaliaus Meneso valdytą plotą. Po Amasijo viešpatavo dar keletą mėnesių Psammetichas III, iki pagaliau Aigiptą pavergė sau Persijos valdovas Kambizas. — Čia minimi dešimti metai yra dešimti Joakino nelaisvės metai, taigi taip pat dešimti Sedekijo viešpatavimo metai. Dar liekant apie šešis mėnesius iki Jeruzalės sugriovimui Ezekielis gauna iš Dievo įsakymą paskelbti Aigipto žuvimą. — (3) *Slibine*: krokodile. — *Savo upių*: kanalų. Kadangi visas Aigipto derlingumas parėjo nuo Nilo vandens ir jo potvynių, tai karaliaus tinkamai įvardinamas kaipo krokodilas, kurs ilsisi upėje. — *Aš pats save padariau*. Ebr. t.: aš ją sau pasidariau, t. y. savo išmintimi, savo galybe aš nuvedžiau Nilo vandenį į visą šalį ir padariau ją derlingą, padariau kanalų ir užtvankų. Tie žodžiai juo tinkamiau galėjo būti pasavinti karaliui, kad jis aigiptiečių buvo laikomas sūnumi R a, dievų sūnumi, ir buvo vadinamas maloningu dievu. — (4) *Brizgila*. Ebr. t.: kablį. — *Tavo upių žuvis*... Krokodilai neretai vaiz-

Meus est fluvius, et ego feci memetipsum. ⁴ Et ponam frenum in maxillis tuis: et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: et extraham te de medio fluminum tuorum, et universi pisces tui squamis tuis adhaerebunt. ⁵ Et proliciam te in desertum, et omnes pisces fluminis tui: super faciem terrae cades, non colligeris, neque congregaberis bestiis terrae, et volatilibus caeli dedi te ad devorandum. ⁶ Et scient omnes habitatores Aegypti quia ego Dominus: pro eo quod fuisti baculus arundineus domui Israel. ⁷ Quando apprehenderunt te manu, et confractus es, et lacerasti omnem humerum eorum: et innitentibus eis super te, comminutus es, et dissolvisti omnes renes eorum.

⁸ Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: et interficiam de te hominem, et iumentum. ⁹ Et erit Terra Aegypti in desertum, et in solitudinem: et scient quia ego Dominus: pro eo quod dixeris: Fluvius meus est, et ego feci eum. ¹⁰ Idcirco ecce ego ad te, et ad flumina tua: daboque Terram Aegypti in solitudines, gladio dissipatam, a turre Syenes, usque ad terminos

guli savo upių viduryje ir sakai: Upė mano, ir aš pats save padariau. ⁴ Aš įdėsiu brizgilą į tavo tarpsmakrį ir prikabinsiu tavo upių žuvis prie tavo žvinių; aš ištrauksiu tave iš tavo upių, ir visos tavo žuvis bus prikibusios prie tavo žvinių. ⁵ Aš išmesiu į tyrumą tave ir visas tavo upės žuvis; tu pulsai ant žemės paviršio, nebūsi surinktas, nė palaidotas: aš atidaviau tave ryti žemės žvėrimis ir dangaus paukščiams. ⁶ Ir visi Aigipto gyventojai žinos, kad aš Viešpats, nes tu buvai Izraelio namams nendrinė lazda. ⁷ Kai jie paėmė tave ranka, tu sulūžai ir sudraskėi visą jų petį, ir jiems pasirėmus tavimi, tu sutrupėjai ir susilpninai visas jų strėnas.

⁸ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Štai aš atvesiu ant tavęs kalaviją ir užmušiu tavyje žmogų ir galviją. ⁹ Aigipto šalis virs tyruma ir tuštuma, ir jie žinos, kad aš Viešpats, nes tu sakėi: Upė mano, ir aš ją padariau. ¹⁰ Todėl štai aš einu prieš tave ir tavo upes; aš paversiu Aigipto šalį tyrais ir sunaikinsiu kalavijų nuo pat Syėnės bokšto iki Aigipto ribų. ¹¹ Per ją nevaikščios žmogaus koja, nė galvijo koja

duojami su mažais gyvuliais ir žuvimis ant nugaros: čia žuvis karaliaus valdiniai ir kovotojai, kurie draug su juo turi žūti. — (5) *Į tyrumą*: kame visi vandens gyvūnai turi tuojau pastipti. — *Nebūsi surinktas, nė...* Mirtis bus negarbinga, prisidės dar ir tai, kad nebus tinkamai palaidotas (Jer. 25, 33). — (6) *Visi Aigipto...* Kai karalius bus taip pažemintas, nėvienas nebegarbins jo kaipo Dievo, ir visi supras, kad Viešpats keršija dėl jojo tautai padarytų neteisybų. — *Nendrinė lazda*. Iz. 36, 6 — (7) *Jų petį*. Kai ku-

riuose tekstuose tinkamiau: jų ranką. — *Susilpninai...* atėmei jėgas. — Aigiptas elgėsi neištikimai. Kaip dėl puikybės, taip jis bus baudžiamas ir dėl neištikimybės.

(8) *Kalavija*: karą (14, 17). — (10) *Nuo pat Syėnės iki...* Ebr. t.: nuo Migdolio iki Syėnei ir iki Kušo ribų. — Migdolis buvo Aigipto šiaurėje, netoli Palestinos ribos, Syėnė (dabar Asuanas) pietuose prie Nilo kranto (ties Elefantina), arti ribos su Aitiopija. — Šita pranašystė apie Aigipto sunaikinimą įvyko, kai Nebukadnecaras puolė Aigiptą Yra tik-

Aethiopiae. ¹¹ Non pertransibit eam pes hominis, neque pes iumentum gradietur in ea: et non habitabitur quadraginta annis.

¹² Daboque Terram Aegypti desertam in medio terrarum desertarum, et civitates eius in medio urbium subversarum, et erunt desolatae quadraginta annis: et dispergam Aegyptios in nationes, et ventilabo eos in terras.

¹³ Quia haec dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Aegyptum de populis, in quibus dispersi fuerant. ¹⁴ Et reducam captivitatem Aegypti, et collocabo eos in terra Phathures, in terra natiuitatis suae: eterunt ibi in regnum humile: ¹⁵ inter cetera regna erit humillima, et non eleuabitur ultra super nationes, et imminuam eos ne imperent Gentibus. ¹⁶ Neque erunt ultra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, et sequantur eos: et scient quia ego Dominus Deus.

¹⁷ Et factum est in vigesimo et septimo anno, in primo,

neeis per ją, ir ji nebus gyvenama keturias dešimtis metų.

¹² Aš padarysiu Aigipto šalį apleistą apleistųjų šalių tarpe ir jos miestus tarp sugriautųjų miestų, ir jie bus apleisti keturias dešimtis metų; aš išsklaidysiu aigiptiečius tarp tautų ir išvėtysiu juos į visas šalis.

¹³ Nes Viešpats Dievas sako taip: Keturioms dešimtims metų pasibaigus aš surinksiu Aigiptą iš tautų, kuriose jie buvo išsklaidyti, ¹⁴ atvesiu atgal Aigipto belaisvius ir apgyvendinsiu juos Paturo krašte, jų gimtinėje šalyje, ir jie bus tenai menka karalystė.

¹⁵ Tarp kitų karalysčių ji bus menkiausia ir nebesikels daugiau virš tautų; aš sumažinsiu juos, kad jie nebeviešpatuotų tautomis.

¹⁶ Jie nebebus daugiau Izraelio namams pasitikėjimas ir nebegalės mokinti neteisybės, kad šitie bėgtų ir paskui juos sektų; ir jie žinos, kad aš Viešpats, Dievas.

¹⁷ Dvidešimt septintais metais pirmame mėnesyje pirmą

rų žinių, kad jis buvo pasiekęs Syėnę; tik tenai jį pasitiko Aigipto kariuomenė ir kovojo prieš jį. Nebukadnecaras grįžo iš ten su dideliu grobiu. — (11) *Keturias dešimtis metų*. Apie šį laikotarpį kitur istorinių žinių nerandama. — (12) *Apleistųjų šalių tarpe*. Anot šv. Jieronimo, apleistomis šalimis čia vadinama Palestina ir kiti kraštai, prieš kuriuos buvo pranašų paskelbtos pranašystės su grasymais.

(13) *Keturioms dešimtims...* Jei Nebukadnecaras 568 m. išvedė nelaisvėn daugelį vietos gyventojų, tai 40 metų praslinkus jau viešpatavo Kiras, kurs leido grįžti tėvynėn žydams ir aigiptiečiams; taip aigiptiečiai galėjo būti surinkti iš tautų, kuriose jie buvo išsklaidyti. — (14)

Paturo krašte: Aukštajame Aigipte, kurio vyriausias miestas buvo Tėbai. Kadangi pirmoji Aigipto dinastija vadinosi Tinitu, tas gi vardas buvo padarytas iš Tiso (aigipt. Teni) miesto vardo aukštajame Aigipte, tai vėlesnieji istorikai pritaria Herodotui, kurs sako aigiptiečius iš ten kilusius. — *Menka karalystė*. Suspausti savo pirmąjį tėvynėje aigiptiečiai sudarys tik mažą ir silpną karalystę (17, 6. 14). — (16) *Ir nebegalės mokinti...* Tariamoji žydų prieglauda, Aigiptas, nebebus daugiau jų skundėjas (ebr. t.) pas Dievą. Žydų kalčia buvo tai, kad jie Dievo išėjimų neklausydami. šliejosi prie Aigipto.

(17) *Dvidešimt septintais...*: karaliaus Jekonijo nelaisvės metais; tiek pat metų buvo praslinkę nuo

in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens: ¹⁸ Fili hominis Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum: omne caput decalvatum, et omnis humerus depilatus est: et merces non est reddita ei, neque exercitui eius de Tyro pro servitute, qua servivit mihi adversus eam. ¹⁹ Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in Terra Aegypti: et accipiet multitudinem eius, et depraedabitur manubias eius, et diripiet spolia eius: et erit merces exercitui illius, ²⁰ et operi, quo servivit adversus eam: dedi ei Terram Aegypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus. ²¹ In die illo pullulabit cornu domui Israel et tibi dabo apertum os in medio eorum: et scient quia ego Dominus.

Caput XXX. ¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ² Fili hominis propheta, et dic: Haec dicit Dominus Deus: Ululate, vae, vae diei: ³ quia

mėnesio dieną atsitiko, kad man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta. ¹⁸ Žmogaus sūnau, Babilono karalius Nabukodonosoras padarė, kad jo kariuomenė atliko didelę tarnybą prieš Tirą: visos galvos pasidarė plikos ir visi sprandai nupliko, tačiau nei jam, nei jo kariuomenei nebuvo duota iš Tiro užmokesnio už tarnybą, kurią man prieš jį atliko. ¹⁹ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Štai aš duosiu Babilono karaliui Nabukodonosorui Aigipto šalį; jis gaus jo tautos daugybę, apiplėš jį, paims jo grobį, ir tai bus užmokesnis jo kariuomenei ²⁰ ir darbui, kuriuo jis patarnavo prieš Tirą; aš duodu jam Aigipto šalį, dėlto kad jis vargo dėl manęs, sako Viešpats Dievas. ²¹ Aną dieną digs ragas Izraelio namams, ir aš padarysiu, kad tu galėtumėi laisvai praverti burną jų tarpe, ir jie žinos, kad aš Viešpats.

30 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, pranašauk ir sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Klykite: deja,

Sedekijo viešpatavimo pradžios; tai buvo šešiolikti metai po Jeruzalės sugriovimo. Šita pranašystė yra vėliausia, kurios laikas nurodomas (plg. Jer. 25, 19). — (18) *Atliko didelę tarnybą...* Tarnyba buvo sunki ypač tuo, kad norėta užpilti jūrą tarp kranto ir salų Tiro; tam gi reikėjo atgabenti labai daug medžiagos, medžių, žemės, akmenų. Kariuomenei teko daug pavargti. Nuo sunkių naščių nešiojimo ant galvų ir pečių, galvos nupliko ir sprandai prasitrynė. Nebukadnecaras tačiau, pradėjęs daryti tokį pylimą (Jier. Kyr. — Aleks.), jo nebaigė ir Tiro miesto nepaėmė. Pylimą padarė ir miesta paėmė Aleksandras Didysis. — (20) *Darbui, kuriuo...* Nebukadnecaras ėjo

kariauti prieš Aigiptą savo puikybės ir noro viešpatauti vedamas, bet Dievas buvo skyręs, kad jam turi tekti Aigipto turtai. Žydams ir pagonims šita pranašystė buvo parodyta, kad Dievas yra tikras visų šalių valdovas, ne vieno krašto ar tautos Dievas. — (21) *Aną dieną digs...* Ebr. t.: aną dieną aš padarysiu, kad išdygtų ragas Izraeliui. Ragas yra galybės, taip pat ir viešpatavimo vaizdas. Galybės gražinimo Izraeliui pradžia buvo malonės suteiktos Jekoniui nelaisvėje (4 Kar. 25, 37; Jer. 25, 31) ir grįžimas iš jos.

(30, 2) *Viešpats Dievas sako...* Kaip bausis bus teismas Aigiptui, pasirodo iš to, kad pats Viešpats liepia pranašui pradėti raudą. — (3) *Arti.*

iuxta est dies, et appropinquat dies Domini: dies nubes, tempus Gentium erit. ⁴ Et veniet gladius in Aegyptum: et erit pavor in Aethiopia, cum ceciderint vulnerati in Aegypto, et ablata fuerit multitudo illius, et destructa fundamenta eius. ⁵ Aethiopia, et Libya, et Lydi, et omne reliquum vulgus, et Chub, et filii terrae foederis, cum eis gladio cadent. ⁶ Haec dicit Dominus Deus: Et corrueant fulciantes Aegyptum, et destruetur superbia imperii eius: a turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum. ⁷ Et dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, et urbes eius in medio civitatum desertarum erunt. ⁸ Et scient quia ego Dominus: cum dederō ignem in Aegypto, et attriti fuerint omnes auxiliares eius. ⁹ In die illa egredientur nuntii a facie mea in trieribus ad conterendam Aethiopiae confidentiam, et erit pavor in eis in die Aegypti, quia absque dubio veniet. ¹⁰ Haec dicit Dominus Deus: cessare faciam multitudinem Aegypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. ¹¹ Ipse et

deja tai dienai! ³ Nes diena yra arti, ir Viešpaties diena artėja debesies diena, ji bus pagonių metas. ⁴ Nes kalavijas ateis į Aigiptą ir bus išgąščio Aitiopijoje, kai Aigipte kris sužeistieji, kai jo daugybė bus atimta ir jo pamatai bus sugriauti. ⁵ Aitiopija, Lybija, lydijiečiai ir visos kitos tautos, Chubas ir visi sandoros šalies sūnūs kris draug su jais po kalaviju. ⁶ Viešpats Dievas sako taip: Sukniubo Aigipto rėmėjai, ir bus sunaikinta jo viešpatavimo puikybė; nuo pat Syenės bokšto jie žus jame kalaviju, sako Viešpats, kareivijų Dievas, ⁷ ir bus išsklaidyti sunaikintų šalių viduje, ir jo miestai bus tarp apleistųjų miestų. ⁸ Jie žinos, kad aš Viešpats, kai būsiu sukūręs ugnį Aigipte, ir visi jo padėėjai bus sutrinti. ⁹ Aną dieną pasiuntiniai nuo manęs išeis laivuose Aitiopijos pasiūkėjimo sunaikinti, ir bus jų tarpe išgąščio Aigipto diena, nes ji tikrai ateis. ¹⁰ Viešpats Dievas sako taip: Aš padarysiu galą Aigipto miniai Babilono karaliaus Nabukodonosoro ranka; ¹¹ jis ir jo tauta su juo, drąsiausieji tarp

Ką Dievo apšviestas pranašas mato, tai jam yra arti, nors iš tikrųjų turėtų įvykti tik ilgesniam laikui pralinkus. — *Viešpaties diena*: kurioje Viešpats pareišk savo teises, ir parodys savo didenybę ir šventumą. — *Debesies...* Debesys, audra, tamsybės yra baimės, sumišimo, nelaimės, skurdo simboliai. — *Pagonių metas*: dienoje, kurioje pagonys susilauks baismės. Teismas Aigiptui yra tarsi visų pagonių teismo dalis ir pradžia. — (4) *Jo pamatai*. Aigiptas niekuomet nebeatgaus savo pirmykštės galybės. — (5) *Lybija*. Ebr. Puth (27, 10). — *Lydijiečiai*. Plg. Iz. 66, 19. — *Chubas*. LXX: Lub. Kuri tautėlė

čia įvardijama, nežinia. — (6) *Rėmėjai*: vadai, kunigaikščiai, kovotojai. — *Nuo pat Syenės bokšto*. Ebr. t.: nuo Migdolio iki Syenės Vz. 29, 10. — (8) *Ugnį*: karą ir visas jo baisei-nybes. — (9) *Pasiuntiniai nuo manęs...* Kadangi Viešpats daro teismą Aigiptui, tai nuo jo eina pasiuntiniai, tie patys aigiptiečiai, bėgdami laivais neša į Aitiopiją liūdną žinią apie savo šalies nelaimę, „kad išgąsdintų neturėjusią baimės Aitiopiją“ (ebr. t.). Plg. Iz. 18, 2. Anot kitų aiškin- tojų pasiuntiniais turėjo būti su lai- vynu puolusieji Aigiptą Kambizo lai- kais priešai, kurie dideliais laivais irėsi Nilu aukštyn Aitiopijos linkon.

populus eius cum eo fortissimi Gentium adducentur ad disperdendam terram: et evaginabunt gladios suos super Aegyptum: et implebunt terram interfectis. ¹² Et faciam alveos fluminum aridos, et tradam terram in manus pessimorum: et dissipabo terram, et plenitudinem eius manu alienorum, ego Dominus locutus sum.

¹³ Haec dicit Dominus Deus: Et disperdam simulachra, et cessare faciam idola de Memphis: et dux de Terra Aegypti non erit amplius: et dabo terrorem in Terra Aegypti. ¹⁴ Et disperdam terram Phathures, et dabo ignem in Taphnis, et faciam iudicia in Alexandria. ¹⁵ Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Aegypti, et interficiam multitudinem Alexandriae, ¹⁶ et dabo ignem in Aegypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, et Alexandria erit dissipata, et in Memphis angustiae quotidianae. ¹⁷ Iuvenes Heliopoleos, et Bubasti gladio cadent, et ipsae captivae ducentur.

tautų, bus atvesti šalies sunaikinti; jie ištrauks iš makščių savo kalavijus ant Aigipto ir padarys šalį pilną užmuštųjų. ¹² Aš padarysiu upių vagas sausas ir paduosiu šalį į pikčiausiųjų rankas, sunaikinsiu šalį ir tai, ko ji pilna svetimųjų ranka; aš, Viešpats, esu tai kalbėjęs.

¹³ Viešpats Dievas sako taip: Aš sunaikinsiu dievaičių stovyklas ir padarysiu galą Memfio statbams; Aigipto žemėje nebebus daugiau vado, ir aš siųsiu išgastį į Aigipto šalį. ¹⁴ Aš sunaikinsiu Paturo kraštą, siųsiu ugnies į Tafnė ir darysiu teismą Aleksandrijoje. ¹⁵ Aš išliesiu savo užsidegimą ant Aigipto tvirtovės, Peluzijos, užmušiu Aleksandrijos daugybę ¹⁶ ir siųsiu ugnies į Aigiptą; Peluzija turės skausmų lyg gimdyvė, Aleksandrija bus sunaikinta, ir Memfyje bus kasdien suspaudimo. ¹⁷ Heliopolies ir Bubasto jaunikaichiai žus kalaviju, ir patys miestai bus išvesti nelaisvėn. ¹⁸ Ir Tafnėje diena pa-

— (12) *Padarysiu upių vagas...*: siųsiu sausmetį ir sulaikysiu vandenį, taip, kad kanalaj išdžiūs, ir Nilas nebeišsilies iš savo krantų.

(13) *Memfio*. Ebr. t.: Nof. (aigipt. Menofi, Mennefer, Manuf), seniausias miestas žemajame Aigipte. Jame buvo šventykla dievaičio Ptah ir jo stovylos; čia taip pat buvo Apio garbinimo centras. Aigipto kunigaikštis buvo laikomas sūnumi Ptah ir Ra. — *Nebebus daugiau vado*: žemajame Aigipte nebebus savo kunigaikščio. Psammetichas III (526-525) Kambizo nugalėtas dėl suokalbčio prieš jį buvo priverstas išgerti užnuodyto veršio kraujo; jam mirus Aigiptas buvo persų provincija iki 415 m. — (14) *Aš...* Ebr. t.: aš sunaikinsiu Patros, padegsiu Coan ir įvykinsiu teismus No. Patros tai

aukštasis Aigiptas. Coanas, graik Tanis, senas miestas žemajame Aigipte, kuriame žydų išėjimo iš Aigipto metu gyveno (21-23 dinastijos) paraonai. No ne vėlesnių laikų Aleksandrija, bet Tebai aukštajame Aigipte. Taip pat 15 ir 16 e. įvardijimu miestų iš aukštojo ir žemojo Aigipto norima parodyti, kad visas Aigiptas bus sunaikintas. — (15) *Peluzijos*. Ebr. Sin. Peluzija Aigipto šiaurryčiuose prie pat ribos buvo labai svarbus sustiprintas miestas ir stovėjo ant kelio visiems Aigipto priešams. — (16) *Kasdien*. Ebr. t.: dienos metu. Priešai puls ne slapčia nakties metu, bet dieną. — (17) *Heliopolies*. Ebr. O n, saulės miestas, garsus saulės šventykla, labai senas miestas žemajame Aigipte apie 10 klm. į šiaurryčius nuo Kajiro. Į šiau-

¹⁸ Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero ibi sceptrum Aegypti, et defecerit in ea superbia potentiae eius: ipsam nubes operiet, filiae autem eius in captivitatem ducentur. ¹⁹ Et iudicia faciam in Aegypto: et scient quia ego Dominus.

²⁰ Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

²¹ Fili hominis brachium Pharaonis regis Aegypti confregi: et ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, et fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium. ²² Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Aegypti, et comminuam brachium eius forte, sed confractum: et deiiciam gladium de manu eius: ²³ et dispergam Aegyptum in Gentibus, et ventilabo eos in terris. ²⁴ Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu eius: et confringam brachia Pharaonis, et gement gemitibus in-

sidarys tamsi, kai aš būsiu ten sutrupinęs Aigipto skėptrus ir jame liausis pasididžiavimas jojo galybe; debesis apdengs ją, jos gi dukterys bus išvestos į nelaisvę. ¹⁹ Aš darysiu teismų Aigipte, ir jie žinos, kad aš Viešpats.

²⁰ Vienuoliktais metais pirmame mėnesyje septintą dieną atsitiko, kad man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta:

²¹ Žmogaus sūnau, aš sulaužiau Aigipto karaliaus Paraono petį, ir štai jis nebuvo apviniotas, kad jam būtų sugrąžinta sveikata, kad būtų surištas skepetomis ir aprištas raiščiais, kad atgavęs jėgą būtų galėjęs laikyti kalaviją. ²² Todėl Viešpats Dievas sako taip: Štai aš einu prieš Aigipto karalių Paraoną; aš sutrupinsiu stiprų, bet sulaužytą jo petį ir išmušiu kalaviją iš jo rankos, ²³ išsklaidysiu Aigiptą tarp tautų ir vėtysiu juos į šalis. ²⁴ Bet aš sustiprinsiu Babilono karaliaus pečius, duosiu savo kalaviją į jo rankas ir sulaužysiu Paraono pečius, ir vaitote vaitos kaip mir-

rę nuo Heliopolies buvo Bubastas, aig. Phi-Bast (Phi-beseth ir Ba-bast), miestas kūniškos meilės deivės Bast, kuri buvo vaizduojama su katės galva, ir turėjo čia visugražiausią Aigipte šventyklą. — *Patys miestai...* Kovotojai žus karo lauke, kiti miestų piliečiai bus išvesti nelaisvėn. — (18) *Tainėje*. Ebr. Tachpanches (Jer. 43, 7), gr. Dafnė, sustiprintas pasienio miestas netoli nuo Peluzijos su paraonų rūmais. — *Aigipto skėptrus*: Aigipto paraonų galybė. Kadangi miestas buvo prie pat sienos, tai ji paėmus darėsi atviras kelias į Aigiptą. — *Dukterys*: mažesni miestai su jų gyventojais. Plg. Jer. 43, 9...

(20) *Vienuoliktais...* Trims mėnesiams praslinkus po paskelbimo pra-

našystės 29, 1. Tai buvo antri Jeruzalės apgulimo metai; buvo gi Jeruzalė paimta 4 mėnesiams praslinkus. —

(21) *Aš sulaužiau...* Sulaužyta ranka parodo, jog Aigipto jėgos taip susilpnėjo, kad jis nieko nebegali padėti kitiems, išėjęs iš savo ribų; kitos gi aplinkybės nebeleidžia turėti vilties, kad kas nors pagerėtų ateityje. Tačiau ir kitas petys turi būti sulaužytas, taip kad Aigiptas jokių būdu nebegalės laikyti rankose savo kalavijo ir gintis; kaip svetur taip ir pas save jis pasidaro bejėgis. — (22) *Aš sutrupinsiu stiprų...* Ebr. t.: kalbama aiškiai apie abiejų rankų sulaužymą: aš sulaužysiu jo pečius, tą, kurs dar stiprus, ir tą, kurs perlaužtas, ir padarysiu, kad kalavijas

terfecti coram facie eius. ²⁵ Et confortabo brachia regis Babylonis, et brachia Pharaonis concident: et scient quia ego Dominus, cum dederò gladium meum in manu regis Babylonis, et extenderit eum super Terram Aegypti. ²⁶ Et dispergam Aegyptum in nationes, et ventilabo eos in terras, et scient quia ego Dominus.

Caput XXXI. ¹ Et factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: ² Fili hominis dic Pharaoni regi Aegypti, et populo eius: Cui similis factus es in magnitudine tua? ³ Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, et frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, et inter condensas frondes elevatum est cacumen eius. ⁴ Aquae nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina eius manabant in circuitu radicum eius, et rivos suos emisit ad universa ligna regionis. ⁵ Propterea elevata est altitudo eius super omnia ligna regionis: et multiplicata sunt arbusta eius, et elevati sunt rami eius prae aquis multis. ⁶ Cumque extendisset umbram suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia vola-

tinai sužeistasis jo akivaizdoje. ²⁵ Aš sustiprinsiu Babilono karaliaus pečius, o Paraono pečiai susilpnės, ir jie žinos, kad aš Viešpats, kai būsiu davęs savo kalaviją į Babilono karaliaus ranką, ir kai jis išties jį ant Aigipto žemės. ²⁶ Aš išsklaidysiu Aigiptą tarp tautų ir vėtysiu juos į šalį, ir jie žinos, kad aš Viešpats.

31 perskyrimas. ¹ Vienuoliktais metais trečiame mėnesyje pirmą mėnesio dieną atsitiko, kad man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, sakyk Aigipto karaliui Paraonui ir jo tautai: Į ką tu pasidarei panašus savo didybėje? ³ Štai Asuras buvo lyg kėdras Libane, gražiomis šakomis ir tankiais lapais, aukštai išaugęs, ir tarp tankių didelių šakų buvo iškilusi jo viršūnė. ⁴ Vandenys maitino jį, gelmė padarė jį aukštą, jos upės tekėjo aplink jo šaknis, ir savo upelius jį siuntė prie visų krašto medžių. ⁵ Todėl jis išaugo aukštesnis už visus krašto medžius, jo šakų pasidarė daug, ir jo šakelės kėlėsi aukštyn dėl vandens apstybės. ⁶ Kai jis išplėtė savo ūksmę, ant jo šakelių krovė lizdus visi dangaus spar-

iškristų iš jo rankos. — (24) *Ir jie vaitote...* Ebr. t.: ir jis vaitos jo (Aigipto Paraonas Babilono karaliaus) akivaizdoje, kaip vaitoja užmušamieji. — Aigiptas taip smarkiai nukentęs, kad bus kone lygus žuvusiam.

(31, 1) *Trečiame mėnesyje*: 2 mėnesiam pralinkus po pranašystės 30, 20. — (2) *Pasidarei panašus...* Aigiptas be galo didžiavosi savo galybe; tai čia jam primenama. Bet ir Asuras ar nebuvo taip pat sena ir galinga karalystė? Tačiau jis jau buvo visai žuvęs. — (3) *Asuras*. Nors tas žodis yra visuose tekstuose, ta-

čiau kai kurie aiškintojai mano, kad čia turėjo būti kitas žodis, kurs reiškia gražiąją eglę, su kuria Aigiptas lyginamas. Bet Asyrija buvo dar neseniai sunaikinta; visi jos žuvimą atsiminė, todėl pranašystėje ji labai tiko palyginimui. — (4) *Gelmė*: didelė vandens daugybė — *Jos upės...* Ebr. t.: savo upeliais apsupdama aplinkui jo augalų plotą. — *Savo upelius jį...* Gausingos pagalbos buvo teikiama iš visų pusių Asirijai; daug tautų turėjo jai tarnauti ir padėti kovose. — (6) *Kai jis išplėtė...* Asirijos karalystė buvo labai išsiplėtus.

tilia caeli, et sub frondibus eius genuerunt omnes bestiae saltum, et sub umbraculo illius habitabat coetus Gentium plurimum. ⁷ Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, et in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius iuxta aquas multas. ⁸ Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non ad aequaverunt summitatem eius, et platani non fuerunt aequae frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, et pulchritudini eius. ⁹ Quoniam speciosum feci eum, et multis, condensisque frondibus: et aemulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quae erant in paradiso Dei.

¹⁰ Propterea haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod sublimatus est in altitudine, et dedit summitatem suam virentem atque condensam, et elevatum est cor eius in altitudine sua: ¹¹ Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciet ei: iuxta impietatem eius eieci eum. ¹² Et succident eum alieni, et crudelissimi nationum, et projicient eum super montes, et in cunctis convallibus corruent rami eius, et confringentur arbusta eius in universis rupibus terrae: et recedent de umbraculo eius omnes populi terrae, et relinquent eum. ¹³ In ruina eius habitaverunt om-

nuočiai, po jo šakomis gimdė visi miškų žvėrys, ir jo pavėsyje gyveno daugelio tautų būriai. ⁷ Jis buvo gražiausias savo didumu ir savo šakų išsiplėtimu, nes jo šaknys buvo prie daugelio vandenų. ⁸ Aukštesnių už jį kėdrų nebuvo Dievo rojuje, eglės nebuvo jam lygios aukštumu, ir klevai nebuvo taip išsišakoję kaip jis; nė vienas Dievo rojaus medis nebuvo jam lygus gražumu. ⁹ Nes aš buvau padaręs jį dailų šakų daugybe ir tankumu, taip kad jam pavydėjo visi pasigerėjimo medžiai, kurie buvo Dievo rojuje.

¹⁰ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Kadangi jis užaugo toks aukštas, ir jo žaliuojanti ir tanki viršūnė pasidarė toki aukšta, o širdis kėlėsi puikybėn dėl jo aukštumo, ¹¹ todėl aš padaviau jį į tautų stipriausiojo rankas, kurs pasiulgs su juo, kaip norės; aš atstumsiu jį, žiūrėdamas jo bedieviškumo. ¹² Svetimieji ir nuožmiausieji tautų tarpe nukirs jį ir pames jį ant kalnų; jo šakos kris į visus slėnius, ir jo šakelės sutrupės ant visų žemės uolų; iš jo pavėsio pasitrauks visos žemės tautos ir paliks jį. ¹³ Ant jo stuobrio nusileido visi dangaus sparnuočiai, ir ant jo šakų

— (8) *Aukštesnių...* Ebr. t.: nebuvo jam lygūs kėdrai Dievo sode, kiparisai nebuvo lygūs jo šakoms. — Lygindamas su gražiausiais medžiais pranašas prisimena rojaus medžius. Bet gal taip norima tik pasakyti, kad vaizduojas Asiriją kėdras buvo gražių gražiausias. — (9) *Pasigerėjimo*. Ebr. t.: Edeno — to krašto, kuriame buvo rojus.

(10) *Ir jo žaliuojanti...* Ebr. t.: savo viršūnės tiesė į debesis. —

(12) *Nukirs...* Nukirstojo kėdro šakos ir šakelės kris ant kalnų ir į slėnius, nes kėdras čia turi įvaizdinti kitados galingą Asiriją. Tie, kurie gyvena jo ūksmėje, bėga šalin, nebesirūpindami medžio likimu. Asirijos karalystės pavergtosios tautos nelūdėjo dėl jos žuvimo; vien savo gerove susirūpinusios nebegelbėjo pašlijusios karalystės; anksčiau ji buvo jų labai gerbiama, dabar gi užmiršta, niekinama. — (13) *Ant jo*

nia volatilia caeli, et in ramis eius fuerunt universae bestiae regionis. ¹⁴ Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia, quae irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam in medio filiorum hominum ad eos, qui descendunt in lacum.

¹⁵ Haec dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum. operui eum abyssis: et prohibui flumina eius, et coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, et omnia ligna agri concussa sunt. ¹⁶ A sonitu ruinae eius commovi Gentes, cum deducere eum ad infernum cum his, qui descendebant in lacum: et consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia, atque praeclara in Libano, universa quae irrigabantur aquis. ¹⁷ Nam et ipsi cum eo descendunt in infernum ad interfectos gladio: et brachium uniuscuiusque sedebit sub umbraculo eius in medio nationum. ¹⁸ Cui assimilatus es o inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis volupta-

buvo visi šalies žvėrys. ¹⁴ Todėl visi medžiai prie vandens nebesididžiuos savo aukštumu ir nebekels savo viršūnės tarp žaliuojančių ir tankių šakų, ir kurie vandenų vilgomi nebepasitiks savo aukštumu; nes visi turi tekti mirčiai žemės gilybėse tarp žmonių vaikų draug su tais, kurie žengia į duobę.

¹⁵ Viešpats Dievas sako taip: Tą dieną, kurią jis nužengė į mirusiųjų buveinę, aš sukėliau gedulį, apvilkau juo gelmę, sulaukiau jos upes ir sustabdžiau daugelį vandenų; nuliūdo dėl jo Libanas, ir visi lauko medžiai sudrebėjo. ¹⁶ Jo griuvimo trenksmu aš sujudinau tautas, kai vedžiau jį į požemius draug su tais, kurie žengia į duobę; žemės gilumoje turėjo paguodos visi rinktiniai pasigerėjimo medžiai ir puikiausieji Libane, visi, kurie vandenų vilgomi. ¹⁷ Nes ir jie nužengs draug su juo į mirusiųjų buveinę prie kalavijų užmuštųjų, ir visi, kurie jį rėmė savo petimi, sėdės jo ūksmėje tautų tarpe. ¹⁸ Kam prilygai tu, kilnysis ir aukštasis tarp pasigerėjimo medžių? Štai tu nustumtas draug su pasigerėjimo

stuobrio... Kai kurie aiškintojai mano, kad pranašas čia jau naudojami lavono vaizdu, kurį ima draskyti plėšrieji gyvūnai. — (14) *Todėl visi medžiai...* Iš tokio gražiausio kėdro likimo turi mokintis visi šios žemės galiūnai ir nesikelti į puikybę, nes Dievas stoja prieš puikiuosius.

(15) *Apvilkau...* Geduliu lyg kokių apsiaustu apsivelka visa, kas buvo žuvusiam kėdru labai artima, kas jį palaikė. — (16) *Turėjo paguo-*

dos visi... Kiti karaliai, kurie buvo senai nustumti į mirusiųjų buveinę, pradėjo savo likimą laikyti geresniu, nes jie pamatė didžiausią sugėdinimą, koks buvo sutikęs Asuro karalių. — (17) *Nes ir jie nužengs...* Kiti puikūs medžiai, didelės karalystės, taip pat ir tos tautos, kurios, kolei Asirija tebebuvo galinga, ieškojo jos globos (6 e.), turi ir turės žūti nes Dievo teismas ateina visoms pagonių karalystėms. — (18) *Kilnysis ir*

tis ad terram ultimam: in medio incircumcisorum dormies, cum eis, qui interfecti sunt gladio, ipse est Pharao, et omnis multitudo eius, dicit Dominus Deus.

Caput XXXII. ¹ Et factum est, duodecimo anno, in mense duodecimo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: ² Fili hominis assume lamentum super Pharaonem regem Aegypti, et dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, et draconi, qui est in mari: et ventilabas cornu in fluminibus tuis, et conturbabas aquas pedibus tuis, et conculcabas flumina earum. ³ Propterea haec dicit Dominus Deus: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, et extraham te in sagena mea. ⁴ Et proiciam te in terram, super faciem agri abiiciam te: et habitare faciam super te omnia volatilia caeli, et saturabo de te bestias universae terrae. ⁵ Et dabo carnes tuas super montes, et implebo colles tuos sanie tua. ⁶ Et irrigabo

medžiais į žemės gilybes; tu miegosi neapipjaustytių tarpe, draug su tais, kurie užmušti kalavijų; tai yra Paraonas ir visa jo daugybė, sako Viešpats Dievas.

32 pėrskyrimas. ¹ Dvyliktais metais dvyliktame mėnesyje pirmą mėnesio dieną atsitiko, kad man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, pradėk raudą apie Aigipto karalių Paraoną ir sakyk jam: Tu buvai panašus į tautų liūtą ir į slibiną, kurs yra jūroje; tu judinai ragą savo upėse, drumstei vandenį savo kojomis ir kėlei jų bangas. ³ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Aš ištiesiu ant tavęs savo tinklą su daugelio tautų minia ir ištrauksiu tave savo tinklu. ⁴ Aš mesiu tave ant žemės, ant lauko paviršiaus aš numesiu tave; aš padarysiu, kad ant tavęs gyventų visi dangaus paukščiai ir pasotinsiu tavimi visus žemės žvėris. ⁵ Aš mesiu tavo mėsą ant kalnų ir padarysiu tavo kauburius pilnus tavo maitos. ⁶ Aš aplaisty-

aukštasis. Ebr. t.: puikumu ir didumu. — *Pasigerėjimo*: Edeno. — *Neapipjaustytių tarpe*. Didžiausias sugėdinimas Aigiptui bus tas, kad jis turi būti nustumtas į žemiausias gilybes į neapipjaustytių tarpą; nes aigiptiečiams, kurie taip pat, kaip žydai turėjo apipjaustymą, pasilikimas su neapipjaustytais po mirties buvo lygus negavimui garbingų laidotuvių.

(12, 1) *Dvyliktais...* Kai kuriuose tekstuose: vienuoliktais, ir net: dešimtais. — (2) *Liūtą ir slibiną*. Liūtas yra viešpatavimo sausumoje, drąsos, stiprumo simbolis. Slibinas čia, (kaip ir 29, 3), yra krokodilas, visų vandens gyvūnų karalius ir Aigipto emblėma. Aigiptas šitoje vietoje atstovauja visoms Dievui priešingoms pasaulio galybėms, kurios karais,

perversmais ir prievartomis naikina visus tautų gyvybės šaltinius. — *Tu judinai ragą*. Ebr. t.: tu iššokdavai savo upėse. — Kaip krokodilas dažnai smarkiai pašokdamas upėje puola savo priešą, taip darė Paraonas iššokdamas iš savo šalies kariškiams žygiams. — (3) *Su daugelio tautų minia*. Dievo tinklas, kuriuo jis sugaus krokodilą — Aigiptą, bus didelė tautų minia. — *Ištrauksiu*. Ebr. t.: jie ištrauks. — (4) *Aš mesiu...* Neapsakomai didelis lavonas, kurį drasko visi paukščiai ir žvėrys, kurio pilna ir kalnuose ir slėniuose, tai vaizdas galingiausio Aigipto, kurio turtus ir gėrybes pasidalina tarp savęs labai daugelis. To didžiausio lavono vaizdas atitinka didžiausio kėdro stuobrio (lavono) vaizdą 31, 12, 13. Tuo būdu baudžiantis Dievo teismas Ai-

terram foetore sanguinis tui super montes, et valles implebuntur ex te. ⁷ Et operiam, cum extinctus fueris, caelum, et nigrescere faciam stellas eius: solem nube tegam, et luna non dabit lumen suum. ⁸ Omnia luminaria caeli moerere faciam super te: et dabo tenebras super terram tuam, dicit, Dominus Deus, cum ceciderint vulnerati tui in medio terrae, ait Dominus Deus. ⁹ Et irritabo cor populorum multorum cum induxero contritionem tuam in Gentibus super terras, quas nescis. ¹⁰ Et stupescere faciam super te populos multos: et reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cum volare coeperit gladius meus super facies eorum: et obstupescant repente singuli pro anima sua in die ruinae tuae. ¹¹ Quia haec dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, ¹² in gladiis fortium deiicium multitudinem tuam: inexpugnabiles omnes Gentes hae: et vastabunt superbiam Aegypti, et dissipabitur multitudo eius. ¹³ Et perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas: et non conturbabit eas pes hominis ultra, neque ungula iumentorum turbabit eas. ¹⁴ Tunc purissimas reddam aquas eorum, et flumina eorum quasi oleum

siu žemę kalnuose tavo dvokiančiu krauju, ir slėniai bus pilni tavęs. ⁷ Aš apdengsiu, kai būsi užgesęs, dangų ir padarysiu tamsias jo žvaigždes; saulę aš apdengsiu debesimi, ir mėnulis nebeduos savo šviesos. ⁸ Aš padarysiu, kad visi dangaus žiburiai liudėtų tavęs, ir siųsiu tamsybių ant tavo šalies, sako Viešpats Dievas, kai tavo sužeistieji parpuls šalies viduje, sako Viešpats Dievas. ⁹ Aš nugąsdinsiu daugelio tautų širdį, kai tavo griuvėsius įvesiu tarp tautų šalyse, kurių tu nežinai. ¹⁰ Aš padarysiu, kad dėl tavęs baisėtųsi daug tautų, ir jų karaliai bus didelio pasibaisėjimo apimti dėl tavęs, kai mano kalavijas pradės skrajoti ant jų veidų; ir ūmai sudrebės kiekvienas dėl savo gyvybės tavo sunaikinimo dieną. ¹¹ Nes Viešpats Dievas sako taip: Babilono karaliaus kalavijas ateis tau; ¹² karžygių kalavijais aš parmušiu tavo daugybę; visos tos tautos nenugalimos; jos sunaikins Aigipto puikybę ir jo tautos minia bus išsklaidyta. ¹³ Aš sunaikinsiu visus jo galvijus, kurie buvo prie gausingų vandenų, ir jų nebedrums daugiau žmogaus koja nei gyvulių kanopa. ¹⁴ Tuomet aš padarysiu jo vandenį tyriausius, ir jų upės galės tekėti kaip aliejus, sako Vieš-

giptui panašus į teismą Asirijai. — (6) Aš *aplaistysiu...* Aigiptas buvo laistomas Nilo vandenimi; baudžiamas jis bus aplaistytas, tik dar plačiau, savo žuvusių gyventojų krauju. — (7) *Apdengsiu... dangų.* Tai Dievo teismo ženklas. — *Saulę...* Paraonas buvo vadinamas saulės (R a) sūnumi ir saulės dievu (Horus). Pranašas minėdamas Dievo teismo ženklus gal daro aliuzijų į tą Paraono pavadinimą.

ma. — (8) *Siųsiu tamsybių.* Ir čia gal yra aliuzija į Aigipto tamsybes, Iš. 10, 21... — (10) *Kai mano kalavijas...* Visos tautos turi būti pavergtos Babilono karaliui (Jer. 25, 11; 26, 6, 7), todėl pavergimas vienos tautos įvaro baimės kitoms, nes jos žino, kad jų laukia toks pat likimas. — (12) *Visos tos tautos...* Anot ebr. t.: jie visų smarkiausieji tarp tautų. — (14) *Tyriausius:* nes niekas jų ne-

adducam, ait Dominus Deus: ¹⁵ Cum dederō Terram Aegypti desolatam: deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius: et scient quia ego Dominus. ¹⁶ Planctus est, et plangent eum: filiae Gentium plangent eum: super Aegyptum, et super multitudinem eius plangent eum, ait Dominus Deus.

¹⁷ Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: ¹⁸ Fili hominis cane lugubre super multitudinem Aegypti: et detrahe eam ipsam, et filias Gentium robustarum ad terram ultimam cum his, qui descendunt in lacum. ¹⁹ Quo pulchrior es? descende, et dormi cum incircumcisis. ²⁰ In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, et omnes populos eius. ²¹ Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus eius descenderunt,

pats Dievas, ¹⁵ kai aš būsiu padaręs Aigipto šalį tuščią; šalis gi neteks to, ko ji pilna, kai aš būsiu ištikęs visus jos gyventojus, ir jie žinos, kad aš Viešpats. ¹⁶ Tai rauda, ir kaip rauda ji bus giedama; tautų dukterys giedos ją; apie Aigiptą ir jo minią giedos ją, sako Viešpats Dievas.

¹⁷ Dvyliktais metais penkioliktą mėnesio dieną atsitiko, kad man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁸ Žmogaus sūnau, giedok graudingai apie Aigipto minią ir nustumk ją pačią ir galingų tautų dukteris į žemės gilumą draug su tais, kurie žengia į duobę. ¹⁹ Kuo tu gražesnis? nuženk ir miegok su neapipjaustytais. ²⁰ Jie žus kalaviju užmuštųjų tarpe; kalavijas yra duotas; jau traukia jį ir visas jo tautas. ²¹ Ten iš gelmių vidaus kalbės jam karžygių galingiau-

bedrums. — (16) *Dukterys*. Raudodavo ir raudas giedodavo paprastai moterys. Čia dukterys reiškia tautas.

(17) *Penkioliktą mėnesio*. LXX: 15 pirmojo mėnesio; Jier. ir daug aiškintojų: 15 dvyliktojo mėnesio, t. y. to paties mėnesio, kurs paminėtas 32, 1; todėl čia dedama rauda apie Aigipto minią turėjo būti paskelbta 14 dienų pralinkus po raudos apie Paraoną 32, 2... — (18) *Nustumk*: Šita laidotuvių giesmė. Ką Dievas per pranašą skelbia, tai jis ir padarys. — *Ir galingų tautų...* Dievo teismas Aigiptui virsta visuotinu teismu visiems Dievo karalystės priešams. — *Kurie žengia į duobę*: kurie Dievo žodžiu nutremiami į mirusiųjų buveinę. — (19) *Kuo tu gražesnis*: kuo tu geresnis už kitus, kad būtu-
mei apsaugotas nuo žuvimo? (Jier.).

Juo labiau tu save aukštini, tuo giliau tu nusmegsi. — (20) *Jie*: aigiptiečiai. — *Ji*: Aigiptą. Viešpats davė kalaviją, ir tie, kurie vykina Dievo teismus, traukia Aigiptą ir jo tautes į bedugnę. — (21) *Kalbės jam...*: pasitiks su pasityčiojimu. Anot ebr. t.: iš mirusiųjų buveinės vidaus galingiausi karžygiai kalbės apie jį ir apie jo sąjungininkus: jie nužengė, kad ten gulėtų, neapipjaustyti, kalaviju perdurti. — Galingiausieji karžygiai (plg. 27 e.) yra garbingi senovės galiūnai, kurie išgarsėję gyvi būdami garbingai paliko šį pasaulį, buvo garbingai palaidoti su savo ginklais ir gavo sau atilį mirusiųjų buveinėje (ebr. še'ol, Iz. 66, 24); neapipjaustyti, kalaviju perdurti yra tie, kurie nuodėmėmis susitepę kaip Dievo neprieteliai užsipelnė praeikimą, taip pat tie, kurie Dievo teismu

et dormierunt incircumcisi, interfecti gladio. ²² Ibi Assur, et omnis multitudo eius: in circuitu illius sepulchra eius: omnes interfecti, et qui ceciderunt gladio. ²³ Quorum data sunt sepulchra in novissimis lacis: et facta est multitudo eius per gyrum sepulchri eius: universi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium. ²⁴ Ibi Aelam, et omnis multitudo eius pergyrum sepulchri sui omnis hi interfecti, ruentesque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, et portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum. ²⁵ In medio interfectorum posuerunt cubile eius in universis populis eius: in circuitu eius sepulchrum illius: omnes hi incircumcisi, interfectique gladio. dederunt enim terrorem suum in terra viventium, et portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum: in medio interfectorum positi sunt. ²⁶ Ibi Mosoch, et Thubal, et omnis multitudo eius: in circuitu eius sepulchra illius: omnes hi incircumcisi, interfectique et cadentes gladio: quia dederunt formidinem

sieji, kurie su jo padėjėiais nužengė ir miega neapipjaustyti, užmušti kalaviju. ²² Ten Asuras ir visa jo minia; aplink jį jo kapai: visi užmušti, jie žuvo kalaviju. ²³ Jų kapai buvo jiems paskirti pačioje duobės gilumoje, visa jo daugybė paguldyta aplink jo kapą; visi užmušti, žuvę kalaviju, kurie kitados darė išgąsčio gyvųjų šalyje. ²⁴ Tenai Elamas ir visa jo daugybė aplink jo kapą; visi šitie užmušti ir žuvę kalaviju; jie nužengė neapipjaustyti į žemės gilumą, jie, kurie platino savo baimę gyvųjų šalyje ir dabar neša savo sugėdinimą draug su tais, kurie žengia į duobę. ²⁵ Užmuštųjų viduryje padėjo jo guolį, visų jo tautų tarpe; aplink jį jo kapas; visi šitie neapipjaustyti ir užmušti kalaviju; nes jie platino savo baimę gyvųjų šalyje ir dabar neša savo sugėdinimą draug su tais, kurie žengia į duobę; jie padėti užmuštųjų viduryje. ²⁶ Tenai Mosochas ir Tubalis ir visa jo [daugybė; aplink jį jo kapai; visi šitie neapipjaustyti ir žuvę kalaviju, nes platino savo baimę gyvųjų šalyje. ²⁷ Jie nemiegos su karžygiais, kritusiais

nubausti žuvo nugalėti ir visai neturėjo laidotuvių arba tik menkiausias; žuvę jie turi eiti ne į garbingai mirusių buveinę, šėolį, bet į duobę (ebr. *bor*), tarsi, pragarą. Tarp šitų paskutiniųjų parengta vieta ir Aigiptui; todėl garbingieji karžygiai pasitinka jį pasityčiojimais. — (22) *Ten Asuras...* Su Aigiptu bus pasielgta taip, kaip buvo pasielgta su Asuru. Aplink Asurą guli ir jo tautos, kurios Dievo teismu žuvo negarbingai nugalėtos karuose. Jų kalčia yra ta, kad žemėje

savo nuožmumų platino baimę. — (24) *Elamas*, ty. Elimaidos (Susianos) tauta, semitų kilmės, labai karinga. Ypač jos šauliai įvairdavo kitiems daug baimės (Jer. 49, 35). — (25) *Užmuštųjų...* Dėl pastebimų pasikartojimų šita eil. sukelia abejonių, ar nereikėtų jos visai išleisti, kaip kad padaryta LXX vertime. — (26) *Mosochas ir Tubalis*. Ebr. t. nėra jungės „ir“; abi giminės laikomos viena, todėl ir sakoma toliau: jo daugybė, aplink jį, turint omenyje vieną tautos karalių.

suam in terra viventium. ²⁷ Et non dormient cum fortibus, cadentibusque et incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, et posuerunt gladios suos sub capitibus suis, et fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium. ²⁸ Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, et dormies cum interfectis gladio. ²⁹ Ibi Idumaea, et reges eius, et omnes duces eius, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: et qui cum incircumcisis dormierunt, et cum his, qui descendunt in lacum. ³⁰ Ibi principes Aquilonis omnes, et universi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, paventes, et in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, et portaverunt confusionem suam cum his, qui descendunt in lacum. ³¹ Vidit eos Pharaos, et consolatus est super universa multitudine sua, quae interfecta est gladio, Pharaos, et omnis exercitus eius, ait Dominus Deus: ³² quia dedi terrorem meum in

ir neapipjaustytai, kurie nužengė į mirusiųjų buveinę su savo ginklais ir padėjo savo kalavijus po savo galvomis; jų neteisybės buvo jų kauluose, nes jie buvo karžygių išgastis gyvųjų šalyje. ²⁸ Taigi ir tu gulėsi sutrintas tarp neapipjaustytųjų ir miegosi su užmuštaisiais kalaviju. ²⁹ Ten Idumėja ir jos karaliai ir visi jos vada, kurie draug su savo kariuomene paguldyti su užmuštaisiais kalaviju: jie miega su neapipjaustytai ir su tais, kurie žengia į duobę. ³⁰ Tenai visi šiaurės kunigaikščiai ir visi medinčiai, kurie nustumti su užmuštaisiais, išsigandę ir susigėdinę savo stiprybėje; jie miega neapipjaustyti su užmuštaisiais kalaviju ir neša savo sugėdinimą su tais, kurie žengia į duobę. ³¹ Šituos matys Paraonas ir turės paguodos dėl visos daugybės, kuri užmušta kalaviju; Paraonas ir visa jo kariuomenė, sako Viešpats, Dievas. ³² Nes aš paleidžiau savo baimę gyvųjų šalyje, ir jis miegos neapipjaustytųjų tarpe su užmuš-

Mosochas ir Tubalis yra skytų atstovai. — (27) *Karžygiais*: kurie 21 e. pavadinti galingiausiais karžygiais. — *Neapipjaustytai*: kurie nors neapipjaustyti tačiau garbingai žuvo kovose nugalėdami priešus (Lap.). Anot ebr. t.: atskirti nuo neapipjaustytųjų. — *Jų neteisybės*: Mosochas ir Tubalio tautos nusikaltimai. Nuodėmės sutepa žmogų; negarbingai žuvę jie nebuvo apvalyti nuo sutepimo; sutepimas ir po mirties pasilieka priekibę prie jų kaulų. — (28) *Ir tu*: Aigipto karaliau. — (29) *Draug su savo kariuomene*. Ebr. t.: pilnoje savo stiprybėje, t. y. nežūrint jų galin-gumo. Kad ir žydų kaimynai pietose idumėjiečiai daug turėjo nukentėti nuo babiloniečių, parodo Jer.

23, 3... 49, 7...; plg. 2 Kar. 8, 14; 4 Kar. 14, 7; Joël. 3, 19 ir k. — (30) *Visi šiaurės kunigaikščiai*: patys babiloniečiai, kuriais Dievas naudojasi savo teismams prieš kitas tautas įvykinti, ir penikijiečiai, kurie taip pat vėliau dar išdidžiai pasitikėdavo savo jėga. — *Medinčiai*. Tikriau: sidoniečiai (ebr. t.) — *Išsigandę ir...*. Anot ebr. t.: nežūrint to, kad jie savo karžygiškumu įvairdavo baimės. — (31) *Matys Paraonas*. Paraonas atsiradęs tarp mirusiųjų gali turėti paguodos dėl panašaus kitų likimo, taip kaip kiti turi paguodos dėl jo paties žuvimo (31, 16). — (32) *Savo baimę*. Nubaudimas nusikaltėlių tai padarys, kad žmonės išmoks Dievo baimės.

terra viventium, et dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio: Pharao et omnis multitudo eius: ait Dominus Deus.

taisiais kalaviju, Paraonas ir visa jo daugybė, sako Viešpats, Dievas.

II. Paguodos žodžiai Izraėliui ir pagonių tautoms.

1) Viešpaties tautos atstatymas, Dievo karalystės priešų sunaikinimas. a) Ezeikiėlio pranašo pareigose patvirtinimas.

Caput XXXIII. ¹ Et factum est verbum Domini ad me dicens: ² Fili hominis loquere ad filios populi tui, et dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium, et tulerit populus terrae virum unum de novissimis suis, et constituerit eum super se speculatorem: ³ et ille viderit gladium venientem super terram, et cecinerit buccina, et annunciet populo: ⁴ Audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinae, et non se observaverit, veneritque gladius, et tulerit eum: sanguis ipsius super caput eius erit. ⁵ Sonum buccinae audivit, et non se observavit, sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit. ⁶ Quod si speculator viderit gladium venientem, et non insonuerit buccina: et populus se non custodierit, veneritque gladius, et tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua caput est, sanguinem autem eius

33 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, kalbėk savo tautos sūnams ir jiems sakyk: Kai aš būsiu užvedęs ant šalies kalaviją, ir šalies žmonės paims vieną vyrą iš savo menkiausiųjų tarpo ir pasistatys jį sau žvalgu, ³ o šitas pamatys ateinantį ant šalies kalaviją, sutrimituos trimitu ir paskelbs tautai, ⁴ jei tuomet kas nors, kas ten jis būtų, išgirdęs trimito garsą, nepasisaugotų, kalavijas gi ateitų ir atimtų jį, tai jo kraujas bus ant jo galvos. ⁵ Jis girdėjo trimito garsą ir nepasisaugojo, tai jo kraujas bus ant jo; o jei jis būtų pasisaugojęs, jis būtų išgelbėjęs savo gyvybę. ⁶ O jei žvalgas matytų ateinantį kalaviją ir netrimituotų trimitu, ir tauta nesisaugotų, kalavijas gi ateitų ir atimtų iš jų tarpo kuriam gyvybę, šitas, tiesa, būtų sugautas dėl savo neteisybės, bet jo kraujo aš pareikalausiu iš žvalgo rankos. ⁷ Ir tu, žmogaus

II. Antroje Ezeikiėlio pranašysčių dalyje (33, 1—48, 25) skelbiamas teokratinės tautos grįžimas į tėvynę, jos atnaujinimas ir didesnis jos šventumas Mesijo laikais.

33, 1-33. Pirmas jų skyrius (33-39 persk.) prasideda pranašo pareigų priminiu ir Ezeikiėlio patvirtinimu tose pareigose (1-20); čia pat pamerkiamos tuščios viltys žydų pasiilusių Palestinoje po Jeruzalės su-

griovimo ir neišmintingas elgesys tremtinių Kaldėjoje (21-33).

(32, 2) *Iš savo menkiausiųjų tarpo.* Ebr. t.: iš savo visumos, t. y. iš viso savo skaičiaus tarpo. — (4) *Kraujas bus...*: pats bus kaltas, kad žuvo. Tauta turi suprasti, kaip neišmintingai ji elgėsi, neklausydama savo pranašų. — (6) *Kraujo aš...* Pranašai būtų ėmę sau be galo didelę kalčią, jei

de manu speculatoris requiram. ⁷ Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. ⁸ Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus ut se custodiat impius a via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. ⁹ Si autem annunciante te ad impium ut a viis suis convertatur, non fuerit conversus a via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberasti.

¹⁰ Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostrae, et peccata nostra super nos sunt, et in ipsos nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus?

¹¹ Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat. Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis: et quare moriemini domus Israel?

¹² Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacumque die peccaverit: et impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua: et iustus non poterit vivere in iustitia sua, in quacumque die peccaverit. ¹³ Etiam si dixerio iusto quod vita vivat, et confisus in

sūnau, aš tave daviau žvalgu Izraelio namams; išgirdęs tatiš mano burnos žodžius, tu paskelbsi jiems mano vardu. ⁸ Jei, man sakant bedieviui: Bedievi, tu mirte numirsi, tu nekalbėsi, kad bedievis pasisaugotų savo kelio, pats bedievis mirs dėl savo neteisybės, bet jo kraujo aš parei kalausiu iš tavo rankos. ⁹ O jei tau skelbiant bedieviui, kad jis gręžtųsi nuo savo kelių, jis nesigręš nuo savo kelio, tai jis mirs dėl savo neteisybės, tu tačiau išgelbėjai savo sielą.

¹⁰ Taigi tu, žmogaus sūnau, sakyk Izraelio namams: Taip jūs kalbėjote sakydami: Mūsų neteisybės ir mūsų nuodėmės yra ant mūsų, ir jose mes alpstame, tai kaip gi mes galėsime būti gyvi? ¹¹ Tu jiems sakyk: Kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, aš nenoriu bedievio mirties, bet kad bedievis gręžtųsi nuo savo kelio ir būtų gyvas. Gręžkitės, gręžkitės nuo savo pikčiausių kelių, ir kam turėtumėte mirti jūs, Izraelio namai.

¹² Taigi tu, žmogaus sūnau, sakyk savo tautos sūnums: Teisiojo teisybė neišgelbės jo, kurią tik dieną jis nusidės, ir bedievio bedieviškumas nepakenks jam, kurią tik dieną jis nusigręš nuo savo bedievytės; bet ir tei-susis negalės gyventi savo tei-sybėje, kurią tik dieną jis nusidės. ¹³ Jei aš ir būsiu pasakęs

jie dėl baimės ar kitos bet kurios priežasties nebūtų išdrįsę ispėti savo viengenčių. — (7) *Daviau žvalgu*. Plg. Jer. 6, 17; Ez. 3, 17–19.

(10) *Mūsų neteisybės...* Kolei galutina nelaimė nebuvo atėjus, žydai buvo pilni tuščių vilčių ir netikėjo pranašo žodžiams; dabar jie dejuo-

ja, kad jiems atsitikę tai, ką skelbė jau Mozė (Kun. 26, 39) ir ką pranašavo Ezeikielis 4, 17 ir 24, 23. Pranašas turi juos padrašinti ir parodyti, kad Dievo malone ji dar gali laimėti išsigelbėjimą ir turėti laimės. — (11) *Kaip aš...* Plg. auk. 18, 23.

(12–20) *Teisiojo...* Vž. auk. 18, 20–32.

iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiae eius oblivioni tradentur, et in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. ¹⁴ Si autem dixerio impio: Morte morieris: et egerit poenitentiam a peccato suo, feceritque iudicium et iustitiam, ¹⁵ et pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitae ambulaverit, nec fecerit quidquam iniustum: vita vivet, et non morietur. ¹⁶ Omnia peccata eius, quae peccavit, non imputabuntur ei: iudicium, et iustitiam fecit, vita vivet.

¹⁷ Et dixerunt filii populi tui: Non est aequi ponderis via Domini, et ipsorum via iniusta est. ¹⁸ Cum enim recesserit iustus a iustitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis. ¹⁹ Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque iudicium, et iustitiam, vivet in eis. ²⁰ Et dicitis: Non est recta via Domini. Unumquemque iuxta vias suas iudicabo de vobis, domus Israel.

²¹ Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostrae, venit ad me qui fugerat de Ierusalem, dicens: Vastata est civitas. ²² Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitque os meum donec veniret ad me mane, et aperto ore meo non silui amplius.

teisiam, kad jis bus tikrai gyvas, o jis pasitikėdamas savo teisybe padarytų neteisybę, tai visos jo teisybės bus užmirštos, ir dėl savo neteisybės, kurią padarė, dėl jos jis mirs. ¹⁴ Bet jei ir bedieviui aš sakau: tu mirte numirsi, o jis daro atgailą dėl savo nuodėmės ir laikosi teisės bei teisybės, ¹⁵ ir tas bedievis grąžina užstatą, atiduoda ką išplėšė, vaikščioja gyvenimo įsakymais ir nebedaro nieko neteisaus, jis tikrai bus gyvas ir nemirs. ¹⁶ Visos jo nuodėmės, kuriomis nusidėjo, nebus jam paskaitytos; jis laikėsi teisės ir teisybės, tai jis tikrai bus gyvas.

¹⁷ Mano tautos sūnūs sako: Viešpaties kelias nėra teisus, tuo tarpu kad jų pačių kelias yra neteisus. ¹⁸ Nes kai teisusis nusigręš nuo savo teisybės ir darys neteisybes, dėl jų jis mirs. ¹⁹ Ir kai bedievis nusigręš nuo savo bedievystės, ir laikysis teisės ir teisybės, jis dėl jų bus gyvas. ²⁰ O jūs sakote: Viešpaties kelias nėra teisus. Kiekvieną jūsų, Izraelio namai, aš teisiu žiūrėdamas jo kelių.

²¹ Dvyliktais mūsų ištremimo metais dešimtam mėnesyje penktą mėnesio dieną atėjo pas mane pabėgėlis iš Jeruzalės ir pasakė: Miestas sunaikintas. ²² Viešpaties gi ranka buvo atėjus ant manęs vakare, kol dar pabėgėlis nebuvo atvykęs. Jis buvo atvėręs mano burną, kol dar anas nebuvo atėjęs pas mane rytmetį, ir kai mano burna buvo atverta, aš daugiau nebetylėjau.

(21) *Dvyliktais...* Jeruzalė buvo paimta 11 Sedekijo karaliavimo metais, devinta ketvirtojo mėnesio dieną. Iki dešimtam 12 metų mėnesiui turėjo praslinkti 18 mėnesių; tiek gi

laiko nereikėjo, kad vienas pabėgėlis būtų galėjęs atvykti iš Palestinos į Kaldėją. Todėl teisingiau bus pasakyta Syrišk. tekste: vienuoliktais metais. — (22) *Viešpaties gi...* Vž. auk. 1, 3; 24, 27.

²³ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ²⁴ Fili hominus, qui habitant in ruinosis his super humum Israel, loquentes aiunt: Unus erat Abraham, et hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem. ²⁵ Idcirco dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, et oculos vestros levatis ad immunditias vestras, et sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis? ²⁶ Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, et unusquisque uxorem proximi sui polluit: et terram hereditate possidebitis?

²⁷ Haec dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: et qui in agro est, bestiis tradetur ad devorandum: qui autem in praesidiis, et speluncis sunt, peste morientur. ²⁸ Et dabo terram in solitudinem, et in desertum, et deficiet superba fortitudo eius: et desolabuntur montes Israel, eo quod nullus sit qui per eos transeat. ²⁹ Et scient quia ego Dominus, cum dederō terram eorum desolatam, et desertam propter universas abominationes suas, quas operati sunt.

²³ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ²⁴ Žmogaus sūnau, tie, kurie gyvena šituose griuvėsiuose ant Izraelio žemės, kalba ir kalba: Abraomas buvo vienas ir gavo šalį paveldėtina; mūsų gi yra daug, tai ir mums duota šalis paveldėtina. ²⁵ Todėl tu jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Jūs, kurie valgotė su kraujais, keliatė savo akis prie savo susitepimų ir išliejatė kraują, argi jūs turėsite šalį paveldėtina? ²⁶ Jūs pasitikię savo kalavijais, darėte pasibjaurėtinų dalykų, ir kiekvienas sutėpė savo artimo pačią, ir jūs turėtumėte valdyti šalį paveldėtina?

²⁷ Štai ką tu jiems sakysi: Viešpats Dievas sako taip: Kaip aš gyvas, tie, kurie gyvena griuvėsių vietose, žus kalaviju ir, kurie yra lauke, bus atiduoti žvėrimis ryti; kurie gi yra pilyse ir olose, mirs maru. ²⁸ Šalį aš paversiu tuštuma ir tyruma, ir puičiai jos galybei bus padarytas galas; Izraelio kalnai ištuštės, nes nebus nė vieno, kurs per juos eitų. ²⁹ Ir jie žinos, kad aš Viešpats, kai būsiu padaręs jų šalį apleistą ir tuščią dėl visų jos nuobodų, kurias jie darė.

(24) *Abraomas...* Žydai giriasi esą Abraomo sūnūs, todėl turi pilną teisę paveldėti Žadėtąją žemę. Jie net nesidrovi lyginti save su Abramom: jei jis vienas tiek ištengė, kad paėmė tą šalį, kaip gi daugiau ištengsime mes, kurių yra taip daug. Plg. Jer. 7, 4. — (25) *Jūs, kurie...* Veltui jūs turite tokią viltį; jūsų nusikaltimai rodo, kaip labai jūs nutolote nuo Abraomo elgesio. — *Susitepimų:* stabų. Jie pamina po kojomis įgimtą teisę, išliedami kraują ir garbindami sta-

bus; jie niekina taip pat kitus Dievo per Mozę duotus įstatymus, pav. paminėtus Kun. 7, 26, 27; 19, 26. Tokiems Dievas negali duoti Žadėtosios žemės.

(27) *Kurie gyvena griuvėsių...* kurie pasilieka gyventi Palestinoje po Jeruzalės sugriovimo. — (28) *Aš paversiu...* Kai buvo paimta Samarija ir dešimts Izraelio giminių buvo išgabenta nelaisvėn, asirijiečiai į jų vietą atsiuntė naujų gyventojų. Kaldejiečiai išvedė žydus naujų gyven-

³⁰ Et tu fili hominis: filii populi tui, qui loquuntur de te iuxta muros, et in ostiis domorum, et dicunt unus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes. Venite, et audiamus quis sit sermo egrediens a Domino. ³¹ Et veniunt ad te quasi si ingrediantur populus, et sedent coram te populus meus: et audiunt sermones tuos, et non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, et avaritiam suam sequitur cor eorum. ³² Et es eis quasi carmen musicum, quod suavi, dulcique sono canitur: et audiunt verba tua, et non faciunt ea. ³³ Et cum venerit quod praedictum est (ecce enim venit) tunc scient quod propheta fuerit inter eos.

³⁰ O, žmogaus sūnau, Tavo tautos sūnūs, kurie kalba apie tavo pasieniais ir namų angose, sako vienas kitam kalbėdamies tarp savęs: Ateikite ir išgirskime, koks yra žodis išeinąs iš Viešpaties. ³¹ Jie ateina pas tavo, kaip kad tauta daro susirinkimą, ir sėdasi ties tavim kaip mano tauta; jie išgirsta tavo žodžius, tačiau jų nevykina, nes savo burna jie padaro iš jų sau dainą, o jų širdis eina paskui savo godumą. ³² Tu jiems kaip graži giesmė, kuri giedama meilia ir saldžia gaida; jie girdi tavo žodžius, tačiau jų nedaro. ³³ Bet kai ateis, kas pranašauta (nes štai ateina), tuomet jie žinos, kad jų tarpe būta pranašo.

b) Nedori ganytojai ir gerasis Izraelio Ganytojas.

Caput XXXIV. ¹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ² Fili hominis propheta de pastoribus Israel: propheta, et dices pastoribus: Haec dicit Do-

34 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakytas: ² Žmogaus sūnau, pranašauk apie Izraelio ganytojus; pranašauk ir sakyk ganyto-

tojų neatsiuntė; žydų likučiai iš Palestinos bėgo į Aigiptą, taip kad šalis pasidarė tikrai tuščia.

(30) Tavo tautos sūnūs: žydų tremtiniai gyvenusieji draug su Ezeikieliu. — *Pasieniais ir namų angose*: tokiose vietose, kur buvo daugiau ūksmės. Susidomėjimas pranašo žodžiais darosi visuotinas žydų tarpe. — (31) *Kaip kad tauta...*: renkasi būriais, lyg kad jie tikrai būtų Dievo klausanti tauta. — *Nes savo burną...* Ką pranašas skelbia apie būsimą tautos atgaivinimą, žydai klausia mielu noru, lyg kad tai būtų graži giesmė, bet ką išgirsta apie reikalingumą prisirengti prie atnaujinimo ir pasidaryti jo vertais, tai jie nemano daryti. Taigi jie ateina tik žingėdumo ir tuščio pasigėrėjimo vedami. — (33) *Bet kai ateis...* Pranašas neturi nustoti drąsos dėl menku

jo darbo pasėkų. Neįvertina tinkamai jo žodžių dabartiniai jo klausytojai; geriau juos įvertins kiti, kurie matys pranašystes jau įvykusias; šitie su pilnu įsitikinimu sakys, kad jų tarpe yra buvęs Dievo siųstas pranašas.

34, 1-31. Viešpats žada išgelbėti savo bandą nuo netikusių pikty ganytojų, kurie bandą žudo (1-10); jis pats saugos tą savo bandą (11-22) ir duos jai gerąjį Ganytoją, Mesiją (23-31).

(34, 1) *Man buvo suteiktas...* Toliau surašytos pranašystės (34, 1-39, 29), nors jų laikas nenurodytas, buvo tikriausiai paskelbtos tarp dvylikų (33, 21) ir dvidešimt penktų Jekonijo nelaisvės metų (40, 1). — (2) *Deja Izraelio ganytojams.* Ganyti čia reiškia tą patį, ką ir valdyti (plg. 2 Kar. 5. 2). Ganytojais

minus Deus: Vae pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a pastoribus pascentur? ³ Lac comedebatis, et lanis operiebamini, et quod crasum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. ⁴ Quod infirmum fuit non consolidastis, et quod aegrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, et quod abiectum est non reduxistis, et quod perierat non quaesistis: sed cum austeritate imperabatis eis, et cum potentia. ⁵ Et dispersae sunt oves meae, eo quod non esset pastor: et factae sunt in devorationem omnium bestiarum agri, et dispersae sunt. ⁶ Erraverunt greges mei in cunctis montibus, et in universo colle excelso: et super omnem faciem terrae dispersi sunt greges mei, et non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret. ⁷ Propterea pastores audite verbum Domini: ⁸ Vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, et oves meae in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor (neque enim quaesierunt pastores mei gregem meum):

jams: Viešpats Dievas sako taip: Deja Izraelio ganytojams, kurie ganė patys save; argi ne bandas turėtų ganyti ganytojai? ³ Jūs valgėte pieną, vilnomis apsilkdavote ir pjaudavote, kas buvo riebu, mano gi bandos neganėte. ⁴ Kas buvo silpna, jūs nestiprinote, ir kas sirgo, negydėte, kas buvo nulaužta, jūs nesurišote; kas išsklaidyta, jūs neatvedėte atgal, ir kas buvo dingę, jūs neieškojote, bet valdėte jas aštrumu ir smarkumu. ⁵ Taip mano avys išsisklaidė, nes nebuvo ganytojo; jos virto visų lauko žvėrių ėdesių ir išsisklaidė. ⁶ Mano bandos klaidžiojo visuose kalnuose ir visuose aukštuose kauriuose; mano bandos išsisklaidė visame šalies paviršiuje ir nebuvo, kas apie jas klaustųsi, nebuvo, sakau, kas klaustųsi. ⁷ Todėl, ganytojai, išgirskite Viešpaties žodį: ⁸ Kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, kadangi mano bandos virto grobiu ir mano avys visų lauko žvėrių ėdesių, nes nebuvo ganytojo (nes mano ganytojai ir nesiklausė apie mano bandą), bet ganytojai ganė patys save ir neganė mano bandų, ⁹ todėl, ganytojai, išgirskite Vieš-

čia vadinami kunigaikščiai, vyresnieji, kunigai ir netikri pranašai, kurie visi bet kokiuo būdu vadovavo tautai ir prisidėjo prie jos sugedimo; jie žiūrėdami vien savo patogumo visai nežiūrėjo kas naudinga bandai, tuo tarpu kad kiekvienas tikras ganytojas, kaip pats jo vardas parodo, turi gyventi dėl bandos. Plg. Jer. 23, 1; auk. 13, 3. — (3) *Jūs valgėte...* Plg. Mik. 3, 3. Tauta buvo varginama sunkiais mokesčiais, neteisingais teismais ir prievarta. — (4) *Kas buvo silpna...* Ypač kunigai tu, kurie buvo išklydę iš tikrojo kelio, nevedė į jį atgal; tu, kurie buvo

sužeisti sunkiomis nuodėmėmis, jie neperrišo (negydė dvasinėmis priemonėmis); tu, kurie gal dėl širdies silpnybės linko prie žemės, jie nepastiprino ir nepakėlė prie dangiškų dalykų. Tačiau tie kunigai ganė patys save, smarkiai gindami savo teises, imdami sau pieno ir vilnų, mažai gi tesirūpindami avimis. — (6) *Mano bandos...* Kadangi ganytojai buvo netikę, tai tautą lankė karai, daug žmonių buvo svetimšalių parduota į vergiją ar išžudyta, išvesta į nelaisvę ar išsklaidyta. — (8) *Nes mano ganytojai.* Žodžio „mano“ nėra LXX ir kituose verti-

sed pascebant pastores semetip-sos, et greges meos non pascebant: ⁹ propterea pastores audite verbum Domini: ¹⁰ Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, et cessare faciam eos ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetip-sos: et liberabo gregem meum de ore eorum: et non erit ultra eis in escam.

¹¹ Quia haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, et visitabo eas. ¹² Sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, et liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersae fuerant in die nubis, et caliginis. ¹³ Et educam eas de populis, et congregabo eas de terris, et inducam eas in terram suam: et pascam eas in montibus Israel, in rivis, et in cunctis sedibus terrae. ¹⁴ In pascuis uberimis pascam eas, et in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, et in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel. ¹⁵ Ego pascam oves meas: et ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus. ¹⁶ Quod perierat requiram, et quod abiectum

paties žodį. ¹⁰ Viešpats Dievas sako taip: Štai aš pats einu prieš ganytojus; aš paieškosiu savo bandos iš jų rankos ir padarysiu jiems galą, kad daugiau nebeganytų bandos, nė ganytojai nebeganytų patys savęs; aš išgelbėsiu savo bandą iš jų nasrų, ir ji nebebus jiems daugiau ėdesys.

¹¹ Nes Viešpats Dievas sako taip: Štai aš pats ieškosiu savo avių ir lankysiu jas. ¹² Kaip ganytojas lanko savo bandą tą dieną, kai jis būna savo išsklaidytųjų avių viduryje, taip aš lankysiu savo avis ir išgelbėsiu jas iš visų vietų, kuriose jos buvo išsklaidytos debesies ir ūkanos dieną. ¹³ Aš išvesiu jas iš tautų, surinksiu jas iš šalių ir įvesiu jas į jų šalį; aš ganysiu jas Izraelio kalnuose, upeliuose ir visose gyvenamose šalies vietose. ¹⁴ Derlingiausiose ganyklose aš ganysiu jas, ir jų ganykla bus aukštuose Izraelio kalnuose; ten jos ilsėsis žaliuojančioje žolėje ir ganysis riebiose ganyklose Izraelio kalnuose. ¹⁵ Aš ganysiu savo avis ir aš jas suguldysiu, sako Viešpats Dievas. ¹⁶ Kas buvo dingę, aš sueškosiu; kas buvo išsklaidyta, aš atvesiu atgal,

muose; juo tačiau gerai primenama netikusiems ganytojams tikra jų pareiga būti Dievo atstovais.

(11) *Lankysiu jas*. Ko nepadarė aukščiausiojo Ganytojo atstovai, padarys jis pats, nes jis negali būti neištikimas savo sandorai. — (12) *Debesies ir ūkanos diena*. Tai nelaimės ir žuvimo vaizdai. Toki debesies ir ūkanos diena buvo karalystės sunaikinimas. — (13) *Upeliuose*. Ebr. t.:

upių slėniuose. — Pirmas žingsnis į tautos atnaujinimą yra jos grįžimas į sandorą šali. Grįžtantieji bus ir pasiliks tikrai Dievo banda, o Ganytojas apdovanos juos gausingai savo geradarystėmis. — (16) *Ganysiu jas teislingai*. Pranašas kalba čia, tiesa, visų pirma apie tautos išvadavimą iš Babilono nelaisvės, bet jo aprašymas, kaip dažnai pas Izaiją ir Jeremiją, yra aukštesne prasme

erat reducām, et quod confractum fuerat alligabo, et quod infirmum fuerat consolidabo, et quod pingue et forte custodiam: et pascam illas in iudicio.

¹⁷ Vos autem greges mei, haec dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus et pecus, arietum, et hircorum. ¹⁸ Nonne satis vobis erat pascua bona depasci? insuper et reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: et cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis. ¹⁹ Et oves meae his, quae conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: et quae pedes vestri turbaverant, haec bibebant. ²⁰ Propterea haec dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue, et macilentum: ²¹ pro eo quod lateribus, et humeris impingebatis, et cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergentur foras: ²² salvabo gregem meum, et non erit ultra in rapinam, et iudicabo inter pecus et pecus.

²³ ET SUSCITABO SUPER EAS PASTOREM UNUM, qui

kas sulaužyta, aš surišiu, ir kas buvo silpna, aš sustiprinsiu, ir kas riebu bei stipru, aš saugosiu ir ganysiu jas teisingai.

¹⁷ Jūs gi, mano bandos! Viešpats Dievas sako taip: štai aš darau teisną tarp avies ir avies, avinų ir ožių. ¹⁸ Ar negana buvo jums ganytis geroje ganyklose? bet jūs be to ir ganyklų likučius sumindžiojote savo kojomis ir, kai gėrėte tyriausią vandenį, likusį sudrumstėte savo kojomis. ¹⁹ Taip mano avys turėjo misti tuo, kas buvo jūsų kojomis sumindžiota, ir ką jūsų kojos buvo sudrumsčiusios, jos turėjo gerti. ²⁰ Todėl Viešpats Dievas taip jums sako: Štai aš pats darau teisną tarp riebiųjų ir liesiųjų avių. ²¹ Kadangi jūs šonais ir petimis užgaudavote ir savo ragais šalin stūmėte visas silpnas avis, iki jos buvo toli išsklaidytos, ²² tai aš gelbėsiu savo bandą, ir ji nebebus daugiau grobis; aš darysiu teisną tarp avies ir avies.

²³ AŠ PAŽADINSIU JOMS VIENĄ GANYTOJĄ, kurs turės

taip pat vaizdas visų tautų suvienijimo vienoje avidėje po vienu ganytoju, kaip pats Ezekielis pasako 23 eil. Šita prasmė Bažnyčia skaito 11-16 eil. žodžius šv. mišiose pirmame Gavėnios pirmadienyje.

(17) *Avinų ir ožių.* Avinai ir ožiai yra tautos galiūnai, kurie savo galybę ir įtaką piktai panaudoja tam, kad kitus slėgtų. — (18) *Ar negana jums...* Priekaištas daromas negeriams ganytojams, 17 eil. pavadintiems aviniais ir ožiais, kurie juk yra tos pačios bandos dalis. Žemiau jie jau vadinami riebiomis avimis skirtinomis nuo liesiųjų silpnų avių, kurių anos neprileidžia prie

ganyklos. — (22) *Darysiu teisną.* Išvadavimas bus sujungtas su teismu. Ne visos avys be skirtumo bus išvaduotos; Dievas paskirstys, kad piktuosius nubaustų ir atmestų, geriems duotų užmokesnį ir paimtų juos į savo globą. Jau ir Izaijas vadiną šitą laiką išgelbėjimo metais ir keršto diena (61, 2; 63, 4), panašiai Malak. 3, 2, 3. Plg. Mt. 3, 10, 12.

(23) *Aš pažadinsiu.* Kadangi grįžimas iš Babilono nelaisvės yra figura Mesijo įvykintojo išgelbėjimo, tai pranašai paprastai taip pat riša vieną įvykį su kitu. — *Vieną ganytoją:* vieną, be kurio žadėtasis išgelbėjimas negali būti pasiektas ir ku-

pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, et ipse erit eis in pastorem. ²⁴ Ego autem Dominus ero eis in Deum: et servus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.

²⁵ Et faciam cum eis pactum pacis, et cessare faciam bestias pessimas de terra: et qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus. ²⁶ Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: et deducam imbrem in tempore suo: pluviae benedictionis erunt. ²⁷ Et dabit lignum agri fructum suum, et terra dabit germen suum, et erunt in terra sua absque timore: et scient quia ego Dominus, cum contrivero catenas iugi eorum, et eruo eos de manu imperantium sibi. ²⁸ Et non erunt ultra in rapinam in Gentibus, neque bestiae terrae devorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque ullo terrore. ²⁹ Et suscitabo eis germen nominatum: et non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt ultra opprobrium Gen-

jas ganyti, savo tarną Dovidą; jis ganyns jas ir bus joms ganytojas. ²⁴ Aš gi, Viešpats, būsiu joms Dievas, ir mano tarnas Dovidas bus jų tarpe kunigaikštis; aš Viešpats tai kalbėjau.

²⁵ Aš padarysiu su jomis taikos sandorą ir išnaikinsiu pikčiausius žvėris iš šalies, ir kuriuos gyvena tyrumoje, saugiai miegos miške. ²⁶ Aš padarysiu iš jų palaiminimą aplink mano kaurį ir siūsiu savo metu lietaus; tai bus palaiminimo lietus. ²⁷ Lauko medžiai duos savo vaisių, žemė duos savo želmenų, ir jos bus savo šalyje be baimės, ir jos žinos, kad aš Viešpats, kai būsiu sutrynęs jų jungo grandines ir būsiu išgelbėjęs jas iš rankos tų, kurie buvo jas pavergę. ²⁸ Jos nebebus daugiau grobis tautoms, nei žemės žvėrys neberys jų; jos gyvens saugiai be jokios baimės. ²⁹ Aš pažadinsiu joms garbingą želmenį; jos nebebus daugiau sumažinamos badu šalyje ir nebeneš daugiau tautų sugėdinimo. ³⁰ Ir jos

riuo vienu remiasi visos viltys. Jis vadinamas Ganytoju ir taip nurodoma jo viešpatavimo prigimtis; tas viešpatavimas pilnas meilumo ir romumo, didžiausio rūpestingumo savaisiais, noro suteikti jiems visa kas gera ir juos ginti. Trumpai sakant, jis turi suteikti savo tautai visa, kas 11-16 eil. nurodyta kaip gero ganytojo pareiga. — *Dovidą*. Ganytojas vadinamas Dovidu, nes Dovidui buvo Dievo pažadėta, kad karalius Mesijas kils iš jo namų (2 Kar. 7, 14); be to Dovidas buvo Mesijo figūra. Jau pas Ozėą 3, 5 karalius Mesijas vadinamas tuo vardu, panašiai kalba Am. 9, 11; Iz. 9, 7; 40, 11; (plg. Lk. 1, 32); 11, 1; Mik. 5, 2; Jer. 23, 5; 30, 9. Visi aiškintojai pripažįsta, kad čia Ezeikielis prana-

šauja apie Mesiją. — (24) *Mano tarnas*. Šitas pavadinimas dažnai duodamas Dovidui. Izaijas taip vadina Mesiją. Išganytojas (Jono 10, 4) tikrai turėjo omenyje šią vietą, kai sakė: Aš esu gerasis Ganytojas.

(25) *Taikos sandorą*: sandorą, kuri duos pasauliui amžiną taiką ir ramybę (Mik. 2, 5; Ag. 2, 10; plg. Iz. 9, 6, 7; Ps. 71, 3, 7 ir k.). — (26) *Padarysiu...* Anot. Vulg.: jos bus tikras palaiminimas, kurs eina iš karaliaus buveinės, Siono (Ps. 109, 2; Joël. 2, 17); anot ebr. t.: tauta ir Siono apylinkė (miestas ir šalis) bus tikras palaiminimas. — (27) *Grandines*. Ebr. t.: kartis. — (28) *Neberys jų*. Iz. 57, 9; plg. Kun. 26, 22; Iz. 27, 2. — (29) *Garbingą želmenį*. Ebr. t.: augalų šalį garbei, t. y. dėl palaiminto

tium. ³⁰ Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, et ipsi populus meus domus Israel: ait Dominus Deus. ³¹ Vos autem greges mei, greges pascuae meae homines estis: et ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.

žinos, kad aš Viešpats jų Dievas su jomis, o jos mano tauta, Izraelio namai, sako Viešpats Dievas. ³¹ Jūs gi esate mano bandos, mano ganyklos bandos, žmonės, o aš Viešpats, jūsų Dievas, sako Viešpats Dievas.

c) Idumėjos sunaikinimas, Izraelio šalies atnaujinimas.

Caput XXXV. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis pone faciem tuam adversum montem Seir, et prophetabis de eo, et dices illi: ³ Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, et extendam manum meam super te, et dabo te desolatum atque desertum. ⁴ Urbes tuas demoliar, et tu desertus eris: et scies quia ego Dominus. ⁵ Eo quod fueris inimicus sempiternus, et concluderis filios Israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremae. ⁶ Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam sanguini tradam te, et sanguis te persequetur: et cum sangui-

35 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, atgręžk savo veidą prieš Seiro kalną, pranašauk apie jį ir sakyk jam: ³ Viešpats Dievas sako taip: Štai aš einu prieš tave, Seiro kalne; aš ištiesiu savo ranką prieš tave ir padarysiu tave apleistą ir tuščią. ⁴ Tavo miestus aš sugriaušiu, ir tu būsi apleistas, ir tu žinosi, kad aš Viešpats. ⁵ Kadangi tu buvai amžinas neprietelis ir padavei Izraelio sūnus į kalavijo rankas jų suspaudimo metu, didžiausios neteisybės laiku; ⁶ todėl, kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, aš paduosiu tave kraujui, ir kraujas persekios tave. ⁷ Aš paversiu Seiro kalną tuštuma ir

jo lietaus tauta ir šalis vėl pasidarys garsios derlingumu (Iz. 27, 2), kuri giria ir pagonyms. — (31) *Žmonės*. To ž. nėra LXX. Juo gal nurodomas begalinis skirtumas tarp Dievo ir žmonių.

35, 1—36, 38. Idumėja, senas Dievo tautos priešas, bus sunaikinta (35, 1-15); Izraelis gi bus atstatytas (36, 1-15); tas atstatymas įvyks ne dėl Izraelio nuopelnų, bet to reikalaujant Dievo garbei (36, 16-38).

(35, 2) *Prieš Seiro kalną*. Seiro kalnu vadinama Idumėja, Edomo šalis. Pranašavimas prieš Edomą turi suteikti žydams paguodos ir draug būti įrodymas, kaip rimtas yra pažadėjimas, kad žydų tauta grįš į sa-

vo tėvynę, nes klišytys bus pašalintos, priešai, kurie buvo užėmę Palestinos dalį, bus sunaikinti. — (3) *Aš ištiesiu*: darysiu tau teisną, pasmerksiu. — (4) *Tavo miestus...* Edomas ne tik nustos, ką buvo neteisingai pasisavinęs, bet dar ir jo paties šalis bus kietai nubausta. — (5) *Amžinas*: nuo pat Mozės laikų (Sk. 20, 21; Teis. 11, 17; plg. Am. 1, 11). Savo neapykantą žydams jie parodė ypač Jeruzalės sugriovimo metu, kai tauta buvo baudžiama dėl aukščiausią laipsnį pasiekusių jos nusikaltimų; edomiečiai bėgančius jau žydus, kurie kilme buvo jų giminės, užmušinėjo. — (6) *Paduosiu tave kraujui*. Ebr. t.: paversiu tave krauju, t. y. visas tavo

nem oderis, sanguis persequetur te. ⁷ Et dabo montem Seir desolatum atque desertum: et auferam de eo euntem, et redeuntem. ⁸ Et implebo montes eius occisorum suorum: in collibus tuis, et in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent. ⁹ In solitudines sempiternas tradam te, et civitates tuae non habitabuntur: et scietis quia ego Dominus Deus. ¹⁰ Eo quod dixeris: Duae gentes, et duae terrae meae erunt, et hereditate possidebo eas: cum Dominus esset ibi: ¹¹ Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam iuxta iram tuam, et secundum zelum tuum, quem fecisti odio habens eos: et notus efficiar per eos cum te iudicavero. ¹² Et scies quia ego Dominus audivi universa opprobria tua, quae locutus es de montibus Israel, dicens: Deserti, nobis ad devorandum dati sunt. ¹³ Et insurrexistis super me ore vestro, et derogastis adversum me verba vestra: ego audivi. ¹⁴ Haec dicit Dominus Deus: Laetante universa terra, in solitudinem te redigam. ¹⁵ Sicuti gavisus es super hereditatem domus Israel, eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, et Idumaea omnis; et scient quia ego Dominus.

tyruma, ir atimsiu nuo jo einanti ir grįžtantį. ⁸ Aš pripildysiu jo kalnus jojo užmuštųjų; tavo kauriuose, tavo slėniuose ir upe-liuose kris užmuštieji kalavijų. ⁹ Aš padarysiu iš tavęs amžinas tyrumas, ir tavo miestai bus negyvenami, ir jūs žinosite, kad aš Viešpats Dievas. ¹⁰ Kadangi tu sakei: abidvi tautos ir abidvi šalys bus mano, ir aš gausiu jas paveldėtinai, nors tenai buvo Viešpats, ¹¹ todėl, kaip aš gyvas, sako Viešpats Dievas, aš padarysiu, žiūrėdamas tavo rūstybės ir tavo pavydo, kurį rodei laikydamas juos neapykantoje, ir aš pasidarysiu per juos žinomas, kai būsi padaręs tau teisumą. ¹² Ir tu žinosi, kad aš, Viešpats, girdėjau visus tavo piktžodžiavimus, kuriuos kalbėjai apie Izraelio kalnus, sakydamas: Jie apleisti, atiduoti mums praryti. ¹³ Be to, jūs sukilote prieš mane savo burna ir kalbėjote prieš mane savo paniekos žodžius; aš girdėjau. ¹⁴ Viešpats Dievas sako taip: Besidžiaugiant visai žemei aš paversiu tave tyruma. ¹⁵ Kaip tu džiaugies dėl Izraelio namų tėvainystės, kad ji buvo sunaikinta, taip aš padarysiu tau; būsi sunaikintas tu, Seiro kalne, ir visa Idumėja; ir jie žinos, kad aš Viešpats.

kraujas bus išlietas. Kadangi ebr. žodis *dum*, kraujas, primena Edomo vardą, tai čia kartojant žodį kraujas daroma aliuzija į tą Edomo vardą. — (10) *Abidvi šalys...* Nors ten buvo Dievas, nors šalis buvo Dievui pašvęsta, ir Viešpats turėjo savo buveinę jos šventykloje, edomiečiai tačiau kėsinosi abidvi šalis, Jūda ir Izraelį, pasiimti sau. — (11) *Žiūrėdamas tavo rūstybės...* Neapykanta, kokią edomiečiai parodė žydų tautai, bus mastas, kurio Dievas laikysis

edomiečius bausdamas. Taip padidės Dievo garbė ir edomiečių šalininkų tarpe, nes visiems bus aišku, kaip smarki yra Dievo galybė jojo priešams ir kaip didelis jo palankumas jojo prieteliams. — (12) *Piktžodžiavimus.* Matydami, jog žydų šalis sunaikinta, edomiečiai skelbė, kad žydų garbinamas Jahve (Viešpats) negalėjęs jos apginti. Tai buvo piktžodžiavimas. — (13) *Sukilote.* Anot ebr. t.: rodėtės dideliais prieš mane. — Aš *girdėjau*: kad atkeršyčiau.

Caput XXXVI. ¹ Tu autem fili hominis propheta super montes Israel, et dices: Montes Israel audite verbum Domini: ² Haec dicit Dominus Deus: Eo quod dixerit inimicus de vobis: Euge, altitudines sempiternae in hereditatem datae sunt nobis: ³ propterea vaticinare, et dic: Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod desolati estis, et conculcati per circuitum, et facti in hereditatem reliquis Gentibus, et ascendistis super labium linguae, et opprobrium populi: ⁴ propterea montes Israel audite verbum Domini Dei: Haec dicit Dominus Deus montibus, et collibus, torrentibus, vallibusque et desertis, parietinīs, et urbibus derelictis, quae depopolatae sunt, et subsannatae a reliquis Gentibus per circuitum. ⁵ Propterea haec dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, et de Idumaea universa, quae dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio, et toto corde, et ex animo: et eiecerunt eam ut vastarent: ⁶ idcirco vaticinare super humum Israel, et dices montibus, et collibus, iugis, et vallibus: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, et in furore meo locutus sum, eo quod confusionem gentium sustinueritis. ⁷ Idcirco haec dicit Dominus Deus: Ego levavi manum

36 perskyrimas. ¹ Tu gi, žmogaus sūnau, pranašauk apie Izraelio kalnus ir sakyk: Izraelio kalnai, išgirskite Viešpaties žodį. ² Viešpats Dievas sako taip: Kadangi neprietelis sakė apie jus: Šia tau, amžinosios kalvos atiduotos mums paveldėti, ³ todėl tu pranašauk ir sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Kadangi jūs sunaikinti ir sumindžioti aplinkui ir virtote tėvainyste likusioms tautoms, patekote ant liežuvio ir virtote žmonių panieka, ⁴ todėl, Izraelio kalnai, išgirskite Viešpaties Dievo žodį: Štai ką sako Viešpats Dievas kalnams ir kalvoms, upeliams ir slėniams, sugriautoms sienoms ir apleistiems miestams, kurie sunaikinti, ir iš kurių tyčiojasi likusios tautos aplinkui; ⁵ todėl Viešpats Dievas sako taip: Kadangi aš savo ugingame uolyme kalbėjau apie likusias tautas ir apie visą Idumėją, kurios pasisavino sau mano šalį kaip tėvainystę su džiaugsmu, visa širdimi ir siela, ir apiplėšė ją, kad sunaikintų, ⁶ todėl pranašauk apie Izraelio žemę ir sakyk kalnams bei kalvoms, aukštumoms ir slėniams: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš kalbėjau savo uolyme ir savo narse, nes jūs kentėjote tautų panieką. ⁷ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Aš pakėliau savo ranką, kad tautos, ku-

(36, 1) *Izraelio kalnus*: Izraelio šalį su visais gyventojais. — *Neprietelis*: Edomas ir jo šalininkai. — *Amžinosios kalvos*. Izraelio kalnai taip galėjo vadintis dėl senos jų istorijos ir dėlto, kad Dievas buvo žadėjęs duoti juos izraelitams amžiniems laikams (Prad. 49, 26; Atk. 33, 15); neprieteliai šituo pavadinimu nori pasityčioti iš Dievo pažadėjimo. —

(3) *Likusioms tautoms*: kurios dar nebuvo kaldėjiečių sunaikintos. — (4) *Sugriautoms sienoms*: miestų ir namų sienų griuvėsiams. — (5) *Su džiaugsmu, visa...* Ebr. t.: su tikru širdies džiaugsmu, su paniekinimu širdyje. — Edomiečiai išvaikė ir pasilikusius savo vietoje gyventi izraelitus. — (6) *Aukštumoms*. Tikriausiai ebr. t.: kloniams. — (7) *Pakėliau*: prisiekiau.

meam ut Gentes, quae in circuitu vestro sunt, ipsae confusionem suam portent.

⁸ Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, et fructum vestrum afferatis populo meo Israel: prope enim est ut veniat: ⁹ Quia ecce ego ad vos, et convertar ad vos, et arabimini, et accipietis sementem. ¹⁰ Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israel: et habitabuntur civitates, et ruīnosa instaurabuntur. ¹¹ Et replebo vos hominibus, et iumentis: et multiplicabuntur, et crescent: et habitare vos faciam sicut a principio, bonisque donabo maioribus, quam habuistis ab initio: et scietis quia ego Dominus. ¹² Et adducam super vos homines populum meum Israel, et hereditate possidebunt te: et eris eis in hereditatem, et non addes ultra ut absque eis sis. ¹³ Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod dicunt de vobis: Devoratrix hominum es, et suffocans gentem tuam: ¹⁴ Propterea homines non comedes amplius, et gentem tuam non necabis ultra, ait Dominus Deus: ¹⁵ Nec auditam faciam in te amplius confusionem

rios yra aplink jus, pačios neštų savo sugėdinimą.

⁸ Jūs gi, Izraelio kalnai, želdinkite savo šakas ir neškite savo vaisių mano tautai, Izraeliui, nes arti yra metas ateiti. ⁹ Nes štai aš ateisiu prie jūsų ir grėšiuos į jus; jūs būsite ariami ir gausite sėklos. ¹⁰ Aš padauginsiu jūmyse žmones ir visus Izraelio namus; miestai bus gyvenami ir griuvėsiai vėl atstatomi. ¹¹ Aš padarysiu jus pilnus žmonių ir galvijų; jie dauginsis ir augs; aš padarysiu, kad jūs būtumėte gyvenami kaip nuo pradžios, ir apdovanosiu didesnėmis gėrybėmis, kaip kad turėjote nuo pradžios; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats. ¹² Aš atvesiu ant jūsų žmonių, mano tautą Izraelį, ir jie paveldės tave kaip tėvainystę; ir tu būsi jiems tėvainystė, ir daugiau nebeatsitiks, kad tu būtumei be jų. ¹³ Viešpats Dievas sako taip: Kadangi apie jus sako: tu ryji žmones ir smaugi savo tautą, ¹⁴ todėl tu nebeėsi daugiau žmonių ir nebesmaugsi daugiau savo tautos, sako Viešpats Dievas. ¹⁵ Aš padarysiu, kad tu nebegirdėtumei daugiau pagonių pasi-

(8) *Arti*. Nors dar turėjo praeiti 30 metų, iki Kiras leido žydams grįžti iš nelaisvės, tačiau tie metai, ilgi, tiesa, vienam atskiram žmogui, visai tautai buvo tik trumpas laikas. Plg. Iz. 14, 1. — (9) *Gausite sėklos*. Dievo palaiminimas pasireiškė didžiausiu derlingumu, gyventojų skaičiaus padaugėjimu, atstatymu to, kas buvo sugriauta, dieviškųjų dovanų apstybe (10 e.). — (11) *Didesnėmis...* Naujų dovanų apstumas ir gerumas bus didesnis kaip praeitais laikais; koks jis iš tikrųjų bus, turi paaiškėti iš to, kad Dievas daro nauja sandora, kuri nebus išardyta, kad

jo tauta nebebus kitoms tautoms pajuoka. — (12) *Atvesiu ant jūsų*: apgyvendinsiu šalį žmonėmis; tie gyventojai nebebus sunaikinti. — (13) *Tu ryji...* Izraelitai buvo dažnai baudžiami dėl jų nusikaltimų savo krašte; pagonyš darė iš to išvadą ir sakė, kad pati Izraelio šalis bodisi savo gyventojų, nes jie per daug sutepti nuodėmėmis (plg. Kun. 18, 28). Pasiliovus tikroms nelaimių priežastims, piktumui ir nusikaltimams, visa pakitės (14. 15 eil.).

(16) *Man buvo...* Šitoje pranašystėje nurodomi dėsniai, kurių Viešpats laikosi išvaduodamas savo tau-

Gentium, et opprobrium popu-
lorum nequaquam portabis, et
gentem tuam non amittes am-
plius, ait Dominus Deus.

¹⁶ Et factum est verbum Do-
mini ad me, dicens: ¹⁷ Fili homi-
nis domus Israel habitaverunt in
humo sua, et polluerunt eam in
viis suis, et in studiis suis iuxta
immunditiam menstruatae facta
est via eorum coram me. ¹⁸ Et
effudi indignationem meam super
eos pro sanguine, quem fude-
runt super terram, et in idolis
suis polluerunt eam. ¹⁹ Et dis-
persi eos in Gentes, et ventilati
sunt in terras: iuxta vias eorum,
et ad inventiones eorum iudicavi
eos.

²⁰ Et ingressi sunt ad Gentes,
ad quas introierunt, et polluerunt
nomen sanctum meum, cum di-
ceretur de eis: Populus Domini
iste est, et de terra eius egressi
sunt. ²¹ Et peperi nomini sancto
meo, quod polluerat domus Is-
rael in Gentibus, ad quas ingressi
sunt.

²² Idcirco dices domui Israel:
Haec dicit Dominus Deus: Non
propter vos ego faciam, domus
Israel, sed propter nomen sanc-
tum meum, quod polluistis in Gen-
tibus, ad quas intrastis. ²³ Et sanc-
tificabo nomen meum magnum,
quod pollutum est inter Gentes,
quod polluistis in medio earum: ut
sciant Gentes quia ego Domi-
nus, ait Dominus exercituum,

tyčiojimo; tu anaip tol nebeneši
tautų paniekos ir nebenustosi
daugiau savo tautos, sako Vieš-
pats Dievas.

¹⁶ Man buvo suteiktas Vieš-
paties žodis ir pasakyta: ¹⁷ Žmo-
gaus sūnau, Izraelio namai gy-
veno savo žemėje ir sutepė ją
savo keliais ir savo pastangomis,
taip kad jų elgesys mano akivaiz-
doje pasidarė kaip mėnesinė liga
sergančios moteriškės nešvaru-
mas. ¹⁸ Aš išliejau ant jų savo
užsidegimą dėl kraujo, kurį jie
išliejo ant žemės, ir dėl to, kad
jie sutepė ją savo stabais. ¹⁹ Aš
išsklaidžiau juos tarp tautų, ir jie
išvėtyti į šalis; aš teisčiau juos,
žiūrėdamas jų kelių ir jų suman-
ymų.

²⁰ Jie atėjo pas tautas, į kurių
tarpą turėjo eiti, ir sutepė mano
šventą vardą, kai apie juos buvo
sakoma: Tai Viešpaties tauta, ir
jie turėjo išeiti iš jo šalies. ²¹ Bet
man pagailo mano švento vardo,
kurį Izraelio namai sutepė tau-
tose, pas kurias buvo atėję.

²² Todėl sakyk Izraelio na-
mams: Viešpats Dievas sako taip:
Ne dėl jūsų, Izraelio namai, aš
tai darysiu, bet dėl savo švento
vardo, kurį jūs sutepėte tarp pa-
gonų, pas kuriuos atėjote. ²³ Aš
pašventinsiu savo didį vardą, su-
teptą tarp pagonių, kurį jūs su-
tepėte jų tarpe, kad pagonys
žinotų, jog aš Viešpats, sako
kareivių Viešpats, kai aš būsiu

ta, ir pats to išvadavimo būdas. — (17) *Sutepė...* Izraelio šalis buvo pašventinta įvairiais Dievo apsireiški-
mais. — *Sergančios...* Plg. Kun. 15, 19
ir k. — (18) *Dėl kraujo...* Nurodomos
dvi pikčiausios neteisybės žmonėms
ir Dievui: neteisingas kraujo išlieji-
mas ir stabų garbinimas. Plg. auk. 22, 3.

(20) *Sutepė mano...*: davė pro-
gos pagonims piktžodžiauti Dievo
vardui. Plg. Iz. 52, 5; Rom. 2, 24.
— (21) *Bet man...* Viešpaties garbė
reikalavo, kad minėtam piktžodžia-
vimui būtų padarytas galas.

(23) *Būsiu pašventintas...*: išgel-
bėdamas pagonių akyse izraelitus ir

cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. ²⁴ Tollam quippe vos de Gentibus, et congregabo vos de universis terris, et adducam vos in terram vestram. ²⁵ Et efundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, et ab universis idolis vestris mundabo vos. ²⁶ Et dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri: et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. ²⁷ Et spiritum meum ponam in medio vestri: et faciam ut in praeceptis meis ambuletis, et iudicia mea custodiatis, et operemini. ²⁸ Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum. ²⁹ Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris: et vocabo frumentum, et multiplicabo illud, et non imponam vobis famem. ³⁰ Et multiplicabo fructum ligni, et genimina agri, ut non portetis ultra opprobrium famis in Gentibus. ³¹ Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: et displicebunt vobis iniquitates vestrae, et scelera vestra. ³² Non propter vosego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini, et erubescite super viis vestris, domus Israel.

pašventintas jūmyse jų akivaizdoje. ²⁴ Nes aš atimsiu jus iš pagonių, surinksiu jus iš visų šalių ir parvesiu jus į jūsų šalį. ²⁵ Aš išliesiu ant jūsų tyro vandens, ir jūs būsite apiplauti nuo visų savo susitepimų, ir aš apvalysiu jus nuo visų jūsų stabų. ²⁶ Aš duosiu jums naują širdį ir įvesiu į jūsų vidų naują dvasią; aš atimsiu iš jūsų kūno akmeninę širdį ir duosiu jums kūnišką širdį. ²⁷ Aš duosiu į jūsų vidų mano dvasią ir padarysiu, kad jūs vaikščiotumėte mano įsakymais, sergėtumėte mano teises ir jas vykintumėte. ²⁸ Jūs gyvensite šalyje, kurią aš esu davęs jūsų tėvams; jūs būsite man tauta, ir aš būsiu jums Dievas. ²⁹ Aš išgelbėsiu jus iš visų jūsų susitepimų, pašauksiu javus ir juos padauginsiu ir nebeleisiu ant jūsų bado. ³⁰ Aš padauginsiu medžio vaisius ir lauko augalus, kad jūs nebekestumėte daugiau paniekos dėl bado tautų tarpe. ³¹ Tuomet jūs atsiminsite savo pikčiausius kelius ir negeras pastangas, ir jums nebepatiks jūsų neteisybės ir jūsų kaltės. ³² Ne dėl jūsų aš tai darysiu, sako Viešpats Dievas; tebūna tai jums žinoma; susigėskite ir parauskite dėl savo kelių jūsų, Izraelio namai.

juos gražindamas į Palestiną. — (25) Aš išliesiu... Turima omenyje įstatymo numatytos apeigos (plg. Kun. 19, 17-19; Ps. 50, 4-9); tačiau vandens išliejimo pasėkos bus ne tik įstatymo numatytas apsiplovimas, bet dar ir širdies apvalymas ir naujas gyvenimas. — (26. 27) Aš duosiu... Plg. auk. 11, 19. 20. — Kad jūs vaikščiotumėte... Dievo dvasia veda prie visokio šventumo ir duoda jėgų jį vykinti. Panašiai kalba šv. Povi-

las Rom. 8, 4. — (29) Iš visų jūsų susitepimų... Pirmoji ir visų didžiausia geradystė bus išvedimas iš nuodėmės vergijos. — (30) Aš padauginsiu... Laisvi nuo nuodėmių jie galės naudotis žemės gėrybėmis, kurių turės apščiai. — (31) Jums nebepatiks... Anot ebr. t.: ir jūs bjaurėsitės patys savęs dėl savo nusikaltimų ir dėl savo nuobodu. — Tokio pat širdies nusistatymo ir atgailos jausmų reikalauja Iz. 64, 1:

³³ Haec dicit Dominus Deus: In die, qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, et inhabitari fecero urbes, et instauravero ruinosa, ³⁴ et terra deserta fuerit exulta, quae quondam erat desolata in oculis omnis viatoris, ³⁵ dicent: Terra illa inculta, facta est ut hortus voluptatis: et civitates desertae, et destitutae atque suffossae, munitae sederunt. ³⁶ Et scient Gentes quaecumque derelictae fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus aedificavi dissipata, plantavi que inculta, ego Dominus locutus sim, et fecerim.

³⁷ Haec dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc invenient me domus Israel, ut faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum, ³⁸ ut gregem sanctum, ut gregem Ierusalem in sollemnitatibus eius: Sic erunt civitates desertae, plenae gregibus hominum: et scient quia ego Dominus.

³³ Viešpats Dievas sako taip: Tą dieną, kurią aš apvalysiu jus nuo visų jūsų neteisybių ir apgyvendinsiu miestus, atstatysiu griuvėsius, ³⁴ ir apleista žemė, kuri kitados buvo tuščia kiekvieno keleivio akyse, vėl bus dirbama, ³⁵ tuomet sakys: Ta neapdirbta šalis pasidarė kaip gėrių sodas, o miestai apleisti, ištuštėję ir sugriauti vėl stovi sustiprinti. ³⁶ Tuomet tautos, kurios tik buvo paliktos jūsų apylinkėje, žinos, kad aš, Viešpats, atstačiau kas sugriauta ir apsodinau kas buvo neapdirbta, kad aš, Viešpats, kalbėjau ir padariau.

³⁷ Viešpats Dievas sako taip: Dar ir tame atras mane Izraelio namai, kad aš jiems štai ką padarysiu: aš padauginsiu juos kaip kokią žmonių kaimenę, ³⁸ kaip šventąją kaimenę, kaip Jeruzalės kaimenę jos iškilmėse; taip apleisti miestai bus pilni žmonių kaimenių; ir jie žinos, kada aš Viešpats.

d) Simbolinė pranašystė apie Jeruzalės atsikėlimą.

Caput XXXVII. ¹ Facta est super me manus Domini, et eduxit me in spiritu Domini: et dimisit in medio campi, qui erat ple-

37 perskyrimas. ¹ Viešpaties ranka atėjo ant manęs; jį išvedė mane Viešpaties dvasioje ir pastatė mane vidury lauko,

Jer. 3, 23; Atk. 9, 7 ir k.; plg. auk. 20, 43.

(35) Gėriu. Ebr. t.: Edeno; todėl kaip rojaus sodas.

(37) *Dar ir tame...* Daug žydų buvo žuvę kare, maža jų liko Palestinoje, išvestųjų nelaisvėn skaičius buvo nedidžiausias (Nebukadnecaras buvo išvedęs 4600. Vž. Jer. 52, 28-30); todėl žydams galėjo kilti baimės, ar iš taip nedidelio skaičiaus beatsiras gana žmonių, kad Palestinos kraštas net pagonis nustebintų savo gyventojų daugybe; Dievas kaipo ypatingą malonę pažada greitą tautos padaugėjimą. — (38) *Jos iškilmėse...*

Kaip Jeruzalė trijose metų šventėse pasidarydavo pilna aukoms skirtų avių būrių (plg. 2 Kron. 37 7-9), taip bus pilni Palestinos miestai gyventojų. Tikras teokratinės tautos padaugėjimas įvyks Mesijo laikais. Plg. Iz. 66, 8; Jer. 3, 16; ir k.

37, 1-28. Regėjime Ezekielis pamokinamas, kaip Dievo visagalybė atgaivins tautą (1-14) ir simboliniu veiksmu paaiškinama, kaip bus pasiekta visiška tautos vienybė (15-28).

(37, 1) *Ji išvedė...* Ebr. t.: Viešpats išvedė mane dvasioje. Ezekielis buvo išvestas ne su kūnu, bet tik dvasioje, nes tai buvo tik regėjimas;

nus ossibus: ² Et circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer. ³ Et dixit ad me: Fili hominis putasne vivent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti. ⁴ Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis: et dices eis: Ossa arida audite verbum Domini. ⁵ Haec dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, et vivetis. ⁶ Et dabo super vos nervos, et succrescere faciam super vos carnes, et superextendam in vobis cutem: et dabo vobis spiritum, et vivetis, et scietis quia ego Dominus. ⁷ Et prophetavi sicut praeceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, et ecce commotio: et accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad iuncturam suam. ⁸ Et vidi, et ecce super ea nervi, et carnes ascenderunt: et extenta est in eis cutis desuper, et spiritum non habebant. ⁹ Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, et dices ad spiritum: Haec dicit Dominus Deus: A quattuor ventis veni spiritus, et insuffla super interfectos istos, et reviviscant. ¹⁰ Et prophetavi sicut praeceperat mihi: et ingressus est in ea spiritus, et vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.

kurs buvo pilnas kaulų. ² Jis vadžiojo mane aplinkui juos; buvo gi jų labai daug lauke, ir jie buvo labai sudžiūvę. ³ Tuomet jis man tarė: Žmogaus sūnau, ar tu manai, kad šitie kaulai atgys? Aš atsakiau: Viešpatie Dieve, tu tai žinai. ⁴ Jis man tarė: Pranašauk apie šituos kaulus ir sakyk jiems: Sudžiūvusieji kaulai, išgirskite Viešpaties žodį: ⁵ Štai ką sako Viešpats Dievas šitiems kaulams: Štai aš įleisiu į jus dvasią, ir jūs būsite gyvi. ⁶ Aš duosiu jums gyslas, užauginsiu ant jūsų mėsos ir apvilksiu jus oda; aš duosiu jums dvasią, ir jūs būsite gyvi, ir žinosite, kad aš Viešpats. ⁷ Tuomet aš pranašavau, kaip jis man buvo įsakęs. Man pranašaujant pakilo užesys, ir štai sujudimas: kaulai susiėjo su kaulais, kiekvienas prie savo sąnario. ⁸ Aš žiūrėjau, ir štai ant jų užaugo gyslos ir mėsa, ir išsitiesė ant jų oda, bet dvasios jie dar neturėjo. ⁹ Jis man tarė: Pranašauk dvasiai, pranašauk, žmogaus sūnau, ir sakyk dvasiai: Štai ką sako Viešpats Dievas: Ateik šen, dvasia, iš keturių vėjų ir dvelk ant šitų užmųstųjų, ir tegul jie atgyja. ¹⁰ Aš pranašavau, kaip jis man buvo įsakęs, ir dvasia įėjo į juos; jie atgijo ir atsistojo ant savo kojų labai, labai didelė kariuomenė.

kaulus matė taip pat dvasioje; tikrenybėje tiek daug kaulų nepalaidotų nė nebuvo. — (2) *Labai sudžiūvę*: juose nebebuvo likę nė mažiausios gyvybės pėdsakos. — (3) *Tu tai žinai*. Žmogui rodosi tai negalimas dalykas, tačiau kas įstengs išmatuoti Viešpaties galybę ir galės žinoti jo valią?. — (4) *Pranašauk*... Ne pats Dievas čia pažadins mirusius; pranašas šitame stebukle turi būti jo visagalybės įrankis. — (5) *Dvasią*: gy-

vybės dvasią, kitaip sakant: atgaivinsiu. 6 eil. nurodomi atskiri atgijimo momentai. — (7) *Užesys*: kilęs kaulams pradėjus gluosčius vieniems prie kitų. — (9) *Pranašauk dvasiai*... Kaip pirmojo žmogaus su-tvėrime atskirai aprašyti kūno padarymas ir gyvybę duodančios sielos įkvėpimas, kad būtų išreikšta, jog siela ne iš medžiagos padaryta, taip ir šitame atgaivinime apie kūną ir apie sielą kalbama atskirai. Kad

¹¹ Et dixit ad me: Fili hominis, ossa haec universa, domus Israel est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, et periit spes nostra, et abscissi sumus. ¹² Propterea vaticinare, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, et educam vos de sepulchris vestris populus meus: et inducam vos in terram Israel. ¹³ Et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, et eduxero vos de tumulis vestris popule meus: ¹⁴ Et dederō spiritum meum in vobis, et vixeritis, et requiescere vos faciam super humum vestram: et scietis quia ego Dominus locutus sum, et feci, ait Dominus Deus.

¹⁵ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ¹⁶ Et tu fili hominis sume tibi lignum unum: et scribe super illud: Iudae, et filiorum Israel sociorum eius: et tolle lignum alterum, et scribe super illud: Ioseph ligno Ephraim, et cunctae domui Israel, sociorumque eius. ¹⁷ Et adiunge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum: et erunt in unionem in manu tua.

¹⁸ Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nonne

¹¹ Jis man tarė: Žmogaus sūnau, visi šitie kaulai yra Izraelio namai. Jie sako: Sudžiūvo mūsų kaulai, mūsų viltis žuvo, ir mes esame atmesti. ¹² Todėl pranašauk ir sakyk jiems: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš atidarysiu jūsų kapus ir jus, mano tauta, aš išvesiu iš jūsų karstų ir įvesiu jus į Izraelio žemę. ¹³ Jūs žinosite, kad aš Viešpats, kai būsiu atidaręs jūsų karstus ir būsiu išvedęs jus, mano tauta, iš jūsų kapų, ¹⁴ ir būsiu davęs į jus savo dvasią, ir jūs būsite gyvi, ir aš būsiu suteikęs jums ramybės jūsų žemėje.

¹⁵ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁶ Paimk sau vieną medį ir parašyk ant jo: Jūdo ir jo draugų Izraelio sūnų; imk kitą medį ir rašyk ant jo: Efraimo medžiui Juozapui ir jo draugams visiems Izraelio namams; ¹⁷ suglausk juodu kitą su kitu į vieną medį, kad būtų vienas tavo rankoje.

¹⁸ Kai tavo tautos sūnūs tau sakys kalbėdami: Ar tu mums

nematomos žmogaus sielos atėjimą pranašas būtų galėjęs pajusti, tas atėjimas išreiškiamas vėjo vaizdu (Jier. Teod.). — (11) *Visi šitie kaulai...* Karalystė buvo sunaikinta, tremtiniai nebeturėjo jėgų ir buvo nustoje vilties. Todėl sudžiūvusieji kaulai vadinami užmuštųjų kaulais. Bet kaip kaulai tik Dievo dvelkimu gali gauti naują gyvybę, taip žydai tik Dievo pagalba gali būti paleisti iš Babėlės vergijos ir sugrąžinti tėvynėn. — (12) *Jūsų kapus...* Tautos padėtis panaši į palaidotųjų padėtį; todėl išgelbėjimas iš vergijos čia aprašomas kaip atidarymas kapų ir išvedi-

mas iš jų tų, kurie buvo juose palaidoti. — (14) *Savo dvasią*: naują šventumo dvasią.

(16) *Jo draugų*: tų žydų, kurie buvo prisidėję prie Jūdo: Benjamino giminė, Simeono, Lėvio giminės ir daug kitų pamaldesnių izraelitų (2 Kron. 11, 13-17; 15, 9; 30, 11. 18; 31, 1). — *Juozapui*. Juozapas minimas atskirai, nes iš jo kilusios Efraimo ir Manaso giminės buvo galingiausios. Ebr. t. rasi norėta pasakyti: Juozapui, tai yra Efraimo giminei ir kitoms Izraelio giminėms. — (17) *Į vieną medį*: padarydamas vieną lazda.

indicas nobis quid in his tibi velis? ¹⁹ loqueris ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim, et tribus Israel, quae sunt ei adiunctae: et dabo eas pariter cum ligno Iuda, et faciam eas in lignum unum: et erunt unum in manu eius.

²⁰ Erunt autem ligna, super quae scripseris in manu tua, in oculis eorum. ²¹ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: et congregabo eos undique, et adducam eos ad humum suam. ²² Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, et rex unus erit omnibus imperans: et non erunt ultra duae gentes, nec dividuntur amplius in duo regna.

²³ Neque polluentur ultra in idolis suis, et abominationibus suis, et cunctis iniquitatibus suis: et salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, et emundabo eos: et erunt mihi populus, et ego ero eis Deus. ²⁴ Et servus meus David rex super eos, et pastor unus erit omnium eorum: in iudiciis meis ambulabunt, et mandata mea custodient, et facient ea. ²⁵ Et habitabunt super terram, quam

nepasakysi, ką tai turi reikšti?

¹⁹ tu jiems kalbėk: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš imsiu Juozapo medį, kurs yra Efraimo rankoje, ir Izraelio giminės, kurios yra su juo sujungtos, ir suglautos jas su Jūdo medžiu ir padarysiu iš jų vieną medį, ir jie bus vienas mano rankoje. ²⁰ Tai ir bus medžiai, ant kurių parašai, tavo rankoje jų akivaizdoje. ²¹ Po to tu jiems sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš imsiu Izraelio vaikus iš tarpo tautų, į kurias jie nuėjo, surinksiu juos iš visur ir atvesiu juos į savo žemę. ²² Aš padarysiu iš jų vieną giminę šalyje Izraelio kalnuose, ir bus vienas karalius, kurs visus valdys; nebebus daugiau dvi giminės ir nebesuskils jos daugiau į dvi karalysti.

²³ Jie nebesusiteps daugiau savo stabais, savo nuobodomis ir savo neteisybėmis; aš išgelbėsiu juos iš visų buveinių, kuriose jie nusidėjo ir apvalysiu juos; jie bus man tauta, o aš būsiu jiems Dievas. ²⁴ Mano tarnas Dovidas bus jiems karalius, ir bus jiems visiems vienas ganytojas; jie elgsis sulig mano teisėmis, sergės mano įsakymus ir juos vykins. ²⁵ Jie gyvens šalyje, kurią aš esu davęs mano tarnui Jokūbui, ku-

(19) *Kurs yra Efraimo rankoje*, t. y. Juozapo giminės galia, kuri randasi Efraimo rankoje. Efraimas buvo žymiausi giminė; iš jos buvo pirmieji karaliai Jeroboamas, Nadabas; jos vardu buvo vadinamas visas Izraelis (Iz. 7, 2. 5. 8; Oz. 4, 17 ir k.). — *Jo rankoje*. Ebr. t.: mano rankoje. — Visi turi susijungti Dovidu namų vadovybėje, nes Dovidui buvo pažadėtas amžinas karaliavimas; atpuolimas nuo Dovidu namų buvo draug atpuolimas nuo Dievo ir jo garbinimo. — (22) *Vienas kara-*

lius: naujas Dovidas, Mesijas. Plg. Jono 10, 16.

(23) *Jie nebesusiteps...* todėl nebebus skilimo pavoju; tikras pamaldumas yra geriausia priemonė vienybei palaikyti. — *Iš visų buveinių...* Geriau LXX: iš visų atpuolimų, kuriais jie susitepė. — (24) *Dovidas*. Karalystė bus tobulai atstatyta tik Mesijo. Plg. auk. 34, 23; Iz. 40, 11; Jer. 23, 5; Dan. 9, 24; Jon. 1, 45. — (25) *Jie gyvens...* Kam šitas pažadėjimas duodamas? Tiems, kurie ištikimai laikosi Dievo įsakymų ir nuolankiai pasiduoda Me-

dedi servo meo Iacob, in qua habitaverunt patres vestri: et habitabunt super eam ipsi, et filii eorum, et filii filiorum eorum, usque in sempiternum: et David servus meus princeps eorum in perpetuum. ²⁶ Et percutiam illis foedus pacis, pactum sempiternum erit eis: et fundabo eos, et multiplicabo, et dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. ²⁷ Et erit tabernaculum meum in eis: et ero eis Deus, et ipsi erunt mihi populus. ²⁸ Et scient Gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

rioje gyveno jūsų tėvai; joje gyvens jie ir jų vaikai, ir jų vaikų vaikai per amžius, o mano tarnas Dovidas bus jų kunigaikštis amžinai. ²⁶ Aš padarysiu su jais taikos sandorą, tai bus jiems amžina sandora; aš juos sutvirtinsiu ir padauginsiu; aš pastatysiu savo šventyklą jų tarpe amžiams. ²⁷ Mano padangtė bus juose; aš būsiu jiems Dievas, o jie bus man tauta. ²⁸ Ir tautos žinos, kad aš Viešpats, kurs pašventinu Izraėlį, kai mano šventykla bus jų tarpe per amžius.

e) Izraelio neprietelių sunaikinimas.

Caput XXXVIII. ¹ Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ² Fili hominis pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Mosoch, et Thubal: et vaticinare de eo, ³ et dices ad eum: Haec dicit Dominus Deus:

38 perskyrimas. ¹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ² Žmogaus sūnau, atgręžk savo veidą prieš Gogą, prieš Magošo šalį, prieš vyriausią Mosochio ir Tubalio kunigaikštį, pranašauk apie jį ³ ir sakyk jam: Viešpats

sijui karaliui. Jei taip būtų padarę žydai, jie būtų laimėję, kas buvo Dievo žadėta 33, 11... Palestinos šalis, kurioje Dievo karalystė turėjo tarsi pirmuosius savo pagrindus, yra visos Dievo karalystės figūra (Žyd. 4, 3...), nes senoji teokratija tilpo siaurose ribose, taip kaip čia pat Dovidas paminėtas kaip figūra Kristaus. Plg. auk. 36, 28. — (26) Aš padarysiu... Plg. Ps. 109, 4; 116, 2; Jono 12, 34. — (27) Mano padangtė: buveinė. Pats Dievas ves tautą į visokią šventumą. — (28) Ir tautos... Ir pagonys pažins Dievą ir duos jam garbę. Kai Dievas įsteigs savo karalystę, pagonys pažins, kad jis Jahve-Viešpats, tikrai įvykino tai, ką jis savo švenčiausiu vardu yra pažadėjęs.

38, 1—39, 29. Aprašoma paskutinio išrinktosios tautos neprietelio Gogo galybė (38, 1-9) ir jo pikti su-

manymai (38, 10-16), Gogo pasmerkimas (38, 17-23) ir visiškas jo sunaikinimas (39, 1-20), kurio pasėka bus ta, kad pagonys pažins tikrąjį Dievą (39, 21-29).

(38, 1) *Man buvo suteiktas...* Svarbiausia žydų karalystės atstatymo sąlyga buvo sunaikinimas pasaulinės kaldėjiečių galios; bet tuo pačiu dar ne visos pagonių tautos darėsi nekenksmingos Dievo karalystei. Jau senesnieji pranašai (plg. Joel. 2, 20; 3, 9 ir Ez. 38, 17) buvo numatę paskutiniems laikams sunkią kovą su „šiaurės galybe“ ir kaip parodė skytų puolimai (ypač 7 šimtm. pirm Kristaus) gana buvo šiaurėje tautų, iš kurių šalies reikėjo bijoti sunkių kovų ateičiai. 38 ir 39 persk. pranašystėse Ezeikielis, aprašydamas paskutinio neprietelio Gogo sunaikinimą, duoda tikriausią laidą, kad visos anos tautos bus pilnai nugalė-

Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch et Thubal, ⁴ et circumagam te, et ponam frenum in maxillis tuis: et educam te, et omnem exercitum tuum, equos et equites vestitos loriceis universos, multitudinem magnam, hastam et clypeum arripientium et gladium. ⁵ Persae, Aethiopes, et Libyes cum eis, omnes scutati et galeati. ⁶ Gomer, et universa agmina eius, domus Thogorma, latera Aquilonis, et totum robur eius, populi que multitudine. ⁷ Praepara, et instrue te, et omnem multitudinem tuam, quae coacervata est ad te: et esto eis in praeceptum. ⁸ Post dies multos visitaberis: in novissimo annorum venies ad terram, quae reversa est a gladio, et congregata est de populis multis ad montes Israel, qui fuerunt deserti iugiter: haec de populis educta est, et habitabunt in ea confidenter uni-

Dievas sako taip: Štai aš einu prieš tave, Goge, tu vyriausias Mosochio ir Tubalio kunigaikštis. ⁴ Aš vaikysiu tave aplinkui ir pažabosiu tave; aš išvesiu tave ir visą tavo kariuomenę, žirgus ir raitelius, visus apsišarvojusius, didelę daugybę, apsiginklavusius jietimi, skydu ir kalaviju. ⁵ Persai, aitiopiečiai ir libijiečiai su jais, visi su skydais ir šalmais; ⁶ Gomeras ir visi jo būriai, Togormos namai, šiaurės šlaitai, visa jų jėga ir daug tautų yra su tavim. ⁷ Pasiruošk ir prirenk save ir visą savo daugybę, kuri susirinko prie tavęs, ir būk jiems įsakymų davėjas. ⁸ Po daugelio dienų tu būsi aplankytas; daugelio metų pabaigoje tu ateisi į šalį, kuri vėl laisva nuo kalavijo ir surinkta iš daugelio tautų ant Izraelio kalnų, kurie nuolat buvo tušti; jie išvesči iš tautų ir visi gyvens joje be baimės. ⁹ Pakil-

tos, kad nauja karalystė bus nenugalima ir amžinai pasiliks. Gogas yra Dievo ir tikros religijos neprietelių bei jų nugalėjimo figūra, ypač paskutiniaisiais pasaulio laikais. Vž. Apr. 20, 7... — *Goga*. Panašus vardas sutinkamas Asirijos dokumentuose: Gugu, Gagi, Gyges. Tai ne vieno asmens vardas, bet greičiau pareigos pavadinimas, kaip Paroanias, Ciesorius, kitaip sakant, vyriausias valdovas. Gogas šitoje vietoje Magogo šalies karalius. — *Prieš Magogo šalį*. Anot ebr. t.: Magogo šalyje. Magogas minimas jau Prad. 10, 2. Einant žydų padavimu tuo vardu buvę vadinami skytai (Juoz. Flav.). Anot LXX teksto Gogas čia trijų tautų Roš, Mosoch ir Tubal kunigaikštis. Anot Vulg. ir kitų jis yra vyriausias valdovas Mosochio ir Tubalio (plg. auk. 27, 13; 32, 26). Šitos tautos senais laikais gyvenusios toliau į pietus, iki buvo priverstos pasitraukti į tolimą šiaurę. — (4) *Aš išvesiu*. Ebr. t.: aš nuvylosiu. Taip

atsitiks, kai Dievas duos jam galiybės pasinaudoti proga ir puliti neapsiginklavusią tautą. Kad čia bus tik Dievo valios įvykinimas, aišku iš to, jog Gogas bus lyg arklys pažabotas ir eis kad ir nematomos rankos vedamas. — (5,6) *Persai*... Plg. auk. 30, 5 ir 27, 10. Gausinga kariuomenė renkasi iš rytų, pietų, šiaurės, iš tolimiausių šalių; rengiamas smarkiausias Dievo karalystės puolimas. Gomeras minimas pirmas tarp Japeto sūnų, Togorma tarp Gomerio sūnų. Kuš ir Put tarp Chamo sūnų. Todėl neprietelių kariuomenė susidės iš Japeto ir Chamo ainių. Gomeras yra kimeriečiai į šiaurę nuo Juodosios jūros. Togorma — vakarų Armenija, vž. auk. 27, 14. Šiaurės šlaitai — tolimiausi šiaurės kraštai. — (7) *Įsakymų davėjas*: kai ves į kovą, kurioje pats turės žūti. — (8) *Būsi aplankytas*. Vėl daroma aliuzija į galutiną Gogo likimą. Plg. Iz. 24, 22. — *Metų pabaigoje*: Mesijo karalystės laikais. Plg. Apr. 20,

versi. ⁹ Ascendens autem quasi tempestas venies, et quasi nubes, ut operias terram tu, et omnia agmina tua, et populi multi tecum.

¹⁰ Haec dicit Dominus Deus: In die illa ascendent sermones super cor tuum, et cogitabis cogitationem pessimam: ¹¹ et dices: Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes, habitantesque secure: hi omnes habitant sine muro, vectes, et portae non sunt eis: ¹² Ut diripias spolia, et invadas praedam, ut inferas manum tuam super eos, qui deserti fuerant, et postea restituti, et super populum, qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere coepit, et esse habitator umbilici terrae. ¹³ Saba, et Dedan, et negotiatores Tharsis, et omnes leones eius dicent tibi: Numquid ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam praedam congregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum, et aurum, et aufferas supellectilem, atque substantiam, et diripias manubias infinitas. ¹⁴ Propterea vaticinare fili

damas gi tu ateisi kaip audra ir lyg debes, kad apdengtumei žemę tu, ir visi tavo būriai, ir daug tautų su tavim.

¹⁰ Viešpats Dievas sako taip: Aną dieną kils tavo širdyje minčių, ir tu svarstysi pikčiausią sumanymą; ¹¹ tu sakysi: Aš pakilsiu prieš šalį, kuri neturi sienų, ateisiu pas taikiuosius, kurie gyvena be baimės; visi jie gyvena be sienų, ir jie neturi nei užkaiščių, nei durų; ¹² kad plėštumei grobį ir intumei išplėšas, kad tiestumei savo ranką prieš tuos, kurie buvo apleisti ir paskui atstatyti ir prieš tautą, kuri surinkta iš tautų, kuri pradėjo turėti nuosavybę ir gyventi žemės kalvoje. ¹³ Saba ir Dedanas, Tarsio pirkliai ir visi jo liūtai sakys tau: Argi tu ateini pasiimti išplėšų? štai grobiui plėšti tu surinkai savo daugybę, kad intumei sidabrą ir auksą, išsineštumei rakandus bei lobį ir išplėštumei begalinį grobį. ¹⁴ Todėl žmogaus sūnau pranašauk ir sakyk Gogui: Viešpats Dievas sako taip: Argi ne

7. — *Vėl laisva...* Išvesti iš liūdniausios padėties, surinkti ir sujungti iš tautų tarpo jie gyvena dabar ramiai ir saugiai. Taip aprašoma Mesijo karalystės padėtis.

(10) *Minčių*: negerų minčių. —

(11) *Kuri neturi sienų*. Anot ebr. t.: kuri yra atvira, — todėl jai yra sunku gintis. — (12) *Kurie buvo apleisti...* Ebr. t.: prieš griuvėsius, kurie dabar vėl atstatyti (nelaisvės metams pasibaigus). — *Pradėjo turėti nuosavybę*: pasiekė tam tikrą pasiturėjimo laipsnį. — *Žemės kalvoje*. Palestinos šalis draug su Jeruzale čia vadinama žemės kalva („bamba“), ne dėlto, kad ji kalnuotas kraštas, bet kad randasi tautų viduryje (auk. 5, 5), kad patogiai galėtų nešti apreiškimą į visas kitas tautas (Mik.

5, 7). — (13) *Jo liūtai*. Liūtais kitur vadinami karaliai (19, 2; 32, 2); tačiau ir labai turtingi pirkliai vadinausi pas Izaiją (23, 8) kunigaikščiais; todėl ne stebėtina, kad taip pat tautų kunigaikščiai, kurie verčiasi prekyba, čia pavadinti liūtais. Apie Sabą vz. 27, 22; apie Dedaną 27, 15; Tarsį 27, 12. Klausimais, iš kurių anot ebr. t. susidaro visa šita eil., išreiškiamas sumanytam puolimui karštas pritarimas. Kas mano tik apie žemiškus dalykus ir nori tik pasipelnyti, tas visuomet stovi Dievo karalystės persekiotojų pusėje, laukdamas sau didesnio pelno ir pritaromas kovai prieš Bažnyčią. — (14) *Tu tai žinosi*: žinosi, kad Izraelis nelaukia, nesitiki puolimo. Gal geriau LXX: tu pakilsi, t. y. pra-

hominis, et dices ad Gog: Haec dicit Dominus Deus: Numquid non in die illo, cum habitaverit populus meus Israel confidenter, scies? ¹⁵ Et venies de loco tuo a lateribus Aquilonis tu et populi multi tecum ascensores equorum universi, coetus magnus, et exercitus vehemens. ¹⁶ Et ascendes super populum meum Israel quasi nubes, ut operias terram: tu novissimis diebus eris, et adducam te super terram meam, ut sciant Gentes me, cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum, o Gog.

¹⁷ Haec dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus sum in diebus antiquis in manu servorum meorum prophetarum Israel, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te super eos. ¹⁸ Et erit in die illa, in die adventus Gog super terram Israel, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo. ¹⁹ Et in zelo meo, in igne irae meae locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna super terram Israel: ²⁰ et

tą dieną, kai mano tauta, Izraelis, gyvens be baimės, tu tai žinosi? ¹⁵ Taip, iš savo vietos nuo šiaurės šlaitų ateisi tu ir daug tautų draug su tavim, visi raiti ant žirgų, didelis būrys ir smarki kariuomenė. ¹⁶ Tu pakilsi prieš mano tautą Izraelį kaip debesis, kad apdengtumei žemę. Tu pasirodysi paskučiausiose dienose, ir aš atvesiu tave ant savo šalies, kad tautos pažintų mane, kai aš būsiu pasirodęs tavimi šventas jų akyse, o Goge.

¹⁷ Viešpats Dievas sako taip: Taigi tu esi tas, apie kurį aš esu kalbėjęs senose dienose per savo tarnus Izraelio pranašus, kurie pranašavo anų laikų dienose, kad aš atvesiu tave ant jų. ¹⁸ Ir tą dieną, Gogo atėjimo dieną prieš Izraelio šalį, sako Viešpats Dievas, atsitiks, kad mano užsidegimas ir mano narsas pakils. ¹⁹ Savo uolūme, savo rūstybės ugnyje aš tai sakau: Nes tą dieną bus didis sukrėtimas; ²⁰ prieš mano veidą sudrebės jūros žuvisys,

dėsi puolimą. — (15) *Nuo šiaurės šlaitų.* Taip nurodoma, kad Magogo šalis turėjo būti tolimoje šiaurėje. — (16) *Aš atvesiu tave...* Gogas manys, kad jis pats eina; iš tikrųjų gi jis bus Dievo vedamas, kad būtų sunaikintas ir kad Viešpats pasirodytų šventas pagonių akyse.

(17) *Senose dienose per...* Čia turima omenyje tos pranašystės, kuriomis buvo paskelbtas Dievui priešingoms tautoms teismas ir žuvinimas, pranašystės, kurios bus pilnai įvykintos paskutinio neprietelio nugalėjimu. Plg. Joël. 3, 11; Iz. 24, 1... 25, 10; 26, 21; 34, 2; Oz. 2, 18; 12, 14; Mik. 4, 13; Akab. 3, 9; Sof. 1, 14 ir k. Šitos eil. žodžiai parodo, kad Gogu ir Magogu vadinamos ne tam tikros tautos, bet visi paskutiniųjų laikų priešai, nes

pirm Ezeikielio nė vienas pranašas nėra kalbėjęs įvardžiai apie Gogą ir Magogą. Dievo apvaizda skelbia iš anksto persekiojimus, skelbė juos ir Kristus savo mokytiniais, kad sustiprintų jų tikėjimą ir pasitikėjimą. — (19) *Aš tai sakau:* nutariu. Didelis žemės drebėjimas turi aplankyti šalį, kurią puls priešai. Žemės drebėjimas apskelbs Dievo atėjimą teismo daryti pasauliui. Plg. Teis. 5, 4; Joël. 4, 16; Mik. 1, 3; Naumo 1, 5; Iz. 24, 1... — (20) *Visos tvoros:* visi sustiprinimai. Ebr. t.: visi uolų laiptai. Gyvasis ir negyvasis pasaulis drebės, ir visi tvariniai rodys savo baimę, kiekvienas savo būdu. Kas gamtoje yra ar žmogaus ranka padaryta stipriausia, grius, ir tai bus įrodymas Dievo rūstybės ir galy-

commovebuntur a facie mea pisces maris, et volucres caeli, et bestiae agri, et omne reptile, quod movetur super humum, cunctique homines, qui sunt super faciem terrae; et subvertentur montes, et cadent sepes, et omnis murus corruet in terram. ²¹ Et convocabo adversus eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius uniuscuiusque in fratrem suum dirigetur. ²² Et iudicabo eum peste, et sanguine, et imbre vehementi et lapidibus immensis: ignem, et sulphur pluam super eum, et super exercitum eius, et super populos multos, qui sunt cum eo. ²³ Et magnificabor, et sanctificabor: et notus ero in oculis multarum gentium, et scient quia ego Dominus.

Caput XXXIX. ¹ Tu autem fili hominis vaticinare adversum Gog, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch et Thubal: ² et circumagam te, et educam te, et ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: et adducam te super montes Israel. ³ Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, et sagittas tuas de manu dextera tua deiciam.

dangaus paukščiai, lauko žvėrys ir visi slankiojantys, kurie juda žemėje, ir visi žmonės, kurie yra žemės paviršiuje; kalnai bus nugriauti, virs tvoros, ir visi mūrai sugrius ant žemės. ²¹ Aš pašauksiu visuose savo kalnuose prieš jį kalaviją, sako Viešpats Dievas; kiekvieno kalavijas bus atgręžtas prieš jo brolių. ²² Aš teisiu jį maru, krauju, smarkiu lietuimi ir labai didele kruša; ugnimi ir siera aš lysiu ant jo ir ant jo kariuomenės ir ant daugelio tautų, kurios yra su juo. ²³ Aš pasirodysiu didis ir šventas ir pasidarysiu žinomas daugelio tautų akyse, ir jie žinos, kad aš Viešpats.

39 perskyrimas. ¹ Tu gi, žmogaus sūnau, pranašauk prieš Gogą, ir sakyk: Viešpats Dievas sako taip: Štai aš einu prieš tave, Goge vyriausias Mosocho ir Tubbalo kunigaikštį, ² aš vaikysiu tave aplinkui, išvesiu tave ir padarysiu, kad tu pakiltumei nuo šiaurės šlaitų, ir aš atvesiu tave ant Izraelio kalnų. ³ Aš sudaužysiu tavo kilpinį tavo kairėje rankoje ir išmesiu tavo vilyčias iš tavo de-

bės. Plg. Išm. 5, 18; Mt. 24, 29; Lk. 21, 25. — *Kalavija*. Anot. LXX: visokių baisuma. Kokie bus tie baisumai, t. y. baismės, pasakoma toliau. Kaip kitados madianitai, pilistimai, amonitai, moabitai ir edomitai (Teis. 7, 22; 1 Kar. 14, 20; 2 Kron. 20, 23), jie patys žudys vieni kitus, tuo tarpu kad kiti žus maru ir kalaviju (vz. auk. 5, 17; 14, 19; 28, 23), kaip kitados aigiptiečiai ir asirijiečiai, ir kaip Dievas buvo nubaudęs Dovidą puikybę (plg. Iš. 12, 29; 4 Kar. 19, 35; 2 Kar. 24, 15); kiti vėl žus dėl smarkiausių liūčių ir krušos, kaip neprieteliai Mo-

zės ir Jozuės laikais (Iš. 9, 24; Joz. 10, 11) ir kaip buvo pagrasyta netikriems pranašams (auk. 13, 11. 13). Plg. Išm. 5, 23; Ekkli. 46, 6; Apr. 16, 21. Ant kitų dar Dievas siųs ugnies ir sieros lietų, kaip kitados ant Sodomos, Gomoros ir tt., ant bedievio Okozijo tarnų ir kaip bendrai yra pagrasyta bedieviams, Plg. Prad. 19, 24; 4 Kar. 1, 10... Ps. 10, 7; Apr. 20, 9. Tokio pat galo susilauks tie, kurie bus prisidėję prie Gogo.

(39, 1) *Vyriausias*... Vz. auk. 38, 1. — (2) *Išvesiu*... Plg. 38, 4. 15. — (3) *Aš sudaužysiu*... Ebr. t.: aš išmu-

⁴ Super montes Israel cades tu, et omnia agmina tua, et populi tui, qui sunt tecum: feris, avibus, omnique volatili, et bestiis terrae dedi te ad devorandum. ⁵ Super faciem agri cades: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. ⁶ Et immittam ignem in Magog, et in his, qui habitant in insulis confidenter: et scient quia ego Dominus. ⁷ Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, et non polluiam nomen sanctum meum amplius: et scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israel. ⁸ Ecce venit, et factum est, ait Dominus Deus: haec est dies, de qua locutus sum. ⁹ Et egredientur habitatores de civitatibus Israel, et succendent et comburent arma, clypeum, et hastas, arcum, et sagittas, et baculos manuum, et contos: et succendent ea igni septem annis. ¹⁰ Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni, et depraedabuntur eos, quibus praedae fuerant, et diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

šinės rankos. ⁴ Izraelio kalnuose krisi tu ir visi tavo būriai, ir tavo tautos, kurios yra su tavim; plėšriems žvėrimis, paukščiams ir visiems sparnuočiams ir lauko gyvuliams aš duodu tave ryti. ⁵ Tu krisi lauko paviršiuje, nes aš esu kalbėjęs, sako Viešpats Dievas. ⁶ Aš siųsiu ugnies į Magogą ir į tuos, kurie saugiai gyvena salose; ir jie žinos, kad aš Viešpats. ⁷ Aš padarysiu savo šventą vardą žinomą mano tautos Izraelio viduje, ir aš nebeduosiu daugiau sutepti savo šventą vardą; ir tautos žinos, kad aš Viešpats, Izraelio Šventasis. ⁸ Štai tai ateis ir įvyks, sako Viešpats Dievas; tai yra ta diena, apie kurią aš esu kalbėjęs. ⁹ Tuomet išeis gyventojai iš Izraelio miestų, padegs ir sudegins ginklus, skydus ir ietis, kilpinius ir vilyčias, rankines lazdas ir vėzdus, ir degins tai ugnimi septynerius metus. ¹⁰ Jie nesigabens malkų iš apylinkių ir nesikirs iš miškų, nes kurens ugnį ginklais ir plėš tuos, kurių buvo plėšiami, ir apiplėš savo plėšikus, sako Viešpats Dievas.

šiu iš tavo kairės rankos kilpini... — Tai dar vienas nubaudimo būdas be paminėtųjų 38, 21. 22. — (4) *Plėšriems žvėrimis...* Žuvinas bus negarbingas; žuvusieji nebus palaidoti, bet palikti draskyti ir ryti laukiniams žvėrimis ir plėšriems paukščiams. — (5) *Lauko paviršiuje:* ne tik kalnuose, bet ir laukuose, todėl visur. — (6) *Siųsiu ugnies...* Ne tik Gogo kariuomenė žus, bet bus nubausti visi Dievo neprieteliai, net ir tie, kurie gyvena saugiai jūros pakraščiuose ir salose. — (7) *Nebeduosiu sutepti...* Dievo vardas sutepamas, kai neprieteliai ima didžiulis, būk jie nugaleję Dievo tautą ir Dievas jos neap-

gynės. — (8) *Ateis ir įvyks:* tikrai, būtinai įvyks. — *Esu kalbėjęs.* Vž. 38, 17. — (9) *Skydus ir ietis:* didžiuosius ir mažuosius skydus. — *Septynerius metus.* Įvairių ginklų bus taip daug, kad tauta bus aprūpinta kuru septynerius metus. Imant septynerius metus žodine prasme reiktų matyti čia iperbolinį išsireiškimą; tačiau neretai septyneri metai reiškia pas žydus neribotą laiką. Plg. Pat. 24, 16; Iz. 4, 1. Dėl šių metų paminėjimo nemaža aiškintojų mano, kad po priešų sunaikinimo dar praeis nelabai ilgas laikas, iki įvyks pasaulio pabaiga, kad nusidėjėliai galėtų pasitaisyti. Plg. Rom. 11, 25.

¹¹ Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel: vallem viatorum ad Orientem maris, quae obstupescere faciet praetereuntes: et sepelient ibi Gog, et omnem multitudinem eius, et vocabitur vallis multitudinis Gog. ¹² Et sepelient eos domus Israel, ut mudent terram septem mensibus. ¹³ Sepeliet autem eum omnis populus terrae, et erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus. ¹⁴ Et viros iugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant, et requirant eos, qui remanserant super faciem terrae, ut emudent eam: post menses autem septem quaerere incipient. ¹⁵ Et circuibunt peragrantes terram: cumque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud polinctores in valle multitudinis Gog. ¹⁶ Nomen autem civitatis Amona, et mudabunt terram.

¹⁷ Tu ergo fili hominis, haec dicit Dominus Deus: Dic omni volucris, et universis avibus, cunctisque bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: ut comedatis carnem, et bibatis sanguinem.

¹¹ Aną dieną atsitiks, kad aš duosiu Gogui garsią vietą kaipo kapą Izraėlyje, į rytus nuo jūros keleivių slėnį, kurs sukels pasibaisėjimo praeiviuose; tenai palaidos Gogą ir visą jo daugybę, ir jis vadinsis Gogo daugybės slėnis. ¹² Izraėlio namai, kad apvalytų šalį, laidos juos per septynis mėnesius. ¹³ Visa šalies tauta laidos jį, ir ta diena, kurioje aš pasirodysiu garbingas, bus jiems minėtina, sako Viešpats Dievas. ¹⁴ Jie paskirs vyrų, kurie nuolat vaikščios po šalį, kad laidotų ir ieškotų tų, kurie yra pasilikę žemės paviršiuje, kad apvalytų ją; pradės gi ieškoti po septynių mėnesių. ¹⁵ Keliaudami per šalį jie eis aplinkui ir kai pamatys žmogaus kaulą, pastatys prie jo ženklą, iki duobiakasiai palaidos jį Gogo daugybės slėnyje. ¹⁶ Miestas gi vadinsis Amona, ir taip jie apvalys žemę.

¹⁷ Taigi tu, žmogaus sūnau, Viešpats Dievas sako taip: Sakyk kiekvienam sparnuočiui, visiems paukščiams ir visiems lauko žvėrims: Sueikite, skubinkitės, skubėkite iš visur prie mano aukos, kurią aš jums pjaunu, prie didelės aukos Izraėlio kalnuose, kad ėstumėte mėsą ir gertumėte krau-

(11) Aš duosiu Gogui... Kaip didelis bus neprietelių pralaimėjimas ir sunaikinimas, pranašas čia parodo kitokiu vaizdu. Ne turtus, kurių troško (38, 12. 13), Gogas ras Izraėlyje, bet tai, kas veda į jį kapą. Kapas turi būti ne šventojoje žemėje, bet į rytus nuo Mirties jūros (47, 8). Ėbr. t.: dieną aš duosiu Gogui kapo paminklo vietą. — (12) *Septynis mėnesius*. Priešų kariuomenė turėjo būti be galo didelė ir baisi; tačiau septynių mėnesių skaičius gal yra iperbolinis (plg. auk. 9 e.). Lavonų pa-

laidojimu šalis bus apvalyta, nes visa, ką lavonai paliečia, yra sutep-ta. — (14) *Kurie yra pasilikę*... Šalyje turi nelikti nė mažiausio sutepimo. — (16) *Amona*: palaidotų žmonių daugybė (Jier.). Miestui duotas vardas turi amžinai priminti, kaip labai dėkingiems reikia būti Dievui dėl šito priešų nugalėjimo.

(17) *Mano aukos*. Užmuštieji yra pjaunamoji Viešpaties auka, nes jie žuvo, kad pasireikštų Dievo teisingumas ir šventumas. Todėl 18 e. įvardijami tokie gyvuliai, kurie buvo

¹⁸ Carnes fortium comedetis, et sanguinem principum terrae bibetis: arietum, et agnorum, et hircorum, taurorumque et altilium, et pinguium omnium. ¹⁹ Et comedetis adipem in saturitatem, et bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis: ²⁰ et saturabimini super mensam meam de equo, et equite forti, et de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

²¹ Et ponam gloriam meam in Gentibus: et videbunt omnes gentes iudicium meum, quod fecerim, et manum meam, quam posuerim super eos. ²² Et scient domus Israel quia ego Dominus Deus eorum a die illa, et deinceps. ²³ Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel, eo quod dereliquerint me, et absconderim faciem meam ab eis: et tradiderim eos in manus hostium, et ceciderint in gladio universi. ²⁴ Iuxta immunditiam eorum, et scelus feci eis, et abscondi faciem meam ab illis.

²⁵ Propterea haec dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Iacob, et miserebor omnis domus Israel: et assumam zelum pro nomine sancto meo. ²⁶ Et portabunt confusionem suam, et omnem praevaricationem, qua praevaricati sunt in me, cum habiterint in terra sua confidenter

ją. ¹⁸ Jūs ėsite karžygių mėsa ir gersite žemės kunigaikščių kraują, avinų ir eryčių, ožių, jaučių, peniukšlių ir visų riebiųjų. ¹⁹ Jūs ėsite taukus iki sočiai ir gersite kraują iki pasigėrimui iš aukos, kurią aš jums paskersiu. ²⁰ Jūs pasisotinsite ant mano stalo žirgu ir drąsiu raiteliu ir visais vyrais kovotojais, sako Viešpats Dievas.

²¹ Taip aš parodysiu savo garbę tarp tautų, ir visos tautos matys mano teisumą, kurį būsiu padaręs, ir mano ranką, kurią būsiu ant jų padėjęs. ²² Izraelio gi namai žinos, kad aš Viešpats jų Dievas nuo anos dienos ir pasikui. ²³ Ir tautos žinos, kad Izraelio namai buvo patekę nelaisvėn dėl neteisybės, nes jie buvo palikę mane, ir aš buvau paslėpęs savo veidą nuo jų, padavęs juos neprietelių rankas, taip kad jie visi žuvo kalaviju. ²⁴ Žiūrėdamas jų susitepimo ir jų kaltės aš padariau jiems ir paslėpiau nuo jų savo veidą.

²⁵ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Dabar aš gražinsiu Jokūbo belaisvius ir pasigailėsiu visų Izraelio namų ir būsiu pavydus dėl mano švento vardo. ²⁶ Jie neš savo sugėdinimą ir visą neištikimybę, kuria man nusikalto, kai jie vėl gyvens savo šalyje saugiai nieko nebijodami, ²⁷ ir kai aš

pjaunami nuodėmės ir nusikaltimo aukose. — (18) *Peniukšlių ir visų riebiųjų*. Ebr. t.: visų penėtų gyvulių Basane (anapus Jordano, plg. Atk. 3, 3 ir k.). — (20) *Žirgu ir drąsiu*... Ebr. t.: žirgu ir įėjimu gyvulių, karžygių ir visokių karių.

(21) *Ant jų*: ant Gogo ir visų pagonių tautų, nes jos jo klausė ir buvo jo sąjungininkai. — (23) *Aš*

buvau paslėpęs...: buvau jiems nemaloningas ir neteikiau pagalbos.

(25) *Aš gražinsiu*... Taip pat iš to, kad Dievas gražins izraelitus, bus visiems aišku, jog jis turėjo galios ir apsaugoti juos nuo nelaisvės. —

(26) *Jie neš savo*... Dievo tauta pripažins, kad šita malonė suteikta jai be jos nuopelnų; jau ir gražinus Dievui jiems malonė, jie nuolankiai

neminem formidantes: ²⁷ et reduxero eos de populis, et congregavero de terris inimicorum suorum, et sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum. ²⁸ Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in nationes; et congregaverim eos super terram suam, et non dereliquerim quemquam ex eis ibi. ²⁹ Et non abscondam ultra faciem meam ab eis, eo quod effuderim spiritum meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus.

būsiu sugražinęs juos iš tautų, būsiu juos surinkęs iš jų neprietelių šalių, ir kai aš būsiu jais pasirodęs šventas daugelio tautų akyse. ²⁸ Tuomet jie žinos, kad aš Viešpats jų Dievas, nes nors aš ir perkėliau juos tarp tautų, bet aš vėl surinkau juos į jų šalį ir nėvieno iš jų tenai nepalikau. ²⁹ Daugiau aš nebepaslėpsiu nuo jų savo veido, nes aš išliejau savo dvasią ant visų Izraelio namų, sako Viešpats Dievas.

2) Pranašystės apie naują tautos gyvenimą.

a) Naujosios bažnyčios aprašymas.

Caput XL. ¹ In vigesimo quinto anno transmigrationis nostrae, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est civitas: in ipsa hac die facta est super me manus

40 perskyrimas. ¹ Dvidešimt penktais mūsų ištremimo metais, metų pradžioje, dešimtą mėnesio dieną, keturioliktais metais po miesto paėmimo, tą pačią dieną atėjo ant manęs Vieš-

ir su gailėsiu atsimins savo buvusių nusikaltimus. Plg. Ekli. 5, 5. — (28) *Nėvieno...* Dievas nepaliko nėvieno ta prasme, kad visi buvo kvieisti ir turėjo galimybės grįžti. Plg. Am. 9, 9 (ebr. t.); auk. 36, 24. — (29) *Savo dvasią.* Gavimas dieviškosios dvasios su to gavimo pasėkomis (36, 27) patikrins visiems nuolatiniį nieku nesudrumstą Dievo palankumą ir nesiliaujantį Dievo malonių teikimą.

40, 1—43, 27. Antras Ezeikiėlio pranašysčių skyrius apie naujos teokratijos įsteigimą (40-48 persk.) prasideda naujosios bažnyčios aprašymu. Pranašui, regėjime atvestam į Jeruzalę (40, 1-4), parodoma be mūro aplink šventyklą išoriniai vartai į rytus (40, 5-16), išorinis šventorius ir kiti jo vartai (40, 17-27), vidaus šventoriaus vartai (40, 28-37) ir jo rakan-dai (40, 38-47), šventyklos prieangis ir kitos jos dalys (40, 48—41, 4), pristatyti trobesiai ir šventyklos pa-

puošalai bei rakandai (41, 5-26), kunigų kambariai ir visos bažnyčios dydis (42, 1-20), Dievo garbės įėjimas į šventyklą (43, 1-12), deginamųjų aukų altorius (43, 13-17) ir kaip reikia bažnyčia pašventinti (43, 18-27).

(40, 1) *Dvidešimt penktais...* Šituo dvejopu laiko nurodymu norima priminti du įvykiu, regėjimą 1, 2 ir Jeruzalės sugriovimą 33, 21. 25 ištremimo metai atitinka 573 m. pirm Kristaus. — *Metų pradžioje.* Metų pradžia vėlesniais laikais buvo rudenį (1 tišri mėn. diena); bet čia pranašas tikriausiai mini tą pačią metų pradžią, kuri anot Iš. 12, 2 buvo pirmoji Nisano mėn. diena. 10 to mėn. dieną buvo pasirenkamas Velykų avinėlis, taigi buvo atliekamas artimiausias prisirengimas švęsti atsiminimą išsigelbėjimo iš Aigipto vergijos; tas išsigelbėjimas buvo figūra ir vaizdas išsigelbėjimo Mesijo laikais. Tą pačią dieną tauta kitados

Domini, et adduxit me illuc. ² In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, et dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi aedificium civitatis vergentis ad Austrum. ³ Et introduxit me illuc: et ecce vir, cuius erat species quasi species aeris, et funiculus lineus in manu eius, et calamus mensurae in manu eius: stabat autem in porta. ⁴ Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, et auribus tuis audi, et pone cor tuum in omnia, quae ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi adductus es huc: annuncia omnia, quae tu vides, domui Israel.

⁵ Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique, et in manu viri calamus mensurae sex cubitorum, et palmo: et mensus est latitudinem aedificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.

paties ranka ir nuvedė mane tenai. ² Dieviškuose regėjimuose atvedė mane į Izraelio šalį, nuleido mane ant labai aukšto kalno, ant kurio pietų link buvo lyg kad miesto statinys, ³ ir įvedė mane tenai. Ir štai čia buvo vyras, kurio išvaizda buvo kaip skaistvario išvaizda; jo rankoje buvo lininė virvė ir matuojama nendrė kitoje rankoje; stovėjo jis vartuose. ⁴ Tas vyras man kalbėjo: Žmogaus sūnau, matyk savo akimis ir girdėk savo ausimis ir kreipk savo širdį į visa, ką aš tau rodysiu, nes tu čia atvestas, kad tai tau būtų parodyta; visa, ką tu matai, skelbk Izraelio namams.

⁵ Štai iš lauko apskakai aplink namus buvo siena; vyro rankoje buvo matuojama šešių vienu plaštaku ilgesnių mastų nendrė, ir jis išmatavo statinio storį viena nendre, taip pat aukštį viena nendre.

pradėjo eiti nuo Jordano, kad paimtų Žadėtąją žemę (Joz. 4, 19). Ta metų pradžia turėjo būti tinkamiausias momentas pamatyti ir naująją bažnyčią. — *Nuvedė mane...* Viešpaties ranka nuvedė pranašą dvasioje į Jeruzalę, kūnu jis pasiliko Babilone. — (2) *Ant labai aukšto kalno:* ant Siono, kurs neretai vadinamas aukštesniu už visus kitus kalnus (Iz. 2, 2; Mik. 4, 1). Jau pats kalno aukštumas nurodo, kad tai, ką pranašas matė, priklausė ne Sen. Testamentui, bet tam laikui, kuriame, einant pranašų skelbimais, tas kalnas turi tokį aukštį, būtent Mesijo laikui. — *Miesto statinys.* Bažnyčia buvo lyg miestas, iš visų pusių jis buvo apsuptas sienomis ir vartais, jo šventoriai buvo panašūs į gatves, sandėliai į namus. — (3) *Kaip skaistvario.* Anot LXX: kaip žerinio skaistvario. Panašiai pasirodo Zakarijui (2, 1...) angelas kaip vadovas ir aiškintojas. Anot 44, 2. 5 šičia

minimas vyras turėjo būti angelas, kurs ypatingu būdu vadinamas Viešpaties angelu ir kalba Dievo vardu. Plg. Iz. 63, 9. — *Virvė ir matuojama nendrė.* Virvė turėjo būti matuojami didesni plotai, nendre — mažesni. — *Vartuose:* šiauriniuose išorinės sienos vartuose. — (4) *Kreipk savo širdį...*: nes visa, kas bus pasakyta, labai svarbu, turės suteikti tremtiniais paguodos ir vilties, bus naujas laidas geresnės ateities ir naujos sandoros amžinumo.

(5) *Matuojama šešių vienu...* Paprastas trumpesnis mastas buvo lygus šešių delnų (24 pirštų) pločiui (48, 3, anot kitų 52, 5, ar net 55, 5 cm.), ilgesnis mastas lygus 7 delnų (28 pirštų) pločiui. Visos nendrės buvo apie 3, 5 metro. — *Statinio,* t. y. išorinės sienos aplink šventorių. Jos storumas (apie 3, 5 m.) turi parodyti jos stiprumą, kad ji juo tikriausiai skirtų šventyklą nuo nešventos vietos ir ją saugotų.

I. Bendras Ezeikiėlio matytos regėjime šventyklos vaizdas, 40, 2.

ABCD. Išorinė penkiais mastais aukšta ir tiek pat plati siena, 40, 5.
K, K, K, K. Virtuvės tautos aukoms, 46, 21-24.

a. Išorinio šventoriaus vartų statinys (vartai su prieangiu) (rytų, šiaurės ir pietų šone), 40, 6...

b. Vidaus šventoriaus vartai su prieangiu (rytų, šiaurės ir pietų šone), 40, 31.

ab. 100 mastų plotis nuo žemesniųjų vartų priešakio iki išorinio vidaus šventoriaus slenkščio, 40, 19.

P, P. Kunigų (giesmininkų) kambariai 40, 44-46.

efghe. Vidaus šventoriaus keturkampis su deginamųjų aukų altoriumi viduryje, 40, 47.

Z. Atskiras trobesys bažnyčios užpakalyje, vakaruose, 41, 12...

G, G. Laisvas plotas aplink bažnyčią, 41, 10.

S, S. Išdinė, 42, 1...

R, R. Takas, 42, 4.

P, K. Kunigų virtuvės, 46, 19, 20.

II. Išorinio šventoriaus vartų statinys (vartai su prieangiu), 40, 6.

A. Slenkstis, 40, 6.

m. Laiptai, 40, 6.

C, C, C. Šoniniai kambariai, 40, 7.

B. Slenkstis prieangio viduje, 40, 8.

H. Vartų prieangis, 40, 8.

D, D. Tarp kambarių penkių mastų šulai, 40, 7.

ik. Prieangio iškyšuliai, 40, 9.

p. Priešakis ties kambariais, 40, 12.

A, B. Takas šventoriaus vartų prieangio viduriu 50 mastų ilgas, 40, 15.

III. Vidaus šventoriaus vartų statinys (vartai su prieangiu), 40, 32. 33.

H. Vartų prieangis, 40, 34.

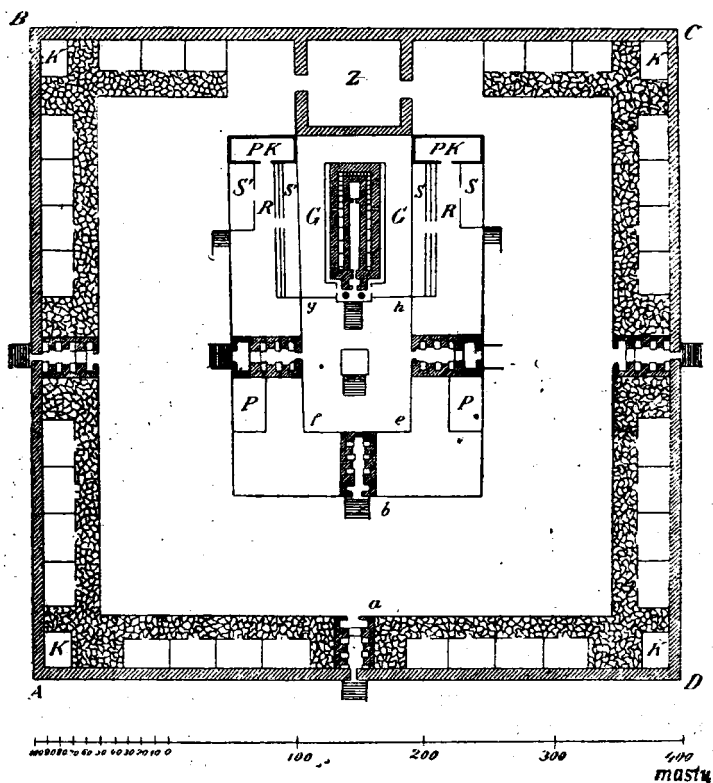
E, D. Vieta aukoms plauti, 40, 38.

a, a, a, a. Stalai vartų prieangyje, 40, 39.

b, b, b, b. Stalai prie sienos, 40, 40.

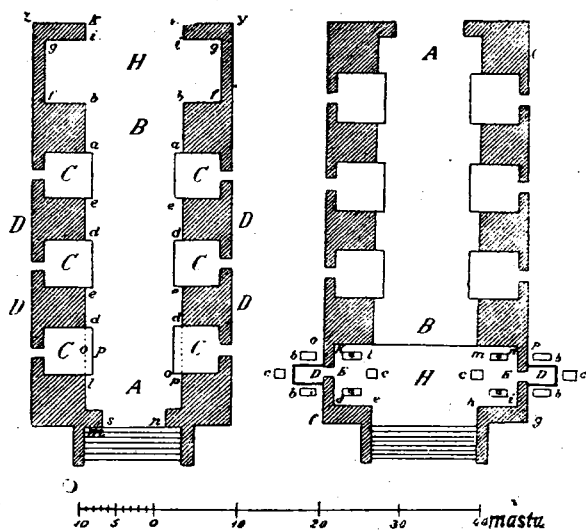
c, c, c, c. Akmeniniai stalai, 40, 42.

I.

II.

III.

⁶ Et venit ad portam, quae respiciebat viam orientalem, et ascendit per gradus eius: et mensus est limen portae calamo uno latitudinem, id est, limen unum calamo uno in latitudine: ⁷ et thalamum uno calamo in longum et uno calamo in latum: et inter thalamos, quinque cubitos: ⁸ et limen portae iuxta vestibulum portae intrinsecus, calamo uno. ⁹ Et mensus est vestibulum portae octo cubitorum, et frontem eius duobus cubitis: vestibulum autem portae erat intrinsecus. ¹⁰ Porro thalami portae ad viam Orientalem, tres hinc et tres inde: mensura una trium, et mensura una frontium ex utraque parte. ¹¹ Et mensus est latitudinem liminis portae, decem cubitorum: et longitudinem portae, tredecim cubitorum: ¹² Et marginem ante thalamos cubiti unius: et cubitus unus finis utrinque: thalami autem, sex cubitorum erant hinc et inde. ¹³ Et mensus est portam

⁶ Jis atėjo pas vartus, kuriais išeinama į rytus, užkopo jų laiptais ir išmatavo vartų slenkščio plotį viena nendre, tai yra, slenkstis buvo viena nendre platus; ⁷ taip pat išmatavo šoninius kambarius išilgai viena nendre ir skersai viena nendre, o tarp kambarių buvo penkių mastų tarpas. ⁸ Jis išmatavo vartų slenkstį prieangio viduje viena nendre. ⁹ Jis dar išmatavo vartų prieangį aštuoniais mastais ir jo iškyšulius dviem mastais; tas prieangis buvo viduje. ¹⁰ Šoninių kambarių prie vartų į rytus buvo trys vienoje pusėje ir trys kitoje; visų trijų buvo tas pat didumas, ir iškyšulių iš abiejų šalių buvo tas pat didumas. ¹¹ Po to jis išmatavo vartų slenkščio plotį dešimčia mastų ir vartų ilgį trylika mastų, ¹² taip pat priešakį ties kambariais vienu mastu; jis buvo vieno masto abiejuose šonuose; šoniniai gi kambariai turėjo po šešis mastus viename ir kitame šone.

(6) *Jų laiptais*: kurių buvo septyni. Vž. LXX t., žem. 22. 26 e. — *Viena nendre platus*. Tokio pat storumo buvo visa siena aplink šventorių. — (7) *Kambarius*. Prie vartų šventoriaus pusėje buvo trobesys, į kuri, slenkstį perėjęs, angelas įeina ir kuri matuoja. Vartų trobesyje buvo viename ir kitame šone po tris kambarius (10 e.), kuriuose turėjo gyventi bažnyčios sargai. Kambariai buvo atskirti vienas nuo kito ne paprasta siena, bet storių penkių mastų mūru. Angelas eina trobesio viduriu pro šonuose esančius kambarius ir prieina antrą vartų slenkstį, kuri jis taip pat išmatuoja. — (9) *Jo iškyšulius*: sienų šulius (piliorius) ar piliastus dviejuose angos šonuose. — (10) *Kambarių...* Rytų vartų trobesyje buvo trys vienodo dydžio kambariai šiaurės šone ir trys tokie pat kambariai pietų šone; kambarį nuo kambario skyrė pen-

kiais mastais storas mūras. — (11) *Vartų slenkščio plotį*. Ebr. t.: vartų angos plotį. Toks pat buvo šventyklos angos plotis (41, 2), kitoks tačiau buvo jos prieangio platumas (40, 48). — *Trylika mastų*. Šita eil. dalis labai neaiški ir sunkiai suprantama; ji aiškinama labai įvairiai, tačiau nėra davinii, kuriais remiantis būtų galima laikyti vieną aiškinimą tikresniu už kitą. — (12) *Priešakį ties kambariais*. Nuo išorinių vartų į šventoriųėjo 13 mastų platus takas (koridorius), kurio vienoje ir kitoje pusėje buvo po tris labai storomis sienomis kitas nuo kito atskirtus kambarius. Ties pačiais kambariais takas buvo dviem mastais siauresnis, nes po vieną mastą vienoje ir kitoje pusėje buvo prijungta prie kambarių, gal tam tikrais krotais, kurie ir vadina-mi čia kambarių priešakių. — (13) *Angą ties anga*. Įeinamos kambarių durys turėjo būti iš šventoriaus pusės,

a tecto thalami, usque ad tectum eius, latitudinem vigintiquinque cubitorum: ostium contra ostium.

¹⁴ Et fecit frontes per sexaginta cubitos: et ad frontem atrium portae undique per circuitum.

¹⁵ Et ante faciem portae, quae pertingebat usque ad faciem vestibuli portae interioris, quinquaginta cubitos. ¹⁶ Et fenestras obliquas in thalami, et in frontibus eorum, quae erant intra portam undique per circuitum: similiter autem erant et in vestibulis fenestrae per gyrum intrinsecus, et ante frontes pictura palmarum.

¹⁷ Et eduxit me ad atrium exterius, et ecce gazophylacia, et pavementum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti. ¹⁸ Et pavementum in fronte portarum secundum longitudinem porta-

¹³ Jis išmatavo vartų plotį nuo vieno šoninio kambario stogo iki kito stogui dvidešimt penkiais mastais, angą ties anga. ¹⁴ Jis padarė iškyšulius šešių dešimtų mastų ir prie iškyšulio prieangį apskaičiavo aplink vartus. ¹⁵ Nuo vartų priešakio einant prie vidaus vartų prieangio priešakio buvo penkios dešimtys mastų. ¹⁶ Įžulsnūs langai buvo šoniniuose kambariuose ir jų iškyšuliuose, kurie buvo vartų viduje aplinkui visuose šonuose; taip pat ir prieangiuose buvo langai aplinkui į vidų, o ant iškyšulių buvo palmių vaizdai.

¹⁷ Toliau jis nuvedė mane į išorinį šventorių, ir štai čia buvo sandėlių; šventoriaus asla buvo išklota aplinkui akmenimis, aplink aslą gi buvo trys dešimtys sandėlių. ¹⁸ Asla ties vartais sulig vartų ilgiu buvo žemesnė. ¹⁹ Jis

ne iš tarp kambarių buvusio tako (koridoriaus). Matuojant tarpą nuo durų per kambarį (6 m.), taką (13 m.) ir kitoje pusėje buvusį kambarį (6 m.) iki šito durų buvo gautas viso išorinių vartų statinio plotis lygus 25 mastams; toks pat plotis buvo atstas ir matuojant nuo vieno stogo krašto iki kitam. — (14) *Padarė*: įvertino, ne nendre matuodamas, bet iš akies. — *Iškyšulius*: kurie paminėti 10 eil. Jie rodėsi esą 60 mastų aukšti. Tačiau nėra tikrų davinių, kad čia tikrai kalbama apie iškyšulių aukštį. — *Prieangį*. Jis turėjo būti prie vartų statinio šventoriaus pusėje. — (15) *Nuo vartų...* Ties išoriniais įeinamaisiais vartais buvo kiti, vidaus vartai, kurie buvo toje vietoje, kur iš vartų prieangio įeinama į kitą prieangį. Pirmojo slenkščio buvo 6 mastai, trijų kambarių plotis 18 mastų, abiejų storų sienų tarp trijų kambarių plotis 10 mastų, antro slenkščio vėl 6 mastai ir iškyšulio storis 2 mastai, viso 50 mastų. Visame aprašyme vartai imami platesne ir siauresne prasme; jais vadinama ir visas vartų statinys su jo

įvairiomis dalimis, ir tik ta jo dalis, pro kurią įeinama ar išeinama, todėl išoriniai ir vidaus vartai. — (16) *Įžulsnūs*: į oro pusę angštesni, į vidų erdvesni. Kurioje vietoje iš tikrųjų tie langai buvo, neaišku. — *Palmių*. Palmės yra gyvumo ir nuolatinės jėgos vaizdas. Todėl teisieji palyginami su palmėmis (Ps. 91, 13 ir k. Pat. 11, 28 ir k.). Palmės yra taip pat nugalėjimo vaizdas (Jo. 12, 13; Apr. 7, 9). Taigi palmių drožiniai turi išreikšti tai, ką pranašas yra pasakęs savo žodžiais 11, 19 ir 36, 26.

(17) *Į išorinį šventorių*. Aplink bažnyčią buvo du šventoriai, vienas kitame. Išorinis šventorius mūru atskirtas nuo miesto buvo žemesnis už vidaus šventorių, į kurį reikėjo lipti laiptais. — *Sandėlių*: kambarių pastatytų tikriausiai prie ėjusios aplink šventorių sienos. Tokių pat sandėlių yra buvę Saliamono bažnyčioje (vz. 1 Kron. 28, 12; 4 Kar. 23, 11; Jer. 35, 4; 36, 10) ir paskui Zorobabelio bažnyčioje (vz. Neem. 13, 4). — (18) *Ties vartais*: ties išorinio šventoriaus vartais. Asla ties vartais buvo žemesnė ta prasme, kad visas vi-

rum erat inferius. ¹⁹ Et mensus est latitudinem a facie portae inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem, et ad Aquilonem. ²⁰ Portam quoque, quae respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, mensus est tam in longitudine, quam in latitudine ²¹ Et thalamos eius tres hinc, et tres inde: et frontem eius, et vestibulum eius secundum mensuram portae prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, et latitudinem viginti quinque cubitorum. ²² Fenestrae autem eius, et vestibulum, et sculpturae secundum mensuram portae, quae respiciebat ad Orientem: et septem graduum erat ascensus eius, et vestibulum ante eam. ²³ Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, et Orientalem: et mensus est a porta usque ad portam centum cubitos. ²⁴ Et eduxit me ad viam australem, et ecce porta, quae respiciebat ad Austrum: et mensus est frontem eius, et vestibulum eius iuxta mensuras superiores. ²⁵ Et fenestras eius, et vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, et latitudine viginti quinque cubitorum. ²⁶ Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: et vestibulum ante fores eius: et caelatae palmae erant, una hinc, et

išmatavo plotį nuo žemesniųjų vartų priešakio iki išorinio vidaus šventoriaus iškyšulio: buvo gi šimtas mastų taip į rytus kaip į šiaurę. ²⁰ Taip jis matavo ir tuos išorinio šventoriaus vartus, kurie buvo į šiaurę, būtent jų ilgį ir plotį, ²¹ lygiai ir šoninius jų kambarius, kurių trys buvo viename šone ir trys kitame, jų iškyšulius ir prieangį; šitie buvo tokio pat didumo kaip pirmųjų vartų; visi vartai buvo penkiomis dešimtimis mastų ilgi ir dvidešimt penkiais mastais platus. ²² Jų langai, prieangis ir išpjaustymai buvo tokie pat kaip vartų į rytus; septyniais laiptais buvo einama į juos aukštyn, ir ties jais buvo prieangis. ²³ Ties šiaurės ir ties rytų vartais buvo vidaus šventoriaus vartai, ir jis išmatavo tarpą nuo vieno vartų iki kitų vartų vienu šimtu mastų. ²⁴ Po to jis nuvedė mane pietų link, o štai ir tenai buvo vieni vartai į pietus; ir jis matavo jų iškyšulius ir prieangį, tokiuos pat kaip kitų. ²⁵ Ir šitų langai ir prieangiai aplinkui buvo kaip kiti langai; ilgis buvo penkių dešimtų mastų ir plotis dvidešimt penkių mastų. ²⁶ Septyniais laiptais buvo į juos kopinama, ties jų anga buvo prieangis, ir ant jo iškyšulių buvo išpjaustytos palmės, viena viename šone, kita kitame. ²⁷ Taip pat vidaus šventorius turėjo vartus į

daus šventorius taigi ir jo asla buvo aukštesnėje vietoje; į tą vidaus šventorių iš išorinio buvo 8 laiptai (31 e.). — (19) *Nuo žemesniųjų vartų*: kurie buvo išoriniame, todėl žemesniame šventoriuje. — *Iki išorinio...* Taip buvo matuojamas viso žemesniojo šventoriaus plotas. — (20) *Vartus, kurie buvo į šiaurę*. Šiaurės vartai iš išorinio šventoriaus buvo visai

tokie pat kaip ir rytų vartai; ir šiaurės vartai įvardijamos svarbiausios jų dalys: šoniniai kambariai, iškyšuliai, prieangis ir tt. — (22) *Ties jais buvo prieangis*: šventoriaus pusėje; todėl ne toje vartų vietoje, prie kurios buvo prieinama laiptais, bei priešingoje, ten, kur iš vartų statinio buvo įeinama į patį šventorių. — (23) *Ties šiaurės...* Įėjus pro šiaurės vartus

altera inde in fronte eius. ²⁷ Et porta atriū interioris in via australi: et mensus est a porta usque ad portam in via australi, centum cubitos.

²⁸ Et introduxit me in atrium interius ad portam australem: et mensus est portam iuxta mensuras superiores. ²⁹ Thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius eisdem mensuris: et fenestras eius, et vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, et latitudinis viginti-quinque cubitos. ³⁰ Et vestibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, et latitudine quinque cubitorum. ³¹ Et vestibulum eius ad atrium exterius, et palmas eius in fronte: et octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam. ³² Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem: et mensus est portam secundum mensuras superiores. ³³ Thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius sicut supra: et fenestras eius, et vestibula eius in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine vigintiquinque cubitorum. ³⁴ Et vestibulum eius, id est atriū exterioris: et palmae caelatae in fronte eius hinc et inde: et in octo gradibus ascensus eius. ³⁵ Et introduxit me ad portam, quae respiciebat ad Aquilonem: et mensus est secundum mensuras superiores. ³⁶ Thalamum eius, et

pietus, ir jis išmatavo nuo tų vartų tarpą pietų link iki kitų vartų vienu šimtu mastų.

²⁸ Jis įvedė mane į vidaus šventorių pietų vartais ir matavo tuos vartus, kurių dydis buvo toks pat kaip kitų; ²⁹ matavo taip pat lygius kitiems šoninius kambarius, jų iškyšulius ir jų prieangį, be to jų langus ir jų prieangį aplinkui penkiomis dešimtimis mastų ilgą ir dvidešimt penkiais mastais platų. ³⁰ Prieangis aplinkui buvo dvidešimt penkiais mastais ilgas ir penkiais mastais platus. ³¹ Prieangis buvo išorinio šventoriaus pusėje ir ant jo iškyšulių buvo išpjaustyta palmių, į jį buvo einama aukštyn aštuoniais laiptais. ³² Po to jis nusivedė mane į vidaus šventorių rytų šone ir matavo tokio pat didumo kaip aukščiau vartus ³³ su jų šoniniais kambariais, jų iškyšuliais ir jų prieangiu, taip pat su jų langais ir prieangiais aplinkui; jie buvo penkiomis dešimtimis mastų ilgi ir dvidešimt penkiais mastais platus. ³⁴ Jis išmatavo jų prieangį, kurs buvo išorinio šventoriaus pusėje; palmių išpjaustymai buvo ant iškyšulių viename ir kitame šone, ir buvo į juos einama aukštyn aštuoniais laiptais. ³⁵ Po to jis nusivedė mane pas vartus į šiaurę ir matuodamas juos rado lygius kitiems

į išorinį šventorių ir paėjus tiesiai viena šimta mastų buvo prieinama prie kitų vartų, kurie jau priklausė aukštesniajam vidaus šventoriui. Visai taip pat buvo įėjus pro rytų ir pagaliau pro pietų vartus.

(30) *Prieangis aplinkui...* LXX t. šitos eil. visai nėra, taip pat daugelyje ebr. rankraščių. Taip kaip dabar

ji skaitoma, ji, be abejo, yra klaida. — (31) *Prieangis buvo...* Prie išorinių vartų prieangis buvo šventoriaus pusėje, į vidaus gi šventoriaus vartus buvo einama per prieangį. — *Buvo einama aukštyn...* todėl vidaus šventorius buvo aštuoniais laiptais aukščiau negu išorinis. Plg. žem. 34 ir 37 eil.

frontem eius, et vestibulum eius, et fenestras eius per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine vigintiquinque cubitorum. ³⁷ Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius: et caelatura palmarum in fronte eius hinc et inde: et in octo gradibus ascensus eius.

³⁸ Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lavabant holocaustum. ³⁹ Et in vestibulo portae, duae mensae hinc, et duae mensae inde: ut immoletur super eas holocaustum, et pro peccato, et pro delicto. ⁴⁰ Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portae, quae pergit ad Aquilonem, duae mensae: et ad latus alterum ante vestibulum portae, duae mensae. ⁴¹ Quattuor mensae hinc, et quattuor mensae inde: per latera portae octo mensae erant, super quas immolabant. ⁴² Quattuor autem mensae ad holocaustum, de lapidibus quadris exstructae: longitudine cubiti unius et dimidii: et latitudine cubiti unius et dimidii: et altitudine cubiti unius: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, et

³⁶ su jų šoniniais kambariais, jų iškyšuliais, jų prieangiu ir jų langais aplinkui; jie buvo penkio-
mis dešimtimis mastų ilgi ir dvi-
dešimt penkiais mastais platus.
³⁷ Jų prieangis buvo išorinio šven-
toriaus pusėje; palmių išpjausty-
mai buvo ant iškyšulių viename
ir kitame šone, ir aštuoniais laip-
sniais buvo į jį einama aukštyn.

³⁸ Į kiekvieną sandėlį buvo įė-
jimas vartų iškyšuliuose; tenai
plaudavo deginamąsias aukas.
³⁹ Vartų prieangyje stovėjo du
stalu viename ir du stalu kitame
šone, kad ant jų būtų pjauna-
mos deginamosios aukos, nuodė-
mės ir nusikaltimo aukos. ⁴⁰ Lau-
ke prie šoninės sienos einančios
aukštyn angos link tų vartų, ku-
rie atgręžti į šiaurę, buvo du
stalu ir prie kitos šoninės sie-
nos ties vartų prieangiu buvo du
stalu. ⁴¹ Keturi stalai buvo vie-
name šone ir keturi stalai kitame;
vartų šonuose buvo aštuoni sta-
lai, ant kurių buvo pjaunamos
aukos. ⁴² Keturi gi stalai buvo
deginamajai aukai, pastatyti iš
kertuotų akmenų, pusantru mastu
ilgi, pusantru mastu platus ir
vienu mastu aukšti pasidėti įran-
kiams, kuriais buvo skerdžia-

(38) Į kiekvieną... Ebr. t.: buvo vienas kambarys, kurio įėjimas buvo iš vartų prieangio. — Vidaus šventorius buvo skirtas aukoms atnašauti, todėl toliau kalbama visų pirma apie tuos dalykus, kurie buvo reikalingi aukoms prirengti. — (39) *Deginamosios aukos...* Plg. Kun. 1, 3-17; 4, 3... 5, 15; 7, 1. Kunigų įstatymu buvo įsakyta aukas daryti šiauriniame altoriaus šone (Kun. 1, 11). — (40) *Lauke*: ne pačiame vartų statinyje. Kalbama čia apie vidaus šventoriaus vartus rytų pusėje. Jų statinio vienas šonas buvo atgręžtas į šiaurę, kitas į pietus. Stovint prie

šiaurinio šono (sienos) buvo matomi vidaus šventoriaus vartai į šiaurę, atsistojus kitame šone matėsi pietų vartai. Kaip buvo sutvarkyti dalykai rytų vartuose, taip tikriausiai jie buvo sutvarkyti ir kituose vartuose. — (41) *Keturi...* Du buvo prieangyje, du lauke. — (42) *Keturi gi stalai...* Kaip pats skaičius rodo, tai turėjo būti kiti stalai, ne aukščiau paminėtieji. Kadangi šitie buvo akmeniniai, tai kiti tikriausiai buvo mediniai. Viso tat buvo skirta aukoms prirengti dvylika stalų. Įrankiai gyvuliams skersti anot 43 e. buvo pasidedami tikriausiai ant stalų briaunų.

victima. ⁴³ Et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis. ⁴⁴ Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portae respicientis ad Aquilonem: et facies eorum contra viam Australem, una ex latere portae Orientalis, quae respiciebat ad viam Aquilonis. ⁴⁵ Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit viam Meridianam, sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi. ⁴⁶ Porro gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium, altaris. Isti sunt filii Sadoc, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei.

⁴⁷ Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, et latitudine centum cubitorum per quadrum: et altare ante faciem templi.

⁴⁸ Et introduxit me in vestibulum templi: et mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, et quinque cubitis inde: et latitudi-

mos deginamosios ir kitos aukos. ⁴³ Jų briaunos buvo per plaštaką įlenktos į vidų aplinkui; tie stalai buvo skirti aukų mėšai. ⁴⁴ Skyrium nuo vidaus vartų buvo giesmininkų kambariai vidaus šventoriuje, šone tų vartų, kurie atgręžti į šiaurę; jų priešakiai buvo atgręžti į pietus; vienas gi buvo rytų vartų šone, atgręžtas į šiaurę. ⁴⁵ Jis man tarė: Šitas kambarys, kurs atgręžtas į pietus, bus tiems kunigams, kurie atlieka bažnyčios tarnybą. ⁴⁶ Kambarys gi, kurs atgręžtas į šiaurę, bus tiems kunigams, kurie atlieka altoriaus tarnybą; tai yra Sadoko sūnūs, kurie iš Lėvio sūnų tarpo artinasi prie Viešpaties, kad jam tarnautų.

⁴⁷ Jis išmatavo šventorių išilgai šimtu mastų ir skersai šimtu mastų; jis buvo keturkampis; altorius gi stovėjo ties bažnyčios priešakiau.

⁴⁸ Jis įvedė mane į bažnyčios prieangį ir išmatavo prieangį penkiais mastais viename šone ir penkiais mastais kitame šone,

— (43) *Įlenktos*; kad padėti ant stalų dalykai nenukristų žemėn. — (44) *Skyrium nuo...* Anot LXX: vidaus šventoriuje buvo du kambariai, vienas šiaurės vartų šone atgręžtas į pietus, kitas pietų vartų šone atgręžtas į šiaurę. Tuodu kambariu buvo vienas ties kitu; jie buvo paskirti kunigams (45 e.). — (45) *Atlieka bažnyčios tarnybą*. Šiaurės vartų pusėje buvęs kambarys buvo paskirtas tiems kunigams, kurie patarnaudavo pačiai bažnyčiai, kitas gi tiems, kurie tarnavo altoriui ir dalyvavo aukų atnašavime. — (46) *Sadoko*. Sadokas iš Eleazaro ainijos yra žinomas savo ištverminga ištikimybė Dovidui, dėl kurios jis buvo pastatytas vyriausioju kunigu Abiataro vieton (3 Kar. 2, 35). Ne visi Aarono ainiai

prileidžiami prie kunigų pareigų, tik tie, kurie buvo iš Sadoko giminės. Tuo parodoma, kad Dievas savo pasirinkimu, ne kilmės teisių žiūrėdamas, ims sau kunigus.

(47) *Altorius gi...*: ant vidurio kelio iš šiaurės vartų į pietų vartus; todėl žmonės susirinkę melstis prie tų dviejų vartų galėjo gerai jį matyti.

(48) *Prieangį penkiais...*: prieangio iškyšulių storį penkiais mastais. — *Ir vartų plotį...* Čia tekste išleisti žodžiai, kurie teisingai skaitomi LXX: ir vartų plotį keturiolika mastų ir vartų sienas trimis mastais vienoje ir trimis mastais kitoje pusėje. — Todėl viso vidaus prieangio nuo šiaurinės sienos iki pietų sienai buvo 14 + 3 + 3, t. y. 20 mastų. Tai ir vadinama 49 e. prieangio ilgiu. —

IV. Bažnyčia, 40, 48.

B. Bažnyčios prieangis, 40, 48.

ab, cd. Bažnyčios prieangio iškyšulių storis 5 mast., 40, 48.

be, df. Iškyšulių plotis 3 mast., 40, 48.

ac. Angos plotis 11 (10) mast., 40, 49.

il, km. Bažnyčios angos iškyšulių storis 6 mast., 41, 1.

ik. Bažnyčios angos plotis 10 mast. 41, 2.

hi, ol, kg, mn. Šoninės durų sienos plotis 5 mast. 41, 2.

C. Šventoji bažnyčios dalis, 41, 1.

D. Švenčiausioji bažnyčios dalis.

on, pq. Šventosios bažnyčios dalies plotis 20 mast., 41, 2.

op, nq. Šventosios bažnyčios dalies ilgis 40 mast., 41, 2.

rt, su. Švenčiausios bažnyčios dalies iškyšulių storis 2 mast., 40, 3.

pr, sq. Šoninės durų sienos plotis 7 mast., 40, 3.

rs, tu. Švenč. bažn. dalies durų anga 6 mast., 40, 3.

vw, xy. Švenč. bažn. dalies ilgis 20 mast., 40, 4.

vx, wy. Švenč. bažn. dalies plotis 20 mast., 40, 4.

$\alpha\beta$ Bažnyčios sienos storis 6 mast., 41, 5.

$\beta\gamma$ Šoninio statinio plotis 4 mast., 41, 5.

E. Šoniniai kambariai, 40, 6...

$\gamma\delta$ Sienos aplink šoninius kambarius storis 5 mast., 41, 9.

F, G. Šoninio statinio durys, 41, 11.

V. Deginamųjų aukų altorius, 43, 13-16.

bd, bc, ab. Griovelis aplink deginamųjų aukų altorių.

A. Altoriaus pamatai.

B. Altoriaus cokolis.

C. Altoriaus papėdė.

D. Altoriaus židiny.

ef. Cokolio aukštis 2 mast.

fg. Cokolio užkirtimai 1 mast.

gh. Altoriaus papėdės aukštis 4 mast.

hi, mn. Papėdės užkirtimai 1 mast.

i, k. Židinio aukštis 4 mast.

k, l. Židinio ragai.

im, kl. Židinio ilgis ir plotis 12 mast.

nem portae trium cubitorum hinc, et trium cubitorum inde. ⁴⁹ Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, et latitudinem undecim cubitorum, et octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnae erant in frontibus: una hinc, et altera inde.

Caput XLI. ¹ Et introduxit me in templum, et mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, et sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi. ² Et latitudo portae, decem cubitorum erat: et latera portae, quinque cubitis hinc, et quinque cubitis inde: et mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, et latitudinem viginti cubitorum.

³ Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portae duos cubitos: et portam, sex cubitorum: et latitudinem portae, septem cubitorum. ⁴ Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, et latitudinem eius viginti cubitorum, ante faciem templi: et dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum.

⁵ Et mensus est parietem domus sex cubitorum: et latitudi-

taip pat vartų plotį trimis mastais viename šone ir trimis mastais kitame šone. ⁴⁹ Prieangis buvo dvidešimčia mastų ilgas ir vienuolika mastų platus, į jį buvo einama aukštyn aštuoniais laiptais. Prie iškyšulių buvo du šulū, vienas viename šone, kitas kitame.

41 perskyrimas. ¹ Jis įvedė mane į bažnyčią ir išmatavo iškyšulius; jie buvo šešiais mastais stori viename šone ir šešiais kitame, sulig buveinės storiu. ² Angos plotis buvo dešimties mastų, o šoninės durų sienos buvo penkių mastų vienoje pusėje ir penkių mastų kitoje pusėje; jis išmatavo jos ilgį keturiomis dešimtėmis mastų ir plotį dvidešimčia mastų.

³ Įėjęs į vidų jis išmatavo durų iškyšulį dviem mastais, duris šešiais mastais ir durų sienos plotį septyniais mastais. ⁴ Po to jis išmatavo jo ilgį dvidešimčia mastų ir jo plotį dvidešimčia mastų ties bažnyčios priešakiu. Ir jis man tarė: Tai visų švenčiausia.

⁵ Po to jis matavo namų sieną šešiais mastais ir šoninio sta-

(49) *Vienuolika*. Tikriausiai LXX: dešimtis. — *Aštuoniais*. LXX: dešimčia. Ir šitas skaitmuo gal tikresnis, nes juo šventesnė buvo vieta, tuo daugiau laiptų buvo į ją einama: septyni laiptai buvo į išorinį šventorių, aštuoni į vidaus šventorių, todėl 10 laiptų turėjo būti į pačios šventyklos prieangį.

(41,1) *Iškyšulius*: kurie buvo tarp šventyklos prieangio ir šventosios bažnyčios dalies; jie buvo vienu mastu storesni už tuos, kurie buvo prieangio priešakyje. — (2) *Dvidešimčia mastų*: kaip Saliamono bažnyčioje, 3 Kar. 6, 2. 3...

(3) *Dviem mastais*. Sieną tarp šventosios bažnyčios dalies ir šven-

čiausios buvo, palyginus su kitomis, visai nestora, tik dviejų mastų. Bažnyčia buvo laikoma taip šventa, kad angelas nė regėjime neveda pranašo į jos vidų, tik pats įėjęs pasako, kokie buvo jos dydžiai. — *Durų sienos*: siena vienoje ir kitoje durų pusėje; ir čia gaunoma tas pat šventyklos plotis kaip auk. $7 + 6 + 7$, tai yra 20 mastų. — (4) *Dvidešimčia mastų*: kaip Saliamono bažnyčioje. — *Ties bažnyčios priešakiu*, t. y. ties šventąja jos dalimi.

(5) *Sieną šešiais...* Pačios šventyklos siena tik apačioje buvo šešiais mastais stora; aplink tą sienos apačią ėjo pirmoji eilė kambarių, kurie buvo keturiais mastais platus. Aukš-

nem lateris quattuor cubitorum undique per circuitum domus. ⁶ Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: et erant eminentia, quae ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, et non attingerent parietem templi. ⁷ Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, et in coenaculum templi deferebat per gyrum: idcirco latus erat templum in superioribus: et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium. ⁸ Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio: ⁹ et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: et erat interior domus in lateribus domus. ¹⁰ Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique, ¹¹ et ostium lateris ad orationem: ostium unum ad viam Aquilonis, et ostium unum ad

tinio plotį keturiais mastais apsuikai aplink namus. ⁶ Šoninių gi kambarių, kambarys prie kambario, buvo du kart trisdešimts trys; aukštesnieji ėjo išilgai bažnyčios mūro aplink visus šonus taip, kad jais rėmėsi ir nebuvo įleisti į bažnyčios sieną. ⁷ Tenai buvo kelias apsuikai kylas aukštyningiu, kurs sukdamos vedė į bažnyčios aukštą; todėl bažnyčia aukštumoje buvo platesnė, ir taip iš apačios buvo einama į viršutinį aukštą per vidurinį. ⁸ Aš mačiau namuose paaukštinimą aplinkui, o šoninių kambarių didumas buvo vienos šešių mastų nendrės. ⁹ Plotis sienos, kuri skyrė šoninius kambarius nuo oro pusės, buvo penkių mastų; vidaus namai buvo šoninių namų kambarių apsupti. ¹⁰ Atstumas nuo kambarių buvo visur aplink namus dvidešimties mastų. ¹¹ Vienos šoninio statinio durys buvo atgręžtos į maldos vietą, vienos į šiaurę ir vienos į pietus; mal-

čiau šventyklos siena buvo vienu mastu plonesnė, todėl buvusieji ties ta jos dalimi antrojo aukšto kambariai buvo jau penkiaais mastais platus. Dar aukščiau siena buvo vėl vienu mastu plonesnė ir trečiojo aukšto kambariai ties ta dalimi buvo šešiais mastais platus. Siena ėjo siauryn ne pamažu, bet užkirtimais; ant pirmojo užkirtimo buvo paremti antrojo aukšto kambarių sijų galai, neleidžiant jų į sieną, taip pat ant antrojo užkirtimo buvo padėti trečiojo aukšto kambarių sijų galai. Nedaryti sienoje skylių sijoms reikalavo bažnyčios šventumas. — (6) *Kambarių prie...* Anot ebr. t.: ant pirmojo buvo antras, ant antrojo trečias ir tai tris dešimtis kartų. Todėl kambarių trijuose aukštuose buvo viso 90. — (7) *Tenai buvo kelias...* Ebr. t. nėra aišrios kalbos apie laiptus aukštyn; šv. Jeronimas remdamas žydų mokslininkų nuomone įdėjo šiton eil.

žodžius apie laiptus vingiu, imdamas juos iš 3 Kar. 6, 8. Senovės vertėjai išreiškė eil. prasmę kiekvienas savaip. Ebr. t. galima išversti maž daug taip: ir jo plotis didėjo, juo aukščiau juo labiau kambariams; nes vidaus ruimo didėjimas reikėsi juo aukščiau juo labiau apsuikai namų šone; todėl vidaus ruimo plotis buvo didesnis aukštumoje, ir pradedant nuo apatinio aukšto buvo jis didesnis aukštajam palyginus su viduriniu. — Reikia manyti, kad ir šitas mažai suprantamas ebr. t. yra gerokai iškraipytas. — (8) *Paaukštinimą.* Tai turėjo būti pamatai ir cokolis. — (10) *Atstumas nuo kambarių:* apie kuriuos kalbama 42, 1... Vadinas tarp šventyklos cokolio ir vidaus šventoriuje buvusių trobesių buvo 20 mastų tarpas. — (11) *Vienos...* Saliamono bažnyčioje buvo tik vienos durys į pietus. Ebr. t. čia ir tol. (11-17 eil.) žymiai skiriasi

viam Australem: et latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum in circuitu. ¹² Et aedificium, quod erat separatum, verumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum: paries autem aedificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: et longitudo eius nonaginta cubitorum.

¹³ Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: et quod separatum erat aedificium, et parietes eius, longitudinis centum cubitorum. ¹⁴ Latitudo autem ante faciem domus: et eius, quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum. ¹⁵ Et mensus est longitudinem aedificii contra faciem eius, quod erat separatum ad dorsum: ethecas ex utraque parte centum cubitorum: et templum interius, et vestibula atri. ¹⁶ Limina, et fenestras obliquas, et ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu: terra autem usque ad fenestras, et fenestrae clausae super ostia. ¹⁷ Et usque ad domum interio-rem, et forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus, et forinsecus, ad mensuram. ¹⁸ Et fabrefacta cherubim et palmae: et palma inter cherub et cherub, duasque facies habebat cherub. ¹⁹ Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, et faciem leonis iuxta palmam ex alia parte: expressam per omnem domum in circuitu. ²⁰ De terra usque ad superiora portae, cherubim, et

dos vietos plotis buvo penkių mastų aplinkui. ¹² Trobesys, kurs buvo atskirtas ir atgręžtas į vakarus, buvo septyniomis dešimtimis mastų platus, trobesio gi siena aplinkui buvo penkiais mastais plati, ir jo ilgis buvo devynių dešimtų mastų.

¹³ Jis išmatavo tų namų ilgį šimtu mastų, ir atskiras trobesys draug su savo sienomis buvo šimtu mastų ilgas. ¹⁴ Priešakinės namų sienos ir atskiros trobesio rytų šone plotis buvo šimto mastų. ¹⁵ Po to jis matavo ilgį to statinio, kurs buvo atskirtas ties bažnyčia jos užpakalyje draug su kambariais abiejuose šonuose vienu šimtu mastų; be to vidaus bažnyčią ir šventoriaus prieangius, ¹⁶ slenksčius, įžulsnius langus ir galerijas trijuose šonuose aplinkui; ties kiekvienu slenksčiu buvo medinis apmušalas aplinkui visuose šonuose, jis siekė nuo aslos iki langų, o langai viršum angos buvo uždaryti. ¹⁷ Visa iki vidaus namų ir ant visos sienos aplinkui viduje ir oro pusėje buvo padalinta langeliais. ¹⁸ Buvo taip pat dailiai padarytų kerubų ir palmių, kiekviena palmė tarp dviejų kerubų, ir kiekvienas kerubas buvo su dviem galvomis. ¹⁹ Vienoje pusėje buvo žmogaus veidas atgręžtas į vieną palmę, ir kitoje pusėje liūto veidas atkreiptas į kitą palmę. ²⁰ Nuo aslos aukštyrų iki durų viršui buvo kerubai ir išpjaušytos palmės bažnyčios sienose. ²¹ Durų slenk-

nuo Vulgatos; bet kaip viename taip ir kitame tekste yra daug neaiškumų, kuriuos pašalinti nėra jokios galimybės.

(21) *Durų slenkstis...* Ir čia neaišku, kas norėta pasakyti. — (22) *Altorius...* Jis, gali būti, turėjo stovėti toje vietoje, kurioje Saliamono

palmae caelatae erant in pariete templi. ²¹ Limen quadrangulum, et facies sanctuarii, aspectus contra aspectum. ²² Altaris lignei trium cubitorum altitudo: et longitudo eius duorum cubitorum: et anguli eius, et longitudo eius, et parietes eius lignei. Et locus est ad me: Haec est mensa coram Domino. ²³ Et duo ostia erant in templo, et in sanctuario. ²⁴ Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quae in se invicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum. ²⁵ Et caelata erant in ipsis ostiis templi cherubim, et sculpturae palmarum, sicut in parietibus quoque expressae erant: quam ob rem et grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus. ²⁶ Super quae fenestrae obliquae, et similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli: secundum latera domus, latitudinemque parietum.

Caput XLII. ¹ Et eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, et introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatam aedificium, et contra aedem vergentem ad Aquilonem. ² In facie longitudinis, centum cubitos ostii Aquilonis: et latitudinis quinquaginta cubitos, ³ contra viginti cubitos

stis buvo keturkampis, ir bažnyčios priešakis turėjo tokią pat išvaizdą. ²² Medinis altorius buvo trimis mastais aukštas ir dviem mastais ilgas; jo kampai, jo viršus ir jo šonai buvo iš medžio. Ir jis man tarė: Tai tas stalas, kurs turi stovėti Viešpaties aki-vaizdoje. ²³ Dvejos durys buvo į bažnyčią ir į šventovę. ²⁴ Abejos durys turėjo viename ir kitame šone po du mažesnius sparnus, kurie buvo suveriami, nes po du sparnu buvo vienoje ir kitoje durų pusėje. ²⁵ Bažnyčios duryse buvo išpjaustyta kerubų ir palmių panašumų, taip kaip tai buvo padaryta sienose, todėl ir sijos prieangio priešakyje buvo storesnės oro pusėje. ²⁶ Viršum jų buvo įžulsnūs langai, o aukštai abiejuose prieangio šonuose, ant šoninių namų sienų ir sulig visu sienų pločiu buvo išpjaustyta palmių vaizdai.

42 perskyrimas. ¹ Po to jis išvedė mane į išorinį šventorių keliu, kuriuo einama į šiaurę, ir įvedė mane į išdinę, kuri buvo ties atskiru trobesiu ir ties statiniu šiaurės šone. ² Priešakyje ji buvo šimtu mastų ilga su įėjimu į šiaurę ir buvo penkiomis dešimtimis mastų plati ³ ties dvi-

bažnyčioje stovėjo padėtinių duonų ar smilkalų altorius. — (23) *Dvejos...* Kaip šventoji taip ir švenčiausioji bažnyčios dalis turėjo po dvi duris, kurių kiekvienos buvo suveriamos. — (25) *Bažnyčios...* Ebr. t. aiškinamas įvairiai. — (26) *Viršum jų.* Tų žodžių nėra ebr. t.

(42, 1) *Išvedė mane:* iš šventyklos prieangio (40, 48). Dabar pranašui parodomi kunigų kambariai. Abiejuose šventyklos šonuose, šiaurėje ir pietuse, buvo du kitu

trobesiu pačiuose vidaus šventoriaus pakraščiuose. Juose buvo įvairių kambarių; jų vienuose kunigai valgydavo jiems paskirtas aukų dalis, kituose apsilvildavo šventais apdais ir juos nusivilkę čia laikydavo. Visų pirma aprašinėjamas trobėsų buvęs šiaurės šone. Visame aprašyme yra daug neaiškumų, kurių pašalinti nebėra galimybės. — *Į išorinį šventorių:* iš jo buvo įeinama į kunigų kambarių trobesį (plg. žem. 9 e.). — (2) *Priešakyje...* LXX t.:

atrii interioris, et contra pavementum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus iuncta porticui triplici. ⁴ Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viae cubiti unius. Et ostia eorum ad Aquilonem: ⁵ Ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quae ex illis eminebant de inferioribus, et de mediis aedificiis. ⁶ Tristega enim erant, et non habebant columnas, sicut erant columnae atriorum: propterea eminebant de inferioribus, et de mediis a terra cubitis quinquaginta. ⁷ Et peribolus exterior secundum gazophylacia, quae erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo eius quinquaginta cubitorum. ⁸ Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris, quinquaginta cubitorum: et longitudo ante faciem templi, centum cubitorum. ⁹ Et erat subter gazophylacia haec introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori. ¹⁰ In latitudine periboli atrii, quod erat contra viam Orientalem, in faciem aedificii separati, et erant ante aedificium gazophylacia. ¹¹ Et via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophylaciorum, quae erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorum, sic et latitudo eorum: et omnis introitus eorum, et similitudines, et ostia

dešimčia vidaus šventoriaus mastų ir ties akmenimis išgrįsta asla išoriniame šventoriuje, kame buvo prieangio pastogė, sujungta su triguba pastoge. ⁴ Ties kambariais buvo dešimčia mastų platus takas, kurs sukosi į vidų vieno masto keleliu; jų durys buvo į šiaurę. ⁵ Aukštuose tie kambariai buvo siauresni kaip apačioje, nes galerijoms buvo iš jų paimta daugiau ruimo, kaip iš buvusiųjų statinio apačioje ir ties viduriu. ⁶ Nes jie buvo trijų aukštų ir neturėjo šulų, kaip kad buvo šventorių šulai; todėl jie kylo aukštyne iš apatinių ir vidurinių per penkias dešimtis mastų nuo žemės. ⁷ Išorinė siena išilgai kambarių, kurie buvo atgręžti išorinio šventoriaus pusėn ties kambariais, buvo penkiomis dešimtimis mastų ilga; ⁸ nes kambarių, kurie, stovėjo prie išorinio šventoriaus, ilgis buvo penkių dešimtų mastų, o ilgis bažnyčios pusėje buvo šimto mastų. ⁹ Po šitais kambariais buvo įėjimas iš rytų pusės tiems, kurie į juos eidavo iš išorinio šventoriaus, ¹⁰ šventoriaus sienos plotyje rytų šone. Ties atskiru trobesiu ir ties sienos statiniu buvo kambariai ¹¹ su taku prie jų priešakinio šono visai panašiai į kambarius, kurie buvo šiaurės pusėje, kaip jų ilgiu taip ir jų pločiu, jų įėjimais ir jų santykiais; kaip buvo jų durys, ¹² taip

tame trobesio šone, kurs atgręžtas į šiaurę. — (3) *Ties dvidešimčia...* Ebr. t.: ties dvidešimčia mastų, kurie priklausė vidaus šventoriui, ir ties grindinių, kurs priklausė išoriniam šventoriui, buvo galerija ties galerija trimis aukštais. — (6) *Per penkias dešimtis mastų.* Tų ž. nėra

nei ebr., nei gr. t. — (9) *Po šitais...* Įėjimas į išorinę iš išorinio šventoriaus buvo padarytas po kambariais, nes visas išorinis šventorius buvo žemesnis negu vidaus šventorius, kuriame stovėjo čia minima išorinė, kitaip sakant, laiptai iš išorinio šventoriaus aukštyne buvo ne prie pat

eorum. ¹² secundum ostia gazophylaciorum, quae erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viae: quae via erat ante vestibulum separatam per viam Orientalem ingredientibus. ¹³ Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, et gazophylacia Austri, quae sunt ante aedificium separatam: haec sunt gazophylacia sancta: in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, et oblationem pro peccato, et pro delicto: locus enim sanctus est. ¹⁴ Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: et ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis aliis, et sic procedent ad populum.

¹⁵ Cumque complisset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portae, quae respiciebat ad viam Orientalem: et mensus est eam undique per cir-

buvo durys kambarių, kurie buvo atgręžti pietų pusėn: įėjimas kelio pradžioje, būtent to kelio, kurs buvo ties atskiru prieangiu, kai buvo įeinama iš rytų pusės. ¹³ Ir jis man tarė: Šiaurės kambariai ir pietų kambariai, kurie yra ties atskiru trobesiu, yra šventi kambariai, kuriuose turi valgyti tie kunigai, kurie artinasi prie Viešpaties labai šventoje vietoje. Ten jie pasidės labai šventą aukų dalį, nuodėmės ir nusikaltimo aukas, nes tai yra šventa vieta. ¹⁴ Ir kai kunigai bus įję, jie neturi vėl išeiti iš šventyklos į išorinį šventorių, bet pirma pasidės čia savo rūbus, kuriuose jie atliko tarnybą, nes jie yra šventi; ir turi apsivilkti kitais drabužiais ir taip išeiti laukan tarp žmonių.

¹⁵ Pabaigęs matuoti vidaus namus jis išsivedė mane keliu prie vartų, kurie atgręžti į rytus, ir matavo juos visur aplinkui. ¹⁶ Jis matavo rytų šone matuojama

sienos, bet vidaus šventoriaus gilumoje po iždineį. — (13) *Yra šventi...* Angelas vadina šituos kambarius šventais, t. y. skirtais šventiems reikalams. Anot Kun. 2, 2-10; 6, 25. 29... 7, 6 labai šventos buvo tos duoninės aukos dalys, kurios nebuvo sudeginamos ugnyje, taip pat nuodėmės aukos (jei tokia auka nebuvo sudeginama visa už šventyklos ribų, ir nusikaltimo aukos mėsa; šitos dalys turėjo būti suvalgomos šventoje vietoje bažnyčios šventoriuje prie altoriaus. Iki jos nebuvo suvalgytos, reikėjo jos laikyti čia minimuose kambariuose. — (14) *Jie neturi išeiti...* Šitas paaiškinimas parodo, kodėl 9 ir 12 eil. yra pastaba, jog įėjimas į iždinės kambarius buvo iš išorinio šventoriaus. Kunigai paprastais savo drabužiais apsivilkę iš išorinio šventoriaus įeidavo tiesiog į iždinę, čia imdavo šventus drabu-

žius ir jais apsivilkę atlikdavo savo pareigas vidaus šventoriuje, jas gi pabaigę grįždavo į iždinę, šventus drabužius pakeisdavo kasdieniniais ir išeidavo stačiai į išorinį šventorių, į kurį galėjo įeiti visi žydai.

(15) *Ir matavo.* Anot ebr., syr., Vulg., kald. t. aplink visus bažnyčios trobesius su jos šventoriais, vartais ir išorine siena (40, 5) buvo didelė keturkampė lyguma, kurios kiekvienas šonas buvo lygus 500 nendrių arba 3000 mastų, todėl viso jos ploto turėjo būti 250.000 kv. nendrių; tuo būdu visa šventovė, atskirta nuo nešventų vietų, buvo lyg kokioje šventoje vietoje, toli nuo gyvenimo triukšmo; tai turėjo būti pamokymas, kaip visi dieviški dalykai daug aukščiau stovi už žmonių ir piliečių reikalus. Dėl to taip pat bažnyčia stovėjo ant aukšto kalno (40, 2). — Juos: namus. —

cuitum. ¹⁶ Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensurae, quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum. ¹⁷ Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo mensurae per gyrum. ¹⁸ Et ad ventum Australem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum. ¹⁹ Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae. ²⁰ Per quatuor ventos mensus est murum eius undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, et latitudinem quingentorum cubitorum dividenter inter sanctuarium et vulgi locum.

Caput XLIII. ¹ Et duxit me ad portam, quae respiciebat ad viam Orientalem. ² Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem: et vox erat ei quasi vox aquarum multarum, et terra splendebat a maiestate eius. ³ Et vidi visionem secundum speciem, quam videram, quando venit ut disperderet civitatem: et species secundum aspectum, quem videram iuxta fluvium Chobar: et cecidi super faciem meam. ⁴ Et maiestas Domini ingressa est templum per viam portae,

nendre: penkis šimtus nendrių matuojama nendre aplinkui. ¹⁷ Jis matavo šiaurės šoną: penkis šimtus nendrių matuojama nendre aplinkui. ¹⁸ Matavo taip pat pietų šoną: penkis šimtus nendrių matuojama nendre aplinkui. ¹⁹ Matavo ir vakarų šoną: penkis šimtus nendrių matuojama nendre. ²⁰ Visomis keturiomis kryptimis jis matavo tenai aplinkui sienos ilgį ir plotį penkiais šimtais mastų ir plotį penkiais šimtais mastų; ji turėjo atskirti šventą vietą nuo nešvento ploto.

43 perskyrimas. ¹ Po to jis nusivedė mane prie vartų į rytus. ² Ir štai Izraelio Dievo garbė artinosi iš rytų pusės, ir jos užesys buvo kaip daugelio vandenų užesys, o žemė spindėjo nuo jos didenybės. ³ Ir aš mačiau regėjimą panašų į tą, kurį buvau matęs, kai jis atėjo miesto sunaikinti; išvaizda buvo panaši į aną reginį, kurį buvau matęs prie Kobaro upės, ir aš parpuoliau ant savo veido. ⁴ O Viešpaties didenybė įėjo keliu tų vartų, kurie buvo atgręžti į ry-

(16) *Matuojama nendre.* Vz. auk. 40, 5. — *Aplinkui.* Geriau LXX: ir jis apsigrėžė (17) ir matavo... Taip pat 17 ir 18 eil. — (20) *Mastu... mastų.* Šitų dviejų ž. visai nėra ebr. t. Jų vietoje, žiūrint 16-19 eil., turėtų būti: nendrių (Jier.).

(43,2) *Dievo garbė artinosi...* Kaip pranašas kitados matė regėjime (9-11 persk.) teokratijos centro ir ženklo, Jeruzalės bažnyčios, sunaikinimą, taip dabar jis mato jo atsikėlimą iš griuvėsių. Aprašęs naują bažnyčią jis turi paminėti Viešpaties garbę, kuria jis buvo ma-

tes, kaip ji anksčiau buvo palikus bažnyčią (10, 19; 11, 23). Mozei pastatius sandomos padangtę, ją buvo pripildžiusi Viešpaties garbė; ji buvo taip pat pripildžiusi Saliamono bažnyčią jos pašventinime; ji tat pasirodė ir šitoje naujoje bažnyčioje ir pripildė ją savo jėgomis (Teod.). — *Užesys.* Dievo prisiartinimą skelbė ir lydėjo užesys ir blizgėjimas. Užesį darė kerubai plasnodami savo sparnais, skaisi šviesa skelbė begalinį Viešpaties garbingumą (plg. Abak. 3, 3). — (3) *Prie Kobaro...* Plg. auk. 1, 1... 3, 1; 9, 1... — (5) *Bu-*

quae respiciebat ad Orientem.
⁵ Et elevavit me spiritus, et introduxit me in atrium interius: et ecce repleta erat gloria Domini domus. ⁶ Et audiui loquentem ad me de domo, et vir qui stabat iuxta me, ⁷ dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei, et locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in aeternum: et non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi, et reges eorum in fornicationibus suis, et in ruinis regum suorum, et in excelsis. ⁸ Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, et postes suos iuxta postes meos: et murus erat inter me et eos: et polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea. ⁹ Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, et ruinas regum suorum a me: et habitabo in medio eorum semper. ¹⁰ Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, et confundantur ab iniquitatibus suis, et metiantur fabricam: ¹¹ et erubescant ex omnibus, quae fecerunt: Figuram domus, et fabricae eius

tus. ⁵ Tuomet dvasia pakėlė mane ir įvedė mane į vidaus šventorių; ir štai namai buvo pilni Viešpaties garbės. ⁶ Aš girdėjau kalbantį man iš namų, ir vyras, kurs stovėjo šalia manęs, ⁷ man tarė: Žmogaus sūnau, tai mano sosto vieta ir mano kojų padų vieta, kame aš gyvenu per amžius Izraėlio sūnų tarpe; Izraėlio namai nebesuteps daugiau mano švento vardo, jis ir jų karaliai, savo kekšavimais, savo karalių sugedimu ir aukštumomis. ⁸ Nes jie statėsi savo slenksčius prie mano slenksčių ir savo staktas šalia mano staktų, taip kad tarp manęs ir jų buvo siena, ir jie sutepė mano šventą vardą nuobodomis, kurias darė; todėl aš sunaikinau juos savo rūstybėje. ⁹ Dabar jie turi labai toli pravaryti nuo manęs savo kekšavimą ir savo karalių sugedimą, ir aš gyvensiu visuomet jų tarpe. ¹⁰ Tu gi, žmogaus sūnau, parodyk Izraėlio namams bažnyčią, kad jie susigėstų savo neteisybių; jie turi išmatuoti statybą ¹¹ ir parausti dėl viso, ką yra padarę. Parodyk jiems namų išvaizdą ir jų statybos išėjimus, visą jų aprašymą ir visus jų įsakymus, visą

vo pilni... Plg. 40, 32-36; 3 Kar. 8, 10, 11; 2 Kron. 5, 13, 14; 7, 1. 2. — (7) *Per amžius*. Dievas steigia čia savo karalystę visiems amžiams. Plg. Jer. 3, 17. — *Nebesuteps...* Vieta turi būti šventa. Kaip kitados karaliai ir tauta greitai pasiduodavo stabmeldystei ir aukštumų garbinimui, taip atnaujinime jie su lygiu uolumu turi tarnauti Dievui. — *Savo karalių sugedimu*. Ebr. t.: savo karalių lavonais. — Gal čia kalbama apie neleistiną karalių laidojimą šventoje vietoje. Bet gali būti, kad ir ebr. t. čia nevisai tikras. LXX: (neteisingomis) savo vadų žudynėmis savo tarpe (plg. 4 Kar. 21, 16). — (8) *Jie sta-*

tėsi...: statėsi dievaičius su jų name-liais ir dievaičių aukurus pačioje bažnyčioje (plg. 4 Kar. 16, 10-16; 21, 4-7). Taip čia primenama, kas buvo anksčiau pranašui parodyta 8, 5-17. — (9) *Ir aš gyvensiu...* Žmonių bendradarbiavimas yra dažnai saikas, kurio žiūrėdamas Dievas teikia savo pažadėtąsias gėrybes (plg. Iz. 48, 18). — (10) *Jie turi išmatuoti...*: kad pamatytų, kaip labai pats Dievas tēmija mažiausius dalykus, ypač žmonių gyvenime. Parodoma tautai bažnyčia, kad ji dėl dieviškųjų geradarysčių didumo ir atstatymo vilties liautųsi nusidėjus (Teod.). — (11) *Ir parausti...* Ebr. t.: ir kai jie

exitus, et introitus, et omnem descriptionem eius, et universa praecepta eius, cunctumque ordinem eius, et omnes leges eius ostende eis, et scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones eius, et praecepta illius, et faciant ea. ¹² Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis eius in circuitu, sanctum sanctorum est: haec est ergo lex domus.

¹³ Ista autem mensurae altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum, et palmum: in sinu eius erat cubitus et in latitudine, et definitio eius usque ad labium eius, et in circuitu, palmus unus: haec quoque erat fossa altaris. ¹⁴ Et de sinu terrae usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, et latitudo cubiti unius: et a crepidine minore usque ad crepidinem maiorem quattuor cubiti, et latitudo cubiti unius. ¹⁵ Ipse autem Ariel quattuor cubitorum: et ab Ariel usque ad sursum, cornua quattuor. ¹⁶ Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum aequis lateribus. ¹⁷ Et crepido quattuordecim cubitorum longitudinis per quattuordecim

jų tvarką ir visus jų įstatymus ir parašyk jų akivaizdoje, kad sergėtų visus jų aprašymus ir įsakymus ir vykintų juos. ¹² Tas yra įstatymas apie namus kalno viršūnėje: visas jų plotas aplinkui yra labai šventas; tas tat yra namų įstatymas.

¹³ Šitas yra altoriaus išmatavimas tikriausiu mastu, kurs buvo plaštaku ilgesnis už paprastą: Jo griovelis buvo vienu mastu gilus ir mastu platus, vainikai iki jo briaunai ir tai aplinkui buvo sprindžių platus; tai ir buvo altoriaus griovis. ¹⁴ Nuo žemės įdubimo iki apatiniam užkirtimui buvo du mastu aukščio; plotis buvo vieno masto; nuo mažesnio užkirtimo iki didesniajam užkirtimui buvo keturi mastai; pločio buvo vienas mastas. ¹⁵ Pats gi židinyš buvo dar keturiais mastais aukščiau, ir iš židiniojo ejo aukštyn keturi ragai. ¹⁶ Židinyš buvo dvylika mastų ilgas ir dvylika mastų platus; jis buvo lygus keturkampis. ¹⁷ Užkirtimas buvo keturiolika mastų ilgas ir keturiolika mastų platus, visuose keturiuose šo-

paraus... tu parodyk jiems... ir rašyk. — (12) *Visas jų plotas...* Seniau sandoros padangtėje ir Saliamono bažnyčioje tik užpakalinė jų dalis buvo laikoma švenčiausia, Mesijo gi laikais visas bažnyčios plotas (Iz. 4, 5). Taip išreiškiama, kad Ezeikielio šventykla nebesipriklauso Sen. Testamentui, bet Nauj. Test. bažnyčiai, kurioje nebeskiriama šventos nuo švenčiausios vietos, nes Dievas savo malone pasilieka visoje Bažnyčioje, Žyd. 9, 8.

(13) *Jo griovelis...* Altoriaus aprašinėjimas pradedamas nuo jo pa-

matų. Prie tų pamatų buvo lyg koks griovis, į kurį tekėdavo aukų kraujas, o iš jo kanalais buvo nuleidžiamas į upę. Aplink griovį buvo vainikas ar krotai, kad kartais neįpultų į jį kunigai. — (15) *Pats gi židinyš.* Ebr. *Har' el*, Dievo kalnas ir *'ari' el*. Dievo židinyš. Tai buvo vienatinė vieta, kame buvo valia aukoti Dievui aukas. Iš jo kampų buvo tarsi išdygę ragai. — (17) *Jo laiptai...* Altorius buvo atgręžtas į vakarus šventyklos link; todėl laiptai į altorių buvo rytų šone. Mozės altorius laiptų neturėjo (Iš. 20, 26).

cubitos latitudinis in quattuor angulis eius: et corona in circuitu eius dimidii cubiti, et sinus eius unius cubiti per circuitum: gradus autem eius versi ad Orientem.

¹⁸ Et dixit ad me: Fili hominis, haec dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris in quacumque die fuerit fabricatum: ut offeratur super illud holocaustum, et effundatur sanguis. ¹⁹ Et dabis Sacerdotibus, et Levitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato. ²⁰ Et assumens de sanguine eius, pones super quattuor cornua eius, et super quattuor angulos crepidinis, et super coronam in circuitu: et munda bis illud, et expiabis. ²¹ Et tolles vitulum, qui oblatum fuerit pro peccato: et combures eum in separato loco domus extra sanctuarium. ²² Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: et expiabit altare, sicut expiaverunt in vitulo. ²³ Cumque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, et arietem de grege immaculatum. ²⁴ Et offeres eos in conspectu Domini: et mittent sacerdotes super eos sal, et offerent eos holocaustum Domino. ²⁵ Septem diebus facies

nuose; vainikas aplink jį buvo pusės masto ir griovelis buvo vieno masto aplinkui; jo laiptai buvo atgręžti į rytus.

¹⁸ Jis man tarė: Žmogaus sūnau, Viešpats Dievas sako taip: Šitos yra altoriaus apeigos tai dienai, kaip tik jis bus pastatytas, kad ant jo būtų aukojama deginamoji auka ir būtų išliejamas kraujas. ¹⁹ Lėvio giminės kunigams, kurie yra iš Sadoko ainišos, kurie artinasi prie manęs, sako Viešpats Dievas, tu duosi jauną veršį iš bandos, kad aukotų man už nuodėmę. ²⁰ Paėmęs jo kraujo padėk ant keturių jo ragų ir ant keturių užkirtimo kampų ir ant vainiko aplinkui; taip tu apvalysi jį ir pašventinsi. ²¹ Po to paimsi veršį, kurs yra paaukotas už nuodėmę, ir sudeginsi jį atskiroje vietoje prie namų ne šventyklos ribose. ²² Kitą dieną aukok ožį be kliaudos už nuodėmę ir juo pašventins altorių, taip kaip pašventino veršiu. ²³ Pabaigęs jį šventinti aukok veršį be kliaudos iš bandos ir aviną be kliaudos iš bandos; ²⁴ aukok juos Viešpaties akivaizdoje; kunigai dės ant jų druskos ir aukos juos kaip deginamąją auką Viešpačiui. ²⁵ Septynias dienas aukok kasdien ožį už nuodėmę;

(18) *Altoriaus apeigos*: įsakymai, kaip reikia altorius pašventinti. Altorius yra reikalingas pašventinimo, nes nuodėminga žmogaus ranka apdirbta medžiaga laikoma sutepta. Apšlakstymas altoriaus šonų krauju ir jo ragų patepimas krauju yra kunigų funkcija, todėl ji čia ypač pabrėžiama. — (19) *Tu duosi...* Ezekielis gauna nurodymų tautai ir kunigams, todėl į jį atsiliepiama, taip kaip į Mozę Pentateuche. — *Jauną veršį*: kaip vyriausiojo kunigo nuo-

dėmės aukoje. Plg. Kun. 4, 3; 15, 3 ir k., ypač Iš. 29, 36; Kun. 8, 2... — (21) *Ne šventyklos ribose*: panašiai kaip Kun. 4, 12; 16, 27. Tiksliau sudeginimo vietos pranašas nepasako. — (22) *Kitą dieną...* Kaip sandomos padangtė ir Saliamono bažnyčia buvo šventinama septynias dienas, taip ir šitas šventinimas turi tęstis 7 dienas. — *Be kliaudos*. Vz. Kun. 1, 3, 10 ir k. — (24) *Kunigai dės...* Be nuodėmės aukos dar turi būti atnaušauta deginamoji auka. Druskos pri-

hircum pro peccato quotidie: et vitulum de armento, et arietem de pecoribus immaculatos offerent. ²⁶ Septem diebus expiabunt altare, et mundabunt illud: et implebunt manum eius. ²⁷ Expletis autem diebus, in die octava et ultra, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, et quae pro pace offerunt: et placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

taip pat turi aukoti iš bandos veršį ir aviną iš būrio be klaidos. ²⁶ Septynias dienas šventins altorių, valys jį ir pripildys jo ranką. ²⁷ Toms dienoms pasibaigus aštuntą dieną ir paskui kunigai aukos ant altoriaus jūsų deginamąsias aukas ir ramybės atnašas; taip aš būsiu jums maloningas, sakė Viešpats Dievas.

b) Naujas Dievo garbinimo būdas.

Caput XLIV. ¹ Et convertit me ad viam portae sanctuarii exterioris, quae respiciebat ad Orientem: et erat clausa. ² Et dixit Dominus ad me: Porta haec clausa erit: non aperietur, et vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa ³ principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino: per viam portae vestibuli ingredietur, et per viam eius egredietur.

44 perskyrimas. ¹ Jis vėl nuvedė mane prie išorinių šventyklos vartų, kurie atgrežti į rytus; jie buvo užrakinti. ² Tuomet Viešpats man tarė: Šitie vartai pasiliks; jie nebus atidaryti, ir nėvienas neįeis pro juos; nei Viešpats, Izraelio Dievas, įėjo pro juos; jie bus užrakinti ir ³ kunigaikščiui. Tačiau kunigaikštis sėdės juose, kad valgytų duonos Viešpaties akivaizdoje; jis įeis prieangio vartų keliu ir tuo pačiu keliu išeis.

dedama einant įsakymu Kun. 2, 13; plg. Mk. 9, 48. — (26) *Pripildys jo ranką.* Išsireiškimas paimtas iš kunigų pašventinimo apeigų, Iš. 29, 9. Kunigams, kai jie turėdavo pradėti eiti savo pareigas, buvo duodama ir rankas aukų dalys, kad jas pakeltų aukštyn Viešpaties akivaizdoje (Kun. 8, 27, 28); taip jie darėsi tinkami savo pareigoms; todėl ir pasakymas apie altorių: pripildys jo rankas, reiškia tą patį, ką ir: padarys jį tinkamą aukoms deginti.

44, 1-46, 24. Čia duodama pranašui paaiškinimų apie užrakintus rytų vartus, apie nusikaltusius lėvitus (44, 1-14), apie Sadoko sūnus kunigus (44, 15-27), apie kunigų dalį nuosavybės paskirstyme ir apie lėvitų dalį (44, 28-45, 5), apie kunigaikščio dalį ir pelną (45, 6-16), apie

aukas šventėse (45, 17-46, 7), apie kelią, kuriuo kunigaikštis turės eiti bažnyčion, apie jo duodamas aukas ir dovanas (46, 8-18), pagaliau apie virtuves aukų mėsei (46, 19-24).

(44, 2) *Jie bus užrakinti...* Pro šituos vartus buvo sugrįžusi į bažnyčią Viešpaties garbė (43, 2), todėl jie pasidarė taip šventi, kad nėvienam nebebus atidaromi, nei kunigaikščiui. Tačiau teokratiniam kunigaikščiui iš Dovidio ainijos, tam Dievo garbės atspindžiui, kuriam buvo duotas 2 Kar. 7, 14 pažadas, kurs žemiškuose dalykuose yra Dievo vietininkas, suteikiama teisė prieiti visai arti prie kunigų šventoriaus ir pasiliekančiam ant slenkščio tų vartų, kurie jam atidaromi, iš ten žiūrėti į aukojimą ir ten valgyti aukų dalį (46, 1. 2. 3. 12). Vartus pasiekti jis

⁴ Et adduxit me per viam portae Aquilonis in conspectu domus: et vidi, et ecce implevit gloria Domini domum Domini: et cecidi in faciem meam. ⁵ Et dixit ad me Dominus: Fili hominis pone cor tuum, et vide oculis tuis, et auribus tuis audi omnia, quae ego loquor ad te de universis ceremoniis domus Domini, et de cunctis legibus eius: et pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii. ⁶ Et dices ad exasperantem me domum Israel: Haec dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel: ⁷ eo quod inducitis filios alienos incircumcisos corde, et incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo, et polluant domum meam: et offertis panes meos, adipem, et sanguinem: et dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris. ⁸ Et non servastis praecepta sanctuarii mei: et posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis. ⁹ Haec dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumcisos corde, et in-

⁴ Po to jis nuvedė mane šiaurės vartų keliu ties namais; tenai aš pažvelgiau, ir štai Viešpaties garbė buvo pripildžiusi Viešpaties namus; tuomet aš parpuoliau ant savo veido. ⁵ Viešpats gi man tarė: Žmogaus sūnau, imk sau į širdį, matyk savo akimis ir išgirs sk savo ausimis visa, ką aš tau sakau apie visas Viešpaties namų apeigas ir apie visus jų įstatus, atkreipk savo dėmesį į bažnyčios kelius, taip pat į visus šventyklos išėjimus. ⁶ ir sakyk erzinantiems mane Izraelio namams: Viešpats Dievas sako taip: Čana bus jums, Izraelio namai, visų jūsų nusikaltimų; ⁷ nes jūs įsivedėte svetimus vaikus neapipjaustyta širdimi ir neapipjauštytu kūnu, kad jie būtų mano šventykloje ir suteptų mano namus; jūs aukojate mano duonas, taukus ir kraują, ir ardote mano sandorą visais savo nusikaltimais. ⁸ Jūs nesilaikėte mano šventyklos įstatų ir patys pastatėte sau sargų mano nuostatams mano šventykloje. ⁹ Viešpats Dievas sako taip: Nėvienas svetimšalis neapipjaustyta širdimi ir

turės iš istorinio šventoriaus, į kurį jis kartu su kitais pro išorinius šiaurės ir pietų vartus ir pro čia vėl išeis.

(4) *Ties namais*: ties pačia šventykla, todėl į vidaus šventorių, kame jis sustojo ir matė Viešpaties garbę, kaip ji pripildė bažnyčią. — (5) *Atkreipk savo...*: įsidėmėk, pro kur įeinama ir išeinama, kad galėtumei duoti nurodymų, kas ir pro kuriuos vartus turi įeiti ir išeiti, kad nebeat-sitiktų daugiau nieko priešingo bažnyčios šventumui, kaip kad seniau būdavo. (6) *Ir sakyk...* Ebr. t.: sakyk atkaklumui, Izraelio namams. — *Nusikaltimų*. Ebr. t.: nuobodų. — Buvo daroma nuobodų, kai buvo įsileidžiama į bažnyčią svetimų dievai-

čių tarnus. — (7) *Neapipjaustyta širdimi*: kurie be jokio varžymo pasiduoda piktiems savo geiduliams. — Pagonimis vergais buvo seniau (Joz. 9, 27; Ezdr. 2, 58) naudojamosi žemiausiems bažnyčios patarnavimams, vandeniui nešti, malkoms kirsti ir tt., bet vėliau jie buvo prileidžiami ir prie kitų darbų, kurie buvo skirti tik lėvitams ir kunigams. Tai jau buvo aiškus šventyklos sutepimas. — *Duonas...* Aukščiau minėtais pagonimis buvo naudojamosi atnašaujant duonines aukas, deginant taukus, šlakstant kraują altorių ir jį išliejant. — (8) *Patys pastatėte...* Kunigai ir lėvitai laikė sau bažnyčios patarnavimus per daug žemais (Mat. 1, 12), todėl jie pasivaduojo pagonimis.

circumcisis carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel.

¹⁰ Sed et Levitae, qui longe recesserunt a me in errore filiorum Israel, et erraverunt a me post idola sua, et portaverunt iniquitatem suam: ¹¹ erunt in sanctuario meo aeditui, et ianitores portarum domus, et ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, et victimas populi: et ipsi stabunt in conspectu eorum, ut ministrent eis. ¹² Pro eo quod ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, et facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis: idcirco levavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, et portabunt iniquitatem suam: ¹³ et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, et scelera sua quae fecerunt. ¹⁴ Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius, et in universis, quae fient in ea.

¹⁵ Sacerdotes autem et Levitae filii Sadoc, qui custodierunt ceremonias sanctuarii mei cum errarent filii Israel a me ipsi accedent ad me ut ministrent mihi: et stabunt in conspectu meo

neapipjaustytu kūnu nejis į mano šventyklą, nėvienas svetimas vaikas, kurs yra Izraelio sūnų tarpe.

¹⁰ Tie lėvitai, kurie Izraelio sūnams suklydus toli pasitraukė nuo manęs, nuklydo nuo manęs paskui savo stabus ir todėl nešė savo neteisybę, ¹¹ bus mano šventykloje namų vartų vartininkais ir durininkais ir namų tarnais; jie skers deginamąsias aukas ir kitas tautos aukas, ir jie stovės pasiryžę jai tarnauti. ¹² Kadangi jie tarnavo jiems savo stabų akivaizdoje ir virto Izraelio namams papiktinimu į neteisybes, todėl aš pakėliau savo ranką prieš juos, sako Viešpats Dievas, ir jie neš savo neteisybę, ¹³ nesiartins prie manęs atlikti man kunigų pareigų ir neeis prie visų mano šventovių arti to, kas yra švenčiausia, bet neš savo sugėdinimą ir savo nusikaltimus, kuriuos yra padarę. ¹⁴ Aš padarysiu iš jų namų durininkus visiems jų patarnavimams ir visame, kas juose bus daroma.

¹⁵ Lėvio gi giminės Sadoko sūnūs kunigai, kurie sergėjo mano šventyklos apeigas, kai Izraelio vaikai klydo nuo manęs, tie artinsis prie manęs man tarnauti; jie stovės mano akivaizdoje, kad

(10) *Tie lėvitai...* Kalbama čia ne apie visus Lėvio ainius, bet apie kunigus iš Lėvio giminės, kurie buvo nusikalte neištikimybė Viešpačiui. Jie degraduojami į paprastus lėvitus, todėl nebegalės eiti kunigų pareigų.—(12) *Papiktinimu.* Pritardami tautos užgaidoms ir savo piktu pavyzdžiu jie piktino visus ir davė progos tautai vis labiau nusikalsti. — *Pakėliau savo ranką:* prisiekiau. —(13) *Prie visų*

mano... Šventovėmis ir tuo kas švenčiausia čia pavadinta ne tik švenčiausioji pačios bažnyčios dalis ir tik Dievui pašvęstos aukų dalys, bet visi dalykai, kurie buvo laikomi labai šventais. Atitolinti nuo visų tų dalykų buvusieji kunigai bus visų akyse labai sugėdinti.

(15) *Jie stovės mano...* Kaip Sadokas buvo ištikimas Dievo išrinktajam karaliui (1 Kron. 6, 8. 53 ir k.),

ut offerant mihi adipem, et sanguinem, ait Dominus Deus. ¹⁶ Ipsi ingredientur sanctuarium meum, et ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi, et custodiant ceremonias meas. ¹⁷ Cumque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris et intrinsecus. ¹⁸ Vittae lineae erunt in capitibus eorum, et feminalia lineae erunt in lumbis eorum, et non accingentur in sudore. ¹⁹ Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministraverant, et reponent ea in gazophylacio sanctuarii, et vestient se vestimentis allis: et non sanctificabunt populum in vestibus suis. ²⁰ Caput autem suum non radent, neque comam nutrient: sed ton dentes attendent capita sua. ²¹ Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius. ²² Et viduam, et repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israel: sed et viduam, quae fuerit vidua a sacerdote, accipient.

aukotų man taukus ir kraują, sako Viešpats Dievas. ¹⁶ Jie įeis į mano šventyklą ir jie artinsis prie mano stalo man tarnauti ir mano apeigų sergėti. ¹⁷ Įeidami pro vidaus šventoriaus vartus, jie bus apsivilkę drobiniais drabužiais, ir nebus ant jų kūno nieko vilnonio, kai jie tarnaus vidaus šventoriaus vartuose ir viduje. ¹⁸ Drobinių juostos bus ant jų galvų ir drobinės kelnės aplink jų strėnas, ir jie nesusijuos taip, kad prakaituotų. ¹⁹ Išeidami į išorinį šventorių prie tautos, jie nusivilks savo drabužius, kuriuose tarnavo, ir padės juos šventyklos sandėlyje, apsivilks gi kitais drabužiais ir nepašventins tautos savo drabužiais. ²⁰ Savo galvos jie neskus ir neželdins ilgų plaukų, bet kirpte apsikirps savo galvas. ²¹ Nėvienas kunigas, kai jis turės eiti į vidaus šventorių, negers vyno. ²² Taip pat jie neves našlės ir atstumtos, tikrai mergaites ir Izraelio namų ainijos; tačiau našlę, kuri yra kunigo našlė, jie galės vesti. ²³ Jie mokins mano tautą, koks yra

taip jo ainiai bus ištikimi aukščiausiam karaliui, Dievui. — (17) *Drobiniais...* Drobinių apdarą vilkėjo vyriausias kunigas permaldavimo dieną (Kun. 16, 4). — *Vilnonio*. Šiaip jau žydams buvo uždrausta dėvėti kartu vilnonius ir drobinius apdarus. Kunigams čia uždraudžiama dėvėti vilnonius drabužius šventykloje, kad išvengtų prakaitavimo ir nesusiteptų prakaitu. — (19) *Nepašventins tautos...* Pašvęsti apdarai suteiktų tautai tam tikro šventumo, taip kad žmonės turėtų vengti daugelio dalykų ir nebegalėtų laisvai užsiimti visais savo reikalais. Plg. Iš 29, 37; 30, 29; Kun. 5, 18, 27 ir 21, 1-8. Mozės įstatyme kunigų drabužiai neturėjo šitokios

ypatybės. — (20) *Savo galvos...* Galvą nusiskusti buvo gedulio ženklas (Iz. 22, 21 ir k.) ir todėl kunigams buvo uždrausta (Kun. 21, 5); be to tai būtų buvęs pamėgdžiojimas pagoniškų ipročių. Plaukus želdinti ilgus nepritiko kunigų rimtumui (Jier.). Kadangi ilgus plaukus želdindavo nazirai, todėl kunigams buvo uždraustas ilgas naziratas. LXX pasakyta, kad kunigams nevalia artintis su atidengta galva, nes nusidengti galvą buvo gedulio ženklas (Kun. 10, 6; 21, 10). — (21) *Vyno. Vz.* Kun. 10, 9. — (22) *Jie neves...* Kas istatyme buvo įsakyta vyriausiam kunigui (Kun. 21, 14), to čia reikalaujama iš visų kunigų; skirtumas daro-

²³ Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum, et pollutum, et inter mundum et immundum ostendent eis. ²⁴ Et cum fuerit controversia, stabunt in iudiciis meis, et iudicabunt: leges meas, et praecepta mea in omnibus sollemnitatibus meis custodient, et Sabbata mea sanctificabunt. ²⁵ Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem et matrem, et filium et filiam, et fratrem et sororem, quae alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur. ²⁶ Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei. ²⁷ Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus.

²⁸ Non erit autem eis hereditas, ego hereditas eorum: et possessionem non dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum. ²⁹ Victimam et pro peccato et pro delicto ipsi comedent: et omne votum in Israel ipsorum erit. ³⁰ Et primitiva omnium primogenitorum, et omnia libamenta ex omnibus, quae offeruntur, sacerdotum erunt: et primitiva ciborum vestrorum dabitur sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuae. ³¹ Omne

skirtumas tarp švento ir nešvento, ir aiškins jiems, kuo skiriasi tai kas sutepta nuo nesutepto. ²⁴ Kilus ginčui, jie laikysis mano nuostatų ir darys teisną; jie sergės mano įstatymus ir mano įsakymus visose mano išskilmėse ir švęs mano subatas. ²⁵ Jie neeis prie numirėlio, kad nesusiteptų, išskyrus tėvą ir motiną, sūnų ir dukterį, brolių ir seserį, kuri dar neturėjo vyro; šiais jiems leista susitepti. ²⁶ Ir kai kurs bus apsiplovęs, bus jam suskaityta septynios dienos. ²⁷ O tą dieną, kurią jie eis į šventyklą į vidaus šventorių, kad man tarnautų šventykloje, jis aukos už savo nuodėmę, sako Viešpats Dievas.

²⁸ Jie negaus tėvainystės, nes aš jų tėvainystė; ir nuosavybės jųs neduosite jiems Izraelyje, nes aš jų nuosavybė. ²⁹ Jie valgys nuodėmės ir nusikaltimo aukas, ir kiekvienas apžadas Izraelyje bus jų. ³⁰ Visų pirmgimių pirmonės ir visos liejamosios aukos iš viso, kas aukojama, bus kunigų; taip pat savo valgių pirmones jųs duosite kunigui, kad jis neštų palaiminimą tavo namams. ³¹ Jokios maitos ir kas iš paukščių ar iš gyvulių yra

mas tik tas, kad kunigas gali vesti kunigo našlę. — (23) *Jie mokins...*: kad Dievui ypatingu būdu pašvęsta tauta galėtų pasisaugoti bet kokio susitepimo. — (24) *Darys teisną*. Svarbesnius ginčus spręs kunigai. Atk. 17, 8... 2 Kron. 19, 8. — (25) *Jie neeis...* Plg. Sk. 19, 11-19.

(28) *Jie negaus...* Geriau ebr. t.: ir tai bus jiems tėvainystė: aš pats esu jų tėvainystė. Vž. Atk. 18, 1; plg. žem. 45, 4. — (29) *Jie valgys...* Ebr. t.: duonines (nekruvinas) aukas, ir nuodėmės aukas, ir nusikaltimo

aukas jie valgys, ir visa kas apimta draudimu Izraelyje teks jiems. — Kokios aukos tekdavo kunigams, vž. Kun. 2, 3; 6, 16; 7, 6... plg. Kun. 21, 28; 18, 14. — (30) *Visų pirmgimių pirmonės*: geriausios dalys pirmonių, valgomų vaisių ir miltų. Ebr. t.: geriausios visų pirmųjų vaisių iš viso ir visų pašvęstųjų dovanų iš viso, iš visų jų pašvęstųjų dovanų. — *Duosite kunigui...* Kunigo maldavimu Dievas suteiks savo palaiminimą. Iš. 22, 29. — (31) *Kunigai nevalgys*. Kodėl, paaiškinta Atk. 14, 21: nes tu

morticinum, et captum a bestia de avibus et de pecoribus non comedent Sacerdotes.

Caput XLV. ¹ Cumque coeperitis terram dividere sortito, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine vigintiquinque millia, et latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum. ² Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: et quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum. ³ Et a mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, et latitudinem decem millium, et in ipso erit templum, sanctumque sanctorum. ⁴ Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini: et erit eis locus in domos, et in sanctuarium sanctitatis.

⁵ Vigintiquinque autem millia longitudinis, et decem millia latitudinis erunt Levitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

⁶ Et possessionem civitatis dabitis quinque millia latitudinis, et longitudinis vigintiquinque millia secundum separationem sanc-

žvėrių sudraskyta, kunigai nevalgys.

45 perskyrimas. ¹ Kai pradėsite dalintis žemę burtu, atskirkite kaipo pirmones Viešpačiui pašvęstą žemės dovaną dvidešimt penkiais tūkstančiais ilgą ir dešimčia tūkstančių plačią; ji bus pašvęsta visame savo plote aplinkui. ² Iš visos šitos dalies turi priklausyti šventyklai keturkampis penkiais šimtais plotus ir ilgas, o aplink jį turi būti laisvas plotas per penkias dešimtis mastų apskai. ³ Iš to kas atmatuota matuosite plotą išilgai dvidešimt penkis tūkstančius ir skersai dešimtį tūkstančių, ir jame bus bažnyčia ir tai kas švenčiausia. ⁴ Pašvęstoji šalies dovana priklausys šventyklos tarnams kunigams, kurie eina į Viešpaties tarnybą; čia bus vieta jų namams ir šventajai šventyklai.

⁵ Taip pat dvidešimt penkių tūkstančių ilgis ir plotis bus paskirtas lėvėtams, kurie tarnauja namams; jiems priklausys dvidešimt kambarių.

⁶ Miestui nuosavybėn duosite penkių tūkstančių plotį ir dvidešimt penkių tūkstančių ilgį šalia to, kas atskirta šventyklai; tai

esi šventa savo Dievo tauta. — Panašių dalykų valgytų buvo susitepama, ir tas susitepimas pasilikdavo iki vakarui.

(45, 1) *Dvidešimt penkiais tūkstančiais.* Anot daugelio aiškintojų: 25000 nendrių; bet gal taip susidarytų per daug dideli plotai; todėl kiti sako: mastų. Plg. auk. 42, 15... — *Dešimčia.* Tikriausiai LXX: dvidešimčia. Plg. 3 ir 5 eil. — (3) *Iš to kas atmatuota:* iš ploto paminėto 1 e.; todėl šita eil. yra 1-os eil. tęsinys, o 2-oje eil. minimas plotas priklauso 3 eil. aprašomam plotui, kuriame buvo ir bažnyčios vieta. Visas šitas

plotas laikomas šventu, todėl kunigai gyvena Viešpačiui ypatingu būdu pašvęstoje žemėje arti bažnyčios.

(5) *Priklausys dvidešimt kambarių.* Tikriausiai LXX: jie turės (ten) miestui, kad juose gyventų. Taigi ir lėvėtai gyvens atskirai nuo tautos.

(6) *Miestui nuosavybėn.* Miestui skiriamas plotas bus tiek pat ilgas iš rytų į vakarus kaip ir lėvėtų plotas, bet perpus siauresnis, nes tik 5000. — *Šalia to, kas...:* išilgai, lygiagrečiai bažnyčiai paskirto ploto, pietų šone (48, 8), ir priklausys ne vienai giminei kaip anksčiau, bet visoms. — (7) *Viename ir kitame šo-*

tuarii, omni domui Israel. ⁷ Principi quoque hinc et inde in separationem sanctuarii, et in possessionem civitatis, contra faciem possessionis urbis: a latere Maris usque ad Mare, et a latere Orientis usque ad Orientem: Longitudinis autem iuxta unamquamque partem a termino Occidentali usque ad terminum Orientalem. ⁸ De terra erit ei possessio in Israel: et non depopulabuntur ultra principes populum meum: sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorum

⁹ Haec dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem et rapinas intermitte, et iudicium et iustitiam facite, separate confinia vestra a populo meo, ait Dominus Deus. ¹⁰ Satera iusta, et ephi iustum, et batus iustus erit vobis. ¹¹ Ephi, et batus aequalia, et unius mensurae erunt: ut capiat decimam partem cori batus, et decimam partem cori ephi: iuxta mensuram cori erit aequa libratio eorum. ¹² Siclus autem viginti obolos habet. Porro viginti sicli, et vigintiquinque sicli, et quindecim sicli, mnam faciunt. ¹³ Et hae sunt primitiae, quas tolletis:

priklausys visiems Izraelio namams. ⁷ Taip pat kunigaikščiui paskirsite plotą viename ir kitame šone to, kas atskirta šventyklai ir miestui paveldėti, būtent ties tuo kas atskirta šventyklai ir ties tuo kas turi priklausyti miestui: vakarų šone į vakarus ir rytų šone į rytus; ploto gi ilgis kiekviename šone sieks nuo vakarų sienos iki rytų sienai. ⁸ Tai iš šalies priklausys jam kaip nuosavybė Izraelyje, ir kunigaikščiai nebeplės daugiau mano tautos, bet paliks šali Izraelio namams jų giminėmis.

⁹ Viešpats Dievas sako taip: Gana bus jums, Izraelio kunigaikščiai; liaukitės darę neteisybę ir plėšimus ir laikykitės teisės ir teisybės, atskirkite savo plotą nuo mano tautos, sako Viešpats Dievas. ¹⁰ Tebūna jūsų svarstyklės teisingos, teisinga efa ir teisingas batas. ¹¹ Efa ir batas turi būti lygūs ir to paties talpumo, kad bate tilptų dešimta koro dalis ir efoje dešimta koro dalis; žiūrint koro talpumo bus nustatomi jų saikai. ¹² Siklis turės dvidešimt skatikų. Dvidešimt siklių, ir dvidešimt penki sikliai, ir penkio-likla siklių sudarys vieną miną. ¹³ Šitos yra pirmonės, kurias jūs

ne... Kunigaikščio nuosavybė bus į rytus ir į vakarus nuo jau atskirtų plotų; jie tęsiasi iki rytų ir iki vakarų šalies sienai, t. y. iki Jordanui ir iki Tarpžemei jūrai. — (8) *Nebeplės*. Ebr. t.: nebeslėgs.

(9) *Atskirkite savo plotą...* Ebr. t.: nuimkite nuo mano tautos savo prispaudimus. — (10) *Tebūna jūsų...* Vz. Kun. 19, 36, Batų buvo seikėjami skystimai, efa gi, kuri buvo tokio pat talpumo, sausi dalykai, javai. Plg. Jz. 5. 10. Jų talpumas lygus 36, 44 anot kitų 38, 88 litrų. — *Koro*, arba chomero, kurs lygus 364, ar 388, 8 litrų. — (12) *Skatiku*.

Ebr. *gēra*, lygi 0, 728 gr. Sikliais arba šekeliais buvo sveriami pinigai; vienas šekelis buvo vertas 6 litus. — *Dvidešimt siklių...* Šitie žodžiai nevisai aiškūs... Mina turėjo 50 šekelių. Gal tikriau pasakyta LXX: penki šekeliai (tebūna) penki, ir dešimts šekelių — dešimts, o 50 šekelių sudarys vieną miną; t. y. svarščiai ir saikai turi būti tikri, penkių šekelių pinigais tebūna toks, kad jis svertu penkis šekelius ir tt. — (13) *Pirmonės*. Ebr. t.: pašvęstoji dovana. Savo pajamų dalį tauta turėjo atiduoti kunigaikščiui, kurs turėjo parūpinti

sextam partem ephi de coro frumenti, et sextam partem ephi de coro hordei. ¹⁴ Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: et decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum. ¹⁵ Et arietem unum de grege ducentorum de his, quae nutriunt Israel in sacrificium, et in holocaustum, et in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus. ¹⁶ Omnis populus terrae tenebitur primitiis his principi in Israel.

¹⁷ Et super principem erunt holocausta, et sacrificium, et libamina in sollemnitatibus, et in Calendis, et in Sabbatis, et in universis sollemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, et holocaustum, et pacifica ad expiandum pro domo Israel.

¹⁸ Haec dicit Dominus Deus: In primo mense, una mensis sumes vitulum de armento immaculatum, et expiabis sanctuarium. ¹⁹ Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: et ponet in postibus domus, et in quatuor angulis crepidinis altaris, et in postibus portae atrii interioris. ²⁰ Et sic facies in septima mensis pro unoquoque, qui ignoravit, et errore deceptus est, et expiabis pro domo.

²¹ In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis Pas-

atnašausite: šeštą efos dalį nuo kviečių koro ir šeštą efos dalį nuo miežių koro. ¹⁴ Saikas aliejui bus aliejaus batas, lygus dešimtai koro daliai; dešimts batų sudarys korą, nes dešimčia batų pripilamas pilnas koras. ¹⁵ Iš bandos nuo kiekvienų dviejų šimtų iš tarpo tų, kuriuos Izraelis augina duoninėms, deginamosioms aukoms, ramybės aukai ir permaldavimui už save, imkite vieną aviną, sako Viešpats Dievas. ¹⁶ Visa šalies tauta turės duoti šitas pirmones kunigaikščiui Izraelyje.

¹⁷ Kunigaikštis turės rūpintis deginamosiomis aukomis, duoninėms atnašomis ir liejamomis aukomis iškilmėse, jaunačio dienoje, subatoje ir visose Izraelio namų iškilmėse; jis taip pat parūpins auką už nuodėmę ir deginamąją auką ir ramybės auką permaldavimui už Izraelio namus.

¹⁸ Viešpats Dievas sako taip: Pirmame mėnesyje pirmą mėnesio dieną imk iš bandos veršį be kliaudos ir šventink šventyklą. ¹⁹ Kunigas turės imti nuodėmės aukos kraują ir pašlakstys namų staktas, keturis altoriaus vainiko kampus ir vidaus šventoriaus vartų staktas. ²⁰ Taip pat tu darysi septintą mėnesio dieną už kiekvieną, kurs nusidėjo nežinodamas ar buvo klaidos suvadžiotas, ir taip pašventinsi namus.

²¹ Pirmame mėnesyje keturioliką mėnesio dieną bus jums

aukas bažnyčiai; kviečių ir miežių reikėjo duoti $\frac{1}{60}$ chomero. — (14) *Saikas aliejui...* Aliejaus reikėjo duoti $\frac{1}{100}$ koro. — *Iš bandos...* Anot ebr. t. reikėjo duoti gerai užaugintų gyvulių. — *Duoninėms aukoms:* iš javų ir aliejaus (13 ir 14 eil.). — (16) *Pirmonės:* atnašas.

(17) *Už nuodėmę.* Ebr. t. dar čia paminėta duoninė auka.

(19) *Vartų:* tikriausiai visų trejų vartų. — (20) *Septintą mėnesio dieną.* Gal tikriau anot gr. t.: pirmą septintojo mėnesio dieną; todėl šita apeiga turėjo pavaduoti žydu permaldavimo dienos apeigas. — *Ne-*

chae sollemnitas: septem diebus azyma comedentur. ²² Et faciet princeps in die illa pro se, et pro universo populo terrae vitulum pro peccato. ²³ Et in septem dierum sollemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, et septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: et pro peccato hircum caprarum quotidie. ²⁴ Et sacrificium ephi per vitulum, et ephi per arietem faciet: et olei hin per singula ephi.

²⁵ Septimo mense, quintadecima die mensis in sollemnitate faciet sicut supra dicta sunt per septem dies: tam pro peccato, quam pro holocausto, et in sacrificio, et in oleo.

Caput XLVI. ¹ Haec dicit Dominus Deus: Porta atri interioris, quae respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem Sabbati aperietur, sed et in die Calendarum aperietur. ² Et intrabit princeps per viam vestibuli portae deforis, et stabit in limine portae: et facient sacerdotes holocaustum eius, et pacifica eius: et adorabit super limen portae, et egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam. ³ Et adorabit populus terrae ad ostium portae illius in Sabbatis, et in Calendis coram Domino. ⁴ Holo-

Velykų iškilmė; septynias dienas bus valgoma nerauginta duona. ²² Kunigaikštis tą dieną už save ir už visą šalies tautą atnašaus veršį už nuodėmę. ²³ Per septynias iškilmės dienas jis duos deginamajai Viešpaties aukai po septynis veršius ir septynis avinus be kliaudos, kasdien per septynias dienas, ir už nuodėmę kasdien ožį. ²⁴ Jis atnašaus duoninei aukai vieną efa prie veršio ir vieną efa prie ožio, be to, prie kiekvienos efos vieną aliejaus hiną.

²⁵ Septintame mėnesyje penkioliką mėnesio dieną iškilmėje jis darys, kaip aukščiau pasakyta, per septynias dienas, duodamas aukas už nuodėmę, deginamąsias aukas, duonines aukas ir aliejaus.

46 perskyrimas. ¹ Viešpats Dievas sako taip: Vidaus šventoriaus vartai, kurie atgręžti į rytus, bus užrakinti per šešias darbo dienas, subatos gi dieną bus atidaryti, taip pat bus atidaryti ir jaunačio dieną. ² Kunigaikštis įeis pro išorinių vartų priangį ir sustos ant vartų slenksčio, o kunigai aukos jo deginamąją auką ir jo ramybės auką; jis pagarbins ant vartų slenksčio ir išeis; vartai gi nebus uždaryti iki vakarui. ³ Taip pat šalies tauta garbins prie tų vartų angos subatomis ir jaunačio dienomis Viešpaties akivaizdoje. ⁴ Atnašaus gi kunigaikštis

žinodamas... Vz. Kun. 4, 2... Sk. 15, 22...

(22) *Veršį už nuodėmę.* Mozės įstatyme šitai dienai nebuvo įsakyta tokia auką daryti. — (24) *Vieną efa:* smulklių miltų (Sk. 15, 4; 28, 20). — *Hiną:* šeštą bato dalį.

(46, 2) *Ant vartų slenksčio.* Išorinio šventoriaus vartai į rytus turėjo pasilikti visuomet užrakinti. Ant jų slenksčio kunigaikščiui buvo paskirta vieta, kurioje jis turėjo val-

gyti aukų dalį (44, 2. 3). Šičia pasakoma, kurioje vietoje kunigaikštis turės atiduoti Dievui garbę ir būti, kai atliekamas jo atnašų aukojimas. Subatomis ir jaunačio dienomis turėjo būti atidaryti vidaus šventoriaus vartai, kunigaikštis turėjo iš išorinio šventoriaus ateiti iki vidaus šventoriaus slenksčio ir čia stovėti prie vartų staktos (ebr. t.). — (3) *Pietų vartų.* Įėjusiems pro šiaurės ir pietų vartus į išorinį šventorių valia

caustum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati sex agnos immaculatos, et arietem immaculatum. ⁵Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus eius: et olei hin per singula ephi. ⁶In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: et sex agni, et arietes immaculati erunt. ⁷Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut invenerit manus eius: et olei hin per singula ephi.

⁸Cumque ingressurus est princeps, per viam vestibuli portae ingrediatur, et per eandem viam exeat. ⁹Et cum intrabit populus terrae in conspectu Domini in sollemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portae Meridianae: porro qui ingreditur per viam portae Meridianae, egrediatur per viam portae Aquilonis: non revertetur per viam portae, per quam ingressus est, sed e regione illius egredietur. ¹⁰Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingreditur, et cum egredientibus egredietur. ¹¹Et in nundinis, et in sollemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, et ephi per arietem: agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus eius: et olei hin per singula ephi.

¹²Cum autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino: aperietur ei porta, quae respicit ad

šitokią deginamąją auką Viešpačiui: subatos dieną šešis avinėlius be kliaudos, ir aviną be kliaudos, ⁵taip pat duoninei aukai vieną efa prie avino, prie avinėlių gi duoninei aukai kiek pats panorės; be to, duos aliejaus hiną prie kiekvienos efos. ⁶Jau načio gi dieną jis duos iš bandos veršį be kliaudos ir šešis avinėlius bei avinus, kurie bus be kliaudos. ⁷Atnašaus taip pat duoninei aukai vieną efa prie avino, prie avinėlių kiek pats panorės, o aliejaus vieną hiną prie kiekvienos efos.

⁸Kai kunigaikštis norės įeiti, teįeina vartų prieangio keliu ir tuo pačiu keliu teįšeina. ⁹Taip pat kai šalies tauta eis išskilmėse Viešpaties akivaizdon, tie, kurie įeina pro šiaurės vartus pagarbinti, teįšeina pietų vartų keliu; o kas įeina pro pietų vartus, tas teįšeina šiaurės vartų keliu; tenegrižta pro tuos pat vartus, pro kuriuos įėjo, bet teįšeina pro vartus priešingoje pusėje. ¹⁰Kunigaikštis įeis su įeinančiais jų tarpe ir išeis su išeinančiais. ¹¹Sventėse ir išskilmėse bus atnašaujama duoninė vienos efos auka prie veršio ir taip pat vienos efos prie kiekvieno avino; prie avinėlių gi bus aukojama, kiek norima; aliejaus gi vienas hinas prie kiekvienos efos.

¹²Kai kunigaikštis atnašaus savo noru Viešpačiui deginamąją auką arba savo valia ramybės auką, jam bus atidaryti vartai

buvo prieiti prie vidaus šventoriaus vartų rytų šone, bet jiems buvo uždrausta įeiti į pačius vartus, kam buvo vieta kunigaikščiui. — (5) *Vieną efa*: smulkių miltų. — (6) *Bei avinus*. Ebr. t.: vieną aviną.

(12) *Vartai, kuriais...*: tie patys vartai, apie kuriuos kalbama 1 ir 2 eil. Kunigaikštis daro aukas ta prasme, kad duoda kunigams aukai skirtą gyvulį, kurį tam tikromis apeigomis aukoja kunigai.

Orientem, et faciet holocaustum suum, et pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati: et egredietur, claudeturque porta postquam exierit.

¹³ Et agnum eiusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper mane faciet illud. ¹⁴ Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partem ephi, et de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similiae: sacrificium Domino legitimum, iuge atque perpetuum. ¹⁵ Faciet agnum, et sacrificium, et oleum cata mane mane: holocaustum sempiternum.

¹⁶ Haec dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hereditas eius, filiorum suorum erit, possidebunt eam hereditarie. ¹⁷ Si autem dederit legatum de hereditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, et revertetur ad principem: hereditas autem eius, filius eius erit. ¹⁸ Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, et de possessione eorum: sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus unusquisque a possessione sua.

¹⁹ Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portae, in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes, quae respiciebant ad Aquilonem: et erat ibi locus ver-

kuriams išeinama į rytus, ir taip jis tedaro savo deginamąją auką ir savo ramybės atnašą, kaip paprastai daroma subatos dieną; po to jis išeis ir jam bus uždaryti vartai.

¹³ Kasdien jis atnašaus metinį avinėlį be kliaudos Viešpačiui; visuomet rytą jis tai darys. ¹⁴ Be to jis atnašaus prie jo kiekvieną rytmetį šeštą efos dalį ir aliejaus hino trečdalį, kad būtų sumaišytas su miltais. Tai bus auka Viešpačiui teisėta, nuolatinė ir amžina. ¹⁵ Taip jis atnašaus avinėlį kaipo amžiną deginamąją auką ir duoninę auką ir aliejų kiekvieną rytmetį.

¹⁶ Viešpats Dievas sako taip: Jei kunigaikštis duos kuriam savo sūnui dovaną, tai ta jo tėvainystė bus jojo sūnų, jie turės ją paveldėtina. ¹⁷ O jei padovanos ką iš savo tėvainystės vienam savo tarnų, priklausys šitam iki atlaidos metų ir paskui grįš kunigaikščiui; jo gi tėvainystė priklausys jo sūnams. ¹⁸ Kunigaikštis neims prievarta iš tautos tėvainystės ir jos nuosavybės; bet iš savo nuosavybės duos tėvainystę savo sūnams, kad nė vienas iš mano tautos nebūtų išvartytas iš savo nuosavybės.

¹⁹ Jis įvedė mane pro angą, kuri buvo šalia vartų, į šventyklos kambarius, skirtus kunigams, atgręžtus į šiaurę; tenai buvo ruimas atgręžtas į vakarus. ²⁰ Ten

(13) *Jis atnašaus.* Anot Vulgatos: kunigaikštis, bet ebr. t.: tu atnašausi, t. y. tauta. Kadangi kunigaikštis turėjo duoti aukas šventėse (43, 17), tai kasdieninė auka turėjo, be abejo, būti duodama tautos, kurios vardu kunigai ją aukoję. — *Metinį avinėlį.* Vz. Sk. 28, 3. — (14) *Be to...* Plg. Sk. 28,

5. — *Ir amžina...* Plg. Mal. 1, 11.

(17) *Iki atlaidos:* iki jubiliejinių metų, kurie būdavo kas 50 metų. Todėl kunigaikščio nuosavybė negalėjo dovanojimo keliu patekti į svetimas rankas.

(19) *Vartų:* šiaurės šone. — *Atgręžtus į vakarus:* tame trobesio ga-

gens ad Occidentem. ²⁰ Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato, et pro delicto: ubi coquent sacrificium, ut non efferant in atrium exterius, et sanctificetur populus. ²¹ Et eduxit me in atrium exterius, et circumduxit me per quattuor angulos atri: et ecce atriolum erat in angulo atri, atriola singula per angulos atri. ²² In quattuor angulis atri atriola disposita, quadraginta cubitorum per longum, et triginta per latum: mensurae unius quattuor erant. ²³ Et parietes per circuitum ambiens quattuor atriola: et culinae fabricatae erant subter porticus per gymrum. ²⁴ Et dixit ad me: Haec erunt domus culinarum, in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

jis man tarė: Šita yra vieta, kurioje kunigai virs nuodėmės ir nusikaltimo aukas; čia jie keps duoninę auką, kad nereikėtų išnešti jos į išorinį šventorių ir kad nebūtų pašventinta tauta. ²¹ Po to jis išvedė mane į išorinį šventorių ir vedė mane aplinkui į keturis šventoriaus kampus, ir štai čia šventoriaus kampe buvo šventorėlis, po vieną šventorėlį kiekviename šventoriaus kampe. ²² Keturiuose šventoriaus kampuose buvo atskirti šventorėliai keturiomis dešimtimis mastų ilgi ir trimis dešimtimis platus; visi keturi buvo vienodo didumo. ²³ Aplink kiekvieną keturių šventorėlių ėjo apskukai siena, o po prieangiais aplinkui buvo padaryti virtuvių židiniai. ²⁴ Ir jis man tarė: Tai virtuvių namai, kuriuose Viešpaties namų tarnai virs tautos aukas.

c) Nauja šventoji žemė.

Caput XLVII. ¹ Et convertit me ad portam domus, et ecce aquae egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orien-

47 perskyrimas. ¹ Po to jis vėl nusivedė mane prie namų vartų, ir štai iš po namų slenksčio tekėjo vanduo į rytus, nes namų priešakis buvo atgręžtas į

le, kurs buvo į vakarus. — (20) *Nuodėmės ir nusikaltimo aukas*: tas čia įvardintų aukų dalis, kurios buvo skiriamos kunigams, taip pat duoninės aukas. — *Kad nebūtų...* Vž. 44, 19. Ne kunigams skirtos aukų dalys buvo verdamos tam tikrose virtuvėse, kurios buvo keturiuose išorinio šventoriaus kampuose (24 e.). — (23) *Po prieangiais*. Tikriausiai anot ebr. t.: žemai prie mūro. — (24) *Namų tarnai*: todėl lėvitai, nes apie kunigus sakoma: jie tarnauja Viešpačiui (44, 15).

47, 1—48; 35. Pranašui parodomas iš bažnyčios tekas vanduo, kurs visa gydo (47, 1-12), nurodomos Ža-

dėtosios žemės sienos ir kaip ji reikia paskirstyti (47, 12-23), septynių šiaurinių giminių plotai (48, 1-7), kunigų, lėvitų, miesto ir kunigaikščio plotai (48, 8-22), penkių pietinių giminių plotai (48, 23-29) ir pagaliau šventojo miesto vartai (48, 30-35).

(47, 1) *Prie namų vartų*. Iš išorinio šventoriaus, kame angelas parodė Ezeikieliui virtuves, jis vėl atvedamas prie šventyklos vartų. — *Tekėjo vanduo*. Dievas pasilieka šventykloje (43, 1...), tauta garbina jį tinkamu būdu ir labai pamaldžiai (44, 1-46, 15); todėl iš Dievo šventyklos sklįsta į visą šalį didžiausias derlingumas; jo vaizdas yra šaltinis,

tem: aquae autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris. ² Et eduxit me per viam portae Aquilonis, et convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quae respiciebat ad Orientem: et ecce aquae redundantes a latere dextro. ³ Cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, et mensus est mille cubitos: et traduxit me per aquam usque ad talos. ⁴ Rursumque mensus est mille, et traduxit me per aquam usque ad genua: ⁵ et mensus est mille, et traduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquae profundi torrentis, qui non potest transvadari. ⁶ Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. Et eduxit me, et convertit ad ripam torrentis. ⁷ Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte. ⁸ Et ait ad me: Aquae istae, quae egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, et descendunt ad plana de-

rytus; tas vanduo tekėjo žemyn pro dešinį bažnyčios šoną į pietus nuo altoriaus. ² Jis išvedė mane pro šiaurės vartus ir nusiųdė mane į kelią anapus išorinių vartų, į tą kelią, kuriuo einama į rytus, ir štai dešinėje pusėje plūdo gausingai vanduo. ³ Kai tas vyras, kurs turėjo savo rankoje matuojamą virvę, išėjo rytų link, jis atmatavo tūkstantį mastų ir pervedė mane per vandenį iki riešų. ⁴ Jis vėl atmatavo tūkstantį mastų ir pervedė mane per vandenį iki kelių. ⁵ Jis dar atmatavo tūkstantį ir pervedė mane per vandenį iki strėnų. Jis atmatavo vėl tūkstantį, ir čia buvo jau upė, kurios aš nebegalėjau pereiti, nes gilaus upelio vandenys taip buvo patvinę, kad jų nebebuvo galima perbrįsti. ⁶ Tuomet jis man tarė: Tu juk matei žmogaus sūnau. Ir jis išvedė mane ir atvedė atgal į upelio krantą. ⁷ O kai jis apgręžė mane, štai upelio krante buvo iš abiejų pusių labai daug medžių. ⁸ Tuomet jis man tarė: Šitas vanduo, kurs teka į rytus prie smilčių

kurs teka iš šventyklos, didėja ir duoda gyvybę. Tas vaizdas dar parodo, kad tikra laimė gali ateiti tik iš Viešpaties ir yra glaudžiausiai susijusi su šventykla. Dievo šventykloje yra visi laimingo gyvenimo turtais, ir jie teikiami kiekvienam, kurs su tikru pamaldumu artinasi prie Dievo šventyklos ir ji uoliai garbina. — Sausam ir lyg apmirusiam rytu kraštui vanduo yra gyvybės vaizdas, simbolis, kurį dažnai vartoja pranašai. — *I rytus*. Vanduo tekėjo dešiniame šventyklos šone į pietus nuo deginamųjų aukų altoriaus. — (2) *Pro šiaurės vartus*: nes rytų vartai buvo užrakinti (44, 2). — (3) *Vyras, kurs...* Plg. 40, 3. — *Iki riešų*. Vandens čia buvo jau padaugėję. Ebr. t.: vandens buvo iki rie-

šų. — (4) *Iki kelių*. Ebr. t.: vandens buvo iki kelių. — (5) *Nes gilaus...* Ebr. t.: nes aukštai pakilę vandenys tekėjo, vandenys tik perplaukiami, upė, kurios nebuvo galima perbrįsti. — Jei jau 4000 mastų atstume buvo atsiradę taip daug vandens, tai kiek to vandens turėjo tekėti toliau iki Mirties jūrai. — (7) *Labai daug medžių*: todėl apylinkė turėjo būti graži ir derlinga. — (8) *I rytus prie smilčių...* Ebr. t.: į rytų apskritį. Plg. Joz. 22, 10. — *I tyrumos lygumas*. Ebr. t.: į Arabah. Taip gi vadinosi Jordano slėnis, ypač pietinė jo dalis. — *I jūrą: i Mirties jūrą*. — *Ir vėl ištekęs...* Anot ebr. t.: jis ateina į jūrą, vedamas į jūrą, ir vanduo pasidaro sveikas. — Prakeikimas ir mirtis, kuriuos atvedė nuodėmė, pa-

serti, intrabunt mare, et exhibunt, et sanabuntur aquae. ⁹ Et omnis anima vivens, quae serpit, quocumque venerit torrens, vivet: et erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquae istae, et sanabuntur et vivent omnia, ad quae venerit torrens. ¹⁰ Et stabunt super illas piscatores, ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit: plurimae species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiae: ¹¹ in littoribus autem eius, et in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur. ¹² Et super torrentem orietur in ripis eius ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus eius: per singulos menses afferet primitiva, quia aquae eius de sanctuario egredientur: et erunt fructus eius in cibum, et folia eius ad medicinam.

¹³ Haec dicit Dominus Deus: Hic est terminus, in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israel: quia Ioseph duplicem funiculum habet. ¹⁴ Possidebitis autem eam singuli aequae ut frater suus: super quam

kauburių ir nusileidžia į tyrumos lygumas, įtekės į jūrą ir vėl ištekės, ir jūros vanduo pasidarys sveikas. ⁹ Visa, kas gyva ir kas juda, kur tik ateis upelis, gyvens, ir bus itin daug žuvų, kaip tik ten nueis šitas upelis, ir pasidarys sveika ir gyvens visa, ką tik upelis pasieks. ¹⁰ Prie jo stovės žvejai; nuo Engadies iki Engalimui bus džiovinami tinklai; bus labai daug jo žuvų rūšių, kaip didelės jūros žuvų, begalinė bus jų daugybė. ¹¹ Bet krantuose ir balose jis nepasidarys sveikas, nes tai paskirta druskinėms. ¹² Upelio krantuose abiejuose šonuose augs visokie vaisiniai medžiai; nuo jų nebirės lapai ir neprištigs juose vaisių; kas mėnuo jie ves. naujų, nes jo vanduo teka iš šventyklos; iš jų vaisių bus maisto ir iš jų lapų vaistų.

¹³ Viešpats Dievas sako taip: Šios yra ribos, kuriose jūs paveldėsite šalį dvylikai Izraelio giminių; nes Juozapas turi gauti dvigubą dalį. ¹⁴ Kiekvienas gaus iš jos lygiai kaip jo brolis; dėl jos aš esu pakėlęs savo ranką,

šalinami; jų padaryta žala atitaisoma; randasi naujas gyvenimas, kurį teikia vanduo išėjęs iš šventyklos. — (9) *Visa, kas...* Mirties jūros vanduo tiek kartus, kad žuvis patekusios į jį iš Jordano tuojau stimpą. Stebuklingo upelio vanduo padarys ir iš tokio Mirties jūros vandens gera, tinkama visiems gyvūnams. — (10) *Engadies...* Engalimas (En eglajim, dabar Ajin Feškah) anot šv. Jieron, buvo ten, kur Jordanas įteka į Mirties jūrą, Engaddi (Ajin Dšidi) Mirties jūros vakarų krante, todėl ten, kur Jordano vanduo tiek jau susimaišęs su jūros vandenimi, kad nebegalima vieno nuo kito at-

skirti. — (11) *Bet krantuose...* Ebr. t.: jo balos ir jo kalnai nepasidarys sveiki. — Kur tas išganingas vanduo neateis, ten viešpataus toliau sugedimas ir mirtis. Druska yra nederlingumo ir prakeikimo ženklas. — (12) *Upelio krantuose...* Visas čia aprašomas derlingumas, jėga, gyvenimas eina iš Dievo šventyklos. Iš Dievo šventyklos, iš jo garbinimo, iš aukos teka mums visos gėrybės; ten yra vaistas prieš mirtį, ten kas sugedę pagydoma; ten yra niekuomet neišsenkas gyvybės šaltinis, kurs teka į amžinąjį gyvenimą.

(13) *Dviguba...* Vz. Prad. 48, 22. — (15) *Nuo Didžiosios*: nuo Tarp-

levavi manum meam ut darem patribus vestris: et cadet terra haec vobis in possessionem. ¹⁵ Hic est autem terminus terrae: ad plagam Septentrionalem a mari magno via Hethalon, venientibus Sedaba, ¹⁶ Emath, Berotha, Sabarim, quae est inter terminum Damasci et confinium Emath, domus Tichon, quae est iuxta terminum Auran. ¹⁷ Et erit terminus a Mari usque ad atrium Enon terminus Damasci, et ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plaga Septentrionalis. ¹⁸ Porro plaga Orientalis de medio Auran, et de medio Damasci, et de medio Galaad, et de medio terrae Israel, Iordanis determinans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem. ¹⁹ Plaga autem australis meridiana a Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: et torrens usque ad mare magnum: et haec est plaga ad Meridiem australis. ²⁰ Et plaga Maris, mare magnum a confinio per directum, donec venias Emath: haec est plaga Maris.

²¹ Et dividetis terram istam vobis per tribus Israel: ²² et mittetis eam in hereditatem vobis, et advenis, qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: et erunt vobis sicut indigenae inter filios Israel: vobiscum dividant possessionem in

kad ją duočiau jūsų tėvams, ir šita žemė teks jums nuosavybėn. ¹⁵ Šitos gi yra žemės ribos: šiaurėje nuo Didžiosios jūros Hetalono keliu einant į Sedabą, ¹⁶ Ematą, Berotą, Sabarimą, kurs yra tarp Damasko ploto ir Emato apylinkės, iki Tichono namų, kurie yra prie Aurano ribų. ¹⁷ Taigi riba nuo jūros iki Enono kiemui bus riba nuo Damasko ir nuo vieno šiaurės kampo iki kitam šiaurės kampui; Emato riba sudarys šiaurės sieną. ¹⁸ Toliau rytų riba turės eiti tarp Aurano ir Damasko; tarp Galaado ir Izraelio šalies; Jordanas perskirs juos iki rytų jūrai; taip jūs matuosite rytų sieną. ¹⁹ Pietuse gi riba eis į pietus nuo Tamaro iki Prieštaravimo vandenų Kadese, toliau upeliu iki Didžiajai jūrai; ta tai yra pietų siena pietuse. ²⁰ Vakarų siena bus Didžioji jūra, nuo ribos tiesiai iki Ematui; tai yra vakarų siena.

²¹ Šitą žemę jūs paskirstysite sau Izraelio giminėmis. ²² Paskirstysite ją burtu paveldėtinai sau ir ateiviams, kurie prisidės prie jūsų, kuriems gims vaikų jūsų tarpe; ir jie bus jums kaip čiabuviai Izraelio sūnų tarpe: draug su jumis jie pasiskirstys

žemės jūros. Toliau aprašoma šiaurinė Žadėtosios žemės siena iki Auranui, įvardijant vietas, pro kurias ji turėjo eiti; tačiau tų vietų vardai iš kitur nėra žinomi. — *Iki Tichono namų.* Gal anot ebr. t.: iki viduriniam Chaceriui (Chaccer-Hattikon), kurs yra prie Aurano sienos. — (17) *Iki Enono kiemui.* Ebr. Chaccar—'Einon, vietos var-

das. — (19) *Kadese.* Vz. Sk. 34, 5, — (20) *Nuo ribos...*: nuo Rinokoruros iki ties vieta, iš kur einama į Ematą.

(22) *Ateiviams.* Taip žemės padalinime nustatoma kitoki tvarka negu Atk. 23, 2-8: žemės turi gauti žydai draug su pagonimis, taigi tarp jų nebebus skirtumo (Rom. 10, 12). Kadangi šitos taisyklės nesi-

medio tribuum Israel. ²³ In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

Caput XLVIII. ¹ Et haec nomina tribuum a finibus Aquilonis iuxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonem iuxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan una. ² Et super terminum Dan, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Aser una: ³ et super terminum Aser, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Nephthali una. ⁴ Et super terminum Nephthali, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Manasse una. ⁵ Et super terminum Manasse, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ephraim una. ⁶ Et super terminum Ephraim a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ruben una. ⁷ Et super terminum Ruben, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Iuda una.

⁸ Et super terminum Iuda, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, erunt primitiae, quas separabitis, vigintiquinque millibus latitudinis et longitudinis, sicuti singulae partes a plaga Orientali usque ad plagam Maris: et erit sanctuarium in medio eius. ⁹ Primitiae, quas separabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, et latitudo decem millibus.

nuosavybę Izraelio giminių tarpe. ²³ Kurioje tik giminėje bus ateivis, tenai duosite jam nuosavybę, sako Viešpats Dievas.

48 perskyrimas. ¹ Štai giminių vardai. Šiaurės šone išilgai Hetalono kelio einant į Ematą Enano kiemas bus riba nuo Damasko į šiaurę, išilgai Emato kelio. Tai priklausys jam nuo rytų šono iki jūrai; tai Dano dalis. ² Prie Dano ribos nuo rytų šono iki jūros krantui, tai Asero dalis. ³ Prie Asero ribos nuo rytų šono iki jūros šonui Neftalio viena dalis. ⁴ Prie Neftalio ribos nuo rytų šono iki jūros kraštui Manasui viena dalis. ⁵ Prie Manaso ribos nuo rytų šono iki jūros šonui Efraimui viena dalis. ⁶ Prie Efraimo ribos nuo rytų šono iki jūros šonui Rubenui viena dalis. ⁷ Prie Rubeno ribos nuo rytų šono iki jūros šonui Jūdai viena dalis.

⁸ Prie Jūdo ribos nuo rytų šono iki jūros šonui bus pirmo-nės, kurias atskirsite, dvidešimt penkis tūkstančius pločio ir ilgio, kaip visos kitos dalys nuo rytų šono iki jūros šonui, ir čia viduryje bus šventykla. ⁹ Pirmo-nės, kurias atskirsite Viešpačiui, turės dvidešimt penkis tūkstančius ilgio ir dešimtį tūkstančių pločio.

laikyta Ezdro ir Neemijo laikais, tai ji turi galios kitokiems, būtent Mesijo laikams.

(48, 1) *Giminių.* Bažnyčia su Viešpačiui ir miestui paskirtais plotais turi vietą šalies viduryje. Kaip kitados Jūdo ir Benjamino giminės gauna dalį arti bažnyčios (Prad.

49, 10; 2 Kar. 7, 14...), kitos giminės toliau.

(8) *Dvidešimt penkis tūkstančius:* nendrių (Jier.), anot kitų: mastų, matuojant nuo šiaurės į pietus. Ilgis turi būti toks pat kaip kitų dalių nuo rytų sienos, nuo Jordano iki vakarų sienai, t. y. Tarpžemei jūrai.

¹⁰ Hae autem erunt primitiae sanctuarii sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, et ad Mare latitudinis decem millia, sed et ad Orientem latitudinis decem millia, et ad Meridiem longitudinis vigintiquinque millia: et erit sanctuarium Domini in medio eius. ¹¹ Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui custodierunt caeremonias meas, et non erraverunt cum errarent filii Israel, sicut erraverunt et Levitae. ¹² Et erunt eis primitiae de primitiis terrae sanctum sanctorum, iuxta terminum Levitarum.

¹³ Sed et Levitis similiter iuxta fines sacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, et latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti et quinque millium, et latitudo decem millium. ¹⁴ Et non venundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiae terrae, quia sanctificatae sunt Domino.

¹⁵ Quinque millia autem quae supersunt in latitudine per vigintiquinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, et in suburbana: et erit civitas in medio eius. ¹⁶ Et hae mensurae eius: ad plagam Septentrionalem quingenta et quattuor millia: et ad plagam Meridianam, quingenta et quattuor millia: et ad plagam Orientalem, quingenta et quattuor millia: et ad plagam Occidentalem, quingenta et quattuor

¹⁰ Šitos gi pirmonės priklausys kunigų šventykla: į šiaurę dvidešimt penki tūkstančiai ilgio, į vakarus dešimts tūkstančių pločio, taip pat į rytus dešimts tūkstančių pločio ir į pietus dvidešimt penki tūkstančiai ilgio; Viešpaties šventykla bus čia viduryje. ¹¹ Pašvęstoji dalis priklausys kunigams iš Sadoko sūnų, kurie sergėjo mano apeigas ir neklydo, kaip klydo Izraelio sūnūs, kaip klydo ir lėvitai. ¹² Tai gi jiems priklausys žemės pirmonių pirmonės labai šventa dalis prie lėvitų ribų.

¹³ Taip pat ir lėvitai gaus šalia kunigų ribų dvidešimt penkis tūkstančius ilgio ir dešimtį tūkstančių pločio. Visas ilgis bus dvidešimt penkių tūkstančių ir plotis dešimties tūkstančių. ¹⁴ Iš to jie nieko neparduos ir nepašvęstos Viešpačiui.

¹⁵ Penki gi tūkstančiai, kurie lieka iš dvidešimt penkių tūkstančių pločio, bus nepašvęsti ir paskirti miesto trobesiams ir priemiesčiams; miestas bus jų viduryje. ¹⁶ Šitie bus jo dydžiai: šiaurės šone keturi tūkstančiai penki šimtai, pietų šone keturi tūkstančiai penki šimtai, rytų šone keturi tūkstančiai penki šimtai ir vakarų šone keturi tūkstančiai penki šimtai. ¹⁷ Miesto gi priemiesčiams bus šiaurės šone

(10) Šitos gi pirmonės... Ebr. t.: ir šventoji dovana priklausys sekantiems: kunigams į šiaurę ir tt. —

(11) Pašvęstoji dalis... Ebr. t.: kunigams, kiekvienam, kurs yra pašventintas, Sadoko sūnūs. — (12) Labai šventa. Kunigų dalis labai šventa, tuo tarpu, kad lėvitų tik šventa.

(13) Taip pat ir lėvitai... Plg. 45, 4. 5.

(15) Kurie lieka iš... Auk. 8 eil. pasakyta, kad atskirtinų pirmonių plotis turi būti 25000 (iš šiaurės į pietus); iš to pločio dvidešimt tūkstančių tenka kunigams ir lėvitams, todėl lieka dar 5000 miestui; visų

millia. ¹⁷ Erunt autem suburbana civitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, et ad Meridiem ducenta quinquaginta, et ad Orientem ducenta quinquaginta, et ad Mare ducenta quinquaginta. ¹⁸ Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii, decem millia in Orientem, et decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiae sanctuarii: et erunt fruges eius in panes his, qui serviunt civitati. ¹⁹ Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israel. ²⁰ Omnes primitiae, vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarii, et in possessionem civitatis.

²¹ Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, et possessionis civitatis e regione vigintiquinque millium primitiarum usque ad terminum Orientalem: sed et ad Mare e regione vigintiquinque millium usque ad terminum maris, similiter in partibus principis erit: et erunt primitiae sanctuarii, et sanctuarium templi in medio eius. ²² De possessione autem Levitarum, et de possessione civitatis in medio partium principis: erit inter terminum luda, et inter terminum Benjamin, et ad principem pertinebit.

du šimtu penkiasdešimt, į pietus du šimtu penkiasdešimt, į rytus du šimtu penkiasdešimt ir į vakarus du šimtu penkiasdešimt. ¹⁸ Kas gi bus likę iš ilgio prie šventyklos pirmonių dešimts tūkstančių į rytus ir dešimts tūkstančių į vakarus, bus kaip šventyklos pirmonės, ir jų derlius bus maistas tiems, kurie dirbs miestui. ¹⁹ Tie gi, kurie dirbs miestui, bus imami iš visų Izraelio giminių. ²⁰ Taigi visos pirmonės dvidešimt penki tūkstančiai skersai ir išilgai bus atskirtos kaip šventyklos pirmonės ir miesto nuosavybė.

²¹ Kas gi dar bus likę abiejuose šonuose šalia šventyklos pirmonių ir šalia miesto nuosavybės ties dvidešimt penkiais tūkstančiais pirmonių iki tyrų sienai ir į vakarus ties dvidešimt penkiais tūkstančiais iki vakarų sienai, turi priklausyti kunigaikščiui; pirmonės šventyklai ir bažnyčios šventykla turi būti anų viduryje. ²² Ir kas lieka nuo lėvītų nuosavybės ir miesto nuosavybės tarp dalių, turi priklausyti kunigaikščiui; tarp Jūdo ir Benjamino ribų plotas turi priklausyti kunigaikščiui.

tų sklypų ilgis yra vienodas, t. y. 25000; bet miestui skiriamas sklypas nebesivadina šventa pirmone. — (17) *Miesto...* Miestas turėjo būti lygus keturkampis; jo apstatytas ir neapstatytas plotas turėjo turėti skersai ir išilgai po 5000 nendrių (anot kitų: mastų). — (18) *Kas gi bus like:* iš 25000, todėl po 10000 viename ir kitame miesto ploto šone. Ta dalis skiriama sodams ir vynuogynams, kuriais naudosis gyventojai; jie bus iš visų giminių. — *Dirbs miestui:* kaip ūkio darbininkai, arba patiems miesto gyventojams, kurie saugodami miesto garbę ir neliečiamybę, taip jam tarnaus. — (20) *Taigi visos...* Dar kartą nurodomas dydis viso ploto, kurs turi būti šventas, draug su miesto nuosavybe.

(21) *Abiejuose šonuose:* nuo šventyklos iki Jordanui ir nuo miesto ploto iki Tarpžemei jūrai. Kunigaikščio nuosavybė, kaip toliau pa-

²³ Et reliquis tribubus: A plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Benjamin una. ²⁴ Et contra terminum Benjamin, a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Simeon una. ²⁵ Et super terminum Simeonis, a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Issachar una. ²⁶ Et super terminum Issachar, a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Zabulon una. ²⁷ Et super terminum Zabulon, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Gad una. ²⁸ Et super terminum Gad, ad plagam Austri in Meridie: et erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hereditas contra mare magnum. ²⁹ Haec est terra, quam mittetis in sortem tribubus Israel: et hae partitiones earum, ait Dominus Deus.

³⁰ Et hi egressus civitatis. A plaga Septentrionali quingentos et quattuor millia mensurabis. ³¹ Et portae civitatis ex nominibus tribuum Israel, portae tres a Septentrione, porta Ruben una, porta Iuda una, porta Levi una. ³² Et ad plagam Orientalem, quingentos et quattuor millia: et portae tres, porta Ioseph una, porta Benjamin una, porta Dan una. ³³ Et ad plagam Meridianam, quingentos et quattuor millia metieris: et portae tres, porta Simeonis una, porta Issachar una, porta Zabulon una. ³⁴ Et ad plagam Occidentalem, quingentos

²³ Kitoms giminėms: Nuo rytų šono iki vakarų šonui Benjaminui viena dalis. ²⁴ Prie Benjamin ribos nuo rytų šono iki vakarų šonui Simeonui viena dalis. ²⁵ Prie Simeono ribos nuo rytų šono iki vakarų šonui Isakariui viena dalis. ²⁶ Prie Isakaro ribos nuo rytų šono iki vakarų šonui Zabulonui viena dalis. ²⁷ Prie Zabulono ribos nuo rytų šono iki vakarų šonui Gadui viena dalis. ²⁸ Prie Gado ribos pietų šone į pietus riba bus nuo Tamaros iki Prieštaravimo vandenų Kadese, tėvainystė Didžiosios jūros link. ²⁹ Šita yra žemė, kurią padalinsite burtu Izraelio giminėms, ir šitos yra dalys, sako Viešpats Dievas.

³⁰ Miesto išėjimai bus šitie: šiaurės šone atmatuok keturis tūkstančius penkis šimtus. ³¹ Miesto vartai vadinsis Izraelio giminų vardais; treji vartai bus šiaurėje, vieni Rubeno vartai, vieni Jūdo vartai, vieni Lėvio vartai. ³² Rytų šone tebūna keturi tūkstančiai penki šimtai ir bus treji vartai: vieni Juozapo vartai, vieni Benjamin vartai, vieni Dano vartai. ³³ Pietų šone atmatuok keturis tūkstančius penkis šimtus, ir bus treji vartai: vieni Simeono vartai, vieni Isakaro vartai ir vieni Zabulono vartai. ³⁴ Ir vakarų šone keturis tūkstančius penkis

aiškinama, turėjo būti tarp Jūdo ir Benjamin giminų dalių.

(30) *Miesto išėjimai*: ribos. Miestas bus lygus keturkampis, kiekviename šone turės trejus vartus, kurie bus vadinami Izraelio giminų vardais. — (31) *Lėvio vartai*. Lėvio giminė, nors neturi dalies

tarp kitų giminų, turi tačiau savo vartus, todėl (32 e.) Efraimo ir Manaso giminės sujungiamos ir turi tik vienerius Juozapo vardu vadinamus vartus. — Vartų vardais nurodoma, kad miestas yra visos Dievo tautos nuosavybė ir kad kiekviena giminė turi jame savo dalį. —

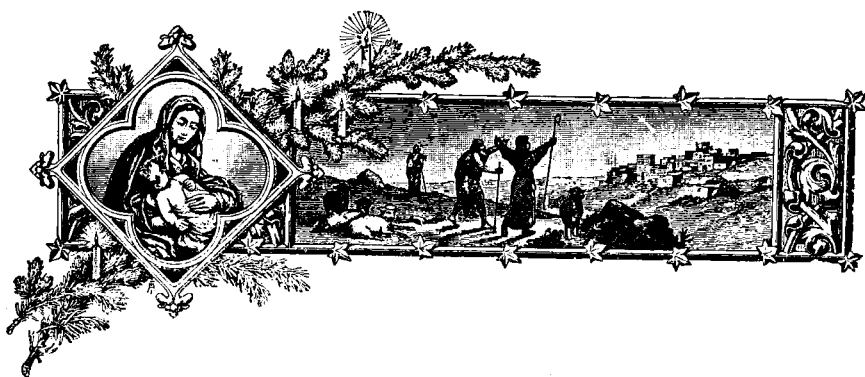
et quattuor millia, et portae eorum tres, porta Gad una, porta Aser una, porta Nephthali una.
³⁵ Per circuitum, decem et octo millia: et nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem.

šimtus, ir bus treji jų vartai: vieni Gado vartai, vieni Asero vartai, vieni Neftalio vartai. ³⁵ Ap-linkui bus aštuoniolika tūkstan-čių, ir miesto vardas nuo tos dienos bus: Tenai yra Viešpats.

(35) *Miesto vardas nuo tos dienos:* kai prasidės nauja dalykų tvarka. Miestui duodamas vardas, kuriuo pažymima, kad yra jau įvykintas senas pažadas, jog Dievas gyvensias savo tautos tarpe. — *Tenai yra Viešpats.* Ten yra Jahvė, sandoros Dievas su visomis savo gėrybėmis ir tai amžinai. Todėl naujoji teokratija pasiliks amžinai šventa, Dievo sergima. — Viso Ezekiėlio regėjimo prasmė yra simbolinė. Kaip antroji visos knygos dalis kalba apie atstatymą, atnaujinimą, taip ji baigiama simboliniais atstatymo vaizdais. Išaiškinti visas jų smulkmenas nėra galimybės, kaip jau yra dejavęs šv.

Jieronimas. Tačiau yra aišku, kad žydams nerodoma kai kurių dalykų, kurie priklauso Sen. Testamentui, kad jie matytų, jog čia kalbama ne apie senosios tvarkos atstatymą; statomi taip pat prieš akis kiti dalykai, kurie taip, kaip jie įvaizdinti, yra žymia dalimi neįvykinami šio gyvenimo sąlygose. Nors daug dalykų atatinka Sen. Test. tvarką, yra tačiau ir skirtingų ir visai naujų. Nors žadamas bažnyčios atstatymas, bet jis taip įvaizdinamas, kad iš karto į akis krinta naujos tvarkos skirtingumas. Kristaus Bažnyčioje virsta pilna tiesa tai, ką Ezekiėlis pranašavo apie būsimą bažnyčią žydams.

DANIĖLIO PRANAŠYSTĖ.

IVADA.

1. Daniėlis minimas jau Ezeikiėlio knygoje kaip lygus šventumu Noėi ir Jobui ir kaip vienas išmintingiausių vyrų (Ez. 14, 14, 20; 28, 3); bet daugiausia žinių apie jį duoda Daniėlio pranašysčių knyga. Jo vardas reiškia: Dievas mano teisėjas, t. y. gynėjas. Daniėlis buvo gimęs kilmingoje Jūdo giminės šeimoje. Kai Nebukadnecaras trečiais žydų karaliaus Joakimo metais (606 ar 605 m. pirm Kr.) buvo pradėjęs savo kariškus žygius prieš Aigipto Paraoną Nechao, jis po kovos prie Karkamio (Jer. 46, 2) paėmė Jeruzalę, liepė išgabenti į Babelę dalį Dievo bažnyčios indų ir išvesdino taip pat kaipo įkautus nemaža aukštesnės kilmės jaunikaičių. Tarp išvestųjų buvo ir Daniėlis. Nors jis buvo dar visai jaunas, tačiau jau buvo išmokęs taip labai branginti savo tikėjimą ir Dievo įstatymą, kad ne tik pats tą tikėjimą išlaikė per

visą savo gyvenimą, gyvendamas pagonių tarpe ir susidurdamas dėl to tikėjimo su visokiomis sunkenybėmis, bet dar įstengė palaikyti ištikimybę Dievo įstatymui ir kituose, kurie buvo atsiradę tokiose pat kaip jis apystovose. Išmokintas prie karaliaus rūmų visokių kaldėjiečių mokslų, radęs malonės pas vyresnius, Dievo padedamas, Daniėlis paties Nebukadnecaro, kai jam išaiškino jo sapną, kurio nėvienas kitas negalėjo išaiškinti, buvo labai išaukštintas ir gavo vieną žymiausių ir garbingiausių vietų prie karaliaus rūmų, kurioje jis pasiliko iki to karaliaus mirties. Ar buvo Daniėlis paliktas tosegarbingose pareigose ir vėlesnių karalių, Evidmerodacho (561—559), Neriglisoro (559—555), Labosardacho (555 m.) ir Nabonido (555—538), nėra žinoma; bet kai Daniėlis išaiškino Nabonido sūnui Baltasarui slaptinius žodžius apie

Babėlės karalystės žuvimą, jis vėl buvo išaukštintas; buvo labai gerbiamas Darijaus Medo, nors turėjo smarkiausių priešų, kurie visais būdais stengėsi jį prazudyti. Susilaukė Daniėlis labai gilios senatvės, nes jis dar buvo gyvas 534 m. t. y. trejiems metams prasilinkus po to, kai Babėlė buvo Kiro paimta; todėl jis buvo susilaukęs ir Babėlės vergijos pabaigos, nors ja dėl savo senatvės nebeprasinaudojo.

2. Daniėlio vardu vadinamoje pranašysčių knygoje pasakojama, kokių uždavinių teko atlikti tam šventam vyrui Babėlėje, ir yra aprašyti didingi regėjimai, kuriuos Dievas jam apreiskė apie teokratinės karalystės ateitį.

Pirmoji, istorinė knygos dalis (1, 1—6, 28) prasideda 1) pasakojimu, kaip Daniėlis ir trys jo draugai buvo nugabenti Babėlėn ir čia išauklėti karaliaus rūmuose (1, 1—21). 2) Toliau pasakojama, kaip Daniėlis išaiškino Nebukadnecarui jo sapną apie milžinišką stovylą (2, 1—49), 3) kaip trys Daniėlio draugai buvo įmesti į ugnies krosnį ir stebuklingai išgelbėti (3, 1—97), 4) kaip Daniėlis vėl išaiškino Nabukadnecaro sapną apie didžiausią medį (3, 98—4, 34), 5) kaip jis Baltasarą puotoje išaiškino slaptingus žodžius (5, 1—31) ir kaip pagaliau prieš apskustas Daniėlis buvo įmestas liūtų duobėn ir iš jos išgelbėtas (5, 1—28). Antroji knygos dalis (7, 1—12, 13) susideda iš keturių didelių Daniėlio regėjimų. Pirmame regėjime Daniėliui parodomas keturių žvėrių pavidalu keturios pasaulio karalystės, jų tarpusaviai santykiai ir jų santykiai su Mesijo karalyste (7, 1—28). Antrame regėjime parodomas

graikų viešpatavimo iškilimas ir paskutinio karaliaus bedieviškumas (8, 1—27). Trečiame regėjime, Daniėliui išpažinus tautos nuodėmes ir maldaujant išgelbėjimo, Gabriėlis skelbia, kad iki Mesijo atėjimui dar likę septynios dešimtys metų savaitių (9, 1—27). Ketvirtame regėjime Daniėliui duodama pamokinių apie įvykius nuo Kiro laikų iki pasaulio pabaigai (10, 1—12, 13). — Knyga baigiama dviem priedais, kurių pirmame pasakojama, kaip Daniėlis išgelbėjo nuo mirties nekaltai apskustą Susaną (13, 1—64), antrame gi, kaip Daniėliui pavyko sunaikinti Babiloniečių stabą Bėlį ir nugalaboti didelį slibiną, pagaliau kaip Daniėlis įmestas į liūtų duobę buvo iš jos išgelbėtas (13, 65—14, 42).

3. Kad Daniėlis buvo tikrai istorinis asmuo, abejoti negalima. Jį mini tuo pačiu laiku gyvenęs pranašas Ezekiėlis; mini jį kaip gerai savo klausytojams ir skaitytojams žinomą asmenį, jau pagarsėjusį savo dievobaimingumu ir nepaprasta išmintimi, todėl ir neduoda apie jį jokių paaiškinimų, kaip neaiškina, kas buvo visiems žinomi Jobas ir Noė. Kito panašaus visiems žinomo tuo vardu vadinamo asmens senesniais laikais veltui ieškotumėm; tai ir Ezekiėlio klausytojai išgirdę Daniėlio vardą turėjo tuojau prisiminti tą vyrą, apie kurio gyvenimą ir darbus kalba Daniėlio knyga. — Apie jo pranašautus dalykus kalba pats išganytojas (Mt. 24, 15 ir k.). Juozapas Flavijus sako, kad Daniėlio pranašysčių knyga buvusi rodoma Aleksandriui D. Jeruzalėje. Tačiau racionalistinė kritika, neneigdama paties Daniėlio buvimo,

stengiasi įrodyti, kad Daniėlio vardu vadinama knyga turėjo būti parašyta nežinomo tik Daniėlio vardu prisidengusio autoriaus, gyvenusio Antioko Epifano laikais, kad padrąsintų savo viengėčius jų sunkiose kovose prieš Antioką (175—164 m.). Pirmas, kurs panašią nuomonę yra išreiškęs apie Daniėlio knygos atsiradimą, buvo neoplatonikas Porfyrijus (3 šimt. po Kr.); jo argumentai kartojami dabartinių racionalistų. Svarbiausias argumentas jiems yra tas, kad knygoje pasakojami stebuklingi įvykiai ir yra aiškių pranašysčių apie būsimus laikus; stebuklus ir pranašystes racionalistai laiko negalimais dalykais. Be abejo, žmogus pats savo jėgomis negali padaryti stebuklo, negali teisingai pranašauti. Bet visi krikščionys žino, kad stebuklų būna ir būna tikrų pranašysčių, nes tiki, kad yra Dievas, kurs jų duoda. Tas pats Dievas per Daniėlį darė stebuklų ir skelbė ateitį, kad priengtų savo tautai nelaisvės pabaigą, kurs stebuklais buvo ją išvedęs iš Aigipto vergijos.

Pažvelgę arčiau į knygą matome, kad pats Daniėlis sakosi buvęs jos autoriumi, kad rašęs Dievo įsakymu (vz. Dan. 7, 1. 2; 8, 1.2. 26; 10, 2; 12, 4). Tie jo paliudymai liečia pirmoje eilėje pranašystes ir čia jie buvo ypač reikalingi, nes pranašystė be nurodymo, keno ji skelbiama, negali turėti tinkamos reikšmės. Todėl savo vardus yra pasisakę visi tikri pranašai. Su pranašystėmis artimą ryšį turi ir kitos Daniėlio knygos dalys ir nors nėra aiškiai pasakyta, kad jas rašęs taip pat Daniėlis, bet visa senovės tradicija, taip pat kalba ir rašymo

būdas rodo, kad kaip pranašysčių, taip istorinių knygos dalių buvo tas pat autorius.

Pirmosios Makabiejų knygos autorius, kurs dalimi pasakoja apie tuos pačius dalykus, apie kuriuos pranašavo Daniėlis ir kuriam buvo žinomas graik. Aleksandriečių Daniėlio knygos vertimas, turėjo, be abejo, žinoti ir apie senesnę už vertimą tos knygos originalinį tekstą. Daniėlio knygos priėmimas į labai senais laikais susidariusį žydų kanoną nedviprasmiai patvirtina, kad ji buvo laikoma tikru Daniėlio veikalu.

Pagaliau, jei Daniėlio knyga būtų buvusi parašyta po kaldėjiečių karalystės sugriovimo, ar net 2 šimt. pirm Kr., jos autorius nebebūtų turėjęs tų visai tikslų žinių apie kaldėjiečių įpročius, istoriją, religiją, kurių tiek daug yra Daniėlio knygoje ir kurių tikrumą patvirtina senovės kaldėjiečių iškasenų tyrinėjimai mūsų laikais. Pats dviejų kalbų ebrajiškos ir aramajiškos vartojimas toje pačioje knygoje duoda suprasti, kad jos autorius turėjo būti žydas, gyvenęs Kaldėjoje, neužmiršęs savo gimtosios kalbos, bet mokėjęs ir kaldėjiečių kalbą; iš Daniėlio gi istorijos kaip tik ir žinome, kad jis draug su kitais jaunais žydaus buvo išmokintas kaldėjiečių kalbos ir visokių jų mokslų. Antrame šimtm. pirm Kristaus net ir Palestinos žydai jau nebekalbėjo ebrajiškai ir nebevarlėjo tos kalbos raštuose; visų buvo priimta aramajiškoji kalba.

4. Daniėlis, turėdamas eiti sau pavestas viešas pareigas Babėlės valstybėje, negalėjo mokinti savo pamoksais ištrėmime bu-

vusių žydų, kaip kad darė Ezeikielis; bet visas jo gyvenimas buvo jiems tikras pamokslas. Nega-lėjo tremtiniai nematyti, kaip Daniėlis ir jo draugai ištikimai laikėsi savo tikėjimo, nežiūrėdami jiems grėsiančių pavojų, žinojo kaip Dievas dėl tos ištikimybės stebuklais gelbėjo juos ir iš ugnies ir iš liūtų nasrų, žinojo, kokią stebuklingą išmintį Dievas buvo suteikęs Daniėliui, kurs ją rodė ir savo viengėnčiams, gin-damas neteisingai apskustos Susanos nekaltumą ir taip išgelbėdamas ją nuo mirties. Didingi Dievo suteikti Daniėliui pranašiniai regėjimai rodyte rodė tremtiniais, kad Dievas neapleidžia savo tautos ir atsimena jai duotus pažadus. Bet pranašo Daniėlio ištikimybė tikrajam Dievui turėjo didžiausios reikšmės ir tiems pagonims, kurių tarpe jam teko gyventi. Matydami to Dievo vardu daromus stebuklus, jo teikiamą pagalbą, jie turėjo pamatyti, kad žydų Dievas, nors jo išrinktoji tauta buvo nugalėta ir laikinai neteko savo tėvynės, nebuvo draug su ja nugalėtas, kad jis yra nenugalimas, kad jis yra visagalis visų Viešpats. Tą tiesą suprato Babelės valdovai ir viešai ją skelbė; nors jie ir netapo tikrojo Dievo išpažinėjais, bet tikrojo Dievo pažinimo kelias pagonių tarpe per Daniėlį buvo žymiai palengvintas.

5. Šių dienų žydai turi savo kanone ne visą Daniėlio knygą,

bet tik tas jos dalis, kurios išliko rašytos ebrajų ir aramajų kalbomis; todėl tame kanone nėra Azarijo maldos ir trijų Daniėlio prietelių giesmės (3, 24—90), Susanos istorijos (13, 1—64) ir pasakojimo apie sunaikinimą Bėlio ir slibino (13, 65—14, 42). Nors šitų knygos dalių yra išlikęs tik graikiškas vertimas, tačiau ir jos turėjo būti pradžioje parašytos ebrajiškai ar aramajiškai, nes Aleksandriečiai (LXX) vertėjai ir Teodotijonas naudojo originalinių jų tekstų. Iš Teodotijono vertimo išvertė jas į lotynų kalbą šv. Jieronimas draug su kitomis dalimis, kurias vertė iš ebrajų ir aramajų kalbos. Aleksandriečių vertimas žymiai skiriasi smulkmenomis nuo visų kitų tekstų ir jau nuo seniausių laikų Bažnyčioje nebevertojamas (Jier.).

6. Kadangi kai kurios Daniėlio pranašystės rodėsi pilnai įvykusios Makabiejų laikais, tai tuo metu turėjo, be abejo, pasireikšti daugiau susidomėjimo visa knyga. To susidomėjimo pasėka galėjo būti įvairios pastabos, kuriomis norėta paaiškinti knygos tekstas ar tai originalinis ar graik. jo vertimas, galėjo būti bent kiek kitaip sutvarkytas visos knygos turinys; čia tai ir reikėtų ieškoti priežasties, kodėl dabar tarp įvairių esamų Daniėlio knygos tekstų yra didesnių skirtumų, kaip tarp bet kurios kitos Sen. Test. knygos tekstų.

PROPHETIA DANIELIS. DANIĖLIO PRANAŠYSTĖ.

1) Daniėlio istorija. 1. Daniėlio ir trijų jo draugų išauklėjimas Babėlės karaliaus rūmuose.

Caput I. ¹Anno tertio regni loakim regis luda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in lerusalem, et obsedit eam; ² et tradidit Dominus in manu eius loakim regem luda, et partem vasorum domus Dei: et asportavit ea in terram Sennaar in domum dei sui, et vasa intulit in domum thesauri dei sui.

1 perskyrimas. ¹Trečiais Jūdo karaliaus Joakimo karaliavimo metais Babilono karalius Nabukodonosoras ėjo prieš Jeruzalę ir apgulė ją. ²Viešpats padavė į jo ranką Jūdo karalių Joakimą ir Viešpaties namų indų dalį; jis išgabeno juos į Senaaro žemę į savo dievo namus ir įnešė indus į savo dievo išdinės namus.

1, 1-21. Pirmoji, istorinė Daniėlio knygos dalis (1, 1-6, 28) prasideda pasakojimu, kaip Daniėlis ir trys jo draugai, atvesti į Babėlę draug su kitais žydų jaunikaičiais, čia buvo išauklėti karaliaus rūmuose, pasilikdami ištikimi savo religijai.

(1, 1) *Trečiais...* Jūdo karalystei patekus aigiptiečių įtakon, jos karaliumi buvo Aigipto Paraono Nechao paskirtas karaliaus Jozijo sūnus Eljakimas ir pramintas vardu Joakimas. Ketvirtais Joakimo metais Nebukadnecaras (babilon.: Nabukudurri-ucur) atvyko su kariuomene prie Karkamio ir čia sumušė aigiptiečių kariuomenę. Paskui jis pristartino prie Jeruzalės ir privertė Joakimą pasiduoti. Jis jau buvo beinaš toliau į patį Aigiptą, kai gavo žinią apie savo tėvo Nabopalasaro mirtį. Tuomet jis atidavė belaisvius žydus, penikijiečius, syrijiečius ir aigiptiečius savo padėjėjams nuvesti į Babėlę. Nors Jeremijas 46, 2

rašo, kad mūšys prie Karkamio įvykęs ketvirtais Joakimo metais, bet Daniėlis, kurs gyveno Babėlėje, tikriausiai žinojo, kad Nebukadnecaras išsirengė karan jau trečiaisiais metais, todėl jis juos čia ir mini ir sako, kad karui tais metais prasidėjus buvusi apgulta taip pat Jeruzalė. Apie šitą žygį vz. 4 Kar. 24, 1; 2 Kron. 36, 6; Jer. 35, 1-11. Nebukadnecaras vadinamas Babėlės karaliumi arba dėlto kad, kaip daugelis mano, jis dar prie gyvos savo tėvo galvos buvo paskelbtas karaliumi, arba sąsąjtojas jau čia vadina jį taip, kaip jis visų buvo vėliau vadinamas. — Kai kurie tačiau aiškintojai gal visai teisingai mano, kad treči Joakimo metai čia atsiradę dėl perrašinėtojų klaidos vietoje: trečiame Jūdo karaliaus Joakino karaliavimo mėnesyje. Plg. 2 Kron. 36, 9. 10 — (2) *Padavė...* Karalius buvo priverstas pasiduoti Nebukadnecarui, bet tai dar nereiškia, kad ir jis buvo draug su kitais išves-

³ Et ait rex Asphenez praeposito eunuchorum ut introduceret de filiis Israel, et de semine regio et tyrannorum, ⁴ pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, et eruditos omni sapientia, cautos scientia, et doctos disciplina, et qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, et linguam Chaldaeorum. ⁵ Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, et de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis. ⁶ Fuerunt ergo inter eos de filiis Iuda, Daniel, Ananias, Misaël, et Azarias. ⁷ Et imposuit eis praepositus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltassar: Ananiae, Sidrach: Misaeli, Misach: et Azariae, Abdenagu.

³ Po to karalius liepė kamarponių viršininkui Aspenezui atvesti iš Izraelio sūnų karališkos ir galiūnų giminės ⁴ vaikus, be jokios kliaudos, gražius išvaizda, išmokintus visokios išminties, guvaus proto ir pilnus išmanymo, kurie tiktų būti karaliaus rūmuose, kad juos mokintų kaldėjiečių raštų ir kalbos. ⁵ Karalius paskyrė jiems kiekvienai dienai maisto iš savo valgių ir vyno, kurio jis pats gėrė, kad trejus metus auklėti paskui tiktų būti karaliaus akivaizdoje. ⁶ Taigi jų tarpe buvo iš Jūdo sūnų: Daniėlis, Ananijas, Misaėlis ir Azarijas. ⁷ Kamarponių viršininkas praminė juos kiltais vardais: Daniėlį Baltasaru, Ananiją Sidraku, Misaėlį Misaku ir Azariją Abdenagu.

tas nelaisvėn. Nutarimas išvesti galėjo būti padarytas, bet paskui pakeistas. Plg. 4 Kar. 24, 1; 2 Kron. 31, 6. — *Senaaro*: Babelės. Vz. Prad. 10, 10. — *Savo dievo*: rasi Marduko.

(3) *Aspenezui*. LXX: Abiesdri. — *Iš Izraelio sūnų...* Vieni jaunikaičiai turėjo būti šiaip jau Izraelio tautos vaikai, kiti karališkos giminės, gimę iš antraeilių karalių pačių, kiti vėl kunigaikščių vaikai. — Kad kilmingi svetimšaliai jaunikaičiai buvo auklėjami karaliaus rūmuose ir kad jiems buvo pavedamos įvairios pareigos, žinoma, taip pat iš Senakeribo dokumentų. — *Kaldėjiečių raštų ir...* Kad žydų jaunikaičiai būtų galėję stoti į Kaldėjos išminčių eiles, jie turėjo išmokyti kaldėjiečių rašto ir kalbos. Plg. Iz. 39, 7. Reikia tačiau žinoti, kad kaldėjiečių (ebr. kašdim, babilon. kašdu, asyrišk. kaldu) kalba buvo ne ta pati, kuria Daniėlis parašė savo knygos dalį ir kuri teisingai vadinasi aramajiška, bet kyliaraščių ir senovinė akadiečių (sumeriečių) kalba, būtent tos tautos, kuri gyveno tame krašte pirm semitų. Kaldėjiečiai tikra to žodžio prasme

skyrėsi nuo babiloniečių: kaldėjiečių tauta gyveno pietinėje Babilonijoje ir iš čia vadovaujant Nabopolasarui išplėtė savo viešpatavimą ant visos Babilonijos. Pietinė Babilonija, senos sumeriečių kultūros lopšys, tikriausiai aprūpindavo visą Babiloniją kunigais ir gal dėlto, kai kaldėjiečiai ir babiloniečiai visai susimaišė, kaldėjiečiais vėlesniais laikais buvo paprastai vadinami tik išminčiai, magai. — (5) *Trejus metus...* Anot Ksenofono, jaunikaičiai pradėdavo savo tarnybą prie Persų karalių, turėdami 17 metų amžiaus. — (7) *Praminė juos...* Valdovai, karaliai pakeisdavo nugalėtųjų vardus. Taip Nechao pakeitė Eljakimo vardą Joakimu, Nebukadnecaras, paskyres karaliumi Mataniją, praminė jį Sedekiju (4 Kar. 23, 34; 24, 17). Svetimšalių jaunikaičių vardų pakeitimu norėta užtrinti jų kilmę ir visai sulyginti juos su vietiniais gyventojais. — *Baltasaru*. Babilon. gal: Belit-šar ucūr, Belit (Bel), gink karalių. — *Abdenagu*. Gal: Abdenabo, Nebo tarnas. Kiti vardai visai neaiškūs, gal iškraipyti.

⁸ Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius: et rogavit eunuchorum praepositum ne contaminaretur. ⁹ Dedit autem Deus Danieli gratiam et misericordiam in conspectu principis eunuchorum. ¹⁰ Et ait princeps eunuchorum ad Danielelem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum et potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores prae ceteris adolescentibus coaevs vestris, condemnabit caput meum regi. ¹¹ Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielelem, Ananiam, Misaelem, et Azariam: ¹² Tenta nos obsecro servos tuos diebus decem, et dentur nobis lęgumina ad vescendum, et aqua ad bibendum: ¹³ et contemplare vultus nostros, et vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio: et sicut videris, facies cum servis tuis. ¹⁴ Qui, audito sermone huiuscemodi, tentavit eos diebus decem. ¹⁵ Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores, et corpulentiores prae omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio. ¹⁶ Porro Malasar tollebat cibaria, et

⁸ Bet Danięlis nusistatę savo řirdyje nesusitepti karaliaus valgiais, nę jo geriamu vynu ir praeřę kamarponių virřininką padaryti taip, kad galętų nesusitepti. ⁹ Dievas davę Danięliui rasti malonęs ir gailestingumo vyriausiojo kamarponio akivaizdoje. ¹⁰ Tačiau vyriausias kamarponis sakę Danięliui: Ař bijau savo valdovo karaliaus, kurs paskyrę jums maisto ir gęralo; jei jis matys jūsų veidus liesesnius, kaip kitų jūsų amžiaus jaunikaičių, jūs įduosite mano galvą karaliui. ¹¹ Tuomet Danięlis tarę Malasarui, kurį vyriausias kamarponis buvo paskyręs virřininku Danięliui, Ananijui, Misaęliui ir Azarijui: ¹² Męgink, meldžiamasis, mus, tavo tarnus, per deřimtį dienų; tebūna mums duodama daržovių valgyti ir vandens atsigeriti; ¹³ paskui žiūręk į mūsų veidus ir veidus vaikinų, kurie valgo karaliřkųjų valgių, ir kaip matysi, taip padarysi su savo tarnais. ¹⁴ Jis, išgirdęs řitokiunos žodžius, mėgino juos deřimtį dienų. ¹⁵ Po deřimties gi dienų jų veidai pasirodę geresni ir pilnesni uę visų jaunikaičių, kurie valgę karaliřkąjį valgį. ¹⁶ Tai Malasaras atsiimdavo jiems skirtus

(8) *Kad galętų nesusitepti*: prařę duoti leidimą vengti visokio žydu įstatyme numatyto susitepimo. Įstatymu buvo uędrausta valgyti kai kurie dalykai kaipo sutepti, galima buvo kai kada susitepti indais (plg. Gal. 2, 12), galima buvo turęti baimęs, kad tarp kita ko duos valgyti stabams paaukotos męsos. Bet jei žydas ir kiti tokiuos valgius valgę, kurių įstatymas nedraudę, jei jis tai darę, būdamas pagonių draugijoje, jis galęjo būti įtariamais, būk nevengias uędrausto maisto, ir tai būtų buvę kitiems papiktinimas. — (9) *Davę Danięliui*:

kaip kitados Juozapui Aigipte (Teod.). — (10) *Jei jis matys...* Ebr. t.: žam gi jis turętų rasti jūsų veidą liesesnį kaip kitų jūsų amžiaus vaikinų. — (11) *Malasarui*. Tai pareigos pavadinimas; gal užvaizdas. LXX: Abiesdri, kaip ir 3 e. Tas naujas asmuo čia ne labai tinka į kontekstą; todėl kai kurie aiřkintojai mano, kad pirmame tekste jo nę nebuvę: tuomet Danięlis tarę Aspenezui (ar Abiezdrui), kurs buvo paskirtas vyresniuoju Danięliui ir tt. — (12) *Deřimtį dienų*. Tiek laiko buvo visai gana, kad pasireikřtų daržovių valgių veikimas. — *Vandens*

vinum potus eorum: dabatque eis legumina.

¹⁷ Pueris autem his dedit Deus scientiam, et disciplinam in omni libro, et sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum et somniorum. ¹⁸ Completis itaque diebus, post quos dixerat rex ut introducerentur: introduxit eos praepositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. ¹⁹ Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias, Misael, et Azarias: et steterunt in conspectu Regis. ²⁰ Et omne verbum sapientiae et intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, invenit in eis decuplum super cunctos ariolos, et magos, qui erant in universo regno eius.

²¹ Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

valgius ir vyną ir quodavo jiems daržovių.

¹⁷ Dievas davė šitiems jauni-
kaičiams visokio rašto ir išmin-
ties žinojimo ir išmanymo, Da-
niėliui gi dovaną suprasti visus
regėjimus ir sapnus. ¹⁸ Taigi tam
laikui, po kurio karalius buvo
įsakęs juos atvesti, praslinkus,
kamarponių vyresnysis atvedė
juos Nabukodonosoro akivaizdon.
¹⁹ Ir kai karalius su jais pasikal-
bėjo, nebuvo rasta visų kitų tar-
pe tokių kaip Daniėlis, Ananijas
Misaėlis ir Azarijas; taip jie pa-
siliko karaliaus akivaizdoje. ²⁰ Vi-
sokių išminties ir išmanymo da-
lykų, apie kuriuos karalius juos
klausinėjo, jis rado juose dešimti
kartų daugiau kaip pas visus žy-
nius ir išminčius, buvusius jo
karalystėje.

²¹ Taip Daniėlis gyveno iki
pirmų karaliaus Kyro metų.

2. Pirmas Nabukodonosoro sapnas ir jo išaiškinimas.

Caput. II. ¹ In anno secundo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor somnium, et conterritus est spiritus eius, et som-

2 perskyrimas. ¹ Antrais Nabukodonosoro karaliavimo me-
tais karalius Nabukodonosoras
matė sapną, dėl kurio jo dvasia

atsigerti. Įstatymas nedraudė gerti vyno; Daniėlis tačiau norėjo dar pridėti prie įstatymo reikalavimų šventą susilaikymą.

(17) *Išmanymo:* visokių raštų ir knygų, į kurias buvo surašyta kal-
dėjiečių išmintis. — *Dovaną suprasti...*
Tas sugebėjimas babiloniečių buvo
ypač branginamas. Regėjimų paminė-
jimas jau šitoje vietoje nurodo, kad
istorinė Daniėlio knygos dalis ir pra-
našinė yra glaudžiai surištos ir suda-
ro vieną to paties autoriaus veiklą.
Regėjimai yra dvasioms akims rodo-
mi simboliai. Sapnų yra ir tokių, ku-
riuos siunčia Dievas. Plg. Prad. 40,
5; 41, 1... Sk. 12, 6; Joel. 2, 28. —
(19) *Pasikalbėjo:* klausimais ištyrė,

koks buvo jų išmokslinimas. — (20)
Išminties ir...: ir išminties ir praktiško
jos pritaikymo. Jaunikaičių ištikimybė
Dievo įstatymui buvo gražus Dievo
išpažinimas karaliaus rūmų tarnų
akyse.

(21) *Taip Daniėlis...:* būdamas
patarėju Nebukadnecaro, o gal ir jo
ipėdinių, Daniėlis susilaukė Kiro lai-
kų; čia nesakoma, kad Daniėlis būtų
ir miręs jau pirmais Kiro metais.
Plg. 6, 28.

2, 1-49. Nebukadnecarui pareika-
lavus iš žynių atspėti ir išaiškinti jo
sapną ir jiems negalint to padaryti,
išleidžiamas karaliaus nutarimas iš-
žudyti visus žynius (1-13). Daniėlis
melsdamos gauna iš Dievo apreiški-

nium eius fugit ab eo. ² Praecipit autem rex, ut convocarentur arioli, et magi, et malefici, et Chaldaei: ut indicarent regi somnia sua: qui cum venissent, steterunt coram rege. ³ Et dixit ad eos rex: Vidi somnium: et mente confusus ignoro quid viderim. ⁴ Responderuntque Chaldaei regi Syriace: Rex in sempiternum vivet: dicit somnium servis tuis, et interpretationem eius indicabimus. ⁵ Et respondens rex ait Chaldaeis: Sermo recessit a me: nisi indicaveritis mihi somnium, et coniecturam eius, peribitis vos, et domus vestrae publicabuntur. ⁶ Si autem somnium, et coniecturam eius narraveritis, praemia, et dona et honorem multum accipietis a me: somnium igitur, et interpretationem eius indicate mihi. ⁷ Respon-

nusigando, ir jo sapnas pabėgo nuo jo. ² Tuomet karalius liepė sušaukti žynius, išminčius, žavėtojus ir kaldėjiečius, kad pasakytų karaliui jo sapną. Kai jie atėjo ir stojo karaliaus akivaizdon, ³ karalius jiems tarė: Aš mačiau sapną, bet mano dvasiai sumišus, aš nebežinau, ką mačiau. ⁴ Kaldėjiečiai atsakė karaliui syriškai: Būk gyvas, karaliau, per amžius. Pasakyk savo tarnams sapną, ir mes pasakysime, ką jis reiškia. ⁵ Tuomet karalius atsakydamas tarė kaldėjiečiams: Mano nutarimas padarytas: jei man nepasakysite sapno ir ką jis reiškia, pražūsité jūs, ir jūsų namai bus atimti. ⁶ O jei pasakysite sapną ir ką jis reiškia, gausite iš manęs atlyginimo, dovanų ir daug pagarbos; taigi pasakykite man sapną ir jo išai-

ma, primena karaliui jo sapną (14-35) ir jį išaiškina apie būsimas karalystes iki Mesijo karalystei (36-45). Nabukodonosoras išaukština Daniėli ir duoda jam dovanų (46-49).

(2,1) *Antrais*: gal dvyliktais. Kadangi jaunikačiams auklėti buvo paskirti treji metai (1, 5. 18), tai Daniėlis antrais Nabukodonosoro metais dar nebuvo baigęs savo mokslų. Antri metai galėjo atsirasti tekste netyčia išleidus vieną raidę. — Kai kurie tačiau aiškintojai nukelia visą įvykį į žymiai vėlesnį laiką, manydami, kad Nebukadnecaru čia pavadintas karalius Nabonidas (558-538), nes atstatuose Nabonido laikų raštuose neretai minimi žymūs sapnai ir išminčių sukvietimai. — *Matė sapną*. Kaip kitados paraonui buvo apreikšta ateitis ne dėl jo paties nuopelnų, taip pat ne Nebukadnecaro nuopelnas, kad jam buvo duotas sapne regėjimas; Dievas norėjo Daniėlio paskelbtu sapno išaiškinimų parodyti savo visagalybę ir suteikti paguodos tiems, kurie buvo jam pasilikę ištikimi nelaisvėje. — *Dėl kurio jo...* Ebr. t.: dėl ko jo dvasia nustojo ramybės, ir jo miegas at-

stojo nuo jo. — (2) *Karalius liepė...* Babiloniečiai laikė sapnus svarbiais dalykais, dievų apreiksimais; jiems aiškinti buvo tam tikrų žmonių, kurie valstybėje turėjo didelės reikšmės; todėl karalius liepia sušaukti žynius, išminčius ir tt.; kuo jie vieni nuo kitų skyrėsi, nėra žinoma; „kaldėjiečiai“ gal jau buvo bendras visų jų pavadinimas. Pašauktųjų tarpe nebuvo Daniėlio, nors karaliaus nutarimas turėjo ir jį paliesti (vz. 13 e.). — (3) *Mano dvasiai...* Ebr. t.: ir mano dvasia pasidarė nerami suprasti sapną. — Iš šitų žodžių nebuvo visai aišku, ar karalius nori sužinoti iš kitų patį sapną ar tik jo išaiškinimą. Išminčiai pasiryžę duoti tik išaiškinimą. — (4) *Syriškai*. Ebr. t.: aramajiškai; bet šitas žodis tekstui nepriklauso; juo tik primenama skaitytojams, kad kas toliau parašyta (iki 7 persk. imtinai), tai autorius rašė nebe ebraiškai, bet aramiškai. Babiloniečių kalba tuo laiku skyrėsi nuo aramajiškosios. — *Būk gyvas...* Plg. Bar. 1,11. — (5) *Mano nutarimas...* šiame dalyke aš aiškiai pasakiau savo žodį. — *Pražūsité...* Aram.: jūs būsite sukapoti, ir jūsų namai bus pa-

derunt secundo, atque dixerunt: Rex somnium dicat servis suis, et interpretationem illius indicabimus. ⁸ Respondit rex, et ait: Certe novi quod tempus redimitis, scientes quod recesserit a me sermo. ⁹ Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem, et deceptione plenam composueritis, ut loquimini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam quod interpretationem quoque eius veram loquamini. ¹⁰ Respondentes ergo Chaldaei coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus et potens verbum huiusmodi sciscitatur ab omni ariolo, et mago, et Chaldaeo. ¹¹ Sermo enim, quem tu quaeris, rex, gravis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio.

¹² Quo audito, rex in furore, et in ira magna praecepit ut perirent omnes sapientes Babylonis: ¹³ Et egressa sententia, sapientes

škinimą. ⁷ Jie atsakė antrą kartą ir tarė: Tepasako karalius savo tarnams sapną, o mes pasakysime jo išaiškinimą. ⁸ Karalius atsakė ir tarė: Aš gerai matau, kad jūs norite laimėti laiko, nes žinote, kad mano nutarimas padarytas. ⁹ Taigi, jei nepasakysite man sapno, aš būsiu apie jus tik to nusistatymo, kad jūs sudėsite taip pat netikrą ir apgaulės pilną aiškinimą, kad man kalbėtumėte, iki praeis laikas. Taigi pasakykite man sapną, kad aš žinočiau, jog jūs pasakysite taip pat tikrą jo aiškinimą. ¹⁰ Tuomet kaldėjiečiai atsakydami karaliaus akivaizdoje tarė: Nėra žemėje žmogaus, kurs galėtų tavo, karaliau, žodžius įvykinti; taip pat nė vienas didis ir galingas karalius nesiklausė apie tokį dalyką nė vieno žynio, išminčiaus ir kaldėjiečio. ¹¹ Nes dalykas, kurio tu, karaliau, reikalauji, yra sunkus, ir neatsiras nė vienas, kurs galėtų jį pasakyti karaliaus akivaizdoje, išskyrus dievus, bet jie nesikalba su žmonėmis.

¹² Tai išgirdęs karalius įtužęs ir didžioje rūstybėje liepė nužudyti visus Babilono išmintinguosius. ¹³ Išleidus nutarimą, išmin-

versti mėšlo (griuvėsių) krūva. Plg. 4 Kar. 10, 27; Ezdro 6, 11. — (9) *Jūs sudėsite...* Jei jie savo gudrumu negali atspėti, koks buvo sapnas, tai ir jo aiškinimas gali būti vien apgaulė, dėl kurios išminčiai gali tarp savęs susitarti. — *Iki praeis laikas:* iki aš kitų reikalų sutrukdytas nebesirūpinsiu tuo, ko iš jūsų pareikalavau. — Ar karalius buvo tikrai užmiršęs sapno turinį? Iš Vulg. teksto gali taiprodytis. Origin. tekste tokio aiškumo nėra. Galėjo karalius atsiminti, kad jis sapne matė dalykų, kurie jį labai nustebino, bet jis buvo užmiršęs, kiek tie dalykai buvo, kaip iš tikrųjų

gana dažnai pasitaiko; neretai praėjus ilgesniui laikui vėl prisimena visos sapno smulkmenos, tai ir karalius, kai išgirdo iš Daniėlio savo sapno turinį, pigiai galėjo suprasti, jog tai buvo tikrai jo sapnuotas sapnas. — (11) *Kurio tu, karaliau... Aram. t.: kurio karalius reikalauja. — Jie nesikalba...* Aram.: jų buveinė yra ne prie kūno, t. y. ne pas marius žmones. Jau čia nurodoma, kad Daniėlis išaiškina sapną tik su Dievo pagalba.

(13) *Turėjo būti užmušti.* Anot aram.: jau buvo rengiamasi užmušti. — Išminčiams rasi dar buvo paskirta

interficiebantur: quaerebanturque Daniel, et socii eius, ut perirent.

¹⁴ Tunc Daniel requisivit de lege, atque sententia ab Arioch principe militiae regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis. ¹⁵ Et interrogavit eum qui a rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia a facie regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset Arioch Danieli, ¹⁶ Daniel ingressus rogavit regem ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

¹⁷ Et ingressus est domum suam, Ananiaeque et Misaeli, et Azariae sociis suis indicavit negotium: ¹⁸ ut quaererent misericordiam a facie Dei caeli super sacramento isto, et non perirent Daniel, et socii eius cum ceteris sapientibus Babylonis. ¹⁹ Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: et benedixit Daniel Deum caeli, ²⁰ et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum a saeculo et usque in saeculum: quia sapientia et fortitudo eius sunt. ²¹ Et ipse mutat tempora, et aetates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, et scientiam intelligentibus disciplinam: ²² Ipse revelat profunda, et abscondita,

tingieji turėjo būti užmušti; buvo ieškoma taip pat Daniėlio ir jo draugų, kad ir jie būtų nužudyti.

¹⁴ Tuomet Daniėlis pasiteiravo apie įstatymą ir apie nutarimą pas karaliaus kariuomenės vadą Arioką, kurs buvo išėjęs užmušti Babilono išmintingųjų. ¹⁵ Jį, kurs buvo gavęs iš karaliaus įsakymą, jis pasiklausė, kodėl buvo karaliaus išleistas toks nuožmus nutarimas. Taigi kai Ariokas išdėstė dalyką Daniėliui, ¹⁶ Daniėlis įėjęs prašė karalių duoti jam laiko, kad jis galėtų pasakyti karaliui išaiškinimą.

¹⁷ Įėjęs į savo namus jis pasakė tą dalyką savo draugams Ananijui, Misaeliui ir Azariui, ¹⁸ kad jie maldautų dangaus Dievą pasigailėjimo dėl šios paslapties ir kad nežūtų Daniėlis ir jo draugai su kitais Babilono išmintingaisiais. ¹⁹ Tuomet naktį paslaptis buvo apreikšta Daniėliui regėjime. Daniėlis pagarbino dangaus Dievą ²⁰ ir kalbėdamas tarė: Tebūnie pašlovintas Viešpaties vardas nuo amžių ir per amžius; nes jo yra išmintis ir stiprybė. ²¹ Jis pakeičia laikus ir amžius, jis griaua karalystes ir pastato, jis duoda išmintingiesiems išminties ir žinojimo išmanantiems. ²² Jis apreikšia, kas gilu ir paslėpta, ir žino, kas yra tamsybėse; ir šviesa yra

laiko, kuriame jie turėjo duoti karaliui galutiną atsakymą, nes ir Daniėlis (16 e.) prašė duoti jam laiko, ir karalius sutiko.

(14) *Pasiteiravo...* Aram.: tuomet Daniėlis kalbėjo protingai ir su išmanymu Ariokui, karaliaus sargybos viršininkui. — (16) *Kad jis galėtų...* Daniėlis tvirtai tiki, kad Dievas, kurs jį laikė ypatingoje savo globoje, padės jam ir šiame reikale. Daniėlis išgauna iš karaliaus visų pirma suti-
kimą palaukti atsakymo.

(18) *Kad jie maldautų...* Daniėlis visa daro, kad būtų vertas Dievo globos; išsidersa laiko ne tam, kad pats mėgintų atspėti sapną, bet kad maldautų Viešpatį, kurs žino visas paslaptis. Jis meldžiasi drauge su kitais, kad neatrodytų, jog jis pasitiki tik savo nuopelnais, ir kad tie, kurių gyvybė randasi tokiaime pat kaip jo pavojuje, dalyvautų ir maldoje (Jier.). — (19) *Buvo apreikšta...*: rasi ne sapne, bet dar tebesimeldžiant. — (21) *Karalystes*. Aram.:

et novit in tenebris constituta: et lux cum eo est. ²³ Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, teque laudo: quia sapientiam, et fortitudinem dedisti mihi: et nunc ostendisti mihi quae rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis.

²⁴ Post haec Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduce me in conspectu regis, et solutionem regi narrabo. ²⁵ Tunc Arioch festinus introduxit Daniele ad regem, et dixit ei: Inveni hominem de filiis transmirationis Iuda, qui solutionem regi annunciet. ²⁶ Respondit rex, et dixit Danieli, cuius nomen erat Baltassar: Putasne vere potes mihi indicare somnium, quod vidi, et interpretationem eius? ²⁷ Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, et aruspices nequeunt indicare regi: ²⁸ Sed est Deus in caelo revelans mysteria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonosor, quae ventura sunt in novissimis temporibus.

su juo. ²³ Tau, mūsų tėvų Dieve, dėkoju ir tave giriu, nes man tu davei išminties ir stiprybės; ir dabar tu man parodei, ko prašėme tave, nes tu mums atidengei karaliaus paslaptį.

²⁴ Po to Daniėlis, nuėjęs pas Arioką, kuriam karalius buvo pavėdęs nužudyti Babilono išmintinguosius, taip jam kalbėjo: Babilono išmintingųjų nežudyk; vesk mane karaliaus akivaizdon, ir aš duosiu karaliui išaiškinimą. ²⁵ Tuomet Ariokas skubiai atvedė Daniėlį pas karalių ir jam tarė: Radau Jūdo tremtinių sūnų tarpe žmogų, kurs nori duoti karaliui išaiškinimą. ²⁶ Karalius atsiliepė ir tarė Daniėliui, kurs buvo vardu Baltasaras: Ar tu iš tikrųjų manai, kad gali pasakyti man sapną, kurį aš mačiau, ir jo išaiškinimą? ²⁷ Atsakydamas Daniėlis karaliaus akivaizdoje tarė: Paslaptis, kurios karalius klausia, išmintieji, burtininkai, žyniai ir žavėtojai negali pasakyti karaliui. ²⁸ Bet yra danguje Dievas, kurs apreiškia paslaptis; jis parodė tau, karaliau Nabukodonosore, kas įvyks paskutiniais laikais

karalius. — (22) Plg. 1 Kor. 4, 5; Jono 1, 9; 8, 12; 1 Jono 1, 5.

(24) Po to. Aram.: dėlto, t. y. kadangi Daniėliui buvo apreikštas karaliaus sapnas. — *Nežudyk*. Dėl Daniėlio ir kiti išminčiai bus išgelbėti nuo mirties. Taip Dievas paukštins savo tarną ir parodys visiems savo visagalybę. Daniėlis kreipiasi į Arioką, nes nori visų pirma jį sulaikyti nuo įsakyto išminčių išžudymo; kad jį geriau įtikintų, prašo vesti save pas karalių. Ariokas, kurs rasi nė nežinojo, kad Daniėlis buvo gavęs iš karaliaus laiko sapnui išaiškinti. dabar naudojasi

proga, kad pasigirtu, jog ir jis ieškojęs, kas sapną išaiškintų, apie Daniėlį gi atsiliepia su tam tikru paniekinimu. Karalius, kurs Daniėlį pažino, iš karto ne labai tiki, kad jis galėtų padaryti tai, ko neapsiėmė seni prityrę išminčiai. — (27) *Negali pasakyti...* Daniėlis jau pirmąs savo žodžiais nori sužadinti karaliuje pagarbą tikrajam Dievui ir jam parodyti, kokie bejėgiai yra išminčiai ir jų dievai. — (28) *Danguje Dievas*. Išminčiai jam netarnauja, jiems jis neapreiškia savo žinojimo. — *Paskutiniais laikais*: ateityje, ypač gi Mesijo laikais.

Somnium tuum, et visiones capitis tui in cubili tuo huiusce-modi sunt: ²⁹ Tu rex cogitare coepisti in strato tuo, quid esset futurum post haec: et qui revelat mysteria, ostendit tibi quae ventura sunt. ³⁰ Mihi quoque non in sapientia, quae est in me plus quam in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est: sed ut interpretatio regi manifesta fieret, et cogitationes mentis tuae scires. ³¹ Tu rex videbas, et ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, et statura sublimis stabat contra te, et intuitus eius erat terribilis. ³² Huius statuae caput ex auro optimo erat, pectus autem et brachia de argento, porro venter, et femora ex aere. ³³ Tibiae autem ferreae, pedum quaedam pars erat ferrea, quaedam autem fictilis. ³⁴ Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: et percussit statuam in pedibus eius ferreis, et fictilibus, et comminuit eos. ³⁵ Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, aes, argentum, et aurum, et redacta quasi in favillam aestivae areae, quae rapta sunt vento: nullusque locus inventus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, et implevit universam terram.

Tavo sapnas ir tavo galvos regėjimai tavo guolyje buvo tokie: ²⁹ Tu, karaliau, pradėjai galvoti savo patale, kas bus po šių laikų, ir tas, kurs apreiškia paslaptis, parodė tau, kas turi įvykti. ³⁰ Ir man ta paslaptis apreiškta ne išmintimi, lyg kad jos būtų manyje daugiau kaip visuose gyvuosiuose, bet kad pasidarytų žinomas karaliui išaiškinimas ir kad tu sužinotumei savo širdies mintis. ³¹ Tu, karaliau, regėjai: ir štai čia buvo lyg kad viena didelė stovyla; ta stovyla, didelė ir labai aukšta, stovėjo ties tavim ir buvo baisi pasižiūrėti. ³² Tos stovylas galva buvo iš geriausio aukso, krūtinė ir pečiai iš sidabro, pilvas ir strėnos iš skaitvario, ³³ blauzdos geležinės, kojos dalimi geležinės, kita gi dalimi molinės. ³⁴ Tu taip ją matei, iki atplyšo nuo kalno akmuo be žmogaus rankų pagalbos, ištiko stovylą į jos geležines ir molines kojas ir sutrūpino jas. ³⁵ Tuomet buvo sutrinta draug geležis, molis, skaitvaris, sidabras ir auksas ir pavirto tarsi vasaros klijimo pelais; jie buvo pagauti vėjo ir neliko jų nė pėdsakos; iš akmens gi, kurs buvo ištikęs stovylą, pasidarė didelis kalnas ir pripildė visą žemę.

(29) *Kas bus po...* Karalius pirm užmingant tikriausiai galvojo apie ateitį (Efr. Jier. Auksab.), ar Babelės karalystė tvirtai laikysis, ar ji tarps. — *Parodė tau...* Kaip Dievas, patenkindamas karaliaus norą žinoti, ką atneš ateitis, davė jam regėjimą sapne, taip sapno užmiršimas turi duoti progos Dievui apsi-reikšti ir pagerbti savo ištikimą tarną. — (30) *Ne išmintimi...* Taip Daniėlis pateisina kitus, kad jie negalėjo

pasakyti sapno, ir sulaiko jų pavydą; jis pagerbia taip pat karalių, sakydamas, kad dėl jojo Dievas apreiškęs jam paslaptį. — (31) *Buvo baisi pasižiūrėti:* ji karalių nustebino ir išgąsdino. — (33) *Kojos dalimi...* t. y. iš molio sumaišyto su geležimi. — (34) *Nuo kalno.* To žoždžio nėra čia aram. t., bet toliau 45 e. kalnas minimas; taigi jis čia teisingai vertėjo įdėtas aiškumo dėliai. — (35) *Pavirto pelais.* Taip išreiškiamas vi-

³⁶ Hoc est somnium. Interpretationem quoque eius dicemus coram te, rex. ³⁷ Tu rex regum es: et Deus caeli, regnum, et fortitudinem, et imperium, et gloriam dedit tibi: ³⁸ et omnia, in quibus habitant filii hominum, et bestiae agri: volucres quoque caeli dedit in manu tua, et sub ditione tua universa constituit: tu es ergo caput aureum. ³⁹ Et post te consurget regnum aliud minus te argenteum: et regnum tertium aliud aereum, quod imperabit universae terrae. ⁴⁰ Et regnum quartum erit velut ferrum: quomodo ferrum comminuit, et domat omnia, sic comminuet, et conteret omnia haec. ⁴¹ Porro quia vidisti pedum, et digitorum partem testae figuli, et partem ferream: regnum divisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mistum testae ex luto. ⁴² Et digitos pedum ex parte ferreos, et ex parte fictiles: ex parte regnum erit so-

³⁶ Toks buvo sapnas; mes pasakysime tavo, karaliau, aki-vaizdoje ir jo išaiškinimą. ³⁷ Tu esi karalių karalius, ir dangaus Dievas davė tau karalystę ir stiprybę, viešpatavimą ir garbę, ³⁸ taip pat visa, kame tik gyvena žmonių vaikai ir lauko žvėrys; dar gi ir dangaus paukščius jis davė tau į rankas ir pastatė visus po tavo valdžia; tai gi tu esi auksinė galva. ³⁹ Po tavęs iškils kita karalystė, mažesnė už tave, sidabrinė, paskui trečia skaistvarinė karalystė, kuri viešpataus visai žemei. ⁴⁰ Ketvirtoji karalystė bus lyg geležis; kaip geležis trupina ir pavergia visa, taip šita sutrupins ir sutriuškins anas visas. ⁴¹ Bet kad tu matei kojų ir pirštų dalį iš puodžiaus molio ir dalį geležinę, tai ta karalystė bus pasidalinus; jos pagrindas tačiau bus iš geležies, sulig tuo, kad matei geležį sumaišytą su puodžiaus molium. ⁴² O kad pirštai buvo dalimi geležiniai ir dalimi

siškas sunaikinimas. Klojimo pelu vaizdas Sen. Test. sutinkamas gana dažnai. Vz. Iz. 41, 15. 16; Mik. 4, 13; Ps. 102, 15 ir k.

(36) *Mes pasakysime.* Gal Daniėlis nori čia kalbėti taip pat savo draugų vardu, kurie meldėsi kartu su juo prašydami šviesos iš dangaus. — *Tavo, karaliau...* Aram. t.: karaliaus aki-vaizdoje. — (37) *Karalių karalius.* Taip save vadindavo Persijos ir Babilonijos karaliai. Plg. 1 Ezdr. 7, 12; Ez. 26, 7. — *Dangaus Dievas...* Nors Nebukadnecaras labai galingas karalius ir teisingai galėjo būti regėjime ivaizdintas auksine galva, tačiau ir jis viską yra gavęs iš Dievo, todėl visai nuo jo priklauso. — (38) *Dangaus paukščius davė...* Žmonių valdovas laikomas valdovu viso, kas žmogaus dėliai sutverta ir gali būti žmogui naudinga. — *Tu esi auksinė...* Plg. Jer. 51, 7, kame Babilonas lygi-

namas su auksine taure. Auksas yra vaizdas karalystės grožio, stiprumo, turtingumo. — (39) *Kita karalystė:* medų-persų, kuri buvo mažiau garbinga ir galinga, negu pirmoji, taip kaip sidabras mažesnės yra vertės negu auksas. — *Trečia skaistvarinė.* Trečioji bus skaistvarinė karalystė, kuri bus žymi savo karingumu ir ginklais ir išplės savo viešpatavimą visur. Tai graikų-makedoniečių ir iš jų kilusios karalystės. — (40) *Ketvirtoji...* Tai romėnų valstybė, kuri visas kitas sunaikino ir kurios laikais prasidėjo Mesijo karalystė; šitos bus pažeminta ir sunaikinta kiekviena jai priešinga pasaulinė galybė. — (41) *Bet kad tu matei...* Aram. t.: ir kad kojos ir pirštai, kuriuos tu matei, buvo dalimi iš puodžiaus molio ir dalimi iš geležies, (tai reiškia): tai nebus karalystė, kuri laikytusi iš vieno; be-
rods bus joje ir geležies stiprumo su-

lidum, et ex parte contritum.
⁴³ Quod autem vidisti ferrum mistum testae ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhaerebunt sibi, sicut ferrum misceri non potest testae.

⁴⁴ In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus caeli regnum, quod in aeternum non dissipabitur, et regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, et consumet universa regna haec: et ipsum stabit in aeternum. ⁴⁵ Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, et comminuit testam, et ferrum, et aes, et argentum, et aurum, Deus magnus ostendit regi quae ventura sunt postea. et verum est somnium, et fidelis interpretatio eius.

⁴⁶ Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, et Daniel adoravit, et hostias, et incensum praecepit ut sacrificarent ei.

moliniai, tai karalystė bus dalimi stipri ir dalimi trupi. ⁴³ Kad tu matei geležį sumaišytą su moliiu, tai jos tiesa susimaišys žmonių sėklos pagalba, bet nesulies, kaip geležis negali susijungti su moliiu. ⁴⁴ Anų gi karalysčių dienose Dievas pažadins karalystę, kuri neiširs per amžius, ir jos viešpatavimas nebus atiduotas kitai tautai. Ji sutrupins ir sunaikins visas šitas karalystes, pati gi stovės per amžius, ⁴⁵ kaip kad tu matei, jog nuo kalno atplyšo akmuo be žmogaus rankos pagalbos ir sutrupino molį, geležį, skaitvarį, sidabrą ir auksą. Taip didysis Dievas parodė karaliui, kas turi paskui įvykti. Sapnas yra tikras ir jo išaiškinimas tikėtinas.

⁴⁶ Tuomet karalius Nabuchodonosoras parpuolė ant savo veido, pagarbino Daniėlį ir liepė aukoti jam aukas ir smilkalus. ⁴⁷ At-

lig tuo, kad tu juk matei, kaip geležis buvo sumaišyta su moliiu. — Dvejopa medžiaga tai pasidalinimo ženklas; kad jų kiekviena labai nevienoda, tai nurodo, kad karalystės atsparumas įvairiose dalyse bus nevienodas. Mėginimas tas skirtingas medžiagas sumaišyti (43 e.) reiškia tuščias pastangas sujungti į vienybę įvairiausius karalystės elementus. — (43) *Žmonių sėklos pagalba*: susigiminiavimu, politinėmis moterystėmis. — (44) *Karalysčių*. Aram. t.: karalių. — *Visas šitas karalystes*: visų pirma keturias aukščiau paminėtas, kurios yra visos Dievui priešingos žmonių galybės atvaizdas. Jos bus nugaltos ir sunaikintos, tiek kiek jos yra priešingos Dievo karalystės esmei. Kadangi anot visų pranašysčių Dievo karalystė yra dvasinė, kuri remiasi tikru šventumu, tai karalystėse sunaikinama tik tai, kas priešinasi Dievui. — Kad atplyšęs nuo kalno akmuo pavirsta didžiausiu kalnu, kurio visa žemė pasidaro pilna, tai

yra vaizdas Dievo karalystės, kurios pradžia nežymi ir kuri pasidaro galingiausia. Dievo valia ir galia pažadinta ji yra savyje stipra ir nenugalima. — Dauguma tačiau aiškintojų atskilusiam akmenyje mato patį Jėzų Kristų, kurs juk yra savo karalystės, savo Bažnyčios galva, kurioje ir per kurią jis visuomet veikia. Be to Kristus neretai vadinamas kampiniu akmenimi ir pats save taip vadina. Taip aiškina Iren., Euzeb., Atanaz., Kyrilas Jeruz., Epif., Tertul., Kipr., Aug., Jieron. — (45) *Dievas parodė...* Sapno aiškinimą baigdamas Daniėlis pakartoja, kad tas aiškinimas ne jo nuopelnas, bet Dievo suteiktas, kad jis visai tikras, ir todėl karalius turi dėkoti ir duoti garbę Dievui.

(46) *Tuomet...* Daniėliui primenant sapną ir jį aiškinant, karalius pats prisiminė jo turinį, todėl jis pripažįsta, kad per Daniėlį turėjo kalbėti galingiausia Dievybė ir pagerbia jį kaip aukštesnę už visus žmo-

⁴⁷ Loquens ergo rex, ait Danieli: Vere Deus vester Deus deorum est, et Dominus regum, et revelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum.

⁴⁸ Tunc rex Daniele in sublimi extulit, et munera multa, et magna dedit ei: et constituit eum principem super omnes provincias Babylonis: et praefectum magistratuum super cunctos sapientes Babylonis.

⁴⁹ Daniel autem postulavit a rege: et constituit super opera provinciae Babylonis, Sidrach, Misach, et Abdenago: Ipse autem Daniel erat in foribus regis.

siliepdamas gi karalius tarė Daniėliui: Iš tikrųjų jūsų Dievas yra dievų Dievas ir karalių Viešpats, kurs apreiskia paslaptis, nes tu įstengei atidengti šitą paslaptį.

⁴⁸ Tuomet karalius labai išaukštino Daniėlį, davė jam daug ir didelių dovanų ir paskyrė jį kuni- gaikščiu visiems Babilono kraš- tams ir vyriausiu viršininku vi- siems Babilono išmintingiesiems.

⁴⁹ Prašant Daniėliui karalius atidavė Babilono krašto valdymą Sidrakui, Misakui ir Abdenagui; pats gi Daniėlis pasiliko prie ka- raliaus rūmų.

3. Trys Daniėlio draugai ugnies krosnyje.

Caput III. ¹Nabuchodonosor rex fecit statuum auream altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, et statuit eam in campo Dura provinciae Babylonis. ²Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos sa-

3 perskyrimas. ¹ Karalius Nabukodonosoras padirbino auk- sinę stovylą šešiomis dešimtimis mastų aukštą, šešiais mastais pla- čią ir pastatė ją Duros lygumoje Babilono krašte. ² Po to kara- lius Nabukodonosoras siuntė su-

nes, Dievybei artimą esybę. Kara- lias nusilenkimas, smilkalų degini- mas buvo tikro pagarbinimo ženklai. Daniėlis, kaip galima suprasti iš 47 e., to garbinimo nepriėmė sau ir vėl paaiškino karaliui, kas iš tikrųjų rei- kia garbinti. — (47) *Jūsų Dievas...* Šituo išpažinimu karalius matomai sutinka, kad tikras garbinimas turi būti duodamas Daniėlio Dievui, patį gi Daniėlį jis tuojuo pagerbia dova- nomis. — (48) *Visiems Babilono...* Aram. t.: visai Babilono provincijai.

3, 1-97. Karaliaus pastatyta sto- vyla, kurią garbina visi sušaukti karalystės didžiūnai, atsisako pagar- binti Daniėlio draugai (1-12), taip drasiai pasipriešindami karaliaus rei- kalavimui ir todėl įmetami į ugnimi žėrinčią krosnį (13-23). Krosnies liepsnoje Azarijas karštos maldos žodžiais išpažįsta Viešpatį (24-45); angelo gi ginami nuo liepsnos karščio

(46-50) visi trys įmestieji šlovina Dievą (51-90). Nustebęs karalius lie- pia jiems išeiti iš krosnies ir pats išpažįsta Izraelio Dievo galybę (91-97).

(3, 1) *Padirbino auksinę stovylą:* stovylą padarytą iš medžio ar kito- kios medžiagos, bet viršuje aprauk- tą plona auksine skarda. Kuriais metais stovyla buvo pastatyta, ne- žinia; tačiau reikia manyti, kad po Jeruzalės sugriovimo (plg. 3, 38). Gal stovylos pastatymu karalius no- rėjo išreikšti dėkingumą savo glo- bėjams dievams ir palikti garbingą savo viešpatavimo paminklą. Stovy- la tikriausiai buvo pastatyta ant la- bai aukštos papėdės, kuri buvo še- šiais mastais plati ir draug su sto- vyla buvo 60 mastų aukšta. — *Du- ros.* Tai buvo plati lyguma į pietus nuo Babelės miesto. — (2) *Vietinin- ku, aukštų...* Ką tiksliai reiškia ši-

trapas, magistratus, et iudices, et tyrannos, et praefectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuae, quam erexerat Nabuchodonosor rex. ³ Tunc congregati sunt satrapae, magistratus, et iudices, duces, et tyranni, et optimates, qui erant in potestatibus constituti, et universi principes regionum ut convenirent ad dedicationem statuae, quam erexerat Nabuchodonosor rex. stabant autem in conspectu statuae, quam posuerat Nabuchodonosor rex: ⁴ et praeco clamabat valenter: Vobis dicitur populus, tribubus, et linguis: ⁵ In hora, qua audieritis sonitum tubae, et fistulae, et citharae, sambucae, et psalterii, et symphoniae, et universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. ⁶ Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. ⁷ Post haec igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubae, fistulae, et citharae, sambucae, et psalterii, symphoniae, et omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, et linguae adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

rinkti vietininkų, aukštų valdininkų, teisėjų, vadų, išdo užvaizdų, viršininkų ir visų šalių kunigaikščių, kad jie susieitų pašventinimui stovylos, kurią karalius Nabukodonosoras buvo pastatydinęs. ³ Tuomet susirinko vietininkai, aukšti valdininkai, teisėjai, vadai, išdo užvaizdai, valdžios turėjusieji didžiūnai ir visų šalių kunigaikščiai dalyvauti pašventinime karaliaus Nabukodonosoro pastatytosios stovylos. Jie sustojo ties stovyla, kurią karalius Nabukodonosoras buvo pastatydinęs, ⁴ o šauklys garsiai šaukė: Jums, tautoms, giminėms ir kalboms sakoma: ⁵ Tą valandą, kurią išgirsite trimito, vamzdžio, kanklių, smuiko, arpos, dūdos ir visokios rūšies muzikos garsą, parpuolę pagarbinkite auksinę stovylą, kurią pastatydino karalius Nabukodonosoras. ⁶ Jei kas neparpuls ir nepagarbins, tą pačią valandą bus įmestas į ugnimi žėrinčią krosnį. ⁷ Taigi po to tuojau, kaip tik visi žmonės išgirdo trimito, vamzdžio, kanklių, smuiko, arpos, dūdos ir visokios rūšies muzikos garsą, visos tautos, giminės ir kalbos parpuolė ir pagarbino auksinę karaliaus Nabukodonosoro pastatydintą stovylą.

tie pavadinimai ir čia įvardijamos pareigos, dar pilnai neištirta; matomai karalius norėjo sukviesti į statulos pašventinimą visus žymiausius savo karalystės atstovus ir statulos pagarbinimu tampriau surišti juos su savo asmenimi. — (4) *Tautoms, giminėms ir...* Su didžiūnais buvo atvykusios ir šiaip jau žmonių minios. — (5) *Trimito*: rago. — *Kanklių*. Asyr. kanklės buvo trikampis su ištemptomis ant jo stygomis, iš kurių buvo gaunamas garsas užgaunant jas pirštais ar lazdele. — *Smuiko*. Aram. *šabka'* keturių stygų instrumentas

aukštiesiems tonams gauti. — *Arpos*. Aram. *pesantherim*, mažoji arpa ar į arpą panašus 20 stygų instrumentas. — *Dūdos*. Aram. *sumponyah*, odinis maišas su dviem dūdom. — (6) *Jei kas neparpuls...* Karalius reikalauja, kad taip pat nugalėtieji kunigaikščiai ir tautos pagarbintų jo dievą, kurį jis laiko tų tautų ir jų dievų nugalėtoju. Kas nepaklausytų, tiems grasoma neretai vartojama pas babiloniečius ugnies bausmė.

(8) *Tuojau tu pačiu...* Kaldėjiečiai tikriausiai su pavydu žiūrėjo į žydų išaukštinimą ir pavidimą jiems,

⁸ Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldaei accusaverunt iudaeos: ⁹ dixeruntque Nabuchodonosor regi: Rex in aeternum vive: ¹⁰ tu rex posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubae, fistulae, et citharae, sambucae, et psalterii, et symphoniae, et universi generis musicorum, prosternat se, et adoret statuum auream: ¹¹ si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis. ¹² Sunt ergo viri iudaei, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, et Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, et statuum auream, quam erexisti, non adorant.

¹³ Tunc Nabuchodonosor in furore, et in ira praecepit ut adducerentur Sidrach, Misach, et Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis. ¹⁴ Pronunciansque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verene Sidrach, Misach, et Abdenago deos meos non colitis, et statuum auream, quam constitui, non adoratis? ¹⁵ Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tubae, fistulae, citharae, sambucae, et psalterii, et symphoniae, omnisque generis musicorum, prosternite vos, et adorate statuum, quam

⁸ Tuojuo tuo pačiu metu kal-dėjiečiai priėję įskundė žydus ⁹ ir sakė karaliui Nabukodonosorui: Karaliau, būk gyvas per amžius. ¹⁰ Tu, karaliau, išleidai nutarimą, kad kiekvienas žmogus, kurs iš-girs trimito, vamzdžio, kanklių, smuiko, arpos, dūdos ir visokios rūšies muzikos garsą, parpultų ir pagarbintų auksinę stovylą; ¹¹ jei-gu gi kas neparpuls ir nepagar-bins, kad būtų įmestas į ugnimi žėrinčią krosnį. ¹² Taigi yra žy-dų, kuriuos tu paskyrei Babilono ša-lies darbų užvaizdais, Sidrakas, Misakas ir Abdenagas; šitie vy-rai paniekino tavo, karaliau, nu-tarimą; jie negerbia tavo dievų ir negarbina tavo pastatytos auksinės stovylos. ¹³ Tuomet Nabu-kodonosoras užsidedęs ir perpy-kęs liepė atvesti Sidraką, Misaką ir Abdenagą, kurie ir buvo tuo-jau atvesti karaliaus akivaizdon. ¹⁴ Atsiliepdamas karalius Nabu-kodonosoras jiems tarė: Ar tiesa, Sidrakai, Misakai ir Abdenagai, kad jūs negerbiate mano dievų ir negarbinatė mano pastatyto-sios auksinės statulos? ¹⁵ Taigi dabar, jei esate pasiryžę, tą va-landą, kurią išgirsite trimito, vamz-džio, kanklių, smuiko, arpos, dū-dos ir visokios rūšies muzikos garsą, parpulkite ir pagarbinkite statulą, kurią aš padariau; o jei

žymių pareigų valstybėje; jie laukė tik progos, kad galėtų apskusti juos karaliui ir dabar tokia pasitaikusia proga naudojasi. — *Įskundė...* Aram... t.: edė žydų kašnius. Esi svetimus kašnius rytiečių kalbose reiškia: melu, šmeižtu nukreipti nuo ko nors kunigaikščio ar didžiūno malonę. Išsireiškimas turėjo pagrįdę kunigaikščių įprotį siūsti dovanų, ypač savo stalo valgių tiems, kuriuos jie brangino. Kas prie kunigaikščio stalo apkalbinėjimais ar šmeižtais sulaikydav-

vo jį nuo valgių siuntimo kitiems, tas pats buvo vadinamas edančiu svetimus kašnius. — (12) *Yra žydu...* Daniėlio nebuvo pakviestųjų tarpe, nes jis nebuvo prisiėmęs pareigų Babelės šalyje; pasilikdamas prie karaliaus rūmų jis nesukėlė prieš save tokio pavydo kaip jo draugai, kurie vieni dabar skelbiami maištininkais prieš karalių ir jo dievus. — *Dievų.* Tikriau: dievo, t. y. pastatytos stovylos. — (14) *Dievų.* Geriau: dievo. — (15) *Koks yra Dievas...* Gąsdinda-

feci: quod si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: et quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea? ¹⁶ Respondentes Sidrach, Misach, et Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. ¹⁷ Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, et de manibus tuis, o rex, liberare. ¹⁸ Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, et statuam auream, quam erexisti, non adoramus.

¹⁹ Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: et aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, et Abdenago, et praecepit ut succenderetur fornax septuplum quam succendi consueverat. ²⁰ Et viris fortissimis de exercitu suo iussit ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, et Abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis. ²¹ Et confestim viri illi vincti cum braccis suis, et tiaris, et calceamentis, et vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis. ²² nam iussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos, qui miserant Sidrach,

nepagarbinsite, tą pačią valandą būsité įmesti į ugnimi žėrinčią krosnį; ir koks yra Dievas, kurs jus išgelbėtų iš mano rankos? ¹⁶ Atsakydami Sidrakas, Misakas ir Abdenagas tarė karaliui Nabukodonosorui: Mums netenka atsakinėti tau dėl to dalyko. ¹⁷ Nes štai mūsų Dievas, kurį garbiname, gali išgelbėti mus iš ugnimi žėrinčios krosnies ir iš tavo rankų, o karaliau. ¹⁸ O jei jis ir nenorėtų, žinok, karaliau, kad tavo dievų mes negerbiame ir tavo pastatytosios auksinės statulos negarbiname.

¹⁹ Tuomet Nabukodonosoras be galo įtužo, ir jo veido išvaizda persimainė prieš Sidraką, Misaką ir Abdenagą. Jis liepė pakūrenti krosnį septynis kartus daugiau, kaip paprastai buvo kūrenama, ²⁰ ostipriausiems savo kariuomenės vyrams liepė surišus kojas įmesti Sidraką, Misaką ir Abdenagą į ugnimi žėrinčią krosnį. ²¹ Tuojau tie vyrai surišti su savo kelinėmis, su nuometais, autuvais ir kitais drabužiais buvo įmesti į ugnimi žėrinčios krosnies vidurį; ²² nes karaliaus įsakymas buvo skubus, krosnis gi buvo labai prikūrenta, taip kad tuos vyrus, kurie įmetė Sidraką,

mas įskustuosius karalius piktžodžiauja Dievui ir laiko jį silpnesniu už save. — (16) *Mums netenka...* Jaunikačiai pasitiki Dievu, kurio valiai jie pasiduoda; jie nesididžiuoja, bet ir nenusimena.

(19) *Be galo įtužo...* Karalius duodamas jiems progos atitaisyti, kaip jis manė, jų klaidą ir bent dabar pagarbinti stovylą, tarėsi suteiktą jiems malonę; jų atsisakymas sukelia didžiausią karaliaus pyktį. — *Septynis kartus*: dedant daug daugiau malkų. — (20) *Įmesti*. Krosnis buvo viršuje atvira. Aukos buvo užneštos

ant viršaus ir numestos į krosnies vidų. Apačioje buvo durys, pro kurias aplink stovėjusieji galėjo matyti sudeginimą. Prie tų durų buvo priėjęs karalius (93 eil.). — (21) *Kelinėmis*. Aram. ž. *sarbal* gal reiškia kurpes, anot kitų apatinius drabužius. Taigi kaip šito apdaro taip ir kitų pavadinimai nevisai tikri. Minimi drabužiai, nes jie labai greit užsidega.

**To, kas toliau...* Tai šv. Jeronimo pastaba. Dabartiniame originaliniame tekste po 23 e. eina žodžiai, kuriuos skaitome graikiškuose vertimuose ir Vulgatoje tik 91 eil. Ta-

Misach, et Abdenago, interfecit flammam ignis. ²³ Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, et Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quae sequuntur in Hebraeis voluminibus non reperi.

²⁴ Et ambulabant in medio flammae, laudantes Deum, et benedicentes Domino.

²⁵ Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait: ²⁶ Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, et laudabile, et gloriosum nomen tuum in saecula: ²⁷ quia iustus es in omnibus, quae fecisti nobis, et universa opera tua vera, et viae tuae rectae, et omnia iudicia tua vera. ²⁸ Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia, quae induxisti super nos, et super civitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia in veritate, et in iudicio induxisti omnia haec propter peccata nostra. ²⁹ Peccavimus enim, et inique egimus recedentes a te: et deliquimus in omnibus: ³⁰ et prae-

Misaką ir Abdenagą, ugnies liepsna užmušė. ²³ Bet šitie trys vyrai, tai yra Sidrakas, Misakas ir Abdenagas nukrito surišti į ugnimi žerinties krosnies vidurį.

To, kas toliau, neradau ebraiškuose rankraščiuose.

²⁴ Jie vaikščiojo viduryje liepsnos, girdami Dievą ir šlovindami Viešpatį.

²⁵ Atsistojęs gi Azarijas taip meldėsi ir atverdamas savo burną viduryje ugnies tarė: ²⁶ Būk pašlovintas, Viešpatie, mūsų tėvų Dieve, girtinas ir garbingas tavo vardas per amžius; ²⁷ nes tu teišęs visame, ką mums padarei, ir visi tavo darbai tikri, tavo keliai teisūs ir visi tavo teismai tikri. ²⁸ Nes tavo teismai, kuriuos padarei, buvo teisingi visame, ką atvedei ant mūsų ir ant šventojo mūsų tėvų miesto Jeruzalės, nes teisingu teismu tu atvedei visa tai dėl mūsų nuodėmių. ²⁹ Nes mes nusidėjome ir elgėmės neteisingai, atstodami nuo tavęs, ir nusikaltome visame; ³⁰ mes ne-

čiau visi teksto tyrinėtojai pripažįsta, kad dabart. orig. tekstas čia sugadintas ir jame jaučiama spraga. Kadangi pas Teodotijoną ir LXX vertime trijų jaunikačių giesmė yra, tai ji turėjo būti kitados ir origin. tekste, iš kurio Teodotijonas ją išsivertė. Šv. Jieronymas padarė giesmės vertimą remdamas Teodotijoną.

(24) *Girdami Dievą...* Pirmas dalykas, kurį jaunikačiai pasijutę išgelbėtai daro, tai malda Viešpačiui ir dėkingumo išreiškimas. Toliau jie prisimena savo tautą, kurią kaldėjiečiai buvo apkaltinę karaliaus akyse. Jaunikačių maldoje daug žodžių paimta iš Penkiaknygio ir Psalmių. Kaip toliau iš 52 e. paaiškėja, jaunikačiams giesmės žodžiai jau buvo žinomi ir tik buvo jų pritaikinti ypatingu

būdu jų padėčiai. — (26) *Mūsų tėvų.* Šituo žodžiu prisimenama didžios geradarystės, kurias Dievas yra teikęs tautai per daugelį amžių. Dievo ištikimybė ir meilė apsaugos ją nuo žuvimo. — *Vardas:* visa, ką Dievas yra apie save apreiškęs, ir visas jo kilnumas. — (27) *Teisus visame...* Ypatingas pamaldumo įrodymas yra girti Dievą ir skelbti jo garbę net ir tuo metu, kai visiems grėsia bendra nelaimė. Dėl karaliaus užsirūstinimo galima buvo laukti tautai naujų vargų; todėl Azarijas meldžiasi, kad Dievas juos atitolintų, ir nuolankiai išpažįsta, kaip tauta buvo nusikaltus Dievui ir užsipelnius visa, ką Dievas jai siuntė. Plg. Atk. 32, 4; Ps. 118, 137, 151; 144, 17; Oz. 14, 10. — (29) Plg. Bar. 2, 5, 8. — (30) Plg. Atk. 4, 40.

cepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut praeceperas nobis ut bene nobis esset. ³¹ omnia ergo, quae induxisti super nos, et universa, quae fecisti nobis, in vero iudicio fecisti: ³² et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, et pessimorum, praevaricatorumque et regi iniusto, et pessimo ultra omnem terram. ³³ Et nunc non possumus aperire os: confusio, et opprobrium facti sumus servis tuis, et his, qui colunt te. ³⁴ Ne, quaesumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, et ne dissipēs testamentum tuum. ³⁵ neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, et Isaac servum tuum, et Israel sanctum tuum: ³⁶ quibus locutus es pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas caeli, et sicut arenam, quae est in littore maris: ³⁷ quia Domine imminuti sumus plus quam omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra. ³⁸ Et non est in tempore hoc princeps, et dux, et propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque

klausėme tavo įsakymų ir jų nelaikėme, nedarėme, kaip buvai mums įsakęs, kad būtų mums gera. ³¹ Todėl visa, ką atvedei ant mūsų, ir visa, ką mums padarei, padarei teisingu teismu ³² ir padavei mus į rankas nedorų ir pikčiausių mūsų neprietelių, nusikaltėlių, neteisčiausiam ir blogiausiam visoje žemėje karaliui. ³³ Ir dabar mes negalime atverti burnos; mes pavirtome sugėdini- mo ir paniekos dalyku tavo tarnams ir tiems, kurie tave garbi- na. ³⁴ Tačiau mes tave maldauja- me, dėl savo vardo neišsižadėk mūsų amžinai ir nepanaikink sa- vo sandoros. ³⁵ Neatitrauk nuo mūsų savo gailėtingumo dėl savo vilimojo Abraomo, savo tarno Izaoko ir savo šventojo Iz- raėlio, ³⁶ kuriems tu esi kalbėjęs, žadėdamas padauginti jų ainiją kaip dangaus žvaigždės ir kaip smiltis jūros krante. ³⁷ Nes, Vieš- patie, mes sumažėjome labiau kaip visos tautos ir esame šiandien nužeminti visoje žemėje dėl mū- sų nuodėmių. ³⁸ Šituo metu mes neturime kun gaikščio, vado, ar pranašo, nei deginamosios, nei pjau amosios, nei duoninės, nei smilkalų aukos, nei vietos pirmo-

— (32) *Blogiausiam... karaliui.* Nebu- kadnecaras buvo sugriovęs Jeruzalę, užmušęs žydų kunigaikščius, apaki- nes karalių Sedekiją, daugelį išvedęs nelaisvėn ir dabar tam savo dievui, kuriuo vardu jis padarė jiems visa pikta ir kurį jis dabar garbina kai- po nugalėtoją, jis reikalauja iš žydų pagarbos, grąsydamas mirtimi. — (33) *Mes negalime...* Baimė ir gėda neleidžia žydams belaisviams atsi- liepti; baimė pavergėjų, gėda Dievo akivaizdoje, kuriam jie jaučiasi nu- sikaltę. — *Mes pavirtome...* LXX ir Italėje: panieka ir gėda teko tavo tarnams. — Azarijas kalba ne apie

save ir savo draugus, bet apie tautą nelaisvėje. Plg. taip pat Jer. 23, 40; 24, 9, 18; 42, 18; 44, 8. — (34) *San- dora.* Ta sandora duoda žydams pasitikėjimo. Dievo vardas, jo gar- bė reikalauja, kad tauta nežūtų, nes ji juk yra Jahvės tauta. — (35) *Ab- raomo...* su kuriais sandora buvo padaryta. — (38) *Mes neturime...* Jeruzalės ir jos bažnyčios sugriovi- mas buvo didžiausia visam tautos gyvenimui nelaimė. Plg. Raud. 2, 9. Nuolatinės aukos pasiliovimą pa- našiai aprašo Jer. 41, 5 ir Bar. 1, 10. Nebesant aukų nebėra kaip permal- dauti Dievą ir nugręžti jo rūstybę

incensum, neque locus primitiarum coram te, ³⁹ ut possimus invenire misericordiam tuam: sed in animo contrito, et spiritu humilitatis suscipiamur. ⁴⁰ Sicut in holocausto arietum, et taurorum, et sicut in milibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te. ⁴¹ Et nunc sequimur te in toto corde, et timemus te, et quaerimus faciem tuam. ⁴² Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, et secundum multitudinem misericordiae tuae. ⁴³ Et erue nos in mirabilibus tuis, et da gloriam nomini tuo Demine: ⁴⁴ et confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, et robur eorum conteratur: ⁴⁵ et sciant quia tu es Dominus Deus solus, et gloriosus super orbem terrarum.

⁴⁶ Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, et stup. a, et pice, et malleolis, ⁴⁷ et effundebatur flamma superfornacem cubitis quadraginta novem: ⁴⁸ et erupit, et

nēms aukoti tavo akivaizdoje, ³⁹ kad galētumēm rasti pas tave pasigailējimo. Kad gi mes būtūmēm priimti su sugraudenta širdimi ir su nuolankia dvasia! ⁴⁰ Kaip aukojant avinus ir jaučius, taip pat tūkstančius riebių avinėlių, taip tebūna šiandien mūsų auka tavo akivaizdoje, kad tau įtikytų; nes nėra sugėdinimo tiems, kurie pasitiki tavimi. ⁴¹ Dabar mes einame paskui tave visa širdimi, bijome tavęs ir ieškome tavo veido. ⁴² Nesugėdink mūsų, bet pasielk su mumis, žiūrėdamas savo romumo ir savo gailestingumo daugybės. ⁴³ Išgelbėk mus savo stebuklais ir suteik garbės savo vardui, o Viešpatie! ⁴⁴ Tebūna sugėdinti visi, kurie rodo tavo tarnams pikta, tebūna jie visos tavo galybės sugėdinti ir tebūna sutrinta jų stiprybė. ⁴⁵ Tegul jie žino, kad tu esi Viešpats, vienas Dievas ir garbingas visame žemės skritulyje.

⁴⁶ Karaliaus tarnai, kurie buvo juos įmetę, nesiliovė kūrenę krosnį žibalu, pakulomis, derva ir žagarų kūleliais, ⁴⁷ taip kad liepsna kilo viršum krosnies keturiasdešimt devyniais mastais ⁴⁸ ir

nuo tautos. — (39) *Kad gi mes...* Kadangi tavo įstatymas neleidžia daryti visur paprastas aukas, tai mes norime atnašauti tau sugraudenta dvasią ir nuolankią širdį. Kad gi tai būtų tau labiau priimtina kaip visos aukos, nes tu juk tuos, kurie tavimi pasitiki, paprastai gelbi nuo visokios paniekos (Teodor.). — (41) *Dabar...*: nelaimės pamokinti ir išpėti mes norime vykinti tavo valią ir taip išgyti tavo malonę. — (43) *Savo vardui*: tautos, kuri tavo vardu vadinama, pavergėjams parodydamas savo dieviškąją galią ir pasirodydamas esąs pasaulio Viešpats ir vienatinis valdovas.

(47) *Liepsna kilo...* Karalius buvo įsakęs prikurenti krosnį septynis kartus daugiau kaip paprastai (19 e.) ir čia pat skubiai reikėjo vykinti kitas įsakymas mesti tuojuo jaunikačius į krosnį (21, 22 e.). Todėl ir jau įmetę jaunikačius į krosnį, tarnai vis dar ją kūreno, iki liepsna pasiekė 49 mastų aukštį. Taip ugnies karštis buvo padidintas septynis kartus. Išsireiškimai: 7 kartus ir 49 mastai čia, be abejo, patarliniai labai dideliame karščiui ir labai aukštai iškylančiai liepsnai aprašyti. — Šita pasakojimo dalis artimai rišasi su 19-23 e. ir aprašo, ką darė tarnai, kai Azarijas meldėsi krosnyje. —

incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldeis. ⁴⁹ Angelus autem Domini descendit cum Azaria, et sociis eius in fornacem: et excussit flammam ignis de fornace, ⁵⁰ et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, et non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiae intulit.

⁵¹ Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, et glorificabant, et benedicebant Deum in fornace, dicentes:

⁵² Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in saecula, et benedictum nomen gloriae tuae sanctum: et laudabile, et superexaltatum in omnibus saeculis.

⁵³ Benedictus es in templo sancto gloriae tuae: et superlaudabilis, et supergloriosus in saecula.

⁵⁴ Benedictus es in throno regni tui: et superlaudabilis, et superexaltatus in saecula.

⁵⁵ Benedictus es, qui intueris abyssos, et sedes super cherubim: et laudabilis, et superexaltatus in saecula.

⁵⁶ Benedictus es in firmamento caeli: et laudabilis et gloriosus in saecula.

išsiveržus sudegino kaldėjiečius, kuriuos pasiekė prie krosnies.

⁴⁹ Viešpaties gi angelas nužengė į krosnį draug su Azariju ir jo draugais ir išstūmė ugnies liepsną iš krosnies. ⁵⁰ Jis padarė viduje krosnies taip, lyg kad būtų pūtęs rasant vėjas, ir ugnis jų visai nelietė, nepažeidė ir nepadarė jiems jokio nemalonumo.

⁵¹ Tuomet šitie trys lyg viena burna krosnyje gyrė, garbino ir šlovino Dievą, sakydami:

⁵² Pašlovintas esi, Viešpatie, mūsų tėvų Dieve, girtinas, garbingas ir labai aukštinamas per amžius; pašlovintas tavo šventos garbės vardas, girtinas ir labai aukštinamas per visus amžius.

⁵³ Pašlovintas esi šventoje savo garbės bažnyčioje, labai girtinas ir labai garbingas per amžius.

⁵⁴ Pašlovintas esi savo karalystės soste, labai girtinas ir labai aukštinamas per amžius.

⁵⁵ Pašlovintas esi, kurs žiūri į gelmes ir sėdi ant kerubų, girtinas ir labai aukštinamas per amžius.

⁵⁶ Pašlovintas esi dangaus skliausme, girtinas ir garbingas per amžius.

(48) *Svėdegino...* Jau 22 e. yra pasakyta, kad liepsna užmušusi krosnį kurenusius tarnus; bet tenai trumpinant pasakojimą sutraukta vienon vieton tai, kas įvyko ne vienu laiku. Tarnai buvo prikurenę krosnį kaip paprastai ir gavo įsakymą prikurenti ją septynis kartus daugiau. Pradėję tą naują kurenimą gauna įsakymą tuojau įmesti jaunikaičius; tą įsakymą jie įvykina ir kurena toliau krosnį, mesdami į ją naujos degamos medžiagos, iki liepsna taip smarkiai pakyla, kad juos pačius sudegina. Taigi tar-

nai buvo ne du kartu sudeginti, bet viena. Teodotijono vertime 22 e. visai nėra kalbos apie tarnų užmušimą. — (49) *Nužengė*. Tikriau: buvo nužengęs.

(51) *Tuomet*: matydami savo tarpe angelą, taip kaip paskui pamatė jį ir karalius.

(52) *Pašlovintas...* Plg. 52-56 e. šlovinamas Dievas, kurs apreiškia savo garbingumą ir didenybę savo tautoje ir viso pasaulio valdyme. — (53) *Bažnyčioje*. Bažnyčia čia minima taip, lyg kad ji tebebūtų, dėlto

- 57 Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 58 Benedicite angeli Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 59 Benedicite caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 60 Benedicite aquae omnes, quae super caelos sunt, Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 62 Benedicite sol, et luna Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 63 Benedicite stellae caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 64 Benedicite omnis imber, et ros Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 65 Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 66 Benedicite ignis, et aestus Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 67 Benedicite frigus, et aestus Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 68 Benedicite rores, et pruina Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- 57 Visi Viešpaties padarai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 58 Viešpaties angelai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 59 Dangūs, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 60 Visi vandenys viršum dangaus, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 61 Visos Viešpaties galybės, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 62 Saule ir mėnuli, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 63 Dangaus žvaigždės, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 64 Visi lietūs ir rasa, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 65 Visi Dievo vėjai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 66 Ugnie ir kaitra, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 67 Šalti ir karšti, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- 68 Rasa ir šerkšna, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

kad pati giesmė turėjo būti senų laikų ir jaunikaičiam buvo žinoma iš jaunų dienų (plg. 2 Kron. 29, 30; Ezdr. 3, 11).—(57) *Visi Viešpaties padarai...* Visų pirma kviečiami šlovinti Viešpatį visi tvariniai drauge, paskui atskiri: dangus ir kas yra po dangumi, žemė ir ko ji pilna, pagaliau žmonės. Visi šitie tvariniai šlovina Dievą ne balsu, bet veiksmu, ues Sutvėrėjas pažįstamas ir jo garbingumas apsieiškia kiekviename

Dievo veikale ir kūrinyje (Jier.). Plg. Iz. 1, 2; 12; Mik. 1, 2; 6, 2; Ps. 148-150. — (60) *Vandenys viršum dangaus:* viršum žvaigždžių dangaus. Senovės žydai manė, kad ten esą vandens, taip pat kai kurie šv. tėvai. — (61) *Viešpaties galybės: Jahveh ceba'oth,* Viešpaties kariuomenės. Dangaus kariuomenė apima visa, kas aukščiausiam danguje ir žvaigždžių danguje yra pasiryžę tarnauti Dievui. — (67) Teodotijono, syrišk. ir Italės

- ⁶⁹ Benedicite gelu, et frigus Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷⁰ Benedicite glacies, et nives Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷¹ Benedicite noctes, et dies Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷² Benedicite lux, et tenebrae Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷³ Benedicite fulgura, et nubes Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷⁴ Benedicat terra Dominum: laudet, et superexaltet eum in saecula.
- ⁷⁵ Benedicite montes, et colles Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷⁶ Benedicite universa germinantia in terra Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷⁷ Benedicite fontes Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷⁸ Benedicite maria, et flumina Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁷⁹ Benedicite cete, et omnia, quae moventur in aquis, Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁸⁰ Benedicite omnes volucres caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁸¹ Benedicite omnes bestiae, et pecora Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
- ⁸² Benedicite filii hominum Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

- ⁶⁹ Speige ir šalti, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷⁰ Lede ir sniege, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷¹ Naktys ir dienos, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷² Šviesa ir tamsybe, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷³ Žaibai ir debesys, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷⁴ Tešlovina Viešpatį žemė, tegul giria jį ir labai aukština per amžius.
- ⁷⁵ Kalnai ir kauburiai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷⁶ Visi žemės augalai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷⁷ Šaltiniai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷⁸ Jūros ir upės, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁷⁹ Bangžuvys ir visa, kas juda vandenyse, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁸⁰ Visi dangaus paukščiai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁸¹ Visi žvėrys ir gyvuliai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
- ⁸² Žmonių vaikai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

vertime 67 ir 68 eil. visai nėra. Tenai iš eilios eina šios Vulg. eil.: 66. 71. 72. 69. 70. 73. Tuo būdu ten nėra tų pačių dalykų pakartojimo. — (71)

Naktys ir dienos. Naktis paminėta pirm dienos, nes pas žydus para prasi-dėdavo naktimi. — (82) *Žmonių vai-kai.* Pagaliau kviečiami šlovinti Vieš-

⁸³ Benedicat Israel Dominum: laudet et superexaltet eum in saecula.

⁸⁴ Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

⁸⁵ Benedicite servi Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

⁸⁶ Benedicite spiritus, et animae iustorum Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

⁸⁷ Benedicite sancti, et humiles corde Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

⁸⁸ Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

Quia eruit nos de inferno, et salvos fecit de manu mortis, et liberavit nos de medio ardentis flammae, et de medio ignis eruit nos.

⁸⁹ Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius.

⁹⁰ Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate et confitemini ei, quia in omnia saecula misericordia eius.

Hucusque in Hebraeo non habetur: et quae posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

⁹¹ Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, et surrexit propere, et ait optimatibus suis: Nonne tres

⁸³ Tešlovina Viešpatį Izraėlis, tegul giria ir aukština jį per amžius.

⁸⁴ Viešpaties kunigai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

⁸⁵ Viešpaties tarnai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

⁸⁶ Teisiųjų dvasios ir sielos, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

⁸⁷ Šventieji ir nuolankios širdies, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

⁸⁸ Ananijau, Azarijau, Misaėli, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius, nes jis atėmė mus iš mirusiųjų buveinės ir išgelbėjo iš mirties valdžios; jis išvadavo mus iš degančios liepsnos vidurio ir ištraukė iš ugnies vidaus.

⁸⁹ Dėkokite Viešpačiui, nes jis geras, nes jo gailestingumas amžinas.

⁹⁰ Visi dievobaimingieji, šlovinkite Viešpatį, dievų Dievą; girkite jį ir dėkokite jam, nes jo gailestingumas per amžių amžius.

**) Čia baigiasi žodžiai, kurių nėra ebrajiškame tekste; jie paimti ir išversti iš Teodotijono leidinio.*

⁹¹ Tuomet karalius Nabukodonosoras nustebe; jis skubiai atsikėlė ir tarė savo didžiū-

patį žmonės bendrai, toliau išrinktoji tauta ir jos skyriai. — (85) *Tarnai*: lėvitai ir kiti bažnyčios tarnai. — (86) *Dvasios ir sielos*: Πνεύματα καὶ ψυχαι, aukštesnės žmogaus sielos pajėgos: protas ir valia, ir žemesnės jos pajėgos: jausmai, geismai. Vz. 1 Tes. 5, 23; Mk. 12, 30; Žyd. 4, 12. — (87) *Šventieji ir...*: kurių šlovinimas ypatingu būdu Dievui patinka, kurie garbina Dievą visai pasiduodami jo valiai (Iz. 66, 2) ir gali tikrai laukti iš Dievo paguodos. (Iz. 61, 2. 3; Mt.

5, 5). — (88) *Iš mirusiųjų...* Ten jie jau būtų dabar buvę, jei Dievas nebūtų jiems padėjęs. — (89) Plg. Ps. 105, 1; 106, 1; 117, 1; 135, 1... 1 Kron. 16, 24. 41; 2 Kron. 7, 3. 6; 20, 21. — (90) *Jo gailestingumas*. Juos išgelbėjo Dievo gailestingumas, ne jų pačių nuopelnai.

(91) *Skubiai atsikėlė...* Anot LXX ir Teodotijono tekstas karalius buvo

**) Čia baigiasi...* Šv. Jeronimo pastaba.

viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Vere rex. ⁹² Respondit, et ait: Ecce ego video quattuor viros solutos, et ambulantes in medio ignis, et nihil corruptionis in eis est, et species quarti similis filio Dei.

⁹³ Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, et ait: Sidrach, Misach, et Abdenago servi Dei excelsi, egredimini, et venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, et Abdenago de medio ignis. ⁹⁴ Et congregati satrapae, et magistratus, et iudices, et potentes regis contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, et capillus capitis eorum non esset adustus, et sarabala eorum non fuissent immutata, et odor ignis non transisset per eos.

⁹⁵ Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, et Abdenago, qui misit angelum suum, et eruit servos suos, qui crediderunt in eum: et verbum regis immutaverunt, et tradiderunt corpora sua ne servirent, et ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo. ⁹⁶ A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, et lingua, quaecum-

nams: Argi ne tris vyrus įmetėme surištus į ugnies vidurį? Jie atsakydamikaraliui tarė: Taip, tikrai, o karaliau! ⁹² Jis atsiliepė ir tarė: Štai aš matau keturis vyrus palaidus; jie vaikščioja ugnies viduryje ir nėra nė kiek pažeisti, o ketvirtą išvaizda panaši į Dievo sūnų.

⁹³ Tuomet Nabukodonosoras priėjo prie ugnimi žėrinčios krosnies angos ir tarė: Sidrache, Misache ir Abdenage, aukščiausiojo Dievo tarnai, išeikite ir ateikite čia. Ir tuojau Sidrachas, Misachas ir Abdenagas išėjo iš ugnies vidurio. ⁹⁴ Susirinkę vietininkai, aukšti valdininkai, teisėjai ir karaliaus galiūnai žiūrėjo į tuos vyrus, kad ugnis neturėjo jokios galios jų kūnams, kad jų galvos plaukai nebuvo apsvilę, kad ir kelnės nebuvo paliestos ir kad nėjo iš jų joks ugnies kvapas.

⁹⁵ Tuomet Nabukodonosoras nebesusilaikydamas tarė: Pašlovintas tebūnie jų Dievas, būtent: Sidracho, Misacho ir Abdenago, kurs siuntė savo angelą ir išgelbėjo savo tarnus, kurie juo pasitikėjo. Jie peržengė karaliaus įsakymą ir atidavė savo kūnus, kad netarnautų nė vienam dievui ir jų negarbintų, išskyrus savo Dievą. ⁹⁶ Mano tat leidžiamas šis nutarimas, kad kiekviena tauta, giminė

išgirdęs jaunikačius krosnyje giedant. Skubus atsikėlimas buvo didelio nustebimo ženklas. — *Savo didžiūnams*: visų pirma savo artimesniesiems savo tarnams, kurie draug su kitais karaliaus sukviestais valdininkais (94 e.) žiūrėjo į įvykusį stebuklą. — *Argi ne tris...* Kadangi karalius mato krosnyje keturis žmones, tai jis dėl visa ko klausia, ar tikrai tik trys buvo įmesti į krosnį. — (92) / *Dievo sūnų*: nes tai buvo tikras Dievo angelas (plg. Iz. 63, 9).

(93) *Aukščiausiojo Dievo...* Pasilikdamas pagonis karalius šituo pasakymu toli gražu nepripažįsta žydų Dievo vienatiniu tikru Dievu, bet įvykusio stebuklo įtakoje jis skelbia tą Dievą esant aukštesnį ir galingesnį už visus kitus.

(95) *Jie peržengė...* Karalius giria jaunikačius, kad jie pasiliko ištikimi savo tėvų Dievui net statydami į pavojų savo gyvybę.

3, 98—4, 34. Nabukodonosoras kita savo sapną apie didelį medį, ku-

que locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, et Abdenago, dispereat, et domus eius vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.⁹⁷ Tunc rex promovit Sidrach, Misach, et Abdenago in provincia Babylonis.

ir kal'ba, kas tik piktžodžiuos Sidrachc Misacho ir Abdenago Dievui, pražūtų ir kad tokio namai būtų sunaikinti; nes nėra ki-to Dievo, kurs galėtų taip išgelbėti.⁹⁷ Po to karalius vėl pakėlė Sidrachą, Misachą ir Abdenagą vyresniaisiais Babilono krašte.

4. Kitas Nabukodonosoro sapnas apie didelį medį ir to sapno išaiškinimas.

⁹⁸ NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, et linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur. —⁹⁹ Signa, et mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi praedicare¹⁰⁰ signa eius, quia magna sunt: et mirabilia eius, quia fortia: et regnum eius regnum sempiternum, et potestas eius in generationem et generationem.

Caput 4.¹ Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, et florens in palatio meo:² somnium vidi, quod perterruit me: et cogitationes meae in strato meo, et visiones capitis mei conturbaverunt me.

³ Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, et ut solutionem som-

⁹⁸ Karalius NABUKODONOSORAS visoms tautoms, giminiems ir kalboms, kurios gyvena visoje žemėje. Tebūna jums daug ramybės.⁹⁹ Aukščiausias Dievas padarė manyje ženklų ir stebuklų. Taigi man patiko paskelbti¹⁰⁰ jo ženklus, nes jie dideli, ir jo stebuklus, nes galingi. Jo karalystė yra amžina karalystė, ir jo viešpatavimas pasilieka per kartų kartas.

4 perskyrimas.¹ Aš, Nabukodonosoras, ramiai gyvenau savo namuose ir laimingai savo rūmuose.² Aš regėjau sapną, kurs išgąsdino mane, ir mano mintys mano guolyje ir mano galvos regėjimai įvarė man baimės.

³ Mano buvo išleistas įsakymas atvesti mano akivaizdon visus Babilono išmintinguosius, kad jie man pasakytų, ką tas sap-

rio negali išaiškinti Babilono išminčiai, pasakoja Daniėliui (3, 98—4, 15) ir iš jo gauna to sapno išaiškinimą apie paties karaliaus beprotystę (4, 16-25); karalius iš tikrųjų nustoja proto, todėl su juo elgiamasi kaip su gyvuliu, iki jis vėl atgauna protą ir duoda garbę Aukščiausiam (4, 26-34).

(98) *Karalius...* Tai karaliaus dekreto antraštė. Visas karaliaus raš-

tas gal buvo parašytas bent padedant Daniėliui, todėl apie tikrąjį Dievą atsiliepiama taip, kaip apie jį kalbėdavo tikintieji žydai. — (100) *Plg.* žem. 4, 3; 7, 14.

(4, 2) *Regėjimai.* Karalius mini regėjimus, nes sapne jis matė daug dalykų, kurie nevisi vienaip veikė jo jausmus.

(3) *Visus... išmintinguosius.* Nebukadnecaras garbino, kaip galima

nii indicarent mihi. ⁴ Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldaei, et auspices, et somnium narravi in conspectu eorum: et solutionem eius non indicaverunt mihi: ⁵ donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: et somnium coram ipso locutus sum. ⁶ Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quod spiritum sanctorum deorum habes in te, et omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, et solutionem earum narra.

⁷ Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, et ecce arbor in medio terrae, et altitudo eius nimia. ⁸ Magna arbor, et fortis: et proceritas eius contingens caelum: aspectus illius erat usque ad terminos universae terrae. ⁹ Folia eius pulcherrima, et fructus eius nimius: et esca universorum in ea. subter eam habitabant animalia, et bestiae, et in ramis eius conversabantur volucres caeli: et ex ea vescebatur omnis caro. ¹⁰ Videbam in visione capitis mei super stratum me-

nas reiškia. ⁴ Tuomet atėjo žyniai, išminčiai, kaldėjiečiai ir ženklių aiškintojai, ir aš papasakojau jų akyse sapną; bet jie nedavė man jo išaiškinimo, ⁵ iki pagaliau atėjo mano akivaizdon jų vienas, Daniėlis, kurs nuo mano dievo vardo vadinasi Baltasaru ir kurs turi savyje šventųjų dievų dvasią; jam aš pasakiau sapną: ⁶ Baltasare, vyriausiasis žyniau, kadangi aš žinau, jog tu turi savyje šventųjų dievų dvasią, ir joki paslaptis nėra tau neatidengiam, išgirsk mano sapnų matytus regėjimus ir pasakyk jų išaiškinimą.

⁷ Mano galvos regėjimas mano guolyje buvo toks: Aš žiūrėjau, ir štai viduryje žemės stovėjo medis, kurio aukštis buvo begalinis. ⁸ Medis buvo didelis ir stiprus, jo viršūnė siekė dangų, ir jis buvo matomas iki visos žemės pakraščių. ⁹ Jo lapai buvo gražiausi, ir jo vaisiai labai gausingi; jame buvo maisto visiems; po juo gyveno gyvuliai ir žvėrys, jo šakose laikėsi dangaus paukščiai, ir iš jo mito visi gyvūnai. ¹⁰ Aš savo guolyje mačiau mano galvos re-

suprasti iš jo raštų, ypač Marduką, Nabu, Ilu ir kitus savo dievaikius, todėl sapnui aiškinti jis kreipiasi į tų dievaikių tarnus ir kunigus ir iš jų laukia sau šviesos. Dėl 2 perskyr. papasakoto įvykio jis anaipolt nebuvo išsižadėjęs savo dievaikių ir savo pagonišku prietarų — (5) *Daniėlis*. Kadangi Daniėlis nepriklausė prie dievaikių tarnų, tai jis nėjo draug su jais aiškinti karaliaus sapno; jis atvyksta tik tuomet, kai paaiškėja, jog visi kiti negali duoti karaliui tinkamo išaiškinimo. — *Baltasaru*. Daniėlis buvo žydiškas vardas; karalius, rašydamas visoms tautoms. priduria ir babilonišką Daniėlio vardą. — *Šven-*

tujų dievų... Karalius atsimena pirmojo sapno išaiškinimą, tačiau Daniėlio galią įvertina savaip ir stato jį į eilę tų, kurie yra geruose santykiuose su gerais dievais; pagaliau jo paties išminčiai (auk. 2, 11) buvo paaiškinę, kad sapnus gali atspėti tik dievai ir tie, kam jie praneša.

(7) *Medis, kurio*... Asyrijos paminkluose neretai sutinkamas medis, dviejų simbolinių gyvūnų sergimas. Gražiausias kėdras pas Ezekielį (31, 3...) yra Asuro garbingumo vaizdas. — (9) *Po jo*: ūksmėje (aram. t.) — (10) *Budėtojas*. Aram. t.: vienas iš tų, kurie budį ir yra šventi. — Karalius tikriausiai sapne

um, et ecce vigil, et sanctus de caelo descendit. ¹¹ Clamavit fortiter, et sic ait: Succidite arborem, et praecidite ramos eius: excutite folia eius, et dispergite fructus eius: fugiant bestiae, quae subter eam sunt, et volucres de ramis eius. ¹² Verumtamen germen radicum eius in terra sinite, et alligetur vinculo ferreo et aereo in herbis, quae foris sunt, et rore caeli tingatur, et cum feris pars eius in herba terrae. ¹³ Cor eius ab humano commutetur, et cor ferae detur ei: et septem tempora mutentur super eum. ¹⁴ In sententia vigilum decretum est, et sermo sanctorum, et petitio: donec cognoscant viventes quoniam dominatur Excelsus in regno hominum; et cuicumque voluerit, dabit illud, et humillimum hominem constituet super eum. ¹⁵ Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltasar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non quaeunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

gėjime, ir štai vienas budėtojas ir šventasis nužengė iš dangaus.

¹¹ Jis garsiai šaukė ir taip kalbėjo: Nukirskite medį ir nukapokite jo šakas, nubraukite jo lapus ir išbarstykite jo vaisius; tebėga šalin žvėrys, kurie yra po juo, ir paukščiai nuo jo šakų. ¹² Tačiau palikite žemėse jo kamėną su šaknimis; tebūna jis surištas geležinėmis ir varinėmis grandinėmis lauko žolėje, tebūna dangaus rasos vilgomas ir su žvėrimis jo dalia žemės žolėje.

¹³ Tebūna atimta iš jo žmogaus širdis ir tebūna jam duota žvėries širdis, ir ant jo turi praeiti septyni laikai. ¹⁴ Taip nutarta budėtojų sprendimu, ir tai yra šventųjų žodis ir reikalavimas, iki gyvieji pažins, jog Aukščiausias viešpatauja žmonių karalystei, kam nori, ją duoda ir pakelia į ją žemiausią žmogų. ¹⁵ Tą sapną mačiau aš, karalius Nabukodonosoras, tu gi, Baltasare, skubiai paskelbk išaiškinimą, nes visi mano karalystės išmintingieji negali pasakyti man, ką jis reiškia; tu gi gali, nes šventų dievų dvasia yra tavyje.

patyrė, kas buvo tas iš dangaus nužengias angelas. Kokios buvo šio angelio pareigos, paaiškėja iš 10, 12-21. — (12) *Surištas geležinėmis...* 12-14 eil. nuo vaizdo pareinama stačiai ant dalyko, kurį paliekamas medžio kamėnas turi įvaizdinti; tuo pačiu jau sapne buvo nurodyta, kad medis turi reikšti žmogų. Išėjęs iš proto karalius rasi iš tikrųjų buvo surištas grandinėmis (Jier.), nors paskui nebuvo jose laikomas visa ligos meta. — (13) *Tebūna atimta...* Žmogiški jausmai ir norai turi būti pakeisti jame žvėriškais. — *Septyni laikai.* Ką čia reiškia „laikai“, tiksliau nenurodoma. Skaitmuo septyni buvo šventas žydams, taip pat ir babiloniečiams; juo apibūdinami Die-

vo veiksmai. Nemaža aiškintojų supranta septynis laikus apie septynerius metus, tačiau neduoda įtikinančių įrodymų; todėl reikia čia pritariti tiems, kurie sako, kad karaliaus beprotystės laikas pažymėtas simboliu skaitmenimi, kaip ypatingu Lievo nutarimu siųstoji pilna baismė. — (14) *Nutarta...* Angelai patys laikomi autoriais sprendimo apie medį, nes jie dalyvauja Aukščiausiojo Teisėjo sprendime (plg. 21 e.; 7, 9. 10; 3 Kar. 22, 19 ir k.). — *Iki gyvieji pažins...* Pats karalius savo patyrimu turi sužinoti, jog Dievas priešinasi puikiesiems, nuolankiesiems gi suteikia malonės (21. 22 e. Plg. 1 Kar. 2, 8; 16, 11...). — (15) *Sku-*

¹⁶ Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, coepit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora: et cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium et interpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar, et dixit: Domine mi, somnium his, qui te oderunt, et interpretatio eius hostibus tuis sit. ¹⁷ Arborem, quam vidisti sublimem, atque robustam, cuius altitudo pertingit ad caelum, et aspectus illius in omnem terram: ¹⁸ et rami eius pulcherrimi, et fructus eius nimius, et esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiae agri, et in ramis eius commorantes aves caeli: ¹⁹ Tu es rex, qui magnificatus es, et invaluisti: et magnitudo tua crevit, et pervenit usque ad caelum, et potestas tua in terminos universae terrae. ²⁰ Quod autem vidit rex vigilem, et sanctum descendere de caelo, et dicere: Succidite arborem, et dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, et vinciatu ferro et aere in herbis foris et rore caeli conspergatur, et cum feris sit pabulum eius, donec septem tempora mutantur super eum: ²¹ Haec est interpretatio sententiae Altissimi, quae pervenit super dominum meum regem: ²² Eicient te ab hominibus, et cum bestiis ferisque erit habitatio tua, et foe-

¹⁶ Tuomet Daniėlis, kurs yra vardu Baltasaras, pradėjo pats sau vienas galvoti tylomis, apie valandą laiko, ir jo mintys kėlė jame neramumo. Atsiliepdamas gi karalius tarė: Baltasare, sapnas ir jo išaiškinimas tenekelia tavyje neramumo. Baltasaras atsakė ir tarė: Mano valdove, sapnas tebūna tiems, kurie tavęs nekenčia, ir jo išaiškinimas tavo neprieteliams. ¹⁷ Medis, kurį matei aukštą ir stiprų, kurio viršūnė siekia dangų ir kurs buvo matomas visoje žemėje, ¹⁸ kurio šakos gražiausios ir vaisiai labai gausingi, kuriame yra maisto visiems, po kuriuo gyvena lauko žvėrys ir kurio šakose pasilieka dangaus paukščiai, ¹⁹ esi tu, karaliau, kurs pasidarei didis ir galingas, nes tavo didybė augo ir pasiekė dangų, o tavo valdžia visos žemės pakraščius. ²⁰ Kad gi karalius matė budėtoją ir šventąjį nužengiantį iš dangaus ir sakantį: Nukirskite medį ir sunaikinkite jį, tačiau jo kamėną su šaknimis palikite žemėse, ir tebūna jis surištas geležimi ir vairiu lauko žolėje, ir vilgomas dangaus rasos, ir tebūna jo maistas draug su žvėrimis, iki praeis ant jo septyni laikai, ²¹ tai toks yra išaiškinimas Aukščiausiojo sprendimo, kurs yra išėjęs mano valdovui karaliui: ²² Tave išmes iš žmonių tarpo, ir tavo buveinė bus

biai. To žodžio nėra nei aram. tekste, nei pas Teodotioną.

(16) *Po to Daniėlis...* Aram. t.: po to Daniėlis vadinamas Baltasaru buvo trumpą laiką pastyręs iš pasibaisėjimo, ir jo mintys gąsdino jį. — Tą jo sumišimą suprato be žodžių net karalius. — (17) *Medis, kuri...* Daniėlis pakartoja sapną, norėdamas parodyti karaliui, kad jis

gerai suprato tą sapną ir kad jis duodą išaiškinimą visai atsakanti tam sapnui. — (18) *Lauko žvėrys ir...* Lauko žvėrys ir paukščiai reiškia įvairias tautes, kurios gyvena Babelės karaliaus globoje. — (21) *Tai toks yra...* Aram. t.: tai reiškia, o karaliau, ir toks yra Aukščiausiojo nutarimas. — (22) *Tu esi šieną...* Anot aram. t.: šieną kaip galvijams

num ut bos comedes, et rore caeli infunderis: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum, et cuicumque voluerit, det illud. ²³ Quod autem praecepit ut relinqueretur germen radicem eius, id est arboris: regnum tuum tibi manebit postquam cognoveris potestatem esse caelestem. ²⁴ Quam ob rem rex consilium meum placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.

²⁵ Omnia haec venerunt super Nabuchodonosor regem.

²⁶ Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat. ²⁷ Responditque rex, et ait: Nonne haec est Babylon magna, quam ego aedificavi in domum regni, in robore fortitudinis meae, et in gloria decoris mei? ²⁸ Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de caelo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex. Regnum tuum transibit a te, ²⁹ et ab hominibus eiicient te, et cum bestiis et feris erit habitatio

su gyvuliais ir žvėrimis; tu ėsi ėieną kaip jautis ir būsį laistomas dangaus ramos; taip praeis ant tavęs septyni laikai, iki pažinsi, jog Aukėėiausias vieėpatauja žmonių karalystei ir kam nori duoda ją. ²³ Kad gi jis yra įsakęs palikti jo kamėną su šaknimis, tai yra medžio, tai tavo karalystė paliks tau, po to, kai būsį pažinęs, jog yra dangiškas vieėpatavimas. ²⁴ Todėl, o karaliau, tepatinka tau mano patartis: atsilygink už savo nuodėmes išmaldomis ir už savo neteisybes gailėstingumu beturčiams; gal jis dovanos tavo kaltėbes.

²⁵ Visa tai atsitiko karaliui Nabukodonosorui. ²⁶ Kai dvylikai mėnesių praslinkus jis vaikėčiojo Babilono rūmuose, ²⁷ karalius atsiliepė ir tarė: Ar gi ne tas yra didysis Babilonas, kurį aė savo stiprybės jėga ir mano grožio garbingumu pastačiau kad būtų karalystės namai? ²⁸ Ir dar žodžiams tebesant karaliaus burnoje, atsiliepė iš dangaus balsas: Tau, karaliau Nabukodonosore, sakoma: Tavo karalystė bus atimta iš tavęs, ²⁹ tave išmes iš žmonių tarpo, ir tavo buveinė bus su

duos tau ėsti ir dangaus rasai leis tave vilgyti. — (23) *Tai tavo karalystė...* Aram.: tavo vieėpatavimas vel tau sugriė nuo to meto, kai tu žinosi, jog dangus yra galingas. — (24) *Iėmaldomis.* Anot kitų vertėjų: teisingumu. Jis turi laikytis visu pirma tos dorybės, kuri karaliuje yra reikalingiausia. Su ja jis turi jungti kitą — gailėstingumą nelaiminɡiesiems. Šitų dorybių vykinimu karalius turi tarsi išsipirkti iš savo nuodėmių vergijos. Tokius drasius žodžius, kad karalius yra nuodėmėse, jis galėjo išgirsti tik iš Dievo pranaėšo Daniėlio. Sapno regėjime pa-

skelbtą bausmę karalius dar gali atitolinti nuo savęs, jei jis įvykins sąlygas. Plg. Pam. 3, 33. — *Gal jis dovanos...* Aram.: gal tavo laiminga ramybė ilgiau pasitės, t. y., jei tu nori, kad ji ilgai tęstųsi. — Dievas rūstinasi ne žmonėms, bet nusikaltimams.

(26) *Dvylikai mėnesių...* Dievas kantriai laukė pasitaismo ir buvo pasiryžęs dovanoti, bet karalius per ištus metus nieku laikė duotąjį sau ispėjimą. — (27) *Kuri aė...* *pastaciau.* Karaliaus puikybė pasiliko begalinė; jis pasitikėjo tik savimi, savo jėga. — (28) *Atsiliepė...* Ar tas

tua: foenum quasi bos comedes, et septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, et cuicumque voluerit, det illud. ³⁰ Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, et ex hominibus abiectus est, et foenum ut bos comedit, et rore caeli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, et ungues eius quasi avium.

³¹ Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad caelum levavi, et sensus meus redditus est mihi: et Altissimo benedixi, et viventem in sempiternum laudavi, et glorificavi: quia potestas eius potestas sempiterna, et regnum eius in generationem et generationem.

³² Et omnes habitatores terrae apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus caeli quam in habitatoribus terrae: et non est qui resistat manui eius, et dicat ei: Quare fecisti? ³³ In ipso tempore sensus meus reversus est ad me, et ad honorem regni mei, decoremque perveni: et figura mea reversa est ad me: et optimates mei, et magistratus mei requisierunt me, et in regno meo restitutus sum: et magnificentia amplior addita est mihi.

³⁴ Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, et magnifico. et

gyvuliais ir žvėrimis; tu ėsi šieną kaip jautis ir ant tavęs praeis septyni laikai, iki patirsi, kad Aukščiausias viešpatauja žmonių karalystei ir kam nori ją duoda. ³⁰ Tą pačią valandą žodžiai Nabukodonosorui įvyko: jis buvo išmestas iš žmonių tarpo, ėdė šieną kaip jautis ir jo kūnas buvo vilgomas dangaus rasos, iki jo plaukai pažėlė kaip arų plunksnos ir jo nagai kaip paukščių nagai.

³¹ Taigi toms dienoms pasi baigus, aš, Nabukodonosoras, pakėliau savo akis į dangų, ir man buvo sugrąžintas protas; aš šlovinau Aukščiausiąjį, gyriau ir garbinau gyvąjį per amžius, nes jo galia yra amžina galia ir jo viešpatavimas tęsiasi per kartų kartas.

³² Visi žemės gyventojai prieš jį yra laikytini nieku, nes kaip jam patinka, taip jis elgiasi kaip su dangaus galybėmis taip su žemės gyventojais, ir nėra kas priešintųsi jo rankai ir jam sakyti: Kodėl taip padarei? ³³ Tuo pačiu metu man sugrįžo mano protas, ir aš atgavau savo karalystės garbę ir didenybę; man sugrįžo ir mano išvaizda, o mano didžiūnai ir mano valdininkai ieškojo manęs, ir aš buvau sugrąžintas į savo karalystę; man teko dar didesnis garbingumas.

³⁴ Taigi dabar aš, Nabukodonosoras, giriu, aukštinu ir šlovi-

balsas buvo tikrai ausimis girdimas dalykas, ar tik vidujinis išpėjimas, žinių pranašystėje nerandame. — (30) *Jis buvo išmestas...* Euzebijus yra palikęs mūsų laikams ištrauką iš Abideno veikalo, kurioje yra nurodymu, kad Nebukadnecaras buvo tikrai susirgęs liga medicinoje vadinama: insanía zoonthropica arba lycanthropia. Ta liga susirgęs isi-

vaizdina sau, kad jis esąs gyvulys, stengiasi elgtis kaip gyvuliai, pamėgdžioja jų balsą ir tt.

(31) *Toms dienoms:* kurios buvo Dievo skirtos. Ligos metu karalius turėdamas šviesesnių protarpių suprato ligos priežastį ir grėžė savo širdį prie Dievo. — *Protas:* kurio iš tikrųjų buvo netekęs (Jier.). — (33) *Mano išvaizda.* Aram.: ir mano skaistumas.

glorifico, regem caeli: quia omnia opera eius vera, et viae eius iudicia, et gradientes in superbia potest humiliare.

nu dangaus karalių, nes visi jo darbai tikri ir jo keliai teisingi, ir jis gali pažeminti tuos, kurie vaikščioja puikybėje.

5. Baltasaro puota ir slaptingų žodžių išaiškinimas.

5. ¹ Baltassar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille: et unusquisque secundum suam bibebat aetatem. ² Praecipit ergo iam temulentus ut afferrentur vasa aurea et argentea, quae asportaverat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Ierusalem, ut biberent in eis rex, et optimates eius, uxoresque eius, et concubinae. ³ Tunc allata sunt vasa aurea, et argentea, quae asportaverat de templo, quod fuerat in Ierusalem: et biberunt in eis rex, et optimates eius, uxores et concubinae illius. ⁴ Bibebant vinum, et lauda-

5. **perskyrimas.** ¹ Karalius Baltasaras iškėlė tūkstančiui savo didžiūnų didelį pokylį, ir kiekvienas gėrė sulig savo amžiumi. ² Taigi jis jau budamas girtas liepė atnešti auksinius ir sidabrinius indus, kuriuos jo tėvas Nabuchodonosoras buvo atgabenęs iš bažnyčios, buvusios Jeruzalėje, kad iš jų gertų karalius, jo didžiūnai, jo žmonos ir gulovės. ³ Tuomet buvo atnešti auksiniai ir sidabriniai indai, kuriuos anas buvo atgabenęs iš bažnyčios, buvusios Jeruzalėje, ir iš jų gėrė karalius, jo didžiūnai, jo žmonos ir gulovės. ⁴ Jie gėrė vyną ir gyrė sa-

5, 1-31. Karaliui Baltasarui išniekinus pokilyje Jeruzalės šventyklos indus pasirodo ant sienos rašanti ianka, tačiau rašto negali perskaityti ir išaiškinti Babelės išmintingieji (1-9); patariant karalienei pašaukiamas Daniėlis (10-16); jis papeikęs karaliaus puikybę išaiškina slaptingą raštą apie kaldėjiečių karalystės žuvimą (17-24) ir pagerbiama Baltasaro, kurs tą pat naktį žūna (25-30).

(5, 1) *Baltasaras*. Nebukadnecaro įpėdinis buvo jo sūnus Evilmerodakas (Avil-Marduk, dievaičio Marduko žmogus, tarnas). Jis dėl savo žiaurumo buvo nužudytas Nebukadnecaro švogerio sūnaus Neriglisoro (Nergul-sar-usur, dievaitis Nergalis tesaugo karalių). Neriglisoras karaliavo ketverius metus (560-556). Kadangi jis vadina Babelės karalių savo tėvu, jis rasi valdė karalystę jo ligos metu. Jaunas Neriglisoro sūnus Laborosoarchas praslinkus devyniems mėnesiams po tėvo mirties buvo nužudytas Nabonido, kurs paėmė jo

sostą ir karaliavo 17 metų (555-538). Nabonidas turėjo sūnų Belsacarą (Baltasara), Bel-sar-usur, Belis tesaugo karalių. Karo prieš medus metu Baltasaras buvo karaliaus pavaduotojas. Kai Nabonidas kare prieš Kirą buvo sumuštas prie Rūtu, vietininkas Ugbaru (Gobrias) ėjo su kariuomene prieš Babelę, kame Baltasaras karalių pavaduodamas vadovavo kariuomenei. Iš to, kad Baltasaras buvo tik savo tėvo karaliaus pavaduotojas, paaiškėja, kodėl jis žada Daniėliui ne antrą, bet trečiąją karalystę vietą (16 e.). — *Kiekvienas gėrė...* Tikriausiai jis gėrė vyno tūkstančių akivaizdoje. Babiloniečių įpročiu karalius valgė ir gėrė prie atskiro stalo pastatyto aukštesnėje vietoje; todėl jį galėjo matyti visi dalyvavusieji pokilyje; jų skaičius buvo labai didelis. Nors miestas jau buvo apsuptas Kiro kariuomenės, Baltasaras jo nebijojo, nes laike Babelę nepaimama ir drąsiai puotavo. -- (2) *Girtas*: ragaudamas vyno, sahytumėm, jau vyno įtakoje būdamas.

bant deos suos aureos, et argenteos, aereos, ferreos, ligneosque et lapideos.

⁵ In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulae regiae: et rex aspiciebat articulos manus scribentes. ⁶ Tunc facies regis commutata est, et cogitationes eius conturbabant eum: et compages renum eius solvebantur, et genua ejus ad se invicem collidebantur.

⁷ Exclamavit itaque rex fortiter ut introducerent magos, Chaldaeos, et aruspices. Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis: Quicumque legerit scripturam hanc, et interpretationem eius manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, et torquem auream habebit in collo, et tertius in regno meo erit. ⁸ Tunc ingressi omnes sapientes regis non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi. ⁹ Unde rex Baltassar satis conturbatus est, et vultus illius immutatus est, sed et optimates eius turbabantur.

vo dievus auksinius, sidabrinus, skaitvarinius, geležinius, medinius ir akmeninius.

⁵ Tą pačią valandą pasirodė lyg kad rašančios žmogaus rankos pirštai ties žvakide karališkosios svetainės sienos paviršiuje, ir karalius matė rašančios rankos pirštus. ⁶ Tuomet karaliaus veidas persimainė, jo mintys išgąsdino jį, jo strėnų sujungimai pažižo, ir jo keliai drebėjo užgaudami vienas kitą.

⁷ Taigi karalius garsiai sušuko, kad atvestų išminčius, kaldėjiečius ir ženklų aiškintojus. Atsiliepdamas karalius tarė Babilono išmintingiesiems: Kas perskaitys šitą raštą ir patieks man jo išaiškinimą, bus apvilktas purpura, gaus aukso grandinę ant kaklo ir bus trečias mano karalystėje. ⁸ Tuomet atėję visi karaliaus išmintingieji negalėjo nei rašto perskaityti, nei duoti karaliui išaiškinimo. ⁹ Todėl karalius Baltasaras labai nusigando, ir jo veidas persimainė, taip pat ir jo didžiūnai buvo pilni baimės.

— *Liepė atnešti...* Indai atnešami, kad taip būtų paniekintas tariamai nugalėtas Izraelio Dievas karaliaus dievų akyse (vz. 4 ir 23 e.). Kolei tie indai dar tebebuvo dievaičių šventyklos iždinėje, jie nebuvo dar taip paniekinti, kaip kad dabar. — *Tėvas*, plačiaja to žodžio prasme gal vietoje senelis, nes spėjama, kad Baltasaro motina buvo Nebukadnecaro duktė. — *Jo žmonos ir...* Babelėje moterys turėjo daugiau kaip kitur laisvės.

(5) *Rašančios...* Aram. t.: pasirodė... ties žvakide pirštai ir jie rašė ant karališkosios svetainės sienos kalkių (tinko). — Tinkuota siena buvo žvakidės šviesos apšviesta, ir karalius galėjo aiškiai matyti rašan-

čius pirštus. Kad Babilonijoje sienos buvo tinkuojamos, patvirtina dabartiniais laikais daromos iškasenos. —

(6) *Karaliaus veidas...* Karalius supranta, kad tai viršgamtinis įvykis; jo išgąstis yra labai didelis, nes jis jaučiasi pats esąs kaltas dėl žydų šventų indų paniekinimo.

(7) *Bus trečias*. Aram. t.: viešpataus kaippo trečias (greta Nabonido ir Baltasaro). Vilkėti purpura buvo aukščiausio garbės. (Est. 8, 15; 1 Mak. 10, 20). Aukšinė grandinė buvo duodama kunigaikščio kaip aukščiausios pareigos ženklas. — (8) *Negalėjo...* Kodėl išmintingieji negalėjo perskaityti rašto, tekste nepaaiškinta. Gal jie negalėjo iš raidžių sudėti žodžių ir todėl negalėjo rašto aiškinti.

¹⁰ Regina autem pro re, quae acciderat regi, et optimatibus eius, domum convivii ingressa est: et proloquens ait: Rex in aeternum vive: non te conturbent cogitationes tuae, neque facies tua immutetur. ¹¹ Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet in se: et in diebus patris tui scientia et sapientia inventae sunt in eo: nam et rex Nabuchodonosor pater tuus principem magorum, incantatorum, Chaldaeorum, et aruspicum constituit eum, pater, inquam, tuus, o rex: ¹² quia spiritus amplior, et prudentia, intelligentiaque et interpretatio somniorum, et ostensio secretorum, ac solutio ligatorum inventae sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex posuit nomen Baltassar: nunc itaque Daniel vocetur, et interpretationem narrabit.

¹³ Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem praefatus rex ait: Tu es Daniel de filiis captivitatis Iudae, quem adduxit pater meus rex de Iudaea?

¹⁴ Audiui de te quoniam spiritum deorum habes: et scientia, intelligentiaque ac sapientia ampliores inventae sunt in te. ¹⁵ Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, ut scripturam hanc legerent, et interpretationem eius indicarent mihi: et

¹⁰ Bet karalienė, jėjus į pokylio namus dėl to dalyko, kurs buvo atsitikęs karaliui ir jo didžiūnams, ir atsiliėpdama tarė: Karaliau, būk gyvas per amžius; tenegąsdina tavęs tavo mintys ir tavo veidas tenesimaino. ¹¹ Yra tavo karalystėje žmogus, kurs turi savyje šventų dievų dvasią; jau tavo tėvo dienose buvo rasta jame žinojimo ir išminties; todėl tat tavo tėvas karalius Nabukodonosoras yra pastatęs jį išminčių, žavėtojų, kaldėjiečių ir ženklų aiškintojų vyresniuojų, sakau, tavo tėvas, o karaliau! ¹² nes daug dvasios, gudrumo ir išmanymo, sapnų aiškinimo, paslapčių atidengimo ir painiavų išrišimo rasta jame, tai yra Daniėlyje, kuriam karalius yra davęs Baltasaro vardą; taigi dabar tebūna pašauktas Daniėlis, ir jis pasakys išaiškinimą.

¹³ Tuomet Daniėlis buvo atvestas karaliaus akivaizdon. Atsiliėpdamas į jį karalius tarė: Ar tu esi Daniėlis iš Jūdo belaisvių sūnų, kurį mano tėvas karalius yra atvedęs iš Jūdėjos? ¹⁴ Aš esu girdėjęs apie tave, kad tu turįs dievų dvasią ir kad tavyje rasta itin daug žinojimo, išmanymo ir išminties. ¹⁵ Ką tik buvo atėję mano akivaizdon išmintingi žyniai perskaityti šito rašto ir pasakyti man, ką jis reiškia, bet jie

(10) *Karalienė*: Baltasaro motina. Ji dėl savo amžiaus ir dėl savo vertybės nedalyvavo pokilyje. Aram. t.: karalienė motina dėl karaliaus ir jo didžiūnų šnekų atėjo į pokylio namus. — (11) *Jau tavo tėvo...* Aram. t.: jau tavo tėvui viešpataujant rasta jame šviesos, aukštas protas ir tikrai dieviška išmintis. — Karalienės paaiškinimai rodo, kad Baltasaras nieko ar be maž ko nieko nežinojo apie Daniėlį, nors tasai, anot 8, 27, turėjo sau pavestas parei-

gas karalystės valdyme. Kodėl žinojo apie jį karalienė ir kokia prasme Nebukadnecaras buvo Baltasaro tėvas, pigu suprasti, jei karalienė motina buvo Nebukadnecaro duktė ištekėjusi už Nabonido.

(13) *Ar tu esi Daniėlis...* Karalius atsiliėpia į Daniėlį ne per daug mandagiai; kitaip darė Nebukadnecaras. (4, 6). Ir Daniėlis atsakydamas Baltasarui nerodo jam daug pagarbos. Nebukadnecaro jis gailėjosi ir nesiskubino skelbti Dievo grąšymus,

nequiverunt sensum huius sermonis edicere. ¹⁶ Porro ego auidi de te, quod possis obscura interpretari, et ligata dissolvere: si ergo vales scripturam legere, et interpretationem eius indicare mihi, purpura vestieris, et torquem auream circa collum tuum habebis, et tertius in regno meo princeps eris.

¹⁷ Ad quae respondens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, et dona domus tuae alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, et interpretationem eius ostendam tibi. ¹⁸ O rex, Deus altissimus regnum, et magnificentiam, gloriam, et honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo. ¹⁹ Et propter magnificentiam, quam dederat ei, universi populi, tribus, et linguae tremebant, et metuebant eum: quos volebat, interficiebat: et quos volebat, percutiebat: et quos volebat, exaltabat: et quos volebat, humiliabat. ²⁰ Quando autem elevatum est cor eius, et spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, et gloria eius ablata est: ²¹ et a filiis hominum eiectus est, sed et cor eius cum beatiis positum est, et cum onagris erat habitatio eius: foenum quoque ut bos comedebat, et rore caeli corpus eius infectum est, donec cognosceret quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum: et quemcumque vo-

negalėjo išaiškinti šitų žodžių prasmės. ¹⁶ Tuomet aš išgirdau apie tave, kad tu gali išaiškinti tamsius dalykus ir išrišti supainiotus; jei tat tu gali perskaityti raštą ir pasakyti man jo išaiškinimą, tu būsi apvilktas purpura, gausi aukso grandinę sau ant kaklo ir būsi trečias mano karalystėje kunigaikštis.

¹⁷ Atsakydamas į tai Daniėlis tarė karaliaus akivaizdoje: Tavo dovanos tepasilieka tau ir savo namų davinius duok kitam; raštą gi aš perskaitysiu tau, karaliau, ir pasakysiu tau jo išaiškinimą. ¹⁸ O karaliau! Aukščiausias Dievas davė tavo tėvui Nabuchodonosorui karalystę ir didenybę, garbę ir šlovę, ¹⁹ ir dėl tos didenybės, kurią jis buvo jam davęs, visos tautos, giminės ir kalbos drebėjo ir bijojo jo; ką jis norėdavo užmušdavo ir ką norėdavo mušdavo, ką norėdavo išaukštindavo ir ką norėdavo pažemindavo. ²⁰ O kai jo širdis pakilo ir jo dvasia sukietėjo puikybėje, jis buvo nustumtas nuo savo karalystės sosto ir jo garbė buvo atimta; ²¹ jis buvo išmestas iš žmonių vaikų tarpo, ir jo širdis buvo pasidarius panaši į žvėrių; jo buveinė buvo tarp laukinių asilų; jis ėdė šieną kaip jautis ir jo kūnas buvo vilgomas dangaus rasos, iki jis pažino, kad Aukščiausias turi valdžios žmonių karalystei ir pastato ant jos ką

nors Nebukadnecarui viešpatavimas turėjo būti sugražintas (4, 16). Paniekinęs šventus indus ir patį žydų Dievą Baltasaras nevertas jokio pasigailėjimo. Jis turi išgirsti skaudžią tiesą be jokio švelninimo. Daniėlis išaiškins slaptingą raštą be jokio atlyginimo, tai jo aiškinimas negali būti įtariamasis.

(17) *Savo namų davinius.* Tikriausiai: savo davinius. Daniėlis nesutinka parduoti pranašystės dovaną už atlyginimą. — (19) *Mušdavo.* Geriau anot syr. teksto: palikdavo gyva. — (21) *Tarp laukinių asilų.* Laukiniai asilai čia paminėti kaip pavyzdys tų laukinių gyvulių, kurie laikosi toliausiai nuo žmogaus. Plg.

luerit, suscitabit super illud. ²² Tu quoque filius eius Baltassar, non humiliasti cor tuum, cum scires haec omnia: ²³ sed adversum Dominatorem caeli elevatus es: et vasa domus eius allata sunt coram te: et tu, et optimates tui, et uxores tuae, et concubinae tuae vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, et aureos, et aereos, ferreos, ligneosque et lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porro Deum, qui habet flatum tuum in manu sua, et omnes vias tuas, non glorificasti. ²⁴ Idcirco ab eo missus est articulus manus, quae scripsit hoc, quod exaratum est.

²⁵ Haec est autem scriptura, quae digesta est: MANE, THECEL, PHARES. ²⁶ Et haec est interpretatio sermonis. MANE: numeravit Deus regnum tuum, et complevit illud. ²⁷ THECEL: appensus es in statera, et inventus es minus habens. ²⁸ PHARES: divisum est regnum tuum, et datum est Medis, et Persis.

²⁹ Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, et circum-

nori. ²² Taip pat tu, jo sūnus Baltasaras, nepažeminai savo širdies, nors visa tai žinojai, ²³ bet pakilai prieš dangaus Viešpatį ir jo namų indai atnešti tavo aki-vaizdon; tu, tavo didžiūnai, tavo žmonos ir tavo gulovės gėrėte iš jų vyną; tu šlovinai savo dievus sidabrinčius, auksinius, varinius, geležinius, medinius ir akmeninius, kurie nemato, negirdi ir nejaučia, Dievo gi, kurs laiko savo rankoje tavo kvapą ir visus tavo kelius, tu nepagarbinai. ²⁴ Todėl jo yra siųsti pirštai rankos, kuri tai parašė, kas pažymėta.

²⁵ Parašytasis gi raštas yra toks: MANE, TEKEL, PARES.

²⁶ Ir štai ką tie žodžiai reiškia: MANE: Dievas suskaitė tavo karaliavimą ir padarė jam galą. ²⁷ TEKEL: tu pasvertas svarstyklėje ir rastas perdaug lengvas. ²⁸ PARES: tavo karalystė padalinta ir atiduota Medams ir Persams.

²⁹ Tuomet paliepus karaliui Daniėlis buvo apvilktas purpura,

Jobo 39, 5—8. — (24) *Kuri tai parašė...* Geriau: ir ten parašyti šitie raštženkliai.

(25) *Mane..* Kald. *mene' mene teqel ułarsin*. Vienas kitas naujausių tyrinėtojų šituos žodžius aiškina taip: pirmasis *mene'* tereiškias; suskaityta; antrasis: viena mina; *teqel* — vienas šekelis (siklius) ir *ułarsin* — ir dvi pusminės; todėl prasmė esanti: suskaityta viena mina, vienas šekelis ir dvi pusminės; mina esąs karalius Nebukadnecaras, šekelis (viena) šiašiasdešimtoji minos dalis) labai nedidelės vertės karalius Baltasaras, dvi gi pusminės tai dvilypė medų ir persų tauta, kurių sujungtų galia lygi Nebukadnecaro galiai. Nors toks aiškinimas ir galėtų būti pagristas vėlesnių laikų žydų talmudo pavyzdžiais, kurie ro-

do, kad asmenys tikrai buvo įvertinami piniginiiais vienetais (monetomis), tačiau šitoje vietoje jis negali būti pritaikintas, nes juk čia kalbama ne apie kelių asmenų, bet tik apie vieno Baltasaro vertę. Pagaliau pats tekstas duoda toliau slaptingų žodžių išaiškinimą. — (26) *Dievas suskaitė...*: Dievas suskaitė ir atvedė prie galo tavo viešpatavimo dienas. Teisingu teismu ir tikra svarstykle Dievas išmėgino tave ir pasvėrė tavo darbų, tačiau rado juos perdaug lengvus, nes trūksta jiems teisingumo ir dorumo. Todėl viešpatavimas bus iš tavęs atimtas ir bus Dievo atiduotas Medui ir Persui.

(29) *Daniėlis buvo apvilktas...* Baltasaras gal tikėjosi, kad tai, kas buvo pranašaujama, įvyks tik labai greitai, arba kad jis pagerbdamas

data est torques aurea collo eius: et praedicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in regno suo.

³⁰ Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldaeus. ³¹ Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexagintaduos.

auksinė grandinė buvo pakabin-ta aplink jo kaklą, ir buvo apie jį skelbiama, kad jis turįs valdžios kaip trečias jo karalystėje.

³⁰ Tą pačią naktį kaldėjiečių karalius Baltasaras buvo užmuštas, ³¹ ir Darijus Medas, turėdamas šešiasdešimt dvejus metus amžiaus, stojo karaliauti jo vietoje.

6. Daniėlis liūtų duobėje.

Caput VI. ¹ Placuit Dario, et constituit super regnum satrapas centum viginti ut essent in toto regno suo. ² Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut satrapae illis redderent rationem, et rex non sustineret molestiam. ³ Igitur Daniel supe-

6 perskyrimas. ¹ Dariui patiko paskirti karalystei šimtą dvidešimt vietininkų, kad jie būtų visoje jo karalystėje, ² o ant šitų tris kunigaikščius, kurių vienas buvo Daniėlis, kad vietininkai duotų jiems apyskaitas, ir karalius neturėtų vargo. ³ Taigi Da-

Dievo pranašą nusipelnys savo kalčios dovanojimą (Jieron.). Todėl Daniėlis pagerbiamas tuojuo. Daniėlis tai pagarbai pasiduoda, kad galėtų būti savo tautai naudingesnis pas naujus valdovus (Jieron.).

(30) *Tą pačią naktį...* Medai įsiveržė į miestą vasaros pabaigoje. — (31) *Darijus Medas.* LXX tekste pasakyta, kad valdovu tapęs Artakserksas Medas; greta gi jo minimas ir Darijus. Jau šita aplinkybė leidžia manyti, kad origin. tekste Darijaus vardas abejotinas. Aiškintojai spėja, kad labiau žinomas Darijaus vardas atsiradęs tekste vietoje kito mažiau žinomo. Babelę paėmė Kiro vadas Gobrijas (Ugbaru), ir Kiras ne tuojuo pradėjo ją valdyti. Pirmuoju tikru paimtosios Babelės valdovu, anot kyliaraščių liudijimo, buvęs, kad ir nelabai ilgai, (539-538 m.), Kiro sūnus Kambizas (Kambuzija). Kai jis buvo pašalintas, tuomet jau pats Kiras paėmė visą valdžią į savo rankas. Taigi tekste vietoje Darijus Medas reikia skaičiuoti Kambizas.

6, 1-28. Garbės ir valdžios pavydėdami išaukštintam Daniėliui Babelės didžiūnai ieško progos jį pra-

žudyti. Kadangi jis, nežiūrėdamas ne-teisingo karaliaus draudimo, nesiliauja garbines savo Dievą, jis įmetamas į liūtų duobę (1-17). Tačiau Dievas ir čia apsaugo jį nuo žuvimo, ir pats karalius įsako visiems savo pavaldiniams garbinti Daniėlio Dievą (18-28).

(6, 1) *Patiko paskirti...* Jau Nebukadnecaro laikais karalystė buvo padalinta į atskiras provincijas. Dabar tas padalinimas patobulinamas (plg 2, 48. 49; 3, 2). Didelės provincijos buvo suskirstytos į mažesnes apskritis. Provincijų ir apskričių viršininkai turėjo sau duotus patarėjus, teisėjus, taip pat po vieną karaliaus paskirtą sekretorių. Visi šitie valdininkai čia vadinami vietininkas, nes visi veikė karaliaus vardu, ir jų skaičius siekė 120, nors pačių provincijų ir apskričių buvo tik apie 20-29. — (2) *Kurių vienas...* Naujas karalius, be abejo, gavęs žinių apie Daniėlio pranašystę buvusiam Babelės valdovui, apie jį išminti ir pritirymą, todėl iš karto pradėjo jį labai vertinti. Vietininkai turėjo duoti paskirtiems kunigaikščiams apyskaitas apie renkamus mokesčius ir muitus, kad karalius neturėtų jokių nuostolių (origin. t.). —

rabat omnes principes, et satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo. ⁴ Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes, et satrapae quaerebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam, et suspicionem reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, et omnis culpa, et suspicio non inveniretur in eo. ⁵ Dixerunt ergo viri illi: Non invenimus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui.

⁶ Tunc principes, et satrapae surripuerunt regi, et sic locuti sunt ei: Dari rex in aeternum vive: ⁷ consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus et satrapae, senatores, et iudices ut decretum imperatorum exeat, et edictum: Ut omnis qui petierit aliquam petitionem a quocumque deo, et homine usque ad triginta dies, nisi a te rex, mittatur in lacum leonum. ⁸ Nunc itaque rex confirma sententiam, et scribe decretum: ut non immutetur quod statutum est a Medis et Persis, nec praevaricari cuiquam liceat. ⁹ Porro rex Darius proposuit edictum, et statuit.

nielis perviršijo visus kunigaikščius ir vietininkus, nes jame buvo gausesnė Dievo dvasia. ⁴ Karalius manė paskirti jį visai karalystei; todėl kunigaikščiai ir vietininkai ieškojo progos prikišti Daniėliui ką nors iš karaliaus šalies, tačiau negalėjo rasti jokios priežasties ir priekaišto, nes jis buvo ištikimas, ir nebuvo galima rasti jame jokios kaltybės ar priekaišto. ⁵ Todėl anie vyrai sakė: Nerasime šitame Daniėlyje jokios progos, jei nebent jo Dievo įstatyme.

⁶ Tuomet kunigaikščiai apipuołė karalių ir taip jam kalbėjo: Karaliau, Darijau, būk gyvas per amžius! ⁷ Visi tavo karalystės kunigaikščiai, aukšti valdininkai, vietininkai, patarėjai ir teisėjai sutarė, kad būtų išleistas karališkas nutarimas ir įsakymas: kad kiekvienas, kurs kreiptųsi su kuriuo nors prašymu į bet kurį dievą ar žmogų trijų dešimtų dienų laikotarpyje, o ne į tave, karaliau, būtų įmestas į liūtų duobę. ⁸ Taigi dabar, karaliau, patvirtink sumanymą ir rašyk nutarimą, kad jis, kaip Medų ir Persų nustatyta, nebūtų keičiamas ir kad nė vienam nebūtų valia jį peržengti. ⁹ Taigi karalius Darijus davė įsakymą ir išleido nutarimą.

(3) *Dievo*. To ž. nėra nei aram. t., nei Teodotijono vertime. — (4) *Iš karaliaus šalies*. Origin. t.: iš karalystės pusės, t. y. dėl karalystės reikalų tvarkymo. — (5) *Jei nebent jo...* Tiksliau origin. t.: jei nebent rastumėm ją prieš jį jo Dievo įstatyme, t. y. religijoje.

(7) *Kad būtų išleistas...* Tiksliau origin. t.: kad karalius išleistų įsakymą ir paskelbtų draudimą. — Melagingai suminėdami didelį karaliaus įstatymo laukiančių valdininkų skaičių, sumanymo autoriai tikisi

lengviau patrauksią karalių į savo pusę. Jų paklausydamas karalius turėsiąs priemonę išnėginti savo rūmų tarnautojų atsidavimą ir paklusnumą, kas jam kaipo naujam Babelės valdovui turėjo būti svarbu. Karaliaus dekretu turėjo būti pareikalauta iš visų, kad bent laikinai tikrai karalius būtų laikomas Dievu ir kaipo toksai garbinamas. — *Liūtų duobė*. Liūtai buvo kai kada siunčiami karaliui vietoje mokesčių, laikomi duobėse ir maitinami pasmerktais mirti nusikaltėliais. — (8) *Kad jis, kaip...*

¹⁰ Quod cum Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: et fenestris apertis in coenaculo suo contra Ierusalem tribus temporibus in die fluctebat genua sua, et adorabat, confitebaturque coram Deo suo sicut et ante facere consueverat.

¹¹ Viri ergo illi curiosius inquirentes invenerunt Daniele m orantem, et obsecrantem Deum suum. ¹² Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex numquid non constituisti, ut omnis homo, qui rogaret quemquam de diis, et hominibus usque ad dies triginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: verus est sermo iuxta decretum Medorum, atque Persarum, quod praevaricari non licet. ¹³ Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Iuda, non curavit de lege tua, et de edicto, quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

¹⁰ Tai sužinojės Daniėlis, tai yra, kad išleistas įstatymas, įėjo į savo namus ir atsidaręs langus savo aukšto kambaryje Jeruzalės kryptimi atsiklaupdavo tris kartus per dieną, garbindavo ir šlovindavo savo Dievą, kaip kad ir anksčiau paprastai darydavo.

¹¹ Tuomet anie vyrai rūpestingai tyrinėdami rado, kad Daniėlis meldžiasi ir maldauja savo Dievą. ¹² Jie prieję karalių kalbėjo jam apie nutarimą: Karaliau, ar tu neįsakei, kad kiekvienas žmogus, kurs prašytų bet kurį dievą ar žmogų trijų dešimtų dienų laikotarpyje, o ne tave, karaliau, būtų įmestas į liūtų duobę? Atsakydamas jiems karalius tarė: Tas dalykas yra tikras einant Medų ir Persų nutarimu, kurio peržengti nevalia. ¹³ Tuomet jie vėl atsiliepdami sakė karaliui: Daniėlis iš Jūdo belaisvių sūnų nežiūrėjo tavo įstatymo ir nutarimo, kurį išleidai, bet tris kartus per dieną meldžiasi savo maldomis.

Tikriausiai anot kald. t.: kad tai būtų neatšaukiama, einant medų ir persų įstatymu, kurs yra nekeičiamas. — Kad įsakymas juo tikriausiai išgytų galios, jie priverčia išleisti jį raštu; šiame atvejuje nė pats karalius nelegalėjo jo atšaukti ar pakeisti. Plg. Est. 1, 18; 8, 8.

(10) *Ir atsidaręs langus...* Kald. t.: kurių aukšte jis turėjo atdarus langus Jeruzalės kryptimi, atsiklaupdavo tris kartus kasdien, meldavo si savo Dievui ir dėkodavo jam, visai taip pat, kaip kad buvo įpratęs daryti iki tam laikui. — Daniėlis meldėsi namų aukšte pasišalindamas nuo kasdieninio triukšmo (Apd. 10, 9). Meldamos gręžėsi į Jeruzalę, kame buvo bažnyčia, kame Dievas maloningai išklausydavo maldas (3 Kar. 9, 3. Plg. Ps. 5, 8; 27, 2). Atsiklaupęs meldėsi Saliamonas bažnyčios pašventinime, taip pat meldėsi

pakeičia savo įprastų maldų. Jei jis dabar būtų apleidęs savo maldas, tai būtų atrode, kad ir jis pasiduo- da bedieviškam karaliaus, įsakymui ir yra pasiryžęs laikyti tą karalių Dievu.

(11) *Rūpestingai tyrinėjo.* Kald. t.: įpuolė į vidų. — (12) *Ar tu neįsakei...* Samokslininkai nori visų pirma gauti iš karaliaus jo išleisto nutarimo patvirtinimą ir nesiskubina įvardinti Daniėlį, kad kartais karalius nemėgintų ginti jo. — (13) *Daniėlis iš...* Įvardiję nusikaltusį karaliaus įsakymui Daniėlio priešai stengiasi parodyti to nusikaltimo didumą: nusikaltėlis ne tik yra svetimšalis, bet dar ir belaisvis, todėl turėtų rodyti karaliaus įsakymui net daugiau paklusnumo kaip kiti. Jis net visai nežiūri karaliaus įsakymo, todėl ne tik jo negerbia, bet dar jį niekina.

¹⁴ Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est: et pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, et usque ad occasum solis laborabat ut erueret illum. ¹⁵ Viri autem illi intelligentes regem dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum, atque Persarum est ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari. ¹⁶ Tunc rex praecepit: et ad duxerunt Daniele, et miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te. ¹⁷ Allatusque est lapis unus, et positus est super os laci: quem obsignavit rex annulo suo, et annulo optatum suorum, nequid fieret contra Daniele. ¹⁸ Et abiit rex in domum suam, et dormivit incoenatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper et somnus recessit ab eo.

¹⁹ Tunc rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum perrexit: ²⁰ appropinquansque lacui, Daniele voce lacrymabili inclamavit, et affatus est eum: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putasne valuit te liberare a leonibus? ²¹ Et Daniel regi respondens ait: Rex in aeternum vive: ²² Deus meus misit angelum

¹⁴ Išgirdęs tą dalyką karalius labai nuliūdo ir rūpinosi, kad išvaduotų Daniėlį ir iki saulės sėdimui stengėsi išgelbėti jį. ¹⁵ Tačiau anie vyrai, suprasdami karalių, jam sakė. Žinok, karaliau, jog yra Medų ir Persų įstatymas, kad jokio karaliaus išleisto nutarimo nevalia pakeisti. ¹⁶ Tuomet karalius davė įsakymą: Daniėlis buvo atvestas ir įmestas į liūtų duobę, o karalius tarė Daniėliui: Tavo Dievas, kurį visuomet garbini, jis išgelbės tave. ¹⁷ Tuojuo buvo atneštas vienas akmuo ir padėtas ant duobės angos; jį paženklino karalius savo žiedu ir savo didžiūnų žiedu, kad nieko nebūtų padaryta prieš Daniėlį. ¹⁸ Po to karalius nuėjo į savo namus ir atsigulė nevalgęs; valgių nebuvo atnešta jo akivaizdon, be to ir miegas atstojo nuo jo.

¹⁹ Rytmetį tik pradėjus aušti karalius atsikėlęs skubiai nuėjo prie liūtų duobės. ²⁰ Priešartinęs prie duobės jis šaukė Daniėlį verksmingu balsu ir kalbėjo jam: Daniėli, gyvojo Dievo tarne, ar tavo Dievas, kuriam tu visuomet tarnauji, tikrai galėjo išgelbėti tave nuo liūtų? ²¹ Tuomet Daniėlis atsakydamas karaliui tarė: Karaliau, būk gyvas per

Pagaliau jis nusikaltimą nuolat kartoja, nes meldžiasi savo Dievui net tris kartus kas dien. Karalius tačiau dabar jau supranta, kad jo įsakymas išgautas vyliumi ir kad samokslininkai tai padarė pavydėdami Daniėliui karaliaus malonės.

(14) *Stengėsi išgelbėti*: ne savo karališka valdžia pasinaudodamas, nes jos nebegalėjo šiame atvejuje pritaikinti, bet kitokiuo būdu; tačiau Daniėlio priešai sutrukdė visas karaliaus pastangas. — (15) *Suprasdami*. Origin. t.: apipuolė. — (16) *Ta-*

vo Dievas... Ko pats karalius nebegali padaryti, jis palieka Dievo galiai (Jieron.). — (17) *Karalius savo žiedu...*: kad kartais didžiūnai neištrauktų Daniėlio ir jo nenužudytų, jei jis būtų liūtų nepaliestas; pažymima taip pat didžiūnų žiedu, kad ir karalius negalėtų išleisti iš duobės Daniėlio. — (18) *Valgių*. Aram. ž. anot kai kurių reiškias guloves.

(20) *Gyvojo Dievo*. Karalius buvo tikriausiai girdėjęs, kad taip vadina savo Dievą Daniėlis. — (22) *Rasta manyje...* Dievas dideliu

suum, et conclusit ora leonum, et non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inventa est in me: sed et coram te, rex, delictum non feci.

²³ Tunc vehementer rex gavisus est super eo, et Daniele praecepit educi de lacu: eductusque est Daniel de lacu, et nulla laesio inventa est in eo, quia credidit Deo suo. ²⁴ Iubente autem rege, adducti sunt viri illi, qui accusaverant Daniele: et in lacum leonum missi sunt, ipsi, et filii, et uxores eorum: et non pervenerunt usque ad pavimentum laci, donec arriperent eos leones, et omnia ossa eorum comminuerunt.

²⁵ Tunc Darius rex scripsit universis populis, tribubus, et linguis habitantibus in universa terra: PAX vobis multiplicetur. ²⁶ A me constitutum est decretum, ut in universo imperio, et regno meo tremiscant, et paveant Deum Daniëlis. ipse est enim Deus vivens, et aeternus in saecula: et regnum eius non dissipabitur, et potestas eius usque in aeternum. ²⁷ Ipse liberator, atque salvator, faciens signa, et mirabilia in caelo,

amžius! ²² Mano Dievas siuntė savo Angėlą ir sučiaupė liūtų nasrus, taip, kad jie nepakenkė man, nes jo akivaizdoje rasta manyje teisybė; bet ir prieš tavė, karaliau, aš neesu padaręs nusi Kaltimo.

²³ Tuomet karalius tuo labai apsidžiaugė ir liepė ištraukti Daniėlį iš duobės. Kai Daniėlis buvo ištrauktas iš duobės, jame neatrasta jokio sužeidimo, nes jis tikėjo į savo Dievą. ²⁴ Liepiant gi karaliui buvo atvesti tie vyrai, kurie buvo apskundę Daniėlį, ir buvo įmesti į liūtų duobę, jie, jų vaikai, ir jų pačios; jie dar nebuvo pasiekę duobės dugno, kaip liūtai pagavo juos ir sutriuškino visus jų kaulus.

²⁵ Po to karalius Darijus parašė visoms tautoms, giminėms ir kalboms, gyvenusioms visoje žemėje: Tebūna jums daug ramybės! ²⁶ Mano išleidžiamas nutarimas, kad visoje valstybėje ir mano karalystėje drebėtų ir bijotų Daniėlio Dievo, nes jis yra Dievas gyvas ir amžinas per amžius; jo karalystė nebus sugriauta, ir jo valdžia pasilieka per amžius. ²⁷ Jis yra išvaduotojas ir gelbėtojas, kurs daro ženklų ir

stebuklu parodė, kad Daniėlis buvo nekaltas, ir taip pat, kad to Dievo reikia labiau bijoti, negu žmonių.

(23) *Jame neatrasta...* Plg. auk. 3, 94; Žyd. 11, 33. — (24) *Liepiant gi...* Karalius, supratęs, kaip vylingai buvo pasielgę su juo Daniėlio priešai, matė stebuklingame pranašo išgelbėjime Dievo teisumą ir įvykino bausmę, kokią buvo nusipelnę pikti skundikai. — *Apskundę:* neteislingai kaltinę. — *Jų vaikai...* Bausti kaltus draug su jų šeimomis buvo persų iprotis. Taip pat Korė, Datanas ir Abironas buvo nubausti kartu su

šeimomis, lygiai ir Achanas. Tačiau įstatymas reikalavo, kad nekalti nemirtų kartu su kaltaisiais. Įmestųjų dabar į liūtų duobę skaičius nebuvo labai didelis. LXX tekstas kalba apie du Daniėlio priešus.

(25) *Visoje žemėje:* hiperbolinis išsireiškimas. Čia turėta omenyje tik savo šalies gyventojai (26 e.). Plg. auk. 3, 98. — (26) *Bijotų Daniėlio Dievo.* Pagonys galėjo garbinti Daniėlio Dievą ypatingu būdu, bet tuo pačiu jie neatsisakė ir nuo savo dievaičių garbinimo. — (27) *Duobės.* Orig. t.: galios.

et in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

²⁸ Porro Daniel perseveravit usque ad regnum Darii, regnumque Cyri Persae.

stebuklų danguje ir žemėje; jis išgelbėjo Daniėlį iš liūtų duobės.

²⁸ Taip Daniėlis pasiliko iki Darijaus viešpatavimui ir iki Ki-ro Perso viešpatavimui.

II. Daniėlio regėjimai. 1. Regėjimas apie keturias karalystes ir apie Mesijo karalystę.

Caput VII. ¹ Anno primo Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis eius in cubili suo: et somnium scribens, brevi sermone comprehendit: summatimque perstringens, ait:

² Videbam in visione mea nocte, et ecce quattuor venti caeli pugnabant in mari magno. ³ Et quattuor bestiae grandes ascendebant de mari diversae inter se. ⁴ Prima quasi leaena, et alas habebat aquilae: aspiciebam donec evulsae sunt alae eius, et sublatā est de terra, et super pedes quasi homo stetit, et cor ho-

7 perskyrimas. ¹ Pirmais Babilono karaliaus Baltasaro metais Daniėlis matė sapną, savo galvos regėjimą savo guolyje ir aprašydamas sapną suglaudė jį į trumpus žodžius ir taip trumpai jį išreiškė:

² Aš žiūrėjau nakčia savo regėjime, ir štai keturi dangaus vėjai kovojo didelėje jūroje. ³ Ir keturi dideli žvėrys, kiekvienas kitoks, iškilo iš jūros. ⁴ Pirmas buvo lyg liūtė ir turėjo aro sparnus. Aš žiūrėjau, iki jam buvo išpešti sparnai; po to jis buvo pakeltas nuo žemės, atsistojo ant kojų kaip žmogus, ir jam buvo

(28) *Pasiliko.* Orig. t.: tarpo. Plg. auk. 1, 21; žem. 13, 65.

7, 1—28. Antroji Daniėlio knygos dalis (7, 1—12, 13) susideda iš aprašymo jo regėjimų, kurių pirmas yra apie keturias karalystes ir apie Mesijo karalystę. Pranašas sakosi nakčia regėjime matęs keturis žvėris (1-8), Dievo teisimą ir karalystę (9-14) ir duoda išaiškinimą, koki pats buvo gaves apie keturis matytus žvėris (15-28).

(7,1) *Pirmais...* Gal tai buvo dvylikti Nabonido karaliavimo metai, t. y. 542 pirm. Kr. — *Regėjimą.* Origin. t.: regėjimus. — *Suglaudė jį...* Orig. t.: pasakė svarbiausius dalykus (dalykų turinį); Daniėlis pradėjo kalbėti ir tarė.

(2) *Kovojo didelėje...* Jūra čia yra žemė (Efr. Auksab. Jieron.) arba tautos. Karalystės iškyla tautose ne be dieviškosios Apvaizdos veiksmo. Keturi vėjai puola iš ke-

turių šalių, iš visur prieš jūrą, vi-same žemės skritulyje karalystės sukrečiamos ne be Dievo veikimo (Jieron. Teod.). — (3) *Keturi...* Norint pažymėti žemišką, žiaurų pasaulio karalysčių pobūdį pasirenkama žvėrių simboliai, Dievo gi karalystė įvaizdinama debesyse pasirodančio žmogaus Sūnaus pavidalu. — (4) *Liūtė...* Tikriausiai liūtas. Sparnuoti liūtai ir liūtės dažnai sutinkami senovės Asirijus paminkluose. Liūtas ir aras yra gyvulių karaliai, jie yra Babelės stiprybės vaizdai. Tačiau greitai laiku liūtui išpešami sparnai, jo greitas ir kilnus skridimas sutrukdomas, Babelės karo žygiai sustabdomi. Žvėris krinta ant žemės, bet pakeliamas ir pastatomas ant dviejų kojų, kaip žmogus ir gauna silpno žmogaus širdį; karalystė susilpnėja ir pažeminama (Jieron. Auksab.); todėl dabar ji pigiai gali būti lokio nugalėta. — (5) *Kitas*

minis datum est ei. ⁵ Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit: et tres ordines erant in ore eius, et in dentibus eius, et sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas. ⁶ Post haec aspicebam, et ecce alia quasi pardus, et alas habebat quasi avis, quatuor super se, et quatuor capita erant in bestia, et potestas data est ei. ⁷ Post haec aspicebam, in visione noctis, et ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, et fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, et reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam, et habebat cornua decem. ⁸ Considerabam cornua, et

duota žmogaus širdis. ⁵ Ir štai kitas žvėris, panašus į lokį, stovėjo vienu šonu; trys šonkauliai buvo jo nasruose tarp jo dantų ir jam buvo sakoma taip: Kelkis, ėsk daug mėsos. ⁶ Po to aš žiūrėjau, ir štai kitas žvėris lyg lūšis; jis kaip paukštis turėjo ant savęs keturis sparnus; ant žvėries buvo keturios galvos, ir buvo jam duota valdžia. ⁷ Po to aš žiūrėjau, nakties regėjime ir štai ketvirtas žvėris, baisus, stebėtinas ir labai stiprus; jis turėjo didelius geležinius dantis, ėdė ir triuškinė ir kas liko mindžiojo savo kojomis; jis buvo ne panašus į kitus žvėris, kuriuos buvau matęs anksčiau, ir turėjo dešimtį ragų. ⁸ Kai aš žiūrėjau į ragus

žvėris: medų ir persų karalystė. Kaip auk. 2, 39 antroji karalystė žymima mažesnės vertės naugė, taip ir lokys palygintas su liūtu turi daug mažiau didenybės. — *Stovėjo vienu šonu.* Orig t. prasmė neaiški. Gal norėta pasakyti, kad vienas lokio šonas buvo aukštesnis už kitą. Karalystė buvo dvilypė, viena dalis buvo didesnė už kitą, persai buvo galingesni už medus. — *Trys šonkauliai.* Lokys labai ėdrus, tik trys šonkauliai pasilikę tarp jo dantų nurodo grobį, kurį jis yra prarijęs: rytus, šiaurę, pietus (Teod.), aiškiau sakant, Babelės, Lidijos ir Aigipto karalystes, kurios tapo persų grobiu. Plg. 8, 4. Jei 8, 20 avinas yra medų ir persų karalius, tai šičia jų karalius ir jų karalystė laikomi vienu dalyku. — (6) *Lūšis.* Lūšis pagauna savo grobį šokdamas ant jo. Keturi sparnai parodo jo vikrumą, kurs daro jį panašų į ožį 8, 8, kurs turi taip pat keturis ragus, keturiu iš trečiosios karalystės turinčių kilti karalysčių simbolius. Taigi, taip pažymima karalystė, kuri greitai išsiplėčia, bet trumpu laiku suskyla į kitas keturias. Ožys reiškia Aleksandro D. graikų karalystę. 8, 21; po jo mirties pasidarė keturios karalystės, Syrijos su Seleuku Nikatoriu, Aigipto su Ptolemiejumi Lagiu, Makedo-

nijos su Kasandru, Trakijos su Lizimachu (300 pirm Kr.). 8, 22 orig. t. pasakytą: keturios karalystės kils iš jo tautos. Kadangi tat tarp abiejų regėjimų yra toks didelis panašumas, tai ir čia lūšis reiškia ne ką kitą, kaip tik Aleksandro D. karalystę. — *Duota:* Dievo duota. — (7) *Ketvirtas žvėris:* pasaulinė Romos valstybė. Dešimts ragų reikia taip pat suprasti kaip ir keturi ragai, t. y. apie dešimtį karalysčių arba dešimtį karalių, kaip žem. 24 e. Dešimts karalysčių išskyla po ketvirtosios, nes ir keturios galvos (6 e), kaip parodo 8, 8, 22, reiškia karalystes po ketvirtosios karalystės. Bet dar anomis dešimčiai karalysčių tebesant išskyla jų tarpe nauja galybė. — (8) *Mažas ragas...* Ką jis reiškia, paaiškina angelas 24 ir 25 e. Nors šitas vienuoliktas ragas pradžioje mažas ir nežymus, bet paskui jis pasidarys stipresnis ir didesnis už kitus (20 e.). — *Jo akivaizdoje...* Prasmė: trys iš pirmųjų (dešimties) ragų buvo jo išrauti. Todėl tas, kurį vaizduoja mažasis ragas ar jo įsteigta karalystė padidės ir paverss sau tris karalius ar tris iš ketvirtosios kilusias karalystes — *Akys.* Jos yra simbolis išmintingumo, gudrumo ir klastingumo, kuriais skiriasi nuo kitų tas, kurį ragas įvaizdiną, ir ku-

ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum: et tria de cornibus primis evulsa sunt a facie eius: et ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, et os loquens ingentia.

⁹ Aspiciebam donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum quasi nix, et capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius flammae ignis: rotae eius ignis accensus. ¹⁰ Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur a facie eius. millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, et libri aperti sunt. ¹¹ Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: et vidi quoniam interfecta esset bestia, et perisset corpus eius, et

štai tarp jų išdygo kitas mažas ragas, ir jo akivaizdoje trys iš pirmųjų ragų buvo išrauti; ir štai šitame rage buvo lyg žmogaus akys ir burna kalbanti be galo didžius dalykus.

⁹ Aš žiūrėjau, iki buvo pastatyti sostai ir Ilgaamžis atsisėdo. Jo drabužiai buvo balti kaip sniegas ir jo galvos plaukai kaip tyra vilna; jo sostas buvo ugnies liepsnos, sosto tekiniai liepsnojanti ugnis. ¹⁰ Srauni ugnies upė ėjo nuo jo; tūkstančių tūkstančiai tarnavo jam ir dešimtis tūkstančių kartų šimtai tūkstančių stovėjo prie jo; teismas atsisėdo ir knygos buvo atskleistos. ¹¹ Aš žiūrėjau dėl skambėjimo išdidžių žodžių, kuriuos kalbėjo anas ragas, ir mačiau, kad žvėris buvo užmuštas, kad jo kūnas buvo

riais jis daugelį suvadžios (Teod.). — Be galo didžius dalykus: piktžodžiavimo, tuščio pasigyrimo ir pan. žodžius. Plg. Ps. 2, 4; Apr. 13, 5. Šv. tėvai tarp kitų šv. Ireniejus, Teodoretas, šv. Jeronimas, Laktancijus ir daugelis vėlesnių laikų aiškintojų šitame mažame rage mato Antikristo figūrą. Plg. 2 Tes. 2, 3-10.

(9) *Sostai*. Dalykas yra taip svarbus, kad statomas ne vienas sostas, bet daug. Kai teisėjas turi aplink save daug patarėjų, jis pats pasirodo esąs didesnis, garbingesnis, šventesnis (plg. Mt. 19, 28; Apr. 4, 4). — *Ilgaamžis*. Dievas, kurs yra gyvas nuo amžių, vadinamas Ilgaamžiu, amžinu Teisėju; senio išvaizda turi nurodyti, kad jo sprendimai rimti, pribrendę. — (10) *Ugnies upė*. Dievo garbingumas, didenybė ir šventumas išreiškiami šviesos vaizdu (plg. Ps. 103, 2), jo kaip vyriausiojo Teisėjo galia nurodoma ugnies daugybė (Atk. 4, 24; Ps. 88, 47; 96, 3). Liepsnos praryja nusidėjėli kurs patenka į dieviškojo Teisėjo rankas (Jeron.). Dievo sostas pastatytas ant tekinų, kaip pas Eze-

kielį ant kerubų, nes Dievas viešpatuoja visam žemės skrituliui ir yra visur. Taip pat srauni ugnies upė, kuri iš jo eina, yra vaizdas jo didenybės, kuri savo šviesa peršviečia ir valo, nusidėjėlius gi praryja. Pagaliau jo garbingumą nurodo ir nesuskaitoma angelų daugybė, kurie stovi prie jo sosto, pasiryžę jam tarnauti jo pamojimu... Juo tinkamiausiai stovi jie čia prie Dievo Teisėjo sosto, nes juk reikia ginti Dievo karalystę nuo neprietelių galybės, ją ją nutremti ir pasmerkti (plg. žem. 10, 13, 20; 11, 1; 12, 1; Žyd. 1, 14). Angelai turi būti liudytojai, kaip Dievas nugali ir kaip neprietelis, prieš kurį jie kovojo, nugalimas. — *Dešimtis tūkstančių...*: nesuskaitoma daugybė. — *Teismas*: teisėjai, Dievas ir vyriausieji angelai. — *Knygos...* Dalykų ir veiksmų yra taip daug ir jie apima taip ilgą laikotarpį, kad norint juos gerai atsiminti jie turėjo būti įtraukti į knygas ir taip išlikti iki teismui. Taip čia dar nurodoma, kad daug laiko dar turės praslinkti, iki Antikristas ateis. — (11) *Aš žiūrėjau...* Girdėdamas baisius piktžodžiavimus Daniėlis žiūri

traditum esset ad comburendum igni: ¹² aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, et tempora vitae constituta essent eis usque ad tempus, et tempus.

¹³ Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit: et in conspectu eius obtulerunt eum. ¹⁴ Et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum: et omnes populi, tribus, et linguae ipsi servient: potestas eius, potestas aeterna, quae non aufertur: et regnum eius, quod non corrumpetur.

¹⁵ Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, et visiones capitis mei conturbaverunt me. ¹⁶ Accessi ad unum de assistentibus, et veritatem quaerebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem ser-

sunaiķintas ir atiduotas sudeginti ugnyje. ¹² Taip pat iš kitų žvėrių buvo atimta valdžia ir buvo jiems paskirtas gyvenimo ilgis iki laikui ir valandai.

¹³ Taigi aš žiūrėjau nakties regėjime, ir štai su dangaus debesimis ėjo artyn tarsi žmogaus Sūnus ir atėjo iki Ilgaamžiui; jis buvo atvestas jo akivaizdon. ¹⁴ Taisai davė jam valdžią, garbę ir karalystę, ir visos tautos, giminės ir kalbos turės jam tarnauti; jo valdžia yra amžina valdžia, kuri nebus atimta, ir jo karalystė nebus sugriauta.

¹⁵ Mano dvasia labai nusigando, aš, Daniėlis, baisėjaus dėl tų dalykų, ir mano galvos regėjimai įbaugino mane. ¹⁶ Aš priėjau prie vieno ten stovėjusių ir klausiau jį tiesos apie visus tuos dalykus. Jis man pasakė, ką tie

į teisėjus ir klausia savęs, argi Dievas nekeršys tam, kurs piktžodžiauja, ir štai mato, kad anas baisusis žvėris jau užmuštas, jo lavonas įmestas į ugnį ir visa Dievui priešinga galia sunaikinta. — (12) Iš kitų žvėrių... Kiekvienam iš jų buvo paskirtas tam tikras griežtai apribotas laikas, kurį jie turėjo gyventi ir kuriame galėjo kovoti prieš Dievą. Kadangi šitoje vietoje norima parodyti bendrai, kaip Dievas pasiūlgia, tai čia skelbiamas dar ir kitų trijų žvėrių žuvimas, kurie tačiau buvo ketvirtąjo žvėries sunaikinti.

(13, 14) *Tarsi žmogaus Sūnus.* Parodžius, kaip Tėvas pamina Mesijo neprietelius po jo kojų (Ps. 109, 2; Žyd. 10, 12, 13), parodomas ir Mesijo garbingumas. Jis čia įvaizdinamas kaipo žmogaus Sūnus (kald. *bar'enaš*), rodomas žmogaus prigimtyje, kurią jis paskiau turėjo priimti. Pasakyme *tarsi* galima matyti nurodymą, kad tas žmogus yra kilnesnė už paprastus žmones esybė. — Iš šitos vietos yra paimtas dažnai pasi-

kartojas evangelijose Išganytojo pavadinimas žmogaus Sūnumi, kuriuo išreiškiama, kad jis yra Mesijas. Jis ateina dangaus debesyse, t. y. taip kaip Dievas saugojo išeinančius iš Aigipto izraelitus, kaip jis nužengė ant Sinajaus kalno, kaip jis reiškė savo čiabuvimą sandomos padangtėje, paskui bažnyčioje, kaip jis psalmėse aprašomas, kaipo žemės Viešpats ir Teisėjas. Iš šitos vietos Išganytojas ėmė atsakymą, kuri jis davė Kajifui Mt. 24, 30; Mk. 13, 26 Aprašomas gi čia ne jo atėjimas teismo daryti, bet kaip jis angelų lydimas atvedamas prie Tėvo, kurs po visų jo neprietelių nugalėjimo atiduoda jam viešpatavimą. Kristus tiesa viešpatauja ir dar jo neprieteliams tebesant nenugalėtiems, bet daugelis dar nori, kad jis jiems neviešpatauti. Garbingą Išganytojo viešpatavimą matė taip pat Jonas Apr. 19, 13..

(15) *Mano dvasia...* Orig. t.: mano, Daniėlio, dvasia sumišo savo makštyje. — Kūnas čia laikomas lyg

monum, et docuit me: ¹⁷ Hae quatuor bestiae magnae: quattuor sunt regna, quae consurgent de terra. ¹⁸ Suscipiant autem regnum sancti Dei altissimi: et obtinebunt regnum usque in saeculum, et saeculum saeculorum. ¹⁹ Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quae erat dissimilis valde ab omnibus, et terribilis nimis: dentes et ungues eius ferrei: comedebat, et comminuebat, et reliqua pedibus suis conculcabat: ²⁰ et de cornibus decem, quae habebat in capite: et de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: et de cornu illo, quod habebat oculos, et os loquens grandia, et maius erat ceteris. ²¹ Aspiciebam, et ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, et praevalēbat eis, ²² donec venit antiquus dierum, et iudicium dedit sanctis Excelsi, et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti. ²³ Et sic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, et devorabit universam terram, et conculcabit, et comminuet eam. ²⁴ Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: et alius consurget post eos, et ipse potentior erit prioribus, et tres reges

dalykai reiškia, ir pamokino mane: ¹⁷ Šitie keturi dideli žvėrys yra keturios karalystės, kurios iškils žemėje. ¹⁸ Bet Aukščiausiojo Dievo šventieji gaus viešpatavimą ir laikys karalystę per amžius ir per amžių amžius. ¹⁹ Po to aš norėjau gauti tikslų pamokinimą apie ketvirtą žvėrį, kurs buvo labai nepanašus į visus kitus ir buvo labai baisus, kurio dantys ir nagai buvo geležiniai, kurs ėdė ir triuškinio ir kas liko mindė savo kojomis, ²⁰ ir apie dešimtį ragų, kuriuos jis turėjo ant galvos, ir apie dar kitą ragą, kurs išdygo, ties kuriuo nukrito trys ragai, ir apie tą ragą, kurs turėjo akis ir snukį kalbėjusį išdidžius dalykus, kurs buvo didesnis už kitus ragus. ²¹ Aš žiūrėjau ir štai tas ragas kariavo prieš šventuosius ir pradėjo juos nugalėti, ²² iki atėjo Ilgaamžis ir padarė teisybę Aukščiausiojo šventiesiems; ir atėjo metas, kai šventieji gavo viešpatavimą. ²³ Jis gi taip kalbėjo: Ketvirtasis žvėris bus ketvirtoji karalystė žemėje, kuri bus didesnė už visas karalystes ir prarys visą žemę, sumindžios ir sutriuškins ją. ²⁴ Dešimts šios karalystės ragų tai dešimts karalių; po jų iškils kitas ir tas bus galingesnis už pirmuosius ir pa-

kokia makštimi, kurioje yra siela, kaip kalavijas makštyje. — (18) *Dievo šventieji*. Regėjime žmogaus Sūnus gavo viešpatavimą, paaiškinime minimi ir Aukščiausiojo šventieji, šventoji Dievo tauta, nes Mesijas karalius nesu-prantamas be tu, kurių jis yra gelbėtojas ir karalius. Jam Dievas duoda viešpatavimą ir iš jo gauna šventieji karalystę, t. y. garbę ir amžinąją laimę. Taip pat Kristaus tarnai dalyvaus jo viešpatavime ir garbėje, nes tam juk Kristus užžengė pas Tė-

vą, ir atpirkimo garbingumas pasireiškia tuo, kad jis yra pirmgimis daugelio brolių tarpe (Rom. 8, 29; 2 Tes. 1, 10). — (23) *Ketvirtoji karalystė*: Romos valstybė, 24 eil. tuojau pranašaujama apie tolimesnius laikus, apie Antikristo laikotarpį. — (24) *Dešimts karalių*. Dešimties karalių laikas bus jau Antikristo laikai, nes jis pasirodo kaip ragas tarp dešimties kitų. Be to, jis atimsias viešpatavimą iš trijų anų karalių. — *Po ju*: taigi ne tuojau. Ketvirtasis žvėris

humiliabit. ²⁵ Et sermones contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret: et putabit quod possit mutare tempora, et leges, et tradentur in manu eius usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis. ²⁶ Et iudicium sedebit ut auferatur potentia, et coneratur, et dispareat usque in finem. ²⁷ Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quae est subter omne caelum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei, et obediunt.

²⁸ Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, et facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

žemins tris karalius. ²⁵ Jis kalbės žodžius prieš Aukščiausiąjį ir naikins Aukščiausiojo Šventuosius, tarsis galįs pakeisti laikus ir įstatymus; jie bus paduoti į jo ranką laikui, laikams ir pušei laiko. ²⁶ Bet teismas atsisės, kad būtų atimta valdžia ir jis būtų sutrintas ir sunaikintas iki galui. ²⁷ Tuomet viešpatavimas ir valdžia ir karalystės didybė, kuri yra po visu dangumi, bus atiduota Aukščiausiojo šventųjų tautai; jos karalystė yra amžina karalystė, ir visi karaliai tarnaus jam ir bus paklusnūs.

²⁸ Čia buvo tos kalbos pa- baiga. Aš, Daniėlis, buvau dėl mano minčių labai nusigądęs ir mano veidas pasikeitė, bet tą kalbą aš palaikiau savo širdyje.

2. Regėjimas apie aviną ir ožį.

Caput VIII. ¹ Anno tertio regi- ni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel post id, quod

8 perskyrimas. ¹ Trečiais karaliaus Baltasaro viešpatavimo metais man pasirodė regėjimas.

ir ketvirtoji karalystė yra visų Dievo neprietelių atstovai; tarp jų pagaliau pasirodo Antikristas. — *Galingesnis...* Orig. t.: kitoks. kaip... — (25) Jis... Palyginus su 2 Tes. 2, 3-10 darosi aišku, kad Daniėlis čia turi prieš akis vieną asmenį ir todėl 24 e. reikia suprasti ne apie karalystes, nors kitur karaliai minimi vietoje karalysčių ir atvirkščiai. Taigi kai iškils Antikristas, bus dešimtis karalių. Tris iš jų Antikristas sunaikins. Po to, jis kalbės piktžodžiavimus prieš Dievą, persekios tikinčiuosius, stengsis panaikinti Dievo tarnystei pašvestas dienas, visoki pamaldumą ir Dievo nustatytą tvarką. — *Laikui*: vieneriems metams (Efr. Hip. Jieron. Teod.). Kiti tačiau supranta šitą žodį apie neribotą laiką, apie Dievo pasikirtą laiką, kurs bus padalintas į tris nelygius laikotarpius. Plg. Apr. 11, 2. 3; 13, 5. — (27) *Bus atiduota...*

Visos karalystės ir viešpatavimai bus tuomet pavergti Dievo karalystei, bus vienas ganytojas ir viena banda.

(28) *Tos kalbos*: regėjimo ir jos paaiškinimo.

8, 1-27. Trečiais Baltasaro metais Daniėlis regėjime mato nepaprastą galingą aviną, kurį tačiau nugali vienragis ožys. Jo ragui nulūžus, išdygsta keturi kiti ragai; iš jų vieno atsiranda pradžioje nedidelis ragas, kurs paskui labai padidėja ir siaučia prieš visa kas kilniausia (1-14). Daniėliui pasirodo Gabriėlis ir išaiškina, ką regėjimas reiškia (15-27).

(8,1) *Trečiais...* Nuo šitos vietos originalinis tekstas vėl ebraiškasis. — *Regėjimas*. Šitas regėjimas išaiškina kai kuriuos dalykus, kurie tik trumpai buvo paliesti pirmajame. Apie pirmąją karalystę nieko nebe- kalbama, nes ji jau baigėsi, kai Na-

videram in principio, ² vidi in visione mea, cum essem in Susis castro, quod est in Aelam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.

³ Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, et unum excelsius altero atque succrescens. Postea ⁴ vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, et contra Aquilonem, et contra Meridiem, et omnes bestiae non poterant resistere ei, neque liberari de manu eius: fecitque secundum voluntatem suam, et magnificatus est. ⁵ Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terrae, et non tangebatur terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. ⁶ Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portas, et cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suae. ⁷ Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, et per-

Po to ką buvau matęs anksčiau aš, Daniėlis, ² mačiau savo regėjime, kai aš buvau Susos pilyje, kuri yra Elamo krašte; mačiau gi regėjime, kad aš esu ties Ulajo vartais.

³ Aš pakėliau savo akis ir mačiau: štai vienas avinas stovėjo ties pelke; jis turėjo du aukštų ragu, kurių vienas aukštesnis už kitą ir dar tebeaugo. Po to ⁴ aš mačiau tą aviną badantį ragais į vakarus, į šiaurę ir į pietus, ir visi žvėrys negalėjo jam pasipriešinti, nė išsigelbėti iš jo valdžios; jis darė, kaip jis norėjo ir pasidarė labai galingas. ⁵ Aš tēmijau; ir štai ožys ėjo iš vakarų visos žemės paviršiu nesiekdamas žemės; tas ožys turėjo didelį ragą savo tarpuakyje. ⁶ Jis priėjo iki anam raguotam avinui, kurį buvau matęs stovintį ties vartais, ir bėgo ant jo visu savo stiprybės smarkumu. ⁷ Prisiartinęs prie avino, jis puolė jį su inirtimu, ištikio tą aviną ir sulaužė du jo ragu,

tonido sūnus Baltasaras ėmė viešpatauti draug su savo tėvu. Bet kas ten (7, 5. 6) buvo pasakyta apie antrą ir trečią karalystę, čia papildoma naujais bruožais. — *Anksčiau*. Taip pats Daniėlis suriša abudu regėjimu. — (2) *Susos pilyje*: ne kūnu, bet tik regėjime. Susa Kiro laikais buvo elamiečių provincijos Anšano sostinė, vėliau persų karalių žiemos rezidencija. Be Susos pilies Est. 2, 15; 8, 14... dar minimas Susos miestas. — *Vartais*. Tikriausiai ebr. t.: upe. Ulajo upė, Eulaeus, asyr. Ula Ja'ar vadinasi Karun.

(3) *Ties pelke*. Ebr. t.: ties upe. Du ragu nurodo medų ir persų galia. Persų galia dar padidėjo Kiro užkariavimais. Kiras ir jo ipėdiniai nugalėjo ir pavergė sau vakaruose

Babiloniją, Mažąją Aziją, Syriją; šiaurėje Ponto ir Skytijos tautes, Pietuose Aigiptą. Medai ir persai ėjo prieš Babiloną iš rytų šono. Todėl avinas badosi trimis kryptimis. Auk. 7, 5 tas pat dalykas nurodomas trimis šonkauliais lokio nasruose. Ragas yra galios simbolis, todėl tautų pavergimas tinkamai įvaizdinamas badymu ragais. — (5) *Ožys*. Ožys yra graikų karalystė; didelis jo ragas tai karalius Aleksandras Didysis. Ožys nepaprastai stiprus, nes toksai visuomet eina landos priešakyje, ją veda. Ragas tarpuakyje reiškia Aleksandro gudrumą ir budrumą. Jis ateina iš vakarų, nes avinas stovi Susoje ties upe, t. y. ant regėjimo medų ir persų karalystė (abudu ragu) žlunga pačioje kara-

cussit arietem: et comminuit duo cornua eius, et non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram, conculcavit, et nemo quibat liberare arietem de manu eius. ⁸ Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque crevisset, fractum est cornu magnum, et orta sunt quattuor cornua subter illud per quattuor ventos caeli.

⁹ De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum: et factum est grande contra Meridiem, et contra Orientem, et contra fortitudinem. ¹⁰ Et magnificentum est usque ad fortitudinem caeli: et deiecit de fortitudine, et de stellis, et conculcavit eas. ¹¹ Et usque ad principem fortitudinis magnificentum est: et ab eo tulit iuge sacrificium et deiecit locum sanctificationis eius. ¹² Robur autem datum es ei contra iuge sacrificium propter peccata: et propter

o avinas neįstengė jam pasipriešinti; parbloškęs jį ant žemės sumindžiojo, ir niekas negalėjo išgelbėti avino iš jo valdžios. ⁸ Ožys gi pasidarė labai didelis; tačiau kai išaugo, jo didelis ragas sulūžo ir po juo išdygo keturi ragai keturiomis dangaus vėjų kryptimis.

⁹ Iš jų vieno išaugo vienas mažas ragas ir pasidarė didelis pietų kryptimi, rytų kryptimi ir tvirtovės kryptimi. ¹⁰ Jis iškilo iki dangaus galybei, numetė ką iš galybės ir iš žvaigždžių ir sumindžiojo juos. ¹¹ Net iki galybės kunigaikščiui jis pakilo, atėmė iš jo nuolatinę auką ir išardė jo šventovės vietą. ¹² Buvo gi jam duota jėgos prieš nuolatinę auką dėl nuodėmių; tiesa bus

liškoje pilyje. — (6) *Ties vartais*. Ebr. t.: ties upe. — (8) *Kai išaugo*. Anot ebr. t.: kai buvo įsigijęs didžiausią galią. Toks buvo mirdamas Aleksandras Did. — *Keturi ragai*. Po kovos prie Ipo 311 m. keturi Aleksandro D. kariuomenės vadai pasidalino jo karalystę: Kasandras gavo Makedoniją ir Graikiją, Lizimachas Trakiją ir Bityniją, Seleukus Syriją, Babiloną, Persiją, Ptolemiejus Aigiptą, Palestiną, Uolingiją Arabiją. Pranašystėje liečiami vien svarbiausi dalykai; ⁹ e. plačiau nušviečiami tie dalykai, kurie liečia Dievo karalystę ir išrinktąją tautą.

(9) *Vienas mažas ragas...* Iš menkos pradžios išsivysto vėliau labai didelė kunigaikščio galia. Tai turėjo būti anot 23 e. Antiokas IV Epifanas (plg. 1 Mak. 1, 10). Jis buvo 11 metų Romoje įkaitu; paskui padaręs su Pergamo karaliumi Eumenu sutartį pasigrobė sau neteisėtai valdžią, nes teisėtu sosto įpėdi-

niu buvo Seleuko sūnus Demetrijus (plg. 11, 21). Jis kariavo prieš pietus, t. y. Aigiptą 171—168 pirm. Kr., prieš rytus, t. y. Persiją (plg. 1 Mak. 3, 31. 37; 6, 1—4). Kaip jis siautė prieš Palestiną, pasakojama Makabiejų knygoje. — *Tvirtovės*. Ebr. t.: grožio, t. y. Palestinos, nes žydai jį visų gražiausia šalis. Antioko įniitimas prieš Dievo garbinimą ir prieš žydų įstatymą aprašomas taip, kad jis gali būti palaikytas vaizdu ir figūra to dūkimo, kurs pranašaujamas 7, 8. 25 pasireikšias po ketvirtosios karalystės. — (10) *Galybei*. Ebr. t.: kareivijai. Antijokas persekiojo Dievo šventųjų tautą, Izraelį (2 Mak. 9, 10), kurs čia vadinamas dangaus kareivijai ir žvaigždėmis. — (11). *Iki galybės*. Ebr. t.: kareivijos. Kareivijos kunigaikštis čia yra pats Dievas. Antioko sukilimas prieš jį pasireiškė kas dien rytą ir vakarą jam daromos aukos panaikinimu ir šventyklos sutepimu (1 Mak. 1, 39... 3, 45). — (12) *Dėl*

netur veritas in terra, et faciet, et prosperabitur.

¹³ Et audivi unum de sanctis loquentem: et dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequo visio, et iuge sacrificium, et peccatum desolationis, quae facta est: et sanctuarium, et fortitudo conculcabitur? ¹⁴ Et dixit ei: Usque ad vesperam et mane, dies duo millia trecenti: et mundabitur sanctuarium.

¹⁵ Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, et quaererem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri. ¹⁶ Et audivi vocem viri inter Ulai: et clamavit, et ait: Gabriel fac intelligere istum visionem. ¹⁷ Et venit, et stetit iux-

parblokšta ant žemės, ir ką jis darys jam seksis.

¹³ Tuomet aš išgirdau vieną šventųjų kalbantį; ir vienas šventasis tarė nežinau kuriam kitam, kurs sakė: Iki kolei bus vykimas regėjimas, apie nuolatinę auką ir apie daromojo sunaikinimo nuodėmę, iki kolei bus mindoma šventykla ir galybė? ¹⁴ Jis jam atsakė: Iki vakarui ir rytui, du tūkstančiu tris šimtus dienų; po to šventykla bus apvalyta.

¹⁵ Kai aš, Daniėlis, mačiau regėjimą ir troškau suprasti jį, atsitiko, kad štai atsistojo ties manim tarsi vyro pavidalas. ¹⁶ Ir aš išgirdau Ulajo viduryje vyro balsą, kurs šaukė ir sakė: Gabriėli, išaiškink šitam regėjimą. ¹⁷ Jis atėjo ir atsistojo greta, kame aš

nuodėmių: kad būtų nubaustas pik-tumas daugelio, kurie buvo pradėję laikytis pagonių įpročių (2 Mak. 4, 13...). Dėl nuodėmių atsitiko taip, kad tiesa buvo parblokšta ant žemės ir kai buvo garbinami stabai, Dievo garbinimas buvo pasiliovęs (Jier).

(13) *Vieną šventųjų*: angelų, kuri klausia kitas angelas, kaip ilgai teisės anos nelaimės. — *Iki kolei bus...* Ebr. t. prasmė: kaip ilgai teisės regėjime paskelbtos nuobodos, būtent nuolatinės aukos sustabdymas ir bjauriausias nusikaltimas, kurs daromas nuo to laiko, kai šventykla ir karėivija atiduota mindžioti? — (14) *Iki vakarui ir...* Ebr. t.: iki 2300 vakarų ryto. — Vakaru-rytu čia pavadinta 24 valandų diena, t. y. visa para; toks pavadinimas primena pasaulio sutvėrimo istoriją (Prad. 1, 5. 8...), kame taip pat vakaras ir rytas sudaro vieną dieną. Nėra jokio nurodymo, kad skaitmuo 2300 čia būtų simbolinis, todėl reikia jis suprasti istoriškai. 2300 dienų, t. y. apie pusseptintų metų teisė baisenybių laikas žydams Palestinoje, nuo to meto kai vyriausiuoju kunigu tapo Menelajus, kurio žydai labai neken-tė, nes jis buvo sau pasiglemžęs auksinių bažnyčios indų (2 Mak. 4,

32) ir buvo liepęs nužudyti buvusi vyriausiąjį kunigą Oniją III, iki visiškam senosios tvarkos sugražini-nui. Antiokas pradėjo siausti prieš bažnyčią ir tautą 170 m., kaip pasakojama 1 Mak. 1, 22—29 ir 2 Mak. 5, 11—15. Dar blogesnių dalykų įvyko dvejiems metams prasilinkus, 1 Mak. 1, 30—67, nes gruodžio mėnesyje stabas buvo pastatytas ant Viešpaties altoriaus, po to kai karalius kiekiausiomis bausmėmis buvo jau uždraudęs Dievo garbinimą, švenčių šventimą, apipjaustymą ir Mozės įstatymo laikymą (2 Mak. 6, 1—11 ir 1 Mak. 2, 7...). Nors po sėkmingų Makabiejų kovų buvo vėl pradėtas šventykloje garbinti Dievas, bet persekiojimas dar tęsėsi iki 163 metų, kuriais Lizanijas pripažino žydams pilną religijos laisvę.

(16) *Ulajo viduryje*: iš vietos tarp Ulajo upės krantų. Žydų aiškinimų tai buvęs Arkangelo Mikolo balsas. Kaip 9, 21 Gabriėlis paskelbia Mesijo laiką, pasako Zakariijui, jog metas yra artį ir atneša švenč. Panai laimingą žinią apie įsikūnijimą, taip šičia jis duoda Daniėlių pamokinimų apie Dievo karalystę ir jo tautą, apie dalykus liečiančius mesijinio išganymo prirengimą. — (17)

ta ubi ego stabam: cumque venisset, pavens corruī in faciem meam, et ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio. ¹⁸ Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: et tetigit me, et statuit me in gradu meo, ¹⁹ dixitque mihi:

Ego ostendam tibi quae futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum. ²⁰ Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum. ²¹ Porro hircus caprarum, rex Graecorum est. et cornu grande, quod erat inter oculos eius, ipse est rex primus. ²² Quod autem fracto illo surrexerunt quattuor pro eo: quatuor reges de gente eius consurgent, sed non in fortitudine eius. ²³ Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, et intelligens propositiones, ²⁴ et roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis: et supra quam credi potest, universa vastabit, et prosperabitur, et faciet. Et interficiet robustos, et populum sanctorum ²⁵ secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manu eius: et cor suum

stovėjau; o kai jis atėjo, aš nusigandęs sukniubau ant savo veido; bet jis man tarė: Žmogaus sūnau, suprask, nes regėjimas bus įvykintas pabaigos metu. ¹⁸ Kai jis man tai kalbėjo, aš parpuoliau kniubscias ant žemės, bet jis palietė mane, pastatė mane stačią ¹⁹ ir man tarė:

Aš parodysiu tau, kas turi įvykti prakeikimo pabaigoje, nes metas turi savo galą. ²⁰ Avinas, kurį tu matei su dviem ragais, yra medų ir persų karalius. — ²¹ Ožys yra graikų karalius, o didelis ragas, kurs buvo jo tarpukyje, yra pirmasis karalius. ²² Kad gi jam nulūžus iškilo jo vietoje keturi, tai reiškia, kad iš jo tautos kils keturi karaliai, bet be jo galybės. ²³ Po jų viešpatavimo, kai padaugės neteisybės, iškils karalius begėdišku veidu ir labai klastingas. ²⁴ Jo galybė padidės, bet ne jo pajėgonis; jis naikins visa daugiau, kaip galima tikėti, turės pasisekimo ir darys. Jis užmušinės galinguosius ir šventųjų tautą, ²⁵ kaip jis norės; jis naudosis sekmingai savo klastingumu, ir jo širdis aukštinsis; laimės svaigulyje jis užmuš daugelį; jis pakils prieš kunigaikščių kunigaikštį ir bus su-

Nusigandęs... Antgamtiniai apsiereikimai nūgąsdina žmogų. — *Nes regėjimas bus...* Ebr. t.: nes tai regėjimas apie pabaigos metą, t. y. ką matei regėjime, bus įvykinta pabaigos metu. Pabaiga čia ne paskučiausieji laikai iš viso, bet galas to laikotarpio, kurs regėjime buvo rodomas pranašo akims, todėl Antioko Epifano laikai.

(19) *Prakeikimo pabaigoje.* Ebr. t.: rūstybės pabaigoje, t. y. kai baigsis Dievo rūstybė, kurios pasėka bus išrinktosios tautos nelaimės. — *Nes metas...* Ebr. t.: nes jis (regėjimas)

yra pabaigos metui (vz. auk. 17 eil.).

— (20) *Karalius.* Ebr. t.: karaliai. — Tačiau minint čia karalių ar karalius turima omenyje karalystė. —

(21) *Ožys...* Anot ebr. t.: gaurotas ožys reiškia Javano karalių, t. y. graikų karalystę. — (22) *Iš jo tautos.* Ebr. t.: iš tautos; t. y. iš jo valdinių tarpo. — (23) *Padaugės neteisybės:* pagonių tarpe, nes apie juos kalbama visame kontekste. — (23) *Ne jo pajėgonis:* tik Dievui tai leidžiant. — *Galinguosius:* karalius. Flg. 1 Mak. 1, 53... — (25) *Laimės svaigulyje.* Ebr. t.: netikėtai. — *Be*

magnificabit, et in copia rerum omnium occidet plurimos: et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur. ²⁶ Et visio vespere et mane, quae dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

²⁷ Et ego Daniel languui, et aegrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, et stupebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

naikintas be žmogaus rankos. ²⁶ Taip pat minėtasis regėjimas apie vakarus ir rytus yra tikras; taigi tu padėk ant regėjimo antspaudą, nes jis bus įvykintas po daugelio dienų.

²⁷ Aš, Daniėlis, buvau labai pailsęs ir sirgau kelias dienas, o kai atsikėliau, dirbau karaliaus darbus; aš baisėjaus tuo regėjimu, tačiau nebuvo, kas jį išaiškintų.

3. Pranašystė apie septynias dešimtis metų-savaičių.

Caput IX. ¹ In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldaeorum: ² Anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam prophetam, ut complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni. ³ Et posui faciem meam ad Dominum Deum me-

9 perskyrimas. ¹ Pirmais metais Asvero sūnaus Darijaus iš medų giminės, kurs viešpatavo kaldėjiečių karalystei, ² pirmais jo viešpatavimo metais, aš, Daniėlis, supratau iš knygų metų skaičių, apie kurį Viešpats buvo kalbėjęs pranašui Jeremijui, kad Jeruzalės sunaikinimas baigsis su septyniomis dešimtimis metų. ³ Aš atgrėžiau savo veidą į Vieš-

žmogaus rankos: paties Dievo ištiktas. Plg. 2 Mak. 9, 7; 6, 8. — (26) *Apie vakarus ir rytus*: apie 2300 dienų, kaip 14 eil. — *Padėk...*: sergėk rūpestingai, kad kiti vėliau galėtų turėti iš to naudos.

9, 1-27. Daniėliui karštai meldžiantis ir prašant Dievą pasigailėjimo žydų tautai (1-19) pasirodo jam Gabriėlis (20-23) ir paskelbia jam septynias dešimtis metų-savaičių (24-27).

(9, 1) *Asvero sūnaus Darijaus*. Darijumi čia vadinamas tas pat asmuo, ką ir 5, 31, todėl tikriausiai Kambuzija (Kambizas), (539-8 m.). — *Kurs viešpatavo*. Ebr. t.: buvo padarytas karaliumi. — (2) *Iš knygų*. Daniėlis tat buvo skaitęs Jeremijo pranašystę, kuri, kaip paaiškėja iš ebr. t. jau buvusi sujungta su kito mis knygomis. Visą šalį atstovau-

jančios Jeruzalės sunaikinimo paminėjimas yra, be abejo, paremtas Jer. 25, 9. Kadangi Daniėlis čia mini pirnius svetimo karaliaus viešpatavimo metus Kaldėjoje ir jau dabar laukia savo tautos išvadavimo, tai jis turi prieš akis ir Jer. 29, 10. — Kitai p. randami septyniasdešimtieji metai pas Zak. 1, 12. — Septynios dešimtys metų prasideda su tais metais, kuriais pranašystė apie Babiloną buvo paskelbta (605 m.). Praslinkus gi septyniomis dešimtimis metų po ketvirtų karaliaus Joakimo metų Babilono karalystė turėjo žūti; su tuo žavimu artimiausiai buvo surištas žydų tautos išvadavimas. — Iš abiejų nurodytų Jeremijo pranašystės vietų Daniėlis suprato, kad Kirui užkariavus Babiloną, žydų išvadavimas jau visai arti. — (3) *Kad prašytiau...*

um rogare et deprecari in ieiuniis, sacco, et cinere.

⁴ Et oravi Dominum Deum meum, et confessus sum, et dixi: Obsecro Domine Deus magne et terribilis, custodiens pactum, et misericordiam diligentibus te, et custodientibus mandata tua. ⁵ Peccavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, et recessimus: et declinavimus a mandatis tuis, ac iudiciis. ⁶ Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terrae. ⁷ Tibi Domine iustitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, et habitatoribus Ierusalem, et omni Israel, his qui prope sunt, et his qui procul in universis terris, ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te. ⁸ Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, et patribus nostris, qui peccaverunt. ⁹ Tibi autem Domino Deo nostro misericordia et propitiatio, quia recessimus a te: ¹⁰ et non audivimus vocem Domini Dei nostri ut ambularemus in lege eius, quam posuit nobis per servos suos prophetas. ¹¹ Et omnis Israel praevaricati sunt legem tuam, et declinaverunt ne audirent vocem

patį, savo Dievą, kad prašyčiau ir maldaučiau pasninkais, ašutine ir pelenais.

⁴ Aš meldžiau Viešpatį, mano Dievą, išpažinau ir tariau: Aš maldauju, Viešpatie, didysis ir baisusis Dieve, kurs laikai sandorą ir gailestingumą tiems, kurie myli tave ir sergi tavo įsakymus; ⁵ mes nusidėjome, darėme neteisybę, elgėnės bedieviškai ir atstojome ir nukrypome nuo tavo įsakymų ir teisių. ⁶ Mes neklausėme tavo šventų pranašų, kurie kalbėjo tavo vardu mūsų karaliams, mūsų kunigaikščiams, mūsų tėvams ir visai šalies tautai. ⁷ Tu, o Viešpatie, esi teisus, mums gi tenka veido sugėdinimas, kaip kad yra šiandien Judo žmonėms ir Jeruzalės gyventojams ir visam Izraeliui, tiems, kurie arti yra, ir tiems, kurie yra toli visose šalyse, į kurias tu išmetei juos dėl jų neteisybių, kuriomis jie tau nusidėjo. ⁸ Viešpatie, veido sugėdinimas tenka mums, mūsų karaliams, mūsų kunigaikščiams ir mūsų tėvams, kurie nusidėjo. ⁹ Pas tave gi, Viešpatie, mūsų Dieve, yra pasigailėjimas ir dovanojimas, nes mes atstojome nuo tavęs ¹⁰ ir neklausėme Viešpaties, mūsų Dievo balso, kad vaikšiotumėm jo įstatymu, kurį mums yra davęs per savo tarnus pranašus. ¹¹ Visas Izraelis peržengė tavo įsta-

Ebr. t.: kad pasninku ašutinėje ir pelenuose rasčiau (tinkamą) malda ir maldavimą. Plg. 2 Ezdr. 9, 1.

(4) Aš meldžiau... Savo malda Daniėlis primena Baruką 2, 15... Joje yra įpintų žodžių iš psalmių, Penkia-knygio ir Jeremijo. — (5) Aš maldauju... Plg. Atk. 7, 9, 21; Kar 8, 3; 2 Ezdr. 1, 5. Žydų tremtiniai pamatė Dievą esant didį ir baisų, todėl jie turi pri-

sipažinti, kad jie yra nusidėję, tačiau Dievo gailestingumas sužadina juose viltį, jog Dievas gali jiems dovanoti. — (5) Atstojome. Anot ebr. t.: kėlėme maištą. — (8) Mūsų karaliams... Tremtiniai išpažista tautos kaltę, kurioje jie dalyvauja. — (9) Atstojome. Ebr. t.: pakėlėme maištą prieš tave. — (11) Prakeikimas ir... Vž. Atk. 28, 15; 32, 40-42. Plg. Kun. 26,

tuam, et stillavit super nos maledictio, et detestatio, quae scripta est in libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei. ¹² Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, et super principes nostros, qui iudicaverunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum, quale numquam fuit sub omni caelo, secundum quod factum est in Ierusalem. ¹³ Sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc venit super nos: et non rogavimus faciem tuam Domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, et cogitaremus veritatem tuam. ¹⁴ Et vigilavit Dominus super malitiam et adduxit eam super nos iustus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quae fecit: non enim audivimus vocem eius.

¹⁵ Et nunc Domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de Terra Aegypti in manu forti, et fecisti tibi nomen secundum diem hanc: peccavimus, iniquitatem fecimus. ¹⁶ Domine in omnem iustitiam tuam: avertatur obsecro ira tua, et furor tuus a civitate tua Ierusalem, et monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, et iniquitates patrum nostrorum, Ierusalem, et populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. ¹⁷ Nunc ergo exaudi Deus noster orationem servi tui, et preces eius: et ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est prop-

tymą ir nusigręžę, kad neklausytų tavo balso; ir todėl lašėjo ant mūsų prakeikimas ir pasibjaurėjimas, kurs yra parašytas Dievo tarno Mozės knygoje, nes mes Jam nusidėjome. ¹² Jis įvykino savo žodžius, kuriuos yra kalbėjęs prieš mus ir prieš mūsų kunigaikščius, kurie teisė mus, kad atvesias ant mūsų didelę nelaimę, kokios niekuomet nėra buvę po visu dangumi, kaip kad yra įvykę Jeruzalėje. ¹³ Kaip parašyta Mozės įstatyme, visa ta nelaimė atėjo ant mūsų; o mes nemaldavome tavo veido, Viešpatie, mūsų Dieve, kad gręžtumėmės nuo savo neteisybių ir imtumėm į širdį tavo tiesą. ¹⁴ Taigi Viešpats budėjo ant nelaimės ir atvedė ją ant mūsų, teisusis Viešpats, mūsų Dievas visuose savo darbuose, kurių yra padaręs, nes mes neklausėme jo balso.

¹⁵ Ir dabar, Viešpatie, mūsų Dieve, kurs galinga ranka išvedei savo tautą iš Aigipto žemės ir padarei sau vardą, kaip rodo šita diena; mes nusidėjome, darėme neteisybę, ¹⁶ o Viešpatie, prieš visą tavo teisybę; aš maldauju, tenusigręžia tavo rūstybė ir tavo narsas nuo tavo miesto Jeruzalės ir nuo tavo šventojo kalno. Nes dėl mūsų nuodėmių ir mūsų tėvų neteisybių Jeruzalė ir tavo tauta yra paniekia visiems aplink mus esantiems. ¹⁷ Taigi dabar, mūsų Dieve, išklausyk savo tarno maldą ir jo prašymą ir

16; Atk. 27, 14; Sk. 32, 10; Atk. 1, 34. — (12) *Nelaimė, kokios...* Plg. Bar. 2, 1, 2; Raud. 2, 17; Ez. 5, 9. — (14) *Nes mes...* Plg. Mik. 7, 9; Jer. 3, 25.

(15) *Ir dabar...* Plg. Bar. 2, 11; Is. 14, 22. — (16) *O Viešpatie...*

Ebr. t.: o Viešpatie. duok gi sulig savo gailėstingumu, kurį tu visuomet rodei, kad tavo rūstybė ir tavo narsas nusigręžtu... — To reikalauja paties Dievo garbė. — (17) *Parodyk savo veidą.* Anot ebr. t.: padaryk, kad tavo veidas šviestu...

ter temetipsum. ¹⁸ Inclina Deus meus aurem tuam, et audi: aperi oculos tuos, et vide desolationem nostram, et civitatem, super quam, invocatum est nomen tuum: neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis: ¹⁹ Exaudi Domine, placare Domine: attende et fac: ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum invocatum est super civitatem, et super populum tuum.

²⁰ Cumque adhuc loquerer, et orarem, et confiterer peccata mea, et peccata populi mei Israel, et prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei: ²¹ Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione a principio, cito volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini. ²² Et docuit me, et locutus est mihi, dixitque: Daniel nunc egressus sum ut docerem te, et intelligeres. ²³ Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadverte sermonem, et intellige visionem.

pats dėl savęs parodyk savo veidą ant savo šventyklos, kuri ap-
leista. ¹⁸ Palenk, mano Dieve, sa-
vo ausį ir išgirsk, atmerk savo
akis ir matyk mūsų sunaikinimą
ir miestą, ant kurio šaukiamas
tavo vardas; nes ne savo teis-
be pasitikėdami mes sudedame
maldas ties tavo veidu, bet dėl
daugelio tavo pasigailėjimų. ¹⁹ Iš-
klausk, Viešpatie, pasigailėk, Vieš-
patie! Tėmųk ir daryk! Pats dėl
savęs negaišk, mūsų Dieve, nes
tavo vardas šaukiamas ant mies-
to ir ant tavo tautos.

²⁰ Kai aš dar tebekalbėjau ir
meldžiaus, išpažinau savo nuo-
dėmes ir klojau savo maldas ma-
no Dievo akivaizdoje dėl šven-
tojo mano Dievo kalno, ²¹ dar
man tebekalbant maldoje, štai
Gabriėlis, tas vyras, kurį anksčiau
buvau matęs regėjime, greitai
skrisdamas palietė mane vakari-
nės aukos metu. ²² Jis pamoki-
no mane, kalbėjo man ir tarė:
Daniėli, dabar aš išėjau pamo-
kinti tavęs, kad suprastumei. ²³ Tau
pradėjus melstis, išėjo žodis, aš
gi atėjau tau pasakyti, nes tu
esi mieliausias žmogus; taigi tu
imk į širdį žodžius ir suprask
regėjimą.

t. y. pažvelk maloningu veidu ir tt.
Plg. Iz. 48, 11. — (19) *Išklausk...*
Pranašas prašo visų pirma, kad Die-
vas palenktų savo ausį ir klausytų
prašymo ir nepaniekintų maldavimo,
paskui kai jis jau klauso, kad būtų ma-
loningas ir maloningai priimtų, pa-
galiau, kad padarytų tai, ko prašė.
Daniėlis dar priduria: Negaišk, ne-
laikyk mūsų nevertais. Labai gra-
ži pabaiga: Dėl savęs, mano Dieve.
Nors aš ir nevertas gauti tą malonę,
tačiau tavo vardas šaukiamas (Teod.).

(21) *Tas vyras*: tas, kurs man
buvo pasirodęs vyro pavidale. —

Palietė mane. Anot LXX. syr. ir
ebr. t.: prisiartinio prie manęs. —
Vakarinės... Kaip labai žydai bran-
gino senovinį Dievo garbinimo būdą
aiškiai pasirodo iš šitų žodžių: nors
bažnyčia Jeruzalėje jau senai buvo
sugriauta (586 m.), pranašas dar kalba
apie vakarinę auką ir jos metu mel-
džiasi. — (23) *Išėjo: iš Dievo.* — *Žo-
dis*: įsakymas ateiti pas Daniėlį, anot
vienų; anot kitų gi: apreiškimas pa-
rašytas 24-27 eil. — *Mieliausias žmo-
gus*: žmogus, kuriam Dievas labai
palankus, Dievo mylimasis. Todėl ji
tuojau išklausė.

²⁴ Septuaginta hebdomades abbreviatae sunt super populum tuum, et super urbem sanctam

²⁴ Septynios dešimtys savaitių paskirta tavo tautai ir tavo šventajam miestui, kad būtų pa-

(24) *Septynios...* Šita Daniėlio vieta paprastai suprantama kaip pranašystė apie Kristaus mirtį ir apie Tito įvykintą Jeruzalės sugriovimą. Taip ją suprato jau daugelis šv. tėvų ir senovės aiškintojų, išskyrus Julijų Hilarijų, kurs čia mato pranašystę apie Antioką IV Epifaną, Antikristo figūrą, taip pat Apolinarą ir Hezichijų, kurie aiškina ją apie paskučiausius laikus, Ireniejų, Hipolitas, Afrikanas, Viktorinas, Hilarijus ir Ambrozijus paskutinę savaitę aiškina apie Antikristo laikus. Justinas, Kiprianas ir Grigalius Nisietis, kurie gana plačiai kalba apie kitas mesijines pranašystes, šitą visą nutyli. Jeronimas nuo savo nuomonės pasakymo susilaiko ir šiaip tą susilaikymą pateisina: „Aš žinau, kad apie šį klausimą buvo mokyčiausių žmonių pareikšta įvairių nuomonių, ir kad kiekvienas yra pasisakęs, kaip jis suprato. Kadangi tat pavojinga spręsti apie Bažnyčios mokytojų nuomones ir statyti vieną už kitą aukščiau, tai aš pasakysiu, ką kiekvienas manė, palikdamas skaitytojo nuožiūrai, keno aiškinimo jis turėtų laikytis“. Dėl didžios Daniėlio pranašystės svarbios čia duodame platesnį jos paaiškinimą. — 24 eil. išreikšta bendra pranašystės mintis, kad septynių dešimčių savaitių laikotarpyje tauta gaus iš Dievo visokių gėrybių pilnybę. — Skaitmuo 70 (savaičių) čia negali būti laikomas neribotų skaitmenimi tam tikram laikotarpiui pažymėti, nes jis tuojau padalinamas į tris skaitmenis 7+62+1; be to paskutinis skaitmuo 1 vėl dalinamas. Savaitės čia metų ne dienų savaitės; taip jos buvo suprantamos senovėje, taip jos teisingai aiškinamos dabar. Daniėlis (2 e.) sakosi pats, kad turėdamas omenyje Jeremijoj pranašautus 70 metų ir juos svarstydamas meldėsi ir dėl tų metų maldavo tautai išvadavimo. Angelas jam skelbia, kad 70 savaitių laikas paskirtas, nustatytas, kad ateitų pilniausias, tobuliausias, mesijinis išdavimas. Kas toliau sakoma, jokių būdu negalėjo įvykti paprastų 70 savaitių metu: negi gali juk pvd. bū-

ti pastatytas miestas per 49 dienas žydams metu savaitė turėjo būti pigiai suprantama, nes kiekvienai septyniui metai buvo jų įstatymo laikomi subatiniais metais (plg. Kun. 25, 8 ebr. t.) Jei tat Daniėliui galvojančiam apie 70 metų angelas kalba apie savaites, tai pranašas galėjo jo žodžius suprasti tik apie metų savaites. Taip aiškino 70 savaitių kone visi senovės šv. tėvai ir rašytojai, net ir, anot šv. Jeronimo liudijimo, patys žydai, kurie vėliau, kad palengvintų sau polemiką prieš krikščionis, yra sugalvoję kitokių aiškinimų. — *Paskirta*. Ebr. *nechthak*, atpjauta, atplėšta, lyg, kad dalis iš pilnumos, todėl nustatyta, paskirta. — *Tavo tautai...*: nes Daniėlis labai karštai meldėsi už vieną ir kitą. Taip Dievas parodo ypatingą palankumą Daniėliui, nes dėl jo jis teikia malones tautai. Miestas vadinasi šventas, nors jis sugriautas, nes ten Dievas buvo pasirinkęs sau bažnyčią ir buveinę; miestaį jis atstatys kaip teokratijos vidurį; su juo surištos kilniausios pranašystės, ir jis yra mesijinės karalystės, vaizdas. — *Kad būtų...* Kam 70 savaitių laikas skirtas? Visų pirma nurodomi trys dalykai, kurie turi sąryšį su nuodėme ir pilnai atatinka Daniėlio malda. Ebr. *lekale' happeša'*, iki sauvaliavimas (atpuolimas) bus iki galui pilnas, todėl pasibaigs, bus panaikintas, ulhathem (ketib: *chatem*) hattath ir iki nuodėmės saikas bus pilnas, *ulekhapper a'von*, ir iki bus permaldauta, (atsilyginta, atsisteista) dėl piktadarystės. — Ne tik nebebus daugiau atpuolimo nuo sendoros su Dievu, bet taip pat Dievo didenybės įžeidimas ir šventų Viešpaties įsakyimų peržengimas laisus; visa kaltė bus išdildyta pilnu jo teisingumui padarytu atsilyginimu. Kai atsilyginimas bus padarytas, Dievas suteiks atleidimą ir dovanos tautai savo malonę. Trys paminėtos gėrybės pranašystėse dažnai nurodomos kaip Mesijo atėjimo žymės. Vz. Iz. 4, 4; 53, 4-12; 60, 18; Jer. 3, 17; 30, 21; 31, 34; Ez. 11, 19; 36, 26; Oz. 2, 17; 14, 5; Mik. 7, 18; Sof. 3, 13 ir k. Dėl nuodėmės atsilyginta Kristaus mirtimi.

tuam ut consummetur praevaricatio, et finem accipiat peccatum,

naikintas nusižengimas ir galą gautų nuodėmė, kad būtų sunai-

Nuodėmei taip pat atėjo galas, kai Kristus išvadavo mus iš nuodėmės vergijos, nupelnė mums šventąją Dvasią ir malones, kurios duoda mums galimybės išvengti sunkių nuodėmių, ir kai Viešpats mums suteikė sakramentuose ir kitose išganymo priemonėse tikriausių išganingų vaistų prieš nuodėmę. — *Ir būtų atvesta...* Antroje eil. dalyje nurodomos gėrybės, kurios mums turi tekti po nuodėmių išdildymo: bus toki padėtis, kokios Dievas trokšta ir sulig kuria žmonės turi tvarkyti savo gyvenimą. Viešpatas tas šventumas, kurs pranašuose nuolat aprašomas kaipo mesijinės karalystės žymė; šita nauja tvarka pasiliks amžinai; mesijinė karalystė nepasiliaus dėl nuodėmių (plg. Oz. 2, 19). Kame tik pranašai kalba apie mesijinę karalystę, kone visur jie mini ir tą šventumą. Plg. Ps. 71; Iz. 11, 9; 12, 1-6; 54, 10; 60, 13; 65, 17... Jer. 9, 14; Sof. 3, 13-20 ir k. — *Kad būtų įvykintas regėjimas ir pranašystė.* Ebr. *Velachthem chazon venabi'* ir iki regėjimas ir pranašas bus užantspauduotas. Šitie žodžiai aiškinami dvejopai. Anot vieno: įvykimu bus įrodytas ir užantspauduotas iš pranašų išėjusios pranašystės dieviškumas (Klem.-Aleks. Tertul. Hip. Efr.). Anot kitų: pranašystė gaus galą (Afrik. Aug. Auksab. Bazil.). Kai kurie dar (Euz. Teod. ir k.) abudu aiškinimu sujungia. Iš tikrųjų įvykimas patvirtina Sen. Test. pranašysčių dieviškumą, ir iš kitos šalies kadangi jos skelbia iš anksto naują Dievo karalystę, tai Jai atėjus jos gauna galą. Tačiau pirmasis aiškinimas, rodosi geresnis: nes mesijinėje karalystėje nesiliaus buvę regėjimų ir pranašysčių; visokių malonės dovanų ten bus teikiama net daugiau, kaip pranašauja Joėlis 2, 28. Antspauduoti juk iš tikrųjų reiškia dar: suteikti raštui didžiausią tikėtinumą (plg. 3 Kar. 21, 8; Est. 8, 8); įvykimas yra žmonėms dieviškas antspaudas prie pranašysčių, kurios yra Dievo pasiuntinybės ir laiškai. — *Ir būtų pateptas...* Ebr. *velimšoach qodeš qodašim*, ir iki bus pateptas švenčiausias dalykas. — Melsdamos Daniėlis paskutinėje vietoje (16. 17. 20 eil.) prašė Dievą nugręžti savo

rūstybę nuo Dievo miesto ir nuo savo šventojo kalno. Dėl visų kitų prašymų jau žadama suteikti daugiau kaip buvo prašyta; reikia tat laukti, kad Dievas ypatingu būdu taip pat išklausys prašymą atstatyti šventyklą. Todėl čia Daniėliui ir žadama, kad vėl bus visai šventa Dievo buveinė, jo Dvasios pilna ir pašventinta, kurioje bus tobula tikruma to, ko senoji šventykla buvo tik vaizdas ir šešėlis. Bet keno gi ta švenčiausia, ta Dievo buveinė bus patepta? Senosios sandoros šventykla buvo Dievo įsakymu patepta ir pašventinta Dievo tarno Mozės (Ez. 30, 25... 40, 9; Kun. 8, 10); naujojoje sandoroje patepa pats Dievas, jo Dvasia. Kur mes turime ieškoti tos naujos labai šventos Dievo buveinės? Jei mes apsvarstysime Ps. 44, 8; Iz. 61, 1 ir visa, ką senesnieji pranašai yra paskelbę apie naują Dievo šventyklą, ir pažvelgsime, kaip tai buvo įvykinta Naujojoje Sandoroje, tai suprasime, kad tikras švenčiausias dalykas, kurį pats Dievas patepa, yra Kristaus Bažnyčia, mistinis kūnas su jojo galva, kuri yra Kristus, kad jis yra pats Kristus, kurs sudaro sau bažnyčią, kaip savo mistinį kūną. Bažnyčia yra Dievo buveinė žmonių tarpe (2 Kor. 6, 16), ji yra šventykla, kurią Mesijas (Jahveh) turi pastatyti (Zak. 6, 13), ji yra namai, kuriuos turi statyti Viešpaties vardui tikrasis Saliamonas, kaip būdamas Kristaus figūra statė senasis Saliamonas (2 Kar. 7, 13). Toje Dievo bažnyčioje, mistiniame Kristaus kūne, bus teikiamos anos gėrybės, kurios aukščiau angelo paminėtos: bus sunaikinta neteisybė ir tt. — Taigi švenčiausias dalykas (šventųjų šventasis) yra Kristus, kaip kad kone visi šv. tėvai ir katalikų aiškintojai šitą vietą supranta. Kristus, kurs yra dievystės pateptas ir pašventintas kaipo švenčiausias vyriausias kunigas, karalius, įstatymų leidėjas, mokytojas ir gelbėtojas. Tačiau kaip jau pasakyta ne vien apie Kristų ir ne išimtinai apie jį čia kalbama. *Qodeš qodašim*, švenčiausias dalykas, paprastai nesakoma tiesiog apie asmenį, bet apie Dievui ypatingu bū-

et deleatur iniquitas, et adducatur iustitia sempiterna, et impleatur visio, et prophetia, et ungatur Sanctus sanctorum. ²⁵ Scito ergo, et animadvertite: Ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Ierusalem, usque ad Christum

kinta neteisybė ir bŭtų atvesta amžina teisybė, kad bŭtų įvykintas regėjimas ir pranašystė ir bŭtų pateptas šventųjų Šventasis. ²⁵ Žinok tat ir įsidėmėk: nuo duoto įsakymo vėl statyti Jeruzalę iki Kristui vadui bus septy-

du pašvęstus dalykus; jis, kaip pasirodo iš Ez. 43, 12; 45, 3 ir k., turi būti aiškinamas apie šventą bažnyčią, kuri Mesijo laikais bus pašvęsta, kad Dievas joje gyventų, apie Bažnyčią, kuri, kaip vėliau skelbė Zak. 6, 13, bus paties Mesijo įsteigta, pastatyta. — (25) *Įsidėmėk*. Įspėjimas nurodo tolesnių apreiškimo žodžių svarbą. 24 eil. apreiškimosios 70 savaitių bus padalintos į tris labai nelygius laikotarpius, su kuriais bus surišti labai svarbūs įvykiai. — *Nuo duoto įsakymo...* Koks čia įsakymas ar žodis turėta omenyje? Tai be galo svarbus dalykas visai pranašystei suprasti. Yra aiškintojų, kurie to duoto žodžio ieško ankstyvesniais negu Daniėlio laikais ir sustoję ties Jeremijo pranašystėmis, kurias Daniėlis buvo skaitęs (Vz. auk. 2 e.), randa jį Jeremijo žodžiuose 25, 11 (plg. Jer. 29, 10). Kadangi tie Jeremijo žodžiai buvo paskelbti 605 m. pirm. Kr., tai tie aiškintojai mato Kristų vadą (pateptąjį vadą) Kiro asmenyje, nes jis pradėjo viešpatauti praslinkus nuo 605 m. maž. daug 7 metų savaitėms = 49 m. (iš tikrųjų 558 m.); toliau vėl nuo tų pačių 605 m. atskaitę 62 metų savaites = 434 m. gauna 171 metus, kuriais buvo nužudytas, nuo pareigų atstatytas vyriausias žydų kunigas Onijas III, ir laiko jį užmuštuojų Kristumi (26 e.); pagaliau paskutinę metų savaitę suprantą apie 171-164 m. pirm. Kr.: antroje jos pusėje (168-164) Antiochas IV buvo panaikines žydų aukas ir sutepęs deginamųjų aukų altorių; dėlto Antiokui pranašystėje esąs skelbiamas žuvimas Dievo teismu (27 e.). — Tačiau Daniėlio pranašystėje nėra aiškesnio nurodymo, kad duotas įsakymas ar žodis galima rasti pas senesnius pranašus, todėl nėra tikro pagrindo pradėti skaičiuoti 70 metų savaitės nuo 605 m. Jų pradžios reikia ieškoti vėlesniais laikais. Duodamas įsakymas arba išeina žodis,

sakoma apie tokius Dievo pažadus, kaip Iz. 45, 23 ir 48, 3; Ez. 33, 30. Taigi laikas, nuo kurio reikia pradėti skaičiuoti metų savaites, yra tas momentas, kuriame aiškiai duodamas įsakymas statyti miestą. Ar tas žodis turi čia išeiti iš paties Dievo, ar Dievas pareikš savo valią per karalių, kuriam žydai yra pavergti, ar dar kaip kitaip, čia nepasakyta. Duodamas tik įspėjimas žiūrėti laiko, kada tai įvyksta. Taigi kaip Daniėlis ir jo bendralaikiai turėjo to momento laukti, taip ir mes iš istorijos turime konstatuoti, kada įsakymas buvo duotas. Toks įsakymas negalėjo būti Kiro dekretas, nes jame kalbama tik apie bažnyčią, ne apie miestą. Ieškoma įsakymu galėjo būti Artakserkso dekretai išleisti septintais ir dvidešimtais jo viešpatavimo metais (vz. Ezdro 7; Neem. 2, 7-9). Dvidešimtais metais leidimas atstatyti Jeruzalę buvo tikrai duotas, bet taip pat ir septintais; tai galima suprasti ir iš paties antrojo dekreto ir iš Ezdro bei Neemijo pasiėgimo (plg. Ezdro 9. Neem. 1, 3... 2, 3). Statymas buvo pradėtas, siena išvesta, vartai įstatyti, tačiau po to darbas buvo sutrukdytas (priespaudos metas). Kadangi Kserksas buvo užmuštas 465 m., tai septinti Artakserkso metai galėjo būti 457 m. pirm. Kr. (jei Ezdras savo apskaičiavime laikėsi persų priimtoms tvarkos); jie turėjo būti 299 m. nuo Romos įkūrimo. Jei prie šių 299 m. pridėsime 69 metų savaites, t. y. 483 m., gausime 782 m. po Romos įkūrimo, arba 29 mūsų eros metus. Kadangi nėra visai tikrai žinoma, kuriais metais Kristus yra gimęs, tai šia metų apskaičiavimuose yra galima maža klaida. Jei 483 m. pridėsime prie 457 m. pirm. Kr., tai gausime 26 m. po Kr. Ir iš tikrųjų anot vienu tyrinėtojų Kristus priėmė krikštą 29 m., anot kitų gi 26 mūsų dabartinės eros metais. — Nemaža senesniųjų aiškintojų ir kai kurie naujesnieji pra-

ducem, hebdomades septem, et hebdomades sexaginta duae erunt: et rursum aedificabitur platea, et muri in angustia temporum.²⁶ Et post hebdomades sexaginta du-

nios savaitės ir šešiosdešimtys dvi savaitės; ir vėl bus statomos gatvės ir sienos priespaudos metu.
²⁶ Po šešiasdešimties dviejų savaitių bus užmuštas Kristus ir

deda skaičiavimą nuo 20 Artakserkso metais išleisto ir Neem. 2, 5-8 paminėto dekreto; bet ir Artakserkso viešpatavimo pradžiai jie nurodo kitus ankstyvesnius metus (Afrik. Auk-sab. Izid. — Peluz. Albertas Did.). Visi gi aiškina šią vietą apie Kristų. — *Iki Kristui vadui*. Ebr. 'ad-mašiaich *nagid*. Ebr. ž. *mašiaich*, iš kurio yra padarytas ž. Mesijas, reiškia tą patį ir pateptasis. Nuo Dovidų laikų taip buvo vadinamas būsimas Izraelio gelbėtojas, nes jis labiau kaip kas nors kitas buvo gavęs šventą patepi-mą, kurs darė jį ypatingu būdu šven-tą. Tuo vardu jis buvo žydu vadina-mas mūsų Išganytojo laikais (Jono 1, 20, 25; 3, 28 ir k.) ir tas pavadinimas tik jam tetinka pilnai šitoje vie-toje. *Nagid*, kunigaikštis. Ir šitas pa-vadinimas labai tinka Mesijui, kurs turėjo būti tikras teokratinės tautos va-das. — *Septynios...* Septynios dešimtys savaitių taip paskirstomos į tris laiko-tarpius, kad kiekvienam pasavinamas tam tikras įvykis: 27 e. vienos savaitės, metu bus sutvirtinta sandora, po 62 savaitių bus užmuštas Pateptasis (26 e.), todėl pirmųjų 7 savaitių lai-kotarpiui tenka tik gatvių ir sienų at-statymas; kitaip sakant, po 7 metų savaitių eina 62 savaitės, kurioms praslinkus bus užmuštas Pateptasis. Toks padalinimas atitinka taip pat 24 e. žadamas 70 savaitių. — Dabar-tinis ebr. t. reiktų versti šiaip: iki Pateptajam, kunigaikščiui, septynios savaitės ir per 62 savaites bus atsta-tyta gatvė ir sienos. Jo žiūrint, galima abejoti, ar 62 savaitės priklauso pirma-jai sakinio daliai, ar antrajai; bet syr. vertimas palaiko Vulgatos padalini-mą; su Vulgata sutinka ir Teodotijono vertimas; gali tat būti, kad ir ebr. t. pradžioje turėjo kitokių negu dabar padalinimą. — *Statomos...* Per 49 me-tus turi būti vėl pastatyta Jeruzalė, taigi iki 408 m. pirm. Kr. Visai tikrų įrodymų, kad taip iš tikrųjų yra įvy-kė, nėra; tačiau iš to, kas žinoma, galima daryti atitinkamų išvadų. Ez-dras sugrįžo į Judėją 457 m.; tryli-ka: metų praslinkus atvyko Neemijas,

kurs dvylika metų Jūdėjoje buvo va-du (Neem. 5, 14; 13, 6), po to su-grįžo pas Artakserksą, vėliau gi vėl atvyko į Judėją. — (26) *Po šešiasdešimties...* Toliau tiksliau išdėstoma, kas turi įvykti 62 savaitėms praslin-kus: vėl minint tas 62 savaites tuo pačiu nurodoma, kad tik pirmosios 7 savaitės turi sąryšį su Jeruzalės atstatymu. — *Bus užmuštas Kristus*. Ebr. Mašiaich, taigi tas pat Pateptasis kunigaikštis, kurs minimas ir 25 eil. Apie jį pranašaujama tas pat, ką ir pas Izaiją (53 p.) apie Viešpaties tar-ną. Mirtis numatoma smurtinga, toki kaip dėl labai sunkaus nusikaltimo, res ebr. t. sakoma: bus išnaikintas (plg. Prad. 17, 4 ir k.). Tas pranašavimas įvyko Kristuje, kurs 483 me-tams praslinkus po duoto isakymo (septintais Artakserkso metais), taigi apie 26 mūsų eros metus mirė prikaltas ant kryžiaus. — Senoviniame lot. vertime (Italėje) buvo skaitoma: exterminabitur unctio arba interibit Chrisma; panašiai ir Teodotijono ver-time. Todėl kai kurie šv. tėvai aiškino šią vietą ne apie Kristų, bet apie Senosios Sandoros kunigystės pasilio-vimą, taip pat apie Jeruzalės baž-nyčios ir žydu karalystės sugriovi-mą. Kiti tačiau senovės vertimai, Simacho, Akvilo čia visai sutinka su Vulgata. — *Nebebus jo tautos*. Ebr. t.: ir ne (bebus) jam, et non (erit) ei. Vulgatoje skaitomas žodis: populus, paremtas ne dabartiniu masorėtų tek-stu, bet senesniu, kuriame atitinka-mas išsireiškimas turėjo būti, kaip galima suprasti, kad ir iš Teodotijo-no vertimo: ir nebus jam teismo sprendimo, arba: be teismo sprendi-mo; anot kitų: ir nebus jam įrodyta kaltės. Kiti žodžių mintį išreiškia taip: ir ne jam bus dėlto žuvinimas, ir miestą bei šventyklą sunaikins tau-ta su ateisiančiu kunigaikščiu. Vulga-tos žodžių: qui eum negaturus est. kuri jo išsigin, nėra nė šv. Jeronimo vertime; jie vėlesnių laikų priedas. — Taigi čia yra nurodytos dvi Kristaus mirties pasekos: žus iš tikrųjų ne jis, bet miestas ir žydu šventykla. —

as occidetur Christus: et non erit eius populus, qui eum negaturus est. Et civitatem, et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: et finis eius vastitas, et post finem belli statuta desolatio.
²⁷ Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium: et erit in templo abominatio desolationis: et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.

nebebus jo tautos, kuri jo išsigin. Miestą ir šventyklą sugriauš tauta su ateisiančiu vadu; jų galas bus sunaikinimas ir karui pasibaičius bus paskirtasis sunaikinimas. ²⁷ Bet daugeliui patvirtins sandorą viena savaitė, o savaitės viduryje liausis auka ir atnaša, ir bus šventykloje sunaikinimo nuoboda, ir sunaikinimas tęsis iki pilnam įvykimui ir galui.

Pranašystėse dažnai sujungiami dalykai vieni nuo kitų laiko, tiesa, atskirti, bet turį tarp savęs vidutinį sąryšį. Todėl ir iš šitos pranašystės negalima daryti išvados, kad miesto ir šventyklos sugriovimas turėjo įvykti tuo pačiu metu, kaip ir Kristaus mirtis; gana buvo, kaip pastebi šv. Beda, kad vienas įvykis būtų priežastis kito. — Ateisianti tauta (kariuomenė), kaip parodo įvykiai, buvo romėnai (Tertul. Anast. ir kiti). — *Ju galas:* miesto ir šventyklos. — *Sunaikinimas.* Anot ebr. t.: potvinyje. Sunaikinimas bus taip didelis, koks būna potviniui ūmai užėjus ir praėjus (plg. Dan. 11, 22. 26). — *Karui pasibaigus...* Ebr. t.: ir iki galui karas ir nutartas sunaikinimas. Taigi Dievo nutarta, kad miestas ir bažnyčia bus sugriauti ir pasiliks sugriauti. — (27) *Viena savaitė.* Dabar pradedama kalbėti apie septyniasdešimtą savaitę. Jai visų pirma pasavinama tai, ką padarys Mesijas. Jos gėrybės teisingai vadinamos sandora ir jų suteikimas sandoros patvirtinimu, nes jos yra Dievo pažadėtos. Abraomui Dievas buvo pažadėjęs palaiminti jame visas tautas; remiantis šia sutartimi buvo padaryta sandora Sinajaus kalne; ji buvo pažadėtųjų gėrybių pradžia. Taip pat Oz. 2, 13... Jer. 31, 31... vadina Dievo karalystės atnaujinimą ir mesijines gėrybes sandora, naująją sandora. Taigi sandoros patvirtinimas yra Mesijo karalystės įsteigimas (Efr. Euzeb. Bazil.). Sandora patvirtinama, nes ji niekuomet nesiliauja, — reikia čia dar pasakyti, kad kai kurie šv. tėvai (Iren. Hipol. Afrikan. Viktor. Hilar. Ambroz.) paskutinę sa-

vaite supranta apie Antikristą, taip ją atskirdami nuo kitų. — *Auka ir atnaša:* kruvinos ir nekruvinos sen sandoros aukos. Septyniasdešimtoji savaitė prasideda Kristaus krikštu, viešasis Išganytojo gyvenimas apima maž daug pusketvirtų metų (ketverias Velykas); Kristaus mirtis, kuri panaikina sen. sandorą, iš tikrųjų patenka į savaitės vidurį. — *Ir bus šventykloje...* Kaip 26 e. su Mesijo nartimi sugretinama miesto ir bažnyčios sugriovimas, kurs yra tos mirties pasėka, taip čia su senųjų aukų pašalinimu sujungiamą bažnyčios sugriovimas ir jos amžinas sunaikinimas. Nebesant tos vienatinės vietos, kurioje aukos buvo teisėtai daromos, savaime aišku, kad ir aukų nebebus. Ebr. ž.: *kenaf* reiškia sparną, kuriuo čia, žiūrint kitų vertimų, pavadinta ar pati šventykla, ar deginamųjų aukų altorius. — *Sunaikinimo nuoboda.* Ebr. ž. *šiqqucim mēšcom* prasmė nevisai aiški. Bendrai sakant, jie suprantami apie labai pasibiaurėtinus dalykus. Šv. tėvai (Efr. Teod.) juos aiškina apie šiurpulingas žydu želotų padarytas Jeruzalės apgulimo metų piktadarybes bažnyčioje ir apie pastatymą šventykloje romėnų stabų ir vėliavų. — Pats Išganytojas yra paminėjęs šitos Daniėlio pranašystės žodžius. Vz. Mt. 24, 15; Mk. 13, 14. — *Ir sunaikinimas...* Jau anksčiau paskelbtas sunaikinimas bus pilnas ir toks pasiliks visuomet.

10, 1 — 12, 13. Ketvirtame regėjime Gabrielis pasirodęs Daniėliui visų pirma jį padaršina ir duoda paaiškinimų (10, 1-11, 2) apie graikų karalystės pradžią (11, 3-4), apie ka-

4. Viešpaties tautos vargai iki jos atnaujinimui.

Caput X. ¹ Anno tertio Cypri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli cognomento Baltassar, et verbum verum, et fortitudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione. ² In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, ³ panem desiderabilem non comedi, et caro et vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies. ⁴ Die autem vigesima et quarta mensis primi eram iuxta fluvium magnum, qui est Tigris.

⁵ Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce vir unus vestitus lineis, et renes eius accincti auro

10 perskyrimas. ¹ Trečiais persų karaliaus Kiro metais Daniėliui, kurs vadinosi Baltasaru, buvo apreikštas žodis; ir tas žodis yra tikras ir labai reikšmingas. Jis suprato tą žodį, nes regėjime reikia išmanymo. ² Anose dienose aš, Daniėlis, liūdėjau tris savaites. ³ Aš nevalgiau gardaus valgio; mėsa ir vynas neįėjo į mano burną, net ir tepalu aš nepasitepiau, iki pasibaigė trijų savaitių dienos. ⁴ Dvidešimt ketvirtą gi pirmojo mėnesio dieną aš buvau prie didelės upės, kuri vadinasi Tigris.

⁵ Pakėlęs savo akis aš žiūrėjau, ir štai čia buvo vienas vyras apsivilkęs drobiniais, o jo

rus tarp Aigipto ir Syrijos (11, 5-20), apie karalių — persekiotoją (11, 21-45), apie Dievo tautos laimėjimą. (12, 1-4). O pabaigoje Daniėlis gauna paaiškinimą apie pranašystės įvykimo laiką (12, 5-13).

(10, 1) *Trečiaias...* Pirmais Kiro metais buvo leista žydams grįžti į jų tėvynę (Ezdr. 1, 1). Antrame antrųjų metų mėnesyje po jų grįžimo buvo padėti labai iškilmingai bažnyčios pamatai (Ezdr. 3, 8), tačiau žydų priešai greitai sutrukdė darbą. Daniėlis matomai buvo gavęs apie tai žinią, ir ta žinia turėjo būti jo gedėjimo priežastis. Bet kodėl pats Daniėlis pasiliko Babėlėje ir negrįžo su kitais žydais į Jeruzalę, ir nepaklausė pranašo Izaijo raginimų? (Iz. 48, 20; 52, 11; 65, 11). Gali būti, kad jis buvo sulaikytas karaliaus, kaip vėliau Neemijas Artakserkso. Dievo apvaizda taip dalykus tvarkė, kad jis ir kiti pamaldūs žydai pasiliktų, idant jau anuo laiku kai kurie išrinktieji iš Jokūbo lyg Viešpaties rasa būtų pagonių tarpe (Mik. 5, 7). — *Daniėliui, kurs...* Abiejų vardu paminėjimu aiškiau nurodoma, kad Daniėlis yra tas pat asmuo, apie

kurį buvo kalbama anksčiau. — *Tikras ir...* Tuo jis labai skyrėsi nuo netikrų pranašų žodžių, kokių buvo net ištrėmime (plg. Jer. 29, 8... Ez. 13, 1-23). Be to, žodis buvo labai skaudus, nes juo buvo skelbiama daug vargų ir nelaimių. — *Nes regėjime...* Anot ebr. t.: ir jam buvo duota tai suprasti regėjime. — (2) *Liūdėjau.* Daniėlis liūdi, nes grįžusieji į Palestiną žydai turi kentėti taip daug persekiojimu. Anot 4 eil. tai buvo pirmas metų mėnuo, kuriame žydai švėsdavo Velykas. — (3) *Aš nevalgiau...* Susilaikymas nuo skanesnių valgių ir nesinaudojimas tepamuoju aliejumi ir kvapalais buvo gedulio ženklai. — (4) *Tigris.* Ebr. Chiddeqel, asyr. Diklat.

(5) *Vienas vyras...* Angelas aprašomas taip, kad nors jis savo išvaizda rodėsi esąs žmogus, tačiau jo veidas, jo spalva ir balsas turėjo savyje šį tą viršžmogiško. Jis apsivilkęs kaip kunigas, nes jis tarpininkauja tarp Dievo ir žmonių. Balta spalva yra be to garbingumo ir šventumo žymė (plg. Ez. 9, 2; Mk. 16, 5; Apd. 1, 10), blizganti auksinė juosta yra karališkas papuošalas. — (6) *Chri-*

obrizo: ⁶ et corpus eius quasi chrysolithus, et facies eius velut species fulguris, et oculi eius ut lampas ardens: et brachia eius, et quae deorsum sunt usque ad pedes, quasi species aeris candentis: et vox sermonum eius ut vox multitudinis. ⁷ Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri, qui erant mecum, non viderunt: sed terror nimius irrui super eos, et fugerunt in absconditum. ⁸ Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: et non remansit in me fortitudo, sed et species mea immutata est in me, et emarcui, nec habui quidquam virium. ⁹ Et audiui vocem sermonum eius: et audiens iacebam consternatus super faciem meam, et vultus meus haerebat terrae.

¹⁰ Et ecce manus tetigit me, et erexit me super genua mea, et super articulos manuum mearum. ¹¹ Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba, quae ego loquor ad te, et sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens. ¹² Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: et ego veni propter sermo-

strėnos buvo sujuostos tikriausiu auksu. ⁶ Jo kūnas buvo kaip krizolitas, jo veidas spindėjo kaip žaibas, jo akys žibėjo kaip švyturiai, jo pečiai ir jo kūnas iki kojų buvo panašūs į žerintį skaisvarį, o jo žodžių garsas buvo kaip daugybės balsai. ⁷ Aš, Daniėlis, vienas mačiau tą regėjimą, vyrai gi, kurie buvo su manim, nematė, bet juos apėmė labai didelė baimė, ir jie pabėgo pasislėpti. ⁸ Aš pasilikęs vienas mačiau šitą didį regėjimą; bet aš netekau stiprybės, net ir mano išvaizda persimainė; aš alpau ir nė kiek nebeturėjau jėgų. ⁹ Aš išgirdau jo žodžių garsą, o išgirdęs sukniubau nusigandęs ant savo veido, ir mano veidas prisiglaudė prie žemės.

¹⁰ Bet štai ranka palietė mane ir pastatė mane ant mano kelių ir mano rankų. ¹¹ Po to jis man tarė: Daniėli, tu mieliausias žmogau! suprask žodžius, kuriuos aš tau kalbu ir stokis stacias, nes dabar aš esu siųstas pas tave. Ir kai jis man pasakė šituos žodžius, aš atsistočiau drebedamas. ¹² Bet jis man tarė: Nebijok Daniėli, nes nuo pirmosios dienos, kurioje tu pradėjai trokšti suprasti ir varginai save savo Dievo akivaizdoje, tavo žodžiai yra išklausyti, ir aš atėjau

zolitas. Ebr. t.: kaip taršiš, t. y. buvo panašus į gabenamą iš Taršiš Ispanijoje brangų topazo akmenėlį. — Angelo aprašymas primena Viešpaties garbingumo aprašymą pas Ez. 1 persk. ir turi panašumo su Apr. 1, 13-15. Jis tačiau ne Dievas, bet tik angelas (vz. 11. 13 eil.), gal Gabriėlis. — (7) Aš... Plg. Apd. 9, 7; 22, 9. — (8) *Mano išvaizda...* Anot ebr. t.: mano žydingi spalva pasikeitė į išblyškima. Vz. auk. 8, 17. — (9)

Nusigandęs... Ebr. t.: apalpęs.

(10) *Ranka*. Keno buvo ranka Daniėlis apalpęs negalėjo suprasti. — *Ant mano rankų*: rankų delnų. Daniėlis keliai pamažu. — (11) *Mieliausias..* Panašiai kaip ir 9, 23; todėl gal ir čia buvo tas pat Gabriėlis. — (12) *Suprasti*: koki yra Dievo valia, kam jo apvaizda yra siuntusi naujų nelaimių žydų šaliai ir ar ne dėl grįžusiųjų nuodėmių. — *Varginai save*. Savęs varginimo sujungto su malda vertybe

nes tuos. ¹³ Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus: et ecce Michael unus de principibus primis venit in adiutorium meum, et ego remansi ibi iuxta regem Persarum. ¹⁴ Veni autem ut docerem te quae ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies. ¹⁵ Cumque loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deieci vultum meum ad terram,

dėl tavo žodžių. ¹³ Persų karalystės kunigaikštis priešinosi man dvidešimt vieną dieną, bet štai vienas pirmųjų kunigaikščių Mikolas atėjo man pagalbon, ir aš pasilikau tenai prie persų karaliaus. ¹⁴ Atėjau gi aš pamokinti tavęs, kas turi atsitikti tavo tautai paskutinėmis dienomis, nes regėjimas liečia dar ir tas dienas. ¹⁵ Kai jis man kalbėjo tokiais žodžiais, aš nuleidžiau savo akis į

(plg. Tob. 12, 8). Nors Daniėlis buvo tuojau išklaustas, tačiau angelas ne tuojau atsiunčiamas, kad Daniėlis dar daugiau maldautų ir pasirodytų dar daugiau vertas išklaustyti (Jeron.). — (13) *Kunigaikštis...* geras angelas, angelas sargas, kaip galima suprasti iš 21 e. ir 12, 1. Taigi ir karalystės turi savo angelą sargą. Taip globojo Izraelio tautą Aigipte ir tyrumoje Dievo angelas, kurs pasirodė Jozuei (5, 14), angelas, vienas Dievo kariuomenės kunigaikščių. Asirijiečių stovykloje angelas padaro, kad žūna 185,000 žmonių (4 Kar. 19, 35). Ir atskiri žmonės globojami angelu, pvd. Lotas Sodomoje. Jokūbas mato angelus užžengiančius į dangų ir nužengiančius žemėn kaip pasiuntinius tarp Dievo ir žmonių. Balaamas pamokinamas angelo. Izaijas angelui tarpininkaujant pasidaro laisvas nuo nuodėmių ir tt. Taip pat Daniėlis rodo mums Dievą apstotą tūkstančių angelu, kurie jam tarnauja, taigi kurie jo sumanymus žmonėse vykina. Kiekvienas karalystės angelas globejas stengiasi padaryti tai, kas jo globojamai tautai gali būti geriausia ir šiuo būdu galima išaiškinti tam tikras angelo pasipriešinimas. Žmonės ir karalystės turi tam tikrų nuopelnų ir nusikaltimų, kurių žiūrint tai vieni tai, kiti išaukštinami. Tačiau kas tokiais atvejais Dievo nutarta, angelai gali tik tiek žinoti, kiek Dievas jiems atreiškia, todėl jie turi klausyti Dievo išminties. Taigi kur nuopelnai suduria, stoja vieni prieš kitus, angelai atsiklausia dieviškosios valios ir taip jie priešinas viens kitam; ne kad jų valios būtų priešingos viena kitai,

nes jie tik to nori, kad Dievo valia būtų įvykinta, bet kad dalykai, apie kuriuos jie klausiasi Dievo, yra vieni kitiems priešingi (Tom.; panašiai Grig.-Did.). Kadangi kiekvienas angelas nori sau pavestajai tautai to, kas yra kuogeriausia, tai Gabriėlis tikriausiai prašė Dievą, kad žydai galėtų grįžti į savo tėvynę, persų gi angelas norėjo, kad jie pasiliktu, idant persai per juos pažintų tikrąjį Dievą. — *Mikolas*. Draug su čia apsiereiskiančiu angelu žydus užstoja vienas vyriausių angelų, Mikolas. Kadangi jis vadinamas viena vyriausių dangaus dvasių, tai tarp angelų yra ierarkinė tvarka. — *Aš pasilikau...* Geriau anot LXX ir Teodotijono vertimo: aš palikau jį tenai su persų karaliaus karvedžiais. — Ebr. masoretų tekstas, kurio vertimą yra davęs šv. Jeronimas, 12 ir 13 eil. sudaro aiškintojams nemaža sunkenybių. Daniėlio malda anot angelo liudijimo išklausoma jau pirmą jo maldos ir pasninko dieną; tai angelas žino ir Dievo valią jam žinoma. Kaip gi tat kitas angelas dar gali priešintis? Ką gi toliau pasiekia pirmasis angelas savo nugalėjimu, nes juk Viešpaties darbas (bažnyčios statymas) Kiro laikais buvo sutrukdytas (Ezdr. 4, 5) ir pasiliko nutrauktas iki antrųjų karaliaus Darijaus metų? (Ezdr. 4, 24). Ką gi tat reiškia kova? Atsakymą duoti į šiuos klausimus nelengva. — (14) *Paskutinėmis dienomis*: iki Mesijo laikų jų neišskiriant. Plg. auk. 2, 28. — *Regėjimas liečia...*: kaip 7 ir 8 persk. — (15) *Nuleidžiau...* taip išreiškdamas kalbančiam didžiausią pagarbą. — (16) *Į žmogaus*. Ebr. t.: į žmonių. —

et tacui. ¹⁶ Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea: et aperiens os meum locutus sum, et dixi ad eum, qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutae sunt compages meae, et nihil in me remansit virium. ¹⁷ Et quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed et halitus meus intercluditur. ¹⁸ Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis et confortavit me, ¹⁹ et dixit: Noli timere vir desideriorum: pax tibi: confortare et es robustus. Cumque loqueretur mecum, convalui, et dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me. ²⁰ Et ait: Numquid scis quare venerim ad te? et nunc revertar ut praelier adversum principem Persarum, cum ego egrederer, apparuit princeps Graecorum veniens. ²¹ Verumtamen annuncio tibi quod expressum est in scriptura veritatis: et nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

Caput. XI. ¹ Ego autem ab anno primo Darii Medii stabam ut confortaretur, roboraretur. ² Et nunc veritatem annuncio tibi.

žemę ir tylėjau. ¹⁶ Tuomet štai kažin kas panašus į žmogaus sūnų palietė mano lūpas. Atvėręs savo burną aš kalbėjau ir tariu tam, kurs stovėjo ties manim: Mano Viešpatie, tau pasirodžius, mano sąnariai ištižo ir manyje nebeliko nė kiek jėgų. ¹⁷ Ir kaip gi mano Viešpaties tarnas galėtų kalbėti su mano Viešpačiu? nes manyje nebeliko nė kiek jėgų, net ir alsuoti aš negaliu. ¹⁸ Panašusis į žmogų vėl palietė mane ir sustiprino mane, ¹⁹ ir jis tarė: Nebijok, mieliausias žmogau; ramybė tau; sustiprėk ir būk tvirtas. Ir jam su manim bekalbant aš sustiprėjau ir tariu: Kalbėk, mano Viešpatie, nes tu sustiprinai mane. ²⁰ Jis tarė: Argi tu nežinai, kodėl aš esu atėjęs pas tavę? Dabar aš grįšiu kovoti prieš persų kunigaikštį; kai aš išėjau, pasirodė ateinąs graikų kunigaikštis. ²¹ Tačiau aš tau paskelbsiu, kas išreikšta tiesos raštuose, nors nėra man nė vieno padėjėjo šiuose dalykuose, kaip tik jūsų kunigaikštis Mikolas.

11 perskyrimas. ¹ Aš nuo pirmųjų Darijaus Medo metų stovėjau ten, kad jį stiprinčiau ir palaikyčiau. ² Ir dabar aš paskelbsiu tau tiesą.

Mano lūpas. Kad galėtų su angelu kalbėtis ir priimti iš jo apreiškimus, Daniėliui reikia ypatingos pagalbos, jos jam suteikia angelas, kaip parodo 18 ir 19 eil. Plg. Iz. 6, 7. — (20) *Aš grįšiu...*: paskelbęs pranašystę aš grįšiu ir ginsiu toliau žydų reikalus prieš persų angelą globėją. Tačiau jei su juo bus dalykas baigtas, tai prieš mane stoji kitas, Javano t. y. Graikijos angelas globėjas. — Po persų karalystės atėjo graikų viešpatavimas; bet ir čia angelas pasižada užstoti Dievo tautos reikalius. — (21) *Tiesos raštuose*: Dievo

nutarimus, kurie pasilieka užantspauduoti pas Dievą. Plg. 7, 10; Atk. 32, 3, 4; Ps. 138, 16 — *Mikolas*. Arkangelas Mikolas yra ypatingu būdu Dievo tautos globėjas ir padėjėjas, taigi jis teisingai laikomas ypatingu globėju ir gynėju Bažnyčios, kuri yra mesijinių gėrybių paveldėtoja ir yra paėmus Sen. Sendoros vietą.

(11,1). *Kad jį*: Darijų ar angelą? Kadangi kai kas ebr. t. verčia šiaip: kad jį nugalėčiau ir laimėčiau, tai matomai angelas pasižada daryti įtakos, kad Darijus būtų palankus žydu tautai.

Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, et quartus ditabitur opibus nimiis super omnes: et cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversum regnum Graeciae.

³ Surget vero rex fortis, et dominabitur potestate multa: et faciet quod placuerit ei. ⁴ Et cum steterit, conteretur regnum eius, et dividetur in quattuor ventos caeli: sed non in posteros eius, neque secundum potentiam illius, qua dominatus est. lacerabitur enim regnum eius etiam in externos, exceptis his.

⁵ Et confortabitur rex Austri: et de principibus eius praevalēbit super eum, et dominabitur ditione: multa enim dominatio eius.

⁶ Et post finem annorum foederabuntur: filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, et non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen eius: et tradetur ipsa, et qui adduxerunt eam, adolēscētes eius, et qui confortabant eam in temporibus.

Štai dar bus trys karaliai Persijoje, o ketvirtas įsigys daug didesnių turtų kaip visi, ir kai įsigalės savo turtais, jis pakurstys visus prieš Graikijos karalių.

³ Bet iškils galingas karalius ir viešpataus su didele galybe, ir jis darys, kas jam patinka.

⁴ Tačiau kai jis bus išskylęs, jo karalystė bus sugriauta ir padalinta keturių dangaus vėjų kryptimis, bet ne jo ainiams ir nebeturės tos galybės, kuria jis pats viešpatavo; nes jo karalystė bus sudraskyta ir teks svetimiems, o ne saviesiems.

⁵ Pietų karalius sustiprės, bet vienas jo kunigaikščių bus dar stipresnis už jį ir viešpataus galingas, nes jo viešpatavimas bus platus.

⁶ Tačiau kiek metų praslinkus jie padarys sandorą: pietų karaliaus duktė ateis daryti prietelystės pas šiaurės karalių, bet ji neišlaikys peties jėgos, ir jos ainija neišliks; ji bus išduota draug su tais, kurie ją atvedė, jos jaunikačiais, ir su tais, kurie ją kokį laiką rėmė.

(2) *Bus trys karaliai...* Po Kiro, kurio trečiais viešpatavimo metais šita pranašystė suteikta, bus trys karaliai, taigi Kambizas, Pseudo-Smerdis, Histaspas sūnus Darijus; ketvirtasis bus Kserksas, kurio turtingumą mini Herodotas ir Ciceronas. — *Jis pakurstys...* Anot Justino jis buvo sutraukęs iš savo karalystės 70.000 vyrų ir 300.000 pagelbinės kariuomenės. Laivų jis turėjęs apie milijoną.

(3) *Galingas karalius...* Nuo Kserksa tuojuo einama prie Aleksandro Didžiojo, kas jau buvo nurodyta 10, 20 Graikijos angelo atvykimo paminėjimu. Taip pradedama kalbėti apie trečiąją karalystę (7, 6). — *Jis darys, kas...* Toks pasakymas, tiesa, tinka kiekvienam didžiam nugalėtojui, bet ypatingu būdu Aleksandriui.

— (4) *Padalinta...* Plg. auk. 8, 8 paaišk.

(5) *Pietų...* Iš keturių karalysčių angelas pasirenka dvi, kurios turi ypatingos reikšmės Dievo tautai, oūtent Aigiptą ir Syriją, Ptolemiejų karalystę ir Seleukaičių, kurie varžėsi tarp savęs dėl Palestinos. Pietų, t. y. Aigipto karalius yra Ptolemiejus Lagi, kurs pats buvo paėmęs Jeruzalę klasta (Juoz.-Flav.). — *Jo kunigaikščių:* ne Aleksandro vadų (vz. 4 e.), taigi ne Ptolemiejus Filadelfas (kaip manė šv. Jieron.), bet Seleukas Nikatoris, kurs kitados buvo Babilonijos vietininkas, paskui nuo Antigono pabėgo į Aigiptą ir buvo vadu Ptolemiejaus Lagio kariuomenėje. Paskui jis vėl užkariavo Babiloniją ir po kovos prie Ipso prisi-

⁷ Et stabit de germine radicū eius plantatio: et veniet cum exercitu, et ingredietur provinciam regis Aquilonis: et abutetur eis, et obtinebit. ⁸ Insuper et deos eorum, et sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti, et auri captiva ducet in Aegyptum: ipse praevalēbit adversus regem Aquilonis. ⁹ Et intrabit in regnum rex Austri, et revertetur ad terram suam.

⁷ Bet iš jos šaknų atžalos iškils viena šaka, ateis su kariuomene, įeis į šiaurės karaliaus kraštą, elgsis tenai pikta ir nugalės. ⁸ Be to, išves nelaisvėn į Aigiptą jų dievus ir drožinius, taip pat brangius sidabrinčius ir auksinius indus, ir taip nugalės šiaurės karalių. ⁹ Pietų karalius įeis į jo karalystę ir sugrįš į savo šalį.

ėmė sau karaliaus titulą. Jo karalystė tęsėsi nuo Frygijos iki Indui ir buvo galingesnė kaip Ptolemėjaus. — Kad lengviau būtų suprasti, kas kalbama toliau, čia duodama Aigipto ir Syrijos karalių eilios:

Aigipto karaliai:

Ptolemiejus Lagi	323-285	pirm	Kr.
„ Filadelfas	285-247	„	„
„ Evergetas I	247-221	„	„
„ Filopatoris	221-205	„	„
„ Epifanas	205-181	„	„
„ Filometoris	181-I-146	„	„
„ Evergetas II	171-167	„	„

Syrijos karaliai:

Seleukas Nikatoris	310-281	pirm	Kr.
Antiokas Soteris	281-261	„	„
Antiokas Theos	261-246	„	„
Seleukas Kalinikas	246-226	„	„
Seleukas Keraunos	226-222	„	„
Antiokas Didysis	223-187	„	„
Seleukas Filopatoris	187-175	„	„
Antiokas Epifanas	174-164	„	„

(6) *Jie padarys sandorą...*: tie patys karaliai, apie kuriuos buvo kalbama 5 e. Pietų karaliaus dukterė ateis pas Syrijos karalių tarpininkauti ir taikos palaikyti. Tačiau veltui, ji neturės reikalingos pastovios galios ir tai, kas buvo sutartimi nustatyta, nebus iki galui vykinama, be to, ji negalės palaikyti peties jėgos (pietų karaliaus galios) ir pati bus atiduota į neprietelių rankas, o draug su ja žus tie, kuriuos ji buvo nusivedus pas šiaurės karalių, taip pat ir tas, kurs jai padėdavo. — Antiokas Theos daug kartų kariavo prieš Ptolemiejų Filadelfą, prieš kurį jis vesdavosi su sa-

vim į kovos lauką visą Babilono ir rytų galybę. Kad pagaliau ilgiau užsitęsę karai liautųsi Ptolemiejus Filadelfas susitarė su Antioku, kad šitasai ves ano dukterį Berenikę ir paskelbs ją karaliene, atimdamas tą garbę iš savo pirmosios žmonos Laodikės, iš kurios jau turėjo du sūnu Seleuką Kaliniką ir Antioką, kurie turėjo taip pat nustoti teisių į jo sostą. Antiokas Theos iš tikrųjų buvo paskelbęs Berenikę karaliene, Laodikei palikdamas tik antraeilės žmonos teises, bet po kokio laiko vėl grąžino jai karalienės garbę. Laodikė bijodama, kad Antiokas Theos nepakeistų antrą sykį savo nusistatymo, pasirūpino, kad jis būtų nu nuodytas, Berenikę su jos sūnumi (*jos giminė neišliks*) pavėdė nužudyti kunigaikščiams Idakijonui ir Gennejui ir pastatė karaliumi savo vyresnįjį sūnų Seleuką Kaliniką. Taigi Berenikės padėjėju buvo jos vyras Antiokas Theos, kurs dėl jos pats žuvo. Taip nuėjo niekais Pt. Filadelfo viltis, kad Berenikės sūnus pavėdės Seleukaičių karalystę ir taip Ptolemėjai galės kada nors valdyti Aigiptą ir Syriją.

(7-9) *Bet iš jos šaknų...*: iš pietų karaliaus dukters šaknų, taigi iš karališkos Aigipto giminės turėjo iškilti viena šaka. Dukters šaknys buvo jos tėvai, šaka yra jos brolis Ptolemiejus Evergetas I. — Berenikės brolis Evergetas, keršindamas dėl savo sesers žuvimo, užpuolė Syrijos karalių Seleuką Kaliniką, užkovojo ko ne visą Syrijos karalystę ir tik Aigipte kilęs maištas sulaukė jį nuo jos visos paėmimo. Jis parsigabeno iš Syrijos tarp kita ko 4000 talentų sidabro

¹⁰ Filii autem eius provocabuntur, et congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: et veniet properans, et inundans: et revertetur, et concitabitur, et congregietur cum robore eius.

¹¹ Et provocatus rex Austri egredietur, et pugnabit adversus regem Aquilonis, et praeparabit multitudinem nimiam, et dabitur multitudo in manu eius. ¹² Et capiet multitudinem, et exaltabitur cor eius, et deiiciet multa millia, sed non praevalebit. ¹³ Converteretur enim rex Aquilonis, et praeparabit multitudinem multo maiorem quam prius: et in fine temporum, annorumque veniet prope-

¹⁰ Šiaurės karaliaus sūnūs bus įpykę ir surinks daug galingos kariuomenės; vienas ateis skubiai kaip patvinstanti upė; jis sugrįš, bus įerzintas ir susirems su ano jėga. ¹¹ Iššauktas pietų karalius išeis ir kovos prieš šiaurės karalių; tasai bus prirengęs labai daug kariuomenės, bet ta daugybė bus atiduota į jo rankas. ¹² Jis paims daugybę nelaisvėn ir jo širdis aukštinsis; jis sumuš daug tūkstančių, bet ne jo bus viršus. ¹³ Nes šiaurės karalius sugrįš ir prirengs daug didesnę kaip pirma kariuomenę; laikams ir metams praslinkus ateis skubiai su didele kariuomene ir daugybe karo pabu-

(apie 70 milijonų litų) ir 2500 dievų stovyklų. — *Taip nugalės...* Geriau anot ebr. t.: po to jis dvejetą metų nebeplūs šiaurės karaliaus, bet šitas impuls į pietų karaliaus karalystę, tačiau sugrįš į savo šalį. — Kai Pt. Evergetas buvo užimtas Aigipte maišto numalšinimu, S. Kalinikui pavyko atsiimti atgal Mažosios Azijos miestus. Bet kai jis dvejetui metų praslinkus pamėgino eiti su kariuomene į pietų Aigiptą, buvo visai sumuštas ir turėjo grįžti į savo šalį.

(10) *Sūnūs...* Kaliniko sūnūs buvo Seleukas Keraunas ir Antiokas Didysis. Jų tėvui patekus į partų nelaisvę ir ten mirus, Syrijos sostas teko S. Keraunui. Jis su savo broliu, tikėdamies nugalėti ir keršindami dėl savo tėvo nepasisekimų, buvo nutarę pulti Ptolemiejų Filopatori, kurs tėvui mirus buvo paveldėjęs Aigipto sostą, ir tuo tikslu surinko didelę kariuomenę. Bet pirma jie norėjo sustiprinti savo galią Maž. Azijoje, puldami Pergamo karalių Atalą. Šiame žygyje Keraunas gavo galą, nes buvo savo kariuomenės vadų nužudytas; tačiau jo brolis Antiokas dabar tęsė karą vienas. — *Vienas ateis skubiai...* Antiokas greitai užkovojo Aigiptui priklausiusius plotus Maž. Azijoje, paėmė Seleukiją (prie Oronto upės), Tira, Ptolemaidą, Filopatoriui net nestojant į kovą; taigi jis užplūdo

lyg patvinstanti upė. Tuomet Filopatoris pradėjo tartis su Antuku, karo veiksmai buvo sustabdyti keturiems mėnesiams, kuriais Filopatoris pasinaudojo, kad prisirengtų naujam karui. — *Jis sugrįš...* Pasitraukęs į Seleukiją Antiokas ir supratęs Aigipto karaliaus sumanymus vėl grįžo kovoti prieš Aigiptą, sumušė aigiptiečius prie Sidono (218 m.), užkariavo Penikiją ir Palestiną, prisiratino prie Filopatorio „tvirtovės“ (ebr. t.) Rafijos ir sustojo Gazoje. — (11) *Iššauktas...* Anot ebr. t.: tuomet pietų karalius įpyks, eis į kovos lauką ir kariaus prieš šiaurės karalių. Nors žitasai pastatys labai didelę kariuomenę, bet ta kariuomenė pateks į ano (Aigipto karaliaus) rankas. — Filopatoris pagaliau pasiryžo pats eiti prieš Antioką. Jis turėjo 70.000 pėstininkų, 5.000 raitelių ir 73 dramblius prieš Antioko 62.000 pėstininkų, 6.000 raitelių ir 103 dramblius. Prie Rafijos į pietvakarius nuo Gazos įvyko kova (217 m.). — (12) *Jis paims...* Filopatoris kovą laimėjo: iš Antioko kariuomenės krito 10.300 vyrų, 4.000 buvo paimta nelaisvėn; pats Antiokas skubiai pasitraukė į Antiokiją ir grąžino Aigipto karaliui Celesyriją, Penikiją ir Palestiną. — *Ne jo bus viršus.* Filopatoris savo laimėjimo neišnaudojo ir pasitenkino Antioko pasitraukimu. — (13) *Nes šiaurės...* Ai-

rans cum exercitu magno, et opibus nimis. ¹⁴ Et in temporibus illis multi consurgent adversus regem Austri: filii quoque praevaricatorum populi tui extollentur ut impleant visionem, et corrudent. ¹⁵ Et veniet rex Aquilonis, et comportabit aggerem, et capiet urbes munitissimas: et brachia Austri non sustinebunt, et consurgent electi eius ad resistendum, et non erit fortitudo. ¹⁶ Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, et non erit qui stet contra faciem eius: et stabit in terra inclyta, et consumetur in manu eius. ¹⁷ Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum eius, et recta faciet cum eo: et filiam fe-

klų. ¹⁴ Tais laikais daugelis sukils prieš pietų karalių; taip pat sukils tavo tautos atpuolėlių sūnūs, kad įvykintų regėjimą, bet jie sukniubs. ¹⁵ Šiaurės karalius ateis, supils pylimą ir paims labai sustiprintus miestus; pietų pečiai neišlaikys, ir nors jo rinktiniai kelsis priešintis, bet neturės jėgų. ¹⁶ Anas atėjęs padarys su juo kaip jam patiks, ir nebus, kas galėtų jam pasipriešinti; jis stovės puikioje šalyje ir ji bus sunaikinta jo ranka. ¹⁷ Jo sumanymas bus eiti ir paimti visą ano karalystę: jis padarys su anuo sutartį, duos jam vienos savo žmonos dukterį, kad sugriautų

giptas dabar turėjo 13 metų ramybės, Antiokas gi tuo tarpu plėtė savo valdžią į šiaurę ir į rytus iki Indijai, ir susidarė sau labai didelę kariuomenę. Šiuo metu mirė Pt. Filopatoris (205 m.). Gavęs apie tai žinią Antiokas padarė sutartį su Makedonijos karaliumi Pilypu III ir vėl pradėjo karą prieš Aigiptą ir jo penkerių metų karalių Ptolemiejų Epifaną. — (14) *Daugelis sukils...* Maištą kėlė visų pirma Aigipto provincijos, kurios pasijuto labai prislėgtos smarkaus jauno Pt. Epifano globėjo Agatoklo. Taip pat ir pačiame Aigipte įvyko sukilimų. — *Tavo tautos...* Prie kitų sukilėlių turėjo prisidėti ir žydų tautos dalis. Tie labiau prie smurto linkę žydai turėjo patvirtinti 8 persk. pranašysčių tikrumą ir parodyti jį visiems. Jų elgesys buvo pamatas vėlesniems Syrijos karaliaus persekiojimams, nes jie nutiesė kelią Antiokui Epifanui ir prirėgė patys sau žuvimą (Iz. 19, 16). — (15) *Labai sustiprintus miestus.* Ebr. t.: sustiprintą miestą. Grįždamas į naują karą prieš Aigiptą Antiokas visų pirma sumušė Aigipto kariuomenės vadą Skopą prie Jordano šaltinių ir besivydamas apgulė jį draug su 10.000 jo kareivių Sidone. Veltui mėgino trys kiti geriausieji Aigipto vadai

eiti pagalbon Skopui. Jie buvo sumušti. Apsuptas iš visų pusių Skopas buvo priverstas atiduoti ginklus ir išsiderėjo tik laisvą pasitraukimą su savo žmonėmis. Todėl pranašo minimi rinktiniai turėjo būti ėjusieji pagalbon Aigipto vadai. — (16) *Puikioje šalyje.* Ebr. t.: grožio šalyje, t. y. Palestinoje. — *Ji bus sunaikinta...* Ebr. t.: sunaikinimas jo rankoje. Jei Antiokas nugalėdavo, žydai būdavo tarp pavergtųjų, su nugalėtu Antioku tekdavo kentėti taip pat žydams (Flav. Juoz.). Antiokas prirėgė kelią karaliui persekiotojui ir visiems tiems šiaurės karaliaus padarytiems nelabumams, apie kuriuos kalba Makabiejų knygos. Taip čia pranašas nuo nelabumų pradžios pereina prie pilno jų įvykimo. — (17) *Jo sumanymas...* Kai Skopas buvo nugalėtas ir Antiokas jau buvo paėmęs Celesyrijos, Samarijos ir Jūdėjos miestus, jis padarė su Pt. Epifanu sutartį tą sąlyga, kad šis ves jo dukterį Kleopatrą, kurios kraitis turėjo būti pilnas iš aukščiau įvardintų kraštų. Per dukterį Antiokas tikėjosi paimsisą sau visą Aigiptą. Sužiedavimas įvyko 198 m. pirm. Kr., vestuvės gi 193 m. — *Sugriautų karalystę:* Ptolemiejaus karalystę. Tačiau Antioko sumanymas

minarum dabit ei, ut evertat illud: et non stabit, nec illius erit. ¹⁸ Et convertet faciem suam ad insulas, et capiet multas: et cessare faciet principem opprobrii sui, et opprobrium eius convertetur in eum. ¹⁹ Et convertet faciem suam ad imperium terrae suae, et impinget, et corruet, et non invenietur.

²⁰ Et stabit in loco eius vilissimus, et indignus decore regio: et in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in praelio.

²¹ Et stabit in loco eius despectus, et non tribuetur ei honor regius: et veniet clam, et obtine-

karalystę, bet taip neįvyks ir jam nepasisieks. ¹⁸ Jis atgręš savo veidą į salas ir paims daugelį; jis atims viešpatavimą iš vieno kunigaikščio, kurį jis išniekins, bet tas išniekinimas sugrįš ant jo paties. ¹⁹ Po to jis pasuks savo veidą į savo paties šalį, suklups, sukniubs ir jo nebebus atrasta.

²⁰ Jo vieton stos niekingiausias žmogus ir nevertas karališkos garbės, bet nedaug dienų praslinkus jis bus sunaikintas, ne rūšiai užpultas ir ne kovoje.

²¹ Jo vieton stos paniekinimo vertas žmogus, kuriam nebus teikiama karališkos garbės; jis at-

pasibaigė niekais. Ptol. Epifanas buvo atsargus ir Kleopatra stėjo visai savo vyro pusėn. Aigiptas neturėjo tekti Antiokui. — (18) *I salas.* 197 m. Antiokas užkariavo Rodą, Samą, Kolofonos, Fokėos ir kitas salas (Jieron.). 196 m. jis paėmė Trakijos Chersonesą; tuo pasijuto įžeista Roma, kurio globoje buvo užkariautasis kraštas. I Romos reikavimams pasitraukti jis atsakė jos pasiuntiniams pasityčiojimu: „kaip aš nesirūpinu Italija, taip jūs nesirūpinkite Azija“. Tuomet Roma paskelbė Antiokui karą ir jos vadas L. Cornelius Scipio taip sumušė 190 m. Antioką, kad ne tik išvarė iš jo pasityčiojimus, bet ir visai padarė galą jo gyriams. 50.000 Antioko kariuomenės žuvo, pats vos gyvas paspruko, taiką gi gavo tik sunkiausiomis sąlygomis. — (19) *Pasuks savo veidą...* Priverstas mokėti Romai labai didelę kontribuciją ir ieškoti jai pinigų Antiokas pasitraukė į savo valstybės rytines provincijas, bet kai norėjo Elimaidoje apiplėšti Belio (Zeuso) šventyklos išdine, buvo vietos gyventojų užmuštas draug su savo palydovais.

(20) *Jo vieton stos...* Ebr. t.: jo vieton stos vienas (Seleukas Filopatoris), kurs sius mokesčių rinkėją į karalystės grožį (į Judėją su Jeruzale ir bažnyčia). Sel. Filopatoris

per devynerius pirmuosius metus turėjo sumokėti romėnams kas met po 1000 talentų, kuriuos jis buvo priverstas išspausti iš savo valdomų tautų. Taip pat jo karalystės grožis Judėja ir Jeruzalė nepasiliko nepaliestos. Karaliaus išdininkas Heliodoris bandė apiplėšti bažnyčią (2 Mak. 3, 7...). — *Nedaug dienų.* LXX: paskutinėse dienose. Teodotijonas: anose dienose. — Turima čia omenyje bažnyčios apiplėšimo bandymas. Greitu laiku po jo įvykusi karaliaus mirtis laikoma bausme už tą pikta pasikėsimą. Sel. Filopatoris žūna ne tautai sukėlus prieš jį maištą, kaip kad žuvo jo tėvas, ir ne kovoje. Jį pašalino iš gyvųjų tarp Heliodoris, tikriausiai nuodais.

(21) *Jo vieton...* Čia išdėstoma plačiau, kas auk. 8, 9-13. 23-25 buvo pasakyta apie mažąjį ragą. Visų pirma aprašoma, kaip gavo viešpatavimą tas, kurs Mak. 1, 11 pavadintas nuodėminga šaknimi. Antioko sūnus Antiokas, kurs nuo 189 m. draug su kitais 19 vienaamžių buvo laikomas Romoje laidu. — *Kuriam nebus teikiama.* Antiokas tik gudrumu ir veidmainyste paėmė sostą. Sostas turėjo tekti Seleuko Filopatorio sūnui Demetriui, kurį tėvas, pašaukęs Antioką pas save, buvo pasiuntęs jo vieton pabūti Romoje laidu. Antiokas grįždamas Atėnuose gavo žinią apie savo brolio

bit regnum in fraudulentia. ²² Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, et conterentur: insuper et dux foederis. ²³ Et post amicitias, cum eo faciet dolum: et ascendet, et superabit in modico populo. ²⁴ Et abundantes, et uberes urbes ingreditur: et faciet quae non fecerunt patres eius, et patres patrum eius: rapinas, et praedam, et divitias eorum dissipabit, et contra firmissimas cogitationes inibit: et hoc usque ad tempus. ²⁵ Et concitabitur fortitudo eius, et cor eius adversum regem Austri in exercitu magno: et rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, et fortibus nimis: et non stabunt, quia inibunt adversus eum consilia. ²⁶ Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitusque eius opprime-

vyks slapčia ir paims karalystę apgaule. ²² Kovojančiojo pečiai bus jo nugalėti ir sutriuškinti, be to ir sandoros vadas. ²³ Po prietelystės jis pasielgs su juo apgaulingai; jis ateis ir nugalės su nedaugeliu žmonių. ²⁴ Į visako pertekusius ir turtingus miestus jis įeis ir darys, ko nedarė jo tėvai, nė jo tėvų tėvai; jų išplėšas, grobį ir turtus jis išaikvos ir tykos tvirtovių, ir tai iki tam tikram laikui. ²⁵ Po to jo galia ir jo širdis bus pakurstyta eiti prieš pietų karalių su didele kariuomene. Pietų karalius bus iššauktas eiti į karą su gausinga ir labai stipria pagalbine kariuomene, bet jie neišlaikys; nes prieš jį bus daroma samokslų. ²⁶ Tie, kurie valgo su juo duoną, sunaikins jį, ir jo kariuomenė bus nuga-

nužudymą. Jis pagreitino savo kelią, netikėtai greitai puolė Heliodorį, kurs buvo paglemžęs sostą, ir paėmė viešpatavimą sau, ne tikrajam sosto įpėdiniui Demetriui. — (22) *Kovojančiojo...* Ebr. t.: atplūstanti kariuomenė bus jo nuplauta ir sunaikinta, taip pat ir sandoros viršininkas. — Kovą prieš Heliodorį Antiokas laimėjo. Heliodoris buvo nužudytas. Žuvo taip pat *sandoros vadas*, gal Heliodorį palaikęs jaunesnysis Seleuko sūrus; anot kitų, vyriausias žydų kunigas Onijas III, iš kurio tuo metu jo brolio Jazono pakurstytas Antiokas atėmė vyriausiojo kunigo pareigas ir kurį neilgai trukus nužudė Menelajus (2 Mak. 4, 33). — (23) *Po prietelystės...* Gudrumu paėmęs sau sostą stengėsi išlaikyti jį apgaulemis. Į jauno Filometorio vainikavimo iškilmes jis buvo pasiuntęs savo atstovą Apolonių, o paskui šito patariamąs ėjo kariauti prieš Filometorį. Filometorio motinai Kleopatrai mirus 171 m. jos sūnaus globėjai Euleus ir Lennus reikalavo iš Antioko atiduoti Celesyriją, kuri buvo pažadėta Kleopatrai kaip kraitis; į tuos reikalavimus An-

tiokas atsakė Palestinos paėmimu. — (24) *Į visako pertekusius*. Ebr. t.: netikėtai. Tas žodis ebr. t. priklauso dar 23 e. *Ir turtingiausius miestus*. Ebr. t.: į derlingiausius vieno krašto vietas, t. y. į Jūdėją. — *Darys, ko nedarė...* Antiokas, atėjęs į Jūdėją, įžengė su dideliu iškilmingumu į Jeruzalę (2 Mak. 4, 22). Prie tos progos jis rasi davė žydams nemaža dovanų, kad padarytų juos sau palankesnius jo sumanytame kare prieš Aigiptą (plg. 2. Mak. 4, 21). — *Iki tam tikram laikui*: iki tinkamai prisirengs karui arba laukdamas patogesnių karui sąlygų. Iš Jeruzalės Antiokas grįžo į Antiokią (2 Mak. 4, 22, 23; 7, 10). — (25) *Po to...* Sugrižęs Antiokas renka kariuomenę ir rengiasi pulti Aigiptą (2 Mak. 5, 1); bet ir Aigipte buvo rengiamasi pasipriešinti. — *Bus daroma samokslų*. Ptolemiejus Filometoris turėjo didelę kariuomenę, bet ją susilpnino savų žmonių (Ptolemiejaus Makrono) samokslas. — (26) *Jo kariuomenė bus...* Aigiptiečiai buvo smarkiai sumušti tarp Kasijos kalno ir Peluzijos. Pats Filometoris pateko nelaisvėn. Antio-

tur: et cadent interfecti plurimi.
²⁷ Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, et ad mensam unam mendacium loquentur, et non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus. ²⁸ Et revertetur in terram suam cum opibus multis: et cor eius adversum testamentum sanctum, et faciet, et revertetur in terram suam.
²⁹ Statuto tempore revertetur, et veniet ad Austrum: et non erit priori simile novissimum. ³⁰ Et venient super eum Trieres, et Romani: et percutietur, et revertetur, et indignabitur contra testamentum sanctuarii, et faciet: reverteturque et cogitabit adversum eos, qui dereliquerunt

lėta: žus labai daug užmuštų.
²⁷ Abiejų karalių sumanymas bus daryti pikta ir prie vieno stalo jie kalbės melą, bet neturės pasisekimo, nes galas dar atidėtas kitam laikui.²⁸ Taip anas grįš į savo šalį su daugybe lobio; jo sumanymai bus prieš šventąją sadorą, ir jis juos įvykins, o po to grįš į savo šalį.²⁹ Paskirtu metu jis vėl grįš ir ateis į pietus, bet šis žygis nebus panašus į pirmąjį žygį.³⁰ Prieš jį ateis laivai ir romėnai; jis bus sumuštas ir gaus grįžti; jis bus įniršęs prieš šventąją sadorą ir parodys savo įniršimą; po to jis vėl sugrįš ir turės sumanymų dėl tų, kurie

kas liepė tuojuo sustabdyti kovą, pats visur davinėjo įsakymus nebelieti daugiau kraujo, nes jis esąs jauno Aigipto karaliaus dėdė ir globėjas, ne priešas. Taip jis išigijo aigiptiečių palankumą. Be to, jis pasiūlė Filometoriui net pagalbą prieš jo jaunesnįjį brolį Ptolemiejų VII Fiskoną, kurs draug su savo seserimi Kleopatra, sukėlė prieš vyresnįjį brolį maištą, buvo įsigalėję Aleksandrijoje. Taip Antiokas su nedidelėmis jėgomis galėjo kurį laiką pasiekti toliausias Aigipto vietas ir plėšikauti. — (27) *Abiejų karalių.* Ptolemiejus Filometoris netikėjo savo dėdės žodžiams, nes gerai suprato tikrus jo norus pasisavinti visą Aigiptą, todėl jie melavo vienas kitam. Filometoris negalėjo veikiai nusikratyti Antioko, tasai gi negalėjo įvykinti savo sumanymų dėl Aigipto likimo. — (28) *Grįš į savo šalį.* Apgultos Aleksandrijos Antiokas paimti neįstengė ir grįžo į Syriją. Jį buvo pasiekęs gandas apie sukilimą Jeruzalėje (2 Mak. 5, 11-17), tai jis grįždamas per Palestiną apiplėšė Jeruzalės bažnyčią (1 Mak. 1, 20...). — (29) *Bet šis žygis...* 169 m. Antiokas vėl ėjo su kariuomene į Aigiptą neva Filometorio teisių ginti, nes šio brolis Fiskonas dabar valdė visą Aigiptą. Antiokas turėjo dabar didelį laivyną ir laimėjo jūros kovą

prie Peluzijos, trumpu laiku paėmė Memfį, čia paliko Filometorį ir apgulė Aleksandriją, kurioje buvo užsidares Fiskonas, bet paimti jos nepavyko. Kodėl nepavyko, paaiškinama 30 e. — (30) *Prieš jį ateis...* Anot ebr. t.: jį užpuls kitiečių laivai. Kitthim vadinosi visų pirma kipriečiai, bet taip pat visos Tarpžemės jūros krantai ir salų gyventojai. Gal čia turėta omenyje Romos senato suteikta pagalba, kurios aleksandrijiečiai buvo prašę, nors Romos pasiuntiniai tikriausiai atvyko tik vėliau (vz. 43. 44. eil.). Žinia, kad Antiokas buvo priverstas pasitraukti nuo Aleksandrijos, pasiekė žydus, kaipo klaidingas gandas apie Antioko mirtį. Tuojuo Jeruzalėje Jazonas padarė sumišimą (2 Mak. 5, 5). Antiokasi pamanė, kad žydai pasinaudodami jo nepasisekimu, nori stoti Ptolemiejų pusėn (2 Mak. 5, 11). Jis palikęs savo valdžioje Aigipto tvirtovę Peluziją atvyko iš Aigipto į Jūdėją, paėmė ginklais Jeruzalę (2 Mak. 5, 11), čia padarė dideles skerdynes (1 Mak. 1, 18-25; 2 Mak. 5, 12-14), įėjo į bažnyčią (2 Mak. 5, 15), sutepė ir apiplėšė ją (1 Mak. 1, 23; 2 Mak. 5, 16) ir išvyko su 1800 talentų grobiu į Antiochiją (2 Mak. 21). — *Bus sumuštas.* Anot ebr. t.: nustos drąsos. — *Turės sumanymų...* palaikys tuos žydus, kurie

testamentum sanctuarii. ³¹ Et brachia ex eo stabunt, et pol-
luent sanctuarium fortitudinis, et
auferent iuge sacrificium: et
dabunt abominationem in de-
solationem. ³² Et impii in testa-
mentum simulabunt fraudulenter:
populus autem sciens Deum su-
um, obtinebit, et faciet. ³³ Et doc-
ti in populo docebunt plurimos:
et ruent in gladio, et in flamma,
et in captivitate, et in rapina die-
rum. ³⁴ Cumque corruerint, sub-
levabuntur auxilio parvulo: et ap-
plicabuntur eis plurimi fraudu-
lenter. ³⁵ Et de eruditis ruent, ut
conflentur, et eligantur, et deal-
bentur usque ad tempus praefi-
nitum: quia adhuc aliud tempus
erit. ³⁶ Et faciet iuxta voluntatem
suam rex, et elevabitur, et mag-
nificabitur adversus omnem de-
um: et adversus Deum deorum
loquetur magnifica, et dirigetur,
donec compleatur iracundia: per-
petrata quippe est definitio. ³⁷ Et

pametė šventąją sandorą. ³¹ Iš
jo iškils pečiai ir suteps stipry-
bės šventyklą; jie panaikins nuo
latinę auką ir pastatys sunaikini-
mo nuobodą. ³² Sandorai nusi-
kalte bedieviai veidmainiaus ir
elgsis apgaulingai, tauta gi pa-
žįstanti savo Dievą bus išsver-
minga ir elgsis drąsiai. ³³ Mokytie-
ji tautoje pamokins labai daugelį;
jie žus kalaviju, liepsnoje, nelais-
vėje ir tų dienų plėšimuose. ³⁴ Par-
puolę jie bus pakelti mažos pa-
galbos, ir daugelis prisidės prie
jų apgaulingai. ³⁵ Ir iš mokytojų
kai kurie sukniubs, kad jie pe-
reitų per ugnį, būtų išrinkti ir
išbaltinti iki paskirtam metui, nes
dar bus kitas metas. ³⁶ Karalius
darys, kaip jis norės, kelsis pui-
kybėn ir didžiuosis prieš kiek-
vieną dievą; ir prieš dievų Die-
vą jis kalbės išdidžių dalykų ir
turės pasisekimo, iki rūstybės bus
pilna; nes kas nutarta, bus įvy-
kinta. ³⁷ Jis nežiūrės savo tėvų

buvo pradėję nutolti nuo savo tiky-
bos. Plg. 2 Mak. 4, 47–50. — (31) *Iš
jo iškils pečiai...*: ateis Antioko siun-
čiama kariuomenė. — Šita eil. liečia
168 m. persekiojimą, apie kurį pla-
čiau kalbama 1 Mak. 1, 57–63; 2 Mak.
6, 2–11. Kai kurie aiškintojai jį laiko
vėlesnių laikų priedu. (32) *Sando-
rai nusikalte...* Anot ebr. t.: iš tų, kurie
nusikalsta sandorai, t. y. iš pametu-
sių Dievo įstatymą žydų jis stengsis
viltaviliavimais padaryti pagonis. — An-
tiokas stengėsi platinti pagonystę tarp
bedievių žydų viliojančiais pažadais.
Jo pastangos turėjo nemažą pasise-
kimo (1 Mak. 1, 55; 2, 18); bet žydu
dauguma nepasidavė jokiems gundy-
mams ir pasiliko ištikima Dievui. —
(33) *Mokytieji*: ištikimį Dievui, pa-
rualdesnieji. Uolesniųjų tarpe atsirado
gana vyrų, kurie žodžiu ir pavyzdžiu
mokino tautos daugumą jų religiji-
nių pareigų, nors ne vienas iš jų teko
dėlto skaudžiai nukentėti ir mirti
(plg. 1 Mak. 1, 32. 34. 39... 2 Mak. 5,
13... 6. 9... 7, 1., — (34, 35) *Mažos pa-*

galbos: Makabiejų 178 m. ir vėliau.
Ta pagalba maža ir išvadavimas ne-
didelis palyginus su tuo išvadavimu
ir garbe, kurią suteiks pats Dievas.
(Vz. 12 persk.) nutremdamas visus
priešus. Kadangi prislėgtai tautai
šita kad ir maža pagalba suteikiama
šiek tiek vilties, tai daugelis dedasi
prie persekiojamųjų tikėdamies toli-
mesnių laimėjimų, bet greitai jie eina
vėl priešų pusėn arba patys stato kil-
pas pamaldiesiems (vz. 1 Mak. 6,
21... 7, 6; 9, 23; 2 Mak. 14, 3... Ko-
dėl Dievas leidžia tokiuos persekio-
jimus, paaiškinama 35 eil. — *Kitas
metas*: kuriame Dievas suteiks pilną
laimėjimą ir kurį jis pats vienas žino.
— 34 ir 35 eil. kai kurie aiškintojai
laiko vėlesnių laikų priedu. — (36)
Prieš kiekvieną dievą: prieš tikrąjį
Dievą ir prieš netikrus dievus. — *Iki
rūstybės*: Dievo rūstybe prieš jo tau-
tą. Plg. 2 Mak. 6, 12–17; 7, 32. —
Bus įvykinta. Ta nelaimė yra Dievo
skirta ir tikrai ateis; joki žmogaus
galia jos nesulaikys. — (37) *Jis ne-*

Deum patrum suorum non reputabit: et erit in concupiscentiis faminarum, nec quemquam deorum curabit: quia adversum universa consurget. ³⁸ Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: et Deum, quem ignoraverunt patres eius, colet auro, et argento, et lapide pretioso, rebusque pretiosis. ³⁹ Et faciet ut muniat Maozim cum Deo alieno, quem cognovit, et multiplicabit gloriam, et dabit eis potestatem in multis, et terram dividet gratuito.

⁴⁰ Et in tempore praefinito praeliabitur adversus eum rex Austri, et quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus, et in equitibus, et in classe magna, et ingreditur terras. et conteret, et pertransiet. ⁴¹ Et introibit in terram gloriosam, et multae corruent: hae autem solae salvabuntur de manu eius, Edom, et Moab, et principium filiorum Ammon. ⁴² Et mittet ma-

Dievo, geiduliaus moterų ir nesirūpins nė vienu dievu, nes jis sukils prieš visa. ³⁸ Užuo to gi jis garbins Maozimo dievą ir dievui, kurio nežinojo jo tėvai, tar-naus auksu, sidabru, brangiais akmenimis ir brangiais dalykais. ³⁹ Jis stengsis sustiprinti Maozimą svetimu dievu, kurį pažino, ir daugins jo garbę, suteiks jo šalininkams daug valdžios ir padalins žemę be atlyginimo.

⁴⁰ Paskirtu metu prieš jį kovos pietų karalius, ir kaip audra ateis prieš aną šiaurės karalius su kariškais vežimais, su raiteliais ir su dideliu laivynu; jis įpuls į žemes, sunaikins ir pereis per jas. ⁴¹ Jis įeis į garbingąją šalį ir daug šalių bus nugalėta; tik šitos vienos išsigelbės iš jo rankos: Edomas ir Moabas ir Ammono sūnų pirmieji. ⁴² Jis išties savo ranką į šalis, ir Aigipto žemę

žiūrės... Ebr. t. paprastai kitaip verčiamas: jis nežiūrės nei savo tėvų dievų, nei tos (dievybės), kuri yra moterų pamėgimas (Syrijoje labai gerbiamo Tammuzo-Adonio, kurio mirtį apraudodavo moterys), nei bet kurios kitos dievybės. — (38) *Maozimo dievą*, t. y. tvirtovių dievą. Gal čia turėta omenyje Jupiter Capitolinus, kuriam Antiokas pradėjo statyti Antiokijoje labai brangius rūmus (Livius 41, 20). Nuo jo Antiokas rasi neskyrę Jupiterio Olimpįaus, kuriam jis pastatydino Atėnuose puikią šventyklą (2 Mak. 6, 2). Anot to paties Livijaus (42, 6) Antiokas nusiuntęs, kaip auką Romon auksinių indų 500 svarų vertės. — (39) *Jis stengsis...* Šitos eil. prasmė gana neaiški. Ebr. t. galima išversti taip: „ir jis daro tvirtovių igulas iš svetimo dievo žmonijai t. y. iš jo šalininkų, arba: jis stato igulų žmonėms tvirtovių su svetimu dievu, t. y. su Jupiterio paveikslu ir kultu. — „[Dovidio miesta“ Antiokas buvo

atsiuntęs pagonių kolonistų igulą (1 Mak. 1, 33-40). Tiems kolonistams buvo suteikta įvairių lengvatų. — *Be atlyginimo* Ebr. t.: už atlyginimą.

(40) *Paskirtu metu...* Ebr. t.: pa-baigos metu. Kai kurie aiškintojai čia mato trumpą pakartojimą to, kas aukščiau pasakyta, tik su šio kiais to-kiais papildymais. Bet galimas ir ki-toks aiškinimas. Pasitraukus iš Ai-gipto Antiokui, karalius Filometoris susitaikė su savo broliu Fiskonu ir buvo priimtas į Aleksandriją; po to viešpatavo Aigiptui abu broliu draug su jų seserimi Kleopatra. Gavęs apie tai žinią Antiokas labai įpyko, pradėjo rengtis naujam karui prieš Ai-giptą, tuojau pasiuntė laivyną į Kip-rą ir pats ėjo su didele kariuomene sausumos keliu. — (41) *Jis įeis...* Iš Celesyrijos Antioko kelias ėjo per *garbingąją šalį* Palestina, kurios gy-ventojai turėjo, be abejo, labai daug nukentėti; nepaliesti liko seni žydų priešai Edomas, Moabas ir Amonas,

num suam in terras: et Terra Aegypti non effugiet. ⁴³ Et dominabitur thesaurorum auri, et argenti, et in omnibus pretiosis Aegypti: per Libyam quoque, et Aethiopiam transibit. ⁴⁴ Et fama turbabit eum ab Oriente et ab Aquilone: et veniet in multitudine magna ut conterat et interficiat plurimos. ⁴⁵ Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum et sanctum: et veniet usque ad summitatem eius, et nemo auxiliabitur ei.

Caput XII. ¹ In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: et veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis

neištruks. ⁴³ Jam teks aukso ir sidabro turtai ir visos Aigipto brangenybės; jis pereis taip pat per Lybiją ir Aitiopiją. ⁴⁴ Bet gandas iš rytų ir iš šiaurės nugąsdins jį; jis ateis su nedidele daugybe sunaikinti ir užmušti daugelio. ⁴⁵ Jis pastatys savo padangtę ir savo rūmą tarp jūrų, garbingajame ir šventajame kalne, eis iki jo viršūnei ir niekas nepadės jam.

12 perskyrimas. ¹ Anuo gi metu kelsis didis kunigaikštis Mikolas, kurs užstoja tavo tautos sūnus, nes ateis laikas, kokio nebuvo nuo to meto, kai tautos pradėjo būti, iki anam laikui. Anuo metu tavo tauta bus išgelbėta,

nes Antioko kariuomenė žygiavo šiaupus Jordano. — (42. 43) *Jis išties...* Antiokas vėl paims Aigiptą iki Memfiui, prisiplėš daug turtų ir sustiprins savo kariuomenę lybijiečiais ir aitiopiečiais. — *Jis pereis taip pat per Lybiją.* Anot ebr. t.: lybijiečiai ir aitiopiečiai bus tarp jį lydinčiųjų, arba eis jo žingsniais. — (44) *Bet gandas...* Antiokas jau laikė save viso Aigipto valdovu, bet jam vėl pasipriešino Aleksandrija, paskutinė dviejų brolių prieglauda. Ir Aleksandrija nebūtų galėjusi ilgiau priešintis, jei nebūtų susilaukusi pagalbos. Jau antrojo Antioko užpuolimo metu aleksandrijiečiai prašė Romą gelbėti juos. Romos senatas buvo išsiuntęs savo pasiuntinius su Popilijumi Lenu (C. Popilius Laenas), tačiau pasiuntiniai galėjo atvykti į Aigiptą tik po kovos prie Pidnos (22 birž. 168 m.). Atvykęs pagaliau į Aigiptą Lenas susitiko su Antioku netoli Aleksandrijos ir senato vardu pareikalavo iš Antioko pasitraukti iš Aigipto. Kai Antiokas atsakė norįs tuo reikalu pasitarti su savimiškiais, Lenas lazda užbrėžęs aplink Antioką skritį ir pareikalavęs duoti

galutiną atsakymą pirma, negu išeis iš skrities. Antiokas nusileido ir pasitraukė iš Aigipto sulig Romos senato reikavimu. Vargu jis būtų tai taip greitai padaręs, jei tuo pačiu metu nebūtų gavęs žinių apie Persijaus sukelta maištą. Grįžtančio Antioko įtūžimą vėl turėjo pajusti Palestina, per kurią ėjo (plg. 2 Mak. 7). — (45) *Savo rūmą:* savo karališkų rūmų padangtę. — *Tarp jūrų:* tarp Mirties ir Tarpžemės jūros. Eidamas pro Jeruzalę Antiokas sustojo ties ja ir įsakė bjauriausiai išniekinti ir sutepti šventyklą. — *Eis iki...* Daugelis aiškintojų supranta šituos žodžius apie Antioko galą (žuvimą), kurs jam buvo neišvengiamas. Kiti tačiau aiškina apie liūdną šventojo kalno ir bažnyčios likimą, kurs Dievo nutarimu buvo dabar neišvengiamas.

(12, 1) *Anuo gi metu:* didžiausio Dievo išrinktosios tautos pažeminimo metu pakils jos ypatingas globėjas arkangelas Mikolas ir jam padedant žus ne visa tauta: tie, kurie yra įrašyti į gyvenimo knygą, bus išgelbėti. — *Ateis laikas.* Ebr. t.: ateis priešpaudos laikas.

qui inventus fuerit scriptus in libro.

² Et multi de his, qui dormiunt in terrae pulvere, evigilabunt: alii in vitam aeternam, et alii in opprobrium ut videant semper.

³ Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.

⁴ Tu autem Daniel claude sermones, et signa librum usque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, et multiplex erit scientia.

⁵ Et vidi ego Daniel, et ecce quasi duo alii stabant: unus hinc super ripam fluminis, et alius inde ex altera ripa fluminis. ⁶ Et dixi viro, qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: Usquequo finis horum mirabilium? ⁷ Et audiui virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum elevasset dexteram et sinistram suam in caelum, et iurasset per viventem in aeternum, quia in tempus,

kiekvienas, kurs bus rastas įrašytas į knygą.

² Daugelis tu, kurie miega žemės dulkėse, pabus, vieni amžinam gyvenimui, kiti sugėdinimui, kad matytų jį visuomet.

³ Mokytieji žibės kaip tvirtumos spindėjimas, ir kurie mokina daugelį teisybės kaip žvaigždės per amžių amžius.

⁴ Tu gi, Daniėli, užrakink žodžius ir padėk antspaudą ant knygos iki paskirtam laikui; daugelis ją tyrinės, ir žinojimas padaugės.

⁵ Aš, Daniėlis, žiūrėjau, ir štai stovėjo kitu du vyrų, vienas šiapus upės krante ir kitas anapus kitame upės krante. ⁶ Tuomet aš tariau vyrui, apsivilkusiam drobiniais, kurs stovėjo ant upės vandenų: kada gi bus šitų stebėtinų dalykų galas? ⁷ Ir aš girdėjau vyrą, vilkintį drobiniais, kurs stovėjo ant upės vandenų, kaip jis pakėlęs savo dešinę ir kairę į dangų prisiekė gyvuojų per amžius, jog tai tėsis vieną

(2) *Daugelis tu...* Šitoje eil. kalbama apie mirusiųjų atsikėlimą. Panašus mokslas paliestas ir prirengtas jau Jobo 19, 25-27; Iz. 26, 19; Ez. 37 ir tam tikra dalimi Atk. 32, 39; 1 Kar. 2, 6. — Dabartinį ebr. t. kai kurie aiškintojai supranta šiaip: *Daugelis tu, kurie miega*, t. y. kurie nieko neveikia, *žemės dulkėse*, t. y. skaudžiai varginamoje Jūdėjos šalyje, *pabus*, t. y. pasidarys veiklūs; vieni stos už Dievo įstatymą (vz. 1 Mak. 2, 42-48; 2 Mak. 8, 1-5) ir dėlto bus verti amžino gyvenimo, amžino gyriaus (vz. 1 Mak. 2, 51) ir laimės amžinąjį užmokesnį; kiti gi stos Dievo neprietelių pusėn (vz. 1 Mak. 2, 16. 44. 48) ir dėlto jiems teks amžinas paniekinimas. — (3) *Mokytieji*: pamaldieji. Amžiną užmokesnį gaus dievobaimingieji ir ypač tie, kurie ža-

dina dievobaimingumą kituose. Plg. Išm. 3, 7.

(4) *Užrakink žodžius*: saugok rūpestingai žodžius (plg. 8, 26), t. y. duotąsias pranašystes. — *Iki paskirtam laikui*. Ebr. t.: iki pabaigos metui, t. y. iki tam laikui, kuriame visa tai bus įvykinta, kad tuomet įsitikintų, jog visa tai buvo iš anksto paskelbta, ir taip įvyko, kaip buvo paskelbta. Plg. Iz. 34, 16.

(5) *Kitu du vyrų*. Regėjimas baigiamas pasirodymu dar dviejų angelų, stovėjusių upės (anot 10, 4 Tigrio) krantuose. Kas tie angelai buvo, nepasakoma. Jie turi būti liudytojai žodžių, kuriuos pasakys tas angelas, kurs kalbėjosi su Daniėliu. — (6) *Vyrui*: angelui, kurs jau paminėtas aukščiau 10, 5. — (7) *Pakėlęs savo dešinę ir...* Rankos aukštyn pakėlimas buvo

et tempora, et dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa haec. ⁸ Et ego audivi, et non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post haec? ⁹ Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones usque ad praefinitum tempus. ¹⁰ Eligentur, et dealbabuntur, et quasi ignis probabuntur multi: et impie agent impii, neque intelligent omnes impii, porro docti intelligent. ¹¹ Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. ¹² Beatus, qui expectat, et pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque. ¹³ Tu autem vade ad praefinitum: et requiesces, et stabis in sorte tua in finem dierum.

Hucusque Daniele in Hebraeo Volumine legimus. Quae sequuntur usque ad finem libri, de Theodotio nis editione translata sunt.

laiką, du laiku ir pusę laiko. Kai šventosios tautos galios išsklaidymas bus pilnai įvykęs, visa tai bus įvykinta. ⁸ Aš tai girdėjau, bet nesupratau. Aš tariau: Mano Viešpatie, kas bus paskui? ⁹ Jis atsakė: Eik, Daniėli, nes tie žodžiai yra užrakinti ir užantspauduoti iki paskirtam laikui. ¹⁰ Daug bus išrinkta ir išbaltinta ir kaip ugnyje išmėginta, o bedieviai elgsis bedieviškai, ir visi bedieviai to nesupras, tačiau mokytieji supras. ¹¹ Nuo to meto, kai bus atimta nuolatinė auka ir bus pastatyta sunaikinimo nuoboda, yra tūkstantis du šimtu devyniosdešimtys dienų. ¹² Palaimintas, kas laukia ir sulaukia tūkstančio trijų šimtų trijų dešimtų penkių dienų pabaigą. ¹³ Tu gi eik iki paskutiniam galui; tu išsėsi ir atsišiosi savo likime dienų pabaigoje.

Iki čia skaitėme Daniėlį ebraiškai originale. Kas toliau iki knygos galui, išversta iš Teodotijono leidinio.

ženklas, kad angelas šaukia Dievą savo žodžių tikrumo liudytoju, kitaip sakant, prisiekia Dievu. Bet kam angelas pakėlė abi rankas? Gal didesniai iškilmingumui, bet gal draug abiejų rankų pakėlimu jis maldauja Dievą. — *Vieną laiką...* Kadangi Daniėlis sakosi šių žodžių nesupratęs, tai aiškintojai mano, kad čia minimas „laikas“ negali būti lygus vieneriems metams. Tačiau kiti labiau žiūrėdami ebr. t. angelo žodžius: *vieną laiką, du laiku ir pusę laiko* supranta apie trejus su puse metus, kurie praslinko nuo bažnyčios sutepimo 25 kislev mėnesio dieną 168 m. iki Antioko mirčiai 164 m. — *Kai šventosios...* Nevisai aiškus ebr. t. kai kurių verčiamas šiaip: kai šventosios tautos rankos, t. y. jėgos laužymui ateis galas. — Žydu jėga laužė Antiokas; tam laužymui ateis galas, kai pats Antiokas nustos galios. — (8) *Kas bus paskui?* Ebr. t.: koks

bus viso to galas? t. y. kurs anų stebėtinų dalykų bus paskučiausias? — (9) *Eik, Daniėli...* Angelas atsako Daniėliui, kad jis turi pasitenkinti čiotu paaiškinimu. — *Iki paskirtam metui.* Ebr. t.: iki pabaigos metui. — (10) *Mokytieji:* pamaldieji. Iš paskelbtų vargų ir priespaudos vieni išeis apvalyti, kiti dar labiau sukietėję savo piktume. — (11) *Tūkstantis...* Tas 1290 dienų nuo kasdienės aukos panaikinimo ir sunaikinimo nuobodos pastatymo (1 Mak. 1, 37, 25 kislev 178) sudaro trejus ir pusę metų, tikriausiai tokį pat laikotarpį, koks minimas auk. 7 e., todėl ir jų pabaiga turi supulti su Antioko galu (164 m.). — (12) *Tūkstančio...* Palaimintu vadinamas tas, kurs išgyvens ne tik 1290 d., bet dar 45 dienas viršaus. Gal tiek dienų tęsėsi Antioko liga, dėl kurios jis mirė. — (13) *Tu gi eik...* Anot šv. Efrema aiškinimo čia angelas pasako pra-

A. Susanos išgelbėjimas.

Caput XIII. ¹ Et erat vir habitans in Babylone, et nomen eius Ioakim: ² Et accepit uxorem nomine Susannam, filiam Helciae pulchram nimis, et timentem Deum: ³ parentes enim illius, cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi. ⁴ Erat autem Ioakim dives valde, et erat ei pomarium vicinum domui suae: et ad ipsum confluebant Iudaei, eo quod esset honorabilior omnium. ⁵ Et constituti sunt de populo duo senes iudices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone a senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum. ⁶ Isti frequentabant domum Ioakim, et veniebant ad eos omnes, qui habebant iudicia. ⁷ Cum autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, et deambulabat in pomario viri sui. ⁸ Et videbant eam senes quotidie ingredientem, et deambulantem: et exarserunt in

13 perskyrimas. ¹ Babilone gyveno vienas vyras vardu Joakimas. ² Žmoną jis buvo vedęs vardu Susaną, Helkijo dukterį, labai gražią ir Dievo bijančią, ³ nes jos gimdytojai, būdami teisūs, buvo išauklėję savo dukterį pagal Mozės įstatymą. ⁴ Joakimas buvo labai turtingas ir turėjo sodą šalia savo namų; pas jį susiedavo žydai, nes jis buvo visų garbingiausias. ⁵ Anais metais buvo pastatyta du seniai iš tautos teisėjais, kaip anie, apie kuriuos Viešpats yra pasakęs: Neteisybė Babilone išejo iš vyresniųjų, iš teisėjų, kurie rodėsi valdą tautą. ⁶ Šitie lankėsi Joakimo namuose, o pas juos ateidavo visi, kurie turėdavo bylų. ⁷ Kai žmonės apie vidudienį išeidavo, Susana įeidavo ir vaikščiodavo savo vyro sode. ⁸ Seniai matė ją kasdien įeinančią ir vaikščiojančią, ir užsidedę geisti jos;

našui Daniėliui, kad jis miršias anksčiau, negu paskelbtoji pranašystė palies Izraėlį; bet kai pamaldieji kelsis iš numirusių, ir jis atsikels jam skirtam laikui pabaigos metu, kad dalyvautų pabaigos meto išganyne.

Iki čia... Šv. Jeronimo pastaba apie tekstą, kuriuo jis naudojosi.

13. 1-64. Dora Joakimo žmona Susana pasipriešina ją gundantiems seniams (1-27); jų apkaltinta svetimoteryste pasmerkiama mirti (28-43), bet išgelbėima nuo mirties Daniėlio, kurs įrodo jos nekaltumą (44-64).

(13,1) *Joakimas*. Kada Joakimas buvo atvestas į Babiloną, neaišku. Gal tuo pačiu metu kaip ir Daniėlis, gal draug su karaliumi Jekoniju (4 Kar. 24, 14). Joakimas paklusnus duotam pranašo Jeremijo (29, 5) pa-

tarimui buvo įsigijęs Babilone namus su sodu. — (2) *Susana*. Ebr. ž. *šušan* reiškia leliją. Tokio vardo Susana buvo tikrai verta dėl savo dorumo. — *Dievo bijančia*: kuri ištikimai laikėsi Dievo įstatymo. — (5) *Teisėjais*. Jie gal buvo karaliaus paskirti kaip Jūdėjoje Godolijas, Babelės karaliui buvo svarbu, kad jo pavergtos tautos mokėtų visus mokesčius, primesti gi žydams babiloniečių papročius jis nesirūpino. — *Neteisybė...* Čia gal turime išlaikytus kurio nors nežinomo pranašo žodžius, taip kaip šv. Povilas yra palikęs žmonijos atminčiai evangelijon neįrašytus kelis Viešpaties žodžius, Apd. 20, 35. — (8) *Kasdien*. Seniai pasilikdavo pas Joakimą pasitarti ar draugiškai pasikalbėti ir taip matydavo Susaną kasdien. — (9) *Kad nebematytų dan-*

concupiscentiam eius: ⁹ et everterunt sensum suum, et declinaverunt oculos suos ut non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. ¹⁰ Erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum: ¹¹ erubescabant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea: ¹² et observabant quotidie sollicitius videre eam. Dixitque alter ad alterum: ¹³ Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt a se. ¹⁴ Cumque revertissent, venerunt in unum: et sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: et tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam. ¹⁵ Factum est autem, cum observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri et nudius tertius, cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomario: aestus quippe erat: ¹⁶ et non erat ibi quisquam, praeter duos senes absconditos, et contemplantes eam. ¹⁷ Dixit ergo puellis: Afferite mihi oleum, et smigmata, et ostia pomarii claudite, ut laver. ¹⁸ Et fecerunt sicut praeceperat: clausuruntque ostia pomarii, et egressae sunt per posticum ut afferrent quae iusserat nesciebantque senes intus esse absconditos. ¹⁹ Cum autem egressae essent puellae, surrexerunt duo senes, et accurrerunt ad eam, et dixerunt: ²⁰ Ecce ostia pomarii clau-

⁹ jie iškraipė savo jausmus ir nu-
grėžė savo akis, kad nebematytų
dangaus ir nebeatsimintų teisin-
gų teismų. ¹⁰ Taigi abudu buvo
pažeisti jos meilės, bet vienas
kitam nesakė savo skausmo, ¹¹ nes
gėdėsi pasisakyti vienas kitam
savo geidulį, kad norėjo turėti su
ja kūniškų santykių. ¹² Taip jie
kasdien labai rūpestingai tykojo
pamatyti ją. Kartą vienas kitam
tarė: ¹³ Eikime namon, nes jau
metas pusryčiauti, ir išėję jie at-
siskyrė vienas nuo kito, ¹⁴ bet
tuojau sugrįžo ir vėl susitiko.
Klausdamies vienas kitą priežas-
ties prisipažino prie savo geidu-
lio ir tuomet bendrai nustatė lai-
ką, kada jie galėtų rasti ją vieną.
¹⁵ Jiems laukiant tinkamos dienos
atsitiko, kad Susana savo įpročiu
įėjo tik su dviem mergaitėm ir
norėjo išsimaudyti sode, nes bu-
vo karšta. ¹⁶ Daugiau ten nebu-
vo nieko be dviejų senių, kurie
buvo pasislėpę ir žiūrėjo į ją.
¹⁷ Ji tarė mergaitėms: Atneškite
man aliejaus ir kvėpalų ir užra-
kinkite sodo vartus, kad aš ga-
lėčiau išsimaudyti. ¹⁸ Tos padarė,
kaip ji buvo liepusi: užrakino
sodo vartus ir išėjo pro užpaka-
lines duris atnešti, ką ji buvo
liepusi; jos nežinojo, kad seniai
buvo pasislėpę viduje. ¹⁹ Mergai-
tėms išėjus abudu seniai atsikė-
lė, pribėgo prie jos ir tarė: ²⁰ Štai
sodo vartai užrakinti, niekas mū-
sų nemato, o mes labai geidžia-

gaus... Jei jie būtų pakėlę savo akis
į dangų, t. y. jei būtų maldavę Die-
vo pagalbos ir atsiminę jo įsaky-
mus bei bausmes, jie būtų nugalėję
pagundą; bet jie patys pasidavė pa-
gundai. — (11) *Nes gėdėsi...* LXX ver-
time 11-22 eil. pasakojimas išreikštas

žymiai trumpiau. — (22) *Tai bus man
mirtis*: jei aš sutiksiu, tai atneš man
mano sielos mirtį (Jieron.). — (23)
Bet geriau man... Susana labiau bran-
giua savo nekaltumą, kaip gerą vardą
ir gyvybę todėl ji pradeda šaukti.
Susanos šauksmu senių buvimas sode

sa sunt, et nemo nos videt, et nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, et commiscere nobiscum. ²¹ quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum iuvenis, et ob hanc causam emiseris puellas a te. ²² Ingemuit Susanna, et ait: Angustiae sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. ²³ Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. ²⁴ Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem et senes adversus eam. ²⁵ Et cucurrit unus ad ostia pomarii, et aperuit. ²⁶ Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum ut viderent quidnam esset. ²⁷ Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer: quia numquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Susanna.

Et facta est dies crastina. ²⁸ Cumque venisset populus ad loakim virum eius, venerunt et duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam ut interficerent eam. ²⁹ Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciae uxorem Joakim. Et statim miserunt. ³⁰ Et venit cum parentibus, et filiis, et universis cognatis suis. ³¹ Porro Susanna erat delicata nimis, et pulchra specie. ³² At iniqui illi ius-

me tavęs; todėl pasiduok mums ir turėk su mumis kūniškų santykių. ²¹ O jei tu nesutiksi, mes paliudysime prieš tave, kad su tavim buvo jaunikaitis, ir todėl tu išsiuntei nuo savęs mergaites. ²² Tuomet Susana sudejavo ir tarė: Esu suspausta iš visų pusių, nes jei aš tai padarysiu, tai bus man mirtis, ir jei nepadarysiu, aš neištrūksiu iš jūsų rankų. ²³ Bet geriau man be tokio darbo įpulti į jūsų rankas, kaip nusidėti Viešpaties akivaizdoje. ²⁴ Ir tuojau Susana sušuko dideliu balsu, bet taip pat seniai pradėjo šaukti prieš ją. ²⁵ Vienas gi pribėgo prie sodo vartų ir atidarė. ²⁶ Namų tarnai, išgirdę šauksmą sode, įpuolė pro užpakalines duris, kad pamatytų, kas čia darosi. ²⁷ Seniems gi pradėjus kalbėti, tarnai smarkiai paraudo, nes panašių žodžių niekuomet nebuvo ištarta apie Susaną.

Taip atėjo kita diena. ²⁸ Kai žmonės atėjo pas jos vyrą Joakimą, atėjo ir abudu vyresnieji pilni nedorų minčių prieš Susaną, kad ją nužudytų. ²⁹ Jie tarė žmonių akyse: Siųskite pašaukti Joakimo žmonos Helkijo dukters Susanos. Jie tuojau pasiuntė. ³⁰ Tuomet ji atėjo su savo tėvais, vaikais ir su visais giminėmis. ³¹ Buvo gi Susana labai glėžna ir gražios išvaizdos. ³² Bet anie nedorėliai liepė ją nugaubti (nes

turėjo visiems išeiti aikštėn. Jie ne tik nenori pasirodyti kalti, bet dar ryžtasi būti Susanos kaltintojais; todėl ir jie šaukia. — (27) *Tarnai smarkiai paraudo.* Nors praeitas Susanos gyvenimas liudijo, kad ji nekalta, bet

kaip gi tarnai galėjo drįsti netikėti tautos teisėjams? (Aug.).

(30) *Su savo tėvais...* Visi liūdi draug su Susana, nes žino jos nekalta gyvenimą. Kitaip elgiasi seniai teisėjai. — (32) *Liepė ją nugaubti.*

serunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiantur decore eius. ³³ Flebant igitur sui, et omnes qui noverant eam. ³⁴ Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius. ³⁵ Quae flens suspexit ad caelum: erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. ³⁶ Et dixerunt presbyteri: Cum deambularemus in pomario soli, ingressa est haec cum duabus puellis: et clausit ostia pomarii, et dimisit a se puellas. ³⁷ Venitque ad eam adolescens, qui erat absconditus, et concubuit cum ea. ³⁸ Porro nos cum essemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, et vidimus eos pariter commisceri. ³⁹ Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, et apertis ostiis exilivit: ⁴⁰ hanc autem cum apprehendissemus, interrogavimus, quisnam esset adolescens, et noluit indicare nobis: huius rei testes sumus. ⁴¹ Credidit eis multitudo quasi senibus et iudicibus populi, et condemnaverunt eam ad mortem. ⁴² Exclamavit autem voce magna Susanna, et dixit: Deus aeterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, ⁴³ tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: et ecce morior, cum nihil horum fecerim, quae isti ma-

ji buvo apsigaubusi), kad nors taip pasisotintų jos grožiu. ³³ Sa-
viškai gi ir visi, kurie ją pažino,
verkė. ³⁴ Dabar du vyresnieji at-
sikėlę žmonių viduryje padėjo
savo rankas ant jos galvos, ³⁵ tuo
tarpu kad ji verkdamą pažvelgė
į dangų, nes jos širdis pasitikė-
jo Viešpačiui. ³⁶ Vyresnieji kalbė-
jo: Mums vieniems vaikščiojant
sode, įėjo šita su dviem tarnai-
tėm, užrakino sodo vartus ir pa-
leido nuo savęs tarnaites. ³⁷ Tu-
omet atėjo prie jos jaunikaitis, kurs
buvo pasislėpęs, ir paleistuvavo
su ja. ³⁸ Mes būdami sodo kam-
pe ir pamatę begėdystę, bėgo-
me prie jų ir matėme, kaip juo-
du paleistuvavo. ³⁹ Ano, tiesa,
mes neįstengėme nutverti, nes
jis buvo stipresnis už mudu ir
atsidaręs vartus paspruko; ⁴⁰ nu-
tvėrė, gi šitą mes klausėme, kas
buvo jaunikaitis, bet ji nenorėjo
mums pasakyti. To dalyko mes
esame liudytojai. ⁴¹ Susirinkimas
įtikėjo jiems kaip vyresniesiems
ir tautos teisėjams ir pasmerkė
ją mirti. ⁴² Susana gi sušuko di-
deliu balsu ir tarė: Amžinasis Die-
vel! tu, kurs žinai paslėptuosius
dalykus, kurs žinai visa pirma,
negu įvyksta, ⁴³ tu žinai, kad jie
įludijo prieš mane melagingai.
Štai aš mirštu, nors aš nieko to-

Gaubtė nuimama, taip kaip reikalavo
Mozės įstatymas (Sk. 5. 18), nes sve-
timoteryste kaltinama moteris turėjo
būti vedama atidengta galva. Se-
niams tačiau ir čia rūpėjo ne įstaty-
mas. — (34) *Padėjo savo rankas...*
Liudytojai, kurie žinojo apie nusikal-
timą, turėjo taip padaryti, Kun. 24.
14. — (35) *Pasitikėjo Viešpačiui.* LXX

čia deda į Susanos lūpas maldą, ku-
rią randame žemiau 42. 43 eil. —
(41) *Susirinkusieji įtikėjo...* Pagarba
seniams teisėjams yra taip didelė,
kad minia laiko tolesnį tardymą ne-
reikalingu, gal atsimindama, kas pa-
rašyta Deuter. 19, 15. — (42) *Amži-
nasis Dieve...* Šitas iškilmingas šau-
kimas Dievo tą valandą, kai Susa-

litiose composuerunt adversum me.

⁴⁴ Exaudivit autem Dominus vocem eius. ⁴⁵ Cumque duceretur ad mortem, suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel. ⁴⁶ Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum a sanguine huius. ⁴⁷ Et conversus omnis populus ad eum, dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es? ⁴⁸ Qui cum staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israel, non iudicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel? ⁴⁹ Revertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locutis sunt adversus eam. ⁵⁰ Reversus est ergo populus cum festinatione, et dixerunt ei senes: Veni, et sede in medio nostrum, et indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis. ⁵¹ Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, et diiudicabo eos. ⁵² Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, et dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quae operaberis prius: ⁵³ iudicans iu-

kio nepadariau, ką šitie piktai prasi-
manė prieš mane.

⁴⁴ Viešpats išklaušė jos balsą, ⁴⁵ ir kai ji buvo vedama mirti, Viešpats pažadino šventąją Dvasią vieno jauno vaikino, kurs buvo vardu Daniėlis. ⁴⁶ Tas sušuko dideliu balsu: Aš nesuteptas šitos krauju. ⁴⁷ Atsigrėžus į jį visa minia tarė: Ką reiškia tie žodžiai, kuriuos tu pasakei? ⁴⁸ Jis atsistojęs jų viduryje tarė: Ar jūs esate taip paiki, Izraėlio sūnūs, kad jūs neištyrė ir nepažinę, kas tiesa, pasmerkėte Izraėlio dukterį? ⁴⁹ Grįžkite į teismo vietą, nes tie paliudijo prieš ją melagingai. ⁵⁰ Tuomet minia skubiai sugrįžo, o vyresnieji jam tarė: Eikš, sėskis mūsų tarpe ir pasakyk mums, nes Dievas tau davė senatvės pagarbą. ⁵¹ Daniėlis jiems tarė: Atskirkite juos toli vieną nuo kito, o aš iškvosiu juos. ⁵² Kai jie buvo atskirti vienas nuo kito, jis pašaukė jūdviejų vieną ir jam tarė: Pesenės piktadari, dabar išėjo aikštėn tavo nuodėmės, kurias tu anksčiau darei, ⁵³ teisdamas neteisingai, pasmerkdamas nekal-tus ir paleisdamas kaltus, nors

na jau vedama mirti, kad jis parodytų jos nekaltumą, išmintinguose teisėjuose būtų galėjęs sukelti didelio nerimo ir būtų turėjęs duoti progos dar sykį svarstyti bylą. Teisėjai čia pasirodo kurti, bet Dievas išklauso. Dievišku įkvėpimu jaunas Daniėlis sužino Susanos nekaltumą ir abiejų senių teisėjų bausių nusikaltimą.

(45) *Vieno jauno vaikino.* Ebr. ž. *na'ar* ir LXX taip pat Teodotijono *παῖδαριον* gali reikšti jaunikaitį dvidešimties metų ir daugiau. Tačiau viename syriškame vertime (Tomq iš Heraklėjos) Susanos istorijos pradžioje yra pasakyta, kad Daniėlis tuomet turėjęs 12 metų. — (50) *Eikš, sėskis...* Tautos vyresnieji, kurie buvo Susanos

byloje teisėjais iš Daniėlio išpėjimo suprato, kad jie buvo padarę ne visą, kas buvo įsakyta Mozės) įstatymu, būtent, jie nebuvo rūpestingai ištyrę liudytojų (dviejų senių teisėjų, kurie byloje dalyvavo, kaip liudytojai). Plg. Deut. 19, 18. Kadangi norint gerai teisti reikia turėti išminties ir prityrimo, kas paprastai randama tik pagyvenusiuose žmonėse, tai pats Dievas suteikė Daniėliui tą rimtumą, koks paprastai yra nebejaunų žmonių žymė. Todėl tautos vyresnieji dabar laiko Daniėlį sau lygiu ir kviečia jį sėstis su jais. — (51) *Atskirkite...*; kad jie negalėtų tarp savęs susitarti. — (53) *Viešpats sakė.* Vž. Iš 23, 7. — (54) *Mastikso medžių.* Gr. *στυγας*

dicia iniusta, innocentes opprimens, et dimittens noxios, dicente Domino: Innocentem et iustum non interficies. ⁵⁴ Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino. ⁵⁵ Dixit autem Daniel: Recte mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium. ⁵⁶ Et, amoto eo, iussit venire alium, et dixit ei: Semen Chanaan, et non Iuda, species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum: ⁵⁷ sic faciebatis filiabus Israel, et illae timentes loquebantur vobis: sed filia Iuda non sustinuit iniquitatem vestram. ⁵⁸ Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderit eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino. ⁵⁹ Dixit autem ei Daniel: Recte mentitus es et tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium, et interficiat vos. ⁶⁰ Exclamavit itaque omnis coetus voce magna, et benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se. ⁶¹ Et consurrexerunt adversus duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntque eis si-

Viešpats sakė: Nekalto ir teisaus neužmuši. ⁵⁴ Taigi dabar, jei tu tikrai matei ją, pasakyk, po kieno medžiu matei juos tarp savęs besikalbant. Tas atsakė: Po mastikso niedžiu. ⁵⁵ Daniėlis gitarė: Tinkamai pamelavai prieš savo galvą: štai Dievo angelas, gavęs iš jo nutarimą, perskels tave pusiau. ⁵⁶ Pašalinus šitą, jis liepė ateiti kitam ir jam tarė: Kanaano ainy, ne Jūdo; graži išvaizda apsvaigino tave ir geidulys iškreipė tavo širdį. ⁵⁷ Taip jūs darydavote Izraelio dukterims, ir jos bijodamos pritardavo jums, bet Jūdo duktė nepakentė jūsų nedorumo. ⁵⁸ Taigi dabar pasakyk man, po kieno medžiu sugavai juos besikalbant tarp savęs? Tas atsakė: Po kietąžuoliui ⁵⁹ Tuomet Daniėlis jam tarė: Ir tu tinkamai pamelavaip rieš savo galvą; nes Viešpaties angelas laukia laikydamas kalaviją, kad perkirstų tave pusiau ir užmuštų judu. ⁶⁰ Tuomet visas susirinkimas sušuko dideliu balsu ir šlovino Dievą, kurs gelbi pasitikinčius jį. ⁶¹ Jie pakilo prieš du vyresniusius (nes Daniėlis buvo įrodęs jų pačių burna, kad jie buvo paliudiję melagingai), ir

Lotyn. to medžio pavadinimas: pistacia lentiscus. Senovėje buvo labai branginami jo sakai, kurie ebr. vadina-si: *cori*; gal panašiai vadinosi ir pats medis. — (55) *Prieš savo galvą*: kad būtų teislingai pasmerktas. — *Dievo angelas*, Daniėlis mini angelą, nes angelai yra Dievo teismų vykintojai; senis teisėjas turi suprasti, kad jis neišvengs Dievo bausmės. — *Perskels*. Gr. *σχίζει* Gr. t. yra gražus žaidimas panašiais žodžiais: *σχίζος* ir *σχίζει*. Panaši paronomazija galėjo būti ir erb. t., jei mastikso medis vadinosi taip pat kaip ir jo

sakai *cori*, nes perskelti ar perverti ebr. yra *raca'*. — (56) *Kanaano ainy*: kadangi tu laikais Kanaano ipročių, tai tavo tėvas greičiausiai buvo Kanaanas, ne Jūdas. — (57) *Pritardavo jums*: pasiduodavo jums. — (59) *Kad perkirstų tave pusiau*. Ir čia gr. t. yra žaidimas panašiais žodžiais: *σχίζος* (medis augas Babilonijoje panašus į ažuolą ir į vinkšną) ir *σχίζει* perpjauti pjuklu. Galėjo būti panašus žaidimas žodžiais ir ebr. t. Nors nežinoma, kaip tiksliai čia ebr. žodžiai, ypač medžių pavadinimai, yra išversti graikų kalbon, bet ebr.

cut male egerant adversus proximum, ⁶² ut facerent secundum legem Moysi: et interfecerunt eos, et salvatus est sanguis innoxius in die illa. ⁶³ Helcias autem et uxor eius laudaverunt Deum pro filia sua Susanna cum loakim marito eius, et cognatis omnibus, quia non esset inventa in ea res turpis. ⁶⁴ Daniel autem factus est magnus in conspectu populi a die illa, et deinceps.

padarė jiems, kaip jie buvo darė pikta prieš artimą; ⁶² kad pasielgtų sulig Mozės įstatymu, ir užmušė juos. Taip tą dieną buvo išgelbėtas nekaltas kraujas. ⁶³ Helkijas gi ir jo žmona šlovino Dievą dėl savo dukters Susanos, kartu su jos vyru Joakimu ir su visais giminėmis, nes neatrasta joje bjauraus nusikaltimo. ⁶⁴ O Daniėlis pasidarė didis tautos akyse nuo tos dienos ir paskui.

B. Bėlio ir slibino sunaikinimas.

⁶⁵ Et rex Astyages appositus est ad patres suos, et suscepit Cyrus Perses regnum eius.

Caput, XIV. ¹ Erat autem Daniel conviva regis, et honoratus super omnes amicos eius.

² Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: et impendebantur in eo per dies singulos similae artabae duodecim, et oves quadraginta, vinique amphorae sex. ³ Rex quoque colebat eum, et ibat per singulos

⁶⁵ Karalius Astiagas buvo palaidotas su savo tėvais ir jo karalystę paėmė Kiras, Persas.

14 perskyrimas. ¹ Daniėlis valgydavo prie karaliaus stalo ir buvo gerbiamas labiau už visus jo prietelius. ² Tuo metu buvo pas babiloniečius stabas vadinas Bėliu; jam buvo sunaudojama kasdien dvylika saikų kvietienių miltų, keturios dešimtys avių ir šeši ąsočiai vyno. ³ Taip pat karalius gerbė jį ir eidavo

kalboje panašiai skambančių žodžių netaip jau sunku surasti. Pvd. jei žodžiui prinus (ilex) ataitiktų ebr. thirzah, tai bent kiek į jį panašus yra *sur*, pjauti pjuklu. — (⁶²) *Mozės įstatymų*. Veiz. Deut. 19, 18; plg. Deut. 22, 21-24.

13, 65-14, 42. Karaliaus labai gerbiamas Daniėlis nesutinka garbinti dievaitį Bėlį, įrodo, kad Bėlio kunigai jį apgaudinėja, ir gauna iš karaliaus leidimą sunaikinti Bėlį (13, 65-14, 21). Jis taip pat karaliui leidžiant užmuša didelį babiloniečių garbinamą slibiną (14, 22-26). Babiloniečiams reikalaujant Daniėlis įmetamas į liūtų duobę, čia išlieka gyvas, gauna maisto iš pranašo Abakuko ir pagaliau karaliaus išvedamas iš liūtų duobės ir pagerbiamas. (14, 27-42).

(⁶⁵) *Karalius Astiagas...* Šita

teisingai jungiama su tolesniu pasaeil. Teodotijono vertime ir kituose kojimu, iš kurio pasirodo, kad Daniėlis jau nebebuvo jaunikaitis, kaip 13, 45. Jos visai nėra LXX vertime, bet ten yra toki antraštė: Iš pranašystės Jėzaus sūnaus Habakuko iš Lėvio giminės. — Kiras nugalėjo Astiagą ir paėmė jį nelaisvėn 550 m. pirm. Kr., Daniėlis gi buvo atvestas į Babelę 605 m. Kiras nugalėtam Astiagai buvo palikęs šiek tiek valdžios, taip kad jam mirus Kiras galėjo būti liaudies laikomas ano įpėdiniu. Nuo Astiago mirties iki tam laikui, kai Kiras paėmė Babilono karalystę, pralinko daug metų. Babilone jis pradėjo viešpatauti 538 m. Daniėlį jis laikė aukštoje pagarboje.

(14, 2) *Bėlio*. Babil. Bilu buvo labiausiai garbinamas vietos gyven-tojų dievaitis. Garbino jį ir Kiras,

dies adorare eum: porro Daniel adorabat Deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel? ⁴ Qui respondens, ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viventem Deum, qui creavit caelum, et terram, et habet potestatem omnis carnis. ⁵ Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat, et bibat quotidie? ⁶ Et ait Daniel arridens: Ne erres rex. iste enim intrinsecus luteus est, et forinsecus aereus, neque comedit aliquando. ⁷ Et iratus rex vocavit sacerdotes eius, et ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini. ⁸ Si autem ostenderitis, quoniam Bel comedat haec, morietur Daniel, quia blasphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta verbum tuum. ⁹ Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis uxoribus, et parvulis, et filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel. ¹⁰ Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras: et tu rex pone escas, et vinum misce, et claude ostium, et signa annulo tuo: ¹¹ et cum ingressus fueris mane, nisi inveneris omnia comesta a Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversum nos. ¹² Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitum, et per illum ingrediebantur semper, et devorabant ea.

kasdien jo pagarbinti. Bet Daniėlis garbino savo Dievą. Kartą karalius paklausė jį: Kodėl tu negarbini Bėlio? ⁴ Jis atsakydamas jam tarė: Nes aš negarbinu rankomis padarytų statų, bet gyvąjį Dievą, kurs sutvėrė dangų ir žemę ir turi galios kiekvienam kūnui. ⁵ Tuomet karalius jam tarė: Ar tau neatrodo, kad Bėlis yra gyvas Dievas? Ar nematai, kiek jis kasdien suvalgo ir išgeria? ⁶ Daniėlis atsakė šypsodamas: Neklysk, karaliau, nes jis viduje yra molinis, o iš oro skaitvarinis; jis niekuomet nieko nėra valgęs. ⁷ Supykęs karalius pašaukė jo kunigus ir jiems tarė: Jei nepasakysite man, kas suvalgo šitą maistą, jūs turėsite mirti. ⁸ O jei įrodysite, kad tai suvalgo Bėlis, mirs Daniėlis, nes jis piktžodžiavo Bėliui. Daniėlis tarė karaliui: Tebūna, kaip tu pasakei. ⁹ Bėlio gi kunigų buvo septynios dešimtys, be pačių, mažų vaikų ir užaugusių sūnų. Kai karalius su Daniėliu atėjo į Bėlio šventyklą, ¹⁰ Bėlio kunigai tarė: Štai mes išeiname laukan; tu, karaliau, padėk valgius, atskiesk vyno, užrakink duris ir užantspauduok savo žiedu. ¹¹ O kai tu įeisi rytmetį, jei neatrasi, kad visakas Bėlio suvalgyta, mirte mirsime mes, arba Daniėlis, kurs mus apmelavo. ¹² Jie kalbėjo tai su paniekinimu, nes buvo pasidarę po stalų slaptą įėjimą, pro kurį visuomet įeidavo ir visa surydavo.

kurs kaip ir jo sūnus Kambizas anot kyliaraščių liudijimo visai neniekinęs kitų tautų dievaičių. — *Saiku*: persiškų saikų, kurių vienas buvo lygus maž daug 56 litrams. — *Asočiai*: kiekvienas apie 39 litrus. — (6) *Molinis*... Tokios medžiagos paprastai

buvo daromi dievaičių stabai. Reikalaujamas dievaičiui maistas gal buvo duodamas karaliaus įsakymu (plg. 7. 10 eil.) — (9) *Mažų vaikų ir...* Teodot. vertime tik: vaikų. — (12) *Jie kalbėjo...*: laikė niekais jiems gresiantį pavojų, tikėjosi pigiai nugalėsią Daniėlį.

¹³ Factum est igitur postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel: praecepit Daniel pueris suis, et attulerunt cinerem, et cribravit per totum templum coram rege: et egressi clausurunt ostium: et signantes annulo regis abierunt.

¹⁴ Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam, et uxores et filii eorum: et comederunt omnia, et biberunt. ¹⁵ Surrexit autem rex primo diluculo, et Daniel cum eo. ¹⁶ Et ait rex: Salvane sunt signacula, Daniel? Qui respondit: Salva, rex. ¹⁷ Statimque cum aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamavit voce magna: Magnus es Bel, et non est apud te dolus quisquam.

¹⁸ Et risit Daniel: et tenuit regem ne ingredetur intro: et dixit. Ecce pavimentum, animadvertite cuius vestigia sint haec. ¹⁹ Et dixit rex: Video vestigia virorum, et mulierum, et infantium. Et iratus est rex. ²⁰ Tunc apprehendit sacerdotes, et uxores, et filios eorum: et ostenderunt ei abscondita ostiola, per quae ingrediebantur, et consumeant quae erant super mensam. ²¹ Occidit ergo illos rex, et tradidit Bel in potestatem Danielis: qui subvertit eum, et templum eius.

²² Et erat draco magnus in loco illo, et colebant eum Babytonii. ²³ Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit Deus vivens: adora ergo eum. ²⁴ Dixitque Daniel:

¹³ Jiems išėjus karalius liepė padėti Bėliui valgių, o Daniėlis įsakė savo tarnams atnešti pele- nų, kuriuos jis pasijojo po visą šventyklą karaliaus akyse; po to jie išėjo, užrakino duris ir užant- spaudavę karaliaus žiedu nuėjo sau. ¹⁴ Nakčia savo įpročiu ku- nigai įėjo su savo pačiomis ir vaikais, visa suvalgė ir išgėrė.

¹⁵ Tik pradėjus aušti atsikėlė ka- ralius ir draug su juo Daniėlis, ¹⁶ ir karalius tarė: Ar sveiki, Da- niėli, antspaudai? Jis atsakė: Svei- ki, karaliau. ¹⁷ Tuoju kaip tik jis atidarė duris, karalius pažvel- gė į stalą ir sušuko dideliu bal- su: Didis esi Bėli, ir nėra pas- tave jokios apgaulės. ¹⁸ Bet Da- niėlis pradėjo juoktis, sulaukė ka- ralių, kad neitų į vidų, ir tarė: Štai žiūrėk į aslą ir tėmyk, keno yra šitos pėdsakos. ¹⁹ Karalius atsakė: Matau pėdsakas vyrų, ir moterų, ir vaikų. Tuomet karalius supyko. ²⁰ Jis liepė suimti kuni- gus, jų pačias ir vaikus, ir jie parodė paslėptas dureles, pro ku- rias įeidavo ir suvalgydavo, kas buvo ant stalo. ²¹ Todėl karalius liepė juos nužudyti ir atidavė Bėlį Daniėlio valdžion, kurs su- naikino jį ir jo šventyklą.

²² Anoje vietoje buvo didis slibinas, kurį babiloniečiai gar- bino. ²³ Tai karalius tarė Dani- ėliui: Štai dabar negali sakyti, kad šitas nėra gyvas Dievas; todėl pagarbink jį. ²⁴ Daniėlis atsakė:

(21) *Nužudyti.* Tikėdamies ga- lėsią ir toliau apgaudinėti, kunigai patys buvo sutikę būti nužudyti, jei apgaulė išeis aikštėn. Taip jie patys sugavo save savo pinklėmis... — *Jo šventyklą:* ne visus garsius Bėlio rū- mus, bet tik tą jų dalį, kurioje buvo

Bėlio statula ir kurioje buvo jam pa- dedama maisto.

(23) *Pagarbink jį.* Žalčiai buvo laikomi šventyklose kaip gyvybės ir žinojimo simboliai, per juos dievaičiai turėjo duoti savo atsakymus. Anot Diodoro Bėlio šventykloje ties jo

Dominum Deum meum adoro: quia ipse est Deus vivens: iste autem non est Deus vivens. ²⁵ Tu autem rex da mihi potestatem, et interficiam draconem absque gladio, et fuste. Et ait rex: Do tibi. ²⁶ Tulit ergo Daniel picem, et adipem, et pilos, et coxit pariter: fecitque massas, et dedit in os draconis, et disruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis.

²⁷ Quod cum audissent Babylo-
nii, indignati sunt vehementer:
et congregati adversum regem,
dixerunt: Iudaeus factus est rex:
Bel destruxit, draconem interfe-
cit, et sacerdotes occidit. ²⁸ Et
dixerunt cum venissent ad re-
gem: Trade nobis Danielelem,
alioquin interficiemus te, et do-
muo tuam. ²⁹ Vidit ergo rex
quod irruerent in eum vehemen-
ter: et necessitate compulsus
tradidit eis Danielelem. ³⁰ Qui
miserunt eum in lacum leonum,
et erat ibi diebus sex. ³¹ Porro
in lacu erant leones septem, et
dabantur eis duo corpora quoti-
die, et duae oves: et tunc non
data sunt eis, ut devorarent Da-
nielem.

Aš garbinu Viešpatį, savo Die-
vą, nes jis yra gyvasis Dievas,
šitas gi nėra gyvas Dievas. ²⁵ Tu
gi, karaliau, duok man galios, ir
aš užmušiu slibiną be kalavijo ir
be lazdos. Karalius tarė: Aš tau
duodu. ²⁶ Tuomet Daniėlis pa-
ėmė dervos, taukų ir šerių, išvi-
rė drauge, padarė kamuolių ir
sumetė slibinui į nasrus, ir sli-
binas persprogo. Daniėlis gi ta-
rė: Štai ką jūs garbinote.

²⁷ Tai išgirdę babiloniečiai
buvo labai smarkiai susierzinę,
ir susirinkę prieš karalių tarė:
Karalius tapo žydu: jis sunaikino
Bėlį, užmušė slibiną ir nužudė
kunigus. ²⁸ Atėję pas karalių jie sa-
kė: Išduok mums Daniėlį, kitaip
mes užmušime tave ir tavo namus.
²⁹ Karalius, matydamas, kad jie
smarkiai jį puolė, reikalo verčia-
mas atidavė jiems Daniėlį. ³⁰ Jie
gi įmetė jį į liūtų duobę, kurioje
jis pasiliko šešias dienas. ³¹ To-
je duobėje buvo septyni liūtai,
kuriems kasdien buvo duodama
du lavonu ir dvi avys; bet tuo
metu neduota jiems nieko, kad
prarytų Daniėlį.

sostu buvęs dviejų labai didelių žal-
čių atvaizdas. Žaltys pas aigiptiečius
ir penikijiečius buvo šventas gyvulys.
— (25) *Be kalavijo...* Anot Euzeb.
pagonys tikėję, kad žalčiai patys vi-
sai nemiršta, jei kas jų neužmuša.
Jei tat Daniėlis būtų užmušęs slibiną
kalaviju ar lazda, tai jis nebūtų babi-
loniečiams įrodęs, kad jų slibinas
ne Dievas. — (26) *Paėmė dervos...*
Herodotas pasakoja, kad Atėnų akro-
polyje vienas žaltys buvęs maitina-
mas tešla su medumi. Daniėlis duoda
šitam kitokio maisto, sudaryto, iš
nevirškinamų dalykų, kuri prarijęs
žaltys pastimpa.

(27) *Smarkiai susierzinę...* Babi-
loniečiai buvo linkę kelti maištus.

Čia juos įerzino ypač ta aplinkybė,
kad svetimšalis išdrįso paliesti jų
religijinius jausmus. — (29) *Atidavė
jiems Daniėlį.* Karalius nesigriebia
prievarotos, kad dar labiau neįerzintų
minios; jis tarėsi negerai padaręs
leisdamas svetimšaliui užmušti šventą
babiloniečių žaltį ir dabar laiko iš-
mintingesniu dalyku paaukoti jiems
Daniėlį. — (31) *Tuomet neduota jiems
nieko.* Kadangi anksčiau Daniėlis
išbuvo liūtų duobėje tik vieną naktį
ir liko sveikas, tai babiloniečiai ga-
lėjo manyti, kad gal tuomet liūtai
nebuvo visai alkani, ar rasi Daniė-
liui pavyko juos užžavėti. Todėl
dabar jis turi pasilikti duobėje ilgiau
ir liūtai išanksto įerzinami.

³² Erat autem Habacuc propheta in Iudaea, et ipse coxerat pulmentum, et intriverat panes in alveolo: et ibat in campum ut ferret messoribus. ³³ Dixitque Angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum. ³⁴ Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi, et lacum nescio. ³⁵ Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus, et portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui. ³⁶ Et clamavit Habacuc, dicens: Daniel serve Dei, tolle prandium, quod misit tibi Deus. ³⁷ Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, et non dereliquisti diligentes te. ³⁸ Surgensque Daniel comedit. Porro Angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo.

³⁹ Venit ergo rex die septimo ut lugeret Daniele: et venit ad lacum, et introspectit, et ecce Daniel sedens in medio leonum. ⁴⁰ Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum. ⁴¹ Porro illos, qui perditionis eius causa fuerant, intromisit in lacum, et devorati sunt in momento coram eo. ⁴² Tunc rex ait: Paveant omnes habitantes in universa terra Deum Danielis: quia

³² Jūdėjoje tuo metu gyveno pranašas Abakukas. Jis buvo išsiviręs tyrės, prisitrupinęs duonos lovelyje ir ėjo į lauką nunešti pjovėjams. ³³ Tuomet Viešpaties angelas tarė Abakukui: Nunešk valgį, kurį turi, į Babiloną Daniėliui; jis yra liūtų duobėje. ³⁴ Abakukas atsakė: Viešpatie, Babilono neesu matęs ir duobės nežinau. ³⁵ Tuomet Viešpaties angelas nutvėrė jį už viršugalvio, nešė jį už jo galvos plaukų ir pastatė jį savo dvasios greitu mu Babilone ant duobės. ³⁶ Abakukas gi šaukė sakydamas: Dievo tarne, Daniėli, imk valgį, kurį atsiuntė tau Dievas. ³⁷ O Daniėlis tarė: Tu atsiminei mane, Dieve, ir nepalikai tų, kurie myli tave. ³⁸ Po to Daniėlis atsikėlė ir valgė. Viešpaties gi angelas tuoju sugražino Abakuką į jo vietą.

³⁹ Septintą dieną karalius atėjo apraudoti Daniėlio, priėjo prie duobės ir pažvelgė į vidų; ir štai Daniėlis sėdėjo liūtų tarpe. ⁴⁰ Tuomet karalius sušuko dideliu balsu sakydamas: Didis esi, Viešpatie, Daniėlio Dieve, ir jis liepė ištraukti jį iš liūtų duobės. ⁴¹ Tuos gi, kurie norėjo pražudyti Daniėlį, jis liepė įmesti į duobę, ir jie buvo tuoju suryti jo akyse. ⁴² Tuomet karalius tarė: Tegul visi visos žemės gyventojai bijo Dani-

(32) *Pranašas Abakukas*. Žiūrint kronologijos reikia manyti, kad šičia minimas pranašas Abakukas buvo ne tas pat, kurio knyga mes turime. — (35) *Nešė jį...* Sv. Rašte randame ir daugiau paminėtų stebuklingų perkėlimų iš vienos vietos į kita. Plg. 3 Kar. 18, 12; 4 Kar. 2, 11. 16; Mt. 4, 5, 8; Apd. 8, 39. 40. Kadangi Abakukas nešė valgyti pjovėjams, tai to maisto turėjo būti gana daug ir jo galėjo užtekti Daniėliui kelioms dienoms.

(39) *Liūtų tarpe*. Šitų žodžių nėra pas Teodotijoną; nėra pas jį ir visos 42 eil. Visai panašūs žodžiai yra auk. 6, 26. 27. — (41) *Liepė įmesti į duobę...* Jie kėlė maištą prieš karalių. Daniėlis pasirodė nekaltas, tai turi žūti tie, kurie nusikalto karaliui ir stengėsi nužudyti karalių. — (42) *Tegul visos žemės gyventojai...* Taip Dievo visagalybė ir didenybė buvo dar kartą parodyta pagonims nepaprastu stebuklu.

ipse est Salvator, faciens signa,
et mirabilia in terra: qui liberavit
Danielem de lacu leonum.

ėlio Dievo, nes jis yra Gelbėto-
jas, ženklų ir stebuklų darytojas
žemėje, jis, kurs išgelbėjo Dani-
elį iš liūtų duobės.

apie šiaurinės karalystės miestus kalba gana dažnai, Jeruzalės gi net nemini, Jūdo karalystė jam lyg svetima. Savo knygos antraštėje jis, tiesa, įvardija net keturis Jūdo karalius ir tik vieną Izraelio, bet daro tikriausiai taip dėlto, kad jis, kaip ir kiti pranašai, žino, jog Dievo pažadai buvo suteikti Jūdo giminei ir Dovidui namams ir jog tik Jūdo karaliai tėra teisėti, todėl jų viešpatavimo laikas geriausiai tinka savo veikimo metui nurodyti. Tas gi pranašo veikimas liečia vien Izraelio karalystę.

Įvardintieji Jūdo karaliai Ozižas, Joatanas, Akazas ir Ezekijas viešpatavo virš šimto metų (799-696); paminėtas gi Izraelio karalius Jeroboamas II karaliavo nuo 802-762 m.; todėl paprastai manoma, kad Ozėjas pradėjo eiti pranašo pareigas Jeroboamo viešpatavimo pabaigoje ir susilaukė Ezekijo karaliavimo pradžios; bet ir taip jo veikimas turėjo tęstis virš 40 metų.

3. Tai buvo tikrai neramūs laikai Izraelio karalystei. Karalius Jeroboamas buvo, tiesa, nemaža garbės įgijęs savo karalystei praplėsdamas jos ribas, bet viduje dalykų padėtis ėjo kas kart blogyn. Pranašas matė, kaip varžėsi dėl sosto Izraėlyje ilga asmenų eilė ir koki buvo atsiradusi valstybėje suirutė, matė plintančią stabmeldystę ir visokias neteisybes. Todėl jo knyga pilna priekaištų savo tautai, paraginimų ir grasymų, nors nestinga joje ir geriausių pažadų; visur gi Ozė-

jas kelia aikštėn Viešpaties meilę jojo tautai, meilę įžeistą nusikaltimais ir keršijančią, meilę dovanojančią ir gelbinčią.

Turinio atžvilgiu Ozėjo knygą galima padalyti šiaip: Pirmoji dalis (1, 1—3,5) simboliniai Ozėjo veiksmai: 1) Moterystė su paleistuve (1,1—2, 1), 2) teismas neištikimais moteriai Izraeliui, bausmės ir išgelbėjimo pažadas (2, 2—24), 3) išsigelbėjimo kelias (3, 1—5). Antroji dalis (4, 1—14, 10): Pranašiniai Ozėjo pamokslai: 1) Izraelio kaltės ir bausmių paskelbimas (4, 1—59, 9); 2) Izraelis ir Jūdas nenori gręžtis nuo širdžių į Dievą (5, 10—7, 16); 3) Stabų garbintojus ištiks paniekinimas ir pažeminimas (8, 1—10, 8); 4) Izraelio nelaisvė ir grįžimas iš jos (10, 9—11, 11); 5) paraginimas daryti atgailą (11, 12—14, 10).

4. Ozėjo knygoje, tiesa, nerandame tiesioginių pranašysčių apie Mesijo gyvenimo įvykius, bet jis aiškiai pasako, kad Mesijas turėjo gimti iš Dovidui giminės (3, 4...); Ozėjas gražiai piešia mesijinių laikų laimę; jo žodžiai (11, 1) pritaikomi kūdikiui Jėzui grįžtančiam iš Aigipto (Mt. 2, 15). Jau pranašas Jeremijas daro nekartą aliūzijų į Ozėjo žodžius, o Nauj. Testamente to pranašo žodžiai minimi net devynis sykius.

Ozėjo knygos autentiškumas neginčijamas. Tokią gyvą santrauką per ilgus metus sakytų pamokslų galėjo padaryti tik žmogus gyvenęs knygoje paliečiamų įvykių laikais.

PROPHETIA OSEE.

OZĒJO PRANAŠYSTĒ.

I. Simboliniai Ozējo veiksmi. 1. Moterystē su paleistuve.

Caput I. ¹ Verbum Domini, quod factum est ad Osee filium Beerī, in diebus Ozīae, loathan, Achaz, Ezechīae regum Iudae, et in diebus Ieroboam filii loas regis Israel.

² Principium loquendi Domini in Osee: et dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi uxorem fornicationum, et fac tibi fi-

1 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodis, suteiktas Beerio sūnui Ozėjui Jūdo karalių Ozijo, Joatano, Akazo, Ezekijo dienose ir Izraėlio karaliaus Joaso sūnaus Jero-boamo dienose.

² Pradžia to, ką Viešpats kalbėjo Ozėjui: Viešpats tarė Ozėjui: Eik, imk sau moterį paleistuvę, ir tegul tau gimsta paleistu-

1, 1—2, 1. Ozėjo pranašysčių knyga prasideda simboliniais Ozėjo veiksmais. Pranašas Viešpaties įsakymu veda moterį paleistuvę, iš kurios jam gimsta sūnus Jezraėlis, duktė Be-pasigailėjimo ir vėl sūnus Ne-mano-tauta; čia pat duodamas pažadas, kad jų vardai bus pakeisti.

(1) *Viešpaties žodis.* Pirmoji eil. sudaro visos knygos antraštę. Išsireikšimai: Viešpaties žodis, regėjimas, Viešpats tarė, aiškiai liudija, kaip labai pranašai buvo įsitikinę, jog tai, ką jie skelbė, jie buvo gavę iš Viešpaties ir jog jie elgėsi būdami tik jo įtakoje (pig. Jer. 1, 1; Joėl. 1, 1; Mik. 1, 1 ir k.). Ozėjas veikė labai ilgai, gavo Dievo apreiškimų ir pasakė pamokslių, be abejo, gana daug, bet į knygą surašė tik svarbesnį jų turinį. — *Jūdo karalių...* Jūdo karaliai iš Dovidio giminės minimi pirmoje vietoje, nes jie vieni teisėti sulig pažadu 2 Kar. 7, 14. Izraėlio karalius įvardijamas tuo tikslu, kad būtų nurodyta, jog pranašystė nukreipta ir prieš jį ir, kad jo stabmeldystė nepateisinama. Jero-

boamą jis vadina karaliumi ne tik dėl to, kad jis iš tikrųjų viešpatavo 41 metus, bet ir dėlto, kad Jėhui buvo Dievo pažadėtas karaliavimas iki ketvirtajai kartai (4 Kar. 10, 30). Jero-boamas mirė Ozijo viešpatavimo pradžioje. Po jo 11 metų tikro karaliaus nebuvo. 38 Jozijo metais Izraėlio sostą buvo gavęs šešiems mėnesiams Zakarijas; tolesnieji karaliai buvo maištų vadai, todėl pranašas ir nemini jų nė vieno.

(2) *Pradžia...* Toliau dedamas Viešpaties įsakymas buvo pirmas Dievo apreiškimas Ozėjui (Teod. Jieron), Ozėjo sieloje (Kiril. — Al.). — *Imk sau...* Vesk. — *Paleistuvę:* kuri žinoma, kaip paleistuvė. Aiškintojų nuomonės, ar tai kas toliau pasakojama yra tik alegorija, ar tikrenybė, labai nevienodos. Dauguma senesniųjų ir vėlesniųjų (Iren. Efr. August, Kiril. Teod.) mato čia tikrenybę. Pačiuose žodžiuose negalima rasti tikresnių nurodymų, kad tai būtų alegorija. Kad pranašas turi vesti moterį, kuri buvo anksčiau paleistuvė, tai jam gal ir skaudu, bet nėra ūkras blogumas (Jier.); Die-

lios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra a Domino. ³ Et abiit, et accepit Gomer filiam Debelaim: et concepit, et peperit ei filium. ⁴ Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen eius Iezrahel: quoniam adhuc modicum, et visitabo sanguinem Iezrahel super domum Iehu, et quiescere faciam regnum domus Israel. ⁵ Et in illa die conteram arcum Israel in valle Iezrahel.

⁶ Et concepit adhuc, et peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen eius Absque misericordia: quia non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscor eorum. ⁷ Et domui Iudam miseror, et salvabo eos in Domino Deo suo: et non salvabo eos in arcu, et gladio, et in bello, et in equis, et in equitibus.

⁸ Et ablactavit eam, quae erat Absque misericordia. Et conce-

vės vaikų, nes šalis atstojus nuo Viešpaties paleistuvautė paleistuvauja. ³ Jis nuėjo ir ėmė Debelaimo dukterį Gomerę; ji pradėjo ir pagimdė jam sūnų. ⁴ Tuomet Viešpats jam tarė: Pramink jį vardu Jezraėlis, nes dar truputis laiko, ir aš keršysiu Jehaus namams dėl Jezraėlės išlieto kraujo ir padarysiu galą Izraėlio namų karalystei. ⁵ Aną dieną aš sutrupinsiu Izraėlio kilpinį Jezraėlio slėnyje.

⁶ Ji vėl pradėjo ir pagimdė dukterį. Tuomet Jis jam tarė: Pramink ją vardu Be pasigailėjimo, nes aš jau daugiau nebesigailėsiu Izraėlio namų, bet miršte užmiršiu juos. ⁷ Aš pasigailėsiu Judo namų ir išgelbėsiu juos per Viešpatį, jų Dievą; bet negelbėsiu jų kilpiniu, nei kalaviju, nei karu, nei žirgais, nei raiteliais.

⁸ Ji nujunkė tą, kuri buvo vardu Be-pasigailėjimo, vėl pra-

vas nekarta reikalavo iš pranašų sunkių dalykų kitiems pamokinti. Pranašas šita moteryste turi savo tautos atbukusius jausmus pakreipti sekmingai prie Dievo sumanymų; argi būtų buvę tam reikalui gana pranašo žodžių, jog jis tai matęs regėjime? Ne, nustebimas, kurį sukelia nepaprastas elgesys, turi pažadinti tautą iš miego. Jau Mozės knygoje tautos išrinkimas ir Dievo sandora su jaja įvaizdinami tuo pačiu moterystės vaizdu. Kaip didį pasigailėjimą Dievas buvo jai parodęs, išrinkdamas ją iš visų tautų, turi dabar pranašo moterystė pastatyti jai prieš akis ir parodyti jai jos nedėkingumo didumą. — *Paleistuvystės vaikų*: ne kad jie patys paleistuvautų, bet, kad jų vardas turi būti ženklas ir išpėjimas tikriems paleistuvių vaikams, atstojusiai nuo Dievo tautai. Ta mintis ir išreiškiama eil. paibaigoje. — (3) *Debelaimo dukteris*... Dukters ir jos tėvo vardu paminėjimas patvirtina nuomonę, kad čia ne alegorija, bet tikrenybė (Teod.). —

Pagimdė jam: todėl tas sūnus bus teisėtas Ozėjo vaikas. — (4) *Jezraėlis*: Dievas sėja. Tas vardas turi priminti miestą, kuriame Jehus kruvinomis žudynėmis praskynė sau kelią į sostą (4 Kar. 9, 7). — *Dėl Jezraėlės išlieto kraujo*: dėl nužudymo Naboto. Panašiais nusikaltimais susitėpė karaliai iš Jehaus giminės: pats Jehus (4 Kar. 10, 29. 31), jo sūnus Joakazas (13, 2), Joasas (13, 11), Jeroboamas (14, 24) Zakarijas (15, 9). — *Padarysiu galą*... Pranašas graso dviem dalykais: sunaikinimu Jehaus namų (vz. 4 Kar. 15, 10) ir Izraėlio karalystės žuvimu. — (5) *Kilpinį*: karišką jėgą. — *Jezraėlio slėnyje*. Jis vadinasi dar Ezdrelono slėniu. Čia sutriuškino Izraėlio jėgas asyrijiečiai.

(6) *Ji vėl pradėjo*. Pirmas išpėjimas tautai pasiliko be gerų pasėkų; jie, kaip paaiškinta kaldaiškame tekste, darė dar daugiau pikto darbų; todėl duodamas kitas išpėjimas. — *Be-pasigailėjimo*. Ebr. *to'ruchamah*, nemylima, ta, kuri neranda pasigai-

pit, et peperit filium. ⁹ Et dixit: Voca nomen eius: Non populus meus: quia vos non populus meus, et ego non ero vester.

¹⁰ Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quae sine mensura est, et non numerabitur. Et erit in loco ubi dicitur eis: Non populus meus vos: dicitur eis: Filii Dei viventis. ¹¹ Et congregabuntur filii Iuda, et filii Israel pariter: et ponent sibimet caput unum, et ascendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.

Caput. II. ¹ Dicite fratribus vestris: Populus meus: et sorori vestrae, Misericordiam consecuta.

dėjo ir pagimdė sūnų. ⁹ Tuomet jis tarė: Pramink jų vardu Ne-mano-tauta, nes jūs ne mano tauta, ir aš nebūsiu jūsų.

¹⁰ Izraelio vaikų skaičius bus kaip jūros smiltys, kurioms nėra saiko ir jos nesuskaitomos. Toje vietoje, kur jiems yra sakoma: Jūs Ne-mano-tauta, bus sakoma: Gyvojo Dievo sūnūs. ¹¹ Susirinks Jūdo sūnūs ir Izraelio sūnūs draug; jie pasistatys sau vieną galvą ir pakils iš šalies, nes Jezraelio diena bus didi.

2 perskyrimas. ¹ Sakykite savo broliams: Mano tauta! ir savo seseriai: Tu, kurios pasigailėta!

2. Israėlis neištikima moteris, bausmės neištikimajai ir pažadas išgelbėti.

² Iudicate matrem vestram, iudicate: quoniam ipsa non uxor mea, et ego non vir eius. aufe-

² Darykite teismą savo motinai, darykite teismą, nes ji ne mano žmona ir aš ne jos vyras. Te-

lėjimo. Todėl auk. 4 ir 5 eil. pagrašyta bausmė bus vykinama be pasigailėjimo. — *Miršte...* Kai kurie ebr. t. verčia šiaip: imte atimsiu juos. — *Aš pasigailėsiu Jūdo...* Kaip parodydis, kokiuo būdu galima laimėti pasigailėjimą, ir, kaip įrodymas, jog visa įvyksta Dievo valia, statomas prieš akis Jūdas. — *Per Viešpatį...*: stebuklu, ypatinga Dievo pagalba, ne kariškais pabuklais.

(9) *Ne-mano-tauta.* Dievas nebebus savo tautai tėvas ir globėjas ir paliks ją jos neprieteliams sumindžioti.

(10) *Izraelio vaikų skaičius...* Kad kas nors nepradėtų abejoti, jog taip gali nueiti niekais Abraomui duoti pažadai, pasakoma, kad tų pažadų atitesėjimo nesutrukdys žmonių piktumas. Abraomas bus, kaip pažadėta, daugelio tautų tėvas (Prad. 17, 5) ir jau iš. Iš. 32, 10 paaiškėja, kad Dievas atmetęs šią tautą gali pažadinti kitas, kurios bus tikri izraelitai, tikri patriarkų ipėdiniai (plg. Rom. 9, 24, 25). — *Gyvojo Dievo sūnūs*: tie, kurie buvo toli nuo Dievo, virs gyvojo

Dievo sūnumis ir bus, kaip tokie žinomi. — (11) *Pakils iš šalies...* Grįžimas iš nelaisvės bus aliūzija ir prisirengimas prie kilnesnių mesijinių pažadų įvykimo; todėl vienas ir kitas dažnai pas pranašus sujungiami. Didi bus ta grįžimo diena, nes ji yra prisirengimas prie laimingesnio likimo. Pažadas buvo pilnai įvykintas tik evangelijos laikais (Rom. 9, 29).

(2, 1) *Sakykite savo broliams...* Šita eil. savo turiniu priklauso pirmam perskyrimui. Minimose abidvi lytyse, kad būtų aišku, jog išganymas skirtas visiems. — *Mano tauta*: vieton nelaimingo pavadinimo *Ne-mano-tauta* (9 e.); ta, kurios pasigailėta, vieton *Be-pasigailėjimo* (6 e.).

2, 2—24. Izraelio tauta užmiršusi savo Dievą bus vargo ir skurdo prislėgta (2—13); grįžus gi į Dievą gaus didžių malonių ir laimės (14—24).

(2) *Darykite teismą...* Ištikimi Dievų sūnūs turi kelti balsą prieš savo motiną, Izraelio tautą, kuri yra taip labai nusikaltusi, kad net jų

rat fornicationes suas a facie sua, et adulteria sua de medio uberiorum suorum. ³ Ne forte expoliam eam nudam, et statuam eam: secundum diem nativitatis suae et ponam eam quasi solitudinem, et statuam eam velut terram inviam, et interficiam eam siti. ⁴ Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt. ⁵ quia fornicata est mater eorum, confusa est quae concepit eos: quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, et aquas meas, lanam meam, et linum meum, oleum meum, et potum meum.

⁶ Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, et sepiam eam maceria, et semitas suas non inveniet. ⁷ Et sequetur amatores suos, et non apprehendet eos: et quaeret eos, et non inveniet, et dicet: Vadam, et revertar ad virum meum priorem: quia bene

pašalina savo paleistuvavimus nuo savo veido ir savo svetimoteriavimus iš tarpo savo krūčių, ³ kad kartais aš neišvilkčiau jos plikai ir nepastatyčiau jos, kaip ji buvo savo gimimo dieną, kad nepaversčiau jos tarsi tyruma, kad nepadaryčiau jos panašios į nepereinamą šalį ir kad nenumarinčiau jos troškuliu. ⁴ Aš nepasigailėsiu ir jos vaikų, nes jie paleistuvavimų vaikai, ⁵ nes jų motina yra paleistuvavusi; ta, kuri juos pradėjo, suteršta, nes ji sakė: Aš eisiu paskui savo meilužius, kurie man duoda mano duoną ir vandenį, mano vilnas ir mano linus, mano aliejų ir mano gėralus.

⁶ Todėl štai aš užtersiu tavo kelią erškėčiais ir užkirsiu jį siena, ir ji neberas savo takų. ⁷ Ji bėgs paskui savo meilužius ir jų nepavys, ieškos jų ir neras, ir tars: Eisiu ir grįšiu pas savo pirmąjį vyrą, nes man tuomet buvo geriau nekaip dabar. ⁸ Ji nežino-

teisiama turės būt pasmerkta. Dievas nebėra senos sinagogos sužadėtinis; jis yra ižeistos ištikimybės kėšinotojas. — *Tepašalina...* Dievas rodo kelią, kaip ji gali pakilti iš sugedimo bedugnės. Paleistuvavimai tai stabu garbinimas (Efr. Kiril. Teod. Grig.) ir su juo sujungti nusikaltimai. Jos veide matosi jos nuodėmių begėdiškumas (plg. 2 Petr. 2, 14). Iš jos širdies turi būti pašalintos nedoros mintys (Teod.), anot kitų amuletai, kuriuos paleistuvės nešiodavo ant kaklo, ir meilės ženkleliai. — (3) *Savo gimimo dieną*: Aigipte (plg. Ez. 16 pers.) — *Nepereinama*. Ebr. t.: sausa. Izraelitų gyvenama šalis turėjo būti paversta didele sausa tyruma, i kuria bijos eiti žmogus, o patekęs i ją turės žūti dėl vandens stokos. — (4) *Paleistuvavimų vaikai*: sekdam motinos pavyzdžiu yra pasidavę stabmeldystei. — (5) *Yra paleistuvavusi*: yra garbinusi stabus. — *Mei-*

lužius: stabus ir jų garbintojus, t. y. svetimas tautas, su kuriomis žydai darė sutartis. — *Mano duona ir...*: visa, kas reikalinga gyvenimui, maistui ir apsidengimui. Stabmeldystei pasidavusi tauta manė, kad ji visus tuos dalykus gauna stabu malone. — *Aliejų*: valgomąjį ir tepamąjį.

(6) *Aš užtersiu...* Dievo siunčiamoje bausmėje bus daug pasigailėjimo, o jos tikslas bus padaryti stabmeldystei galą (Teod. Teof.). — (7) *Eisiu ir...* Vargo verčiama ji turės grįžti pas savo vyrą. — Dievas neatmetė savo tautos (Iz. 50, 1), jis pasiliko visuomet jos sužadėtinis ir per pranašus kvietė ją grįžti. Ar nepanašiai būna su kiekviena siela, kuriai Dievas netiekia, ko ji trokšta, ir gražina prie savęs siunčiamomis nelaimėmis? (Jieron). — (8) *Ji nežinojo...* Vėl statoma prieš neištikimos akis jos nusikaltimai ir žadama bausmėmis vesti i pasitaisymą. Visu

mihi erat tunc magis quam nunc.
⁸ Et hanc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, et vinum, et oleum, et argentum multiplicavi ei, et aurum, quae fecerunt Baal.
⁹ Idcirco convertar, et sumam frumentum meum in tempore suo, et vinum meum in tempore suo, et liberabo lanam meam et linum meum, quae operiebant ignominiam eius.
¹⁰ Et nunc revelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius: et vir non eruet eam de manu mea: ¹¹ et cessare faciam omne gaudium eius, sollemnitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, et omnia festa tempora eius.
¹² Et corrumpam vineam eius, et ficum eius: de quibus dixit: Mercedes hae, meae sunt, quas dederunt mihi amatores mei: et ponam eam in saltum, et comedet eam bestia agri.
¹³ Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, et ornabatur in aure sua, et monili suo, et ibat post amatores suos, et mei obliviscatur, dicit Dominus.

¹⁴ Propter hoc, ecce ego lactabo eam, et ducam eam in soli-

jo, kad aš jai tiekiau javų, vyno ir aliejaus, daviau jai daug sidabro ir aukso, o jie tai suvartojo Baalui.
⁹ Todėl aš vėl atsiimsiu savo javus jų metu ir savo vyną jo laiku, atimsiu savo vilnas ir savo linus, kurie dengė jos gėdą.
¹⁰ Ir dabar aš atidengsiu jos paikumą jos meilužių akyse, ir joks žmogus neišgelbės jos iš mano rankos.
¹¹ Aš padarysiu galą visam jos džiaugsmui, jos iškilimams, jaunačiams, jos subatoms ir visoms jos šventėms.
¹² Aš sunaikinsiu jos vynuogynus ir jos fygų medžius, apie kuriuos ji sakė: Tai mano užmokesnis, kurį man davė mano meilužiai; ir paversiu juos giria, kad ją būtų lauko žvėrys.
¹³ Aš keršysiu jai dėl Baalų dienų, kuriose ji degindavo smilkalus ir puošdavosi savo auskarais ir savo kaklaryšiais, eidavo paskui savo meilužius ir užmiršdavo mane, sako Viešpats.

¹⁴ Todėl štai aš vyliosiu ją ir vesiu ją į tyrumą ir kalbėsiu jos šir-

pirma išreiškiama nustebimas jos paikumu: ji nenorėjo žinoti. — *Baalui*: stovylos, aukurams ir tt. Plg. Ez. 16, 17; 2 Kron. 24, 7. — (9) *Vėl atsiminsiu*: kaip praeitais laikais. Plg. Teis. 6, 1—10; 10, 9. — *Ju metu*: piūties metu. Netikėta audra, skėrių užpuolimas galėjo visai sunaikinti derlių, kaip tik tuo metu, kada jo buvo laukiama kuogerausio ir pjūtis buvo jau čiapat. — *Atimsiu*. Lot. liberabo, gražinsiu laisvę. Dievo gėrybės bedievių laikomos tarsi nelaisvėje. — (10) *Paikumą*: nusikaltimą, gėdą. — *Meilužių*: stabų ir pagoniškų tautų, kurių prietelystės ji ieškojo. Jos negalės plakamai padėti. — (11) *Visomis jos šventėmis*. Be įstatymo įsakytu trijų didžiųjų švenčių, Velykų, Sekminių, Padangčių, stabmeldys-

tei pasiduodami žydai švėsdavo dar kitas dievačių garbei. — (12) *Jos vynuogynus ir...* Greta alyvu medžių tai buvo naudingiausi Palestinos vaismedžiai. Tuos medžius ir jų vaisius neištikimoji Dievui tauta laikė gautu iš dievačių užmokesniu už stabmeldystę. Kai jie bus Dievo sunaikinti, pilniausiai paaiškės, kaip paikas buvo dalykas pasavinti krašto derlingumą stabų globai.

(14) *Todėl*: kadangi ji yra tokioje bedugnėje. Po nuodėmių ir skurdo aprašymo vėl žadamas pasigailėjimas, kaip 6 eil. — *Vyliosiu ir vesiu...* Dievas imsis visų priemonių, kad sugrąžintų prie savęs savo nedėkingą tautą ir parodytų jai visą savo meilę. Jis padarys su ja taip, kaip kitados, kai išvedė ją iš Aigipto, kad pri-

tudinem: et loquar ad cor eius.
¹⁵ Et dabo ei vinitores eius ex eodem loco, et Vallem Achor ad aperiendam spem: et canet ibi iuxta dies iuventutis suae, et iuxta dies ascensionis suae de Terra Aegypti. ¹⁶ Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus: et non vocabit me ultra, Baali. ¹⁷ Et auferam nomina Baalim de ore eius, et non recordabitur ultra nominis eorum. ¹⁸ Et percutiam cum eis foedus in die illa, cum bestia agri, et cum volucre caeli, et cum reptili terrae: et arcum, et gladium, et bellum conteram de terra: et dormire eos faciam fiducialiter. ¹⁹ Et sponsabo te mihi in sempiternum: et sponsabo te mihi in iustitia, et in iudicio, et in misericordia, et in miserationibus. ²⁰ Et sponsabo te mihi in fide: et scies quia ego Dominus. ²¹ Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam caelos, et illi exaudient ter-

džiai. ¹⁵ Aš duosiu jai jos vynininkus iš tos pačios vietos ir Achoro slėnį, kad pradėtų turėti vilties, ir ji giedos tenai kaip savo jaunystės dienose ir kaip dienose savo išėjimo iš Aigipto žemės. ¹⁶ Tą dieną, sako Viešpats, ji vadins mane: Mano vyras, ir nebevadins manęs daugiau: Mano Baalas. ¹⁷ Aš pašalinsiu iš jos burnos Baalų vardus, ir ji nebeatsimins daugiau jų vardo. ¹⁸ Tą dieną aš padarysiu jiems sandarą su lauko žvėrimis, su dangaus paukščiais ir su žemės slankiotais, išnaikinsiu iš šalies kilpinį, kalaviją ir karą ir padarysiu, kad jie miegotų saugiai. ¹⁹ Aš susižadėsiu su tavim amžinai, susižadėsiu su tavim teisybe ir teismu, gailestingumu ir pasigailėjimu. ²⁰ Susižadėsiu su tavim ištikimybė, ir tu žinosi, kad aš Viešpats. ²¹ Tą dieną atsitiks, kad aš išklaussysiu, sako Viešpats, išklaussysiu dangų, o jis išklaussys žemę. ²² Že-

rengtų prie paėmimo Žadėtosios žemės. Plg. Ez. 20, 35. Tautų tyruma yra ištrėmimas. Ištrėmime, kai pajus savo nusikaltimų didumą, Dievas kalbės jai taip, kad ji pasiduos jo valiai. — (15) *Aš duosiu...* Anot ebr. t.: aš duosiu jai iš ten jos vynuogynus. — Iš ten, iš tos vienuos Dievas gražins jai jos vynuogynus, kuriuos anksčiau grasė atimti iš jos (9, 12 e.). — *Jos vynininkus.* Tiems, kurie paliks aną tyrumą, Dievas duos vynininkų. tokių, kurie apdirbs iš naujo apleistąją žemę. Taigi čia Dievas žada grįžimą iš ištrėmimo. — *Achoro slėnį:* kurs buvo labai derlingas. Achoro slėnio paminėjimu daroma aliūzija į Joz. 7, 2, 24, 26. Kitados žydai, kai Achano nusikaltimas buvo nubautas, išėjo iš šitos vietos, kuri turėjo būti suduoto jums smūgio liūdytojas, naujų Dievo palankumų sustiprinti, kad paimtų sau Žadėtąją šalį; taip ir dabar sielvarto slėnis turi būti durys į viltį. — *Giedos,* Anot.

ebr. t.: atsakys, — kaip kitados, kai Dievas šaukė savo tautą iš Aigipto. — giedodama savo džiaugsmo giesmę. Vž. Iš 15, 2. — (16) *Ji vadins mane...* Ji vėl bus ištikima tikrajam Dievui ir ji mylės. Viešpaties ji nebevadins Baalu, nes šituo vardu pagonys vadina savo dievačius; to vardo atsižadėdama ji parodys, kad neįungia tikrojo Dievo garbinimo su garbinimu svetimų dievų. — Laikas po ištrėmimo bus iš tikrųjų pradžia ir prisirengimas mesijiniam atsinaujinimui. — (18) *Aš padarysiu jiems...* Gražus vaizdas ypatingai Dievo globali išieškoti. Tai bus mesijinių laikų gėrybės. Plg. Iz. 11, 6—9. — (19) *Aš susižadėsiu...* Didžiausia tautai malonė bus amžina sando-ra, susivienijimas su Dievu: jos gėrybės bus tos, kad sužadėtinė bus visuomet šventa ir laikysis Dievo teisiu, naudosis jo malone ir meile (ebr. t.), bus jam visuomet ištikima (20 e.). — (21, 22) *Išklaussysiu dangų...* Visa gamta bus tokioje taikoje su

ram. ²² Et terra exaudiet triticum, et vinum, et oleum: et haec exaudient Iezrahel. ²³ Et seminabo eam mihi in terra, et miserebor eius, quae fuit Absque misericordia. ²⁴ Et dicam non populo meo: Populus meus es tu: et ipse dicet: Deus meus es tu.

mė išklauskys javus, vyną ir aliejų, o šitie išklauskys Jezraelį. ²³ Aš sėsiu ją šalyje ir pasigailėsiu tos, kuri vadinasi Be-pasigailėjimo, ²⁴ ir sakysiu Ne-mano-tautai: Tu mano tauta, o ji sakys: Tu mano Dievas.

3. Išsigelbėjimo kelias.

Caput III. ¹ Et dixit Dominus ad me: Adhuc vade, et dilige mulierem dilectam amico et adulteram: sicut diligit Dominus filios Israel, et ipsi respiciunt ad deos alienos, et diligunt vinacia uvarum. ² Et fodi eam mihi quindecim argenteis, et coro hordei, et dimidio coro hordei. ³ Et dixi ad eam: Dies multas expec-

3 perskyrimas. ¹ Viešpats man tarė: Eik dar sykį ir mylėk moterį, kuri prietelio yra mylima ir svetimotė, taip kaip Viešpats myli Izraelio vaikus, o jie grėžiasi į svetimus dievus ir mėgsta džiovintas vynuoges. ² Aš išigijau ją už penkioliką sidabrinių ir pusantro saiko miežių. ³ Ir aš jai tariau: Lauksi manęs daug dienų,

šventąja tauta, kad pati gamta maldaus Dievą, kad jis jai padėtų patenkinti visus tautos troškimus. Izraelio tautai javų, vyno, aliejaus derliaus, derliui reikia žemės syvų, žemei reikia lietaus ir šilumos iš dangaus, dangui reikia Dievo valios pareiškimo, ir Dievas prižada išklaudyti. — *Jezraelį* Vz. auk. 1, 4. Čia vėl primenamį Ozėjo vaiku vardai ir vėl pareiškama, kad jų prasmė bus pakeista. Tie vardai, kurie turėjo reikšti nelaimę, reikš Dievo palaiminimus, kurių jis nesiliaus teikęs tautai. — (23) *Aš sėsiu ją*: savo sužadėtinę, t. y. ją globosiu, kad ji tarp tu, dauginsiu.

3, 1–5. Antra pranašo moterystė turi ivaizdinti neištikimybę Izraelio tautos, kuri tačiau grįš į Viešpatį.

(1) *Mylėk moterį...* Anot vienu aiškintojų pranašas gauna įsakymą vesti kitą žmoną, anot kitų gi čia kalbama apie tą pačią Gomerę (1, 3). Kuri nuomonė geresnė, nepigu išsprendi. Neaišku, taip pat, kas čia vadinamas prieteliu, moteriškės vyras ar jos meilužis, su kuriuo svetimotėriavo. Jei ji buvo ta pati Gomerė,

tai ji buvo pametusi tebemylėjusi ja savo vyrą Ozėją ir svetimotėriavo su kitais, taip, kaip Izraelio tauta ne kartą palikdavo Viešpatį dėl svetimų dievaičių, nors Viešpats nesiliovė ja mylėjęs. — *Džiovintas vynuoges*. Jos buvo aukojamos dievaičiams ir valgomos aukų pokyliuose; gal jos turėdavo kuri nors panašumą į dievaičių stabus. — (2) *Aš išigijau...* Kalbama čia apie pirkimą ir tai tokia kaina, kuri buvo mokama už menkiausia vergę. Jei tai buvo ta pati Gomerė, tai ji turėjo būti jau pamesta savo meilužio, buvo patekusi į dideli skurdą ir dabar iš Ozėjo duotu pinigų ir miežiu turėjo gyventi, iki jis vėl paims ją pas save. — *Penkiolika sidabrinių*. Vidutiniška vergo kaina buvo 30 sidabrinių šėkelių (vieno šėkelio vertė apie 6 litus). Miežiai buvo laikomi menkos vertės javais. Ju duota gal apie 500 litru. — (3) *Aš jai tariau*. Jei tai buvo nauja pranašo žmona, tai ji tuojau po vestuvių vėl pradėjo arba bent bandė svetimotėriauti. Pranašas tuojau pasako, kaip jis ją nubaudė ir sulaukė nuo naujų nuodėmių. — *Lauksi ma-*

tabis me: non fornicaberis, et non eris viro: sed et ego expectabo te. ⁴ Quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, et sine principe, Et sine sacrificio, et sine altari, et sine ephod, et sine theraphim. ⁵ Et post haec revertentur filii Israel, et quaerent Dominum Deum suum, et David regem suum: et pavebunt ad Dominum, et ad bonum eius in novissimo dierum.

nepaleistuvausi ir neprisileisi vyro, bet ir aš laukiau tavęs. ⁴ Nes daug dienų Izraelio vaikai pasiliks be karaliaus, be kunigaikščio, be aukos, be altoriaus, be efodo ir be terafimo. ⁵ Po to gi Izraelio vaikai gręšis ir ieškos Viešpaties, savo Dievo, ir savo karaliaus Dovidą ir su baime artinsis paskutinėse dienose į Viešpatį ir į jo gėrybes.

II. Pranašiniai Ozėjo pamokslai. 1. Izraelio kaltės ir bausmės paskelbimas.

Caput IV. ¹ Audite verbum Domini filii Israel, quia iudicium Domino cum habitatoribus terrae: non est enim veritas, et non est misericordia, et non est scientia Dei in terra. ² Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit ³ Propter hoc lugebit terra et infir-

4 perskyrimas. ¹ Išgirskite, Izraelio vaikai, Viešpaties žodį, nes Viešpats bylinėjasi su šalies gyventojais, nes nėra šalyje tiesos, nėra gailestingumo ir nėra pažinimo Dievo. ² Piktžodžiavimai, melas, žmogžudystės, vagystės ir svetimoterystės įsigalėjo, ir kraujas eina paskui kraują. ³ Todėl gedės šalis ir negaluos

nes. Ebr. t.: tu sėdėsi man. — Savo vienatvėje ji neturės paguodos nei iš meilužių, nei iš savo vyro. — *Bet ir aš laukiau...* Anot ebr. t.: bet ir aš tau, t. y. ir aš laukiau tavęs. — (4) *Pasiliks be karaliaus...* Išstremti iš savo krašto į Asyrijos nelaisvę dešimts Izraelio giminių ilgai turės laukti kalčių dovanojimo. Nebebus pas juos nei teisėto Dievo kulto, nei stabmeldiškų. — *Be altoriaus.* Ebr. t.: be dievačių šulų, t. y. be akmeninio paminklo pastatyto dievaičiams pagerbti. — *Be efodo.* Efodas (antpetis) buvo svarbiausias vyriausiojo žydų kunigo papuošalas (Iš. 28, 6). Kitoks buvo paprastų kunigų efodas. Efodą turėdavo ir pagonių kunigai. (Teis. 17, 5 ir k.). — *Be terafimo.* Terafimu vadinosi mažos, žmogaus pavidalo stovyklėlės, kurios buvo laikomos naminiiais dievaičiais (1 Kar. 19, 13; Ez. 21, 26 ir k.). — (5) *Savo karaliaus Dovidą:* to amžinojo karaliaus.

kurs buvo pažadėtas Dovidui (2 Kar. 7, 14), apie kurį buvo kalbėjęs jau Jokūbas (Prad. 49, 10), kurs yra Izraelio valdovas (2 Kar. 23, 3; Iz. 9, 7), kuriam Viešpats suteikia viešpatavimą (Ez. 21, 27). To karaliaus izraelitai *ieškos*, t. y. laikysis. — *Su baime:* nes buvo nusikaltę, jausdami savo neteisybę. — *Paskutinėse dienose:* Mesijo laikais. — *Į jo gėrybes:* į visokios laimės šaltinį.

4, 1—5, 9. Tautos nuodėmės daugėja dėl kunigų apsileidimo, todėl bus nubausti ir tauta ir kunigai (4, 1—10); Izraelis garbina stabus ir duoda papiktinimo Jūdai (4, 11—19), suvedžioja gi juos kunigai ir kunigaikščiai, todėl visi bus sudrausti (5, 1—9).

(4, 1) *Nėra pažinimo Dievo:* to pažinimo, kurs pasireiškia Dievo valios vykinimu. — (2) *Kraujas eina...* Užmušimų taip daug, kad vienu užmuštųjų kraujas teka ant kitų nužudytųjų kraujo. — (3) *Gedės ša-*

mabitur omnis, qui habitat in ea, in bestia agri, et in volucre ceali: sed et pisces maris congregabuntur.

⁴ Verumtamen unusquisque non iudicet: et non arguatur vir: populus enim tuus sicut hi, qui contradicunt sacerdoti. ⁵ Et corrues hodie, et corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam. ⁶ Conticuīt populus meus, eo quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: et oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum et ego. ⁷ Secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo. ⁸ Peccata populi mei comedet, et ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum. ⁹ Et erit sicut populus, sic sacerdos: et visitabo super

visi jos gyventojai draug su lauko žvėrimis ir dangaus paukščiais, taip pat ir jūros žuvys bus išgaishintos.

⁴ Tačiau tegul niekas nekelia bylos ir nė vienas tenebara, nes tavo tauta yra kaip tie, kurie prieštarauja kunigui. ⁵ Šiandien tu suklupsi ir suklups draug su tavim taip pat pranašas, naktį aš nutildysiu tavo motiną. ⁶ Mano tauta nutilo, nes neturėjo mokslo; kadangi tu atstūmei mokslą, aš atstumsiu tave, kad nebeitumei man kunigo pareigų; kadangi tu užmiršai savo Dievo įstatymą, užmiršiu ir aš tavo vaikus. ⁷ Juo daugiau jų buvo, juo labiau jie man nusidėjo; jų garbingumą aš paversiu gėda. ⁸ Jie minta mano tautos nuodėmėmis ir trokšta jų neteisybų. ⁹ Todėl lygiai atsitiks tautai kaip ir kunigui; aš keršysiu jai dėl jos kelių ir atsilygin-

ūs. Sutvėrimai turi kentėti su nusidedančiu žmogui. Šalis gedi, kai ji nebeigyvenama.

(4) *Tegul niekas...* Tai vilties nustojusiojo atsiliepiamas: veltui kas nors keltų jiems bylą ar juos bartų: ir labai sudrausti jie nesigėdys daryti pikta. Anot ebr. t.: tačiau tegul niekas nesiginčija ir tenesibylinėja, t. y. padarytas jiems sprendimas yra visai teisingas, todėl nebesiteisinkite ir neprieštaraukite. — *Kurie prieštarauja...* Prieštaravimas kunigui, kurs teisias Dievo vardus, yra maištas ir širdies sukietėjimo žymė. Plg. Sk. 16, 1... — (5) *Šiandien...* Anot ebr. t.: tu suklupsi dieną, taip pat draug su tavim suklups pranašas naktį, ir aš sunaikinsiu tavo motiną. — Tauta greitai laiku bus išvesta į nelaisvę; netikri jos pranašai turės žūti. — *Naktį:* nelaimės naktį (Am. 8, 9). Nelaimė įvykstanti naktį labiau gąsdina. — *Motiną:* tautos sostinę, kuri čia atstovauja visą Izraelio šalį. (6) *Nutilo:* žuvo amžinai. — *Mokslo:* tokio žinojimo,

kurs ne tik protą apšviečia, bet ir valią palenkia veikti. — *Tu atstūmei...* Tu ne tik jo neturi, bet net stumi jį su paniekinimu nuo savęs. — *Atstumsiu tave...* Iš visos tautos bus atimta jos teokratinė vertybė, kuri jai leidžia artintis į Dievą ir dėl kurios ji naudojasi jo globa (Iz. 43, 2; Jer. 30, 21). Tai bus įvykinta, kai tauta bus išvesta į nelaisvę ir bus sustabdytos aukos. — *Užmiršiu...* Dievas užmiršta, kai ką nors palieka kentėti nelaimėje. —

(7) *Juo daugiau...* juo tauta buvo galingesnė. Jeroboamui II viešpataujant Izraelio karalystė buvo labai sustiprėjusi. Juo daugiau Dievas jiems davė žemiškų gėrybių, juo paikiau jie išnaudojo jo gerumą. — (8) *Jie minta... nuodėmėmis:* nuodėmės aukomis, kurių mėsa tekdavo kunigams (Kun. 6, 16... Kiril. Teof.), arba: jie pataikauja nuodėmėms. — *Trokšta jų...* ieškodami čia sau pelno. Netaip elgiasi tikrieji kunigai (Mal. 2, 7). — (9) *Lygiai atsitiks...* Jie buvo dalyviai ir padėjėjai nuodė-

eum viam eius, et cogitationes eius reddam ei. ¹⁰ Et comedent, et non saturabuntur: fornicati sunt, et non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

¹¹ Fornicatio, et vinum, et ebrietas auferunt cor. ¹² Populus meus in ligno suo interrogavit, et baculus eius annuntiavit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, et fornicati sunt a Deo suo. ¹³ Super capita montium sacrificabant, et super colles accendebant thymizma: subtus quercum, et populum, et terebinthum, quia bona erat umbra eius: ideo fornicabuntur filiae vestrae, et sponsae vestrae adulterae erunt. ¹⁴ Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatae, et super sponsas vestras cum adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, et cum effeminatis sacrificabant, et populus non intelligens vapulabit.

¹⁵ Si fornicaris tu Israel, non delinquat saltem Iuda: et nolite

siu jai už jos mintis. ¹⁰ Jie valgo ir nebūna sotūs; jie paleistuvavo ir nesiliovė; nes jie apleido Viešpatį ir jo nežiūrėjo.

¹¹ Paleistuvystė, vynas ir girtuokliavimas atima protą. ¹² Mano tauta klausinėjo savo medį, ir jos lazda turėjo duoti jai žinią, nes paleistuvystės dvasia suklaidino juos ir paleistuvaudami jie nusigrėžė nuo savo Dievo. ¹³ Jie aukėjo kalnų viršūnėse ir degino smilkalus ant kauburių, po ažuolais, topoliais ir terebintais, nes jų ūksmė maloni; todėl jūsų dukterys paleistuvauja ir jūsų sužadėtinės svetimoteriauja. ¹⁴ Aš nekeršysiu jūsų dukterims, kad jos paleistuvavo, ir jūsų sužadėtinėms, kad jos svetimoteriavo; nes jie patys gyvena su kekšėmis ir aukoja su kekšininkais tauta be išmanymo bus nuplakta

¹⁵ Jei tu, Izraeli, paleistuvauji tenenusikalsta bent Jūdas; neiki-

mėse, todėl turi dalyvauti ir bausmėse. — (10) *Jie paleistuvavo...* Anot ebr. t.: jie pasiduoda paleistuvavimui, tai jie nesiplėš. Visoki laimė šalinasi nuo jų, pasilieka ant jų Dievo praeikimas. Tai yra viena iš bausmių. Nevaisingumas buvo paskelbtas kai-
co bausmė už nuodėmes jau Atk. 7, 14 ir Ozėjas ją graso 9, 14. — *Jo nežiūrėjo*: nesilaikydami jo sakymų.

(11) *Girtuokliavimas*. Ebr. t.: saldus vynas. — Paleistuvavimas. ir girtuokliavimas padaro iš žmogaus gyvulį (Jier.) — (12) *Savo medį*: savo iš medžio padarytus stabus. Anot kitų: savo medines buriamąsias lazdeles. — *Paleistuvystės*: stabų garbinimo ir nedorovingumo. — (13) *Kalnų viršūnėse..* Izraelitai įeidami į Palestiną turėjo pašalinti stabus ir jų garbinimą (Atk. 12, 2); tačiau net ir karaliai nepašalino aukštumų

su jų aukurais. — *Maloni*. Tiek gerumo ten ir tebuvo. Tai pilna ironijos pastaba. — *Todėl...* Savo tėvų ir vyrų pavyzdžių pakurstytos pasiduodavo dukterys ir sužadėtinės paleistuvavimui, kurs buvo atliekamas dievaičių garbei. — (14) *Aš nekeršysiu...* Taip atsiliepiant neneigiama dukterų ir sužadėtinių kaltės, bet tik labiau keliama aukštėn tėvų ir vyrų rusikaltimai. — *Bus nuplakta*. Anot ebr. t.: sukniubs.

(15) *Neeikite...* Bent Jūdas, kurs turi tikrąją Dievo garbinimo vietą, Jeruzalę, teneicina ieškoti svetimų dievų. Visų pirma čia įvardijamos dvi vietos, labai garbingos senovėje, bet virtusios stabmeldystės centrais, kurių todėl Jūdas turi saugotis: Galgala į rytus nuo Jeriko (Joz. 5, 9, 13 ir k.), ir Betėlis (Dievo namai), kurs čia vadinamas Betavenu, t. y.

ingredi in Galgalā, et ne ascenderitis in Bethaven, neque iuraveritis: Vivit Dominus. ¹⁶ Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israel: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine. ¹⁷ Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum. ¹⁸ Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. ¹⁹ Ligavit eum spiritus in alis suis, et confundentur a sacrificiis suis.

Caput V. ¹ Audite hoc sacerdotēs, et attendite domus Israel, et domus regis auscultate: quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, et rete expansum super Thabor. ² Et victimas declinastis in profundum: et ego eruditor omnium eorum. ³ Ego scio Ephraim, et Israel non est absconditus a me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel. ⁴ Non dabunt co-

te į Galgalą, nekeliaukite į Beta-veną ir neprisiekite: Kaip Viešpats gyvas! ¹⁶ Nes Izraelis kelia maištą kaip ziliojanti karvė; dabar Viešpats ganys juos kaip avinėlį plačiame plote. ¹⁷ Efraimas susirišo su stabais; palik jį. ¹⁸ Jų puota jiems vieniams; jie paleistuvaute paleistuvauja; jo globėjai mėgsta dauginti gėdą. ¹⁹ Vėjas surišo jį savo sparnuose, ir jie bus sugėdinti dėl savo aukų.

5 perskyrimas. ¹ Išgirskite tai, kunigai, tėmykite, Izraelio namai, ir pasiklausykite, karaliaus namai; nes tas teismas jums, nes jūs buvote slastai sargybai ir ištiestas tinklas Tabore. ² Aukas jūs nustūmėte į gilumą, bet aš jų visų baudėjas. ³ Aš pažįstu Efraimą, ir Izraelis man nepaslėptas, nes dabar Efraimas paleistuvavo, Izraelis suteptas. ⁴ Jie nepakreipia savo minčių į tai, kad grįžtų į savo Dievą, nes palei-

tuštybės namais (plg. Prad. 28, 10; 35, 14; Teis. 20, 18 ir 3 Kar. 12, 28). — *Kaip Viešpats...* Šventi priesaikos žodžiai buvo izraelitų sutepti Viešpačiui vadinant auksinius veršius (plg. Iš. 32, 5). — (16) *Ziliojanti.* Anot ebr. t.: maištinga. — *Plačiame plote:* ištėrimo tyrumoje. — (17) *Efraimas.* Iš Efraimo giminės buvo pirmieji Izraelio karalystės (Samarijos) karaliai. — *Palik jį:* atsiskirk nuo jo. Toks įsakymas duodamas Jūdui. — (18) *Jų puota...* neturi būti jokio bendravimo su jais ir dalyvavimo jų iškilmėse. Ebr. t. prasmė: nevisai aiški. — *Globėjai.* Ebr. t.: skydai, todėl tautos kunigaikščiai, kurie turėjo būti jos globėjais. — (19) *Vėjas surišo...* Dievo rūstybės vėjas nuneš juos į nelaimę; jų neišgelbės tarnavimas dievaičiams aukomis. Tai labai didelis išėjimas ir Jūdui, jei jis rįstų savo likimą su Izraelio likimu, prisidėdamas prie Izraelio stabmeldystės.

(5, 1) *Kunigai...* ne Aarono giminės kunigai, bet tie, kuriuos žmonės vadino kunigais, kurių tarpe galėjo būti vienas kitas tikras kunigas. Išėjimui duodami ne tik suklaidintoms minioms, bet ir klaidintojams. — *Karaliaus namai:* kunigaikščiai ir didžiūnai. — *Slastai sargybai...* Jie buvo priežastis ir proga, kad tauta išpainiojo į nuodėmes ir pagaliau neteko laisvės. — Bet rasi geriau paklikti vieną ebr. ž. neversta: jūs buvote slastai Micpoje (vietos vardas Galaade, Teis. 10, 17) ir ištiestas tinklas Tabore (Ezdrėlono lygumoje). Tuo dviejų kalnų, vieno anapus, kito šiaupus Jordano, paminėjimu gal norėta pasakyti, kad visa šalis buvo pilna slastų. — (2) *Į gilumą:* nes aukos buvo daromos stabams. Todėl čia barami kunigaikščiai ir kunigai, kad jie pažemino ir subjaurino pačias aukas. — (4) *Jie nepakreipia...* jų nusikaltimai apakino juos ir sukietino jų širdis. Plg. Rom. 1, 18. — (5) *Pa-*

gitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, et Dominum nuo cognoverunt. ⁵ Et respondebit arrogantia Israel in facie eius: et Israel, et Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Iudas cum eis. ⁶ In gregibus suis, et in armentis suis vadent ad quarendum Dominum, et non invenient: ablatus est ab eis. ⁷ In Dominum praevaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.

⁸ Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: ululate in Bethaven, post tergum tuum Benjamin. ⁹ Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israel ostendi fidem.

stuvavimo dvasia jų tarpe, ir jie nepažįsta Viešpaties. ⁵ Izraelio pasididžiavimas atsiliepia iš jo veido. Izraelis ir Efraimas sukniubs savo nedorume, sukniubs draug su jais taip pat Jūdas. ⁶ Su savo bandomis ir su savo galvijais jie eis ieškoti Viešpaties ir neras; jis pa-itraukė nuo jų. ⁷ Jie pasidarė neištikimi Viešpačiui, nes gimdė svetimus vaikus; dabar vienas mėnuo prarys juos draug su jų dalimis.

⁸ Pūskite ragą Gabaoje, trimtuokite Ramoje; klykite Betavene; tai tavo užpakalyje, Benjamine! ⁹ Efraimas virs tyruma sudraudimo dieną; aš parodysiu savo ištikimumą Izraelio giminėse.

2. Izraelis ir Jūdas nenori gręžtis nuoširdžiai į Dievą.

¹⁰ Facti sunt principes Iuda quasi assumptes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam. ¹¹ Calumniam patiens

¹⁰ Jūdo kunigaikščiai pasidarė lygūs tiems, kurie perkelia ribas; ant jų aš išliesiu savo rūstybę kaip vandenį. ¹¹ Efraimas prislėg-

sididžiavimas...: nesuvaldoma Izraelio puikybė, akiplėšiškumas liudija prieš jį. — *Taip pat Jūdas...* Nežiūrint įspėjimų, Jūdas neatsilikus nuo Izraelio, nes stabmeldystei buvo praverptos durys į Jūdą jau nuo Saliamono laikų (3 Kar. 11, 7). — (6) *Su savo bandomis...* Nors ir visas bandas jie paaugotų Dievui, pasigailėjimo laikui pasibaigus tai nieko nebe padės; bausmė bus įvykinta. — (7) *Gimdė svetimus vaikus*. Jų vaikiai pagimdyti ir pašvęsti ne Dievui, bet dievaiciams. — *Vienas mėnuo prarys juos*. Ganų bus trumpo laiko, vieno mėnesio, kad žūtų visa tauta, kad būtų sunaikinta visa šalis, tos jos dalys, kurios buvo paskirtos kiekvienai giminei Žadėtosios žemės padalinime, kad tauta būtų išvesta į nelaisvę.

(8) *Gabaoje...* Gabaos ir Ramos miesteliai artimi kaimynai Benjamino giminės plote; vienas ir kitas pasta-

tytas ant kalnelių, todėl iš jų vietos galima matyti toli. Betavenas Efraimo kalnuose netoli nuo Silo, prie kelio į Sikemą. Karo triukšmas eina iš pietų į šiaurę; tarsi pats Viešpats išeina iš bažnyčios, pradeda kovą prieš savo tautą ir priverčia ją bėgti. Toks pat sunaikinimas, koks ateina Betavenui, pasiekia taip pat Benjaminą; kaip Izraelis, taip ir Jūdas sukniubs. — (9) *Virš tyruma*: bus išvestas į nelaisvę. — *Parodysiu savo ištikimumą*: vykindamas, kas buvo paskelbta Atk. 28, 64; 29, 28 ir per pranašus.

5, 10 — 7, 16. Veltui žydu tauta ieškos pagalbos pas asirijiečius (5, 10—15); jie, tiesa, gręšis į Viešpatį (6, 1—3), bet greitai laiku vėl sulaužys sandorą (6, 4—7, 7), bėgs į Aigiptą ir į Asiriją, bus tačiau Viešpaties sugauti (7, 8—16).

(10) *Perkelia ribas*: meilę ir garbinimą, kurs priklauso Dievui, reiškia

est Ephraim, fractus iudicio: quoniam coepit abire post sordes. ¹² Et ego quasi tineam Ephraim: et quasi putredo domui Iuda. ¹³ Et vidit Ephraim languorem suum, et Iuda vinculum suum: et abiit Ephraim ad Assur, et misit ad regem ultorem: et ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit a vobis vinculum. ¹⁴ Quoniam ego quasi leaena Ephraim, et quasi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiam, et vadam: tollam, et non est qui eruat. ¹⁵ Vadens revertar ad locum meum: donec deficiatis, et quaeratis faciem meam.

Caput VI. ¹ In tribulatione sua mane consurgens ad me: Venite, et revertamur ad Dominum: ² quia ipse cepit, et sanabit nos: percutiet, et curabit nos. ³ Vivificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, et vivemus in conspectu eius. Sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum praepa-

tas, teismo sulaužytas, nes pradėjo eiti paskui purvus. ¹² Aš gi esu Efraimui lyg kandis ir tarsi pūvėsis Jūdo namams. ¹³ Efraimas pamatė savo negalę ir Jūdas savo pančius; Efraimas nuėjo pas Asurą ir siuntė pas karalių keršintoją; tačiau jis negalės pagydyti jūsų ir neįstengs atišti jūsų pančių. ¹⁴ Nes aš lyg liūtienė Efraimui ir lyg jauniklis liūtas Jūdo namams. Aš, aš sugausiu ir eisiu sau; aš atimsiu ir nėra, kas išgelbėtų. ¹⁵ Aš grįžte sugrįšiu į savąją vietą, iki jūs pavargsite ir ieškosite mano veido.

6 perskyrimas. ¹ Savo sielvarte jie atsikels rytmetį, kad eitų pas mane: Ateikite ir grįžkime pas Viešpatį; ² nes jis sugavo, jis ir pagydys mus; jis užgavo, jis ir gydys mus. ³ Jis agaivins mus po dviejų dienų, pažadins mus trečią dieną, ir mes būsimė gyvi jo akivaizdoje. Turėkime išmanymo ir stenkimės pažinti Viešpatį; jo

kitiems (Kiril.). Plg. Deut. 19, 4; 27, 17; Pat. 23, 10 ir k. — (11) *Nes pradėjo*. Ebr. t.: nes pamėgo. — *Purvus*: dievaičius ir tarnavimą jiems. — (12) *Lyg kandis...* Karalystė pamažu ir nuolat slenka prie savo žuvimo, jos jėgos silpnėja, iki nedidelis sutrenkimas pavers ją griuvėsiais. Kandžiai ir pūvėsiams reikia daug laiko, bet jie pagaliau sunaikina patį vidų. — (13) *Pančius*. Ebr. t.: žaizda. Vietoje pasitikėti Dievu jie neišmintingai ieškojo pagalbos pas Asurą ir didelėmis dovanomis pirkė sau tik vengimą. Taip darė karaliai Menahemas 4 Kar. 15, 19 ir Akazas 4 Kar. 16, 7, 8; 2 Kron. 28, 20. Efraimo negalė buvo jo vidaus rietenos ir nesiliauja perversmai. vz. 4 Kar. 15, 10, 14, 15, 18, 25. Jūdo žaizda pradėjo aitrėti viešpataujant Joatamui (4 Kar. 15, 37) ir dar labiau Akazui (4 Kar. 16, 7) — *Keršytoja*. Toks buvo tikrasis Asuro būdas. Kituose vertimuose tas žodis

paliktas neišverstas Jareb, lyg kad tai būtų vardas (plg. žem. 10, 6). — (14) *Lyg liūtienė...*: mano rūstybei ir mano galiai niekas negali priešintis. Tauta yra liūtas, jei laikosi Dievo; jei nuo jo atstoja, randa jame sau priešą, galimą liūtą. — *Sugausiu*. Ebr. t.: perplėšiu. — Jis perplėš ir eis sau ramiai šalin kaip liūtas, kurs nebijo keršto. — *Aš atimsiu...* Kitados nešė juos ant savo pečių (Atk. 1, 31; 32, 11; Iš. 19, 4; Sk. 11, 12), dabar jis mes Jūdą šalin. — (15) *Sugrįšiu*. Dievas, kurs lyg kovotojas buvo išėjęs kovoti ir naikinti (plg. Iz. 42, 13), grįžta atgal į dangų. (Jier.). — *Pavargsite*. Ebr. t.: iškentėsite bausmę. — Atgaila ir malda padės jiems grįžti į Dievą.

(6, 2) *Sugavo...* Ebr. t.: perplėšė. Bausmių pamokinti jie dabar supranta, ko anksčiau nenorėjo pripažinti (5, 13), kad Viešpats yra vienatinis išsigelbėjimo šaltinis. — (3) *Po dviejų dienų...* Plg. Iš. 19, 10, 11; Lk. 13,

ratus est egressus eius, et veniet quasi imber nobis temporaneus et serotinus terrae.

⁴ Quid faciam tibi Ephraim? quid faciem tibi Iuda? misericordia vestra quasi nubes matutina et quasi ros mane pertransiens.
⁵ Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: et iudicia tua quasi lux egredientur.
⁶ Quia misericordiam volui, et non sacrificium, et scientiam Dei plusquam holocausta.
⁷ Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi praevaricati sunt in me.
⁸ Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.
⁹ Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt.
¹⁰ In domo Israel vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus est Israel.
¹¹ Sed et Iuda pone

išėjimas prirengtas lyg aušra, ir jis ateis mums kaip ankstyvasai lietus ir kaip vėlyvasai lietus žemei.

⁴ Ką gi aš darysiu tau, Efraime? ką darysiu tau, Jūdai? Jūsų pamaldumas kaip rytmetinis debesis ir kaip rasa anksti rytą nykstanti.
⁵ Todėl aš užgaunu per pranašus, užmušu juos savo burnos žodžiais, ir tavo teismai išeis lyg šviesa.
⁶ Nes aš noriu pasigailėjimo, ne aukos; Dievo pažinimo labiau kaip deginamųjų aukų.
⁷ Jie gi sulaužė sandorą kaip Adomas; ten jie pasidarė man neištikimi.
⁸ Galaadas stabų dirbėjų miestas, suteptas krauju,
⁹ ir lyg galvažudžių nasrai, pridedaš prie kunigų, kurie užmuša kelyje tuos, kurie ateina iš Sikemo; taip, jie daro nusikaltimą.
¹⁰ Izraelio namuose aš mačiau nuobodą, ten Efraimo paleistuvės; Izraelis yra susitepęs.
¹¹ Bet ir tu,

32 Jie supranta, kad tarp maldos ir nusikaltimų dovanojimo turės praeiti šiek tiek laiko, bet tikisi, kad ilgai nereikės laukti. — *Lyg aušra.* Aušra yra laidas, kad po jos ateis didesnė šviesa. — *Ankstyvasai...* Ankstyvasai lietus Palestinoje būna spalio mėn. ir lapkričio; jis būtinai reikalingas sėjai; vėlyvasai lietus būna kovo ir balandžio mėn. ir labai praverčia javų brendimui. Lietaus vaizdas, atitinkamas Palestinos krašto savumus, yra gausingų dvasinių palaiminimų vaizdas.

(4) *Ką gi aš darysiu...* Dievas visai mėgino ir mėgina grąžinti Efraimą ir Jūdą į tikrąjį kelią. Kas gi belieka daryti? — *Kaip... debesys...* kurs ką tik pasirodęs tuojau saulės spindulių išskirstomas. — (5) *Užgaunu per pranašus...* Dievas kalbėjo per savo pranašus ir suteikė jų įspėjimams didelės reikšmės, nepaklusiems per juos grasė kietomis bausmėmis ir mirtimi. — *Tavo teismai:* teismai, kuriuose bus pasmerktas Izraelis. Dievo teisingumas Izraeliui bus taip aiškus, kaip šviesa. — (6)

Pasigailėjimo. Ebr. t.: meilės. Viršūninio garbinimo, kuriame nėra vidaus dvasios, Dievas bodisi. Viršūninis garbinimas yra vidujinio garbinimo išraiška; jei šito nėra, tai viršūninis garbinimas yra melas. Plg. Mt. 9,13; 12,7. — (7) *Kaip Adomas.* Kaip Adomas rojuje peržengė Dievo sandorą ir įsakymą, taip jie daro Žadėtojoje žemėje (Jer.). — (8) *Galaadas:* miestas Ramoth-Galaad anapus Jordano, arba visas Galaado kraštas. — *Stabų dirbėjų.* Anot ebr. t.: žmonių, kurie daro nusikaltimus. — *Suteptas krauju.* Ebr. t.: suteptas kruvinų pėdsakų (kurias čia paliko galvažudžiai). Gal daroma aliuzija į karaliaus Pakėe užmušimą, kurio užmušėją Pakėe lydėjo 50 galaadiečių. Plg. 3 Kar. 2, 5: 4 Kar. 15, 25. — (9) *Lyg galvažudžių nasrai.* Galaadas trokšta kraujo ir žudynių; tuo jis panašus į aukminėtus kunigus (5, 1). Anot šv. Jier. Eir. ir Kir., jie prie kelio iš Sikemo (Nabulus, Neapolis) į Jeruzalę pastatydavę plėšikų, kurie turėjo tykoti keliaujančių, kad šitie vėlyk eitų į Daną ar į Betėlį (Betaveną), o ne į

messem tibi, cum convertero captivitatem populi mei.

Caput VII. ¹ Cum sanare vellem Israel, revelata est iniquitas Ephraim, et malitia Samariae, quia operati sunt mendacium: et fur ingressus est spoliis, latrunculus foris. ² Et ne forte dicant in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones suae, coram facie mea factae sunt. ³ In malitia sua laetificaverunt regem: et in mendaciis suis principes. ⁴ Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus a coquente: qui evit paululum civitas a commitione fermenti, donec fermentaretur totum. ⁵ Dies regis nos-

Jūdai, būk prisirengęs pjučiai, kai aš gražinsiu savo tautos belaisvius.

7 perskyrimas. ¹ Kai aš norėjau gydyti Izraelį, pasireiškė Efraimo neteisybė ir Samarijos piktnus, nes jie daro melą. Vagis įeina ir plėšia, galvažudis yra lauke. ² Kad kartais jie nesakytų, jog aš atsimenu visą jų piktumą, dabar apstoja juos jų pikti sumanymai; jie padaryti mano akivaizdoje. ³ Savo piktumu jie linksminasi karalių ir savo melu kunigaikščius. ⁴ Jie visi svetimoteriai, lyg krosnis kepėjo įkaitinta; miestas turėjo truputį atilsio, kaip tik prišaišyta raugo, iki visa surūgo. ⁵ Mūsų karaliaus diena! kunigaikščiai pradeda siusti nuo vyno;

Jeruzalę į Viešpaties bažnyčią. Kad pamaldūs izraelitai iš tikrųjų keliaudavo į Jeruzalę, parodo Tobijo pavyzdys (Tob. 1, 6) ir Ezekijo paraginimas (2 Kron. 30, 1. 5. 11). — (11) *Pjūčiai*. Pjūtis yra teismo vaizdas. Jūdas bus išvestas į nelaisvę, į Babelę. — *Kai aš gražinsiu...* Čia kalbama apie tautos išvadavimą iš nelaisvės, todėl kai kurie aiškintojai visos eil. prasmę išreiškia taip: kai Jūdai praeis bausmių pjūtis, t. y., kai baigsis nelaisvės metas, tremtiniai bus sugražinti. — Bet gal geriau šituos žodžius sujungti su sek. eil., kurios pirmiems žodžiams jie sudaro paralelizmą.

(7,1) *Norėjau gydyti...* Dievas siuntė pranašų, kurie turėjo įspėti, ir lankė nelaimėmis bedievytei pasidavusius karalius ir tautą; tačiau visa buvo veltui (plg. Jer. 5, 3). — *Darė melą*: garbino stabus; stabmeldystė ji yra melas, prieštaraujas pirmajai tiesai. — *Vagis...* Greta nusidėjimų Dievui eina atviri ir slapti nusikaltimai žmonėms. — (2) *Kad kartais...* Dievas nurodo visą jų piktumą, kuri jie darė kasdien, kad kartais jie nemanytų klaidingai, būk jie baudžiami tik dėl praeitųjų jų tėvų nusikaltimų. Geriau, anot ebr. t.: Niekuomet jie nesako savo širdims, jog aš atsimenu visus jų nusikaltimus... Nors Die-

vas tiek daug kartų yra jiems davęs įspėjimų per pranašus ir bausmėmis, be to, daręs pastangų patraukti juos prie savęs geradarybėmis, jie nebijo, kad Dievas gali nubauti juos dar kiečiau; Dievo nežiūrėdami, jie krauna nuodėmę ant nuodėmės, iki pagaliau apsupsa jomis lyg kokiuo diabažu. — (3) *Linksmina karalių...* Tie, kurie turėtų sulaukyti ir pašalinti pikta, giria jį visomis pajėgomis. — (4) *Svetimoteriai*: stabų garbintojai. — *Lyg krosnis...*: kaip liepsnos pilna krosnis, taip dega jų širdis piktais geiduliais, stabmeldyste ir neteisybėmis. — Kas toliau pasakyta, nevieną kartą aiškinama. Vulg. teksto prasmė gal ši: kaip įdedama raugo į teslą ir paskui laukiama, iki visa tesla per rūgus, taip rodosi, kad jie (tauta, miestas) kai kada garbina Dievą, bet tuo tarpu jų širdis jau buvo paliesta stabmeldystės ir visokio piktumo raugo ir jie patys buvo visai sugėdę. — Ebr. t.: jis (kepėjas) liaujasi kurstęs. — Kai raugas yra patekęs į teslą, tam, kurs jį idėjo, nebereikia daryti pačiam jokių pastangų. — Kaip tik stabmeldystės raugas pateko į tautos širdį, ji mielu noru ejo paskui karalių ir vadų sumanymus, ir šitiems nebebuvo reikalo toliau kurstyti tautą į pikta. — (5) *Mūsų karaliaus...* Minia reiškia džiaugsmo,

tri: coeperunt principes furere a vino: extendit manum suam cum illusoribus. ⁶ Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum insidiaretur eis: tota nocte dormivit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammae. ⁷ Omnes calefacti sunt quasi clibanus, et devoraverunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

⁸ Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reversatur. ⁹ Comederunt alieni robur eius, et ipse nescivit: sed et cani effusi sunt in eo, et ipse ignoravit. ¹⁰ Et humiliabitur superbia Israel in facie eius: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, et non quaesierunt eum in omnibus his. ¹¹ Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Aegyptum invocabant,

jis ištiesia savo ranką su pasityčiotojais. ⁶ Jie padarė jam iš savo širdies tarsi krosnį, kai jis tykojo jų; jų kepėjas miegojo visą naktį; rytmetį ji įkaitusi kaip ugnies liepsna. ⁷ Visi įkaitę kaip krosnis ir ryja savo teisėjus; visi jų karaliai žūna; nėra kas jų tarpe šauktųsi manęs.

⁸ Efraimas pats susimaišė su tautomis; Efraimas pasidarė kaip pelenuose kepamas paplotis, kurs neapverčiamas. ⁹ Svetimieji prarijo jo jėgą, o jis nepajuto; jau ir jo plaukai pražilo, o jis tai nežino. ¹⁰ Izraelio puikybė buvo pažeimta jo akyse; tačiau jie negrįžo į Viešpatį savo Dievą ir jo neieškojo viso to nežiūrėdai. ¹¹ Efraimas pasidarė kaip pavyliotas, neturįs išmanymo karvelis: jie šaukėsi Aigipto, jie kreipėsi pas asi-

susilaukus karaliaus gimimo ar vainikavimo dienos, nors tai nebuvo Dievo išrinktojo Dovidui namų karalius, nors tas jų karalius tyčiojosi draug su saviškiais iš viso, kas dieviška. — (6) *Jie padarė...* Jie atidavė karaliui savo širdis ir mintis lyg kokia krosnį, kurią karalius gali kūrenti, kaip jis panorės, visokiais gaiduliais; bet jie nesupranta, kad taip jiems patiems rengiamas sunaikinimas ir žuvinimas, nes karaliaus nedorumas atves tautai bausmę ir prapultį. — (7) *Ryja savo teisėjus...* Samokslams kilus, žūdavo didžiūnai ir patys karaliai, kurių sostą pasiimdavo kiti. Padėtis buvo blogesnė, negu Teisėjų laikais, nes tuomet izraelitai bent prispaudimė šaukdavosi Dievo.

(8) *Efraimas...* Izraelio karalystė pasidarė panaši į kitų tautų karalystes, nes ji atpuolė nuo Dievo ir garbino dievaičius; ji jungėsi su pagonimis ir moterystėmis. — *Kaip pelenuose...* Jei pelenuose kepamas paplotis rūpestingai nevartomas, tai jo apačia greitai virsta anglimi ir pele-

nais, tuo tarpu kad viršus pasilieka neiškepęs ir netinka valgyti; pagaliau, jis visai sudega pelenuose. Taip ir Efraimas tų pačių sunaikinamas, kurių įpročius priima. — (9) *Svetimieji...* Karalystės jėga žūna dėl svetimųjų, nes tie, kurie palaiko Izraelį, stabų garbinimą, sugriovė pačius karalystės pagrindus; jie net parsikvietė į savo šalį neprietelių būrius. Nors viskas baigia griūti, jie to nemato ir nenori suprasti. — (10) *Jo akyse:* todėl jie negalėjo nematyti. Nejausti skurdo yra tai jausmų atbukimas; bet jausti ir niekinti išsigelbėjimo priemonės arba net pasirinkti žalingas priemonės yra tai beprotystė. — (11) *Jie šaukėsi...* Izraelio karaliai šaukėsi tai aigiptiečių pagalbos prieš asirijiečius, tai asirijiečių prieš aigiptiečius. Vieni ir kiti plėsdavo juos, kai laikė juos savo priešais, slėgdavo gi, kai paimdavo savo globon. — Jau Jeroboamas buvo pabėgęs į Aigiptą (3 Kar. 11, 40). Menaamas šaukėsi asirijiečių pagalbos (4 Kar. 15, 19), jo priešai gal laukė pagalbos iš Ai-

ad Assyrios abierunt. ¹² Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrem caeli detraham eos, caedam eos secundum auditionem coetus eorum.

¹³ Vae eis, quoniam recesserunt a me: vastabuntur, quia praevaricati sunt in me: et ego redemi eos: et ipsi locuti sunt contra me mendacia. ¹⁴ Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis: super triticum et vinum ruminabant, recesserunt a me. ¹⁵ Et ego erudivi eos, et confortavi brachia eorum: et in me cogitaverunt malitiam. ¹⁶ Reversi sunt ut essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, a furore linguae suae. Ista subsannatio eorum in Terra Aegypti.

rijiečius. ¹² Bet jiems ten einant aš ištiesiu ant jų savo tinklą, nu-trauksiu juos žemyn kaipo dan-gaus paukštį, plaksiu juos taip, kaip jie yra girdėję savo susirin-kime.

¹³ Deja jiems, kad jie atsitrau-kė nuo manęs; jie bus sunaikin-ti, nes buvo man neištikimi; aš norėjau išvaduoti juos, o jie kal-bėjo prieš mane melą. ¹⁴ Jie ne-sišaukė manęs savo širdyje, bet klykė savo guoliuose; jie varžėsi dėl javų ir vyno, ir atstojo nuo manęs. ¹⁵ Aš mokiau juos ir sti-prinau jų petį, bet jie manė prieš mane tai, kas yra pikta. ¹⁶ Jie vėl nori būti be jungo, jie pasidarė kaip klastingas kilpinis. Jų kuni-gaiškščiai žus kalaviju dėl jų lie-žuvio dūkimo. Taip bus pasity-čiota iš jų Aigipto žemėje.

3. Stabų garbintojai bus paniekinti ir turės liūdėti.

Caput VIII. ¹ In gutture tuo sit tuba quasi aquila super do-

8 perskyrimas. ¹ Tavo gerklėje tebūna trimitas! Lyg aras

gipto. Ozėe siuntė pasiuntinius pas Aigipto karalių (4 Kar. 17, 4). Plg. Jer. 17, 5. — (12) *Aš ištiesiu...* Veltui jie ieško žmonių pagalbos, Dievas sunaikins ją. — Čia matomai tęsiamas tas pat paklydusio karvelio vaizdas. — *Savo susirinkime:* kai religijiniame susirinkime buvo skaitoti per Moze paskelbtieji Viešpaties grasymai. Plg. Kun. 26, 14 ir k.

(13) *Atsitraukė.* Anot ebr. t.: nuskrido. — *Kalbėjo... melą:* iš Dievo gautas geradarystės savindami dievaivaičius, niekindami Dievą ir garbindami stabus ir t.t. — (14) *Klykė savo...* turėdavo didelės baimės dėl javų derliaus, dėl vyno, kurie gerai derėdavo Palestinoje, bet taip pat kai kada visai žūdavo dėl sausmečio ir kitokių slogų; Dievo gi pagalbos ir šiais atvejais nuoširdžiai nesišaukda-vo. — (15) *Aš mokinau:* per Moze

ir pranašus. — *Stiprinau...* Pvd., kai reikėjo užkariauti Žadėtoji žemė. — (16) *Jie vėl nori...*: jie nebenori nešti Dievo įstatymo jungo ir laikytis jo sandoros. Anot ebr. t.: jie nesigrėžia aukštyn, t. y. i Viešpatį. — *Kla-stingas kilpinis:* netikęs, nes palei-džiamos iš jo vylyčios eina ne ten, kur šaulys nori. — *Dėl jų liežuvio dūkimo:* dėl piktžodžiavimų. Plg. auk. 13 e. — *Aigipto žemėje:* kame jie ieškojo pagalbos.

8, 1 — 10, 8. Sulaužę sandorą, izraelitai dėl savo stabmeldystės tu-rės vergauti priešams (8, 1–14) ir patekę į svetimas šalis bus pilni liū-desio, nes netikėjo pranašams ir ne-silaikė Viešpaties (9, 1–17); jie bus sugėdinti dėl savo stabų daugybės (10, 1–8).

(8, 1) *Tavo gerklėje...* Tai Dievo isakymas pranašui, kurs turi būti sa-

mum Domini: pro eo quod transgressi sunt foedus meum, et legem meam praevaricati sunt. ² Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Israel. ³ Proiecit Israel bonum, inimicus persequetur eum. ⁴ Ipsi regnaverunt, et non ex me: principes exstiterunt, et non cognovi: argentum suum, et aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent: ⁵ proiectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos. Usquequo non poterunt emundari? ⁶ Quia ex Israel et ipse est: artifex fecit illum, et non est Deus: quoniam in araneorum telas erit vitulus Samariae. ⁷ Quia ventum seminabunt, et turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod et si fecerit, alieni comedent eam.

⁸ Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum. ⁹ Quia ipsi ascende-

jis puola Viešpaties namus, nes jie peržengė mano sandorą ir nusikalto mano įstatymui. ² Jie šauksis manęs: Mano Dieve! Mes, Izraelis, pažįstame tave. ³ Izraelis atmetė gerumą, neprietelis persekios jį. ⁴ Jie rinkosi karalius, bet be manęs; buvo kunigaikščių, tačiau aš jų nepažinau. Iš savo sidabro ir savo aukso jie pasidarė sau statų, kad pražūtų. ⁵ Atmetas tavo veršis, Samarija! Mano narsas užsidedė prieš juos; iki kolei gi jie negalės apsivalyti? ⁶ Nes ir tai yra iš Izraelio: dailininkas padarė jį, bet tai ne Dievas; nes Samarijos veršis pavirs voratinkliais. ⁷ Nes jie sėja vėją ir pjaus audrą; nėra jame stačio šiaudo, varpa neduos miltų, bet jei ir duotų, svetimieji suės juos.

⁸ Izraelis prarytas; jis jau yra tautų tarpe kaip suteptas indas. ⁹ Nes jie nuėjo pas Asurą, kaip

vo tautai budėtojas. Trimitavimas yra karo ir pavojaus ženklas. — *Lyg aras...* Greitas ir plėšrus aras yra plėšiančių ir visa naikinančių priešų vaizdas; tie priešai yra asirijiečiai ir jų karalius. — *Viešpaties namus.* Paprastai Viešpaties namais vadinama Jeruzalės bažnyčia; bet kadangi šitoje vietoje kalbama apie Izraelio karalystę, tai Viešpaties namais pavadinta čia pati Izraelio tauta. — (2) *Jie šauksis...* Kai nelaimė nebeišvengama, jie atsimena tą Dievą, kurį iki šiam laikui niekino, ir drįsta šauktis jo pagalbos, lyg kad ji jiems priklausytų. — (3) *Izraelis atmetė...* Tai Dievo atsakymas; pagalbos jie nebeverti ir bus nubausti. — (4) *Jie rinkosi...* Nurodomi kai kurie Izraelio tautos nusikaltimai. Nors Dievas ir buvo leidęs tam tikram laikui suskilti žydams į dvi karalysti ir kai kurie Izraelio karaliai buvo valdovais ne be Dievo valios (Jeroboamas, Jehus ir jo ainiai), tačiau jų dauguma tik samokslais pasiekė karaliaus garbę ir sostą; be to, vienatiniais pilnai

teisėtais karaliais buvo tik Dievo išrinktojo Dovidio namų ainiai, ir izraelitai turėjo pareigą jų laikytis (2 Kron. 13, 5). Išsirinkę savąj karalių, jie apleido ir Dievą (plg. 3 Kar. 12, 26). Todėl čia ir minimas tuojau kitas Izraelio nusikaltimas, būtent, jų stambeldystė. — (5) *Samarija:* Izraelio karalystės sostinė. — (6) *Ir tai:* veršio pavidalu garbinamas dievaitis. — *Voratinkliais.* Ebr. t.: labai smulkiomis dalelėmis, atomais, t. y., beveik nieku. Nugalėtojai turėjo nuimti aukšinę skardą, o patį medinį statą sudaužyti ir sudeginti. — (7) *Jie sėja...* Patarlė: koki sėkla, toks derlius. Jų vargai dėl dievaičio atves jiems audrą, kuri juos pačius sunaikins. — *Nėra jame:* Izraelyje. Tai kitas palyginimas. Izraelis netikusi sėkla, iš kurios nebus susilaukta gero šiaudo, pilnos varpos. — *Suės.* Ebr. t.: prarys.

(8) *Prarytas.* Pranašas jau mato Izraelio padėtį nelaisvėje. — *Kaip suteptas indas:* kaip indas, kurs nebeapatinka (ebr. t.), į kurį gali būti pi-

runt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus. ¹⁰ Sed et cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: et quiescent paulisper ab onere regis, et principum. ¹¹ Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factae sunt ei arae in delictum. ¹² Scribam ei multiplices leges meas, quae velut alienae computatae sunt. ¹³ Hostias offerent, immolabunt carnes, et comedent, et Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, et visitabit peccata eorum: ipsi in Aegyptum convertentur. ¹⁴ Et oblitus est Israel factoris sui, et aedificavit delubra: et Iudas multiplicavit urbes munitas: et mittam ignem in civitates eius, et devorabit aedes illius.

Caput. IX. ¹ Noli laetari Israel, noli exultare sicut populi, quia fornicatus es a Deo tuo: dilexisti mercedem super omnes areas tritici. ² Area et torcular non pascet eos, et vinum men-

laukinis asilas sau vienas, Efraim mas davė dovanų meilužiams.

¹⁰ Bet kai jie už užmokesnį bus pasisamdę tautas, aš surinksiu juos, ir jie pasilsės truputį nuo karaliaus ir kunigaikščių naštos.

¹¹ Nes Efraimas pasidarė daug altorių, kad nusidėtų; altoriai virto jam nuodėmėmis. ¹² Aš rašiau jiems daugybę savo įstatymų; jie juos laikė lyg svetimais. ¹³ Nors jie atnašaus aukas, aukos mėsą ir valgys, bet Viešpats nepriims jų; dabar jis atsimins jų neteisybę ir lankys jų nuodėmes, o jie vėl kreipsis į Aigiptą. ¹⁴ Izraelis užmiršo savo Sutvėrėją ir pasistatė šventnamių stabams; ir Jūdas padaugino sustiprintus miestus; o aš siųsiu ugnies į jo miestus, kuri prarys jų rūmus.

9 perskyrimas. ¹ Nesilinksmink, Izraeli, nesidžiauk kaip tautos; nes paleistuvaudamas tu atstojai nuo savo Dievo, mėgai paleistuvystės užmokesnį visuose kviečių klojimuose. ² Klojimas

liami nešvarumai, arba kurs net visai sudaužomas. — (9) *Jie nuėjo*: prašyti Asuro pagalbos (plg. auk. 5, 13; 7, 11). — *Laukinis asilas*. Tas gyvulys neprijaukinamas, nesuvaldomas, toli laikosi nuo kitų; toks pat Izraelis. — *Davė dovanų*: dovanomis prakšynė kelia pas save stabmeldystei, kuri yra neištikimybė Dievui, todėl lyginama su svetimoteryste. — (10) *Aš surinksiu juos*. Svetima pagalba jiems nepadės. Dievas surinks juos, kad teistų ir nubaustų. — *Jie pasilsės...* Ironiškas pasakymas: dabar jie bėga ir skubinasi patikrinti sau sandorą su svetimais; tačiau jie susilauks atilsio, kai bus prislėgti karalių karaliaus, Asuro (ebr. t.). — (11) *Daug altorių*. Dievas buvo paskyręs vieną vietą aukoms daryti (Atk. 12, 5). Kitų, veršiams skirtų, altorių pasidarymas buvo nuodėmė; juo daugiau jų buvo, juo daugiau buvo nuo-

dėmių. — (12) *Daugybė*: todėl ne tik 10 Dievo įsakymų, kaip mano kai kurie racionalistai kritikai, bet (anot ketib: dešimtį tūkstančių) visą Pentateuchą. — (13) *Nors...* Jų pjaujamų aukai gyvulių Dievas nelaikys tikromis aukomis, bet paprasta mėsa, kuria pasotinamas tik pilvas. — *Jie vėl kreipsis...*: tai yra, vėl susilauks nelaisvės tokios, kaip buvo Aigipto nelaisvė. — (14) *Ir Jūdas...* Izraelis kaltinamas dėl stabmeldystės, Jūdas gi dėl silpno pasitikėjimo Dievu ir pastangu gintis pagonių būdu, paniekinant Dievą.

(9, 1) *Kaip tautos*: kaip kad pagonys džiūgiauja susilaukę pjūties. (Kir. Teod.). — *Mėgai paleistuvystės...*: garbinai stabus, pasavindamas dievaičiams savo laukų derlių. — (2) *Nemaitins...*: nes Dievas gali neduoti derliaus, arba: nes išvesti į nelaisvę visa turės palikti. — (3) *Negyvens...*:

tietur eis. ³ Non habitabunt in terra Domini: reversus est Ephraim in Aegyptum, et in Assyriis pollutum comedit. ⁴ Non libabunt Domino vinum, et non placebunt ei: sacrificia eorum quasi panis lugentium, omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animae ipsorum, non intrabit in domum Domini. ⁵ Quid facietis in die sollemni, in die festivitatis Domini? ⁶ Ecce enim profecti sunt a vastitate: Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lap- pa in tabernaculis eorum. ⁷ Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israel stultum prophetam, insanum vi- rum spiritualement, propter multi- tudinem iniquitatis tuae, et mul- titudinem amentiae. ⁸ Speculator Ephraim cum Deo meo: prophe- ta laqueus ruinae factus est su- per omnes vias eius, insaniam in domo Dei eius. ⁹ Profunde pec- caverunt, sicut in diebus Gaba: recordabitur iniquitatis eorum, et visitabit peccata eorum.

¹⁰ Quasi uvas in deserto in- veni Israel: quasi prima poma fi-

ir spaustuvas nemaitins jų ir vy- nas apvils juos. ³ Jie negyvens Viešpaties žemėje; Efraimas gaus grįžti į Aigiptą ir valgys Asirijoje suteptus dalykus. ⁴ Jie nedar- yns Viešpačiui liejamų vyno au- kų ir neįtiks jam; jų aukos bus kaip gediniųjų duona; visi, kurie ją valgys, susiteps, nes jų duona pasotins tik jų alkį ir neįeis į Viešpaties namus. ⁵ Ką jūs dary- site iškilmės dieną, Viešpaties šventės dieną? ⁶ Nes štai jie eina šalin dėl sunaikinimo; Aigiptas surinks juos, Memfis palaidos juos; jų pageidaujamas sidabras teks dilgynėms, ir jų padangtėse augs dagiai. ⁷ Atėjo lankymo die- nos, atėjo atsilyginimo dienos. Žinok, Izraeli! Pranašas yra paikas, dvasios žmogus yra beprotis dėl tavo neteisybių daugybės ir dėl tavo paikumo daugybės. ⁸ Efrai- mo žvalgas yra su mano Dievu; pranašas virto žuvimo žabangais visuose jo keliuose; beprotystė yra jo Dievo namuose. ⁹ Jie sun- kiai nusidėjo kaip Gabaos dienose; jis atsimins jų neteisybę ir lankys jų nuodėmes.

¹⁰ Aš radau Izraelį lyg vynuog- es tyrumoje; aš pamačiau jų tē-

jie apleido Viešpatį, todėl turi būti išvaryti iš Viešpaties šalies. — *Grįžti į Aigiptą*: eiti į nelaisvę tokia, kaip buvo Aigipto. — (4) *Jie nedarys...*: visai neteks aukų, kuriomis galėtų permaldauti Dievą ir išprašyti sau įvairių jo malonių. Svetimoje šalyje garbinti Dievą visai nebuvo galima, nes aukoms buvo skirta tik viena Dievo nurodyta vieta. — *Kaip gediniųjų duona*: toki, kuri valgoma numirėlio namuose, kame dėl ten esan- čio lavono visi laikomi suteptais (plg. Sk. 19, 14). — (6) *Eina šalin*: į nelaisvę. — *Aigiptas*: nelaisvė. — *Memfis*: Aigipto miestas. — *Sidabras*: vi- sa, kas už sidabrą, pinigų, galima

nusipirkti, namai, papuošalai ir t.t. — (7) *Pranašas...* Gal čia turėta ome- nyje tikri pranašai, kuriuos dėl jų išpėjimų tauta laikė paikais ir be- pročiais. — (8) *Efraimo žvalgas...* Fil. prasmė labai neaiški. Jos min- tis gal toki: Efraimas turėjo tikrų pranašų, kurie kalbėjo Dievo vardu, tačiau jis davėsi suvedžioti save ne- tikriems pranašams, kurie savo be- protystę ypač rodė savo dievo, t. y., auksinio veršio namuose, nes palaikė stabmeldystę. — (9) *Kaip Gabaos...* Aliūzija į bjaurų nusikaltimą, apra- šytą Teis. 19 perskyr

(10) *Lyg vynuoges...* Dievas su didele meile ir džiaugsmu buvo pri-

culneae in cacumine eius vidi patres eorum: ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, et abalienati sunt in confusionem, et facti sunt abominabiles sicut ea, quae dilexerunt. ¹¹ Ephraim quasi avis avolarit, gloria eorum a partu, et ab utero, et a conceptu. ¹² Quod et si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed et vae eis cum recessero ab eis. ¹³ Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine: et Ephraim educet ad interfectorem filios suos. ¹⁴ Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, et ubera arentia. ¹⁵ Omnes nequitiae eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum de domo mea eiiciam eos: non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes. ¹⁶ Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est: fructum nequaquam facient. Quod et si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum. ¹⁷ Abiiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: et erunt vagi in nationibus.

Caput X. ¹ Vitis frondosa Israel, fructus adaequatus est ei:

vus lyg ankstyvuosius fygos vaisius jos viršūnėje; bet jie nuėjo į Beelpegorą, nusigręžė į gėdą ir pasidarė pasibjaurėtini, kaip ir tie dalykai, kuriuos pamėgo. ¹¹ Efraimo garbė nuskrido kaip paukštis; nebebus daugiau nei gimdymų, nei nėštumo, nei pradėjimo. ¹² Nors jie ir išaugintų savo vaikus, aš padarysiu juos bevaikius žmonių tarpe; ir deja jiems, kai aš būsiu nuo jų pasitraukęs. ¹³ Efraimas, kaip aš mačiau, buvo įkurtas grožyje kaip Tiras; ir Efraimas ves savo vaikus žudytojui. ¹⁴ Duok jiems, Viešpatie. Ką jiems duosi? Duok jiems nevaisingą iščią ir sudžiūvusias krūtis. ¹⁵ Visų jų nedorumai pasireiškė Galgaloje, nes ten jie pasidarė man nepakenčiami; dėl jų elgesio piktumo aš išvarysiu juos iš savo namų; aš daugiau nebemylėsiu jų; visi jų kunigaikščiai maištininkai. ¹⁶ Efraimas ištiktas, jų šaknis sudžiūvusi; jie anaip tol nebeduos vaisiaus. O jei jie ir gimdys, aš užmušiu jų iščios mylimiausius. ¹⁷ Mano Dievas atmes juos, nes jie neklausė jo; ir jie bus klajūnai tautose.

10 perskyrimas. ¹ Izraelis buvo šakotas vynmedis; jo vai-

glaudęs prie savo širdies tautą (tyrumoje). — *Jos viršūnėje.* Ebr. t.: jos pradžios metu. — *Į Beelpegorą.* Taip vadinosi kananiečių dievaitis. Vž. Sk. 25, 3. — *Nusigręžė...* Anot ebr. t.: pasišventė gėdos dievaičiui ir virto pasibjaurėjimu kaip jų meilužis. — (11) *Kaip paukštis:* labai greitai. — *Nebebus daugiau...* Kai nebebus gimstančių, galinga kitados giminė veikiai susilpnės. — (12) *Nors jie...* Taip paaiškinama 11 eil.: gimimų skaičius sumažės; tie gi, kurie bus gimę, neužaugs, greitai mirs, taip kad galų gale visa giminė turės žūti. — (13) *Efraimas...* Tiras buvo garsus savo galia

ir turtais. Toks buvo Dievo globojamas Izraelis. Ebr. t.: Efraimas, kaip aš buvau jį skyres, kad jis būtų Tiras, pasodintas derlinguose laukuose... — *Ves savo...* todėl pats bus savo žuvimo priežastis. — (14) *Duok...* Teisingai užsirūstinęs pranašas pats prašo Dievą bausmės nusikaltėliams. — (15) *Galgaloje.* Tenai prasidėjo tautos stabmeldystė, kaip tik ji įėjo į Žadėtąją žemę. — *Iš savo namų:* ji nebebus Dievo tauta.

(10, 1) *Izraelis...* Izraelis buvo Dievo vynuogynas, rūpestingai saugojamas ir prižiūrimas, todėl duodas gražių vaisių. — *Jam lygūs.* Tauta

secundum multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, iuxta ubertatem terrae suae exuberavit simulachris. ² Divisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum. ³ Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timemus Dominum: et rex quid faciet nobis? ⁴ Loquimini verba visionis inutilis, et ferietis foedus: et germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri. ⁵ Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariae: quia luxit super eum populus eius, et aeditui eius super eum exultaverunt in gloria eius, quia migravit ab eo. ⁶ Siquidem et ipse in Assur delatus est, munus regi Ultori: confusio Ephraim capiet, et confundetur Israel in voluntate sua. ⁷ Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquae. ⁸ Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israel: lappa, et tribulus ascendet super aras eorum: et dicent montibus: Ope-

siai buvo jam lygūs; bet kaip daug buvo jo vaisių, taip daug jis pasistatė altorių; kaip derlinga buvo jo šalis, taip daug atsirado joje stabų. ² Jų širdis pasidalino, dabar jie žūs; Dievas sutrupins stabus, sunaikins jų altorius. ³ Tuomet jie sakys: Nėra mums karaliaus, nes mes nebijome Viešpaties, ir ką gi mums padarys karalius? ⁴ Kalbėkite tuštaus regėjimo žodžius ir darysite sandorą; kaip karčiokšlis išdygs teismas dirvos vagose. ⁵ Samarijos gyventojai garbino Betaveno karves; bet dėlto liūdės jos tauta ir jos vartininkai, kurie džiaugėsi jos garbe, nes ta garbė pasitraukė nuo jos. ⁶ Nes ir ji bus nugabenta į Asurą kaipo dovana karaliui keršytojui, gėda sugaus Efraimą, ir Izraelis bus sugėdintas savo sumanymuose. ⁷ Samarija priapulė savo karalių kaip putas vandens paviršiuje. ⁸ Bus sunaikintos stabo aukštumos, Izraelio nuodėmė; dagiai ir usnys augs ant jų altorių, ir jis

daug turėjo žmonių ir visokių gėrybių. — *Bet kaip daug...* Bet visos gėrybės buvo pasavinamos dievaičiams, todėl juo daugiau buvo tų gėrybių, juo daugiau tauta statydavo sau Baalo ar veršio stabų. — (2) *Pasidalino*: atsiskyrė nuo Dievo ir kreipėsi prie dievaičių (Kir. Teod.), arba svyravo tarp Dievo ir dievaičių (3 Kar. 18, 21). Anot kitų dar: jų širdis apgaulinga. — *Sutrupins jų stabus*: taip parodydamas jų silpnumą. — (3) *Nėra mums karaliaus*: kurs būtų draug ir ganytojas ir gynėjas, kurs viešpatautų Dievo vardu. — *Padarys karalius*. Jų dievaičiai ir karaliai: tai tik šešėliai; tikros pagalbos jie duoti negali. — (4) *Kalbėkite...* Tačiau iki nelaimės išmokins juos išminčiai, jie kreipsis į visas puses, kad apsisaugotų nuo žuvimo. Vulgatos tekste daroma priekaištų tiesiog netikriems pranašams. Anot ebr. t.:

jie kalba didelius žodžius, kasdien prisiekia ir t.t., t. y., daro tuščių pastangų, laužo duotą žodį, nevengia netikrų priesaikų, rūpinasi patikrinti sau sandorą. — *Kaip karčiokšlis...* Piktžolės geroje žemėje auga smarkiau; tokio smarkumu ateis Dievo teismas, bausmė. — (5) *Samarija...* Anot ebr. t.: dėl Betaveno (auksinių) veršių susirūpinę Samarijos gyventojai; taip, nuliūdę dėl jų jos tauta ir (dievaičių) kunigai, jie dreba dėl jų garbės, kad ji nuo jų iškeliavo. — *Betaveno*: neteisybės miesto, vietoje: Betėlio, Dievo miesto. — Gyventojai ir dievaičių kunigai liūdi, kad stabai paniekinti, net gabenami į nelaisvę. — (6) *Keršytojui*. Vž. auk. 5, 13. — *Sumanymuose*: dėl savo noru pasirinktos stambeldystės. — (8) *Stabo*: Aveno. Gal ir čia Avenas (stabas) minimas vietoje Betėlio. — *Apdenkite...* Tai visai nusiminusių žodžiai.

rite nos; et collibus: Cadite super nos.

sakys kalnams: Apdenkite mus, ir kauburiams: Griūkite ant mūsų.

4. Izraelio nelaisvė ir grįžimas iš jos.

⁹ Ex diebus Gabaa, peccavit Israel, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa praelium super filios iniquitatis. ¹⁰ Iuxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas. ¹¹ Ephraim vitula docta diligere trituram, et ego transivi super pulchritudinem colli eius: ascendam super Ephraim, arabit ludas, confringet sibi sulcos Iacob. ¹² Seminate vobis in iustitia, et metite in ore misericordiae, innovate vobis novale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam. ¹³ Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii: quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum. ¹⁴ Con-

⁹ Nuo pat Gabaos dienų Izraelis nusidėjo; taip jie ir pasiliko; argi neištiks jų kova kaip ta, kuri buvo Gabaoje prieš neteisybės vaikus? ¹⁰ Aš plaksiu juos kaip norėsiu; tautos susirinks prieš juos, kai jie bus plakami dėl dviejų savo neteisybių. ¹¹ Efraimas karvaitė įpratusi mėgti kūlimą; bet aš pereisiu per jos gražų kaklą; aš sėsiu ant Efraimo, Jūdas ars, Jokūbas akės sau. ¹² Sėkite sau teisybėje ir pjaukite sulig gailestingumu, plėškite sau dirvoną; nes metas ieškoti Viešpaties, kurs atėjęs išmokins jus teisybės. ¹³ Jūs arėte bedievybę, sėjote neteisybę, valgėte melo vaisių; nes tu pasitikėjai savo keliais, savo karžygių daugybe. ¹⁴ Pakils sumišimas tavo tautoje, ir visos tavo tvirto-

Plg. Iz. 2, 19; Lk. 23, 30; Apr. 6, 16. 10, 9–11, 11. Neteisybės vaikai: bus nubausti (10, 9–15), bus atiduoti aigiptiečiams ir asirijiečiams (11, 1–7), bet gailestingo Viešpaties vėl bus išvaduoti (11, 8–11).

(9) *Gabaos.* Vž. auk. 9, 9. — *Taip:* tokiamė širdies sukietėjime. — (10) *Tautos susirinks.* Plg. Iz. 1, 24. — *Dėl dviejų...* Anot kai kurių: dėl dviejų auksinių veršių. Tačiau plg. Jer. 2, 13. — (11) *Karvaitė...*: Dievo įstatymu ir pamokininiais išauginta, kad tarnautų. Jai labiau patinka kultai, nes tuomet ji gali būti, negu arti. Efraimas palyginamas su jauna karve, nes jis garbina veršį. — *Aš pereisiu...*: padėsiu jam ant sprando jungą ir pažabosiu (Jer.). — *Aš sėsiu...*: pavergsiu Efraimą, kaip kad daro vežikas, kurs sėdi vežime ir akstinu baidydamas ragina gyvulį. — *Jūdas ars...* Tačiau darbas ir vargas bus

naudingi, kaip naudingas yra dirvos arimas ir akėjimas. Jokūbas reiškia dvyliką giminių. Minimasi Jūdas, nes ir jis dalyvavo nuodėmėse, todėl bus taip pat plakamas. — (12) *Teisybėje:* darykite gerus darbus, tuomet pjaukite tiek, kiek būsite parodę gailestingumo ir gerumo. Sunkus darbas turi juos išpurenti, kad jie gerai priimtų sėklą. — *Plėskit sau...*: pakeiskite visą savo vidutinį nusistatymą. — *Metas ieškoti...*: nes jis dar gali būti atrastas. Plg. Iz. 55, 6. — *Kurs atėjęs*, Ebr. t.: iki jis ateis. Jau dabar reikia atverti savo širdys Dievui: tuomet ateis pas juos Viešpats. Mesijas (plg. auk. 2, 18...: 5). — (13) *Keliais:* stabmeldyste. — *Karžygių*. Efraimo giminė buvo didžiausia ir žymi savo karingumu (plg. Prad. 49, 22–26; Sk. 1, 33; Joz. 17, 14). — (14) *Kaip Salmana...* Ebr. t.: kaip Salmana darė priedartą. Bet-Ar-

surget tumultus in populo tuo: et omnes munitiones tuae vastabuntur, sicut vastatus est Salmana a domo eius qui iudicavit Baal in die praelii, matre super filios allisa.¹⁵ Sic fecit vobis Bethel, a facie malitiae nequitiarum vestrarum.

Caput XI. ¹ Sicut mane transiit, pertransiit rex Israel. Quia puer Israel, et dilexi eum: et ex Aegypto vocavi filium meum.² Vocaverunt eos, sic abierunt a facie eorum: Baalim immolabant, et simulachris sacrificabant.³ Et ego quasi nutricius Ephraim, portabam eos in brachiis meis: et nescierunt quod curarem eos.⁴ In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum: et declinavi ad eum ut vinceretur.⁵ Non revertetur in Terram Aegypti, et Assur ipse rex eius: quoniam noluerunt converti.⁶ Coepit gladius in civitatibus eius, et consumet electos eius, et comedet capita eorum.⁷ Et populus meus pendebit ad reditum meum: iugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

vės bus sunaikintos, kaip Salmana buvo sunaikinta namų tojo, kurs teisė Baalą kovos dieną, kai motina buvo sutriuškinta ant vaikų.¹⁵ Tai padarys jums, Betėli, dėl jūsų neteisybių piktumo.

11 perskyrimas. ¹ Kaip praėina rytas, taip praėis Izraelio karalius. Kai Izraelis buvo jaunas, aš mylėjau jį; iš Aigipto aš pašaukiau savo sūnų.² Jei juos šaukė, tai jie ėjo tolyn nuo jų; jie aukojo Baalamis ir atnašavo, stabams.³ Aš buvau lyg maitintojas Efraimui, nešiojau juos savo rankose; tačiau jie nesuprato, kad aš juos gydžiau.⁴ Aš traukiau juos žmoniškomis virvėmis, meilės ryšiais; aš buvau jiems kaip tas, kurs pakelia jurgą aukštyn nuo jų žandų; aš pasilenkiau prie jo valgydindamas jį.⁵ Jis negrįš į Aigipto šalį; Asuras bus jo karalius, nes jie nenorėjo gręžtis.⁶ Kalavijas pradės jo miestuose, sunaikins jo rinktinius ir suės jų viršininkus.⁷ Mano tauta lauks mano grįžimo; tačiau jiems visiems bus uždėtas jungas, kurs nebus nuimtas.

beliui kovos dieną. Čia matomai kalbama apie įvykį, tiesa, šv. Rašte nepaminėta, bet gerai žinoma pranašo bendralaikiams. Kyliaraščiuose yra minimas Moabo karalius Salamanu; gal jis buvo sunaikinęs Arbelę labai žiauriu būdu. Buvo žinomos senovėje dvi Arbelės, viena Galilėjoje, kita anapus Jordano. Vulgatoje, kuri čia laikėsi gr. t., daroma aliūzija į Teis. 6, 25; 8, 10.

(11, 1) *Kaip praėina...* Šitas sakinyys priklauso 10 persk. — *Rytas:* aušra. Plg. auk. 10, 7.

Buvo jaunas. Aigipte Izraelis užaugo ir virto didele tauta; tuomet Dievas išvedė jį iš Aigipto. — *Iš Aigipto...* Matas (2, 15) pritaiko ši-

tuos žodžius kūdikiui Jėzui, kai jis Juozapo ir Marijos buvo atvestas atgal iš Aigipto į Palestiną, ir sako, kad tuomet jie buvę pilnai įvykinti. —

(2) *Jei juos šaukė:* per daugelį pranašų. — (3) *Kad aš juos gydžiau:* kad aš buvau jų gydytojas. — (4) *Žmoniškomis:* tokiais ryšiais, kuriais paprastai sugaunami ir patraukiami žmonės; gerumo ir meilės apsiėsimais. — *Kurs pakelia...* Apynasrių jungas siekė gyvulių žandus. Prasmė: aš palengvindavau jums vargą ir darbą. — (5) *Jie negrįš...*: aš neskirsiu jiems tokios vergijos, kokią jie kitados iškentėjo ir ją žino: jiems ateis dar nežinoma bausmė, kuri todėl bus baisesnė. — *Bus jo karalius:*

⁸ Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israel? quomodo dabo te sicut Adama, ponam te, ut Seboim? Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est poenitudo mea. ⁹ Non faciam furorē irae meae: non convertar ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, et non homo: in medio tui sanctus, et non ingrediar civitatem. ¹⁰ Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, et formidabunt filii maris. ¹¹ Et avolabunt quasi avis ex Aegypto, et quasi columba de Terra Assyriorum: et collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

⁸ Kaip gi aš pamesiu tave, Efraime? kaip ginsiu tave, Izraeli? kaip gi pamesiu tave, lyg Adama, padarysiu tau lyg Seboimui? Mano širdis apsvirtė manyje; taip pat mano gailestingumas sužadintas. ⁹ Aš nerodysiu savo rūstybės narso, nesiimsiu vėl naikinti Efraimą, nes aš Dievas, ne žmogus, šventasis tavyje ir aš nesiveršiu į miestą. ¹⁰ Jie vaikščios paskui Viešpatį; jis krioks kaip liūtas; taip, jis krioks, ir jūros sūnūs drebės iš baimės. ¹¹ Jie išskris lyg paukštis iš Aigipto ir lyg karvelis iš Asirijiečių šalies; ir aš apgyvendinsiu juos jų namuose, sako Viešpats.

5. Paragininimas daryti atgailą.

¹² Circumdedit me in negatione Ephraim, et in dolo domus Israel: ludas autem testis descendit cum Deo, et cum sanctis fidelis.

¹² Efraimas apsupė mane išsigynimu ir Izraelio namai apgaule; bet Jūdas ėjo su Dievu kaip liudytojas ir su šventaisiais kaip ištikimasis.

vietoje Viešpaties. — (7) *Mano tauta...* Anot ebr. t.: mano tauta yra linkusi atstoti nuo manęs.

(8) *Kaip gi...* Viešpats, kurs taip mylėjo Izraeli, atsimindamas tą savo meilę, jaučiasi negalis visai jo išsižadėti ir leisti jam žūti amžinai. — *Kaip ginsiu...* Ebr. t.: kaip išduosiu tave? Vulg. žodžiuose yra atsakymas į pirmąjį paklausimą: anaip tol aš nepamesiu tavęs; aš tave ginsiu, o Izraeli! — *Adama... Seboimui*. Tai vardai dviejų miestų, kurie žuvo draug su Sodoma ir Gomora (Atk. 29, 23). Jie yra pavyzdys tokio žuvimo, po kurio nebelieka jokios atstatymo vilties. — *Mano širdis...* Viešpats turi tėvo širdį ir nenori nusidėjęlio mirties. — (9) *Šventasis...* Kas yra šventas, tas nori teisingumo ir šventumo; šventasis nenori žuvimo, todėl jis nesiverš į miestą jo sunaikinti. — (10) *Jie vaikščios...* Paaiškinama, kaip

ivyks atnaujinimas: visu pirma tauta laikysis ištikimai Viešpaties; ji bus iš klaidų ir nusikaltimų atšaukta jo galingu kaip liūto balsu, kuriam niekas nedrįsta priešintis. — *Jūros sūnūs drebės...* Anot ebr. t.: drebėdami atbėgs sūnūs iš jūros, t. y., iš tolimos jūros šalies, iš vakarų skubinsis ateiti su didžiausia pagarba Dievui, kurį buvo užrūstinę. Jų grįžimas gražiais palyginimais išreiškiamas taip pat 11 eil.: *lyg paukštis... lyg karvelis*.

11, 12 — 14, 10. Tie, kurie buvo klastingi ir nedėkingi (11, 12 — 12, 14), stabų garbintojai ir pasidavę puikybės neišmintingi vaikai (13, 1 — 14, 1), gręšis į Dievą, kurs bus jų gelbėtojas (14, 2 — 10).

(12) *Efraimas...* LXX tekste, kurs gal čia tikresnis: melu apsupė mane Efraimas ir bedievyse Izraelio ir Jūdo namai; dabar Viešpats pažįsta juos, ir tai bus vadinama šventa

Caput XII. ¹ Ephraim pas-
cit ventum, et sequitur aestum:
tota die mendacium, et vastita-
tem multiplicat: et foedus cum
Assyriis iniit, et oleum in Aegyp-
tum ferebat. ² Iudicium ergo Do-
mini cum Iuda, et visitatio super
Iacob: iuxta vias eius, et iuxta
ad inventiones eius reddet ei. ³ In
utero supplantavit fratrem suum:
et in fortitudine sua directus est
cum angelo. ⁴ Et invaluit ad an-
gelum, et confortatus est: flevit,
et rogavit eum: in Bethel invenit
eum, et ibi locutus est nobiscum.
⁵ Et Dominus Deus exercituum,
Dominus memoriale eius. ⁶ Et tu
ad Deum tuum converteris: mi-
sericordiam et iudicium custodi,
et spera in Deo tuo semper.

⁷ Chanaan, in manu eius sta-
tera dolosa, calumniarum dilexit.

12 perskyrimas. ¹ Efraimas
gano vėją ir vejasi karštį; jis
daugina visą dieną melą ir su-
naikinimą; jis padarė sandorą su
Asirijiečiais ir gabeno aliejų į
Aigiptą. ² Todėl Viešpats bylinė-
jasi su Jūdu ir lanko Jokubą; jis
atsilygins jam žiūrėdamas jo ke-
lių ir jo prasimanymų. ³ Jokūbas
pamynė savo brolių motinos įščio-
je ir savo stiprybėje jis grū-
mėsi su Angelu. ⁴ Jis nugaulėjo
Angelą ir paėmė viršų; jis verkė
ir maldavo jį; Betėlyje jis rado jį ir
ten jis kalbėjosi su mumis. ⁵ Vieš-
pats, kareivijų Dievas, Viešpats
yra atsimintinas jo vardas. ⁶ Tai-
gi ir tu gręžkis į savo Dievą, ser-
gėk jo gailėstingumą ir teisybę,
ir tikėkis visuomet savo Dievu.

⁷ Kanaanas turi savo rankoje
netikrą svarstyklę, jis mėgsta

Dievo tauta. Ebr. t.: taip pat, kaip
ir Vulgata nevisai aiškus: čia Jūdo
karalystė, nors toli gražu netobula,
statoma žymiai aukščiau už Izraelio
karalystę ir pagiriama jos didesnė iš-
tikinymė Dievui.

(12, 1) *Gano vėją*: užsiima tuš-
čiais dalykais. — *Karštį*: karštą vėją,
kurs labai kenksmingas žmonėms, gy-
vuliams ir augalams. — *Visą dieną*:
visą laiką, kolei Izraelio karalystė te-
bestovėjo. — *Melą*: stabmeldystę. —
Sunaikinimą: kas karalystei buvo ža-
linga ir vedė ją prie sunaikinimo. —
Aliejų: Palestina buvo aliejumi turtin-
gesnė už Aigiptą; bet čia aliejus tik-
riausiai reiškia visokias dovanas, ku-
riomis rūpintasi patikrinti sau Aigipto
pagalba. — (2) *Su Jūdu*: nes ir Jū-
das neretai nusikalsdavo Dievui. Jo-
kūbas čia reiškia Izraelio karalystę.
— *Lanko*: bausmėmis, plaka. — (3)
Pamynė. Ebr. t.: laikė savo brolio
kulnį. — Taip jis varžėsi dėl pirm-
gimystės, kurią Dievas norėjo jam
suteikti (Prad. 25, 23). Šitose eil. nu-
rodoma garbinga Izraelio karalystės
pradžia. Minimas visų pirma žymus
įvykis tautos tėvo Jokūbo gimimo
metu; toliau kiti svarbūs įvykiai: *Sa-
vo stiprybėje*... Anot ebr. t.: užaugęs

stiprus vyras jis grūmėsi su Dievu. —
Ta kova reiškė, kad Dievo karalystei
laimėti reikia pasiryžimo ir pastan-
gų. — (4) *Jis verkė*... Pasakoma, kaip
labai stengėsi Jokūbas gauti iš nuga-
lėtojo palaiminimą, kurį tasai davė
jam lyg nenoromis. — *Betėlyje*. Vž.
Prad. 35, 7. — *Ten jis kalbėjosi*...:
patvirtino Jokubą kaipo patriarką ir
davė jam mesijinių pažadų, kuriuos
jau buvo suteikęs Abraomui ir Iza-
okui, pažadėjo jo ainiams teokratinę
karališką garbę ir tėvainystę švento-
joje žemėje. Jokūbas tat savo pamal-
dumu buvo nusipelnęs tą garbę, ku-
riai jis buvo Dievo išrinktas. Paža-
dai buvo duoti ne vien Jokūbui, bet
taip pat jo ainijai; todėl ir ji turėjo
būti Dievui ištikima ir dėkinga. — (5)
Viešpats... Pats Dievo vardas *Jahveh*
(tas, kurs yra) turėjo būti duotųjų pa-
žadų laidas. Jis turėjo būti tautai visuo-
met atsimintinas. — (6) *Į savo Dievą*:
į tokį Dievą. — *Gailėstingumą ir*...
žmogaus dorybės Dievui ir artimui. —
Tikėkis... Ebr. t.: lauk nuolat savo
Dievo. — Kadangi ne nuo žmogaus
pareina paskirti Dievui laiką, tai rei-
kia laukti visuomet.

(7) *Kanaanas*. Izraelis dabar ne-
bėra šventa iš Jokūbo kilusi tauta; jis

⁸ Et dixit Ephraim: Veruntamen dives effectus sum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi. ⁹ Et ego Dominus Deus tuus ex Terra Aegypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatibus.

¹⁰ Et locutus sum super prophetas, et ego visionem multiplicavi, et in manu prophetarum assimilatus sum. ¹¹ Si Galaad idolum, ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam et altaria eorum quasi acervi super sulcos agri. ¹² Fugit Iacob in regionem Syriae, et servivit Israel in uxorem, et in uxorem servavit. ¹³ In propheta autem eduxit Dominus Israel de Aegypto: et in propheta servatus est. ¹⁴ Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, et sanguis eius super eum veniet, et opprobrium eius restituet ei Dominus suus.

Caput XIII. ¹ Loquente Ephraim, horror invasit Israel, et de-

skriausti. ⁸ Efraimas kalbėjo: Aš juk pralobau, radau sau stabą; visuose mano darbuose neras man neteisybės, kuria būčiau nusidėjęs. ⁹ Bet aš esu Viešpats, tavo Dievas, iš pat Aigipto žemės; aš dar laikysiu tave padangtėse, kaip iškilmės dienomis.

¹⁰ Aš kalbėjau pranašams, ir aš padauginau regėjimus ir per pranašus kalbėjau prilyginimais. ¹¹ Jei Galaade buvo stabas, tai veltui jie aukojo veršiams Galgaloje, nes ir jų aukurai lyg akmenų krūvos dirvos vagose. ¹² Jokūbas nubėgo į Sirijos šalį, Izraelis tarnavo dėl pačios ir dėl pačios ganė. ¹³ Per pranašą Viešpats išvedė Izraelį iš Aigipto ir pranašo jis buvo saugojamas. ¹⁴ Efraimas užrūstino mane savo nusikaltimais; todėl jo kraujas ateis ant jo ir jo Viešpats atlygins jam jo gėdą.

13 perskyrimas. ¹ Kalbant Efraimui pasibaisėjimas apimda-

dėl savo elgesio vertas Kanaano vardo, nes neteisingas (*turi savo...*) ir skriaudikas (*mėgsta skriausti*). — (8) *Aš juk pralobau...* Izraelis dabar niekais verčia papeikimus; jis net sakosi nemažiau išgijęs lobio būdamas neištikimas Dievui, kaip kad buvo Dievo žadėta ištikimiesiems; jis rado sau globėją, *stabą*, ir jaučiasi esąs visai teisus. — (9) *Bet aš esu...* Tačiau Viešpats nenori visai atmesti ir nusikaltusios tautos. Jis tebėra tas pat jos Dievas, kurs ją išvadavo iš Aigipto. Tas pirmas išvadavimas bus ir kito išvadavimo laidas. — *Padangtėse...*: po nelaisvės. Išgelbėta iš naujos nelaisvės tauta vėl šves kitą išvadavimo šventę.

(10) *Kalbėjau pranašams*: todėl jų žodis buvo mano žodis. — *Prilyginimais*: iš kurių galėjai pažinti, kas aš esu ir ko iš tavęs reikalauju. — (11) *Jei Galaade...* Šitos eil. tikra prasmė nesusekama. Gal norėta išreikšti toki

intintis: jei Galaadas buvo visai pasiūvęs stabmeldystei be jokios sau naudos, tai ir Galgala lygiai paskendus stabmeldystėje žino, kas jos laukia. — *Jų altoriai...* Ir stabų aukurai bus visai sunaikinti. — (12) *Jokūbas nubėgo...* Vėl primenama Jokūbo istorija. Kad Kanaano moterys nenuvestų jo prie savo stabų aukurų, jis bėgo, vargu ir kantrumu išgijo sau žmoną; dabar gi Izraelio tauta skubinasi iš Galaado į Galgalą, iš Galgalos į Galaadą stabų ieškoti (vz. Prad. 27, 41 ir tol.). — (13) *Per pranašą*: Mozę (plg. Iš. 14, 21, 22). Jokūbas bėgo, vargo, bet iš jo kilusi tauta buvo garbingai vedama ir globojama. Tuomet ji klausė Dievo balso. o dabar? — (14) *Jo kraujas...* Jis pats bus savo žuvimo priežastis. — *Jo gėdą*: Dievui padarytą panieką.

(13,1) *Kalbant Efraimui...* Anot ebr. t.: kaip tik Efraimas pradėdavo kalbėti, kiti drebėdavo; jis buvo aukštai iš-

liquit in Baal, et mortuus est.² Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolare homines vitulos adorantes.³ Idcirco erunt quasi nubes matutina, et sicut ros matutinus praeteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, et sicut fumus de fumariorum.⁴ Ego autem Dominus Deus tuus ex Terra Aegypti: et Deum absque me nescies, et salvator non est praeter me.⁵ Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.⁶ Iuxta pascua sua adimpleti sunt, et saturati sunt: et levaverunt cor suum, et obliti sunt mei.⁷ Et ego ero eis quasi leaena, sicut pardus in via Assyriorum.⁸ Occurram eis quasi ursa raptis catulis, et dirumpam interiora iecoris eorum: et consummam eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos.

⁹ Perditio tua Israel: tantummodo in me auxilium tuum.¹⁰ Ubi est rex tuus? maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis: et iudices tui, de quibus dixisti: Da mihi regem, et principes.

vo Izraėlį; tačiau jis nusikalto Baalu ir mirė.² Ir dabar jie vis dar tebenusideda; jie pasidarė sau iš savo sidabro liedinį, panašų į stabus; jis visas amatninkų padirbtas; ir apie tokiuos jie sako: Aukokite žmones, kurie garbina te veršius.³ Todėl jie bus kaip rytmetinis debesis ir kaip rytmetinė rasa, kuri nyksta kaip audros pagauta iš klojimo dulkė ir kaip dūmas iš kamino.⁴ Aš gi esu Viešpats, tavo Dievas dar iš Aigipto žemės, ir tu nepažįsti kito Dievo be manęs, ir nėra kito gelbėtojo be manęs.⁵ Aš pažinau tave tyrumoje, tuštumos sąlyje.⁶ Savo ganyklose jie atsigaunė ir buvo sotūs; jų širdis pakilo, ir jie užmiršo mane.⁷ Tai gi aš būsiu jiems lyg liūtienė, lyg lūšis asirijiečių kelyje.⁸ Aš pasitiksiu juos kaip lokienė, kurios jaunikliai sugauti, ir suplėšysiu jų kepenų vidurius; aš sunaikinsiu juos tenai lyg liūtas; laukinis žvėris sudraskys juos.

⁹ Tu pats sau esi prapultis, Izraėlį; tik manyje yra tavo pagalba.¹⁰ Kame tavo karalius? Ypač dabar tegelbi jis tave visuose tavo miestuose. Ir kame yra tavo teisėjai, apie kuriuos tu sakei:

kiles Izraėlyje. — Turėta čia omenyje Teisėjų laikai, kada Efraimo giminė pasirodydavo galingiausia (plg. Teis. 8,1). Bet veikiai ji susitėpė stabmeldyste, kuri buvo ir jos žuvimo priežastis (plg. 1 Kar. 4,1...). — (2) *Tebenusideda*: stabmeldyste. — Padirbtas: todėl yra niekai. — *Aukokite žmones...* Užmušti žmogų ir garbinti veršį, tai didžiausias proto iškrypimas. Žmonės buvo aukojami Molokui. (Plg. 4 Kar. 17,17; Ez. 23,37). — (3) *Jie bus kaip...* Keturiais palyginimais su dalykais, kurie pasirodo ir tuoju išnyksta, nurodomas bausmės didumas ir jos tikrumas. — (4) *Dar iš Aigipto...* Kitados padaryti tautai stebuklai yra

laidas, kad, Dievas nenori jos visiškai sunaikinti. Plg. Iz. 43,10. — (5) *Tuštumos*. Ebr. t.: sausumos. — (6) *Savo ganyklose...* Tauta yra Dievo banda, kuriai buvo duota derlinga šalis. Gavus daug gėrybių ji pasidarė puiki, lyg kad jai visai nebebūtų reikalinga Dievo pagalba. — (7,8) *Aš būsiu...* Pasikėlusią į puikybę tautą Dievas nubaus. Bausmė aprašoma vaizdais. — *Kepenų vidurius*. Ebr. t.: jų širdies uždaryma, t. y. krūtine.

(9) *Tu pats...* Tauta dėl ją sutikusios bausmės negali kaltinti Dievo; kalta tik ji viena. — (10) *Kame tavo karalius*. Tikrasis tautos karalius buvo pats Dievas; bet ji du kartu pasi-

¹¹ Dabo tibi regem in furore meo, et auferam in indignatione mea.

¹² Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius.

¹³ Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim non stabit in contritione filiorum. ¹⁴ De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne: consolatio abscondita est ab oculis meis.

¹⁵ Quia ipse inter fratres dividet: adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem: et siccabit venas eius, et desolabit fontem eius, et ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

Caput XIV. ¹ Pereat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio

Duok man karalių ir kunigaikščius. ¹¹ Aš duosiu tau karalių savo narse ir vėl atimsiu savo užsidegime. ¹² Efraimo neteisybėjį, jo nuodėmė paslėpta. ¹³ Gimdyvės skausmai ateis jam; jis neišmintingas vaikas; nes dabar jis neišliks savo vaikų sunaikinime.

¹⁴ Aš išgelbėsiu juos iš mirties galios, išvaduosiu juos iš mirties. O mirty, aš būsiu tavo mirtis, o pragare, aš būsiu tau įgėlimas! Paguoda paslėpta mano akims.

¹⁵ Kadangi jis dalina brolius, Viešpats atves karštą vėją, kilstantį iš tyrumos, kurs išdžiovins jo gyslas ir išsekins jo šaltinį; jis išplės visokių brangenybų turtus.

14. perskyrimas. ¹ Samarija pražus, nes užrūstino savo Dievą; jie žus kalaviju, jų kūdikiai

rinko sau Dievo vieton kitoki karalių, pirmą kartą Samuėliui esant teisėju 4 Kar. 8,4 ir antrą kartą atsiskyrus nuo Dovidio namų. — (11) *Aš duosiu...* Plg. 1 Kar. 8,12—20. — (12) *Irištu... paslėpta*: pas Viešpatį laukdama keršto dienos. — (13) *Gimdyvės skausmai*: ūmūs, didžiausi skausmai, bausmės. — *Nes dabar...*: neišliks, nes visi vaikai bus sunaikinti. Kitoki mintis išreikšta ebr. t.: nes tai metas, kuriuo jis neturėtų pasilikti, kur gimsta vaikai (motinos iščioje). — Jei vaikas negali užgimti, jis būtinai miršta. Ir Izraelis turi atgimti kuogreičiausiai per atgailą, kitaip jis mirs. — (14) *Aš išgelbėsiu...* Vieni aiškintojai supranta šituos žodžius apie žadamą tautai išgelbėjimą. Jis bus įvykintas pilnai, kai atsitiks tai, ką šv. Povilas aprašo 1 Kor. 15,55, būtent kada mirusiųjų kūnų atsikėlimu bus iš mirties atimtas visas jos grobis. Ebr. t.: tikriau verčiamas šiaip: aš išgelbėsiu juos iš šeolio (mirusiųjų buveinės) rankos; aš išvaduosiu juos iš mirties. O mirty, kame yra tavo maras? o šeoli, kame yra tavo sunaikinimas? atgaila (mano sumanymas keršyti) bus paslėpta mano akims. Plg. Žyd. 2,14. — Kiti aiškintojai draug su kai kuriais žy-

dais sako, kad geri pažadai šitoje eil. būtų nesuderinami su kontekstu, ir todėl mato čia bausių grasymų. Ebr. t.: sakinius jie ima kaipo nustebimo klausimus: ar aš išgelbėsiu juos iš šeolio rankos? ar aš išvaduosiu juos iš mirties? (t. y. aš neišgelbėsiu jų ir t. t.). O mirty, kame yra tavo maras? o šeoli, kame yra tavo sunaikinimas? (t. y. siųsk jiems, o mirty, savo marą ir t. t.). Atgaila bus paslėpta mano akims (t. y. aš niekuomet nesigailėsiu juos nubaudęs). Toks aiškinimas yra, tiesa, gana sklandus; bet jis nėra geresnis už pirmąjį, kurį pilnai palaiko ir šv. Pavilo žodžiai 1 Kor. 15,55; be to, pas Ozėją randame ir kitur visai netikėtai supintų grasymų su geriausiais pažadais. — (15) *Kadangi jis*: Efraimas. Kadangi Efraimas pats atsiskyrė ir padalino karalystę, tai Dievas išsklaidys Izraelį. Todėl laukiant laimingesnių laikų tautai teks daug kentėti. Ir vėjas bus Dievo bausmės vykintojas. Plg. Ez. 19,12 Ebr. t.: nes nors jis ir derlingas, tačiau ateis rytų vėjas. Viešpaties vėjas, kylas iš tyrumos...

(14,1) *Samarija...* Ebr. t.: Samarija turės atkentėti, nes ji kėlė maištą prieš savo Dievą. Vulg. tekste yra

pereant, parvuli eorum elidantur, et foetae eius discindantur.

² Convertere Israel ad Dominum Deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua. ³ Tollite vobiscum verba, et convertimini ad Dominum: et dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: et reddemus vitulos labiorum nostrorum. ⁴ Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultra: Dii nostri opera manuum nostrarum: quia eius, qui in te est, misereberis pupilli.

⁵ Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontanee: quia aversus est furor meus ab eis. ⁶ Ero quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, et erumpet radix eius ut Libani. ⁷ Ibunt rami eius, et erit quasi oliva gloria eius: et odor eius ut Libani. ⁸ Convertentur sedentes in umbra eius: vivent tritico, et germinabunt quasi vinea: memoriale eius sicut vinum Libani. ⁹ Ephraim quid mihi ultra idola? ego exaudiam, et di-

bus sutriuškinti ir jų nėščios moterys perskrostos.

² Grėžkis, Izraeli, į Viešpatį, savo Dievą, nes tu sukniubai savo neteisybėje. ³ Pasiimkite su savim žodžius ir grėžkitės į Viešpatį ir sakykite jam: Atimk visą neteisybę, priimk kas gera, ir mes atnašausime savo lūpų veršius. ⁴ Asuras neišgelbės mūsų, mes nebesėsime ant arklių ir nebesakysime daugiau: Mūsų rankų darbas yra mūsų dievai, nes tu pasigailėsi to našlaičio, kurs yra pas tave.

⁵ Aš išgydysiu jų žaizdas, mylėsiu juos savaime, nes mano narsas nusigrėžė nuo jų. ⁶ Aš būsiu lyg rasa, Izraelis žydės lyg lelija, ir jo šaknys išsiplės kaip Libano. ⁷ Jo šakos išsiskės, jo garbė bus panaši į alvyvmedžio ir jo kvapas bus kaip Libano. ⁸ Jie vėl sugrįš gyventi jo ūksmėje, gyvens kviečiais ir žydės kaip vynuogynas; jo šlovė bus toki kaip Libano vyno. ⁹ Efraime, kam gi man dar stabai? aš išklausa-

liukėjimas bausmių nusikaltusiai tautai, kurią čia atstovauja jos sostinė. Tokiuo linkėjimu išreiškiamas grasyimas, kad nusikaltėlis susiprastų ir pasitaisytu, arba kad jo nubaudimu būtų pataisyti kiti, arba bent kad taip pasireikštų Dievo teisybė ir galybė (Tom.).

(2) *Savo neteisybėje*: savo stabų garbinimu. — (3) *Pasiimkite...*: išpažindami savo nuodėmes artinkitės į Viešpatį (Jieron.). — *Savo lūpų veršius*: gyrių ir dėkojimą. Panašaus išsireiškimo kitur nerandame. LXX ir syrišk. t.: skaitome: savo lūpų vaisių. Toks skaitymas geresnis, nes jo laikėsi ir šv. Povilas Žyd. 13,15. Kald. tačiau tekste sakoma: tebūna mūsų lūpų žodžiai tau taip malonūs, kaip jaučiai pasimėgimui ant altoriaus. — (4) *Mes nebesėsime...*: nebeieškosime jokios žmonių pagalbos. — *Nes tu pasigailėsi...* Ebr. t.: nes pas tave randa

pasigailėjimo našlaičiai. — Našlaičiai yra Izraelio tauta, nes Dievo, savo tėvo, apleista, nes iš jos atimtas laimingas sūnų likimas.

(5) *Aš išgydysiu...* Ebr. t.: aš atitaisysiu jų neištikimybę. — (6) *Lyg rasa, Izraelis*. Ebr. t.: ir kituose: lyg rasa Izraeliui. — *Lyg lelija*. Plg. Mt. 6,28. — *Kaip Libano*. Didžiausio išgalėjimo žymė. — (7) *Išsiskės*. Dievo karalystė apims visas tautas. — *Alvyvmedžio*. Naudingiausias savo vaisiais Palestinos medis. — *Kaip Libano*: kurs kitados buvo apaugęs kedrais ir kitokiais gera kvapą turinčiais medžiais. — (8) *Kaip Libano vyno*. Libano pašaknės aplinkui buvo apso dintos vynuogynais, iš kurių buvo gaunama jau ir senovėje garsaus labai gero vyno. — (9) *Kam gi man...* Dievas nebepakęs greta savęs stabų, kuriuos tauta garbino. Jam rūpi, kad jų visai nebebūtų. — *Aš auginsiu...*

rigam eum ego ut abietem virentem: ex me fructus tuus inventus est.

¹⁰ Quis sapiens, et intelliget ista? intelicens, et sciet haec? quia rectae viae Domini, et iusti ambulabunt in eis: praevaricatores vero corruent in eis.

siu ir aš auginsiu jį lyg žaliuojančią eglių; iš manęs rasis tavo vaisius.

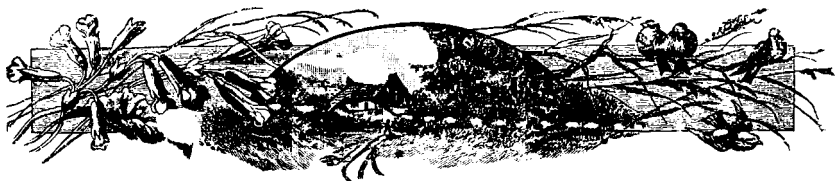
¹⁰ Kas yra išmintingas, kad tai suprastų? kas turi išmanymo, kad tai žinotų? Nes Viešpaties keliai tiesūs ir teisingieji vaikščioja jais, neištikimieji gi suklumpa juose.

Anot. ebr. t.: aš žiūrėsiu į jį kaip į žaliuojantį kiparisą.

(10) *Kas yra išmintingas...* Baigdamas knygą pranašas kreipiasi į savo skaitytojus ir dar sykį ragina juos

pasinaudoti visais duotais pamokiniiais, visuomet laikytis Dievo valios, kuri įvykinta daug laimės duoda teisesiems, neįvykinama gi sudaro begalinių sunkenybių nusidėjėliams ir veda juos į mirtį.

JOĖLIO PRANAŠYSTĖ.

IVADA.

1. Ebr. Joėlio vardas reiškia Viešpats (Jahveh) yra Dievas. Joėlio tėvas Patuėlis visai nežinomas asmuo. Gyveno ir pranašavo Joėlis tikriausiai Judo karalystėje, nes jis neretai mini tik Sioną, Judo ir Jeruzalės gyventojus, bažnyčią ir aukas. Jis gal yra visų seniausias pranašas, senesnis už Izaiją ir Amosą. Izaijas (13, 6) jau galėjo pasinaudoti Joėlio (1, 15) žodžiais, Amosas gi savo pranašystę pradeda (Am. 1, 2) sakiniu paimtu iš Joėlio teksto (3, 16). Tarp žydų tautos priešų, kuriuos Dievas nubaus, jis mini aigiptiečius, Idumėją, Tira, Sidoną ir filistimus, bet nieko nesako apie sirijiečius, asirijiečius ir kaldėjiečius, kurie vėliau pasidarė taip pavojingi žydams, kad dėl jų vėlesnieji pranašai (Ozėjas, Amosas) turėjo daug dejuoti ir kuosmarkiausiai kelti savo balsą. Nekalba Joėlis nė apie stabmeldystę žydų tarpe; atrodo, kad jo laikais tauta buvo visai ištikima Dievui. Toki žydų tautos padėtis buvo tik pirmais karaliaus Joaso viešpatavimo (877-837) metais. Tikriausiai šiuo laiku Joėlis ir bus

parašęs savo pranašysčių knygę, kurios labai graži kalba gyvai liudija apie jos senumą.

2. Joėlio pranašysčių knygos turinys toks. Pirmoje jos dalyje (1, 1-2, 17) yra raginimas daryti atgailą dėl dviejų Judo šali ištikusių skaudžių nelaimių, būtent skėrių užplūdimo, kurs yra ypač plačiai aprašomas, ir dėl sausmečio; o kunigai kviečiami įsakyti pasninką ir maldas visoje šalyje. Antroje knygos dalyje (2, 18—3, 21) žadamas Dievo pasigailėjimas, nes nelaimės baigsis ir Dievas duos lietaus bei gerą derlių, be to, išlies gausingai ant visų šventąją Dvasią; iš kitos gi šalies baisi Viešpaties keršto diena pasireikš visiems Dievo tautos priešams, kurie bus sunaikinti, tuo tarpu kad Jūdas atgims.

Joėlio knygoje tarp kita ko randame geriausių pažadų žydų tautai, jei ji pasiliks ištikima Viešpačiui. Ji virs visą pasaulį apimančios teokratinės karalystės centru. Bažnyčiai yra pažadėtas šv. Dvasios išliejimas (2, 28-29). Gražiai joje aprašytas visuotinis teismas pasaulio pabaigoje.

PROPHETIA IOEL. JOĖLIO PRANAŠYSTĖ.

I. I. Skėrių sunaikintas kraštas.

Caput I. ¹ Verbum Domini, quod factum est ad Ioel filium Phathuel.

² Audite hoc senes, et auribus percipite omnes habitatores terrae: si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum? ³ Super hoc filii vestri narrate, et filii vestri filii suis, et filii eorum generationi alterae. ⁴ Residuum erucae comedit locusta. et residuum locustae comedit bruchus, et residuum bruchi comedit rubigo.

⁵ Expergiscimini ebrii, et flete, et ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam periiit ab ore vestro. ⁶ Gens enim ascendit super terram meam, fortis et innumerabilis: dentes eius ut dentes leonis: et molares eius

1 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodis suteiktas Patuėlio sūnui Joėliui.

² Pasiklausykite jūs, seniai, ir išgirskite ausimis, visi žemės gyventojai, ar yra toks dalykas įvykęs jūsų dienoje arba jūsų tėvų dienoje? ³ Pasakokite apie tai savo vaikams ir jūsų vaikai savo vaikams ir jų vaikai tolesnei kartai. ⁴ Ką paliko kirminai, tai suėdė skėriai, ir kas liko nuo skėrių, suėdė vabalai, ir kas liko nuo vabalų, suėdė amaras.

⁵ Pabuskite jūs, girtieji, ir verkite, klykite visi, kurie gardžiai geriate vyną, nes jis atimtas nuo jūsų burnos. ⁶ Nes mano šalį apipolė tauta galinga ir nesuskaitoma; jos dantys kaip liūto dantys, ir jos krūminiai lyg jauniklio liūto.

1,1—20. Pranašas, aprašęs skėrių padarytą šalies sunaikinimą (2—12), ragina visus raudoti ir pasninkauti (13—20).

(1,1) *Viešpaties žodis.* Visa, ka pranašas Joėlis pasakys savo knygoje, yra Viešpaties žodis, todėl Dievo suteiktas apreiškimas.

(2) *Ar yra įvykęs...* Skėrių padarytas Jūdo šalies sunaikinimas taip didelis, kad panašaus neatsimena seniausios žmonės; reikia, kad jo atsiminimas pasiliktų ir būsimoms kartoms. Plg. Iš. 10,2; 13,8. — (4) *Ką paliko kirminai...* Ebr. t. kalbama

tikriausiai tik apie skėrių padarytą sunaikinimą. Atskiri jų pavadinimai greičiausiai nurodo ketveriopą būdą, kaip augalai buvo sunaikinti: nukertant (lapus), griaužiant, čiulpiant ir t.t.

(5) *Klykite...* Ebr. t.: klykite, jūs visi girtuokliai, kad jums salds vynas atimtas nuo burnos. — Vadindamas tuos, į kuriuos pranašas kreipiasi, girtuokliais, jis jau nurodo ir nelaimės priežastį — daugelio girtuokliavimą, kurs dabar susilaukė bausmės. — (6) *Tauta.* Kaip čia skėriai, taip kitur vabzdžių aibės, pvd., skruzdėlės vadinamos tauta.

ut catuli leonis. ⁷ Posuit vineam meam in desertum, et ficum meam decorticavit: nudans spoliavit eam, et proiecit: albi facti sunt rami eius.

⁸ Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suae. ⁹ Periiit sacrificium, et libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini. ¹⁰ Depopulata est regio, luxit humus: quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum. ¹¹ Confusi sunt agricolae, ululaverunt vinitores super frumento, et et hordeo, quia periiit messis agri. ¹² Vineam contusa est, et ficus elanguit: malogranatum, et palma, et malum, et omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium a filiis hominum.

¹³ Accingite vos, et plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium, et libatio. ¹⁴ Sanctificate ieiunium, vocate coetum, congregate

⁷ Ji pavertė mano vynuogyną tyruma, nuplėšė žievę nuo mano fygmedžių, nulupo, apiplėšė juos ir parmetė; jų šakos pasidarė baltos.

⁸ Raudok kaip mergaitė, kuri apsivilkė maišu dėl savo jaunystės vyro. ⁹ Duoninės ir liejamosios aukos dingo iš Viešpaties namų; gedi Viešpaties tarnai kunigai. ¹⁰ Laukai sunaikinti, gedi dirvos, nes sunaikinti kviečiai, išdžiūvo vynos, išseko aliejus. ¹¹ Artėjai nusiminę, klykia vynininkai dėl javų ir miežių, nes lauko pjūtis žuvo. ¹² Vynuogynas išdžiuvęs ir fygų medis suvytęs, grnatiinių obuolių medis, palmė, obelė ir visi laukų medžiai padžiuvę, nes žmonių vaikų džiaugsmas dingo.

¹³ Susijuoskite ir raudokite, jūs kunigai; klykite altoriaus tarnai, įeikite, gulėkite apsivilkę maišais, mano Dievo tarnai, nes iš jūsų Dievo namų dingo duoninės ir liejamosios aukos. ¹⁴ Skelbkite šventą pasninką, šaukite susirin-

Fig. Pat. 30,25.26. — *Jauniklio liūto*. Ebr. t.: liūtienės. Plg. Apr. 9,8. — (7) *Vynuogyną*. Vynmedžiai ir fygmedžiai buvo didžiausias Palestinos turtas. Ebr. t. ta pati mintis išreikšta bent kiek kitais žodžiais: ji sunaikino mano vynmedžius ir visai sulamdė mano fygmedžius; nuplėšė jų žievę ir juos paguldė, jų šakos pasidarė baltos.

(8) *Dėl savo jaunystės vyro*. Turima čia omenyje mergaitė pažadėta vyrui, kuriam staigiai mirus ji negražių gedulio drabužių apsivilkus randa prarastos laimės. Susižadėjimas pas žydus buvo lygus sutuoktuvėms; pažadėta mergaitė buvo laikoma ir vadinama žmona, jaunikis jos vyras (Atk. 22,23). — (9) *Duoninės...* Sen. Test. žemės derlingumas ir perteklius paprastai būdavo tautos pamaldumo pasėka ir ženklas, jog Dievas jai maloningas; todėl tikriau-

sias įrodymas, jog jis yra užsirūstinęs, buvo ta aplinkybė, kad Dievas leido taip baisiai sunaikinti šalies turtus, jog nebėra iš ko daryti jam aukų. Nekruvinoms aukoms buvo vartojami javai (smulkūs miltai, nerauginta duona), aliejus ir vynos. Viešosios aukos tikriausiai dar tebebuvo daromos. — *Kunigai*. Jie nebegalėjo gauti jiems priklausančių dešimtinių ir dovanų. — (10) *Gedi dirvos*. Pati žemė atrodo nuliūdus, nes sunaikinti tie dalykai, kurie buvo šalies turtas. Dėl jų žuvimo liūdi visi gyventojai.

(13) *Susijuoskite...* Jei aukos liaujasi, tai yra didžiausia bausmė, ir, Dievo siusta nelaimė, draug ir ženklas, kad Dievas gali tautą visai atmesti nuo savęs. Bendrame liūdesyje kunigai turi duoti atgailos pavyzdį, kad Dievas būtų permaldautas. — *Įeikite...* Anot ebr. t.: ateikite (į šventyklą).

senes omnes habitatores terrae in domum Dei vestri: et clamate ad Dominum: ¹⁵ A a a, diei. quia prope est dies Domini, et quasi vastitas a potente veniet. ¹⁶ Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, laetitiae, et exultatio? ¹⁷ Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatae sunt apothecae: quoniam confusum est triticum. ¹⁸ Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed et greges pecorum disperierunt.

¹⁹ Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, et flamma succendit omnia ligna regionis. ²⁰ Sed et bestiae agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te: quoniam exsiccatae sunt fontes aquarum, et ignis devoravit speciosa deserti.

kimą, surinkite senius, visus šalies gyventojus į savo Dievo namus ir šaukitės Viešpaties: ¹⁵ Ai, ai, ai tai dienai! nes Viešpaties diena arti, ir ji ateina kaip sunaikinimas nuo Galingojo. ¹⁶ Argi ne jūsų akyse dingo maistas iš mūsų Dievo namų, linksmybė ir džiaugsmas? ¹⁷ Galvijai supuvo savo mėšle, kluonai sugriauti, sandėliai išardyti, nes kviečiai sugėdę. ¹⁸ Kodėl vaitoja gyvuliai, babilia bandos jaučiai? Nes nėra jiems ganyklų; bet taip pat žūna ir avių būriai.

¹⁹ Į tave, Viešpatie, aš šaukiuos, nes ugnis suėdė pievų grožį ir liepsna nudegino visus šalies medžius. ²⁰ Net ir laukų žvėrys, lyg lietaus ištroškusi sausa žemė, žiūri aukštyn į tave, nes išdžiūvo vandenų šaltiniai ir ugnis prarijo pievų grožį.

2. Paraginimas daryti atgailą.

Caput II. ¹ Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores

2 perskyrimas. ¹ Trimituokite trimitu Sione, klykite mano šventajame kalne, tesudreba visi

nakvokite gedulio apdaruose, jūs, mano Dievo tarnai. — (14) *Skelbkite šventą...* Pasninkas vadinamas šventu, nes juo reikia daryti atgailą už nuodėmes ir stengtis laimėti Viešpaties pasigailėjimą. — *Susirinkimą:* kad visų vardu būtų siunčiamos maldos Dievui. Tokie šventi susirinkimai žydams buvo žinomi nuo seniausių laikų. Vž. Teis. 20,26; 1 Kar. 7,5,6 — *Senius:* jie stovėdami visuomenės priešakyje turi duoti jiems gerą pavyzdį. — (15) *Ai, ai, ai...* Dabartinė nelaimė yra ženklas dar didesnės būsimos, kuri taip baisi, kad pranašas ją numatydamas gali tikslai skaudžiai dūsauti. Jei tie išėjimai, kuriuos Dievas siunčia mažesnėmis nelaimėmis, nueina niekais, tai artinasi baisi Viešpaties rūstybės diena.

Plg. Iz. 34,8. — (16) *Argi ne jūsų...* Jei dabartinė nelaimė yra padariusi taip baisių dalykų, tai kokių baisumų atneš su savim Viešpaties teismo diena? Derliui žuvus nebegalį būti džiaugsmo, kurs lydėdavo iškilnių susirinkimus, aukų pokylius ir dėkojimo dienas. — (17) *Galvijai supuvo:* nes žmonės nusiminę nebeįstengia jais rūpintis.

(19) *Ugnis:* sausmetis (plg. 20 eil.). Apie antrąją slogą pranašas kalba labai trumpai; ji, rasi, buvo žymiai mažesnė už pirmąją.

2,1—17. Teismo diena arti, nes jau pasirodo Dievo baismės vykinčiai (1—9); baisiusis teisėjas Viešpats ateis, todėl reikia daryti tikrą atgailą (10—17).

(1) *Trimituokite...* Šiais žodžiais

terrae: Quia venit dies Domini, quia prope est ² dies tenebrarum, et caliginis, dies nubes, et turbinis: quasi mane expansum super montes populus multus et fortis: similis ei non fuit: a principio, et post eum non erit usque in annos generationis et generationis. ³ Ante faciem eius ignis vorans, et post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, et post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum. ⁴ Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: et quasi equites sic current. ⁵ Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammae ignis devorantis stipulam, velut populus fortis prae paratus ad praelium. ⁶ A facie eius cruciabantur populi: omnes vultus redigentur in ollam. ⁷ Sicut fortes current: quasi viri belatores ascendent murum: viri in viis suis gradientur, et non declinabunt a semitis suis. ⁸ Unus-

šalies gyventojai, nes Viešpaties diena ateina, nes ji arti, ² tamsybių ir sutemos diena, debesų ir viesulo diena. Kaip aušrai išsiplėčia kalnuose, taip ateina gausinga ir galinga tauta; į ją panašios nebuvo nuo pradžios ir po jos nebus per kartų kartas. ³ Jos priešakyje — ryjanti ugnis ir jos užpakalyje — deganti liepsna; šalis ties ją lyg gėrių sodas, opaskui ją tyrumos tuštuma, ir nėra kas ją išvengtų. ⁴ Jų išvaizda kaip žirgų išvaizda; jie bėga kaip raiteliai. ⁵ Jie šokinėja, kaip kad kariški vežimai bilda kalnų viršūnėmis, kaip užia liepsna rydama šiaudus, kaip drąsi tauta prisirengusi kovai. ⁶ Prieš juos dreba iš išgąščio tautos, visi veidai darosi panašūs į puodus. ⁷ Jie bėga kaip drąsuoliai, kaip vyrai kovotojai jie kopia į sieną; vienas prie kito jie eina savo keliu ir nenukrypsta nuo savo takų. ⁸ Vienas

kreipiamasi į kunigus, kurių pareiga buvo Morijos kalne trimituoti trimtais (plg. Kun. 10,1...). — *Ji arti.* Nors teismas arti (1,15), tačiau tikra atgaila įjis gali būti atitolintas arba net visai pašalintas. Plg. Jier. 26,19 ir žem. 2,14.17.—(2) *Tamsybių...* Tamsybėmis Dievas baudė atkakliuosius Aigipte (Iš. 10,2); tamsybė apsupusi Sinajaus kalną buvo Dievo didenybės garbingumo ženklas. Kaip paprastai šviesa reiškia džiaugsmą ir laimę, taip naktis ir tamsa nelaime ir bausmė. — *Galinga tauta:* skėriai. Plg. auk. 1,6. Tačiau kai kurie aiškintojai mano, kad pranašas dabar naikinančių kraštą skėrių aibėse mato taip pat vaizdą kitų galingų priešų, kurie bus kito dar baisesnio Dievo teismo vykintojai. Pranašo aprašymas atitinka Mozės grąšymus, Deut. 28,49... — *Nebuvo nuo pradžios...* Patarlinis išsireiškimas, kuriuo pažymimas nepaprastas skėrių

padaryto sunaikinimo didumas. Rašydamas šituos žodžius, Joëlis gal turėjo omenyje, kas pasakyta Iš. 10, 14. — (3) *Jos priešakyje...* Dviem palyginimais aprašomos skėrių užplūdimo pasėkos. Tas Dievo leistas užplūdimas lygus baisiam visa sunaikinančiam gaisrui. Plg. Ps. 17,9; 96, 3. — *Gėrių sodas:* Rojus. — (4) *Kaip žirgų.* Skėrių galva gerokai panaši į labai sumažintą arklio galvą. Plg. Apr. 9,7. — *Jie bėga...*: greitai, suglaustomis eilėmis. — (5) *Jie šokinėja...* Bėgančių skėrių sukeliamas užsesys ir čiuzėjimas lyginami su toli kalnuose girdimu vežimų bilsesiu (plg. Apr. 9,9) ir degančių šiaudų sprakėjimu ir su einančios į kovą minios triukšmu. — (6) *Panašūs į puodus:* pajudėję iš išgąščio. Ebr. t. prasmė: išblyksta. — (7) *Į sieną.* Skėriai bėga kiekvienas ties savim. lipa į sutiktą savo kelyje medį, kopia į sieną ir nepailsta. — (8) *Pro*

quisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed et per fenestras cadent, et non demolientur. ⁹ Urbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur. ¹⁰ A facie eius contremuit terra, moti sunt caeli: sol et luna obtenebrati sunt et stellae retraxerunt splendorem suum. ¹¹ Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia et facientia verbum eius: magnus enim dies Domini, et terribilis valde: et quis sustinebit eum?

¹² Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, et in fletu, et in planctu. ¹³ Et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra, et convertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus et misericors est, atiens et multae misericordiae, et prae-

kito nestumdo, kiekvienas eina savo vieta; bet ir pro langus jie puola ir neiškrinka. ⁹ Jie eina į miestą, bėga sienomis, lipa į namus, lenda pro langus kaip vagis. ¹⁰ Prieš juos dreba žemė, virpa dangus; saulė ir mėnulis aptemsta ir žvaigždės nustoja savo blizgėjimo. ¹¹ Viešpats paleidžia savo griausmą savo kariuomenės priešakyje, nes labai didelė jo kariška stovykla, nes ji galinga ir vykinanti jo žodį; nes Viešpaties diena didelė ir labai baisi, ir kas ją iškęs?

¹² Taigi dabar Viešpats sako: Gręžkitės į mane visa savo širdimi, pasninku, verksmu ir raudojimu. ¹³ Perplėskite savo širdis, ne savo drabužius, ir gręžkitės į Viešpatį, jūsų Dievą, nes jis maloningas ir gailestingas, kantrus ir pilnas pasigailėjimo, ir gali gailėtis leidęs šią nelaimę. ¹⁴ Kas ži-

langus. Ebr. žodis greičiau reiškia: Pro jietis ar pro kalavijus. Prasimė gi yra: nesiduoda sulaikyti nė ginklais. — *Neiškrinka*: skėrių eilės neišira. — (10) *Dreba žemė*... Tolesniam aprašymui vaizdai imami iš visuotinio teismo apystovų (plg. Iz. 13,10; žem. 3,15; Ez. 32,7; Mt. 24, 29), jie pritaikomi tai didelei nelaimėi, daliniam Dievo teismui aprašyti, nes atskiri Dievo teismai yra laipsniai ir prirengimas prie visuotinio; pritaikomi ir dėl tam tikro panašumo: dreba žemė, nes dreba iš išgaščio jos gyventojai; kai begalinės skėrių aibės skrenda storais sluoksniais, jie sudaro didelį tamsiausį debesį, pro kurį neprasisveržia saulės šviesa. — (11) *Savo griausmą*. Ispėjantis griausmingas Viešpaties balsas buvo pati pranašo aprašyta nelaimė. — *Jo kariška*... Anot ebr. t.: jo kariškas būrys, nes galingas jo įsakymo vykintojas, nes Viešpaties ir t.t. Plg. Jer. 30,7; Am. 5,18; Sof. 1,15.

(12) *Taigi dabar*. Anot ebr. t.: dar ir dabar. — Nors jūs patyrėte pirmuosius Dievo rūstybės ženklus, nors Dievo diena jau artinasi ir kerštas jau paskelbtas, tačiau Dievas nori į jį sulaikyti. Kuo aš grasiau, tai turi jus išgąsdinti (Jieron.), turi jus pastūmėti į atgailą (Auksab.). — *Pasninku*... Atgailos ženklais, pasninku ir tt. jie įrodys, kad jie visa širdimi bjaurisi savo nusikaltimų. — (13) *Ne savo drabužius*. Nesitenkinkite viršūjiniais ženklais, atplėskite savo širdis nuo nuodėmės, perplėskite jas skausmu ir tikru gailėsium; su visu tuo turi būti sujungtas pilnas širdies palenkimas į Dievą. — *Nes jis*... Gręžtis į Dievą jiems tikrai padės šie prisiminimai: jis jūsų Dievas, kuris rūpinasi savo tauta ir kurs yra didžiausia jos gėrybė; džiaugsmingą viltį ir pasitikėjimą turi sužadinti ta aplinkybė, kad jis pilnas malonės, pasigailėjimo, kantrumo ir malonumo, todėl gali bausmę nukelti ir suteikti gausenių malonių. Plg. Iš. 34,6. — *Gali gai-*

stabilis super malitia. ¹⁴ Quis scit si convertatur, et ignoscat, et relinquat post se benedictionem, sacrificium, et libamen Domino Deo vestro? ¹⁵ Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate coetum, ¹⁶ congregare populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregare parvulos, et sugentes ubera: egrediatur sponsus de cubili suo, et sponsa de thalamo suo. ¹⁷ Inter vestibulum et altare plorabunt sacerdotes ministri Domini: et dicent: Parce Domine, parce populo tuo: et ne des hereditatem tuam in opprobrium ut dominantur eis nationes: quare dicunt in populis: Ubi est Deus eorum.

no, gal jis vėl dovanos ir paliks po savęs palaiminimą, duoninę ir liejamąją auką Viešpačiui, jūsų Dievui? ¹⁵ Trimituokite trimitu Sione, skelbkite šventą pasninką, šaukite sueigą, ¹⁶ surinkite tautą, pašventinkite susirinkimą, surinkite mažutėlius ir tuos, kurie tebežinda krūtis; teišaina jaunikis iš savo guolio ir jaunoji iš savo patalo. ¹⁷ Tarp prieangio ir altoriaus teverkia kunigai, Viešpaties tarnai, ir tesako: Pasigailėk, Viešpatie, pasigailėk savo tautos ir neduok savo tėvainystės paniekindi, kad jai viešpatautų tautos. Kam turėtų sakyti tautose: Kur yra jūsų Dievas?

II. 1. Derlingiausi laukai.

¹⁸ Zelatus est Dominus terram suam, et pepercit populo suo: ¹⁹ et respondit Dominus, et dixit populo suo: Ecce mittam vobis frumentum, et vinum, et oleum, et replebimini eis: et non dabo vos

¹⁸ Viešpats parodė uolumo dėl savo šalies ir pasigailėjo savo tautos. ¹⁹ Viešpats atsiliepė ir tarė savo tautai: Štai aš siųsiu jums javų, vyno ir aliejaus, ir jūs būsite jų pilni; aš nebeduosiu

lėtis... Drąsus antropomorfizmas. (Plg. Ps. 85,5; Jono 4,2 ir k. — (14) *Kas žino...* Pranašas ragina daryti atgailą ir pasitikėti. Kadangi jis tačiau neįstengia pilnai išmanyti Dievo turtų, išminties ir žinojimo gilybės, jis velyja linkėti, ne per daug greitai tvirtinti (Jieron.), juo labiau kad kitaip jo klausytojai gali neparodyti atgailoje reikalingo uolumo. — *Paliks po savęs*: kai nubaudęs tautą vėl maloningai gręšis į ją. — *Palaiminimą*: gausimą derlių. Plg. auk. 1,9. — (15) *Trimituokite...* Vz. auk. 1,14. — (16) *Pašventinkite*. Visi turi būti laisvi nuo susitepimo. Plg. 2 Kron. 30,17.18. — *Mažutėlius...* Visi be jokių pasiteisinimų turi ateiti į bažnyčią, kad visu raudojimai, ypač mažų vaikų tikriau palenktų į juos Dievo širdį. Bendros atgailos metu nė vienam nevalia sau pataikauti. — (17) *Tarp prieangio...* Tarpininkai tarp Dievo ir žmonių turi

melstis visų vardu ir išreikšti, ką visi jaučia, stovėdami tarp šventyklos prieangio ir deginamųjų aukų altoriaus, atsigrežę į šventyklą. Jų ašaros parems jų prašymą. — *Savo tautos*: kurią pats sau išsirinkai ir taip daugeliu stebuklų paliudijai, kad ji tikrai tavo. Jei pagonyms ją pasiimtų, būtų negarbė jos Dievui, tam Dievui, kuriuo tauta gyrėsi prieš kitas kaipo savo tikru padėjėju.

2,18—27. Pasigailėjęs savo tautos Dievas padarys galą ištikusiai ją nelaimei, skėriai bus sunaikinti, gausus šaliai suteiktas lietus gražins žemei derlingumą ir tauta galės džiaugtis visokių gėrybių apstybė.

(18) *Viešpats...* Dievas neduoda savo tautai pražūtį; bausmė įvykinės jis pasigaili tautos ir sunaikina bausmės įrankius. — (19) *Atsiliepė...* Tauta kreipėsi į Viešpatį maldaudama pasigailėjimo. Dievas išklauso jos

ultra opprobrium in Gentibus.
²⁰ Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam a vobis: et expellam eum in terram inviam, et desertam: faciem eius contra mare Orientale, et extremum eius ad mare novissimum: et ascendet foetor eius, et ascendet putredo eius, quia superbe egit. ²¹ Noli timere terra, exulta et laetare: quoniam magnificavit Dominus ut faceret. ²² Nolite timere animalia regionis: quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus, et vinea dederunt virtutem suam. ²³ Et filii Sion exultate, et laetamini in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem iustitiae, et descendere faciet ad vos imbrem matutinum et serotinum sicut in principio. ²⁴ Et implebuntur areae frumento, et redundabunt torcularia vino, et oleo. ²⁵ Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, et rubigo, et eruca: fortitudo mea magna, quam misi in

jūsų paniekinti tautose. ²⁰ Ta, kurs yra iš šiaurės, aš atitolinsiu nuo jūsų ir išvarysiu jį į nepereinamą ir tuščią šalį, jo priešakį į Rytų jūrą ir jo užpakalį į tolimąją jūrą; ten kils aukštyn jo dvokimas, ir kils jo puvimas, nes jis elgėsi išdidžiai. ²¹ Nebijok, žeme, džiūgauk ir linksminkis, nes Viešpats padarys didžių dalykų. ²² Nebijokite, šalies gyventojai, nes žels gražios pievos, nes medžiai neš savo vaisių, fygmedis ir vynmedis duos savo derlių. ²³ Ir jūs, Siono sūnūs, džiūgaukite ir linksminkitės Viešpatyje, jūsų Dievuje, nes jis duoda jums teisybės mokytoją ir padarys, kad lytų jums ankstyvasai ir vėlyvasai lietus, kaip kitados. ²⁴ Klojimai bus pilni javų ir spaustuvių bus sklidini vyno ir aliejaus. ²⁵ Aš atpildysiu jums tuos metus, kuriuos suėdė skėriai, žiogai, amaras ir vabalai, mano didelė kariuomenė, kurią buvau siuntęs prieš jus. ²⁶ Jūs valgyte valgysite ir būsite sotūs;

prašymą ir duoda palankų atsakymą. — *Nebeduosiu*: kolei pasiliks geras tautos nusistatymas. Plg. Kun. 26. Atk. 28. — (20) *Ta, kurs...* Skelbiamas kraštą užplūdusių skėrių sunaikinimas. Jie įsivaizduojami kaip priešas atvykęs iš šiaurės, iš kur žydų tauta buvo dažniausiai puolama. Nors paprastai skėrius atnešdavo pietų vėjai, bet šiuo atveju jie buvo užplūdę Palestiną iš šiaurės. — *Į nepereinamą...* Ebr. t.: į sausą ir apleistą. Skėriai bus dalimi išmesti į Arabijos tyrumą ir Mirties jūrą. — *Jo priešaki*. Visa skėrių daugybė pasidalins, tie, kurie buvo priešakyje, bus išvaryti į Rytų tyrumą ir į Mirties jūrą; buvusieji užpakalyje bus nunešti į vakarų jūrą. — *Į tolimąją*. Ebr. t.: į užpakalinę. Taip čia vadinama Viduržemio jūrą, nes žmogui žiūrint į saulėtėkuis į atsiranda užpakalyje. — *Jo dvokimas...* Įkritę į jūrą skėriai ir čia prigėrę bus jūros išmesti į krantą

ir čia supus. Bet jų dvokimas nepakenks tautai, nes bus toli nuo jos. — *Išdidžiai*: kaip kad elgiasi priešas nugalėtojas. — (21) *Nebijok, žeme...* Pranašas žada džiaugsmo visiems, kurie bus nukentėję, gamtai, gyvuliams ir žmonėms. — *Padarys didžių dalykų*. Ebr. t.: tas pat išsireiškimas, kokiuo baigiama 20 eil. — (23) *Teisybės mokytoja*. Tauta turi džiaugtis, kad Dievas yra jai davęs įstatymą ir leidžia nuolat jį aiškinti per pranašus, taip kad ji gali eiti tikru keliu į teisybę (plg. Sk. 23,23). Dievas buvo davęs tautai ir pamaldžių karalių (Plg. 4 Kar. 18... 2 Kron. 19... Iz. 30,20). — Ebr. t., dauguma aiškintojų verčia šiaip: lietu teisybei, ir jo prasmę išreiškia tokiuo būdu: duoda lietaus reikiamu, tinkamu metu, arba: duoda lietaus, kaipo teismo, dovanojimo ženklą. — (23) *Tuos metus*. Tautą ištikusi nelaimė matomai tęsėsi ne vienerius metus, bet ilgesnį laiką.

vos. ²⁶ Comedetis vescentes, et saturabimini: et laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: et non confundetur populus meus in sempiternum. ²⁷ Et scietis quia in medio Israel ego sum: et ego Dominus Deus vester, et non est amplius: et non confundetur populus meus in aeternum.

jūs girsite vardą Viešpaties, savo Dievo, kurs padarė jums stebuklingų dalykų, ir mano tauta nebebus daugiau sugėdinta per amžius. ²⁷ Ir jūs žinosite, kad aš esu tarp Izraelio, kad aš esu Viešpats, jūsų Dievas, ir kad be manęs nėra kito, ir mano tauta nebebus daugiau sugėdinta per amžius.

2. Dvasios išliejimas ir išgelbėjimas Viešpaties dieną.

²⁸ Et erit post haec: effundam spiritum meum super omnem carnem: et prophetabunt filii vestri, et filiae vestrae: senes vestri somnia somniabunt, et iuvenes vestri visiones videbunt. ²⁹ Sed et super servos meos, et ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. ³⁰ Et dabo prodigia in caelo, et in terra, sanguinem, et ignem, et vaporem fumi. ³¹ Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem:

²⁸ Po to štai kas atsitiks: Aš išliesiu savo dvasią ant kiekvieno kūno; jūsų sūnūs ir jūsų dukterys pranašaus; jūsų seniai turės sapnų, ir jūsų jaunikaičiai matys regėjimų. ²⁹ Bet ir ant savo tarnų ir tarnaičių aš išliesiu anose dienose savo dvasią. ³⁰ Aš parodysiu danguje ir žemėje stebėtinų dalykų, kraujo, ugnies ir dūmų garų. ³¹ Saulė pavirs tamsybėmis ir mėnulis krauju, pirma

2,28—3,21. Pranašaujama gausus šv. Dvasios suteikimas (2,28,29), nurodomi visuotinio teismo ženklai (2,30—32), tas teismas aprašomas (3,1—17) ir skelbiama amžina šventos tautos laimė (3,18—21).

(28) *Po to*: Mesijo laikais. Čia turime vieną gražiausių Sen. Testamento pažadų ateičiai. Apie jį kalba Iz. 44,3; Ez. 36,25—28. Pilniausiai jį yramums išaiškines šv. Petras savo pamoksle Apd. 2,14—21, sakydamas, kad tas pažadas buvęs ištesėtas pirmųjų Sekminių dieną šv. Dvasios nužengimu. — *Išliesiu*: gausiai suteiksiu (ebr. t.). — *Savo dvasią*. Sen. Test. šv. Dvasios asmens buvimas nebuvo taip ryškiai apreiškintas kaip Nauj. Test.; tačiau šitoje vietoje tas buvimas jau gana aiškiai nurodomas. Plg. Sk. 11,25; 1 Kar. 10,10; Ps. 50,3; Iz. 44,3; Ez. 39,29. — *Ant kiekvieno kūno*: ant visos žmonijos, ne tik ant vienos žydų tautos. — *Jūsų*: ne vien

žydų, bet visos naujos, šventos tautos. — *Pranašaus... turės sapnų... matys...* Taip nurodomos kai kurios ypatingos šv. Dvasios dovanos, pranašystės dovana tikraja to žodžio prasme ir kiti būdai, kaip Dievas skelbdavo savo apreiškimus. — (29) *Ant savo tarnų...*: ant visų, nedarydamas amžiaus, lyties ar tautos skirtumo. — *Anose dienose*: Mesijo laikais. Plg. Apd. 2,16... — (30) *Aš parodysiu...* Su Dvasios išliejimu pranašas sujungia aprašymą visuotinio teismo, kuriame bus klausama, kaip pasinaudota Dievo suteiktomis dovanomis. Čia minimi besiarthančio teismo ženklai, nurodomi taip pat N. Test. Mt. 24,29; Mk. 13,24,25; Lk. 21,25,26; Apr. 6,12 ir tol. — *Kraujo*: gal baisių karų, kuriuose bus išlieta daug kraujo. — *Ugnies ir dūmų garų* (ebr. t.: dūmų šulų). Taip rasi skelbiami baisūs ugnikalnių išsiveržimai. — (31) *Krauju*: įgys kraujo spalvą. — (32) *Kiekvienas, kurs šauksis...*

antequam veniat dies Domini magnus, et horribilis. ³² Et erit: omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit: quia in monte Sion, et in Ierusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, et in residuis, quos Dominus vocaverit.

Caput III. ¹ Quia ecce in diebus illis, et in tempore illo cum converterito captivitatem Iuda, et Ierusalem: ² Congregabo omnes Gentes, et deducam eas in vallem Josaphat: et disceptabo cum eis ibi super populo meo, et hereditate mea Israel, quos disperserunt in nationibus, et terram meam diviserunt. ³ Et super populum meum miserunt sortem: et posuerunt puerum in prostibulo, et puellam vendiderunt pro

nekaip ateis didelė ir baisinga Viešpaties diena. ³² Tuomet atsitiks, kad kiekvienas, kurs šauksis Viešpaties vardo, bus išgelbėtas; nes Siono kalne ir Jeruzalėje bus išgelbėjimas, kaip Viešpats yra pasakęs, ir likusiuose, kuriuos Viešpats pašauks.

3 perskyrimas. ¹ Nes štai anose dienose ir anuo metu, kai aš grąžinsiu Jūdą ir Jeruzalės belaisvius, ² aš surinksiu visas tautas ir nuvesiu jas į Jozapato slėnį; ten aš bylinėsiuos su jomis dėl mano tautos ir mano tėvainystės, Izraelio, kuriuos jos išsklaidė tautose ir pasidalino mano šalį. ³ Jie metė burtą dėl mano tautos, atidavė bern ukus išgėdinti, mergaites gi pardavė už vyną, kad girtautų. ⁴ Bet kas

Visiems be skirtumo, ar kas bus žydas ar nežydas, vienas tėra kelias išsigelbėti nuo visuotinio teismo baisumų: visiems reikia šauktis Viešpaties vardo, reikia Viešpatį (Jahveh) pripažinti tikru Dievu, jį garbinti ir pasiduoti jo įstatymams. Plg. Rom. 10,13. — *Siono kalne...* Sionas ir Jeruzalė, regimi Sen. Test. Dievo karalystės centrai, yra draug simboliai kilnesnės Dievo karalystės, kuri bus įkurta šv. Dvasios išliejimu ant kiekvieno kūno. Kas nori būti išganytas, tas turi būti širdimi ir dvasia ano miesto ir anos karalystės pilietis ir gyventojas (Ps. 86,4—6). — *Yra pasakęs.* Panašius žodžius randame pas Abd. 17 ir Iz. 37,32. — *Likusiųose.* Tie likusieji neretai pranašų, ypač Izaijo, minimi. Nors Dievas smarkiai baudžia savo ankstyvesniais, daliniais teismais, tačiau bus tokių, kurie jį išvengs. Jie bus išganyti dalyviai, jei tik bus Dievo pašaukti.

(3,1) *Anose dienose ir...* atėjus anksčiau paminėto teismo metui. — *Kai aš grąžinsiu...* kai bus sugrąžinti į savo šalį išsklaidyti įvairiuose kraštuose Jūdo ir Jeruzalės gyventojai, kai teokratinė karalystė bus atstatyta, todėl labai tolimoje ateityje. —

(2) *Jozapato.* Ebr. ž. *Jehošafat* reiškia: Jahveh teisia, arba Jahveh yra teisėjas. Daugelis aiškintojų mano, kad čia teismo vietos pavadinimas simbolinis: slėnis, kuriame Viešpats teisia, todėl ta vieta mums pasilieka visai nežinoma. Ta nuomonė gal visų tikriausia. Kiti sako, kad Jozapato slėniu čia pavadintas Palaiminimo (*Berakah*) slėnis, kuriame Viešpats yra suteikęs karaliaus Jozapato laikais didelės pagalbos savo tautai (2 Kron. 20,26). Dažniausiai gi Jozapato slėnis identifikuojamas su Kedrono slėniu (tarp Jeruzalės ir Alyvų kalno). — *Pasidalino...* Pikčiausias pasidalinimas buvo įvykdytas asirijiečių 4 Kar. 15,29. Visuose karuose paimti nelaisvėn žydai buvo parduodami. Pranašo nurodomos čia ir toliau žydams padarytos neteisybės yra istorinės; tačiau jos minimos ne vien dėl jų pačių: jos yra draug vaizdai ir figūros tų neteisybių, kokių persekiotojai padarys įvairiais laikais Bažnyčiai. — (3) *Atidavė berniukus...* Anot ebr. t.: davė berniuką už paleistuvę. Panaši mintis išreikšta syr. ir kald. tekst.: atidavė kaipo paleistuvės užmokesnį; todėl prasmė bus: pardavė už menkiausį užmokesnį koks duoda-

vino ut biberent. ⁴ Verum quid mihi et vobis Tyrus, et Sidon, et omnis terminus Palaesthinarum? numquid ultionem vos reddetis mihi? et si ulciscimini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum. ⁵ Argentum enim meum, et aurum tulistis: et desiderabilia mea, et pulcherrima intulistis in delubra vestra. ⁶ Et filios Iuda, et filios Jerusalem vendidistis filiis Graecorum, ut longe faceretis eos de finibus suis. ⁷ Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: et convertam retributionem vestram in caput vestrum: ⁸ Et vendam filios vestros, et filias vestras in manibus filiorum Iuda, et venundabunt eos Sabaeis genti longinqua, quia Dominus locutus est. ⁹ Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum, suscite robustos: accedant, ascendant omnes viri bellatores. ¹⁰ Concidite aratra vestra in gladios, et ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis

man darbo su jumis, Tire ir Sidone ir visi Palestiniečių kraštai? Gal jūs man keršysite? O jei jūs man ir keršytumėte, aš greitai ir skubiai sugrąžinsiu atlyginimą ant jūsų galvų. ⁵ Nes jūs paėmėte mano sidabrą ir auksą, mano brangiausius ir gražiausius dalykus jūs įsinešėte į savo šventoves. ⁶ Jūdo sūnus ir Jeruzalės sūnus jūs pardavėte graikų vaikams, kad nutolintumėte juos nuo jų ribų. ⁷ Štai aš pažadinsiu juos iš tos vietos, į kurią jūs pardavėte juos, ir sugrąžinsiu jūsų atlyginimą ant jūsų galvos. ⁸ Aš parduosiu jūsų sūnus ir jūsų dukteris per Jūdo vaikus, ir jie parduos juos tolimai tautai, sabiečiams, nes Viešpats tai yra kalbėjęs. ⁹ Šaukite apie tai tautos, skelbkite šventą karą, žadinkite stipruolius; tegul artinasi ir teina aukštyn visi vyrai kovotojai. ¹⁰ Kalkite sau kalavijų iš nuoragų ir jiečių iš savo pjautuvų; silpnasis tesako: Aš drąsuolis. ¹¹ Skubinkitės ir ateikite visos

mas už paleistuvę, arba: kokiuo apmokama paleistuvė. — (4) *Kas man darbo su jumis*. Anot ebr. t. ir kas jūs man? t. y. kam jūs drįstate daryti man nemalonumo vargindami mano tautą? — *Tire ir Sidone*. Tuodu miestu reiškia visą Penikiją. — *Palestiniečių...* pilistimų apskritys. — *Gal jūs man...*: ar aš jus kuo įžeidžiau, dėl ko norėtumėte man keršyti? Tačiau patys pasisaugokite. — (5) *Mano sidabrą...* Plg. 2 Kron. 21,17 ir 4 Kar. 14,13. — (6) *Pardavėte graikų*. Panašių priekaištų daro Amosas pilistimams (1,6) ir tiriečiams (1,9). Plg. Ps. 82. Bet Dievas budi dėl savųjų, jis pavers mieku priešų puolimus. Nors parduotieji bus toli, Dievas atsimins juos ir jais rūpinsis. — (8) *Sabiečiams*: dabartinio Jemeno šiaurėje prie Raudonosios jūros. Pilistimai buvo jau karalių Azarijo (2 Kron. 26,6) ir Ezekijo (4 Kar. 18,8) nugalėti

ir daugelį jų sutiko paprastas paimtųjų nelaisvėn likimas. Ar buvo taip pat penikijiečiai žydų nubausti, to pasakyti negalima; tačiau ir jie buvo nugalėti asirijiečių ir kaldėjiečių.

(9) *Šaukite apie tai...* Dievas įvykins savo baisų sprendimą; jis duoda įsakymą savo šaukliams, savo pranašams skubiai sukviesti visus, kurie kovodami po jo vėliava turės nubausti priešus. — *Šventą karą*. Vz. auk. 1,14; 2,15. Plg. Iz. 13,2. Tame kare turi dalyvauti visi, stipruoliai ir silpnieji (10 e.). Jei jie neturi ginklų, tepasidaro jų kad ir iš paprasčiausių ūkio įrankių. Mesijo laikai neretai aprašomi kaipo visiškos taikos metas (Vz. Iz. 2,4; Mik. 4,3); bet šičia turima omenyje visuotinis teismas, paskutinė kova prieš Dievo neprietelius ir visiškas jų nugalėjimas. — (11) *Skubinkitės...* Sukvietęs savo karius Viešpats surenka taip

ego sum. ¹¹ Erumpite, et venite omnes gentes de circuitu, et congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos. ¹² Consurgant, et ascendant Gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in circuitu. ¹³ Mittite falces, quoniam maturavit messis: venite, et descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorum. ¹⁴ Populi populi in valle concisionis: quia iuxta est dies Domini in valle concisionis. ¹⁵ Sol et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt splendorem suum. ¹⁶ Et Dominus de Sion rugiet, et de Ierusalem dabit vocem suam: et movebuntur caeli, et terra: et Dominus spes populi sui, et fortitudo filiorum Israel. ¹⁷ Et scietis quia ego Dominus Deus vestester habitans in Sion monte sancto meo. et erit Ierusalem sancta, et alieni non transibunt per eam amplius.

¹⁸ Et erit in die illa: stillabunt montes dulcedinem, et col-

tautos aplinkui, ir susirinkite: ten Viešpats paguldys tavo stipruolius. ¹² Tesusirenka ir tepakilsta tautos į Jozapato slėnį, nes ten aš sėdėsiu, kad teisčiau visas tautos aplinkui. ¹³ Paleiskite pjautuvus, nes javai prinoko; ateikite ir nuženkite, nes spaustuvas pilnas, kubilai sklidinai; nes jų piktumas pasidarė labai didelis. ¹⁴ Tautos ant tautų sprendimo slėnyje, nes Viešpaties diena arti sprendimo slėnyje. ¹⁵ Saulė ir mėnulis aptemo, ir žvaigždės atsiėmė savo blizgėjimą. ¹⁶ Viešpats iš Siono sukrioks ir iš Jeruzalės paleis savo balsą; dangus ir žemė sudrebės; bet Viešpats yra savo tautos viltis ir Izraelio sūnų stiprybė. ¹⁷ Tuomet jūs žinosite, kad aš Viešpats, jūsų Dievas, kurs gyvenu savo šventajame kalne Sione, ir Jeruzalė bus šventa, ir svetimieji nebeis daugiau per ją.

¹⁸ Tą dieną iš kalnų varvės saldumas ir kauburiai paplūs pie-

pat savo priešus, šaukdamas juos ironiškai į kovos lauką, kur jie turės žūti. — *Ten Viešpats...* Ebr. t. kitoki mintis; ten pranašas kreipiasi į Viešpatį ir sako: ten nuvesk, o Jahveh, savo karžygius. — Vėl atsiliepdamas Viešpats liepia tautos susirinkti į jo teisma (12 e.) ir įsako tarnams įvykinti jiems pavestą keršto darbą. — (13) *Pjautuvus...* Palikęs iš karo paintus vaizdus pranašas toliau naudoja žemdirbystės vaizdais. Pagonyms palyginami su pribrendusiais laukuose javais, kurie pjunami pjautuvais (plg. Iz. 17,5; Oz. 6,11) ir su supiltomis į kubilus vynuogėmis, iš kurių reikia išspausti vynas jas mindant. Plg. Iz. 53,1–6; Apr. 14,15–20. *Nuženkite.* Ebr. t.: mindžikite. — *Spaustuvas:* į kurį vynuogės supilamos. — *Kubilai:* į kuriuos iš spaustuvo teka išspausa vynuogių sunka. —

(14) *Tautos...* Ebr. t.: minios, minios. — *Sprendimo.* Jozapato, „Viešpats teisia“ slėnis dabar jau vadinamas sprendimo slėniu, nes čia byla turi būti galutinai išspręsta ir priešai sunaikinti. — (15) *Saulė...* Vz. auk. 2,10. — (16) *Viešpats iš Siono...* iš savo karališkosios sostinės vietos. Vz. auk. 2,32. — *Sukrioks:* kaip liūtas puoląs savo grobį. Plg. Oz. 5,14; Am. 1,2. — *Savo tautos viltis.* Taip bausis neprieteliams Dievas bus prieglauda ir stiprybė jo ištikimajai tautai. — (17) *Jeruzalė bus šventa...* Jeruzalė čia nebe žemiškoji žydų tautos sostinė, nes skelbiama, kad nugalėjus visus pagonis ji būsimi visai šventa ir kad joks svetimšalis, t. y. nevienas suteptas žmogus ir nusidėjęs neieis į ją; tokių gi miestų nėra čia žemėje. Plg. Iz. 35,8; 40,21; Apr. 21,27 ir k.

(18) *Saldumas.* Ebr. t.: saldus

les fluent lacte: et per omnes rivos Iuda ibunt aquae: et fons de domo Domini egredietur, et irrigabit torrentem spinarum. ¹⁹ Aegyptus in desolationem erit, et Idumaea in desertum perditionis: pro eo quod inique egerint in filios Iuda, et effuderint sanguinem innocentem in terra sua. ²⁰ Et Iudaea in aeternum habitabitur, et Ierusalem in generationem et generationem. ²¹ Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaveram: et Dominus commorabitur in Sion.

nu; visais Jūdo upeliais tekės vandenys, iš Viešpaties namų išeis šaltinis ir laistys erskėčių slėnį. ¹⁹ Aigiptas pavirs tuštuma ir Idumėja prapulties tyruma, nes jie neteisingai elgėsi prieš Jūdo namus ir išliejo nekaltą kraują savo šalyje. ²⁰ Judėja bus gyvenama per amžius ir Jeruzalė per kartų kartas. ²¹ Aš atkeršysiu jų kraują, kurio nebuvo atkeršijęs, ir Viešpats gyvens Sione.

vynas, t. y. vynuogių sunka. — Vynuogynai kalnuose, kurie paprastai nelabai derlingi, duos tokią daugybę vynuogių sunkos, žemesnėse vietose besigana gyvuliai tiek daug pieno, kad rodysis, jog kalnuose ir slėniuose yra nebe upelių šaltiniai, bet saldaus vyno ir pieno upės. Plg. Am. 9,13. Visa šalis bus vilgoma niekuomet neišsenkančiu upių ir visi laukai bus begalo derlingi. Toks nepaprastas visos šalies derlingumas yra dvasinių malonių vaizdas, kurių apščiai suteiks Mesijas savo naujai išrinktųjų tautai. — *Išeis šaltinis*: malonių šaltinis. Plg. Ez. 47,1... Zak. 14,8; Apr. 22,1. — *Erskėčių*... Ebr. t.: akacijų slėnį, — tyrumą, kurioje dėl sausumo beveik niekas negalėjo augti. — *Aigiptas pavirs*... Dar kartą minimos dvi pagoniškos tautos, kurios

buvo nuolat priešingos Viešpačiui ir jo tautai. Plg. auk. 4 eil. Jis yra visų Izraelio neprietelių vaizdas. Bus didžiausias kontrastas tarp jų ir teokratinės tautos likimo. Aigiptas garsus didžiausiu savo žemės derlingumu turi pavirsti tuštuma. Nubaudimo priežastis ta pati kaip ir auk. 2–6 eil. — (20) *Bus gyvenama*... Taip buvo pranašo Natano paskelbta Dovidui (vz. 2 Kar. 7,14), nes pati naujoji sandora yra amžina. — (21) *Aš atkeršysiu*... Ebr. t.: aš laikysiu jų kraują labai šventu, kurio aš dar nebuvo laikęs labai šventu, arba: paskelbsiu... nekaltu, kurio nebuvo paskelbęs nekaltu. — Mintis visur ta pati: Viešpats nebeleis daugiau niekinti savo tautos ir nepaliks nenubaudęs niekintojų. — *Gyvens*: nuolat pasiliks kaip savo pavaldinių mylimas karalius, kurs be galo rūpinasi jų laime.

AMOSO PRANAŠYSTĖ.

IVADA.

1. Amosas, kurio ebr. vardas reiškia: nešėjas ar našta, pats savo knygoje duoda šiek tiek žinių apie save. Jis buvo kilęs iš Tekuos, į pietus nuo Betliejaus, arti pietinės Jūdėjos sienos. Pirmą negu jis buvo Dievo pašauktas eiti pranašo pareigas, jis ganė bandą, todėl buvo paprastas piemuo. Tinkamo pranašo pareigoms mokslo Amosas nebuvo įsigijęs, galėjo kas vadinti jį bemokslu, bet jis turėjo gerai žinoti Mozės įstatymą ir kitas šv. Rašto knygas. Savo pranašysčių knygoje jis pasirodo buvęs gana iškalbingas; graži ir jo rašomoji kalba.

Laiką, kuriame Amosas ėjo savo pareigas, nėra sunku bent priartinamai nustatyti. Jis pats sakosi pranašavęs Jūdo karaliaus Ozijo (799–747) ir Izraelio karaliaus Jeroboamo II (802–762) laikais 1,1; tuodu gi karaliu viešpatavo sykiu nuo 799–762 m.; šiuo tat laikotarpiu Amosas turėjo eiti pranašo pareigas, nors jis tikriausiai jas ėjo nelabai ilgai. Amoso knyga turėjo būti parašyta bent kiek anksčiau Ozėjo ir truputį vėliau negu Joėlio, nes

Joėlis yra padaręs nevisai mažai įtakos Amosui; Amoso gi knyga rodosi jau buvo žinoma Ozėjui.

2. Nors Amosas buvo kilęs iš Jūdėjos, bet pranašauti jam teko Izraelio šalyje. Ten jis turėjo Viešpaties vardu skelbti nelaimes, kurių turėjo susilaukti Izraelis dėl savo stambeldystės ir dorinio sugedimo. Randami pas Amosą grašymai ir kitiems žydų kaimynams turejo tik sustiprinti pranašystes prieš Izraėlj.

Amoso knyga turinio atžvilgiu galima padalinti šiaip. Pirmoje įžanginėje dalyje (1,1–2,16) autorius kalba apie Damasko, pilištimų, Tiro, Idumėjos, Amono, Moabo, Jūdo ir Izraelio padarytus nusikaltimus ir būsimą jų nu baudimą. Antrąją iš trijų pranašinių pamokslų susidedančioje (3,1–6,15) dalyje skelbiama Izraelio karalystei jos greitu laiku įvyksiąs sugriovimas ir ištrėtimas nelaimės jos gyventojams. Trečioji dalis (7,1–9,15) susideda iš penkių simbolinių regėjimų apie Izraelio žuvimą, kurių pasakutinis baigiamas galutinės laimės pažadais.

PROPHETIA AMOS AMOSO PRANAŠYSTĒ.

I. Dievo teismas visoms Palēstinos tautoms ir išrinktajai tautai.

Caput I. ¹ Verba Amos, qui fuit in pastoribus de Thecuae: quae vidit super Israel in diebus Oziae regis Iuda, et in diebus Ieroboam filii Ioas regis Israel ante duos annos terraemotus.

² Et dixit: Dominus de Sion rugiet, et de Ierusalem dabit vocem suam: et luxerunt speciosa pastorum, et exiccatus est vertex Carmeli.

³ Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, et super quattuor non convertam eum: eo quod triturerint in plaustris

1 perskyrimas. ¹ Vieno Te kuos piemenų, Amoso, žodžiai apie tai, ką jis buvo matęs apie Izraėlį Jūdo karaliaus Ozijo dienose ir Izraėlio karaliaus Joaso sūnaus Jeroboamo dienose dveji metai pirm žemės drebėjimo.

² Jis tarė: Viešpats sukrioks iš Siono ir paleis savo balsą iš Jeruzalės; tuomet liūdės gražiausios piemenų ganyklos ir sudžius Karmėlio viršūnė.

³ Viešpats Dievas sako taip: Dėl trijų, net dėl keturių Damasko piktadarybių aš nepakeisiu savo nutarimo, nes jie kėlė Ga-

1,1—2,16. Autorius, pasakęs savo vardą ir savo pranašavimo laiką, (1,1) skelbia Viešpaties teismą Damaskui (1,2—5), pilistimams (1,6—8), Tirui (1,1—10), Edomui (1,11—12), Amonui (1,13—15), Moabui (2,1—3), Jūdai (2,4,5) ir Izraėliui (2,5—16).

(1,1) *Buvo matęs*: regėjime. — *Apie Izraėlį*. Amoso pranašystės kreipiamos prieš Izraėlį. Jūdas ir kitos tautos minimos tik dėl Izraėlio. — *Jūdo karaliaus*. Jūdo karalius įvardijamas pirmoje vietoje, kaip teokratinis karalius. — *Pirm žemės drebėjimo*. Kada yra įvykęs tas žemės drebėjimas, tikslėsnį žinių nėra. Jis turėjo būti labai didelis, nes buvo atsimenamas labai ilgai, net dar ir po Babilono nelaisvės (plg. Zak. 14,5); todėl jis turėjo būti rimtas įspėjimas tautai apie būsimas nelaimes.

(2) *Viešpats sukrioks...* Pranašo Joėlio (3,16) žodžiais Amosas sako, kad jau greitai laiku Viešpats, kurs turi savo sostą Sione, atsilieps dideliu balsu ir puls, kaip liūtas, savo priešus, stabų garbintojus, kad juos nubaustų dėl jų nusikaltimų. Plg. Jer. 25,30. — *Karmėlio*. Karmėlio kalnai (plg. 3 Kar. 18) buvo garsūs savo geriausiomis, net ir vasarą žaliuojančiomis ganyklomis, miškais ir šaltiniais. Karmėlio tat sudžiuvimas bus baisaus teismo ženklas.

(3) *Viešpats...* Pirma negu bus skelbiamos bausmės izraėlitams, pranašas paskelbs nubaudimą trijų jiems visai svetimų ir trijų giminingų tautų. Jei izraėlitai supras, kad anos tautos buvo nubaustos teisingai, tai tuo pačiu turės pasmerkti patys save, nes ir jie buvo panašiai nusikaltę. Iš tų izraėlitams neprietelingų tautų nubaudimo jie turi dar labiau įsitikinti,

ferreis Galaad. ⁴ Et mittam ignem in domum Azael, et devorabit domos Benadad. ⁵ Et conteram vectem Damasci: et disperdam habitatorem de campo idoli, et tenentem sceptrum de domo voluptatis: et transferetur populus Syriae Cyrenen, dicit Dominus.

⁶ Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazae, et super quattuor non convertam eum: eo quod transtulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumaea. ⁷ Et mittam ignem in murum Gazae, et devorabit aedes eius. ⁸ Et disperdam habitatorem de Azoto, et tenentem sceptrum de Ascalone: et convertam manum meam super Accaron, et peribunt reliqui Philistinorum, dicit Dominus Deus.

⁹ Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, et super quattuor non convertam eum: eo quod concluderint captivitatem perfectam in Idumaea, et non sint

laadą geležiniais vežimais. ⁴ Aš siųsiu ugnies į Azaėlio namus, ir ji prarys Benadado namus. ⁵ Aš sutrupinsiu Damasko užkaiščius ir išnaikinsiu gyventojus iš stabo lauko ir laikantį skeptrą iš gėrio namų, ir Syrijos tauta bus perkelta į Kirenę, sako Viešpats.

⁶ Viešpats Dievas sako taip, Dėl trijų, net dėl keturių Gazos piktadarybių aš nepakeisiu savo nutarimo, nes jie išvedė visus belaisvius, kad uždarytų juos Idumėjoje. ⁷ Aš siųsiu ugnies į Gazos sienas, ir ji prarys jų rūmus. ⁸ Aš išnaikinsiu gyventojus iš Azoto ir laikantį skėptrą iš Askalono, atgrėšiu savo ranką prieš Akaroną ir pilistimų likusieji žus, sako Viešpats Dievas.

⁹ Viešpats Dievas sako taip: Dėl trijų, net dėl keturių Tiro piktadarybių aš nepakeisiu savo nutarimo, nes jie uždarė visus belaisvius Idumėjoje ir neatsemi-

kaip labai Dievas juos myli, nes jis baudžia jų priešus, kurie buvo jiems padarę neteisybių. — *Dėl trijų net...:* dėl daugelio nusikaltimų, dėl nusikaltimų be skaičiaus. — *Aš nepakeisiu...* Arba: aš neatšauksiu. — *Geležiniais vežimais.* Vr. 4 Kar. 10,32,33. — (4) *Azaėlio... Benadado.* Azaėlis buvo Syrijos karaliaus Benadado kariuomenės vadas. Nužudęs savo valdovą jis buvo pasisavinęs jo sostą. Azaėlio sūnus vėl buvo Benadadas. Tuo vardu vadinosi dar ir daugiau Syrijos karalių. Plg. 3 Kar. 15,18. 20: 20,1...; 4 Kar. 6,24; 8,7 13,3... — (5) *Užkaiščius:* kuriais buvo užsklandžiami miesto vartai. Sutrupinus užkaiščius priešai galėjo pigiai įsiveržti pro vartus į miestą. — *Stabo lauko.* Ebr. Bigeath'Aven (nieku slėnis). Gal tai buvo vietos vardas. Kai kurie aiškintojai spėja, kad ta pati vieta vėliau buvo graikų pramin-ta Celesyrja. — *Gėrio namus.* Ebr.

Beith - 'Eden. Gal taip pat vietos vardas; taip vadintis galėjo Syrijos karaliaus vasarnamis. — *Kirenę.* Ebr. *Qir.* Spėjama, kad čia turėta omenyje Kuros upės slėnis Kaukaze. — Pranašystė buvo įvykinta, kai Teglupalasaras užkariavo Damaską ir prijungė Syriją prie savo valstybės. Vz. 4 Kar. 16,9.

(6) *Gazos.* Gaza svarbiausias pilistimų miestas. Vienas pilistimams pasisekęs pietų Palestinos užpuolimas karaliaus Joramo laikais minimas 2 Kron. 21,16.17. — *Kad uždarytu...* t. y. visus sugautus belaisvius pardavė į Idumėją. Plg. Joėl. 3,6—8. — (8) *Iš Azoto... Askalono...* Tai kiti pilistimų miestai. Kiekvienam skelbiama kitoki bausmė. Pranašystė buvo įvykinta įvairiais laikais. Plg. 4 Kar. 18,8; 2 Kron. 26,6.7. Visai sunaikinti buvo pilistimai Makabejų laikais.

(9) *Tiro.* Svarbiausias Penikijos miestas. — *Uždarė...* Tiriečių nusi-

recordati foederis fratrum. ¹⁰ Et mittam ignem in murum Tyri, et devorabit aedes eius.

¹¹ Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, et super quattuor non convertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, et violaverit misericordiam eius, et tenuerit ultra furorem suum, et indignationem suam servaverit usque in finem.

¹² Mittam ignem in Theman: et devorabit aedes Bosrae.

¹³ Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, et super quattuor non convertam eum: eo quod dissecuerit praegnantem Galaad ad dilatandum terminum suum. ¹⁴ Et succendam ignem in muro Rabba: et devorabit aedes eius in ululatu in die belli, et in turbine in die commotionis. ¹⁵ Et ibit Melcom in captivitatem, ipse, et principes eius simul, dicit Dominus.

Caput II. ¹ Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus

nė broliškos sandoros. ¹⁰ Aš siųsiu ugnies į Tiro sienas, ir ji surys jo rūmus.

¹¹ Viešpats Dievas sako taip: Dėl trijų, net dėl keturių Edomo nusikaltimų aš nepakeisiu savo nutarimo, nes jis vijosi su kalaviju savo brolių ir neparodė jam gailestingumo, pasiliko savo naršę ir palaikė savo užsidegimą iki galui. ¹² Aš siųsiu ugnies į Temaną, ir ji prarys Bosros rūmus.

¹³ Viešpats Dievas sako taip: Dėl trijų, net dėl keturių Ammono vaikų piktadarybių aš nepakeisiu savo nutarimo, nes jie perskrodė Galaado nėščias moteris, kad praplėstų savo ribas. ¹⁴ Aš sukursiu ugnį Rabos sienose, ir ji prarys jo rūmus tarp klyksmų karo dieną ir viesulės audros dieną. ¹⁵ Melkomas eis į nelaisvę, jis ir draug jo kunigaikščiai, sako Viešpats.

2 perskyrimas. ¹ Viešpats Dievas sako taip: Dėl trijų, net

kaltimas panašus į anksčiau paminėtą penikijiečių piktadarybę. Ir Joėlis peikia tiriečius, kad jie pardavė žydų belaisvius graikams (Joėl. 3,4). Su graikais tiriečiai susisiekdavo savo laivais, su Idumėja sauskeliais. — *Broliškos sandoros*: kurią buvo padaręs Tiro karalius Hīramas su Saliamonu. (Plg. 3 Kar. 5,1,12; 9,11). (11) *Edomo*. Edomiečiai (Idumėjos gyventojai) buvo pikčiausi žydu priešai. — *Vijosi su kalaviju*... Daroma aliuzija į Jokūbo ir Ezavo istoriją. Ezavas persekiojo savo brolių Jokūbą. Ezavo ainiai edomiečiai nuolat puldavo ir be pasigailėjimo žudydavo Jokūbo ainius žydus. — (12) *Temana*. Gal tai buvo viena Idumėjos apskričių. — *Bosros*. Idumėjos miestas į pietus nuo Mirties jūros.

(13) *Amono*. Iš Loto kilusi tautelė: ji gyveno į rytus nuo garsaus

savo ganyklomis Galaado. — *Jie perskrodė*. Plg. Oz. 13,16; Plg. 4 Kar. 8,12. — *Kad praplėstų*... Puolimas buvo neteisingas, nes norėta pasisavinti svetimas kraštas. — *Rabos*. Didžiausias Amonitų miestas. Pilnas jo vardas Rabbath-Amon. Vz. Atk. 3,11; Joz. 13,25 ir k. — *Tarp klyksmų*. Keršintojai puls amonitus klykdami ir didžiausiu smarkumu.

(15) *Melkomas*: amonitų dievaitis, gal vadinamas taip pat Moloku. Paėmęs savo dievaičius laikė tautos viešpačiais. Nugalėjus tautą buvo laikomas nugalėtu ir jos dievaitis, ir buvo vedamas į nelaisvę. Amonitai buvo galutinai sunaikinti Nebukadnecaro.

(2,1) *Moabo*. Tai kita iš Loto kilusi tautelė. — *Sudegino*... Apie šį moabitų nusikaltimą kitur žinių nerandame. Nors jis buvo padarytas prieš Idumėjos karalių, bet turėjo

Moab et super quattuor non convertam eum: eo quod incenderit ossa regis Idumaeae usque ad cinerem. ² Et mittam ignem in Moab, et devorabit aedes Carioth: et morietur in sonitu Moab, in clangore tubae: ³ et disperdam iudicem de medio eius, et omnes principes eius interficiam cum eo, dicit Dominus.

⁴ Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Iuda, et super quattuor non convertam eum: eo quod abiecerit legem Domini, et mandata eius non custodierit: deceperunt enim eos idola sua, post quae abierant patres eorum. ⁵ Et mittam ignem in Iuda, et devorabit aedes Ierusalem.

⁶ Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, et super quattuor non convertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento iustum, et pauperem pro calceamentis. ⁷ Qui conterunt super pulverem terrae capita pauperum, et viam humilium declinant: et filius ac pater eius ierunt ad puellam ut violarent nomen

dėl keturių Moabo piktadarybių aš nepakeisiu savo nutarimo, nes jis sudegino Idumėjos karaliaus kaulus į pelenus. ² Aš siųsiu ugnies į Moabą, ir ji prarys Karjoto rūmus, Moabas, mirs tranksmė ir trimituojant trimitams. ³ Aš išnaikinsiu iš jo tarpo teisėją ir užmušiu draug su juo visus jo kunigaikščius, sako Viešpats.

⁴ Viešpats Dievas sako taip: Dėl trijų, net dėl keturių Jūdo piktadarybių aš nepakeisiu savo nutarimo, nes jis atmetė Viešpaties įstatymą ir jo įsakymus, nes juos apgavo jų stabai, paskui kuriuos buvo nuėję jų tėvai. ⁵ Aš siųsiu ugnies į Jūdą, ir ji prarys Jėruzalės rūmus.

⁶ Viešpats Dievas sako taip: Dėl trijų, net dėl keturių Izraelio piktadarybių aš nepakeisiu savo nutarimo, nes jis pardavė teisųjį už pinigus ir beturtį už kurpes. ⁷ Jie įmina į žemės dulkes beturčių galvas ir vengia varguolių kelio. Sūnus ir jo tėvas eina pas tą patį mergą, kad suteptų mano šventą vardą. ⁸ Ant užstatytų dra-

kokiuo nors būdu paliesti ir Izraelį, nes visose šitose pranašystėse smerkiamos piktadarystės prieš Izraelio tautą. Gal minimas čia Idumėjos karalius buvo Izraelio karaliaus sąjungininkas. Plg. 4 Kar. 3,7.... — (2) *Karjoto*. Tai vienas žymesniųjų moabitų miestų, dabar Kerejato sodžius — *Tranksmė ir...* Ebr. t.: karo tranksmė, klyksmė ir..., — (3) *Teisėja*. Ebr. *šofet*. Gal moabitai tuo metu buvo, kaip kitados izraelitai, valdomi teisėjų, ne karalių.

(4) *Jūdo*. Jūdo giminė minima atskirai, nes jos kaltė buvo didesnė, ji juk gyveno arčiau Viešpaties bažnyčios, tačiau nusikaltimų darė ne mažiau ir savo elgesiu piktino visą Izraelį. — *Nes juos apgavo...* Anot ebr. t.: jie vėlyk davėsi suvedžioti save savo melui (dievaičiams). Dievaičiai vadinami melu, nes jie mela-

gingai žada savo pagalbą, kurios duoti negali.

(5) *Pardavė teisųjį...* Čia kalbama tikriausiai apie žmogų, kurs ne dėl savo kaltės negalėjo gražinti skolos ir dėl to buvo parduodamas vergijon. Mozės įstatymas leido parduoti neišsimokanti skolininką (plg. Kun. 25,39 ir k.); bet parduoti žmogų, kurs nebuvo nusikaltęs, buvo perdaug nežmoniška. — *Už kurpes*. Gana buvo menkiausios skolos, poros kurpių (ebr. t.), ir žmogus jau buvo parduodamas. — (7) *Jie įmina...* Ebr. t.: jie trokšta žemės dulkių ant beturčių galvos, t. y. nori matyti dulkes ant..., todėl nori jų pažeminti. — *Sūnus ir...* Toks nusikaltimas buvo pasmerktas atskiru įstatymu. Vz. Kun. 18,7; 20,11. Savo elgesiu tie nusikaltėliai duoda pagonims progos piktžodžiauti Izraelio Die-

sanctum meum. ⁸ Et super vestimentis pignoratīs accubuerunt iuxta omne altare: et vinum dānatorum bibebant in domo Deī sui.

⁹ Ego autem exterminavi Amorrhaeum a facie eorum: cuius altitudo, cedrorum altitudo eius, et fortis ipse quasi quercus: et contrivi fructum eius desuper, et radices eius subter. ¹⁰ Ego sum, qui ascendere vos feci de Terra Aegypti, et duxi vos in deserto quadraginta annis ut possideretis Terram Amorrhaei. ¹¹ Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, et de iuvenibus vestris nazaraeos: numquid non ita est filii Israel dicit Dominus? ¹² Et propinabitis nazaraeis vinum: et prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

¹³ Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum foeno. ¹⁴ Et peribit fuga a velocitate, et fortis non obtinebit virtutem suam, et robustus non salvabit animam suam: ¹⁵ et tenens

bužių jie išsitiesia prie kiekvieno aukuro, nubaustųjų vyną jie geria savo Dievo namuose.

⁹ Juk aš išnaikinau jų akyse amoriečius, kurių ūgis buvo kaip kėdrų ūgis, ir kurie buvo stiprūs kaip ąžuolai; aš sunaikinau jų vaisius viršuje ir jų šaknis apačioje. ¹⁰ Aš esu, kurs išvedžiau jus iš Aigipto žemės ir vedžiau jus per tyrus keturiasdešimtis metų, kad paveldėtumėte amoriečių šalį. ¹¹ Aš pažadinau iš jūsų sūnų pranašų ir iš jūsų jaunikačių nazariečių. Ar ne taip yra, jūs, Izraelio sūnūs? sako Viešpats. ¹² Bet jūs davėte nazariečiams gerti vyno ir pranašams davėte įsakymų tardami: Nepranašaukite!

¹³ Štai aš braškėsiu po jumis, kaip braška šieno prikrautas vežimas. ¹⁴ Greitasis neteks savo greitumo, stiprusis negalės išlaikyti savo stiprumo ir karžygis neišgelbės savo gyvybės, ¹⁵ šau-

vuū, kurio išrinktoje tautoje darėsi tokių dalykų. — (8) *Ant užstatytų drabužių.* Užstatytas apsiaustas nakčiai reikėjo gražinti tam, kas jį buvo užstatęs (Vz. Iš. 22,25; Atk. 24,12): turtuoliai gi juo naudojosi, kaip savu. Jie pasitiesia jį sau, kai dalyvauja aukų pokilyje Dano ir Betėlyje. — *Nubaustųjų vyną:* vyną pirktą už ne teislingai išgautas pabaudas. — *Savo Dievo:* Dano ir Betėlio šventyklose, kame jie garbino Dievą versio pavidalu.

(9) *Juk aš...* Primenamos keturios Dievo geradarystės Izraeliui ir tuo labiau pabrėžiamas jo nedėkingumas. — *Amoriečius:* stipriausią kananiečių giminę, kurią Mozė nugalėjo ir kurios žemę jis atidavė Gado, Rubeno ir Manaso giminėms. Plg. Sk. 21,13; 32,4,33 ir k. Amoriečiai atrodė žydams labai baisūs, todėl jie čia aprašomi, kaip didžiausi milžinai. — (10) *Išvedžiau jus...* Kita Dievo

suteikta geradarystė. Plg. Iš. 14,21 ir k. — (11) *Nazariečių.* Nazariečiai buvo nelyginant Sen. Test. vienuoliai; jiems tarp kita ko buvo uždrausta gerti vyną. Plg. Teis. 13,4; Sk. 6,3. Dievas buvo davęs Izraelio tautai ne tik šalį gyventi, bet taip pat žmonių, kurie galėjo jai parodyti Dievo istatymų kelią ir savo gyvenimo pavyzdžiu bei šventumu pamokinti tą istatymą laikyti. Tai buvo taip pat labai didelė Dievo geradarystė visai tautai. — (12) *Jūs davėte...* Tauta stumtė stūmė nuo savęs tą Dievo malonę, nenorėjo žiūrėti nazariečių duodamo gyvenimo pavyzdžio, nenorėjo klausyti pranašų pamokinių.

(13) *Aš braškėsiu...* Dievas jaučiasi apkrautas nepakeliama našta ir dejuoja dėl nusidėjėlių daugybės ir jų nedorumo. Bet jis dabar nusikratys tos naštos, atitrauks nuo Izraelio savo gelbinčią ranką, todėl visos apleistųjų pastangos bus tuščios.

arcum non stabit, et velox pedibus suis non salvabitur, et asensor equi non salvabit animam suam: ¹⁶ et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

lys neištvers, greitasis savo kojomis neišsigelbės ir raitelis neišgelbės savo gyvybės, ¹⁶ ir drąsiausias tarp karžygių bėgs plikas tą dieną, sako Viešpats.

II. Pamokslų knyga: 1 Izraelio nubaudimo tikrumas.

Caput III. ¹ Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israel: super omnem cognationem, quam eduxi de Terra Aegypti, dicens: ² Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terrae: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

³ Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis? ⁴ Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit praedam? numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? ⁵ numquid cadet avis in laqueum terrae absque aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit? ⁶ Si clanget tuba in civitate, et popu-

3 perskyrimas. 1 Išgirskite žodį, kurį Viešpats yra kalbėjęs apie jus, Izraelio sūnūs! apie tą visą giminę, kurią aš išvedžiau iš Aigipto žemės, tardamas: ² Tik-tai jus iš visų žemės giminių aš tepažįstu, todėl jumyse aš lan-kysiu visas jūsų neteisybes.

³ Argi vaikščioja du žmogū kartu, jei jie nesusitarę? ⁴ Ar krioklia liūtas girioje, jei jis nėra radęs grobio, argi jauniklis liūtas paleidžia savo balsą iš savo guolio, jei jis nėra nieko sugavęs? ⁵ Argi paukštis patenka į sląstus žemėje, jei nėra paukščių gaudytojo? Argi atimami žabangai nuo žemės anksčiau, negu jie ką sugauna? ⁶ Ar trimituojama mieste

— *Šieno.* Ebr. t.: pėdų. — (16) *Ta diena:* Viešpaties bausmės metu. — *Sako Viešpats.* Ebr. t. *ne'um Jahveh.* Viešpaties pasakymas, žodis. Tai gana dažnai Amoso vartojamas iškilmingas patvirtinimas to, kas anksčiau pasakyta.

3,1—15. Savo pamoksluose Amosas graso bausmėmis Izraeliui. Izraelis, nors paties Dievo išrinktas, bus tikrai nubaustas dėl jo neteisybių (1—10), taip kad tik nedaugelis išsigelbės, bet visi jo aukurai ir rūmai bus sugriauti (11—15).

(3,2) *Tepažįstu:* nes tik jus esu sau išsirinkęs, jums rūpinaus, jus mylėjau. — *Lankysiu:* bausiu.

(3) *Argi vaikščioja...* Taip vaikščiojo kitados Dievas su savo tauta, iki ji buvo jam ištikima. Bet kur nebėra sutarimo, nebegali būti ir

bendravimo, todėl Dievas ją apleis. Ne tik apleis, bet dar padarys jai kieta teisma. — (4) *Ar krioklia...* Palyginimas paimtas iš žvėrių įpročių. Liūtas, puldamas savo grobį, kriokia; tą pat daro jauniklis liūtas, kai jam atnešama grobio dalis. Liūtas čia Dievas, grobis — Izraelio tauta. Dievas pradeda grasyti, nes tautos nuodėmių saikas jau pilnas ir jos žuvinimas arti. — (5) *Argi paukštis...* Palyginimas paimtas iš paukščių medžioklės. Paukštis čia Izraelis; žmogaus pastatyti paukščiams slastai, žabangai, tai Dievo skirtos tautai bausmės, kurios ją tikrai pasieks. Priešai, kurie ją puls, bus Dievo siunčiami. — (6) *Ar trimituojama...* Palyginimas paimtas iš karo apystovų. Tautai jau nekarta teko kentėti nelaimės. Iš kur jos iš-

lus non expavescet? si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit? ⁷ Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas. ⁸ Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?

⁹ Audītum facite in aedibus Azoti, et in aedibus Terrae Aegypti: et dicite: Congregamini super montes Samariae, et videte insanias multas in medio eius, et calumniam patientes in penetralibus eius. ¹⁰ Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem, et rapinas in aedibus suis.

¹¹ Propterea haec dicit Dominus Deus: Tribulabitur, et circuietur terra: et detrahetur ex te fortitudo tua, et diripientur aedes tuae. ¹² Haec dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, et in Damasci grabato.

trimitu ir žmonės neišsigąsta? ar būna mieste nelaimė, kurios Viešpats nebūtų siuntęs? ⁷ Viešpats Dievas juk nieko nedaro, neapreiškęs savo paslapties savo tarnams pranašams. ⁸ Jei kriokia liūtas, kas nebijo? Jei Viešpats Dievas yra kalbėjęs, kas nepranašaus?

⁹ Duokite išgirsti Azoto rūmuose ir Aigipto šalies rūmuose, ir sakykite: Susirinkite Samarijos kalnuose ir matykite daug beprotysčių jos viduje ir skriaudą kenčiančius jos gilumoje. ¹⁰ Jie nemoka daryti kas teisinga, sako Viešpats, jie, kurie krauna neteisybę ir išplėšas į savo rūmus.

¹¹ Todėl Viešpats Dievas sako taip: Šalis bus varginama ir apsupta: iš tavęs bus atimta tavo stiprybė ir tavo rūmai bus išplėšti. ¹² Viešpats Dievas sako taip: kaip kad piemuo išplėšia iš liūto nasrų porą blauzdukalių ar ausies galelį, taip bus išgelbėti Izraelio sūnūs, kurie sėdi Samarijoje guolio kampe ir Damasko pataluose.

čio? Kiekviena ateinanti nelaimė yra Dievo leista. — (8) *Kas nepranašaus?* Pranašai kalba ne savo sumanymu ir ne savo valia, bet Dievo liepiami.

(9) *Duokite.* Tai įsakymas duodamas pranašams. — *Azoto...* Pilistimų miestas Azotas čia minimas vietose pilistimų šalies. Pilistimai ir aigiptiečiai, kurie labai nekenė Izraelio ir buvo jo nekenčiami, dabar sukviečiami, kad pamatytų Izraelio nusikaltimus. — *Samarijos kalnuose.* Nuo Garizimo, Ebalio ir kitų kalnelių aplink Samariją buvo galima matyti visa, kas darėsi toje Izraelio sostinėje. — *Daug beprotysčių.* Ebr. t.: didelių sumišimų, kokių paprastai būna ten, kur išgali neteisybės. — (10) *Jie nemoka...* Netei-

sybės pasidarė tarsi antra Samarijos prigimtis.

(11) *Šalis bus...* Ebr. t.: priešas, ir aplink šalį, t. y. visa šalis bus ūmai užpulta. Vz. 4 Kar. 17,2... — (12) *Kaip kad piemuo...* Šituo paminu iš senovės Palestinos gyvenimo palyginimu pranašas pasako, kad tik nedaug iš Izraelio bus išgelbėta. Liūtas pasigrobia iš bandos avių ar ilgaausę ožką ir tuojau pradeda ją draskyti ir ryti. Iki atbėga piemuo, iš pagrobto gyvulio vos belieka vienas kitas kaulas ar ausies gabalėlis. Taip atsitiks priešų užpultam Izraeliui. — *Guolio kampe ir...* Nelaimė tauta atjaus juo skaudžiau, kad ji dabar per daug išlepinta. Ji panaši į išlepusią moterį, sėdinčią patogaus guolio kampe ant brangių minkštų •

¹³ Audite, et contestamini in domo Iacob, dicit Dominus Deus exercituum: ¹⁴ quia in die cum visitare coepero praevaricationes Israel, super eum visitabo, et super altaria Bethel: et amputabuntur cornua altaris, et cadent in terram. ¹⁵ Et percutiam domum hiemalem cum domo aestiva: et peribunt domus eburneae, et dissipabuntur aedes multae, dicit Dominus.

¹³ Išgirskite ir paliudykite Jokūbo namuose, sako Viešpats, karėvijų Dievas; ¹⁴ nes tą dieną, kai pradėsiu naikinti Izraelio piktadarių, aš lankysiu ir jį draug su Betėlio aukurais; aukuro ragai bus numušti ir nukris žemėn. ¹⁵ Aš išstiksiu žiemos namus ir vasarnamį; dramblio kaulo namai žus ir bus sunaikinta daug rūmų, sako Viešpats.

2. Izraelio užsispyrimas.

Caput IV. ¹ Audite verbum hoc vaccae pingues, quae estis in monte Samariae: quae calumniam facitis egenis, et confringitis pauperes. quae dicitis dominis vestris: Afferte, et bibemus. ² Iuravit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, et levabunt vos in contis, et reliquias vestras in olis ferventibus. ³ Et per apertu-

4 perskyrimas. ¹ Išgirskite šitą žodį jūs, riebios karvės, kurios esate Samarijos kalne, kurios skriaudžiate pavargėlius ir mindote beturčius, kurios sakote savo valdovams: Atneškite, mes gersime. ² Viešpats Dievas yra prisiekęs savo šventumui: Štai ateis jums dienos ir nuėš jus iešmais ir jūsų liekanas verdančiuose puoduose. ³ Jūs išeisite

patiesalų (padarytų damaskiečių būdu, ant damasku vadinamų audinių).

(13) *Išgirskite ir...* Pakviestieji (vz. 9. e.) turi išgirsti Dievo grąsytus ir liudyti apie juos prieš Izraelio gimines. — (14) *Lankyti*: bausti. — *Su Betėlio aukurais*. Betėlyje į šiaurę nuo Jeruzalės, buvo Izraelio stambeldystės ir jo dorovinio sugedimo centras. Jeroboamas buvo pastatęs Betėlyje aukso veršiui vieną aukurą; apie jį tikriausiai kalbama toliau; kiti aukurai turėjo būti pastatyti vėliau. — *Ragai*: iškyšuliai keturiuose senovinių aukurų kampuose; jie buvo laikomi labai šventa aukuro dalimi. Juos nulaužti ir numesti žemėn reiškė labai paniekti visą aukurą. — (15) *Ištiksiu žiemos...* Izraelio turtuoliai gyveno labai ištaigingai; jie turėjo atskirus rūmus žiemai ir vasarai; rūmai buvo puošiami, iškljami dramblio kaulu. Vz. 3 Kar. 22,39. Visa tai bus sunaikinta, Draug su karaliumi žus ir jo valdiniai.

4,1—13. Nedoras moteris ir stambeldystei pasidavusius Izraelio sūnus, kurie net plakami nepasitauso, teis visagalis Viešpats.

(4,1) *Riebios karvės*. Ebr. t.: Basano karvės. Basano krašte buvo geriausių ganyklų. Jis buvo visuomet garsus savo galvijais. Karvėmis čia vadinamos Samarijos moterys dėl jų patvirkimo, nedorumo. — *Valdovams*: savo vyrams. Moterys ne tik priitaria piktiems vyrų darbams, bet ir kursto daryti dar daugiau pikta. — (2) *Savo šventumui*. Šventumas reikalauja, kad Dievas baustų nuodėmes, ir kaip nekinta šventumas, taip nepakitęs ir pasmerkimas. — *Nuėš jus*. Toliau tęsiamas palyginimas su karvėmis, kurios papjaunamos, jų mėsą nešama ir iškepama ar išverdama. — *Jūsų liekanas*. Ebr. t.: jūsų ainiją su meškerėmis. — (3) *Jūs išeisite...* Samarijos moterys bus priverstos bėgti nuo priešo, bus sugautos lauke ir kaipo belaisvės nugaben-

ras exhibitis altera contra alteram, et proiciemini in Armon, dicit Dominus.

⁴ Venite ad Bethel, et impie agite; ad Galgalam, et multiplicare praevaricationem: et afferte mane victimas vestras, tribus diebus decimas vestras. ⁵ Et sacrificare de fermentato laudem: et vocare voluntarias oblationes, et annunciate: sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus Deus.

⁶ Unde et ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, et indigentiam panum in omnibus locis vestris: et non estis reversi ad me, dicit Dominus. ⁷ Ego quoque prohibui a vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem: et plui super unam civitatem, et super alteram civitatem non plui: pars una compluta est; et pars, super quam non plui, aruit. ⁸ Et venerunt duae et tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, et non sunt satiatas: et non redistis ad me, dicit Dominus. ⁹ Percussi vos in vento urente, et in aurigine, multitudinem hortorum vestrorum, et vinearum vestrarum: oliveta vestra, et ficeta vestra comedit eruca: et non redistis ad me, di-

pro spragas kiekviena ties savim ir būsite išmestos į Armoną, sako Viešpats.

⁴ Ateikite į Betėlį ir elkitės bedieviškai, į Galgalą ir dauginkite nusikaltimus; atneškite rytmetį savo aukas, kas trečią dieną savo dešimtines. ⁵ Aukokite raugintos duonos dėkojimo auką, kvieskite duoti gera valia daromų aukų ir jas skelbkite; nes taip jums, Izraelio sūnūs, patinka, sako Viešpats Dievas.

⁶ Todėl ir aš atšipinau jums dantis visuose jūsų miestuose ir siunčiau duonos stoką visose jūsų vietose, tačiau jūs negrįžote į mane, sako Viešpats. ⁷ Aš taip pat sulaikiau jums lietu, kai dar buvo likę trys mėnesiai iki pjūčiai; aš daviau lietaus ant vieno miesto ir nedaviau ant kito miesto; viena dalis buvo aplyta, ir dalis, ant kurios nelijo, sudžiūvo. ⁸ Du, trys miestai ėjo į vieną miestą vandens atsigerti, ir negalėjo gauti jo sočiai; jūs tačiau negrįžote į mane sako Viešpats. ⁹ Aš išlikau jus karštu vėju ir amaru; daugybę jūsų sodų ir jūsų vynuogynų; jūsų alyvmedžių ir jūsų figmedžių suėdė kirminai; jūs tačiau negrįžote į mane, sako Viešpats. ¹⁰ Aš siunčiau jums mirtį, kaip Aigipte, iš-

tos į Armoną. Armonu, daugelio mąnymu, čia pavadinta Armenija, kuri buvo asirijiečių valdoma.

(4) Į Betėlį... Vz. Oz. 4,15. — Atneškite rytmetį... Pranašas ironiškai ragina nusikaltusius žydus daryti savo stabams dar daugiau aukų ir tai net ne tokių, kaip buvo numatyta įstatyme, nes taip jiems patinka. Taip toks neprotingas uolumas pranašo išjuokiamas.

(6) Aš atšipinau. Ebr. t.: palikau jūsų dantis baltus, t. y. palikau jus be duonos, taip kad ir dantų ne-

turėjote kuo sutepti. Taigi nusikaltusieji bus baudžiami visų pirma bėdu. — (7) Sulaikiau. Iš visiško arba tik vietomis sulaikymo lietaus nusikaltėliai turėjo suprasti, kad tai Dievas siunčia jiems tokią nelaimę. — (9) Aš išlikau. Kaip kad buvo grasinta Atk. 28,22; 39,40.42. Plg. Ag. 2,18. — (10) Mirti... Ebr. t.: Aigipto mara. — Puvėsiais... Bjaurus dvokimas turėjo dar padidinti marą. Gal čia dvokimo paminėjimu pranašas norėjo žydams priminti, kaip bjaurios, dvokiančios buvo jų nuo-

cit Dominus. ¹⁰ Misi in vos mortem in via Aegypti, percussi in gladio iuvenes vestros usque ad captivitatem equorum vestrorum: et ascendere feci putredinem castrorum in nares vestras: et non redistis ad me, dicit Dominus.

¹¹ Subverti vos, sicut subvertit Deus Sodomam, et Gomorrhā, et facti estis quasi torris raptus ab incendio: et non redistis ad me dicit Dominus. ¹² Quapropter haec faciam tibi Israel: postquam autem haec feceroti praeparare in occursum Dei tui Israel. ¹³ Quia ecce formans montes, et creans ventum, et annuncians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, et gradiens super excelsa terrae: Dominus Deus exercituum nomen eius.

tikau kalaviju jūsų jaunikačius, ir daviau sugauti jūsų arklius; aš daviau jūsų stovyklos puvėsiams pakilti į jūsų nosis; jūs tačiau nesugrįžote į mane, sako Viešpats. ¹¹ Aš naikinau jus, kaip Dievas sunaikino Sodomą ir Gomorą, ir jūs pasidarėte kaip nuodėgulis ištrauktas iš gaisro; jūs tačiau negrįžote į mane, sako Viešpats. ¹² Todėl aš padarysiu tai tau, Izraeli; o kai aš būsiu tai tau padaręs, prisirenk, Izraeli, pasitikti savo Dievą. ¹³ Nes štai jis yra tas, kurs padarė kalnus, sutvėrė vėją, kurs paskelbia žmogui savo nutarimą, padaro rytmetinį debesėlį ir eina žemės aukštybėmis; jis vardu Viešpats, kareivijų Dievas.

3. Izraelio karalystė bus visai sunaikinta.

Caput V. ¹ Audite verbum istud, quod ego levo super vos planctum. Domus Israel cecidit, et non adiciet ut resurgat. ² Virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam. ³ Quia haec dicit Dominus Deus: Urbs, de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: et de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israel.

5 perskyrimas. ¹ Išgirskite šitą žodį, tą raudą, kurią aš skelbiu prieš jus. Izraelio namai parpuolė ir jie daugiau nebeatsikels. ² Mergaitė Izraelis parblokšta ant savo žemės, nėra kas ją pakeltų. ³ Nes štai ką sako Viešpats Dievas: Mieste, iš kurio išeidavo tūkstantis, pasiliks tik šimtas, iš kurio išeidavo šimtas, tame bus palikta dešimtis Izraelio namuose.

dėmės. Panašių nelaimių žydai buvo susilaukę karuose su Syrais. Plg. 4 Kar. 6,25; 8,12; 13,3. — (11) *Sodomą ir...* Vž. Prad. 19,24. — (13) *Rytmetinį debesėlį.* Anot ebr. t.: aušra, tamsybė. — Izraeliui, kurs nepaklausė duotų sau išpėjimų, teks susidurti su Dievo visagalybe.

5,1—6,19. Izraelis bus atmetas, nes nieiško Viešpaties ir teisybės, todėl visur bus verksmo (5,1—17). Viešpaties diena atneš nelaimių ir nelaisvę (5,18—27); Jūdo ir Izra-

elio kunigaikščiai bus tremtinių priesakyje (6,1—7): daugelis žus kare ir maru (6,8—11). Taip baus nusi-kaltusius Viešpats (6,12—15).

(5,1) *Rauda.* Ebr. *ginah*, skurdžia giesmė, kuria apraudami mirusieji. — *Nebeatsikels:* nebeturės savo karaliaus. — (2) *Mergaitė...* Mergaitėmis, dukterimis šv. Rašte vadinami miestai ir šalys. Izraelis čia pavadintas mergaite dėl žydinčios karalystės būklės: greitai ji nebeteks visų savo papuošalų. — (3) *Išeidavo.* Mies-

⁴ Quia haec dicit Dominus domui Israel: Quaerite me, et vivetis. ⁵ Et nolite quaerere Bethel, et in Galgalam nolite intrare, et in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiva ducetur, et Bethel erit inutilis. ⁶ Quaerite Dominum, et vivite: ne forte comburatur ut ignis domus Ioseph, et devorabit, et non erit qui extinguat Bethel. ⁷ Qui convertitis in absinthium iudicium, et iustitiam in terra relinquitis. ⁸ Facientem Arcturum, et Orionem, et convertentem in mane tenebras, et diem in noctem mutantem: qui vocat aquas maris, et effundit eas super faciem terrae: Dominus nomen est eius. ⁹ Qui subridet vastitatem super robustum, et depopulationem super potentem affert. ¹⁰ Odio habuerunt corripientem in porta: et loquentem perfecte abominati sunt. ¹¹ Idcirco, pro eo quod diripiebatis pauperem, et praedam electam tollebatis ab eo: domos quadro lapide aedificabitis, et non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, et non bibetis vinum earum. ¹² Quia cogno-

⁴ Nes Viešpats Izraelio namams sako taip: Ieškokite mane ir jūs būsite gyvi. ⁵ Neieškokite Betėlio ir neįeikite į Galgalą ir nekeliaukite į Barsabė, nes Galgala bus išvesta nelaisvėn ir Betėlis bus nenaudingas. ⁶ Ieškokite Viešpaties ir būkite gyvi, kad kartais Juozapo namai nedegtų kaip ugnis; ji rys ir nebus kam gesyti Betėlyje. ⁷ Jūs, kurie paverčiate teisėtumą metėlėmis ir paliekate teisybę žemėje. ⁸ Jis yra padaręs Grįžalo vežimą ir Orijoną, jis paverčia tamsybę aušra, jis pakeičia dieną naktimi, jis pašaukia jūros vandenį ir juos išlieja ant žemės paviršiaus: Jis vardu Viešpats. ⁹ Jis šypsodamas atveda prapultį stipriajam ir sunaikinimą galingajam. ¹⁰ Jie laiko neapykantoje tą, kurs sudraudžia vartuose, ir bodisi to, kurs kalba tobulai. ¹¹ Todėl, kad jūs apiplėšėte beturtį ir ėmėte iš jo rinktinį grobį; jūs, tiesa, statysitės namus iš tašytų akmenų, bet juose negyvensite, veisite maloniausius vynuogynus, bet negersite jų vyno. ¹² Nes aš žinau jūsų nusikaltimų daugybę ir sunkias

te, kurs galėdavo pasiusti į karą tūkstantį kovotojų, bus likę vos dešimta gyventojų dalis.

(4) *Ieškokite mane*: malda, nuširdžiu garbinimu ir ypač tobulu klusnumu mano įsakymams. — (5) *Betėlio...* — *Galgalą...* Tie miestai buvo virtę stabmeldystės centrais, todėl reikėjo jų vengti. Bersabė, Jūdo giminės ploto pietose, žymi garbingais senovės atsiminimais, pranašo laikais matomai buvo virtusi taip pat stabmeldystės centru, kuri lankydavo net toli šiaurėje gyvenusieji izraelitai. — *Galgalą...* Ebr. t. žaidžiama panašiai skambančiais žodžiais: *Gilgal galah igleh*. — *Nenaudingas*. Ebr. *Aven*, niekas. — *Juozapo namai*. Taip čia vadinama

Izraelio dešimties giminių karalystė. — (7) *Paverčiate teisėtumą...* iš teisėtumo padarote karčiausį dalyką. — *Paliekate...* Anot ebr. t.: dedate (metate) teisybę žemėn. — (8) *Grįžalo...*: gražiausius žvaigždynus, kuriuose atsispindi Dievo didenybė. Nusikalstantieji tokiai didenybei ir visagalybei, jos niekintojai neišvengs bausmės. — (10) *Vartuose...*: toje miesto vietoje, kur pas žydus buvo atliekami teismai. Vartuose duodavo tautai išėjimų pranašai. Plg. Jer. 17,19. Nutolusieji nuo Dievo žydai nepakėsavo jokių išėjimų. — (11) *Jūs apiplėšėte...*: gyvenote ir norėjote pralobti skriausdami silpnesnius, bet tikros naudos iš to jums nebus. Plg. Sof. 1,13. — (12) *Do-*

vi multa scelera vestra, et fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, et pauperes deprimentes in porta: ¹³ Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est. ¹⁴ Quaerite bonum, et non malum, ut vivatis: et erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis. ¹⁵ Odite malum, et diligite bonum, et constituite in porta iudicium: si forte misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Ioseph.

¹⁶ Propterea haec dicit Dominus Deus exercituum dominator, in omnibus plateis plactus: et in cunctis, quae foris sunt, dicetur vae vae: et vocabunt agricolam ad luctum, et ad plantum eos, qui sciunt plangere. ¹⁷ Et in omnibus vineis erit plactus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

¹⁸ Vae desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebrae, et non lux. ¹⁹ Quomodo si fugiat vir a facie leonis, et occurrat ei ursus: et ingrediatur domum, et innitatur manu sua super parietem, et mordeat eum coluber. ²⁰ Numquid non tenebrae dies Domini, et non lux: et caligo, et

jūsų nuodėmės; jūs būdami teisiojo neprieteliai imate dovanas ir slėgiate beturčius vartuose. ¹³ Todėl gudrusis tuo metu tylės, nes metas yra negeras. ¹⁴ Ieškokite gero ne pikto kad būtų mėtė gyvi, tai Viešpats, kareivijų Dievas, bus su jumis, kaip jūs sakote. ¹⁵ Laikykite neapykantoje pikta ir mylėkite kas gera ir darykite vartuose teisingą teismą; gal Viešpats, kareivijų Dievas, pasigailės Juozapo liekanų.

¹⁶ Todėl Viešpats, kareivijų Dievas, valdovas sako taip: Visose gatvėse rauda ir visuose keliuose lauke bus sakoma: deja, deja. Žemdirbį šauks gedėti ir raudoti tuos, kurs moka raudų. ¹⁷ Ir visuose vynuogynuose bus raudų, nes aš pereisiu tavo viduriu, sako Viešpats.

¹⁸ Deja trokštantiems Viešpaties dienos: kam ji jums? Ta Viešpaties diena — tamsybės, ne šviesa. ¹⁹ Lygiai kaip kad kas bėgtų nuo liūto ir sutiktų jį lokys, arba įeitų į namus ir pasiremtų į sieną, o įgeltų jį žaltys. ²⁰ Argi nebus Viešpaties diena tamsybės, o ne šviesa; ar nebus joje tamsu, ne skaistu? ²¹ Aš nekenčiu ir

vanas: kyšius, kuriuos paėmę pasmerkiate nekaltus. — (13) *Todėl gudrusis...* Laikai pasidarė tokie negeri, kad net išmintingieji velija tylėti: jie bijo, kad kartais savo išpėjimais nepakenktų dar labiau skriaudžiamiesiems. — (14,15) *Ieškokite...* Nors ir gudrieji tyli, bet Dievo pranašas tylėti negali. Jis ragina pamesti piktus darbus, ieškoti Dievo, nes tik tuomet galės teisėtai girtis, jog jie Viešpaties tauta.

(16) *Todėl:* kadangi jūs neklausote šitų paraginimų ir nesiliaujate darę pikta. — *Žemdirbi...* Bus tiek nelaimių, kad joms apraudoti bus kviečiami visi šalies gyventojai, net

ir laukų darbininkai. — (17) *Aš pereisiu...* Plg. Iš. 12,12.

(18) *Deja trokštantiems...* Kaip gali tie, kurie yra pasinėrę nusikaltimuose, trokšti Viešpaties dienos su jos pažadais ir palaiminimais; jiems ji gali atnešti tik bausmę ir rūstybę. Pirmą turi ateiti bausmė, paskui bus atitesėti geri pažadai. Plg. Jer. 30,7; Joël. 2,11; Sof. 1,15. — (19) *Lygiai kaip...* Pavojai grėsia iš visur. Kas vieno išvengia, patenka į kitą; žuvinas neišvengiamas. Kas apsisaugo nuo bendros nelaimės, tas būna slaptų tykojimų namie auka. — *Žaltys.* Nuodingų žaltčių Palestinoje buvo nemaža. Jie įsibraudavo ir į gy-

non splendor in ea? ²¹ Odi, et proieci festivitates vestras: et non capiam odorem coetuum vestrorum. ²² Quod si obtuleritis mihi holocaustomata, et munera vestra, non suscipiam: et vota pinguium vestrorum non respiciam. ²³ Aufer a me tumultum carminum tuorum: et cantica lyrae tuae non audiam. ²⁴ Et revelabitur quasi aqua iudicium, et iustitia quasi torrens fortis. ²⁵ Numquid hostias et sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel? ²⁶ Et portastis tabernaculum Moloch vestro, et imaginem idolorum vestrorum, sidus Dei vestri, quae fecistis vobis. ²⁷ Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen eius.

Caput VI. ¹ Vae qui opulenti estis in Sion, et confiditis in monte Samariae: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel. ² Transite in Chalanè, et videte, et ite

atmetu jūsų šventes ir nepriimu jūsų susirinkimų kvapo. ²² Jei jūs atnašausite man deginamąsias aukas, aš nepriimsiu ir nepažvelgsiu į dėkojimo aukas iš jūsų penėtų gyvulių. ²³ Šalin nuo manęs su tavo giesmių triukšmu ir tavo arpos žaidimo aš nenoriu klausyti. ²⁴ Teisėtumas turės apsireikšti, kaip vanduo ir teisybė kaip galinga upė. ²⁵ Ar jūs, Izraelio namai, aukojote man gyvulių ir duonos aukas tyrumoje per keturias dešimtis metų? ²⁶ Jūs nešėte savo Molocho padangtę ir savo stabų paveikslą, savo dievo žvaigždę, kuriuos jūs buvote sau pasidarę. ²⁷ Todėl aš ištremsiu jus į anapus Damasko, sako Viešpats; jis vardu kareivijų Dievas.

6 perskyrimas. ¹ Deja jums, kurie esate turtingi Sione ir pasitikite Samarijos kalnu, jums, didžiūnai, tautų galvos, kurie įeinatė išdidžiai į Izraelio namus. ² Nueikite į Chalanę ir pasižiū-

venamus namus. — (21) *Aš nekenčiu...* Negana garbinti Dieva viršujinių būdu, aukomis, švenčiant jo paskirtas šventes. Plg. Iz. 1,11; Jer. 6,20; Mal. 1,10. — (22) *Susirinkimų:* religijinių suėgų, kurios buvo daromos šventėse. — (23) *Deginamąsias...*: kruvinas ir nekruvinas aukas. — (23) *Triukšmu.* Paniekos pilnas atsiliepinimas apie šventas giesmes. Levitų giesmės nebepatinka Dievui, nes neskamba jam gerai gyrius iš nusidėjėlio burnos; be to, tos pačios giesmės buvo giedotos dievaičių garbei (Jier.). — (25) *Ar jūs...* Čia daroma tautai naujų priekaištų. Ji verta bausmės, nes ką tik išvesta iš Aigipto ir keliaudama per tyrus, nesilaikė visų Dievo įsakymų ir gabeno su savim dievaičius. Tie seni nusikaltimai buvo, be abejo, ne visos tautos. Plg. Kun. 17,7; Atk. 32,17. — (26) *Jūs nešėte...* Ebr. t. galima versti taip: jūs nešėte savo karaliaus padangtę

ir Kaivaną, savo dievaičių paveikslus, savo dievaičių žvaigždę. Vieton Jahves jie buvo pasirinkę kitą karalių, kurio skrynįa jie su savim nešė. Vulgatos tačiau skaitymas Moloch (LXX: *Μολόχ*) (vietoje ebr. *malkekhem*, savo karaliaus, rodosi tikresnis. — (27) *Aš ištremsiu...* Karalystė bus sugriauta, jos gyventojai eis į nelaisvę. Plg. Apd. 7,43.

(6,1) *Turtingi Sione...* Plg. Ez. 34,1—5. Draug su Izraeliu baramas ir Jūdas, nes vienu ir kitu nusikaltimai panašūs; panašus bus ir likimas. Ebr. t.: deja nerūpestingiesiems (ramiesiems) Sione ir neturintiems baimės Samarijos kalne, kurie sudaro kilniausius tautos didžiūnus, pas kuriuos plaukia Izraelio namai. — Pas didžiūnus tauta ieškojo teisėtumo ir patarimų. Karaliaus Jeroboamo II laikais Izraelio karalystė buvo iš tikrųjų labai pakilusi. — (2) *Chalanė...* Ebr. Kalneh. miestas prie

inde in Emath magnam: et descendite in Geth Palaesthinorum, et ad optima quaeque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est. ³ Qui separati estis in diem malum: et appropinquatis solio iniquitatis. ⁴ Qui dormitis in lectis eburneis, et lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, et vitulos de medio armenti. ⁵ Qui canitis ad vocem psalterii: sicut David putaverunt se habere vasa cantici. ⁶ Bibentes vinum in phialis, et optimo unguento delibuti: et nihil patiebantur super contritione Ioseph. ⁷ Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: et auferetur factio lascivientium.

⁸ Iuravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Iacob, et domos eius odi, et tradam civitatem cum habitatoribus suis. ⁹ Quod si reliqui fuerint decem viri in domo una, et ipsi morientur. ¹⁰ Et tollet eum propinquos suos, et comburet eum, ut effe-

rėkite; eikite iš ten į didįjį Ematą, nusileiskite į palestiniečių Getą ir į visas jų geriausias karalystes; ar jų plotas didesnis už jūsų plotą? ³ Jūs, kurie esate atskirti negerai dienai ir artinatės į neteisybės sostą. ⁴ Jūs, kurie miegate drambliakaulio guoliuose ir išdykaujate savo pataluose, jūs, kurie valgote avinėlius iš būrio ir veršius iš bandos, ⁵ jūs, kurie giedate pritariant arpai. Jie tarėsi lygūs esą muzikos įrankiais Dovidui. ⁶ Jie geria vyną taurėmis ir tepasi geriausiais tepalais, bet nė kiek nesirūpina Juozapo sunaikinimu. ⁷ Todėl dabar jie bus išgabenti tremtinių priešakyje, ir bus šalin atimta lėbaujančiųjų gauja.

⁸ Viešpats Dievas prisiekė savimi, Viešpats, kareivijų Dievas, sako: Aš bodžiuos Jokūbo puiybės, nekenčių jo namų ir išduosiu miestą su jo gyventojais. ⁹ Jei bus likę vienuose namuose dešimts žmonių, tai ir tie turės mirti. ¹⁰ Kiekvieną paims jo giminaitis ir sudegins jį, kad išneštų kaulus iš namų, ir sakys

11grio upės (Prad. 10,10; Iz. 10,9). — *Emata*: žymų miestą prie Oronto upės, kurs vėliau vadinosi Epifanija. — *Getą*: vieną iš žymiausių pilistimų miestų. — Jei paminėtieji miestai gražūs ir turtingi, tai juk žydams Dievas buvo suteikęs dar didesnių geradarysčių. — *I visas jų...* Anot ebr. t.: ar jų ribos platesnės už jūsų ribas, ar jie geresni už šitas karalystes? — (3) *Jūs, kurie esate...* Ebr. t.: jūs atitolinote negerąją dieną, t. y. jūs raminote save tuo, kad Viešpaties teismo diena toli esanti. — *Artinatės...* Ebr. t.: jūs priartinate smurto sostą, t. y., jūs labai mėgstate daryti smurtą. — (4) *Jūs, kurie miegate...* Nurodomos kitos priežastys, dėl kurių pranašas skelbia tautai nelaimės. — (5) *Gie-*

dute. Ebr. t.: kai kurie verčia: burkuojate. Tai būtų jų giedojimo pašiepimas. Dar didesnis pašiepimas išreiškiamas žodžiais: *Jie tarėsi lygūs...* Plg. 2 Kron. 19,25–27. — (6) *Taurėmis*. Ebr. ž. reiškia dideles taures. — (6) *Juozapo*. Vz. auk. 5,6. — (7) *Gauja*. Ebr. t.: krikštavimas.

(8) *Dievas prisiekė savimi*, todėl jo nutarimas nepakeičiamas. Plg. Jer. 51,14. — (9) *Bus likę*: karui jau siaučiant. — (10) *Kiekvieną paims...* Anot ebr. t.: ir kai jį (t. y. taip mirusi) jo dėdė ir degintojas pakels, kad išneštų kaulus iš namų. — Karo ir maro metu žydų lavonai buvo deginami ir tik kaulai laidojami. Taip pat bausmei buvo lavonai deginami. Vz. 1 Kar. 31,12,13; Kun. 20,14; 21,9. — *Tam, kurs yra...*: vienam iš de-

rat ossa de domo: et dicet ei, qui in penetralibus domus est: Numquid adhuc est penes te? ¹¹ Et respondebit: Finis est. Et dicet ei: Tace, et non recorderis nominis Domini.

¹² Quia ecce Dominus mandabit, et percutiet domum maiorem ruinis, et domum minorem scissionibus. ¹³ Numquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis in amaritudinem iudicium, et fructum iustitiae in absinthium? ¹⁴ Qui laetamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? ¹⁵ Ecce enim suscitabo super vos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: et conteret vos ab introitu Emath, usque ad torrentem deserti.

tam, kurs yra namų gilumoje: Ar dar kas yra prie tavęs? ¹¹ Jei tasai atsakys: jau galas, anas jam tars: Tylėk ir neminėk Viešpaties vardo.

¹² Nes štai Viešpats duos įsakymą ir pavers didesnius namus griuvėsiais ir mažesnius namus suskaldys. ¹³ Argi gali bėgti arkliai ant uolų, arba ar galima ten arti jaučiais? nes jūs pavertėte teisėtumą kartumu ir teisybės vaisių metėlėmis? ¹⁴ Nes jūs džiaugiatės nieku, jūs, kurie sakte: Argi ne savo stiprumu mes įsigijome sau ragus? ¹⁵ Nes štai aš pažadinsiu prieš jus, Izraelio namai, sako, Viešpats kareivijų Dievas, tautą, ir ji sunaikins jus pradedant nuo tos vietos, kur einama į Ematą, iki tyrumos upeliui.

III. Simboliniai regėjimai apie Izraelio žuvimą.

Caput VII. ¹ Haec ostendit mihi Dominus Deus: et ecce fictor locustae in principio germinantium serotini imbris, et ecce serotinus post tonsionem regis.

7 perskyrimas. ¹ Viešpats Dievas man parodė tokį dalyką: Štai jis darė skėrius pradžioje, kai po vėlyvojo lietaus pradėjo želti žolė, ir štai vėlyvasai lietus

šimties, arba gal tikriau: į tą namą pasiūstajam žmogui. — *Ar dar kas yra prie tavęs:* gyvas. — (11) *Tylėk ir neminėk...* Tai nusiminusio ar naujų pavojų bijančio žmogaus žodžiai.

(12) *Pavers didesnius...*: bus nuhausti visi, turtingi ir neturtingi. — (13) *Ar gali bėgti.* Pranašas tautos elgesį laiko taip neprotingu, kaip neprotinga būtų priverst bėgti arklius per plyšių pilnas uolas, ar tas uolas arti. — *Kartumu.* Ebr. t.: nuodais. — (14) *Ragus:* galia. — (15) *Nuo tos vietos...* Jeroboamo II laikais šiaurinė Izraelio siena buvo arti Emato, pietinė gal prie Rinokoruros upelio. Ebr. tačiau tekste nurodomas kitur neminimas Arabos upelis.

7,1—9,15. Penkiais simboliniais regėjimais Viešpats patvirtina ankstyvesnės pranašystės apie Izraelio žuvimą. Tie regėjimai tokie: pirmas skėriu, antras ugnies (7,1—5), trečias mūrininko mentės (kėlnės); su juo jungiamas bausmės paskelbimas Betėlio kunigui Amazijui (7,7—17); ketvirtas regėjimas obuolių kablį su priekaištais turtuoliams dėl beturčių varginimo ir su grasymu būsimomis bausmėmis (8,1—14) ir penktas Viešpaties stovinčio ant altoriaus ir skelbiančio nusidėjėliams žuvimą (9,1—10). Pranašystės baigiamos Dovo do padangtės atnaujinimo pažadėjimu (9, 11—15).

(7,1) *Jis darė skėrius.* Regėjime pra-

² Et factum est: cum consummas-
set comedere herbam terrae, di-
xi: Domine Deus propitius esto,
obsecro: quis suscitabit Iacob,
quia parvulus est? ³ Misertus est
Dominus super hoc: Non erit,
dixit Dominus.

⁴ Haec ostendit mihi Domi-
nus Deus: et ecce vocabat iudi-
cium ad ignem Dominus Deus:
et devoravit abyssum multam, et
comedit simul partem. ⁵ Et dixi:
Domine Deus quiesce, obsecro:
quis suscitabit Iacob, quia par-
vulus est? ⁶ Misertus est Domi-
nus super hoc: Sed et istud non
erit, dixit Dominus Deus.

⁷ Haec ostendit mihi Domi-
nus: et ecce Dominus stans su-
per murum litum, et in manu
eius trulla caementarii. ⁸ Et dixit
Dominus ad me: Quid tu vides
Amos? Et dixi: Trullam caemen-
tarii. Et dixit Dominus: Ecce ego
ponam trullam in medio populi
mei Israel: non adiciam ultra su-
perinducere eum. ⁹ Et demolien-
tur excelsa idoli, et sanctificatio-

lijo po karaliaus šienapjūtės. ² Kai
jie pabaigė būti šalies žolė, atsi-
tiko, kad aš tariau: Viešpatie Die-
ve, maldauju, pasigailėk. Kas gi
bepažadins Jokubą? jis juk toks
mažutėlis. ³ Ir Viešpats pasigai-
lėjo. To nebus, tarė Viešpats.

⁴ Viešpats Dievas pasakė man
tokį dalyką: Štai Viešpats Dievas
šaukė ugnį teismo daryti. Ir ji
prarijo didelę gelmę ir draug su-
ėdė šalį. ⁵ Tuomet aš tariau: Vieš-
patie, Dieve, liaukis, maldauju.
Kas gi bepažadins Jokubą? jis
juk toks mažutėlis. ⁶ Todėl Vieš-
pats pasigailėjo. Ir to nebus, tar-
ė Viešpats Dievas.

⁷ Viešpats parodė man tokį
dalyką: štai Viešpats stovėjo ant
tinkuotos sienos, ir jo rankoje
buvo mūrininko mentė. ⁸ Viešpats
man tarė: Ką tu matai, Amose? Aš
atsakiau: Mūrininko mentę. O Vieš-
pats tarė: Štai aš padėsiu kelnę
mano tautos Izraelio viduryje;
aš daugiau jos nebetinkuosiu.
⁹ Stabų aukštumos bus išardytos
ir Izraelio šventovės bus apleis-

našas matė patį Dievą darantį begali-
nę daugybę skėrių, kurie turėjo būti
pasiusti į Izraelio šalį; matė taip pat
kaip daug pikta jie gali padaryti;
gailėdamas tautos karštai maldavo
Viešpatį tos nelaimės tautai nesusti.
— *Pradžioje, kai...* Anot. ebr. t.: kai
pradeda želti atolas, ir štai atolas
po karaliaus šienapjūtės. — Apie ka-
raliaus teisę nušienauti visas pievas
savo reikalamis ir palikti pievų sa-
vininkams tik antrąją žolę, atolą, tiks-
lesnių žinių šv. Rašte nėra; aliūzi-
ją tačiau galima matyti 3 Kar. 18,5.
Atolas po vėlyvojo lietaus galėjo
būti labai gausingas: sunaikinus gi
jį skėriams, pievų savininkai turė-
jo pasilikti visai be pašaro savo gy-
vuliams. — (2) *Jokūba*. Tauta va-
dinama Dievo mylimojo patriarko
Jokūbo vardu, kad to vardo paminė-
jimu Viešpats greičiau leistų save
permaldauti. — (3) *Pasigailėjo*. Ebr.

t.: gailėjosi. — Antropomorfizmas.
Plg. Joël. 2,14.

(4) *Prarijo didelę gelmę...*: išdžio-
vino didelę jūrą ir sunaikino Žadė-
tąją žemę.

(7) *Ant tinkuotos...* Ebr. t.: ant
cinuotos sienos ir jo rankoje buvo
cinas. — Stipriai pastatyta ir dar
iš viršaus cinuota siena tai vaizdas
Dievo globojamos ir puošiamos ka-
ralystės. Dievas laiko ciną ranko-
je, nes tik jis suteikia stiprybę ir
gražumą. — (8) *Aš padėsiu mentę...*
Ebr. t.: aš padėsiu ciną mano tau-
tos Izraelio viduryje; (plg. 4 Kar.
21,13), aš jai daugiau nebedovanosiu
(nebepraeisiu). — Pranašas du kar-
tu permaldavo Viešpatį ir sulaukė jo
ištiesta bausti ranką; trečią kartą
nebesulaikys, ir teisinga bausmė pa-
siekis tautą. — (9) *Stabų aukštumos*.
Ebr. t.: Izaoko aukštumos, t. y. ant
kauburių pastatytos Izaoko namų

nes Israel desolabuntur: et consurgam super domum Ieroboam in gladio.

¹⁰ Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam regem Israel, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere universos sermones eius. ¹¹ Haec enim dicit Amos: In gladio morietur Ieroboam, et Israel captivus migrabit de terra sua. ¹² Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Iudae: et comede ibi panem, et prophetabis ibi. ¹³ Et in Bethel non adiiicies ultra ut prophetes: quia sanctificatio regis est, et domus regni est. ¹⁴ Responditque Amos, et dixit ad Amasiam: Non sum propheta, et non sum filius prophetae: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros. ¹⁵ Et tulit me Dominus cum sequeretur gregem: et dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israel. ¹⁶ Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israel, et non stillabis super domum idoli. ¹⁷ Propter hoc haec dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: et filii tui, et filiae tuae in

tos; aš pakilsiu prieš Jeroboamo namus su kalaviju.

¹⁰ Tuomet Betėlio kunigas Amazijos pasiuntė pasakyti Izraėlio karaliui Jeroboamui: Amosas kelia prieš tave maištą Izraėlio namuose; šalis negalės pakęsti visų jo kalbų. ¹¹ Nes Amosas štai ką sako: Jeroboamas mirs kalaviju, ir Izraėlis eis iš savo šalies į nelaisvę. ¹² Amosui gi Amazijos sakė: Regėtojai, eik sau, bėk į Jūdo šalį; valgyk tenai duoną ir ten pranašauk. ¹³ Bet Betėlyje daugiau nebepranašauk, nes tai karaliaus šventovė ir karalystės namai. ¹⁴ Tuomet Amosas atsakė ir tarė Amazijui: Aš ne pranašas ir ne pranašo sūnus; aš piemu, kurs brandinu moro uogas. ¹⁵ Bet Viešpats paėmė mane, kaiėjau paskui kaimenę, ir Viešpats man tarė: Eik, pranašauk mano tautai, Izraėliui. ¹⁶ Tai dabar tu išgirsk Viešpaties žodį: Tu sakai: Nepranašauk apie Izraėlį ir nelašink žodžių apie stabo namus. ¹⁷ Todėl štai ką sako Viešpats: Tavo pati mieste paleistuvais; tavo sūnūs ir tavo dukters žūs kalaviju; tavo dirva bus išmatuota matu; tu pats mirsi suteptoje šaly-

šventyklos, arba, anot LXX: juoko aukurai (nes ebr. vardas Izaokas reiškia: juoktis), t. y. pasityčiojimo verti aukurai. — *Izraėlio šventovės*: Dabė, Betėlyje. Galgaloje. — *Aš pakilsiu...* Vž. 4 Kar. 15,10.

(10) *Betėlio kunigas...* Minimas čia Betėlio kunigas Amazijos yra pavyzdys, kaip labai buvo priešinamasi Izraėlio tautoje Dievo siunčiamiems per jo pranašą išpėjimams. Jų nenorėta nė klausyti. — (11) *Mirs...* Plg. auk. 2,13—16; 4,2,3; 6,7. — (13) *Karaliaus šventovė*. Iš tikrųjų Betėlyje buvo duodama garbė karaliaus valia pastatytam auksiniam veršiui. — (14) *Aš ne pranašas...*: ne

savo pasirinkimu ir ne savo prisiėngimu aš patekau į pranašus. Plg. 1. Kar. 19,18. — *Brandinu moro uogas*. Moro uogos savaine gerai nepribėsta ir būna neskanios. Norint jas greičiau pribrandinti ir padaryti skanesnes, reikia jas aštriu įrankiu perduoti. Taip brandino tas uogas Amosas. — (15) *Viešpats man tarė...* Amosas negali paklausti Amazijos patarimo, nes Dievo reikia labiau klausyti, kaip žmonių. — (16) *Nelašink...* Plg. Ez. 21,2; Mik. 2,6,11. — *Stabo namus*. Ebr. t.: Izaoko namus. Plg. auk. 9 e. paaišk. — (17) *Tavo pati...* Amazijo laukia skaudžiausia bausmė. Nukentės jo garbė, kaip

gladio cadent, et humus tua funiculo metietur: et tu in terra polluta morieris, et Israel captivus migrabit de terra sua.

Caput VIII. ¹ Haec ostendit mihi Dominus Deus: et ecce uncinus pomorum. ² Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel: non adiiciam ultra ut pertranseam eum. ³ Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco proicietur silentium.

⁴ Audite hoc qui conteritis pauperem, et deficere facitis egenos terrae, ⁵ dicentes: Quando transibit mensis, et venundabimus merces: et sabbatum, et aperiemus frumentum: ut imminuamus mensuram, et augeamus sicut lumet supponamus stateras dolosas, ⁶ ut possideamus in argento egenos et pauperes pro calceamentis, et quisquilias frumenti vendamus? ⁷ Iuravit Dominus in superbiis Iacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum. ⁸ Numquid super isto non commovebitur terra, et lugebit omnis habitator eius: et ascen-

je ir Izraėlis eis iš savo šalies į nelaisvę.

8 perskyrimas. ¹ Viešpats Dievas pasakė man tokį dalyką: Štai čia buvo obuolių kablįs. ² Ir jis tarė: Ką tu matai, Amcse? Aš atsakiau: Obuolių kablį. Tuomet Viešpats man tarė: Ateina mano tautai Izraėliui galas; ilgiau aš jos nebesigailėsiu. ³ Tą dieną bažnyčios durų vašai girgždės, sako Viešpats Dievas; daugelis mirs; visose vietose įsigalės tylą.

⁴ Išgirskite tai jūs, kurie mindote beturtį ir žudote šalies pavargėlius, ⁵ sakydami: kada gi praeis jaunočio diena, kad mes parduotumėm prekes, — ir subata, kad mes atidarytumėm javų sandėlius? kad galėtumėm sumažinti saiką ir padidinti svorį ir pakišti klastingas svarstyklės? ⁶ kad mes įsigytumėm pavargėlius už piniigus ir beturčius už avalinę ir parduotumėm javų pasturlakas? ⁷ Viešpats prisiekė prieš Jokūbo puikybę: Iš tikrųjų aš niekuomet neužmiršiu visų jų darbų. ⁸ Ar gi dėl to nesudrebės žemė, nelūdės visi jos gyventojai? Ar ji

vyro, jo meilė, kaipo šeimos tėvo, neteks turtų, kuriuos pasidalins nugalėtojai, pats neteks laisvės ir mirs pagonių krašte. Bausmė gal buvo įvykinta Teglatalasaro laikais. Plg. 4 Kar. 15,29.

(8,1) *Obuolių kablįs*: kablįs, kuriuo palenkiamos obuolių šakos, kad būtų galima pasiekti obuolius. Ebr. t. gal: pintinė vaisiams. Plg. Jer. 5,27 (ebr. t.). — (3) *Durų vašai girgždės*: kai priešai lauš tas duris ir pro jas veršis į vidų. Ebr. t. verčiamas šiaip: giesmės rūmuose bus staigimas (riksmas). — *Daugelis mirs...* Gyventojai žus arba bus

išgabenti į nelaisvę: visoje šalyje bus tylu. Ebr. t.: daug lavonų; kiekvienoje vietoje juos meta; tylu!

(4) *Mindote*. Ebr. t.: trokštate beturčio (kad jį slėgtumėte). — (5) *Kada gi praeis*. Jų godumas taip didelis, kad jie nebepakenčia švenčių. Net vienos savaitės dienos atilsis jų godumui perdaug ilgas. Su godumu eina kartu neteisingumas. — (6) *Kad mes...* Beturčiai, neturėdami kuo nusipirkti net menkiausios duonos ir kitų reikalingiausių dalykų, turės patys pasiduoti ir virsti vergais. — (7) *Prisiekė*. Vz. auk. 4,2; 6,8. — (8) *Argi dėl to*: dėl baisios tautai

det quasi fluvius universus, et eiicietur, et defluet quasi rivus Aegypti? ⁹ Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, et tenebrescere faciam terram in die luminis: ¹⁰ et convertam festivitates vestras in luctum, et omnia cantica vestra in planctum: et inducam super omne dorsum vestrum saccum, et super omne caput calvitium: et ponam eam quasi luctum unigeniti, et novissima eius quasi diem amarum. ¹¹ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquae, sed audiendi verbum Domini. ¹² Et commovebuntur a Mari usque ad mare, et ab Aquilone usque ad Orientem: circumibunt quaerentes verbum Domini, et non invenient. ¹³ In die illa deficient virgines pulchrae, et adolescentes in siti. ¹⁴ Qui iurant in delicto Samariae, et dicunt: Vivit Deus tuus Dan: et vivit via Bersabee, et cadent, et non resurgent ultra.

Caput IX. ¹ Vidi Dominum stantem super altare, et dixit:

nepakils visa, kaip upė nebus išmesta, ir ar nenutekės kaip Aigipto upelis? ⁹ Tą dieną, sako Viešpats Dievas, atsitiks, kad saulė nusileis vidudienį ir šviesią dieną aš siųsiu tamsybę ant žemės. ¹⁰ Aš paversiu jūsų iškilmes į gedulą ir visas jūsų dainas į raudas; užvilksiu ant visų jūsų nugarų maišus ir nuplikinsiu visas galvas, ir padarysiu, kad šalis gedėtų kaip dėl vienturčio, ir kad galas būtų kaip karti diena. ¹¹ Štai ateina dienos, sako Viešpats; aš siųsiu į šalį badą, ne duonos badą, ne vandens troškulį, bet Viešpaties žodžio girdėti. ¹² Jie judės nuo jūros iki jūrai ir nuo šiaurės iki rytų; eis aplinkui ieškodami Viešpaties žodžio ir neras. ¹³ Tą dieną nutroks gražios mergaitės ir jaunikaičiai, ¹⁴ jie, kurie prisiekia Samarijos nusikaltimu ir sako: Lai gyvuoja tavo Dievas Dane, ir lai gyvuoja Bersabėjos kelias; jie kris ir daugiau nebeatsikels.

9 perskyrimas. ¹ Aš mačiau Viešpatį stovintį ant altoriaus

skirtos bausmės. — *Ar ji nepakils...* Kaip Aigiptas Nilo užliejamas, taip Aigipto šalis bus priešų daugybės uždengta; ir kai priešų minios eis pirmyn, gyventojai bus būriais varomi priešakyje ir bus išsklaidyti tarp tautų; jie nuplaks lyg vanduo ir nebeapsirodys. — **(9) Saulė nusileis...** Priešų užplūdimas bus ūmas ir visa palaidos lyg kokiose tamsybėse. Skaistčiame vidudienyje rodytis atėjusi nelaimių naktis. Skaisti vidudienio šviesa tai pilnos laimės vaizdas. Plg. Jer. 15,9. — **(10) Nuplikinsiu visas...** Kas gedėdavo paprastai nusikirpdavo galvos plaukus. — **(11) Viešpaties žodžio...** Kadangi dabar Izraelio tauta niekina pranašo žodi, varo lauk patį pranašą, tai ir didžiausios nelaimės me-

tu nebesusilauks tos paguodos, kuri yra Dievo žodis. Šitie Amoso žodžiai tinka ne tik tam laikui, kuriame Izraelis buvo nelaisvėje, bet visiems laikams; nes izraelitai Dievo atstumti gyvens nuolatinėje neramybėje ir vieton tiesos laikysis paklaidų. (Jieron. Kiril.). 12 eil. iš tikrųjų kalbama apie visą žemę, kurioje jie klaidžioja pametę įstatymą ir pranašaus. (Jieron.). — **(14) Kurie prisiekia...** garbina kaip Dieva karaliaus pastatytus ir pašventintus veršius. Vz. 3 Kar. 12,28. — *Bersabėjos kelias.* Prisiekia kelione į Bersabėją, laikydami ją labai šventu dalyku.

(9,1) Ant altoriaus. Ebr. t.: ant deginamųjų aukų altoriaus. Jis buvo Jeruzalėje. (Jieron. Teod.). Anot

Percute cardinem, et commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium, et novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, et non salvabitur ex eis qui fugerit. ² Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: et si ascenderint usque caelum, inde detraham eos. ³ Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: et si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos. ⁴ Et si abierint in captivitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, et occidet eos: et ponam oculos meos super eos in malum, et non in bonum. ⁵ Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, et tabescet: et lugebunt omnes habitantes in ea: et ascendet sicut rivus omnis, et defluet sicut fluvius Aegypti. ⁶ Qui aedificat in caelo ascensionem suam, et fasciculum suum super terram fundavit: qui vocat aquas maris, et effundit eas super faciem terrae, Dominus nomen eius. ⁷ Numquid non ut filii Aethiopum vos estis mihi, filii Israel, ait Dominus? numquid non Israel ascen-

ir jis tarė: Sudaužyk durų vašus ir tesudreba slenkščiai, nes gobšumas visų galvoje; jų liekanas aš užmušiu kalaviju; jie negalės pabėgti. Jie bėgs, bet nė vienas iš tų, kurie bėgs, neišsigelbės. ² Nors jie nužengtų ir į požemius, mano ranka išves juos iš ten; ir jei jie pakiltų net į dangų, aš iš ten nutrauksiu juos. ³ Ir jei jie pasislėps Karmelio viršūnėje, aš sueiškojęs iš ten nuimsiu juos, ir jei pasislėps nuo mano akių jūros gilumoje, ten liepsiu žalčiui įgelti juos. ⁴ Jei nueis savo neprietelių akyse į nelaisvę, ten paliepsiu kalavijui užmušti juos; aš sustabdysiu ant jų savo akis piktui, ne gerui. ⁵ Viešpats, kareivijų Dievas, paliečia žemę ir ji tirpsta; visi jos gyventojai turi gedėti, ir kiekvienas pakyla kaip upelis ir nuteka kaip Aigipto upė. ⁶ Jis stato danguje savo sostą ir paremia savo skliausmą ant žemės; jis pašaukia jūros vandenį ir išlieja juos ant žemės paviršiaus; jis vardu Viešpats. ⁷ Argi jūs, Izraelio sūnūs, man ne tokie, kaip aitiopų vaikai, sako Viešpats? argi ne Izraelį aš išvedžiau iš Aigipto žemės, palestiniečius iš Kapadokijos

kitų, ant stambeldiško aukuro Betėlyje. — *Sudaužyk...* Ebr. t.: mušk į šulų galvenas, kad sudrebėtų slenkščiai ir sutrupink juos ant jų visų galvos. — Kalbama apie skersines sijas, paremtas ant šulų (lyg ant staktų); tos sijos, sutrupėjus šulams, turi kristi ant susirinkusios minios galvų. Plg. Teis. 16,29.30. — (2) *Nors jie...* Plg. Ps. 138,8. — (3) *Karmelio viršūnėje*: kame buvo daug medžių ir urvų. — *Žalčiui*: jūros slibinui. Sugretinami galimi ir negalimi dalykai; visa turi aiškiausiai įrodyti, kad nusikaltėlius visur pasieks baudžiantis Dievo ranka. — (4) *Jei...* Plg. Ez. 5,2.12; Jer. 44,11. — (5)

Kiekvienas pakyla... Plg. auk. 8,8. — (6) *Jis stato...* Anot ebr. t.: jis stato danguje savo laiptus. — Dangus išsivaizdinamas taip, lyg kad jis susidėtų iš kelių viena viršuje kitos esančių sričių; iš srities į aukštesniąją sritį einama laiptais; visas dangaus skliausmas atrodo paremtas ant žemės. Taigi apie dangų čia kalbama žmonėms įprastu būdu kaip atrodo akims, ne kaip iš tikrųjų yra. — (7) *Man ne tokie...* Dėl savo nusikaltimų izraelitai pasidarė Dievui svetimi, kaip kitos nuo Dievo nutolusios tautos. Jie nebetingi teisės net didžiootis kitados Dievo jiems suteiktomis ypatingomis malonėmis. —

dere feci de Terra Aegypti: et Palaesthinos de Cappadocia, et Syros de Cyrene? ⁸ Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, et conteram illud a facie terrae: verumtamen conterens non conteram domum Iacob, dicit Dominus. ⁹ Ecce enim mandabo ego, et concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro: et non cadet lapillus super terram. ¹⁰ In gladio morientur omnes peccatores populi mei: qui dicunt: Non appropinquabit, et non veniet super nos malum.

¹¹ In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: et reaedificabo aperturas murorum eius, et ea, quae corruerant, instaurabo: et reaedificabo illud sicut in diebus antiquis. ¹² Ut possideant reliquias Idumaeae, et omnes nationes, eo quod invocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens haec. ¹³ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et comprehendet arator messores, et calcator uvae mittentem semen: et stillabunt montes dulcedinem, et omnes colles culti erunt. ¹⁴ Et convertam captivitatem populi mei Israel: et aedificabunt civitates desertas, et inhabitabunt: et plantabunt vineas, et bibent vinum earum: et facient hortos, et comedent fructus eorum. ¹⁵ Et plantabo eos super humum suam: et non evellam

ir syrus iš Kirenės? ⁸ Štai Viešpaties Dievo akys ant nuodėmingos karalystės ir aš sunaikinsiu ją nuo žemės paviršiaus. Tačiau Jokūbo namus aš nesunaikinsiu visiškai, sako Viešpats. ⁹ Nes štai aš paliepsiu ir sijodinsiu Izraelio namus tarp visų tautų, kaip sijojami kviečiai rėtyje, ir nė grūdėlis nekris žemėn. ¹⁰ Kalavijų mirs visi mano tautos nusidėjėliai, kurie sako: neprisiartins ir neateis ant mūsų nelaimė.

¹¹ Tą dieną aš vėl pakelsiu sugriuvusią Dovidą padangtę ir užtaisysiu jos sienų plyšius, atnaujinsiu tai, kas sugriuvę, ir atitaisysiu ją kaip buvo senovės dienose, ¹² kad jie paveldėtų Idumėjos liekanas ir visas tautas, nes mano vardas šaukiamas ant jų, sako Viešpats, kurs tai vykina. ¹³ Štai ateina dienos, sako Viešpats, kuriose arėjas eis pridurmai paskui piovėją, vynuogių spaudėjas, paskui sėjęją; iš kalnų lašnos saldumas, ir visi kauburiai bus apdirbti. ¹⁴ Aš sugrąžinsiu mano tautos Izraelio belaisvius; jie statys apleistus miestus ir juose gyvens; jie veis vynuogynus ir gers jų vyną; jie sodins sodus ir valgys jų vaisius. ¹⁵ Aš pasodinsiu juos jų žemėje ir daugiau nebeišrausiu jų iš jų

Iš Kapadokijos... Ebr. t.: iš Kaftoro ir aramiečius iš Kiro. — Kaftoru gal pavadinta Krėtos sala. Plg. Prad. 10,14; Atk. 2,23; Jer. 47,4. — *Iš Kirenės.* Vž. auk. 1,5. — (8) *Nesunaikinsiu visiškai.* Dievo pažadai tautai pasiliks nepaliesti, bet nusi-kaltėliai jais nesinaudos; jie bus nu-bausti. — (9) *Nė grūdėlis...* Pelai,

šiaudai bus išnešioti, bet tikrai geri grūdai išliks net nelaisvėje.

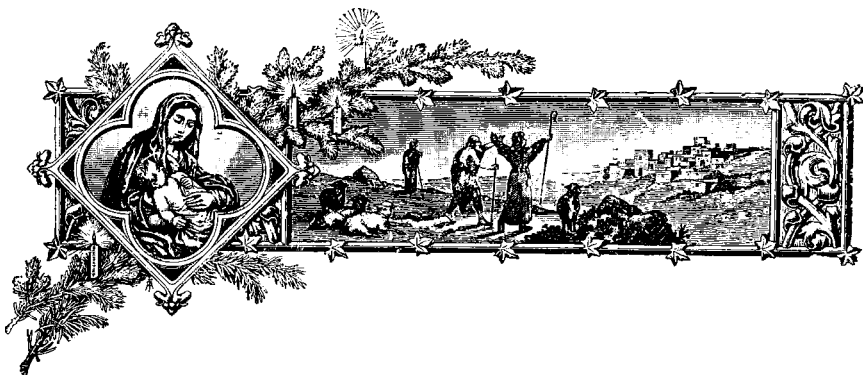
(11) *Tą dieną aš...* Tolimoje ateityje Dovidą namai bus atstatyti; jie naudosis Dievo sau duotais pažadais; pagonių tautos bus sujungtos su Viešpaties tauta. Tuos stebuklus padarys Mesijas. — (13) *Arėjas eis...* Dirvos bus be galo derlingos, pjū-

eos ultra de terra sua, quam dedi	žemės, kurią jiems esu davęs,
eis, dicit Dominus Deus tuus.	sako Viešpats, tavo Dievas.

tys gausingos; žmonės vos suskubs
atlikti daugybę ūkio darbų. Plg.
Kun. 26,3.5. — Iš kalnų... Vz. 3,8. —

(15) *Nebeišrausiu...* Naujoji teokrati-
ja bus amžina.

ABDIJO PRANAŠYSTĖ.

I VADA.

Ebr. pranašo Abdijo vardas *Obadjah* reiškia: Viešpaties tarnas. Tuo gražiu vardu vadinosi nemaža žymių asmenų Izraelyje, bet nėra jokių įrodymų, kad kuris nors iš jų būtų buvęs pranašas. Pats apie save pranašas Abdijas neduoda jokių žinių; nerandame jų ir kitur. Žiūrint vietos, kuri skiriama Abdijo pranašystei tarp dvylikos mažesniųjų pranašų, reiktų manyti, kad Abdijas gyveno maždaug tuo pačiu laiku, kuriuo gyveno pirmieji trys mažesnieji pranašai. Lyginant jo pranašystę su kitų pranašystėmis ir žiūrint jos turinio galimą prieiti išvadą, kad Abdijo pranašystė senesnė už Jeremijo, nes Jeremijas savo knygoje (Jer. 49, 7-22) naudoja Abdijo žodžiais (Abd. 1-9); gal ji senesnė taip pat už Joėlio pranašystę, nes ir Joėlis kartoja keletą iš Abdijo pranašystės pa-

imtų žodžių (Joėl. 2, 32; plg. Abd. 17). Visa Abdijo pranašystė nukreipta prieš Idumėjiečius, kuriems prikišama, kam jie neužjautė žydų nelaimės, kai Jeruzalė buvo svetimšalių paimta. Iš žydų istorijos žinoma, kad Jeruzalė buvo įvairiais laikais priešų užpulta ir paimta net penkis kartus; bet iš jų visų Abdijas galėjo turėti prieš akis tik tą paėmimą, kurs įvyko karaliaus Joramo laikais ir dėl kurio džiaugėsi žydų jungo nusikratę idumėjiečiai (vz. 2 Kron. 21, 8... Plg. 4 Kar. 8, 20...), todėl gal Abdijas ėjo pranašo pareigas karaliaus Joramo laikais (896-884).

Trumpas Abdijo knygos turinys toks: Pranašas Dievo vardu idumėjiečiams, kurie pasirodė nepalankūs Dievo išrinktajai tautai, skelbia visišką žuvimą, Jokūbo gi namams žada būsimą atstatymą ir išgelbėjimą (1-21).

PROPHETIA ABDIAE. ABDIJO PRANAŠYSTĖ.

Idumėjiečių ir izraėlitų likimas.

Caput I. ¹ Visio Abdiae. Haec dicit Dominus Deus ad Edom: Auditum audivimus a Domino, et legatum ad gentes misit: Surgite, et consurgamus adversus eum in praelium. ² Ecce parvulum dedi te in Gentibus: contemptibilis tu es valde. ³ Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum: qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram? ⁴ Si exaltatus fueris ut aquila, et si inter sidera posueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus. ⁵ Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticuisses? nonne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi? ⁶ Quomodo scrutati sunt

Perskyrimas 1. ¹ Abdijo regėjimas. Viešpats Dievas Edomui sako taip: Mes girdėjome iš Viešpaties žinią, jis siuntė pasiuntinį pas tautas: Kelkitės ir sukilime prieš jį į kovą. ² Štai aš padariau tave mažą tautose, tu labai niekintinas. ³ Tavo širdies puikybė išskėlė tave, kad tu gyveni uolų plyšiuose ir aukštai statai savo sostą, tu, kurs sakai savo širdyje: kas nustumis mane žemėn? ⁴ Nors tu būtumei aukštai pakilęs, kaip aras ir sukrovęs savo lizdą tarp žvaigždžių, iš ten aš nustumsiu tave, sako Viešpats. ⁵ Jei įeitų pas tave vagys, ar galvažudžiai nakčia, kaip labai tu nutiltumei! ar jie nepasivogtų kiek jiems gana? Jei vynuogių skynėjai įeitų pas tave, ar gi jie nepaliktų tau bent vienos kekės? ⁶ Kaip jie ištyrė

1—21. Idumėjiečiai turės žūti (1—9) dėl padarytų neteisybių Izraėliui (10—16), kurs bus išgelbėtas (17—21).

(1) *Regėjimas*: Dievo suteikta ir Abdijo dvasios akimis matyta pranašystė. — *Edomui*: apie Edomą. Idumėjiečių tauta buvo kilusi iš Jokūbo brolio Ezavo (Edomo), bet Jokūbo ainių žydu nekentė ir kiek galėdama jiems kenkė, taip kaip ir Ezavas nekentė savo brolio Jokūbo (vz. žem. 10 e. ir k.). — *Mes girdėjome*. Gal čia Abdijas nori kalbėti ne tik savo, bet ir savo tautos vardu. — *Jis siuntė...* Anot ebr. t.: Pasiuntinys buvo pasiųstas į tautas. Regėjime pranašas matė, kad Dievas skatina tautas į kovą tarsi siųsdamas pas jas savo pasiuntinį. Tau-

tos tuojau atsiliepia ir sako: *kelkitės ir sukilime...* — (2) *Padariau tave mažą...* tuo karu, kurį skelbia dabar Edomui tautos. — (3) *Išskėlė*. Ebr. t.: suklaidino, padarė tave pailką. — Idumėją saugojo nuo priešų puolimo statūs kalnai ir stiprios pilys; šalyje buvo daug urvų, todėl idumėjiečiai buvo isitikinė, kad jiems negresia joks pavojus. — (5) *Nutiltumėi*. Ebr. t.: būtumei sunaikintas. — *Kiek jiems gana...* Vagys pasiimtų, kas jiems labiau patiktų, kiek galėtų panešti, tau visgi šis tas liktų; nors vynuogių skynėjai ir rūpestingai rinktų vynuoges, bet liktų dar viena kita kekė jų nepastebėta kur nors tarp lapų. — (6) *Jie ištyrė...* Priešai nepalieka Edomui

Esau, investigaverunt abscondita eius? ⁷ Usque ad terminum emis-
serunt te: omnes viri foederis tui
illuserunt tibi: invaluerunt adver-
sum te viri pacis tuae: qui co-
medunt tecum, ponent insidias
subter te: non est prudentia in eo.
⁸ Numquid non in die illa, dicit
Dominus, perdam sapientes de
Idumaea, et prudentiam de monte
Esau? ⁹ Et timebunt fortes tui
a Meridie, ut intereat vir de mon-
te Esau.

¹⁰ Propter interfectionem, et
propter iniquitatem in fratrem
tuum Iacob, operiet te confusio,
et peribis in aeternum. ¹¹ In die
cum stares adversus eum, quan-
do capiebant alieni exercitum
eius, et extranei ingrediebantur
portas eius, et super Ierusalem
mittebant sortem: tu quoque eras
quasi unus ex eis. ¹² Et non de-
spicies in die fratris tui, in die
peregrinationis eius: et non lae-
taberis super filios Iuda in die
perditionis eorum: et non magni-
ficabis os tuum in die angustiae.
¹³ Neque ingredieris portam po-
puli mei in die ruinae eorum: neque
despicies et tu in malis eius in
die vastitatis illius: et non emit-

Ezavą, išieškojo jo slėpynes? ⁷ Jie
nuvarė tave iki ribai; visi tavo są-
jungininkai tyčiojosi iš tavęs; tie,
kurie buvo tavo prieteliai, pakilo
prieš tave; kurie valgo su tavim,
stato tau sląstus; nėra jame išma-
nymo. ⁸ Argi tą dieną, sako Vieš-
pats, aš nesunaikinsiu išmintin-
gųjų iš Idumėjos ir išmanymo iš
Ezavo kalnų? ⁹ Tavo drąsuoliai
iš pietų krašto bijos, kad nebū-
tų sunaikinti visi iš Ezavo kalnų.

¹⁰ Dėl žudynių ir dėl neteisy-
bės padarytos tavo broliui Jokū-
bui sugėdinimas apdengs tave ir
tu žūsi amžinai. ¹¹ Tą dieną, kai
tu stovėjai prieš jį, kai svetimieji
gaudė jo kariuomenę ir svetim-
šaliai ėjo į jo vartus ir metė bur-
tą apie Jeruzalę, taip pat tu bu-
vai kaip vienas iš jų. ¹² Bet ne-
sityčiok savo brolio dieną, jo iš-
trėmimo dieną, nesilinksmink dėl
Jūdo sūnų jų žuvimo dieną ir ne-
kalbėk išdidžiai sielvarto dieną.
¹³ Neik nė į mano tautos vartus
jų žuvimo dieną, nesityčiok ir tu
dėl jo nelaimių jo sunaikinimo
 dieną ir neik prieš jo kariuome-
nę jo priespaudos dieną, ¹⁴ ne-
stovėk kryžkeliuose, kad už-

nieko nepaliesto, visa jie naikina,
suranda visas slėpynes. — Pranašas
regėjime mato Edomo nelaimę jau
įvykusią. — (7) *Jie nuvarė...* Pa-
sakymas neaiškus; jo prasmė gal
toki: tave ir tavo šalies bėgančius
jie varo atgal nuo savo ribų, kame
anie ieško prieglaudos ir taip išva-
ro tave iš tavo šalies. Visi tie,
kuriais Edomas pasitikėjo, nelaimė-
je nusigrėžia nuo jo. — *Nėra jame
išmanymo...* Draugų apleistas Edo-
mas pats neišmano, kaip galėtų gel-
bėtis, nes Dievas bausdamas jį atė-
mė iš jo išmanymą ir išmintinguo-
sius, kuriais Edomas kitados buvo
garsus. Plg. Job. 2,11; Bar. 3,22;
Jer. 49,7. — (9) *Iš pietų krašto...*

Ebr. t.: Temane. Temanu vadinosi
pietinė Idumėjos dalis.

(10) *Dėl žudynių.* Ebr. t.: šitas
žodis priklauso dar 9 eil. 10 gi eil.
ten prasideda žodžiais: dėl smurto
(neteisybės) padaryto... — *Tavo bro-
liui...* Plg. Prad. 27,41... — (11) *Sve-
timieji.* Tikriausiai pilistimai ir ara-
bai, kurie buvo užpuolę Izraelio tau-
tą karaliaus Joramo laikais (2 Kron.
21,8). — *Gaudė jo kariuomenę.* Anot
ebr. t.: gabenau sau jo lobį. — *Metė
burtą:* Dalinosi, ką buvo prisiplėšę
Jeruzalėje. — (12) *Savo brolio die-
ną:* savo brolio nelaimės dieną. —
Nekalbėk išdidžiai. Anot ebr. t.: ne-
sižiok taip plačiai. — (13) *Ir neik...*
Anot ebr. t.: netiesk savo rankos

teris adversus exercitum eius in die vastitatis illius. ¹⁴ Neque stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: et non concludes reliquos eius in die tribulationis.

¹⁵ Quoniam iuxta est dies Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum. ¹⁶ Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes Gentes iugiter: et bibent, et absorbebunt, et erunt quasi non sint.

¹⁷ Et in monte Sion erit salvatio, et erit sanctus: et possidebit domus Iacob eos qui se possederant. ¹⁸ Et erit domus Iacob ignis, et domus Ioseph flamma, et domus Esau stipula: et succendentur in eis, et devorabunt eos: et non erunt reliquiae domus Esau, quia Dominus locutus est. ¹⁹ Et hereditabunt hi, qui ad Austrum sunt, montem Esau, et qui in campestribus Philistiim: et possidebunt regionem Ephraim, et regionem Samariae: et Benjamin possidebit Galaad. ²⁰ Et transigratio exercitus huius filiorum Israel, omnia loca Chanaanorum usque ad Sareptam: et transigratio Ierusalem, quae in

muštumei tuos, kurie bėga, ir neapsupk jo liekanų sielvarto dieną.

¹⁵ Nes Viešpaties diena yra arti visoms tautoms: kaip tu darei, taip tau bus daroma, nes atsilyginimą tau jis sugrąžins ant tavo galvos. ¹⁶ Nes kaip jūs gėrėte mano šventajame kalne, taip visos tautos gers nuolat, jos gers, siurbs ir bus kaip nebuvisios.

¹⁷ Siono kalne bus išgelbėjimas; jis bus šventas; Jokūbo namai ims valdyti tuos, kurie buvo juos paverę. ¹⁸ Jokūbo namai bus ugnis, ir Juozapo namai liepsna, o Ezavo namai pelai; jie bus anų padegti ir praryti: iš Ezavo namų nieko neliks, nes Viešpats yra tai kalbėjęs. ¹⁹ Tie, kurie yra pietuse, paveldės Ezavo kalnus ir kurie yra lygumose, pilistimus; jie paims valdyti Efraimo kraštą ir Samarijos kraštą, Benjaminas gaus valdyti Galaadą. ²⁰ Tos Izraelio sūnų daugybės tremtiniai gaus visas kananiečių vietas iki Sareptai, o Jėruzalės tremtiniai, kurie yra Bosfore, paveldės pietų miestus. ²¹ Gelbėtojai žengs į Siono

prie jo gėrybių jo nelaimės dieną. — (14) *Nestovėk...* Neužmušinėk norinčių pasislėpti tyrumoje ir jų negaudyk. — (15) *Yra arti*. Viešpats nubaus visus Izraelio priešus. Jo teismo diena arti. — (16) *Kaip jūs gėrėte...* Kaip jūs, sutepdami mano šventąjį kalną, kėlėte pokylius ir lėbavote, taip jūs turėsite ištuštinti iki dugnui Viešpaties rūstybės taurę. Plg. Ps. 74,9; Iz. 19,14; Jer. 25, 16,26 ir k.

(17) *Siono kalne...* Plg. Joël. 2, 32; 3,7. — *Išgelbėjimas*. Ebr. t.: 'išvadavimas. — *Šventas*. Ebr. t.: 'šventovė. Iš šventos vietos Siono kalne Dievas teiks žadėtąsias gėrybes. — (18) *Jokūbo namai...* Juoza-

po namai...: visa teokratinė tauta. — Jūdo karalystė ir Izraelio karalystė, puls savo priešus ir Edomas bus sunaikintas. — (19) *Kurie yra pietuse*: pietinė Jūdėjos dalis. Jai teks Idumėja. Plg. 1 Mak. 5. — *Lygumose*: taip vadinamoje Šefeloje. Pajūrio gyventojai gaus jų kaimynystėje gyvenusių pilistimų žemes. Taip pat ir kiti Jūdo karalystės gyventojai daug laimės ir išplės savo ribas. — (20) *Tremtiniai*: jie sugrįš į savo šalį ir čia gaus naujų, didesnių plotų. — *Iki Sareptai*. Ebr. Carfath, tarp Tiro ir Sidono prie Tarpžemės jūros. Plg. 3 Kar. 17,9... — *Bosfore*. Ebr. *Sefarad*, gal Sardis Lydijoje; anot kitų, Sparado šalis tarp Ka-

Bosphoro est, possidebit civitates Austri. ²¹ Et ascendent salvatōres in montem Sion iudicare montem Esau: et erit Domino regnum.

kalną teisti Ezavo kalnų, ir karaliavimas bus Viešpaties.

padokijos ir Jonijos. — *Pietų miestus*. Ebr. t.: Negebo miestus. Vz. Joz. 15,21. — (21) *Gelbėtojai*: žydų karžygiai, kuriems Dievas turi pavesti išvaduoti savo tautą, tokie, kaip Zorobabėlis, Ezdras, Neemijas, Maka-

biejai. Gelbėtojai teis, t. y., atkeršys Edomui, kurs čia yra visų, tautos ir Dievo, neprieteliai. Po visiško priešų nugalėjimo bus jau visuotinis ir amžinas Viešpaties karaliavimas. Plg. Joël. 3,21 ir k.

JONOS PRANAŠYSTĖ.

IVADA.

1. Jonos vardas, ebr. *Jonah*, reiškia: karvelis. Jis buvo sūnus iš kitur nežinomo Amatio (ebr. *Amitthai*). Jona minimas 4 Kar. 14, 25; iš čia sužinome, kad jis buvo kilęs iš *Geth-hachefer*, nedidelio miestelio Zabulono giminės plote į šiaurę nuo Nazarėto, kad jis gyveno ir ėjo pranašo pareigas Jeroboamo II laikais (824-772); tam karaliui Jona paskelbė Viešpaties vardu, kad jis atgausiąs kai kurias kitados priešų paimtas savo karalystės dalis. Jona tat buvo pranašu tuo pačiu metu, kaip Amosas ir Ozėjas. Savo knygoje Jona pats gana plačiai pasakoja, kaip jam buvo Viešpaties pavesta raginti Ninivės gyventojus daryti atgailą, kaip jis mėgino priešintis Viešpaties įsakymui kaip priverstas pavestą sau pareigą atliko, kokios buvo Jonos pamokslų Ninivėje pasėkos.

Turinio atžvilgiu Jonos knyga galima padalinti šiaip: Pirmoje knygos dalyje (1,1-2,11) kalbama apie tai, kaip Jona, gavęs Viešpaties įsakymą eiti į Ninivę, mėgina laivu bėgti į kitą šalį ir įmetamas į jūrą (1,1-16), ir kaip jis buvo prarytas bangžuvies

(2,1-11). Antroje knygos dalyje (3,1-4,1) kalbama apie antrą Jonos siuntimą į Ninivę, kurios gyventojai daro atgailą ir kurių Dievas pasigaili (3,1-10), ir apie Jonos Dievui pareikštą nepasitenkinimą (4,1-11).

2. Jonos Pranašystė skiriasi nuo visų kitų pranašų knygų tuo, kad joje nerandame jokios pranašystės, tik pasakojimą. Tačiau arčiau įsižiūrėjus, negalima nematyti, kad ir joje skelbiama tokių pat tiesų, kokias skelbė kiti Dievo siųstieji pranašai. Kaip dauguma kitų pranašų, pranašaudami prieš pagonis, mokino ir aiškino, jog Izraelio Dievas yra visų tautų Dievas ir jog jo apvaizda lygiai teisingai visus pasiekia, taip ir Jona turėjo parodyti visiems kilniui vaizdu tą Dievo rūpesnį pagonimis ir tą jo apvaizdą. Jis siunčiamas į Ninivę skelbti tam miestui žuvimo, jei šis nedarys atgailos. Tas pranašo siuntimas pas pagonis buvo jiems įspėjimas, kad Dievas yra visų Viešpats ir Gelbėtojas, o Niniviečių pasirijimas susiderinti su Viešpačiu buvo kaltinimas atkakliems atgailos daryti ne-

norintiems žydams (plg. Iz. 65, 1, 2; Mt. 12, 40). Be šio kilnaus savo pašaukimo pranašas Jona žymus dar ir tuo, kad jam teko būti figūra iš numirusiųjų atsikėliančio Išganytojo (plg. Jonas 2, 1 ir Mt. 12, 40).

3. Jonas knygoje kalbama apie ne vieną tikrai nepaprastą stebuklą. Bet ar galima dėl to abejojoti apie pasakojamų įvykių tikrumą? Racionalistai ir visi, kurie kiekvieną stebuklą laiko negalimu dalyku, žinoma, negali kitaip žiūrėti į Jonos pasakojimą, kaip tik į legendą, kurioje gal yra ir šiek tiek realaus pagrindo. Bet dieviškasis mūsų Išganytojas laikė Jonos pasilikimą bangžuvies viduriuose tikrai įvykusiū faktu, jis nurodė jį kaipo figūrą savo atsikėlimo iš numirusių. Mes jam galime ir turime tikėti. Neturėjo abejonių apie Jonos pranašytės tikrąją senovės žydų tautą. Stebuklinga Jonos istorija visuomet gyva stovėjo krikščionių akyse, ypač pirmais krikščio-

nijos laikais, kaip tai galima suprasti kad ir iš daugelio katakombose išlikusių paminklų. Pats pasakojimas su visomis jo smulkmenomis gyvai liudija, kad autorius norėjo parašyti ne prasi-manytus, girdėtus, bet pergyven-tus dalykus.

Nors autorius, kalbėdamas apie Joną vartoja trečiąjį asmenį, bet tai nėra pakankamas įrodymas, kad autorius nebuvo pats Jona. Juk ir kai kurių kitų Sen. Test. knygų autoriai (Daniėlis, Mozė) kalba apie save kaip apie trečią asmenį. Nėra knygoje bent kiek tikresnių davinių, kad ji būtų buvusi parašyta vėlesniais negu Jonos laikais. Keletas Jonos pranašystėje nurodomų aramaizmų turėjo būti tikriausiai šiaurinės Palestinos tarmės ypatobė. Sutinkamas knygoje vienas kitas panašumas su vėlesnių psalmių žodžiais gali būti aiškinamas įtaką, kokios darė Jonos pranašystė vėlesniems rašytojams. Taigi pranašystė buvo tikriausiai parašyta paties Jonos.

PROPHETIA IONAE. JONOS PRANAŠYSTĖ.

I. 1. Jona laive.

Caput I. ¹ Et factum est verbum Domini ad Ionam filium Amathi, dicens: ² Surge, et vade in Niniven civitatem grandem, et praedica in ea: quia ascendit malitia eius coram me. ³ Et surrexit Ionas, ut fugeret in Tharsis a facie Domini, et descendit in Ioppen, et invenit navem euntem in Tharsis: et dedit naulum eius, et descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis a facie Domini.

⁴ Dominus autem misit ventum magnum in mare: et facta est tempestas magna in mari, et navis periclitabatur conteri. ⁵ Et timuerunt nautae, et clamaverunt

1 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodis buvo suteiktas Amatio sūnui Jonai ir buvo pasakyta: ² Kelkis ir eik į didį Ninivės miestą ir sakyk jame pamokslus, nes jos piktumas pasiekė mane. ³ Bet Jona atsikėlė, kad bėgtų nuo Viešpaties veido į Tarsį, nusileido į Jopę, rado laivą plaukiantį į Tarsį, užmokėjo kelionės pinigus ir įžengė į jį, kad plauktų draug su kitais nuo Viešpaties veido į Tarsį.

⁴ Bet Viešpats siuntė didelį vėją ant jūros; kilo didelė audra jūroje ir buvo pavojus, kad laivas nesudužtų. ⁵ Jūrininkai nusigando ir kiekvienas šaukėsi savo die-

1,1—16. Jona Dievo siunčiamas į Ninivę atgailos skelbti nenori ten eiti, sėda į laivą; kilus audrai ir, laivui esant žuvimo pavojuje, Jona imetamas į jūrą.

(1,2) *Ninivė*. Labai sena Asirijos karalių sostinė Ninivė buvo prie Tigrio upės, jos rytų karnte ties dabartiniu Mosulu. Didžiausi jos griuvėsiai atrasti mūsų laikais dar tebetyrinėjami ir dabar. Plg. Prad. 10, 11,12; žem. 3,3. — *Sakyk pamokslus*. Anot ebr. t.: šauk prieš ją. Kaip kiti pranašai gaudavo įsakymų pranašauti prieš svetimas tautas, kad žydai suprastų, jog jis yra visų tautų karalius ir Viešpats, taip dabar Dievas siunčia pranašą pas pagonis, kad parodytų, jog jis yra visų Dievas, kurs ir jais rūpinasi, ir kad nurodytų, kad ir pagonys turi kada nors pažinti tikrąjį Dievą. — *Pasiekė mane*. Nuodėmės šaukia į dangų, pasiekia Dievą, kai jos daromos viešai be drovos, griaunant įgimtąją ir dorovinę tvarką. — (3)

I Tarsį: į Tartesą Ispanijoje. Dievas buvo įsakęs Jonai keliauti į rytus, jis bėga į vakarus nuo Viešpaties veido, nuo Jeruzalės, kam buvo Viešpaties bažnyčia, kurioje jis ypatingu būdu pareiškėdavo savo čia buvimą; jis bijo, kad Viešpats nepakartotų jam savo įsakymo. Kodėl Jona taip labai nenorėjo eiti į Ninivę? Toliau (4,1—3) jis pats padeda rasti atsakymą į šį klausimą. Jis bijojo, kad gailestingasis Dievas po išėjimų gali pasigailėti Ninivės ir jai dovanoti. Jona, kaip ir daugelis žydu, nenorėjo suprasti, kad Viešpats yra taip pat pagonių, ne tik žydu Dievas, kurs rūpinasi visais ir visiems teikia savo malonių. Be to, Asirijos karaliai jau nuo senų laikų buvo nekartą pažeminę Izraelio karalystę ir gal ne vieną sykį priverė mokėti sau duoklę. Todėl Ninivė Jonai buvo ir jo tautos oriešų sostinė.

(4) *Didelė audra*. Plg. Apd. 27, 14... — (5) *Rykus*: krovinių dalį, ba-

virī ad deum suum: et miserunt vasa, quae erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: et Ionas descendit ad interiora navis, et dormiebat sopore gravi. ⁶ Et accessit ad eum gubernator, et dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, et non pereamus. ⁷ Et dixit vir ad collegam suum: Venite, et mittamus sortes, et sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: et cecidit sors super Ionom. ⁸ Et dixerunt ad eum: Indica nobis cuius causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quae terra tua? et quo vadis? vel ex quo populo es tu? ⁹ Et dixit ad eos: Hebraeus ego sum, et Dominum Deum caeli ego timeo, qui fecit mare et aridam. ¹⁰ Et timuerunt viri timore magno, et dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (Cognoverunt enim viri quod a facie Domini fugeret, quia indicaverat eis.) ¹¹ Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, et cessabit mare a nobis? quia mare ibat, et intumescibat. ¹² Et dixit ad eos: Tollite me, et mittite in mare, et cessabit mare a vobis: scio enim ego quoniam propter me tempestas haec grandis venit super vos.

vo; jie išmetė buvusius laive rykus į jūrą, kad jis palengvėtų. Tuo tarpu Jona buvo nusileidęs į laivo vidų ant dugno ir kietai miegojo. ⁶ Tuomet priėjo prie jo vairininkas ir jam tarė: Ko tu taip pasiduodi miegui? kelkis, šaukis savo Dievą, gal Dievas atsimins mus ir mes nežūsime. ⁷ Be to, jie kalbėjosi tarp savęs: Eikite čia, meskime burtas, tai mes žinosime, kodėl ta nelaimė mus ištiko. Jie metė burtas ir burta puolė ant Jonos. ⁸ Tuomet jie jam tarė: Pasakyk mums kieno kalčia ta nelaimė mus ištinka? Koks tavo verslas? kuri tavo šalis ir kur tu keliauji? iš kurios tu tautos? ⁹ Jis jiems atsakė: Aš ebrajis ir garbinu Viešpatį, dangaus Dievą, kurs yra padaręs jūrą ir sausumą. ¹⁰ Tai tie žmonės labai išsigando ir jam tarė: Kodėl tu tai padarei? (Nes jie buvo sužinoję, jog jis bėga nuo Viešpaties veido, — jis pats buvo jiems pasisakęs.) ¹¹ Tuomet jie jam kalbėjo: ką mes turime tau padaryti, kad jūra mums nurimtų? nes jūra bangavo ir vis kilo. ¹² Jis jiems atsakė: Imkite mane ir meskite į jūrą, tuomet jūra jums nurims, nes aš žinau, kad ta didelė audra puolė jus dėl manęs.

lasta. — (6) *Vairininkas*: laivo viršininkas. Kilus audrai laivo žmonės matomai buvo pastebėję, kad vienas keleivis kažin kur dingęs, ir jo ieškojo. — *Šaukis savo Dievą*. Pavojus visiems bendras, todėl visi turi dalyvauti maldoje. — (7) *Meskime burtas*. Audrai nesiliaujant jūrininkams ateina mintis, kad kuri nors ižeista dievybė jiems keršija, ir jie stengiasi įspėti, kas tą dievybę yra įžeidęs. Kad burta nurodo Jona, tai padarė Dievo valia. — (10) *Išsigando*: jie patys dabar bijojo, kad ku-

nors neužrūstintų to taip galingo Dievo, kurs yra dangaus ir jūros valdovas. — (11) *Ką mes turime...* Jūrininkai dabar žino, kad Jona kaltas, bet nežino, kaip jie galėtų numalšinti Dievo rūstybę, kuri pasireiškė baisios audros sukėlimu. Pats Jona turi nurodyti jiems būdą. — (12) *Imkite mane...* Kadangi dėl kilusios audros gresia pavojus visų gyvybei, Jona mano, kad Dievas nori nubausyti jį mirtimi, ir pats prisiima nuolankiai tą bausmę, kad kiti nežūtų be reikalo draug su juo.

¹³ Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, et non valebant: quia mare ibat, et intumescibat super eos. ¹⁴ Et clamaverunt ad Dominum, et dixerunt: Quaesumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, et ne desuper nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti. ¹⁵ Et tulerunt Ionam, et miserunt in mare: et stetit mare a fervore suo. ¹⁶ Et timuerunt viri timore magno Dominum, et immolaverunt hostias Domino, et voverunt vota.

¹³ Tie žmonės ėmė irtis, kad sugrižtų prie sausumos, bet neįstengė, nes jūra bangavo ir kilo prieš juos. ¹⁴ Tuomet jie šaukėsi į Viešpatį ir kalbėjo: Maldaujame, Viešpatie, kad nežūtumėm dėl šito žmogaus gyvybės, ir teneateina ant mūsų nekaltas kraujas, nes tu, Viešpatie, padarei, kaip norėjai. ¹⁵ Po to jie ėmė Joną ir įmetė į jūrą; ir jūra liovėsi siautus. ¹⁶ Tie gi žmonės labai bijojo Viešpaties, aukojo Viešpačiui aukas ir darė įžadų.

2. Jona bangžuvies pilve.

Caput II. ¹ Et praeparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret Ionam: et erat Ionas in ventre piscis tribus diebus, et tribus noctibus. ² Et oravit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis. ³ Et dixit: Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, et exaudivit me: de ventre inferi clamavi, et exaudisti vocem meam. ⁴ Et proiecisti me in profundum in corde maris, et flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, et fluctus tui super me transierunt. ⁵ Et ego dixi: Abiectus sum a conspectu oculo-

2 perskyrimas. ¹ Bet Viešpats pritaikė didelę žuvį, kad prarytų Joną. Ir Jona buvo žuvies pilve tris dienas ir tris naktis. ² Tuomet Jona meldėsi Viešpačiui, savo Dievui, iš žuvies pilvo ³ ir sakė: Savo sielvarte aš šaukiau Viešpačiui, ir jis išklause mane: iš po žemių gilumos šaukiau, ir tu išklausei mano balsą. ⁴ Tu įmetei mane į gilumą, į jūros širdį, ir srovė apsupo mane; visos tavo versmės ir tavo bangos perėjo per mane. ⁵ Aš tariau: Aš atmetas nuo tavo akių, tačiau aš vėl regėsiu tavo šventąją baž-

(13) *Ėmė irtis.* Anot ebr. t.: skrodė bangas. — Jūrininkai nedrįsta vykinti tokią bausmę; jie turi baimės, kad paskui Dievas nekeršytų jiems patiems dėl vieno jo garbintojo paskandinimo; jie gal mano, kad Joną paskandinus, nebūs įvykinta Dievo jam apreiškta valia ir todėl mėgina gražinti jį ten, iš kur jis bėgo. — (14) *Maldaujame...* Mes nenorime atimti gyvybę tavo pranašui, bet kad tu esi užsirūstinęs, jis pats prisipažino ir jūra mums tą pat sakė; tavo tat valia vykinama mūsų rankomis (Jieron.).

2,1–11. Jona žuvies prarytas šaukiasi į Viešpatį ir po trijų dienu žuvies išspjaunamas į krantą.

(2,1) *Pritaikė.* Didelė žuvis buvo ne naujai Dievo sutverta; ji jau buvo jūroje, dabar gi Dievo sutvarkymu atsirado prie laivo, kai Jona buvo išmetamas. Kokios rūšies buvo ta žuvis, tekstas mums nepasako. Spėjama tačiau, kad galėjo būti ne bangžuvis, bet ryklys, canis carcharia; jų yra nemaža Tarpžemėje jūroje, jos ryja visa, ką nutveria. Yra buvę atsitikimų, kad tokiame sugautame ryklyje rasta visas žmo-

rum tuorum: verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum. ⁶ Circumdederunt me aquae usque ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum. ⁷ Ad extrema montium descendi: terrae vectes concluderunt me in aeternum: et sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus. ⁸ Cum angustaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum. ⁹ Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. ¹⁰ Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quaecumque vovi, reddam pro salute Domino. ¹¹ Et dixit Dominus pisci: et evomuit Ionam in aridam.

nyčią. ⁶ Vandenys apsupo mane iki sielai; gėlmė apsėmė mane, jūra apdengė mano galvą. ⁷ Aš nugrimzdau iki kalnų pašaknų; žėmės užkaiščiai užrakino mane amžinai; tačiau tu, Viešpatie, mano Dieve, iškelsi mano gyvybę iš sugedimo. ⁸ Kai mano siela buvo suspausta manyje, aš atsiminiau Viešpatį, kad mano malda ateitų prie tavęs į tavo šventąją bažnyčią. ⁹ Tie, kurie sergi niekingas tuštybes, palieka tą, kurs yra jų pasigailėjimas. ¹⁰ Aš gi gyriaus balsu aukosiu tau; ką tik esu pasižadėjęs, atiduosiu Viešpačiui už išgelbėjimą. ¹¹ Tuomet Viešpats įsakė žuviai, ir ji išspjovė Joną į krantą.

II. 1. Jona Ninivėje.

Caput III. ¹ Et factum est verbum Domini ad Ionam secundum-

3 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodis buvo antrą sykį suteiktas

gnaus lavonas, net visas arklys. — *buvo žuvies pilve.* Gyvo žmogaus pasilikimas žuvies pilve per tris dienas negali būti išaiškintas be stebuklo. Dievas galėjo daugybe kitokių būdų priversti Joną klausyti savęs, tačiau jis pasirinko tą, ne kita, nes tas turėjo būti nurodymas dar didesnio stebuklo. Tas, kurs duoda kūdikiui gyvybę motinos kūne ir ją išlaiko (Kiiril.), gali ją apsaugoti ir išlaikyti, nors paprasti gamtos įstatymai būtų tam priešingi. Išsireikškimai: *tris dienas ir tris naktis* nereikia suprasti apie 72 valandų laikotarpį. Žydų įpročiu, nepasibaigusi ar tik prasidėjusi diena laikomos atskiromis dienomis. Jona galėjo būti įmestas į jūrą, sakysim, penktadienio pavakarėje, pasilikti ten visa šeštadienį ir būti išmestas į krantą sekmadieniui prasidėjus; tai ir buvo jau trys dienos ir trys naktys. Plg. Est. 4,16; 5,1. — (3) *Ir sakė.* Jonas maldoje išreikšti jo širdies jausmai: baimė dėl pavojaus ir vietos, kurioje dabar pasilieka, taip pat troški-

mas išsigelbėti sujungtas su išsigelbėjimo viltimi. Maldoje yra panašumų į psalmių žodžius. Plg. Ps. 119,1; 1 Kar. 15,4. — *Išklause mane.* Kad Jona tebėra dar gyvas žuvies pilve, tai yra laidas, kad Dievas išklause jo maldą. — (4) *Visos tavo...* Plg. Ps. 41,8. — (6) *Jūra apdengė.* Anot ebr. t.: švendrės apsiųnyiojo aplink mano galvą. — (7) *Iki kalnų pašaknų:* iki vietai, kurioje jūros gėlmėse yra aukštų kalnų šaknys. Plg. Ps. 23,2. — *Iškelsi mano gyvybę...* Plg. Ps. 16,10. — (8) *Į tavo šventąją...* Plg. Dan. 6,10; Ps. 62,3. — (9) *Sergi niekingas tuštybes:* laikosi stabų. — *Palieka tą, kurs...* Dieva, kurs yra visokio gerumo ir pasigailėjimo šaltinis. Plg. Ps. 143,2. — (10) *Aukosiu tau...* Panašių įžadų darė Ezekijas. 4 Kar. 20,5; Iz. 38,20. Ebr. t. malda baigiama žodžiais: pagalba ateina iš Viešpaties. — (11) *Ji išspjovė...* Tai buvo antras Viešpaties Jonai padarytas stebuklas. Išspjautas buvo Jona, be abejo, į Palestinos krantą.

do, dicens: ² Surge, et vade in Niniven civitatem magnam: et praedica in ea praedicationem, quam ego loquor ad te. ³ Et surrexit Ionas, et abiit in Niniven iuxta verbum Domini: et Ninive erat civitas magna itinere trium dierum. ⁴ Et coepit Ionas introire in civitatem: itinere diei unius: et clamavit, et dixit: Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.

⁵ Et crediderunt viri Ninivitae in Deum: et praedicaverunt ieiunium, et vestiti sunt saccis a maiore usque ad minorem. ⁶ Et pervenit verbum ad regem Ninive: et surrexit de solio suo, et abiecit vestimentum suum a se, et indutus est sacco, et sedit in cinere. ⁷ Et clamavit, et dixit in Ninive ex ore regis et principum eius, dicens: Homines, et iumenta, et boves, et pecora non gustent quidquam: nec pascantur, et aquam non bibant. ⁸ Et operian-

Jonai ir pasakysa: ² Kelkis ir eik į didelį Ninivės miestą ir skelbk jame žinią, kurią aš tau teikiu. ³ Jona atsikėlė ir išėjo į Ninivę, kaip Viešpats buvo sakęs. Ninivė gi buvo didelis miestas per tris dienas apeinamas. ⁴ Jona pradėjo eiti į miesto vidų atlikdamas vienos dienos kelionę: jis šaukė ir sakė: dar keturios dešimtys dienų, ir Ninivė bus sugriauta.

⁵ Tuomet Ninivės žmonės įtikėjo Dievui, paskelbė pasninką ir apsivilkė ašutinėmis nuo didelio iki mažam. ⁶ Žinia pasiekė Ninivės karalių; jis atsikėlė iš savo sosto, numetė nuo savęs savo drabužius, apsivilkė ašutine ir atsisėdo į pelenus. ⁷ Jis liepė šaukti ir paskelbti karaliaus ir kunigaikščių vardu tokį įsakymą: Žmonės ir gyvuliai, jaučiai ir avys tegul nieko neragauja; tenebūna ganomi ir tenegeria vandens. ⁸ Žmonės ir gyvuliai tebūna apsupti ašutinėmis

3,1—10. Jona Dievo įsakymu paskelbia Ninivėje jos žuvimą; niniviečiai daro atgailą; Dievas jų pasigaili.

(3,3) *Buvo didelis miestas.* Anot ebr. t.: buvo miestas didelis Viešpačiui. Dievas miesto išgelbėjimą laikė svarbiausiu dalyku, nes jame buvo be galo didelė jo sutvėrtų žmonių daugybė (Teod.). — *Per tris dienas apeinamas.* Diodoras Sikulas rašo, kad aplink visą Ninivę buvo 480 varsnų kelio. Bet čia tikriausiai nurodoma ne kiek laiko reikėjo sugaišti, kad žmogus galėtų apeiti aplink visą Ninivę, bet kiek dienų reikėjo Jonai, kad jis suskubtu nuėiti į visas miesto dalis ir visur paskelbtų Dievo grąsytus. Vienu bendru Ninivės vardu vadinosi iš tikrųjų keturi miestai: Ninivė, Rechaboth-ir, Chalė ir Rezen. Asirijos karaliai gyveno tai pačioje Ninivėje, tai Chalėje. Gal ir Jonos laikais karaliaus būstinė buvo Chalėje, t. y. pietinėje didžiulio miesto dalyje. Jona

atvykdamas iš pietų turėjo ją visų pirma pasiekti, ir žinia apie jo pranašystę turėjo pasiekti karalių jau pirmą pranašo atvykimo dieną. —

(4) *Dar keturios...* Be abejo, tai turėjo būti tik trumpai išreikštas ilgesnių Jonos pamokslų turinys. —

(5) *Įtikėjo Dievui.* Niniviečiai, kaip ir kiti pagony, turėjo savo dievų: bet jie laikė galingais ir kitų tautų dievus; gal jie buvo girdėję apie ypatingą galią, kurią nekartą yra parodęs Viešpats padėdamas savo tautai. Jų sąžinė jiems sakė, kad jie buvo užsipelnę žuvimą; pranašui skelbiant, Dievas suteikė niniviečių protui šviesos, ragino juos tikėti ir daryti atgailą. Viršujiniai atgailos pasireiškimai čia įvardijami tokie pat, kokie buvo pas žydus, bet taip pat ir kituose rytų kraštuose. — (7) *Gyvuliai, jaučiai.* Kaip išskilmėse puošiami ir gyvuliai (arkliai, mulai), gedulingose gi eisenose ir jie gauna gedulo žymiu, taip turi dabar jie da-

tur saccis homines, et iumenta, et clament ad Dominum in fortitudine, et convertatur vir a via sua mala, et ab iniquitate, quae est in manibus eorum. ⁹ Quis scit si convertatur, et ignoscat Deus: et revertatur a furore irae suae, et non peribimus? ¹⁰ Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: et misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit.

ir tegul galingai šaukiasi Viešpaties; tegul kiekvienas grėžiasi nuo savo pikto kelio ir nuo neteisybės, kuri yra jų rankose. ⁹ Rasi Dievas apsigrėš ir dovanos, rasi grėšis nuo savo rūstybės užsidegimo ir mes nežūsime? ¹⁰ Tuomet Dievas matė jų darbus, kad jie nusigrėžė nuo savo pikto kelio, ir Dievas pasigailėjo ir nepadarė to pikto, kurį sakėsi jiems darysiąs.

2. Jonos nepasitenkinimas.

Caput IV. ¹ Et afflictus est Ionas afflictione magna, et iratus est: ² et oravit ad Dominum, et dixit: Obsecro Domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc praeoccupavi ut fugerem in Tharsis: scio enim quia tu Deus clemens, et misericors es, patiens, et multae miserationis, et ignoscens super malitia. ³ Et nunc Domine tolle quaeso animam meam a me: quia melior est mihi mors quam vita. ⁴ Et dixit Dominus: Putasne bene irasceris tu?

⁵ Et egressus est Ionas de civitate, et sedit contra Orientem

4 perskyrimas. ¹ Jona buvo labai susikrimtęs ir įpykęs. ² Jis meldėsi Viešpačiui ir sakė: Meldžiamasis Viešpatie, argi ne tas yra mano žodis, kai aš dar tebebuvoau savo šalyje? todėl tai aš norėjau išvengti ir bėgau į Tarsį, nes aš žinau, kad tu Dievas maloningas ir gailestingas, kantrus ir didelio pasigailėjimo, ir dovanojās piktumą. ³ Taigi, Viešpatie, atimk iš manęs mano gyvybę, nes man geriau mirti, kaip gyvam būti. ⁴ Tuomet Viešpats jam tarė: Ar manai, kad tu teisingai pyksti?

⁵ Jona gi išėjo iš miesto ir atsisėdo į rytus nuo miesto. Jis

lyvauti Ninivės atgailoje. Plg. 2 Kar. 12,3; Iz. 30,23,24; Rom. 8,19—12. — (8) *Galingai šaukiasi*. Šis pasakymas tiesioginai liečia tik žmones. — *Nuo neteisybės*. Ebr. t.: smurto. — Tai buvo vienas didžiausių Ninivės nusikaltimų. — (9) Plg. Joël. 2,14.

4,1—11. Jona išreiškia savo nepasitenkinimą Viešpačiui dėl jo gailestingumo Ninivei ir gauna iš Viešpaties pamokinimą.

(4,1) *Buvo labai susikrimtęs...*: kad Dievas gailisi jo tautos prie-

šių, kurie jau buvo pažeminę Izraelį. — (2) *Dievas maloningas...* Plg. Ps. 85,5; Joël. 2,13. — (3) *Atimk iš manęs...* Mozė ir Elisas maldavo Viešpatį sielvarto valandą, kad atimtų iš jų gyvybę, bet jie turėjo svarbesnių priežasčių, nekaip Jona. Plg. Šk. 11,15; 3 Kar. 19,4. — (4) *Ar manai...* Dievas nori, kad pats Jona susiprastų negerai daras, kad jis pasiklaustų savo proto ir sąžinės.

(5) *Iki išvys...* Viešpačiui Jona nieko neatsakė. Jo išėjimą jis tikriausiai savaip supranta, kad reikia

civitatis: et fecit sibimet umbraculum ibi, et sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati. ⁶ Et praeparavit Dominus Deus hederam, et ascendit super caput Ioniae, ut esset umbra super caput eius, et protegeret eum: laboraverat enim: et laetatus est Ionas super hederam, laetitia magna. ⁷ Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: et percussit hederam, et exaruit. ⁸ Et cum ortus fuisset sol, praecepit Dominus vento calido, et urenti: et percussit sol super caput Ioniae, et aestuabat: et petivit animae suae ut moreretur, et dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.

⁹ Et dixit Dominus ad Ionam: Putasne bene irascaris tu super hederam? Et dixit: Bene irascor ego usque ad mortem. ¹⁰ Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, quae sub una nocte nata est, et sub una nocte periiit. ¹¹ Et ego non parcam Ninive civitati magnae, in qua sunt plusquam centum viginti milia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram et sinistram suam, et iumenta multa?

ten pasidarė sau palapinę ir sėdėjo po ja ūksmėje, iki išvys, kas atsitiks miestui. ⁶ Ten Viešpats Dievas išaugino moliūgą, ir tas pakilo viršum Jonos galvos, kad būtų ant jo galvos ūksmė ir dengtų jį, nes jis kentėjo. Tai Jona džiaugėsi labai dideliu džiaugsmu dėl moliūgo. ⁷ Kitą dieną aušrai pasirodžius, Dievas siuntė kirminą, kurs pakando moliūgą, ir tas sudžiūvo. ⁸ O kai patekėjo saulė, Viešpats davė įsakymą karštam ir svilinančiam vėjui, ir saulė kaitino Jonos galvą, taip kad jis alpo. Tuomet jis linkėjo sau mirti ir sakė: Geriau man mirti, kaip gyvam būti.

⁹ Bet Viešpats tarė Jonai: Ar manai, kad tu teisingai pyksti dėl moliūgo? Jis tarė: Aš teisingai pykstu net iki mirčiai. ¹⁰ Bet Viešpats tarė: Tau skaudu dėl moliūgo, dėl kurio tu nevargai ir nieko nedarei, kad jis augtų, kurs per vieną naktį atsirado ir per vieną naktį žuvo, ¹¹ o aš neturėčiau pasigailėti didelio Ninivės miesto, kuriame yra daugiau kaip šimtas dvidešimts tūkstančių žmonių, kurie nemoka atskirti dešinės nuo kairės, be to, daug galvijų.

palaukti, iki baismė bus siūsta. — (6) *Moliūga*: riciną (ebr. t.), kurs iš tikrųjų rytų šalyse labai greitai auga ir išaugęs siekia keturių metrų. Tačiau per vieną naktį be ypatingo Dievo sutvarkymo toks išaugti negali. — *Kad būtų ant jo... kentėjo*. Ebr. t.: kad jis turėtų ant savo galvos ūksmę, ir būtų išgelbėtas iš savo nelaimės. — (8) *Karštam...* Ebr. t.: rytų vėjui.

(10) *Tu nevargai...* Ar teisinga, kad tu liūdi dėl ricino, kurio juk tu neauginai, ir kad aš turėčiau be pasigailėjimo leisti žūti tokiai daugy-

bei žmonių, kuriuos aš sutvėriau? (Teod. Kir.). — (11) *Kuriame yra...* Tame mieste, be to, yra daugelis tokių, kurie dar nesinaudoja savo protu, todėl negalėjo nė nusidėti. Vienas žmogus juk daugiau vertas, negu tūkstančiai ricinų, ir tu galėtumei džiaugtis, jei žūtų tokia žmonių daugybė. — Jei Ninivėje buvo 120.000 mažų vaikų, tai viso gyventojų turėjo būti bent ne mažiau, kaip 600.000: kiti tačiau spėja, kad jų buvę Ninivėje arti 2 milijonų. Išgirdęs šiuos žodžius, Jona, be abejo, turėjo susigėdinti ir atiduoti tinkamą garbę gallesingajam Viešpačiui.

MIKĖJO PRANAŠYSTĖ.

ĮVADA.

1 Ebr. pranašo Mikėjo vardas **Mikah** (arba *Mikajah*, Jer. 26, 18) reiškia: Kas kaip Viešpats? Mikėjas buvo kilęs iš Morešeto miestelio, kurs tebėra ir dabar netoli nuo Eleuteropolio ir vadinasi Khirbet Mar Hanna; todėl jis buvo iš Jūdo karalystės ir ėjo pranašo pareigas daugiausia Jeruzalėje. Savo pranašysčių laiką nurodo pats: Jūdo karalių Joatano, Akazo ir Ezeikio dienose, taigi tarp 747 — 696 m. Tuo pačiu metu buvo pranašais Izaijas ir Ozėjas, bet juodu buvo pradėję eiti savo pareigas anksčiau negu Mikėjas. Jeremijas (26,18) mini Mikėjo darbus karaliaus Ezeikio laikais ir nurodo, kokių jie buvo davę vaisių. Daugiau žinių apie Mikėjo gyvenimą nėra.

2. Lyginant Mikėjo ir Izaijo pranašystes, paaiškėja, kad juodu buvo kits kito bendradarbiai. Taip pat kaip Izaijas, Mikėjas peikia žydų didžiūnų ir netikrų pranašų elgesį ir smerkia nusikaltimus, skelbia abiejų žydų karalysčių

žuvimą ir jų gyventojų nelaisvę; panašiai žada jis teokratijos atnaujinimą ir mesijinės karalystės laimę. Savo knygą Mikėjas bus tikriausiai parašęs savo gyvenimo pabaigoje Ezeikio laikais, sutraukdamas ir tinkamai sutvarkydamas per ilgus metus skelbtuosius Dievo vardu žydų tautai pamokslus.

3. Mikėjo pranašystę turinio atžvilgiu galima padalinti šiaip: Pirmoji dalis (1,1 — 2,12) tai pranašo grąšymai tautai: skelbiamas Dievo teismas Samarijai ir Jeruzalei (1,1—16); smerkiamos tautos ir jos vadų nuodėmės (2,1 — 2, 12). Antroji dalis (4,1 — 5, 14): pranašo paguodos žodžiai išrinktajai tautai, kuri bus atnaujinta (4, 1—5, 1) ir susilauks žadėtojo Valdovo (5,2—14). Trečioje dalyje (6,1—7, 20) dialoge tarp Viešpaties ir tautos rodomas kelias į išgelbėjimą. Tame dialoge Viešpats daro tautai priekaištų (6,1 — 16), tauta gi žada atgailą ir tiki-
si išgelbėjimo (7, 1 — 20).

PROPHETIA MICHAELAE. MIKĖJO PRANAŠYSTĖ.

I. Pranašo grąšymai tautai. 1. Dievo teismas Samarijai ir Jeruzalei.

Caput 1. ¹ Verbum Domini, quod factum est ad Michaeam Morasthiten, in diebus Ioathan, Achaz, et Ezechiae regum Iuda: quod vidit super Samariam, et Ierusalem.

² Audite populi omnes, et attendat terra, et plenitudo eius: et sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo. ³ Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: et descendet, et calcabit super excelsa terrae. ⁴ Et consumentur montes subtus eum: et valles scindentur sicut cera a facie ignis, et sicut aquae, quae decurrunt in praeceps. ⁵ In scelere Iacob omne istud, et in peccatis domus Israel. quod scelus Iacob? nonne Samaria? et

1 perskyrimas. ¹ Viešpaties suteiktas žodis Mikėjui Morastiečiui Jūdo karalių Joatano, Akazo ir Ezekijo dienose, kurs jam buvo apreikštas apie Samariją ir Jeruzalę.

² Išgirskite visos tautos ir tegul tėmyja žemė ir tai ko ji pilna; Viešpats Dievas tebūna liudytojas prieš jus, Viešpats iš savo šventos bažnyčios. ³ Nes štai Viešpats išeis iš savo vietos; jis nužengs ir mindžios žemės aukštybes. ⁴ Tuomet kalnai sunyks po juo ir slėniai skils, kaip vaškas prieš ugnį, ir kaip vandenys, kurie krinta nuo aukštumos. ⁵ Visa tai dėl Jokūbo nusikaltimo ir dėl Izraelio namų nuodėmių. Koks yra Jokūbo nusikaltimas?

1,1—16. Nužengs bausis teisėjas ir nubaus Jeruzalę ir Samariją (1—7); todėl pranašas aprauda tautos nelaimę ir ją pačią kviečia raudoti (8—16).

(1,1) *Jam buvo apreikštas.* Apie tuos dalykus, kuriuos pranašas skelbė, jis buvo Dievo pamokintas pranašiniame regėjime, t. y. vidujiniu jo proto apšvietimu. — *Apie Samariją ir...* Ivardijamu du svarbiausiu miestu, kurie atstovauja visą karalystę ir tautą, su kuriais surištas abiejų karalysčių likimas. Apie Samariją ir Izraelio karalystę pranašas kalbės tuojau ir gana trumpai; kone visą gi savo pranašystės knygą skirs Jeruzalei ir Jūdo karalystei.

(2) *Išgirskite...* Tais pačiais žodžiais yra atsiliepęs kitas pranašas

Mikėjas, gyvenęs žymiai anksčiau. Plg. 3 Kar. 22,28. Dievo teismo tėmyti šaukiamos visos tautos ir visa žemė. Dangus ir žemė buvo Dievo geradarysčių įrankiai ir liudytojai. Plg. 5 Moz. 32,1; Iz. 1,2. — *Liudytojas.* Dievas yra liudytojas, bet draug ir teisėjas. — *Iš savo šventos bažnyčios:* iš dangaus (vz. 3, e.). — (3) *Nes...* Plg. Iz. 26,21. Viešpats įvaizdinamas nusileidžias žemyn iš dangaus ir visų pirma pasiekias aukščiausias žemės vietas, kalnus, kurie po jo kojomis tirpsta. Plg. Iš. 19,16. — (4) *Slėniai skils:* visa, net iki žemės gilybių bus atidengta ateinančiam teisėjui. — (5) *Samariją...* Abiejų karalysčių sostinės buvo lyg koks šaltinis, iš kurio dievaikių garbiniu nuodai plūdo į visą Izraelį ir

quae excelsa Iudae? nonne Ierusalem? ⁶ et ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea: et detraham in vallem lapides eius, et fundamenta eius revelabo. ⁷ Et omnia sculptilia eius concidentur, et omnes mercedes eius comburentur igne, et omnia idola eius ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, et usque ad mercedem meretricis revertentur. ⁸ Super hoc plangam, et ululabo: vadam spoliatus, et nudus: faciam planctum velut draconum, et luctum quasi struthionum. ⁹ Quia desperata est plaga eius, quia venit usque ad ludam, tetigit portam populi mei usque ad Ierusalem.

¹⁰ In Geth nolite annunciare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulveris pulvere vos conspergite.

ar ne Samarija? Ir kokios Jūdo aukštumos? ar ne Jeruzalė? ⁶ Aš paversiu Samariją lyg akmenų krūva lauke, kai sodinamas vynuogynas, ir nustumsiu į slėnį jos akmenis, ir atidengsiu jos pamatus. ⁷ Visi jos drožiniai bus sudaužyti, ir visas jos pelnas bus sudegintas ugnyje, ir aš sunaikinsiu visus jos stabus; nes jie surinkti iš paleistuvų pelno ir vėl jie turi virsti paleistuvių pelnu. ⁸ Todėl aš raudosiu ir klyksiu, vaikščiosiu apiplėštas ir plikas; aš raudosiu kaip slibinai ir gedėsiu kaip strausai. ⁹ Nes jos žaizda neišgydoma, nes ji siekia Jūdą, palietė mano tautos vartus iki Jeruzalei.

¹⁰ Neskelbkite Gete, neverkite su ašaromis, Dulkių namuose apšibarstykite save dulkėmis. ¹¹ Ei-

Jūda. Dėl Samarijos vz. 3 Kar. 12, 28 ir 16.25.32.33. Jeruzalėje kunigai ir kunigaikščiai sayo pavyzdžiu vedė tautą ir nuodėmes. — (6) *Aš paversiu...* Iš Samarijos liks tik akmenų krūvos, kokios sukraunamos vynininkų, kai jie, norėdami pasisodinti naują vynuogyną, giliai išpureną žemę, pasitaikančius gi akmenis sukrauna į krūvas. Samarija buvo ant gražaus kalnelio. Išardžius jos namų pamatus, pamatų akmenys bus nustumti į pakalnę. — (7) *Drožiniai:* stabmeldiški paveikslai. — *Pelnas.* Samarija įvaizdinama kaip paleistuvė, kuri savo piliečiams duoda progos paleistuvauti, t. y. garbinti stabus, ir gauna iš jų pelno įvairių dovanų pavidalu. Stabų statulos buvo dažnai attraukiamos auksine skarda, padaryta iš gautų dovanų. — *Turi virsti paleistuvių pelnu.* Samarijos gautas pelnas, surinktos dovanos turi tekti kaipo paleistuvavimo pelnas kitai paleistuvei, Ninivei, miestui, kuriame stabų garbinimas buvo didžiausias; Asirijos stabų šventyklose jie turėjo būti sukrauti. — (8) *Vaikščiosiu...* Pranašas apraudo Sa-

marijos nelaime. Jis turi prieš akis ir jos nelaisvę, nes vaikščios apiplėštas ir plikas, kaip priešoe pagauti belaisviai. — *Slibinai:* šakalai. — (9) *Nes jos...* Anot ebr. t.: nes nepagydomi smūgiai, kurie ją ištinka; jie eina iki Jūdai, siekia mano tautos vartus, siekia Jeruzalę, t. y. iš sunaikintos Samarijos nelaime plečiasi į Judėją, pasiekia tautos susirinkimų vietą, vartus ir patį Jeruzalės miestą. — Samarijos žlugimas įvyko žymiai anksčiau, negu Jeruzalės (722—586 pirm. Kr.), bet pranašas mato ryšį tarp vieno ir kito: toki pat nuodėmė, toki pat bausmė; Izraeliui ją įvykins asirijiečiai, Jūdai ir Jeruzalei kaldėjiečiai (Jieron.).

(10) *Neskelbkite Gete...* Plg. 2 Kar. 1.20. Sulaikykite dejavimus, kad priešas nesidžiaugtų. Ebr. t. šitame straipsnelyje yra žaidimas žodžiais, panašiais į vietų vardus. Nors, ko ne visi vietų vardai čia išverčiami, bet išlaikyti ebr. t. paronomazijas nėra galima. Ebr. t. prasideda šiaip: *begath'al aggidu; be akko'al tibku.* — Dulkių namuose. Ebr. t.: vietos vardas *Bethle'afrah.* — (11) *Gražiosios.*

¹¹ Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa quae habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis, quae stetit sibi in se.
¹² Quia infirmata est in bonum, quae habitat in amaritudinibus: quia descendit malum a Domino in portam Ierusalem. ¹³ Tumultus quadrigae stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiae Sion, quia in te inventa sunt scelera Israel. ¹⁴ Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth: domus Mendacii in deceptionem regibus Israel. ¹⁵ Adhuc heredem adducam tibi quae habitas in Maresa: usque ad Odollam veniet gloria Israel. ¹⁶ Decalvare, et tondere super filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

kite sau, Gražiosios gyventojai, gėdos apdengti; neišeina ta, kuri gyvena prie išėjimo; raudą paveldės iš jūsų kaimynystės namai, kurie stovėjo patys sau. ¹² Nes susirgo dėl gėrybių ta, kuri gyvena kartybėse, nes nelaimė nužengė nuo Viešpaties į Jeruzalės vartus. ¹³ Vežimų užimas gąsdina Lachio gyventoją; ji buvo nuodėmės pradžia Siono dukteriai, nes tavyje atrasta Izraelio nusikaltimų. ¹⁴ Todėl Jis siųs pasiuntinius į Geto tėvainystę; Melo namai bus apgaulė Izraelio karaliams. ¹⁵ Dar aš atvesiu tėvainį tau, kuri gyveni Maresoje; Izraelio garbė ateis iki Odolamui. ¹⁶ Nusikirkp ir nusiskusk plaukus dėl savo mylimųjų vaikų; padidink savo plikę kaip aro, nes jie išvesti iš tavęs nelaisvėn.

2. Tautos ir jos vadų nuodėmės.

Caput II. ¹ Vae qui cogitatis inutile, et operamini malum in cubilibus vestris: in luce matu-

2 perskyrimas. ¹ Deja jums, kurie galvojate tuščius dalykus ir darote pikta savo guoliuose. Ank-

Vietos vardas; *šafir*. — *Prie išėjimo*. *Ca'anan*. Gyvena prie pat išėjimo, bet išvengs žuvimo. — *Kaimynystės namai*. *Beth ha'ecel*, netoli nuo Jeruzalės. Kitados tas miestas buvo stiprus savo jėgomis, dabar jam grėsia pavojus iš arti. — (12) *Susirgo*... Tiksliau: raitosi skausmuose dėl gėrybių ta, kuri gyvena Marote. — Gėrybes atims priešai. — (13) *Lachio*. Miestas Judo giminės plote, prie pat pietų ribos. Anot ebr. t.: kinkys į vežimą greituosius ir bėk. — *Siono dukteriai*: Jeruzalei. — (14) *Todėl jis*...: Dievas siųs priešų į tą Judo tėvainystės dalį, kuri yra Geto kaimynystėje. Anot ebr. t.: todėl tu (Siono dukte) duosi atleidimą dėl Morešet-Gat, t. y. neteksi tos vietos, būsi priversta atiduoti ją priešams. —

Melo namai. Ebr.: *Akzib*. Karaliai, kurie tuo miestu pasitikėjo, bus apvilti. — (15) *Atvesiu tėvainį*: atiduosiu tave valdyti priešams. — *Maresoje*. Judo giminės miesto vardas. Jis reiškia: valdymas. — *Izraelio garbė*... Izraelio didžiūnai bus priversti bėgti į Odolamą ir ten slėptis, kaip kitados Dovidas (1 Kar. 22,1; 2 Kar. 23,13). Odolamo miestas buvo taip pat Judo giminės plote. — (16) *Nusikirkp*... Plaukų nusikirkimu, barzdos skutimu buvo išreiškiamas gedulas. — *Kaip aro*. Gal čia turėta omenyje didesniųjų visai plika galva vanagų rūšis (vultur barbatus, vultur percnopterus). — *Nelaisvėn*: į Babiloniją.

2,1—3,12. Didžiūnai bus baudžiami dėl neteis्यbių (2,1—5); nusikaltusios tautos pasitikėjimas tuščias

tina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum. ² Et concupierunt agros, et violenter tulerunt, et rapuerunt domos: et calumniabantur virum, et domum eius, virum, et hereditatem eius. ³ Idcirco haec dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, et non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est. ⁴ In die illa sumetur super vos parabola, et cantabitur canticum cum suavitate, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet a me, cum revertatur, qui regiones nostras dividat? ⁵ Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in coetu Domini. ⁶ Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio. ⁷ Dicit domus Iacob: Numquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo, qui recte gradi-

sti švintant jie tai vykina, nes jų ranka prieš Dievą. ² Jie geidžia dirvų ir ima jas sau prievarta, jie atima namus; skriaudžia žmogų ir jo namus, savininką ir jo tėvainystę. ³ Todėl Viešpats sako taip: Štai aš manau apie nelaimę šitai giminei; iš jos jūs neištrauksite savo kaklų, jūs nevaikščiosite pūkūs, nes metas yra pikčiausias. ⁴ Aną dieną sudės apie jus prilyginimą ir bus gaudžiai giedama daina; bus sakoma: mes esame visai sunaikinti; mano tautos dalis teko kitiems; kaip gi ji išslysta iš mano rankų, kadangi grįžta tas, kurs padalins mūsų šalį. ⁵ Todėl nebus kas tiestų tau matuojamą virvę, kad gautumei dalį Viešpaties susirinkime.

⁶ Nekalbėkite ir nesakykite: Nebus prieš juos pranašystės; neištiks jų sugėdinimas. ⁷ Jokūbo namai sako: Argi sutrumpėjo Viešpaties dvasia, arba ar tokios jo mintys? Ar mano žodžiai negeri tam, kurs eina tiesiai? ⁸ Prie-

(2,6—11), nors galų gale ji bus atnaujinta (2,12—13). Sienos bus pažemintos dėl kunigaikščių kalčių (3, 1—4), dėl pranašų suvedžiojimo (3, 5—8); teokratija bus sugriauta (3, 9—12).

(2,1) *Galvojate tuščius dalykus.* Anot ebr. t.: galvojate apie neteisybę. Žydų didžiūnai ir naktį svarstė, kaip jie galėtų dar pralobti neteisybės keliais. Savo nedorus sumanymus jie skubinasi įvykinti nelaukdami, kaip tik pasirodo dienos šviesa. — *Nes jų ranka...* Anot ebr. t.: nes jų ranka galinga. — (3) *Manau apie nelaimę:* taip kaip jie galvoja apie neteisybes. — (4) *Prilyginima...* Prilyginate ir raudoje trys išreiškiami dalykai: galia sunaikinta, dalis pažadėtoji tautai, kaipio Dievo prietelystės ženklas, atimta; ji atiduota tautos priešams. Taip ir pats išrinkimas būti Dievo tauta tarsi panaikinamas, nes nebėra jo

laido — žadėtosios žemės. Ebr. t.: bus sakoma: štai įvyko, mes visai sunaikinti; mano tautos dalį jis pakeičia; kaip gi ji tolsta nuo manęs. Atskalūnams jis dalina mūsų dirvas. — (5) *Nebus kas tiestu.* Plg. 3 e. Žadėtosios žemės šalys buvo paskirstytos žydų giminėms burta, atskiroms gi šeimynoms buvo padalintos matuojama virvė.

(6) *Nekalbėkite ir...* Taip atsižiepia bedieviai į tikruosius pranašus: nutilkite, neskelbkite tautai liūdnu dalykų. Plg. Jer. 28,1—2; Ez. 13,10. 16. Anot ebr. t.: nepranašaukite; jie pranašauja. — (7) *Argi sutrumpėjo...* pavirto rūščia, kerštinga. Tauta klauso netikrų pranašų, ir tenkinasi tuščiais ramimais. Jai sako: Dievas geras, nebus mums nelaisvės. Argi jo gailėstingumas, kurs visiems toks didelis, tik mums sutrumpėtų ir pavirstų rūstumu? Arba ar jo mintys tokios kaip žmonių,

tur? ⁸ Et e contrario populus meus in ad versarium consurrexit: desuper tunica pallium sustulisti: et eos qui transibant simpliciter, convertisti in bellum. ⁹ Mulieres populi mei eiecisti de domo deliciarum suarum: a parvulis earum tulisti laudem meam in perpetuum. ¹⁰ Surgite, et ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam eius corrumpetur putredine pessima. ¹¹ Utinam non essem vir habens spiritum, et mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum, et in ebrietatem: et erit super quem stillatur populus iste.

¹² Congregatione congregabo Iacob totum te: in unum conducam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur a multitudine hominum. ¹³ Ascendet enim pandens iter ante eos: dividet, et transibunt portam, et ingredientur per eam: et transibit rex eorum coram eis, et Dominus in capite eorum.

šingai, mano tauta pakilo kaip priešas; nuo jupos jūs nuplėšėte apsiaustą, ir tuos, kurieėjo be klastos, jūs įtraukėte į karą. ⁹ Mano tautos moteris jūs išmetėte iš jų laimės namų; iš jų vaikučių jūs atėmėte mano gyrių amžinai. ¹⁰ Kelkitės ir eikite sau, nes nėra jums čia atilsio; dėl jos sutepimo ji bus sugadinta pikčiausiu puvimu. ¹¹ Kad gi aš nebūčiau žmogus, turįs dvasią ir velyk aš kalbėčiau melą, aš pranašaučiau tau apie vyną ir girtavimą; tokiuo džiaugiasi šita tauta.

¹² Aš rinkte surinksiu tave visą, Jokūbe; suvesiu į krūvą Izraelio liekanas: aš padėsiu jį draug kaip kaimenę avidėje, kaip bandą tvarto viduje; dėl žmonių daugybės bus linksmas klegesys. ¹³ Nes išeis tas, kurs ves kelią jų priešakyje; jie įsilauš ir praeis vartus ir įeis pro juos; ir ties jais eis jų karalius, ir Viešpats jų priešakyje.

kad jis laikytų rūstybę širdyje ir ūmai ieškotų keršto? (Jeron.). — *Ar mano žodžiai...* Tai Dievo atsakymas: Aš maloningas ir mano žodžiai maloningi, teikia žmonėms tinkamų pažadų, bet mano maloningumas eina drauge su teisingumu ir šventumu. Plg. Ps. 17,26.27. — (8) *Pakilo kaip priešas*. Išrinktoji tauta ir nešventa ir neteisinga, ji keičia maištą prieš patį Dievą, laužydama jo įstatymus. — *Nuo jupos..* Anot ebr. t.: nuo jupos jūs plėšėte apsiaustą tokių, kurieėjo sau su pasitikėjimu (ramiai) tolimi nuo karo (neturėdami jokių karingų sumanymų). — (9) *Išmetėte iš jų laimės namų*: neteisingai pašalinote moteris (našles) iš namų, kur jos ilgai gyveno ir jautėsi laimingos. — *Mano gyrių*. Ebr. t.: mano garbę, t. y. malones, kurias Dievas buvo skyręs

vaikams, kaip teokratinės tautos uariams. — (10) *Dėl jos sutepimo...* Sutepimas šventosios šalies nusikaltimų daugybe sukelia Dievo rūstybę. — (11) *Turis dvasią...*: reiktu būti ne šv. Dvasios įkvėptu, bet melagių, sakančių malonių dalykų, tuomet būtų galima itikti tautai. Plg. Jer. 28,6; 3 Kar. 22,15.

(12) *Aš rinkte...* Mikėjas nėra tik nelaimių pranašas Nubausta tauta susilauks geresnių laikų, tikros laimės. Ja rūpinsis ypatingu būdu pats Dievas. — *Kaip kaimenę avidėje*. Anot ebr. t.: kaip Bosros avis. — Bosra Idumėjoje buvo žinoma ten auginamų avių būriais. — (13) *Kurs ves kelią*. Ebr. t.: laužėjas, t. y. tas, kurs pašalina kliūtis nuo kelio, atidaro kalėjimus. Jam vadovaujant gražinamieji (belaisviai) įsilauš į vartus, įeis pro juos. — Žydų gri-

Caput III. ¹ Et dixi: Audite principes Iacob, et duces domus Israel: Numquid non vestrum est scire iudicium, ² qui odio habetis bonum, et diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum de super eis, et carnem eorum de super ossibus eorum? ³ Qui comederunt carnem populi mei, et pellem eorum desuper excoriarunt: et ossa eorum confrugerunt, et conciderunt sicut in lebetes, et quasi carnem in medio ollae. ⁴ Tunc clamabunt ad Dominum, et non exaudiet eos: et abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis.

⁵ Haec dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, et praedicant pacem: et si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum praelium. ⁶ Propterea nox vobis pro visione erit, et tenebrae vobis pro divinatione: et occumbet sol super prophetas, et obtenebrabitur super eos dies. ⁷ Et confundentur qui vident visiones, et confundentur divini: et operient omnes vultus suos, quia non est

3 perskyrimas. ¹ Aš veltariau: Klausykitės Jokūbo kuni-gaikščiai ir Izraelio namų vaikai: Argi ne jūsų dalykas žinoti kas teisinga? ² jūsų, kurie nekenčiate gero ir mėgstate pikta; kurie varu nulupate nuo jų jų odas ir jų mėsą nuo jų kaulų? ³ Jie ėda mano tautos mėsą ir nulupa nuo jų kailį; jie laužo jų kaulus ir sukaipoja kaip katilė ir kaip mėsą puode. ⁴ Tuomet jie šauksis Viešpaties, bet jis neišklausys jų ir paslėps anuo metu savo veidą nuo jų, taip kaip jie užsipelnė nelabu savo elgesiu.

⁵ Štai ką sako Viešpats prieš pranašus, kurie suvadžioja mano tautą, kurie kanda savo dantimis ir skelbia taiką; ir prieš tą, kurs neduoda jiems nieko į burną, jie skelbia šventą karą. ⁶ Todėl užuot regėjimo bus jums naktis ir užuot apreiškimo tamsybės; saulė nusi leis ant pranašų ir diena aptems ant jų. ⁷ Kurie mato regėjimus, bus sugėdinti, ir žyniai bus sugėdinti; visi apsidengs sau veidus, nes nėra jokio Dievo atsakymo. ⁸ Tačiau aš esu pilnas Vieš-

žimas iš nelaisvės, vadovaujant Zorababėliui, buvo tik silpna pradžia šito pažado atitešėjimo. Pilnai jis buvo įvyktas dieviškojo Išganytojo Jėzaus Kristaus. Plg. Žyd. 12,2; Rom. 11,25.

(3,1) *Tariau*: laimės nesusilauks iki nebus nubausti nusikaltimai, kurių labai daug. — *Žinoti, kas teisinga*: ir kaip teisingumą vykinti. — (2) *Kurie varu nulupate...*: kurie esate nuožmūs, beširdžiai tautos budičiai, ne jos piemenys. — (4) *Jie šauksis...*: bet neberas pasigailėjimo.

(5) *Kanda savo dantimis...* Jie sako saldžius žodžius, žada ramybę, iš tikrųjų gi jie įkanda, t. y. teikia nuodus ir mirtį, nes veda tautą į pra-

žūtį. — *Prieš tą, kurs...* Kas neužkemsia jiems burnos gausiomis dovanomis, tam jie skelbia Dievo vardu karą, graso dangaus bausmėmis. — (6) *Todėl...* Kadangi jūs apgaudinėjate šaukdamies Dievo vardo, jūs būsite nubausti. — *Naktis...* Naktis ir tamsybė yra nelaimės simboliai. — *Saulė nusi leis...*: jūs nesi-džiaugsite saulės šviesa. — (7) *Veidus*. Ebr. t.: ūsus (ir burną). Užsidengti ūsus ir burną yra gedulo ir susigėdinimo ženklas. — *Nes nėra...* Kai žmonės pamato, jog netikrų pranašų pažadai neįvyksta, juos pradeda niekinti; tie, kurie tyčiojasi iš tikrų pranašų, savo nelaimėje pasiges pranašystės paguodos. Plg.

responsum Dei.⁸ Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, iudicio, et virtute: ut annunciem Iacob scelus suum, et Israel peccatum suum.

⁹ Audite hoc principes domus Jacob, et iudices domus Israel: qui abominamini iudicium, et omnia recta pervertitis.¹⁰ Qui aedificatis Sion in sanguinibus, et Ierusalem in iniquitate.¹¹ Principes eius in muneribus iudicabant, et sacerdotes eius in mercede docebant, et prophetae eius in pecūnia divinabant: et super Dominum requiescebant, dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrum? non venient super nos mala.¹² Propter hoc, causa vestri, Sion quasi ager arabitur, et Ierusalem quasi acervus lapidum erit, et mons templi in excelsa silvarum.

paties dvasios jėgos, teisingumo ir stiprybės, kad skelbčiau Jokūbui jo nusikaltimą ir Izraeliui jo nuodėmę.

⁹ Išgirskite tai, Jokūbo namų kunigaikščiai ir Izraelio namų teisėjai! Jūs, kurie boditės teisingumo ir iškreipiate visą, kas teisu, ¹⁰ jūs, kurie statote Sioną kraujais ir Jeruzalę neteisybe. ¹¹ Jos kunigaikščiai teisia už dovanas ir jos kunigai mokina už užmokėsi, jų pranašai pranašauja už pinigų, tačiau pasitiki Viešpačiu, sakydami: Argi Viešpats ne mūsų tarpe? Nelaimės neateis ant mūsų. ¹² Todėl jūsų kalčia Sionas bus ariamas kaip lauką, Jeruzalė bus lyg akmenų krūva, ir bažnyčios kalnas virs mišku apaugusia aukštuma.

II. Paguodos žodžiai tautai. 1. Tauta bus atnaujinta.

Caput IV. ¹ Et erit: In novissimo dierum erit mons domus Domini praeparatus in vertice montium, et sublimis super colles: et fluent ad eum populi. ² Et properabunt gentes multae, et di-

4 perskyrimas. ¹ Bet štai paskutinėse dienose Viešpaties namų kalnas stipriai stovės kalnų viršūnėje ir bus iškilęs aukščiau kauburių, ir į jį plauks tautos. ² Daug tautų skubinsis ir

Raud. 2,9; Ps. 73,9. — (8) *Aš esu pilnas...* Ebr. t.: aš esu pilnas jėgos, Viešpaties dvasios... Čia duodamas gražus tikrojo pranašo vaizdas.

(9) *Išgirskite tai:* jog aš pilnas Dievo dvasios, kad skelbčiau Jokūbui jo nusikaltimą. — (10) *Statote Sioną kraujais...*: statote sau puikius rūmus skriausdami beturčius neteisingsiais mokesčiais, teismais, apgaudinėjimais, smurtu. Krauju šv. Rašte neretai vadinama kiekviena žymesnė neteisybė artimui, ar tai jį nužudant, ar šiaip jau jį skaudžiai varginant, slėgiant. Plg. Jer. 22,13. — (11) Plg. Ez. 22,27; Sof. 3,3. — *Pasitiki*

Viešpačiu... drįsta tikėtis, kad jie nebus Viešpaties baudžiami, nes jų tarpe yra Viešpaties bažnyčia. Plg. Jer. 7,4. — (12) *Todėl...* Nusikaltėliai bus tikrai nubausti; dėl jų nukentės Sionas su karaliaus pilimi ir rūmais, ir karaliaus valdžia pasiliaus, miestas bus sunaikintas, bažnyčia gi taip sugriauta, kad jos vieta Morijos kalnelyje apžels mišku.

4.1—5.1. Sione daug tautų ras laimę: ten Viešpats karaliaus savo tautai, kai bus ją išvadavęs iš priešų rankos.

(4.1—3) *Paskutinėse dienose...*: Mesijo laikais. Trys pirmosios eil. visai tokios pat kaip pas Iz. 2,2—4.

cent: Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Iacob: et docebit nos de viis suis, et ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Ierusalem. ³ Et iudicabit inter populos multos, et corripiet gentes fortes usque in longinquum: et concident gladios suos in vomeres, et hastas suas in ligones: non sumet gens adversus gentem gladium: et non discent ultra belligerare. ⁴ Et sedebit vir subtus vitem suam, et subtus ficum suam, et non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutum est. ⁵ Quia omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in aeternum et ultra. ⁶ In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: et eam, quam eieceram, colligam: et quam afflixeram: ⁷ et ponam claudicantem in reliquias: et eam, quae laboraverat, in gentem robustam: et regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc et usque in aeternum. ⁸ Et tu turris gregis nebulosa filiae

sakys: Ateikite, ženkite į Viešpaties kalną ir į Jokūbo Dievo namus; jis mokins mus savo kelių ir mes eisime jo takais; nes iš Siono išeis įstatymas ir Viešpaties žodis iš Jeruzalės. ³ Jis darys teisimą tarp daugelio tautų ir nubaus galingas tautas, net ir tolimiausias; jie pavers savo kalavijus į nuoragus ir savo ietis į pjautuvus; viena tauta nekels prieš kitą kalavijo ir nebesimokins daugiau kariauti. ⁴ Tuomet kiekvienas sėdės po savo vynmedžiu ir po savo figmedžiu ir nebus kas gąsdintų, nes kareivių Viešpaties burna yra tai kalbėjusi. ⁵ Nes visos tautos vaikščios kiekviena savo dievo vardu, mes gi vaikščiosime Viešpaties, mūsų Dievo, vardu, per amžius ir visuomet. ⁶ Aną dieną, sako Viešpats, aš surinksiu tą, kuri šlubavo ir suvesiu kruvoną tą, kurią buvau atstūmęs ir kurią buvau nuplakęs: ⁷ iš tos, kuri šlubavo, padarysiu liekanas, ir iš tos, kuri buvo suvargusi, stiprią tautą; Viešpats karaliaus jiems Siono kalne nuo dabar ir per amžius. ⁸ Tu gi tamsus Siono dukters bandos bok-

Izaijas tikriausiai yra jas iš Mikėjo pranašystės pasiėmęs. Čia jos labiau rišasi su kontekstu. — (4) *Kiekvienas sėdės...* Taip šv. Rašte aprašoma didžiausi šio gyvenimo laimė. Plg. 3 Kar. 4,25; Zak. 3,10; 1 Mak. 14,12. Kad ji bus suteikta, laidas yra Dievo visagalybė ir ištikimybė. — (5) *Visos tautos...* Kai kitos tautos, remdamos dievaičių pagalba, tvarko savo gyvenimą stabilios normomis ir todėl turės būtinai išnykti su savo stabais, mes, turėdami Dievo pagalbos ir tvarkydami savo gyvenimą, Dievui jį globojant, pasilikime stiprūs ir nepajudinami amžinai. — (6) *Aš surinksiu tą...* Plg. auk. 2,12. Tauta čia įvardinama kaip serganti ir išsklaidyta kai-

menė, tokioje padėtyje, kokioje ji randasi dėl nuodėmės. — (7) *Liekanos*. Tos liekanos, tie išrinktieji bus Dievo nutarimu vedami į mesijinį išgelbėjimą. — *Stiprią*. Nors išrinktųjų skaičius nedidelis, tačiau jie turi sudaryti stiprią tautą, kuri išlaikys savo garbę ir didžiausiuose pavojuose. — (8) *Tamsus...* Ebr. t.: kaimenės bokšte, Siono dukters kalva. Siono kalnelyje (kalvoje) buvo Dovidų miestas (pilis). Taigi tas kalnelis yra Dovidų viešpatavimo vietas. Pilis vadinama kaimenės bokštu, nes teokratinis karalius yra Izraelio tautos piemuo, o Izraelis yra Viešpaties kaimenė; pagaliau pats Dovidas iš bandos piemenų pakilo į karaliaus sostą. — *Karalystė*. Vieš-

Sion usque ad te veniet: et veniet potestas prima, regnum filiae Ierusalem.

⁹ Nunc quare moerore contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem? ¹⁰ Dole, et satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, et habitabis in regione, et venies usque ad Babylonem, ibi liberaberis: ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum. ¹¹ Et nunc congregatae sunt super te gentes multae, quae dicunt: Lapidetur: et aspiciat in Sion oculus noster. ¹² Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, et non intellexerunt consilium eius: quia congregavit eos quasi foenum areae. ¹³ Surge, et tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, et ungulas tuas ponam aereas: et comminues populos multos, et interficies Domino rapinas eorum, et fortitudinem eorum Domino universae terrae.

Caput V. ¹ Nunc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percussit maxillam iudicis Israel.

šte! tau ateis, ateis pirmykštė galia, Jeruzalės dukters karalystė.

⁹ Kodėl tu dabar kremties liūdesyje? argi tu neturi karaliaus, ar gal žuvo tavo patarėjas, kad suėmė tavo skausmas, kaip gimdyvė? ¹⁰ Kentėk skausmą ir daryk pastangų, Siono dukte, lyg gimdyvė; nes dabar tu išėisi iš miesto ir gyvensi lauke ir ateisi iki Babilonui; ten tu būsi išgelbėta, ten išvaduos tave Viešpats iš tavo neprietelių rankos. ¹¹ Dabar, tiesa, prieš tave susirinko daug tautų, kurios sako: Tebūna užmušta akmenimis, ir mūsų akis težiūri godžiai į Sioną! ¹² Bet jie nežino Viešpaties minčių ir nesupranta jo sumanymo, kad jis surenka juos kaip šieną klojime. ¹³ Kelkis ir kulk, Siono dukte! nes aš padarysiu tavo ragą geležinį ir tavo nagas padarysiu varines; tu sumindžiosi daug tautų ir pašvėsi Viešpačiui jų grobį ir jų galią visos žemės Viešpačiui.

5 perskyrimas. ¹ Dabar tu būsi sunaikinta, galvažudžio dukte! Jie apguls mus, lazda užgaus Izraelio teisėjo žandą.

patavimas, kaip buvo pažadėta Do-vidui (2 Kar. 7,5; 23,3), grįš Siono kalnui.

(9) *Kodėl tu...* Ebr. t.: ko tu dabar šaukte šauki? — Pranašas mato Sioną šaukiantį karčiausiuose skausmuose, nes karalystė sugriauta ir karaliaus garbė sunaikinta. — *Patarėjas*: tas pats karalius, kurs buvo tikra tautos viltis. — (10) *Kentėk skausmą...*: nes jis teisingas, nes iš jo susilauksi geriausių vaisių. — *Iš miesto*: iš Jeruzalės. — *Lauke*. Iš-tremtieji svetimoje šalyje neturės savo namų. Bet nelaisvė nebus amžina. — (11) *Tebūna užmušta...*: kaip svetimotė, svetimų dievu garbintoja, nes įstatyme buvo numaty-

ta svetimotė mirtis užmušant akmenimis. Ebr. t.: tebūna sutepta, t. y. tenustoja savo aukštos vertybės. — (12) *Jie*: tautos prieštai, kurie dabar yra Dievo skirtosios tautai bausmės vykintojai, įrankiai. — *Kaip šieną*. Ebr. t.: kaip pėdus. — (13) *Kelkis*: tu, kuri sėdi dabar gedule. — *Ragai*: jėga. — *Pašvėsi*: paimta iš jų grobį, jų turta.

(5,1) *Tu būsi...* Ebr. t.: rink savo būrius, tu būrių dukte, t. y. rink kariuomenę ir ginkis. Vulgatos: *galvažudžio dukte* prasmė gal toki: tu, kuri padarei iš mano namų galvažudžių lindyne. — *Lazda užgaus...* Nugalėtojai pikčiausiai išniekins net patį tautos karalių.

2. Tauta susilauks žadėtojo Valdovo.

² ET TU BETHLEHEM Ephrata parvulus es in milibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus eius ab initio, a diebus aeternitatis. ³ Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: et reliquiae fratrum eius convertentur ad filios Israel. ⁴ Et stabit, et pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: et convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terrae. ⁵ Et erit iste pax: cum venerit Assirius in terram nostram, et quando calcaverit in domibus nostris:

² BET TU, BETLIEJAU Efrata, esi, tiesa, mažas Jūdo tūkstančiuose, tačiau iš tavęs išeis man tas, kurs bus valdovas Izraelyje, kurio kilmė yra nuo pradžios ir nuo amžinybės dienų. ³ Todėl jis atiduos juos iki laikui, kuriam gimdyvė pagimdys, ir jo brolių liekanos gręšis prie Izraelio sūnų. ⁴ Tuomet jis stovės ir ganys Viešpaties jėga, Viešpaties savo Dievo vardo kilnumu, ir jie gręšis, nes tuomet jis bus aukštinaamas iki žemės pakraščių. ⁵ Ir jis bus ramybė. Kai asirijietis ateis į mūsų šalį ir kai mindžios mūsų namus, mes pažadinsime

5,2—14. Iš Betliejaus kils ramybės kunigaikštis, kurio tauta nugalės visus savo priešus, bet kariški ginklai ir visi prietarai bus joje panaikinti.

(2) *Bet tu, Betliejau...* Sionui ateis išgelbėjimas, ateis iš ten, iš kur kitados buvo atėjęs tautos gelbėti Dovidas. Žiūrėdamas į tą išgelbėjimą, kurs ateina iš Betliejaus, ir į jo vykintoją, pranašas pilnas nustebimo, kad, žuvus sostinei, pagalbos bus susilaukta iš vieno miestelio, atsiliepią Dievo vardu į tą miestelį. Jis vadina jį iškilmingai ne tik jo vėlesniu vardu, bet ir seniausiu, Efrata. Plg. Rut. 4,11. Ebr. t.: Tačiau tu, Betliejau, Efrata, nors mažas (per daug mažas) esi, kad būtumei tarp Jūdo tūkstančių, t. y. tarp didesnių miestų, kuriuose buvo nemažiau tūkstančio šeimynų. — Betliejus iš tikrųjų buvo visuomet nedidelis miestelis. Tik paskutiniaisiais laikais jo gyventojų skaičius yra labiau padidėjęs ir siekia jau 10.500. — *Iš tavęs:* iš tos vietelės, kuri savo mažumu gyvai primena visai nežymią kitados būklę Dovid šeimynos, gavusios vėliau garbingiausią sostą. — *Išeis.* Žodis išeiti šv. Rašte be savo paprastos prasmės, gauna dar kitokią: jis sakomas apie gimimą, pvd. pažaduose Prad. 17,6; 35; ir k. Tokia prasmė ir čia jis turi: Dovidas buvo gimęs Betliejuje, taigi ir antra-

sis Dovidas (Oz. 3,5) turi išeiti iš tos pačios vietos, t. y. jis turi tenai gimti. Tuojau bus nurodyta jo dangiškoji kilmė, todėl čia įvardijamas Betliejus, kaip jo žemiško gimimo vieta. Kaldaiškame šitos vietos vertime skaitome: iš tavęs išeis mano akivaizdoje Mesijas, kad viešpatautų Izraeliui. Rašto žinovai Erodo klausiami, kame turi gimti Kristus, jam atsako: Betliejuje, ir nurodo šitą Mikėjo vietą. Vz. Mt. 2,6. — *Man:* Dievo garbei jo sumanyams vykinti. — *Kurs bus valdovas...* Plg. 2 Kar. 5,2. Betliejus jau buvo davęs vieną valdovą tautai, karalių Dovidą, dabar jis turi duoti kitą, didesnį, tą, kuriam pažadėtas Dovid sostas, Mesija. — *Kurio kilmė...* Tas, kurs turi gimti Betliejuje, turi dar savo išėjimą, kilmę iš amžinybės. Turėdami Nauj. Testamente aiškesnį apreiškimą apie švenč. Trejybės paslaptį, žinome, kad Sūnus pirm visų amžių išeina iš Tėvo, lygiai amžinas, kaip ir Tėvas. Bet ir Mikėjo laikais buvo jau galima tuos žodžius suprasti, nes buvo žinoma, kad Mesijas bus Dievo Sūnus (Ps. 2,7) ir tikrasis Dievas (Iz. 9,6; Ps. 44,7; 109,3). — (3) *Todėl:* kadangi Mesijas turi gimti tokiame nežymiaame miestelyje, kadangi Dovidai namai nebeturės galios ir nebebus žymūs garbingumu, bus

et suscitabimus super eum septem pastores, et octo primates homines. ⁶ Et pascent terram Assur in gladio, et terram Nemrod in lanceis eius: et liberabit ab Assur cum venerit in terram nostram, et cum calcaverit in finibus nostris. ⁷ Et erunt reliquiae Iacob in medio populorum multorum quasi ros a Domino, et quasi stillae super herbam, quae non expectat virum, et non praestolatur filios hominum. ⁸ Et erunt reliquiae Iacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis silvarum, et quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum transierit, et conculcaverit, et ceperit, non est qui eruat. ⁹ Exaltabitur manus tua super hostes tuos, et omnes inimici tui interibunt.

¹⁰ Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de

prieš jį septynis piemenis ir aštuonis kunigaikščius. ⁶ Tie nuganyš Asuro šalį kalaviju ir Nemrodo šalį jo ietimis; ir jis išvaduos iš Asuro, kai tas ateis į mūsų šalį ir mindžios mūsų ribas. ⁷ Tuomet Jokūbo liekanos bus daugelio tautų tarpe lyg rasa iš Viešpaties ir kaip rasa ant žolės, kuri nelaukia žmogaus ir neišsiilgsta žmonių vaikų. ⁸ Tuomet Jokūbo liekanos bus tautose daugelio tautų tarpe, kaip liūtas tarp miškų žvėrių ir kaip jauniklis liūtas avių būriuose, kurs, kai pereina, sumindo ir sugauna, nėra, kas išgelbėtų. ⁹ Tavo ranka bus išaukštinta ant tavo neprietelių, ir visi tavo neprieteliai žus.

¹⁰ Aną dieną atsitiks, sako Viešpats, kad aš atimsiu tavo

neturte, todėl Dievas duos juos slėgti ir varginti jų priešams, iki valdovas užgims. — *Gimdyvė*: ana Iz. 7,14 paminėtoji mergaitė (Efr. Kir. Teof.). — *Liekanos*: Mesijo brolių likučiai; tie, kurie nebus žuvę baumės laikais, kurie gręšis prie Viešpaties. Evangelija turėjo būti skelbiama visų pirma žydams, ir pirmos krikščionių bendruomenės buvo sudarytos iš žydų; kadangi tačiau žydu tauta atmetė Išganytoją, tai apaštalai kreipėsi į pagonis (Abd. 13,36.). Plg. Jer. 3,18; Ez. 37,19. — (14) *Jis*: gimdyvės sūnus. — *Stovės*: budės kaip piemuo bandos viduryje, kad, kur tik reikia, padėtų. — *Savo Dievo*. Mesijas, kaipo žmogus, visa daro savo Dievo galia ir jo garbei. — *Gręšis*. Anot ebr. t.: gyvens saugiai. — *Bus aukštintas*. Izraėlio gelbėtojas turi viešpatauti visam pasauliui. — (5) *Bus ramybė*. Mesijas bus ne tik ramybės skelbėjas, platintojas, ramybės kunigaikštis, bet pati ramybė. Plg. Ef. 2,14. — *Kai asirijietis*. Mesijo karalystėje bus ta ramybė, kuri laimėjama kovomis

ir budrumu, nugalint priešus. Asuras Mikėjo laikais buvo labai galingas priešas. Jis čia (taip pat 6 e. jo sinonimas Nemrodas) įvardijamas, kaipo visų Dievo karalystės priešų atstovas. — *Septynis... aštuonis...* Septyni tobulumo skaitmuo, aštuoni dar didesnis skaitmuo. Reikalo valandą Dievas galės pažadinti prieš priešus daugybę tautos gynėjų ir vady. — (6) *Nuganyš*: ne tik apgins savuosius, bet dar atims iš priešų jų ginklus ir atgręš prieš juos pačius. — *Nemrodo*. Vž. Prad. 10,8—12. — *Jo ietimis*. Anot ebr. t.: jo vartuose. — (7) *Rasa iš Viešpaties*. Izraėlio pirmieji, kuriuos Mesijas sugrąžins prie jų Dievo, girdys sielas dievišku mokslu, lyg rasa, gaivins jas dangaus malonėmis. Vaizdas paimtas iš Palestinos salygų, kame rasa ir lietus buvo didžiausios geradarystės šaliai. — *Kuri nelaukia...* Dievas duoda, kada ir kiek jis nori. — (8) *Bus išaukštinta... žus*. Geriau, anot ebr. t.: tebūna išaukštinta... težūna.

(10). *Aną dieną atsitiks...* Į iš

medio tui, et disperdam quadrigas tuas. ¹¹ Et perdam civitates terrae tuae, et destruam omnes munitiones tuas, et auferam maleficia de manu tua, et divinationes non erunt in te. ¹² Et perire faciam sculptilia tua, et statuas tuas de medio tui: et non adorabis ultra opera manuum tuarum. ¹³ Et evellam lucos tuos de medio tui: et conteram civitates tuas. ¹⁴ Et faciam in furore et in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quae non audierunt.

arklius iš tavo tarpo ir sudaužysiu tavo kariškus vežimus. ¹¹ Aš sunaikinsiu tavo šalies miestus ir sugriausiu visas tavo tvirtoves ir atimsiu iš tavo rankos žavėjimus, ir žiniavimų nebebus tavyje. ¹² Aš išnaikinsiu iš tavo tarpo tavo drožinius ir tavo statulas, ir tu nebegarbinsi daugiau savo rankų darbų. ¹³ Aš išrausiu iš tavo tarpo tavo girias ir sugriausiu tavo miestus. ¹⁴ Narse ir užsidegime aš keršysiu visoms tautoms, kurios manęs neklausė.

III. Išsigelbėjimo kelias.

1. Viešpaties priekaištai nedėkingiems vaikams.

Caput VI. ¹ Audite quae Dominus loquitur: Surge, contende iudicio adversum montes, et audiant colles vocem tuam. ² Audiant montes iudicium Domini, et fortia fundamenta terrae: quia iudicium Domini cum populo suo, et cum Israel diiudicabitur. ³ Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi. ⁴ Quia eduxi te de Terra Aegypti, et de domo servientium

6 perskyrimas. ¹ Klausykite, ką Viešpats kalba: Kelkis, bylinėkis prieš kalnus, ir teisgirsta tavo balsą kauburiai. ² Teisgirsta Viešpaties teismą kalnai ir stiprūs žemės pamatai, nes Viešpats eina į teismą su savo tauta ir bylinės su Izraeliu. ³ Mano tauta! ką aš tau padariau, arba kuo aš tau įkyrėjau? atsakyk man! ⁴ ar kad aš išvedžiau tave iš vergijos namų, ir siunčiau ties

reikštą pageidavimą atsako Dievas, parodydamas, kad Mesijo karalystę reikia rengti visokių karo ginklų pašalinimu (10,11 e.), taip pat stabmeldystės ženklų ir prietarų panaikinimu (12 — 14 e.). Todėl veltui iauks žydai, kad Mesijo karalystę būtų sukurta ginklų žvangėjimu ir karų laimėjimais. — (11) *Miestus*. Dideli miestai pirmieji virsdavo stabmeldystės židiniais. Jie turės išnykti. — (13) *Girias*: šventas stabų garbei skirtas girias. — (14) *Narse*... Savo tautą Viešpats maloningai apvalys nuo viso, kas gali būti jai žalinga, priešus gi baus be pasigailėjimo.

6,1–16. Viešpats lyg dejuodamas kaltina savo tautą, klausiančiai nu-

rodo, kas reikia daryti, neteisingsiems graso bausmėmis.

(6,1) *Kelkis*... Tai Viešpaties įsakymas pranašui. Jis turi Dievo vardu bylinėtis su tauta, ją kaltinti. Kalnai ir kauburiai turės būti toje byloje liudytojai. — (3) *Ką aš tau padariau*: kad tu mane atstūmei. Ir priekaištus darydamas tautai, Dievas parodo jai daug meilės. — *Kuo aš tau įkyrėjau*: kuriuo vargu aš tave prislėgiau? (Jieron...). — (4) *Ar kad...*: ar aš išvarginau tave tuo, kad teikiau tau geradarysčių ir dariau tau stebuklų? — *Možė*: kurs tau rodė, kas Dievui patinka, *Aaroną*, kurs buvo tarpininkas tarp tavęs ir Dievo. *Mariją*, kuri giedojo džiaugsmingą išsivadavimo giesmę ir

liberavi te: et misi ante faciem tuam Moysen, et Aaron, et Mariam? ⁵ Popule meus memento quaeso quid cogitaverit Balach rex Moab, et quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres iustitias Domini.

⁶ Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelso? numquid offeram ei holocausta, et vitulos anniculos?

⁷ Numquid placari potest Dominus in milibus arietum, aut in multis milibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo fructum ventris mei pro peccato animae meae? ⁸ Indicabo tibi o homo quid sit bonum, et quid Dominus requirat a te: Utique facere iudicium, et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo.

⁹ Vox Domini ad civitatem clamat, et salus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, et

tavim Mozę, Aaroną ir Mariją? ⁵ Mano tauta, atsimink, meldžiamoji, ką buvo sumanęs Moabo karalius Balakas ir ką jam atsakė Beoro sūnus Balaamas, nuo Setimo iki Galgalai, kad pažintumei Viešpaties teisybes.

⁶ Ką verta atnašausiu Viešpačiui? ar priklausiu aukčiausiajam Dievui? Ar aukosiu jam deginamasias aukas ir metinius avinėlius? ⁷ Argi gali būti permaldautas Viešpats avinų tūkstančiais ar daugeliu tūkstančių riebių ožių? ar aš duosiu savo pirmgimį už mano nusikaltimą, mano kūno vaisių už mano sielos nuodėmę? ⁸ Aš pasakysiu tau, o žmogau, kas yra gera ir ko Viešpats reikalauja iš tavęs, būtent: vykinti teisybę, mėgti gailestingumą ir rūpestingai vaikščioti su savo Dievu.

⁹ Viešpaties balsas šaukia miestui ir bus išgelbėjimas tiems, kurie bijo tavo vardo. Išgirskite

mokino moteris. — (5) *Karalius Balakas*. Jis mėgino keletą kartų tautą sugadinti, sugundyti į nuodėmes, tačiau Balaamas nedrįso Izraelio prakeikti; jis jį laiminio (Sk. 31,16). — *Nuo Setimo iki...* Setime, Moabo šalyje, tauta buvo sunkiai užrūstinusi Dievą stabmeldyste, tačiau Dievas davė jai pagalbą; Galgaloje tauta, perėjusi per Jordaną, pirmą kartą sustojo Palestinoje, ir naujoji jos karta apipjaustymu buvo pašvęsta Viešpačiui (Plg. Joz. 4,19; 5,9). Taip buvo Dievo atitiesėtas pažadas patriarkams, jog jų ainiams bus atiduota Palestina.

(6) *Ką verta atnašausiu...* Ebr. t.: kuo aš pasitiksiu Viešpatį, t. y. kuo jį pagarbinsiu. Čia pranašas kalba atgailą darančios tautos vardu. — *Ar aukosiu...* Ar galėsiu atsilyginti Dievui aukomis, kad ir jo paties išskytomis. Bet kaip gi gali gyvulių kraujas, taukų kvapas ir degi-

namosios aukos būti vertos aukščiausiojo Dievo? Metiniai gyvuliai buvo laikomi visų geriausių aukoms. — (7) *Ar daugeliu tūkstančių...* Ebr. t.: dešimtimis tūkstančių (milijonais) aliejaus upelių, t. y. begaline daugybe. — Senosios Sendoros aukų neužtenka. Dievas reikalauja tikro pamaldumo ir paklusnumo: tie dalykai yra vertesni už anas aukas. Nes žmogaus krauju stengiasi žmonės atsilyginti Dievui už savo nusikaltimus, brangiausiu jų turimu dalyku, pirmgimių gyvybe: *ar aš duosiu...* — (8) *Aš pasakysiu...* Ebr. t.: jis yra tau pasakęs: — *Rūpestingai...* Ebr. t.: nuolankiai.

(9) *Miestui: Jeruzalei. — Ir bus išgelbėjimas...* Anot ebr. t. Išganinga bijoti tavo vardo. Klausykite rykštės ir kas ją pastatė. — (10) *Ugnis...* Po taip daugelio pranašo išpėjimų dar nepašalinta ta ugnis, kuri prarys pagaliau namus ir mies-

quis approbabit illud? ¹⁰ Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, et mensura minor irae plena. ¹¹ Numquid iustificabo stateram impiam, et saccelli pondera dolosa? ¹² In quibus divites eius repleti sunt iniquitate, et habitantes in ea loquebantur mendacium, et lingua eorum fraudulenta in ore eorum. ¹³ Et ego ergo coepi percutere te perditione super peccatis tuis. ¹⁴ Tu comes, et non saturaberis: et humiliatio tua in medio tui: et apprehendes, et non salvabis: et quos salvaveris, in gladium dabo. ¹⁵ Tu seminabis, et non metes: tu calcabis olivam, et non ungeris oleo: et mustum, et non bibes vinum. ¹⁶ Et custodisti praecepta Amri, et omne opus domus Achab: et ambulasti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, et habitantes in ea in sibilum et opprobrium populi mei portabitis.

giminės; bet kas tai pagirs? ¹⁰ Dar tebėra bedievio namuose ugnis, neteisybės turtai ir permažas saikas, pilnas rūstybės. ¹¹ Argi aš laikysiu teisingais bedievišką svarstyklę ir klastingus maišelio svarščius? ¹² Jais jo turtingieji pasidarė pilni neteisybės, jo gyventojai kalba melą, ir jų liežuvis yra apgaulė jų burnoje. ¹³ Tai ir aš pradedu plakti tave sunaikinimu dėl tavo nuodėmių. ¹⁴ Tu valgysi ir nebūsi sotus ir tavo pažeminimas bus tavyje; tu griebisi ir nesugausi, ir ką tu būsi išgelbėjęs, aš atiduosiu kalavijui. ¹⁵ Tu sėsi ir nepjausi, tu spausi alyvų uogas ir nepasitepsi aliejumi, — vyno sunką ir negausi vyno. ¹⁶ Tu sergėjai Amrio įsakymus ir visus Akabo namų darbus, tu vaikščiojai sulig jų norais, kad atiduočiau tave į pražuvimą, ir jo gyventojus pasityčioti, ir jūs nešite mano tautos panieką.

2. Atgailojančios tautos malda ir Viešpaties dovanojimas.

Caput VII. ¹ Vae mihi, quia factus sum sicut qui colligit in

7 perskyrimas. ¹ Deja man, nes aš pasidariau, kaip tas, kurs

tą. nepašalintą jų nelaimės priežastis. Ta ugnis yra jų neteisingumas, jo godumas, neteisingai išgyti turtai. — *Permažas saikas.* Ebr. t.: liesi efa, t. y. mažesnė, negu reikią. Tikroje efoje tilpo arti 39 litrų. Vartodami netikrą mažesnę efa ir imdami pilną kainą, turtuoliai skriausdavo beturčius. — (11) *Laikysiu teisingais:* ir paliksiu nenubaustus. — (12) *Jo:* miesto (vz. 9 e.). — (14) *Tu valgysi...* Bausmės čia įvardijamos tokios, kokiomis buvo grąsoma Kun. 26,25; Atk. 28,30; Oz. 4,10. Pirmoje vietoje minimas badas. Plg. Jer. 52,6. — *Pažeminimas.* Ebr. t. rasi: alkis. — (15) *Tu sėsi...* Plg. Atk. 28,38; Ag. 1,6. — (16)

Amrio. Tauta nutolo nuo Viešpaties ir eidama bedievių Izraelio karalių pėdomis visai pasidavė nusikaltimams. Izraelio karalius Amris nedorumu buvo perviršijęs visus pirm jo buvusius karalius (3 Kar. 16,25), jo sūnus Akabas darė labai daug pikta Viešpaties akivaizdoje (3 Kar. 16,36); Akabo ir Jezabelės duktė Atalija, ištekėjus už Jūdo karaliaus Joramo, nedorumu apkrėtė visą Jūdo karalystę (4 Kar. 8,18). — *Kad atiduočiau tave...*: nes tu turėjai žinoti, kad aš nusikaltimams turiu skirti bausmę. — *Mano tautos...*: Kadangi jūs esate mano tauta, pagonyms niekins jus su ypatingu pasigerėjimu, taip kaip aš jums esu grąšęs.

autumno racemos vindemiae: non est botrus ad comedendum, prae-coquas ficus desideravit anima mea. ² Perii sanctus de terra, et rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur. ³ Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, et iudex in reddendo est: et magnus locutus est desiderium animae suae, et conturbaverunt eam. ⁴ Qui optimus in eis est, quasi paliurus: et qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuae, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum. ⁵ Nolite credere amico: et nolite confidere in duce: ab ea, quae dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui. ⁶ Quia filius contumeliam facit patri, et filia consurgit adversus matrem suam, nurus adversus socrum suam: et inimici hominis domestici eius.

⁷ Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum: audiet me Deus meus. ⁸ Ne laeteris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam, cum sedero in tenebris, Dominus

rudenį renka vynuogavimo liekanas; nebėra nė vienos kekės valgyti; mano siela pageidauja ankstyvųjų fygų. ² Dingo šventasis iš žemės ir nebėra teisus žmonėse; visi tykoja kraujo, žmogus medžioja savo grobį, kad jį nužudytų. ³ Savo rankų pikta jie vadiną gerų; kunigaikštis reikalauja, o teisėjas teisą už atlyginimą; didžiūnas kalba, ko jo siela trokšta; taip jie daro sumišimą šalyje. ⁴ Geriausias jų tarpe kaip erškėtis, ir kurs teisus, kaip tvoros dyglis; tau numatyta diena, tavo lankymas ateina; dabar jie bus sunaikinti. ⁵ Netikėkite prieteliui ir nepasitikėkite vadu; nuo tos, kuri miega tavo glėbyje, saugok savo burnos angą. ⁶ Nes sūnus išniekino tėvą ir dukrė sukyla prieš savo motiną, marti prieš savo uošvę ir žmogaus neprieteliai yra jo namiškiai.

⁷ Bet aš žiūrėsiu į Viešpatį; lauksiu Dievo, mano gelbėtojo, mano Dievas išklausys mane. ⁸ Nesidžiauk, mano neprietele, dėl manęs, kad aš parpuoliau; aš atsikelsiu; nors aš sėdėsiu tamsybė-

7,1—20. Sionas išpažįsta savo sūnų neteisybes, žada kantriai kentėti Viešpaties rūstybės pasireiškimus ir maldausia sau išgelbėjimo.

(7,1) *Deja man...* Taip pranašas dejuoja, kad visi jo įspėjimai nueina niekais; tauta yra Viešpaties vynuogynas (Ps. 79,9; Iz. 5,1), bet, deja, jis nedavė vaisių. — *Ankstyvųjų fygų*: ankstyvosios fygos laikomos geriausiomis. — (3) *Vadina geru*: nesigėdi savo nusikaltimų. Plg. Iz. 5,20. Anot ebr. t.: arti jų rankos tam, kad darytų pikta. — *Reikalauja*: dovanų, mokesčių, be pasigailėjimo, nežiūrėdamas teisybės. Teisėjai duodasi papirkti. — (4) *Geriausias...* Jei tokie geriausieji, tai ką gi besakyti apie kitus. — *Tau nu-*

matyta... Ebr. t.: tavo žvalgų (t. y. pranašų) diena. — *Dabar jie bus sunaikinti*. Ebr. t.: tuomet ateis jums sumišimas. — (5) *Netikėkite...* Visi prietelystės ir šeimos ryšiai bus iširę, kils karas visų prieš visus. Ebr. t.: nebetikėkite prieteliui ir nepasitikėkite labiausiai patikimu. Plg. Kristaus žodžius evangelijoje Mt. 10, 21,36; 24,10; Lk. 12,53.

(7) *Bet aš...* Pranašas nenustoja vilties, jis pasitiki Viešpačiu. — *Dievo, mano...* Ebr. t.: mano išganymo Dievo. — (8) *Neprietele*. Dėl žydų tautos nelaimių džiugauja jos priešai, kurie čia vaizduojami, kaip viena pagonių tauta; ji ir vadinama neprietele. — *Kad aš parpuoliau...* Ebr. t.: nes jei aš parpuoliau,

lux mea est. ⁹ Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam iudicet, et faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam eius. ¹⁰ Et aspiciet inimica mea, et operietur confusione, quae dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. ¹¹ Dies, ut aedificentur maceriae tuae: in die illa longe fiet lex. ¹² In die illa et usque ad te veniet de Assur, et usque ad civitates munitas: et a civitatibus munitis usque ad flumen, et ad mare de mari, et ad montem de monte. ¹³ Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, et propter fructum cogitationum eorum.

¹⁴ Pasce populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tuae habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascentur Basan et Galaad iuxta dies antiquos. ¹⁵ Secundum dies egressionis tuae de Terra Aegypti ostendam ei mira-

se, tačiau Viešpats yra mano šviesa. ⁹ Aš nešiu Viešpaties rūstybę, nes nusidėjau jam, iki jis išspręs mano bylą ir padarys man teisumą. Jis išves mane į šviesą, aš matysiu jo teisybę. ¹⁰ Tai pamatys mano neprietelė ir bus sugėdini-mo apdengta, ji, kuri man sako: Kame yra Viešpats, tavo Dievas? Mano akys žiūrės į ją; greitai ji bus sumindžiota, kaip gatvių purvai. ¹¹ Ateina diena, kad būtų vėl statomos tavo sienos; aną dieną įstatymas bus atitolintas. ¹² Aną dieną ateis ir iki tavęs iš Asuro ir iki sustiprintų miestų, ir nuo sustiprintų miestų iki upei, ir nuo jūros iki jūrai, ir nuo kalno iki kalnui. ¹³ Šalis virs tyruma dėl savo gyventojų ir dėl jų minčių vaisių.

¹⁴ Ganyk savo tautą savo lazda, savo tėvainystės bandą, kurie vieni gyvena girioje Karmelio viduryje; jie ganysis Basane ir Galaade kaip senose dienose. ¹⁵ Kaip tavo išėjimo iš Aigiptai žemės dienose aš parodysiu jo

aš atsikelsiu. — *Tamsybėse.* Tamsybės yra liūdesio, gedulo vaizdas. — (9) *Aš nešiu...* darydama atgailą nuolankiai pasiduosiu man skirtoms bausmėms. — *Išspręs mano bylą:* prieš pagonis, nuo kurių žydų tautai tenka tiek daug kentėti, nors ji nebuvo padariusi jiems jokios neteisybės. — *Į šviesą:* į laimę. — (10) *Pamatys...* Plg. Ps. 35,26; 42,4,11; 79,10; 115,2; Iz. 10,5... Joel. 2,17; 4,11. — (11) *Įstatymas:* ne visas Mozės įstatymas, kurs ebr. vadina-si *thorah*, bet *choq*, praeceptum, įsakymas, nutarimas. Turima gi čia galvoje tikriausiai tie įstatymų reikalavimai, kuriais išrinktoji tauta buvo suspausta tam tikrose ribose ir negalėjo plėstis. Mesijo lakais ribos bus praplėstos; pagonys galės taip pat būti Dievo tauta. — (12) *Ateis...* Anot. ebr. t.: ateis prieš tave nuo Asuro iki Aigipto miestų, ir nuo Ai-

gipto iki upei (ir nuo krašto, kurs siekia upe) ir iki jūrai nuo jūros (nuo tų šalių, kurios tęsiasi nuo vienos jūros iki kitai) ir iki kalnui nuo kalno, — taigi iš visur. Visos tautos skubinsis į Jeruzalę, kad taptų Viešpaties valdiniais. Pirma įvardijamos šalys, kuriose žydų tremtiniai buvo išsklaidyti, Asuras ir Aigiptas, paskui šalis tarp Aigipto ir Euprato, toliau visos kitos šalys. Kalbama ne apie žydų tremtinių grįžimą, bet apie visą tautų priėmimą į naują Dievo karalystę. Plg. Iz. 19,23—25. — (13) *Šalis:* tautos priešų šalis.

(14) *Ganyk.* Taip pranašas maldauja Viešpatį tautos vardu. Ta tauta yra Viešpaties banda, skirtina nuo nešventų tautų. Iki ji Dievui iš-tikima, ji gauna iš Dievo geriausių ganyklų. — (15) *Kaip...* Dievas malda priima ir žada tautai savo

bilia. ¹⁶ Videbunt gentes, et confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surdae erunt. ¹⁷ Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terrae perturbabuntur in aedibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, et timebunt te. ¹⁸ Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, et transis peccatum reliquiarum hereditatis tuae? non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est. ¹⁹ Revertetur, et miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, et proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. ²⁰ Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham: quae iurasti patribus nostris a diebus antiquis.

stebuklų. ¹⁶ Tautos matys ir bus sugėdintos su visa savo stiprybe; jie padės ranką ant burnos, jų ausys bus kurčios. ¹⁷ Jos laižys dulkes, kaip žalčiai, kaip žemės šliužai bus išsigandusios savo trobose; jie drebės prieš Viešpatį, mūsų Dievą, ir bijos tavęs. ¹⁸ Kas yra Dievas panašus į tave, kurs atimi neteisybę ir pereini per savo tėvainystės liekanų nuodėmę? Jis nebesiūs daugiau savo narso, nes jis mėgsta gailestingumą. ¹⁹ Jis vėl pasigailės mūsų, mes žemėn mūsų neteisybes ir įmes į jūros gilumą visas mūsų nuodėmes. ²⁰ Tu duosi tiesą Jokūbui, gailestingumą Abraomui, kaip esi prisiekęs mūsų tėvams nuo senų dienų.

malonių. — (16) *Padės ranką...*: taip išreikšdamos savo nustebimą. — (17) *Laižys dulkes...*: visai nusizėmims, parpuls ant žemės. — (18) *Kurs atimi neteisybę...* Begalinis Viešpaties gerumas tautai pasireiškė visišku jos nusikaltimų dvanojimu. — *Jis nebesiūs...* Anot ebr. t.: jis nelaiko amžinai savo rūstybės. Plg. Jer. 10,6; Apd. 10,43. — (19) *Mes*

žemėn. Anot ebr. t.: sumindžios. Dar kitais žodžiais pranašas pasako, kad tautos nusikaltimus Dievas visai atims šalin, dovanos. — (20) *Duosi tiesą...* Dievas atleis nuodėmes ir atnaujins tautą, nes Dievas yra ištikimas savo pažadams, kuriuos jis bus suteikęs patriarkams ir kitiems žydų tautos tėvams. Plg. Lk. 1,54,55.70—74.

NAUMO PRANAŠYSTĖ.

[VADA.

1. Ebr. pranašo Naumo vardas reiškia tą pat, ką ir: ramintojas. Jo gimtinė buvo tikriausiai nedideliame Galilėjos miestelyje, kurs vadinosi **Elqoš**; todėl Naumas ir vadinamas Elkesiečiu. Daugiau žinių apie Naumo asmenį niekur nerandame.

Iš Naumo pranašystės aišku, kad asirijiečių Ninivė, kuriai skelbiamas žuvimas, pranašo laiku dar tebuvo labai galinga; buvo ji visai sunaikinta ir sugriauta 605 m. pirm Kr. Pranašo laiku visi gyvai atsiminė, kad asirijiečiai buvo nesenai paėmę ir sunaikinę galingus Aukštojo Aigipto Tebus (No-Amon). Iš kyliaraščių žinoma, kad Tebus buvo paėmęs Asarhad-dono sūnus Asurbanipalas nugalėjęs Urdamani, kurs buvo gavęs Aigipto sostą, mirus 664 m. Tarakai; Tebai tat buvo patekę į Asurbanipalo rankas po 664 m. Iš čia aišku, kad Naumo pranašystė turėjo būti paskelbta tarp 664 ir 605 m. pirm. Kr. Be to, anot seno žydų padavimo Naumas gyvenęs karaliaus Manaso laikais (696 — 641). Lyginant Naumo pranašystę su Izaijo ir Jeremijo pranašystėmis galima pastebėti, kad keliuose vietose Naumas

kartoja Izaijo žodžius, Jeremijas gi neretai išsireiškia panašiais žodžiais kaip ir Naumas; matomai Naumas yra vėlyvesnis už Izaiją ir anksčiau gyvenęs negu Jeremijas; Jeremijas gi yra gimęs ką tik minėtojo karaliaus Manaso laikais.

2. Naumo knygoje tėra tik viena pranašystė prieš Ninivę; jos turinys išreikštas knygos antraštėje: Našta Ninivei. Ir iš tikrųjų Naumas skelbia greitu laiku įvyksiantį galingos Ninivės žuvimą ir visos asirijiečių valstybės sunaikinimą; taip yra nutaręs Viešpats ir jo nutarimas nebepakeičiamas. Viešpats yra nutaręs atkeršyti išdidiems ir nuožmiems asirijiečiams, kurie buvo skaudžiai pažeminę jo išrinktąją tautą ir norėjo ją visai sunaikinti. Dievo tat karalystė turi išlikti, nežiūrint galingiausių jos priešų pastangų; tie gi priešai turi žūti.

Pranašo išreikštos mintys išdėstomos šia eile: 1. Ninivė žus, Izraelis išliks (1,1 — 15); 2. Ninivė bus apgulta ir sunaikinta (2,1 — 33) 3. Ninivė žuvimą yra nusi-pelniusi ir jo jokiū būdu nebe-išvengs. (3,1 — 19).

Naumo pranašystė visų labai giriama dėl jos nepaprastai gražaus stiliaus.

PROPHETIA NAHUM NAUMO PRANAŠYSTĖ.

1. Ninivė žus, Izraelis išliks.

Caput I. ¹ Onus Ninive: Liber visionis Nahum Elcesaei. ² Deus aemulator, et ulciscens Dominus: ulciscens Dominus, et habens furorem: ulciscens Dominus in hostes suos, et irascens ipse inimicis suis. ³ Dominus pater, et magnus fortitudine, et mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate, et turbine viae eius, et nebulae pulvis pedum eius. ⁴ Increpans mare, et exiccans illud: et omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, et Carmelus: et flos Libani elanguit. ⁵ Montes commoti sunt ab eo, et colles desolati sunt: et contremuit terra a facie eius, et orbis, et omnes habitantes in eo. ⁶ Ante faciem indignationis eius quis stabit? et quis resistet in ira furoris eius?

1 perskyrimas. ¹ Našta Nivei: Naumo Elkesiečio regėjimo knyga. ² Viešpats yra Dievas pavydus ir keršijąs; Viešpats yra keršintojas ir pilnas narso; Viešpats yra keršintojas savo neprieteliams ir jis rūstinasi savo priešams. ³ Viešpats yra kantrus ir didis galia, bet jis nepalieka kalto nenubausto. Viešpaties keliai audroje ir viesule, ir debesys jo kojų dulkės. ⁴ Jis sudraudžia jūrą ir išdžiovina ją; visas upes jis paverčia tyruma. Basanas ir Karmėlis padžiūsta ir Libano žiedai vysta. ⁵ Kalnai jo judinami ir kaurburiai sunaikinami, prieš jo veidą žemė dreba, pasaulis ir visi jo gyventojai. ⁶ Kas išsilaikys prieš jo užsidegimą? kas pasipriešins jo narsingai rūstybei? jo narsas išsilieja kaip ugnis ir uolos jo skal-

1,1—15. Dievas rūstinasi ir keršia priešams, maloningas gi prieteliams; jis sunaikins Ninivę, o Jūda išgelbės.

(1,1) *Našta*: skaudžios Dievo skirtos bausmės. Vz. Iz. 13,1. — *Ninivė*. Vz. Jonas 1,2; 2,3. — *Regėjimo*. Regėjime Dievas buvo parodęs pranašui Ninivės nusikaltimus, bausinę ir žuvimą.

(2) *Dievas pavydus*... Dievas su pavydu sergi savo garbę ir nepakenčia, kad jį vardo gyrius būtų atiduodamas dievaičiams. Jis su pavydu sergi ir gina savo tautą. To uolumo dalis pasireiškia kerštu, nes jis baudžia tautos priešus. Viešpats bausis bedieviams žydams, bet ištikimiems, pamaldiems jis yra vilties

uola. Plg. Iš. 20,5; 34,14; Atk. 4,24; 5,4; Jer. 24,19 ir k. — (3) *Kantrus*. Nors jo rūstybė ne tuoju pasireiškia, tačiau ji pasilieka. Jis gali parodyti daug kantrumo, nes jo galios niekas negali išvengti. — *Nepaliekus kalto*... Asirijiečiai ilgai rodė savo nuožmumą ir darė pikta; jų atgaila po Jonos pamokslų neilgai tesitėsė. Jie nepasiliks Dievo nenubausti. — *Audroje*. Plg. Iš. 19,16—18. Dievas nužengia teismo daryti apsisupęs debesimis, ir tie debesys atrodo lyg kojomis sukeltos dulkės jam žengiant. — (4) *Jis sudraudžia*... Dievas visur parodo savo visagalybę. Basanas, Karmėlis, Libanas pavyzdžiai turtingiausių ir gražiausių kraštų. — (5) *Sunaiknami*. Ebr. t.: tirp-

indignatio eius effusa est ut ignis: et petrae dissolutae sunt ab eo. ⁷ Bonus Dominus, et confortans in die tribulationis: et sciens sperantes in se. ⁸ Et in diluvio praetereunte, consummationem faciet loci eius: et inimicos eius persequentur tenebrae.

⁹ Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet: non consurget duplex tribulatio. ¹⁰ Quia sicut spinae se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium: consumentur quasi stipula ariditate plenā. ¹¹ Ex te exhibit cogitans contra Dominum malitiam: mente pertractans praevaricationem.

¹² Haec dicit Dominus: Si perfecti fuerint: et ita plures, sic quoque attendentur, et pertransibit: affligi te, et non affligam te ultra.

¹³ Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, et vincula tua dirumpam. ¹⁴ Et praecipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculptile, et conflatile, ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es. ¹⁵ Ec-

domos. ⁷ Viešpats geras ir jis sustiprina sielvarto dienoje; jis žino, kas juo pasitiki. ⁸ Tačiau praeinančių tvanu jis padarys jos vietai galą, ir tamsybės vysis jo neprietelius.

⁹ Ką čia jūs galvojate prieš Viešpatį? Jis padarys galą, sielvartas nepasikartos. ¹⁰ Nes kaip erškėčiai, kurie vieni su kitais susipina, taip pokylis tų, kurie draug girtauja: jie bus sunaikinti, kaip labai sausi pelai. ¹¹ Iš tavęs išėjo tas, kurs mano pikta prieš Viešpatį, kurs svarsto mintyje nusikaltimą.

¹² Viešpats sako taip: Kad jie ir labai stiprūs būtų ir būtų jų labai daug, tačiau ir taip jie bus nukirpti ir išnyks; aš nuplakiau tave ir daugiau tavęs nebeplaksiu. ¹³ Nes dabar aš sulaužysiu rykštę nuo tavo nugaros ir sutraukysiu tavo pančius. ¹⁴ Viešpats duos prieš tave įsakymų, nebegims daugiau tavo vardo ainių; aš išnaikinsiu iš tavo Dievo namų drožtus ir lietus stabus,

sta. — (7) *Geras*: maloningas savo prieteliams, kai jis plaka jų priešus. — *Sustiprina*. Ebr. t.: yra globa. — *Jis žino*: myli ir rūpinasi jais. — (8) *Jos vietai*: Ninivės vietai. Per ją pereis nelaimės lyg koks tvanas, kurs visa sugriaua, nuneša. — *Tamsybės*: nelaimės.

(9) *Ką čia jūs...* Labai klystų tas, kurs drįstų turėti sumanymų prieš Viešpatį, nes juk negalima kovoti prieš patį Dievą. Ebr. t. išreikšta bendresnė mintis: ką jūs manote apie Viešpatį? Tai būtų įspėjimas lygiai žydams kaip ir asirijiečiams. Apie Viešpaties nutarimus ir visagalybę reikia manyti teisingai. — *Sielvartas nepasikartos*: asirijiečiai antrą sykį nebegalės prislėgti kitų tautų. — (10) *Nes kaip...* Erškėčiai

skiriami ugniai, kuri juos susipynusius greitai sudegina; taip bus ir su asirijiečių galia. Jų išdykavimą ir puikybę pranašas palygina su girtaujančių puota. — (11) *Iš tavęs išėjo...*: iš Ninivės išėjo pasipriešinimas Viešpačiui. Karalius Senakeribas niekino Viešpatį, laikydamas jį lygiu dievičiams (vz. Iz. 36,37) ir todėl norėjo nugalėti ir apiplėšti jo tautą ir miestą. — (12) *Bus nukirpti*: kaip plaukai žirklėmis, nors jų ir labai daug būna. — *Nebeplaksiu*. Plakti dar kartą žydų tautą Viešpats asirijiečiams nebeleis, nes jie bus sunaikinti. — (13) *Rykštę*. Ebr. t.: jungą nuo tavo sprando. — (14) *Nebegims daugiau...*: asirijiečių karalystė išnyks iš karalysčių ir tautų eilės. — *Tavo Dievo*: Asuro. — *Tavo kapą*: kuria

ce super montes pedes evangelizantis, et annunciantis pacem: celebra Iuda festivitates tuas, et redde vota tua: quia non adiciet ultra ut pertranseat in te Belial: universus interiit.

prirengsiu tavo kapą, nes tu netekai garbės. ¹⁵ Štai kalnuose kijos to, kurs neša gerą žinią, skelbia ramybę: Švesk, Jūde, savo iškilmes, atitesėk savo įžadus, nes Belialis nebepereis daugiau per tave; jis visas žuvo.

2. Ninivė bus apgulta ir sunaikinta.

Caput II. ¹ Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta lumbos, roborā virtutem valde. ² Quia reddidit Dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores dissipaverunt eos, et propagines eorum corruerunt. ³ Clypeus fortium eius ignitus, viri exercitus in coccineis: igneae habenae currus in die praeparationis eius, et agitatores consopiti sunt. ⁴ In itineribus contrubati sunt: quadri-

2 perskyrimas. ¹ Kilsta tavo akivaizdoje tas, kurs tave sugriauš, kurs laikys tave apgulta; žiūrėk į kelią, sustiprink savo strėnas, labai įtempk savo jėgas. ² Nes Viešpats gražina garbingumą Jokūbui, taip pat garbingumą Izraeliui, nes naikintojai išsklaidė juos ir sunaikino jų atžalas. ³ Jo drąsuolių skydai ugningi, kariuomenės vyrai purpuroje; kaip ugnis blizga vežimo vadžios jo prirengimo dieną, vežėjai apsnūdę. ⁴ Keliuose jie sumišta, vežimai

me tu turėsi ilsėtis amžinai užmirštas. — *Nes tu...* Ebr. t.: tu buvai rastas per daug lengvas. — (15) *Kalnuose kijos...* Iš šiaurės kalnais ateina pasiuntiniai skelbti Ninivės nubaudimo ir žuvimo. Senovėje žinių nešėjai buvo statomi kalnuose. Plg. Iz. 52,7; Rom. 10,15. — *Belialis*: piktadaris, niekšas. Taip čia vadinama Asirija ir jos sostinė Ninivė. Ebr. t.: šita eil. prasideda 2 perskyr.

2,1—13. Galinga kariuomenė apguls Ninivę ir paims ją: ji bus apiplėšta ir sunaikinta.

(2,1) *Kilsta...* Anot ebr. t.: kilsta draskytojas prieš tavo veidą, t. y. tavo akyse visai atvirai, nesišlapstydamas, taip, kad tu su pasibaisėjimu būsi smarkaus priešu išiveržimo liudytojas. — *Kurs laikys...* Ebr. t. galima versti taip: sergėk pilį. Taip čia jau ir toliau Ninivė ironiškai raginama priešintis, nors tas pasipriešinimas bus visai tuščias. — *Strėnas*. Senovės žydų nuomone, strėnos buvo laikomos jėgos

centru. — (2) *Garbingumą*: kurio visa žydų tauta, priešams atiduota pavergti, buvo netekusi. Tą garbingumą sudarė pirmoje eilėje galingi Viešpaties įvairiais laikais tautai suteikti pažadai. — *Atžalos*. Tauta laikoma Viešpaties vynuogynu, todėl galima kalbėti ir apie jos atžalas.

(3) *Jo*: to, kurs turi sugriauti Ninivę (vz. 1 eil.), arba Viešpaties, nes priešų kariuomenė jo yra siunčiama prieš Ninivę; ji yra Viešpaties irankis Ninivę nubausti. Plg. Iz. 13,2. — *Ugningi*. Ebr. t.: rausvi. — *Purpuroje*. Medų, kurie pirmi puolė Ninivę, bet taip pat ir babiloniečių kariuomenė buvo apvilktą raudonais, kraują primenančios spalvos drabužiais. — *Kaip ugnis...* Kariškų vežimų vadelės buvo padengtos blizgančiais papuošalais. Taip pat ir asirijiečių kariuomenė senovėje buvo labai puoščiama visokiais blizgučiais. — *Jo prirengimo dieną*: kai vežimas prirengiamas kovai. — *Vežėjai apsnūdę*. Tai jau būtų pastaba apie Ninivės kariškų vežimų ka-

gae collisae sunt in plateis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia.

⁵ Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros eius, et praeparabitur umbraculum. ⁶ Portae fluviorum apertae sunt, et templum ad solum dirutum. ⁷ Et miles captivus abductus est: et ancillae eius minabantur gementes ut columbae, murmurantes in cordibus suis. ⁸ Et Ninive quasi piscina aquarum aquae eius: ipsi vero fugerunt: state, state, et non est qui revertatur.

⁹ Diripite argentum, diripite aurum: et non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus. ¹⁰ Dissipata est, et scissa, et dilacerata: et cor tabescens, et dissolutio geniculorum, et defectio in cunctis renibus: et facies omnium eorum sicut nigredo ollae. ¹¹ Ubi est habitaculum leonum, et

stumdosi gatvėse; jų išvaizda kaip žiburių, kaip žaibuojančių žaibų.

⁵ Jis atsimins savo drąsuolius, jie grūsis savo keliais; greitai jie pakils į jos sienas, ir bus prirengta uždanga. ⁶ Upių vartai atidarysi, ir šventykla sugriauinama iki pamatų. ⁷ Paimtas nelaisvėn: kareivis išvedamas; jos tarnaitės varomos vaitojančios kaip karveliai, dejuojančios savo širdyse. ⁸ Ninivės vandenys buvo, kaip tvenkinio vandenys, bet jie pabėgo. Sustokite, sustokite! tačiau niekas jų negrąžina.

⁹ Plėškite sidabrą, plėškite auksą; ir nėra galo visokių brangių indų turtams. ¹⁰ Ji sunaikinta, suplėšyta, sudraskyta; širdis alpsta, keliai dreba, visos strėnos nustoja jėgos, ir jų visų veidas, kaip puodo juodumas. ¹¹ Kame yra liūtų buveinė ir jauniklių liūtų ganykla, kur įeidavo liūtas,

reivius; bet ebr. t. reiktų versti kitaip, gal: ir kiparisai (kiparisiniai iečių kotai) linguoja; arba ebr. t. truputį pataisius: ir raiteliai triukšmingai juda, t. y. tie, kurie sėdi kariškuose vežimuose, daro visokių judesių. — (4) *Keliuose...* Prisiartinę prie Ninivės priešų vežimai dar toliau skubinasi, aplenkia vieni kitus, užtvenkia visą kelią.

(5) *Jis atsimins...* Pranašas dabar pradeda kalbėti apie Ninivę. Asuras, Asirijos karalius, atsimena savo drąsuolius, kurie kitados buvo laimėję tiek daug karų, ir šaukia juos miesto ginti; tačiau tie ima svyruoti iš baimės. — *Jos sienas:* Ninivės sienas. — *Uždanga:* kuri pridengia kareivius nuo priešų apšaudymo ir palengvina jų gynimos darbą. — (6) *Upių vartai...* Ninivė buvo apsupta sienomis. Tekančiam per Ninivę Tigrui ir jo kanalams turėjo būti padaryta sienose tam tikrų vartų. Anot Diodoro Sicil. pasakojimu, labai patvinęs ir iš krantų išėjęs Tigris sugriovęs nemažą Ni-

nivės sienų dalį. — *Ir šventykla:* karaliaus rūmai, kurie neretai nukentėdavo dėl potvynių. — (7) *Paimtas nelaisvėn...* Ebr. t. čia sugadintas. Ji kai kas verčia šiaip: nutarta; apiplėšiama, išgabenama. Tokio likimo buvo susilaukusi Ninivė. — *Jos tarnaitės:* Ninivės gyventojai. — *Dejuojančios...* Ebr. t.: mušdamos sau į krūtines. — (8) *Ninivės vandenys:* begalinė gyventojų daugybė. Ninivė jų buvo taip pilna, kaip tvenkinys vandens (plg. Apr. 17,1,15). Nelaimės dieną tie gyventojai skubinasi pabėgti kaip nesulaikomas nutekantis vanduo.

(9) *Plėškite...* Nugalėtojai vieni kitus ragina plėšti Ninivės turtus. — *Nėra galo...* Anot ebr. t.: nėra galo turtams; apstybė visokios rūšies brangių dalykų. — (10) *Ji sunaikinta...* Ebr. t.: tuštybė, ištuštinimas, išdykinimas. Taip aprašomas visiškasis Ninivės sunaikinimas. — *Alpsta:* Tikriau: tirpsta (kaip vaškas). — (11) *Liūtų...* Asirija savo galia tarp tautų buvo lygi liūtui. Liūtų statu-

pascua catulorum leonum, ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis, et non est qui exterreat? ¹² Leo cepit sufficienter catulis suis, et necavit leaenis suis: et implevit praeda speluncas suas, et cubile suum rapina. ¹³ Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, et succendam usque ad fumum quadrigas tuas, et leunculos tuos comedet gladius: et exterminabo de terra praedam tuam, et non audietur ultra vox nunciorum tuorum.

jauniklis liūtas, ir kur jų niekas nebaidydavo? ¹² Liūtas gana plėšė savo jaunikliams ir smaugė savo liūtienėms; jis pripildydavo savo urvus grobio ir savo guolį išplėšų. ¹³ Štai aš tau, sako karėvijų Viešpats, aš paversiu dūmais tavo kariškus vežimus, ir kalavijas suėš tavo jauniklius liūtus; aš išnaikinsiu iš žemės tavo grobį, ir daugiau nebus girdima tavo pasiuntinių balso.

3. Ninivė žuvimą yra nusipelnius ir jis nebeišvengiamas.

Caput III. ¹ Vae civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena: non recedet a te rapina. ² Vox flagelli, et vox impetus rotae, et equi frementis, et quadrigae ferventis, et equitis ascendentis: ³ et micantis gladii, et fulgurantis hastae, et multitudinis interfectae, et gravis ruinae: nec est finis cadaverum, et corruent in corporibus suis. ⁴ Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosae, et gratae, et habentis maleficia, quae vendidit gentes

3 perskyrimas. ¹ Deja kraujų miestui, kurs visas pilnas apgaulės ir smurto; plėšimas tavyje nesiliauja. ² Klausykis! rimbų pliaukšėjimas, tekinių bildėjimas, žirgų žvangimas, kariškų vežimų tarškėjimas, raiteliai artinasi, ³ kalavijai švitruoja, ietis žaibuoja; užmušta daugybė, baisus smūgis; nėra galo lavonams, jie sukniumba ant savo kūnų. ⁴ Vis tai dėl daugybės paleistuvysčių, gražios ir dailios, mokačios žavėti kekšės, kuri pardavė savo paleistuvavi-

los buvo statomos lyg kokie sargai prie rūmų durų. — (12) *Liūtas*: Asirijos karalius. — (13) *Štai aš tau*: bausis Viešpaties pagrasymas. — *Pasiuntinių*: kurie nešdavo karaliaus išakymus.

3,1—19. Ninivė dėl savo nusikaltimų bus tikrai nubausta didžiausiomis bausmėmis, taip, kaip buvo nubausti Tebai; jos žuvimas neišvengiamas.

(3,1) *Kraujų miestui*. Kaip baisiai nuožmūs buvo asirijiečiai savo karuose, paaiškėja iš jų paminklų, kuriuose visuomet nurodoma, kad daug tūkstančių žmonių buvo užmušta, kiti buvo prikalti ant kryžių, nesuskaitoma daugybė išvesta nelaisvėn,

miestai sulygtinti su žeme, vaisiniai medžiai išskirsti ir t.t. Apgaulė, melagingi pažadai, priesaikos nesilaikymas buvo paprasti jų ginklai. — Kuo Ninivė buvo nusikaltusi, tuo ji turi būti nubausta: karo žiaurumais ji nusikalto, karo baisenybės bus jai atlyginimas. — (2) *Rimbu*: kurių kirčiais ir pliaukšėjimu raginami bėgti greičiau arkliai. — Keturiais pirmais išsireiškimais aprašomi kariški vežimai. — (3) *Užmušta daugybė*... Tai priešų puolimo pasėka. Ehr. t.: Užmuštų be skaičiaus, daugybė negyvų, lavonų krūvos; ant jų lavonų suklumpama. — (4) *Paleistuvysčių*. Kita Ninivės didelė nuodėmė buvo jos palaikoma ir platina-

in fornicationibus suis, et familias in maleficiis suis: ⁵ Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, et revelabo pudenda tua in facie tua, et ostendam Gentibus nuditatem tuam, et regnis ignominiam tuam. ⁶ Et proiciam super te abominationes, et contumeliis te afficiam, et ponam te in exemplum. ⁷ Et erit: omnis, qui viderit te, resiliet a te, et dicet: Vastata est Ninive: quis commovebit super te caput? unde quaeram consolatorem tibi?

⁸ Numquid melior es Alexandria populorum, quae habitat in fluminibus? aquae in circuitu eius: cuius divitiae, mare: aquae muri eius. ⁹ Aethiopia fortitudo eius, et Aegyptus, et non est finis: Africa, et Libyes fuerunt in auxilio tuo. ¹⁰ Sed et ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem: parvuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, et super inclytos eius miserunt sortem, et omnes optimates eius confixi sunt in compedibus. ¹¹ Et tu ergo inebriaberis, et eris despecta: et tu quaeres auxilium ab inimico.

mais tautos ir savo žavėjimais šeimynas. ⁵ Štai aš tau, sako kareivijų Viešpats; aš pakelsiu tavo siūles ant tavo veido, parodysiu tautoms tavo plikumą ir karalystėms tavo gėdą. ⁶ Aš mesiu ant tavęs pasibjaurėtinus dalykus, apgėdinsiu tave ir padarysiu iš tavęs pavyzdį. ⁷ Ir atsitiks, kad kiekvienas, kurs painatys tave, atšoks nuo tavęs ir sakys: Ninivė sunaikinta! Kas palinguos dėl tavęs galva? iš kur aš ieškosiu tau ramintojo?

⁸ Ar tu geresnė už tautų Aleksandriją, kuri gyvena upėse? Vandenyms aplink ją; jos turtai jūra; jos sienos vanduo. ⁹ Aitipija ir Aigiptas jos stiprybė, ir nebuvo jai galo; Afrika ir Lybija buvo tau pagalba. ¹⁰ Bet ir ji išstremta, išvesta nelaisvėn; jos vaikai sutruškinti visų kelių kampuose, apie jos kilniuosius buvo meta burtą, ir visi jos didžiūnai surakinti pančiais. ¹¹ Taigi ir tu būsi nugirdyta ir būsi paniekinta; tu turėsi ieškoti pagalbos prieš priešą.

ma stabmeldystė (plg. Mik. 1,7); su stabų garbinimu buvo jungiama neretai begėdiškas paleistuvavimas. Savo pavyzdžiu ji traukė į tą nusikaltimą kitas, ypač savo pavergtasias tautas. — (5) *Aš tau...*: Naujas Viešpaties grasymas. Vž. auk. 2,13. — *Plikumą*: kai būsi netekus viso, kvo puošės, didžiavais. — (6) *Pasibjaurėtinus dalykus*. Ebr. t.: mėšlą, išmatas. — *Pavyzdį*: duosiu tyčiotis iš tavęs. — (7) *Pamatys tave, atšoks...*: netyčiomis pamatęs skubinsis eiti šalin, kaip nuo pūvančio lavono. — *Palinguos*: rodys liūdėsio, užjaus.

(8) *Tautų Aleksandrija...*. Anot ebr. t.: Nô-Amon, t. y. Amono buveinė, kuri sėdi ant Nilo upių. — Taip vadinosi žymiausias Aukštojo Aigipto abiejuose Nilo krantuose pastatytas miestas, labiau žinomas Te-

bų vardu. Jis buvo iš visų pusių apsuptas Nilo kanalais. Aleksandrijos pranašo Naumo laikais visai dar nebuvo. — *Turtai*. Ebr. t.: jos sustiprinimai. — *Jūra*: Gausingi Nilo vandenys. — (9) *Aitipija...*. Tebai buvo galingi ne tik savo vieta, bet taip pat savo kariuomenės, savo gynėjų daugybe. Juos rėmė Aitipija, Aigiptas, Afrika ir Lybija. Ebr. t.: Put ir Lubim. — Putu gal vadinosi Arabija, i rytus nuo Aigipto; Lubim yra Lybijos kraštas, i vakarus nuo Aigipto. — (10) *Išstremta*. Taigi čia nekalbama apie Tėbų sugriovimą. — *Kampuose*: kur keliai susiduria, aikštėse. — *Apie jos kilniuosius*: kaip apie paprastus vergus. — (11) *Nugirdyta*: baisia nelaime iš Viešpaties rūstybės taurės. — *Pagalbos*. Ebr. t.: prieglaudos. — (12) *Kekėmis*. Ebr. t.: ankstyvo-

¹² Omnes munitiones tuae sicut ficus cum grossis suis: si concussae fuerint, cadent in os comedentis. ¹³ Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adaperitione pendentur portae terrae tuae, devorabit ignis vectes tuos. ¹⁴ Aquam propter obsidionem hauri tibi, exstrue munitiones tuas: intra in lutum, et calca, subigens tene laterem. ¹⁵ Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta. ¹⁶ Plures fecisti negotiationes tuas quam stellae sint caeli: bruchus expansus est, et avolavit. ¹⁷ Custodes tui quasi locustae: et parvuli tui quasi locustae locustarum, quae considunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, et avolaverunt, et non est cognitus locus earum ubi fuerint. ¹⁸ Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, et non est qui congreget. ¹⁹ Non

¹² Visos tavo pilys, kaip fyg-medžiai su savo kekėmis; jei jos bus pakratytos, kris į valgančio burną. ¹³ Štai tavo tauta yra moterys tavyje; tavo priešams plačiai atidaryti tavo šalies vartai, ugnis prarys tavo užkaiščius. ¹⁴ Dėl apgulimo semkis sau vandens, statyk savo sustiprinimus; eik į molį, minkyk jį kojomis ir dirbkis sau plytų. ¹⁵ Tenai suės tave ugnis; tu žūsi kalaviju, jis prarys tave kaip žiogai, nors tu būsi krūvomis, kaip žiogai, gausinga, kaip skėriai. ¹⁶ Tavo prekavimų buvo daugiau, kaip yra dangaus žvaigždžių; tačiau žiogas ištiesia savo sparnus ir nuskrenda. ¹⁷ Tavo sargai, kaip skėriai, ir tavo mažutėliai, kaip skėrių skėriai, kurie sėda ant tvorų šalčio dieną; saulė užteka, ir jie nuskrenda, ir nebežinoma vieta, kur jie yra buvę. ¹⁸ Snaudžia tavo piemenys, Asuro karaliau! tavo kunigaikščiai palaidoti; tavo tauta slapstosi kalnuose ir nėra

mis uogomis. Viešpaties sutvarkymu taip bus nesunku sugriauti Ninivę, kaip pigu nukirsti pribrendusią lygos uogą.

(13) *Moterys*: Vyrų neteks savo drąsos, bus bailūs, kaip moterys. — *Vartai*: priėjimas. — *Užkaiščius*: kuriais buvo sustiprinami ir užskendžiami miesto vartai. — (14) *Semkis...* statyk... Ironiški pamokymai. — *Dirbkis sau plytų*: kuriomis galėtumei sustiprinti savo sienas. Anot ebr. t.: sustiprink plytų krosnį. — (15) *Tenai*: kur tau rodėsi esanti saugiausia vieta. Ugnį plytų krosnyje kūrenant, ateina žinia, kad miestas padegtas ir griauinamas. — *Kaip žiogai*: taip greitai ir nieko nepalikant. Juo daugiau buvo Ninivėje visokių turtų, juo didesniu įniršimu puolė ją priešai. — (16) *Prekavimų*. Ebr. t.: pirklių. — Kaip skėriai plėšia priešai Ninivės gėrybes ir skubina jas išsinešti. — (17)

Tavo sargai... Sargais ir mažutėliais Vulgatoje pavadinti Ninivės valdininkai ir raštininkai, kurių skaičius buvo taip labai didelis, kad juos buvo galima palyginti su skėriais ir net su skėrių skėriais, t. y. su didelėmis skėrių aibėmis. Jei valdininkų ir raštininkų buvo taip daug, kaip skėrių, tai kariuomenės ir gyventojų turėjo būti be palyginimo daugiau. Tačiau jie visi neįstengia miesto apginti. Jie sustirsta, kaip skėriai nuo šalčio; ir kaip skėriai, saulės spindulius pajutę, pakyla ir nuskrenda, taip visi Ninivės gynėjai ją aplėidžia ir dingsta nepalikdami pėdsakų. — (18) *Tavo piemenys*: aukšti valdininkai, kurie stovėjo arčiau karaliaus ir padėdavo jam valdyti šalį. Ju vieni nebuvo pasirengę ginti Ninivės nuo priešų, kiti žuvo kovoje. Gyventojai, pasilikę be vadų, išbegiojo. — (19) *Neuždengtas*. Tavo žuvimas visiems matomas. Anot ebr.

est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transiit malitia tua semper?

kam jos surinkti. ¹⁹ Tavo sužeidimas neuždengtas, tavo žaizda nepagydoma; visi, kurie išgirsta kalbant apie tave, ploja rankomis prieš tave, nes ko kada nors nepasiekė tavo piktumas?

t. nėra vaisto tavo sužeidimui. — *Ploja rankomis*: taip išreiškdami savo džiaugsmą. — *Ko kada nors...*: visos tautos ir visuomet gavo daug kentėti dėl Asirijos piktumo. — Šitie žodžiai sudaro be galo gražią

knygos pabaigą. — Ninivė po ilgo apgulimo buvo sugriauta gal 606 m. pirm Kr.; sugriovė ją medai ir babiloniečiai; į miestą įsiveržti padėjo jiems didelis potvynis, griauti ir naikinti padėjo ugnis.

ABAKUKO PRANAŠYSTĖ.

ĮVADA.

1. Abakukas turėjo būti gana retas vardas pas senovės žydus, nes be šios pranašystės autoriaus šv. Rašte randame taip pavadintą tik vienai vieną asmenį, kurs irgi buvęs pranašas (Dan. 14, 32...). Tas vardas ebr. kalboje reiškia: apkabinamas, arba: kurs apkabina. Tiesioginių žinių apie pranašą Abakuką neturime. Iš paskutinės jo giesmės eilutės (3, 19) galima daryti išvada, kad Abakukas gal buvo bažnyčios giesmininkas, todėl jis galėjo būti lėvitas, ar net kunigas. Pranašas Abakukas gyveno ir rašė, be abejo, pirm Babilono nelaisvės; iš jo žodžių aišku, kad babiloniečiai dar nė karto nebuvo užpuolę Palestinos, kad jų puolimą, nors ir neilgai trukus įvyksiantį, jam teko skelbti iš anksto, kaip beveik netikėtiną dalyką, kurs niekam į galvą nebuvo atėjęs. Tiksliau nustatyti laiką, kuriame Abakukas gyveno, nesant atitinkamų davinių, negalima. Toki žydų tautos padėtis, kokią piešia Abakukas, galėjo būti paskutiniais karaliaus Manaso viešpatavimo (698—643) metais. Kitas pranašas Abakukas, kuriam buvo liepta nunešti Daniėliui val-

gyti (Dan. 14, 32), turėjo gyventi žymiai vėliau, todėl jis negalėjo būti šios pranašystės autorius.

2. Kaip Naumas asirijiečiams, taip Abakukas kaldėjiečiams arba babiloniečiams, kurie po asirijiečių buvo tapę rytų valdovais, panašauja bausmes ir žuvimą. Jis pradeda savo pranašystę paskelbimu bausmių, kurių Viešpats pasinaudodamas kaldėjiečiais kaip įrankiu, siųs nusikaltusiems žydams; toliau dejuoja dėl kaldėjiečių nuožmumo ir skelbia Dievo vardu tiems nuožmiems kaldėjiečiams didžiausių nelaimių (1, 1—2, 20). Antroji Abakuko pranašystės dalis yra labai graži lirinė psalmė, kurioje pranašas paskelbęs Viešpaties nužengimą iš savo dangiškos buveinės, nusidėjėlių bausti ir teisiųjų gelbėti, aprašo jausmus, kokių gerųjų sielose sužadina Viešpaties nutarimų įvykinimas (3, 1—19).

Abakukas vadinamas tikėjimo pranašu. Matydamas tautos kančias, jis laukia, kad tikėjimas nugalės ir todėl Dievo karalystė nežus. Abakuko žodžius Nauj. Testamente kelis kartus mini šv. Poilas.

PROPHETIA HABACUC. ABAKUKO PRANAŠYSTĖ.

1. Dievo teismas nusidėjėliams.

Caput I. ¹ Onus, quod vidit Habacuc propheta.

² Usquequo Domine clamo, et non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, et non salvabis? ³ Quare ostendisti mihi iniquitatem, et laborem, videre praedam, et iniustitiam contra me? et factum est iudicium, et contradictio potentior. ⁴ Propter hoc lacerata est lex, et non pervenit usque ad finem iudicium: quia impius praevalet adversus iustum, propterea egreditur iudicium perversum.

⁵ Aspicite in gentibus, et videte: admiramini, et obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum

1 perskyrimas. ¹ Našta, kurią matė pranašas Abakukas.

² Iki kolei, Viešpatie, aš šauksiu ir tu neišklausysi?—kelsiu į tavo savo balsą, kentėdamas smurtą ir tu negelbėsi? ³ Kam tu man rodai neteisėtumą ir vargą, duodi matyti savo akimis plėšimą ir neteisybę? vaidas kilsta ir prieštaravimas įsigali. ⁴ Todėl įstatymas laužomas ir teisybė nebeįsėina aikštėn; nes bedievis nugali teisųjį, todėl teismas įsėina iškreiptas.

⁵ Pasižvalgykite tarp tautų ir matykite, stebėkitės ir baisėkitės, nes jūsų dienose įvyksta dalykas, kuriam niekas netikės, kai bus

1,1—2,20. Pranašas dejuoja dėl bedievių neteisybės, pranašauja jiems kaldėjiečių užpuolimą, išreiškia savo skausmą dėl kaldėjiečių žiaurumo ir laukia Viešpaties atsakymo (1,1—2,1); toliau Viešpaties vardu stiprina žydų tikėjimą ir skelbia nelaimės plėšikams, prispaudėjams, pasityčiojams ir stabų garbintojams (2,2—20).

(1,1) *Našta*: Dievo apreikštas reėjimas pilnas grąsų ir bausmių. — (2) *Iki kolei...* Pranašas nebegali ilgiau tylomis pakeisti tautos piktadarybių, kurios gal buvo palietusios ir jį patį; jis šaukiasi į Viešpatį. — *Kelsiu...* Anot ebr. t.: klyksiu tau: smurtas! ir tu negelbėsi. Smurtas buvo įsigalėjęs visame viešame ir privačiame gyvenime: beturčiai buvo skriaudžiami turtuolių, piktumui nebuvo galo. Pranašas ke-

lia savo balsą į dangų, kad pats Dievas gintų savo garbę. — (3) *Kam tu man...* Anot ebr. t.: kam tu man duodi matyti neteisybės ir žiūri į priespaudą? Griovimas ir smurtas mano akyse, kilo vaidas ir vis iš naujo prasideda prieštaravimas. Kadangi Dievas nesustabdo piktadarių ir ju nebaudžia, jie darosi dar piktesni ir mano, kad visai nebus nubauti. — (4) *Laužomas*. Įstatymo nebesilaikoma, todėl ir teisybė paminama po kojų. — *Negali*. Ebr. t.: apsupa, laiko savo tinkle.

(5) *Pasižvalgykite...* Tai Dievo žodžiai bedieviams: daug tautų yra aplinkui; jos visos gali būti Dievo rūstybės įrankiai: tačiau nepaprasta bausmė sutiks piktadarius. Šią eil. kartoja šv. Povilas Apd. 13, 46 laikydamos LXX vertimo, kurs savo esmine prasme nesiskiria nuo

narrabitur. ⁶ Quia ecce ego suscitatebo Chaldaeos, gentem amaram, et velocem, ambulantes super latitudinem terrae, ut possideat tabernacula non sua. ⁷ Horribilis, et terribilis est: ex semetipsa iudicium, et onus eius egredietur. ⁸ Leviores pardis equi eius, et velociores lupis vesperinis; et diffundentur equites eius: equites namque eius de longe venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum. ⁹ Omnes ad praedam venient, facies eorum ventus urens: et congregabit quasi arenam, captivitatem. ¹⁰ Et ipse de regibus triumphabit, et tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, et comportabit aggerem, et capiet eam. ¹¹ Tunc mutabitur spiritus, et pertransibit; et corrumpet: haec est fortitudo eius dei sui.

¹² Numquid non tu a principio Domine Deus meus, sancte meus, et non moriemur? Domine in iudicium posuisti eum: et fortem ut corripere, fundasti eum. ¹³ Mundi sunt oculi tui, ne

pasakojamas. ⁶ Nes štai aš pažadinsiu kaldėjiečius, rūščią ir smarkią tautą, kuri eina per tolimą žemę, kad pasisavintų ne savo padangtes. ⁷ Ji nuožmi ir baisi; jos teisė ir reikšmė eina iš jos pačios. ⁸ Jos žirgai lengvesni už lūšius ir greitesni už vilkus vakare; jos raiteliai plačiai išsisklaidę; nes jos raiteliai ateina iš toli, skrenda kaip aras, kurs skubina si prie ėdesio. ⁹ Visi jie eina prie grobio, jų veidai svilinantys vėjas, ir ji surinks belaisvius, kaip smėlį. ¹⁰ Jis didžiuosis nugalėjęs karalius, ir kunigaikščiai bus jam pajauoka; jis juoksis iš visų tvirtovių, supils pylimą ir paims jas. ¹¹ Tuomet pakitės jo dvasia, jis pereis ir sukniubs; ta yra jo stiprybė, kurią jis turi iš savo dievo.

¹² Argi tu, Viešpatie, nebuvai nuo pat pradžios mano Dievas, mano šventasis? ir mes nemirsimė. Viešpatie, tu pastatei jį teisai ir padarei jį galingą, kad sudraustumei. ¹³ Tavo akys perdaug

ebr. t. — *Ivyksta*. Ebr. t.: aš įvykinu dalyką. Tas dalykas stovi jau tarsi prieš jūsų duris. Kad kaldėjiečių įvykintas smūgis buvo visai netikėtas, paliudija Pranašas Jeremijas, Raud. 4, 12. — (6) *Kaldėjiečius*. Kaldėjiečiais pranašas vadina Babilono ir Babilonijos kovtojus. — (7) *Baisi*: net pasižiūrėti. — *Jos teisė...*: ji daro, reikalauja ir liepia daryti, ką tik ji pati nori, nežiūri jokių svetimų teisiu. — (8) *Vakare*: todėl labai išalkę. — (9) *Svilinantis vėjas*: kurs viską džiovina, naikina. — *Kaip smėlį*: kuris renkamas nespriešina. — (10) *Jis didžiuosis...* Ebr. t.: jis (kaldėjiečių vadas) tyčiosis iš karalių, kilnieji bus jam pajauoka. — (11) *Jo dvasia...*: Jis pakeis savo sumanymus, dar labiau įsidrąsins, eis greitai kita kryptimi ir susilauks žuvimo ten, kur jos mažiausiai laukė.

Anot ebr. t.: Jis tęs toliau (kaip) vėjas ir nusikals; jo paties jėga yra jo dievas (plg. Iz. 47,7,8).

(12) *Argi tu nebuvai...* Pranašas nuolankiai primena, kokie buvo nuo seniausių laikų Dievo santykiai su tauta; jis, būdamas tautai Jahvė, sandoros Dievas, negali ir toliau jos apleisti; būdamas šventasis, jis negalės pataikauti bedieviams kaldėjiečiams. Todėl pranašas, tyliai maldaudamas, išreiškia savo pasitikėjimą: *mes nemirsimė*, t. y. tauta nežus amžinai. — *Pastatei jį teisai*: davėi jam laikinai teisai mus, bet ne visiškai sunaikinti. — *Ir padarei...* Anot ebr. t.: ir tu, o uola, pastatei jį bausti. Uola čia vadinamas pats Viešpats (plg. Atk. 32,4.15.18; Ps. 31,3; Iz. 17,10 ir k.); ant tos uolos stovi Izraelis. — (13) *Bedievis ryja*. Norėdamas sužadinti Viešpaties pasigai-

videas malum, et respicere ad iniquitatem non poteris: quare respicis super iniqua agentes, et taces devorante impio iustiores se? ¹⁴ Et facies homines quasi pisces maris, et quasi reptile non habens principem. ¹⁵ Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua, et congregavit in rete suum. Super hoc laetabitur et exultabit. ¹⁶ Propterea immolabit sagenae suae, et sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars eius, et cibus eius electus. ¹⁷ Propter hoc ergo expandit sagenam suam, et semper interficere Gentes non parcat.

Caput II. ¹ Super custodiam meam stabo, et figam gradum super munitionem: et contemplanbor, ut videam quid dicatur mihi, et quid respondeam ad argumentum me.

² Et respondit mihi Dominus, et dixit: Scribe visum, et explana eum super tabulas: ut percurrat qui legerit eum. ³ Quia ad-

tyrios, kad matytumei pikta, ir tu negali žiūrėti į neteisybę; kodėl tu žiūri į piktadarius ir tyli, kai bedievis ryja teisesnį už save?

¹⁴ Tu padarei žmones kaip jūros žuvis ir kaip šliužus, kurie neturi valdovo. ¹⁵ Visa jis pakelia mėskere, traukia prie savęs savo tinklu ir surenka į savo rėtį. Tuo jis linksminasi ir džiaugiasi. ¹⁶ Todėl jis atnašauja savo tinklui ir aukoja savo rėčiui, nes jais pariebėjo jo dalis ir jo maistas buvo skanus. ¹⁷ Dėl to tai jis ištisia savo tinklą ir niekuomet nesiliauja smaugęs tautas.

2 perskyrimas. ¹ Aš stovėsiu savo sargyboje ir laikysiu pastatęs koją ant tvirtovės; aš žiūrėsiu, kad matyčiau, kas bus man sakoma ir ką aš galiu atsakyti tam, kurs mane bara.

² Tuomet Viešpats atsakė man ir tarė: Rašyk regėjimą ir išdėstyk jį ant plokščių, kad būtų galima jį greitai skaityti. ³ Nes re-

lėjimą, pranašas klausia, kaip jis gali pakęsti piktus kaldėjiečius, kad pažemintų žydus; jie, tiesa, nebuvo nekalti (vz. auk. 3.4 eil.), bet visgi buvo geresni už kaldėjiečius; žydų tarpe juk visuomet buvo ir teisingųjų; reiktų bent į juos atsižvelgti. —

(14) *Kaip jūros žuvis...* Jei Dievas leistų visai sunaikinti žydus ir paliktų nenubaustus kaldėjiečius, tai žydų tauta būtų panaši į jūros žuvis ir šliužus, neturinčius valdovo, t. y. globojo, kuriuos gali gaudyti ir naikinti kiekvienas, kas tik nori; (15) kaldėjiečiai sugautų savo tinklais visus žydus, juos sunaikintų ir patys džiaugtųsi, (16) ne Dievui garbę jie duotų, bet garbintų savo jėgą. —

Aukoja. Ebr. t.: degina smilkalus. — (17) *Dėl to tai...* Lengvas pasisėkimas padrašin kaldėjiečius pavergti ir smaugti taip pat kitas tautas; argi gali Dievas į visa tai ramiai žiūrėti?

(2,1) *Aš stovėsiu...* Pranašas yra įsitikinęs, kad jis gaus iš Dievo atsakymą; jis ragina pats save laukti ramiai ir susikaupus to atsakymo; jis laikysis taip, kaip žvalgas, kurs pastatytas aukštesnėje pilies vietoje budriai žiūri, kas dedasi aplinkui. — *Tam, kurs mane bara.* Ebr. t.: po mano skundos. Pranašas klausia pats savęs, kaip jis galės pasiteisinti, jei Dievas darys jam priekaištų dėl jo dejavimų. — (2) *Kad būtų galima...* Pranašas greitai gauna Viešpaties atsakymą. Jis turi jį taip aiškiai parašyti, kad skaitytojams nebūtų jokių kliūčių jį visą perskaityti. Ką pranašas turi parašyti, pasakoma 4 eil.; 3 gi eil. nurodoma priežastis, kodėl negana tas dalykas tik paprastu būdu paskelbti, kodėl reikia parašyti. — (3) *Nes regėjimas...* Anot ebr. t.: nes regėjimas stovi iki paskirtam laikui ir laukia galo, t. y. kas regėjimu vaizduoja-

huc visus procul, et apparebit in finem, et non mentietur: si moram fecerit expecta illum: quia veniens veniet, et non tardabit. ⁴ Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: iustus autem in fide sua vivet.

⁵ Et quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, et non decorabitur: qui dilatavit quasi infernus animam suam: et ipse quasi mors, et non adimpletur: et congregabit ad se omnes gentes, et coacervabit ad se omnes populos. ⁶ Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, et loquelam aenigmatum eius: et dicetur: Vae ei, qui multiplicat non sua? usquequo et aggravat contra se densum lutum? ⁷ Numquid non repente consurgent qui mordeant te: et suscitabuntur lacerantes te, et eris in rapinam eis? ⁸ Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes, qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis et iniquitatem terrae civi-

gėjimas dar toli, bet gale jis pasirodys ir neapvils. Jei jis sugaišta, lauk jo, nes jis tikrai ateis ir nepavėluos. ⁴ Štai, kas yra netikintis, to siela netiesi jame; teisusis gi bus gyvas savo tikėjimu.

⁵ Kaip vynas apsvaigina geriantį, taip bus puikiam žmogui; jis neturės garbės. Jis išplečia, kaip požemiai savo sielą ir yra nepasotinamas, kaip mirtis; jis surenka prie savęs visas gimines ir sutraukia prie savęs visas tautas. ⁶ Argi visi šitie nepradės dainuoti apie jį pašaipos dainą, ar nekalbės prieš jį patarlių ir ar nesakys: Deja tam, kurs krauna kas ne jo? Ar ilgam? Jis apkrauna save tirštais purvais. ⁷ Ar nepakils ūmai tie, kurie kąs tave, ar nepabus, kurie draskys tave, ar ir tu nebūsi jiems grobis? ⁸ Kadan gi tu apiplėšei daug tautų, plėš tave visos, kurios bus likusios iš tautų dėl išlieto žmogaus kraujo ir dėl neteisybės padarytos šaliai, miestui ir visiems jų gy-

ma, savo laiku bus įvykinta, ir pats regėjimas tarsi veržiasi prie to, kad būtų įvykintas; bus gi įvykintas Dievo paskirtu laiku. — *Jei jis sugaišta*: jei tu to įvykinimo nematai taip greitai, kaip norėtumei. — (4) *Kas yra netikintis...* Anot ebr. t.: štai pasipūtus, netiesi yra jame jo siela: teisusis gi dėl savo ištikimybės tikėjimui bus gyvas. — Taip čia išreiškiamas bendras Dievo įstatymas, kurs toliau pritaikomas kaldėjiečiams ir žydams. Laimingo gyvenimo, gyvenimo pilno gėrybių ir Dievo palaimos, gali tikėtis tik teisusis, jei jis pasilieka ištikimas savo tikėjimui, pamaldžia širdimi laikosi Dievo ir jo pažadų ir kiekvienoje nelaimėje ieško sau paguodos toje ištikimybėje tikėjimui. Taip jis ir tūkstančio pavojų lieka nepaliestas, tuo tarpu kad prapultis ir sunaikinimas ateina ant visų, kurie nutolsta nuo šios

gyvenimo taisyklės (plg. Žyd. 10. 30): ant pasipūtusių ir tu, kurie Dievo akivaizdoje nėra teisūs.

(5) *Kaip...* Pirmoji bendro 4 eil. išreikšto dėsno dalis pritaikoma kaldėjiečiams. Išdidumas prigauna, vėda į nelaime, duoda kitiems progos tyčiotis. Kaldėjiečiai gi buvo žymūs savo išdidumu; be to, jie buvo žinomi, kaippo nemaži girtuokliai. Ebr. t.: vynas yra prigavikas, ir gyropelių karžygis niekuomet negyvens ramybėje. — *Nepasotinamas...* Požemiai (šėolis, mirusiųjų buveinė) niekuomet nesako gana (Pat. 30,16), ir mirtis niekuomet nesiliauja siautis — (6) *Tirštais purvais*. Ebr. t. anot kai kurių: užstatytomis gėrvėmis (kurias reikia gražinti). — (8) *Kurios bus likusios*. Iš tų tautų, kurios kaldėjiečių buvo paverptos ir kurios dar tebėra, atsiras keršintojai. Jų buvo pavergti ir persai, kaip

tatis, et omnium habitantium in ea. ⁹ Vae qui congregat avaritiam malam domui suae, ut sit in excelso nidus eius, et liberari se putat de manu mali. ¹⁰ Cogitasti confusionem domui tuae, concidisti populos multos, et peccavit anima tua. ¹¹ Quia lapis de pariete clamabit: et lignum, quod inter iuncturas aedificiorum est, respondebit. ¹² Vae qui aedificat civitatem in sanguinibus, et praeparat urbem in iniquitate. ¹³ Numquid non haec sunt a Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: et gentes in vacuum, et deficient. ¹⁴ Quia replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquae operientes mare. ¹⁵ Vae qui potum dat amico suo mittens fel suum, et inebrians ut aspiciat nuditatem eius. ¹⁶ Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, et consopire: circumdabit te calix dexte-

ventojams. ⁹ Deja tam, kurs renka neteisingą pelną savo namams, kad jo lizdas būtų aukštybėje, ir kurs tariasi apsisaugosias nuo nelaimės galios. ¹⁰ Tu sugalvojai savo namams gėdą, sumušei daug tautų ir tavo siela nusidėjo. ¹¹ Nes akmuo iš sienos šauks ir medis, kurs yra pastatų sunėrimuose, atsakys. ¹² Deja tam, kurs stato miestą kraujais ir įkuria pilį neteisybe. ¹³ Ar ne kareivijų Viešpaties bus padaryti šie dalykai? Nes tautos vargsta dideliai ugniai, ir giminės niekui ir pailsta. ¹⁴ Nes žemė bus pilna Viešpaties garbės pažinimo, kaip bangų, kurios dengia jūrą. ¹⁵ Deja tam, kurs duoda savo prieteliui gėralo, įpildamas į jį savo tulžies, ir nugirdydamas jį, kad pamatytų jo plikumą. ¹⁶ Tu būsi pilnas sugėdinimo užuot garbės, gerk gi ir tu ir apsvaik. Viešpaties dešinės taurė apsups tave ir sugė-

paaiškėja iš Jer. 25,9,25. — *Šaliui, miestui...*: ypač gi Jūdo šaliai, Jeruzalei ir Izraeliui — (9) *Tam, kurs...*: Turimas galvoje karalius. Lizdas labai aukštoje vietoje būna labai saugus, tačiau čia jis gal yra puikybės vaizdas. — (10) *Tu sugalvojai...*: Juo aukščiau buvo kaldėjiečiai pakilę ir juo labiau pasitikėjo savo saugumu, juo daugiau bus karaliui gėdos iš jo nupuolimo, kurs bus juo gilesnis. — *Sumušei...*: Plg. Jer. 50,23, kame kaldėjiečiai vadinami visos žemės kūju. — *Tavo siela...*: Anot kai kurių: tu nusidėjai savo sielai. — (11) *Akmuo iš sienos...*: Sienų akmenys ir rasta kels savo balsą prieš prispaudėjus. Plg. Išganytojo žodžius Lk. 19,40. — (12) *Tam, kurs...*: Deja Kaldėjos karaliui, kaip visos tautos atstovui, kurs plėšdamas, žudydamas ir visus slėgdamas, renka turtus ir varu verčia pavergtuosius padėti jam jo statybose. Pastatytieji rūmai bus sunaikinti. — (13) *Argi ne...*: Anot ebr. t.: štai ar ne nuo kareivijų Viešpaties ateina toks

dalykas, kad tautos dirba ugniai ir t.t. — Tautos stato, kad parengtų ugniai medžiagos gaisro metu. — (14) *Garbės pažinimo*: Dievo numatyto kaldėjiečių žuvimu bus prirengtas tikrojo Dievo pažinimo išplatinimas, kurį kaldėjiečiai trukdė. Kai Babilonas bus nugalėtas, visiems paaiškės jo dievaičių niekingumas. Ypatinga Viešpaties garbė yra ta, kad žmonės jį pažintų, garbintų ir jam tarnautų. — *Kaip bangų...*: Taip bus apdengta žemė Viešpaties garbingumo. — (15) *Prieteliui*: artimui. Kad gėralas greičiau apsvaigintų, į jį dedama tulžies ar nuodu. Toks gėralas pavergtoms tautoms buvo kaldėjiečių žiaurumas; varginamos, niekinamos jos turėdavo sugyvuoti, dėl tokio bjauraus pasielgimo su pavergtaisiais laukia kaldėjiečius panaši bausmė. — (16) *Tu būsi...*: Tu tarei padidinsias savo garbę, tačiau tu prirengi sau gėdą. — *Apsvaik*: Anot ebr. t.: pasirodyk plikas. — *Taurė*: rūstybės taurė, bausmė. Anot ebr. t.: dabar taurė Viešpaties deši-

rae Domini, et vomitus ignominiae super gloriam tuam. ¹⁷ Quia iniquitas Libani operiet te, et vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, et iniquitate terrae, et civitatis, et omnium habitantium in ea. ¹⁸ Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud factor suus, conflatile, et imaginem falsam? quia speravit in figmento factor eius ut faceret simulachra muta. ¹⁹ Vae qui dicit ligno: Expergiscere: Surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro, et argento: et omnis spiritus non est in visceribus eius. ²⁰ Dominus autem in templo sancto suo: sileat a facie eius omnis terra.

dinimo vėmalas bus ant tavo garbės. ¹⁷ Nes Libano neteisybė apdengs tave ir naikinimas gyvulių nubaidys juos dėl žmonių kraujo ir dėl neteisybės šaliai, miestui ir visiems jų gyventojams. ¹⁸ Ką padės drožtas paveikslas, kad jį išdrožė jo dirbėjas, lietas paveikslas ir netikras atvaizdas? kad dirbėjas pasitiki savo išdirbiniu ir dirba nebylius stabus? ¹⁹ Deja tam, kurs sako medžiui: Pabusk! nebyliui akmeniui: Kelkis! Argi jis gali pamokinti? Štai jis aptrauktas auksu ir sidabru, tačiau jo viduje nėra jokio kvaipo. ²⁰ Bet Viešpats yra savo šventoje bažnyčioje, jo akivaizdoje tegul tyli visa žemė.

2. Abakuko giesmė.

Caput III. ¹ *Oratio Habacuc Prophetæ pro ignorantibus.*

3 perskyrimas. ¹ *Pranašo Abakuko malda dėl nežinojimo nuodėmių.*

nėje ateina ant tavęs ir gili gėda ant tavo garbės. Plg. Jer. 25,26. — (17) *Nes Libano...* Anot ebr. t.: nes smurto darbai Libane prislėgs tave ir skerdynės tarp gyvulių įvays tau baimės. — Kaldėjiečiai iškirto Libano kalnuose daugybę medžių savo statybai (Iz. 14,7,8) ir gal sunaikino daugybę gyvulių, kurie ten ganėsi. Libano paminėjimu primenama Palestina (Jier.). — (18) *Ką padės...* Pasikutinė ir svarbiausia priežastis, kodėl kaldėjiečiai ir jų karalystė turi žūti, yra jų stabmeldystė. Savo didybę jie laikė savo dievaičių nuopelnu ir platino jų garbinimą; todėl tikrojo Dievo garbė reikalauja, kad dievaičiai žūtų. — Eil. pradedama ironišku klausimu; kadangi dirbėjas turi tiek vargo su paveikslu padirbimu, tai jis turi laukti iš jo naudos; koki ji yra? — *Netikras atvaizdas.* Ebr. t.: melo mokytojas. — Dievas yra tiesa, dievaitis melas. — *Pasi-*

tiki... Kaip gali tas, kurs dirba nebyli, negyva stabą, pasavinti jam didesnę galia, negu sau pačiam? — (19) *Jis aptrauktas...* visas jo dieviškumas yra tas, kad jis auksu ar sidabru aptrauktas medis. Plg. Iz. 44,9—20; Bar. 6,7... — (20) *Viešpats...* Kilni būdu pranašas skelbia tikrojo Dievo didenybę. — *Tegul tyli...* Tylėjimas yra pasidavimo ir tarnavimo ženklas.

3,1—19. Savo giesmėje Abakukas, pilnas baimės ir vilties, aprašo teisėjo atėjimą, nori žinoti atėjimo priežastį ir skelbia, kad Viešpats ateisias savo tautos gelbėti. Dievo teismo jis laukia su baime ir viltimi.

(3,1) *Pranašo...* Antraštė kaip kai kuriose psalmėse; toje antraštėje pasakoma, kas yra giesmės autorius, koks jos turinys ir nurodoma ypatinga jos rūšis. — *Malda.* Ebr. *theillah*, malda plačia to žo-

² Domine audiui auditionem tuam,
et timui.

Domine opus tuum in medio an-
norum vivifica illud:

In medio annorum notum facies:
cum iratus fueris, misericordiae
recordaberis.

³ Deus ab Austro veniet,
et sanctus de monte Pharan:
operuit caelos gloria eius:
et laudis eius plena est terra.

⁴ Splendor eius ut lux erit:
cornua in manibus eius:
Ibi abscondita est fortitudo eius:

⁵ ante faciem eius ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes
eius.

⁶ Stetit, et mensus est terram.
Aspexit, et dissolvit Gentes:

² Viešpatie, aš išgirdau tavo žo-
dį ir nusigandau.

Viešpatie, padaryk savo darbą
gyvą metų viduryje,
metų viduryje padaryk jį žinomą;
kai tu rūšini, atsimink savo
gailestingumą.

³ Dievas ateis iš pietų,
ir Šventasis nuo Parano kalno.
Jo garbė apdengia dangų,
ir jo gyriaus yra pilna žemė.

⁴ Jo blizgėjimas, kaip šviesa,
spinduliai yra jo rankose;
ten paslėpta jo stiprybė.

⁵ Ties jo veidu eina maras,
ir sunaikinimas eina ties jo ko-
jomis.

⁶ Jis sustoja ir matuoja žemę;
jis pažvelgia ir išsklaido tautas;

džio prasme. (Plg. Ps. 16,1; 85,1 ir k.) — *Dėl nežinojimo nuodėmių.* Pranašas malda, kad Dievas įvykintų, ką yra žadėjęs ir kad dėl žydu nuodėmių neatidėtų įvykinimo. Ebr. *'al-šigionoth* gal nurodomas giesmės ritmas. Plg. Ps. 7,1.

(2) *Tavo žodį:* ką tu davei man išgirsti apie bausmę žydams, kurią įvykinsi per kaldėjiečius, kad paskui nubastumėi ir juos pačius (Jieron. Teod.). — *Padaryk...*: įvykink savo nutarimą. — *Metų viduryje.* Pranašui labiausiai rūpi jo tautos išgelbėjimas. Jis norėtų matyti laukimo laiką (vz. auk. 2,3) sutrumpintą, kad bausmė ilgai nesitęstų. — *Gailestingumą:* nebausk rūstybėje, sušvelnink bausmę gailestingumu, suteikdamas malonės ir bedieviams, kad jie į tavę gręžtųsi. — LXX vertime šitos eil. tekstas toks: Viešpatie, aš išgirdau žinias ir esu nusigandęs; Viešpatie, aš apmaščiau tavo veikalus ir esu labai nustebintas; tarp dviejų gyvūnų tu būsi pažintas; kai metas ateis, tu būsi parodytas; kai mano siela bus sumišus rūstybėje, tu atsiminsi gailestingumą. Toks teksto vertimas yra priimtas Bažnyčios liturginėse pamaldose (fer. VI in Parasceve, tractus post I prophetiam). Minimimi tekste gyvūnai yra sandomos skrynios kerubai (Metod. Kir.). Kad

jie reikštų du gyvulių prie Kūdikielio Jėzaus prakarto, šv. tėvai apie tai nieko nėra pasakę. — (3) *Dievas ateis...* Gražiausias Dievo pasirodymo aprašymas primena Dievo apsi-reiškimą Sinajaus kalne. Plg. Atk. 32,2 ir k. — *Iš pietų:* iš Sinajaus kalno šalies, kame buvo sudaryta teokratinė sandora. Ebr. t.: iš Temano. — *Temanu* vadinasi pietinė Idumėjos dalis. — *Šventasis:* kurs dėl savo begalinio šventumo nenu-traukia savo padarytosios sandomos, kurs savo priešus sunaikins ir savo galingumą vėl parodys savo šventoje tautoje. — *Parano kalno.* Taip vadinasi šalis tarp Idumėjos ir pietų Palestinos; ta šalis buvo didelių Dievo veikalu liudytoja. Plg. Sk. 10,11; 13,1; 14,10. — Ebr. t.: šitos eil. gale dedamas žodis *Selah*, randamas tik psalmėse. Vz. Ps. 3,3 ir k. — (4) *Spinduliai...* Anot ebr. t.: blizgėjimas kaip saulės šviesa eina iš jo rankos. — Gal čia yra aliuzija į tai, kaip Dievas yra parodęs savo garbingumą Mozei. Vz. Iš. 33, 23. — *Ten:* tame blizgėjime, toje šviesoje, jis pats yra pasislėpęs. — (5) *Sunaikinimas...* Anot ebr. t.: jo pėdomis seka sivilnantis karštis, t. y. jo palydovai yra maras ir ugnis. Plg. Atk. 4,24; 9,3. — (6) *Jis sustoja ir...* Kaip tik jis pasirodo ir

et contriti sunt montes saeculi.
Incurvati sunt colles mundi,
ab itineribus aeternitatis eius.

⁷ Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopiae,
turbabuntur pelles terrae Madian.

⁸ Numquid in fluminibus iratus es Domine?

aut in fluminibus furor tuus?
vel in mari indignatio tua?
Qui ascendes super equos tuos:
et quadrigae tuae salvatio.

⁹ Suscitans suscitabis arcum tuum:

iuramenta tribubus quae locutus es:
Fluuios scindes terrae:

¹⁰ viderunt te, et doauerunt montes:
gurgues aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam:
altitudo manus suas levavit.

¹¹ Sol, et luna steterunt in habitaculo suo,

in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastae tuae.

¹² In fremitu conculcabis terram:
in furore obstupefacies Gentes.

amžini kalnai sutrupinami,
pasilenkia pasaulio kauburiai
po jo amžinybės žingsniais.

⁷ Aš matau Aitijopios padangtes nelaimėje,

Madiano šalies padangtės siūbuoja.

⁸ Argi tu, Viešpatie, užsirūstinai upėms?

arba ar tavo narsas prieš upes?
arba ar prieš jūrą tavo užsidegimas?

Tu sėdi ant savo žirgų,
ir tavo vežimai išgelbėjimas.

⁹ Tu stipriai įtempi savo kilpinį,
kaip esi prisiekęs giminėms;
upėms tu skeli žemę.

¹⁰ Tave išvysta ir dreba kalnai,
vandenų tvanas nuteka;
gelmė atsiliepia savo balsu,
giluma pakelia savo rankas

¹¹ Saulė ir mėnulis sustoja savo būstinėje,

pasitraukia, kai tavo vilyčios šviečia, tavo žaibuojančios ietys blizga.

¹² Rūstybėje tu mindai žemę,
narse tu labai išgąsdini tautas.

pažvelgia į teisią pasaulį, visa kas pajunta jo visagalybę. — *Amžini:* amžiais stovėję. — *Po jo amžinybės...*: Kaip ir kur jis visais amžiais ėjo ir veikė. — (7) *Aš matau...*: Baimė apima Aitijopiją ir madianitus; net jų padangtės jaučia Dievo prisiartinimą. Kas 6 eil. buvo pasakyta apie tautas bendrai, čia paaiškinama pavyzdžiu: aitiopai eidavo dažnai kartu su aigiptiečiais, madianitai buvo Dievo tautos priešai. — (8) *Argi tu...*: Teisėją pajunta visų pirma upės ir jūra. Taip čia daroma aliuzija į Viešpaties stebuklus Raudonojoje jūroje, Jordano ir Nilo vandenyse. Panašių vaizdų yra Ps. 105,9; 113,3. — *Tu sėdi...*: kai tu atsišėdi į savo kariškus vežimus ir pasiimi savo kilpinį, tu, nugalėdamas savo priešus, išgelbėsi savo tautą. Kariški Dievo vežimai yra debesys

(Ps. 103,3), iš kurių atėjo ant aigiptiečių griausmas ir žaibai. — (9) *Esi prisiekęs giminėms*: kad išvaduosi savo tautą (Prad. 22,16; Ps. 76,17). Po šitų žodžių ebr. t. vėl yra *Selah*. — *Skeli žemę*: kad iš jos ištrykštų upės, kad jos sukiltų prieš bedievių (Prad. 7,11; Ps. 76,17). — (10) *Gelmė*: jūrų vanduo. — *Savo rankas*: didžiausias bangas. — (11) *Sustoja savo būstinėje...*: Apie saulę ir mėnulį čia kalbama taip, lyg kad jie turėtų tam tikras patalpas, į kurias pasislepia, kai pradeda žaibuoti. Vilyčiomis ir ietimis vadinami žaibai, nuo kurių slepiasi dangaus žiburiai, net saulė ir mėnulis. — (12) *Rūstybėje...*: Anot ebr. t.: užsidegime tu eini per žemę, rūstybėje tu sutriuškini tautas. — Tiesioginis Viešpaties pasirodymo tikslas yra nubausti pagonis, bet jis pasireiškia taip pat žy-

¹³ Egressus es in salutem populi tui:

in salutem cum Christo tuo:
Percussisti caput de domo impii:
denudasti fundamentum eius usque ad collum.

¹⁴ Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius,
venientibus ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum sicut eius, qui devorat pauperem in abscondito.

¹⁵ Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.

¹⁶ Audiui, et conturbatus est venter meus:

a voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in ossibus meis,

et subter me scateat.

Ut requiescam in die tribulationis:
ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

¹⁷ Ficus enim non florebit:
et non erit germen in vineis.

¹³ Tu išeini savo tautos gelbėti,

gelbėti draug su savo Pateptuoju.
Tu numuši šelmenį nuo bedievio namų,
atidengi juos nuo pamatų iki kaklui.

¹⁴ Tu prakeiki jo skėptrą, galvą jo kovotojų,
kurie kaip viesulas ateina išsklaidyti manęs.

Jų džiaugsmas, kaip to, kurs slapčia ryja beturtį.

¹⁵ Tu padarei savo žirgams kelią jūroje,
daugelio vandenų dumblyuose.

¹⁶ Aš išgirdau ir mano viduriai sudrebėjo;
mano lūpos sudrebėjo dėl to balso.

Tegul puvėsis įeina į mano kaulus,
ir tegul kibžda manyje;
kad išsėčiau sielvarto dieną
ir žengčiau aukštyną pas mūsų prisirengusią tautą.

¹⁷ Nes fygmedis nežydės
ir nebus augmenų vynuogynuose

dū tautos išvadavimu. — (13) *Draug su savo pateptuoju.* Ebr. t.: galima versti taip: kad gelbėtumei savo pateptąjį: — teokratinį karalių, arba visą išrinktąją tautą. — *Numuši šelmenį...* Kaldėjiečiai yra tarsi dideli rūmai, kurių šelmui yra karalius, sienos ir pamatai — tauta. Jie bus visai sugriauti nuo šelmens iki pamatų: turės žūti karalius ir jo tauta. — Ebr. t. šios eil. gale vėl yra *Selah*. — (14) *Jo skėptrą, galvą:* tą, kurs ką tik buvo pavadintas šelmeniu. Ebr. t. reiktų versti kitaip: perdūrei jo rykštėmis (ietimis) galvą jo kunigaikščių. Sakinio prasmė gali būti toki: Dievas atima iš bedievio kunigaikščio jo paties ginklus ir jais jį perduria; kaldėjiečiai žus jų pačių ginklais. — *Manęs.* Pranašas čia kalba visos savo tautos vardu. — *Jų džiaugsmas...* piktas džiaugsmas dėl laukiamų laimėjimų. — (15) *Tu pa-*

darei... Aliūzija į perėjimą per Raudonąją jūrą ir per Jordaną. Ten reikėjo nugalėti dvi kliūtis: vandens daugybę, ir kai vanduo pasitraukė, dugno dumblus. Abidvi kliūtį pašalino Dievas. — (16) *Aš išgirdau...* Regėjimas pripildė pranašą didžiausios baimės. — *Dėl to balso:* dėl paskelbtosios žydų tautai bausmės (vz. auk. 2 eil.; 1,5...). — *Tegul puvėsis...* Anot ebr. t.: puvėsis įeina į mano kaulus ir aš drebu po savim (kur stoviu, nes aš turį tyliai laukti sielvarto dienos, iki ateis prieš tautą tas, kurs ją užpuls. — Pranašą gąsdina ypač tą aplinkybė, kad jis, nors ir labai norėtų užstoti Izraelį, turi nieko nedarydamas laukti ateinančios nelaimės. Vulgatos tekste, anot kai kurių, pranašas prašo Dievą mirties, kad nereikėtų matyti tautos nelaisvės. — (17) *Nes fygmedis...* Pranašas liūdi, kad Palestinos kraštas

Mentietur opus olivae:
et arva non afferent cibum.
Abscindetur de ovili pecus:
et non erit armentum in praese-
pibus.

¹⁸ Ego autem in Domnio gau-
debo:

et exultabo in Deo Iesu meo.

¹⁹ Deus Dominus fortitudo mea:
et ponet pedes meos quasi cer-
vorum.

Et super excelsa mea deducet
me victor in psalmis canentem.

darbas prie alyvmedžių apvils.
ir laukai neduos maisto;
avys iš avidžių bus paimtos,
ir nebus galvijų prie prakartų.

¹⁸ Tačiau aš linksminsiuos Vieš-
patyje.

ir džiūgausiu Dievuje, mano Iš-
ganytojuje.

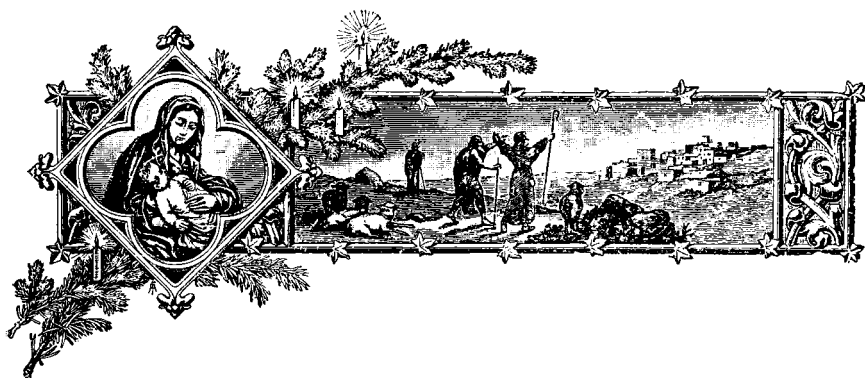
¹⁹ Dievas, Viešpats mano stiprybė,
jis padaro mano kojas kaip brie-
džių;

jis nugalėtojas, veda mane į mano
aukštumas giedoti jam psalmių.

bus kaldėjiečių ilgam laikui visai su-
naikintas: didžiausias jos turtas fyg-
medžiai, alyvmedžiai iškirsti, vynuog-
ynai ir laukai sunaikinti, gyvuliai
atimti. — (18) *Tačiau...* Kad ir pil-
nas baimės bei liūdesio pranašas ne-
nustoja vilties. Jo viltis Viešpatyje.
— *Džiūgausiu...* Ebr. t.: džiūgausiu
mano išganymo (išgelbėjimo) Dievu-
je. — (19) *Dievas...* Eil. pradžia la-
bai primena didelio Dovidio džiaugs-
mo giesmę. Ps. 17,33,34. — *Kojas*
kaip briedžių: kad galėčiau su šventu

vikrumu greitai bėgti prie Dievo,
kurs yra mano prieglauda. — *Jis*
nugalėtojas...: Dievas, Abakuko ir jo
tautos gelbėtojas, įkvėps jam džiaugs-
mingų dėkojimo giesmių. — Bet ebr.
t. čia sakoma visai kas kita: *lame-*
nacceach bineginothai, nugalėtojiui
(choro vedėjui) ant mano stygų
prietaisų. Plg. Ps. 4,1 ir k. Pra-
našas šiais žodžiais norėjo pažymė-
ti, kad jis skiria šią giesmę liturgi-
jai, ir kad ji reikia giedoti draug
skambinant muziko prietaiso stygo-
mis.

SOFONIJO PRANAŠYSTĖ.

IVADA.

Sofonijas, kurio ebr. vardas **Cefanjah** reiškia tą pat, ką ir Viešpaties slepiamas, globojamas, savo prosenelį vadina Ezekiju. Tokiuo vardu buvo pamaldus Jūdo karalius gyvenęs pranašo Izaijo laikais; bet tai nėra įrodymas, kad Sofonijas būtų buvęs ano karaliaus ainis; Ezekijo taip pat, kaip ir Sofonijo vardas nebuvo retenybė žydų tautoje. Sofonijas pats pasako laiką, kuriame jis ėjo pranašo pareigas, būtent Jūdo karaliaus Jozijo laikais, todėl tarp 639—608 m. Daugiau žinių apie Sofonijo gyvenimą neturime.

Trumpos Sofonijo pranašysčių knygelės turinys gana bendro pobūdžio. Pranašas, tiesa, neretai kreipiasi į Jeruzalę ir į Jūdą, kalba apie savo tautos liki-

mą, bet jis taip pat dažnai turi prieš akis visas žemės tautas. Jis grąso, išpėja ir žada. Grąso Dievo vardu visiems be išimties bausių teismu (1,1—18); ragina taisyti pagonių tautas, kurios slėgė žydus, bet taip pat ir pačius žydus: visiems nusikaltusiems stoto prieš akis užrūstinto Viešpaties kerštą (2,1—3,7) su džiaugsmu žada visiems būsimą išgelbėjimą: pagonys pasiduos Viešpačiui ir jį garbins. Jūdas gręšis ir bus ištikimas savo Dievui, visiems žmonėms prasidės ramybės ir tobulos laimės laikai. (3,8—20).

Sofonijo pranašystėje galima pastebėti ne vieną išsireiškimą primenantį kitų pranašų, ypač gi Deuteronomijos knygos žodžius.

PROPHETIA SOPHONIAE. SOFONIJO PRANAŠYSTĖ.

I. Viešpaties grąšymai. 1. Didi Viešpaties diena artinasi.

Caput I. ¹ Verbum Domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filii Godoliae, filii Amariae, filii Ezechie, in diebus Iosiae filii Amon regis Iudae.

² Congregans congregabo omnia a facie terrae, dicit Dominus: ³ congregans hominem, et pecus, congregans volatilia caeli, et pisces maris: et ruinae impiorum erunt: et disperdam homines a facie terrae, dicit Dominus.

⁴ Et extendam manum meam super Iudam, et super omnes habitantes Ierusalem: et disperdam de loco hoc reliquias Baal, et nomina aedituorum cum sacerdotibus: ⁵ et eos, qui adorant super tecta militiam caeli, et ado-

1 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodis, kurs buvo suteiktas Ezechijo sūnaus Amarijo sūnaus, Godolijo sūnaus Kusio sūnui Sofonijui Jūdo karaliaus Amono sūnaus Jozijo dienose.

² Aš imte atimsiu visa nuo žemės paviršiaus, sako Viešpats: ³ atimsiu žmogų ir gyvulį, atimsiu dangaus sparnuočius ir jūros žuvis; bedieviai bus nutremti, ir aš išnaikinsiu žmones nuo žemės paviršiaus, sako Viešpats.

⁴ Aš ištiesiu savo ranką ant Jūdo ir ant visų Jeruzalės gyventojų, išnaikinsiu iš šitos vietos Baalo liekanas, durininkų vardus draug su kunigais, ⁵ taip pat tuos, kurie garbina ant stogų dangaus kariuomenę ir drauge garbina

1,1—18. Viešpats lankys ir baus visas tautas, bet taip pat Jūdą ir Jeruzalę; tai bus didelės nelaimės ir skurdio diena.

(1,1) *Buvo suteiktas:* apšviečiant pranašo protą. — *Jūdo karalius.* Jozijas viešpatavo nuo 639—608 m. — (2) *Bedieviai.* Anot ebr. t.: aš atimsiu papiktinimą draug su piktdariais. — Papiktinimas yra stabų paveikslai. — (4) *Jeruzalei.* Jeruzalės gyventojai minimi atskirai, nes jie turėjo ypatingu būdu saugotis stabmeldystės: jie juk turėjo savo mieste bažnyčią, kunigų ir įstatymo žinovų. — *Baalo liekanas:* ne tik jo garbinimas, bet ir visus jo pėdsakus. — Karalius Jozijas buvo įvykines savo tautoje religijinę reformą. Ba-

alo ir kitų netikrų dievų garbinimas buvo žymia dalimi išnykęs iš Jeruzalės; tačiau buvo dar likę nemaža jų pėdsakų. Vz. 4 Kar. 20,18. — *Durininkų:* dievaičių kunigų, apie kuriuos kalbama 4 Kar. 23,5. Prie jų buvo prisidėję atstumtieji Aaronų giminės kunigai. Turi išnykti net jų vardai; taip tat labai yra nepakenčiamas Viešpačiui stabų garbinimas. — (5) *Ant stogų.* Ant plokščių Palestinos stogų buvo vieta atilsui, pašnekesiams ir maldai. Įsigalint stabmeldystei, čia buvo įtaisoni aukurai. Jau ir labai senais laikais tarnavimas žvaigždėms žydams buvo žinomas. Plg. Atk. 4,19; 17,3,4; 4 Kar. 17,16. Labiau jis buvo prapliatinęs karaliaus Manaso laikais.

rant, et iurant in Domino, et iurant in Melchom. ⁶ Et qui averuntur de post tergum Domini, et qui non quaesierunt Dominum, nec investigaverunt eum. ⁷ Silete a facie Domini Dei: quia iuxta est dies Domini, quia praeparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos. ⁸ Et erit: in die hostiae Domini visitabo super principes, et super filios regis, et super omnes, qui induti sunt veste peregrina: ⁹ et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniquitate, et dolo. ¹⁰ Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris a porta piscium, et ululatus a Secunda, et contritio magna a collibus. ¹¹ Ululate habitatores Pilae: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes involuti argento. ¹² Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis: et visitabo su-

Viešpatį, juo prisiekia, bet kartu prisiekia ir Melkomu, ⁶ ir tuos, kurie nusigręždami atpuola nuo Viešpaties, kurie neieško Viešpaties ir nesiteirauja apie jį. ⁷ Tylėkite Viešpaties Dievo akivaizdoje, nes Viešpaties diena čia pat, nes Viešpats prirengė auką, pašventino savo pakviestuosius. ⁸ Ir štai Viešpaties aukos dieną aš lankysiu kunigaikščius, karaliaus sūnus ir visus, kurie apsilvilkę svetimšalių drabužiais. ⁹ Aš lankysiu tą dieną kiekvieną, kurs akiplėšiškai įeina per slenkstį, kurie pripildo Viešpaties, savo Dievo, namus neteisybės ir apgaulės. ¹⁰ Aną dieną, sako Viešpats, bus girdimas nuo žuvų vartų šauksmo balsas, iš priemiesčio klyksmas ir nuo kauburių didelis sunaikinimas. ¹¹ Klykite, Grustuvo gyventojai. Nutilo visa Kanaano tauta, išnyko visi apsikrovusieji sidabru. ¹² Anuo metu aš tyrinėsiu Jeruzalę su žibu-

Vz. 4 Kar. 21,3. — *Melkomu...* Jis vadinosi taip pat Molochu; Melkomas buvo amonitų dievaitis. — (6) *Neieško Viešpaties.* Tai anų laikų indiferentai. — (7) *Tylėkite...* Stabu garbinimo triukšmas turės nutilti, nes jau visai arti Viešpaties teismo diena, žydų karalystės žuvimo ir jų nelaisvės diena. — *Auką.* Auka bus visi nusikaltėliai, kurie turės žūti. Pakviestieji kaldėjiečiai, kurie yra Dievo paskirti ir pašaukti atlikti tam tikros tarnybos, t. v. nusikaltėlių sunaikinti. — (8) *Karaliaus sūnus.* Ir iš tikrųjų Dievo bausmė sutiko jau nedorus Jozijo sūnus: jo anukas Joakinas buvo išvestas į nelaisvę; pakutinis karalius Sedekijas turėjo mauti savo akimis, kaip buvo nužudyti jo sūnūs, pats buvo apakintas ir išgabentas į Babiloną. — *Svetimšalių...* kurie, pametę savo šalies įpročius, gėrėjosi svetimų šalių gyvenimu, dėjosi tai su aigiptiečiais, tai su babiloniečiais, net savo drabužiais

rodė savo nutolimą nuo tikrojo Dievo garbinimo. — (9) *Kurs akiplėšiškai...* kurie, net neslėpdami savo išdidumo, puikiai pasipuošę eina į šventyklą ir iš to, ką jie buvo įsigiję smurtu ir apgaule, daro aukas. — (10) *Nuo žuvų vartų.* Pro tuos vartus šiaurinėje Jeruzalės dalyje buvo išeinama į rytus. Gal pro tuos vartus kaldėjiečiai įsiveržė į miestą. — *Iš priemiesčio:* naujesnės Jeruzalės miesto dalies, kuri buvo pastatyta Akros kalnelyje. Taip visas miestas turėjo būti pilnas dejavimų ir skausmų. — (11) *Grustuvo.* Ebr. ž.: *Maktheš* čia vietos vardas. Buvo tai slėnis tarp Akros kalnelio vakaru šone, Bedzetos ir Morijos rytų šone, siekias Siloės tvenkinį. — *Kanaano tauta:* turtingi miesto gyventojai, žymūs pirkliai, kurie, būdami žydai, gyveno kanaaniečių įpročiais. — (12) *Su žiburiais...* taip kad nė vienas nusikaltėlis neištruks ir negalės pasislėpti. — *Ant savo mielių.*

per viros defixos in faecibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus, et non faciet male. ¹³ Et erit fortitudo eorum in direptionem, et domus eorum in desertum: et aedificabunt domos, et non habitabunt: et plantabunt vineas, et non bibent vinum earum.

¹⁴ Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est et velox nimis: vox dei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. ¹⁵ Dies irae dies illa, dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miseriae, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis, ¹⁶ dies tubae et clangoris super civitates munitas, et super angulos excelsos. ¹⁷ Et tribulabo homines, et ambulabunt ut caeci, quia Domino peccaverunt: et effundetur sanguis eorum sicut humus, et corpora eorum sicut stercora. ¹⁸ Sed et argentum eorum, et aurum eorum non poterit liberare eos in die irae Domini: in igne zeli eius devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

riais ir lankysiu vyrus, tupinčius ant savo mielių, kurie sako savo širdyse: Viešpats nepadarys gera ir nepadarys pikta ¹³ Jų lobis bus išplėstas ir jų namai virs tyruma; jie statys namus ir negyvens juose; jie veis vynuogynus ir negers jų vyno.

¹⁴ Didi Viešpaties diena yra čia pat, ji arti ir labai greitai ateina; Viešpaties dienos balsas kartus, ten drąsuoliai turi sielvartų. ¹⁵ Ana diena yra rūstybės diena, sielvarto ir suspaudimo diena, didelės nelaimės ir skurdo diena, tamsybių ir sutemos diena, debesų ir viesulo diena, ¹⁶ trimito ir ryksmo diena sustiprintiems miestams ir aukštoms pilims. ¹⁷ Aš varginsiu žmones, ir jie vaikščios kaip akli, nes jie nusidėjo Viešpačiui; jų kraujas bus liejamas kaip dulkės, ir jų kūnai bus kaip mėšlas. ¹⁸ Net jų sidabras ir jų auksas negalės išvaduoti jų Viešpaties rūstybės dieną; jos keršto ugnies bus praryta visa žemė, nes greitai jis padarys galą visiems žemės gyventojams.

2. Visi nusidėjėliai bus teisiami.

Caput II. ¹ Convenite, congregamini gens non amabilis:

2 perskyrimas. ¹ Susieikite, susirinkite, neverta meilės gimi-

Vynas, paliekamas statinėje senti, negerėja; mielės sugula ant dugno, o ant jų vynas tarsi guli; tokiose sąlygose jis negerėja, bet net įgija kartumo. Tokie buvo Jeruzalės nieku nesirūpiną savimeiliai sibirantai, kurie net Dievo apvaizdą neigė.—(13) *Ju...* Plg. Kun. 26,31; Atk. 28,30,39. — (14) *Kartus, ten...* Ebr. t.: karčiai šaukia ten karžygis. — (15) *Didelės nelaimės ir skurdo.* Ebr. t.: sunaikinimo ir griovimo. — (16) *Aukštomis pilimis:* sienų kampuose padarytiems

bokšteliams. — (17) *Vaikščios kaip akli:* iš baimės ir išgąščio nežinos, kur jie turi bėgti, ir nebus išminingo žmogaus, kurs ductų jiems patarimų. Tokią bausmę skelbė jau Mozė, Atk. 20,29. — *Kaip dulkės:* kaip nieko nevertas dalykas, kuri visi kojomis mindo. — *Bus kaip mėšlas:* nebus garbingai palaidoti, bus pamesti pūti po atviru dangumi. — (18) *Jų sidabras...* Taigi ir turtuolių pasitikėjimas jų gėrybėmis apvilis juos. — *Greitai:* netikėtai.

² Priusquam pariat iussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini. ³ Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati: quærite iustum, quærite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.

⁴ Quia Gaza destructa erit, et Ascalon in desertum, Azotum in meridie eicient, et Accaron eradicabitur. ⁵ Vae qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini super vos Chanaan terra Philisthinorum, et disperdam te, ita ut non sit inhabitator. ⁶ Et erit funiculus maris requies pastorum, et caulæ pecorum: ⁷ et erit funiculus eius, qui remanserit de domo Iuda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, et avertet captivitatem eorum.

ne, ² pirma negu paliepimas pagimdys, kaip praeinančias dulkes, dieną, pirma negu ateis ant jūsų narsinga Viešpaties rūstybė, pirma negu ateis ant jūsų Viešpaties užsidegimo diena. ³ Ieškokite Viešpaties visi šalies romiejai, kurie vykinote jo įsakymus; ieškokite teismo, ieškokite romuio, kad kaip nors būtumėte paslėpti Viešpaties narso dieną.

⁴ Nes Gaza bus sugriauta ir Askalonas virs tyruma, Azotą išvays vidudienį, ir Akaronas bus išardytas iš pamatų. ⁵ Deja jums, prapulties gimine, kurie gyvenate pajūrio ruože. Viešpaties žodis prieš jus, Kanaane, pilistimų šalis. Aš sunaikinsiu tave taip, kad tu būsi be gyventojų. ⁶ Tas pajūrio ruožas bus vieta, kur pie-menys ilsėsis, ir bus avių gardas. ⁷ Ruožas priklausys Jūdo namų liekanoms; tenai jie ganysis, Askalono namuose vakare ilsėsis; nes Viešpats jų Dievas aplankys juos ir panaikins jų nelaisvę.

2,1—3,7. Ragindamas daryti atgailą, pranašas skelbia Dievo teismą pilistimams, moabitams ir amonitams, aitiopams ir asirijiečiams, taip pat ir negrįžtančiai prie Dievo žydu tautai.

(2,1) *Susieikite...*: atgailos daryti. — *Neverta meilės*: Dievo meilės neverta, nusikaltusi. — (2) *Paliepimas*: Dievo nutarimas nubausti nusidėjėlius. — *Pagimdys...*: atves ant jūsų bausmės dieną taip greitai, kaip greitai neša ir sklaido vėjas pelus — (3) *Visi šalies romiejai*. Tie, kurie yra romūs savo artimui, pamaldūs Dievui, turi dar uoliau ieškoti Viešpaties, užgrūdinti savo romumą ir pamaldumą vargo dienai. — *Kad kaip nors...* Dievas taip labai užrūstintas, kad ir pamaldiesiems pranašas negali pažadėti pilno saugumo. Jei teks

kentėti ir jiems, jie kentės ne dėl savo kalčių, bet kaip tautos nariai draug su visa karalyste. Jų pastangos maldomis atitolinti gresiančią Dievo bausmę turi padidinti Dievo teismo pavyzdžiai svetimoms tautoms.

(4) *Nes Gaza...* Tuos pačius miestus mini Amosas 1,6—8. — *Vidudienį*: Priešai puls vidudienį, nebijodami pasipriešinimo. Vidudienis reiškia taip pat laimės, gerovės pilnybė. — (5) *Prapulties giminė*. Ebr. t.: keretimų, t. y. krėtiečių giminė. Pilistimai, apie kuriuos čia kalbama, daugelio nuomone, buvo atvykę į Palestiną iš Krėtos salos. Dėl savo nedoro gyvenimo jie tuojuo vadinami Kanaanu, t. y. kananiečiais. — (7) *Priklausys...* Jūdo tauta, bausme ir nelaisve atnaujinta, ims iš savo priešų grobį.

⁸ *Audivi opprobrium Moab, et blasphemias filiorum Ammon: quae exprobraverunt populo meo, et magnificati sunt super terminos eorum.* ⁹ *Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit, et filii Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, et acervi salis, et desertum usque in aeternum: reliquiae populi mei diripient eos, et residui gentis meae possidebunt illos.*

¹⁰ *Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, et magnificati sunt super populum Domini exercituum.* ¹¹ *Horribilis Dominus super eos, et attenuabit omnes deos terrae: et adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulae Gentium.*

¹² *Sed et vos Aethiopes interfecti gladio meo eritis.*

¹³ *Et extendet manum suam super Aquilonem, et perdet Assur: et ponet speciosam in solitudinem; et in invium, et quasi desertum.* ¹⁴ *Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestiae Gentium: et onocrotalus, et ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur ejus.* ¹⁵ *Haec est*

⁸ *Aš girdėjau Moabo šmeižtą ir Amono sūnų piktžodžiavimus, ką jie prikaišiojo mano tautai ir elgėsi išdidžiai prieš jų ribas.* ⁹ *Todėl, kaip aš gyvas, sako kareivijų Viešpats, Izraelio Dievas, Moabas bus kaip Sodoma ir Amono sūnūs kaip Gomora, sausi erškėčiai, druskos krūvos ir tyruma per amžius; mano tautos liekanos išplės juos ir mano giminės likusieji pasisavins juos.*

¹⁰ *Tai jiems atsitiks dėl jų puikybės, nes jie piktžodžiavo ir didžiavosi prieš kareivijų Viešpaties tautą.* ¹¹ *Viešpats bus jiems baisus, ir jis panaikins visus žemės dievus; jį garbins žmonės iš savo vietos, visos pagonių salos.*

¹² *Bet ir jūs, aitiopai, būsite užmušti mano kalaviju.*

¹³ *Jis išties savo ranką prieš šiaurę ir pražudys Asurą ir pavers gražuolę tuštuma, nepraeinama šalimi ir tarsi tyruma.* ¹⁴ *Jos viduryje ilsėsis bandos, visi tautų gyvuliai; apuokas ir ožys pasiliks jo namuose; paukščiai giedos languose, varnai tupės ant staktų, nes aš sunaikinsiu jo jėgą.* ¹⁵ *Štai tas garbingas miestas, kurs gyvena be baimės, kurs sa-*

(8) *Moabo šmeižta...* vz. Sk. 22: Teis. 3,12; 10,7; 1 Kar. 11,1; 2 Kar. 10 ir k. Koneveikimas Dievo tautos buvo paties Dievo įžeidimas. — (9) *Krūvos.* Ebr. t.: duobės.

(11) *Iš savo vietos...* Tai bus įvykinta Mesijo laikais. Aukos, kuriuos Sen. Sandoroje buvo leista atnašauti tik Jeruzalės bažnyčioje, Nauj. Sandoroje bus atnašaujamos visur. Taigi Sen. Sandora skirta vienai tautai ir vienai bažnyčiai, nuštos savo galios; visos tautos dalyvaus Nauj. Sandoroje ir vietoje vienos šventyklos bus jų tiek, kiek bus

maldos vietų (Kir. Teod. Jier.). Panašiai yra kalbėjęs Izaijas 19,18.19.

(12) *Aitiopai...* Viešpats yra pasaulio Dievas; todėl pranašas mini visas žymiausias tautas, visų pirma gi tą, kuri, žydų manymu, gyvena lyg kokioje didžiausioje slėpnyje.

(13) *Gražuolė:* Asyrijos sostinė Ninivė. Vz. Ez. 30,4—9. Apie Ninivės sugriovimą vz. Naumo 2 ir 3 persk. — (14) *Apuokas ir...* Plg. Iz. 13,20—22; 34,11. — *Varnai tupės...* Ebr. t.: sunaikinimas ant slenkščio. — (15) *Garbingas...* Anot ebr. t.: išdykęs. — *Aš esu...* Žodžiai paimti

civitas gloriosa habitans in confidentia: quae dicebat in corde suo: Ego sum, et extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestiae? omnis, qui transit per eam, sibilabit, et movebit manum suam.

Caput III. ¹ Vae provocatrix, et redempta civitas, columba. ² Non audivit vocem, et non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit. ³ Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lupi vespere, non relinquebant in mane. ⁴ Prophetas eius vesani, viri infideles: sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem. ⁵ Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem: mane mane iudicium suum dabit in lucem, et non abscondetur: nescivit autem iniquus confusionem. ⁶ Disperdidi Gentes, et dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatae sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore. ⁷ Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam: et non peribit habitacu-

kė savo širdyje: Aš esu, ir be manęs nėra daugiau nieko kito. Kaip gi jis virto tyruma, tas žvėrių guolis? Visi, kurie per jį eis, švilps ir mojuos savo rankomis.

3 perskyrimas. ¹ Deja erzintojui, išvaduotam miestui, karveliui. ² Jis neklausė balso, neprisiėmė drausmės; nepasitikėjo Viešpačiui, nesiartino į savo Dievą. ³ Jo kunigaikščiai jo viduje, kaip kriokiantys liūtai; jo teisėjai vilkai vakare, kurie nieko nepalieka rytui. ⁴ Jo pranašai bepročiai, neįsitikimi žmonės; jo kunigai sutepė, kas šventa, elgėsi neteisingai prieš įstatymą. ⁵ Viešpats teisus jo viduje ir nedarys neteisybės; kiekvieną rytą jis kelia aikštėn savo teisę ir nesislepia, bet nedorasis nežino gėdos. ⁶ Aš išnaikinau tautas, ir jų pilys suiro; aš padariau jų kelius tuščius, taip kad niekas jais neina; apleisti jų miestai, nelikus žmogaus ir nė vieno gyventojų. ⁷ Aš tariau: Juk tu bijosi manęs, priimsi drausmę; taip jo gyvenamoji vieta nežus dėl viso, kuo aš esu

iš Izaijo 47,8. — *Visi, kurie...* Panaši mintis išreikšta pas Naumą 3, 19. Plg. Jobo 17,23; Jer. 19,18; Mik. 6,16.

(3,1) *Erzintojai...* Jeruzalės miestui, kurs, nors buvo Viešpaties išvaduotas ir nekartą patyręs jo gailėstingumą, nuolat vedė jį į rūstybę ir buvo neprotingas, kaip karvelis. (Oz. 7,11). Anot ebr. t.: atkakliam ir suptam smurto miestui. — (2) *Balso:* Dievo ir jo siųstųjų pranašų balso. — *Nepriėmė...* nesilaikė Dievo įsakymų. — *Nepasitikėjo...*, bet šaukėsi egiptiečių, asirijiečių pagalbos. — (3) *Kaip... liūtai:* gyvena, skriaudžia silpnesnius. — *Vilkai vakare.* Vz. Abak. 1,8. — (4) *Bepročiai.* Anot

ebr. t.: begėdžiai. — Jie drąsiai meluodami sakėsi esą Viešpaties pasiuntiniai. — *Neįsitikimi:* nes apgaulinėjo žmones melagingais pažadais. — *Sutepė...*: patys nesilaikė Dievo įstatymo ir savo pavyzdžiu mokino kitus jo negerbti. — (5) *Jo viduje.* Viešpats buvo čia pat savo bažnyčioje; jis nepaliks jų nusikaltimų nenubaudęs. — (6) *Aš išnaikinau...*: dėl panašių nusikaltimų. Žinodamas, kaip buvo pasielgta su kitomis nusikaltusiomis tautomis, žydų tauta buvo gavus labai rimtą įspėjimą. — (7) *Aš tariau...* Dievas kalbą čia žmonių būdu: Gal Jeruzalė ims manęs bijoti ir vėl pradės laikytis mano įstatymo, kad jos nesutiktų panašus li-

lum eius propter omnia, in quibus visitavi eam: verumtamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.

jā aplankęs; bet auštant atsikėlę jie sugadino visas savo mintis.

II. Viešpaties išgelbėjimas.

⁸ Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meae in futurum, quia iudicium meum ut congregem Gentes, et colligam regna: et effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra.

⁹ Quia tunc reddam populus labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, et serviant ei humero uno. ¹⁰ Ultra flumina Aethiopiae, inde supplices mei, filii dispersorum meorum deferent munus mihi. ¹¹ In die illa non confunderis super cunctis adinventionibus tuis, quibus praevaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiae tuae, et non adiciēs exaltari amplius in monte sancto meo. ¹² Et derelinquam

⁸ Todėl lauk manęs, sako Viešpats, tą dieną, kaip aš atsikelsiu ateičiai, nes mano nutarimas yra surinkti tautas ir sujungti karalystes, ir išlieti ant jų savo užsidegimą, visą mano narsingą rūstybę: nes mano uolumo ugnyje bus praryta visa žemė.

⁹ Nes tuomet aš vėl duosiu tautoms rinktines lūpas, kad visi šauktųsi Viešpaties vardo ir tarnautų jam petis į petį. ¹⁰ Iš anapus Aitiopios upių mano garbintojai, mano išsklaidytųjų sūnūs, neš man dovanų. ¹¹ Aną dieną tu nebebūsi sugėdinama dėl visų savo pastangų, kuriomis esi man nusikaltusi; nes tuomet aš atimsiu iš tavo tarpo tavo puiybės didžiakalbius, ir tu daugiau nebesididžiuosi mano šventuoju kalnu. ¹² Aš paliksiu tavy-

kimas, kaip kitas nusikaltusias tautas. — *Taip jo gyvenamoji vieta...* Ebr. t. mintį galima išreikšti taip: jei tu manęs klausytumei, visos nelaimės, kuriomis aš tau grasiau, neatsitiktų. — *Bet auštant:* labai greitai, su dideliu uolumu. — Jeruzalė nenorėjo pasinaudoti Viešpaties išėjimais ir elgėsi priešingai jo sumanymams. Ji bus nubausta taip, kaip paskelbta auk. 1,4...

3,8—20. Naujo išgelbėto Izraelio šventumas, džiaugsmas ir garbė.

(8) *Todėl lauk...* Kadangi Jeruzalė ir Izraelio tauta panaudoja Dievo kantrybę tik tam, kad darytų pikta, tai ji bus nubausta ir tik baismės pataisyta susilauks išgelbėjimo. — *Ateičiai.* Anot ebr. t.: grobio imti.

(9) *Rinktines lūpas:* kurios nebesuteptos dievačių garbės skelbimu. Ebr. t.: nes suteptas lūpas. — Nesuteptos lūpos yra nesuteptų širdžių žymė. — *Petis į petį.* Visos tautos, visi pagonyš neš sutartinai Viešpaties jungą. Vaizdas paimtas iš žmonių, kartu nešančių tą pačią naštą. — (10) *Mano išsklaidytųjų sūnūs:* tautos, kurios išsiskirstė visame pasaulyje po kalbų sumaišymo. Vž. Prad. 11,8. — *Neš man dovanų.* Plg. Ps. 67,30—32 ir k. — (11) *Pastangų.* Ebr. t.: darbų. Atnaujintam teokratiniam Izraeliui nebereikia rausti iš gėdos, nes visi jo senieji nusikaltimai bus jam dovanoti. — *Tavo puiybės didžiakalbius.* Anot ebr. t. tuos, kurie džiaugėsi akiplėšiškai.

in medio tui populum pauperem, et egenum: et sperabunt in nomine Domini. ¹³ Reliquiae Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, et non inveniatur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur, et accubabunt, et non erit qui exterreat.

¹⁴ Lauda filia Sion: iubila Israel: laetare, et exulta in omni corde filia Ierusalem. ¹⁵ Abstulit Dominus iudicium tuum, avertit inimicos tuos: rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. ¹⁶ In die illa dicitur Ierusalem: Noli timere: Sion, non dissolvantur manus tuae. ¹⁷ Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit: gaudebit super te in laetitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

¹⁸ Nugas, qui a lege recesse-
rant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultra habeas super eis opprobrium. ¹⁹ Ecce ego interficiam omnes, qui affligerunt te in tempore illo: et salvabo claudicantem: et eam, quae eiecta fuerat congregabo: et ponam eos in laudem, et in nomen, in om-

je neturtingą ir stokojančią tautą, ir jie turės vilties Viešpaties vardu. ¹³ Izraelio liekanos nebedarys neteisybės ir nebekalbės melo, ir jų burnoje nebus atrasta klastingo liežuvio, nes jie ganysis, gulės, ir nebus kam jų gąsdinti.

¹⁴ Girk, Siono dukte! džiūgauk, Izraeli, linksminkis ir džiaukis visa širdimi, Jeruzalės dukte!

¹⁵ Viešpats panaikino tavo pasmerkimą, atitolino tavo neprietelius; Izraelio karalius, Viešpats, yra tavo viduje, tu nebebijosi daugiau pikta. ¹⁶ Aną dieną bus sakoma Jeruzalei: Nebijok, Sione! tenenusileidžia tavo rankos!

¹⁷ Viešpats, tavo Dievas, yra tavo viduje, galingasis, jis išgelbės; jis džiaugsis ir linksminsis tavimi, tylės savo meilėje, džiūgaus dėl tavęs girdamas.

¹⁸ Lengvapėdžius, kurie atstoja nuo įstatymo, aš surinksiu, nes jie buvo iš tavęs, kad tu nebeturėtumei daugiau dėl jų susigėdinimo. ¹⁹ Štai aš užmušiu visus, kurie skriaudė tave anuo metu, ir išgelbėsiu raišąją, aš surinksiu tą, kuri buvo išvartyta, ir padarysiu iš jų gyriaus ir pagar-

— (12) *Neturtingą ir stokojančią*. Ebr. t.: nuolankią ir silpną, t. y. Dievo vadovavimui pilnai pasiduodančius žmones, kurių visa viltis paremta Viešpačiu. Plg. 1 Kor. 1,26.

— (13) *Nebedarys...*: bus laisvas nuo tų ydų, kuromis žydų tauta anksčiau nusikalsdavo Viešpačiui. Atgimus ji bus panaši į laimingų avių būrį, kurioms nereikia nieko bijoti. Ta laiminga būklė pilnai pasireiškė Mesijo karalystėje.

(14) *Siono dukte*: Jeruzale. — (15) *Tavo pasmerkimą*: tas nelames, kurios tave sutiko Sen. Sandoroje. (16) *Tenusileidžia...*: kaip kad atsitinka žmogui, nusiminusiam, nebeturinčiam vilties. — (17) *Jis džiaugsis*

ir... Antropomorfizmais išreiškiamas Dievo džiaugsmas dėl naujos jo tautos būklės.

(18) *Lengvapėdžius...* Neišmintingai suklydusius Viešpats išgelbės iš jų klaidų ir juos sujungs su visa tauta. Bet ebr. t. mintis kitoki: tuos, kurie yra nuliūdę, toli nuo iškilmingų sueigu, aš surinksiu. Nė vienas Dievo tautos narys nevaitos svetimoje šalyje, kur jis negalėjo dalyvauti religijinėse iškilmėse, nes visi tautos galingiausi priešai išnyks. — (19) *Aš užmušiu...* Anot ebr. t.: aš veiksiu prieš visus tuos, kurie tave vargino. — *Raišąją...* Jeruzalės palyginimas su raiša avimi ir išvartyta iš namų žmona paimtas iš Mik. 4,6.

ni terra confusionis eorum. ²⁰ In tempore illo, quo adducam vos: et in tempore, quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, et in laudem omnibus populis terrae, cum convertero captivitatē vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

bos dalyką visose šalyse, kuriose jie kentėjo panieką, ²⁰ tuo metu, kai aš atvesiu jus, ir tuo metu, kai aš rinksiu jus; nes aš padarysiu iš jūsų pagarbos ir gyriaus dalyką visoms žemės tautoms, kai gražinsiu jūsų belaisvius jūsų akyse, sako Viešpats.

— *Padarysiu...* Žodžiai paimti iš Atk. 26,19. — (20) *Kai gražinsiu jūsų...* Daugeliui pranašų Babilono nelaisvės

pabaiga yra būsimos Jeruzalės garbės pradžia ir laikas. — *Jūsų akyse:* visai aiškiai, taip kad visų akys galės matyti.

AGĖJO PRANAŠYSTĖ.

[VADA.

Iš pranašų, kurie gyveno po Babilono nelaisvės, pirmon vieton dedamas Agėjas. Ebr. jo vardas *Chaggai* reiškia: iškilmingas. Agėjas kaipo pranašas minimas 1 Ezdr. 5, 1; 6, 14; taip pat kai kurių psalmių antraštėse. Jis buvo gimęs tikriausiai jau Babilono nelaisvės metu, pranašo pareigas ėjo Jeruzalėje, žydams sugrįžus iš nelaisvės; savo pranašystes paskelbė antrais persų karaliaus Darijaus metais. Visas žinomas mums jo veikimas pasireiškė ypač sekmingais paraginimais žydams, turėjusiems vėl pasistatyti bažnyčią vieton sugriautosios.

Grįžusiųjų iš nelaisvės žydų skaičius nebuvo didelis. Sunkenybių gi pradendant iš naujo tvarkyti savo gyvenimą Jeruzalėje reikėjo nugalėti daug. Pradėtas bažnyčios statymo darbas buvo priešų sutrukdytas pačioje pradžioje; ne vienas nuleido rankas, manydamas, kad gal Dievo skirtųjų tautai bausmių laikas dar nėra pasibaigęs. Padėti bažnyčios pa-

matai toli gražu nebežadėjo, kad nauja bažnyčia galėtų prilygti senajai; sugrįžusiųjų uolumas religijai ėmė aušti. Reikėjo tad silpstantieji vėl drąsinti, guosti, raginti. Šiam reikalui Viešpats vėl siuntė žydams savo pranašų; jų pirmieji buvo Agėjas ir Zakarijas. Agėjo pranašystės ypatingu būdu rišasi su bažnyčios statymu. Jam teko įrodinėti statymo reikalą, primenant, ką bažnyčia reiškė išrinktosios tautos gyvenime, kad ji buvo Viešpaties sandoros su Izraeliu ženklas, kad ji buvo Viešpaties pasilikimo tautoje regimas simbolis. Jis turėjo išaiškinti, kad nebeturint bažnyčios, sandora su Dievu yra tarsi iširusi, kad nebėra tų aiškių santykių, kokie buvo tarp Viešpaties ir jo tautos, ir kad naujos bažnyčios pastatymas yra švenčiausia visų jo bendralaičių pareiga.

Nurodęs tat tiksliai savo pirmos pranašystės laiką, Agėjas skaudžiai bara žydus dėl jų apsileidimo bažnyčios statyme ir

sako, kad tas apsileidimas esąs tikra priežastis šalį ištikusio nederliaus (1, 1—2, 1). Kitose paguodos pranašystėse Agėjas žada, kad naujoji bažnyčia, kad ir ne taip puiki, kaip pirmoji, savo garbingumu ją žymiai prašokianti (2, 2—10), didelio žemės derlingumo pažadėjimu drąsina bažnyčią statančią tautą (2, 11—20) ir paskelbia ypatingas malones Zorobabėliui (2, 21—24).

Antroji ir ketvirtoji Agėjo pranašystės mesijinės, nes vienoje pranašaujamas nebelabai tolimas Mesijo atėjimas, kitoje jo viešpatavimo garbingumas.

Agėjo pranašystės buvo žinomos kitiems Sen. Testamento knygų autoriams; vz. I Ezdr. 5,1; 6,14; Ekkli. 49, 13; plg. Ag. 2, 24. Nauj. Testamente šv. Povilas jo žodžiais paremia savo paraginimus žydams (vz. Žyd. 12, 26... plg. Ag. 2, 7).

PROPHETIA AGGAEI.

AGĖJO PRANAŠYSTĖ.

1. Paragininimas statyti bažnyčią.

Caput I. ¹ In anno secundo Darii regis, in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum Domini in manu Aggaei prophetae ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Iuda, et ad Iesum, filium Iosedec, sacerdotem magnum, dicens: ² Haec ait Dominus exercituum, dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini aedificandae. ³ Et factum est verbum Domini in manu Aggaei prophetae, dicens: ⁴ Numquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, et domus ista deserta?

1 perskyrimas. ¹ Antrais karaliaus Darijaus metais šeštame mėnesyje pirmą mėnesio dieną buvo suteiktas Viešpaties žodis per pranašą Agėją Jūdo vadui Salatiėlio sūnui Zorobabėliui ir vyriausiam kunigui Jozedeko sūnui Jėzui, ir pasakyta: ² Karejvių Viešpats štai ką sako: Šita tauta kalba: Dar neatėjo metas statyti Viešpaties bažnyčią. ³ Bet buvo suteiktas Viešpaties žodis per pranašą Agėją ir pasakyta: ⁴ Argi metas jums gyventi lentomis apmuštuose namuose, tuo tarpu, kad šitie namai apleisti?

1,1—2,1. Pranašas peikia tautos apsilėidimą bažnyčios statyme, ir paaiškina, kad dėl to ji yra Dievo baudžiama; tauta ir vadai paklauso pranašo įspėjimų ir pradeda darbą.

(1,1) *Karaliaus Darijaus.* Karališkoji garbė iš Dovidio namų buvo atimta (vz. Ez. 21,26,27); žydai savo karaliaus nebeturėjo; todėl ir laiką jie dabar skaičiuoja persų karaliaus Darijaus viešpatavimo metais. Histaspas sūnus Darijus viešpatavo Persijai ir Kaldėjai nuo 521—486 m. Jo turėjo klausyti ir tėvynėn grįžę žydai. Nuo nelaisvės pabaigos buvo praslinkę maždaug šešiolika metų. — *Šeštame (žydu metų) mėnesyje.* Jis vadinasi Elul ir atitinka maždaug rugsėjo mėnesį; žydai ką tik buvo suvalę laukų derlių, kurio buvo laukiama geresnio, susilaukta gi labai menko. — *Vadui.* Ebr. t.: *pechah*. Taip pas persus buvo vadinami valstybės apskričių viršininkai. Matomai ir Zorobabėlis buvo Persų karaliaus paskirtas grįžusių Palestinon žydų viršininku. Jo var-

das ebr. t. *Zerubabel* reiškia (asiriškai): Babelėje gimusis. Tikrasis jo tėvas buvo Padajas (vz. 1 Kron. 3. 19); bet Padajas greičiausia buvo vedęs Salatiėlio našlę ir pirmasis iš tos moterystės gimęs sūnus, einant ievirato įstatymu (vz. Atk. 25,5,6), buvo laikomas mirusio bevaikio Salatiėlio sūnumi ir įpėdiniu. Tuo būdu Zorobabėlis buvo karaliaus Dovidio įpėdinis. — *Vyriausiam...* Jėzus (Jozuė, ebr. *Jehošua*) buvo sūnus Jozedeko, kurs Nebukadnecaro laikais buvo išvestas į Babiloniją (plg. 1 Kron. 6,15), ir anūkas Serajo, kurs kartu su kitais žymesniais žydais buvo Nebukadnecaro nužudytas Rebatoje (vz. 4 Kar. 25,18—21).

(2) *Tauta kalba...* Reikalą statyti bažnyčią tauta jaučia, bet nerodo didelio pasiryžimo. Ji ieško pasiteisinimų, kurių tačiau Viešpats nepriima. Kliūčių iš tikrųjų buvo. Pirmieji sutrukdė pradėtą bažnyčios statymo darbą Samarijos gyventojai (vz. 1 Ezdr. 4,1...); dabar kliūtimi norėta laikyti nederlių. — (4) *Argi*

⁵ Et nunc haec dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras. ⁶ Seminastis multum, et intulistis parum: comedistis, et non estis satiiati: bibistis, et non estis inebriati: operuistis vos, et non estis calefacti: et qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum. ⁷ Haec dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras: ⁸ ascendite in montem, portate iigna, et aedificate domum: et acceptabilis mihi erit, et glorificabor, dicit Dominus. ⁹ Respexistis ad amplius, et ecce factum est minus: et intulistis in domum, et exultasti ilud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, et vos festinatis unusquisque in domum suam. ¹⁰ Propter hoc super vos prohibiti sunt caeli ne darent rorem, et terra prohibita est ne daret germen suum: ¹¹ et vocavi siccitatem super terram, et super montes, et super triticum, et super vinum, et super oleum, et quaecumque profert humus, et super homines, et super iumenta, et super omnem laborem manuum.

¹² Et audivit Zorobabel filius Salathiel, et Iesus filius Iosedec sacerdos magnus, et omnes reli-

⁵ Taigi dabar kareivijų Viešpats sako taip: Kreipkite savo dėmesį į savo kelius. ⁶ Jūs sėjote daug ir suvalėte mažą; valgėte ir neesate sotūs; jūs gėrėte ir neatsigėrėte; dengėtės ir nesusilote, ir kas rinko užmokesnį, dėjo jį į kiaurą maišelį. ⁷ Kareivijų Viešpats sako taip: Kreipkite savo dėmesį į savo kelius. ⁸ Eikite į kalną, gabenkite medžius ir statykite namus; jie bus man malonūs, ir aš pasirodysiu garbingas, sako Viešpats. ⁹ Jūs laukėte daugiau, ir štai buvo mažiau; jūs gabenote į namus, o aš tai nupūčiau; kodėl taip, sako kareivijų Viešpats? nes mano namai apleisti, ir jūs kiekvienas skubinotės į savo namus. ¹⁰ Todėl buvo sulaičytas ant jūsų dangus, kad neduotų rasos, ir buvo sulaičyta žemė, kad neduotų savo želmenų, ¹¹ aš pašaukiau sausmetį ant žemės ir ant kalnų, ant kviečių, ant vyno, ant aliejaus ir ant viso, kas iš žemės auga, ant žmonių, ant galvijų ir ant visų rankų darbų.

¹² Tuomet Salatiėlio sūnus Zorobabėlis ir vyriausias kunigas Jozedeko sūnus Jėzus ir visa li-

metai... Žydų pasiteisinimas atmetamas tuo, kad jie galėjo pasistatyti savo reikalams net brangesnių namų, kokiais buvo anuo metu laikomi lentomis apmuštieji.

(5) *Į savo kelius*: kaip jūs elgiatės. — (6) *Jūs sėjote daug...*: Jūsų darbams ir pastangoms trūksta Dievo palaiminimo. Aplankęs jus nederlius jūsų nepateisina, į jį reikia žiūrėti kaip į bausmę. — (8) *Medžius*: medžiagą bažnyčiai statyti.

— *Pasirodysiu garbingas*: suteikdamas jums malonių ir taip parodydamas, kad aš galiu padėti tiems, kurie man tarnauja ir mane klauso. — (9) *Nes mano namai...* Savo namus jūs pasirūpinsite pastatyti ir papuošti, Dievo namams jūs nieko nepadarėte. — (10) *Todėl buvo...* Ebr. t.: todėl dėl jūsų dangus sulaukė rasą ir žemė savo derlių.

(12) *Visa likusioji tauta*: nelabai didelis grįžusiųjų iš nelaisvės žydų

quiae populi vocem Domini Dei sui, et verba Aggaei prophetae, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos: et timuit populus a facie Domini. ¹³ Et dixit Aggaeus nuncius Domini de nunciis Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus. ¹⁴ Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel, ducis Iuda, et spiritum Iesu filii Iosedec sacerdotis magni, et spiritum reliquorum de omni populo: et ingressi sunt, et faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

Caput II. ¹ In die vigesima et quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii regis.

kusioji tauta paklausė Viešpaties, savo Dievo, balso ir pranašo Agėjo žodžių, taip, kaip Viešpats, jų Dievas, buvo jį siuntęs pas juos, ir tauta turėjo baimės Viešpaties akivaizdoje. ¹³ Viešpaties skelbėjas Agėjas, Viešpaties siunčiamas, tarė tautai taip: Aš esu su jumis, sako Viešpats. ¹⁴ Viešpats sužadino Jūdo vado Salatiėlio sūnaus Zorobabėlio dvasią, vyriausiojo kunigo Jozedeko sūnaus Jėzaus dvasią ir likusiųjų iš visos tautos dvasią, ir jie atėjo ir dirbo darbą kareivijų Viešpaties savo Dievo namuose.

2 perskyrimas. ¹ Tai buvo antrasis karaliaus Darijaus metais, šeštame mėnesyje dvidešimt ketvirtą mėnesio dieną.

2. Paguodos žodžiai bažnyčios statytojams.

² In septimo mense, vigesima et prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggaei prophetae, dicens: ³ Loquere ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Iuda, et ad Iesum filium Iosedec sacerdotem magnum, et ad reliquos populi, dicens: ⁴ Quis in vobis est derelictus, qui vidit

² Septintame mėnesyje dvidešimt pirmą mėnesio dieną buvo suteiktas Viešpaties žodis per pranašą Agėją ir pasakyta: ³ Kalbėk Jūdo vadui Salatiėlio sūnui Zorobabėliui ir vyriausiam kunigui Jozedeko sūnui Jėzui ir likusiai tautai ir tark: ⁴ Kas jumoje yra likęs, kurs yra matęs šituos na-

būrys. — (14) *Sužadino... dvasią:* pripildė jį didelio uolumo.

(2,1) *Tai buvo...* Darbas prie Bažnyčios buvo pradėtas dvidešimt trims dienoms praslinskų po paraginimo, priėmus reikalingos medžiagos.

2,2 — 24. Antroje pranašystėje Agėjas drąsina bažnyčios statytojus Dievo globos pažadėjimu ir skelbia naujos bažnyčios garbingumą (2—10); trečioje pranašystėje jis žada jiems po nederliaus metų ypatingą Viešpaties palaiminimą (11—20) ir ketvirtoje ypatingą Dievo malonę Zorobabėliui (21—24).

(2) *Septintame mėnesyje...*: tais pačiais metais, ko ne dviem mėnesiam praslinskų po pirmos pranašystės (plg. auk. 1,1); žydai tuo laiku turėjo baigti švesti Padangčių šventes. — (4) *Kas jumoje...* Nuo bažnyčios sugriovimo (588 m.) buvo praslinkę 68 m.; grįžusiųjų iš nelaisvės tarpe galėjo būti ne vienas, kurs gerai atsiminė senosios bažnyčios gražumą ir didingumą; jaunesnieji žinojo tuos dalykus iš vyresniųjų pasakojimo; visi galėjo žinoti, kas buvo Viešpaties pažadėta apie bažnyčią per pranašą Izaiją; todėl visi dabar jautė, kad jų statoma nauja

domum istam in gloria sua prima? et quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris? ⁵ Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: et confortare Iesu filiosedec sacerdos magne, et confortare omnis populus terrae, dicit Dominus exercituum: et facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum) ⁶ verbum quod pepigi vobiscum cum egredere mini de Terra Aegypti: et spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere.

⁷ Quia haec dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est, et ego commovebo caelum, et terram, et mare, et aridam. ⁸ Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS cunctis Gentibus: et imple-

mus jų pirmoje garbėje? ir kokie jie dabar jums rodosi? Argi ne taip yra, lyg kad jų visai nebūtų jūsų akyse? ⁵ Tačiau dabar būk drąsus, Zorobabėli, sako Viešpats; ir būk drąsus, vyriausias kunige, Jozedeko sūnau Jėzau, ir būk drąsi visa šalies tauta, sako kareivijų Viešpats, ir vykinkite, (nes aš esu su jumis, sako kareivijų Viešpats), ⁶ tą žodį, kurį aš esu sutaręs su jumis, kai jūsėjote iš Aigipto šalies, ir mano dvasia bus jumyse; nebijokite.

⁷ Nes štai ką sako kareivijų Viešpats: Dar truputėlis laiko, ir aš pajudinsiu dangų ir žemę, jūrą ir sausumą. ⁸ Aš sukrėsiu visas tautas, IR ATEIS PAGEIDAUJAMASIS visoms tautoms, ir aš pripildysiu šituos namus

bažnyčia toli gražu neprilygs senajai, ir buvo pilni nusiminimo; jį didino blogas praeitų metų derlius. Nusiminimui pašalinti, pasitikėjimui padidinti Viešpats suteikia savo tautai paguodos ir kelia jos drąsą. — (5) *Vykinkite*: Dirbkite pradėta darba. — (6) *Tą žodį...* Geriau anot ebr. t.: einant sandora, kurią aš esu padaręs su jumis. Plg. 19,5,6. — (6) *Bus jumyse*. Anot ebr. t.: nuolat pasiliks. — Dievo dvasia teiks jiems gyvybę ir jėgą.

(7) *Nes štai ką sako...* Čia prasideda svabiausia Agėjo panašysčių vieta; joje skelbiamas ypatingas pažadas: garbė, kokios Viešpats suteiks naujai bažnyčiai. Bendra tos pranašystės mintis visai aiški, žymių neaiškumų yra smulkmenose. — *Dar truputėlis laiko*. Ebr. t.: dar vienas truputis. Tai reiškia, kad tarp to meto, kuriame Agėjas pranašavo, ir garbingos ateities, aple kurią jis kalbės, bus vienas ir viešingasis laikotarpis; jo pradžią pasireiškianti bendru sukrėtimu gamtoje ir pagonių tautoje, pradės rodytis neilgai trukus. — Pranašų dauguma, kalbėdami apie Mesijo laikus, skel-

bia, jog pirm jų įvyks didelių sukrėtimų pagonių pasaulyje, kad pasaulis būtų priverstas pasiduoti tikrojo Dievo įstatymui; tas gi sukrėtimas išreiškiamas simboliškais vaizdais tam tikro perversmo medžiaginiame pasaulyje (plg. Iz. 2,2; 11, 10... Dan. 2,36—45 ir k.). Agėjo laiku jau artinosi persų galybės pašlijimas: graikų-makedoniečių valstybė ir ant jos griuvėsių susidariusios vėlesnės valstybės buvo nuolat žudomos karų iki pat Mesijo atėjimui. Be to, Agėjas matomai čia norėjo padaryti aliuziją į įvykius Sinajaus kalne, kai buvo daroma teokratinė sandora (plg. Iš. 19,16; Teis. 5,4,5); panašiomis spalvomis jis piešia naujosios sandoros isikūrimą. — Šios eil. žodžius yra pritaikęs šv. Povilas savo paraginimuose žydams (Žyd. 12, 26—29). — (8) *Ir ateis...* Vulgatos teksto prasmė labai aiški. Tautų *Pageidaujamas* yra ne kas kitas, kaip tik Mesijas. Taip supranta Vulgatą visi jos aiškintojai: anot jų, Pageidaujamas yra tas pat, kuri Jokūbas vadino tautų laukiamuoju ir aržiniųjų kalvų troškimu (Prad. 49, 10,26; plg. Iz. 42,4). — Ebr. t.: Ta-

bo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. ⁹ Meum est argentum, et meum est aurum, dicit Dominus exercituum. ¹⁰ Magna erit gloria domus istius novissimae plus quam primae, dicit Dominus exercituum: et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

¹¹ In vigesima et quarta noni mensis, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Aggaeum prophetam, dicens: ¹² Haec dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem, dicens: ¹³ Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, et tetigerit de summitate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut

garbės, sako kareivijų Viešpats. ⁹ Mano yra sidabras ir mano yra auksas, sako kareivijų Viešpats. ¹⁰ Didesnė bus šitų pasakutinių namų garbė kaip pirmųjų, sako kareivijų Viešpats, ir šitoje vietoje aš duosiu ramybę, sako kareivijų Viešpats.

¹¹ Antrais karaliaus Darijaus metais dvidešimt ketvirtą devinto mėnesio dieną buvo suteiktas Viešpaties žodis pranašui Agėjui ir pasakyta: ¹² Kareivijų Viešpats sako taip: paklausk kunigus įstatymo, sakydamas: ¹³ Jei žmogus pašvęstą mėsą neš savo drabužio skverne ir palies jo kraštas duoną, ar viralą, ar aliejų, ar bet kurį valgį, argi tie dalykai bus

čia žymiai skiriasi nuo Vulgatos. Tėnai visų pirma yra venient, (jie) ateis, vietoje gi Pageidaujamas yra: desiderium, pageidavimas, troškimas, o visas sakinyss toks: et venient desiderium omnium gentium. Šio gana žymaus skirtumo nežiūrėdami, labai daug aiškintojų mato ebr. t. išreikštą tą pačią mintį kaip ir Vulgatoje, tik ne taip tiksliai. Jų nuomone desiderium yra tas pat asmuo, ką ir desideratus, t. y. Mesijas, venient esas pluralis maiestatis; anot kitų, sakinio prasmė esanti toki: venient ad desiderium. — Bet naujesnieji egzgetai ebr. t. verčia ir aiškina kitaip: ir ateis visų tautų brangenybės (pretiosa), t. y. visos tautos bus ypatingu būdu pažadintos ir plauks į Mesijo karalystę, taip kad ir save ir ką jos turi brangiausia atnašaus Dievui ir jo garbinimui. Toks aiškinimas būtų labai artimas LXX vertime išreikštai minčiai; jis nieku nesiskiria nuo minties, išreikštos Iz. 60,5.7.11. — *Aš pripildysiu...* Kai senoji bažnyčia (3 Kar. 8,10) buvo pripildyta Viešpaties garbingumo, taip ypatingu būdu toks garbingumas bus suteiktas naujai bažnyčiai. — (9) *Mano yra...* Jei aš norėčiau matyti bažnyčią brangiai išpuoštą, nebūtų sunku tai padaryti,

nes mano yra auksas. — (10) *Didesnė bus...* Ebr. t.: didesnė bus paskesnioji šitų namų garbė, kaip pirmoji. — Naujoji bažnyčia yra tarsi Saliamono bažnyčios tęsinys ir Mesijo laiku ji bus papuošta didesniu garbingumu, kaip buvo papuošta seniau. — *Aš duosiu ramybę.* Nauj. bažnyčios garbingumas bus didesnis, nes joje bus suteikta ramybė. Ramybės gi vardas apima visas gėrybes, kurias suteiks Mesijas; todėl ir pats Mesijas ankstyvesnėse pranašystėse vadinamas ramybės nešėju (Prad. 49,10), ramybės kunigaikščiu (Iz. 9,6). — Čia tenka paminėti, kad Erodo pastatytoji bažnyčia nebuvo nauja, tik bent kiek perdirbta ir labai pagražinta Zorobabėlio bažnyčia.

(11) *Devinto mėnesio.* Jis atatinaka mūsų lapkričio pabaigą ir gruodžio pradžią; vadinasi *kislev*. Tuo metu Palestinoje laukiama lietaus, nuo kurio gausumo pareina pasėtų javų augimas; kadangi jis iš tikrųjų buvo gausus, tai buvo ženklas, jog Dievas laimina izraelitus, ir paraginimas būti dar vertesniais to Dievo palaiminimo. — (13) *Pašvęstą mėsą:* mėsa, kuri buvo paaukota Dievui ir kuria buvo leista valgyti tik nieku nesusitepusiems arba tik kunigams. — *Ne:* drabužis, palietęs pašvęstą

omnem cibum: numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt: Non. ¹⁴ Et dixit Aggaeus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes, et dixerunt: Contaminabitur. ¹⁵ Et respondit Aggaeus, et dixit: Sic populus iste, et sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, et sic omne opus manuum eorum: et omnia quae obtulerunt ibi, contaminata erunt. ¹⁶ Et nunc ponite corda vestra a die hac et supra, antequam poneretur lapis super lapidem in templo Domini. ¹⁷ Cum accederetis ad acervum viginti modiorum, et fierent decem: et intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, et fiebant viginti. ¹⁸ Percussis vos vento urente, et aurigine, et grandine omnia opera manuum vestrarum: et non fuit in vobis, qui reverteretur ad me, dicit Dominus. ¹⁹ Ponite corda vestra ex die ista, et in futurum, a die vigesima et quarta noni men-

pašvęsti? Kunigai atsakydami tarę: Ne. ¹⁴ Toliau Agęjas sakę: Jei suteptas lavonu paliestų visus tuos dalykus, ar bus jie sutepti? Kunigai atsakę ir tarę: Bus sutepti. ¹⁵ Tuomet Agęjas atsiliepę ir tarę: Toki yra šita tauta ir toki yra šita giminę mano akivaizdoje, sako Viešpats, ir tokie yra visų jų rankų darbai: visa, ką jie čia atnašauja, yra sutepta. ¹⁶ Tai gi pasvarstykite savo širdyse, kas yra atsitikę iki šiai dienai ir anksčiau, pirma negu buvo padętas akmuo ant akmens Viešpaties bažnyčioje. ¹⁷ Kai jūs prieidavote prie javų krūvos, iš kurios reikėjo gauti dvidešimt saikų, būdavo tik dešimts, ir kai jeidavote į spaustuvą penkių dešimtų ąsuočių išspausti, būdavo tik dvidešimt. ¹⁸ Aš ištikdavau jus svilinančiu vėju, amaru ir kruša visus jūsų rankų darbus, ir nebuvo jummyse nė vieno, kurs gręžtųsi į mane, sako Viešpats. ¹⁹ Bet įsidėmėkite, kas bus nuo šios dienos ir ateityje, nuo dvidešimts ketvirtos devinto mėnesio dienos,

dalyką, buvo pats laikomas pašvęstu (Kun. 6,20); bet taip pašvęstu drabužių paliestas bet kuris dalykas nebuvo laikomas pašvęstu (plg. Ez. 42, 14; 46,20). — (14) *Suteptas lavonu*. Toks susitepimas buvo laikomas labai dideliu, nes jam pašalinti reikėjo dviejų apsiplovimų ir kitų apeigų atlikimo per septynias dienas. Plg. Sk. 19,14–20. — (15) *Toki yra...* Žydų tauta laikoma lygia lavono palietimu suteptam žmogui, nes ji nesirūpino bažnyčios atstatymu; sugriauta bažnyčia jai yra lyg kad lavonas, su kuriuo ji nuolat pasilieka. — *Ką jie čia atnašauja...* Net aukos, kurias jie darę Viešpačiui ant senoje vietoje pastatyto altoriaus (1 Ezdr. 3,3), buvo laikomos suteptomis, nes ir svarbiausiomis apeigomis negalėjo atpirkti savo apsilaidi-

mo. — (16) *Iki šiai dienai*: visą tą laiką, kuriame jūs nemanėte apie bažnyčios atstatymą, koki nebuvote pradęję jos statyti. — (17) *Prie javų*: prie tokios pėdų krūvos, iš kurios buvo galima tikėtis iškulti dvidešimt... — (18) *Aš ištikdavau...* Žodžiai paimti iš Amoso 4,9. — (19) *Nuo dienos, kurioje...* Ebr. t.: iki dienai, kurioje Bažnyčios pamatai buvo padėti, tuojuo, kaip tik žydai buvo sugrižę iš nelaisvės, todėl pirm penkiolikos metų (vz. 1 Ezdr. 3,10): bet tolesnis statymo darbas buvo nutrauktas. — (20) *Argi pasėliai...* Nors gruodžio mėnesyje dar nesimatė jokių augalų, bet pranašas galėjo Viešpaties vardu paskelbti iš anksto geriausią derlių. Anot ebr. t.: ar jau yra sėklos sandėlyje. — Nors jos dar nėra, bet Dievas pajaimins, ir ji bus.

sis: a die, qua fundamenta iacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum. ²⁰ Numquid iam semen in germine est: et adhuc vinea, et ficus, et malogranatum, et lignum olivae non floruit? ex die ista benedicam.

²¹ Et factum est verbum Domini secundo ad Aggaeum in vigesima et quarta mensis, dicens: ²² Loquere ad Zorobabel ducem luda, dicens: Ego movebo caelum pariter et terram. ²³ Et subvertam solium regnorum, et contexam fortitudinem regni Gentium: et subvertam quadrigam, et ascensorem eius: et descendent equi, et ascensores eorum: vir in gladio frateris sui. ²⁴ In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te Zorobabel fili Salathiel serve meus, dicit Dominus: et ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

nuo dienos, kurioje Viešpaties bažnyčios pamatai padėti, įsidėmėkite. ²⁰ Argi pasėliai jau želia? Vynmedis, fygmedis, granatmedis ir alyvmedis juk dar nežydi. Bet nuo šios dienos aš laiminsiu.

²¹ Viešpaties žodis buvo antrą kartą suteiktas Agėjui dvidešimt ketvirtą mėnesio dieną ir pasakyta: ²² Kalbėk Jūdo vadui Zorobabėliui ir sakyk: Aš pajudinsiu draug dangų ir žemę. ²³ Aš sugriausiu karalysčių sostus ir sunaikinsiu pagonių karalystės stiprybę, aš apversiu kariškąjį vežimą ir sėdintįjį jame, sugrius žirgai ir jų raiteliai, žmogus žus savo brolio kalaviju. ²⁴ Aną dieną, sako kareivių Viešpats, aš paimsiu tave, mano tarne, Salatiėlio sūnau, Zorobabėli, sako Viešpats, ir padarysiu iš tavęs tarsi antspaudos žiedą, nes aš tave išrinkau, sako kareivių Viešpats.

(22,23) *Aš pajudinsiu...* Vz. auk. 7 ir 8 eil. — (24) *Antspaudos žiedas*. Žiedas, kuriuo daromos antspaudos, buvo laikomas brangiausiu dalyku. Su juo savininkas niekuomet nesiskirdavo. Todėl Viešpats čia žada, kad tą dieną, kurioje jis sugriaus pagonių karalystes, jis laikys Zorobabėlį brangiausiu dalyku, su kuriuo nesiskiriama (plg. Giesm. 8,6; Jer. 22,24; Ekli. 49,11). Aiškintojų nuomone, Zorobabėlis čia įvardijamas ne vien dėl savęs, bet ypač kaip te-

okratinės tautos vadas ir tiesioginis Dovidio ipėdinis, todėl ir kaip Mesijo protėvis. Viešpats, žadėdamas sergėti rūpestingai šį kunigaikštį, žadėjo tuo pačiu saugoti savo tautą ir karališką Dovidio giminę; taigi pranašystė buvo įvykinta pilnai Jėzuje Kristuje. Pagaliau pats Zorobabėlis nematė pagonių karalysčių sugriovimo, kurs turėjo įvykti pirm Viešpaties pažado atitesėjimo. — *Nes aš tave išrinkau*: kaip kitados buvo išrinktas Dovidas (plg. 2 Kar. 7,17... ir k.).

ZAKARIJO PRANAŠYSTĖ.

IVADA.

1. Tais pačiais Darijaus metais, tik dviem mėnesiais vėliau, kaip Agėjas, pradėjo eiti pranašo pareigas Ado sūnaus Barakijo sūnus Zakarijas (ebr. **Zekarjah**, Viešpaties atsimenama's). Vienas jo vėlesnių pamokslų (7, 1) yra pažymėtas ketvirtais Darijaus metais. Gali būti, kad Zakarijas dar ir po šių ketvirtų metų ėjo jam pavestas pareigas, bet kaip ilgai, nežinia.

Tarp kunigų, kurie grįžo iš Kaldėjos draug su Zorobabėliu pirmais Kiro metais, yra minimas Adas (ebr. Iddo; vz. 2 Ezdro 12, 1); minimas ten pat draug su pranašu Agėju ir pranašas Ado sūnus Zakarijas (Ezdro 5, 1; 6, 14). Labai gali būti, kad tas pat Zakarijas buvo ir mūsų pranašysčių knygų autorius; kad jo tėvas Ezdro knygos vadinas Adu, ne Barakiju, tai ne daug ką tereiskia, nes žydų geneologijose mažiau žinomi asmenys neretai išleidžiami; Zakarijas būdamas Ado anūkas, apleidus jo tėvo Barakijo vardą, galėjo būti vadinas Ado sūnumi.

Mūsų Išganytojas mini taip pat pranašą Barakijo sūnų Zaka-

riją, kurį žydai nužudę tarp bažnyčios ir altoriaus; bet žydai, ką tik sugrižę iš nelaisvės, gerbė savo pranašus ir jų klausė, kaip galima suprasti iš Ag. 1, 12... Zak. 6, 7; nėra tai pagrindo spėti, kad jie būtų užmušę pranašą Zakariją. Išganytojo minimas Zakarijas turėjo būti kitas, tikriausiai vyriausiojo kunigo Jojado sūnus Zakarijas, nužudytas karaliaus Josaso įsakymu (2 Kron. 24, 20...).

Kadangi Zakarijas pranašavo tuo pačiu metu, kaip ir Agėjas, ir kalbėjo tiems patiems klausytojams, tai jų abiejų pamokslai negalėjo nepaliesti bendro visai tautai reikalo, bažnyčios statymo; tačiau Zakarijas nekalba taip stačiai ir taip išimtinai apie bažnyčią; jis mato mai nuolat ją atsinena, bet ji yra jam tik mesijinės karalystės simbolis; todėl jis rūpestingiau moki na savo klausytojus, ką jie turi daryti, kad būtų verti tautai duotų mesijinių pažadų; jis juos drąsina, guodžia, ragina, rodydamas garbingą ateitį ir gausius palaiminimus, kurie bus surišti su Viešpaties šventovės atnaujinimu.

Zakarijo pranašysčių knyga susideda iš įžangos (1, 1—6), ku-

rioje yra paraginimas gręžtis į Viešpatį, ir trijų dalių, kurių pirmoje aštuoniais simboliniais regejimais (1, 7—6, 8) ir vienu simboliniu veiksmu (6, 9—15) žadama Izraeliui garbinga ateitis, antroje nurodomos tautos išgelbėjimo sąlygos (7, 1—8, 23) ir trečioje aprašomas išgelbėjimo įvykinimas (9, 1—14, 21).

3. Katalikų Bažnyčia ir žydų tradicija laikė ir laiko visą Zakarijo pranašysčių knygą vieno ir

to paties autoriaus veikalu ir šv. Rašto dalimi. Nekelia rimtesnių abejonių dėl pirmųjų aštuonių perskyrimų autentiškumo ir racionalistinė kritika; paskutinių perskyrimų (9—14) autentiškumą dėl bent kiek kitokio jų stiliaus ir dėl jų turinio, jie neigia. Tačiau tie patėmijami skirtumai nėra tiek žymūs, kad jų nebūtų galima pateisinti ir išaiškinti kitaip, kaip tik ieškant paskutiniems Zakarijo pranašystės perskyrimams kito autoriaus.

PROPHETIA ZACHARIAE. ZAKARIJO PRANAŠYSTĖ.

[žanga: Raginimas daryti atgailą.

Caput I. ¹ In mense octavo in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachiae filii Ado, prophetam, dicens: ² Iratus est Dominus super patres vestros iracundia. ³ Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum: Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: et convertar ad vos, dicit Dominus exercituum. ⁴ Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetae priores, dicentes: Haec dicit Dominus exercituum: Convertimini de viis vestris malis, et de cogitationibus vestris pessimis: et non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.

⁵ Patres vestri ubi sunt? et prophetae numquid in sempiternum vivent? ⁶ Verumtamen verba mea, et legitima mea, quae mandavi servis meis prophetis,

1 perskyrimas. ¹ Aštuntame mėnesyje antrasis karaliaus Darijaus metais Viešpaties žodis buvo suteiktas pranašui Ado sūnaus Barakijo sūnui Zakarijui ir pasakyta: ² Viešpats yra labai užsirūstinęs jūsų tėvams. ³ Tačiau tu jiems sakyk: Kareivijų Viešpats sako taip: Gręžkitės į mane, sako kareivijų Viešpats, ir aš gręšiuosi į jus, sako kareivijų Viešpats. ⁴ Nebūkite, kaip jūsų tėvai, kuriems šaukė pirmieji pranašai, sakydami: Kareivijų Viešpats sako taip: Gręžkitės nuo savo pikty kelių ir nuo savo pikčiausių minčių; bet jie neklausė ir nežiūrėjo manęs, sako Viešpats.

⁵ Kame yra jūsų tėvai? ir ar amžinai bus gyvi pranašai? ⁶ Bet mano žodžiai ir mano nuostatai, kuriuos aš buvau pavedęs savo tarnams, pranašams, ar nepasie-

1,1—6. Zakarijo pranašysčių knyga pradedama trumpu paraginimu gręžtis į Viešpatį ir daryti atgailą.

(1,1) *Aštuntame...* Skaitant nuo žydų metų pradžios, t. y. nuo nisa-no mėnesio. Aštuntas žydų mėnuo anksčiau vadinosi *bul*, vėliau po Babilono nelaisvės *marčešvan*. Mėnesio diena nenurodoma; daugelis mano, kad turėjo būti jaunatis, t. y. pirma mėnesio diena. — (2) *Užsirūstinęs...* Tos didelės rūstybės įrodymai buvo Jeruzalės ir jos bažnyčios sugriovimas, Babilono nelaisvė. — (3) *Gręžkitės...*: visa savo širdimi, pamesdami visą savo tingumą, nusi-

kratydami pagonių įpročių, su kuriais teko susidurti nelaisvėje.

(5) *Kame...* Jūsų tėvai, kurie neklausė pranašų žodžių, dabar ilsisi svetimoje šalyje, Babilone. — *Ar amžinai...* Dievo žodis įvyksta, ir nėra reikalo, kad tie, kurie skelbė ateitį patys matytų paskelbtojo Dievo žodžio įvykinimą. Nors pranašai ir mirė, bet Dievo žodis pasilieka savo galioje. — (6) *Ar jie nesigręžė...* Tie, kurie neklausė išėjimų, paragave bausmės nelaisvėje, gręžėsi į Viešpatį. — *Kaip kareivijų...* Taip kalbėjo trys jaunikačiai ugnies krosnyje (Dan. 3,27), visų vardu Daniėlis (9,

numquid non comprehenderunt patres vestros, et conversi sunt, et dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, et secundum adinventiones nostras fecit nobis.

kė jūsų tėvų, ir ar jie nesigrėžė ir nesakė: Kaip kareivijų Viešpats manė padaryti mums, žiūrėdamas mūsų kelių ir mūsų pastangų, taip jis mums padarė.

I. 1. Garbingos ateities pažadėjimas. 1. Pagonių galios sunaikinimas.

⁷ In die vigesima et quarta undecimi mensis Sabbath, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiae, filii Addo, prophetam, dicens:

⁸ Vidi per noctem, et ecce vir ascendens super equum rufum, et ipse stabat inter myrteta, quae erant in profundo: et post eum equi rufi, varii, et albi. ⁹ Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint haec. ¹⁰ Et respondit vir, qui stabat inter myrteta, et dixit: Isti sunt, quos misit Dominus ut perambulent terram.

¹¹ Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter myrteta,

⁷ Dvidešimt ketvirtą vienuolikto mėnesio, Sabato, dieną antrais Darijaus metais Viešpaties žodis buvo suteiktas pranašui Ado sūnaus Barakijo sūnui Zakarijui ir pasakyta:

⁸ Aš regėjau nakčia, ir štai vienas vyras sėdįs ant sarto arklio stovėjo tarp mirtų giliamo slėnyje, o jo užpakalyje buvo sarti, margi ir balti arkliai. ⁹ Aš tariau: mano Viešpatie, kas yra šitie? Angelas, kurs kalbėjo manyje, man atsakė: Aš tau parodysiu, kas yra šitie. ¹⁰ Vyras, kurs stovėjo tarp mirtų, atsiliepė ir tarė: Jie yra tie, kuriuos Viešpats siuntė pereiti per žemę.

¹¹ Jie kalbėjo Viešpaties angelui, kurs stovėjo tarp mirtų, ir

5...), tokio prisipažinimo reikalavo Barukas (1,15—2,10).

1,7—21. Pirmoji pranašystės dalis, kurioje žadama tautai garbinga ateitis, susideda iš simbolinių regėjimų ir vieno simbolinio veiksmo. Jau pirmais regėjimais skelbiamas Jeruzalės ir šalies atnaujinimas ir pagonių galios sunaikinimas.

(7) *Sabato*. Ebr. *Šebat*, mūsų vasario pabaiga ir kovo pradžia.

(8) *Nakčia*: ekstazyje, ne sapne. — *Vienas vyras...*: raitas žmogus. Tai buvo angelas žmogaus pavidalu. Vz. tol. 11 eil. — *Arkliai*: su raiteliais, kurie buvo taip pat dangaus dvasios. — (9) *Kurs kalbėjo manyje*: kurs buvo su pranašu. To angelo

atsakymus ir paaiškinimus Zakarijas girdėjo savo sielos gilumoje. — (10) *Vyras, kurs...* Angelo pažadėtą paaiškinimą duoda raitelių vadas, kuriame žydų tradicija mato šv. Mikolą, ypatingą Dievo tautos globėją. Jis pasako, koks yra jo palydovu vaidmuo. Jie buvo Viešpaties siusti, lyg kokie žvalgai, apžiūrėti visos žemės.

(11) *Jie kalbėjo...* Raiteliai palydovai patys praneša savo vyresniajam, ką jie rado žemėje. — *Viešpaties angelui*. Aiškintojų dauguma mano, kad čia Viešpaties angelu vadinamas tas pat pirmasis raitelis ant sarto arklio, t. y. angelas Mikolas. — *Visa žemė gyvenama...*: dar nesi-

et dixerunt: Perambulavimus terram, et ecce omnis terra habitatur, et quiescit.¹² Et respondit angelus Domini, et dixit: Domine exercituum usquequo tu non misereberis Ierusalem, et urbium Iuda, quibus iratus es? iste iam septuagesimus annus est.¹³ Et respondit Dominus angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.

¹⁴ Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me: Clama, dicens: Haec dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Ierusalem, et Sion zelo magno.¹⁵ Et ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum populo, ipsi vero adiuverunt in malum.¹⁶ Propterea haec dicit Dominus: Revertar ad Ierusalem in misericordiis: et domus mea

tarė: Mes perėjome per žemę, ir štai visa žemė gyvenama ir ilsisi.¹² Viešpaties angelas atsiliėpė ir tarė: Kareivijų Viešpatie, iki kolei tu nepasigailėsi Jeruzalės ir Jūdo miestų, kuriems tu užsirūstina? Štai jau septyniasdešimtį metų.¹³ Viešpats atsakė angelui, kurs kalbėjo manyje, gėrais žodžiais, paguodos žodžiais.

¹⁴ Angelas, kurs kalbėjo manyje, man tarė: Šauk, sakydamas: Štai ką sako kareivijų Viešpats: Aš turiu labai didelio pavydo dėl Jeruzalės ir Siono.¹⁵ Aš esu užsidedęs didžiausia rūstybe pasiturinčioms tautoms, nes kai aš maža rūstinaus, jos pradėjo pikta daryti.¹⁶ Todėl štai ką sako Viešpats: Aš kreipsiuos į Jeruzalę pasigailėjimais, ir mano na-

mato jokių žymių to tautų ir žemės sukrėtimo, kurs turi įvykti (Ag. 2, 7). Todėl tuoiaū tautos angelas globėjas prašo Dievą pagreitinti savo gailėstingumu įvykius ir pasirodyti savųjų padėjėju ir gelbėtoju. — *Užsirūstinai.* Jeruzalė ir visa šalis griuvėsiuose buvo aiškūs Viešpaties rūstybės įrodymai. — *Septyniasdešimtį.* Antri Darijaus metai (vz. auk. 1,1) buvo 520 pirm Kr. Jau buvo praėję 16 metų, kaip Jeremijo paskelbtoji (Jer. 25,1—13) septynių dešimtų metų Babilono nelaisvė (606 — 536) buvo pasibaigusi. Ji buvo prasidėjusi pirmais Nebukadnecaro viešpatavimo metais, kai Jeruzalė buvo paimta ir daugybė žydų buvo išvesta nelaisvėn, baigėsi gi Kirui leidus žydams grįžti tėvynėn. Paskutinį kartą Jeruzalė buvo paimta ir jos bažnyčia sugriauta 588 m.; todėl ir nuo šitų metų galima buvo skaičiuoti kitas septynių dešimtų metų laikotarpis. Kurį laiką čia turėjo galvoje Zakarijas, ne visai aišku. — Angelas pats maldauja Viešpatį, kad tie septyniasdešimtys metų būtų laikomi baigtais, ir kad Viešpats pagaliau pilnai pasigailėtų savo tautos. —

(13) *Angelui, kurs...:* ne tam, kurs maldavo Viešpatį, bet tam, kurs buvo su pranašu. — *Gėrais žodžiais.* Koks buvo tas maloningas Viešpaties atsakymas, paaiškėja iš 14 eil. ir tol.

(14) *Didelio pavydo...* Santykis tarp Viešpaties ir jo tautos labai dažnai išreiškiamas moterystės palyginimu. Viešpaties pavydas dėl tautos, Jeruzalės, Siono yra jo didelės meilės įrodymas. Tas pavydas pasireiškia bausmėmis, kai tauta Viešpačiui neištikima; pavydas dėl tautos negali taip pat pakęsti, kad tauta būtų žeminama, naikinama. — (15) *Pasiturinčioms.* Ebr. t. turima omenyje tautos išdidžios, pasitikinčios savo jėga, laikančios save nenugalimomis. — *Kai aš maža...* Viešpats, tiesa, pats leido pagonims puliti savo nusikaltusią tautą ir naudotis jais, kaip bausmės įrankiu; bet pagonys, puldami, padarė daugiau, negu jiems buvo leista. Dievo rūstybė tautai palyginamai nebuvo taip didelė, bausmė jis norėjo ją pataisyti, pagonys gi stengėsi tautos nelaimę padidinti ir ją visai sunaikinti. — (16) *Mastas bus ištiestas...* Je-

aedificabitur in ea, ait Dominus exercituum: et perpendiculum extendetur super Ierusalem. ¹⁷ Adhuc, clama dicens: Haec dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent civitates meae bonis: et consolabitur adhuc Dominus Sion, et eliget adhuc Ierusalem.

¹⁸ Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce quattuor cornua.

¹⁹ Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt haec? et dixit ad me: Haec sunt cornua, quae ventilaverunt ludam, et Israel, et Ierusalem.

²⁰ Et ostendit mihi Dominus quattuor fabros. ²¹ Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens: Haec sunt cornua, quae ventilaverunt ludam per singulos viros, et nemo eorum levavit caput suum: et venerunt isti deterere ea, ut deiiciant cornua gentium, quae levaverunt cornu super terram Iuda ut dispergerent eam.

mai bus joje statomi, sako kareivijų Viešpats, ir mastas bus ištiestas ant Jeruzalės. ¹⁷ Šauk dar, sakydamas: Kareivijų Viešpats sako taip: Mano miestai dar bus pertekę gėrybėmis, Viešpats dar paguos Sioną, ir jis dar išsirinks Jeruzalę.

¹⁸ Aš pakėliau savo akis ir regėjau: štai čia buvo keturi ragai. ¹⁹ Tuomet aš tariau angelui, kurs kalbėjo manyje: Kas yra šitie? Jis man atsakė: Šitie yra ragai, kurie vėtė Jūdą, Izraelį ir Jeruzalę.

²⁰ Po to Viešpats man parodė keturis kalvius. ²¹ Aš paklausiau, ko šitie ateina daryti? Jis atsakė tardamas: Tai yra ragai, kurie vėtė visus Jūdo žmones, taip kad nė vienas jų nepakėlė savo galvos; šitie gi atėjo išgąsdinti jų ir numušti ragų tų pagonių, kurie pakėlė ragą prieš Jūdo šalį, kad ją išsklaidytų.

ruzalės miestas bus statomas. Pirmas Dievo meilės laidas: pradėta statyti bažnyčia (1 Ezdr. 5,1,2; Ag. 1,12...) bus pabaigta. Antras laidas: Jeruzalė bus pastatyta didesnė. Bažnyčia ir miestas yra senos Dievo karalystės vidurys; jų atstatymas — teokratinio atnaujinimo ženklas ir prirengimas. — (17) *Mano miestai*: kiti Palestinos miestai. — *Dar išsirinks...* Viešpats buvo išsirinkęs Jeruzalę praityje (plg. 2 Kron. 6,6; 12,13 ir k.); atmetė ją dėl nusikaltimų, bet dabar ją vėl išsirinks. Pirmame čia baigiamame regėjime Viešpats skelbia, kad jo rūstybė pasireikš pagonių tautoms ir kad jis atstatys bažnyčią bei Jeruzalę. Tie pažadai patvirtinami dviem tolesniais regėjimais.

(19) *Ragai*. Ragai reiškia galia, didelę jėgą; pas Daniėlį jie yra pa-

čių karalių simboliai. — *Vėtė*. Ebr. t.: išsklaidė.

(20) *Kalvius*. Ebr. ž. *charašim* gali reikšti taip pat medžio apdirbėją. — (21) *Vėtė*. Ebr. t.: išsklaidė. — *Numušti ragų...* Ne vienas aiškintojas yra mėginęs atspėti, kurios tautos čia vaizduojamos keturiais ragais ir kurios keturiais kalviais. Bet Zakarijas greičiausiai neturėjo čia galvoje atskirų pagonių tautų; jis norėjo pasakyti, kad visos Dievui priešingos tautos, nuo kurių kentėjo išrinktoji tauta, įvairiais laikais ir buvo išsklaidyta į keturis vėjus (plg. žem. 2,6), susilauks bausmės; visoms joms Viešpats ras gana įrankių nubauti. — Pirmieji pranašystės regėjimai surišti viena bendra mintimi: Nors tautos priešai dabar naudojami pilna ramybe, nors jų galia didelė, tačiau jie visi bus tikrai parblokšti.

2. Garbingas Jeruzalės atstatymas.

Caput II. ¹ Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce vir, et in manu eius funiculus mensorum. ² Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Ierusalem, et videam quanta sit latitudo eius, et quanta longitudo eius. ³ Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, et angelus alius egrediebatur in occursum eius. ⁴ Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem prae multitudinem hominum, et iumentorum in medio eius. ⁵ Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: et in gloria ero in medio eius.

⁶ O, o fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quattuor ventos caeli dispersi vos, dicit Dominus. ⁷ O Sion, fuge quae habitas apud filiam Babylonis: ⁸ quia haec dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, quae spolia-

2 perskyrimas. ¹ Aš pakėliau savo akis ir regėjau: štai čia buvo vienas vyras, o jo rankoje buvo matuojamoji juosta. ² Aš paklausiau: Kur tu eini? Jis man atsakė: Matuoti Jeruzalės ir pažiūrėti, koks jos plotis ir koks jos ilgis. ³ Štai angelas, kurs kalbėjo manyje, išėjo priekin, o kitas angelas atėjo jo pasitikti ⁴ ir jam tarė: Bėk, kalbėk tam jauniškaičiui, sakydamas: Jeruzalė bus gyvenama be sienų dėl joje esančių žmonių ir galvijų daugybės. ⁵ Aš jai būsiu, sako Viešpats, ugnies siena aplinkui ir pasirodysiu galingas jos viduje.

⁶ Oi, oi, bėkite iš šiaurės šalies, sako Viešpats, nes aš išsklaidžiau jus į keturis dangaus vėjus, sako Viešpats. ⁷ Bėk, o Sione, tu, kurs gyveni pas Babilono dukterį, ⁸ nes štai ką sako kareivijų Viešpats: Dėl garbės jis siuntė mane pas tautas, kurias

2,1—13. Trečiame regėjime žadama, kad Jeruzalė turėsianti labai daug gyventojų ir būsianti Viešpaties saugoma, kad į ją grįšią belaisviai ir kad joje gyvensias pats Viešpats.

(2,1) *Vienas vyras*: angelas žmogaus pavidalu. — (2) *Matuoti...* Tai turėjo būti ženklas, kad Jeruzalė bus tuoju statoma. — (3) *Angelas, kurs...* Vz. auk. 1,9. — *Kitas angelas*. Yra aiškintojų, kurie mano, kad šitas angelas buvęs Gabriėlis. — (4) *Jam tarė*: tam angelui, kurs buvo ką tik atsiskyres nuo pranašo. — *Jaunikaikiui*. Pranašas čia vadinamas jauniškaičiu tikriausiai ne dėl savo jauno amžiaus, bet dėl to, kad jis buvo angelo globojamas. — *Be siena*. Atnaujintos Jeruzalės gyventojai nebesutyls senose jos ribose; ji bus taip didelė, kad jos nebebus galima apvesti sienomis. — (5) *Ugnies siena*.

Nors Jeruzalė bus be sienų, tačiau ji bus geriausiai apsaugota nuo priešų puolimų. Saugos ją pats Viešpats. Kaip niekas negali pereiti per ugnį, taip niekas negalės įsiveržti į Viešpaties saugojamą Jeruzalę. Priešams ji bus baisi, kaip kitados liepsnos šulas, kurs vedė Izraelitus iš Aigipto (Iš. 14,24). — *Pasirodysiu garbingas*. Anot ebr. t.: Viešpats bus savo globojamo miesto garbė.

(6) *Iš šiaurės šalies*: iš Kaldėjos, iš Babilono, kame buvo likę nemaža žydų. Turi bėgti iš ten, kad išvengtųsi Jeruzalės garbės ir kad išvengtų nelaimių, skirtų Babilonui. — *Į keturis...*: į visas šalis, ypač gi į Kaldėją. Anot ebr. t.: kaip keturi vėjai. — (7) *Sione*. Sionu čia pavadinti visi žydai, pasilikę Babėlėje. — *Dukteri*. Dukterimis labai dažnai šv. Rašte vadinami miestai. — (8) *Dėl garbės*: Kad Viešpačiui padaugėtų

verunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei: ⁹ quia ecce ego levo manum meam super eos, et erunt prae-dae his, qui serviebant sibi: et cognoscetis quia Dominus exercituum misit me.

¹⁰ Lauda, et laetare filia Sion: quia ecce ego venio, et habitabo in medio tui, ait Dominus. ¹¹ Et applicabuntur Gentes multae ad Dominum in die illa, et erunt mihi in populum, et habitabo in medio tui: et scies quia Dominus exercituum misit me ad te. ¹² Et possidebit Dominus Judam partem suam in terra sanctificata: et eliget adhuc Jerusalem. ¹³ Sileat omnis caro a facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

apiplėšė jus, nes kas jus paliečia, tas paliečia mano akies lėlelę. ⁹ Nes štai aš keliu savo ranką prieš juos, ir jie bus grobis tiems, kurie jiems vergavo; tuomet jūs pažinsite, kad kareivijų Viešpats yra siuntęs mane.

¹⁰ Džiūgauk ir linksminkis, Siono duktė, nes štai aš ateinu ir gyvensiu tavo viduje, sako Viešpats. ¹¹ Aną dieną daug tautų prisidės prie Viešpaties, ir iš jų bus man tauta, o aš gyvensiu tavo viduje; tu žinosi, kad kareivijų Viešpats yra siuntęs mane pas tave. ¹² Viešpats ims valdyti Jūdą, kaip savo dalį pašvęstoje šalyje, ir jis vėl išsirinks Jeruzalę. ¹³ Tenutilsta kiekvienas kūnas Viešpaties akivaizdoje, nes jis pakilo iš savo šventos buveinės.

3. Kunigystės šventumo atnaujinimas.

Caput III. ¹ Et ostendit mihi Dominus lesum sacerdotem magnum stantem coram angelo

3 perskyrimas. ¹ Viešpats man parodė vyriausiąjį kunigą Jėzų stovintį ties Viešpaties an-

garbės. Skelbdamas Viešpaties vardu bausmę pagonims, kurie žudė teokratinę tautą, paskui tų pagonių grėžimąsi į Viešpatį, Dievo pasiuntinys parodys garbę to, kurs buvo jį siuntęs ir kurio vardu jis veiks. — *Mano akies:* Dievo akies lėlelė, t. y. Dievui brangiausia dalyka. Plg. Atk. 32,10; Ps. 16,8 ir k. — (9) *Keliu savo ranką.* Ebr. t.: mojuoju savo ranka, t. y. grasau. Graso tautoms pats Dievas. — *Grobis tiems, kurie...*: pavergtosios tautos sukils prieš savo pavergėjus ir juos sunaikins. — *Yra siuntęs mane:* pavedė man, savo siųstam pranašui, paskelbti šiuos dalykus iš anksto.

(10) *Aš ateinu ir...* Pranašaujamas Mesijo atėjimas, kaip dar labiau paaiškėja iš 11 eil. Plg. Jon. 1,14,15. — (11) *Daug tautų...* Pagonys prisidės prie teokratinės tautos, kad drauge garbintų Viešpatį. Plg. žem.

8,20—22; Iz. 2,1...; 1 Mik. 4,1...; Iš. 19, 5 ir k. — (12) *Ims valdyti Jūdą...* Iš Mesijo laikų vėl grįžtama į artimesnę ateitį. Jeruzalė bus atstatyta, bažnyčia bus vėl pastatyta. — (13) *Tenutilsta...* Tylia pagarba turi sutikti visa žmonija Viešpatį, ateinantį vykinti savo didžiųjų sumanymų. 3,1—10. Vyriausias kunigas vieton suteptų drabužių apvelkamas gražiausiais ir gauna garbingų pažadų ateičiai.

(3,1) *Vyriausiąjį kunigą...* Jis ėjo vyriausio kunigo pareigas Agėjo ir Zakarijo laikais. Vz. 1 Ezdr. 2,2; 3,2; Ag. 1,1 ir k. Ekleziastiko knygoje 49,13,14 jis labai giriamas draugu su Zorobabėliu, kaip didelių dorybių žmogus ir uolus teokratijos naujin-tojas po Babilono nelaisvės. Ebr. jo vardas *Jehošua* vertimuose pavirsta į Jozuę ir Jėzų. — *Viešpaties angelu.* Vz. auk. 1,11. — *Jo dešinėje:* vy-

Domini: et satan stabat a dextris eius ut adversaretur ei. ² Et dixit Dominus ad satan: Increpet Dominus in te satan: et increpet Dominus in te, qui elegit Ierusalem: numquid non iste torris est erutus de igne? ³ Et Iesus erat indutus vestibus sordidis: et stabat ante faciem angeli. ⁴ Qui respondit, et ait ad eos, qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, et indui te mutatoris. ⁵ Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput eius. Et posuerunt cidarim mundam super caput eius, et induerunt eum vestibus: et angelus Domini stabat. ⁶ Et contestabatur angelus Domini Iesum, dicens: ⁷ Haec dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, et custodiam meam custodieris: tu quoque iudicabis domum meam, et cus-

gelu, o jo dešinėje stovėjo šetonas, kad jam prieštarautų. ² Bet Viešpats tarė šetonui: Viešpats tesudraudžia tave, šetone. Tesudraudžia tave Viešpats, kurs išsirinko Jeruzalę. Argi jis ne iš ugnies ištrauktas nuodėguly? ³ Gi Jėzus buvo apsivilkęs purvinais drabužiais ir stovėjo ties angelu. ⁴ Tuomet šitas atsiliepė ir tarė stovėjusiems ties juo, sakdamas: Nuvilkite nuo jo purvinus drabužius. Po to jis jam tarė: Štai aš nuimu nuo tavęs tavo nusikaltimą ir apvelku tave šventadieniais rūbais. ⁵ Toliau jis sakė: Uždėkite jam ant galvos tyrą nuometą. Taigi jie uždėjo jam ant galvos nesuteptą nuometą ir apvilko jį rūbais; Viešpaties gi angelas stovėjo čia pat. ⁶ Viešpaties angelas pareiškė Jėzui sakdamas: ⁷ Kareivijų Viešpats sako taip: Jei vaikščiosi mano keliais ir sergėsi mano įsakymus, tai tu teisi

riausiojo kunigo dešinėje. Stovi dešinėje, kad trukdytų visų pirma tą ranką, kuri yra darbu vykintoja. Plg. Ps. 108,6. — *Šetonas*: ypatingas Dievo ir žmonių priešininkas, piktųjų dvasių kunigaikštis. Plg. 1 Kron. 21,1. — *Kad jam prieštarautų*. Jozuės vaidmuo čia simbolinis: jis atstovauja kunigiją ir tautą. Ne dėl asmeninių nuodėmių turėjo jį kaltinti šetonas, bet dėl visos kunigijos, net dėl visos tautos nusikaltimų, kurie dabar tarsi sukrauti ant vieno Jozuės. — (2) *Bet Viešpats*.. Viešpaties angelas karštai užstoja Jozuę prieš šetoną ir išreiškia linkėjimą, kad Dievo rūstybė ištiktų šetoną. — *Kurs išsirinko*... Tai pirma priežastis, kodėl Viešpats negali klausyti šetono kaltinimų. (Plg. 1,17): Dievas pats pasirinko Jeruzalę ir mokės pats ją saugoti ir ginti. Kita priežastis: *Argi jis ne... nuodėguly*. Kunigas panašus į iš ugnies ištrauktą nuodėgulį; jame dar tebeatomos bausmės ir nelaisvės žymės, neturtas, iš-

niekinimas ir skurdas; taip jis kentėjo dėl tėvų nuodėmių. Gailestingas Dievas negali palikti kunigijos tokioj būklėje; turi būti velyk nubastas šetonas, kurs buvo kunigijos pažeminimo priežastis ir dar dabar ją persekioja. — (3) *Purvinais drabužiais*. Sendoros su Dievo laužymas ir kiti nusikaltimai senos kunigijos ir tautos buvo liūdnas palikimas atnaujinamai po nelaisvės kunigijai. Ji verta pasigailėjimo, ir Viešpaties angelas teikia jai pagarbą. — (4) *Tavo nusikaltimą*. Nusikaltimas nuimamas nuo Jozuės, kaip visos kunigijos atstovo. — *Šventadieniais*. Jie yra vaizdas malonės, pamaldumo ir dorybių, kurios turi puošti tikrąją kunigiją, kad ji tinkamai atliktų savo pareigas. Vyršiausiojo kunigo drabužiai turėjo būti balti. — (5) *Nuometą*. Vž. Iš. 28,4, 36–38. Taip iškilmingai gražinama kunigijai jos garbingumas. — (6) *Pareiškė*: iškilmingai pažadėjo. — (7) *Jei vaikščiosi*.. Iš kunigijos rei-

todies atria mea, et dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic assistunt.

⁸ Audi Iesu sacerdos magne, tu et amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt, ecce enim ego ADDUCAM SERVUM MEUM ORIENTEM.

⁹ Quia ecce lapis, quem dedi coram Iesu: super lapidem unum septem oculi sunt: ecce ego caelabo sculpturam eius, ait Dominus exercituum: et auferam iniquitatem terrae illius in die una.

¹⁰ In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitem, et subter ficum.

mano namus ir sergėsi mano šventorius, o aš tau duosiu palydovų iš šitų, kurie dabar čia pat stovi.

⁸ Klausyk, vyriausias kunige, Jėzau, tu ir tavo prieteliai, kurie sėdi tavo akivaizdoje, nes šitie vyrai yra vaizdai; nes štai aš ATVESIU SAVO TARŅĄ ATŽALĄ. ⁹ Nes štai čia akmuo, kurį aš padėjau ties Jėzumi. Ant to vieno akmens yra septynios akys; štai aš iškalsiu jo paveikslą, sako kareivijų Viešpats, ir viena diena atimsiu anos šalies neteisybę. ¹⁰ Tą dieną, sako kareivijų Viešpats, prietelis kvies savo prietelį po vynmedžiu ir po figmedžiu.

kalauijama, kad ji bendrai, kaip visa tauta, klausytų Viešpaties įstatymo; be to, ji turi rūpintis savo kunigiškomis pareigomis šventovėje (sergėsi mano įsakymus). — *Mano namus*: gal čia namai reiškia ne tik bažnyčia, bet ir visą tautą, kuri yra Dievo šeimyna, namai. — *Palydovu iš šitų...* Kad vyriausias kunigas galėtų tinkamai atlikti savo pareigas, jam žadama angelų pagalba. Tai primena Jokūbo regėjimą. Prad. 28,12.

(8) *Tavo prieteliai*: žymesnieji kunigų giminės nariai, Jozuės bendradarbiai. — *Vaizdai*: kurie turi sukelti žmonėse gilesnes mintis, pakelti juos prie aukštesnių dalykų. — *Aš atvesiu...* Kas yra tas žadamasis tarnas, atžala, galima aiškiai suprasti iš senesnių pranašysčių, 2 Kar. 23,2–5 (ebr. t.); Iz. 4,2 ir Jer. 23,5. Jis yra Mesijas, Dievo tarnas. Jis yra svarbiausia Dovo namų atžala, kuri turi visokių gėrybių ir visiems teikia naują, amžiną gyvenimą. Nukentėjusi dėl tautos nelaisvės teokratija gražinama, kad pagaliau per Mesiją pasiektų savo tobulumą. — Taigi Jozuė ir jo prieteliai, atstovauja Sen. Test., yra Kristaus vaizdai, figūros. Iš to reikia daryti išvadą, kad ir pats Mesijas turėjo eiti kunigo pareigas. Plg. žem. 6,12,13.

— (9) *Akmuo, kurį...* Akmuo, kurs reikia kalti ir tobulinti, yra teokratija, kuri turi pasiekti savo tobulumą. Akmuo guli ties Jozue, dar neturėdamas savo tikros išvaizdos, nes dar netobula yra teokratija, kuriai Jozuė turi tarnauti. Kadangi jis negali duoti akmeniui tinkamą paveikslą, bus atvestas Dievo tarnas, Mesijas. — *Ant to vieno...*, t. y. į tą vieną akmenį, į teokratiją, koki ji yra Jozuės metu, yra atkreiptos septynios Viešpaties akys, ant jos budi. Septyni yra tobulumo skaitmuo, taigi reiškia tikriausiai nuolat budintį ant jos dieviškos apvaizdos rūpestingumą, tuos septynis angelus, kurie stovi Dievo akivaizdoje (Apr. 5,6) ir tarnauja jo apvaizdai. Tačiau žymiausią darbo dalį Viešpats pasilieka pats sau. — *Viena diena...* Senoji kunigystė negalėjo pilnai permaldauti Dievo, taigi jis atims kaltę per savo tarną, atžalą (per kruviną Mesijo auką); vardan to būsimą pilno kaltės atėmimo ir jo galima nuimamas regėjime (4 e.) nusi-kaltimas nuo Jozuės ir jis daromas tinkamas eiti savo pareigas ir būti Mesijo vaizdu. — *Po vynmedžiu, ir...* Tai ramaus ir laimingo gyvenimo vaizdas (plg. 3 Kar. 4,25; Mik. 4,4); pilniausiai jis bus pasiektas Mesijo karalystėje.

4. Bažnyčios atsistatymas.

Caput IV. ¹ Et reversus est angelus, qui loquebatur in me, et suscitavit me, quasi virum, qui suscitatur de somno suo. ² Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, et ecce candelabrum aureum totum, et lampas eius super caput ipsius, et septem lucernae eius super illud: et septem infusoria lucernis, quae erant super caput eius. ³ Et duae olivae super illud: una a dextris lampadis, et una a sinistris eius.

⁴ Et respondi, et aio ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid sunt haec, domine mi? ⁵ Et respondit angelus, qui loquebatur in me, et dixit ad me: Numquid nescis quid sunt haec? Et dixi: Non, domine mi. ⁶ Et respondit, et ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum. ⁷ Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum: et educet lapidem primarium, et exaequabit gratiam

4 perskyrimas. ¹ Angelas, kurs kalbėjo manyje, sugrįžo ir pažadino mane, kaip žmogų, kurs pažadinamas iš savo miego. ² Jis man tarė: Ką tu matai? Aš atsakiau: štai aš čia matau žvakidę visą auksinę; ant jos viršaus yra jos aliejaus indas, ant jos pačios yra septynios jos lempos ir septyni vamzdeliai lempoms, kuriuos yra viršuj jos. ³ Aukščiau jos stovi du alyvmedžiai, vienas aliejaus indo dešinėje ir vienas jo kairėje.

⁴ Aš atsiliečiau ir tariau angelui, kurs kalbėjo manyje, sakdamas: Kas yra šitie, mano Viešpatie? ⁵ Angelas, kurs kalbėjo manyje, atsakė ir man tarė: Argi tu nežinai, kas yra šitie? Aš atsakiau: Ne, mano Viešpatie. ⁶ Jis vėl atsiliepė ir kalbėjo man, tardamas: Tai yra Viešpaties pasakytas žodis Zorobabėliui: Ne kariuomene, ne jėga, bet mano dvasia, sako kareivijų Viešpats. ⁷ Kas tu, didysis kalne, prieš Zorobabėlį? Būk lyguma. Jis padės svarbiausią akmenį, ir jis sulysins grožį

4,1–14. Auksinės žvakidės ir dviejų alyvmedžių regėjimu pranašas pamokinamas, kad Zorobabėlis Dievo dvasia nugalėsiąs visas kliūtis ir pasibaigs statyti bažnyčią.

(4,1) *Angelas, kurs...* Vz. auk. 2,3. — *Pažadino mane...* Pranašas dar tebebuvo paskendęs mintimis ankstyvesniame regėjime; angelas jį prirengia naujam. — (2) *Matau žvakidę...* panašią į tą auksinę žvakidę, kuri buvo šventykloje; nuo šventyklos žvakidės ji skyrėsi kai kuriomis smulkmenomis. — (3) *Du alyvmedžiai...* Tie alyvmedžiai dviem šakom turėjo duoti aliejaus į indą, kaip kad sakoma 12 eil.

(6) *Viešpaties pasakytas žodis Zorobabėliui.* Auksinės žvakidės ir dviejų

jų alyvmedžių regėjimas yra pamokinimas Zorobabėliui (vz. Ag. 1,1). Kaip žvakidės lempos, gaudamos aliejaus iš dviejų alyvmedžių be jokios žmogaus rankos pagalbos, gali nuolat žibėti, taip Zorobabėlis turi pasitikėti ne kariška jėga, bet tikta Dievu. Taip nurodoma, kad naujoji teokratija yra dvasinė. — (7) *Didysis kalne...* Net didžiausios kliūtys bus pašalintos. Visi priešai, kas jte bebūtu, piktoji dvasia (Jieron. Kir.), nepalankūs žmonės (Teod. Gr.), bažnyčios statymą trukdą pagony (Teod.), turės būti sunaikinti. — *Svarbiausia...* ne kertinį, kurs jau buvo gana senai padėtas, bet tą, kurio statyba bus tarsi apvainikuota. — Taigi Zorobabėlis turės ypa-

gratie eius. ⁸ Et factum est verbum Domini ad me dicens: ⁹ Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, et manus eius perficient eam: et scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. ¹⁰ Quis enim despexit dies parvos? et laetabuntur, et videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram.

¹¹ Et respondi, et dixi ad eum: Quid sunt duae olivae istae ad dextram candelabri, et ad sinistram eius? ¹² Et respondi secundo, et dixi ad eum: Quid sunt duae spicae olivarum, quae sunt iuxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro? ¹³ Et ait ad me, dicens: Numquid nescis quid sunt haec? Et dixi: Non, domine mi. ¹⁴ Et dixit: Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universae terrae.

su jo grožiu. ⁸ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁹ Zorobabelio rankos padėjo pamatus šitiems namams, ir jo rankos pabaigs juos, ir jūs žinosite, kad kareivijų Viešpats yra siuntęs mane pas jus. ¹⁰ Nes kas paniekins mažos pradžios dienas? Jie turės džiaugtis, kai matys Zorobabelio rankoje švininį lygintuvą. Tai yra septynios Viešpaties akys, kurias žvalgosi po visą žemę.

¹¹ Aš atsiliepiu ir jam tariu: Kas yra šituodu alyvmedžiu žvakidės dešinėje ir jos kairėje? ¹² Aš atsiliepiu antrą kartą ir jam tariu: Kas yra šitos dvi alyvų šakelės greta dviejų auksinių snapų, kuriuose yra auksiniai vamzdeliai? ¹³ Jis man atsakė ir tarė: Argi tu nežinai, kas yra šitie? Aš atsakiau: Ne, mano Viešpatie. ¹⁴ Tuomet jis tarė: Šitie yra du pateptieji, kurie stovi prie visos žemės valdovo.

5. Tautos nuodėmės atėmimas.

Caput V. ¹ Et conversus sum, et levavi oculos meos: et

5 perskyrimas. ¹ Aš vėl pakėliau savo akis ir žiūrėjau:

tingos Dievo pagalbos ir bažnyčia statydamas. — *Jis sulygins grožį..* Vulg. prasmė neaiški. Ebr. t.: šūkaujant: malonė, malonė jam!, t. y. tebūna jis laimingai padėtas, Dievas tepalaimina jį. — (9) *Ir jūs žinosite..*: iš bažnyčios pastatymo jūs galėsite tikrai suprasti, kad ir visi kiti pažadai, liečią teokratiją, bus atitesėti. — (10) *Nes kas paniekins..* Sunkiose sąlygose buvo pradėta statyti antroji bažnyčia, ypač palyginus jos statymą ir baigimą su Saliamono atliktuoju darbu; bet nedrįsta nė vienas niekinti naujosios bažnyčios; jos statymu džiaugsis tauta, Dievo pagalba bus su statytoju. — *Matys Zorobabelio..*: Vz. auk. 3,9 ir paaišk.

(11) *Du alyvmedžiu..* Vz. auk. 3

eil. — *Kas yra šitos..* Anot ebr. t.: ką reiškia dvi alyvų uogu kekės prie dviejų auksinių vamzdžių, iš kurių teka auksas? Tekantis auksas čia yra ne kas kita, kaip tik blizgantis aukso spalvos skystimas, aliejus. Kodėl pranašas savo klausimą pakartoja, ne visai aišku; gal jam rūpėjo išreikšti savo mintį tiksliau ir tuo būdu gauti tikslesnį atsakymą. — (14) *Du pateptieji*: iš Dovidų giminės kilęs tautos vadas Zorobabelis irl vyriausias kunigas Jozuė. Juodu Dievo pašaukimu ir šv. Dvasios patepimu buvo skirti teokratinės karalystės pareigoms. — *Stovi*: pasiryžę tarnauti Viešpačiui.

5,1—11. Bedieviai turės žūti ir bedievybė bus pašalinta iš teokratinės šalies.

vidi, et ecce volumen volans. ² Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo eius viginti cubitorum, et latitudo eius decem cubitorum. ³ Et dixit ad me: Haec est maledictio, quae egreditur super faciem omnis terrae: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: et omnis iurans, ex hoc similiter iudicabitur. ⁴ Educam illud, dicit Dominus exercituum: et veniet ad domum furis, et ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: et commorabitur in medio domus eius, et consumet eam, et ligna eius, et lapides eius.

⁵ Et egressus est angelus, qui loquebatur in me: et dixit ad me: Leva oculos tuos, et vide quid est hoc, quod egreditur. ⁶ Et dixi: Quidnam est? Et ait: Haec est amphora egrediens. Et dixit: Haec est oculus eorum in universa terra. ⁷ Et ecce talentum plumbi portabatur, et ecce mulier una sedans in medio amphorae. ⁸ Et dixit: Haec est impietas. Et

Štai čia buvo skraidanti knyga. ² Tuomet jis man tarė: Ką tu matai? Aš atsakiau: Matau skraidančią knygą; jos ilgis dvidešimt mastų ir jos plotis dešimts mastų. ³ Jis man tarė: Tai yra prakeikimas, kurs išsiplečia ant visos šalies paviršiaus; nes kiekvienas vagis, kaip tenai parašyta, bus teisiamas. ⁴ Aš išvesiu jį, sako kareivijų Viešpats, ir jis ateis į vagies namus ir į namus to, kurs prisiekia mano vardu melagingai; jis pasiliks jo namų viduje ir sunaikins juos, jų medžius ir jų akmenis.

⁵ Po to angelas, kurs kalbėjo man, išėjo ir man tarė: Pakelk savo akis ir žiūrėk, kas tai yra, kas išeina. ⁶ Aš tariau: Kas gi tai yra? Jis atsakė: Tai yra aštuotis, kurs išeina. Jis sakė: Tai yra jų išvaizda visoje šalyje. ⁷ Štai buvo nešama švininė skritis, ir štai aštuočio viduje sėdėjo viena moteriškė. ⁸ Jis tarė: Tai yra bedievybė, ir jis įmetė ją į

(5,1) *Skraidanti knyga*: rašomosios medžiagos, pergaminio gabalas, paprastai suvyniojamas į rietimą, buvo ištiestas ir laikėsi ore. — (2) *Mastų*. Mastas lygus 0,525 metro; todėl skridas lakštas buvo labai didelis. Tokie pat ilgai ir pločiai buvo sandoros padangės ir Saliamono bažnyčios dalių ir dalykų. Plg. Iš. 26-36; 3 Kar. 6,3,23—28; 2 Kron. 4,1. — (3) *Prakeikimas, kurs...* Dievo prakeikimas tarsi kabėte kaba ant visų nusidėjėlių galvų ir tai visoje šalyje; jis, sakytumei, nuolat laukia ženklų, kad nusidėjėliu pultų. — *Kiekvienas vagis...* Ivardijamos ypač dvi nuodėmės, kurios apima visus nusikaltimus žmonėms ir Dievui, tiek kiek tais nusikaltimais pažeidžiama artimo ir Dievo meilė (Teod.). Gal grįžusiems iš nelaisvės žydams šitos dvi nuodėmės buvo labiau pavojingos. — (4) *Jis pasiliks...* Prakeiki-

mas nepraeina greitai, bet pasilieka, iki nusidėjėlis visai sunaikinamas. Taip Dievas apreiškia savo šventumą.

(5) *Kas išeina*: kas pasirodo. — (6) *Aštuotis*. Ebr. *efah* vadinosi tam tikras saikas, kuriuo buvo seikėjami. pvd., javai; jis buvo lygus 31, 54 litrų (anot kitų, 39, 37 ir 58, 88). Regėjime buvo parodytas Zakarijui, be abejo, daug didesnis saikas, nes jame galėjo sėdėti moteriškė. — *Ju išvaizda*. Šv. Rašte kai kada minimas nuodėmių saikas (Prad. 15,16); kai jis būna jau pilnas, Dievas siunčia bausmę. Aukščiau minėtų nusidėjėlių nusikaltimai buvo panašūs į didelį saiką su sėdinčia jame moteriške. — (7) *Buvo nešama*: buvo pakelta. Kalbama apie apskritą sunkų švininį saiko dangtį. Jei jo svoris buvo tikrai lygus žydų talentui, tai jis svėrė 42, 53 klg. — *Moterišk-*

proiecit eam in medio amphorae, et misit massam plumbeam in os eius. ⁹ Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce duae mulieres egredientes, et spiritus in alis earum, et habebant alas quasi alas milvi: et levaverunt amphoram inter terram, et caelum. ¹⁰ Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quo istae deferunt amphoram? ¹¹ Et dixit ad me: Ut aedificetur ei domus in terra Senaar, et stabiliatur, et ponatur ibi super basem suam.

ąsuočio vidų, o švino gabalą įmetė į jo angą. ⁹ Aš pakėliau savo akis ir žiūrėjau. Štai pasirodė dvi moteriškės, o vėjas kėlė jų sparnus, kurie buvo kaip vanago sparnai. Jos pakėlė ąsuotį tarp žemės ir dangaus. ¹⁰ Tuomet aš tarčiau angelui, kurs kalbėjo manyje: Kur šitos neša ąsuotį? ¹¹ Jis man atsakė: Kad jam būtų pastatyti namai Senaaro šalyje; kai jie ten bus pastatyti, jis bus padėtas ant savo papėdės.

6. Teismas tautoms, Dievo tautos laimė.

Caput VI. ¹ Et conversus sum, et levavi oculos meos, et vidi: et ecce quattuor quadrigae egredientes de medio duorum montium: et montes, montes aerei. ² In quadriga prima equi rufi, et in quadriga secunda equi nigri, ³ et in quadriga tertia equi albi, et in quadriga quarta equi varii, et fortes. ⁴ Et respondi, et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt haec, domine mi? ⁵ Et respondit angelus, et ait ad me: Isti sunt quattuor venti caeli, qui egrediuntur ut stent co-

6 perskyrimas. ¹ Aš vėl pakėliau savo akis ir žiūrėjau: štai pasirodė keturi vežimai iš tarp dviejų kalnų, tie gi kalnai buvo skaistvario kalnai. ² Pirmojo vežimo arkliai buvo sarti antrojo vežimo arkliai buvo juodi, ³ trečiojo vežimo arkliai buvo balti ir ketvirtojo vežimo arkliai buvo margi ir stiprūs. ⁴ Tuomet aš atsiliečiau ir tarčiau angelui, kurs kalbėjo manyje: Kas yra šitie, mano Viešpatie? ⁵ Angelas atsakė ir man tarė: Šitie yra keturi dangaus vėjai, kurie išeina

kė: įsameninta nuodėmė, bedievystė. — (9) *Dvi moteriškės.* Jiedvi vaizduoja visas priemones žmonių tarpe, kuriomis Dievas naudojasi, kad pašalintų piktą iš savo tautos. — *Kaip vanago.* Ebr. t.: kaip gandro. — (11) *Senaaro.* Taip vadinosi šalis, kurio žmonės pirmą kartą viešai organizavo samokslą prieš Dievą (Prad. 10,2)... Ten buvo statomas Babelės bokštas, ten buvo tinkamiausia pastovi vieta išvartyti iš teokratinės tautos bedievybei. — Pasireiškias vyriausiame kunige Jozuėje ir tautos vade Zorobabėlyje šventumas turi pasiekti ir visą tautą, nes

tik tikras šventumas, ne kūniška kilmė suteikia teisę dalyvauti atnaujintos teokratijos geradarystėse. Tas tautos šventumas ir žadamas šiuo regėjimu.

6,1–15. Keturių pakinkytų vežimų regėjimu pranašas pamokinamas, kad visos pagonių tautos bus nugalėtos (1–8). Simboliniu vainiko padėjimu ant vyriausio kunigo galvos skelbiama, kad Mesijas bus karalius ir kunigas (9–15).

(6,1) *Keturi vežimai...* Plg. su raištelio regėjimu auk. 1,8–11. — *Iš tarp dviejų kalnų:* todėl iš gilaus slėnio. Jei vežimai išeina iš Jeruza-

ram Dominatore omnis terrae.
⁶ In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: et albi egressi sunt post eos et varii egressi sunt ad terram Austri.
⁷ Qui autem erant robustissimi, exierunt, et quaerebant ire, et discurrere per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terram, et perambulaverunt terram.
⁸ Et vocavit me, et locutus est ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis.

⁹ Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ¹⁰ Sume a transmigratione ab Holdai, et a Tobia, et ab Idaia; et venies tu in die illa, et intrabis domum Iosiae, filii Sophoniae, qui venerunt de Babylone.
¹¹ Et sumes aurum, et argentum: et facies coronas, et pones in capite Iesu filij Iosedec sacerdotis magni, ¹² et loqueris ad eum, dicens: Haec ait Dominus exercituum, dicens: ECCE VIR ORIENS NOMEN EIUS: et subter eum orietur, et aedifica-

stovėti visos žemės valdovo aki-vaizdoje. ⁶ Kurio arkliai buvo juodi, ėjo į šiaurės šalį, ir baltieji išėjo paskui juos, o margieji išėjo į pietų šalį. ⁷ Tie, kurie buvo stipriausieji, išėjo ir stengėsi apeiti visą žemę. Jis tarė: Eikite, pereikite per žemę, ir jie perėjo per žemę. ⁸ Tuomet jis pašaukė mane ir kalbėjo man sakydamas: Štai tie, kurie išeina į šiaurės šalį, nuramino mano dvasią šiaurės šalyje.

⁹ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁰ Imk iš tremtinių, iš Holdajo, iš Tobijo ir iš Idajo. Tu pats tą dieną ateisi ir įeisi į Sofonijo sūnaus Jozijo namus, į kuriuos anie atėjo iš Babilono; ¹¹ paimk aukšą ir sidabrą, padaryk vainikų, padėk juos ant vyriausiojo kunigo Jozedeko sūnaus Jėzaus galvos ¹² ir kalbėk jam, sakydamas: Štai ką sako kareivijų Viešpats: ŠTAI VYRAS, JIS VARDU ATŽALA; po juo žels, ir jis statys

lės, tai du kalnu galėjo būti Sionas ir Alyvų kalnas. Kalnai iš skaistvario — neišardomi, nenugalimi. Jeruzalė yra nenugalimos, amžinos teokratijos centras. — *Jis tarė*: visos žemės valdovas tarė. — (8) *Nuramino mano...* Nugalėjus visai Dievo tautos priešus, rūstybė, kurią jie buvo sukėle, apimsta. Minima ypatingu būdu šiaurė, nes ten buvo Babelė ir Asirija, iš kurių Dievo tautai teko daugiausiai kentėti. — Arklių spalvų įvairumas turi nurodyti, kad Dievas veikia ir nugalį įvairiais būdais (plg. Apr. 6,4–8).

(10) *Iš tremtinių...* Nors nelaisvės metams pasibaigus visi žydai galėjo grįžti į Palestiną, tačiau daug jų pasiliko Babilonijoje. Pasilikusieji ištrėmime lankydavo Jeruzalę, siūsdavo dovanų ir vėl grįždavo atgal.

Tokie svečiai su dovanomis turėjo būti Holdajis ir kiti. Jie buvo sustoję Jozijo namuose, kame turėjo juos rasti Zakarijas. Jozijas gal buvo ainis to Sofonijo, kurs minimas Jer. 21,1; 37,3. — (11) *Vainiku...* Kalbama apie vieną karūną, sudarytą iš kelių supintų ar susegtų vainikų. — *Ant vyriausiojo...* Vainikų uždėjimas ant vyriausiojo kunigo galvos turėjo parodyti, kaip didelę garbę Dievas nori suteikti tiems, kurie pasirodo tikrai atsidavusiais teokratiškai. — (12) *Sakydamas...* Vyriausias kunigas yra Mesijo figūra; todėl karūna, kuria puošiamas vyriausiojo kunigo galva, iš tikrųjų priklauso Mesijui, su kuriuo artimiausioje vienybėje pasilieka ir teokratinė tauta. — *Štai vyras...* Vž. auk. 3,3. Kalbajamas tekstas šiuos žodžius pa-

bit templum Domino. ¹³ Et ipse exstruet templum Domino: et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solio suo: et erit sacerdos super solio suo, et consilium pacis erit inter illos duos. ¹⁴ Et coronae erunt Helem, et Tobiae, et Idaiae, et Hem, filio Sophoniae, memoriale in templo Domini. ¹⁵ Et qui procul sunt, venient, et aedificabunt in templo Domini: et scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

Viešpačiui bažnyčią. ¹³ Jis pastatys bažnyčią Viešpačiui, jis nešios garbę, sėdės ir viešpataus savo soste; jis bus kunigas savo soste, ir bus tarp judviejų taikos sandora. ¹⁴ Vainikai bus Helemui, Tobijui, Idajui ir Sofonijo sūnui Hemui atsiminimas Viešpaties bažnyčioje. ¹⁵ Tuomet tie, kurie yra toli, ateis ir statys Viešpaties bažnyčioje, ir jūs žinosite, kad kareivių Viešpats yra siuntęs mane pas jus. Įvyks gi tai, jei jūs atsidėję klausysite Viešpaties, jūsų Dievo, balso.

II. Tinkamas prisirengimas laimėti pažadus.

Caput VII. ¹ Et factum est in anno quarto Darii regis, fac-

7 perskyrimas. ¹ Tai atsitiko ketvirtais karaliaus Darijaus

aiškina taip: štai žmogus, kurs vardu Mesijas; jis turi būti apreikštas ir pagarbintas. — *Po juo žels.* Ebr. t.: jis žels iš apačios, t. y. iš mažos pradžios labai išaugs. Nors kilęs iš Dovidų giminės pasirodys be jokios iškilmės ir augs pamažu, kai po toksai, statys Viešpaties bažnyčią, tą naują šventovę, kurią matė pranašas Ezeikielis atnaujintoje teokratoje, kuri, kaip švenčiausias dalykas, ne žmonių padarytas statinys, turi būti Mesijo patepta (Dan. 9,24). Tos šventovės, kurią turi pastatyti Mesijas, vaizdas bus Zorobabelio statomoji bažnyčia; šita buvo senosios teokratijos vidurys, naujoji bus dvasinis statinys. — (13) *Jis nešios garbę...* Kai dvasinė bažnyčia bus pastatyta, Mesijas bus tikras ir teisėtas vainiko nešiotojas, pilnas garbės ir didenybės; jis kaip karalius ir kunigas sėdės savo soste, nes jam priklauso amžinasis Dovidų sostas (2 Kar. 7,16; Ps. 88,38). — *Bus tarp judviejų...* Mesijo viešpatavimas kunigiškas, pilnas taikos. Karališkoji ir kunigiškoji valdžia Sen. Testamente buvo suteiktos atskiriems asmenims, viena Dovidų giminėi, kita Aaronų šeimai; Mesijas abi valdžias

labai išaukština ir sujungia, taip kaip jos buvo sujungtos Melkizedeke, kurs buvo Mesijo vaizdas. — Taikos sandora tarp dviejų valdžių aiškintojų dar suprantama apie tam tikrą vienybę tarp Mesijo ir vyriausiojo kunigo, kurs tuo būdu raginamas taip eiti savo pareigas, kad tikrai būtų Mesijo atvaizdas, kad tarp jo ir Mesijo būtų tobula nusistatymų sandora. — (14) *Helemui:* auk. 10 eil. minėtam Holdajui, kurio gal antras vardas buvo Helemas. — *Hemui.* Ebr. t. yra žodis *hen*, kurs reiškia malonė. Taip čia vadinamas Sofonijo sūnus, Jozijas (10 e.). Taigi padarytas iš dovanų vainikas, padėtas naujai pastatytoje bažnyčioje, turės priminti tris atvykusius iš Babilono pasiuntinius ir priėmusį juos į savo namus Joziją. — (15) *Kurie yra toli...* Kaip brangios dovanos, iš kurių buvo padarytas vainikas, buvo atneštos iš Babilono, taip tolimiausių šalių tautos turi prisidėti prie tikrojo Dievo bažnyčios statymo. Taip čia pranašaujamas pagonių grįžimas į Dievą. — *Jūs žinosite...* kaip auk. 4,9.

7,1—8,23. Dievas reikalauja paklusnumo, ne pasninko (7,1—7); ne-

tum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Casleu. ² Et miserunt ad domum Dei Sarasar, et Rogom-melech, et viri, qui erant cum eo ad deprecandam faciem Domini: ³ ut dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum, et prophetis loquentes: numquid flendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut iam feci multis annis?

⁴ Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens: ⁵ Loquere ad omnem populum terrae, et ad sacerdotes, dicens: Cum ieunaretis, et plangeretis in quinto et septimo per hos septuaginta annos: numquid ieunium ieunastis mihi? ⁶ et cum comedistis, et bibistis, numquid non vobis comedistis, et vobismetipsi bibistis? ⁷ Numquid non sunt verba, quae locutus est Dominus in manus prophetarum priorum, cum adhuc Ierusalem habitaretur, et esset opulenta, ipsa et urbes in circuitu eius, et ad

metais; Viešpaties žodis buvo suteiktas Zakariui ketvirtą dieną devinto mėnesio, kurs vadina-si Kaslevu. ² Sarasaras, Rogom-melėkas ir buvusieji su juo žmonės pasiuntė į Dievo namus melstis Viešpaties akivaizdoje ³ ir sakyti kareivių Viešpaties namų kunigams ir pranašams, klausiant: Ar man reikia penktame mėnesyje verkti, arba ar aš turiu pašventinti save, kaip jau dariau daugelį metų?

⁴ Tuomet man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ⁵ Kalbėk visai šalies tautai ir kunigams sakydamas: Kai jūs per šiuos septynias dešimtis metų pasninkavote ir raudojote penktame ir septintame mėnesyje, argi jūs tikrai man pasninkavote? ⁶ Ir kai jūs valgėte bei gėrėte, argi ne sau valgėte ir ne patys sau gėrėte? ⁷ Argi tai ne tie žodžiai, kuriuos Viešpats yra kalbėjęs per pirmuosius pranašus, kai Jeruzalė dar tebebuvo gyvenama ir buvo turtinga, ji pati ir miestai aplink ją, kai dar tebe-

paklusnumas atneša nelaimių (7,8—14). Dievas žada Sionui malonę ir laimę (8,1—8); todėl žydų tautai reikia nenustoti drąsos ir pasitikėti Dievo palaimirimu (8,9—17); Jeruzalė turės virsti visų tautų centru (8,18—23).

(7,1) *Kaslevu*. Jis atatinka mūsų antrą lapkričio pusę ir gruodžio pradžią. Plg. 2 Ezdr. 1,17. — (2) *Dievo namus...* Tikriausiai anot ebr. t.: Betėlis pasiuntė Sarasarą, Rogom-melėką ir t.t. arba Betėlio gyventojai, būtent, Sarasaras, Rogom-melėkas ir t.t. Betėlis nedidelis miestas arti 20 kilom. į šiaurę nuo Jeruzalės. Jo gyventojų dalis buvo grįžus iš nelaisvės draug su Zorobabėliu (2 Ezdro 7,32); paminėti čia grįžusiųjų vardai asiriški, matomai jie buvo gauti nelaisvėje. — (3) *Ar*

man reikia... Klausama Betėlio miestelio vardu. Klausimas liečia kai kurių pasninkų laikymą. Izraelitai liūdniems savo krašto įvykiams paminėti buvo sau paskyrę įstatyme nėsakytų pasninko dienų, pvd., dešimtą penkto mėnesio dieną, kurioje buvo sudeginta Jeruzalė ir jos bažnyčia (Jer. 52,12,13), trečią septinto mėnesio dieną dėl Godolio nužudymo (4 Kar. 25,25; Jer. 42,21), devintą ketvirto mėnesio dieną, kurioje buvo paimta Jeruzalė Sedekijos laikais (Jer. 39,2; 56,6), pagaliau dešimtą dešimto mėnesio dieną, kurioje Nebukadnecaras buvo pradėjęs Jeruzalės apgulimą (Jer. 52,1). Ketvirtais Darijaus metais kai jau žymi bažnyčios dalis buvo atstatyta, rodėsi atėjęs laikas pakeisti gedulą džiaugsmu. Tačiau žydai jų pačių

Austrum, et in campestribus habitaretur?

⁸ Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens: ⁹ Haec ait Dominus exercituum, dicens: Iudicium verum iudicate, et misericordiam, et miserationes facite, unusquisque cum fratre suo. ¹⁰ Et viduam, et pupillum, et advenam, et pauperem nolite calumniari: et malum vir fratri suo non cogitet in corde suo. ¹¹ Et noluerunt attendere, et averterunt scapulam recedentem, et aures suas aggravaverunt ne audirent. ¹² Et cor suum posuerunt ut adamantem ne audirent legem, et verba quae misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: et facta est indignatio magna a Domino exercituum. ¹³ Et factum est sicut locutus est, et non audierunt: sic clamabunt, et non exaudiam, dicit Dominus exercituum. ¹⁴ Et dispersi eos per omnia regna, quae nesciunt: et terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens et revertens: et posuerunt terram desiderabilem in desertum.

Caput VIII. ¹ Et factum est verbum Domini exercituum, di-

buvo gyvenama pietuse ir lygumose?

⁸ Viešpaties žodis buvo suteiktas Zakariui ir pasakyta: ⁹ Kareivijų Viešpats sako taip: Teiskite teisingai, rodykite gailestingumą ir pasigailėjimą, kiekvienas savo broliui. ¹⁰ Neskriauskite našlės, našlaičio, ateivio ir beturčio, ir tenemano nė vienas savo širdyje pikta prieš savo broį. ¹¹ Bet jie nenorėjo to žiūrėti ir atkakliai atgrėžė man nugarą ir apkurtino savo ausis, kad neišgirstų; ¹² jie padarė savo širdis kietas kaip deimantas, kad negirdėtų įstatymo ir tų žodžių, kuriuos kareivijų Viešpats savo dvasia siuntė per pirmuosius pranašus. Iš to buvo didis kareivijų Viešpaties užsidegimas. ¹³ Įvyko, kaip jis buvo kalbėjęs, bet jie neklausė; taigi kai jie šauks, aš neišklausysiu, sako kareivijų Viešpats. ¹⁴ Aš išsklaidžiau juos visose karalystėse, kurių jie nežinojo; šalis buvo jų apleista, taip kad nebuvo, kas per ją eitų ir grįžtų, ir jie pavertė brangiausią šalį tyruma.

8 perskyrimas. ¹ Vėl buvo suteiktas Viešpaties žodis ir

paskirto pasninko patys nedrįsta pamesti ir nori patirti, kokia čia būtų Dievo valia. — *Pašventinti.* Anot. ebr. t.: paskirti, t. y. susilaikyti (nuo valgio, gėrimo). — *Daugelį metu:* nelaisvės metu.

(5) *Visai šalies tautai ir...* Atsakymas duodamas ne vien Betėlio miesteliui, bet visai tautai, nes tai svarbus pamokinimas visiems. — *Argi jūs tikrai man...* Dievas tų pasninkų nebuvo įsakęs; buvo pasninkaujama ne pakelta į Dievą širdimi. Tokie pasninkai neturi vertės Dievo akyse; jų galima nesilaikyti, nes jais neišgyjama nuopelnų pas Dievą: — (6) *Kai jūs valgėte...* Kaip žmonės

valgo ir geria patys sau, taip buvo padarę ir žydai su savo pasninkais. — (7) *Argi tai ne tie...* ar jūs nežinote, ko Dievas nuolat, bet veltui reikalavo? — *Potuse ir lygumose:* Negebe ir Šefeloje, Palestinos pietų pakraščiuose ir pajūryje.

(9,10) *Teiskite...* Vz. Iš. 22,22; Iz. 1,23; Jer. 5,28. — (12) *Savo dvasia...* Pranašai kalbėjo šv. Dvasios įkvėpti. — (13) *Kai jie šauks...* Taip buvo pranašauta pirmųjų pranašų (plg. Iz. 65,12; 66,4; Pat. 1,24—30). — Zakarijas čia tik primena, kas buvo pasakyta apie ateitį, nors dabar tai jau priklauso praeičiai.

(8,2) *Didelio pavydo...* Vz. auk.

cens: ² Haec dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, et indignatione magna zelatus sum eam. ³ Haec dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, et habitabo in medio Ierusalem: et vocabitur Ierusalem Civitas veritatis, et Mons Domini exercituum mons sanctificatus. ⁴ Haec dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt senes, et anus in plateis Ierusalem: et viri baculus in manu eius prae multitudinem dierum. ⁵ Et plateae civitatis complebuntur infantibus, et puellis ludentibus in plateis eius. ⁶ Haec dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit dicit Dominus exercituum? ⁷ Haec dicit Dominus exercituum: Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, et de terra Occasus solis. ⁸ Et adducam eos, et habitabunt in medio Ierusalem: et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum in veritate, et in iustitia. ⁹ Haec dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestrae, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum in die, qua fundata est domus Domini

pasakyta: ² Kareivijų Viešpats sako taip: Aš turėjau labai didelio pavydo dėl Siono ir aš pavydėjau dėl jo su dideliu užsidegimu. ³ Kareivijų Viešpats sako taip: Aš grįžtu į Sioną ir gyvensiu Jeruzalės viduje; Jeruzalė vadinsis Ištikimybės miestas ir kareivijų Viešpaties kalnas, pašventas kalnas. ⁴ Kareivijų Viešpats sako taip: Seniai ir senelės dar gyvens Jeruzalės gatvėse, kiekvieno rankoje bus jo lazda dėl didelės senatvės. ⁵ Miesto gatvės bus pilnos vaikų ir mergaičių, žaidžiančių jo gatvėse. ⁶ Kareivijų Viešpats sako taip: Jei tai šios tautos liekanų akyse rodysis sunku anose dienose, argi bus sunku mano akyse, sako kareivijų Viešpats? ⁷ Kareivijų Viešpats sako taip: Štai aš išgelbėsiu savo tautą iš rytų šalies ir iš saulėleidžio šalies. ⁸ Aš atvesiu juos, ir jie gyvens Jeruzalės viduje; jie bus man tauta, o aš būsiu jiems Dievas tiesoje ir teisybėje. ⁹ Kareivijų Viešpats sako taip: Tesustiprėja jūsų rankos, kurie girdite šiose dienose šituos žodžius iš pranašų burnos, tą dieną, kurioje padėti kareivijų Viešpaties namų pamatai, kad būtų statoma bažnyčia. ¹⁰ Nes pirm šitų die-

1,14 paaišk. — (3) *Aš grįžtu...* Kai Dievas buvo leides priešams paimti Jeruzalę, jis buvo tarsi palikęs Sioną ir savo šventąją buveinę (plg. Ez. 10,18; 11,23 ir 43,2). — *Gyvensiu...* Kartojamas pažadas padarytas auk. 2,5 regėjime. Pilnai jis bus atitesėtas tikroje ir tobuloje teokratijoje. — *Ištikimybės miestas*: kuriame ištikimybė Dievui niekuomet nesiliauja (Iz. 1,21). — *Viešpaties kalnas*: Morijos kalnelis, kuriame buvo pastatyta bažnyčia. — (4) *Seniai ir...* Jeruzalė bus pilna laimingų senelių ir linksmi augančio jaunimo. Anks-

tyva žmogaus mirtis Sen. Testam. buvo laikoma bausme už nuodėmes. Ilgas amžius, gausinga ainiija ypatingo Dievo palaiminimo žymės. Dievo tautos daugėjimas yra nuolatinės mesijinių laikų žymės. Plg. Iz. 65,20. — (7,8) *Iš rytų šalies...* Viešpats gražins žydus iš visų šalių, į kurias jie buvo ištremti (Iz. 45,5,6; Joël. 3,6). ir apgyvendins juos padidintoje jų sostinėje (auk. 2,4,5). — (9) *Iš pranašų*: Agėjo ir Zakarijo. — *Tą dieną, kurioje...* Anot. ebr. t: čia kalbama ne apie pirmą kartą padėtus pamatus naujai bažnyčiai, bet

exercituum, ut templum aedificaretur. ¹⁰ Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces iumentorum erat, neque introeunti, neque exeunti erat pax prae tribulatione: et dimisi omnes homines, unumquemque contra proximum suum. ¹¹ Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquiis populi huius, dicit Dominus exercituum, ¹² sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, et terra dabit germen suum, et caeli dabunt rorem suum: et possidere faciam reliquias populi huius universa haec. ¹³ Et erit: sicut erat is maledictio in Gentibus, domus Iuda, et domus Israel: sic salvabo vos, et eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestrae. ¹⁴ Quia haec dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cum ad iracundiam provocassent patres vestri me, dicit Dominus, ¹⁵ et non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis ut benefaciam domui Iuda, et Ierusalem: nolite timere. ¹⁶ Haec sunt ergo verba, quae facietis: Loquimini veritatem, unusquisque cum proximo suo: veritatem, et iudicium pacis iudicate in portis vestris. ¹⁷ Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: et iuramentum mendax ne diligatis: om-

nų nebuvo užmokesnio žmonėms, nei pelno iš gyvulių; nebuvo ramybės nei įeinančiam, nei išeinančiam dėl sielvarto, ir aš leidau, kad visi žmonės būtų vienas prieš kitą; ¹¹ bet dabar aš darysiu šios tautos liekanoms ne taip, kaip praeitose dienose, sako kareivijų Viešpats; ¹² bus taikos sėkla: vynuogynas duos savo vaisių, žemė duos savo derlių ir dangus duos savo rasą; aš padarysiu, kad šios tautos liekanos imtų visa tai valdyti. ¹³ Ir atsitiks, kad kaip jūs, Jūdo namai ir Izraelio namai, buvote praeikimas tautose, taip aš išgelbėsiu jus, ir jūs būsite palaiminimas; nebijokite, tesustiprėja jūsų rankos. ¹⁴ Nes kareivijų Viešpats sako taip: Kaip aš buvau nusistačius plakti jus, kai jūsų tėvai vedė mane į rūstybę, sako Viešpats, ¹⁵ ir nepasigailėjau, taip vėl nusistačiau šiose dienose daryti gera Jūdo namams ir Jeruzalei; nebijokite! ¹⁶ Taigi štai kas reikia jums daryti: Kalbėkite tiesą kiekvienas savo artimui; žiūrėdami tiesos ir taikos teismo, teiskite vartuose. ¹⁷ Nemanykite nė vienas savo širdyse pikta prieš savo artimą ir nemėgkite melagingos priesaikos; nes visa tai

apie bažnyčios statymo darbą po keliolikos metų pertraukos. — (10) *Nebuvo užmokesnio...* Plg. Ag. 2,17,18. — *Dėl sielvarto.* Ebr. t.: dėl prispaudėjo (vz. 1 Ezdro 4,1–5,24). — (12) *Bus taikos sėkla:* sėkla ar sėja bus toki pat taikos metu, todėl nežus, nebus sunaikinta. — *Dangus duos...* Plg. Ag. 2,19,20... 1 Mak. 14,8: — (13) *Buvote praeikimas...* plg. Jer. 24,9; 25,18; Prad. 48,20 ir k. — (15) *Nebijokite.* Kaip niekas

negalėjo sutrukdyti mano grąšymų įvykinimo, taip niekas nesutrukdydys mano gausaus palaiminimo. — (16) *Taikos teismo.* Rūpinkitės, kad jūsų teismas būtų toks, kurs daro taiką, suderina besivaidijančius, daro ginčams galą. — *Savo vartuose:* miestų vartuose, kame pas žydus teismas paprastai buvo daromas. — (17) *Nemanykite...* Sąlygos, kurio mis Viešpats atitiesės savo pažadus, pakartojamos. Plg. auk. 7,9,10.

nia enim haec sunt, quae odi, dicit Dominus

¹⁸ Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

¹⁹ Haec dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, et Ieiunium quinti, et Ieiunium septimi, et Ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, et laetitiam, et in sollemnitates praeclaras: veritatem tantum, et pacem diligite. ²⁰ Haec dicit Dominus exercituum: Usquequo veniant populi, et habitent in civitatibus multis, ²¹ et vadant habitatores, unus ad alterum, dicentes: Eamus, et deprecemur faciem Domini, et quaeramus Dominum exercituum: vadam etiam ego. ²² Et venient populi multi, et gentes robustae ad quaerendum Dominum exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, et apprehendent fimbriam viri Iudaei, dicentes: Ibimus vobiscum: audivimus enim quoniam Deus vobiscum est.

yra dalykai, kurių aš nekenčiu, sako Viešpats.

¹⁸ Man buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: ¹⁹ Kareivijų Viešpats sako taip: Ketvirtą mėnesio pasninkas, penkto pasninkas, septinto pasninkas ir dešimto pasninkas turi versti Jūdo namams džiaugsmu ir linksmyme ir puikiomis iškilmėmis. Tikslai mylėkite tiesą ir taiką. ²⁰ Kareivijų Viešpats sako taip: Dar ateis į čia tautų ir gyvens daugelyje vietų, ²¹ ir jų gyventojai eis vienas pas, kitą ir sakys: Eikime ir maldaukime Viešpaties veidą ir ieškokime kareivijų Viešpaties, eisiu draug ir aš. ²² Daug tautų ir galingos giminės ateis į Jeruzalę ieškoti kareivijų Viešpaties ir maldauti Viešpaties veido. ²³ Kareivijų Viešpats sako taip: Anose dienosose dešimts žmonių iš visų giminių kalbų išties ranką ir nutvers žmogaus šydo skverną, sakydami: Mes eisime draug su jumis, nes mes esame girdėję, kad Dievas yra su jumis.

III. Tautos gelbėjimo įvykinimas. 1. Teisimas pagonims.

Caput IX. ¹ Onus verbi Domini in terra Hadrach, et Damasci requiei eius: quia Domini est

9 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodžio našta Hadracho žaliai ir Damaskui, ant kurio jis pasilieka,

(19) *Viešpats sako taip...* Grįžtama prie Betėlio gyventojų iškeltos klausimo apie pasninkus (auk. 7,3). Teokratijos atstatymas bus taip garbingas dalykas, kad net seno liūdesio ir gedulo atsiminimas turi sukelti džiaugsmo, nes tas liūdesys buvo kelias į didelę laimę. Be pasninkų, paminėtų auk. 7,3,5, čia minimi dar du kitų pasninkų. Vž. auk. 7,3 paaišk. — (20) *Dar ateis...* Anot ebr. t.: dar atsitiks, kad visos tautos ir daugelio miestų gyventojai ateis. Jų gyventojai eis vieni pas

kitus ir sakys: Kelkitės, eikime ir t.t. — Taigi pagonys lenktyniuodami skubinsis į Jeruzalę garbinti Viešpaties. — (23) *Dešimts žmonių...* Ateinančių iš pagonių bus daug daugiau, kaip žydų. Jie laikysis tikrai pamaldžių žydų, kad apsisaugotų nuo bet kurios klaidos kelyje į Viešpatį.

9,1—11,17. Viešpats nubaus artimus Izraelio kaimynus (9,1—7), gelbėtojas atvyks raitas ant asilaičio į Sioną, kamė grįžusieji bus laimingi (9,8—17). Gelbėjimo reikia prašyti Dievą, kurio kaimenei bus su-

oculus hominis, et omnium tribuum Israel. ² Emath quoque in terminis eius, et Tyrus, et Sidon: assumpserunt quippe sibi sapientiam valde. ³ Et aedificavit Tyrus munitionem suam, et coacervavit argentum quasi humum, et aurum ut lutum platearum. ⁴ Ecce Dominus possidebit eam, et percutiet in mari fortitudinem eius, et haec igni devorabitur. ⁵ Videbit Ascalon, et timebit: et Gaza, et dolebit nimis: et Accaron, quoniam confusa est spes eius: et peribit rex de Gaza, et Ascalon non habitabitur. ⁶ Et sedebit separator in Azoto, et disperdam superbiam Philisthinorum. ⁷ Et auferam sanguinem eius de ore eius, et abominationes eius de medio dentium eius, et relinquetur etiam ipse Deo nostro, et erit quasi dux in Iuda, et Accaron quasi lebusaeus.

nes Viešpats kreipia savo akį į žmones ir į visas Izraelio gimines. ² Ir Ematas yra jo pasienyje, taip pat Tiras ir Sidonas, nes jie labai didžiuojasi savo išmintimi. ³ Tiras pasistatė sau tvirtovę ir prisikrovė sidabro kaip žemių ir aukso kaip gatvių purvų. ⁴ Štai Viešpats paims jį ir įbloks į jūrą jo tvirtovę; jis bus ugnies prarytas. ⁵ Askalonas tai matys ir nusigąs; taip pat Gaza, ji turės didelio skausmo; taip pat Akaronas, nes jo viltis nuėjo niekais; Gazos karalius žus ir Askalonas nebus gyvenamas. ⁶ Azote apsigyvens svetimšalis, ir aš sunaikinsiu pilistimų puikybę. ⁷ Aš atimsiu jo kraują iš jo burnos ir jo nuobodas iš tarpo jo dantų; tuomet ir jis bus paliktas mūsų Dievui; jis bus kaip vadas Jūde ir Akaronas kaip jėbuzietis.

teiktas geras ganytojas; jis išsklaidytą kaimenę surinks (10,1—12). Šašis bus sunaikinta, nes kaimenė gerą ganytoją neklauso ir išjuokdama jį atmeta, todėl ji bus atiduota netikusiam ganytojui (11,1—17).

(9,1) *Našta*: Nelaimę skelbianti pranašystė. — *Hadracho*. Taip vadinosi apskritis su to paties vardo miestu. Damasko ir Emato kaimynystėje. — *Damaskui*. Prieš Syrijos sostinę Damaską buvo paskelbta ne viena pranašystė (Iz. 17,1; Jer. 49, 43; Am. 1,3); Damaskui gresianti bausmė pasilieka, iki pagaliau ji bus įvykinta. — *Jis pasilieka*: Viešpaties žodis pasilieka. — Į žmones: Į paganių tautas. — (2) *Ematas*: prie Oronto upės. Laimingais laikais žydų tautos valdomas plotas tęsėsi nuo įėjimo į Ematą iki Aigipto upei (plg. 3 Kar. 8,65; 4 Kar. 14,25). Skelbiama čia Syrijai bausmė buvo įvykinta Aleksandro D. laikais. — *Tiras ir...* Ir ant šitų Penikijos miestų pasilieka Viešpaties žodžio našta. Tiras labai gyrėsi savo išmintimi. Apie jo

tvirtovės ir didelius turtus vz. Ez. 26,27 ir 28 persk. — (5) *Askalonas... Gaza...* Palestimų miestai... Pranašai pranašavo apie jų likimą Jer. 25, 20; Am. 1,6—8; Sof. 2,4. — (6) *Svetimšalis*. Ebr. ž. *mamzer* vadinasi neteisėtoje moterystėje gimusieji vaikai; čia taip pavadintas tautų mišinys, kuriuo Aleksandras D. stengėsi apgyvendinti savo pavergtus kraštus. — (7) *Jo kraują...* Jų kruvinos aukos ir aukų pokyliai liausis. Gal kai kada aukų kraujas buvo vartojamas kaip pašvestas aukų gėralas. — *Nuobodas*: stabams atnašautą aukų mėsa. — *Tuomet ir jis...* Kai pilistimai bus nubausti, jų likusieji priklaūs Izraelio Dievui ir tarnaus jam ištikimai. Jiems teks garbingų pareigų, nes teokratnėje tautoje nebebus skirtumo tarp žydo ir ne žydo. — *Jėbuzietis*. Jėbuziečiai ilgai priešinosi žydams, iki pagaliau Dovidas neišvarė jų iš Siono pilies; vėliau jie su žydaus suartėjo ir virto išrinktosios tautos dalimi. Panašus garbingas likimas laukia ir akaroniečių

⁸ Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes et revertentes, et non transibit super eos ultra exactor: quia nunc vidi in oculis meis. ⁹ Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem: ECCE REX TUUS veniet tibi iustus, et salvator: ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium asinae. ¹⁰ Et disperdam quadrigam ex Ephraim, et equum de Ierusalem, et dissipabitur arcus belli: et loquetur pacem Gentibus, et potestas eius a mari usque ad mare, et a fluminibus usque ad fines terrae.

¹¹ Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vincitos tuos de lacu, in quo non est aqua.

⁸ Aš apstatysiu savo namus tais, kurie kareiviauja man eidami ir grįždami; joks prispaudėjas daugiau nebeis per juos, nes dabar aš matau savo akimis. ⁹ Labai džiaugkis, Siono dukte, linksmi šūkauk, Jeruzalės dukte. ŠTAI TAVO KARALIUS ateina tau teisus ir gelbėtojas; jis neturtingas ir joja ant asilės, ir jauno asilaičio. ¹⁰ Aš išnaikinsiu kariškas vežimus iš Efraimo ir žirgus iš Jeruzalės, kariškas kilpinis bus sulaužytas. Jis skelbs taiką tautoms, ir jo valdžia bus nuo jūros iki jūrai ir nuo upių iki šiaurės pakraščių.

¹¹ Ir tu dėl savo sandoros kraujo išvesi savo kalinius iš duobės, kurioje nėra vandens. ¹² Grįžkite

(8) *Savo namus*: savo šeimyną, savo tautą, Bažnyčią. Ebr. t.: aš pastatysiu karišką stovyklą savo namams dėl kariuomenės, dėl praeinančio ir grįžtančio, t. y. Dievas gins teokratinę tautą nuo visų priešų puolimų. — (9) *Tavo karalius*: tai senai žadėtasis, kuriam Dievas suteiks viešpatavimą (Ez. 21,27), kurs amžinai sustiprins Dovidą sostą. — *Tau*: tavo naudai, kad suteiktų tau gėrybių (Plg. Iz. 6,9). — *Teisus*: Jis atneša teisingumą ir atveda tą teisingumą ir šventumo būklę, kurios Dievas nori, kad būtų žmonėse ir kuria jau tiek daug kartų yra pažadėjęs per savo pranašus. — *Gelbėtojas*: suteikia išgelbėjimą, ramybę, saugumą. Anot ebr. t.: išgelbėtasis, t. y. Dievo globa apdovanotas ir jį kitiems teikia (plg. Žyd. 5,7). — *Neturtingas*. Kad nebūtų jokios abejonės, jog tas karalius steigs dvasinę karalystę, ne psaulinę, pranašas vadina jį neturtingu, todėl nuolankiu, romiu. — *Joja ant asilės*. Jis žengia į savo karališkąjį miestą, į savo protėvių sostinę, ne ant puikaus kariško žirgo, ne kaip nugalėtojai, bet kaip pritinka teokratiškam karaliui, kurs yra savo tautos ganytojas, ant asilo. — Dabartinis Vulfatos skaitymas: super asinam, ant

asilės, klaidingas; senuose Vulfatos rankraščiuose buvo: super asinum, ant asilo; toki yra prasmė ir ebr. t. žodžio *homor*. — *Ant jauno asilaičio*. Čia minimas ne kitas gyvulys, bet tas pats lyg kad būtų pasakyta: ant asilo, kurs yra asilės vaikas. — Kaip visa šitos eil. pranašystė buvo įvykinta, vz. Mt. 21,1; Mk. 11,1; Lk. 19,29; Jo. 12,14. — (10) *Aš išnaikinsiu...* Kad būtų parengtas kelias Mesijui, Dievas sunaikins visus karo pabūklus; Mesijas skelbs tautos taiką ir steigs visoje žemėje taikos karalystę. Plg. Mik. 5,9—13; Iz. 9,4.: — *Bus nuo jūros...*: apims visą pasaulį. Plg. Ps. 71,8. — *Nuo upių*: Ebr. t.: nuo upės, tai yra, nuo Euprato. Plg. Iz. 7,20; Mik. 7,12.

(11) *Ir tu*: Sione. — Dėl kitados krauju patvirtintos sandoros (Iš. 24, 4—8) bus suteikta laisvė visiems tremtiniams; juos visus atgaus Sionas. — *Išvesi*. Ebr. t.: dėl tavo sandoros krauju aš išleidsiu tavo kalinius. — Taigi pats Dievas gražina laisvę žydams, ištremtiems į Kaldėją. — *Iš duobės, kurioje...* Kalėjimai ne retai buvo įtaisomi duobėse, kuriose buvo laikomas vanduo. Plg. Iz. 37,16. Čia duobė be vandens vadinama Babilonas. — (12) *Į tvirtovę*: į Sioną, kurį Dievas savo ap-

¹² Convertimini ad munitionem vinciti spei, hodie quoque annuncians duplicia reddam tibi. ¹³ Quoniam extendi mihi ludam quasi arcum, implevi Ephraim: et suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Graecia: et ponam te quasi gladium fortium. ¹⁴ Et Dominus Deus super eos videbitur, et exhibit ut fulgur, iaculum eius: et Dominus Deus in tuba canet et vadet in turbine Austri. ¹⁵ Dominus exercituum proteget eos: et devorabunt, et subiicient lapidibus fundae: et bibentes inebriabuntur quasi a vino, et replebuntur ut phialae, et quasi cornua altaris. ¹⁶ Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui: quia lapides sancti elevabuntur super terram eius. ¹⁷ Quid enim bonum eius est, et quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines?

į tvirtovę pilni vilties kaliniai; dar šiandien aš skelbiu: aš atsilygin-siu tau dvigubai. ¹³ Nes aš įtem-piau sau Jūdą kaip kilpinį, pripil-džiau Efraimą; aš sukelsiu, o Sio-ne, sūnus, prieš tavo, o Graikija, sūnus ir padarysiu iš tavęs tarsi karžygių kalaviją. ¹⁴ Ant jų pasi-rodys Viešpats Dievas, ir jo vily-čia išeis kaip žaibas; Viešpats Dievas trimituos trimitu ir žygiuos pietų viesule. ¹⁵ Kareivių Viešpats globos juos; jie ris ir pavergs vilpstynės akmenimis; jie gers ir bus girti kaip nuo vyno, bus pil-ni kaip aukų taurės ir kaip alto-riaus ragai. ¹⁶ Viešpats jų Dievas, išgelbės juos tą dieną kaip savo tautos kaimenę, nes šventi akme-nys iškils jo šalyje. ¹⁷ Nes kas yra jo gerumas ir kas jo gražumas, jei ne išrinktųjų kviečiai ir vynas, kurs želdina mergaites?

vaizda saugo, kurs, kaipo teokrati-jos vidurys, matė daug Dievo stė-buklų. — *Dvigubai*. Juo daugiau jie iškentėjo, juo gausiau Dievas atsily-gins. — (13) *Aš įtempiaui...* Jūdas ir Izraelis turi sudaryti vieną tautą, vieną Dievo karalystę. Jūdas yra kilpinis, Efraimas — vilyčios, kurios leidžiamos iš kilpinių. — *Graikija*. Ebr. t.: *Javan*. Vz. Dan. 8,20. — Ir stipriausi graikų karalystė (vz. Dan. 2,39; 7,6) turi žūti, kad Dievo ka-ralystė iškiltų; kovoje su ana Die-vo tauta turi būti karžygių kalavijas. — (14) *Ant jų pasirodys...* Pats Die-vas pasirodys ir teiks pagalbą. — *Pietų viesule*: kaip smarkiausias pie-tų viesulas, plg. Jobo 39,9; Iz. 21,1. — Kadangi čia kalbama apie kovą ne prieš visus Dievo priešus bendrai, bet apie kovą prieš graikus, tai ga-tima padaryti išvada, kad pranašys-tė buvo įvykinta Makabėjų laikais (Efr. Teod.). — (15) *Pavergs...* Ebr. t.: Jie mindo kojomis vilpstynės akmenis, t. y. priešų paleisti vilpsty-nėmis akmenys jiems nekenkia. — *Jie gers...* Rytį, gerti sakoma apie

didelę drąsą kovose ir apie didelį nu-galėjimo džiaugsmą (Teod.). Kad kovos Makabėjų laikais buvo labai kruvinos, pasirodo, tarp kita ko, iš 1 Mak. 7,27—47; 11,48; 2 Mak. 8,30; 10, 17,23,31; 11,11; 12,23 ir k.. — *Kaip aukų taurės*. Jų kova Dievui pašvės-ta ir šventa; ji jo priimama kaipo auka Sen. Test. aukose kraujas bu-vo susemiamas aukų taurėmis ir iš-liejamas ant altoriaus kampu. — *Ra-gai*: kampai (ebr. t.). — (16) *Išgelbės juos*: garbingai nugalėję priešus žy-dai gyvens laimingi savo šalyje. — *Nes šventi...* Kadangi jie prisiėmė kovos vargus, bažnyčia spindės nau-ju garbingumu. — Keli aiškintojai randa, kad šventais akmenimis čia pavadinti patys žydai: (jie) vainiko akmenys, spindintys jo šalyje. — (17) *Nes kas yra...* Anot ebr. t.: kaip gi didelė jo Izraelio laimė, kaip puikus jo gražumas. Kviečiai au-gina jaunikačius ir vynas mergaites. — Taip aprašoma laiminga tautos būklė po laimėto karo. Žadamas ge-riausias javų derlius ir vynuogių gau-sybė vynuogynuose.

Caput X. ¹ Petite a Domino pluviam in tempore serotino, et Dominus faciet nives, et pluviam imbris dabit eis, singulis herbam in agro. ² Quia simulachra locuta sunt inutile, et divini viderunt mendacium, et somnatores locuti sunt frustra: vane consolabantur: idcirco abducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pastor.

³ Super pastores iratus est furor meus, et super hircos visitabo: quia visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Iuda, et posuit eos quasi equum gloriæ suæ in bello. ⁴ Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus praelii, ex ipso egredietur omnis exactor simul. ⁵ Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in praelio: et bellabunt, quia Dominus cum eis: et confundentur ascensores equorum. ⁶ Et confortabo domum Iuda, et domum Ioseph salvabo: et conver-

10 perskyrimas. ¹ Prašykite Viešpatį lietaus vėlyvuoju metu, ir Viešpats padarys sniego: jis duos jiems gausaus lietaus kiekvienam žolės lauke. ² Nes stabai kalba tuščius dalykus, žyniai mato melą ir sapnuotojai kalba veltui; jie guodžia veltui; todėl jie išvedami kaip kaimenė, bus varginami, nes nėra jiems ganytojo.

³ Mano noras užsidedė prieš ganytojus ir aš lankysiu ožius; nes kareivijų Viešpats lankys savo kaimenę, Jūdo namus, ir padarys iš jų tarsi savo garbės žirgą kare. ⁴ Iš jo bus kampas, iš jo baslys, iš jo kovos kilpinis, iš jo taip pat visoks reikalautojas. ⁵ Jie bus kaip drąsuoliai, kurie mindo kelių purvus kovoje: jie kariaus, nes Viešpats yra su jais, ir tie, kurie jos raiti ant arklių, bus sugėdinti. ⁶ Aš sustiprinsiu Jūdo namus ir išgelbėsiu Juozapo namus; aš grąžinsiu juos, nes aš jų

(10.1) *Lietaus vėlyvuoju metu.* Palestinoje lietaus būna po sėjos ir prieš pjūtį; vienas ankstyvasai, kitas vėlyvasai. Nuo to lietaus gausumo pareina derlius. Tiems, kurie laiko isakymus, Dievas buvo pažadėjęs duoti to lietaus (Atk. 11,13—15). Todėl pranašas ragina savo bendralaikius jau dabar prašyti Dievo reikalingo jiems lietaus — *Sniego*. Anot ebr. t.: žaibų. — Kilstant audrai ir pradėjus žaibuoti, netrunka ateiti lietus. — *Žolės*: Augalų, javų. — (2) *Stabai*. Ebr. ž. *therafim* reiškia naminius dievaikius; jų pagalba buvo buriama ateitis (plg. Prad. 31,19; 1 Kar. 19, 13; Ez. 21,21). — Visos praeities nelaimės kilo iš stabų garbinimo ir prietarų. Tai buvo tikroji priežastis, kodėl žydai buvo kitados išvesti iš savo tėvynės ir kodėl jiems tenka kentėti dabartinius vargus. Visa tai atsitiko tautai, nes jos vadai ir mokytojai neatliko savo pareigų.

(3) *Ganytojus... ožius.* Kas čia

turėta omenyje, ne visi vienaip aiškina, bet labai gali būti, kad ganytojais ir ožiais vadinami čia tie, kurie turėjo pareigą rūpintis tautos gerove. Vz. Ez. 34,21, kame kalbama apie ožius, nubaidančius silpnas avis. Viešpats juos lanko bausdamas. — *Viešpats lankys*. — Čia lankymas visai kitoks: jis pasireiškia malonių suteikimu. — *Garbės žirgą*: kurio joks pavojus nesulaiko. — (4) *Iš jo*: iš Jūdo. Anot kitų: Viešpačiui padedant. — *Kampas*: kampinis akmuo, kurs duoda stiprumą visam trobsui. — *Baslys*: Reikalingas padangtei ištiesti ir sustiprinti. — *Kovos kilpinis*...: kariškas drąsumas ir prietyrimas, kuriais priešai nugalimi ir priverčiami mokėti pabaudas. — (5) *Mindo kelių*...: Mindo priešą, kaip kelių purvus (Kald.). — *Kurie jos raiti*...: Priešai, kurie puldami naudojami arklių greitumu. — (6) *Juozapo namus*. Juozapo namais vadinama dešimties Izraelio giminių karalystė,

tam eos, quia miserebor eorum: et erunt sicut fuerunt quando non proieceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, et exaudiam eos. ⁷ Et erunt quasi fortes Ephraim, et laetabitur cor eorum quasi a vino: et filii eorum videbunt, et laetabuntur, et exultabit cor eorum in Domino.

⁸ Sibilabo eis, et congregabo illos, quia redemi eos: et multiplicabo eos sicut ante fuerant multiplicati. ⁹ Et seminabo eos in populis, et de longe recordabuntur mei: et vivent cum filiis suis, et revertentur. ¹⁰ Et reducam eos de Terra Aegypti, et de Assyriis congregabo eos, et ad Terram Galaad et Libani adducam eos, et non inveniatur eis locus: ¹¹ et transibit in maris freto, et percutiet in mari fluctus, et confundentur omnia profunda fluminis, et humiliabitur superbia Assur, et sceptrum Aegypti recedet. ¹² Confortabo eos in Domino, et in nomine eius ambulabunt, dicit Dominus.

Caput XI. ¹ Aperi Libane portas tuas, et comedat ignis cedros tuas. ² Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici

pasigailėsiu, ir jie bus, kaip yra buvę, kolei aš nebuvaу jų atineţes; nes aš Viešpats jų Dievas, ir aš išklaусysiu juos. ⁷ Tuomet Efraimas bus kaip karţygiai, ir jų širdis bus linksma, kaip nuo vyno; jų sūnūs tai matys ir linkminsis, ir jų širdis dţiūgaus Viešpatyje.

⁸ Aš sušvilpsiu jiems ir surinksiu juos, nes aš atvadavau juos; aš padauginsiu juos taip, kaip jie buvo anksčiau padauginęti. ⁹ Aš pasėsiu juos tautose, ir iš tolo jie atsimins mane; jie gyvens su savo sūnumis ir grįš. ¹⁰ Aš parvesiu juos iš Aigipto šalies ir surinksiu juos iš asirijiečių, atvesiu juos į Galaado ir į Libano šalį, taip kad jiems visiems nebebus vietos. ¹¹ Tuomet jis eis per jūras, jūros sąsmauka ir užgaus bangas jūroje; visos upės gilumos bus sugėdintos, Asuro puikybė bus pažeminta, ir Aigipto skėptras eis šalin. ¹² Aš sustiprinsiu juos Viešpatyje, ir jie vaikščios jo vardu, sako Viešpats.

11 perskyrimas. ¹ Atidaryk, Libane, savo vartus, ir ugnis tesuėda tavo kėdrus. ² Kauk, egle, nes kėdras pargriuvo, nes pui-

nes iš Juozapo sūnaus Efraimo kilusi giminė buvo tarp jų žymiausia. — (7) *Tuomet...* Pranašystė dalimi turėjo būti įvykinta Makabejų laikais, bet pilnai Mesijo karalystėje.

(8) *Sušvilpsiu...* Bus klausoma mažiausio Dievo duoto ženkle. — (9) *Tautose:* kad tenai jų padaugėtų. — Taip jie svetimose tautose platins tikrą Dievo pažinimą ir rengs kelia evangelijos skelbimui, Mesijo karalystei. — (10) *Iš Aigipto:* kame Zakarijo laikais gyveno gana daug žydų. — *Galaado ir...* Galaadas anapus Jordano; Libano šalis šiaurėje. Senų Palestinos sienų nebeuţteks, kad visi žydai galėtų jose apsigyventi. — (11) *Jie eis...* Aliūzijos į

stebuklingą Dievo suteiktą pagalbą senais laikais; vz. Iš. 14,21; 15,8; Joz 8,13,16. — *Asuro puikybė.* Dievas privers karalystes šiaurėje ir pietuose suteikti laisvę jo tautai. — (12) *Jo vardu:* ištikimai Dievą garbindami ir jo valią vykindami.

(11,1) *Atidaryk...* Išdėstęs maloningus Dievo sumanymus, pranašas Jabar pasako, kas grėsia tiems, kurie niekina jo gerumą. Dievo sumanymai apie Libano šalį paliesti auk. 10,10; jei tauta juos atmes, tai Libanas turi atidaryti savo vartus ir, pašalinus visas kliūtis, priimti priešų ugnį, kuri sunaikins jo graţumą. — (2) *Egle.* Ebr. t.: kiparise. Turės žūti puikūs aukšti kėdrai ir taip

vastati sunt: ululate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus. ³ Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia lordanis.

⁴ Haec dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis, ⁵ quae qui possederant, occidebant, et non dolebant, et vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: et pastores eorum non parcebant eis. ⁶ Et ego non parcam ultra super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, et in manu regis sui: et concident terram, et non eruam de manu eorum. ⁷ Et pascam pecus occisionis propter hoc, o pauperes gregis: et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, et alteram vocavi Funiculum: et pavi gregem. ⁸ Et succidi tres

kiausieji sunaikinti; kaukite, Basano, ažuolai, nes neprieinama giria iškirsta. ³ Girdisi piemenų kaukimo balsas, nes sunaikintas jų pasididžiavimas; girdisi liūtų kriokimo balsas, nes sunaikinta Jordano puikybė.

⁴ Viešpats, mano Dievas, sako taip: Ganyk pjautinąsias avis, ⁵ kurias jų savininkai pjauna be pasigailėjimo ir pardavinėja jas, sakydami: Pagirtas tebūna Viešpats, mes pralobome! ir jų piemenys jų nesigaili! ⁶ Todėl ir aš daugiau nebesigailėsiu šalies gyventojų, sako Viešpats; štai aš atiduosiu žmones, kiekvieną į jo artimo rankas ir į jo karaliaus rankas; jie naikins šalį, ir aš negelbėsiu iš jų rankos. ⁷ Todėl, o jūs kaimenės beturčiai, aš ganysiu pjautinąsias avis! Aš pasiėmiau sau dvi lazdas: vieną praminiau Grožiu, kitą pavadinau Ryšiu ir taip ganiau bandą. ⁸ Aš pašaliniau tris piemenis viename

pat daug žemesni už juos kiparisai. — *Neprieinama giria*: Libanas. Jei nepasigailėta Libano, tai turės žūti ir ažuolais apaugusi Basano šalis anapus Jordano. — (3) *Piemenų*.... Gaisras ir naikinamas plečiasi toliau, pasiekia pačią Palestiną, žūna piemenų ganyklos ir Pajordanės miškai, taip kad jau visur girdisi žmonių ir gyvulių dejavimai. Liūtų buvo Palestinos Pajordanėje. Taip, kaip čia aprašyta, sunaikino Palestiną romėnai.

(4) *Sako*. Toliau nurodomos bausės teismo priežastys. — *Ganyk*... Pranašas gauna įsakymą rūpintis avimis, tačiau jos nenori jo rūpesniui pasinaudoti ir todėl turės žūti (Efr. Jieron.) dabar ir dar labiau ateityje (Kir. Teod. Grig.). — (5) *Savininkai*: Tie, kurie buvo paskirti piemenimis, pjauna kaimenę, nebijodami bausmės ir vien savo naudos žiūrėdami. — *Be pasigailėjimo*. Anot ebr. t.: ir nelaiko savęs kaltais. —

(6) *Todėl ir aš*... Dievas graso jiems bausmėmis: kaip jie nesigailėjo avių, taip jis nesigailės jų. — (7) *Todėl*... Paaiškinama, ką Dievas daro, kad savo kaimenę, jei ji tik nori ir jo klauso, išgelbėtų nuo varginimų ir suteiktų jai laimės. — *Aš ganysiu*... Čia pranašas kalba Dievo vardu. Simbolinis veiksmas rišasi su praeitimi, su Dievo pakartotais ir nuolatiniiais bandymais išvaduoti savo kaimenę. Anot ebr. t.: tuomet aš ganiau pjautinąsias avis ir ėmiau sau dvi lazdas. — *Dvi lazdas*... Dvi lazdos nurodo didelį piemens rūpestingumą ir įvairius būdus, kaip jis, apinkybių žiūrėdamas, gano kaimenę. Pirmoji lazda reiškia didesnę palankumą, kurį jis parodo kaimenei, kitą priemonę, kuria jis bandą renka, laiko krūvoje, saugo nuo žuvimo. Pasiėmęs dvi lazdas, pranašas, Dievą atstovaudamas, pradeda eiti piemens pareigas. — (8) *Aš pašaliniau*... Norint susekti, kas galėjo būti tie trys

pastores in mense uno, et contracta est anima mea in eis: siquidem et anima eorum variavit in me. ⁹ Et dixi: Non pascam vos: quod moritur, moriatur: et quod succiditur, succidatur: et reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui. ¹⁰ Et tuli virgam meam, quae vocabatur Decus, et abscidi eam ut irritum facerem foedus meum, quod percussi cum omnibus populis. ¹¹ Et in irritum deductum est in die illa: et cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

¹² Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: et si non, quiescite. Et appenderunt mercedem me-

mėnesyje, ir mano siela nusigrėžė nuo jų, nes ir jų siela pasidarė man kitoki. ⁹ Aš tariau: Aš jūsų nebeganysiu; kas turi mirti, temiršta, ir kas turi būti išnaikinta, tebūna išnaikinta, o likusieji tegul ryja kiekvienas savo artimo kūną. ¹⁰ Aš ėmiau savo lazdą, kuri vadinasi Grožis, ir perlaužiau ją, kad panaikinti savo sandorą, kurią buvau sudaręs su visomis tautomis. ¹¹ Ir ji tą dieną buvo panaikinta, ir taip pažino kaimenės beturčiai, kurie, manęs žiūrėję, kad tai Viešpaties žodis.

¹² Aš jiems tariau: Jei jums patinka, atneškite mano užmokesnį, o jei ne, neduokite! Jie atsėvėrė mano užmokesnį trisdešimtis

kaimenės žudytojai, kurių pašalinimas čia minimas, daroma įvairiausių spėliojimų; jų ieškoma ankstyvesniais negu Zakarijo laikais; bet tikriausiai pranašas neturėjo čia galvoje kurių nors žinomų asmenų, ar valstybių; *tris piemenis* gal pasakyta vietoje: keletą piemenų, o *vienam mėnesyje* vietoje: trumpu laiku. — *Nusigrėžė nuo jų*: nuo globojamų avių, nes jos ėmė bodėtis uolaus piemens ir pasidarė jam nebepakenčiamos. — (9) *Kas turi mirti...* Kaimenė nenori gelbėjimo, ji nori žūti; Dievas bausdamas leis, kad ji būtų naikinama apkrečiamų ligų, karo, bado. — (10) *Savo sandorą...* Sandora su visomis tautomis buvo tai Dievo valia, kuriai pasiduodamos visos tautos, negalėjo daryti didelės žalos išrinktajai tautai. Po pirmos lazdos sulaužymo ėjo ištrėmimas, karalystės ir teokratijos sugriovimas. — (11) *Pažino kaimenės beturčiai...* Kaimenės dalis, beturtė ir prislėgtos avys, bausmės pamokintos, grįžta į Dievą (plg. Dan. 1,9; Bar. 1,15).

(12) *Aš jiems tariau...* Kadangi pirmas plakimas paveikė ne visas avis, bet tik tauresnes, gerasis piemuo daro kitą bandymą, kad visos grėžtųsi į jį. Jis reikalauja užmokesnio už savo pareigas ir paveda

jiems patiems apsvarstyti, kiek jie jas įvertins. Jei jie brangina savo piemenį, pripažįsta jiems tiek daug šimtmečių teiktąsias geradarystes, tai jie turi dabar tai parodyti. — *Jei jums patinka...* Šituose žodžiuose galima matyti šiek tiek ironijos. — *Jie atsėvėrė*. Pinigų vertė senovėje buvo patikrinama juos pasveariant. — *Mano užmokesnį...* Jau šituose žodžiuose yra išreikštas apgailestavimas, kad duodamas užmokesnis netinkamas. Savo piemeniui jie duoda menką tarno užmokesnį, elgiasi su juo, kaip su menkiausiu vergu, nes trys dešimtys sidabrinų (apie 170 litų) buvo mokama saviņinkui, kurio vergą ar vergę subdydavo svetimas jautis. (Iš. 21,3); taigi ta kaina buvo galima nusipirkti vergą. Kaip labai jie jį niekina ir nieku laiko, aiškiai parodo jie patys. — Visa tai daro ir patiria pranašas regėjime, kuriame jam parodomas ateities vaizdas. Jis vaizduoja gerąjį Ganytoją, kurs pradžioje per angelus ir pranašus, paskui pats atėjo pas tą kaimenę, ją ganė ir jai vadovavo, kurį tačiau jie jo pasiuntiniuose, pagalįau jo paties asmenyje paniekino ir su kuriuo nedoriausiai pasielgė. Išdavikui, kurs jį išdavė, jie užmokėjo tris dešim-

am triginta argenteos. ¹³ Et dixit Dominus ad me: Proiice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos: et proieci illos in domum Domini ad statuarium. ¹⁴ Et praecidi virgam meam secundam, quae appellabatur Funiculus, ut dissolverem germanitatem inter ludam, et Israel.

¹⁵ Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti. ¹⁶ Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quaeret, et contritum non sanabit, et id quod stat non enutriet, et carnes pinguium come-

sidabrinių. ¹³ O Viešpats man tarė: Mesk tai puodžiui, tą dailią kainą, kuria aš esu jų įvertintas. Aš paėmiau tris dešimtis sidabrinių ir įmečiau juos į Viešpaties namus puodžiui. ¹⁴ Paskui aš perlaužiau savo antrą lazdą, pavadintą Ryšiu, kad išardyčiau brolystę tarp Jūdo ir Izraelio.

¹⁵ Po to Viešpats man tarė: Imk dar sau paiko piemens reikmenis. ¹⁶ Nes štai aš pažadinsiu piemenį šalyje, kurs paliktųjų nelankys, kas išsklaidyta, neieškos, kas sužeista, negydys, to kas stovi, nemaitins, riebiųjų mėsą valgys ir jų nagas laužys. ¹⁷ O pie-

tis sidabrinių. Taip pažemino save Kristus, taip jis buvo prisiėmęs sau vergo pavidalą. — (13) *Viešpats...* Pranašas turi jam padarytą išniekinimą apskusti Dievo teisėjo akivaizdoje, panašiai kaip pats Mesijas palaiko savo bylą pas Dievą (Iz. 49,4). — *Tą dailią kainą.* Ironiškas atsiliepimas apie trisdešimtis sidabrinių. Puodžiaus darbas buvo mažai vertinamas, nes jo išdirbiniai buvo pigūs. Tik jam tetinka toks užmokesnis, kurio vertu jie palaikė patį Dievą. — Šv. Mato evangelijoje (Mt. 27,9) randame pakartotus šitos eil. Zakarijo žodžius, bet ten sakoma, kad tai buvę pranašauta Jeremijo. Matas daro taip dėl to, kad jis norėjo kalbėti ne tiek apie pačią kainą, kiek apie nupirktą už ją puodžiaus dirvą, kurią mini iš tikrųjų ne Zakarijas, bet Jeremijas 32 perskyrime. Evangelistas tat tenkinasi vieno pranašo paminėjimu, nors žymi jo kartojamos pranašystės dalis apie trisdešimtis sidabrinių priklausio kitam. — (14) *Aš perlaužiau...* Tokio menko užmokesnio nustatymu jie ne tik parodė, kaip labai jie niekina piemenį, bet dar jo išmokėjimu aiškiai pasisakė, kad jie mielu noru apsieis be piemens patarnavimo. Todėl piemuo nutaria palikti kaimenę ir leisti jai žūti. — Ryšys, kuriuo

tauta ir pati savyje ir su Dievu surišta, sudarė valstybę, religijinę ir pilietinę bendruomenę, dabar sutraukytas. Kaip pirmoji lazda gynė tautą nuo jos priešų, taip antroji palaikė jos vienybę; nuo abiejų lazdų parėjo jos laimė. — *Brolystę tarp Jūdo ir...* Jūdas ir Izraelis turi būti išsklaidyti visame pasaulyje. Taip įvyko, kai Titas paėmė Jeruzalę, sugriovė bažnyčią, šalį ėmė valdyti Romos valstybės vardu, likusius dar žydus išsklaidė į visus kraštus (Efr. Jieron.). Tai buvo bausmė dėl to, kad viena tautos dalis atmetė Mesiją, tuo tarpu kad kita jo laikėsi.

(15) *Imk dar...* Tie, kurie paniekino gerąjį ganytoją, turi būti atiduoti kankintojui. Kaip anksčiau pranašas vaizdavo gerojo ganytojo asmenį, taip dabar Dievo įsakymu jis turi vaizduoti piktą piemenį. — *Paiko:* pikto bedievio. — (16) *Paliktųjų:* tų, kurios turi žūti. — *Nelankys...* neieškos...: apleis visas gero piemens pareigas, darys avims didžiausios žalos, kiek tik galės. — *Nagas laužys:* Kad ir iš jų paimtu, kas galima suvalgyti. — Piktais ganytojais žydų tautai turėjo būti tie vadai (zelotai), kurie paskutinio karo prieš romėnus metu išliejo Jeruzalėje kraujo upelius. — (17) *O piemenie ir stabe!* Ebr. t.: deja niekingajam pie-

det, et ungulas eorum dissolvēt. ¹⁷ O pastor, et idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium eius, et super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur, et oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.

menie ir stabe, kurs palieki bandą! Kalavijas tekrinta ant jo peties ir ant jo dešinės akies. Jo petys turi sudžiūti iki sausumui, ir jo dešinė akis aptemti ir apakti.

2. Viešpaties žodžio našta Izraeliui.

Caput XII. ¹ Onus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens caelum, et fundans terram, et fingens spiritum hominis in eo: ² Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulae omnibus populis in circuitu: sed et Iuda erit in obsidione contra Ierusalem. ³ Et erit: In die illa ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levabunt eam, concisione lacera buntur: et colligentur adversus eam omnia regna terrae. ⁴ In die

12 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodžio našta Izraeliui. Kalba Viešpats, kurs ištiesia dangų, deda pamatus žemei ir daro žmogų jo kvapą: ² Štai aš padarysiu iš Jeruzalės svaigulio vartus visoms tautoms aplinkui; taip pat Jūdas bus tarp tų, kurie apgula Jeruzalę. ³ Atsitiks, kad tą dieną aš padarysiu iš Jeruzalės sunkų akmenį visoms tautoms; visi, kurie ją kels, susižeis ir susidraskys, ir visos žemės karalystės susirinks prieš ją. ⁴ Tą dieną, sako

meniui: — *Ant jo peties...* Dievo kerštas, bausmė turi paliesti brangiausius kūno narius, nes jais nesinaudojo, kad padėtų kaimenei.

(12,1–14,21) Jeruzalė (teokratija) bus visų tautų puolama, bet Dievas suteikia jai didelės pagalbos (12,1–8) ir gausingos malonės (12,9–14); nuodėmės bus atimtos, draug su piešinimi bus užgauta ir kaimenė (13,1–9). Dievas išvaduos savuosius iš visų nelaimių, bus jiems labai maloningas ir bausis jų priešams (14,1–15). Nauja Dievo karalystė bus labai šventa (14,16–21).

(12,1) *Našta Izraeliui.* Ka yra pasakęs Ozėjas 1,10, kad Viešpats pasidarys sau naują Izraelį, tai padidija čia ir Zakarijas. Tačiau, kaip Mesijas buvo nieku verčiamas, taip bus puolama ir jo karalystė. Izraeliui čia vadinama Mesijo karalystė. Kad ją sudarys ne vieni izraelitai, dažnai liudija pranašai, kurie dar sako, kad ta karalystė apims ir pagonis. — *Kalba Viešpats:* kurs gali

padaryti didžiausių dalykų. Skelbiamoje čia naštoje yra ir nugalėjimas. — (2) *Jeruzalės:* Teokratijos centro. — *Vartus.* Geriau anot ebr. t.: didelę taure (pilną svaiginančio gėralo). — Kaip girtuoklis, lyg kokios nenugalimos jėgos stumiamas, trokšta alkoholio, taip tautos, kažin kokio vidujinio geidulio varomos, puola Dievo karalystę. Tačiau gėralas, kurį jos iš tos taurės siurbia, pradžudys jas. — *Jūdas bus...* Anot ebr. t.: taip pat ir ant Jūdo ateis, kaip bus apgulimas prieš Jeruzalę. — Ne tik sostinė, bet ir visa šalis kentės dėl priešų siautimo. — (3) *Susižeis...* Lenktyniuodamos jos puls Dievo karalystę, vienas priešas eis paskui kitą, visi įtemps savo jėgas, kad pakeltų tą akmenį, tai yra, sugriauti miestą, tačiau pasisekimo neturės: jie patys save susidraskys ir susižeis. Bet vis rasis naujų priešų, kurie, nežiūrėdami kitų likimo, laikys save stipresniais ir be atodairos puls. — *Karalystės.* Ebr. t.: tautos. — (4)

illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, et ascensorem eius in amentiam: et super domum Iuda aperiam oculos meos, et omnem equum populorum percutiam caecitate.

⁵ Et dicent duces Iuda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum Deo eorum. ⁶ In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, et sicut faciem ignis in foeno: et devorabunt ad dexteram, et ad sinistram omnes populos in circuitu: et habitabitur Ierusalem rursus in loco suo in Ierusalem. ⁷ Et salvabit Dominus tabernacula Iuda, sicut in principio: ut non magnifice gloriatur domus David, et gloria habitantium Ierusalem contra Iudam. ⁸ In die illa proteget Dominus habitatores Ierusalem, et erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David: et domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eorum.

⁹ Et erit in die illa: quaeram conterere omnes Gentes, quae

Viešpats, aš ištiksiu visus žirgus bukštumu ir jų raitelius beprotyste; Jūdo gi namams aš atmerkisiu savo akis, o visus tautų žirgus ištiksiu aklumu.

⁵ Tuomet Jūdo vadai sakys savo širdyje: mano stiprybė tebūna Jeruzalės gyventojai per karivių Viešpatį, jų Dievą. ⁶ Tą dieną aš padarysiu iš Jūdo lyg krosnies ugnį malkose ir tarsi degantį švyturį šiene, jie rys dešinėje ir kairėje visas tautas aplinkui, ir Jeruzalė vėl bus gyvenama savo vietoje Jeruzalėj. ⁷ Viešpats išgelbės Jūdo padangtes kaip pradžioje, kad Dovidui namai nesigirtų išdidžiai, ir kad Jeruzalės gyventojai nesididžiuotų prieš Jūdą. ⁸ Tą dieną Viešpats globos Jeruzalės gyventojus, ir jų silpniausius bus tą dieną kaip Dovidas, ir Dovidui namai kaip Dievo namai, kaip Viešpaties angelas jų akivaizdoje.

⁹ Aną dieną atsitiks, kad aš imsiu naikinti visas tautas, kurias

Visų žirgus... Nepadės priešams jų raitarija, nes puldama turės žūti. Pats Viešpats savo visagalybe kovos prieš priešus, meilingai gi globos savuosius (plg. 3 Kar. 8,29; Ps. 31,8). — Apie kurį laiką čia Zakarijas pranašauja, neaišku. Vieni aiškintojai supranta pranašystę apie Makabiejų laikus, kiti apie Kristaus Bažnyčios persekiojimus (Jier. Kir.).

(5) *Mano stiprybė...* Kunigaikščiai parodys, kad visa viltis Viešpatyje. — (6) *Padarysiu iš Jūdo vadų...* Vadai gyvai dalyvaus apsigynimo kovoje prieš puolančius priešus. — *Šiene*, ebr. t.: pėduose. — *Savo vietoje, Jeruzalėje*. Jeruzalės nesugriaus, jos kartinio akmens neišjudins iš vietos. Ji pasiliks teokratinės centras. — (7) *Padangtes...*: kurios pačios neturi kuo gintis. Išgel-

bės, kaip, pvd., Samsono laikais, kaip Senakeribui užpuolus žydus. — *Kad Dovidui namai...* Vadai negalės girtis, būk jie išgelbėję tautą, taip pat sostinė, būk ji suteikusi šalies gyventojams pagalbą ir prieglaudą. —

(8) *Silpniausius bus...* Dievas suteiks savo tautai ypatingų malonių: suteiks silpnam stiprybės, kad būtų karžygys, lygus Dovidui, kurs nugalėjo liūtą ir Goljatą. — *Dovidui namai*: Dovidui ainių drąsumas bus tikrai dieviškas, arba bent panašus į žymiausių angelų drąsuma. — Šitie palyginimai parodo, kaip labai perviršija tiesa šešėli, N. Testamentas Senąjį. Palyginimai su Dovidu, Dievu, angelais parodo dar, kad persekiojimams nugalėti reikia drąsios ištvermės ir Dievo pagalbos.

(9) *Aš imsiu naikinti...* Viešpats

veniunt contra Ierusalem. ¹⁰ Et effundam super domum David, et super habitatores Ierusalem spiritum gratiae, et precum: et aspicient ad me, quem confixerunt: et plangent eum planctu quasi super unigenitum, et dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti. ¹¹ In die illa magnus erit plancus in Ierusalem, sicut plancus Adadremmon in campo Mageddon. ¹² Et planget terra: familiae et familiae seorsum: familiae domus David seorsum, et mulieres eorum seorsum: ¹³ familiae domus Nathan seorsum, et mulieres eorum seorsum: familiae domus Levi seorsum, et mulieres eorum seorsum: familiae Semei seorsum, et mulieres eorum seorsum. ¹⁴ Omnes familiae reliquae, familiae et familiae seorsum, et mulieres eorum seorsum.

ateina prieš Jeruzalę. ¹⁰ Aš išliėsiu ant Dovido namų ir ant Jeruzalės gyventojų malonės ir maldų dvasią; jie pažvelgs į mane, kurį jie pervėrė, raudote raudos jo kaip vienturčio ir dejuos jo, kaip paprastai dejuojama mirus pirmgimiui. ¹¹ Tą dieną bus didelis raudojimas Jeruzalėje, kaip Adadremmono raudojimas Magedono lygumoje. ¹² Šalis raudos, kiekviena šeimyna atskirai ir jų moterys atskirai, Dovido namų šeimos atskirai ir jų moterys atskirai; ¹³ Natano namų šeimos atskirai ir jų moterys atskirai; Lėvio namų šeimos atskirai ir jų moterys atskirai; Semėjo šeimos atskirai ir jų moterys atskirai; ¹⁴ visos kitos šeimos, kiekviena šeimyna atskirai ir jų moterys atskirai.

rūpinsis visuomet naikinti Bažnyčios priešus, kad jie neįstengtų juos nugalėti. — (10) *Ištiesiu: gausiai suteiksiu.* — *Malonės ir maldų dvasia:* Ta dvasia, kuri dėl suteiktos jiems malonės daro juos malonius ir meilės vertus Dievui ir angelams. Ta malonė suteikia jiems teisę gauti ypatingos Dievo pagalbos, kuri juos stiprina kiekvienoje kovoje. — *Maldos dvasia* yra ta, kuri mus pavaduodama maldauja neišpasakojamais prašymais, kuri padaro, kad ir mes patys maldaujame. Yra tai tie ginklai, kuriais Bažnyčios vadovai, būdami Mesijo galios dalyviai, taip pat ir tikintieji, Jeruzalės gyventojai, yra galingi ir nugalai. — *Jie:* Dievo karalystės piliečiai. — *Pažvelgs:* su meile, viltimi, pasitikėjimu, pagarba. — *I mane:* į Mesiją (Plg. Iz. 53,3—12; Zak. 11,12,13 ir žem. 13,7). — *Kurį jie pervėrė,* ebr. *daqaru*. Kaimenė išmekina ganytoją (11,12,13), ir jis iškenčia mirtį dėl žmonių nusikaltimų, žmonių pasmerktas mirti (Iz. 53, 8,9,12). — Žydai buvo pervėrę Viešpatį istorijos bėgyje savo maištais ir savo nedėkingumu. Jie pervėrė jį

tikra to žodžio prasme jo Sūnaus asmenyje, ant kryžiaus, ir tai buvo didžiausias jų maištas. Todėl šv. Jonas (19,37) pritaiko šią vietą aiškiais žodžiais mūsų Išganytojui Jėzui Kristui, kai buvo ietimi perdurtas jo šonas. — Aiškintojai, kurie norėtų rasti čia aliūziją į bet kurio žymesnio žydų tautos asmens nukankinimą, turi daug vargo, kai reikia įvardinti tokį asmenį, kurio būtų raudojusi visa tauta. — *Raudos jo...* Kokiuo širdingumu tie, kurie turi malonės ir maldos dvasią, žiūrės į Išganytojo žaizdas, išreiškiamą dviem palyginimais. Pirmgimio apraudojimas minimas dažnai šv. Rašte kaip labai didelis (plg. Jer. 6,26; Am. 8,10). — (11) *Didelis raudojimas...* Gedulas bus visų bendras ir nuolatinis, kaip kitados po karaliaus Jozijo mirties (3 Kar. 15,18; 2 Kron. 35,22). Tas visur bendras, nuolatinis gedulas, kurio yra pilna visa Dievo karalystė, visų širdis, aprašomas čia labai gyvai. — (13) *Natano.* Natanas buvo Dovido sūnus, iš kurio ainijos buvo kilęs Zorobabėlis. — *Semėjo.* Se-

Caput XIII. ¹ In die illa erit fons patens domui David, et habitantibus Ierusalem in ablutionem peccatoris, et menstruatae. ² Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, et non memorabuntur ultra: et pseudo-prophetas, et spiritum immundum auferam de terra. ³ Et erit, cum prophetaverit quispiam ultra, dicens ei pater eius, et mater eius, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini, et configent eum pater eius, et mater eius, genitores eius, cum prophetaverit. ⁴ Et erit: In die illa confundentur prophetae, unusquisque ex visione sua cum prophetaverit: nec operientur pallio sacco, ut mentiantur: ⁵ sed dicit: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea. ⁶ Et dicitur ei: Quid sunt plagae istae in

13 perskyrimas. ¹ Aną dieną bus atviras šaltinis Dovidonamams ir Jeruzalės gyventojams, nusidėjėliui ir mėnesine liga sergančiai apsiplauti. ² Aną dieną atsitiks, sako kareivijų Viešpats, kad aš išnaikinsiu iš šalies stabų vardus, ir jie nebebus daugiau minimi; aš pašalinsiu iš šalies netikrus pranašus ir suteptą dvasią. ³ Bus taip pat, kad, kai kas nors dar mėgins pranašauti, jo tėvas ir jo motina, kurie jį pagimdė, sakys jam: tu neliksi gyvas, nes kalbėjai melą Viešpaties vardu, ir jo tėvas bei jo motina, jo gimdytojai, pervers jį, jei jis pranašaus. ⁴ Aną tai dieną bus sugėdinti pranašai, kiekvienas dėl savo regėjimo, kai jie pranašaus; jie nebesidengs aštutiniu apsiaustu, kad meluotų, ⁵ bet sakys: aš ne pranašas, aš žmogus žemdirbys, nes Adomas man pavyzdys nuo pat mano jaunystės. ⁶ Ir kai jam bus sakoma: Ką reiškia ši-

mėjo šeimyna yra kilusi iš Lėvio sūnaus Gersono. Taip čia paminėta karališkoji ir kunigiškoji šeimynos, prie kurių pridedamos kitos.

(13.1) *Nusidėjėliui ir...* Ebr. t.: nuodėmei ir susitepimui. Susitepimu vadinama pirmoje eilėje mėnesinė moters liga (Plg. 8,7; 19,9). — Kaip auk. 12,10 pažadėta, kad sielai bus suteikta malonė, taip čia, tiesa, Sen. Testamento terminais žadama, kad Bažnyčioje bus visuomet teikiama apsiplovimas ir priemonės net ir pikčiausioms nuodėmės dėmėms pašalinti. Todėl čia galima matyti pažadėtą krikštą, atgailos sakramentą ir visas kitas priemones, kurias Kristus Bažnyčia turi nuodėmėms dildyti. — (2) *Stabų vardus... netikrus pranašus.* Stabmeldystė ir netikri pranašai prisidėjo daugiausia prie senosios teokratijos žuvimo. Daugiau jų nebebus, todėl atnaujinta tauta galės visuomet džiaugtis Dievo palankumu. — *Suteptą dvasią:* Gal 3

Kar. 22,19—22 paminėta melo dvasią. Plg. Apd. 16,18. — (3) *Jo tėvas...* Taip kaip įstatymas reikalavo (Atk. 13,7; 18,20), patys tėvai nuhaus savo sūnų netikrą pranašą. Juo labiau visi kiti stengsis ginti Dievo garbę. — (4) *Aštutiniu apsiaustu:* Kietu apdaru, kokį vilkėdavo pranašai. — (5) *Aš ne pranašas...* Netikri pranašai patys prisipažins, kas jie esą, ir nebenorės suvedžioti žmonių. — *Nes Adomas man...* Anot ebr. t.: nes žmogus mane nupirko nuo pat mano jaunystės. — Kad geriau įrodytų, kad jis ne pranašas, kaltinamasis sakysis esąs vergas nuo pat savo jaunų dienų, todėl priverstas nuolat dirbti sunkų darbą, jis negalėjęs mėginti pranašauti. — (6) *Kurie mane mylėjo.* Anot ebr. t.: mano mylimųjų, t. y. stabų, kuriuos aš beprotiškai mylėdamas garbinau. — Stabų garbintojai, norėdami parodyti daugiau meilės stabui, neretai patys save susižeisdavo. — Tačiau daugelis

medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

⁷ Framea suscitare super pastorem meum, et super virum cohaerentem mihi, dicit Dominus exercituum: percute pastorem, et dispergentur oves: et convertam manum meam ad parvulos. ⁸ Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duae in ea dispergentur, et deficient: et tertia pars relinquetur in ea. ⁹ Et ducam tertiam partem per ignem, et uram eos sicut uritur argentum: et probabo eos sicut probatur aurum.

tie randai tavo rankų viduryje? jis atsakys: Taip aš buvau plakamas namuose tų, kurie mane mylėjo.

⁷ Kalavijau, pabusk prieš mano piemenį ir prieš žmogų, kurs laikėsi manęs, sako kareivijų Viešpats; užgaulk piemenį, ir avys bus išsklaidytos, ir aš pakreipsiu savo ranką prie mažutėlių. ⁸ Visoje šalyje, sako Viešpats, bus taip: dvi dalys bus išsklaidytos ir žus, o trečia dalis bus joje palikta. ⁹ Aš vesių trečią dalį per ugnį ir valysiu juos, kaip valomas sidabras, ir mėginsiu juos kaip mėginamas auksas. Jis šauk-

aiškintojų mano, kad mylimiausiais čia vadinami gimdytojai, kurių netikri pranašai buvo mušami ir sužeidžiami. Bet anot 3 eil. tėvai turėjo visai užmušti sūnų netikrą pranašą, todėl apie žaizdų randus nebegalėtų būti nė kalbos. — Kai kurie aiškintojai (Efr.) supranta šituos žodžius apie Kristaus rankų perdūrimą; tačiau nors jie iš tikrųjų Bažnyčios liturgijoje tokia prasme vartojami, bet tai nėra tikra žodžių prasmė; ji yra tik taip vadinama prietaikomoji prasmė. Be to, Kristus buvo perdurta ne tu, kurie jį mylėjo, bet mūsų, kai mes dar tebebuvoje jo neprieteliai (Rom. 5,10).

(7) *Kalavijau, pabusk.* Kalavijas pabunda, kai jis ištraukiamas iš makšties, pradeda kapoti, ką nors užgauna. Čia minimas kalavijas yra emblema visų įrankių, kuriais Viešpats turėjo pasinaudoti, kad įvykintų savo apvaizdos sumanymus apie savo ganytoją ir savo mistines avis. — *Mano piemeni.* Kaip paaiškėja iš lygiagrečios pranašystės, auk. 11,4... 12,13, ir iš Jėzaus Kristaus žodžių (Mt. 26,31; Mk. 14,27 ir Jono 16,32), kuriais jis šita eil. aiškina apie save, minimas čia Viešpaties (Jahvės) piemuos yra ne kas kitas, kaip tik Mesijas, kurio kruviną mirtį Zakarijas skelbia antrą kartą. Plg. auk. 12,10. — *Prieš žmogų, kurs...* Anot ebr. t.: prieš mano draugijos žmogų. — Taip čia vadinamas ne nau-

jas asmuo, bet tas pats Viešpaties piemuos, kurs glaudžiausiais ryšiais yra surištas su Dievu. Jahve iškilmingai skiria jį mirti. — *Užgaulk piemenį ir...* Tarp užgavimo ir išsisklaidymo čia yra artimas ryšys: Avys greitai išsisklaido ir žūna nelaimingos, kaip tik mirštųjų piemuos. Jėzus Kristus tomis avimis ypatingu būdu pavadino savo apaštalus, kurie iš tikrųjų tuojuo pabėgo ir išsisklaidė, kaip tik buvo suimtas jų dieviškasis Mokytojas (Plg. Mt. 26,31.56). Bet čia apaštalai atstovavo visą kaimenę, t. y. visą žydų tautą, kuri netrukus pati buvo išsklaidyta dėl savo nusikaltimų (Vz. žem. 8 ir 9 eil.). — Viešpats, kurs buvo atėmęs savo globojančią ranką, kad būtų galima išsklaidyti avis, vėl ją pakreips prie mažutėlių, nuolankių, nelaimingų, t. y. tų, kurios laikysis piemens, ir jis jas išgelbės. Vz. auk. 11,11. — (8) *Visoje šalyje...* Kalbama apie tą kaimenę, kuri minima 11 persk., todėl apie žydus, apie jų šalį (Kir. Efr. Teod.). Taigi didžiausia Izraelio dalis bus nubauta, turės žūti. Vespasiano ir Tito kariuomenė pradėjo tą žudymo darbą, ciesorius Adrianas ir kiti žydų persekiotojai jį tęsė. — *Trečia dalis...* Pranašai dažnai mini, kad žus ne visa tauta, kad jos dalis išliks gyva, lyg sėkla naujai Viešpaties tautai. Plg. Iz. 6, 13; 10,21; Jer. 18,88 ir k. — (9) *Per ugnį...* Ir trečioji, išgelbėtoji kaimenė.

Ipse vocabit nomen meum, et ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; et ipse dicet: Dominus Deus meus.

Caput XIV. ¹ Ecce venient dies Domini, et dividantur spolia tua in medio tui. ² Et congregabo omnes Gentes ad Ierusalem in praelium, et capietur civitas, et vastabuntur domus, et mulieres violabuntur: et egredietur media pars civitatis in captivitatem, et reliquum populi non auferetur ex urbe.

³ Et egredietur Dominus, et praeliabitur contra Gentes illas, sicut praeliatus est in die certaminis. ⁴ Et stabunt pedes eius in die illa super Montem olivarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem: et scindetur Mons olivarum ex media parte sui ad Orientem, et ad Occidentem praerupto grandi valde, et separabitur medium montis ad Aquilonem, et medium eius ad Meridiem. ⁵ Et

sis mano vardo ir aš išklausysiu jį. Aš sakysiu: Tu mano tauta, o jis sakys: Viešpats yra mano Dievas.

14 perskyrimas. ¹ Štai ateis Viešpaties dienos, ir tavo grobis bus padalintas tavo viduje. ² Aš surinksiu visas tautas kovai prieš Jeruzalę, miestas bus paimtas, namai bus sunaikinti, moterys išgėdintos; pusė miesto eis į nelaisvę, o kita tautos dalis nebus atimta iš miesto.

³ Viešpats išeis ir kariaus prieš anas tautas, kaip kariavo kovos dieną. ⁴ Jo kojos stovės aną dieną Alyvų kalne, kurs yra ties Jeruzale į rytus nuo jos; Alyvų kalnas perskils pusiau ties viduriu iš rytų į vakarus, pasidarant dideliam slėniui; viena kalno pusė atskils į šiaurę, o kita jo pusė į pietus. ⁵ Tuomet jūs bėgsite į tų kalnų slėnį, nes kalnų slėnis susijungs su artimiausiuoju; jūs

nės dalis turi, kaip ir jos piemuo. eiti į dangaus karalystę per daugelį nelaimių ir mėginimų. Mėginimų ugnis apreiškia jos dorybes ir jos meilę Dievui.

(14,1) *Viešpaties*. Erb. t.: Viešpačiui, Jahvei. — Viešpats bus vykintojas to, kas toliau skelbiama, arba: taip bus apreiškintas ypatingu būdu Viešpaties garbingumas ir galia. — *Dienos*. Ebr. t.: diena: Skelbiamas Jeruzalės paėmimas, paskui išvadavimas. Bet kada tai turėjo įvykti? Vieni aiškintojai mano, kad čia kalbama apie Jeruzalės paėmimą, romėnų įvykintą. Bet Jeruzalę paėmė romėnai, ne visos tautos, kuriuos minimos 2 eil. Be to, romėnams puolant Jeruzalę, Dievas nekovojo prieš juos, gindamas Jeruzalę (3 eil.); priešingai. — Aiškinant šita vietą apie Makabiejų laikus, arba nukeliant pranašystės įvykinimą į pasaulio pabaigą, taip pat sutinkama ne viena sunkenybė. — Gal teisin-

giausia bus nuomonė tų, kurie simboliniame Jeruzalės paėmime ir apiplėšime mato Kristaus Bažnyčios nelaimės amžių bėgyje. — 1 eil. duoda bendrą nelaimių vaizdą, 2 eil. jos aprašomos tiksliau. — *Tavo viduje*: Taigi miestas bus priešų paimtas ir visai nugaištas. — (2) *Aš surinksiu*. Pats Viešpats leidžia pulti ir žudyti Jeruzalę.

(3) *Viešpats kovos...* Nors Viešpats buvo leides priešams pulti, bet jis pats stos į kovą prieš juos. — *Kovos diena*. Gal čia daroma aliūzija į stebuklingą Viešpaties pagalbą žydų tautai, prieš Aigipto Paroną. Plg. Iš. 14,14,25; 15,3,6 ir k. — (4) *Alyvų kalne*. Jei reikės, Dievas padarys didžiausių stebuklų. Alyvų kalnas taip perskils ties viduriu, kad pasidarys didelis slėnis iš rytų į vakarus, ir perskilusio kalno dalys pasitrauks į šiaurę ir į pietus. — (5) *Tų kalnų*. Ebr. t.: mano kalnų. — Vulg. žodis *eorum* yra tik-

fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungetur vallis montium usque ad proximum: et fugietis sicut fugistis a facie terraemotus in diebus Oziae regis Iuda: et veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo.⁶ Et erit in die illa: Non erit lux, sed frigus et gelu.⁷ Et erit dies una, quae nota est Domino, non dies neque nox: et in tempore vesperi erit lux.

⁸ Et erit in die illa: Exibunt aquae vivae de Ierusalem: medium earum ad mare Orientale, et medium earum ad mare novissimum: in aestate et in hieme erunt.⁹ Et erit Dominus Rex super omnem terram: in die illa erit Dominus unus, et erit nomen eius unum.¹⁰ Et revertetur om-

bėgsite, kaip bėgote nuo žemės drebėjimo Jūdo karaliaus Ozijo dienose, ir ateis Viešpats, mano Dievas ir visi šventieji draug su juo.⁶ Aną dieną atsitiks, kad nebūs šviesos, bet šaltis ir speigas.⁷ Bus viena diena, žinoma Viešpačiui, kuri bus nei diena, nei naktis; vakaro metu bus šviesa.

⁸ Aną dieną bus taip: Gyvas vanduo išeis iš Jeruzalės, jo pusė į rytų jūrą ir kita pusė į tolimąją jūrą; jis tekės vasarą ir žiemą.⁹ Tuomet Viešpats bus karalius visai šaliai; aną dieną bus vienas Viešpats ir jo vardas bus vienas.¹⁰ Tuomet visa šalis bus pakeista iki tyrumai, nuo kaubū-

riausiai perrašinėtojų klaida vletoje meorum. — *Susijungs su artimiausiuoju.* Anot ebr. t.: sieks. Aceli. — Acelis vietos vardas, gal tos pačios, kuri paminėta Mik. 1,11 (ebr. t.: *Beth-ha'cel*). — *Kaip bėgote:* Jeruzalės gyventojai bus apimti didžiausios baimės, tokios, kokią kitados buvo sukėlęs žemės drebėjimas, nes Viešpats leis priešams kokią laiką siausti mieste; tačiau greitu laiku jis parodys savo didenybę, kaip saviškiams, taip ir priešams; saviškiams jis, perskeldamas Alyvų kalną, padarys kelią, kuriuo jie galės pasitraukti iš priešų paimto miesto. Į tautą atsiliepiama taip, lyg kad jie būtų gyvenę minimo čia žemės drebėjimo metu ir patys būtų bėgę nuo to drebėjimo; daroma taip tik dėl to, kad jie sudaro moralinį vienetą su savo, kad ir senai gyvenusiais protėviais. Panašiai atsiliepia Ez. 16,4... 23,4... Oz. 2,5... Am. 2,10. Kitokių žinių apie žemės drebėjimą Ozijo laikais (709—747), be to, kas čia ir Am. 1,1 paminėta, neturime. Jis turėjo būti labai baisus, kad dar tebebuvo atsimenamas Zakarijo laikais. — *Ateis Viešpats:* kaip kitados sudarant sandorą Sinajaus kalne (Atk. 32,2), taip dabar tos sandoros ginti. — *Su juo.*

Ebr. t.: su tavim: — Taip pranašas atsiliepia į Viešpatį. — (6) *Nebus šviesos.* Šviesa yra džiaugsmo žymė; jai vykstant, prasideda baimė. Šaltis ir speigas trukdo pasireikšti gyvybei. — (7) *Nei diena, nei naktis.* Bandymo laikas bus lyg kad vidurys tarp dienos ir nakties. Nėra tai diena, nes gresia nelaimė; nėra naktis, nes šviečia viltis, ir Dievo pažadai teikia paguodos. — *Vakaro metu:* Kai persekiojimas taip šiaučia, jog rodosi, kad viskas paskės tamsybėse, ūmai Viešpaties suteikiamas išgelbėjimas ir nugalėjimas.

(8) *Aną dieną.* Po persekiojimu eina laimės dienos. — *Į rytų jūrą:* į Mirties jūrą. — *Į tolimąją:* į Tarpžemę jūrą. Taigi vanduo tekės visur. Vanduo yra derlingumo, gyvenimo ir malonumo vaizdas, ir sąlyga, todėl metaforine prasme, malonės, palaiminimo, dieviškojo mokslo vaizdas (Plg. Iz. 12,3; Jono 4,10.13... Apr. 7,17 ir k.). — *Vasarą ir...* niekuomet neišsekdamas. — (9) *Vienas Viešpats.* Visos tautos laikysis Viešpaties ir visi jį vieną garbins. — (10) *Bus pakeista...* Anot ebr. t.: bus paversta lyguma. — Judėja yra kalnuotas kraštas, todėl nederlingas. — *Nuo kauburio...* Anot ebr. t.: nuo

nis terra usque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Ierusalem: et exaltabitur, et habitabit in loco suo a porta Benjamin usque ad locum portae prioris, et usque ad portam angulorum: et a turre Hananeel usque ad torcularia regis. ¹¹ Et habitabunt in ea, et anathema non erit amplius: sed sedebit Ierusalem securam.

¹² Et haec erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quae pugnaverunt adversus Ierusalem: Tabescet caro uniuscuiusque stantis super pedes suos, et oculi eius contabescent in foraminibus suis, et lingua eorum contabescet in ore suo. ¹³ In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: et apprehendet vir manum proximi sui, et conseretur manus eius super manum proximi sui. ¹⁴ Sed et Iudas pugnabit adversus Ierusalem: et congregabuntur divitiae omnium Gentium in circuitu, aurum, et argentum, et vestes multae satis. ¹⁵ Et sic erit ruina equi, et muli, et cameli, et

rio iki Remonui Jeruzalės pietuse; ji bus išaukštinta ir gyvens savo vietoje nuo Benjamino vartų iki senųjų vartų vietai ir iki kampų vartų, ir nuo Hananeelio bokšto iki karaliaus spaustuvų. ¹¹ Bus joje gyvenama ir nebebus daugiau prakeikimo; Jeruzalė gyvens saugiai.

¹² Sloga gi, kuria Viešpats ištiks visas tautas, kovojušias prieš Jeruzalę, bus toki: kiekvieno dar tebestovinčio ant savo kojų kūnas sutręs, jo akys sutręs jų duobėse, ir jų liežuvis sutręs jų burnoje. ¹³ Aną dieną bus juose didelis Viešpaties padarytas sumišimas; žmogus nutvers savo artimo ranką ir jo ranka pakils prieš jo artimo ranką. ¹⁴ Bet ir Jūdas kovos prieš Jeruzalę; bus surinkti visų tautų aplinkui turtai, auksas, sidabras ir labai daug drabužių. ¹⁵ Toki pat sloga, kaip šita sloga, bus arkliams, mulams, kupranugariams, asilams

Gabos (ebr. Geba) iki Remonui Jeruzalės pietuse pavers lyguma, ir miestai stovės aukštai išsikišęs ir t.t. — Sužeminus kalnus visoje Judėjoje, Jeruzalė, pasilikdama ant savo kalnelių, rodysis esanti labai aukštai. Jūdo karalystei sienos nurodomos nuo Gabos šiaurėje iki Remonui pietų šone (Plg. Iz. 2,2; Mik. 14,1). — *Iki senųjų vartų*: gal tų pačių, kuriuos mini Neem. 3,6 ir 12,39. — *Iki kampų vartų*. Gal šituos pačius vartus mini 4 Kar. 14,13 ir Jer. 31,38. Jeruzalės sienų aprašymas eina nuo šiaurės (Benjamino vartai) į vakarus iki kampo vartų, toliau į rytus iki pirmųjų ar senųjų vartų. Hananeelio bokštas buvo tarp šiaurės ir rytų, netoli nuo avių vartų, karaliaus spaustuvai gal prie karaliaus sodų (Neem. 3,15) pietų šone, miestą pakraštyje. Tačiau reikia čia pasakyti, kad Jeruzalės sienų nurody-

me lieka daug abejonių; nebe viskas galima šiaudien atspėti, kaip ten kas senovėje buvo. — (11) *Nebebus daugiau prakeikimo*. Amžinai ištikimai Viešpačiui ir šventai Jeruzalei nebereikės bijoti sunaikinimo.

(12) *Visas tautas...* Paaškinimas to, kas trumpai pasakyta 3 eil. — *Kiekvieno... kūnas...* Šventasis miestas buvo puolamas kūno jėga, pavydu (akimis), liežuvio, piktžodžiaujant Dievui ir jo viešpatavimui; todėl baudžiami priešai turi virsti gyvais lavonais; bepuldami jie patys turi žūt. Jie sunaikins vieni kitus (13 e.). — (14) *Jūdas kovos prieš Jeruzalę*: kai ji bus priešų rankose. Bet ebr. t. yra: ir Jūdas kovos Jeruzalėje, t. y. kovos prieš jos priešus. — *Bus surinkti...* Priešai, kurie norėjo pasipelnyti Jeruzalėje, patys neteks visų savo turtu. — (15) *Bus arkliams...* Lyg koks Viešpaties

asini, et omnium iumentorum, quae fuerint in castris illis, sicut ruina haec.

¹⁶ Et omnes, qui reliqui fuerint de universis Gentibus, quae venerunt contra Ierusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem, Dominum exercituum, et celebrent festivitatem tabernaculorum. ¹⁷ Et erit: Qui non ascenderit de familiis terrae ad Ierusalem, ut adoret Regem, Dominum exercituum, non erit super eos imber. ¹⁸ Quod et si familia Aegypti non ascenderit, et non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quae non ascenderint ad celebrandum festivitatem tabernaculorum. ¹⁹ Hoc erit peccatum Aegypti, et hoc peccatum omnium Gentium, quae non ascenderint ad celebrandum festivitatem tabernaculorum.

²⁰ In die illa erit quod super frenum equi est, sanctum Domino: et erunt lebetes in domo Do-

ir visems galvijams, kurie bus anose stovyklose.

¹⁶ O visi, kurie bus likę iš visų tautų, atėjusių prieš Jeruzalę, eis kas metai garbinti Karaliaus, kareivijų Viešpaties ir švęsti Padangčių iškilmės. ¹⁷ Bus taip: kas iš šalies giminių neis į Jeruzalę pagarbinti Karaliaus, kareivijų Viešpaties, ant tų nebus lietaus. ¹⁸ O jei ir Aigipto giminė nepakils ir neateis, nebus nė ant jų lietaus, bet bus jiems sloga, kuria Viešpats ištiks visas tautas, kurios nebus atėjusios švęsti Padangčių iškilmės. ¹⁹ Tai bus nuodėmė Aigipto ir ta bus nuodėmė visų tautų, kurios neeis švęsti Padangčių iškilmės.

²⁰ Tą dieną žirgų kamanų pūpūšalas bus šventas Viešpačiui, ir verdamieji puodai Viešpaties

siųstas maras sunaikins priešų gyvulius, kuriais jie naudojosi kovoje prieš Jeruzalę.

(16) Iš visų tautų... Persekiojimais ir paskui juos einančiais Dievo teismais platinamas Dievo pažinimas ir garbinimas, pašaukiami net patys persekiotojai, nors ir nedaug jų tarp jų yra išrinktųjų. Tai čia išreiškiama Sen. Testamento vaizdu. Padangčių šventė pas žydus buvo dėkojimas Dievui už vadovavimą kelionėje ir už pūjtį; šaukiami į naują Padangčių šventę pagonys turi patekti taip pat iš tyrumos ir vergijos į pažadų šalį; tai turėjo jiems būti dėkingumo Dievui priežastis. — (17) Kas... neis... tas pasirodys esąs nedėkingas ir toli pasilieks nuo Dievo. — Ant tų nebus lietaus. Tam tikrais laikotarpiais lyjas lietus rytų šalyse yra sąlyga, nuo kurios pareina šalies derlingumas. Todėl lietus yra Dievo palaiminimo vaizdas, jo nebuvimas viso-

kių gėrybių stokos vaizdas. Tautos vadinamos šalies giminėmis (šeimynomis), nes jos pašauktos igimtoje ir viršgamtinėje tvarkoje sudaryti vieną šeimyną. — (18) Aigipto giminė... Kad parodytu, jog nauja Dievo karalystė turi apimti visas tautas, Dievas šaukia į ją ypatingu būdu, net grąsinyiais tą tautą, kuri žydu tautos buvo labiausiai nekenčiama. Sen. Testamente svetimiems nebuvo leidžiama eiti į bažnyčią ir švęsti šventes, kai kuriems buvo visai, arba bent ilgesniam laikui uždrausta dėtis prie išrinktosios tautos (Atk. 23,1...); naujajame visi šaukiami; jei kas šaukimo neklausė, nebendradarbiauja su Dievo malone, tas susilaukia kirčių ir žuvimo, ne Dievo malonės lietaus. — (19) Nuodėmė: dalykas, dėl kurio susilauks bausmės.

(20) Žirgų kamanų... Anot ebr. t.: ant žirgų varpelių bus šventumas Viešpačiui. Sen. Test. vyriausias ku-

mini quasi phialae coram altari.
²¹ Et erit omnis lebes in Ierusalem, et in Iuda sanctificatus Domino exercituum: et venient omnes immolantes, et sument ex eis, et coquent in eis: et non erit mercator ultra in domo Domini exercituum in die illo.

namuose bus kaip taurės ties altoriumi. ²¹ Ir visi puodai Jeruzalėje ir Jūde bus pašvęsti kareivijų Viešpačiui; visi, kurie norės aukoti, ateis ir ims juos, virs juose, ir aną dieną nebebus daugiau prekiautojo Viešpaties namuose.

nigas turėjo nuometą (vainiką) su parašu: šventumas Viešpačiui. Nauj. Test. taip bus visa pašvęsta Viešpačiui, kad net žirgų kamanas puošią varpeliai turės tokį pat parašą; tai bus ženklas, kad ir jų patarnavimas karo ir taikos metu patinka Viešpačiui. — *Verdamieji puodai...*: kuriuose buvo verdamas valgis aukų pokyliams. Ir jiems bus pripažintas aukščiausias šventumo laipsnis, toks koks Sen. Test. buvo pripažintas taurėms, kuriomis buvo išliejamas aukų krau-

jas ant altoriaus. — (21) *Visi puodai...* Dar vienas naujo šventumo pavyzdys. Visa bus tyra, nieko nesutepta; visa tiks Dievo garbei tarnauti. Todėl Sen. Test. įsakymai apie suteptus ir nesuteptus dalykus neteks savo galios; naujojoje teokracijoje viešpataus dvasinis šventumas. — *Prekiautojo*. Ebr. t.: kananiečio, t. y. nė vieno svetimo, kurs gyventu bedieviškai ir piktai elgtusi. — Kadangi kananiečiai labai mėgdavo prekybą, tai neretai pats jų vardas reiškė pirkli.

MALAKIJO PRANAŠYSTĖ.

ĮVADA.

1. Paskutinė Mažesniųjų pranašų knyga vadinasi Malakijo pranašyste. Apie asmenį, kurs čia vadinamas Malakiju, nei pačioje pranašystėje, nei kur kitur daugiau žinių nerandame. Kadangi ebr. ž. **Mal'akhi**, iš kurio yra padarytas žodis Malakijas, reiškia: mano skelbėjas (mano angelas), todėl jau labai senais laikais yra susidariusi nuomonė, kad tai nėra tikras asmens vardas, bet tik jam pavestos pareigos pavadinimas. Tikras tat paskutinio pranašo vardas buvo arba visai nežinomas, kas be maž ko visai netikėtina, arba Malakiju pasivadinęs pranašas buvo žinomas savo bendralaikiams kitu vardu. Tuo žinomu asmenimi ir Malakijo pranašystės autoriumi daugelio nuo pat seniausių laikų laikomas Ezdras (vz. 1 Ezdro kn. įvadą). Ekleziastiko knygos autorius, kurs giria (Ekli. 49 persk.) visus žymius žydų tautos veikėjus, tarp jų Zorobabėlį, Jozedeko sūnų Jėzų ir po Ezdro atvykusį Palestinon iš Babilonijos Neemiją, visai nemini Ezdro; toks apleidimas

būtų visai nesuprantamas, jei jis ten pat nebūtų jo pagyręs, keldamas aikštėn visų dvylikos Mažesniųjų pranašų nuopelnus; todėl ir iš Ekli. knygos autoriaus pasielgimo daroma išvada, kad Ezdras buvęs vienas Mažesniųjų pranašų.

Kuriuo metu Malakijasėjo pranašo pareigas, galima suprasti iš jo paties žodžių. Jo laikais žydų tauta neturėjo pilno savarankiškumo; jie buvo valdomi svetimo vietininko (plg. 1, 8), todėl tebe priklausė nuo persų; bažnyčia jau buvo baigta statyti ir Dievo kultas buvo visai sutvarkytas (plg. 1, 10; 3, 1. 10), ko dar nebuvo padaryta pranašų Agėjo ir Zakarijo laikais. Palyginus, ką Malakijas sako apie jo laiko žydų tautos trūkumus ir ydas, su Neemijo tų pačių dalykų aprašymu, pilnai paaiškėja, kad Malakijas ir Neemijas turėjo gyventi ir veikti tuo pačiu metu, t. y. apie 425 m. pirm Kr. (Vz. Neemijo kn. įvadą).

2. Jau Agėjo ir Ezdro laikais grįžusieji iš nelaisvės žydai buvo reikalingi įspėjimų ir paragi-

nimų. Laikui slenkant, jų būklė nėjo geryn. Persų valdomiems žydams ir tėvynėje gyvenimas turėjo būti nelengvas, juo labiau, kad jie negalėjo visai užmiršti, tiesa, senai dingusio savo tautos garbingumo, o vilčių turėjo labai toli siekiančių. Malakijas mums rodo žydų tautą dejuojančią, nepatenkintą savo Dievu, nes jai rodėsi, kad Dievo pranašų paskelbti pažadai laimės nebuvo greitai vykinami; ji net abejojo apie Viešpaties gerumą ir teisingumą; todėl buvo pradėjusi vis labiau apsileisti Dievo įsakymų vykinime ir dengdavosi tuščiais pasiteisinimais. Malakijui tat teko su šiais negerumais gana smarkiai kovoti, teko smerkti dejavimus ir apsileidimus, teko priminti jau suteiktas Dievo garadarystes ir lauktinąsias.

Malakijo pranašystės knyga yra vienas ilgesnis pamokslas, kuriame vyrauja papeikimai, priekaištai. Dievo meilės, kuri yra pa-

sireiškusi įvairiais būdais, neįvertina nei žydų kunigai, nei tauta. Kunigai netinkamomis aukomis išniekina Viešpaties altorių, tauta, laužydama Viešpaties įsakymus, susitepa įvairiomis nuodėmėmis; todėl Viešpats, neilgai trukus, pasirodys kaippo teisėjas ir nubaus kaltuosius; taip jis prirengs savo tautą priimti Mesiją.

Pranašystė prasideda labai trumpa įžanga (1,1 — 5), po kurios pirmame skyriuje (1,6—2,9) barami kunigai dėl apsileidimų Dievo garbinime, o antrame (2,10—4,3) sudraudžiama tauta dėl įvairių nuodėmių. Trumpoje pabaigoje (4, 4—6) žadamas Elijo grįžimas.

Malakijo pranašystės žodžiai gana dažnai minimi Nauj. Testamente. Pats Išganytojas to pranašo žodžius išaiškino apie Joną Krikštytoją (Mal. 3, 1; plg. Mt. 11, 10). Jais pradama šv. Moriaus evangelija (Mk. 1, 2).

PROPHETIA MALACHIAE. MALAKIJO PRANAŠYSTĖ.

Ižanga. I. Papeikimai kunigams.

Caput I. ¹ Onus verbi Domini ad Israel in manu Malachiae.

² Dilexi vos, dicit Dominus, et dixistis: In quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit Dominus, et dilexi Iacob, ³ Esau autem odio habui? et posui montes eius in solitudinem, et hereditatem eius in dracones deserti. ⁴ Quod si dixerit Idumaea: Destructi sumus, sed revertentes aedificabimus quae destructa sunt: Haec dicit Dominus exercituum: Isti aedificabunt, et ego destruam: et vocabuntur termini impietatis, et populus, cui iratus est Dominus usque in ae-

1 perskyrimas. ¹ Viešpaties žodžio našta Izraeliui per Malakiją. ² Aš mylėjau jus, sako Viešpats, o jūs sakote: Kuo tu mus mylėjai? Argi Ezavas nebuvo Jokūbo brolis? sako Viešpats; tačiau aš mylėjau Jokūbą, ³ o Ezavo nekenčiau; aš padariau iš jo kalną tyrumą ir iš jo tėvainystės tyrumą slibinams. ⁴ O jei Idumėja sako: Mes sunaikinti, bet mes vėl atstatysime, kas sugriauta, tai karėvijų Viešpats sako taip: Jie statys, o aš griausiu; jie bus vadinami bedievystės šalimi ir tauta, kuriai Viešpats rūstinasi per amžius. ⁵ Jūsų akys matys, ir jūs sa-

(1,1 — 2,9). Pranašystė prasideda žydų ir idumėjiečių likimo palyginimu (1,1—5). Toliau peikiami kunigai, nes atnašauja netinkamas aukas Viešpačiui, kurs prirengs sau nesuteptą auką (1,6—11); jie paniekina Dievo altorių, todėl grąšymais ir senosios sandoros priminimu raginami daryti atgailą (2,1—9).

(1,1) *Našta*. Vž. Naumo 1,1. Pranašystėje grąšymų gana daug, nors yra joje ir gerų pažadų. — *Izraeliui*. Nors grįžusiųjų iš nelaisvės žymi dauguma buvo Jūdo ir Benjaminio giminių ainiai, bet jie vadinami visos teokratinės tautos vardu, Izraeliui, nes jie juk yra Dievo mylimojo patriarko Jokūbo-Izraelio ainiai.

(2) *Aš mylėjau...* Tauta nekantrauja, nes nemato tos didelės laimės, kuria Viešpats buvo jai žadėjęs. Todėl pranašas pareiškia, kad, kaip kitados Viešpats ją išrinko ir ją globojo, taip ir dabar ją tebeimyli. Negana to, kad tautos dejavimai tušti; ji yra nedėkinga ir ne-

atsimena Viešpaties geradarysčių. — *Kuo tu mus...*: mes tos meilės nematome. — *Mylėjau Jokūbą*. Nors Ezavas ir Jokūbas buvo tikri broliai, bet Dievas be palyginimo daugiau meilės parodė Jokūbo ainiams, negu Ezavo, idumėjiečiams. Dievas mylėjo Izraelį, grąžindamas žydus iš nelaisvės ir pažadėdamas jiems gerbingiausią ateitį. Idumėjiečius jis paliko pavergtus ir išsklaidytus, taip kaip buvo pranašų paskelbta (Am. 1, 11,12; Jer. 49,7...). Dievas dovanoja izraelitams jų kaltes, idumėjiečius palieka nelaimėje, kurią jie buvo nusipelnę savo nusikaltimais. Dievas pasigaili, ko pasigailėti nori. — Šiais žodžiais naudojasi šv. Povilas savo laiške (Rom. 9,10—13). — (3) *Ezavo nekenčiau*: nusikaltusių idumėjiečių nepasigailėjau, leidau sunaikinti jų kraštą, negražinau jų iš nelaisvės ir t.t. — *Slibinams*: šakalams. — (4) *Mes sunaikinti*. Sunaikino Idumėjos šalį Nebukadnecaras. Vž. Jer. 27,3... — *Aš griausiu...* Jei idumė-

ternum. ⁵ Et oculi vestri videbunt: et vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israel.

⁶ Filius honorat patrem, et servus dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus: et si Dominus ego sum, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum? ad vos, o sacerdotes qui despicitis nomen meum, et dixistis: In quo despeximus nomen tuum? ⁷ Offeritis super altare meum panem pollutum, et dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Mensa Domini despecta est. ⁸ Si offeratis caecum ad immolandum, nonne malum est? et si offeratis claudum, et languidum, nonne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum. ⁹ Et nunc deprecamini vultum Dei ut misereatur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quomodo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.

¹⁰ Quis est in vobis, qui claudat ostia, et incendat altare me-

kysite: Tebūna garbinamas Viešpats Izraelio plote!

⁶ Sūnus gerbia tėvą ir tarnas savo valdovą; taigi jei aš Tėvas, kame yra mano pagarba? ir jei aš Valdovas, kame yra mano baimė? sako kareivių Viešpats jums, kunigai, mano vardo niekintojai, kurie sakote: Kuo mes paniekinome tavo vardą? ⁷ Jūs aukojate ant mano altoriaus suteptą duoną ir sakote: Kuo mes sutepėme tavę? Tuo, kad sakote: Viešpaties stalas paniekinamas. ⁸ Jei jūs darote auką iš aklo gyvulio, argi tai ne piktumas? ir jei aukojate raišą ar sergantį, argi tai ne piktumas? Nunešk jį savo kunigaikščiui, matysi, ar jam patiks, ar jis priims tavę meilingai, sako kareivių Viešpats. ⁹ Taigi dabar maldaukite Dievo veidą, kad pasigailėtų jūsų (nes jūsų tai padaryta), gal jis priims jus meilingai? sako kareivių Viešpats.

¹⁰ Kas iš jūsų uždaro duris ir kuria ugnį ant mano altoriaus

jiečiai ir atsigaus šiek tiek, juos sutiks naujos nelaimės. — (5) *Tebūna garbinamas...* Anot ebr. t.: Viešpats didis. — Šita mintis turi būti žydams visuomet didžiausi paguoda, net ir jų varguose.

(6) *Sūnus gerbia...* Nežiūrėdama didelių Viešpaties geradarysčių, tauta neparodo jam dėkingumo. Pirmoje vietoje pranašas peikia kunigus, kurie net nenori prisipažinti esą kalti.

— (7) *Suteptą duoną*: valgoma dalyka, kurs dėl bet kurio trūkumo yra nevertas, kad būtų aukojamas Viešpačiui. Kiekviena auka yra lyg koks Dievo pokylis, į kuriį jis išleidžia žmones. Ką altoriaus ugnis sudegina, į tai žiūrima, kaip į Dievo priimtą dalyką. Dievas sutepamas, jei jam atrašaujama sutepta auka, ir tuo būdu jis paniekinamas. — *Tuo, kad sakote*: savo širdyse taip manote ir savo pa-

sielgimu tai parodote. — *Viešpaties stalas...* Viešpaties altorius paniekinamas tuo, kad ant jo kunigai drįsta dėti netinkamas, suteptas aukas. —

(8) *Aklo...* Gyvuliai su kliaudomis aukoti buvo įstatymo uždrausta. Vž. Kun. 25,19—25; Atk. 15,21. — *Kunigaikščiui*. Ebr. t.: *pachah*: vietininkas, kurs persų vardu valdė Jūdėją. — *Ar jam patiks...* Jei jūs nematote, kaip netinkamas yra jūsų elgesys, pamėginkite pasielgti panašiai su žmonėmis. Ir ką šitie atmeta, kaip jūs drįstate aukoti Dievui? — (9) *Gal jis priims jus meilingai?* Ne, Dievas nepriims, nes tai padaryta jūsų, kurie esate nusidėjėliai.

(10) *Kas iš jūsų...*: nors jūs gauiate užmokesnį, tačiau Dievo tarnyboje atliekate visa netikusiai, visi iki paskutiniam darbininkui, kurs kuria ugnį. Anot kitų ebr. t. prasmė esanti

um gratuito? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: et munus non suscipiam de manu vestra. ¹¹ Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

¹² Et vos pollicistis illud in eo, quod dicitis: Mensa Domini contaminata est: et quod superponitur, contemptibile est cum igne, qui illud devorat. ¹³ Et dixistis: Ecce de labore, et exsufflatis illud, dicit Dominus exercituum, et intulistis de rapinis claudum, et languidum, et intulistis munus: numquid suscipiam illud de manu vestra, dicit Do-

dovanai? Aš nemėgstu jūsų, sako kareivijų Viešpats, ir nepriimsiu dovanos iš jūsų rankos. ¹¹ Nes nuo saulėteklių iki saulėleidžių mano vardas yra didis tautose, ir kiekvienoje vietoje aukojama ir atnašaujama mano vardui nesutepta auka, nes mano vardas yra didis tautose, sako kareivijų Viešpats.

¹² Bet jūs sutepėte jį tuo, kad sakote: Viešpaties stalas suteptas ir kas ant jo dedama, niekintina draug su ugnimi, kuri tai praryja. ¹³ Jūs sakote: Štai kiek vargo! ir jūs sutepate jį, sako kareivijų Viešpats; jūs atnešate išplėštą, raišą ir sergantį, ir atnašaujate dovaną; argi aš priimsiu ją iš jūsų rankos? sako Viešpats. ¹⁴ Prakeiktas klastingasis, kurs turi sa-

toki: jūs visa darote veltui; geriau būtų uždaryti vidaus šventoriaus duris ir nekurti ugnies ant deginamųjų aukų altoriaus. Plg. Iz. 1,11—15. — *Dovanos*. Ebr. ž. *minchah* reiškia paprastai nekruvinas, duonines aukas; čia, kaip neretai ir kitur, jis turi platesnę prasmę ir reiškia visokias aukas. Plg. Prad. 4,4; 1 Kar. 2, 17 ir k. — Taigi Dievas žada atnesti visas žydų aukas. — (11) *Nes...* Viešpats nebepriims netobulų aukų, kurios jam žydų aukojamos Jeruzalėje, nes jam bus aukojama tobula auka visame pasaulyje. — *Tautose*. Taip nurodomi Mesijo laikai, nes Dievo didenybės pripažinimas ir garbinimas visame pasaulyje yra visų pranašų skelbiama Mesijo laikotarpio žymė. — *Kiekvienoje vietoje*: ne tik Jeruzalėje, kaip kad buvo Sen. Testamente. — *Aukojama*. Ebr. ž. *ruqtar* reiškia: deginami smilkalai. Bet ir šiuo pasakymu čia nurodoma tikra auka, nes kiekvienoje Sen. Test. aukoje buvo deginami ir smilkalai. — *Nesutepta auka*. Ebr. t. vėl: *minchah* (vz. 10 e.), nekruvina auka. Taigi šitoje 11 eil. žadamas naujas Dievo garbinimo būdas. Jis žadamas

ateičiai, nes pirm Kristaus atėjimo pagonys galėjo pažinti tikrąjį Dievą tik tarpininkaujant žydams, kurių kunigai galėjo juos pamokinti tik apie savo senas Jeruzalės aukas. Žadamas tikros aukos atsiradimas, aukojamos kiekvienoje vietoje, ne mistinės aukos, kokios galėtų būti pavadinta visų malda. Ta nauja auka bus *minchah*, nekruvina auka, bet ne ta pati, kuri buvo pas žydus ir kurią Viešpats atmetė. — Nuo seniausių laikų Bažnyčios tėvai ir rašytojai, pvd., Iren. Just. Euzeb. Auksab., Hieron. Kipr., suprato šita Malakijo vietą apie švenč. katalikų Bažnyčios mišią auką. Vz. Tridento sinodo 22 pos. 1 persk.

(12) *Kas ant jo dedama...* Anot ebr. t.: jo vaisius (jo maistas) niekintinas. Žydų kunigai savo elgesiu paniekina altorių, dedami ant jo netikusias aukas. Jie net niekina visą savo pašaukimą. — (13) *Kiek vargo*. Tarnavimas prie altoriaus kunigams nusibodo, perdaug juos vargina. — *Sutepate jį*: elgesiu parodote, kad jo nekenčiate. — *Išplėštą*. Jie aukoja net pavogtą gyvulį. — *Dovana*. Ebr. *minchah*. Vz. auk. 10 ir 11 eil. —

minus? ¹⁴ Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, et votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, et nomen meum horribile in Gentibus.

Caput II. ¹ Et nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes. ² Si nolueritis audire, et si nolueritis ponere super cor ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, et maledicam benedictionibus vestris, et maledicam illis: quoniam non posuistis super cor. ³ Ecce ego proiciam vobis brachium, et dispergam super vultum vestrum stercus sollemnitarum vestrarum, et assumet vos secum.

⁴ Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum. ⁵ Pactum meum fuit cum eo vitae et pacis: et dedi ei timorem, et timuit me, et

vo bandoje patinėlį ir darydamas įžadą aukoja Viešpačiui sergantį gyvulį; nes aš didis Karalius, sako kareivijų Viešpats, ir mano vardas baisus tautose.

2 perskyrimas. ¹ Dabar toks yra įsakymas jums, o kunigai! ² Jei jūs nenorite klausyti ir jei nenorite imti sau į širdį, kad duotumėte garbę mano vardui, sako kareivijų Viešpats, aš siųsiu jums neturtą ir prakeiksiu jūsų laiminimus; aš prakeiksiu juos, nes jūs neėmėte sau į širdį. ³ Štai aš numesiu jums petį ir drėbsiu jums į veidą jūsų iškilmių mėšlą, ir jis nuneš jus su savim.

⁴ Tuomet jūs žinosite, kad aš siunčiau jums šitą įsakymą, kad būtų mano sandora su Lėviu, sako kareivijų Viešpats. ⁵ Mano sandora buvo su juo gyvenimo ir taikos sandora, aš daviau jam

(14) *Klatingasis, kurs...* Anot ebr. t. čia pasmerkiami du nusikaltimai: jei kas, einant įstatymu, turi aukoti gyvulį patinėlį, meluodamas sakosi tokio neturįs ir todėl aukoja menkesnį; ir jei kas padaro įžadą (kuriam atitesėti gana patelės), aukoja nesveiką, sergančią patelę. Dėl tokios piktos sukybės aukotojas vertas Dievo prakeikimo. — *Baisus*: didelės pagarbos vertas.

(2,2) *Neturtą*. Nusikaltusius neklaūžadas lankys didžiausios nelaimės. — *Prakeiksiu jūsų...* Kunigai turėjo pareigą laiminti, tačiau Dievas pavers jų laiminimus prakeikimu; veltui užstos jie pas jį tautą. Jie negerbia Dievo, ir Dievas atims iš jų jiems suteiktą pagarbą. — *Aš prakeiksiu juos*. Anot ebr. t.: taip, aš juos ir prakeikiau. — *Prakeikimas yra jau įvykęs dalykas*. — (3) *Petį*. Kai kuriose aukose kunigams buvo atiduodamas aukojamo gyvulio petys (vz. Kun. 7,31; Atk. 18,3). Bausmė

jie jo retėks. Fbr. t. mintis gal toki: sunaikinsiu jums derlių. — *Jūs* ne mano *iškilmių*: iškilmėse aukojamų gyvulių. Nedori aukotojai bus bjauriai sutepti aukojamų gyvulių mėšlu. — *Jis nuneš juos...* Anot ebr. t.: ir nuneš jus su juo. — *Aukų gyvulių viduriai ir mėšlas buvo išnešami ir sudeginami už miesto* (vz. Iš. 29,14; plg. Lk. 14,35).

(4) *Jums šitą įsakymą*: per pranašą paskelbtą įsakymą, auk. 2 e. — *Kad būtų...* Geriau anot ebr. t.: nes mano sandora yra su Lėviu, t. y. jūs turite uoliai atlikti savo pareigas, kaip jūsų protėvis Lėvis yra pasižadėjęs visos tautos vardu. Lėvio atsiminimas duoda pranašui progos nupiešti tikro kunigo vaizdą. — (5) *Gyvenimo*: gyvenimo gėrybių. — *Taikos*: nesudrumsčiamų laimės. — Senovės kunigų pavyzdys turi sukelti juose žadėtųjų gėrybių troškimą. Gėrybės buvo pažadėtos tam tikromis sąlygomis. Jų reikia laikytis. Plg. Sk. 25,

a facie nominis mei pavebat. ⁶ Lex veritatis fuit in ore eius, et iniquitas non est inventa in labiis eius: in pace, et in aequitate ambulavit mecum, et multos avertit ab iniquitate. ⁷ Labia enim sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est. ⁸ Vos autem recessistis de via, et scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

⁹ Propter quod et ego dedi vos contemptibiles, et humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, et accepistis faciem in lege.

baimės, ir jis bijojo manęs ir drebėjo prieš mano vardą. ⁶ Tiesos įstatymas buvo jo burnoje, ir neteisybės nerasta jo lūpose, taikoje ir teisybėje jis vaikščiojo su manim ir atitraukė daugelį nuo neteisybės. ⁷ Nes kunigo lūpos turi sergėti žinojimą, ir iš jo burnos bus ieškoma įstatymo, nes jis yra kareivių Viešpaties Skelbėjas. ⁸ Bet jūs nukrypote nuo kelio ir papiktinote daugelį įstatymo atžvilgiu; jūs panaikinote Elvio sandorą, sako kareivių Viešpats.

⁹ Todėl ir aš padariau jus paniekintinus ir pažemintus visoms tautoms, taip kaip jūs nesergėjote mano kelių ir žiūrėjote asmenų įstatymo atžvilgiu.

II. Tautos nuodėmės ir Viešpaties teismas. Pranašystės pabaiga.

¹⁰ Numquid non pater unus omnium nostrum? numquid non Deus unus creavit nos? quare

¹⁰ Ar ne visų mūsų yra vienas tėvas? argi ne vienas Dievas mus sutvėrė? Tai kodėl gi

12; Atk. 33,8—11. Dievo baimė pasireiškia jo garbinimu ir tarnavimu jam. — (6) *Tiesos įstatymas*. Anot ebr. t.: tiesos mokymas (mokslas). Senovės kunigai buvo nepeiktini mokslo ir gyvenimo atžvilgiu, vedė daugelį nuo bedievyستės ir nusikaltimų kelių atgal į pamaldumą ir dorumą. — (7) *Nes kunigo...* Plg. Kun. 10,11; Atk. 17,10.1. Kunigų pareiga buvo žinoti įstatymą ir skelbti jį tautai. — *Skelbėjas*: tarpininkas (angelas) tarp Dievo ir žmonių. — (8) *Nuo kelio*: nuo Dievo įsakymų kelio, kurio ne tik patys turėjote laikytis, bet ir kitus mokinti. — *Papiktinote...* Anot ebr. t.: padarėte, kad daugelis suklupo įstatyme.

(9) *Padariau jus...* Nusikaltusiems Viešpats nebeduoda ir nebeduos to, ką buvo pažadėjęs ištikimiesiems. — *Ir žiūrėjote asmenų*: aiškindami įstatymą, jūs buvote šališki.

2,10—4,6. Peikiamos moterystės su

svetimšalėmis ir moterysčių ardymas (2,1—16). Skelbiama atėjimas Mesiho kaip teisėjo (2,17—3,6) ir nelaimės apsileidžiantiems (3,7—12), nurodomas skirtumas tarp gerųjų ir piktųjų likimo (3,13—4,3). Pranašystė haigiama pažadėjimu pranašo Elijo grįžimo (4,4—6).

(10) *Vienas tėvas*. Žiūrint paralelizmo tarp pirmojo ir antrojo sakinio, reiktų manyti, kad vienu tėvu pranašas čia vadina patį Dievą; yra tačiau nemaža aiškintojų, kurie mano, kad čia vienu tėvu pavadintas Abromas (Jier. Kir.). — *Kodėl gi kiekvienas...* Anot ebr. t.: kodėl gi mes elgiames vienas su kitu neištikimai. — Iš to, kad Dievas yra visų bendras tėvas, pranašas daro išvadą: Būdami vieno tėvo vaikai, mes turime savo tarpe elgtis kaip broliai, vieni kitų neniekinti, būti vieni kitiems ištikimi; būdami Dievo vaikai, turime visi gerbti kitados mūsų tėvų padaryta

ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?

¹¹ Transgressus est Iuda, et abominatio facta est in Israel, et in Ierusalem: quia contaminavit Iudas sanctificationem Domini, quam dilexit, et habuit filiam dei alieni. ¹² Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum, et discipulum de tabernaculis Iacob, et offerentem munus Domini exercituum.

¹³ Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, et mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra. ¹⁴ Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, et uxorem pubertatis tuae, quam tu despexisti: et haec particeps tua, et uxor foederis tui. ¹⁵ Nonne unus fecit,

kiekvienas mūsų niekina savo brolių, laužydamas mūsų tėvų sandorą?

¹¹ Jūdas buvo neištikimas, ir pasibjaurėtinai dalykas įvyko Izraelyje ir Jeruzalėje, nes Jūdas sutepė Viešpaties šventovę, kurią jis myli, ir laikė svetimo dievo dukterį. ¹² Bet Viešpats išnaisins iš Jokūbo padangčių žmogų, kurs tai daro, mokytoją, ir mokytinį, ir tą, kurs aukoja dovaną kareivijų Viešpačiui.

¹³ Vėl ir tai jūs darėte: jūs apdengėte Viešpaties altorių verksmu ir klyksmu, taip, kad aš daugiau nebepažvelgsiu į auką ir nieko nepriimsiu permaldavimui iš jūsų rankos. ¹⁴ Jūs dar sakote: Kodėl tai? Nes Viešpats buvo liudytojas tarp tavęs ir tavo jaunystės žmonos, kurią tu paniekinai, nors ji yra tavo draugė ir tavo sandoros žmona. ¹⁵ Ar

sandorą su Viešpačiu ir todėl nežeminti savęs sąjungomis su pagonimis. Taip čia daroma aliuizija į ižeidimą, kurį kai kurie žydai darydavo savo broliams, pavarydami savo žmonas, anų gi seseris ar dukteris (vz. žem. 13,15 eil.), ir į žydų moterystės su svetimšalėmis. Moterystės su amoriečiais, kananiečiais, hetiečiais, perziečiais ir jebuziečiais buvo dėl stabmeldystės pavojaus įstatymo uždraustos (Iš. 34,16; Atk. 7,3,4; Nem. 13,25). Po Babilono nelaisvės jau Ezdras smarkiai barė žydus dėl moterystės su svetimšalėmis (Ezdr. 9 ir 10 persk.); taip pat Neemijas reikalavo, kad su svetimšalėmis žmonomis būtų persiskirta (Neem. 10,30); bet matomai kova su ta blogybe nebuvo lengva.

(11) *Jūdas buvo neištikimas*: išriunktoji Dievo tauta pati save sutepė. Toliau jau aiškiai pasakomas žydu nusikaltimas. — *Viešpaties šventovę*: šventą Viešpaties tautą. — *Svetimo dievo dukterį*: tokia, kuri kūdikio atsidavimu laikosi svetimo dievo, t. y. stabmelde. — (12) *Mokytoją ir mokytinį*: kiekvieną nusi-

kaltusį, vis tiek, ar jis bus aukštos kilmės, ar žemos, mokytas ar nemokytas, senas ar jaunas. Ebr. t.: žadinantį ir atsakančią. — Tai patarlinis išsireiškimas, kurio tikslį prasmė neaiški — *Ta, kurs aukoja...* ar tai bus kunigas, kurs aukoja auką ant altoriaus, ar šiaip jau pilietis, kurs auką atneša.

(13) *Altorių ašaromis...* Moterystė su svetimšalėmis buvo priežastis, kad buvo pavaromos pirmosios žmonos. Daug jų ėjo į bažnyčią skųstis Dievui dėl joms padarytos neteisybės. Jų dejavimų ir ašarų buvo tiek daug, kad jos, pranašo pasakymu, siekė net altorių. — (14) *Jūs dar sakote*: kaip anksčiau kunigai, 1.6.7. — *Nes Viešpats...* Viešpats, kurs įsteigė moterystę taip, kad ji turi būti nepažeidžiama ir neardoma (Prad. 2, 24), yra taip pat liudytojas ir kersintojas sudaromo pašvento moterystės ryšio (plg. Prad. 31,49; Tob. 7, 15). — *Kurią tu paniekinai*. Ebr. t.: kuriai tu dabar sulaužei ištikimybę. — *Tavo sandoros žmona*: šventu ryšiu sujungta su tavim žmona, ryšiu,

et residuum spiritus eius est? Et quid unus quaerit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, et uxorem adolescentiae tuae noli despicere. ¹⁶ Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel: operiet autem iniquitas vestimentum eius, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, et nolite despicere.

¹⁷ Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris: et dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, et tales ei placent: aut certe ubi est Deus iudicii?

Caput III. ¹ Ecce ego mitto angelum meum, et praeparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Do-

ne vienas ją sutvėrė, ir ar ji nėra jo dvasios liekana? ir ko vienas ieško, jei ne Dievo ainijos? Saugokite tat savo dvasią, ir savo jaunystės žmonos neniekink. ¹⁶ Kai tu nekenti, paleisk, sako Viešpats, Izraelio Dievas. Bet neteisybė apdengs jo drabužį, sako kareivijų Viešpats. Saugokite savo dvasią ir neniekinkite.

¹⁷ Jūs įžeidžiate Viešpatį savo kalbomis ir sakote: Kuo mes jį įžeidėme? Tuo, kad sakote: kiekvienas, kurs daro pikta, yra geras Viešpaties akivaizdoje, ir tokie jam patinka, o jei ne, tai kame yra teismo Dievas?

3 perskyrimas. ¹ Štai aš siunčiu savo skelbėją, ir jis prirengs kelią ties mano veidu. Ir tuojau ateis į savo bažnyčią Val-

kurio tu negali sutraukti, nenusikalsdamas Dievui. — (15) *Ar ne vienas...* Vyras ir žmona abudu Dievo sutverti, abudu pripildyti tos pačios Dievo dvasios, nes, nors jis padarė Ievą iš Adomo, abiem tačiau davė tokią pat sielą, suteikdamas Ievai tarsi tai, kas buvo likę jo kvėpimo. Ebr. t. verčiamas taip: taip nesieltgia nė vienas, kurs dar nėra nustojęs Dievo dvasios. — Moterystėje reikia ieškoti ne geidulių patenkinimo, bet vaikų, kurie būtų Dievo tarnai, nes Dievas nori, kad būtų gimdoma tauta, kuri bus jo dvasios pilna. Bet ar gali tokių vaikų rasti iš moterų, kurios tarnauja stabams? — *Sergėkite tat...* Anot ebr. t.: taigi apsaugokite svo dvasią, ir ištikimybė tavo jaunystės žmonai tegul niekuomet nebūna laužoma. — Pasisaugokite, kad Dievo dvasia nepasitrauktų nuo jūsų visai, jei jūs leistumėte kūniškiems geiduliams save visai nugalėti. — (16) *Kai tu nekenti...* Einant vulgatos tekstu, čia būtų naujas žvėdų priekaištas: Ar pats Dievas nėra mums leides paleisti savo žmonas, kai jos mums nebeatinka? Plg. Atk. 24,1... Bet ebr. t. reiktų versti ki-

taip: nes aš nekenčiu išsiskyrimo, sako Viešpats, Izraelio Dievas, ir kas tai daro, apdengia neteisybe savo drabužį (viešai pasirodo didelės neteisybės apsunkintas). Taip išreikšta eil. mintis geriau rišasi su kontekstu, nes čia pranašas labai palaiiko moterystės pastovumą. Ta mintis neprieštaraus Atk. 24,1...; nes Sen. Test. kad ir buvo leista kai kada suardyti moterystę, bet reikėjo turėti svarbių priežasčių; pranašo peikiami žydai tokių priežasčių neturėjo. Be to, moterystės suardymas, net esant tam tikroms priežastims, buvo Viešpaties leistas žydams tik dėl jų širdies kietumo. — *Neniekinkite.* Ebr. t.: nebukite neištikimi.

(17) *Jūs įžeidžiate...* Pranašo bendralaikiai kenčia, dejuoja, kad gražūs pranašų pažadai apie Jeruzalės atstatymą dar neįvykinti ir kad jie slėgiami priešu, kuriems, anot jų, turėtų būti tuojau padarytas Dievo teismas. Pranašas jiems atsako: teisėjas ateis, bet žiūrėkite patys savęs, ar jūs esate tinkamai prisirengę prie jo atėjimo, kad ir jūsų nenubaustų. Nes Mesijas ateis kaipo teisėjas.

(3,1) *Aš siunčiu...* Pranašas visų

minator, quem vos quaeritis, et angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum: ² et quis poterit cogitare diem adventus eius, et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, et quasi herba fullonum:

³ et sedebit conflans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum, et quasi argentum, et erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. ⁴ Et placebit Domino sacrificium Iuda, et Ierusalem sicut dies saeculi, et sicut anni antiqui.

⁵ Et accedam ad vos in iudicio, et ero testis velox maleficis, et adulteris, et periuris, et qui calumniantur mercedem mercena-

dovas, kurio jūs ieškote ir sandoros angelas, kurio jūs norite. Štai jis ateina, sako kareivijų Viešpats. ² Bet kas galės manyti apie jo atėjimo dieną, ir kas išlaikys jo pamatymą? Nes jis bus kaip tirpdanti ugnis ir kaip skalbėjų žolė.

³ Jis atsisis tirpdyti ir valyti sidabro, išvalys Lėvio sūnus, šveis juos kaip auksą ir kaip sidabrą, ir jie aukos Viešpačiui aukas teisybėje. ⁴ Tuomet patiks Viešpačiui Jūdo ir Jeruzalės auksa, kaip dienose pirm amžių ir kaip senovės metais.

⁵ Tuomet aš prieisiu prie jūsų su teismu ir būsiu greitas liudytojas žavėtojams, ir svetimoteriesiems, ir priesaiką laužantiems,

pirma primena Izaijo pranašystę (Iz. 40,3). Dievas atsiųs pirmąjį. Tai turėjo būti Jonas Krikštytojas, kaip paliudija Evangelija. — *Ir tuojau*. Ebr. t.: ir ūmai. — *Savo bažnyčia*. Ebr. t.: savo rūmus. — Jeruzalės bažnyčia buvo laikoma Dievo karaliaus rūmais. — *Valdovas*. Ebr.: *ha' Adon*. Šitas pavadinimas *'Adon* su artikuliu, sutinkamas kitur Sen. Test. tik septynis kartus, visur jungiamas su Dievo vardu; ir šičia jis reiškia Dievą, nes sakoma, kad Valdovas ateis į savo bažnyčią; toliau jis vadinamas Viešpačiu. — *Sandoros angelas*. Jis ateis kaip sandoros angelas, kaip pasiuntinys, kaip pažadėtosios sandoros tarpininkas. Mesijo asmenyje iš tikrųjų buvo atiteisti visi patriarkams duotieji pažadai ir pilnai įvykinti padarytoji su jais sandora; jis atnešė visoki palaiminimą ir visą palaiminimo pilnybę. Valdovas čia ir sandoros angelas yra tas pats asmuo, kaip parodo paralelizmas ir žydų pastatytas klausimas, auk. 2,17. Bažnyčioje kitados apsi-reikšdavo Viešpaties garbingumas šėšelyje ir vaizde, todėl labai tinkamai apsireikš Mesijas savo tautai bažnyčioje, taip kaip Kristus yra tai padaręs, Jono 2,4. — (2) *Kas galės manyti...* Deja tiems, kuriuos teisėjas

ras paskendusius nuodėmėse, nuo kurių jie nepasistengė atsipalaidoti. Tie, kurie nekantriai šaukia, kad jis pasirodytų (auk. 2,17), turi gerai pasvarstyti, ar jie yra prisirengę jį pasitikti (plg. Am. 5,18). — *Žolė*. Ebr. *borith*. — Muilui pavaduoti senovėje buvo vartojamos kai kurios žolės. Plg. Jobo 9,30; Jer. 2,22. — Teisėjas pavartos smarkiausių priemonių nusi-kaltimams nuvalyti.

(3) *Lėvio sūnus...* Teisimas prasi-dės nuo Dievo namų, nuo tų, kurie turi būti kitiems pavyzdys. Vaizdais Dievas dar parodo, kokių privalumų turi turėti jo šventyklos tarnai. — *Šveis*. Vulg. *colabit*, koš. — *Jie aukos...* Kunigai vėl bus verti savo šventų pareigų. Aukščiau 1,10.11 buvo paskelbta, kas Sen. Test. aukos bus panaikintos. Dievas to paskelbimo čia neatšaukia; vaizdais, kuriuos galėjo suprasti ir žydai, jis aprašo vienatinės Nauj. Sandoros aukos tobulumą. Ji čia ir vadinama ebr. t.: *minchah*. — (4) *Jūdo ir Jeruzalės auksa*. Ir čia auksa ebr. t. vadinama *minchah*. Jeruzalėje ir Jūde bus mesijinės karalystės pradžia. Palestinos (Jūdo ir Jeruzalės) vieton stos visos pasaulis. Plg. Iz. 1,26.

(5) *Prieisiu prie jūsų...* Nuo lėvitu Dievo teismas pereina ant visos

rii, viduas, et pupillos, et opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum. ⁶ Ego enim Dominus, et non mutor: et vos filii Iacob non estis consumpti.

⁷ A diebus enim patrum vestrorum recessistis a legitimis meis, et non custodistis. Revertimini ad me, et revertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis: In quo revertemur? ⁸ Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te? In decimis, et in primitiis. ⁹ Et in penuria vos maledicti estis, et me vos configitis gens tota.

¹⁰ Inferte omnem decimam in horreum, et sit cibus in domo mea, et probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis cataractas caeli, et effundero vobis benedictionem usque ad abundantiam, ¹¹ et increpabo pro vobis devorantem, et non corrump-

ir tiems, kurie skriausdami su laiko samdininko užmokesnį, slėgia našles, našlaičius ir svetimšalius, ir nebijo manęs, sako karėivių Viešpats. ⁶ Nes aš Viešpats ir aš nesikeičiu, todėl jūs, Jūdo sūnūs, neesate sunaikinti iki galui.

⁷ Nes nuo pat jūsų tėvų dienų jūs atstojote nuo mano įstatų ir jų nesergėjote. Grįžkite į mane, ir aš grįšiu į jus, sako karėivių Viešpats. Tačiau jūs sakote: Kuo mes turime grįžti? ⁸ Ar valia žmogui užgauti Dievą, kad jūs užgaunate mane? Jūs sakote: Kuo mes tave užgavome? Dešimtinėmis ir pirmonėmis. ⁹ Todėl ištinka jus neturto prakeikimas, nes jūs įžeidžiate mane, jūs, visa giminė.

¹⁰ Įneškite visas dešimtines į sandėlius, ir tebūna maisto mano namuose; po to mėginkite mane, sako Viešpats, jei aš neatidarysiu dangaus užtvankų ir neišliesiu jums palaiminimo net iki apstumui. ¹¹ Aš sudrausiu dėl jūsų tą, kurs ryja, ir jis nebega-

tautos. Ir čia yra atsakymas į 2,17 klausimą. Tas atsakymas yra smarkus pagrasymas Malakijo bendralaičiams. Dievas bus greitas liudytojas; jis tuojuo įrodys kiekvienam jo nusikaltimą, taip kad nebus priemonių jį paslėpti arba išvengti įrodytą nusikaltimą lydinčios bausmės. Apie žavėtojus vz. 7,11; 22,17; Atk. 18, 10; Dan. 2,2. Gale įvardijama visu nusikaltimų šaltinis ir priežastis: jie nebijo Viešpaties — (6) *Nes aš Viešpats...* Viešpaties nekintamumas yra laidas, kad jo žodžiai bus įvykinti. — *Neesute sunaikinti...*: jūs sugrižote į savo tėvynę, tuo tarpu visos kitos tautos liko visai sunaikintos.

(7) *Nes nuo pat jūsų...* Pabarimą pranašas pradeda nurodymu jau nuo seniausių laikų tautoje išsišaknijusio piktumo: ne vieną kartą, bet dažnai

jūs esate nusikaltę. — *Kuo mes turime grįžti*. Pranašo klausytojai taip surambėję, kad jie net nebesupranta Viešpaties išėjimų; jie sau įkalbinėja, kad jie nieku neapsileidę Dievo tarnyboje. (Plg. auk. 1,3): — (8) *Užgauti*. Ebr. t. visur šioje eil. vietoje užgauti, randame ž. *qaba'*, nusukti, prigauti. — *Dešimtinėmis ir pirmonėmis*. Jie neduoda dešimtinių ir keliamųjų aukų (Ebr. t.). Plg. Kun. 8,14,32—34; 10,14 ir k. Panašiai dejuoja Neem. 13,10.

(10) *Tebūna maisto...*: bažnyčioje tarnaujantiems kunigams išlaikyti. — *Dangaus užtvankų*. Vz. Prad. 7,11; 8,2. Žemės derlingumas rytų kraštuose visai pareina nuo lietaus gausumo. — *Palaiminimo*: derliaus. — (11) *Aš sudrausiu*: Apsaugosiu jūsų javus nuo visų kenkėjų. — *Tą, kurs*

pet fructum terrae vestrae: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. ¹² Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.

¹³ Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus. ¹⁴ Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? Dixistis: Vanus est, qui servit Deo: et quod emolumentum quia custodivimus praecepta eius, et quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum? ¹⁵ ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem aedificati sunt facientes impietatem, et tentaverunt Deum, et salvi facti sunt. ¹⁶ Tunc locuti sunt timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, et audit: et scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, et cogitantibus nomen eius. ¹⁷ Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: et parcam eis, sicut

dins jūsų šalies vaisiaus, ir vy- nuogynas lauke nebebus bergž- džias, sako kareivijų Viešpats. ¹² Tuomet visos tautos vadins jus palaimintais, nes jūs būsite maloniausia šalis, sako kareivijų Viešpats.

¹³ Jūsų žodžiai prieš mane daugėja, sako Viešpats; ¹⁴ jūs sakote: ką mes kalbėjome prieš ta- ve? Jūs juk sakote: veltui tarnau- jama Dievui, ir ką mes pelnėme, kad sergėjome jo įsakymus ir kad vaikščiojome liūdni kareivijų Viešpaties akivaizdoje? ¹⁵ Taigi mes dabar vadiname palaimintais akiplėšas, nes tie, kurie elgiasi bedieviškai, tarpsta, ir kurie gun- do Dievą, tie išgelbimi. ¹⁶ Tuo- met tie, kurie bijo Viešpaties, kalbėjo kiekvienas savo artimui: Viešpats tėjimo ir klausė, ir jo akivaizdoje buvo parašyta atsimi- nimo knyga tiems, kurie bijo Viešpaties ir atsimenta jo vardą. ¹⁷ Tie, sako kareivijų Viešpats, tą dieną, kurioje aš veikiu, turės man būti mano nuosavybė; aš

ryja: skėrių. — (12) *Maloniausia ša- lis*: Taip, kaip Dievas buvo žadėjęs per Moze, Atk. 33,29, ir pranašavęs per Izaiją, 62,4.

(13) *Jūsų žodžiai*: Šita pranašys- tės dalis gal buvo Malakijo paskelb- ta, ilgesniam laikotarpiui praslinkus. Tauta atrode lyg kiek pasitaisiusi; tačiau tikros Dievo baimės dar ne- buvo visų širdyse. — (14) *Liūdni...*: kaip kad daro tie, kurie pasninkauja. Žydai tarėsi tuo būdu gana parodę pagarbos Viešpačiui. Jie buvo sau pasiskyrę pasninkų, jau mokėjo de- šimtines ir duodavo aukų. Bet kaip toli buvo jų širdis nuo tikro pamal- dumo, parodo jų murmėjimas. — (15) *Tarpsta*: Turi dideles šėnynas, gyvena pasiturinčiai. — *Gundo*: Nuodėmėmis veda į rūstybę. — *Išgelbimi*: Jų ne- pasiekia Dievo teisma; jie lieka ne- paliesti. — Gal panašiai manė žy- dai apie persus, kurių vis dar turėjo

klausyti; dėl to jie abejojo net apie Dievo šventumą ir teisingumą. — (16) *Tuomet*: kai bedieviai piktžodžiavo ir šūkojo. Prieš bedievių statomi tie, kurie Dievo bijo. — *Kalbėjo kiek- vienas...* Gal kaip Jerem. 12,1. Ma- tyti bedievių laimingus buvo Sen. Test. pamaldiesiems juo sunkesnis mėginimas, kad kitados Sen. Test. bu- vo pažadėtas jau čia žemėje užmo- kesnis dorybė, nusikaltimui gi buvo grąsoma dar prie gyvos žmogaus galvos bausmėmis. — *Parašyta atsi- minimo...* Visi, kurie pripažįsta Die- vo ištikimybę, nekintamumą, dideny- bę ir t.t., įrašyti į Dievo apveizdos ir visažinojimo knygą. Dievui nėra nieko paslėpto, nieko užmiršto. — (17) *Dieną, kurioje aš veikiu*. Ebr. t.: dieną, kurią aš padarysiu. — Tai bus Dievo teismo diena. — *Kaip žmo- gus...* Dievo teismo dienoje bus jų pasigailėta dėl dviejų dalykų: kad

parcit vir filio suo servienti sibi.
¹⁸ Et convertimini, et videbitis
 quid sit inter iustum, et impium:
 et inter servientem Deo, et non
 servientem ei.

Caput IV. ¹ Ecce enim dies
 veniet succensa quasi caminus:
 et erunt omnes superbi, et om-
 nes facientes impietatem stipula:
 et inflammabit eos dies veniens,
 dicit Dominus exercituum, quae
 non derelinquet eis radicem, et
 germen. ² Et orietur vobis timen-
 tibus nomen meum Sol iustitiae,
 et sanitas in pennis eius: et
 egrediemini, et salietis sicut vituli
 de armento. ³ Et calcabitis im-
 pios, cum fuerint cinis sub plan-
 ta pedum vestrorum in die, quae
 ego facio, dicit Dominus exerci-
 tum.

⁴ Mementote legis Moysi ser-
 vi mei, quam mandavi ei in Ho-

pasigailėsiu jį, kaip žmogus pa-
 sigaili savo sūnaus, kurs jam
 tarnauja. ¹⁸ Tuomet jūs vėl ma-
 tysite, koks yra skirtumas tarp
 teisiojo ir bedievio ir tarp tarnau-
 jančio Dievui ir to, kurs jam ne-
 tarnauja.

4 perskyrimas. ¹ Nes štai
 ateis diena, įkaitinta kaip krosnis,
 ir visi puikieji, ir visi, kurie el-
 giasi bedieviškai, bus pelai; atein-
 anti diena padegs juos, sako
 kareivių Viešpats, ir ji nepaliks
 jiems nei šaknies, nei atžalos.
² Bet jums, kurie bijote mano
 vardo, užtekės teisybės Saulė;
 sveikata yra po jos sparnais; jūs
 išeisite ir šokinėsite, kaip ban-
 dos veršiukai. ³ Jūs mindžiosite
 bedievius, kai jie bus pelenai po
 jūsų kojų padu tą dieną, kurioje
 aš veiksiu, sako kareivių Vieš-
 pats.

⁴ Atsiminkite mano tarno Mo-
 zės įstatymą, kurį aš jam daviau

jie yra Dievo sūnūs, ir kad jie jam
 tarnavo paklusniai ir ištikimai, —
 (18) *Jūs vėl matysite...* Ne visuomet
 duoda Dievas čia žemėje pažinti iš
 regimų gyvenimo įvykių, kaip skir-
 tingas yra galutinas gerųjų ir piktųjų
 iikimas, tačiau kai kada jis parodo
 skirtumą atvirai, kaip liudija izraė-
 litų istorija. Plg. Iš. 11,7. Koks gi
 bus skirtumas paskui, pranašas pa-
 rodo dar labiau 4,1—3.

(4,1) *Ateina diena...*: aukščiau (3,
 17) paminėtoji teismo diena, kurioje
 bus nubausti visi bedieviai iš žydų
 tautos ir iš visų tautų. Jie bus su-
 deginti kaip pelai ir kaip medis. Plg.
 Mt. 3,12; Lk. 3,17. — Tai bus įvy-
 kinta pilnai ir tobulai paskutiniame
 teisme (Kir.). Tačiau pranašo žo-
 džius plačia prasme, žiūrint to, kas
 pasakytą auk. 3,2—4, galima suprasti
 apie kiekvieną Dievo teismą, kurį
 Dievas pasaulio istorijos amžiuose
 vykina pamaldžių paguodai. Toki
 diena buvo Jeruzalės sugriovimas, to-
 dėl ji Evangelijoje sugretinama ir
 jungiama su paskutiniuoju teismu

(Mt. 24,3 ir k.). — (2) *Bet jums...*
 Teismo diena bails tik piktiesiems;
 pamaldiesiems gi ji bus ypatingo Die-
 vo gerumo diena. — *Teisybės Saulė*.
 Saulė su savo spinduliais, kurie pri-
 pildo žemę šviesos ir šilimos, ir ža-
 dina gyvybę, yra vaizdas palaiminto
 gyvenimo, kurį jiems teikia teisingu-
 mas. Kadangi Kristus yra išganymo
 šaltinis ir kaip teisejas atneš savi-
 siems visa, kas gera, pašalindamas
 visokį skausmą ir teikdamas amžiną
 laimę, jis teisingai vadinamas teisy-
 bės Saule (Jier. Kir.). — *Sveikata*
yra po jos sparnais: visa gaivina sau-
 lės spinduliai — *Kaip bandos verši-
 ukai*: Anot ebr. t.: kaip išleisti iš
 tvarto veršiukai. — (3) *Jūs mindžio-
 site...*: Tuomet pasireikš skirtumas
 tarp teisiųjų ir bedievių. — *Bus pe-
 lenai*: paniekos vertas dalykas.

(4) *Atsiminkite...* Pranašo įspėji-
 mas savo bendralaikiams. — *Įstaty-
 ma, kurį...* Vz. Iš. 20; Atk. 4,5,6; Mt.
 5,17. Įstatymas turi būti žydomas va-
 dovas į Kristų (plg. Gal. 3,19). Ore-
 bo kalno paminėjimas turi priminti

reb ad omnem Israel praecepta, et iudicia.

⁵ Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, et horribilis.

⁶ Et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, et percutiam terram anathemate.

Orebe visam Izraėliui, draug su įsakymais ir teisėmis.

⁵ Štai aš siųsiu jums pranašą Eliją, pirma negu ateis didi ir labai baisi Viešpaties diena. ⁶ Jis atgręš tėvų širdis į sūnus ir sūnų širdis į jų tėvus, kad aš atėjęs neužgaučiau šalies prakeikimu.

jiems neapsakomą Dievo didenybę ir bauginantį įstatymo paskelbimą. Priminimas turi svarbos visam Izraėliui. Kas nori priklausyti išrinktajai tautai, turi laikytis viso įstatymo (plg. Neem. 9,38—10,39).

(5) *Pranašą Eliją*. Plg. Mt. 17,11; Mk. 9,11; Lk. 1,17: Tas, kurs antrame Viešpaties atėjime ateis su savo kūnu, atėjo Jono Krikštytojo asmenyje su Elijo galia ir dvasia (Jieron.). Plg. Ekli. 48,1. Išganytojas pats yra paaiškinęs, kad Elijo Tesbiečio atėjimo reikia laukti prieš pasaulio pabaigą. Taigi čia Malakijas ir skelbia tą Elijo atėjimą (Tertul. Hilar. ir daugybė kitų šv. tėvų). — *Viešpaties diena*: paskutinio teismo diena. — (6) *Jis atgręš...* Jis pagydys. atitaisys didelį atpuolimą, kurs vėlesnes žy-

dų kartas atskyrė nuo ankstyvesniųjų tėvų tikėjimo ir pamaldumo, ir anų širdis gražins atgal prie jų tėvų tikėjimo ir gyvenimo. Plg. Jono 7 persk. (Jier.). Šitame gražinime Elijas darys tą patį, ką jis buvo kitados daręs, 3 Kar. 18,37. Kiti aiškina taip: jis gražins tėvų širdis draug su jų sūnumis ir sūnų širdis draug su jų tėvais, t. v. visa tauta ir visas šeimynas (Auksab.). — *Kad aš atėjęs neužgaučiau...* Ką šv. Povilas (Rom. 11,25) aiškina plačiau, tai prarašas nurodo keliais žodžiais ir baigia savo pranašyste apreiškimu didelių Izraėlio teisių Dievo karalystėje. Iš žydų išėjęs išganyto skelbimas turi pasiekti paskutinį savo pilną įvykinimą ir savo paskutinį garbingumą jų pačių gražinimu prie Dievo.

MAKABIEJŲ KNYGOS.

IVADA.

1. Paskutinė vieta Sen. Testamento knygų tarpe skiriama dviem Makabiejų knygoms. Nors jų dviejų ir autorius, ir tikslas ne tas pats, tačiau jiedvi sujungiamos visai tinkamai, nes dalykas, apie kurį jose kalbama, kone visai tas pats, ir jos viena kitą savo turiniu gerai papildo. Makabiejumi buvo pramintas trečiasis kunigo Matatijo sūnus Jūdas. Ką tas vardas reiškia, ne visi vienaip aiškina. Dauguma laikosi tos nuomonės, kad jis padarytas iš aramaiško žodžio *maq-bah* ir reiškia plaktuką, ir todėl jis buvęs duotas Jūdui dėl jo drąsumo ir narsumo kovose prieš savo tautos slėgėjus. Pasakui tas pats vardas buvo pasavintas kitiems savo tautą gynusiems Jūdo broliams ir visiems Matatijo šeimynos ainiam, nors ta šeimyna, anot Juozapo Flavijaus liudijimo, turėjusi Asmoniejų pavardę. Ne gana to, Makabiejais pradėta vadinti visus, kurie kovojo prieš Syrijos karalius dėl savo religijos, įpročių ir laisvės, kurie nuožmiai kankinami krauju ir mirtimi liudijo apie savo tikėjimą.

Makabiejų knygose randame žinių apie garbingas ištikimų žydų kovas prieš bedievybę ir tai iš tų keturių šimtmečių, praslinkusių nuo Ezdro ir Neemijo laikų iki Kristaus gimimui, kurie be Makabiejų knygų būtų visai nežinomi. Sugrįžę iš Babilono nelaisvės žydai, visai išgiję iš savo linkimo į stabmeldystę ir žymioje savo daugumoje ištikimi Dievui, šiaip taip susitvarkę Palestinoje vadovaujant Ezdruui ir Neemijui, tiesa, turėjo ir toliau klausyti persų, bet galėjo gyventi savo senais įpročiais ir įstatymais, valdomi vietoje savo vyriausios tarybos ir vyriausiųjų kunigų. Kai Aleksandras Didysis sugriovė persų karalystę ir jo paties įsteigta valstybė buvo padalinta į kelias, Palestina, atsiradus viduryje tarp Ptolemiejų valdomo Aigipto ir Seleukų Syrijos, priklausydama vieniems ar kitiems, turėjo labai daug kentėti; žydams teko dabar susidurti su elenizmu, ir tas susidūrimas daugeliui, ypač didesniuose miestuose, kaip Jeruzalė, buvo tikrai žalingas. Jie pradėjo savintis graikų

civilizaciją, tačiau dažnai nesekė tuo, kas joje buvo geriausia. Pradėję nieku versti savo senus įpročius, jie ėmė sau, kas graikų civilizacijoje buvo negera, kas labiau pataikavo piktiems žmonių geiduliams. Ta įtaka palietė kaip Palestinoje gyvenančius žydus, taip ir išsisklaidžiusius kituose kraštuose ir suskaldė juos į sroves ir partijas. Vieni pasiliko griežtai ištikimi senam Mozės įstatymui ir pasižymėjo gilia tėvynės meile, kiti žymiai linko prie svetimų naujūmų ir ne tik nesišalino nuo svetimtaučių, bet dar buvo jiems žymi paspirtis. Pirmieji gavo vardą asidų, teisiųjų, maldingųjų, kitus pradėta vadinti neteisiaisiais, bedieviais. Supagonėjimo banga buvo taip galinga, kad susidarė tikras pavojus tikrajai religijai, ir prasidėjo nuožmi kova, kurioje asidų vadai Makabiejai stėjo ginti religijos ir tėvynės.

2. Pirmoje Makabiejų knygoje pasakojama apie žydų kovą prieš kelis Syrijos karalius, kurioje jie, vadovaujant Matatijui ir trimis jo sūnams, gynė savo tikėjimo laisvę ir savo politinę nepriklausomybę. Turinio atžvilgiu ją galima padalinti į keturis skyrius. Pirmame (1, 1–2, 70) autorius, trumpai paminėjęs Aleksandro Didžiojo nugalėjimus ir jo valstybės pasidalinimą, ima plačiai kalbėti apie šventvagiškus Antioko Epifano mėginimus paversti žydus pagonimis, apie jo nusikaltimus bažnyčiai, Jeruzalei ir žydų tautai, kurių paseka buvo ištikimųjų žydų sukilimas prieš Antioką ir jo karališkąją šeimyną. Antrame skyriuje (3, 1–9, 22) tiksliai pasakojama apie Jūdo Makabiejaus veiklą, apie jo kovas,

nugalėjimus ir tėvynės tvarkymą. Trečias skyrius pavestas jo brolio Jonatano veiksams (9, 23 — 12, 54), o ketvirtame (13–16, 24) kalbama apie trečiojo Matatijo sūnaus Simono darbus. Tas skyrius baigiamas paminėjimu, kad Simono sūnus Jonas Irkanas buvo savo tėvo įpėdinis žydų tautos valdyme.

Antroji Makabiejų knyga nėra pirmosios tęsinys. Ji prasideda dviem laiškais (1, 1 — 2, 19), kuriais Palestinos žydai kviečia Aigipto žydus dalyvauti bažnyčios pašventinimo šventėje. Po laiškų duodama plati santrauka turinio penkių Jazono Kireniečio knygų apie Makabiejus. Pirmame jos skyriuje (2, 20–10, 9) randame žinių net iš senesnio laiko kaip tas, kuriuo prasideda pirmoji Makabiejų knyga, būtent, apie vieną įvykį paskutiniaisiais Seleuko IV metais, — apie to karaliaus nepavykusį mėginimą apiplėšti Jeruzalės bažnyčią. Toliau jau pasakojama, kaip ir pirmoje Mak. knygoje, apie Antioko Epifano persekiojimus ir Jūdo Makabiejaus kovas prieš jį, iki to karaliaus mirčiai. Antrasis skyrius (10, 10 — 15, 37) susideda iš žinių apie Jūdo kovas prieš Antioką V Eupatorį ir Demetrijų Soterą, pirmais to karaliaus viešpatavimo metais, kurios baigėsi žydų laimėtu nugalėjimu ir šventės tam nugalėjimui paminėti paskyrimu. Baigdamas knygą (15, 38 — 40) autorius atsiprašo skaitytojus dėl jos formos. Žinių apie kitų Makabiejų, Jūdo brolių, veiksmus šioje knygoje visai nėra.

3. Kas yra parašęs Makabiejų knygas, jokių žinių nėra. Netenka tačiau abejoti, kad tai bu-

vo žydai, labai mylėjusieji savo tautą ir tėvynę. Bent pirmosios knygos autorius turėjo būti Palestinos gyventojas, ne Aigipto. Palestina jam taip gerai žinoma, kad jis galėjo aprašyti daugybės net ir mažiausių miestelių vietą. Rašė jis savo veikalą žydų kalba. Žydiška jo antraštė buvo žinoma Origenui ir dar šv. Jieronimas sakosi matęs ebraišką knygos tekstą.

Iš to, kad knygos autorius su nemažu pasigerėjimu kalba apie romėnų palankumą savo sąjūgininkams, reiktų padaryti išvada, jog jis rašė anksčiau nekaip Pompejus buvo paėmęs Jeruzalę (68 m. pirm Kr.). Iš kitos pusės knyga negalėjo būti parašyta anksčiau kaip 135 m., nes tik tais metais savo žuvusio tėvo Simono Makabiejaus vieton stjo Jonas Irkanas, kurio darbai, kad ir labai trumpai, knygoje jau paminėti. Daugelis mano, kad knyga parašyta dar prie gyvos to kunigaikščio galvos, todėl anksčiau nekaip 106 m. pirm Kr. Graikiškas I Mak. knygos vertimas atsiradotikriausiai neilgai trukus po knygos parašymo, nes žydai eleanistai yra ją priėmę į savo kanoną dar pirmame šimtmetyje pirm Kr.

Antroji Makabiejų knyga parašyta graikų kalba, ir tai ne tik ta jos dalis, kuri yra Jazono veikalo sutrumpinimas, bet taip pat abudu ją pradedančiu laišku. Pirmame laiške pasakytas ir jo parašymo laikas, būtent 124 m. pirm Kr., todėl ir visa knyga parašyta tikriausiai ne anksčiau kaip 124 m. Antras laiškas rašytas po bažnyčios apvalymo, įvykusio 163 m., bet dar prie gyvos Jūdo Makabiejaus galvos, todėl pirm 160 m. Gal tuo pačiu laiku

buvo baigtos rašyti ir Jazono knygos, nes jose buvo įdėta žinių apie Antioko mirtį (163 m. pirm Kr.) ir taip pat paskutiniai joje minimi įvykiai ankstyvesni ne kaip Jūdo mirtis.

4. Pirmoji Makabiejų knyga apima 42 metų laikotarpį. Jos autorius, gyvenęs tikriausiai Jono Irkano laikais ir paminėjęs, kad to kunigaikščio darbai aprašyti jo viešpatavimo metraščiuose (16, 24), pakiša mintį, kad ir jo aprašytųjų žydų veikėjų darbus jis irgi radęs papasakotus kokiuose nors viešuose dokumentuose, kurių ištraukas ir pats duoda savo knygoje (plg. 8, 23 — 10, 18 ir k.). Be to, jis pats galėjo būti liudytojas Irkano tėvo Simono darbų. Todėl nėra rimtos priežasties abejoti, kad jo papasakoti dalykai atatinėja tikrąją. Keliami gi tik šiokių tokių abejonių dėl kai kurių jo pareikštų nuomonių apie svetimas tautas, apie Aleksandro Didžiojo karalystės padalinimą savo vadams, apie romėnus, apie tariamą žydų giminybę su spartiečiais. Dėl pirmojo dalyko reiktų pasakyti, kad autoriaus išsireiškimas apie Aleksandro karalystės padalinimą reiktų suprasti ne apie paskyrimą vadų karaliais, bet apie paskyrimą jiems tam tikros veikimo srities karalystėje, kas iš tikrųjų ir anot kitų istorikų nuomonės yra įvykę. Ką knygoje skaitome apie kitu du dalyku, nėra tai paties autoriaus nuomonės pareiškimas, bet tik pakartojimas vyravusių žydų tarpe, ne visai tikrų žinių apie svetimas šalis.

Antrosios knygos autorius sakosi tik sutrumpinęs Jazono veikalą, be to, dar prideda kieno kito rašytus du laiškus. Kaip jis

yra atlikęs sutrumpinimo darbą, apie tai nelengva kas nors tikrai pasakyti, nes Jazono veikalo, su kuriuo reiktų antroji Mak. kn. lyginti, senai nebėra. Kadangi joje randame plačių pasakojimų su paminėjimu visokių smulkmenų, tai kai kas mano, jog trumpinimas pasireiškęs ypač apleidimu kai kurių Jazono knygos dalių, kurios autoriaus tikslui netiko, paminėtus gi veikale dalykus gal jis yra savaip nušvietęs. Manyti tačiau, kad sutrumpinimu būtų buvę iškraipyti patys faktai, nėra pagrindo. Netenka taip pat abejoti, kad ir visas Jazono veiklas istorijos atžvilgiu buvo vertas pilno pasitikėjimo, nes jei būtų buvę kitaip, tai kam jį autorius būtų apsiėmęs dar trumpinti. Negalėjo jis taip pat duoti suklastotų netikrų laiškų, nes tokie nebūtų turėję ano laiko skaitytojams jokios vertybės.

Antrajai Mak. kn. šiandien daroma nemaža priekaištų, ir nevisi sutinka laikyti ją istoriniu veikalu. Priekaištai liečia visų pirma stebuklingą Dievo suteiktą žydams pagalbą jų kovose su priešais. Į šiuos priekaištus tenka atsakyti paklausimu: Kodėl gi Dievas negalėjo padėti žydams jų kovose prieš Seleukaičius dėl tikėjimo, kaip yra padėjęs tai tautai kitais sunkiais jos gyvenimo laikais? O jei galėjo, tai ne gana tik ginčyti, bet reikia įrodyti, kad tokios stebuklingos pagalbos nebuvo suteikta. — Toliau daroma priekaištų knygai dėl tariamų tarp jos ir pirmosios knygos prieštaravimų pasakojimuose. Čia reikia pastebėti, kad visur norima laikyti lygiagrečiais pasakojimais tokiuos, kurie tokie nėra ir todėl skirtumas pasakojime pareina daž-

nai nuo to, kad pasakojami ne tie patys, bet tik bent kiek panašūs įvykiai. Rasi pagaliau galėjo patekti jau į Jazono knygą vienas kitas dalykas, kurs buvo žinomas ar girdėtas iš gandų, todėl taip jis turėtų būti vertinamas ir istorijoje. Atskirus priekaištus tiksliau galima įvertinti tik tyrinėjant patį tekstą.

5. Nors abi Makabiejų knygos yra istoriškai veikalai, tačiau jų autoriai rašydami siekė ne tą patį tikslą. Tai pasirodo iš gana skirtingo jų pasakojimo būdo. Pirmojoje knygoje, tiesa, randame vienur kitur poetiškų išsireikškimų, paralelizmais išreikštų asmenų veikimo apibūdinimų, bet, bendrai imant, jos autorius, prisilaikydamas kronologijos eilios, rašo visai paprastu būdu apie jam žinomus įvykius, kad vėlesnieji skaitytojai galėtų sužinoti, ką yra darę Jūdas Makabiejus, Jonatas, Simonas žydų religijai ginti ir tautos laisvei atgauti. Šiuo atžvilgiu jis yra už visus Sen. Test. rašytojus artimesnis kitiems anų laikų pagonių istorijos rašytojams. Kadangi jis buvo karštas savo religijos ir tėvynės mylėtojas, tai visame jo pasakojime dvelkia didelio religingumo dvasia, galinti atatinkamai paveikti skaitytojus, bet pats autorius savo jausmų aiškiau neišreiškia. Gal šiuo autoriaus nusistatymu reiktų aiškinti ir tas dalykas, kad jis, kai jam tenka atsiliiepti apie Dievą (4, 30; 2, 50–53; 2, 21), lyg kad vengia rašyti Dievo ar Viešpaties vardą, pasitenkia gi dangaus paminėjimu ir tolygiais posakiais.

Visai kitaip daro antrosios knygos autorius. Dievo ir Viešpaties vardas pas jį sutinkamas labai dažnai. Religijinė istorijos

pusė skaitytojui primenama nuolat: jis turi žinoti, kad bedievyستة ir piktžodžiai Dievo skaudžiai baudžiami, kad malda išklausa, kad pats Dievas kovoja dėl savo šventųjų ir juos išgelbi, kad kentėjimais ištikimieji pašventinami, kad dėl kentėjimų jie susilauks gausaus atlyginimo bent kitame gyvenime. Bet visų svarbiausia 2 Mak. kn. autoriui yra Jeruzalės bažnyčia ir kulto dalykai. Bažnyčia yra jo pasakojimo vidurys. Knyga pradeda dviem laiškais, kuriais jų skaitytojai kviečiami dalyvauti bažnyčios pašventinime; pirmoji knygos dalis pradeda pasakojimu apie stebuklingą bažnyčios išlaikymą, antroji apie gręsusį bažnyčiai pavojų, abi baigiamos pranešimu apie švenčių bažnyčiai pagerbti paskyrimą. Bažnyčia autoriui taip labai rūpi, kad jis ko ne kiekviename skirsnelyje su pagarba ją mini. — Atsiminus, kad tuo metu, kai 2 Mak. knyga buvo rašoma, Aigipto žydai buvo pasistatę sau atskirą bažnyčią, pigu suprasti, kad autorius rašydamas graikiškai ir savo knygą visų pirma skirdamas žydams elenistams Aigipte, norėjo jiems priminti ypa-

tingą Jeruzalės bažnyčios šventumą, paakinti, jog ta bažnyčia yra religijinės ir politinės visų žydų vienybės centras, kad ji reikia gerbti, lankyti, visupirma gi niekuomet jos neužmiršti.

6. Makabiejų knygų nėra žydų biblijoje, todėl jos vadinamos deuterokanoninėmis. Katalikų Bažnyčia žiūrėjo į jas visuomet kaip į šv. Rašto dalį ir laiko jas šv. Dvasios įkvėptais veikalais. Jau šv. Povilo laiške Žydams (11,35) yra aiškių aliuzijų į 2 Mak. 6,19. 22. Bažnyčios Tėvai ir rašytojai, pradedant nuo antrojo šimtmečio, naudojosi jomis lygiai dažnai, kaip ir kitomis Sen. Test. knygomis. Sename lot. Italės vertime jos yra bent nuo 2 šimtmečio pradžios. Tik 16 šimtmetyje protestantai pradėjo nebedėti jų į savo biblijos leidinius, nes taip darė žydai. Bet bent žydai aleksandrijiečiai turėjo jas turėti savo kanone LXX vertime, nes iš ten paėmė juos katalikų Bažnyčia. Jei ne abidvi, tai bent pirmoji turėjo būti labai vertinama ir Palestinoje, nes labai žymią jos dalį žydų istorikas Fl. Juozapas atpasakojo savo raštuose.

LIBER PRIMUS MACHABEORUM.

PIRMOJI MAKABIEJŲ KNYGA.

1. Žydų sukilimas prieš Seleukačius. a) Žydų gyvenimo sąlygų pakitėjimas, ypač Antioko Epifano laikais.

Caput I. ¹ Et factum est, postquam percussit Alexsander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Graecia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum, et Medorum: ² constituit praelia multa, et obtinuit omnium munitiones, et interfecit reges terrae, ³ et pertransiit usque ad fines terrae: et accepit spolia mul-

1. perskyrimas. ¹ Atsitiko, kad Pilypo sūnus Aleksandras Makedonietis, kurs pirma karaliauvo Graikijoje, išėjęs iš Ketimų žemės ir sumušęs persų ir mėdų karalių Darijų, ² daug kovojo, paėmė visų tvirtoves ir užmušė žemės karalius. ³ Jis nuėjo iki žemės pakraščių ir paėmė daugybės tautų grobį. Žemė nutilo

1,1—67. Pirmame pirmosios Makabiejų knygos skyriuje (1,1 — 2,70) nurodoma, kokios buvo priežastys žydų sukilimo prieš Seleukačius. Čia visų pirma keliais žodžiais pasakoma, kaip visos rytų šalys pateko graikų valdžion (1,1—10), toliau, kaip, pradėjus karaliauti Antiokui Skaisčiajam, žydų tarpe atsiranda atpuolėlių nuo savo tautos įpročių (11—16), kaip tas karalius apiplėšia Jeruzalės bažnyčia ir užmuša daugelį žydų (17 — 29), kaip antrą kartą užpuola miestą ir pastato čia tvirtovę (30—42), kaip jis ima reikalauti, kad visi jo pavaldiniai garbintų dievaičius, stato status bažnyčioje ir persekioja įstatymui ištikimus žydus (43—67).

(1,1) *Aleksandras*. Pilypo sūnus Aleksandras, vadinamas Didysis, būdamas dvidešimties metų, žuvus tėvui, pradėjo valdyti Makedonijos karalystę 336 m. pirm Kristaus. Karaliaus vardas nei jo tėvui, nei jam nebuvo pripažintas, bet iš tikrųjų Aleksandras turėjo karaliaus valdžią. Kadangi jis buvo pagarsėjęs savo nugalėjimais, pats save laikė Azijos karaliumi, gyveno karalių įpročiais ir

net savo monetose vadino save karaliumi, tai jam labiau nekaip jo tėvui tinka pirmo Graikijos karaliaus vardas. — *Kurs pirma...* Gr. t. čia bent kiek supainiotas ir žodžių tvarka kitoki. Prasmė tačiau ta pati. Vulgatos žodis *primus* neranda sau patvirtinimo nei gr., nei syriškajame vertime. — *Ketimų*. Ketimų žeme pradžioje buvo vadinama tik Kipro sala, vėliau gi visos Tarpžemės jūros salos ir jos pakraščiai. Aleksandras su kariuomene persikėlė iš Europos į Aziją 334 m. pirm Kr. — *Persų ir mėdų*. Nuo Kiro laikų tiedvi tauti sudarė vieną karalystę. Plg. Est. 1.13.18; Dan. 5.28 ir k. Paskutinis persų karalius buvo Darijus III Kodomanas (336—330 pirm Kr.). Aleksandras, persikėlęs per Elesponą, sumušė prie nedidelio Graniko upelio Mitridato vedamą persų kariuomenę, paskui du sykiu nugalėjo patį Darijų. Šioje vietoje tikriausiai kalbama apie antrąjį nugalėjimą, įvykusį netoli Arbelės Mesopotamijoje (331 m.), kurs atidavė Aleksandrui visas rytų šalis. — (2) *Karalius*: karaliaus vietininkus, vadus. — (3) *Iki žemės pa-*

titudinis Gentium: et siluit terra in conspectu eius. ⁴ Et congregavit virtutem, et exercitum fortem nimis: et exaltatum est, et elevatum cor eius: ⁵ et obtinuit regiones Gentium, et tyrannos: et facti sunt illi in tributum. ⁶ Et post haec decidit in lectum, et cognovit quia moreretur. ⁷ Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti a iuventute: et divisit illis regnum suum, cum adhuc viveret. ⁸ Et regnavit Alexander annis duodecim, et mortuus est. ⁹ Et obtinuerunt pueri eius regnum, unusquisque in loco suo: ¹⁰ et imposuerunt omnes sibi diademata post mortem eius, et filii eorum post eos annis multis, et multiplicata sunt mala in terra.

¹¹ Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, filius

jo akivaizdoje. ⁴ Jis surinko daug jėgų ir labai stiprią kariuomenę, ir jo širdis aukštinosi ir pasidarrė puiki. ⁵ Jis pavergė sau tautų šalis ir valdovus, ir jie turėjo mokėti jam mokesnius. ⁶ Po to jis atgulė į patalą ir suprato, kad mirsiąs. ⁷ Jis sušaukė savo žymiausius tarnus, kurie buvo išauklėti draug su juo nuo pat jaunystės, ir padalino savo karalystę dar prie savo gyvos galvos. ⁸ Aleksandras karaliavo dvyliką metų ir mirė. ⁹ Jo tarnai gavo jo karalystę, kiekvienas savo vietoje. ¹⁰ Jam mirus, jie visi dėjo ant savęs karališkus vainikus, taip pat jų vaikai po jų per daugelį metų, ir pasidarė daug blogumų žemėje.

¹¹ Iš jų išėjo nuodėminga šaknis karaliaus Antioko sūnus An-

kraščių: iki Indijai, kuri senovėje buvo laikoma žemės pakraščiu. — *Grobų*. Anot senovės istorikų pasakojimo, Aleksandras gausiai apdovanojęs savo kareivius ir dar jam pačiam likę apie 180.000 talentų (virš dviejų milijardų litų). — *Nutilo*. Ebraizmas, kurio prasmė yra ta, kad niekas nebedrįso priešintis Aleksandru. — (4) *Daug jėgų*... Karą pradėdamas Aleksandras turėjo apie 30.000 pėstininkų ir 5000 raitelių. Tą kariuomenę jis prie progos daugino; bet iš tikrųjų didelės kariuomenės jis neturėjo. Ji buvo ne tiek didelė skaičiumi, kiek stipri savo pasiryžimu kovoti ir džiausme. — *Ir jo širdis*... Gr. t. šiais žodžiais prasideda 4. e., o po jų jau paminėtas kariuomenės gausumas. — (6) *Po to*: viešpatavęs dvyliką metų ir 8 mėn., turėdamas 32 metus amžiaus. — (7) *Padalino*... Vieni senovės istorikai mini, kad Aleksandras mirdamas palikęs rasytą testamentą, kiti, kad klausiamas, kam palikęs savo plačią valstybę, atsakęs τῶν κρατίστων verčiausiajam, kiti vėl, kad tik atidavęs savo žiedą Perdikai, taip jį skirdamas savo pa-

vaduotoju. Mūsų autorius kalba apie karalystės padalinimą. Tačiau jis nesako, kad Aleksandras, pavesdamas karalystės dalis savo kariuomenės vadams, būtų paskyręs juos nepriklausomais karaliais. Karaliais jie pasiskelbė, anot 10 e., patys. Minimas šitoje vietoje padalinimas reikia suprasti tik apie kariuomenės vadų paskyrimą atskirų provincijų karaliaus vietininkais ir valdovais. Taip šita žinia gali būti pigiai suderinta su tuo, ką rašo kiti istorikai, ir ji juo labiau tikėtina, kad yra senesnė už visus kitus pasakojimus apie Aleksandro mirtį. — (10) *Jam mirus*. Makabiejų kn. autorius čia nesako, kad paskirti provincijų valdovai būtų pasiskelbė karaliais tuoju, kaip tik Aleksandras buvo miręs. Kolei buvo gyvas jaunas Aleksandro sūnus, vadai savęs karaliais nevadino. Tas pasiskelbimas turėjo įvykti tik apie 306 m. Kasandras ėmė vadintis Makedonijos karaliumi, Antigonas Azijos, Ptolemiejus Aigipto, Seleukas Babilonijos ir Syrijos ir Lizimachas Trakijos (plg. Dan. 8,8,22). — *Žemėje*: ypač Judėjoje.

Antiochi regis, qui fuerat Romae obses: et regnavit in anno centesimo trigesimo septimo regni Graecorum. ¹² In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui et suaserunt multis, dicentes: Eamus, et disponamus testamentum cum Gentibus, quae circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala. ¹³ Et bonus visus est sermo in oculis eorum. ¹⁴ Et destinaverunt aliqui de populo, et abierunt ad regem: et dedit illis potestatem ut facerent iustitiam Gentium. ¹⁵ Et aedificaverunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges Nationum:

tiokas Skaistusis, kurs buvo Romoje įkaitas; jis pradėjo karaliauti šimtas trysdešimtys septintais graikų viešpatavimo metais. ¹² Tuo metu radosi iš Izraelio nedorų žmonių, kurie įkalbinėjo daugeliui, sakydami: Eikime ir padarykime sandorą su tautomis, kuriuos yra aplink mus, nes nuo to meto, kaip mes nuo jų atsitraukėme, mus sutiko daug nelaimių. ¹³ Tie žodžiai pasirodė geri jų akyse. ¹⁴ Kai kurie iš tautos pasiryžo ir nuėjo pas karalių; tasai davė jiems galios gyventi pagonių įstatymais. ¹⁵ Jie pasistatė Jeruzalėje mankštos mokyklą, kaip

(11) *Iš jų*: iš vieno aukščiau paminėtųjų, būtent, Seleuko Nikatorio. — *Antiokas Skaistusis*: Antiocho III Didžiojo sūnus Antiochas IV Epifanas. Antiochas III viešpatavo 223—187 m. pirm Kr. Jis turėjo du sūnus: Seleuką IV Filopatorį (187—175) ir Antioką Skaistųjį. Šitas antrasis buvo nusiustas Romon kaip įkaitas. 179 m. Seleukas IV sugrąžino savo brolių Antioką Skaistųjį iš Romos, o jo vieton pasiuntė savo jauną sūnų Demetrijų, kurs paskiau po Antioko IV viešpatavo kaip Demetrijus I Soteris. Seleukas IV buvo nužudytas Eliodoro, kurs pats stengėsi paveržti sau karaliaus sostą. Tačiau Antiokui Skaistčiam pavyko išvaryti Eliodorą ir išgauti sau iš romėnų karaliaus teisių pripažinimą. — *Šimtas...* Seleukaičių era prasideda nuo to laiko, kai Seleukas Nikatoris buvo nugalėjęs Antigona, todėl nuo 1 spalio 312 m. pirm Kr. Taigi 137 graikų viešpatavimo metais atitinka 174—175 m. pirm Kr. Antiokas gi Skaistusis viešpatavo 174—163 m. pirm Kr. — (12) *Tuo metu*. Gal jau Antioko Sk. karaliaavimo pradžioje (plg. 21 e.), — *Nedorų žmonių*. Gr. *οἱ ἀνόμοιοι* įstatymo laužytojai. Tokiuos žydai dar vadindavo Belialio vaikais, bene Belial (plg. 3 Kar. 21,10.13). Jų vadai buvo Onijo brolis Jėzus, kurs po atpuolimo vadinosi Jazonas (plg. 2

Mak. 4,7), Menelajus ir k. — *Įkalbinėjo daugeliui*. Plg. žem. 43—42 e., 2 Mak. 4,13... — *Padarykime sandorą...* Toks susiartinimas su svetimtaučiais buvo priešingas žydų įstatymui (plg. Iš. 13,32 ir 34,15; Atk. 7,2...) ir daug jau kartų buvo jų nelaimių priežastis (Iz. 28,15; 30,1; 31,1; Jer. 2,18; Ez. 17,25.28; plg. Teis. 5,21...; 11,8.9). Tikrosios gi priežastys kai kurių žydų noro artintis su pagonimis dabar buvo tos, kad jiems buvo nusibodęs jų įstatymas ir jo įsakymai; jie buvo pamėgę laisvą pagonių gyvenimą ir tikėjosi išvengsį paniekinimo, kokiuo kitos tautos atsimokėdavo žydams už jų skirtingumą. — *Mus sutiko...* Panašiai kalbėjo žydai ir Jeremijo laikais, 44,18. — (13) *Jų akyse*: daugeliui (12 e.) patiko. — (14) *Kai kurie iš tautos...* Žymiausias jų tarpe buvo Jazonas. Vz. 2 Mak. 4,7; plg. Ios. Ant. 12,5; Bell. iud. 1,1. — *Pas karalių*: Antioką. — *Davė jiems galios*. Pradėję ką nors daryti be karaliaus įgaliojimo jie būtų buvę ištikimųjų žydų įsekiojami, gal net nužudyti. Dabai niekas nebedrįso jiems priešintis. Už gautas iš karaliaus teises Jazonas užmokėjęs net šimta talentų (milijoną su viršum litų). Plg. 2 Mak. 4,7. — *Gyventi pagonių...*: taikintis prie pagonių įstatymų ir įpročių. — (15) *Mankštos mokyklą*: vietą, paskirtą visokiam sportui. Paprastai tai būdavo

¹⁶ et fecerunt sibi praepudia, et recesserunt a testamento sancto, et iuncti sunt Nationibus, et vundati sunt ut facerent malum.

¹⁷ Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, et coepit regnare in terra Aegypti ut regnaret super duo regna. ¹⁸ Et intravit in Aegyptum in multitudine gravi, in curribus, et elephantis, et equitibus, et copiosa navium multitudine: ¹⁹ et constituit bellum adversus Ptolemaeum regem Aegypti, et veritus est Ptolemaeus a facie eius, et fugit, et ceciderunt vulnerati multi. ²⁰ Et comprehendit civitates munitas in Terra Aegypti: et accepit spolia Terrae Aegypti. ²¹ Et convertit Antiochus, postquam percussit Aegyptum in centesimo et quadragesimo tertio anno: et ascendit ad Israel, ²² et ascendit Ierosolymam

buvo pagonių paprotys, ¹⁶ išsižadėjo savo apipjaustymo, atstoją nuo šventosios sandomos, susidėjo su pagonimis ir parsidavė daryti pikta.

¹⁷ Antiokas, sustiprėjęs savo karalystėje, pradėjo norėti karaliauti Aigipto žemėje, kad būtų dviejų karalysčių karalius. ¹⁸ Jis įėjo į Aigiptą su galinga kariuomene, su kariškais vežimais, su drambliais, su raiteliais ir su didele laivų daugybe, ¹⁹ ir pradėjo karą prieš Aigipto karalių Ptolemiejų. Ptolemiejus nusigando jo veido ir pabėgo; ir daug sužeistų žuvo. ²⁰ Jis paėmė Aigipto žemėje sustiprintus miestus ir gavo Aigipto žemės grobį. ²¹ Sumušęs Aigiptą Antiokas pargrįžo šimtas keturiasdešimtis trečiais metais, po to išėjo prieš Izraelį ²² ir atėjo į Jeruzalę su galinga

siena apvestas ruimas su prieangiais (portikais), graži trobesių, kuriame buvo išpuoštų kambarių, pirčių ir t.t. Plg. 2 Mak. 4,12. — (16) *Išsižadėjo apipjaustymo*: pasiduodami tam tikrai skaudžiai operacijai, kad nieku nesiskirtų nuo pagonių. Kadangi apipjaustymas buvo sandomos su Dievu žymė (Prad. 17,9...), tai jo išsižadėjimas buvo aiškiausias ženklas atstojimo nuo šventosios sandomos. — *Susidėjo....* Gr. ἐσυνήθησαν susirišo vienu jungu su pagonimis. — *Parsidavė*: padarė iš savęs nuodėmės vergus. Plg. 3 Kar. 21,20; vz. 2 Mak. 4,11—20.

(17) *Sustiprėjęs*: kai Antiokui pavyko išvaryti savo brolio Seleuko IV nužudytąją Eliodorą ir gauti sau iš Romos pripažinimą. — *Dviejų karalysčių*: Syrijos ir Aigipto. — (18) *Jis įėjo...* Antiokas Sk. buvo užpuolęs Aigiptą tris (anot kai kurių, keturis) kartus. Pirmąjį puolimą buvo paskelbęs iš anksto pranašas Daniėlis 11,22... Antras įvyko mirus Kleopatrai, Antioko Sk. seseriai ir Ptolomėjaus V Sk. žmonai, valdžiuojai Aigiptą vietoje savo nepilname-

čio sūnaus Ptolomėjaus VI Filometorio. Ir antrasis puolimas buvo Daniėlio paskelbtas (Dan. 11,25...). Apie šita antrąjį puolimą, įvykusį 170 m. pirm Kr. čia ir kalbama. Antiokui Sk. buvo tuomet pavykę paimti visą Aigiptą, išskyrus Aleksandriją. Plg. 2 Mak. 4,21—24; 5,11—21. — *Su drambliais...* Magnezijos sutartimi Antioko Sk. tėvas Antiokas Didysis buvo pasižadėjęs romėnams nebelaikyti dramblių ir didesnio laivyno: bet tos taikos sutarties punktu nelabai buvo tesilaikoma. Todėl ir Antiokas Sk. vėl buvo įsitaisęs dramblių ir laivų karams. — (19) *Ptolemiejų*. Tai buvo Ptolemėjaus VI Filometerio brolis, vadinamas Fiskonu ir Evergetu. Antiokas buvo pasiskelbęs noris gražinti į sostą Filometorį, nors iš tikrųjų jis geidė Aigipto sau. — (21) *Pargrįžo šimtas...*: rudenį 170 m. pirm Kristaus. — *Prieš Izraelį*: prieš žydų tautą. Pretekstas tam žygiui buvo nesiliaują ginčai tarp Jazono ir Menelajaus dėl vyriausiojo kunigo vietos; tuos ginčus Antiokas sakėsi laikęs maištu prieš karališką

in multitudine gravi. ²³ Et intravit in sanctificationem cum superbia, et accepit altare aureum, et candelabrum luminis, et universa vasa eius, et mensam propositionis, et libatoria, et phialas, et mortariola aurea, et velum, et coronas, et ornamentum aureum, quod in facie templi erat: et comminuit omnia. ²⁴ Et accepit argentum, et aurum, et vasa concupiscibilia: et accepit thesauros occultos, quos invenit: et sublatis omnibus abiit in terram suam.

²⁵ Et fecit caedem hominum, et locutus est in superbia magna.

²⁶ Et factus est planctus magnus in Israel, et in omni loco eorum:

²⁷ et ingemuerunt principes, et seniores:

virgines, et iuvenes infirmati sunt: et speciositas mulierum immutata est.

²⁸ Omnis maritus sumpsit lamentum:

et quae sedebant in thoro maritali, lugebant:

²⁹ et commota est terra super habitantes in ea, et universa domus Iacob induit confusionem.

³⁰ Et post duos annos die-

kariuomene. ²³ Jis įėjo į šventyklą su puikybe, paėmė auksinių altorių, šviesos žvakidę su visais jos rykais, padėtinių duonų stalą, liejamųjų aukų indus, taures, auksinius grūstuvėlius, uždangą, vainikus, auksinį pagražinimą, buvusią bažnyčios priešakyje, ir visa sulaužė. ²⁴ Taip pat jis pasiėmė sidabrą, auksą, brangius indus, paslėptus turtus, kuriuos rado, ir visa atėmęs parėjo į savo šalį.

²⁵ Be to, jis padarė žmonių žudynes ir kalbėjo su didele puikybe.

²⁶ Izraėlyje ir visose jų vietose kilo didelis raudojimas.

²⁷ Kunigaikščiai ir senesnieji vai-tojo,

mergaitės ir jaunikaičiai sumenkėjo

ir moterų gražumas dingo.

²⁸ Visi vyrai ėmė raudoti, ir jaunavedės sėdėjo verkdamos vestuvių bute.

²⁹ Šalis sudrebėjo dėl savo gyventojų,

ir visi Jokūbo namai buvo apvilkti sugėdinimu.

³⁰ Dvejiems metams praslin-

valdžia (plg. 2 Mak. 5,15...); iš tikrųjų gi romėnų pažemintas ir priverstas pasitraukti iš Aigipto jis norėjo išlieti savo pagiežą ant žydų ir išplėštais iš jų turtais papildyti savo ištuštėjusį iždą. — (23) *I šventyklą*: į bažnyčios vidų, į kurią valia buvo įeiti tik kunigams. — *Auksinių altorių*: auksu aptrauktą smilkalų altorių. — *Šviesos žvakidė*: auksinė žvakidė su septyniomis šakomis. — *Vainikus*. Tai turėjo būti maldingų žydų dovanos bažnyčiai. — *Visa sulaužė*. Gr. ἐλάττωσ t. y. nuplėšė auksą nuo visų tų dalykų, kurie bu-

vo aptraukti auksine skarda; dalykus, padarytus iš aukso, pasiėmė visus. — (24) *Paslėptus turtus*. Plg. Mat. 3,10... — *Visa atėmęs*... Anot 2 Mak. 5,21. Antiokas tuomet išplėšęs turte apie 1800 talentų, kas sudaro arti 20 milijonų litų. — (25) *Be to, jis...*: pirma negu paliko Jeruzalę. Vž. 2 Mak. 5,14... — *Kalbėjo*: piktžodžiaavo. Plg. Dan. 11,28—36. — (28) *Visi vyrai*. Gr. πάντες οὐροῦντες jaunavedis. — (29) *Apvilkti sugėdinimu*: lyg kad pats Dievas būtų juos apleidęs.

(30) *Dvejiems*... 168 m. pirm Kr. — *Viršininką*. Jis vadinosi Apoloni-

rum misit rex principem tributorum in civitates Iuda, et venit Ierusalem cum turba magna. ³¹ Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo: et crediderunt ei. ³² Et irruit super civitatem repente, et percussit eam plaga magna, et perdidit populum multum ex Israel. ³³ Et accepit spolia civitatis: et succendit eam igni, et destruxit domos eius, et muros eius in circuitu: ³⁴ et captivas duxerunt mulieres: et natos, et pecora possederunt. ³⁵ Et aedificaverunt civitatem David muro magno, et firmo, et turribus firmis, et facta est illis in arcem: ³⁶ et posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, et convalescerunt in ea. et posuerunt arma, et escas, et congregaverunt spolia Ierusalem: ³⁷ et reposuerunt illic: et facti sunt in laqueum magnum.

³⁸ Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, et in diabolum malum in Israel: ³⁹ et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, et contaminaverunt sanctificationem.

⁴⁰ Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos,

kus, karalius pasiuntė į Jūdų miestus mokesčių viršininką, kurs atėjo į Jeruzalę su dideliu būriu. ³¹ Jis klastingai kalbėjo jiems taikius žodžius, ir jie jam tikėjo. ³² Paskui jis ūmai puolė miestą, padarė jam didžiausį smūgį ir nužudė daug žmonių iš Izraelio. ³³ Jis apiplėšė miestą, padegė jį, sugriovė jo namus ir jo sienas aplinkui. ³⁴ Moteris ir vaikus jis išsivedė nelaisvėn ir pasiėmė sau gyvulius. ³⁵ Paskui jie apvedė Dovidą miestą dideliu ir stipriu mūru ir stipriais bokštais; taip jis pasidarė jų tvirtovė. ³⁶ Jie patalpino joje nuodėmingą giminę, nedorų žmonių, ir jie įstiprino joje, atsigabeno ginklų ir maisto, surinko sau Jeruzalės išplėšas ³⁷ ir susikrovė tenai; iš jų pasidarė dideli sląstai.

³⁸ Iš to pasidarė tykojimų vieta šventyklai

ir piktas priešininkas Izraeliui.

³⁹ Jie liejo nekaltą kraują aplink šventyklą ir sutepė ją.

⁴⁰ Dėl jų Jeruzalės gyventojai ėmė bėgti;

jus. Vz. 2 Mak. 5,24. — *Dideliu būriu*: susidedančių iš 22000 žmonių. Ir šita žygį prieš žydus darė Antiokas po to, kai jam buvo romėnų griežtai uždrausta kovoti prieš Aigiptą. Jis matomai norėjo labiau įsistiprinti bent Jūdėjoje, visai ją sau pavergdamas. — (35) *Dovidą miestą*. Dovidą miestą, anot 2 Kar. 5,7 ir 1 Kron. 11,5 buvo pastatytas Siono kalnelyje, Jeruzalės pietvakariuose. Makabiejų gi knygoje tuo vardu vadinama syru pastatyta ar sustiprinta tvirtovė, kuri būdama Siono kalnelyje į pietvakarius nuo bažnyčios, stovėjo aukščiau jos. Toliau 4,37,60; 5,54; 7,62;

7,33;10,11 bažnyčios kalnelis, Morija, vadinamas taip pat Sionu, skirtinu tačiau nuo tvirtovės. — (36) *Nuodėmingą giminę*: kareivius iš svetimų šalių. — *Nedorų žmonių*: įstatymo laužytojų. Tai buvo žydai, pametusieji savo įstatymą. — (37) *Dideli sląstai*: darė žydams daug nesmagumų. Dėl tos tvirtovės miestui nuolat grėsė pavojus, buvo pavojinga arba net visai nebegalima eiti į bažnyčią. — *Izraeliui*. Gr. t. dar pridėta: visuomet. — (39) *Jie liejo...* Iš tvirtovės galėjo pasiekti vilyčiomis einančius į bažnyčią; liedami kraują prie šventyklos tuo pačiu ją jau sutep-

et facta est habitatio exterorum,
et facta est extera semini suo,
et nati eius reliquerunt eam.

⁴¹ Sanctificatio eius desolata est
sicut solitudo,

dies festi eius conversi sunt in
luctum,

sabbata eius in opprobrium,
honores eius in nihilum.

⁴² Secundum gloriam eius multi-
plicata est ignominia eius:
et sublimitas eius conversa est
in luctum.

⁴³ Et scripsit rex Antiochus
omni regno suo ut esset omnis po-
pulus, unus: et relinqueret unus-
quisque legem suam. ⁴⁴ Et con-
senserunt omnes Gentes secun-
dum verbum regis Antiochi: ⁴⁵ et
multi ex Israel consenserunt ser-
vituti eius, et sacrificaverunt idoli-
tis, et coinquinaverunt sabbatum.

⁴⁶ Et misit rex libros per ma-
nus nunciorum in Ierusalem, et
in omnes civitates Iuda: ut se-
querentur leges Gentium terrae,
⁴⁷ et prohiberent holocausta, et
sacrificia, et placationes fieri in
templo Dei, ⁴⁸ et prohiberent ce-
lebrari sabbatum, et dies sollem-
nes: ⁴⁹ et iussit coinquinari sanc-
ta, et sanctum populum Israel.

⁵⁰ Et iussit aedificari aras, et tem-
pla, et idola, et immolari carnes
suillas, et pecora communia, ⁵¹ et
relinquere filios suos incircumci-

ji virto svetimųjų buveine,
pasidarė svetima savo giminei,
ir jos vaikai paliko ją.

⁴¹ Jos šventykla buvo apleasta
kaip tyrai;

jos šventės virto gedulu,
jos subatos pajuoka,
jos garbingumas niekais.

⁴² Kaip didelis buvo jos garbingu-
mas, taip padaugėjo jos negarbė,
ir jos kilnumas virto gedulu.

⁴³ Tuomet karalius Antiokas
parašė visai savo karalystei, kad
visi būtų viena tauta, ir kad kiek-
vienas pamestų savąjį įstatymą.

⁴⁴ Visos tautos sutiko su tuo
karaliaus Antioko įsakymu; ⁴⁵ taip
pat daug iš Izraelio pasidavė jo
vergijai, aukėjo stabams ir sute-
pė subatą. ⁴⁶ Karalius atsiuntė
per pasiuntinius į Jeruzalę į vi-
sus Jūdo miestus ir raštų, kad
jie laikytųsi svetimšalių įstatymų,
⁴⁷ uždraustų daryti Dievo baž-
nyčioje deginamąsias, kruvinas ir
permaldavimo aukas ⁴⁸ ir kad už-
draustų švęsti subatas, ir iškil-
mių dienas. ⁴⁹ Jis liepė sutepti
šventyklą ir šventą Izraelio tau-
tą, ⁵⁰ įsakė statyti aukurus, šven-
tyklas ir stabus, aukoti kiaulieną
ir suteptus gyvulius, ⁵¹ palikti sa-
vo vaikus neapipjaustytus, sutepti
jų sielas visokiais nešvarumais

lavo. Plg. 2 Mak. 6,4... — (41) Plg.
Tob. 2,6; Am. 8,10. — *Niekais*. Gr. t.:
paniekinimu.

(43) *Kad visi būtų viena tauta*. Jau
Aleksandras Didysis karalystės stip-
rumą matė ipročių, kalbos, kultūros
suvienodiniame; jis tik nesigriebė prie-
vartos. Antiokas nori tą pat pasiekti
net prievartos keliu. — *Įstatymą*: sa-
vo religiją. Plg. 2 Mak. 6,1—9. Re-
ligija tik pas žydus buvo glaudžiau-
siai surišta su tautybe; žydai nega-
lėjo būti kartu ir izraėltais ir stab-

meldžiais. — (45) *Jo vergijai*: tokiam
dievų garbinimui, kokio laikėsi ka-
ralius. — (46) *Svetimšalių*: kurie gy-
veno viename su žydais krašte. —
(49) *Ir šventą...*: privertė žydus ne-
silaikymu įsakymų apie suteptus da-
lykus susitepti Dievo akivaizdoje ir
per tą susitepimą paliauti buvus šven-
ta Dievo tauta. todėl ir žydais. —
(50) *Suteptus...* Mozės įstatymas kai
kurinos gyvulius laikė suteptais; to-
kios buvo kiaulės, kurių mėsa žy-
dams buvo uždrausta valgyti, taip

sos, et coinquinari animas eorum in omnibus immundis, et abominationibus, ita ut obliviscerentur legem, et immutarent omnes iustificationes Dei.⁵² Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur.

⁵³ Secundum omnia verba haec scripsit omni regno suo: et praeposuit principes populo, qui haec fieri cogerent.⁵⁴ Et iusserunt civitatibus Iuda sacrificare.⁵⁵ Et congregati sunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini: et fecerunt mala super terram:⁵⁶ et effugaverunt populum Israel in abditis, et in absconditis fugitivorum locis.

⁵⁷ Die quintadecima mensis Casleu, quinto et quadragesimo et centesimo anno aedificavit rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, et per universas civitates Iuda in circuitu aedificaverunt aras:⁵⁸ et ante ianuas domorum, et in plateis incendebant thura, et sacrificabant:⁵⁹ et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:⁶⁰ et apud quemcumque in

ir nuobodomis, taip kad jie užmirštų įstatymą ir pakeistų visus Dievo įsakymus,⁵² o jei kas nedarytų, kaip karaliaus Antioko buvo įsakyta, kad turėtų mirtį.

⁵³ Taip kaip čia išdėstyta, jis parašė visai savo karalystei ir paskyrė žmonėms viršininkų, kurie verstų visa taip įvykinti.⁵⁴ Tie liepė Jūdo miestams daryti aukas.⁵⁵ Daugelis iš tautos, kurie buvo pametę Viešpaties įstatymą, prisidėjo prie jų ir darė pikta šalyje.⁵⁶ Jie išsklaidė Izraelio tautą į nuošalias ir paslėptas pabėgėlių vietas.

⁵⁷ Penkioliktą kaslevo mėnesio dieną šimtas keturias dešimtis penktais metais karalius Antiokas pastatydino pasibjaurėtiną sunaikinimo stabą ant Dievo altoriaus, ir buvo pastatyta aukurų visuose Jūdo miestuose aplinkui.⁵⁸ Taip pat ties namų durimis ir gatvėse degino smilkalus ir darė aukas;⁵⁹ degino Dievo įstatymo knygas, jas sudraskius,⁶⁰ ir pas ką tik rasdavo Viešpa-

pat ir aukoti Dievui. — (51) *Vaikus.* Plg. 2 Mak. 6,8,9. Buvo reikalaujama išsižadėti sandoros su Dievu žymės, tuo pačiu atskirti juos nuo Dievo tautos. — *Sutepti jų sielos:* vyresniuosius priversti taip susitepti, kad jie jaustų, jog tas susitepimas yra nusikaltimas Dievo įstatymui.

(53) *Viršintinku.* Anot gr. t.: prievaizdų. Jie turėjo prižiūrėti, kad karaliaus įsakymai būtų visur tiksliai vykunami. — (54) *Jūdo miestams.* Ir tai buvo priešinga žydų įstatymui, kurs pripažino tik vieną aukų vietą prie Jeruzalės bažnyčios. Vž. Atk. 12,13. — (55) *Prie jų:* prie karaliaus prievaizdų. — (56) *Išsklaidė.* Ištikimieji Dievo įstatymui žydai buvo priversti bėgti iš savo gyvenamų vietų ir slapstyti. — (57) *Pen-*

kioliktą...: vieną iš paskutinių lapkričio ar pirmų gruodžio mėn. dienų 168 m. pirm Kr. Tą dieną buvo pradėtas darbas; pabaigta jį per 10 dienų. Vž. 62 eil. — *Pasibjaurėtina...* Kai kurie aiškintojai spėja, kad buvusi pastatyta Jupiterio statula. Bet žiūrint konteksto, reiktu manyti, kad viršuje deginamųjų aukų altoriaus buvo dar pastatytas aukuras, ant kurio turėjo būti deginamos aukos stabams. Tą tai stabų aukurą autorius ir vadiną dalyku labiausiai pasibjaurėtinu, kuriuo išreiškiamas sunaikinimas. — *Buvo pastatyta...* Plg. 2 Mak. 6, 2... — *Visuose.* To žodžio nėra gr. t. — (58) *Ties namu...* Pagonių ipročių statė prie durų slenksčių statulas Apolliui, Hermiui, Dianai, kurie buvo laikomi namų ir miestų globė-

veniebantur libri testamenti Domini, et quicumque observabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum. ⁶¹ In virtute sua faciebant haec populo Israel, qui inveniebatur in omni mense et mense in civitatibus. ⁶² Et quinta et vigesima die mensis sacrificabant super aram, quae erat contra altare. ⁶³ Et mulieres, quae circumcidebant illos, trucidabantur secundum iussum regis Antiochi, ⁶⁴ et suspendebant pueros a cervicibus per universas domos eorum: et eos, qui circumciderant illos, trucidabant. ⁶⁵ Et multi de populo Israel definierunt apud se, ut non manducarent immunda: et elegerunt magis mori, quam cibus coinquinari immundis: ⁶⁶ et noluerunt infringere legem Dei sanctam, et trucidati sunt: ⁶⁷ et facta est ira magna super populum valde.

ties sandoros knygų ir kas laikėsi Viešpaties įstatymo, tą, einant karaliaus paliepimu, užmušdavo. ⁶¹ Turėdami galios jie tai darė Izraelio tautai, kuri rasdavo si miestuose, kiekvieną mėnesį, ⁶² o dvidešimt penktą mėnesio dieną jie aukojė ant aukuro, pastatyto ant altoriaus. ⁶³ Moteriškės, kurios duodavo apipjaustyti savo vaikus, buvo užmušamos, taip kaip karaliaus Antioko buvo liepta; ⁶⁴ vaikus pakardavo joms ant kaklo visuose jų namuose ir užmušdavo tuos, kurie buvo juos apipjausę. ⁶⁵ Bet daugelis iš Izraelio tautos nutarė patys sau nevalgyti suteptų dalykų ir velijo geriau mirti, kaip susitepti nešvariais valgiais. ⁶⁶ Jie nenorėjo sulaužyti švento Dievo įstatymo ir buvo užmušti. ⁶⁷ Labai didelė rūstybė buvo kilusi ant tautos.

b) Matatijo ir jo sūnų pasipriešinimas religijos ir tautos persekiotojams.

Caput II. ¹ In diebus illis surrexit Mathathias filius Ioannis, filii Simeonis, sacerdos ex filiis Ioarib ab Ierusalem, et consedit

2 perskyrimas. ¹ Tose dienose pakilo kunigas iš Joaribo vaikų iš Jeruzalės, Šimono sūnaus Jono sūnus Matatijas; jis gyve-

jais. — (59) *Degino...* Sudraskymas ir deginimas buvo paniekinimo ženklai. Naikindami įstatymo knygas, norėjo padaryti, kad pats įstatymas būtų užmirštas. Iš čia patiriame, kad tuo laiku, atsiradus daugeliui raštų žinovų, šventųjų knygų nuorašų skaičius buvo žymiai padaugėjęs. — (61) *Kuri rasdavo si.* Anot gr. t.: kurie buvo randami kuo nors nusikalte. — *Kiekvieną mėnesį:* vieną kartą kas mėnuo, kad kitus nugašdintų. — (62) *Ant aukuro...* Darydami aukas ant aukuro, pastatyto viršuje Dievo altoriaus, tuo pačiu rodė, kad tos au-

kos daromos nebe žydu Viešpačiui. Anot gr. t. tos aukos buvo daromos kas mėnuo, dvidešimt penktą kiekvieno mėnesio dieną, t. y. tą pačią, kurioje pirmą sykį Dievo altorius buvo suteptas. — (65) *Velijo geriau...* Plg. 2 Mak. 6 ir 7 persk. — (67) *Labai didelė...* Aprašytas persekiojimas buvo laikomas Dievo siūsta tautai bausme.

2,1–70. Antioko įsakymams viešai pasipriešina Matatijas (1–22) ir užmuša stabams aukojantį žydą, taip pat karaliaus pasiuntinį (23–26). Jis su saviškiais pabėga į kalnus, po ko-

in monte Modin: ² et habebat filios quinque, Ioannem, qui cognominabatur Gaddis: ³ et Simonem, qui cognominabatur Thasi: ⁴ et Iudam, qui vocabatur Machabaeus: ⁵ et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: et Ionathan, qui cognominabatur Apphus.

⁶ Hi viderunt mala, quae fiebant in populo Iuda, et in Ierusalem.

⁷ Et dixit Mathathias:

Vae mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei,

et contritionem civitatis sanctae, et sedere illic, cum datur in manibus inimicorum?

⁸ Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum eius sicut homo ignobilis.

⁹ Vasa gloriae eius captiva abducta sunt:

trucidati sunt senes eius in plateis, et iuvenes eius ceciderunt in gladio inimicorum.

no Modino kalne ² ir turėjo penkis sūnus: Joną, vadinamą Gadžiu, ³ Simoną, vadinamą Tasiu, ⁴ Jūdą, vadinamą Makabiejumi, ⁵ Eleazarą, vadinamą Abaronu, ir Jonataną, vadinamą Apfu.

⁶ Jie matė piktenybes, kokios darėsi Jūdo tautoje ir Jeruzalėje.

⁷ Ir Matatijas tarė:

Deja man! Kam aš gimiau, kad matyčiau savo tautos sunaikinimą,

šventojo miesto sunaikinimą ir sėdėčiau čia,

kai jis atiduodamas į neprietelių rankas?

⁸ Šventovė pateko į svetimųjų rankas;

jo bažnyčia yra lyg negarbingas žmogus.

⁹ Jos garbės indai išgabenti nelaisvėn;

jos seneliai užmušti gatvėse, ir jos jaunikaičiai žuvo neprietelio kalaviju.

kio laiko nutaria kovoti ir subatomis, pradeda rinkti kariuomenę ir gražina visur senąjį Dievo garbinimo būdą (27—48). Pasenęs Matatijas duoda išpėjimų savo sūnams (49—64), paskiria Simoną jų vyresnioju, Jūdą gi kariuomenės vadu (65—76).

(2,1) *Tose dienose*. Plg. Dan. 11, 34. — *Pakilo*: pradėjo veikti. — *Joaribo*. Pirmas iš 24 Dovidio paskirtų kunigų skyrių buvo Joaribo (1 Kron. 24,7). — *Iš Jeruzalės*. Tas kunigų skyrius buvo kilęs iš Jeruzalės. — *Simono...* Fl. Juozapas Matatijo prosenelį vadina Asmoniejumi, todėl ir jo ainiai vadinami taip pat Asmoniejais. Kai kada Matatijas vadinamas vyriausioju kunigu, tačiau toks pavadinimas neturi pagrindo. Tiesa, vyriausiojo kunigo pareigos buvo pavestos Matatijo sūnui Jonatui, bet tik po to, kai buvo miręs

Onijas III (2 Mak. 4,34), jo brolis Jazonas buvo atpuolęs (2 Mak. 4,17), o Onijas IV pabėgęs. — *Modino*: netoli Diospolies (Liddos) prie kelio, kuriuo einama iš Jeruzalės į Joppę (vz. žem. 11,34). — (2) *Vadinamą Gadžiu*. Ka tie Matatijo sūnų pavadinimai reiškia, nevisai aišku. Gadis, rasi, reiškia: laimingasis. — (3) *Tasiu*. Tas žodis, rasi, reiškia: smarkusis. — (4) *Makabiejumi*: plaktuku. — (5) *Abaronu*: perveriančiu (žem. 6,46). — *Apfu*: bukliu, anot kitų, paskutiniu (vėliausiai gimusiu).

(6) *Jie*. Anot gr. t.: jis. — (7) *Deja man*. Taip Matatijas išreiškia savo širdies skausmą dėl žydus sutikusių persekiojimų. Toliau Matatijo dejavimas išreiškėtas eilėmis. — *Sėdėčiau čia*: nieko nedaryčiau. — (8) *Jo bažnyčia*. Spėjama, kad šičia vietoje bažnyčios (gr. *ἑκκλησία*) turėtų

¹⁰ Quae gens non hereditavit regnum eius,
et non obtinuit spolia eius?

¹¹ Omnis compositio eius ablata est.

Quae erat libera, facta est ancilla.

¹² Et ecce sancta nostra, et pulchritudo nostra,

et claritas nostra desolata est,
et coinquinaverunt ea Gentes.

¹³ Quo ergo nobis adhuc vivere?

¹⁴ Et scidit vestimenta sua Mathathias, et filii eius: et operuerunt se ciliciis, et planxerunt valde.

¹⁵ Et venerunt illuc qui missi erant a rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, et accendere thura, et a lege Dei discedere. ¹⁶ Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, et filii eius constanter steterunt. ¹⁷ Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiae: Princeps et clarissimus, et magnus es in hac civitate, et ornatus filiis, et fratribus. ¹⁸ Ergo accede prior, et fac iussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes, et viri Iuda, et qui remanserunt in Ierusalem: et eris tu, et filii tui inter amicos regis, et amplificatus auro, et argento, et muneribus multis. ¹⁹ Et respondit Mathathias, et dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque a servitute legis patrum suorum,

¹⁰ Kuri tauta nepaveldėjo jos karalystės

ir neėmė jos grobio?

¹¹ Visas jos papuošimas atimtas; ta, kuri buvo laisva, pasidarė vergė.

¹² Štai mūsų šventovė, mūsų grožis

ir mūsų garbingumas sunaikinti; pagonys juos sutepė.

¹³ Tai kam gi mums dar gyventi?

¹⁴ Matatijas su savo sūnumis perplėšė savo drabužius, apsivilko ašutinėmis ir labai gedėjo.

¹⁵ Į čia atėjo karaliaus Antiocho siųstieji, kad priverstų pabėgusius į Modino miestą aukoti, deginti smilkalus ir išsižadėti Dievo įstatymo. ¹⁶ Daugelis iš Izraelio tautos sutiko ir prisidėjo prie jų, bet Matatijas su savo sūnumis pasiliko patvarūs. ¹⁷ Tuomet atsiliepdami atsiųstieji sakė Matatijui: Tu pirmasis, žymiausias ir didžiausias šitame mieste, galingas savo sūnumis ir broliais; ¹⁸ taigi eik čia pirmas ir daryk, kas karaliaus įsakyta, kaip yra padariusios visos tautos, Jūdo žmonės ir likusieji Jeruzalėje; tai tu su savo sūnumis būsi tarp karaliaus prietelių ir būsi apdovanojtas auksu, sidabru ir daugeliu dovanų. ¹⁹ Bet Matatijas atsakydamas tarė dideliu balsu: Nors visos tautos klauso karaliaus Antiocho, taip kad kiekvienas pasitraukia nuo tarnavimo savo tėvų įstatymui ir sutinka su jo paliepi-

būti tauta (gr. *ἔθνος*). — (14) *Laisva*: turėjo nepaliestas bent religiją ir tautinę savistovybę.

(15) *Į čia atėjo*... Gr. t. trumpiau: Ir atėjo į Modino miestą nuo karaliaus verčiantieji į atpuolimą (aposta-

zija), kad jie (gyventojai) aukotų. — (16) *Bet Matatijas*... Gr. t.: Matatijas ir jo sūnūs susirinko, t. y. pradžioje tik žiūrėjo, kas darėsi, paskui gi turėjo pradėti visi drauge veikti. — (17) *Broliais*: giminėmis. — (18) *Eik*

et consentiat mandatis eius: ²⁰ ego et filii mei, et fratres mei obediemus legi patrum nostrorum. ²¹ propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem, et iustitias Dei: ²² non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostrae mandata, ut eamus altera via.

²³ Et ut cessavit loqui verba haec, accessit quidam Iudaeus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundum iussum regis: ²⁴ et vidit Mathathias, et doluit, et contremuerunt renes eius, et accensus est furor eius secundum iudicium legis, et insiliens trucidavit eum super aram: ²⁵ sed et virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogeabat immolare, occidit in ipso tempore, et aram destruxit, ²⁶ et zelatus est legem, sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

²⁷ Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me. ²⁸ Et fugit ipse, et filii eius in montes, et reliquerunt quaecumque habebant in civitate. ²⁹ Tunc descenderunt multi quae-
rentes iudicium, et iustitiam, in desertum: ³⁰ et sederunt ibi ipsi, et filii eorum, et mulieres eorum, et pecora eorum: quoniam inun-
daverunt super eos mala.

mais, ²⁰ aš tačiau, mano sūnūs ir mano broliai, mes klausysime mūsų tėvų įstatymo. ²¹ Tegul Dievas būna mums gailestingas! Mums nenaudinga pamesti įstatymą ir Dievo įsakymus. ²² Mes neklausysime karaliaus Antioko žodžių ir neaukosime, peržengdami mūsų įstatymo įsakymus, kad eitumėm kitu keliu.

²³ Kaip tik jis pabaigė kalbėti šituos žodžius, priėjo visų akyse vienas žydas aukoti stabams ant aukuro Modino mieste, kaip buvo karaliaus liepta. ²⁴ Tai pamatęs Matatijas buvo skausmo suimtas; jo viduriai sudrebėjo; jo narsas užsidegė sulig įstatymo nurodymu, ir prišokęs jis užmušė jį ant aukuro. ²⁵ Tuo pačiu metu jis užmušė ir karaliaus Antioko atsiųstą žmogų, kurs vertė aukoti, ir sugriovė aukurą. ²⁶ Jis uoliai elgėsi dėl įstatymo, kaip kad buvo daręs Pinėas Salomio sūnui Zamriui.

²⁷ Po to Matatijas šaukė deliu balsu mieste, sakydamas: Visi, kurie turi uolumo įstatymui ir palaiko sandorą, tegul išeina paskui mane. ²⁸ Taip jis ir jo sūnūs pabėgo į kalnus ir paliko visa, ką jie turėjo mieste. ²⁹ Tuo pačiu metu išėjo į tyrus daugelis tų, kurie ieškojo teisėtumo ir teisybės, ³⁰ ir pasiliko tenai su savo vaikais, su žmonomis ir savo gyvuliais, nes juos buvo apgulusios nelaimės.

čia: prie aukuro. — (20) Įstatymo. Gr. t.: sandoros (su Dievu). — (22) Antioko žodžių ir... Anot gr. t.: Antioko žodžių, kad mes atstotumėm nuo mūsų tarnavimo Dievui į dešinę ar į kairę.

(24) Jo narsas... Anot gr. t.: jis leido veikti savo rūstybei, kaip buvo teisinga. — Sulig įstatymo nuro-

dymu. Įstatyme buvo įsakyta nužudyti tuos, kurie aukoja stabams. Atk. 13,6—9. — (27) Pinėas. Vz. Sk. 25,13.

(29) Į tyrus: į Jūdo tyrumą, esančią į vakarus nuo Mirties jūros. Ten kalnuose buvo labai daug urvų (plg. 1 Kar. 13,6 ir 24,4). — Ieškojo teisumo ir... savo gyvenime stengėsi laikytis įstatyme įsakyto teisumo.

³¹ Et renunciatum est viris regis, et exercitui, qui erat in Ierusalem civitate David quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis in loca occulta in deserto, et abiissent post illos multi. ³² Et statim perrexerunt ad eos, et constituerunt adversus eos praelium in die sabbatorum, ³³ et dixerunt ad eos: Resistitis et nunc adhuc? exite, et facite secundum verbum regis Antiochi, et vivetis. ³⁴ Et dixerunt: Non exhibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum. ³⁵ Et concitaverunt adversus eos praelium. ³⁶ Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilaverunt loca occulta, ³⁷ dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: et testes erunt super nos caelum, et terra, quod iniuste perditis nos. ³⁸ Et intulerunt illis bellum sabbatis: et mortui sunt ipsi, et uxores eorum, et filii eorum, et pecora eorum usque ad mille animas hominum. ³⁹ Et cognovit Mathathias, et amici eius, et luctum habuerunt super eos valde. ⁴⁰ Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, et non pugnaverimus adversus gentes pro animabus nostris, et iustificationibus nostris: nunc citius disperdent nos a terra. ⁴¹ Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo, quicumque venerit ad nos in bello die

³¹ Tuo tarpu karaliaus žmonės ir kariuomenei, buvusiai Jeruzalėje Dovido mieste, buvo pranešta, kad kai kurie žmonės, kurie buvo paniekinę karaliaus įsakymą, išėjo į slaptas vietas tyrumoje ir kad daug kitų nuėjo pasui juos. ³² Šitie tuoju išėjo prieš juos ir rengėsi puliti juos subatos dieną. ³³ Jie sakė jiems: Ar dar ir dabar jūs priešinsitės? Išeikite ir darykite, kaip karaliaus Antioko įsakytą, ir jūs išliksite gyvi. ³⁴ Tie atsakė: Neišeisime ir nevykinsime karaliaus žodžio, mes nesutepsime subatos dienos. ³⁵ Taigi anie pradėjo prieš juos kovą. ³⁶ Jie neatsakė aniems, nemetė į juos nė akmenis ir neuždarė slaptų vietų, ³⁷ sakydami: Mirkime visi savo nekaltume; dangus ir žemė bus mums liudytojais, kad jūs žudote mus neteisinais. ³⁸ Taigi anie kovojo prieš juos subatomis, ir jie žuvo draug su savo žmonomis, savo vaikais ir savo gyvuliais, viso apie tūkstantį asmenų. ³⁹ Sužinoję apie tai Matatijas ir jo prieteliai labai jų gedėjo. ⁴⁰ Jie kalbėjo vienas kitam: Jei visi darysime taip, kaip padarė mūsų broliai, ir nekovosime prieš pagonis dėl savo gyvybės ir savo įstatymo, anie greitai išnaikins mus iš šalies. ⁴¹ Todėl tą dieną jie nusistatė ir sakė: Prieš kiekvieną, kurs ateis kovoti prieš mus subatos dieną, kovosime ir mes ir nemirsime visi,

(31) *Dovido mieste*: tvirtovėje, kurią syrai buvo pastatę Siono kalne. — (34) *Subatos dienos*. Išėiti ir vykinti karaliaus žodį jiems buvo lygu subatos sutepimui, nes subatos dieną jiems buvo daromas pasiūlymas. Tačiau taip jie norėjo pasakyti, kad jie laikysis nepajudinamai Dievo įstatymo (iš viena, ar panašus pasiūly-

mas bus jiems padarytas subatoje ar šiočia dieną). — (36) *Neuždarė...* Neužkimšo akmenimis urvų angų. — (38) *Subatomis*. Gal čia kalbama apie tą pačią subatos dieną, nes sabbata (plur.) labai dažnai vartojamas vietoje sabbatum (sing.). Vž. 2 Mak. 6.11. Mozės įstatymas niekur aiškiai nedraudė gintis subatoje nuo už-

sabbatorum, pugnemus adversus eum: et non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

⁴² Tunc congregata est ad eos synagoga Assidaeorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege: ⁴³ et omnes, qui fugiebant a malis, additi sunt ad eos, et facti sunt illis ad firmamentum. ⁴⁴ Et collegerunt exercitum, et percusserunt peccatores in ira sua, et viros iniquos in indignatione sua: et ceteri fugerunt ad nationes, ut evaderent. ⁴⁵ Et circumcivit Mathathias, et amici eius, et destruxerunt aras: ⁴⁶ et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israel: et in fortitudine. ⁴⁷ Et persecuti sunt filios superbiae, et prosperatum est opus in manibus eorum: ⁴⁸ et obtinuerunt legem de manibus gentium, et de manibus regum: et non dederunt cornu peccatori.

⁴⁹ Et appropinquaverunt dies Mathathiae moriendi, et dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, et castigatio, et tempus eversionis, et ira indignationis: ⁵⁰ Nunc ergo, o filii, aemulatores estote legis, et date animas ves-

kaip mirė mūsų broliai slaptose vietose.

⁴² Tuomet susirinko prie jų drąsus Izraelio būrys, Asidai, visi uolūs įstatymo laikytojai. ⁴³ Taip pat prisidėjo prie jų visi, kurie bėgo nuo nelaimių, ir buvo jiems paspirtis. ⁴⁴ Taip jie sudarė kariuomenę ir sumušė nusidėjėlius savo rūstybėje ir nedorus žmones savo užsidegime; išlikusieji gi pabėgo pas pagonis, kad išsigelbėtų. ⁴⁵ Matatijas su savo prieeliais ėjo visur, sugriovė aukurus, ⁴⁶ apipjaustė neapipjaustytus vaikus, kiek tik rado Izraelio ribose, ir elgėsi drąsiai. ⁴⁷ Jie vijosi puikybės vaikus, ir jų žygiai turėjo pasisekimo. ⁴⁸ Įstatymą jie išvadavo iš pagonių galios ir iš karalių rankos ir neleido įsigalėti nusidėjėliams.

⁴⁹ Atėjus metui mirti, Matatijas sakė savo sūnams: Dabar sustiprėjo puikybė ir plakimas, yra metas sunaikinimo, rūstybės ir užsidegimo. ⁵⁰ Taigi dabar, mano sūnūs, būkite uolūs įstatymo gynėjai ir duokite savo gyvybes

puolimų ginklais; todėl Matatijas galėjo duoti saviesiems įsakymų (41 eil.) kovoti taip pat subatos diena.

(42) *Asidai*. Ebr. *chasidim*, pamišėliai. Šitie tik susidėjo su Makabiejais, neišsižadėdami tam tikro savarankiškumo; todėl, kaip matysime žemiau (7,13), jie galėjo turėti skirtingų nusistatymų. Prie Makabiejų dar buvo prisidėję (43 eil.) tie, kurie nerėjo išvengti svetimšalių varginimų. — (44) *Išlikusieji*: atpuolėliai, kurie nepateko į Matatijo kariuomenės rankas. — (46) *Elgėsi drąsiai*. Anot kai kurių aiškintojų: reikale net griebdavos prievartos, t. y. priversdavo duoti apipjaustyti vaikus ir

tuos tėvus, kurie to nelabai norėjo. — (47) *Puikybės vaikus*: syrus. — (48) *Iš karalių...*: platino pagarbą įstatymui prieš valią karaliaus vietininkų, kurie nerėjo jį pašalinti ir paversti nieku. — *Nusidėjėliams*: atpuolusiems žydams.

(49) *Atėjus metui mirti*: maždaug po vienerių kovos metų. — *Dabar...* Matatijui mirštant, tautos priešai buvo pilni puikybės, piktieji vargino teisiuosius, syrai dėjo pastangų, kad visai sunaikintų teokratiją; be to, dar tebebuvo matoma ir Dievo rūstybė tautai, nes Jeruzalė buvo priešų rankose. — (50) *Įstatymo*. Įstatymas buvo sadoros pagrindas

tras pro testamento patrum vestrorum, ⁵¹ et mementote operum patrum, quae fecerunt in generationibus suis: et accipietis gloriam magnam, et nomen aeternum. ⁵² Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, et reputatum est ei ad iustitiam? ⁵³ Ioseph in tempore angustiae suae custodivit mandatum, et factus est dominus Aegypti. ⁵⁴ Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotii aeterni. ⁵⁵ Iesus dum implevit verbum, factus est dux in Israel. ⁵⁶ Caleb, dum testificatur in ecclesia, accepit hereditatem. ⁵⁷ David in sua misericordia consecutus est sedem regni in saecula. ⁵⁸ Elias, dum zelat zelum legis, receptus est in caelum. ⁵⁹ Ananias et Azarias et Misael credentes, liberati sunt de flamma. ⁶⁰ Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. ⁶¹ Et ita cogitate per generationem, et generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur. ⁶² Et a verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius stercus, et vermis est: ⁶³ hodie extollitur, et cras non invenietur: quia conversus est in terram suam, et cogitatio eius periit. ⁶⁴ Vos ergo filii confortamini, et viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis. ⁶⁵ Et ecce Simon frater vester, scio quod vir consilii est: ipsum

už savo tėvų sandorą; ⁵¹ atsiminkite tėvų darbus, kuriuos jie yra padarę savo kartose, ir jūs laimėsite didelę garbę ir amžiną vardą. ⁵² Abraomas ar ne mėginime buvo rastas ištikimas, ir tai buvo jam įskaityta į teisybę? ⁵³ Juozapas savo suspaudimo metu sergėjo įsakymą ir pasidarė Aigipto valdovas. ⁵⁴ Mūsų tėvas Pinėas, degdamas uolumu dėl Dievo, gavo amžinos kunigystės sandorą. ⁵⁵ Jozuė, įvykinęs žodį, pasidarė vadas Izraelyje. ⁵⁶ Kalėbas, liudydamas susirinkime, gavo tėvainystę. ⁵⁷ Dovidas savo gailėstingumu laimėjo amžinai karalystės sostą. ⁵⁸ Elijas, degdamas įstatymo uolumu, buvo paimtas į dangų. ⁵⁹ Ananijas, Azarijas ir Misaėlis tikėjimu buvo išgelbėti iš liepsnos. ⁶⁰ Danielis dėl savo nekaltumo buvo išgelbėtas iš liūtų nasrų. ⁶¹ Taip apsvarstykite kartą po kartos, kad visi, kurie juo tikisi, nesusilpnėja. ⁶² Nebijokite žmogaus nusidėjėlio žodžių, nes jo garbė mėšlas ir kirminai: ⁶³ šiandien jis aukštinamas, o rytoj jo neberandama, nes jis pavirto savo dulkėmis ir jo sumanymai dinga. ⁶⁴ Taigi jūs, mano sūnūs, būkite drąšūs ir elgkitės kaip vyrai dėl įstatymo, nes juo jūs būsite garbingi. ⁶⁵ Štai jūsų brolis Simonas; aš žinau, kad jis patarimų žmogus; klausykite jo visuomet, ir jis bus jums tėvas.

ir sąlyga. — (51) *Didelę garbę ir...* Įsigytas nemarus vardas bus jiems didelė garbė (plg. 2 Mak. 7 persk.). — (52) *Ar ne mėginime:* kai Abraomas buvo gavęs įsakymą paaukoti savo sūnų. Plg. Prad. 15,6; 22,2. — (53) *Juozapas...* Vz. Prad. 39,41.40. — *Pinėas...* Vz. Sk. 25;13. — (55) *Jozuė...* Vz. Iš. 17,9; Sk. 14,6; 27,18; Joz. 1,2—10. — (56) *Kalėbas...* Vz.

Sk. 14,6; Joz. 14,14. — (57) *Gailėstingumu.* Tikriausiai: panalidumu. Aliuzija į 2 Kar. 7. — (58) *Elijas...* Vz. 4 Kar. 2,11; 3 Kar. 18. — (59) *Ananijas...* Vz. Dan. 3,50. — (60) *Danielis.* Vz. Dan. 6,22. — (62) *Mėšlas ir...*: pavirsta mėšlu ir kirminais, kaip kad būna žmogui mirus. — (63) *Aukštinamas...* Plg. Ps. 36,35; 81, 11; 145,4; Iz. 66,24. — (64) *Būsite*

audite semper, et ipse erit vobis pater. ⁶⁶ Et Iudas Machabaeus fortis viribus a iuventute sua, sit vobis princeps militiae, et ipse aget bellum populi. ⁶⁷ Et adducetis ad vos omnes factores legis: et vindicate vindictam populi vestri. ⁶⁸ Retribuite retributionem Gentibus, et intendite in praeceptum legis. ⁶⁹ Et benedixit eos, et appositus est ad patres suos. ⁷⁰ Et defunctus est anno centesimo et quadragesimo sexto: et sepultus est a filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, et planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

⁶⁶ Jūdas Makabiejus, stiprus ir drąsus nuo pat savo jaunystės, tebūnie jums kariuomenės vadas ir tegul veda tautą į kovą. ⁶⁷ Surinkite prie savęs visus, kurie laikosi įstatymo, ir atkeršykite priešams už savo tautą. ⁶⁸ Atsilyginkite pagonims, ką jie užsipelnė, ir žiūrėkite įstatymo įsakymų. ⁶⁹ Po to jis palaimino juos ir nuėjo pas savo tėvus. ⁷⁰ Mirė jis šimtas keturias dešimtis šešiais metais ir buvo savo sūnų palaidotas savo tėvų kapuose Modine. Jo raudėjo visas Izraelis didžiu gedulu.

2. Jūdo Makabiejaus darbai. a) Jūdas nugali Antioko vadus ir išvaduoja šventąjį miestą.

Caput III. ¹ Et surrexit Iudas, qui vocabatur Machabaeus filius eius pro eo: ² et adiuvabant eum omnes fratres eius: et universi, qui se coniunxerant patri eius, et praeliabantur praelium Israel cum laetitia.

³ Et dilatavit gloriam populo suo, et induit se loriam sicut gigas, et succinxit se arma bellica sua in praeliis, et protegebat castra gladio suo.

3 perskyrimas. ¹ Tuomet jo vietoje pakilo jo sūnus Jūdas, vadinamas Makabiejumi. ² Jam padėjo visi jo broliai ir visi, kurie buvo susidėję su jo tėvu; jie su džiaugsmu kovojo Izraelio kovą.

³ Jis padaugino garbę savo tautai, vilkėdavo šarvais kaip milžinas, susijusdavo kariškais ginklais kovose ir savo kalavijų gynė stovyklas.

garbingi: gausite ištikimybės Dievo pažadėtą užmokesnį. Plg. auk. 51 eil. — (66) *Tautą į kovą.* Anot gr. t.: tautų kovas, t. y. tekovoja prieš pagonis. — (69) *Pas savo tėvus.* Plg. Prad. 25,8; 35,29 ir k. — (70) *Mirė jis šimtas...* 166 metais pirm Kr., trejiems metams praslinkus po bažnyčios suteptimo (1,21). — *Modine.* Plg. žem. 13,27.

3,1–4,61. Antrame pirmos Makabiejų knygos skyriuje (3,1–9,22) kalbama apie Jūdo Makabiejaus darbus, visų pirma apie jo laimingas

kovas prieš Antioko vadus, prieš Apolonijų (3,1–12), prieš Seroną (3, 13–24), prieš Ptolemiejų, Nikanorą ir Gorgiją (3,25–4,25), pagaliau prieš Lyziją (4,26–35). Tas kovas laimėjus, Jūdai pasiseka sugrįžti į Jeruzalę, apvalyti suteptą bažnyčią ir sustiprinti miestą (4,36–61).

(3,1) *Jo vietoje...* Plg. 2 Mak. 8,1,22.

(3) *Jis padaugino...* 3–9 eil. yra ritmuotas pagyrimas visų Jūdo nuveiktų darbų. — *Kaip milžinas:* kaip karžygis, ne kaip papras-

⁴ Similis factus est leoni in operibus suis,
et sicut catulus leonis rugiens in venatione.

⁵ Et persequutus est iniquos perscrutans eos:

et qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:

⁶ et repulsi sunt inimici eius prae timore eius,

et omnes operarii iniquitatis conturbati sunt:

et directa est salus in manu eius.

⁷ Et exacerbatat reges multos, et laetificabat Iacob in operibus suis,

et in saeculum memoria eius in benedictione.

⁸ Et perambulavit civitates Iuda, et perdidit impios ex eis, et avertit iram ab Israel.

⁹ Et nominatus est usque ad novissimum terrae, et congregavit pereuntes.

¹⁰ Et congregavit Apollonius Gentes, et a Samaria virtutem multam et magnam ad bellandum contra Israel. ¹¹ Et cognovit Iudas, et exiit obviam illi: et percussit, et occidit illum: et ceciderunt vulnerati multi, et reliqui fugerunt. ¹² et accepit spolia eorum: et gladium Apollonii abstulit Iudas, et erat pugnans in eo omnibus diebus.

¹³ Et audivit Seron princeps exercitus Syriae, quod congrega-

⁴ Savo veiksmiais jis pasidarė panašus į liūtą ir į jauniklį liūtą, kurs kriokia medžiodamas.

⁵ Jis ieškodavo bedievių ir persekiojo juos, degino liepsnomis tuos, kurie drumstė jo tautos ramybę.

⁶ Jo bijodami jo neprietelai bėgo šalin;

visi piktadariai buvo išgąsdinti, ir gelbėjimas buvo vykinamas jo ranka.

⁷ Jis erzino daugelį karalių ir savo darbais džiugino Jokubą; jo atsiminimas pasilieka palaimintas per amžius.

⁸ Jis ėjo per Jūdo miestus, išnaikino juose bedievius ir nukreipė rūstybę nuo Izraelio.

⁹ Todėl jo vardas buvo minimas iki žemės pakraščių, ir jis surinko žūnančius.

¹⁰ Tuomet Apolonijus surinko pagonis ir iš Samarijos didelę ir galingą kariuomenę kovai prieš Izraelį. ¹¹ Sužinojęs apie tai Jūdas išėjo jam priešais, sumušė ir užmušė jį; krito daug sužeistų, kiti pabėgo. ¹² Jūdas paėmė jų grobį, pasiėmė taip pat Apolonijaus kalaviją ir naudojo jį kovose per visas savo dienas.

¹³ Syrijos kariuomenės viršininkas Seronas, išgirdęs, kad Jū-

tas kareivis. — (4) *Panašus į liūtą.* Liūtas yra budraus karžygio vaizdas. Plg. Prad. 49,9; Sk. 23,24; Oz. 5,14. — (5) *Bedievių:* ypač tų žydų, kurie buvo išsižadėję savo religijos. — *Degino...* Plg. žem. 10,84. — (7) *Daugelį karalių:* karaliaus pavaduotojų, jų skirtų vietininkų. — (8) *Rūstybė:* nelaimės, kurios buvo rūstybės pasireiškimas. — (9) *Iki žemės pakraščių:* Azijoje ir net Romoje.

(10) *Apolonijus.* Jis buvo syrių

kariuomenės viršininkas Samarijoje, tikriausiai tas pat, kurs metai anksčiau, Antioko pasauktas į Jeruzalę, buvo pasielgęs su žydais labai nežmoniškai. Vz. auk. 1,30... — (11) *Sumušė ir...* Jūdo vedami žydai laimėjo kovą, kurioje tarp kitų žuvo ir pats Apolonijus. Jo kalavijas teko nugalėtojui.

(13) *Seronas.* Anot Fl. Juozapo Seronas buvęs Celesyrijos kariuomenės viršininkas. Jis, kaip ir Apolo-

vit ludas congregationem fidelium, et ecclesiam secum, ¹⁴ et ait: Faciam mihi nomen, et glorificabor in regno, et debellabo ludam, et eos, qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis. ¹⁵ Et praeparavit se: et ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarii ut facerent vindictam in filios Israel. ¹⁶ Et appropinquaverunt usque ad Bethoron: et exivit ludas obviam illi cum paucis. ¹⁷ Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, dixerunt ludae: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, et tam fortem, et nos fatigati sumus ieiunio hodie? ¹⁸ Et ait ludas: Facile est concludi multos in manus paucorum: et non est differentia in conspectu Dei caeli liberare in multis, et in paucis: ¹⁹ quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de caelo fortitudo est. ²⁰ Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci, et superbia ut disperdant nos, et uxores nostras, et filios nostros, et ut spolient nos: ²¹ nos vero pugnabimus pro animabus nostris, et legibus nostris: ²² et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos. ²³ Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subito: et contritus est Seron, et exercitus eius in conspectu ipsius: ²⁴ et persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, et ceciderunt ex eis octingenti viri,

das surinkęs prie savęs ištikimųjų būrį ir sueigą, ¹⁴ tarė: Įgysiu sau vardą, išgarsėsiu karalystėje ir nugalėsiu Jūdą ir visus su juo esančius, kurie niekina karaliaus žodį. ¹⁵ Jis prisirengė, ir su juo ėjo bedievių kariuomenė, galingi padėjėjai, atkeršyti Izraelio vaikams. ¹⁶ Jie atėjo iki Bethoronui, o Jūdas išėjo jiems priešais su nedaugeliu žmonių. ¹⁷ Bet pamatę einančią jiems priešais kariuomenę, jie tarė Jūdai: Kaip mes negausingi galėsime kovoti prieš taip didelę ir galingą daugybę, mes, kurie šiandien esame nuvarginti pasninko? ¹⁸ Jūdas tarė: Nesunku atiduoti daugelį į nedaugelio rankas, ir nėra skirtumo dangaus Dievo akivaizdoje išgelbėti dideliu ar mažu skaičiumi: ¹⁹ nes nugalėjimas kare nepareina nuo kariuomenės daugybės, bet stiprybė ateina iš dangaus. ²⁰ Jie eina prieš mus su atkaklia daugybe ir su puikybe sunaikinti mūsų, mūsų žmonių ir mūsų vaikų ir mūsų apiplėšti, ²¹ mes gi kovosime už savo gyvybę ir savo įstatymus; ²² pats Viešpats sutrins juos mūsų akyse, todėl jūs nebijokite jų. ²³ Liovėsis kalbėti, jis ūmai puolė juos; ir Seronas su savo kariuomene buvo sutrintas jo akivaizdoje. ²⁴ Jūdas vijosi jį Bethorono šlaitu iki lygumai; aš-

nijus, veikė prieš sukilusius žydus be ypatingo Antioko įsakymo. Plg. 26 eil. — (16) *Iki Bethoronui*. Gr. t.: iki Bethorono šlaitui. — Bethoronas buvo kalnuose, apie 15 kilom. į šiaurvakarius nuo Jeruzalės (plg. Joz. 10, 10... 1 Kar. 13,18; 3 Kar. 9,17). — *Nuvarginti pasninko*. Gal tai buvo

pasninko diena; bet galėjo būti, kad Jūdas, labai skubindamos, nebuvo pasiėmęs savo kariuomenei maisto. — (19) *Nes nugalėjimas...* Plg. 1 Kar. 17,45—47. — (23) *Buvo sutrintas*. Puolimas Seronui buvo netikėtas; Jūdas gi pasitikėjo Viešpaties pagalba (vz. 22 eil.). — (24) *Iki lygumai*. Il-

reliqui autem fugerunt in terram Philistiim.

²⁵ Et cecidit timor Iudae, ac fratrum eius, et formido super omnes gentes in circuitu eorum. ²⁶ et pervenit ad regem nomen eius, et de praeliis Iudae narrabant omnes gentes.

²⁷ Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: et misit, et congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valde: ²⁸ et aperuit aerarium suum, et dedit stipendia exercitui in annum: et mandavit illis ut essent parati ad omnia.

²⁹ Et vidit quod defecit pecunia de thesauris suis, et tributa regionis modica propter dissensionem, et plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quae erant a primis diebus: ³⁰ et timuit ne non haberet ut semel et bis, in sumptus et donaria, quae dederat ante larga manu: et abundaverat super reges, qui ante eum fuerant. ³¹ Et consternatus erat animo valde, et cogitavit ire in Persidem, et accipere tributa regionum, et congregare argentum multum.

³² Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali,

tuoni šimtai jų vyrų krito, kiti gi pabėgo į pilistimų šalį.

²⁵ Baimė ir išgąstis Jūdo ir jo brolių apėmė visas tautas aplinkui; ²⁶ jo vardas pasiekė karalių, ir visos tautos pasakojo apie Jūdo kovas.

²⁷ Išgirdęs tuos dalykus, karalius Antiokas labai supyko. Jis siuntė ir liepė rinkti kareivius visoje savo karalystėje, labai stiprią kariuomenę, ²⁸ atidarė savo iždinę, davė kariuomenei algą metams ir liepė jiems būti prie visą ko prisirengusiems.

²⁹ Bet jis pamatė, kad jo iždinėse trūksta pinigų ir kad šalių mokesčiai menki dėl sumišimo ir dėl žalos, kurią jis buvo padaręs krašte, atimdamas buvusius nuo seniausių dienų įstatymus. ³⁰ Jis ėmė bijoti neturėsiančią, kaip jau buvo kartą ir kitą, išlaidoms ir dovanoms, kurias anksčiau duodavo duosnia ranka, taip kad duosnumu buvo perviršijęs pirm jo buvusius karalius. ³¹ Todėl jis buvo labai susirūpinęs ir nutarė eiti į Persiją paimiti anų šalių mokesčius ir surinkti daug pinigų.

³² Jis paliko Lyziją, žmogų kilusį iš karališkosios giminės,

gas Bethorono šlaitas buvo visuomet pavojingas bėgantiems, nes jis vietomis labai uolingas. Vz. Joz. 10, 10.11. Todėl Serono kariuomenė negalėjo priešintis, iki pasiekė lygumą arti Tarpžemės jūros į pietus nuo Jopės.

(28) *Algą metams.* Taip Antiokas norėjo patikrinti sau kariuomenės ištikimybę; bet tos algos užmokėjimu jis visai ištuštino savo jau ir be to apituštį ižda. — *Prie visa ko...*: jei kartais sukiltų kitos pavergtos tautos.

(29) *Mokesčiai menki...* Antioko

įsakymai jo valdomoms tautoms buvo padarę daug sumišimo; daug gyventojų buvo pabėgę iš savo vietų. kiti slapstėsi, taip kad visus mokesčius surinkti iš jų buvo labai sunku. Be to, Antiokas būna žinomas kaipo žmogus, kurs pinigų ret didžiausiomis išlaidoms nesigailėdavo. — (31) *Į Persiją*: platesne to žodžio prasme, kitaip sakant, į kraštus anapus Euprato, kurie turėjo mokėti duoklę Syrijai (plg. 1 Mak. 6,56).

(32) *Iš karališkosios giminės.* Plg. 2 Mak. 11,1, kame Antioko sūnus Antiokas Eupatoris vadina Lyziją savo

super negotia regia, a flumine Euphrate usque ad flumen Aegypti: ³³ et ut nutriret Antiochum filium suum, donec rediret. ³⁴ Et tradidit ei medium exercitum, et elefantos: et mandavit ei de omnibus, quae volebat, et de inhabitantibus Iudaeam, et Ierusalem: ³⁵ et ut mitteret ad eos exercitum ad conterendam, et extirpandam virtutem Israel, et reliquias Ierusalem, et auferendam memoriam eorum de loco: ³⁶ et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, et sorte distribueret terram eorum.

³⁷ Et rex assumpsit partem exercitus residui, et exivit ab Antiochia civitate regni sui anno centesimo et quadragesimo septimo: et transfretavit Euphratem flumen, et perambulabat superiores regiones.

³⁸ Et elegit Lysias Ptolemaeum filium Dorymini, et Nicanorem, et Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: ³⁹ et misit cum eis quadraginta millia virorum, et septem milia equitum ut venirent in terram Iuda, et disperderent eam secundum verbum regis. ⁴⁰ Et processerunt cum universa virtute sua, et venerunt, et applicuerunt Emmaum in terra campes-ri. ⁴¹ Et audierunt mercatores

rūpintis karalystės reikalais nuo Euprato upės iki Aigipto upės ³³ ir auklėti savo sūnaus Antio-ko, iki pats sugrįš. ³⁴ Jam jis pavedė pusę kariuomenės ir dram-blius, davė jam įsakymų apie vi-sa, ko norėjo, ir apie Jūdėjos bei Jeruzalės gyventojus, ³⁵ kad sių-stų prieš juos kariuomenę sutrinti ir sunaikinti Izraelio galios ir Je-ruzalės liekanų, išdildyti jų atsi-minimo iš tos vietos, ³⁶ kad ap-gyvendintų visose jų ribose sve-timšalius ir burta padalintų jų žemes.

³⁷ Karalius gi pasiėmė likusią kariuomenės dalį, išėjo iš savo karalystės sostinės Antiokijos šimtas keturias dešimtis septin-tais metais, persikėlė per Eupra-to upę ir ėjo per aukštesniasias šalis.

³⁸ Lyzijas išrinko iš karaliaus prietelių galingus vyrus, Dorimi-no sūnų Ptolemiejų, Nikanorą ir Gorgiją, ³⁹ ir išsiuntė su jais ke-turias dešimtis tūkstančių žmo-nių ir septynis tūkstančius rai-telių eiti į Jūdo šalį ir jos su-naikinti, kaip buvo karaliaus įsakyta. ⁴⁰ Tie išėjo su visa sa-vo kariuomene, atvyko ir susto-jo prie Emauso lygumoje. ⁴¹ Anų šalių pirkliai, išgirdę apie juos,

giminaičiu. — (33) *Savo sūnaus*: kurs dar tebebuvo vaikas. Plg. 1 Mak. 1, 11; 7,1—4.

(37) *Šimtas...*: 165—164 m. pirm Kr. — *Per aukštesniasias šalis*: kalnuotus kraštus anapus Euprato. Tas Antioko žygis plačiau aprašytas žem. 6,1...

(38) *Ptolemiejų*. Jis buvo Cele-syrijos ir Penikijos vietininkas, ka-raliaus Antioko labai mėgiamas (2 Mak. 4,45... 8,8). Nikanoras buvo piktas žydų priešininkas; Antiokas jį labai brangino (1 Mak. 7,26...). Gor-

gijas buvo prityręs kariuomenės va-das (2 Mak. 8,9). Ptolemiejui gal buvo dar pavesta tartis su kitomis tautomis (plg. 2 Mak. 10,12...). — (39) *Keturias dešimtis...* Tai buvo be galo didelė kariuomenė, lyginant ją su Jūdo kovotojų skaičiumi (1 Mak. 3,39...). Kitoks kariuomenės skaičius, nurodytas 2 Mak. 8,9, gal yra per-rašinėtojų klada. — (40) *Prie Emau-so*. Dabar jis vadinasi Amuas. Vieta kovai čia buvo nemažiau svarbi, kaip Bethorone. — (41) *Tarnu*. Anot syr. vertimo ir Fl. Juozapc: kojų pančių.

regionum nomen eorum: et acceperunt argentum, et aurum multum valde, et pueros: et venerunt in castra ut acciperent filios Israel in servos, et additi sunt ad eos exercitus Syriae, et terrae alienigenarum.

⁴² Et vidit Iudas, et fratres eius, quia multiplicata sunt mala, et exercitus applicabant ad fines eorum: et cognoverunt verba regis, quae mandavit populo facere in interitum, et consummationem: ⁴³ et dixerunt unusquisque ad proximum suum: Erigamus deiectionem populi nostri, et pugnemus pro populo nostro, et sanctis nostris. ⁴⁴ Et congregatus est conventus ut essent parati in praelium: et ut orarent, et peterent misericordiam, et miserationes.

⁴⁵ Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur et egrederetur de natis eius: et sanctum conculcabatur: et filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: et ablata est voluptas a Iacob, et defecit ibi tibia, et cithara.

⁴⁶ Et congregati sunt, et venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha ante in Israel. ⁴⁷ Et ieiunaverunt illa die, et induerunt se ciliciis, et cinerem imposuerunt capiti suo: et disciderunt vestimenta sua: ⁴⁸ et expanderunt lib-

pasiėmė labai daug sidabro ir aukso, taip pat tarnų ir atėjo į stovyklas pirkti į vergiją Izraelio sūnų; prie jų prisidėjo Syrijos ir svetimų šalių kariuomenė.

⁴² Jūdas ir jo broliai pamatė, kad nelaimės didėja ir kad kariuomenė artinasi į jų ribas; jie sužinojo taip pat karaliaus įsakymą, kuriuo buvo liepiama pražudyti ir sunaikinti tautą; ⁴³ todėl jie kalbėjo vieni kitiems: Pakelkime savo pažemintą tautą ir kovokime už savo tautą ir savo šventoves. ⁴⁴ Būrys susirinko, kad būtų pasirėngęs į kovą, kad melstųsi ir prašytų pasigailėjimo ir malonės.

⁴⁵ Jeruzalė gi nebuvo gyvenama, bet buvo lyg tyruma; iš jos vaikų nebuvo nė vieno, kurs įeitų ir išeitų; šventykla buvo mindoma; svetimšaliai buvo piiję; ten buvo pagonių buveinė; džiaugsmas buvo atimtas iš Jokūbo, ir nebesigirdėjo tenai vamzdžio ir kanklių.

⁴⁶ Taigi jie susirinko ir atėjo į Maspą ties Jeruzale, nes Maspoje kitados yra buvusi maldos vieta Izraeliui. ⁴⁷ Tą dieną jie pasninkavo, apšivilko ašutinėmis, apsibėrė sau galvas pelenais, perplėšė savo drabužius ⁴⁸ ir ištiesė įstatymo knygas, kuriose pago-

Syrų pasitikėjimas laimėti kovą buvo labai didelis. Anot 2 Mak. 8,11 Nikanoras buvo pasiryžęs pardavinėti paimtus nelaisvėn žydus labai pigia kaina, 90 už vieną talentą. — *Prie jų prisidėjo...* Prie kariuomenės, atėjusios iš Antiokijos, dar prisidėjo syrų ir pilistimų būriai.

(46) *I Maspa*: dabar Nebi Samuil, apie 7 kilom. į šiaurvakarius nuo Jeruzalės. Plg. Teis. 20,1... 1 Kar. 7,5. Iš čia jau galima gana gerai matyti Jeruzalę. — (48) *Kuriose pagony...* Prasmė nevisai aiški. Gali būti, kad dabar žydai buvo ištiesę šv. Rašto ekzempliorius, kurs syrų kokiuo nors

ros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorum suorum: ⁴⁹ et attulerunt ornamenta sacerdotalia, et primitias, et decimas: et suscitaverunt Nazaraeos, qui impleverant dies: ⁵⁰ et clamaverunt voce magna in caelum, dicentes: Quid faciemus istis, et quo eos ducemus? ⁵¹ et sancta tua conculcata sunt, et contaminata sunt, et sacerdotes tui facti sunt in luctum, et in humilitatem. ⁵² et ecce Nationes convenerunt adversum nos ut nos disperdant: tu scis quae cogitant in nos. ⁵³ Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adiuves nos? ⁵⁴ Et tubis exclamaverunt voce magna.

⁵⁵ Et post haec constituit ludas duces populi, tribunos. et centuriones, et pentacontarchos, et decuriones. ⁵⁶ Et dixit his, qui aedificabant domos, et sponsabant uxores, et plantabant vineas, et formidolosis, ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem. ⁵⁷ Et moverunt castra, et collocaverunt ad Austrum Emmaum. ⁵⁸ Et ait ludas: Accingimini, et estote filii potentes,

nys stengėsi rasti savo stabų panašumą. ⁴⁹ Jie atsinešė taip pat kunigų papuošalus, pirmones ir dešimtinės, pasikvietė nazariejus, kurie buvo pabaigę savo dienas, ⁵⁰ ir šaukėsi dideliu balsu į dangų, sakydami: Ką mes darysime su šitais ir kur juos vesime? ⁵¹ Tavo šventovė sumindžiota ir sužepta, tavo kunigai gedule ir pažeminime. ⁵² Štai pagonys susirinko prieš mus mūsų sunaikinti; tu žinai, ką jie prieš mus mano. ⁵³ Kaip mes galėsime jiems pasipriešinti, jei tu, o Dieve, nepadėsi mums? ⁵⁴ Ir jie ėmė trimtuoti labai skardžiai trimtais.

⁵⁵ Po to Jūdas paskyrė tautai vadus, tūkstantininkus, šimtininkus, penkiasdešimtininkus ir dešimtininkus. ⁵⁶ Tiems, kurie buvo ką tik pasistatę namus, vedę žmoną, pasisodinę vynuogyną, ir bailiesiems liepė, eidamas įstatymu, kiekvienam grįžti į savo namus. ⁵⁷ Paskui jis pakilo iš savo stovyklos ir sustojo prie Emauso pietų šone. ⁵⁸ Judas tarė: Prisirengkite ir būkite drąsūs

būdu buvęs išniekintas; anot Vulgatos, jie ieškoję jame (gal kerubų paveikluose) savo stabų panašumo; anot kai kurių graik. rankraščių: pagonys jų ieškoję, kad į jas įteptų savo dievaikių paveikslus (tai būtų buvęs dar didesnis šventų knygų išniekinimas, kaip jų sudeginimas). Plg. 4 Kar. 19, 14, Iz. 37, 14. — (49) *Kunigų papuošalus*. Kunigiški drabužiai galėjo būti nešiojami tik Jeruzalės bažnyčioje, taip pat pirmones ir dešimtinės tik ten galėjo būti aukojamos. Atsinešimas išvardintų dalykų į Maspą, tarsi jų parodymas Viešpačiui, turėjo palenkėti jį, kad jis gražintų žydus į šv. miestą, kad ten jie vėl laisvai galėtų atlikti savo religijos pareigas. — *Nazariejus*. Plg. Sk. 6,

13. Kadangi bažnyčia buvo neprieinama, nazariejai negalėjo aukoti tenai savo aukos. Plg. Atk. 6, 2. Tai gi ir jų pasirodymas Maspoje turi sužadinti Viešpaties gailėstingumą, kad suteiktų jiems galimybę atitesėti savo įžadus. — (54) *Jie ėmė trimtuoti...*: šaukdami savuosius į kovą. Plg. Sk. 10, 9.

(55) *Vadus...* Plg. Sk. 31, 14, 48; 1 Kar. 8, 14; 4 Kar. 9, 1. Pirmos kariuomenės dalies, susidedančios iš 1500 vyrų, priešakinį stovį pats Jūdas, kitas svarbesnės dalis vedė jo broliai Simonas, Jonas ir Jonatas (1 Mak. 9, 36–38). — (56) *Kurie buvo ką tik...* Toks buvo įstatymo patarimas. Vz. Atk. 20, 5–8. — (57) *Pakilo iš savo stovyklos*. Jūdo kariuo-

et estote parati in mane, ut pugnetis adversus Nationes has, quae convenerunt adversus nos disperdere nos, et sancta nostra: ⁵⁹ quoniam melius est nos mori in bello, quam videre mala gentis nostrae, et sanctorum. ⁶⁰ Sicut autem fuerit voluntas in caelo, sic fiat.

Caput IV. ¹ Et assumpsit Gorgias quinque millia virorum, et mille equites electos: et moverunt castra nocte ² ut applicarent ad castra Iudaeorum, et percuterent eos subito: et filii, qui erant ex arce, erant illis duces. ³ Et audivit Iudas, et surrexit ipse, et potentes percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum. ⁴ Adhuc enim dispersus erat exercitus a castris. ⁵ Et venit Gorgias in castra Iudae noctu, et neminem invenit, et quae-rebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiant hi a nobis.

⁶ Et cum dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta, et gladios non habebant: ⁷ et viderunt castra Gentium valida, et loricatos, et equitatus in circuitu eorum, et hi doctiad

vyrai; būkite prisirengę rytrytą kovoti prieš šituos pagonis, kurie susirinko prieš mus sunaikinti mūsų ir mūsų šventovių, ⁵⁹ nes geriau mums mirti kovoje, kaip matyti mūsų tautos ir šventovės nelaimės. ⁶⁰ Koki bus valia danguje, taip tebūnie.

4 perskyrimas. ¹ Gorgijas pasiėmė penkis tūkstančius vyrų ir tūkstantį rinktinių raitelių ir paliko stovyklą nakčia, ² kad užpultų žydų stovyklą ir staiga sumuštų juos; žmonės iš pilies buvo jiems vadovai. ³ Tai išgirdęs Jūdas, atsikėlė su drąsiausiais, kad užpultų karaliaus kariuomenės didumą, kuri buvo Emause, ⁴ nes ta kariuomenė dar tebebuvo išsiskirsčius ne stovykloje. ⁵ Gorgijas, atėjęs nakčia į Jūdo stovyklą ir nieko neradęs, ieškojo jų kalnuose, sakydamas: Šitie bėga nuo mūsų.

⁶ Dienai išaušus, Jūdas pasirodė lygumoje tiktai su trimis tūkstančiais vyrų, neturėjusių nei skydų, nei kalavijų. ⁷ Kai jie pamatė stiprią pagonių kariuomenę, turėjusią šarvus, ir aplink ją raitelius, žmones išmokintus kovoti,

menėje buvo tuomet 6000 žmonių, kaip paaiškėja iš tikslėsio pasakojimo 2 Mak. 8,16—22.

(4,1) *Gorgijas pasiėmė...* Didžioji kariuomenės dalis, pasiliko stovykloje, kame vadu buvo Nikanoras. Kas pasakojama čia 4,1—35, reikia palyginti su 2 Mak. 8,24... Gorgijas buvo prityręs karvedys (2 Mak. 8,9); jis tikėjosi Jūdą išgąsdinsias. Tačiau Jūdas gauna žinių apie priešo sumanymą ir pats nori pulti netikėtai stovyklą. Kadangi Gorgijas ir Jūdas eidami nesusitinka, jie turėjo eiti ne tuo pačiu keliu. Paliktas su kariuomene Gorgijas buvo žydams pavojingas (18 e.), tačiau jis pasi-

traukė, kai pamatė, jog syrų stovykla buvo paimta ir Nikanoras sumuštas (21,22 eil.). — (2) *Žmonės iš pilies*: gal žydai atpuolėliai. — (3) *Su drąsiausiais*. Aliuzija į 3,58. — (4) *Ta kariuomenė...* Gorgijo kariuomenės dauguma dar nebuvo pilnai su tvarkyta stovykloje, todėl Jūdai buvo lengviau ją pulti. — (5) *Bėga nuo mūsų*. Kadangi Jūdas buvo sustojęs į pietus nuo syrų stovyklos, tai ta kryptimi Gorgijas jo ir ieško, ir tuo būdu jis vis toliau traukiasi nuo savo didžiosios stovyklos.

(6) *Nei kalavijų*. Gr. t. skaitome dar šiuos žodžius: kaip jie norėjo, t. y. jie nebuvo tinkamai ap-

praelium. ⁸ Et ait Iudas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, et impetum eorum ne formidetis. ⁹ Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharao cum exercitu multo. ¹⁰ Et nunc clamemus in caelum: et miserebitur nostri Dominus, et memor erit testamenti patrum nostrorum, et conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie: ¹¹ et scient omnes gentes quia est qui redimat, et liberet Israel. ¹² Et elevaverunt alienigenae oculos suos, et viderunt eos venientes ex adverso. ¹³ Et exierunt de castris in praelium, et tuba cecinerunt hi, qui erant cum Iuda: ¹⁴ Et congressi sunt: et contritae sunt Gentes, et fugerunt in campum. ¹⁵ Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio, et persecuti sunt eos usque Gezeron, et usque in campos Idumaeae, et Azotī, et Iamniae: et ceciderunt ex illis usque ad tria milia virorum.

¹⁶ Et reversus est Iudas, et exercitus eius, sequens eum. ¹⁷ Dixitque ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est, ¹⁸ et Gorgias et exercitus eius prope nos in monte: sed state nunc contra inimicos nostros, et expugnate eos, et sumetis postea spolia securi. ¹⁹ Et adhuc loquente Iuda haec, ecce

⁸ Jūdas tarė buvusiems su juo vyrams: Nebijokite jų daugybės ir nenusigąskite jų puolimo. ⁹ Atsiminkite, kaip buvo išgelbėti mūsų tėvai Raudonojoje jūroje, kai juos vijosi Paraonas su gausinga kariuomene. ¹⁰ Šaukimės dabar į dangų, o Viešpats pasigailės mūsų; jis atsimins mūsų tėvų sandorą ir sutrins šitą kariuomenę šiandien mūsų akivaizdoje. ¹¹ Tuomet visi pagonyš žinos, kad yra Izraelio gelbėtojas ir vaduotojas. ¹² Svetimšaliai, pakėlę savo akis ir pamatę juos ateinančius priešais, ¹³ išėjo iš stovyklos į kovą, bet ir tie, kurie buvo su Jūdu, sutrimitavo trimitu. ¹⁴ Taip jie susitiko. Pagonyš buvo visai sumušti ir bėgo į lygumą. ¹⁵ Paskutiniai krito visi po kalaviju. Žydai vijosi juos iki Gezeronui ir iki Idumėjos, Azoto ir Jamnijos lygumų. Krito anų iki trijų tūkstančių vyrų.

¹⁶ Kai Iudas sugrižo su kariuomene, kuriėjo paskui jį, ¹⁷ jis tarė tautai: Negeiskite grobio, nes kova dar prieš mus. ¹⁸ Gorgijas ir jo kariuomenė yra arti mūsų kalnė; bet stokite dabar drąsiai prieš mūsų neprietelius ir nugalėkite juos, o paskui imsite grobį be baimės. ¹⁹ Dar Jūdai tai tebekalbant, štai pasirodė viena

ginkluoti. Jūdo 3000 buvo viena dalis jo visos į keturias dalis paskirstytos kariuomenės (2 Mak. 8,21). — (8) *Jų daugybės*. Syry kariuomenės Nikanoro žinioje galėjo būti daugiau kaip 40.000. — (9) *Raudonojoje jūroje*... Vž. Iš. 14,9. — (12) *Svetimšaliai*: syrai. Vž. 2 Mak. 8,22,23. — (15) *Iki Gezeronui*. Dabar: Tel Džezzer, apie 7 kilom. į šiaurės vaka-

rus nuo Emauso. — *Idumėjos*: į pietus nuo Jūdėjos. — *Azoto ir Jamnijos*: į vakarus nuo Judėjos. Į visas įvardintas vietasėjo dideli kariuomenės keliai. Vytis taip toli galėjo tik kai kurie būriai, juo labiau, kad Jūdai reikėjo laukti pasirodant Gorgijo. (19) *Pasirodė viena dalis*... Gorgijas būdamas tos nuomonės, kad Jūdas turėjo pasitraukti į rytų šone

apparuit pars quaedam prospiciens de monte. ²⁰ Et vidit Gorgias quod in fugam conversi sunt sui, et succenderunt castra: fumus enim, qui videbatur, declarabat quod factum est. ²¹ Quibus illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul et ludam, et exercitum in campo paratum ad praelium. ²² Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

²³ et ludas reversus est ad spolia castrorum, et acceperunt aurum multum, et argentum, et hyacinthum, et purpuram marinam, et opes magnas. ²⁴ Et conversi, hymnum canebant, et benedicebant Deum in caelum, quoniam bonus est, quoniam in saeculum misericordia eius. ²⁵ Et facta est salus magna in Israel in die illa.

²⁶ Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, et nunciaverunt Lysiae universa, quae acciderant. ²⁷ Quibus ille auditis consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, et qualia mandavit rex.

²⁸ Et sequenti anno congregavit Lysias virorum electorum sexaginta millia, et equitum quinque millia, ut debellaret eos. ²⁹ Et venerunt in Iudaeam, et castra posuerunt in Bethoron, et oc-

calis, einanti nuo kalno. ²⁰ Gorgijas pamatė, kad jo žmonės buvo priversti bėgti, ir kad stovykla buvo padegta, nes dūmai, kurie matėsi, rodė, kas buvo įvykę. ²¹ Tai išvydę, jie labai nusigando, nes jie pamatė taip pat ir Jūdą su kariuomene lygumoje, prisirengusį kovai, ²² ir visi jie pabėgo į svetimšalių laukus.

²³ Tuomet Jūdas nuėjo prie stovyklų grobio, ir jie paėmė daug aukso, sidabro, iakinto, jūrinės purpuros ir daug lobio. ²⁴ Grįždami jie giedojo dėkojimo giesmę ir garbino Dievą danguje, kad jis geras, kad jo gailestingumas amžinas. ²⁵ Tą dieną buvo įvykintas didelis išgelbėjimas Izraelyje.

²⁶ Visi gi svetimšaliai, kurie buvo ištrūkė, atėjo ir pranešė Lyzijui, kas buvo įvykę. ²⁷ Tai išgirdęs, jis labai nusigando ir nusiminė, nes Izraelyje įvyko ne taip, kaip jis norėjo ir kaip buvo įsakęs karalius.

²⁸ Kitais metais kovai prieš žydus Lyzijas surinko šešias dešimtis tūkstančių rinktinių vyrų ir penkis tūkstančius raitelių. ²⁹ Jie atėjo į Jūdėją ir sustojo Betho-

esančius kalnus, ėjo ta kryptimi, tačiau, kai jis tenai ieškojo žydu, jie nelauktu puolimu nugalėjo Nikanorą ir išsklaidė jo būrius. — (22) *Į svetimšalių laukus*: į pilištųjų šalį.

(23) *Iakinto*: tamsiai mėlynos purpuros. — *Jūrinės purpuros*. Ta buvo laikoma gražiausia. — *Lobio*: čia buvo ir labai reikalingų žydams gioklų (2 Mak. 8,27). — (24) *Kad jis geras...* Vž. Ps. 135.

(26) *Pranešė Lyzijui*. Anot 2 Mak. 8,36, pas Lyziją atbėgęs net be pa-

lydovų ir Nikanoras; jis dabar buvęs įsitikinęs, kad žydai nenugalimi. — (27) *Buvo ištrūkė...* Vž. auk. 3,34.. (28) *Kitais metais*: 165 m. pirm Kr. Kad žydai būvę nenugalimi, kaip manė Nikanoras, Lyzijas nenorėjo tikėti. — (29) *Į Jūdėją*. Tikriau gr. t.: į Idumėją. — Lyzijas atveda savo kariuomenę ne Tarpžemio pajūriui, kaip darė anksčiau Seronas, paskui Ptolemiejus, Nikanoras ir Gorgijas, bet keliais anapus Jordano ir Mirties jūros į Idumėją. — *Betho-*

currit illis ludas cum decem millibus viris.

³⁰ Et viderunt exercitum fortem, et oravit, et dixit: Benedictus es salvator Israel, qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, et tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathae filii Saul, et armigeri eius.

³¹ Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, et confundantur in exercitu suo, et equitibus. ³² Da illis formidinem, et tabefac audaciam virtutis eorum, et commoveantur contritione sua. ³³ Deice illos gladio diligentium te: et collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum in hymnis.

³⁴ Et commiserunt praelium: et ceciderunt de exercitu Lysiae quinque milia virorum. ³⁵ Videns autem Lysias fugam suorum, et ludaeorum audaciam, et quod parati sunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, et elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Iudaeam.

³⁶ Dixit autem Iudas, et fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, et renovare. ³⁷ Et congregatus est omnis exercitus, et ascenderunt in montem Sion. ³⁸ Et viderunt sanctificationem desertam, et altare profanatum, et portas exustas, et in atriis virgulta nata sicut in saltu, vel in

rone. Jūdas sutiko juos su dešimčia tūkstančių vyrų.

³⁰ Kai jie pamatė galingą kariuomenę, Jūdas meldėsi ir sakė: Palaimintas esi, Izraelio gelbėtoja, tu, kurs sutrynei galingojo jėgą savo tarno Dovidio ranka ir atidavei svetimšalių stovyklas į Sauliaus sūnaus Jonato ir jo ginklanešio rankas. ³¹ Atiduok taip pat šitą kariuomenę į tavo Izraelio tautos rankas; tebūna jie sugėdinti su savo kariuomene ir raiteliais. ³² Įvaryk jiems baimės ir nusmelk jų jėgos drąsą, kad jie sudrebėtų dėl savo sunaikinimo. ³³ Nutremk juos kalaviju tu, kurie myli tave, ir tegul visi, kurie žino tavo vardą, garbina tave giesmėmis.

³⁴ Po to jie pradėjo kovą, ir iš Lyzijo kariuomenės krito penki tūkstančiai vyrų. ³⁵ Lyzijas, matydamas savųjų bėgimą ir žydų drąsą, ir kad jie pasiryžę ar gyvi būti, ar drąsiai mirti, sugrįžo į Antiokiją ir rinko kareivius, kad didesniu skaičiumi vėl ateitų į Jūdėją.

³⁶ Tuomet Jūdas ir jo broliai kalbėjo: Štai mūsų neprieteliai sutrinti; eikime dabar apvalyti šventyklos ir jos atnaujinti. ³⁷ Taigi visa kariuomenė susirinko, ir jie atėjo į Siono kalną. ³⁸ Pamatę šventyklą apleistą, altorių sužeptą, vartus sudegintus, augan-

rone. Vz. auk. 3,16.24. Gr. t! Betsuroje. — Taip vadinosi stipri vieta kalnuose prie kelio, kuriuo einama iš Jeruzalės į Ebroną. Vz. Joz. 15,58; 2 Kron. 11,1. Lyzijas, apeidamas Jūdėją aplinkui, gal norėjo apsupti Jūdų kariuomenę ir ją visą sunaikinti.

(30) *Galingojo...*: Goljato. Vz. 1 Kar. 17,50; 14,13. — (35) *Rinko kareivius*. Gr. t. kalbama apie rinkimą samdytos kariuomenės gal iš karin-

gesniu tautelių, kokiomis ypač buvo laikomi Galatijos, Pizidijos ir Kilikijos gyventojai.

(36) *Jūdas ir jo broliai...* Plg. 2 Mak. 10,1—5; 8,30—36. — *Atnaujinti*. Anot gr. t.: pašventinti. — (37) *Į Siono kalną*. Makab. knygoje Siono kalnu vadinamas šventyklos kalnas, taigi rytinė Siono kalno dalis. — (38) *Sugriautus kambarius*: sandėlius, kambarius ir kunigų butus švento-

montibus, et pastophoria diruta.³⁹ Et sciderunt vestimenta sua, et planxerunt planctu magno, et imposuerunt cinerem super caput suum.⁴⁰ et ceciderunt in faciem super terram, et exclamaverunt tubis signorum, et clamaverunt in caelum.

⁴¹ Tunc ordinavit Iudas viros ut pugnarent adversus eos, qui erant in arce, donec emundarent sancta.⁴² Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei:⁴³ et mundaverunt sancta et tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.⁴⁴ Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.⁴⁵ Et incidit illis consilium bonum ut destruerent illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminaverunt illud Gentes, et demoliti sunt illud.⁴⁶ Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, et responderet de eis.⁴⁷ Et acceperunt lapides integros secundum legem, et aedificaverunt altare novum secundum illud, quod fuit prius:

čius šventoriuje krūmus, kaip miške ir kalnuose, ir sugriautus kambarius,³⁹ jie perplėšė savo drabužius, raudėjo griaudžias raudas, bėrė sau ant galvos pečius,⁴⁰ parpuolė veidu ant žemės, trimitavo ženklų trimitais ir šaukėsi į dangų.

⁴¹ Tuomet Jūdas paskyrė vyrų kovoti prieš tuos, kurie buvo pilyje, iki jie apvalys šventas vietas.⁴² Be to, jis išrinko nesutęptų kunigų, uolių Dievo įstatymo laikytojų.⁴³ Tie apvalė šventas vietas ir nunešė suteptus akmenis į nešvarią vietą.⁴⁴ Jūdas galvojo apie deginamųjų aukų altorių, kurs buvo suteptas, kas su juo reiktų daryti.⁴⁵ Jiems atėjo geras sumanymas išardyti jį, kad kartais jis nebūtų jiems pajuoka, nes pagonyms buvo jį sutepę. Tai gi jie išardė jį⁴⁶ ir sudėjo akmenis tinkamoje vietoje bažnyčios kalne, iki ateis pranašas ir duos apie juos nurodymų.⁴⁷ Paskui jie ėmė netašytų akmenų, kaip nurodo įstatymas, ir pastatė naują altorių, panašų į tą, koks buvo pirma.⁴⁸ Jie pataisė šventyk-

riuose. Ką dar buvo palikę pagonyms, tai sugriovė jiems palankūs žydai. Apie vieno tokių žydų nusikaltėlių Kalisteno nubaudimą kalbama 2 Mak. 8,33; taip pat graikų šalininkas vyriausias kunigas Menelajus buvo pabėgęs. 2 Mak. 11,29. — (39) *Jie perplėšė...* Plg. auk. 3,47. — (40) *Ženklų trimitais.* Vz. Sk. 10,2.

(41) *Kurie buvo pilyje.* Vz. auk. 1,35. Jūdas norėjo, kad jo paskirtas kariuomenės būrys neleistų iğulai išeiti iš pilies ir pulti dirbančius prie bažnyčios žydus. Plg. Neem. 4,16. Paimti pilies jis nė nebandė; ji turėjo pasilikti priešų rankose dar 23 metus. Vz. žem. 13,49—51. — (43) *Nunešė suteptus...* Sugriovę stabų aukurą, jo akmenis jie nunešė į nešvarią vietą, gal į Innomo sūnų slė-

nį, kame kitados buvo pastatytas aukuras Molokui (4 Kar. 16,3; 21,6). Buvo taip pat išardyti kiti aukurai, pastatyti Jeruzalės gatvėse ir aikštėse (2 Mak. 10,2). — (46) *Sudėjo akmenis...* Stabų aukuras buvo pastatytas viršuje deginamųjų aukų altoriaus, taip ir jis buvo suteptas. Kadangi tačiau jis buvo pastatytas Viešpačiui, jo akmenys paliekami saugioje vietoje. Gal ir Malakijui mirus žydų tautoje dar buvo laukiama naujo Sen. Test. pranašo pasirodymo (plg. Lk. 7,16; Jono 4,19). Uriimo ir tumimo antroje Zorobabėlio statytoje bažnyčioje nebebuvo; nebebuvo taip pat ir sandoros skrynios. — (47) *Įstatymas.* Vz. Iš. 20, 25. — (48) *Pataisė šventyklą:* kas buvo sugadinta šventoje ir švenčiau-

⁴⁸ et aedificaverunt sancta, et quae intra domum erant intrinsecus: et aedem, et atria sanctificaverunt. ⁴⁹ Et fecerunt vasa sancta nova, et intulerunt candelabrum, et altare incensorum, et mensam in templum. ⁵⁰ Et incensum posuerunt super altare, et accenderunt lucernas, quae super candelabrum erant, et lucebant in templo. ⁵¹ Et posuerunt super mensam panes, et appenderunt vela, et consummaverunt omnia opera, quae fecerant.

⁵² Et ante matutinum surrexerunt quinta et vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octavi anni: ⁵³ et obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum novum, quod fecerunt. ⁵⁴ Secundum tempus et secundum diem, in qua contaminaverunt illud gentes, in ipsa renovatum est in canticis, et citharis, et cinyris, et in cymbalis. ⁵⁵ Et cecidit omnis populus in faciem, et adoraverunt, et benedixerunt in caelum eum, qui prosperavit eis.

⁵⁶ Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, et obtulerunt holocausta cum laetitia, et sacrificium salutaris, et laudis. ⁵⁷ Et ornaverunt faciem templi coronis aureis, et scutulis: et dedicaverunt

lą ir kas buvo bažnyčios viduje, ir pašventino bažnyčią bei šventorius. ⁴⁹ Jie padarė naujų šventų indų ir atnešė į bažnyčią žvakidę, smilkalų altorių ir stalą. ⁵⁰ Ant altoriaus jie padėjo smilkalų ir uždegė žiburius ant žvakidės, kad jie šviestų bažnyčioje. ⁵¹ Ant stalo jie padėjo duoną, pakabino uždangas ir taip pabai-gė visus darbus, kuriuos buvo pradėję.

⁵² Dvidešimt penktą devintojo mėnesio (būtent kaslevo mėnesio) dieną šimtas keturias dešimtis aštuntais metais jis atskėlė dar neišaušęs ⁵³ ir, kaip įstatymas reikalauja, aukojo aukas ant naujo deginamųjų aukų altoriaus, kurį buvo pastatę. ⁵⁴ Tuo pačiu metu ir tą pačią dieną, kurioje pagonyms buvo jį sutepę, jis buvo atnaujintas su giesmėmis, su kanklėmis, su arpomis ir kimbolais. ⁵⁵ Visa tauta parpuolė ant veido; jie garbino ir šlovino danguje tą, kurs buvo jiems davęs pasisekimo.

⁵⁶ Altoriaus pašventinimą jie šventė per aštuonias dienas ir aukojo deginamąsias aukas su džiaugsmu, taip pat dėkojimo ir gyriaus auką. ⁵⁷ Jie papuošė bažnyčios priešakį aukso vainikais

sioje bažnyčios dalyje. Į šventąją dalį buvo gražinti visi jos šventi dalykai, švenčiausioji pasiliko tuščia. Plg. 2 Mak. 2,4—8. — *Pašventino...* Praslinkus lygiai trejiems metams po to, kaip ant seno deginamųjų aukų altoriaus buvo syrų sudeginta pirmutinė auka stabams, vėl buvo paaukota auka tikrajam Dievui. 2 Mak. 10,3 minimi dveji metai gal ta prasme, kad pirmaisiais metais Jūdas dar nestovėjo tautos priešakyje. 25 *kislev* mėnesio diena buvo gruodžio

pusėje 165 m. pirm Kr. Apie naują ugnį vz. 2 Mak. 10,3. — (49) *Žvakidę*: septyniomis šakomis. — (51) *Uždangas*: ties šventąja ir švenčiausiąja bažnyčios dalimi.

(53) *Kaip įstatymas...* Vz. Iš. 29, 28; Sk. 28,3. — (54) *Su giesmėmis...* Plg. 1 Kron. 16,42. — (55) *Danguje*: veidą ir rankas pakeldami į dangų.

(57) *Skydeliais*. Tai buvo pašventinimo dovanos. Gal tie skydeliai buvo iš priešų atimto grobio dalis. — (59) *Nutarė švesti...* Plg. 2 Mak. 10,6.

portas, et pastophoria, et imposuerunt eis ianuas. ⁵⁸ Et facta est laetitia in populo magna valde, et aversum est opprobrium Gentium. ⁵⁹ Et statuit Iudas, et fratres eius, et universa ecclesia Israel ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo a quinta et vigesima die mensis Casleu, cum laetitia et gaudio.

⁶⁰ Et aedificaverunt in tempore illo montem Sion, et per circuitum muros altos, et turres firmas, nequando venirent Gentes, et conculcarent eum sicut antea fecerunt. ⁶¹ Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, et munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumaeae.

ir skydeliais, pašventino vartus ir kambarius ir įstatė jiems duris.

⁵⁸ Tautoje buvo labai didelio džiaugsmo, ir pagonių panieka buvo atitolinta. ⁵⁹ Jūdas, jo broliai ir visas Izraelio susirinkimas nutarė švęsti altoriaus pašventinimo dienas savo laiku kas metai per aštuonias dienas nuo dvidešimt penktos kaslevo mėnesio dienos su linksmybė ir džiaugsmu.

⁶⁰ Tuo pačiu metu jie sustiprino Siono kalną aplinkui aukštomis sienomis ir stipriais bokštais, kad vėl neateitų pagony ir nesumindžiotų jo, kaip kad buvo padarę anksčiau. ⁶¹ Jie pastatė tenai įgulą sergėti jo ir sustiprino jį ginti Betsurai, kad tauta turėtų tvirtovę ties Idumėja.

b) Jūdo Makabiejaus kovos prieš kaimynystės tautas.

Caput V. ¹ Et factum est, ut audierunt Gentes in circuitu quia aedificatum est altare, et sanctuarium sicut prius, iratae sunt

5 perskyrimas. ¹ Kaip tik pagony aplinkui išgirdo, kad atstatyta altorius ir šventykla, kaip buvo anksčiau, jie labai supyko,

(60) *Siono kalna*: bažnyčios kalna. Taip žydai dabar galėjo atlikti savo religijines apeigas, nekliudomi syrų, kurie tebebuvo pilyje. Vietoje pabėgusio vyriausiojo kunigo Meneiajaus ir Jazono vyriausiojo kunigo pareigas pradėjo eiti arba Onijo III (2 Mak. 4,33...) sūnus Onijas IV, arba vyriausiojo kunigo pavaduotojas „antrasis kunigas“. Vyriausiojo kunigo garbė dabar turėjo tekti Asmonieju šeimynai. — (61) *Betsurai... ties Idumėja*. Syrai buvo įsiveržę į Jūdėją iš Idumėjos. Jau kitados Roboamas buvo sustiprinęs Betsurą. Vz. auk. 29 eil.; Kron. 11,7.

5,1—68. Pasijreiskus kaimynystėje esančiųjų tautų nepalankumui žydams, Jūdas kovoja prieš idumėjiečius ir amonitus (1—8); tuo pačiu

metu jis išsiunčia Simoną į Galilėją ir, palikęs Jeruzalėje Juozapą ir Azariją, pats išeina kariauti į Galaado šalį (9—19). Simonas nugali galiliejiečių priešus (20—23), Jūdas gi ir Jonatas galaadiečius (24—54). Tuo tarpu Gorgijas nugali Juozapą ir Azariją (55—62). Sugrįžęs iš Galaado šalies Jūdas puola pietų idumėjiečius ir paima Chebroną ir Azotą (63—68).

(5,1) *Kaip tik pagony...* Bažnyčios pašventinimas ir kulto atnaujinimas negalėjo patikti pagonims; žydai atpuolėliai kurstė jų neapykantą Jūdui ir jo šalininkams (2 Mak. 10, 15); Gorgijas, Timotiejus ir kiti artimų kraštų vadai ir vietininkai stengėsi atrasti Jūdui kuodaugiausia priešininkų (2 Mak. 10,14; 12,2). To-

valde: ² et cogitabant tollere genus Iacob, qui erant inter eos, et coeperunt occidere de populo, et persequi.

³ Et debellabat Iudas filios Esau in Idumaea, et eos, qui erant in Acrabathane: quia circumsedebant Israelitas, et percussit eos plaga magna.

⁴ Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum, et in scandalum, insidiantes ei in via. ⁵ Et conclusi sunt ab eo in turribus, et applicuit ad eos, et anathematizavit eos, et incendit turres eorum igni cum omnibus, qui in eis erant.

⁶ Et transivit ad filios Ammon, et invenit manum fortem, et populum copiosum, et Timotheum ducem ipsorum: ⁷ et commisit cum eis praelia multa, et contriti sunt in conspectu eorum, et percussit eos: ⁸ et cepit Gazer civitatem, et filias eius, et reversus est in Iudaeam.

⁹ Et congregatae sunt gentes, quae sunt in Galaad adversus Israelitas, qui erant in finibus eorum ut tollerent eos: et fugerunt in Datheman munitionem, ¹⁰ et

² nusistatė išnaikinti tuos iš Jokūbo giminės, kurie buvo jų tarpe, pradėjo užmušinėti žmones ir juos persekioti.

³ Jūdas kovojo prieš Ezavo sūnus Idumėjoje ir tuos, kurie buvo Akrobatanėje, nes jie laikė apsupę izraelitus, ir sudavė jiems labai didelį smūgį.

⁴ Jis atsiminė taip pat piktumą Beano vaikų, kurie tautai buvo slastai ir papiktinimas, tykodami jos kelyje. ⁵ Jie apsupo juos bokštuose, apgulė juos, pasmerkė juos visai sunaikinti ir sudegino jų bokštus su visais, kurie juose buvo.

⁶ Paskui jis ėjo toliau prieš Amono sūnus, rado stiprią kariuomenę, gausingą tautą ir jų vadą Timotiejų. ⁷ Su jais jis susirėmė daug kartų kovose; jie buvo nugalėti, ir jis sunaikino juos. ⁸ Po to jis paėmė Gazerio miestą ir jo dukteris ir sugrįžo į Jūdėją.

⁹ Pagonys Galaade susirinko prieš gyvenusius jų plote izraelitus, kad juos sunaikintų; bet šitie nubėgo į Datemano tvirtovę ¹⁰ ir siuntė laiškus pas Jūdą ir jo

dėl Jūdas nusistatė pulti tuos priešus, kad užbėgtų už akių gresiantiems pavojams.

(3) *Idumėjoje*. Visų pirma Jūdas puolė senus žydų priešus, idumėjiečius (Sk. 20,15...; Ez. 35,15 ir k.). Akrobatanė buvo kalnuotas kraštas prie Kurklių (Skorpiono) aukštumos, ten, kur baigiasi Mirties jūra pietų šone. — *Laikė apsupę*: nuolat juos užpuoldinėdavo. — *Didelį smūgį*. Gr. t. dar pridėta: pažemino juos ir paėmė jų grobį.

(4) *Beano vaikų*: kurie gyveno gal tarp idumėjiečių ir amonitų į rytus nuo Mirties jūros. — (5) *Visai sunaikinti*. Ebr. *he-cherim*.

(6) *Prieš Amono sūnus*: anapus Jordano. Amonitai buvo tarp kita

ko pasisavinę plotus anapus Jordano, kai dešimts Izraelio giminių buvo išvesta į Asyrijos nelaisvę (Jer. 49,3). Paskutimais laikais, būdami šalininkais žydų nekenčiamo vyriausiojo kunigo Jazono, jie buvo užpuolę Jeruzalę ir išžudę nemaža jos gyventojų (2 Mak. 5,5...). — *Timotiejų*. Jis čia buvo karaliaus vietininkas. — (8) *Gazerio*. Gr. t.: Jazerio. Vž. Joz. 13,24.25. — *Jo dukteris*: miestelius ir sodžius, kurie priklausė Jazeriui.

(9) *Pagonys Galaade susirinko...* Galaadu čia vadinamas labai platus kraštas anapus Jordano, toli siekias į rytus ir į šiaurę. Išsisklaidžiusių čia tarp pagonių žydų buvo nelabai daug. — *Datemano*. Kame buvo ta

miserunt litteras ad ludam, et fratres eius, dicentes: Congregatae sunt adversum nos gentes per circuitum, ut nos auferant: ¹¹ et parant venire, et occupare munitionem, in quam confugimus: et Timotheus est dux exercitus eorum. ¹² Nunc ergo veni, et eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis. ¹³ Et omnes fratres nostri, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: et captivas duxerunt uxores eorum, et natos, et spolia, et peremerunt illic fere mille viros. ¹⁴ Et adhuc epistolae legebantur, et ecce alii nuncii venerunt de Galilaea conscissis tunicis, nunciantes secundum verba haec: ¹⁵ dicentes convenisse adversum se a Ptolemaida, et Tyro, et Sidone: et repleta est omnis Galilaea alienigenis, ut nos consumant. ¹⁶ Ut audivit autem Iudas, et populus, sermones istos, convenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, et expugnabantur ab eis.

¹⁷ Dixitque Iudas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, et vade, et libera fratres tuos in Galilaea: ego autem, et frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim. ¹⁸ Et reliquit Iosephum filium Zachariae, et Azariam duces populi cum residuo exercitu in Iudaea ad custodiam: ¹⁹ et praecepit illis, dicens: Praeestote populo huic: et nolite bellum committere adver-

brolius, sakydami: Prieš mus susirinko iš visų pusių pagony, kad mus išnaikintų. ¹¹ Jie rengiasi ateiti ir paimti tvirtovę, į kurią subėgome; jų kariuomenės vadas yra Timotiejus. ¹² Taigi ateik dabar ir gelbėk mus iš jų rankos, nes daugybė mūsų krito. ¹³ Visi mūsų broliai, gyvenusieji Tubino plote, užmušti; jie paėmė nelaisvėn jų pačias, vaikus ir grobį ir nužudė tenai arti tūkstančio vyrų. ¹⁴ Dar tebeskaitant laišką, štai kiti pasiuntiniai atėjo iš Galilėjos perplėstomis jupomis ir atnešė panašių žinių, ¹⁵ sakydami, kad prieš juos susirinkę žmonės iš Ptolemaidos, iš Tiro ir Sidono; visa Galilėja esanti pilna svetimšalių, kad mus sunaikintų. ¹⁶ Kaip tik Jūdas ir tauta išgirdo šituos žodžius, susirinko didelė daryta apsvarstyti, ką jie turėtų daryti savo broliams, buvusiems sielvarte ir anų žmonių užpultiems.

¹⁷ Tuomet Jūdas tarė savo broliui Simonui: Pasirink sau vyrų, eik ir gelbėk savo brolius Galilėjoje, aš gi ir mano brolis Jonatas eisime į Galaado šalį. ¹⁸ Jis paliko tautos vadus Zakarijo sūnų Juozapą ir Azariją su likusia kariuomene Jūdėjoje jos saugoti ¹⁹ ir davė jiems tokį įsakymą: Būkite šitos tautos viršininkais ir nepradėkite kovos prieš pagonis,

sustiprinta vieta, tikrai. nežinoma. Anot 28 eil., ji turėjo būti nelabai toli nuo Bosoro. — (11) *Timotiejus*. Ar jis buvo tas pat asmuo, kurs paminėtas auk. 6 eil., nevisai aišku. Plg. 2 Mak. 10,24...; 12,18... — (13) *Tubino*. Gal ta pati vieta, kuri kitur vadinama Tobu, Arabijos tyrumoje prie Galaado sienos. Plg. Teis. 11,3—5;

2 Kar. 10,6; 2 Mak. 12,17. — (15) *Ptolemaidos*. Senovės Akko prie Tarpžemės jūros aukščiau Karmelio kalnų. Vz. Teis. 1,31. — *Tiro ir Sidono*. Seni Penikijos miestai. — *Visa Galilėja esanti...* Anot gr. t.: iš visos pagonių Galilėjos.

(18) *Juozapą ir Azariją*. Iš kitur nežinomi asmenys.

sum gentes, donec revertamur.
²⁰ Et partiti sunt Simoni viri tria millia, ut iret in Galilaeam: Iudae autem octo millia in Galaaditim.

²¹ Et abiit Simon in Galilaeam, et commisit praelia multa cum gentibus: et contritae sunt gentes a facie eius, et persecutus est eos usque ad portam.
²² Ptolemaidis: et ceciderunt de gentibus fere tria millia virorum, et accepit spolia eorum, ²³ et assumpsit eos, qui erant in Galilaea, et in Arbatis cum uxoribus, et natis, et omnibus, quae erant illis, et aduxit in Iudaeam cum laetitia magna.

²⁴ Et Iudas Machabaeus; et Ionathas frater eius transierunt Iordanem, et abierunt viam trium dierum per desertum. ²⁵ Et occurrerunt eis Nabuthaei, et susceperunt eos pacifice, et narraverunt eis omnia, quae acciderant fratribus eorum in Galaaditide, ²⁶ et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, et Bosor, et in Alimis, et in Caspor, et Mageth, et Carnaim: hae omnes civitates munitae, et magnae. ²⁷ Sed et in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, et in crastinum constituerunt admovere exercitum civitatibus his, et comprehendere, et tollere eos in una die. ²⁸ Et convertit Iudas, et exercitus eius, viam in desertum Bo-

iki mes sugrišime. ²⁰ Simonui buvo paskirta trys tūkstančiai vyrų, kad eitų į Galilėją, Jūdai gi aštuoni tūkstančiai į Galaadą.

²¹ Simonas išėjo į Galilėją ir kovojo daug kartų prieš pagonis; pagonys jo akivaizdoje buvo sutrinti, ir jis vijosi juos iki Ptolemaidos vartų; ²² apie tris tūkstančius pagonių krito, ir jis paėmė jų grobį. ²³ Paskui jis pasiėmė su savim tuos, kurie buvo Galilėjoje ir Arbate, su jų pačiomis, vaikais ir su visu, kas jiems priklausė, ir atsivedė juos su dideliu džiaugsmu į Jūdėją.

²⁴ Jūdas gi Makabiejus ir jo brolis Jonatas perėjo per Jordaną irėjo tris dienas tyrais. ²⁵ Juos sutiko nabutiečiai ir priėmė juos taikiai. Jie papasakojo jiems visa, kas buvo atsitikę jų broliams Galaado šalyje, ²⁶ ir kad daug jų yra uždarytų Barasoje, Bosore, Alimėje, Kaspore, Magete ir Karnaim, kurie visi buvo sustiprinti ir dideli miestai; ²⁷ kad ir kituose Galaado šalies miestuose yra laikoma jų uždarytų, kad rytoj nutarta eiti su kariuomene prie tų miestų, paimti juos ir viena diena juos sunaikinti. ²⁸ Tuomet Jūdas su kariuomene ūmai pa-

(21) *Iki Ptolemaidos vartų.* Ap-
 gulti šitos žymios tvirtovės su savo
 maža kariuomene Simonas negalėjo.
 — (23) *Arbate.* Jo vieta nežinoma.
 — (25) *Jūdėja.* Tik čia jie buvo ap-
 saugoti nuo pagonių keršto; Maka-
 biejams gi jie galėjo būti paspirtis,
 padaugindami jų kariuomenės skaičių.

(25) *Nabutiečiai.* Vž. Prad. 25,13.
 Ta bastūnų tautelė dažniau gyveno
 senovinės Idumėjos sostinės Petros
 apyinkėse; bet dabar ji sutinkama Ga-

laade. — (26) *Barasoje, Bosore...*
 Galaado šalies miestai. Jų vardai
 rašomi labai nevienodai, todėl nelen-
 gva susekti, kuriuos senovės mies-
 tus jie atitinka. — (28) *I Bosoro...* Gal
 dabartinis miestelis Busr prie Le-
 džos aukštumos. Kadangi Jūdas iš
 šitos vietos pasiekia per vieną naktį
 Datamą, todėl ir Datamos tvirtovė,
 iš kurios žydai šaukėsi pagalbos
 (auk. 9.10 eil.), turėjo būti nelabai
 toli nuo Bosoro. — (29) *Iki tvirto-*

sor repente, et occupavit civitatem: et occidit omnem masculum in ore gladii, et accepit omnia spolia eorum, et succendit eam igni. ²⁹ Et surrexerunt inde nocte, et ibant usque ad munitionem. ³⁰ Et factum est diluculo, cum elevassent oculos suos, ecce populus multus, cuius non erat numerus, portantes scalas, et machinas ut comprehenderent munitionem, et expugnarent eos. ³¹ Et vidit Iudas, quia coepit bellum, et clamor belli ascendit ad caelum sicut tuba, et clamor magnus de civitate: ³² et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris. ³³ Et venit tribus ordinibus post eos, et exclamaverunt tubis, et clamaverunt in oratione. ³⁴ Et cognoverunt castra Timothei quia Machabaeus est, et refugerunt a facie eius: et percusserunt eos plaga magna, et ceciderunt ex eis in die illa fere octo millia virorum. ³⁵ Et divertit Iudas in Maspha, et expugnavit, et cepit eam: et occidit omnem masculum eius, et sumpsit spolia eius, et succendit eam igni. ³⁶ Inde perrexit, et cepit Casbon, et Mageth, et Bosor, et reliquas civitates Galaaditidis. ³⁷ Post haec autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, et castra posuit contra Raphon trans torrentem. ³⁸ Et misit Iudas speculari exercitum: et renunciaverunt ei, dicentes: Quia convenerunt ad eum omnes gentes, quae in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis: ³⁹ et Ara-

suko į Bosoro tyrumą ir paėmė miestą. Jis užmušė visus vyriškius kalavijo ašmenimis, paėmė visą jų grobį ir sudegino miestą. ²⁹ Iš ten jie pakilo nakčia ir nuėjo iki tvirtovei. ³⁰ Auštant, pakėlė savo akis, štai jie pamatė daugybę žmonių, kuriems nebuvo skaičiaus; jie nešė kopėčias ir karo pabuklus tvirtovei paimti ir nugalėti žydams. ³¹ Jūdas, pamatęs, kad kova prasidėjo ir kad karo šauksmas kyla į dangų kaip trimito garsas ir girdisi didelis šauksmas iš miesto, ³² tarė savo kariuomenei: Kovokite šiandien už savo brolius. ³³ Jis puolė juos trimis būriais iš užpakalio; be to, žydai ėmė trimituoti trimitais ir garsiai šaukė melsdamies. ³⁴ Timotiejus kariuomenę pažino, kad tai buvo Makabiejus, ir ėmė bėgti nuo jų veido; žydai sudavė jiems labai didelį smūgį, ir tą dieną krito iš jų apie aštuonis tūkstančius vyrų. ³⁵ Po to Jūdas pasuko į Maspą, puolė ir paėmė ją, užmušė visus jos vyriškius, paėmė jos grobį ir sudegino ją. ³⁶ Iš ten jis ėjo toliau ir paėmė Kasboną, Magetą, Bosorą ir kitus Galaado šalies miestus. ³⁷ Po tų įvykių Timotiejus surinko kitą kariuomenę ir sustojo ties Raponu anapus upelio. ³⁸ Jūdas išsiuntė apžiūrėti tos kariuomenės, ir jam buvo pranešta ir pasakyta: Prie jo susirinko visos tautos, kurios yra aplink mus, labai gausinga kariuomenė; ³⁹ jie

ver: iki Datemai. — (35) / Maspa: i Galaado Maspa. Vz. Prad. 31,49; Teis. 11,29. — (36) Kasbona. Gr. t.: Chasphor. Tikriausiai tas pat miestas, ką ir auk. 26 cil. — (37) Ties Raponu: netoli nuo Astaroto. Jūdo

sumuštas, Timotiejus surinko čia savo kariuomenės likučius ir sustiprino ją talkininkais. — Upelio: Hie-romakso. — (39) Jiems priešais. Nors Jūdas ėjo paskui sumuštą Timotiejų, bet, norėdamas patikrinti laimė-

bas conduxerunt in auxilium sibi, et castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in praelium. Et abiit Iudas obviam illis.⁴⁰ Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cum appropinquaverit Iudas, et exercitus eius ad torrentem aquae: si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit adversum nos.⁴¹ Si vero timuerit transire, et posuerit castra extra flumen, transfretum ad eos, et poterimus adversus illum.⁴² Ut autem appropinquavit Iudas ad torrentem aquae, statuit scribas populi secus torrentem, et mandavit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in praelium.⁴³ Et transfretavit ad illos prior, et omnis populus post eum, et contritae sunt omnes gentes a facie eorum, et proiecerunt arma sua, et fugerunt ad fanum, quod erat in Carnaim.⁴⁴ Et occupavit ipsam civitatem, et fanum succendit igni cum omnibus, qui erant in ipso: et oppressa est Carnaim, et non potuit sustinere contra faciem Iudae.⁴⁵ Et congregavit Iudas universos Israelitas, qui erant in Galaaditide, a minimo usque ad maximum, et uxores eorum, et natos, et exercitum magnum valde ut venirent in terram Iudae.

⁴⁶ Et venerunt usque Ephron: et haec civitas magna in ingressu posita, munita valde, et non erat declinare ab ea dextera vel

yra pasisamdę sau pagalbon taip pat arabius ir sustojo anapus upelio, prisirengę ateiti kovoti prieš tave. Tuomet Jūdas nuėjo jiems priešais.⁴⁰ Timotiejus gi tarė savo kariuomenės vadams: Kai Jūdas ir jo kariuomenė prisiartins prie upelio vandens, jei jis pereis prie mūsų pirmas, mes negalėsime jam pasipriešinti, nes jis bus stipresnis už mus.⁴¹ Bet jei jis bijos pereiti ir sustos anapus upelio, pereikime mes prie jų, ir mes būsime galingesni už jį.⁴² Tai gi kaip tik Jūdas prisiartinio prie upelio vandens, jis pastatė tautos raštininkus prie upelio ir davė jiems tokį įsakymą: Nepalikite nė vieno žmogaus, bet tegul visi eina į kovą.⁴³ Po to jis perėjo per vandenį pirmas ir visa tauta pasukui jį. Visi pagonys buvo sumušti jų akivaizdoje, pametė savo ginklus ir pabėgo į šventyklą, buvusią Karnaimė.⁴⁴ Bet jis paėmė tą miestą ir sudegino šventyklą, su visais joje buvusiais. Taip Karnaimas buvo nugalėtas ir negalėjo laikytis prieš Jūdą.⁴⁵ Tuomet Jūdas surinko visus izraelitus, buvusius Galaade, nuo mažiausio iki didžiausiam, jų pačias ir vaikus ir labai didelę kariuomenę, kad jie eitų į Jūdo šalį.

⁴⁶ Jie atėjo iki Efronui. Tai buvo didelis miestas prie įėjimo į šalį, labai sustiprintas, ir nebuvo galima jo apeiti nei iš deši-

jima, jis padarė linę ir apėjo Timotiejaus kariuomenę, ir tuo būdu vėl atsirado prieš ją kitame upelio krante. — (42) *Tautos raštininkus*: valdininkus, kuriems buvo pavesta rinkti kariuomenę ir daryti jų sąrašus. Vž. Atk. 20,5...; 2 Kron. 26,11. — (43) *Karnaimė*: Astaroth-Karnaim.

Prad. 14,5; Atk. 9,4; plg. 2 Mak. 12, 26. — (45) *Buvusius Galaade*: gyvenusius pagonių tarpe. — *Ir vaikus*. Gr. t. dar pridėta: ir jų lobį.

(46) *Efronui*. Iš kitur nežinomas miestas. Jo vieta turėjo būti vienoje iš tarpukalnių, per kuriąėjo kelias iš Karnaimo į Betsaną (52 eil.).

sinistra, sed per mediam iter erat. ⁴⁷ Et incluserunt se qui erant in civitate, et obstruxerunt portas lapidibus: et misit ad eos Iudas verbis pacificis, ⁴⁸ dicens: Trans-eamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: et nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire. ⁴⁹ Et praecepit Iudas praedicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erat loco. ⁵⁰ et applicuerunt se viri virtutis: et oppugnavit civitatem illam tota die, et tota nocte, et tradita est civitas in manu eius: ⁵¹ et pemerunt omnem masculum in ore gladii, et eradicavit eam, et accepit spolia eius, et transivit per totam civitatem super interfectos.

⁵² Et transgressi sunt Iordanem in campo magno, contra faciem Bethsan. ⁵³ Et erat Iudas congregans extremos, et exhortabatur populum per totam viam, donec vinirent in terram Iuda: ⁵⁴ et ascenderunt in montem Sion cum laetitia, et gaudio, et obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset donec reverterentur in pace.

⁵⁵ Et in diebus, quibus erat Iudas, et Ionathas in terra Galaad, et Simon frater eius in Galilaea contra faciem Ptolemaidis,

nės, nei iš kairės, nes kelias ėjo jo viduriu. ⁴⁷ Buvusieji mieste užsidarė ir apkrovė vartus akmenimis. Jūdas pasiuntė jiems taikos žodžius, sakydamas: Leiskite pereiti per savo šalį, kad mes galėtumėm eiti į mūsų šalį, ir niekas nepadarys jums žalos; mes tiktai pereisime pėsti. Bet jie nenorėjo jiems atidaryti. ⁴⁹ Tuomet Jūdas liepė skelbti stovykloje, kad kiekvienas pulktų miestą ties ta vieta, kur jis buvo. ⁵⁰ Tuojuo kariuomenės vyrai pradėjo artintis. Jis kovojo prieš tą miestą visą dieną ir visą naktį, ir miestas buvo atiduotas į jo rankas. ⁵¹ Jie išžudė visus vyriškius kalavijo ašmenimis. Jis sugriovė jį, paėmė jo grobį ir perėjo visą miestą per užmuštuosius.

⁵² Po to jie perėjo per Jordaną didelėje lygumoje ties Betsanu. ⁵³ Jūdas rankiojo atsiliekančius ir visą kelią drąsino tautą, iki jie atėjo į Jūdo šalį. ⁵⁴ Taip jie atėjo į Siono kalną su linksmybe ir džiaugsmu ir aukojo deginamąsias aukas, nes niekas jų nežuvo, iki sugrįžo ramybėje.

⁵⁵ Tuo metu, kai Jūdas ir Jonatas buvo Galaado šalyje, o jo brolis Simonas Galilėjoje ties Ptolemaida, ⁵⁶ Zakarijo sūnus Juo-

— (47) *Užsidarė*. Anot kai kurių žinių (plg. 2 Mak. 12,27), Lyzijas čia turėjęs namus. Jo šalininkai, be abejo, pasirūpino nustatyti Efrono gyventojus prieš žydus. Kadangi tačiau tas miestas nebuvo anksčiau parodęs nepalankumo žydams, tai Jūdas, laikydamas Atk. 20,10... nurodymo, siūlo Efrono gyventojams taiką, su atsisakiusiais gi nuo jos pasielgia visu anų laikų nuožmumu.

(52) *Ties Betsanu*. Didžiausias iš Dekapolies miestų šiaupus Jordano,

žinomas dar kitu vardu: Skitopolis. Ties juo Jordane yra ne viena brasta. Jordano slėnis čia labai platus, tikra labai derlinga lyguma. — (53) *Rankiojo atsiliekančius...* Kovose Jūdas stodavo visų priešakin, dabar saugo kariuomenės užpakalyje silpnesnius, kad ne vienas jų nežūtų. — (54) *Į Siono kalną*: į bažnyčią padėkoti Viešpačiui už laimėjimus ir ypatingą globą. — *Niekas jų nežuvo*: iš tų žydų, kuriuos išvadavo iš priešų rankų ir atsivedė į Jūdėją.

⁵⁶ audivit Iosephus Zachariae filius, et Azarias princeps virtutis, res bene gestas, et praelia quae facta sunt, ⁵⁷ et dixit: Faciamus et ipsi nobis nomen, et eamus pugnare adversus gentes, quae in circuitu nostro sunt. ⁵⁸ Et praecepit his, qui erant in exercitu suo, et abierunt Iamniam. ⁵⁹ Et exivit Gorgias de civitate, et viri eius obviam illis in pugnam. ⁶⁰ Et fugati sunt Iosephus, et Azarias usque in fines Iudaeae: et ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, et facta est fuga magna in populo: ⁶¹ quia non audierunt ludam, et fratres eius, existimantes fortiter se facturos. ⁶² Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel. ⁶³ Et viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, et gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum. ⁶⁴ Et convenerunt ad eos fausta acclamantes.

⁶⁵ Et exivit ludas, et fratres eius, et expugnabant filios Esau in terra, quae ad Austrum est, et percussit Chebron et filias eius: et muros eius, et turres succendit

zapas ir kariuomenės vadas Azarijas išgirdo apie jų pasisėkimus ir įvykusias kovas, ⁵⁷ ir jis tarė: Įsigykime ir mes sau vardą ir eikime kovoti prieš esančius aplink mus pagonis. ⁵⁸ Taigi jis davė įsakymų tiems, kurie buvo jo kariuomenėje, ir jie išėjo prieš Jamniją. ⁵⁹ Bet jiems priešais išėjo iš miesto į kovą Gorgijas su savo žmonėmis. ⁶⁰ Juozapas ir Azarijas buvo priversti bėgti iki Jūdėjos sienų. Tą dieną apie du tūkstančių vyrų iš Izraelio krito, ir buvo suduotas didelis smūgis tautai, ⁶¹ nes jie nepaklausė Jūdo ir jo brolių ir manė galėsia drašiai pasielgti. ⁶² Bet jie nebuvo iš ainijos tų vyrų, per kuriuos buvo įvykintas išgelbėjimas Izraelyje. ⁶³ Tuo tarpu gi Jūdo vyrai buvo labai giriami viso Izraelio akivaizdoje ir visų pagonių, kurie tik išgirdavo apie jų vardą; ⁶⁴ prie jų rinkdavosi su džiaugsmo šukojimais.

⁶⁵ Po to Jūdas su savo broliais išėjo ir kovojo prieš Ezavo sūnus šalyje, esančioje į pietus; jis paėmė Chebroną ir jo dukteris ir nudegino aplinkui jo sienas

(56) Juozapas ir... Azarijas. Vz. auk. 15 eil. — (57) Jis tarė: Juozapas Zakarijui. Jie matomai pavydėjo pasisėkimų Jūdai ir nutarė jo nebeklausti. Rūpėjo jiems labiausiai grobis. — (58) Jis davė. Gr. t.: jie davė. — Prieš Jamniją. Plg. auk. 4,15. Strabonas sako, kad ginkluotų vyrų skaičius Jamnijoje ir jos apylinkėje siekė 40.000. — (59) Gorgijas. Du žydų vadu gal nė nemanė, kad Jamnijoje yra Gorgijas, kurio kariška draša buvo žinoma visoje Syrijoje (1 Mak. 3,38). — (62) Jie nebuvo iš... Jūs vedė puikybę ir godumas. Dievas teikė izraelitams kovose prieš pagonis savo globos, kad jie galėtų ginti savo religiją, bet ne tam, kad jie įsigytų jų tarpe di-

deiės galios. — (63) Jūdo vyrai... Gr. t.: vyrai (drašiolis) Jūdas ir jo broliai. — (64) Prie jų rinkdavosi: visos Jūdėjos žydai.

(65) Ezavo sūnus: idumėjiečius, kurie buvo užėmę pietinę Jūdėjos dalį. — Chebroną. Labai senas, paprastai Hebronu vadinamas, miestas. Palestina dalinant, jis buvo paskirtas Jūdo giminei (Joz. 15,54; plg. Prad. 13,8). Po Babilono nelaisvės žydai buvo sugrįžę Chebronan (Neem. 11,25), bet vėliau jie buvo iš čia idumėjiečių išvaryti. Jūdas, sugrįžęs iš Galaado (163 m. pirm Kr.) ir davęs kiek laiko pasilsėti savo kariuomenei, ryžosi kariauti prieš idumėjiečius ir pilistimus. — Jo dukteris: Chebrono apylinkėje buvusius mies-

igni in circuitu. ⁶⁶ Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, et perambulabat Samariam. ⁶⁷ In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in praelium. ⁶⁸ Et declinavit ludas in Azotum in terram alienigenarum, et diruit aras eorum, et sculptilia deorum ipsorum succendit igni: et cepit spolia civitatum, et reversus est in terram Iuda.

ir bokštus. ⁶⁶ Po to jis pakilo iš savo stovyklos, kad eitų į svetimšalių kraštą, ir ėjo per Samariją. ⁶⁷ Tą dieną krito kovoje kunigų, kai jie panorėjo parodyti savo drąsą ir ėjo be atodairos į kovą. ⁶⁸ Jūdas pasuko į Azotą svetimšalių krašte; jis išardė jų aukurus, sudegino jų dievaidžių drožtus paveikslus, paėmė miestų grobį ir sugrižo į Jūdo šalį.

c) Antioko Epifano mirtis. Antioko Eupatorio karas prieš Jeruzalę.

Caput VI. ¹ Et rex Antiochus perambulabat superiores regiones, et audivit esse civitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, et copiosam in argento, et auro, ² templumque in ea locuples valde: et illic velamina aurea, et loricae, et scuta, quae reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Graecia. ³ Et venit, et quaerebat capere civitatem, et depraedari eam: et non potuit, quoniam innotuit

6 perskyrimas. ¹ Karalius Antiokas ėjo per aukštesniąsias šalis. Išgirdęs, kad Persijoje yra Elimaidos miestas, labai garsus ir turtingas sidabru ir auksu, ² kad jame yra labai turtinga šventykla, kad joje yra auksinių uždangų, šarvų ir skydų, paliktų Makedonijos karaliaus Filypo sūnaus Aleksandro, kurs pirmas karaliavo Graikijoje, ³ jis nuėjo tenai, stengėsi paimti miestą ir jį apiplėšti; bet jis negalėjo, nes jo su-

telius ir sodžius. — (66) *I svetimšaliu:* į pilistimų. — *Per Samariją.* Samarijos vardas čia yra aiški klaida. Jūdas, eidamas iš Chebrono į Azotą (68 e.), negalėjo patekti į toli šiaurėje esančią Samariją. Senovinis iotyniškas vertimas, Fl. Juozapas, 2 Mak. 12,35 ir k. tą vietą vadina Marisa (senovėje Maresa. dabar Maraš), kuri iš tikrųjų yra prie kelio iš Ebrono į Azotą. — (67) *Tą dieną:* praeinant pro Marisą, kame teko susiremti su Gorgijo kariuomene (vz. 2 Mak. 12,34). — (68) *I Azotą.* Tai pilistimų miestas. Plg. auk. 4,15.

6,1—63. Antioko žygis prieš Elimaidą jam nepasisėka; gaves žinią apie Jūdo nugalėjimus, jis suserga ir miršta, išpažinęs savo padarytas neteisybes žydams (1—16). Mirusio

Antioko vieton Lyzijas paskelbia karaliui jo sūnų Antioką Eupatori, kurio pagalbos šaukiasi bedieviai žydai (17—30). Syrai nugali Jūdą prie Betzakaros (31—47) ir apgula bažnyčios kalną (48—54). Karalius padaro su žydais taiką, bet jos nesilaiko (55—63).

(6.1) *Antiokas:* Antiokas Epifanas. Vz. auk. 3,37. Plg. 2 Mak. 9, 2... — *Persijoje yra Elimaidos miestas.* Toks teksto skaitymas klaidingas; geresniuose gr. rankraščiuose miestas visai neivardijamas; ten pasakyta: yra Elimaidoje, Persijoje, garsus miestas. 2 Mak. 9,2 nėra paminėta nei Persijos, nei Elimaidos, tik pasakomas miesto vardas: Persopolis. Elimaida gi vadinosi šalis, ne miestas, senovės Elamas. — (2)

sermo his. qui erant in civitate: ⁴ et insurrexerunt in praelium, et fugit inde, et abiit cum tristitia magna, et reversus est in Babiloniam.

⁵ Et venit qui nunciaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quae erant in terra Iuda: ⁶ et quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, et fugatus est a facie Iudaeorum, et invaluerunt armis, et viribus, et spoliis multis, quae ceperunt de castris, quae exciderunt: ⁷ et quia diruerunt abominationem, quam aedificaverat super altare, quod erat in Ierusalem, et sanctificationem, sicut prius, circumdederunt muris excelsis, sed et Bethsuram civitatem suam.

⁸ Et factum est ut audiret sermones istos, expavit, et commotus est valde: et decidit in lectum, et incidit in languorem prae tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat. ⁹ Et erat illic per dies multos: quia renovata est in eo tristitia magna, et arbitratus est se mori.

¹⁰ Et vocavit omnes amicos suos, et dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, et concidi, et corruui corde prae solitudine: ¹¹ et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, et in quos fluctus tristitiae, in qua nunc sum: qui iucundus eram, et dilectus in potestate mea! ¹² Nunc vero reminiscor malo-

manymas buvo pasidareš žinomas miesto gyventojams. ⁴ Jie pakilo kovai, ir jis turėjo iš ten bėgti; jis pasitraukė labai nuliūdęs ir grįžo į Babiloniją.

⁵ Tuomet buvo atnešta jam žinia į Persiją, kad jo kariuomenė buvusi Jūdo šalyje, buvo priversta bėgti, ⁶ kad Lyzijas ėjo didelės kariuomenės priešakyje ir buvo žydu priverstas bėgti, kad jie sustiprėjo ginklais, kariuomene ir daugeliu grobio, kurį atėmė iš sumuštos kariuomenės, ⁷ kad jie sugriovė nuobodą, kurią jis buvo pastatęs ant altoriaus Jeruzalėje, ir apvedė aukštomis sienomis, kaip pirma, šventyklą ir jo miestą Betsurą.

⁸ Atsitiko, kad karalius, išgiręs šitas žinias, nusigando ir labai susijaudino; jis atsigulė į patalą ir iš liūdesio susirgo, nes netaip jam įvyko, kaip jis manė. ⁹ Jis pasiliko tenai daug dienų, nes didelis liūdėsysis pasireikšdavo jame iš naujo, ir jis tarėsi miršias.

¹⁰ Jis pasišaukė visus savo prietelius ir jiems tarė: Miegas atstojo nuo mano akių, jaučiuos prislėgtas, ir mano širdis džiūsta iš sielvarto. ¹¹ Todėl aš tariau savo širdyje: Į kaip didį sielvartą aš patekau ir kokiose nuliūdimo bangose esu dabar aš, kurs buvau meilingas ir mylimas savo karalystėje! ¹² Bet dabar aš

Turtunga šventykla: Dianos šventykla (Fl. Juozapas, Jieron. Plg. 2 Mak. 1,13). — *Uždangų.* Gr. t. kalbama apie apsaugos priemonės kovoje; iš jų tuojau įvardijami šarvai ir skydai. — *Kurs pirmas...* Vz. auk. 1,1 (paaiškinima). — (4) *Į Babiloniją.* Gr. t.: į Babiloną; bet gr. t. nėra pasakyta, kad Antiokas būtų sugri-

žęs į Babiloną; jis tik norėjęs ten vykti.

(5) *Atnešta jam žinia:* Lyzijo pasiųsta žinia (vz. auk. 3,32). — (7) *Nuobodą.* Taip knygos autorius vadiną Antioko įsakymu pastatytą aukurą ant deginamųjų aukų altoriaus. — *Jo miestą Betsurą.* Betsura buvo nebe Jūdėjos ribose (plg. auk. 4,

rum, quae feci in Ierusalem, unde et abstuli omnia spolia aurea, et argentea, quae erant in ea, et misi auferre habitantes Iudaeam sine causa. ¹³ Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista: et ecce pereō tristitia magna in terra aliena.

¹⁴ Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, et praeposuit eum super universum regnum suum: ¹⁵ et dedit ei diademā, et stolam suam, et anulum, ut adduceret Antiochum filium suum, et nutritret eum, et regnaret.

¹⁶ Et mortuus est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono.

¹⁷ Et cognovit Lysias, quoniam mortuus est rex, et constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutritvit adolescentem: et vocavit nomen eius Eupator.

¹⁸ Et hi, qui erant in arce, concluderant Israel in circuitu sanctorum: et quaerebant eis mala semper, et firmamentum Gentium. ¹⁹ Et cogitavit Iudas perdere eos: et convocavit uni-

atsimenu piktenybes, kurias esu padaręs Jeruzalėje, iš kur aš atėmiau, kaip grobį, visą buvusį joje auksą ir sidabrą ir kad esu siuntęs sunaikinti be priežasties Jūdėjos gyventojus. ¹³ Taigi dabar aš suprantu, kad todėl apnyko mane šitos nelaimės, ir štai aš žinu dideliu liūdesiu svetimoje šalyje.

¹⁴ Po to jis pasišaukė vieną savo prietelių, Pilypą, paskyrė jį visos savo karalystės viršininku ¹⁵ ir padavė jam savo vainiką, apsiaustą ir žiedą, kad atsivestų jo sūnų Antioką, auklėtų jį ir patimtų viešpatavimą.

¹⁶ Karalius Antiokas mirė tenai šimtas keturias dešimtis devintais metais.

¹⁷ Lyzijas, gavęs žinią, kad karalius miręs, įstatė karaliumi jo sūnų Antioką, kurį jis visai jauną auklėjo, ir praminė jį vardu Eupatoris.

¹⁸ Buvusieji pilyje uždarė Izraelį iš visų pusių aplink šventyklą ir stengėsi nuolat daryti jiems pikta ir stiprinti pagonis.

¹⁹ Judas nusistatė sunaikinti juos ir sušaukė visą tautą jų apgulti.

61); jis priklausė Antiokui; jos paėmimas ir sustiprinimas buvo didelis karaliaus įžeidimas.

(13) *Svetimoje šalyje.* Antiokas tuomet buvo Persijos mieste Tabėje, tarp Ekbatanos ir Persepolies. Nors ta šalis priklausė Syrijai, bet ji buvo nuo jos labai toli; Antiokas buvo į čia atvykęs apiplėšti šventyklos, todėl jis negalėjo tikėtis vietos gyventojų užuojautos, ir visa ta šalis jam dabar rodėsi esanti svetima.

(14) *Pilypa.* Anot. 2 Mak. 9,29, jis buvęs Antioko pienbrolis. Karalius buvo jį paskyręs savo vietininku Judėjoje. Plg. 2 Mak. 5,22 ir 9,29. — (15) *Ir žiedą:* karališkąjį antspaudos žiedą. Taip Antiokas atėmė anksčiau duotus įgaliojimus Ly-

zijui (auk. 3,32,33), kurs gal buvo netekęs jo pasitikėjimo dėl pralaimėtų kovų prieš žydus. — *Kad atsivestu...* Gr. t. galima versti taip: kad jis juos (karališkos garbės ženklus) nuneštų Antiokui.

(16) *Mirė tenai šimtas...*: Tabėje 163 m. pr. Kr. Apie Antioko mirtį pasakojama dar 2 Mak. 1,1–17 ir 2 Mak. 9,1–29. Vž. tų vietų paaiškinimus.

(17) *Jo sūnų...* Antiokas Eupatoris buvo tuomet devynerių (anot kitų, dvylikos) metų vaikas.

(18) *Buvusieji pilyje...* Įgula, buvusi stiprioje pilyje visai netoli nuo žydų šventyklos (vž. auk. 35–37; 4. 41), galėjo varginti Jeruzalės gyventojus, ypač kai jie eidavo į šven-

versum populum, ut obsiderent eos.²⁰ Et convenerunt simul, et obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo, et fecerunt balistas, et machinas.²¹ Et exierunt quidam ex eis, qui obsidebantur: et adiunxerunt se illis aliqui impii ex Israel,²² et abierunt ad regem, et dixerunt: Quousque non facis iudicium, et vindicas fratres nostros?²³ Nos decrevimus servire patri tuo, et ambulare in praeceptis eius, et obsequi edictis eius:²⁴ et filii populi nostri propter hoc alienabant se a nobis, et quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, et hereditates nostrae diripiebantur.²⁵ Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed et in omnes fines nostros.²⁶ Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Ierusalem occupare eam, et munitiorem Bethsuram munierunt:²⁷ et nisi praevenieris eos velocius, maiora, quam haec, facient, et non poteris obtinere eos.

²⁸ Et iratus est rex, ut haec audivit: et convocavit omnes amicos suos, et principes exercitus sui, et eos, qui super equites erant.²⁹ Sed et de regnis aliis, et de insulis maritimis venerunt ad eum exercitus conductitii.³⁰ Et erat numerus exercitus eius, centum millia peditum, et viginti millia equitum, et elephanti triginta duo, docti ad praelium.

²⁰ Jie susirinko visi draug, apgulė juos šimtas penkias dešimtais metais ir pasidirbo sau mėtamųjų ir apgulamųjų karo prietaisų.²¹ Tuomet kai kurie apgultieji ištrūko, o prie jų prisidėjo kai kurie bedieviai iš Izraelio.²² Šitie nuėjo pas karalių ir sakė: Iki kolei tu nedarysi teisybės ir nekeršysi už mūsų brolius?²³ Mes ryžomės tarnauti tavo tėvui, elgtis sulig jo įsakymais ir klausyti jo paliepimų;²⁴ todėl mūsų tautos sūnūs šalinosi nuo mūsų, ir kas tik iš mūsų jiems patekdavo, buvo užmušamas, ir mūsų tėvainystės buvo išplėšiamos.²⁵ Jie tiesdavo ranką ne tik prie mūsų, bet ir prie visų mūsų plotų,²⁶ ir štai šiandien jie apgulė Jeruzalės pilį, kad ją paimtų, ir sustiprino Betsuros tvirtovę.²⁷ Jei tu neeisi greitai prieš juos, jie padarys piktesnių kaip šitie dalykų, ir tu nebegalėsi jų nugalėti.

²⁸ Tai išgirdęs karalius įpyko; jis sušaukė visus savo prietelius, savo kariuomenės vadus ir raitelių viršininkus;²⁹ pas jį atėjo taip pat samdytos kariuomenės iš kitų karalysčių ir iš jūros salų.³⁰ Jo kariuomenės skaičius buvo šimtas tūkstančių pėstininkų, dvidešimt tūkstančių raitelių ir trys dešimtys du drambliai išmokinti kovoti.

tyklą; todėl Jūdas nutaria mėginti jų visai nusikratyti ir apgula pilį. — (20) *Simtas...*: 162 m. pirm. Kr. (plg. 2 Mak. 13,1...) — *Pasidirbo sau...* Anot gr. t.: pasidarė sau pylimų, bokštų metamiems prietaisams pastatyti. — (21) *Apgultieji ištrūko...* Nors pilis buvo apsupta, tačiau kai kuriems syrams pasisekė iš jos ištrūkti. — (22) *Mūsų brolius*: pasilikusius pilyje syrus ir žydų atpuolėlius. —

(25) *Prie visų mūsų plotų*. Taip daroma aliuizija į laimingas Jūdo kovas prieš kaimynus. Plg. auk. 5,3... — (26) *Betsuros*. Vž. auk. 7 eil.

(28) *Jis sušaukė...* Jauno karaliaus vardu visa darė Lyzijas. Prieteliais čia vadinami žymesnieji karaliaus patarėjai. — (29) *Iš kitų karalysčių*: Iš Mažosios Azijos. — *Iš jūros salų*: iš Kipro, Rodo, Kretos ir kitų Tarpžemės jūros salų. — (30)

³¹ Et venerunt per Idumaeam, et applicuerunt ad Bethsuram, et pugnauerunt dies multos, et fecerunt machinas et exierunt, et succenderunt eas igni, et pugnauerunt viriliter. ³² Et recessit Iudas ab arce, et movit castra ad Bethzacharam contra castra regis. ³³ Et surrexit rex ante lucem, et concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: et comparaverunt se exercitus in praelium, et tubis cecinerunt: ³⁴ et elephantis ostenderunt sanguinem urvae et mori, ad acuendos eos in praelium: ³⁵ et diviserunt bestias per legiones: et astiterunt singulis elephantis mille viri in loriciis concatenatis, et galeae aereae in capitibus eorum: et quingenti equites ordinati unicuique bestiae electi erant. ³⁶ Hi ante tempus ubicumque erat bestia, ibi erant: et quocumque ibat, ibant, et non discedebant ab ea. ³⁷ Sed et turre lignae super eos firmae protegentes super singulas bestias: et super eas machinae:

³¹ Jie atėjo per Idumėją, apgulė Betsurą, kovojo daug dienų ir pasidirbo apgulamųjų karo pabuklų; bet apgultieji išėjo, sudegino juos ir kovojo drąsiai. ³² Jūdas tuo tarpu pasitraukė nuo pilies ir padarė sau stovyklą prie Betzakaros ties karaliaus stovykla. ³³ Atsikėlęs dar neišaušus karalius paragino kariuomenę pulti Betzakaros keliu; jo kariuomenės dalys prisirengė į kovą ir sutrimitavo trimitais. ³⁴ Drambliams jie parodė vynuogių ir morų sunkos, kad paerzintų juos į kovą. ³⁵ Jie paskirstė gyvulius tarp legionų, taip kad prie kiekvieno dramblio stovėjo tūkstantis vyrų grandininiais šarvais ir variniais šalmais ant savo galvų; taip pat penki šimtai rinktinių raitelių buvo priskirta prie kiekvieno gyvulio. ³⁶ Šitie jau anksčiau būdavo visuomet tenai, kur būdavo gyvulys; kur tik jisėjo,ėjo ir jie ir nuo jo neatstodavo. ³⁷ Be to, ant kiekvieno gyvulio buvo apsaugai stiprūs mediniai bokštai su karo

jo kariuomenės... 2 Mak. 13,2 tos kariuomenės skaičiai nurodomi truputį kitokie, gal dėlto, kad jiėjo persiskyrus į dvi dalis.

(31) *Per Idumėją...*: Jūdas laikė apgules syrų igulą Jeruzalės pilyje (auk. 20 eil.). Išgirdęs, kad ateina labai didelė Antioko Eupatorio kariuomenė, Jūdas ragina žydus maldauti Viešpatį pagalbos, pats gi pasitraukia iš Jeruzalės su savo kariuomene į Modiną, iš čia užpuola Eupatorio kariuomenės dalį ir padaro jai nemažą nuostolių. Todėl syrai nedrįsta tuojau pulti Jeruzalę, bet eina toliau pajūriu, iki pasiekia Idumėją; per Idumėją gi ateina prie Betsuros ir ją apgula. Plg. 2 Mak. 13,9—18. Iki syrų kariuomenės pasiekė Betsurą, Jūdas suskubo dar aprūpinti jos igulą maistu, todėl ji galėjo gana ilgai laikytis prieš syrus ir net daryti puolantiems didelių nuostolių. —

(32) *Prie Betzakaros*: maždaug pusiaukelėje tarp Jeruzalės ir Betsuros. Iš Betzakaros iki Betsurai galėjo būti apie 13 kilometrų. Jūdas atvyko į čia iš Modino, į kurį buvo pasitraukęs iš Jeruzalės. Apie Jūdo kariuomenės vietą syrai sužinojo iš vieno išdaviko, vardu Rodoko (vz. 2 Mak. 13,21) ir, palikdami nemažą savo jėgų dalį prie apgultos Betsuros, su visa kita kariuomene tuojau pradėjo rengtis į kovą prieš Jūdą. — (34) *Vynuogių ir morų sunkos*. Drambliai labai mėgstą rauginčius gėralus, bet, gavę jų atsigerti, užmiršta savo jėgą; šiuo atveju gal jiems prieš pat kovą tik parodyta raudonos vynuogių ir morų sunkos ir taip juos tik įerzinta. — (36) *Anksčiau...* Drambliai buvo iš anksto pripratinti prie kariuomenės dalių, taip kad ir jie nesibaidydavo ir jų nebijodavo nei kareiviai, nei arkliai. — (37)

et super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper: et Indus magister bestiae.³⁸ Et residuum equitatum hinc et inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, et perurgere constipatos in legionibus eius.³⁹ Et ut refulsit sol in clypeos aureos, et aereos, resplenderunt montes ab eis, et resplenderunt sicut lampades ignis.⁴⁰ Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, et alia per loca humilia: et ibant caute et ordinate.⁴¹ Et commovebantur omnes inhabitantes terram a voce multitudinis, et incessu turbae, et collisione armorum: erat enim exercitus magnus valde, et fortis.⁴² Et appropriavit ludas, et exercitus eius in praelium: et ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.⁴³ Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis: et erat eminens super ceteras bestias, et visum est ei quod in ea esset rex: ⁴⁴ et dedit se ut liberaret populum suum, et acquireret sibi nomen aeternum.⁴⁵ Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens a dextris, et a sinistris, et cadebant ab eo huc atque illuc.⁴⁶ Et ivit sub pedes elephantis, et supposuit se ei, et occidit eum: et cecidit in terram super ipsum, et mortuus est illic.⁴⁷ Et viden-

pabuklais; ant kiekvieno bokšto buvo trys dešimtys du drąšūs vyrai, kurie kovojo nuo viršaus, ir vienas indas, gyvulio varovas.³⁸ Likusią raitariją, padaliną į du būriu, jis pastatė viename ir kitame šone, kad trimųjų garsu skatintų kariuomenę ir ragintų į jos kariškas eiles sustatytas minias.³⁹ Saulei apšvietus auksinius ir varinius skydus, sužibo nuo jų kalnai, ir jie blizgėjo, kaip liepsnoją žiburiai.⁴⁰ Viena karaliaus kariuomenės dalisėjo pasiskirsčius aukštais kalnais, kita lyguma; jie žygiavo atsargiai ir tvarkingai.⁴¹ Visi šalies gyventojai buvo išgąsdinti tos daugybės riksmo, miniosėjimo ir ginklų žvangėjimo; nes tai buvo labai didelė ir stipri kariuomenė.⁴² Jūdas su savo kariuomene priartino kovoti, ir šeši šimtai žmonių iš karaliaus kariuomenės krito.⁴³ Kai Sauros sūnus Eleazaras pamatė vieną gyvulį, apdengtą karališkais šarvais, kurs buvo didesnis už visus kitus gyvulius, jam pasirodė, kad ant jo buvo karalius.⁴⁴ Jis paaukojo save, kad išgelbėtų savo tautą ir įsigytų sau amžiną vardą.⁴⁵ Drąsiai jis bėgo prie jo būrio viduriu, užmušinėdamas buvusius dešinėje ir kairėje, taip kad jie krito nuo jo vie non ir kiton pusėn; ⁴⁶ jis įbėgo tarp dramblio kojų ir, sustojęs po

Trys dešimtys du. Gali būti, kad tas skaičius klaidingas, nes dramblio bokštelyje buvo vietos tik dviem ar trimis kareiviams. ³² kareiviai galėjo būti prie kiekvieno dramblio, kad vieni kitus pavaduotų bokštelyje. — ⁽³⁸⁾ *Viename ir kitame...*: kariuomenės sparnuose. — ⁽³⁹⁾ *Auksinius*: paaukuotus. Tokiuos skydus turėdavo vadai ir pasižymėję kareiviai. — *Sužibo nuo jų...* Poetiškas išsireiškimas. — ⁽⁴⁰⁾ *Atsargiai.* Gr.

t.: drasiu žingsniu. — ⁽⁴²⁾ *Priartino kovoti*: drąsiai ir ūmai puolė kariuomenės dalį. — ⁽⁴³⁾ *Sauros sūnus Eleazaras.* Tikriau gr. t.: Eleazaras Auaranas. — Taigi jis buvo Matatijo sūnus, vadinamas Abaronu (1 Mak. 2,5), jaunesnis Jūdo brolis. — *Kad ant jo buvo karalius.* Eleazaras tikėjosi, kad jam pasiseks užmušti patį karalių ir tuo būdu padaryti sumišimą visoje kariuomenėje; bet ant papuošto dramblio buvo

tes virtutem regis, et impetum exercitus eius, diverterunt se ab eis.

⁴⁸ Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, et applicuerunt castra regis ad Iudaeam, et montem Sion. ⁴⁹ Et fecit pacem cum his, qui erant in Bethsura: et exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terrae. ⁵⁰ Et comprehendit rex Bethsuram: et constituit illic custodiam servare eam.

⁵¹ Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: et statuit illic balistas, et machinas, et ignis iacula, et tormenta ad lapides iactandos, et spicula, et scorpions ad mittendas sagittas, et fundibula. ⁵² Fecerunt autem et ipsi machinas adversus machinas eorum, et pugnaverunt dies multos. ⁵³ Escae autem non erant in civitate, eo quod septimus annus esset: et qui remanserant in Iudaea de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quae repositae fuerant. ⁵⁴ Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: et dispersi sunt unusquisque in locum suum.

⁵⁵ Et audivit Lysias quod Philippus, quem constituerat rex

juo, užmušė jį; tas sugriuvo ant žemės viršuje jojo, ir Eleazaras tenai mirė. ⁴⁷ Tačiau žydai, matydami karaliaus jėgas ir jo kariuomenės smarkumą, pasitraukė nuo jų.

⁴⁸ Karaliaus gi kariuomenė ėjo prieš juos Jeruzalės link, ir ta kariuomenė buvo statoma stovyklose prieš Jūdėją ir prieš Siono kalną. ⁴⁹ Su tais, kurie buvo Betsuroje, jis padarė taiką, ir jie išėjo iš miesto, nes tenai uždaryti jie nebeturėjo maisto, kadangi šaliai buvo subata. ⁵⁰ Taip karalius paėmė Betsurą ir pastatė tenai sargybą jos saugoti.

⁵¹ Paskui jis laikė daug dienų apgulęs šventąją vietą: jis pastatė tenai mėtomų prietaisų ir mašinų, įtaisymų ugniai mesti, akmenims ir ietims, šautuvų vylyčioms ir vilpstynių. ⁵² Taip pat ir žydai pasidarė karo pabuklų prieš anų prietaisus ir kovojo daug dienų. ⁵³ Bet mieste nebuvo maisto, nes buvo sekmi metai, ir tie pagony, kurie buvo likę Jūdėjoje, suvalgė liekanas to, kas buvo atidėta. ⁵⁴ Taip šventovėje buvo likę nedaug žmonių, nes jiems buvo atėjęs badas, ir jie išsiskirstė, kiekvienas į savo vietą.

⁵⁵ Tuo tarpu Lyzijas išgirdo, kad Pilypas, kurį karalius Antio-

tik paprasti kareiviai. — (47) Tačiau žydai... Jūdas randa, kad bus išmintingiau pasitraukti tvarkoje, negu duotis sunaikinti save ir savuosius be palyginimo stipresniems syrams. Jis pasitraukia į Jeruzalę ir į šventyklos tvirtovę. Syrai eina pasukui ir apgula tvirtovę.

(48) Prieš Jūdėją. Nors syrų kariuomenės dalis buvo palikta prie Betsuros, tačiau žymi jos dauguma prisiartinio prie Jeruzalės ir rengėsi

kovoti ne tik prieš tą vieną vietą, bet ir prieš visą Jūdėjos šalį. — (49) Buvo subata: subatiniai (atilsio) metai, kuriais buvo uždrausta ką nors sėti ar pjauti. Plg. Iš. 23.10.11; Kun. 25.1—7; 21.22; Atk. 15.1...

(53) Kurie buvo likę...: atskiri syrų kariuomenės būriai.

(55) Pilypas, kuri... Vž. auk. 14, 15 eil. Išgelbėjimas žydams ateina netikėtai. Antioko Epifano jo sūnaus ir valstybės globėju paskirtas Pily-

Antiochus, cum adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium suum, et regnaret, ⁵⁶ reversus esset a Perside, et Media, et exercitus qui abierat cum ipso, et quia quae-rebat suscipere regni negotia: ⁵⁷ festinavit ire, et dicere ad regem, et duces exercitus: Deficimus quotidie, et esca nobis modica est, et locus, quem obsidemus, est munitus, et incumbit nobis ordinare de regno. ⁵⁸ Nunc itaque demus dextras hominibus istis, et faciamus cum illis pacem, et cum omni gente eorum: ⁵⁹ et constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut prius, propter legitima enim ipsorum, quae despeximus, irati sunt, et fecerunt omnia haec. ⁶⁰ Et placuit sermo in conspectu regis, et principum: et misit ad eos pacem facere: et receperunt illam. ⁶¹ Et iuravit illis rex, et principes: et exierunt de munitione.

⁶² Et intravit rex montem Sion, et vidit munitionem loci: et rupit citius iuramentum, quod iuravit: et mandavit destruere murum in gyro.

⁶³ Et discessit festinanter, et reversus est Antiochiam, et invenit Philippum dominantem civitati: et pugnavit adversus eum, et occupavit civitatem.

kas, dar gyvas tebebūdamas, buvo paskyręs auklėti savo sūnų Antioką ir viešpatauti, ⁵⁶ sugrįžęs iš Persijos ir Medijos su kariuomene, kuri buvo su juo išėjusi, ir kad jis stengiasi paimti karalystės reikalus. ⁵⁷ Todėl jis pasiskubino eiti ir sakyti karaliui ir kariuomenės vadams: Mes einame kasdien silpnyn, maisto mums maža, vieta, kurią laikome apgultę, sustiprinta, be to, mes turime rūpintis karalyste. ⁵⁸ Taigi paduokime dabar šitiems žmonėms dešines, padarykime taiką su jais ir su visa jų tauta ⁵⁹ ir leiskime jiems gyventi sulig jų įstatymais, kaip seniau; nes dėl savo įstatymų, kuriuos mes paniekinome, jie įpyko ir visa tai padarė. ⁶⁰ Tas pasiūlymas patiko karaliui ir vadams; jis siuntė pas juos taikos daryti, ir jie ją priėmė. ⁶¹ Karalius ir vadai jiems prisiekė, ir jie išėjo iš tvirtovės.

⁶² Karalius, atėjęs į Siono kalną ir pamatęs vietos sustiprinimus, tuojau sulaužė padarytą priesaiką ir liepė sugriauti sieną aplinkui.

⁶³ Po to jis skubiai pasitraukė ir sugrįžo į Antiokiją; čia jis rado Pilypą valdantį miestą, ko-vojo prieš jį ir atėmė miestą.

pas grįžta iš Persijos su kariuomene, kurią į ten buvo pasiėmęs Antiokas, ir pradeda ieškoti savo teisių pripažinimo. Lyzijui tenka dabar skubintis į Syriją, ir jis padaro su Jūdų taiką, pripažindamas žydams religinę laisvę. — (59) *Kaip seniau*: kolei Antiokas nebuvo pradėjęs kovos prieš žydų religiją. — (61) *Jie išėjo iš tvirtovės*. Išėjimas iš tvirtovės buvo padarytos taikos ženklas.

(62) *Sulaužė padarytą priesaiką*. Syrai gražino žydams tik religinę

laisvę, bet nenorėjo sutikti, kad jie turėtų visišką nepriklausomybę. Syru įgula pasiliko ne tik Betsuroje, bet ir pačioje Jeruzalėje, jos pilyje. Bažnyčios tvirtovės sienas jie pasirūpino nugriauti. Pačią gi bažnyčią jie net pagerbė aukomis ir Jūdai suteikė tam tikrą titulą. Plg. 2 Mak. 13,24.

(63) *Sugrįžo į Antiokiją*... Grįždamas Lyzijas Ptolemaidėje turėjo viešai pasiteisinti dėl padarytos taikos su žydaus. Vz. 2 Mak. 13,25.

d) Žydų kovos prieš Demetrijų Soterą.

Caput VII. ¹ Anno centesimo quinquagesimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, et ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, et regnavit illic. ² Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum, et Lysiam, ut adducerent eos ad eum. ³ Et res ei innotuit: et ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum. ⁴ Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui:

⁵ et venerunt ad eum viri iniqui et impii ex Israel: et Alcinius dux eorum, qui volebat fieri sacerdos. ⁶ Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Iudas, et fratres eius omnes amicos tuos, et nos dispersit de terra nostra. ⁷ Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, et videat exterminium omne, quod fe-

7 perskyrimas. ¹ Šimtas penkias dešimtis pirmais metais Seleuko sūnus Demetrijus išvyko iš Romos miesto, atkeliavo su nedaugeliu žmonių į pajūrio miestą ir ėmė tenai karaliauti. ² Atsitiko, kad, jam įėjus į savo tėvų karalystės namus, kariuomenė sugavo Antioką ir Lyziją, kad juos atvestų pas jį. ³ Gavęs apie tai žinią, jis tarė: Nerodykite man jų veido. ⁴ Kariuomenė užmušė juodu, ir Demetrijus atsisėdo savo karalystės sostan.

⁵ Tuomet atėjo pas jį nedorų ir bedievių žmonių iš Izraelio su savo vadu Alkimu, kurs norėjo būti kunigas. ⁶ Jie skundė tautą karaliui, sakdami: Jūdas ir jo broliai nužudė visus tavo prieštalius ir išvarė mus iš mūsų šalies. ⁷ Taigi dabar siųsk žmogų, kuriam tiki, kad jis eitų ir pamatytų visą sunaikinimą, kokį anas

7,1—50. Syrijos sostą paima Demetrijus (1—4). Alkimo pakurstytas jis siunčia prieš žydus Bakidą, kurs tačiau Jūdo nugalėti neįstengia (5—25). Atsiųstas kitas vadas, Nikanoras, du kartu Jūdo nugalimas ir pats žūna kovoje (26—47). Nugalėjimui paminėti žydai paskiria metinę šventę (48—50).

(7,1) *Šimtas...*: 161 m. pirm Kr. — *Seleuko sūnus Demetrijus*. Seleukas IV Filopatoris buvo vyresnis Antioko Epifano brolis. Seleukui mirštant, jo sūnus Demetrijus buvo laikomas įkaitu Romoje; todėl jo dėdei Antiokui Epifanui pavyko paimti Syrijos sostą. Kai Antiokas mirė, Demetrijus, vis dar tebebūdamas Romoje, veltui stengėsi atgauti laisvę. Kadangi Romos senatas atsisakė suteikti jam leidimą, jis, Polybijaus padedamas, pabėgo slapčia ir atvyko į Syriją. Jis buvo tuomet 23 metų. — *Į pajūrio miestą*. Anot 2 Mak. 14,1, į Tripolį. Pradžioje kariuomenės jis

turėjo labai mažą. Kadangi tačiau Lyzijas savo Syrijoje nekenciamas, tai aplink Demetrijų pradėjo greitai laiku rinktis visi nepatenkintieji; jie išdavė jam Lyziją su jaunu Antioku, kuriuos Demetrijus liepė nužudyti. Po kokio laiko jam pavyko išgauti sau ir iš Romos senato karaliaus teisių pripažinimą. — (3) *Nerodykite man...* Kas nebuvo vertas matyti karaliaus veidą ir todėl turėjo mirti, tam buvo uždengiamas veidas. Plg. Est. 7,8.

(5) *Alkimu, kurs...* Žydiškas jo vardas turėjo būti Eliakimas. Jis priklausė iš Aarono kilusių kunigų šeimynai. Antioko Epifano laikais jis buvo prisitaikęs prie pagonių įpročių (2 Mak. 14,3) ir norėjo dabar išgauti sau vyriausiojo kunigo teisių pripažinimą. Žuvus vyriausiam kunigui Menelajui (2 Mak. 13,3...), jam tos teisės buvo pripažintos Antioko Eupatorio ir jo globėjo Lyzijo, bet ištikimi įstatymui žydai iki

cit nobis, et regionibus regis: et puniat omnes amicos eius, et adiutores eorum.

⁸ Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, et fidelem regi: et misit eum, ⁹ ut videret exterminium, quod fecit ludas: sed et Alcumum impium constituit in sacerdotium, et mandavit ei facere ultionem in filios Israel. ¹⁰ Et surrexerunt, et venerunt cum exercitu magno in terram Iuda: et miserunt nuncios, et locuti sunt ad Iudam, et ad fratres eius verbis pacificis in dolo. ¹¹ Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

¹² Et convenerunt ad Alcumum, et Bacchidem congregatio scribe- rum requirere quae iusta sunt: ¹³ et primi, Assidae qui erant in filiis Israel, et exquirebant ab eis pacem. ¹⁴ Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos: ¹⁵ et locutus est cum eis verba pacifica: et iuravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris. ¹⁶ Et crediderunt ei: Et comprehendit ex eis sexaginta viros, et occidit eos in una die secundum verbum, quod scriptum est: ¹⁷ Carnes sanctorum tuorum, et sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalem, et non erat

padarė mums ir karaliaus kraštams, ir kad nubaustų visus jo prietelius ir jo padėjėjus.

⁸ Karalius išrinko iš savo prietelių tarpo Bakidą, kurs buvo valdovas anapus upės, buvo karalystės didžiūnas ir ištikimas karaliui. Tą jis pasiuntė ⁹ pamatyti Jūdo padaryto sunaikinimo; be to, jis paskyrė kunigu bedievi Alkimą ir pavedė jam atkeršyti Izraelio vaikams. ¹⁰ Jie pakilo, atėjo su didele kariuomene į Jūdą ir jo brolius kalbėtis taikiais žodžiais, tačiau klastingai. ¹¹ Bet tie nežiūrėjo jų žodžių, nes matė, kad jie atėjo su didele kariuomene.

¹² Tuomet pas Alkimą ir Bakidą susijėjo rašto žinovų būrys ieškoti, kas teisinga. ¹³ Pirmi iš Izraelio vaikų, kurie ieškojo jų taikos, buvo asidai, ¹⁴ nes jie manė: Atėjo Aaronso giminės kunigas, jis mūsų neprigaus. ¹⁵ Jis kalbėjo jiems taikos žodžius ir jiems prisiekė, sakydamas: Mes nedarysime pikta nei jums, nei jūsų prieteliams. ¹⁶ Jie įtikėjo jam; bet jis sugavo jų šešias dešimtis vyrų ir užmušė juos viena diena, anot žodžių, kurie yra parašyti: ¹⁷ Tavo šventųjų kūnus ir jų kraują jie išliejo aplink Jeruzalę, ir ne-

šiam laikui vyriausiojo kunigo teisiu Alkiniui nepripažino. — (6) *Jie*: žydai syrų šalininkai.

(8) *Bakidą, kurs...* Jis buvo karaliaus vietininkas provincijose anapus Euprato. — (10) *Taikiais žodžiais, tačiau klastingai*. Taikos ir laisvės pažadais, kurių nemanė laikytis, jie stengėsi rasti sau šalininkų tarp Jūdo prietelių, asidų ir Rašto žinovų.

(13) *Ieškojo jų taikos*: troško ramaus ir takaus gyvenimo. — (14) *Aaronso giminės kunigas*. Jis nebuvo iš tos vyriausiųjų kunigų šeimos, kurios ainiai turėjo teisės paveldėti vyriausiojo kunigo pareigas, bet tardamies su juo, kai kurie pripažino jį vyriausiuoju kunigu; jie tikėjosi galėsia ramiai ir laisvai laikytis ištatymo. — (16) *Sugavo jų šešias...*: gal tuos, kurie anksčiau buvo pasi-

qui sepeliret. ¹⁸ Et incubuit timor, et tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas, et iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, et iusiurandum quod iuraverunt.

¹⁹ Et movit Bacchides castra ab Ierusalem, et applicuit in Bethzecha: et misit, et comprehendit multos ex eis, qui a se effugerant, et quosdam de populo mactavit, et in puteum magnum proiecit. ²⁰ Et commisit regionem Alcimo, et reliquit cum eo auxilium in adiutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

²¹ et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui. ²² et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, et obtinuerunt terram Iudae, et fecerunt plagam magnam in Israel. ²³ Et vidit Iudas omnia mala quae fecit Alcimus, et qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam Gentes, ²⁴ et exiit in omnes fines Iudaeae in circuitu, et fecit vindictam in viros desertores, et cessaverunt ultra exire in regionem. ²⁵ Vidit autem Alcimus quod praevaluit Iudas, et qui cum eo erant: et cognovit quia non potest sustinere eos, et regressus est ad regem, et accusavit eos multis criminibus.

buvo, kas juos palaidotų. ¹⁸ Baimė ir išgastis apėmė visą tautą, ir jie sakė: Nėra pas juos tiesos ir teisybės, nes jie sulaužė sutartį ir padarytąją priesaiką.

¹⁹ Po to Bakidas pasitraukė nuo Jeruzalės ir padarė stovyklą Betzechoje. Jis siuntė ir sugavo daug tų, kurie buvo nuo jo pabėgę, nužudė kai kuriuos iš tautos ir įmetė į didelį šulinį. ²⁰ Šalį jis pavedė Alkimui ir paliko su juo kariuomenės jam padėti. Pats gi Bakidas sugrįžo pas karalių.

²¹ Alkimas daug darė savo vyriausiai kunigystei palaikyti. ²² Prie jo susirinko visi, kurie drumstė savo tautos ramybę, pabėgę savo valdžion Jūdo šalį ir darė daug pikto Izraelyje. ²³ Jūdas, matydamas visa pikta, kurį darė Alkimas ir su juo buvusieji Izraelio vaikams, daug daugiau, kaip pagony, ²⁴ ėjo aplink per visą Jūdėjos plotą ir keršijo atpuolėliams, taip kad jie liovėsi ėję į šalį. ²⁵ Alkimas gi, pamatęs, kad Jūdas ir su juo buvusieji, stipresni už jį, ir supratęs, kad negali jiems pasipriešinti, sugrįžo pas karalių ir apskundė juos dėl daugelio kaltbių.

10dę didesniais jo priešininkais. — (17) *Tavo šventųjų...*: asidu. Plg. Ps. 78,7,2,3.

(19) *Betzechoje*: gal ant kalnelio į šiaurę nuo Jeruzalės, kame vėliau atsirado Jeruzalės priemiestis Be-zzecha. — *Nuo jo pabėgę*: kurie buvo virtę syrų šalininkais, bet supratę Alkimo ir Bakido klastingumą, grįžo prie savo tikėjimo. — *Kai kuriuos iš tautos*: pasirodžiusius įtariamais vietos gyventojus. — (21) *Daug darė...* Ir geruoju, ir smurtu stengėsi išgauti sau vyriausiojo kunigo tei-

sių pripažinimą. — (22) *Drumstė...*: stengėsi atitraukti kuodaugiausia žmonių nuo ištatymo laikymo. — (24) *Ėjo aplink...* Jūdo kariuomenė kovose buvo susilpnėjusi; asidai nuo jos atsiskyrė; tauta buvo labai įbauginta. Taigi nors jis dabar negalėjo stoti į atvirą kovą prieš syrus, tačiau jis nesiliovė persekiojęs Alkimo pasiuntinius ir privertė juos pasilikti miestų ribose. — (25) *Sugrįžo pas karalių*: Demetrijų. Eidamas pas karalių, Alkimas nunešė jam gana didelių dovanų. Plg. 2 Mak. 14,4—10.

²⁶ Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilioribus: qui erat inimicitias exercens contra Israel: et mandavit ei evertere populum. ²⁷ Et venit Nicanor in Ierusalem cum exercitu magno, et misit ad Iudam et ad fratres eius verbis pacificis cum dolo, ²⁸ dicens: Non sit pugna inter me et vos: veniam cum viris paucis, ut videam facies vestras cum pace. ²⁹ Et venit ad Iudam, et salutaverunt se invicem pacifice: et hostes parati erant rapere Iudam.

³⁰ Et innotuit sermo Iudae quoniam cum dolo venerat ad eum: et conterritus est ab eo, et amplius noluit videre faciem eius.

³¹ Et cognovit Nicanor quoniam denudatum est consilium eius: et exivit obviam Iudae in pugnam iuxta Capharsalamam. ³² Et ceciderunt de Nicanoris exercitu fere quinque millia viri, et fugerunt in civitatem David.

³³ Et post haec verba ascendit Nicanor in montem Sion: et

²⁶ Tuomet karalius siuntė vie-
ną savo kilniausių vadų, Nikano-
rą, kurs buvo labai neprietelin-
gas Izraeliui, ir pavadė jam su-
naikinti tautą. ²⁷ Nikanoras atėjo
į Jeruzalę su didele kariuomene
ir siuntė pas Jūdą ir jo brolius
su taikiais žodžiais, tačiau klas-
tingai, ²⁸ sakydamas: Tenebūnie
kovos tarp manęs ir tarp jūsų.
Aš ateisiu su nedaugeliu vyrų tai-
kiai pamatyti jūsų veidų. ²⁹ Jis
atėjo pas Jūdą, ir jie pasisveikino
taikiai; bet priešai buvo prisiren-
gę nutverti Jūdą.

³⁰ Žinia, kad jis buvo atėjęs
pas jį su vyliumi, pasiekė Jūdą,
todėl bijodamas jo jis nebenorė-
jo daugiau su juo matytis. ³¹ Ni-
kanoras suprato, kad jo sumany-
mas atidengtas, ir išėjo kovoti
prieš Jūdą prie Kaparsalamos.
³² Iš Nikanoro kariuomenės kri-
to apie penkis tūkstančius vyrų,
kiti pabėgo į Dovidą miestą.

³³ Po tų įvykių Nikanoras atė-
jo į Siono kalną. Kai kurie tau-

(26) *Nikanora*. Jis jau buvo vie-
ną kartą žydu sumuštas (1 Mak. 3,
38; 4,6; 2 Mak. 8,9...). Anot 2 Mak.
14,12, Nikanoras buvęs dramblių vir-
šininkas. Fl. Juozapo pasakojimu,
jis buvęs vienas artimiausių De-
metrijaus prietelių. Gali būti, kad
Nikanoras, mirus Antiokui Epifanui,
pavydėdamas Lyzijui jo įtakos
Syrijoje, buvo nuvykęs Romon ir
čia prisidėjęs prie Demetrijaus šali-
ninkų. — (29) *Jis atėjo pas Jūdą*.
Nikanorasėjo į Jūdę su įsakymu
nuraminti tą kraštą, pašalinant Jū-
dą, ir jo šalininkus. Tačiau jo ka-
riuomenė turėjo būti nedidelė; todėl
po pirmo jam pavykusio susirėmimo
su Judo broliu Simonu (2 Mak. 14,
16...) Nikanoras stengėsi geruoju su-
sitarti su Jūdu. Syrų pasiuntiniai įkal-
bėjo Jūdui pačiam pasimatyti su Ni-
kanoru, kurio patariamasis jis net ve-
dė žmoną. Nors Nikanoras dar suma-

žino savo kariuomenę, Jūdas tačiau
nevisai juo pasitikėjo ir laikėsi atsar-
giai. Tokia dalykų padėtimi nepaten-
kintas Alkimas vėl vyksta pas De-
metrijų ir gauna iš jo įsakymą Ni-
kanorui sugauti Jūdą ir atgabenti į
Antiokiją (2 Mak. 14,26). Jūdas su
savo šalininkų būriu pabėga į kalnus
(2 Mak. 14,28). Nikanoras, kurs pra-
džioje neturi didelio noro griebtis
smarkesnių priemonių prieš Jūdą, po
didesnio susirėmimo su juo prie Ka-
parsalamos vėl pradeda baisiai ne-
kęsti žydu.

(31) *Prie Kaparsalamos*. Spėja-
ma, kad jos vieta buvo į pietus nuo
Jeruzalės. — (32) *Penkis tūkstan-
čius*. Syr. vertime ir kai kuriuose
gr. rankraščiuose: penkis šimtus. Gal
šis skaičius bus tikresnis. — *I Do-
vido miestą*: į Jeruzalės pilį.

(33) *I Siono kalną*: į bažnyčios
kalną. Antiokas Eupatoris buvo lie-

exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, et demonstrare ei holocausta, quae offerebantur pro rege. ³⁴ Et irridens sprexit eos, et polluit: et locutus est superbe, ³⁵ et iuravit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit ludas, et exercitus eius in manus meas, continuo cum regressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna. ³⁶ Et intraverunt sacerdotes, et steterunt ante faciem altaris et templi: et flentes dixerunt: ³⁷ Tu Domine elegisti domum istam ad invocandum nomen tuum in ea, ut esset domus orationis et obsecrationis populo tuo, ³⁸ fac vindictam in homine isto, et exercitu eius, et cadant in gladio: memento blasphemias eorum, et ne dederis eis ut permaneant.

³⁹ Et exiit Nicanor ab Ierusalem: et castra applicuit ad Bethoron: et occurrit illi exercitus Syriae. ⁴⁰ Et ludas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: et oravit ludas, et dixit: ⁴¹ Qui missi erant a rege Sennacherib, Domine, quia blasphemaverunt te, exiit angelus, et percussit ex eis centum octogintaquinque millia: ⁴² sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie: et sciant ceteri quia male locutus est super sancta tua: et iudica illum

tos kunigai išėjo pasveikinti jo taikiai ir parodyti jam deginamųjų aukų, kurios buvo aukojamos už karalių. ³⁴ Bet jis tyčiodamos paniekino juos ir sutepė; jis kalbėjo išdidžiai ³⁵ ir prisiekė su pykčiu, sakydamas: Jei Jūdas su jo kariuomene nebus išduotas į mano rankas, tuojau, kaip tik sveikas sugrįšiu, aš sudeginsiu šituos namus. Ir jis išėjo su didele rūstybe. ³⁶ Tuomet kunigai įėjo, atsiėjo ties altoriumi ir bažnyčia ir verkdami sakė: ³⁷ Tu, Viešpatie, išsirinkai šituos namus, kad juose būtų šaukiamasi tavo vardo, kad tai būtų tavo tautai maldos ir prašymo namai. ³⁸ Atkeršyk šitam žmogui ir jo kariuomenei, ir tegul jie krinta po kalavijų. Atsimink jų piktžodžiavimus ir neleisk jiems išlikti sveikiems.

³⁹ Nikanoras išėjo iš Jeruzalės ir pasidarė stovyklą prie Bethorono; tenai pasitiko jį Syrijos kariuomenė. ⁴⁰ Jūdas sustojo Adarsoje su trimis tūkstančiais vyrų. Jūdas meldėsi ir kalbėjo: ⁴¹ Kai karaliaus Senakeribo atsiųstieji piktžodžiavo tau, Viešpatie, išėjo angelas ir užmušė jų šimtą aštuonias dešimtis penkis tūkstančius. ⁴² Taip sutrink šiandien mūsų akivaizdoje šitą kariuomenę; tegul kiti žino, kad jis piktai kalbėjo apie tavo šventą vietą,

pės nugriauti jo sienas (6,32), todėl žydai dabar nebegalėjo jo ginti. Plg. 1 Ezdro 6,10; Jer. 29,7. — (35) *Nebus*. Gr. t.: nebus tuojau. — *Sugrįšiu...* Irodyti, kad tai nebuvo tuščias grąšymas, jis liepė suimti vieną žymiausią Jeruzalės gyventojų, kurs buvo labai ištikimas įstatymui, gal manydamas nuožmiai jį nužudyti (2 Mak. 6,18...; 7,1...). Visų gerbiamas senis nepanorėjo pasiduoti jo pasiūlyjimui ir dėl to pats nusižudė (2 Mak. 14,37—46). — *Išėjo...* Syrai

visų pirma nuėjo į Samarijos provinciją, kame jie tikėjosi sugausią Jūdą subatos dieną. Po to jie pasuko į Bethoroną, kame juos pasitiko iš šiaurės ateinanti kariuomenė. — (37) *Maldos ir...* Plg. 3 Kar. 8,29...

(39) *Prie Bethorono...* Vž. auk. 3, 16 ir 2 Mak. 15,1—36. — (40) *Adarsoje...* Anot Fl. Juozapo ir Euzebijaus, ji buvusi 30 varsnų atstu nuo Bethorono, Goynos kaimynystėje. — (41) *Kai karaliaus...* Vž. 4 Kar. 19,35; Tob. 1,21; Ekli. 48—24. — (43) *Pra-*

secundum malitiam illius. ⁴³ Et commiserunt exercitus praelium tertiadecima die mensis Adar: et contrita sunt castra Nicanoris, et cecidit ipse primus in praelio.

⁴⁴ Ut autem vidit exercitus eius quia cecidisset Nicanor, proiecerunt arma sua, et fugerunt: ⁴⁵ et persecuti sunt eos viam unius diei ab Adazer usquequo veniatur in Gazara, et tubis cecinerunt post eos cum significationibus: ⁴⁶ et exierunt de omnibus castellis Iudaeae in circuitu, et ventilabant eos cornibus, et convertebantur iterum ad eos, et ceciderunt omnes gladio, et non est relictus ex eis nec unus.

⁴⁷ Et acceperunt spolia eorum in praedam: et caput Nicanoris amputaverunt, et dexteram eius, quam extenderat superbe, et attulerunt, et suspenderunt contra Ierusalem. ⁴⁸ Et laetatus est populus valde, et egerunt diem illum in laetitia magna. ⁴⁹ Et constituit agi omnibus annis diem istam tertiadecima die mensis Adar.

⁵⁰ Et siluit terra Iuda dies paucos.

ir teisk jį, žiūrėdamas jo piktumo.

⁴³ Kariuomenės pradėjo kovą tryliktoje Adaro mėnesio dienoje; Nikanoro kariuomenė buvo su trinta, ir jis pats krito pirmas kovoje. ⁴⁴ Kaip tik jo kariuomenė pamatė, kad Nikanoras krito, jie metė savo ginklus ir ėmė bėgti. ⁴⁵ Žydai vijosi juos vienos dienos kelią nuo Adazerio iki įeinant į Gazarą ir trimitavo paskui juos trimitais, duodami ženklų. ⁴⁶ Žmonės iš Jūdėjos sodžių aplinkui ėjo ir smarkiai puolė juos iš šonų; tie vėl grėžėsi į juos ir visi krito po kalavijų, taip kad neliko nė vieno.

⁴⁷ Jie pasiėmė sau jų grobį, nukirto Nikanorui galvą ir jo dešinę, kurią buvo išdidžiai ištiesęs, atsinešė ir pakabino ties Jeruzale. ⁴⁸ Tauta labai džiaugėsi ir praleido tą dieną didelėje linksmybėje. ⁴⁹ Buvo įsakyta švęsti tą dieną kas metai tryliktoje adaro mėnesio dienoje.

⁵⁰ Po to Jūdo šalis turėjo ramybės nedaug dienų.

e) Žydų sandora su Romėnais.

Caput VIII. ¹ Et audivit Iudas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, et acquiescunt ad omnia, quae postulatur ab eis: et quicumque accese-

8 perskyrimas. ¹ Jūdui teko išgirsti Romėnų vardą, kad jie esą galingi jėgomis, pritaria visam, ko iš jų prašoma, kad jie, suėję į prietelystę su tais, ku-

dėjo kovą. Pirmi pradėjo kovą žydai. 2 Mak. 15,25. — *Adaro*. Jis atitinka vasario pabaigą ir kovo pradžią. — (45) *Nuo Adazerio*. Ta pati vieta, kuri auk. pavadinta Adarsa. — (46) *Vėl grėžėsi...* Syrai, matydami, kad jie apsupami, vėl grėžėsi prieš vejančius juos žydus.

(47) *Nukirto...* Plg. 2 Mak. 15,32.

8,1—32. Kadangi Jūdas buvo girdėjęs apie romėnų karžygiškumą (1—16), jis per savo pasiuntinius padaro su jais sandorą.

(8,1) *Jūdui teko...* Jūdas, kad ir nugalėdavo syrų kariuomenę, gerai suprato, jog jis neturi gana jėgų, kad apsaugotų savo šalies nepriklausomybę. Nemaža buvo tokių žydų, ku-

runt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, et quia sunt potentes viribus. ² Et audierunt praelia eorum, et virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos, et duxerunt sub tributum: ³ et quanta fecerunt in regione Hispaniae, et quod in potestatem redegerunt metalla argenti et auri, quae illic sunt, et possederunt omnem locum consilio suo, et patientia: ⁴ locaque quae longe erant valde ab eis, et reges, qui supervenerant eis ab extremis terrae, contriverunt, et percusserunt eos plaga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis: ⁵ et Philippum et Persen Ceteorum regem, et ceteros, qui adversum eos arma tulerant, contriverunt in bello, et obtinuerunt eos: ⁶ et Antiochum magnum regem Asiae, qui eis pugnam intulerat habens centum viginti elephantos, et equitatum, et currus, et exercitum magnum valde, contritum ab eis. ⁷ et quia ceperunt eum vivum, et statuerunt ei ut daret ipse, et qui regnarent post ipsum, tributum magnum, et daret obsides, et constitutum, ⁸ et regionem In-

rie į juos kreipėsi, ir kad jie galinti jėgomis. ² Jie girdėjo taip pat apie jų kovas ir didelius veiksmus, atliktus Galatijoje, kaip jie ją nugalėję ir privertę mokėti duoklę, ³ kaip daug jie padarę Ispanijos šalyje, kad jie paėmę savo žinion ten esančias sidabro ir aukso kasyklas ir ėmę valdyti visas vietas savo gudrumu ir ištverme; ⁴ kad jie nugalėję labai toli nuo jų buvusias šalis ir ėjusius prieš juos nuo žemės pakraščių karalius ir sudavę jiems didelių smūgių, kiti gi moką jiems kas metai duoklę; ⁵ kad ketiečių karalius Pilypą ir Persiejų, taip pat kitus, kurie buvo pakėlę prieš juos ginklus, jie sumušę kovoje ir juos nugalėję, ⁶ kad Azijos karalius Antiokas Didysis, kurs ėjęs prieš juos į kovą su šimtu dvidešimčia dramblių, su raitarija, kariškais vežimais ir labai didele kariuomene, buvęs jų sutrintas, ⁷ jie gi paėmę jį gyvą ir paskyrę, kad jis pats ir kurie po jo karaliaus, mokėtų didelės pabaudas, kad duotų įkaitus ir kas buvo nustatyta, ⁸ būtent Indų, Mėdų ir Lydų šalis, taigi geriausius jų kraštus; jie juos iš jų paėmę ir ati-

rie atvirai buvo priešingi Jūdo siekimams; kiti, kaip pvd. asidai, padėdavo jam tik dalimi; todėl Jūdas mėgino ieškoti pagalbos svetur. Taip elgdamos jis apsilenkia su įstatymo reikalavimais (vz. Iš. 23,32; Iz. 30, 1—3 ir k.). — Autorius čia pasakoja, ką Jūdas buvo girdėjęs apie romėnus. Už tų girdėtų dalykų tikrumą jis neatsako. Jei pasiekusiems žydus gandas apie romėnų karus nelabai daug ką galima prikišti, tai romėnų ištikimybės, nepavydėjimo ir kitų dorybių išgyrimas toli gražu nebuvo nupelnytas. — (2) *Galatijoje*. Gal norėta pasakyti: Galijoje (Gallia cisalpina), dėl kurios iš tikrųjų trečiame šimtmeityje pirm Kr. buvo labai

smarkiai kaudamasi. — (4) *Labai toli nuo jų...* Gal kartageniečius ir kitus. — (5) *Ketiečių...*: makedoniečių. Demetrijaus II sūnus Pilypas III buvo 197 m. pirm Kr. Flaminijaus nugalėtas prie Kinokefalo. Persėjus buvo Pilypo III sūnus (naturalis) ir ipėdinis; jis buvo 167 m. pirm Kr. Povilo Emilijaus sumuštas prie Pidnos. — (6) *Azijos karalius...* Po Magnezijos taikos 189 m. pirm Kr. Antiokas turėjo atiduoti romėnams visas provincijas į vakarus nuo Tauro; tačiau Syrijos karaliai pasiliko sau Azijos karalių vardą, gal tuo sumetimui, kad, progai pasitaikius, vėl pareikštų savo senąsias teises. — (7) *Paėmė jį gyvą...* Jis turėjo visai pasiduoti ro-

dorum, et Medos, et Lydos, de optimis regionibus eorum: et acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi: ⁹ et quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, et tollere eos: et innotuit sermo his, ¹⁰ et miserunt ad eos ducem unum, et pugnauerunt contra illos, et ceciderunt ex eis multi, et captivos duxerunt uxores eorum, et filios, et diripuerunt eos, et terram eorum possederunt, et destruxerunt muros eorum, et in servitutem illos redegerunt usque in hunc diem: ¹¹ et residua regna, et insulas, quae aliquando restiterant illis, exterminaverunt, et in potestatem redegerunt. ¹² Cum amicis autem suis, et qui in ipsis rebus habebant, conservaverunt amicitiam, et obtinuerunt regna, quae erant proxima, et quae erant longe: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos: ¹³ quibus vero vellent auxilio esse ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: et exaltati sunt valde. ¹⁴ Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea. ¹⁵ Et quia curiam fecerunt sibi, et quotidie consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut quae digna sunt, gerant:

davę karaliui Eumenui; ⁹ kad Elados gyventojai noręję eiti ir sunaikinti juos, bet tas sumanymas pasidaręs jiems žinomas; ¹⁰ jie siuntę prieš juos vieną vadą, kovoję prieš anuos, daug iš anų kritę, jie paėmę nelaisvėn anų pačias ir vaikus, apiplėšę anuos, ėmę valdyti jų šalį, išardę jų sienas ir privertę juos vergauti iki šiai dienai; ¹¹ kad jie sunaikinę kitas karalystes ir salas, kurios kuomet nors jiems priešinosi, ir paėmę savo valdžion; ¹² su savo gi prieteliais ir tais, kurie jais įsitiki, jie palaiką prietelystę; kad jie užkariavę ir arti ir toli buvusias karalystes, nes kas tik išgirsdavęs jų vardą, jų bijojęs; ¹³ kam jie noręję padėti, kad karaliautų, tie karaliai; kuriuos gi noręję, tuos išmetę iš karaliavimo, ir jie įsigiję labai didelę galią; ¹⁴ prie viso to niekas jų nenešiojās vainiko, nė vilkįs purpura, kad tuo didžiūtuosi prieš kitus; ¹⁵ jog jie sudarę sau tarybą, klausą kasdien patarimų trijų šimtų dvidešimties, kurie nuolat svarstą tautos reikalus, kad ji darytų, kas verta, ¹⁶ jog jie pavedą kasmet valdymą vienam žmogui, kad jis viešpatautų

mėnų malonei. — (8) *Indų, medų...* Čia provincijų vardai klaidingi. Indija niekuomet nepriklausė Antiokui Didžiajam, ir Medijos jam nereikėjo atiduoti, atidavė gi tik provincijas šiaurės Tauro. Frygija, Myzija, Lydija ir k. gavo Eumenas. — (9.10) *Elados...* Ir šitos žydus pasiekusios žinios apie Graikiją buvo klaidingos. — (11) *Salas...* Sardinija, Sicilija ir kitas. — (12) *Palaiką taiką:* kolei nepasitaikydavo patogiai proga padaryti iš tų šalių Romos provincijas. To dalyko žydai, be abejo, nebuvo

girdėję. — (14) *Vainiko...* Vainikas (karūna) ir purpura buvo karališkos garbės ženklai. Kadangi Romos valstybėje jų neturėjo, visa gi valdė senatas, Jūdai rodėsi, kad romėnai nėra dideli savinaudžiai ir todėl jis ieškojo su jais sandoros. — (15) *Trijų šimtų dvidešimties.* Iš tikrųjų senatorių buvo tik trys šimtai. Senatas rinkdavosi ne kas dien, bet tik tai kalendose, nonose, iduose ir šventadieniais. Esant reikalo, senatą buvo galima sušaukti ir kitomis dienomis. Tie netikslumai parodo, kaip ne-

¹⁶ et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universae terrae suae, et omnes obediunt uni, et non est invidia, neque zelus inter eos.

¹⁷ Et elegit ludas Eupolemum, filium Ioannis, filii Iacob, et Iasonem, filium Eleazari, et misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, et societatem: ¹⁸ et ut auferrent ab eis iugum Graecorum, quia viderunt quod in servitutem premerent regnum Israel. ¹⁹ Et abierunt Romam viam multam valde, et introierunt curiam, et dixerunt: ²⁰ Iudas Machabaeus, et fratres eius, et populus Iudaeorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, et pacem, et conscribere nos socios, et amicos vestros. ²¹ Et placuit sermo in conspectu eorum.

²² Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis aereis, et miserunt in Ierusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis, et societatis. ²³ BENE SIT ROMANIS, et genti Iudaeorum in mari, et in terra in aeternum: gladijs-

visai jų šaliai, jog visi klausą vie-
no ir nesą jų tarpe nei įtarimo,
nei pavydo.

¹⁷ Jūdas išrinko Jokūbo sū-
naus Jono sūnų Eupolemą ir Elea-
zaro sūnų Jazoną ir išsiuntė juos
Romon padaryti su anais priete-
lystės ir draugystės, ¹⁸ ir kad anie
išvaduotų juos iš Graikų jungo,
nes matė, kad šitie stumia Izra-
ėlio karalystę į vergovę. ¹⁹ Jie iš-
vyko Romon ir atlikę labai ilgą
kelionę įėjo į tarybą ir tarė: ²⁰ Jū-
das Makabiejus, jo broliai ir žy-
dų tauta siuntė mus pas jus pa-
daryti su jumis draugystės ir tai-
kos, ir kad jūs paskelbtumėte mus
savo sąjungininkais ir prieteliais.
²¹ Tie žodžiai jiems patiko.

²² Štai nuorašas to, ką jie pa-
rašė ant varinių lentų ir atsiuntė
į Jeruzalę, kad būtų taikos ir są-
jungos paminklas. ²³ Romėnams
ir žydų tautai linkima geros klo-
ties jūroje ir sausumoje per am-
žius; kalavijas ir neprietelis tebū-

daug žinių žydai teturėjo apie Ro-
mos valstybės sutvarkymą. Knygos
autorius, duodamas svetimas nuomo-
nes, jų neatitaiso. — (16) *Vienam
žmogui*. Iš tikrųjų buvo du konsulu,
bet kiekvienas veikė savo srityje
atskirai, todėl toli esantiems galėjo
rodytis, kad yra tik vienas. — *Nėra
jų tarpe...* Nuošaly esantiems galė-
jo taip rodytis, nors valstybės vidū-
je buvo nekartą ir nesutikimų ir net
didelių vaidų.

(17) *Jono sūnų Eupolemą*. Jonas
minimas dėl jo nuopelnų tautai 2
Mak. 4,11. Eupolemo vardu buvo
vienas istorikas, rašęs ir apie žydus;
bet ar čia kalbama apie tą asmenį,
sunku pasakyti. — *Jazoną*. Jazonas
gal buvo kunigas. — (19) *Išvyko Ro-
mon*: gal pradžioje 160 m. pirm Kr.
(152 m. Seleukaičių eros). Romėnai
pirm keletu metų (168 m. pirm Kr.)

buvo sulaikę Antioką Epifaną nuo
užkaravimo Aigipto ir stengėsi ne-
prileisti Demetrijaus apimti Syrijos
sostą, kad, esant karaliumi jaunam
Antiokui Eupatoriui, išgautų Syrijos
karo pajėgų sumažinimą. Dabar žy-
dų nusiskundimai jiems rodėsi gera
proga ir priemonę padidinti savo
įtaką ir galią rytuose, sudarant nau-
jų sunkenybių Syrijos karaliui De-
metrijui.

(22) *Ant varinių lentų...* Anot Fl.
Juozafo sutarties originalas romėnų
ipročiu ižrežtas ant skaidstvarinių len-
tų turėjęs pasilikti Romoje ir tik jo
nuorašas buvęs atneštas Jeruzalėn.
— (23) *Romėnams ir...* Sutartis tu-
rėjo būti parašyta lotynų kalba. Ji,
be abejoj, buvo išversta žydų kalbon,
iš žydų gi kalbos draug su visa 1
Mak. knyga buvo išversta graikų
kalbon. Jau tie vertimai turėjo ne-

que et hostis procul sit ab eis.
²⁴ Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum: ²⁵ auxilium feret gens Iudaeorum, prout tempus dictaverit, corde pleno: ²⁶ et praeliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis: et custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes. ²⁷ Similiter autem et si genti Iudaeorum prius acciderit bellum, adiuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit: ²⁸ et adiuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis: et custodient mandata eorum absque dolo: ²⁹ secundum haec verba constituerunt Romani populo Iudaeorum. ³⁰ Quod si post haec verba hi aut illi addere, aut demere ad haec aliquid voluerint, facient ex proposito suo: et quaecumque addiderint, vel dempserint, rata erunt. ³¹ Sed et de malis, quae Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti iugum tuum super amicos nostros, et socios Iudaeos? ³² Si ergo iterum adierint nos, adversum te faciemus illis iudicium, et pugnabimus tecum mari terraque.

na toli nuo jų! ²⁴ Jei iškiltų anksčiau karas Romėnams ar visiems jų sąjungininkams visoje jų valstybėje, ²⁵ žydų tauta teiks pagalbos pilna širdimi, kaip laikas reikalaus; ²⁶ jie neduos ir nepristatinės kovojantiems javų, ginklų, pinigų, laivų, taip kaip patinka Romėnams; ir jie sergės jų įsakymus, nieko iš jų negaudami. ²⁷ Taip pat jei ir žydams atsitiks anksčiau karas; Romėnai padės iš širdies, kaip jiems aplinkybės leis; ²⁸ padedantiems nebus duodama javų, ginklų, pinigų, laivų, nes taip patinka Romėnams; ir jie sergės jų įsakymus be klastos. ²⁹ Toki sutartis buvo padaryta Romėnų su žydų tauta. ³⁰ O jei vėliau vieni ar kiti norės ką nors prie to pridėti ar atimti, darys susitarę tarp savęs, ir ką nors jie pridės ar atims, turės galios. ³¹ Bet ir apie pikta, kokį karalius Demetrijus padarė žydams, mes jam parašėme tokiais žodžiais: Kam tu uždėjai savo sunkų jungą mūsų prieteliams ir sąjungininkams žydams? ³² Taigi, jei jie vėl kreipsis į mus, mes darysime jiems teisybę prieš tave ir kovosime prieš tave jūroje ir sausumoje.

maža pakeisti jos išvaizdą; be to, verčiant ji galėjo būti sutrumpinta; todėl čia tikriausiai yra tik jos turinys, ne visi žodžiai. — (24) *Romėnams*. Gr. t.: Romai. — (25) *Pilna širdimi*: laikys Romos reikalus visai lygias saviesiems. — (26) *Jie neduos...* Galima suprasti dvejopai: kiūš karui, žydai nepadės Romos priešams laivais, ginklais ir t.t., arba: kiūš karui ir žydams padedant savo kariuomene romėnams, romėnai neduos tai kariuomenei ginklų, javų ir t.t., t. y. žydai turės patys apgin-

kluoti ir išlaikyti savo kariuomenę. — (27) *Kaip jiems aplinkybės leis*. Ir romėnai žada žydams pagalbą, jei jiems teks kariauti, bet tos pagalbos davimas pareis nuo aplinkybių. Roma gal nenori savęs per daug suvaržyti. — (28) *Padedantiems...* Ir šita eil. galima suprasti dvejopai. Vž. auk. 26 eil. — (30) *Darys susitarę*, t. y. galimiems pakeitimams turės pritarti vieni ir kiti. — (31.32) *Bet ir apie pikta...* Šitas priedas nebuvo įrašytas į pačią sutartį. Jis rasi tik žodžiu buvo paskelbtas Jū-

f) Jūdo Makabiejaus mirtis.

Caput IX. ¹ Interea ut audivit Demetrius quia cecidit Nicanor, et exercitus eius in praelio, apposuit Bacchidem, et Alcimum rursum mittere in Iudaeam, et dextrum cornu cum illis. ² Et abierunt viam, quae ducit in Galgalā, et castra posuerunt in Masaloth, quae est in Arbellis: et occupaverunt eam, et peremerunt animas hominum multas. ³ In mense primo anni centesimi et quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad Ierusalem: ⁴ et surrexerunt, et abierunt in Berezam viginti millia virorum, et duo millia equitum.

⁵ Et Iudas posuerat castra in Laia, et tria millia viri electi cum eo: ⁶ et viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, et timuerunt valde: et multi subtraxerunt se de castris, et non remanserunt ex eis nisi octingenti viri. ⁷ Et vidit Iudas quod deflueret exercitus suus, et bellum pe-

9 perskyrimas. ¹ Tuo tarpu Demetrijus, išgirdęs, kad Nikanoras ir jo kariuomenė žuvę kovoje, nutarė vėl siųsti Bakidą ir Alkimą į Jūdėją ir su jais dešinįjį sparną. ² Jie išėjo keliu, vedančiu į Galgalą, ir padarė stovyklą Arbelos Masalote, paėmė jį ir nužudė didelį žmonių skaičių. ³ Pirmame mėnesyje šimtas penkiasdešimtis antrų metų jie atėjo su kariuomene prie Jeruzalės; ⁴ tačiau dvidešimt tūkstančių žmonių su dviem tūkstančiais raitelių pakilo ir nuėjo į Berėją.

⁵ Jūdas buvo pasidaręs stovyklą Laisoje; su juo buvo trys tūkstančiai rinktinių vyrų. ⁶ Jie pamatė didelę kariuomenės daugybę ir labai nusigando; daugelis pasitraukė iš stovyklos, ir liko jų tik aštuoni šimtai vyrų. ⁷ Jūdas, pamatęs, kad jo kariuomenė sutirpo ir kad kova neišvengiama,

do pasiuntiniams, Jūdai nei pačios sutarties, nei jos priedo tikriausiai neteko sužinoti, nes jo pasiuntiniai negalėjo greitai sugrįžti iš savo labai ilges kelionės, kuri gal tęsėsi arti pusės metų. Nepasinaudojo sutartimi ir žydų tauta, nes neilgai trukus po Nikanoro žuvimo Demetrijus pradėjo prieš juos naują karą, kuriame buvo užmuštas ir Jūdas Makabiejus (vz. žem. 9,18).

9,1—22. Karalius Demetrijus vėl atsiunčia į Jūdėją su kariuomene Bakidą ir Alkimą, prieš kuriuos kovoja Jūdas. Toje kovoje jis nugalimas ir užmušamas; visa tauta jo rauda.

(9,1) *Kad Nikanoras...* Vz. auk. 7,43. — *Bakida...* Vz. 7,8... — *Dešinijį sparną*: tikriausiai tą kariuomenę, kuri stovėjo įvairiose vietose į pietus nuo Antiokijos iki Aigipto sienai. Abejonės nėra, kad Demetrijus nebuvo gavęs 8,31 pa-

minėto Romos įspėjimo; priešintis taip atvirai Romai jis nebūtų drįsęs. — (2) *Į Galgalą*. Galgalų Palestinoje yra ne viena. Gal čia minima ta, kuri yra į šiaurę nuo Antipatriės ir į šiaurės vakarus nuo Jeruzalės (vz. Joz. 12,23). — *Arbelos Masalote*. Dabar nežinomų vietų vardai. — (3) *Pirmame mėnesyje šimtas...* 160 m. pirm Kr., ne daugiau, kaip dviem mėnesiam praslinkus po Nikanoro žuvimo. — (4) *Į Berėją*. Ta vieta turėjo būti netoli nuo Jeruzalės.

(5) *Laisoje*. Jūdas buvo pasitraukęs iš Jeruzalės, bet kurioje vietoje buvo Laia, tikrai nežinoma. — *Trys tūkstančiai...* Dėl labai greito syru kariuomenės atvykimo Jūdas negalėjo surinkti didesnės kariuomenės. Be to, jo kovos buvo igavusios politinį antspalvį, todėl daug asidų nebeturėjo jam padėti (plg. I Mak. 7,

rurgebat eum, et confractus est corde: quia non habebat tempus congregandi eos, et dissolutus est.⁸ Et dixit his, qui residui erant: Surgamus, et eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.⁹ Et avertēbant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras nostros, et revertamur ad fratres nostros, et tunc pugnabimus adversus eos: nos autem paucissimi sumus.¹⁰ Et ait Iudas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis: et si appropriavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, et non inferamus crimen gloriae nostrae.

¹¹ Et movit exercitus de castris, et steterunt illis obviam: et divisi sunt equites in duas partes, et fundibularii, et sagittarii praeibant exercitum, et primi certaminis omnes potentes.¹² Bacchides autem erat in dextro cornu, et proximavit legio ex duabus partibus, et clamabant tubis:¹³ exclamaverunt autem et hi, qui erant ex parte Iudae, etiam ipsi, et commota est terra a voce exercituum: et commissum est praelium a mane usque ad vespēram.¹⁴ Et vidit Iudas, quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, et convenerunt cum ipso omnes constantes corde:¹⁵ et contrita est dextera pars ab eis, et persecutus est eos usque ad montem Azoti.¹⁶ Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quod con-

labai susikrimto, nes neturėjo laiko jų rinkti, ir nustojo drąsos.⁸ Jis tarė tiems, kurie buvo likę: Kelkimės ir eikime prieš mūsų priešus, jei mes galėsime kovoti prieš juos.⁹ Tie atkalbinėjo jį, sakydami: Mes negalėsime; todėl gelbėkime savo gyvybes ir grįžkime prie savo brolių, o po to kovosime prieš juos, nes mūsų maža tėra.¹⁰ Jūdas tarė: Anaipatol mes taip nedarysime, kad bėgtumėm nuo jų! Jei mūsų metas atėjo, mirkime drąsiai už savo brolius ir nepažeiskime savo garbės.

¹¹ Priešų kariuomenė išėjo iš stovyklos ir sustojo prieš juos; raiteliai persiskyrė į dvi dalis; vilpstininkai ir kilpininkai ėjo kariuomenės priešakyje ir pirmose kovos eilėse buvo visų drąsiausieji.¹² Bakidas buvo dešiniajame sparne; kovotojų eilia artinosi iš abiejų šonų, ir jie trimitavo trimitais.¹³ Sušuko taip pat ir tie, kurie buvo Jūdo pusėje, taip kad žemė drebėjo nuo kariuomenių šauksmo; prasidėjo kova ir tęsėsi nuo ryto iki vakarui.¹⁴ Jūdas pamatė, kad Bakido kariuomenės dalis dešiniajame šone buvo stipresnė, ir visi drąsiausieji susirinko aplink jį; ¹⁵ ta dešinioji dalis buvo jų sutrinta, ir jis vijosi juos iki Azoto kalnui.¹⁶ Bet buvusieji kairiajame sparne, pamatę, kad dešinysis sparnas sutrintas,

12—14). Ir iš tų 3000, kurie buvo su Jūdu; dauguma nepritarė jo kovai dėl politinės nepriklausomybės ir todėl pametė jį. — (8) *Jei mes galėsime...* Pats Jūdas nebeaparo do pasitikėjimo Viešpačiui. Jis stos į kovą ne dėl to, kad Viešpats yra taip dažnai jam padėjęs, bet žmogaus, įpuo-

lusio į nusiminimą, drąsa. Jis nori nugalėti arba mirti; kaip bus, Dievas tenulemia.

(11) *Raiteliai persiskyrė...*: kariuomenės sparnų dengti. — (12) *Kovotojų eilia*: falanga. — (15) *Iki Azoto kalnui*. Gal taip pavadinta kuri nors aukštesnė vieta Jūdo kalnuose,

tritum est dextrum cornu, et secuti sunt post ludam, et eos, qui cum ipso erant, a tergo: ¹⁷ et ingravatum est praelium, et ceciderunt vulnerati multi ex his, et ex illis. ¹⁸ Et ludas cecidit, et ceteri fugerunt.

¹⁹ Et Ionathas, et Simon tulerunt ludam fratrem suum, et sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin: ²⁰ Et fleverunt eum omnis populus Israel planctu magno, et lugebant dies multos: ²¹ et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui saluum faciebat populum Israel!

²² Et cetera verba bellorum ludae, et virtutum, quas fecit, et magnitudinis eius, non sunt descripta: multa enim erant valde.

puolė Jūdą ir su juo buvusius iš paskos. ¹⁷ Kova pasidarė smarkesnė, ir daugelis krito sužeistų vieny ir kitų tarpe. ¹⁸ Krito taip pat Jūdas, kiti gi pabėgo.

¹⁹ Jonatas ir Simonas nunešė savo brolių Jūdą ir palaidojo jį jo tėvo kape Modino mieste. ²⁰ Visą Izraelio tauta raudavo jo dideliu dejavimu ir gedėjo daug dienų; ²¹ jie sakė: Kaip gi krito karžygys, kurs gelbėjo Izraelio tautą!

²² Kiti Jūdo kovų, jo atliktų didžiųjų veiksmų ir jo didenybės dalykai neaprašyti, nes jų buvo labai daug.

3. Jonato veiksmai. a) Jonato kova prieš Bakidą.

²³ Et factum est: post obitum ludae emerserunt iniqui in omnibus finibus Israel, et exorti sunt omnes, qui operabantur iniquitatem. ²⁴ In diebus illis facta est fames magna valde, et tradidit se Bacchidi omnis regio eo-

²³ Mirus Jūdai atsitiko, kad visuose Izraelio plotuose pasirodė nedorų žmonių, ir pakilo visi, kurie darė neteisybę. ²⁴ Tose dienose buvo labai didelis badas, ir visa jų šalis pasidavė su jais Bakidui. ²⁵ Bakidas pasirinko

iš kurios buvo galima matyti visa pilistimų lyguma. — (18) *Krito taip pat Jūdas*. Ne mažiau, kaip dvidešimt kartų teko Jūdai stoti į mažesnes ir didesnes kovas ir iki šiam laikui ko ne visose tose kovose jis buvo laimėtojas.

(19) *Modino mieste*. Vz. auk. 2,1. — (21) *Gelbėjo Izraelio tautą*. Jūdas kovojo dėl savo tautos religijos (1 Mak. 3,18...; 4,24 ir k.), dėl tautos šventyklų Jeruzalėje (1 Mak. 4,41...); jo religingumas pasireiškė ir tuo, kad jis ypatingu būdu rūpinosi kovoje žuvusiais kariais (2 Mak. 12, 39...). Taigi iš tikrųjų jis buvo vertas visos savo tautos pagarbos, nors jo politiniai siekimai ne visų buvo lygiai palaikomi. Plg. 2 Kar. 1,19.

(22) *Kiti Jūdo kovų...* Plg. 3 Kar. 11,41; 14,29.

9,23–73. Po Jūdo žydų tautos vadu išrinktas jo brolis Jonatas pradžioje yra priverstas slėptis, kad nepatektų į priešių rankas, ir atkeršyja savo nužudyto brolio Jono mirtį, paskui stoja į kovą prieš Bakidą, kurs, žuvus Alkimui, pasitraukia iš Jūdėjos (23–57). Prieš sugrįžusį Bakidą Jonatas vėl kovoja, iki jam pavyksta su tuo Syrijos karaliaus vadu padaryti taiką (58–73).

(23) *Nedorų žmonių*: išsižadėjusių savo religijos žydų. Jie vėliau buvo Jonato išnaikinti (9,73). — (24) *Visa jų šalis*: tie žydai, kurie iki šiam laikui buvo ištikimi įstatymui. — *Su jais*: su bedieviais. —

rum cum ipsis. ²⁵ Et elegit Bacchides viros impios, et constituit eos dominos regionis: ²⁶ et exquirebant, et perscrutabantur amicos iudae, et adducebant eos ad Bacchidem, et vindicabat in illos, et illudebat. ²⁷ Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israel.

²⁸ Et congregati sunt omnes amici iudae, et dixerunt Ionathae: ²⁹ Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros, Bacchidem, et eos, qui inimici sunt gentis nostrae. ³⁰ Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, et ducem ad bellandum bellum nostrum. ³¹ Et suscepit Ionathas tempore illo principatum, et surrexit loco iudae fratris sui.

³² Et cognovit Bacchides, et quaerebat eum occidere. ³³ Et cognovit Ionathas, et Simon frater eius, et omnes, qui cum eo erant: et fugerunt in desertum Thecuae, et conseruerunt ad aquam lacus Asphar. ³⁴ Et cognovit Bacchides, et die sabbatorum venit ipse, et omnis exercitus eius trans Iordanem.

³⁵ Et Ionathas misit fratrem suum ducem populi, et rogavit

žmones bedieviūs ir pastatė juos šalies valdovais. ²⁶ Tie ieškojo ir teiravosi apie Jūdo prietelius ir vedė juos pas Bakidą, kurs keršijo jiems ir iš jų tyčiojosi. ²⁷ Taip pasidarė didis sielvartas Izraėlyje, kokio nebuvo nuo to meto, nuo kurio nebematyta pranašo Izraėlyje.

²⁸ Tuomet susirinko visi Jūdo prieteliai ir tarė Jonatui: ²⁹ Nuo to meto, kaip tavo brolis Jūdas mirė, nebėra lygaus jam žmogaus, kurs eitų prieš mūsų neprietelius, prieš Bakidą ir tuos, kurie yra mūsų tautos priešai. ³⁰ Todėl tai mes šiandien išrinkome tave, kad būtumei mums jo vietoje kuni-gaikštis ir vadas kovoti mūsų kovoms. ³¹ Tuomet Jonatas paėmė vadovavimą ir stojo savo brolio Jūdo vieton.

³² Tai patyręs Bakidas ieškojo jo užmušti. ³³ Bet Jonatas, jo brolis Simonas ir visi su juo buvusieji, sužinoję apie tai, pabėgo į Tekuos tyrus ir sustojo prie Asparo duobės vandens. ³⁴ Bakidas gavo apie tai žinią ir subatos dieną pats su visa savo kariuomene atėjo į anapus Jordano.

³⁵ Jonatas buvo siuntęs savo brolių tautos vadą ir prašęs savo

(25) *Valdovais*: užvaizdais. — (27) *Didis sielvartas*. Tie, kurie iki šiolei buvo uolūs įstatymo laikytojai, buvo pasidavę pagonims, ir net pati Jūdėjos šalis rodėsi susidraugavus su priešais, nes ji nebedavė žydams derliaus. — *Nuo to meto...*: nuo pranašo Malakijo laikų (450 m. pirm Kr.).

(33) *Pabėgo į Tekuos...* Iš sumuštos Jūdo kariuomenės buvo likę labai maža žmonių, todėl Jonatas negalėjo stoti į atvirą kovą. Tekuos tyruma yra į pietus nuo Betliejaus

iki Mirties jūrai. Kuri vieta vadinama Asparu, nėra žinių. — (34) *Bakidas gavo...* Šita eil. čia nereikalinga. Ji pakartota po įterpto pasakojimo (35—42 eil.), iš kurio paaiškėja, kodėl Bakidas ėjo į anapus Jordano. Vž. 43 eil.

(35) *Savo brolių*: Joną (38 e.). — *Nabutiečius*. Vž. auk. 5,25. Atsimindamas nabutiečių palankumą žydams, Jonatas prašė juos priimti pas save ir palaikyti žydų lobį, taip pat moteris ir vaikus; nabutiečių, kurie gyveno toli už tyrumos, syrų ka-

Nabuthaeos amicos suos, ut commodarent illis apparatusum suum, qui erat copiosus. ³⁶ Et exierunt filii Iambri ex Madaba, et comprehenderunt Ioannem, et omnia, quae habebat, et abierunt habentes ea. ³⁷ Post haec verba, renunciatum est Ionathae, et Simoni fratri eius, quia filii Iambri faciunt nuptias magnas, et ducunt sponsum ex Madaba filiam unius de magnis principibus Chanaan cum ambitione magna. ³⁸ Et recordati sunt sanguinis Ioannis fratris sui: et ascenderunt, et absconderunt se sub tegumento montis. ³⁹ Et elevaverunt oculos suos, et viderunt: et ecce tumultus, et apparatus multus: et sponsus processit, et amici eius, et fratres eius obviam illis cum tympanis, et musicis, et armis multis. ⁴⁰ Et surrexerunt ad eos ex insidiis, et occiderunt eos, et ceciderunt vulnerati multi, et residui fugerunt in montes: et acceperunt omnia spolia eorum: ⁴¹ et conversae sunt nuptiae in luctum, et vox musicorum ipsorum in lamentum. ⁴² Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui: et reversi sunt ad ripam Iordanis.

⁴³ Et audivit Bacchides, et venit die sabbatorum usque ad oram Iordanis in virtute magna. ⁴⁴ Et dixit ad suos Ionathas: Surgamus, et pugnemus contra inimi-

prietelius Nabutiečius priimti pas save palaikyti jo lobį, kurs buvo labai didelis. ³⁶ Bet Jambrio sūnūs iš Madabos išėjo, sugavo Joną ir visa, ką jis turėjo, ir pasiėmę su savim nuėjo sau. ³⁷ Po to įvykio buvo pranešta Jonatui ir jo broliui Simonui, kad Jambrio sūnūs kelia dideles vestuves ir veda su didele iškilme jaunąją iš Madabos, vieną didelių Kanaano kunigaikščių dukterį. ³⁸ Jie atsiminė savo brolio Jono kraują, pakilo ir pasislėpė kalno slėpynėse. ³⁹ Jie pakėlė savo akis ir pasižiūrėjo; štai triukšmas ir didelė iškilmė; jaunikis, jo prieteliai ir jo giminėsėjo aniems priešais su bubinėliais, muzikos prietaisais ir daugeliu ginklų. ⁴⁰ Tuomet jie puolė juos iš tykojimo vietos ir užmušė juos, taip kad daug sužeistų krito, o kiti pabėgo į kalnus; jie gi paėmė visą jų grobį. ⁴¹ Taip vestuvės virto gedula ir jų muzikos garsai rauda. ⁴² Jie keršyte atkeršijo savo brolio kraują ir sugrižo prie Jordano kranto.

⁴³ Tai išgirdęs Bakidas atėjo subatos dieną su didele kariuomene prie Jordano kranto. ⁴⁴ Tuomet Jonatas tarė saviesiems: Kelkims ir kovokime prieš savo ne-

riuomenė pasiekti negalėjo, todėl vieta lobiui pas juos buvo saugi. Nabutiečiams sufikus, Jonatas pavedė savo broliui Jonui nugabenti pas nabutiečius lobį ir žmones; bet pakelėje Jambrio sūnūs užpuolė ir visa atėmė; Joną gi nužudė. Gavęs apie tai žinią, Jonatas su savo būriu nuėjo į anapus Jordano atkeršyti Jambrio sūnūs. — (36) *Iš Madabos*. Senovės miestas prie Rubeno giminės sienos. Jambrio sūnūs gal buvo ara-

bų ar amoriečių tautelė. — (37) *Iš Madabos*. Gr. t.: iš Nadaboto. — Jaunoji iš savo tėviškės turėjo būti atvesta į jauniko tėvo namus Madaboje. — *Kanaano*: pagonių, gal amoriečių. — (39) *Daugeliu ginklų*. Ginkluotas būrys turėjo padidinti vestuvių iškilmingumą.

(43) *Tai išgirdęs*: kad Jonatas su savo būriu yra anapus Jordano. — (44) *Neprietelius*. Gr. t.: ir už mūsų gyvybę. — *Ne taip...* Šiandien mes

cos nostros: non est enim hodie sicut heri, et nudiustertius: ⁴⁵ ecce enim bellum ex adverso, aqua vero Iordanis hinc et inde, et ripae, et paludes, et saltus: et non est locus divertendi. ⁴⁶ Nunc ergo clamate in caelum, ut libere mini de manu inimicorum vestrorum. Et commissum est bellum. ⁴⁷ Et extendit Ionathas manum suam percutere Bacchidem, et divertit ab eo retro: ⁴⁸ et dissiliit Ionathas, et qui cum eo erant in Iordanem, et transnataverunt ad eos Iordanem. ⁴⁹ Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri.

Et reversi sunt in Ierusalem, ⁵⁰ et aedificaverunt civitates munitas in Iudaea, munitionem, quae erat in Iericho, et in Ammaum, et in Bethoron, et in Bethel, et Thamnata, et Phara, et Thopomuris excelsis, et portis, et seris. ⁵¹ Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercebant in Israel: ⁵² et munivit civitatem Bethsuram, et Gazaram, et arcem, et posuit in eis auxilia, et apparatus escarum: ⁵³ et accepit filios principum regionis obsides, et posuit eos in arce in Ierusalem in custodiam.

⁵⁴ Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo,

prietelius, nes šiandien yra netaip, kaip vakar ir užvakar; ⁴⁵ nes štai kova prieš mus, iš vienos gi ir kitos pusės Jordano vanduo, be to pelkėtas krantas ir miškas, taip kad nėra kur pasitraukti. ⁴⁶ Taigi dabar šaukitės į dangų, kad būtumėte išvaduoti iš savo neprietelių rankos. Ir prasidėjo kova. ⁴⁷ Jonatas ištiesė savo ranką ištikti Bakido, bet tasai pasitraukė atgal. ⁴⁸ Jonatas ir buvusieji su juo šoko į Jordaną ir perplaukė Jordaną anų akyse. ⁴⁹ Iš Bakido pusės krito tą dieną tūkstantis vyrų.

Kiti sugrįžo į Jeruzalę ⁵⁰ ir pasistatė Jūdėjoje sustiprintų miestų, tvirtovių su aukštomis sienomis, vartais ir užkaiščiais Jerike, Emause, Bethorone, Betelyje, Tamnatoje, Paroje ir Tope. ⁵¹ Jis paliko juose įgulą, kad palaikytų neprietelystę prieš Izraelį. ⁵² Taip pat jis sustiprino Betsuros miestą, Gazarą ir pilį, pastatė juose kariuomenės ir aprūpino maistu. ⁵³ Šalies kunigaikščių sūnus jis paėmė įkaitais ir laikė juos belaisviais Jeruzalės pilyje.

⁵⁴ Šimtas penkiasdešimtis trečiais metais antrame mėnesy.

esame daug didesniame pavojuje, kaip anksčiau. — (45) *Nėra kur pasitraukti.* Bakidas buvo apsuptas Jonato būrių ir prispaudęs prie pelkėto Jordano kranto. Jonatas manė, kad tokiose aplinkybėse jis gali kovoti ir nežiūrėti subatos atilsio. — (46) *Dabar šaukitės...* Plg. auk. 3,58. — (47) *Ištiesė...* Pats Bakidas buvo pirmose kovotojų eilėse ir artinosi prie Jonato, tačiau turėjo pasitraukti nuo jo jau išiesto kalavijo. Jonatas jo nesiveja, bet šoka su savo būriu į Jordaną. Syrai plaukiančių per Jordaną žydų nebemėgino vyti.

(49) *Kiti...*: syrai. — (50) *Amause*: Emause. Plg. auk. 4,15. — *Betė-*

lyje: į šiaurę nuo Jeruzalės, prie kelio į Samariją (Prad. 12,8). — (52) *Betsuros...* Plg. auk. 4,29,61. — *Gazara*. Vz. auk. 4,15. — *Pilį*. Vz. auk. 1,33.

(54) *Šimtas...* Balandžio mėn. 159 m. pirm Kr., taigi metams praskinus po Jūdo mirties. — *Vidaus šventoriaus...*: tą sieną, kuri skyrė kunigų šventorių nuo izraelitų šventoriaus (3 Kar. 6,36; 2 Kron. 4,9). Tuo sienos sugriovimu Alkimas matomai norėjo panaikinti skirtumą tarp kunigų giminės ir šiaip jau izraelitų ir tuo būdu labiau elenizuoti judaizmą. — *Pranašų darba*. Bažnyčia buvo pastatyta pranašų Agėjo ir

praecepit Alcimus destrui muros domus sanctae interioris, et destrui opera prophetarum: et coepit destruere. ⁵⁵ In tempore illo percussus est Alcimus: et impedita sunt opera illius, et occlusum est os eius, et dissolutus est paralyisi, nec ultra potuit loqui verbum, et mandare de domo sua. ⁵⁶ Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.

⁵⁷ Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus: et reversus est ad regem, et siluit terra annis duobus.

⁵⁸ Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Ecce Ionathas, et qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, et comprehendet eos omnes una nocte.

⁵⁹ Et abierunt, et consilium ei dederunt. ⁶⁰ Et surrexit ut veniret cum exercitu multo: et misit occulte epistolas sociis suis, qui erant in Iudaea, ut comprehenderent Ionathan, et eos, qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.

⁶¹ Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant malitiae, quinquaginta viros, et occidit eos: ⁶² et secessit Ionathas, et Simon, et qui cum eo erant in Bethbessen, quae est in deserto:

je Alkimas liepė sugriauti vidaus šventoriaus sieną ir išardyti pranašų darbą, ir jis pradėjo griauti. ⁵⁵ Tuo metu Alkimas buvo ištiktas ir jo sumanymai sutrukdyti; jo burna buvo sučiaupta, jis buvo stabo ištiktas, negalėjo daugiau ištarti nė žodžio, nei duoti įsakymų apie savo namus. ⁵⁶ Taip Alkimas mirė tuo metu dideliuose skausmuose.

⁵⁷ Bakidas, pamatęs, kad Alkimas mirė, sugrįžo pas karalių, ir šalis turėjo dvejus metus atilsio.

⁵⁸ Bet visi nedorieji tarėsi ir sakė: Štai Jonatas ir kurie su juo yra gyvena ramiai be baimės; taigi atveskime dabar Bakidą, ir jis sugaus juos visus per vieną naktį.

⁵⁹ Jie nuėjo ir taip jam patarė. ⁶⁰ Jis pakilo, kad ateitų su didele kariuomene; be to, jis nusiuntė slapčia laiškų savo sėbrams Jūdėjoje, kad jie sugautų Jonatą ir tuos, kurie su juo buvo; bet jie negalėjo, nes jų sumanymas pasidarė aniems žinomas.

⁶¹ Jis nutvėrė iš šalies žmonių, kurie buvo sąmokslu vadai, penkias dešimtis vyrų ir užmušė juos. ⁶² Jonatas, Simonas ir su juo buvusieji pasitraukė į Bet-

Zakarijo laikais ir jų rūpesniu. Ar čia turėta galvoje bet kuri ypatinga tų pranašų atlikto darbo dalis, nevisai aišku. — (55) *Buvo ištiktas...* Kadangi Alkimas buvo stabo ištiktas tuo metu, kai jis kėsinosi griauti bažnyčios šventoriaus sieną, tai į tą jo ligą knygos autorius žiūri kaip į Dievo siųstą bausmę.

(57) *Sugrįžo...* Bakidui, be abejo, turėjo patikti Alkimo pastangos pagoninti Jūdėją, tačiau grįžti pas karalių jį paskatino tikriausiai ne vien

Alkimo mirtis. Gal čia pasireiškė Romos senato laiškų įtaka. Vž. auk. 8,31.32. — *Dvejus metus*: iki 157 m. pirm Kr.

(58) *Nedorieji*: syrų šalininkai žydai.

(61) *Jis nutvėrė*: Jonatas. Anot kitų aiškintojų, syrai, kurie buvo nepatenkinti, kad žygis prieš Jonatą pasirodė ne toks pigus dalykas, kaip įkalbinėjo Jonato priešai. — (62) *Bethese*. Jos vieta nežinoma.

(63) *Kurie buvo iš Jūdėjos*. Ba-

et extruxit diruta eius, et firma-verunt eam.

⁶³ Et cognovit Bacchides, et congregavit universam multitudinem suam: et his, qui de Iudaea erant, denunciavit. ⁶⁴ Et venit, et castra posuit desuper Bethbessen: et oppugnavit eam dies multos, et fecit machinas. ⁶⁵ Et reliquit Ionathas Simonem fratrem suum in civitate, et exiit in regionem, et venit cum numero, ⁶⁶ et percussit Odaren, et fratres eius, et filios Phaseron in tabernaculis ipsorum, et coepit cadere, et crescere in virtutibus. ⁶⁷ Simon vero, et qui cum ipso erant, exierunt de civitate, et succenderunt machinas, ⁶⁸ et pugnauerunt contra Bacchidem, et contritus est ab eis: et affligerunt eum valde, quoniam consilium eius, et congressus eius erat inanis.

⁶⁹ Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam.

⁷⁰ Et cognovit Ionathas: et misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, et reddere ei captivitatem. ⁷¹ Et libenter accepit, et fecit secundum verba eius, et iuravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitae eius. ⁷² Et reddidit ei captivitatem, quam prius erat praedatus de terra Iudae: et conversus abiit in terram

bese, esančią tyruose, pataisė, kas buvo sugriauta, ir sustiprino ją.

⁶³ Tai patyręs Bakidas surinko visą savo daugybę, davė žinią tiems, kurie buvo iš Jūdėjos, ⁶⁴ atėjo, pastatė stovyklą aukščiau Betbesės, laikė ją apgules daugelį dienų ir pasidarė karo pabuklų. ⁶⁵ Bet Jonatas, palikęs savo brolių Simoną mieste, išėjo į šalį irėjo su nedideliu būriu. ⁶⁶ Jis sumušė Odarą ir jo brolius, Pasaroną sūnus jų padangtėse ir pradėjo galabyti ir augti jėgomis. ⁶⁷ Simonas ir su juo buvusieji išėjo iš miesto ir padegė karo pabuklus, ⁶⁸ kovojo prieš Bakidą, ir jis buvo jų sutrintas; jie labai jį prislėgė, nes jo sumanymas ir puolimas buvo nepasisekęs.

⁶⁹ Tuomet jis, supykęs ant tų nedorų žmonių, kurie buvo jam patarę ateiti į jų šalį, daugelį jų užmušė, pats gi nutarė su likusiais grįžti į savo šalį.

⁷⁰ Tai patyręs Jonatas siuntė pas jį pasiuntinių daryti su juo taikos ir grąžinti jam belaisvių. ⁷¹ Jis mielu noru priėmė, padarė, kaip tasai sakė ir prisiekė nedarysias jam nieko pikta per visas jo gyvenimo dienas. ⁷² Po to jis sugrąžino jam belaisvius, kuriuos buvo anksčiau paėmęs iš Jūdo

kidas padidino savo kariuomenę žydais, Jonato priešais. — (65) *Su nedideliu būriu*: kuriam pavyko palikti apgultą tvirtovę draug su Jonatu. — (66) *Odara...* Kas buvo čia įvardijami asmenys, daugiau žinių nėra. — *Pradėjo galabyti*. Priešus, kuriais rėmėsi syrų kariuomenė, Jonatas naikino, savo gi būrį ėdino, kad su pa-

didintomis jėgomis eitų į pagalbą uždarytam tvirtovėje Simonui.

(71) *Jis mielu noru...* Bakidui dabar buvo patogiau padaryti bet kokią taiką, negu pasitraukti be nieko, pralaimėjus kovą. — (72) *Belaisvius...* Belaisviai buvo grąžinti, tačiau paimti įkaitais žydai turėjo pasilikti Jeruzalės pilyje (vz. auk. 53

suam, et non apposuit amplius venire in fines eius:

⁷³ Et cessavit gladius ex Israel: et habitavit Ionathas in Machmas, et coepit Ionathas ibi iudicare populum, et exterminavit impios ex Israel.

šalies, vėl sugrįžo į savo šalį ir daugiau nebeėjo į Jūdo ribas.

⁷³ Taip kalavijas pasišalino iš Izraelio. Jonatas gyveno Makme, kame jis pradėjo teisti tautą; ir Jonatas išnaikino bedievių iš Izraelio.

b). Jonatas palaiko karalių Aleksandrą.

Caput X. ¹ Et anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: et occupavit Ptolemaidam: et receperunt eum, et regnavit illic. ² Et audivit Demetrius rex, et congregavit exercitum copiosum valde, et exivit obviam illi in praelium.

³ Et misit Demetrius epistolam ad Ionathan verbis pacificis, ut magnificaret eum. ⁴ Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversum nos: ⁵ recordabitur enim omnium malorum, quae fe-

10 perskyrimas. ¹ Šimtas šešiasdešimtais metais pakilo Antioko sūnus Aleksandras, pramintas Skaisčiuoju, ir paėmė Ptolemaidą; jis buvo priimtas ir pradėjo tenai karallauti. ² Tai išgirdęs karalius Demetrijus surinko labai gausingą kariuomenę ir išėjo jam priešais į kovą.

³ Demetrijus siuntė Jonatui laišką su taikiais žodžiais jo pagerbti. ⁴ Nes jis sakė: Pasiskubinkime daryti su juo taiką anksčiau, nekaip jis padarys su Aleksandru prieš mus. ⁵ Nes jis atsimins visas piktenybes, kurias mes pa-

eil. ir žem. 10,6), kurioje, taip pat, kaip ir kitose tvirtovėse, pasiliko syrių igulos.

(73) *Kalavijas pasišalino*: karas liovėsi. — *Makme*: į šiaurę nuo Jeruzalės ant Benjamino giminės sienos (1 Kar. 13,12). — *Teisti tautą*: kaip kitados senovėje Izraelio Teisėjai. — *Išnaikino*: bent priverstė juos slėptis ir išsižadėti savo pasikėsinių prieš žydų religiją.

10,1—89. Kilus vaidams dėl Syrijos sosto tarp Aleksandro ir Demetrijaus, Jonatas stoja Aleksandro pusėn (1—17). Tasai nugali Demetrijų ir draug su savo uošviu Ptolemiejumi Filometoriu pripažįsta Jonatą žydų vyriausiuoju kunigu (18—66). Kai Demetrijus Nikitoris mėgina nuversti nuo sosto Aleksandrą, Jonatas nugali ano kariuomenės vadą Apolonijų ir dėlto susilaukia iš Ale-

ksandro labai didelės pagarbos (67—89).

(10,1) *Šimtas...* 152 m. pirm Kr. — *Aleksandras*. Aleksandras Balas nebuvo karaliaus Antioko sūnus. Anot istoriko Justino, jis buvęs žemos kilmės. Būdamas tačiau panašus į Antioką Eupatori, jis sakėsi esąs jo brolis ir Antioko Epifano sūnus, todėl turįs teisės rauti Syrijos sostą. Romos senatas, kurs pasiliko nepalankus jo paties jau pripažintam Syrijos karaliui Demetriui, pasiūdojo Aleksandru, kad sudarytų sunkenybių Demetriui; jis sutiko žiūrėti į Aleksandrą, kaip į Antioko sūnų, ir rėmė jo teises. Nestebėtina tat, kad ir žydai laikė Aleksandrą tikru Antioko Epifano sūnumi. Toks pat visų įsitikinimas buvo Syrijoje ir Mažojoje Azijoje. Aleksandras savo monetose vadina save Epifanu —

cimus in eum, et in fratrem eius, et in gentem eius. ⁶ Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, et fabricare arma, et esse ipsum socium eius: et obsides, qui erant in arce, iussit tradi ei.

⁷ Et venit Ionathas in Ierusalem, et legit epistolas in auditu omnis populi, et eorum, qui in arce erant. ⁸ Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum. ⁹ Et traditi sunt Ionathae obsides, et reddidit eos parentibus suis: ¹⁰ et habitavit Ionathas in Ierusalem, et coepit aedificare, et innovare civitatem. ¹¹ Et dixit facientibus opera ut exstruerent muros et montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem: et ita fecerunt. ¹² Et fugerunt alienigenae, qui erant in munitionibus, quas Bacchides aedificaverat: ¹³ et reliquit unusquisque locum suum, et abiit in terram suam: ¹⁴ tantum in Bethsura remanserunt aliqui ex his, qui reliquerant legem, et praecepta Dei, erat enim haec eis ad refugium.

¹⁵ Et audivit Alexander rex promissa, quae promisit Demetrius Ionathae: et narraverunt ei praelia, et virtutes, quas ipse fecit, et fratres eius, et labores, quos laboraverunt. ¹⁶ et ait: Numquid inveniemus aliquem virum

darėme jam, jo broliui ir jo tau-tai. ⁶ Taigi jis davė jam galią rinkti kariuomenę, dirbti ginklus ir būti jo sąjungininku, taip pat liepė atiduoti jam įkaitus, buvusius pilyje.

⁷ Jonatas atėjo į Jeruzalę ir perskaitė laišką, girdint visai tautai ir tiems, kurie buvo pilyje. ⁸ Tie labai nusigando, kai išgirdo, kad karalius davė jam galią rinkti kariuomenę. ⁹ Jonatui buvo atiduoti įkaltai, o jis atidavė juos tėvams. ¹⁰ Taip Jonatas gyveno Jeruzalėje ir ėmė statyti bei naujinti miestą. ¹¹ Jis liepė darbininkams pastatyti mūro sienas ir apsupti Sioną aplinkui keturkampiais akmenimis sustiprinimui. Jie taip ir padarė. ¹² Tuomet svečimšaliai, kurie buvo Bakido pastatytose tvirtovėse, pabėgo ¹³ ir kiekvienas, palikęs savo vietą, sugrįžo į savo šalį. ¹⁴ Tiktai Betsuroje liko kai kurie iš tų, kurie buvo pametę įstatymą ir Dievo įsakymus, nes tai buvo jiems prieglauda.

¹⁵ Karalius Aleksandras išgirdo apie pažadus, kuriuos buvo padaręs Demetrijus Jonatui; jam papasakota taip pat apie kovas ir drąsius veiksmus, kuriuos buvo atlikęs jis ir jo broliai, ir apie vargus, kuriuos jie išvargo. ¹⁶ Tuo-

Skaisčiuoju. — Karaliauti jis pradėjo Syrijos mieste Ptolemaidoje, kuria jam pavyko paimti su nedidele kariuomene.

(6) *Sąjungininku*. Taip Demetrius pripažino Jonatą Jūdėjos kunigaikščiu, tačiau priklausomu nuo Syrijos. — *Įkaitus*... Plg. auk. 9,53.

(8) *Tie labai*... Syrai ir žydai atpuolėliai dabar pradėjo bijoti Jonato keršto. — (10) *Gyveno Jeruzalėje*: palikęs Makma. Vz. 9,73. — *Mūro*

sienas: Jeruzalėje. — *Apsupti Sioną*... Bažnyčios kalno sustiprinimai buvo sugriauti Syrijos karaliaus įsakymu. Plg. 6,62. — (12) *Tvirtovėse*... Plg. 9,50—52.

(15) *Išgirdo apie pažadus*... Demetrijaus elgesys paskatino Aleksandrą ieškoti Jonato palankumo. — (18) *Brolį Jonatą*. Šituo pavadinimu Aleksandras pripažįsta Jonatą nepriklausomu Jūdėjos valdovu. Anot 20 e., jis atsiuntė Jonatui ir viršuji-

talem? et nunc faciemus eum amicum, et socium nostrum.¹⁷ Et scripsit epistolam, et misit ei secundum haec verba, dicens:¹⁸ REX Alexander fratri Ionathae salutem.¹⁹ Audivimus de te quod vir potens sis viribus, et aptus es ut sis amicus noster:²⁰ et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuae, et ut amicus voceris regis, (et misit ei purpuram, et coronam auream) et quae nostra sunt sentias nobiscum, et conserves amicitias ad nos.

²¹ Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solemnium scenopegiae: et congregavit exercitum, et fecit arma copiosa.

²² Et audivit Demetrius verba ista, et contristatus est nimis, et ait:²³ Quid hoc fecimus, quod praeoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Iudaeorum ad munimen sui? ²⁴ Scribam et ego illis verba deprecatoria, et

met jis tarė: Argi mes rasime kitą tokį vyrą? Padarykime dabar sau iš jo mūsų prietelį ir sąjungininką.¹⁷ Jis parašė ir nusiuntė jam laišką, kurio turinys buvo toks:¹⁸ Karalius Aleksandras sveikina brolių Jonatą.¹⁹ Mes girdėjome apie tave, kad esi žmogus galingas jėgomis ir tinkamas būti mūsų prieteliu;²⁰ todėl mes įstatome šiandien tave vyriausioju tavo tautos kunigu, ir tu turi vadintis karaliaus prieteliu (tuo pačiu metu jis atsiuntė jam purpurą ir auksinį vainiką), būk mums ištikimas mūsų reikaluose ir palaikyk mums savo prietelystę.

²¹ Jonatas apsivilko šventu apdaru septintame mėnesyje šimtas šešiasdešimtais metais iškilmingoje Padangčių šventėje; jis rinko sau kariuomenę ir pasidarė daug ginklų.

²² Įsgirdęs apie šituos dalykus, Demetrijus labai nuliūdo ir tarė:²³ Ką čia mes padarėme, kad Aleksandras suskubo pirm mūsų įsigyti žydų prietelystę? ²⁴ Parašysiu ir aš jiems prašymo žodžius, žadėdamas garbingų vietų

nus karališkos garbės ženklus, tuo norėdamas palenkti jį dar labiau savo pusėn. — (20) *Vyriausioju kunigu*. Vyriausiojo kunigo garbė pas žydus buvo paveldima iš tėvų, ji nebuvo suteikiama parinkimu. Nuo Sadoکو laikų ta garbė priklausė Eleazaro šeimynai ir pasiliko joje iki mirties Onijo III, kurio sūnus, paskutinis Eleazaro ainis, pabėgo į Aigiptą. Nuo šio meto vyriausiojo kunigo pareigos buvo parduodamos. Jazonas dėjo pastangų, kad jis būtų Antioko Epifano įstatytas vyriausioju kunigu (2 Mak. 4,7...). Alkimas buvo paskirtas Antioko Eupatorio. Plg. 9,56. Mirus Alkimui, vyriausiojo kunigo vieta buvo neužimta 7 metus ir 5 mėnesius. Jonatas, tiesą sakant, neturėjo teisės tai vietai, bet, būda-

mas iš kunigų giminės ir nebesant teisėto įpėdinio, jis manė galįs dėl savo kilmės priimti vyriausiojo kunigo garbę ir pareigas.

(21) *Apsivilko šventu apdaru...*: vyriausiojo kunigo rūbais. Tai įvyko 152 m. pirm Kr. septintame (tišrio) mėnesyje Padangčių šventėje.

(23) *Aleksandras suskubo...* Jonatas nebuvo apsiėmęs palaikyti ypatingu būdu Demetrijų. Aleksandras buvo romėnų globoje, su kuriais žydai buvo padarę sutartį (8,23...), ir buvo jų pripažintas Antioko Epifano sūnumi ir Syrijos sosto įpėdiniu; Jonatas tat negalėjo jo atstumti, neužtraukdamas sau romėnų rūstybės. —

(24) *Prašymo žodžius*. Gr. t.: padrašinio žodžius. — (25) *Sveikina žydų tautą*. Demetrijus rašo visai

dignitates, et dona: ut sint mecum in adiutorium. ²⁵ Et scripsit eis in haec verba: Rex Demetrius genti Iudaeorum salutem: ²⁶ Quoniam servastis ad nos pactum, et mansistis in amicitia nostra, et non accessistis ad inimicos nostros, audivimus, et gavisi sumus. ²⁷ Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, et retribuamus vobis bona pro his, quae fecistis nobiscum: ²⁸ et remittimus vobis praestationes multas, et dabimus vobis donationes. ²⁹ Et nunc absolvo vos, et omnes Iudaeos a tributis, et praefia salis indulgeo, et coronas remitto, et tertias seminis: ³⁰ et dimidiam partem fructus ligni, quod est portionis meae, relinquo vobis ex hodierno die, et deinceps, ne accipiatur a terra Iuda, et a tribus civitatibus, quae additae sunt illi ex Samaria, et Galilaea ex hodierna die et in totum tempus: ³¹ et Ierusalem sit sancta, et libera cum finibus suis: et decimae, et tributa ipsius sint. ³² Remitto etiam potestatem arcis, quae est in Ierusalem: et do eam summo

ir dovanų, kad eitų man į pagalbą. ²⁵ Taigi jis parašė jiems tokiais žodžiais: Karalius Demetrius sveikina žydų tautą. ²⁶ Kadangi jūs laikėte sandorą su mumis, pasilikote mūsų prietelystėje ir neprisidėjote prie mūsų neprietelių, mes tai girdėjome ir džiaugėmės. ²⁷ Taigi pasilikite ir toliau mums ištikimi, o mes atsilyginsime geru už tai, ką jūs mums padarėte. ²⁸ Mes suteiksime jums daug lengvatų ir duosime jums dovanų. ²⁹ Dabar aš atleidžiu jus ir visus žydus nuo mokesčių, atleidžiu nuo druskos muito, išsižadau vainikų ir javų trečdalią; ³⁰ pusę medžių vaisių, kurie sudarė mano pajamų dalį, aš palieku jums, pradedant nuo šios dienos ir ateičiai, kad jų nebebūtų imama iš Jūdo šalies ir iš trijų miestų, kurie jai pridėti iš Samarijos ir Galilėjos, nuo šios dienos ir visais laikais. ³¹ Jeruzalė tebūna šventa ir laisva su savo plotu; dešimtinės ir mokesčiai tebūna jai. ³² Aš išsižadau taip pat teisės valdyti pilį, esančią Jeruzalėje, ir atiduodu ją

kitaip, negu Aleksandras (18 e.). Aleksandras siekė valdžios, todėl jis ieškojo žydų tautos vado prietelystės, Demetrius nenori pripažinti Jonato teisėtu valdovu šalies, kuri jau nuo seno laiko buvo Syrijos karalių valdoma; jis gali kreiptis tik į tautą ir stengtis patraukti ją pažadais į savo pusę. — (28) *Daug lengvatų...* Toliau surašomi Demetrijaus pažadai buvo per daug dideli, kad žydai būtų galėję jais pasitikėti. Jie yra tuo idomūs, kad iš jų sužinome, kokiuos mokesčius ir pelną galėjo Syrijos karaliai išspausti iš savo valdomų pavergtų tautų. — (29) *Druskos*. Kad galėtų naudotis druskos kasyklomis prie Mirties jūros, žydai turėjo mokėti labai didelius muitus. — *Vainiku*. Tą mokesnį graikai vadino φόρος στεφανίτης, romėnai gi aurum co-

ronarium. Buvo jis atsiradęs išipročio siusti karaliams laimėtų kovų ir kitokių žymių laimingų įvykių proga aukso vainiką. Ilgainiui įprotis pavirto taisykle, tik vietoje vainikų reikėjo kasmet mokėti tam tikras mokesnis pinigais. Demetrius rašo sutinkas jo išsižadėti. — *Javų*: derliaus. Šitas mokesnis ir 30 eil. nuo vaisinių medžių buvo imamas taip pat pinigais, ne javais ar vaisiais. Derlius buvo įvertinamas iš anksto ir sulig juo nustatomas mokesnis. — (30) *Trijų miestų, kurie...* Tai buvo Lyda, Ramata (11,31) ir Alferema, kurie iš Samarijos ploto buvo prijungti prie Jūdėjos. Kadangi Galilėją skiria nuo Jūdėjos Samarija, tai neaišku, kas čia vadinama Galilėja. — (32) *Pilį*. Vž. 1,35. — *Vyriausiam kunigui*. Jonato Demetri-

sacerdoti, ut constituat in ea viros quoscumque ipsi elegerit, qui custodiant eam. ³³ Et omnem animam iudaeorum, quae captiva est a terra iuda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes a tributis solvantur, etiam pecorum suorum. ³⁴ Et omnes dies sollemnes, et sabbata, et neomeniae, et dies decreti, et tres dies ante diem sollemnem, et tres dies post diem sollemnem sint omnes immunitatis et remissionis omnibus iudaeis, qui sunt in regno meo: ³⁵ et nemo habebit potestatem agere aliquid, et movere negotia adversus aliquem illorum in omni causa. ³⁶ Et ascribantur ex iudaeis, in exercitu regis ad triginta millia virorum: et dabuntur illis copiae ut oportet omnibus exercitibus regis, et ex eis ordinabatur qui sint in munitio-nibus regis magni: ³⁷ et ex his constituentur super negotia regni, quae aguntur ex fide, et principes sint ex eis, et ambulent in legibus suis, sicut praecepit rex in terra iuda. ³⁸ Et tres civitates, quae additae sunt iudaeae ex regione Samariae, cum iudaea reputentur: ut sint sub uno, et non obediunt alii potestati, nisi sum-

vyriausiajam kunigui, kad pasta-tytų jai sergėti žmonių, kuriuos jis pats pasirinks. ³³ Aš dovanai gražinu laisvę visiems žydams belaisviams iš Jūdo šalies visoje savo karalystėje, kad visi būtų atleisti nuo mokesčių, net už jų galvijus. ³⁴ Visos iškilmių dienos, subatos, jaunačiai, įsakytos dienos, trys dienos pirm iškilmės ir trys dienos po iškilmės šventės, tebūna laisvės ir atlaidos dienos visiems žydams mano karalystėje; ³⁵ niekas neturi galios ką nors daryti ir kelti prieš ką nors iš jų bylą bet kuriuo reikalu. ³⁶ Be to, bus priimta iš žydų į karaliaus kariuomenę iki trijų dešimtų tūkstančių vyrų, ir jiems bus duodamas išlaikymas, kaip pridera visai karaliaus kariuomenei. Iš jų bus renkami, kurie turės būti didžio karaliaus tvirtovėse; ³⁷ kai kurie bus skiriami karalystės pareigoms, atliekamoms pasitikėjimu; bus iš jų ir vadų; jie galės gyventi savo įstatymais, kaip karalius yra įsakęs Jūdo šalyje. ³⁸ Trys miestai, kurie pridėti Jūdėjai iš Samarijos krašto, bus laikomi priklausančiais Jūdėjai, kad jie būtų po vienu valdovu ir neklusytų kitokios valdžios, kaip

jus matomai tyčia neįvardija, nes jis kreipiasi į tautą, ne į Jonatą. — (34) *Iškilmių dienos*: Velykos, Sekminės, Padangčių šventės. — *Įsakytos dienos*: visos Viešpaties tarnybai išrinktos dienos, taip pat pasninkų dienos. — *Laisvės ir atlaidos*. Tomis dienomis žydai galės laisvai eiti į Jeruzalę ir iš jos grįžti. — *Niekas neturės...* Tomis pačiomis švenčių dienomis niekas neturės galios traukti žydus į teisimą, reikalauti iš jų atsilyginimų ir daryti jiems sunkenybę bet kuriais reikalais. — (36) *Į karaliaus kariuomenę*. Tarnavimas kariuomenėje pas graikus buvo garbingas dalykas; į ją buvo imami lais-

vi piliečiai, ne vergai. 30.000 skaičių reikia suprasti apie visą Palestiną, ne vien apie Jūdėją. Taip Demetrijus norėjo apsisaugoti nuo naujų žydų sukilimų. Žydų buvo Aleksandro D., Seleuko Nikatoria, Ptolemiejaus Sotero ir Ptolemiejaus Filadelfo kariuomenėse; jų religinės pareigos toje tarnyboje būti jiems nekludė. — *Didžio karaliaus...* Anot gr. t.: didelėse karaliaus tvirtovėse. — (37) *Pasitikėjimu*: tais atvejais, kuriuose buvo reikalaujama labai didelę ištikimybės karaliui. — (38) *Trys miestai...* Vž. 30 eil. ir 11,34. — (39) *Ptolemaida...* Ten buvo pasiskelbęs karaliumi Aleksandras. Žadėda-

mi sacerdotis: ³⁹ Ptolemaida, et confines eius, quas dedi donum sanctis, qui sunt in Ierusalem ad necessarios sumptus sanctorum. ⁴⁰ Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quae me continent: ⁴¹ et omne, quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus. ⁴² Et super haec quinque millia siclorum argenti, quae accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: et haec ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur. ⁴³ Et quicumque confugerint in templum, quod est Ierosolymis, et in omnibus finibus eius, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, et universa, quae sunt eis in regno meo, libera habeant. ⁴⁴ Et ad aedificanda vel restauranda opera sanctorum, sumptus dabuntur de ratione regis: ⁴⁵ et ad extruendos muros Ierusalem, et communien-dos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, et ad construendos muros in Iudaea.

⁴⁶ Ut audivit autem Ionathas, et populus sermones istos, non

tik vyriausiojo kunigo. ³⁹ Ptolemaida ir jos apylinkės aš dovanu šventyklai Jeruzalėje reikalingoms šventyklos išlaidoms. ⁴⁰ Aš duodu kas metai penkioliką tūkstančių sidabro siklių iš karaliaus pajamų, kurios man priklauso, ⁴¹ ir visa, kas yra likę, ko nėra atidavę praeitais metais reikalų vedėjai, tai jie turės atiduoti bažnyčios darbams. ⁴² Be to, penkis tūkstančius sidabro siklių, kurie buvo imami kas metai iš šventyklos pajamų, tie priklausys kunigams, kurie eina tarnystės pareigas. ⁴³ Visiems, kurie, būdami kalti karaliui bet kuriuo reikalu, atbėgs į bažnyčią Jeruzalėje ir į visą jos plotą, bus atleista, ir jie laisvai naudosis visu tuo, ką jie turi mano karalystėje. ⁴⁴ Šventyklos statymo ar taisymo darbams lėšų bus duodama iš karaliaus pajamų, ⁴⁵ Jeruzalės mūrams statyti ir sustiprinti aplinkui lėšų bus duodama iš karaliaus pajamų, taip pat statyti sienoms Jūdėjoje.

⁴⁶ Jonatas ir tauta, išgirdę šituos žodžius, netikėjo jiems ir

mas tą miestą atiduoti bažnyčiai, Demetrijus nori, kad patys žydai išvartų iš jo Aleksandrą. — (40) *Penkiolika...*: apie 85.000 litu, laikant vieną šekelį vertą 5,70 lt. — *Kurios man priklauso*. Anot gr. t.: tinkamose vietose, t. y. iš vietų, kuriose minėtoji suma galėjo būti patogiau paimta. — Ir seniau buvo davę dovanų žydų bažnyčiai karaliai Dariusas Histaspas ir Artakserksas I (1 Ezdr 6,9; 7,21; 8,25), taip pat Ptolemiejus Filadelfas ir Antiokas D. (Fl. Juozapas), Seleukas Filopatoris (2 Mak. 3,3) ir Antiokas Epifanas (2 Mak. 9,16). — (41) *Praeitais metais*: nuo Antioko Epif. dienų. — (42) *Pen-*

kis...: apie 28.000 litu. — (43) *Būdami kalti...* Prieiglaudos teisė (ius asyli) žadama bažnyčiai labai plati, daug platesnė, negu numatytoji Mozės įstatyme. Vž. Iš. 21,14; 3 Kar. 1,50. — (45) *Sienoms Jūdėjoje*: kituose Jūdėjos miestuose.

(46) *Netikėjo jiems...* Kai kurie dabar žadami žydams dalykai priklausė jiems jau nuo seniau, bet buvo neteisėtai iš jų atimti. Kitų pažadų atitesėjimas parėjo nuo Demetrijaus malonės ir net galėjo išeiti žydų nenaudon, kaip, sakysim, priėmimas 30.000 žydų Sirijos kariuomenėn, kuri galėjo būti laikoma toli nuo Palestinos, tuo tarpu kad Jū-

crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitiae magnae, quam fecerat in Israel, et tribulaverat eos valde. ⁴⁷ Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, et ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

⁴⁸ Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, et admovit castra contra Demetrium. ⁴⁹ Et commiserunt praelium duo reges, et fugit exercitus Demetrii, et insecutus est eum Alexander, et incubuit super eos. ⁵⁰ Et invaluit praelium nimis, donec occidit sol: et cecidit Demetrius in die illa.

⁵¹ Et misit Alexander ad Ptolemaeum regem Aegypti legatos secundum haec verba, dicens: ⁵² QUONIAM regressus sum in regnum meum, et sedi in sede patrum meorum, et obtinui principatum, et contrivi Demetrium, et possedi regionem nostram, ⁵³ et commisi pugnam cum eo, et contritus est ipse, et castra eius a nobis, et sedimus in sede regni eius: ⁵⁴ et nunc statuamus adinvicem amicitiam: et da mihi filiam tuam uxorem, et ego ero gener tuus, et dabo tibi dona, et ipsi digna te. ⁵⁵ Et respondit rex Ptolemaeus, dicens: FELIX dies, in qua reversus es ad terram patrum tuorum, et sedisti in sede regni eorum. ⁵⁶ Et nunc faciam tibi quod scripsisti: sed

nepriėmė, nes jie atsiminė didelės piktenybės, kurias jis buvo padaręs Izraėlyje, ir kaip labai juos vargino. ⁴⁷ Jie velijo laikytis Aleksando, kurs pirmas kreipėsi į juos taikos žodžiais, ir padėjo jam per visas dienas.

⁴⁸ Karalius Aleksandras surinko didelę kariuomenę ir ėjo kovoti prieš Demetrijų. ⁴⁹ Abiem karaliams pradėjus kovą, Demetrijaus kariuomenė ėmė bėgti; Aleksandras jį vijosi ir puolė jį. ⁵⁰ Kovą buvo labai smarki, iki saulė nusileido, ir Demetrijus buvo tą dieną užmuštas.

⁵¹ Aleksandras siuntė pas Aigipto karalių Ptolemiejų pasiuntinius sakyti jam tokių žodžių: ⁵² Kadangi aš sugrįžau į savo karalystę, atsisėdau savo tėvų soste, atsiėmiau viešpatavimą, sumušiau Demetrijų, ėmiau valdyti mūsų šalį, ⁵³ po to, kai aš kovojaui prieš jį, ir kai jis su savo kariuomene buvo mūsų nugalėtas, ir mes atsisėdome jo karalystės soste, ⁵⁴ tai padarykim dabar tarp mūsų prietelystę; tu duok man savo dukterį į žmonas, kad aš būčiau tavo žentas; tau ir jai aš duosiu dovanų, vertų tavęs. ⁵⁵ Karalius Ptolemiejus atsakė, sakydamas: Laiminga diena, kurioje sugrįžai į savo tėvų šalį ir atsisėdai jų karalystės soste! ⁵⁶ Dabar aš tau padarysiu, ką ra-

dėjos tvirtovėse, Jeruzalę išskyrus, karalius galėjo ir toliau laikyti pagonių igulas. Todėl Jonatas nesidavė sugundomas tais pažadais. — (47) *Kurs pirmas...* Aleksandras jau buvo pripažinęs Jonatą vyriausiuoju kunigu ir buvo jam atsiuntęs didelės pagarbos įrodymų.

(48) *Surinko didelę...* Jam į pagalbą buvo atsiuntę kariuomenės

Pergamo, Aigipto ir Kapadokijos karaliai. — (50) *Demetrijus... buvo užmuštas*: 151 m. pirm Kr. Syrija jis valdė 11 metų.

(51) *Ptolemiejų*: Ptolemiejų VI Filometorį (180—145 pirm Kr.). — (56) *Į Ptolemaidą*. Aleksandras iš Ptolemaidos buvo jau persikėles į Antiokią. Ptolemiejus padėjo Aleksandrui jo kovoje prieš Demetrijų;

occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, et spondeam tibi sicut dixisti.

⁵⁷ Et exivit Ptolemaeus de Aegypto, ipse et Cleopatra filia eius, et venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo secundo.

⁵⁸ Et occurrit ei Alexander rex, et dedit ei Cleopatram filiam suam: et fecit nuptias eius Ptolemaidae, sicut reges, in magna gloria.

⁵⁹ Et scripsit rex Alexander Ionathae, ut veniret obviam sibi.

⁶⁰ Et abiit cum gloria Ptolemaidam, et occurrit ibi duobus regibus, et dedit illis argentum multum, et aurum, et dona: et invenit gratiam in conspectu eorum.

⁶¹ Et convenerunt adversus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes adversus eum: et non intendit ad eos rex. ⁶² Et iussit spoliari Ionathan vestibibus suis, et indui eum purpura: et ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum. ⁶³ Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, et praedicate, ut nemo adversus eum in-

šei; bet ateik pasitikti manęs į Ptolemaidą, kad mudu pasimatytumėm ir kad leisčiau už tavę savo dukterį, kaip tu sakei.

⁵⁷ Taigi Ptolemiejus su savo dukterimi Kleopatra išėjo iš Aigipto ir atvyko į Ptolemaidą šimtas šešias dešimtis antrais metais. ⁵⁸ Karalius Aleksandras pasitiko jį, ir tasai davė jam savo dukterį Kleopatrą ir kėlė jos vestuves Ptolemaidoje, kaip paprastai karaliai daro, su didele iškilme.

⁵⁹ Karalius Aleksandras parašė Jonatui, kad ateitų jo pasitikti.

⁶⁰ Jis nuvyko iškilmingai į Ptolemaidą, pasitiko tenai du karaliu, davė jiems daug sidabro, aukso ir dovanų ir rado malonės jų akyse. ⁶¹ Tuomet susirinko prieš jį nedorų žmonių iš Izraelio; tie žmonės bedieviai skundė jį, bet karalius jų nežiūrėjo. ⁶² Jis liepė išvilkti Jonatą iš jo drabužių ir apvilkti jį purpura; taip ir buvo padaryta. Karalius pasisodino jį greta savęs ⁶³ ir tarė savo kunigaikščiams: Išeikite su juo į vidurį miesto ir paskelbkite, kad niekas nekeltų prieš jį jokių skundų ir kad niekas nebūtų jam įki-

gali būti, kad jis buvo jam jau anksčiau pažadėjęs savo dukterį; dabar prieš vestuves Aleksandras jau kaip karalius turėjo prašyti iškilmingai jos rankos. Gal tų sutuoktuvių proga Aigipto karalius tikėjosi atgauti Celesyriją, kuri Antioko D. laikais vėl buvo sujungta su Syrija.

(57) *Šimtas...* 150 m. pirm Kr. —

(58) *Kleopatra.* Kleopatra, ištėkėjus už Aleksandro, vėliau buvo savo tėvo atiduota Demetrijui Nikatoriui. Šiam patekus į partų nelaisvę ir vedus jų karaliaus dukterį Rodogunę, Kleopatra stengėsi ištėkėti už Antioko brolio Antioko Sidiečio. Demetrijui sugrįžus į savo šalį, ji apsimetė, būk vėl norinti gyventi su juo geruoju, iš tikrųjų gi ji tik ieškojo progos jo

visai nusikratyti. Kleopatra pasirūpino, kad jos vyriausias sūnus Seleukas, kurs buvo pasiskelbęs karaliumi, būtų nužudytas. Panašiai jis norėjo pašalinti ir savo antrąjį sūnų Antioką VIII, tačiau tas privertė ją pačią išgerti jam prirengtus nuodus 126 m. pirm Kr.

(60) *Davė jiems daug...* Rytų šalių įpročiu Jonatas galėjo prisiartinti prie karalių tik su dovanomis. —

(61) *Nedorų žmonių...* Tai turėjo būti tie patys žydai atpuolėliai, kurie nekartą yra skundę ištikimus ištatymui žydus Syrijos karaliams. —

(62) *Purpura.* Nors Jonatas buvo gavęs leidimą dėvėti purpurą jau anksčiau (20 e.), bet apvelkamas ja tik dabar. — (63) *Išeikite su juo...* Plg.

terpellet de ullo negotio, nec ququam ei molestus sit de ulla ratione. ⁶⁴ Et factum est, ut viderunt qui interpellabant gloriam eius, quae praedicabatur, et operum eum purpura, fugerunt omnes: ⁶⁵ et magnificavit eum rex, et scripsit eum inter primos amicos, et posuit eum ducem, et participem principatus. ⁶⁶ Et reversus est Ionathas in Ierusalem cum pace, et laetitia.

⁶⁷ In anno centesimo sexagesimoquinto venit Demetrius filius Demetrii a Creta in terram patrum suorum. ⁶⁸ Et auditiv Alexander rex, et contristatus est valde, et reversus est Antiochiam.

⁶⁹ Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui praeerat Coelesyriae: et congregavit exercitum magnum, et accessit ad Iamniam: et misit ad Ionathan summum sacerdotem, ⁷⁰ dicens: Tu solus resistis nobis: ego au-

rus dėl bet kurios priežasties. ⁶⁴ Tuomet atsitiko, kad tie, kurie skundė, kaip tik pamatė jo garbę, kuri buvo skelbiama, ir jį apvilktą purpura, visi pabėgo. ⁶⁵ Karalius gi jį labai išaukštino, įrašė jį tarp pirmųjų savo prietelių ir paskyrė jį vadu ir valdymo dalininku. ⁶⁶ Po to Jonatas sugrįžo ramybėje ir su džiaugsmu į Jeruzalę.

⁶⁷ Šimtas šešiasdešimts penktais metais Demetrijaus sūnus Demetrijus atvyko iš Kretos į savo tėvų šalį. ⁶⁸ Tai išgirdęs karalius Aleksandras labai nuliūdo ir sugrįžo į Antiokiją.

⁶⁹ Karalius Demetrijus paskyrė vadu Apolnijų, Celesyrijos viršininką. Tasai surinko didelę kariuomenę, atvyko į Jamniją ir siuntė pas vyriausiąjį kunigą Jonatą ⁷⁰ pasakyti: Tu vienas mums priešini, aš gi virtau pajuoka

Prad. 41,42; Est. 6,11. — (65) *Įrašė...* Anksčiau Jonatas buvo pavadintas karaliaus prieteliu, dabar jis įrašomas tarp pirmųjų prietelių; bent šių vardai buvo įtraukiami į tam tikras knygas. — *Vadu*. Anot gr. t.: generolu. — *Valdymo dalyviu*. Anot gr. t.: provincijos dalies viršininku, — todėl Jūdėjos viršininku, kuri buvo Celesyrijos provincijos dalis.

(67) *Šimtas...* 147 m. pirm Kr., trejiems metams praslinkus po Aleksandro sutuoktinių su Kleopatru. — *Demetrijaus sūnus...* Kai 151 m. prasidėjo karas tarp Aleksandro ir Demetrijaus Sotero, šis išsiuntė abudu savo sūnu Demetrijų II (kurs vėliau vadinosi Nikatoriu) ir Antioką su dideliais turtais pas vieną savo prietelį Lasteną į Knidą Karijoje, kad taip apsaugotų juos nuo karo nelaimių. Aleksandras Balas, nugalėjęs Demetrijų, neilgai džiaugėsi syru palankumu. Dėl valstybės reikalų nežiūrėjimo ir labai palaido gyvenimo jis greitai pasidarė jiems nepakenčiamas. Tuo pasinaudojo Demetrijaus sūnus.

Jis su Lasteno pagalba pasisamdė Kretoje kariuomenės, atvyko su ja į Kilikiją ir pradėjo karą prieš Aleksandrą. — (68) *Nuliūdo ir sugrįžo...* Būdamas be energijos Aleksandras, atsiradus pavoju, mokėjo tik nuliūsti. Iš Ptolemaidos jis pasitraukė į Antiokiją.

(69) *Apolonijų*. To Apolonijaus tėvas yra buvęs Celesyrijos vietininku (2 Mak. 3,5). Čia minimas Apolonijus buvo artimas Demetrijaus Sotero prietelis, kurį jis kitados lydėjo net Romon į nelaisvę. Mirus Demetriui I, Apolonijus susidėjo su Aleksandru, kurs paliko jį Celesyrijos vietininku. Kai Demetrijus Nikatoris ryžosi atimti sostą iš Aleksandro, Apolonijus apleido jį ir stojo savo prietelio Demetrijaus Sotero sūnaus pusėn. — Celesyrija vadinasi derlingas slėnis tarp Libano ir Antilibano kalnų, dabar el Bequa. Palestina neretai buvo laikoma Celesyrijos provincijos dalimi. — *Jamnija*. Senas pilistimų miestas. Vz. 4,15. — (70) *Tu vienas*. Anot gr. t.: tu vie-

tem factus sum in derisum, et in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversum nos exerces in montibus. ⁷¹ Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, et comparemus illis invicem: quia mecum est virtus bellorum. ⁷² Interroga, et discite quis sum ego, et ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui et dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua: ⁷³ et nunc quomodo poteris sustinere equitatum et exercitum tantum in campo, ubi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi?

⁷⁴ Ut audivit autem Ionathas sermones Apollonii, motus est animo: et elegit decem millia virorum, et exiit ab Ierusalem, et occurrit ei Simon frater eius in adiutorium: ⁷⁵ et applicuerunt castra in loppen, et exclusit eum a civitate: quia custodia Apollonii loppe erat, et oppugnavit eam. ⁷⁶ Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, et obtinuit Ionathas loppen.

⁷⁷ Et audivit Apollonius, et admovit tria millia equitum, et exercitum multum. ⁷⁸ Et abiit Azotum tamquam iter faciens, et statim exiit in campum, eo quod haberet multitudinem equitum, et confideret in eis. Et insecutus est eum Jonathas in Azotum, et

ir panieka dėl tavęs, nes tu turi valdžią prieš mus kalnuose. ⁷¹ Tai gi dabar, jei tu pasitiki savo jėgomis, ateik pas mus į lygumą, ten mes pažiūrėsime, katras iš mūsų stipresnis, nes su manim yra kariuomenės galybė. ⁷² Pasi klausk ir sužinok, kas aš esu ir kiti, kurie man padeda, kurie ir sako, kad jūsų koja negali išstovėti prieš mūsų veidą, nes tavo tėvai buvo du kartu priversti bėgti savo šalyje. ⁷³ Ir kaip gi dabar tu galėsi pasipriešinti raitarijai ir taip didelei kariuomenei lygumoje, kame nėra nei akmenų, nei uolų, nei vietos bėgti?

⁷⁴ Kaip tik Jonatas išgirdo Apolonijaus žodžius, jis labai įpyko. Išsirinkęs dešimtį tūkstančių vyrų, jis išėjo iš Jeruzalės, o jo brolis Simonas pasitiko jį, kad jam padėtų. ⁷⁵ Jie sustojo prie Jopės, tačiau miestas buvo jam uždarytas, nes Jopėje buvo Apolonijaus igula; todėl jis apgulė ją. ⁷⁶ Bet buvusieji mieste nusigando ir atidarė jam vartus; taip Jonatas paėmė Jopę.

⁷⁷ Tai išgirdęs Apolonijus priėmė kovai tris tūkstančius raitelių ir didelę kariuomenę. ⁷⁸ Jisėjo ant Azoto, lyg norėdamas praeiti, ir tuojau išėjo į lygumą, nes jis turėjo daugybę raitelių ir pasitikėjo jais. Jonatas vijosi jį iki Azotui, ir jie pradėjo kovą. ⁷⁹ Apo-

nui vienas. Apolonijaus žodžiai Jonatui pilni didelės ironijos. — (71) *Kariuomenės galybė*. Anot gr. t.: miestų galybė. — Jei Jonatas galėjo gerai gintis savo kalnuose, tai Apolonijus galėjo remtis pajūrio tvirtovėmis. — (72) *Du kartu...* Kuriuos čia žydy nepasisekimus kovose turėjo galvoje Apolonijus, nevisai aišku; vienas galėjo būti ta kova, ku-

rioje žuvo Jūdas, kitas gal prie Betzakaros (6,42).

(76) *Paėmė Jopę*. Dabar Jaffa. Apolonijaus stovykla, anot 69 eil., buvo Jamnijoje, į pietus nuo Jopės. Jonatas, paimdamas Jopę, norėjo, kad jo užpakalyje neliktų priešu.

(78) *Ant Azoto*. Senas pilistimų miestas į pietus nuo Jamnijos (4,15). Apolonijus apsimeta nežinaš, kad Jo-

commiserunt praelium. ⁷⁹ Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occulte. ⁸⁰ Et cognovit Ionathas quoniam insidise sunt post se, et cir cuierunt castra eius, et iecerunt iacula in populum a mane usque ad vesperam. ⁸¹ Populus autem stabat, sicut praeceperat Ionathas: et laboraverunt equi eorum. ⁸² Et eiecit Simon exercitum suum, et commisit contra legionem, equites enim fatigati erant: et contriti sunt ab eo, et fugerunt. ⁸³ Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, et intraverunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent. ⁸⁴ Et succendit Ionathas Azotum, et civitates, quae erant in circuitu eius, et accepit spolia eorum, et templum Dagon: et omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni. ⁸⁵ Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his, qui succensi sunt, fere octo millia virorum. ⁸⁶ Et movit inde Ionathas castra, et applicuit ea Ascalonem: et exierunt de civitate obviam illi in magna gloria. ⁸⁷ Et reversus est Ionathas in Ierusalem cum suis, habentibus spolia multa.

⁸⁸ Et factum est: ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan. ⁸⁹ Et misit ei fibulam auream, si-

lonijus slapčia buvo palikęs stovykloje tūkstantį raitelių jų užpakalyje. ⁸⁰ Tačiau Jonatas sužinojo, kad jo užpakalyje yra paslėptas būrys. Kai anie apstojo jo stovyklą ir mėtė vilyčias į kariuomenę nuo ryto iki vakarui, ⁸¹ kariuomenė stovėjo tvirtai, kaip Jonatas buvo įsakęs, ir taip anų arkliai pailso. ⁸² Tuomet Jonatas paleido savo kariuomenę ir puolė pėstininkus, nes raiteliai buvo pavargę; taip jie buvo jo sumušti ir pabėgo. ⁸³ Tie, kurie išsisklaidė lygumoje, nubėgo į Azotą ir įėjo į savo stabo Dagono šventyklą, kad ten gelbėtųsi. ⁸⁴ Bet Jonatas padegė Azotą ir buvusius aplink jį miestus ir paėmė jų grobį; jis sudegino taip pat Dagono šventyklą su visais, kurie buvo į ją nubėgę. ⁸⁵ Žuvusiųjų kaulų draug su tais, kurie buvo sudeginti, buvo apie aštuonis tūkstančius vyrų. ⁸⁶ Jonatas, išėjęs iš ten, pastatė savo stovyklą prie Askalono, ir miesto gyventojai išėjo jo pasitikti su didele iškilmė. ⁸⁷ Po to Jonatas su savaisiais, kurie turėjo daug grobio, sugrįžo į Jeruzalę.

⁸⁸ Atsitiko, kad karalius Aleksandras, kaip išgirdo šituos dalykus, teikė Jonatui dar daugiau pagarbos. ⁸⁹ Jis atsiuntė jam auk-

natas jau paėmė Jopę, ir eina su savo kariuomene į pietus Azoto kryptimi. Jis tikėjosi, kad Jonatas eis paskui jį ir atsiras lygumoje. — (80) *Kai anie...* Kai syrų raitariai pradėjo iš visų šonų pulti Jonato kariuomenę. — (81) *Stovėjo tvirtai...* Anot Juozapo Fl., Jonatas, sustatęs savo kariuomenę į keturkampį, visi gi kareiviai suglaustose eilėse buvę užsidengę iškeltais skydais, kurie gerai saugojo juos nuo priešų leidžiamų vilyčių. — (83) *Tie, kurie...* Anot gr. t.: raiteliai išsisklaidė lygumoje

ir (kareiviai) bėgo į Azotą. — *Dagono*. Plg. Teis. 16,23. — (86) *Askalono*. Kitas žymus pilistimų miestas prie Tarpezės jūros. Vz. Joz. 13, 3 ir k.

(89) *Auksinę sagtį*. Tokia sagtimi buvo susegami apsiausto kampai ant peties, arba ant krūtinės. Auksinę sagtį galėjo turėti tiksliai labai aukštos kilmės žmonės. Karalių giminėmis čia vadinami ne tikri karaliaus giminės nariai, bet tie, kuriems toks pavadinimas (titulas) buvo karalių suteikiamas. — *Akarona*. Dar vienas

cut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, et omnes fines eius in possessionem.

sinę sagtį, kaip yra paprotys duoti karalių giminėms, ir atidavę jam nuosavybėn Akaroną su visu jo plotu.

c) Jonato santykiai su Syrijos karaliais Demetriju II ir Antioku VI.

Caput XI. ¹ Et rex Aegypti congregavit exercitum, sicut arena, quae est circa oram maris, et naves multas: et quaerebat obtinere regnum Alexandri dolo, et addere illud regno suo. ² Et exiit in Syriam verbis pacificis, et aperiabant ei civitates, et occurrebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eo quod socer suus esset. ³ Cum autem introiret civitatem Ptolemaeus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus.

⁴ Et ut appropriavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, et Azotum, et cetera eius demolita, et corpora proiecta, et eorum, qui caesi erant in bello, tumulos quos fecerant secus viam. ⁵ Et narraverunt regi

II perskyrimas. ¹ Aigipto karalius susirinko kariuomenę, gausingą kaip smiltys jūros krante, ir daug laivų; jis stengėsi paimti apgaule Aleksandro karalystę ir prijungti ją prie savo karalystės. ² Jis išėjo į Syriją su taikiais žodžiais; jam buvo atidaromi miestai ir jį pasitikdavo, nes karalius Aleksandras buvo įsakęs eiti jo pasitikti, mat, jis buvo jo uošvis. ³ Bet kaip tik Ptolemiejus įeidavo į miestą, jis pastatydavo kiekviename mieste kareivių igulą.

⁴ Kai jis prisiartinio prie Azoto, jam parodė sudegintą Dagono šventyklą, Azotą ir visa, kas jam priklausė, griuvėsiuose, pamestus lavonus ir užmuštųjų kare antkapes, kurias jie buvo padarę išilgai kelio. ⁵ Papasakojo taip pat karaliui, kad tai

didelis pilistimų miestas, į rytus nuo Jamnijos, arčiau Jeruzalės.

11,1—74. Aigipto karalius Filometoris stengiasi atimti Syriją iš Aleksandro, kad jo vieton pastatytų Demetriju II (17—16). Demetrijus, kuriam pavyksta paimti Syrijos sostą po Aleksandro ir Filometorio mirties, pradžioje palaiko gerus santykius su Jonatu (17—37). Iškilus naujiems vaidams dėl Syrijos sosto, Jonatas stoja Demetrijaus pusėn, kurs tačiau nesilaiko duotų Jonatui pažadų (38—53). Jonatas pereina Antioko VI pusėn, kurs patvirtina jį vyriausiuoju kunigu, ir draug su savo broliu Simonu kovoja prieš Demetriju (54—73).

(11,1) *Aigipto karalius*: Ptolemiejus VI Filometoris Aleksandro Balo uošvis. — *Kaip smiltys...* Panašus išsireiškimas Joz. 11,4; Teis. 17,12; 1 Kar. 13,5. — *Apgaule*. Filometorisėjo į Syriją, lyg norėdamas padėti Aleksandrai prieš Demetriju, iš tikrųjų gi jis norėjo pasiimti sau bent Cėlesyriją, Penikiją ir Jūdėją, kurios kitados buvo priverstos klausyti Aigipto. — (3) *Kareivių igulą*. Savo igulos palikimą jis pateisindavo tuo, kad būk tie miestai palaikę Demetriju ir jo vadą Apoloniju, kurie norėjo atimti valdžią iš Aleksandro.

(4) *Užmuštųjų*. Gr. t.: sudegintųjų. — (5) *Karalius tylėjo*. Jis ne-

quia haec fecit Ionathas, ut invidiam facerent ei: et tacuit rex.

⁶ Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, et invicem se salutaverunt, et dormierunt illic. ⁷ Et abiit Ionathas cum rege usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus: et reversus est in Ierusalem.

⁸ Rex autem Ptolemaeus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, et cogitabat in Alexandrum consilia mala. ⁹ Et misit legatos ad Demetrium, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, et dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, et regnabis in regno patris tui: ¹⁰ poenitet enim me quod dederim illi filiam meam: quae sivit enim me occidere. ¹¹ Et vituperavit eum, propterea quod concupierat regnum eius. ¹² Et abstulit filiam suam, et dedit eam Demetrio, et alienavit se ab Alexandro, et manifestatae sunt inimicitiae eius.

¹³ Et intravit Ptolemaeus Antiochiam, et imposuit duo diademata capiti suo, Aegypti, et Asiae.

¹⁴ Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis.

buvo padaręs Jonatas, taip norėdami padaryti jį vertą neapykantos, tačiau karalius tylėjo.

⁶ Jonatas išėjo į Jopę pasitikti karaliaus iškilmingai; jie vienas kitą pasisveikino ir tenai nakvojo. ⁷ Jonatas ėjo su karaliumi iki upei, kuri vadinasi Eleuteras, ir po to sugrįžo į Jeruzalę.

⁸ Taip karalius Ptolemiejus paėmė savo valdžion miestus iki pajūrio Saleukijai ir turėjo piktų sumanymų prieš Aleksandrą. ⁹ Jis siuntė pasiuntinių pas Demetrijų ir liepė jam sakyti: Ateik! padarykime tarp mūsų sandorą; aš tau duosiu savo dukterį, kurią turi Aleksandras, ir tu karaliausi savo tėvo karalystėje; ¹⁰ nes aš gailiuos jam davęs savo dukterį, jis tykojo manęs užmušti. ¹¹ Taip jis kaltino jį, nes buvo įsigeidęs jo karalystės. ¹² Jis atėmė savo dukterį, atidavė ją Demetrijui, nutraukė santykius su Aleksandru, ir jo neprietelystė išėjo aikštėn.

¹³ Po to Ptolemiejus įėjo į Antiokiją ir užsidėjo sau ant galvos du vainiku, Aigipto ir Azijos.

¹⁴ Karalius Aleksandras buvo tuo metu Kilikijoje, nes tų vietų gyventojai buvo sukėlę maištą.

norėjo pyktis su Jonatu ir peikti to, ką Jonatas buvo padaręs dėl Aleksandro.

(7) *Eleuteras*. Ta upė, prasidėjus Libano kalnuose, teka per Syrią ir Penikiją ir įteka į Tarpžemę jūrą, į šiaurę nuo Tripolies.

(8) *Pajūrio Seleukijai*: į šiaurę nuo vietos, kur įteka į jūrą Oronto upė, netoli nuo Antiokijos, kurios Seleukija buvo uostas. — (9) *Pas Demetrijų*: paminėta 10,67. — *Tu karaliausi...* Filometoris tikriausiai norėjo, kad Syrija su nauju karaliumi pasidarytų priklausoma nuo Aigipto (plg. 13 e.). — (10) *Tykojo manęs užmuš-*

ti. Anot Diodoro Sic., tas kaltinimas buvęs neteisingas; taip, rodosi, manė ir šitos knygos autorius. Juozapas Fl. rašo, kad kėsinęsis nužudyti Filometorį Aleksandru paiankus Amonijus, kurio jis nenorėjęs nubausti, todėl pats buvęs įtartas. — (12) *Atėmė savo dukterį*: kurią gal buvo pasikvietęs pas save.

(13) *Įėjo į Antiokiją...* Filometoriui prisiartinus prie Antiokijos, jos gyventojai sukilo, užmušė Amonijų ir atidavė miestą Aigipto karaliui. — *Ir Azijos*. Vž. 8,6.

(14) *Sukėlė maištą*: atvykus Demetrijui. Plg. 10,67. — (15) *Apie tai*:

¹⁵ Et audivit Alexander, et venit ad eum in bellum: et produxit Ptolemaeus rex exercitum, et occurrit ei in manu valida, et fugavit eum. ¹⁶ Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: rex autem Ptolemaeus exaltatus est. ¹⁷ Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri; et misit Ptolemaeo. ¹⁸ Et rex Ptolemaeus mortuus est in die tertia: ei qui erant in munitionibus, perierunt ab his, qui erant intra castra.

¹⁹ Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

²⁰ In diebus illis congregavit Ionathas eos, qui erant in Iudaea, ut expugnarent arcem, quae est in Ierusalem: et fecerunt contra eam machinas multas. ²¹ Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, et renunciaverunt ei quod Ionathas obsideret arcem. ²² Et ut audivit, iratus est: et statim venit ad Ptolemaidam, et scripsit Ionathae ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinato.

²³ Ut audivit autem Ionathas, iussit obsidere: et elegit de senioribus Israel, et de sacerdotibus, et dedit se periculo. ²⁴ Et accepit aurum, et argentum, et

¹⁵ Išgirdęs apie tai Aleksandras atėjo kovoti prieš jį; bet karalius Ptolemiejus pajudino savo kariuomenę, pasitiko jį su stipriu būriu ir privertė jį bėgti. ¹⁶ Aleksandras pabėgo į Arabiją ieškoti sau globos; karalius gi Ptolemiejus buvo nugalėtojas. ¹⁷ Arabas Zabdielis nukirsdino Aleksandrai galvą ir atsiuntė ją Ptolemiejui. ¹⁸ Trečią dieną mirė taip pat karalius Ptolemiejus, buvusieji gi tvirtovėse žuvo nuo jų gyventojų. ¹⁹ Taip šimtas šešias dešimtis septintais metais ėmė karaliauti Demetrijus.

²⁰ Tuo pačiu laiku Jonatas surinko buvusius Jūdėjoje, kad jie paimtų Jeruzalės pilį, ir jie padarė prieš ją daug kariškų pabukų. ²¹ Bet kai kurie nedori žmonės, kurie nekentė savo tautos, nuėjo pas karalių Demetrijų ir jam pranešė, kad Jonatas apgulęs pilį. ²² Tai išgirdęs, jis supyko, tuoju atvyko į Ptolemaidą ir parašė Jonatui, kad jis nelaikytų apgulęs pilies, bet kad skubiai ateitų pasikalbėti su juo.

²³ Kaip tik Jonatas tai išgirdo, jis liepė tęsti apgulimą, išsirinko keletą Izraelio vyresniųjų ir kunigų ir ėjo į pavojų. ²⁴ Jis pasiėmė aukso, sidabro, drabužių ir

apie grėsiantį pavojų iš Filometorio. — (16) *Pabėgo į Arabiją.* Anot Diodoro pasakojimo, nugalėtas Aleksandras bėgo su penkiais šimtais savo šalininkų į Arabijos miestą Aba pas kunigaikštį Dioklą, pas kurį buvo pasiuntęs savo mažą sūnų Antioką. Bet jo palydovų tarpe atsiradę tokių, kurie, susižinoję su Demetrijum, pasirūpino, kad Aleksandras būtų užmuštas; arabas Zabdielis gal buvo kurstytojas, ar vienas iš užmušėjų. — (18) *Mirė... Ptolemiejus.* Kovoje jo arklys pasibaidęs dramblio ir nu-

metęs karalių. Numestam buvusi labai sužeista galva, taip kad jis keletias dienas buvęs be sąmonės. Atgavusiam sąmonę ir besidžiaugiančiam dėl atsiųstos Aleksandro galvos karaliui buvo daroma operacija, kurios metu jis miręs.

(19) *Taip šimtas...* 145 m. pirm Kr.

(20) *Jeruzalės pilį.* Plg. 10,32; vz. 4,41; 6,20.

(23) *Ėjo į pavojų.* Nepaklausydamas karaliaus įsakymo, galėjo jį dar labiau įpykinti. Kad ir buvo pavo-

vestem, et alia xenia multa, et abiit ad regem Ptolemaidam, et inuenit gratiam in conspectu eius. ²⁵ Et interpellabant aduersus eum quidam iniqui ex gente sua. ²⁶ Et fecit ei rex sicut fecerant ei, qui ante eum fuerant: et exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum, ²⁷ et statuit ei principatum sacerdotii, et quaecumque alia habuit prius pretiosa, et fecit eum principem amicorum.

²⁸ Et postulavit Ionathas a rege ut immunem faceret Iudaeam, et tres toparchias, et Samariam, et confines eius: et promisit ei talenta trecenta. ²⁹ Et consensit rex: et scripsit Ionathae epistolas de his omnibus, hunc modum continentes: ³⁰ REX Demetrius fratri Ionathae salutem, et genti Iudaeorum. ³¹ Exemplum epistolae, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, missimus ad vos ut sciretis: ³² Rex Demetrius Lastheni parenti salutem. ³³ Genti Iudaeorum amicis nostris, et conservantibus quae iusta sunt apud nos, decrevimus benefacere propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent. ³⁴ Statuimus ergo illis omnes fines Iudaeae, et tres civitates, Lydan, et Ramathan, quae additae

daug kitų dovanų, nuėjo pas karalių į Ptolemaidą ir rado malonės jo akivaizdoje. ²⁵ Kai kurie nedori savo tautos žmonės kėlė prieš jį skundų, ²⁶ bet karalius padarė jam taip, kaip buvo darę pirm jo buvusieji, ir išaukštino jį visų savo prietelių akivaizdoje. ²⁷ Jis patvirtino jam vyriausiąją kunigystę, taip pat visą pagarbą, kurią jis turėjo anksčiau, ir padarė iš jo vieną savo pirmųjų prietelių.

²⁸ Tuomet Jonatas prašė karalių atleisti nuo mokesčių Jūdėją, tris apskritis, Samariją ir jos apylinkes, ir pažadėjo jam tris šimtus talentų. ²⁹ Karalius sutiko ir parašė Jonatui apie visus šituos dalykus laiškų tokio turinio: ³⁰ Karalius Demetrius siunčia sveikinimą broliui Jonatui ir žydų tautai! ³¹ Mes siunčiame jums nuorašą to laiško, kurį mes parašėme apie jus mūsų giminaičiui Lastenui, kad jūs žinotumėte. ³² Karalius Demetrius savo giminaičiui Lastenui siunčia sveikinimą! ³³ Žydų tautai, kurie yra mūsų prieteliai ir laikosi to, kas mums teisingai priklauso, mes nutarėme daryti gera dėl jų palankumo, kokį jie mums rodo. ³⁴ Todėl mes pavedame jiems visą Jūdėjos plotą, tris miestus, Lydą ir Ramatą,

jinga dabar eiti pas karalių, tačiau Jonatas pasitikėjo Dievo pagalba ir savo sumanumu. — (26) *Pirm jo buvusieji*: Aleksandras Balas ir Ptolemiejus Filometoris. Plg. 10,61—65.

(28) *Samariją ir jos apylinkes*: gal tris Samarijos apskritis, kurios buvo pridėtos Jūdėjai. Plg. 34 e. ir 10,30. — *Tris šimtus talentų*. Gal tai turėjo būti ne metinis, bet vienakartinis mokesnis. — (30) *Karalius*. Plg. 10,17. — (31) *Lastenui*. Lastenas anksčiau globojo Demetrijų, padėjo jam pasisamdyti kariuomenę (vz. 10,

67 ir paaišk.) ir paimti Syrijos sostą. Atsilygindamas Demetrius buvo jam suteikęs vyriausio savo prietelio garbę ir paskyręs jį Celesyrijos ir Penikijos vietininku. — (34) *Tris miestus, Lyda...* Vulgatoje išleistas trečio miesto vardas: Aferema; jis gal išverstas žodžiu: sequestrari, kurio nėra gr. t. Aferema (gal Efremo miestelis, Jono 11,54), buvusi, anot Fl. Juozapo, netoli nuo Betėlio. Lyda į pietų rytus nuo Jopės, netoli nuo Tarpžemės jūros (1 Kron. 8,12; Neem. 11,35). Ramata, senovėje Ramata

sunt Iudaeae ex Samaria, et omnes confines earum sequestrari omnibus sacrificantibus in Ierosolymis pro his, quae ab eis prius accipiebat rex per singulos annos, et pro fructibus terrae, et pomorum. ³⁵ Et alia, quae ad nos pertinebant decimarum, et tributorum ex hoc tempore remittimus eis: et areas salinarum, et coronas, quae nobis deferebantur, ³⁶ omnia ipsis concedimus: et nihil horum irritum erit ex hoc, et in omne tempus. ³⁷ Nunc ergo curate facere horum exemplum, et detur Ionathae, et ponatur in monte sancto, in loco celebri.

³⁸ Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, et nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: et inimici erant ei omnes exercitus patrum eius.

³⁹ Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius: et vidit quoniam omnis exercitus mur-

kurie pridėti Jūdėjai iš Samarijos, ir visas jų apylinkes naudotis visiems tiems, kurie aukoja Jeruzalėje, užuot to, ką seniau karalius imdavo iš jų kas metai, ir užuot žemės ir medžių vaisių. ³⁵ Taip pat nuo šio meto mes atleidžiame juos nuo kitų dalykų, kurie mums priklausė, nuo dešimtinių ir nuo mokesčių, draug su druskos kasyklų muitu ir vainikais, kurie buvo mums atnešami. ³⁶ Visa tai mes atiduodame jiems, ir nieko iš to nebus panaikinta nuo šios dienos ir visais laikais. ³⁷ Taigi dabar pasirūpinkite padaryti šitų dalykų nuorašą, kurs turi būti atiduotas Jonatui ir padėtas šventajame kalne visiems matomoje vietoje.

³⁸ Karalius Demetrijus, matydamas, kad visa šalis buvo nutilus jo akivaizdoje ir kad niekas jam nesipriešina, paleido visą savo kariuomenę, kiekvieną į savo vietą, išskyrus svetimšalių kariuomenę, kurią jis buvo surinkęs iš pagonių salų. Tuomet visi jo tėvų kariuomenės būriai pasidarė jam neprieteliai.

³⁹ Trifonas, kurs anksčiau buvo vienas iš Aleksandro šalininkų, pamatęs, kad visa kariuome-

imsofim (1 Kar. 1,1), vėliau Arimatėja (Mat. 27,15; Jono 19,33), dabar er-Ram, Efraimo kalnuose, netoli nuo Jeruzalės. — *Jeruzalėje*: todėl tik žydams, ne samaritonams, nes šitie aukodavo Garizimo kalne. — (35) *Druskos kasyklų*. Tikriau: druskos duobių. Plg. auk. 10,28.—(36) *Visa tai*. Šitie pažadai Jonatui ne taip platūs, kaip Demetrijaus I padarytieji pirm šešerių metų (10,28—45). Gal kai kurios lengvatos dar buvo suteiktos žydams, patvirtinant Jonatą vyriausioju kunigu. Be to, dabartinis Syrijos karaliumi Jonas gal labiau pasitikėjo ir todėl labiau vertino kad ir mažesnius jo pažadus.

(38) *Paleido...* Mirus Aleksandrui ir Ptolemiejui.

(39) *Trifonas*. Tikras jo vardas buvo Diodotas, Trifonu jis buvo pramintas vėliau. Kariuomenės vadu jis buvo paskirtas Aleksandro Balo. Pamatęs, kad Syrijos gyventojai, ypač gi paleistieji kareiviai, labai nepatenkinti nuožmiu ir patvirkusiu savo karaliumi, sumanė pats siekti valdžios ir savo tikslui pasiekti norėjo pasinaudoti mažu Aleksandro sūnumi, kurs buvo auginamas pas vieną Arabijos kunigaikštį. To kunigaikščio vardas tekstuose rašomas labai nevienodai. Diodotas vadina jį Jambliku, vulgata Emalkuėliu. — (40)

murabat contra Demetrium, et ivit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri: ⁴⁰ et assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: et enunciavit ei quanta fecit Demetrius, et inimicitias exercituum eius adversus illum. Et mansit ibi diebus multis.

⁴¹ Et misit Ionathas ad Demetrium regem, ut eiiceret eos, qui in arce erant in Ierusalem, et qui in praesidiis erant: quia impugnabant Israel. ⁴² Et misit Demetrius ad Ionathan, dicens: Non haec tantum faciam tibi, et genti tuae, sed gloria illustrabo te, et gentem tuam cum fuerit opportunum. ⁴³ Nunc ergo recte feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

⁴⁴ Et misit ei Ionathas tria milia virorum fortium Antiochiam: et venerunt ad regem, et delectatus est rex in adventu eorum. ⁴⁵ Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, et volebant interficere regem. ⁴⁶ Et fugit rex in aulam: et occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis, et coeperunt pugnare. ⁴⁷ Et vocavit rex Iudaeos in auxilium, et convenerunt omnes simul ad eum, et dispersi sunt omnes per civitatem: ⁴⁸ et occiderunt in illa die centum mil-

nė murma prieš Demetrijų, nuvyko pas arabą Emalkuėlį, kurs auklėjo Aleksandro sūnų Antioką, ⁴⁰ ir įkalbinėjo jam atiduoti jį sau, kad jis galėtų karaliauti savo tėvo vietoje. Jis jam papasakojo visa, ką buvo padaręs Demetrijus, ir kad jo kariuomenė jojo neapkentė. Jis pasiliko tenai ilgą laiką.

⁴¹ Anuo metu Jonatas siuntė pas karalių Demetrijų, kad lieptų išeiti tiems, kurie buvo Jeruzalės pilyje ir tvirtovėse, nes jie užpildinėjo Izraelį. ⁴² Demetrijus gi siuntė pasakyti Jonatui: Ne tik tai aš padarysiu tau ir tavo tautai, bet paaukštinsiu garbę tavę ir tavo tautą, kaip tik bus patogiu. ⁴³ Taigi tu dabar gerai padarysi, jei atsiysi man pagalbon žmonių, nes visa mano kariuomenė paliko mane.

⁴⁴ Jonatas nusiuntė jam į Antiokiją tris tūkstančius drąsių vyrų. Jie atėjo pas karalių, ir karalius džiaugėsi jų atėjimu. ⁴⁵ Iš buvusių mieste žmonių susirinko šimtas dvidešimt tūkstančių ir norėjo užmušti karalių. ⁴⁶ Karalius pabėgo į rūmus; miesto gyventojai paėmė miesto gatves ir pradėjo kovoti. ⁴⁷ Karalius pasišaukė pagalbon žydus; jie visi draug susirinko prie jo, paskui visi išsiskirstė mieste, ⁴⁸ užmušę tą dieną šimtą tūkstančių žmonių, padegę miestą, paėmė tą die-

Įkalbinėjo jam. Emalkuėlis matomai nelabai norėjo tikėti, kad Trifonas iš tikrųjų nori gauti sostą dvejų ar ketverių metų vaikui, o ne sau.

(41) *Jeruzalės pilyje.* Jonatas buvo liepęs tęsti tos pilies apgulimą (23 e.), bet paimti jos jam nepavyko. — (43) *Pagalbon.* Pagalba buvo reikalinga prieš maištą keliančius miestus.

(45) *Susirinko šimtas...* Antiokijoje buvę apie 400.000 gyventojų, todėl ir prisidėjusių prie maišto galėjo būti labai daug. — (48) *Užmušė...* Diodorą pasakojimu, Demetrijus liepęs žudyti moteris ir vaikus, todėl užmuštųjų skaičius buvo labai didelis. liaudies nuomone, jis siekęs šimto tūkstančių. Daug žuvo gaisre, nes Demetrijus davęs įsakymą deginti miestą (Fl. Juoz.).

lia hominum, et succenderunt civitatem, et ceperunt spolia multa in die illa, et liberaverunt regem. ⁴⁹ Et viderunt qui erant de civitate, quod obtinuissent Iudaei civitatem sicut volebant: et infirmati sunt mente sua, et clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes: ⁵⁰ Da nobis dexteram, et cessent Iudaei oppugnare nos, et civitatem. ⁵¹ Et proiecerunt arma sua, et fecerunt pacem, et glorificati sunt Iudaei in conspectu regis, et in conspectu omnium, qui erant in regno eius, et nominati sunt in regno: et regressi sunt in Ierusalem habentes spolia multa.

⁵² Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: et siluit terra in conspectu eius. ⁵³ Et mentitus est omnia quaecumque dixit, et abalienavit se a Ionatha, et non retribuit ei secundum beneficia, quae sibi tribuerat, et vexabat eum valde.

⁵⁴ Post haec autem reversus est Tryphon, et Antiochus cum eo puer adolescens, et regnavit, et imposuit sibi diadema. ⁵⁵ Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperserat Demetrius, et pugnaverunt contra eum: et fugit, et terga vertit. ⁵⁶ Et accepit Tryphon bestias, et obtinuit Antiochiam:

⁵⁷ et scripsit Antiochus adolescens Ionathae, dicens: Constituo tibi sacerdotium, et constituo te super quattuor civitates, ut sis de amicis regis. ⁵⁸ Et misit illi vasa aurea in ministerium, et de-

ną daug grobio ir išvadavo karalių. ⁴⁹ Miesto gyventojai, pamatę, kad žydai paėmė miestą, kaip norėjo, neteko drąsos ir šaukėsi į karalių maldaudami ir sakydami: ⁵⁰ Paduok mums dešinę ir tesiliauja žydai kovoje prieš mus ir prieš miestą. ⁵¹ Jie metė savo ginklus ir padarė taiką. Žydai įsigijo garbės karaliaus akivaizdoje ir visų jo karalystėje buvusiųjų akys; jie pasidarė garsūs karalystėje ir sugrįžo į Jeruzalę, turėdami daug grobio.

⁵² Karalius Demetrijus sėdėjo savo karalystės soste, ir visa šalis buvo nutilus jo akivaizdoje. ⁵³ Bet jis išsigynė viso, ką buvo sakęs, nutolo nuo Jonato, neatšilygino jam, nežiūrėdamas geradarių, kokių tasai buvo jam padarę, ir labai jį vargino.

⁵⁴ Po to sugrįžo Trifonas ir su juo Antiokas, dar mažas vaikas, kurs ėmė karaliauti ir užsidėjo sau vainiką. ⁵⁵ Prie jo susirinko visa kariuomenė, kurią buvo paleidęs Demetrijus, ir kovojo prieš jį; jis buvo nugalėtas ir turėjo bėgti. ⁵⁶ Trifonas atėmė dramblius ir paėmė Antiokią.

⁵⁷ Po to jaunas Antiokas parašė Jonatui šiais žodžiais: Aš patvirtinu tau kunigystę ir skiriu tave keturių miestų viršininku, kad tu būtumei vienas iš karaliaus prietelių. ⁵⁸ Be to, jis atsiun-

(54) *Antiokas*: Antiokas VI Theos. Vž. 40 eil. — (55) *Turėjo bėgti*. Anot Livijaus, pabėgo į Seleukiją, anot Fl. Juozapo, į Kilikiją. — (56) *Dramblius*: kuriais naudojosi kovoje Demetrijus.

(57) *Keturių*: trijų apskričių, kurių buvo pridėtos Jūdėjai iš Samarijos, ir dar vienos, gal Akarono. — (58) *Dėvėti purpura...* Vž. 10,20,89. — (59) *Nuo Tiro ribų*. Gr. t.: nuo

dit ei potestatem bibendi in auro, et esse in purpura, et habere fibulam auream: ⁵⁹ et Simonem fratrem eius constituit ducem a terminis Tyri usque ad fines Aegypti.

⁶⁰ Et exiit Ionathas, et perambulabat trans flumen civitates: et congregatus est ad eum omnis exercitus Syriae in auxilium, et venit Ascalonem, et occurrerunt ei honorifice de civitate. ⁶¹ Et abiit inde Gazam: et concluderunt se qui erant Gazae: et obsedit eam, et succendit quae erant in circuitu civitatis, et praedatus est ea. ⁶² Et rogaverunt Gazenses Ionathan, et dedit illis dexteram: et accepit filios eorum obsides, et misit illos in Ierusalem: et perambulavit regionem usque Damas-cum.

⁶³ Et audivit Ionathas quod praevericati sunt principes Demetrii in Cades, quae est in Galilaea, cum exercitu multo, volentes eum remove a negotio regni: ⁶⁴ et occurrat illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.

⁶⁵ Et applicuit Simon ad Bethsuram, et expugnabat eam diebus multis, et conclusit eos. ⁶⁶ Et postulaverunt ab eo dexteras accipere, et dedit illis: et eiecit eos

tė jam auksinių indų tarnystei, davė jam leidimą gerti iš aukso, dėvėti purpura ir nešioti auksinę sagtį; ⁵⁹ jo gi brolių Simoną paskyrė vadu nuo Tiro ribų iki Aigipto sienai.

⁶⁰ Tuomet Jonatas išėjęs ėjo per miestus anapus upės, o prie jo susirinko visa Syrijos kariuomenė į pagalbą. Kai jis atėjo į Askaloną, gyventojai išėjo iš miesto jo pasitikti su pagarba. ⁶¹ Iš čia jis nuėjo į Gazą, bet gaziečiai užsidarė; todėl jis apgulė ją, kas gi buvo aplink miestą, jis degino ir plėšė. ⁶² Tuomet gaziečiai prašė Jonatą taikos; jis davė jiems dešinę, paėmė jų sūnus įkaitais ir nusiuntė juos į Jeruzalę. Po to jis ėjo išilgai per kraštą iki Damaskui.

⁶³ Ten Jonatas išgirdo, kad Demetrijaus vadai su gausinga kariuomene veikia prieš jį Kadesė, kurs yra Galilėjoje, norėdami pašalinti jį nuo karalystės reikalų, ⁶⁴ ir jis ėjo prieš juos, palikęs savo brolių Simoną šalyje.

⁶⁵ Simonas apgulė Betsurą, kovojo prieš ją daug dienų ir laikė jos gyventojus uždarytus. ⁶⁶ Kadangi jie prašė jį taikos, tai jis jiems suteikė; jis pašalino juos

tiriečių laiptų, t. y. nuo aukšto kalno, kurs yra šimtu varsnų atstu nuo Ptolemaidos (Fl. Juoz.). — *Iki Aigipto sienai*: iki Rinokoruros el-Aris upeliui.

(⁶⁰) *Upės*: Jordano. — *Syrijos kariuomenė*: kuri buvo Demetrijaus paleista ir buvo tuo paleidimu nepatenkinta. — *Askaloną*: jau šiaupus Jordano. Vz. 10,75.86. — (⁶¹) *Gaza*. Tai vienas iš penkių didžiųjų pilistimų miestų, pietų šone prie kelio, kuriuo buvo einama iš Syrijos į Aigiptą. — (⁶²) *Jų sūnus įkaitais*. Gr. t.:

didžiūnų sūnus. — *Ėjo išilgai...*: iš pietvakarių į šiaurės rytus. Damas-kas buvo senovės Syrijos sostinė; žydams ji niekuomet nepriklausė.

(⁶³) *Demetrijaus vadai*: pasilikę ištikimais Demetrijų vadai. Jie matomai buvo nepatenkinti, kam Jonatas nori kištis į Syrijos karalystės reikalus, ir norėjo priversti jį grįžti į Jūdėją. Kadesas buvo į šiaurės vakarus nuo Meromo ežero. Plg. Joz. 12,22. — (⁶⁴) *Šalyje*: Jūdėjoje.

(⁶⁵) *Betsuroje*. Vz. 4,29; 6,50; 9,52.

(⁶⁷) *Prie Genezaro vandens*: prie

inde, et cepit civitatem, et posuit in ea presidium.

⁶⁷ Et Ionathas, et castra eius applicuerunt ad aquam Genesar, et ante lucem vigilaverunt in campo Asor. ⁶⁸ Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, et tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex adverso. ⁶⁹ Insidiae vero exsurrexerunt de locis suis, et commiserunt praelium. ⁷⁰ Et fugerunt qui erant ex parte Ionathae omnes, et nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, et Iudas filius Calphi, princeps militiae exercitus. ⁷¹ Et scidit Ionathas vestimenta sua, et posuit terram in capite suo, et oravit. ⁷² Et reversus est Ionathas ad eos in praelium, et convertit eos in fugam, et pugnaverunt. ⁷³ Et viderunt qui fugiebant partis illius, et reversi sunt ad eum, et insequabantur cum eo omnes usque Cades ad castra sua, et pervenerunt usque illuc. ⁷⁴ Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria milia virorum: et reversus est Ionathas in Ierusalem.

iš ten, paėmė miestą ir pastatė jame igrulą.

⁶⁷ Jonatas ir jo kariuomenė sustojo prie Genezaro vandens, o rytmetį dar neišaušus pasiekė Asoro lygumą. ⁶⁸ Štai svetimšalių kariuomenė ėjo priešais lygumoje, o kalnuose jie buvo paslėpę būrį jo tykoti; jis gi ėjo prieš juos. ⁶⁹ Tuomet paslėptieji pakilo iš savo vietų ir pradėjo kovą. ⁷⁰ Vėsi, kurie buvo Jonato pusėje, pabėgo ir neliko jų nė vieno, tik Absolomio sūnus Matatijas ir kariuomenės būrio vadas Kalpio sūnus Jūdas. ⁷¹ Jonatas perplėšė savo drabužius, pabarstė sau ant galvos žemių ir meldėsi. ⁷² Po to Jonatas sugrįžo į kovą prieš juos ir privertė juos bėgti. ⁷³ Tai pamatę jo žmonės, kurie buvo pabėgę, sugrįžo prie jo, vijosi draug su juo visus iki Kadesui į jų stovyklą, nes jie nuėjo iki tenai. ⁷⁴ Tą dieną krito iš svetimšalių trys tūkstančiai vyrų, ir Jonatas sugrįžo į Jeruzalę.

d) Sandoros atnaujinimas su Romėnais ir Spartiečiais ir Jonato mirtis.

Caput. XII ¹ Et vidit Ionathas quia tempus eum iuvat, ele-

12 perskyrimas. ¹ Jonatas, matydamas, kad laikas jam pato-

Genezareto ežero. — *Asoro*. Tai buvo Jozuės laikais žymiausias šiaurinės Palestinos miestas. Vž. Joz. 11,1 ir k. Jo vieta dabar nebežinoma. — (68) *Svetimšaliu...*: kariuomenė, kurią Demetrijus buvo sau pasilikęs (38 eil.). — *Jis gi ėjo prieš juos*. Ūr. t.: jie gi ėjo prieš jį (Jonatą). — (69) *Pradėjo kovą*: puldami iš užpakalio. — (70) *Neliko jų nė vieno...* Jonato kareiviai, kurie nelaukė puolimo iš pasalų, nusigando ir pradėjo

bėgti. Su Jonatu liko tik du kariuomenės vadu gal su visai mažu kareivių būriu. — (72) *Sugrįžo į kovą...* Kai Jonatas, maldos sustiprintas, drąsiai puolė priešus, tai pamatę jo pabėgusieji kareiviai; jie grįžo ir padėjo Jonatui sumušti priešus, o paskui sumuštuosius vijosi. — (73) *Į jų stovyklą*: kurioje nugalėtieji galėjo gintis. — *Jie nuėjo...* Anot gr. t.: jie (žydai) sustojo tenai. Jonatas nesijautė galis paimiti syrų kariuomenės stovyklą.

git viros, et misit eos Romam statuere, et renovare cum eis amicitiam: ² et ad Spartiatas, et ad alia loca misit epistolas secundum eamdem formam:

³ et abierunt Romam, et intraverunt curiam, et dixerunt: Ionathas summus sacerdos, et gens Iudaeorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam, et societatem secundum pristinum. ⁴ Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Iuda cum pace.

⁵ Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Ionathas Spartiatis: ⁶ IONATHAS summus sacerdos, et seniores gentis, et sacerdotes, et reliquus populus Iudaeorum Spartiatis fratribus salutem. ⁷ Iam pridem missae erant epistolae ad Oniam summum sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut rescriptum continet, quod subiectum est. ⁸ Et suscepit Onias virum, qui missus fuerat, cum honore: et accepit epistolas, in quibus significabatur de societate, et amicitia. ⁹ Nos, cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros,

gus, išrinko vyrų ir siuntė juos Romon, sustiprinti ir atnaujinti su Romėnais prietelystės. ² Jis siuntė taip pat pas Spartiečius ir į kitas vietas laiškų tokio pat turinio.

³ Tie nuėjo Romon, atėjo į tarybą ir tarė: Vyriausias kunigas ir žydų tauta siuntė mus atnaujinti prietelystės ir draugystės, kaip buvo seniau. ⁴ Romėnai įdavė jiems laiškų saviesiems įvairiose vietose, kad palydėtų juos į Jūdo šalį ramybėje.

⁵ Štai nuorašas laiško, kokį Jonatas parašė Spartiečiams: ⁶ Vyriausias kunigas Jonatas, tautos vyresnieji, kunigai ir likusioji žydų tauta siunčia broliams Spartiečiams sveikinimą. ⁷ Jau senai buvo atsiųstas vyriausiam kunigui Onijui laiškas Arijaus, kurs karaliavo pas jus, kad jūs mūsų broliai, kaip parodo čia pat pridėdamas nuorašas. ⁸ Onijas priėmė su pagarba žmogų, kurs buvo atsiųstas, ir gavo laišką, kuriame buvo kalbama apie sandomą ir prietelystę. ⁹ Nors mes nieko iš to neprivalome, nes paguodai turime šventas knygas, esančias mūsų rankose, ¹⁰ tačiau ve-

12,1—54. Jonatas atnauja sandomą su romėnais ir spartiečiais (1—23), vėl kariauja su Demetrijaus II vadais ir sustiprina Jūdėjos miestus (24—38), pagaliau, pasitikėjęs apgaulingais Trifono pažadais, patenka į jo rankas (39—54).

(12,1) *Vyrų*. Jų vardai žemiau 16 eil. Tokių pasiuntinių Romon anksčiau siuntė Jūdas Makabiejus (8,1...). — (2) *Pas spartiečius*. Sena ir garsi senovėje nedidelė tauta, kuri Jonato laikais nedaug beturėjo galios. Spartiečius turėjo aplankyti tie patys žydų pasiuntiniai, kurieėjo Romon. Vz. 16 e.

(3) *I tarybą*: į Romos senatą. — *Kaip buvo seniau*. Plg. 8,22. — (4)

Saviesiems. Senatas davė laiškų Romos valdininkams ir Romos klausiusiems šalių kunigaikščiams.

(6) *Broliams*: tos pačios kilmės žmonėms. — (7) *Onijui laiškas Arijaus*. Žinomi trys žydų vyriausieji kunigai vardu Onijas. Jų vienas Adaus sūnus Onijas I (323—300 m. pirm. Kr.) buvo vyriausiuoju kunigu Arijaus I laikais (309—265). Todėl Arijaus laiškas galėjo būti jam atsiųstas tarp 309 ir 300 metų. — *Nuorašas*. Vz. 19 e. — *Nieko iš to*: nei jų prietelystės, nei sandomos. Onio I laikais žydai, būdami Aigipto karaliaus globoje, jautėsi gana gerai ir neieškojo sandomų su svetimomis tautomis. — *Šventas knygas*. Jau

qui sunt in manibus nostris, ¹⁰ maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, et amicitiam, ne forte alieni efficiamur a vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos. ¹¹ Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus sollemnibus, et ceteris, quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis, quae offerimus, et in observationibus, sicut fas est, et decet meminisse fratrum. ¹² Laetamur itaque de gloria vestra. ¹³ Nos autem circumdederunt multae tribulationes, et multa praelia, et impugnaverunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro. ¹⁴ Nolui- mus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis, et amicis nostris in his praeliis: ¹⁵ habuimus enim de caelo auxilium, et liberati sumus nos, et humiliati sunt inimi- ci nostri. ¹⁶ Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, et Antipatrem Iasonis filium, et misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam, et societatem pristinam. ¹⁷ Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, et salutent vos: et reddant vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostrae. ¹⁸ Et nunc benefacietis respondentes nobis ad haec.

¹⁹ Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Oniae: ²⁰ Arius, rex Spartiatarum Oniae sacerdoti magno salutem. ²¹ In-

lyjame siųsti pas jus atnaujinti brolystės ir prietelystės, kad kar- tais nepasidarytumėm jums sveti- mi; nes daug laiko yra praėję, kaip jūs siuntėte pas mus. ¹¹ Tai- gi mes visuomet be paliaubos išskilmių dienomis ir kitomis, ku- riose reikia, atsimename jus au- kose, kurias aukojame, ir apeigo- se, kaip pridera ir pritinka atsi- minti brolius. ¹² Todėl mes džiau- gamės jūsų garbe. ¹³ Mus gi iš visur ištiko daug sielvartų ir daug kovų, ir esantieji aplink mus ka- raliai kovojo prieš mus. ¹⁴ Tačiau tose kovose mes nenorėjome ap- sunkinti jūsų, nė kitų mūsų drau- gų ir prietelių, ¹⁵ nes mes turė- jome pagalbos iš dangaus; mes buvome išgelbėti, o mūsų neprie- teliai buvo pažeminti. ¹⁶ Dabar mes išrinkome Antioko sūnų Nu- menijų ir Jazono sūnų Antipaterį ir siuntėme pas Romėnus atnau- jinti seniau buvusios su jais prie- telystės ir draugystės. ¹⁷ Jiems mes pavedėme ateiti taip pat pas jus jūsų pasveikinti ir atiduoti jums mūsų laiškų apie mūsų bro- lystės atnaujinimą. ¹⁸ Dabar jūs gerai padarysite, duodami mums savo atsakymą.

¹⁹ Nuorašas laiško, kurį Ari- jus buvo atsiuntęs Onijui, buvo toks: ²⁰ Spartiečių karalius Arijus vyriausiam kunigui Onijui siun-

anuo laiku žydai turėjo šventų kny- gų rinkinį (kanoną); koks buvo tas rinkinys, paaiškėja iš 2 Mak. 2,13.14. Tos knygos buvo jiems labai šven- tos, tikros paguodos šaltinis. — (11) *Ir kitomis*: subatomis, jaunačio die- nomis. — *Apeigose*. Gr. t.: maldose. Vulgatos žodis: observationibus ti- kriaušiai yra perrašinėtojų klaida, vietoje: obsecrationibus. — (12) *Jū-*

sų garbe: laiminga būkle. Visai ki- toki dabar buvo žydų būklė, jie tu- rėjo daug sielvartų. — (13) *Aplink mus...* Plg. 5 persk. — (14) *Nenorė- jome apsunkinti...* neprašėme jūsų pagalbos. — (16) *Numeniju...* Grai- kiški pasiuntinių vardai parodo, kad jie turėjo mokėti graikų kalbą. Ja- zonas gal buvo tas, kurį Jūdas siuntė Romon (8,17).

ventum est in scriptura de Spartiatis, et Iudaeis, quoniam sunt fratres, et quod sunt de genere Abraham. ²² Et nunc ex quo haec cognovimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra: ²³ Sed et nos rescripsimus vobis: Pecora nostra et possessiones nostrae, vestrae sunt: et vestrae, nostrae: mandavimus itaque haec nunciari vobis.

²⁴ Et audivit Ionathas quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quam prius, pugnare adversus eum. ²⁵ et exiit ab Ierusalem, et occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium ut ingrederentur regionem eius. ²⁶ Et misit speculatores in castra eorum: et reversi renunciaverunt quod constituunt supervenire illis nocte. ²⁷ Cum occidisset autem sol, praecepit Ionathas suis vigilare, et esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, et posuit custodes per circuitum castrorum. ²⁸ Et audierunt adversarii quod paratus est Ionathas cum suis in bello: et timuerunt, et formidaverunt in corde suo: et accenderunt focos in castris suis. ²⁹ Ionathas autem, et qui cum eo erant, non cognoverunt usque mane: videbant autem luminaria ardentia, ³⁰ et secutus est eos Ionathas, et non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum.

čia sveikinimą. ²¹ Atrasta viename rašte apie Spartiečius ir Žydus, kad jie esą broliai ir kad esą iš Abraomo giminės. ²² Dabar, kai mes tai sužinojome, jūs gerai padarysite, parašydami mums apie savo laimę. ²³ Bet ir mes vėl jums rašome. Mūsų gyvuliai ir mūsų lobiai yra jūsų, ir jūsieji yra mūsų. Taigi mes pavedėme duoti jums apie tai žinią.

²⁴ Tuo tarpu Jonatas išgirdo, kad Demetrijaus vadai sugrįžo su daug gausingesne, kaip pirma, kariuomene kovoti prieš jį. ²⁵ Jis išėjo iš Jeruzalės ir sutiko juos Amaties šalyje, nes nedavė jiems laiko įeiti į savo šalį. ²⁶ Pasiųsti į stovyklą žvalgai, sugrįžo ir pranešė, kad jie nusistatę pulti jį naktį. ²⁷ Saulei nusileidus, Jonatas įsakė saviems budėti ir nepadedant ginklų būti prisirengusiems į kovą per visą naktį; be to, jis pastatė sargų aplink stovyklą. ²⁸ Priešai išgirdo, kad Jonatas su savaisiais yra prisirengęs kovoti; jie nusigando ir pabėgo savo širdyje ir uždegė ugniakurus savo stovykloje. ²⁹ Jonatas gi ir su juo buvusieji to nepatėmijo iki rytui, nes jie matė degančius ugniakurus. ³⁰ Jonatas vijosi juos, bet nepavijo, nes jie buvo perėję Eleutero upę.

(21) *Viename rašte.* Koks buvo tas raštas, visai nežinoma. Kad spartiečiai būtų buvę Abraomo ainiai, nėra jokių įrodymų. Tačiau tas raštas buvo matomai ištikines bent Arijaus laikų spartiečius, kad jie žydu broliai. Toki pat nuomonė buvo susidariusi po Arijaus laiško ir žydu liaudyje (2 Mak. 5,9). — (23) *Mūsų gyvuliai ir...* Gal tai patarlinis išsireiškimas, kuriuo žadama visokeriopa pagalba.

(24) *Demetrijaus vadai...*: tie patys, prieš kuriuos Jonatui jau teko kovoti Kadese. Vž. 11,63... — (25) *Amaties*: Ėmato, kurs buvo prie šiaurinės Palestinos sienos. — (28) *Uždegė ugniakurus*: kuriuos tuoju slapčia paliko. — (30) *Eleutero upė*. Vž. 11,7. Ta upė buvo siena tarp Penikijos ir Syrijos; į tikrąją gi Syriją Jonatas su savo kariuomene nenorėjo eiti.

³¹ Et divertit Ionathas ad Arabes, qui vocantur Zabadaei, et percussit eos, et accepit spolia eorum. ³² Et iunxit, et venit Damascum, et perambulabat omnem regionem illam.

³³ Simon autem exiit, et venit usque ad Ascalonem, et ad proxima praesidia: et declinavit in loppen, et occupavit eam (³⁴ audivit enim quod vellent praesidium tradere partibus Demetrii) et posuit ibi custodes ut custodirent eam.

³⁵ Et reversus est Ionathas, et convocavit seniores populi, et cogitavit cum eis aedificare praesidia in Iudaea, ³⁶ et aedificare muros in Ierusalem, et exaltare altitudinem magnam inter medium arcis et civitatis, ut separaret eam a civitate, ut esset ipsa singulariter, et neque emant, neque vendant. ³⁷ Et convenerunt, ut aedificarent civitatem: et cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, et reparavit eum, qui vocatur Caphetetha: ³⁸ et Simon aedificavit Adiada in Sephela, et munivit eam, et imposuit portas, et seras.

³⁹ Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiae, et assumere diadema, et extendere manum in

³¹ Iš ten Jonatas pasuko prieš arabus, kurie vadinosi zabadiečiais, sumušė juos ir paėmė jų grobį. ³² Paskui jis pakilo, atvyko į Damaską ir ėjo per visą aną kraštą.

³³ Simonas gi išėjo ir atėjo iki Askalonui ir iki artimų tvirtovių, pasuko į Jopę ir paėmė ją, ³⁴ nes jis buvo girdėjęs, kad jie norį atiduoti tvirtovę Demetrijaus šalininkams; tenai jis pastatė sargybą jos saugoti.

³⁵ Sugrįžęs Jonatas sušaukė tautos vyresniuosius ir nusistatė su jais pastatyti tvirtovių Jūdėjoje, ³⁶ taisyti sienas Jeruzalėje, išvesti aukštą mūrą tarp pilies ir miesto, kad ją atskirtų nuo miesto, kad ji būtų pati viena ir kad ten nebebūtų galima nei pirkti, nei parduoti. ³⁷ Taigi jie susirinko statyti miesto. Tuo tarpu mūras, kurs buvo prie upelio saulėtekių šone, nugriuvo, ir Jonatas pastatė jį; jis vadinosi Kapeteta. ³⁸ Simonas pastatė Adiadą Sefeloje ir ją sustiprino; jis įstatė vartus ir užkaiščius.

³⁹ Tuo metu Trifonas buvo nutaręs karaliauti Azijoje, pasiimti sau vainiką ir ištiesti ranką

(31) *Zabadiečius*. Spėjama, kad ta tautelė gyvenusi netoli nuo Damasko, ten, kur yra vieta, dabar vadinama Zebdini. — (32) *Ėjo per visą...*: sklaidydamas Demetrijaus šalininkus.

(33) *Simonas gi...* Simonas buvo Antioko paskirtas vadu šituose miestuose, kurie buvo pasisakę už Demetrijų. Plg. 11,59. — *Jopę*. Tą miestą jau anksčiau buvo paėmęs Jonatas. Vz. 10,75.

(36) *Aukštą mūrą...* Antioko Eupatorio įsakymu Jeruzalės sienos dalis buvo nugriauta. Jonatas nori atstatyti, kas buvo sugriauta, ir labai

aukšta siena atskirti miestą nuo syrų igulos pilyje, kad pasunkintų igulai maisto gavimą. — (37) *Prie upelio*: prie Kedrono slėnio. — *Kapeteta*. Gr. Chafenatha. Gal taip vadinosi bokštas, ar atskira sienos dalis. — (38) *Adiada Sefeloje*. Vz. 1 Ezdro 2,33; Neem. 7,37. Tai buvo svarbi vieta ginti nuo syrų puolimų pajūrio lygumai tarp Jopės ir Gazos.

(39) *Karaliauti Azijoje*. Syrijos karaliai turėjo ir Azijos karalių vardą. Plg. 11,13. — *Ištiesti ranką...* Trifonas iš tikrųjų truputį vėliau nužudė Antioką VI. Vz. 13,31. — (40) *Betsana*. Plg. 5,32.

Antiochum regem: ⁴⁰ timens ne forte non permetteret eum Ionathas, sed pugnaret adversus eum, quaerebat comprehendere eum, et occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.

⁴¹ Et exivit Ionathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in praelium, et venit Bethsan. ⁴² Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, timuit. ⁴³ Et excepit eum cum honore, et commendavit eum omnibus amicis suis, et dedit ei munera: et praecepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi. ⁴⁴ Et dixit Ionathae: Ut quid vexasti universum populum, cum bellum nobis non sit? ⁴⁵ Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, et veni mecum Ptolemaidam, et tradam eam tibi, et reliqua praesidia, et exercitum, et universos praepositos negotii, et conversus abibo: propterea enim veni.

⁴⁶ Et credidit ei, et fecit sicut dixit: et dimisit exercitum, et abierunt in terram Iuda. ⁴⁷ Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilaeam duo millia, mille autem venerunt cum eo. ⁴⁸ Ut autem intravit Ptolemaidam Ionathas clauserunt portas civitatis Ptolemenses: et comprehenderunt eum: et omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

⁴⁹ Et misit Tryphon exercitum, et equites in Galilaeam, et in cam-

prieš karalių Antioką. ⁴⁰ Bijodamas, kad Jonatas jo nesukliudytų ir nekotytų prieš jį, jis ieškojo progos sugauti jį ir užmušti. Pakilęs jis nuėjo į Betsaną.

⁴¹ Jonatas išėjo prieš jį su ke-turiomis dešimtimis tūkstančių rinktinių vyrų į kovą ir atėjo į Betsaną. ⁴² Trifonas, pamatęs, kad Jonatas atėjo su gausinga kariuomene ištiesti prieš jį rankos, pabūgo; ⁴³ jis priėmė jį su pagarba, pristatė jį visiems savo prieteliams, davė jam dovanų, įsakė savo kariuomenei klausyti jo kaip savęs ⁴⁴ ir tarė Jonatui: Kam gi tu varginai visus šituos žmones, kad tarp mudviejų nėra karo? ⁴⁵ Taigi siųsk dabar juos į jų namus, pasirink sau nedaug vyrų, kad jie būtų su tavim, ir eik su manim į Ptolemaidą; aš tau atiduosiu ją ir kitas tvirtoves, kariuomenę ir visus reikalų viršininkus ir apsigrėžęs eisiu sau, nes todėl aš atėjau.

⁴⁶ Jis įtikėjo jam, padarė, kaip anas buvo pasakęs, ir paleido kariuomenę, kad ji grįžtų į Jūdo šalį. ⁴⁷ Su savim jis paliko tris tūkstančius vyrų; iš jų du tūkstančių nusiuntė į Galilieją, tūkstantis giėjo su juo. ⁴⁸ Bet kaip tik Jonatas įėjo į Ptolemaidą, gyventojai uždarė miesto vartus ir sugavo jį, visus gi, kurie buvo įėję draug su juo, jie užmušė kalaviju.

⁴⁹ Trifonas pasiuntė kariuomenę ir raitariją į Galilieją ir į

(42) *Ištiesti...* Anot. gr. t.: (Trifonas) ištiesti prieš jį (Jonatą) ranką bijojo. — (45) *Atiduosiu ją ir kitas...* Jau Demetrijus I buvo pažadėjęs Jonatui Ptolemaidą (plg. 10,39).

Kitos čia minimos tvirtovės buvo prie Tarpžemės jūros iki Jopei.

(49) *Didelę lygumą:* Ezdrelono slėni. — *Palydovu:* tų 2000, kuriuos Jonatas buvo palikęs Galiliejoje. —

pum magnum ut perderent omnes socios Ionathae. ⁵⁰ At illi cum cognovissent quia comprehensus est Ionathas, et periit, et omnes, qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, et exierunt parati in praelium. ⁵¹ Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt: ⁵² illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionathan, et eos, qui cum ipso fuerant, valde: et luxit Israel luctu magno.

⁵³ Et quaesierunt omnes gentes, quae erant in circuitu eorum, contere eos. dixerunt enim: ⁵⁴ Non habent principem, et adiuvantem: nunc ergo expugnemus illos, et tollamus de hominibus memoriam eorum.

didelę lygumą išžudyti visų Jonato palydovų. ⁵⁰ Bet jie, gavę žinią, kad Jonatas sugautas ir kad jis ir visi su juo buvusieji žuvo, padaršino vieni kitus ir išėjo prisirengę į kovą. ⁵¹ Tie, kurie juos vijosi, pamatę, kad jie nori kovoti dėl savo gyvybės, sugrįžo. ⁵² Taip jie visi parėjo ramiai į Jūdo šalį. Jie labai raudojo Jonato ir tų, kurie su juo buvo, ir Izraelis gedėjo dideliu gedulu.

⁵³ Visos tautos, buvusios aplink juos, tykojo sunaikinti jų, nes jie sakė: ⁵⁴ Jie neturi kuni- gaikščio ir padėjėjo, taigi dabar kovokime prieš juos ir išdildykime iš žmonių tarpo jų atsiminimą.

3. Simono darbai. a) Simonas pradeda vadovauti tautai.

Caput XIII. ¹ Et audivit Simon quod congregavit Tryphon exercitum copiosum ut veniret in terram Iuda, et attereret eam.

² Videns quia in tremore populus est, et in timore, ascendit Ierusalem, et congregavit populum: ³ et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, et fratres mei, et domus patris mei fecimus pro legibus, et pro sanctis praelia, et

13 perskyrimas. ¹ Tuo tarpu Simonas išgirdo, jog Trifonas surinko gausingą kariuomenę, kad eitų į Jūdo šalį ir ją naikintų.

² Matydamas, kad tauta buvo apimta išgąsčio ir baimės, jis pakilo į Jeruzalę ir surinko tautą.

³ Drąsindamas ją jis sakė: Jūs žinote, kokias didesles kovas kovojame aš, mano broliai ir mano

(50) *Kad jis žuvo.* Ta žinia buvo netikra, nes Jonatas dar nebuvo užmuštas. Plg. 13,12.15.

(54) *Padėjėjo:* talkininko. Abudu, Trifonas ir Demetrijus, kurie dabar varžėsi dėl Syrijos sosto, buvo žydams nepalankūs.

13,1—14,49. Simonas, stojęs savo brolio vieton, veltui mėgina jį išvaduoti. Jonatas užmušamas draug su savo sūnumis (13,1—24). Simonas pastato žuvusiam Jonatui paminklą (25—30). Jis stoja Demetrijaus II

pusėn (31—40), paima Gazą bei Jeruzalės pilį ir paskiria savo sūnų Joną kariuomenės vadu (41—54). Demetriui II patekus į partų nelaisvę, žydai gyvena ramybėje (14,1—15). Simonas atnaujiną sandorą su spartiečiais ir romėnais (16—24a), žydugi tauta viešu dokumentu paskelbia Simono ir kitų Makabiejų nuopelnus tautai (24b—49).

(13,2) *Apimta išgąsčio...* Jonato sugavimas buvo didelis smūgis visai tautai; jo netekus, tauta galėjo susi-

angustias quales vidimus: ⁴ horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, et relictus sum ego solus. ⁵ Et nunc non mihi contingat parcere animae meae in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis. ⁶ Vindicabo itaque gentem meam, et sancta natos quoque nostros, et uxores: quia congregatae sunt universae gentes contemnere nos inimicitiae gratia. ⁷ Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos: ⁸ et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Iudae, et Ionathae frater tui: ⁹ pugna praelium nostrum: et omnia, quaecumque dixeris nobis, faciemus.

¹⁰ Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Ierusalem, et munivit eam in gyro. ¹¹ Et misit Ionathan fillium Absalomi et cum eo exercitum novum in Ioppen, et eiecit his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

¹² Et movit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Iudae, et Ionathas cum eo in custodia. ¹³ Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi. ¹⁴ Et ut cognovit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathae: et quia commissurus esset cum eo praelium, misit ad eum legatos, ¹⁵ di-

tėvo namai dėl įstatymų ir dėl šventyklos ir kokių matėme suspaudimų. ⁴ Dėl to žuvo visi mano broliai už Izraelį, ir likau aš vienas. ⁵ Ir dabar saugok, Dieve, kad aš gailėčiaus savo gyvybės visą šitą sielvarto laiką! nes aš ne geresnis už savo brolius. ⁶ Tai gi aš keršysiu už savo tautą ir šventyklą, taip pat už mūsų vaikus ir pačias, nes visos tautos susirinko sutrinti mūsų, vaduodamies neprietelyste. ⁷ Tautos dvasia užsidegė, kaip tik ji išgirdo šituos žodžius, ⁸ ir jie atsakė garsiu balsu, tardami: Tu mūsų vadas Jūdo ir savo brolio Jonato vietoje; ⁹ kovok mūsų kovą, o mes darysime visa, ką tik tu mums sakysi.

¹⁰ Tuomet rinkdamas visus vyrus kovotojus, jis pasiskubino baigti visas Jeruzalės sienas ir sustiprino ją aplinkui. ¹¹ Po to jis siuntė Absalomio sūnų Jonatą ir su juo naujos kariuomenės į Jopę, kurs, išvaręs jos gyventojus, pats tenai pasiliko.

¹² Tuo tarpu Trifonas išėjo su didele kariuomene iš Ptolemaidos, kad eitų į Jūdo šalį. Buvo su juo ir Jonatas kaip kalinys. ¹³ Simonas sustojo Adduse ties lyguma. ¹⁴ Kaip tik Trifonas patyrė, kad savo brolio Jonato vietoje pakilo Simonas ir rengiasi kovoti prieš jį, jis siuntė pas jį pasiuntinių, ¹⁵ kad sakytų: Dėl

laukti didelių nelaimių, todėl ji bijojo Trifono. — (4) *Likau aš vienas...* Simonas, kaip ir kiti žydai, manė, kad sugautas Jonatas buvo jau nužudytas. — (8) *Tu mūsų vadas...* Tuo pačiu Simonas buvo tautos susirinkimo pripažintas ir vyriausiuoju kunigu (plg. 13,36 ir 14,35).

(10) *Baigti visas...* Plg. 12,36. — (11) *Abasalomio sūnu.* Vienas Abasalomio sūnus yra paminėtas 11,70.

Jonatas gal buvo antras to paties Absalomio sūnus. — *Išvaręs...* Gyvenusiais Jopėje pagonimis nebuvo galima pasitikėti, todėl jie visai išvaromi iš miesto ir į jo vietoje apgyvendinami žydai.

(12) *Kalinys:* todėl dar tebebuvo gyvas (plg. 12,50). — (13) *Adduse.* Gr. t.: Adida, ta pati vieta, kaip ir 12,38. — (15) *Dėl pinigų...* Jonatas buvo apsiėmęs mokėti kai kuriuos

cens: Pro argento, quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis, propter negotia, quae habuit, detinuimus eum. ¹⁶ Et nunc mitte argenti talenta centum, et duos filios eius obsides, ut non dimissus fugiat a nobis, et remitte-mus eum. ¹⁷ Et cognovit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum, et pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israel, dicentem: ¹⁸ Quia non misit ei argentum, et pueros, propterea perii. ¹⁹ Et misit pueros, et centum talenta: et mentitus est, et non dimisit Ionathan.

²⁰ Et post haec venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: et gyrauerunt per viam, quae ducit Ador: et Simon, et castra eius ambulabant in omnem locum quocumque ibant. ²¹ Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, et mitteret illis alimonias. ²² Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, et non venit in Galaaditim. ²³ Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Ionathan, et filios eius illic. ²⁴ Et convertit Tryphon, et abiit in terram suam.

pinigų, kuriuos tavo brolis Jonatas buvo skolingas karaliaus išdui, dėl reikalų, kuriuos jis turėjo, mes sulaikėme jį. ¹⁶ Atsiųsk dabar šimtą talentų sidabro ir du jo sūnu įkaitais, kad paleistas nepabėgtų nuo mūsų, ir mes grąžinsime jį. ¹⁷ Simonas suprato, kad jis jam kalba apgaulingai, tačiau liepė duoti sidabro ir vaikus, kad nenusipelnnytų sau didelės neapykantos iš Izraelio tautos pusės, kuri būtų sakiusi: ¹⁸ Kadangi nesiuntė jam pinigų ir vaikų, todėl jis žuvo. ¹⁹ Taigi jis išsiuntė vaikus ir šimtą talentų; bet Trifonas nesilaikė žodžio ir nepaleido Jonato.

²⁰ Po to Trifonas atėjo į šalį jos naikinti. Jieėjo aplinkiniu keliu, kuriuo einama į Adorą; taip pat Simonas su savo kariuomeneėjo į visas vietas, kur tik anieėjo. ²¹ Buvusieji pilyje siuntė pas Trifoną pasiuntinių, kad pasiskubintų ateiti per tyrumą ir atsiųstų jiems maisto. ²² Trifonas prirėgė visą raitariją, kad ateitų tą pačią naktį; bet buvo labai daug sniego, ir jie neatėjo į Galaado šalį. ²³ Prisiartinęs prie Baskamano, jis užmušė tenai Jonatą ir jo sūnus. ²⁴ Po to Trifonas apsigrėžė ir nuėjo į savo šalį.

mokesčius Demetriui; kai šitas buvo pašalintas, jis nebegalėjo tai padaryti. Bet Trifonas čia naudojasi melu, kad pateisintų savo pasielgimą. Tikra Jonato suėmimo priežastis nurodyta 12,40. — (17) *Kuri būtų sakiusi...* Jei Simonas būtų atsisakęs patenkinti Trifono reikalavimą, žydų tauta būtų galėjusi kaltinti Simoną, būk jis noris pasinaudoti savo brolio nelaime, kad galėtų paimti jo vietą.

(20) *Į Adorą.* Miestelis prie Jūdėjos pietų sienos. Vž. 2 Kron. 11,9. — *Į visas vietas...* Simonas mato-

mai norėjo neleisti Trifonui įsiveržti į Jūdėjos sienas. Trifonas, kaip seniau kiti syru vadai (4,49 ir 6,31), bando pasiekti Jūdėją iš Idumėjos. — (21) *Buvusieji pilyje:* jie čia buvo apsupti (12,36). — *Per tyrumą:* per Tekuos tyrumą, tarp Jeruzalės ir Mirties jūros (2 Kron. 20,20). — (22) *Ir jis neatėjo...* Gr. t.: jis neatėjo (į Jeruzalę), bet pakilo ir atvyko į Galaado šalį. — Taip Trifonas išsižadėjo savo sumanymo pulti Jeruzalę. — (23) *Prie Baskamano:* Galaado šalyje. — *Jonatą ir...* Gr. t.:

²⁵ Et misit Simon, et accepit ossa Ionathae fratris sui, et sepelivit ea in Modin civitate patrum eius. ²⁶ Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, et luxerunt eum dies multos.

²⁷ Et aedificavit Simon super sepulchrum patris sui et fratrum suorum aedificium altum visu, lapide polito retro et ante: ²⁸ Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri et matri, et quattuor fratribus ²⁹ et his circumposuit columnas magnas: et super columnas arnia, ad memoriam aeternam: et iuxta arma naves sculptas, quae viderentur ab omnibus navigantibus mare. ³⁰ Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem.

³¹ Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adulescente, dolo occidit eum. ³² Et regnavit loco eius, et imposuit sibi diadema Asiae, et fecit plagam magnam in ferra.

³³ Et aedificavit Simon praesidia Iudaeae, muniens ea turribus excelsis, et muris magnis, et portis, et seris: et posuit alimenta in munitionibus.

³⁴ Et elegit Simon viros, et misit ad Demetrium regem ut fa-

²⁵ Tuomet Simonas nusiuntės paėmė savo brolio Jonato kaulus ir palaidojo juos jo tėvų mieste Modine. ²⁶ Visas Izraelis raudojo jo dideliu raudojimu ir gedėjo jo daugelį dienų.

²⁷ Simonas pastatė ant savo tėvo ir savo brolių kapo iš tolo matomą aukštą pastatą iš plyno akmens užpakalyje ir priešakyje. ²⁸ Be to, jis pastatė septynias piramides vieną ties kita savo tėvui, motinai ir keturiems broliams. ²⁹ Aplink jas jis pastatė didelių šulų, o ant šulų padėjo ginklų amžinai atminčiai, greta ginklų buvo įraižytų laivų, kad jie būtų matomi visiems, kurie plaukia jūra. ³⁰ Tas kapo paminklas, kurį jis pastatė Modine, yra iki šiai dienai.

³¹ Trifonas, būdamas kelionėje su jaunu karaliumi Antioku, klatingai užmušė jį. ³² Jis ėmė karaliauti jo vietoje ir užsidėjo sau Azijos vainiką, ir jis padarė daug pikta šalyje.

³³ Tuo tarpu Simonas atstatė Jūdėjos tvirtoves, sustiprindamas jas aukštais bokštais, didelėmis sienomis, vartais ir užkaiščiais, ir atgabeno į tvirtoves maisto.

³⁴ Simonas išrinko taip pat žmonių ir siuntė juos pas kara-

Jonatą, ir jis buvo ten palaidotas.

(25) *Modine*. Vz. 1,70.

(28) *Septynias...* Septintąją buvo paskyręs pats sau. — (29) *Laivų, kad...* Laivų atvaizdai turėjo priminti užkariavimą Jopės, iš kurios žydams buvo atviras kelias į jūrą (plg. 12,33). Modino miestelis gana toli nuo jūros; didelis jame pastatytas paminklas galėjo būti šiek tiek matomas plaukiantiems jūra, bet ne jo smulkmenos. — (30) *Iki šiai dienai*: iki tam metui, kuriuo buvo parašyta 1 Mak. knyga.

(31) *Užmušė jį...* Saryšyje su Jonato nužudymu čia pat minimas ir jauno karaliaus Antioko nužudymas,

nors iš tikrųjų jis įvyko žymiai vėliau, būtent, kai Demetrijus buvo pradėjęs savo žygį prieš medus (14,1...). Anot Tito Livijaus, Trifonas išakęs gydytojui padaryti dešimties metų Antiokui žaizdos operaciją taip, kad vaikas turėjo mirti. — (32) *Azijos vainika*. Plg. 8,6. — *Daug pikta*: savo ištvirkimu ir nuolatinėmis kovomis, ypač prieš buvusio karaliaus šalininkus.

(34) *Pas karalių Demetrijų*: kurs, Trifonui išgalėjus Antiokijoje, buvo pasitraukęs į valstybės pasienį, gal į rytų provincijas. — *Plėšikavimai*. Trifonas buvo visų pirma neteisėtai pasisavinęs Syrijos sostą; todėl Simo-

cecet remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti. ³⁵ Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, et scripsit epistolam talem: ³⁶ REX Demetrius Simoni summo sacerdoti, et amico regum, et senioribus, et Genti Iudaeorum salutem. ³⁷ Coronam auream, et bahem, quam misistis, suscepimus: et parati sumus facere vobiscum pacem magnam, et scribere praepositis regis remittere vobis quae indulsimus. ³⁸ Quaecumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, quas aedificastis, vobis sint. ³⁹ Remittimus quoque ignorantias, et peccata usque in hodiernum diem, et coronam, quam debebatis: et siquid aliud erat tributarium in Ierusalem, iam non sit tributarium. ⁴⁰ Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, et sit inter nos pax.

⁴¹ Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum Gentium ab Israel. ⁴² Et coepit populus Israel scribere in tabulis, et gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce, et principe Iudaeorum.

⁴³ In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, et circumdedit eam castris, et fecit machinas, et

lių Demetrijų, kad jis suteiktų lengvatų šaliai, nes visi Trifono veiksmai buvo plėšikavimai. ³⁵ Karalius Demetrijus atsakė jam į tuos žodžius ir parašė tokį laišką: ³⁶ Karalius Demetrijus vyriausiam kunigui ir karalių prieteliui Simonui, vyresniesiems ir žydų tautai siunčia sveikinimą. ³⁷ Auksinį vainiką ir palmę, kurią jūs siuntėte, mes gavome; mes esame pasiryžę padaryti su jumis pilną taiką ir parašyti karaliaus viršininkams, kad padarytų jums lengvatas, kurias mes suteikėme. ³⁸ Nes visa, ką mes nutarėme, pasilieka jums galioje; tvirtovės, kurias pastatėte, tebūnie jums. ³⁹ Mes atleidžiame taip pat nusižengimus ir nusikaltimus iki šiai dienai, ir vainiką, kurį jūs turėjote duoti; ir jei dar kas kita buvo apdėta mokesčiais Jeruzalėje, tegul jau nebūna laikoma apdėta. ⁴⁰ Jei kai kurie jūsų tinka būti priimtais į mūsų kariuomenę, tebūnie priimti, ir tebūna tarp mūsų taika.

⁴¹ Šimtas septynias dešimtąsiais metais pagonių jungas buvo nuimtas nuo Izraelio. ⁴² Izraelio tauta pradėjo rašyti lentose ir viešose raštuose: Pirmais vyriausiojo kunigo, didžiojo vado ir žydų kunigaikščio Simono metais.

⁴³ Anuo metu Simonas nuėjo prie Gazos ir apsupo ją kariuomene; jis pasidarė karo pa-

nas nori susidėti su Demetriumi, prieš kurį anksčiau kovojo (plg. 11, 63...). Jis prašo jį patvirtinti anksčiau suteiktas Jūdėjai lengvatas (11, 28...). — (35) *Demetrijus atsakė...* Demetrijus pasiskubino patenkinti Simono prašymą, nes dabar sąjungininkas buvo jam labai reikalingas. — (36) *Prieteliui*. Plg. 10,16.19.75; 11,27 ir k. — (37) *Palmę*: dailiai iš aukso padarytą palmės šaką. Plg. 2 Mak. 14,4. — *Pilną*: pastovią.

(41) *Šimtas...* 142 m. pirm. Kr. — *Jungas buvo nuimtas*. Nors Jūdėja ir toliau pasiliko Sirijos valstybės dalis, bet ji dabar turėjo daugiau savarankiškumo ir nebebuvo syrų slėgiama.

(43) *Prie Gazos*. Tikriau: prie Gazaros. Plg. 14,7.34. — *Karo pabūklų*: ypatingą nesenaį Demetrijaus Poliorketo sugalvotą bokštą ant tekininių, kurio pagalba buvo pramušamos apgulto miesto sienos. Gr.

applicuit ad civitatem, et percussit turrem unam, et comprehendit eam. ⁴⁴ Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem: et factus est motus magnus in civitate. ⁴⁵ Et ascenderunt qui erant in civitate cum uxoribus, et filiis supra murum scissis tunicis suis, et clamaverunt voce magna, postulantes a Simone dextras sibi dari, ⁴⁶ et dixerunt: Non nobis reddas secuundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas. ⁴⁷ Et flexus Simon non debellavit eos: eiecit tamen eos de civitate, et mundavit aedes, in quibus fuerant simulacra, et tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum: ⁴⁸ et eiecit ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros, qui legem facerent: et munivit eam, et fecit sibi habitationem.

⁴⁹ Qui autem erant in arce Ierusalem, prohibebantur egredi et ingredi regionem, et emere, ac vendere: et esurierunt valde, et multi ex eis fame perierunt, ⁵⁰ et clamaverunt ad Simonem ut dextras acciperent: et dedit illis: et eiecit eos inde, et mundavit arcem a contaminationibus: ⁵¹ et intraverunt in eam tertia et vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo cum laude, et ramis palmarum, et cinyris, et cymbalis, et nablīs, et hymnis, et canticis, quia con-

buklų, prisiartino prie miesto, puolė vieną bokštą ir paėmė jį. ⁴⁴ Tie, kurie buvo karo pabukle, įsiveržė į miestą, ir mieste pasidarė didelis sujudimas. ⁴⁵ Tuomet miesto gyventojai su pačiomis ir vaikais užkopo ant sienos, perplėšę savo jupas, ir šaukė garsiu balsu, prašydami Simoną duoti jiems dešinę; ⁴⁶ jie sakė: Neatsilygink mums, žiūrėdamas mūsų pikto, bet savo gailestingumo. ⁴⁷ Palenkta Simonas nebekovojo prieš juos, tačiau jis išvarė juos iš miesto ir išvalė namus, kuriuose buvo stabų; po to jis įėjo į jį su giesmėmis, garbindamas Viešpatį. ⁴⁸ Pašalinęs iš jo visoki nešvarumą, jis apgyvendino jame žmonius, kurie laikėsi įstatymo; jis sustiprino jį ir padarė jame sau būstinę.

⁴⁹ Buvusiems Jeruzalės pilyje nebuvo leidžiama išeiti ir įeiti į šalį, pirkti ir parduoti, todėl jie kentė didelį badą, ir daug jų žuvo badu. ⁵⁰ Tuomet jie šaukėsi į Simoną, kad duotų jiems dešinę, ir jis sutiko; jis išmetė juos iš ten ir apvalė pilį nuo sutepimų. ⁵¹ Jie įėjo į ją dvidešimt trečią antrojo mėnesio dieną šimtas septynias dešimtis pirmais metais su dėkojimo giesmėmis, palmių šakomis, arpomis ir kimbolais, kanklėmis, imnais ir giesmėmis, nes buvo išnaikintas didelis ne-

jis vadinosi ἐλέσολις, miesto ėmėjas. Anot Diodoro Sic., jo šonų ilgis buvęs 45 mastai, aukštis 90 mastų, tekiniai gi buvę 8 mastais aukšti. Simonas buvo, be abejo, pasidirbęs sau daug mažesnę sienų ėmėją. — (44) *Kurie buvo karo pabūkle...* Didelis miesto ėmėjas buvo net devyniais aukštais, kuriuose buvo vietos šaunamiems įtaisymams ir nemažam ka-

reivių būriui; iš čia jiems buvo nesunku patekti ant apgulto miesto sienos ir įsiveržti į patį miestą. — (47) *Jis išvarė...* Simonas padarė iš Gazaros žydų miestą; paskui jis atidavė jį savo sūnui Jonui (54 e.).

(49) *Nebuvo leidžiama...* Igula buvo apsupta iš visų šonų. Plg. 12,36. — (51) *Dvidešimt...*: gegužės mėnesyje 141 m. pirm Kr. — *Palmių ša-*

tritus est inimicus magnus ex Israel. ⁵² Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum laetitia.

⁵³ Et munivit montem templi, qui erat secus arcem, et habitavit ibi ipse, et qui cum eo erant.

⁵⁴ Et vidit Simon Ioannem filium suum, quod fortis praelii vir esset: et posuit eum ducem virtutum universarum: et habitavit in Gazaris.

Caput XIV. ¹ Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, et abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem. ² Et audivit Arsaces rex Persidis, et Mediae, quia intravit Demetrius confines suos, et misit unum de principibus suis ut comprehenderet eum vivum, et adduceret eum ad se. ³ Et abiit, et percussit castra Demetrii: et comprehendit eum, et duxit eum ad Arsacem, et posuit eum in custodiam.

⁴ Et siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis, et quiesivit bona genti suae: et placuit illis potestas eius, et gloria eius omnibus diebus.

prietelis iš Izraelio. ⁵² Jie įsakė švęsti tas dienas kas metai su džiaugsmu.

⁵³ Bažnyčios kalną greta pilies jis sustiprino ir gyveno tenai pats su savaisiais.

⁵⁴ Simonas, matydamas, kad jo sūnus Jonas buvo drąsus kovų vyras, paskyrė jį visos kariuomenės vadu, ir jis gyveno Gazaroje.

14 perskyrimas. ¹ Šimtas septynias dešimtis antrais metais karalius Demetrijus surinko savo kariuomenę ir nuėjo į medų šalį ieškoti sau pagalbos, kad kovotų prieš Trifoną. ² Persijos ir Medijos karalius Arsakas, išgirdęs, kad Demetrijus įėjo į jo ribas, pasiuntė vieną savo kunigaikštį sugauti jo gyvo ir atvesti jo pas save. ³ Tasai atėjęs sumušė Demetrijaus kariuomenę, sugavo jį ir atvedė jį pas Arsaką, kurs įmetė jį į kalėjimą.

⁴ Per visas Simono dienas visa Jūdo šalis turėjo ramybės; jis ieškojo savo tautos gerovės, ir jo valdžia bei jo garbė patiko jiems visą laiką.

komis. Tai buvo džiaugsmo ženklas. Plg. 2 Mak. 10,7; Jono 12,13. — *Didelis neprietelis:* labai įkyrėjusi žydams syrų igula pačioje Jeruzalėje. — (52) *Kas metai.* Kad ta šventė būtų buvusi švenčiama labai ilgai, įrodymų nėra.

(53) *Bažnyčios kalną...* Taip dabar Jeruzalėje atsirado dvi tvirtovės, Simono pastatytoji, kurioje jis pats gyveno, ir iš syrų atimtoji.

(54) *Jonas:* kurs buvo pramintas Irkanu.

(14,1) *Šimtas...*: 140 m. pirm. Kr. — *Į medų šalį ieškoti sau pagalbos.* Partai buvo pamažu paėmę visas Syrijos provincijas anapus Euprato net iki Indui. Pirmas Demetrijaus tiks-

las buvo atsiimti tas užgrobtas provincijas, kurių gyventojų dalis buvo nepatenkinta naujais valdovais, antras gi tikslas buvo iš atsiimtų provincijų surinkti didelę kariuomenę, kurios pagalba tikėjosi nugalėti Trifoną. — (2) *Arsakas.* Tai bendras visų partų karalių vardas. Tas karalius, apie kurį čia kalbama, buvo Arsakas VI, labiau žinomas Mitridato I (164—139 m. pirm Kr.) vardu. Jis vadinamas Persijos ir Medijos karaliumi, nes jis tas šalis buvo paėmęs. — (3) *Tasai atėjęs...* Demetriui karas prieš Arsaką pradžioje sekėsi. Anot istoriko Justino (36,1), jis patekęs nelaisvėn apgaule, kai jau buvo tariamasi su priešu apie taikos padary-

⁵ Et cum omni gloria sua accepit loppem in portum, et fecit introitum in insulis maris.

⁶ Et dilatavit fines gentis suae, et obtinuit regionem.

⁷ Et congregavit captivitatem multam,

et dominatus est Gazarae, et Bethsurae, et arci:

et abstulit immunditias ex ea, et non erat qui resisteret ei.

⁸ Et unusquisque colebat terram suam cum pace:

et terra Iuda dabat fructus suos, et ligna camporum fructum suum.

⁹ Seniores in plateis sedebant omnes, et de bonis terrae tractabant,

et iuvenes induebant se gloriam, et stolas belli.

¹⁰ Et civitatibus tribuebat alimonias,

et constituebat eas ut essent vas a munitionis

quo ad usque nominatum est nomen gloriae eius

usque ad extremum terrae.

¹¹ Fecit pacem super terram, et laetatus est Israel laetitia magna.

¹² Et sedit unusquisque sub vite sua, et sub ficulnea sua:

et non erat qui eos terreret.

¹³ Defecit impugnans eos super terram:

reges contriti sunt in diebus illis.

⁵ Visą savo garbę jis dar padidino, paimdamas Jopę, kad iš jos būtų uostas, taip jis padarė išėjimą į jūros salas.

⁶ Jis praplatino savo tautos ribas ir įsigalėjo šalyje.

⁷ Jis surinko daug belaisvių, paėmė Gazarą, Betsurą ir pilį, pašalino iš jos nešvarumus, ir nebuvo kas jam priešintųsi.

⁸ Kiekvienas dirbo savo žemę ramybėje;

Jūdo šalis davė savo derliaus, ir laukų medžiai savo vaisių.

⁹ Vyresnieji sėdėdavo visi aikštėse ir tarėsi apie šalies gerovę; jaunikaičiai apsilvildavo garbės ir karo apdais.

¹⁰ Miestams jis tiekė maisto ir darė iš jų sustiprintų vietų, taip kad jo vardas buvo minimas su pagarba iki žemės pakraščių.

¹¹ Jis padarė taiką šalyje, ir Izraelis turėjo didelio džiaugsmo.

¹² Kiekvienas sėdėjo po savo vynu medžiu ir po savo fygmedžiu, ir nebuvo, kas juos gąsdintų.

¹³ Tų, kurie kovodavo prieš juos, nebebuvo ant žemės; karaliai anose dienose buvo sutrinti.

ma. Sugautą Demetrijų, kurio kariuomenė, vado netekusi, buvo išsklaidyta, Arsakas pasityčiojimui liepė vedžioti iš vieno miesto į kitą, visiems rodant, bet greitai pakeitęs savo nusistatymą, elgėsi su juo labai žmoniškai, davė jam savo dukterį (ar giminaitę) Rodogunę į žmonas ir apgyvendino Irkanijoje. Dvy-

likai metų praslinkus, Demetrius atgavo laisvę ir sostą.

(6) *Išėjimą į jūros...* Vz. 13,29. — (7) *Gazarą*. Vz. 13,43. — *Betsurą*. Vz. 11,65. — (10) *Sustiprintų vietų*: ap rūpindamas ginklais ir kitomis gynomosi priemonėmis. — (12) *Kiekvienas sėdėjo...* Ramybės ir laimės vaizdas taikos metu. Plg. 3 Kar. 4,25; Mik. 4,4; Zak. 3,10.

¹⁴ Et confirmavit omnes humiles populi sui, et legem exquisivit, et abstulit omnem iniquum et malum:

¹⁵ sancta glorificavit, et multiplicavit vasa sanctorum.

¹⁶ Et auditum est Romae quia defunctus esset Ionathas: et usque in Spartiatas: et contristati sunt valde. ¹⁷ Ut audierunt autem quod Simon frater eius factus esset summus sacerdos loco eius, et ipse obtineret omnem regionem, et civitates in ea; ¹⁸ scripserunt ad eum in tabulis aereis, ut renovarent amicitias, et societatem quam fecerant cum Iuda, et cum Ionatha fratribus eius. ¹⁹ Et lectae sunt in conspectu ecclesiae in Ierusalem.

Et hoc exemplum epistolarum, quas Spartiatas miserunt: ²⁰ SPARTIANORUM principes, et civitates, Simoni Sacerdoti magno, et senioribus, et sacerdotibus, et reliquo populo Iudaeorum, fratribus, salutem. ²¹ Legati, qui missi sunt ad populum nostrum, nunciaverunt nobis de vestra gloria, et honore, ac laetitia: et gavisi sumus in introitu eorum. ²² Et scripsimus quae ab eis erant dicta in conciliis populi, sic: Numenius Antiochi, et Antipater Iasonis filius, legati Iudaeorum, ve-

¹⁴ Jis sustiprino visus savo šalies silpnuosius, budriai saugojo įstatymą ir sunaikino visus neteisiuosius ir piktuosius.

¹⁵ Jis papuošė šventovę ir padaugino šventyklos rakandus.

¹⁶ Kai Romoje buvo gauta žinia, kad Jonatas miręs, ir ji pasiekė Spartiečius, jie labai liūdėjo. ¹⁷ Išgirdę gi, kad jo vietoje pastojo vyriausioju kunigu jo brolis Simonas ir kad jis valdo visą šalį ir jos miestus, ¹⁸ jie parašė jam ant varinių lentų, kad taip atnaujintų prietelystę ir draugystę, kurią buvo padarę su jo broliais Jūdu ir Jonatu. ¹⁹ Jos buvo skaitytos susirinkimo akivaizdoje Jeruzalėje.

Štai spartiečių atsiųstojo laiško nuorašas. ²⁰ Spartiečių kunigaikščiai ir miestai vyriausiam kunigui Simonui, vyresniesiems, kunigams ir kitiems savo broliams žydų tautos žmonėms siunčia sveikinimą. ²¹ Pasiuntiniai, kurie buvo atsiųsti pas mūsų tautą, mums pranešė apie jūsų garbę, šlovę ir džiaugsmą. Mes džiaugėmės jų atėjimu, ²² ir štai, kas jų buvo pasakyta tautos susirinkime, mes užrašėme taip: Žydų pasiuntiniai Antioko sūnus Numenijus ir Jazono sūnus Antipa-

(16) *Kai Romoje...* Autorius, kalbėdamas apie Simono garbę, mini jau čia sutarčių atnaujinimą su svetimomis šalimis. Kaip tos sutartys buvo atnaujintos, paaiškėja iš tolimesnio pasakojimo. Romėnai ir spartiečiai sužinojo apie Jonato mirtį ir apie tai, kad Simonas stojo jo vieton, iš Simono pasiuntinių, apie kuriuos kalba 24 e. Per tuos pasiuntinius jie davė palankų atsakymą. Spartiečių atsakymas duodamas tuoju 20–23 eil., romėnų toliau 15,16–24.

(20) *Spartiečių kunigaikščiai...* Paskutinis Spartos karalius Likurgo sūnus Pelopsas buvo miręs 211 m. pirm Kr., paskutinis valdovas buvo Nabis, užmuštas 192 m. pirm Kr. Po jų spartiečiai buvo valdomi eforų (ἐφόροι), kurie čia gr. t. vadinami archontais (ἀρχοντες). — *Miestai*. Geriau gr. t.: miestai. — (22) *Kas jų buvo pasakyta tautos...* Anot gr. t.: kas jų buvo pasakyta, mes parašėme tautos nutarimuose (viešuose metraščiuose) taip. — *Numenijus...* Pasiuntiniai tie

nerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam. ²³ Et placuit populo excipere viros gloriose, et ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdoti.

²⁴ Post haec autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad statuendam cum eis societatem.

Cum autem audisset populus Romanus ²⁵ sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, et filiis eius? ²⁶ Restituit enim ipse fratres suos, et expugnavit inimicos Israel ab eis, et statuerunt ei libertatem, et descripserunt in tabulis aereis, et posuerunt in titulis in monte Sion.

²⁷ Et hoc est exemplum scripturae; OCTAVA decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel, ²⁸ in conventu magno sa-

teris atėjo pas mus atnaujinti su mumis senos prietelystės. ²³ Tautai patiko priimti žmones garbingai ir padėti jų žodžių nuorašą ypatingose tautos knygoose, kad būtų Spartiečių tautai atsiminimas. Šio gi dalyko nuorašą mes siunčiame vyriausiam kunigui Simonui.

²⁴ Po to Simonas nusiuntė Numenijų Romon su dideliu aukšiniu skydu, sveriančiu tūkstantį minų, padaryti su jais sąjungos.

Romos tauta, išgirdus ²⁵ šituos dalykus, tarė: Kaip mes padėkosime Simonui ir jo sūnams? ²⁶ Nes jis išvadavo savo brolius ir išnaikino iš Izraelio jo neprietelius. Jie patvirtino pilną jo laisvę ir tai parašė ant varinių lentų, kurias jie padėjo ant šulų Siono kalne.

²⁷ Štai to rašto nuorašas: Aštuoniolikta elulio mėnesio dieną šimtas septynias dešimtis antrais metais, trečiaisiais vyriausiojo kunigo Simono metais Asaramėlyje ²⁸ dideliame kunigų, tautos kuni-

patys, kuriuos buvo išsiuntę Jonas 12,16.

(24) *Po to...* Kai kurie aiškintojai spėja, kad čia autorius kalba apie pasiuntimą Numenijaus Romon antra kartą, bet tai netikėtina. Žodžiai *po to* čia yra tik perėjimo formulė, laiką jie nenurodo. — *Skydu, sveriančiu...* Tai buvo dovana romėnams. Kad skydas būtų svėręs 1000 minų, sunku tikėti, nes viena syrų mina svėrė jau 642 gr.; tat žodį „sveriančiu“ reiktų išleisti, taip kaip jo nėra syr. vertime ir nėra romėnų atsakyme. 15,18. Laikant miną piniginiu vienetu, skydas buvo vertas arti 300.000 litų (anot kitų, pusę tiek).

Romos. To žodžio nėra gr. t., ir jis čia nereikalingas, nes kalbama ne apie Romos, bet apie žydų tautos sustatytą ir viešai paskelbtą dokumentą apie Simono nuopelnus savo tautai.

Tokių gyriaus ir pagarbos dokumentų galima rasti ir pas kitas senovės tautas. — (25) *Šituos dalykus*: kas pasakyta 16—23 eil. — (26) *Nes jis...* Trumpa Simono ir jo šeimos nuopelnų žydų tautai santrauka. Anot gr. t.: nes jis kovojo, jis ir jo broliai ir jo tėvo namai; jie sunaikino Izraelio neprietelius ir patikrino jo laisvę. Ir jie parašė tų dalykų atsiminimą ant skaitvarinių lentų ir padėjo jas ant šulų Siono kalne. Vulgatos žodžiai: *statuerunt ei libertatem*, reikia suprasti ne apie tautos pripažintą ir patvirtintą ypatingą laisvę (pvd., nuo mokesčių, maitų ir t.t.) Simonui, bet apie laisvę Simono ir jo brolių patikrintą Izraelio tautai; tauta gi tą patikrinimą išrašė į gyriaus dokumentą.

(27) *Aštuoniolikta...* Maždaug pirmose rugsėjo mėnesio dienose (plg.

cerdotum, et populi, et principum gentis, et seniorum regionis, nota facta sunt haec: Quoniam frequenter facta sunt praelia in regione nostra. ²⁹ Simon autem Mathathiae filius ex filiis Iarib, et fratres eius dederunt se periculo, et restiterunt adversariis gentis suae, ut starent sancta ipsorum, et lex: et gloria magna glorificaverunt gentem suam. ³⁰ Et congregavit Ionathas gentem suam, et factus est illis sacerdos magnus, et appositus est ad populum suum. ³¹ Et voluerunt inimici eorum calcare, et atterere regionem ipsorum, et extendere manus in sancta eorum. ³² Tunc restitit Simon, et pugnavit pro gente sua, et erogavit pecunias multas, et armavit viros virtutis gentis suae, et dedit illis stipendia: ³³ et munivit civitates Iudaeae, et Bethsuram, quae erat in finibus Iudaeae, ubi erant arma hostium antea: et posuit illic praesidium viros Iudaeos. ³⁴ Et Ioppen munivit, quae erat ad mare: et Gazaram, quae est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, et collocavit illic Iudaeos: et quaecumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis. ³⁵ Et vidit populus actum Simonis, et gloriam, quam cogitabat facere genti suae, et posuerunt eum ducem suum, et principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat haec omnia, et iustiti-

gaikščių ir šalies vyresniųjų susirinkime štai kas buvo pareikšta: Kadangi mūsų šalyje dažnai būdavo kovų, ²⁹ tai Matatijo iš Jario bo vaikų sūnus Simonas ir jo broliai statė save į pavojų, pasipriešino savo tautos priešams, kad galėtų išlikti jų šventykla ir įstatymas, ir jie laimėjo savo tautai didelės garbės. ³⁰ Jonatas surinko savo tautą, patapo jiems vyriausioju kunigu ir buvo palaidotas su savo tauta. ³¹ Kai jų neprieteliai norėjo sumindžioti ir sutrinti jų šalį ir ištiesti rankas prieš jų šventyklą, ³² tuomet Simonas pasipriešino ir kovojo už savo tautą; jis išleido daug pinigų, apginklavo drąsius savo tautos vyrus ir mokėjo jiems algą. ³³ Jis sustiprino Jūdėjos miestus ir Betsurą Jūdėjos pakraštėje, kame anksčiau buvo neprietelių ginklai, ir pastatė tenai žydų kareivių įgulą. ³⁴ Jis sustiprino Jopę prie jūros ir Gazarą Azoto pakraštėje, kame anksčiau gyveno neprieteliai, ir apgyvendino tenai žydus, ir jis aprūpino tuos miestus visu, ko tik reikėjo jiems ginti. ³⁵ Tauta matė Simono veiklą ir garbę, kurią jis buvo sumanęs įgyti savo tautai; jie įstatė jį savo vadu ir vyriausioju kunigu, nes jis visa tai buvo padaręs, išlaikė savo tautai teisybę ir ištikimybę ir visaip stengėsi išaukštinti savo tautą. ³⁶ Jo dienose vi-

Neem. 6,15) 140 m. pirm Kr. Elulis — šeštas žydų metų mėnuo. — *Asaramelyje*. Gr. t.: Saramelyje. — Spėjama, kad taip vadinosi žydų tautos susirinkimų vieta Jeruzalėje. Kiti aiškintojai mano, kad 1 Mak. kn. vertėjas į graikų kalbą to žodžio nesupratęs; ebr. t. galėjo būti *ba-char'am'El*, t. y. Dievo tautos kieme, todėl: didžiajame bažnyčios švento-

riuje; arba *šar'am'El*, t. y. Dievo tautos kunigaikštis; tai jau būtų Simono titulo dalis. — (29) *Iš Jario bo*: arba Joaribo. Vž. 1 Kron. 24,7; plg. 1 Mak. 2,1. — (30) *Surinko savo...*: stojo tautos priešakyje, ėmė jį vadovauti. — (32) *Apginklavo...* Plg. 13,10... — (33) *Betsura*. Tai buvo ypač svarbi vieta Jeruzalei ginti (4,29; 11,65). — (34) *Jopę prie jūros*. Plg. 12,33 ir

am, et fidem, quam conservavit genti suae, et exquisivit omnimodo exaltare populum suum.³⁶ Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius, ut tollerentur gentes de regione ipsorum, et qui in civitate David erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant, et contaminabant omnia, quae in circuitu sanctorum sunt, et inferebant plagam magnam castitati:³⁷ et collocavit in ea viros Iudaeos ad tutamentum regionis, et civitatis, et exaltavit muros Ierusalem.³⁸ Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.³⁹ Secundum haec fecit eum amicum suum, et glorificavit eum gloria magna.⁴⁰ Audivit enim quod appellati sunt Iudaei a Romanis amici, et socii, et fratres, et quia susceperunt legatos Simonis gloriose:⁴¹ et quia Iudaei, et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, et summum sacerdotem in aeternum, donec surgat propheta fidelis:⁴² et ut sit super eos dux, et ut cura esset illi pro sanctis, et ut constitueret praepositos super opera eorum, et super regionem, et super arma, et super praesidia:⁴³ et ut cura sit illi de sanctis: et ut au-

sa gerai sekėsi, jam vadovaujant, taip kad buvo pašalinti iš jų šalies pagonys, taip pat tie, kurie buvo Dovidio mieste Jeruzalėje, pilyje, iš kur jie išeidavo, sutepdavo visa, kas buvo aplink šventyklą, ir darydavo didelį nuostolį jos tyrumui.³⁷ Jis pastatė joje žydų vyrus šaliai ir miestui saugoti ir padarė aukštesnes Jeruzalės sienas.³⁸ Karalius Demetrijus patvirtino jam vyriausiąją kunigystę;³⁹ to žiūrėdamas jis padarė sau iš jo prietelį ir paaukštino jį didele garbe.⁴⁰ Nes jis buvo girdėjęs, kad žydai buvo romėnų vadinami prieteliais, sąjungininkais ir broliais, ir kad jie buvo priėmę Simono pasiuntinius garbingai,⁴¹ ir jog žydai ir jų kunigai buvo nusistatę, kad jis būtų jų vadas ir vyriausias kunigas visiems laikams, iki kils ištikimas pranašas,⁴² ir kad jis būtų jiems vadas, kad rūpintųsi šventovėmis, kad skirtų viršininkus visiems jų reikalams, šaliai, ginklams ir įguloms,⁴³ kad jis rūpintųsi šventovėmis, kad būtų visų klausomas, kad jo vardu būtų rašomi visi nutarimai šalyje, ir kad jis vilkėtų purpura ir auksu;⁴⁴ kad nie-

13,29. — *Gazara*. Plg. 13,43. — *Azoto pakraštėje*. Azoto plotas buvo labai didelis, taip kad jis galėjo siekti gana toli nuo Azoto buvusią Gazara. — (40) *Romėnų...* Plg. 16—24 eil. — (41) *Kad jis būtų...*: ir jo ainiai. Paskutinis teisėtu keliu pasiekęs vyriausiąją kunigystę buvo Onijas III (2 Mak. 3,1). Jį atstatė Antiokas Epifanas 174 m. pirm Kr. ir pardavė jo vietą jo broliui Jazonui. Onijo sūnus Onijas IV, kai jo tėvas buvo nužudytas Dafnėje, pabėgo į Aigiptą, pastatė Leontopolyje bažnyčią (tai buvo priešinga įstatymui, Atk. 12,5),ėjo tenai vyriausiojo kunigo pareigas ir tuo pačiu jis draug su savo šei-

myna neteko savo teisių Jeruzalėje. Ta aplinkybė dabar paskatino žydus pareikšti savo nusistatymą dėl vyriausios kunigystės, ir jie pasisakė už pripažinimą paveldėtinos vyriausios kunigystės Simono šeimynai, iki kils pranašas, kurs galės paaikškinti, gerai ar negerai jie buvo padarę. — *Ištikimas pranašas*. Tauta senai nebeturėjo pranašu, bet jai buvo žinoma, kad dar kils pranašas (plg. Mal. 4,5), kurs kalbės Dievo vardu. Iki jo atėjimui vyriausios kunigystės pripažinimas Simono šeimynai turėjo būti laikomas provizoriniu. — (42) *Viršininkus visiems jų darbams*: kas iš kunigų ir lėvitų ir kuriuos darbus

diatur ab omnibus, et scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione: et ut operiatur purpura, et auro: ⁴⁴ et ne liceat ulli ex populo, et ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, et contradicere his, quae ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso: et vestiri purpura, et uti fibula aurea. ⁴⁵ qui autem fecerit extra haec, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. ⁴⁶ Et complacuit omni populo statuere Simonem, et facere secundum verba ista. ⁴⁷ Et suscepit Simon, et placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, et esset dux, et princeps gentis ludaeorum, et sacerdotum, et praeesset omnibus.

⁴⁸ Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis aereis, et ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri: ⁴⁹ exemplum autem eorum ponere in aerario, ut habeat Simon, et filii eius.

kam iš tautos ir iš kunigų nebūtų valia nieku versti bet ką iš šitų dalykų ir prieštarauti tam, kas jo sakoma, ar sušaukti susirinkimą šalyje be jo, apsilvilti purpura ir nešioti auksinę sagtį; ⁴⁵ kas gi darytų ką priešingai, ar ką nieku verstų, tas bus nusikaltėlis! ⁴⁶ Visai tautai patiko taip įstatyti Simoną ir daryti taip, kaip pasakyta. ⁴⁷ Simonas priėmė ir sutiko būti vyriausioju kunigu, žydų tautos ir kunigų vadu ir kunigaikščiu ir visų viršininku.

⁴⁸ Be to, jie įsakė įrėžti šitą nutarimą varinėse lentose ir padėti šventyklos šulų prieangyje visiems matomoje vietoje, ⁴⁹ o jo nuorašą padėti į iždinę, kad jis būtų Simonui ir jo sūnams.

b) Simono santykiai su Antioku VII Sidiečiu.

Caput XV. ¹ Et misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdo-

15 perskyrimas. ¹ Demetrijaus sūnus karalius Antiokas atsiuntė iš jūros salų vyriausiam

bei patarnavimus turėjo atlikti bažnyčioje. — (47) *Vadu ir kunigaikščiu.* Gr. *στρατηγὸς καὶ ἐθνάρχης*, kariuomenės vadas (generolas) ir tautos viršininkas (kunigaikštis).

(48) *Prieangyje:* gali būti, kad izraelitų šventoriuje.

15,1—16,10. Buvusio nelaisvėje Demetrijaus brolis Antiokas VII Sidietis paima valdžią Syrijoje ir rašo prietelišką raštą Simonui (15,1—14). Simono pasiuntiniai atneša jam iš Romos palankų laišką (15,15—24). Antiokas, Simono padedamas, nugalėjęs savo priešą Trifoną, nusigręžia nuo Simono ir siunčia savo vadą Kendebejų prieš žydus (15,25—41); tačiau Simono sūnis Jonas ir Jūdas Kendebejų nugalė (16,1—10).

(15,1) *Demetrijaus:* Demetrijaus Sotero, iš kurio sostą atėmė Aleksandras (10,50). Šitas Antiokas, vadinamas Sidiečiu, nes buvęs išauklėtas Sidėje, buvo tikras brolis Demetrijaus II, kurs buvo patekęs į partų nelaisvę (14,3). Šiam karaliui esant nelaisvėje, jo teisių prieš Trifoną buvo stoję ginti jo vadai, Antiokas gi VII klaidžiojo iš vienos vietos į kitą, nes nė vienas Syrijos miestai, bijodamas Trifono, neišdrįso jo priimti. Gavęs žinią apie savo brolio nelaisvę ir jo žmonos Kleopatros kviečiamas, Antiokas ryžosi siekti Syrijos sosto, norėdamas gi patikrinti sau iš anksto Simono pagalbą, parašė jam raštą su pažadais, kaip spėjama, iš Rodo salos. — (2) *Karalius.* Antiokas jau

ti, et principi gentis Iudaeorum, et universae genti: ² et erant continentes hunc modum: REX Antiochus Simoni sacerdoti magno, et genti Iudaeorum salutem. ³ Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vindicare regnum, et restituere illud sicut erat antea: et electam feci multitudinem exercitus, et feci naves bellicas. ⁴ Volo autem procedere per regionem ut ulciscar in regno meo. ⁵ Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, et quaecumque alia dona remiserunt tibi: ⁶ et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua: ⁷ Ierusalem autem sanctam esse, et liberam: et omnia arma, quae fabricata sunt, et praesidia, quae construxisti, quae tenes, maneant tibi. ⁸ Et omne debitum regis: et quae futura sunt regi, ex hoc, et in totum tempus remittuntur tibi. ⁹ Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, et gentem tuam, et templum gloria magna ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

¹⁰ Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, et convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relictis essent cum

žydų tautos kunigui ir kunigaikščiui Simonui ir visai tautai laišką, ² kurio turinys buvo toks: Karalius Antiokas vyriausiam kunigui Simonui ir žydų tautai siunčia sveikinimą. ³ Kadangi nedorėliai pasisavino mūsų tėvų karalystę, aš gi noriu atsiimti karalystę ir padaryti ją vėl tokią, kaip buvo pirma, tai aš susirinkau gausingą kariuomenę ir pasistatydinau kariškų laivų. ⁴ Aš noriu ateiti į šalį, atkeršyti tiems, kurie sunaikino mūsų šalį ir kurie sugriovė daug miestų mano karalystėje. ⁵ Taigi dabar aš patvirtinu tau visas mokesčių lengvatas, kurias yra suteikę tau pirm manęs visi karaliai, ir visas kitas dovanas, kurias jie tau padarė. ⁶ Aš leidžiu tau mušti savus pinigų savo šalyje. ⁷ Jeruzalė turi būti šventa ir laisva. Visi padirbtieji ginklai ir tavo pastatytos tvirtovės, kurias tu laikai, tepasilieka tau. ⁸ Visos duoklės, kurios priklauso karaliui ir priklausys karaliui nuo šio meto ir visais laikais, tau atleidžiamos. ⁹ Kai gi mes atsiimsime savo karalystę, mes išaukštinsime labai didele garbe tave, tavo tautą ir bažnyčią, taip kad jūsų garbė pasireikš visoje žemėje.

¹⁰ Šimtas septynias dešimtis ketvirtais metais Antiokas išėjo į savo tėvų šalį, ir prie jo susirinko visi kariuomenės būriai, taip kad su Trifonu liko tik nedaug

laikė save karaliumi, nors jis dar nebuvo nėkieno pripažintas. — *Vyriausiam...* Gr. t.: vyriausiam kunigui ir kunigaikščiui Simonui ir žydų tautai. — (3) *Nedorėliai*. Plg. 10,61. Taip čia Antiokas vadina visų pirma Trifoną ir Mitridatą (13,19,20; 14,2). — (6) *Mušti savo pinigų*. Tai buvo visai nauja teisė, suteikiama Simonui.

Savų pinigų kalimas buvo laikomas visiškos nepriklausomybės žyme. — (7) *Jeruzalė...* Plg. 10,31 14,33. — (8) *Visos duoklės...* Plg. 13,39.

(10) *Šimtas...*: 138 m. pirm Kr. — *Išėjo*: iš Seleukijos, kur jis buvo susidėjęs su Kleopatra. — *Visi kariuomenės...* Trifonas buvo pasidaręs visiems nebepakaučiamas. Tai žinojo

Tryphone. ¹¹ Et insecutus est eum Antiochus rex, et venit Doram fugiens per maritimam: ¹² sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, et reliquit eum exercitus. ¹³ Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, et octo millibus equitum: ¹⁴ et circumivit civitatem, et naves a mari accesserunt: et vexabant civitatem a terra, et mari, et neminem sinebant ingredi, vel egredi.

¹⁵ Venit autem Numenius, et qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas regibus, et regionibus scriptas, in quibus continebantur haec: ¹⁶ LUCIUS consul Romanorum, Ptolemaeo regi salutem. ¹⁷ Legati Iudaeorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam, et societatem, missi a Simone principe Sacerdotum, et populo Iudaeorum. ¹⁸ Attulerunt autem et clypeum aureum mmarum mille. ¹⁹ Placuit itaque nobis scribere regibus, et regionibus ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, et civitates eorum, et regiones eorum: et ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos. ²⁰ Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum. ²¹ Siqui ergo pestilentes refugerunt de regio-

žmonių. ¹¹ Karalius Antiokas įjijosi, o jis bėgdamas pajūriu atvyko į Dorą, ¹² nes jis matė, kad jį buvo apnikusios nelaimės ir kad kariuomenė buvo jį palikusi. ¹³ Antiokas sustojo ties Dora su šimtu dvidešimčia tūkstančių kovotojų pėstininkų ir aštuoniais tūkstančiais raitelių. ¹⁴ Jis apsupo miestą, ir laivai prisiartinio iš jūros pusės. Jie spaudė miestą iš sausumos ir iš jūros, ir niekam neleido nei įeiti nei išeiti.

¹⁵ Tuo tarpu atvyko iš Romos miesto Numenijus ir su juo buvusieji su laiškais karaliams ir šalims, kuriuose štai kas buvo parašyta: ¹⁶ Romėnų konsulas LUCIJUS siunčia sveikinimą karaliui Ptolemiejui. ¹⁷ Pas mus buvo atėję senos prietelystės ir draugystės atnaujinti žydų pasiuntiniai, mūsų prieteliai, atsiųsti vyriausiojo kunigo Simono ir žydų tautos. ¹⁸ Jie taip pat atnešė ir auksinį tūkstančio minų skydą. ¹⁹ Taigi mums patiko parašyti karaliams ir šalims, kad nedarytų jiems pikta ir nekariautų prieš juos, nei prieš jų miestus, nei prieš jų kraštus, ir kad nepadėtų tiems, kurie prieš juos kovoja. ²⁰ Mes mielai noru priėmėme iš jų skydą. ²¹ Taigi jei kurie nedorėliai atbėgo iš jų šalies pas jus,

Antiokas ir tuo naudojosi. — (11) *Bėgdamas*: iš Penikijos (Juozapas Fl.). — *Į Dorą*. Senovės kananiečių miestas prie Tarpžemės jūros, netoli nuo Karmelio kalno. To miesto plotas 3 Kar. 4,11 vadinasi Nefat-Dor.

(15) *Numenijus*. Plg. 14,24. — (16) *Lucijus*. Gal pirmą kartą konsulu išrinktas 139 m. pirmą Kr. Lucius Calpurnius Piso. Draug su juo antruoju konsulu buvo Marcus Popilius Laenas. — *Ptolemiejui*: Aigipto karaliui Ptolemiejui VII Fiskonui (Evergetui II), kurs, mirus jo broliui Filometoriui,

viešpatavo dar 29 metus (146—117 pirmą Kr.). Duodamas čia tik vieno tokio laiško nuorašas, nes visi kiti buvo į jį panašūs (plg. 22 e.). — (18) *Tūkstančio minų...* Čia nesakoma, kad skydas būtų svėręs tūkstantį minų; tiek minų jis buvo vertas (plg. 14,24). — (19) *Mums patiko...* Tuo pačiu romėnai prisiėmė pareigą reikale ginti žydų tautą. — (21) *Atbėgo iš jų šalies...* Panašią teisę gavo vėliau Erodas iš ciesoriaus Augusto prieš visus pabėgusius į Romos valstybę žydus.

ne ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam.

²² Haec aedem scripta sunt Demetrio regi, et Attalo, et Ariarathi, et Arsaci, ²³ et in omnes regiones: et Lampsaco, et Spartiatibus, et in Delum, et in Myndum, et in Sicyonem, et in Cariam, et in Samum, et in Pamphylia, et in Lyciam, et in Alicarnassum, et in Coos, et in Siden, et in Aradon, et in Rhodum, et in Phaselidem, et in Gortynam, et Gnidum, et Cyprum, et Cyrenen.

²⁴ Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, et populo Iudaeorum.

²⁵ Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundo, admovens ei semper manus, et machinas faciens: et conclusit Tryphonem, ne procederet.

²⁶ Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, et argentum, et aurum, et vasa copiosa: ²⁷ et noluit ea accipere, sed rupit omnia, quae pactus est cum eo antea, et alienavit se ab eo.

atiduokite juos vyriausiam kunigui Simonui, kad juos nubaustų, eidamas savo įstatymu.

²² Tokių pat dalykų buvo parašyta karaliui Demetrijui, Atalui, Ariaratui, Arsakui ²³ ir į visus kraštus: į Lampsaką, Spartiečiams, į Delą, į Mindą, į Sikioną, į Kariją, į Samą, į Pampiliją, į Likiją, į Alikarnasą, į Koą, į Sidę, į Aradą, į Rodą, į Paselį, į Gortiną, į Gnidą, į Kiprą ir į Kirenę. ²⁴ Jų gi nuorašą jie atsiuntė vyriausiam kunigui Simonui ir žydų tautai.

²⁵ Karalius Antiokas apgulė Dorą jau antrą dieną, nuolat ją puldamas ir statydamas karo pabuklus; jis uždarė Trifoną, kad tasai neišeitų.

²⁶ Simonas atsiuntė jam pagalbon du tūkstančių rinktinių vyrų, sidabro, aukso ir daug ginklų. ²⁷ Bet tasai nenorėjo priimti. Jis pavertė nieku visa, ką anksčiau buvo su juo sutaręs, ir nusigrėžė nuo jo.

(22) *Demetrijui*: Syrijos karaliui Demetrijui II, kurs gal dar tuo metu nebuvo patekęs į partų nelaisvę. — *Atalui*: Pergamo karaliui Atalui II; Atalas III pradėjo viešpatauti ne anksčiau, kaip 138 m. — *Ariaratui*: Kapadokijos karaliui Ariaratui V (162–131 pirm Kr.). — *Arsakui*: partų karaliui Arsakui (vz. auk. 14,2). — (23) *Lampsaka*. Lampsakas Mizijos miestas; bet gr. t. čia yra kitas vardas: Sampsamas, kurio vieta nežinoma. — *Spartiečiams*. Vz. 12,7. — *Delą*. Mažiausia Kikladų sala. — *Mindą*: pajūrio miestas Karijos provincijoje. — *Sikioną*. Vienas svarbesniųjų Peloponeso miestų, į vakarus nuo Korinto. — *Kariją*. Mažosios Azijos provincija pietvakarių pa-

jūryje. Vyriausias jos miestas Alikarnasas. — *Samą...* Samas, Koas, Rodas. Kipras salų vardai. Pampilija ir Likija Maž. Azijos provincijų vardai. Sidė, Paselis, Gnidas miestai Maž. Azijoje, Gortina Krėtos saloje, Aradas Penikijoje prie Eleutero upės, Kirenė Libijos miestas Afrikoje.

(25) *Antrą dieną*. Kaip tik miestas buvo apsuptas iš visur, Antiokas jau antrą dieną pradėjo artinti savo kariuomenę prie miesto (plg. 13.14 e.).

(26) *Simonas atsiuntė...* Fl. Juozapo pasakojimu, Simono siunčiama pagalba Antiokas pradžioje priimdavęs su nemažu džiaugsmu, bet apsupęs jau bėgantį savo priešą Trifoną, jis pasijuntą galįs pasitikėti savo jėgomis, atstumia naują Simono atsiųs-

²⁸ Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Ioppen, et Gazaram, et arcem, quae est in Ierusalem, civitates regni mei: ²⁹ fines earum desolastis, et fecistis plagam magnam in terra, et dominati estis per loca multa in regno meo. ³⁰ Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis, et tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Iudaeae. ³¹ Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, et exterminii, quod exterminastis, et tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, et expugnabimus vos. ³² Et venit Athenobius amicus regis in Ierusalem, et vidit gloriam Simonis, et claritatem in auro, et argento, et apparatus copiosum: et obstupuit: et retulit ei verba Regis.

³³ Et respondit ei Simon, et dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemos: sed hereditatem patrum nostrorum, quae iniuste ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est. ³⁴ Nos vero tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum. ³⁵ Nam de loppe, et Gazara quae expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, et in regione nostra: horum da-

²⁸ Po to jis atsiuntė pas jį vieną savo prietelį, Atenobijų, su juo derėtis ir pasakyti: Jūs laikote paėmę mano karalystės miestus Jopė, Gazarą ir pilį Jeruzalėje. ²⁹ Jų plotus jūs sunaikinote, padarėte daug žalos šalyje ir pasiėmėte daug mano karalystės vietų. ³⁰ Tai gi dabar atiduokite miestus, kuriuos esate paėmę, ir mokesčius iš tų vietų, kurias jūs valdėte ne Jūdėjos sienose. ³¹ O jei ne, tai duokite už juos penkis šimtus talentų sidabro ir kitus penkis šimtus talentų sidabro už jūsų padarytus sunaikinimus ir už miestų mokesčius; kitaip mes ateisime ir kovosime prieš jus. ³² Tai gi karaliaus prietelis Atenobijus atvyko į Jeruzalę; jis pamatė Simoną garbingumą, aukso ir sidabro blizgėjimą ir didelį puošnumą, ir buvo nustebintas; jis pranešė jam karaliaus žodžius.

³³ Jam atsakydamas Simonas tarė: Svetimos žemės mes neužėmėm ir nelaikome paėmę to, kas svetima, tiktai mūsų tėvų palikimą, kurs mūsų neprietelių kurį laiką buvo neteisingai valdomas. ³⁴ Esant gi patogiam metui, mes stengiamės atsiimti mūsų tėvų palikimą. ³⁵ Ką dėl Jopės ir Gazaros, kurių tu reikalauji, tai jos pačios darė daug žalos tautoje ir mūsų šalyje; tačiau už jas mes

tą pagalbą ir, panašiai kaip darė kiti Syrijos karaliai, atsiima visus savo pažadus.

(28) *Jūs laikote...* Karalius per savo pasiuntinį daro žydams didelių priekaištų, sutinka dar palikti pačią Jūdėją valdyti Simonui, bet reikalauja gražinti paskutiniaisiais laikais žydų atgautus miestus ir Antioko Epifano pastatytą pilį Jeruzalėje, siūlo juos brangiai išpirkti ir graso karu. — (31) *Talentu.* Žydų talentas buvo

vertas apie 17.000 litų. — (32) *Aukso ir...* Anot gr. t.: taurių spinta (repositorium calicum) su auksiniais ir sidabriniais indais ir gausingą tarnų daugybę. Plg. 11,58.

(33) *Svetimos...* Simonas atsako ramiai ir gana išdidžiai. — (35) *Tautoje:* žydams. Tuos miestus Simonas valdo karo teisėmis. Atlyginimo už juos galėjo reikalauti Antiokas, kai rašė Simonui pažadų laišką, bet ir dabar jis sutinka pamokėti, kiek randa teisinga.

mus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

³⁶ Reversus autem cum ira ad regem, renunciavit ei verba ista, et gloriam Simonis, et universa, quae vidit, et iratus est rex ira magna.

³⁷ Tryphon autem fugit navi in Orthosiada. ³⁸ Et constituit rex Cendebaeum ducem maritimum, et exercitum peditum et equitum dedit illi. ³⁹ Et mandavit illi movere castra contra faciem Iudaeae: et mandavit ei aedificare Gedorem, et obstruere portas civitatis, et debellare populum. Rex autem persequabatur Tryphonem.

⁴⁰ Et pervenit Cendebaeus Iamnam, et coepit irritare plebem, et conculcare Iudaeam, et captivare populum, et interficere, et aedificare Gedorem. ⁴¹ Et collocavit illic equites, et exercitum: ut egressi perambulant viam Iudaeae, sicut constituit ei rex.

Caput XVI. ¹ Et ascendit Ioannes de Gazaris, et nunciavit Simoni patri suo quae fecit Cendebaeus in populo ipsorum. ² Et vocavit Simon duos filios seniores, Iudam, et Ioanem, et ait illis: Ego, et fratres mei, et domus patris mei expugnabimus hostes Israel ab adolescentia usque in hunc diem: et prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties. ³ Nunc autem senui, sed estote loco meo,

duosime šimtą talentų. Atenobius neatsakė jam nė žodžio. ³⁶ Jis piktas sugrižo pas karalių, pranešė jam šituos žodžius ir apie Simono garbingumą ir visa, ką buvo matęs; tuomet karalius labai įpyko.

³⁷ Tuo tarpu Trifonas pabėgo laivu į Ortoziją. ³⁸ Po to karalius paskyrė pajūrio vadu Kenedebiejų ir davė jam pėstininkų ir raitelių. ³⁹ Jis liepė jam eiti su kariuomene prieš Jūdėją, įsakė jam sustiprinti Gedorą, uždaryti miesto vartus ir kovoti prieš tautą. Karalius gi vijosi Trifoną.

⁴⁰ Kenedebiejus atvyko į Jamniją ir pradėjo erzinti tautą, naikinti Jūdėją, gaudyti žmones ir užmušinėti, ir stiprinti Gedorą. ⁴¹ Jis pastatė tenai raitelių ir kariuomenės, kad išeidami vaikščiotų Jūdėjos keliais, taip kaip buvo jam įsakęs karalius.

16 perskyrimas. ¹ Jonas atvyko iš Gazaros ir pranešė savo tėvui Simonui, ką Kenedebiejus darė prieš jų tautą. ² Tuomet Simonas pasišaukė du vyresniuosius sūnus Jūdą ir Joną ir jiems tarė: Aš, mano broliai ir mano tėvo namai kovojome prieš Izraelio priešus nuo pat jaunystės iki šiai dienai, ir keletą sykių pasisekė mūsų rankomis išvaduoti Izraelį. ³ Dabar gi aš pasenau, todėl jūs būkite mano vietoje ir

(37) *Laivu į Ortoziją.* Trifonui, nors jis buvo iš visų pusių apsuptas Doroje, pavyko ištrūkti ir pasiekti Ortoziją, Penikijos uosta, į šiaurę nuo Tripolies, netoli nuo tos vietos, kur įteka į jūrą Eleuteras. Karalius vijosi Trifoną toliau ir užmušė jį Apamėjoje, kame Trifonas buvo užaugęs (Juoazapas Fl.). Kenedebiejus buvo paliktas Syrijos pajūrio vietinin-

ku. — (39) *Gedorą.* Gr. t.: Kedrona. (plg. 16,9). Jis turėjo būti netoli nuo Jamnijos, gal dabartinės Katros vietoje.

(40) *Jamnija.* Plg. 10,69.

(16,1) *Iš Gazaros:* kame Jonas gyveno (13,54). Gazara buvo netai toli nuo Jamnijos ir Kedrono. — (2) *Du vyresniuosius.* Jis turėjo dar trečią sūnų Matatiją (14 e.). — (3)

et fratres mei, et egressi pugna-
te pro gente nostra: auxilium ve-
ro de caelo vobiscum sit. ⁴ Et
elegit de regione viginti millia
virorum belligeratorum, et equi-
tes; et profecti sunt ad Cende-
baeum: et dormierunt in Modin.

⁵ Et surrexerunt mane, et abie-
runt in campum: et ecce exerci-
tus copiosus in obviam illis pe-
ditum, et equitum, et fluvius tor-
rens erat inter medium ipsorum.

⁶ Et admovit castra contra faciem
eorum ipse, et populus eius, et vi-
dit populum trepidantem ad trans-
fretandum torrentem, et trans-
fretavit primus: et viderunt eum
viri, et transierunt post eum. ⁷ Et
divisit populum, et equites in me-
dio peditum: erat autem equita-
tus adversariorum copiosus ni-
mis. ⁸ Et exclamaverunt sacris tu-
bis, et in fugam conversus est
Cendebaeus, et castra eius: et ce-
ciderunt ex eis multi vulnerati: re-
sidui autem in munitionem fuge-
runt. ⁹ Tunc vulneratus est lu-
das frater Ioannis: Ioannes au-
tem insecutus est eos, donec ve-
nit Cedronem, quam aedificavit:
¹⁰ et fugerunt usque ad turres,
quae erant in agris Azoti, et suc-
cendit eas igni. Et ceciderunt ex
illis duo millia virorum, et rever-
sus est in Iudaeam in pace.

mano broliai, ir išėję kovokite už
mūsų tautą; dangaus gi pagalba
tebūnie su jumis! ⁴ Tuomet jis
susirinko iš šalies dvidešimt tūk-
stančių vyrų kovotojų ir raitelių.
Šitie išėjo prieš Kendebiejų ir
nakvojo Modine.

⁵ Atsikėlę rytmetį jie ėjo į ly-
gumą. Štai jiems priešais ėjo gau-
singa kariuomenė pėstininkų ir
raitelių; tačiau tarp jų buvo upelis.
⁶ Tuomet jis su visa savo ka-
riuomene sustojo ties anais ir,
matydamas savo žmones bijant
bristi per upelį, pats perbrido
pirmas. Pamatę jį, vyrai perbrido
paskui. ⁷ Jis padalino savo ka-
riuomenę ir pastatė raitelius tarp
pėstininkų, priešų gi raitarija bu-
vo labai gausinga. ⁸ Jis sutrimi-
tavo šventais trinitais, ir Kende-
biejus su savo kariuomene buvo
priverstas bėgti; daug jų krito su-
žeistų, kiti gi pabėgo į tvirtovę.
⁹ Tuomet buvo sužeistas Jono
brolis Jūdas; bet Jonas vijosi juos,
iki atvyko į Kedroną, kurį anas
buvo sustiprinęs. ¹⁰ Po to jie bė-
go į bokštus, buvusius Azoto lau-
kuose; tačiau jis juos padegė.
Krito iš anų du tūkstančių vyrų,
ir jis ramiai sugrįžo į Jūdėją.

Todėl jūs būkite... Anot gr. t.: jūs
(Dievo) malone esate amžiaus stip-
rumoje, todėl stokite mano ir mano
brolio vieton ir išėję... — (4) *Modi-
ne*: Makabiejų tėviškėje (plg. 2,1;
13,25).

(5) *Upelis*. Gal uadi Rubin. — (6)
Tuomet jis: Jonas, kurs buvo Simo-
no paskirtas visos kariuomenės va-
du (13,53). — (8) *Sutrimtavo šven-
tais...* Vz. Sk. 10,9. — *Į tvirtovę*: į
Kedroną (Gedora). — (9) *Anas*: Ken-
debiejus. — (10) *Į bokštus...* Sargy-

bos ir piemenų bokšteliai, iš kurių
buvo žvalgomasi, ar kartais nesimato
ateinančių priešų ir užpuolikų. — *Juos
padegė*. Anot gr. t.: Jonas padegęs
Azoto miestą, kurį jau anksčiau bu-
vo vieną kartą sudeginęs Jonatas.
Plg. 10,84.

16,11—24. Simonas draug su savo
sūnumis Jūdu ir Matatiju nužudomas
savo žento Ptolemiejaus (11—17). Sa-
vo tėvo Simono vietą paima Jonas
Irkanas (18—24).

c) Simono mirtis. Jonas Irkanas.

¹¹ Et Ptolemaeus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho, et habebat argentum, et aurum multum. ¹² Erat enim gener summi sacerdotis. ¹³ Et exaltatum est cor eius, et volebat obtinere regionem, et cogitabat dolum adversus Simonem, et filios eius, ut tolleret eos.

¹⁴ Simon autem, perambulans civitates, quae erant in regione Iudaeae, et sollicitudinem gerens earum, descendit in Iericho ipse, et Mathathias filius eius, et Iudas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo: hic est mensis Sabbath. ¹⁵ Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quae vocatur Doch, cum dolo, quam aedificavit: et fecit eis convivium magnum, et abscondit illic viros. ¹⁶ Et cum inebriatus esset Simon, et filii eius, surrexit Ptolemaeus cum suis, et sumpserunt arma sua, et intraverunt in convivium, et occiderunt eum, et duos filios eius, et quosdam pueros eius. ¹⁷ Et fecit deceptionem magnam in Israel, et reddidit mala pro bonis.

¹⁸ Et scripsit haec Ptolemaeus, et misit regi ut mitteret ei exer-

¹¹ Abobo sūnus Ptolemiejus buvo pastatytas vadu Jeriko lygumoje; jis turėjo daug aukso ir sidabro, ¹² nes buvo vyriausiojo kunigo žentas. ¹³ Jo širdis kėlėsi į puikybę; jis panorėjo paimti sau šalį ir galvojo, kaip klasta galėtų pašalinti Simoną ir jo sūnus.

¹⁴ Simonas gi, lankydamas miestus, buvusius Judėjos šalyje, ir jais rūpindamos, atvyko pats su savo sūnumis Matatiju ir Jūdu į Jeriką šimtas septynias dešimtis septintais metais vienuoliktame mėnesyje, tai yra sabato mėnesyje. ¹⁵ Abobo sūnus priėmė juos klastingai tvirtovėlėje, vadinamoje Doku, kurią jis buvo pastatęs, ir iškėlė jiems didelį pokylį; tačiau jis turėjo paslėpęs tenai žmonių. ¹⁶ Simonui ir jo sūnums įgėrus, Ptolemiejus su savaisiais pakilo, pasiėmė savo ginklus, įėjo į pokylio vietą ir užmušė jį, du jo sūnu ir keletą jo tarnų. ¹⁷ Taip jis padarė didelę niekšystę Izraėlyje ir atsilygino piktu už gera.

¹⁸ Ptolemiejus parašė apie tai karaliui ir nusiuntė pas jį, kad

(11) *Abobo sūnus Ptolemiejus...* Apie šitą asmenį daugiau žinių kitur nerandame. Graikiškas jo vardas leidžia manyti, kad jis pats ar jo giminė buvo labiau linke prie graikų ipročių. Jis buvo turtingas, nes galėjo vesti paties vyriausiojo kunigo dukterį, ir gal dar labiau pralobo iš pelno, kurį turėjo duoti jam pavestos pareigos. Simonas, pasitikėdamas juo kaip savo žentu, buvo jį paskyręs svarbios vietos Jeriko lygumoje viršininku; Ptolemiejus gal turėjo sergėti Jordano brastas. Simono išaukštintas jis atsimokėjo jam bjauriausio niekšo nedėkingumu. Jis

įsigeidė būti visos Judėjos kunigaikščiu ir todėl sumanė nužudyti visą Simoną šeimyną.

(14) *Lankydamas...* Savo senatvės nežiūrėdamas, Simonas pats lankė visas savo karalystės vietas ir jomis rūpinosi. — *Šimtas...*: Vasario mėnesyje 135 m. pirm Kr. — (15) *Doku*: gal toje vietoje, kame dabar yra Ain-Duk. — (16) *Igėrus...*: kai valgydami ir gerdami buvo pasidarė linksmesni ir mažiau atsargūs. — *Užmušė jį*: gal ir pats dalyvaudamas žudynėse.

(18) *Karaliui*: Antiokui Sidiečini. *Kad taip jis atiduosias...* Ptolemiejus, prašydamas kariuomenės, pasižada

citum in auxilium, et traderet ei regionem, et civitates eorum, et tributa. ¹⁹ Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem: et tribunis misit epistolas, ut venirent ad se, et daret eis argentum, et aurum, et dona. ²⁰ Et alios misit occupare Ierusalem, et montem templi.

²¹ Et praecurrens quidam, nunciavit Ioanni in Gazara, quia perierit pater eius, et fratres eius, et quia misit te quoque interfici. ²² Ut audivit autem, vehementer expavit: et comprehendit viros, qui venerant perdere eum, et occidit eos: cognovit enim quia quaerebant eum perdere.

²³ Et cetera sermonum Ioannis, et bellorum eius, et bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, et aedificii murorum, quos extruxit, et rerum gestarum eius: ²⁴ ecce haec scripta sunt in libro dierum sacerdotii eius, ex quo factus princeps sacerdotum post patrem suum.

atsiųstų jam į pagalbą kariuomenės, kad taip jis atiduotų jam šalį, jos miestus ir mokesčius. ¹⁹ Kitus jis nusiuntė į Gazarą nužudyti Jono ir nusiuntė laiškų tūkstantininkams, kad jie ateitų pas jį, kad jis duosiąs jiems sidabro, aukso ir dovanų. ²⁰ Kitus vėl jis nusiuntė paimti Jeruzalės ir bažnyčios kalno.

²¹ Bet vienas žmogus anksčiau atvykęs pranešė Jonui Gazaroje, kad jo tėvas ir jo broliai žuvo, ir kad anas yra išsiuntęs taip pat tėvęs užmušti. ²² Kaip tik jis tai išgirdo, labai nusigando, nutvėrė tuos vyrus, kurie buvo atėję jo nužudyti, ir užmušė juos, nes jis žinojo, kad jie tykojo jo nužudyti.

²³ Kiti Jono darbai, jo karai, jo drąsūs žygiai, kuriuos jis budriai atliko, pastatymas sienų, kurias jis išvedė, ir visas jo veikimas, ²⁴ štai tai yra aprašyta jo kunigystės dienų knygoje, nuo to meto, kai jis po savo tėvo stėjo vyriausiuoju kunigu.

atiduoti Antiokui visą šalį su jos miestais, neabejodamas, kad karalius paliks čia jį patį savo vietininku, ar valdovu. Mokesčiai gr. t. neminimi. — (19) / *Gazarą*: kame Jonas gyveno (13,54). — (20) *Bažnyčios kalno*: iš kurio buvo padaryta tikra tvirtovė.

(23,24) *Kiti Jono darbai...* 1 Mak. knyga baigiama pasakojimu apie Simono mirtį ir laimingą Jono Irkano išsigelbėjimą. Jono istorijos autorius neduoda, nes jis pats tikriausiai gyveno to kunigaikščio laikais, tačiau jis nurodo jos šaltinius, būtent, metraščius, kurie, deja, iki mūsų dienų neišliko. Anot Juozapo FL, Irkanas viešpatavęs 31 metus ir atlikęs gana daug garbingų darbų. Visų pirma jam

tekę jau pirmais metais kariauti prieš Antioką Sidietį, kurs buvo apgules Jeruzalę, tačiau po gana ilgos kovos sutikęs padaryti su Jonu taiką. Vėliau Jonui pavykę net dar praplėsti Jūdėjos ribas. Su Jono Irkano mirtimi prasidėjo Makabiejų šeimos žlugimas. Jo ainiai nebuvo paveldėję Makabiejų gabumų, pasižymėjo godumu, kovojo tarp savęs dėl valdžios ir 63 m. pirm Kr. pasikvietė teisėju ir tarpininku savo byloje Pompėjų. Tasai atėjo su Romos legionais, paėmė jėgą Jeruzalę, ir keliolikai metų praslinkus žydams buvo primesta Erodo dinastija, iki pagaliau Titas 70 m. po Kr. sugriovė Jeruzalę ir amžinai panaikino Jūdėjos nepriklausomybę.

LIBER SECUNDUS MA- ANTROJI MAKABIEJŲ CHABAEORUM. KNYGA.

I. Įžanga. Palestinos žydų laišakai Aigipto žydams.

Caput 1. ¹ Fratribus, qui sunt per Aegyptum, Iudaeis, salutem dicunt fratres, qui sunt in Ierosolymis, Iudaei, et qui in regione Iudaeae, et pacem bonam. ² Beneficiat vobis Deus, et meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, et Isaac, et Iacob servorum suorum fidelium: ³ et det vobis cor omnibus ut colatis eum, et faciat eius voluntatem corde magno, et animo volenti. ⁴ Adapteriat cor vestrum in lege sua, et in praeceptis suis, et faciat pacem. ⁵ Exaudiat orationes vestras, et reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore ma-

1 perskyrimas. ¹ Jeruzalėje ir Jūdėjos šalyje gyvenantieji broliai žydai broliams žydams, esantiems Aigipte, siunčia sveikinimą ir linki geros ramybės. ² Tesuteikia jums Dievas gėrybių ir teatSIMENA savo sandorą, kurią jis yra padaręs su savo ištikimais tarnais Abraomu, Izaoku ir Jokūbu; ³ teduodie jums visiems širdies, kad jį garbintumėte ir vyktintumėte jo valią visa širdimi ir geru noru. ⁴ Tegul jis atveria jūsų širdį savo įstatymui ir savo įsakymams ir tepadaro taiką; ⁵ teišklauso jūsų maldas, tesusiderina su jumis ir teneapleidžia jų-

1,1—2,19. Pirmajame laiške Palestinos žydai po pasveikinimo ir linkėjimų paduoda turinį seniau rašyto laško Aigipto žydams ir kviečia juos švęsti bažnyčios pašventinimo šventę (1,1—10a). Antrajame laiške, kurs prasideda taip pat pasveikinimu, kalbama apie Syrijos karaliaus Antioko žuvimą (1,11b—17), apie tai, kaip Neemijas atrado šventą ugnį (18—36), kaip Jeremijas buvo paslėpęs, kai Jeruzalė buvo paimta, sandoros padangte, skryniją ir smilkalų altorių (2,1—12), kaip buvo Neemijo ir Jūdo įsteigtas šventas knygynas (2,13—19).

(1,1) *Broliams.* Būdami tos pačios tautos nariais, Palestinos žydai vadina Aigipto žydus broliais (plg. 1 Mak. 12,6). — *Esantiems Aigipte.* Ptolemiejus Lagis buvo išvedęs į Aigiptą apie 320 m. pirm Kr. daugiau kaip 100.000 žydų, kurie čia apsigyveno.

Naudodamies Aigipto karalių teikiamaomis lengvatomis, jie pasistatė Leontopolyje, netoli Eliopolies, bažnyčią, vyriausiuoju kunigu esant Onijui IV, kurs buvo į čia atbėgęs, kai jo tėvas Onijas III buvo nužudytas Dafnėje. Ta Leontopolies bažnyčia stovėjo nuo 150 m. pirm Kr. iki 71 m. po Kr. ir stengėsi visais atžvilgiais susilyginti su Jeruzalės bažnyčia. Tėnai žydai laikė savo pamaldas, aukodavo aukas, peržengdami įstatymo reikalavimą, kad būtų tik viena Dievo garbinimo vieta Jeruzalėje (vz. Kun. 17,3; Atk. 12,5). — *Geros ramybės.* Tai žydiškas pasveikinimo išsireiškimas. — (4) *Savo įstatymui.* Palestinos žydai nelaikė Leontopolies teisėta ir tinkama aukų vieta. Įstatyme buvo pasakyta, kad jos reikia aukoti tik Jeruzalėje. — (5) *Tesusiderina:* dovanodamas kaltes ir teikda-

lo. ⁶ Et nunc hic sumus orantes pro vobis. ⁷ Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudaei scripsimus vobis in tribulatione, et impetu, qui supervenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason a sancta terra, et a regno. ⁸ Portam succenderunt, et effuderunt sanguinem innocentem: et oravimus ad Dominum, et exauditi sumus, et obtulimus sacrificium, et similaginem, et accendimus lucernas, et proposuimus panes. ⁹ Et nunc frequentate dies scenopegiae mensis Casleu. ¹⁰ Anno centesimo octogesimo octavo.

Populus, qui est Ierosolymis, et in Iudaea, Senatusque et Iudas, Aristobolo magistro Ptolemaei regis, qui est de genere christorum sacerdotum, et his, qui in Aegypto sunt, Iudaeis salutem, et sani-

sų nelaimių metu! ⁶ Taigi dabar mes čia meldžiamės už jus. ⁷ Karaliaujant Demetrijui, šimtas šešias dešimtis devintais metais buvome rašę jums mes, žydai, sielvarte ir suspaudime, koks mums atsitiko anais metais, po to, kai Jazonas pasitraukė iš šventosios šalies ir iš karalystės. ⁸ Jie sudegino duris ir išliejo nekaltą kraują, mes gi meldėmės Viešpačiui ir buvome išklaudyti; mes atnašavome auką ir geriausių miltų, uždegėme žiburius ir padėjome duonas. ⁹ Taigi dabar jūs švęskite Padangčių švenčių dienas kaslevo mėnesyje. ¹⁰ Šimtas aštuonias dešimtis aštuntais metais.

Jeruzalėje ir Jūdėjoje gyvenanti tauta, taryba ir Jūdas karaliaus Ptolemiejaus mokytojui Aristobului iš pateptųjų kunigų giminės, taip pat Aigipte esantiems žydams siunčia sveikinimą ir lin-

mas malonių. Kaltė buvo atsiskyrimas, ji bus pašalinta, vėl susivienijus prie vienos Jeruzalės bažnyčios. Švęsdami Jeruzalės bažnyčios pašventinimo dieną, Aigipto žydai parodys, kad jie laiko tą bažnyčią tikra ir taip grįš prie Dievo garbinimo vienybės. — (6) *Mes čia meldžiamės*: kad linkėjimai įvyktų. — (7) *Karaliaujant Demetrijui*: Demetrijui II Nikatoriui, kurs gavo Syrijos sostą 146 m. pirm Kr., mirus Aleksandriui Balui ir Ptolemiejui Filometoriui (1 Mak. 11,15...). — *Šimtas...*: 144 ar 143 m. pirm Kr. — Ir 2 Mak. knygoje nurodomi metai yra Seleukaičių eros, kuris prasideda 1 spalį 312 m. pirm Kr. Bet 1 Mak. knygos autorius metų pradžią nukelia, žydu įpročių, į pavasarį, į nisanio mėnesį; Jazonas gi ar jo trumpintojas 2 Mak. kn. autorius metus skaičiuoja nuo tišrio mėnesio, rudenį. Iš čia vietomis atsiranda metų nurodyme mažas skirtumas. Pvd. 1 Mak. 7, 149 m., o tas pat įvykis 2 Mak. 14,4 149 m. ir k. — *Buvome rašę*. Taip čia prime-namas kitas seniau prieš devynioliką

metų rašytas laiškas. — *Jazonas...* Jazonas buvo nusipirkęs iš Antioko vyriausiojo kunigo vardą ir stengėsi supagoninti Jūdėją (plg. žem. 4,7...). Tą bedievišką pasielgimą laiško autoriai vadina atpuolimu nuo Jūdėjos ir teokratijos. — (8) *Duris*: bažnyčios duris. Minimi kai kurie sielvartai, kokių teko patirti žydams, viešpataujant Antiokui Sk. Plg. 1 Mak. 1,37.60 4,38...; 2 Mak. 8,33. — (9) *Jūs švęskite Padangčių...* Aigipto žydai kviečiami švęsti Jeruzalės bažnyčios pašventinimo šventę. Toliau (10,6) bus paaiškinta, kad šita Jūdo įsakytą bažnyčios pašventinimo ar apvalymo šventė turėjo būti švenčiama taip, kaip Padangčių šventė. Todėl taip ji čia ir vadinama, tik pridėdant paaiškinimo žodžius *kaslevo mėnesyje* (gruodžio mėn.), tuo tarpu kad tikroji Padangčių šventė buvo švenčiama tišrio (rugsejo-spalių) mėnesyje. — (10) *Šimtas...*: 124 m. pirm Kr. Laiškas baigiamas nurodymu metų, kuriais jis buvo parašytas. Toliau prasideda antras laiškas, kurio rašymo laikas nenurodytas.

tatem. ¹¹ De magnis periculis a Deo liberati, magnifice gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus. ¹² Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnaverunt contra nos, et sanctam civitatem. ¹³ Nam cum in Perside esset dux ipse, et cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneae, consilio deceptus sacerdotum Naneae. ¹⁴ Etenim cum ea habiturus venisset locum Antiochus, et amici eius, et ut acciperet pecunias multas dotis nomine. ¹⁵ Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneae, et ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clausurunt templum, ¹⁶ cum intrasset Antiochus: apertoque oculo aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, et eos qui cum eo erant, et dividerunt membratim, et capitibus amputatis foras pro-

ki sveikatos. ¹¹ Dievo išgelbėti iš didelių pavojų mes labai didžiai jam dėkojame, kad įstengėme kovoti prieš tokį karalių. ¹² Nes jis tai išmetė iš Persijos tuos, kurie kovojo prieš mus ir prieš šventąjį miestą. ¹³ Nes kai anas buvo vadas Persijoje su didžiausia kariuomene, jis žuvo Nanėjos šventykloje, apgautas Nanėjos kunigų sumanumu. ¹⁴ Būtent, Antiokas su savo prieteliais atėjo į tą vietą gyventi su ja ir gauti daug pinigų kraičio vardu. ¹⁵ Kai Nanėjos kunigai buvo parodę pinigų, ir jis su nedaugeliu įėjo į šventyklos vidų, jie uždarė šventyklą, ¹⁶ kaip tik Antiokas buvo įėjęs. Paskui, atidarę paslėptą šventyklos angą, mesdami akmenis, jie užmušė vadą ir su juo buvusiuosius, sukapojo į kšnelius ir, nukirtę galvas, išmetė laukan. ¹⁷ Už visa tebūnie pagarbin-

Taryba. Čia žydų taryba, senatas, gr. *γερουσία*, Vulg. t. minima pirmą kartą; 1 Mak. 12,6 ji yra įvardinta, bet tik gr. t.; iš 2 Mak. 4,44 ir 11,27 sužinome, kad ji buvusi jau Antioko III Didžiojo metu. Pradžioje ji buvo sudaryta iš seniausių žydų, kurie padėdavę vyriausiajam kunigui valdyti tautą pasauliniuose dalykuose. Iš tos tarybos vėliau pasidarė žydų sinedrionas. — *Jūdas.* Čia įvardijamas Jūdas turėjo būti ne kas kitas, kaip tik Matatijo sūnus Jūdas Makabiejus. Antrasis laiškas matomai parašytas tuojau po Antioko Epifano mirties, po kurios Jūdas gyveno dar ketverius metus. Aristobulas, kuriam laiškas siunčiamas ir kurs čia vadinamas karaliaus Ptolemiejaus mokytoju, t. y. patarėju, buvo gimimu žydas. Jis gyveno prie Aigipto karaliaus Ptolemiejaus V (204—180) rūmų ir buvo to karaliaus patikimas asmuo ir įtakingas patarėjas. Jis yra dedikavęs Ptolemiejui VI Filometoriui (180—146) savo alegorinį Pentateucho atškinimą, kuriame jis stengiasi suderinti šv. knygas

su Aristotelio filosofija. Aristobulo paminėjimas laiške parodo, kad jis rašytas ne vėliau, kaip 146 m., kuriais Ptolemiejus VI mirė. — *Iš pa-teptų kunigų:* iš vyriausiųjų kunigų giminės, todėl iš Aarono ainių. Aristobulas turėjo būti žymiausias žydų atstovas Aigipte, gal dėlto laiškas jam ir siunčiamas. — (11) *Prieš tokį karalių.* Gr. t.: prieš karalių. Tas karalius, prieš kurį žydoms buvo labai pavojinga kovoti, turėjo būti Antiokas Epifanas. Plg. 1 Mak. 6,2... — (12) *Nes jis tai...* Geriau gr. t.: Nes jis (Dievas) išmetė tuos, kurie rengė kovą šventajame mieste. — (13) *Buvo vadas Persijoje su didžiausia...* Gr. t.: su nenugalima kariuomene. Plg. 1 Mak. 3,37. — *Nanėjos.* Nanea ar Nana buvo pas babiloniečius vaisingumo deivė. — (14) *Gyventi su ja,* t. y. ją vesti. Ištekėdama už karaliaus deivė turėjo atiduoti jam savo didelį krautį. — (15) *Buvo parodę pinigų:* kuriuos Antiokas norėjo gauti kaip krautį. — *Uždarė šventyklą:* kad Antiokas negalėtų ištrukti. — (16) *Paslėptą šventyklos angą.* Anot

iecerunt. ¹⁷ Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios. ¹⁸ Facturi igitur quinta et vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut et vos quoque agatis diem scenopegiae, et diem ignis, qui datus est quando Nehemias aedificato templo et altari obtulit sacrificia. ¹⁹ Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus, et siccus, et in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus. ²⁰ Cum autem praeterissent anni multi, et placuit Deo ut mitteretur Nehemias a rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum qui absconderant, misit ad requirendum ignem: et sicut naraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam. ²¹ Et

tas Dievas, kurs išdavė bedievių! ¹⁸ Taigi norėdami dvidešimt penktą kaslevo mėnesio dieną švęsti bažnyčios apvalymą, laikėme reikalinga duoti jums žinią, kad taip pat ir jūs švęstumėte Padangčių šventės dieną ir dieną ugnies, kuri buvo duota, kai Neemijas, atstačius bažnyčią ir altorių, atnašavo aukas. ¹⁹ Nes kai mūsų tėvai buvo vedami į Persiją, kunigai, kurie tuomet buvo Dievo garbintojai, paėmę tą ugnį iš altoriaus, slapčia paslėpė slėnyje, kame buvo gilus ir sausas šulinys, ir laikė ją tenai, taip kad ta vieta buvo visiems nežinoma. ²⁰ O kai, daugeliui metų praslinkus, Dievui patiko, kad būtų Persijos karaliaus atsiųstas Neemijas, jis siuntė ieškoti ugnies vaikų vaikų tų kunigų, kurie buvo ją paslėpę; ir kaip jie mums pasakojo jie nerado ugnies, bet tiršto vandens. ²¹ Kunigas Neemijas liepė

gr. t., tai turėjo būti paslėptos užvožiamos durys lubose. — *Ir su juo buvusius.* Anot syr. vertimo, buvęs užmuštas tik vienas Antiokas, nes tik jis buvo įėjęs į patį šventyklos vidų, jo gi palydovai turėję pasilikti šventyklos prieangyje. Kas atsitiko Antioko kariuomenei, čia nieko nepasakoma, nes ir apie Antioko žuvimą kalbama tik prie progos, laiško gi tikslas buvo nurodyti bažnyčios pašventinimo svarbą. — Dėl čia paminėto Antioko žuvimo aprašymo kelianti nemaža ginčų. Vieni linkę manyti, kad Antiokas, apie kurį čia kalbama, turėjęs būti ne Epifanas, bet kitas. Įvardijamas tarp kitų Antiokas Didysis, kurs iš tikrųjų žuvęs panašiu būdu, bet jis nebuvo žydų tautos priešinys. Tiesa, apie Antioko Epifano mirtį kitaip pasakojama 1 Mak. 6,3... ir 2 Mak. 9,1..., būtent, kad jam pasisekė ištrūkti iš jam gresusio pavojaus. Gali tat būti, kad laiškas Aigipto žydams buvo parašytas tuo metu, kai Jūdėja buvo ką tik pasiekę pirmi gandai, apie tariamą Antioko mirtį Na-

nėjos šventykloje. Gandai rodėsi panašūs į tiesą, nes tolygiai buvo atsitikę Antiokui D. Tie gandai ir buvo įrašyti į laišką. Vėliau, kai gauta tikresnių žinių, jog Antiokas Epifanas išsigelbėjo, pabėgdamas nuo maišta sukėlusios minios, ir mirė tik vėliau kelyje į Babiloną, tas tikras žinias surašė Jazonas savo veikale, pakartojo ir 2 Mak. kn. autorius (9,1...), palikdamas laišką tokį, koks jis buvo parašytas Aigipto žydams. — (18) *Bažnyčios apvalymas.* Plg. auk. 9 e. — *Diena ugnies...* Abi šventės buvo švenčiamos draug. Gražinimas ištatymo įsakytų aukų buvo sykiu ir šventos ugnies gražinimas (Kun. 9,24; 2 Kron. 7,1). — (19) *Į Persiją:* į Babiloną. Persija vadinasi vėlesniu įpročių tos šalys, kurios buvo anapus Euprato (plg. 1 Mak. 3,31). — *Kunigai...* gal pranašo Jeremijo raginimai (vz. žem. 2,5). — (20) *Persijos karaliaus:* Artakserkso Longimano (Ilgarankio). Plg. 2 Ezdro 2,1... — (21) *Kunigas Neemijas.* Gr. t.: Neemijas isakė kunigams. Neemijas bu-

iussit eos haurire, et afferre sibi: et sacrificia, quae imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, et ligna, et quae erant superposita. ²² Utque hoc factum est, et tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. ²³ Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, ceteris autem respondentibus. ²⁴ Et Nehemiae erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis, et fortis, iustus, et misericors, qui solus es bonus rex, ²⁵ solus praestans, solus iustus, et omnipotens, et aeternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, et sanctificasti eos: ²⁶ accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, et custodi partem tuam, et sanctifica. ²⁷ Congrega dispersionem nostram, libera eos, qui serviunt Gentibus, et contemptos et abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster. ²⁸ Afflige opprimentes nos, et contumeliam facientes in superbia. ²⁹ Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. ³⁰ Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequo consumptum esset sacrificium. ³¹ Cum autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores

jiems semti ir atnešti sau; jis įsą kė šlakstyti tuo vandeniui atneštas aukas, malkas ir kas buvo ant jų padėta. ²² Kuomet tai buvo padaryta ir atėjo metas, kad vėl pradėjo šviesti saulė, kuri pirma buvo pasislėpus už debesies, užsidegė didelė ugnis, taip kad visi stebėjosi. ²³ Tuo tarpu, koki auką degė, visi kunigai meldėsi, Jonatui pradėdant, o kitiems atsakinėdant. ²⁴ Neemijo gi malda buvo toki: Viešpatie, Dieve, visų Sutvėrėjau! baisusis ir galingasis, teisusis ir gailestingasis, tu, kurs vienas esi geras karalius, ²⁵ vienas duosnus, vienas teisingas, visagalis ir amžinas, kurs išvaduoji Izraelį iš viso pikto, kurs išrinkai mūsų tėvus ir juos pašventinai, ²⁶ priimk auką už visą savo Izraelio tautą, sergėk savo dalį ir pašventink. ²⁷ Surink mūsų išsklaidytuosius, išvaduook tuos, kurie vergauja pagonims, ir pažvelk į paniekintuosius ir nekenčiamus, kad tautos žinotų, jog tu mūsų Dievas. ²⁸ Nubausk tuos, kurie slėgia mus išdidžiai ir skriaudžia. ²⁹ Pastatyk savo tautą savo šventoje vietoje, kaip yra pasakęs Mozė. ³⁰ Kunigai gi giedoja giesmes, iki auka sudegė. ³¹ Aukai sudegus, Neemijas liepė likusiu vandeniui apipilti didesniuosius akmenis. ³² Tai padarius, iš jų užsidegė liepsna, bet ji buvo

vo kilęs iš Jūdo ainijos, o gal net iš Dovidų giminės, todėl nebuvo kunigas. — (23) *Tuo tarpu...* Anot gr. t.: iki auka degė, meldėsi ir kunigai ir visi kiti, pradėdant Jonatui, o kitiems pritariant Neemijo pavyzdžiu. — *Jonatui*. Anot Juozapo Fl. Jochananui. Kiti mano, kad čia įvardijamas Jonatas yra tas pats asmuo, kurs mini-

mas 2 Ezdro 12,11,12. — (24) *Viešpatie*. Gr. t.: Viešpatie, Viešpatie, Dieve... Čia turime vienatinį pavyzdį maldos, kuri buvo kalbama aukojimo metu. Anot gr. t., ta malda Jonato, ne Neemijo. — (29) *Pasakęs Mozė*. Plg. Iš. 15,17; Atk. 30,3—9. — *Iki auka sudegė*. Tų žodžių nėra gr. t. — (31) *Didesniuosius akmenis*: gal

perfundi. ³² Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod refulsit ab altari, consumpta est. ³³ Ut vero manifestata est res, renunciatum est regi Persarum quod in loco, in quo ignem absconderant hi, qui translati fuerant, sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, et qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia. ³⁴ Considerans autem rex, et rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat. ³⁵ Et cum probasset, sacerdotibus donavit multa bona, et alia atque alia munera, et accipiens manu sua, tribuebat eis. ³⁶ Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephthi.

Caput II. ¹ Invenitur autem in descriptionibus Ieremiae prophetae, quod iussit eos ignem accipere qui transmigrabant: ut significatum est, et ut mandavit transmigratis. ² Et dedit illis legem ne obliviscerentur praecepta Domini, et ut non exerrarent mentibus videntes simulachra aurea, et argentea, et ornamenta eorum. ³ Et alia huiusmodi dicens, hor-

praryta šviesos, žibėjusios iš altoriaus. ³³ Kai tas įvykis pasidarė žinomas, buvo pranešta persų karaliui, kad toje vietoje, kurioje ištremtieji kunigai buvo paslėpę ugnį, pasirodęs vanduo, kuriuo Neemijas ir su juo buvusieji apiplovę aukas. ³⁴ Karalius dalyką apsvarstęs ir rūpestingai ištyręs, pastatydino tenai šventyklą patvirtinti tam, kas buvo įvykę. ³⁵ Ištyręs gi, jis davė kunigams daug gėrybių ir visokių dovanų, kurias jis ėmė savo ranka ir jiems dalino. ³⁶ Neemijas praminė tą vietą Neftaru, tai reiškia, apiplovimas; daugelio gi ji vadinama Nefi.

2 perskyrimas. ¹ Randama pranašo Jeremijo raštuose, kad jis liepęs paimti ugnį tiems, kurie buvo ištremiami, kaip jau buvo pažymėta ir kaip jis įsakė tremtiniams. ² Jis davė jiems įstatymą, kad jie neužmirštų Dievo įsakyimų ir nesuklystų mintimis, kai matys auksinius ir sidabrinius stabus ir jų papuošalus. ³ Ir kitų panašių dalykų jiems sakydamas

tuos, kurie buvo altoriaus pakraštėse. — (32) *Buvo praryta šviesos...* Tai turėjo būti įrodymas, kad Dievo įgiebta altoriaus ugnis turėjo būti laikoma pašventinta. — (33) *Persų karaliui:* Artakserksui I Longimanui. — (34) *Pastatydino tenai šventyklą.* Anot gr. t.: karalius, aptverdamas tą vietą, padarė ją šventą. — Taip buvo uždraustas priėjimas prie jos. Žydai čia galėjo matyti tam tikrą pripažinimą iš karaliaus pusės jų kulto. — (35) *Ištyręs gi...* Anot gr. t.: ir jiems (kunigams) karalius ėmė daug dovanų ir davė (tiems, kuriems jis buvo palankus). — (36) *Tą vietą.* Anot gr. t.: tai, t. y. rastą skystimą. — *Neftaru.* Anot kai kurių, tas žodis

reiktų skaityti kitaip, būtent *nechfar* (iš ebr. ž. *nafar*, valyti), kurį galima išversti žodžiu: purificatio, apiplovimas. Kiti dar spėja, kad atvykusieji su Neemiju persai (Neem. 2,9) tirštą skystimą pavadino medų kalbos žodžiu nafta, kuriuo paprastai vadinamas žibalas. Jis šiuo atveju užsidegęs nuo saulės spindulių, bet įvyki mačiusieji žydai tai palaikę ypatingu Dievo malonės pasireiškimu.

(2,1) *Jeremijo raštuose:* kurie buvo laikomi viešame archive. Gr. t.: pranašas Jeremijas yra atrastas dokumentuose, kad jis liepęs..., t. y. viešose raštuose randama žinia, kad Jeremijas yra liepęs...; todėl tų raštų autorių buvo kas kitas, ne Jo-

tabatur ne legem amoverent a corde suo. ⁴ Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum, et arcam iussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequo exiit in montem, in quo Moyses ascendit, et vidit Dei hereditatem. ⁵ Et veniens ibi Ieremias invenit locum speluncae: et tabernaculum, et arcam, et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit. ⁶ Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: et non potuerunt invenire. ⁷ Ut autem cognovit Ieremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, et propitius fiat: ⁸ et tunc Dominus ostendet haec, et apparebit maiestas Domini, et nubes erit, sicut et Moysi manifestabatur, et sicut cum Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat

jis ragino juos neatstumti įstatymo nuo savo širdies. ⁴ Tame pat rašte buvo pažymėta, kaip pranašas duotu sau Dievo apreiškimu liepė nešti su savim padangtę ir skryniją ir smilkalų altorių ir užtaisė angą. ⁶ Kai kurie ėjusieji paskui priėjo draug pasižymėti sau vietos, bet negalėjo jos rasti. ⁷ Tai sužinojęs Jeremijas, bardamas juos, tarė: Vieta bus nežinoma, iki Viešpats surinks išsklaidytąją tautą ir bus jai gailestingas. ⁸ Tuomet Viešpats tai parodys, ir apsireikš Viešpaties didenybė, ir bus debesys, kaip jis pasirodėdavo taip pat Mozei ir kaip jis apsireiškė, kai Saliamonas meldė, kad vieta būtų pašventsta didžiajam Dievui. ⁹ Nes jis buvo apdovanotas didžiausia išmintimi ir, būdamas pilnas išminties, atnašavo bažnyčios pašventinimo ir pabaigimo auką. ¹⁰ Kaip Mozė meldėsi Viešpačiui, ir nu-

remijas. Plg. žem. 4 eil. — *Paimti*: ir paslėpti. — (4) *Mozė*: kad pamatytų nors iš tolo žadėtąją žemę (5 Mz. 34, 1. 5). Šventa padangtė, kuri buvo padaryta Mozės įsakymu, pastaciūs Saliamono bažnyčia, buvo laikoma tam tikroje vietoje naujoje bažnyčioje kaip brangi palaika ir pasiliko čia, iki Nebukadnecaras apgulė Jeruzalę. Kai miestas buvo paimtas, Jeremijas Dievo įsakymu ir gal su žinia kariuomenės vado Nabuzardan, kuriam pranašas buvo pažįstamas (Jer. 52, 7. 13), paėmė senąją padangtę draug su sandomos skrynija ir smilkalų altoriumi (5 e.) iš bažnyčios, kol Nebukadnecaras dar nebuvo davęs įsakymo sudenginti miestą ir bažnyčią (Jer. 52, 7—13), ir visa tai išgelbėjo čia aprašomu būdu. Autorius primena tą išgelbėjimą, kad dar labiau iškeltų aiškstėti šventumą Jeruzalės bažnyčios, kurios pašventinimo diena turėjo būti švenčiama, nes į tą bažnyčią turėjo grįžti išgelbėti šventi dalykai, taip kaip jau buvo gauta šventa ugnis (7 e.). — (5) *Olos vie-*

ta. Anot gr. t.: butą olos pavidalu. — *Inešė*: kitiems padedant (6 e.). Laiko šiems šventiems dalykams gelbėti Jeremijas turėjo gana, nes nuo tos dienos, kurioje pranašas buvo paleistas iš kalėjimo, iki Jeruzalės sunaikinimui praslinko visas mėnuo (plg. Jer. 39, 2. 11—14; 40, 1 ir 4 Kar. 25. 2. 8. 9). — (7) *Vieta nebus žinoma...* Plg. Jer. 3, 16... — *Iki Viešpats surinks...* Tautos susirinkimas paprastai suprantams apie Babilono nelaisvės pabaigą, bet neretai jis turi bendresnę ir platesnę prasmę. Babilono nelaisvei pasibaigus, į Zorobabelio bažnyčią nebuvo grąžinti Jeremijo paslėptieji dalykai. Yra aiškintojų, kurie mano, kad paslėptosios šventenybės vėl bus atrastos, kai Izraelio tautos visuma grįš prie Kristaus. Bet gali būti, kad čia laiško autoriai buvo pasidavę įtakai kokio nors apokrifinio anų laikų veikalų, kuriame nevisai tiksliai buvo kalbama apie teokratiškos atnaujinimo laikus ir net pranašų žodžiai buvo klaidingai aiškinami. — (8) *Apsireikš Viešpaties...*

haec. ⁹ Magnifice etenim sapientiam tractabat: et ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis, et consummationis templi. ¹⁰ Sicut et Moyses orabat ad Dominum, et descendit ignis de caelo, et consumpsit holocaustum, sic et Salomon oravit, et descendit ignis de caelo, et consumpsit holocaustum. ¹¹ Et dixit Moyses, eo quod non sit comestum quod erat pro peccato, consumptum est. ¹² Similiter et Salomon octo diebus celebravit dedicationem. ¹³ Inferebantur autem in descriptionibus, et commentariis Nehemiae haec eadem: et ut construens bibliothecam congregavit de regionibus libros, et Prophetarum, et David, et epistolas Regum, et de donariis. ¹⁴ Similiter autem et Iudas ea, quae deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, et sunt apud nos. ¹⁵ Si ergo desideratis haec, mittere qui perferant vobis. ¹⁶ Acturitaque purificationem scripsi-

žengė ugnis iš dangaus ir sudegino auką, taip pat meldėsi ir Saliamonas, ir nužengė ugnis iš dangaus ir sudegino auką. ¹¹ Mozė sakė: Kadangi nuodėmės auka nebuvo suvalgyta, ji sudeginta. ¹² Taip pat ir Saliamonas šventė bažnyčios pašventinimą aštuonias dienas. ¹³ Tie patys dalykai yra papasakoti Neemijo raštuose ir atsiminimuose, ir kaip jis, sudarydamas knygyną, rinko iš įvairių šalių knygas ir pranašų, ir Dovidą, ir karalių laiškus, ir tas, kurios buvo apie dovanas. ¹⁴ Taip pat ir Jūdas surinko visa tai, kas buvo dingę kare, kurs buvo mus išstikęs, ir tai yra pas mus. ¹⁵ Todėl, jei jūs jų norite, atsiųskite, kas jums parneštų. ¹⁶ Taigi rengdamies švęsti bažnyčios apvalymą, mes jums parašėme; todėl jūs gerai padarysite, jei tas dievas švęsite. ¹⁷ Dievas gi, kurs yra išgelbėjęs savo tautą ir sugrąži-

Plg. 3 Kar. 8,11; 2 Kron. 7,1. — (9) *Nes jis*: Saliamonas. Vulgatos tekstas čia vienu kitu žodžiu skiriasi nuo gr. t. — (10) *Kaip Mozė meldėsi*: 3 Moz. 9,24. — (11) *Mozė sakė: Kadangi...* Ir čia laiško autoriai nori pabrėžti Aigipto žydams didelį Jeruzalės bažnyčios šventumą, kad ji turi šventą ugnį, kuria reikale galima sudeginti nuodėmės aukos liekanas, kurios nevisos buvo suvalgytos. Bet minimi čia Mozės žodžiai, panašūs į 3 Moz. 10,16,17, pritaikinti netinkamai. Gal ir šioje vietoje pasireiškia apokrifinių raštų itaka. Galima tačiau sutikti su nuomone tų aiškintojų, kurie spėja, kad čia knygos tekste yra žymesnių trūkumų. — (12) *Aštuonias dienas*. Plg. 3 Kar. 8,65; 2 Kron. 7,8... — (13) *Atsiminimuose*. Iš jų gal buvo sudaryta Neemijo knyga. — *Iš įvairių šalių knygas*. Tikriausiai gr. t.: knygas apie karalius. Vulgatos tekste yra perrašinėtojų

klaida „de regionibus“ vietoje de regionibus. — *Dovido*: psalmes. — *Laiškus ir tas...* Anot gr. t.: laiškus apie dovanas, t. y. karalių dokumentus apie dovanas Jeruzalės bažnyčiai. Iš šitos vietos patiriame, kad Neemijas surinko į vieną vietą įvairias žydų tautos knygas; buvo surinktos istorinės knygos, pranašų knygos, Psalmės, taip pat dovanų ar užrašų dokumentai. Nustatyti tačiau tiksliau iš kurių knygų susidėjo tas Neemijo rinkinys, neturint daugiau žinių, negalima. — (14) *Jūdas*. Tikriausiai Makabiejus. — (15) *Jei jūs norite...* Palestinos žydai čia nesako, kad jie turi daugiau knygų, kaip Aigipto žydai; jie tik pasisako, kad, nežiūrint Antioko Epifano nukreipto prieš šventas žydų knygas persekiojimo, jie tebeturi visas ir yra pasiryžę net jų nuorašą duoti Aigipto žydams. — (16) *Rengdamies švęsti...* Vz. auk. 1,5. — (17) *Išgelbėjęs*: Palestinos žy-

mus vobis: bene ergo facietis, si egeritis hos dies. ¹⁷ Deus autem, qui liberavit populum suum, et reddidit hereditatem omnibus, et regnum, et sacerdotium, et sanctificationem, ¹⁸ sicut promisit in lege, speramus quod cito nostri miseribitur, et congregabit de sub caelo in locum sanctum. ¹⁹ Eripuit enim nos de magnis periculis, et locum purgavit.

nės visiems tėvainystę, karalystę, kunigystę ir šventyklą, ¹⁸ kaip yra žadėjęs įstatyme, tikimės, veikiai pasigailės mūsų ir surinks mus iš visų šalių po dangumi į šventąją vietą. ¹⁹ Nes jis išgelbėjo mus iš didelių pavojų ir apvalė vietą.

Autoriaus (Jazono knygų trumpintojo) prakalba.

²⁰ De Iuda vero Machabaeo, et fratribus eius, et de templi magni purificatione, et de arae dedicatione: ²¹ sed et de praeliis, quae pertinent ad Antiochum Nobilem, et filium eius Eupatorem: ²² et de illuminationibus, quae de caelo factae sunt ad eos, qui pro Iudaeis fortiter fecerunt, ita ut universam regionem, cum pauci essent, vindicarent, et barbaram multitudinem fugarent, ²³ et famosissimum in toto orbe templum recuperarent, et civitatem liberarent, et leges, quae abolitae erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis. ²⁴ Itemque ab Iasone Cyrenaeo quinque libris comprehensam tentavimus nos uno volumine brevare. ²⁵ Considerantes enim mul-

²⁰ Apie Jūdą Makabiejų ir jo brolius, apie didžiosios bažnyčios apvalymą ir altoriaus pašventinimą, ²¹ taip pat ir apie kovas prieš Antioką Skaistųjį ir jo sūnų Eupatorį, ²² apie apsireiškimus, suteiktus iš dangaus tiems, kurie drąsiai kovojo už žydus, taip kad jie, nors buvo negausinigi, atsiėmė visą šalį, privertė pabėgti svetimšalių daugybę, ²³ atgavo geriausią visame pasaulyje bažnyčią, išvadavo miestą, sugrąžino įstatymus, kurie buvo panaikinti, nes Viešpats buvo jiems maloningas visu palankumu, ²⁴ kaip tie dalykai yra parašyti Jazono Kireniečio penkiose knygose, mes mėginome sutrumpinti į vieną knygą. ²⁵ Nes turėdami prieš akis knygų daugybę ir dėl medžia-

dus iš syrų karalių vergijos. — (18) Įstatyme: 5 Moz. 30,3–5. — (19) Vietą: Jeruzalės bažnyčią.

2,20–33. Prakalboje knygos autorius sakosi norįs duoti skaitytojams sutrumpintą pasakojimą apie tuos dalykus, kuriuos jis radęs parašytus penkiose Jazono knygose, ir paaiškina, kaip jis mano savo darbą atlikti.

(20) Apie Jūdą... Plg. 1 Mak. 2, 2–5. — Bažnyčios apvalyma... Plg: 1 Mak. 4,47... — (21) Skaistųjį: Epifaną. — Eupatori: Antioką Eupatori.

— (22) Apie apsireiškimus...: apie Dievo suteiktą globą, bendrai imant, ir apie stebuklingus ženklus ir pagalbos suteikimą iš aukštybių. — (24) Jazono. Tuo vardu vadinosi nevienas žydas Makabiejų laikais; juo gal buvo pakeičiamas tikrai žydiškas vardas: Jozuė. — Kireniečio, t. y. kilusio iš Kirenės. Kirenė yra Kirenaikos (Pentapolies) miestas šiaurinėje Afrikoje. Ji priklausė Aigipto Ptolemiejams. Kirenaikoje gyveno gana daug žydu. Plg. 1 Mak. 15,23;

titudinem librorum, et difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum, ²⁶ curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis vero, ut facilius possint memoriae commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur. ²⁷ Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, immo vero negotium plenum vigiliarum, et sudoris assumpsimus. ²⁸ Sicut hi, qui praeeparant convivium, et quaerunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus. ²⁹ Veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes. ³⁰ Sicut enim novae domus architecto de universa structura curandum est: ei vero, qui pingere curat, quae apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt: ita aestimandum est et in nobis. ³¹ Etenim intellectum colligere, et ordinare sermonem, et curiosius partes singulas quasque disquirere, historiae congruit auctori: ³² brevitatem vero dictionis sectari, et executiones rerum vitare, brevianti concedendum est. ³³ Hinc ergo narrationem incipimus: de praefatione tantum dixisse sufficiat. stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

gos gausumo sunkenybę tiems, kurie nori įsigilinti į istorijos pasakojimus, ²⁶ mes pasirūpinome, kad norintiems tiktai skaityti tai būtų dvasios malonumas, kad mokslo mėgėjai lengviau galėtų įsidėti į atmintį, ir kad visi skaitytojai turėtų naudos. ²⁷ Ant savęs mes, kurie pasiėmė tą trumpinimo darbą, užkrovėme nelengvą vargą, bet uždavinį, kuriam reikia daug būdėjimo ir prakaito. ²⁸ Kaip tie, kurie rengia pokylį ir stengiasi patenkinti kitų norus, kad įsigytų daugelio malonės, taip ir mes mielu noru imamės darbo. ²⁹ Tikslėsnes žinias apie atskirus dalykus mes paliekame autoriams, patys gi stengiamės trumpinti, žiūrėdami trumpinimo taisyklių. ³⁰ Nes kaip naujų namų statytojui reikia rūpintis visu pastatu, tam gi, kuriam pavesta juos nušapti, reikia ieškoti, kas tinka jiems pagražinti, taip reikia spręsti ir apie mus. ³¹ Nes sustatyti ištirtus dalykus, sutvarkyti kalbą ir rūpestingai įsigilinti į atskiras kiekvieno įvykio aplinkybes tai istorijos autoriaus dalykas, ³² trumpintojui gi reikia palikti pareigą rūpintis išsireikšimų trumpumu ir vengti ilgų pasakojimų. ³³ Taigi mes čia pradėsime pasakojimą. Prakalbai tebūna gana to, kas pasakytą; nes būtų paika daug kalbėti, dar nepradėjus istorijos, ją gi pačiai trumpinti.

Apd. 2,10. — (25) *Knygų*. Gr. t.: skaičių (kuriais buvo nurodomi metai, kiek buvo kovojančių, žuvusių kovose ir t.t.). — (28) *Ir stengiasi patenkinti...* Gr. t. mintis: ir kurie ieško kitų naudos ir turi prieš akis daugelio patenkinimą. — (29) *Tikslėsnes žinias...* Anot gr. t.: kalbėti tiksliai apie kiekvieną atskirą dalyką paliekame autoriui.

3,1—4,6. Pirmame sutrumpinto Jazono veikalo skyriuje (3,1—10,9) autorius visų pirma pasakoja apie žydų persekiojimus paskutiniaisiais Seleuko IV metais ir viešpataujant Antiochui Epifanui. Persekiojimams duoda progos Simono įskundimas, būk Jeruzalės bažnyčioje esą labai daug turtų, kurių paimti karaliaus atsiunčiamas Eliodoras (3,1—14a); tačiau

Penkių Jazono knygų turinio santrauka. 1. Žydų istorija, karaliaujant Seleukui IV ir Antiokui Epifanui. a) Žydų persekiojimai Seleuko laikais.

Caput III. ¹ Igitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam abhuc optime custodirentur, propter Oniae pontificis pietatem, et animos odio habentes mala, ² fiebat ut et ipsi reges, et principes locum summo honore dignum ducerent, et templum maximis muneribus illustrarent: ³ ita ut Seleucus Asiae rex de redditibus suis praestaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

⁴ Simon autem de tribu Benjamin praepositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri. ⁵ Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsaeae filium, qui eo tempore erat dux Coelesyriae, et Phoenicis: ⁶ et nun-

3 perskyrimas. ¹ Kai šventajame mieste buvo gyvenama pilnoje ramybėje, kai dar ir įstatymai dėl vyriausiojo kunigo Onijo pamaldumo ir dėl jo neapykantos visam, kas pikta, buvo labai gerai laikomi, ² atsitikdavo, kad net karaliai ir kunigaikščiai laikė vietą aukščiausios pagarbos verta ir puošė bažnyčią didžiausiomis dovanomis, ³ taip kad ir Azijos karalius Seleukas duodavo iš savo pajamų visas lėšas, reikalingas aukoms daryti.

⁴ Bet Simonas iš Benjamin giminės, paskirtas bažnyčios viršininku, pradėjo vaidą, nors jam priešinosi vyriausias kunigas, kad nedarytų nieko neteisingo mieste. ⁵ Neįstengdamas nugalėti Onijo, jis nuvyko pas Tarsėjaus sūnų Apolonijų, kurs tuo metu buvo Celesyrijos ir Penikijos vadas, ⁶ ir

žydams karštai meldžiantis, Eliodoras pasirodžiusių angelų skaudžiai nuplakamas (3,14b—30); išlieka jis gyvas, tik vyriausiam kunigui Onijui užtariant, ir pats skelbia Dievo visagalybę (3,31—40). To paties Simono kaltinamas Onijas vyksta pas karalių (4,1—6).

(3,1) *Kai šventajame...:* Seleuko Filopatorio laikais. Nors prakalboje autorius žadėjo pasakoti tik apie Jūdo Makabiejaus ir jo brolių darbus ir apie jų kovas prieš Antioką Epifaną ir Antioką Eupatorį, bet apie tuos dalykus jis pradės kalbėti tik 5 persk. 3 ir 4 persk. jo skiriami įvykiams iš paskutinių Seleuko IV metų. — *Onijo.* Onijas III pastojų vyriausiuoju kunigu 196 m. pirm Kr. Jis dėl savo pamaldumo buvo gerbiamas net Syrijos karaliaus rūmuose. — (2) *Net karaliai ir...:* pvd., Ptolemiejus II Filadelfas, Ptolemiejus III Evergetas (Juozapas Fl.). — (3) *Azi-*

jos karalius. Syrijos karalių titulas. 1 Mak. 8,6. — *Seleukas:* Seleukas IV Filopatoris (187—176 pirm Kr.), Antioko Didžiojo ipėdinis, vyresnysis Antioko Epifano brolis ir jo pirmatakis Syrijos soste. — *Visas lėšas.* Be aukų, kurios buvo daromos karaliaus lėšomis, buvo ir kitų, kurioms lėšos buvo imamos iš bažnyčios iždo. Be to, karaliai, ir pažadėję lėšų, ne visuomet savo pažadus pilnai atitesėdavo.

(4) *Bažnyčios viršininku.* Simonas nebuvo iš kunigų giminės; jis gal buvo paskirtas bažnyčios prekyvietės užvaizdu, todėl tik labai plačia prasme galėjo vadintis bažnyčios viršininku. — *Pradėjo vaidą...* Anot gr. t.: susikivirčio su vyriausiuoju kunigu dėl įstatymo peržengimų (anot kitų: dėl miesto prekyvietės priežiūros dalykų). — (5) *Apolonijų.* Gal jo sūnus Apolonijus buvo vėliau Demetrijaus paskirtas to paties krašto va-

ciavit ei, pecuniis, innumerabilibus plenum esse aerarium lerosolymis, et communes copias immensas esse, quae non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.

⁷ Cumque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis, quae delatae erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia eius, misit cum mandatis, ut praeditam pecuniam transportaret. ⁸ Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Coelesyriam, et Phoenicen civitates esset peragraturus, re vera autem regis propositum perfecturus. ⁹ Sed, cum venisset lerosolymam, et benigne a summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum: et, cuius rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si vere haec ita essent. ¹⁰ Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse haec, et victualia viduarum, et pupillorum: ¹¹ quaedam vero esse Hircani Tobiae viri valde eminentis, in his, quae detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadringenta, et auri ducenta: ¹² decipi vero eos, qui credidissent loco, et templo, quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione, et sanctitate omnino impossibile esse. ¹³ At ille pro his, quae habe-

jam pranešė, kad Jeruzalės iždas pilnas neapskaitomos pinigų daugybės, kad bendrieji turtai neapsakomai dideli, kad jie nepriklauso aukų lėšoms ir esą galima padaryti, kad visa tai patektų į karaliaus rankas.

⁷ Kai Apolonijus pranešė karaliui tai, kas jam buvo pasakyta apie pinigus, jis, pasikvietęs savo reikalų viršininką Eliodorą, pasiuntė jį su įsakymu atgabenti minėtuosius pinigus. ⁸ Eliodoras tuojuo iškeliaavo, dengdamas noru aplankyti Celesyrijos ir Penikijos miestus, iš tikrųjų gi, kad įvykintų karaliaus sumanymą. ⁹ Atėjęs į Jeruzalę ir meiliai vyriausiojo kunigo priimtas mieste, jis papasakojo, kas buvo pranešta apie pinigus ir pasakė, ko jis čia atvykęs; klausė gi, ar taip yra iš tikrųjų. ¹⁰ Tuomet vyriausias kunigas paaiškino, kad tai paguldyti pinigai ir paskirti našlėms ir našlaičiams išlaikyti, ¹¹ dalis pinigų, apie kuriuos buvo pranešęs bėdievis Simonas, esanti labai žymaus žmogaus Tobijo sūnaus Irkano, viso gi esą keturi šimtai talentų sidabro ir du šimtu aukso, ¹² kad jokių būdu negalima apvilti tų, kurie patikėjo vieta ir bažnyčia, kuri dėl savo garbingumo ir šventumo gerbiama visame pasaulyje. ¹³ Bet jis, sulig duotu sau karaliaus paliepimu, sakė, kad pi-

du. 1 Mak. 10,69. — (6) *Kad bendrieji...*: kad tiek pinigų nereikia aukoms ir ne joms jie skirti.

(8) *Eliodora*. Karalius Seleukas buvo nužudytas kažinkokio Eliodoro, kurs norėjo paimti sau jo vietą. Bet ar čia kalbama apie tą patį Eliodorą, nepigu pasakyti. — (11) *Apie kuriuos*. Anot gr. t.: ne kaip. — *Irkano*. Iš kito nežinomas asmuo. — *Keturi šim-*

tai... Sidabro talentas buvo vertas apie 17.000 litų, aukso apie 263.000, todėl visas turtas buvo vertas arti 60.000.000 litų. Jei čia kalbama apie syriškus talentus, tai jie buvo perpus mažesni, todėl ir viso turto vertybę reikėtų perpus sumažinti. — (12) *Negalima apvilti*. Net ir pagonių akimis žiūrint, didelis buvo nusikaltimas atimti iš bažnyčios pini-

bat in mandatis a rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda. ¹⁴ Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus.

Non modica vero per universam civitatem erat trepidatio. ¹⁵ Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactaverunt se, et invocabant de caelo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret. ¹⁶ Iam vero qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim, et color immutatus declarabat internum animi dolorem; ¹⁷ circumfusa enim erat moestitia quaedam viro, et horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur. ¹⁸ Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset venturus. ¹⁹ Accinctaeque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant. sed et virgines, quae conclusae erant, procurrebant ad Oniam, aliae autem ad muros, quaedam vero per fenestras aspiciebant: ²⁰ universae autem protendentes manus in caelum, deprecabantur: ²¹ erat enim misera commistae multitudinis, et magni sacerdotis in agone constituti expectatio. ²² Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi his, qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

nigai reikia būtinai nugabenti pas karalių. ¹⁴ Taigi paskirtą dieną Eliodoras ėjo į vidų duoti savo nurodymų.

Tuo tarpu visame mieste buvo nemažas sujudimas. ¹⁵ Kunigai kunigiškuose apdaruose parpuolė ties altoriumi ir šaukė iš dangaus tą, kurs buvo davęs įstatymą apie paguldytus dalykus, kad išsaugotų juos nepaliestus tiems, kurie buvo juos paguldę. ¹⁶ Kas matė vyriausiojo kunigo veidą, buvo sužeistas iki širdžiai, nes jo išvaizda ir veido spalva liudijo apie vidujinį sielos skausmą. ¹⁷ Nes liūdesys buvo jį apsupęs ir šurpas ėjo jam per kūną, iš ko žiūrintiems darėsi matomas jo širdies skausmas. ¹⁸ Kiti vėl būriais bėgo iš namų ir dalyvavo viešose maldose, nes vieta turėjo būti išniekinta. ¹⁹ Moteriškės, susijuosios krūtine ašutinėmis, skubinosi gatvėmis, net ir mergaitės, kurios paprastai laikomos uždarytos, vienos bėgo pas Oniją, kitos prie sienų, kitos žiūrėjo pro langus; ²⁰ visos gi, tiesdamos rankas į dangų, meldėsi; ²¹ nes mišrios minios ir mirtino išgąščio apimto vyriausiojo kunigo laukimas buvo vertas pasigailėjimo. ²² Taip jie šaukėsi į visagalią Dievą, kad tai, kas jam buvo patikėta, būtų išlaikyta visai nepaliesta tiems, kurie buvo patikėję.

gus, paskirtus našlėms ir našlaičiams išlaikyti.

(15) *Ir šaukė iš...* Malda buvo vieninga apsigynimo priemonė, kokią turėjo kunigai. — *Įstatymų apie paguldytus...* Iš. 22,7; Kun. 6,2. — (19) *Moteriškės...* Viešas pasirodymas moterų, kurios paprastai labiau laikėsi

savo namų gyvenimo, jų gedulo apdarai buvo ženklai didelio visų susijaudinimo dėl grėsiančio šventyklos pavojaus. — *Vienos bėgo pas Oniją...* Gr. t.: vienos bėgo prie savo namų durų, kitos ant sienų (kuriomis buvo apsupti namų sodai), kitos vėl žiūrėjo pro langus.

²³ Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa aerarium praesens. ²⁴ Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suae ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem, et formidinem converterentur. ²⁵ Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorum, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. ²⁶ Alii etiam apparuerunt duo iuvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, et ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes. ²⁷ Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt. ²⁸ Et is, qui cum multis cursoribus, et satellitibus praedictum ingressus est aerarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute: ²⁹ et ille quidem per divinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe et salute privatus. ³⁰ Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: et templum, quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio et laetitia impletum est.

³¹ Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissi-

²³ O Eliodoras, ką buvo nutaręs, vykino toje pačioje vietoje, pats su palydovais būdamas čia pat prie išdinės. ²⁴ Bet visagalio Dievo dvasia apsireiškė labai matomai, taip kad visi, kurie buvo išdrįsę klausyti Eliodoro, Dievo galybės ištikti, sukniubo, nustoję jėgų ir baimės apimti. ²⁵ Nes jiems pasirodė žirgas su sėdinčiu ant jo baisiu raiteliu, papuoštas geriausiais dangalais, ir jis smarkiai užgavo Eliodorą priešakinių kojų kanopomis; tasai gi, kurs ant jo sėdėjo, rodėsi turįs auksinius ginklus. ²⁶ Be to, dar pasirodė du jaunikačių, nepaprasto stiprumo, puikiai pasipuošę ir gražiais apdaraais, kuriuodu apstojo jį ir iš abiejų šonų plakė, suduodami jam be paliovos daugybę kirčių. ²⁷ Eliodoras ūmai sukniubo ant žemės ir buvo apsuptas tirštos tamsybės; jį skubiai paėmė ir, padėję į nešamąją kėdę, išnešė laukan. ²⁸ Taip tas, kurs buvo įėjęs į minėtąją išdinę su daugeliu pasiuntinių ir palydovų, buvo išneštas, nė vienam neteikiant jam pagalbos, nes buvo pasireiškusi aiški Dievo galia. ²⁹ Dievo galia jis gulėjo be žado, visai nustojęs vilties išsigelbėti. ³⁰ O žydai šlovino Viešpatį, kurs išaukštino savo vietą; bažnyčia, kuri ką tik buvo pilna baimės ir sumišimo, apsireiškus visagaliu Viešpačiui, pasidarė pilna džiaugsmo ir linksmybės.

³¹ Tuomet kai kurie Eliodoro prieteliai skubiai prašė Oniją šauktis į Aukščiausiąjį, kad dovanot-

(24) *Klausyti...* Gr. t.: ieiti (su Eliodoru). — *Dievo galybės...* Plg. Teis. 6,22; Dan. 8,17. — (25) *Pasirodė...* Kaip ginkluotas kovotojas dėl Izraelio buvo pasirodęs taip pat pra-

našui Elisiejui. 4 Kar. 6,17. — (26) *Buvo apsuptas...*: nualpo ir nustojo samonės. — (28) *Nė vienam neteikiant...* Anot gr. t.: negalėdamas pats sau padėti.

mum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus. ³² Considerans autem summus sacerdos ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudaeis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. ³³ Cumque summus sacerdos exoraret, iidem iuvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniae sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit: ³⁴ tu autem a Deo flagellatus, nuncia omnibus magnalia Dei, et potestatem. Et his dictis, non compa-ruerunt.

³⁵ Heliodorus autem, hostia Deo oblata, et votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, et Oniae gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem. ³⁶ Testabatur autem omnibus ea quae sub oculis suis viderat opera magni Dei. ³⁷ Cum autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Ierosolymam mitti, ait: ³⁸ Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, et flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eo quod in loco sit vere Dei quaedam virtus. ³⁹ Nam ipse, qui habet in caelis habitationem, visitator, et adiutor est loci illius, et venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit. ⁴⁰ Igitur de Heliodoro, et aerarii custodia ita res se habet.

Caput IV. ¹ Simon autem praedictus pecuniarum, et patriae de-

tų gyvybę tam, kurs jau merdėjo. ³² Vyriausias kunigas, turėdamas galvoje, kad kartais karalius neįtartų, jog žydai padarę Eliodorui ką nors pikta, atnašavo už to žmogaus pagijimą išganingą auką. ³³ Vyriausiam kunigui besimeldžiant, tie patys jaunikaiciai, tais pačiais apdaraais apsilvilkę, atsisistojo prie Eliodoro ir tarė: Dėkok kunigui Onijui, nes dėl jo Viešpats dovanuoja tau gyvybę. ³⁴ Tu gi Dievo nuplaktas skelbk visiems didžius Dievo darbus ir galią. Tai pasakę, juodu išnyko.

³⁵ Eliodoras, atnašavęs Dievui auką ir padaręs didelių įžadų tam, kurs leido jam išlikti gyvam, dėkodamas Onijui, pasiėmė savo kariuomenę ir grįžo atgal pas karalių. ³⁶ Jis liudijo visiems apie tuos didžiojo Dievo darbus, kuriuos buvo matęs savo akimis. ³⁷ O kai karalius paklausė Eliodorą, kas tikėtų būti dar kartą siunčiamas į Jeruzalę, jis atsakė: ³⁸ Jei turi kokį neprietelį arba tokį, kurs tykoja tavo karalystės, siųsk tą ir gausi jį atgal nuplaktą, jei tačiau jis ištruks, nes toje vietoje tikrai yra kažinkoki Dievo jėga. ³⁹ Nes tas, kurs gyvena danguje, lanko tą vietą ir jai padeda, ateinančius gi pikta daryti jis užgauna ir sunaikina. ⁴⁰ Toks tai buvo atsitikimas su Eliodoru ir izdo apsaugojimu.

4 perskyrimas. ¹ Bet minėtasis Simonas, kurs buvo pinigų

(32) *Išganinga*. To ž. nėra gr. t. Žydai panašiais atvejais aukodavo nuodėmės auką. — (33) *Besimeldžiant*. Gr. t.: darant permaldavimą, t. y. aukojo auką.

(35) *Atnašavęs*. Anot gr. t.: liepęs atnešti. Plg. Sk. 15,13. — (37)

Kas tiktu... Karalius gal manė, jog pats Eliodoras buvo kaltas, kad jam žygis nepasisekė. — (39) *Lanko tą vietą ir...* Anot gr. t.: turi akis ant tos vietos ir ją gina. Plg. 2 Mak. 8,36.

(4,1) *Simonas*. Vz. auk. 3,4. — *Tai daryti*: veržtis į šventyklą. —

lator, male loquebatur de Onia, tamquam ipse Heliodorum instigasset ad haec, et ipse fuisset incentor malorum: ² provisoremque civitatis, ac defensorem gentis suae, et aemulatorem legis Dei audebat insidiatorem regni dicere. ³ Sed, cum inimicitiae in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent: ⁴ considerans Onias periculum contentionis, et Apollonium insanire, utpote ducem Coelesyriae, et Phoenicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit, ⁵ non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universae multitudinis considerans. ⁶ Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare a stultitia sua.

ir tėvynės išdavikas, kalbėjo piktai apie Oniją, lyg kad jis būtų pakurstęs tai daryti Eliodorą ir jis pats buvęs nelaimių priežastis; ² jis drįso vadinti karalystės išdavėju miesto geradarį, savo tautos gynėją ir uolų Dievo įstatymo sergėtoją. ³ Kadangi tačiau ta neprietelystė ėjo taip toli, kad net įvykdavo nužudymų per kai kuriuos Simono sėbrus, ⁴ Onijas, apsvarstęs, kaip tas vaidas yra pavojingas, ir tai, kad Apolonių, kaip Celesyrijos ir Penikijos vadas, savo dūkimu didina Simono pyktį, nuvyko pas karalių, ⁵ ne kaip piliečių skundėjas, bet pats turėdamas galvoje visos daugybės naudą. ⁶ Nes jis matė, kad be karaliaus tarpininkavimo nebuvo galima sugrąžinti taiką ir kad Simonas nesiliaus daręs pайkybių.

b) Žydų persekiojimai Antioko Epifano laikais.

⁷ Sed post Seleuci vitae excessum, cum suscepisset regnum

⁷ Bet mirus Seleukui ir pradėjus viešpatauti Antokui, kurs

Nelaimių: Eliodoro nuplakimo. — (3) *Per kai kuriuos...* Gr. t.: per vieną. — (4) *Apolonijus.* Vz. 3,5. — (6) *Nes jis matė...* Ar Onijui pavyko laimėti ką nors pas karalių, nežinia. Neilgai trukus karalius Seleukas buvo nužudytas. Onijas turėjo sugrįžti Jeruzalėn; vyriausiuoju kunigu jam nebeilgai teko būti. Keletui metų praslinkus ir Onijas buvo nužudytas (vz. žem. 34 eil.).

4,1—7,42. Pradėjus viešpatauti Antiokui Epifanui, vyriausiojo kunigo brolis Jazonas nusiperka sau iš karaliaus vyriausiąją kunigystę ir pradeda vesti į Jeruzalės žydų gyvenimą pagonių ipročius (4,7—22); trejiems metams praslinkus, vyriausiąją kunigystę paveržia iš Jazono Menelajus, kurs nenori mokėti pažadėtų karaliui pinigų, turi vyksti pas Antioką ir, pro-

ga pasinaudojęs, įkalba karaliaus vietininkui Andronikui nužudyti buvusį vyriausiąjį kunigą Oniją. Antiokas nubaudžia Androniką mirtimi, bet, kilus bylai dėl nusikaltimų Menelajaus pavaduotojo Lizimacho, kurs visa darė Menelajaus kurstomas, karalius išteisina Menelajų (4,23—50). Atstatytasai vyriausias kunigas Jazonas, proga pasinaudojęs, paima Jeruzalę, nužudo daug jos gyventojų, bet priverttas bėgti miršta svetimose šalyje (5, 1—10). Antiokas, įtaręs žydus neištikimybėje, paima Jeruzalę, apiplėšia bažnyčią ir vargina žydus per savo pastatytus viršininkus (5,11—27); neilgai trukus, pradeda varu versti žydus priimti pagonių įstatymus (6,1—17), nukankina dėl ištikimybės žydų įstatymui Eleazarą (6,18—31) ir septynis brolius draug su jų motina (7, 1—42).

Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat lason frater Oniae summum sacerdotium: ⁸ adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, et ex redditibus aliis talenta octoginta, ⁹ super haec promittebat et alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium, et ephebiam sibi constituere, et eos, qui in Ierosolymis erant, Antiochenos scribere.

¹⁰ Quod cum rex annuisset, et obtinisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre coepit: ¹¹ et amotis his, quae humanitatis causa Iudaeis a regibus fuerant constituta, per Ioannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia, et societate functus est legatione legitima, civium iura destituens, prava instituta sanciebat. ¹² Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, et optimos quosque epheborum in luptuosis ponere. ¹³ Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, et profectus gentilis, et alienigenae conversationis, propter impios, et non sacer-

vadinosi Skaistusis, Onijo brolis Jazonas stengėsi gauti vyriausiąją kunigystę. ⁸ Jis nuvyko pas karalių ir pažadėjo jam tris šimtus, šešias dešimtis talentų sidabro, o iš kitų pajamų aštuoniasdešimt talentų; ⁹ be to, jis žadėjo jam dar kitus šimtą penkiasdešimtis, jei jam bus leista įsisteigti mankštos mokyklą ir jaunimo lavinimo aikštę ir įrašinėti Jeruzalės gyventojus Antiokijos piliečiais.

¹⁰ Karaliui sutikus, kaip tik Jazonas gavo pirmąją vietą, jis tuojau pradėjo vesti į savo viengėčių tarpą pagonių įpročius. ¹¹ Pašalinęs tai, kas karalių malonin-gumu buvo pripažinta žydams, tarpininkaujant Jonui, tėvui to Eupolemo, kurs dalyvavo pasiuntinystėje pas romėnus dėl prietelystės ir sandoros, ir panaikinęs teisėtas piliečių teises, platino priešingus įstatymui įpročius. ¹² Nes jis išdrįso įsteigti po pat pilimi mankštos mokyklą ir vesti visų geriausių jaunikačius į nepadorias vietas. ¹³ Buvo gi tai ne pradžia, bet svetimo pagonių elgesio didėjimas ir pažanga dėl bjauriausio ir negirdėto bedievio, ne-

(7) *Antiokui*. Plg. 1 Mak. 1,11—17. — *Jazonas*. Žydiškas vardas turėjo būti Jozuė (Jėzus) sugraikino tą savo vardą tikriausiai jis pats. — (8) *Tris šimtus...* Tai turėjo būti viena-kartis mokesnis; pinigų gauti Jazonas tikėjosi iš bažnyčios išdo. — (9) *Mankštos mokyklą*: suaugusiems. 1 Mak. 1,15. — *Antiokijos piliečiais*. Įrašytieji Antiokijos piliečiais, taip pat kaip ir įgijusieji Romos piliečių vardą, gaudavo ypatingų, gana žymių teisių ir lengvatų. Iš tų teisių parda-vinėjimo Jazonas gal tikėjosi surinkti aukščiau paminėtus 150 talentų.

(10) *Pirmąją vietą*: vyriausiojo kunigo vardą. — (11) *Karalių...* Antiochas D. ir po jo Seleukas buvo suteikę žydams ypatingų len-

gvatų; anot Fl. Juozapo, teisę gyventi savo įstatymu, atleidimą kunigams ir bažnyčios tarnams nuo maitų, pažadą mokėti iš karaliaus išdo bažnyčiai tam tikras sumas. — *Pasiuntinystėje...* Vz. 1 Mak. 8,17. — (12) *Po pat pilimi*. Vz. 1 Mak. 1,35. — *Vesti visų...* Anot gr. t.: statydamas geriausių jaunikačius po „petasu“, juos vedė, t. y. auklėjo pagoniškai. Petasu vadinosi skrybėlė su plačiomis briaunomis, kurios dengė veidą nuo saulės spindulių. Tame pagoniškame jaunimo auklėjime fizinio lavinimos aikštėje Vulgatos teksto autorius matė didžiausią pavojų jo dorovei. — (13) *Ne -- kunigo*: nes tebebuvo gyvas tikras vyriausias kunigas Onijas. — (14) *Ir skritunes mē-*

dotis lasonis nefarium, et inauditum scelus: ¹⁴ ita ut sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, et sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palaestrae, et praebitionis eius iniustae, et in exercitiis disci: ¹⁵ et patrios quidem honores nihil habentes, Graecas glorias optimas arbitrabantur: ¹⁶ quarum gratia periculis eos contentio habebat, et eorum instituta aemulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes, et peremptores habuerant. ¹⁷ In leges enim divinas impie agere impune non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

¹⁸ Cum autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, et rex praesens esset, ¹⁹ misit lason facinorosus ab Ierosolymis viros pecatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis, quas postulaverunt hi, qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari. ²⁰ Sed hae oblatae sunt quidem ab eo, qui miserat, in sacri-

kunigo Jazono nusikaltimo, ¹⁴ taip kad kunigai užsiimdavo jau nebe altoriaus pareigomis, bet paniekinę altorių ir pametę aukas, skubindavosi dalyvauti įstatymui priešingame rungtynių mokyklos vaidinime ir skritinės mėtyme. ¹⁵ Nieku laikydami, kas buvo garbinga tėvynėje, jie laikė geriausiais graikų požymius. ¹⁶ Dėl šitų buvo jų tarpe pavojingų varžytinių; jie uoliai sekė anų įpročiais ir troško būti visais atžvilgiais panašūs į tuos, kuriuos anksčiau laikė neprieteliais ir žudytojais. ¹⁷ Nes elgtis bedieviškai prieš Dievo įstatymus nepasilieka be bausmės; bet tai parodys tolesnio laiko įvykiai.

¹⁸ Kai Tire buvo švenčiami penkmečio žaidimai ir čia pat buvo karalius, ¹⁹ bedievis Jazonas siuntė iš Jeruzalės žmonių nusi-dėjėlių nunešti trijų šimtų didrachmų sidabro aukai Herkului; tačiau patys nešėjai prašė nevartoti jų aukoms, nes nepriderėjo, bet paskirti jas kitokioms išlaidoms. ²⁰ Taip jos buvo, tiesa, siuntėjo atnašautos Herkulio aukai, bet dėl

tyme. Anot gr. t.: po skritinės paskelbimo. Tam tikri vaidinimai ar žaidimai mankštos namuose prasidėdavo paskelbimu ir pakvietimu dalyvauti nedidelės akmeninės ar geležinės skritinės mėtyme. Laimėdavo, kas numesdavo ją kuotoliausiai. — (15) *Kas buvo garbinga*: vyresniųjų, įstatymo žinovų vardai, vyriausiojo kunigo vieta ir, bendrai sakant, visi žydų tautos įpročiai. — (16) *Dėl šitu...* anot gr. t.: todėl juos sutiko iš visur sunki nelaimė, ir nuo tų, kurių įpročiais sekė ir į kuriuos norėjo būti panašūs, jiems teko kentėti, kaip nuo priešų ir kankintojų.

(18) *Penkmečio žaidimai*. Gal tai buvo olimpiškų žaidimų pamėgdžio-

jimas. Jie buvo švenčiami kas ketviriti metai, bet iskaičius abejus gretimus žaidimo metus, vadinosi penkmečio žaidimais. — (19) *Iš Jeruzalės žmonių...* Anot gr. t.: iš Jeruzalės antiokiečių (t. y. turėjusių Antiokijos piliečių teises. Vž. 9 eil.) žiūrėtojų, t. y. miesto pasiuntinių į iškilmės. — *Trijų šimtų didrachmų*. Gr. t.: drachmų. Bet gal čia tikresnis Vulgatos skaitymas, nes trys šimtai drachmų sudaro labai nedidelę pinigų sumą (arti 500 litų); 300 didrachmų buvo vertos jau arti 2000 litų. Syrišk. tekste kalbama apie 3300 drachmų. — *Herkuliui*. Herkului čia vadinamas tiriečių saulės dievaitis Melkartas. — (20) *Statyti*: gal papuošti iškilmų proga.

ficiūm Herculis: propter praesentes autem datae sunt in fabricam navium triremium.

²¹ Misso autem in Aegyptum Apollonio Mnesthei filio propter primates Ptolemaei Philometoris regis, cum cognovisset Antiochus alienum se a negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit loppen, et inde Ierosolymam. ²² Et magnifice ab Iasone, et civitate susceptus, cum facularum luminibus, et laudibus ingressus est: et inde in Phoenicen exercitum convertit.

²³ Et post triennii tempus misit Iason Menelaum supradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, et de negotiis necessariis responsa perlatum. ²⁴ At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Iasoni talenta argenti trecenta. ²⁵ Accepitque a rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio: animos vero crudelis tyranni, et ferae beluae iram gerens.

nešėjų buvo atiduotos triirkliams laivams statyti.

²¹ Nusiuntus Mnestėjaus sūnų Apolonijų į Aigiptą dėl karaliaus Ptolemiejaus Filometorio didžiūną, kai Antiokas patyrė, kad jis padarytas svetimas karalystės reikalams, rūpindamos savo nauda, jis atvyko į Jopę ir iš čia į Jeruzalę. ²² Puikiai Jazono ir miesto priimtas jis įėjo švyturių ir gyriaus šūkių lydimas, o iš čia nusivedė kariuomenę į Penikiją.

²³ Trejiems metams praslinkus, Jazonas siuntė aukščiau minėtojo Simono brolių Menelajų nunešti pinigų karaliui ir gauti atsakymą apie svarbius reikalus. ²⁴ Bet jis įsigijo karaliaus palankumo labai pagerbdamas jį savo reikšmės pasirodymu, paveržė sau vyriausiąją kunigystę, pasiūlydamas trimis šimtais talentų sidabro daugiau už Jazoną. ²⁵ Gavęs iš karaliaus įsakymų, jis sugrįžo, neturėdamas savyje nieko, kas būtų kunigystės verta, bet turėdamas nuož-

(21) *Apolonijų*. Šitas Apolonijus gal skirtinas nuo Tarsėjaus sūnaus Apolonijaus (plg. 3,5,7; 4,4). — *Dėl didžiūnų*. Anot gr. t.: dėl pirmo posėdžio. Kadangi tuo laiku Ptolemiejui Filometoriui buvo sukakę 14 metų (173 pirm Kr.), jis gal buvo tą dieną paskelbtas pilnamečiu karaliumi. Iki šiam laikui jis buvo globojamas savo motinos Kleopatros, o po jos mirties Eulėjaus ir Lenėjaus. — *Svetimas..*, Antioko Did. dukterė ir Antioko Epifano sesuo Kleopatra buvo motina dviejų Aigipto karalių Ptolemiejaus Fiskono ir Ptolemiejaus Filometorio. Jos tėvas, jai ištekant už Ptolemiejaus Epifano, buvo paskyręs jai kaip kraiti Celesyriją, Penikiją ir Palestiną. Kai Fiskonas bandė pasiimti sau sostą, pašalindamas Filome-

tori, Antiokas Epifanas pasiuntė į Aigiptą Apolonijų. Sužinojęs per jį, kad aigiptiečiai nori atsiimti Kleopatrą pažadėta dalį jėga, Antiokas atvyko į Jopę, gal norėdamas ją sustiprinti, iš čia gi atėjo į Jeruzalę, kad žydai pasilikytų jam ištikimi. — (22) *Į Penikiją*: kad saugotų ją nuo Aigipto karaliaus puolimo.

(23) *Trejiems...*: nuo to meto, kai jis buvo paskirtas vyriausiuoju kunigu. — *Simono*. Plg. 3,4. — *Nunešti pinigų*. Plg. 8 ir 9 eil. — (24) *Įsigijęs...* Gr. t.: atvestas pas karalių. Menelajus gyrė karalių, pats statydamas labai žymiu ir įtakingu asmenimi. — (25) *Kas būtų kunigystės verta*. Menelajus, einant įstatymu, neturėjo jokios teisės būti vyriausiuoju kunigu, nes buvo iš Benjamino giminės, ne

²⁶ Et Iason quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

²⁷ Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis vero regi promissis, nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus, qui arci erat praepositus. ²⁸ Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam utrique ad regem sunt evocati. ²⁹ Et Menelaus amotus est a sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem praelatus est Cypriis.

³⁰ Et cum haec agerentur, contigit, Tharsenses, et Mallotas seditionem movere, eo quod Antiochidi regis concubinae dono essent dati. ³¹ Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico.

³² Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quaedam vasa e templo furatus donavit Andronico, et alia vendiderat Tyri, et per vicinas civitates. ³³ Quod cum certissime cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiae secus Daphnem.

maus budelio dvasią ir laukinio žvėries piktumą. ²⁶ Taip Jazonas kurs buvo apvykęs savo tikrą brolių, pats buvo apgautas ir išvartas pabėgo į amonitų šalį.

²⁷ Menelajus vyriausią valdžią, tiesa, gavo, bet žadėtųjų pinigų karaliui nedavė, nors pilies viršininkas Sostratas reikalavo išmokėjimo, ²⁸ nes jam priklausė mokesčių išieškojimas; todėl abudu buvo pašaukti pas karalių. ²⁹ Menelajus buvo atstatytas nuo kunigavimo, stojant jo vieton jo broliui Lizimachui, Sostratas gi buvo paskirtas kipriečių viršininku.

³⁰ Tiems dalykams vykstant atsitiko, kad Tarso ir Malo gyventojai sukėlė maištą, nes buvo padovanoti karaliaus gulovei Antiokiei. ³¹ Taigi karalius išėjo skubiai jų malšinti, palikdamas vietininku vieną savo palydovą Androniką.

³² Menelajus, tardamos susilaukęs dabar sau patogaus laiko, padovanojo Andronikui kai kuriuos iš bažnyčios pavogtus auksinius indus, kitus gi pardavė Tire ir artimuose miestuose. ³³ Tikrai sužinojęs apie tai Onijas, barė jį, pats pasilikdamas saugioje vietoje Antiokijoje prie Dafnės.

iš Aarono ainijos. Bet Antiokas žūrėjo pinigų, ne teisės. — (26) *Buvo apvykęs...* Plg. 7 eil. ir tol.

(29) *Buvo atstatytas...* Iš 39,43 eil. ir 5,5 galima matyti, kad Menelajus, vykdamas į Antiokiją, pasiliko vyriausiuoju kunigu. Todėl čia tikresnis gr. t.: Menelajus paliko pavaduotoju savo brolių Lizimachą, Sostratas gi Kipro vietininką Krata. Kipras tik trumpą laiką priklausė Syrijai (plg. 1 Mak. 15,23). Kratas gal buvo buvęs ar būsimas Kipro vietininkas.

(30) *Tarso ir Malo*: Kilikijos miestai. — (31) *Androniką*. Iš kitur

nežinomas asmuo. Jam karalius, išvykdamas į Kilikiją, gal buvo pavėdęs taip pat ištirti Menelajaus ir Sostrato bylą.

(32) *Iš bažnyčios pavogtus...* Gal tarpininkaujant savo pavaduotojui Lizimachui. — (33) *Prie Dafnės*. Dafnė buvo laikoma Antiokijos priemiesčiu. Tarp jos ir sostinės buvo Oronto upė. Ji buvo garsi savo šventykla ir šventa giria, turėjo prieglaudos miesto teises; todėl ir atstatytas nuo pareigų vyriausias kunigas Onijas galėjo čia saugiai gyventi.

(34) *Užmušti Oniją*. Taip Mene-

³⁴ Uunde Menelaus accendens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, et datis dextris cum iureiurando (quamvis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam. ³⁵ Ob quam causam non solum Iudaei, sed aliae quoque nationes indignabantur, et moleste ferebant de nece tanti viri iniusta.

³⁶ Sed regressum regem de Ciliciae locis adierunt Iudaei apud Antiochiam, simul et Graeci: conquerentes de iniqua nece Oniae. ³⁷ Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, et flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, et modestiam: ³⁸ accensisque animis Andronicum purpura exutum, per totam civitatem iubet circumduci: et in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente poenam.

³⁹ Multis autem sacrilegiis in templo a Lysimacho commissis Menelai consilio, et divulgata fama, congregata est multitudo adversum Lysimachum multo iam auro exportato. ⁴⁰ Turbis autem insurgentibus, et animis ira repletis, Lysimachus armatis fere tribus millibus iniquis manibus uti coepit, duce quodam tyranno, aetate pariter, et dementia proveceto. ⁴¹ Sed, ut intellexerunt conatum Lysimachi, alii lapides, alii

³⁴ Todėl Menelajus, priėjęs Androniką, prašė užmušti Oniją Tasai, atėjęs pas Oniją ir padavęs jam ranką su priesaika, (nors buvo anam įtariamam) įkalbėjo išeiti iš prieglaudos vietos ir tuojau jį nužudė, nebijodamas teisybės. ³⁵ Tuo buvo suerzinti ne tik žydai, bet ir kitos tautos ir buvo labai nepatenkinti neteisingu taip žymaus žmogaus nužudymu.

³⁶ Sugrįžusį iš Kilikijos kraštų karalių priėjo žydai prie Antiokijos, taip pat ir graikai, skųsdamies dėl neteisingo Onijo nužudymo. ³⁷ Taigi Antiokas, nuliūdęs dvasioje dėl Onijo ir pasiduodamas pasigailėjimui, liejo ašaras, atsimindamas mirusiojo susilaikymą ir kuklumą. ³⁸ Paskui užsidegęs rūstybe jis liepė, išvilkus Androniką iš purpuros, vesti jį per visą miestą ir toje pat vietoje, kurioje jis buvo padaręs bedievyستę prieš Oniją, nužudyti tą šventvagį. Taip Viešpats atsilygino jam nupelnnytą bausmę.

³⁹ Lizimachui Menelajaus patariamam padarius daug šventvagysčių bažnyčioje ir gandai apie tai pasklydus, prieš Lizimachą susirinko didelė minia, kai jau daug aukso buvo išgabenta. ⁴⁰ Minions sukilus, kai žmonės jau buvo pilni rūstybės, Lizimachas, apginklavęs apie tris tūkstančius, griebėsi smurto, vadovaujant kažinkokiam Tiranui, lygiai pažengusiam amžiumi kaip nedorumu. ⁴¹ Bet kaip tik minia suprato Li-

lajus norėjo atkeršyti Onijui, kam tasai sakė tiesą. — *Išėiti...* Ir pagonys retai laužydavo prieglaudos teises (ius asyli); jie paprastai smerkdavo ir apgaulingą iš prieglaudos vietos išvyliojimą.

(37) *Susilaikymą ir...* Plg. 3,1. —

(38) *Iš purpuros.* Teisė dėvėti purpura buvo karaliaus suteikiama jo didžiūnams. Gr. t. dar pridėta: ir sudraskyti jo drabužius.

(39) *Menelajaus patariamam.* Anot gr. t.: Menelajaus pritarimu. — (40) *Tiranui.* Gr. t.: Auranui. — (43) *Prieš*

fustes validos arripuere: quidam vero cinerem in Lysimachum iecere. ⁴² Et multi quidem vulnerati, quidam autem et prostrati, omnes vero in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus aearium interfecerunt. ⁴³ De his ergo coepit iudicium adversus Menelaum agitari.

⁴⁴ Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri a senioribus. ⁴⁵ Et cum superaretur Menelaus, promisit Ptolemaeo multas pecunias dare ad suadendum regi. ⁴⁶ Itaque Ptolemaeus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, et deduxit a sententia: ⁴⁷ et Menelaum quidem universae malitiae reum criminibus absolvit: miseris autem, qui, etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnavit. ⁴⁸ Cito ergo iniustam poenam dederunt, qui pro civitate et populo, et sacris vasis causam persecuti sunt. ⁴⁹ Quam ob rem Tyrii quoque indignati, erga sepulchrum eorum liberalissimi exstiterunt.

⁵⁰ Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

Caput V. ¹ Eodem tempore Antiochus secundam profectio- nem paravit in Aegyptum. ² Contigit autem per universam Ierosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites

zimacho sumanymą, vieni stvėrėsi akmenų, kiti didelių vėzdų, kai kurie gi bėrė į Lizimachą pe-
nus. ⁴² Daug buvo sužeistų, kai kurie ir užmušti, visi gi buvo priversti bėgti; net ir patį šventva-
gį jie užmušė prie iždinės. ⁴³ Tai-
gi dėl šių dalykų buvo pradėtas tardymas prieš Menelajų.

⁴⁴ Karaliui atvykus į Tirą, trys vyresniųjų siųsti vyrai išdėstė jam tą dalyką. ⁴⁵ Menelajus, matydamas, kad jis pralaimės, pažadėjo Ptolemiejui duoti daug pinigų, kad tasai palenktų karalių. ⁴⁶ Tai-
gi Ptolemiejus pasiėmė su savim karalių į vieną prieangį tarsi prasi-
vėdinti ir pakeitė jo nusistatymą. ⁴⁷ Taip tasai išteisino Mene-
lajų, kurs buvo padaręs visus nu-
sikaltimus, nelaiminguosius gi,
kurie būtų buvę pripažinti nekal-
tais, nors būtų bylinėjęsis ir pas-
skitus, jis pasmerkė mirti. ⁴⁸ Taip-
tie, kurie gynė miesto, tautos ir
šventų indų reikalą, tuojau buvo
neteisingai nubausti. ⁴⁹ Todėl net
tiriečiai, įpykę, pasirodė labai duo-
snūs jų laidotuvėse.

⁵⁰ Menelajus dėl godumo tų, kurie buvo galingi, pasiliko val-
džioje ir augo piktumu, kad da-
rytų slastų piliečiams.

5 perskyrimas. ¹ Tuo pa-
čiu laiku Antiokas rengė antrą ka-
rišką žygį į Aigiptą. ² Tuomet
atsitiko, kad visame Jeruzalės mie-
ste buvo matomi ore per keturias
dešimtis dienų skrajoją kuopo-

Menelajų: nes Lizimachas apiplėšė
bažnyčią jo pritarimu.

(45) *Ptolemiejui duoti.* Gr. t.: Do-
rimeno sūnui Ptolemiejui. Plg. 1
Mak. 3,38 ir k. — (46) *Prieangį.* Gr.:
peristilį. Čia jis galėjo kalbėtis su
karaliumi be liudytojų. — (47) *Pas*

skitus. Graikai ir romėnai laikė
skitus barbarų tauta.

(5,1) *Antrą karišką žygį:* 170 m.
pirm Kr. Plg. 1 Mak. 1,17.. — (2)
Per keturias dešimtis... Skaičius 40
turi ypatingos reikšmės Dievo ap-
vaizdos pasireiškimuose. Jis gali

discurrentes, auratas stolas habentes, et hastis, quasi cohortes, armatos, ³ et cursus equorum per ordines digestos, et congressiones fieri cominus, et scutorum motus, et galeatorum multitudinem gladiis districtis, et telorum iactus, et aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricatorum. ⁴ Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

⁵ Sed cum falsus rumor esset, tamquam vita excessisset Antiochus, assumptis lason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem: et civibus ad murum convolantibus ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem: ⁶ lason vero non parcebat in caede civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium et non civium se trophaea capturum.

⁷ Et principatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionem accepit, et profugus iterum abiit in Ammaniten. ⁸ Ad ultimum, in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum et execrabilis, ut patriae et civium hostis, in Aegyptum extrusus est: ⁹ et qui multos de pa-

mis raiteliai auksuotais apdara is ir apsiginklavę ietimis; ³ be to, raitelių būriai, kurie bėgo vieni prieš kitus, susirėmimai, vieniems kitus siekiant, skydų judėjimas, daugybės šalmuotų su švitruojančiais kalavijais, šaudymas vilyčiomis, auksinių ginklų blizgėjimas ir visokios rūšies šarvų. ⁴ Todėl visi meldė, kad tie prajovai išeitų į gera.

⁵ Kadangi tačiau pasklydo netikras gandas, būk Antiokas miręs, Jazonas, pasiėmęs nemažiau kaip tūkstantį vyrų, ūmai puolė miestą. Nors piliečiai atbėgo iš visur prie sienų, tačiau miestas buvo galų gale paimitas, o Menelajus pabėgo į pilį. ⁶ Tuo tarpu Jazonas nesigailėjo žudynėse savo bendrapiliečių ir neatsiminė, kad pasisiekimas prieš viengencius yra didžiausia nelaimė; jis tarėsi pasiimsias iš neprietelių, o ne iš bendrapiliečių karišką grobį.

⁷ Tačiau jis nepasiekė vyriausios valdžios, ir visas jo slastų vaisius buvo sugėdinamas: kaip pabėgėlis jis vėl pasitraukė į amonitų šalį. ⁸ Dabar jam atėjo galas, nes sulaikytas arabų valdovo Areto, jis vėl bėgo iš miesto į miestą; visų nekenčiamas, kaip įstatymų laužytojas, ir prakeiktas žmogus, kaip tėvynės ir bendrapiliečių neprietelis, jis buvo

lemti laimę ir nelaime. — *Skrajoją kuopomis...* Apie panašius apsireiškimus iš dangaus kalba Juozapas Fl.; jie įvykę, kai jau buvo arti Jeruzalės sugriovimas. Ir vėliau yra buvę tolygių apsireiškimų (vz. Kna-benbauer. 2 Mak. 5.1). — (4) *Kad tie prajovai...* Visi meldė, kad karas, kurį tie ženklai skelbė, baigtusi jiems laimingai.

(5) *Jazonas:* iš kurio Antiokas

buvo atėmęs vyriausiąją kunigystę, parduodamas ją Menelajui.

(7) *Pasitraukė...* Gali būti, kad Jazoną privertė pabėgti Menelajus, kurs, būdamas pilyje, galėjo prieš jį kovoti, arba žinia, kad Antiokas grįžta iš Aigipto. — (8) *Dabar jam atėjo galas...* Anot gr. t.: dabar jam atėjo jo pikto elgesio galas. Jis buvo sugautas pas arabų kunigaikštį Areta... — *I Aigiptą:* kurio karaliui

tria sua expulerat, peregre periit, Lacedaemonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus: ¹⁰ et qui insepultos multos abiecerat, ipse et illamentatus, et insepultus abiicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

¹¹ His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Iudaeos: et ob hoc profectus ex Aegypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit. ¹² Iussit autem militibus interficere, nec parcere occurrentibus, et per domos accendentes trucidare. ¹³ Fiebant ergo caedes iuvenum, ac seniorum, et mulierum, et natorum exterminia, virginumque et parvulorum neces. ¹⁴ Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venundati.

¹⁵ Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum, et patriae fuit proditor: ¹⁶ et scelestis manibus sumens sancta vasa, quae ab aliis regibus, et civitatibus erant posita ad ornatum loci, et gloriam, contrectabat indigne, et contaminabat. ¹⁷ Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat quod propter peccata habitantium civi-

išvarytas Aigiptą. ⁹ Jis, kurs buvo daugelį išvaręs iš tėvynės, žuvo svetimėje šalyje, nuvykęs į Lakedemoną, lyg kad tikėdamos gauti tenai dėl giminystės prieglaudą. ¹⁰ Jis, kurs pametė daugelį nepalaidotų, pats buvo pamestas, neapraudotas ir nepalaidotas, ne pasinaudodamas nei svetimšalių laidotuvėmis, nei gaudamas vietą tėvų kapuose.

¹¹ Šiems dalykams taip įvykus, karalius įtarė žydus, kad jie atsimesią nuo sandoros su juo; todėl jis labai įtužęs išvyko iš Aigipto ir paėmė miestą ginklų jėga. ¹² Jis liepė kareiviams užmušinėti be pasigailėjimo sutinkamus ir galabyti bėgančius į namus. ¹³ Taigi buvo užmušami jaunikaiciai ir seniai, naikinami moterys ir vaikai, žudomi mergaitės ir kūdikiai. ¹⁴ Per tas tris dienas buvo užmušta aštuonios dešimtys tūkstančių, keturios dešimtys tūkstančių paimta nelaisvėn ir nemažiau parduota.

¹⁵ Bet ir to negana! Jis dar išdrįso įeiti į šventyklą, švenčiausią visos žemės vietą, vedant Menelajui, kurs buvo įstatymų ir tėvynės išdavikas. ¹⁶ Įmdamas piktadariškomis rankomis šventus indus, kurie kitų karalių ir miestų buvo padėti vietai papuošti ir jos garbei, jis čiupinėjo juos nevertai ir sutepė. ¹⁷ Taip proto netekęs Antiokas nežiūrėjo, kad Dievas buvo užsirūstinęs trumpam

Antiokas buvo nesenai paskelbęs karą. — (9) *Dėl giminystės*. Vž. 1 Mak. 12,21.

(11) *Karalius*: Antiokas. — *Labai įtužęs*. Anot gr. t.: žvėriškai įtužęs. — *Paėmė miestą...*: 168 m. pirm Kr. Plg. 1 Mak. 1,16—28. — (12) *Sutinkamus*: gėtvėse. — (14) *Buvo užmušta aštuonios...* Anot gr. t.: žuvo

80.000: 40.000 užmuštų ir 40.000 parduotų į vergiją. Juozapas Fl. sako, kad parduotų į vergiją buvo 10.000.

(15) *Išdrįso įeiti...* Plg. 1 Mak. 1,23... — (16) *Kitų karalių*. Plg. auk. 3,2. — *Jis čiupinėjo...* Anot gr. t.: duodamas juos (tarnams nešti), juos sutepdamas savo nešvariomis rankomis. — (17) *Proto netekęs*. Gr. t.:

tatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod et accidit circa locum despectio: ¹⁸ alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, sicut Heliodorus, qui missus est a Seleuco rege ad expoliandum aerarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, et repulsus utique fuisset ab audacia. ¹⁹ Verum non propter locum, gentem: sed propter gentem, locum Deus elegit. ²⁰ Ideoque et ipse locus particeps factus est populi malorum, postea autem fiet socius bonorum, et qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

²¹ Igitur Antiochus mille et octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se prae superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem. ²² Reliquit autem et praepositos ad affligendam gentem: lerusalemis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, a quo constitutus est: ²³ in Garizim autem Andronicum, et Menelaum, qui gravius quam ceteri imminebant civibus.

laikui dėl miesto gyventojų nuodėmių, ir kad dėl to atsitiko tai vietai paniekimas. ¹⁸ Kitaip gi, jei jie nebūtų įsipainioję į daugybę nuodėmių, ir jis, kaip Eliodoras, kurs buvo karaliaus Seleuko atsiųstas apiplėšti iždinės, būtų buvęs tuojau įeidamas nuplaktas, ir tikrai būtų buvusi sutrukdyta jo drąsa. ¹⁹ Tačiau Dievas išrinko tautas ne dėl vietos, bet dėl tautos jis išrinko vietą. ²⁰ Todėl ir pati vieta dalyvavo tautos nelaimėje, taip kaip dar dalyvaus jos gerovėje; ji, kuri dabar apleista dėl visagalio Dievo rūstybės, vėl bus išaukštinta ir susilauks didelės garbės, kai didysis Viešpats bus permaldautas.

²¹ Taigi Antiokas, paėmęs iš bažnyčios tūkstantį aštuonis šimtus talentų, skubiai sugrįžo į Antiokiją, tardamos savo puikybėje galįs plaukti sausuma ir padaryti iš jūros sausą kelią; taip labai aukštinosi jo širdis. ²² Jis paliko taip pat užvaždžų tautai varginti: Jeruzalėje Pilypą, kilme frigietį, jausmais nuožmesnį už tą, kurio jis buvo pastatytas; ²³ Garizime gi Androniką ir Menelajų, kurie smarkiau kaip kiti buvo nusistatę prieš piliečius.

pilnas puikybės. — *Kad Dievas buvo užsirusiŲs...* Autoriaus mintys, kodėl nebuvo Dievo nubaustas Antiokas, tuo tarpu kad dėl panašaus pasikėsimo teko skaudžiai nukentėti Eliodorui. Dievas norėjo nubausti tautą, kuri dabar buvo labai nusikaltusi, ypač gi buvo nusikaltęs vyriausias kunigas. Plg. 3,17. — (19) *Ne dėl vietos*: lyg kad Dievui būtų prireikę vietos (bažnyčios) žemėje, kad joje gyventų. — *Dėl tautos...* Plg. Išganytojo žodžius apie subatą. Mk. 2,27.

(21) *Tūkstantį...*: daugiau kaip 30

milijonų litų, jei čia kalbama apie žydiškus talentus, pusę tiek, jei apie syriškus. Kokiuos dalykus Antiokas paėmė, pasakyta 1 Mak. 1,21–23. — (22) *Pilypa*. Plg. 1 Mak. 6,14. — *Kurio*: Antioko. — (23) *Garizime*: prie Sikemo. Čia buvo samaritonų šventykla. — *Androniką*: ne tą patį, kurs paminėtas 4,37... — *Ir Menelajų...* Anot gr. t.: o be šitų (Pilypo ir Androniko) ir Menelajų, kurs pikčiau už visus kitus akiplėšiškai kėlėsi į puikybę prieš piliečius, (24) būdamas nusistatęs prieš žydus.

(24) *Apolonijų*: tą patį, kurs pa-

²⁴ Cumque appositus esset contra Iudaeos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti et duobus millibus, praecipiens ei omnes perfectae aetatis interficere, mulieres, ac iuvenes vendere. ²⁵ Qui cum venisset Ierosolymam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: et tunc feriatis Iudaeis arma capere suis praecepit. ²⁶ Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidavit: et civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

²⁷ Iudas autem Machabaeus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: et foeni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

Caput VI. ¹ Sed non post multum temporis misit rex senem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudaeos ut se transferrent a patriis, et Dei legibus: ² contaminare etiam quod in Ierosolymis erat templum, et cognominare Iovis Olympii: et in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Iovis hospitalis. ³ Pessima autem et universis gravis erat malorum incursio: ⁴ nam templum luxuria, et comessionibus Gentium erat plenum, et scortantium cum meretricibus: sacratisque aedibus mulieres se ultro ingerebant, in-

²⁴ Būdamas nusistatęs prieš žydus, jis atsiuntė nekenčiamą vadą Apolonijų su dvidešimt dviem tūkstančiais kariuomenės ir davė jam įsakymą užmušti visus suaugusius, moteris gi ir jaunikaičius parduoti. ²⁵ Atėjęs į Jeruzalę ir apsimesdamas norįs taikos, jis laikėsi ramiai iki šventai subatos dienos, o kai žydai pradėjo švesti, jis liepė saviems pasiimti ginklus ²⁶ ir visus, kurie buvo išėję į iškilmę, nužudė; be to, jis ėjo su ginkluotais per miestą ir nugalabijo labai didelę daugybę.

²⁷ Bet Jūdas Makabiejus, pats dešimtas, pasitraukė į dykumos vietą ir tenai draug su savaisiais gyveno kalnuose tarp žvėrių; jie pasiliko ten, mįsdami augalais, kad nedalyvautų susitepime.

6 perskyrimas. ¹ Nedaug laiko praslinkus, karalius atsiuntė vieną seną antiokietį, kurs turėjo priversti žydus atsakyti nuo tėvų ir Dievo įstatymų, ² be to, sutepti bažnyčią Jeruzalėje ir praminti ją Jupiterio Olimpiečio vardu, o Garizime Jupiterio Svetin-gojo vardu, žiūrint tų, kurie toje vietoje gyveno. ³ Taip blogumų antplūdis buvo pikčiausias ir visiems sunkus, ⁴ nes bažnyčia buvo pilna pagonių ištvirtimo ir lėbavimų, taip pat tų, kurie paleistuvavo su kekšėmis; moterys įeidavo į šventus rūmus, nieko ne-

minėtas 1 Mak. 1,29. — (25) *Iki šventai subatos dienos.* Apolonijus žinojo, kad žydai subatos dieną nesi-priešins. Plg. 1 Mak. 2,34. — (26) *I iškilmę:* pasižiūrėti vaidinimų.

(27) *Pats dešimtas.* Jūdo tėvas neišvardijamas. Visas kovas prieš syru karalius autorius riša su Jūdo Makabiejaus vardu. Su Jūdu buvo, be abejo, ir jo broliai, taip pat dar

keletas kitų vienminčių. Plg. 1 Mak. 2,27.

(6,1) *Nedaug...* Šitame perskyrt-me kalbama apie atskirus įvykius iš to laikotarpio, kurs apibūdintas bendresniais posakiais 1 Mak. 1,41–64. — (2) *Sutepti bažnyčia.* Plg. 1 Mak. 1,41; 2,54. — *Garizime.* Plg. 4 Kar. 17,24...; 1 Ezdro 4,2. — (4) *I šventus rūmus.* Anot gr. t.: į šventorius.

tro ferentes ea, quae non licebat.
⁵ Altare etiam plenum erat illicitis, quae legibus prohibebantur.

⁶ Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies sollemnes patrii servabantur, nec simpliciter Iudaeum se esse quisquam confitebatur. ⁷ Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: et, cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur, hedera coronati Libero circuire.

⁸ Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, suggerentibus Ptolemaeis, ut pari modo et ipsi adversus Iudaeos agerent, ut sacrificarent: ⁹ eos autem, qui nollent transire ad instituta Gentium, interficerent: erat ergo videre miseriam. ¹⁰ Duae enim mulieres delatae sunt natos suos circumcidisse: quas, infantibus ad ubera suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros praecipitaverunt. ¹¹ Alii vero, ad proximas coeuntes speluncas, et latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur propter religionem et observantiam, manu sibimet auxilium ferre.

¹² Obsecro autem eos, qui

siklausdamos, ir įsinešdavo su savim į vidų neleistus dalykus. ⁵ Taip pat altorius buvo pilnas neleistų dalykų, kuriuos įstatymas draudė.

⁶ Subatos nebuvo laikomos, nė iškilmingos tėvynės dienos švenčiamos, net nėvienas stačiai neprisipažindavo esąs žydas. ⁷ Buvo gi jie vedami su karčia prievarta karaliaus gimimo dieną į aukas, o kai buvo švenčiama Bakcho šventė, buvo verčiami dalyvauti vaikštyne apsilavinavę vijokliais Bakcho garbei.

⁸ Ptolemiejams patariant, buvo išleistas nutarimas artimiausiems pagonių miestams, kad ir jie elgtųsi tolygiu būdu prieš žyds, taip kad šitie turėtų aukoti, ⁹ tuos gi, kurie nenorėtų pasiduoti pagonių įpročiams, kad užmuštų. Todėl galima buvo manyti tik dejavimą. ¹⁰ Nes buvo įskųstos dvi moterys, kad apipjausčiusios savo vaikus; šitoms jie pakabino vaikus ant krūtinės, vedė viešai per miestą ir numetė žemyn nuo sienos. ¹¹ Kiti, kurie buvo susiję į arti esančius urvus ir slapčiai šventė subatos dieną, kai apie juos pranešta Pilypui, buvo sudeginti liepsnose, nes dėl šventos pareigos laikyti subatą jie drovėjosi gintis savo rankomis.

¹² Aš prašau primygtinai tuos,

(5) *Neleistų dalykų*: kiaulių ir šunų aukų ir panašių dalykų (plg. 1 Mak. 1,50).

(6) *Subatos...* Vz. 1 Mak. 1,47—51. — *Nebepreisipažindavo*: nebesilaikė žydų religijos nuostatų ir praktikų. — (7) *Gimimo diena*, Gr. t. dar pridėta: kas mėnuo. Švęsti karaliaus gimimo dieną kas mėnuo buvo nuo Aleksandro D. laikų įsakyta Syrijos karalystėje. Panašus paprotys buvo ir kitose šalyse. — *Bakcho šventė*: bakchanalijos, dionizijos (Dionizo

šventė) buvo atliekamos kasmetų ruodenį vynuogavimo metu.

(8) *Ptolemiejams*: Dorimeno sūnui Ptolemiejui, apie kurį kalbama 4,45 (gr. t.) ir 1 Mak. 3,38. Kai kuriuose gr. rankraščiuose: Ptolemiejui. — (9) *Pagonių*, Gr. t.: graikų. — Plg. 1 Mak. 1,52. — (10) *Įskųstos*, Gr. t.: atvestos. — Plg. 1 Mak. 1,63. — (11) *Pilypui*, Vz. 5,22. — *Nes dėl...* Plg. 1 Mak. 2,38...

(12) *Nesibodėti*. Prasmė: nenusiminti. — *Ne tam, kad...* Plg. 7,33;

hunc Librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent, ea, quae acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

¹³ Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultionis adhibere, magni beneficii est indicium.

¹⁴ Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum Iudicii dies adveniat, in plenitudine peccatorum puniat: ¹⁵ ita et in nobis statuit, ut, peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindictet. ¹⁶ Propter quod numquam quidem a nobis misericordiam suam amovet: corripuens vero in adversis populum suum non derelinquit. ¹⁷ Sed haec nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem.

¹⁸ Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir aetate proventus, et vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare. ¹⁹ At ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam complectens, voluntarie praeibat ad supplicium. ²⁰ Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitae amorem.

²¹ Hi autem, qui astabant, iniqua miseratione commoti, prop-

kurie skaitys šitą knygą, nesibodėti dėl nelaimingų įvykių, bet atsiminti, jog tai, kas atsitiko, buvo ne tam, kad mūsų tauta žūtų, bet kad būtų sudrausta. ¹³ Nes neleisti nusidėjėjams elgtis ilgą laiką sulig savo noru, bet tuojau pavartoti prieš juos kerštą, yra didelio palankumo ženklas. ¹⁴ Nes jei kitų tautų atžvilgiu Viešpats kantriai laukia, kad jas nubaustų nuodėmių pilnybėje, kai ateis teisimo diena, ¹⁵ tai kitaip jis yra mums nusistatęs: mums keršyti jis nelaukia, kai mūsų nuodėmės pasieks aukščiausią laipsnį. ¹⁶ Todėl jis niekuomet neatima iš mūsų savo gailestingumo; sudraudamas gi savo tautą nelaime, jis jos neapleidžia. ¹⁷ Bet tai tebūna mūsų trumpai pasakyta skaitytojams priminti. Dabar gi reikia grįžti prie pasakojimo.

¹⁸ Taigi vienas iš žymiausių Rašto žinovų, Eleazaras, senyvo amžiaus ir garbingos išvaizdos, buvo verčiamas valgyti kiaulieną mėšą, jį išžiodžius. ¹⁹ Tačiau jis, pasirinkdamas vėlyk garbingą mirtį, kaip nepakenčiamą gyvenimą, ėjo savo noru į kančią. ²⁰ Apvarsstydamas, kaip jam reikės kentėti ir kantriai kentėdamas, jis nusistatė nedaryti neleistinių dalykų dėl meilės gyvenimui.

²¹ Čia pat buvusieji, pasiduo-
dami nuodėmingam pasigailėjimui.

Išm. 11,9; 12,22. — (16) *Todėl jis...* Plg. Iz. 54,7...

(18) *Valgyti kiaulieną.* Tai buvo žydų įstatymo uždrausta, Kun. 11,7. — (19,20) *Tačiau jis...* Anot gr. t.: pasirinkdamas vėlyk garbingą mirtį, kaip gėdos suteptą gyvenimą, jis išspjovė ją ir po to ėjo savo noru į (tekinio) kančią, taip kaip pritinka

prieiti tiems, kurie nori ištvėringai susilaikyti nuo kiekvieno maisto, kurio ragavimas yra neleistas, nors tai įvyktų iš įgimto pamėgimo gyventi.

(21) *Čia pat buvusieji...* Anot gr. t.: tie, kurie buvo paskirti prižiūrėti įstatymui priešingą aukų pokylį. — Tas kankinimas gal buvo įvykintas Antiokijoje.

ter antiquam viri amicitiam, tol-
lentes eum secreto rogabant af-
ferri carnes, quibus vesci ei lice-
bat, ut simularetur manducasse,
sicut rex imperaverat de sacrificii
carnibus: ²² ut, hoc facto, a mor-
te liberaretur: et propter veterem
viri amicitiam, hanc in eo facie-
bant humanitatem.

²³ At ille cogitare coepit ae-
tatis ac senectutis suae emin-
entiam dignam, et ingenitae nobi-
lilitatis canitiem, atque a puero op-
timae conversationis actus: et se-
cundum sanctae et a Deo con-
ditae legis constituta, respondit
cito, dicens, praemitti se velle in
infernium. ²⁴ Non enim aetati nos-
trae dignum est, inquit, fingere:
ut multi adolescentium, arbitran-
tes Eleazarum nonaginta anno-
rum transisse ad vitam alienige-
narum: ²⁵ et ipsi propter meam
simulationem, et propter modic-
um corruptibilis vitae tempus
decipiantur, et per hoc maculam,
atque execrationem meae senec-
tuti conquiram. ²⁶ Nam, etsi in
praesenti tempore suppliciis ho-
minum eripiar, sed manum Om-
nipotentis nec vivus, nec defun-
ctus effugiam. ²⁷ Quam ob rem
fortiter vita excedendo, senectute
quidem dignus apparebo: ²⁸ ado-
lescentibus autem exemplum for-
te relinquam, si prompto animo,
ac fortiter pro gravissimis ac sanc-
tissimis legibus honesta morte
perfungar.

His dictis, confestim ad sup-
plicium trahebatur. ²⁹ Hi autem
qui eum ducebant, et paulo ante
fuerant mitiores, in iram conver-

mui dėl senos su žmogumi prie-
telystės, paėmė jį šalin, slapčia
paprashė atnešti mėsos, kurios jam
buvo valia valgyti, kad jis apsi-
mestų valgąs, kaip karalius buvo
įsakęs, aukų mėsos, ²² kad tuo
būtų išgelbėtas nuo mirties. Dėl
senos prietelystės su tuo žmogu-
mi, jie elgėsi su juo taip žmo-
niškai.

²³ Bet jis pagalvojo apie auk-
štą savo amžiaus ir senatvės ver-
tybę, apie įgimtą žilos galvos kil-
numą ir apie nesutepto savo gy-
venimo veiksmus nuo pat kūdi-
kystės ir, žiūrėdamas švento ir
Dievo duoto įstatymo nuostatų,
greitai atsakė norįs būti pasiūstas
į mirusiųjų vietą. ²⁴ Jis tarė: Ne-
suderinama su mūsų amžiumi
veidmainiauti, nes daug jaunuoi-
lių galėtų pamanyti, jog devynių
dešimtų metų Eleazaras perėjęs
į šventimšalių gyvenimą; ²⁵ jie dėl
mano veidmainiavimo ir dėl trum-
po praeinančio gyvenimo laiko
būtų suvedžioti, ir taip aš pelny-
čiaus savo senatvei gėdą ir pa-
niekinimą. ²⁶ Nes, jei dabarties
metu aš ir būčiau išgelbėtas iš
žmonių kančių, aš juk neišveng-
čiau nei gyvas, nei miręs Visa-
galio rankos. ²⁷ Todėl drąsiai pa-
likdamas šį gyvenimą, aš pasiro-
dysiu vertas savo senatvės, ²⁸ jau-
nikačiams gi aš paliksiu drąsos
pavyzdį, jei su pasiryžimu ir drą-
siai mirsiu garbinga mirtimi dėl
labai gerbiamų ir švenčiausių
įstatymų.

Po tų žodžių jis tuojuo buvo
nuvestas į kančią. ²⁹ Tie gi, ku-
rie jį vedė ir truputį anksčiau bu-
vo švelnesni, pasidavė pykčiui

(23) *Pasiūstas į...*: būti užmuštas.
— (24) *Su mūsų amžiumi*: su amžiu-
mi žmonių, kurie yra taip ilgai gy-

venę, kaip aš.

(28) *Buvo nuvestas...* Anot gr. t.:
ėjo. — (31) *Pavyzdį*. Šv. Grigalius

si sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatus arbitrabantur. ³⁰ Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit, et dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia, cum a morte possem liberari, duos corporis sustineo dolores: secundum animam vero propter timorem tuum libenter haec patior. ³¹ Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum iuvenibus, sed et universae genti memoriam mortis suae ad exemplum virtutis et fortitudinis derelinquens.

Caput VII. ¹ Contigit autem et septem fratres una cum matre sua apprehensas compelli a rege edere contra fas carnes porcinas, fiagris, et taureis cruciatis. ² Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quaeris, et quid vis discere a nobis? parati sumus mori, magis, quam patrias Dei leges praevaricari. ³ Iratus itaque rex iussit sartagine, et ollas aeneas succendi: quibus statim succensis, ⁴ iussit, ei, qui prior fuerat locutus, amputari linguam: et, cute capitis abstracta, summas quoque manus et pedes ei praescindi, ceteris eius fratribus, et matre inspicientibus. ⁵ Et cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoveri, et adhuc spirantem torreretur in sartagine: in qua cum diu cruciaretur, ceteri una cum matre invi-

dėl jo pasakytų žodžių, nes jie manė, kad jis juos pasakęs iš puišybės. ³⁰ Bet baigiamas užmušti, jis atsидuso ir tarė: Viešpatie! tu, kurs turi šventą žinojimą, tu juk tikrai žinai, kad aš, nors galėčiau išsigelbėti nuo mirties, kenčiu didelius kūno skausmus, bet savo širdyje dėl tavo baimės aš tai kenčiu mielu noru. ³¹ Taip šitas persiskyrė su šiuo gyvenimu, palikdamas ne tik jaunikačiams, bet ir visai tautai savo mirties atsiminimą, dorybės ir drąsos pavyzdį.

7 perskyrimas. ¹ Atsitiko taip pat, kad buvo sugauti septyni broliai draug su jų motina ir rimbais bei jaučio odos diržais buvo karaliaus verčiami valgyti prieš įstatymą kiaulieną mėsą. ² Jų vienas, kurs buvo pirmas, taip tarė: Ko ieškai ir ko nori iš mūsų sužinoti? Mes esame pasiryžę velyk mirti, kaip peržengti mūsų tėvų ir Dievo įstatymus. ³ Tuomet įpykęs karalius liepė įkaitinti skardas ir varinius katilus, o kai jos buvo tuojuo įkaitintos, ⁴ liepė nupjauti tam, kurs pirmas kalbėjo, liežuvi ir numovus galvos odą, nukirsti jam taip pat rankų ir kojų galus, tai matant jo broliams ir motinai. ⁵ Kai jis jau buvo visas sužalotas, anas liepė pristumti jį prie ugnies ir dar kvėpuojantį kepinti ant skardos; tačiau kai jis ten buvo ilgai

Nazianz. vadina jį pirmuoju Sen. Test. kentėtoju, nes jis pirmas viešai buvo nužudytas dėl neapykantos tikėjimui.

(7,1) *Septyni broliai.* Jie paprastai vadinami septyniais broliais Makabiejais, nes jie kaip tikėjimo karžygiai mirė kentėtojų mirtimi tuo metu, kai Jūdas Makabiejus ir jo bro-

liai kovojo dėl religijos laisvės ir dėlto, kad jų nukankinimas pasakojamas Makabiejų knygoje. Nukankinimas buvo įvykintas tikriausiai Antiochijoje, kame šv. Jeronimas yra matęs jų kapą, ir kame šv. Augustino laikais buvo pavadinta jų vardu viena bažnyčia. — (2) *Kurs buvo pirmas.* Anot gr. t.: kurs pirmas atsiliepė. —

cem se hortabantur mori fortiter, ⁶ dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, et consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.

⁷ Mortuo itaque illo primo, hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: et, cute capitis eius cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur. ⁸ At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod et iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit: ⁹ et in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem sceleratissime in praesenti vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in aeternae vitae resurrectione suscitabit.

¹⁰ Post hunc tertius illuditur, et linguam postulatus cito protulit, et manus constanter extendit: ¹¹ et cum fiducia ait: E caelo ista possideo, sed propter Dei leges nunc haec ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero: ¹² ita ut rex, et qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nihilum duceret cruciatus.

¹³ Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes. ¹⁴ Et, cum iam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

kankinamas, kiti draug su motina ragino vieni kitus mirti drąsiai, ⁶ sakydami: Viešpats Dievas matys tiesą ir pasigailės mūsų, kaip yra pareiškęs savo liudijimo giesmėje Mozė: Jis paguos savo tarnus

⁷ Taigi mirus tuo būdu pirmajam, jie vedė kitą pasityčioti Numovę jo galvos odą su plaukais, jie klausė, ar jis valgys, ar velys būti kankinamas visame kūne, kiekviename sąnaryje. ⁸ Bet jis, atsakydamas tėvų kalba, tarė: Nedarysiu. Todėl ir šitas antroje vietoje iškentėjo pirmojo kančias. ⁹ Paskutinį kvapą atiduodamas jis taip sakė: Tu, didžiausias piktadary, tiesa, žudai mus šiame gyvenime, bet pasaulio karalius amžinojo gyvenimo prisikėlime pažadins mus mirusius dėl jo įstatymų.

¹⁰ Po šito buvo tyčiojamasi iš trečio; pareikalavus jis greitai iškišo liežuvį ir ištiesė ištvermingai rankas, ¹¹ sakydamas su pasitikėjimu: Iš dangaus esu gavęs tuos dalykus, bet dėl Dievo įstatymų dabar laikau juos nieku, nes turiu vilties vėl iš jo juos gausias; ¹² taip kad karalius ir su juo buvusieji stebėjosi jaunikaitio drąsumu, nes jis kančias laikė tarsi nieku.

¹³ Ir šitam taip mirus, jie panašiu būdu žudė ir kankino ketvirtąjį. ¹⁴ Jau arti mirties būdamas jis taip kalbėjo: Geriau yra būti žmonių atiduotiems mirčiai ir turėti vilties, kad Dievas vėl prikels iš numirusių: nes tau nebus atsikėlimo į gyvenimą.

(5) *Kai jis ten ilgai...* Gr. t.: kai garai iš skardos toli plėtėsi. — (6) *Jis paguos...* Vz. 5 Moz. 32,36 (LXX vertime).

(7) *Ar jis valgys:* kiaulieną mėsa.

— (8) *Tėvų kalba:* aramaiškai. — (9) *Prisikėlime pažadins...* Plg. Jobo 19,25; Iz. 26,19; Ez. 37,1...

(14) *Dievas vėl prikels...* Plg. Dan. 12,1.2.13.

¹⁵ Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille, respiciens in eum, ¹⁶ dixit: Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum a Deo esse derelictum. ¹⁷ tu autem patienter sustine, et videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te, et semen tuum torquebit.

¹⁸ Post hunc ducebant sextum, et is, mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos haec patimur, peccantes in Deum nostrum, et digna admiratione facta sunt in nobis: ¹⁹ tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

²⁰ Supra modum autem mater mirabilis, et bonorum memoria digna, quae pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem, quam in Deum habebat: ²¹ singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: et, femineae cogitationi masculinum animum inserens, ²² dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum et animam donavi vobis et vitam, et singulorum membra non ego ipsa compegi, ²³ sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, et spiritum vobis iterum cum misericordia reddet et vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius. ²⁴ Antiochus autem, contemni se arbitratus, si-

¹⁵ Po to jie atvedė penktą ir kankino jį. Tasai gi, žiūrėdamas į jį, tarė: ¹⁶ Turėdamas valdžios žmonėse, nors esi marus, tu darai, kaip nori; nemanyk tačiau, būk mūsų giminė esanti Dievo apleistai. ¹⁷ Palauk tik truputį ir tu matysi didelę jo galią, kaip jis baus tave ir tavo ainiją.

¹⁸ Po šito vedė šeštą, ir jis, jau mirdamas, sakė taip: Neklysk be reikalo, nes mes tai kenčiame dėl mūsų pačių, nes esame nusidėję mūsų Dievui, ir todėl įvyksta mumyse stebėtinų dalykų. ¹⁹ Bet tu nemanyk, kad tau nebus bausmės, nes tu išdrįsai kovoti prieš Dievą.

²⁰ Be galo stebėtina ir gerųjų atsiminimo verta buvo motina, kuri, matydama žūnančius septynis sūnus vienos dienos metu, tai pakėlė drąsiai dėl vilties, kurią turėjo Dievuje. ²¹ Kiekvieną jų ji tvirtai ragino tėvų kalba, pilna išminties ir, jungdama moters jautrumą su vyro drąsa, ²² ji jiems kalbėjo: Aš nežinau, kaip jūs atsiradote mano išsčioje, nes ne aš daviau jums dvasią, sielą ir gyvybę, ir ne aš sujungiau jūsų kiekvieno sąnarius, ²³ bet pasaulio Sutvėrėjas, kurs sutvarkė žmogaus gimimą ir kurs nustatė visų dalykų pradžią, jis vėl su gailėstingumu sugrąžins jums dvasią ir gyvybę, taip kaip jūs laikote save nieku dėl jo įstatymų. ²⁴ Antiokas gi, suprasdamas, kad jis niekinamas, visai neklausydamas darančio priekaištus balso,

(15) *Esi marus*: anksčiau ar vėliau sustabdys tave Dievo visagalybė.

(18) *Nes mes*: žydų tauta. — *Stebėtinų*: pasibaisėtinų.

(21) *Jungdama...* Anot gr. t.: stip-

rindama moteriškės jautrumą vyriška drąsa. — (22) *Sąnarius*. Anot gr. t.: medžiagą, iš kurios sudaromas žmogaus kūnas. — (24) *Suteiksiąs jam...* Gr. t.: pavesiąs jam (aukštas)

mul et exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed et cum iuramento affirmabat se divitem et beatum facturum, et translatum a patriis legibus amicum habiturum, et res necessarias ei praebiturum.²⁵ Sed ad haec cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, et suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.²⁶ Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.²⁷ Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quae te in utero novem mensibus portavi, et lac triennio dedi et alui et in aetatem istam perduxi.²⁸ Peto, nate, ut aspicias ad coelum et terram et ad omnia quae in eis sunt: et intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, et hominum genus:²⁹ ita fiet, ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

³⁰ Cum haec illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio praecepto regis, sed praecepto legis, quae data est nobis per Moysen.³¹ Tu vero, qui inventor omnis malitiae factus es in Hebraeos, non effugies manum Dei.³² Nos enim pro peccatis nostris haec patimur.³³ Et si nobis propter increpationem, et correptionem Domi-

kadangi dar buvo likęs jauniausias, ragino jį ne tik žodžiais, bet ir su priesaika tvirtino, padarysias jį turtingą ir laimingą, laikysias jį prieteliu ir suteiksias jam visa, ko reikia, jei jis išsizadės savo tėvų įstatymų.²⁵ Bet kai jaunikaitis visai nesidavė palenkiamas, karalius pašaukė motiną ir įkalbinėjo jai imtis jaunikaičio gelbėjimo.²⁶ O kai jis buvo ją paraginęs daugeliu žodžių, ji pažadėjo perkalbėti savo sūnų.²⁷ Taigi pasilenkus prie jo, išjuokdama nuožmų budelį, jį tarė tėvų kalba: Mano sūnau, pasigailėk manęs, kuri nešiojau tave devynis mėnesius įsčioje ir trejus metus žindžiau tave ir maitinau ir užauginau į šitą amžių.²⁸ Prašau tave, mano vaike! pažvelk į dangų ir į žemę ir į visa, kas juose yra, ir suprask, kad Dievas juos ir žmonių giminę yra padaręs iš nieko;²⁹ tuo būdu atsitiks, kad tu nebijosi šio budelio; bet būdamas vertas savo brolių dalininkas, priimk mirtį, kad tame pačiame pasigailėjime aš atsiimčiau tave draug su tavo broliais.

³⁰ Jai tai dar tebesakant, jaunikaitis tarė: Ko jūs laukiate? Aš neklausau karaliaus įsakymo, bet įsakymo to įstatymo, kurs yra mums duotas per Mozę.³¹ Tu gi, kurs esi išradėjas visokios piktenybės ebrajams, neišvengsi Dievo rankos.³² Nes mes tai kenčiame dėl mūsų nuodėmių,³³ ir jei Viešpats, mūsų Dievas, norėdamas sudrausti ir nubausti,

valstybės pareigvietes. — (25) *Nesidavė palenkiamas.* Gr. t.: nekreipė dėmesio. — *Imtis jaunikaičio...* Gr. t.: būti jaunikaičio patarėja jam išsigelbėti. — (26) *Pažadėjo perkalbėti:* apsimetė sutinkanti perkalbėti. — (27) *Pasilenkus:* gal norėdama kalbėti ty-

lomis ir labiau įtikinančiai. — *Trejus metus...* Rytų šalyse vaikai žindomi iki trečių, net iki ketvirtų metų. Plg. Prad. 21,8; Iš. 2,9... — (28) *Suprask, kad...* Dievo Sutvėrėjo visagalybė pažistama jo kūriniių apsvaistymu. — (32) *Kenčiame dėl mūsų...* Plg. auk.

nus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis. ³⁴ Tu autem, o scelestes, et omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extollivanis spebus in servos eius inflammatus, ³⁵ nondum enim omnipotentis Dei, et omnia insipientis, iudicium effugisti. ³⁶ Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento aeternae vitae effecti sunt: tu vero iudicio Dei iustas superbiae tuae poenas exolves. ³⁷ Ego autem, sicut et fratres mei, animam, et corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maturius genti nostrae propitium fieri, teque cum tormentis et verberibus confiteri quod ipse est Deus solus. ³⁸ In me vero et in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quae super omne genus nostrum iuste superducta est. ³⁹ Tunc rex accensus ira in hunc super omnes crudelius desaevit, indigne ferens se derisum. ⁴⁰ Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

⁴¹ Novissime autem post filios et mater consumpta est. ⁴² Igitur de sacrificiis, et de nimis crudelitatibus satis dictum est.

mums rūstinasi trumpą laiką, tai jis vėl susiderins su savo tarnais. ³⁴ Tu gi, o piktadary ir didžiausia šlykštinė visų žmonių tarpe, nesiaukštink viltimis, siausdamas prieš jo tarnus, ³⁵ nes tu dar neišvengei visa galinčio ir visa matančio Dievo teismo. ³⁶ Nes mano broliai, iškentėję dabar trumpą skausmą, tapo dalyviais pažadėto amžinojo gyvenimo; tu gi Dievo teisme kentėsi teisingą bausmę dėl savo puikybės. ³⁷ Aš, kaip ir mano broliai, atiduodu savo gyvybę ir kūną dėl tėvų įstatymų, maldaudamas Dievą, kad jis greičiau pasigailėtų mūsų tautos ir kad tu kančiose ir plakiamuose išpažintumei, jog jis vienas yra Dievas; ³⁸ manyje ir mano broliuose pasibaigs Visagalio rūstybė, kuri yra teisingai atvesta ant visos mūsų tautos. ³⁹ Tuomet karalius, užsidegęs rūstybe, nuožmiau siuto prieš šitą, kaip prieš visus kitus, negalėdamas pakęsti, kad buvo išjuoktas. ⁴⁰ Taigi ir šitas mirė nesuteptas, pilnai pasitikėdamas Viešpačiu.

⁴¹ Gale gi po savo sūnų buvo nužudyta ir motina. ⁴² Taigi apie aukas ir apie begalinius nuožmumus pasakyta gana.

c). Žydų laimėjimai, Antiokui Epifanui viešpataujant.

Caput VIII. ¹ Judas vero Machabaeus, et qui cum illo erant,

8 perskyrimas. ¹ Jūdas Machabiejus ir su juo buvusieji eida-

17 eil. — (37) *Kančiose ir...* Plg. 9, 5—28.

(41) *Nužudyta ir motina.* Septynių brolių ir jų motinos nukankinimas, anot senovės liudijimo, įvykęs Antiochijoje, čia pat esant karaliui Antiochui. — Autorius, įrašydamas čia į savo pasakojimą ilgesnės kai kurių asmenų prakalbas, turėjo, be abejo, nau-

dotis senovėje visų pripažinta rašytojams didesne laisve, nes reikalingai tiesai išreikšti yra gana, jei prakalba atitinka kalbančių būdą, yra pritaikinta laiko sąlygoms ir yra tarsi gimusi iš įvykių tiesos (Knabenbauer. 2 Mak. 7,41).

8,1—10,9. Jūdas, pradėjęs kovą su nedaugeliu ištikimųjų, nugali Antio-

introibant latenter in castella: et convocantes cognatos, et amicos, et eos, qui permanserunt in iudaismo, assumptes, eduxerunt ad se sex millia virorum. ² Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: et misereretur templo quod contaminabatur ab impiis: ³ misereretur etiam exterminio civitatis, quae esset illico complananda, et vocem sanguinis ad se clamantis audire: ⁴ memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, et blasphemias nomini suo illatas, et indignaretur super his. ⁵ At Machabaeus, congregata multitudo, intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est. ⁶ Et superveniens castellis, et civitatibus improvisis, succendebat eas: et opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat: ⁷ maxime autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, et fama virtutis eius ubique diffundebatur.

⁸ Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prospere, ad Ptolemaeum ducem Coelesyriae, et Phoenicis scripsit ut

vo slapčia į miestelius, sušaukdavo gimines ir prietelius, pasiimdavo tuos, kurie pasiliko ištikimi žydų įstatymui, ir taip jie išvedė pas save šešis tūkstančius vyrų. ² Jie šaukėsi į Viešpatį, kad pažvelgtų į tautą, kuri buvo visų mindoma, kad pasigailėtų šventyklos, kuri buvo bedievių sutepama, ³ kad pasigailėtų taip pat sunaikinto miesto, kurs turėjo būti tuoju sulygintas su žeme, ir kad išgirstų šaukiantį į save kraujo balsą, ⁴ be to, kad atsimintų neteisingiausias nekaltų kūdikių mirtis ir savo vardui tartus piktažodžiavimus ir kad keršytų dėl tų dalykų. ⁵ Makabiejus gi, surinkęs daugybę, darėsi pagonims baisus, nes Viešpaties rūstybė buvo virtusi gailestingumu. ⁶ Netikėtai puldamas miestelius ir miestus, jis juos sudegindavo, o paimdamas patogias vietas, suduodavo neprieteliams nemažą smūgių. ⁷ Ypač gi naktimis jis atlikdavo tokius žygius, ir gandas apie jo drąsą sklydo visur.

⁸ Tuomet Pilypas, matydamas, kad tas žmogus eina pamažu stipryn ir kad jo žygiai jam vis dažniau pavyksta, parašė Celesyrijos ir Penikijos vietininkui Pto-

ko vadus Nikanorą ir kitus (8,1—36). Karalius Antiokas, grįždamas iš Persijos, Dievo ištiktas, išpažįsta savo nusikaltimus žydams, rašo jiems raštą ir miršta kelionėje (9,1—29). Jūdas apvalo miestą ir bažnyčią (10,1—9).

(8,1) *Jūdas...* Čia yra tęsinys pasakojimo, pradėto 5,27. Kalbama plačiau apie tuos pat įvykius, kurie trumpai paminėti 1 Mak. 3,2. Lyginant 2 Mak. kn. pasakojimą su 1 Mak. kn., lygiagrečiomis vietomis reikėtų laikyti šias: 2 Mak. 8,1—35 ir 1 Mak. 3,1—4,27; 2 Mak. 11,1—12 (13—18) ir 1 Mak. 4,23—35; 2 Mak. 10,1—8 ir 1 Mak. 4,36—61; 2 Mak. 10,

10—38; 12 persk. ir 1 Mak. 5 persk.: 2 Mak. 9,1—29 ir 1 Mak. 6,1—16; 2 Mak. 13 persk. ir 1 Mak. 6,17—69; 2 Mak. 14,14... ir 1 Mak. 7 persk. — (2) *Buvo bedievių...* Plg. 1 Mak. 1, 23 — 65. — (3) *Kraujo*: kentėtojų kraujo. Plg. Prad. 4,10. — (4) *Nekaltų kūdikių...* Plg. 6,10 ir 1 Mak. 164. — (7) *Tokios žygius*: pasiekdamas vietas ir už Palestinos ribų. Plg. 1 Mak. 3,9—25.

(8) *Pilypas*. Vz. 5,22. — *Ptolemiejui*. Plg. 4,45 ir 1 Mak. 3,38. Tas Ptolemiejus buvo labai patikimas karaliaus prietelis; iš jo tat buvo laukiama, kad jis labiau negu kas kitas rūpinasi karaliaus reikalais ir todėl

auxilium ferret regis negotiis.⁹ At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicis, datis ei de permistis gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut universum Iudaeorum genus deleret, adiuncto ei et Gorgia viro militari, et in bellicis rebus experientissimo.¹⁰ Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum de captivitate Iudaeorum suppleret.¹¹ statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quae eum ab Omnipotente esset consecutura.

¹² Iudas autem ubi comperit, indicavit his, qui secum erant, Iudaeis Nicanoris adventum.¹³ Ex quibus quidam formidantes, et non credentes, Dei iustitiae, in fugam vertebantur.¹⁴ alli vero si quid eis supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quam cominus veniret, vendiderat.¹⁵ et si non propter eos propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, et propter invocationem sancti et magnifici nominis eius super ip-

lemiejui, kad eitu į pagalbą karaliaus reikalams.⁹ Šitas atsiuntė skubiai Patroklo sūnų Nikanorą, vieną iš pirmųjų savo prietelių, ir davė jam iš įvairių tautų nemažiau kaip dvidešimt tūkstančių ginkluotų vyrų, kad sunaikintų visą žydų tautą; jis paskyrė jam taip pat kariuomenės vadą Gorgiją, žmogų labai prityrusį karo dalykuose.¹⁰ Nikanoras gi nusistatė surinkti iš parduotų žydų belaisvių karaliui duoklę, kuri reikėjo duoti romėnams, du tūkstančių talentų.¹¹ Todėl jis tuojau pasiuntė į pajūrio miestus, kviesdamas pirkti žydų vergų, žadėdamas atiduoti devynias dešimtis vergų už vieną talentą, neatsižvelgdamas į kerštą, kurs turėjo jį pasiekti iš Visagalio.

¹² Kaip tik Jūdas sužinojo apie Nikanoro atvykimą, jis pranešė tiems žydams, kurie su juo buvo.¹³ Jų kai kurie, nusigandę ir nepasitikėdami Dievo teisybe, pabėgo;¹⁴ Bet kiti pardavinėjo, jei dar turėjo ką atliekama, draug maldaavo Viešpatį išgelbėti juos iš bedievio Nikanoro, kurs buvo pardavęs anksčiau, negu buvo pats atėjęs,¹⁵ jei ne dėl jų pačių, tai bent dėl sendoros, padarytos su jų tėvais, ir dėl šaukiamo ant jų švento ir garbingo jų vardo.¹⁶ Makabiejus, saušaukęs septynis tūks-

pasistengs sunaikinti Jūdo Makabiejaus būrius. — (9) *Nikanorą*. Vž. 1 Mak. 3,38. — *Ne mažiau kaip dvidešimt...* Anot 1 Mak. 3,39 Nikanoras turėjęs 40.000 pėstininkų ir 7000 raitelių. Gali tat būti, kad čia skaičiai pakeisti perrašinėtojų neapsižiūrėjimu. — (10) *Nikanoras...* Jis buvęs žydams labai nepalankus. 1 Mak. 7, 26... — *Duoklę, kuri...*: 2000 talentų kas metai. Plg. 1 Mak. 3,41; 8,6.7. — *Devynias dešimtis...*: todėl labai pigia kaina: už vieną vergą norėjo

gauti tik apie 180 litų, o jei turėta galvoje syriški talentai, tai tik pusė tiek.

(14) *Jei dar turėjo...* Jūdo šalininkai jau buvo netekę žymios savo lobio dalies, bet ir tai, kas dar buvo likę, jie pardavinėjo, kad patys turėtų daugiau lėšų kovoms ir kad priešai puldami rastų kuo mažiausia grobio. — (15) *Dėl šaukiamo...* Jei Viešpats, kuriuo žydai pasitiki, jiems nepadės, tai priešai tyčiosis ne tik iš žydų, bet ir iš jų Viešpaties, kurį lai-

sos. ¹⁶ Convocatis autem Machabaeus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent inique venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent, ¹⁷ ante oculos habentes contumeliam, quae loco sancto ab his iniuste esset illata, itemque et ludibrio habitae civitatis iniuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa. ¹⁸ Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul et audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest et venientes adversum nos, et universum mundum uno nutu deleere, confidimus. ¹⁹ Admonuit autem eos et de auxiliis Dei, quae facta sunt erga parentes: et quod sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt: ²⁰ et de praelio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis haesitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia propter auxilium illis datum de caelo, et beneficia pro his plurima consecuti sunt. ²¹ His verbis constantes effecti sunt, et pro legibus, et patria mori parati.

²² Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simo-

tančius tų, kurie jo laikėsi, ragino juos nesitaikinti su neprieteliais ir nebijoti neteisingai prieš juos ateinančių neprietelių daugybės, bet kovoti drąsiai, ¹⁷ turint prieš akis jų neteisingai padarytą šventai vietai įžeidimą, taip pat ir išniekinto miesto skriaudą, be to, dar ir panaikintus senųjų nuostatus. ¹⁸ Nes jie, sakė jis, tiesa, pasitiki ginklais ir akiplėšiškumu, mes gi pasitikime visagalinčiu Viešpačiu, kurs vienu mostelėjimu gali sunaikinti ir ateinančius prieš mus ir visą pasaulį. ¹⁹ Jis priminė jiems ir Dievo pagalbą, suteiktą protėviams, ir kaip Sennakeribo laikais žuvo šimtas aštuonios dešimtys penki tūkstančiai, ²⁰ ir tą kovą, kurią jiems teko kovoti prieš galatus Babilonijoje, kaip, kovai prasidėjus ir sąjungininkams makedoniečiams svyruojant, jie patys vieni, šeši tūkstančiai, sumušė šimtą dvidešimt tūkstančių dėl duotos jiems iš dangaus pagalbos ir tuo laimėjo labai daug patogumų. ²¹ Šiais žodžiais jie buvo padrąsinti ir pasiryžo mirti dėl įstatymo ir tėvynės.

²² Taigi jis paskyrė atskirų būrių vadais savo brolius Simoną,

kys negalinčių suteikti pagalbos saviesiems. — (16) *Septyniis...* Gal tikriau gr. t.: 6000. Plg. 22 eil.; 1 Mak. 3,57.60;4.6. — *Nesitaikinti su neprieteliais.* Anot gr. t.: nenusigąsti priešų baismo. — (18) *Mes pasitikime...* Plg. Ps. 19,8. — *Senakeribo laikais...* Vz. 4 Kar. 19,35. — (20) *Prieš galatus...* Galatai buvo žinomi savo karingumu; jie dažnai eidavo į samdytą svetimų šalių kariuomenę. Bet apie kokią čia kovą prieš galatus kalbama, nevisai aišku. Babilonijos paminėjimas leidžia spėlioti, kad tai galėjo būti Antioko D. karas prieš

maištą sukėlusį Medijos vietininką Moloną (Polyb. 5,53,8). — *Makedoniečiams:* kurių, anot gr. t., buvę 4000. Makedoniečiai čia vadinami Syrijos graikai, kurių dauguma buvo makedoniečių ainiai. — *Šeši tūkstančiai.* Gr. t.: 8.000. — *Sumušė šimtą...* Tiek galatų svetimoje kariuomenėje jokių būdu negalėjo būti. Gal toks didelis skaičius buvo paremtas tik Jūdą pasiekusiais gandais, arba gal jis atsirado dėl perrašinėtojų padarytos klaidos. — 21 eil. gale gr. t. dar pridėti žodžiai: padalino kariuomenę į keturias dalis.

nem, et Iosephum, et Ionathan, subiectis unicuique millenis et quingentis. ²³ Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, et dato signo adiutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore. ²⁴ Et facto sibi adiutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt. ²⁵ Pecuniis vero eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublati, ipsos usquequaque persecuti sunt, ²⁶ sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes. ²⁷ Arma autem ipsorum, et spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum qui liberavit eos in isto die, misericordiae initium stillans in eos, ²⁸ Post sabbatum vero debilibus, et orphanis, et viduis diviserunt spolia: et residua ipsi cum suis habuere. ²⁹ His itaque gestis, et communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

³⁰ Et ex his, qui cum Timotheo, et Bachide erant contra se contentendos, super viginti millia interfecerunt, et munitiones excelsas obtinuerunt: et plures

Juozapą ir Jonatą, pavesdamas kiekvienam po vieną tūkstantį penkis šimtus. ²³ Po to, kai jiems buvo Ezdro paskaityta iš šventos knygos ir buvo duotas Dievo pagalbos ženklas, jis pats, vedamas pirmąjį būrį, pradėjo kovą prieš Nikanorą. ²⁴ Ir Visagaliui jiems padedant, jie užmušė daugiau, kaip devynis tūkstančius žmonių; didesnę gi Nikanoro kariuomenės dalį, žaizdų susilpnintą, jie privertė bėgti. ²⁵ Atėmę gi pinigų iš tų, kurie buvo atėję jų pirkti, jie vijosi juos į visas puses; ²⁶ bet jie sugrįžo dėl laiko stokos, nes turėjo prasidėti subata; todėl jie nebesivijo ilgiau. ²⁷ Surinkę anų ginklus ir grobį, jie šventė subatą, šlovindami Viešpatį, kurs išgelbėjo juos tą dieną, išliedamas ant jų pirmus pasigailėjimo lašus. ²⁸ Po subatos jie padalino grobio dalį silpniesiems, našlaičiams ir našlėms, likusį gi pasiėmė sau ir saviškiams. ²⁹ Tai padarius ir visiems bendrai pasimeldus, jie prašė gailėstingąjį Viešpatį susitaikinti iki galui su savo tarnais.

³⁰ Iš tų, kurie kovojo prieš juos draug su Timotiejumi ir Bakidu, jie užmušė daugiau kaip dvidešimt tūkstančių, paėmė aukštai buvusias tvirtoves ir pasida-

(22) *Juozapą*. Brolio tuo vardu Jūdas neturėjo, todėl gal čia reiktu skaityti: Jona. Plg. 1 Mak. 3,55; 2, 2—5. — (23) *Ezdro*. Gr. t.: Eleazaro. Ir jis buvo Jūdo brolis; dabar prie kariuomenės jis turėjo atlikti kunigo pareigas. Plg. Atk. 20,2—4. — *Dievo pagalbos ženklas*: ženklas saviesiems pažinti, tarsi slaptažodis: „Dievo pagalba“ (plg. 13,15). — (24) *Daugiau kaip devynis...* 1 Mak. 4,15 tris tūkstančius. — *Privertė bėgti*. Kova ivyko prie Emauso. 1 Mak. 3,40; 4,

6—17. — (27) *Kurs išgelbėjo...* Anot gr. t.: kurs jiems padėdavo iki tai dienai ir vėl buvo pradėjęs rodyti jiems gailėstingumo. — (28) *Padalino...* Plg. 1 Kar. 30,24—26.

(30) *Su Timotiejumi ir Bakidu*. Timotiejus ir Bakidas buvo pasiųsti prieš Jūdėją tuo pačiu metu, kaip ir jų vyriausias karo vadas Nikanoras. Jų žinioje buvo daug stipresnė kariuomenė, kaip ta, kuriai vadovavo Nikanoras. Timotiejus buvo Jūdo sumuštas (1 Mak. 5,6), kurs buvo pa-

praedas diviserunt, aequam portionem debilibus, pupillis, et viduis, sed et senioribus facientes.

³¹ Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Ierosolymam detulerunt: ³² et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum sceleratum, qui in multis Iudaeos afflixerat. ³³ Et cum epinicia agerent Ierosolymis, eum, qui sacras ianuas incenderat, id est, Callisthenem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatis suis reddita.

³⁴ Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudaeorum venditionem adduxerat, ³⁵ humiliatus auxilio Domini ab his, quos nullos existimaverat, deposita veste gloriae, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus. ³⁶ Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Ierosolymorum, praedicabat nunc protectorem Deum habere Iudaeos, et ob ipsum invulnerabiles esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

Caput IX. ¹ Eodem tempore Antiochus inhoneste revertatur de Perside, ² Intraverat enim in eam, quae dicitur Persepolis, et tentavit expoliare templum, et

lino daug grobio, skirdami lygią dalį silpniesiems, našlaičiams ir našlėms, taip pat ir vyresniesiems. ³¹ Surinkę rūpestingai jų ginklus, jie visa pasidėjo tinkamose vietose, likusį gi grobį nuvešė į Jeruzalę. ³² Jie užmušė taip pat Pilarką, kurs buvo su Timotiejumi, žmogų piktadarį, kurs daugiopai buvo nuskriaudęs žydus. ³³ Švęsdami nugalėjimą Jeruzalėje, jie sudegino tą, kurs buvo padegęs šventus vartus, būtent, Kalistena, kai jis buvo prisiglaudęs vienuose namuose, taip jam atiduodami teisingą užmokesnį už jo bedievybę.

³⁴ Didžiausias gi piktadarys Nikanoras, kurs buvo atsivedęs tūkstantį pirklių, kad jiems parduotų žydus, ³⁵ Dievo pagalba pažemintas tų, kuriuos laikė nieku, nusivilkęs garbės drabužius, bėgdamas šalies viduriu, pats vienas atvyko į Antiokiją, susilaukęs didžiausios nelaimės dėl savo kariuomenės žuvimo. ³⁶ Jis, kurs buvo pažadėjęs užmokėti romėnams duoklę iš Jeruzalės belaisvių, dabar skelbė, kad žydai turi globėją Dievą ir dėl to esą nesužeidžiami, nes jie laikos jo duotų įstatymų.

9 perskyrimas. ¹ Tuo pačiu metu Antiokas grįžo negarbingai iš Persijos. ² Nes jis buvo įėjęs Persepolimi vadinamą miestą ir mėgino apiplėšti šventyklą ir pri-

skirtas vietininku, buvo Demetrijaus Sotero keletą kartų siunčiamas prieš žydus (1 Mak. 7,8). — *Dvidešimt tūkstančių*: viso keliose kovose. — (32) *Pilarką*. Iš kitur nežinomas asmuo; gal jis buvo vienas iš Timotiejaus padėjėjų. — (33) *Nugalėjimą*... Tas nugalėjimas įvyko vėliau po kovos prieš Lyziją. — *Būtent Kalistena*... Anot gr. t.: ir Kalistena. — Tai-

gi jis turėjo būti vienas iš padėjėjų, gal supagonėjęs žydus. Jis sudeginamas, nes norėjo sudeginti šventyklą duris.

(34) *Buvo atsivedęs*... Vz. auk. 11 eil. — (35) *Nusivilkęs garbės drabužius*: kad niekas jo bėgančio nepažintų.

(9,1) *Iš Persijos*... Plg. 1 Mak. 6, 1—16. — (2) *Persepolimi*: vyriausias

civitatem: opprimere: sed multitudine, ad arma concurrente, in fugam versi sunt: et ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

³ Et cum venisset circa Ecbatanam, recognovit quae erga Nicanorem, et Timotheum gesta sunt. ⁴ Elatus autem in ira, arbitratur se iniuriam illorum, qui se fugaverant, posse in Iudaeos retorquere: ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, caelesti eum iudicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est se venturum Ierosolymam, et congeriem sepulchri Iudaeorum eam facturum.

⁵ Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili, et invisibili plaga. Ut enim finivit hunc sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, et amara internorum tormenta: ⁶ et quidem satis iuste, quippe qui multis, et novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo a sua malitia cessaret. ⁷ Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudaeos, et praecipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, et gravi corporis collisione membra vexari. ⁸ Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, et montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manife-

slėgti miestą; bet žmonių daugybei puolus prie ginklų, jie buvo priversti bėgti, ir taip atsitiko, kad Antiokas pabėgęs grįžo su gėda

³ Atvykęs arti Ekbatanos, jis sužinojo, kas buvo atsitikę Nikanorui ir Timotiejui. ⁴ Pykčio pagautas jis tarėsi galėsiąs nugrėžti prieš žydus jam padarytą įžeidimą tų, kurie buvo priverstę jį bėgti; todėl jis liepė pagreitinti savo važiavimą ir važiuoti nesustojant, tuo tarpu kad jam jau grėstė dangaus teismas, nes jis piktžodžiaudamas sakėsi ateisiantį į Jeruzalę ir padarysiąs iš jos žydų kapus.

⁵ Bet tas, kurs visa mato, Viešpats, Izraelio Dievas, ištiko jį nepagydoma ir nematoma sloga. Nes kaip tik jis pabaigė šituos žodžius, jį suėmė baisus vidurių skausmas ir karčios kančios viduje, ⁶ ir tai visai teisingai, nes jis daugeliu naujų kankinimų draskė kitų vidurius ir pats jokių būdu nebuvo išsižadėjęs savo piktumo. ⁷ Priešingai, pilnas puikybės, mintyse ugnimi kvėpuodamas prieš žydus, jis liepė pagreitinti važiavimą; bet atsitiko, kad jis, važiuodamas visu greitumu, iškrito iš vežimo ir dėl smarkaus kūno sutrenkimo jo sąnariai buvo sužeisti. ⁸ Taip tas, kurs būdamas pilnas nežmoniškos puikybės, tarėsi galįs davinėti įsakymų jūros bangoms ir pasverti svarstyklėje kalnų aukštybes, dabar pažemintas iki žemei buvo neša-

Persies provincijos miestas Iygumojė į šiaurę nuo Arakso. 1 Mak. 6,1 tas miestas klaidingai pavadintas Elimaida. Elimaidos vardu buvo vadinamas kraštas tarp Medijos ir Meopotamijos.

(3) *Arti Ekbatanos*: netoli nuo Persepolies. — (4) *Ateisias...* Anot gr. t.: aš padarysiu iš Jeruzalės kapines žydams, kaip tik ten nueisiu.

(8) *Nežmoniškos*: pragariškos. — *Įsakymų jūros bangomis...*: statyda-

stam Dei virtutem in semetipso contestans: ⁹ ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius et foetore exercitus gravaretur: ¹⁰ et qui paulo ante sidera caeli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam foetoris portare.

¹¹ Hinc igitur coepit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus sui augmenta capientibus. ¹² et cum nec ipse iam foetorem suum ferre posset, ita ait: lustum est subditum esse Deo, et mortalem non paria Deo sentire. ¹³ Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecutus. ¹⁴ Et civitatem, ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere: ¹⁵ et Iudaeos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, et cum parvulis exterminaturum dixerat, aequales nunc Atheniensibus facturum pollicetur: ¹⁶ templum etiam sanctum, quod prius expoliaverat, optimis donis ornaturum, et sancta vasa multiplicaturum, et pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis praestaturum: ¹⁷ super haec, et Iudaeum se fu-

mas neštuvuose, parodydamas savyje pasireiškusią Dievo galybę; ⁹ nes iš bedievio kūno ritosi kirminai, ir dar gyvam tebesant skausmuose krito kūno mėsa gabalais, o jo kvapo ir dvokimo buvo varginama kariuomenė. ¹⁰ Ir to, kurs nesenai tarėsi galįs pasiekti dangaus žvaigždes, dėl nepakenčiamo dvokimo niekas negalėjo nešti.

¹¹ Taigi dabar, nusileisdamas iš didelės savo puikybės, jis pradėjo eiti prie savęs pažinimo, dieviško sinūgio įspėtas, kas valanda einant didyn jo skausmams. ¹² Nebegalėdamas jau nė pats pakęsti savo dvokimo, jis taip sakė: Teisinga pasiduoti Dievui ir esant mariam, nelaikyti savęs lygiu Dievui. ¹³ Ir šitas piktadarys meldėsi Viešpačiui, iš kurio jam nebuvo lemta susilaukti pasigailėjimo. ¹⁴ Tą miestą, į kurį jis skubinosi vykti, kad jį sulyginų su žeme ir paverstų jį kapinėmis, dabar jis troško padaryti laisvą. ¹⁵ Tuos žydus, kuriuos anksčiau sakėsi nelaikysiąs vertais nė laidotuvių, atiduosiąs žvėdraskyti paukščiams ir šiurkščiams ir išnaikinsiąs draug su kūdikiiais, dabar jis žadėjo padaryti lygius atėniečiams, ¹⁶ o šventąją bažnyčią, kurią anksčiau buvo apiplėšęs, papuošti geriausiomis dovanomis, padauginėti šventus indus ir tiekti reikalingas aukoms lėšas iš savo pajamų; ¹⁷ be to, žadėjo

mos lygiu Dievui. Plg. Jobo 38,11; Ps. 64,8 ir k.

(11) *Einant didyn...* Spėjama, kad Antioko liga buvo helminthiasis. — (12) *Teisinga*. Plg. auk. 7,37; 1 Mak. 6,11—13. — (15) *Atėniečiams...* Anot 4,9, žydai galėjo išgyti antiokiečių teises, dabar žadama padaryti juos

lygius atėniečiams, t. y. suteikti tokią nepriklausomybę, kokią turėjo atėniečiai. — (16) *Buvo apiplėšęs...* Plg. 5,16 ir 1 Mak. 1,23. — *Tiekti reikalingas...*: kaip kad buvo darę karaliai Seleukas ir Antiokas D. Plg. 3,3. — (17) *Būti žydu*: ta prasme, kad buvo pasiryžęs pripažinti žydu

turum, et omnem locum terrae perambulatorum, et praedicaturum Dei potestatem.

¹⁸ Sed non cessantibus doloribus (supervenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iudaeos in modum deprecationis epistolam haec continentem: ¹⁹ OPTIMIS civibus Iudaeis plurimam salutem, et bene valere, et esse felices, rex et princeps Antiochus. ²⁰ Si bene valeatis, et filli vestri, et ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias. ²¹ Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne reversus de Persidis locis, et infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere: ²² non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem. ²³ Respiciens autem quod et pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum: ²⁴ ut si quid contrarium accideret, aut difficile nunciaretur, scientes hi, qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur. ²⁵ Ad haec, considerans de proximo potentes quosque, et vicinos temporibus insidiantes, et eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem saepe re-

pats būti žydu, pereiti visos žemės vietas ir skelbti Dievo galią.

¹⁸ Bet skausmams nesiliaujant, (nes jam buvo atėjęs teisingas Dievo teismas), vilties netekęs parašė žydams atsiprašymo būdu tokio turinio laišką: ¹⁹ Geriausiems piliečiams žydams karalius ir kunigaikštis Antiokas siunčia daug sveikinių ir linki geros sveikatos bei laimės. ²⁰ Jei jūs ir jūsų vaikai esate sveiki ir visa jums sekasi, kaip norite, mes labai dėkojame. ²¹ Aš gi esu ligonis, bet atsimenu jus maloningai. Grįždamas iš Persijos vietų ir sunkios ligos prislėgtas, aš laikiau reikalinga pasirūpinti bendrais reikalais. ²² Nenusimindamas dėl savęs, dar gi turėdamas daug vilties pagyti iš ligos, ²³ tačiau atsižvelgdamas į tai, jog ir mano tėvas tuo metu, kai jis vadovavo kariuomenei aukštesnėse vietose, nurodė, kas po jo turės paimti viešpatavimą, ²⁴ kad, jei atsitiktų kas priešinga ar būtų paskelbta koki negera žinia, šalių gyventojai žinotų, kam paliekama vyriausioji valdžia, ir neturėtų neramumo; ²⁵ be to, apsvarstydamas, kad visi aplinkiniai galiūnai ir kaimynai tykoja patogaus laiko ir laukia įvykių, aš skiriu karaliumi savo sūnų Antioką, kurį, vykdamas į aukštesniausias kara-

Dieva visagaliu Dievu ir jį skelbti.

(20) *Mes labai dėkojame.* — (21) *Aš gi...* Gr. t.: aš reiškiau didžiausią dėkingumą Dievui, turėdamas vilties dangiui: aš gi guliu ligonis ir atsimenu su meile jūsų pagarbą ir palankumą. — (23) *Aukštesnėse vietose.* Taip buvo vadinamas kraštas anapus Euprato, ypač gi Armenija. — (24) *Jei atsitiktų kas priešinga:* jei mirtų. — (25) *Galiūnai.* Antiochas Epifanas gal čia turėjo galvoje

visų pirma Seleuko sūnų Demetrijų, kuriam pats buvo pastojęs kelią į sostą ir kurs dabar galėjo siekti to sosto, pašalindamas Epifano sūnų Antioką Eupatori. Taigi gal karalius čia norėjo palenkti žydus savo sūnaus pusėn. — *Savo sūnų Antioką:* kurs tuomet buvo 12 metų (anot kitų, 9 m.). Jis buvo paliktas Lyzijo globoje, bet karalius mirdamas buvo paskyręs jam kitą globėją, Pilypą, kurs turėjo būti ir karalystės valdy-

currens in superiora regna multis vestrum commendabam: et scripsi ad eum quae subiecta sunt. ²⁶ Oro itaque vos, et peto memores beneficiorum publice et privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me et ad filium meum. ²⁷ Confido enim, eum modeste et humane acturum, et sequentem propositum meum, et communem vobis fore.

²⁸ Igitur homicida, et blasphemus pessime percussus, et ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita functus est. ²⁹ Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius: qui, metuens filium Antiochi, ad Ptolemaeum Philometorem in Aegyptum abiit.

Caput X. ¹ Machabaeus autem, et qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem, et civitatem recepit: ² aras autem, quas alienigenae per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

³ Et purgato templo, aliud altare fecerunt: et de ignitis la-

lystes, esu nekartą pavedęs daugeliui iš jų; jam aš parašiau, kas čia išdėstyta. ²⁶ Taigi aš meldžiu ir prašau jus atsiminti bendras ir kiekvienam atskirai suteiktas geradarystes, kad kiekvienas laikytų ištikimybę man ir mano sūnui. ²⁷ Nes aš pasitikiu, kad jis elgsis maloningai ir žmoniškai, laikysis mano patarimų ir bus jums palankus.

²⁸ Taip tas žmogžudys ir piktžodžiautojas, baisios slogos ištiktas, svetimoje šalyje kalnuose, taip, kaip jis elgėsi su kitais, paėmė savo gyvenimą apgailėtina mirtimi. ²⁹ Jo kūną gabenoti toliau jo prienbrolis Pilypas, kurs pasakui, bijodamas Antioko sūnaus, išvyko į Aigiptą pas Ptolemiejų Filometorį.

10 paskyrimas. ¹ Tuo tarpu Makabiejus ir su juo buvusieji, Viešpačiui globojant, atsiėmė bažnyčią ir miestą, ² aukurus gi, kuriuos šventimšaliai buvo pastatę gatvėse, taip pat stabų šventyklas jis sugriovė.

³ Apvalę šventyklą, jie pastatė kitą altorių ir, išskėlę ugnies

toju (1 Mak. 6,14...). — *Kas čia išdėstyta.* Iš šių žodžių reiktų suprasti, kad ir karaliaus Antioko laiškas jo sūnui buvo Jazono veikale. Plg. 2,24.

(28) *Svetimoje šalyje:* Tabėje. 1 Mak. 6,13. — (29) *Pienbrolis:* gal draug su karaliumi užaugęs. Plg. 1 Mak. 6,14. — *Kurs vėliau...* Anot 1 Mak. 5,56, Pilypas, mirus Antiokui, grįžo su kariuomene iš Medijos ir Persijos, norėdamas paimti sau valdžią, ir apgulė Antiokiją, bet buvo nugalėtas Lyzijo, kurs, kaip tik gavo žinią apie karaliaus mirtį, tuojau paskelbė jo sūnų Antioką Eupatorį karaliumi; Pilypui teko bėgti, ir jis išvyko į Aigiptą. Plg. 1 Mak. 6,17; 6,63.

(10,1) *Atsiėmė bažnyčią ir miestą.* Anot 8,31.33 Jeruzalė buvo atsiimta

jau po Nikanoro ir Timotiejaus nugalėjimo. Apie tą patį laiką, anot 9,1, buvo susirgęs Antiokas, grįždamas iš Persijos; jo ligą pasunkinusi žinia apie bažnyčios apvalymą (1 Mak. 6,7). Tas bažnyčios apvalymas įvykęs, anot 1 Mak. 4,52, 148 m. Seleukaičių eros, anot 1 Mak. 6,16, Antiokas mirė 149 m. tos pačios eros. Taigi čia 2 Mak. kn. autorius pasakojuje matomai nesilaikė griežtai kronologinės eilės, nes bažnyčios ir miesto atsiėmimą mini po Antioko mirties. — (2) *Stabų šventyklas.* Gr. t.: stabų girias (šventomis paskelbtas aptvertas vietas).

(3) *Kitą altorių.* Vz. 1 Mak. 4,47. — *Išskėlę ugnies:* vieton šventos ugnies (2 Mak. 1,18), kurios jie negalėjo išlaikyti. — *Dvejiems metams.* Anot 1 Mak. 1,57; 4,52, altorius pa-

p'dibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, et incensum, et lucernas, et panes propositionis posuerunt. ⁴ Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed et si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperentur, et non barbaris, ac blasphemis hominibus traderentur. ⁵ Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

⁶ Et cum laetitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis diem sollemnem tabernaculorum in montibus, et in speluncis more bestiarum egerant. ⁷ Propter quod Thyrsos, et ramos virides, et palmas praeferrebant ei, qui prosperavit mundari locum suum. ⁸ Et decreverunt communi praecepto, et decreto, universae genti Iudaeorum omnibus annis agere dies istos.

⁹ Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitae excessus ita se habuit.

iš ugninių akmenų, vėl aukojo aukas, dvejiems metams praslinkus, ir padėjo smilkalų, žiburius ir padėtinės duonas. ⁴ Tai padarę, jie maldavo Viešpatį, kniūpsti ant žemės, kad nebepatektų į tokias nelaimes; bet, jei ir kuomet nors nusidėtų, kad būtų jo švelniau sudraudžiami, o nebūtų atiduodami barbarams ir piktžodžiautojams. ⁵ Atsitiko gi, kad tą pačią dieną, kurioje bažnyčia buvo svetimšalių sutepta, įvyko ir jos apvalymas, būtent dvidešimt penktą kaslevo mėnesio dieną.

⁶ Jie ją šventė su džiaugsmu per aštuonias dienas, kaip Padangčių šventes, atsimindami, kad dar visai nesenai iškilmingą Padangčių šventę jie buvo šventę kalnuose ir urvuose, kaip laukiniai žvėrys. Todėl jie nešė vijokliais apipintas lazdeles, žaliuojančias šakeles ir palmes garbei to, kurs padėjo laimingai apvalyti jam pašvęstą vietą. ⁸ Jie nutarė bendru įsakymu ir paliepiamu visai žydų tautai švęsti tas dienas kas metai.

⁹ Toks tai buvo gyvenimo galas Antioko, kurs vadinosi Skais-tusis.

siliko suteptas lygiai trejus metus; bet pirmais metais Jūdas dar nevadovavo žydų tautai; Jūdai esant tautos priešakyje, jis iš tikrųjų pasiliko suteptas dvejus metus. — (5) *Dvidešimt...* Plg. 1 Mak. 52.54.

(6) *Per aštuonias dienas...* Plg. 1 Mak. 1,9; 4,59.

10,10—13,26. Mirus Antiokui Epi-fanui ir pradėjus karaliauti jo sūnui Eupatoriui, Jūdas nugali jo vadus Gorgiją, antrą sykį Timotiejų ir Lyziją, ir tai su aiškia Dievo pagalba (10,10 — 11,12), Lyzijo patiriamas, jaunas karalius suteikia dabar žydams teisę gyventi

savo įstatymais; tam dalykui pritaria ir romėnai (11,13—38). Kaimynystėje esančioms tautoms neduodant žydams ramybės, Jūdas kovoją prieš jas ir nubaudžia jopiečius ir jamnijiečius, nugali kaspiečius, tubaniečių šalyje Timotiejų, Karniono ir Efrono miestus, Idumėjos viršininką Gorgiją ir pasirūpina, kad būtų aukota aukų už žuvusius kovose žydus (12,1—46). Antiokui Eupatoriui ir Lyzijui su kariuomene vėl atvykus į Jūdėją ir žuvus buvusiam vyriausiam kunigui Menelajui, prasideda naujos kovos; bet aplinkybių verčiamas Eupatoris susitaiko su Jūdu ir grįžta į Antiokiją (13,1—26).

2. a). Žydų laimėjimai Antioko Eupatorio laikais.

¹⁰ Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quae gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quae in bellis gesta sunt. ¹¹ Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quendam, Phoenicis, et Syriae militiae principem. ¹² Nam Ptolemaeus qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Iudaeos esse constituit, et praecipue propter iniquitatem, quae facta erat in eos, et pacifice agere cum eis. ¹³ Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod Cyprum creditam sibi a Philometore deseruisset, et ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

¹⁴ Gorgias autem, cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Iudaeos debellabat. ¹⁵ Iudaei vero, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant, et bellare tentabant. ¹⁶ Hi vero, qui erant cum Machabaeo, per orationes Dominum rogantes ut es-

¹⁰ Dabar gi papasakosime, kas buvo padaryta bedievio Antioko sūnaus Eupatorio, trumpai suminėdami nelaimes, įvykusias karuose. ¹¹ Nes tasai, pradėjęs viešpatauti, paskyrė karalystės reikams kažinkokį Liziją, Penikijos ir Syrijos kariuomenės viršininką. ¹² Nes Ptolemiejus, vadinamas Makronu, buvo nusistatęs būti visai teisingas žydams, ypač dėl padarytosios jiems neteisybės, ir elgtis su jais taikiai. ¹³ Bet dėl to karaliaus priešių skundžiamas Eupatoriui, be to dažnai girdėdamas, jog jį vadina išdaviku, nes jis buvo palikęs Filometorio sau pavestą Kiprą ir, perėjęs Antioko Skaisčiojo pusėn, vėl nuo jo atstojo, jis pabaigė savo gyvenimą nuodais.

¹⁴ Gorgijas gi, būdamas to krašto vietininku, pasiėmęs atėjų, dažnai kovojo prieš žydus. ¹⁵ Taigi žydai, kurių rankose buvo patogios tvirtovės, priimdavo išvarytuosius iš Jeruzalės ir mėgindavo kariauti. ¹⁶ Tie, kurie buvo su Makabiejumi, prašydami maldomis Viešpatį, kad būtų jiems

(10) *Dabar gi papasakosime...* Plg. 1 Mak. 6,17—7,4. — (11) *Kažinkoki*. Lyzijas buvo labai žinomas ir žymus asmuo; vadina gi jį autorius kažinkokiu Lyziju, norėdamas išreikšti jam savo panieką. — (12) *Nes*. Nors Lyzijas buvo Antioko Eupatorio globėjas ir karalystės valdytojas, jis buvo drauge paskirtas ir Syrijos bei Penikijos vietininku, nes Ptolemiejus, kuriam buvo pavesta valdyti Celesyriją ir Penikiją (8,8), buvo nusižudęs. — *Makronu*: Ilgagalviu. Jis minimas taip pat 4,45 ir 6,8; ten gr. t. jis vadinamas Dorimino sūnumi. Kadangi jis buvo palankus žydams, jis buvo itariamas ir skundžiamas karaliui. Anksčiau jis yra buvęs vietininku Ki-

pro, kurs priklausė Aigipto karaliui Ptolemiejui Filometoriui ir kurį Makronas sauvaiškai atidavė Syrijos karaliui Antiokui Epifanui. — (13) *Dažnai*: progai pasitaikius. — *Vėl nuo jo atstojo...* Makrono palankumas žydams buvo aiškinamas jo tariama neįtikimybe Syrijos karaliui. Bet gr. t., kurs čia nevisai aiškus, rodo, norėta pasakyti kas kita: ir kadangi jam nepavyko taurių elgesiu įrodyti, kad jo pareigų atlikimas yra taurus, jis nusinuodijo ir padarė galą savo gyvenimui.

(14) *Gorgijas gi...* Plg. 1 Mak. 5, 59... — (15) *Tvirtovės*: Betsura (1 Mak. 4,61). Idumėjiečiai laikė savo rankose Chebroną, į kurį bėgo neiš-

set sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumaeorum: ¹⁷ multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, et omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt. ¹⁸ Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatus ad repugnandum habentes, ¹⁹ Machabaeus ad eorum expugnationem, relicto Simone, et Iosepho, itemque Zachaeo: eis qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quae amplius perurgebant, pugnas conversus est. ²⁰ Hi vero, qui cum Simone erant, cupiditate ducti, a quibusdam, qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: et septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere. ²¹ Cum autem Machabaeo nunciatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis. ²² Hos igitur proditores factos interfecit, et confestim duas turres occupavit. ²³ Armis autem ac manibus omnia prospere agendo in duabus munitionibus plus quam viginti millia peremit.

²⁴ At Timotheus, qui prius a Iudaeis fuerat superatus, convocato exercitu peregrinae multitudinis, et congregato equitatu Asiae, advenit quasi armis Iudaeam capturus. ²⁵ Machabaeus autem, et qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Domi-

padėjęs, puolė idumėjiečių tvirtoves. ¹⁷ Didelėmis pastangomis jie paėmė tas vietas, sutinkamus užmušė ir viso draug nugalabijo nemažiau kaip dvidešimt tūkstančių. ¹⁸ Kadangi tačiau kai kurie subėgo į du labai sustiprintu bokštu, kame jie turėjo visa, kas reikalinga gintis, ¹⁹ tai Makabiejus palikęs jiems apgulti Simoną, Juozapą ir Zakiejų ir gana daug su jais buvusių žmonių, pats ėjo kovoti ten, kur buvo skubiau. ²⁰ Bet likusieji su Simonu, pasidavę godumui, kai kuriems bokštuose buvusiems davėsi paperkami pinigais ir paėmę septynias dešimtis tūkstančių didrachmų, leido kai kam pabėgti. ²¹ Kai Makabiejui buvo duota žinia apie tai, kas buvo įvykę, jis, susirinkęs tautos vadus, apkaltino, kad anie, paleisdami jų priešus, pardavę brolius už pinigus. ²² Taigi tuos, kurie buvo virtę išdavikais, jis liepė užmušti ir paėmė abudu bokštu. ²³ Turėdamas pasisėkimo ginklais visose savo pastangose, jis nugalabijo dviejose tvirtovėse daugiau kaip dvidešimt tūkstančių.

²⁴ Bet Timotiejus, kurs buvo anksčiau žydų nugalėtas, surinkęs kariuomenę iš daugybės sveitimšalių ir sutraukęs Azijos raitariją, atvyko, manydamas paimti Judėją ginklais. ²⁵ Makabiejus gi ir su juo buvusieji, anam artinant, maldavo Viešpatį, gal-

tikimi žydai (1 Mak. 5.65). Gr. t.: draug su šitais daug vargo darydavo žydams idumėjiečiai, kurie laikė savo rankose patogiose vietose esančias tvirtoves, priimdavo išvartus iš Jeruzalės žydus ir stengdavosi palaikyti karą. Plg. 1 Mak. 5.3—65. — (18) *Kai kurie...* Gr. t.: 9.000. — Tiek žmonių paprastuose bokštuose su-

tilpti negalėjo; todėl čia bokštais pavadinta nemažos pilys. Plg. 1 Mak. 5.5. — (19) *Juozapą*. Gal savo broli Joną. Plg. 8.22. Zakiejus gal buvo Jūdo giminaitis. — (20) *Likusieji: būrių viršininkai*. — *Septynios dešimtys...* Gr. t. minimos drachmos, kurių kiekviena verta apie pusantro lito.

(24) *Anksčiau...* Plg. 8.30... ir 12,

num, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis praecincti, ²⁶ ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, et adversariis adversaretur, sicut lex dicit. ²⁷ Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, et proximi hostibus effecti resederunt. ²⁸ Primo autem solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriae, et prosperitatis sponsores cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant. ²⁹ Sed, cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de caelo viri quinque in equis, frenis aureis decorati, ducatum iudaeis praestantes: ³⁰ ex quibus duo Machabaeum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela, et fulmina iaciebant, ex quo et caecitate confusi, et repleti perturbatione cadebant. ³¹ Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, et equites sexcenti. ³² Timotheus vero confugit in Gazaram praesidium munitum, cui praeerat Chaereas. ³³ Machabaeus autem, et qui cum eo erant, laetantes obsederunt praesidium diebus quattuor. ³⁴ At hi, qui intus erant, loci firmitate confisi supra modum maledicebant, et sermones nefandos iactabant. ³⁵ Sed cum dies quinta illucesceret, viginti iuvenes ex his, qui cum Machabaeo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, et feroci

vą apsisbarstę dulkėmis ir šlaunis susijusę ašutinėmis, ²⁶ sukniubę prie pat altoriaus pamatų, kad jis būtų jiems maloningas, jų gi neprieteliams būtų neprietelingas ir priešintųsi jų priešams, taip kaip žada įstatymas. ²⁷ Taip po maldos, pasiėmę ginklus ir išėję gana toli iš miesto, sustojo, kai buvo visai arti neprietelių. ²⁸ Kaip tik saulė pradėjo tekėti, abi kariuomenės pradėjo kovą, vieni, be savo narsumo, turėdami nugalėjimo ir pasisekimo laiduotoją, Viešpatį, kiti gi kovos vadą turėjo drąsą. ²⁹ Bet kai kova pasidarė labai smarki, priešams pasirodė iš dangaus penki vyrai ant žirgų, papuoštų auksinėmis kamanomis, ir pradėjo vadovauti žydams. ³⁰ Du iš jų, paėmę Makabiejų į vidurį, dengė jį savo ginklais ir darė jį neliečiamą; į priešus gi jie mėtė vilyčias ir žaibus; todėl anie krito aklumo ištikti ir pilni sumišimo. ³¹ Buvo gi užmušta dvidešimt tūkstančių penki šimtai pėstininkų ir šeši šimtai raitelių. ³² Pats Timotiejus pabėgo į sustiprintą tvirtovę Gazarą, kurios viršininkas buvo Chereas. ³³ Makabiejus ir su juo buvusieji džiaugdamies laikė apgulę tvirtovę keturias dienas, ³⁴ tuo tarpu viduje buvusieji, pasitikėdami vietos stiprumu, piktžodžiavo be saiko ir kalbėjo bjauriausias kalbas. ³⁵ Auštant gi penktai dienos, dvidešimt jauni-kaičių iš tų, kurie buvo su Makabiejumi, įerzinti piktžodžiavimais, drąsiai prisiartinę prie sie-

10... — *Azijos*: aukštesniosios Azijos, t. y. Medijos, kuri buvo garsi stipriais arkliais. — (26) *Kaip žada įstatymas*. Iš. 23,22 (LXX vertime). — (28) *Pradėjo kovą*... Plg. 1 Mak.

5,30—34. — (29) *Pasirodė iš dangaus*... Plg. 3,25... 5,2. — (32) *Gazarą*. Vėliau toje pilyje gyveno Jonas Makabiejus. 1 Mak. 13,54. — *Chereas*: Timotiejaus brolis (37 eil.). — (35) *Pra-*

animo incedentes ascendebant: ³⁶ sed et alii similiter ascendentes, turres, portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledictos vivos concremare. ³⁷ Per continuum autem biduum praesidio vastato, Timotheum occultantem se in quodam repertum loco peremerunt: et fratrem illius Chaeream, et Apollophanem occiderunt. ³⁸ Quibus gestis, in hymnis et confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, et victoriam dedit illis.

Caput XI. ¹ Sed parvo post tempore, Lysias procurator regis, et propinquus, ac negotiorum praepositus, graviter ferens de his, quae acciderant, ² congregatis octoginta millibus, et equitatu universo, veniebat adversus Iudaeos, existimans se civitatem quidem captam Gentibus habitaculum facturum, ³ templum vero in pecuniae quaestum, sicut cetera delubra Gentium, habiturum, et per singulos annos venale sacerdotium: ⁴ nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine pedum, et in millibus equitum, et in octoginta elephantis confidebat. ⁵ Ingressus autem Iudaeam, et appropians Bethsurae, quae

nos ir labai įpykę pradėjo kopti ant jos. ³⁶ Bet taip pat ir kiti, kopdami aukštyn, padeginėjo bokštus ir vartus ir pačius piktžodžiautojus degino gyvus. ³⁷ Su-naikinę per dvi ištisas dienas tvirtovę, jie nužudė atrastą Timotiejų, kurs buvo pasislėpęs vienoje vietoje, užmušė taip pat jo brolių Chereą ir Apolofaną. ³⁸ Po šių įvykių jie garbino gyriaus ir dėkojimo giesmėmis Viešpatį, kurs buvo padaręs didžių dalykų Izraelyje ir suteikė jiems nugalėjimą.

II perskyrimas. ¹ Bet trumpam laikui praslėnkus, karaliaus globėjas, jo giminaitis ir reikalų viršininkas, Lyzijas, labai nepatenkintas tuo, kas buvo atsitikę, ² surinkęs aštuonias dešimtis tūkstančių ir visą raitariją,ėjo prieš žydus, tikėdamos padaryti iš paimto miesto gyvenamą vietą pagonims, ³ iš bažnyčios gi turėti pelno šaltinį, kaip iš kitų pagonių šventyklų, ir kas met parduodamą kunigystę. ⁴ Jis visai negalvojo apie Dievo galią, bet pasidavęs nesuvaldomai puikybei, pasitikėjo pėstininkų daugybe, raitelių tūkstančiais ir aštuoniomis dešimtėmis dramblių. ⁵ Įėjęs gi į Jūdėją ir prisitinęs prie Bet-suros, kuri buvo tarpukalnėje, pen-

dėjo kopti ant jos. Anot gr. t.: žudė kiekvieną, kurį sutikdavo. — (36) *Bet taip pat...* Tiksliau gr. t.: kiti taip pat kopdami panašiu būdu kitoje pilies dalyje prie tu, kurie buvo viduje, padegė bokštus ir, sukūrę ugnį, sudegino piktžodžiautojus gyvus; (37) kiti sulaužė vartus ir, įleidę likusią kariuomenę, paėmė miestą. — *Vienoje vietoje.* Anot gr. t.: vienoje duobėje (šulinyje). Vulgatoje gal yra perrašinėtojų klaida: „loco“ vietoje lacu. — *Apolofoną:* iš kitur nežinomas asmuo.

(11,1) *Trumpam laikui...* Antiokas Epifanas buvo paskyręs Lyziją laikiniu karalystės valdytoju ir savo sūnaus Antioko Eupatorio auklėtoju (1 Mak. 3,32). Pirmas Lyzijo žygis prieš žydus nebuvo jam laimingas (1 Mak. 4,28...); čia (1–15) pasakojama apie jo antrą mėginimą pavergti Jūdėją. — (4) *Aštuoniomis...* Skaičiai nurodomi gana dideli; ar jie dabartiniame tekste yra tokie pat, kokie buvo knygos autoriaus įrašyti, nepigu pasakyti. — (5) *Penkiomis varsnais atstu.* Čia aiški dabartinio

erat in angusto loco, ab Ierosolyma intervallo quinque stadiorum, illud praesidium expugnabat. ⁶ Ut autem Machabaeus, et qui cum eo erant, cognoverunt expugnari praesidia, cum fletu et lacrimis rogabant Dominum, et omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel. ⁷ Et ipse primus Machabaeus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, et ferre auxilium fratribus suis. ⁸ Cumque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit praecedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans. ⁹ Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Domini, et convulnerunt animis: non solum homines, sed et bestias ferocissimas, et muros ferreos parati penetrare. ¹⁰ Ibant igitur prompti, de caelo habentes adiutorem et miserantem super eos Dominum. ¹¹ Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum, et equitum mille sexcentos: ¹² universos autem in fugam vertunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed et ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

¹³ Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, et intelligens invictos esse Hebraeos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos: ¹⁴ promisitque se consensurum omnibus, quae iusta sunt, et regem compulsurum amicum fieri. ¹⁵ Annuit autem Ma-

kiais varsnais atstu nuo Jeruzalės, jis apgulė tą tvirtovę. ⁶ Kaip tik Makabiejus ir su juo buvusieji gavo žinią, kad tvirtovės apgultos, jie su verksmu ir ašaromis, taip pat visa minia drauge, prašė Viešpatį, siųsti gerą angelą gelbėti Izraelio. ⁷ Makabiejus pats pirmas, pasiėmęs ginklus, ragino kitus stoti draug su juo į pavojų ir eiti į pagalbą savo broliams. ⁸ Taigi kai jie dideliu pasiryžimu ėjo draug, prie Jeruzalės pasirodė einas jų priešakyje raitelis, baltais drabužiais, auksiniais ginklais ir švitruojas ietimi. ⁹ Tuomet visi drauge šlovino gailėstingąjį Viešpatį ir sustiprėjo dvasia; jie buvo pasiryžę pulkti ne tik žmones, bet ir plėšriaušius žvėris ir geležines sienas. ¹⁰ Taigi jie ėjo drąsiai, turėdami padėjėją iš dangaus ir jų pasigailintį Viešpatį. ¹¹ Nesulaikomi kaip liūtai jie puolė priešus ir paguldė jų vienuoliką tūkstančių pėstininkų ir tūkstantį šešis šimtus raitelių; ¹² visus gi kitus priverė bėgti; jų dauguma ištrūko sužeisti ir be ginklų; bet ir pats Lysijas turėjo gelbėtis, negarbingai pabėgdamas.

¹³ Kadangi jis turėjo gana proto, apsvarstęs pats vienas padarytus sau nuostolius ir suprasdamas, kad žydai nenugalimi, nes remiasi visagalia Dievo pagalba jis siuntė pas juos pasiuntinių, ¹⁴ pasižadėjo pritarti visam, kas teisinga, ir paveikti karalių, kad jis būtų jų prietelis. ¹⁵ Makabie-

teksto klaida, nes iš Jeruzalės iki Betsurai yra apie 150 varsnų (arti 30 kilom.). — (6) *Tvirtovės*: visu

pirma Betsura. — *Gera*: globėja. — (7) *Broliams*: apgultiesiems Betsuroje. — (8) *Pasirodė einas...* Panašūs apsireiškimai 3,23 ir 10,29.

chabaeus precibus Lysiae, in omnibus utilitati consulens: et quaecumque Machabaeus scripsit Lysiae de Iudaeis, ea rex concessit.

¹⁶ Nam erant scriptae Iudaeis epistolae a Lysia quidem hunc modum continentes: **LYSIAS** populo Iudaeorum salutem. ¹⁷ Iohannes, et Abesalom, qui missi fuerant a vobis, tradentes scripta, postulabant ut ea, quae per illos significabantur, implem. ¹⁸ Quaecumque igitur regi potuerunt perferri, exposui: et quae res permittebat, concessit. ¹⁹ Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, et deinceps bonorum vobis causa esse tentabo. ²⁰ De ceteris autem per singula verbo mandavi et istis, et his, qui a me missi sunt, colloqui vobiscum. ²¹ Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo mensis Dioscori, die vigesima et quarta.

²² Regis autem epistola ista continebat: **REX** Antiochus Lysiae fratri salutem. ²³ Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, et rebus suis abhibere diligentiam, ²⁴ audivimus Iudaeos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum Graecorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare a nobis concedi sibi legitima sua. ²⁵ Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicavi-

mus sutiko su Lyzijo pasiūlymais, rūpindamos bendra nauda, ir ką Makabiejus parašė Lyzijui apie žydus, tai karalius suteikė.

¹⁶ Nes Lyzijo buvo parašytas žydams laiškas tokio turinio: Lyzijas žydų tautai siunčia sveikinimą. ¹⁷ Jonas ir Abesalomas, kurie buvo jūsų siųsti, atidavė laiską ir prašė mane įvykinti dalykus, kurie buvo jame išreikšti.

¹⁸ Taigi visa, kas buvo galima pranešti karaliui, aš išdėsciau, ir ką aplinkybės leido, jis suteikė.

¹⁹ Jei tat jūs laikysitės ištikimybės reikaluose, aš ir toliau stengsiuos būti jums gero priežastis.

²⁰ Apie kitus dalykus aš daviau žodžiu atskirų nurodymų jūsų mano pasiuntiniams, kad kalbėtųsi su jumis. ²¹ Būkite sukti! Šimtas keturias dešimtis aštuontais metais dvidešimt ketvirtą dioskoro mėnesio dieną.

²² Karaliaus gi laiško turinys buvo toks: Karalius Antiokas broliui Lyzijui siunčia sveikinimą.

²³ Mūsų tėvui esant perkeltam tarp dievų, mes, norėdami, kad tie, kurie yra mūsų karalystėje, gyventų ramybėje ir užsiimtų rūpestingai savo reikalais, ²⁴ išgirdome, jog žydai nesutiko su mūsų tėvu, kurs norėjo, kad jie pasiduo-tų graikų įpročiams, bet jog jie nori laikytis savo įpročių ir todėl prašo mus leisti jiems laikytis savo įstatymų; ²⁵ taigi norėdami, kad taip pat šita tauta bū-

(21) *Šimtas...* 148 Seleukaičių eros metai buvo nuo 165 m. spalio mėnesio iki spalio mėn. 164 m. pirm Kr. Kadangi tačiau 1 Mak. kn. autorius Seleukaičių eros metus skaičiuoja ne nuo rudens, bet, žydų įpročių, nuo pavasario, tai pas jį ko ne pusė 148 m. žymima jau 149 m. Iš čia atsiranda kai kur kronologijoje vie-

nų metų skirtumas tarp 1 ir 2 Mak. kn. (plg. 1 Mak. 6,16). — *Dioskoro*. Gr. *dioskorinthiou*: Jupiterio Korintiečio. — Kuris čia mėnuo vadinas šituo vardu, nevisai aišku. Syr. vertime nurodomas mėnuo tišri.

(22) *Broliai*: giminaičiai. — (23) *Esant perkeltam tarp dievų*. Pagoniškas išsireiškimas apie karaliaus

mus, templum restitui illis, ut agerent secundum suorum maiorum consuetudinem. ²⁶ Bene igitur feceris, si miseris ad eos, et dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, et utilitatibus propriis deserviant.

²⁷ Ad Iudaeos vero regis epistola talis erat: REX Antiochus senatui Iudaeorum, et ceteris Iudaeis salutem. ²⁸ Si valetis, sic estis ut volumus: sed et ipsi bene valemus. ²⁹ Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos. ³⁰ His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis, ³¹ ut Iudaei untantur cibus, et legibus suis, sicut et prius: et nemo eorum ullo modo molestiam patiantur de his, quae per ignorantiam gesta sunt. ³² Misimus autem et Menelaum, qui vos alloquatur. ³³ Valete. Anno centesimo quadregesimo octavo, Xanthici mensis quintadecima die.

³⁴ Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem: QUINTUS Memmius, et Titus Manilius legati Romanorum, populo Iudaeorum salutem. ³⁵ De

tų rami, mes nusistatėme ir nutarėme, kad jiems būtų gražinta bažnyčia, kad jie gyventų savo protėvių įpročiais. ²⁶ Taigi tu gerai padarysi, jei siysi pas juos ir padarysi taiką, kad jie, patyrę mūsų valią, būtų ramūs ir rūpinęsi, kas jiems patiems naudinga.

²⁷ Karaliaus laiškas žydams buvo toks: Karalius Antiokas žydų tarybai ir kitiems žydams siunčia sveikinimą. ²⁸ Jei jūs esate sveiki, jūs esate tokie, kaip mes norime, taip pat ir mes esame sveiki. ²⁹ Į mus kreipėsi Menelajus, sakydamas, kad jūs norite ateiti pas savuosius, kurie yra pas mus. ³⁰ Taigi tiems, kurie eis iki trisdešimtai ksantiko mėnesio dienai, mes laiduojame saugumą, ³¹ kad žydai galėtų naudotis savo maistu ir įstatymais, kaip seniau, ir kad nė vienas jų nebūtų varginamas jokių būdu dėl to, kas buvo padaryta nežiniomis. ³² Mes siunčiame taip pat ir Menelajų, kurs tarsis su jumis. ³³ Būkite sveiki! Šimtas keturiasdešimtis aštuntais metais, penkiolikta ksantiko mėnesio dieną.

³⁴ Romėnai taip pat atsiuntė laišką tokio turinio: Kvintas Memijus ir Titas Manilijus, Romėnų pasiuntiniai, Žydų tautai linki sveikatos. ³⁵ Ką karaliaus gi-

mirti. Antiokas Epifanas, ir gyvas būdamas, laikė save lygiu dievams. Plg. 9,10.

(29) *Menelajus*. Ar šitas Menelajus buvo žydų nepripažintasis vyriausiuoju kunigu (4.23.27.50), sunku pasakyti. — *Ateiti pas savuosius*... Anot gr. t.: grįžti (iš Jeruzalės) ir užsiimti savo reikalais. — Koki čia lengvata karaliaus suteikiama, nevisai aišku. Gal duodama 15 dienų laiko, kad visi galėtų padėti ginklus ir vėl pradėti ramų gyvenimą. — (30) *Ksantiko*. Tai šeštas makedoniečių

metų mėnuo, atatinka maždaug žydų nisaną (kovo pabaigą ir kone visą balandį). — (31) *Kaip seniau*. Taip buvo panaikinti Antioko Epifano išleistieji nutarimai prieš žydų religiją.

(34) *Kvintas Memijus*... Romos pasiuntinių vardai nevienodai rašomi graik. ir syr. tekstuose. Jie kitur neminimi. Bet yra žinoma, kad tuo laiku Roma siųsdavo labai daug pasiuntinių į visus kraštus, ir todėl ne visų jų vardai pasiliko žinomi. Per tuos pasiuntinius Roma stengėsi daryti įtakos savo sąjungininkams. —

his, quae Lysias cognatus regis concessit vobis, et nos concessimus. ³⁶ De quibus autem ad regem iudicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus. ³⁷ Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cuius estis voluntatis. ³⁸ Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

Caput XII. ¹ His factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Iudaei autem agriculturae operam dabant. ² Sed hi, qui resederant, Timotheus, et Apollonius Gennaei filius, sed et Hieronymus, et Demophon super hos, et Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, et quiete.

³ Ioppitae vero tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Iudaeos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverunt, cum uxoribus, et filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subiacentibus. ⁴ Secundum commune itaque decretum civitatis, et ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos. ⁵ Quam crudelitatem

minaitis Lyzijas jums suteikė, pripažįstame ir mes. ³⁶ Apie tuos gi dalykus, apie kuriuos jis laikė reikalinga pranešti karaliui, pasitarkite rūpestingai tarp savęs ir tuojuo ką nors atsiųskite, kad mes nutartumėm, kaip jums naudinga, nes mes vykstame į Antiochiją. ³⁷ Todėl pasiskubinkite parašyti atsakymą, kad ir mes žinotumėm, kokie yra jūsų norai. ³⁸ Būkite sveiki! Šimtas keturias dešimtis aštuontais metais penkiolikta kšantiko mėnesio dieną.

12 perskyrimas. ¹ Padarius tas sutartis, Lyzijas grįžo pas karalių; žydai gi užsiėmė žemdirbyste. ² Bet pasilikusieji, Timotiejus ir Genejaus sūnus Apolonijus, taip pat Ieronimas, o be šių Demofonas ir Kipro vietininkas Nikanoras neleido jiems gyventi ramybėje ir taikoje.

³ Tuo tarpu jopiečiai padarė tokią niekšystę. Jie pasikvietė su jais gyvenusius žydus sėsti į jų prirengtas valtis draug su pačiomis ir vaikais, lyg kad tarp jų nebūtų jokios neprietelystės. ⁴ Taigi einant bendru miesto nutarimu, šitie pritarė, dėl taikos neturėdami jokio įtarimo; bet kai jie nuplaukė į atvirą jūrą, anie paskandino jų nemažiau kaip du šimtu. ⁵ Kaip tik Jūdas gavo žinią apie tą žiaurumą, padarytą

(36) *Antiochija.* Romos pasiuntiniai savo laišką matomai parašė tuojuo, kaip tik atvyko į Penikiją.

(12,2) *Timotiejus.* Jis buvo karaliaus vietininkas provincijoje anapus Jordano (plg. 1 Mak. 5.6.11). Kito Timotiejaus žuvinimas paminėtas auk. 10,37. — *Apolonijus:* Celesyrijos vietininkas. Kiti asmenys tuo pačiu vardu paminėti auk. 3,5,7: Tarsėjaus sūnus Apolonijus, ir 4,21: Mnesticėjaus sūnus Apolonijus. — *Ie-*

ronimas... Demafonas: iš kitur nežinomi asmenys. — *Nikanoras:* kurs Antiocho Epifano laikais yra buvęs kurį laiką Kipro vietininku. Jis skirtingas nuo Patroklo sūnaus Nikanoro, kurio žinioje Demetrijaus laikais buvo drambliai (8,9;14,12). — *Neteido...* nenorėjo pripažinti žydams jiems Antiocho Eupatorio suteiktų lengvatų.

(4) *Taigi einant bendru...* Gal kviečiami žydai pradžioje turėjo abejonių ir svyravo; bet juos nuraminta

ludas in suae gentis homines factam ut cognovit, praecepit viris, qui erant cum ipso: et invocato iusto iudice Deo, ⁶ venit adversus interfectores fratrum, et portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit. ⁷ Et cum haec ita egisset, discessit quasi iterum reversurus, et universos loppitas eradicaturus.

⁸ Sed cum cognovisset et eos, qui erant Iamniae, velle pari modo facere habitantibus secum Iudaeis, ⁹ Iamnitibus quoque nocte supervenit, et portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Ierosolymis a stadiis ducentis quadraginta.

¹⁰ Inde cum iam abiissent novem stadiis, et iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes quinque millia viri, et equites quingenti. ¹¹ Cumque pugna valida fieret, et auxilio Dei prospere cessisset, residui Arabes victi, netebant a Iuda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturus, et in ceteris profuturos. ¹² Iudas autem, arbitratus vere in multis eos utiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua. ¹³ Aggressus est autem et civitatem quandam firmam pontibus murisque circumseptam, quae a turribus habitabatur gentium promiscuarum, cui nomen Casphin. ¹⁴ Hi vero, qui intus erant, confidentes in stabi-

jo tautos žmonėms, jis davė įsakymą su juo buvusiems žmonėms ir, šaukdamas teisingo teisėjo Dievo, ⁶ atėjo prieš brolių užmušėjus; jis padegė nakčia uostą ir sudegino valtis, tuos gi, kurie ištrūko iš ugnies, nugalabijo kalaviju. ⁷ Tai padaręs, jis pasitraukė, turėdamas sumanymą vėl grįžti ir išnaikinti visus jopiečius.

⁸ Bet, sužinojęs, kad ir Jamnijos gyventojai nori tą patį padaryti gyvenusiems pas juos žydams, ⁹ jis puolė taip pat nakčia jamniečius ir sudegino uostą su laivais, taip kad ugnies šviesa matėsi Jeruzalėje už dviejų šimtų keturių dešimtų varsnų.

¹⁰ Kai jie jau buvo paėję iš ten devynis varsnus ir žygiavo prieš Timotiejų, jį užpuolė arabai, penki tūkstančiai pėsčių ir penki šimtai raitelių. ¹¹ Kova buvo smarki ir Dievui padedant pasibaigė laimingai; likusieji iš nugalėtų arabų prašė Jūdą ištiesti jiems dešinę, žadėdami duoti ganyklų ir būti naudingi kitais dalykais. ¹² Jūdas, tikėdamas, kad jie iš tikrųjų gali būti naudingi daugeliu dalykų, pažadėjo jiems taiką, o jie, padavę jam ranką, sugrįžo į savo padangtes. ¹³ Jis puolė taip pat vieną stiprų miestą, Kaspiną, apsuptą tiltais ir sienomis, kurs buvo gyvenamas įvairių tautų žmonių. ¹⁴ Buvusieji viduje, pasitikėdami sienų stipru-

viešu miesto nutarimu, kuriuo buvo laiduojamas jų saugumas. — (6) *Uostą*: uosto įrengimus. — *Tuos gi, kurie*... Anot gr. t.: nugalabijo kalaviju tuos, kurie ten (i uostą) buvo atbėgę. — (7) *Tai padaręs*... Gr. t.: kadangi vieta (miestas) buvo uždaryta, jis pasitraukė, turėdamas...

(8) *Jamnijos*: į pietus nuo Jopės,

1 Mak. 4.15. — (9) *Dvieju šimtu*... apie 50 kilom.

(10) *Arabai*... Jie turėjo būti Timotiejaus šalininkai. Plg. 1 Mak. 5.39. — (11) *Ganyklų*, Gr. t.: gyvulių. — (13) *Kaspiną*, Tikriausiai tas pat miestas, kurs 1 Mak. 5.26.36 vadinamas Kasporu ir Kasbonu. — (14) *Elgėsi nerūpestingai*. Anot gr.

litate murorum, et apparatu alimontiarum, remissius agebant, maledictis lacescentis Iudam, et blasphemantes, ac loquentes quae fas non est. ¹⁵ Machabaeus autem, invocato magno mundi Principe, qui sine arietibus, et machinis temporibus Iesu praecipitavit Iericho, irruit ferociter muris: ¹⁶ et capta civitate per Domini voluntatem innumerabiles caedes fecit, ita ut adiacens stagnum stadium duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

¹⁷ Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, et venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianei, Iudaeos: ¹⁸ et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo praesidio. ¹⁹ Dositheus autem, et Sosipater, qui erant duces cum Machabaeo, peremerunt a Timotheo relictos in praesidio, decem millia viros. ²⁰ At Machabaeus, ordinatis circum se sex millibus, et constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos. ²¹ Cognito autem Iudae adventu, Timotheus praemisit mulieres, et filios, et reliquum apparatus, in praesidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, et accessu difficile propter locorum angustias.

mu ir maisto apstumu, elgėsi nerūpestingai, erzino Jūdą keiksmiais, piktžodžiavo ir kalbėjo bjaurias kalbas. ¹⁵ Makabiejus gi šaukėsi didžiojo pasaulio Kunigaikščio, kurs be sienlaužių ir karo pabūklų Jozuės laikais sugriovė Jeriką, ir puolė kuosmarkiausiai sienas. ¹⁶ Paėmęs Viešpaties valia miestą, jis padarė neapsakomas žudynes, taip kad čia pat buvęs tvenkinys, dviem varsnais platus, rodėsi paplūdęs užmuštųjų krauju.

¹⁷ Iš ten jie paėjo septynis šimtus penkias dešimtis varsnų ir atėjo į Charaką pas tuos žydus, kurie vadinasi tubianiečiais. ¹⁸ Timotiejaus tose vietose jie neberado, nes jis, nieko nenuveikęs, buvo sugrižęs, palikdamas vienoje vietoje labai stiprią igulą. ¹⁹ Dositiejus ir Sosipateris, kurie buvo vadai draug su Makabiejumi užmušė Timotiejaus paliktuosius tvirtovėje dešimtį tūkstančių vyrų. ²⁰ Makabiejus gi, sutvarkęs aplink save šešis tūkstančius ir suskirstęs kuopomis, išėjo prieš Timotiejų, turėjusį su savim šimtą dvidešimt tūkstančių pėstininkų ir du tūkstančių penkis šimtus raitelių. ²¹ Gavęs žinią apie Jūdo atėjimą, Timotiejus išsiuntė moteris, vaikus ir kitokią mantą į tvirtovę, kuri vadinasi Karnionu, nes ji buvo nepaimama ir vargiai prieinama dėl tarpukalnių. ²² Pasirodžius pirmai Jūdo ku-

t.: jie elgėsi gana įžūliai prieš Jūdo kariuomenę.

(17) *I Charaką*: Galaade anapus Jordano. — *Kurie vadinosi...*: kurie gyveno Tubino ar Toba krašte. Plg. 1 Mak. 5,13. — (18) *Nieko nenuveikęs*: neįvykines savo sumanymų prieš žydus. — *Buvo sugrižęs*: į moabitų šalį. Plg. 1 Mak. 5,6... — (19)

Buvo vadai draug.: buvo Makabiejus pastatyti kariuomenės dalių vadais ir dabar veikė atskirai nuo jo. — (20) *Šimta...* Timotiejaus kariuomenės skaičius labai didelis, bet toje kariuomenėje buvo labai didelė dauguma nomadų tautelių, kurtos ėjo visur su savo šeimynomis ir visa manta. Plg. 1 Mak. 5,37.: — (21)

²² Cumque cohors Iudae prima apparuisset, timor hostibus incusus est, ex praesentia Dei, qui universa conspicit, et in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis a suis deiicerentur, et gladiatorum suorum ictibus debilitarentur. ²³ Iudas autem vehementer instabat puniens profanos, et prostravit ex eis triginta millia virorum. ²⁴ Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei, et Sosipatris: et multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex Iudaeis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi eveniret. ²⁵ Et cum fidem dedisset restitutum se eos secundum constitutum, illaesum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

²⁶ Iudas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquaque millibus. ²⁷ Post horum fugam, et necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: et robusti iuvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinae multae, et telorum erat apparatus. ²⁸ Sed, cum Omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: et ex eis, qui intus erant, vigintiquaque millia prostraverunt. ²⁹ Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quae ab Ierosolymis sexcentis stadiis aberat. ³⁰ Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Iudaeis, quod

pai, priešus apėmė baimė dėl visa matančiojo Dievo čiabuvimo, ir jie ėmė bėgti vienas nuo kito, taip kad jie buvo perbloškiami daugiau savųjų ir buvo užmušami savo kalavijų kirčiais. ²³ Jūdas gi vijosi juos labai smarkiai, plakdamas piktadarius, ir paguldė iš jų trisdešimtis tūkstančių vyrų. ²⁴ Pats Timotiejus pateko į Dositėjaus ir Susipaterio rankas; jis labai maldavo, kad būtų paleistas gyvas, nes jis turėjo daugelio žydų tėvus ir brolius, kurie, jam mirus, visai netektų vilties išsigelbėti. ²⁵ Kai jis davė žodį grąžinti juos sulig sutartimi, jie paleido jį nepaliestą, norėdami išgelbėti brolius.

²⁶ Po to Jūdas ėjo prieš Karnioną ir užmušė dvidešimt penkis tūkstančius. ²⁷ Po anų pabėgimo ir žuvimo jis vedė kariuomenę prieš sustiprintą Efrono miestą, kuriame gyveno didelė daugybė iš įvairių tautų. Stiprūs jaunikaičiai, stovėdami prie sienų, drąsiai gynėsi, viduje gi buvo daug karo pabūklų ir didelis vilyčių išteklių. ²⁸ Bet jie šaukėsi Aukščiausiojo, kurs savo galia laužo priešų jėgas, ir paėmė miestą, o iš tų, kurie buvo viduje, jie paguldė dvidešimt penkis tūkstančius. ²⁹ Iš čia jie nuėjo į Skitų miestą, kurs yra šešiais šimtais varsnų atstu nuo Jeruzalės. ³⁰ Bei tiems žydams, kurie buvo pas skitopoliečius, paliūdijus, kad

Karnionu: Karnaimu. 1 Mak. 5,26.44. — (23) *Tris dešimtis.*: Gr. t.: apie 30.000. 1 Mak. 5,34 kalbama apie 8.000 žuvusių. — (24) *Labai maldavo.* Gr. t.: maldavo labai apsimesdamas.

(26) *Prieš Karnioną.* Vz. auk. 21

eil. Gr. t. dar pridėta: ir prieš Atergates šventyklą. — (27) *Gyveno didelė daugybė.*: Gr. t.: gyveno Lyzijas ir didelė. — Tame mieste turėjo savo namus ir karalystės valdytojas Lyzijas. — (29) *Skitų miestą:* Skitopolį, kurs kitur paprastai

benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modestè secum egerint: ³¹ gratias agentes eis, et exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Ierosolymani die sollemni septimanarum instantè.

³² Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam praepositum Idumaeae. ³³ Exivit autem cum peditibus tribus millibus, et equitibus quadringentis. ³⁴ Quibus congressis, contigit paucos ruerè Iudaeorum. ³⁵ Dositheus vero quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: et cum vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque eius amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa. ³⁶ At illis, qui cum Esdrin erant, diutius pugnantes et fatigatis, invocavit Iudas Dominum adiutorem, et ducem belli fieri: ³⁷ incipiens voce patria, et cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiae militibus inussit.

³⁸ Iudas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: et, cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt. ³⁹ Et sequenti die venit cum suis Iudas, ut corpora prostratorum tolleret, et cum parentibus poneret in sepulchris pa-

šitie buvo jiems palankūs ir kad net nelaimės laikais elgėsi su jais kukliai, ³¹ jie padėkojo jiems ir paraginę būti taip pat toliau palankiems jų tautai, atvyko į Jeruzalę prieš pat Savaičių šventę.

³² Po Sekminių jie ėjo prieš Idumėjos viršininką Gorgiją. ³³ Taisi gi išėjo su trimis tūkstančiais pėstininkų ir keturiais šimtais raitelių. ³⁴ Jiems susirėmus, atsitiko, kad krito nedaug žydų. ³⁵ Dositiejus gi, vienas iš Bakenoro raitelių, vyras drąsus, nutvėrė Gorgiją ir kai jis norėjo suimti jį gyvą, jį puolė vienas trakiečių raitelis ir nukirto jam dešinį petį; taip Gorgijas pabėgo į Maresą. ³⁶ Tuo tarpu ilgiau kovojant tiems, kurie buvo su Ezdrinu, ir jiems pavargus, Jūdas šaukėsi Viešpaties, kad jis būtų padėjęjas ir kovos vadas; ³⁷ jis pradėjo savo tėvų kalba giedoti karišką šauksmą ir giesmę ir priverė Gorgijo kareivius bėgti.

³⁸ Po to Jūdas, surinkęs kariuomenę, atėjo į Odolamo miestą. Atėjus sekmai dienai, jie apsiplovė sulig įpročiu ir šventė ten pat subatą. ³⁹ Kitą dieną Jūdas su savaisiais atėjo paimti kritusiųjų lavonų ir jų palaidoti su jų giminėmis jų tėvų kapuose. ⁴⁰ Tuomet jie rado po užmuštųjų jupo-

vadinamas Betsanu. 1 Mak. 5,52. — (31) *Savaičių šventė*: Sekminės, kurios buvo švenčiamos septynioms savaitėms praslinkus po Velykų. Iš. 23,15...

(35) *Bakenoro*. Tai buvo Makabiejaus kariuomenės dalies viršininkas. Tai daliai priklausė ir raitelis Dositiejus, be abejo, skirtinas nuo Dositiejaus, paminėto auk. 19 ir 24

eil. — *Trakiečių raitelis*. Trakijos raiteliai senovėje buvo garsūs kariai. — *Maresa*. Plg. Joz. 15,44. — (36) *Ezdrinu*. Tai taip pat Jūdo kariuomenės dalies viršininkas.

(38) *Odolamo*. Odolos miestas Seferioje. Plg. Joz. 15,35. — *Su savaisiais*. Gr. t. dar pridėta: kaip laikas reikalavo, t. y. su laidotuviemis nebebuvo galima ilgiau laukti, nes la-

ternis. ⁴⁰ Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quae apud Iamnam fuerunt, a quibus lex prohibet ludaeos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse. ⁴¹ Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifesta. ⁴² Atque ita ad preces conversi, rognaverunt ut id, quod factum erat, delictum oblivioni tradetur. At vero fortissimus Iudas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quae facta sunt pro peccatis eorum, qui prostrati sunt. ⁴³ Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans. (⁴⁴ Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, et vanum orare pro mortuis), ⁴⁵ et quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

mis Jamnijoje esantiems stąbams pašvęstų dovanų, kurias įstatymas žydams draudžia, ir tuomet tai visiems paaiškėjo priežastis, kodėl jie buvo kritę. ⁴¹ Tai gi visi šlovino teisingą Viešpaties teismą, kurs atidengė paslėptus dalykus. ⁴² Po to jie vėl grįžo melstis ir prašė, kad padarytasis nusikaltimas būtų užmirštas; karžygys gi Jūdas ragino tautą laikytis be nuodėmės, pamačius savo akimis, kas buvo įvykę dėl žuvusiųjų nuodėmių. ⁴³ Padarius rinkliavą, jis nusiuntė dvyliką tūkstančių drachmų sidabro į Jeruzalę, kad būtų paaukota nuodėmės auka už mirusius, turėdamas gerų ir pamaldžių minčių apie atskėlimą. ⁴⁴ (Nes jei jis nebūtų turėjęs vilties, kad kritusieji kelsis, tai rodytųsi bereikalinga ir tuščia melstis už mirusius). ⁴⁵ Be to, jis turėjo galvoje, kad tiems, kurie užmigo pamaldžiai, yra atidėta geriausia malonė. ⁴⁶ Tai gi šventa ir išganinga yra min-

vonai buvo pradėję gėsti. — (40) *Po įpomis*: ant pliko kūno. Tai turėjo būti kokie nors pagonių dievaičių ženkleliai; kritusieji žydų kareiviai, sekdami pagonių prietarais, laikė juos amuletais, galinčiais apsaugoti juos nuo Jamnijos dievaičių keršto. Be abejo, toks jų elgesys buvo priešingas įstatymui. Plg. Atk. 7,25.26. — (42) *Būtų užmirštas*. Anot gr. t.: būtų visai išdildytas, t. y. kad dėl tos nuodėmės Dievas nebaustų likusiųjų gyvų. Plg. Iš. 34,7; Joz. 7,1.: — (43) *Dvyliką tūkstančių*. Kituose tekstuose: 2.000 arba 3.000. Viena drachma pusantro lito. — *Už mirusius*. To ž. nėra gr. t. Kad auka turėjo būti aukojama už mirusius ir kad tą Jūdo mintį ir nusistatymą yra parąšęs knygos autorius, aiškiai pasirodo iš 44 eil. — (44) *Kad kritusieji kelsis...* Iš šitos vietos paaiškėja,

kad, žydų įsitikinimu, mirusieji galėjo rasti tokioje padėtyje, kurioje geri darbai galėjo būti jiems naudingi. Jūdo kariai, tiesa, buvo perstokys, re su šiuo gyvenimu sutepti nuodėme, tačiau tai nebuvo jiems tikriausiai sunki, mirtina nuodėmė, be to, jie atpirko savo nusikaltimą, atiduodami savo gyvybę, ir žuvo gindami šventus dalykus ir teises. Tai gi jie negalėjo būti verti amžino pasmerkimo, ir Jūdas turi vilties, kad maldos ir aukos bus jiems naudingos, ir kad gyvieji gali išprašyti iš Dievo tiems, kurie yra mirę Viešpatyje (pamaldžiai užmigo), atleidimą tam tikrų nuodėmių, kurios buvo juos pašačiusios ne į amžiną kentėjimų būklę. — Čia yra vienas rimtas skaiстыklos buvimo ir maldų už mirusius naudingumo įrodymas. — (46) *Tai gi šventa...* Anot gr. t.: šventa ir pamaldi min-

⁴⁶ Sancta ergo, et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

Caput XIII. ¹ Anno centesimo quadragésimonono, cognovit Iudas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adversus Iudaeam, ² et cum eo Lysiam procuratorem, et praepositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, et equitum quinque millia, et elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

³ Commiscuit autem se illis et Menelaus: et cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriae salute, sed sperans se constitui in principatum. ⁴ Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: et suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari. ⁵ Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris: haec prospectum habebat in praecipis. ⁶ Inde in cinerem deiici iussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum. ⁷ Et tali lege praevari-

tis melstis už mirusius, kad jie būtų išvaduoti iš nuodėmių.

13 perskyrimas. ¹ Šimtas keturias dešimtis devintais metais Jūdas gavo žinią, kad Antiokas Eupatoris ateina su daugybe prieš Jūdėją, ² o su juo globėjas ir reikalų viršininkas Lyzijas, turėdamas su savim šimtą dešimtį tūkstančių pėstininkų, penkis tūkstančius raitelių, tris dešimtis du drambliai ir tris šimtus kariškų vežimų su dalgiais.

³ Prie jų prisiplakė ir Menelajus ir labai veidmainiaudamas maldavo Antioką ne tėvynės labui, bet turėdamas vilties gauti aukščiausią valdžią. ⁴ Tačiau karalių Karalius pažadino Antioko narsą prieš nusidėjėlį ir, Lyzijui pakišus mintį, kad šitas yra visų nelaimių priežastis, jis liepė nutvėrus nužudyti jį, kaip yra pas juos paprotys, toje pačioje vietoje. ⁵ Buvo gi toje vietoje penkiomis dešimtimis mastų aukštas bokštas, aplink kurį buvo supilti kruvosimis pelenai; iš jo viršaus matėsi bedugnė. ⁶ Iš ten jis liepė numesti žemyn į pelenus šventvagį, visiems stumiant jį į prapultį. ⁷ Taip

tis! Todėl jis parūpino permaldavimo auką už užmuštuosius, kad jie būtų išvaduoti iš savo nuodėmės.

(13.1) *Šimtas...* Aiškintojų dauguma mano, kad čia aprašomas žygis yra tas pat, kurs papasakotas 1 Mak. 6,28—63, ir buvo atliktas, metams praslinkus po Antioko Epiřano mirties. Autorius visur pasavina jaunam karaliui Antiokui Eupatoriui veiksmus, kuriuos darė jo vardui karalystės valdytojas ir jo globėjas Lyzijas. — (2) *Šimta dešimtį...* 1 Mak. 6.30 skaičiai nurodomi kiti. Bet einančios prieš žydus syru kariuomenės skaičius negalėjo būti visai pastovus; ji buvo renkama ir didinama kelyje.

(3) *Menelajus*: vyriausias kunigas, kurs buvo išgijęs tas pareigas neteisybe ir greitai turėjo jų nustoti. Plg. 4.24—29. — (4) *Karalių Karalius*: Dievas. — *Jis liepė*. Gr. t.: karalius liepė vesti jį į Berėją ir tenai nužudyti jį vietos papročiu. — Berėja buvo miestas tarp Ierapolies ir Antiochijos, gal toje vietoje, kur dabar yra Aleppo. Minimas tekste paprotys aprašomas 5 ir 6 eil. — *Bokštas*.: Anot gr. t.: bokštas, pilnas karštu pelenų; jis turėjo įtaisymą, kurs sukdavosi ir kurs iš visų šonų buvo pakibęs ant pelenų. (6) Jei kas buvo nusikaltęs šventvagyste, ar buvo padaręs bet kuriuos kitus nusikaltimus, visi stūmė jį tenai, kad nužudytu. —

catores legis contigit mori, nec terrae dari Menelaum. ⁸ Et quidem satis iuste: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis, et cinis erat sanctus: ipse in cineris morte damnatus est.

⁹ Sed rex mente effrenatus veniebat, nequiores se patre suo Iudaeis ostensurus. ¹⁰ Quibus Iudas cognitis, praecepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut semper, et nunc adiuveret eos: ¹¹ quippe qui lege, et patria, sanctoque templo privari vererentur: ac populum, qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi. ¹² Omnibus itaque simul id facientibus, et petentibus a Domino misericordiam cum fletu, et ieiuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas ut se praepararent. ¹³ Ipse vero cum senioribus cogitavit prius quam rex admovent exercitum ad Iudaeam, et obtineret civitatem, exire, et Domini iudicio committere exitum rei. ¹⁴ Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, et exhortatus suos ut fortiter dimicarent, et usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, et civibus starent, circa Modin exercitum constituit. ¹⁵ Et dato signo suis Dei victoriae, juve-

taite teko mirti tam įstatymo laudytojui, ir Menelajus net nebuvo palaidotas. ⁸ Ir tai visai teisingai, nes, padaręs daug nusikaltimų prieš Dievo altorių, kurio ugnis ir pelenai šventi, pats buvo pasmerkta mirti pelenuose.

⁹ Tuo tarpu karalius ėjo su nesulaikomu įnirtimu, norėdamas pasirodyti žydams piktesnis už savo tėvą. ¹⁰ Tai patyręs Jūdas įsakė tautai šauktis dieną ir naktį Viešpaties, kad ir dabar, kaip visuomet, jiems padėtų, ¹¹ nes jie turėjo baimės neteksią įstatymo, tėvynės ir šventos bažnyčios, ir kad neleistų piktžodžiaujantiems pagonims vėl pavergti tautą, kuri ką tik buvo truputį atsikvėpus. ¹² Taigi visiems draug tai darant ir maldaujant Viešpatį gailestingumo su verksmu ir pasninkais, gulint kniupstiemis per tris ištiesias dienas ant žemės, Jūdas paragino juos būti prisirengusius. ¹³ Jis gi pats nutarė drauge su vyresniaisiais išeiti, pirma negu karalius įves kariuomenę į Jūdėją ir paims miestą, ir pavesti Viešpaties teismui, kuo tas dalykas turėtų baigtis. ¹⁴ Taigi palikdamas visus dalykus Dievo, pasaulio Suvėrėjo, galiai ir paraginęs savuosius drąsiai kovoti ir stovėti iki mirčiai už įstatymus, bažnyčią miestą, tėvynę ir piliečius, jis su-

(8) *Nusikaltimų prieš Dievą...* Plg. 4,39. — *Pats buvo pasmerkta...* Iš Juozapo Fl. žodžių galima spėti, kad Menelajus, Lyzijui jau padarius taiką su žydais (žem. 23 eil.), vėl kurstė karalių prieš žydus ir tuo savo elgesiu taip įpykino karalių, kad tasai pasmerkė Menelajų mirti. Todėl aukščiau aprašytas Menelajaus nužudymas jungiamas, nesilaikant kronologinės įvykių eilios, su pirmu Menelajaus pasirodymu pas karalių, kad skaitytojai tuojuo sužinotų, koks bu-

vo to didelio nusikaltėlio galas.

(14) *Visus dalykus.* Anot gr. t.: sprendimą. — *Prie Modino.* Syrų kariuomenė galėjo eiti dviem būriais: vienas, su kuriuo buvo karalius, galėjo eiti pajūriu; kitas gi, gal Lyzijo vedamas, per Idumėją, į pietus nuo Mirties jūros. Modinas, kuriame buvo stojęs Jūdas, buvo tinkama vieta, iš kurios buvo galima sekti, ką darys priešai, ateina iš šiaurės; Betzakaroje gi, kame žydai, anot 1 Mak. 6,32, buvo pasidarę stovyklą, buvo

nibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quattuor milia, et maximum elephantorum cum his, qui superpositi fuerant: ¹⁶ summoque metu, ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prospere gestis, abierunt. ¹⁷ Hoc autem factum est die illucescente, adiuvante eum Domini protectione.

¹⁸ Sed rex, accepto gustu audaciae ludaeorum, arte difficultatem locorum tentabat: ¹⁹ et Bethsurae, quae erat ludaeorum praesidium munitum, castra admovebat: sed fugabantur, impingebat, minorabatur. ²⁰ Illis autem, qui intus erant, ludas necessaria mittebat. ²¹ Enunciavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de ludaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, et conclusus. ²² Iterum rex sermonem habuit ad eos, qui erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit: abiit: ²³ commisit cum luda, superatus est.

Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiae, qui relictus erat super negotia, mente consternatus ludaeos deprecans, subditusque eis, iurat de omnibus, quibus iustum visum est: et reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, et munera po-

statė savo kariuomenę prie Modino. ¹⁵ Davęs saviems šūkį: Dievo nugalėjimas! su rinktiniais drąsiausiais jaunikačiais jis nakčia puolė karaliaus stotį ir užmušė stovykloje keturis tūkstančius vyrų, taip pat didžiausią dramblių draug su tais, kurie ant jo buvo. ¹⁶ Pripildę didžiausios baimės ir sumišimo priešų stovyklą ir laimingai atlikę tą žygį, jie pasitraukė. ¹⁷ Įvyko gi tai, dienai auštant, Viešpaties globai jam padedant.

¹⁸ Po to karalius, gavęs paragauti žydų drąsos, mėgino gudrumu nugalėti vietų sunkenybes. ¹⁹ Jis pastatė stovyklą prie stiprios žydų tvirtovės Betsuros, bet buvo atstumtas, turėjo nuostolių, buvo silpninamas. ²⁰ Tiems gi, kurie buvo viduje, lūdas siuntė, ko jiems reikėjo. ²¹ Tačiau vienas žmogus iš žydų kariuomenės, Rodokas, išdavė priešams paslaptis; jis buvo susektas, suimtas ir uždarytas. ²² Karalius vėl derėjosi su tais, kurie buvo Betsuroje, pasiūlė taiką, susitarė ir nuėjo sau. ²³ Jis susirėmė su jūdų ir buvo nugalėtas.

Gavęs gi žinią, kad Antiokiijoje sukėlė maištą reikalų vedėju paliktas Pilypas, jis labai nusigando; jis kreipėsi geruoju į žydus, jiems nusileisdamas, prisiekė padaryti visa, kas rodėsi teisinga, ir susitaikęs atnašavo auką, pagerbė bažnyčią ir davė dova-

patogu sulaikyti priešus, ateinančius iš pietu.

(19) *Betsuros.*: Plg. 1 Mak. 6,31. Autorius pasakoja čia labai trumpai, nenurodydamas aiškiai įvykių eilios, kai ką visai apleisdamas; todėl, norint tą pasakojimą suderinti su tuo, ką randame pasakyta 1 Mak. kn., lieka šiek tiek neaiškumų. — (21) *Paslaptis*: kariškas paslaptis. — (23)

Susirėmė.: Palikęs Betsurą, karalius ėjo prieš bažnyčios kalną (1 Mak. 6, 51). — *Buvo nugalėtas.* Plg. 1 Mak. 4,57.: kame aiškiau išdėstyta, kodėl karalius nebegalėjo tęsti karo.

Reikalų vedėju paliktas Pilypas. Karalystės valdytoju. Lyzijo vieton, Pilypas buvo paskirtas Antioko Epifano. Atvykęs su kariuomene iš Persijos, jis prisiartinio prie Antiokijos

suit: ²⁴ Machabaeum amplexatus est, et fecit eum a Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem et principem.

²⁵ Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitiae conventionem, indignantes ne forte foedus irrumperent. ²⁶ Tunc ascendit Lysias tribunal, et exposuit rationem, et populum sedavit, regressusque est Antiochiam: et hoc modo regis profectio, et reditus processit.

ny. ²⁴ Makabiejų jis apkabino ir paskyrė jį vadu ir kunigaikščiu nuo Ptolemaidos iki Gerenų.

²⁵ Kai jis atėjo į Ptolemaidą, gyventojai buvo nepatenkinti prietelanga sutartimi ir karščiuodamies sakė, kad jie turėtų suardyti tą sandorą. ²⁶ Tuomet Lyzijas įlipo į tribuną, išdėstė priežastis, nuramino žmones ir sugrįžo į Antiokią. Taip tai buvo atliktas karaliaus išvykimas ir grįžimas.

b) Žydų nugalėjimai, Demetriui I Soterui viešpataujant.

Caput XIV. ¹ Sed post triennii tempus cognovit ludas, et qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudinem validam, et navibus, per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna, ² et tenuisse regiones adversus Antiochum, et ducem eius Lysiam.

³ Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est tempore

14 perskyrimas. ¹ Bet trejiems metams praslinkus, Jūdas ir su juo buvusieji gavo žinią, kad Seleuko sūnus Demetrius su stipria kariuomene ir laivais atvyko per Tripolies uostą į patogias vietas ² ir įsigalėjo šalyje prieš Antioką ir jo vadą Lyziją.

³ Kažinkoks gi Alkimas, kurs buvo buvęs vyriausiuoju kunigu, bet buvo savo noru susitepęs ben-

ir mėgino įėga paimti valdžią ir pašalinti Lyziją, bet tai jam nepasisekė. Plg. 1 Mak. 6,14.15.55; 2 Mak. 9,29. — (24) *Makabiejų gi..*. Gr. t. kai kurių taip verčiamas: Makabiejų jis priėmė draugiškai ir paliko vadu nuo Ptolemaidos iki gerėnų plotui (seno pilistimų miesto Geraros, į pietus nuo Gazos) Hegemonida.

(25) *Buvo nepatenkinti.* Jūdas buvo juos nubaudeš, 1 Mak. 5.15.22.

14,1—15,40. Naujas Syrijos karalius Demetrius Soteras, Alkimo pakurstytas, siunčia Nikanorą Jūdo Makabiejaus suimti (14,1—17). Atvykęs į Jūdėją, Nikanoras pradžioje elgiasi su Jūdu draugiškai, bet gavęs griežtą karaliaus įsakymą atsiųsti apkaltą Jūdą į Antiokią, mėgina suimti jį klasta (14,18—30); įpykintas nepasisekimu jis grūmoja žydų šventyklai ir mėgina suimti vieną žydų vyresniųjų, Raziją, kurs pats nusižu-

do (14,31—46). Po to Nikanoras mėgina pulti Jūdą subatos dieną; tasai gi rengiasi prie kovos, šaukdamos Dievo pagalbos (15,1—24); kovoje Nikanoras žūna, žydai gi švenčia su džiaugsmu savo nugalėjimą (15,25—37). Knyga baigama trumpintojo pastabomis apie savo atliktą darbą (15,38—40).

(14,1) *Bet trejiems..*: po ivykių, kurie paminėti 13,1.. Metai pradėti čia laikomi pilnais metais. Todėl šitame perskyr. kalbama apie tai, kas ivyko 151 m. Seleukaičių eros. Vz. 4 eil. gr. t. ir 1 Mak. 7,1: — Bakido žygis (1 Mak. 7,5—25) 2 Mak. knygoje visai neminimas, tuo tarpu kad apie Nikanoro žygį (1 Mak. 7,26...) pasakojama žymiai plačiau. — *Seleuko sūnus..*. Plg. 1 Mak. 7,1.

(3) *Alkimas..*. Apie jį vz. 1 Mak. 7,9.25. — *Buvęs vyriausiuoju kunigu.* Jį buvo paskyręs Eupatoris po Me-

ribus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare, ⁴ venit ad regem Demetrium centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, et palmam, super haec et thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit. ⁵ Tempus autem opportunum dementiae suae nactus, convocatus a Demetrio ad consilium, et interrogatus quibus rebus et consiliis Iudaei niterentur, ⁶ respondit: Ipsi, qui dicuntur Assidae Iudaeorum, quibus praeest Iudas Machabaeus, bella nutriunt, et seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum: ⁷ nam et ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni: ⁸ primo quidem utilitatibus regis fidem servans, secundo autem etiam civibus consulens: nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur. ⁹ Sed oro his singulis o rex cognitis, et regioni, et generi secundum humanitatem tuam pervulgatum omnibus prospice. ¹⁰ Nam, quamdiu superest Iudas, impossibile est, pacem esse negotiis. ¹¹ Talibus autem ab hoc dictis, et ceteri amici, hostiliter

dravimo su pagonimis laikais, matydamas, kad jam jokių būdu nėra išsigelbėjimo, nė priėjimo prie altoriaus, ⁴ atėjo pas karalių Demetrijų šimtas penkias dešimtais metais, atnešė jam auksinį vainiką ir palmę, be to alyvų šakeles, kurios rodėsi esančios iš bažnyčios, ir tą dieną jis nieko nesakė. ⁵ Pasigavęs gi patogios progos savo beprotystei, Demetrijaus pašauktas į pasitarimą ir paklaustas, kaip yra nusiteikę žydai ir kokių turi sumanymų, ⁶ jis atsakė: Tie žydai, kurie vadinasi asidais, kuriems vadovauja Jūdas Makabiejus, palaiko karą, kelia maištus ir nepakenčia kad karalystėje būtų ramu. ⁷ Nes ir aš, neteisingai netekęs mano tėvų garbės (būtent vyriausios kunigystės), atėjau čia, ⁸ visų pirma, kad išlaikyčiau ištikimybę tam, kas karaliui naudinga, toliau kad pasirūpinčiau mano bendrapiliečiais, nes dėl anų piktumo visa mūsų tauta nemažai kenčia. ⁹ Tai gi aš prašau tave, o karaliau, patyręs apie visus šituos dalykus, pasirūpink ir šalimi ir tauta, žiūrėdamas savo visiems žinomo gerumo. ¹⁰ Nes kolei tebėra Jūdas, negalima, kad būtų ramybė reikaluose. ¹¹ Kai šitas pasakė tokiuos dalykus, ir kiti jo prieteliai

nelajaus nužudymo (Juozapas Fl.). — *Laikais*: kai Jazonas paveržė iš savo brolio Onijo vyriausiąją kunigystę. — (4) *Šimtas penkias dešimtais*. Gr. t.: 151. Alkimas buvo priėjęs karalių du kartu (1 Mak. 7,5,25); čia kalbama apie antrą pasimatymą su karaliumi. Anot 26 eil., Alkimas buvo vėliau dar syki atvykęs į Antiokiją. — *Auksinį vainiką*... Vainikas buvo karališkos garbės žymė (1 Mak. 10,29); palmės šaka nugalėjimo ženklas (1 Mak. 13,37); alyvų šakelė ženklas globos taikos metu. —

(6) *Asidais*. Plg. 1 Mak. 2,42. — (7) *Mano tėvų garbės*. Anot Juozapo Fl., Alkimas buvęs iš Aarono giminės, bet ne iš tos jos šeimynos, kuriai iki šiam laikui priklausė vyriausioji kunigystė. Plg. 1 Mak. 7,14. Nors jis buvo Syrijos karaliaus paskirtas vyriausiuoju kunigu, bet žydai, ypač gi Jūdas Makabiejus, nenorėjo jo pripažinti. — (9) *Ir tauta*. Gr. t.: ir mūsų prislėgta tauta. — (11) *Jo prieteliai*: karaliaus prieteliai. Ir Alkimas buvo dabar laikomas karaliaus prieteliu. — *Pakurstė*. Anot gr. t.: dar labiau pakurstė.

se habentes adversus ludam, inflammaverunt Demetrium.

¹² Qui statim Nicanorem prae-positum elephantorum ducem misit in Iudaeam: ¹³ datis mandatis ut ipsum quidem ludam caperet: eos vero, qui cum illo erant, dispergeret, et constitueret Alci-um maximi templi summum sacerdotem. ¹⁴ Tunc gentes, quae de Iudaea fugerant ludam, gregatim se Nicanori miscebant, mis-erias, et clades Iudaeorum pro-speritates rerum suarum existi-mantes. ¹⁵ Audito itaque Iudaei Nicanoris adventu et conventu na-tionum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constitu-it, ut in aeternum custodiret, qui-que suam portionem signis evi-dentibus protegit. ¹⁶ Imperante autem duce, statim inde move-runt, conveneruntque ad castel-lum Dessau. ¹⁷ Simon vero fra-ter Iudae commiserat cum Nica-nore, sed conterritus est repenti-no adventu adversariorum.

¹⁸ Nicanor tamen, audiens vir-tutem comitum Iudae, et animi magnitudinem, quam pro patriae certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat. ¹⁹ Quam ob rem praemisit Posidonium, et Theodotium, et Matthiam, ut da-rent dextras atque acciperent. ²⁰ Et cum diu de his consilium ageretur, et ipse dux ad multi-tudinem retulisset, omnium una

nedraugingai nusistatę prieš Jūdą, pakurstę Demetrijų.

¹² Jis tuojuo nusiuntę vadu į Jūdęją Nikanorą, dramblių viršininką, ¹³ davęs įsakymų sugauti patį Jūdą, su juo gi buvusius išsklaidyti ir pastatyti Alkimą vyriausiuoju didžiausios bažnyčios kunigu. ¹⁴ Tuomet pagony, kurie buvo pabėgę iš Jūdėjos nuo Jūdo, dėjosį būriais prie Nikanoro, laikydami žydų nelaimes ir smūgius savo laime. ¹⁵ Taigi žydai, išgirdę apie Nikanoro atvykimą ir pagonių susibūrimą, ap-sibėrę dulkėmis, maldavo tą, kurs išrinko savo tautą ir kurs aiškiai matomais ženklais globoja savo dalį, saugoti ją per amžius. ¹⁶ Savo vado įsakymu jie tuojuo pasi-traukė iš ten ir susirinko prie De-savo pilies. ¹⁷ Jūdo brolis Simonas buvo susirėmęs su Nikano-ru, bet buvo išgąsdintas ūmo prie-šų atvykimo.

¹⁸ Tuo tarpu Nikanoras, iš-girdęs apie Jūdo draugų drąsą ir apie didvyriškumą, kokiuo jie kovojo dėl tėvynės, bijojo spres-ti dalyką krauju. ¹⁹ Todėl jis pir-ma išsiuntė Posidonijų, Teodo-tijų ir Motiejų pasiūlyti taikos ir jos padaryti. ²⁰ Po to, kai ilgai buvo tariamasi apie šį dalyką ir pats vadas buvo tai pranešęs ka-riuomenei, visų buvo viena nuo-

(12) *Nikanorą...* Gr. t.: kurs anksčiau yra buvęs dramblių viršininku. Tas pareigas jis ėjo Antioko Epifano laikais, kuriam mirus, jis nuvyko į Romą pas Demetrijų. Plg. 1 Mak. 3,38 ir 7,26. — (13) *Sugauti*. Gr. t.: pašalinti. — (15) *Matomais ženklais*. Vz. 3,25;10,29 ir 11,8. — (16) *Desavo pilies*. Jos vieta nežinoma. — (17) *Buvo išgąsdintas...* Anot gr. t.: ėmė

svyruoti dėl ūmo išgąščio.

(18) *Pasiūlyti taikos...* 1 Mak. 7,26 pasakyta, kad Nikanoras buvęs labai didelis žydų priešas. Iš čia paaiškėja, kad atvykdamas jis nebuvo prieš juos nusistatęs ir pradėjo jų nekęsti tik vėliau. Vz. 29 eil. ir tol. — (20) *Pats vadas...* Jūdas pasakė saviesiems syrų vado pasiūlymus, kurie buvo jų priimti. — (21) *Jie*: Jū-

fuit sententia amicitii annuere.

²¹ Itaque diem constituerunt, qua secreto inter se agerent: et singulis sellae prolatae sunt, et posita. ²² Praecepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur: et congruum colloquium fecerunt. ²³ Morabatur autem Nicanor Ierosolymis, nihilque inique agebat, gregesque turbaram, quae congregatae fuerant, dimisit. ²⁴ Habebat autem Iudas semper charum ex animo, et erat viro inclinatus. ²⁵ Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quiete egit, communiterque vivebant.

²⁶ Alcimus autem, videns charitatem illorum adinvicem, et conventiones, venit ad Demetrium, et dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse. ²⁷ Itaque rex exasperatus, et pessimis huius criminatationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitiae conventionem, iubere tamen Machabaeum citius vincum mittere Antiochiam.

²⁸ Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, et graviter ferebat, si ea, quae convenerant irrita faceret, nihil laesus a viro. ²⁹ Sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, qua praeceptum perficeret.

monė, pritarti sutarčiai. ²¹ Taigi jie paskyrė dieną, kad pasitartų tarp savęs slapčia, ir kiekvienam buvo atnešta ir padėta kėdžių. ²² Tačiau Jūdas įsakė ginkluotiems vyrams būti tinkamose vietose, kad kartais nekiltų kas nors pikta iš priešų pusės, ir taip jie padarė atatinkamą pasikalbėjimą. ²³ Nikanoras pasiliko Jeruzalėje, nieko pikto nedarydamas, ir papaleido būriais susirinkusias minias. ²⁴ Jis visuomet mėgo nuoširdžiai Jūdą ir buvo jam labai palankus. ²⁵ Jis įkalbėjo jam vesti žmoną ir turėti vaikų. Taigi tasai iškėlė vestuves, gyveno ramiai ir juodu palaikė draugiškus santykius.

²⁶ Bet Alkimas, patyręs apie juodviejų prietelystę ir sutartį, nuvyko pas Demetrijų ir sakė, kad Nikanoras palaikęs svetimus reikalus ir kad jis išrinkęs jojo papėdininku Jūdą, karalystės priešininką. ²⁷ Taigi karalius, įpykintas ir įerzintas bjauriais to žmogaus šmeižtais, parašė Nikanorui, pareikšdamas, kad jam labai nepatinka prieteliška sutartis ir kad jis įsako atsiųsti neatidėliojant apkaltą Makabiejų į Antiokiją.

²⁸ Gavęs tą žinią, Nikanoras nusigando ir jam buvo labai sunku laužyti padarytą sutartį, nes jis Jūdo visai nebuvo įžeistas. ²⁹ Bet negalėdamas priešintis karaliui, jis laukė tinkamos progos įsakymui įvykinti.

das ir Nikanoras. — (22) *Pasikalbėjimu*. Tas pasikalbėjimas matomai pasibaigė taikos padarymu. — (23) *Nikanoras pasiliko*... 1 Mak. 7,28.29 čia pasakojami (iki 29 eil.) santykiai tarp Jūdo ir Nikanoro vos paminėti. — (24) *Jis visuomet*... Anot gr. t.: jis nuolat susitikdavo su Jūdu (turėjo Jūdą ties savo veidu), buvo jam

nuoširdžiai palankus. — (25) *Vesti žmoną*. Tai turėjo būti įrodymas, kad nebemanoma apie kovas ir kad viešpatauja tikra taika.

(26) *Jojo papėdininku*: papėdininku Alkimo, kurs laikė save vyriausioju žydų kunigu. Ar tas kaltinimas buvo pagrįstas tiesa, čia nepasakoma.

³⁰ At Machabaeus, videns secum austerius agere Nicanorem, et consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam paucis suorum congregatis, occultavit se a Nicanore.

³¹ Quod cum ille cognovit fortiter se a viro praeventum, venit ad maximum et sanctissimum templum: et sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum: ³² quibus cum iuramento dicentibus nescire se ubi esset qui quaerebatur, extendens manum ad templum, ³³ iuravit, dicens: Nisi ludam mihi vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, et altare effodiam, et templum hoc Libero patri consecrabo. ³⁴ Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in caelum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, haec dicentes: ³⁵ Tu Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuae fieri in nobis. ³⁶ Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserva in aeternum impollutam domum istam, quae nuper munda est.

³⁷ Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, et bene audiens: qui pro affectu pater Iudaeorum appellabatur. ³⁸ Hic multis temporibus continentiae propositum tenuit in lu-

³⁰ Tačiau Makabiejus, pamatęs, kad Nikanoras elgiasi su juo šiurkščiau ir įprastuose susitikimuose rodėsi įzulesnis, suprato, kad tas šiurkštumas ne iš gero ir surinkęs nedaugelį savųjų, pasislėpė nuo Nikanoro.

³¹ Tasai gi, sužinojęs, kad Jūdas buvo drąsiai užbėgęs jam už akių, atėjo į didžiausią ir švenčiausią bažnyčią ir, kunigams aukojant įprastas aukas, liepė išduoti sau tą žmogų. ³² Šitiems sakant su priesaika, jog jie nežino, kame yra ieškomasis, jis, ištiesęs ranką į bažnyčią, ³³ prisiekė, tardamas: Jei jūs neišduosite man surišto Jūdo, aš sulyginsiu su žeme šitą Dievo bažnyčią, išardysiu iš pamatų altorių ir pašvesiu tą bažnyčią tėvui Bakchui. ³⁴ Tai pasakęs, jis nuėjo sau. Kunigai, tiesdami rankas į dangų, šaukėsi to, kurs visuomet buvo jų tautos gynėjas, sakydami taip: ³⁵ Visų dalykų Viešpatie, kurs nieko neprivalai, tu norėjai, kad bažnyčia tau gyventi būtų pastatyta mūsų tarpe; ³⁶ o dabar, šventųjų Šventasis, visų dalykų Viešpatie, išlaikyk per amžius nesuteptus šituos namus, kurie ką tik apvalyti.

³⁷ Tuo metu Nikanorui buvo įskustas vienas Jeruzalės vyresniųjų, Razijas, žmogus mylįs savo miestą, turįs gerą vardą, kurs dėl savo geros širdies buvo vadinamas žydų tėvu. ³⁸ Per ilgą susilaikymo laiką jis griežtai lai-

(30) *Nedaugeli*. Gr. t.: nemaža.

(31) *Tą žmogų*: Jūda. — (33) *Pašvėsiu...* Gr. t.: pastatysiu puikią bažnyčią Bakchui. — (35) *Nieko neprivalai*. Plg. 3 Kar. 8,27. — (36) *Kurie ką tik*.. Plg. 10,3.

(37) *Razijas*. Gr. t.: Razis. — *Turįs gerą vardą*...: kaipo uolus, ištik-

mas įstatymui žydas. — (38) *Susilaikymo*: nuo bendravimo su pagonimis, nuo susitepimo jų įpročiais. — *Atiduoti kūną ir...* Gal Razijas buvo pasiryžęs paaukoti save už kitus. Anot kitų (Aug. Tomas), Razijo pasielgimas buvęs peiktina savižudybė. Ji galėtų būti pateisinta tik gera Ra-

daismo, corpusque et animam tradere contentus pro perseverantia. ³⁹ Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Iudaeos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent. ⁴⁰ putabat enim, si illum deciperet, se cladem Iudaeis maximam illaturum. ⁴¹ Turbis autem irruere in domum eius, et ianuam disrumpere, atque ignem admoveere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se petiit; ⁴² eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, et contra natales suos indignis iniuriis agi. ⁴³ Sed, cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, et turbae intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, praecipitavit semetipsum viriliter in turbas: ⁴⁴ quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam cervicem: ⁴⁵ et cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: et cum sanguis eius magno fluxu deflueret, et gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit: ⁴⁶ et stans supra quandam petram prae-ruptam, et iam exsanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus proiecit super turbas, invocans dominatorem vitae ac spiritus, ut haec illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

Caput VX. ¹ Nicanor autem, ut comperit Iudam esse in locis Samariae, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bel-

kėsi žydiškumo ir dėl ištvermės buvo pasiryžęs atiduoti kūną ir gyvybę. ³⁹ Nikanoras, norėdamas parodyti savo neapykantą žydams, pasiuntė penkis šimtus kareivių jo suimti, ⁴⁰ nes jis tikėjo, kad, jei pavyktų prigauti tą žmogų, tuo jis suduosiąs žydams didžiausią smūgį. ⁴¹ Bet kai minia norėjo įsiveržti į jo namus, išlaužti duris ir padegti, kai jis jau turėjo būti tuojau nutvertas, jis perdūrė save kalaviju, ⁴² pasirinkdamas velyk garbingai mirti, kaip pasiduoti nusidėjėliams ir pakelti išniekinimus, nevertus jo kilmės. ⁴³ Bet kadangi per greitumą padarė sau žaizdą netikru smūgiu ir minia jau veržėsi pro durų angą, jis atkakliai pribėgo prie sienos ir drąsiai krito žemyn ant minios. ⁴⁴ Jai geitai pasitraukus iš vietos nuo krantinčio, jis nukrito sprandu žemyn. ⁴⁵ O kadangi jis dar tebebuvo gyvas, degdamas drąsa, jis atsikėlė, ir kai jo kraujas tekėte tekėjo ir pats buvo sužalotas sunkiausiomis žaizdomis, jis perbėgo minią ⁴⁶ ir atsistojęs ant vienos staigios uolos ir jau netekęs kraujo, suėmęs savo vidurius, metė juos abiem rankom į minią, šaukdamos gyvybės ir dvasios Valdo, kad tai jam vėl grąžintų, ir tuo būdu jis mirė.

15 perskyrimas. ¹ Nikanoras gi, gavęs žinią, kad Judas yra Samarijos vietose, nutarė pulti jį visu smarkumu subatos dieną.

zijo intencija. Knygos autorius giria ne pačią Razijs savizudybę, bet jo drąsą ir jo sielos kilnumą. — (40) *Jei pavyktų prigauti...* Anot gr. t.: jei jis galėtų jį suimti. — (44) *Sprandu...* Anot gr. t.: į tuščią aikštę. — (45) *Minia:* persekiotojų būri.

— (46) *Kad tai jam...* Plg. 7,23.

(15.1) *Samarijos vietose...* Anot 1 Mak. 7,39, tarp Goīnos ir Bethorono, kame įvyko kova prieš Nikanorą. — *Subatos diena.* Anot gr. t.: be jokio pavojaus. Nikanoras tikėjosi, kad žydai nesigins. Plg. 1 Mak.

lum. ² Iudaeis vero, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter, et barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, et honora eum, qui universa conspicit: ³ ille infelix interrogavit, si est potens in caelo, qui imperavit agi diem sabbatorum. ⁴ Et respondentibus illis, Est Dominus vivus ipse in caelo potens, qui iussit agi septimum diem. ⁵ At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, et negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

⁶ Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus cogitaverat commune trophaeum statuere de Iuda. ⁷ Machabaeus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum. ⁸ Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de caelo, et nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam. ⁹ Et allocutus eos de lege, et prophetis, admonens etiam certamina, quae fecerant prius, promptiores constituit eos: ¹⁰ et ita animis eorum erectis simul ostendebat Gentium fallaciam, et iuramentorum praevaricationem. ¹¹ Singulos autem illorum armavit, non clypei, et hastae munitione, sed sermonibus optimis, et exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos laetificavit.

² Žydai, kurie priversti ėjo pas-kui jį, sakė: Nesielk taip įžuliai ir nežmoniškai, parodyk pagarbos pašventintai dienai ir pagerbk tą, kurs visa mato! ³ Tas nelaimin-gasis paklausė: Ar yra Galinga-sis danguje, kurs liepė laikyti su-batos dieną. ⁴ O kai jie atsakė: Yra pats gyvasis Viešpats, ga-lingasis danguje, kurs liepė lai-kyti sekma dieną, ⁵ jis tarė: Ir aš esu galingas žemėje, kurs įsakau imti ginklus ir atlikti karaliaus rei-ka! Tačiau jam nepasisekė įvy-tinti savo sumanymą.

⁶ Nikanoras, pasikėlęs į di-džiausią puikybę, manė pastatyti viešą paminklą dėl nugalėto Jū-do. ⁷ Makabiejus gi visa viltimi pasitikėjo visuomet, kad bus jam pagalbos iš Dievo. ⁸ Jis ragino savuosius nenusigąsti dėl pagonių atėjimo, atsiminti suteiktą jiems pagalbą iš dangaus ir dabar tikėtis, kad visagalis suteiks jiems nugalėjimą. ⁹ Pamokęs juos iš įstatymo ir pranašų, priminęs taip pat kovas, kurias anksčiau buvo kovoję, jis juos padrąsino. ¹⁰ Taip pakėlęs jų drąsą, jis draug parodė pagonių neištikimybę ir prie-saikų laužymą. ¹¹ Taip jis apgin-klavo jų kiekvieną ne skydo ir ieties apsauga, bet geriausiais žo-džiais ir paraginimais, papasako-damas tikėjimo vertą sapną, ku-riuo visus pradžiugino.

2,36—41. — (2) *Kurie priversti ėjo...*: buvo prievarta paimti į syrų kariuomenę. — *Parodyk pagarbos...*: Anot gr. t.: parodyk pagarbos tai dienai, kurią tas, kurs visa mato, pagerbė šventumu. — (3) *Kurs liepė...*: Nika-noras nenori tikėti, kad subata bu-vusi Dievo (jo nuomone, kurio nors dievaičio) isakyta.

(6) *Pasikėlęs...*: Anot gr. t.: kakla (galva) iškėlęs. — *Paminklą*: nuga-lėjimo vietoje. — (8) *Pagalbą iš dan-gaus*. Plg. 14,15. — (10) *Pagonių neištikimybę ir...*: Plg. 1 Mak. 6,22; 2 Mak. 4,34;5,25;12,3 ir k. Buvo visu bendras įsitikinimas, kad priesaikos laužytojas negali turėti pasisiekimo jokiuose savo sumanymuose. — (11)

¹² Erat autem huiuscemodivisus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum moribus, et eloquio decorum, et qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo ludaeorum: ¹³ Post hoc apparuisse et alium virum aetate, et gloria mirabilem, et magni decoris habitudine circa illum: ¹⁴ Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, et populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, et universa sancta civitate, Ieremias propheta Dei. ¹⁵ Extendisse autem Ieremiam dextram, et dedisse ludae gladium aureum, dicentem: ¹⁶ Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo deiciēs adversarios populi mei Israel.

¹⁷ Exhortati itaque ludae sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, et animi iuvenum confortari, statuerunt dimicare et configere fortiter: ut virtus de negotiis iudicaret, eo quod civitas sancta, et templum periclitarentur. ¹⁸ Erat enim pro uxoribus, et filiis, itemque pro fratribus, et cognatis minor sollicitudo: maximus vero et primus pro sanctitate timor erat templi. ¹⁹ sed et eos, qui in civitate erant non minima sollicitudo habebat pro his, qui congressuri erant.

²⁰ Et, cum iam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent; atque exercitus esset

¹² Regėjimas gi buvo toks: Onijas, kurs yra buvęs vyriausiuoju kunigu, geras ir malonus žmogus, garbingos išvaizdos, kuklus įpročiais, gražios iškalbos ir kurs nuo pat jaunystės buvo išsilavinęs dorybėse, ištiestomis rankomis meldėsi už visą žydų tautą. ¹³ Po to pasirodė ir kitas vyras, stebėtinas amžiumi ir išvaizda, apsuptas didingu garbingumu. ¹⁴ Atsiliepdamas gi Onijas tarė: Šitas yra brolių ir Izraelio tautos mylėtojas, jis yra, kurs daug meldžiasi už tautą ir už visą šventąjį miestą, Dievo pranašas Jeremijas. ¹⁵ Jeremijas gi ištiesė dešinę ir padavė Jūdai auksinį kardą, tardamas: ¹⁶ Priimk šventą kalavią, dovaną iš Dievo, kuriuo nutremsi mano tautos Izraelio priešus.

¹⁷ Taigi paraginti labai gero mis Jūdo kalbomis, kuriomis galėjo būti pakelta jaunikačių drąsa ir sustiprinta jų dvasia, jie nutarė smarkiai pulti ir drąsiai kovoti, kad spręstų dalykus drąsa, nes buvo pavojuje šventas miestas ir bažnyčia. ¹⁸ Nes mažesnis buvo susirūpinimas pačiomis ir vaikais, taip pat broliais ir giminėmis, didžiausia ir pirma buvo baimė dėl bažnyčios šventumo. ¹⁹ Bet ir tie, kurie buvo mieste, nemaža buvo susirūpinę tais, kurie turėjo stoti į kovą.

²⁰ Kai jau visi laukė artimo sprendimo, priešai buvo čiapat, kariuomenė buvo sutvarkyta, drambliai

Sapna. Tas sapnas buvo regėjimas.

(12) *Onijas, kurs...* Plg. 3,1 ir 4,34. — (14) *Jis yra, kurs...* Kadan gi Onijas nurodo kitą tautos užtarėją, tai tasai yra galingesnis už Oniją ir jo malda yra tikras nugalėjimo laidas.

(17) *Smarkiai pulti...* Anot gr. t.: nedaryti stovyklos, bet drąsiai pulti... — (18) *Dėl bažnyčios:* kuriai grūmojo Nikanoras (14,33). — (19) *Kurte turėjo stoti į kovą:* nes Nikanoras žadėjo išžudyti visus žydus.

ordinatus, bestiae, equitesque opportuno in loco compositi,²¹ considerans Machabaeus adventum multitudinis, et apparatus varium armorum, et ferocitatem bestiarum, extendens manus in caelum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.²² Dixit autem invocans hoc modo: Tu Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, et interfecisti de castris Sennacherib centum octogintaquinque millia:²³ et nunc dominator caelorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, et tremore magnitudinis brachii tui,²⁴ ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

²⁵ Nicanor autem, et qui cum ipso erant, cum tubis et canticis admovebant. ²⁶ Iudas vero, et qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt: ²⁷ manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus trigintaquinque millia, praesentia Dei magnifice delectati. ²⁸ Cumque cessassent, et cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem ruisse cum armis suis. ²⁹ Facto itaque clamore, et perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

³⁰ Praecepit autem Iudas, qui per omnia corpore et animo mori pro civibus paratus erat, caput

ir raiteliai pastatyti tinkamoje vietoje, ²¹ Makabiejus, žiūrėdamas į ateinančią daugybę, į visokeriopus ginklus ir į dramblių piktumą, pakėlęs rankas į dangų, šaukėsi stebuklus darančiojo Viešpaties, kurs duoda vertiems nugalėjimą, žiūrėdamas ne ginklų galios, bet kaip jampatinka. ²² Šaukdamos gi jis taip meldėsi: Tu, Viešpatie, kurs Jūdo karaliaus Ezechijo laikais siuntei savo angelą ir užmušei iš Senakeribo stovyklos šimtą aštuonias dešimtis penkis tūkstančius, ²³ siųsk ir dabar, dangaus valdove, savo gerąjį angelą mūsų priešakyje su baime ir drebėjimu prieš tavo paties galią, ²⁴ kad būtų apimti baimės tie, kurie ateina su piktžodžiovimu prieš tavo šventą tautą. Taip tai jis meldėsi.

²⁵ Nikanoras ir su juo buvusieji ėjo artyn su trimtais ir dainomis, ²⁶ Jūdas gi ir kurie su juo buvo, stojo į kovą, šaukdamiės Dievo ir melsdamies. ²⁷ Taip kovodami rankomis, bet širdyse melsdamies Viešpačiui, jie paguldė nemažiau kaip tris dešimtis penkis tūkstančius, pilni džiaugsmo Dievo čiabuvimu. ²⁸ O kai jie pabaigė ir grįžo su džiaugsmu, jie patyrė, kad Nikanoras buvo kritęs su savo šarvais. ²⁹ Taigi, pakėlę šauksmą ir labai susijaudinę jie šlovino tėvų kalbą visagalį Viešpatį.

³⁰ Jūdas, kurs kūnu ir siela buvo visuomet pasiryžęs mirti už piliečius, liepė nukirsti Nika-

(22) Iš Senakeribo... Plg. 8,19.

(27) Čiabuvimu. Gr. t.: regima pagalba. — (28) Su savo šarvais: iš kurių žydai galėjo pažinti kariuomenės vadą.

(30) Kurs kūnu ir... Anot gr. t.: kurs visais atžvilgiais, kūnu ir siela, buvo pirmoje vietoje savo bendrapiliečių gynėjas ir nuo pat savo jaunystės ištikimai išlaikė palankumą

Nicanoris, et manum cum humero abscissam, Ierosolymam perferri. ³¹ Quo cum pervenisset, convocatis contribulibus, et sacerdotibus ad altare, accersiit et eos, qui in arce erant. ³² Et ostenso capite Nicanoris, et manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnifice gloriatus est. ³³ Linguam etiam impii Nicanoris precisam iussit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum suspendi. ³⁴ Omnes igitur caeli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit. ³⁵ Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset, et manifestum signum auxilii Dei. ³⁶ Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate praeterire: ³⁷ habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochei diei.

³⁸ Igitur his erga Nicanorem gestis, et ex illis temporibus ab Hebraeis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis. ³⁹ Et si quidem bene, et ut historiae competat, hoc et ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi. ⁴⁰ Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contriarum est:

noro galvą ir ranką su petimi ir nunešti į Jeruzalę. ³¹ Atėjęs tenai ir sušaukęs bendrataučius draug su kunigais prie altoriaus, jis pakvietė tuos, kurie buvo pilyje; ³² parodęs Nikanoro galvą, taip pat prakeiktą ranką, kurią ištiesęs prieš šventus visagalio Dievo namus, anas išdidžiai gyrėsi, ³³ jis liepė dar ir išpjautą bedievio Nikanoro liežuvį atiduoti kąsneliais paukščiams, bepročio gi ranką pakabinti ties bažnyčia. ³⁴ Taigi visi šlovino dangaus Viešpatį, sakydami: Pašlovintas tebūnie tas, kurs išlaikė savo vietą nesuteptą. ³⁵ Jis taip pat liepė pakabinti Nikanoro galvą viršuje pilies, kad būtų aiškus ir matomas Dievo pagalbos ženklas. ³⁶ O visi bendru sutikimu nutarė jokių būdu nepraleisti tos dienos be iškilmės, ³⁷ švęsti gi tą iškilmę tryliktą dieną to mėnesio, kurs syrų kalba vadinasi adaras, prieš pat Mardokiejaus dieną.

³⁸ Taigi taip dalykams įvykus su Nikanoru ir nuo to meto miestui pasiliekant žydų valdžioje, taip pat aš baigiu tais dalykais savo pasakojimą. ³⁹ Jei jis geras ir toks kaip reikalauja istorija, to noriu ir aš; o jei nevisai geras, tai tik tiek aš tegalėjau pasiekti. ⁴⁰ Nes kaip yra bodu gerti visuomet vyną, ar visuomet vandenį, naudo-

savo bendragenčiams. — (31) *Tuos, kurie buvo pilyje*: syrų igulą ir prie jų prisidėjusius supagonėjusius žydus. — (33) *Ties bažnyčia*: ne bažnyčios šventoriuje, bet taip, kad ji buvo matome iš šventoriaus. — (35) *Viršuje pilies*: labai aukštai prie pat pilies sienos. Plg. Jud. 16,1. — (36) *Iškilmės*. Plg. 1 Mak. 7,49. — (37) *Syrų kalba*, t. y. ta kalba, kuria anuo metu kalbėjo žydai. — *Mardokiejaus*.. Vz. Est. 9,23,31.

(39) *O jei nevisai geras...* Anot gr. t.: o jei jis atliktas bet kaip ir gana menkai, tai tik tiek aš tegalėjau pasiekti (daugiaus pasiekti aš negalėjau). — Autorius įvertina savo atliktą darbą gana kukliai. — (40) *Naudotis gi vienu...* Gr. t.: maišyti gi vieną su kitu. — Rytų šalyse įprasta po vyno tuoju gerti vandens, arba geriamas vynas, atskiestas vandenimi. — *Visuomet vienodas...* Nei pats įvykių suminėjimas be nurody-

alternis autem uti, delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

tis gi vienu ir kitu yra malonu, taip ir skaitytojams, jei pasakojimas visuomet vienodas, jis nepatinka. Taigi čia jis baigiamas.

mo Dievo pagalbos, nei nuolatinis pasakojimas apie tą pagalbą, nenurodant įvykių, negalėtų patenkinti skaitytoją. — *Baigiamas*. Autorius tolesnės žydų istorijos nebepasakota, nes, žuvus Nikanorui, Jeruzalė jau galėjo pasilikti žydų rankose ir jiems nebegresė kiti Antioko Epifano sukelti pavojai, nors tautai dar teko susilaukti didelių sunkenybių ir pačiam Jūdui Makabiejui buvo lemta greitu laiku žūti naujame kare.

To kelio, kuriuo Jūdas buvo pradėjęs eiti savo paskutiniaisiais metais, laikėsi ir stojusieji jo vieton jo broliai. Jie kovojo dėl valstybinės žydų tautos nepriklausomybės, kuri, Simonui esant vyriausiuoju kunigu, buvo ir syru pripažinta (142 m. pirm Kr.). Reikalas tartis ir susitarti su syru valdovais suartino žydus su graikų dvasia. Simono sūnus Jonas Irkanas (135—105 m. pirm Kr.) stojo aiškiai graikiškai nusiteikusių sadukiejų pusėn. Taip šitie gavo viršų ir nestebėtina, kad dar Išganytojo laikais žymiausios giminės, būtent, kunigu šeimynos (Apd. 5,17), ėjo Jazono, Menelajaus ir Alkimo takais. Kitais keliais nuėjo asidai, „pamaldieji“ žydai, kurie buvo atsisakę kovoti draug su Jūdu; jie su dvigubu uolumu ėmėsi laikytis įstatymo, niekindami visus kitus žydus, kurie neįstengė eiti paskui juos aukščiausio tobulumo keliais. Jie virto parisieju (išrinktųjų, išskirtųjų) sekta. Tarp vienu ir kitu pasilikto tauriausia tautos dalis, trokšianti Dievo ir jo karalystės ir dėl jos pasiryžusi pakelti visokias aukas.

Laikas tarp Jono Irkano, kurs paskutinis valdė tautą, žiūrėdamas įstatymo (1 Mak. 16,2,3), ir Išganytojo atėjimo, buvo žydų tautai pilnas didelių smūgių. Su vyresniuoju Jono sūnumi ir papėdininku Jūdu Aristobulu (104—103) prasideda Makabiejų

smukimas, taip pat ir žydų tautos pakrikimas religijos ir dorovės atžvilgiu. Mirus Jūdui Aristobului, sosta gauna jo hrolis Aleksandras Janėjus, pasivadinęs Aristobulu I. Jis buvo, tiesa, drąsus kovose prieš kaimynus, bet taip pat didelis piktadarys savo tautai. Sostą jis paliko savo našlei (78—69). Šiai mirus, tuojau du jos sūnūs Irkanas II ir Aristobulas II pradėjo varžytis dėl valdžios. Ginčui spręsti broliai pasikvietė romėnus, kurie jau buvo išgalėję artimoje Syrijoje. Kadangi Pompėjus norėjo užstoti Irkaną, Aristobulas pradėjo prieš jį karą. 63 metais Pompėjus paėmė Jeruzalę ir išiveržė į bažnyčią. Irkanas pasidarė priklausomas nuo romėnų ir turėjo mokėti jiems duoklę. Pagaliau atėjo įvykinimas pranašystės, kurią patriarkas Jokūbas pirm 1900 metų buvo paskelbęs savo sūnui Jūdui: Karališkoji lazda (skėptras) bus iš Jūdo atimta. Veltui mėgino Aristobulas II ir jo sūnus Aleksandras gražinti Jūdėjai tautinę nepriklausomybę; romėnai pastatė Irkanui II patarėją (prokuratorių), vieną idumėjiečių didžiūną, Antipaterį, kurs iš tikrųjų buvo šalies valdytoju (46 m. pirm Kr.). Nors jis buvo nuuoodytas ir jaunesniajam Aristobulo II sūnui Antigonui pavyko paimti sostas, bet Antipaterio sūnus Erodas mokėjo Romoje taip pakreipti reikalus, kad jis 38 m. pirm Kr. buvo paskirtas žydų karaliumi. Jis, romėnų padedamas, užkariavo Jūdėją, paėmė 35 m. Jeruzalę, nukirsdino Antigonui galvą ir išnaikino visą Makabiejų padermę. Dabar, kai skėptras buvo iš tikrųjų atimtas iš Jūdo, jau buvo atėjęs laikas, kad pasirodytų žadėtasis ir laukiamasis Išganytojas, viešpatinis gimis Dievo Sūnus, Jėzus Kristus, kuriam garbė tebūnie per amžius.

IV TOMO TURINYS.

Sv. Tėvo Pijaus XI laiškas Šv.
Rašto Vertėjui IV.

Lietuviškas to laiško vertimas . . V.

J E R E M I J O P R A N A Š Y S T Ė.

<i>Ivada</i>	1
Knygos antrašas, 1,1—3	6
Ižanga: Pašaukimas Jeremijo pranašo pareigų eiti, 1,4—19	7
I. Viešpats neatmainomai nutarė padaryti galą žydų karalystei.	
1. Viešpaties ištikimybė, žydų neištikimumas ir nedėkingumas, 2,1—3,5	10
2. Nedaranti atgailos tauta kentės daug prispaudimų ir galų gale bus atmesta.	
a) Nusidėjėliams primenamos jų kaltės ir rodomas atgailos kelias, 3,6—4,4	19
b) Sukietėjusius nuodėmėse žydus tuojau sutiks visokios nelaimės, 4,5—31	23
c) Didžiausias Jūdo karalystės sugedimas, 5,1—31	27
d) Jeruzalė bus apgulta ir sunaikinta, 6,1—30	31
3. Tuščias žydų pasitikėjimas bažnyčia, aukomis, apipjaustymu ir tikras išganymo kelias.	
a) Bedieviškas maišymas garbinimo Dievo su tarnavimu dievaičiams, 7,1—8,3	36
b) Stebėtinas žydų užsispyrimas daryti pikta, 8,4—9,22	42
c) Išsigelbėjimo kelias, 9,23—10,25	48
4. Žydai peržengė šventąją sandorą.	
a) Prakeiktas, kas Dievo sandorai neištikimas, 11,1—17	52
b) Suokaltis prieš Jeremiją ir prieš Viešpatį, 11,18—12,17	55
c) Jūdo puikybės bus pažeminta, 13,1—27	60
5. Viešpats nedovanos savo nedėkingai tautai.	

a) Dievas du sykiu atmeta Jeremijo malda už žydus, 14,1—15,9	64
b) Dvejopas pranašo dejavimas ir Viešpaties jam suteikta paguoda, 15,10—21	70
c) Dievo paliepimas Jeremijui apreikšti pasielgimu ir žodžiais žydams skirtų nelaimių didumą, 16,1—17,4	72
d) Ištrėmimo ir išgelbėjimo priežastys, 17,5—27	76
6. Izraelio atmetimas patvirtinamas simboliais.	
a) Molis puodžiaus rankose, 18,1—23	80
b) Sudaužyto indo simbolis, 19,1—20,18	84
7. Dievo teismai pikties ganytojams.	
a) Jeruzalė bus kaldėjiečių paimta, 21,1—14	90
b) Prakeikimai pikties Jūdo karaliams, 22,1—23,8	93
c) Pranašystė prieš netikrus pranašus, 23,9—40	99
d) Trumpu laiku įvyksiančių atsitikimų simboliai, 24,1—10	104
8. Septynios dešimtys nelaisvės metų.	
a) Dievo teismai žydams ir pagonims, 25,1—38	106
b) Jeremijo kova prieš nedorus kunigus ir netikrus pranašus žyduose, 26,1—24	112
c) Kitas Jeremijo susirėmimas su netikrais Jeruzalės pranašais, 27,1—28	116
d) Jeremijo kova prieš netikrus žydų pranašus, gyvenusius Babilone, 29,1—32	122
9. Atvadavimas ir atstatymas Izraelio.	

a) Nelaisvės pabaiga; žydų laimė ir garbė, 30,1—22	127
b) Viešpaties audra bedieviams ir būsimoji Izraelio laimė. Nauja Viešpaties sandora su jojo tauta, 30,23—31,40	130
10. Duotųjų mesijinių pažadėjimų sustiprinimas.	
a) Pasakojimas apie dirvos pirkimą, 32,1—44	138
b) Maloningų pažadėjimų Izraeliui panaujinimas, 33,1—26	145
II. Pranašo Jeremijo veikimas ir vargai Jeruzalės paėmimo metu.	
1. Jeremijas veltui mėgina gražinti į Dievą savo tautiečius, kolei Jeruzalė dar nebuvo paimta.	
a) Grąšymo žodžiai karaliui Sedekijui ir žydų vyresniems, 34,1—22	149
b) Stebėtinai Rekabaičių paklusnumas, 35,1—19	153
c) Jeremijo pranašysčių knygos sudeginimas, 36,1—32	155
d) Jeremijo likimas Jeruzalės apgulimo ir paėmimo metu, 37,1—38,28	161
2. Jeremijo pranašysčių įvykimas.	
a) Paėmimas Jeruzalės ir paledimas Jeremijo, 39,1—18	168
b) Godolijas ir Jeremijas, 40,1—41,18	171
c) Jeremijas priverstas eiti į Aigiptą, 42,1—43,13	177
d) Ispėjimai žydams Aigipte dėl stabmeldystės, 44,1—30	182
e) Viešpaties žodis Burukui, 45,1—5	187
III. Pranašystės apie pagonių tautas.	
a) Dvi pranašysti prieš Aigiptą, 46,1—28	188
b) Pranašystės prieš Filistinus, 47,1—7	192
c) Pranašystė prieš Moabitus, 48,1—47	193
d) Pranašystės prieš įvairias rytų šalių tautas, 49, 1—39	198
e) Pranašystė prieš Babiloną, 50,1—51,64	204
P a b a i g a: Įvykimas pranašystės prieš Jeruzalę, 52,1—34	218

R A U D O S.

<i>Įvada</i>	225
Pirmoji rauda: Raudojimas dėl Jeruzalės sunaikinimo, 1,1—22	227
Antroji rauda: Baisus teismas buvo paties Dievo padarytas, 2,1—22	235
3. Tamsi kentėjimų naktis ir skais-	
ti paguodos diena maldingiesiems, 3,1—66	242
4. Sunaikinimo didumas ir priežastys, 4,1—22	250
5. Pranašo Jeremijo malda už žydus, 5,1—22	255

B A R U K O P R A N A Š Y S T Ė.

<i>Įvada</i>	259
I. Baruko knyga.	
1. Istorinė įvada, 1,1—14	261
2. Atgailą darančios tautos mal-	
da, 1,15—3,8	263
3. Pagyrimas išminties ir išsigelbėjimo kelias, 3,9—5,9	270
II. Jeremijo laiškas, 6,1—72	278

E Z E K I Ė L I O P R A N A Š Y S T Ė.

<i>Įvada</i>	287
Ižanga:	
1. Pranašo Ezekiėlio pašaukimas.	
1) Viešpaties apsireiškimas Ezeikieliui, 1,1—2,1a	291
2) Ezeikiėlio pašaukimas ir prirengimas pranašui pareigų eiti, 2,1b—3,21	296
I. Dievo teismų knyga.	
1. Pranašystės prieš žydus.	
a) Simboliais išreikštos bausmės Jeruzalei, 3,22—5,17	309
b) Žodžiais paskelbtos pranašystės dėl žydų stabmeldystės, 6,1—7,27	306
c) Viešpats regėjimais apreiškia pranašui Jeruzalės gyventojų nusikaltimus ir bausmes, 8,1—11,25	311

- d) Pranašystės prieš karalių, tautą ir netikrus pranašus, 12,1—14,23 . . . 322
- e) Prilyginimais įvaizdinamos žydų nelaimės, 15, 1—19,14 . . . 333
- f) Izraelio nedėkingumas, Viešpaties ištikimybė, 20, 1—44 . . . 353
- g) Gaisru ir Viešpaties kalaviju sunaikintas Izraelis, 20,45—21,32 . . . 360
- h) Jeruzalės sugėdinimas ir bausmė, 22,1—31 . . . 365
- i) Samarijos ir Jeruzalės stabmeldystė: Oolė ir Ooliba, 23,1—49 . . . 369
- j) Du Jeruzalės žuvimo simboliu, 24,1—27 . . . 376
2. Ezeikielio pranašystės prieš pagonis.
- a) Pranašystės prieš artimus Jūdo kaimynus, 25,1—17 . . . 379
- b) Pranašystės prieš Tirą ir Sidoną, 26,1—28,26 . . . 382
- c) Pranašystės prieš Aigiptą, 29,1—32,32 . . . 394

II. Paguodos žodžiai izraeliui ir pagonių tautomis.

1. Viešpaties tautos atstatymas, Dievo karalystės sunaikinimas.
- a) Ezeikielio pranašo pareigose patvirtinimas, 33, 1—33 . . . 409
- b) Nedori ganytojai ir gerasis Izraelio Ganytojas, 34, 1—31 . . . 413
- c) Idumėjos sunaikinimas, Izraelio šalies atnaujinimas, 35,1—36,38 . . . 418
- d) Simbolinė pranašystė apie Jeruzalės atsikėlimą, 37, 1—28 . . . 424
- e) Izraelio neprietelių sunaikinimas, 38,1—39,29 . . . 428
2. Pranašystės apie naują tautos gyvenimą.
- a) Naujosios bažnyčios aprašymas, 40,1—43,27 . . . 436
- b) Naujas Dievo garbinimo būdas, 44,1—46,24 . . . 458
- c) Nauja šventoji žemė, 47, 1—48,35 . . . 469

DANIĖLIO PRANAŠYSTĖ.

Įvada 478

I. Daniėlio istorija.

1. Daniėlio ir trijų jo draugų išauklėjimas Babėlės karaliaus rūmuose, 1,1—21 . . . 482
2. Pirmas Nabukodonosoro sapnas ir jo išaiškinimas, 21—49 . . . 485
3. Trys Daniėlio draugai ugnies krosnyje, 3,1—97 . . . 493
4. Kitas Nabudokonosoro sapnas apie didelį medį ir to sapno išaiškinimas, 3,98—4, 34 . . . 505
5. Baltasaro puota ir slaptinų žodžių išaiškinimas, 5, 1—31 . . . 511

6. Daniėlis liūtų duobėje, 61—28 . . . 516

II. Daniėlio regėjimai.

1. Regėjimas apie keturias karalystes ir apie Mesijo karalystę, 7,1—28 . . . 521
2. Regėjimas apie aviną ir ožį, 8,1—26 . . . 526
3. Pranašystė apie septynias dešimtis metų-savaičių, 9,1—27 . . . 531
4. Viešpaties tautos vargai iki jos atnaujinimui, 10,1—12,13 . . . 540
- A. Susanos išgelbėjimas, 13, 1—64 . . . 556
- B. Bėlo ir Slibino sunaikinimas, 13,65—14,42 . . . 562

OZĖJO PRANAŠYSTĖ.

Įvada 568

I. Simboliniai Ozėjo veiksmai.

1. Moterystė su paleistuve, 1, 1—2,1 . . . 570
2. Izraelis neištikima moteris, bausmės neištikimajai ir pažadas išgelbėti, 2,2—24 . . . 572
3. Išsigelbėjimo kelias, 3,1—5 . . . 576

II. Pranašiniai Ozėjo pamokslai.

1. Izraelio kaltės ir bausmės

- paskelbimas, 4,1—5,9 . . . 577
2. Izraelis ir Jūdas nenori gręžtis į Dievą, 5,10—7,16 . . . 581
3. Stabų garbintojai bus paniekinti ir turės liūdėti, 8,1—10,8 . . . 586
4. Izraelio nelaisvė ir grįžimas iš jos, 10,9—11,11 . . . 592
5. Paraginimas daryti atgailą, 11,12—14,10 . . . 594

JOĖLIO PRANAŠYSTĖ.

<i>Ivada</i>	601	II. 1. Derlingiausi laukai, 2,18—27	607
I. 1. Skėrių sunakintas kraštas,		2. Dvašios išliejimas ir išgelbė-	
1,1—20	602	jimas Viešpaties diena, 2,	
2. Paraginimas daryti atgailą,		28—3,21	609
2,1—17	604		

AMOSO PRANAŠYSTĖ.

<i>Ivada</i>	614	2. Izraelio užsispyrimas, 4,1—	
I. Dievo teismas visoms Pales-		13	622
tinios tautoms ir išrinktajai		3. Izraelio karalystė bus visai	
tautai, 1,1—2,16	615	sunaikinta, 5,1—6,19	624
II. Pamokslų knyga:		III. Simboliniai regėjimai apie Iz-	
1. Izraelio nubaudimo tikru-		raelio žuvimą, 7,1—9,15	629
mas, 3,1—15	620		

ABDIJO PRANAŠYSTĖ.

<i>Ivada</i>	637	Idumėjiečių ir izraelitų likimas,	
		1,21	638

JONOS PRANAŠYSTĖ.

<i>Ivada</i>	642	II. 1. Jona Ninivėje, 3,1—10	647
I. 1. Jona laive, 1,1—16	644	2. Jonos nepasitenkinimas, 4,	
2. Jona bangžuvies pilve, 21—11	646	1—11	649

MIKĖJO PRANAŠYSTĖ.

<i>Ivada</i>	650	2. Tauta susilauks žadėtojo	
I. Pranašo grąšymai tautai.		valdovo, 5,2—14	661
1. Dievo teismas Samarijai ir		III. Išsigelbėjimo kelias.	
Jeruzalei, 1,1—16	652	1. Viešpaties priekaištai nedė-	
2. Tautos ir jos vadų nuodė-		kingiems vaikams, 6,1—16	665
mės, 2,1—3,12	654	2. Atgailojančios tautos malda	
II. Paguodos žodžiai tautai.		ir Viešpaties dovanojimas,	
1. Tauta bus atnaujinta, 4,		7,1—20	665
1—5,1	658		

NAUMO PRANAŠYSTĖ.

<i>Ivada</i>	669	kinta, 2,1—13	672
1. Ninivė žus, Izraelis išliks, 1,		3. Ninivė žuvimą yra nusipel-	
1—15	670	ninus ir jis nebeišvengiamas,	
2. Ninivė bus apgulta ir sunai-		3,1—19	674

ABAKUKO PRANAŠYSTĖ.

<i>Ivada</i>	678	1,1—2,20	679
1. Dievo teismas nusidėjėliams,		2. Abakuko giesmė, 3,1—19	684

SOFONIJO PRANAŠYSTĖ.

<i>Ivada</i>	689	2. Visi nusidėjėliai bus teisiam-	
I. Viešpaties grąšymai.		mi, 2,1—3,7	692
1. Didi Viešpaties diena artina-		II. Viešpaties išgelbėjimas, 3,8—20	696
si, 1,1—18	690		

A G Ė J O P R A N Š Y S T Ė.

<i>Ipvada</i>	699	2. Paguodos žodžiai bažnyčios statytojams, 4,2—24	703
1. Paragininimas statyti bažny- čią, 1,1—2,1	701		

Z A K A R I J O P R A N Š Y S T Ė.

<i>Ipvada</i>	708	5. Tautos nuodėmės atėmimas, 5,1—11	719
Ižanga: Ragininimas daryti atgailą, 1,1—6	710	6. Teisimas tautoms, Dievo tau- tos laimė, 6,1—15	721
I. Garbingos ateities pažadėjimas.		II. Tinkamas prisirengimas lai- mėti pažadus, 7,1—8,23	723
1. Pagonių galios sunaikini- mas, 1,7—21	711	III. Tautos gelbėjimo įvykinimas.	
2. Garbingas Jeruzalės atstaty- mas. 2,1—13	714	1. Teisimas pagonims, 9,1—11, 17	728
3. Kunigystės šventumo atnau- jinimas, 3,1—10	715	2. Viešpaties žodžio našta Iz- raėliui, 12,1—14,21	737
4. Bažnyčios atstatymas, 4, 1—14	718		

M A L A K I J O P R A N Š Y S T Ė.

<i>Ipvada</i>	747	II. Tautos nuodėmės ir Viešpaties teisimas. Pranašystės pabaiga, 2,10—4,6	753
Ižanga.			
I. Papeikimai kunigams, 1,1—2,9	749		

M A K A B I E J Ų K N Y G O S.

<i>Ipvada</i>	761	Romėnais ir Spartiečiais ir Jonato mirtis, 12,1—54	847
PIRMOJI Makabiejų knyga.		4. Simono darbai.	
1. Žydų sukilimas prieš Seleukai- čius.		a) Simonas pradeda vadovauti tautai, 13,1—14,49	853
a) Žydų gyvenimo sąlygų pa- kitėjimas, ypač Antioko Epifano laikais, 1,1—67	766	b) Simono santykiai su Antio- ku VII Sidiečiu, 15,1—16, 10	865
b) Matatijo ir jo sūnų pasi- priešinimas religijos ir tau- tos persekiotojams. 2,1—70	774	c) Simono mirtis. Jonas Ir- kanas. 16,11—24	872
2. Jūdo Makabiejaus darbai.		ANTROJI Makabiejų knyga. Ižan- ga. Palestinos žydų laiškas Ai- gipto žydams, 1,1—2,19	875
a) Jūdas nugalė Antioko va- dus ir išvaduoja šventąjį miestą. 3,1—4,61	781	Autoriaus (Jazono knygų trumpin- tojo) prakalba, 2,20—33	882
b) Jūdo Makabiejaus kovos prieš kaimynystės tautas, 5,1—68	794	Penkių Jazono knygų turinio san- trauka.	
c) Antioko Epifano mirtis. Antioko Eupatorio karas prieš Jeruzalę 6,1—63	802	1. Žydų istorija, karaliaujant Se- leukui IV ir Antiokui Epifa- nui.	
d) Žydų kovos prieš Deme- trijų Soterą, 7,1—50	810	a) Žydų persekiojimams Seleu- ko laikais, 3,1—4,6	884
e) Žydų sandora su Romėnais, 8,1—32	815	b) Žydų persekiojimams Antio- ko Epifano laikais, 4,1—7, 42	889
f) Jūdo Makabiejaus mirtis, 9,1—22	820	c) Žydų laimėjimai, Antiokui Epifanui viešpataujant, 8, 1—10,9	907
3. Jonato veiksmai.		2. a) Žydų laimėjimai Antioko Eupatorio laikais, 10,10— 13,26	918
a) Jonato kova prieš Bakidą, 9,23—73	822	b) Žydų nugalėjimai, Deme- trijui I Soterui viešpatauj- jant, 14,1—15,40	934
b) Jonatas palaiko karalių Aleksandrą, 10,1—89	828		
c) Jonato santykiai su Syri- jos karaliais Demetriju III ir Antioku VI, 11,1—74	839		
d) Sandoros atnaujinimas su			